: Ex Libris D.r Antonii Ulivieri :
: Causidici Florentini :

R. P. THOMÆ

SANCHEZ

DE

SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO DISPUTATIONUM

TOMI TRES.

R. P. THOMÆ SANCHEZ CORDUBENSIS, E SOCIETATE JESU, DE SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO DISPUTATIONUM

TOMUS PRIMUS.

POSTERIOR ET ACCURATIOR EDITIO,

Superiorum auctoritate recognita, ſparſiſque hinc inde mendis, quæ in prioribus exciderant, expurgata; uberrimis præterea Indicibus, altero Diſputationum, altero Rerum ſcitu digniorum ditata.

COMPLECTITUR HIC TOMUS LIBROS VI.

Quorum I. *agit de Sponſalibus*. II. *De Eſſentia, & Conſenſu Matrimonii in genere*. III. *De Conſenſu clandeſtino*. IV. *De Conſenſu coacto*. V. *De Conſenſu conditionato*. VI. *De Donationibus inter conjuges, ſponſalitia Largitate, & Arrhis*.

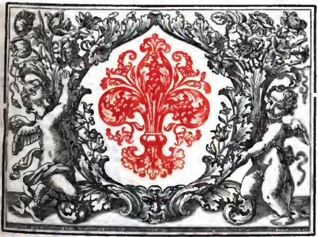

VENETIIS, MDCCXII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

EX LIBRO P. JOANNIS COMBRECII
de ſtudio perfectionis.

Pater Thomas Sanchez, Cordubenſis, quem ante nnum annum Deus ad laborum præmia evocavit; vir, dum viveret, domi nobilis, humilitatis laude, & Juris utriuſque, ac Theologiæ eruditione illuſtris, cùm adoleſcens à Societate noſtra, cujus ingreſſum ſummis votis expetebat, ob linguæ impeditæ defectum excluderetur, fuſa ad Beatiſſimam Virginem prece, à qua recedere noluit, donec ipſa ſe voti compotem feciſſet, minimè ſpe ſua fruſtratus eſt, ſoluto linguæ impedimento: & ad Societatem admiſſus perpetuum ſe magnæ Matris cultorem, atque imitatorem exhibuit; cùm multis religioſarum virtutum ornamentis, tum integerrima vitę ſanctitate, ac columbina ſimplicitate amabilis. Idem à Clemente VIII. Pont. Max. ob illa celeberrima de Matrimonio ſcripta eximiè laudatus; omnibus cujuſque ordinis ob excellentem paupertatem, incredibilem abſtinentiam, indefeſſoſque labores pro Sancto habitus, venerationi fuit. Hic ergo tantus vir hanc noſtram negotiationem cum ſummo vitiorum odio, virtutiſque amore ſingulari, ſic coluit, atque exercuit, ut omnem docendi, dicendique rationem exceſſerit: & ſi libri deficerent, meritò ex ejus vita, ac moribus tota hæc noſtra doctrina deſumi, revocarique poſſe videretur. Quotidie, quę negotiationi ſubiiciebat, proponebat manè, & in libellum ſecretiorem referebat: decurſu diei exercebat, quæ propoſuiſſet: certis denique temporibus à ſe rationem exigebat incredibili lucro, atque eo profectu, qui ei ſanctitatis famam, ac venerationem peperit. Educam è libello rationum ſpiritualium ejus, quæ manu propria annotabat ad praxim, quæque poſt ejus obitum reperta, noſtro propoſito admodum hìc oportunè reddentur, atque in primis his verbis: *Vita mea quotidiana, atque univerſa ſimilis eſſe debebit negotiationi ſpirituali, nec non mercatori cupido, & ad omne lucrum intento: ac primò omnium circa charitatem: mea commoda alienis poſthabeo; diſrumpar potiùs, quàm aliena referam, aut divulgem delicta; neque aliis eadem, quamvis levia, & joco referentibus aurem præbebo, Conabor omnibus modis cogitationes fovere ſublimes.* Hæc de fraterna charitate.

De patientiæ exercitio ſubjungit: *Negotiatio mea verſari quoque debet in omni patientia exercitatione. Benignè feram, ſi contingat mihi neceſſaria deeſſe, & ex oblivione ea mihi minimè ſuppeditari. Hoc unum maximè curabo, ut ei omnium accuratiſſimè ſerviam, qui me majori moleſtia, & vexatione affecerit: Quando ex cubiculo, egrediar, me ad hoc comparabo, atque etiam optabo, ut aliquid adverſi mihi inferatur. Quòd ſi quem aliquid petiturus accedam, Deum precabor, ut id mihi denegetur, aut certè minimè tribuatur, ſaltem ex errore, aut oblivione; ut ita perpetiendi materia mihi non deſit.* Hactenus ejus verba, quibus adeò prolixè re ipſa reſpondebat, ut præ magnitudine factorum nulla, aut certè obſcura verba eſſe videantur.

Adiiciamus, quæ domandarum perturbationum, ſenſuumque ſtudio, atque cuſtodia exercebat: *Non minor*, inquit, *hoſtis ero voluptatum, ac deliciarum, quàm ipſius cacodæmonis.* Ex quo capite ſenſibus, aut vix utebatur, aut dumtaxat quando opus erat: nunquam florem naribus admoviſſet: res novas nec audiebat, nec ab advenientibus Fratribus, aliiſve quidquam ſciſcitabatur. Sed ipſum in hoc argumento progredientem audiamus: *Si quando, ait, congregatos, aut circumſpicientes videro, non ſubſiſtam; nec contuebor, ut quid fiat videam. Per domum ita defixis in terram oculis incedam, ut dumtaxat tranſeuntium vultus agnoſcam, honoris exhibendi gratia, præterea nihil. In triclinio ſingulari utar modeſtia; non modò benedictionis, aut gratiarum actionis, ſed & toto refectionis tempore. Ne lancem ipſam quidem aſpiciam, niſi quando oblata à me ſummenda erit.* Hactenus ſcripta. Taceo corporis flagellationem, jejunia, guſtus, mortificationes, quibus juſtum volumen impleri poſſet: redeo ad beati viri leges, atque obſervationes: *Quidquid*, inquit, *mihi oblatum fuerit, eo ſolo veſcar, nullo adiecto, aut oleo, aut aceto, aut ſale, condimento: neque toto vita mea decurſu certis ciborum generibus utar, quòd meo palato mirum in modum arrideant, etiamſi nudo pane tunc temporis contentus eſſe debeam. Illud omninò intactum relinquam, in quod appetentia mea fertur ardentiùs. Me mortificabo in ferculis in farre compoſitis, in artocreis, ſaccaro, aut melle conditis. Si contingat menſa miniſtrum aliis, me prætermiſſo, inſervire; hoc à Deo petam, ut mei penitus maneat immemor. Circa potum aliquid relinquam, quantumvis neceſſitati naturæ ſatisfactum non ſit.*

De ſilentio, quod diligentiſſimè ſervabat, hæc ſibi præſcripſit: *Extraordinarium mihi ſilentium indicam: daboque operam, ut in omni converſatione mea aliquid de Deo loquar; neque hoc tantùm cum domeſticis, ſed etiam cum externis, ut ii aliquid de divinis à me acceptum donum referant.*

De paupertatis ſtudio ſequentia aſcripta erant: *Paupertatis amator ero maximus; cibiſque duntaxat utar, quibus veſci Religioſos pauperes decet. In itinere nihil mecum, quod delicias ſapiat, deferam, nec pulvillum, aut veſtes non neceſſarias.*

De propoſito humilitatis exercendæ ſic habet: *Ut novitium primi anni ſemper me geram; & ut pro tali habear, & ut talis ab omnibus agnoſcar, efficiam. Neque aliquid, quod in laudem meam redundet, dicam, aut faciam; neque ut quis me doctum, aut prudentem reputet, annitar. Quoties abſque cenſura noviſſimum obtinere locum in refectorio potero, lubens occaſionem captabo.*

Adda-

Addamus aliquid de obedientiæ virtute. *In obedientia*, ait, *accuratissimus ero, etiam littera inchoata relicta. Folium arboris in horto non contingam: non decutiam vel unum persicum. Filum unum absque facultate aut tribuam, aut accipiam nunquam.*

De studio orationis, quam rebus omnibus, & maximè studiis (quæ ad duodecim horas extendebat quidem quotidie ad vesperam usque jejunus) adhibebat dicendum esset: sed sufficiet instituto nostro, si sola ejus verba adferamus. *Omnis*, inquit, *cura mea, & sollicitudo erit sanctissimum Sacramentum,* Jesus *crucifixus, Virgo Maria erga quam singulari studio afficiar. Ad illam ut matrem in omnibus necessitatibus, difficultatibus, studiisque recurram: per eam Deo gratias agam pro quovis opere facto in Dei obsequio: per eam veniam precabor pro quovis defectu admisso: per eam illos Deo commendabo, qui mihi molestiam aliquam exhibuerunt.* Hæc ille. Gestabat verò verba illa, *Sanctissimum Sacramentum*, Jesus *crucifixus, & Virgo Maria*, pietatis causa, in Breviario: & ad horum verborum pronuntiationem omnis infestatio, ac molestia, si quæ supervenisset, abscedebat. Certè circa hæc contigerunt miracula quædam præclara, quæ referre non est hujus loci: unicum addam, antequam finiam; mensibus, ac septimanis singulis solitum fuisse modò in hujus, modò in illius virtutis acquirendæ studium incumbere. Examinabat se circa finem mensis, aut hebdomadæ, notatis erroribus hac praxi: *Mense Aprili* (qui fuit vitæ ejus postremus) *sanctissimo Sacramento plurima devotio, & charitas: Christo crucifixo multa patientia: beata Virgini exactum silentium Prima hebdomada, nihil: secunda, impatientiae xigua: tertia, tres parvæ: quarta, duæ parvæ.* Addidit, & illud in reverentiam sanctissimi Sacramenti: *Quotidie illud quinquies visitabo: diebus Iovis octies, adhibita una verberatione, & gestatione, cilicii, cum continua tanti mysterii recordatione, & adhibita singulari cura lucri spiritualis. Octo diebus ante solemne illius festum, & totidem post, quotidie litanias recitabo, disciplinam faciam, cilicium gestabo, solitis orationibus unius prætereà horæ spatium adiiciam, singularem curam adhibebo, me ad tantum festum disponendi: hisce verò diebus octies illud visitabo; in profesto sacrum unum audiam, duas horas ampliùs solito in oratione impendam:* JESU *crucifixo faciam diebus Veneris, quod die Iovis dixi me facturum, idem die Sabbathi in honorem divæ Virginis. Diebus octo ante quodlibet festum Christi Domini, aut Dominæ nostræ, item in profestis sic me præparabo, ut de ipso sanctissimi Sacramenti festo superiùs dixi: idemque præstabo octo diebus ante Pascha, Pentecosten, ac Sanctissimam Trinitatem.* Hactenus ex ejus manuscripto Parum esset, nec admodum admiratione dignum, si in solo proposito rerum agendarum hujus sancti viri perfectio statueretur: facilè enim est proponere, sed qui proposuerit, & exercuerit, hic magnus vocari meretur in regno cælorum. Id certè cæteris admirabilius, quòd totis quadraginta tribus annis, quibus in Religione vixit, immò & ante ingressum, nunquam animum in quovis prædictorum exercitiorum vel minimùm remiserit, aut aliqua intermiserit, quibusvis impedimentis, iisque multiplicatis, intervenientibus. Quantumvis gravem personam appositè dimittebat, vel audito pulsu ad orationem, vel cùm instabat exercitiorum ejus distributio.

Ex his videre liquet, quantum meritorum cumulum secum in cælum detulerit hic vigilans mercator spiritualis, quòsve adinventionum suarum fructus inibi comedat: juxta frequentem repetitionem illorum verborum ab ipso factam: *Dicite justo quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.*

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS

Provinciæ Lugdunensis.

EGo Bartholomæus Jacquinotius, Societatis Jesu in Provincia Lugdunensi Præpositus Provincialis, juxta Privilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis, Henrico III. 10. Maii 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludovico XIII. nunc regnante, 14. Februarii 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos absque Superiorum ejus permissione imprimant, permitto Nicolao Jullieron Typographo Regio, & Joanni Jullieron, fratribus Lugdunensibus Bibliopolis, ut Opus, quod inscribitur, *De sancto Matrimonii Sacramento Disputationes, Auctore* P. THOMA SANCHEZ, ad sex proximos annos imprimere, ac liberè divendere possint. Datum Lugduni, 22. Decembris 1620.

B. JACQUINOTIUS.

INDEX

INDEX DISPUTATIONUM

Quæ continentur in hoc Volumine.

LIBER PRIMVS.

DE SPONSALIBUS.

LIBER SECUNDUS.

De essentia, & consensu matrimonii.

An quan-

INDEX DISPUTATIONUM.

LIBER TERTIUS.

De consensu clandestino.

INDEX DISPUTATIONUM.

LIBER QUARTUS.

De consensu coacto.

LIBER QUINTUS.

De consensu conditionato.

 spen-

INDEX DISPUTATIONUM.

LIBER SEXTUS.

De donationibus inter conjuges, ſponſalitia largitate, & arrhis.

Diſp.

LIBER SEPTIMUS.

De impedimentis matrimonii.

Disp.

INDEX DISPUTATIONUM.

INDEX DISPUTATIONUM.

LIBER OCTAVUS.

De Difpenfationibus.

Disp.

INDEX DISPUTATIONUM.

An

LIBER NONUS.

De debito conjugali.

Disp.

INDEX DISPUTATIONUM.

LIBER DECIMUS.

De divortio.

DISPUTATIONUM FINIS.

INDEX RERUM,

Quæ in hoc Opere Continentur.

Ubi littera l. *librum*, d. *disputationem libri*, n. *numerum disputationis indicat*.

INDEX RERUM.

§. vel

INDEX RERUM.

INDEX RERUM.

INDEX RERUM.

Con-

Declaratoriæ litteræ.

Decretum.

Delectatio.

Delegare, delegata potestas, & delegatus.

INDEX RERUM.

Dictio,

INDEX RERUM.

Dispen-

INDEX RERUM.

circa

Dispen-

INDEX RERUM.

con-

Eleemo-

INDEX RERUM.

Excem-

INDEX RERUM.

Fru-

INDEX RERUM.

Vide.

Impubres.

Impulsiva.

In.

Incestuosus, & Incestus.

Indefinita.

Indi.

Indignum matrimonium.

Indulgentia.

Industria.

Inferior.

Infideles.

INDEX RERUM.

Jura-

INDEX RERUM.

foro

INDEX RERUM.

Li-

INDEX RERUM.

fraudia

INDEX RERUM.

INDEX RERUM.

do-

Mul-

INDEX RERUM.

Pœnitentiarius.

Pollicitatio.

Pollutio.

Pontifex.

Possessio, & Possidens.

Potentia.

Potest.

Potestas.

Præceptum.

Prælatus.

Præscribi.

Præscriptio.

Præsentia.

Præsertim.

Præsumere, & Præsumptio.

Profes-

Prohibitum.

Promissio, & Promittens.

dona-

INDEX RERUM.

Spes.

INDEX RERUM.

INDEX RERUM.

INDEX RERUM.

cen-

Uxo-

INDEX LOCORUM,

Qui ex jure Pontificio, Concilio Tridentino,

Et Motibus propriis, & jure Cæsareo, ac Regio Castellæ in hoc Opere notabiliùs explicantur.

Ex Decretalibus.

Quod

Ex libro sexto Decretalium.

Ex Clementinis.

Ex Extravagantibus.

Ex Decreto.

Quod

INDEX LOCORUM JURIS.

Ex

DISPUTATIONES DE S. MATRIMONII SACRAMENTO:

AUCTORE THOMA SANCHEZ E SOCIETATE JESU.

PROOEMIUM.

SUMMARIUM.

1 Cum typis mandare decrevissem nonnullas materias de officiis ad mores pertinentibus, operę pretium duxi, initium à sancto matrimonii Sacramento sumere; quod maximam hominibus utilitatem præseferat, non Theologis solùm, sed utriusque juris professoribus: dehinc quod omne personarum genus in nodos hujus materiæ non facilè solvendos frequenter incurrat: ad extremum quòd variæ, multiplicesque utilitates ex hujus tractatus cognitione promanent. Cùm enim matrimonium, tum Sacramenti, tum etiam contractus rationem induat, qua parte Sacramentum est, multa ad Sacramenta pertinentia disputantur: & cùm hodie coram parocho, & testibus celebrandum sit, quàm plurima scitu dignissima explicantur ad jurisdictionem utriusque fori, & maximè ad pœnitentiæ Sacramentum conducentia (utrumque enim Sacramentum jurisdictionem parochi ordinariam, aut delegatam desiderat.) Qua autem parte contractus est, enodantur multa mirum in modum ad veram contractuum cognitionem necessaria: obiterque multa inferuntur ad varias materias morales, quæ omnia ut facilè inveniantur, Indicem solito copiosiorem tum disputationum ac dubiorum, tum etiam rerum notabilium adiicienus. Quamobrem vitio tribuendum mihi non est, si in longum sermo protractus alicui visus fuerit: tum quòd materia difficilis est, tum etiam & præcipuè, quòd si brevitati consulerem, obscurior fortè quàm par est, noster tractatus evaderet. Nec jure aliquis mihi succenseat, quòd tot authores, & inter illos juniores referam: (quod munus grave aliquibus videbitur,) id enim consulto facio, primò, quia non tanti meam facio doctrinam, ac rerum cognitionem, ut non possim minimi authoris testimonio eamdem illustrare: deinde, quòd Doctores illustriores, & minimè spernendos imitor, qui referre authores Neotericos non dedignantur: denique quòd ad multorum utilitatem hic noster Tractatus dirigitur, inter quos nonnulli, Doctores antiquiores, gravioresque ad manus minimè habebunt: alii fortasse non percipient: multi verò brevitati consulentes Neotericum aliquem, qui brevi in summam multa redegerit, consulent. Quare ut omnium votis respondeam, *omnibus omnia factus*, more beati Pauli, antiquiores, juniores Theologos, ac juris utriusq; peritos refero. Quòd si inter authores referendos mendosum aliquid fuerit inventum; vel editionibus variis, ipsarumve editionum mendis, vel typographiæ, vel calami lapsui tribuendum est, vel (quod humanum est) in Doctoribus ipsis percipiendis me facile errare posse non diffiteor, lectionis vero defectui nollem adscriberetur: nihil enim non fere nihil refero, quod ipse oculis non viderim, & si præ manibus librum aliquem non habui, illum refero, qui eumdem alleget.

2 De hoc disputat *Magister*, cum cæteris Theologis, *4.d.26.usque ad 42.* Doctores juris Pontif. *4. decret & in 6. tit. de sponsal. & in decret. causa 27. & sequent.* Doctores juris Cæsarei, *c. de spons. & 4 partit. per totam.* Summarum autores verb. Sponsalia, & Matrimonium. *Navar. summ. cap. 22. à num. 19. Ant. Cucus lib. 5. institut. majorum a t.10.* & multi varios tractatus de matrimonio in lucem edidere.

3 Totum de matrimonio tractatum duobus voluminibus includam. Prior usque ad matrimonii impedimenta tractabit, posterior vero ab ipsis impedimentis initium sumet. Prius autem hoc volumen sex libros continebit. 1. de sponsalibus disputabit. 2. de essentia matrimonii & consensu ad ipsum requisito. 3. de consensu clandestino. 4. de consensu metu extorto. 5. de consensu conditionato. Ultimus de donationibus inter virum & uxorem, sponsalitia largitate, & arrhis. Arguet fortasse aliquis me, Theologus cùm sim, Theologorum Principis Divi Thomæ ordinem non fuisse secutum, qui sponsalium tractatui aliqua de matrimonio præmisit: quem reliqui Theologi imitantur. Ego vero quamvis maximi (ut par est) doctrinam ac methodum D. Thomæ faciam, quia tamen in 4. Sentent. non ita dilucidè, ac in partibus scripsit, nec morte præventus quartam ad partium summam redegit: claritatis gratia à sponsalibus, quæ ad matrimonium ineundum dispositio sunt, initium sumendum duxi. nec desunt mihi quos imiter: nam Gregor. IX. juris Pontificii collector in 4. decret. ubi de matrimonio sermo habetur, a sponsalibus incipit.

4 IV. Sunt nomina synonyma, quibus matrimonium nuncupari solet: Matrimonium, Nuptiæ, Connubium, Conjugium. Matrimonium dicitur, quia mulier nubit, ut mater efficiatur: auctore *Gellio l.18. c.6.* derivante matrimonii etymologiam à matris nomine nondum comparato, sed comparando. *Gregor. 9. cap. 1. de convers. infidel.* inde derivat, quia mulier in partu, & ante, & post partum varios labores sustinet: vel tandem quia mater certa est, cùm tamen pater incertus sit. Appellatur autem Nuptiæ, & Connubium, ab obnubendo, seu velando, quia quasi nube obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Cujus ratio esse potest in peccati admissi erubescentiam, dum à serpente decepta virum suum fefellit: vel faciem, & caput obtegit, quo se viro inferiorem, illique subditam ostendat. Cujus rei testimonium est illud *Gen. 24.* ubi videns Rebecca virum suum Isaac deambulantem, obviam ei veniens caput suum velavit. Appellatur tandem Conjugium, ab effectu, eò quòd duos, ut una caro efficiantur, conjungit.

LIBER PRIMUS
DE SPONSALIBUS.

DISPUTATIO PRIMA.

Sponsalia unde dicantur, & quid sint sponsalia, quasque conditiones desiderent ad sui valorem?

S U M M A R I U M.

Sponsalia unde dicantur, & quotupliciter accipiantur. n. 1.
In lege, vel statuto, nomine uxoris, vel viri, an intelligantur sponsi de futuro, 2.
Quando lex loquitur de matrimonio, viro, vel uxore, an intelligatur de sponsa de præsenti nondum cognita. 3.
Quando dicatur dispositio favorabilis, & quando odiosa. 4
Stante statuto, ut uxore decedente sine liberis, vir dotis partem lucretur, an eam acquirat, si sponsa de præsenti incognita decedat. 5.
Intellectus ad cap. 3. de sent. excom. ubi de percutiente clericum inventum cum sponsa de futuro, aut præsenti. 6
Sponsalia quid sint, & quas conditiones exigant & distributio eorum, quæ toto 1. libro, suo ordine continentur. 7.
An sponsalia sint sacramentalia. 8.

1 DE Sponsalibus acturus, ab ipso nomine initium sumens, dico sponsalia a spondendo dici. Cujus duplex est ratio, prima, quia spondere est sponte promittere, at in hoc contractu maxime requiritur spontanea promissio. Secunda, quia mos erat antiquis, ut puella nuptura promitteretur viro à patre, vel tutore, vel amicis, ut ex *A. Gell. l. 4. cap. 4.* deducit *Alciat. l. 1. parer. cap. 2.* & scribit *Varr. lib. 5. de ling. Lat.* Unde Lysiteles apud Plaut. in Trin. *Sponden' ergo tuam natam uxorem mihi? CH. Spondeo.* & inde, qui promittebantur, dicti sunt sponsos, & sponsa, quasi alteri promissi, qui promittebat autem, dictus est sponsor: ipse verò contractus, sponsalia, quia sponsa non à se, sed ab alio promittebatur. Et hanc nominis rationem constituit *jurisc. l. 2. & 3. ff. de spons. & l. Sponsio. ff. de ver. sig.* Sumuntur verò sponsalia tripliciter. 1. pro futuri matrimonii promissione. 2. pro matrimonio non consummato: unde sponsa sic appellatur, nupta alteri per verba de præsenti nondum cognita. Sic accipitur *cap. Tertio loco, de præsum. & cap. 2. & finali, de spons. duor. & cap. Conjuges. cap. Qui desponsatam. 27. qu. 2.* & Matth. 1. *Cùm esset desponsata.* 3. dicuntur sponsalia, munera, quæ a sponso sponsæ dabantur. *l. 5. C. si nupt. ex rescript.* & ita usurpatur 1. Reg. c. 18. *Non habet Rex sponsalia necesse.* Proprior autem, & frequentior est prima significatio, qua sponsas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus. *Ant. rubr. de spons. num. 4.* ubi *Panor. num 3. Alex. de Nevo num. 4. Fel. num. 1. propè initium. v. Item adverto. Jo. Lup. tract. de matri. num. 1. habetur tom. 9. tract. nov. Conrad. Lagus in meth. jur. s. de nupt. Cov. 4. decr. par. 2. cap. 1. num 4. fin. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 50. num. 3.* Immò sponsam de præsenti jurisperiti vocant uxorem post nuptialem benedictionem, seu carnis copulam, antea verò eam non appellant uxorem, seu maritatam, aut conjugatam: sed solùm sponsam de præsenti, *cap. Ex publico, de conversione conjug.* & ratio est, quia quodammodo est adhuc promissa, respectu effectus matrimonii, ut benè *Panor. cap. Tertio loco, de præs. fine, & Covar.* alios referens *d. cap. 1. nu. 4.* In jure autem aliquando sponsa de futuro appellatur uxor. *cap. Juvenis, de spons.* ibi, *quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur. Gloss. ver. Conjux.* id est, sponsa. Et similiter in sacris literis eodem modo aliquando usurpatur. Ut *Gen. 29.* ubi Jacob dixit ad Laban: *Da mihi uxorem meam*, quæ tamen tantùm erat sibi promissa. Aliquando etiam sponsus, & sponsa de præsenti, qui nondum matrimonium consummarunt, vocantur vir & uxor. *cap. Omnes Rex, cap. Cum initiatur. cap. Conjuges. cap. Conjugium. 27. qu. 2.* Idem *D. Aug. l. 4. conf.* & refertur *cap. Institutum. 27. qu. 2.* & constat ex *cap. 1.* Matth. *Jacob genuit Joseph virum Mariæ, & Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* De ritibus autem, quibus apud veteres celebrabantur sponsalia, consule *P. Greg. syntag. juris par. 2. l. 8. cap. 2. per tot.*

2 Hinc refert *Covar. d. c. 1. in fi.* quoties de sponsis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quavis parte, intelligi de sponsis solis de futuro: nisi aliud suadeat communis, ac frequens loquendi usus, ejusve sermo, qui legem condidit, contractum, vel testamentum fecit. idem docent *Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 4. v. Item apud, & v. Quæro utrum. Lud. Lop. 2 part. instr. in nova edit. materia de matr. cap. 36. f. 1031.* Et idem docent de statuto loquente de uxore, ut non intelligatur de sponsa: & in loquente de sponsa, ut non intelligatur de uxore: *Ant. rubr. de spons. num 4. Præpositus ibi num. 6.* quia statutorum verba propriè intelligenda sunt. *cap. In nostra, & ibi Innoc. de injur. l. 3. §. Hæc verba, & ibi Bart. ff. de neg. gest.*

3 Sed hoc sanè intelligendum est hac distinctione: aut enim materia est odiosa, aut favorabilis, aut indifferens: si materia est odiosa, ut si statutum contineat filiam maritatam non succedere patri, vel marito: tunc minimè comprehenderetur sponsa de futuro: si autem materia sit favorabilis, comprehenderetur etiam sponsa de futuro nomine uxoris, & nomine mariti sponsus de futuro, de quo est bonus textus, & ibi per *Cyn. l. Non sine. C. de bon. quæ liber.* sic *Abb. c. Tertio loco de præsum. fine. & cap. ex publico, de conver. conjug. n. 9. & rubr. de spons. nu. 5.* ubi *Alex. de Nevo nu. 6. & ibi Fel n. 1. & d. c. Tertio loco, nu. 4. Sylv. v. Sponsalia. q. 1. dict. 2. Ang. ibi num. 1. Tabiena §. 1. Arm. n. 1. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. ad fin. Al. Carrerius l. 5. de spons. cap. 5. habetur to 9. tr. nov. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. t. 10. nu. 8. & 9.* favet *gloss. l. Solet. 10. ff. de his qui not. inf. verb. Nonnocet*, ubi ex eo textu infert jus loquens de uxore non trahi ad sponsam: quia odia sunt restringenda. Et loquitur ibi textus de sponsalibus de futuro, ut testatur ibi *gloss. verb. Sponsam*, & videntur etiam tenere *Suar. l. 2. fori t. de los casamientos nu. 34. Ant. Cab t. 2 con. l. 15. verb. Matri. appellatione, in mea editione f. 91.* ubi ajunt in odiosis nomine uxoris non venire sponsam: quare secùs videntur sentire in favorabilibus. Quamvis *Tiraq. post leges connubiales gloss. 2. num. 22.* defendat in favorabilibus etiam non intelligi sponsam de futuro, & refert pro se *Bald. l. Solet §. Qua utrum. n. 2. ff. de his qui not. infam.* Sed potius; *Bald.* ibi favet nostræ senten. Quando autem materia est indifferens, dicemus sequenti corollario.

4 2. Infert *Covar. 4. decr. 2 p. c. 1. init. nu. 2.* cum aliis, quos refert, quem sequuntur *Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. fin gl. 6. nu. 2. Guttier. de juram. 1. p. c. 51. n. 2.* omnia jura loquentia de matrimonio, & de marito, & uxore accipienda esse, quando matrimonium per verba de præsenti contractum est, quamvis copula secuta minimè sit. Quia nuptias non concubitus, sed consensus facit. *l. Nuptias ff. de reg. jur.* nisi (ait *Matienzo n. 2.*) ex communi usu loquendi, vel ex materia subjecta, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia subjecta, vel ex alia simili causa deprehendatur, leges de matrimonio loquentes, intelligi de copula consummato. Verùm in hoc, sicut in corollario præcedenti, distinguendum est: aut enim materia est odiosa, aut favorabilia, aut indifferens: si est odiosa, nomine uxoris, vel mariti, vel matrimonii non veniunt sponsalia contracta per verba de præsenti, nec sponsi ipsi de præsenti ante consummationem: si autem est indifferens, veniunt, qui contraxerunt per verba de præsenti, sive consummarint matrimonium, sive non: non autem comprehenduntur sponsi de futuro, quando autem materia est favorabilis, dixi in corollario præcedenti. Sic docent *Panor. d. c. Tertio loco, fine, & ibi Fel. n. 4. Sylv. v. Spons. qu. 1. dicto 2. Avendaño referens Anch. resp. 10. nu. 3. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. t. 10. nu. 8. & 9. Alex. Carrer. l. 5. de spons. c. 5.*

5 Rogabis, quando dicatur dispositio favorabilis, & quando odiosa? Resp. esse considerandum primum dispositionis intentum: si enim id sit, in favorem alicujus statuere, est favorabilis, licèt in damnum, & odium alterius redundet: si verò primum intentum sit in alicujus odium, & pœnam, quamvis cedat in alterius favorem, est odiosa. Quia ex primario fine attendenda est dispositio. Sic colligitur *ex gl. cap. Si propter, de rescri. in 6. verb. Primi anni*, ubi illam constitutionem reservantem fructus vacaturæ Episcopo mortuo, appellat favorabilem: quia principaliter edita est in favorem Episc. ut debita persolvat, quamvis in eorum damnum quibus obvenire debebant, redundet. Et tenet ibi *Domin. n. 9. Francus n. 6.* idem tenet *gloss c. Sciant cuncti, de elect. in 6. verb. Alios, & ibi Dom. fin. Francus ibi, fine, Bart. l. Qui exceptione. 40. in princ. nu. 2. per illum text. ff. de cond. ind. & ibi Alberi n. 2. Salic. n. 1. idem Bart. l. Si quis nec causam, in prin. num. 6. ff. si cert. pet. & ibi Paul. num 4. Fel. c. 1. de spons. nu. 14. vers. Aliud est, & c. Non dubium, num. 2. de sent. excom.* & dicit esse optimum text. ad hoc probandum. *cap. 2. §. Statuimus, de decim. in 6.* ibi, *cùm non sit dicendum asperum, sed pium potius, & benignum. Additio ad Panor. c. Non dubium, de sent. exc. nu. 3. verb. Pœnali. Sylv. verb. Interpretatio, fine, Covar. cum aliis, quos refert 1. var. c. 11. nu. 5. Mand reg. 10 de annali q. 3. num 7. Flamin. de resign. benef. l. 12. qu. 2. nu. 23. & seqq.* ubi alios refert. Hæc tamen doctrina quamvis ita communiter recepta sit, non caret gravi scrupulo: quia *Jo. Andr. c. 1. de locato n. 5.* apertè sentit constitutionem emanantem principaliter in favorem, si pœnam tamen contineat, restringendam esse: ut advertit ibi *Panor. n. 10.* qui sic conciliat, ut extendenda sit, quatenus est favorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa. Idem *gl. l. 2. C. de in jus vocand. verb. Liberis*, ubi *Bart. num. 1. Bald. n. 4. Alex. n. 5. Salic. n. 2. & 3. Jas. n 4. Paul d. l. si quis nec causam, nu. 5. Alciat. l. 5. parad. c. 16. nu 6.* Quare videtur corruere doctrina illa communis: si enim quatenus favorabilis est constitutio, extendi debet, quatenus autem pœnalis, restringi, jam non attenditur

prin-

principale constitutionis intentum, ad discernendum sit favorabilis, & extendenda, necne. Sed ea doctrina communis, ut vera sit, intelligenda est, quando odium à favore distingui nequit: tunc enim ex principali intento favoris, aut odii judicanda est favorabilis, aut odiosa: quoties verò favor, & odium distingui commodè possunt, tunc verum habet alia doctrina hic tradita, ut extendenda sit, quatenus est favorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa, sic *Covarr. lib. 3. var. capit. 11. numer. 5.*

5 Tertiò infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, an stante statuto, ut uxore absque liberis decedente, vir partem dotis lucretur, si sponsa de præsenti nondum cognita obeat, pars illa dotis viro acquiratur? Videtur enim ex dictis num. 3. colligi, acquiri viro, cùm in favorabilibus, nomine uxoris & viri, sponsi de præsenti comprehendantur: favorque viri sit hæc acquisitio: & per multa alia, quæ congerit *Fel. cap. Tertio loco, de præsum. num. 1.* quam sent. probabilem esse asserit *ibi nu. 2.* eamque tenent multi, ut testatur *Abb. cap. Ex publico num. 7. de convers. conjug.* & eam docet *Gom. Arcas. l. 79. Tauri num. 1.* Sed breviter dicendum est, minimè lucrari eam dotis partem: est enim materia odiosa, cùm sponsa sine causa eam dotis partem amittat. Et ita hanc partem latè probant *Abb. d. cap. Ex publico, nu. 7. & seqq.* & latiùs *cons. 1. num. 4. & seqq. vol. 1. Bald. Anch. Saliceт.* quos refert, & sequitur *Fel. d. c. Tertio loco, num. 2. Costan. tr. de spons. 1. Quid sint sponsalia, nu. 11 habetur tom. 9. tract. nov. Tabiena ver. Sponsalia, §. 1 fine.*

6 Quartò infertur interpretatio ad *cap. 3. de sent. excom. ad fin. vers. Nec ille.* ubi habetur non esse compellendum ad sedem Apostolicam accedere, ut absolutionem obtineat, percussorem clerici turpiter inventi cum uxore, matre, sorore, vel filia propria: & quamvis primâ facie non videatur inde colligi, non incurrere excommunicationem, sed eam minimè reservari Pontifici: at omnes, nemine (quod viderim) discrepante, intelligunt cum text. ut is percussor non incurrat excommunicationem, ut clarè denotant a contrario sensu, verba statim sequentia illius text. Posset tamen aliquis existimare non habere locum eam decisionem, nisi clericus repertus esset cum uxore carnaliter cognita: & incurrere excommunicationem, qui clericum repertum cum sponsa de præsenti incognita, percuteret. Quia cùm res hæc sit exorbitans a jure communi, & clericis odiosa, nomine uxoris non comprehendetur sponsa de præsenti nondum cognita: juxta proxime nu. 3. tradita. Cæterum dicendum est, nec in hoc casu incurrere, sed nomine uxoris intelligi quamcunque sponsam de præsenti: ut testatur ibi *gloss. verb. cum uxore, Ant. nu. 13. Anch. fi. Abb. nu. 9. D. Anto. 3. p. t. 24. cap. 1 §. 2. casu 7. Sylv. Excommunicatio 6. §. h. dicto. 10.* asserens esse omnium: quamvis immeritò dubitativè loquatur *Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matr. in 2. edit. c. 36. f. 1031. §. Ex prædictis etiam secundo.* Quia ratio illius tex. suadet etiam in hac materia exorbitanti, & odiosa, nomine uxoris comprehendi sponsam de præsenti: mens enim Pontificis fuit excusare maritum ab hac excommunicatione, ob injuriam adulterii gravissimam sibi illatam, ob quam jure civili conceditur sibi accusatio, & quia vix potest continere dolorem, ut habetur *l. Gracchus 4. C. ad l. Jul. de adult.* Quæ ratio pariter militat in quacunque sponsa de præsenti: cùm verè committatur cum illa adulterium, violeturque alienus torus, *l. 1. t. 17. p. 7.* & jus civile æquè concedit viro accusationem hujus adulterii. *l. Si uxor, 13. in prin. ff. ad l. Jul. de adult.* Immò *Covar. 4. decret. p. 2. c. 1 nu. 12.* quem sequuntur *Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. n. 5. & Lud. Lopez proximè citatus*, ait, quamvis percutiens cleri cum inventum cum propria sponsa de futuro, incurrat excommunicationem: ratione tamen injuriæ sibi illatæ non reservari absolutionem Pontifici, sed posse ab Episcopo absolvi, & probat; quia ex *eod. c. 3.* apparet percutientem clericum cum sorore fornicantem excusari. Sed profecto mea sententia verum non est: quia si ratio hæc aliquid probat, dicendum esset, percutientem clericum repertum cum sponsa de futuro, immunem esse ab excommunicat. sicut de percutiente repertum cum sorore, statuitur *illo cap. 3.* Unde necessariò dicendum est cum *gloss. Ant. Anchar. Abb. D. Ant. Sylv. proximè citatis*, solùm intelligi eum text. de sponsa de præsenti, sive cognita sit, sive non: & cùm excommunicatio percutientis clericum sit Pontifici reservata, *cap. Si quis suadente, 17. q. 4.* nec inveniatur textus hunc casum excipiens, dicendum est, hunc percussorem innodari excommunicatione Pontifici reservata. A jure enim antiquo absque expresso text. corrigente discedere non licet, *l. Præcipimus, C. de appellat.* eo vel maximè, quia cùm res hæc sit clericis odiosa, & solùm textus excipiat percutientem repertum cum uxore, nomine uxoris comprehendi non debet sponsa de futuro, juxta proximè nu. 1. dicta. Et in propriis terminis Covarruviam reprobat *Vivaldus candelabro sacramentorum 1 p. materia de sponsalibus, nu. 11.*

7 Ex præmissis ad sponsalium definitionem descendendo, sic definiuntur à Nicolao Pontif. *c. Nostrates, 30. q. 5.* & à *Jurisconsul. l. 1. ff. de sponsal.* Sunt futurarum nuptiarum promissio. Solum enim propositum nullam obligationem, nec sponsalium vinculum inducit. Quare triplex desideratur conditio, ut valida sint. 1. ut sit promissio futuri matrimonii. 2. ut fit inter personas jure habiles ad contrahendum. 3. ut verbis, aut signis manifestetur: de quibus conditionibus seorsum disputationibus seqq. agendum est, præmissa tamen disputatione proxima, de jure quod acquiritur per sponsalia de futuro, ut sit adulterium, necne, ejus juris violatio: & hoc ordine procedendum est, primò de natura & qualitatibus promissionis requisitis, ut constituant sponsalia: deinde de contrahentium habilitate, ubi de ætate requisita. Deinceps de verbis constituentibus sponsalia, atque matrimonium. Posteà de obligatione consurgenti ex sponsalibus, & coactione ad ipsa, sive juridica, sive ex conventione partium, adjecta pœna, aut arrharum amissione. Tandem de sponsalium dissolutione, & probatione requisita ad ipsa impedienda, & ita absolvetur primus hic liber.

8 Id demum observandum est, *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* appellare sponsalia, sacramentalia quædam matrimonii, sicut exorcismum baptismi. Quod minimè intelligas, sponsalia habere sanctitatem aliquam præviam ipsi sacramento matrimonii, sicut exorcismi habent sanctitatem aliquam: qua ratione dicuntur sacramentalia: sed dicuntur à D. Thoma sacramentalia matrimonii, id est, prævia ad ipsum matrimonii sacramentum. Ut bene advertit *P. Ledes. de matrim. q. 43. a. 1 f. 96. §. Ultimò supponendum.*

DISPUTATIO II.

Utrùm ex sponsalibus id jus mutuum acquirant sponsi in corpus, ut violatio hujus juris fornicando cum altero sit adulterium: aut saltem circunstantia necessariò confitenda?

SUMMARIUM.

1 Duo petit disputatio præsens: alterum, an concubitus hic sit adulterinus: alterum, esto adulterinus non sit, ita tamen peccati malitiam augeat, ut sit circunstantia necessariò confitenda. Circa primum aliqui censent eum concubitum adulterinum esse, ad hunc saltem effectum, ut sponsus fornicantem sponsam possit de adulterio accusare, Probatur ex *l. Si uxor, 13. in prin. ff. ad leg. Jul. de adult.* ibi, *D. Verus, & Antoninus rescripserunt, etiam in sponsam hoc idem vindicandum: quia nec matrimonium qualecumque, nec spem matrimonii violare permittitur.* Ubi manifestè de sponsalibus de futuro est sermo, nam de præsenti, non spes matrimonii, sed matrimonium ipsum dicuntur. 2. Potest probari ex *l. 1. t. 17. p. 7. in pr.* ibi, *adulterio es yerro que home face, yaciendo con muger casada, o desposada con otro.* Et ita hanc sent. tenent. *Gloss. cap. Quemadmodum, verb. Sponsam, de jurej. Abb. c. Discretionem. n. 4. de eo qui cogn. consang. & ibi Alex. de Nevo n. 11. Alberic. l. Miles §. Quærebatur num. 1 fin. & ibi Oldr. ff. ad l. Jul. de adult. Greg. Lop. l. 1. verb. O desposada. t. 17. p. 7.* & novissime hanc sententiam fortiter defendit *Sarmien. lib. 1. select. cap. 5. num. 1. & seqq.* & tandem concludit *num. 4.* esse verè adulterium: atque ex Theologis, idem docuit *Palud. 4. d. 17. q. 1. art. 3. in princ. num. 17.*

2 His tamen minimè obstantibus, dicendum est non esse adulterium. Probatur ex adulterii definitione, quam tradit Gelas. Pont. *cap. Lex illa, ad fin. 36. qu. 1. & D. Th. 2. 2. qu. 154. art. 8. corpore*: est alieni tori violatio. Sed accedens ad sponsam de futuro minimè violat alienum torum, cùm hic ante matrimonium de præsenti non concedatur sponsis: ergo adulterium non admittit. 2. Prob. ex *l. Inter 6. in princ. ff. ad l. Jul. de adult.* ibi, *Sed propriè adulterium in nuptam committitur*, & ex *l. 81. Tauri, hodie l. 4. t. 20. l. 8. nova recop. Castell.* ibi, *Si alguna muger estando casada, o desposada, por palabras de presente cometiere adulterio.* At sponsa de futuro non est nupta, ergo accessus ad illam adulterinus non est. ita docent *Glos. cap. Quidam desponsavit, verb. Sed mœchus, 17. q. 2. Ant. cap. Discretionem, num. 6. de eo qui cogn. consf. & ibi Card. num. 2. Anan. cap. 1. de adult. nu. 2. fi. Fel. rub. de spons. nu. 1. in pr. Cov. 4. decret. 1. p. cap. 1 num. 8. Greg. Lop. p. 4. t. 1. immediatè ante l. 1. Ant. Gom. l. 80. Tauri num. 47. v. Dubium tamen est. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. num. 4. Cantera in suis q. crim. sub §. de adult. num. 26. Jul. Clar. l. 5. receptar. §. Adulterium, vers. Sed hac omnia Constan. de spons. t. Quod sint sponsalia num. 18. & 17. habetur t. 9. tr. Alex. Carrer. l. 1. de spons. cap. 3. fin. habetur eodem tom. 9. Perez lib. 5. ordin. c. 1. l. 1. §. Item deducitur. Azebedo l. 8. recop. t. 20. l. 3. num 5.* & ex Theologis, *Enriq. l. 11. de matr. cap. 13. num. 4. Vivald. candelab. sacram. 1. p. materia de sponsalib. num. 9. Lud. Lop. 1. p. instruct. in nova edit. c. 29. §. Ad hac libet, & 2. p. materia de matrimonio, cap. 36. §. Advertendum est tertio. Manuel. 1 tom. sum. 2. edit. cap. 53. nu. 3. fin.*

3 Ad 1. argum. 3. prioris sent. respondent *Covar. Greg. Lop. nu. 2. citati, & Alex. Carrer. ibi relatus*, concedi vindictam sponso, non ratione adulterii, sed quia est atrox injuria sibi illata. Ad 2. dico intelligi eam l. de sponsa per verba de præsenti, nondum cognita: & ita sentit non tantùm committi adulterium cum uxore jam cognita, sed etiam cum sponsa de præsenti, nondum cognita.

4 Circa 2. dubium, an circumstantia sponsalium, esto non constituat adulterium, sit tamen necessario explicanda in confessione, ex Doct. antiquioribus disputantem inveni neminem: ex junioribus perpaucos: & tres invenio sententias. I. Docet minimè esse explicandam. Hanc tenet *Covar. 4. decret. 1. p. c. 1. nu. 14.* quem sequitur *Vivald. candelab. sacrament. 1. p. materia de sponsal. nu. 10.* & dicit esse probabilem *Pet. Ledesm. de matrim. q. 43. art. 1. dub. ult.* Probat *Covarr.* quia solæ circumstantiæ mutantes speciem sunt necessariò confitendæ, hæc autem non mutat speciem, cùm adulterium non sit. 2. Potest probari, quia injuria afficiens aliquem, ut fustibus cædens, censetur etiam fratribus cæsi injuriam irrogare, & tamen non tenetur fateri hanc circumstantiam injuriæ illatæ fratribus: ergo similiter quamvis accedens ad sponsam de futuro, injurius sit sponso, non tenebitur id fateri. 3. Probatur, quia per sponsalia tantùm contrahitur obligatio mutua tradendi corpus per matrimonium, non autem obligantur sponsi ad abstinendum ab alieno concubitu, ante matrimonii contractum: ergo alienus concubitus non continet circumstantiam sponsalibus adversam, nec confitendam. Ultimò, quia sic se habent sponsalia ad matrimonium, sicut votum religionis ad professionem: sicut enim illa sunt promissio tradendi corpus, matrimonium verò ipsa traditio: ita hoc est promissio tradendi se religioni, professio autem est traditio. Sed per votum simplex religionis non acquirit religio jus in promittentem, nec obligatur ex eo voto ad non tradendum corpus alteri per fornicarium concubitum; quare is concubitus non continet circumstantiam necessariò fatendam: ergo similiter per sponsalia neuter sponsus in corpus alterius jus acquirit, nec obligatur ad non fornicandum cum alio, sed tantùm ad non contrahendum matrimonium cum alio, quod solùm priori promissioni repugnat: ac proinde ea circumstantia non est confitenda.

5 II. Opinio docet, eam circumstantiam esse necessariò fatendam, tam ex parte sponsæ de futuro, si cum alio fornicetur, quam ex parte sponsi, si ad aliam accedat. Hanc tenent *Sarm. lib. 1. select. cap. 5. num. 3. Lud. Lop. 1. part. instruct. cap. 29. §. Ad hæc liber*, & hanc sequitur tanquam longè probabiliorem *Pet. Ledesm. de matr. quæst. 43. art. 1. dub. ult.* Probatur 1. quia est duplex malitia, altera fornicationis; altera fractorum sponsalium, ob id enim dirimi possunt, *cap. Quemadmodum, de jurejur.* Nec obstat dicere, non inferri injuriam: quia fornicans obligatus manet, innocens verò liber. Non (inquam) obstat, quia etiam quando alter constituit non implere sponsalia, manet non ipse, sed solus alter liber, & tamen est culpa mortalis contra sponsalium fidem: præterea, quia hæc libertas ex injuria per alienum concubitum irrogata oritur. 2. Fornicatio talis est contraria fidei datæ in sponsalibus, ergo duplici afficitur malitia. Antecedens probo ex *l. Si uxor. 13. in princ. ff. ad l. Jul. de adult.* ibi, *neque spem matrimonii violare permittitur*. ubi Jurisconsultus appellat fornicationem, violationem sponsalium. Et confirmat. uti re alteri ex justitia debita usu ipsi nocivo, est contra justitiam: ut si equus mihi sit debitus ex contractu, quamvis nondum illius dominus sim, & aliquis oculum ab eo erueret, injustitiæ crimen admitteret, ergo cùm corpus sponsorum sit ex justitia debitum, licèt nondum traditum, abusus ejus per fornicationem adeò nocivus, & infestus alteri sponso, erit ultra fornicationem injustitiæ crimen, & sic ea circumstantia diversa specie, erit confitenda. 3. Probatur, quando sponsa de futuro fornicatur, atrocem injuriam irrogat sponso, adeò ut leges concedant vindictam, ut dixi num. 3. exponiturque probabilissimo concipiendi periculo, atque ita injustitiæ, erga virum futurum, qui sobolem putans esse suam, alet, in bonisque ejus succedet. Ergo ultra fornicationem, est alia injustitiæ species. Sed dices hoc de sola sponsa fornicante probare: hoc tamen non obstat, quia jus par uterque in corpus alterius per sponsalia comparat, sicut adulterium tam fœminæ, quàm viri necessariò fatendum est, quamvis hoc minus grave, ac injuriosum sit. Tandem, quia secundùm commun. sentent. licita sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eò quòd sponsalia sunt initium quoddam matrimonii, ac proinde concedunt jus utendi voluptate præambula matrimoniali, ergo per sponsalia acquiritur jus in corpus, alias nullus illius usus concederetur: & consequenter violans hoc jus per fornicationem, reus erit ultra fornicationem, injustitiæ admissæ, necessariò aperiendæ in confessione. Et hæc sententia est valde probabilis.

6 III. Sententia est media, & quam veriorem existimo, ut ea sponsalium circumstantia necessariò fatenda sit, quando se tenet ex parte fœminæ, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro: tunc enim tenetur fornicans, & ipsa sponsa fateri hanc sponsalium circumstantiam: at quando se tenet ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, hæc circumstantia non est de necessitate detegenda in confessione. Hanc sentent. in nullo authore ita expressè reperi: at eam videntur amplecti *Anton. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. num. 7 Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 53. num. 3. fin. Lud. Lop. 2. part. instruct. materia de matrim. cap. 36. §. Advertendum est tertiò*; ajunt enim accedentem ad sponsam de futuro, teneri explicare hanc circumstantiam, & subticere de ipso sponso: rationesque eorum de sola sponsa probant: & scio alios juniores doctos hoc ipsum sentire. Et probatur de sponsa, rationibus II. sent. quæ satis urgent. Probatur autem non esse in sponso circumstantiam. Quia quamvis etiam contineat ea fornicatio injuriam, seu circumstantiam diversam specie injustitiæ adversùs jus acquisitum sponsæ per sponsalia: ut apertè probant eædem rationes secundæ sententiæ: verùm cùm ea injuria reputetur prudentum arbitrio levis in fornicatione sponsi de futuro, non excedit limites culpæ venialis, ac proinde non est necessariò fatenda: quod secus est in sponsæ fornicatione, quæ atrox est sponsi injuria: sicut fornicari cum fœmina ad furandum dimidium argentum, habet conjunctam furti circumstantiam mutantem speciem: quia tamen materia est levis, est solum culpa venialis, nec necessariò fatenda est.

7 Hinc fit quamvis hic accessus non sit verè adulterium (ut diximus nu. 1.) mutare tamen peccati speciem, cùm ultra fornicationem sit injustitia adversa sponsalium fidei: ut probavi num. 5. reduciturque ad speciem adulterii, ut benè dixit *Petrus de Ledesm. de matrim. qu. 43. art. 1. dub. ult. immediatè ante argumentorum solutionem.* Et ratio est, quia in eo accessu injustitia invenitur, sicut in adulterino: sed in hoc contra jus perfectum, & in re, in illo autem, contra jus imperfectum, & ad rem. Et hoc tenendum est, quamvis *Enriq. l. 11. de matrim. art. 13. num. 4.* dixerit nec esse adulterium, nec mutari moris speciem.

8 2. Infertur filios conceptos ex fornicatione cum sponsa de futuro, non esse adulterinos. Quia ea fornicatio verè adulterium non est. Sic *Covar 4 decret. 1. par. cap. 1. num. 13. Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matri. cap. 36. §. Advertendum est tertiò*: subticuere tamen an dicendi sint naturales, an spurii: id tamen declaravit *Sarm. l. 1. select. cap. 5. num. 5.* dicens non esse naturales. Quia solutus dici non potest, qui sponsalium fide strictus est, cum eo statu durante aliud matrimonium inire nequeat. Et ita probat *l. 1. in p. ff. de his, qui nota infam.* ubi inter personas, quæ infamia notantur, enumerantur, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constitutas habuerint. Potest etiam probari ex *l. 11. Tauri hodie l. 9. t. 8. lib. 5. recop.* ibi. *Ordenamos que entonces se digan ser los hijos naturales, quando al tiempo que nacieron, o fueron concebidos, sus padres podian casar con sus madres justamente, sin dispensacion.* Sed qui contraxit sponsalia non potest justè absque dispensatione à sponsalibus resiliens eam ducere, ex qua concepit illum filium, ergo is filius non est naturalis. Et confirm. quia hac ratione filii nati ex eo, qui simplex castitatis votum emisit, non sunt naturales, ut defendit *Cervantes l. 11. Tauri, num. 145. & seqq.* Quia nequit licitè stante voto contrahere. Cæterùm dicendum est, eos esse naturales: quia tempore conceptionis poterant parentes, non obstantibus sponsalibus, validè, peccando tamen contrahere matrimonium: & dum *lex 11. Tauri* postulat ut parentes possint justè contrahere, intelligit, id est, validè, quia non habent impedimentum dirimens. Ut docet *Enriq. l. 11. de matr. cap. 10. num. 3.* Idemque tradunt hac ratione, dicentes filios genitos post simplex castitatis votum, esse naturales, *Lara de alimentis l. Si quis à liberis, num. 93. ff. de liberis agnosc. P. Mol. 1. tom. de just. tract. 2. disp. 167. f. 949.* & colligitur ex *cap. Porro, de divort. in fin.* ubi dicitur officii Episcopi esse ea matrimonia dissolvere, quæ illicitè contracta sunt, ubi apertè intelligitur, id est, invalidè: aliàs non esset matrimonium, quamvis cum peccato initum, dissolvendum. Colligitur etiam ex *l. 5. tit. 19. p. 4.* ubi enumerans filios naturales, & distinguens contra spurios, ait, *el mesmo es de los que nacen de las mujeres, no aviendo entre ellos embargo de parentesco, o de orden, o de religion, o de casamiento.* Ecce qualiter omnia impedimenta, quæ enumerat, ut filii non dicantur naturales, sunt dirimentia matrimonium: cùm ergo in hoc casu nullum sit impedimentum dirimens, filii erunt naturales. Nec obstat *l. 1. ff. de his qui notan. infam.* quam magni fecit *Sarmient.* pro sua sententia: quia intelligitur de sponsalibus de præsenti, nondum copula consummatis, vel nuptiis, id est, consummatis copula.

9 Ad I. argum. propositum n. 4. pro 1. sententia dico, esto ea circumstantia non mutaret speciem, dum sponsa de futuro fornicatur, satis esse, ut aggravet notabiliter, juxta communissimam, ac longè veriorem sententiam: nedum commutet speciem, & reducatur ad adulterium: ut dixi nu. 7. Ad 2. Nego conseq. est enim longè dispar ratio. nam fustibus cædens aliquem, dicitur indirectè afficere injuria fratres illius, & non quasi delinquat contra specialem obligationem, qua tenebatur consulere honori fratrum, atque ita nulla est specialis malitia, & deformitas: at accedens ad sponsam de futuro, admittit injustitiam contra speciale vinculum sponsalium, violans jus ad rem sponso acquisitum: & consequenter continet ea fornicatio ultra incontinentiæ malitiam, specialem injustitiæ deformitatem, sponsalibus adversam. Ad 3. Negatur consequ. quia quamvis in eo conveniant sponsalia, & votum simplex religionis: longè tamen differunt in hoc, quod votum simplex religionis fit Deo, nec religio aliquod jus acquirit: per sponsalia tamen, quæ sunt justitiæ contractus,

quili-

quilibet sponsus acquirit jus justitiæ ad corpus alterius, quod violatur, si alteri tradatur, etiam quantum ad usum.

Ad 1. ex argumen. propositis num. 5. pro 2. sent. quatenus probat contra nostram, idem esse in sponso fornicante, fateor inveniri duplicem illam deformitatem : at deformitas injuriæ, est levis, & venialis, nec est simile, quando fœmina omnino resilit à sponsalibus injustè : quia est directè contra sponsalium fidem, & ita materia est gravis, & culpa mortalis. Ad 2. Similiter fateor esse contrariam, non omnino fidei sponsalium, quia non prorsus illa dissolvit, sed ex parte innocentis : & esse duplicem malitiam, altera tamen levis est. Ad 3. Fateor eam circumstantiam in fœmina esse fatendam, & æquale jus habere utrumque in alterius corpus ; at quia non est æqualis injuria, ideò ea circumstantia ex parte fœminæ constituit culpam mortalem, non autem ex parte viri : nec est simile post contractum matrimonium : tunc enim utriusque adulterium est necessariò fatendum : quia cùm sit usurpatio rei alienæ invito domino, est gravis injuria : item directè opponitur bono fidei sacramenti matrimonii, per quod obligantur conjuges ad mutuam corporis traditionem, negandumque cuilibet alii corpus, qua ratione non cessaret adulterii circumstantia, quamvis viro consentiente admitteretur : at in sponsalibus non est talis obligatio, quare si ex sponsi voluntate sponsa fornicatur, cùm esset injuria sibi illata, fornicatio illa tantum contineret malitiam incontinentiæ. Ad ultimum, concedo sponsum violare illud jus, sed in materia levi.

DISPUTATIO III.

Utrum sufficiat ad sponsalium valorem promissio merè interna, facta homini, matrimonii futuri ; vel obliget ut promissio?

SUMMARIUM.

An promissio interna sat sit ad sponsalia. n. 1.
An obliget in vim promissionis, attento jure positivo. 2.
Dominium an transferatur per actum internum. 3.
An obliget stando in jure naturæ, prima opinio, obligare. 4.
2. *Opinio verior, non obligare.* 5.
Solvuntur argumenta prioris sententiæ. 6.

1 CIRCA 1. conditionem ad sponsalia requisitam, quæ est promissio, statim dubitatio occurrit, an sola mente promissio facta sufficiat. Quæ bifariam fieri potest, aut soli homini, aut Deo : in præsentiarum dubitatur, quando fit soli homini, disputatione autem sequenti sermo erit, quando fit Deo. Et manifestum est, qualitercunque fiat promissio sola mente, non sufficere ad sponsalia, quia est contractus inter homines, ultro citroque obligatorius, mutuamque ac reciprocam promissionem desiderans : ut constat ex definitione sponsalium tradita disput. 1. numer. 7. Unde difficultas in eo versatur, an in ratione promissionis obliget.

2 2. Videtur certum, stante jure positivo, minimè obligare promissionem internam homini factam. Quia jus positivum acceptationem petit, ut obliget ; ut latè disput. 6. dicemus, & quamvis ibi disputabimus, an requiratur acceptatio, quando fit causæ piæ ; & an consurgat obligatio naturalis ante acceptationem : & an jure regio Castellæ hæc acceptatio desideretur per *l. 2. t. 16. l. 5.* [illegible] Verùm omnia hæc videntur intelligenda, quando promissio externè fit, ut denotant ea verba *d. l. 2. paresciendo que alguno se quiso obligar à otro.* Innotescere enim id minimè potest, nisi externa sit. Quæ omnia doctè advertit *P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 266. §. Et autem ad id.*

3 3. *Est certum*, dominium per actum merè internum transferri non posse. Quia hæc translatio per traditionem fit. *l. Traditionib. C. de pact. l. Quoties, C. de rei vendic.*

4 Tota autem difficultas est, an seclusa juris positivi dispositione, attento solo naturæ jure, promissio interna homini facta, obliget : ut si mente aliquis se obliget, non verò per modum voti, sed fœminæ ad ducendum illam? Duplex est sent. I. ait obligare. Probat 1. quia non implere continet mendacium : redditur enim dictum falsum. Et confirm. quia saltem est infidelitas, quæ culpa est jure naturali prohibita : sicut infidelis Deo dicitur *Eccles. 6.* qui promissa Deo non reddit. Prob. 2. quia obligatio promissionis consistit ex lege privata, quam promittens sibimet spontaneèque imponit, à nulla alia voluntate pendere videtur, nec aliena voluntas acceptans confert vim legis, & obligandi promissioni. Et confir. quia radix tota obligationis in his vinculis voluntariis est animus se obligandi, in tantum, ut qualiscumque sit externa promissio, deficiente hoc animo non obliget. 3. Quia majus est vinculum promissionis internæ, quàm solius propositi, ut ex se constat. ergo aliquam obligationem illa addit, aliàs nihil inter ea differret. 4. Quia acceptatio necessaria non est ex naturæ jure, ut promissio obliget : ergo nec ut externè fiat. Probatur consequ. quia signa externa solùm desiderantur propter acceptationem. 5. Si promissio interna juramento firmetur, obligat : ergo per actum merè internum potest aliquis homini obligari, & ita evertitur fundamentum, cui contraria sent. innititur. 6. Si quis heri actu interno promisit homini, hodieque ipsi significet, non denuo promittens, illo acceptante, manet obligatus : ergo anteà erat : probo consequ. quia illa significatio non obligavit. 7. Possessio sola voluntate non possidendi amittitur. *l. 1. §. Si vir. l. 3. §. In amittenda, & l. Si quis 2. §. ult. ff. de acq. possess.* immò & dominium, ut quando res pro derelicta habetur ; ergo promissio interna obligat. Tandem, quia promissio facta infanti, etiam de matrimonio contrahendo, obligat : ut dicemus disput. 6. num. 15. & 17. Quæ tamen merè interna videtur, cùm incapax acceptandi infans sit. Quare hanc sent. tuentur *Ledesm. 2. par. quarti. quæst. 18. art. 1. dub. 13. Palacios l. 5. de contract. cap. 11. §. Porro ut meam. Mendoza lib. 1. de pact. cap. 4. num. 8.* & ait *num. ult.* posse eum, cui facta est hæc promissio mentalis, si confessione promittentis sibi constaret, & rem promissam repetere non posset, occulta compensatione sibi satisfacere, & in hanc magis inclinat *P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 266. paulo ante argum. solutionem* : & eam dicunt esse probabilem *Sotus, Angles, Aragon pro 2. sententia referendi* : & est satis probabilis.

5 II. sent. cui adhæreo, ait nullam obligationem inducere, etiam stando in jure naturali, sed posse liberè revocari. Prob. 1. quia unus non obligatur alteri, nisi per modum sibi connaturalem, & humanum, qui est verbis vel signis externis : ergo quamvis Deo, *qui cordium scrutator est*. 1. Reg. 16. possit homo obligari actu interno, homini tamen, qui sola externa intuetur, non potest. 2. Probatur, quicunque superior absolutus, & independens ab alio, inducens obligationem per aliquam legem, potest pro libito validè revocare, ita ut jam non obliget : sed homo liberè inducit in seipso obligationem promissionis, ergo quamdiù superior absolutus est, quia alter nondum acceptavit poterit liberè revocare. 3. Prob. ex *l. Qui absenti, ff. de acq. poss.* ibi: *qui absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit servi possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo servus certior factus fuerit*. Si ergo in promissione in absentia facta, etiam externa, deest ex natura rei animus se obligandi, donec absens acceptet, à fortiori in promissione interna, & consequenter minimè obligabit. Hanc tenent *D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 1. corp. & 4. d. 38. qu. 1. art. 1. quæstiunc. 1. Abul. cap. 30. Num. qu. 44. corp. Turrecr. 17. qu. 1. cap. 1. num. 2. Tabiena Votum 1. in pr. & qu. 4. num. 5. & Sotus* quamvis dubius, in hanc magis inclinat *l. 3. de just. qu. 5. art. 3. post. 2. concl. vers. De donatione autem. & l. 4. qu. 5. art. 1. ad 1. & l. 7. quæst. 2. art. 1. in sol. ad 1. vers. Quod si contra arguas Cord. summ. quæst. 133. Merc. l. 6. de contract. cap. 16. §. En todos estos. Garcia de contract. 1. part. cap. 3. f. 4. Arag. 2. 2. quæst. 98. art. 3. f. 992. §. Dico 2. Lud. Lop. 1 par. instruct. in 1 edit. cap. 177. § Ad quæstionem existimo. Angles flor. 2. part. qu. 1. de voto. art. 2. difficult. 4. Enriq. lib. 13. de excomm. cap. 17. num. 5. in comment. lit. 1. Manuel 1. tom. summ. 2. de edit. cap. 95. statim in princ.* & docet esse probabilem *P. Mol. cit. pro priori sent.* & videntur tenere *Ricard. 4. d. 38. art. 5. quæst. 1. init. & Angel. Votum 1. init.* ubi dicunt omnem promissionem licitam, si acceptetur ab eo, cui fit, obligare, & tenet *Gutier. l. 2. quæst. can. cap. 22. num. 4.*

6 Ad 1. argumen. & confirmationem, nego esse mendacium, aut infidelitatem, quia ea videtur inesse tacita conditio illi promissioni internæ, si alteri intimata ab eo acceptetur : nec est simile de promissione interna, facta Deo, quia ei omne cor patet. Ad 2. Distinguo antecedens, obligatio promissionis pendet à sola propria voluntate, tanquam à principali movente, & tribuente vim obligandi, tam promissioni, quam acceptationi alterius : concedo, at non pendet à voluntate acceptantis, tanquam à conditione, sine qua non oritur obligatio : nego. Ad confirmat. fateor totam obligationis radicem esse promittentis voluntatem : desideratur tamen acceptatio alterius, ut conditio sine qua non. Ad 3. Quoad hoc est majus vinculum, quia promissio interna est obligationis radix, & ita licèt nondum intimata sit, majorem vim habet, quam propositum, eam tamen minimè exercere valet, donec intimetur : ut catena ferrea majorem ligandi vim habet, quam tenuis filus, at hanc vim non exercebit, nisi applicetur. Ad 4. Nego stando in jure naturæ, non esse necessariam acceptationem, ut dicemus disput. 6. num. 10. Ad 5. Si juramentum illud fiat Deo, obligabit, quia habet rationem voti : secus si fiat homini more promissionis humanæ : ut dicemus disput. 7. Ad 6. In eo casu durat adhuc moraliter præcedens promissio, cùm revocata non sit, & ad hoc intimatur, ut acceptetur, qua te accedente acceptatione nihil desideratur. Ad 7. Quamvis internus actus sufficiat ad aliquid in se ipso amittendum, non tamen sufficit ad jus in alterum transferendum per contractum : cùm more humano obligatio in contractibus oriatur. Ad ultimum, Promissio facta infanti præsenti non est interna, nec stando in jure naturali obligaret, sed obligat solo jure positivo, quo cautum est favore infantis non requiri acceptationem : ut dicemus disput. 6. num. 15.

DISPUTATIO IV.

Utrùm saltem promissio interna facta Deo, quæ voti rationem habet, ducendi aliquam in uxorem, obliget?

SUMMARIUM.

Promissio facta Deo matrimonii, si inde bonum commune sequatur, vel alias sit in præcepto, an obliget. n.1.

Quid, quando est promissio contrahendi animo ante consummationem profitendi. 2.

Quid, si fiat hac conditione, nisi Deus aliud salubrius mihi inspiraverit. 3.

An omnis actus virtutis sit materia voti, vel tantùm quando ejus privatio non est majus bonum. 4.

Votum non ludendi, quando ludus est actus virtutis, an obliget. 5.

An obliget votum matrimonii, quando quis se experitur fragilem: prima opinio, non obligare. n.6. contraria verior. nu.7. & solvuntur argumenta n.8.

Quid, quando votum est matrimonii ob causam piam, & quando matrimonium, & legatum relictum consanguineo pauperi sit causa pia. 9.

Prima opinio, obligare. n.10. & verior. 12.

Quando votum præcludit aditum ad perfectius bonum, si in se includat bonum, quod est materia voti, an obliget 11. & 13. fin.

Solvuntur argumenta. n.13. & ibi, an valeat votum continendi, vel ducendi pauperem.

1 NEMINI dubium est, promissionem Deo factam matrimonii contrahendi ex se, nisi aliis vestiatur circumstantiis, invalidam esse, eò quòd cœlibatum, quem matrimonio digniorem esse definit *Trid. sess. 24. can. 10.* impedit: votum enim est promissio melioris boni, teste *D.Thom.* quem omnes sequuntur *2.2. q. 88. a. 2. corp. fin.* Similiter est certum, hoc votum obligare casu, quo matrimonium esset in præcepto, ut si vovens deflorarèt virginem fide data de matrimonio: quia tunc præstantius est matrimonium: cùm sit in præcepto. Item quando ex eo matrimonio speraretur utilitas maxima totius reipublicæ: ut pax inter principes Christianos, bellorumque sedatio, vel copiosa infidelium conversio. Quia tunc utilius esset ad Dei honorem matrimonio copulari. Extra hos vero eventus, triplici circumstantia potest votum hoc vestiri, ut meritò dubitari possit, an tunc obliget. I. est, si quis voveat firmissimo animo profitendi religionem ante matrimonii consummationem. 2. est, quando id voveret in remedium concupiscentiæ, quia se nimis fragilem experitur. 3. quando intuitu pietatis voveret ducere pauperem. Quare in triplici hoc casu præsens difficultas locum habere potest.

2 Quoad 1. casum, videtur id votum esse validum: quia est de re bona, ut de Sacramento, ejusque gratia recipienda. 2. Quia non præcludit viam ad majus bonum, cùm ante matrimonii consummationem possit vovens ingredi religionem, idque in animo habeat. Et ita *Sotus lib.7. de just. q. 1. a.3. vers. Sed aut falcem lirare*, inquit valere votum matrimonii, si utrinque votum castitatis emissum sit: ut contigit in matrimonio B. Virginis. ¶ Verùm dicendum est validum esse id votum, si esset aliqua peculiaris ratio, ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, ut evenit in matrimonio B. Virginis: seclusò tamen hoc casu nullo modo esse validum. Probatur 1. quia ducere uxorem eo animo est regulariter illicitum, ut dicemus infrà *disp.43. num.7.* 2. Quia est votum de re inutili, & contra matrimonii naturam, quod ad sobolem procreandam institutum est. Quòd si dicas non esse inutile, sed ad recipiendam illius Sacramenti gratiam: nil confert hæc evasio, quia gratia uberior recipi potest per alia Sacramenta, & absque tertii damno, eo vel maximè quod gratia matrimonii ad eum finem confertur, ad quem matrimonium institutum est, & ideò id votum regulariter irritum esse docet *Aragon. 2.2. qu.88. a.2. f.982. col. 1. initio*.

3 Hinc infero contra *Sot. l.7. de just. q.1. a.3. paulo ante solutiones argum. vers. Quòd si arguas*, dicentem valere votum, quo aliquis vovet matrimonium, nisi salubrius aliquid de ipso Deus disposuerit: infero (inquam) id votum esse irritum. Quia ea conditio tacitè cuilibet voto inest: cùm votum non infringat, qui in melius commutat. *l. Pervenit, de jurejur.* quare ejus expressio operari minimè debet, ut votum aliàs irritum valeat. Expressio enim eorum, quæ tacitè insunt, nil operatur. *l.4. ff. de legat. 1.* Item quia impeditur majus bonum, nempè religio, & cœlibatus, & præcluditur via Spiritus sancto, ne perfectiorem viam inspiret, nisi id faciat antequam matrimonium celebratum sit.

4 Pro solutione 1. argum. observandum est, quosdam virtutis actus reperiri, quorum privatio perfectius bonum continet, eò quòd includunt accessum ad res terrenas, mentisque circa eas evagatur: inter hos numeratur ludus honestus, amicorum convivium, vesci cibis saluti utilibus, quæ ad urbanitatem, aut alias virtutes pertinent: est tamen votum de his rebus irritum, gratius enim Deo est ab his abstinere. Eodem modo se habet matrimonium, quamvis enim sanctum sit, ac gratiam conferat, votum illius non est Deo acceptum, eò quòd ejus privatio sit melior; quia mentem à divinis avocet, quod egregiè docuit *Palud. 4. d.38. qu. 1. num. 12.* ubi objiciens votum non ducendi uxorem, esse irritum, eò quòd non contrahere est malum, cùm sit privatio boni matrimonii: respondet his verbis: *Privatio boni, quæ includit majus bonum, est bona. Sic est hic, quia matrimonium habet actum carnalem, & distractionem mentis, & licèt non contrahere matrimonium, non includat vacationem Deo, tamen secundùm communem modum loquendi, votere non contrahere matrimonium, includitur disponi melius in Deum, & non impediri à Deo, impedimentis, quæ matrimonium causat.*

Ad 2. Dico ex natura sua præcludere viam: quia ex parte sua ducens uxorem obligat se ad consummandum, nisi religionem eligat, & alias contrahere matrimonium, esset vanum & inutile.

5 Hinc infertur non ita cautè locutum *Manuel. 1. tom. sum. in 2. edit. c.189. nu.10.* ubi ait votum non ludendi minimè obligare, quoad ludum, quia ratione honestæ recreationis exercetur: quia est contra bonos mores, cùm ludus honestus sit actus virtutis Eutrapeliæ, teste *D.Th. 2.2. qu.168. a.2. corp.* Sed dicendum est obligare ratione dicta num. præcedenti, licèt enim sit actus virtutis, at continet accessum ad creaturas, mentisque evagationem: quamobrem gratius Deo est carnem domare, à recreatione hac honesta abstinendo: sed ubi absolutè esset votum non ludendi, bene existimo non comprehendi hunc ludum, nisi expressè, aut tacitè vovens aliud intenderet, vel ratione periculi limites ludi honesti transgrediendi. Quia mens jurantium ea videtur esse, ut à ludo illicito, quo bona dilapidantur, abstineant.

6 In 2. casu, quando vovet aliquis matrimonium, quia se fragilem, ac frequenter carnis tentationibus succumbentem experitur: duplex est sent. I. non obligare. Prob. quia esto huic consilium sit uxorem ducere, voto tamen se ad id astringere, est Spiritui sancto viam præcludere, ne perfectiora, & efficaciora media inspiret, ad eum finem comparandum. Et confirmatur, quia efficitur vovens impotens in perpetuum ad continentiæ, & religionis statum, cùm tamen tentationes illæ cessare possint. 2. quia scelus est uti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, teste *D. Th. 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad 2.* ubi addit non esse ad hoc institutum matrimonium: ergo dirigere matrimonium in hunc finem, est culpa, & consequenter votum de ineundo matrimonio ob hunc finem, irritum erit. Tandem, quia non obstante hoc voto, licitum est huic ingredi religionem: ergo votum est irritum. Et ita tenent *Sot. l.7. de just. q.1. a. 3. vers. Contra hanc autem. Aragon 2.2. q.88. a.2. f.982. col. 2. ante §. Sed restat nunc, & multi Neoterici docti*, & est probabilis.

7 II. Sententia verior, ait id votum validum esse, ac obligare ad ducendam uxorem. Prob. 1. quia huic est melius, & consilium ducere uxorem, juxta illud D. Pauli 1. Cor. 7. *Melius est nubere quàm uri.* ergo id votum, tanquam de meliori bono, firmum erit. Et confirmatur, quia ad honorem Dei, & ut gratius ei aliquid sit, non refert quid in universali, & in se consideratum, præstantius sit, sed quid hic, & nunc præstet, (actus enim humani ex circumstantiis adjunctis bonitatem, aut malitiam sortiuntur) sed huic est melius attentis omnibus circumstantiis uxorem ducere. Ergo valet votum.

2. Quia si habens concubinam, à qua difficillimè recedere posset, voveret se illam ducturum, ut vel sic à peccati statu desisteret, teneretur utique, nisi mallet religionem, cùm id sit saluberrimum consilium, multoque gratius Deo, quàm prædicto periculo expositum in seculo manere. ergo. Et confirm. quia quilibet doctus, & prudens confessarius attenta illius fragilitate, lapsuumque frequentia, obligaret eum ad id, nisi religionem eligeret, etiam si votum non emisisset. Ergo à fortiori, voto emisso. 3. Quia si hic emitteret votum, vel eam ducendi, vel intra annum religionem ingrediendi, videtur absque dubio teneri ingredi, nisi vellet eam ducere: ergo ducere uxorem in hoc eventu, est legitima voti materia: alias votum illud disjunctivum, invalidum esset, cùm altera ejus pars non esset materia apta voti. Tandem quia hoc votum non impedit consilium, nec continet descensum à perfectiori continentiæ statu, ad imperfectiorem matrimonii, sed potius est sanius huic consilium, matrimonium, & ascendit ab iniquissimo concubinatus statu ad matrimonium: ergo valet votum. Et ideò hanc sent. amplectuntur *Cajet. 2.2. qu.88. a.2. dub. ult. Navarr. sum. Hisp. & Latin. c.12. n.43. fin. Bellar. l.2. de Monach. c.54. Enriquez l.11. de matrim. c.6. nu.5. P. Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 149. §. Votum enim voto. Angles florib. 2. p. qu. 2. de voto. a.1. diffic. 12. Ludov. Lop. 1. par. instruct. c.44. §. Votum absolute. Philiar. de offic. sacer. to.1. par.2. l.3. cap.17. num.3. Manuel. 2. to. sum. c.94. num. 14. & communiter juniores docti.*

8 Ad 1. argum. ex propositis n.6. dico, quamvis votum matrimonii ex se majora bona impediat, secus tamen est in hoc homine. Ad confirm. fateor effici impotentem: at id huic præstantius est. Ad 2. dico cum *Cajet. 2.2. qu.88. a.2. dub. ult.* esse peccatum uti matrimonio, ad vitandam fornicationem, quando alia via facilè vitari posset: secus, quando esset difficile, ut in præsenti casu. Ad ultimum, nego consequ. ut sponsalia, & matrimonium ratum, & votum perpetuo serviendi xenodochio, valida sunt, quamvis iis non obstantibus, licitum sit religionem profiteri.

9 In 3. tandem casu, quando in honorem Dei vovet aliquis matrimonium, eò quòd est causa pia. Supponendum est, quando matrimonium sit causa pia: & ut sit talis, non satis est, ut sit cum paupere, sed debet promitti pietatis intuitu, secus si affectionis, aut consan-

consanguinitatis causa. Sic dicit *Bal. l. illud nu. 1. C. de sacros. Eccles.* ubi duo exigit, ut causa pia sit, nempe, ut concurrat pietas personæ, & causa pietatis fiat: unde (inquit) si quis diviti leget, quamvis amore Dei se legare asserat, non est causa pia: quia deficit pietas in persona. Et econtra, si pauperi legasset aliquis, non intuitu pietatis, non esset legatum pium: quia deficit pietas in causa. Quod expressè colligitur ex *l. 35. t. 4. p. 5.* ubi ponderans ea lex, quando alimenta sint causa pia, sic ait, *las despensas que un home fice esse en criar à otro, por Dios.* ubi *Greg. Lopez. verb. Seria:* dicit legem illam inniti in eo quod nutritor aluerit causa pietatis. Idem *Panor. in proœm. decret. Greg. parte qua incipit. Gregorius dividitur nu. 25. & 26. & ibi Fel. parte, qua sic incipit, Greg. Episc. num. 35.* ubi explicantes quando promissio sit causa pia, asserunt id esse, quando intuitu Dei fit. idem *Tiraq. de priv. pia causa, in præfat. num. 3.* ubi duplicem conditionem assignatam requirit, ut legatum pium sit, qui tota illa præfat. consulendus est. Hinc quando aliquid promittitur, vel legatur consanguineo pauperi, non censetur legatum pium: prævalere enim præsumitur sanguinis affectionem, cùm ea naturalis est: (quamvis fatear hoc non carere difficultate, contrarium enim tenent satis probabiliter alii, quos refert, & sequitur *Gutier. consil. 16. num. 8.* & saltem ubi primum in legato fit mentio paupertatis, est legatum pium: ut optimè probat ibi *Gutier.*) sed præsumi prævalere affectionem, & non esse legatum pium, ex multis Doctorib. probat ibi *Tiraq. nu. 16. 17.* quamvis ipse cogitandum relinquat: & idem tenet cum multis, quos refert *Menoch. de præsump. l. 4. præsum. 115. à nu. 6. ad* 10. In matrimonio tamen potest esse, ut promittatur diviti, & sit causa pia, ut si puella dives pudicitiam prostitueret, & quidam, ut illam ad meliorem frugem, vitamque honestam revocaret, promitteret illi matrimonium, esset causa pia: quia jam concurrit pietas in persona, & in causa.

10 Hoc supposito videtur id votum obligare, non absolutè ad ducendum illam, sed ex suppositione si vovens non eligat religionem. Quia si sub conditione voveret; Si duxero uxorem, ducam pauperem, absque dubio valeret: ergo licèt ea conditio non exprimatur, valet. Probo consequ. nam ea conditio tacitè inest, ea enim non adjecta, esto votum validum esset, posset manere in perpetua continentia, vel religionem ingredi: eo quod uterque status est perfectior. 2. Quia id votum duo includit, alterum ducendi uxorem, alterum autem, ut ea pauper sit: ergo quamvis prius non obliget, obligabit tamen posterius, si velit matrimonium inire: cùm sit opus valde pium. Et confirm. quia videtur vovisse eleemosynam supererogationis, se ipsum illi tradendo, quasi vice dotis. 3. Quia si quis juraret mulieri, se eam ducturum, ut illius inopiam sublevaret, teneretur utique: cujus ratio est, quia juramentum præstatur in favorem hominis, sed hoc votum emittitur etiam in favorem illius pauperis: ergo similiter obligat. 4. Quia si quis

11 sic voveret, aut se continentem vitam ducturum, aut cum fœmina paupere contracturum matrimonium, validum esset votum: ergo illa pars posterior est materia legitima voti, alias totum disjunctivum esset irritum. Demum probatur ex regula, quam tradunt *Palud. 4. d. 38. qu. 1. num. 19. & 30. D. Anton. 2. p. tit. 11. cap. 2. ante §. 1. vers. Nota tertio. Sylv. Votum. 1. q. 4. fin. Tabiena Votum. 1. fin.* quando votum includit aliquod bonum, quod potest esse ipsius materia, est validum, licèt illud perfectiora bona excludat: ut si quis voveat laxiorem religionem, seque in ea permansurum ratum est votum: quia prædicta religio est materia sufficiens voti, respectu sæcularis vitæ, licèt non respectu strictioris religionis: sed ita contingit in præsenti casu, nam votum ducendi hanc pauperem includit aliquod bonum, quod potest esse materia voti, nempe eleemosynam illam: ergò validum est, & obligabit non obstante, quòd præcludat viam ad statum altiorem. Idem hanc sententiam supponit *Armilla verb. Votum num. 22.* ait enim ligatum duplici voto incompatibili, altero religionis, & altero ducendi pauperem, teneri dignius votum observare: proindeque supponit hoc votum esse validum. Et docent de voto ducendi meretricem, ut à peccato resipiscat, *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu. 5. Pholiarcus de offic. Sacerdo. to. 1. p. 5. l. 3. c. 17. n. 3.*

12 Cæterùm quamvis hæc argumenta fortissima esse videam, persuadere mihi non possum hanc opinionem, & ideò illam solum veram esse credo, casu, quo sub conditione voveret. Si ducturus sum, ducam pauperem: similiter si pressus carnis tentationibus, & expertus se non posse continere, voveret se ducturum uxorem pauperem, aut meretricem in honorem Dei, valeret. Quia jam votum ducendi obligat: ut diximus num. 7. & illud additum est opus pium. Verùm quando nullus habetur respectus ad propriam fragilitatem, sed tantùm ad id opus pium exercendum, credo votum irritum esse, ad nilque obligare: quare licèt velit uxorem ducere, non tenebitur illam pauperem, aut meretricem, quam vovit, accipere. Et ratio est, quia ex parte voti præcluditur via Spiritui S. ne altiorem statum inspiret, & continet descensum à perfectiori continentiæ statu ad imperfectiorem matrimonii: quæ talis est ratio, ob quam universi affirmant matrimonium non esse legitimam voti materiam. Et confirm. quia hic non se obligavit sub conditione, si uxorem ducat, nec ad duo, scilicet ad ducendam uxorem, & ut ea sit pauper, sed absolutè, & per modum unius, ad ducendam pauperem: ergo non potest fieri divisio, ut affirmemus valere quoad hoc, ut ducenda pauper sit, non autem quoad ducendi obligationem.

13 Ad 1. argum. ex propositis n. 10. dico, alio modo exprimi, quàm tacitè insit, quia quando exprimitur, non obligat se vovens ad matrimonium, nec ex parte sua præcludit viam digniori statui, sed casu quo indigniorem matrimonii eligat, obligat se ad id opus pium ducendi pauperem, aut meretricem: at dum non exprimitur, ex parte voti obligat se ad statum imperfectiorem: qua ratione votum matrimonii regulariter est nullum, quamvis in eo etiam tacitè includatur, nisi vovens perfectiorem vivendi normam amplectatur. Ad 2. Ea non includit per modum plurium votorum, sed per modum unius, & tanquam quid individuum: unde vel totum votum est validum, aut totum irritum. Ad confirmat. Fateor eam esse eleemosynam, at non est voti materia, quia impedit perfectius bonum. Ad 3. Si juramentum illud fieret soli Deo, non obligaret, sicut nec votum: si verò fieret ipsi mulieri, obligaret utique, sicut & promissio simplex ipsi facta: quia dum aliquid homini promittitur, modò id licitum sit, nil refert perfectius, ne an imperfectius sit. Ad 4. Dico consulendam esse voventis intentionem, nam si solùm sub ea disjunctione vovere voluit; votum prorsus est irritum: si autem quasi sub conditione, in hoc sensu, Voveo me vitam continentem acturum, aut si duxero uxorem, ducturum pauperem: valeret utique, ut dixi nu. 12.

Ad ultimum dico: eam regulam procedere, quando impleto voto, non omnino præcluditur via ad illud bonum perfectius, ut dum quis vovet perseverentiam in religione laxiori: quia etiam post id votum, & professionem patet aditus ad strictiorem: secus quando voto impleto, omnino præcluditur via ad statum perfectiorem: ut consummato matrimonio non est transitus ad continentiæ, aut religionis statum.

DISPUTATIO V.

Utrùm quæcunque promissio externa sufficiens sit ad sponsalia constituenda, vel saltem ut promittens teneatur: an potius desideretur promissionem esse mutuam.

SUMMARIUM.

Ad sponsalia exigitur promissio mutua. nu. 1.
Satis est, ut altero expressè promittente, alter tacitè repromittat per aliqua signa, & quæ sint illa, & an sat sit taciturnitas. 2.
Quæ vertantur in dubium in hac disputatione. 3.
An censenda sit repromissio, quando altero promittente, alter acceptat. 1. opinio affirmativa. 4.
5. Verior negativa. nu. 5. & ibi explicatur, tacens quando censeatur consentire.
Solutio argumentorum 6.
Post nu. 6. ponentur cætera summaria hujus disputationis.

1 IN hac disputatione citrà controversiam est, desiderari mutuam promissionem, ut sponsalia sint, idque colligitur ex *l. 1. ff. de sponsal.* ubi vocantur sponsalia, repromissio, id est, reciproca promissio. Et ratio est, quia cùm sponsalia sint prævia matrimonio, quod utriusque contrahentis vinculum desiderat; ipsa quoque necessariò exigunt mutuam promissionem, & utrinque vinculum.

2 Satis tamen est, ut repromissio alterius tacita sit per aliqua signa, quæ ipsius etiam promissionem indicent. Nam tam sponsalia, quam ipsum etiam matrimonium, aliorum contractuum more, signis celebrari possunt. Quæ verò sint hæc signa, dicemus latè infrà hoc lib. disp. 21. per tot. & disp. 26. n. 6. Suppono etiam exigi acceptationem promissionis, ut disput. sequenti tractabimus, ubi etiam, an ad hanc acceptationem sufficiat taciturnitas.

3 Tria tamen vertuntur in dubium. I. an censenda sit repromissio sufficiens ad sponsalia, quando alter fidem dedit de matrim. contrahendo; alter verò non repromisit expressè, sed acceptavit promissionem: ut dicendo, Placet, vel Accepto, vel Gratias tibi ago pro beneficio in me collato. 2. An esto non sit repromissio, maneat tamen, qui fidem dedit obligatus ad matrimonium: alter verò qui minime repromisit, ab obligatione immunis. 3. An hæc simplex contrahendi matrimonium promissio obliget ad mortale.

4 Circa I dub. aliqui censent, eam acceptationem esse repromissionem, atque ita vera confici sponsalia, & utrumque manere obligatum. Probatur, quia sicut matrimonium claudicare nequit, sed ex utraque parte, aut ex neutra debet esse validum, ita & sponsalia similiter: sed dicente altero per verba de præsenti, Accipio te in meam; si mulier respondeat, Placet, est matrimonium: ut dicemus hoc lib. disp. 18. n. 10. ergo dicente altero per verba de futuro, Accipiam te in meam, si mulier respondeat, Placet, erunt vera sponsalia: & censebitur illa repromissio. Et confirm. quia acceptans videtur virtualiter repromittere: censetur enim velle utrinque parem obligationem contrahi, prout in matrimonio contingit. Hanc sentent. docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 1. num. 4. Veracrux append. ad speculum, dub. 9. ad 2. f. 44. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 13. n. 2.* ubi addit desiderari, ut sponsalia non sint, ita alterum promissionem acceptare, ut expressè repromissionem excludat. Et videntur tenere *D. Ant. 3. par. t. 1. cap. 18. initio. Rosella verb. Sponsalia. num. 1. & ibi Sylv. initio,* ubi ajunt esse sponsalia, si alter se acceptare ostenderit. Videntur etiam idem sentire *Tabiena verb. Sponsalia. qu. 3. nu. 4. & Nov. Sum. Hisp. c. 22. nu. 25.* asserunt enim non esse sponsalia, si altero promittente, alter minimè acceperit: quare à contrario

trario sensu, videntur dicere secus esse, quando acceptat. Nec caret probabilitate hæc sententia.

5 Verius tamen est minimè sufficere acceptationem promissionis, ut censeatur repromissio, & acceptans alligetur. Probatur, quia in dubio obligatio inducenda non est, cùm sit contra possessionem voluntatis suam libertatem possidentis: sed acceptans illam promissionem, potest acceptare, in quantum est in sui favorem, nempè, ut solum promittens ipsi obligetur, ergò si aliud obligationis mutuæ signum non intersit, minimè dicendum est ex illa acceptatione repromittere, & obligari. Et confirm. quia tacens censetur consentire, in quantum est in sui favorem, non tamen in sui præjudicium, *regul. Qui tacet, de regul. jur. in 6.* quæ in hoc casu verificatur, ut docet ibi *gl. & Innoc. cap. in Gen. de elect. num. 8. Panor. c. Nonne, de præsumpt. n. 1. & ibi Fel. nu. 19 Covar. q. practic. c. 15. num. 5* & latè *Menoch. de præsumpt. l. 2. præsumpt. 42. num. 4. Fulv. Pacian. l. 1. de probatio. cap. 30. num. 4.* ubi alios referunt. De qua regula ultra dictos consulendus est *idem Covar. 3. var. cap. 15. num. 4. vers. Etenim, Greg. Lop. l. 1. c. 161 p. 4. verb. Otorgande, & l. 23. tit. 34. p. 7.* & latius aliis *Fulv. Pacian d. c. 30. & toto c. 29.* unde taciturnitas non est sufficiens consensus signum ad obligandum personam: ut benè docet *gl. l. Filiusfamilias §. verb. Non probatur ff. de procurat. Dynus reg. is, qui tacet. 44. de reg. jur. in 6. num. 3. Bald. l. Si si num. 4. C. ad S.C. Vell. Ful. Pacian. d. c. 29 nu. 15.* ergo similiter acceptans promissionem, censetur solum acceptare, in quantum est in sui favorem, ut alter maneat sibi obligatus, non autem in sui præjudicium, ut ipse obligetur: taciturnitas enim est quædam tacita acceptatio, ut dicemus dis. seq. num. 11. Et ideò hanc sententiam tenent *Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 1. concl. vers. In contrarium tamen. Lud. Lop. 2. to. instruct. materia de matrimonio, cap. 36. fol. 1032. §. Præterea quoniam. Petrus de Ledesm. de matrim. qu. 43 art. 1. dub. 1. §. In hac difficultate. vers. Sit conclusio: & in solutione ad 6.*

6 Ad contrarium argumentum dico, disparem esse rationem, nam matrimonium nullatenus claudicare potest, nec alia ratione acceptari, quam ut matrimonium: sponsalia tamen, quamvis ut sponsalia claudicare nequeant, at quatenus continent promissionem, possunt claudicare, & potest esse promissio unius, absque alterius repromissione: quare possunt acceptari in quantum promissio obligans solum promittentem. Ad confirmationem, nego id censeri, sed acceptat, in quantum est in sui favorem.

S U M M A R I U M

An quando alter solus promittit, maneat ipse obligatus 1. sententia manere, num. 7.
Quid referat obligare ut sponsalia, vel ut promissionem. 8.
2. Sententia, non obligari nisi repromittat incontinenti. 9.
3. Sententia, neutrum obligari. 10.
Sententia authoris media 11. 12. 13. & 14.
Quando alter diu differt repromittere, manet alter liber. 12.
An si gratuitæ promissioni accedat repromissio, sint sponsalia. 13.
Si promissio fiat respectivè, & alter non repromittat statim, repromittat tamen, antequam prior mutet consensum, sunt sponsalia: & credendum est ipsi dicenti mutasse voluntatem 14.
Quando sit promissio gratuita, & quando respectiva. 15.
Solvuntur argumenta, & explicatur l. Continuus ff. de verb. oblig. 16.
Post nu. 16. ponuntur summaria reliqua hujus disputationis.

7 DUBIUM II. An dato non sit repromissio, illa simplex acceptatio; is tamen qui fidem dedit, obligetur ad contrahendum matrimonium, altero minimè obligato. Tres invenio sententias. Prima ait, eum qui fidem dedit adstringi ad matrimonium contrahendum, non vi sponsalium, cùm ea nulla sint, quia defuit repromissio, sed vi simplicis promissionis. Ratio est, quia quamvis sponsalia claudicare nequeant, sed aut uterque, aut neuter obligatus manere debeat: at simplex promissio potest esse ex parte unius, altero immuni ab obligatione manente: ut contingit dum aliquid liberaliter promittitur: ergo cùm hic, alter promiserit matrimonium, altero nil repromittente, solus promissor obligabitur. Sic docet *Guillermus*, quem refert, & sequitur *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. initio. vers. Nota ergo. Rosella vers. Sponsalia. n. 1.* ubi *Tabiena qu. 3. num. 4. fi. Armilla n. 3 fin. Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 1. conclusionem, vers. In contrarium. Nav. summa. c. 22. Hispanen. 22. vers. Lo quarto, Latine num. 25. ins. Bart. à Ledesma dub. 8. de matrim. §. Annotare oportet hic primò. Lud. Lop. to. 2. instruct. materia de matrim. cap. 36. f. 1031. §. Perpendendum est & f. 1032. §. Præterea quoniam. Pet. Ledesm. de matr. q. 43. a. 1. dub. 1. ad 6. Segura 2. p. direct. cap. 15. num. 14. Manuel 1. to. summa 2. edit. c. 244. num. 1. concl. 1.* & supponere videtur *Enriquez l. 11. de matr. cap. 13. num. 2.* ait enim quando alter expressè excludit repromissionem non esse sponsalia, nec sub mortali obligare: quare supponit aliquam contractam esse obligationem.

8 Refert tamen multùm an promissio hæc obliget vi sponsalium, an vi simplicis promissionis: cùm priori casu oriatur impedimentum publicæ honestatis: posteriori autem minimè.

9 2. Sententia ait, si is cui promissio fit, incontinenti acceptet, obligari sponsorem: si tamen non statim, sed ex temporis intervallo, non obligari. Probatur ex *l. Continuus, 137. in prin. ff. de verb. oblig.* ibi, *Continuus actus stipulantis, & promittentis esse debet, ut tamen aliquod momentum naturæ intervenire possit: & comminus responderi stipulanti oportet. Cæterùm si post interrogationem aliud agere cœpit, nihil proderit, quamvis eadem die spopondisset. Sic. Ang. verb. Sponsalia, num. 19. ubi Sylv. initio.*

10 3. Sententia ait, si alter non repromittat, neutrum obligari. Probatur, quia matrimonii promissio non est gratuita, & liberalis donatio, sed contractus onerosus. Facio, ut facias, ergo habet implicitè tacitam conditionem, si alter similiter se obliget: ac proinde non se obligante, nulla consurget ex priori promissione obligatio. Et confirmatur ex doctrina *gl. l. In vendentis, verb. In vendentis, C. de contrahend. empt. Bartol. l. num. 3. C. de summa Trin.* ubi *Jas. num. 24.* qui docent, quoties verbum, Volo, adjungitur actui, qui ita ex duorum voluntate pendet, ut absque mutuo consensu perfici nequeat minimè disponere, nisi utriusque consensus accedat, ut, Volo vendere: cujus rationem reddit ibi *Bart.* qui verba contractus juxta ipsius naturam intelligi debere, *l. Si uno ff. locati l. Si stipulatus, ff. de usuris,* ergo cùm matrimonium ex duorum consensu perficiatur, illud promittens nihil disponere censetur, nisi utriusque consensus, ac promissio accedat. Sic docet *Veracruz append. ad spec. dub. 9. ad 2. f. 44.* & videtur tenere *P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 263. f. 69. ante §. Non defuerunt*, ubi ait, id interesse inter gratuitam promissionem, & non gratuitam, sed respectivam, ut pretii in emptione, ducendi aliquam uxorem, nisi in sponsalibus, quòd prior est absoluta, & statim promittentem obligat: posterior verò suapte natura est conditionalis, Si & retribuas, ac repromittas, atque ea de causa ante utriusque promissionem completam neutrum obligat, sed cuique licet liberè resilire.

11 Ut tamen has sentent. conciliem, suppono suspensionem matrimonii bifariam fieri posse. 1. gratis, per modum cujusdam liberalis promissionis, nulla ex justitiæ debito expectata repromissione. 2. non gratis, sed respectivè, & per modum contractus conditionalis expectantis alterius repromissionem: ut in omnibus contractibus ultro, citròque obligatoriis contingit.

12 Sit I. conclus. quando matrimonii promissio fit gratis, & liberaliter; tunc altero acceptante promissionem, nec repromittente, solus promittens obligatur: & in hoc casu 1. sent. verum habet, & probatur ejus ratione.

II. Conclus. si tunc alter post acceptationem diù distulerit repromissionem, & matrimonium perficere, censetur contemnere, atque ita qui promisit, manebit liber ex tacita remissione. Quia cum promissio matrimonii mutuam ex se repromissionem exigat, tendatque ad matrimonii complementum, evidens contemptus, ac tacitæ remissionis signum apparet, diù repromissionem, ac matrimonium protrahere. Ita *Soto 4. d. 27. q. 2. art. 1. post 1. conclus. vers. In contrarium, Lud. Lop. 2. to. instruct. materia de matr. c. 36. § Præterea quoniam.* Hoc autem tempus arbitrio prudentis attentis circumstantiis occurrentibus perpendendum est.

13 Sed rogabis, an, si præcedente hac gratuita matrimonii sponsione, alter ex gratitudine repromittat, consurgant vera sponsalia. Posset aliquis partem negativam opinari, hac ductus ratione, sponsalia habent veram contractus naturam, ultro citroque obligatorii, sed duæ illæ sponsiones sunt duo actus dissoluti, & à se invicem dependentes, & proinde non habent veram contractus naturam: ut si ego aliquid tibi donarem, & tu vicissim mihi ex sola gratitudinis lege, non essent contractus, Do, ut des, sed duæ simplices donationes dissolutæ: ergo mutuæ illæ promissiones minimè sponsalia efficient. At certo effici vera sponsalia. Probatur ex definitione sponsalium, tradita disp. 1. num. 7. concurrit enim hic mutua promissio matrimonii, verusque contractus, ultro citròque obligatorius consurgit, nec ad sponsalium veritatem desideratur, ut propriè sit contractus, Facio, ut facias; sed satis est, ut utrimque obligatio ad matrimonium accedat, quamvis altera gratis, & independenter ab altera contracta sit. Nec est simile de duplici illa donatione, quia cùm ex neutra parte fuerit obligatio, nullo modo potest habere rationem contractus, ultro citroque obligatorii.

14 III. Conclus. si promissio illa non gratis facta sit, sed respectivè, & per modum contractus, tunc necessaria est repromissio alterius; & dum ea non accesserit, prior promissio non est efficax ad obligandum promittentem, sed potest liberè, ac tuta conscientia à fide præstita resilire. Hanc conclus. apertè probant rationes III. sententiæ, quæ in hoc eventu verissima est. Et insuper probatur, quia dum celebratur contractus, ultro citròque obligatorius, antequam utraque pars se obliget, nondum est contractus perfectus, sed ante contractus perfectionem liberè potest alteruter resipiscere, ergo. Et in hoc casu vera est etiam 2. sent. nempe, ut obligetur promittens, exigi ut statim alter acceptet, & repromittat: addendum est tamen, ut omnino veritati consonet, quamvis statim alter non repromittat, sed post temporis intervallum, si tamen is, qui fidem dedit per modum contractus, adhuc in eadem voluntate persistat, vera conficientur sponsalia; dummodo continuitas sit moralis inter utramque promissionem. Prob. quia ad matrimonium non desideratur simultas, ac continuitas physica consensuum, sed sat est moralis: ut infr. l. 2. disp. 32. per totam latè probabimus, & explicabimus. Id tamen admonuerim, fidem in utroque foro adhibendam esse priori asserenti consensum revocasse: ut benè advertit *Ant. c. pen. num. 4. de sponsal.* Itaque ducitur ratione, quia in dubio præsumitur sub ea conditione consensisse, si alter statim repromittat.

15 Dices tamen, quando celebratur per modum contractus, & quando gra-

de gratis; promittere? Resp. promittentis intentioni standum esse, quod si de ea minimè constet, ex conjecturis desumptis ex antecedentibus deprehenderur. Si enim de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifestum est, promissionem non esse gratuitam; si autem nullatenus de hoc sermo erat, sed ob aliquod beneficium acceptum, quasi se gratum exhibens promisit, censetur ex gratitudine, ac benevolentia promisisse, & non per modum contractus respectivi: in dubio autem censetur juxta sponsalium naturam, quæ est, ut sic contractus mutuus, & respectivus, promittere: quare altero non repromittente, minimè tenebatur.

26 Ad argum. 2. sent. desumptum ex *l. Continuus* (nam I. & III. sent. argumenta nostram, uti ostendimus, confirmant) resp. loqui in stipulatione, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia, & summo jure agitur, & physice intelligitur continuitas, secus in contractibus aliis bonæ fidei, quale est matrimonium & sponsalia; sufficit enim moralis consensuum continuitas.

S U M M A R I U M.

Promissio simplex obligat ad mortale, quando inde sequitur damnum, & quid sit. nu.17. & an sit pactum 20.
Quando nullum aliud damnum sequitur, præterquàm privatio promissa. 1. opinio, non obligare 18
An promissio non mutua matrimonii obliget ad mortale. 18. & 26.
2. Sententia media 19.
3. Sententia, obligare ad mortale, & restitutionem. 20.
Idem in utroque foro quando desinit falsa præsumptio, censendum est. 20.
Exigitur animus se obligandi, & quando censebitur non esse ad mort. 21.
Quid, si non exprimatur causa promissionis. 22.
Quid, quando res sunt mutatæ. 23.
Quæ sit materia notabilis, ut fractio promissionis sit mortalis. 24.
Omissio unius facti promissi an sit mort. nu.25. & solvuntur argu.27.

17 DUBIUM 3. An promissio matrimonii non mutua, casu quo obligat solum promittentem, obliget sub culpa lethali. Hujus decisio pendet ex illa quæst. an promissio simplex homini facta, ab ipsoque acceptata, obliget sub mort. Dicitur autem promissio simplex, seu nuda, seu pactum nudum, quia nec roboratur ex eo, quod res promissa sit aliàs debita, nec onus imponitur, nec firmatur juramento, nec vestitur stipulatione, aut traditione rei, ut bene docent *Sylv. verb. Pactum q.2. Ang ibi, inst. Soto l.7. de just. q.2. a.1. ad 1. Cov. de pact. p.2. §.4. nu.12.* Et quidem quando res promissa levis est, constat, ejus transgressionem esse venialem. Similiter nemo dubitat esse mortalem fractionem fidei promissionis simplicis, quando inde sequitur aliud notabile damnum. Ut si promisi alicui mutuum centum aureorum, & ille promissioni fidens non quæsivit aliunde, ex quo grave in rebus suis detrimentum patitur. Unde status hujus quæstionis est, quando ex promissione non impleta, nullum aliud sequitur proximo damnum, quàm carere re illa notabili sibi promissa.

18 Triplex igitur est sententia. I. ait esse veniale. Prob. quia frangere hanc fidem non opponitur justitiæ, sed tantùm virtuti veracitatis: nam sicut proferre dicta menti consona, est actus veracitatis, ita adæquare facta promissis. Unde *Cic. l.1. de offic.* definit veracitatem esse dictorum, conventorumque constantiam: ergo frangere hanc fidem, solùm continet mendacii malitiam, mentiri autem non est mort. quando mendacium non est perniciosum. Et confirm. quia quantum attinet ad mores, eadem omnino deformitas apparet, sive quis verbis mentiatur loquens contra mentem, sive facto ipso violans fidem, sed illa, ubi non est perniciosa, est ven. ergo hæc. 2. Prob. quia non implere promissum, est tantum decipere, hoc autem solùm est veniale: ut constat, quando quis profert mendacium officiosum, animo decipiendi, ergo & non implere promissum. Hanc sent. videtur tenere *D.Th. 2.2. q.88. a.3. ad 1.* ubi dicit secundùm honestatem ex qualibet promissione hominem homini obligari. Sed verè eam non tenet, quia statim se explicat intelligere per debitum honestatis, debitum naturale, & in foro conscientiæ, prout distinguitur contra debitum civile, & ita explicat ibi *Cajet.* Videtur etiam tenere idem *D.Th. 4.d.38.q. 1.a.1. quæstiunc. 1. corp.* ubi ait, promissionem nudam non habere plenam obligandi vim. Sed nec in hoc loco hujus est sententiæ: nam per plenam obligationem, intelligit eam, qua quisquam vinculo majori ligatur, ut juramento: unde simul etiam dicit votum simplex non habere plenam obligandi vim, sed votum solemne: cùm tamen constet votum simplex obligare sub mort. Hanc tamen sent. tuetur *Cajet. 2.2. qu.213. a.1. dub.4. & in sum. verb. Perfidia, ubi & Armil. nu. unico, Soto 4.d.20 q.2. a.2. paulo ante §. At verò, quamvis: Fr. Garzia de contract. p.1. c.3. Petr. de Ledes. de matrim. qu.47. a.5. dub. 2. concl. 1. f.255. Enriq. lib. 11. de matr. cap.13 num.2. & l.13. de eodem cap.17. num 5. & 6.* ubi addit non implentem hanc promissionem, minimè teneri restituere, nisi post judicis sententiam. Unde juxta hanc opinionem dicendum est promissionem matrim. quando non est mutua, solùm obligare sub ven. Et ita docet *Enriq. eo c.13. n.2 Pet. de Led. proximè cit.*

19 II. Sent. asserit, non omnem promissionem simplicem obligare ex justitia, & sub mortali; sed id ex promittentis intentione pendere: si enim ex sola morali honestate se intendat obligare, ut frequentius contingit, non est culpa lethalis ejus violatio: si verò ex justitia, est mort. obligans ad rei promissæ, damnorumque restitutionem. Probat. quia gratuita promissio ex sola promittentis liberalitate proficiscitur, & est lex privata, quam sibimet imponit, ergo in ipsius potestate est, illa solùm se obligare ex morali honestate, vel ex justitia. Sic *P. Mol. t.2. de just. tract. 2. disp.262. ad fin.* & tunc ait censeri se velle ex justitia astringere, quando publico instrumento, aut chirographo à se subscripto se obligavit: aut quando ita se intenderet constituere homini debitorem, sicut dum aliquid vovet, se astringit Deo. Quando vero non tantum onus intendit sibi imponere, solùm existimandum esse intendisse se obligare ex honestate morali.

20 III. Sent. verior, ait promissionem simplicem acceptatam ab altero, ex genere suo obligare ex justitia, & sub mort. nisi rei promissæ parvitas excuset. Ad cujus probationem præmitto, promissionem nondum acceptatam minimè esse pactum, eo quòd non est duorum conventio, sed solùm offerentis promissio, acceptatam verò esse verè pactum, ut constat ex pacti definitione tradita *in l. 1. in prin. ff. de pact. & in l.3. ff. de pollic. Pactum est duorum consensus, atque conventio.* Sed quando promissio est acceptata, concurrit duorum in idem placitum, atque consensus, ergo verè, & propriè habet rationem pacti, & ita docet *Bart. in l. Jurisgentium. §. Igitur. n.1. ff. de pact. Abb. c.1. de pact. n.4. Ang. ver. Pactum. nu.3. Sylv. ibi. q.2. Tab. q.1. n.2. Arm. num.1. Ant. Gom. to. 2. var. cap.11. num.2. P. Mol. to.2. de just. tract. 2. disp.252. §. Pactum seu pactio.* Hoc supposito probatur hæc sentent. excommunicatio ferri non potest nisi pro mor. *c. Nemo Episcoporum. 11. qu.3.* sed pactum non servans potest excommunicari, ut constat ex *c. 1. de pact. aut initia pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam.* ergo peccat lethaliter. 2. Prob. ex communi hominum consensu; omnes enim odio habent illos, qui fidem præstitam minimè servant, perfidosque vocant, & reputant quasi infames: unde *D. Aug. Epist. 51. ad Bonifac.* & habetur *c. Noli. 23. qu.1.* ait fidem præstitam etiam hostibus servandam esse, ergo signum est ejus fractionem esse mortalem. 3. Probat. ex *c. Qualis, de pactis*, ibi, *studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* ubi *Panorm. num. unico* ponderat dictionem, Promittuntur, ut loquatur de simplici promissione. 4. ex D. Chrysost. & habetur *c. Juramenti. 22. q.5.* ubi docet inter simplicem loquelam, & juramentum Deum non constituere differentiam: quem textum explicans *Abb. dict. c. Qualiter, fin.* ait quoad obligandum, licèt gravius peccet juramenti transgressor, ergo obligat ad mort. 5. Violare obligationem rei gravis, est mort. sed non solvere promissum in re gravi est hujusmodi, cùm ex qualibet promissione secundùm omnes oriatur obligatio, ergo. 6. Eadem ratio justitiæ proportionaliter sumpta obligat ad solvendum promissa homini, & Deo; non enim tenetur homo solvere promissa Deo, quia Deus est, sed quia liberè se ad illa adstrinxit: sed hæc obligatio est gravis, & sub mort. respectu Dei, ergo etiam respectu hominis, licet non tam gravis. Et confirm. quia si, ut volunt adversarii, in violanda homini fide sola est mendacii culpa, & ob id ven. similiter esset venialis fractio voti: quia mentiri Deo non est culpa lethalis, ut dum quis fictè ore tenus aliquid vovet, mentitur quidem Deo, & solùm est ven. ergo, vel utraque fractio, vel neutra est mort. 7. Quia servare fidem non solùm pertinet ad veracitatem, sed etiam ad justitiam: promittere enim non est utcumque verum dicere, sed astringendo alteri: quare ut ait *Cic. l.1. offic.* hæc fides est justitiæ fundamentum. Et confirm. quia promissio, quæ fit coram Notario & testibus, obligat ex justitia, & ad mort. sed assistentia horum non addit novam obligationem, sed probat jam contractam: ergo. Tandem prob. quandocunque in foro externo jure quis compellitur ad implere promissum, tenetur ex lege justitiæ sub mort. implere in foro interno, ut fatetur ipse *Cajet. author contr. sent. in sum. verb. Perfidia*: & constat, quia idem in utroque foro servandum est, ubi forus externus non innititur falsæ præsumptioni, nec in pœnam, quæ judicis sententiam desiderat, damnat, ut optime advertunt *Soto l.4. de just. qu.5. a.3. vers.4. arguitur. Covar. c. Cum esses num.7. de testam. Ledesm. 2.4. qu.18. art.1. dub.12. f. 227. col.2. initio.* Sed promittens cogitur in foro externo stare promissis, *l.2. t.16. l.5. recop. Castell.* nec lex hæc pœnalis est, aut falsæ præsumptioni innitens, ut constat: ergo. Et confirm. quia judicis sententia eò tendit, ut unicuique jus suum reddat, æqualitatemque constituat; hoc enim est medium, & finis justitiæ, ergo si taliter promittens non erat aliàs ex justitia obligatus, non poterat per judicem ad id compelli. Et ideò hanc sententiam tenent ex jurisperitis *Ant. cap.1. de pact. nu.2. Panor. cap. Qualiter, in fi. eod. t. Alex. de Nevo c. Debitores de jurejur. n.9. Fortun. c.1. de pact. n.30. Ang. verb. Pactum, num.4. & ibi Sylv. qu.4. & verb. Lex. q.10. dict.12. Nav. sum. cap.18. Hisp. nu.3. & 9. Latine num.6. Covar. de pact. 2. p. §.4. nu.13. vers. Quidam autem: Jo. Molina de differentiis inter forum conscientia, & contentiosum, differ. 17. Mendoza de pact. l.1. c.4. n.2. & seqq.* & concludit *num. ult.* teneri restituere non implentem promissum, eumque, cui promissio facta est, posse occulta compensatione uti. Et ex Theologis eam videtur tenere *Cajet. 2.2. q.88. art.1. in prin.* ubi ait promissionem simplicem de re levi non obligare ad mortale, secus de re notabili: idem tenet *Richard. 4.d.38. a.3. q.3. Dionys. ead. d.38. q.2. §. Quæritur item. Abul. c.30. q.50. ad 52. Guiller.* quem refert, & sequitur. *D. Ant. 2. p. tit. 10. c.1. §.4. Tabiena ver. Pactum, q.2. n.3. Soto l.7. de just. q.2. a.1. ad 1. vers. At verò in contrarium: Molina l.5. de fact. hominum continentia c.23. §. Sed ait rursus. Navarra l.2. de resti. in nova edit. c.2. dub.7. coroll.3. n.329. Angles: floribus 2. p. q.1. de voto a.2. dif-*

Ex libro sexto Decretalium.

Ex Clementinis.

Ex Extravagantibus.

Ex Decreto.

INDEX LOCORUM JURIS.

Ex

DISPUTATIONES DE S. MATRIMONII SACRAMENTO:

AUCTORE THOMA SANCHEZ E SOCIETATE JESU.

PROOEMIUM.

SUMMARIUM.

Utilitas operis. num. 1.
Doctores de hoc disputantes. 2.
Divisio totius operis. 3.
Matrimonii varia nomina. 4.

1 CUm typis mandare decrevissem nonnullas materias de officiis ad mores pertinentibus, operæ pretium duxi, initium à sancto matrimonii Sacramento sumere; quòd maximam hominibus utilitatem præseferat, non Theologis solùm, sed utriusque juris professoribus: dehinc quod omne personarum genus in nodos hujus materiæ non facilè solvendos frequenter incurrat: ad extremum quòd variæ, multiplicesque utilitates ex hujus tractatus cognitione promanent. Cùm enim matrimonium, tum Sacramenti, tum etiam contractus rationem induat, qua parte Sacramentum est, multa ad Sacramenta pertinentia disputantur: & cùm hodie coram parocho, & testibus celebrandum sit, quàm plurima scitu dignissima explicantur ad jurisdictionem utriusque fori, & maximè ad pœnitentiæ Sacramentum conducentia (utrumque enim Sacramentum jurisdictionem parochi ordinariam, aut delegatam desiderat.) Qua autem parte contractus est, enodantur multa mirum in modum ad veram contractuum cognitionem necessaria: obiterque multa inseruntur ad varias materias morales, quæ omnia ut facilè inveniantur, Indicem solito copiosiorem tum disputationum ac dubiorum, tum etiam rerum notabilium adiiciemus. Quamobrem vitio tribuendum mihi non est, si in longum sermo protractus alicui visus fuerit: tum quòd materia difficilis est, tum etiam & præcipuè, quòd si brevitati consulerem, obscurior fortè quàm par est, noster tractatus evaderet. Nec jure aliquis mihi succenseat, quòd tot authores, & inter illos juniores referam: (quod munus grave aliquibus videbitur,) id enim consulto facio, primò, quia non tanti meam facio doctrinam, ac rerum cognitionem, ut non possim minimi authoris testimonio eamdem illustrare: deinde, quòd Doctores illustriores, & minimè spernendos imitor, qui referre authores Neotericos non dedignantur: denique quòd ad multorum utilitatem hic noster Tractatus dirigitur, inter quos nonnulli, Doctores antiquiores, gravioresque ad manus minimè habebunt: alii fortasse non percipient: multi verò brevitati consulentes Neotericum aliquem, qui brevi in summam multa redegerit, consulent. Quare ut omnium votis respondeam, *omnibus omnia factus*, more beati Pauli, antiquiores, juniores Theologos, ac juris utriusq; peritos refero. Quòd si inter authores referendos mendosum aliquid fuerit inventum; vel editionibus variis, ipsarumve editionum mendis, vel typographiæ, vel calami lapsui tribuendum est; vel (quod humanum est) in Doctoribus ipsis percipiendis me facilè errare posse non diffiteor, lectionis verò defectui nollem adscriberetur: nihil enim non ferè nihil refero, quod ipse oculis non viderim, & si præ manibus librum aliquem non habui, illum refero, qui eundem alleget.

2 De hoc disputat *Magister*, cum cæteris Theologis, *4.d.26 usque ad 42.* Doctores juris Pontif. *4. decret. & in 6. tit. de sponsal. & in decret. causa 23. & sequent.* Doctores juris Cæsarei, *c. de spons. & 4. partit. per totam.* Summarum autores verb. Sponsalia, & Matrimonium. *Navar. summ. cap. 22. à num. 19. Ant. Cucus lib. 5. institut. majorum à* t. 10. & multi varios tractatus de matrimonio in lucem edidere.

3 Totum de matrimonio tractatum duobus voluminibus includam. Prior usque ad matrimonii impedimenta tractabit, posterior verò ab ipsis impedimentis initium sumet. Prius autem hoc volumen sex libros continebit. 1. de sponsalibus disputabit. 2. de essentia matrimonii & consensu ad ipsum requisito. 3. de consensu clandestino. 4. de consensu metu extorto. 5. de consensu conditionato. Ultimos de donationibus inter virum & uxorem; sponsalitia largitate, & arrhis. Arguet fortasse aliquis me, Theologus cùm sim, Theologorum Principis Divi Thomæ ordinem non fuisse secutum, qui sponsalium tractatum aliqua de matrimonio præmisit: quem reliqui Theologi imitantur. Ego verò quamvis maximi (ut par est) doctrinam ac methodum D. Thomæ faciam, quia tamen in 4. Sentent. non ita dilucidè, ac in partibus scripsit, nec morte præventus quartum ad partium summam redegit: claritatis gratia à sponsalibus, quæ ad matrimonium ineundum dispositio sunt, initium sumendum duxi. nec desunt mihi quos imiter: nam Gregor. IX. juris Pontificii collector in 4. decret. ubi de matrimonio sermo habetur, à sponsalibus incipit.

4 IV. Sunt nomina synonyma, quibus matrimonium nuncupari solet: Matrimonium, Nuptiæ, Connubium, Conjugium. Matrimonium dicitur, quia mulier nubit, ut mater efficiatur: auctore *Gellio l.18. c.6.* derivante matrimonii etymologiam à matris nomine nondum comparato, sed comparando. *Gregor. 9. cap. 2. de convers. infidel.* inde derivat, quia mulier in partu, & ante, & post partum varios labores sustinet: vel tandem quia mater certa est, cùm tamen pater incertus sit. Appellatur autem Nuptiæ, & Connubium, ab obnubendo, seu velando, quia quasi nube obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Cujus ratio esse potest in peccati admissi erubescentiam, dum à serpente decepta virum suum fefellit: vel faciem, & caput obtegit, quo se viro inferiorem, illique subditam ostendat. Cujus rei testimonium est illud *Gen. 24.* ubi videns Rebecca virum suum Isaac deambulantem, obviam ei veniens caput suum velavit. Appellatur tandem Conjugium, ab effectu, eò quòd duos, ut una caro efficiantur, conjungit.

LIBER PRIMUS DE SPONSALIBUS.

DISPUTATIO PRIMA.

Sponſalia unde dicantur, & quid ſint ſponſalia, quaſque conditiones deſiderent ad ſui valorem?

S U M M A R I U M.

Sponſalia unde dicantur, & quotupliciter accipiantur. n. 1.
In lege, vel ſtatuto, nomine uxoris, vel viri, an intelligantur ſponſi de futuro. 2.
Quando lex loquitur de matrimonio, viro, vel uxore, an intelligatur de ſponſa de præſenti nondum cognita. 3.
Quando dicatur diſpoſitio favorabilis, & quando odioſa. 4
Stante ſtatuto, ut uxore decedente ſine liberis, vir dotis partem lucretur, an eam acquirat, ſi ſponſa de præſenti incognita decedat. 5.
Intellectus ad cap. 3. de ſent. excom. ubi de percutiente clericum inventum cum ſponſa de futuro, aut præſenti. 6
Sponſalia quid ſint, & quas conditiones exigant: & diſtributio eorum, quæ toto 1. libro, ſuo ordine continentur. 7.
An ſponſalia ſint ſacramentalia. 8.

1 DE Sponſalibus acturus, ab ipſo nomine initium ſumens, dico ſponſalia à ſpondendo dici. Cujus duplex eſt ratio, prima, quia ſpondere eſt ſponte promittere, at in hoc contractu maximè requiritur ſpontanea promiſſio. Secunda, quia mos erat antiquis, ut puella nuptura promitteretur viro à patre, vel tutore, vel amicis, ut ex *A. Gell. l. 4. cap. 4.* deducit *Alciat. l. 1. parer. cap. 2.* & ſcribit *Varr. lib. 5. de ling. Lat.* Unde Lyſiteles apud Plaut. in Trin. *Spondes' ergo tuam natam uxorem mihi? CH. Spondeo.* & inde, qui promittebantur, dicti ſunt ſponſus, & ſponſa, quaſi alteri promiſſi, qui promittebat autem, dictus eſt ſponſor: ipſe verò contractus, ſponſalia, quia ſponſa non à ſe, ſed ab alio promittebatur. Et hanc nominis rationem conſtituit *juriſc. l. 2. & 3. ff. de ſponſ. & l. Sponſio ff. de ver. ſig.* Sumuntur verò ſponſalia tripliciter. 1. pro futuri matrimonii promiſſione. 2. pro matrimonio non conſummato: unde ſponſa ſic appellatur, nupta alteri per verba de præſenti nondum cognita. Sic accipitur *cap. Tertio loco, de præſum. & cap. 2. & finali, de ſponſ. duor. & cap. Conjuges. cap. Qui deſponſatam. 27. qu. 2.* & Matth. 1. *Cùm eſſet deſponſata.* 3. dicuntur ſponſalia, munera, quæ à ſponſo ſponſæ dabantur. *l. 1. C. ſi nupt. ex reſcript.* & ita uſurpatur 1. Reg. c. 18. *Non habet Rex ſponſalia neceſſe.* Proprior autem, & frequentior eſt prima ſignificatio, qua ſponſas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus. *Ant. rubr. de ſponſ. num. 4.* ubi *Panor. num 3. Alex. de Nevo num. 4. Fel. num. 1. propè initium. v. Item adverte. Jo. Lup. tract. de matri. num. 1. habetur tom. 9. tract. nov. Conrad. Lagus in meth. jur. 1. de nupt. Cov. 4. decr. par. 2. cap. 1. num. 4. fin. Ant. Cucus l. 5. inſt. major. c. 10. num. 3.* Immò ſponſam de præſenti juriſperiti vocant uxorem poſt nuptialem benedictionem, ſeu carnis copulam, antea verò eam non appellant uxorem, ſeu maritatam, aut conjugatam: ſed ſolùm ſponſam de præſenti, *cap. Ex publico, de converſione conjug.* & ratio eſt, quia quodammodo eſt adhuc promiſſa, reſpectu effectus matrimonii, ut benè *Panor. cap. Tertio loco, de præſ. fine, & Covar.* alios referens *d. cap. 1. nu. 4.* In jure autem aliquando ſponſa de futuro appellatur uxor. *cap. Juvenes, de ſponſ.* ibi, *quia ipſa conjux ipſius fuiſſe dicitur. Gloſſ. ver. Conjux.* id eſt, ſponſa. Et ſimiliter in ſacris literis eodem modo aliquando uſurpatur. Ut *Gen. 19.* ubi Jacob dixit ad Laban: *Da mihi uxorem meam*, quæ tamen tantùm erat ſibi promiſſa. Aliquando etiam ſponſus, & ſponſa de præſenti, qui nondum matrimonium conſummarunt, vocantur vir & uxor. *cap. Omnes Rex, cap. Cum initiatur. cap. Conjuges. cap. Conjugium. 27. qu. 2.* Idem *D. Aug. l. 4. conſ.* & refertur *cap. Inſtitutum. 27. qu. 2.* & conſtat ex *cap. 1.* Matth. *Jacob genuit Joſeph virum Mariæ*, & *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* De ritibus autem, quibus apud veteres celebrabantur ſponſalia, conſule *P. Greg. ſyntag. juris par. 2. l. 8. cap. 2. per tot.*

2 Hinc refert *Covar. d. c. 1. inſ.* quoties de ſponſis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quavis parte, intelligi de ſponſis ſolis de futuro: niſi aliud ſuadeat communis, ac frequens loquendi uſus, ejuſve intentio, qui legem condidit, contractum, vel teſtamentum fecit. idem docent *Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 4. v. Item apud, & v. Quæro utrum. Lud. Lop. 2. part. inſtr. in nova edit. materia de matr. cap. 36. f. 1031.* & idem docent de ſtatuto loquente de uxore, ut non intelligatur de ſponſa: & in loquente de ſponſa, ut non intelligatur de uxore: *Ant. rubr. de ſponſ. num. 4. Præpoſitus ibi num. 6.* quia ſtatutorum verba propriè intelligenda ſunt. *cap. In noſtra, & ibi Domin. de injur. l. 3. §. Hæc verba, & ibi Bart. ff. de neg. geſt.*

3 Sed hoc ſanè intelligendum eſt hac diſtinctione: aut enim materia eſt odioſa, aut favorabilis, aut indifferens: ſi materia eſt odioſa, ut ſi ſtatutum contineat filiam maritatam non ſuccedere patri, vel marito: tunc minimè comprehenderetur ſponſa de futuro: ſi autem materia ſit favorabilis, comprehenderetur etiam ſponſa de futuro nomine uxoris, & nomine mariti ſponſus de futuro, de quo eſt bonus textus, & ibi per *Cyn. l. Non ſine C. de bon. quæ liber.* ſic *Abb. c. Tertio loco de præſum. fine. & cap. ex publico, de conver. conjug. n. 9. & rubr. de ſponſ. nu. 5.* ubi *Alex. de Nevo nu. 6. & ibi Fel. n. 1. & d. c. Tertio loco, nu. 4. Sylv. v. Sponſalia. q. 2. dict. 2. Ang. ibi num. 1. Tabiena §. 1. Arm. n. 1. Greg. Lop. p. 4. t. 1. antè l. 1. ad fin. Al. Carrerius l. 5. de ſponſ. cap. 5. habetur to. 9. tr. nov. Ant. Cuc. l. 5. inſt. major. t. 10. nu. 8. & 9.* favet *gloſſ. l. Solet. 10. ff. de his qui not. inf. verb. Non nocet*, ubi ex eo textu infert jus loquens de uxore non trahi ad ſponſam: quia odia ſunt reſtringenda. Et loquitur ibi textus de ſponſalibus de futuro, ut teſtatur ibi *gloſſ. verb. Sponſam*, & videntur etiam tenere *Suar. l. 2. fori t. de los caſamientos nu. 34. Ant. Gab. t. 2 com. l. 1 t. verb. Matri. appellatione, in mea editione f. 91.* ubi ajunt in odioſis nomine uxoris non venire ſponſam: quare ſecùs videntur ſentire in favorabilibus. Quamvis *Tiraq. poſt leges connubiales gloſſ. 2. num. 21.* defendat in favorabilibus etiam non intelligi ſponſam de futuro, & refert pro ſe *Bald. l. Solet. §. Quæ utrum. n. 2. ff. de his qui not. infam.* Sed potiùs; *Bald.* ibi favet noſtræ ſenten. Quando autem materia eſt indifferens, dicemus ſequenti corollario.

4 2. Infert *Covar. 4. decr. 2. p. c. 1. init. nu. 2.* cum aliis, quos refert, quem ſequuntur *Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. fin. gl. 6. nu. 1. Guttier. de juram. 1. p. c. 51. n. 2.* omnia jura loquentia de matrimonio, & de marito, & uxore accipienda eſſe, quando matrimonium per verba de præſenti contractum eſt, quamvis copula ſecuta minimè ſit. Quia nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit. *l. Nuptias ff. de reg. jur.* niſi (ait *Matienzo n. 2.*) ex communi uſu loquendi, vel ex materia ſubjecta, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia ſubjecta, vel ex alia ſimili cauſa deprehendatur, leges de matrimonio loquentes, intelligi de copula conſummato. Verùm in hoc, ſicut in corollario præcedenti, diſtinguendum eſt: aut enim materia eſt odioſa, aut favorabilis, aut indifferens: ſi eſt odioſa, nomine uxoris, vel mariti, vel matrimonii non veniunt ſponſalia contracta per verba de præſenti, nec ſponſi ipſi de præſenti ante conſummationem: ſi autem eſt indifferens, veniunt, qui contraxerunt per verba de præſenti, ſive conſummarint matrimonium, ſive non: non autem comprehenduntur ſponſi de futuro, quando autem materia eſt favorabilis, dixi in corollario præcedenti. Sic docent *Panor. d. c. Tertio loco, fine, & ibi Fel. n. 4. Sylv. v. Sponſ. qu. 1. dicto 2. Avendaña referens Anch. reſp. 10. nu. 3. Ant. Cuc. l. 5. inſt. major. t. 10. nu. 8. & 9. Alex. Carrer. l. 5. de ſponſ. c. 5.*

5 Rogabis, quando dicatur diſpoſitio favorabilis, & quando odioſa? Reſp. eſſe conſiderandum primum diſpoſitionis intentum: ſi enim id ſit, in favorem alicujus ſtatuere, eſt favorabilis, licèt in damnum, & odium alterius redundet: ſi verò primum intentum ſit in alicujus odium, & pœnam, quamvis cedat in alterius favorem, eſt odioſa. Quia ex primario fine attendenda eſt diſpoſitio. Sic colligitur *ex gl. cap. Si propter, de reſcri. in 6. verb. Primi anni*, ubi illam conſtitutionem reſervantem fructus vacaturæ Epiſcopo mortuo, appellat favorabilem: quia principaliter edita eſt in favorem Epiſc. ut debita perſolvat, quamvis in eorum damnum quibus obvenire debebant, redundet. Et tenet ibi *Domin. n. 9. Francus n. 6.* idem tenet *gloſſ. c. Sciant cuncti, de elect. in 6. verb. Alios, & ibi Dom. fin. Francus ibi, fine, Bart. l. Qui exceptione. 40. in princ. nu. 2. per illum text. ff. de cond. ind. & ibi Albert. n. 1. Salic. n. 1. idem Bart. l. Si quis nec cauſam, in prin. num. 6. ff. ſi cert. pet. & ibi Paul. num. 4. Fel. c. 1. de ſponſ. nu. 14. verſ. Aliud eſt, & c. Non dubium, num. 2. de ſent. excom.* & dicit eſſe optimum text. ad hoc probandum. *cap. 2. §. Statuimus, de decim. in 6.* ibi, *cùm non ſit dicendum aſperum, ſed pium potius & benignum. Additio ad Panor. c. Non dubium, de ſent. exc. nu. 3. verb. Pœnalis. Sylv. verb. Interpretatio, fine, Covar. cum aliis, quos refert 1. var. c. 11 nu. 5. Mand. reg. 10 de annali q. 3. num. 7. Flamin. de reſign. benef. l. 12. qu. 2. nu. 23. & ſeqq.* ubi alios refert. Hæc tamen doctrina quamvis ita communiter recepta ſit, non caret gravi ſcrupulo: quia *Jo. Andr. c. 1. de locato n. 5.* apertè ſentit conſtitutionem emanantem principaliter in favorem, ſi pœnam tamen contineat, reſtringendam eſſe: ut advertit ibi *Panor. n. 10.* qui ſic conciliat, ut extendenda ſit, quatenus eſt favorabilis, reſtringenda verò, quatenus eſt odioſa. Idem *gl. l. 2. C. de in jus vocand. verb. Liberis*, ubi *Bart. num. 2. Bald. n. 4. Alex. n. 5. Salic. n. 2. & 3. Jaſ. n. 4. Paul. d. l. ſi quis nec cauſam, nu. 5. Alciat. l. 5. parad. c. 16. nu. 6.* Quare videtur corruere doctrina illa communis: ſi enim quatenus favorabilis eſt conſtitutio, extendi debet, quatenus autem pœnalis, reſtringi, jam non attenditur

prin-

principale constitutionis intentum, ad discernendum sit favorabilis, & extendenda, necne. Sed ea doctrina communis, ut vera sit, intelligenda est, quando odium à favore distingui nequit: tunc enim ex principali intento favoris, aut odii judicanda est favorabilis, aut odiosa: quoties verò favor, & odium distingui commodè possunt, tunc verum habet alia doctrina hic tradita, ut extendenda sit, quatenus est favorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa, sic *Covarr. lib. 1. var. capit. 11. numer. 5.*

5 Tertiò infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, an stante statuto, ut uxore absque liberis decedente, vir partem dotis lucretur, si sponsa de præsenti nondum cognita obeat, pars illa dotis viro acquiratur? Videtur enim ex dictis num. 3. colligi, acquiri viro, cùm in favorabilibus, nomine uxoris & viri, sponsi de præsenti comprehendantur: favorque viri sit hæc acquisitio: & per multa alia, quæ congerit *Fel. cap. Tertio loco, de præsum. num. 1.* quam sent. probabilem esse asserit *ibi nu. 2.* eamque tenent multi, ut testatur *Abb. cap. Ex publico num. 7. de convers. conjug.* & eam docet *Gom. Arcas. l. 79. Tauri num. 1.* Sed breviter dicendum est, minimè lucrari eam dotis partem: est enim materia odiosa, cùm sponsa sine causa eam dotis partem amittat. Et ita hanc partem late probant *Abb. d. cap. Ex publico, nu. 7. & seqq.* & latiùs *cons. 2. num. 4. & seqq. vol. 1. Bald. Anch. Salicet.* quos refert, & sequitur *Fel. d. c. Tertio loco, num. 2. Castan. tr. de spons. 1. Quid sint sponsalia, nu. 11. habetur tom. 9. tract. nov. Tabiena ver. Sponsalia, §. 1. fine.*

6 Quartò infertur interpretatio ad *cap. 3. de sent. excom. ad fin. vers. Nec ille.* ubi habetur non esse compellendum ad sedem Apostolicam accedere, ut absolutionem obtineat, percussorem clerici turpiter inventi cum uxore, matre, sorore, vel filia propria: & quamvis prima facie non videatur inde colligi, non incurrere excommunicationem, sed eam minimè reservari Pontifici: at omnes, nemine (quod viderim) discrepante, intelligunt eum text. ut is percussor non incurrat excommunicationem; ut clarè denotant a contrario sensu, verba statim sequentia illius text. Posset tamen aliquis existimare non habere locum eam decisionem, nisi clericus repertus esset cum uxore carnaliter cognita: & incurrere excommunicationem, qui clericum repertum cum sponsa de præsenti incognita, percuteret. Quia cùm res hæc sit exorbitans a jure communi, & clericis odiosa, nomine uxoris non comprehendetur sponsa de præsenti nondum cognita: juxta proximè nu. 3. tradita. Cæterum dicendum est, nec in hoc casu incurrere, sed nomine uxoris intelligi quamcunque sponsam de præsenti: ut testatur ibi *gloss. verb. cum uxore, Ant. nu. 13. Anch. §. Abb. nu. 9. D. Anto. 3. p. t. 24. cap. 1. §. 2. casu 7. Sylv. Excommunicatio 6. §. b. dicto. 10.* asserens esse omnium: quamvis immeritò dubitativè loquatur *Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matr. in 2. edit. c. 36. f. 103t. §. Ex prædictis etiam secundo.* Quia ratio illius tex. suadet etiam in hac materia exorbitanti, & odiosa, nomine uxoris comprehendi sponsam de præsenti: mens enim Pontificis fuit excusare maritum ab hac excommunicatione, ob injuriam adulterii gravissimam sibi illatam, ob quam jure civili conceditur sibi accusatio, & quia vix potest continere dolorem, ut habetur *l. Gracchus 4. C. ad l. Jul. de adult.* Quæ ratio pariter militat in quacunque sponsa de præsenti: cùm verè committatur cum illa adulterium, violeturque alienus torus, *l. 1. t. 17. p. 7.* & jus civile æquè concedit viro accusationem hujus adulterii. *l. Si uxor, 13. in prin. ff. ad l. Jul. de adult.* Immò *Covar. 4. decret. p. 1. c. 1. nu. 12.* quem sequuntur *Ant. Cucus l. 5. inst. major. c. 10. n. 5. & Lud. Lopez. proximè citatus*, ait, quamvis percutiens clericum inventum cum propria sponsa de futuro, incurrat excommunicationem: ratione tamen injuriæ sibi illatæ non reservari absolutionem Pontifici, sed posse ab Episcopo absolvi, & probat: quia ex *eod. c. 3.* apparet percutientem clericum cum sorore fornicantem excusari. Sed profectò mea sententia verum non est: quia si ratio hæc aliquid probat, dicendum esset, percutientem clericum repertum cum sponsa de futuro, immunem esse ab excommunicat. sicut de percutiente repertum cum sorore, statuitur *illo cap. 3.* Unde necessariò dicendum est cum *gloss. Ant. Anchar. Abb. D. Ant. Sylv. proximè citatis*, solùm intelligi eum text. de sponsa de præsenti, sive cognita sit, sive non: & cùm excommunicatio percutientis clericum sit Pontifici reservata, *cap. Si quis suadente, 17. qu. 4.* nec inveniatur textus hunc casum excipiens, dicendum est, hunc percussorem innodari excommunicatione Pontifici reservata. A jure enim antiquo absque expresso text. corrigente discedere non licet, *l. Præcipimus, C. de appellat.* eo vel maximè, quia cùm res hæc sit clericis odiosa, & solùm textus excipiat percutientem repertum cum uxore, nomine uxoris comprehendi non debet sponsa de futuro, juxta proximè nu. 2. dicta. Et in propriis terminis Covarruviam reprobat *Veraldus candelabro sacramentorum 1. p. materia de sponsalibus num. 11.*

7 His præmissis ad sponsalium definitionem descendendo, sic definiuntur à Nicolao Pontif. *c. Nostrates, 30. q. 5.* & à *Jurisconsul. l. 1. ff. de sponsal.* Sunt futurarum nuptiarum promissio. Solum enim propositum nullam obligationem, nec sponsalium vinculum inducit. Quare triplex desideratur conditio, ut valida sint. 1. ut sit promissio futuri matrimonii. 2. ut fit inter personas jure habiles ad contrahendum. 3. ut verbis, aut signis manifestetur: de quibus conditionibus seorsim disputationibus seqq. agendum est, præmissa tamen disputatione proxima, de jure quod acquiritur per sponsalia de futuro, ut sit adulterium, necne, ejus juris violatio: & hoc ordine procedendum est, primò de natura & qualitatibus promissionis requisitis, ut constituant sponsalia: deinde de contrahentium habilitate, ubi de ætate requisita. Deinceps de verbis constituentibus sponsalia, atque matrimonium. Postea de obligatione consurgenti ex sponsalibus, & coactione ad ipsa, sive juridica, sive ex conventione partium, adjecta pœnæ, aut arrharum amissione. Tandem de sponsalium dissolutione, & probatione requisita ad ipsa impedienda, & ita absolvetur primus hic liber.

8 Id demum observandum est, *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* appellare sponsalia, sacramentalia quædam matrimonii, sicut exorcismum baptismi. Quod minimè intelligas, sponsalia habere sanctitatem aliquam præviam ipsi sacramento matrimonii, sicut exorcismi habent sanctitatem aliquam: qua ratione dicuntur sacramentalia: sed dicuntur à D. Thoma sacramentalia matrimonii, id est, prævia ad ipsum matrimonii sacramentum. Ut bene advertit *P. Ledes. de matrim. q. 43. a. 1. f. 96. §. Ultimò supponendum.*

DISPUTATIO II.

Utrùm ex sponsalibus id jus mutuum acquirant sponsi in corpus, ut violatio hujus juris fornicando cum altero sit adulterium: aut saltem circumstantia necessariò confitenda?

SUMMARIUM.

Prima opinio, esse adulterium. nu. 1.
Vera sententia, non esse adulterium 2.
Solutio argumentorum, & intellectus ad l. Si uxor. ff. ad leg. Jul. de adulter. & ad l. 1. t. 17. p. 7. n. 3.
An accessus ad sponsam de futuro sit circumstantia necessariò confitenda, prima opinio, non esse. 4.
Secunda opinio, esse necessariò confitendam. 5.
Tertia opinio verior media. 6.
An sit distincta species, & adulterium reductivè. 7.
An filii concepti ex concubitu cum aliena sponsa de futuro, sint naturales, & traditur intellectus ad l. 1. ff. de his qui not. infam. & ad l. 11. Taur. n. 8. & ibi, an nati ex habente votum sint naturales.
Solvuntur argumenta, quibus probatur esse circumstantiam confitendam 9.
An sit circumstantia, si sponsa ex voluntate sponsi fornicetur 9. fin.

1 DUo petit disputatio præsens: alterum, an concubitus hic sit adulterinus: alterum, esto adulterinus non sit, ita tamen peccati malitiam augeat, ut sit circumstantia necessariò confitenda. Circa primum aliqui censent eum concubitum adulterinum esse, ad hunc saltem effectum, ut sponsus fornicantem sponsam possit de adulterio accusare, Probatur ex *l. Si uxor, 13. in prin. ff. ad leg. Jul. de adult.* ibi, *D. Verus, & Antoninus rescripserunt, etiam in sponsam hoc idem vindicandum: quia nec matrimonium qualecumque, nec spem matrimonii violare permittitur.* Ubi manifestè de sponsalibus de futuro est sermo, nam de præsenti, non spes matrimonii, sed matrimonium ipsum dicuntur. 2. Potest probari ex *l. 1. t. 17. p. 7. in pr.* ibi, *adulterio es yerro que home face, jaciendo con mujer casada, o desposada con otro.* Et ita hanc sent. tenent. *Gloss. cap. Quemadmodum, verb. Sponsam, de jurej. Abb. c. Discretionem n. 4. de eo qui cogn. consang. & ibi Alex de Nevo n. 11. Alberic. l. Miles §. Quærebatur num. 1. fin. & ibi Oldr. ff. ad l. Jul. de adult. Greg. Lop. l. 1. verb. O desposada t. 17. p. 7.* & novissime hanc sententiam fortiter defendit *Sarmien. lib. 1. select. cap. 5. num. 1. & seqq.* & tandem concludit *num. 4.* esse verè adulterium: atque ex Theologis, idem docuit *Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. in princ. num 17.*

2 His tamen minimè obstantibus, dicendum est non esse adulterium. Probatur ex adulterii definitione, quam tradit Gelas. Pont. *cap. Lex illa, ad fin. 36. qu. 1. & D. Th. 2. 2. qu. 154. art. 8. corpore*: est alieni tori violatio. Sed accedens ad sponsam de futuro minimè violat alienum torum, cùm hic ante matrimonium de præsenti non concedatur sponsis: ergo adulterium non admittit. 2. Prob. ex *l. Inter. 6. in princ. ff. ad l. Jul. de adult.* ibi, *Sed propriè adulterium in nuptam committitur*, & ex *l. 81. Tauri, hodie l. 4. t. 20. l. 8. nova recop. Castell.* ibi, *Si alguna mujer estando casada, o desposada, por palabras de presente cometiere adulterio.* At sponsa de futuro non est nupta, ergo accessus ad illam adulterinus non est. ita docent *Glos. cap. Quidam desponsavit, verb. Sed mœchus, 17. q. 2. Ant. cap. Discretionem, num. 6. de eo qui cogn. cons. & ibi Card. num. 2. Anan. cap. 1. de adult. nu. 2. §. Fel. rub. de spons. nu. 1. in pr. Cov. 4. decret. 2. p. cap. 2. num. 8. Greg. Lop. p. 4. t. 2. immediatè ante l. 1. Ant. Gom. l. 80. Tauri num. 47 vs. Dubium tamen est. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. num. 4. Cantera in suis q. crim. sub §. de adult. num. 26. Jul. Clar. l. 5. receptar. §. Adulterium, vers. Sed hæc omnia Constan. de spons. 1. Quid sint sponsalia num. 18. & 17. habetur t. 9. tr. Alex. Carrer. l. 1. de spons. cap. 3. fin. habetur eodem tom. 9. Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. §. Item deducitur. Azebado l. 8. recop. t. 20. l. 3. num. 5.* & ex Theologis, *Enriq. l. 11. de matr. cap. 13. num. 4. Veruald. candelab. sacram. 1. p. materia de sponsalib. num. 9. Lud. Lop. 1. p. instruct. in nova edit. c. 29. §. Ad hæc liber, & 2. p. materia de matrimonio, cap. 36. §. Advertendum est tertio. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 53. nu. 3. fin.*

3 Ad 1. argum. 3. prioris sent. respondent *Covar. Greg. Lop. nu. 2. citati, & Alex. Carrer. ibi relatus*, concedi vindictam sponso, non ratione adulterii, sed quia est atrox injuria sibi illata. Ad 2. dico intelligi eam l. de sponsa per verba de præsenti, nondum cognita: & ita sentit non tantùm committi adulterium cum uxore jam cognita, sed etiam cum sponsa de præsenti, nondum cognita.

4 Circa 2. dubium, an circunstantia sponsalium, esto non constituat adulterium, sit tamen necessario explicanda in confessione, ex Doct. antiquioribus disputantem inveni neminem: ex junioribus perpaucos: & tres invenio sententias. I. Docet minimè esse explicandam. Hanc tenet *Covar. 4. decret. 1. p. c. 1. nu. 14.* quem sequitur *Vivald candelab sacrament. 1. p. materia de sponsal. nu. 10.* & dicit esse probabilem *Pet. Ledesm. de matrim. q. 43. art. 1. dub. ult.* Probat *Covarr.* quia solæ circunstantiæ mutantes speciem sunt necessariò confitendæ, hæc autem non mutat speciem, cùm adulterium non fit. 2. Potest probari, quia injuria afficiens aliquem, ut fustibus cædens, censetur etiam fratribus ejus injuriam irrogare, & tamen non tenetur fateri hanc circunstantiam injuriæ illatæ fratribus: ergo similiter quamvis accedens ad sponsam de futuro, injurius sit sponso, non tenebitur id fateri. 3. Probatur, quia per sponsalia tantùm contrahitur obligatio mutua tradendi corpus per matrimonium, non autem obligantur sponsi ad abstinendum ab alieno concubitu, ante matrimonii contractum: ergo alienus concubitus non continet circunstantiam sponsalibus adversam, nec confitendam. Ultimò, quia sic se habent sponsalia ad matrimonium, sicut votum religionis ad professionem: sicut enim illa sunt promissio tradendi corpus, matrimonium verò ipsa traditio: ita hoc est promissio tradendi se religioni, professio autem est traditio. Sed per votum simplex religionis non acquirit religio jus in promittentem, nec obligatur ex eo voto ad non tradendum corpus alteri per fornicarium concubitum; quare is concubitus non continet circunstantiam necessariò fatendam: ergo similiter per sponsalia neuter sponsus in corpus alterius jus acquirit, nec obligatur ad non fornicandum cum alio, sed tantùm ad non contrahendum matrimonium cum alio, quod solùm priori promissioni repugnat: ac proinde ea circunstantia non est confitenda.

5 II. Opinio docet, eam circunstantiam esse necessariò fatendam, tam ex parte sponsæ de futuro, si cum alio fornicetur, quam ex parte sponsi, si ad aliam accedat. Hanc tenent *Sarm. lib. 1. select. cap. 5. num. 3. Lud. Lop. 1. part. instruct. cap. 29. §. Ad hac libet*, & hanc sequitur tanquam longè probabiliorem *Pet. Ledesm. de marr. quæst. 43. art. 1. dub. ult.* Probatur 1. quia est duplex malitia, altera fornicationis; altera fractorum sponsalium, ob id enim dirimi possunt, *cap. Quemadmodum, de jurejur.* Nec obstat dicere, non inferri injuriam: quia fornicans obligatus manet, innocens verò liber. Non (inquam) obstat, quia etiam quando alter constituit non implere sponsalia, manet non ipse, sed solus alter liber, & tamen est culpa mortalis contra sponsalium fidem: præterea, quia hæc libertas ex injuria per alienum concubitum irrogata oritur. 2. Fornicatio talis est contraria fidei datæ in sponsalibus, ergo duplici afficitur malitia. Antecedens probo ex *l. Si uxor. 13. in princ. ff. ad l. Jul. de adult.* ibi, *neque spem matrimonii violare permittitur.* ubi Jurisconsultus appellat fornicationem, violationem sponsalium. Et confirmat. uti re alteri ex justitia debita usu ipsi nocivo, est contra justitiam: ut si equus mihi sit debitus ex contractu, quamvis nondum illius dominus sim, & aliquis oculum ab eo erueret, injustitiæ crimen admitteret, ergo cùm corpus sponsorum sit ex justitia debitum, licet nondum traditum, abusus ejus per fornicationem adeò nocivus, & infestus alteri sponso, erit ultra fornicationem injustitiæ crimen, & sic ea circunstantia diversa specie, erit confitenda. 3. Probatur, quando sponsa de futuro fornicatur, atrocem injuriam irrogat sponso, adeò ut leges concedant vindictam, ut dixi num. 3. exponiturque probabilissimo concipiendi periculo, atque ita injustitiæ, erga virum futurum, qui sobolem putans esse suam, olet, in bonisque ejus succedet. Ergo ultra fornicationem, est alia injustitiæ species. Sed dices hoc de sola sponsa fornicante probare: hoc tamen non obstat, quia jus par uterque in corpus alterius per sponsalia comparat, sicut adulterium tam fœminæ, quàm viri necessariò fatendum est, quamvis hoc minus grave, ac injuriosum sit. Tandem, quia secundùm commun. sentent. liciti sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eò quòd sponsalia sunt initium quoddam matrimonii, ac proinde concedunt jus utendi voluptate præambula matrimoniali, ergo per sponsalia acquiritur jus in corpus, aliàs nullus illius usus concederetur: & consequenter violans hoc jus per fornicationem, reus erit ultra fornicationem, injustitiæ admissæ, necessariò aperiendæ in confessione. Et hæc sententia est valde probabilis.

6 III. Sententia est media, & quam veriorem existimo, ut ea sponsalium circunstantia necessariò fatenda sit, quando se tenet ex parte fœminæ, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro: tunc enim tenetur fornicans, & ipsa sponsa fateri hanc sponsalium circunstantiam: at quando se tenet ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, hæc circunstantia non est de necessitate detegenda in confessione. Hanc sentent. in nullo authore ita expressè reperi: at eam videntur amplecti *Anton. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. num. 7 Manuel. 5. tom. sum 2. edit. cap. 53. num. 3. fin. Lud. Lop. 2. part. instruct. materia de matrim. cap. 36. §. Advertendum est tertiò*; ajunt enim accedentem ad sponsam de futuro, teneri explicare hanc circunstantiam, & subticere de ipso sponso: rationesque eorum de sola sponsa probant: & scio alios juniores doctos hoc ipsum sentire. Et probatur de sponsa, rationibus II. sent. quæ satis urgent. Probatur autem non esse in sponso circunstantiam. Quia quamvis etiam contineat ea fornicatio injuriam, seu circunstantiam diversam speciè injustitiæ adversùs jus acquisitum sponsæ per sponsalia: ut apertè probant eædem rationes secundæ sententiæ: verum cùm ea injuria reputetur prudentum arbitrio levis in fornicatione sponsi de futuro, non excedit limites culpæ venialis, ac proinde non est necessariò fatenda: quod secus est in sponsæ fornicatione, quæ atrox est sponsi injuria: sicut fornicari cum fœmina ad furandum dimidium argentum, habet conjunctam furti circunstantiam mutantem speciem; quia tamen materia est levis, est solum culpa venialis, nec necessariò fatenda est.

7 Hinc fit quamvis hic accessus non sit verè adulterium (ut diximus nu. 2.) mutare tamen peccati speciem, cùm ultra fornicationem sit injustitia adversa sponsalium fidei: ut probavi num. 5. reduciturque ad speciem adulterii, ut benè dixit *Petrus de Ledesm. de matrim. qu. 43. art. 1. dub. ult. immediatè ante argumentorum solutionem.* Et ratio est, quia in eo accessu injustitia invenitur, sicut in adulterino: sed in hoc contra jus perfectum, & in re, in illo autem, contra jus imperfectum, & ad rem. Et hoc tenendum est, quamvis *Enriq. l. 11. de matrim. art. 13. num. 4.* dixerit nec esse adulterium, nec mutari moris speciem.

8 2 Infertur filios conceptos ex fornicatione cum sponsa de futuro, non esse adulterinos. Quia ea fornicatio verè adulterium non est. Sic *Covar 4. decret. 1. par. cap. 1. num. 13. Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matri. cap. 36. §. Advertendum est tertiò*: subjicivere tamen an dicendi sint naturales, an spurii: id tamen declaravit *Sarm. l. 1. select. cap. 5. num. 5.* dicens non esse naturales. Quia solutus dici non potest, qui sponsalium fide strictus est, cùm eo statu durante aliud matrimonium inire nequeat. Et ita probat *l. 1. in fi. ff. de his, qui nota infam.* ubi inter personas, quæ infamia notantur, enumerantur, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constitutas habuerint. Potest etiam probari ex *l. 11. Tauri hodie l. 9. t. 8. lib. 5. recop.* ibi. *Ordenamos que entonces se digan ser los hijos naturales, quando al tiempo que nacieron, o fueron concebidos, sus padres podian casar con sus madres justamente, sin dispensacion.* Sed qui contraxit sponsalia non potest justè absque dispensatione è sponsalibus resiliens eam ducere, ex qua concepit illum filium, ergo is filius non est naturalis. Et confirm. quia hac ratione filii nati ex eo, qui simplex castitatis votum emisit, non sunt naturales, ut defendit *Cervantes l. 11. Tauri, num. 145. & seqq.* Quia nequit licitè stante voto contrahere. Cæterùm dicendum est, eos esse naturales: quia tempore conceptionis poterant parentes, non obstantibus sponsalibus, validè, peccando tamen contrahere matrimonium: & dum *lex 11. Tauri* postulat ut parentes possint justè contrahere, intelligit, id est, validè, quia non habent impedimentum dirimens. Ut docet *Enriq. l. 11. de matr. cap. 10. num. 3.* Idemque tradunt hac ratione, dicentes filios genitos post simplex castitatis votum, esse naturales, *Lara de alimentis l. Si quis à liberis, num. 93. ff. de liberis agnos. P. Mol. 1. tom. de just. tract. 2. disp. 267. f. 949.* & colligitur ex *cap. Porro, de divort. in fin.* ubi dicitur officii Episcopi esse ea matrimonia dissolvere, quæ illicitè contracta sunt, ubi apertè intelligitur, id est, invalidè: alias non esset matrimonium, quamvis cum peccato initum, dissolvendum. Colligitur etiam ex *l. 5. tit. 19. p. 4.* ubi enumerans filios naturales, & distinguens contra spurios, ait, *el mesmo es de los que nacen de las mujeres, no aviendo entre ellos embargo de parentesco, e de orden, o de religion, o de casamiento.* Ecce qualiter omnia impedimenta, quæ enumerat, ut filii non dicantur naturales, sunt dirimentia matrimonium: cùm ergo in hoc casu nullum sit impedimentum dirimens, filii erunt naturales. Nec obstat *l. 1. ff. de his qui not. an. infam.* quam magni fecit *Sarmient.* pro sua sententia: quia intelligitur de sponsalibus de præsenti, nondum copula consummatis, vel nuptiis, id est, consummatis copula.

9 Ad I. argum. propositum n. 4. pro 1. sententia dico, esto ea circunstantia non mutaret speciem, dum sponsa de futuro fornicatur, satis esse, ut aggravet notabiliter, juxta communissimam, ac longe veriorem sententiam: nedum commutet speciem, & reducatur ad adulterium: ut dixi nu. 7. Ad 2. Nego conseq. est enim longè dispar ratio. nam fustibus cædens aliquem, dicitur indirectè afficere injuria fratres illius, & non quasi delinquat contra specialem obligationem, qua tenebatur consulere honori fratrum, atque ita nulla est specialis malitia, & deformitas: at accedens ad sponsam de futuro, admittit injustitiam contra speciale vinculum sponsalium, violans jus ad rem sponso acquisitum: & consequenter continet ea fornicatio ultra incontinentiæ malitiam, specialem injustitiæ deformitatem, sponsalibus adversam. Ad 3. Negatur consequ. quia quamvis in eo conveniant sponsalia & votum simplex religionis: longè tamen differunt in hoc, quod votum simplex religionis fit Deo, nec religio aliquod jus acquirit: per sponsalia tamen, quæ sunt justitiæ contractus,

quali-

quilibet sponsus acquirit jus justitiæ ad corpus alterius, quod violatur, si alteri tradatur, etiam quantum ad usum.

Ad 1. ex argumen. propositis num. 5. pro 2. sent quatenus probat contra nostram, idem esse in sponso fornicante, fateor inveniri duplicem illam deformitatem: at deformitas injuriæ, est levis, & venialis, nec est simile, quando fœmina omnino resilit a sponsalibus injustè: quia est directè contra sponsalium fidem, & ita materia est gravis, & culpa mortalis. Ad 2. Similiter fateor esse contrarium, non omnino fidei sponsalium, quia non prorsus illa dissolvit, sed ex parte innocentis: & esse duplicem malitiam, altera tamen levis est. Ad 3. Fateor eam circumstantiam in fœmina esse fatendam, & æquale jus habere utrumque in alterius corpus; at quia non est æqualis injuria, ideò ea circumstantia ex parte fœminæ constituit culpam mortalem, non autem ex parte viri: nec est simile post contractum matrimonium: tunc enim utriusque adulterium est necessariò fatendum: quia cùm sit usurpatio rei alienæ invito domino, est gravis injuria: item directè opponitur bono fidei sacramenti matrimonii, per quod obligantur conjuges ad mutuam corporis traditionem, negandumque cuilibet alii corpus, qua ratione non cessaret adulterii circumstantia, quamvis viro consentiente admitteretur: at in sponsalibus non est talis obligatio, quare si ex sponsi voluntate sponsa fornicatur, cùm esset injuria sibi illata, fornicatio illa tantum contineret malitiam incontinentiæ. Ad ultimum, concedo sponsum violare illud jus, sed in materia levi.

DISPUTATIO III.

Utrum sufficiat ad sponsalium valorem promissio merè interna, facta homini, matrimonii futuri; vel obliget ut promissio?

SUMMARIUM.

An promissio interna sat sit ad sponsalia. n. 1.
An obliget in vim promissionis, attento jure positivo. 2.
Dominium an transferatur per actum internum. 3.
An obliget stando in jure naturæ, prima opinio, obligare. 4.
2. Opinio verior, non obligare. 5.
Solvuntur argumenta prioris sententiæ. 6.

1 CIRCA 1. conditionem ad sponsalia requisitam, quæ est promissio, statim dubitatio occurrit, an sola mente promissio facta sufficiat. Quæ bifariam fieri potest, aut soli homini, aut Deo: in præsentiarum dubitatur, quando fit soli homini, disputatione autem sequenti sermo erit, quando fit Deo. Et manifestum est, qualitercunque fiat promissio sola mente, non sufficere ad sponsalia, quia est contractus inter homines, ultro citroque obligatorius, mutuamque ac reciprocam promissionem desiderans: ut constat ex definitione sponsalium tradita disput. 1. numer. 7. Unde difficultas in eo versatur, an in ratione promissionis obliget.

2 2. Videtur certum, stante jure positivo, minimè obligare promissionem internam homini factam. Quia jus positivum acceptationem petit, ut obliget; ut latè disput. 6. dicemus, & quamvis ibi disputabimus, an requiratur acceptatio, quando fit causæ piæ; & an consurgat obligatio naturalis ante acceptationem: & an jure regio Castellæ hæc acceptatio desideretur per *l. 2. t. 16. l. 5. recop.* Verùm omnia hæc videntur intelligenda, quando promissio externè fit, ut denotant ea verba *d. l. 2. paresciendo que alguno se quiso obligar à otro.* Innotescere enim id minimè potest, nisi externa sit. Quæ omnia doctè advertit *P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 266. §. Ut autem ad id.*

3 3. Est certum, dominium per actum merè internum transferri non posse. Quia hæc translatio per traditionem fit. *l. Traditionib. C. de pact. l. Quoties, C. de rei vendic.*

4 Tota autem difficultas est, an seclusa juris positivi dispositione, attento solo naturæ jure, promissio interna homini facta, obliget: ut si mente aliquis se obliget, non verò per modum voti, sed fœminæ ad ducendum illam? Duplex est sent. I. ait obligare. Probat 1. quia non implere continet mendacium: redditur enim dictum falsum. Et confirm. quia saltem est infidelitas, quæ culpa est jure naturali prohibita: sicut infidelis Deo dicitur *Eccles. 6.* qui promissa Deo non reddit. Prob. 2. quia obligatio promissionis cùm sit ex lege privata, quam promittens sibimet spontaneèque imponit, à nulla alia voluntate pendere videtur, nec aliena voluntas acceptans confert vim legis, & obligandi promissioni. Et confir. quia radix tota obligationis in his vinculis voluntariis est animus se obligandi, in tantum, ut qualiscumque sit externa promissio, deficiente hoc animo non obliget. 3. Quia majus est vinculum promissionis internæ, quàm solius propositi, ut ex se constat. ergo aliquam obligationem illa addit, aliàs nihil inter ea differet. 4. Quia acceptatio necessaria non est ex naturæ jure, ut promissio obliget: ergo nec ut externè fiat. Probatur consequ. quia signa externa solùm desiderantur propter acceptationem. 5. Si promissio interna juramento firmetur, obligat: ergo per actum merè internum potest aliquis homini obligari, & ita evertitur fundamentum, cui contraria sent. innititur. 6. Si quis heri actu interno promisit homini, hodieque ipsi significet, non denuo promittens, illo acceptante, manet obligatus: ergo anteà erat: probo consequ. quia illa significatio non obligavit. 7. Possessio sola voluntate non possidendi amittitur. *l. 1. §. Si vir. l. 3. §. In amittenda, & l. Si quis 2. §. ult. ff. de acq. possess.* immò & dominium, ut quando res pro derelicta habetur; ergo promissio interna obligat. Tandem, quia promissio facta infanti, etiam de matrimonio contrahendo, obligat: ut dicemus disput. 6. num. 15. & 17. Quæ tamen merè interna videtur, cùm incapax acceptandi infans sit. Quare hanc sent. tuentur *Ledesm. 2. par. quarti. quæst. 18. art. 1. dub. 13. Palacios l. 5. de contract. cap. 11. §. Porro ut meam. Mendoza lib. 1. de pact. cap. 4. num. 8.* & ait *num. ult.* posse eum, cui facta est hæc promissio mentalis, si confessione promittentis sibi constaret, & rem promissam repetere non posset, occulta compensatione sibi satisfacere, & in hanc magis inclinat *P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 266. paulo ante argum. solutionem*: & eam dicunt esse probabilem *Sotus, Angles, Aragon pro 2. sententia referendi*: & est satis probabilis.

5 II. sent. cui adhæreo, ait nullam obligationem inducere, etiam stando in jure naturali, sed posse liberè revocari. Prob. 1. quia non nos obligamur alteri, nisi per modum sibi connaturalem, & humanum, qui est verbis vel signis externis: ergo quamvis Deo, *qui cordium scrutator est.* 1. Reg. 16. possit homo obligari actu interno, homini tamen, qui sola externa intuetur, non potest. 2. Probatur, quicunque superior absolutus, & independens ab alio, inducens obligationem per aliquam legem, potest pro libito validè revocare, ita ut jam non obliget: sed homo liberè inducit in seipso obligationem promissionis, ergo quamdiù superior absolutus est, quia alter nondum acceptavit poterit liberè revocare. 3. Prob. ex *l. Qui absenti, ff. de acq. poss.* ibi: *qui absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit servi possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo servus certior factus fuerit.* Si ergo in promissione in absentia facta, etiam externa, deest ex natura rei animus se obligandi, donec absens acceptet, à fortiori in promissione interna, & consequenter minime obligabit. Hanc tenent *D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 1. corp. & 4. d. 38. qu. 1. art. 1. quæstiunc. 1. Abul. cap. 30. Num. qu. 44. corp. Turrecr. 17. qu. 1. cap. 1. num. 2. Tabiena Votum 1. in pr. & qu. 4. num. 5. & Sotus* quamvis dubius, in hanc magis inclinat *l. 3. de just. qu. 5. art. 3. post. 2. concl. vers. De donatione autem. & l. 4. qu. 5. art. 1. ad 1. & l. 7. quæst. 2. art. 1. in fol. ad 1. vers. Quod si contra arguas Cord. summ. quæst. 133. Merc. l. 6. de contract. cap. 16. §. En todos estos. Garcia de contract. 1. part. cap. 3. f. 4. Arag. 2. 2. quæst. 98. art. 3. f. 992. §. Dico 2. Lud. Lop. 1. par. instruct. in 1 edit. cap. 177. §. Ad quæstionem existimo. Angles flor. 2. part. qu. 1. de voto. art. 2. difficult. 4. Enriq. lib. 13. de excomm. cap. 17. num 5. in comment. lit. 1. Manuel 1. tom. summ. 2. de edit. cap. 95. statim in princ.* & docet esse probabilem *P. Mol. cit. pro priori sent.* & videntur tenere *Ricard. 4. d. 38. art. 5. quæst. 1. init. & Angel. Votum 1. init.* ubi dicunt omnem promissionem licitam, si acceptetur ab eo, cui fit, obligare, & tenet *Gutier. l. 2. quæst. can. cap. 22. num. 4.*

6 Ad 1. argumen. & confirmationem, nego esse mendacium, aut infidelitatem, quia ea videtur inesse tacita conditio illa promissioni internæ, si alteri intimata ab eo acceptetur: nec est simile de promissione interna, facta Deo, quia ei omne cor patet. Ad 2. Distinguo antecedens, obligatio promissionis pendet à sola propria voluntate, tanquam à principali movente, & tribuente vim obligandi, tam promissioni, quam acceptationi alterius: concedo, at non pendet à voluntate acceptantis, tanquam à conditione, sine qua non oritur obligatio: nego. Ad confirmat. fateor totam obligationis radicem esse promittentis voluntatem: desideratur tamen acceptatio alterius, ut conditio sine qua non. Ad 3. Quoad hoc est majus vinculum, quia promissio interna est obligationis radix, & ita licèt nondum intimata sit, majorem vim habet, quam propositum, eam tamen minimè exercere valet, donec intimetur: ut catena ferrea majorem ligandi vim habet, quàm tenuis filus, at hanc vim non exercebit, nisi applicetur. Ad 4. Nego stando in jure naturæ, non esse necessariam acceptationem, ut dicemus disput. 6. num. 10. Ad 5. Si juramentum illud fiat Deo, obligabit, quia habet rationem voti: secus si fiat homini more promissionis humanæ: ut dicemus disput. 7. Ad 6. In eo casu durat adhuc moraliter præcedens promissio, cùm revocata non sit, & ad hoc intimatur, ut acceptetur, quare accedente acceptatione nihil desideratur. Ad 7. Quamvis internus actus sufficiat ad aliquid in se ipso amittendum, non tamen sufficit ad jus in alterum transferendum per contractum: cùm more humano obligatio in contractibus oriatur. Ad ultimum, Promissio facta infanti præsenti non est interna, nec stando in jure naturali obligaret, sed obligat solo jure positivo, quo cautum est favore infantis non requiri acceptationem: ut dicemus disput. 6. num. 15.

DISPUTATIO IV.

Utrùm saltem promissio interna facta Deo, quæ voti rationem habet, ducendi aliquam in uxorem, obliget?

SUMMARIUM.

Promissio facta Deo matrimonii, si inde bonum commune sequatur, vel aliàs est in præcepto, an obliget. n.1.
Quid, quando est promissio contrahendi animo ante consummationem profitendi. 2.
Quid, si fiat hac conditione, nisi Deus aliud salubrius mihi inspiraverit. 3.
An omnis actus virtutis sit materia voti, vel tantùm quando ejus privatio non est majus bonum. 4.
Votum non ludendi, quando ludus est actus virtutis, an obliget. 5.
An obligat votum matrimonii, quando quis se experitur fragilem: prima opinio, non obligare. n.6. contraria verior. nu.7. & solvuntur argumenta n.8.
Quid, quando votum est matrimonii ob causam piam, & quando matrimonium, & legatum relictum consanguineo pauperi sit causa pia. 9.
Prima opinio, obligare. n.10. & verior. 12.
Quando votum præcludit aditum ad perfectius bonum, si in se includat bonum, quod est materia voti, an obliget 11. & 13. fin.
Solvuntur argumenta. n.13. & ibi, an valeat votum continendi, vel ducendi pauperem.

1 NEMINI dubium est, promissionem Deo factam matrimonii contrahendi ex se, nisi aliis vestiatur circumstantiis, invalidam esse, eò quòd cœlibatum, quem matrimonio digniorem esse definit *Trid. sess. 24. can. 10.* impedit; votum enim est promissio melioris boni, teste *D.Thom.* quem omnes sequuntur 2.2. *q.* 88. *a.* 2. *corp. fin.* Similiter est certum, hoc votum obligare casu, quo matrimonium esset in præcepto, ut si vovens deflorarct virginem fide data de matrimonio: quia tunc præstantius est matrimonium: cùm sit in præcepto. Item quando ex eo matrimonio speraretur utilitas maxima totius reipublicæ: ut pax inter principes Christianos, bellorumque sedatio, vel copiosa infidelium conversio. Quia tunc utilius esset ad Dei honorem matrimonio copulari. Extra hos vero eventus, triplici circumstantia potest votum hoc vestiri, ut meritò dubitari possit, an tunc obliget. I. est, si quis voveat firmissimo animo profitendi religionem ante matrimonii consummationem. 2. est, quando id voveret in remedium concupiscentiæ, quia se nimis fragilem experitur. 3. quando intuitu pietatis voveret ducere pauperem. Quare in triplici hoc casu præsens difficultas locum habere potest.

2 Quoad 1. casum, videtur id votum esse validum: quia est de re bona, ut de Sacramento, ejusque gratia recipienda. 2. Quia non præcludit viam ad majus bonum, cùm ante matrimonii consummationem possit vovens ingredi religionem, idque in animo habeat. Et ita *Sotus lib.7. de just. q.1. a.3. vers. Sed aut saltem licere*, inquit valere votum matrimonii, si utrinque votum castitatis emissum sit: ut contigit in matrimonio B. Virginis. ¶ Verùm dicendum est validum esse id votum, si esset aliqua peculiaris ratio, ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, ut evenit in matrimonio B. Virginis: secluso tamen hoc casu nullo modo esse validum. Probatur 1. quia ducere uxorem eo animo est regulariter illicitum, ut dicemus infrà disp.43. num 7.2. Quia est votum de re inutili, & contra matrimonii naturam, quod ad sobolem procreandam institutum est. Quòd si dicas non esse inutile, sed ad recipiendam illius Sacramenti gratiam: nil confert hæc evasio, quia gratia uberior recipi potest per alia Sacramenta, & absque tertii damno, eo vel maximè quod gratia matrimonii ad eum finem confertur, ad quem matrimonium institutum est, & ideò id votum regulariter irritum esse docet *Aragon. 2.2. qu.88. a.2. f.982. col. 1. initio.*

3 Hinc infero contra *Sot. l.7. de just. q.1. a.3. paulo ante solution. argum. vers. Quòd si arguas*, dicentem valere votum, quo aliquis vovet matrimonium, nisi salubrius aliquid de ipso Deus disposuerit: infero (inquam) id votum esse irritum. Quia ea conditio tacitè cuilibet voto inest: cùm votum non infringat, qui in melius commutat. *l. Pervenit, de jurejur.* quare ejus expressio operari minimè debet, ut votum aliàs irritum valeat. Expressio enim eorum, quæ tacitè insunt, nil operatur. *l.4. ff. de legat. 1.* Item quia impeditur majus bonum, nempè religio, & cœlibatus, & præcluditur via Spiritui sancto, ne perfectiorem viam inspiret, nisi id faciat antequam matrimonium celebratum sit.

4 Pro solutione 1. argum. observandum est, quosdam virtutis actus reperiri, quorum privatio perfectius bonum continet, eò quòd includunt accessum ad res terrenas, mensque circa eas evagatur: inter hos numeratur ludus honestus, amicorum convivium, vesci cibis saluti utilibus, quæ ad urbanitatem, aut aliàs virtutes pertinent: est tamen votum de his rebus irritum, gratius enim Deo est ab his abstinere. Eodem modo se habet matrimonium, quamvis enim sanctum sit, ac gratiam conferat, votum illius non est Deo acceptum, eò quòd ejus privatio est melior: quia mentem à divinis avocet, quod egregiè docuit *Palud. 4. d. 38. qu. 1. num. 23.* ubi obiiciens votum non ducendi uxorem, esse irritum, eò quòd non contrahere est malum, cùm sit privatio boni matrimonii: respondet his verbis: *Privatio boni, quæ includit majus bonum, est bona. Sic est hic, quia matrimonium habet actum carnalem, & distractionem mentis, & licèt non contrahere matrimonium, non includat vacationem Deo, tamen secundùm communem modum loquendi, votum non contrahere matrimonium, includitur dispositio melior in Deum, & non impediri à Deo, impedimentis, quæ matrimonium causat.*

Ad 2. Dico ex natura sua præcludere viam: quia ex parte sua ducens uxorem obligat se ad consummandum, nisi religionem eligat, & aliàs contrahere matrimonium, esset vanum & inutile.

5 Hinc infertur non ita cautè locutum *Manuel. 1. tom. sum. in 2. edit. c.189. nu.10.* ubi ait votum non ludendi minimè obligare, quoad ludum, qui ratione honestæ recreationis exercetur: quia est contra bonos mores, cùm ludus honestus sit actus virtutis Eutrapeliæ, teste *D.Th. 2.2. qu.168. a.2. corp.* Sed dicendum est obligare ratione dicta num. præcedenti, licèt enim sit actus virtutis, at continet accessum ad creaturas, mentisque evagationem: quamobrem gratius Deo est carnem domare, à recreatione hac honesta abstinendo: sed ubi absolutè esset votum non ludendi, bene existimo non comprehendi hunc ludum, nisi expressè, aut tacitè vovens aliud intenderet, vel ratione periculi limites ludi honesti transgrediendi. Quia mens jurantium ea videtur esse, ut à ludo illicito, quo bona dilapidantur, abstineant.

6 In 2. casu, quando vovet aliquis matrimonium, quia se fragilem, ac frequenter carnis tentationibus succumbentem experitur: duplex est sent. I. non obligare. Prob. quia esto huic consilium sit uxorem ducere, voto tamen se ad id astringere, est Spiritui sancto viam præcludere, ne perfectiora, & efficaciora media inspiret, ad eum finem comparandum. Et confirmatur, quia efficitur vovens impotens in perpetuum ad continentiæ, & religionis statum, cùm tamen tentationes illæ cessare possint. 2. quia scelus est uti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, teste *D. Th. 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad 2.* ubi addit non esse ad hoc institutum matrimonium: ergo dirigere matrimonium in hunc finem, est culpa, & consequenter votum de ineundo matrimonio ob hunc finem, irritum erit. Tandem, quia non obstante hoc voto, licitum est huic ingredi religionem: ergo votum est irritum. Et ita tenent *Sot. l.7. de just. q.1. a. 3. vers. Contra hanc autem. Aragon 2.2. q.88. a.2. f.982. col. 2. ante §. Sed restat nunc*, & multi Neoterici docti, & est probabilis.

7 II. Sententia verior, est id votum validum esse, ac obligare ad ducendam uxorem. Prob. 1. quia huic est melius, & consilium ducere uxorem, juxta illud D. Pauli 1. Cor. 7. *Melius est nubere quàm uri.* ergo id votum, tanquam de meliori bono, firmum erit. Et confirmatur, quia ad honorem Dei, & ut gratius ei aliquid sit, non refert quid in universali, & in se consideratum, præstantius sit, sed quid hic, & nunc præstet, (actus enim humani ex circumstantiis adjunctis bonitatem, aut malitiam sortiuntur) sed huic est melius attentis omnibus circumstantiis uxorem ducere. Ergo valet votum.

2. Quia si habens concubinam, à qua difficillimè recedere posset, voveret se illam ducturum, ut vel sic à peccati statu desisteret, teneretur utique, nisi mallet religionem, cùm id sit saluberrimum consilium, multoque gratius Deo, quàm prædicto periculo expositum in sæculo manere. ergo. Et confirm. quia quilibet doctus, & prudens confessarius attenta illius fragilitate, lapsuumque frequentia, obligaret eum ad id, nisi religionem eligeret, etiam si votum non emisisset. Ergo à fortiori, voto emisso. 3. Quia si hic emitteret votum, vel eam ducendi, vel intra annum religionem ingrediendi, videtur absque dubio teneri ingredi, nisi vellet eam ducere: ergo ducere uxorem in hoc eventu, est legitima voti materia: alias votum illud disjunctivum, invalidum esset, cùm altera ejus pars non esset materia apta voti. Tandem, quia hoc votum non impedit consilium, nec continet descensum à perfectiori continentiæ statu, ad imperfectiorem matrimonii sed potius est saniùs huic consilium, matrimonium, & ascendit ab iniquissimo concubinatus statu ad matrimonium: ergo valet votum. Et ideò hanc sent. amplectuntur *Cajet. 2.2. qu. 88. a.2. dub. ult. Navar. sum. Hisp. & Latin. c.12. n.43. fin. Bellar. lib. de Monach. c.14. Enriquez l.11. de matrim. c.6. nu.5. P. Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 149. §. Verum enim vero. Angles florib. 2. p. qu. 2. de voto. a.1. diffic. 12. Ludov. Lop. 1. par. instruct. c.44. §. Votum absolutè. Philiar. de offic. sacer. to.1. par. 2. l.3. cap.17. num.3. Manuel. 2. to. sum. c.94. num. 14. & communiter juniores docti.*

8 Ad 1. argum. ex propositis n.6. dico, quamvis votum matrimonii ex se majora bona impediat, secùs tamen est in hoc homine. Ad confirm. fateor effici impotentem: at id huic præstantius est. Ad 2. dico cum *Cajet. 2.2. qu.88. a.2. dub. ult.* esse peccatum uti matrimonio, ad vitandam fornicationem, quando alia via facile vitari potest: secùs, quando esset difficile, ut in præsenti casu. Ad ultimum, nego conseq. ut sponsalia, & matrimonium ratum, & votum perpetuò serviendi xenodochio, valida sunt, quamvis iis non obstantibus, licitum sit religionem profiteri.

9 In 3. tandem casu, quando in honorem Dei vovet aliquis matrimonium, eò quòd est causa pia. Supponendum est, quando matrimonium sit causa pia: & ut sit talis, non satis est, ut sit cum paupere, sed debet promitti pietatis intuitu, secus si affectionis, aut consan-

consanguinitatis causa. Sic dicit *Bal. l. illud. nu.* 1. *C. de sacros. Eccles.* ubi duo exigit, ut causa pia sit, nempe, ut concurrat pietas personæ, & causa pietatis fiat: unde (inquit) si quis diviti leget, quamvis amore Dei se legare asserat, non est causa pia: quia deficit pietas in persona. Et econtra, si pauperi legasset aliquis, non intuitu pietatis, non esset legatum pium: quia deficit pietas in causa. Quod expresse colligitur ex *l.* 35. *t.* 4. *p.* 5. ubi ponderans ea lex, quando alimenta sint causa pia, sic ait, *las despensas que un home fici esse en criar à otro, por Dios.* ubi *Greg. Lopez. verb. Seria;* dicit legem illam inniti in eo quod nutritor aluerit causa pietatis. Idem *Panor. in proœm. decret. Greg. parte quæ incipit. Gregorius dividitur. nu.* 25. *& 26. & ibi Fel. parte, quæ sic incipit, Greg. Episc. num.* 25. ubi explicantes quando promissio sit causa pia, asserunt id esse, quando intuitu Dei fit. idem *Tiraq. de priv. pia causa, in præfat. num.* 3. ubi duplicem conditionem assignatam requirit, ut legatum pium sit, qui tota illa præfat. consulendus est. Hinc quando aliquid promittitur, vel legatur consanguineo pauperi, non censetur legatum pium: prævalere enim præsumitur sanguinis affectionem, cùm ea naturalis est: (quamvis fatear hoc non carere difficultate, contrarium enim tenent satis probabiliter alii, quos refert, & sequitur *Gutier. cons.* 26. *num.* 8. & saltem ubi primum in legato fit mentio paupertatis, est legatum pium: ut optimè probat ibi *Gutier.*) sed præsumi prævalere affectionem, & non esse legatum pium, ex multis Doctorib. probat ibi *Tiraq. nu.* 16. 17. quamvis ipse cogitandum relinquat: & idem tenet cum multis, quos refert *Menoch. de præsump. l.* 4. *præsum.* 115. *à nu.* 6. *ad* 10. In matrimonio tamen potest esse, ut promittatur diviti, & sit causa pia, ut si puella dives pudicitiam prostitueret, & quidam, ut illam ad meliorem frugem, vitamque honestam revocaret, promitteret illi matrimonium, esset causa pia: quia jam concurrit pietas in persona, & in causa.

10 Hoc supposito videtur id votum obligare, non absolutè ad ducendum illam, sed ex suppositione si vovens non eligat religionem. Quia si sub conditione voveret; Si duxero uxorem, ducam pauperem, absque dubio valeret: ergo licèt ea conditio non exprimatur, valet. Probo consequ. nam ea conditio tacitè inest, ea enim non adjecta, esto votum validum esset, posset manere in perpetua continentia, vel religionem ingredi: eo quod uterque status est perfectior. 2. Quia id votum duo includit, alterum ducendi uxorem, alterum autem, ut ea pauper sit: ergo quamvis prius non obliget, obligabit tamen posterius, si velit matrimonium inire: cùm sit opus valde pium. Et confirm. quia videtur vovisse eleemosynam supererogationis, se ipsum illi tradendo, quasi vice dotis. 3. Quia si quis juraret mulieri, se eam ducturum, ut illius inopiam sublevaret, teneretur utique: cujus ratio est, quia juramentum præstatur in favorem hominis, sed hoc votum emittitur etiam in favorem illius pauperis: ergo similiter obligat. 4. Quia si quis

11 sic voveret, aut se continentem vitam ducturum, aut cum fœmina paupere contracturum matrimonium, validum esset votum: ergo illa pars posterior est materia legitima voti, aliàs totum disjunctivum esset irritum. Demum probatur ex regula, quam tradunt *Palud. 4. d.* 38 *qu.* 1. *num.* 29. *&* 30. *D. Anton.* 2. *p. tit.* 11. *cap.* 2. *ante §.* 1. *vers. Nota tertio. Sylv. Votum.* 1. *q.* 4. *fin. Tabiena Votum.* 1. *fin.* quando votum includit aliquod bonum, quod potest esse ipsius materia, est validum, licèt illud perfectiora bona excludat: ut si quis voveat laxiorem religionem, seque in ea permansurum ratum est votum: quia prædicta religio est materia sufficiens voti, respectu sæcularis vitæ, licèt non respectu strictioris religionis: sed ita contingit in præsenti casu, nam votum ducendi hanc pauperem includit aliquod bonum, quod potest esse materia voti, nempe eleemosynam illam: ergò validum est, & obligabit non obstante, quòd præcludat viam ad statum altiorem. Idem hanc sententiam supponit *Armilla verb. Votum num.* 22. ait enim ligatum duplici voto incompatibili, altero religionis, & altero ducendi pauperem, teneri dignius votum observare: proindeque supponit hoc votum esse validum. Et docent de voto ducendi meretricem, ut à peccato resipiscat, *Enriquez. lib.* 11. *de matrim. c.* 6. *nu.* 5. *Philiarch. de offic. Sacerdo. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 3.

12 Cæterùm quamvis hæc argumenta fortissima esse videam, persuadere mihi non possum hanc opinionem, & ideò illam solùm veram esse credo, casu, quo sub conditione voveret. Si ducturus sum, ducam pauperem: similiter si pressus carnis tentationibus, & expertus se non posse continere, voveret se ducturum uxorem pauperem, aut meretricem in honorem Dei, valeret. Quia jam votum ducendi obligat: ut diximus num. 7. & illud additum est opus pium. Verùm quando nullus habetur respectus ad propriam fragilitatem, sed tantùm ad id opus pium exercendum, credo votum irritum esse, ad nilque obligare: quare licèt velit uxorem ducere, non tenebitur illam pauperem, aut meretricem, quam vovit, accipere. Et ratio est, quia ex parte voti præcluditur via Spiritui S. ne altiorem statum inspiret, & continet descensum à perfectiori continentiæ statu ad imperfectiorem matrimonii: quæ talis est ratio, ob quam universi affirmant matrimonium non esse legitimam voti materiam. Et confirm. quia hic non se obligavit sub conditione, si uxorem ducat, nec ad duo, scilicet ad ducendam uxorem, & ut ea sit pauper, sed absolutè, & per modum unius, ad ducendam pauperem: ergo non potest fieri divisio, ut affirmemus valere quoad hoc, ut ducenda pauper sit, non tamen quoad ducendi obligationem.

13 Ad 1. argum. ex propositis n. 10. dico, alio modo exprimi, quàm tacitè insit, quia quando exprimitur, non obligat se vovens ad matrimonium, nec ex parte sua præcludit viam digniori statui, sed tantum quo indigniorem matrimonii eligat, obligat se ad id opus pium ducendi pauperem, aut meretricem: at dum non exprimitur, ex parte voti obligat se ad statum imperfectiorem: qua ratione votum matrimonii regulariter est nullum, quamvis in eo etiam tacitè includatur, nisi vovens perfectiorem vivendi normam amplectatur. Ad 2. Ea non includit per modum plurium votorum, sed per modum unius, & tanquam quid individuum: unde vel totum votum est validum, aut totum irritum. Ad confirmat. Fateor eam esse eleemosynam, at non est voti materia, quia impedit perfectius bonum. Ad 3. Si juramentum illud fieret soli Deo, non obligaret, sicut nec votum: si verò fieret ipsi mulieri, obligaret utique, sicut & promissio simplex ipsi facta: quia dum aliquid homini promittitur, modò id licitum sit, nil refert perfectius, ne an imperfectius sit. Ad 4. Dico consulendam esse voventis intentionem, nam si solùm sub ea disjunctione vovere voluit; votum prorsus est irritum: si autem quasi sub conditione, in hoc sensu, Voveo me vitam continentem acturum, aut si duxero uxorem, ducturum pauperem: valeret utique, ut dixi nu. 12.

Ad ultimum dico: eam regulam procedere, quando impleto voto, non omnino præcluditur via ad illud bonum perfectius, ut dum quis vovet perseverentiam in religione laxiori: quia etiam post id votum, & professionem patet aditus ad strictiorem: secus quando voto impleto, omnino præcluditur via ad statum perfectiorem: ut consummato matrimonio non est transitus ad continentiæ, aut religionis statum.

DISPUTATIO V.

Utrùm quæcunque promissio externa sufficiens sit ad sponsalia constituenda, vel saltem ut promittens teneatur: an potius desideretur promissionem esse mutuam.

SUMMARIUM.

Ad sponsalia exigitur promissio mutua. nu. 1.
Satis est, ut altero expressè promittente, alter tacitè repromittat per aliqua signa, & quæ sint illa, & an sat sit taciturnitas. 2.
Quæ vertantur in dubium in hac disputatione. 3.
An censenda sit repromissio, quando altero promittente, alter acceptat. 1. *opinio affirmativa.* 4.
2. *Verior negativa. nu.* 5. *& ibi explicatur, tacens quando censeatur consentire.*
Solutio argumentorum 6.
Post nu. 6. *ponentur cætera summaria hujus disputationis.*

1 In hac disputatione citrà controversiam est, desiderari mutuam promissionem, ut sponsalia sint, idque colligitur ex *l.* 1. *ff. de sponsal.* ubi vocantur sponsalia, repromissio, id est, reciproca promissio. Et ratio est, quia cùm sponsalia sint prævia matrimonio, quod utriusque contrahentis vinculum desiderat; ipsa quoque necessariò exigunt mutuam promissionem, & utrinque vinculum.

2 Satis tamen est, ut repromissio alterius tacita sit per aliqua signa, quæ ipsius etiam promissionem indicent. Nam tam sponsalia, quàm ipsum etiam matrimonium, aliorum contractuum more, signis celebrari possunt. Quæ verò sint hæc signa, dicemus latè infrà hoc lib. disp. 22. per tot. & disp. 16. n. 6. Suppono etiam exigi acceptationem promissionis, ut disput. sequenti tractabimus, ubi etiam, an ad hanc acceptationem sufficiat taciturnitas.

3 Tria tamen vertuntur in dubium. I. an censenda sit repromissio sufficiens ad sponsalia, quando alter fidem dedit de matrimo. contrahendo; alter verò non repromisit expressè, sed acceptavit promissionem: ut dicendo, Placet, vel Accepto, vel Gratias tibi ago pro beneficio in me collato. 2. An esto non sit repromissio, maneat tamen, qui fidem dedit obligatus ad matrimonium: alter verò qui minime repromisit, ab obligatione immunis. 3. An hæc simplex contrahendi matrimonium promissio obliget ad mortale.

4 Circa I. dub. aliqui censent, eam acceptationem esse repromissionem, atque ita vera confici sponsalia, & utrumque manere obligatum. Probatur, quia sicut matrimonium claudicare nequit, sed ex utraque parte, aut ex neutra debet esse validum, ita & sponsalia similiter: sed dicente altero per verba de præsenti, Accipio te in meam; si mulier respondeat, Placet, est matrimonium. ut dicemus hoc lib. disp. 18. n. 10. ergo dicente altero per verba de futuro, Accipiam te in meam, si mulier respondeat, Placet, erunt vera sponsalia: & censebitur illa repromissio. Et confirm. quia acceptans videtur virtualiter repromittere: censetur enim velle utrinque parem obligationem contrahi, prout in matrimonio contingit. Hanc tenent. docet *Palud.* 4. *d.* 27. *q.* 1. *art.* 1. *num.* 4. *Veracrux append. ad speculum, dub.* 9. *ad* 2. *f.* 44. *Enriquez. l.* 11 *de matrim. c.* 13. *n.* 2. ubi addit desiderari, ut sponsalia non sint, ita alterum promissionem acceptare, ut expressè repromissionem excludat. Et videntur tenere *D. Ant.* 3. *par. t.* 1. *cap.* 18. *initio. Rosella verb. Sponsalia. num.* 1. *& ibi Sylv. initio*, ubi ajunt esse sponsalia, si alter se acceptare ostenderit. Videntur etiam idem sentire *Tabiena verb. Sponsalia qu.* 3. *nu.* 4. *§. Nav. Sum. Hisp. c.* 22. *nu.* 22. asserunt enim non esse sponsalia, si altero promittente, alter minimè acceptet: quare à contrario

trario sensu, videntur dicere secus esse, quando acceptat. Nec caret probabilitate hæc sententia.

5 Verius tamen est minimè sufficere acceptationem promissionis, ut censeatur repromissio, & acceptaos alligetur. Probatur, quia in dubio obligatio inducenda non est, cùm sit contra possessionem voluntatis suam libertatem possidentis: sed acceptans illam promissionem, potest acceptare, in quantum est in sui favorem, nempè, ut solum promittens ipsi obligetur, ergò si aliud obligationis mutuæ signum non intersit, minimè dicendum est ea illa acceptatione repromittere, & obligari. Et confirm. quia tacens censetur consentire, in quantum est in sui favorem, non tamen in sui præjudicium, *regul. Qui tacet, de regul. jur. in 6.* quæ in hoc casu verificatur, ut docet ibi *gl. & Innoc. cap. in Gen. de elect. num. 8. Panor. c. Nonne, de præsumpt. n. 1. & ibi Fel. nu. 19 Covar. 3 practic. c. 15. num. 5.* & latè *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 42. num. 4. Fulv. Pacian. l. 1 de probatio. cap. 30. num* 4. ubi alios referunt. De qua regula ultra dictos consulendus est *idem Covar. 3. var. cap. 15. num 4. vers. Etenim, Greg. Lop. l. 1. t. 161 p. 4. verb. Otorgando, & l. 23. tit. 34. p. 7.* & latius aliis *Fulv. Pacian d. c. 30. & toto c. 29.* unde taciturnitas non est sufficiens consensus signum ad obligandum personam: ut bene docet *gl. l. Filiusfamilias 8. verb. Non probatur ff. de procurat. Dyna reg. is, qui tacet. 44. de reg. jur. in 6. num. 3. Bald. l. Si si. num. 4. C. ad S. C. Vell. Ful. Pacian. d. c. 29 nu. 15.* ergo similiter acceptans promissionem, censetur solum acceptare, in quantum est in sui favorem, ut alter maneat sibi obligatus, non autem in sui præjudicium, ut ipse obligetur: taciturnitas enim est quædam tacita acceptatio, ut dicemus dis. seq. num. 11. Et ideò hanc sententiam tenent *Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 1. concl. vers. In contrarium tamen. Lud. Lop. 2. to. instruct. materia de matrimonio, cap. 36. fol.* 1032. *§. Præterea quoniam. Petrus de Ledesm. de matrim. qu. 43 art. 1. dub. 1. §. In hac difficultate. vers. Sit conclusio: & in solutione ad 6.*

6 Ad contrarium argumentum dico, disparem esse rationem, nam matrimonium nullatenus claudicare potest, nec alia ratione acceptari, quam ut matrimonium: sponsalia tamen, quamvis ut sponsalia claudicare nequeant, at quatenus continent promissionem, possunt claudicare, & potest esse promissio unius, absque alterius repromissione: quare possunt acceptari in quantum promissio obligans solum promittentem. Ad confirmationem, nego id censeri, sed acceptat, in quantum est in sui favorem.

S U M M A R I U M.

An quando alter solus promittit, maneat ipse obligatus 1. sententia manere, num. 7.
Quid referat obligare ut sponsalia, vel ut promissionem. 8.
2. Sententia, non obligari nisi repromittat incontinenti. 9.
3. Sententia, neutrum obligari. 10.
Sententia authoris media 11. 12. 13. & 14.
Quando alter diu differt repromittere, manet alter liber. 12.
An si gratuitæ promissioni accedat repromissio, sint sponsalia. 13.
Si promissio fiat respectivè, & alter non repromittat statim, repromittat tamen, antequam prior mutet consensum, sunt sponsalia: & credendum est ipsi dicenti mutasse voluntatem 14.
Quando sit promissio gratuita, & quando respectiva. 15.
Solvuntur argumenta, & explicatur l. Continuus ff. de verb. oblig. 16.
Post nu. 16. ponuntur summaria reliqua hujus disputationis.

7 DUBIUM II. An dato non sit repromissio, illa simplex acceptatio; is tamen qui fidem dedit, obligetur ad contrahendum matrimonium, altero minimè obligato. Tres invenio sententias. Prima ait, eum qui fidem dedit adstringi ad matrimonium contrahendum, non vi sponsalium, cum ea nulla sint, quia defuit repromissio, sed vi simplicis promissionis. Ratio est, quia quamvis sponsalia claudicare nequeant, sed aut uterque, aut neuter obligatus manere debeat: at simplex promissio potest esse ex parte unius, altero immuni ab obligatione manente: ut contingit dum aliquid liberaliter promittitur: ergo cùm hic, alter promiserit matrimonium, altero nil repromittente, solus promissor obligabitur. Sic docet *Guillermus*, quem refert, & sequitur *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 12. initio. vers. Nota ergo. Rosella vers. Sponsalia. n. 1.* ubi *Tabiena qu. 3. num. 4. fi. Armilla n. 3. fin. Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 1. conclusionem, vers. In contrarium. Nav. summa. c. 22. Hispanen. 22. vers. Lo quarto, Latinè num. 25. init. Bart. à Ledesma dub. 8. de matrim. §. Annotare oportet hic primò. Lud. Lop. to. 2. instruct. materia de matrim. cap. 36. f. 1031. §. Perpendendum est & f. 1032. §. Præterea quoniam. Pet. Ledesm. de matr. q. 43. a. 1. dub. 1. ad 6. Segura 2. p. direct. cap. 15. num. 14. Manuel 1 to. summa 2. edit. c. 244. num. 1. concl. 1.* & supponere videtur *Enriquez l. 11. de matr. cap. 13. num. 2.* ait enim quando alter expressè excludit repromissionem non esse sponsalia, nec sub mortali obligare: quare supponit aliquam contractam esse obligationem.

8 Refert tamen multùm an promissio hæc obliget vi sponsalium, an vi simplicis promissionis: cùm priori casu oriatur impedimentum publicæ honestatis: posteriori autem minimè.

9 2. Sententia ait, si is cui promissio fit, incontinenti acceptet, obligari sponsorem: si tamen non statim, sed ex temporis intervallo, non obligari. Probatur ex *l. Continuus, 137. in prin. ff. de verb. oblig.* ibi, *Continuus actus stipulantis, & promittentis esse debet, ut tamen aliquod momentum naturæ intervenire possit: & cominus respondere stipulanti oportet. Cæterùm si post interrogationem aliud agere cœpit, nihil proderit, quamvis eadem die spopondisset. sic. Ang. verb. Sponsalia, num. 19. ubi Sylv. initio.*

3. Sententia ait, si alter non repromittat, neutrum obligari. 10
Probatur, quia matrimonii promissio non est gratuita, & liberalis donatio, sed contractus onerosus. Facio, ut facias, ergo habet implicitè tacitam conditionem, si alter similiter se obliget: ac proinde non se obligante, nulla consurget ex priori promissione obligatio. Et confirmatur ex doctrina *gl. l. In vendentis, verb. In vendentis, C. de contrah. empt. Bart. l. 1. num. 3. C. de summa Trin.* ubi *Jas. num. 24.* qui docent, quoties verbum, Volo, adjungitur actui, qui ita ex duorum voluntate pendet, ut absque mutuo consensu perfici nequeat minimè disponere, nisi utriusque consensus accedat, ut, Volo vendere: cujus rationem reddit ibi *Bart.* qui verba contractus juxta ipsius naturam intelligi debent, *l. Si uno. ff. locati l. Si stipulatus, ff. de usuris,* ergo cùm matrimonium ex duorum consensu perficiatur, illud promittens nihil disponere censetur, nisi utriusque consensus, ac promissio accedat. Sic docet *Veracruz. append. ad spec. dub. 9. ad 2. f. 44.* & videtur tenere *P. Molina tom 2. de just. tract. 2. disp. 263. f. 69. ante §. Non defuerunt*, ubi ait, id interesse inter gratuitam promissionem, & non gratuitam, sed respectivam, ut pretii in emptione, ducendi aliquam uxorem, nisi in sponsalibus, quòd prior est absoluta, & statim promittentem obligat: posterior verò suapte natura est conditionalis, Si & retribuas, ac repromittas, atque ea de causa ante utriusque promissionem completam neutrum obligat, sed cuique licet liberè resilire.

Ut tamen has sentent. conciliem, suppono suspensionem matrimonii bifariam fieri posse. 1. gratis, per modum cujusdam liberalis promissionis, nulla ex justitiæ debito expectata repromissione. 2. non gratis, sed respectivè, & per modum contractus conditionalis expectantis alterius repromissionem: ut in omnibus contractibus ultro, citròque obligatoriis contingit. 11

Sit I. conclus. quando matrimonii promissio fit gratis, & liberaliter; tunc altero acceptante promissionem, nec repromittente, solus promittens obligatur: & in hoc casu 1. sent. verum habet, & probatur ejus ratione. 12

II. Conclus. si tunc alter post acceptationem diù distulerit repromissionem, & matrimonium perficere, censetur contemnere, atque ita qui promisit, manebit liber ex tacita remissione. Quia cum promissio matrimonii mutuam ex se repromissionem exigat, tendatque ad matrimonii complementum, evidens contemptus, ac tacitæ remissionis signum apparet, diù repromissionem, ac matrimonium protrahere. Ita *Soto 4. d. 27. q. 2. art. 1. post 1. conclus. vers. In contrarium, Lud. Lop. 2. to. instruct. materia de matr. c. 36. § Præterea quoniam.* Hoc autem tempus arbitrio prudentis attentis circumstantiis occurrentibus perpendendum est.

Sed rogabis, an, si præcedente hac gratuita matrimonii sponsione, alter ex gratitudine repromittat, consurgant vera sponsalia. Posset aliquis partem negativam opinari, hac ductus ratione, sponsalia habent veram contractus naturam, ultro citroque obligatorii, sed duæ illæ sponsiones sunt duo actus dissoluti, & à se invicem dependentes, & proinde non habent veram contractus naturam: ut si ego aliquid tibi donarem, & tu vicissim mihi ex sola gratitudinis lege, non essent contractus, Do, ut des, sed duæ simplices donationes dissolutæ: ergo mutuæ illæ promissiones minimè sponsalia efficient. At credo effici vera sponsalia. Probatur ex definitione sponsalium, tradita disp. 1. num. 7. concurrit enim hic mutua promissio matrimonii, verusque contractus, ultro citròque obligatorius consurgit, nec ad sponsalium veritatem desideratur, ut propriè sit contractus, Facio, ut facias; sed satis est, ut utrinque obligatio ad matrimonium accedat, quamvis altera gratis, & independenter ab altera contracta sit. Nec est simile de duplici illa donatione, quia cùm ex neutra parte fuerit obligatio, nullo modo potest habere rationem contractus, ultro citroque obligatorii. 13

III. Conclus. si promissio illa non gratis facta sit, sed respectivè, & per modum contractus, tunc necessaria est repromissio alterius; & dum ea non accesserit, prior promissio non est efficax ad obligandum promittentem, sed potest liberè, ac tuta conscientia à fide præstita resilire. Hanc conclus. apertè probant rationes III. sententiæ, quæ in hoc eventu verissima est. Et insuper probatur, quia dum celebratur contractus, ultro citròque obligatorius, antequam utraque pars se obliget, nondum est contractus perfectus, sed ante contractus perfectionem liberè potest alteruter resipiscere, ergo. Et in hoc casu vera est etiam 2. sent. nempè, ut obligetur promittens, exigi ut statim alter acceptet, & repromittat: addendum est tamen, ut omnino veritati consonet, quamvis statim alter non repromittat, sed post temporis intervallum, si tamen is, qui fidem dedit per modum contractus, adhuc in eadem voluntate persistat, vera conficientur sponsalia; dummodo continuitas sit moralis inter utramque promissionem. Prob. quia ad matrimonium non desideratur simultas, ac continuitas physica consensuum, sed sat est moralis: ut infr. l. 2. disp. 32. per totam latè probabimus, & explicabimus. Id tamen admonuerim, fidem in utroque foro adhibendam esse priori asserenti consensum revocasse: ut benè advertit *Ant. c. pen. num. 4. de sponsal.* Itaque ducitur ratione, quia in dubio præsumitur sub ea conditione consensisse, si alter statim repromittat. 14

Dices tamen, quando celebratur per modum contractus, & quà- 15

do gra-

do gratis, promittere? Resp. promittentis intentioni standum esse, quod si de ea minimè constet, ex conjecturis desumptis ex antecedentibus deprehendetur. Si enim de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifestum est, promissionem non esse gratuitam; si autem nullatenus de hoc sermo erat, sed ob aliquod beneficium acceptum, quasi se gratum exhibens promisit, censetur ex gratitudine, ac benevolentia promisisse, & non per modum contractus respectivi: in dubio autem censetur juxta sponsalium naturam, quæ est, ut sit contractus mutuus, & respectivus, promittere: quare altero non repromittente, minimè tenebitur.

26 Ad argum. 2. sent. desumptum ex *l. Continuus* (nam I. & III. sent. argumenta nostram, uti ostendimus, confirmant) resp. loqui in stipulatione, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia, & summo jure agitur, & physicè intelligitur continuitas, secus in contractibus aliis bonæ fidei, quale est matrimonium & sponsalia; sufficit enim moralis consensuum continuitas.

S U M M A R I U M.

Promissio simplex obligat ad mortale, quando inde sequitur damnum, & quid sit. nu. 17. & an sit pactum 20.
Quando nullum aliud damnum sequitur, præterquàm privativo promissa. 1. opinio, non obligare 18.
An promissio non mutua matrimonii obliget ad mortale. 18. & 26.
2. *Sententia media 19.*
3. *Sententia, obligare ad mortale, & restitutionem. 20.*
Idem in utroque foro quando deficit falsa præsumptio, censendum est. 20.
Exigitur animus se obligandi, & quando censebitur non esse ad mort. 21.
Quid, si non exprimatur causa promissionis. 22.
Quid, quando res sunt mutatæ. 23.
Quæ sit materia notabilis, ut fractio promissionis sit mortalis. 24.
Omissio unius sacri promissi an sit mort. nu. 25. & solvuntur argu. 27.

17 DUBIUM 3. An promissio matrimonii non mutua, casu quo obligat solum promittentem, obliget sub culpa lethali. Hujus decisio pendet ex illa quæst. an promissio simplex homini facta, ab ipsoque acceptata, obliget sub mort. Dicitur autem promissio simplex, seu nuda, seu pactum nudum, quia nec roboratur ex eo, quod res promissa sit aliàs debita, nec onus imponitur, nec firmatur juramento, nec vestitur stipulatione, aut traditione rei, ut benè docent *Sylv. verb. Pactum q. 2. Ang. ibi, init. Soto l. 7. de just q. 2. a. 1. ad 2. Cov. de pact. p. 2. §. 4. nu. 12.* Et quidem quando res promissa levis est, constat, ejus transgressionem esse venialem. Similiter nemo dubitat esse mortalem fractionem fidei promissionis simplicis, quando inde sequitur aliud notabile damnum. Ut si promisi alicui mutuum centum aureorum, & ille promissioni fidens non quæsivit aliunde, ex quo grave in rebus suis detrimentum patitur. Unde status hujus quæstionis est, quando ex promissione non impleta, nullum aliud sequitur proximo damnum, quàm carere re illa notabili sibi promissa.

18 Triplex igitur est sententia. I. ait esse veniale. Prob. quia frangere hanc fidem non opponitur justitiæ, sed tantùm virtuti veracitatis: nam sicut proferre dictamenti consona, est actus veracitatis, ita adæquare facta promissis. Unde *Cic. l. 1. de offic.* definit veracitatem esse dictorum, conventorumque constantiam: ergo frangere hanc fidem, solùm continet mendacii malitiam, mentiri autem non est mort. quando mendacium non est perniciosum. Et confirm. quia quantum attinet ad mores, eadem omnino deformitas apparet, sive quis verbis mentiatur loquens contra mentem, sive facto ipso violans fidem, sed illa, ubi non est perniciosa, est ven. ergo hæc. 2. Prob. quia non implere promissum, est tantùm decipere, hoc autem solùm est veniale; ut constat, quando quis profert mendacium officiosum, animo decipiendi, ergo & non implere promissum. Hanc sent. videtur tenere *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 3. ad 1.* ubi dicit secundùm honestatem ex qualibet promissione hominem homini obligari. Sed verè eam non tenet, quia statim se explicat intelligere per debitum honestatis, debitum naturale, & in foro conscientiæ, prout distinguitur contra debitum civile, & ita explicat ibi *Cajet.* Videtur etiam tenere idem *D. Th. 4. d. 38. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. corp.* ubi ait, promissionem nudam non habere plenam obligandi vim. Sed nec in hoc loco hujus est sententiæ: nam per plenam obligationem, intelligit eam, qua quisquam vinculo majori ligatur, ut juramento: unde simul etiam dicit votum simplex non habere plenam obligandi vim, sed votum solemne: cùm tamen constet votum simplex obligare sub mort. Hanc tamen sent. tuetur *Cajet. 2. 2. qu. 113. a. 1. dub. 4. & in sum. verb. Perfidia, ubi & Armil. nu. unico, Soto 4. d. 20. q. 2. a. 2. paulo ante §. At verò, quamvis: Fr. Garzia de contract. p. 1. c. 3. Petr. de Ledes. de matrim. qu. 47. a. 5. dub. 2. concl. 5. f. 255. Enriq. lib. 11. de matr. cap. 13 num. 2. & l. 13. de extrem. cap. 17. num. 5. & 6.* ubi addit non implentem hanc promissionem, minimè teneri restituere, nisi post judicis sententiam. Unde juxta hanc opinionem dicendum est promissionem matrim. quando non est mutua, solùm obligare sub ven. Et ita docet *Enriq. eo c. 13. n. 2. Pet. de Led. proximè cit.*

19 II. Sent. asserit, non omnem promissionem simplicem obligare ex justitia, & sub mortali; sed id ex promittentis intentione pendere: si enim ex sola morali honestate se intendat obligare, ut frequentius contingit, non est culpa lethalis ejus violatio: si verò ex justitia, est mort. obligans ad rei promissæ, damnorumque restitutionem. Probat. quia gratuita promissio ex sola promittentis liberalitate proficiscitur, & est lex privata, quam sibimet imponit, ergo in ipsius potestate est, illa solùm se obligare ex morali honestate, vel ex justitia. Sic *P. Mol. t. 2. de just tract. 2. disp. 262. ad fin.* & tunc ait censeri se velle ex justitia astringere, quando publico instrumento, aut chirographo à se subscripto se obligavit: aut quando ita se intenderet constituere homini debitorem, sicut dum aliquid vovet, se astringit Deo. Quando verò non tantum onus intendit sibi imponere, solùm existimandum esse intendisse se obligare ex honestate morali.

20 III. Sent. verior, ait promissionem simplicem acceptatam ab altero, ex genere suo obligare ex justitia, & sub mort. nisi rei promissæ parvitas excuset. Ad cujus probationem præmitto, promissionem nondum acceptatam minimè esse pactum, eo quòd non est duorum conventio, sed solùm offerentis promissio, acceptatam verò esse verè pactum, ut constat ex pacti definitione tradita *in l. 1. in prin. ff. de pact. & in l. 3. ff. de pollic. Pactum est duorum consensus, atque conventio.* Sed quando promissio est acceptata, concurrit duorum in idem placitum, atque consensus, ergo verè, & propriè habet rationem pacti, & ita docet *Bart. in l. Jurisgentium. §. Igitur. n. 1. ff. de pact. Abb. c. 1. de pact. n. 4. Ang. ver. Pactum. nu. 3. Sylv. ibi. q. 2. Tab. q. 1. n. 2. Arm. num. 1. Ant. Gom. to. 2. var. cap. 11. num. 2. P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 252. §. Pactum seu pactio.* Hoc supposito probatur hæc sentent. excommunicatio ferri non potest nisi pro mor. *c. Nemo Episcoporum. 11. qu. 3.* sed pactum non servans potest excommunicari, ut constat ex *c. 1. de pact. aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam.* ergo peccat lethaliter. 2. Prob. ex communi hominum consensu; omnes enim odio habent illos, qui fidem præstitam minimè servant, perfidosque vocant, & reputant quasi infames: unde *D. Aug. Epist. 51. ad Bonifac.* & habetur *c. Noli. 23. qu. 1.* ait fidem præstitam etiam hostibus servandam esse, ergo signum est ejus fractionem esse mortalem. 3. Probat. ex *c. Qualis, de pactis*, ibi, *studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* ubi *Panorm. num. unico* ponderat dictionem, Promittuntur, ut loquatur de simplici promissione. 4. ex D. Chrysost. & habetur *c. Juramenti. 22. q. 5.* ubi docet inter simplicem loquelam, & juramentum Deum non constituere differentiam: quem textum explicans *Abb. dict. c. Qualiter, fin.* ait quoad obligandum, licèt gravius peccet juramenti transgressor, ergo obligat ad mort. 5. Violare obligationem rei gravis, est mort. sed non solvere promissum in re gravi est hujusmodi, cùm ex qualibet promissione secundùm omnes oriatur obligatio, ergo. 6. Eadem ratio justitiæ proportionaliter sumpta obligat ad solvendum promissa homini, & Deo; non enim tenetur homo solvere promissa Deo, quia Deus est, sed quia libere se ad illa adstrinxit: sed hæc obligatio est gravis, & sub mort. respectu Dei, ergo etiam respectu hominis, licet non tam gravis. Et confirm. quia si, ut volunt adversarii, in violanda homini fide sola est mendacii culpa, & ob id ven. similiter esset venialis fractio voti: quia mentiri Deo non est culpa lethalis, ut dum quis fictè ore tenus aliquid vovet, mentitur quidem Deo, & solùm est ven. ergo, vel utraque fractio, vel neutra est mort. 7. Quia servare fidem non solùm pertinet ad veracitatem, sed etiam ad justitiam: promittere enim non est utcumque verum dicere, sed astringendo alteri: quare ut ait *Cic. l. 1. offic.* hæc fides est justitiæ fundamentum. Et confirm. quia promissio, quæ fit coram Notario & testibus, obligat ex justitia, & ad mort. sed assistentia horum non addit novam obligationem, sed probat jam contractam: ergo. Tandem prob. quodocunque in foro externo jure quis compellitur adimplere promissum, tenetur ex lege justitiæ sub mort. implere in foro interno, ut fatetur ipse *Cajet. author contr. sent. in sum. verb. Perfidia*; & constat, quia idem in utroque foro servandum est, ubi forus externus non innititur falsæ præsumptioni, nec in pœnam, quæ judicis sententiam desiderat, damnat, ut optimè advertunt *Soto l. 4. de just. qu. 5. a. 3. vers. 4. arguitur. Covar. c. Cum esses. num. 7. de testam. Ledesm. 2. 4. qu. 18. art. 3. dub. 12. f. 227. col. 2. initio.* Sed promittens cogitur in foro externo stare promissis, *l. 2. t. 16. l. 5. recop. Castell.* nec lex hæc pœnalis est, aut falsæ præsumptioni innitens, ut constat: ergo. Et confirm. quia judicis sententia eò tendit, ut unicuique jus suum reddat, æqualitatemque constituat; hoc enim est medium, & finis justitiæ, ergo si taliter promittens non erat aliàs ex justitia obligatus, non poterat per judicem ad id compelli. Et ideò hanc sententiam tenent ex jurisperitis *Ant. cap. 1. de pact. nu. 2. Panor. cap. Qualiter, sub. eod. t. Alex. de Nevo c. Debitores de jurejur. n. 9. Fortun. c. 1. de pact. n. 30. Ang. verb. Pactum, num. 4. & ibi Sylv. qu. 4. & verb. Lex. q. 10. dict. 12. Nav. sum. cap. 18. Hisp. nu. 3. & 9. Latinè num. 6. Covar. de pact. 2. p. §. 4. nu. 13. vers. Quidam autem: Jo. Molina de differentiis inter forum conscientiæ, & contentiosum, differ. 17. Mendoza de pact. l. 1. c. 4. n. 2. & seqq.* & concludit *num. ult.* teneri restituere non implentem promissum, eumque, cui promissio facta est, posse occulta compensatione uti. Et ex Theologis eam videtur tenere *Cajet. 2. 2. q. 88. art. 1. in prin.* ubi ait promissionem simplicem de re levi non obligare ad mortale, secus de re notabili: idem tenet *Richard. 4. d. 38. a. 3. q. 3. Dionys. ead. d. 38. q. 2. §. Quæritur item. Abul. c. 30. n. 30. ad 52. Guiller.* quem refert, & sequitur. *D. Ant. 2. p. tit. 10. c. 1. §. 4. Tabiena ver. Pactum, q. 2. n. 3. Soto l. 7. de just. q. 2. a. 1. ad 1. vers. At verò in contrarium: Metina l. 5. de sacr. hominum continentia. c. 23. §. Sed ais rursus. Navarra l. 2. de resti. in nova edit. c. 2. dub. 7. coroll. 3. n. 329. Angles floribus 2. p. q. 1. de voto a. 2. dif-*

a.2. Arsse.3. concl.1. Bart. Ledes. dub.8. de matr. §. Annotare opportet hic primò, *Aragon.2.2.q.88.a.3 f.991. §. Hoc tamen non obstante. Lud. Lop. 1 p. instruct. in 2. edit. c.180. §. Porro & hic*, *& l.2. de contract. c. ult. ad fi. vers. At verò*, *Manuel 2. to. sum. c.27. initio Mercado l.6. de contract. c.16 statim in pr.* idem expressè *Palacios l.5. de contr. c.11. §. Est igitur ut summatim*, ait enim esse crimen, homini promittere animo non implendi, quando materia est gravis, secus si levis : ubi manifestè intelligit de crimine mort. nam dicit secus si levis ; & quantumvis materia levis sit, est peccatum veniale mendacii admissi in ea fictione.

21 Intelligenda tamen est hæc sent. dummodò quis verè promittat animo se obligandi, si enim facta sit promissio, non tenetur ex vi illius adimplere : ut de qualibet obligatione voluntaria traditur, *l. Obligationum, la primera ff. de act. & oblig.* & in specie de promissione, *l.1. t.11 p.5.* ibi, *promissiones, o otorgamiento, que facen los homes por palabras, è con intencion de obligarse. & l.2. t.16. lib.5. recop. Castella*; & constat, quia cùm promissionis obligatio sit spontanea voluntate contracta, ubi deficit voluntas se obligandi, deficit ipsa obligatio. Sic *Richard. Cajet. D. Ant. Ang. Sylv. Tabien. Navarr. Angles*, *Lud. Lop. n. præcedenti allegati*: *Armil. ver. Perfidia, num. unico, Aragon 2.2.q.88 a.3 f.991 Matienzo l.5. reco. t.10. l.7. gl.2. num.19.* Ex quo plurimæ promissiones excusari possunt à mortali, quia per eas non intendunt homines se obligare præcisè, sed ex quadam benevola honestate, vel ignorant tantam ex simplici promissione consurgere obligationem, existimantes solùm obligari ad suum tuendum honorem : unde in proverbium abiit ; verba urbanitatis minimè obligare. Indicia verò quibus discerni potest non habuisse animum se obligandi sub mort. sunt duo : primum, si requisitus ut promissionem juramento firmet, id recuset non ob juramenti reverentiam, sed ne teneatur sub mort. 2. si quando promiserit, rogaretur, an vellet se obligare ad mortale, responderet se nolle. Sic *Cajet. 2.2. q.88. a.1. paulo post pr. Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. c.180. Aragon. d. a.3 f.992.*

22 2. Intelligenda est hæc sent. dummodo exprimatur in promissione causa ipsius : ea enim non expressa, non obligat, quia præsumitur per errorem facta, atque ita non potest allegare consensus naturalis, cùm nil sit tam contrarium consensui, sicut error. *l. Si quis per errorem, ff. de jurisd. om. jud.* Item quia tunc solum etiam jure canonico datur actio contra promittentem, teste *Covar. de pact. 2. p. § 4 n.14.* ita docet Collectarius, quem refert, & sequitur *Abb. c. Si cautio. num.3. de fide instrum. & Ant. ibi num.8. Ang. ver. Pactum num.4.* ubi *Tabiena qu.2. Armil. num.2.* & addunt *Ang. Tab. & Armil.* nec in foro conscientiæ tunc obligare. Verius tamen est causæ adjectionem solùm desiderari in jure, ne joco, & absque animo promittendi facta præsumatur, & per errorem : quare si alia via constaret de promittentis voluntate, nec ex errore promisisse : compelleretur etiam in foro externo servare fidem : ut docet *Ant. Gom. 2. to. var. cap.11 num.4 fin. & Covar. d. num.14* ubi ait præsumi donationem ; quando constat non ex errore causæ promisisse, sed cognovisse ex nulla causa se debere. Quare cùm in foro conscientiæ cesset præsumptio, obligabit promissio, quamvis causa expressa minimè sit. ita *Sylv. ver. Pactum, qu.4. Navar. sum. cap.18. Hisp. num 9. Latiad, num 6. Matienz. l.5. recop. t.16. l.2 gl.1 nu. 11 fi.* Advertunt etiam bene *Panor Sylv. Ang. Tab. Armil. Covar. ibid.* liberalitatem donandi præsumi esse causam, & quando est causa pia, præsumi favore animæ factam.

23 3. Intellige, nisi res sint notabiliter mutatæ, hac enim mutatione sequuta non obligat promissio. De qua conditione multa dicenda essent : sed ne amplius in hac re immorer, consulendi sunt DD. III. sententiæ, & specialiter *P. Molina tom.2. de justitia, tract. 2. disp.* 271.

24 Tandem rogabis, quæ censenda sit materia gravis in promissione simplici, ut ejus violatio sit mort. *Nav. sum. cap 18. Hisp. num.4. Latiad num.7.* ait eam esse, quæ satis est, ut illius furtum sit mortale, quia utrobique justitia violatur, ut diximus nu.20. Contrarium tamen, & meritò sentit *Lud. Lop. 1. p. instruct. in nova edit. c. 180. §. Tertio requiritur, & l.1 de contr. c. ult. ad fin. §. At verò*, ubi ait cum *Joanne de la Penna*, quod quamvis furtum decem argenteorum esset mort. non tamen esset sufficiens materia, ut violatio promissionis donandi illos esset mortalis, secus si esset promissio donandi 100. Unde credo, quadruplo majorem materiam exigi in promissione, quam in furto. 1. quia non adeò constat promissionem simplicem obligare ex justitia sub mort. ut vidimus, cùm tamen certissimum sit, furtum prohiberi sub mort. ergo multò gravior materia petenda esto in promissione, cujus obligatio non est adeò certa. Item, quia non credendum est, animum promittentis esse in re tam levi tam graviter se obligare velle. Præterea quia & si utraque obligatio oriatur ex justitia, obligatio tamen solvendi promissa multò minor est, perfidia enim in promissione non aufert rem alienam, cujus alter sit dominus, sicut furtum. Item, quia multò levior est injuria, cujus signum est, quia multò gravius conqueruntur homines de re furto ablata, quàm de fide violata, graviorque pœna correspondet furto. Item, quia communis DD. sent. tradit majorem quantitatem desiderari, ut furtum uxoris, aut filiorum sit mort. quàm ut furtum extranei : quia rationi dissonat, ut paterfamilias ita invitus sit, ac ægrè ferat furta uxoris & filiorum, ac extranei : sed simili ratione æquitas minimè patitur, ut quisquam eo rigore exigat nummos sibi ex benevolentia, & liberalitate promissos, ac si ex mera prorsus justitia, ut ratione emptionis debiti essent : unde *c. Ex parte. de censibus*, habetur liberaliter oblata, benignè exigenda esse.

25 Hinc fit rigidè satis loquutum esse *Navarram l.2. de restit. cap.2. in nov. edit. dub.7. coroll.3. num.329.* ubi censet promittentem liberaliter unum sacrũ animo se obligandi, omittentemq; delinquere lethaliter, quia detrimentum spirituale ex omisso sacro, est magnum, graviusque quocunque temporali. Item, quia vovens Deo sacrum, nec implens, mortaliter peccat. Sed rigida, & minus vera est opinio : non enim damnum spirituale conferendum est cum temporali ; aliàs promittens semel orat. angelicam, & omittens peccaret mortaliter, & similiter consulens veniale : damnum enim illatum ex omissione illius orationis, & ex veniali admisso, cùm spirituale sit, antefertur cuicumque temporali. Quare ad judicandum, an sit damnum grave, conferendum est temporale cum temporali, & spirituale cum spirituali, in genere autem damnorum spiritualium non est tanti momenti omissio sacri liberaliter promissi, ut censenda sit mortalis. Nec est simile de voto, nam pertinet ad religionem, & est in ordine ad Deum, & ita multò strictius obligat : qui enim voveret se quotidie recitaturum tertiam circuli virginei partem, semel omittens peccaret mortaliter : quod secus esset, si homini promitteretur.

26 Ex his demum infertur promittentem gratis, & non per modum contractus alicui matrimonium, quamvis non accedat repromissio, quo casu diximus nu 12. obligare tanquam promissionem simplicem, teneri sub mort. fidem servare : quia est promissio simplex in materia gravissima : & ita docet *Barth. à Ledesm. dub.8. de matrim. §. Annotare hic oportet primò*.

27 Ad 1. argum. 1. sentent. negatur major, quia ad fidelitatem spectat etiam, ut solvatur, quod ex promissione debetur, & sub hac ratione fidelitas transcendit terminos veracitatis, & accedit ad justitiam quasi commutativam. Ad confirm. negatur anteced. quia læditur proximus, dum sibi debitum ratione promissionis negatur. Ad 2. deceptio, quando non est graviter perniciosa decepto, est venialis ; hic autem graviter nocet proximo.

Ad arg. 2. sent. fateor, in promittentis potestate situm esse velle se obligare, & sub qua culpa : at dum non habet contrariam intentionem, sed simpliciter promittit rem notabilem, naturæ promissionis non ignarus, dicimus eam obligare ex justitia sub mortali : quia censetur velle juxta promissionis naturam se astringere : ut dum absolutè vovet, aut jurat.

DISPUTATIO VI.

An promissio matrimonii contrahendi absenti facta, ita obliget, ut ante absentis acceptationem revocari nequeat.

SUMMARIUM.

In quo verseturr difficultas hujus disputationis. nu.1.

An promissio, donatio, & quicunque contractus in absentia celebratus, sit revocabilis, stando in jure communi, ante absentis acceptationem 2.

An exigatur intimari donationem per nuncium ad id destinatum, vel epistolam 3.

An sufficiat acceptatio relata in promittentis arbitrium, ut, Si voluerit, vel sibi placuerit. 4.

An post mortem donantis possit acceptari : vel possint hæredes donatoris revocare. 5.

An hæredes donatarii possint post ipsius mortem acceptare. 6.

An mandatum donandi, ut si missi nuncio donum, expiret mandantis morte. n.7. & explicatur l.2. ff. de donation.

Quid si is nuncius differat intimare donatario, & interim donans obeat, an teneatur restituere. 8.

An expiret mandatum morte mandantis, quando est causa pia, vel scholasticorum, aut quando constitutus est procurator ad donandum. 9.

An ex naturali jure sit revocabilis donatio absque acceptatione. 10.

An quando donatio sit præsenti, & tacenti, censeatur acceptatio. nu.11. & ibi, an in dubio censeatur præsens, & explicatur l. Optimam C. de contrah. stip. & c. Is, qui tacet, de reg. jur. in 6.

Qualis præsentia esse debeat. 12.

Quid si is, cui promittitur, non audiat verba promissionis, aut ignoret promissionem obligare, & qualis continuitas promissionis, & acceptationis exigatur nu.13.

An ex donatione non acceptata oriatur obligatio naturalis, & quid de jure canonico, aut si juretur, remissivè. 14.

Quid si fiat infanti 15.

Quid si favore causæ pia 16.

Quid si fieret causæ piæ per modum voti, & quid referat hoc modo fieri, vel per modum donationis n.17. & in dubio an censeatur votum, vel promissio humana, eodem n.17.

Post n.17. invenies summaria, quæ desiderantur.

1 DIsput. hæc procedit, quando promissio matrimonii est merè gratuita, independens ab alterius repromissione : nam quando est respectiva, potest revocari ante alterius repromissionem, nedum ante acceptationem. Ut dixi disp. præced. nu.14. Et potest hæc promissio dupliciter fieri. 1. si ita fiat absenti, ut nullus ipsius nomine acceptet. 2. modo, ita ut quisquam absentis vice acceptet : & in priori casu est præsens disp. in posteriori verò disput. seq. erit sermo. Pendetque hæc quæstio ex illa, an do-

an donatio, vel promissio absenti facta revocari possit ante ipsius acceptationem. Quare ea quæst. præmittenda est: & deinde disputabitur altera, quid in matrimonii promissione censendum sit.

2 Circa 1. quæst. an donatio, vel promissio absenti facta revocabilis sit ante acceptationem: quia potissima difficultas est, quid dicendum sit juxta novissimum jus regium Castellæ, præmittendum est, quid jure communi, & antiquo Castellæ sancitum sit, ut deinceps ad jus novissimum ejusdem regni gradum faciamus. Jure ergo communi, & antiquo regio Castellæ, donatio, ut perfecta sit & irrevocabilis donatarii acceptationem desiderat, qua nondum secuta, liberè revocari potest. *l. Absenti. ff. de don. l. Nec ambigi. C. eod. & l. 2. 3. t. 11.* & *l. 4. t. 4. p. 5.* quod idem est in quocunque contractu; nullus enim vim habet efficaciter obligandi, donec mutuus consensus accedat. *§. In his, inst. de empt. & vend. l. Contractus. C. de fide instr. l. 1. §. ff. de contrah. empt. l. 2. de obl. & oblig. l. 56. in pr. l. 63. l. 91. §. l. 93. fin. t. 18. p. 3. l. 1. t. 11. p. 5.* & docet *Greg. Lop. l. 4. tit. 4. p. 5. verb. No lo puede. Mol. lib. 4. de primog. cap. 2. nu. 61. 62. Burg. de Paz, junior q. 10. civ. num. 5.* ubi multos refert, *Aceb. l. 5. recop. t. 16. l. 2. nu. 20.* Et ratio est manifesta, quia obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu, *l. 1. ff. de pact.* Unde fit, ut etiam vota Deo facta obligatoria non sint, quando Deus ipse ea minimè acceptat, ut si sint de rebus indifferentibus.

3 Immò non satis est, ut donatio, vel promissio jure communi perfecta, & irrevocabilis sit, si aliquis, qui audivit donationem, aut promissionem absenti factam, id proprio motu donatario referret, sed requiritur nuncius ad hoc ab ipsomet donante destinatus, vel epistola, & ratio est, quia hæc acceptatio est, ut perficiatur contractus, cujus perfectio in voluntatum unione consistit. *l. 1. ff. de pact.* At absentium voluntates non conjunguntur, nec in unum veniunt, nisi voluntas unius alteri per epistolam, vel nuncium ad id ab eo missum, intimetur. Ita habetur expressè *l. 4. t. 4. p. 5.* ibi, *mensagero cierto que le embie à dezir senaladamente lo que le da*, & *l. 3. tit. 11. p. 5.* ibi, *embiando à prometer o dezir por su carta firmada, o por su mensagero cierto*, & docet *gl. l. 2. fin. ff. de contra. emp. & l. Consensu, verb. Consentire ff. de obl. & oblig. & l. Nec ambigi, sitarim in pr. C. de donat.* & ibi *Cyn. & Salic. fin. Bart. l. Absenti, num. 1. ff. de don. & ibi Cum. & Paul. à Cast. num. 2. Capitius multos referens decis. 180. num. 8. Mincheca lib. 2. controv. usu frequentium cap. 15. num. 8. Greg. Lop.* dicens communem contra *Lud. de Roma. l. 4. verb. No lo puede, tit. 4. p. 5. Villalobos in antinomia juris, tit. D num. 176. Jul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio q. 12. vers. scias A. Gabr.* cum aliis, quos refert *tom. 1. commun. l. 4. ver. Donatio, in sua edit. f. 219. col. 1. Angelo de mol. l. 1. gl. 5. num. 18. Bart. l. Quæ dotis, 34. num. 54. ff. sol. matr. Acebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. num. 20. P. Mol. t. 2. de just. tr. 2. disp. 264. paulò post princ. §. Dubium est, si quis absenti.* Nec placet temperamentum, quod amplectuntur *Greg. Lop. & Acebedo ibid.* ubi asserunt opinionem *Lud. de Rom.* esse veram, nempe sufficere, ut intimetur absenti per nuncium non ad id destinatum, si absens donatarius certior factus de donatione, persistente donatore in eadem voluntate, (quod præsumitur, nisi de revocatione constet,) acceptarit donationem, vel rei donatæ possessionem: & refert pro se *Greg. Lop. Baldum.* Non placet (inquam) quia comm. & verior sent. docet contra Bald. in hoc; ut refert, & sequitur *Capitius dict. decis. 180. num. 9.* ubi multos refert: quod clarè probat doctrina *Bart. d. l. Absenti, num. 1. Cumani, & Paul. ibi num. 2.* ubi docent, si ego domi existens donarem Titio fundum, & ille casu audiens diceret sibi placere, non esse perfectam & irrevocabilem donationem.

4 Nec sufficit, ut donatio, vel promissio irrevocabilis sit, acceptatio donatarii collata in promittentis, vel donantis arbitrium, ut, si volueris, vel tibi placuerit, accepto: adhuc enim posset revocari, donec absolutè acceptetur: ut bene advertit *P. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 264. §. Quando is cui promissio.*

5 Non modica tamen est difficultas, an mortuo donante ante acceptationem, possit donatarius acceptare. Videtur enim non posse: quia voluntates donantis, & donatarii unitæ non sunt ante donantis obitum, nec post uniri possunt, cùm mortui nulla sit voluntas, *c. Si gratiosè, de rescr. in 6.* ergo per eam acceptationem non potuit perfici donatio, & ita tenet *Andr. de Isern.* quem refert & sequitur *Greg. Lop. l. 4. vers. No lo puede, fi. t. 4. p. 5. Tiraq. Paul. Dec. Ant. Rubeus Chassan.* quos refert *Mol. l. 4. de primog. cap. 2. num. 76. fin. Burg. de Paz. cons. 33. num. 14. Acebedo lib. 5. recop. t. 6. l. 2. num. 11.* Alii verò censent posse acceptari, si notarius nomine absentis ante donantis obitum stipulatus fuerat: eaque ducuntur ratione, quia ex acceptatione tabellionis acquisitum fuerat donatario perfectum jus ad rem promissam vel donatam ex promissione, vel donatione irrevocabili. sic *Covar. rubr. de testam. 3. p. num. 13. Gutier. c. Quamvis pactum, in prin. num. 57. P. Molin. t. 2. de just. tract. 2. disp. 264. §. Juxta hactenus dicta.* Veriùs tamen est, absolutè posse acceptari post donantis mortem, & ita tenet *Mol. l. 4. de primog. cap. 4. num. 77.* & ratio est, quia ante acceptationem donatio ex parte donantis fuit valida, & perfecta, quamvis revocabilis, ut expressè habetur *l. Nec ambigi, C. de donat.* Nec fuit ante acceptationem revocata: nec hæredum donatoris præjudicium in consideratione est: censetur enim una, & eadem persona cum defuncto. Item quia mortuo donante ante donationis acceptationem non potest hæres donatoris revocare: facultas enim revocandi non transit ad hæredes, ut docent *Covar. 3. variar. cap. 14. num. 17. Jul. Clar. l. 4. receptar. §. Donatio qu. 13. ad fin. Mol. alios referens d. cap. 2. num. 77. decis. Pedem. 70. num. 9.* quod tamen inutile prorsus esset, si donatio jam non posset acceptari, & perfici, ipsa enim jam morte esset revocata: Necessariò tamen dicendum est, hanc sent. locum habere, quando donans ante mortem, nuncium, aut epistolam ad intimandam donationem misisset. Quia cùm illud non sit mandatum donandi, quod morte mandantis finitur, sed donatio perfecta, censetur durare voluntas donantis in nuncio, aut epistola, per quam intimanda erat. Quia illa gratia jam erat ex parte donantis facta, & nuncius erat executor, seu intimator illius gratiæ; quando autem gratia facta est, potestas executoris ad illam exsequendam tanquam accessoria gratiæ, non expirat morte concedentis: *cap. Si super gratia, de offic. delegat. in 6.* Si autem donans nondum destinasset nuncium, aut epistolam scripsisset, clarum est post mortem non posse acceptari: cùm jam non possit destinari nuncius, aut epistola scribi ab ipso donante, quod omnino desideratur, ut acceptatio donationis in absentia factæ, quicquam prosit, ut dixi proximè nom. 3.

6 An verò econtra mortuo donatario possint ipsius hæredes acceptare: negant multi, quos refert *decis. Pedemont. 70. num. 9.* idem *Greg. Lop. l. 4. ver. No lo puede, fin. t. 4. p. 5. Ant. Gab. tom. 1. comm. in nova edit. l. 4. ver. Donatio absentis nomine, f. 210. Burg. de Paz q. 10. civ. n. 37.* Sed probabilius est posse, quia illa donatio erat ex parte donantis valida, & perfecta, & hæres personam defuncti repræsentat. Sic docent *Tiraq. Cavale. Chassan. Plotus, Soarez,* quos refert & sequitur *decis. Pedem. 70. num. 10. Cov. rub. de test. 3. part. num. 13. paulò ante finem, Mol. cum aliis quos refert, l. 4. de primog. cap. 2. nu. 77. fin. P. Molin. t. 2. de just. tract. 2. disp. 264. §. Juxta hactenus dicta:* quamvis ipse alio fundamento ducatur, loquiturque, quando notarius nomine absentis acceptarat. Sed ea conditio minimè necessaria est, ut dixi n. præcedenti.

7 Summopere tamen observare oportet, latum esse discrimen inter donationem, seu donandi promissionem, ut cùm quis externis verbis promittit, aut donat aliquid absenti, mittitque nuncium vel epistolam, ut illum certiorem faciat: & inter donandi mandatum, ut dum non donat, nec promittit, sed nuncio, aut famulo mittit donum, ut absenti donet; nam quando est donatio, aut promissio, potest acceptari post donantis mortem: ut diximus nu. 5. quando verò est donandi mandatum, expirat mandantis morte. *l. Mandatum. C. mandati:* & ideò eo ipso censetur tacitè revocatum, antequam donatarius acceptet; sic habetur expressè *l. 2. §. Sed si quis ff. de don.* ibi, *Sed si quis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, ut ad me perferret, & ante mortuus erit, quam ad me perferatur, non fieri pecuniam dominii mei constat.* ubi *gl. ver. Constat,* rationem hujus esse ait, quia jus dandi non habuit procurator, eo quod mandatum morte cessarit: & eundem text. explicans *Cov. rub. de test. 3. p. num. 11.* ait ibi tractari de mandato donandi, quod mandantis obitu finitur, non autem de donatione. Item docet *Ant. Gom. to. 2. var. cap. 4. num. 3. Mol. t. 2. de just. tr. 2. disp. 263. paulò post prin. & §. Illud postremo,* & bene addit rem illam tradendam esse hæredibus mandantis, non verò donatario. Consentit etiam *l. Absenti, ff. de donat.* quæ addit idem esse etiam si per servum donatarii mittatur donum, nisi eo animo tradatur servo, ut statim fit domini: (quia servus, ut disputatione sequenti dicemus, potest pro domino stipulari, & reprobat idem *Mol. ead. disp. 263. immediatè ante §. Dixi mandatum Greg. Lop. l. 23. t. 5. p. 3. ver. Muriendo,* ubi ait, si pecunia sit jam nuncio numerata, non expirare mandatum obitu mandantis; sed posse nuncium illam tradere donatario: & hoc dicit esse contra jura citata, nisi intelligatur de nuncio ejus, ad quem donum mittitur, destinato ab ipso ut illam recipiat. Sed salva pace P. Molin. *Greg. Lop.* minimè dicit, quod ex ipso refert, nam remittit se ad dicta per *Bart. l. Ejus qui in provin. num. 22. ff. si cert. pet.* ubi agit *Bart.* de mandato mutuandi pecuniam, an mandantis obitu extinguatur: & distinguit, si non transferatur dominium illius pecuniæ in mandatarium, extinguitur: secus, si transferatur: quia tunc non est simplex mandatum, sed nuncius, ac verus dominus nomine suo mutuat, in dubio autem an fuerit dominium translatum, dicit id censeri, quando pecunia numerata tradita est, secus quando sacculo inclusa. Quod quidem verissimum est.

8 Hinc infertur, si quis non statim donans; aut promittens mittat aliquid donandum Titio, & nuncius injustè donum usurpet, aut injustè differat manifestare Titio, ut acceptet, & interim donum mittens obeat, teneri nuncium ad duplicem restitutionem, alteram hæredibus donatorie, quia mandatum donantis morte cessavit: alteram donatario, quia injustè in causa fuit, ne illud donum compararet, quare duplam quantitatem tenebitur restituere, ut egregiè advertit *P. Mol. d. disp. 263. §. Juxta hactenus dicta.*

9 Hoc tamen moderandum est, nisi mandatum sit ad causas pias, ut si quisquam alicui mandaret certam eleemosynam largiri, ac re integra mandans decederet: nam favore piæ causæ non expirat mandatum obitu mandantis, & ideò eleemosyna illa largienda est, & ita cum multis defendit *Tiraq. de priv. piæ causæ privil. 82. & 132. & de privil. schol. privil. 80.* addens idem esse favore dotis, & favore scholasticorum: idem docet de pia causa *Covar. 1. var. cap. 14. num. 26. P. Mol. d. disp. 263. §. Dixi mandatum,* & probatur ex *l. Si pater, in prin. ff. de manum. vindicta,* ubi mandatum favore libertatis non expirat mandantis morte. Addit bene *Mol. cum Ant. Gom. 2. to. var. cap. 4. num. 3.* diversum esse, si quis constitutus sit procurator cum donandi potestate, nam si interim mandans decedat, procura-

curatorque donet, cùm ipse & donatarius mandantis obitu ignorent, valida erit donatio. Nam gesta per procuratorem, dum ejus revocatio, sive expressa, sive tacita ignoratur, valore suo non destituuntur, *l. si mandassem, l. Inter causas, ff. mand. l. Vero procuratori, in pr. & §. 1. ff. de solut.*

10 Utrùm autem jure naturali, secluso positivo, promissio, aut donatio revocari posset ante acceptationem, varii sunt DD. Nam *Covar. de pact. 2. p. §. 4. fine*, quem sequitur *P. Mol. t. 2. de just. tract. 2. disp. 263. §. Nihilominus quòd ex solo, & seq.* sustinet eam acceptationem solo jure positivo exigi, quare stando in jure naturali revocari non posset ante acceptationem. Quam etiam sentent. necessariò tueri debent ii DD. quos disp. 3. num. 4. retuli asserentes promissionem internam secluso jure positivo obligare: & DD. quos disp. seq. num. 16. referam, dicentes non obstante dispositione juris civilis oriri obligationem naturalem ante acceptationem, & probatur, quia naturalis obligatio meo consensu oritur, *l. Stichum, §. Naturalis, ff. de solut.* Sed consensus donantis in absentia perfectissimus est, nisi lex resistat, ergo seclusa lege positiva donatio, aut promissio absenti facta obligationem parit. Præterea quia promissio facta civitati ad reparandum, quod per incendium, terræmotum, aut aliam ruinam periit, vel facta ob gratitudinem propter honorem à civitate, aut republica promittenti concessum; item quando opus promissum est civitati, fierique cœpit; item si facta est civitati, & municipibus tradita, valet ante acceptationem, ita disponente jure civili: ut probat *idem Mol. dict. disp. 263. §. In principio hujus*. Si tamen jure naturæ desideraretur acceptatio, id minimè disponeret jus civile. Cæterùm veriùs esse credo jure ipso naturæ acceptationem desiderari, ut promissio, aut donatio obliget. Quia acceptatio donationis est de ipsius substantia, ut multis probat *Mol. l. 4. de primog. cap. 2. num. 62. fine*. Item quia donatio, & promissio jure naturæ exigunt consensum, & animum se obligandi, ut validæ & irrevocabiles sint, ut constat, sed qui promittit, aut donat, non videtur consentire, & animum se obligandi habere, donec alter acceptet: ut egregiè dixit: *Jurisconsultus l. Qui absenti ff. de acquir. possess.* ergo jure naturæ exigitur acceptatio. Et ideò hanc partem videtur tenere *Soto lib. 3. de just. qu. 5. art. 3. vers. de Donatione autem.* ubi docet, cum donatio relationem dicat ad accipientem, non oriri obligationem ante ipsius acceptationem. Idem videtur tenere *Mol. d. cap. 2. num. 62. f.* dum docet, acceptationem esse de donationis substantia. idem necessariò tenentur dicere DD. quos disp. 3. num 5. retuli, affirmantes donationem internam etiam secluso jure positivo non obligare; si enim jus naturæ non exposceret acceptationem, non opus esset donationem manifestare, cum ea manifestatio propter acceptationem donatarii sit. Nec obstat 1. fundamentum partis adversæ, quia fateor naturalem obligationem à consensu deduci tanquam à causa principali, dependenter tamen ab alterius acceptatione, tanquam à conditione, sine qua non donans in absentia censetur consentire. Non obstat secundum, quia non obstante dispositione juris naturalis exigentis acceptationem, potuit jus civile favore aliquarum causarum statuere, ut in illis acceptatio non desideretur. Sicut voluntas minus solemnis defuncti attento naturali jure servanda esset, jus tamen civile ob publicum bonum

11 servandam non esse decrevit. Quando autem promissio, aut donatio fieret præsenti, & tacenti, quamvis non desint, qui negent id sufficere: ut sunt aliqui, quos refert, & sequitur *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, num. 68. C. de revoc. donat.* & ex Theologis idem docent *Angl. floribus, 2. p. q. 1. de voto art. 2. difficultate 3. concl. 2. f. 90. Manuel. 2. to. sum. cap. 27. concl. 4. nu. 4.* qui ea ducitur ratione, quod tacens respuere videatur, cùm moris sit recipientem beneficium statim gratias agere. Item quia cùm sit contractus inter homines, ea externa acceptatio exigitur, quę donanti constare possit: at taciturnitas nec est signum consensus, nec dissensus, *reg. Is qui tacet. 44. de reg. jur. in 6.* ubi *Dyn. num. 1.* ait tacere esse medium inter consensum, & dissensum. Nihilominus dicendum est, non revocari posse, si fiat præsenti, & tacenti. Quia quoties de tacentis commodo agitur, censetur tacens in sui favorem consentire: ut probavi suprà disp. 5. num. 5. Et ita docent in hoc eventu non desiderari aliam acceptationem. *Syl. verb. Pollicit. num. unic.* asserens communem: idem *Ang. Curt. junior. Andr. ab Exea, Cagnolus,* quos refert, & sequitur *Mol. lib. 4. de primog. cap. 2. num. 76. Covar.* appellans falsam priorem sent. *rubr. de testa. 3. par. num. 13. Jul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio. qu. 14. vers. Sed pone, Montervosus in sua pract. tract. 7. Minchacn l. 2. controv. illust. cap. 62. à num. 12. Menoch. de præsum. l. 3. præsumpt. 42. num. 4. Gutier. cap. Quamvis pactum, in princ. nu. 58. Azebedo l. 5. recop. t. 6. l. 2. num. 25. decis. Pedem. 70. num. 12.* nec dissentit, sed potius consentit *Ant. Gom. to. 2. var. cap. 9. num. 2.* cum communi opinione quam refert; solum enim negat in onerosis præsumi consensum tacentis. Et ex Theologis idem docent *P. Mol. tom. 2. de just. tr. 1. 2. disp. 264. §. Dubium deinde est: & disp. 270. §. In foro autem conscientia. Lud. Lop. 1. par. instr. in 2. edit. cap. 180. §. Hinc Josephus.* immò satis esse solam donatarii scientiam probat ea *decis. Pedem. num. 12.* cum multis, quos refert; & *Avendano cap. Prato. 2. par. cap. 5. num. 2. Gut. d. num. 58.* & facit carmen illud vulgatum, *quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?* Nec obstat 1. argument. contrarium; quia sæpè recipiens beneficium ob verecundiam, vel aliam causam tacet, unde ea taciturnitas non est signum contemptus promissionis, vel donationis. Non obstat etiam *reg. Is qui tacet*, quia ideò appellatur tacere medium inter consensum & dissensum, quia ad utrumque potest se habere; in favorabilibus enim est consensus, in onerosis autem dissensus. Pulchrum tamen dubium occurrit, quid si inspecta donationis scriptura non constet, an donatarius fuerit præsens, necne: quid de jure præsumatur? quia si præsumitur præsens, donatio erit valida, & irrevocabilis: si autem præsumatur absens, donatio ad libitum revocari poterit, tanquam absenti facta, & quidem *Boer. dec. 353. num. 3. Avend. cap. Prat. 3. part. cap. 1. num. 4. fine.* sentiunt præsumi præsentiam: idem sequi videtur *Gutier cap. Quamvis pactum, in pr. num. 58.* ubi quæstionem hanc tangit, & ad Boerium se remittit. Et probatur *ex l. Optimam. 14. C. de contrah. & commit. stipu.* ibi, *credi omni modo, & servum adfuisse.* ubi id docet *gl. ver. Si servus, & ver. In eo die*: & clariùs *gl. l. 1. ver. Inter præsentes, C. eod. tit.* ubi docet præsentiam in dubio præsumi. 2. Prob. ex doctrina *Tiraq. post leges connub. gl. 8. De son mary, num. 30. & Menoch. de præsumpt. lib. 6. tota præsumpt. 19.* ubi cum multis probans in dubio præsentiæ, vel absentiæ, præsumi præsentiam in loco habitationis. His tamen non obstantibus tenendum est præsentiam non præsumi, quia in facto consistit, & facta non præsumuntur, nisi probentur. *l. quacumque in fi. ff. de pub.* item prob. ex *l. 2. C. de statuis & imag.* ibi, *sua probet accessisse præsentia*, & ita per hunc text. docet *ibi Bald num. un. Alberi. ibi num. un. Paul. l. Illud. num. 7. C. de sacros. Eccles. Fel. cap. Tenor. num. 3. de sent. & re judic. Menoch.* alios referens *de præs. lib. 6. præsum. 18. num. 1. & 2. Masc. 1. tom. de probat. concl. 565. num 1.* Nec obstat *d. l. Optimam*, quia ibi constabat per scripturam præsentia servi: ut bene advertunt *Bald & Alber. proximè citati*. Non obstat etiam doctrina *gloss. 1. verb. Inter præsentes. C. de contrah. & commit. stipul.* quia loquitur, quando instrumentum mentionem facit de actu, qui fieri non potest nisi per præsentes, ut si dicat aliquem fuisse stipulatum, cùm enim de natura stipulationis sit, ut fieri nequeat inter absentes, ne præsumatur falsitas in Notario, præsumitur stipulantium præsentia: secus tamen in donatione, & simplici promissione, quæ absenti fieri potest. *l. Absenti, ff. de donat.* Tandem non obstat doctrina Tiraquelli, & Menochii, quia loquuntur de præsentia in loco domicilii, cùm enim communis sit ibi habitatio, ex frequenter accidentibus præsumitur in eo loco præsentia: secus autem est de præsentia, & assistentia contractui ad ejus valorem requisita, quam *idemmet Menochius præsumptione immediatè præcedenti* affirmat non præsumi.

12 Id tamen monuerim, dum taciturnitas præsentis censetur acceptatio, accipiendum esse de morali præsentia, qua tacens intelligit promissionem sibi fieri. Si enim verba promissionis minimè audiat, vel eorum sensum non percipiat, taciturnitas illa non est acceptationis signum. Probatur, quia acceptatio est actus liber, ergo supponit rei acceptatæ cognitionem. Colligitur etiam manifestè ex §. *In hac re, inst. de verb. oblig.* ibi, *utrùm autem Latina, an Græca, vel qualibet alia lingua stipulatio concipiatur, nihil interest: scilicet si uterque stipulantium intellectum ejus linguæ habeat.*

13 Hinc sequitur, qui promissionis verba accipit veluti dicta per modum fictæ urbanitatis, licèt taceat, non videri acceptare: atque adeò potest revocari promissio, quamvis alter vero animo promiserit: & idem dicendum est de eo, qui ignorat ex hujusmodi promissione obligationem oriri. Quia nullus acceptat, nisi quod novit, sed talis homo non habet conceptum illius rei, quæ est promissio, sed tantum hujus vocis, Promitto; quod perinde est, ac si solum propositum acceptaret. An autem requiratur continuitas acceptationis cùm promissione, dixi disput. præc. num. 12. & 14.

14 Utrùm autem ante acceptationem, esto non oriatur civilis obligatio, consurgat tamen naturalis, & in foro conscientiæ, & an jure canonico detur actio, & an saltem juramento firmetur talis promissio, aut donatio, dicemus disp. sequ.

15 Fallit tamen doctrina, quam huc usque tradidimus, nempè requiri acceptationem, ut donatio, aut promissio irrevocabilis sit, primo si fiat infanti: nam favore ipsius quamvis consensum habendi expers sit, non exigit acceptationem per textum in *l. Jubemus. C. de emancip. lib.* ibi, *nisi infantes sint.* ubi licèt emancipatio fieri non possit absque emancipati consensu, fallit in infante. Et ita tenet *Decius cons. 245. num. 3. Parisius cons. 77. num. 33. d. 1. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 75. Burgos de Paz q. 10. civil. n. 18. Azebedo l. 5. recop. tit. 16 lib 2. n. 22.* & constabit ex dicendis n. 7.

16 Secundo fallit favore causæ piæ: nam donatio vel promissio facta causæ piæ, ut irrevocabilis sit, acceptationem non desiderat, sic docent multi, quos refert *Tiraq. de priv. pia causa privil. 115. nu. 1. Fel. cap. 1. de pact. num. 7. decis. Pedemont. 70. num. 10* quamvis aliquantulum dubia: idem *P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 263. §. incipienti, Fel. tamen.* Et probat, quia sicut leges civiles, quæ testamenta minus solemnia irritant, vim non habent in causis piis, eo quòd irritare non possunt spectantia ad causas pias, quæ attento jure naturali valida erant: ita cum attento jure naturali donatio, vel promissio facta causæ piæ, absque acceptatione valida sit, nec jure Pontificio statuatur contrarium: jura civilia acceptationem exigentia locum non habebunt in causis piis. Cæterum contrarium & communius, & probabilius est. Quia acceptatio non solùm jure civili desideratur, sed ex ipsa promissionis, aut donationis natura, quæ tacitam habet conditionem, si acceptetur, nec alio pacto censetur promittens, aut donans velle

se obli-

se obligare, ut proximè dixi n. 10. Præterea quia (ut disp. seq. dicemus) ex donatione non acceptata nulla obligatio naturalis, aut civilis attento utroque jure consurgit, & per hoc patet solutio ad fundamentum contrarium. Nec obstat, si dicas promissionem, aut donationem causæ piæ factam, ipsi Deo fieri, qui ubique est præsens, & acceptat, quia non fit immediatè, & directè Deo, sed homini, unde more humano debet fieri, nempe in præsentia donatarii acceptantis, & ita hanc sent. amplectuntur gl. l. Illud, verb. Alia, ff. C. de sacros. Eccl. & ibi Bart. n. 6. Bald. n. 2. Albert. n. 1 Paul. n. 6. Sal. n. 2. & multi, quos refert, & sequitur Tiraq. de privilegio causæ privil. 115. nu. 2. Covar. rubr. de testam. 3. p. nu. 13. initio, & 1. var. c. 14 nu. 16. Ant. Gom. 2. var. cap. 4. num. 2. Greg. Lop. l. 4. ver. No lo puede, tit. 4. part. 5. A. Gabr. alios referens tit. 3. comm. 1 de verb. oblig. concl. 1. num. 72. Cephalus cons. 440. nu. 32. Gam. decis. 381. nu. 3. Mol. l. 4. de primog. cap. 2. num. 58. Jul. Clar. l. 4. recep. verb. Donatio qu. 12. fin. Burgos de Paz quæst. 10. civili. num. 31. Gutier. cap. Quamvis pactum, in princ. num. 55. Matienzo l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. num. 9. & ex Theologis Manuel 1. tom. summæ 1. edit. cap. 95. num. 1.

17 Observandum tamen est, si promissio fieret illi piæ causæ ob Dei honorem, ita ut animus promittentis non feratur in rem creatam, cui promittit, sed in Deum, ut, Promitto Deo, me daturum tali Hospitali, tunc valeret ut votum, quia est promissio facta Deo. Sic Bart. l. Illud, n. 1. C. de sacros. Eccl. Rosella, Angel. Sylv. verb. Pollicitatio nu. un. Nec refert, si dicat vovens, Voveo Deo, vel promitto tali pauperi, aut Hospitali, si enim ejus intentio feratur in Deum, erit votum, si autem in dubio simus, an voluerit donare, aut promittere homini, vel vovere Deo, valebit ut votum, ut bene dixit Bart. d. l. Illud, n. 6. Quia in causis piis dum in absentia promissio fit, communiter intentio fertur in Deum, refert tamen multum, an obliget ut votum, vel ut promissio facta homini, ab ipsoque acceptata: nam priori caso potest juxta veriorem sententiam commutari, & per dispensationem Episcopi tolli, instar aliorum votorum, cùm nullum jus per votum homini acquiratur, sed soli Deo: posteriori autem non potest absque hominis consensu, cui per contractum illum jus acquisitum est, tolli.

S U M M A R I U M.

Prima sententia, jure regni non exigi acceptationem. n. 18.
2. Verior, exigi. 19.
An attento eodem jure exigatur nuncius destinatus, ut valeat acceptatio. 20.
Solutio argumenti, & explicatur l. 2. t. 16. lib. 5. novæ recop. 21.
Post n. 21. invenies reliqua summaria hujus disputationis.

18 DUBIUM I. An attento jure novissimo regni Castellæ promissio, aut donatio acceptationem petat, ut irrevocabilis sit, hactenus quid jure communi, & antiquo regio sancitum sit disputavimus: in præsentiarum autem quærimus, quid jure regni Castellæ novissimo dicendum sit. Et difficultas versatur circa intellectum l. 2. tit. 16. lib. 5. recop. ibi, *Paresciendo que alguno se quiso obligar à otro por promission, o por algun contracto, o en otra manera, sea tenido de complir, y no puede poner excepcion que no fue hecha estipulacion, o que fue hecho el contracto entre absentes, o que fue hecho à otra persona privada en nombre de otros entre absentes.* per quam legem aliqui censent corrigi jus commune, & obligare promissionem, vel donationem factam absenti ante ejus acceptationem, nec posse revocari. At ut efficaciter exequutioni mandetur, pendere ex acceptatione: si enim alter acceptare nolit, non tenetur donans. Probatur ex illis verbis, *en qualquiera manera y no se pueda oponer que el contracto fue hecho entre absentes.* Sic docent Suar. l. Quoniam in prioribus, in decl. ad l. regni q. 8. in prin. n. 7. Greg. Lop. l. 1. t. 11. p. 5. Gr. pro. A. Gom. 2. var. c. 11. n. 18. & 20. cas. 6. & c. 9. n. 3. & c. 4. n. 3. Minch. l. 3. de success. creat. §. 21. n. 43. Dueñas reg. 119. limit. 1. Villapando l. 22. t. 1. p. 7. §. 60. n. 12. Perez lib. 5. Ordina. t. 8. l. 3. Matienzo l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. nu. 19. & 21. Angulo de meliora. l. 1. gl. 5. nu. 28. & gl. 8. num. 17. fi. & hanc jure æquissimo posse defendi, testatur Covar. de pact. 2. p. §. 4. nu. 15. vers. 4. Et ex Theologis Palacios lib 5. de contract. c. 11. §. Item meam, & duplici seq. Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. c. 77. P. Mol. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 263. §. Juxta hac, & 264. fine, & est probabile.

19 Multò tamen certius est, legem regni voluisse corrigere solemnitatem stipulationis jure civili requisitam, ut quod alter interroget, Promittis mihi, & alter respondeat, Promitto, noluisse tamen excludere acceptationis necessitatem, & sic tam donatio, quam quilibet alius contractus potest revocari ante acceptationē. Prob. ex illis verbis d. l. 2. ibi, *paresciendo que alguno se quiso obligar a otro,* ibi animus se obligandi desideratur, sed nullus censetur habere animum se obligandi, donec pars acceptet. l. Qui absenti, ff. de acq. poss. ibi, *qui absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit servi possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo servus certior factus fuerit,* ergo non obligatur ante acceptationem. Item constabit magis ex dicendis n. 21. ubi d. l. 2. magis explicabitur, & ideò hanc partem tuentur Covar. l. 1. var. c. 14. n. 13. Greg. Lop. l. 4. t. 4. verb. No lo puede, p. 5. Avend. c. prat. 2. p. c. 29. n. 11. Villalobos in sua antinom. juris lit. D. nu. 176. 173. Mol. li. 4. de primog. c. 2. à n. 61. Grosc. l. Juris gentium §. Igitur nuda, n. 27. ff. de pact. Olanus in concord. juris, lit. P. verb. Pollicitat. nu. 36. & lit. D. à n. 43. usque ad 48. Perez addit. ad Segur. l. Filius dum in civitate, n. 7. 5. ff. de verb. oblig. Monterrosus in sua pract. tract. 7. f. 115. ad finem, Burgos de Paz cons. 14. num. 20. fine, & alter Burgos de Paz junior qu. 10. civil. à num. 13. & nu. 45. Meres de major. 1. par. q. 36. nu. 2. & qu. 68. nu. 1. Gut. c. Quamvis pactum, in prin. nu. 35. Azebedo l. 5. recop. tit. 16. l. 2. n. 20. fine. Et ex Theologis Enriq. li. 13. de excom. c. 17. nu. 6. Nav. lib. 3. de restit. in 2. edit. c. 1. p. 4. dub. 1. nu. 270. Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 95. nu. 1.

20 Observandum tamen est, quamvis d. l. 2. non tollat acceptationem, tollere tamen solemnitates alias requisitas, ut quod fit per nuncium ad id destinatum, vel per epistolam: quare satis est ut quilibet nunciet inscio donatore. Sic Mol. d. c. 2. nu. 26. Burg. q. 10. civil. 24. Angulo dicens ab omnibus recipi de meliorat. l. 1. gl. 5. n. 18. Gutier. c. Quamvis pactum in prin. nu. 59. Greg. Lop. l. 4. t. 4. p. 5. verb. No lo puede. ubi credo loqui juxta legem regni, ibi enim agit, quid corrigat hæc lex. Verùm pace tantorum virorum persuadere mihi non possum hoc voluisse legem regni, quia ut acceptatio fit per nuncium destinatum, vel per epistolam, non pertinet ad solemnitates juris civilis, sed ad substantiam, & naturam acceptationis, ut probavi n. 3. ubi dixi id requiri, ut voluntates uniantur, à qua conjunctione contractus perfectio pendet. l. 1. ff. de pactis: quod bene declaravit Jul. Cla. l. 4. receptar. verb. donatio qu. 12. vers. Sed pone. ubi ait non posse inter absentes dici intervenisse consensum efficacem, nisi nuncius, vel epistola intercedat: ergo manifestè hoc pertinet ad substantiam, & perfectionem consensus. Præterea quia si clam voverem Deo me daturum aliquid xenodochio, & aliquis audiens id intimaret illius administratori, qui id acceptaret: non diceretur verè ab illo acceptatum votum, ut nequeat commutari instar aliorum votorum, quæ soli Deo emittuntur; non enim videtur per talem intimationem factam præter voventis consensum, jus acquiri loco pio, & ita hanc partem videntur tenere aliqui regnicolæ, ut Barbosa, Azebedo, Moli. qui (ut retuli n. 3.) asserunt, necesse esse, ut donatio acceptetur per nuncium destinatum, nec meminere hujus correctionis per legem regni.

21 Ad argum. 1. sent. desumptum ex l. regni, dico omnes propositiones universales in legibus contentas intelligendas esse formaliter, & præcisè, & existentibus terminis habilibus: ut si dicat lex, valere contractum filii de castrensi peculio, intelligenda est formaliter, & ex parte talis peculii: posset enim aliunde irritari, ut si metus, vel dolus intercesserit: sic ergo dum d. l. 2. contractum inter absentes initum decernit esse validum, nec absentiam opponi posse, intelligi ex hoc solo capite non fieri irritum, ut erat jure communi irritus: inter absentes enim non poterat esse stipulatio, at ex alio capite poterit esse irritus, aut irritari, quia deficit acceptatio, quæ necessaria est ad substantiam consensus, & ut contrahens velit se obligare. Et (ut summatim dicam) in hoc consistit differentia inter jus antiquum, & novissimum regni, quod jure antiquo opponi poterat absentia, etiam sequuta acceptatione, non enim subsistebat donatio, aut promissio, absque stipulatione, quæ necessariò donatoris & acceptatoris præsentiam desiderabat: jus autem novissimum regni solam petit acceptationem, sive in præsentia, sive in absentia fiat.

S U M M A R I U M.

An matrimonii promissio facta absenti obliget; in quibus casibus habeat locum hæc disp. n. 22.
1. Sententia, obligare ante acceptationem. 23.
2. Sententia verior, non obligare; & ubi canones nil disponunt, standum est legibus etiam in rebus canonicis. 24.
Quid quando matrimonium est causa pia, an desideretur acceptatio. 25.
Quid si ea promissio fiat præsenti, & tacenti. 26.
Quid si fiat infanti. 27.
An requiratur promissionem intimari per nuncium ad id destinatum. 28.
An sufficiat, ut coram nuncio illo acceptatio fiat. 29.
Quid quando coram persona conjuncta, vel petente promissionem spondet quisquam, & ei intimat. 30.
An exigatur, ut acceptatio fiat coram eodem nuncio. 31.
Quando juramentum intercedit, an adhuc exigatur acceptatio. 32.
Solutio ad argum. & explicatur c. Veniens, qui clerici vel vover. 33.

22 DUBIUM II. An promissio matrimonii facta absenti obliget irrevocabiliter ante absentis acceptationem, nemine pro eo stipulante, seu acceptante. Hactenus egimus de promissione in communi non acceptata, ut inde gradum faceremus ad matrimonii promissionem: & meminisse oportet hanc disput. locum tantùm habere, quando promissio est gratuita, ut dixi n. 1.

23 Aliqui censent non desiderari acceptationem, ut promissio matrimonii obliget. Prob. ex c. Veniens, qui clerici vel voven. ubi promissio matrimonii absenti facta, ponitur tanquam valida, & constat ex contextu nullum absentis nomine acceptasse, ibi, *mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit.* Sic videntur tenere Guillermus, quem refert, & sequitur D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 18. init. vers. Nota ergo. Tab. verb. Sponsalia, q. 3. n. 4. fin. ubi Armilla n. 3. fin. asserunt enim, si quis mulieri det fidem, & illa nihil respondeat, nec aliquo modo se acceptare ostendat, non esse sponsalia, teneri tamen promittentem eam ducere: ergo apertè sentiunt, ut promissio matrimonii obliget nullam desiderari externam acceptationem. Idem tenentur dicere DD. disp. seq. n. 20. referendi, dicentes promissionē absque

absque acceptatione obligare jure canonico. nam cùm hæc res spiritualis sit, juris canonici regulis est metienda. Idem etiam tenentur dicere, quos eadem disp. nu. 18. referam, asserentes ex promissione non acceptata oriri obligationem naturalem, & in foro conscientiæ. Et si adhibeatur juramentum, quos eadem disp. nu. 23. referam, tenentes obligare tunc promissionem non acceptatam, dicent tunc obligare. Et quando matrimonium est causa pia, idem docebunt, quos retuli hac disp. n. 16. sentientes favore piæ causæ non desiderari acceptationem.

24 Sit tamen I. conclus. promissio matrimonii facta absenti nullo pro eo acceptante, est revocabilis in utroque foro ante absentis acceptationem. Prob. quia promissio facta absenti est revocabilis ante acceptationem, ut probavimus tota hac disp. nec invenitur aliquid speciale statutum de matrimonii promissione, ut constabit ex num. 33. ubi explanabitur textus, cui contraria sententia innititur, ergo idem de ea dicendum est. Dices tamen omnes textus allegatos hac disp. nu. 2. decidentes exigi acceptationem esse juris civilis, quod circa matrimonium cum res spiritualis sit, nihil disponere potest. Facilis est solutio, nam in materia matrimonii, & aliis ecclesiasticis, ubi leges non sunt canonibus contrariæ judicandum est secundum leges: ut optimè probat *c. 1. de novi operis nunci. vers. quin verò*, ibi, *sacrorum instituta canonum principum constitutionibus adjuvantur*, & docet *ibi gl. verb. Adjuvantur, Host. ibi, eod. verb. Joa. Andr. n. 5 Ant. n. 5. Anch. n. 9. Henr. nu. 5. Card. nu. 2. opposit. 1. Pan. n. 2. & c. 2. de desp. impub. n. 2.* ubi *Alex. de Nevo n. 3. Greg. Lop. l. fin. v. furto, ti. t. 3. p. 4. Ant. Cac. l. 1. instit. major t. t. n 13. P. Mol. t. 2. de just. tract. 2. disp. 263. §. Opera pretium tamen erit*: jus autem canonicum non est in hoc contrarium juri civili, sed utroque jure acceptatio desideratur: ut dicam disp. n. 21. Et ita conclusio hæc est *glossæ cap. Veniens, qui clerici vel voven.* ubi ponitur tanquam valida promissio matrimonii absenti facta, & ait *gl. verb. Promisit absenti, per interpositam personam, quæ mandatum habebat ad hoc, aliàs nihil est*: & ibi *Jon. Andr. n. 8.* sic inquit, *potest sponderi absenti dummodo sciat, vel ratum habeat*, & ibi *Host. & Anchar. initio* sic ajunt, *absenti fide data per literas, vel per nuncium*: idem *Azebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. nu. 20.* Et ex Theologis *Veracruz. 1. p. specul. n. 16. §. Sed dubitatur utrum*, ubi ambo asserunt promissionem matrimonii, sicut & alios contractus posse revocari ante absentis acceptationem. Idem videntur clarè tenere *Ang. ver. Sponsal. n. 19.* & ibi *Sylv. init.* ubi ajunt promittentem fœminæ matrimonium, quæ minimè repromisit, teneri fidem servare, si illa statim acceptet, secus verò non: manifestè ergo petunt acceptationem, etiam quando promissio in præsentia fit, nedum in absentia.

25 II. Conclusio, idem dicendum est, licèt matrimonium sit causa pia; ejus enim promissio facta homini revocabilis est ante absentis acceptationem. (quando autem sit causa pia, dixi disp. 4. n 9.) Prob. quia hac disp n. 16. verius esse diximus in causa pia exigi acceptationem. Si tamen ea matrimonii promissio fieret eo casu, quo valida est, (quem casum explicuimus disp. 4. n. 12.) esset firma, nec posset revocari, posset tamen illius voti dispensatio, aut commutatio obtineri absque absentis consensu: ut diximus hac disp. n. 17.

26 III. Conclusio, sufficit, ut ea promissio matrimonii censeatur acceptata, & obliget, si fiat præsenti & tacenti, quia ea censetur sufficiens promissionis acceptatio (ut dixi hac disp. nu. 11. & duplici seq.) nam cuilibet est utile, ut absque aliqua propria obligatione alter sibi obligatus sit: at quando matrimonii promissio est gratuita, solus promittens obligatus manet, (ut dixi disp præced. nu. 12.) Et ita hanc conclusionem tenet *Lud. Lop. 2. par. instruct. materia de matri. c. 26. f. 1032. col. 1. §. Præterea quoniam*. Quamvis contrarium significent *Ang. verb. Sponsalia, n. 19. & ibi Sylv. initio*, dum dicunt obligare eam promissionem, si fœmina statim voluerit, secus autem non: quare supponere videntur non sufficere taciturnitatem, si enim ea satis esset, non peterent aliam acceptationem.

27 IV. Concl. si promissio matrimonii fiat infanti, ut si major septennio promittat matrimonium infanti, non requiritur acceptatio, unde promittens resilire nequit, sed tenetur expectare, donec infans ad septennium perveniat, & si tunc noluerit, manet promittens liber; si verò voluerit, tenetur servare fidem. Prob. quia favore infantis non requiritur acceptatio, (ut dixi hac disp n. 15.) & ita docent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. Sylv. verb. spons. q. 2. dict. 2. fin.* ubi *Tab. q. 4. § 5. Armilla nu. 4. Barth à Ledesm. de matrim. dub. 13. concl. 4. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 245. n. 7.* Quamvis contrarium videatur tenere *Card. c. De illis, el primero: de despon. impub. nu. 2.* ubi ait posse resilire, si ambo sint infantes, vel alter, eo quòd sponsalia sunt nulla. Sed hæc ratio nil probat; nam ea promissio non obligat vi sponsalium, quæ utriusque promissionem postulant, sed vi simplicis promissionis gratuitæ: qui enim infanti promittit, ejus repromissionem, cujus incapax est, minimè expectat.

28 V. Concl. ut promissio matrimonii absenti facta irrevocabilis sit, oportet, ut absenti intimetur per nuncium ad id à promittente destinatum, vel epistolam, nec sufficiet, si aliundè certior factus absens acceptet. Prob. quia in reliquis promissionibus id desideratur jure communi, & regni, ut dixi hac disput num. 3. & 20. & tenent expressè *gloss. cap. Veniens verb. Promisit qui cleric. vel voven. & ibi Host. & Anchar. initio*, quorum verba proximè retuli num. 24.

29 VI. Concl. dum coram nuncio à promittente misso alter acceptat, statim est firma, & irrevocabilis promissio. Prob. quia ex eo, quod mittitur nuncius ille, ut intimet, censetur is quasi procurator & gerens promittentis vices, ut promissionis acceptatio coram ipso facta, censeatur fieri coram mittente, & nomine mittentis acceptet: sicut quamvis privilegium juxta communem sent. non prosit absenti ante acceptationem, verùm dum aliquis nuncium misit, valet ubi privilegium innotescit nuncio, & is acceptat, ut docent *Hostiens. c. 1. de conces. preb. in 6. col. 5. vers. Facultatem*, quod legit post 5. decretal. inter Extravag. Innocent. & tenet ibi *Innoc. nu. 6. vers. Facultatem, Arch. ibi n. 3. super eodem vers. Joan. Andr. n. 8. Anch. n. 6. Domin. ibi. §. Ex parte, vers. Quæro an indistinctè sit verum Francus eod. §. nu. 3. Ant. in proœm. decret. §. Greg. num. 26. Sylv. verb. Renunciatio q. 4. & verb. Privilegium, q. ult. Rosella verb. Indulgentia num. 8.* & ibi *Tab. num. 30. qu. 29.* Item quia si nuncio mittam donum, statim ut donatarius acceptat, irrevocabile est, nec opus est, ut mittenti de acceptatione constet: ergo similiter in promissione gratuita matrimonii. Tandem pro hac parte facit doctrina *Fel. c. Si cautio, de fide instrum. n. 24. vers. Primus*, & aliorum, quos ibi refert, ubi asserunt, confessionem absenti parte factam non valere, nisi nomine absentis intervenisset nuncius. Facit etiam doctrina *Abbensis*, quem refert, & sequitur *Sylv. Matrimon. 5. qu. 12.* ubi dicit idem esse notificare nuncio, ac si notificaretur mittenti nuncium.

30 Observandum tamen est, quoties fidem do matrimonii absenti, coram petenti à me, ut contraham cum illa, qui ex parte illius se habet, quia est persona cum absenti conjuncta, & de illius matrimonio agit, visus sum velle, ut absenti intimet, & sic post intimationem, & absentis acceptationem, si promissio illa gratuita fuit, non poterit revocari. Dixi, si gratuita fuit, nam de promissione respectiva sermo erit disp. seq. n. 31.

31 Utrùm verò oporteat, ut coram eodem nuncio acceptet, vel satis sit coram altero, dicam disp. seq. n. 35.

32 Quid autem dicendum sit, si in promissione matrimonii absenti facta interveniat juramentum, dicemus disp. seq. n. 39.

33 Ad argum. 1. sentent. propositum num. 23. desumptum ex *cap. Veniens*, constat ex dictis num. 24. ubi autores retuli explicantes eum textum, quando per nuncium, vel epistolam promissio absenti facta est.

DISPUTATIO VII.

Utrùm dum quis promittit matrimonium absenti coram tertio stipulanti, seu acceptanti nomine absentis, teneatur implere, vel possit resilire ante absentis acceptationem.

SUMMARIUM.

Utilitas hujus disputationis, & in quo versetur difficultas n. 1.
Quotuplex potest fieri promissio, quoties alter pro altero stipulatur, 2.
Quid stipulatio operetur circa irrevocabilitatem promissionis, & quo pacto verba debeant formari, n. 3. & explicatur l. Si ita stipulatus, In sexen, § Chrysogonus ff. de verb. oblig.
Quis possit pro alio stipulari attento jure communi, & an sufficiat mandatum generale. 4.
An frater pro fratre, aut mater pro filiis stipulari possint, aut cum ipsius stipulantis interest 5.
An pater pro filio possit stipulari. n. 6.
Quid si filius sit emancipatus, n. 7. & ibi, quid de naturalibus, & quid de ascendentibus.
Quid de tutore, & curatore. n. 8. & quid de parocho 10.
Quid de his, qui sunt sub alterius potestate, ut de filio pro patre, religioso pro monasterio, servo, aut famulo pro domino, & hero, discipulo pro magistro. 9.
An favore causæ piæ, & dotis possit alter pro altero stipulari. 10.
An Notarius possit stipulari pro absente. 11.
An in contractibus onerosis & respectivis possit alter pro altero stipulari. 12.
Quot sint dubia hic disputanda 13.
Post n. 13. invenies alia hujus disputationis summaria.

1 QUæstio hæc utilissima est, frequentissimè enim contingit: nam prius inter parentes vel fœminæ consanguineos de matrimonio ineundo tractatur, daturque de illo fides, & cùm in eo statu res est jam constituta, ut vir velit, promiseritque cum fœmina contrahere, certior ea redditur. Dubitatur ergo, an ea promissionis verba dicta parentibus, & consanguineis, vel quibuscunque aliis pro absenti acceptantibus, ita obligent, ut ante absentis acceptationem nefas sit resilire. Quæ quidem quæstio ex ea pendet, an alter alteri stipulari possit: id est, acquirere obligationem absenti, seu acceptare promissionem, vel contractum absentis nomine absque speciali ipsius mandato.

2 Supponendum 1. est tripliciter posse verba promissionis formari. 1. quando promissionis, & executionis verba diriguntur in absentem, ut, Promitto Titio absenti. 2. Quando promissionis in præsentem, executionis verò in absentem, ut, Promitto tibi me daturum Titio. 3. Quando impersonaliter, tacita persona cui promitto, ut, Promitto me daturum Titio.

3 2. Supponendum est, quamvis quosdam stipulari posse pro aliis, id operetur, ut donatio, vel promissio ea stipulatione sequuta revocari minimè possit, semper tamen a donatarii ratihabitione & consensu pendet, ut firma omninò sit, ut benè advertit *P. Mol.*

t. 2. de

2.2. de just. tract. 2. disp. 264. §. Jure etiam concessum est. hic tamen effectus stipulationis tunc temporis habet locum, quando verba promissionis diriguntur in praesentem, ut, Promitto tibi me daturum Titio; si enim dirigantur in absentem, ut, Promitto Titio, talis promissio revocari potest ante absentis acceptationem, quamvis is, qui praesens est, absentis nomine stipuletur. Probatur, quia cùm tunc nullo modo contrahatur cum praesente, sed omnino cum absenti, per stipulationem praesentis nullo modo censetur acceptatus contractus. Item, quia praesens non est, cui ego promitto, & proinde non est ille, à cujus voluntate firma meae promissionis obligatio pendet. Praeterea, quia licèt gl. l. Stipulatio ista. §. Si stipuler. verb. Fieri. ff. de verb. obl. & l. Multum, verb. Postea, fine, C. Si quis alteri, vel sibi, & l. Quoties, §. 1. verb. Suo. ff. de admin. & peri. tuto. & Bart. d. §. Si stipuler, in princ. ubi Bellapertica, & Paulus, dicunt esse speciale in tutore, & curatore, ut valeat ipsorum stipulatio, & acquiratur obligatio absenti, quando verba promissionis diriguntur in absentem. Et probant ex l. Eum qui, §. fi. ff. de constit. pecun. fatentur tamen esse specialissimum in tutore, immò & in nullo meritò negant Angl. d. l. Stipulatio ista. §. Si quis insulam, & Jason ibi §. Si stipuler. num 9. Jac. de Arez. Imola, Raphael, Cuman. Alex. Roman. Bald. ibi dicens communem, & probant ex d. l. Quoties initio: respondetque ibi Jas. ad Lentatam pro opposita sententia, dupliciter. Et absque aliqua distinctione hujusmodi stipulationem nullius esse momenti, docet Covar. de pactis: 2. §. 4. num. 9. Rogabis tamen, quid dicendum, si verbis impersonalibus promissio facta sit; ut Promitto me daturum Titio. Bart. l. Stipulatio ista. §. Si stipuler. num. 10. vers. Tertius mod. & l. Si ita stipulatus la 6. Chrysogon. num. 1. ubi & Ang. ff. de verb. oblig. & Ant. Gabr. t. 3. com. l. 3. tit. de verb. obl. concl. 1. num. 60. dicunt stipulationem esse nullam, licèt stipulantis intersit, quia videtur ea promissio facta absenti. Et probant ex d. §. Chrysog. ibi, quod patrono dari libertus stipulatus est, inutile est. Caeterùm dicendum est valere hujusmodi stipulationem, quando stipulantis interest. Et ratio est, quia cum in hoc casu dubium sit, in quem verba promissionis dirigantur, scilicet an in praesentem, vel in absentem, censenda sunt in praesentem dirigi, ut actus valeat, l. si Servus communis mons §. 1. & l. antepen. ff. de stip. servo. Item probatur ex l. Quoties in stipula. ff. de verb. obl. ubi habetur, verba in stipulationibus ambigua interpretanda esse ita, ut stipulatio valeat, ubi Jas num. 1. dicit, licèt stipulatio sit stricti juris, strictèque intelligenda, l. Quicquid adstringenda, in princ. ff. de verb. oblig. recipere tamen interpretationem, ut valeat. Quia in dubio is sensus eligendus est, qui actum valere faciat cap. Abbate prope finem, de verb. sign. Praeterea, quia verba sunt in communi modo significandi intelligenda, cap. Ex literis, el primero, de sponsalibus. At communiter intelliguntur hujusmodi verba dirigi in praesentem, quando ipsius intererat: & sic solet peti fidei observatio, vulgò la palabra. Tandem probatur ex l. Stipulatio ista §. Si stipuler. fin. ff. de verb. obl. ibi, si procuratori meo dare stipulatus sim, vires habebit, & si creditori meo, quia interest mea. Nec obstat d. §. Chrysog. quia ibi non intererat liberti stipulari pro domino. Et ita hanc partem tuetur Jas. dicens esse indubitatam d. l. Stipulatio ista. §. Si stipuler. num. 10. vers. Tertius modus, & ibi Imola, Alex. Roman. Cuman. idem Paulus d. §. Chrysogonus.

4 Supponendum est 3. attento jure Caesareo, & antiquo regio Castellae non posse alterum alteri stipulari, id est, acquirere obligationem, seu pro eo acceptare: habetur expressè §. Si quis alii, & §. Alteri, inst. de inut. stipul. & l. Stipul. ista §. Alteri, & §. Si stipuler. ff. de verb. obl. & l. 7. tit. 11. p. 5. Nec sat est ad acceptandum, seu stipulandum pro alio, mandatum generale, sed requiritur speciale, ut docet gl. cap. Si tibi absenti, v. Habueris, de prebe. in 6. Cov. 3. var. cap. 16. num 4. & multi alii, quos refert, & sequitur Burgos de Paz qu. 10. civil. nu. 12.

5 Immò ne fratres pro fratribus stipulari possunt. Paul. & Aimon. quos refert, & sequitur Burgos de Paz q. 10. civil. nu. 19. Nec mater pro filiis, cùm non habeat eos in potestate. Sic Bar. l. Quod dicitur, la segunda, num. 8. ff. de verb. obl. & ibi Jason num 38. & multi alii, quos refert, & sequitur Ant Gabr. t. 3. comm. l. 3. concl. 1. num. 49. Quod si opponas §. Sed & si quis inst. de inut. stip. & l. Stipulatio ista, §. Si stipuler, & §. Si quis insul. ff. de verb. obl. & l. 11. t. 11. p. 5. ubi habetur posse aliquem alii stipulari, quando sua interest: at matris videtur interesse, ut detur filio: dic cum glossa eo §. Sed & si quis, verb. Valet, valere, non ut quaeratur actio ei, pro quo fit stipulatio, sed qui stipulatus est, aget actione ex stipulatu ad interesse. Et debet esse interesse pecuniarum, & non tantum affectionis, ut late Jas. d. l. Stipulatio ista. §. Alteri, num. 12. & multi alii, quos refert, & sequitur Ant. Gabr. d. concl. 1. num. 10. 12. & 13. contra alios, quos refert num. 11. Non tamen caret hoc difficultate; & credo verius esse posse matrem pro filio stipulari, quod tenent Bald. Arez. Cornaeus, quos refert, & sequitur Menoch. cons. 162. num. 4. & 6. vol. 2. Suar. l. 1. t. de las arras num. 69. Item quia pater potest stipulari pro filio emancipato, ut dicemus n. 7. Cùm tamen a sua potestate exemptus sit.

6 Excipiuntur tamen aliqui, qui pro aliis stipulari possunt, ut pater pro filio. Qua in re breviter sic distinguendum est: aut stipulatur aliquid dandum filio, vel faciendum pro filio: si aliquid dandum filio existenti sub patris potestate, si id dandum est ejus generis, ut acquiratur patri, ut profectitium, quoad proprietatem, & usumfructum, & adventitium, quoad usumfructum, valet, ut patet ex §. Quod dicitur, la segunda. & l. Dominus servo. ff. de verb. obl. Si verò non acquiritur patri, ut castrense, vel quasi, tunc si stipuletur, ut filio, vel ut legitimus administrator, valet: si verò ut extraneo, non valet. Sic Bart. multos textus allegans dicta l. Quod dicitur, num. 4. Anch. cap. Sicut, de sponsal. nu. 5. Si autem pater stipulatur pro filio ob benemerita, si benemerita sunt erga extraneum, tunc stipulatur pater pro filio, ut filio, & sic valet, quia tunc nequit dici patrem motum esse ad stipulandum pro filio ob ea benemerita, cùm non sint erga patrem, sed tantum propter affectionem paternam; si verò benemerita sint erga patrem, & ob ea movetur pater ad stipulandum pro filio, censetur stipulari tanquam pro extraneo, idem enim fecisset pro extraneo, qui talia beneficia in ipsum contulisset. ita Bart. d. l. Quod dicitur, num. 2. & alii multi, quos refert Jas. num. 20. ubi alios referens id reprobat, asseritque censeri stipulari pro filio, ut filio, etiam quando pater stipulatur ob beneficia in ipsummet patrem collata, & sic valere. Quia debet praesumi propter filiationem fieri: & latissimè probat, & hoc mihi magis placet. Si verò pater stipuletur aliquid faciendum pro filiofamilias, si factum personae filii cohaereat, talis stipulatio valet, quoad filium, non verò quoad patrem, nisi sua intersit interesse pecuniario, sicut si stipularetur pro extraneo. Si autem factum personae filii non cohaereat, ut filio scribendum esse librum, idem dicendum est, quod de stipulatione dandi. Sic Bart. multa allegans d. l. Quod dicitur, num. 4. Anchar. d. cap. Sicut, num. fin. Gabr. d. concl. 1 num 44.

7 Si autem stipulatio fit pro filiofamilias pro tempore, quo sui juris erit, valet, si stipuletur pater pro filio ut filio, secus si pro ipso ut extraneo. Sic Anchar. & Bart. proximè cit. Immo in iis casibus, in quibus potest pater stipulari pro filiofamilias, potest pro ipso emancipato. Quia paria sunt aliquid fieri in tempore aliquo, & conferri in illud tempus, l. Quod sponsa. C. de donat. ante nup. l. In tempus, ff. de hered. inst. Sed potest stipulari pro filio in tempus, quo sui juris erit, ut proximè dixi, ergo & pro filio sui juris effecto. Sic Bart. d. l. Quod dicitur, num. 7. Jas. ibi num. 34. ubi alios refert, idem Ant. Gabr. d. concl. 1. num. 28. qui idem dicit num. 29. de omnibus ascendentibus per lineam paternam, & num. 34. id negat de filiis naturalibus.

8 Similiter tutor potest pro pupillo, & curator pro minori stipulari; probatur, quia pater non tantùm ut pater, sed etiam ut legitimus administrator potest stipulari pro filio, ut dixi n. 6. sed tutor & curator est legitimus administrator, ergo. Item, quia succedit loco patris, & omnia vota irritat, quae potest pater irritare. Sic docet gl. §. Alteri. verb ut supra, inst. de inutil. stip.

9 Item qui sub aliorum sunt potestate comparatione eorum, sub quorum potestate sunt, possunt stipulari: ut filiusfamilias pro patre, servus pro domino, Monachus pro monasterio. Habetur expressè §. Si quis alii, inst. de inutil. stip. & l. 7. t. 11. p. 5. quod adeò verum est, ut licèt tot sint distinctiones, (ut vidimus nu. 6. 7. & 8.) ad affirmandum quando pater stipulari possit pro filio: at filius indistinctè potest pro patre stipulari. Sic Jas. l. Quod dicitur, la segunda num. 13. ff. de verb. obl. Qui verò sui juris sunt, non possunt acceptare loco eorum, quibus ex parte subduntur: ut famulus loco heri, filius sui juris effectus loco patris, aut matris, discipulus loco magistri: ut bene P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disput. 264. §. Alii verò.

10 Utrùm verò favore causae piae possit alter pro altero stipulari, non conveniunt omnes: quidam enim asserunt, non posse, & satis probabiliter, Quia cap. Quanquam, de usur. in 6. agitur de restitutione usurarum, quae causa pia est, & ponderatur fuisse parochum, qui persona publica est, stipulatum, quasi secus sit de aliis, & in parocho ipso solùm in hoc casu posse stipulari probat P. Mol. t. de just. tract. 2. disp. 264. §. Paroch. Et ita tenet Spec. t. de arbitr. & arbitratore, §. Sequitur num. 35. & t. de emphyt. §. Nunc dicamus v. 74. num. 95. Ant. Gabr. t. 3. com. l. 3. t. de verb. obl. concl. 1. num. 72. & multi alii, quos refert Tiraq. de privi. pia causa privi. 114. num. 3. & ipse num. 4. dubius manet. Communior tamen, ac verior sententia habet, favore piae causae posse alterum alteri stipulari: per l. Cajus ff. solut. matr. ubi habetur favore dotis posse alterum alteri stipulari, quod etiam tenent multi, quos refert Tiraq. d. privil. 114. num. 1. quamvis alii multi teneant contrarium in dote, quos refert Ant. Gabr. t. 3. comm. l. 3. t. de verb. obl. conc. 1. num. 75. ergo similiter favore causae piae, quia causa pia tantum favoris habet quantum dos, ut latè Everard. in loco à dote ad piam causam. Nec obstat d. c. Quanquam, quia ibi non tam agitur de causa pia, quàm de conscientiae exoneratione, quod ad officium parochi pertinet, & ita hanc sent. tenent Pan. in procem. decret. Greg. parte qua incipit. Greg. dividitur. nu. 26. & ibi. Fel part. qua incipit, Greg. episc. num. 25. Bal. l. Illud. C. de sacr. eccl. num. 2. & ibi Paul. fi. Jason l. Qui Romae, §. Flavi. num. 24. & l. Stipulatio ista, §. Alteri. num. 9. ff. de verb. obl. Ang. inst. de adopt. §. Cum autem num. 5. Joachim Inst. de inut. stip. §. Si quis alteri, num. 8. Mol. l. 4. de primog. cap. 2. num. 65. Gutier. cap. Quamvis pactum in princ. num. 55. & alii quos refert Tiraq. d. privil. 114. num. 1. & dicunt Bal. Aug. Jason. Paul. esse hoc verum, quamvis verba promissionis in absentem causam piam dirigantur, quod tamen additum non credo propter dicta nu. 3.

11 Similiter de notario est controversia: censent enim aliqui posse pro absente stipulari, eo quod est persona publica, nec posse promissorem retrocedere etiam ante absentis ratificationem. Sic tenent multi, quos refert dolis. Pedemont. 70. nu. 4. idem Covar. rubr. de te-

de testam. 3 par. num. 13. & l. 1. var. cap. 14. num. 12. & 13. Villalobos in antinom. juris, lit. D. num. 175. Roland. cons. 19. num. 9. l. 1. Jul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio q. 13. vers. Primo ergo casu. Gut. cap. Quamvis pactum, in prin. num. 54. Matien. l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. num. 10. & duplici seq. Seraph. de privil. juramenti, privil. 24. num. 4. & ex Theologis *P. Molin. t. 2. de just. tract. 2. disp. 264. §. Quarto tamquam opinio, Manuel 1. to. sum. cap. 95. num. 2.* Verius tamen est posse adhuc revocari ante absentis ratificationem, non obstante notarii stipulatione, donationem, seu promissionem à notario absentis nomine acceptatam. Tum quia non est textus tribuens facultatem notario stipulandi pro absente extra judicium, leges enim id concedentes, si bene expendantur, loqui videntur in judicio, *l. 1. §. Exigere, C. de magist. conven. l. Non aliter, ff. de adoptio. l. 7. tit. 11. par. 5.* Tum etiam, quia licet statuto caveatur, ut alter alteri stipulari posse, intelligitur sequuta absentis ratificatione: ut docent *Paul. Alex. Curt. Dec.* quos referunt, & sequuntur *Molin. l. 4. de Primog. cap. 2. nu. 63. Burgos de Paz qu. 10. civili. num. 31. Gutier. cap. Quamvis pactum, in princ. num. 55.* Et ita hanc sententiam defendunt *Tiraq. tract. de jure constit. 3. par. limit. 3. num. 8. & seq. Cephalus cons. 33. num. 16. l. 1. Molin. d. cap. 2. à num. 69. ad 72. Burgos de Paz d. qu. 10. à num. 14. & innumeri alii,* quos refert, & sequitur *decisio Pedemont. 70. num. 2. 3. & 5. Acebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. nu. 25.*

12 Unum tamen maximè observandum est, dum diximus, quosdam stipulari posse pro aliis, & ipsis stipulantibus, non posse donationem, vel promissionem revocari etiam ante absentis ratificationem, accipiendum esse in contractibus lucrativis: nam in onerosis, & respectivis, & ultro citroque obligatoriis non satis est cujuscumque stipulatio, ut firmus & irrevocabilis sit contractus, sed necessarius est consensus absentis, quo se mutuo obliget: probatur, quia certissimum est ante utriusque partis obligationem nihil perfectum effici posse, *l. Contractus, C. de fide instrum.* ergo antea potest quilibet resilire. Item quia cum sint contractus respectivi, habent tacitam conditionem, si alter in gravamine, aut retributione consentiat: ergo ante hujus conditionis acceptationem liberum est resipiscere. Item quia absens potest non acceptare, ergo similiter contrahens cum absente potest resilire: non enim contractus claudicare debet, *l. Julia 14. §. Si quis à colludente ff. de act. empt.* claudicaret autem, si contrahens astrictus esset, absens verò omni obligatione solutus foret. Sic *Mol. l. 4. de primog. c. 2. nu. 66. & 71. Gut. c. Quamvis pactum, in princ. num. 55. P. Mol. t. 2. de just. t. 2. disp. 26. §. Quinto, quando.*

13 His suppositis, ut quæstioni principali de matrimonii promissione satisfaciamus, oportet alias ex quibus pendet præmittere. Quinque igitur quæstiones disputandæ sunt. Prima, An ex stipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio naturalis. 2. An de jure canonico obliget. 3. An si firmetur juramento, obliget. 4. An attento regio Castellæ jure, obliget. 5. Quid de promissione matrimonii aliquo pro absente stipulante.

S U M M A R I U M.

Duplex est obligatio, alia naturalis, & in foro conscientiæ, & alia civilis. 14.
Naturalis obligatio est duplex, & quando sit obligatio in foro conscientiæ. 15.
Quo pacto cognoscatur oriri obligationem naturalem, aut civilem. 16.
An ex stipulatione alterius, vel ex promissione non acceptata oriatur obligatio naturalis, prima opinio tenet, oriri. 17.
Quando pactum principale non valet, nec valet pœna. n. 17. & 19.
2. *Opinio verior non oriri.* 18.
Solvuntur argumenta, & explicatur l. Stichum ff. de solutio. 19.
Post n. 19. invenies alia summaria, quæ desiderantur.

14 I. QUÆSTIO est. An ex stipulatione ejus, qui pro altero stipulari non potest, ex qua non oriatur actio civilis, id est, jus civile nullam concedat actionem, oriatur tamen obligatio naturalis, & in foro conscientiæ. Quod est quærere, an ex promissione non acceptata ab absenti consurgat in foro conscientiæ aliqua obligatio implendi. Præmittendum est primò, duplicem oriri posse ex contractu obligationem, altera est civilis, id est ad quam implendam datur actio in foro externo: altera est naturalis, id est ad quam implendam licèt non detur actio in foro causarum, obligat tamen in foro conscientiæ, quod enim naturaliter obligat, constringit in foro conscientiæ, quamvis actio civilis deficiat. *c. fi. de consue.* & docent optimè *Bart. extrav. Ad reprimendum, verb. Denunciationem num. 10. Anch. reg. Possessor. num. 19. de reg. jur. in 6. Abb. cap. Quia plerique num. 43. de immun. eccl. Ang. verb. Oblig. num. 2.* ubi *Syl. Quæst. 1. Tab. qu. 1. Armilla num 2. Cov. cap. Cum esses, de testam. num. 5. Matienzo l. 5. recop. t. 4. li. 1. gl. 10. num. 11.* & ex Theologis *Cordub. summa quæst. 155. Ludov. Lop. 1. part. instruct. in 2. editio. cap. 154. §. Igitur. Mol. t. 1. de just. tract. 2. disp. 224. fol. 1398.*

15 2. Præmittendum est, duplicem esse obligationem naturalem, quædam est tantum ex honestatis, & gratitudinis debito, quæ propriè obligatio non est, nec ejus transgressio peccatum inducit. Et de hac non agimus. Altera est, quæ oritur ex vinculo legis naturalis, & hæc obligat in foro conscientiæ, licèt jus civile non concedat actionem, ut proximè dixi: ut defraudans citra justi pretii dimidium tenetur naturaliter, non tamen civiliter restituere: sic *Cov. de pactis 2. par. §. 4. num. 5.* & de hac obligatione est quæstio præsens.

16 3. Præmittenda est regula ad cognoscendum, quando ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, & quando civilis, & regula ea est. Si lex reprobet contractum, ipsumque prohibeat et resistens, neutra obligatio oritur, probatur ex *l. Non dubium, C. de legibus,* ibi, *nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos volumus subsequutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente.* & *l. Cum lex. 47. ff. de fidejussor.* ibi, *cum lex venditionibus occurrere voluerit, fidejussor quoque liberatur.* ergo lege resistente nulla obligatio oritur: quia si naturalis oriretur, fidejussor non liber, sed astrictus maneret, *l. Quod enim 8. & l. Fidejussor. 37. §. Fidejussor, ff. de fidejuss. & l. 5. t. 12. p. 5.* & ratio regulæ est, quia licèt ex quolibet contractu ex se obligatio naturalis consurgat, jus enim naturæ fidem in contractibus servandam præscribit: at lex ob publicum bonum potest hanc obligationem impedire: videtur autem id manifestè efficere, quando contractui resistit ipsum omnino vitians, & cassans. Sic *gl. d. l. Cum lex, verb. Cum lex, Bart. ibi num. 4. & l. 2. num. 8. ff. de novat. Ang. §. Pupillus, nu. 3. inst. de inutil. stip. Jason l. Frater à fratre, num. 44. v. 3. difficul. ff. de condict. indeb. Ferru. l. Veluti, ff. de just. & jure, Sylv. verb. Obligatio. qu. 4.* ubi *Angel. num. 10. Tabien. qu. 5. num. 6. Covar. de pact. 2. p. §. 4. num. 6. vers. Tertiò, & v. Quartò, Seraphinus de privil. juram. privileg. 57. nu. 5. Spino spec. testam. gl. 15 princ. num. 50. Acebedo* alios referens *l. 5. recop. t. 1. l. 2. nu. 24.* quamvis minus verè *Mincheaca de success. creat. l. 3. §. 30.* reprobet hanc regulam, dicens resistere legem contractui, non esse sufficiens signum, ut non oriatur obligatio naturalis. Si autem lex humana minimè contractui resistat ipsum reprobans, nec assistat denegans ei actionem in foro externo, tunc contractus hic destitutus manet auxilio juris civilis, sub fomento tamen juris naturalis, quare sola naturalis obligatio verum in foro conscientiæ debitum producens consurget. Sic *Bart. l. 1. num. 8. ff. de novat. Cov. de pact. 2. par. §. 4. num. 6.*

17 His præmissis circa quæstionem propositam duplex est sent. I. ait oriri obligationem naturalem. Prob. quando contractus principalis non valet, nec pœna etiam adjecta valebit, tanquam accessoria enim sequitur naturam principalis, *reg. Accessorium, de reg. jur. in 6.* & docet *gl. l. Si patronus, §. Patrono, verb. Fabiana. ff. Si quis in fraud. patro. Nevo cap. 1. de conjug. lepros. num. 10. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 2. num. 3.* & multis probant *Pinel. lib. 2. par. 1. cap. 1. nu 26. C. de rescin. vend. Padilla in l. 2. num. 74. Peralta l. Cum pater. §. A filia. num. 53. ff. de leg. 2. Ant. Gom. l. 45. Tauri. num. 30.* Sed valet pœna adjecta stipulationi alteri per alterum factæ: ut expressè habetur *l. Stipulatio ista, §. Alteri, ff. de verb. obl.* ergo talis stipulatio non est prorsus nulla. 2. Prob. quia obligatio naturalis oritur ex consensu, *l. Stichum, §. Naturalis ff. de solut.* sed hic est consensus promittentis, & stipulantis, ergo est obligatio naturalis. Et ita hanc sent. tenent *gl. l. Stipulatio ista. §. Alteri, verb. Nihil interest, el 2. ff. de verb. obl. & l. 11. verb. Consensum. & l. Si unus, § Pactus, ver. in pact. ff. de pact. Bart. d. l. Stipulatio ista, §. Alteri, num. 8. & ibi Jason dicens communem num. 20. idem Bart. l. 1. §. Conventionis, num 3. ff. de pact. Abb. cap. Inter universas, num. ult. de elect. & cap. Si cautio num. 6. de fid. instr. Felin. in proœm. Greg. decretal. parte, quo incipit, Greg. episc. num. 27. & cap. 1. de pact. num. 8. Fort. l. 1. num 23. ff. de pact. Covar. de pact. 2. p. §. 4. num. 9. Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 3. t. de ver. obl. concl. 1. nu. 66. Mincivaca de success. creat. l. 3. §. 30. num. 10. Matienzo l. 5. recop. t. 16. l. 2. gl. 5. num. 3. Gutier. repet. l. unica C. Quando non petentium partes n. 34.* Quam tamen sententiam aliqui ex his Doctoribus intelligunt, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, ut, Promitto tibi me daturum Titio: secus si in absentem, ut, Promitto Titio. Quia in priori casu contrahitur cum præsenti, & ita concurrit mutuus illius, & promittentis consensus: in posteriori verò nullo pacto contrahitur cum præsenti. Sic limitant *Pan. d. cap. Si cautio num. 6. Fel. Jas. Moncha. num. 6. Covar. Gutier. Ant. Gabr. proximè cit.* quamvis enim *Covar.* valde obscurè loquatur *eo num. 9. vers. 9. initio,* at *in fin. & ver. 10.* se explicat, & ita intelligit illum *Matienzo d. gl. 5. num. 6.* & hæc sent. cum hac moderatione intellecta est valde probabilis.

18 II. Sententia, quam veriorem reputo, ait non oriri naturalem obligationem. Prob. quia dum lex contractui resistit, nulla oritur naturalis obligatio, ut dixi num. 16. Sed lex huic contractui resistit illum omnino cassans, ut clarè videtur probare. *§. Si quis alii, instit. de inutil. stipul.* ubi dicitur, si quis alii stipuletur, nihil agere, & *l. Si ita stipulatus, la 6. §. Chrysogonus vers. Nullam ff. de verb. oblig.* ubi dicitur nullam prorsus oriri obligationem: & *l. Certo conditio, §. Quoniam, vers. Nulla, & vers. Inutiliter, ff. si certum peta.* appellatur talis stipulatio nulla, & inutilis, & *vers. Idem quari,* & *ver. Numerari,* æquiparantur sub conditione impossibili stipulari, & alii stipulari, sed in priori casu stipulatio est prorsus nulla, ut dicitur ibi, & *l. Impossibilis, ff. de verb. obl.* ergo & in posteriori. 2. quia *§. Alteri inst. de inutil. stipul. & l. Stipulatio ista. §. Alteri. & §. Si stipulor, ff. de verb. obl. & l. 7. tit. 11. p. 5.* dicitur non posse alterum alteri stipulari, sed negatio juncta verbo Potest, inducit necessitatem, & tollit omnem potentiam, *gl. celebris regula, Non potest, de reg. jur. in 6. verb. Non potest, Jason l. Non dubium, num. 30. C. de legib.* ergo nulla oritur obligatio, nam si naturalis oriretur, non esset actus omnino impossibilis. Tandem quia contractus requirit consensum duorum, ut perfectus sit, *l. 1. §. de pactis,* sed in hoc casu non concurrit consensus duorum: nam

tantum

tatum verbo tenus promitto præsenti, cùm exequutio, & effectus promissionis fit in absentem, nec hujus, qui præsens est, eam impleri interest, ergo ante acceptationem absentis nullam parice obligationem, & revocari poterit, & confirmatur, quia quamvis assereremus seclusa lege positiva obligare hanc promissionem, at jus civile in reipublicæ commndum ad lites relegandas decernere potuit has promissiones nullam vim obligandi habere: id autem manifestè statutum videtur juribus citatis. Quare hanc sententiam tenent *Bart.l.Si unus §.Pactus num.16.ff.de pactis, Reiner. de Forlivio, Angel.Raph Cuman.Paul.Alex.l.Stipulatio ista.§.Alteri, ff. de verb.oblig.Pan.in proœm. decret. Greg. parte qua incipit, Gregorius dividitur nu.25.Ant.Gom to.2.var.c.9.nu.1.Moli.l.4.de primog.c.2.nu.62.P.Molin com.2.de just tract.2.disp 263.§.Opere pretium*, & loquitur expresse *Pan.* quando verba promissionis diriguntur in præsentem, & addit posse absque peccato promittentem ante absentis acceptationem resilire: & *Molina d.c.2. n.62.* loquitur etiam quando verba promissionis diriguntur in præsentem, nam *nu.65.* reprobat *glossam, c.Quoties cordis oculus 1.q.7.verb. Et per te*, dicentem obligare, quando verba promissionis dirigootur in præsentem; & huic sent. valde favet *Covar.de pactis, 2.p. §.4.n.10.* nam ubi dixerat *n.9.* oriri naturalem obligationem, quando verba promissionis diriguntur in præsentem: dicit *n.10. vers.11.* esse valde dubiam hanc sententiam, & invitum illi accedere, eò quod est communis, & faciliùs posse defendi, jus illi resiltere, & sic non oriri naturalem obligationem.

19 Ad 1.arg. dico cum *Covar.de pact.2.p.§.4.nu.4. vers. Deinde*, ubi alios refert, quod quando contractus principalis non valet, non valet etiam adjectio pœnæ, est verum, nisi ratio ob quam contractus principalis non valet, deficiat, quando pœna adiicitur, quod hic contingit, quia ideò stipulatio alterius pro altero non valet: quia sua non interest; at quando pœna adiicitur, deficit hæc ratio, quia sua interest, nam ea pœna ad stipulantem pertinet, & ipsi solvenda est, & ideò valet adjectio pœnæ: unde dicit *Joachim inst.de inutil.stipul §.Alteri*, quod in hoc casu non ponitur pœna tanquam accessoria ipsi stipulationi, sed est quasi novus contractus, & sic utile per inutile non vitiatur. Ad 2. desumptum ex *l.Stichum*, respondeo, obligationem naturalem oriri ex consensu, quando illi lex humana non resiltit, at hic resiltit, sic respondet *Covar.d.§.4.n.6.vers.quarto,fin.*

S U M M A R I U M.

An ex stipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio jure canonico? prima opinio, oriri n.20.
2. Verior, non oriri 21.
Solvuntur argum. & explicantur c.1. & c. Qualiter de pact. & c. Si tibi absenti, de preben.in 6.n.25.
Post n.22. invenies alia summaria, quæ desunt.

20 QUÆSTIO II. An ex stipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio jure canonico: duas contrarias communes opiniones refert *Crossius l.Talo pactum.in pr.nu.16. & seq.ff. de pactis* I.sent.est obligare talem stipulationem de jure canon. Prob. stipulatio alteri per alterum facta est pactum, ut docet *gloss. l. 1. verb. In idem, fine ff.de pact.& ibi Bart.in prin.nu.2.* Sed jure canonico ex pacto nudo oritur obligatio, *c.1. de pactis*, ibi, *inita pacta suam obtineant firmitatem.* ergo. 2.prob. ex *cap. Qualiter, de pactis*, ibi, *studiosè agendum est, ea, quæ promittuntur opere compleantur*, ubi verbum promittuntur nimis generale est, & non petit ut interveniat pactũ, sed unius tantum promissio. 3. Prob. ex *c.Si tibi absenti.de preb.in 6.* ubi habetur, si episcopus conferat absenti beneficium, non statim acquiri absenti, episcopum tamen non posse revocare, donec absens certior factus nolit acceptare. Ita tenent *Ant c.Si cautio n.7.fine, de fide instru.& ibi Panor.num.6.gl.c.Quoties cordis verb.Et per te.1 qu.7. Alex.de Nevo c.Sicut, n.15.de sponsal.Imol.l.stipulatio ista, §.Si stipulor.ff.de verb.oblig.Fortun.l.1.n.23.24.ff.de pactis, Silv.verb.Lex.q.10. dict.12.Covar.de pact.2.p.§.4.nu.9.* ut clarius se explicat *vers.9.fine, & vers.10 Ant.Gabriel to.3.comm.lib.3.tit.de verb.oblig.concl.1.nu.68. Matienzo lib.5.recop.t.16.l.2.gl.5.n.4.Gutier.repetit. l.unic. C.Quando non petent partes, num.34.& de juramen.1.p.cap.36. num.3.* Immò de simplici promissione nondum acceptata, docet idem *Pan d.c.Qualiter, n. unico.* Hinc inferunt *Sylvest. & Matien.* non posse promittentem in foro conscientiæ resilire. Moderantur tamen hanc sent. *gl.Panor.d.cap Si cautio num.6. Covar. Ant. Gabr. & Gutier.* quando verba promissionis diriguntur in præsentem, ut, Promitto tibi me daturum Titio: & est satis probabilis hæc sententia, cum hac moderatione.

21 II. Sent. probabilior dicit etiam jure canonico non valere stipulationem alteri per alterum factam: prob. ex *c. Quamquam de usuris, in 6.* ubi probatur, non posse quemquam alteri acquirere nisi persona publica sit, ut notarius, vel sacerdos parochialis. Item quia *c.1.de pact.* tantum definit inita pacta esse servanda, & sic pactum nudum jure canonico obligare: in quo corrigitur solemnitas stipulationis jure civili requisita, non verò acceptatio necessaria, quia non dicitur pactum etiam nudum, nisi duorum consensus concurrat *l.Labeo.ff.de verb.sign.l.fi.ego.ff.de neg.gest.* Et ita hanc sent. tenent *Pan.c.Inter universas, n.ult.de electio, & proœm. decretal Greg. parte, qua incipit.Gregorius dividitur nu 25. & c.Si cautio nu.6.de fide instrum.ubi Felin.nu.8. Jason l.Stipulatio ista, §.Alteri nu.5.ff. de verb. oblig.Molin.l.4.de primogen.c.2.n.62.Gutier.* mutans sent. quam prius tenuerat, *c.Quamvis pactum in 2.edit.in prin.nu.55.Ant.Gom.tom.2. variar.c.9.n.1.P.Moli.t.2.de just.tract.2.disp.263. §.Opera Pretium*, & loquuntur *Pan.& Felin.* expresse, quando verba promissionis diriguntur in præsentem: nec decipiatur aliquis eo, quod dicunt via denunciationis evangelicæ posse procedi, ut hic promittens servet fidem: id enim asserunt, quia sentiunt oriri obligationem naturalem, quod reprobavi num. 18. Et eodem pacto loquuntur, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, *Mol. num. 65. & Gutier. d. num. 55.* nam reprobant *gl.d. cap. quoties* asserentem obligare promissionem, quando verba diriguntur in præsentem.

22 Ad 1.arg. fateor esse pactum, quando stipulatur persona, quæ potest stipulari, quia cum sua intersit, geratque absentis vices, est legitima persona ad acceptandum: secus quando non est ex iis, qui stipulari possunt, quia cum sua non intersit, ore tenus solum fit et promissio, & sic non est legitima persona, ut acceptet, & ita *c.primum, de pactis* loquitur de eo, quod verum pactum est, scilicet quando persona legitima stipulatur. Ad 2. desumptum ex *c.Qualiter*, dico ibi esse sermonem de promissione acceptata. Ad 3. ex *c.Si tibi absenti.* dico cum *Covar.de pact.2.p.§.4 n.15.* loqui in beneficialibus, in quibus est speciale, quia beneficii collatio non est donatio, sed exequutio ejus quod Episcopus tenebatur facere, & ideò jus canonicum statuit, statim valeret.

S U M M A R I U M.

Quando stipulatio pro altero facta firmatur juramento, an valeat 1. opinio, valere n.23.
2. Verior negativa, n.24. & ibi an sit perjurus.
Quod si juramentum fiat soli Deo n.25.
Solario ad arg.n.26. & explicatur c.Si verò, de jurejur.
Post n.26. reperies alia summaria.

23 QUÆSTIO III. An valeat stipulatio alteri per alterum facta, ita ut retrocedere non liceat ante absentis acceptationem, si juramento talis promissio firmetur. Duplex est sent. I. ait valere, nec posse promissorem retrocedere, quia hoc juramentum non est contra bonos mores, ut constat, nec contra bonum commune, ergo servandum est, *cap.Si vero de jurejur.* Hanc tenet *Bart.l.Si quis pro eo, nu.12.ff.de fidejuss. Jas.l Stipulatio ista.§.Alteri nu.4.ff. de verb. obl. & ibi Alex.n.9.Bald.l.Nam & postea.§ Jusjurandum.num.unico, ff. de jurejur.Pan.in proœm.decretalium, parte qua incipit, Gregorius dividitur.n.25.& ibi Fel.parte, qua incipit, Greg.episc.nu.24. Anton. & Imola*, quos refert, & sequitur *Covar.de pact.2.p.§.4.n.11.& 16. Rolan. l.1.cons.19.num.29. & 30. Ant. Gabr.* cum multis aliis, quos refert *tom.3.comm.t.de ver.obl. concl.1. num.69. Mincbaca de success.creat.l.3.§.30.num.10.decis.Pedemon.70.num.9.* limitans quando juramentum est de futuro. *Seraphinus de privil.juram priv. 24. num.2. & 3. Gutier.de juram.confir.1.par.cap.36.num 4. & 5.* & ex Theologis *P. Molin. tom.2. de justitia tract.2. disp. 265. ad finem*, & addit *Gutier.* idem esse, quando verba promissionis diriguntur in absentem. Idem tenet, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, *gl.c.Quoties cordis oculus, verb.Et per te.1. q.7.* Immo licèt nullus stipuletur nomine absentis, quando adest juramentum non revocandi, non posse revocari, tenet *Greg.Lop. l.4.t.4. verb.No lo puede, p.5.Villalobos in antin.juris, lit.D.n.174.Gutier.de pact.in 1.edic. in pr. n.54.& 55. Molin. d. disp.263. §.Responderi potest.* Et adhuc quamvis juramentum non adsit, si promittens absenti promittat se non revocaturum, dicunt *Greg. Lop. & Molin.proximè cit.* non posse revocare etjam ante absentis acceptationem, & hæc sententia est satis probabilis.

24 II. Tamen sent. cui adhæreo, ait, quamvis adsit juramentum, & pactum non revocandi, posse adhuc ante absentis acceptationem revocari. Prob. quia juramentum sortitur naturam primordialem, & conditionem actus, super quo interponitur, *l.fi.C.de non num. pecun.l.fi.ff.qui satisd.cogantur, l.27.verb.Otros decimos t.11.p.3.* Sed donatio facta absenti habet ex sui natura promordiali tacitam conditionem si acceptetur, nec aliter est visus donans velle se obligare, ut probavi dispu. præced. num. 10. ergo pactum, & juramentum non revocandi eam habet tacitam conditionem, si acceptetur, & proinde ante acceptationem absentis poterit revocari. Item quia per juramentum, vel pactum nemo obligatur, nisi consentiat ille, cui fit, ut docent *Archidiac. c.Quacunque, 22. qu.5. fin. Ant.& Pan.c.Sicut.el.3.de jurejur. Jason l.Non erit, §.fi.nu.1. & 10. ff.de jurejur.* Tandem quia licèt Deus adducatur in testem talis promissionis, at cùm fit homini facta, & non ipsi Deo per modum voti, Deus minimè acceptat, donec homo ipse, cui jurans obligatur, acceptet, ergo ante ejus acceptationem nihil ita firmum actum est, quin revocari possit, & ita de priori sententia dubitant *Pan. cap. Cum contingat, de jurejur. num.25. & ibi Alciat.num.121. Joachim. inst.de inut.stip. §.Si quis alteri, num.7.* & hanc 2. sent. docent *Bald.* sibi contrarius *d.c.Cum contingat, concl.5. num.26.Faber, & Roman.* & multi alii, quos refert *decis.Pedemontan.70.n.8.Dec.cons.342.nu. 25.26. Molin.l.4.de primog.c.2. nu.65.66 Burgos de Paz senor.cons.14. n.51.& Burgos de Paz junior.q.10.civili nu.46. Gutier.c.Quamvis pactum, in 2.edit.in prin.num.55.* mutans sent. quam ibi in priori edit. sequutus fuerat, & loquuntur *Gutier. & Molin. d. num. 65.* etiam quando verba promissionis diriguntur in præsentem: reprobant

enim *gl. d. c. Quoties*, quæ contrarium dixit. quando verba promissionis in præsentem diriguntur. Nec audiendus est *Azebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. an 25.* ubi ait valere quidem revocationem, reum tamen esse perjurii revocantem: nam in contrarium sunt cæteri Doctores citati, ajunt enim subintelligi conditionem, si absens acceptaverit: unde cùm ante acceptationem impleta non sit conditio, nullum jus acquisitum est absenti, ac proinde juramentum minimè obligat, & poterit absque perjurii metu promissio revocari.

25 Observandum est, hanc sent. accipiendam esse, nisi juramentum fieret ipsi Deo propter ejus honorem de promissione aliqua pia implenda; tunc enim haberet rationem voti, & sic revocari non posset: cùm tamen jus non acquiratur homini, sed soli Deo, potest per relaxationem, vel commutationem, tolli inconsulto homine: ut in materia de juramento tenent communiter Doctores.

26 Ad argum. contrarium desumptum ex *c. si vero, de jurejur.* dico, juramentum, quod non est contra bonos mores, esse servandum, nisi habeat tacitam conditionem, quæ nondum impleta est: ut, qui juravit aliquam se ducturum, reus non est perjurii, si ipsam posteà fornicantem minimè ducat, quia juramentum illud tacitam habebat conditionem, si res in eodem statu permanserit, quæ conditio defecit, & ita non obligat juramentum, ut habetur *cap. Quemadmodum, de jurejur.* Sic ergo juramentum donandi absenti, & non revocandi donationem, tacitam habet conditionem, si pactum id juramento stabilitum acceptetur, ut benè explicat *Molin. Burgos de Paz junior, Gutier. n. 55.* quos retuli n. 24.

S U M M A R I U M.

An jure regni attento valeat stipulatio pro altero facta n. 27. & ibi refertur 1. opinio asserens valere.

2. Sent. verior, non valere: & explicatur l. 2. t. 16. lib. 5. recop. Castella 28.

Post n. 28. habentur cætera summaria.

27 QUÆSTIO IV. An attento jure novissimo regni Castellæ possit quilibet stipulari pro alio, atque ita correctum sit jus commune. Quidam id asseverant, per *l. t. 16. lib. 5. recop.* ibi, *y no pueda poner excepcion, que no fue hecha estipulacion, e que fue hecho el contrato entre absentes, e que fue hecho a otra persona privada en nombre de otros entre absentes.* Sic *Covar. de pact. 2 p. §. 4. nu. 10. v. 13. Greg. Lop. l. 7. t. 11. p 5 verb. Tercera persona, Gutier. repetit. l. unic. n. 35. C. Quando non petea par. & de juran. 1. p. c 36. n. 3. Matienzo l. 25. recop. t. 16. l. 2. gl. 6. 5 n. 7. P. Mol 2. to. de just tract. 2. disp. 264. fin.* additque ex omnium sententia esse juxta hujus regni jus donationem absenti factam, quando privatus nomine absentis acceptavit, effici statim irrevocabilem: & loquuntur expressè *Greg. Lop. l. 48. verb. En nome. t. 5. p 5. & Matien. d. l. 2. gl. 5. n. 6.* etiam quando verba promissionis diriguntur in absentem.

28 Fateor horum, autoritatem esse magni momenti, nec contemnendam: verum persuadere mihi non possum hanc sententiam, quia non video ubi *d. lex 2.* corrigat jus commune: scopus enim illius est solum corrigere stipulationis solemnitatem jure communi petitam, ut dixi disp. præced. no. 19 non tamen acceptationem necessariam ad donationem, & ita lex illa 2. ut promissio absenti facta obliget, petit, ut promittens animum se obligandi habeat, ibi, *pareciendo que alguno se quiso obligar à otro*, & supposito eo animo procedunt cætera, quæ sequuntur, *no se pueda poner excepcion, que fue hecho el contrato entre absentes, e que fue hecho à otra persona privada en nombre de otro.* Sed hunc animum se obligandi nemo habet ante absentis acceptationem, ut probavi d. n. 19. ergo ante absentis acceptationem talis stipulatio nil operabitur. Item quia, ut stipuletur persona, cujus interest, & non quicunque privatus, non pertinet ad solemnitates jure civili requisitas, sed ad ipsam acceptationis substantiam, quæ petit unionem voluntatum promittentis, & ejus, cui promissio fit, ut probavi disp. præced. nu. 3. & 20. Sed quando privatus, cujus nihil interest, stipulatur, seu acceptat nomine absentis, minimè uniuntur hæ voluntates, nam stipulans non repræsentat absentis personam, & promissio ore tenus ipsi fit, cùm sua nihil intersit: quod mirè explicatur *§ Alteri, inst. de inutil. stipul.* ibi, *inventæ sunt stipulationes, vel obligationes, ut unusquisque acquirat sibi, quod sua interest: cæterum si aliis detur, nihil interest stipulatoris*; ergo manifestè *d. l. 2.* non decernit firmam & irrevocabilem esse donationem privato stipulanti nomine absentis: sed sensus illius est, quamvis non servetur solemnitas stipulationis jure civili requisita, firma sit promissio in absentia facta, acceptatione sequuta, sive privatus, sive quilibet alius, sive nullus absentis nomine stipuletur: quod quidem jure communi attento non sufficiebat, sed revocari poterat etiam acceptatione absentis sequuta, nisi persona, cujus intererat, stipulata esset: & in ea stipulatione servaretur solemnitas juris civilis, de qua dixi disp. præced. n. 19. Et ita pro hac sententia videntur esse *Molina*, *Burgos de Paz*, *& Azebedo*, qui (ut hac disp. nu. 11. retuli) asserunt, notarium, quamvis persona publica sit, minimè posse stipulari pro absente, & non obstante ea stipulatione posse revocari promissionem ante absentis acceptationem, & tamen manifestè loquuntur, attenta etiam *d. l. 2.* quam ex professo, & latissimè ibi explanant.

S U M M A R I U M.

An promissio matrimonii stipulante aliquo pro absente valeat: duplex est promissio matrimonii n. 29.

Prima opinio ait valere 30.

Promissio respectiva quamvis pia sit potest revocari ante acceptationem absentis, quocunque pro absenti stipulante 31.

Fallit, si stipulans aliquid nomine proprio promittat: non essent tamen sponsalia, & posset stipulans fidem remittere 32.

Quid quando promissio est respectiva, & alter promittit nuncio misso ad petendum matrimonii promissionem 33.

Quid, si modo ille nuncio, promisso matrimonium absenti, qui coram eodem nuncio repromittat 34.

Quid si coram alio repromittat 35.

Quid si promissio gratuita matrimonii fiat stipulante aliquo pro absente, & quando censeatur stipulari, an sufficiat ad id præsentia 36.

An possit hic stipulans remittere fidem num. 37. & explicatur reg. Nihil tam naturale, ff. de reg. jur.

An quando est causa pia, matrimonium possit revocari quocumque stipulante pro absenti 38.

Quid si juramentum intercedat, an possit promissio revocari 39.

Solvuntur argum. & explicatur c. Sicut de sponsalibus n. 40.

29 QUÆSTIO V. An promissio matrimonii in absentia facta, aliquo stipulante, seu acceptante nomine absentis ita obliget, ut revocari minimè possit? Hucusque de stipulationis obligatione multa præmisimus, ut inde quid in matrimonii stipulatione sentiendum sit, colligeremus: jam tandem ad ipsam promissionem matrimonii accedimus, & ut clarè, ac distinctè procedamus, revocanda est in memoriam distinctio illa promissionis matrimonii habita disp. 5. num. 11. nempe alia est respectiva, & per modum contractus, ultro citroque obligatorii, alia verò gratuita non expectans repromissionem. Tres ergo priores concl. de promissione respectiva erunt: cæteræ verò de gratuita.

30 Circa quæstionem hanc aliqui censent esse speciale in matrimonii promissione; ut possit alter alteri absenti stipulari, id est, acquirere illi obligationem, & proinde juxta illos non poterit promittens resilire etiam ante absentis acceptationem. Prob. ex *cap. Sicut, de sponsalibus*, ubi quidam juravit patri se ejus filiam ducturum, & tamen ponitur promissio tanquam valida. sic *glos. cap. Ubi non est. ver. Nihil 30. quæst. 2. Alexand. de Nevo d. cap. Sicut num. 15.* & (ut in simili dixi disput. præced. num. 23.) DD. asserentes, stipulationem hanc naturaliter, & jure canonico obligare, & quando firmatur juramento: idem dicent in hac promissione matrimonii.

31 I. Tamen conclus. sit, quando promissio matrimonii est respectiva, quicumque nomine absentis stipuletur, absque illius speciali mandato ad repromittendum, & quamvis verba promissionis dirigantur in præsentem, ut, Promitto tibi me ducturum Mariam, potest ante absentis repromissionem, quæ vicissim priori contrahenti nota sit, revocari. Prob. ex dictis in hac disp. num. 12. ubi probavimus, neminem pro alio stipulari posse in contractibus ultro citroque obligatoriis, & non obstante stipulatione liberum esse contrahenti retrocedere, donec mutua obligatio alterius nota sibi sit.

32 Intellige tamen hanc conclus. nisi alter stipulans contraheret promittendo pro absenti matrimonium, quæ promissio intelligitur, id est, se facturum, & curaturum, (ut dicemus infra dispuc. 24. nu. 11.) tunc enim non potest promittens resilire, & ratio est, quia est mutuus contractus utrinque celebratus, & sicut stipulans potest cogi, ut curet, & faciat, quod in se est, ad quod se obligavit, ita & promittens tenetur fidem servare. Item probatur ex *cap. Sicut de sponsalibus*, ibi, *cum parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem in manus patris ejusdem P. jurasset, quod eam sibi traderet in uxorem*, ubi ponderatur patrem iniisse pactum tradendi puellam, ut promissio patris firma esset. Non tamen sunt sponsalia, quia nec parentes ipsi contrahere possunt sponsalia pro filiis absque eorum consensu, *cap. unic. §. finali, de desp. impub. in 6.* Potest tamen stipulans antequam parti absenti intimet, remittere hanc sponsionem, quia obligatio non est acquisita absenti, sed huic stipulanti: at si intimaret absenti, & ille acceptaret, jam non posset remittere: quia jus, ut alter sibi fidem servaret, cessit in absentem, in cujus favorem stipulatus fuerat.

33 II. Concl. quando promissio est respectiva, quamvis alter promittat nuncio misso à sponso ad petendum promissionis fidem, dum non intimatur sponsæ, ut repromittat, illaque repromiserit, potest adhuc resilire, quia ante alterius repromissionem contractus nondum est perfectus: nec nuncius potest nomine absentis repromittere, nisi speciale ad id mandatum habeat, ut in matrimonio definitum est, *cap. fin. de procur. in 6.* & consequenter idem in sponsalibus dicendum est. *l. Oratio, ff. de sponsal.* eo quod sunt initium quoddam matrimonii: & quamvis nuncius ille promissionem matrimonii acceptare possit, (ut dixi disp. præced. num. 29.) non tamen ea acceptatio sufficit, ut alterius promissio respectiva efficiatur irrevocabilis: exigitur enim ad id mutua promissio contractum perficiens, ut dixi hac disput. num. 12.

III. Con-

34 III. Concl. quando promissio est respectiva, si mittatur nuncius non tantum ad petendam matrimonii promissionem, sed ut mittens promissionem alteri intimet, satis est, ut alter coram illo repromittat, ut sponsalia perficiantur, neutrique absque alterius consensu revocare liceat. Prob. quia solùm desiderabatur alterius repromissio, sed in hoc casu jam concurrit, ergo sunt vera sponsalia. Dices, forsan hanc repromissionem non esse intimatam priori promittenti, ut ab ipso acceptetur. Resp. eo ipso, quòd nuncius missus est ad intimandam promissionem respectivam, quæ ex natura sua repromissionem expectat, facultatem habet acceptandi nomine mittentis repromissionem, ut dixi disp. præced. nu. 19 & constabit ex DD. allegandis nu. seq.

35 Non modica tamen est difficultas, an sufficiat non coram eo nuncio, sed coram quocumque alio repromittere; multi enim asserunt, si quis per litteras, aut nuncium intimet suum consensum in matrimonium fœminæ, non satis esse, ut recipiens literas, vel nuncium interius consentiat, sufficere tamen, si consensum exprimat, vel mittenti litteras, rescribendo ipsi, vel alii cuicunque. Sic *Archid. c. Nec illud num. 5. 30. qu. 5. & c. fi. prope finem, de procur. in 6.* ubi *Joan. Andr. prope finem. Anchar. fin. Dominicus ibi. §. Sane nu. 3. & ibi Francus num. 5. Fel. cons. 40. num. 12. Zasius cons. 3. nu. 8. vol. 1. Alex. cons. 146. num. 11. vol. 5. Ang. Matrimonium 2. num. 20. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 19. ante §. 1. Astensis, & Rodensis*, quos refert, & sequitur *Sylvest. Matrimonium 5. q. 12. Tabiena Matrimonium 2. qu. 6. num. 7. Veracrus. 1. p. speculi, ad 16. dub. 7. vers. Sedo modo. Enriquez l. 11. de matr c. 2. nu. 6. in commento, lit. M. Viuald. candel. sacrament. 1 p. materia de matrim. num. 46.* Cæterùm dicendum est, necessariam esse repromissionem illam, & acceptationem fieri coram nuncio à promittente misso, vel saltem per epistolam, aut nuncium repromittentis eidem promittenti missum, ante quam intimationem promittenti factam poterit liberè resilire, cùm nondum sit contractus perfectus, eo quòd repromissio non est intimata promittenti, nec ejus nuncio: nec sufficiet, si coram alio acceptet, & casu perveniat ad promittentis aures repromissio illa: ut dicebam disp. præc. num. 28. Probatur, quia in matrim. & sponsalibus sicut traditio, & promissio debet esse sensibilis ei, cui fit, ita etiam acceptatio, & repromissio: cùm non sit major ratio de una, quam de alia, immo major ratio militat, ut acceptatio, & repromissio illa sit sensibilis, cùm sit ultimum complementum: ergo nec matrimonium, nec sponsalia perficiuntur, donec acceptatio traditionis, & repromissio constet se tradenti, vel promittenti per nuncium ad id destinatum, vel nuncio ab eodem misso, qui ad id videtur habere potestatem. Et confirm. quia si quando matrimonium, vel sponsalia contrahuntur inter præsentes, vir diceret, Accipio, vel accipiam te in meam, & ipsa secretò responderet, Ita, ut nec verbo, nec signo perciperet vir ejus consensum, non esset matrimonium, nec sponsalia. Quia perinde est, ac si ille consensus internus esset, cùm verba, vel signa requisita in sponsalibus, & matrimonio non ordinentur, ut aliis notus sit consensus, sed ipsismet contrahentibus, qui se tradere, & acceptare debent, ergo. Tandem, quia nemo acceptare potest, quod sibi ignotum est, ergo si non manifestetur acceptatio, & repromissio priori promittenti, vel ejus nuncio, sed alii, qui non mittatur, ut illi intimet, non sufficiet. Pro hac sententia videtur *Hostiens. sum. t. de sponsalibus, § Qualiter contrahantur nu. 6.* ubi hæc inquit, *Absens absenti desponsari potest, si absens hoc sciat, puta, quia nuncium misit, vel de consensu ejus sua hoc sit, vel postea ratum habet.* Idem videtur tenere *Alex. de Nevo c. Dilectus, de sponsalibus n. 21.* ubi dicit non esse matrimonium, si dicam alii, donec perveniat ad alterius notitiam. Idem videntur tenere *Abul. cap. 29. Genes. q. 10. & Soto 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Postremo tandem*, ubi dicunt matrim. non solùm exigere duarum personarum legitimum consensum, sed etiam, ut is sit mutuus; dici autem mutuum, quando utrique constat alterum in eum consentire; & requiri intimari eidem mittenti, nec sufficere cuicunque alii, docent *Veracrus. append. ad spec. dub. 3. [illegible] Ledesm. de matr. dub. 18. f. 1282. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 3. dub. ult. in solut. ad. 1.*

36 IV. Conclusio, quando promissio in absentia facta est gratuita, si fiat coram personis, quæ absentis nomine stipulari possunt, quas retuli hac disput. à num. 5. usque ad 9. non potest promittens retrocedere, si ille præsens absentis nomine stipuletur, & promissio fiat per verba directa in præsentem, ut, Promitto tibi me contracturum cum Maria, vel per verba impersonalia, ut, Promitto me contracturum cum Maria: secus si verba promissionis dirigantur in absentem, ut, Promitto Mariæ absenti matrimonium. Probatur, quia (ut dixi num. 3.) non potest promissio revocari facta per verba impersonalia, vel per verba directa in præsentem stipulanti eo, qui stipulari potest nomine absentis, secus quando per verba directa in absentem. Dixi autem, stipulante eo, qui stipulari potest, quia non sufficeret ejus præsentia, ut diceretur stipulari, sed oportet, ut nomine absentis acceptet: ut colligitur ex *gl. l. Illud, verb. Alia, fine, C. de sacros. Eccl. & ibi Bart. num. 6. Bald. num. 2. Alber. num. 1. Paul. num. 6. Salic. num. 2.* ubi dicunt, quamvis donet aliquis causæ piæ coram multis, non valere nemine acceptante pro causa pia: ergo sentiunt non dici stipulari per solam præsentiam, & clarius hoc videtur tenere *Angel. [illegible] de adopt. §. Cum autem nu. 5.* ubi ait notarium stipulantem pro absente sic dicturum esse, ut valeat, Promittis mihi recipienti pro Titio absenti.

37 Rogabis tamen an hic stipulans absentis nomine casu quo stipulari potest, remittere valeat sponsionem, videtur enim posse, quia omne vinculum eo modo dissolvi potest, quo colligatum est, *l. Nihil tam naturale, ff. de regul. jur.* ergo si per promissionem [illegible] jus stipulanti obligatio contracta est, per ejusdem remissionem dissolvetur. Dicendum tamen est non posse; quia per ejus stipulationem jus est absenti acquisitum: unde *regul. illa*, nihil non procedit post jus comparatum tertio, & ita tenuit Senatus Pedemont. ut refert *decisio Pedemont. 70 num. 14. & Matth. de Afflictis*, quam ibi refert: Quamvis collector illarum decisionum dicat sic tenuisse contrarium.

38 Ultima conclusio, quando promissio matrimonii facta absenti est causa pia, si verba promissionis in præsentem dirigantur, ut, Promitto tibi me ducturum Mariam pauperem, & præsens stipuletur absentis nomine, non potest revocari, quando promissio illa gratuita est. Probatur ex dictis num. 10. ubi favore causæ piæ diximus quemlibet posse stipulari verbis directis in præsentem: secus si verba dirigantur in absentem, nec potest revocari, quando verba sunt impersonalia per dicta n. 36.

39 Tandem nota in omnibus casibus in quibus promissionem matrimonii factam absenti diximus, posse revocari ante acceptationem, posse etiam licèt adsit juramentum de non revocando, nisi, juramentum illud fiat per modum voti Deo, casu quo matrim. possit esse materia voti, quem explicuimus supra dispot. 4. num. 7. & casu quo valeret juramentum per modum voti posset commutari, & relaxari absque absentis consensu. Prob. ex dictis hac disp. num. 24. & 25. ubi diximus promissionem non acceptatam revocari posse, licèt juramento firmetur, nisi juramentum fiat per modum voti, quo casu diximus posse relaxari, & commutari.

40 Ad arg. desumptum ex *c. Sicut de sponsalib.* constat ex dictis nu. 32. ibi enim pater non solùm stipulatus est pro filia, sed nomine suo contraxit, promittendo se traditurum filiam.

DISPUTATIO VIII.

Qualis deliberatio desideretur, ut promissio legitima sit ad sponsalia constituenda?

SUMMARIUM.

In quo difficultas versetur, & quæ sint hic disputanda n. 1.
Triplex est in voluntate motus 2.
Quotuplex est deliberatio 3.
Prima sententia, requiri plenam deliberationem in quacumque promissione, & in voto, & an facta calore iracundiæ valeant 4.
Secunda sententia verior: non requiri n. 5. Et ibi, an sufficiat deliberatio, quæ satis est ad peccatum mortale.
An semper sufficiat deliberatio, quæ satis est ad peccatum mortale 6.
Quid præmeditandum sit, ut sit deliberatio sufficiens ad sponsalia constituenda, n. 7. & an id possit fieri absque temporis mora.
An sit sufficiens indicium defectus deliberationis requisitæ, si transacto subito illo motu pœniteat actus gesti 8.
An error, aut metus tollat deliberationem requisitam, ut valeant sponsalia remissivè 9.
In dubio cùm quis calore iracundiæ contrahit, an præsumendum sit defuisse debitam deliberationem 10.
Solvuntur argumentum, & explicantur l. 2. ff. ad l. Jul. majest. & l. Quicquid ff. de reg. jur. num. 11. & an sufficiat deliberatio virtualis remissivè.
Post n. 11. invenies summaria, quæ desiderantur.

1 Cum promissio includat actum intellectus ordinantis, & deliberantis, & voluntatis animum se obligandi, & promittendi habentis, duplici ex parte claudicare potest, ne sponsalia constituat: nempe, aut deliberationis, aut propositi se obligandi, & promittendi defectu.

In præsenti ergo disputatione sermo erit de deliberationis defectu: in sequenti verò de defectu propositi se obligandi. Defectus autem deliberationis potest ex duplici causa oriri: aut ex parte ipsius actus, quia subito, & impræmeditato motu gestus est: aut ex parte subjecti, quia deliberandi incapax est. Rursus hæc incapacitas potest provenire, aut quia subjectum destituitur sensibus requisitis, quibus edoceri possit naturam, & vim contractus, ut si sit natura surdus, & mutus, vel à nativitate surdus omnino, & cœcus: aut quia rationis expers est, ut sunt amentes, & ebrii. De his ergo omnibus in hac disputat. agendum est. Et ideò triplex erit difficultas. I. Quando sponsalia nulla sint ex defectu præmeditationis. II. Quando defectu sensuum. III. Quando defectu sanæ mentis.

2 DIFFICULTAS I. Quando sponsalia nulla sint ex defectu deliberationis, quia impræmeditato, & subito passionis iracundiæ motu contracta sunt.

Præmittendum est 1. in voluntate triplicem esse motum, qui quamvis variè appellari, & explicari soleant, at melius *Almain. l. 3. moral. cap. 24. & Petr. de Soto de inst. sacerd. tract. de discrim. peccatorum, lect. 8.* sic explicant. Quidam est primo primus, qui ita celer est, ut nullo pacto sit in hominis potestate illum cohibere, & hic

non est liber, nec in hoc aliqua culpa reperiri potest. Alius est secundo primus, qui impediri, & cohiberi potest, sed sub tenui libertate: & in hoc motu culpa lethalis inveniri non potest, quia imperfectè liber est, bene tamen culpa venialis: cùm aliqua libertate gaudeat. Alius est perfectus, & deliberatus, plenèque liber, qui ex ratione dirigente, & voluntate libera procedit: & in hoc invenitur plena ratio culpæ.

3 Præmittendum est 2. dupliciter dici actum deliberatum. 1. ut distinguitur contra motum primò primum, in quo nulla est libertas, & secundo primum, in quo est tenuis libertas, & insufficiens ad culpam mort. 2. modo quando adest maturum consilium, præviaque deliberatio omnium circunstantiarum, quæ in ea re occurrere possunt. In 1. acceptatione omnis actus gaudens libertate requisita ad peccatum mor. dicitur deliberatus, non autem in 2. acceptatione. Est igitur difficultas, an ad sponsalia constituenda sufficiat prior deliberatio: an verò posterior requiratur.

4 Quidam censent non sufficere eam deliberationem, quæ ex calore iracundiæ procedit, sed requiri plenam, & maturam. Prob. ex *c. Divortium de pœn. d. 1. & c. Si quis iratus, 2. q. 3. & regula, Quicquid calore. 48. ff. de reg. jur. & l. 3. ff. de divor.* quibus in locis expresse habetur, quod calore iracundiæ fit, non prius ratum esse quam si perseverantia apparuerit judicium animi fuisse. 2. Prob. ex *l. 2. ad l. Jul. majest.* ubi habetur juramentum calore iracundiæ præstitum minimè ligare. 3. Quia alias sponsalia prævisa si ebrietatis tempore celebrarentur, valida essent, quia homicidium prævisum esset, culpa lethalis. Authorem hujus sent. in propriis terminis inveni neminem: at in genere hujus senten. videntur asserentes contractus calore iracundiæ gestos ratos non esse, nisi cùm plenum judicium adest, confirmentur hi sunt *gloss. d. c. Si quis iratus, verb. Si quis, & l. 3. statim in pr. ff. de divortiis. Bart. d. reg. Quicquid n. un. & ibi Dec. nu. 1. Lud. de Roma sing. 508 & Jas. l. Si filiam, num. 5. C. de inoffic. test.* ubi generaliter docet facta iracundiæ calore non valere, & *n. 6.* tantum excipit donationem factam causæ piæ: & eodem modo *Fel. 2. Marthaus n. 2. notab. de simo. Tiraq. de pœnis temp. caus. 1. num. 24. & de priv. pia causa, privil. 18.* ducunturque per *l. licitatio, 9. in prin. ff. de publ. & vectig.* ibi, *licitatio vectigalium, qua calorem licitantis ultra modum solitæ conductionis inflavit, ita demum admittenda est, si fidejussores idoneos, & cautiones is, qui licitatione vicerit, offerre paratus sit,* ubi, *gl. verb. Parat.* ait, *quia sic videtur perseverare.* Quia tamen (ni fallor) parum probat, agit enim de speciali casu licitationum in subhastationibus, frequentissimè enim licitantes certatim præter voluntatemque (quod vulgò dicimus *por tema, mas que voluntad*) pretium ultra modum augent, cui malo voluit lex consulere: unde non video fundamentum, ob quod extendenda sit ad alios contractus calore iracundiæ celebratos, cum in eis eadem ratio non militet. Pro hac etiam sent. sunt DD. alii asserentes juramentum, & votum calore iracundiæ facta non obligare: hi sunt *gl. c. Dudum, verb calore,* & ibi, *Host. super eod. verb. Ant. c. Sicut ex literis, de jurej. n. 9. Panor. d. c. Dudum n. 8. & c. Sicut ex literis, n. 2. & c. Si verò, n. 7. de jurejn. Roma sing. 508. Tiraq. de pœnis temp. caus. 1. n. 26, 27.* Et ex Theologis *Ricar. 4. d. 38. a. 2. q. 2.* Addunt autem *Ant. & Panor.* quandam regulam ad cognoscendum, quando gesta calore iracundiæ irrita sint: de qua dicam num. 8.

5 Nihilominus dicendum est, eam deliberationem sufficere, & exigi, quæ in materia lethalis culpæ sufficeret, ut consensus esset culpa mortalis, unde si quis ira, aut alio passionis motu subito perculsus sponsalia contrahat, si tanta sit passio, ut rationis judicium obtenebrarit, & deliberationem ad peccatum mort. requisitam impedierit, ut si illo subito motu hominem interimeret, non esset mortale: tunc sponsalia non erunt valida defectu deliberationis: si autem non ita impedit deliberationem, quin homicidium illud tunc admissum esset culpa lethalis, sponsalia erunt valida. Prob. id requiri, quia sponsalia suapte natura obligant ad mortale, ergo petunt deliberationem ad mortale requisitam, & confirm. quia minor deliberatio non est sufficiens ad violandam fidem sponsalium, nec ut actus sit simpliciter voluntarius. Præterea prob. quia septennium præscriptum est à jure ad contrahenda sponsalia, *c. Literas c. Accessit cap. Ad dissolvendum, de sponsat. imp.* sed in illa ætate adeò tenera impossibile est moraliter puerum plena libertate, & maturo consilio præditum esse, vixque ea gaudebit, quæ ad culpam mortalem desideratur. Item quia ea deliberatio sufficiens est ad tradendum se diabolo, & ad votum, ut constat ex *cap. Sunt qui opes, 17. q. 4. & c. Veniens, de voto.* ergo sufficiet ad sponsalia. Et ita pro hac sent. sunt *Nav. sum. Latina, c. 18. nu. 7. & Hisp. nu. 3. & P. Mol. 10. 2. de just. tract. 2. disp. 267. initio.* ubi generaliter docent hoc in omni promissione homini facta: idem docent in alio simili, nempe in voto, & juramento, *Jo. And. c. Dudum, nu. 10. de convers. conjug.* ubi *Ant. n. 25. Car. n. 2. oppos. 5. Ancir. n. 10. Alex. de Nevo c. Sicut ex literis de jurej. n. 18* ubi *Imol. 6. & Fel. n. 3. & 4. Dec. reg. Quicquid, nu. 1. ff. de reg. ju. Nav. sum. c. 12. n. 24. & 26. & c. Non dicatis, 12. q. 1. in priori edit. n. 100. Syl votum 2. q. 13. & Juramentum 4 q. 9. Ang. Juramentum 5. n. 8. Tabiena Votum 1. q. 1. Arm. ver. Votum n. 6. Gutier. l. 2. q. canonic. c. 22. n. 7.* Et ex Theologis idem docent *Palu. 4. d. 38. q. 1. n. 9. & 10. D. Ant. 2. p. t. 11. cap. 2. init. Cajet. 2. 2. q. 88. a. 1. & in sum. ver. Votum Soto l. 7. de just. qu. 1. a. 2. Vigu. Instit. c. 5. §. 5. v. 14. Alcocer l. de ludo c. 13. Metid. 1. sum. c. 14. p. 6. Palac. 4. d. 18. disp. 1. Manuel 2. to. sum. c. 92. nu. 1. Arag. 2. 2. q. 68. a. 1. f. 665. Angles floribus 2. p. q. 1. de voto, a. 1. diffic. 3. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 43.* & in propriis terminis sponsalium ita docent *Palud. n. 9. D. Ant. Syl. Votum, 2. q. 13. proximè citati.*

6 Hæc tamen sententia intelligenda est, modo concurrat legitima ætas, nempe septennis: si enim ante eam ætatem adesset in puero judicium, & deliberatio sufficiens ad mortale, dubium est an satis esset ad valorem sponsalium, de quo tractabimus infra disput. 16. num. 15.

7 Ut autem adsit deliberatio sufficiens ad mortale, & sic ad votum, & sponsalia, debet præmeditari is, qui vovet, aut contrahit, causam, nempe iram, angustiam, morbi, belli, vel aliam passionem, & amorem impellentem, & finem, quem intendit. sic *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 5. D. Ant. 2. p. t. 11. cap. 2. init. vers. Nota sexto,* & hoc quidem docet *Caj. 2. 2. q. 88. a. 1.* circa primam conditionem ad votum requisitam, magisque explicat à priori dicens requiri, ut aliquis conferat id, de quo deliberat cum ejus opposito, alias non esse simpliciter liberum, & hujus ratio est, quia discursus, quo intellectus rem aliquam cum eis opposito confert, aperit viam, ut voluntas possit rem illam amplecti, vel repudiare, illi ostendens in utroque aliquam boni rationem, quam eligat: quare ubi non est talis collatio, non est simpliciter, & perfecte libertas. Non tamen mora temporis magna ad hanc deliberationem exigitur, etiam dum judicium aliqua passione conturbatum est, ut bene docent *Palud. num. 9. D. Ant. Sylv. & Caj. proxim. citati,* & hic addit posse eam deliberationem imperceptibiliter fieri, ut si occurrat homini irato volenti vovere, quid facis? & adhuc voveat: immò *Nav. c. 12. nu. 26. Lud. Lop. 1. instruct. c. 43. paulò post princ. §. In momento,* asserunt non exigi, ut ea deliberatio præcedat tempore, sed solo naturæ ordine votum, vel contractum.

8 Hinc infertur, non admittendam esse eam regulam, quam tradit *Angel. Votum 1. num. 6.* quem sequitur *Tabiena votum 1. q. 1. supplem. Gabr. 4. d. 38. n. 1. qu. 1.* ubi docet si transacta periculi angustia eum, qui vovet vel contrahit, pœniteat, signum esse, defuisse requisitam deliberationem, & proinde non obligare. Nec etiam admittenda est regula, quam tradunt *Ant. c. Sicut ex literis, nu. 9. de jurej. Panor. c. Si verò, eo t. n. 7.* ubi docent, si cessante calore iracundiæ, minimè votum aut juramentum emissum esset, non obligare. Sed neutra regula est admittenda, quia sæpe eorum, quæ ex magna deliberatione gesta sunt, facientem pœnitet: præterea, quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione sufficienti ad culpam lethalem, quæ eo calore secluso minimè admitterentur, & ita priorem regulam reprobant *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 10. Gutier. l. 2. q. canonic. c. 22. num. 14. D. Anton. 2. p. t. 11. c. 2. initio, verb. Nota sexto, Sylvest. Votum 2. q. 13. Soto l. 7. de just. q. 1. a. 2. vers. Colligamus ergo, Angles floribus, 2. p. q. 1. de voto, a. 2. diffic. 3. post 3. conclus. Arag. 2. 2. q. 88. a. 1. f. 966. Manuel 2. to. sum. c. 92. n. 1.* In hoc tamen sensu admitti poterit prior illa regula, quandò scilicet dubitatur, an vehemens passio rationis usu privarit, tunc enim licet non sit certa, est tamen aliquantulum probabilis conjectura, si statim pœniteat facientem, defuisse deliberationem. Et ita se explicuit *Tabiena in 2. edit. Votum 1. q. 1. n. 2.*

9 Utrùm autem quando sponsalia ex errore procedunt, vel ex metu, tollatur deliberatio sufficiens, ut valida sint, dicemus infra, de errore quidem, hoc libro disp. 64. De metu autem lib. 4. disp. 19.

10 Rogabis tamen, quid si sit dubium, num iracundia, aut perturbatio privarit voventem, aut contrahentem sponsalia, deliberatione requisita? *Panor. c. Dudum, n. 8. de convers. conjug. Alex. de Nevo c. Sicut ex literis, n. 18.* ubi & *Fel. n. 3. de jurej.* ajunt judicandum esse pro voto, quia semper præsumitur deliberatio: & ita ego existimo, quia raro contingit, ut in tantum iracundia exardescat, ut rationis usum impediat, sicut rarissimè occidens alterum ex vehementi iracundia, excusatur à mortali. Item quia qualitas, quæ naturaliter homini inest, semper adesse præsumitur, ut probat *Menoc. ex Alciat. de præsumpt. l. 1. q. 14. n. 3.* Nec in hoc eventu possessio est pro libertate voluntatis, sed potius pro voto, & sponsalibus: quia est certum, votum & sponsalia contraxisse, dubitatur tamen de rationis usu. Tandem, quia quamvis gesta iracundiæ calore præsumantur inconsultè facta: ut docent *Tiraq. de pœnis tempor. tota causa 1. Menoch. de præsum. l. 1. q. 13. nu. 21.* at non præsumitur defuisse deliberationem requisitam ad culpam lethalem, sed solùm maturum consilium, tandem hoc probatur ex dicendis disp. seq. n. 13.

11 Ad 1. & 2. argumentum desumptum ex illis textibus, dico, eos textus intelligi, cùm iracundia privat rationis usu, & deliberatione requisita ad culpam mortalem. Ad 3. constabit ex dicendis nu. 19. & 20. ubi etiam explicabo an sufficiat deliberatio virtualis.

S U M M A R I U M.

An surdus, & mutus à natura possit contrahere sponsalia. n. 12.
Quid si simul cæcus sit? nu. 13.
Solvuntur argumenta n. 14. & explicatur c. Cùm apud, de sponsal.
Post n. 14. invenies reliqua summaria.

12 DIFFICULTAS II. est, Utrùm destituti sensibus, quibus naturam & vim contractus edoceri valeant, ut surdi & muti à natura, possint contrahere sponsalia, videntur enim non posse. 1. quia quamvis instinctu naturæ norint, quid copula sit, illiusque ardore premantur brutorum more, at impossibile videtur, nosse quid matrimonium sit, ut importat jus in alterius corpus, ergo in illud non possunt consentire: nihil enim volitum, quin præcognitum. 2. Quia mutus, & surdus à natura donare non potest, ut docet *gloss. l. Quæ id quod 34. §. Mutus verb. Donare, ff. de donat.* ubi cum textus dicat mutum, aut surdum donare posse, ait *glossa*, id verum esse, quando

non

non à natura, sed posteà casu supervenit: quod idem multis citatis docet *Ant. Gom.* de quocumque contractu *to.2. var. c.14. nu.19.* Sed minoris præjudicii est, quicunque alius contractus, & facilius cognosci potest: ergo à fortiori non potest contrahere sponsalia, & matrimonium. 3. Ex *c. Cùm apud, de spons. statim in princ.* ibi, *consuluisti nos, an mutus, & surdus possint alicui matrimonialiter copulari.* ubi cum in plurali loquatur, videtur loqui de diversis, quorum alter mutus, alter verò surdus sit, aliàs si de uno intelligeret textus, esset soloecismus: & ita eum intelligit *gl. verb. Surdus*, quare videtur ibi glossa hujus sent. & eam tenet *Anchar. ibi. n.5. Bald. l. Discretis, n.1. C. qui testa. fac. poss.* ubi *Jas. n.8. Angel. Fulg. Lud. de Roma ibi, Flaminius de resig. benef. l.5. q.3. n.26. Bellus in œconomia canon. clas. 2. c.4. §.7. lit. G.* Cæterum verius existimo posse mutum simul, ac surdum, si intellectum perspicacem habeat, ita ut signis edoceri possit, quid sit matrimonium, & signis indicare consensum, validè contrahere sponsalia, & matrimonium. Probatur ex *d. cap. Cùm apud*, ubi in responsione sic dicitur, *videtur si talis*, (nempè mutus, & surdus, de quo erat quæstio) *velis contrahere, non debet sibi denegari.* ubi cùm loquatur in singulari, videtur intelligere de eodem utroque morbo laboranti. Præterea, quia aliqui muti ita sunt perspicacis & acuti ingenii, ut multa explicatu difficillima facile signis manifestent, aliaque ipsis significata intelligant: ut experientia ipsa testatur. Tandem, quia hi secundùm omnes possunt confiteri, & absolvi, ergo & contrahere matrimonium. Quare hanc sententiam defendunt *Host. d. cap. Cùm apud, super vers. Surdus, Joan. And. ibi. n.15. Ant. n.6. Card. n.1. Panor. fi. Alex. de Nevo nu.12. Praepofit. nu.5. Henr. c. Tuo, de spons. n.1. & 2. Parisius cons. 63. vol.4. Covar. 4. decretal. 2. cap.2 fin. Angel. Matrimonium 3. impedim. 18 init. Tabiena Matrimonium 2. q.6. nu.7 fi. Greg. Lop. l.5. t.2. p.4. verb. Que fuese, Brunellus de spons. concl. 14. n.5. & 8.* & habetur to.9. tractatuum, *Costanus de spons. t. qui possunt contrahere sponsal. n.* 20. habetur eod. to. *Matienzo l.5 recop. t.1 rubr. gloss. 1. n.67.* Poterit autem judex deprehendere consensum legitimum ex gestu, & signis, est enim difficillimum hos posse habere legitimum consensum: ut bene docet *Angel. proximè citatus.* Sic *Host. Joan. And. Ant. Henr. Panor. Alexan. de Nevo, Greg. Lop. ibi.* adduntque in dubio consulendum esse principem.

13 Si autem aliquis sit simul mutus, & surdus, ac cæcus, *Hostiens. Joan. And. Ant. Card. Panor. Alex. de Nevo, num.14. & 15. Henr. Ang. Tabien. Greg. Lop. Brun. nu. praeced. allegati*, asserunt posse contrahere matrim. Quod tamen me nullo modo percipere posse fateor, & ita meritò id negat *Anchar. d.c. Cum apud, nu.5.* quamvis hæc non à natura habeat, sed casu, nisi antequam in hæc incideret, nosset quid esset matrim. & *Alex. Carrer. l.1. de sponsal. c.4.* id negat etiam de eo, qui tantùm est surdus, & cæcus à nativitate, quod verum credo, quia mutus solis signis edoceri potest, quid sit matrimonium: cæcus autem signa hæc percipere nequit; nec etiam verba, cùm simul surdus sit.

14 Ad 1. arg. dico signis posse doceri, si perspicax ingenium habeat. Ad 2. dico meritò jus civile prohibuisse his cæteros contractus inire, quia facilè deciperentur, cùm difficillimum sit eos contractus vim nosse: matrimonium tamen nullibi reperitur prohibitum, quia durissimum esset eos compellere continenter vivere, & remedium in libidinis ardorem a Deo naturæ authore concessum denegare. Ad 3 dico in responsione locutum esse Pontificem in singulari: prætereà interrogatio potest explicari, cùm loquatur de diversis, quorum alter surdus tantùm est, alter verò mutus, sed eo ipso quod mutus est, surdus esse intelligitur, cùm causa defectus loquelæ sit surditas.

S U M M A R I U M.

An qui ratione destituti sunt, ut insani, & mente capti, possint contrahere sponsalia, & matrimonium: explicatur c. Neque furiosus. 32. qu.7 num 15.

Quid si dilucidis intervallis gaudeant. 16.

In dubio an aliquis sit sanæ mentis, & contraxerit tempore dilucidi intervalli, quid præsumatur. 17.

An peccet amens dilucida habens intervalla, contrahendo matrimonium. 18

An ebrius contrahere possit sponsalia, & matrimonium. 19.

Quid si tempore sanæ mentis prævidit, voluit contrahere. 20.

An deliberatio, & voluntas virtualis sufficiat ad valorem sponsalium. 21.

An dentur aliqui partim insani, partim autem sanæ mentis, & liberum arbitrium detur in aliquibus rebus, in aliis verò minimè: prima opinio negativa. 22.

2. Opinio verior. 23.

Solvuntur argumenta. 24.

15 DIFFICULTAS III. est, An insani, & mente capti deliberationem habere valeant, ut possint validè contrahere sponsalia, & matrim. *Glos. c. Dilectus, de sponsalibus, verb. Furore*, videtur sentire sponsalia, & matrimonium cum furioso contracta esse valida, si contrahens erat furoris conscius: & potest probari ex decreto Fabiani Pontificis, & habetur *c. Neque furiosus 32. qu. 7.* ibi, *neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non separantur.* Meritò tamen prædictam glossam reprobant *Praepof. in d.c. Dilectus n.2. & Cov. 4. decret. 2. p. c.2. nu.7. fin.* quia furiosum non posse contrahere, non oritur ex injuria alteri contrahenti illata, ut si alter conscius sit, videatur illam remittere, ac proinde valida sint sponsalia: sed oritur ex deliberationis defectu, liberique consensus, cujus furiosus expers est. Nec obstat *c. Neque furiosus*, nam intelligitur de matrim. contracto ante furorem, ut sensus sit, furiosos nullo modo posse contrahere matrim. furoris tempore, sed si contraxerint, (intellige ante furorem) separandum non esse matrimonium propter furorem supervenientem. Et ideò sit conclusio, ut sponsalia valeant, requiritur, ut uterque contrahens sit sui compos, rationisque usum habeat: quare si alteruter insanus sit, sponsalia erunt nulla. Sic definitur *c. Dilectus, de sponsal.* & idem habetur *l.6. t.2. p.4.* & deducitur arg. ex *Clement. Si furiosus, de homicidio*, & ex *l. Furiosum, C. qui testam. fac. pos.* Ex quibus constat, a furioso fieri nihil posse consensum liberum exigens, qualem petunt sponsalia, & matrimonium. Et idem dicendum est de mente capto, nam exæquatur furioso *l. 2. & ibi Bald. C. de curat. furio.* & ex textus *junct. gloss. verb. Extra mentem c. Sicut de regular.* & pulchrè docet cum multis *Nav. cap. Si quando, de rescrip. excep. 10. n. 5.* ubi concludit, mente captum esse genus ad patientem lævam, & quietam mentis alienationem. Et ita docet *Covar. 4. decret. 2. p. c.2. nu.8. Greg. Lop. l.6 t.2. p.4 verb. El que fuese. Enriquez l.11. de matrim. c.4. nu 3.* quod intelligendum est de mente capto, qui omnino rationis usu destituitur, secus est, si non caret omnino intellectu, quem vulgo *sonso, o atondado* appellamus, vel dicimus, *no tiene tanta sabiduria como Salomone*, ironicè: hic enim sponsalia, & matrimonium inire potest, ut benè cum Socino docet *Greg. Lop. proximè citatus*, & ratio est manifesta, quia deliberationem sufficientem habet ad lethaliter delinquendum.

16 Intelligenda tamen est conclusio, quando furiosus, vel mente captus perpetuo furore laboraret: si enim dilucidis intervallis gaudeat, potest eo tempore sponsalia, & matrimonium contrahere: tunc enim rationis usus particeps est: constatque ex *c. Quamvis 7. q.1.* & ex *l. Divus ff. de offic. præsidis*, & docent ex Theologis *D. Th. 4. d.34. qu. unic. a.4.* ubi *Richardus a.4. qu.1. D. Bonav. a.3. qu.1. Sotus qu. unic. a.4. concl. 1.* & reliqui Theologi, & ex juris peritis, *gloss. cap. Neque furiosus 34. q.7 initio, & c. Dilectus de sponsalibus, verb. Furore*, ubi *Joan. Andr. n.5. Henricus n.1. Alex. de Nevo, n.16. Praepositus nu.1. Covar. 4. decret. 2. p. c.2. n.5. & reliqui.*

17 Dubitabis tamen, quæ præsumatur in dubio? Dicito sic: quando non constat, cum, de quo tractatur, antea furore correptum esse, non præsumitur furiosus, sed sanæ mentis: ut constat ex *l.2. C. qui test. fac. pos. & l. Nec codicillos C. de codicil.* & ratio est clara, quia natura ipsa homines sanæ mentis producit, quare assereoti aliquem insanum esse adversatur præsumptio, quæ a natura ipsa descendit. Sic *Cov. 4. decret. 2. p. c.2. n.5 Menoch.* multos referens *l.6. de præsumpt. præsump. 45. nu. 18.* Ex quibus autem conjecturis hoc deprehendatur, prosequitur ibi latè *Cov. n.6. & Menoch. n.24.* Hoc tamen unum adverto, judicari sanæ mentis, ut validè contrahat sponsalia, quando eam deliberationem habet, quæ in materia gravi sufficeret ad culpam mortalem: ut de confectione testamenti docet *P. Mol. t.1. de just. tr. 2. disp. 136. f. 735.* quia (ut diximus n. 5.) ea deliberatio sufficit, & necessaria est ad valorem sponsalium. Quando autem constat aliquem dementia affectum fuisse, nec constat consuevisse habere dilucida intervalla, præsumitur adhuc demens. Sic *Covar. nu.6. Menoch.* multos allegans contra alios *d. præsump. 45. n.59. & cons. 82. nu. 220. l.1.* Quod tamen procedit, si probatum fuerit furorem durasse quodam continuo tempore, ut anno, vel mense: secus si probatur in aliquibus actibus furiosum fuisse: non enim præsumitur permanere furorem. Sic *Covar. d. nu.6. Menoc. d. præsump. 54 nu. 62.* referens alios, *Lud. Lop. 2. p. inst. materia de matr. c.39. f.* 1057. Similiter non præsumitur furorem durare, ubi præteritorum testimonio probatur ex accidenti, quod jam cessavit, contigisse. Sic *Covar. cum aliis eo. n.6. Lud. Lop. ibi.* Tandem si furiosus lucida habeat intervalla, cum dubitatur an actus tempore furoris, an sanæ mentis gestus fuerit. *Enriq. l.11. de matrim. cap.4. num. 3.* ait in dubio præsumi rationis usum, dicendum tamen est præsumi tempore furoris gestum esse. Et ratio est, quia cùm furoris morbus suapte natura perpetuus, insanabilis, ac desperatus sit, præsumitur durare omni tempore, & illa dilucida intervalla sunt per accidens, ideòque minimè præsumuntur. *l. Si verò, §. Qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cog.* sic multis citatis, *Prapos. cap. Dilectus num. 2. de spons. Mol. 2. de primog. cap. 9. num. 30. Menoch. multos referens d. præsump. 45. nu. 68. Gama, par. 1. decis. 100. P. Molin. t.1. de just. tract. 2. disp. 136. fol. 735.* Limita autem nisi ex actus qualitate, quia ita bene gestus est, ut ostendat non factum esse à demente, præsumatur gestum tempore sanæ mentis. Sic *Covar. num. 7. & Lud. Lop. proximè citati, Menoch. cum aliis d. præsum. 45. num. 66. Matienz. l. 5. recop. t.1. rub. glos. 1. num. 67.* Similiter præsumitur furiosus quoad actus, qui paulò post furoris tempus aguntur, non autem quoad illos, qui longo intervallo distant. *Covar. cum aliis nu.6. Menoch. d. præsu. 45. nu. 69. Lud. Lop. ibi.*

18 Observandum tamen est, quamvis habitu furiosus, si intervalli lucidi tempore ducat uxorem validè contrahat, peccare tamen cōtrahendo, quia idoneus non est ad prolem educandam. Sic videtur sentire *D. Th. 4. d.34. q. unica, a.4.* ubi ait, non esse tutum, hunc contrahere: & *D. Bon. ibi. a.3. qu.1.* ubi dicit hunc non debere contrahere propter periculum: & *Soto ibi, qu. unic. a.4. concl. 1.* quem sequitur *Petr. de Led. de matri. q.58. a.4. dub. 2. in solut. ad 1.* ubi uterque

ait, nonnihil injuriæ irrogari sacramento, & si uterque contrahens frequenter amentiam pateretur, forsan esse mortale. Limitat *Sotus*, nisi per alias conjunctas personas prolis educationi satis consuleretur. Sed *Petro de Ledesm.* non videtur hæc limitatio ita certa, eo quod educatio illa munus est parentum. Mihi verò placet moderatio Soti, nam ex causa justa id munus alii committi potest, qualem esse parentum amentiam, nemo dubitabit: & si dicas; Abstineant matrimonio contrahendo: durum est ipsos ad vitam continentem astringere, & maximè si gravibus carnis stimulis tempore sanæ mentis urgeantur.

19 Ex dictis infertur, quid de ebrio dicendum sit, is enim si ebrietatis tempore contrahat matrimonium, aut sponsalia, nihil facit: quia consensu libero, & debita deliberatione caret. Sic *Henr. e. Dilectus, de spons. n. 4. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19 ante §. 1. Covar. 4 decr. 2. p. c. 2 n. 9. Greg. Lop. l. 6. t. 2. p. 4. verb. El que fuese*: quod a nemine negatur, si intelligatur, prout *D. Anton. Covar. & Greg. Lop.* intelligunt, quando ita ebrius est, ut rationis usu orbatus sit.

20 Non immeritò tamen dubitabis, quid dicendum sit, si ebrius, & demens tempore sanæ mentis voluntatem habuerunt contrahendi sponsalia, aut matrimonium, eamque tempore ebrietatis, aut dementiæ exequantur. Posset enim aliquis existimare valida esse: quia baptismus eo tempore collatus, validus esset propter voluntatem præcedentem. Et fortius urget, quia non deficit deliberatio requisita ad peccatum mortale: homicidium enim tunc commissum si tempore, quo sui compotes erant, prævisum esset, culpa lethalis esset. Dicendum tamen est non sufficere eam voluntatem, nec est simile de baptismo, nam in matrim. & sponsalibus ipsi contrahentes sunt ministri, & actus ministri necessariò debet esse humanus: sicut si aliqui sui compos audivit confessionem, & factus insanus absolveret, nulla esset absolutio: & similiter si tunc baptizaret, quamvis ante id in animo haberet, irritus esset baptismus. Non obstat etiam mala prævisa imputari tunc ad culpam, tum quia bonum ex integra causa, malum autem ex singulari defectu, teste *D. Dionysio c. 4. de div. nom.* Unde cùm sponsalia, & matrimonium sint quoddam bonum, exigunt plenam libertatem, at peccatum cùm malum sit, satis est in sua causa sit volitum, tum præcipuè, quod cùm homo teneatur vitare homicidia, & alia peccata, eo ipso, quod sciens se in ebrietate illa admittere, & cùm possit, non curat ea vitare, indirectè, & virtute ea vult: at cùm non teneatur vitare sponsalia, & matrimonium, non censetur voluntas virtualis circa illa. Sic *Ledesm. 2. p. 4. q. 60. art. 3. Veracruz. 1. p. spec. a. 41. concl. 5. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 58. art. 3. dub. 1. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. de rubr. gloss. n. 208.*

21 Hinc infertur, ad sponsalia & matrimonium non sufficere voluntatem virtualem. Sic *Angles* in quodam simili docet *floribus 2. p. q. 1. de voto, a. 1. diff. 3. concl. 4.* ubi ait votum emissum ex simili deliberatione irritum esse: ac proinde idem diceret in sponsalibus, eadem enim deliberatio ad utrumque desideratur, ut dixi in hac disp. num. 5. & probat, quia si is, qui sciret, dum ebrius est, multa se emittere vota, & liberè inebriaretur, haberet virtualem deliberationem vovendi, & tamen vota essent nulla, sicut si sciret se perpetrare homicidium & inebriari vellet, virtute eligeret ea homicidia. Sed dicendum est sufficere virtualem voluntatem, qua sponsalia sunt volita in se, unde dispar est ratio de homicidio volito ab ebrio, quia tantum est volitum in sua causa prævisa, & quia (ut dixi num. præced.) homicidium tunc admissum censetur virtute volitum, non autem sponsalia, vel vota tunc emissa. Et iden *Navar. sum. Latina, & Hispan. c. 12. n. 27. Lud. Lop. 1. par. instr. c. 43. paulo post princ. Arag. 2. 2. q. 88. a. 1. fol. 966.* meritò docent ad voti valorem sufficere voluntatem, & deliberationem virtualem, qua in se ipso volitum est: quare idem dicerent in sponsalibus, & probatur: quis enim diceret, quod is, qui deliberate cœpit exequi eas cæremonias, quæ præcedere solent matrimonium, aut professionem, non sit verè professus: aut legitimo matrimonio conjunctus, ex eo, quod tempore professionis, aut matrimonii non habeat deliberationem, propter animi perturbationem, vel attentionem ad alia? sicut si simili voluntate facturus sacrum accedat, verè consecrabit ex voluntate virtuali, quamvis consecrationis tempore ad alia divagatus non attendat.

22 Tandem egregium dubium se offert, utrùm quisquam in omnibus ferè rebus possit esse rationis particeps, in una verò, aut altera ejusdem expers, atque ita capax sit contractus quoslibet, & matrimonium celebrandi, sacramenta percipiendi, & peccata confitendi? Videtur enim id fieri minimè posse; nam omnis nostra cognitio initium sumit à sensibus, authore philosopho, nihil enim in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, ergo viciata sensuum principe imaginativa, intellectus non poterit rectè ratiocinari, quod ad libertatem desideratur. Et confirm. ex doctrina *D. Th. 2. sent. d. 25. q. 1. a. 2. ad 7.* ubi dicit usum liberi arbitrii impediri per accidens, quia ad id usus rationis exigitur, & ad rationis usum imaginativa virtus, quæ per organi læsionem impeditur: ergo cum in quocumque demente necessariò saltem virtus imaginativa læsa esse debeat, impedietur usus rationis, & liberi arbitrii. 2. Probatur; quia omnis potentia eodem modo respicit omnia sua objecta, ut visus omnes colores, & si circa unum objectum vitiatur, eodem vitio quoad reliqua laborabit: ergo si ex imaginativæ læsione intellectus, quoad aliquod objectum deficit, perperam ratiocinando, deficiet quoad reliqua, & ita, vel in omnibus, vel in una re deliberabit. Tandem, quia alias daretur eundem hominem capacem esse merendi in una materia, & non in aliis. Quare *Victoria relectione ad quid teneatur homo veniens ad rationis usum, nu. 19.* tanquam probabilius sustinet non posse aliquem usum rationis habere in una materia, & non in aliis, dicitque maniacos, & phreneticos habere rationis usum circa omnem materiam, errare tamen circa aliquam, quasi naturaliter, & invincibiliter.

23 His tamen minimè obstantibus credo verius esse inveniri sæpè delirantes in aliqua speciali materia, ac proinde in illa rationis, liberi arbitrii, meriti, atque demeriti expertes, sed naturaliter brutorum instar imaginatione duci: in aliis verò ratione uti, & liberè operari, capacesque esse merendi, & demerendi, ac subinde posse fateri, alia sacramenta recipere, sponsalia, ac matrimonium celebrare. Cognoscemus autem hunc rationis usum in deliberantibus in aliqua materia, ex præsenti statu factis aliquibus interrogationibus, & perspecto an norint discernere inter bonum & malum: id enim indicium est mentis constantiæ, quod est bene se habere ad ea, quæ offeruntur, ut pulchre *Hippocr. l. 2. Aphoris. aphor. 33.* Probat etiam *l. His qui 12. in fi. ff. de tuto. & curat.* ibi, *non est novum quosdam, & si mentis suæ videbuntur ex sermonib. compotes esse*, ubi *Glos. v. Ex sermonib.* ait ex sermonibus alicujus convinci sit sanæ mentis, necne. Probatur hæc sent. tripliciter. 1. auctoritate, deinceps experientiis, demum ratione. Prob. ergo 1. auctoritate *Avicennæ l. 3. fen. 1. tract. 3. c. 2. in medio*, ubi hæc ait: *nos verò dicimus, quod quando apostema fit in parte anteriori, corrumpit imaginationem, cum ergo est illud, incipiunt colligere villos ex vestibus: quod si fit in medio, corrumpit cogitationem, & turbatur in eo, quod agit.* ecce qualiter concedit imaginativæ læsionem, & consequenter phrenesim, manente cogitatione, seu ratione illæsa. Idem docent *Gal. l. 4. de loc. malè affectis, c. 1. & c. 4. & l. de sympto. differentiis c. 3. Leon. Fusch* auctor alioquin reprobus *l. 1. de medendis morbis c. 29. statim in princ. Donat. Anton. l. de medendis humanis corp. malis c. 6.* ubi omnes hi docent esse phreneticos, qui ratione manente illæsa, imaginatione depravata moventur, idem docet *Aetius tetrabili 2. ser. 2. c. 2. init.* ubi hæc dicit, *aut enim imaginativa facultas solum læsa est, servatur autem ipsi ratiocinativa, & memoria: aut ratiocinativa solum læsa est, servatur autem imaginativa & memoria. aut etiam imaginativa læsa est, servatur autem memoria: Quib. igit. imaginatio læsa est, ii judicant quidem rectè, imaginantur a. perversa: quib. verò ratio solum læsa est, imaginantur quidem rectè, judicant autem non rectè: quib. autem memoria læsa est, nullius antea factorum meminerunt, imme neq; omnino rectè imaginantur, neque judicant.* Et ex Theologis, *Victoria relectione ad quid teneatur homo veniens ad usum rationis, n. 19.* sustinet tanquam probabile posse aliquos habere usum rationis in una materia, & non in aliis. Et multi Theologi doctrissimi è nostra Societ. Jesu, quos de hac re consului, sunt nostræ sententiæ. 2. Probatur experientiis, quibus tota philosophia naturalis, ex cujus principiis quæstio hæc decidenda est, innititur, autor est *Aristot. 1. met. c. 1.* Prima ergo experientia est, quam refert *Galen.* de Theophilo medico ægrotante *lib. de symptomatum differ. c. 3.* is enim cùm alioquin prudenter se gereret, & dissereret, atque eos, qui aderant exactè cognosceret, tibicines tamen quosdam arbitrabatur esse in angulo cubiculi, seque illos videre putabat, & assiduè clamans jubebat eos expelli, & quando convaluit, perfectè recitabat omnia verba, & gesta eorum, qui ipsum inviserant. Ecce qualiter imaginatione læsa, phrenesique occupata permanebat in rebus gerendis prudentia, & discursus ad disserendum, & omnium exacta cognitio, quæ omnia usus rationis manifesta indicia sunt. 2. experientia est, quam de semetipso refert *idem Galen. lib. 4. de locis male affectis, c. 1.* cùm enim ardenti febre laboraret, & festucas atri coloris eminere, & floccos similiter in vestibus esse putabat, quos auferre tentans, nihilque sub digitis eductum inveniens, accuratius, vehementiusque id efficere conabatur, audiens tamen amicos, qui tunc aderant, dicentes. Videtis hunc floccos evellere, & festucas colligere? statim intellexit, & cùm sic animo constaret, ut rationalis in eos facultas non vacillaret, rectè (inquit) dicitis ò amici, proinde, ne phrenesis me arripiat, auxilio estote. Ex quibus manifestè constat, neque in Theophilo, neque in Galeno rationem læsam esse, sed solam imaginationem: utramque experientiam refert *Idem Leon. Faschius l. 1. de med. morbis cap. 20.* statim in principio, ad hoc idem comprobandum. 3. experientia est, cujus ego sum testis oculatus: his proximè diebus novi pastorem quendam, qui de Trinitatis, & incarnationis mysterio interrogatus necessariam pro captu rationem reddebat, peccataque frequenter confitebatur, sensu etiam, & ratione præditus erat ad oves ducendas, ac pascendas, & de stipendio sui operis debito, paciscendum, & denique in omnibus ratione ducebatur, si hoc unum excipias, quod vehementer angebatur, ne ad habitum monachalem induendum cogeretur: precabatur autem, & enixè contendebat, ne chirographo aliquo sibi dato tutus redderetur, fore, ut nullo tempore ad id compelleretur: illoque sibi tradito mirum in modum lætabatur. Choreas ducebat, & quicquid sibi injungebatur, libentissimè executioni mandabat: quod evidens signum est solam imaginativam, quoad eam materiam, læsam esse. Tandem probatur ratione, supposito triplici principio apud philosophos certo. I. est, deliris causa est humor, aut vapor fer ventissimus in cerebri substantiam, in ejusque ventriculos effusus, cujus impulsu mens in falsa quædam, & fictitia traducitur. Quod inter alios bene explicat *Fernelius l. 6. de part. morbis cap. 2.* II. principium est, maximam esse imaginativæ facultatis virtutem

ad al-

ad alterandum corpus, exciendosque humores: cujus effectus mira aliqua refert *Abulens. c. 30. Gen. q. 9. fine*, ex D. Hieronymo, unde ex hujus facultatis virtute delirium potest provenire, experientia ipsa teste: vidimus enim non paucos ex vehementi aliqua imaginatione delirasse. III. principium est, effectus, qui ex imaginativa proficiscuntur, sunt in duplici differentia; quidam ita ab imaginativa procedunt, ut postea permaneant, eo quod alias causas conservantes habeant: alii vero pendent ab actu imaginativæ in fieri, & conservari, quia carent aliis causis, à quibus conserventur: ut humor melancholicus ex rei tristis imaginatione consurgens manet cessante actu imaginativæ: alteratio autem ex rei turpis meditatione, ea finita cessat. Idem cernimus in delirio, aliud enim est, quod perpetuò durat, eo quod idem humor calidissimus tenaciter occupat cerebri partes, habetque sufficientes sui conservationis causas: aliud verò est, quod brevi finitur, eo quod vapor, ex quo provenit, debilior fit. His ergo suppositis probatur nostra sent. sic, delirium prævenire potest ex vehementi aliqua imaginatione, ita ut pro illa dependeat in fieri, & conservari, ergo contingere potest aliquem hominem dum considerat aliquod objectum, delirare, licèt dum aliqua percipit, non deliret, sed deliberatione utatur. Nec obstat principium, quod urget oppositum sentientes, nimirum libertatem indivisibilem esse, nec percipi posse, qua ratione circa aliqua objecta integra perseveret, circa alia verò omnino lædatur. Hi enim si universim loquantur, certum est falsum illos assumere. In primis enim actus primò primi in nobis sunt necessarii, actus verò secundi sunt liberi, sive sint circa diversa objecta, sive circa idem; deinde in Christo Domino reperti sunt aliqui actus voluntatis omnino necessarii, hujusmodi erat amor Dei procedens ex visione beatifica, & alii perfectè liberi, ut obedientiæ, quo mortem subiit: immò circa idemmet objectum habuit actus & necessarios, & liberos, nam actus amoris Dei, qui necessariò sequebatur ex visione beata, necessarius erat: qui verò ex scientia infusa, liber. Ut docent *Duran. 3. d. 18. q. 2. Palud. ibi. qu. 2. a. 2. Capreolus 1. d. 1. qu. 3. circa fin. ad argu. cont. 4. conc. Ferrara l. 3. cont. gentes cap. 62. ad fin. Soto l. 3. de nat. & grat. cap. 7.* quinimo circa idem omnino objectum, ut circa proximum cognitum per eandem visionem beatam, in Christo, & beatis est duplex actus amoris, alter necessarius, alter verò liber: ut tenet *Suarez 3. p. qu. 19. a. 3. disp. 39. sect. 2. in 3. sent.* Nulli ergo mirum esse debet, si asseramus in aliquo homine posse dari actus necessarios, & liberos circa objecta diversa, & cognita mediis cognitionibus valde diversis, cujusmodi sunt cognitio elicita media specie aliquo humore vitiata, & cognitio alterius objecti elicita media alia specie illæsa, & perfecta.

24 *Ad 1. arg. & confirm.* fateor discursum circa illud objectum ab imaginativa vitiata repræsentatum errare, at circa alia, erga quæ imaginativa illæsa est, non errat. Ad 2. Quamvis ex ratione sua eodem modo respiciat potentia omnia objecta, si illa eodem modo se habeant, ceterum per accidens provenire potest, ut aliter versetur circa illud objectum, ac circa alia: ut explicatum est. Ad 3. Admitto quod infert, id tamen non est inconveniens, ut explicui.

DISPUTATIO IX.

An sufficiat ad sponsalia promissio externa ficta, qua uterque, vel alteruter contrahens, caret animo verè promittendi, aut se obligandi, saltem si juramento stabiliatur: vel quando de promissione, aut de intentione se obligandi, est dubium.

SUMMARIUM.

Quotupliciter contingat non habere animum se obligandi. n. 1.
Qua certa sint, & quæ in dubium vertantur. 2.
Quando deficit animus promittendi, an sit culpa lethalis, & obliget, num. 3. & ibi, an sufficiat, ut hic fictè consentiens posteà consentiat internè.
Quid quando animus promittendi, non tamen se obligandi. 1. opinio, esse sponsalia, & esse votum simili intentione emissum. 4.
Opinio verior, nec esse sponsalia, nec votum. 5.
Quid si velit se obligare ad solum veniale, vel ad pœnam in sponsalibus, & voto. 6.
Solvuntur argumenta, & explicantur l. 1. §. 1. ff. Si usufruct. pet. & illud brocardicum, Qui vult antecedens, vult & consequens. n. 7.
Post n. 7. invenies alia summaria.

1 Dupliciter contingere potest non habere animum se obligandi. 1. positivè, ut si promittens actum positivum habeat, quo obligari nolit. 2. negativè: ut si nec habeat voluntatem se obligandi, nec contrariam. Et hoc rursus bifariam evenit. 1. quando explicitè eam voluntatem se obligandi non habuit, implicitè tamen, & virtute id voluit. Ut quando quis est conscius naturæ promissionis, & obligationis ex illa consurgentis, nec habuit intentionem contrariam. 2. modo, quando nec implicitè, nec explicitè habuit intentionem se obligandi, nec etiam contrariam: ut si promittens ignarus sit naturæ promissionis, & obligationis, qua ligat.

2 Certum igitur est, si promittentes animum se obligandi habeant, non tamen implendi, esse vera sponsalia, obligareque: quia pessima non implendi intentio rem promissam non eximit ab obligatione, quæ ex ipsa promissione animo se obligandi emissa, naturaliter consurgit. Similiter est certum, si promittens se habuit negativè primo modo dicto, quia explicitè non habuit animum se obligandi, habuit tamen implicitè, & virtute, eo quod dum promisit, conscius erat promissionis naturæ, licèt hujus non meminerit, tunc manere obligatum. Quia ex voto naturaliter manet obligatio, & ex quacumque promissione: quare intendens promittere, nec apponens explicitè intentionem contrariam, censetur intendere se obligare. Qui enim vult antecedens, censetur velle consequens, quod ex illo naturaliter infertur *l. 1. §. 1. ff. si usuf. petatur*. Et ita in omni promissione tenet *Fortun. c. 1. de pact. nu. 30.* & in alio simili, nempe in voto, (utraque enim obligatio ex promittentis spontanea voluntate oritur) docent *Aragon. 2. 2. q. 88. a. 1. f. 969. col. 2. Manuel 2. tom. sum. c. 82. nu. 7.* & nullum reperi in hoc discrepantem. Quare tunc erunt vera sponsalia. Idem dicendum est, quando tempore, quo fides data est, adfuit vera se obligandi intentio, quamvis statim fide data promittens haberet animum se non obligandi. Quia jam obligatio ex promissione orta fuerat. Item certum est, quando promittens habuit se negativè secundo modo, quia nec explicitè, nec implicitè habuit voluntatem se obligandi, nec contrariam: ut quia naturam promissionis, & obligationem ex ea consurgere prorsus ignorabat, vel existimabat non obligare, nec manere obligatum. Quia obligatio promissionis consurgit ex spontanea promittentis voluntate, sed in hoc casu omnino involuntaria est, ut cùm nihil magis voluntati sit contrarium, quàm ignorantia, & error. *l. Si per errorem. ff. de jurisd. omn. judic.* Item, quia ignorantia, & error circa substantiam rei promissæ irritat obligationem, eo quod voluntatem auferat, at multò magis pertinet ad promissionis naturam virtus obligandi: ergo hujus virtutis ignorantia voluntatem, & obligationem aufert. Præterea, quia in hoc casu verè non vult promittere, cùm per hanc vocem Promitto, non intelligat promissionem & obligationem oriri. Tandem, quia *l. 3. ff. de act. & oblig.* expressè traditur neminem se obligare nisi animum se obligandi habeat. & ita loquens de sponsalibus, tenet *Pet. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 1. dub. 2.* & in voto docet *Arag. de a. 1. f. 970. col. 1. Manuel d. c. 92. n. 8.* indeque uterque infert, ignorantes invincibiliter castitatis votum annecti ordini sacro, non teneri ex vi voti ad castitatem defectu voluntatis: sicut de infante ad ordinem sacrum promoto fatentur omnes. Intelligendum tamen est, nisi ignorans promissionis naturam, velit ea intentione promittere, qua cæteri promittunt: tunc enim implicitè, & virtute obligari vult. Tota igitur difficultas est, quando promittens habuit promittendi animum, & positivè habuit animum se non obligandi. Et de hujusmodi promissionis fictæ obligatione bifariam disputari potest. 1. an obliget ex vi promissionis, & sponsalium. 2. an saltem obliget ratione fraudis ad resarciendam injuriam illatam. Et in priori casu est disputatio præsens: in posteriori verò disput. sequenti erit sermo. Triplex igitur dubium in præsentiarum agitandum est. 1. An promissio ficta animo promittendi facta, & expressio non se obligandi, constituat sponsalia, ex vique promissionis obliget. 2. Quid si juramento stabiliatur. 3. Quid si dubitatur de promissione, aut de animo se obligandi.

3 Dubium I. Quando promissio fit animo promittendi, non tamen se obligandi, an obliget. Et quidem si omnino promissio ficta sit ore tenus solum, quia deficit animus promittendi, manifestum est, nec esse sponsalia, nec ex vi promissionis obligare, quia verè non est promissio, sed promissionis fictio. Erit autem difficultas, an si post consentiat internè, sint vera sponsalia. De qua l. 2. disp. 32. n. 9. usque ad 13. Est tamen culpa lethalis, quia est mendacium perniciosum: in quolibet enim contractu utrimque obligatorio, qualis est sponsalium, lex justitiæ præscribit, ut uterque verè contrahat. Sic *Cajet. verb. Sponsalia & ibi Armilla num. 14. Navar. sum. c. 22. n. 27. Veracruz* dicens ab omnibus receptum esse, *3. p. Spec. a. 29. conc. 1. Barth. à Ledes. de matr. dub. 14.* Quod tamen tripliciter limitandum censeo. 1. nisi eo pacto fides daretur, ut alter facilè colligere posset jocosè dari, nec inde damnum aliud sequeretur. 2. nisi promissio fit ex altera tantum parte, & non mutua, nec inde detrimentum aliud redundat: quia cùm tunc contractus non sit, minimè est mendacium perniciosum. 3. nisi gravis necessitas urgeat ad sic fictè promittendum, ut ob vitandum magnum scandalum. Nam (ut disp. 12. num. 2. dicemus) in hoc eventu non est mortale fictè contrahere matrimonium, nedum sponsalia: & ibi disputabimus, an sit veniale: & cùm fictè contrahere sponsalia sit minus grave quàm fictum matrimonium, minor causa desiderabitur.

4 In eo igitur difficultas versatur, quando promissio fit animo promittendi, non tamen se obligandi, an sint vera sponsalia, & ex vi promissionis obliget. Duplex est sent. I. esse vera sponsalia, & obligare. Prob. obligatio est naturalis effectus promissionis, sicut ignis calefacere, ergo sicut posito igne, velit, nolit apponens, calefactio sequetur, ita posita promissione, animoq; promittendi, statim consurget obligatio. Et confirm. quia qui vult antecedens, vult necessariò consequens. *l. 1. §. 1. ff. si usufru. peta.* ibi, *& ideo si ususfructus legetur, necesse est tamen, ut sequatur eum aditus*, & latè *Everardus loco à concessione antecedentis ad concessionem consequentis*. Sed obligatio consequitur promissionem: ergo, qui vult promissionem, necessariò vult obligationem. 2. Quia aliàs esset in promittentis potestate, velle se ad mortale, vel veniale astringere. 3. Quia dans formam subinde dat consequentia formam, ergo apponens promissionem, subinde apponit obligationem, quæ ipsam conse-

consequitur. Et ita in sponsalibus docet *Petr. de Ledesm. de matri. q 43. a. 1. dub. 2.* & in alio simili, nempe in voto docet *Soto lib. 7. de just. q. 2. a. 2. vers. Tertio eodemque modo Lud. Lop.* dicens idem docuisse *Peña 1. p. instru. cap. 41. §. Secundum Sotum, & c. 43. §. Quamvis votum, Manuel 2. tom. sum c 99. nu. 7. Arag. 2. 2. q. 88. a. 1. f. 969. §. Contraria tamen, Gutier. l. 2. q. can. c. 22. n. 31.*

5 II. Sentent. verior affirmat, nec esse sponsalia, nec ex vi promissionis obligare. Prob. ex *c. fi. de cond. appos.* ubi conditio contraria substantiæ matrimonii ipsum annullat, licèt verba, & intentio essent contrahendi: ergo cùm de natura promissionis, & sponsalium sit animus se obligandi, ubi contrarius animus adfuerit, nulla erunt. Et confirm. quia quamvis intentio contraria matrimonio mente retineatur, ipsum annullat: ut si animus sit ducendi uxorem ad tempus: sicut dicemus l. 2. disp. 29. nu. 11. 2. Prob. quia omnis obligatio, quæ non est ex lege, oritur ex privata hominis voluntate: ergo ubi deest se obligandi voluntas, deficit obligatio. Dices, sponsalia ex hominis volontate consistere, iis tamen contractis obligatio est ex jure divino, & naturali: hoc tamen non obstat, quia lex divina, & naturalis non obligat circa rem spontaneam, nisi supposita voluntate hominis obligationem sibi imponentis, ergo ubi defuit animus se obligandi, deest obligatio. Tandem, quia obligatio promissionis consurgit ex lege privata, quam promittens sibi imponit, nulla autem lex obligat, nisi legislator obligare intendat. Quare hanc sent. tuetur *Enriquez. l. 11. de matr. cap. 13. nu. 2.* & in alio simili, scilicet in voto, docent *Ricar 4. d. 38 a. 3. q. 2. ad 2. D. Bon. ibi a. 1. q. 1. n. 13. & 3. d. 39. a. 3. qu. 1. n. 46. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. initio, Ang. ver. Pactum, num 4. & Votum. 1. n. 7. Syl. verb. Metus, qu. 8. & verb. Pactum, qu. 4. ubi Arm. n. 2. & verb. Juramentum, n. 14. Tabiena ver. Pactum, qu. 2. Molina C. de rest. q. 23. §. His non obstantibus, Nav. sum. c. 12. n. 38. Vig. l. inst. c. 5. §. 5. v. 14. Pal. 4. d. 29. disp. 1. f. 665. col. 1.*

6 Dubitabis tamen, quid si adfuit animus obligandi se solùm ad veniale, an sint vera sponsalia. Quidam censent in alio simul, ut in voto, non esse in potestate voventis obligare se ad culpam mortalem, vel venialem, vel ex objecti magnitudine id pensandum esse, quia quamvis obligatio voti, & promissionis, quoad exercitium pendeat ex voventis intentione, quantitas tamen obligationis sumitur ex natura rei, juxta materiæ qualitatem. Sic *Soto l. 7. de just. q. 2. a. 1. vers. Per hæc ad id. Corduba sum q. 188. punct. 1.* Sed dicendum est quamvis in materia levi non sit in voventis potestate obligare se ad mortalia, quia talis voluntas ut fatua, & irrationabilis non acceptatur à Deo, cùm & præcepta, & leges superiorem non possint ad mortale in re levi obligare, ut bene probat *Castro l. 1. de lege pœnali. c. 5. docu. 2.* & in voto docent *Soto, & Corduba proximè citati*, idem *Soto l. 8. de just. q. 1. a. 7. dub. 1.* Cæterùm in quacunque materia gravi potest se ad solam venialem culpam obligare, quia promissio est lex privata, quam promittens sibi imponit; at legislator potest sub veniali velle obligare in materia gravi. Item quia si potest se ad nullam culpam astringere, ut dixi n. 5. à fortiori poterit ad solam venialem. Hoc colligitur ex *Enriquez. l. 5. de pœn. c. 21. nu. 5.* ubi dicit posse voventem ad solam pœnam se obligare. Unde credo posse similiter in sponsalibus velle se ad solam venialem culpam astringere, & esse vera sponsalia, sicut esset verum votum, quo se ad veniale obligaret, quia jam est vera promissio, cùm adsit animus promittendi, & se obligendi, nec est de essentia, ut obliget ad mortale: si verò solùm esset animus se ad pœnam astringendi, credo non esse votum, nisi tantùm circa pœnam; esset enim perinde, ac si vovens diceret, Promitto mille aureos pauperibus, si lusero: obligatio enim solum in pœnam cadit: & eodem modo si per sponsalia esset animus se ad solam pœnam obligandi, nec essent sponsalia, nec promissio: quia omnimoda obligatione destituuntur, cùm in illis promissio pœnæ minimè valeat, *c. Gemma, de sponsalibus.*

7 Ad 1. argum. distinguo antecedens, quando promissio vera est, fateor: secus quando non est vera, ut contingit, quando deficit animus se obligandi: cùm enim adiiciatur conditio naturæ promissionis contraria, deficit veritas promissionis. Ad confir. dico volentem efficaciter antecedens, velle consequens, at adiiciens animum non se obligandi, minimè vult efficaciter promittere, sed fictè, & ore tenus. Ad 2. fateor id sequi, non tamen esse inconveniens, ut dixi n. 6. Ad 3. concedo antecedens de veram formam dante, qui autem promittit absque animo se obligandi, veram promissionis formam a promittentis mente pendentem, aufert: & tantum est apparens, & ficta promissio.

S U M M A R I U M.

An si promissio facta animo promittendi, non tamen se obligandi juramento firmetur, obliget. 1. opinio obligare, n. 8.
2. Verior, non obligare. 9.
Solvuntur argumenta, & explicatur c. Quacumque 22. q. 5. n. 10.
Post num. 10. invenies alia summaria.

8 Dubium II. An si promissio matrim. juramento stabiliatur, obliget, utraque sponsalia constituat, quando adest animus jurandi, & expressus non se obligandi: nam quando deest etiam animus jurandi, fatentur omnes, nec vi juramenti obligare: sicut diximus n. 5. de promissione. Aliqui censent obligare. Probatur ex doctrinæ, quam tradunt *Angel. Juramentum 4. initio. Sylv. Juramentum 3. q. 2.* ubi docent aliter contrahi obligationem in voto, quàm in juramento: in illo enim contrahitur per intentionem, in hoc vero per deliberatam verborum attestationem. 2. Prob. ex *D. Isidoro*, & habetur *c. Quacumque 22. q. 5.* ibi, *quacumque arte verborum quis jurat: Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.* Sic videntur tenere *Hostien. c. Ad audientiam, super verb. Resignavit, de his, quæ vi, & ibi Joan. Andr. nu. 8.* ubi ajunt licèt promissio non obliget absque animo se obligandi, at in juramento aliud statuere Ecclesiam: sed eos intelligit *Imola ibi n. 5.* ut sentiant in conscientia id juramentum non obligare, sed tantum in foro Ecclesiæ, eo quod non credit asserenti se caruisse animo se obligandi. Sed expressè hanc sent. tenent *Cajet. 2. 2. qu. 89. a. 7. ad. 4. Soto l. 8. de just. q. 1. a. 7. ad 4. vers. At verò profectò. Covar. de pact. 2. p. §. 5. n. 2. Gutier l. 2. quæst. canonic. c. 52. n. 31. Ludovic. Lopez. 1 part. instruct. cap. 42. §. Secundum Sotum. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 192. n. 4. & 2. tom. c. 92. num. 7. Aragon. 2. 2. q. 89. a. 7. §. Quarta concl. f. 1081. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 13. num. 2. in commento, lit. Z.* quamvis in voto teneat contrarium, & hoc dicit tutius *Tabiena verb. Jurare, qu. 11.* Unde juxta hanc sententiam dicendum est vera esse sponsalia.

9 Verius tamen est non obligare ex vi juramenti, aut promissionis, nec esse sponsalia: probatur iisdem rationibus quibus nu. 5. id probavimus de promissione. utraque enim obligatio procedit ex spontanea hominis voluntate sibi legem imponentis, nec commoda discriminis ratio inter utramque obligationem designari potest. Item ex *D. Greg. l. 26 mor. c. 7.* & habetur *c. Humanæ, 22. qu. 5.* ubi ait, humanas aures talia verba nostra judicare, qualia foris sonant, Deum autem qualia ex intimis proferuntur. Quare hanc sent. videtur expressè tenere *D. Th. 3. d. 39. qu. 1. a. 3. quæstiunc. 3.* ubi dicit juramentum ex ipsa juramenti, ut juramentum est, ratione non obligare, nisi juxta jurantis intentionem: & tenet *D. Bonav. 3. d. 39. a. 3. qu. 1. nu. 46. & ibi Ricar. art. 2. qu. 1. Gabr. ibi q. 1. a. 2. concl. 4. D. Anton. 2. par. t. 10. cap. 6. vers. Quintus casus, fine. Molina C. de confessione, qu. de Dispens. in revelanda confess. ad 2. Palatius 4. d. 29. disp. 1. f. 665. col. 1. Philiarc. de offi. Sacerd. tom. 1. p. 2. l. 3. c. 16 §. Sed dubium est.* Et ex juris peritis *Ant. c. Si vero, de jurejur. num. 5.* ubi *Abbas num. 9. Alex. de Nevo nu. 38. Fel. nu. 8. vers. Et declara. Imol. nu. 7. Fort. de ult. fine, illat. 22. n. 477. & seq. Rosella verb. Jurare, n. 19. Angel. Juramentum 5. n. 8. 10. 32. Sylv. Juramentum, 4. q. 7. 17. 19. Armilla verb. Juramentum n. 14. Seraphin. de privil. juram. privil. 110. n. 10. Gutier. de juram. 1. p. c. 57. n. 20.*

10 Ad 1. argumentum ex propositis n. 8. respondeo negando eam doctrinam, ut bene eam impugnat *Molina C. de restit. qu. 23. §. His non obstantibus.* Sed dicendum est, utramque obligationem pendere ex intentione promittentis, vel jurantis. Ad *cap. Quacumque arte*, dico intelligi, dum quis jurat animo se obligandi, non tamen implendi, vel quando jurat assertoriè rogatus à judice, contra mentem petentis juramentum.

S U M M A R I U M.

An in dubio utrùm quis promiserit matrim. homini, vel emiserit votum, teneatur, & quid quando id opinatur. n. 11.
An in dubio animi se obligandi in matrimonii promissione, & voto, teneatur 1. opinio, non teneri. 12.
Verior opinio, teneri. n. 13. & ibi quilibet præsumitur dicere, quod mente habet.
Quid in dubio usus rationis, dum promissio matrimonii, vel votum fit. nu. 12. & 14.
Solvuntur argumenta, & explicatur c. 1. De his quæ vi. n. 14.

11 Dubium III. Utrùm dubitans num sponsalia contraxerit, vel animum se obligandi habuerit, teneatur. Et in priori casu dum dubium est de promissione, videtur teneri: nam dubitans de voto a se emisso, tenetur implere, ut docet *Corduba sum. q. 147.* Item quia quamvis in dubio potior sit possidentis conditio, *reg. jur. In pari. 65. de reg. jur. in 6. & reg. In pari. 170. ff. eodem tit.* exigitur tamen, ut possessionem illam juvet bona fides possidentis, ut dicemus libro 2. disp. 41. n. 24. quæ per dubium excluditur. Cæterùm dicendum est, si sufficienti adhibita diligentia adhuc manet dubius, utrùm matrimonium promiserit, minimè teneri: & idem est si dubitat de voto à se emisso. Probatur, quia in dubio melior est possidentis conditio, non tantum in materia justitiæ, sed in quacumque alia, ut dicemus lib. 2. disput. 41. num. 32. Sed in hoc dubio voluntas possidet suam libertatem, cùm de vinculo contracto dubitetur, ergo in hoc dubio pro libertate judicandum est. Item, quia hoc in sponsalium favorem cedit, magnam enim exigunt libertatem, *c. Gemma, de sponsalibus.* cedit etiam in voti favorem, cùm enim sit opus religionis, libertatem, ac spontaneam voluntatem petit. Item quia ubi tractatur de obligatione contrahenda, stricta interpretatio facienda est *c. 1. de jurejur. in 6. l. Quicquid astringendæ, ff. de verb. oblig.* qua ratione ductus *Abb. c. Cum clerici. fine, de verb. significat.* ait juramentum generale præstitum restringendum esse quantum fieri potest, ut minus obliget juramentum. Nec obstat requiri bonam fidem possidentis, quia ante hoc dubium bona fide possidebatur libertas, nec dubium superveniens, quod sollicita diligentia vinci nequit, tollit bonam fidem, ut bene probat *Covar. reg. possessor. 2. p. §. 7. n. 4. Sarmien. 2. select. c. 10. nu. 5.* cum aliis, quos referunt. Quare in voto hoc videtur sentire *glos. c. Ex parte de censibus, proximè ante verb. Ex parte*, ubi ait in dubiis licere sequi quod libuerit, & videtur loqui de voto, de quo textus ille agit.

Et ex-

ie expresse de voto hoc sentiunt *Soto l.7. de just. qu.3. a.2. docum. 2. vers. Sed est hic. Molina l.1. sum. c.14. §.7. f.90. Capua l.2. decis. c.31. fine, Manuel 2.10. sum. c.99. n.5. Enriquez l.11. de matr. c.11. nu.5. & l.8. de Euchar. c.45. n.3. in comm. lit. P. Lud. Lop. 1 part. instruct. c.45. §. Dubitans de voto* : quare idem dicent hi Doctores de dubitante an promiserit matrimonium : cùm eadem prorsus ratio sit. Dixi consultò non teneri, quando dubitat, si enim opinetur se vovisse, ita ut oppositum non opinetur probabiliter, tenetur quidem, quia habet assensum : si autem pro utraque parte opinionem probabilem haberet, liceret quamcumque amplecti.

12 In posteriori autem casu, ubi aliquis est certus de promissione matrimonii, aut voto, dubitat autem de animo se obligandi, vel an sciret obligare: posset aliquis existimare non teneri. 1. quia in dubio non præsumitur animus se obligandi in juramento metu extorto, ut docent *Hostiens. c. Ad audientiam, super verb. Resignavit, de his quæ vi, & ibi Jo. And. n.8. Abb. c. Si verò de jurej. n.19. D. Ant. 2. p.2. 10. c.6. §. Quintus casus Rosella verb. Jurare. nu.19. Sylv. Juramentum 4. qu.7. dict. 4. Seraphin. de privileg. juramen. privil. 110. num.16.* Quare *Angel. Juramentum 5. nu. 10.* ait in hoc dubio non obligare juramentum. 2. Quia perinde videtur dubitare de animo se obligandi, ac dubitare de ipsa promissione, quia deficienti animo non est promissio. 3. Quia in hoc dubio videtur prævalere possessio libertatis, qua voluntas gaudet. 4. Ex doctrina, quam tradunt *Sotus l.7. de just. q.3. a.2. document. 2. vers. Sed est hic, Capua l.2. decis. c.31. fin. Beja casu 49. in sua sum. f.233 Vegal. 4. sum. casu 417.* ubi dicunt dubitantem puerum de rationis usu dum vovit, minimè teneri, nec sufficere quamcumque opinionem usus rationis, sed exigi rem esse adeò certam, ut nulla, aut tenuissima sit apud viros prudentes dubitatio. Tandem probatur ex *c.1. de his quæ vi ad finem*, ibi, *Si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse*. Ex quo textu constat, mulierem habitum dimittentem professione jam emissa, cogendam esse ad religionem, si monasterium probaverit sponte professam esse, ergo in dubio an valuerit professio, possessio est pro voluntatis libertate : alias non monasterium, sed ipsa teneretur probare metum.

13 Dicendum tamen est in hoc dubio teneri. Prob. 1. quia verba exterius prolata sunt naturaliter signa intentionis, & nullus præsumitur dicere, quod in corde non habet : ut latè probo l.3. disput. 15. n.9. quod adeo verum est, ut etiam in juramento metu extorto, ubi vehemens conjectura defectus animi se obligandi propter metum, concurrit, verissimum sit præsumi animum se obligandi, ut delicti præsumptio vitetur, ut docet *Alex. de Nevo cap. Si verò, de jurejur. n.42. Imola c. Ad audientiam, de his quæ vi num.5. Covar.* appellans oppositum manifestum errorem, *4. decret. 2. p. c.3. §.5 nu.3.* ergo ubi constat de promissione, dubitatur autem de animo se obligandi, præsumptio, & possessio est pro animo se obligandi verbis promissionis id significantibus. 2. Quia promissionem consequitur naturaliter obligatio, nisi expressè apponatur negatio contraria, ergo dum de promissione constat, & dubitatur de contrario animo, præsumptio, & possessio est pro obligatione, & confirm. ex doctrina *Soti l.8. de just. q.1. a.7. ad 4. col.25. ante vers. Ex secundo autem* ubi hæc ait, *Quæcumque actio exterior deliberata secum natura sua affert agendi intentionem, & ideò nisi per formalem negationem mentis excludatur, semper intelligitur unà concurrere cum actione* ergo in dubio ea intentio præsumitur, & pro ea est possessio. Nam qualitas, quæ à natura inest, semper inesse præsumitur, ut probat *Menoch. de præsump. l.1. q.14. a.3.* Et amplius confirmatur, quia hujus possessionis signum est, statim ac aliquis ait se jurasse, vel promisisse, non rogatur an habuerit animum se obligandi, quasi is animus præsumatur. 3. Potest probari ex dictis disp. præced. nu. 10. ubi idem probavimus in dubio an promittens habuerit debitam deliberationem. 4. Quia *D. Th. 2.2. qu.89. a.9. ad.3.* supponere videtur, quando est dubia juramenti obligatio, eo quod de materia dubitatur, sit licita necne, obligare, ait enim posse tunc Episcopum dispensare : ergo idem dicendum est, quando est dubium de animo se obligandi : quia perinde irritum est juramentum defectu debitæ materiæ, ac defectu hujus animi. 5. Quia quando dubium est an juramentum obliget, non potest aliquis propria auctoritate contravenire : ut docent *Sylv. Juramentum 5. qu.1. Angel. Juramentum 6. n.1. Tabiena verb. Jurare q.10. Corta*, quem refert & sequitur *Gratian. reg. 269. n.9. Gut. de juram. 1. p. c.72. nu.6.* ergo in dubio possessio est pro juramenti obligatione : & consequenter idem erit de qualibet alia promissione, cùm pariter ad omnes, ac ad juramentum exigatur animus se obligandi : ut dixi nu. 9. 6. Quia probato facto præsumitur intervenisse omnia ad factum requisita, ut docet *Panorm. c.1. de his quæ vi. nu.9. per c. In præsentia, de probat.* ubi probata professione præsumitur, profitentem habuisse legitimam ætatem, & neganti incumbit probatio, ergo cùm constet de promissione, præsumitur in dubio animus se obligandi, ad ejus valorem requisitus. Tandem, quia forus externus cognita hujus dubii veritate sententiam feret in promissionis favorem, pro qua est præsumptio, ergo idem in foro conscientiæ sentiendum est : uterque enim forus, ubi externus falsæ præsumptioni non innititur, idem judicat : ut probavi disp. 5. n. 20. Et pro hac sententia sunt *Felin. cap. Si vero, de jurej. n.8. vers. 4.* declarat *Gutier. de juram. 1. p. c.57. n.20.* ubi docent juramentum coactum in dubio animi se obligandi, servandum esse : & *Nav. l.3. consilior. in 1. edit. c.34. de voto, cons.4. fin.* ubi ait voventem castitatem, simulque religionem, incertum tamen de intentione, an absoluta, an potius casu, quo ingrederetur religionem, teneri, dum dubitat de intentione, reputare se obligatum ad castitatem, licèt non admittatur ad religionem, quia est certus de voto, dubius tamen de intentione, & *Corduba sum. q.137.* ubi ait in dubio an votum obliget esse necessariò petendam dispensationem, & *D. Anton. 2. p. t.11. c.2. initio, vers. Nota 6.* ait tutius esse implere in dubio animi se obligandi.

14 Ad 1. argum. ex propositis num. 12. dico eos Doctores agere de juramento coacto, in quo coactio præbet vehementem ficti consensus conjecturam: & adhuc in illo reprobavimus eam doctrinam nu. 13. Ad 2. Negatur antecedens, quia dum omnino dubitatur de promissione, nulla est ex parte promissionis possessio, sed tota se tenet ex parte libertatis. quando autem promissio est certa, & dubius animus, tunc possessio, & præsumptio est ea parte promissionis. Ad 3. Nego in eo casu esse possessionem ex parte libertatis. Ad 4. Neganda est ea doctrina, & sic distinguendum, si emittens votum, septennium expleverit, cùm jam jus præsumat usum rationis, is in dubio præsumendus est : secus ante septennium, in quo casu nisi expressè constet de rationis usu nec votum, nec sponsalia obligabunt, ut latius dicemus disp. 19. nu. 10. Ad ultimum desumptum ex *cap. 1. de his quæ vi*, varios affert intellectus *gloss. ibi verb. Mortis, Anton. num. 19. Panormit. num. 9. Imol. num. 16. Anton.* igitur intelligit ex eo textu non constare, cui onus probandi incumbat, nam impersonaliter loquitur ; sed bene reprobat *Imol. nu. 16. vers. Sed certè*, quia textus probandum dicit, fœminam sponte professam esse, hoc autem monasterio incumbebat probare, erat enim contra fœminæ intentionem. 2. respondent *gloss. & Panorm.* tam fœminæ, quàm monasterio incumbere probandi onus, illi timorem mortis incussum, huic vero professionem à muliere emissam. Sed nec placet hæc solutio, quia apertè opponitur textui ibi, *si legitimè probatum fuerit non timore mortis religionem intrasse*, ubi manifestè loquitur de probatione facienda a monasterio, contrarium enim probatura erat mulier, ut intentum assequeretur. Unde eligenda est alia solutio *glossæ, & Panor. ibid.* monasterium debere probare non intervenisse metum, non quasi positivè id probare debeat : sed fœminam probaturam metum, & eo ipso, quod non probet, censetur monasterium suam probasse intentionem. Et tandem melius responderi potest, re vera monasterium probaturum non intervenisse metum, quia ex parte fœminæ erat possessio, & præsumptio juris per metum professam esse, ex eo quod erat conjugata, viroque spoliata fuit, & in favorem spolii præsumitur consensus metu extortus : ut constat ex *c.2. de restit. spoliat* ibi, *quia non est verisimile, quod sponte juri suo renunciaverit, quæ renunciat spoliata*.

DISPUTATIO X.

Utrùm ficta matrimonii promissio, esto non obliget, ut sponsalia, vel promissio, constringat tamen ad standum promissis ratione fraudis, & injuriæ illatæ fictè promittendo?

SUMMARIUM.

Quando promissio ficta est gratuita, an obliget, & in quo versetur difficultas, & quot sint difficultates tractandæ. n.1.
Quid, quando sub ea spe virginem defloravit. 1. opinio, non teneri. 2.
2. Opinio, verior, teneri. 3.
Quid si non fuit promissio mutua, & deflorata est fœmina. 4.
Quid si conditione dispares sint. 5.
Qualis debeat esse hæc disparitas. 6.
Quid si ex promittendi modo fœmina potuit fraudem percipere. 7.
Quid si in his casibus juramentum intercedat. 8.
Quid si sequatur scandalum. 9.
Quid si malus exitus speretur. 10.
Quid si vir decipiatur credens fœminam esse virginem, vel in alia qualitate. n.11. & an tunc teneatur restituere.
Quid si ubi dolum novit, carnaliter cognoscit fœminam. 12.
Quid si fœmina deflorata postea cum alio fornicetur, vel aliquid ei superveniat, ob quod sponsalia possent dissolvi, & an tunc teneatur vir restituere, si ipsam non ducat. 13.
Quid si tantùm tactus, & oscula interveniant fide data de matrim. 14.
Quid si nolit fœmina, aut parentes ejus, aut fidem dans aliam duxit, vel ad sacros ordines promotus est. 15.
Quid si deflorans duxit aliam, an viduus effectus teneatur defloratam ducere, remissivè. 16.
Solvuntur argum. n.17. & post n.17. invenies eatenùs summaria.

1 CUm (ut diximus disp. 5. nu. 11.) promissio matrimonii dupliciter fiat, aut merè gratis, quando ex altera parte tantùm fit; aut per modum contractus, dum mutua est : quando priori modo fit, si nullum aliud damnum fœminæ redundet, non tenetur fictè promittens eam ducere, licet id fictè non animo se obligandi juravit, secluso fractionis juramenti scandalo, quia non tenetur ex vi promissionis, aut juramenti, ut dixi disp. præced. num. 5. & 9. nec ratione injuriæ, nulla enim est, cùm non sit contractus, Do ut des, vel, Facio ut facias, nec damnum aliquod sequitur. & ita docet *Petr. de Ledesma de matrim. qu.45. a.4. dub. 1.* & quamvis anceps maneat, num saltem sub veniali teneatur, credo tamen nec esse veniale, ratione dicta. Unde difficultas in eo versatur, quando est mutua promissio, vel si fuit ea parte alterius tantùm, interfuit

terfuit alius contractus, ſub ea ſpe tradidit fœmina corpus; Sex igitur quæſtiones in hac diſp. agitandæ ſunt. 1. Quando ratione fictæ promiſſionis fœmina deflorata eſt. 2. Quando vir eſt notabiliter dignior, etto non teneatur ducere, teneatur ei damnum reſarcire. 3. Quid ſi fœmina cùm exceſſum ignorabat, aut prudenter credidit verè ſibi promitti. 4. Quid ſi fœmina ſub ea ſpe cognita, non erat virgo. 5. Quid quando contrahentes ſunt pares, & promiſſio fuit mutua, nec aliud damnum, quàm fictæ promiſſionis redundat. 6. An quando promittens non tenetur ducere, rogatus à judice poſſit negare promiſſionem.

2 QUÆSTIO I. An ficte promittens matrimonium, & ſub ea ſpe deflorans virginem, teneatur eam ducere. Aliqui cenſent non teneri, ſed ſatius eſſe ducere, vel dotem conſtituere, quia juſtitia commutativa tantùm petit æquale reddi, poteſt autem id fieri ſatisfaciendo pecuniis. Sic videntur tenere *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. initio, & Supplem. Gabriel. 4. d. 28. q. 1. a. 2. concl. 5. Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 19. f. 1296.* ubi ajunt teneri hunc eam ducere, vel aliter ſatisfacere: & aliqui Theologi neoterici cenſent hoc eſſe probabile, ut refert *Petr. de Ledeſm. n. ſeq. allegandus*.

3 Omnino tamen dicendum eſt teneri ſub culpa lethali eam ducere. Prob. quia juſtitia commutativa non tantum petit reddi æquale, ſed ut idemmet reddatur ex juſtitia debitum, ut ſi equum furatus ſum, nulla reſtituta pecunia ſatisfaciam, unum enim pro alio invito creditore ſolvi non poteſt *l. 2. §. Matr. ſi cert. petat.* Sed hic ex juſtitia commutativa tenebatur, habere conſenſum, ut conſtat in omnibus contractibus, in quibus intervenit, Do ut des, vel Facio ut facias, ergo cùm poſſit reſtituere adhibendo eundem conſenſum ex juſtitia debitum, tenebitur ad id. Et confirm. quia quamvis damnum violatæ virginitatis poſſit æquè pecunia reſarciri, eo quod amiſſa virginitas non poteſt in eadem ſpecie reſtitui, at injuſta ficti conſenſus deceptio non poteſt æque compenſari, niſi auferendo injuſtum dolum, veroque conſenſu præſtito, quia poteſt in propria forma reſtitui: Nec poteſt verè dici æquale, dum non ſatisfit in propria ſpecie. 2. Quia in omnibus contractibus, in quibus intervenit, Do ut des, vel, Facio ut facias, ubi alter ex ſua parte implevit, tenetur alter implere, quamvis fictè contraxerit, eo quod tenebatur ex juſtitia vere contrahere, ut ſi fictè promiſi Petro centum aureos ut eat Romam, ubi Petrus adivit, teneor dare, ergo cùm hic contractus fuerit mutuus, mulierque jam impleverit tradendo corpus, tenetur fictus promiſſor implere eam ducendo. Et ita docent *D. Th. 4. d. 28. q. unic. a. 2. ad 4. Ricard. ibi. a. 1. q. 3. fin. Palud. q. 1. a. 2. concl. 4. & 5. n. 14. & ſeq. Henr. 2. ex part. nu. 6. de ſponſalibus, D. Anton. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Roſella Matrimonium 4. n. 2. Angl. verb. Stuprum n. 1. Sylveſt. verb. Luxuria, q. 5. Tabiena verb. Reſtitutio q. 22. nu. 23. Armil. ibi. n. 22. Victoria de matr. nu. 265. in ſum. Navar. ſum. cap. 16. nu. 18. Ledeſma 2. p. 4. qu. 18. a. 2. ante dub. 2. fol. 241. col. 1. Veracruz 3. p. ſpec. a. 19 concl. 5. Corduba ſum. qu. 50. & quæſtionario l. 1. qu. 13. dict. 2. Enriquez l. 11. de matr. cap. 11. num. 2. Beja ſum caſu 18. Lud. Lop. 1. inſtruct. cap. 79. f. 189. col. 1. in n. ed. & 2. p materia de matr. cap. 36. f. 1035. col. 2. Salon 2. 2. qu 62. a. 2. controv. 5. fin. Manuel 1. tom. ſum in 2. edit. c. 208. n. 3. Vegal. 2 ſum. caſu 239. Petr. de Ledeſm. de matrim. qu. 45 a. 4. dub. 1. ad confirm tertii, Capua l. 2. decíſ. c. 78. nu. 3. Spino ſpec. teſtament. gloſſ. 15. principal. n. 73.*

4 Hinc infero, idem dicendum eſſe, quamvis non fuerit mutua promiſſio, ſed vir fictè promiſit fœminæ matrimonium, ſi ſe deflorandam ei traderet, cui promiſſioni virgo innitens tradidit corpus, quia eſt perfectus contractus, Facio ut facias & virgo jam implevit: quare omnes rationes n. præced. allatæ hoc probant, & DD. ibi citati indiſtinctè loquuntur de promiſſione: ſolus *Manuel 1. tom. ſum. 1. edit. c. 208. n. 8.* aliquantulum trepidat, appellans hoc magis probabile, & pium.

5 Hæc tamen ſententia aliquibus modis limitanda eſt. 1. niſi vir notabiliter conditione excedat, tunc enim fœmina hujus exceſſus conſcia non poteſt allegare ſe deceptam eſſe, debuit enim ſcire, virum adeò diſparem fictè ſibi polliceri matrimonium. Hæc ratio communiter traditur, ea tamen non probat univerſaliter, ſed quando fœmina exceſſum norat: ideò num. 21. tradam rationem univerſaliorem, Quod ſi opponas, hunc violaſſe juſtitiam fictè promittendo: ſolvam n. 19. Sic docent *D. Th. D. Ant. Sylv. Arm. Tabien. Angel. Nav. Cordub. Veracruz. Enriquez. Lud. Lop. Capua, Vega, Petr. de Ledeſm. Beja, Salon, Spino citati n. 3. Navarra l. 2. de reſt. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. edit. n. 417.*

6 Rogabis tamen, qualis debeat eſſe hæc diſparitas: quamvis enim omnes conveniant debere eſſe notabilem, at quidam ſtrictè loquuntur: ut *Petr. de Ledeſm de matrim. qu. 45. a. 4. dub. 1. concl. 2.* exemplificat, ut ſi fœmina ſit agricolæ, aut fabri filia, & vir filius Comitis. Sed multo minor diſparitas ſufficit. Quare hoc arbitrio prudentis relinquitur, qui eam eſſe diſparitatem judicet, ut merito fœmina ſe decipi credere debuerit: ut optime *Ang. verb. Stuprum, n. 1. Navar. ſum. c. 22. n. 76.* & ideò melius exemplificant alii Doctores, ſi vir nobilis ſit, fœmina autem agricolæ filia: ita *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Nav. ſum. cap. 16. nu. 18. Corduba in quæſtionario, l. 1. qu. 13. dict. 2. Capua l. 2. dec c. 78. nu. 6. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 208. num. 8.* Idem dicendum eſt, quamvis genere pares ſint, ſi notabiliter divitiis impares ſint, ut *Navar. ſum. Latina c. 16. n. 18. Veracruz. 3. par. Spec. a. 19. concl. 3. Corduba ea quæſt. 13. d. 2. Beja caſu 18. Ludov. Lop. utroque loco, n. 3. citatus.*

7 2. Limita, niſi fœmina ex verbis, aut aliis claris conjecturis facilè poterat fallacem animum promittentis noſſe, tunc enim ſibi debet imputare, & voluntariè videtur fraudi conſenſiſſe. Sic *D. Th. D. Anton. Angel. Sylv. Tabien. Arm. Petr. de Led. Enriquez. Lud. Lop. Capua allegati nu. 3.*

8 Immo hæ duæ limitationes verum tenent, quamvis juramentum fictum ſine animo ſe obligandi intercesſerit: quia id juramentum non obligat ex vi juramenti, ut dixi diſp. 9. num. 9. ſic videntur expreſsè tenere *D. Anton. Navar. Sylv. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 76. f. 187 col. 1. citati nu. 3.* cùm enim dixiſſent teneri fictè promittentem defloratam ducere, & maximè ſi juramentum intercesſit, ſubdunt, niſi ſit notabilis diſparitas, vel alia ſigna fraudis appareant: & tenet expreſsè *Capua l. 2. deciſ. c. 78 n. 6.*

9 3. Limita, niſi ex eo matrimonio ſcandalum magnum timeatur probabiliter, tunc enim excuſatur fictè promittens. Sic *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Sylv. verb. Luxuria q. 5.* qui ſubdunt petendam eſſe fidei datæ remiſſionem: hoc tamen non eſt neceſſarium, & ita credo eos ſentire: alias nil dicerent, nam remiſſione obtenta, nulla eſt opus cauſa, ut fides non ſervetur. Quare dicendum eſt, cum ipſiſmet ſatis eſſe pecuniis damnum illatum reſarcire: quod quidem clarius conſtabit infrà diſp. 14. num. 3. ubi probabimus idem dicendum eſſe, quando vera eſſet promiſſio, nedum quando eſt ficta.

10 4. Limita, niſi ex eo matrimonio probabiliter malus exitus timeatur, ut ſi promittens norit puellam eſſe notabiliter levem, unde probabiliter peſſimum exitum timeat. Sic *Enriquez. l. 11. de matrim. c. 11. n. 2. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 208. n. 8.*

11 5. Limita niſi fœmina decipiat virum, dicendo, vel fingendo ſe eſſe virginem, quia in injuriis datur compenſatio: immo licèt ipſa non deciperet, ſi promittens fictè matrimonium, exiſtimabat eam virginem, & poſteà comperiat non eſſe, non tenetur eam ducere. Probatur, quia hæc eſt vera cauſa diſſolvendi ſponſalia vera, nedum ficta. Sic *Corduba ſum. qu. 49. & in quæſtion. l. 1. qu. 13. dict. 3. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 76. f. 190. col. 1. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. ad confirm. tertii. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. cap. 208. num. 8.* Rogabis tamen, an teneatur hoc caſu vir reſtituere fœminæ aliquid ratione copulæ; & quidem quando fœmina non decepit, aſſerunt *Corduba ead. q. 13. dict. 3. & Manuel eod. nu. 8.* teneri reſtituere, quia fœmina non fuit deceptionis cauſa, nec aliquam injuriam intulit viro, qua compenſetur injuria ipſi illata. Verùm, quando fœmina decepit virum fingendo ſe virginem, credo nil teneri virum reſtituere: tantùm enim tenebatur ducere, & fœmina ſua deceptione cauſa fuit, ut ab hac obligatione vir eximatur. Hinc infero non tantum, quando vir deceptus eſt in virginitate, ſed etiam quoties eſt alia deceptio notabilis ſufficiens ad vera ſponſalia dirimenda, non teneri eam ducere, quia eadem eſt ratio.

12 Aliqui intelligunt hanc limitationem, niſi poſtquam vir defectum virginitatis novit, eam carnaliter cognoſcat. Quia tunc videtur confirmare promiſſionem. Ipſi non probant, ſed poteſt probari ex *c. Per tuas de condit. appoſit.* ubi habetur, promittentem ſub conditione videri ab ea recedere per carnalem copulam, præſumique matrimonium, ubi *gloſſ. verb. Præſumendum*, ait hoc eſſe favore matrimonii inductum, quia per copulam videtur à conditione recedere, & exprimere conſenſum de præſenti. Sed credo hanc limitationem non eſſe veram: nam *textus cap. Per tuas*, loquitur quando vera ſponſalia præceſſerant. Item quia hæc eſt præſumptio, quæ in foro conſcientiæ, in quo veritati ſtatur, ceſſat. At hic nunquam conſenſit, & ſi decepit, deceptus eſt, & ubi ceſſavit deceptio, nil promiſit: & maximè hoc verum eſt: retenta opinione, quam amplectemur n. 23. promittentem fictè corruptæ, non teneri eam ducere.

13 Similiter non tenebitur ducere, ſi fœmina deflorata poſteà cum alio fornicetur, quia hæc eſt cauſa juſta recedendi a veris ſponſalibus. Et ita de eo, qui contraxit clandeſtinè, & fœminam cognovit, non teneri ducere, ſi poſteà fornicetur, docet *Nav. l. 4. conſil. in priori edit. tit. de ſponſalib. conſ. 1. nu. 6.* & idem crederem quoties ſupervenit cauſa notabilis ſufficiens ad ſponſalia diſſolvenda. Quia eadem eſt ratio. Addit *Navar.* teneri tunc reſtituere damnum, caſu quo ante fornicationem tenebatur: quis autem ſit caſus iſte, explicat *n. 4.* quando ſcilicet vi, aut dolo eam defloravat, ſecus quando ſponte: & ratio eſt, quia fornicatio ſubſequens obligationem jam contractam non peremit; quare de eo, qui fictè promiſit, videtur dicendum teneri reſtituere: quia dolo extorſit copulam. Cæterùm verius credo non tenere: quia ante fornicationem tantum tenebatur veram facere promiſſionem, eam ducendo, in falſitate enim promiſſionis verſabatur injuſtitia: ergo ſi culpa fœminæ non tenetur eam ducere, ad nil amplius tenebitur. Immo, quando vi defloravat, & pacto inito convenerunt vir, & fœmina de matrimonio contrahendo, ad illam injuriam reſarciendam, ſi poſteà fœmina fornicetur, nil tenetur vir reſtituere, quia quamvis ratione violentiæ tenebatur eam dotare, hæc tamen obligatio pacto utriuſque commutata eſt in matrimonium contrahendum, ergo poſtquam obligatio matrimonii culpa fœminæ ceſſavit, prior obligatio non reviviſcet: nam obligatio ſemel extincta non reviviſcit. *l. cum ex cauſa. C. de remiſ. pign.*

14 Si autem fictè promittens virgini, tantùm haberet tactus cum ea, non teneretur eam ducere, ſed alio modo reſtituere: ut bene *Navar. l. 4. conſ. in 2. edit. tit. de ſponſalibus, conſ. 20.* quia non tanta eſt injuria.

15 Demum obſervandum eſt, quando fictè promittens jam non poteſt fœminam defloratam ducere, quia ſacris initiatus eſt, vel

vel alteri matrim. copulatus est, teneri illi fœminæ de nuptiis providere. Sic docent *D. Th. Sylv. Tabiena, Petr. de Ledes. citati n. 3. idem Soto 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Alia præcipua*: quod non intelligas, ut teneatur integrè dotare, sed eo modo, quo tenetur vi vel fraude deflorans virginem. Si autem fictus promissor velit puellam sic deceptam ducere, & parentes ejus nolint, tenetur ei restituere, dotem constituendo, juxta *Sylv. verb. Luxuria, q. 5. fi. Navar. sum. c. 16. nu. 18. Enriquez l. 11 de matr. c. 11. n. 2.* ubi *juncto commento lit. I.* dicit esse probabile ad nihil teneri, quando ipsa recusat matrimonium, sed ego existimo, nec in priori casu teneri: satisfacit enim, si ad ipsam ducendam paratus sit, hoc enim in corporis pretium spopondit: ergo quamdiù per ipsum non steterit, quominus matrimonium sequatur, liber est ab alia obligatione.

16 Utrùm verò si fictus promissor, casu, quo tenebatur defloratam ducere, injustè aliud matrimonium init, & viduus efficiatur nondum restitutione facta, teneatur ad prius matrimonium, dicam infrà disp. 49. n. 4. & 5.

17 Ad argumentum prioris sententiæ propositum nu. 2. respondeo non æquè satisfacere, si non reddat debitum in propria specie: ut satis probavi n. 3.

S U M M A R I U M.

An quando vir est notabiliter dignior, vel præbuit indicia ficti consensus, teneatur deflorata restituere. 1. opinio, teneri. n. 18.
2. Verior, non teneri. 19.
Post n. 19. invenies alia summaria.

18 QUÆSTIO II. Utrùm, quando vir est notabiliter dignioris conditionis, vel alia indicia præbuit ficti consensus, ita ut fœmina facilè posset præsumere dolum, teneatur deflorans ea ficta promissione ei aliquid restituere (non enim teneri eam ducere, hucusque probavimus.) aliqui censent teneri restituere, quia dolo defloravit, & subinde injustitiam admisit. Ita *Soto 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Alia præcipua, Nav. sum. Latina, c. 22. n. 76. & c. 16. Latino, & Hispano nu. 18. Led. 2. p. 4. qu. 18. a. 2. ante dub. 2. concl. 3. f. 241. col. 1. Veracruz. 3. p. spec. a. 19. conclus. 3. Cord. in quæstion. l. 1. qu. 13. vers. Secundum dictum, & vers. Tertia pars, Beja casu 18. Bart. à Led. de matr. dub. 19. f. 1294. Lud. Lop. 2. p. instri. in 2. edit. materia de matri. c. 36. f. 1036. & 1. par. cap. 76. f. 189. col. 1. fin. & seq. Petr. Led. de matrim. qu. 45. a. 4. dub. 1. con. 2. Capual. 2. dec. c. 78. num. 6. fine*, & hanc sent. dicit probabilem *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 11. nu. 2. juncta commento lit. G.* & eam supponit *Navarra l. 2. de rest. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. edit. nu. 427.* Non tamen omnino convenit inter hos DD. circa quantitatem restituendam; nam *Navar eod. c. 16. n. 18. Corduba, Veracruz, Beja* sentiunt teneri integrè restituere, eo modo, quo decipiens, vel vi corrumpens: eoquòd talis ficta promissio habeat vim precum importunarum, quæ violentiæ æquipollent. Melius tamen *Soto, Capua, Lud. Lop. Petr. de Led.* dicunt, non ita integrè teneri restituere, sed prudentis arbitrio considerantis ex una parte damnum, ex altera verò sua sponte fœminam deceptam esse, & hæc sententia est satis probabilis.

19 Probabilius tamen credo, nil teneri restituere, quia cùm propter notabilem disparitatem, vel alia fraudis aperta signa viderit fœmina, vel prudenter videre debuerit, se decipi, & nulla necessitate coacta in stuprum consenserit, liberè videtur consensisse. Item, quia quamvis fictus promissor deliquerit contra justitiam intentione decipiendi, at ea intentio effectu suo destituta est, fœmina enim seipsam decepit, intentio autem sola mente retenta non obligat ad restitutionem. Ita videtur sentire *D. Th. 4. d. 28. q. unica. a. 2. ad 4* quem sequuntur *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. initio, Rosella Matrim. 4. n. 2. Sylv. Matr. 4. q. 8. Tabiena, verb. Restitutio q. 22. § 23. & Matrim. 2. q. 7. § 8. fin.* ubi hæc ait, *si quis dolosè contraxit, & extorsit copulam à virgine, & cum alia contraxit, tenetur ei satisfacere, & providere de nuptiis, nisi fuerit multa melioris conditionis, vel aliud evidens signum fraudis adfuerit; tunc enim non tenetur etiam providere de nuptiis secundùm quosdam, quia præsumitur velle decipi.* & docent expressè *Angel. verb. Stuprum nu. 1. Armil. verb. Restitutio nu. 22. Victoria sum. de matrim. n. 265. Lud. Lop. l. 1. de contract. c. 50. in solut. ad. 5 f. 287. Vega l. 2. sum. casu 239.* & dicit probabilem hanc sententiam *Enriquez num. præcedenti citatus.*

Ad argum. contrarium constat ex dictis nu. 19.

S U M M A R I U M.

An, quando fœmina ignoravit excessum, aut si novit, taliter ei promisit deflorator, ut prudenter credere potuisset verè promittere, teneatur fictus promittens.
1. Opinio, teneri nu. 20.
2. Non teneri. n. 21. Post quem invenies cætera summaria.

20 QUÆSTIO III. An fictus promissor matrimonii multò dignioris conditionis teneatur defloratam ducere prorsus ignaram excessus illius, vel si erat conscia, taliter ei promisit, ut vir prudens meritò crederet verè promittere. Duplex est sent. I. docet teneri: quia est contractus, & mulier ex sua parte implevit. Nec potest dici a se ipsa deceptam esse, le viterque fidem adhibuisse: ergo tenetur eam ducere: nec satis est pecuniis satisfacere, cùm in propria specie satisfieri possit. Sic videntur tenere *D. Th. Sylv. D. Anton. Angel. Armil. Tabiena, Nav. Lud. Lop.* ubi eos retuli n. 5. *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Alia præcipua*, ubi dicunt fictum promissorem notabiliter digniorem non teneri fœminam ducere, quia præsumitur fœminam voluisse decipi: cùm ergo in hoc casu cesset hæc præsumptio, videntur clarè sentire teneri: idem videtur tenere *Enriquez l. 11. de matrim. c. 11. n. 2.* ubi ait non teneri ducere, quando fœmina novit excessum: idem tenet expressè *Navarra l. 2. de rest. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. edit. n. 427.* & hæc sententia est satis probabilis.

21 II. Sententia probabilior affirmat teneri restituere instar vi, vel fraude deflorantis, non tamen ducere. Probatur, quia non tenetur ad eam ducendam ratione promissionis, fuit enim ficta, & invalida, nec ratione injustitiæ, & injuriæ illatæ, quia injustitia non obligat ad restituendum plus quam damnum æstimatur: sed damnum ablatæ dolo virginitatis non tanti æstimatur, ac virum notabiliter digniorem eam fœminam ducere: ergo nulla ratione tenetur. Et confirm. quando in contractu servatur æqualitas, uno implente, tenetur alter implere, at quando est inæqualitas, non tenetur fictè contrahens integrè implere, sed æquale reddere tenetur: quare si res promissa reddita in propria specie esset multo inæqualior, non esset reddenda, sed justum pretium rei per alterum contrahentem gestæ: ergo cum matrimonium promissum sit multo inæqualius deflorationi, non tenetur ad id fictè promittens. Quod si urgeas, contra justitiam hunc negasse consensum, ergo si lege justitiæ erat debitus, necessariò erit modo præstandus, cùm nulla causa nova eximens ab hoc justitiæ debito, adsit. Respondeo non peccasse contra justitiam negando consensum, cùm enim esset multo inæqualior deflorationi, non tenebatur ex justitia habere consensum: quare tantùm injustus fuit in ea deceptione, fortè enim fœmina consentire nollet, si æqualis recompensa esset ei reddenda. Sicut promittens, meretrici valdè superfluum in sui corporis pretium fictè tamen, injustus est decipiendo, non tamen tenebatur ex justitia habere consensum reddendi nisi æquale. Hanc dicit esse valdè probabilem *Corduba in quæstionar. l. 1. q. 13. vers. Secundum dictum, & Veracruz* dicit esse probabilem *3. p. Spec. a. 19. concl. 4.* & tenet *Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 208. n. 8.* & videtur tenere *Petr. de Led. de matr. qu. 45. a. 4. dub. 1. concl. 2.* reddit enim rationem, cur notabiliter dignior non teneatur ad matrimonium, quia nemo inæquale restituere tenetur. Idem videtur sentire *Capua l. 2. dec. 78. num. 6.* ait enim teneri dotare, quando tam constanter promisit, ut minimè fallendi animus præsumatur. Nec placet moderatio hujus sententiæ, quam ponit *Manuel eod. n. 8.* nempè teneri ducere, quando fœmina viro dixisset se nullo modo consensuram, nisi chirographo sibi tradito matrimonii promissionis: quia in hoc casu noluit virtute decipi, & sic ait respondisse viros doctissimos. Sed minus sibi constat, quia etiam dum fœmina ignoravit excessum, voluit virtute decipi: unde indistinctè dicendum est, minimè teneri, ratione inæqualitatis in contractu.

Ad argumentum constat ex proximè dictis in hac secunda sententia.

S U M M A R I U M.

An si quis fictè promittat fœminæ, quam novit corruptam, matrimonium, si tradat corpus, teneatur. 1. sententia, teneri. n. 22.
2. Verior, non teneri. 23.
Quid si erat vidua bonæ famæ, vel aliud damnum patitur? 24.
Post n. 24. invenies alia summaria.

22 QUÆSTIO IV. An fictè promittens corruptæ matrimonium, teneatur, si corruptionis conscius sit, & uterque paris conditionis sit, & sub hac spe tradidit fœmina ei corpus. Quidam ajunt teneri, quia fuit contractus, nec est disparitas inter contrahentes, nec fraus aliqua ex parte fœminæ. Ita *Palud. 4. d. 28. qu. 1. a. 2. concl. 4. n. 14. Cordub. sum. q. 49. Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. cap. 76. f. 189. col. 2. & 6. p. materia de matr. c. 36. f. 1035. col. 2. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 208. nu. 8.* falsò allegans *Sotum & Navar.* & limitat, quando est mutua promissio. Et hæc sententia est probabilis.

23 Probabilius tamen credo non teneri, sed alio modo injuriam compensare, quia eam ducere non est æquale copulæ cum corrupta, sed longe majus. Sic docent *Veracruz 3. p. Spec. art. 19. concl. 6. Enriquez l. 11 de matr. c. 11. nu. 3. in commento, lit. R. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 77. §. Hinc emergit.*

24 In hoc tamen casu crederem veram priorem sentent. quando esset vidua bonæ famæ, infamiamque ex copula contraheret, ob quam inepta redderetur matrimonio, quia non videtur aliter posse resarciri damnum. Sic *Nav. lib. 4. cons. tit. de sponsal. in priori edit. cons. 48. in posteriori, cons. 7. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 77. §. Hinc etiam liquet. Petr. de Led. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. in solut. ad confirm. tertii.* Nec audiendus est *Veracruz 3. p. spec. a. 19. concl. 6.* dicens fictum promissorem non teneri ducere corruptam cujuscunque sit conditionis.

S U M M A R I U M.

An quando contrahentes sunt æquales, nec aliud damnum sequitur, teneatur fictus promissor ad matrimonium.
1. Sententia, teneri num. 25.
2. Verior, non teneri num. 26.
Post quem invenies cætera summaria.

25 QUÆSTIO V. An si contrahentes sponsalia, æquales sint, & alter verè promittat, teneatur fictus promissor contrahere,

here, quando nullum aliud præter violatam fidem, sequitur damnum. Aliqui asserunt (& est probabile) teneri. probatur, quia quamvis non teneatur ratione promissionis, tenetur tamen ratione injustitiæ admissæ. Quod sic probo, hic violavit justitiam ficto consensu, ergo tenetur habere veram, ut injustitiam auferat, nec satis erit pecuniis satisfacere, quia non satisfit in eandem specie debita, nec vere consentiendo reddetur inæquale: quia sicut vir se obligavit fœminæ, ita fœmina illi, & utraque obligatio æqualis est. Sic *Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 1. dub. 4.*

26 Dicendum tamen est non teneri, quia licèt peccarit contra justitiam intendens in re gravissima decipere; at quia re vera, & coram Deo alter sibi non obligatur, injustitia illa, & deceptio mansit in intentione, nec habuit effectum, unde si maneret fictus promissor obligatus coram Deo, redderet inæquale: sicut si fictè promitterem Petro 100. aureos si Romam peteret, & antequam petat, dissolvo contractum, injustitiam non admito; nam ratione promissionis, quæ ficta fuit, minimè teneor, nec ratione injuriæ, quia alter nihil dedit, nec amisit: & sicut ego non sum obligatus, ita nec alter mihi. Sic tenent *Veracrux. 3. p. Spec. a. 19. concl. 5. Cordub. in quæstion. l. q. 13. vers. Secundum dictum. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 11. n. 2. in commento, litera L. & cap. 13. num. 2.* ubi dicit, tunc tantum obligare, quando sequeretur scandalum, vel injuria tertii *P. Molin. tomo 2. de just. tract. 2. disp. 352. f. 591. ante vers. Illud est observandum.*

Ad argumentum contrarium dico peccasse contra justitiam ficto consensu, quoad intentionem, non tamen habuit effectum, cùm nullum damnum, nec aliqua alterius obligatio subsequatur.

S U M M A R I U M.

An quando fictus promissor non tenetur ducere, possit rogatus à judice negare promissionem, & ibi de variis juramenti æquivocationibus, num. 27.

Quid quoties verò promittens tenetur implere. n. 28.

27 QUÆSTIO VI. An quando fictè promittens immunis est à matrimonii obligatione, possit rogatus à judice negare se promisisse. Brevi resp. posse, ne si fateatur promissionem, cum intentionem probare nequeat, cogatur ad matrim. Prob. quia cùm judex roget, ut ad matrim. debitum cogat, sensus interrogationis est, Promisisti matrim. ita ut tenearis? ergo vere respondit, Non promisi, intelligendo ita ut tenear. Sic tenet *Nav. c. Humanæ aures, 22. q. 5. in q. 1. in finali*, ubi ait rogatum à judice, num hæc verba protulerit. Accipio te in meam, posse juramento negare se dixisse, si fictè ea protulit. idem tenet in propriis terminis *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 245. n. 12.* & probatur ex ea doctrina, quam cum aliis, quos refert, tradit *Cov. 5. variar. c. 2. num. 4.* interrogatum à judice num mutuò receperit nummos, quos re vera jam non debet, posse jurare se non recepisse: quia non recepit ita, ut nunc teneatur solvere: & ex ea doctrina, quam tradit *Sylvest. verb. Mendacium, qu. ult.* ubi dicit clericum à custodibus rogatum, num aliqua portet, ut gabellam solvere compellatur, posse juramento negare intelligendo se nihil portare, ex quo gabellam debeat: & tandem ex illa doctrina, quam tradunt *idem Sylv. Juramentum 3. q. 2. Nav. sum. c. 21. nu. 19. Philiarchus de offic. Sacerdo. tom. 1. p. 2. l. 3. c. 14. fine* nempe rogatum ab urbis custodibus num veniat ex tali loco, quem falsò putant peste infectum esse, si norit minimè peste affici, posse jurare se ex eo non venire, intelligendo, ex eo peste infecto, ut custodes rogare debent.

28 Ex his infero, idem dicendum esse, quoties aliquis verè promisit matrim. non tamen tenetur servare fidem ob aliquam causam, ut quia altera fornicata est, & cætera: potest enim juramento negare promissionem, intelligendo, ita ut teneatur. Quod non tantum intelligo verum esse, quoties certa est causa non implendi promissum, sed etiam quando sapientum judicio est probabile non teneri servare: potest enim jurare se non promisisse, ita ut teneatur, quia tuta conscientia innitens opinioni probabili, potest se non obligatum existimare, & hanc partem tueri.

D I S P U T A T I O XI.

Utrùm fictè contrahens matrimonium per verba de præsenti, absque interno consensu, teneatur verè contrahere.

S U M M A R I U M.

An secundum matrim. contractum post illud fictum, sit validum, & explicatur c. Is qui fidem de sponsal. nu. 1.

Et ibi an sufficiat, ut fictus consentiens posteà internè consentiat.

An peccet ficte contrahens matrim. quamvis justa causa intercedat. n. 2. & quid, si juret matrimonium, & de variis juramenti æquivocationibus, eod. nu. 2.

An fictè contrahens matrim. teneatur verè contrahere. 1. opinio non teneri. num. 3.

2. Teneri. num 4.

Opinio authoris. nu. 5.

Quid si non sit virgo. num. 6.

Quid si promittens non habuit copulam. n. 7.

Quid si dispares conditione sint, vel alia fraudis signa appareant. nu. 8.

Quid si timeatur scandalum, vel malus exitus. n. 9.

An fictus hic contrahens absolvendus sit, antequam verè contrahat. n. 10.

Solvuntur argumenta n. 11.

1 QUamvis disp. hæc potius ad librum sequentem, ubi de consensu requisito ad matrimonium agitur, pertineat: consultius tamen duxi disputare, quia est valde præcedenti annexa, & ex eisdem principiis decidenda est. Constat igitur matrim. illud fictum, invalidum esse defectu consensus: utrum autem sat sit, ut hic fictus posteà internè consentiat, dicam lib. 2. disp. 32. à num. 9. usque ad 13. Non tamen constat, an secundùm matrim. post illud contractum, validum sit. nam *Hostiensis c. Is qui fidem, de spons. prope finem* licèt dubius tenet hoc secundùm matrim. irritum esse, idem *Joan. Andr. ibi, nu 4. Anchar. nu. 5.* & videntur censere esse probabile, *Ant. ibi n. 8. Præpos. n. 3. fine*, solum enim appellat oppositam sententiam tutiorem, & ducuntur textu *d. c. Is qui*, ibi, *licèt præsumptum primum matri. videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censeatur matrimonium, quod de facto est postmodum subsequutum*, ubi clarè videtur hoc matrim. fictum ex statuto Ecclesiæ esse impedimentum dirimens matrim. postmodum subsequutum. Dicendum tamen est, posterius matrim. esse validum: nullus enim reperitur textus statuens matrim. posterius dirimi per prius fictum, nec obstat. *d. c. Is qui fidem*, nam bene respondet *Abb. ibi, n. 4.* illum textum non disponere secundùm matr. esse irritum, sed illativè loqui, si primum matrim. quod de jure præsumitur, verum sit, secundum esse nullum: quare si prius sit irritum, non habebit locum illatio, & secundum erit legitimum, & ita docent *D. Thom. 4. d. 27. q. 2. a. 1. quæstiun. 4. ad 1. Palud. 4. d. 28 qu. 1. a. 2. con. 3. num. 13. Sotus 4. d. 27. qu. 1. a. 3. vers. Alia præcipua, Adri 4. q. 2. de matr. ad 2. Veracruz. 3. p. Specul. a. 19. in solut. ad 3. Petrus de Soto lect. 3. de matrim §. Primum igitur. Barth. à Ledes. de matri. dub. 19. f. 1295. Capua l. 2. decis. c. 78. nu. 5 Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 208. num. 7. Enriquez. l. 11. de matri. cap. 11. nu. 3.* & ex juris peritis, *Panor. d. c. Is qui, num. 4. & ibi Vincen & Alex. de Nevo n. 9. Alanus summa confessorum, & Astensis*, quos refert, & sequitur ibi *Henricus n. 12. Rosel Matrimonium 4. nu. 2. Angel. Matrimonium 2. n. 15 Sylv. Matrimonium 4. q. 8. Navar. sum. c. 22. n. 76.* & hanc partem dicunt esse tutiorem *Anton. d. c. Is qui nu. 8. & ibi Propos. n. 3. fine.*

2 Deinde constat hunc fictè contrahentem matrimonium peccare mortaliter: inferi enim notabilem injuriam in re gravissima, alteri contrahenti. Sic *Cajet. sum. verb. Matr. c. Matri. potest ex septem capitib. reddi vitiosum. §. Et sexto, & ibi Arm. num. 65. Nav. sum. cap. 22. num 67. Petr. de Soto lect 3. de matr. m. §. Primum igitur Ant. Cucus l. 5. inst. majorum, t. 11. num. 46. Petr. de Ledesm de mat. qu 45. a. 4. dub. 1.* Quod tamen intelligendum est, nisi ex urgenti causa, ut gratia vitanda magni scandali, id faceret. Sic *Navar. eo. c. 22. nu. 78.* ubi absolutè dicit tunc non peccare: quod difficultate non caret, quia ea fictio videtur quoddam mendacium, cùm aliud verbis quam mente contrahens profiteatur. Verùm credo, nec venialiter peccare, si æquivocatione utatur, dum verba profert (ea enim uti, ubi justa causa subest, communis sententia habet,) ut si intelligat, Accipio te in meam, si ad id teneor, sicut in simili asserunt *Sylv. Juramentum, 4. q 7. §. 2. Ang. Juramentum, 5. n. 8. Navar. sum. c. 12. n. 14. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 42.* coactum à latrone jurare se daturum illi nummos, posse absque perjurio id jurare, retinendo mente. Si ad id secluso juramento teneor, nec esse perjurium, si intendat non dare, sciens minimè teneri. Similiter etiam id probatur ex doctrina, quam tradunt *Angel. Juram 4. init. Sylv. Juramentum 3. q. 2. Tabiens verb. Jurare. n. 14. Armil. verò. Juramentũ n. 16. Navar. d. c. 12. n. 9. Lud. Lop. d. c. 42. Philiarchus de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 14. ad finem.* ubi concedunt fœminam excommunicatam, eo quod non cohabitat viro, quem novit non esse suum, posse in articulo mortis constitutam jurare se cohabitaturam, intelligendo si ad id teneatur, ut vel sic excommunicationis absolutionem obtineat: & tamen non potest habere animum cohabitandi, ergo similiter in nostro casu licebit uti eadem æquivocatione. Quod si opponas irritum reddi sacramentum, dico cum *Enriq. l. 11. de matrim c. 9. n. 6.* diversum esse in hoc sacramento, & in aliis sentiendum, cùm enim ultra sacramenti rationem, contractus naturam induat, potest ea ratione qua contractus est, absque sacramenti injuria irritum reddi, quando causa justa ad id cogit.

3 His præmissis duplex est sent. I. docet non teneri fictè contrahentem matrim. verè consentire. Prob. nam fictè profitens non tenetur secluso scandalo vere profiteri, sed potest ad eum locum se recipere, ubi cessat scandalum, ergo similiter fictè ducens uxorem, non tenetur cessante scandalo verè ducere: utrobique enim est ficta traditio, illic monasterio, hic autem uxori, & injuria recipientis: Antecedens fatetur *Sotus l. 7. de just. qu. 1. a. 2. vers. An verò, qui tale votum. Navar. c. Statuimus, 19. q 3. nu. 75. Anglus floribus 2. p. q. 1. de voto, a. 1. diffic. 4. Enriq. l. 11. de matr. c. 11, n. 3. §. Arag. 2. 2. qu. 88. a. 1. f. 969. vol. 1. ab init. Manuel 2. to. sum. c 92. nu. 5.* Item quia nullam injuriam irrogare videtur, cum neuter maneat verè obligatus, ut in simili dixi de sponsalibus, disp. præced num. 26. Potest etiam probari aliis urgentissimis rationibus, quibus infrà l. 4. disput. 15. nu. 54. probabimus metu extorquentem à fœmina matrimonium, quamvis ipsa postmodum velit ratificare matrimonium illud, minimè teneri: hanc sent. videntur tenere *Host. cap. Ex parte, de spons. D. Ant. 3 par. t. 1. cap. 19. init. Tabien. Matrimonium 2. q. 7. §. 8. fine*, dicunt

dicunt enim fictè contrahentem sequuta copula teneri ducere, vel aliter satisfacere : favent etiam *Rosella*, *Angel. Sylv. Barth. à Ledesm f.1297. Manuel*, quos retuli nu.1.*Covar.4.decret.2.p.c.5. nu.4.* ubi tunc fictè contrahentem obligant ad verum consensum, quando interfuit virginis defloratio : quasi aliud sentiant, quando solus adfuit fictus consensus Et in propriis terminis eam tenet *Ledes. 1.4.q.47.a.4.* & apertè sentit esse probabilem *Victoria sum de matri. n.252.* dicit enim oppositum non sufficienter probari : & sentiunt esse probabilem aliqui moderni, teste *Petr.de Ledesm.de matr.q.45. a.4.dub.1.§.In hac difficultate fin.*

4 II. Sent.docet teneri. Prob. quia est utrimque contractus, Do, ut des, & alter jam implevit tradendo potestatem sui corporis per verum matrim.ergo fictor tenetur verè implere. 2.quia sequitur alteri gravissimum damnum, cùm enim in foro Ecclesiæ probare nequeat fictum alterius consensum, non permittetur aliud inire matrim. cogeturque continenter vivere. Tandem probari potest rationibus, quas afferam l.4. disp.15. num. 4. ad probandum cogentem fœminam ad matr. teneri ipsa volente ratificare. Hanc sent. videtur tenere *D.Th.4.d.27.q.1.a.2.quæstiunc.4. ad* 1. ait enim hunc fictè contrahentem puniri in foro Ecclesiæ, & in foro pœnitentiæ: cùm ergo in foro Ecclesiæ sit certum cogi ad illud matrim. videtur sentire idem esse in foro conscientiæ, & expressè eam tenet *Scot. 4. d.30.q.1.vers.Respondeo stante illo dolo, Major.4.d.27.q.1. Adria.4.q. 1.de matr.ad 2.Sot.4.d.27.q.1.a.3.vers.Alia præcipua P.de Soto* dicens esse indubitatam, *lect.3 de matr.§.Primum agitur.Nav.sum.c.22.n.76. Mat.l.1.sum.c.16 §.13.f.231.col.2.Enriq.l.11.de matr.c.11.n.3. Bañez. 2.2.q.77.a.3.dub.1.ad 2.confir.P.de Ledes.de matr. q.45.a.4. dub.1.* asserens priores sent. esse improbabilem.

5 Sic concl.hæc 2.sent.moraliter, & regulariter est verissima: nam semper sequitur notabile damnum fœminæ, tum in fama, quare alii nubere non poterit: tum etiam quia non permittetur aliud inire matrim. Cæterùm si nullum ex his damnis, nec aliud notabile sequeretur, probabiliorem reputo priorem sententiam, his enim seclusis damnis maximè urgent ejus rationes.

6 Hæc autem 2. sententia extenditur, ut vera sit, quamvis fœmina fictè ducta, non sit virgo : adhuc enim damnum gravissimum patietur, cum continenter vivere compellatur. Ita *Sotus, Bañes, P.de Ledes.num.4.allegati*, quod verum quidem est, nisi ipsa virum deciperet fingendo, vel dicendo se esse virginem, ut bene *Sotus*, *& P. de Ledesm. ibi. Enriq. l.11. de matr.c.11.nu 2. & 3.* Quod idem dicerem, quando ipsa minimè decepit, verum communiter virgo reputabatur, & ut talem vir ducebat, aliàs nullo modo eam ducturus, tunc enim fictè contrahens non tenetur verè contrahere : quia notabile damnum patietur contrahendo cum corrupta, & notabilis est mutatio inter eam, quam virginem credebat, & inter non verè virginem : item quia hæc est legitima causa dissolvendi sponsalia vera.

7 Extenditur 2. ut vera sit, quamvis fictè contrahens minimè copulam habuerit, adhuc enim tenetur verè contrahere, quia adhuc damnum illud sentit decepta, ut compellatur ab illo abstinere matrimonio. Sic videtur tenere *Sotus n. 4. citatus*, ait enim teneri ducere, præsertim si cognovit eam : idem *P. de Ledesm. d.n. 4. dub. 1. concl. 1. in 4. prob.* ubi ait esse veram hanc sententiam, quamvis nullum aliud damnum sequatur, quam injuriæ ficti consensus.

8 Extenditur 3. hæc sententia quantumvis contrahentes disparis conditionis sint, adhuc enim tenetur fingens consensum, verè contrahere. Sic *Barth. à Ledesm.de matr. dub.19. f.1297.* Hoc tamen non placet, sed verius esse credo non teneri, quia est maxima in contractu inæqualitas, unde satisfaciet alio modo resarciendo injuriam. *Sic Rosella Matrimonium 4.nu.Ang.Matrimonium 2.n.15. Sylv.Matrimonium 4.qu.8.Sotus 4.d.27.qu.1.art.3.vers. Alia præcipua, Nav.sum.c.22.nu.76.Enriq.l.11.de matr.c.11. num.3.P de Ledesm.de matr.qu.45. a. 4. dub. 1. concl.2.* Quanta autem debeat esse hæc disparitas, dixi disp. præced.num.6. Idem credo sive fœmina disparitatem norit, sive ignorarit. ut dixi loquens de sponsalibus, disp. præced.nu.21.eisdem rationibus : quia est maxima in contractu inæqualitas, & matrimonia inter valde dispares, infelicissimos exitus habere solent. Idem credo quoties contrahens manifesta ficti consensus indicia præbuit: quia tunc ipsa fœmina se decepit, qua ratione disp.præced.nu.19.defendimus ad nullam teneri restitutionem fictum promittentem.

9 Similiter non teneretur fictè contrahens verè contrahere, quando pessimi exitus probabiliter timerentur : ut bene *Enriq.l.11. de matrim. cap.11. num.3. Petrus de Ledesm. d.a.4.dub.1.concl.2.* & diximus idem de sponsalibus disp.præced.nu.10.& idem credo quando gravissimum scandalum timeretur : ut de sponsalibus dixi disp. præced. nu.9.

10 Tandem id observandum est, quoties fictè contrahens tenetur verè contrahere, absolvendum non esse, donec verè contrahat, quamvis se contracturum proponat. Quia attentis circunstantiis, & rei gravitate, maximo expositus est periculo persistendi in deceptione. Sic *Enriq.d.c.11. nu.3. Petr.de Ledesm.* asserens sic tenere multos gravissimosque viros *d. dub.1. concl.1. fine, Barth. à Ledes. dub. 19. de matrim.* Quod temperandum credo, nisi ea contritionis signa præberet pœnitens, ut merito ac jure optimo persuaderet sibi confessarius, illum statim contracturum : ut de eo, qui jussus restituere in aliis confessionibus nondum restituit, asserunt communiter doctores.

11 Ad 1.argu.prioris sent. nego consequent. nam fictè contrahens matrimonium, si non verè contrahat, irrogat gravem injuriam fœminæ, & matrimonium est in utriusque contrahentis favorem, at si fictè professus non ratificet, non videtur in grave religionis damnum, & religio potius ordinatur in bonum profitentis, quàm è contra; qua ratione communis sent. docet extrahentem absque vi, vel fraude professum, nil teneri restituere. Ad 2. fateor ratione solius ficti consensus, si aliud damnum minimè sequatur, non teneri : ut diximus num. 6. Argumenta autem secundæ sententiæ solùm probant subsequuto alio damno teneri verè contrahere, & non ex ratione ipsa contractus ficti : nam neuter re vera manet obligatus vero matrimonio, & ita servatur æqualitas.

DISPUTATIO XII.

Utrùm promissio constituens sponsalia, necessariò fieri debeat coram parocho, & testibus, atque ita sponsalia clandestina irrita sint?

SUMMARIUM.

An valeant sponsalia clandestina. 1. Sent. non valere. n.1.

Pœna imposita clandestine matrimonio, an censeatur imposita clandestinis sponsalibus, & explicatur Clement.1.de consang.nu.2.junct.nu 1.

Sententia verior, 1. valere. n.2.

Lex correctoria reducens ad jus commune, est extendenda. num.2.& ibi casus omissus manet in dispositione juris communis.

Solvuntur arg.& explicatur l.Oratio,ff.de sponsal.& l.Si quis tutor, ff. de ritu nupt.n.3.

1 DIFFICULTAS hujus disput.in eo versatur, an sicut *Trid. sess.24. de matr. cap.* 1. irritavit matrim. clandestinum, ita sponsalia clandestina irritarit. Quidam enim censent eo ipso illa irritasse. Prob. 1. ex *l.Oratio, ff.de spons.* ibi, *Oratio, quæ quasdam nuptias senatorum inhibuit de spons.nihil loquuta est : rectè tamen dicitur sponsalia in his casibus ipso jure nullius esse momenti.* Et ex *l. Si quis tutor 60. vers. Quamvis, ff. de ritu nupt.* ibi, *quamvis verbis orationis cautum sit ne uxorem tutor pupillam suam ducat, tamen intelligendum est, nec despondere quidem posse.* Ergo eo ipso quod Trid. irritavit matrim. clandestinum, censetur similia sponsalia irritasse. 2. nam pœna imposita matrim. clandestino, censetur imponi clandestinis sponsalibus, ut docet *Panor.c fin.de cland despons.num.6. Bonif.clem.1.de consang.nu.56.Franc.Niconitius C.de edendo, sub num.32.Castillo l.29. Tauri n.10.Men.cons.69.n.66. & seq. vol.*1. ergo. 3. quia inhabilis ad matrimonium est inhabilis ad sponsalia, sed Trident. inhabilitat ad clandestinum matrimonium, ergo ad clandestina sponsalia. Et confirm. sicut se habet matrimonium absolutum ad sponsalia absoluta, sic clandestinum ad clandestina : sed prohibito absolutè matrimonio sunt irrita sponsalia, ergo irritato clandestino, irritantur clandestina. Hanc sent. videtur tenere *Alex. de Nevo rubr. de spons. n.6.* ubi ait, quoties annullatur matrim. eo ipso annullari sponsalia : & *Menoch. proximè cit.* ait enim vitium clandestinitatis, quo vitiatur matrim. vitiare clandestina sponsalia : & tenet expressè *Albornoz tract. de art.contract. l.4. tit.1. Matienz.l.5. recop.t.1 rubr.gloss.1.n.45.init.& n.51.fina.*

2 Dicendum tamen est non esse necessarium sponsalia celebrari coram parocho, & testibus, sed clam contracta valida esse. Prob. lex Trident. irritans matri. clandestinum, est correctoria juris communis, & proinde extendenda non est ultra casum expressum, *l. Præcipimus, C.de appellat.* ergo cùm solum irritet matrimonio clandestinum, non debet extendi ad sponsalia, sed tanquam casus omissus relinquendus est in dispositione juris communis, *l. Commodissimè, ff. de liber. & post.* Et confirm. quia non militat eadem ratio prohibendi, matrim. enim clandestinum prohibetur ad vitandum concubinatum, quo priori matrimonio clam iolto spreto, contrahens aliam publicè ducebat : cùm enim de priori matrimonio Ecclesiæ non constaret, cogebat ad secundum, quod verè concubinatus erat : quod in sponsalibus minimè locum habet, nam matrimonium contractum prioribus sponsalibus contemptis, validum est. 2. quia lex correctoria, per quam reducimur ad jus commune, est favorabilis, & extendenda, atque ita omnis intellectus, per quem ad jus commune reducimur, favorem continet, & extendi debet, eo quod res facilè ad suam naturam redit. Docet optimè *gloss. cap. Statutum, verb. Numerandum, de præb. in 6. Tiraq.* latè probans *de primog.qu.24 num.2. & seqq. Lud.Gom.regula cancel.de jure quæsito non tollendo, q.16.init. Covar.3.var.c.6. num.4. Navar.de pœnit.d.6.c.1.§.Laboret, n.16. A.Gom.tom.1.var.c.5. nu.11. Mol.l.3.de primog.c.4.n.25. Gutier. de juram.1.p.cap.51.num.8. Enriq. l.3.de pœnit.c.14.n.7.in commento litteræ K.* sed intelligendo decretum Tridentini, ut non irritet sponsalia clandestina, reducimur ad jus commune, quo attento valida erant : ergo is intellectus tanquam favorabilis, amplectendus est. 3. quia pœna apposita contrahentibus matrimonium, non afficit contrahentes sola sponsalia, ut *clem.1.de consang.* excommunicantur ducentes consanguineam, & tamen non ligat ea censura sola sponsalia celebrantes, eo quod in odiosis nomine matrim. non veniunt sponsalia, ut dixi disp. 1. num. 2. atque ita docent *gloss. clem. 1. de consang. verb. Contrahere, & ibi Stephan. & Paulus*, quos refert & sequitur

Card.

Card ibi qu. 18. & 19. idem Card. c. fi. de cland. despons. & ibi Host. & Calder Ant. ibi n. 15. Anch. n. 17. Alex. de Nevo nu. 15. Prepos. nu. 5. Fel. rubr. de spons. nu. 1. Cuctius junior l. 2. nu. 58. ff. de jurisd. omn. jud. Jason l. Cùm quidam, n. 13. ff. de liber. & post. Tiraq. post leges connubiales glos. 2. n. 18. Sylv. excomm. 9. casu 41. n. 78. vers. 6. Ang. Excomm. 7. casu 41. nu. 2. Rosella Excommunicatio 1. casu 43. n. 6. Tabiena Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. §. 2. Cajet. verb. Excommunicatio c. 47. & ibi Arm. n. 45. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 34. Sot. 4. d. 29. qu. 2. a. 1. ad fi. vers. Sed argui. Nav. summa, c. 27. Latinè n. 141. Hispanè n. 142. & latè c. 22. nu. 43. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 22. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. Suar. l. 2. fori, t. de los casamientos, n. 34. Ant. Gab. to. 2. commun. in mea edit. l. 17. vers. Sponsalia, f. 312. Veracruz. 1. p. spec. n. 10. §. Est autem secundo, Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 2. init. Orosc. l. 2. num. 24. ff. de juris. omn. jud. Salcedo pract. c. 73. vers. 9. Vivald. candel. sacram. materia de spons. c. 4. n. 47. Cord. sum. q. 52. Capual. 4. dec. t. 23. n. 5. Azebed. l. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 10. Spino spec. testam. gl. 15. nu. 84. Lud. Lop. 2. p. instru. materia de matr. cap. 37. f. 1041. col. 2. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 25. post 6. concl. Vega l. 6. sum. c. 104. ergo annullatio matrimonii clandestini non extenditur ad similia sponsalia. Quare hanc sententiam tenent Navar. sum. Lat. c. 25. nu. 144. & l. 3. cons. in 1. edit. t. de voto, cons. 6. n. 3. & lib. 4. t. de consan. con. 3. nu. 7. in 2. verò eo. t. de vot. cons. 3. n. 3. & l. 5. de raptor. t. cons. 4. num. 3. ver. 5. Veracruz. append. ad spec. dub. 9. Cordub. sum. qu. 52. Gutier. l. 1. q. canon. c. 28. n. 9. fin. & de jur. 1. p. c. 51. à n. 3. & concludit n. 8. ita esse sæpè practicatum, & tenere gravissimos jurisperitos nemine contradicente, Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 39. col. 1. §. Contrarium, Spino spec. testam. gl. 15. n. 79. & 80. Lal. Celsus sum. casuum reservat. casu 19. Enriq. l. 11. de matrim. c. 5. n. 8. & dicit sic tenuisse Covar. Verac. & Bustos, de hac re consultos, & c. 13. n. 8. Salcedo pract. c. 73. vers. 9. Mendoza de pact. l. 1. c. 4. n. 72. Palacios 4. d. 40. q. ult. fi. Gallego de cogn. spirit. c. 13. Azeb. l. 5. recop. t. 1. l. 1. nu. 14. & seqq. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 85. fi. & 2. p. materia de matr. cap. 37. f. 1041. col. 1. & c. 39. f. 1061. col. 1. Barth. à Ledesm. de Matrim. dub. 8. f. 1229. Segura direct. judic. 2. p. c. 15. a. 1. & 4. P. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. circa 2. punct. dub. 4. f. 180. col. 2. fi. Manuel. 1. to. sum. in 2. edit. c. 244. n. 10. Vivald. candelab. sacrum. 1. p. c. 4. de spons. nu. 28. & 47. Vega lib. 6. sum. casu 104. & tandem sic declaratum esse à Cardinalibus referunt Gutier. Azebedo, Segura, Enriquez, Manuel, Petrus de Ledesm. ibidem.

3 Ad 1. argum. desumptum ex l. Oratio, & l. Si quis tutor, dico intelligendas esse. 1. quando prohibetur matrimonium absolutè seu omnibus modis, cùm enim tunc nullo modo possit contrahi matrim. sponsalia erunt promissio rei illicitæ, & sic nulla: at contrahentes clandestinum matrimonium, tantum sunt inhabiles ad clandestinè contrahendum: quare promissio clandestina valet: est enim rei licitæ promissio, nempe matrimonii contrahendi eo pacto, quo jubet Ecclesia. Secundo modo sunt intelligendæ, quando est eadem ratio in prohibitione matrimonii, & sponsalium: sic Alexand. Cyn. Deci. quos refert, & sequitur dicens esse omnium, Navar. lib. 4. Consil. 1. edit. tit. de consang. cons. 3. n. 6. in 2. verò lib. 5. tit. de rapt. cons. 4. n. 2. Oroscius l. 2. nu. 24. ff. de jurisd. omn. jud. Gutier. de juram. p. 1. c. 51. n. 9. & multi alii, quos refert & sequitur Salçedo pract. cap. 73. §. Nec superioribus: at non est eadem ratio prohibitionis matrimonii, & in sponsalibus, ut dixi n. 2. Tandem intellige, quando prohibitio matrimonii est perpetua, secus quando est temporalis, ut in hoc casu, & ita explicant Dec. Navar. Gutier. proximè citat. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. fine, Azebedo, lib. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 17. Ad 2. negatur antecedens, ut probavi n. 1. Ad 3. Fateor, quando aliquis est perpetuò inhabilis ad matrim. quocunque modo contrahendum, ut dixi in solut. ad 1. Ad confirmationem negatur major, quia prohibito matrimonio absolutè, sponsalia non possunt cadere super materiam licitam: sicut cadunt, quando solum prohibetur clandestinum, esset autem vera, quando sponsalia caderent supra matrimonium illo modo, quo est vetitum, scilicet clandestinum, si enim duo promitterent clam contrahere, essent nulla sponsalia, tanquam rei illicitæ promissio.

DISPUTATIO XIII.

An saltem culpa sit, sponsalia clandestina contrahere.

SUMMARIUM.

Prima opinio, esse culpam. nu. 1. & prohibito aliquo prohibetur omne, per quod pervenitur ad illud n. 1. & 2.

2. Verior, non esse culpam.

1 DUplex est sententia I. ait esse culpam, quia eo ipso, quod c. fin. de clandest. desponsat. prohibetur matrim. clandestinum, censentur prohibita sponsalia clandestina. Quia prohibito aliquo censetur prohibitum omne id, per quod pervenitur ad illud, l. Oratio, ff. de sponsal. & probat multa cumulans Rebuff. c. Postulastio, in princ. n. 1. & seq. de clerico excomm. ministr. ergo prohibito matrim. censentur prohibita sponsalia, quæ via sunt ad illud. Sic tenent glos. clem. 1. de consang. verb. Contrahere Hostiensis d. c. fin. super verb. Contrahenda, & ibi Jo. Andr. n. 4. Card. in fin. Anchar. n. 17. Abb. n. 6. Alex. de Nevo n. 15. Prepos. n. 5. Ang. verb. Clandestinum, n. 3. Sylv. Matrim. 6. q. 7. dict. 5. & 6. Tabiena v. Sponsalia, q. 1. n. 2. & ibi Armilla nu. 14. & innuit l. 1. t. 3. p. 4. & docet ibi Greg. Lop. verb. Que los desponsen. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 1. n. 13. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 2. initio. & ex Theologis, Palud. 4. dist. 28. q. 2. a. 2. nu. 14. Cajet. summa, verb. Sponsalia: immò Cajet. & Armil. dicunt esse peccatum mortale, quod idem docet Barth. à Ledes. de matrim. dub. 24. ubi consuetum est, denunciationes præmittere. Et pro hac sent. est Synodalis constitutio Tolet. 4. tit. 4. lib. 4. ibi, otro si considerando de quantos inconvenientes son causa los clerigos, que se atreven intervenir en los desposorios, o matrimonios prohividos, mandamos, que ningun clerigo intervenga en ellos, aunque sean de futuro. ergo supponit sponsalia clandestina esse prohibita.

2 Secunda sententia omnino tenenda docet esse licita. Probatur, quia nullo jure prohibentur. nam c. fin. de clandest. despons. tantum prohibetur matrimonium clandestinum, & axioma illud, Prohibito matrimonio censetur prohibitum omne id, per quod ad illud pervenitur, desumptum ex l. Oratio, ff. de sponsalib. non habet locum in hoc casu: ut probavi disputatione præced. n. 3. ubi tripliciter limitata est illa lex. Nec obstat doctrina communis n. 1. allegata asserens prohibitionem matrimonii clandestini factam d. c. fin. extendi ad sponsalia: nam Hostiensis ibi, quem reliqui sequuntur, fatetur, id non haberi ex illo textu, sed ex ratione textus: eo quod eadem inconvenientia ex sponsalibus clandestinis sequantur, cùm sæpè per copulam, & alios actus, transeant in matrimonium: quod cùm hodie cessarit per decretum Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. illa prohibitionis ratio cessat. neque etiam sunt prohibita jure novo: nam Tridentinum solùm prohibuit matrimonium clandestinum, nec id decretum ad sponsalia extenditur, ut probavi disp. præced. nu. 1. Quare hanc sententiam tenet Veracruz. append. ad specul. dub. 9. fol. 44. §. Ad dubium, Lud. Lop. 2. p. instr. materia de matr. cap. 37. fol. 1041. col. 2. Salçeda pract. c. 73. vers. 9. & §. Ex quibus, & §. Est sanè, intelligit constitutionem Tolet. pro priori sent. allegatam, quando sponsalia sunt prohibita ob canonicum aliquod impedimentum, ut inter consanguineos, & Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. circa secundum punctum, dub. 4. refert Cardinalium responsum continens præceptum Tridentini, ut matrimonium celebretur coram parocho & testibus, non extendi ad sponsalia.

DISPUTATIO XIV.

Utrùm notabilis contrahentium vero animo sponsalia disparitas ea irritet: vel saltem causam justam irritandi præbeat, quando contrahens conscius erat conditionis alterius?

SUMMARIUM.

Rationes ad probandum non valere sponsalia inter impares. n. 1.

Vera sententia, valere n. 2.

An possint irritari quando timetur magnum scandalum, aut pessimus exitus, & odia, quamvis contrahentes pares sint n. 3.

Quid quando pater contradicit n. 4.

Solvuntur argumenta, & explicatur an promissio prodiga obliget, nu. 5. juncto n. 1.

1 VIdentur ea sponsalia, aut irrita, aut saltem irritanda esse: quia si quis prodigè meretrici spondeat pro corporis usu, non tenetur implere ita prodige, cùm sit peccatum, ut docent Sot. l. 4. de just. q. 7. a. 1. ad 2. vers. An verò contra, Ledesm. 2. p. 4. q. 18. a. 5. §. Circa 2. memb. f. 264. c. 2. Mercado l. 6. de contr. c. 15. §. Todas las vezes, Palac. l. 5. de contract. c. 11. f. 479. vers. Verum adhuc difficultas urget. Salon 2. 2. q. 62. a. 5. controv. 4. post 3. concl. §. Ex quo sequitur, Bannez eod. a. 5. dub. 5. concl. 3. Man. 2. to. sum. c. 40. nu. 4. & addunt Sotus, Palacios, Bannez, Manuel esse verum, quamvis promissio juramento firmetur: sed promissio matrimonii facta notabiliter impari, est prodiga, ergo non obligat. 2. quia quoties in contractu est notabilis deceptio, omni jure rescindendus est: & si dicas non esse deceptionem, quia contrahens noverat inferiorem alterius conditionem, contra, quia promittens immodicum per modum pretii, & contractus, non tenetur totum solvere, sed justum & æquale pretium, sed immodicè promittit, & non gratis, sed per modum contractus, quæ spondeat notabiliter impari, ergo non tenetur.

2 Dicendum tamen est valida esse sponsalia, quia cùm contrahens sit dominus rei promissæ, & conscius notabilis excessus, videtur velle liberè cedere jure, & excessus donationem facere. Sic tenet Veracruz. 3. p. specul. art. 19. concl. 2. Corduba in quæstionar. l. 1. q. 13. d. 1. & P. Mol. t. 2. de just. tract. 2. disput. 271. fol. 153. ubi optimè hoc explicat dicens, quamvis puella nobilis, & dives malè faciat sponsalia contra patris voluntatem cum ignobili, aut paupere contrahendo, eo quod executio esse nequeat sine aliorum scandalo, & ipsius puellæ dedecore, & ita prodigè, & cum peccato promiserit, teneri, & neminem audere affirmare oppositum, eo quod est contra Ecclesiæ praxim, hujusmodi fidem servare cogentis.

3 Hoc tamen limitandum est, nisi scandalum magnum ex eo matrim. probabiliter timeatur. Quia virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, sed contrahere matrim. cum magno illo scandalo est apertè lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, dissolvatur parentum pietas, & cognatorum amicitia, & colligitur ex c. Cùm in tua, de spons. ibi, de fama, vel scandalo, & ita docet ibi gl. ver. Scandalo, Panor. ibi n. 4. Alex. de Nevo n. 6. Prepos. num. 2. ubi docent, quando vehementer scandalum timetur ex matrimonii contractu inter contrahentium

consan-

consanguineos, posse, & debere judicem interdicere matrimonium: *idem Panor. c. Requisivit, de sponsal. num. 4.* ubi ait, Ecclesiam compulsuram non esse implere sponsalia, quoties rixæ inter parentes contrahentium probabiliter timentur. Et melius id expressè docent *Fel. cons. 26. num. 11. Nav. sum. cap. 16. num. 18. Menoch. cons. 1. num. 44. & 66. vol. 1. Cord. d. q. 3. paulo post princ. vers. Dixi regulariter, Gutier. l. 1. qu. can. cap. 20. num. 20. & 23. Capua l. 1. decis. cap. 78. num. 3. Lud. Lop. 1. par. instr. cap. 76. in 2. edit. f. 189. col. 1.* Et loquuntur *Navarr. Gutier. num. 13. Cord. Capua, Lud. Lop.* Quamvis sequuta sit virginis defloratio sub ea spe matrimonii futuri: quod quidem verissimum est propter rationem dictam. Et idem dicendum est, licèt nulla sit inter contrahentes disparitas, ut bene *Lud. Lop. ibi.* Cautè tamen considerandum est hoc scandalum, non enim quodcunique sufficiet; sæpè enim vanæ minæ jactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teste, ubi deferbuit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum reciount, facilèque animi conciliantur, sedaturque omnis tempestas. Idem dicerem quoties est timor probabilis pessimi exitus, ut odii capitalis inter ipsos contrahentes. sic *Menoch. eo. nu. 66. Gutier. nu. 23.*

4 Hinc infertur, quod docet *Gut. eo. qu. 20. num. 23.* posse patrem impedire sponsalia filii contra ejus voluntatem inita, sanè intelligendum esse, nempe quando scandalum dictum probabiliter timetur, aliàs enim cum filius teneatur fidem servare, ut dixi n. 2. non poterit pater tuta conscientia impedire, ne filius suam obligationem exequatur.

5 Ad 1. dico, eam doctrinam negandam esse, ut bene negat *P. Mol. allegatus num. 2.* quia licèt promissio ex liberalitate processerit, at exequutio non est ex liberalitate, sed ex debito, quare cùm in exequutione nulla sit prodigalitas, sed debiti impletio, tenetur in utroque foro integre implere, non obstante promissionem prodige, & cum peccato veniali factam esse: sicut promittens fœminæ pecunias, ut tradat corpus, promittendo peccat, tenetur tamen implere: unde potest dici esse peccatum ex parte modi promittendi, non ex parte rei promissæ. 2. dico, esto ea doctrina vera esset, adhuc est diversa ratio, nam promittitur pecunia in pretium, nec est animus liberè donandi, quæ secus hic contingunt. Ad 2. dico non esse deceptionem, quia contrahens disparitatem noverat, nec obstat replica, quia non promittitur per modum pretii.

DISPUTATIO XV.

Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda?

SUMMARIUM.

Qui sint habiles ad sponsalia nu. 1.

Omne impedimentum perpetuum, quod impedit matrimonium, licèt non dirimat, dirimit sponsalia nu. 2. & quid si est temporale, pro illo tempore, eodem nu. 2.

1 HActenus de promissione, quæ est prima conditio ad sponsalia requisita, egimus: jam de contrahentium habilitate, quæ est 2. conditio, agendum est. Hæc autem habilitas in 2. consistit: alterum est, ut contrahentes nullo impedimento affecti sint: & de hoc est disput. præsens: alterum verò, ut ætatem jure præscriptam habeant, & de hoc duplici disput. seq. erit sermo. Sit igitur concl. Illæ solæ personæ habiles sunt ad sponsalia, inter quas consistere potest matrim. ratio est manifesta, quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonii, ergo inhabiles ad matrimonium sunt inhabiles ad sponsalia.

2 Observandum tamen est, quamvis impedimentum minimè dirimat matrim. sed solum impediat, licitè contrahi, dissolvere tamen, & prorsus irrita reddere sponsalia, si ipsa præcedat, & ratio est, quia promissio rei illicitæ obligare non potest, sed dum adest impedimentum impediens, est illicitum matrim. ergo sponsalia, quæ sunt ejus promissio, obligare nequeunt, sed prorsus irrita erunt. Sic *P. Soto lect. 18. de matrim. §. Ad sponsalia, Navar. l. 4. cons. t. 1. de spon. in 1. edit. cons. 38. à num. 6. in 2. cons. 5. à num. 6.* ubi latè probat invalida esse sponsalia Catholici cum hæretica, quia illicitum est cum ea contrahere matrim. quamvis validum sit. Hæc tamen accipienda sunt quando impedimentum est perpetuum, secus enim quando est temporale: nam impuberes contrahere possunt sponsalia, cùm tamen pro tunc non possint contrahere matrim. Similiter qui vovit castitatem ad tempus, non potest licitè pro eo tempore matrimonium inire, validè tamen contrahit sponsalia, & constat ex *l. Non solet, 10. ff. de his qui notan. infam.* ubi notat *gl. verb. Non nocet, & ibi Bald. num. 2. Navar. l. 4. cons. in 1. edit. t. de consang. cons. 3. num. 7. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. fin, Gutier. de juram. p. 1. cap. 51. num. 9. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. num. 17. P. Greg. syntagm. juris p. 2. l. 8. cap. 5. num. 4. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 47. art. 15. dub. 2.* Rursus hoc intelligendum est, nisi promissio esset contrahendi pro eo tempore, quo adest impedimentum, ut qui per biennium promisit castitatem, si daret fidem de matrim. statim contrahendo animo illud consummandi intra id tempus, illicitè promitteret, ac proinde sponsalia essent nulla.

DISPUTATIO XVI.

Quæ ætas desideretur in contrahentibus, ut habiles sint ad sponsalia?

SUMMARIUM.

Quot difficultates sint disputandæ nu. 1.

Septennium completum petunt sponsalia, & satis est, si ultima dies incepta sit, & septennio præsumitur rationis usus 2.

Quid si septennis ambo, aut alter usu rationis careat, & explicatur l. In sponsalibus ff. de sponsal. n. 3.

An exigatur, ut septennium illud metaphysicè completum sit 4.

Si à minoribus septennio contrahantur sponsalia, non valent, nisi postea ratificentur 5.

Quæ sint signa hujus ratificationis, an habitatio mutua, jocalium missio, &c. & exigatur expressa ratificatio, ubi non simul habitant. 6.

An ut hæc signa ratificent priora sponsalia invalida, exigatur, contrahentes nosse fuisse invalida: & similiter ad ratificandum professionem, vel votum invalidum, & quid si existimans fuisse invalidum, denuo voveat 7.

Post nu. 7. invenies alia summaria.

1 QUatuor difficultates continet præsens disputatio. I. est, quæ ætas necessaria sit ad sponsalia. II. An malitia suppleat ætatem. III. An satis sit quæcunque ætas, malitia ætatem supplente. IV. An satis sit, ita malitia suppleat ætatem, ut puer capax sit lethalis culpæ.

2 DIFFICULTAS I. An septennium completum desideretur ad sponsalia. Videtur enim non esse præscriptam ætatem per *l. In sponsalibus contrahendis 14. de spons.* ibi, *in sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, sicut in matrimoniis.* Sit I. concl. septennium completum desideratur in sponsalibus contrahendis. Fatentur omnes, & constat ex *c. Litteras*, ibi, *antequam septimum annum complesset*, & *c. Accessit de despon. impub.* ibi, *antequam septimum annum complesset*, & *c. Ad dissolvendum c. sit. & l. in sponsalibus contrahendis, §. ff. de spons & l. fi. t. 1. p. 4.* & ratio est, juxta *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2.* quem omnes sequuntur, quia septennio completo incipit communiter rationis usus, & libertas. Ut manifestè probatur ex *l. Si infanti. §. ult.* juncta, *l. Potuit, C. de jure deliber.* nam *illa l. Potuit*, dicitur requiri voluntatem pupilli, ut ipsi acquiratur hæreditas, & *Si infanti. §. ult.* dicitur posse majorem septennio acquirere. Ergo supponit habere voluntatem, & *d. l. In spons.* ibi, *si modo id fieri ab utraque persona intelligatur*, id est, *si non sint minores, quàm septem annorum.* Item quia alias non posset jus canonicum præscribere sponsalia tunc contracta valida esse, cùm absque propria contrahentium voluntate consistere nequeant, & voluntas libera non sit, ubi deest usus rationis: & septennio hunc advenire, ultra alios late probat *Mandos. de ætate minori. c. 4. n. 2.* Hinc colligitur ratio, cur jus canonicum eandem ætatem ad sponsalia in viris & feminis præscripserit, cùm tamen diversam ad matrim. petat: quia ad sponsalia sufficit rationis usus, qui eodem tempore viris, & fœminis advenit: ad matrim. verò potentia generandi desideratur, quæ tardius in viris reperitur: hanc rationem reddit *D. Th. d. a. 2. ad 3.* Sufficit tamen, si ultima septennii dies non sit completa, sed incepta, & hoc favore matrimonii, sicut favore testamenti: idem statutum est *l. Qua ætate ff. de testam.* non enim est minus favorabile matrimonium, quàm testamentum. Sic *Covar. 4. decret. 1. p. c. 2. n. 2. Mandos. de ætate minori. c. 14. n. 11. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. nu. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 37. fol. 1039. col. 2. fine.*

3 Intellige tamen, si septennes usum rationis habeant, si enim aut uterque, aut alter illum adeptus non sit, sponsalia sunt irrita: atque ita intelligitur *l. In sponsalibus contrahendis, ff. de sponsal.* dum ait non esse præscriptam ætatem sponsalibus, sicut matrimonio: nam in matrimonio semper sufficit ætas præscripta jure, in sponsalibus autem non semper: sæpe enim septennio completo deest rationis usus. sic *gl. ibi, fine, Goffred. sum. t. de despons. impub. num. 3. Martin de Garatis inter consilia matrim. Zileti, cons. 15. n. 7.*

4 Rogabis tamen an necessarium sit, ut septennium omnino completum sit, vel sat sit moraliter completum esse, quia parum deficit: quod dubium procedit, quando non constat malitiam supplere ætatem; nam quando constat, id disputabimus n. 8. & 9. Et quidem aliqui censent sufficere moraliter completum esse, ut si duo, vel tres dies deficient: quia quod parum distat à re, parum, aut nihil distare videtur, teste *Arist. & Phys.* sic videtur sentire *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 7.* quem sequuntur *D. Antonin. 3. par. tit. 1. cap. 18. init. Sylv. ver. Sponsalia q. 2. d. 2.* ubi *Tabiena, q. 4. n. 5. Turrecr. cap. Ubi non est, n. 2. fin. 30. 4. 2. Perez l. 5. ord. tit. 1. l. 1. f. 6. §. 2. opinio, Bart. à Ledesm. de matr. dub. 11. f. 1240. Lud. Lop. 2. p. instr. de matri. c. 37. f. 1039.* ubi ait valere sponsalia contracta à proximis septennio, quia quod parum distat à re, nihil distare videtur. Sed re vera non est hujus sententiæ: quia expressè agit, quando malitia supplet ætatem. Item expressè docent, quando duo, vel tres dies deficiunt. *Joan. Andr. cap. Literas, num. 2. de despons. impub. Henric. cap. Accessio, de desp. impub. num. 2. & 3. Vega l. 6. sum. casu* 101. Idem dicit, licèt desit hebdomada, *Man. 1. tom. sum. in 2. edit. c. 244. nu. 2.* Idem si desit aliquid amplius hebdomada, docent *Sot. 4. d. 27. qu. 2. a. 2. ad 3. Vivald. candel. materia de spons. 1. p. nu. 15.* Idem *Victoria sum. de matr. nu. 284.*

Vera-

Veracruz 1. p. speculi, n.16. §. Primo sponsalia. ubi dicunt, valere sponsalia, quando contrahentes septennio nimis propinqui sunt: idem *l. finalis, t 1. p. 1.* ibi, *tiere años, o peco menos*. Verum probabilius mihi est, exigi septennium metaphysicè completum, ubi de malitia ætatem supplente non constaret. Probatur, quia vel una die deficiente, verè non diceretur septennium completum, sed inceptum. Item quia ad testamentum, in quo requiruntur quatuordecim anni completi, si una dies deesset, non valeret testamentum: & ita *l. Qua ætate ff. de testam* tanquam quid specialiter notandum, definitur sat esse, ultimam diem anni decimi quarti cœptam esse, similiter non valeret professio, si una dies deficeret ad decimi sexti anni complementum. Ita tenet *Alex. de Nevo c. Literas, de despons. impub. fi.* & videntur tenere *Covar. & DD. nu. 2 in fine allegati*, qui tanquam quid speciale dicunt favore matrimonii satis esse, ultimam diem septennii inchoatam esse.

5 II. Conclusio, si uterque, vel alter contrahens minor septennio sit, nec malitia suppleat ætatem, sunt nulla sponsalia: nisi post legitimam ætatem expressè, vel tacitè ratificentur. Sic definitur *c. Literas, c. Accessit de despons. impub. & c. un. in pr. & §. Porro, eod. t. in 6.* & ratio est, quia sponsalia sunt promissio mutua, ergo si saltem alter defectu ætatis incapax sit promittendi, corruent sponsalia.

6 Hujus autem tacitæ ratificationis signum erit, si adveniente legitima ætate contrahentes simul habitent, habetur *c. unic. de despons. impub in 6. initio*. Quia ex cohabitatione præsumitur ejusdem voluntatis perseverantia. Sufficit autem si hæc mutua habitatio sit in domo viri, vel mulieris, vel cujuscunque: ut docent *Host. c. Literas, de despons. impub. prope fi. & ibi Jo. And fine, Ant. num. 5. Alex. de Nevo num. 7. & 8. Francus d. c. unico, in pr. n. 3. Brun de spons. concl. 5. n. 1. habetur tom. 9. tract.* Si autem non simul habitent, non intelliguntur consentire, nisi verbo, vel facto eorum, liquidò appareat ipsos in eadem voluntate persistere. Habetur expressè *d. cap. un.* ubi *glos. verb. Verbo.* inquit, ut quia facti majores vocant se sponsos: idem *Rosella verb. Impedimentum impedim. 13 num. 8. Ang. Matrimonium 3. imped 14. nu. 12. Sylv. Matrimonium 8. qu. 14. dict. 8. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum t. 10. num. 12.* Facto verò censentur ratificare, ut quia post septennium simul jacent, vel se osculantur ut sponsi: *gl. d. c. unic. ver. Vel facto, Rosella, Sylv. Ant. Cucus, & Brunel. proximè citati.* item facto, ut si alter alterius domum petit, vel mittit munuscula à sponsis mitti consueta. sic *gl. cap. Literas, ver. Placero, de despons. impub & ibi Anchar. n. 8. Alex. de Nevo n. 8. Prapos. n 2 Ang. n. 12. citato*: de qua munerum missione, & subarratione, quando sit signum sponsalium, vel matrimonii, dicemus latè infrà tota disp. n. 1. Hinc infertur minus bene aliquos sentire dicentes, ubi deest mutua habitatio, exigi expressum consensum. Hi sunt *Archid. d. c. un. n. 5. Host. d. c. Literas prope fin. & ibi Alex. de Nevo num. 8.* Sed contrarium colligitur ex *d. c. unic.* ubi deciditur, quando contrahentes non simul habitant, satis esse verbo, vel facto ostendere eandem voluntatem permanere, si facto, ergo satis est consensus tacitus, & ita expressè rejecta priori opinione tenent *Joan. And. d. c. unic n. 4. & ib. Domin. ante §. Idem quoque, Francus ibi, in pr. nu. 5.* & videtur tenere *Ant. d. c. Literas, n. 5.* Hæc autem omnia accipienda sunt, si adsit internus consensus, illo enim deficiente, quamvis ex iis signis præsumantur in foro externo sponsalia, non erunt tamen valida in foro conscientiæ.

7 Id tamen monuerim, tunc hæc signa inducere tacitum consensum, quando contrahentes notitiam habent sponsalium tempore infantiæ initorum: ubi enim ea ignorantur, nullus consensus reperiri potest: nihil enim volitum, quin præcognitum. Sic *Anchar. c. Literas, de despons. impub. n. 8. Francus c. unic eod t. in 6. in princ. nu 5. Brunell. de spons. concl. 5 n. 1.* Exigitur etiam, ut norint sponsalia illa tempore infantiæ celebrata, fuisse nulla: si enim ex errore, quo putabant esse valida, ea ratificent, nihil agunt: quia error tollit consensum. *l. Si per errorem, ff. de jurisd. omn jud.* sic *Francus ibi*. Et probatur, quia ut professio invalida firmetur per actus tacitam professionem inducentes, exigitur, ut profitens norit priorem professionem fuisse nullam, & velit eis actibus eam ratificare, ac si denuo emisisset: ut docet *Nav. l. 3. cons. 2. de regul. in 1. edit. cons. 36. n. 3. & cons. 37. n. 2. in 2. cons. 35. nu. 4.* Item probatur, quia si quis invalidè religionem voveat, & postmodum ex ignorantia ratificet, non manet obligatus, sed oportet, ut velit ratificare habita notitia nullitatis prioris voti: ut bene docent *Rosella Votum 2. nu. 13. & Matrimonium 4. nu 5. Sylv. Matrimonium 4. § 10. Nav sum. Latin. c. 12. nu. 71.* Similiter si quis dubio motus an votum a se emissum fuerit validum, & ob id denuo voveat, non tenebitur ad votum, ubi sciverit prius votum fuisse nullum, nisi constet voluisse ita se obligare, quamvis sciret prius votum irritum fuisse: quia ea ratificatio fuit ex errore, nec censendum est habere absolutum vovendi animum, sed ex suppositione falsa valoris prioris voti: ut docent *Cordub. sum. q. 146. 144. Man. 2. to. sum. c. 99. nu. 7. Vega l. 5. summa, casu 97. & 105.* ergo similiter ad ratificandum priora sponsalia invalida, erit necessaria scientia nullitatis illorum.

Ad argum. contrarium constat ex dictis n. 3.

S U M M A R I U M.

An malitia suppleat ætatem. 1. opinio negativa n. 8.
2. Verior 9.
Quorsum deserviat præscriptio septennii ad sponsalia 10. & 11.
Solvuntur argumenta nu. 12.
Post quem invenies reliqua summaria.

DIFFICULTAS II. Utrùm in sponsalibus malitia suppleat ætatem: id est an valeant sponsalia ante septennium, si eo tempore rationis usus contrahentibus adsit. Duplex est sent. I. negat. Primò, quia ubi certa ætas jure præscribitur, præveniri nequit, ut constat in professione & testamento. 2. Quia si valent sponsalia, si ante septennium discretio adsit, & post septennium non valent ea deficiente, ergo perperam jus præscripsit septennium, sed consultius decideret valere sponsalia ab habentibus rationis usum contracta. Sic tenent *Abb. c. Juvenis, n. 5. & c. Gemma num. 6. de spons. Marian. Soc. cons. 3. vol. 1. Rosella verb. Impedimentum, imped. 13. nu. 9. Angel verb. Sponsalia, n. 5.* & clarius *Matrimonium 3. impedim. 14. num. 2. Brun. de spons. concl. 4. n. 5. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 7. uterque habet ut to. 9. tra.* idem videntur tenere *Host. sum. tit. de spons. n. 5. & 8. vers. Effectus, Archi. c. unic. de desponsat. impub. in 6. ante n. 1. & ibi Domin. §. 1. Henric. c. Accessit, de despons. impub. n. 2. & 3.* ubi dicunt tantum malitiam supplere ætatem, quando fœmina ante septennium fuit tentata ad copulam, tunc enim dicunt oriri publicam honestatem propter copulæ intentionem per *c. Juvenis, de sponsal.*

8

9 II. Sententia multò verior affirmat malitia supplente ætatem, validè contrahi sponsalia ante septennium. Probatur ex ratione *Jurisconsulti, l. In sponsalib. la 1. ff. de spons.* dicentis satis esse sponsos quid agant, intelligere, ergo si puer præcocis ingenii, & judicii, quid in hoc contractu agat, ante septennium intelligat, erit validus. 2. Quia cùm sponsalia sint via, & dispositio ad matrimonium, eo ipso, quod jus disposuit in matrimonio malitiam supplere ætatem, *c. de illis el 2. de despons. impub.* censetur idem in sponsalib. disposuisse per *l. Oratio, ff. de spons.* & ita tenet ex Theologis *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 7. D. Antoni. 3. p. t. 1. c. 18. init. sum. conf. l. 4. c. 1. q. 5. Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 3. Ledes. 2. 4. q. 45. a. 2. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 9. Philiarc. de off. Sacerd. to. 1. p 2. l. 2. c. 1. Vrvald candel. 1. p. t. de spons. nu. 14. Barth. à Ledes. de matr. dub. 11. f. 1240. Vega l. 6. sum. casu 101. P. de Ledes. de matr. q. 43. a 2. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. materia de matr. cap. 37. f. 1039. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 244. nu. 3.* & ex juris peritis *gl. cap. Juvenis, de sponsal. verb. Dubia, & c. Sponsa, eod. tit. fin. & 30. qu. 2. in sum. verb. Sponsalia Goffred. sum. t. de Spons. n. 8. & 11. Jo. Andr. d. c. un. de despons. impub. in 6. nu. 1.* ubi *Franc. in prin. n. 2. idem Jo. Andr. d. c. Juvenis, n. 9.* ubi *Innoc. init. Ant. nu. 5. Card. nu. 1. Anchar. num. 4. Calder. & Jo de Fano*, quos refert, & sequitur *Alex. de Nevo, ibi num. 19. Prapos. num. 7. Bald. cons. 44. vol. 4. Pisana, ver. Sponsalia, num. 3.* ubi *Sylv. qu. 2. d. 2. Tabien. qu 4. nu. 5. Arm. n. 4. Turrec. c. Ubi non est, num. 2. fin. 30. qu. 2. lex finalis t. 1. p. 4. Covar. 4. decr. 1. p. cap. 2. num. 1. Mart. de Garat. inter consilia matr. Zilesi, cons. 15 nu. 7. Cost an. de spons. tit. Qui possint contrahere sponsalia, nu. 2. habetur t 9. tr. A. Cucus l. 5. instr. major. t. 10. n. 11. Gutier. authen. Sacramenta puberum n. 5. Si adver. vend. Perez l. 5. Ordin. t. 1. l. 1. f. 6. vers. 2. opinio, A. Gab. to. 3. comm. l. 17. in mea edit. f. 312. vers. Sponsal.*

10 Ex his infertur, ideò jus præscribere septennium, ut præsumatur rationis usus: in ea enim ætate nisi contrarium manifestè appareat, præsumitur rationis usus in puero, non autem ante eam ætatem. Sic *Jo. Andr. c. Juvenis, de sponsal. nu. 9. ubi Anch. n. 4. Alex. de Nevo, n. 19. & c. Literas, de desponsat. impub. fi. Henric. c. Accessit, nu. 2. de despons impub.* & ratio est, quia in dubio, & ubi contrarium non apparet, inspicimus annorum numerum, alias frustra jus annos præscripsisset. Idem ex Theologis docet *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 37. fol. 1039. col. 2. fin.*

11 Tandem infertur, ante septennium non esse sponsalia, nisi probetur contrahentes esse doli capaces: septennio tamen completo esse sponsalia, nisi probetur non esse doli capaces. sic *Henric. cap. Accessit, n. 2. de despons. impub.*

12 Ad 1. argumentum dico id esse verum, nisi jure expressum sit contrarium in aliquo casu æquivalenti, ut contingit hic: sicut explicui n. 9. Ad 2. constat ex dictis nu. 10. & 11. præscripsit enim jus eam ætatem, ut tunc usus rationis, & sponsalia esse vera præsumatur, & non anteà.

S U M M A R I U M.

An in quacunque ætate præveniatur usus rationis, sint vera sponsalia.
1. opinio negans n. 13. & ibi quãdo dicatur infans proximus septennio.
2. Verior nu. 14.
Post quem invenies reliqua summaria.

13 DIFFICULTAS III. An in quacunque ætate malitia prævenit, valeant sponsalia, ut si via ordinaria, vel per miraculum acceleretur usus rationis longè ante septennium: vel necessarium sit, una cum rationis usu ætatem septennio proximam esse. Aliqui censent, unà cum usu rationis exigi ætatem septennio proximam, nec sufficere usum rationis antea habitum. Prob. 1. quia ideò jus præscripsit septennium completum, ut id exigatur, vel saltem, quod moraliter potest dici, septennium, quod est ætas septennio proxima. 2. Quia in matrimonio non satis est, ut malitia suppleat ætatem, id est, ut potentia generativa reperiatur ante pubertatem, sed ultra requiritur discretio, & prudentia requisita ad conjugalem consensum: ut constat ex *c. finali, de despons. impub.* ubi hæc malitia nuncupatur prudentia: & ex *c. Continebatur, eod. tit.* ubi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, ut matrimonium

nium ante pubertatem initum valeat: ergo similiter in sponsalibus non satis erit usus rationis quicunque, sed talis qualis septennio, vel proximè advenit. Pro hac sententia videntur ex Theologis *D.Th. D. Ant. Ledes. Bart. à Ledes. Lud. Lop. Vega citati in 9. Victor. sum. de matr. nu. 284. Verucr. 1. p. Spec n. 16. vers. Primò sponsalia*, & ex juris peritis *gloss. 30. qu. 2. in sum. verb. Sponsal. Goffr. sum. t. de spons. num. 11. Innoc. A. Card. Turrecr. Sylv. Tabiena, Gutier. Perez. citati eod. num. 9. lex fin. t. 2. p. 4.* ubi omnes hi dicunt malitiam supplere ætatem, quando puer est septennio proximus: & tenet expressè *Enriq. l. 21. de matr. c. 13. nu. 9 Petr. de Ledesm. de matr. qu 43. a. 2. dub. 2.* Non tamen convenit inter hos Doct. quando dicatur infans septennio proximus. Quidam enim contingere asserunt, quando deficit semestre. Sic *Innoc. c. Juvenis, unit. de spons. & ibi Jo. Andr. n. 9. Anton. n. 6. Anchar. n. 4. Prepos. n. 7.* Melius tamen alii sentiunt hoc prudentis arbitrio remittendum esse: in quibusdam enim citius, in aliis verò tardius acceleratur. Sic *D. Th. D. Anton. Turrecr. Sotus, Lud. Lop. f. 1040. col. 1. Barth. à Ledes. f. 1241. Petr. de Ledesm. Enriquez, Perez. num. 9. allegati* idem *Goffr. sum. t. de spons. impub. n. 5. Covar. clem. Si furiosus, 3. p. init. n. 5.*

14 Probabilius tamen est, valida esse sponsalia in quacunque ætate contracta, si via ordinaria, vel miraculosè usus rationis acceleretur. Prob. quia septennium non præscribitur, quasi id necessarium sit, sed quia ætate præsumit jus usum rationis advenire, ut diximus num. 9. 10. & 11. ergo si quacunque ætate ante septennium usus rationis adveniat, erunt vera sponsalia: non enim major est ratio de proximis septennio, vel multo minoribus, si eodem rationis usu gaudeant. Hanc sententiam tenet *Alex. de Nevo, cap. Juvenis, de spons. nu.* 19. ubi ait si constet de prudentia pueri 6. ætatis anno, valere sponsalia: & *A. Gabr. tom. 2. comm. su mea edit. l. 27 f. 312. vers. Sponsalia*, ubi dicit esse comm. sent. valere sponsalia quadriennio contracta, si adsit rationis usus. Idem tenent aliqui, ut refert *Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 43. a. 2. dub* 2. & ipse dicit eam esse probabilem.

Ad 2. argum. negatur antec. sed ideò id factum est, quia communiter tunc advenit rationis usus. Ad 2. dico disparem esse rationem, nam matrim. semel contractum, indissolubile est, & ideò ultra potentiam generandi requiritur discretio, & prudentia: sponsalia autem ab impuberibus contracta, solubilia sunt, si alter pubertatem adeptus reclamat: & ideò nil mirum est, si ad ea contrahenda qualiscunque usus rationis sufficiat.

S U M M A R I U M.

An sufficiat is usus rationis ante septennium, qui satis est, ut puer delinquat lethaliter, opinio negativa, n. 15.
2. Verior affirmans, 16.

25 DIFFICULTAS IV. An sufficiat is rationis usus ante septennium ad sponsalia contrahenda, qui satis est, ut puer ille possit lethaliter delinquere. Aliqui negant. Sic *D. Th. 4. d. 27. qu. 2. a. 2. ad 2. Lud. Lop. 2. p. instr. c. 37. de matrim. f. 1039. Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 2. dub. 1. Enriquez. l. 11. de matr. c. 13. nu. 9.* Probat *D. Th.* quia ad delictum lethale satis est advertentia præsentis mali, nec aliqua futurorum providentia desideratur: ad sponsalia tamen, cum sint obligatio ad futurum, & perpetuum statum, requiritur etiam futurorum providentia.

26 His non obstantibus probabilius credo sufficere eum usum rationis, qui ad culpam lethalem satis est. Probatur quia is usus rationis satis est ad obligandum se per votum solemne ordinis sacri, quod tamen est perpetuum, & per votum simplex religionis, quæ est obligatio status perpetui, & major quam sponsalium, quia votum annexum ordini sacro, nullo modo solvi potest, nisi per dispensationem Pontificiam: votum etiam illud religionis indiget eadem dispensatione, vel paterna irritatione, nec potest propria pueri voluntate dissolvi: at sponsalia sola pueri voluntate puberis facti, dirimi possunt. 2. Prob. quia si ea futurorum providentia, quam postulat prior sent. desideraretur: incautè præscriptum esset septennii tempus, ea enim tenerrima ætate præsentium non habet puer providentiam, nedum futurorum: & vix eo rationis usu gaudet, ut capax sit lethalis culpæ. Pro hac sent. sunt cæteri DD. allegati n. 9. absolutè docentes, usu rationis præveniente, posse sponsalia contrahi ante septennium.

D I S P U T A T I O XVII.

Utrùm culpa, sit sponsalia, aut matrimonium ante legitimam ætatem contrahere?

S U M M A R I U M.

Quæ sit dubitandi ratio, & an c. 2. de despons. impub. contineat præceptum, num. 1.
An sit culpa ante pubertatem sponsalia contrahere, opinio affirmans, num. 2.
2 Opinio affirmans, esse culpam ante septennium contrahere, 3.
3. Sententia verior non esse culpam, & explicatur juncto nu. 6. c. 2. de despons. impub. n. 4.
An sit mort. matrimonium ante legitimam ætatem celebrare. 2. opinio affirmans, 5.
Verior opinio negans, 6.
Recedendum est a propria verb. significatione, ut juris correctio vitetur, 6.

1 DIsputationis hujus difficultas versatur circa intellectum *c. 2. de despons. impub.* ibi, *Districtiùs inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatam non pervenerint, conjungantur: nisi fortè aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.* Quòd si quis dicat hæc verba minime præceptum continere, ut sentit *Jo. Andr. ibi num. 1.* aberrat profectò, quia textus dicit, *districtiùs inhibemus*: & ex doctrina *Archid. cap Interd. xit. 32. d.* in omni prohibitione continetur præceptum, & gravibus verbis utitur Pontifex: quare meritò *Hostiensis ibi, initio, & Alexand. de Nevo nu. 2.* dicunt non esse leve contravenire: quare esse præceptum obligans ad mortale, docent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 1. nu. 8. & 10. Rosella Matrimonium 2. n. 6. Ang. Matrimonium impedim. 16. n. 7. Sylv. Matrimonium 5. q. 6. & ver. Sponsalia q. 1. d. 1. Tabiena Matrimonium 2. q. 6. nu. 7. Navar sum. Hisp. c. 22. nu. 31. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 13. nu. 13. Petr de Ledes. de matrim. q. 43. a. 2. dub. 3.* Est igitur difficultas, an præceptum hoc de sponsalibus, vel de matrim intelligatur. Prius agemus de sponsalibus: deinde autem de matrim.

2 Dubitatur ergo, an textus intelligatur de sponsalibus, triplex est sent. I. Intelligi de sponsalibus, & prohiberi non tantùm ante septennium, sed etiam ante pubertatem. Et ratio prohibitionis est, ne contra bonum commune matrimonia impediantur, quando enim uterque, vel alter est impubes, oritur publica honestas, & facilè puberes effecti ab eis resiliunt, impediturque, ne possint eorum consanguineis matrimonio copulari: & ex tali dissolutione discordiæ, rixæque oriuntur. Sic *gloss. ad. cap. 2. verb Conjungantur, Host. ibi, super eodem verbo, Jo. And. n. 5. Anchar. n. 3. Card. ibi, ad finem, Anton. n. 7. Alex. de Nevo nu. 10. Rosella Matrimonium 2. nu. 6.* & clariùs *verb. Jejunium n. 3. Syl Matrimonium 5. q. 6. & verb. Sponsalia qu. 3. d. 1.* ubi aliquantulum moderatur hanc sent dicit enim intelligi de sponsalibus non motu proprio, sed aliorum persuasione contractis ante pubertatem: & dicunt *Rosella, & Sylv* culpam hanc esse lethalem.

3 II. Sent. intelligit hunc textum de sponsalibus contractis ante septennium. Prob. quia textus dicit *ante ætatem canonibus determinatam* quæ septennii est. Sic *Innoc. eo. c. 2. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1.* Idem docent addentes esse peccatum mortale tunc contrahere sponsalia, absque legitima causa, & Episcopi licentia, *Navar. Enriq. Petr de Ledes citati n. 1.* quod explicat *Petr. de Ledesm.* pueros peccare mortaliter, si tunc habent rationis usum, & à fortiori consulentes, & inducentes eos ad contrahendum.

4 III. Sent. multo probabilior ait, textum non intelligi de sponsalibus, & sic nullo modo esse culpam lethalem contrahere sponsalia ante septennium. Et textum non intelligi de sponsalibus, docet *Pan. eod c. 2. n. 5. & ibi Prepos. nu. 2.* Et prob. quia textus dicit *non conjungantur*, at sponsalia non sunt propriè conjunctio, sed conjunctionis promissio, & cùm res pœnalis, & prohibitoria sit, non est extendenda ultra propriam significatum. Quod autem non sit mortale, probatur, quia nulla irrogatur injuria tertiæ personæ, nec sacramento, cum sponsalia sacramentum minimè sint. sic tenent aliqui Theologi, ut refert *Petr. de Ledesm d. dub* 3. idem *Manuel 1. to. sum. in 2. edit. cap. 244. num. 2.* immò nec culpam venialem in hoc contractu invenio, cùm nullo jure prohibeatur, & si pueri ante septennium rationis usu destituti sint, expertes sunt culpæ, & nihil prorsus agunt, sed more psittaci verba proferunt: si autem usus rationis septennium præveniat, ea esset ætas canonibus præscripta ad sponsalia: ut latè probavimus disp. præc. num 9. Quare non video, quo pacto jus prohibere potuerit sponsalia ante rationis usum contrahi.

5 Rursus de matrim. urgentius est dubium. Quare aliqui censent, culpam esse lethalem illud ante legitimam ætatem inire. Prob. quia *is textus d. c. 2.* saltem de matr. loquitur, continetque præceptum obligans ad mort. ut ex multis probavi nu. 1. Item, quia infertur sacramento injuria, redditur enim irritum ætatis defectu. Sic docent *Palud. Angel. Sylv. Tabiena Navar. Petr. de Ledesm. Enriquez, allegati numer. 1. Manuel 1. tom. summ. in 2. edit. cap. 244.* & addit *Petr. de Ledesm.* hoc verum esse, quamvis malitia præveniat ætatem: propter *dict. cap. 2.* prohibitionem. Moderantur tamen hanc sententiam, *Ang. Sylvest. Palud. Tabiena Navar. Enriquez,* nisi ex Episcopi licentia, & justa interveniente causa matrimonium ante legitimam ætatem celebretur, ut habetur *d. c. 2.*

6 Mihi tamen hæc sent. certa non est, sed oppositam reputo valdè probabilem, ne probabiliorem dicam. 1. quia à jure antiquo recedendum non est absque textu expresso, eo quod juris correctio est odiosa, & omnino vitanda. *l. Præcipimus* Cod. de *appel.* quod adeò verum est, ut gratia vitandæ juris correctionis, à propria verborum significatione recedendum sit, ut docent *Abb. cap. Cum dilectus, n. 15. & ibi Imol. n. 12. de consuetud.* [illegible] *l. Limita olim, fine, de sent. & re judica. Felin. c. Non potest, eod. t. n. 8.* [illegible] *c. Quoniam, dupliciter, Alex. cons. 85 nu. 12. l. 4. Gozad. cons. 43. nu. 2.* [illegible]

niam, n.31. de jure patron. Meres de majorat. 1.p.q.t. nu.74. Gutier. l.3. pra. q.15. n.34. Sed matrimonium de præsenti inter impuberes est permissum multis canonibus, & interpretantur quasi essent verba de futuro. *cap. finali, de despons. impub. c. unic. §. Idem quoque eod. t. in 6.* ergo non est dicendum *d.c.2.* correxisse hæc jura, cùm optimè possit interpretari, non corrigat. Item quià *Pan. eo. cap. 2. num. 1. & Prapos. ibi num. 2.* explicant illum textum, ut tantum prohibeat, ne impuberes, vel pubes cum impubere contrahant matrimonium, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de matrimonii valore dubitetur. Quod si urgeas textum permittere hanc conjunctionem propter pacis bonum, non posse autem permitti copula: respondeo permitti quidem posse, quando judicio Episcopi probabile esset malitiam prævenire ætatem, urgentissimaque causa concurrente, quamvis de potentia ad copulam dubium esset aliquale, & si experientia facta comperiretur nondum adesse potentiam, esset illud matrimonium sponsalia juris interpretatione, ut dixi.

Ad 1. arg. propositum num.5. constat ex dictis. Ad 2. dico nullum sacramentum irritari, quia illud matrimonium tantum habet vim sponsalium juris interpretatione, & si esset dubium de malitia præveniente ætatem, contraheretur ea lege tacita, & quæ jure inest, ut valeat eo modo, quo valere potest, *d. cap. unico, §. Idem quoque.*

DISPUTATIO XVIII.

Per quæ verba contrahantur sponsalia, & per quæ matrimonium.

SUMMARIUM.

Quando verba sunt dubia, in foro conscientiæ statur intentioni, num. 1.

Quid si verba non explicent consensum, ut intentio contrahentium sit verè per ea contrahere, 2.

An ubi est usus, ut apud Indos, explicandi consensum de præsenti per verba de futuro, satis sint ea verba futuri ad matrimonium, & apud ipsos ratione usus sufficiant hæc verba ad sponsalia, Sepeliam te, cùm morieris: vel ad matrimonium sufficiat apud eosdem Indos, uno dicente, Ducam te, alius respondeat, Fortè & ego ducam te, & statim sequatur traductio in domum, & copula, 3.

In foro externo non statur menti contrahentium, sed communi verborum intelligentiæ, & quæ aliæ conjecturæ attendendæ sint: & in dubio utri contrahentium faveatur, 4.

In dubio an in favorem matrimonii judicandum sit, & quid quando est impedimentum impotentiæ, 5.

An hoc procedat in foro conscientiæ, 6.

Opinio singularis unius Doctoris an præferatur communi, favore matrimonii, & causæ piæ, 7.

Quando intentio non constat, & verba sunt dubia, qualiter judicandum sit, 8.

Quotupliciter possunt formari verba, de quibus dubium est, an constituant sponsalia, vel matrimonium, 9.

Quando verba quoad sonum, & significationem sunt de præsenti, ut, Accipio, habeo, te are. ex nunc provideo tibi sicut uxori, reputo te in uxorem, vel si alter respondet, placet, vel Volo, nu. 10. & ibi quid de his verbis, Volo te in uxorem

Quid, quando sunt de præsenti, quoad sonum, & significationem, at propter adjunctum sunt de futuro, ut, Accipio te in crastinum, 11.

Quid quando verba sunt omnino de futuro, ut, Accipiam, ducam te, non explicato verbo Promitto, 12.

Quid, Promitto, quod te desponsabo, 13.

Quando sonus est de futuro, & sensus de præsenti, ut, Ex nunc te habebo in uxorem, vel ducam. 14.

An tunc sic contractus matrimonii non verè sacramentum, 15.

Quid, quando non additur particula, Ex nunc, ut, Habebo te in uxorem 1. opinio, esse matrimonium, 16.

2. Opinio, esse dubia ea verba, 17.

3. Sententia verior, constituere sponsalia, 18.

Non te derelinquam pro alia meliori, 19.

Posthac vel ex nunc eris meus, vel esto meus, 20.

Solvuntur argumenta, & enodantur cap. Ex parte de sponsal. & c. Si quis desvinis, 30. q. 5. & explicatur, quando leges in decreto inserta, vim canonum habeant, 21.

Volo te habere in uxorem, te ducere, vel placet, 1. sent. non esse sponsalia, nec matrimonium, 22.

2. Esse matrimonium, 23.

3. Distinguit, 24.

4. Sent. omnia ea verba constituere sponsalia: quæ probabilior est, 25.

Quid si ea verba essent dicta ad interrogationem alterius quærentis, Vis mecum contrahere; vel si esset usus per ea verba contrahere matrimonium n.26. & quid, Volo te ducere, & in te consentire.

Quid si præcessisset tractatus de contrahendo matrimonio, n.27.

Quid, Volo ex nunc te habere pro uxore, 28.

Quid de his verbis. Volo te esse uxorem, 29.

Cum disputatum sit de 1. & 2. conditione ad sponsalia requisitis: superest, ut de 3. nempe de verbis ad ea contrahenda requisitis, disputemus; & quia commodè discerni nequeunt verba plurima, quibus sponsalia ab eis à quibus matrim. contrahitur, celebrantur, sed sub judice est, num sponsalia, num verò matrim. constituant: ideò simul disputabitur, quando sponsalia, quando verò matrimonium, iis verbis contrahatur, præmissis aliquot fundamentis. 1. Supponendum est, quando verba sunt dubia, in foro conscientiæ standum esse intentioni contrahentium, si de illa constet, Prob. ex *c. Intelligentia, de verb. sign.* Item, quia verba habent vim obligandi, quatenus explicant consensum internum, & contractus ex intentione legum accipiunt, *reg. Contractus, de reg. jur. in 6.* Item, quia hæc obligatio est lex quædam particularis, quam homo sua sponte sibi imponit. obligatio autem legis à legislatoris mente pendet: nec in hoc fundamento aliquis discrepat. [1]

Hinc inferunt aliqui DD. non esse, quoad forum conscientiæ, & Deum, curandum de verbis externè prolatis, quando de contrahentium intentione constat. Sic *Hostiensis c. Ex parte, initio, & ibi Henric. nu. 1 de spons. Ang. Matrimonium 2. nu. 13. Sylvest. Matrimonium 2. qu. 10. d. 6. Navar. sum. c. 22. Hispan. num. 80. Latino num. 79.* & addunt *Ang. Sylv. & Navar. Hispan. eo. nu.* 80. adeò hoc verum esse, ut si intendant contrahere de præsenti, quamvis verba sonent de futuro, esset verum matrim. Sed si hoc corollarium ut jacet intelligatur, est prorsus à veritate alienum, quia cùm sponsalia, & matrim. sint contractus humanus, non sola intentio sufficit, sed necessarium est verbis, vel signis aptis, ut alter contrahentium alterius animum intelligat, explicari: intentio enim mente retenta nihil operatur in humanis contractibus, *l. Cum in plures 62. §. Locator horrei, ff. locati.* ubi *Bart. in prin.* ex eo textu colligit propositum mente retentum, nec parti expressum, nihil relevare: unde mens illorum Doctorum hæc est, si desit intentio, & consensus internus, qualiacunque sint verba, nulla sponsalium, aut matrimonii oritur obligatio: & è contra, si adsit intentio se obligandi vinculo matrimonii, aut sponsalium, & ea manifestetur aliquo signo externo alteri, ita ut ambo contrahentes intelligant se mutuo per illa verba velle contrahere matrimonium, vel sponsalia, sat erunt qualiacunque verba. Et ratio est aperta, quia cum de ratione matrimonii, vel sponsalium non sint expressa verba, vel signa, satis est, si verbis id significantibus, vel si verba id non significent, signo externo sibi mutuo animum indicent. Quare optimè *Sot. 4. d. 27. quæst. 2. art. 1. post 2. concl. vers. Quod si, & Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 8. prope fin. Palacios 4. d. 27. disput. 1. f. 571. col. 2.* asserunt licèt consensus contrahentium sint de præsenti, si non sibi mutuo per verba de præsenti explicent, sed per verba de futuro, non esse matrim. quod idem dixit *Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. art. 3. dub. 2. ad 7.* ubi dicit, si contrahentes velint contrahere, & intelligant se velle matrimonium inire, quomodocumque explicetur consensus, & per quæcumque verba, esse matrimonium. [2]

Ex his infertur minimè placere, quod dicit *Palacios proximè citatus*; nempè Indos Apud Mechoacani solitos matrim. contrahere per verba futuri, non verè contrahere matrim. licèt possent imponere futuro significationem præsentis. Idem videtur tenere *Alex. de Nevo cap. Ex literis, el 1. de sponsalibus n. 18.* ubi dicit verba importantia sponsalia de futuro, importare de præsenti, si loci consuetudo id obtinuerit, dummodo talia verba sint, ut significationi præsentis aptari possint. Hoc (inquam) non placet, quia si consuetudo est inter illos significandi consensum de præsenti per ea futuri verba, jam adest consensus de præsenti, & signum externum sufficienter eum consensum exprimens, siquidem illa verba ex communi usu inter illos indicant consensum de præsenti, & ita procedet doctrina tradita num. 2. scilicet ubi utrique contrahenti constat de intentione, impertinens esse, sive verbis de præsenti, sive de futuro utantur. Item, quia, ut dicemus num. 26. ex multis licet hæc verba, Volo tecum contrahere, importent consensum de futuro, si alicubi usus esset ea accipere, ut indicent consensum de præsenti, illis verè contraherentur matrim. idem probat doctrina *Veracruz. 1. p. Spec. a. 19. fin.* ubi ait aliquos Indos sic inire sponsalia, Sepeliam te quando morieris, & esse vera sponsalia: & *eodem art. vers. Dubitatur tertiò*, & ipsum sequens *Barthol. à Ledesm. de matrim. dub. 25. fol. 1376. & seq.* ubi ait apud Indos Mechoacenses esse in usu, ut uno dicente, Ego ducam te, alius respondeat, Fortè & ego ducam te: & licèt ex natura rei hæc non sint sponsalia, quia non est promissio determinata, at ex usu hæc & priora esse verè sponsalia: quia ex ipsorum consuetudine per illa verba satis explicatur animus. [3]

Supponendum est 2. in foro externo non stari intentioni contrahentium, eo quod ea Ecclesiam lateat, sed communi verborum intelligentiæ, cogeturque uterque in eo sensu verba retinere, quem communiter rectè intelligentibus generare solent, & sic stabitur regulis, quas statim subiiciam num. 10. & seq. de aliquorum verborum intellectu. Sic expressè deciditur *c. Ex literis, el 1. de sponsalib.* & universi fatentur. Sunt etiam attendendæ aliæ conjecturæ, ut loquentium qualitas, & conditio, *cap. Si ita, de majorit. & obed.* & docet cum aliis *Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. §. 1. n. 2. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 11. n. 38.* Item attendendum est, de quo tunc temporis tractabatur, si enim de matr. verba dubia censendum est constituere matrim. & si de sponsalibus, sponsalia: ut colligitur [4]

ex c.

ex c. Intelligentia, de verb. sign. & docent Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. conc. 5. num. 27. Veracruz 1. p. Spec. a. 17. dub. 2. & dicemus in simili casu infra nu. 27. Et generaliter in dubio facienda est interpretatio contra illum, qui potuit apertius suam mentem declarare. l. 2. ff. de pactis, ut si dicat se voluisse contrahere sponsalia, & alter oppositum, alteri credetur, & è contra: hoc excepto, quod si is, qui primò verba protulit, dixit verba certa, & clara sponsalium, vel matrimonii, secundùm eundem intellectum debent intelligi, verba sequentis: quia videtur ad interrogata respondere. Sic Pala. ibi, Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. a. 3. dub. 1. concl. 4. quam exceptionem, ut verba sequentis debeant intelligi juxta præcedentis verba, tunc accipe, quando verba sequentis sunt æquivoca, & dubia, secus si essent determinata, & clara: ut bene Veracruz 1. p. Spec. a. 47. dub. 2. Et tandem in dubio favendum est fœminis, quia simplicius res tractare solent, faciliusque à viris decipiuntur, Sic Enriquez l. 11. de matrim. c. 12. n. 6. Barth. à Ledes. dub. 9. de matrim. f. 1234. Petr. de Ledes. d. dub. 1.

5 Maximè tamen observandum est, in dubio sit matrimonium, necne, in matrimonii favorem sententiam ferendam esse: quia matrimonii favor multus est: ut constat ex c. Ex literis, de probatio. ubi deciditur existentibus probationibus paribus judicem absolvere debere, præterquam in liberali causa: ubi gl. verbo, In liberali, ait, Ut in matrim. & c. fi. de sent. & re judic. decidit textus, duobus judicibus ordinariis diversas sententias proferentibus, præferri sententiam in favorem rei, nisi in causa favorabili matrimonii, & ita docent Jo. And. c. Ex parte, de sponsalib. num. 3. Host. ibi. Ant. nu. 10. Anchar nu. 7. Hear. nu. 5. Alex. de Nevo nu. 27. Præpos. n. 6. fin. dicens omnes approbare, Card. c. fi. n. 1. fine, de clandest. despon. Abb. c. fi. n. 7. de despon. impu. Lapus alleg. 56. n. 14. Alciat. l. 1. resp. cons. 13. nu. 15. Ang. verb. Sponsalia n. 7. ubi Sylvest. q. 5. Tabiena q. 3. nu. 4. Armilla n. 3. Menoch. de præs. l. 3. præsumpt. 3. n. 9. Brunel. de spon. concl. 5. num. 5. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 22. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 11. nu. 156. Ungarellus addit ad Angelum matr. 2. nu. 12. Mascard. de probat. concl. 1027. n. 1. qui n. 3. excipit, nisi dubium de matrim. oriatur ex impotentiæ impedimento, de qua te, dum de eo impedimento tractaverimus, disputabitur.

6 Sed dubitabis utrùm hoc intelligatur in foro conscientiæ. nam Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. nu. 4. fine, ait, doctrinam hanc in foro externo accipiendam esse, ut in dubio sit matrimonium nec ne, pro matrimonio sit judex sententiam laturus: nam in foro conscientiæ nemo in dubio tenetur ad onus matrimonii: & c. 11. nu. 5. ait in dubio æquali de consensu, an accessus fuerit habitus consensu conjugali, liberum esse accedentem, quia in dubio melior est conditio possidentis: ut in voto. Sed dicendum est, in utroque foro in dubio de consensu, & consequenter de matrim. judicandum esse in favorem valoris matrimonii. Prob. nam inter utrumque favorem non est discrimen quoad matrimonii vinculum, id enim, quod in foro conscientiæ non est matrimonium, non est etiam in foro externo, & è contra: Ecclesia enim non potest facere, ut sit matrimonium, quod invalidum est, sed tantum in cognoscendi modo versatur differentia: nam in foro interno statur confessioni propriæ, in externo autem allegatis, & probatis: ut optimè Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. n. 2. cùm ergo constita omnino veritate dubii valoris matrimonii, & non ex falsa præsumptione, judex in foro externo judicare debeat esse matrimonium: idem in foro interno sentiendum est. Et confir. quia uterque forus idem judicat, ubi externus non innititur falsæ præsumptioni, ut dixi disp. 5. num. 20. Et ita hanc partem tuentur Covar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. num. 9. Greg. Lop. l. 3. t. 1. p. 4. verb. Consilia, Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. num. 30. ubi dicunt, dubitantem de consensu, & quo affectu accesserit ad sponsam, compellendum in utroque foro ad matrim. & in utroque foro præsumi habuisse consensum: & reprobant quandam distinctionem satis obscuram Sylvestri Matrimonium 2. q. 25. nisi (inquiunt) post tale dubium contraxisset cum alia, tunc enim debet præferri posterius matrim. certum priori dubio. Nec obstat simile de voto in dubio non obligante, quia id est verum in voto simplici, ubi nulla est traditio, & sic non est professio ex parte alterius, quæ prævaleat, qualis est in matrimonio.

7 Hinc infertur, opinionem singularem alicujus Doctoris matrim. sustinentis, præferri plurium sententiæ illud impugnantium, nisi textui aperto innitantur. Sic Hostien. c. Si vir, de cognat. spiritu. super verb. Aliter, Jo. Andr. nu. 3. Ant. fine, Anchar. n. 5. Abb. n. 3. Henr. n. 4. Nevo nu. 4. Præpos. n. 2. Fel. rubr. de spons. n. 6. vers. 9. Dec. c. Directa, n. 4. de appel. Barbat. cons. 6. num. 2. vol. 1. Berojus c. 1. num. 271. de const. Rosell. verb. Impedimentum, impod. 1. num. 7. Ant. Gab. in man. edit. com. 2. comm. l. 21. f. 95. col. 1. num. 1. Menoch. alios referens, de præsump. l. 2. præsump. 71. nu. 30. & seq. Ant. Cucus l. 5. instit. maj. t. 11. n. 157. Et idem dicit Berojus, quando opinio favet causæ piæ: & opinionem faventem matrimonio, vel causæ piæ præferendam esse docet etiam Navar. sum. c. 27. hispane n. 286. latine n. 287. Et probatur ex c. Licèt ex quadam fine, de test. & attest. ibi: tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitimè contra statuta Dei separare. limitant optimè Alex. de Nevo, & Præpos. ibi dummodo opinio illa singularis probabili rationi innitatur.

8 Hinc rursus infertur, quando intentio contrahentium constare nequit, & verba dubia sunt, sicut in foro externo, ita in foro conscientiæ judicandum esse juxta communem verborum intelligentiam, & juxta regulas statim à num. 10. tradendas, probatur, quia in voto, & in quibuscunque contractibus, quando de intentione non constat, ad communem verborum intellectum confugimus. Sic docent Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 1. num. 10. & qu. 2. a. 4. concl. 5. num. 27. fine, Angel. Matrimonium 2. nu. 8. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 36. de matrim. f. 1033. col. 2. quod accipiendum est, quando contrahentes verborum significationem intelligebant, nam ubi esset ignorantia, deest voluntas.

9 Supponendum est 3. verba, quibus possunt matrimonium, vel sponsalia contrahi, esse quintuplicia: quædam sunt de præsenti, vel de futuro, quoad sonum, & significationem: ut, Accipio, vel Accipiam te in meam: alia quoad sonum, & significationem de præsenti, sed propter aliquod adjunctum fiunt de futuro, ut, Accipio te in crastinum: alia de futuro, quoad sonum, sed de præsenti, propter aliquod adjunctum, ut, Ex nunc te habebo in meam: tandem alia sunt dubia, quem sensum efficiant, ut, Volo te habere in uxorem, vel esse meam. Insuper omnibus verbis dictis potest bifariam contrahi; affirmativè, ut in exemplis positis, vel negativè, ut, Nullam ducam nisi te. In præsenti disp. agemus de verbis affirmantibus: in seq. verò de negantibus.

10 Circa verba I. generis, quæ quoad sonum, & significationem sunt de præsenti, ut, Accipio te in meam, manifestum est constituere matrim. cap. de sponsal. Similiter est matrim. Habeo, teneo te in uxorem, ex nunc providebo tibi sicut uxori, ex nunc reputo te in uxorem. Quia hæc omnia important consensum de præsenti. Sic Palud. 4. d. 27. qu. 2. art. 4. num. 25. Brunel. de sponsal. concl. 13. num. 1. Palacios 4. d. 27. qu. 1. f. 571. col. 1. Est etiam matrimonium si alteri conjugi dicenti, accipio te in meam; respondeat fœmina. Placet. Sic Hostien. cap. Si inter, in prin. de sponsal. Joan. Andr. num. 3. Ant. num. 5. Anchar. num. 2. Abbas Antiquus, & Pan. nu. 7. Alex. de Nevo num. 13. Præpos. num. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. nu. 1. & idem esset si responderet, Consentio, ut docent Host. Joan. And. Ant. Alex. de Nevo, Anchar. Panor. Præpos. ibi. Idem si quærenti, Vis hanc in uxorem? respondeat vir, Placet, vel, Volo, & similiter fœmina. Sic Hostien. cap. Ex parte de sponsal. ubi Hear. num. 3. Ang. Matrimonium 2. num. 10. Sum. confess. quam refert, & sequitur Sylvest. Matrimonium 2. quæst. 10. d. 6. Idem si dicat, Volo te in virum, alter conjux, & alter respondeat, Volo te in uxorem: nam licèt dubium sit (ut videbimus num. 22.) quando verbum Volo, jungitur infinitivo, an sit matrim. at quando jungitur accusativo rei manifestè indicat consensum de præsenti, & constituit matrim. Sic Covar. dicens esse certum, 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 4. Gutier. q. can. l. 1. c. 21. num. 27. Palacios 4. d. 27. q. 1. f. 572. col. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 36. de matrim. f. 1034.

11 Deinde circa verba, quoad sonum, & significationem de præsenti: de futuro autem, propter adjunctum, ut, Accipio te in crastinum, & deinceps: Ledesma 2. p. 4. q. 47. a. 3. ait constituere matrim. quia re vera consensus est de præsenti. Sed dicendum est, solùm constituere sponsalia: quia consensus est de futuro, nec statim accipitur in uxorem fœmina. Sic Victoria sum. de matrim. nu. 251. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 3. dubio 1.

12 Rursus circa verba, quoad sonum, & significationem de futuro, dicendum est constituere sponsalia, sive addatur verbum Promitto, ut, Promitto me ducturum Mariam: sive simpliciter proferantur, ut, Ducam, vel accipiam Mariam, quia in matrim. hujusmodi verba ex communi Ecclesiæ consensu accipiuntur, ut promissoria, quare bene Enriquez l. 11. de matr. cap. 13. num. 1. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. art. 1. dub. 1. vers. Secundo advertendum, ajunt hæc verba constituere sponsalia, non ut significant prænunciationem futuri eventus, aut voluntatis propositum, sed ut significant promissionem in actu exercito. Hujus sent. sunt DD. qui ponentes modos, quibus contrahuntur sponsalia, ponunt, Ducam te, accipiam te. Sic D. Th. 4. d. 27. qu. 2. art. 1. corp. Richa. ibi. a. 3. qu. 2. Palud. ibi. qu. 2. art. 4. concl. 4. num. 26. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 18. §. 2. Sot. 4. d. 27. qu. 2. art. 1. concl. 3. & ibi. Palacios disp. 1. f. 571. col. 1. Barth. Ledesm. dub. 9. de matrim. initio, Vivald. cand. 1. part. de sponsal. cap. 3. num. 19. Et ex juris peritis, Goffred. sum. t. de sponsal. n. 4. Host. sum. eod. t. num. 6. Jo. Andr. tract. de sponsal. num. 1. habetur to. 9. tract. Turrecr. cap. Ubi non est 30. qu. 2. a. 3. num. 4. Rosella Matrimonium 2. num. 15. Sylvest. verb. Sponsalia init. ubi Tabiena qu. 3. num. 4. Armil. nu. 3. Marc. de Garatis inter consilia matrimonialia Zileti cons. 15. num. 6. Mascard. alios referens de probat. concl. 1332. num. 2. Jo. Lupus tract. de matr. 1. p. num. 4. Alex. Carrerius l. 1. de sponsal. cap. 6. uterque habetur to. 9. tractat. Imò clarius id dicunt D. Th. D. Ant. Sylvest. Vival. ibidem. dicunt enim contrahi sponsalia nuda promissione, ut, Accipiam te: & adhuc apertius Richard. Goffred. Turrecr. Rosella, Tabien. Armil. Joan. Lupus, Sot. at Bart. à Ledesm. ajunt enim contrahi nuda promissione, ut, Ducam te, vel fidei datione, ut, Promitto me ducturum: & expressè Alex. Carrerius d. cap. 6. ait utroque modo contrahi sponsalium obligationem, sed urgentiorem addito verbo Promitto.

13 Rogabis tamen de his verbis, Promitto me desponsaturum Mariam. Quidam verba dubia esse ajunt, & intellecta de desponsatione de præsenti, esse sponsalia: intellecta autem per verba de futuro, esse promissionem de sponsalibus contrahendis: in dubio autem attendendam consuetudinem loci. Sic Sylvest. verb. Sponsalia, quæst. 6. d. 4. falsò tamen refert Antonium, & Card. Idem Angel. verb. Sponsalia n. 11. ubi Tabiena, q. 7. n. 8. Alii sentiunt si proferens verba, Te desponsabo, intelligat per annulum, non esse sponsalia, nisi consuetudo loci aliud habeat: si verò intelligat, id est, Sponsalia contraham, esse sponsalia. Sic Præpos. c. Si inter, de spon... Dicen-

Dicendum tamen est non esse sponsalia, sed promissionem de sponsalibus contrahendis: quia idem est, Te desponsabo, &, Tecum sponsalia contraham. Sic *Ant. c. Si inter, nu. 8. de sponsal. Card. ibid. q. 2. & 3. Henr. c. Is qui, n. 23. eod. t. Alex. de Nevo d. c. Si inter, num. 23 Millis in repertor. verb. Sponsalia non contrahuntur, Tiraq. de retract. conven. ad fi. n. 54. Covar. alios referens 4. decret. 1 p. c. 4. initio, nu. 1 Greg. Lop. l. 1. verb El prometimiento, t. 2. p. 4.* Quod intelligendum est, nisi consuetudo loci habeat per ea verba contrahi sponsalia; sic *Card. & Alex. de Nevo ibi.*

14 Deinde circa verba, quæ sonant de futuro, at significant de præsenti ratione adjuncti, quando junguntur particulæ illæ adjunctæ verbis importantibus exequutionem, manifestum est constituere matrimonium, ut, Ex nunc, vel semper, vel omnibus diebus vitæ meæ, vel deinceps, vel posthac, vel ab hoc tempore, habebo te, vel tenebo te in uxorem, vel providebo tibi sicut uxori, vel tractabo te sicut uxorem, vel eris mea uxor. Prob. ex *c. Ex parte de sponsal.* ubi definitur esse matrimonium: si quis fœminæ juravit ab eo tempore se eam in uxorem habiturum, idem *c. Si quis divinis 30. q. 5.* quia revera important consensum de præsenti, si enim deinceps, seu semper est habenda fœmina in uxorem, ergo modò est uxor: & in hoc conveniunt tres sent. referendæ. Dixi, quando verba exequutionem significant, quia si eam non important, erunt sponsalia, ut, Deinceps ducam, vel accipiam te in uxorem. Sic *Palacios 4. d. 27. q. 1. f. 571. col. 2.*

15 Quidam Theologi teste *Per. de Ledesma de matri. q. 45. a. 5. dub. 2. fine.* existimant in hoc casu esse verum matrimonium, minimè tamen Sacramentum: quia si quis dicat. Ex nunc te baptizabo in nomine Patris, &c. simul abluens, non esset baptismus: quia non sunt verba de præsenti, quamvis signum, seu factum ipsum denotet intentionem de præsenti. Sed omnino dicendum est, esse sacramentum, quia nullus est matrimonii contractus in lege Evang. qui sacramentum non sit. Nec obstat simile de baptismo, quia verba determinata habet, qualia non habet matrimonium, sed sufficiunt verba, vel signa qualiacumque sint exprimentia consensum præsentem. Sic *Petr. de Ledesm ibid.*

16 Tota vero difficultas est, quando verbis futuri temporis importantibus exequutionem, nulla additur particula faciens significare de præsenti: ut, Habebo, tenebo, tractabo te in uxorem, vel providebo tibi ut uxori. Triplex est opinio. I. esse matrimonium. Probatur ex *c. Si quis divinis 30. q. 5.* ubi dicitur esse matrimonium, si quis juravit fœminæ, se in uxorem eam habiturum: idem *c. Ex parte, de sponsal.* quamvis enim in verbis unius addatur, Ab hoc tempore, in alterius tamen verbis absolutè dicitur, Te habebo. 2. quia hæc verba significant exequutionem actus consummati, unde contrahentes videntur tacitè præsentem consensum significare: obligant enim se ad matrimonii exequutionem, nec potest aliquis habere quandam in uxorem, nisi prius cum ea contrahat: & qui vult consequens, scilicet habere eam in uxorem, vult necessariò antecedens, nempè cum ea contrahere, *l. illud ff. de acquir. hered. c. Præterea, de offic. deleg.* Tertiò, si apponatur, Ex nunc, est matrimonium, ergo licèt non apponatur: quia subintelligitur, si enim in obligatione non destinetur dies, incontinenti contrahitur obligatio. *l. In omnib. ff. de reg. jur. l. Eum qui Kalendis ff. de verb. oblig.* ita docent *Gloss. c. Si quis divinis 30. q. 5. verb. Habiturum & ibi Archid. Goffr. sum. t. de clandest. despons. nu. 6. Speculator t. de sponsal. init. n. 6. Hostiens. sum. tit. de matrim. §. Qualiter contrahatur, num. 3. Innoc. cap. Ex parte, de spons.* ubi *Alanus, Vincent. & Philip. Card. ibi nu. 1. q. 1. & 3. Abb. ibi* dicens communem, *nu. 3. 6. 7. Prepos. n. 6. Turrecr. c. Nec illud §. Sed obiicitur 30. q. 5. Rosella Matrimonium 3. num. 3. Sylv. Matrimonium 2. q. 9. & 10. Angel. Matrimonium 2. num. 9. & 12. Tabiena Matrimonium 2. q. 9. n. 10. Aret. cons. 142. Alex. cons. 152. nu. 4. l. 5. Greg. Lop. l. 2. t. 1. p. 4. verb. E prometo. Villalobos in commun. lit. M. nu. 58. Ant. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. lib. 11. verb. Matrimonium, f. 91. & 93. Brunel de sponsal concl. 13. num. 3. Menoch. de præsump. lib. 3. præsumpt. 3. n. 3.* & est sent. satis probabilis. Quæ limitanda est, nisi præcedant verba clarè significantia contractum sponsalium, ut, Promitto me ducturum, & habiturum Mariam pro legitima uxore: tunc enim sunt solum sponsalia: quia verba dubia significantia actus exequutionem, restringuntur, & declarantur à verbis præcedentibus claris, sponsalia significantibus: argumento ex *c. Sedes, de rescrip. & clem. Non potest, de procur. & l. ult. §. Cui dulcia, ff de vino, tritico, oleoque leg.* & docent *Host. c. Ex parte de sponsalibus, paulo post prin.* ubi *Io. Andr. n. 3. Ant. nu. 10. Card. nu. 2. q. 2. Anch. nu. 5. Henr. nu. 4. Alex. de Nevo nu. 24. Prep. nu 6. Specula. t. de spons. initio num. 7. Rosel. Pan. nu. 7. Sylv. q. 9. Tabien. Greg. Lop. Menoch. nu. 4. proximè citati. Dec. c. Juravit, notab. 4. de prob. Brunel. d. concl. 13. num. 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 5. Gutier. alios referens, q. canonicis, l. 1. c. 21. nu. 36.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. 2. p. instr. c. 36. de matr. fol. 1033. Manuel 1. to. sum in nova edit. c. 226. n. 6.* Similiter è contra quando verba præcedentia sunt dubia, explicantur à sequentibus apertè significantibus matrim. ut, Non habebo aliam in uxorem, & accepto te in uxorem, tunc enim erit matrim. Sic *Ferretus cons. 85. n. 1. & 2. Menoch. d. præsumpt. 3. nu. 5.*

17 II. Sent. docet verba esse dubia, quare si significent, Ex nunc, esse matrim. sin minus sponsalia. Sic *Sotus 4. dist. 27. q. 2. art. 1. post 2. concl. vers. Est tamen.*

18 III. Sent. probabilior affirmat tantùm esse sponsalia. Prob. quia ea verba. Habebo te in uxorem, intelligi possunt omnino vera, quamvis modo non habeam, sed tempore futuro, ut constat, ergo non significant consensum de præsenti. Item, quia hæ loquutiones sunt æquivalentes, Pro aliquo tempore futuro habebo te in uxorem, &, Habebo te in uxorem, sed priores non constituunt matrim. ergo nec posteriores. Deinde, quia hæc verba, Habebo te in uxorem, licèt statim obligationem producant, non tamen obligant ad statim exequendum: ergo non statim est celebratum matrim. sed obligationi satisfiet posteà celebrando. Hanc tuentur *Io. Andr. c. Ex parte, nu. 3. de spons. Anchar. num. 4. Henr. fine, Alex. de Nevo nu. 27. Hugo, & Laurentius, c. Si quis divinis 30. q. 5. Angel. auth. quib. mod. natur. effici. legit. §. fin. collat. 6. Covar. 4. decret. 2. par. cap. 4. §. 1. num. 5. Gutier. q. canonicis qu. 1. c. 21. à num. 29. ad 36. Ant. Cucus l. 5. inst. major. c. 11. n. 43.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 4. concl. 4. num. 26. Adrian. q. 2. dub. 13. de matrim. Veracruz. 1. p. Spec. a. 17. dub. 4. Enriquez l. 11. de matr. cap. 11. nu. 6. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 9. Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 3. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 36. f. 1033.* Nec placet moderatio Antonii Cuci, nempè esse matrim. si addatur verbum Promitto, ut, Promitto me habiturum in uxorem: quia supponit contractum matrimonii. Sed non video unde supponatur, nec quam vim habeant constituendi matrim. ratione verbi Promitto. Placet tamen limitatio, quam ponit *Gutier. ibi. n. 35.* ut sit matrim. si loci consuetudo obtineat, ut ea verba, Habebo te in uxorem, importent consensum de præsenti: vel si tunc temporis de matrimonio tractabatur, & iis verbis prolatis sequatur traductio ad domum.

19 Et his infertur, non esse audiendos asserentes hæc verba, Nunquam te derelinquam pro alia, constituere matrim. hi sunt *Hostien. c. Ex parte de sponsal.* ubi *Joan. And. n. 30. Anton. n. 10. Ancha. nu. 7. Henr. nu. 5. Alex. de Nevo nu. 27. Prep. n. 8. Ang. Matrimonium 2. num. 11. Rosella Matrimonium 3. nu. 6. Sylvest. Matrimonium 2. qu. 10. dict. 5. Brunel. de spons. concl. 13. num. 1. Villalobos in commun. lit. M. num. 57. Ant. Gabr. in mea edit. tom. 2. commun. verb. Matrimonium, fol. 93.* Sed contrarium est tenendum, quia non significant consensum de præsenti. Sic *Felix Maleolus*, quem refert, & sequitur *Covar. 4. decretal. 2. p. c. 4. §. 1. n. 3.*

20 Hæc tamen verba, Posthac eris meus, vel ex nunc, constituunt matrim. quia significant consensum de præsenti. Sic *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 2. concl. vers. Est tamen Barth. à Ledes. de matrim. dub. 9.* Si tamen dicat uterque contrahens, Esto meus, & esto mea, *Palacios 4. d. 27. q. 1. f. 572. col. 2.* dicit, esse verba ambigua. Melius tamen alii dicunt non constituere matrim. quia est futurum imperativi, quasi rogantis, & petentis consensum, ut, Esto meus hæres, non significat statim esse hæredem. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. concl. 5. nu. 27. Sotus, & Bart. à Ledesm. proximè citati, Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 36. f. 1033. col. 1.*

21 Ad arg. 1. sententiæ propositæ nu. 16 dico, ad *c. Ex parte*, ex particula adjuncta, Ab hoc tempore; consensum de futuro importare de præsenti, & licèt mulier respondens non repetat eam particulam, subintelligitur tamen, cùm respondeat juxta verba præcedentia viri. Ad *c. Si quis divinis*, respondet optimè *Gutier. l. 1. q. can. c. 21. n. 32. 33.* non esse decretum pontificium, nec alicujus sancti, sed esse desumptum ex *auth. Quibus modis nat. efficiant. legitimi §. Quoniam autem collat. 6.* & solum à Gratiano inseri, nec esse ab aliquo Pontifice confirmatum: tunc enim solum leges in decreto relatæ censentur vim canonis obtinere, quando in canone aliquo pontificio insertæ fuerint: ut docet etiam *Ripa c. 2. nu. 80. de rescr. Sebast. Medices de legib. 1. p. qu. 3. nu. 9. Menoch. de adipisc. possess. remedio. 4. num. 840. & seq.* Ad 1. dico necessariò velle antecedens, pro eo tempore, quo vult consequens, at consequens, nempe habere ut uxorem, non vult statim, sed pro tempore quo contrahat matrimonium, Ad 3. dico concludere teneri statim contrahere, non tamen contraxisse.

22 Tandem circa verba dubia, ut, Volo tecum contrahere, te ducere, te habere in uxorem: est quadruplex sent. I. ait, nec constituere matrimonium, nec sponsalia. Sic *Astensis l. 8. summæ tit. de matr. q. 7. sum. confess. l. 4. t. 2. q. 4.*

23 II. Sent. dicit constituere matrimonium. Sic *Card. c. Ex litteris, el 2. nu. 1. de sponsal.*

24 III. Sent. distinguit, si verbum Volo, vel Placet. adjungatur infinitivo indicanti initium actus, ejusque suspensionem, erunt sponsalia, ut, Volo contrahere, ducere, accipere te in uxorem: si verò verbo denotanti exequutionem actus perfecti, est matrimonium, ut, Volo te habere, tenere in uxore. Sic *Joan. And. c. Ex literis, el 1. prope finem, de sponsal. & ibi Caldor. & Anch. num. 27. Pan. num. 5. Alex. de Nevo num. 18.* & quamvis ibi dicat esse matrimonium, Volo te ducere, recantat palinodiam *cap. Ex parte nu. 24. 25. de sponsal.* ubi *Henr. num. 3. Spec. t. de sponsal. initio, num 6. Jason l. Servo, 5. in prin. num. 4. & 23. ff. de leg. 1. Angel. Matrimonium 2. num. 8. Sylvest. Matrimonium 2. qu. 9. Tabiena Matrimonium 2. qu. 9. num. 10. Brunel de spons. concl. 13. num. 6. Anto. Cucus l. 5. inst. major. t. 11. num. 42.* & ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. concl. 5. n. 27. Vivaldus candelabro 1. p. de matr. n. 49. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 36. de matrim. f. 1034. Manuel 1. to. sum in 2. edit. c. 216. num. 6.* Limitat tamen *Palud.* nisi sint aliquæ conjecturæ, ex quibus colligatur animus sola sponsalia contrahendi, ut quia tunc de illis agebatur. Et hæc sent. est probabilis.

25 IV. Sent. quam eligo, convenit cum præced. esse sponsalia Volo tecum contrahere, vel te ducere: negat tamen esse matrimonium, Volo te habere, tenere in uxorem, sed sunt solum sponsalia. Prob. quia ea verba verificantur, licèt proferens modo nolit esse suam uxorem, sed tempore futuro. Sic tenent *Anton. c. Ex literis,*

el 1.n.9. de sponsa. ubi tantùm concedit esse matrimonium, quando dicuntur ad alterius interrogationem, *Villalobos referens Berojum, in communibus, lit M n.65. Menoch. de arbitr. lib 2. centur 5. casu 496. num.23.& 29. Gutier. qu. canon. l.1.c.21. num 26.* & videtur exprèsse tenere *Covar. 4. decret. 2. par. cap. 4. §.1. num. 4.* dicit enim dubium valde esse, constitui matrimonium iis verbis, Volo te habere, propter ea, quæ statim dicet: scilicet non esse matrimonium, Habebo in uxorem.

26 Adde ea verba, Volo te ducere, non constituere matrimonium, quamvis addatur, & in te consentire per verba de præsenti. Sic *Menoch. alios referens, de præsumpt. l.3. præsumpt. 3. n.6.* Limitandum est tamen, nisi consuetudo loci haberetur per ea verba, Volo te ducere, vel tecum contrahere, celebrari matrimonium: quia cùm contrahentes consuetudinis non ignari iis verbis utuntur, satis sibi ipsis indicant velle matrim. inire. Sic *Joan. Andr. c. Ex literis, el 1. prope finem, de sponsal. & ibi Card. n.1. Alex. de Nevo nu 18. Covar. 4. decr. 2. p. c.4. §.1. n.4. Anton. Cucus lib. 5. inst. major. t.11. nu.42. Gutier. q. canon. lib. 1. c.21. num. 14. Salzedo reg. 275. Bernard. Diaz. in additio.* Limita 2. nisi ea verba deliberatè prolata essent, id est, ad interrogationem alterius quærentis, Vis mecum contrahere? Sic *Anton. c. Ex litteris, el 1. nu.9. de sponsal. Covar. Gutier. Anton. Cucus Salzedo hoc n. allegati: Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c.216. n.6.* Sed meritò contrarium tenet *Sotus 4. d.27. q.2. a.1. post 2. concl. vers. Eadem fere,* quia velle contrahere, non est contrahere.

27 Rursus limita, nisi præcessisset tractatus de contrahendo matrimonio de præsenti: tunc enim esset sufficiens conjectura animi contrahendi matrimonium, per hæc verba mutuo dicta, Volo tecum contrahere. Sic *Card. clem. 1. q.20. de consang. Covar. Anton. Cucus, Gutier. Salzedo, num. præced. allegati. Veracruz 1. par. Spec. art. 17. conc. 3. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 9.*

28 Si autem illis verbis, Volo te habere, vel tenere in uxorem, adderetur particula, Ex nunc, esset verum matrimonium: sicut dixi nu.14. esse matrimonium, Ex nunc te habebo in uxorem. Sic *Enriquez. lib. 11. de matrim. c.11. n.6.*

29 Tandem de illis verbis, Volo te esse uxorem. *Menoch. de arbit. lib. 2. centur. 5. casu 496. num. 11.* ait constituere matrimonium. Sed melius dicendum est, esse verba æquivoca: ut sentiunt *Veracruz. 1. p. Spec. a.17. dub. 1. Palacios 4. d.27. q.1. fol. 572. col. 1. Gutier. qu. can. l.1. c.21. nu.28. Enriquez. l.11. de matr. c.11. nu.6. Barth. à Ledes. dub 9. de matr. Petr. à Ledes. de matr. qu.45. a.3. dub.1 vers. Secundo notandum.* Quare si eo verbo Volo explicetur velle eligentis, seu velle efficax, est matrimonium: quia sufficienter explicatur consensus de præsenti, si verò appetitus quidam, seu velle inefficax, nec sunt sponsalia, Quis appetere matrimonium, nec promittere est. Sic *Veracruz, Gutier. Barth. à Ledes. ibi.*

DISPUTATIO XIX.

Utrùm per verba negantia, ut, Non contraham cum alia à te, vel quam tecum, vel præterquam tecum, vel nisi tecum, contrahantur sponsalia, vel matrimonium?

SUMMARIUM.

Quando est pura negatio, ut, Nullam aliam à te ducam, an sint sponsalia, vel ad quid obligent ea verba, n.1.
Quid quando apponitur simul affirmatio, ut, Nullam aliam, sed te ducam, n.2. explicatur l. Quibus §. Quidam Titio. ff. de cond. & demonst.
Quid, Nullam aliam ducam nisi te. 1. opinio, esse sponsalia, n 3.
2. Sententia, esse orationem æquivocam, n.4.
3. Verior, non esse sponsalia, n. 5.
Quid. Nolo aliam nisi te, n.6.
Quid si aliud ex conjecturis colligatur, n.7. & solvitur arg. 1. sent.
Quid, Nullam aliam ducam quàm te, n.8.
Quid, Nullam ducam præter te. 1. opinio, esse sponsalia, n.9.
2. Verior, non esse num. 10.

1 IN hac quæst. certum est, quando est pura negatio, ita ut nèque explicitè, nec implicitè includatur affirmatio, non esse matrimonium, nec sponsalia: ut, Nunquam aliam à te ducam, quia consensus non præstatur per meram negationem. Sic *Palud. 4. d.27. q.1. a.1. n.10. Adr. q.2. de matr dub. 12. Sotus 4. d.29. qu.2. a.3. vers. De hac autem negativa. Veracruz, 1 p. Spec. a.17. dub. 5. Angles floribus 1. p. qu.2. de matr. conditionato, diffic. 9. a.9. fol. 545. Lud. Lop. 2. p. instr. cap. 36. de matr. f.1034. & seq. Barth. à Ledesm. dub. 9 de matr.* Rogabis tamen an ex his verbis oriatur aliqua obligatio: nam *Sotus, & Lud. Lop.* videntur sentire nullam oriri obligationem, dicunt enim ea his verbis nullum contractum consurgere, idem videtur sentire *Angles,* ait enim esse puram negationem: nam si nullus est contractus, nulla est obligatio, & si mera est negatio, nullus omnino est consensus. Sed existimo eos intelligere nullum contractum matrimonii, nec sponsalium, nec obligationem ducendi hanc, oriri: de hoc enim agebant, & non intelligunt inde nullam consurgere obligationem. Unde dicendum est, promittentem illis verbis negativis, Nullam aliam à te ducam, minimè teneri illam ducere, dum à matrimonio abstinuerit; si tamen matrimonium inire velit, teneri eam ducere: quia ad hanc obligationem contrahendam satis est omnia alia matrimonia negare, alias prædicta verba, A te, essent prorsus inutilia. Et confirmatur, quia si non adderet, Nullam aliam à te, sed absolutè sponderet nullam se ducturum, teneretur ab omni matrimonio abstinere: ergo eo ipso, quod addidit, Aliam à te, quod est idem, ac Te excepta, solùm sibi reservat posse hanc ducere, casu, quo matrimonium eligat. Et ita docent *Palud. Adrian. Veracruz, Barth. Ledes. proximè cit. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 11. nu. 45.*

2 Deinde certum est, si addatur affirmatio, esse sponsalia, vel matrimonium, ut, Non aliam, sed te ducam, sponsalia: Non aliam, sed te duco, est matrimonium. Quia, sed te, est exceptio affirmativa ducendi illam, Sic *Adrian. Sotus, Lud. Lop. n.1. citati.* Similiter, Ducam, & non aliam, nisi te, sunt sponsalia: Duco, & non aliam, nisi te, est matrimonium: quia non tantùm est negatio ducendi aliam, sed affirmatio ducendi hanc. Sic *Adrian. Ant. Cucus. Lud. Lop. nu. 1. relati, Covar 4. decr. 2. p. c.4. §.1 num. 8. Gutier. qu can. l.1. c.21. num 17.19.20.* Et hinc infert. *Covar num.* 10. intellectum ad *l. Quibus §. Quidam Titio ff. de cond. & demonstr.* ubi habetur esse legatum conditionale, per hæc verba negativa, Hæres ne des Titio centum, nisi mater mea moriatur: quia præcesserat oratio affirmans, Lego Titio centum, & deinde negans, Ne des, nisi mater mea moriatur.

3 Tota autem difficultas est, an dum quis ait, Nullam aliam ducam nisi te, illa dictio, Nisi, solam negationem includat, & ita non constituat matr. adjuncta verbo præsentis temporis, nec sponsalia, si verbum futuri sit: vel potius includat affirmationem ducendi illam, & sic constituat matrimonium, vel sponsalia. (non enim curo utrum horum, & ideo consultò omitto diversas opiniones, quas refert *Covar.* aliam sentientem constituere matrimonium, aliam verò sponsalia.) Tota enim difficultas consistit in significatione particulæ, Nisi. Triplex est sent. I. ait concludere affirmationem, & ita esse sponsalia, vel matrim. juxta verbum adjunctum: quia dictio, Nisi, cum sequitur negationem, affirmat, ut, Nullus nisi Petrus currit, est affirmare Petrum currere, & non alios; & quando sequitur affirmationem, negat, ut, Omnes nisi Petrus currunt, est affirmare alios currere, Petrum verò minimè. *l. Si eum, §. Qui injuriarum, ff. si quis cautio, & l. Actione, C. de transf.* ubi *Bart. & reliqui, Dynus reg. Peccatum de reg. jur. in 6. nu. 2. Jas. inst. de actio. in prin. n.3. Rebuffus multos referens de verb. sign. l.216. prope in fin. §. Nisi.* Sed in præsenti casu, Nisi, sequitur negationem ducendi aliam, ergo affirmat hanc ducendam esse, & ita docent *Ant. c. Ex parte, nu. 10 de sponsal. & ibi Abb. num. 8. & sunt additionator ibi, Card. n.4. Prap. nu.7. Barbac. cons. 6. vol. 1. Alex. cons. 192. vol. 7. nu. 4. Jason l. Actione n.4. C. de transact & ibi Curt. junior. n.5. Dec nu 6. Purpur. nu. 49. Aleiatus l.1. respons. cons. 13. num. 13. Jac. Leonisa inter consilia matr. cons. 52. nu. 3. & 4. vol. 1. Rosella Matrimonium 3. nu. 4. Ang. Matrimon. 2. nu. 12. Sylv Matrimonium 2. q 10. d.4. Villalobos in commun. lit. M. nu. 56. Ant. Gabr. in nova edit. to. 2. commun. l.11. verb. Matrimonium f.93. Ant Cucus l.5. instit. major. t.1 num 44. Menoch de præsumpt. lib. 3. præsump. 3. n.8. Ungarellus addit. ad Ang. Matrimonium 2. nu. 12.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d.27. q.1. a.1. nu. 10. Adrian. qu 2. de matr. dub. 12. Palacios 4. d.27. q.1. f.572. col. 1.* Constituunt tamen *Ant. & Ang.* discrimen inter hæc, Non habebo aliam nisi te, &, Non ducam aliam nisi te: nam priora verba non constituunt sponsalia, eo quod verbum Habeo, solam voluntatem habitualem importet: secus de posterioribus verbis. Sed hæc differentia non placet, & idem in utroque casu dicendum est. Insuper *Adrianus ibid.* differentiam agnoscit inter hæc, Non ducam aliam nisi te, quæ ait esse sponsalia: &, Non ducam aliam mulierem, nisi te, quæ nihil efficere dicit: quia æquivalet huic. Nullam aliam ducam, & tu es alia mulier: quæ propositio falsa est. Sed hanc distinctionem meritò reprobant *Sotus; Covar. n 6. Guti. n. 12. Lud. Lop. referendi n.4. & 5.* dicentes utrunque dicendi modum æquivalere, & exponentem debere esse, Non tu es alia, sed tu es aliqua mulier.

4 II. Sent. ait esse verba æquivoca, si sensus sit exceptivus, id est, Præter te, sunt sponsalia, vel matrimonium: quia æquivalet huic, Non ducam aliam, & te ducam, si vero conditionalis, id est, Si aliquam duxero, non ducam aliam, nec sunt sponsalia, nec matrimonium: quia non important consensum determinatum, sed conditionalem. Sic *Sotus 4. d.29. qu.2. a.3. ver. De hac autem negativa. Barth à Ledes. de matrim. dub. 25 fine. Petr. de Ledes. de matrim. q.43. a.1. dub. 1. vers. Quarto advertendum.*

5 III. Sent. cui adhæreo, ait, nec esse sponsalia, nec matrimonium, & manifestè loquuntur DD. quando sensus est exceptivus, in communi enim loquendi modo non sensum facit. Nullam ducam, nisi te, & ita *Bar. l. Si eum, §. Qui injuriarum ff. si quis cautio,* ait in his loquutionibus, Nulli vendam, nisi tibi, accipi nisi, exceptivè: quare eandem doctrinam, quam tradunt de dictione, Nisi, quam retuli num. 3. ut conjuncta affirmativæ neget, & negativè affirmet, tradunt etiam de dictione, Præter, ut referam num. 9. quasi sententes utramque dictionem idem importare. Prætereà, quia omnes DD. hujus sentent. reprobant primam dicentem constituere sponsalia: at ea sententia loquitur de dictione, Nisi, in sensu exceptivo, aliàs manifestè esset falsa, cùm enim conditionalis nihil ponat in esse, luce meridiana clarius est in sensu conditionali non constituere matrimonium, nec sponsalia. Dicit ergo hæc sententia nec esse matrimonium, nec sponsalia, sed promissionem conditionalem, si aliquam ducturus sum, te ducam, quare potest liberè sic promittens à matrimonio abstinere. Probatur ex *l. Si Sterilis, §. penult. ff. de act. empt.* ex qua colligunt multi, quos refert & sequitur *Padilla l. Actione, num. 16. C. de transact.* pro... tentem non

non vendere, nisi huic, minimè teneri vendere, sed solùm teneri huic, casu, quo vendiderit. Idem probatur ex *l. Titia, §. fin ff. de manum. testam.* ibi, *Onesiphore, nisi rationes reddideris.* item ex communi modo loquendi, cui (ut dixi disp. præc. n. 4. & 8.) standum est in utroque foro, quando de intentione non constat. nam si quis promittat nullam se religionem nisi Carthusiam professurum, nemo affirmabit teneri Carthusiam ingredi, sed tantùm teneri aliàs religiones non ingredi, & liberum sibi esse Carthusiam eligere, & tantùm, supposita religionis electione, teneri Carthusiam ingredi: ergo similiter dicendum est in nostro casu, ita docent *Speculat. tit. de sponsali. in prin. n. 3. & ibi, in addit. Joan. And. Joan. de Lignano*, quem refert, & sequitur *Alex. de Nevo, c. Ex parte, n. 31. de spons. Cepola cons. 1. ex civilibus, Alciat. l. Actione, C. de transact. nu. 16. Cov. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 8. Navar. c. 22. Hispan. n. 25. in sum. & l. 4. cons. in 1. edit. tit. de spons. cons. 48. in 2. verò cons. 7. Greg. Lop. l. 2. verb. E prometo, ti. 1. p. 4. Gutier. q. can. l. 1. c. 21. n. 13. & seq.* & ex Theologis, *Verácr. 1. p. Spec. a. 17. dub. 5. Angles floribus, 1. p. qu. 2. de Matrim. condit. diffic. 9. f. 545. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 4. fine, & c. 12. n. 7. Pedraza in summa, præcepto 6. §. 19. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 216. nu. 7. & c. 244. num. 6. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 9. Vega li. 6. sum. casu 92.*

6 Aliqui temperant hanc sent. nisi contrahens diceret, Nolo aliam nisi te, tunc enim ajunt esse matrimonium: quia æquivalet huic, Volo te, & non aliam. Sic *Specul. & Greg. Lop. n. 5. allegati, Brunel. de spons. concl. 13. n. fine.* Sed meritò cum *Alciato* distinctionem hanc reprobat *Gutier. l. 1. q. can. c. 21. n. 21.* Unde alii authores indistinctè locuti sunt.

7 Intellige tamen hanc 3. sent. nisi ex conjecturis appareat voluisse contrahentes per ea verba matrimonium, vel sponsalia inire, ut si de hoc tunc temporis tractabatur. *Speculat. Alex. de Nevo, Cepola, Greg. Lop. Gutier. n. 18. alleg. n. 5.*

Ad argument. 1. sent. propositum n. 3. dico, quicquid sit in simplicibus affirmationibus in quibus fortè dictiones exceptivæ junctæ affirmationi negant, & negationi affirmant, (licèt in illis etiam neget *Covar. allegatus, n. 5.*) Verùm in promissionibus, & contractibus ea doctrina non est vera, sed sensus est conditionalis propter communem loquendi usum.

8 Ex dictis infertur, quid sentiendùm sit de dictione, Quàm, ut, Nullam aliam, quam te, ducam, *Sotus & Barth. à Ledesm. cit. n. 4.* asserunt esse æquivocam locutionem, immò *Sotus* dicit forsan esse sensum verè negativum, ut, non ducam aliam à te. Sed verius est idem importare, quòd, Nisi, nam utraque dictio idem significat, ut notat *Lauren. Valla li. 3. elegant. c. 54.* & constat ex *l. Consulta, C. de testam. idem Cov. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 7. Gut. q. Can. li. 1. c. 21. n. 15.* quare *Menoch. li. de præsumpt. præsumpt. 3. n. 8. Ant. Cucus li. 5. inst. major. tit. 11. nu. 44.* idem prorsus sentiunt de utraque locutione. Unde dicendum est, non constituere sponsalia, nec matrimonium, sed constringere sic promittentem, casu, quo matrimonium eligat, ad ducendam illam: sicut diximus n. 5. de dictione, Nisi. Sic *Nav. sum. lat. c. 22. n. 27. vers. Decimo, Vivald. Candel. 1. p. de spons. c. 4. n. 27.*

9 Tandem infertur, quid dicendum sit de dictione, Præter, ut, Nullam ducam, præter te. Quidam affirmant includere affirmationem ducendi hanc, & ita esse sponsalia: quia (ut tradunt Logici) sic exponitur, nullam aliam à te ducam, & te ducam: ut, nullus homo præter Petrum currit, æquivalet huic, Petrus currit, & nullus alius. Item, quia dictio, Præter, si sequitur affirmationem, negat, si negationem, affirmat, ut docent *Bart. l. Si cum §. Qui injuriarum nu. 7. ff. si quis cautio. Albert.* dicens communem *in suo diction. verb. Præter, Jas. inst. de act. in princ. n. 3. Imola clem. Multorum, n. 10. de pœnis, additionator ad Innoc. cap. Dudum, el 2. de election. fin. Rebuff. alios referens de verb. sign. l. 22. fin.* de cujus dictionis significatione consulendus est late *Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gl. 11. n. 73.* Cùm ergo in nostro casu sequatur negationem ducendi, continebit affirmationem ducendi hanc, & ideo hanc sententiam tenet *Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 3. vers. De hac autem negativa, Angles floribus, 1. p. qu. 2. de matrim. condit. difficult. 9. f. 545. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 25. fine, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 36. f. 1035. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. nu. 7.* & idem dicunt DD. allegati n. 3. sentientes idem de dictione, Nisi, & est sententia satis probabilis.

10 Oppositum tamen est probabilius; sed dicendum est, quod diximus n. 5. de dictione, Nisi, nec matrimonium, nec sponsalia constituere, sed promissionem conditionalem. Probatur, quia, ut ibi probavimus, dictio, Nisi, eundem sensum exceptivum facit, quem dictio, Præter: quare DD. ibi allegati id docentes, quando apponitur dictio, Nisi, idem docebunt, quando dictio, Præter. Insuper probatur ex *c. Adiecimus 16. q. 1. ibi, statuimus, ut nullus præter Domini Sacerdotes, audeat prædicare*, non tamen inde sequitur posse omnes sacerdotes prædicare, esset enim manifestè falsum: & ita in propriis terminis tenet *Enriq.* hanc sententiam *l. 11. de matrim. c. 13. n. 4. fine.*

Ad argumenta dico ex communi loquendi modo, nec in promissionibus, nec in contractibus eum sensum facere, sed conditionalem.

DISPUTATIO XX.

Utrùm verba de præsenti inter puberes prolata clandestinè, & quæ constituunt matrimonium clandestinum irritum juxta Tridentinum, habeant vim sponsalium, & ut talia obligent, saltem si juramento firmentur?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, num. 1.

1. Sententia, obligare, ut sponsal. ia, n. 2.

Juramentum habet vim faciendi, ut actus invalidus eo modo, quo geritur, valeat meliori modo, quo valere potest, n. 2.

2. Sentent. non obligare, ut sponsalia, & explicatur c. unic. de despon. impub. in 6. & quando actus non valet ut geritur, valeat eo modo, quo valere potest, n. 3.

Quid si juramento firmatur matrimonium clandestinum, n. 4.

Quid si sequutum sit famæ, aut virginitatis damnum, & an tunc teneatur restituere contrahens, n. 5.

Quid si clam contrahentes voluerint se obligare eo modo, quo possunt, n. 6.

Solvuntur argumenta, n. 7.

1 HActenus egimus de verbis futuri temporis sponsalia constituentibus, in præsentiarum disputandum est, utrùm aliqua verba præsentis temporis possint sponsalia constituere, & in duplici eventu potest quæstio præsens habere locum. Prior est, cùm verba de præsenti suaptè natura constituunt matrimonium, at quia defectu ætatis non potest illud inter contrahentes consistere, vertitur in dubium, an ea verba constituant sponsalia: & de hoc disp. seq. erit sermo. Posterior est, cùm contrahentes habiles sunt, claudicat tamen contractus defectu solemnitatis assistentiæ parochi, & testium, quam petit *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* & de hoc est præsens disputatio: cujus difficultas in eo consistit, an Trident. ita irritarit matrimonium clandestinum puberum, ut nullam prorsus matrimonii, sponsaliumve obligationem pariat.

2 Duplex est sent. I. ait matrim. clandestinum obligare, ut sponsal. probatur ex ratione text. *c. unic. de despons. impub. in 6. §. Idem quoque*, ubi habetur matr. impuberum obligare, ut sponsalia, ut actus, qui non valuit eo modo, quo gestus est, valeat modo, quo geri poterat: ergo similiter quamvis matrimonium clandestinum puberum non valeat ut matrimonium, valebit tamen ut sponsalia: cùm enim Trid. (ut diximus disp. 12. n. 2.) non irritarit sponsalia clandestina, sic valere potuit. Et confirm. quia ubi id, quod fieri poterat, includitur sub eo quod fit, actus invalidus eo pacto quo fit, valet eo pacto quo fieri poterat, *l. Tam angusti, ff. de servitut.* ubi id notant *Ang. Alber. & Florian. & communis.* ut refert, & sequitur, *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. fin.* sed contractus matrimonii includit contractum sponsalium ut docet *ibi Covar.* & ratio est aperta, quia cum matrim. sit vinculum perpetuum, ut deinceps conjuges unum sint, eo ipso quod aliqui consentiunt in matrimonium, volunt tunc, & tempore futuro jungi, & ita hæc verba, Accipio te in meam, claudunt hæc, Accipio te in futurum: ergo. Confirm. ampliùs, quia matrim. clandestinum inter impuberes valet ut sponsalia, (ut dicam disp. seq. n. 2. & 5) cùm tamen ibi sit duplex impedimentum, alterum clandestinitatis, alterum verò defectus ætatis: ergo à fortiori inter puberes, inter quos est unum solum impedimentum. 2. quia saltem, quando juramento firmatur, valebit ut sponsalia, quia juramento ea inest virtus, ut faciat valere actus aliàs invalidos, eo modo, quo valere potuerunt, ut latè probat *Gutier. cum aliis de juram. 2. p. c. 2. n. 3. & duplici seq.* Et ideò hanc sententiam tenent *Veracruz. append. ad specul. dub. 9. concl. 2. Enriq.* asserens sic declarasse Cardinales *l. 11. de matrim. c. 5. n. 4. Corduba sum. qu. 52. f. Barth. à Ledes. de matr. dub. 18. f. 1284. Ortiz. sum. c. 16. de matr. fine, Vega l. 6. sum. casu 120. & lib. 4. casu 264.* Et est, satis probabilis.

3 II. Sentent. quam amplector, asserit nullam prorsus parere obligationem, Prob. 1. ex ipso decreto Trid. ibi, *ad sic contrahendum eos sancta Synodus omnino inhabiles reddit*, ergo taliter contrahentes nihil prorsus efficiunt: si enim valeret contractus, ut sponsalia, non essent omnino inhabiles, sed aliquo modo essent habiles: sicut *c. unic. de despons. impub. in 6.* loquens de matrimonio impuberum, non appellat eos inhabiles, sed potius dicit valere contractum, ut sponsalia. Et confirm. quia Trid. decernit, eum contractum esse irritum, & nullum, ergo non valet ut sponsalia, aliàs non esset nullus, sed aliquo modo validus. 2. Quia quoties jus resistit contractui, nulla prorsus civilis, aut naturalis oritur obligatio, ut dixi supra disp. 7. nu. 16. sed Trident. resistit huic contractui, illumque pœna afficit tanquam peccata foventem, & contra bonos mores, ergo ex eo nulla oritur obligatio. 3. Quia, quando actus non valet, ut agitur, tunc valet eo modo, quo valere potest, quando est defectus ex parte causæ efficientis, ut contingit in matrimonio impuberum, habet enim debitam formam, solùm claudicans defectu ætatis contrahentium: secus quando defectus contingit ex parte causæ efficientis, & formæ, tunc enim prorsus corruit contractus, ut bene ne *Bart. l. 1. §. Si quis ita, n. 5. ff. de verb. oblig. Domin. d. c. unic. §. Idem quoque, vers. Ad 4.* & ibi *Francus n. 2. vers. Ultimo nota, Peckius c. In malis, n. 2. de reg. jur. in 6. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. nu. 32. & seq.* Sed in hoc casu claudicat matrimonium ex parte causæ efficientis, cùm Trident. reddat contrahentes inhabiles, & ex parte formæ, deest enim solennitas essentialis ibi requisita, ergo. Et confirm. quia adhuc quando contractus solùm claudicat ex parte causæ efficientis, si jus illi resistat, nec valet, ut agitur, nec ut agi potuit, ut optimè *Domin. ibid. vers. Venio ad primum*, & constat ex *c. Quod in dubiis, de renunciat.* ubi licèt clericus possit renunciare beneficium in sui præjudicium, si renunciet in manibus laici, dicitur renunciationem esse nullam, eò quòd jus illi

tenum

renunciationi resistat: Tridentinum autem resistit matrim. clandestino. Et ideò hanc sequuntur *Navar lib. 4. cons. in 1. edit. 2. de spons. cons. 1. n. 3. in 2. c. de cland. despon. cons. 3. n. 3. Gut. de juram. 1. p. c. 51. à n. 28. ad 37. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. num. 23. 33. & 36. Albornoz in arte contr. l. 4. t. 8. Spino spec. testam. gl. 15. n. 78.* & ex Theologis, *Palacios 4. d. 28. q. ult. prope finem, vers. Exquiris Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 2. post 4. dub. f. 182. concl. 1. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 220. nu. 1. Vega l. 6. sum. casu 104. & 122.* & videtur supponere. *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 37. f. 1041. col. 1.*

4 Idem dicendum est, licèt juramento firmetur, quia jus tali contractui resistit, estque contra bonos mores, in quo casu juramentum omni prorsus obligatione destituitur, *reg. Non est obligatorium, de reg. jur. in 6. sic Gut. ibid. Azebedo num. 18.*

5 Intellige tamen hanc sententiam, nisi ratione damni illati: si enim clandestinè contrahens copulam habuit, licèt non teneatur ratione contractus fœminam ducere, tenetur tamen ratione injustitiæ, & damni fœminæ illati injusta illa deceptione, ut de fictè promittente dixi disp. 10. n. 3. Sic *Petr. de Ledes. concl. 2. Manuel, Vega, casu 122. relati n. 3.* qui solus explicat, si fœmina erat virgo. Et *Manuel* loquitur etiam, quando animo decipiendi sic contraxit. Probabilius tamen credo non teneri, quando animo decipiendi sic contraxit, licèt virginem deflorarit, quia quoties virgo intellexit, vel potuit, & debuit intelligere se decipi, non tenetur deceptor eam ducere: ut dixi disp. 10. n. 7. Sed in hoc casu fœmina scire debuit se decipi, cùm forma contrahendi matrimonia tradita in Trident. deficiat, & sit tam vulgaris, ut sit crassissima ignorantia id nescire, ergo. Sic *Navar. l. 4. consil. tit. de spons. in 1. edit. consil. 1. n. 4. in 2. tit. de cland. despons. consil. 3. n. 4.* ubi hæc ait, *is, qui matrimonium contraxit absque parocho, & testibus cum virgine, & defloravit, ad eum modum satisfacere tenetur, vel non tenetur, quo modo satisfacere tenetur, qui defloravit virginem volentem, & non deceptam.* Ubi nota amplius censere *Navarrum*, non teneri restituere: nam deflorans virginem volentem, nil tenetur restituere: idem quoad matrimonium docet *Barth. à Ledesm. de matr. dub. 19. f. 1239. fine, & seq.* Imò credo non teneri eam ducere, licèt vero animo contraxerit illud matrimonium, & eam deflorarit. Prob. quia non tenetur ratione contractus, qui prorsus irritus fuit: nec ratione injuriæ illatæ, quia ipsa scivit, vel scire debuit matrimonium esse nullum, & pœna gravissima dignum. Et confirmatur, quia majorem intulit injuriam, quando fictè contraxit, nam ultra deflorationem, intersuit injuria doli: ergo si quando fictè contraxit, non tenetur, ut probavi à fortiori, quando verè: cùm in utroque eventu contractus fuerit nullus, & in priori gravior fuerit injuria: & hoc videtur tenere *Navar. proximè cit.* indistinctè enim de clandestinè contrahente, virginemque deflorante, dixit ea sola obligatione astringi, qua deflorans virginem volentem tenetur: quare eadem ratione dicendum est hunc minimè teneri restituere: & tandem confirmatur ex doctrina, quam tradunt *Sotus 4. d. 29. qu. 2. a. 1. vers. Hoc tamen addiderim, Enriq. l. 12. de matr. c. 10. num. 4. Capua l. 2. decis. c. 80. num. 12.* ubi dicunt promittentem consanguineæ matrimonium, si Papa dispensaverit, eamque deflorantem, non teneri Papa dispensante, eam ducere, eò quòd contractus est jure reprobatus: cum tamen valdè dubium sit cum contractum esse reprobatum, ergo à fortiori in nostro casu non tenebitur, cùm constet matrimonium clandestinum jure reprobatum esse, & redditum prorsus nullum.

6 Rursus intellige 2. sent. nisi clandestinè matrimonium contrahentes, animum habuerint se obligandi eo modo, quo possunt: cum enim potuerint per sponsalia se obligare, sic manebunt obligati, non ex contractu de præsenti, qui nullus est, sed ex sponsalibus in eo contractu implicitè contentis: sicut *Trid. sess. 25. de regul. c. 15.* irritat omnino promissionem minoris sexdecim annis, si tamen dum minor professus est, intendit se obligare eo modo, quo potuit, tenebitur vinculo voti simplicis, quo astringi potuit. Sic *Petr. de Ledes. concl. 3. & Manuel relati n. 3. Fr. Metina* dum Salmanticæ doceret, ut eum refert, & sequitur *Vega l. 6. sum. casu* 120. Sed credo adhuc non teneri. Quia contractus externus omnino nullus est, intentio autem sola sine actu externo valido, intentionis significativo non potest obligare ad sponsalia, quæ sunt contractus inter homines. Nec obstat dicere, in matrim. virtute claudi sponsalia, & ex alia parte adesse legitimam intentionem: quia quando explicatur inter puberes per sola verba de præsenti, tam contractus de præsenti quàm de futuro sub ea inclusus omnino corruit, ut probavi n. 3. unde sola manet intentio destituta signo aliquo externo sufficienti ad producendam obligationem inter homines. Nec est simile de professione, quia obligatio voti simplicis est in ordine ad Deum, cui omne cor patet, quare sola intentio sufficiens fuit ad obligandum.

7 Ad 1. argum. & primam confirm. patet ex dictis nu. 3. quia inter impuberes solùm claudicat contractus ex parte causæ efficientis, nec jus ei resistit, sed illum fovet, volens obligare, ut sponsalia: inter puberes tamen claudicat ex parte formæ, & illi jus resistit.

Ad 2. confirm. nego conseq. quia Trident. irritavit clandestinum, quod olim erat validum, non tamen quod erat invalidum ratione ætatis, ut dicemus disp. seq. n. 5.

Ad 2. constat ex dictis n. 4. nam contractum, cui jus resistit, minimè firmat juramentum, unde ea doctrina est vera, ubi jus non resistit contractui. Ad declarationem Cardinalium, quam affert *Enriq. citat. n. 1.* dico de ea minimè constare, nec ipse refert verba, nec alii, qui post ipsum scripserunt ipsius meminere: & fortè est quædam, quam referemus disp. seq. num. 5. quæ solum loquitur de matrimonio contracto inter puberem, & impuberem, quod vim sponsalium habere dicemus ibi.

DISPUTATIO XXI.

An matrimonium, sive clandestinum, sive publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, habeat vim sponsalium: quando malitia non supplet ætatis defectum.

SUMMARIUM.

Prima opinio, non valere, ut sponsalia, n. 1. & ibi juncto, n. 4. quando in obligationib. si actus nō valet ut fit, valeat eo modo, quo valere potest.
Actus non operatur ultra agentium intentionem, eodem n. 1.
2. Opinio, jure communi valere, n. 2.
Quid si impuberes tantùm intendebant contrahere matrimonium, nu. 3.
Solvantur argumenta, nu. 4.
Quid post Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. n. 5.

1 Disputatio hæc potest habere locum stando in jure antiquo, & attento decreto Tridentini: & in utroque casu disputanda est. Circa 1. aliqui antiquiores (ut refert *Covar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3.*) existimarunt, nec esse matrimonium, nec sponsalia: & *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. pun. 2. post dub. 4. f. 182. col. 2.* ait in foro conscientiæ, nisi habuerint expressam obligandi se intentionem meliori modo, quo poterant, nec esse matrim. nec sponsalia: & textus oppositum decidentes, præsumptivè & in foro externo procedere. Et prob. ex doctrina *Bart.* quæ communis est, teste *Covar. proximè cit. l. 1. §. Si quis ita, n. 5. ff. de verb. oblig.* ubi per illum textum ait, quoties agitur de contrahenda obligatione à duorum voluntate pendenti, actum non valentem eo modo, quo fit, minimè valere modo, quo fieri potuit: quia actus agentium non debent ultra eorum intentionem operari, *l. Non omnis, initio, ff. si cert. pet.*

2 Dicendum tamen est, id matrim. obligare, ut sponsalia: sic enim definitur *c. fin. de despons. impub. & c. unic. §. Idem quoque, eod. tit. in 6.* ubi amplius dicitur ex eo matrim. tanquam ex veris sponsalibus, oriri publicæ honestatis impedimentum, & id procedere in foro conscientiæ: probatur, quia ubi forus externus non innititur falsæ præsumptioni, uterque forus idem judicat, ut dixi disp. 5. nu. 20. & in matrimonio, ac ejus impedimentis, idem in utroque foro sentiendum est: ut dixi disp. 18. num. 9. & 8. sed cognita veritate, & ubi non constat de opposita intentione, judex in foro externo judicabit esse sponsalia, & ex his oriri publicam honestatem: ergo idem in foro conscientiæ censendum est. Et ratio hujus decisionis est, ob contrahentium intentionem, qui videntur voluisse sponsalia contrahere, casu, quo matrimonium minimè valeret: & quando actus includitur in eo, quod fit, si non valet eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo valere potest: sponsalia autem virtute claudantur in matrimonii contractu: quæ omnia explicui disp. præced. nu. 1. unde non est dicendum extendi actum ultra contrahentium intentionem, sed in illo actu, quando contrahentes non habuerunt expressè intentionem contrariam, includitur intentio se obligandi, eo modo, quo poterant. Quare hoc matrim. obligare, ut sponsalia indistinctè docent *gl. c. fin. de despon. impub. verb. Subarrata,* ubi *Ant. n. 4. Præpos. n. 3. idem gl. c. unic. de despons. impub. in 6. §. Idem quoque, verb. Matrimonium,* ubi *Francus n. 2. & omnes ibi: Goffred. sum. t. de spons. num. 5. Hostien. c. Ànnis de despons. impub.* ubi *Joan. Andr. nu. 2. Anch. fin. Abb. nu. 2. Henric. nu. 1. Alex. de Nevo num. 7. l. 6. t. 1. p. 4. Navar. sum. lat. c. 22. nu. 57. & l. 4. cons. 1. de despons. impub. in 1. edit. consil. 1. in 2. consil. 2.* ubi explicat habere locum etiam in foro conscientiæ. *Angel. verb. Sponsalia, num. 7.* ubi *Sylv. qu. 1. dist. 1. Tabien. nu. 3. Armill. n. 3. Covar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3. Brunel. de spons. concl. 6. nu. 2. Costanus de spons. t. Quibus mod. contrab. num. 3.* uterque habetur to. 9. tract. *Ant. Cuc. l. 5. instit. major. c. 10. n. 14. Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 7. vers. Dubitatur, Spino spec. gl. 15. nu. 78.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. initio, Victoria sum. de matr. n. 284. Sotus 4. d. 35. q. unic. a. 5. vers. Ad quæstionem, Ledes. 2. p. 4. qu. 60. a. 1. f. 504. col. 1. Veracrux 1. p. Spec. art. 16. & append. dub. 9. concl. 2. Palacios 4. d. 28. qu. ult. ad fin. vers. Exquiris, Lud. Lop. 2. par. instruct. cap. 37. de matr. f. 1040. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 2. & 5. & c. 5. n. 4. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 220. num. 2. Vivald. candel. tit. de spons. 1. p. c. 3. n. 20.*

3 Hoc tamen concedendum est priori sentent. hæc non esse sponsalia verè & simpliciter, sed juris interpretatione, ut ait *Sylv. Matrimonium 5. q. 8. ad fin.* & ita ait præsumere jus voluisse se obligare eo modo, quo possunt: unde dicendum est, si re tantùm expressè intenderunt matrimonii vinculo se constringere, non manebunt in foro conscientiæ ad sponsalia obligati, at ubi ea intentio expressa non fuit, videntur secundùm jus contrahere, & erunt sponsalia: sicut suprà disp. 18. n. 6. diximus Ecclesiam præsumere, habentem copulam post sponsalia accedere affectu maritali, & consurgere matrimonium, *c. Is qui fidem, de spons.* quod matrimonium præsumptum, est in utroque foro validum, ubi non constat de opposita intentione. Similiter ergo in hoc casu, in utroque foro standum est præsumptioni Ecclesiæ, sponsalia esse præsumentis, nisi oppositus animus constet.

4 Ad arg. dico, eam doctrinam *Bart.* explicatam esse disp. præced. nu. 3.

num. 3. quando actus est nullus ex defectu formæ : quod hic non contingit. Vel dic eam habere locum, quando obligatio, quæ contrahi poterat, non includitur in obligatione contracta : ut bene explicat *Covar. citat. nu. 1.*

5 Demum dubitatur an *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* correxerit hoc, ita ut si matrim. clandestinè contractum sit inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, omnino corruat. Quidam Neoterici affirmant corrigere jus antiquum, ac proinde hodie non esse sponsalia : quia is contractus peccat in forma, cùm deficiat solemnitas requisita in Trident. eique jus resistit. Sed dicendum est, jus antiquum incorrectum manere, & ita hodie habere vim sponsalium. Quia Trident. solis veris matrimoniis formam præscripsit, illisque clandestinè celebratis resistit : at hujusmodi impuberum, vel quando alter est impubes, contractus nec est, nec fuit verum matrimonium, sed juris interpretatione sponsalia. Sic *Nav. sum. lat. c. 22. n. 57. Lud. Lop. d. c. 37. f. 1041. col. 1. fine, & seq.* & ita declarant Cardinales, ut refert *Petr. de Ledesm. cit. nu. 1. f. 181. col. 2.* multi ex allegatis nu. 2. pro hac sententia scripsere post Tridentinum, & tamen absolutè illam tenent.

DISPUTATIO XXII.

Utrùm subarratio annuli sit sufficiens sponsalium, aut matrimonii indicium?

SUMMARIUM.

Subarratio est signum æquivocum, nu. 1.
Attendenda est in hoc loci consuetudo, nu. 2.
Quid si verba unius præcesserint, n. 3.
An oporteat annulum in medio digito poni n. 4.
Quid quando tractabatur inter amicos de matrimonio contrahendo, n. 5.
Quid si dum tractabatur de matrimonio, fœmina manum dedit, vel corpus viro, num. 6. & ibi tacens habetur pro consentiente in obligatione contrahenda, ubi intervenit aliquis actus positivus, & ibi remissivè alia signa.
Quid quando parentes miserunt annulum, n. 7.

1 HActenus egimus de verbis expressis, quibus matrimonium, vel sponsalia contrahuntur : cùm autem signis verborum vices supplentibus, celebrari possit : jam de illis agendum est : brevique de annuli subarratione agam, latius autem videre volens, consulat *Menoch. & Mascar.* quos statim referam. Sit 1. concl. ex se loquendo subarratio est signum æquivocum : quare si nihil præcesserit, ex quo matrimonium, aut sponsalia præsumi valeant, neutrius signum erit. Quia ex aliis causis, ut ex amore turpi, fieri potest. Sic *Panor. c. fin. nu. 7. de despons. impub. Greg. Lop. l. 2. verb. Dicendo, t. 1. p. 4. Costanus de spons. t. Quib. modis contrahantur, nu. 7.* habetur *to 9. tract. Menoch. alios referens de præsum. l. 3. de præsump. 2. nu. 1. & seq. Mascard. de probat. conc. 1024. n. 2. & seq.* & ex Theologis, *Sot. 4. d. 27. qu. 2. a. 1. concl. 3. Barthol. à Ledes. dub. 9. de matrim.*

2 II. Concl. si consuetudo loci sit, ut annuli traditio significet sponsalia, vel matr. præsumitur juxta loci consuetudinem. Sic *gl. c. Fœmina, 30. q. 5. fin. Ant. c. fin. n. 8. de despons. impub.* ubi *Abb n. 7. & Alex. de Nevo n. 12. Card. ibi. q. 1. & c. pen. de spons. q. 2. Lapus allegat. 56 nu. 5. 14. & 16. Aret. cons. 13. n. 14. Cepola consil. 1. civ. n. 4. Ang. verb. Sponsalia, n. 7.* ubi *Sylv. q. 5. Armilla n. 3. Tab. q. 3. nu. 4. Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. initio, n. 3. Costanus de spons. t. Quibus modis contrahantur, num. 8. & 9. Menoch. de præsump. 2. nu. 6.* & ex Theologis, *Veracruz 1. p. spec. a. 16. dub. 3. Barth. à Ledesm. dub. 9. de matr.*

3 III. Concl. si verba unius præcesserint, immissio annuli, & receptio, operatur verbum expressum alterius, & consensum. Quare si verbum matrimonii præcessit, operatur matr. si verò sponsalium, sponsalia : quia tacens consentit facto ipso, dum annulum recipit : arg. *l. Paulus, ff. rem rat. hab.* Sic *gl. c. Tua, de spons. verb. Verba, & c. pen. eod. t. verb. Dicente,* ubi *Ant n. 9. idem Ant. c. fi. n. 8. de spons. impub. Abbas, Alex. de Nevo Sylv. Ang. Tab. Armil. Cov. Menoch. nu. 4. Veracruz, Barth. à Ledes. citati, n. 2. Mascard. de prob. concl. 1024 nu. 2. & 3. Villalobos in comm. lit. M. n. 59. Ant. Gabr. in nov. edit. tom. 2. commun. l. 11. verb. Matrimonium, f. 90.*

4 Aliqui hoc temperant, quando annulus in medio digito annulari ponitur : quia ibi est quædam vena, quæ in cor ipsum protenditur : & ideò in signum mutuæ dilectionis in eo imponitur. Sic *Mascard. d. concl. 1024. nu. 6.* addit tamen cum *Pan. c. fin. num. 7. de despons. impub.* attendendam esse loci consuetudinem : & videtur tenere *Enriq. l. 11 de matr. cap. 13. num. 6.* dicens enim annulum esse signum, addit positum in medio digito. Dicendum tamen est id requiri, ut præsumatur matrimonium, quando verò non ponitur in medio digito, præsumi sponsalia. Quia cum sponsalia non sint ipsa conjunctio, sed conjunctionis promissio, non oportet annulum in medio digito poni, ut cordium conjunctio significetur. Sic *Ant. c. Illud, num. 7. de præsump. & c. fin. num. 8. de despons. impub* ubi *Alex. de Nevo nu. 13. Prapos. nu. 4. Aretin. consil. 13. num. 4. Menoch. d. præsumpt. 2. nu. 10.*

5 IV. Concl. quando habito tractatu inter amicos de matrim. contrahendo misit sponsus arras, vel jocalia, nihil aliud exprimens, & sponsa acceptavit, sunt sponsalia. Quia hoc est sufficiens signum mutuæ promissionis, quando sponsæ de tractatu constitit, sic *gl. c. Tua, de spons. verb. Verba, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 1. num. 10. Rosella Matrimonium 2. n. 17. Cordub. sum. q. 193. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 6.* addens idem esse si pecunias nomine sponsalitiorum mittat.

6 V. Concl. si cum tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium, fœmina requisita sponte manum dedit ad fidem recipiendam, sunt sponsalia, quia id sufficiens repromissionis signum est, tacens enim consentire censetur, etiam ubi agitur de obligatione personæ contrahenda, si aliquis actus positivus concurrat : ut bene tradunt *Abb. c. Cùm virum, num 3. de regul. Ant. Gom. l. 52. Taur. n. 24* sic *Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 1. nu 4. D. Ant. 3 p. t. 1. c. 18. init. Rosella verb. Sponsalia, nu. 1.* ubi *Sylv. initio.* Idem crederem, si sponsus promitteret matrimonium, dummodo ipsa traderet corpus, ipsaque statim traderet ; traditio enim illa est sufficientissimum repromissionis indicium. Secus autem esset, si quis fœminæ manum capiat, dicens, Do tibi fidem de matrimonio contrahendo, si enim ipsa nil respondeat, non est sufficiens signum : & ita non erunt sponsalia. Sic *D. Ant. ibi, Tab verb. Sponsalia, qu. 3. nu. 4* & ibi *Armil. n. 3. Barth. à Ledesm. dub. 9. de matr.* De aliis autem signis promissionis habes supra, disp. 16. num 6. Ex his infertur intellectus *gl. c. fin. verb. Subarravit, de despons. impub & cap. Tenor, verb. Subarrasset, de senten. & re jud.* ubi ait ex subarratione præsumi matrimonium : intelligitur enim, quando alterius verba præcesserunt, ut ipsamet se explicat *c. pen. verb Dicente, de spons.* vel quando sic haberet consuetudo, ut bene *Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. initio, nu. 3.*

7 Tandem quando parentes ipsi miserunt annulum : *gl. c. fin. verb. Subarravit, de despons. impub.* dicit præsumi sponsalia. Sed melius *Abb. eo c. fin n. 7.* ubi *Alex. de Nevo n. 2. Mascard de prob. conc. 1024. n. 6.* dicit non præsumi nisi donationem, quare nisi ex filii consensu mittat, nil prorsus agitur. Sic *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsump. 2. n. 8* dicens hoc apertè sentire *Prapos. d. c. fin. n. 6.*

DISPUTATIO XXIII.

Utrùm sit taciti matrimonii, vel sponsalium signum, quando præsentibus, & tacentibus, qui contrahunt, alii ipsorum nomine respondent, absque expresso ipsorum consensu?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & quot disputanda sint, n. 1.
1. Opinio, non satis esse tacere, quando parentes contrahunt pro filio, n. 2.
2. Opinio verior, satis esse, n. 3.
Quid si timore reverentia taceat filius, n. 4.
Solvitur argum. & explicatur c. 1. de despons. impub. n. 5.
Post n. 5. invenies alia summaria.

1 NOn disputamus quando contrahentes procuratorem constituunt, ut ipsorum nomine contrahat ; de hoc enim in 2. libro disputabitur : sed tantùm quando absque ipsorum licentia præsentium, & tacentium, vel absentium & cùm conscii fuerint, tacentium parentes, vel alii eorum nomine contrahunt per verba de futuro, vel de præsenti coram parocho, & testibus: an priori casu sint sponsalia, & posteriori matrimonium, eadem enim est ratio, cum uterque contractus internum consensum signo externo manifestatum petat : atque ita tota difficultas eò tendit, an taciturnitas illa præsentis, & intelligentis, quid nomine suo agatur, si adsit consensus internus, (eo enim deficiente, in quocunque eventu manifestum est nihil fieri,) sit sufficiens signum exprimens internum consensum, ut sic legitima sponsalia, aut matrimonium constituantur. Rationem autem dubitandi offert *c. unicum de despon. impub. in 6. §. fin.* ibi, *Ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, si filii expressè consenserint, vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur justitia publicæ honestatis : & est idem, si filii tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes, ratificaverunt tacitè, vel expressè.* Circa quod decretum 3. quæstiones disputandæ sunt. I. An sufficiat ea taciturnitas, quando parentes pro filiis contrahunt. II. An sufficiat, quando alii à parentibus. III. Quid quando parentes, vel alii contraxerunt pro absentibus.

2 Quæstio I. An quando parentes contrahunt sponsalia, vel matrimonium pro filiis præsentibus, & tacentibus, cum contractum intelligant, valida sint. Quidam dicunt id non satis esse, nisi aliud signum concurrat, quia taciturnitas in re tam gravi non satis exprimit consensum, eò vel maximè, quòd ex verecundia, aliisve causis procedere potest. Item quia *c. 1 de despons. impuber.* constituere videtur differentiam inter infantes, & pueros doli capaces, ut pro illis possit pater contrahere, pro his verò minimè, & ita tenent. *Ant. Matrimonium 2. num. 5. Supplem. Gabr. 4. d. 27. qu. 1 a. 2. concl. 4. & quidam Neoterici,* ut referunt *Petr. de Ledesm. & Enriq. nu. 6 allegandi.*

3 Sed omnino tenendum est sufficere ad matrimonium, & vera sponsalia constituenda, quia sic expressè deciditur *cap. unic. §. fin. de despons. impub. in 6.* cujus decisionis ea est ratio, quia cum parentes plus filios, quam seipsos diligant, *l. Isti quidem, 8. ff. de eo, quod met. cau.* præsumitur rectè eos filiis consulere : quare præsentia, & taciturnitas filiorum jure optimo consensus reputatur. Et tenent omnes *DD. allegandi n. 6. & 7.* & ultra illos *gl. c. Honorantur, verb. Non de sponsalibus, 32. q. 2. Villalobos in comment. lit. M. nu. 60. Navar. sum. c. 22. lat. n. 58. hisp. n. 21. fin.* dicens esse omnium.

Limi-

4 Limitant aliqui, nisi filius metu reverentiali parentum taceat. Sic alios allegans *Felin. c. Nonne, de præsump. num. 8. & 22. Brunel. de sponsal. concl. 55. n. unic. Veracruz 1 p. Spec. a. 5 fin.* Sed quoad forum conscientiæ parum prodest hæc limitatio, si enim internus consensus defuit, nihil prorsus actum est: si verò is adfuit, pendet valor matrimonii, vel sponsaliom ex cognitione, an talis fuerit metus reverentialis, ut annullet matrimonium, & sponsalia, de quo latissimè l. 4. ubi de consensu coacto agemus: proderit tamen, ut in foro externo ex ea taciturnitate consensus minimè præsumatur.

5 Ad *cap. 1. de despons. impub.* omissis aliis intellectibus, dico cum *Abb. ibi nu. 3. & Alex. de Nevo ibi in fine*, nullam constitui differentiam, quoad juris effectum, sed tantùm quoad decentiam, & honestatem; cùm enim pueri doli capaces consentire possint, dedecet parentes pro illis contrahere: quod secus est in infantibus, qui consensus expertes sunt.

S U M M A R I U M.

An sit hoc speciale, dum parentes pro filiis contrahunt.

1. Opinio negans, n. 6.

2. Verior, nu. 7.

An quando alii respondent, satis sit tacita contrahentiũ ratihabitio, n. 8

Quid quando mater respondet præsente filio, & tacente, nu. 9.

Quid si filius sit emancipatus, n. 10.

Quid si sit spurius, vel ex coitu damnato, n. 11.

Quæ differentia sit quoad forum conscientiæ, sive parentes, sive alii respondeant, n. 12.

Utrum hæc immutata sint per Trident. n. 13.

Quid si sit consuetudo, ut gubernatores urbium respondeant, ut apud Indos, n. 14.

Solvuntur argum. & enodantur c. 1 de matrim. contracto contra interd. Eccles. n. 15.

Post quem invenies cætera summaria.

6 QUÆSTIO II. An sit speciale, dum parentes pro filiis contrahunt, ut sufficiat præsentia, & taciturnitas. Duplex est sent. I. ait non esse speciale, sed idem dicendum esse de quocumque extraneo. Prob. quia agitur de re naturaliter appetibili, & favorabili, in qua tacens consentire censetur: ut diximus supra disp. 5. nu. 5. 2. ex *c. 1. de matr. contract. contra interd. Eccles.* ubi judicantur sponsalia contracta à fratre pro sorore præsenti, & consentiente, & non intelligi de expresso consensu constat, quia statim textus ponderat aliqua taciti consensus signa, frustra autem ea ponderaret, ubi consensus esset expressus. Sic tenent *gl. c. unic. de desp. impub. in 6. § fin. verb. Sponsalia*, & eam sequi videtur *Domin. ibi, in fin.* eandem tenet *Hostien. d. c. 1. & ibi Anch. n. 2.* & ex Theologis, *Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 234. n. 4.* idem tenent alii Theologi cum quadam moderatione, aiunt enim discrimen esse inter internum, & externum forum, in illo enim quicumque respondeat, satis est ad valorem matrimonii, vel sponsalium: in hoc autem minime, nisi parentes, aut tutores sint: quia aliis respondentibus minime præsumitur is consensus internus. Sic videtur tenere *Richard. 4. d. 27. a. 1. q. 3. ad. 2.* & expresè tenent *Victoria sum. nu. 250 Sotus 4. d. 27. qu. 1. a. 3. vers. Præsens autem, Ledesm. 2. p. 4. q. 47. a. 2. f. 449 col. 1. Angles floribus, 1. p. q. de essentialibus matrim. a. 2 dub. 3. f. 529. Enriq. l. 11. de matri. c. 2. n. 6. juncto comment. lit. P. Petr. de Ledes. de matr. qu. 45. a. 2. dub. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 39. f. 1055. col. 2. fin. & seq. Barth. à Ledesm. dub. 19 de matr. f. 1263. Vrvald. cand. sacrament. 1. par. de matr. num. 39. Vega lib. 3. sum. casu 152.*

7 II. Sent. multò probabilior asserit esse speciale in parentibus: unde si alii respondeant, desiderabitur aliud signum consensum internum exprimens, ut valeant sponsalia, vel matrimonium. Prob. quia *c. unico § fin. de desp. impub. in 6.* tanquam quid speciale hoc de parentibus statuitur. 2. Quia quamvis matrimonium appetibile sit, at cum certa muliere, vel viro contrahere potest esse nocivum, quare cum parentum munus sit filios matrimonio collocare, & præ nimio amore, quo ipsos prosequuntur, præsumatur fore, ut ipsis bene consulant, jure optimo judicatur consensus ex præsentia filii tacentis, quæ ratio in aliis non ita militat: & ita videtur sentire *D. Thom. 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæstiunc. 2. ad 3.* ubi videtur ponere tanquam speciale, ut verba parentum sufficiant præsentibus filiis, & tacentibus, & tenent expresè ex Theologis *Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 1. concl. 1. num. 4. & qu. 2. a. 3. concl. 4. nu. 19. & 20. D. Anc. 3. p. t. 1. cap. 2. ante § 1 fin. Veracruz 1. p. spec. a. 5. fine, Palacios 4. d. 27. q. 2. f. 570. col. 1. initio.* Et ex jurisperitis, *gl. c. 1. de matr. contract. verb. Præsente*, ubi *Innoc. n. unico, Abb. nu. 2. Card. num. 1. Alex. de Nevo nu. 10. & 11. Idem Innoc. c. 1. de despons. impub. n. unico*, ubi *Card. nu. 2. Alanus, Tancred. Vincent. Guiller.* quos refert, & sequitur *Henr. ibi nu. 5. Archid. c. unico, de despons. impub. in 6. prope finem, & ibi Jo. And. fin. Francus ibi §. Porro, nu. 3. & 4. & ibi Anch. num. 3. idem Pan. c. Nonne, de præsump. nu. 1* ubi *Fel. num. 8. Ant. c. Tua, num. 7. de spons. & ibi Prapos. nu. 51. Joan. de Imola in repetic. super illud c. Rosella. Matrimonium 2. nu. 17. Ang. verb. Sponsalia nu. 4.* ubi *Sylv. q. 2. dicto 5. Armilla num 6. Tab. q. 5. num. 6.* (minus tamen bene addit idem esse, quando frater pro sorore contrahit) *Hyppolyt. sing. 147. Cov. 4. decret. 2. p. c. 4. initio, nu. 4.* appellatque priorem sent. falsam. Idem tenet *Brunel. de spons. concl. 52. num. unic. Costanus de Sponsalibus 8. Qui possint contrahere num. 21.* uterque habetur to. 9. tract. *Greg. Lop. l. 10. verb. No las puede, tit. 1. par. 4. Ant. Gab. in mea edit. l. 2. communium lib. 11. verb. Matrimonium, f. 91. Matienzo l. 5. recop. rubr. glos. 1. num. 26.*

8 Immo *Innoc. c. 1. unic. de despons. impub.* docet, quando alii à parentibus respondent, desiderari expressam ratificationem. Sed verius est, sufficere tacitam: ut docent *Ant. eod. c. 1. fin. Jo. And. cap. unic. eod. t. in 6 fine, & ibi Franc. § fi. n. 4.*

9 Idem quod de patre dictum est, sentiendum est, cùm mater pro filio præsente, & tacente contrahit sponsalia, vel matrimonium, Tum quia *d. c. unico*, de parentibus est sermo, sub quo nomine uterque parens includitur: tum etiam quia decisio illius textus non innititur patriæ potestati, sed amori paterno, ut diximus num. 7. qui ardentior est in matre. Deinde, quia in his spiritualibus, ut præclarè dixit *Innoc. c. 2 nu. 1. de regul. & ibi Abb. nu. 6.* præferenda est ratio naturalis dispositioni civili: nam patria potestas de jure civili est, naturaliter autem filius utrique parenti subditus est, ac obedire tenetur, qua ratione tuentur ibi matrem posse filium offerre religioni. Sic *Joan. And. d. c. unic. n. 2.* & *ibi Domin. § fin. initio*, ubi *Anch. nu. 3. Franc. n. 3 Prapos. Henric. D. Anton. Ang. Tabien. Brunel. allegati nu. 7. Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 3. concl. 4. n. 19.*

10 Hinc infertur, idem dicendum esse, licèt filius emancipatus sit: cùm textus indistinctè loquatur, nec patriæ potestati innitatur. Sic *Innoc. c. de matr. contract. n. unic. Joan. And. d. c. unic. n. 2. Francus ibi, § Porro, nu. 3. ubi & Domin. Henr. c. 1. de despons. impub. nu. 5. Brunel. de sponsal. concl. 11. num unic.*

11 2. Infertur. idem dicendum esse de filiis spuriis, & ex damnato concubitu genitis: eò quòd in hoc consideratur reverentia jure naturæ debita: juxta doctrinam *Bart. l. 2. num. 4. ff de accusat.* ubi docet, quoties jura voce naturali utuntur, ut parentum, liberorum, non curandum esse de dispositione juris civilis disponentis spurios appellandos non esse filios: *auth. Ex complexu, C. de incest. nupt.* sed jus naturale attendendum esse. Sic *Anch. d. c. un. § fi. n. 3.* ibi *Francus n. 3. Brunel. d. concl. 11. num. unico.*

12 3. Infertur contra priorem sent. latum esse discrimen in foro utroque, si parentes pro filiis præsentibus, & tacentibus contrahant sponsalia, vel matrimonium, vel sint alii extranei: nam in priori casu, si non constat de interno dissensu, censebuntur etiam in foro conscientiæ sponsalia, vel matrimonium, & si verè fuit internus consensus, erunt vera sponsalia, vel matrimonium: illud enim est sufficiens signum externum, internum consensum exprimens, propter juris dispensationem, & rationem allatam n. 7. in posteriori verò, etiam si constet de interno consensu in neutro foro erunt sponsalia, vel matrimonium, quia deficit externum signum sufficienter manifestans internum illum consensum, ut probavi n. 7.

13 Inquires tamen an *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* correxerit hæc. *Veracruz 1. p. spec. a. 5. fin.* ait correxisse, & ita sive quicumque, sive parentes contrahant pro filiis præsentibus, & tacentibus, nihil efficere: cùm petat, parochum, & testes, mutuum contrahentium consensum intelligere. Sed dicendum est nil correxisse, non quoad sponsalia, quia de illis non meminit, nec quoad matrimonium, quia dum parentes coram parocho, & testibus matr. ineunt, filiorum præsentium, & tacentium nomine, constat utrique parocho, & testibus de contrahentium consensu parentum voce explicato. Sic *Veracruz 1. p. spec. a. 6. fi. & a. 7. fin.* & multi ex DD. allegatis nu. 6. & 7. cum post Trident. scripserint, hujus correctionis non meminerunt.

14 Moderanda tamen est hæc 2. sent. nisi consuetudo loci obtinuerit per alios explicari consensum: ut contingit apud Indos; qui ita servi, ac timidi sunt, ut nec pedem moveant absque gubernatoris consensu: quare dum matrimonium ineunt, non solent ipsi verba proferre, sed eorum nomine gubernator: & est signum externum sufficiens ad exprimendum consensum internum, ex patriæ consuetudine, dum ipsi præsentes sunt, & tacent: ut in simili dixi disp. præced. n. 2. Et ita docent *Veracruz 1. p. spec. a. 7. Matienz. l. 5. recop. in rubr. gl. 1. n. 28. & seq.*

15 Ad 1. arg. positum nu. 6. constat ex ratione differentiæ assignata nu. 7. ubi etiam probavimus matrimonium cum hac, vel cum illa, sæpe esse nocivum. Ad 2. desumptum ex *c. 1. de matr. contract.* dico *cum gl. ibi verb. Præsente*, adfuisse expressum consensum & ponderat textus alia signa tacita, ut confirmet eum consensum fictitium non fuisse. Vel dic, ultra taciturnitatem interfuisse alia signa tacita consensum exprimentia.

S U M M A R I U M.

Quando parentes pro filiis absentibus, vel infantibus contrahunt, an satis sit posteà illos ratificare. 1. Sent. Satis esse n. 16

2. Verior non sat esse, & an sit discrimen inter parentes, & extraneos, nu. 17. & explicatur ibi, & tota hac disp. c. unic. de despons. impub. in 6.

16 QUÆSTIO III. Utrùm, quando parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, vel infantibus, qui doli capaces non sunt, satis sit si dum postmodum noverunt, vel facti sunt doli capaces, idque norunt, taceant non reclamantes: dixi de sponsalibus: quia in matrimonio locum id habere non potest, cùm consensus præstari debeat coram parocho, & testibus; nisi dicas habere locum etiam in matrimonio, quando prior contractus parentum coram parocho, & testibus initus est, & coram eisdem certiores sunt pueri doli capaces, & tacent non reclamantes. Quidam ajunt id satis esse: quia eadem prorsus est ratio, ac Quando ipsis præsentibus, & tacentibus parentes contrahunt. Sic docent D. Th.

D.Th.4.d.27.q.2 a.2.ad.1.Palud.ibi.q.1.a.1.concl.1.nu.4.Victoria sum. de matr.n 267.Sot.4.d.27.q.2.a.2.ad 1.Enriq.l.11.de matr.c.13.num.5. Barth.de Ledes.de matr.dub.11.concl.3.Petr.de Ledes.de matr.qu 43.a. 2.dub.ult.concl.2.Manuel 1.to.sum.in 2.edit.c.234. nu.4. addens idem esse dicendum, sive parentes, sive extranei contrahant puerorum nomine. Et ex jurisperitis Anch.c.unic. §.Porro, nu.3. de despons.impub. in 6. ubi Imola dicit fortè hoc esse verum, & videtur tenere Alex.de Nevo c.1.de matr.contract.n.11.ubi ait filii præsentiam, vel scientiam habere pro consensu, & est satis probabile.

17 Verius tamen est non satis esse, quia textus c.unico de despons. impub. in 6. §.fin. manifestè constituit differentiam inter sponsalia à parentibus nomine filiorum præsentium, & tacentium contracta, quo casu dicit valere, si non contradixerint: & inter contracta filiis absentibus, quo casu dicit non valere, nisi certiores facti ratificaverint tacitè, vel expresse, ergo in hoc casu ultra taciturnitatem, petit alia expressa, aut tacita signa consensus. (Quæ autem sint hæc signa, dixi tota disp.22. & disp.16. nu.6.) Et potest esse ratio, quia quando puer præsens est, & intelligit, quid nomine suo agatur, magis præsumitur, si dissentiat, illum reclamaturum, quam dum absens est: quo casu sæpe obliviscitur, vel parum curat, fortè existimans se posse postmodum reclamare, vel nondum consensum præstitisse. Ita docent, Joan. Andr.c.unic nu.2.ubi Dominic.§.Porro, & ibi Franc.n.4 Ant.c.Tua nu.7.de spons Card.c.1.nu 2 de despons.impub.ubi Henric.n.4.Brunel.de spons.concl.11.n.unic. & ex Theologis, Cordub.sum q.193.Vega l.6.sum.cap.31. Unde in hoc casu nullum est discrimen, sive parentes contrahant pro filiis, sive extranei: ut bene tradunt Ant eo.n.7. Card eo. n.2. Ad argu. contrarium constat ex ratione differentiæ proximè tradita.

DISPUTATIO XXIV.

Utrùm, esto dum parentes, vel alii absentium nomine promittunt matrim. non sint sponsalia, nec absentes obligentur; ad quid promittentes obligentur, & si id jurent, perjurii sint rei?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, n.1.
An attento jure communi, & regio antiquo Castellæ, valeat facti alieni promissio, n.2.
Qui casus excipiantur, n.3.
Quid si pœna adjiciatur, n.4.
Quid si promittat aliquis factum ejus, quem cogere potest, n.5.
An etiam jure civili valeat promissio matrimonii alieni, n.6.
Quid si juramentum accedat, n.7.
Quid jure canonico, n.8.
Quid in foro conscientiæ, n.9.
Quid attento jure novissimo Castellæ, n.10.
Ad quid teneatur promittens alterius matrimonium, n.11.
Quid si tepidè, & fictè id curet, nu. 12. & ibi de vovente religionem, qualiter teneatur curare, ut admittatur.
Quid si est negligens in facto alieno curando, quid teneatur restituere, n.13.
Solvuntur argumenta, n.14.

1 Videtur firmantem juramento promissionem facti alieni esse perjurum, & ad nihil obligari: quia promittit alienum factum, cùm de facturi voluntate dubius sit, & ita rem dubiam jurat: Rursus cùm rem sibi impossibilem spondeat, eò quòd factum alienum in sua potestate non sit, videtur eum ab omni obligatione immunem esse, Unde difficultas in eo versatur, qualiter alieni facti promissio accipienda sit, & obliget.

2 Quia vero jus commune, & antiquum regium Castellæ diserepat à jure novissimo ejusdem regni, & à canonico, quid omnibus his juribus attentis sentiendum sit, præmittemus: deinde ad matrim.alieni promissionem gradum faciemus. Incipiendo igitur à jure civili, & regio antiquo, præmittendum est attento hoc jure promissionem alieni facti minime obligare, §. Si quis alteri, & §. Si quis alium, & §. Versa vice. instit. de inut.stip.l.11.t.11.p.5. Si quis verò promittat se facturum, & curaturum, ut alius id exequatur, valet utique promissio: quia est facti proprii. Si tamen non exprimeret se curaturum, sed absolutè promitteret factum alienum, non subintelligitur se facturum, & curaturum, & ideò promissio non valeret, l.Stipulatio ista, §. Habere, in prin. & §. Sed si quis promittit ff de verb.oblig.& docent Abb c.Ex litteris, el 2.de spons.n.6. & ibi Alex.de Nevo n.12.Covar de pactis, 2.p.§.5 nu.1.Ant.Gom.multos referens t.2.variar.c 10. n.23. idem habetur l.11.t.11.p.5.& ibi docet Greg.Lop.verb.Que procurare, Gut de juram.1.p.cap.44.num.1.Gama decis.32.nu.2.Matienzo l.5.recop.t.16.l.2 gl.6.nu.3.Azebedo ea.l.2. n.41.Olanus in concord juris, lit.O.nu.9. P.Molin. to.2. de just, tract.2. disp.268.§. Quod ad secundum.

3 Triplicem tamen casum excipit illa lex 11 t.11.p.5. in quod promissio alieni facti valet.I.est, si quis suos hæredes aliquid daturos, vel facturos promittat: idem habetur l.fi. C. de contrahend. & commit.stipul. II. nisi promissio fiat in judicio, veluti si quis promittat fore, ut aliquis judicio sistat, vulgo, estara a derecho vel rem judicatam ratam habeat, vulgo, estara a lo juzgado, id est, sentenciado, & tunc tenetur promittens ad interesse, nisi alius adimpleat: ut habetur illa l.11.& l.Quoties, qnd, ff.de verb.obl.& l.2 ff.de rem rat. habe. III. si quis promittat rem pupilli incolumem servandam, ita habetur illa l.11.& l.Prætoria ff.de prætor.stipul. & ratio est, quia in his casibus juris interpretatione, promittens factum alienum, censetur promissor interesse, si alius non adimplear.

4 Ultra hos casus valet jure etiam civili promissio facti alieni pœna adjecta, ut si promittens se ad aliquam pœnam astrinxerit, nisi alter adimpleat: tunc enim facti proprii casu, quo alius non efficiat, promissio est, l.Stipulatio, ista, in princ. vers.ultim. ff.de verb. obl.& §.Versa vice, inst.de inut stipul.& docet gl.§.Si quis alium, verb. Non obligabitur, inst.eod.tit.Covar.Matienzo, Azebedo, n.24. Olanus, P.Molina, §.De jure communi, citati nu.2.

5 2. Valet, quando est promissio facti illius, quem promissor cogere potest, ut filii, vel servi, sic cap.Eleutherius, verb.Vigilie.91. d. Ant.Gom.2.variar.c.10.n.23.

6 3. Valet etiam jure civili promissio matrimonii alieni, sic gl. c. ante.verb Nihil, 30.q.2. Alex.de Nevo c.Ex literis, el 2.nu.12.de spons. Prapos.c.Sicut, eod.tit.n.6.Covar.n.1.Gutier.n.2. P.Molina, §. Quod ad secundum, allegati n.12.

7 4. Valet, si accedat juramentum: quia ne credatur facti alieni sponsorem perjurium admisisse, rem incertam promittendo, in eo juramento subintelligitur se facturum, & curaturum. Item quia juramentum habet vim clausulæ, Si actus non valet ut ago, valeat eo modo, quo possit valere: ut dixi disp.20.n. Sic tenent gl.c.Ex rescripto, fine, de jurer.additio ad gl. §. Si quis alium, post verb. Non obligatur, inst. de inut.stip. Abb.c.Ex litteris, el 2.nu.6.de spons. ubi Alex.de Nevo n.12.& seq.Prapos.n.7.Sylv.verb.Sponsalia, q.6. ubi Ang. num.9. Alex. Raphael, Jas. Paris. Corsetus, quos refert, & sequitur dicens esse communem, Covar.de pactis, 2.p.§.5.num.2.Greg Lop.l.11. verb. Qua procurare, tit.11.p.5.Villalobos in comm.lit.P. n.522. Ant Gom.2. var.c.10.n.23.P.Mol.t.2.de just.tr.2.disp.268.§ Quintus, quando, Gut. de juram.1 p.c.44.n.3.

8 5. Valet jure canonico, & ita in materia canonica id jus servandum est, quia cùm jus civile huic obligationi non resistat, sed solùm ei minime assistat; æquitas canonica potest eam admitti, intelligique promittentem facturum, & curaturum. Sic contra Alc.l.4.§.Cato.n.139.ff.de verb.obl.& Ant.Gom. dict.c.10.n.23. dicentes, nec jure canonico esse validam docent Ant. c. Ex literis, el 2.de spons.n.9. Abb.ibi.n.6.dicens hoc esse æquissimum, quamvis jure non probetur: Alex.de Nevo ibi.num.13. Alex.& Jas.l.Stipulatio ista, in princ.n.5.ff.de verb.obl.Fel.c.Ex rescripto, num 18.de jureju.Villalob.in comm.lit.P.n.521.Cov.n.1.& 2.Gut.n.2.Matien.nu.4. Azebedo, nu.42. P.Mol.§.Quod ad secund.alleg.n.2.

9 Demum obligat etiam promissio facti alieni in foro conscientiæ: cùm enim jus ei non resistat, oritur ex ea obligatio naturalis. sic Cov.ibi n.2.Mol.d.disp.208.§.Quod si is.

10 Major autem difficultas est, an attenta l.2.t.16. lib.5. novæ recop. Castel. valeat promissio facti alieni. Nam Anton. Gom.t.2.var.c.10. n.23.& Perez.l.3.ord.t.8.l.3.§.Ita habetur.f.620. dicunt etiam attenta hac l.non valere. Sed hoc non mirum est, quia in antiquo ordinamento, quod solum uterque vidit, hæc lex valde æquivoca erat. dicebat enim sic, O que se obligo un o de dar a otro, a de hazer. Verùm in nova recop. cui standum est, clarè hoc deciditur, ibi, O que se obligo alguno que daria otro, o haria alguna cosa quare attenta hac l. dicendum est promissionem facti alieni obligare, & accipiendam esse, ut sponsor se astringat ad curandum, ut alius efficiat: & sic docent Greg.Lop.l.11.t.11.p.5.verb.Que procurare, Gut.de juram. 1.p. c.44.n.6.Olanus in concl.juris, lit.O.n.9 & in correct.legum part. n. 94. Matienzo l.5.recop.t.16.l.2.gl 6.n.5.Azebedo ea.l.2.n.41.P.Mol.d.disp. 268.§.Quod ad secundum.

11 His ergo præmissis sit conclus. Promittens matrim. pro absente, & conscio, etiam juramento præstito, non est perjurii reus, sed tenetur bona fide, & absque fraude, & fictione adhibere omnem diligentiam, quam rei qualitas exposcit: quòd si alter adhuc nolit, liber manet. Prob. quia (ut dixi nu 6.) etiam attento jure civili promissio alieni matrim.valet, & sensus spondentis est, se facturum, & curaturum, ut alter impleat: ergo jurans hoc, verè proprium factum spondet, & non rem dubiam, aut impossibilem, & adhibita diligentia sibi possibili, promissioni, & juramento satisfaciet. sic docent D.Tho.4.d.29.q.unic.a.4 ad 3.D.Bonav.ibi qu.3.fin. D.Ant.3. p.t.1.c.18.ante §.1.vers.Item, qui contraxerunt, & c.7.fi.Sot.4.d.29.q. 1.a.4.ad 3.Cordub.sum q.171.punct.1.Petr.de Ledesm.de matr.qu.43. n.2.dub.ult.conclus.1.Vega l.5.sum casu 558. Et ex jurisperitis, gl.cap. ante.30.qu.1.verb.nihil, & c. Sicut, verb. Jurantis, de spons. & cap.1. verb. Præsente, de matr.contract.ubi Hostien. Ant n 2. Prapos.n.1.Alex. de Nevo n.2. idem Hostien.c.Ex literis, el 2.de spons.& ibi Innoc.& Ant. n.9.Prapos.n.4.Abb.c.Gemma, n 9.de sponsal. Henr.c. Ad audientiam, num.2.eod t.Freder.cons.167.Franc. Aret.cons.142.incip. Rosella, verb. Sponsalia, n.5.ubi Ang.num.9 & Juramentum 5.num.34.Sylv. Matrimonium, 2.q.11 d.9.& Juramentum 4.q.21.& verb Sponsalia, q.6. ubi Tab.q.7.n.8.& q.8.n.9 & ibi Armilla num.8.& 11. Maranta pract.in quibusdam quæst.quas in fine disp.q.7.n.19.Covar.de pactis, 2.p.§.5.n.1. Gut de juram.1 p.c.44 nu.2. Ant.Gabr. to.2. commun in mea edit.l.14. verb.Promittens, f.245.

12 Hinc infertur minimè satisfacere fidei præstitæ promittentem factum alienum; si fictè, & simulatè, ita ut ipso petendi modo voluntatem parum propensam ad id assequendum indicet, (quod vulgò, pedir por complimento appellamus) postulet. Et ita Hostien. c. Ex literis, el 2.de spons.dicit teneri ad procurandum, sine plica, & sine fictione, hoc est, sin doblez, y con verdad. & cæteri DD. allegati num.11.

num. 11. dicunt teneri bona fide eniti. Et tenet expresse *Maranta q. 7 proximè cit. n. 2.* & confert doctrina *Nov. c. Statuimus, 19. q. 3. nu. 14.* ubi docet astrictum religionis voto, quod ex facto alieno pendet, nempè ex ipsius admissione ad monasterium, teneri bona fide quærere religionem ipsum admittere volentem, nec satisfacere ore tenus petendo, nutibus autem, aut aliis verbis, vel per alias personas significando se optare non admitti.

13 Tandem si promissor facti alieni negligens fuit, tenetur per se ipsum id præstare, quod alius effecturus erat, quod si minimè possit, tenetur quantum id fieri intererat, damnaque ex ea omissione subsequuta restituere: quia injustè totius hujus damni causa fuit, & ita habetur *l. 55. tit. 11. p. 5.* & docet *P. Molin. t. 2. de just. tract. 2. disp. 268. §. Quod si is.*

Ad arg. nu. 5. proposita constat ex dictis n. 55. non enim promittitur res dubia, aut impossibilis, ut ibi exposui.

DISPUTATIO XXV.

Utrùm quando promissioni alieni facti, alienique matrimonii adjicitur pœna, si promittens adhibita sufficienti diligentia id assequi nequeat, immunis sit pœnæ?

SUMMARIUM.

Prima sent. jure communi non esse immunem pœna, n. 1.
2. Sententia distinguit, n. 2.
3. Verior, esse immunem, num. 3. & ibi pœna tantùm tenere debet suos authores.
Quid si addatur alterum cum effectu facturum, n. 4.
Ad quid teneatur certo promittens factum alienum, dubius de aliena voluntate, n. 5.
Quid si constet promittentem velle in omni eventu se ad pœnam astringere, & quando id constabit, n. 6.
Quid si promisit dare certum fidejussorem, & ille nolit, n. 7.
An attento jure Castellæ, l. 51. tit. 15. p. 5. sit correctum jus commune, & teneatur promissor, faciens quod in se est, ad eam pœnam, & explicatur ea lex, n. 8.
Quid quando pœna consistit in lucro amittendo, ut dum legatur alicui, si quidpiam fecerit, n. 9.
Solvuntur argumenta, n. 10.

1 Cum dixerimus disput. præced. nu. 4. valere omni jure promissionem alieni facti adjecta pœna: & valet etiam eadem pœna adjecta in matrimonii promissione per extraneos, ut dicemus disp. 30. n. 5. Disputandum est, ad quid hujusmodi promissio astringatur, ut pœnam evadat. Et 1. disputabitur stando in jure communi: deinde verò an jus commune correctum sit in hoc Castellæ regno. Stando ergo in jure communi, triplex est sent. 1. ait non excusari à pœna, quia is promissor aut prævidit aut prævidere debuit difficultatem, cùm factum ex aliena voluntate pendens spoponderit, ergo sibi imputare debet, nec difficultas hæc prævisa ipsum à pœnæ obligatione eximet. 2. quia eo ipso, quod rem sibi impossibilem promisit sub pœna, videtur omnino se ad pœnam astringere, casu, quo alter nolit. Sic tenent. *Franc. Aret. Car. Ruinus, Alciat. Jason,* quos refert *Covar. de pactis, 2. p. §. 5. n. 3.*

2 II. Sent. docet sic distinguendum esse, si expressè promisit se curaturum, ut alter impleat, excusatur adhibita diligentia, & altero nolente: si autem directè promisit factum alienum sub certa pœna: aut juramento firmavit, & tunc similiter excusatur, quia resolvitur ea promissio in se facturum, & curaturum, ut dixi disput. præc. nu. 7. Si autem non juravit, tunc jure canon. & in tribunali Ecclesiast. absolvitur à pœna: quia resolvitur in se facturum, & curaturum, ut dixi ead. disp. n. 8. jure autem civili, & sic in tribunali seculari non excusabitur à pœna, & interesse, nisi quoties difficultas faciendi contigerit, non in ipso facti alieni promissore, sed in eo, qui facturus est, & ratio est, quia cum jure civili valeat hæc promissio ratione pœnæ adjectæ, & non aliàs, signum est valere, quoad pœnam promissam in omni eventu, in quo factum promissum non impletur. hanc tenet alios referens, & fatens esse contra communem, *Covar. de pactis, 2. p. §. 5. n. 4. & 5.*

3 III. Sent. multo probabilior affirmat immunem esse à pœna, & interesse. Prob. quia difficultas, quæ est impossibilitas in facti obligatione, excusat à pœna, & interesse, *l. fin. §. Idem juris, ff. ad leg. Rhodiam de jactu.* ibi, *nec per eum stetit, quominus id faceret, remissam sibi esse pœnam speraret. Idem juris observabimus, si probatum fuerit, nautam morbo impeditum navigare non potuisse. Idem dicemus, si navis ejus vitium fecerit sine dolo, & culpa ejus.* Idem habetur *l. 2. fere per totam, ff. si quis cautio* 2. Quia durissimum, & contra jus est immunem culpæ, pœna, damnorumque solutione non eximi, contra Brocardicum illud vulgare collectum ex *l. Sancimus, C. de pœnis,* pœna tantum debet suos tenere authores. 3. Quia maximè jure regni Castellæ, juxta quod valet hæc promissio facti alieni, ut diximus disp. præc. n. 10. immò & jure communi, casu, quo valet, resolvitur in se facturum, & curaturum, ergo si promissor faciat, & curet, liber erit à pœna, & interesse, cum fidem servaverit. Hanc tenent *Frideric. Matth. de Afflictis, Ang. Alex. Soc. Fel. Purpurat. Curt. Crottus, Thom. Gramm. Lancel. Paris.* & multi alii; quos refert *Covar. d. §. 5. n. 3.* dicens esse communem ferè omnium, *Bart. l. Continuus, §. Illud, ff. de verb. obl. Ant. c. Gemma, nu. 7. fine. de spons.* ubi *Anch. fin. Abb. nu. 9. Alex. de Nevo n. 19. Præp. n. 7. fine, Rosella verb. Sponsalia, nu. 7. Ang. ibi n. 14. Sylv. ibi, q. 8. dist. 1. Tab. q. 8. n. 9. fin. Dec. reg. 144. n. 4. ff. de reg. jur. Maranta præll. in quæst. quas in fine disputat, q. 7. per tot.* & maximè n. 10. *Brunel. de spons. concl. 36. n. 6. Villalobos in commun. lit. P. n. 95. Greg. Lop. l. 84. verb. Eguisara, t. 18. p. 3. & l. 11. verb. Tenudo, t. 11. p. 5. Ant. Gabr. 3. to. commun. in mea edit. l. 3. de pact. concl. 2. nu. 2. Ant. Cucus l. 5. inst. major t. 12. n. 196. Gutier. de juram. 1. p. c. 44. nu. 3. Marienzo l. 5. recop. t. 16. l. 2. gl. 6. num. 6. Lancel. inst. juris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Liberenz, P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 268. § Quod si is.*

4 Immo licèt promissioni addatur, Promitto alterum facturum cum effectu, adhuc promissor pœna eximitur, faciens quod in se est. Quia ea verba important non simulatè, sed verè, & bona fide se curaturum, hoc est contra multos, quos refert *Covar. de pactis, 2. p. §. 5. n. 6. & Rolandum cons. 6. n. 33. l. 51. & P. Molinam, d. disp. 268. § Quod si is.* dicentes teneri ad pœnam: nisi (inquit *P. Molina*) ex circumstantiis constaret ad nihil se voluisse astringere, si id non consequeretur, sed solùm id affirmasse ita enixè, fretum precibus, & industria sua, alium id effecturum, & ad significandum, quando conatu, & diligentia id erat curaturus: & id intellexit is, cui pollicitus est. Sed nostram sent. docent *Lancelot. Paris. Matth. de Afflict. Gramm.* quos refert, & sequitur *Covar. eod. nu. 6. Franc. Aret. cons. 542. Dec. Maranta n. 20. Gutier. Ant. Gabr. relati, n. 3.*

5 Hoc tamen fatendum est, si promittens sciebat, se id minimè obtenturum, aut ea de re dubitabat, decepitque eo promittendi modo eum, cui spopondit, ut illi promissioni innitens contractum onerosum iniret, aliàs non initurus, ut si aliquam uxorem duxit, quia promisit se obtenturum à rege officium, & id tanquam certum suasit, cùm incertum esse intelligeret, teneri in foro conscientiæ æstimationem rei promissæ restituere, quia injustus deceptor fuit. Sic docet optimè *P. Mol. ea disp. 268. § Quod si is.*

6 2. Fatendum est, si de contrahentium animo constaret, voluisse astringi ad pœnam, vel interesse in omnem eventum, tunc utique teneri, nec excusari, eò quod fecerint, quod in se ipsis est: ut si promiserunt se alterum indemnem servaturos, vel de propriis bonis soluturos, quia tunc non promittitur factum alienum, sed proprium in eum eventum, si alius non efficiat, nec habet rationem pœnæ, sed compensationis facti alieni, quod gerendum erat. Sic *Dec. reg. 144. n. 4. ff. de reg. jur. Maranta præc. qu. quas in fine ponit, q. 7. n. 23. Cov. de pact. 2. p. § 5. n. 5. fine, Ant. Gabr. 3. to. commu. l. 3. de pact. concl. 2. n. 9.* exemplificat *Covar. cum aliis, quos refert num. 6. Maranta & Ant. Gab. ibidem,* ut si addatur in contractu, non posse excusari, quia fecit quicquid in se est: & *idem Ant. Gabr. usq. ad fin. illius conclusionis* constituit alios modos, quibus possit explicari hæc voluntas.

7 3. Similiter dicendum est, si quis sub certa pœna promittat Titium fidejussorem, & adhibita omni diligentia nolit Titius fidejubere, eximi quidem à pœna, sed non ab alio fidejussore æquè tuto præstando. Sic *Bald. Aret. Dec.* quos refert, & sequitur *Ant. Gabr. d. concl. 2. n. 2.*

8 Gravior autem difficultas est, an jus commune hactenus enodatum, correctum sit per *regium Castellæ l. 51. t. 55. p. 5.* ibi, *si el otro no lo cumpliere, tenudo sera el de lo cumplir, o de lo pechar con los daños, i menoscabos, Greg. Lop. ibi verb. Tenudo,* ait satis urgere eam legem contra communem opinionem, & ita aliqui censent eam corrigere, & promissorem facti alieni adhibentem omnem possibilem diligentiam, non eximi à pœna conventionali, si alter non impleat. Sic *Villalobos in antin. juris civil. & regii, lit. P. num. 40. & in commun. lit. P. n. 522. Planus in concord. juris, lit. P. nu. 78. Azebedo l. 5. recop. tit. 56. l. 2. n. 42.* Verius tamen est, non corrigi, sed intelligendam esse eam legem, si promissor in adhibenda diligentia defecerit. Quia verbis adeò generalibus non est creditu dignum voluisse receptissimam sent. corrigere, & statuere, ut contra omne jus expers culpæ, sit reus pœnæ. sic *Gutier. de juram. 1. p. c. 44. n. 3.*

9 Demum quid dicendum sit de pœna consistenti in lucro non comparando, ut dum legatur Titio sub conditione, si aliquid fecerit, & præter omnem culpam id facere minimè potuerit: dicam infra disp. 33. n. 19. & sequentibus.

10 Ad arg. respond. ad 1. negando consequentiam, quia re vera is promissor minimè factum alienum spondet, sed proprium, quod sibi facile est, nempè se facturum, & curaturum. Ad 2. negatur antecedens, quia re vera factum proprium sibi possibile pollicitus est.

DISPUTATIO XXVI.

Utrùm verba promissionis, ut sponsalia constituant, debeant necessariò ferri in personam determinatam, vel sint sponsalia, si pater unam, ex filiabus promittat, ipsis consentientibus?

SUMMARIUM.

Non sunt sponsalia, nec oritur impedimentum seclusa copula, nisi verba ferantur in personam determinatam, n. 1.
Electio est patris promittentis, & si unam offerat, excusatur, & si omnes obeant præter unam, tenetur illam dare, n. 2.
Quid si omnes præter unam decedant, sed pater dum promisit, non intendebat illam dare, n. 3.
Quid si sponsus aliquam ex illis carnaliter cognovit, an pater teneatur illam tradere, n. 4.
Si pater promisit dare filiam certam, & illa recusante, sororem, ab quid teneatur, n. 5.

Si quis

Si quis promittat se unam ex pluribus ducturum, & illæ consentiant, cujus est eligere, n.6.

Quid si post eam promissionem, unam ex illis carnaliter cognoscat, 1. sent. attento jure antiquo non transire in matrimonium, n.7.

2. Verior, transire, n. 8.

Quid si illa non præbuerant consensum, vel tradens corpus certior jam facta erat de promissione, n.9.

Quid si promisit cum una ex incertis se contracturum, & quandam cognoscat, n.10.

Quid si pluribus simul promitteret, n.11.

An attento Trident. sess. 24.c.1. de matrim. promissio illa ducendi unam ex certis fœminis, transeat per copulam in sponsalia cum illa: & generaliter omnia sponsalia conditionalia, per copulam transeant in absoluta, n. 12. & si copula illa, & promissio fit coram parocho, & testibus, fit matrimonium.

An si conditio sit dandi certam dotem, recessum videatur à conditione per copulam, n.13.

1 SIt I. conclusio, certum est non esse sponsalia, quoties promissoris verba non feruntur in personam certam, ut si pater promittat se unam ex pluribus filiabus daturum, & illæ consentiant: nec oriri publicam honestatem. Quia sicut matrim. necessariò esse debet cum persona certa, ita sponsalia, quæ ejus initium sunt, & ita docent omnes.

2 II. Concl. electio semper est promissoris: id enim generale est in omni promissione alternativâ, *regul. In alternativis, de reg. jur. in 6. & §. Præterea, inst. de action. & l. Plerique, ff de jure dot. & l. Si ita, ff. de contrah. empt.* unde pater promittens unam ex filiabus, offerens quamcunque, excusatur, quamvis alter eam ducere nolit, *l. Si in emption. §. Si emptio. ff. de contrah. empt. & l. Cum is, ff. de cond. indeb.* Si autem antequam aliquam ex illis offerret, omnes, una dempta, obirent, teneretur superstitem dare, expressè habetur *l. 11. t. 1. p. 4.* & ratio est, quia aliter fidem minimè implere potest, & ita docent *Goffred. sum. t. de spons. impub. num. 14. 15. 16. Henric. c. Ad audientiam, n. 2. de spons. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. vers. Item qui contraxerunt. Rosella verb. Sponsalia, n. 4.* ubi *Ang. n. 9. Sylv. q. 6. Tab. q. 7. n. 8. Armilla n. 8. Brunol. de spons. conclus. 5. n. 6.*

3 Addit autem *illa l. 11. tit. 1. p. 4.* patrem promittentem unam ex filiabus, teneri superstitem cæteris obeuntibus dare, quamvis dum promisit, non habuisset in animo illam dare, sed quandam aliam, quia re vera indefinite promisit, & nullam aliam dare potest. Quamvis autem hoc verum sit in foro externo, in quo verbis externe prolatis statur: in foro tamen conscientiæ sic distinguendum est: si absolutè promisit, volens se absolutè obligare, quamvis animum habuerit dandi certam, tenetur utique dare aliam superstitem. Quia aliud est habere animum dandi illam, & aliud præcisè obligandi se ad dandum illam solam. quando verò externa promissio non omnino vera fuit, quia tantum habuit animum se obligandi ad certam tradendam, tunc si aliud damnum, aut scandalum minimè sequatur, non tenebitur aliam superstitem dare, quia fictè promittens matrimonium, non tenetur in foro conscientiæ implere, si aliud damnum non sequatur, ut latè probavi supra disp. 10. nn. 26.

4 Rogabis tamen, an si sponsus copulam habuit cum aliqua ex filiabus a patre promissis, teneatur pater illam tradere. Nam *Henric. Ad audientiam, nu. 2. de spons.* asserit teneri: quia jam nullam ex aliis sororibus potest tradere, propter affinitatem cum illis contractam. Sed dicendum est, nisi hæc filia cognita contraxerit sponsalia determinata cum illo cognoscente, patrem nec illam, nec aliam teneri tradere: non aliam, quia impedit affinitas: non illam, quia pater eligere poterat, nec delictum alterius potuit eum hac facultate privare: & hæc procedunt supposito hodie non transire ea sponsalia conditionalia in matrim. nec in sponsalia absoluta, ut dicemus n. 12. si enim transirent, illa esset danda.

5 III. Concl. si pater promittat Titio Mariam, & casu, quo nequeat, ejus sororem, tenetur tradere Mariam, sin autem possit, aut Maria tacite, vel expressè consensit sponsalibus, non sub conditione, ut pater pollicitus est, sed absolutè, & tunc non potest sororem tradere, impediente publica honestate orta ex prioribus sponsalibus absolutis, & validis: si autem illa non consensit, vel tantùm sub conditione, quæ impleta non est, tenetur utique sororem dare, juxta promissa: cum nullum publicæ honestatis impedimentum obstat, juxta *cap. unic. de spons. in 6.* Sic *Henric. D. Ant. Rosella nu. 5. Ang. n. 10. Sylv. allegati n. 2.*

6 IV. Concl. si quis promittat unam ex pluribus consentientibus ducere, potest eligere quam maluerit, & electa tenebitur: quia omnes illæ repromiserunt, & promissoris est electio, ut probavi n. 2. sic habetur *l. 9. t. 11. p. 4.* & docet *ibi Greg. Lop. verb. Oviese*; itaque si promissio cœpit à patre, ejus est electio, & alter repromittens tenetur illam ducere: è contra autem dicendum est, quando ab alio cœpit promissio; quia priori casu pater est promissor: posteriori autem alius, & semper promittentis est eligere.

7 Gravis autem difficultas est, an attento jure antiquo, si quis se unam ex pluribus ducturum promittat, & postmodum aliquam ex illis carnaliter cognoscat, sponsalia illa transeant in matrim. Quidam negant: quia sola sponsalia vera transeunt per copulam in matrim. per *c. Is qui fidem, de spons.* hæc autem non sunt sponsalia, ut dixi n. 1. sic *gl. c. Ex literis, el 2. verb. Sub juramento, de spons. & ibi Innoc. num. unico, Card. num. 4. Henr. nu. 2. & duplici seq.* Addit tamen *gl.* cogendum esse illam ducere: idem *Henric.* subdens judicis officio, & non ad instantiam partis id faciendum esse, & hoc, quando non potest aliam ex his, quibus promisit, propter affinitatem contractam cum illis, ducere: secus, quando posset. Sed *Innoc. ibi* dicit nullo modo cogi posse contrahere cum illa, sed posse licitè aliam ducere.

8 Verum probabilius est transire in matrim. Quia ea erant sponsalia conditionata ante electionem, qua sequuta manent absoluta, hanc autem electionem factam esse per copulam censetur: nam per copulam purificatur conditio, & sponsalia conditionata transeunt in matrim. *c. De illis, de condit. apposi.* sic tenent *Hostiens. sum. t. de matr. nu. 17. & c. Ex literis, el 2. de spons.* ubi *Joan. And. n. 12. Ant. nu. 16. Anch. n. 7. Abb. n. 7. Alex. de Nevo n. 25. Prap. nu. 6. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. vers. Item qui contraxerunt, Rosel. Matrim. 3. nu. 9 sum. confes. & Pisana.* ut refert, & sequitur *Sylv. Matrimonium 3. qu. 11. Montalv. l. 11. t. 1. p. 4. Greg. Lop. l. 9. t. 1. p. 4. verb. Oviese*, & videtur approbare *illa lex. Covar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. nu. 17. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 12. Villalobos* dicens esse comm. sententiam, *in comm. lit. P, nu. 528. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. n. 29. Ant. Gabr. in mea edit. t. communi. l. 16. f. 245. & seq. verb. Promittens, Menoch. de præsumpt. l. 3. præsump. 1. n. 13. & 14 Spino speculo test. gl. 5 5. n. 65.* & tandem *Ang. Matrimonium 2. n. 22.* dicit hanc sent. tenendam esse, antequam hic transeat ad secundas nuptias, si verò jam transierit, tenendam esse priorem sententiam: sed meritò *Sylv.* hanc distinctionem reprobat. Et quamvis hi DD. solùm loquantur, dum quis promisit uni ex pluribus sororibus matrimonium indefinitè, à fortiori procedit, quando hæ non sunt cognatæ, ut bene *Greg. Lop. d. verb. Oviese.*

9 Intellige tamen hanc sent. quando illæ promittenti matrim. repromiserant: secus enim, cùm nullo modo sint sponsalia, non transibunt in matrim. Sic *Joan. And. c. Ex literis, el 2. de spons. n. 8. Ant. n. 14. Anch. n. 6. Alex. de Nevo n. 23. Præpos. nu. 5. Greg. Lop. l. 9. verb. Oviese, t. 1. p. 4.* addit *Alex. de Nevo ead. n. 23.* quamvis fœmina tempore promissionis non consenserit, ignoravit enim illam, si tempore copulæ illius conscia erat, videri ratificare, & consequenter transire sponsalia in matrimonium.

10 Intellige 2. dum promissio fuit cum una ex certis fœminis, secus si cum una ex incertis, ut si quis promittat se ducturum quandam ex fœminis Cordubensibus, tunc enim sponsalia non sunt, & consequenter per copulam cum quadam ex illis, non consurget matrim. Sic *Hostien. cap. Ex literis, el 2. de spons.* ubi *Joan. Andr. num. 9 Ant. n. 15. Anch. n. 6. Abb. n. 7. Alex. de Nevo n. 23. Præpos. nu. 5. Rosella Matr. 3. n. 9. Sylv. Matrim. 2. q. 12. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. n. 30.* Et reddunt hi DD. hanc rationem, quia in hoc casu potest impleri promissio ducendo aliam, cum enim hæ fœminæ non sint cognatæ, non oritur affinitas. Sed meritò eandem sententiam sustinens, reprobat rationem, *Greg. Lop. l. 9. verb. Oviese, tit. 1. p. 4.* Sed legitima ratio est, quia omnes illæ non consenserunt promissioni, si enim consensissent, eadem (inquit) ratio est, quæ in superiori casu, & ita essent sponsalia conditionata cum illa, & transirent per copulam in matrim.

11 Intellige 3. si promissio contrahendi fuit cum una ex pluribus, secus si pluribus diceret quispiam, Promitto me omnes vos ducturum: quamvis enim ipsæ consentirent, & sequuta esset copula cum aliqua ex illis, non esset matrimonium: quia non potuerunt esse sponsalia, eò quòd promittens nulli se obligavit in solidum, sed æquè cum aliis, Sic *Joan. Andr. & Socin.* quos refert, & sequitur *Greg. Lop. l. 9. verb. Oviese, tit. 1. p. 4.*

12 Tandem dubitatur, utrum attento decreto *Trid. sess. 24. cap. 1. de matr.* cùm jam certum sit illa sponsalia conditionalia non transire in matr. per copulam cum quadam ex illis fœminis, cessarunt enim matrimonia præsumpta: dubitatur (inquam) an saltem per copulam illam efficiantur sponsalia pura, & absoluta, & ut talia obligent ad contrahendum. *Spino spec. testam. gl. 15. n. 65.* affirmat. Sed cum hæc sint sponsalia conditionalia ante electionem, ut diximus nu. 8. decisio hujus quæstionis pendet ex illa, an sponsalia sub conditione honestâ inita, transeant in sponsalia absoluta, & pura, quando ante conditionis eventum sponsi carnaliter commiscentur. Et quidem si conditio jam defecerat, manifestum est non recedi per copulam à conditione: quia jam sponsalia omnino dissoluta erant. Ita docent *Hostien. c. Per tuas, fin. de condit. apposi. & ibi Anch. n. 3. Abb. n. 4. Ang. Matrimonium 3 impedimento 3. nu. 2. Cov. 4. decret. 2. p. c. 3 §. 1. n. 13. Greg. Lop. l. 3. verb. Si despues, t. 4. p. 4.* Quare difficultas procedit, quando nondum defecit conditio, sed adhuc est in pendenti, & videtur sponsalia manere pura, quia ablata conditione pura manent, sed per copulam videtur recessum à conditione *c. De illis, & c. per tuas, de condit. apposit.* ergo. Verius tamen est non effici sponsalia pura, nec recedi à conditione. Et ratio est, quia ea præsumptio inde oriebatur, ne Ecclesia præsumeret delictum fornicationis, præsumebat accessum affectu conjugali, & subinde consensum de præsenti, unde, ut optimè dicit *Sotus 4. d. 29. qu. 2. a. 3. post 3. concl. vers. Sed rursus sciendum*, si affectus esset fornicarius, non videtur recedi à conditione: sed hodie jam non potest esse affectus conjugalis, sed semper est fornicarius, cùm per copulam illam occultam non transeant sponsalia in matrim. ergo jam nullo modo videtur recedi à conditione, ut sponsalia maneant pura. Unde in nostro casu dum aliquis promisit unam ex certis se ducturum, quamvis ad aliquam ex illis carnaliter accedat, non manent sponsalia pura. Si tamen prior promissio fieret coram parocho, & testibus, & coram eisdem copula affectu conjugali,

jugali, maneret jus antiquum illæsum, & esset matrim. juxta dictam 3. servatur enim forma præscripta in Trident.

23 Id tamen monuerim, si conditio adjecta sponsalibus sit de dote constituenda, quamvis antiquitus recedi videbatur à conditione per copulam, & hodie etiam si omnia fiant coram parocho, & testibus: id tamen est ad hunc effectum, ut non spectetur conditionis eventus ad purificandum matrimonium, non tamen, ut doris solvendæ obligatio extincta sit: quia hoc nullo jure deciditur. Sic *Sotus 4.d.29 q 2.a.3.post 3.conclus. vers. Contra hoc autem.*

DISPUTATIO XXVII.

An sponsalia obligent sub culpa lethali?

SUMMARIUM.

Prima sent. non obligare sub mortali, n.1.
2. Tenenda, obligare sub mortali, & explicatur l.1.C.de sponsa. nu.2.

1 HActenus de conditionibus ad sponsalia constituenda requisitis egimus: jam de obligatione ex ipsis consurgenti disputandum est. Hæc autem potest oriri, vel ab intrinseco, ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem servandam: & de hac obligatione erit sermo hac disputatione, & sequenti: vel ab extrinseco, & hoc vel ratione coactionis judicialis, quia judex cogit: vel conventionalis, quia ex partium conventione pœna per fidem frangentem solvenda, adjecta est, aut traditæ arræ per eundem amittendæ. Et de his coactionibus est habendus sermo disp. seqq. Videtur igitur, sponsalia minimè obligare sub culpa lethali, per *l.1.C.de spons.* ibi, *alii desponsata renunciare conditioni, & nubere alii non prohibetur,* ubi *gl. & Cynus* dicunt idem esse secundùm jus can. & *Gratian.* idem tenet *sub dub.37.q.2.§.Sed aliud,* & *§.fin.* & tanquam probabile hoc ponit *c.Requisivit, de spons.a.6.Abb.Panor.*

2 Sed tanquam certum tenendum est obligare sub culpa lethali sponsalia. Prob. ex *Archid.c.Desponsatas c.De conjugali, 27.qu.2.& c.2. & c.Ex literis, el 2.& c.Requisivit, de spons.* quibus in locis supponitur sponsalia ad sui implementum obligare: & cum res sit gravis, maximaque inferatur injuria alteri, si non impleantur, necessariò dicendum est, obligationem hanc esse sub mortali. Item, quia omnis contractus obligat ex justitia, sed hic est contractus, Facio ut facias; est enim mutua, & reciproca obligatio, ergo obligat ex justitia, & sub mortali, unde *l.1.de spons.* in contrarium adducta, est per canones correcta. Hanc sent. tenent ex Theologis *D. Tho. 4.d.27.q.2.a.1.ad 2. Palud.ibi.q.1.a.2 post 3.concl.nu.14. D.Ant.3.p.tit. 1.c.18.fine, & §.1. Cajet.summa, verb.Sponsalia, Sot.4.dist.27.qu.2.a. 5.vers.Reliqui, Petr.de Soto lect.18. de matr. §.Quoad primum, Veracruz 1.p.specul.a.16.initio, Vigaer.l.instit c.16. §.7. vers. Septimo, Corduba in quæst.l.1.q.13.init. Enriq.l.11.de matr.c.13 nu.2. Petr.de Ledes. de matr.q.43.a.1 dubio 3. P.Molin.t.2.de just.tract.2.disp.271.fol.113. ad finem, Manuel 1.to sum in 2.edit.c.244.num.1. Viva d. candel.1.de spons.c.4.nu.23. Lud.Lop. instr.2.p.de matr.c.39.f.1061.col.1. Beja sum. casu.18. Bart.à Ledesm.de matr.dub.8.f.1229 Vega l.6.sum.casu 105.* Et ex jurisperitis *Abb.c.Ex literis, el 2.de spons.nu.3. Felin.c.1.de pactis, decl.6 Turrecr.c.Ubi non est, 30.q.2.a.6.a.7. Ang.verb.Sponsalia nu.21.* ubi *Sylv.q.4.dict.1.& q.10.dict 3. Tab.ibi q 6.nu.7. Armilla nu.7. Brunol.de spons.concl.16.n.9. Covar.4.decret.1 p.c.4.initio n.2. Sarmiento l. 1.select.c.5. nu.3. Alex.Carrerius l.1.de spons.c.11.* habetur to.9. tract. *Ant.Cucus l.5.inst.major.t.10.nu.21. Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.f.39.vers. Contrarium tamen Anastas. Germonius l.3. de sacrorum immunitatib. c.21.n.86.87. Gutier.de juram.1 p.c.51.n.5. Marienzo l.5.recop. rubr.gl. 1.nu.43. Azebedo eod.lib.tit.1.l.1.n.15. Imola l.Titia, in principio n.8. ff.de verb.oblig.*

DISPUTATIO XXVIII.

Quando teneatur implere, qui contraxit sponsalia, nullo præfixo termino?

SUMMARIUM.

Prima opinio, teneri statim, n.1.
2. Verior, cum distinctione. num.2. & ibi quando debitor nullo termino fixo, teneatur solvere.
Solvuntur argum. & explicatur reg. In omnibus obligationibus ff. de reg. jur. & l. Eum qui §.Quoties ff.de verb.oblig.n.3.

1 VIdetur hunc promittentem teneri statim debita commoda opportunitate implere: *l.In omnib.obligat.ff.de reg. jur.* ubi habetur in omnibus obligationibus absque termino præfixo contractis, præsenti die deberi: & ex *l. Eum qui §.Quoties ff.de verb.oblig.* ubi quod sine termino præfixo debetur, statim debetur. Item, quia communis sent. habet emittentem votum nullo præfixo termino, teneri statim, ubi commodè potuerit, implere: quod maximè in religionis voto verum habet: cujus rationem reddunt *Palud.4.d.38.qu.3.a.concl.2 fin. D.Ant.2.p.t.11.c.2.§.1. Sylv. Votum 2. q.5. Suarez t.3.de sacram.q.71.a.4.disp.31.sect.2.fol.446.col.2.* quia per hoc votum dedicat vovens totum vitæ suæ tempus Deo, & ita tenetur statim implere, ne Deum eo tempore, quo votum differt, defraudet. Qua ratione utuntur etiam *Palud. D. Ant. & Sylv.* ad probandum non satisfacere obligationi promittentem fœminæ matrim. si ante mortem contrahat: quia promisit toto vitæ spatio cum ea convivere, ergo est in mora, si statim habita opportunitate non impleat, eò quòd defraudat sponsam eo tempore. Sicut tenet. *Bart.à Ledes.de matr.dub.13.initio.*

2 Cæterùm dicendum est, si dies apposita minimè sit obligationi, nec alia conditio, non teneri promissorem statim implere: sed tantùm requirente eo, cui promissio facta est, tunc verò cùm alter petit, teneri contrahere, si commodè potest. Ratio est, quia id generale est in omni debito, absque diei præfixione, solùm enim tenetur debitor à creditore requisitus solvere, ut constat ex *l. Debitores præsentes, C. de pignoribus,* ut id docet *gl. verb. Conveniendi, Hostien.* quem refert, ac sequitur, *Abb c.fin. num.19. de præscript. & c.Licet Heli, de simonia, nu.13. Pal.4.d.38.qa.3.a 2 n.14. Angel. verb. Mora.n.1. D.Ant.2.p.t.11.c.2.§.1. Syl.Votum 2.q.3.f. & verb. Mora.qu. 1.* ubi *Tab.n.1. Armill.n 1. Meti.C.de rest.q.2. §.Ad aliud quod quarto Navar.sum.c.17.n.97. Manuel 2.to.sum.c.43.n.4.* Quod pro foro conscientiæ intelligendum est, nisi creditor petere non audeat etiam ex timore reverentiali; tunc enim quamvis creditor non petat, constituitur in mora promissor: ut bene *Ang. Sylv. Tab. Navar. Manuel ibid.* qui bene addit idem esse dicendum, quando ex oblivione creditor non petit, & ratio hujus doctrinæ est, quia ex quo creditor debitum novit, & potens commodè petere, debitum minimè petit, videtur consentire dilationi. Sic ergo in sponsalibus absque termino contractis, dicendum est, quod si conscius alter sponsus, minimèque oblitus, & potens commode petere, non petat ea impleri, tutus est promissor: si vero alter petat impleri, vel si minimè petat, id eveniat ex oblivione, aut quia non audet, non est tutus promissor, sed tenetur statim habita commoda opportunitate implere: quod maximè pro fœminis advertendum est, licèt enim maximè cupiant sponsalia perfici, sæpe non audent petere. vel non instat ob sponsorum timorem, vel ne tædio affecti desistant; unde sponsi tuti non erunt, quia ea dilatio non est voluntaria.

3 Ad 1.argum. desumptum ex duabus illis legibus, dico eas intelligi, quando creditor debiti conscius illud petit, vel si non petat, invitus ob timorem id faciat. Ad 2. dispar est ratio, quia in voto creditor, qui est Deus, semper petit, nec ratio adducta obstat, quia dum alter sponsus potest petere, & non petit, videtur liberè dilationi consentire, quare nulla sibi irrogatur injuria.

DISPUTATIO XXIX.

Utrùm cogendus sit per Judicem sponsalium fidem servare, quia citrà legitimam causam ea implere recusat?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi ob duos textus, qui secum pugnare videntur, n.1.
Prima sententia, non esse cogendum, 2.
2. Sententia distinguit, 3.
3. Verior, esse cogendum, nisi scandala timeantur, & conciliantur cap. Requisivit, & c.Ex literis, el 2.de sponsalibus, n.4.
Quando est juramentum, est studiosius cogendus. 5.
An oporteat scandala probari 6.
Non debet judex strictissimè cogere. 7.
Quando latis censuris fuerit sponsus nimis pertinax, est absolvendus. 8.
Uterque judex potest ad sponsalia cogere n.9. & explicatur l.7.t.1.p.4.
Solvuntur argumenta n.10.

1 RAtionem dubitandi nobis offerunt duo textus, qui secum pugnare videntur: alter est, *Ex literis, el 2. de sponsal.* ubi decidi videtur cogendum esse: ibi, *quia contra juramentum venire periculosum est: mandamus, ut eum moneas, & si monitis non acquieverit, censura compellas, ut in uxorem recipiat* Alter est, *c.Requisivit, eod. t.* ubi oppositum sancire videtur: ibi, *cum libera esse debeant matrimonia, monenda est potius, quam cogenda: cùm coactiones difficiles soleant exitus habere.* Cui consonat *c.2.eod.t.* ibi: *commonendi sunt, & omnibus modis inducendi.*

2 Triplex est sent. I. ait non esse cogendum, sed si monitis non acquieverit, relinquendum esse. Prob. ex *c.Requisivit, de spons.* ubi potius monendum, quam cogendum esse deciditur. 2. quia cum excommunicationis metus cadat in virum constantem, coactus excommunicatione contrahens matrim. invitus, & invalidè contrahit. Hanc videtur tenere *D.Tho. 4. d.27. q.2. a.1. ad 2.* ubi tanquam certum relinquit non esse cogendum, ubi deest juramentum, ubi autem illud adest, refert duas sent. & in ultimo loco dicentem non esse cogendum: quare illam videtur amplecti, Et illam tenent *Ang.verb.Sponsalia n.42.* ubi *Armil.n.7. Anast. Germonius de sacror.immunit.l.3.c.21.nu.86. Angles floribus 1.p q.de essentialibus matr.a.4.diffic.4. Segura director.judic.2.p.c.15.n.4.& seq. Manuel 1.to. sum.in 2.edit.c.244. n.1.* ubi limitat, nisi sequatur infamia: & explicant *Armilla, & Angles,* hanc sent. esse veram, quamvis sponsalia juramento stabilita sint.

3 II. Sent. ait, tantum cogendum esse, quando sponsalia juramento confirmavit. Prob. ex *c. Ex literis, el 2. de sponsal.* ubi rationem coactionis textus reddens, ait sic, *quia contra juramentum venire periculosum est.* Sic docent ex jurisperitis, *gloss. c.De illis [illegible] el 1.de despons.impub. verb. Judicio, & c.2. verb. Inducendi de spons.* ubi Præpos. num 5.

num.5.Gontrad.Lagus in method.juris,1.de nuptiis Tabien.ver.Sponſ.q.8.n.9 fine Miusbaca de ſucceſſ.creat.§.28.n.15.Petr.Greg.ſyntag.juris, p.2.l.8.c.2.n.8.& videntur tenere *Alex.l.Tirea, nu.4.ff.de verb.obl. & Mart de Gararis inter conſ.matr.Zileti, conſ.15.n.11.* ubi aſſerunt juramento interveniente cogendum eſſe: & ita à contrario ſenſu videtur ſentire aliud eſſe juramento deficiente: & clarius his tenet *Seraphin de privil.juram.privil.138.num.2.* ubi refert tanquam juramenti privilegium, ut ratione ipſius compellat Eccleſia ſponſalium fidem ſervare. Et ex Theologis eam tenet *Sotus 4.d.27.q.2.a.3.Verſ.Quod ſi rogas Viguer.l.inſt.c.16.§.7.verſ.7.Bart.a Ledeſm.de matrim.dub.8.fol.1229. & dub.10 fine, Beja ſum.caſu 18.Vega l.2.ſum.caſu 513.* addunt *Sotus & Vega*, etiam ſi juramentum adſit, non eſſe cogendum, niſi multa ſperentur commoda, & nullum inconveniens timeatur.

4 III. Sent. multo probabilior docet, prius monendum eſſe, & ſi renuat, cogendum eſſe per cenſuram: (addit *Enriquez ſtatim citandus*, & per carcerem) niſi attentis circumſtantiis prudenter arbitretur judex, ex invitis nuptiis gravia mala & ſcandala timeri, ut perpetuas diſſentiones, jurgia inter conjuges, virum relicta uxore diſceſſurum: & hoc eſt quod *c.Ex literis, el 2. de ſponſ.* dicitur, cogendum eſſe, niſi rationabilis cauſa obſtiterit: & ita intelligitur *c.Requiſivit, eod.t.* ubi dicitur non eſſe cogendum: intellige, quando rationabilis cauſa obſtiterit: & conſtat ex ratione, quam textus ſubjungit, ibi, *cum coactiones difficiles ſoleant exitus habere*. Vel poteſt exponi *d.c.Requiſivit*, ibi, *monenda eſt potius quam cogenda* id eſt, prius: ut habetur *d.c.Ex literis.* Et ita *gl.* explicat *d.c.Ex literis, verb.Compellas, & ibi Innocen fine, Alex.de Nevo nu.28. Goffred.ſumma,ti.de ſponſ.n.10.* Prob.1.pars hujus ſententiæ, ſcilicet cogendum eſſe, ſive ſponſalia jurata ſint, ſive non: ex *d.c.Ex literis*, ubi habetur eſſe cogendum. 2. Quia judex tenetur ex officio compellere ad reddendum unicuique quod ſuum eſt, & ex juſtitia debitum, ſed contrahens ſponſalia tenetur ex juſtitia ſervare fidem, quamvis ea non jurarit: ut probavi diſp.27.n.2. Ergo tenetur judex ipſum compellere. Et confirm. quia hæc compulſio ratione injuſtitiæ admiſſæ locum habet, quę ſive ſponſalia jurentur, ſive non, committitur. 3. Quia Eccleſia non tantùm jurantem, ſed ſimpliciter promittentem compellit *c.1.2.& 3 de pactis, & c.Juramenti, 22.q.5.* Nec obſtat *d.c. Ex literis*, ad coactionem ponderare juramentum: quia narrat facti contingentiam, non autem eo quod ſoli juramento jus compellendi innitatur. Prob. autem 2. pars, non eſſe compellendum, quando gravia ſcandala timentur. Quia judicis eſt compellere, ubi fini matrimonii expediret (ex fine enim deſumenda eſt neceſſitas mediorum.) Sed in eo caſu non expedit fini matrimonii cogere, ſed potius mutuum obſequium, quod ipſius finis eſt, impedietur, & perturbabitur. Item, quia tunc judex coactionem denegans, actori favet, vitat enim ipſius grave damnum, ut ſi petenti proprium gladium ad ſe necandum, judex denegaret. Tandem, quia expedit Eccleſiam minus malum permittere, ut majus vitet, majus autem malum eſt, ſcandala & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem ſponſalium frangere: juſtè igitur Eccleſia hoc permittet, gratia illud vitandi. Et ideò hanc ſent. tenent, ſive ſponſalia firmata ſint juramento, ſive ſola fide, *gl.c.2.de ſponſ. verb.Interpoſitione*, ubi *Abb.n.4.Alex.de Nevo n.53.Fel.nu.14. Hoſt.c.De illis, el 1.de deſponſ.impub.fin* ubi *Joan.And.nu.4.Ant.nu.5.Anch nu.4. Henr. nu.7.idem Hent.c.Requiſivit, de ſponſ.nu.3.* ubi *Alex. de Nevo* dicens eſſe communem *n.10.Prepoſ.nu.2.idem Abb.c.Ex literis, el 2.de ſponſ. nu.3.idem Fel.c.1.de pactis, n.12.Cov.* dicens oppoſitam ſent. eſſe erroneam, *4.decret.1.p.c.4.initio n.3.Roſella verb.Sponſal.nu.3. Brunel. de ſponſal.concl.16.nu.10. Alex.Carrerius l.5.de ſponſal.c.21.Greg.Lop. l.2.verb.Quando, & l.7.verb.Apremiar, el 1.t.1.p.4.Lancelot. inſt.juris canon.l.2.t.de ſponſal.ver.Compells Perez.l.5. ordina.t.1.l.1.fol.3.§.Ex his infertur*, *Gutier.* dicens eſſe receptiſſimam in tribunalibus Eccleſiaſticis, *de jurament.1.p.c.51.num.4.& qu.canon.l.1.c.18. num. 30.Menoch.conſ.386.nu.1.vol.4.Azeb.l.5.recop.t.1. lib.1. nu 15.& 16.* & ex Theologis *Palacios 4.d.27.diſp.3.f.609 fin.& ſeq Enriq. l.11.de matrim.c.13.nu.4 Petr de Ledeſ.de matr qu.43.art.1.dub.3.Lud.Lop.2. p.inſtruct.de matrim.c.38.fol.104.& ſeq.* Et pro eadem ſent. ſunt alii DD. qui abſolutè dicunt contrahentem ſponſalia, cogendum eſſe, nec diſtinguunt juramento firmata ſint, necne. Sic *gloſ. c.Sic quippe 27.q.2.verb Quæritur Goffredus ſum.t.de ſponſ.n.10.Bald.l.1.C.de ſponſal.n.7.Card.c.Ex literis, el 2.n.3.fin.de ſponſ. Turrecr. c.Ubi non eſt, 30. q.2.a.7.n 8.lex 7.t.1.p.4.& ibi Montalu Sylv ver.Sponſalia q.4.fin.Sarmiento lib.1.ſelectar.c.5.nu.5.Navar.l.4.conſ.in 2.edit.t.de deſp.impub. conſ.2 fin.Ant.Cucus l.5 inſt.major.t.10.n.20.& 21.* & ex Theologis *D.Bona.4.d.39.q.3.Pala.4.d.27.q.1.a.1.nu.14.D.Ant.3.p.t.1.c.18.fin. Pet.de Sot lect.18.de matr §.Quoad primum, Philiarc. de offic.ſacerd.t. 1.p.2.l.2.c.1.§.Sponſaliorum.*

5 Hoc tamen fatendum eſt, quando juramentum ſponſalia firmarit, ſtudioſius compellendum eſſe promittentem ratione majoris vinculi, & religionis juramenti. ſic *Abb.c.Ex literis, el 2.de ſponſ. n. 3.Alex.de Nevo c.Requiſivit, eod t nu.10.Roſella verb Sponſalia nu.3. Greg.Lop.l.7.verb.Apremiar, el 1.t.1.p.4.Perez.lib.5.ordin.t.1.l.1.f.3. §.Ex his infertur.*

6 Cùm autem judex à coactione deſiſtere debet ob ſcandali timorem, neceſſe eſt, ut id juridicè ſibi conſtet: ut tenet *Petr.de Ledeſm. de matr.q.43 a.1.dub.3.* Verùm id neceſſarium eſſe, minimè credo: totum enim id negotium arbitrio & prudentiæ judicis videtur eſſe commiſſum, ut videtur probari ex *c.Requiſivit de ſponſal.* ibi, *monenda eſt potius, quam cogenda* & *c.2.eod.t.* ibi, *commonendi ſunt, & omnibus modis inducendi*: quare credo ſufficere ut judex ex circumſtantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur ea ſcandala ſequenda eſſe.

Deinde id concedendum eſt primæ ſent. judicem prudenter debere procedere abſque ſtrictiſſima coactione, ne conſenſus requiſitus ad matrim. deficiat: quare ſi ſponſum ita obſtinatum eſſe videat, ut libere matrimonio conſentire repugnet, monitione potius, quam exactiſſima coactione utatur: & hoc eſt, quod ſentit *c.Requiſivit, de ſponſal.* ibi, *monenda eſt potius, quam cogenda.* Sic *Fortun.c.1.de pactis, nu.30.Covar.4.decret.2.p.c.4.init.nu.5.Alex.Carrer.l.1.de ſponſ.c.11.Ant.Cucus l.5 inſtitu.major.c.10.nu.20.& 21.Menoch conſ.386.n.2.vol.4.Azebedo lib.5.recop.t.1.l.1.n.16.Gutier. de juram 1.p.c.51.n.4 Zuñiga de voto q.1.à n.53.* 7

Hinc infertur judicem ſi cenſura lata, viderit ſponſum eſſe pertinacem, nihilque cenſuram prodeſſe, abſoluturum eſſe a cenſura, quamvis ſponſus abſolutionem minime petat. Pro hac parte eſt *gl.c.2.de adulter.fine. Innoc. c.Ex literis, el 2. de ſponſ.* ubi aſſerunt finaliter non eſſe compellendum, & docent *Joan.Andr.d.c.Ex literis, n.12.* ubi *Ant.n.11.& 12.Anch nu.5.Henr.nu.4.Prepoſ.fine, Gutier de juram.1.p.c.51.n.4.* & ex Theologis *Philiar.de offic.ſacerd.t.1.p.2. l.2. c.1.Lud.Lop.1.inſtr. de matr.c.38.f.1049.* Quare non eſt audienda *gl.d.c.Ex literis, verb.Compellas, & c.Sic quippe 27.q.2.verb.Quæritur*: nec *Goffred ſum.t.de ſponſ nu.10.* ubi dicunt finaliter compellendum eſſe: & addit *Goffredus* nunquam abſolvendum eſſe, donec pareat. 8

Demum obſervandum eſt, judicem utriuſque fori competentem eſſe ad hanc coactionem, dummodo de ſponſalium valore minimè agatur, quo caſu ſolus Eccleſiaſticus adiri poſſet: dum autem ſponſalia certa ſunt, juxta allegata & probata, (certa, inquam, ſunt, id eſt probatur eſſe contracta, nec an valida ſint, lis eſt:) poteſt judex ſæcularis ad ea compellere, quamvis juramento confirmata ſint: ſicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam. Sic *Abb.c.Ex literis 1.l.de ſponſ.n 4. Roſella verb.Sponſalia n.3.Brunel.de ſponſal.concl.16. nu.6.* Unde infertur intellectus ad *l.7.t.1.p.fine*, ibi, *eſta premia debe ſer fecha por la ſancta Igleſia.* intelligitur enim regulariter: quia communiter opponitur, vel ſponſalia non fuiſse valida, vel eſse legitimam reſcindendi cauſam, de qua ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit: ubi autem hæc minimè opponuntur, competens eſt etiam judex ſæcularis. 9

Ad arg. 1. ſent. propoſita num.2. ad textum conſtat ex dictis n. 4. Ad 2. dico metum excommunicationis, quando juſtè infertur, non cadere in virum conſtantem: ut dicimus l.4.diſput.14.nu.3. Deinde non adhibetur ſtricta, & abſoluta coactio, ſed ſi promittens recuſet, ad tempus excommunicatur per modum medicinæ, & ſi ſit pertinax, abſolvitur, ne liber conſenſus deſideretur: ut diximus nu.7.& 8. 10

DISPUTATIO XXX.

Utrùm in contractu ſponſalium pœna apponi poſſit, ſolvenda per frangentem fidem ipſorum?

SUMMARIUM.

Quotuplex ſit pœna, & de qua ſit præſen. diſputatio, n.1.
Non valet pœna, & eſt veniale eam apponere, 2.
Quid ſi apponatur inter contrahentium conſanguineos, vel amicos, vel eos, qui poſſunt grave damnum contrahentibus inferre, vel tutorem, 3.
Quid quando promiſſio illa pœna per parentes facta nullam neceſſitatem inducit contrahentibus, 4.
Quid ſi apponatur inter extraneos, nu. 5. ubi quando de mandato parentum, vel contrahentium apponunt extranei, 5.
Quid ſi promittatur pœna inter contrahentem, & extraneum, 6.
Quid ſi apponentes pœnam non deducant ſponſalia per viam principalis obligationis, 7.
An valeat pœna appoſita circa conditionem non contrahendi matrimonium, 8.
An valeat pœna circa matrimonium non diſſolvendum, 9.
An valeat favore matrimonii pœna, ut, ne vir teneat concubinam, 10.
Quid ſi pœna eſt modica, 11.
An per modum intereſſe valeat pœna. 1. opinio valere, 12.
2. Non valere, niſi doloſè alter ſe habuerit, 13.
3. Diſtinguit, 14.
Sententia authoris, n.15.
Valet promiſſio ſolvendi intereſſe, ſub nomine intereſſe, non ſub nomine pœnæ, 16.
Solvuntur argumenta, n.17.

1 SUpponendum eſt, in contractu ſponſalium poſse intervenire aut pœnam, aut arram, quæ datur in ſignum contrahendi matrim. aut pignus, & fidejuſsores. Inſuper pœna eſt duplex, quædam quæ verè pœna eſt, quæ conſiſtit in proprio patrimonio minuendo, ut cùm adjicitur pœna ſponſalibus ſolvendæ certæ quantitatis per frangentem fidem: alia autem quæ conſiſtit in non acquirendo aliquo lucro, quæ non eſt propriè pœna, ut dum legatur, vel promittitur aliquid Titio, ſi uxorem duxerit, vel ab uxore ducenda abſtinuerit: non eſt autem hæc propriè pœna, quia non implens nihil deperdit, ſed ſolùm non lucratur: agendum eſt igitur in ſeq.diſp.1.de pœnis: deinde de arris, pignoribus, & fide-

& fidejussoribus. Præsens ergo disputatio est de pœna, quæ verè pœna est, diminuens proprium patrimonium, an valide adiiciatur contractui sponsalium.

I. Concl. pœna adjecta contractui sponsalium, est prorsus irrita: quare violans fidem non tenetur in utroque foro eam solvere. Sic definitur expressè *c. Gemma, de sponf. & l. Titia, 134. ff. de verb. obl. ut l. fin. C. de sponf. & l. 39. tit. 11. p. 5.* Et ratio est, ut matrimonii libertati consulatur, ne timore pœnæ solvendæ coactè ineatur, & hæc concl. est omnium. Verùm sola culpa venialis esset adiicere pœnam: quia cùm ea minimè valeat, & subinde non compellat ad matrim. non videtur res adeò gravis. Sic *Cajet. sum. verb. Sponsalia, & ibi Armil. nu. 14.* & culpam continere probabitur amplius disp. 38. nu. 21.

3 II. Conclus. non tantùm pœna est irrita, dum per ipsos sponsos apponitur, sed etiam quando inter eos, qui ipsos sponsos ita jure sanguinis attingunt, ut probabile sit fore, ut inducantur ad matr. ne consanguinei pœnam solvant. Prob. quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc casu. Item quia *c. Gemma de sponf.* annullat pœnam constitutam à parentibus sponsorum. Et ita tenent *gloss. l. Titia, in princ. verb. Matrimonia, ff. de verb. oblig.* ubi *Bart. nu. 1. Imola n. 4. Jason n. 12. Alciat. n. 10. Joan. Andr. d. c. Gemma, n. 2. & 9. fin. & ibi Host. Ant. n. 7. Anch. n. 6 Card. n. 3. q. 4. Abb. n. 9. Henric. nu. 2. & 3. Alex. de Nevo n. 18 Prapos. n. 7. Gailler. Bened. c. Raynutius, de test. verb. Qui cum alia, nu. 98 Socin. conf. 3. vol. 1. Rosella verb. Sponsalia, nu. 7.* ubi *Sylv. q. 8. dict. 1. Angel. nu. 14. Brunol. de sponf. concl. 16. nu. 6. Matth. de Perusio inter consilia matr. Zileti, conf. 6. n. 5. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7 num. 5. Greg. Lop. l. 39 verb. Quarum, t. 11. p. 5. Villalobos in commun. lit. P. num. 87. Ant. Gabr. in mea edit. tom. 2. comm. l. 14. verb. Pœna. fol. 203. Ant. Guc. l. 5. instit. major. t. 12. num. 193. Matienzo l. 5. recop. t. 2. in rubr. gl. 2. n. 2. Azebedo l. ead. t. 2. l. 1. n. 3. Gratian. reg. 83. nu. 15. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matr. c. 41. initio.* Idem dicendum est, quando apponitur inter ita stricta amicitia conjunctos sponsis, ut probabile sit eos timore ductos, ne amici pœnam solvant, contracturos matr. Sic docent *iidem DD. & Bald. l. fin. num. 10. C. de sponsal.* ubi *Alberi. n. 5. Salic. ibi nu. 12. Cuman. d. l. Titia, in prin. nu. 8.* ubi *Paul. num. 2. Matienzo dialogo relatorum 3. p. c. 17 nu. 8.* Idem dicendum est, quando promittentes pœnam, possunt grave damnum contrahentibus inferre, nisi contrahant: quia similiter matrimonii libertas impeditur, timore enim ne eos offensos habeant, jacturam pœnæ facientes, contrahent: ut si promittentes sint oppidi domini. Sic *Ant. Alex. de Nevo Prapos. ibid.* Idem eadem ratione dicendum est, quoties pœnam promittentibus sponsi subditi sunt: ut si sint eorum tutores. Sic *Speculat. t. de sponf. §. Primo igitur, num. 2. Bart. conf. 45. fine, vol. 1. Alberi. l. fin. nu. 5. C. de sponf. Jason d. l. Titia, in prin. nu. 12.* ubi *Alciat. num. 10.*

4 Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando promissio pœnæ ita concepta est, ut matrimonii necessitatem inducat, ne ea incurratur: ut si parentes, vel sponsis conjuncti promittant pœnam, in eo eventu, quo matrim. minimè sequatur: tunc enim non valebit: secus autem, quando promiserunt sub certa pœna se facturos, & curaturos, vel absolutè matrim. filiorum, vel conjunctorum (tunc enim resolvitur promissio in se facturos, & curaturos, ut dixi disp. 24. n. 11.) valet enim promissio pœnæ, quia tunc deficit omnino prohibitionis ratio, nulla enim necessitas sponsis matrim. ineundi imponitur, timore, ne parentes, aut conjuncti pœnam incurrant: quia si hi curent ut matrim. sequatur, eo minimè secuto eximuntur à pœna: ut dixi disp. 25. nu. 3. Item quia tunc pœna minimè cadit supra filiorum, aut conjunctorum matrim. sed super factum ipsorum promittentium, nempe curam, & diligentiam adhibendam, ut matrim. sequatur: ut constat, quia hac adhibita, sive sequatur, sive non matrimonium, minimè debetur: at solùm prohibetur sponsalibus adiicere pœnam. Tandem, quia hac pœna non arctatur matrimonii libertas, sed inducuntur parentes, vel conjuncti ad curam adhibendam. Et ita tenent *Imola d. l. Titia in princ. nu. 4.* Et clarius *Alciat. ibi num. 11.* quod verissimum est: quamvis *Bald. l. fin. num. 10. C. de sponsal.* id probet dicens in neutro casu valere.

5 III. Concl. pœna apposita inter omnino extraneos ipsis sponsis, qui ipsos nullo modo ex dictis num. 3. attingunt, valida est, quia nullo modo impeditur matrimonii libertas, eo quod nihil faciunt sponsi, si omnino extranei pœnam solvant. ita docent *universi DD. alleg. nu. 3. & Specul. cit. ibi, in fin. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, limit. 4. nu. 4. ff. de cond. & demonst.* Quod accipiendum est, si extranei absque dolo nomine proprio pœnam ex propriis bonis solvendam spondeant, secus si mandato sponsorum, vel parentum, pœnam promittant: quia tunc haberent regressum contra mandantes, & ex eorum bonis solvenda esset: unde eadem esset ratio prohibitionis. Sic *Host. sum. t. de sponf. n. 2. Bal. l. fin. nu. 10 C. de sponf. Ant. c. Gemma, de sponf. nu. 7 fin. Cuman. d. l. Titia, in princ. nu. 8.* ubi *Imol. n. 4. Jason nu. 12. Alciat. nu. 10. Matth. de Perusio inter consilia matrimonialia, Zileti conf. 6. n. 7.*

6 IV. Conclusio, non valet promissio pœnæ facta inter sponsum, & extraneum, ut si sponsus promittat extraneo pœnam, ni perfecerit sponsalia. Quia impeditur matrimonii libertas. Sic *Anchar. d. c. Gemma num. 6.* ubi *Henric. num. 4. Praposit. num. 7. Salic. l. fi. nu. 12. C. de sponsal. Matth. de Perusio cit. num. praced.* addit bene *Henric. eo. num. 4.* secus esse, si extraneus promitteret pœnam contrahenti, valet enim, ac si extraneo promitteret: quia non impeditur matrimonii libertas.

7 Aliqui intelligunt, ut valeat promissio pœnæ inter extraneos, quando se obligant deducendo sponsalia contrahenda, non per viam principalis obligationis, sed per modum cujusdam conditionis ad pœnam: ut si dicunt, Promittimus hanc pœnam, si Petrus non duxerit Mariam, tunc enim valet: secus si deducant in pactum sponsalia per modum principalis obligationis, & pœnam ut tali obligationi accessoriam: tunc enim non valebit pœna, tanquam accessoria matrimonio, quod debet esse liberum, ut si extraneus promittat sponsalia nomine Mariæ, adjecta certa pęna nomine suo. Sic *Hostiens. d. c. Gemma.* ubi *Henric. nu. 3. Villalobos in commun. lit. P. num. 88.* & videtur tenere *l. 39. t. 11. p. 5.* Sed verius est utroque modo valere, quia neutro impeditur libertas in contrahentibus. Sic *Ant. d. c. Gemma num. 7* ubi *Anchar. num. 6. Abb. num. 9. Alex. de Nevo nu. 18. Rosell. Ang. Sylv. Greg. Lop. alleg. num. 3. Matth. de Perusio alleg. nu. 5. fin.*

8 Dubitabis tamen, quid dicendum sit, si mulier promisit alicui se non nupturam sub certa pœna. *Alberic. l. fi. C. de sponsal. n. 10.* refert aliquos distinguere, dicentes valere, si ad certum tempus sit prohibitio matrimonii, secus si in perpetuum: & alios dicentes valere in vidua, secus in virgine, qui omnes ea ducuntur ratione, quod in legatis reiicitur ea conditio perpetua in virgine, secus in vidua, vel si sit temporalis. Sed meritò has sent. improbat *ibi Alberi. & ipsum sequens Alciat. d. l. Titia, in prin. num. 5.* & docent minimè valere in quovis illorum casuum, quia aliud est spe lucri ad matrim. invitari, vel ab eo separari, quod in legatis sub ea conditione contingit: aliud verò metu pœnæ amittendæ libertatem ad contrahendum matrim. requisitam auferri: quod contingit in præsenti contractu.

9 V. Conclus. similiter non valet pœna de matrimonio contracto dissolvendo, ut si ponatur pœna, si vir, vel uxor dissolverit matrim. per ingressum religionis, casu quo potest: vel accusaverit alterum de adulterio, vel ex alia causa justa petierit divortium: quia omnimodam libertatem desiderat jus in matrim. & constat ex *d. l. Titia in fine principii,* ibi, *inhonestum visum est vinculo pœnæ matrimonia astringi, sive futura, sive jam contracta,* & docet *ibi gloss. verb. matrimonia, & ibi Cuman. n. 1. Host. d. c. Gemma, & ibi Cardin. fin. Alex. de Nevo n. 9. Prapos. nu. 13. Ant. Guc. l. 5 instit. major. t. 12. n. 191 Alciat. d. l. Titia, in princ. nu. 6.* ubi optimè addit, cùm hodie attenta Evang. lege repudia non sint licita, valet stipulatio pœnalis, si conjux repudiet conjugem, tanquam juri conformis.

10 VI. Concl. valet pœna favore matrimonii, ut ne vir teneat concubinam. Sic *Bald. d. l. fi. n. in fin.* ubi *Alberic. num. 9. Jason d. l. Titia, in princ. n. 19. Prapos. d. c. Gemma, n. 13.*

11 Dubitabis tamen an valida sit pœna, quando est modica, attenta contrahentium dignitate, quidàm enim valere affirmant, eo quod minimè reddat timidiores contrahentes, ne libere contrahant. Sic docent *Cynus l. fi. C. de sponsal. Joan. Andr. c. Gemma, de sponf. nu. 9.* ubi *Henric. num. 10.* Probabilius tamen est minimè valere, quia omnes textus citati nu. 2. indistinctè pœnam prohibent, eo quod sit contra bonos mores in contractu, qui tantam libertatem desiderat, pęnam apponere. Item, quia cum pœnam adiicere odiosum sit, extendendum non est *cap. Odia, de regul. jur. in 6.* Tandem, quia *l. Neque ab initio 14. C. de nupt. juncta gloss. verb. Necessitatem,* habetur promissionem 10. nummorum minimè valere, cùm tamen modica quantitas sint. Ita *Bart. l. Titia, in princ. in 4. ff. de verb. obl.* ubi *Cuma. n. 4. Imol. n. 6 Jas. n. 21. Alciat. n. 11. Ant. c. Gemma, de sponsalib. n. 8.* ubi *Anchar. n. 6. Card. n. 2. Abb. n. 8. Alex. de Nevo nu. 15. Prapos. n. 9. Salic. l. fin. nu. 10. C. de sponf. Rosella verb. sponsal. nu. 7.* ubi *Ang. nu. 14. Sylv. qu. 9. dict. 2. Villalobos in comm. littera P. num. 87. Matth. de Perusio inter consilia matr. Zileti conf. 6. nu. 17. & 2. & 3. Montalvus l. 39. fi. t. 11. p. 5. & ibi Greg. Lop. verb. La pena, Cov. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 5. Alex. Carrer. l. 1. de sponf. c. 5 Matienzo l. 5 recop. t. 2. in rubr. gl. 2, num. 2. Azebedo eod. t. l. 1. nu. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 41. initio, & c. 36. prope fin.* Nec obstat ratio in contrarium adducta, quia quamvis modica sit pœna, aliquantulum impedit libertatem, & si non impedit, est per accidens, & in quodam speciali casu, quem leges non considerant *l. Nam ad ea, ff. de legibus:* jus autem contractum hunc omnino liberum, pœnæque immunem esse voluit.

12 Tandem non modica difficultas est, an esto pœna, ut pœna minimè valeat, nec exigi possit, an saltem si alterius sponsorum intersit, damnumque patiatur, possit pœna exigi ratione interesse, in quantum interest, quando alterius culpa matrim. non initur. In quo triplex est sent. I. ait posse peti interesse, sive lucri cessantis, sive damni emergentis, ut si sponsi intererat matrim. perfici, eo quod sponsa locupletissima erat, nec ita locupletem inveniet. Sic *gloss.* licèt dubitans, *l. Titia, in princ. verb. Matrimonia, ff. de verb. oblig.* idem videtur tenere *gloss. unic. l. 2. ff. de sponf.* idem tenet *Card. c. Gemma, de sponsal. n. 3. q. 4.* [illegible]

13 II. Sent. ait, neutrum lucrum peti posse, nisi sponsus violans fidem, dolo inierit sponsalia, ut alter sponsus damnum illud patiatur. Prob. quia ob solutionem interesse timidior reddetur sponsus ne à sponsalibus recedat, & ita plena matrimonii libertas impeditur: quæ fuit ratio prohibendi pœnam. 2. Quia jus solum concedit arrhas, *l. fin. C. de sponf.* 3. Quia lex *Titia, in princ. ff. de verb. obl.* omnino irritat pœnam, quæ tamen valeret aliquo modo, si ratione interesse peti posset. 4. Quia sciens, vel scire debens stipulationem pœnalem irritam esse, sibi imputare debet expensas factas innitenti stipulationi irritæ. Et ita docent *Hosti.* [illegible] *de sponf.* [illegible] *1. num. 2. Bart. d. l. Titia, in prin. nu. 3.* ubi *Cuman. nu. 2.* [illegible] *num. 5.*

Yason n.18. Alciat. nu.7. Alberic. l. fin. num.6. C. de sponsal. Joan. Andr. c. Gemma, de sponsal. n.7. Ant. n.8. fin. Ancb. n.12. Abb. nu.11. & Jacob. de Arerio, quem ibi refert: Hentic. n.6. Rosella verb. Sponsalia, n.7. Angel. n.16. Sylvest. q.8. dict.2. Brunel. de sponsal. concl.16. n.8.

14 III. Sent. ait, exigi posse interesse consistens in damno emergenti, ut si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerat, non autem consistens in lucro cessanti, quod ex matrimonio provenire debebat. Prob. quia interesse damni non potest species poenæ appellari, sed resarcitio damni: at lucrum cessans non potest dici propriè lucrum, nam matrim. minimè ad lucrum illud dirigitur, nec jus ad illud habetur, nisi matrim. jam contracto. Sic tenet *Dynus d. l. Titia, in princ. Bald. l. Sponsalia, ff. de spons. nu. unico, vers. In ea gloss. & l. fin. n.9. C. de sponsal.* ubi *Salic. n.13. Alex. de Nevo d. c. Gemma, n.20.* ubi *Prepos. n.12.*

15 Sit concl. hæc III. sent. est multo probabilior, sanè intellecta, ut bene eam explicant *Bald. Salic. & Prepos. proximè citati*, nempè quamvis promissionis pœnæ virtute, interesse damni peti non possit, eo quod promissio illa, omnino invalida, nullam obligationem pariat: peti tamen potest ratione injustitiæ à violante fidem admissæ, licèt enim ea promissio pœnæ adjecta non esset, teneretur injustus fidei violator hoc interesse restituere: sicut injustè recedens à quocunque alio contractu: huic autem juri naturali petendi damnum, stipulatio illa pœnalis nihil obesse potest, tantum enim illa jure redditur irrita, non autem amplius decernitur, ut in penam illius amittatur jus exigendi damnum subsecutum ab injustè resiliente.

16 Hinc infertur, valere promissionem solvendi interesse, sub nomine interesse, quamvis non valeat sub nomine penæ. Sic *Ant. d. c. Gemma, num.9. fin. & ibi Alex. de Nevo, num.20.* explicans bene de interesse damni, non autem de interesse lucri, ratione dicta num. præced.

17 Ad argum. proposita n.13. dico, ad 1. non obesse timorem illum ortum ex pena intrinsecè, & ex natura rei annexa sponsalibus: nam etiam timidior redditur recedens à sponsalibus ob lethalem culpam, quam admittit: quod autem teneatur solvere interesse damni, ex natura rei est annexum, sicut omni peccato injustitiæ: jus verò canonicum solam penam extrinsecam vetat. Ad 2. fateor specificè loquendo de matrim. solùm concedere arrhas, verum in omni injustitiæ peccato jura universa restitutionem damni præscribunt. resilire autem absque causa à sponsalibus injustitiæ crimen est. Ad 3. fateor stipulationem illam omnino esse irritam, nec virtute illius peti posse interesse, sed ratione injustitiæ: ut explicui nu.15. Ad 4. si interesse deberetur ratione stipulationis illius irritæ, sibi imputare deberet stipulans, non autem ratione illius, sed ob injustitiam admissam, debetur.

DISPUTATIO XXXI.

An esto pena sponsalibus adjecta minimè debeatur, & nulla sit, si solvatur, teneatur recipiens restituere.

SUMMARIUM.

Prima sent. teneri, & idem in lucro pecunia credita comparato. nu.1.
2. Verior non teneri, & idem in illo lucro, n.2. & solventi datur repetitio.
Solvuntur arg. & explicatur l.8. & 9. tit.7. l.8. recop. Castella n.3. juncto n.2. & l. final. C. de sponsal. explicatur n.3.

1 DISPUTATIONEM hanc à nemine tactam inveni, sed in alio simili, nempè in lucro comparato pecunia credita, disputant DD. Duplex igitur est sent. I. ait teneri recipientem restituere. Probatur, quia promissio illa penæ est omnino irrita, nullasque vires habet, ut constat ex *l. fin. in fin. C. de spons.* ibi, *si cautio pœnam stipulationis continens, fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit.* Ergo si alter solvat, tenetur recipiens restituere, probo consequentiam, quia cùm solvens non gratis donet, sed virtute promissionis penalis, si transferretur dominium in recipientem, immunisque à restitutione evaderet, magnas utique vires ex parte illius haberet promissio, & falso diceret textus, ex neutra parte vires sortiri. Et confirm. si aliquis errore ductus solvat, quod metu coactus promisit, existimans se illud debere ex ea promissione, tenetur recipiens restituere: ut bene probat *P. Mol. tom.2. de just. tract.2. disp.267. f.97.* Sed hic errore ductus solvit penam, credens se esse illius debitorem, cùm verè non sit, ergo tenetur recipiens restituere. 2. recipiens nullum jus habet ad penam, cum promissio irrita nullum jus pariat, ergo tenetur restituere. Hanc sent. in alio simili, nempè in lucro comparato à ludentibus pecunia credita, tenent aliqui DD. dicentes id restituendum esse, juxta *leges Castella 8. & 9. t.7. l.8. recop.* ibi *damos por ningunas qualesquier obligaciones, o scrituras, o pormesas, que las tales personas cerca de esto hizieren*, eo quod hujusmodi promissionem lucrum solvendi, irritam reddunt. Hi sunt *Sotus l.4. de just. q.5. a.2. fin. in 2. edit. ante solut. arg. Alcoçer l. de ludo c.30. Molina l.1. sum. c.14. §.29. Gutier. de jur.1 p. c.53. nu.1.* & dicit esse tutiorem *Lud. Lop. l.2. de contract. cap.52. f.387.* Idem igitur dicerem in nostro casu, cùm in utroque reddatur irrita promissio jure humano. Et hæc sententia est satis probabilis.

2 II. Sent. probabilior, ait recipientem minimè teneri restituere, donec juridicè exactus, ad restitutionem condemnetur. Prob. quia jura tantum irritant promissionem illam solvendi penam, quod est dicere, promittentem minimè teneri solvere, quod utique fatemur: at nullo pacto significant dominii translationem in recipientem impediri, eumque inhabilem effici ad retinendum, cùm ergo penalia sint extendenda, minimè sunt ad hoc. Et confirmatur ex *l. Generaliter, 36. ff. de verb. oblig.* ubi dicitur stipulationes turpes nullius esse momenti, & tamen probabilissima sententia habet, esse ad hunc sensum nullius momenti, ut stipulans minimè teneatur solvere, si tamen solverit, recipiens immunis sit à restitutione. 2. Quia si bene inspiciantur cæteri textus stipulationem hanc penalem irritantes, solum denegare videntur actionem exigendi penam promissam, & tutum reddere promittentem à solutione, ut constat ex *c. Gemma, de sponsal.* ibi, *mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extortione prædicta pena desistat, Ecclesiastica censura compellas, & l. Titia 134. ff. de verb. oblig.* ibi, *respondi ex stipulatione, quæ proponeretur, cum non secundum bonos mores interposita sit, agenti exceptionem doli mali obstaturam,* & *l.39. t.11. p.5.* ibi, *aquel que fizo la promission por el que ao le quiere fazer. nin cumplir, que non es tenudo de pechar la pena.* Nec mirum esse debet hoc, quia in aliis simile videmus: legatarius enim in minus solemni testamento, relictus juxta opinionem, quam sequitur *Sotus l.4. de just. q.5. a.3. Alcoçer l. de ludo c.23. Burg. de Paz l.3. Tauri p.5. nu.1482.* non tenetur legatum receptum restituere, cùm tamen hæres minimè teneatur illud solvere. Et hanc sent. docent in alio simili, dicentes perdentem ludo pecunia credita, non teneri solvere, si autem solvat, accipientem non teneri restituere: & *leges Castella nu. cit.* quæ promissionem irritant, intelligi ad eum tantum effectum, ut perdens solvere minimè astrictus sit, *Perez l.4. ord. t.4. l.9. vers. Sea tenido, Azebedo l.8. recop. t.7. l.8. n.8. P. Mol. tom.2. de just. tract.2. disp.515. §. Quoad secundum. Enriquez l.7. de indulg. c.35. n.6. Bañez 2.2. q.32. a.7. Aragon eod. a.7. Salon 2.2. ante q.62. q. de dom. a.6. f.560. & seq. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c.189. n.9. Vega l.3. sum. casu 288.* & dicit esse satis probabilem *Lud. Lop. l.2. de contract. cap.22. fol.387.* & eam tenuerunt multi viri Theologi, & jurisperiti doctissimi, ut refert *Alcoçer l. de ludo c.30.* & ipse dicit eam esse probabilem. Sic ergo in nostro casu dicendum est. Conceditur tamen solventi repetitio penæ solutæ, quia quamvis turpiter stipulatus fuerit, nec turpiter, nec pro re turpi solvit: ut bene probat *Ale. d. l. Titia, in prin. n.6. de verb. oblig.*

3 Ad I. Argum. negatur conseq. quia ad hunc sensum dicitur promissionem ex utraque parte nullas vires habituram, quia neutra rem promissam solvere tenetur: non tamen, ut soluta restituenda sit. Ad confir. dico majorem esse veram, quando solutum per errorem, est omnino indebitum, obnoxiumque restitutioni: secus quando nec est omnino indebitum, ut contingit in pena promissa: solum enim indebita est, ad hunc sensum, ut promittens solvere non teneatur. Ad 2. nego anteced. solum enim privatur jure exigendi, & quoad hunc effectum est promissio irrita, non autem jure retinendi.

DISPUTATIO XXXII.

Utrùm pena contractui sponsalium adjecta firmetur juramento; & si solvatur, possit repeti, sive obtenta, sive non obtenta juramenti relaxatione?

SUMMARIUM.

Juramentum contra bonos mores non obligat: & explicatur reg. Non est obligatoriam, de reg. jur. in 6. & an ex juramento iniquè extorto acquiratur aliqua obligatio extorquendi, vel soli Deo, n.1. & explicantur c. Verum. & c. Si verò, de jurejur. quæ iterùm explicantur, n.15.
Quoties juramentum non obligat, seu non valet, non est necessaria ejus relaxatio, 2.
An distet inter hæc, juramentum confirmet contractum, vel non confirmat, observandum tamen est, & obligat ad Dei honorem, 3.
Quando juramentū obligat, sed non firmat contractū, manet invalidus, ut antea erat: quādo verò firmat, efficitur validus, & irrevocabilis, 4.
Quando juramentum non confirmat, habita relaxatione potest veniri contra contractum, & manet invalidus: secus quando confirmat. 5.
Quando confirmat, non datur absolutio, nec facta solutione satisfit, nec potest repeti, secus quando non confirmat, n.6. & ibi quid importet dictio, Omnino.
An dum non firmat, facta solutione possit repeti absque juramenti relaxatione, & quid si fuit juramentum de non repetendo, 7.
Juramentum tunc non confirmat contractum, quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, secus, quando ob privatam, 8.
Quando prohibetur ob publicam utilitatem, non obligat juramentum, nec indiget relaxatione, 9.
Quid si prohibitio feratur in personas, & non in ipsum contractum, 10.
Quando censeatur contractus ob bonum publicum prohibitus, & quando ob privatum, 11.
Quando contractus est reprobatus odio creditoris, quia in eo versatur turpitudo, non confirmatur juramento, sed est juramentum servandum. & est locus repetitionis, relaxato juramento, 12.
An debeat esse hæc turpitudo adversa juri naturali, 13.
Quando non est turpitudo in recipiente, non impletur momentanea solutione postmodum repetendo, 14.
Potest Episcopus relaxare hoc juramentum, ut solvendi usuras, vel quando metu extorquatur, quando versatur turpitudo ex parte creditoris, nu.15. ubi quid, quando est juramentum faciendi id, ad quod

alius

alius tenebatur, & explicatur c. Debitores, de jurejur.

An sit necessarium petere relaxationem, antequam jurans in perjurium inciderit non implendo, ut ea concedi possit, nu. 16. & ibi, frustra legis auxilium implorat, qui in legem delinquit.

An possit commutari, vel relaxari, per diploma cruciatum, concedens votorum commutationem, aut dispensationem, vel juramentorum, sine tertii prajudicio. 17.

An possit jurans, antequam solvat adire judicem, ut compellat partem remittere juramentum, & quis judex sit competens, nu. 18. & ibi, an judex laicus possit hoc juramentum remittere.

Quot, & quæ sint difficultates disputandæ. 19.

Post num. 19. invenies alia summaria.

1 QUÆSTIO hæc gravissima est, & ideò ad illius, & aliarum quæstionum, quæ passim disputantur de juramento firmanti contractus, solutionem præmittenda sunt aliqua fundamenta. I. est explicatio *regulæ, non est obligatorium, de reg. jur. in 6.* ubi habetur juramentum contra bonos mores præstitum non esse obligatorium: dupliciter enim potest esse contra bonos mores, aut civiles, aut naturales: contra bonos mores civiles esse dicitur, quia licèt res promissa in se non sit peccatum, inde tamen bonis moribus, quos in bene instituta republica servari docet, potest facile præjudicium afferri: contra naturales autem esse dicitur, quando res promissa impleri non potest absque culpa lethali, vel veniali: dum ergo dicitur juramentum contra bonos mores non obligare, intelligitur, quando est contra bonos mores naturales, secus quando solum est contra bonos mores civiles. Ita tenent multi, quos refert *Cov. de pact. 3. p. in princ. nu. 1.* idem cum multis aliis *Minchaca de success. creat. §. 28. num. 9. & seq. Gut. de juram. 1. p. cap. 40. num. 4. P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 151. in solut. ad 1.* quamvis *Covar.* ipse hanc communissimam distinctionem impugnet. Hoc tamen necessariò fatendum est, tunc tantùm juramentum homini præstitum, non obligare, quando promittitur res, quæ absque culpa saltem veniali impleri non potest. Sic *Abb. c. Cum contingat, n. 7. de jur.* & fatetur *Cov. eod. nu. 1. vers. Tertio constat. P. Mol. eo tract. 2. disp. 149. §. His exemplis, & 2. e. tract. 2. disp. 271. §. 117.* Unde quoties ex parte jurantis res est licita, saltem ad redimendam vexationem, quamvis is cui juramentum præstatur, iniquè extorserit juramentum, est validum, & obligatorium: ut constat ex *c. Debitores, de jurej.* ubi dicitur obligare juramentum solvendi usuras, quia promittens, absque culpa ad redimendam vexationem jurejurando pollicitus est: idem constat ex *c. 2. de pact. in 6. & c. Cum contingat, de jurej.* ubi traditur omnino servandum esse juramentum, cujus observatio non vergit in dispendium salutis æternæ: qua ratione juramentum rei licitæ metu extortum obligat *c. Verùm, & c. Si vero, de jurej.* cujus rationem egregiè reddit *D. Thom. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3.* & ipsum sequuntur *Card. cons. 137. col. 2. Ant. d. c. Si vero, n. 5.* ubi *Imol. n. 6. Alex. de Nevo c. 2. eod. tit. n. 5. Fort. de ult. fin. illat. 22. n. 463. 464. Rolan. con. 2. nu. 77. vol. 1. Gut. de juram. 1. p. c. 57. n. 20.* quia ex juramento duplex oritur obligatio, altera expressa facta homini, & ex hac parte juramentum, turpiter extortum, non obligat, homo enim nullum jus per injustitiam acquirit: altera Deo, qui in testem invocatur, atque ita tenetur jurans Deo servare, quod per nomen suum promisit, si licitum sit. Quod claré significatur *c. Debitores, de jurejurand.* ibi, *si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt reddere domino juramentum,* ubi non dixit usurario, quia ipse nullum jus acquisierit, sed Domino. Unde optimè *Cova. de pact. 2. p. § 3. nu. 2. vers. Primum ex hoc intellectu,* probat, nec secundariò acquiri obligationem creditori ex ea promissione jurata.

2 II. Fundamentum, quoties juramentum non obligat, seu non valet, non est necessaria relaxatio, ut in simili de excommunicatione invalida habetur *c. Solet, de sent. excomm. in 6.* Sic *Imola c. Cum contingat, n. 32. de jur. Fel. c. 2. n. 2. eod. t.*

3 III. Fundamentum est, latissimum est discrimen inter hæc, juramentum confirmat contractum, & non confirmat contractum, sed observandum est ob divini nominis honorem, donec relaxetur: ut docet *Bart. l. Si quis pro eo. n. 10. ff. de fidejuss. Abb. c. Cum contingat, n. 8. initio, & c. 1. nu. 12. de jurej. Fel. in eod. c. 1. nu. 26. Paul. auth. Sacramenta puberum, nu. 3. & ibi Jason nu. 38. C. si adver. vendit. Covar. de pactis. 2. p. §. 5. nu. 7. vers. Quicquid sit. & seq. Chaldas l. Si curatorem, verb. Minoribus, n. 3. C. de in integ. restit. Barbos. l. 1. p. 5. n. 73. fin. & l. Alia, 55. § Eleganter. n. 32. ff. solut. matrim.*

4 Et quod attinet ad præsens, triplex inter alias reperitur differentia. I. est, quando juramentum obligat, non tamen firmat contractum, dimittitur contractus in sua natura, & si erat invalidus, adhuc manet invalidus: quia juramentum tunc temporis nullum vinculum addit contractui, sed tantum obligat in ordine ad Deũ, ne testis falsus sit, ut dixi n. 1. & cùm contractus sit in ordine ad hominem, cui per juramentum hoc nullum jus acquiritur, inde est, ut contractus ille nullam vim ex juramento sortiatur. sic *Jason auth. Sacramenta, C. si advers. vend. n. 38. Ant. Gom. 2. var. c. 14. nu. 21.* At verò, quando juramentum confirmat contractum, licet secluso juramento esset nullus, efficitur firmus, & irrevocabilis ratione juramenti, ut tradunt omnes, *c. Cum contingat, de jurejur. & c. 2. de pact. in 6. & d. auth. Sacramenta.*

5 Ex hac oritur II. differentia, quando contractus non firmatur juramento, sed juramentum servandum est, relaxato juramento potest immediatè veniri contra contractum: non enim obstat contractus, quia nullus erat: non juramentum, quia relaxatione extinctum est. At si contractus firmetur juramento, quamvis aliquando ratione læsionis concedatur relaxatio, manet tamen validus contractus. Quia cum ex juramento habuerit firmitatem, non debet cessante casu confirmanti, rescindi, non supervenienti causa annullanti, *reg. factum legitime, de reg. jur in 6.* quare non statim potest veniri contra contractum, sed absolutio operabitur, ne incurratur in perjurium, impugnando contractum. Sic *Angel. de Perus.* quem refert & sequitur *Abb. c. 5. de jurej. nu. 12. Ant. Gom.* multos referens *2. var. c. 14. n. 21. Greg. Lop. l. 6. t. 19. verb. Deb. p. 6.* & licèt *Panor. cap. Cum contingat de jurejur. nu. 9. fin. & ibi Alexand. de Nevo fin. Felin. cap. 1. num. 26. fin. eod. tit.* videantur censere contrarium, existimantes contractum irritum manere juramento relaxato, quoties à solo juramento robur accepit: at intelligendi sunt, quando absolutio plenè concessa est ab ipsa contractus jurati obligatione: quæ concedi non debet, nisi judici constet causa plenè discussa, contractum minimè esse servandum. Sic *Alciat. d. c. Cum contingat. n. 44. Covar. de pactis. 2. p. §. 1. nu. 7. fine Gutier. d. authen. Sacramenta puberum n. 22.*

6 III. Differentia est, si contractus firmetur juramento, non licet amplius contravenire, nec peti potest absolutio, nec facta solutione datur repetitio, sed contractus omnino firmus, & irrevocabilis manet: quod significant ea verba *d. auth. Sacramenta,* ibi, *inviolabiliter custodiantur:* & verba illa *c. 2. de pactis in 6.* ibi, *omnino servari debebit.* Ut ibi animadvertunt *Dominic. n. 3. Francus num. 4.* nam dictio, Omnino, importat, absque aliqua dispensatione: quia est dictio præcisa, ut docet *Iason l. 1. nu. 3. ff. de jurisd. omn. jud. A ber. in diction. verb. Omnino, Bertach. alios allegans in repertorio eodem verb.* & ita importat præcisam executionem, *glos. clem. 1. verb. Omnino, de vita, & hon. cler. Prep. c. Tua de spons. nu. 10. initio.* Unde *Tiraq. l. Si unquam C. de revoc. don. verb. Revertatur, n. 78. & 79. multos referens,* ait significare, sine ulla exceptione, sine remedio, & ad unguem, & *n. 81. multis relatis* ait, excludere omnem gratiam, & dispensationem: quod idem multis relatis docet *Matienzo l. 5. recop. in rubr. gloss. 1. num. 39.* Si autem id juramentum tantum observandum esset ob Dei reverentiam, remedio relaxationis esset locus. Et confirm. quia non eo rigore loquitur textus, *cap. Debitores, de jurejuran.* ubi juramentum non firmat contractum, sed solùm ob Dei reverentiam servandum est. Et ita docent *Francus d. c. 2. nu. 1. Jason d. Auth. Sacramenta puberum, n. 41. Covar. de pact. 2. p. §. 3. num. 2. vers. Secundò infertur, Chaldas l. Si curatorem, C. de in integr. restit. verb. Minoribus, n. 3.* & ratio est, quia per talem contractum juratum, acquisitum est jus tertio; cùm enim ex parte ipsius nulla versetur turpitudo, juramentum non tantùm in ordine ad Deum, sed etiam in ordine ad ipsum obligat, ipsque paret. Quando verò juramentum non firmat contractum, sed propter Dei honorem est servandum, licitum est petere relaxationem, quæ facilè concedenda est à prælato, quia cùm nullum jus acquiratur homini, cui præstatur, sed soli Deo, ut dixi n. 1. prælatus, qui Dei vicarius est, potest ejus nomine relaxare, adestque justa relaxandi causa: cùm Deus solum acceptarit in favorem illius tertii, cui nullum jus acquisitum est. Si autem nolit jurans relaxationem petere, satisfaciet, si statim ut solvit, repetat: quia jam implevit juramentum, & alter injustè jam retinet. Sic *Bart. l. Si quis pro eo, n. 10. ff. de fidejuss. Jason d. auth. Sacramenta, n. 41. Covar. de pactis, 2. p. § 3. n. 2. in prin. Rimin. inst. quibus alien. licet, in prin. n. 207. Chaldas d. nu. 3. proximè citato.* Et quamvis aliqui dicant stare contractum non firmari juramento, & tamen non concedi absolutionem, nec repetitionem: sed utrumque tantùm concedi, quando non firmatur in odium creditoris, in quo est turpitudo, ut in juramento solvendi usuras: sic *Ant. d. c. Cum contingat. n. 8. ad medium, & ibi Abb. nu. 8. fine,* quod idem admittit *ibi Alciat. n. 76. quantum ad* absolutionem, quam denegandam esse dicit, nisi turpitudo sit in recipiente: dicit tamen *ibi, & n. 75.* concedi repetitionem, quamvis non sit turpitudo in recipiente. Cæterùm verius est, quod ex communi sententia diximus, concedi absolutionem, & repetitionem, quoties juramentum non firmat contractum.

7 Hinc infertur, ubi juramentum non firmat contractum, si solùm sit de solvendo, facta solutione impletum esse, & absque aliqua relaxatione posse solutum repeti, *c. Ad audientiam, de his quæ vi.* ibi, *non obstante juramento prædicto, quo non ad non repetendam, sed ad resignandum, solummodo tenebatur.* sic *gloss. ibi, verb. Resignandam. Host. ibi super verb. Non obstante. Joan. Andr. n. 2. Ant. n. 9. Anch. nu. 4. Abb. ibi in prin. n. 1. Cov. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. in prin. Gut. de jurej. 1. p. c. 53. nu. 8.* Si autem juramentum fuit etiam de non repetendo, non potest solutum repeti ante juramenti relaxationem, potest tamen ea concedi, cùm nullum jus tertio acquisitum sit, & ea concessa potest solutum repeti, & contractus revocari: ut docent *gloss. Host. Ant. Anch. n. 6. Abb. notab. 2. Cov. Gutier. n. 2. proxim. cit. Bart. l. Si quis pro eo. n. 10. ff. de fidejussor.*

8 Sed rogabis quando juramentum firmet contractum: quando autem non confirmet, & observandum sit? Res est valde difficilis, longissimamque disputationem desiderans: verum quod attinet ad præsens, brevi duplici regula explicabo. I. regula sit, quoties actus in favorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur juramento, secus quando principaliter ob privatam utilitatem, quamvis secundariò, & minus principaliter publicam utilitatem contineat. Prob. ex *c. Si diligenti, de for. compet.* ubi deciditur, irritum esse pactum jurati, quo fori privilegio clericus renunciat, eo quod id privilegium in totius clericalis status favorem concessum

cessum sit. Et ratio est manifesta, quia juramentum confirmat contractum, modò non sit contra bonos mores, nec in præjudicium tertii. c. Cum contingat de jurejurando, unde non confirmat, quando est contra publicam utilitatem principaliter, quia illi tanquam tertio præjudicatur principaliter, nec privatus favori publico renunciare potest, sed suo tantùm: at quando est solus favor publicus secundariò, & in consequentiam, lex canonica de eo non curat, cùm non oriatur magnum præjudicium bono publico, & renunciet is, cujus principaliter interest, & inde est, ut tunc juramento confirmetur: & constat ex cap. 2. de pactis in 6. & auth. Sacramenta puberum, C. si advers. vendit. ubi contractus minorum favore, nulli, confirmantur juramento: & ex c. Cum contingat, de jurej. & c. 2. eod. tit. in 6. ubi alienatio fundi dotalis mulierum favore, nulla, firmatur juramento: item quia pacto privatorum potest juri privato, non autem publico derogari, c. Si diligenti, de foro compet. & l. Juris gentium §. Si paciscar. ff. de pactis. Hæc regula quamvis negetur ab Imola, d. c. Cum contingat, n. 35. est verissima, & eam tradunt Bart. l. Si quis pro eo. n. 7. & 8. ff. de fidejussor. Ant. d. c. Cum contingat. n. 8. initio. & n. 16. & ibi Abb. n. 22. vers. Octavus casus, Alex. de Nevo ibi, nu. 6. 27. & 35. Alciat. ibi, n. 27. & seq. Corneus d. auth. Sacramenta, n. 48. & ibi Paul. nu. 8. & 9. & ibi in repetit. Humb. de Bonenso. nu. 115. & 120. Cov. de pact. 2. p. §. 1. n. 1. & 5. Anton. Gom. 2. var. c. 14. nu. 24. & 26. Minchaca de success. creat. l. 3. §. 28. n. 21. Rimin. inst. quib. alien. licet in prin. n. 217. Ant. Gabr. in mea edit. to. 1. comm. l. 9. f. 618. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gloss. 3. n. 15. & 17. Gutier. de jur. 1. p. c. 58. num. 15. Seraphin. alios referens, de privil. juramenti, privil. 61. n. 13.

9 Immo quamvis Corn. d. auth. Sacramenta, num. 48. asserat id juramentum appositum contractui prohibito principaliter ob publicam utilitatem, relaxatione indigere; verius tamen est non indigere, sed omnino invalidum esse, probatur ex c. Si diligenti, de foro comp. ubi postquam statutum est irritum esse pactum juratum, quo clericus foro renunciat, sic dicitur, cum non sit beneficium hoc personale, sed potius toti collegio Ecclesiastico indultum, cui privatorum pacto derogari non potest: nec juramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus infirmatur. Ergo manifestè sentit textus, juramentum contra publicam utilitatem non posse licitè observari, & subinde non indigebit relaxatione. Et confirm. quia ea non indiget, quando est in præjudicium tertii, c. Cum contingat de jurej. ergo à fortiori, quando bonum commune lædit. Sic Ant. d. c. Cum contingat, n. 8. initio, Abb. nu. 22. v. Oct. casus, Alex. de Nevo n. 27. Alc. n. 29. Paul. d. auth. Sacr. n. 9.

10 Nec admittenda est limitatio hujus regulæ, quam tradit Bart. d. auth. Sacramenta, n. 15. & l. Si quis pro eo, num. 9. ff. de fidejussor. quem sequuntur alii relati per Gutier. d. auth. Sacramenta, num. 35. ubi ait, contractum principaliter, & primariò interdictum ob privatam utilitatem, firmari juramento, quando prohibitio legis fertur in ipsum contractum, ut si lex præscribat non ineundum esse contractum absque certa solennitate, secus si prohibitio feratur in personas: ut si lex sic decernat, nullus minor contrahat: tunc enim non firmatur juramento. Sed hæc limitatio communiter rejicitur à multis, quos referunt, & sequuntur Cov. de pactis, 2. p. §. 2. n. 7. Gut. d. auth. Sacramenta, n. 36. & seq. unde dicendum est, in utroque casu firmari contractum juramento.

11 Quæres tamen, quando contractus principaliter prohibeatur ad bonum publicum, & secundariò ob privatum? Id explicant Covar. de pactis, 2. p. §. 1. n. 6. & Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 3. nu. 18. sic, quamvis omnis lex primo, & principaliter intendat bonum commune, at quando disponit de rebus privatorum, quia utilitas immediatè defertur privatis, dicitur quoad executionem esse principaliter ob utilitatem privatam: ut dum disponit de minorum contractibus, sine curatorum auctoritate non celebrandis: quando autem disponit de rebus publicis, quia utilitas immediatè resultat toti reipublicæ, dicitur principaliter intentione, & executione dirigi ad bonum commune. Ut dum disponit, ne equi aut arma, aut pecuniæ regno extrahantur. Quod idem clarius explicuit Minchaca de success. creat. l. 3. §. 28. n. 24. ut tunc dicatur lex primariò, & principaliter dirigi in exequutione ad privatam utilitatem, quando ex ejus transgressione bonum commune immediatè non læditur: ut ex alienatione fundi dotalis, non enim magis reipublicæ interest, ut perveniat ad virum, quàm ad alium ex civibus: simile est de legibus, ne minor contrahat absque curatore, ne vir conveniatur ultra quam facere potest. Quia in utroque casu, quod minor amittit, vel à viro exigitur, apud aliquem ex civibus ejusdem reipublicæ permanet. Secus autem est de legibus, ne pecuniæ, aut equi de regno extrahantur, immediatè enim regnum ipsum læditur manens pauper, & indefensum. In dubio autem quoties lex disponit de commodo pecuniario, videtur principaliter favorem privatum respicere, & secundariò publicum: ut Bartolum referens tradit Alciat. c. Cum contingat, n. 29. de jur.

12 II. Regula sit, quando contractus primo, & principaliter prohibetur propter privatam utilitatem, semper firmatur juramento, nisi reprobatus sit odio creditoris, in cujus favorem juratur, quia in ipso est turpitudo: tunc enim non confirmatur juramento, quamvis juramentum servandum sit, donec relaxetur, & facta solutione potest solutum repeti: ut dixi n. 7. ut quando materia prohibita est, ut receptio usurarum, vel juramentum iniquo metu extorquetur: in utroque enim casu creditor iniquè agit, teneturque jure naturali accepta restituere. Probatur, tunc non confirmat juramento, ex c. Cum contingat, de jurej. & c. 2. eod. tit. in 6. & c. 2. de pactis, in 6. & auth. Sacramenta, C. si adv. vend. qui textus decernunt juramentum, minorum contractibus, dotisque alienationi adjectum, esse omnino servandum, (id est, absque aliqua dispensatione, & remedio, ut dixi nu. 6. nisi vi, vel dolo præstitum sit.) ergo à contrario sensu, non est omnino servandum, sed relaxationi locus est, ubi metus, aut dolus intersuit, & subinde contractum minimè confirmabit: Item ex c. Debitores, de jurejur. ubi juramentum solvendi usuras, præcipitur observari, & statim conceditur repetitio, & ratio est, cur non confirmetur juramento, ne sit vinculum iniquitatis, contra c. Quanto de jurejur. vim tribuens contractui injustè extorto: ratio autem cur observandum sit, est, ne Deus in falsum testem adducatur: quam latius explicui n. 1. fine. sic docent Bart. l. Si quis pro eo, n. 10. ff. de fidejuss. & ibi Ang. Paul. d. auth. Sacramenta, num. 8. & 9. ubi Corn. in repet. n. 40. & ibi Humber. de Bonone. in repetit. n. 128. 133. Ant. d. c. Cum contingat, nu. 8. ad medium, & ibi Abb. nu. 22. vers. Octavus casus: Alci. ibi n. 76. Covar. de pactis, 2. p. §. 3. n. 1. Gutier. de juram. 1. p. c. 40. n. 5. vers. Non obstat, Barbosa l. Alia, 15. §. Eleganter, n. 32. 33. ff. solut. matrim. P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disput. 515. pag. 1682. & seq. §. Dubium est utrum.

13 Et debet esse hæc turpitudo de jure naturali, & divino, nam si est de jure humano, confirmabit contractum juramentum: supplet enim id vitium, ut patet ex c. Quamvis pactum de pactis, in 6. sic Anton. c. Cum contingat, de jurejur. n. 8. ad medium, Bald. l. Non dubium, n. 26. C. de legib. & videtur clarè tenere Cov. de pactis, 2. p. §. 3. n. 2. vers. Secundo infertur. ubi reddit rationem, cur contractus, quo quis jurat solvere usuras, non firmatur juramento: quia is contractus jure naturali nullus est omnino: nullamque inducit obligationem, & non tantum jure humano: & Gutier. de juram. 1. p. c. 40. nu. 5. vers. Non obstat, ubi dicit requiri, ut turpitudo illa sit jure canonico, & non tantum jure civili, adversa.

14 Hinc infertur, quando contractus est propter solam privatam utilitatem reprobatus, nec id sit in turpitudinis creditoris odium, effici per juramentum, inexpugnabilem, nec impleri juramentum momentanea solutione, statim repetendo. Nec obstat sine causa esse rem solutam penes alterum: & non sponte, sed metu perjurii, & sic posse repeti saltem condictione sine causa: quia juramentum efficit firmum contractum, purgatq; vitium nullitatis jure civili inductæ, & ita non sine causa, sed causa illius contractus res est apud alterum. Sic Ant. d. c. Cum contingat, nu. 8. ad medium, Paul. d. auth. Sacramenta, n. 8. & 9. Covar. de pactis 2. p. §. 3. n. 2. vers. Secundo infertur, ubi meritò improbat Bart. l. Sejus & Augerius, nu. 4. ff. ad l. falc. dum dixit contractum à lege prohibitum in odium creditoris, confirmari juramento, licèt detur repetitio debitori post solutionem. Sed hoc (inquit Covar.) falsum est, quia nec contractus talis firmatur juramento, & si firmaretur, non daretur repetitio, ut dixi num. 6. unde melius censet idem Bart. l. Si quis pro eo. num. 10. ff. de fidejus. dum ait hunc contractum non firmari juramento, & ideò dari repetitioné.

15 Secundò infertur posse Episcopum relaxare juramentum, quando versatur turpitudo ex parte creditoris recipientis: quia nullum jus ipsi acquiritur, sed lege justitiæ tenetur restituere: & ita in juramento solvendi usuras docent Inn. c. Debitores, initio, de jurejur. ubi Ant. num. 7. Abb. c. 1. num. 6. eod. t. & ibi Alex. de Nevo num. 14. & Imola nu. 3. D. Anton. 2. p. t. 10. c. 6. §. Decimus casus, Nav. sum. Lat. in nova edit. cap. 20. nu. 17. Cov. 1. var. c. 4. nu. 5. & omnes in hoc conveniunt: idemque dicendum est de juramento metu extorto. Nec obstat c. Si vero, & c. Verum, de jurej. ubi dicitur hujusmodi juramenta solere à summis Pontificibus relaxari: quia respondent Abb. eod. c. Verum n. 2. & Alex. de Nevo, ibi, nu. 3. Pontificem narrare factum, non tamen quasi ea potestas soli Pontifici summo conveniat: unde posse Episcopum relaxare, docent Inn. c. 3. de his quæ vi, nu. 2. & c. Debitores, de jur. nu. 2. ubi Anton. n. 7. Panor. c. Verum, eod. tit. nu. 2. & ibi Alex. de Nevo, n. 3. Fel. c. 1. eod. t. n. 15. Ang. Juramentum 6. initio, Sylv. Juramentum 4. q. 7. dict. 1. & Juramentum 5. q. 3. Tabiena, verb. Jurare. q. 20. nu. 21. D. Anton. & Covar. proximè cit. Enriquez. l. 7. de indulg. c. 35. n. 6. in comm. lit. P. Molin. t. 1. de just. tract. 2. disp. 149. f. 842. Petr. de Ledesm. matr. qu. 47. art. 3. dub. 3. quod movet circa 3. argum. §. Sed adhuc est advertendum, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 192. n. 9. Et generaliter quoties inest turpitudo ex parte recipientis, quia scilicet jurans patitur injuriam, potest Episcopus relaxare, eadem ratione: ut docent Abb. c. 3. de his, quæ vi, n. 9. Imola c. Si verò, n. 4. de jurejur. Ang. Sylv. Tabiena, Cov. Enriquez. Molina, Manuel, proximè cit. Idem Cov. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. in princ. Arag. 2. 2. q. 89. a. 7. circa sol. ad. 3. concl. ult. Immò idem dicendum est, quamvis metu coactus aliquis sit, ad jurandum se facturum id, ad quod alias tenebatur: potest enim petere ab Episcopo relaxationem, ne perjurus fit non implendo: quia injuriam passus est violenta juramenti extorsione. Sic Host. c. Ad nostram, el 3. paulo post prin. super verb. Talo fuit, de jurej. & ibi Innoc. n. unico, Joan. Andr. n. 5. Abb. nu. 3. Alex. de Nevo nu. 15. idem Abb. c. Petitio nu. 3. eod. t. & ibi Alex. de Nevo nu. 6. Cov. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n. 7. quamvis gl. d. c. Petitio, verb. Extorsit, significet contrarium: ait enim servandum esse juramentum in eo, in quo jurans tenebatur de jure communi. Hinc infertur immeritò trepidasse Sotum l. 8. de just. qu. 1. a. 7. in sol. ad 3. in 4. membro respons. col. 20. ubi ait non consuevisse Ecclesiam relaxare juramentum, in quo est injuria, sed quod metu extorquetur: quia c. Debitores, de jurejur. dicitur juramentum solvendi usuras implendum esse, nec absolutionis mentio fit, quamvis (inquit idem Sotus) non esset absurdum, hoc juramentum relaxare. Sed immeritò trepidavit: certissimum enim est, posse relaxari, quoties recipiens turpiter recipit: ut latè

proba-

probavi, & *c. Debitores*, supplendum est per *cap. Verum*, *& cap. Si verò, de jurejur.* ubi in juramento metu extorto dicitur concedendam esse relaxationem, ratione injuriæ illatæ, & cùm ibi minimè reservetur, censetur concessa Episcopo, per *cap. Nuper*, *de sent. excomm.* quare cùm similis injustitia versetur in juramento solvendi usuras, & quoties est turpitudo ex parte recipientis, idem de his juramentis dicendum est.

16 Quidam hoc temperant dicentes posse concedi relaxationem petitam antequam jurans in perjurium inciderit, eo quod transactum sit tempus, intra quod se soluturum jurarat: sed tunc cogendum esse solvere, & posteà repetere posse. Et ratio est, quia adhuc perseverat in peccato non solvendo, & quia frustra legis auxilium implorat, qui in legem committit, *cap. Quia frustra de usuris.* Sic *Card. cap. Debitores, de jurejur. fin.* ubi *Imola num.8. Abb. cap. 1. eod. t num. 13. & ibi Fel. num.28. Covar. de pact. 2. par. §. 3. num. 2. vers. Hæc autem*, *Brunorus in suo compendio, lit. I. verb. Jurans solvere usuras*. Intelligunt tamen hoc *Panor. & Felin. ibi*, quando perseverat in peccato, secus, quando non perseverat, ut si juravit se non contraventurum, venditioni, & semel jam contravenit. Similiter temperat *Fel. ibi*, nisi ex aliqua causa à perjurio excusetur. Verum quicquid sit in foro externo: in quo non est certa hæc limitatio, immò verius est relaxationem concedi admisso jam perjurio: quod docent *Ant. d. cap. Debitores, ad fin. & ibi Alex. de Nevo num. 17. fin.* quia hic ad duo tenetur ex juramento, scilicet ad solvendum termino præfixo, & ad simpliciter solvendum eo translacto, *cap. Dilecti, de dolo*, *& l. Celsus ff. de arbitr.* unde quamvis perjurus fuerit non solvendo termino præfixo, potest relaxationem petere, ne deinceps solvere constringatur. Quicquid (inquam) sit in foro externo, verùm in foro conscientiæ, non video cur non obstante perjurio, excludatur ab obtinenda juramenti relaxatione: nec dum eam petit, perseverat in peccato, cùm jam ad Ecclesiam confugiat, gratia consulendi sibi, ut à peccato eximatur.

17 Dubitabis tamen, utrùm juramenta hæc contractui adjecta, in quo est turpitudo, & injustitia in creditore, possint per diploma cruciatum, & privilegia religiosorum, concedentia votorum commutationem, commutari? Affirmant aliqui: quia soli Deo acquiritur jus, ut diximus num. 1. & proinde voti rationem induunt, non aliter, quam si soli Deo juramentum fieret: in quo casu possent utique commutari. Sic *Bart. à Ledesm. dub.23. de matrim. post 3. concl. fol. 1354. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. cap. 231. num. 4. & cap. 189. num. 9. & cap. 244. num. 4.* Cæterùm oppositum credo: quia bulla, & privilegia solùm concedunt vota, & privilegium Societ. Jesu solum concedit vota juramento firmata: at hujusmodi juramentum, quamvis ex eo homini jus non acquiratur, non habet rationem voti, cum non fiat Deo, nec pietatis intuitu, sed re vera homini fit. Admitto tamen posse hæc juramenta relaxari, vel commutari, per diplomata, (si forte concedant relaxationem, vel commutationem juramentorum absque tertii præjudicio:) quia cum ex his juramentis non acquiratur jus tertio, ex illorum relaxatione non infertur illi præjudicium. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. quæst. 47. art. 3. dub. 3. quod movet circa 3. argu. §. Sed adhuc est advertendum.*

18 Si autem jurans nolit hoc remedio relaxationis uti, potest adire judicem, ut compellat creditorem remittere hujusmodi juramentum, & cum hæc sit materia spiritualis, potest judex Ecclesiasticus ad id compellere etiam laicos per *cap. 1. de jurejur.* ibi, *mandamus quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda Ecclesiastica districtione cogatis*, & ita docet *ibi Abb. num. 3 Alex. de Nevo num. 8. Covar 1. var. cap. 4. num. 5.* Potest etiam judex secularis ad id compellere laicos: cùm enim sit competens ad cogendum servare juramentum, per text. *in c. 2. de jurejur. in 6.* eadem ratione potest compellere ad relaxandum, & sic docet *Abb. cap. 2. num. 3. de jurejur. & ibi Alex. de Nevo num. 20. Feder. & Lud. de Roma*, quos refert, & sequitur *Fel. cap. 1. de jurejur. num 22. Bald.* quem refert, & sequitur *Greg. Lop. l. fin. verb. Que la fizo, tit. 11. par 3. Matth. de Afflictis decis. Neap. 263. num. 3. Covar. proximè cit. & de pactis, 2. par. §. 3. num. 2. in princ. Gratian. reg. 272. num. 6. P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disput. 149. f. 844. §. Aliud accipe.* Quamvis *Fel. cap. Cum sit generale, de foro compet. num. 7. vers. Limita tertio*, dubius manserit, an possit hoc judex laicus. Hoc tamen intelligendum est, quando constat de recipientis turpitudine, & teneri ipsum relaxare: si enim dubium sit, solus judex Ecclesiasticus erit competens. Tradit *Abb. d. cap. 2. de jurejur. nu. 3.* ubi *Alex. de Nevo nu. 3. idem Alex. c. Cum contingat. eod. t nu. 159. Tabiena verb. Jurare qu. 20. nu. 21. Matth. de Afflict. & Mol. proximè citati.* Unde *Abb. cap. Cum contingat. num. 15.* infert quoties ex opinionum varietate redditur probabile dubium de juramenti valore, non posse secularem de hoc cognoscere. Intelligitur etiam, quando res, circa quam præstitum est juramentum, alioquin pertinet ad forum secularem: si enim ad eum minimè pertineat: non potest judex laicus de hoc cognoscere. Sic *Mol. proximè cit.* Immo judex laicus nolente parte remittere, potest id præstare. Quia hoc non est absolvere, nec relaxare, sed remittit decernendo non posse jurantem astringi per adversarium, ratione illius juramenti. Sic *Alex. de Nevo c. 2. de jurejur. nu. 9.* Quod maximè confirmatur per ea, quæ docet *Mol. d. disp. 149. f. 844. fin. & seq.* ubi docet posse potestates laicas relaxare juramenta, dum id bono publico expedit: & latè id probat.

19 His ergo præmissis, duplex est disputanda difficultas, circa pœnam juramento promissam. I. est, an juramento confirmetur, vel saltem id juramentum servandum sit, donec relaxetur. II. utrùm sustinendo opinionem dicentium id juramentum obligare, satisfiat illi momentanea solutione, statim repetendo, concedaturque repetitio, & relaxatio.

S U M M A R I U M.

20 PRIMA difficultas est, an pœna contractui sponsalium adjecta, firmetur juramento; duplex est sententia. I. tenet ad juramentum obligare: & quamvis DD. illius præter Corneum, non explicent, an firmet contractum, at clarè id videntur sentire, cum innitantur huic fundamento, juramentum illud non esse contra bonos mores. Prob. esto promissio pœnæ peccatum esset, ejus tamen impletio non esset contra bonos mores naturales, cum omni culpa vacet, ut constat, quia licèt promittere pœnam, prohibitum sit, solvere tamen nullibi prohibetur, ergo juramentum illud confirmat contractum, & obligat. Et confirm. quia promittens mulieri nummos, ut copiam sui corporis faciat, peccat utique, tanquam ad malum inducens, at si juravit solvere, tenebitur juramentum servare, quia solvere peccatum non est, & juramentum, quod absque peccato servari potest, obligat. *cap. Cùm contingat, de jurejur.* 2. quia nullibi probatur juramentum hoc, nec promissionem, esse contra bonos mores: nam *l. Titia, in princ. ff. de verb. obl.* tantum dicitur hanc promissionem non esse secundùm bonos mores, ex quo non infertur esse contra bonos mores, datur enim medium inter hæc, esse secundùm bonos mores, & contra bonos mores, sicut inter, esse secundùm legem, & contra legem, nempè esse præter legem: & inter bonam, & malam fidem, est medium: ut notat *gl. l. 3. §. Genera, verb. Non bonam, ff. de acquir. possess.* & inter velle, & nolle est medium, nempe, non velle, nec nolle, *l. 1. vers. Scientiam, & ibi gl. verb. Velle, ff. de tribut. actio.* Nec obstat *d. l. Titia* asseri, inhonestum esse interponere pœnam, quia stat aliquid inhonestum esse, & tamen licitum: juxta vulgare axioma. Non omne quod licet est honestum. 3. Hæc promissio non prohibetur tanquam publicæ utilitati adversa, ut constat ex reg. tradita num. 11. non enim magis interest reipublicæ, si pœna solvenda maneat apud solventem, quàm apud alium civem, cui promissa est, & solvitur: ergo confirmatur juramento: contractus enim ob privatam utilitatem prohibitus, firmatur juramento: ut dixi num. 8. Et confirm. quia in creditore recipiente pœnam promissam nulla reperitur turpitudo, cùm receptio illa nulli juri adversa sit, nec recipiens teneatur restituere, ut dixi disp. præc. num. 2. ergo talis contractus juramento firmatur, juxta hic tradita, nu. 12. 4. quia ludus pecunia credita, & promissio solvendi in eu amissa, eodem pacto prohibetur, ac promissio solvendi pœnam in sponsalibus, ut disp. præc. nu. 2. utrobique enim non omnino est irrita promissio, sed tantum quoad solvendi obligationem, sed illa firmatur juramento, vel saltem juramentum obligat secundum omnes, ut statim nu. 24. & 25. dicemus, ergo idem dicendum est in promissione pœnæ. Sic tenet *Alex. de Nevo c. Gemma, de sponsal. n. 10. Corn. cons. 294. per totum*, & maximè *n. 5. vol. 4 & Fort.* quamvis dubitans, magis in hanc inclinat, *d. ult. fallatione 20. nu. 359. Humb. de Benenco repet. auth. Sacramenta puberum. n. 133. C. si advers. vendit. Tabiena v. Sponsalia, q. 8. n. 9. Arm. ibi, nu 11. Menchaca de success. creat. l. 3. §. 28. n. 15.* limitans, nisi pœna per parentes interponeretur, eo quod verisimile sit fore, ut metu pœnæ filios ad contrahendum cogant: *P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 151. f. 863.* Et hæc sententia est satis probabilis. Et adverte ex iis, quæ dicunt *Alex. de Nevo, & Humb. de Benenco citati*, colligi ipsos sentire juramentum quidem obligare, non tamen firmare contractum, ajunt enim esse locum relaxationi, & repetitioni, eo modo, quo in juramento solvendi usuras. de qua re statim nu. 24. & 45. disputabimus. Cæteri verò DD. quamvis expresse non asserant (dempto *Corneo n. 5.* id expresse dicenti) firmare contractum, sed dicunt obligare juramentum, id tamen expresse sentire videntur.

21 II. Sent. probabilior docet, hujusmodi promissionem non firmari juramento. Prob. talis promissio interdicitur propter utilitatem publicam, nam ratio prohibitionis est ob matrimonii libertatem, ex expresse dicitur *l. fin. C. de spons.* ibi, *cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat & c. Gemma, de sponsal.* ibi, *cum itaq; libera matrimonia esse debeant.* Maximè autem reip. expedit, libera esse matrim. ex coactis enim jurgia, dissentiones, mala liberorum educatio, & (ut habetur *c. Requisivit, de sponsal.*) pessimi exitus sequuntur: quare *Jas. l. Titia in princ. nu. 17 fin. ff. de verb. obl.* ait favore publico interdici hanc promissionem, ergo non confirmatur juramento, juxta regulam traditam nu. 8. 2. ea promissio est contra bonos mores naturales, cum culpa venialis sit, ut diximus disp 30. num. 2. & constat ex *d. c. Gemma*, ibi, *& ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem, sit meritè improbanda*: id est, tanquam improba damnanda: non enim dixit, negative, sc. Non est probanda, sed

Th. Sanchez de matrim. Tom. I. D 2 priva-

privativè, Meritò est improbanda, si enim negativè dixisset, posset dici solùm denegare illi assistentiam, & actionem in foro externo: cùm autem dixerit privativè improbandam esse, manifestè significat tanquam improbam condemnandam, jusque illi resistere, tanquam bonis morib. adversæ: & *l. Titia in princ. ff. de verb. obl.* ibi, *inhonestum visum est, vinculo pœna matrimonia astringi*: ubi similiter pondero, non dixisse negativè, Non honestum, quod non arguit esse aliquid illicitum, multa enim licita sunt, quæ tamen non decent: sed dixisse, Inhonestum privativè, quasi debita honestate privetur promissio illa, aliàs non diceretur inhonesta, sicut lapis, cui visus non debetur, non dicitur cæcus, sed non vident: si ergo debita honestate probatur, culpam continet, & confirmabitur juramento. Et confirm. quia non tantùm ea promissio culpa est, sed etiam solvere pœnam promissam, quamvis enim tradere pecuniam illam promissario, gratuita donatione, culpa vacaret, at ea non vacat, dum traditur virtute promissionis illius: est enim approbare promissionem, cui utrumque jus, illam improbans, resistit, & libertati matrimonii adversatur, unde non est simile, dum impletur promissio jurata solvendi usuras, vel metu extorta, quia ea promissio licita fuit ad redimendam vexationem, & ita, ut juramentum illud obliget, necessarium est eam promissionem ex aliqua causa justificari, ut optimè docent *Cajet. 2.2. q.89. a.7 circa solut. ad 3 §. Ad evidentiam hujus, Sotus l.8. de just. q.1. a.7 circa solut. ad 3. vers. Hæc omnia Aragon 2.2. qu. 89. a.7. concl.2.* & omnes. cùm ergo in nostro casu promissio illa pœnæ non sit actus virtutis, quin potius peccatum sit, & nulla ex parte justificetur, non firmabitur juramento. Et confirm. amplius ex *c. Si diligenti, de foro compet.* ibi, *cùm non sit beneficium hoc personale, sed potius toti collegio Ecclesiastico indultum, cui privatorum pacto derogari non potest: nec juramentum licitè servari potuit: quod contra canonica statuta illicitis pactionib. informatur*: ubi pondero textum asserere juramentum firmans pactum, quo clericus foro renunciat, non posse licitè observari ob duplicem rationem, alteram, quia hoc interdictum est ob publicum status clericalis favorem: alteram verò, quia id pactum illicitum est contra jus canonicum: sed utraque procedit in nostro casu, quia promissio illa solvendi pœnam illicita est, & utroque jure prohibita ob publicam utilitatem, ergo similiter juramentum solvendi pœnam, non potest licitè servari, & subinde non firmabit contractum. Tandem, quia aliàs juramentum esset iniquitatis vinculum, contra *Quando de jurejur.* Vim enim obligandi tribueret promissioni iniquæ. Et ideò hanc sent. tuentur *Bart. l. Si quis pro eo, n.6. ff. de fidej. & d. l. Titia, in prin. nu. 11.* ubi *Angel. n.1. Cuman. n.1. Alciat. nu.2. ff. Salic. l. fin. nu. 11. C. de sponsal. Ant. c. Cum contingat, nu.8. de jurejur.* ubi *Alex. de Nevo n.43. ff. & ibi Imola*, quamvis dubius, *n.32. idem Alciat. ibi n.25. Præp. d. c. Gemma. num.2. Henricus Ferran. additionibus ad Specul. tit. de spons. §.1. igitur, super verb. Medicam arram Bertachin. repert. lit. M. verb. Matrimonium, qua forma contrahatur, vers. Matrimonium debet esse liberum à pœna. Brunel. de sponsal. concl. 16. num.5. Cov. sub. de testam. 2. p. n.17. Ant. Gom. 2. var. c.14 n.24. Anton. Cucus l.5. instit. major. t.12. n.194.* Nec placet limitatio *Alciat. d. l. Titia, in princ. nu 11.* ubi limitat, nisi pœna modica sit, tunc enim ait promissionem firmari juramento. Sed meliùs cæteri, & ipsemet *Alciat. d. c. Cum contingat. nu 25.* indistinctè hanc sententiam docent. Nam etiam modica pœna jure Canonico est prohibita, ut dixi disp. 30. n.11.

22 Ex dictis manifestè infertur hoc, juramentum minimè obligare, & consequenter nulla indigere relaxatione, prout diximus hic n. 1. probatur, quia est contra bonos mores naturales, & contra bonum publicum, in quibus casibus juramentum non obligare, diximus hic *n.1.* & *9.* & ita docent expressè *Salic. l. fin. nu. 11. C. de spons. Alciat. d. c. Cum contingat, nu.25.* & quamvis cæteri DD. citati omnes præc. hoc tacuerint, & solum expresserint juramentum hoc minimè firmare contractum, itemque non firmare, & obligare, dum non relaxatur: ut probavimus n.2. & seq. manifestè tamen volunt hoc juramentum non obligare, cum omnes illi ea ratione nitantur, quia est contra bonos mores, quo casu omnino est irritum, *reg. Non est obligatorium, de reg. jur. in 6.*

23 Ad 1. arg. ex propositis n.20. constat ex dictis n. 21. ubi probavimus promissionem, & solutionem esse peccatum. Ad confirm. dispar est ratio, quia promissio illa solvendi pecunias, nullo modo est mala, immò bona, & actus justitiæ, cum sit promissio solvendi mercedem debitam pro usu corporis venali, & si aliquam malitiam habeat, ea est omnino extrinseca, ratione inductionis ad malum: qua nullo modo vestitur solutio: at verò promissio solvendi pœnam est omnino illicita contra matrimonii libertatem. Ad 2. constat ex dictis numer. 20. Ad 3. Nego antecedens, nam promissio hæc pœnæ non interdicitur ob commodum pecuniarium, sicut contractus minoris, & alienatio dotis, manifestè enim probaretur interdici propter utilitatem privatam: sed interdicitur ob matrimonii libertatem, quæ summopere in republica necessaria est. Ad confirmationē fateor non esse turpitudinem in creditore recipiente pecuniam promissam: verum id non arguit juramentum illud firmare contractum, vel esse obligatorium: quando enim juramentum nec est contra bonos mores, nec publicam utilitatem, tunc ut non confirmet contractum, quamvis obliget, est opus, ut turpitudo sit in creditore, & ideò contractus minoris firmatur juramento. At promissio hæc est contra bonos mores, & publicam utilitatem, & ideò quamvis nulla sit turpitudo in recipiente, qui non exigit, sed sponte solutam pœnam accipit; nec firmatur juramento, nec obligat. Ad 4. dispar est ratio, nam ludus pecunia credita, solùm propter privatam utilitatem est interdictus, ne res familiaris dissipetur: bono enim communi nihil refert, sive civis amittens, sive lucrans enim pecuniam retineat: nec promissio solvendi hanc pecuniam amissam culpam continet.

S U M M A R I U M.

Prima opinio, id juramentum obligare, & posse relaxari, & solutam pœnam repeti. n.24.
2. Contraria, & verior. 25.

24 SECUNDA difficultas est, utrum sustinendo opinionem positam num. 20. juramentum solvendi pœnam, in sponsalibus promissam, obligare: satisfiat momentanea solutione, statim repetendo, concedaturque repetitio, & juramenti relaxatio. Id concedunt aliqui: sic *Nevo cap. Gemma, de sponsal. num. 10. & Humb. de Bonenco in repet. auth. Sacramenta puberum, num. 133. Cod. si adv. vendit.* & in alio simili, nempè in juramento solvendi amissa ludo ad creditum, docent *Navar. summ. Hispan. cap. 28. addit. ad num. 15. cap. 19. & summ. Latin. in antiqua ed. cap. 19. num. 17. ad quintum, in nova* verò, *cap. 20. num. 17. ad 5. Gutierr. de juram. 1. par. cap. 53. num. 8. Cordu. summ. quæst. 94. Enriquez l. 7. de indulg. cap. 35. num. 6. Azebedo l. 8. recop. t. 7. l. 8. num. 7. Philiar. de offic. sacer. tom. 2. par. 2. l. 5. cap. 2. num. 11. Manuel 1. tom. summa, in 2. edit. cap. 189. num. 9. Capua l. 2. dec. cap. 121. numer. 12. Lud. Lop. 1. par. instr. mod. cap. 184. concl. 4. & l. 2. de contract. cap. 22. concl. 1. §. 2 pars concl. Carbo quæst. 42. de restitut. concl. 2.* qui omnes docent juramentum id obligare, posse tamen per Episcop. relaxari, & ita eximi jurantem à solutione, & addit *Manuel*, posse commutari per bullam: & quidam ex his dicunt jurantem satisfacere juramento, solventem, & statim repetentem. Sic *Navar. Cord. Gutier. num. 7. Enriquez, Azebedo, num. 6. Philiarc. Lud. Lop. proximè cit. Salon 2. 2. quæst. 62 ante art. 1. tit. de dominio, quæst. 5. art. 6. dub. speciali de ludo pecunia credita, fol. 560. Aragon 2. 2. quæst. 32. art. 7. concl. 3. fol. 779.* & addit *Gutier. num. 9.* si juravit, se non repetiturum, posse priùs obtenta relaxatione hujus juramenti repetere, hi omnes solum innituntur textui *cap. Debitores, de jurejur.* per quem constat, jurantem solvere usuras, posse obtenta ab Episc. juramenti relaxatione, non solvere, & si solvit, posse repetere.

25 Sed ut incipiam à juramento solvendi amissa ludo ad creditum, omnino dicendum est, jurantem solvere, non posse obtinere ab Episcopo relaxationem juramenti, nec satisfacere momentanea solutione, ne posse repetere. Prob. destruendo fundamentum, cui contrarii innituntur. 1. quia recipiens usuras, tenetur jure naturali, & divino restituere, & subinde turpitudo, & injustitia reperitur in ipso recipiente, quam ob causam contractus ille non firmatur juramento, & datur relaxatio, & repetitio, ut diximus num. 12. sed recipiens lucrum pecunia credita comparatum, non tenetur restituere, juxta veriorem sententiam, ut diximus disput. præced. num. 2. quare nulla turpitudo in recipiente invenitur: & esto teneretur restituere, turpitudo hæc, & injustitia esset ex jure humano civili, quæ non obstat: ut dixi num. 13. ergo nulla est ratio, cur contractus hic non firmetur juramento, & cur concedatur relaxatio, & repetitio, juxta dicta num. 14. & *6.* 2. quia hic ludus non prohibetur primò, & principaliter, quoad executionem, propter publicam utilitatem, sed ob privatum favorem, non pecunia illa amissa apud alium civem manet, & parum interest reip. sive hic, sive ille civis retineat, in quo casu prohibetur contractus ob privatam utilitatem, ut dixi hic num. 11. ergo talis contractus confirmabitur juramento, nec erit locus relaxationi: juxta dicta num. 5. & 8. Et confirm. quia si velint adversarii dicere prohiberi eum ludum primariò ob publicam utilitatem, non loqui videntur consequenter, quia eo casu juramentum non obligat, nec indiget relaxatione, ut probavi hic num. *9.* at ipsi fatentur obligare, & esse necessariam relaxationem. Alio fundamento posset probari prædicta sententia nempe ex doctrina *Bart. in l. Si quis pro eo. num. 9. ff. de fidejussor.* ubi dixit, contractum prohibitum ob privatam utilitatem non firmari juramento, quando verba prohibitionis diriguntur in personas, quod contingit in præsentiarum, nam *l. 9. t. 7. l. 8. recop. Castella* prohibitio hujusmodi ludi fertur in personas, ibi, *mandamos, que ninguna persona, ni personas puedan jugar, ni jugar a credito, ni fiado*: quod si contractus non firmetur juramento, erit locus relaxationi, & repetitioni, juxta dicta num. 5. Sed hoc fundamentum etiam corruit: quia ea doctrina *Bart.* est communiter reprobata, ut dixi num. 10. & ideò hanc partem optimè tuetur *P. Molin. tom. 2 de just. tract. 2. disput. 515. fol. 1628. vers. Verùm autem, qui ita juravit*, ubi bene addit duo: alterum est, si juramentum illud esset metu extortum à lucrante tunc posse relaxari, & esse locum repetitioni, juxta dicta hic numer. 15. quia jam turpitudo jure naturali prohibita, reperitur in recipiente, cùm metu extorserit juramentum solvendi, quod secluso juramento indebitum erat. Alterum est, si jurantis

mens

ment fuisset, solum astringere ad non denegandum lucranti traditionem, eo pacto, quo lex sibi concedit, tunc ait posse repetere semel facta solutione: quoniam tradendo implevit juramentum, & in hoc casu ego crederem etiam ante traditionem posse relaxari ab Episcopo juramentum: quia non confirmavit contractum, ratione intentionis diminutæ jurantis, nec est in præjudicium illius, cui juramentum præstitum est: quia parum utilis est illi traditio rei, quæ statim repeti potest. Ex his ergo deciditur quæstio nostra, de juramento solvendi pœnam, in sponsalibus promissam: si enim teneamus id juramentum obligare, consequenter loquendo dicendum est, id juramentum non posse relaxari, nec posse repeti pœnam solutam, sed omnino manere contractum illum promissionis pœnæ, confirmatum, & irrevocabilem. Prob. quia si illud juramentum obligaret, dicendum esset non prohiberi contractum propter publicam utilitatem, juxta dicta num. 9. & ex alia parte non est turpitudo in creditore recipiente, cum nullam vim, metumve intulerit, nec teneatur restituere, ut dixi disp. præc. n. 2. ergo necessariò dicendum esset, illum contractum firmari juramento, & ita cessare relaxationem, & repetitionem. Ex quibus omnibus satis confirmata manet nostra sent. id juramentum nullius esse momenti, & omnino irritum.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrùm validè interponatur pœna in matrim. per quam non minuitur patrimonium, sed tantum consistit in lucro perdendo, aut non acquirendo, ut si aliquid legetur, aut donetur ea lege, ut donatarius, vel legatarius teneatur certum inire matrimonium, aliàs donationem, vel legatum amittat?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & proponantur duo textus, qui sibi adversari videntur, n. 1. & ibi proponitur 1. opinio.

An conditiones, quas reiicit jus à legatis, reiiciantur etiam in foro conscientiæ, quamvis constet de voluntate testatoris, 2.

Quando pœna consistens in lucro perdendo apponitur ab ipsis contrahentibus, 3.

Quid si cesset turpitudinis præsumptio: & conciliantur, ac explicantur c. De illis, de cond. appos. & l. Si ita stipulatus fuero te sisti. ff. de verb. obl. n. 4.

Quid si in donatione propter nuptias apponatur inter contrahentes ea conditio, Si mihi nupseris, 5.

Inter alios à contrahentibus, an valida sit pœna consistens in amittendo lucro, ut si legetur Mariæ sub conditione matrimonii, 6.

Valet, si alicui fœmina legetur, vel relinquatur hæreditas, si Titio nubat, alias amittat, 7.

Quid si per viam modi relinquatur ea hæreditas, aut legatum, 8.

An possit apponi conditio legatario, vel hæredi, ut ducat fœminam de familia, aut aliam, cum qua citrà dispensationem nequit contrahere, & quid nomine familiæ intelligatur, 9.

Quid si dictæ conditiones apponantur in legitima, 10.

Quid quando est matrimonium cum persona indigna, & id possumus, quod honestè possumus, 11.

Quid si viduæ imponatur conditio, ut nubat indigno, 12.

Quid si virgo, cui imponitur conditio, nubat alii ex paterno jussu, 13.

Quid si jussa contrahere cum nobili, prima vice id impleat, at vidua facta ignobili nubat: & explicatur l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. sign. num. 14.

Quid si legetur Mariæ, si Titio nupserit, & Titio renuente obtineat legatum, an si postea Titius velit, teneatur Maria: & quid si jussus contrahere, in principio nolit, postea verò velit: & satis est conditionem semel extitisse: & si est minor, an possit restitui, 15.

Quid si testator jubet, ut legatarius aliquam ducat, & ipse jam duxerat, & quo tempore expectandus sit legatarius, ut conditionem impleat: remissivè, 16.

Quid si jussus contrahere cum certa, prius aliam duxit, & viduus effectus velit illam ducere: & cui relictum est legatum, si fiat religiosus, prius uxorem ducat, & ea defuncta velit religionem ingredi, an consequatur legatum: & satis est conditionem extare tempore delatæ successionis, 17.

An si hæres, vel legatarius ea lege, ut Mariam ducat, velit, & ipsa nolit, perdat legatum, si Mariam postea volentem ipse non ducat, 18.

Quid si jussus contrahere cum aliqua, ex culpa alterius conditionem minimè impleat, quia ea non vult: ubi de conditione mixta pendente ex duorum voluntate, qua culpa alterius non impletur, n. 19. & quis modus servandus sit, quando fœmina ducenda latitat.

Quid si fœmina prius alii nubat, & jam vidua velit illi gravato nubere, 20.

Quid si ea conditio apponatur, non in ultima voluntate, sed in contractu, & in majoratibus, 21.

Quid quando non dicit testator, Lego Mariæ, si Titio nubat, sed Lego Mariæ, si Titius eam ducat: an debeatur legatum Mariæ, si per ipsam non stat, 22.

Pœna consistens in non acquirendo lucro, an incurratur, quando aliquis facit quod in se est, 23.

Quid quando conditio mixta, ut si Maria Titio nubat, deficit casu, absque utriusque culpa: quia Titius obiit, 24.

Quid in hoc casu, favore alimentorum, & si legatum est dotis, & aliunde fœmina alimenta non habet, vel favore piæ causæ, & libertatis: vel si conditio partim impleta sit, & quid in majoratibus, & si sit modus, 25.

Quid quando conditio mixta deficit testatoris facto: ut si legavit Ecclesiæ, si in ea sepelietur, & decessit excommunicatus, 26.

Quid quando illud matrimonium impeditur à quodam tertio, 27.

Verba exhortationis non inducunt gravamen, n. 28.

An legatum, si fœmina nupserit, debeatur ingredienti religionem, 29.

Quid si ex conjecturis colligatur testatorem de veris nuptiis intellexisse, ut si dixerit, si nubat Titio, vel relinquat extraneo, si Maria nupserit: vel negativè, si Maria vidua non nupserit, 30.

Quid de legato virginibus maritandis, an possit dari ingredienti religionem. Prima opinio affirmans, 31.

2. Verior negans, & legatum certæ personæ matrimonio collocandæ, potest dari jam collocatæ, secus quando incertis: & explicatur auth. de sanctiss. Episc. §. Sed & hoc præsenti, 32.

Solvuntur argumenta initio proposita, 33.

Hæc disputatio in duplici casu agitari potest. I. est, quando conditio est de matrimonio contrahendo. II. est, quando est de abstinendo ab eo: de priori conditione est disput. præsens: de posteriori verò erit sequens. In priori ergo casu, dubitandi nobis ansam præbent duo textus, qui ex diametro adversi videntur: alter est *c. De illis, de conditione appos.* ubi proponitur tanquam conditio valida, & honesta, Contraham tecum, si certam quantitatem donaveris: dicitur enim ibi suspendere sponsalia, & ea non impleta, minimè obligare: quæ tamen secus essent, si turpis esset: omnino enim reiiceretur, juxta *c. fin. eod. tit.* Alter est *l. Si ita stipul. fuero te sisti. 97. §. Si tibi nupsero, ff. de verb. obl.* ibi, *si tibi nupsero, decem dare spondes: causa cognita denegandam actionem puto, nec tarò probabilis causa hujusmodi stipulationis est. Idem si vir à muliere, eodem modo, non in dotem stipulatus est.* Ex qua manifestè colligitur conditionem hanc, dabo certam quantitatem, si contraxerit matrim. turpem esse. 2. quia conditio viduitatem inducens, id est prohibens nuptias, repellitur à legato, *l. Titio, ff. de condit. & demonstr.* sed conditio, ut legatarius teneatur certum inire matrim. prohibet nuptias, præter illas præscriptas, ergo omnino reiicitur. 3. quia saltem quando hæreditas relinquitur tali modo, & non per viam conditionis, cum modus non suspendat, acquiretur statim hæreditas, cum obligatione modum servandi, quo non servato, ea privabitur hæres, sed privari hæreditate acquisita, est pœna consistens in proprio patrimonio minuendo: ergo saltem, quando per viam modi apponitur ea conditio, erit prorsus irrita, juxta dicta disp. 30. n. 2. qua ratione ductus *Aretinus, l. Titia. in princ. ff. de verb. oblig.* ait minimè valere conditionem, quando non conditionis, sed modi naturam induit: ut, Instituo Petrum hæredem, ut ducat Mariam. 1

Supponendum est pro hac & seq. disput. utrum conditiones, quas reiicit jus à legatis, ut sunt impossibiles, sive de facto, sive de jure, quales sunt, quas jus reputat turpes, ut conditiones retrahentes à matrimonio, Si non nupseris: in solo foro externo reiiciantur, vel etiam in foro conscientiæ. Aliqui enim asseverant, si de testatoris voluntate certò constat, non voluisse legare, nisi his conditionibus servatis, legatarium non servantem conditionem, non posse in foro conscientiæ legatum retinere, nec hæredem teneri illud solvere: si autem incerta sit testatoris voluntas, stari juris eas conditiones reiicientis interpretationi: si verò hæres dubitet de testatoris mente, non teneri solvere, donec condemnetur: eo quod in dubio melior sit possidentis conditio. Et prob. quia leges innituntur præsumptioni; præsumunt enim testatoris mentem non fuisse velle impleri eam conditionem, sub legati amissione, sed forus conscientiæ semper innititur veritati, adversùs præsumptionem: ut latè probat *Menoch. de præsum. l. 1. qu. 88. in princ. & per totam:* ergo quando constat de testatoris voluntate, ea servanda est adversùs juris dispositionem. Ita docent *Medina, C. de restitutione, q. 23. §. Ad tertium dicendum, Gutier. l. 2. q. can. c. 25. n. 13. & seq. Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 45. paulo post princ. dict. 2. Carbon. qu. 45. de restit. conclus. 5. & 6.* Cæterùm omnino tenendum est, leges has in utroque foro servandas esse, quamvis constet de contraria testatoris voluntate. Quia non sunt pœnales, nec falsæ præsumptioni innituntur, sed sunt dispositivæ, & adversùs certissimam testatoris voluntatem, rejectis iis conditionibus, ob commune reipublicæ bonum, hæreditatem vel legatum deferunt. Sic videntur tenere *Sylv. verb. Hæreditas, 4. §. fin. Angel. verb. Hæres, nu. 21. ubi Tabiena, q. 16. n. 17. Armilla, verb. Hæreditas, nu. 22. Beja in sum. post casum 66.* ubi ajunt, fœminam, cui aliquid relictum est, si non nupserit, posse capere legatum, nec teneri restituere, quamvis nubat: & in propriis terminis docent *Cov. 1. var. c. 19. n. 10. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. n. 4. Riminald. junior cons. 215. n. 173. vol. 2. Spino speculo testam. gl. 14. num. 70.* Et ex Theologis, *Ledes. 2. p. 4. qu. 18. art. 1. dub. 12. f. 2: 7. col. 3. P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disput. 207. f. 1268. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. cap. 36. f. 1037.* Et quamvis difficultas hæc sit circa conditiones, quas jus reiicit: verùm circa eas, quas jus admittit, in utroque foro recipiendas esse nemini dubium est, cum menti, & voluntati testatoris consonent: de quibus in præsenti disputatione est sermo. 2

Sit I. Conclusio, pœna consistens in lucro non acquirendo, interposita ab ipsis contrahentibus, irrita est: ut Promitto tibi centum, si mecum contraxeris matrimonium. *l. Si ita stipulatus* 3

fuero te sisti, 97. §. *Si tibi nupsero*, *ff. de verb. oblig.* & docet ibi *Barto. Anto. c. Gemma, de spons. nu. 7.* ubi *Anchar. num. 8. Abb. nu. 9. Alex. de Nevo, nu 16. Prepos. nu. 7. Rosello, verb. Sponsalia, n. 7.* ubi *Angel. nu. 14. Sylvest. q. 8. dicto 1. Covar. 4. decret. 2 p. c. 3. §. 3. n. 1. Brunellus de sponsal. conclus. 16. n. 5. Alex. Covar. l. 4. de sponsal. c. 6.* & ratio est, quia intuitu libidinis præsumitur promittentem inducere alterum ad matrimonium.

4 Hinc infertur, si cesset turpitudinis præsumptio, valere hujusmodi promissionem: ut si vir promittat fœminæ matrimonium, si 100. mihi dederis, intelligitur enim causa dotis: & in dubio inquit *Covar. eo n. 1.* non præsumi libidinis causam, sed honestam: si verò vir promittat uxori, tunc præsumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita uxori promittat in juventutis, aut nobilitatis compensationem: & ita conciliantur *cap. De illis, de condit. apposita.* ubi approbatur conditio dandi certam quantitatem à contrahentibus appositam: & *d. l. Si ita stipulatus*, ubi ea conditio reprobatur: prior enim textus intelligitur, quando causa justa promittendi subest: posterior verò, quando ea desideratur. Sic docent *Abb. Bart. Alex. de Nevo, Prepos. Rosel. Ang. Sylv. Covar. n. 1. & 5. Brunel. Alex. Carrer. ubi nu. 3. allegati sunt*: idem *Ang. l. Titia, in prin. nu. 2. & ibi Imola n. 4. ff. de verb. oblig. Joan. Lup. cap. Per vestras, de don. inter virum, & uxor. not. 3. §. 21. nu. 1. & 2.* Nec obstat objectio *Alex. de Nevo*, qua impugnat expositionem datam ad *d. c. De illis*: eo quod textus dicat, *si mihi donaveris*, & dotis gratias largitum, non censetur donatum, cùm ad onera matrimonii sustinenda detur, *l. Pro oneribus C. de jure dot.* Hac ratione *Alex. de Nevo d. c. de illis, n. 3.* impugnat expositionem traditam: quam tamen amplectuntur *Abb. ibi. n. 3. Prep. in 1. fin. Covar. 4. decret. 1. p. c. 3. §. 3. n. 1.* non (inquam) obstat, quia textus non usurpavit verbum, Donaveris, in rigorosa significatione, sed pro eo quod est, dare ex aliqua causa: ut constat, quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem matrimonii contrahendi; ergo non fuit gratuita.

5 2. Infertur, si vir causa donationis propter nuptias, promittat aliquid fœminæ, hac lege, si mihi nupseris, valere utique, quia ea donatio non est gratuita, sed in præmium dotis receptæ, & permissa, *l. Si constante, C. de donatio. ante nup.* & quamvis taceatur ea conditio, Si mihi nupseris, inest tacitè, per *l. Stipulatio, ff. de jure dot.* Sic contra Joan. Andream per ipsum relatum, tenet *Bartol. l. Si ita stipulatus fuero te sisti §. Si tibi nupsero, n. unico, ff. de verb. oblig.*

6 II. Conclusio, inter alios à contrahentibus, valida est pœna consistens in lucro non comparando: ut si aliquid legetur Mariæ ea lege, ut Titio nubat, quare si illi non nupserit, non comparabit lucrum illud legati, & ratio est, quia hæc non est vera pœna, sed potius est spe lucri comparanda matrimonium invitari. Sic habetur *l. Titio. §. 1. ff. de condit. & demonstrat. & l. 1. C. de instit. & substit.* ubi id tenent omnes: *Anton. c. Gemma, num. 7. de sponsal.* ubi *Joan. Andr. n. 1. Card. n. 2. Anchar. n. 9. Prepos. n. 6. Bartol. Angel. Rosella, Sylvest. Covar. n. 6. allegati n. 3. Mantica multos referens de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 3.* & nemo de hac conclusione dubitat: ut constabit ex dicendis.

7 Hinc infertur, valere conditionem, si testator præcipiat fœminæ, ut alicui nubat, sub pœna hæreditatis, aut legati amissionis, patet ex *l. Cum ita legatum sit, vers. Si Titio nupserit, ff. de condit. & demonstrat. & l. 4.* ibi, *pero si el testador*, & *l. 22. t. 9. p. 6.* ibi, *elo seria*, & docet *Joan. Lupus, c. Per vestras, notab. 3. §. 21. n. 1. de don. inter vir. Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. § 3. nu. 7. & 8. Tellal. 30. Tauri nu. 9. Mantica d. t. 18. n. 2. Pelaez de Meres referens Oldradum, & Aretinum, de majorat. 1. p. q. 50. n. 1. P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 207. f. 2265. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 41. f. 1076.*

8 Et quidem potest hoc fieri, non tantum per modum conditionis, sed per viam modi: ut, Instituo Titium hæredem, ut ducat Mariam, quod si non duxerit, volo eum hæreditate privari: hoc est contra Aretini sent. quam n. 1. retuli. Nec obstat 3. ratio ibi proposita, qua ductus est: nempe dum est modus, statim acquiri hæreditatem, & subinde ejus privationem esse pœnam consistentem in patrimonio diminuendo, quæ à sponsalibus rejicitur: dicendum est privare lucro acquisito, esse verè pœnam, nisi acquirens privetur ab eo, qui lucrum non absolutè, sed pacto aliquo conditione, aut modo adjecto concessit, & ita tenent *Aret. l. Si ita stipulatus fuero te sisti, §. Si tibi nupsero, ff. de verb. obl. Oldr. cons. 16. Joan. Lupus n. 3. Covar. n. 7. Lud. Lop. citatis n. 7. Mol. l. 2. de primog. c. 13. nu. 4. Gutier. cons. 28 à n. 5. usque ad 5.*

9 2. Infertur valere conditionem, ut hæres, vel legatarius contrahat matrimonium cum aliqua de familia: ut bene *Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 51. nu. 51.* & constat ex dictis: nomine autem familiæ intelligitur persona in gradu permisso à jure canonico, quamvis obtineri possit dispensatio: quia verba testamenti intelligenda sunt secundùm jus commune, non secundum speciale, quod per dispensationem obtinere potest, *l. fin. ff. de his qui ven. ætat. impetr.* Sic *Cartias* quem refert, & sequitur *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 18. nu. 6.* Utrum autem valeat conditio ducendi consanguineam, dicam l. 5. disp. 5. n. 19. 20. & 26.

10 Hæc tamen II. conclus. aliquibus temperamentis intelligenda est. 1. igitur intelligitur, ut valeat conditio contrahendi matrimonium cum certa persona, nisi apponatur in legitima: cùm enim lege debita sit, & proinde nullam gratiam testator faciat, nullam patitur conditionem. Sic *Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 3. n. 7. Mantica multos referens, d. t. 18. n. 12. Molin. l. 2. de primog. c. 13. n. 4.*

11 2. Intellige, quando gravatur hæres, vel legatarius, ad ducendum personam dignam, si enim indigna sit iis nuptiis, conditio rejicitur: ut habetur expressè *l. Cum ita legatum, ff. de conditio. & demonst. & l. 32. t. 9. p. 6. & l. 14. fin. t. 4. p. 6.* ibi, *fueras ende si a tal con quien le mandava casal el testador, fuese a tal con quien no devia.* & ratio est, quia id possumus, quod honestè possumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. sig.* Item, quia durior est hæc conditio, quam viduitatis, ut docet *Jurisconsul. l. Cum tale. ff. de condit. & demon.* nam cum omnibus dempta persona indigna, contrahere prohibetur, & ita docent omnes.

12 Est tamen hæc 2. limitatio intelligenda, cùm fœmina, cui hoc gravamen imponitur, vidua non est; si enim vidua esset, non rejicitur omnino talis conditio, ut indigno nubat, sed quamvis non teneatur illi nubere, tenetur tamen omnino ab aliis nuptiis abstinere, aliàs legatum amitteret, ratio est, quia sub conditione duo continentur, unum expressum, scilicet, ut illi nubat, quod rejicitur, eo quod ille indignus est: alterum subintellectum, ut nulli alii nubat, ut expressè dicitur *l. Cum tale, ff. de condit. & demonstr.* quæ conditio in vidua, & viduo valet: ut dicemus disp. seq nu 29. & 31. & ideò si huic secundæ conditioni minimè pareat, aliud ineundo matrimonium, amittet legatum, sic *Acosta d. l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. 3. n. 8. Tello l. 30. Tauri, n. 9.*

13 Ex hac 2. limitatione infertur, legatum virgini si Titio nupserit, non effici caducum, nec amitti, si virgo illa ex paterno consensu alteri nubat. Et ratio est, quia ea conditio intelligitur si honestè potest, virgo autem non potest honestè nubere, nisi ex paterno consensu. Probatur etiam ex doctrina *Bald. cons. 357. vol. 1.* ubi ait, statuto dicente, ut Mediolanensis mulier extra Mediolanum non nubat, sub hæreditatis privationis pœna, ea privandam non esse, si extra nubat ex paterno jussu, & expressè docet *idem Bald. l. 1. nu. 9. C. de inst. & subst. Bertrand. cons. 148. vol. 1. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18 fin. Mol. de primogen. c. 13. nu. 22. Cratian. reg. 83. nu. 9.* & videtur approbare *Covar. 4. decr. 2 p. c. 3. §. 8. num 2.* ubi dicit, se non mirari de hac doctrina: quamvis *Meres de major. 1. p. q. 50. num. 8.* dicat hoc magis esse pium quam tutum: & *Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 33. fol. 1037.* ait hoc esse verum in foro externo, secus in interno, ubi constaret de voluntate testatoris. Sed jam num. 2. diximus in his conditionibus admittendis vel rejiciendis, idem in utroque foro servandum esse.

14 Supersunt tamen aliquot dubia breviter disputanda circa hanc 2. concl. I. dubium sit, an jussus contrahere cum persona nobili, si nobilem ducat prima vice, & deinde viduus effectus ignobilem ducat, amittat legatum, vel hæreditatem. Videtur enim non amittere, quia sermo simpliciter prolatus, intelligitur de prima vice, *l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. sign.* Sed dicendum est amittere, quia clauditur ibi conditio negativa, quæ perpetua est, ut non ducat aliam, quam nobilem. Sic *Oldrad. cons. 16. num. 3. Paul. de Castro, l. Hoc genus, ff. de condit. & demonst. & multi alii*, quos refert, & sequitur dicens ab omnibus recipi, *Perusia l. Unum ex familia, §. Sed & si fundum, nu. 31. ff. de leg. 2. Roland.* quem refert, & sequitur *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 3. Grassian. reg. 83. nu. 10. Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 51. n. 36* Quamvis contrarium tenet *Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. 3. nu. 10. ff. de cond. & demonst.* Nec obstat *d. l. Boves, §. Hoc sermone*, intelligenda enim est, nisi sermo simpliciter prolatus conditionem negativam includat, cùm enim ea perpetua sit, de omnibus vicibus verificari debet.

15 II. Dubium sit, si gravatus aliquam ducere, primò renuat, deinde autem pœnitentia ductus annuat, utrùm amiserit legatum, vel majoratum. Supponenda est doctrina *Baldi. l. 1. C. de instit. & subst. q. 12.* ubi ait, si quis Mariam hæredem instituat, si Titio nupserit: ac ipso renuente hæreditatem obtineat, licèt Titio posteà volente, renuat Maria, non esse illam hæreditate privandam: nam sufficit conditionem semel extitisse, licèt posteà defierit, per *l. Si quis hæredem, C. de inst. & substit.* ut docent multi, quos refert, & sequitur *Tiraq. l. Si unquam, verb. Susceperit liberos, n. 151. C. de revoc. donat. Mol. l. 1. de primog. c. 6 n. 17. Menoch. de præsump. l. 4. præsump. 183. n. 29* & ita hanc doctrinam Baldi contra Cynum, & Petrum amplectuntur multi, quos referunt, & sequuntur *Tiraq. l. Boves, §. Hoc sermone, n. 101. 102. ff. de verb. sign. Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 50. nu. 13.* quicquid contra illam arguat *Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 6. n. 5. ff. de condit. & demonstr.* Ex hac doctrina infertur decisio nostri dubii, sic enim distinguendum est, si conditione gravans privat ipso jure gravatum, si ubi primum requisitus fuerit, noluit conditioni parere, pœnitentia subsequens minimè prodest: eo quod statim est jus acquisitum alteri successori; nemini autem variare licèt, jure jam alteri comparato: ut docet *gloss. cap. Nosti verb. Revocare, de electione, & alii*, quos refert, & sequitur *Tiraquel. d. l. Boves, §. Hoc serm. lim. 53. nu. 5. Peraltal. 3. nu. 1. ff. de legat. 1.* Si autem non privet, & omnia integra sint, quia nulli jus acquisitum est, proderit utique pœnitentia. Sic *Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 50. n. 53.* ubi *n. 14.* bene probat, si gravatus minor sit, posse in priori casu restitutionis beneficio uti, adversùs conditionem non impletam: & *num. 15.* probat, si gravamen modi naturam induat, & non conditionis, audiendum esse gravatum, posteà volentem conditioni parere.

16 Quid autem dicendum sit, si gravatus aliquam ducere, jam illam duxerat: consule *Manticam de conject. ult. volunt. l. 11. t. 18. num. 16. 17. & 36.* quanto autem tempore expectandus sit, ut conditioni pareat, consule eundem *ibi n. 23. & 24.*

17 III. Dubium est, quid dicendum sit, si jussus ducere Mariam primò

mò aliam ducat, deinde verò viduus effectus, velit Mariam ducere. *Carneus*, quem refert *Acosta, l. Cum talo. §. Si arbitratu. limit. 3. n. 2. ff. de cond. & demonst.* asserit, in alio simili non perdere legatum: ait enim, enim, cui aliquid legatur, ea lege, ut monachus fiat, legatum consequi, si primò uxorem docens, ea defuncta religionem ingrediatur. Verius tamen est conditionem jam defecisse in utroque casu, & ita legatum non obtinere: per *l. Hac cond. filio mea, & l. Cum ita. §. 1. & l. Hoc genus. ff. de condit. & demonstr. & l. Matrimonii, ff. qui, & à quibus.* Sic docet cum *Bart. & Bal.* per eum relatis, *Acosta ibid. nu. 2. & 3.* Quod bene limitat *Molin. l. 2. de primog. c. 13. num. 16.* dummodo tempore delatæ successionis, vel post illam delatam, conditioni minimè pateat: tunc enim irrecuperabiliter amittit legatum, conditio enim defecit: secus si tempore delatæ successionis, parere velit conditioni: quia jam prius matrimonium dissolutum est, & tunc vult ingredi religionem, vel illud inire matrimonium, quod testator injunxit: quia semper conditiones tempus delatæ successionis respiciunt *l. Intervenit. ff. de legat. prestan.* ibi, *& placet sufficere in ea necessitudine, tunc esse, cum dies legati cessit.*

18 IV. Dubium est, quid si gravatus aliquam ducere velit, illa autem nolit, & postmodum pœnitentia ducta annuat, gravatus autem tunc renuat: utrum amittat legatum, vel hæreditatem. De hac re latè *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. à n. 38. & Menoch. de præsump. l. 4. præsump. 183. à nu. 2.* & referunt aliquos dicentes minimè perdere: quia conditio censetur impleta, cùm per ipsum non steterit: alios autem dicentes perdere: quia adhuc potest conditioni parere. Et ipsi cum Socino sic conciliant, si jam gravatus aliam uxorem duxit, vel obtinuit jam legatum, vel si non obtinuit, est legatum non quantitatis, sed speciei (illud enim non transit statim in legatarii dominium, cùm possit dari quæcumque quantitas,) ut si legentur 10. tritici modii, hoc verò transit statim in legatarii dominium, ut si legetur talis fundus: & si est hæreditas relicta, illam jam adivit, non perdit: si autem nec est alteri matrimonio copulatus, nec obtinuit legatum, & est quantitatis, nec hæreditatem adiit, non consequetur: quia adhuc potest parere conditioni.

19 V. Dubium est, an jussus cum aliqua contrahere pœna amissionis legati, vel hæreditatis, vel majoratus, adhuc amittat, si absque culpa ipsius conditio deficiat, quia altera non vult, vel prius obiit, quam ipse in mora constitutus sit. 1. Dico, si conditio mixta, qualis est hæc pendens à duorum voluntate, deficiat ex culpa non gravati, sed alterius, cum quo contrahendum erat matrimonium, ut quia non vult, habetur pro impleta, habetur expressè *l. 1. C. de inst. & substit. & l. In testamento, la 2. ff. de cond. & demonst. & l. 14 t. 4. & l. 22. t. 9. p. 6.* Et docet *Mantica alios referens, de conject. ult. voluntat. l. 11. t. 18. n. 37. Menoch. de præsumpt. l. 4. præsump. 173. n. 25. Mol. l. 2. de primog. c. 13 n. 14. P. Mol. to. 1. de just. tract. 2. disp. 206. fin. & 207. f. 1265.* & addit *alter Molina eo n. 14.* hoc possessorem, vel successorem majoratus jussum cum aliqua contrahere, solere illam acquirere, ipsaque recusante posse liberè aliam ducere: & constituit ibi modum servandum, quando fœmina data opera latitat.

20 Similiter dicendum est non deficere conditionem, sed tanquam impletam reputari, si fœmina illa alii nubat: non enim tenetur gravatus viduam effectam ducere, quia censendum est, testatorem de primis nuptiis intellexisse. Sic cum *Baldo, Imola, & Acosta*, quos ibi refert *Molina d. c. 13. n. 17.* probat.

21 Hæc autem accipienda sunt, quando ea conditio in ultima voluntate apponitur, secus, quando ponitur in contractu irrevocabili: nihil enim proderit, cujuscunque culpa conditio impleta non sit; & ratio est, quia id quod extraordinario jure in ultimis voluntatibus institutum est, non debet facilè ad contractus trahi. *l. 1. C. de inst. & subst.* ubi communiter id notatur, sic tenent *Alex. Corn. Socin. Jason, Aret.* quos refert, & sequitur *Molin. l. 2. de primog. c. 13. n. 19.* dicens hoc esse verius, licèt contrarium magnam habeat æquitatem: idem *Rosella verb. Sponsalia, nu. 7. & ibi Angel. nu. 14. Sylvest. qu. 8. dict. 1. Greg. Lop. l. 14. vers. E no so le. t. 4. p. 6. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 3. n. 18. ff. de cond. & demonstr. P. Mol. to. 2. de just. disp. 258. ad fin.* licèt multi, quos referunt *Acosta, & Molina*, contrarium teneant: quod dicit *Molina eo. nu 19.* forsan admitti in primogenitis in contractu, sub ea conditione institutis, ex præsumpta institutoris voluntate.

22 Rogabis tamen, quid è contra dicendum sit, quando testator non utitur hac forma, Lego Mariæ si Titio nupserit, sed lego Mariæ, si Titius cum ea contraxerit: an debeatur hæreditas, vel legatum, si per Mariam non stet, sed per Titium, ut matrimonium minimè sequatur. Quidam ajunt non deberi, quia conditio apposita est principaliter in persona Titii; & in illius favorem, atque ita in ejus potestate esse debet, velit contrahere, necne: hanc tenent multi, quos refert, & sequitur *Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. 183. à n. 32. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 6. nu. 27. ff. de condit. & demonst. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 37.* Alii verò tenent oppositum, quos refert *ibi Menoch.* Sed melius *Greg. Lop. l. 14. verb. Se casare, t. 4. p. 6.* quamvis aliquantulum dubius, ait, considerandum esse, cujus intuitu, & favore testator matrimonium contrahi voluerit: nam si favore mulieris institutæ, vel legatariæ, consequetur legatum, si per ipsam non stet, si verò favore alterius minimè consequetur: ubi id probat ex aliis.

23 Ex dictis infertur, quamvis faciens, quod in se est, minimè incurrat pœnam promissam ob factum alienum, ut diximus disp. 25. n. 3. minimè tamen eximi à pœna consistenti in lucro non comparando: ut si cui pium legatum, aut donatio fiat, si efficiat, ut matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minimè obtinebit, licèt omnem adhibuerit diligentiam, ut sequatur. Sic *Rosella verb. Sponsalia, n. 7. ubi Angel. n. 14. Sylvest. q. 8. dict. 1.*

24 2. Dico, si conditio mixta absque neutrius culpa, casu deficiat, ut si Maria institura, vel legataria ea lege, ut Titio nubat, antequam in mora sit, obiit, vel ipse Titius, perit omnino legatum, vel institutio, habetur expressè *l. Legatum, C. de cond. insertis.* ibi, *cum mortuo filio prius quam matre cum eo contraheres, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi existimas.* & *l. In testamento la 2. ff. de condit. & demonst. & l. 14. t. 4. p. 6.* ibi, *si acaeciese, que la mujer se muera, o aquel con qui en la mandaron casar, antes que se cumpla la condicion, no vale el establecimento, o la mandaque a si fuese hecha.* & *l. 22. t. 9. par. 6.* & docent *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 18. num. 37. Molina l. 2. de primog. cap. 13. num. 23. 24. 25. Menoch. de præsump. l. 4. præsumpt. 183. nu. 40. & 41.* quamvis *P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 207. f. 1265. & disp. 206. fine*, asserat conditionem mixtam haberi pro impleta, si altera cum qua gravatus est aliquis contrahere, moriatur, secus, si ipse.

25 Hoc tamen 6. modis limitandum est. 1. Nisi favore alimentorum, si enim sit legatum alimentorum, conditio casu deficiens, habetur pro impleta. Sic *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 22. n. 32. 33. Menoc. alios referens d. præsumpt. 183. nu 42.* Unde fit ut legatum dotis puellæ relictum, hac lege, ut Titio nubat, si puella pauper sit, non deficiat Titii obitu: quia succedit loco alimentorum. sic *Bald. Novel. de dote 6. p. privil. 76. n. 4. ad fin. & privil. 77. n. 2. Covar. cap. 3. de testam. nu. 11. vers. Quinto inde colligitur, Mantica ibid. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. f. 79. col. 45. vers. Est tamen notandum.* Utrum verò ea puella necessariò debeat alii nubere, ut consequatur legatum, vel consequatur, vitam cælibem ducens, aut religionem ingrediens, & quid si ipsa obeat: dicemus n. 30. 2. Limitata favore libertatis, habetur enim tunc conditio mixta casu deficiens, pro impleta, sic cum aliis *Menoch. ibi. n. 43.* 3. Favore causæ piæ, quia valet argu. à libertate, ad causam piam, ut latè *Everad. loco à libertate, ad causam piam*: & docet *idem Everad. ibi n. 18.* & alios referens *Menoch. n. 44.* 4. nisi conditio partim impleta sit. *Menoch.* cum aliis *n. 45.* 5. nisi in primogeniis, & hoc ex præsumpta testatoris voluntate, sic late probans *Mol. l. 2. de primog. c. 13. n. 26.* Ultimò, quando contrahendi præceptum, conditionis naturam induit, secus si modi: modus enim casu fortuito deficiens habetur pro impleto, sic *Acosta l. 2. selett. c. 22. n. 7. Mol. d. c. 13. n. 24. & 25.* addens communiter in primogeniis apponi tanquam modum: *Menoch. l. 4. de præsumpt. præsumpt. 184. nu. 1. & 2.* nisi (ut inquit *idem Menoch.*) testator clarè omnino velit modum impleri: si autem modus mixtus deficiat culpa ejus in cujus persona implendus erat, habetur pro impleto; secus si culpa ejus, qui implere tenebatur. sic *Menoch. ea præsumpt. 184. n. 3. & 4.*

26 3. Dico, si conditio mixta testatoris facto deficiat, haberi pro impleta: ut si legavit parochiæ centum, si ibi sepeliatur, & decessit excommunicatus, ob quod in loco sacro sepeliri non potuit. sic *Bald. unic. fin. C. de his quæ pæno nom. Rosella verb. Legare, num. 3. Ang. verb. Legatum, num. 10. Sylv. Legatum 1. qu. 4. & 6. Armil. verb. Legatum, num. 8. Menoch. alios referens, de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 183. nu. 46.*

27 Ultimo dico, quando conditio mixta non impeditur à contrahentibus sed a quodam tertio, qui verbi gratia matrim. impedit, censeri non impletam: legatarium tamen actionem habere ad interesse contra impedientem. Sic *Mol. l. 2. de primog. c. 13. nu. 20. Menoch.* multos referens *d. præsump. 183. n. 38. 39.* Fallit 1. in majoratibus, ex præsumpta institutorum voluntate. Sic *Molina ibi.* 2. si impediens solvendo interesse non sit, tunc enim habetur pro impleta, *Mol. ibi, n. 22. Menoch. n. 39.* ubi textus, & DD. allegant. 3. si justè tertius ille impediat: cùm enim tunc ad interesse non teneatur, habebitur pro completa, sic alios referens *Mol. ibi, n. 21. Menoch. 38. 39.* Ultimo, si impediatur à tertio, cujus consensus requirebatur: quia tunc perinde est, ac si conditio impediretur ab eo, in cujus persona implenda erat: & sic habebitur pro impleta: sic *Greg. Lop. l. 14. verb. Se muneca. tit. 4. p. 6.*

28 Id demum observandum est, verba exhortationis per testatorem inducta, gravamen vel conditionem non continere: quod probatur ex ratione textus *c. Quod præcipitur*, (alias est, *cap. ult. §. Quod præcipitur.*) *14. q. 1.* sic *Meres de major. 1. p. q. 50. n. 16.*

29 Ultimum dubium est, utrum legatum relictum virginibus matrimonio collocandis, possit distribui virgini religionem ingredienti? Et quidem quando relinquitur legatum alicui personæ determinatæ, ut matrim. ineat, ferè certum est deberi, si religionem ingrediatur, per *§. Sed, & hoc præsenti, auth. de sanctis. episc. collat. 9. & auth. Nisi rogati, C. ad SC. Treb.* sic docent *Socin. l. Mulieri, nu. 12. ff. de cond. & demonst. Fulgos. cons. 53. Fel. c. Ecclesia num. 79. vers. Cæterum, de const. Nata cons. 296. n. 4. Bal. Novel. de dote p. 6. priv. 77. num. 2. Sylv. Legatum 1. qu. 9. Loazes repetit. l. Filiusfamilias, §. Divi, n. 139. ff. de legat. 1. Covar. 1. var. c. 19. nu. 10. Acosta l. Cum tale. §. Si arbitratu, lim. 4. n. 5. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 26. Gutier. cons. 26. n. 13. & q. canon. l. 1. c. 32. n. 20. Menoch. l. 4. de præs. præsum. 148. à n. 13. ad 16. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. v. Legatum relictum, f. 79.* ubi alios refert. Et ex Theologis *P. Molin.* dicens esse omnium, *tom. 1. de just. tract. 2. disp. 207. concl. 1. f. 1267. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matr. cap. 36. fol. 1070.* In ratione tamen hujus decisionis discrepant DD. Nam *Bald. Novel. eo privil. 77. num. 2. & 5.* dicit non inniti præsumptioni, sed contra expressam testatoris voluntatem id dispone-

sponere, *d. auth.* idem sentire videtur *Fel. eod. vers. Cæterum.* ait enim rationem esse, ne impediatur vita contemplativa. Idem ex Theologis tenet expressè *Beja summa, post casum 66.* Cæterùm omnino dicendum est, eam decisionem inniti præsumptioni voluntatis testatoris, ubi enim oppositum minimè declaravit, præsumit jus fore, ut idem disponeret testator, si meminisset, casu quo jussus matrim. inire, religionem ingrederetur, & hoc religionis favore, & ita docet *Cov. n. 11. Menoch. n. 14. Mantica eod tit. 18. n. 31. Molina proximè citati, & per multi alii, teste Menoch ibi.* & constabit ex corollario statim inferendo.

30 Ex ratione hujus decisionis infertur, ubi conjecturæ sunt, testatorem de nuptiis carnalibus intellexisse, non consequi legatum, religionem ingredientem, quia cessat præsumptio dicta. sic *Guil. Benedict. c. Raynut. verb. Qui cum alia, nu. 23. de testa. Mant. eod. t. 18 n. 26. Menoch. de præsumpt. 148. n. 2. Gutier. d. c. 32. num 18.* Iatem conjectura est, quando testator legavit puellæ, si nubat personæ certæ, tunc enim intelligi nequit de nuptiis spiritualibus: quare religionem ingrediens minimè consequetur. Sic *Bald. Novella, de dote p. 6. privil. 77. n. 3. Cov. c. 3. de test. n. 11. vers. Sexto ex proxima, Rosella verb. Legare, nu. 28. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 6. nu. 2. ff. de condit. & demonst. Mantica eo. t. 18 n. 26. Menoch. ea præsump. 148. n. 2. 3. 4. & 5. Gutier. d. c. 32. n. 17.* Si tamen illa persona certa obiit, antequam puella sit in mora, non obtinebit legatum, vitam cælibem ducens; sed aliud matrimonium inire debet: quia testator de matrim. carnali manifestè intellexit. sic *Bald Novel. de dote 6 par priv. 76. n. 4. ad fin.* & *priv. 77. n. 1. & 3. Covar d. c. 3. nu. 11. vers Quinto inde colligitur, Perez. l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. vers. Est tamen notandum, f. 29.* potest tamen hoc casu puella religionem ingredi, & obtinebit legatum, quia cum matrim. injunctum à testatore impleri nequeat, verisimile est testatorem idem dispositurum, si in eo eventu puella religionem ingrederetur. Sic *Bald. Novell.* quamvis aliquantulum dubius, *d. priv. 77. n. 5. & Covar. d. c. 3. n. 11. vers. Sexto ex proxima.* Si autem puella ipsa obeat, aut dives sit, ipsa obeunte (quo casu enim hæc conditio mixta sit, ut dixi nu. 24. perit legatum,) non potest distribui alii puellæ religionem ingredienti, quia debet converti in similem usum, nempè in aliud matrim. temporale, de quo testator intellexit. Sic *Bald. Novel. eo privil. 77. n. 2. Covar. d. c. 13. n. 11. vers. Sexto ex proxima.* 2. conjectura est, quando testator reliquit tertiò, si certa puella nupserit, tunc enim non obtinebit legatum, si puella illa religionem ingressa sit: sic *Acosta d. l. Cum tale, lim. 4. n. 5. Cumanum referens, Menoch. d. præsumpt. 148. n. 7.* ubi alios refert. 3. est, quando testator negativè legavit, ut, Lego centum Titiæ, si non nupserit, (hæc enim conditio, si Titia vidua sit, valet) tunc ergo intelligitur de nuptiis temporalibus: quare si Titia religionem ingrediatur, obtinebit legatum, quia intelligitur ea conditio de nuptiis temporalibus, non enim verisimile est testatorem voluisse retrahere à religionis ingressu, sed ad eum invitare. Sic *Mantica d. t. 18. nu. 26. Menoch. d. præsumpr. 148. num 6.* ubi multos alios refert.

31 Major autem difficultas est, quando non certæ personæ matrimonio collocandæ, sed indefinitè puellarum matrimonio legatum relinquitur, utrum possit dari puellæ religionem ingredienti. Aliqui affirmant: per *auth. de sanctis. episcop. §. Sed & hoc præsenti, coll. 9.* ubi dicitur, conditionem nuptiarum esse invalidam, & pro non scripta haberi, quoties aliquis sub illarum conditione donaverit, vel reliquerit liberis, vel cuicumque personæ, hæreditatem, vel legatum, & talis persona religionem ingrediatur. 2. quia non videtur major ratio, sive legetur certæ personæ, sive incertis, sed priori casu debetur ingredienti religionem, ergo posteriori potest dari religionem ingredienti. 3. quia religionem ingrediens dicitur matrim. spirituale contrahere: ut *Bart. d. §. Sed & hoc præsenti, n. 2. & Cyn auth. Nisi rogati. C. ad SC. Trebel. & ibi Bald. in princ.* & *Paul. de Castr. & Salic.* notant, reddentes rationem illius decisionis: & constat ex illo ad Tim. 1. c. 5. *Cum luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt,* & ita hoc appellatur *c. 2. & c. ult. de transact. prælat. & c. Ex publico, de convers. conjug.* 4. probatur ex doctrina, quam tradunt *Crotus, l. Filiusfam §. Divi, n. 62. ff. de legat. 1. Socin. c. Qualiter, el 2. q. fin. a penul. de accus. Rola cons. 35 nu 20. l. 3.* nempè statutum aliquid disponens contra cognoscentem conjugatam, habere locum contra cognoscentem monialem. Ultimò, quia *Jacobus de S. Georgio in sua investitura, verb. Qui quidem investiti, in fin.* ait se consuluisse cum multis præstantissimis viris, subditos ex consuetudine obligatos ad ferendum opem domino collocanti filias matrimonio, teneri similiter dum eæ religionem ingrediuntur. Hanc sent. sustinet *Nata cons. 296. num. 4.* & explicat *Bald. d. auth. Nisi rogati, nu. 11.* dicentem exequutores deputatos ad certam quantitatem pro virginum matrimonio distribuendam, nihil posse distribuere pro virginis ingressu in monasterium, quia hoc non habent in mandatis: explicat (inquam) ut minimè intelligat de legato, sed de mandato: illud enim late interpretandum est, *c. Cum dilecti, de donat. l. In testamentis, ff. de regul. jur.* hoc autem strictè *c. Cum dilecta, de rescripto. l. Diligenter, ff. manda.* & constat ex ratione ejusdem *Baldi.* scilicet quia id non habebant in mandato: ejusdem sent. videtur *Boerius decis. 3. n. 13.* ubi doctrinam *Baldi* prædictam explicat, ut non tanta dos tribui possit ingredienti monasterium, quanta matrim. ineunti.

32 Cæterum dicendum est id legatum distribui non posse ingredienti monasterium, sed solis matr. temporale ineuntibus. Prob. quia dispositio illa *auth. de sanctiss. episcop. §. Sed & hoc præsenti, collat. 9.* exorbitans est à jure petenti conditiones in vera, & specifica forma impleri, & non ficta *l. Mævius, & l. Qui heredi. ff. de condit. & demonstr.* quare ad alios casus trahenda minimè est, ut bene *Berojus in suis qu. q. 34. n. 6. & 7. Decisio Pedemont. 126 nu. 12.* sed loquitur de legato facto personæ certæ ibi, *sive reliquerit suis liberis, sive alii cuicunque personæ,* ergo non est extendenda ad legatum relictum incertis personis. Et confirm. quia longè dispar est ratio, quia quando legatum relictum est certæ personæ sub nuptiarum conditione, & illa monasterium ingreditur, non potest legatum in specifica forma impleri, si alii fœminæ nupturæ tribuatur, & testator habuit specialem affectionem ad subveniendum illi fœminæ: quare non est mirum, si jus præsumat voluisse illi legare testatorem, etiam casu, quo ingrederetur religionem, dum de contraria ejus voluntate minimè constat: verùm quando legatur incertis personis matrimonio collocandis, potest omnino in vera & propria forma impleri, si matrim. temporale contrahentibus detur, nec testator affectum habuit specialem ad eam, quæ religionem ingreditur. Tandem, quia simile videmus in hoc casu, legavit testator certæ virgini matrimonio collocandæ: si tempore testamenti jam nupta esset, posset utique illi legatum dari, secus esset, si incertis matrimonio jungendis legatum esset: ut probant *Bald. l. fin. C. de sent. quæ sine cert. quant. num. 14. Alex. cons. 146. vol. 5. Hippo. rubr. de fidejuss. nu 85. Jo. Lup. c. Per vestras, de donat. inter. vir. & uxor. notab. 3 §. 12. nu. 6. Mexia ad l. Toleti p. 12. funda. 1. n. 5. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. vers. Dubium est quotidianum; f. 79* & refert Jasonem: quamvis in neutro casu posse dari affirmant *Tiraq. l. Si unquam, verb. Susceperit. n. 187. C. de revoc. donat. Mantica de conject. ult. vol. l. 12. t. 1 n. 13.* nisi tempore testamenti, vel post illud conditum, dum mutare potuit testator, noverit illam esse nuptam: sed primum est verius, ergo similiter in nostro casu, diversum sentiendum est, si incertis legetur: & ideò hanc sent. tenent *Barbatius cons. 23. n. 2. vol. 1. Bald. auth. Nisi rogati, n. 11. C. ad SC. Trebel. Fel. c. Ecclesia, de const. q. 6. n. 79. vers. Et pro ista. Bald. Novel. de dote, priv. 77. nu. 2. Guil. Bened. c. Raynut. verb. Qui cum alia, n. 31. de test. Bertachin. in repert. ver. Legatum piam, vers. Legatum pro virgin. maritandis, Joan. Lup. d. §. 12. n. 6. Loazes in repet. l. Filiusfam. §. Divi, n. 139. ff. de legat. 1. Mantica de conject. ult. vol. l. 8. t. 5. n. 22. Baeza de non melioran. c. 14. n. 9. Perez d. l. 1. f. 75. col. 31. vers. In casu vero Gat. cons. 26. num. 13. & q. can. l. 1. c. 32. n. 20.* & videtur expressè tenere *Covar. cap. 3. de test. nu. 11. vers. Sexto ex proxima.* ubi doctrinam hanc *Bald.* videtur approbare: & immeritò *Nata* voluit explicare Baldum, ut loqueretur de mandatario: cùm ferè omnes citati, & *Covar.* de executore testamenti illum intelligant: & ita loquantur de legato relicto pro virginibus maritandis, & illa auth. quam *Bald.* commentabatur, & *ipsemet Bald. ibi.* de legatis sermonem habent: nec obstat ratio Baldi, scilicet, quia id exequutores in mandato non habent: non etiam exequutoribus testamentariis datur mandatum legata exequendi. Hoc tamen fatendum est, si legatum esset ad matrimonio collocandas testatoris neptes, dandum esse nepti ingredienti religionem: nam propter præsumptam testatoris affectionem erga sanguine junctos, plenius & latius venit interpretandum legatum, *l. Aurelius, §. Titius testamento facto, ff. de liber. legat.* ibi, *præsumptio enim propter naturalem affectum facit omnia patri videri concessa.* Sic *Nata cons. 296. n. 6. Mantica d. t. 5. n. 22.* Nec obstant adducta in contrarium, nam § *Sed & hoc præsenti,* non sic intelligitur, ut ea conditio nuptiarum habeatur pro non scripta, sed ut ex præsumpta testatoris voluntate habeatur pro impleta per ingressum religionis ut bene explicat *Covar. 1. var. c. 19. n. 11.* Sed loquitur in casu speciali, quando legatum fit certæ personæ. Ad 2. constat ex dictis, rationem enim disparitatis assignavi. Ad 3. fateor ingressum religionis esse quoddam matr. sed metaphoricè & impropriè, conditio autem in vera, & specifica forma impleri debet. Ad 4. ea doctrina est neganda, & ita eam impugnant *Felin. eod. nu. 79. & Loazes hoc nu. cit.* Ad 5. similiter ea doctrina est neganda; nam consuetudines, & statuta odiosa extendere, contra rationem est.

33 Ad argu. n. 1. proposita, ad 1. dixi n. 2. & ad 3. respondi n. 8. ad 2. autem dico conditionem, quæ non inducit viduitatem simpliciter, sed respectu certæ personæ, minimè rejici.

DISPUTATIO XXXIV.

Utrùm pœna consistens in lucro non acquirendo, retrahens à matrimonio, validè apponatur, ut si legatum, vel donatio fiat sub conditione ducendi vitam cælibem.

SUMMARIUM.

Quot sint difficultates disputandæ: & jus rejiciens aliquas conditiones habet etiam locum in foro conscientiæ, ubi de testatoris voluntate constat. n. 1.

An conditio abstinendi à matrim. vel arbitrio alicujus illud contrahendi, rejiciatur à contractibus, vel illos vitiet num. 2. ubi, an conditiones impossibiles vitient contractus, & legata à legatis, & hæreditate, & donatione causa mortis, rejicitur conditio inducens viduitatem, & potest legatarius, vel hæres vindicare. 3.

An hoc sit verum, casu, quo legatarius uxorem ducere velit, quòd si nolit, non acquirat legatum. 4.

An conditio virgini adjecta in legato, non nubendi, valeat, ut saltem virtute illius teneatur à secundis nuptiis abstinere, & tradendum sit le-

fit legatum sub cautione Mutiana, 5.
Quid si alicui legentur centum si nupserit, & ducenta, si non nupserit: nisi testator expressè disponat, ut casu quo nupserit, nihil detur: & casus omissus maneo in juris communis dispositione, 6.
Quid de conditione, si Titius filios non habuerit, vel sine liberis decesserit, 7.
Quid si extraneo legentur centum, si Berta non nupserit, & rogatus sit illa Berta restituere, 8.
Quid si legataria si non nupserit, rogata sit id legatū alteri restituere, 9.
Quid si patri, tutori, vel curatori, vel amico, legetur aliquid, si Berta non nupserit, vel Berta, & extraneo aliquid legetur, si ea non nupserit, 10.
Quid de cōditione avertēdo à religionis ingressu, etiā viduæ apposita, 11.
Quid si alicui legentur centum si nupserit, quinquaginta verò si religionem ingrediatur. 1. *opinio affirmans* 12. *contraria verior*, 13.
An licitè minus legetur filiæ, si ingrediatur religionem, quàm si nubat, & in majoratibus apponatur clausula excludens religiosos, 14.
An valeat legatum factum alicui si religionem ingrediatur, vel sacerdos fiat, vel continenter vivat. n. 15. *aut si castè, & honestè vivat*. ibid.
Legatum factum alicui si religionem ingrediatur, an obtineat, si novitiatus tempore exeat, & uxor cui vir legat, si habitum tertii ordinis assumat, & illa exit: ponitur opinio negans, 16.
Contraria verior n. 17. *& explicatur l. Reprehendenda C. de institut. & substit. ubi an voto religionis satisfaciat ingrediens, & egrediens: & fit differentia: Voveo religionem, vel me fieri, aut esse.*
Quid si legatarius sub conditione si religiosus fiat, primò ducat uxorem, & deinde viduus, fiat religiosus, 18.
Quid de conditione matrimonii ineundi arbitratu, vel cōsensu talis personæ, licèt arbitrium importet nō nudā voluntatē, sed prudentialē, 19.
An talis conditio si arbitratu alicujus fœmina nupserit, omnino reiiciatur, 20.
An valeat, si pater in legato ultra legitimam gravet filium, ne uxorem ducat sine matris, vel alicujus propinqui consensu, 21.
Quid de conditione, ut filius non ducat uxorem sine patris consensu, 22.
Quid si ei, qui virginem defloravit, aliquid legetur, si de consensu patris illum duxerit, 23.
Quid de conditione, si de consilio alicujus uxorem duxerit, & quid differt inter consilium, & consensum, 24.
Quid in casibus, in quibus quis tenetur sequi consilium, vel esset periculum in mora, 25.
Quid si is, cujus requiritur consilium, vel consensus, sit absens, 26.
Quid si is, cujus est petendum consilium, vivo testatore decessit, 27.
Quid si apponatur conditio, si Titius non duxerit uxorem, habeat post mortem suam, vel post tale tempus, centum, 28.
Post nu. 28. invenies cætera summaria.

1 DUPLEX est disputanda quæstio. Prior, in quibus casibus reiiciatur conditio nuptias prohibens: posterior, in quibus casibus valida sit. Supponendum autem 1. est, conditiones, quas jus reiicit, in utroque foro invalidas esse, quamvis constet de contraria testatoris voluntate, ut dixi disp. præc. nu. 2.

2 QUÆSTIO I. est, in quibus casibus jus reiiciat conditionem prohibentem nuptias. Sit I. conclusio. Conditio abstinendi à matrim. contractui adjecta non reiicitur, sed vitiat contractum, atque irritum reddit, quando virgini ea conditio imponitur: virgini (inquam) id est ei, quæ non contraxit, ac consummavit aliud matrim. ut dicemus num. 29. & 30. ut si quis ei promittat 100. si non nupserit, promissio est irrita: & ratio est, quia hæc conditio reputatur jure impossibilis, ut bene *P. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 285. fin. & Enriq. l. 11. de matrim. c. 12. nu. 6.* Nam quæ jure improbantur, vocantur impossibiles, *l. Conditiones, quæ contra bonos mores, ff. de condit. instit. l. 3. & 4. & 6.* hæc autem jure improbatur, ut num. 3. dicemus, & ita impossibilis est de jure: conditiones autem impossibiles, quamvis reiiciantur à legatis, non tamen à contractibus, sed illos omnino vitiant. §. *Si impossibilis, instit. de inutil. stipul.* ibi, *si impossibilis conditio obligationibus adiiciatur, nihil valet stipulatio*: & idem in omnibus contractibus disponitur, *l. Non solum, ff. de act. & obl.* & bene docet cum aliis *Moli. l. 5. de primog. c. 12. num. 38.* nomine autem conditionum impossibilium ad hunc effectum comprehenduntur, & quæ natura, & quæ jure impossibiles sunt: ut constat ex legibus citatis, & docet *idem Molina eod. cap. 12. nu. 35.* & in propriis terminis conditionem hanc non nubendi vitiare contractum, docet *Acosta, l. Cum talo, §. Si arbitratu, lim. 2. nu. 1. P. Molina d. disp. 285. fine.* Addit *ibi Molina*, vitiare has conditiones impossibiles de jure contractum, nisi impleatur. Cujus tamen contrarium credo: quia *d. §. Si impossibilis, & d. l. Non solum*, dicitur nihil valere stipulationem, neque contractum sub conditione impossibili, at multum valeret, si ea conditione impleta obligaret. Præterea, quia falsum esset vitiare contractum, sed suspenderet utique more conditionis honestæ, ejusque obligatio ex conditionis implemento penderet: quare *Acosta eod. lim. 2. n. 2.* ait, omnino valere donationem, licèt res tradatur virgini sub conditione, si non nupserit, & tanquam quid speciale ait *n. 3.* si quis promittat virgini 100. aureos, si arbitratu Titii nupserit, non absurdè sentire eum, qui diceret illam conditionem, nec vitiare, nec vitiari, & ita obtinere promissum, si virgo conditionem impleat: immò etiam in hoc casu credo vitiari contractum: quia perinde reputatur jure impossibilis conditio, si arbitratu alicujus virgo nupserit, ac conditio, si non nupserit, ut dicemus n. 19. Rogabis tamen, quare ea conditio, si non nupserit, & reliquæ impossibiles à contractibus non reiiciantur, sed illos vitient, cùm tamen à legatis reiiciantur, nec illa varient: varias rationes affert *Sarmiento 2. select. c. 3. nu. ult.* sed ultra illas, addo hanc, ideò jus civile non sustinet contractus rejecta conditione impossibili, quia contrahentes ipsi cum adhuc sint superstites, possunt suos contractus sic vitiatos ob conditionis impossibilitatem, efficere validos, remittendo conditionem impossibilem: at verò testator, qui jam obiit, non potest suam dispositionem ad debitum modum reducere: unde oportuit, ut per legem ipsam reduceretur, rejecta illa conditione: quod non fit in pœnam sic testantis, quinimmò in ipsius favorē, supposito enim voluisse illum de suis bonis disponere, favor est illius dispositionis, quia aliàs omnino corrueret, si ad debitum modum redigatur, ut valida sit.

3 II. Conclusio conditio abstinendi à nuptiis, omnino reiicitur ab hæreditate, vel legato, & ea rejecta, purè debetur: ut si virgini legentur 100. si non nupserit, obtinebit illa, quasi purè, & absque omni conditione illi relicta essent. Habetur expressè *l. Quoties, 22. l. Cum talo, 71. §. Mævia, & l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonst.* & ratio hujus decisionis est, ut habetur *l. 2. C. de indicta viduit.* quia reip. interest, ut multis ex legitimo matrim. procreatis, augeatur. Quod adeò verum est, ut ex multis probet *Acosta, l. Cum talo, §. Si arbitratu, ff. de condit. & demonst. ampliat. 1. per totam*, posse legatarium id legatum vindicare, ac si talis conditio apposita non esset. Idem dicendum est, si donationi causa mortis eadem conditio adjecta sit, ut bene docet *Acosta eod. §. Si arbitratu, ampliat. 2. n. 1. & 2.* & ratio est, quia conditiones impossibiles non tantum à legato, sed etiam à donatione causa mortis reiiciuntur, *l. Quæ sub conditione, §. Et in mortis, ff. de condit. instit.* eo quòd cum revocabilis sit, quoad eum effectum inter legata computatur, ut tradunt *Acosta l. 1. selectar. c. 8. n. 3. Ant. Gom. 2. var. c. 4. nu. 18. Molin. l. 2. d. primog. c. 12. n. 40. P. Mol. to. 1. de just. tra. 2. disp. 206. concl. 2. & to. 2. d. 285. concl. 2.*

4 Ex his infertur non audiendum esse *Molinam, C. de restit. quæst. 23. vers. Itaque quatuor conditiones.* ubi ait diversimodè reiici à legatis conditiones impossibiles, ac turpes, & quæ nuptias prohibent, nam impossibiles, & turpes prorsus reiiciuntur: quæ autem nuptias prohibent, non absolutè annullantur, sed tantum casu, quo legatarius matrimonium inire velit. Sed dicendum est absolutè, & prorsus reiici, ac pro non scriptis haberi ut docent *gloss. l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonst. fine, Covar. l. 1. var. cap. 19. num. 10. Riminal. cons. 215. num. 172. vol. 2. Mantica de conject. ult. vol. lib. 11. tit. 19. n. 1.*

5 2. Infertur non esse audiendum *Acostam, l. Cum talo, §. Si arbitratu, ff. de condit. & demonst. lim. ult. nu. 5. & seqq.* ubi docet, hanc conditionem, non ineundi matrimonium, non reiici, quasi nihil operetur, & pro non scripta habenda sit: sed nihil prorsus valere respectu primi matrim. valere tamen respectu secundi. Ut si virgini legentur 100. si non nupserit, obtinebit legatum, prima vice nubens, illud tamen amittet, si secunda vice nubat. Et probat, quia ea conditio, si non nupserit, cum sit negativa, est perpetua, & proinde includit quodlibet matrim. futurum, ergo sicut valeret relictum virgini, hac conditione, si secundò non nubat: & relictum hac conditione, si nec primò, nec secundò nubat, reiiceretur, quoad primas nuptias, non verò quoad secundas: similiter ea conditio negativa, si non nupserit, valebit quoad secundum matrim. rejecta quoad primum. Unde infertur num. 6. legatum non esse tradendum per hæredem, absque cautione Mutiana restituendi legatum, cùm fructibus, secundis nuptiis initis. Sed dicendum est, eam conditionem absolutè, & prorsus reiici, & haberi pro non scripta: ut docent omnes DD citati nu. præced. & ratio est, quia revera testator de primis nuptiis intellexit, sermo enim simpliciter prolatus de prima vice intelligitur, *l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verbor. sign.* Et licèt verum sit, conditionem negativam esse perpetuam, & omnes nuptias includere, id tamen tunc habet locum, quando utiliter, & modo jure promisso exprimitur. Tandem quia si hæc sent. esset vera, non posset legatarius id legatum vindicare: cùm prius cautionem præstiturus esset, cujus tamen contrarium ex ipsomet Acosta diximus n. 3.

6 3. Infertur si legentur virgini 100. si nupserit, ducenta verò, si non nupserit, posse eam illa 200. capere, etsi nubat: quia ea conditio est nulla, habetur expressè *l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonstr.* & docent *Bart. & alii*, quos refert, & sequitur *Covar. l. 1. variar. c. 19. n. 9. & 10. Syl. Hæreditas, 4. fine.* Unde non est admittendum, quod docet *Molina, C. de restit. 23. vers. Respondeo salvo meliori judicio, vers. Ad tertium*, quem sequitur *Gutier. 2. l. q. can. c. 25. n. 15.* ubi uterque dicit in neutro foro deberi legatum virgini, sub conditione si non nupserit, quando testator expressit suam voluntatem esse, ut nubens nihil obtineret: ut si sic dicat, Lego Mariæ si non nupserit, & si fortè nupserit, nihil lego, & probat *Gutier.* quia jura loquuntur de simplici conditione non nubendi, quando autem testator ulterius procedit exprimendo suam voluntatem, nihil decidunt: unde tanquam casus omissus remanet in juris communis dispositione, *l. Commodissimè, ff. de lib. & posth.* quòd præscribit, testatoris voluntatem ad unguem servandam esse. Cæterùm dicendum est omnino reiici eam conditionem, contra expressissimam testatoris voluntatem in utroque foro: ut probavi disput. præc. nu. 2. Item quia dum testator legavit 100. si nupserit, & 200. si non nupserit, virgini, apertè suam voluntatem exposuit, & tamen jus decrevit deberi illa 200. nubenti. Item id probo ex *l. Cum talo*, §. *Ma-*

num.5.Gentrad.Lagus in method.juris, t.de nuptiis Tabien.ver.Sponf.q.8.n.9 fine Minchaca de succeff.creat.§ 28.n.15.Petr.Greg.syntag.juris, p.2.l.8.c.2.n.8. & videntur tenere *Alci.l.Titia, nu.4.ff.de verb. obl. & Mart de Garatis inter conf.matr.Zileti, conf.15.n.11.* ubi asserunt juramento interveniente cogendum esse. & ita a contrario sensu videtur sentire aliud esse juramento deficiente : & clarius his tenet *Seraphin.de privil.juram.privil.138.num.2.* ubi refert tanquam juramenti privilegium, ut ratione ipsius compellat Ecclesia sponsalium fidem servare. Et ex Theologis eam tenet *Sotus 4.d.27.q.2.a.3.Vers.Quod si roges Viguer.l.inst.c.16.§.7.vers.7.Bart.a Ledesm.de matrim. dub.8.fol.1229.& dub.10.fine, Beja sum.casu 18.Vega l.2.sum.casu 513.* addunt *Sotus & Vega*, etiam si juramentum adsit, non esse cogendum, nisi multa sperentur commoda, & nullum inconveniens timeatur.

4 III. Sent. multo probabilior docet, prius monendum esse, & si renuat, cogendum esse per censuram: (addit *Enriquez statim citandus*, & per carcerem) nisi attentis circumstantiis prudenter arbitretur judex, ex invitis nuptiis gravia mala & scandala timeri, ut perpetuas dissentiones, jurgia inter conjuges, virum relicta uxore discessurum : & hoc est quod *c.Ex literis, el 2. de sponf.* dicitur, cogendum esse, nisi rationabilis causa obstiterit : & ita intelligitur *c.Requisivit, eod.t.* ubi dicitur non esse cogendum : intellige, quando rationabilis causa obstiterit : & constat ex ratione, quam textus subjungit, ibi, *cum coactiones difficiles soleant exitus habere*. Vel potest exponi *d c.Requisivit*, ibi, *monenda est potius quam cogenda* id est, prius: ut habetur *d.c.Ex literis.* Et ita *gl.* explicat *d.c.Ex literis, verb.Compellas, & ibi Innocen fine, Alex.de Nevo nu. 28. Goffred.summa,ti.de sponf.n.10.* Prob. 1. pars hujus sententiæ, scilicet cogendum esse, sive sponsalia jurata sint, sive non: ex *d.c.Ex literis*, ubi habetur esse cogendum. 2. Quia judex tenetur ex officio compellere ad reddendum unicuique quod suum est, & ex justitia debitum, sed contrahens sponsalia tenetur ex justitia servare fidem, quamvis ea non jurarit: ut probavi disp.27.n.2. Ergo tenetur judex ipsum compellere. Et confirm. quia hæc compulsio ratione injustitiæ admissæ locum habet, quæ sive sponsalia jurentur, sive non, committitur. 3. Quia Ecclesia non tantum jurantem, sed simpliciter promittentem compellit *c.1.2.& 3 de pactis, & c.Juramenti, 22.q.5.* Nec obstat *d.c. Ex literis*, ad coactionem ponderare juramentum : quia narrat facti contingentiam, non autem eo quod soli juramento jus compellendi innitatur. Prob. autem 2. pars, non esse compellendum, quando gravia scandala timentur. Quia judicis est compellere, ubi fini matrimonii expediret (ex fine enim desumenda est necessitas mediorum.) Sed in eo casu non expedit fini matrimonii cogere, sed potius mutuum obsequium, quod ipsius finis est, impedietur, & perturbabitur. Item, quia tunc judex coactionem denegans, actori favet, vitat enim ipsius grave damnum, ut si petenti proprium gladium ad se necandum, judex denegaret. Tandem, quia expedit Ecclesiam minus malum permittere, ut majus vitet, majus autem malum est, scandala & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem sponsalium frangere : justè igitur Ecclesia hoc permittet, gratia illud vitandi. Et ideò hanc sent. tenent, sive sponsalia firmata sint juramento, sive sola fide, *gl.c.2.de sponf. verb. Interpositione*, ubi *Abb.n.4.Alex.de Nevo n.13.Fel.nu.14.Host.c.De illis, el 1.de desponf.impub.fin* ubi *Joan.And.nu.4.Ant.nu.5.Anch nu.4. Henr.nu.7.idem Henr.c.Requisivit, de sponf.nu.3.* ubi *Alex. de Nevo* dicens esse communem *n.10.Prepos.nu.2.idem Abb.c.Ex literis, el 2.de sponf.nu.3.idem Fel.c.1.de pactis, n.12.Cov.* dicens oppositam sent. esse erroneam, *4.decret.2.p.c.4.initio n.3.Rosella verb.Sponsal.nu.3. Brunel.de sponsal.concl.26.nu.10. Alex.Carrerius l.1.de sponsal.c.21. Greg.Lop.l.2.verb.Quando, & l.7.verb. Apremiar, el 1.t.1.p.4.Lancelot.inst.juris canon.l.2.t.de sponsal.ver.Compelli Perez l.5.ordina.t.1.l.1.fol.3.§.Ex his infertur, Gutier.* dicens esse receptissimam in tribunalibus Ecclesiasticis, *de jurament.1.p.c.51.num.4.& qu.canon.l.1.c.18.num.10.Menoch cons.386.nu.1.vol.4.Azeb.l.5.recop.t.1.lib.1.nu.15.& 16.* & ex Theologis *Palatius 4.d.27.disp.3.f.609 fin.& seq.Enriq.l.11.de matrim.c.13.nu.4 Petr.de Ledes.de matr qu.43.art.1.dub.3.Lud.Lop.2.p.instruct.de matrim.c.38.fol.104.& seq.* Et pro eadem sent. sunt alii DD. qui absolute dicunt contrahentem sponsalia, cogendum esse, nec distingunt juramento firmata sint, necne. Sic *gloss. c.Sic quippe 27.q.2.verb.Quaeritur Goffredus sum.t.de sponf.n.10.Bald.l.1.C.de sponsal.n.7.Card.c.Ex literis, el 2.n.3.fin.de sponf.Turrecr.c.Ubi non est, 30.q.2.a.7.n 8 lex 7.t.1.p.4.& ibi Montalu Sylv ver.Sponsalia q.4.fin.Sarmiento lib.1.selectar.c.5.nu.5.Navar.l.4.cons.in 2.edit.t. de desp.impub.conf.2 fin.Ant.Cucus l.5 inst.major.t.10.n.20.& 21.* & ex Theologis *D.Bona.4 d.29.q.3.Palu.4.d.27.q.1.a.1.nu.14.D.Ant.3.p.t.1.c.18.fin.Pet.de Sot.lect.18.de matr § Quoad primum, Philiarc.de offic.sacerd.t.1.p.2.l.2.c.1.§.Sponsaliorum.*

5 Hoc tamen fatendum est, quando juramentum sponsalia firmarit, studiosius compellendum esse promittentem ratione majoris vinculi, & religionis juramenti. sic *Abb.c.Ex literis, el 2.de sponf.n.3.Alex.de Nevo c.Requisivit, eod t.nu.10.Rosella verb Sponsalia nu.3. Greg.Lop.l.7.verb.Apremiar, el 1.t.1.p.4.Perez.lib.5.ordin.t.1.l.1.f.3.§ Ex his infertur.*

6 Cùm autem judex à coactione desistere debet ob scandali timorem, necesse est, ut id juridicè sibi constet : ut tenet *Petr.de Ledesm.de matr.q.43 a.1. dub.3.* Verùm id necessarium esse, minimè credo : totum enim id negotium arbitrio & prudentiæ judicis videtur esse commissum, ut videtur probari ex *c. Requisivit de sponsal.* ibi, *monenda est potius, quam cogenda* & *c.2.eod. t.* ibi, *commonendi sunt, & omnibus modis inducendi* : quare credo sufficere ut judex ex circunstantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur ea scandala sequenda esse.

7 Deinde id concedendum est primæ sent. judicem prudenter debere procedere absque strictissima coactione, ne consensus requisitus ad matrim. deficiat : quare si sponsum ita obstinatum esse videat, ut libere matrimonio consentire repugnet, monitione potius, quam exactissima coactione utatur : & hoc est, quod sentit *c.Requisivit, de sponsal.* ibi, *monenda est potius, quam cogenda.* Sic *Fortun.c.1.de pactis, nu.30.Covar.4.decret.1.p.c.4.init.nu.5.Alex.Carrer.l.1.de sponf c.11.Ant.Cucus l.5.institu.major.t.10.nu.20.& 21.Menoch cons.386.n.1.vol.4.Azebedo lib.5.recop.t.1.l.1.n.16.Gutier. de juram.1.p.c.51.n.4.Zuñiga de voto q.1.d.n.53.*

8 Hinc infertur judicem si censura lata, viderit sponsum esse pertinacem, nihilque censuram prodesse, absoluturum esse a censura, quamvis sponsus absolutionem minimè petat. Pro hac parte est *gl.c.2.de adulter.fine. Innoc. c.Et literis, el 2. de sponf.* ubi asserunt finaliter non esse compellendum, & docent *Joan.Andr.d.c.Ex literis, n.12.* ubi *Ant.n.11.& 12.Anch nu.5.Henr.nu.4.Prepos.fine, Gutier de juram.1.p.c.51.n.4.* & ex Theologis *Philiar.de offic.sacerd.t.1.p.2.l.2.c.1.Lud.Lop.1.instr. de matr.c.38.f.1049.* Quare non est audienda *gl.d.c.Ex literis, verb.Compellas, & c.Sic quippe 27.q.2.verb.Quaeritur:* nec *Goffred.sum.t.de sponf.nu.10.* ubi dicunt finaliter compellendum esse: & addit *Goffredus* nunquam absolvendum esse, donec pareat.

9 Demum observandum est, judicem utriusque fori competentem esse ad hanc coactionem, dummodo de sponsalium valore minimè agatur, quo casu solus Ecclesiasticus adiri posset : dum autem sponsalia certa sunt, juxta allegata & probata, (certa, inquam, sunt, id est probatur esse contracta, nec an valida sint, lis est :) potest judex sæcularis ad ea compellere, quamvis juramento confirmata sint : sicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam. Sic *Abb.c.Ex literis 1.l.de sponf.n.4. Rosella verb.Sponsalia n.3.Brunel.de sponsal.concl.16.nu.6.* Unde infertur intellectus ad *l.7.t.1.p.fine*, ibi, *esta prenda debe ser fecha por la sancta Iglesia.* intelligitur enim regulariter : quia communiter opponitur, vel sponsalia non fuisse valida, vel esse legitimam rescindendi causam, de qua solus Ecclesiasticus cognoscit : ubi autem hæc minimè opponuntur, competens est etiam judex sæcularis.

10 Ad arg. 1. sent. proposita num 2. ad textum constat ex dictis n. 4. Ad 2. dico metum excommunicationis, quando justè infertur, non cadere in virum constantem : ut diximus l.4.dispu.14.nu.3. Deinde non adhibetur stricta, & absoluta coactio, sed si promittens recuset, ad tempus excommunicatur per modum medicinæ, & si sit pertinax, absolvitur, ne liber consensus desideretur : ut diximus nu.7.& 8.

DISPUTATIO XXX.

Utrùm in contractu sponsalium pœna apponi possit, solvenda per frangentem fidem ipsorum?

SUMMARIUM.

Quotuplex sit pœna, & de qua sit præsen. disputatio, n.1.
Non valet pœna, & est veniale eam apponere, 2.
Quid si apponatur inter contrahentium consanguineos, vel amicos, vel eos, qui possunt grave damnum contrahentibus inferre, vel tutorem, 3.
Quid quando promissio illa pœna per parentes facta nullam necessitatem inducit contrahentibus, 4.
Quid si apponatur inter extraneos, nu. 5. ubi quando de mandato parentum, vel contrahentium apponunt extranei, 5.
Quid si promittatur pœna inter contrahentem, & extraneum, 6.
Quid si apponentes pœnam non deducant sponsalia per viam principalis obligationis, 7.
An valeat pœna apposita circa conditionem non contrahendi matrimonium, 8.
An valeat pœna circa matrimonium non dissolvendum, 9.
An valeat favore matrimonii pœna, ut, ne vir teneat concubinam, 10.
Quid si pœna est modica, 11.
An per modum interesse valeat pœna. 1. opinio valere, 12.
2. Non valere, nisi dolose alter se habuerit, 13.
3. Distinguit, 14.
Sententia authoris, n.15.
Valet promissio solvendi interesse, sub nomine interesse, non sub nomine pœnæ, 16.
Solvuntur argumenta, n.17.

1 Supponendum est, in contractu sponsalium posse intervenire aut pœnam, aut arram, quæ datur in signum contrahendi matrim. aut pignus, & fidejussores. Insuper pœna est duplex, quædam quæ verè pœna est, quæ consistit in proprio patrimonio minuendo, ut cùm adjicitur pœna sponsalibus solvendæ certæ quantitatis per frangentem fidem : alia autem quæ consistit in non acquirendo aliquo lucro, quæ non est propriè pœna, ut dum legatur, vel promittitur aliquid Titio, si uxorem duxerit, vel ab uxore ducenda abstinuerit : non est autem hæc proprie pœna, quia non implens nihil deperdit, sed solùm non lucratur : agendum est igitur in seq. disp. 1. de pœnis : deinde de arris, pignoribus, & fide-

& fidejussoribus. Præsens ergo disputatio est de poena, quæ verè poena est, diminuens proprium patrimonium, an valide adiiciatur contractui sponsalium.

I. Concl. poena adjecta contractoi sponsalium, est prorsus irrita: quare violans fidem non tenetur in utroque foro eam solvere. Sic definitur expresse *c.Gemma, de spons. & l. Titia, 134. ff. de verb. obl. ut l. fin. C. de spons. & l. 39. tit. 11. p. 5.* Et ratio est, ut matrimonii libertati consulatur, ne timore poenæ solvendæ coactè ineatur, & hæc concl. est omnium. Verùm sola culpa venialis esset adiicere poenam: quia cùm ea minimè valeat, & subinde non compellat ad matrim. non videtur res adeò gravis. Sic *Cajet. sum. verb. Sponsalia, & ibi Armil. nu. 14.* & culpam continere probabitur amplius disp. 32. nu. 21.

3 II. Conclus. non tantùm poena est irrita, dum per ipsos sponsos apponitur, sed etiam quando inter eos, qui ipsos sponsos ita jure sanguinis attingunt, ut probabile sit fore, ut inducantur ad matr. ne consanguinei poenam solvant. Prob. quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc casu. Item quia *c. Gemma de spons.* annullat poenam constitutam à parentibus sponsorum. Et ita tenent *gloss. l. Titia, in princ. verb. Matrimonia, ff. de verb. oblig.* ubi *Bart. nu. 1. Imola n. 4. Jason n. 12. Alciat. n. 10. Joan. Andr. d. c. Gemma, n. 2. & 9. fin. & ibi Host. Ant. n. 7. Anch. n. 6. Card. n. 3. q. 4. Abb. n. 9. Henric. nu. 2. & 3. Alex. de Nevo n. 18. Prapos. n. 7. Guiller. Benod. c. Raynutius, de test. verb. Quæ cum alia, nu. 98. Socin. cons. 3. vol. 1. Rosella verb. Sponsalia, nu. 7.* ubi *Sylv. q. 8. dict. 1. Angel. nu. 14. Brunel. de spons. concl. 16. nu. 6. Matth. de Perusio inter consilia matr. Zileti, cons. 6. n. 5. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. num. 5. Greg. Lop. l. 39. verb. Queren, t. 11. p. 5. Villalobos in commun. lit. P. num. 87. Ant. Gabr. in nova edit. tom. 2. comm. l. 14. verb. Pæna. fol. 203. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. num. 193. Matienzo l. 5. recop. t. 2. in rubr. gl. 2. n. 2. Azebedo l. ead. t. 2. l. 2. n. 3. Gratian. reg. 83. nu. 15. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matr. c. 41. initio.* Idem dicendum est, quando apponitur inter ita stricta amicitia conjunctos sponsis, ut probabile sit eos timore ductos, ne amici poenam solvant, contracturos matr. Sic docent *iidem DD. & Bald. l. fin. num. 10. C. de sponsal.* ubi *Alberi. n. 5. Salic. ibi nu. 12. Cuman. d. l. Titia, in prin. nu. 8.* ubi *Paul. num. 2. Matienzo dialogo relatorum 3. p. c. 17. nu. 8.* Idem dicendum est, quando promittentes poenam, possunt grave damnum contrahentibus inferre, nisi contrahant: quia similiter matrimonii libertas impeditur, timore enim ne eos offensos habeant, jacturam poenæ facientes, contrahent: ut si promittentes sint oppidi domini. Sic *Ant. Alex. de Nevo Prapos. ibid.* Idem eadem ratione dicendum est, quoties poenam promittentibus sponsi subditi sunt: ut si sint eorum tutores. Sic *Speculat. t. de spons. §. Primo igitur, num. 2. Bart. cons. 45. fine, vol. 1. Alberi. l. fin. nu. 5. C. de spons. Jason d. l. Titia, in prin. nu. 12.* ubi *Alciat. num. 10.*

4 Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando promissio poenæ ita concepta est, ut matrimonii necessitatem inducat, ne ea incurratur: ut si parentes, vel sponsis conjuncti promittant poenam, in eo eventu, quo matrim. minimè sequatur: tunc enim non valebit: secus autem, quando promiserunt sub certa poena se facturos, & curaturos, vel absolutè matrim filiorum, vel conjunctorum (tunc enim resolvitur promissio in se facturos, & curaturos, ut dixi disp. 24. n. 11.) valet enim promissio poenæ, quia tunc deficit omnino prohibitionis ratio, nulla enim necessitas sponsis matrim. ineundi imponitur, timore, ne parentes, aut conjuncti poenam incurrant: quia si hi curent ut matrim. sequatur, eo minimè secuto eximuntur à poena: ut dixi disp. 25. nu. 3. Item quia tunc poena minimè cadit supra filiorum, aut conjunctorum matrim. sed super factum ipsorum promittentium, nempe curam, & diligentiam adhibendam, ut matrim. sequatur: ut constat, quia hac adhibita, sive sequatur, sive non matrimonium, minimè debetur: at solùm prohibetur sponsalibus adiicere poenam. Tandem, quia hac poena non arctatur matrimonii libertas, sed inducuntur parentes, vel conjuncti ad curam adhibendam. Et ita tenent *Imola d. l. Titia in princ. nu. 4.* Et clarius *Alciat. ibi num. 11.* quod verissimum est: quamvis *Bald. l. fin. num. 10. C. de sponsal.* id probet dicens in neutro casu valere.

5 III. Concl. poena apposita inter omnino extraneos ipsis sponsis, qui ipsos nullo modo ex dictis num. 3. attingunt, valida est, quia nullo modo impeditur matrimonii libertas, eo quod nihil faciunt sponsi, si omnino extranei poenam solvant. ita docent *universi DD. alleg. nu. 3. & Specul. cit. ibi, in fin. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, limit. 4. nu. 4. ff. de cond. & demonst.* Quod accipiendum est, si extranei absque dolo nomine proprio poenam ex propriis bonis solvendam spondeant, secus si mandato sponsorum, vel parentum, poenam promittant: quia tunc haberent regressum contra mandantes, & ex eorum bonis solvenda esset: unde eadem esset ratio prohibitionis. Sic *Host. sum. t. de spons. n. 2. Bal. l. fin. nu. 10. C. de spons. Ant. c. Gemma, de spons. nu. 7. fin. Cuman. d. l. Titia, in princ. nu. 8.* ubi *Imol. n. 4. Jason nu. 12. Alciat. nu. 10. Matth. de Perusio inter consilia matrimonialia, Zileti cons. 6. n. 7.*

6 IV. Conclusio, non valet promissio poenæ facta inter sponsum, & extraneum, ut si sponsus promittat extraneo poenam, ni perfecerit sponsalia. Quia impeditur matrimonii libertas. Sic *Anchar. d. c. Gemma num. 6. ubi Henric. num. 4. Prapost. num. 7. Salic. l. fi. nu. 12. C. de sponsal. Matth. de Perusio cit. num. praced.* addit bene *Henric. eo. num. 4.* secus esse, si extraneus promitteret poenam contrahenti, valet enim, ac si extraneo promitteret: quia non impeditur matrimonii libertas.

7 Aliqui intelligunt, ut valeat promissio poenæ inter extraneos, quando se obligant deducendo sponsalia contrahenda, non per viam principalis obligationis, sed per modum cujusdam conditionis ad poenam: ut si dicunt, Promittimus hanc poenam, si Petrus non duxerit Mariam, tunc enim valet: secus si deducant in pactum sponsalia per modum principalis obligationis, & poenam ut tali obligationi accessoriam: tunc enim non valebit poena, tanquam accessoria matrimonio, quod debet esse liberum, ut si extraneus promittat sponsalia nomine Mariæ, adjecta certa poena nomine suo. Sic *Host. sum. d. c. Gemma.* ubi *Henric. nu. 3. Villalobos in commun. lit. P. num. 88.* & videtur tenere *l. 39. t. 11. p. 5.* Sed verius est utroque modo valere, quia neutro impeditur libertas in contrahentibus. Sic *Ant. d. c. Gemma num. 7.* ubi *Anchar. num. 6. Abb. num. 9. Alex. de Nevo nu. 18. Rosell. Ang. Sylv. Greg. Lop. alleg. num. 3. Matth. de Perusio alleg. nu. 5. fin.*

8 Dubitabis tamen, quid dicendum sit, si mulier promisit alicui se non nupturam sub certa poena. *Alberic. l. fi. C. de sponsal. n. 10.* refert aliquos distinguere, dicentes valere; si ad certum tempus sit prohibitio matrimonii, secus si in perpetuum: & alios dicentes valere in vidua, secus in virgine, qui omnes ea ducuntur ratione, quod in legatis reiicitur ea conditio perpetua in virgine, secus in vidua, vel si sit temporalis. Sed meritò has sent. improbat *ibi Alberi. & ipsum sequens Alciat. d. l. Titia, in prin. num. 5.* & docent minimè valere in quovis illorum casuum, quia aliud est spe lucri ad matrim. invitari, vel ab eo separari, quod in legatis sub ea conditione contingit: aliud verò metu poenæ amittendæ libertatem ad contrahendum matrim. requisitam auferri: quod contingit in præsenti contractu.

9 V. Conclus. similiter non valet poena de matrimonio contracto dissolvendo, ut si ponatur poena, si vir, vel uxor dissolverit matrim. per ingressum religionis, casu quo potest: vel accusaverit alterum de adulterio, vel ex alia causa justa petierit divortium: quia omnimodam libertatem desiderat jus in matrim. & constat ex *d. l. Titia in fine principii*, ibi, *inhonestum visum est vinculo poenæ matrimonia astringi, sive futura, sive jam contracta*, & docet *ibi gloss. verb. matrimonia*, & *ibi Cuman. n. 1. Host. d. c. Gemma*, & *ibi Cardin. fin. Alex. de Nevo n. 9. Prapos. nu. 13. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. n. 191. Alciat. d. l. Titia, in princ. nu. 6.* ubi optimè addit, cùm hodie attenta Evang. lege repudia non sint licita, valet stipulatio poenalis, si conjux repudiet conjugem, tanquam juri conformis.

10 VI. Concl. valet poena favore matrimonii, ut ne vir teneat concubinam. Sic *Bald. d. l. fin. in fin.* ubi *Alberic. num. 9. Jason d. l. Titia, in princ. n. 19. Prapos. d. c. Gemma, n. 13.*

11 Dubitabis tamen an valida sit poena, quando est modica, attenta contrahentium dignitate, quidàm enim valere affirmant, eo quod minimè reddat timidiores contrahentes, ne libere contrahant. Sic docent *Cynus l. fi. C. de sponsal. Joan. Andr. c. Gemma, de spons. nu. 9.* ubi *Henric. num. 10.* Probabilius tamen est minimè valere, quia omnes textus citati nu. 2. indistinctè poenam prohibent, eo quod sit contra bonos mores in contractu, qui tantam libertatem desiderat, poenam apponere. Item, quia cùm poenam adiicere odiosum sit, extendendum non est *cap. Odia, de regul. jur. in 6.* Tandem, quia *l. Neque ab initio 14. C. de nupt. juncta gloss. verb. Necessitatem*, habetur promissionem 10. nummorum minimè valere, cùm tamen modica quantitas sint. Ita *Bart. l. Titia, in princ. in 4. ff. de verb. obl.* ubi *Cuma. n. 4. Imol. n. 6. Jas. n. 21. Alciat. n. 11. Ant. c. Gemma, de sponsalib. n. 8.* ubi *Anchar. n. 6. Card. n. 2. Abb. n. 8. Alex. de Nevo nu. 15. Prapos. n. 9. Salic. l. fin. nu. 10. C. de spons. Rosella verb. sponsal. nu. 7.* ubi *Ang. nu. 14. Sylv. qu. 9. dict. 1. Villalobos in comm. litera P. num. 87. Matth. de Perusio inter consilia matr. Zileti cons. 6. nu. 17. & 2. & 3. Montalvus l. 39. fi. t. 11. p. 5. & ibi Greg. Lop. verb. La pena, Cov. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 5. Alex. Carrer. l. 2. de spons. c. 5. Matienzo l. 5. recop. t. 2. in rubr. gl. 2. num. 2. Azebedo eod. t. l. 2. nu. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 41. initio, & c. 36. prope fin.* Nec obstat ratio in contrarium adducta, quia quamvis modica sit poena, aliquantulum impedit libertatem, & si non impedit, est per accidens, & in quodam speciali casu, quem leges non considerant *l. Nam ad ea, ff. de legibus*: jus autem contractum hunc omnino liberum, poenæque immunem esse voluit.

12 Tandem non modica difficultas est, an esto poena, ut poena minimè valeat, nec exigi possit, an saltem si alterius sponsorum intersit, damnumque patiatur, possit poena exigi ratione interesse, in quantum interest, quando alterius culpa matrim. non initur. In quo triplex est sent. I. ait posse peti interesse, sive lucri cessantis, sive damni emergentis, ut si sponsi intererat matrim perfici, eo quod sponsa locupletissima erat, nec ita locupletem inveniet. Sic *gloss.* licèt dubitans, *l. Titia, in princ. verb. Matrimonia, ff. de verb. oblig.* idem videtur tenere *gloss. unic. l. 2. ff. de spons.* idem tenet *Card. c. Gemma, de sponsal. n. 3. q. 4.*

13 II. Sent. ait, neutrum lucrum peti posse, nisi sponsus violans fidem, dolo inierit sponsalia, at alter sponsus damnum illud patiatur. Prob. quia ob solutionem interesse timidior redderetur sponsus ne à sponsalibus recedat, & ita plena matrimonii libertas impeditur: quæ fuit ratio prohibendi poenam. 2. Quia jus solum concedit arrhas, *l. fin. C. de spons.* 3. Quia *lex Titia, in princ. ff. de verb. obl.* omnino irritat poenam, quæ tamen valeret aliquo modo, si ratione interesse peti posset. 4. Quia sciens, vel scire debens stipulationem poenalem irritam esse, sibi imputare debet expensas factas innitenti stipulationi irritæ. Et ita docent *Hosti. sum. t. de spons. §. 2. num. 2. Bart. d. l. Titia, in prin. nu. 3.* ubi *Cuman. nu. 21. Imola num. 5.*

Jason

Jason n.18. Alciat. nu.7. Alberic. l. fin. num.6. C. de sponsal. Joan. Andr. c. Gemma, de sponsal. n.7. Ant. n.8. fin. Anch. n.15. Abb. nu.11. & Jacob. de Arerio, quem ibi refert: Henric. n.6. Rosella verb. Sponsalia, n.7. Angel. n.16. Sylvest. q.8. dict.2. Brunel. de sponsal. consl.16. n.8.

14 III. Sent. ait, exigi posse interesse consistens in damno emergenti, ut si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerat, non autem consistens in lucro cessanti, quod ex matrimonio provenire debebat. Prob. quia interesse damni non potest species pœnæ appellari, sed resarcitio damni: at lucrum cessans non potest dici propriè lucrum, nam matrim. minimè ad lucrum illud dirigitur, nec jus ad illud habetur, nisi matrim. jam contracto. Sic tenet *Dynus d. l. Titia, in princ. Bald. l. Sponsalia, ff. de sponsal. nu. unico, vers. In ea gloss. & l. fin. n.9. C. de sponsal.* ubi *Salic. n.13. Alex. de Nevo d. c. Gemma, n.*20. ubi *Praepos. n.15.*

15 Sit concl. hæc III. sent. est multo probabilior, sanè intellecta, ut bene eam explicant *Bald. Salic. & Praepos. proximè citati*, nempè quamvis promissionis pœnæ virtute, interesse damni peti non possit, eo quod promissio illa, omnino invalida, nullam obligationem pariat: peti tamen potest ratione injustitiæ à violante fidem admissæ, licèt enim ea promissio pœnæ adjecta non esset, teneretur injustus fidei violator hoc interesse restituere: sicut injustè recedens à quocunque alio contractu: huic autem juri naturali petendi damnum, stipulatio illa pœnalis nihil obesse potest, tantum enim illa jure redditur irrita, non autem amplius decernitur, ut in pœnam illius amittatur jus exigendi damnum subsecutum ab injustè resiliente.

16 Hinc infertur, valere promissionem solvendi interesse, sub nomine interesse, quamvis non valeat sub nomine pœnæ. Sic *Ant. d. c. Gemma, num.9. fin. & ibi Alex. de Nevo, num.* 20. explicans bene de interesse damni, non autem de interesse lucri, ratione dicta num. præced.

17 Ad argum. proposita n.13. dico, ad 1. non obesse timorem illum ortum ex pœna intrinsecè, & ex natura rei annexa sponsalibus: nam etiam timidior redditur recedens à sponsalibus ob lethalem culpam, quam admittit: quod autem teneatur solvere interesse damni, ex natura rei est annexum, sicut omni peccato injustitiæ: jus verò canonicum solam pœnam extrinsecam vetat. Ad 2. fateor specificè loquendo de matrim. solùm concedere arrhas, verum in omni injustitiæ peccato jura universa restitutionem damni præscribunt. resilire autem absque causa à sponsalibus injustitiæ crimen est. Ad 3. fateor stipulationem illam omnino esse irritam, nec virtute illius peti posse interesse, sed ratione injustitiæ: ut explicui nu.15. Ad 4. si interesse deberetur ratione stipulationis illius irritæ, sibi imputare deberet stipulans, non autem ratione illius, sed ob injustitiam admissam, debetur.

D I S P U T A T I O XXXI.

An esto pœna sponsalibus adjecta minimè debeatur, & nulla sit, si solvatur, teneatur recipiens restituere.

S U M M A R I U M.

Prima sent. teneri, & idem in lucro pecunia credita comparato. nu.1.
2. Verior non teneri, & idem in illo lucro, n.2. & solventi datur repetitio.
Solvuntur arg. & explicantur l.8. & 9. tit.7. l.8. recop. Castella n.3. juncto n.2. & l. final. C. de sponsal. explicantur n.3.

1 DISPUTATIONEM hanc à nemine tactam inveni, sed in alio simili, nempè in lucro comparato pecunia credita, disputant DD. Duplex igitur est sent. I. ait teneri recipientem restituere. Probatur, quia promissio illa pœnæ est omnino irrita, nullasque vires habet, ut constat ex *l. fin. in fin. C. de sponsal.* ibi, *si cautio pœnam stipulationis continens, fuerit interposita, ex utraque parte nullas vires habebit*. Ergo si alter solvat, tenetur recipiens restituere, probo consequentiam, quia cùm solvens non gratis donet, sed virtute promissionis pœnalis, si transferretur dominium in recipientem, immunisque à restitutione evaderet, magnas utique vires ex parte illius haberet promissio, & falso diceret textus, ex neutra parte vires sortiri. Et confirm. si aliquis errore ductus solvat, quod metu coactus promisit, existimans se illud debere ex ea promissione, tenetur recipiens restituere: ut bene probat *P. Mol. tom.2. de just. tract.2. disp.267. §.97.* Sed hic errore ductus solvit pœnam, credens se esse illius debitorem, cùm vere non sit, ergo tenetur recipiens restituere. 2. recipiens nullum jus habet ad pœnam, cùm promissio irrita nullum jus pariat, ergo tenetur restituere. Hanc sent. in alio simili, nempè in lucro comparato à ludentibus pecunia credita, tenent aliqui DD. dicentes id restituendum esse, juxta *leges Castella* 8. & 9. *t.7. l.8. recop.* ibi *damos por ningunas qualesquier obligaciones, o scrituras, o promesas, que las tales personas cerca de esto hizieren*, eo quod hujusmodi promissionem lucrum solvendi, irritam reddunt. Hi sunt *Sotus l.4. de just. q.5. a.2. fin. in 2. edit. ante solut. arg. Alcocer l. de ludo c.30. Molina l.5. sum. c.14. §.59. Gutier. de jur.1 p. c.53. nu.1.* & dicit esse tutiorem *Lud. Lop. l.2. de contract. cap.52. f.387.* Idem igitur dicerem in nostro casu, cùm in utroque reddatur irrita promissio jure humano. Et hæc sententia est satis probabilis.

2 II. Sent. probabilior, ait recipientem minimè teneri restituere, donec judicè exactus, ad restitutionem condemnetur. Prob. quia jura tantum irritant promissionem illam solvendi pœnam, quod est dicere, promittentem minimè teneri solvere, quod utique fatemur: at nullo pacto significant dominii translationem in recipientem impediri, eumque inhabilem effici ad retinendum, cùm ergo pœnalia sint extendenda, minimè sunt ad hoc. Et confirmatur ex *l. Generaliter, 36. ff. de verb. oblig.* ubi dicitur stipulationes turpes nullius esse momenti, & tamen probabilissima sententia habet, esse ad hunc sensum nullius momenti, ut stipulans minimè teneatur solvere, si tamen solverit, recipiens immunis sit à restitutione. 2. Quia si bene inspiciantur cæteri textus stipulationem hanc pœnalem irritantes, solum denegare videntur actionem exigendi pœnam promissam, & tutum reddere promittentem à solutione, ut constat ex *c. Gemma, de sponsal.* ibi, *mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab exactione prædicta pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas, & l. Titia 134. ff. de verb. oblig.* ibi, *respondi ex stipulatione, quæ proponeretur, cum non secundum bonos mores interposita sit, agenti exceptionem doli mali obstaturam*, & *l.39. t.11. p.5.* ibi, *aquel que fiza la promision por el que no lo quiere fazer, nin cumplir, que non es tenudo de pechar la pena*. Nec mirum esse debet hoc, quia in aliis simile videmus: legatarius enim in minus solemni testamento, relictus juxta opinionem, quam sequitur *Sotus l.4. de just. q.5. a.3. Alcocer l. de ludo c.23. Burg. de Paz l.3. Tauri p.5. nu.1482.* non tenetur legatum receptum restituere, cùm tamen hæres minimè teneatur illud solvere. Et hanc sent. docent in alio simili, dicentes perdentem ludo pecunia credita, non teneri solvere, si autem solvat, accipientem non teneri restituere: & *leges Castella nu. cit.* quæ promissionem irritant, intelligi ad eum tantum effectum, ut perdens solvere minimè astrictus sit, *Peroz l.4. ord. c.4. l.9. vers. Sea tenido, Azebedo l.8. recop. c.7. l.8. n.8. P. Mol. tom.2. de just. tract.2. disp.515. §. Quoad secundum. Enriquez l.7. de indulg. c.35. n.6. Bañez 2.2. q.32. a.7. Aragon eod. a.7. Salon 2.2. ante q.62. q. de dom. n.6. f.560. & seq. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c.189. n.9. Vega l.3. sum. casu* 288. & dicit esse satis probabilem *Lud. Lop. l.2. de contract. cap.25. fol.* 387. & eam tenuerunt multi viri Theologi, & jurisperiti doctissimi, ut refert *Alcocer l. de ludo c.30.* & ipse dicit eam esse probabilem. Sic ergo in nostro casu dicendum est. Conceditur tamen solventi repetitio pœnæ solutæ, quia quamvis turpiter stipulatus fuerit, nec turpiter, nec pro re turpi solvit: ut bene probat *Alex. d. l. Titia, in prin. n.6. de verb. oblig.*

3 Ad I. Argum. negatur conseq. quia ad hunc sensum dicitur promissionem ex utraque parte nullas vires habituram, quia neutra rem promissam solvere tenetur: non tamen, ut soluta restituenda sit. Ad confir. dico majorem esse veram, quando solutum per errorem, est omnino indebitum, obnoxiumq; restitutioni: secus quando nec est omnino indebitum, ut contingit in pœna promissa: solum enim indebita est, ad hunc sensum, ut promittens solvere non teneatur. Ad 2. nego anteced. solum enim privatur jure exigendi, & quoad hunc effectum est promissio irrita, non autem jure retinendi.

D I S P U T A T I O XXXII.

Utrùm pœna contractui sponsalium adjecta firmetur juramento; & si solvatur, possit repeti, sive obtenta, sive non obtenta juramenti relaxatione?

S U M M A R I U M.

Juramentum contra bonos mores non obligat: & explicatur reg. Non est obligatorium, de reg. jur. in 6. & an ex juramento iniquè extorto acquiratur aliqua obligatio extorquendi, vel soli Deo, n.1. & explicantur c. Verum. & c. Si verò, de jurejur. quæ iterum explicantur, n.15.
Quoties juramentum non obligat, seu non valet, non est necessaria ejus relaxatio, 2.
An differt inter hæc, juramentum confirmat contractum, vel non confirmat, observandum tamen est, & obligat ad Dei honorem, 3.
Quando juramentū obligat, sed non firmat contractū, manet invalidus, ut antea erat: quādo verò firmat, efficitur validus, & irrevocabilis, 4.
Quando juramentum non confirmat, habita relaxatione potest veniri contra contractum, & manet invalidus: secus quando confirmat. 5.
Quando confirmat, non datur absolutio, nec facta solutione satisfit, nec potest repeti, secus quando non confirmat, n.6. & ibi quid importet dictio, Omnino.
An dum non firmat, facta solutione possit repeti absque juramenti relaxatione, & quid si fuit juramentum de non repetendo, 7.
Juramentum tunc non confirmat contractum, quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, secus, quando ob privatam, 8.
Quando prohibetur ob publicam utilitatem, non obligat juramentum, nec indiget relaxatione, 9.
Quid si prohibitio feratur in personas, & non in ipsum contractum, 10.
Quando censeatur contractus ob bonum publicum prohibitus, & quando ob privatum, 11.
Quando contractus est reprobatus odio creditoris, quia in eo versatur turpitudo, non confirmatur juramento, sed est juramentum servandum, & est locus repetitioni, relaxato juramento, 12.
An debeat esse hæc turpitudo adversa juri naturali, 13.
Quando non est turpitudo in recipiente, non impletur momentanea solutione postmodum repetendo, 14.
Potest Episcopus relaxare hoc juramentum, ut solvendi usuras, vel quando metu extorquatur, quando versatur turpitudo ex parte creditoris, nu.15. ubi quid, quando est juramentum faciendi id, ad quod

ulinc

alius tenebatur, & explicatur c. Debitores, de jurejur.
An sit necessarium petere relaxationem, antequam jurans in perjurium incideret non implendo, ut ea concedi possit, nu. 16. & ibi, frustra legis auxilium implorat, qui in legem delinquit.
An possit commutari, vel relaxari, per diploma cruciatum, concedens votorum commutationem, aut dispensationem, vel juramentorum, sine tertii præjudicio. 17.
An possit jurans, antequam solvat adire judicem, ut compellat partem remittere juramentum, & quis judex sit competens, nu. 18. & ibi, an judex laicus possit hoc juramentum remittere.
Quot, & quæ sint difficultates disputandæ. 19.
Post num. 19. invenies alia summaria.

1 QUÆSTIO hæc gravissima est, & ideò ad illius, & aliarum quæstionum, quæ passim disputantur de juramento firmanti contractus, solutionem præmittenda sunt aliqua fundamenta. I. est explicatio *regulæ, non est obligatorium, de reg. jur. in 6.* ubi habetur juramentum contra bonos mores præstitum non esse obligatorium: dupliciter enim potest esse contra bonos mores, aut civiles, aut naturales: contra bonos mores civiles esse dicitur, quia licèt res promissa in se non sit peccatum, inde tamen bonis moribus, quos in bene instituta republica servari decet, potest facile præjudicium afferri: contra naturales autem esse dicitur, quando res promissa impleri non potest absque colpa lethali, vel veniali: dum ergo dicitur juramentum contra bonos mores non obligare, intelligitur, quando est contra bonos mores naturales, secus quando solum est contra bonos mores civiles. Ita tenent multi, quos refert *Cov. de pact. 3. p. in princ. nu. 1.* idem cum multis aliis *Minchaca de successf. creat. §. 28. num. 9. & seq. Gut. de juram. 1. p. cap. 40. num. 4. P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 151. in solut. ad 1.* quamvis *Covar. ipse* hanc communissimam distinctionem impugnet. Hoc tamen necessariò fatendum est, tunc tantùm juramentum homini præstitum, non obligare, quando promittitur res, quæ absque culpa saltem veniali impleri non potest. Sic *Abb. c. Cum contingat, n. 7. de jur.* & fatetur *Cov. eod. nu. 1. vers. Tertio constat. P. Mol. to. tract. 2. disp. 149. §. His exemplis, & 2. to. tract. 2. disp. 271. §. 117.* Unde quoties ex parte jurantis res est licita, saltem ad redimendam vexationem, quamvis is cui juramentum præstatur, iniquè extorserit juramentum, est validum, & obligatorium: ut constat ex *c. Debitores, de jurej.* ubi dicitur obligare juramentum solvendi usuras, quia promittens, absque culpa ad redimendam vexationem jurejurando pollicitus est: idem constat ex *c. 2. de pact. in 6. & c. Cum contingat, de jurej.* ubi traditur omnino servandum esse juramentum, cujus observatio non vergit in dispendium salutis æternæ: qua ratione juramentum rei licitæ metu extortum obligat *c. Verùm, & c. Si vero, de jurej.* cujus rationem egregiè reddit *D. Thom. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3.* & ipsum sequuntur *Card. cons. 137. col. 2. Ant. d. c. Si vero, n. 5.* ubi *Imol. n. 6. Alex. de Nevo c. 2. eod. tit. n. 5. Fort. de ult. fin. illat. 22. n. 463. 464. Rolan. con. 2. nu. 77. vol. 1. Gut. de juram. 1. p. c. 57. n. 20.* quia ex juramento duplex oritur obligatio, altera expressa facta homini, & ex hac parte juramentum, turpiter extortum, non obligat, homo enim nullum jus per injustitiam acquirit: altera Deo, qui in testem invocatur, atque ita tenetur jurans Deo servare, quod per nomen suum promisit, si licitum sit. Quod clarè significatur *c. Debitores, de jurejurand.* ibi, *si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt reddere domino juramentum,* ubi non dixit usurario, quia ipse nullum jus acquisierit, sed Domino. Unde optimè *Covar. de pact. 2. p. §. 3. nu. 2. vers. Primum ex hoc intellectu,* probat, nec secundariò acquiri obligationem creditori ex ea promissione jurata.

2 II. Fundamentum, quoties juramentum non obligat, seu non valet, non est necessaria relaxatio, ut in simili de excommunicatione invalida habetur *c. Solet, de sent. excomm. in 6.* Sic *Imola c. Cum contingat, n. 32. de jur. Fel. c. 2. n. 2. eod. t.*

3 III. Fundamentum est, latissimum est discrimen inter hæc, juramentum confirmat contractum, & non confirmat contractum, sed observandum est ob divini nominis honorem, donec relaxetur: ut docet *Bart. l. Si quis pro eo. n. 10. ff. de fidejuss. Abb. c. Cum contingat, n. 8. initio, & c. 1. nu. 12. de jurej. Felin. eod. c. 1. nu. 26. Paul. auth. Sacramenta puberum, nu. 3. & ibi Jason nu. 38. C. si advers. vendit. Covar. de pactis. 2. p. §. 1. nu. 7. vers. Quicquid sit. & seq. Chaldas l. Si curatorem, verb. Minoribus, n. 3. C. de in integ. restit. Barbos. l. 1. p. 5. n. 73. fin. & l. Aliæ, 15. § Eleganter n. 32. ff. solut. matrim.*

4 Et quod attinet ad præsens, triplex inter alias reperitur differentia. I. est, quando juramentum obligat, non tamen firmat contractum, dimittitur contractus in sua natura, & si erat invalidus, adhuc manet invalidus: quia juramentum tunc temporis nullum vinculum addit contractui, sed tantum obligat in ordine ad Deú, ne testis falsus sit, ut dixi n. 1. & cùm contractus sit in ordine ad hominem, cui per juramentum hoc nullum jus acquiritur, inde est, ut contractus ille nullam vim ex juramento sortiatur. sic *Jason auth. Sacramenta, C. si advers. vend. n. 38. Ant. Gom. 2. var. c. 14. nu. 21.* At vero, quando juramentum confirmat contractum, licet secluso juramento esset nullus, efficitur firmus, & irrevocabilis ratione juramenti, ut tradunt omnes, *c. Cum contingat, de jurejur. & c. 2. de pact. in 6. & d. auth. Sacramenta.*

5 Ex hac oritur II. differentia, quando contractus non firmatur juramento, sed juramentum servandum est, relaxato juramento potest immediate veniri contra contractum: non enim obstat contractus, quia nullus erat: non juramentum, quia relaxatione extinctum est. At si contractus firmetur juramento, quamvis aliquando ratione læsionis concedatur relaxatio, manet tamen validus contractus. Quia cum ex juramento habuerit firmitatem, non debet cessante casu confirmanti, rescindi, non supervenienti causa annullanti, *reg. factum legitime, de reg. jur. in 6.* quare non statim potest veniri contra contractum, sed absolutio operabitur, ne incurratur in perjurium, impugnando contractum. Sic *Angel. de Perus.* quem refert & sequitur *Abb. c. 1. de jurej. nu. 12. Ant. Gom.* multos referens *2. var. c. 14. n. 21. Greg. Lop. l. 6. t. 19. verb. Deb. p. 6.* & licèt *Panor. cap. Cum contingat de jurejur. nu. 9. fin. & ibi Alexand. de Nevo fin. Felin. cap. 1. num. 26. fin. eod. tit.* videantur censere contrarium, existimantes contractum irritum manere juramento relaxato, quoties à solo juramento robur accepit: at intelligendi sunt, quando absolutio plenè concessa est ab ipsa contractus jurati obligatione: quæ concedi non debet, nisi judici constet causa plenè discussa, contractum minimè esse servandum. Sic *Alciat. d. c. Cum contingat n. 44. Covar. de pactis. 2. p. §. 1. nu. 7. fine Gutier. d. authen. Sacramenta puberum n. 22.*

III. Differentia est, si contractus firmetur juramento, non licet amplius contravenire, nec peti potest absolutio, nec facta solutione datur repetitio, sed contractus omnino firmus, & irrevocabilis manet: quod significant ea verba *d. auth. Sacramenta*, ibi, *inviolabiliter custodiantur*: & verba illa *c. 2. de pactis in 6.* ibi, *omnino servari debebit.* Ut ibi animadvertunt *Dominic. n. 3. Francus num. 4.* nam dictio, Omnino, importat, absque aliqua dispensatione: quia est dictio præcisa, ut docet *Jason l. 1. nu. 3. ff. de jurisd. omn. jud. A ber. in diction. verb. Omnino, Bertach. alios allegans in repertorio eodem verb.* & ita importat præcisam exequutionem, *glos. clem. 1. verb. Omnino, de vita, & hon. cler. Præp. c. Tua de spons. nu. 10. initio.* Unde *Tiraq. l. Si unquam C. de revoc. don. verb. Revertatur, n. 78. & 79. multos referens,* ait significare, sine ulla exceptione, sine remedio, & ad unguem, & *n. 81. multis relatis* ait, excludere omnem gratiam, & dispensationem: quod idem multis relatis docet *Matienzo l. 5. recop. in rubr. gloss. 1. num. 39.* Si autem id juramentum tantum observandum esset ob Dei reverentiam, remedio relaxationis esset locus. Et confirm. quia non eo rigore loquitur textus, *cap. Debitores, de jurejuran.* ubi juramentum non firmat contractum, sed solùm ob Dei reverentiam servandum est. Et ita docent *Francus d. c. 2. nu. 1. Jason d. Auth. Sacramenta puberum, n. 41. Covar. de pact. 2. p. §. 3. num. 2. vers. Secundò infertur, Chaldas l. Si curatorem, C. de in integr. restit. verb. Minoribus, n. 3.* & ratio est, quia per talem contractum juratum, acquisitum est jus tertio; cùm enim ex parte ipsius nulla versetur turpitudo, juramentum non tantùm in ordine ad Deum, sed etiam in ordine ad ipsum obligat, jusque parit. Quando verò juramentum non firmat contractum, sed propter Dei honorem est servandum, licitum est petere relaxationem, quæ facilè concedenda est à prælato, quia cùm nullum jus acquiratur homini, cui præstatur, sed soli Deo, ut dixi n. 1. prælatus, qui Dei vicarius est, potest ejus nomine relaxare, adestque justa relaxandi causa: cùm Deus solum acceptarit in favorem illius tertii, cui nullum jus acquisitum est. Si autem nolit jurans relaxationem petere, satisfaciet, si statim ut solvit, repetat: quia jam implevit juramentum, & alter injustè jam retinet. Sic *Bart. l. Si quis pro eo, n. 10. ff. de fidejuss. Jason d. auth. Sacramenta, n. 41. Covar. de pactis, 2. p. § 3. n. 2. in prin. Rimin. inst. quibus alien. licet, in prin. n. 207. Chaldas d. nu. 3. proxime citato.* Et quamvis aliqui dicant stare contractum non firmari juramento, & tamen non concedi absolutionem, nec repetitionem: sed utrumque tantùm concedi, quando non firmatur in odium creditoris, in quo est turpitudo, ut in juramento solvendi usuras: sic *Ant. d. c. Cum contingat n. 8. ad mediam, & ibi. Abb. nu. 8. fine*, quod idem admittit *ibi Alciat. n. 76. quantum ad* absolutionem, quam denegandam esse dicit, nisi turpitudo sit in recipiente: dicit tamen *ibi, & n. 75.* concedi repetitionem, quamvis non sit turpitudo in recipiente. Cæterùm verius est, quod ex communi sententia diximus, concedi absolutionem, & repetitionem, quoties juramentum non firmat contractum.

7 Hinc infertur, ubi juramentum non firmat contractum, si solùm sit de solvendo, facta solutione impletum esse, & absque aliqua relaxatione posse solutum repeti, *c. Ad audientiam, de his quæ vi.* ibi, *non obstante juramento prædicto, quo non ad non repetendum, sed ad resignandum, solummodo tenebatur.* sic *gloss. ibi, verb. Resignandum. Host. ibi super verb. Non obstante. Joan. Andr. n. 2. Ant. n. 9. Anch. nu. 4. Abb. ibi in prin. n. 1. Cov. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. in prin. Gut. de jurej. 1. p. c. 53. nu. 8.* Si autem juramentum fuit etiam de non repetendo, non potest solutum repeti ante juramenti relaxationem, potest tamen ea concedi, cùm nullum jus tertio acquisitum sit, & ea concessa potest solutum repeti, & contractus revocari: ut docent *gloss. Host. Ant. Anch. n. 6. Abb. notab. 2. Cov. Gutier. n. 2. proxim. cit. Bart. l. Si quis pro eo. n. 10. ff. de fidejussor.*

8 Sed rogabis quando juramentum firmet contractum: quando autem non confirmet, & observandum sit? Res est valde difficilis, longissimamque disputationem desiderans: verum quod attinet ad præsens, brevi duplici regula explicabo. I. regula sit, quoties actus in favorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur juramento, secus quando principaliter ob privatam utilitatem, quamvis secundariò, & minus principaliter publicam utilitatem contineat. Prob. ex *c. Si diligenti, de for. compet.* ubi deciditur, irritum esse pactum juratū, quo fori privilegio clericus renunciat, eo quod id privilegium in totius clericalis status favorem cō-

cessum sit. Et ratio est manifesta, quia juramentum confirmat contractum, modò non sit contra bonos mores, nec in præjudicium tertii. c. Cum contingat de jurejurando, unde non confirmat, quando est contra publicam utilitatem principaliter, quia illi tanquam tertio præjudicatur principaliter, nec privatus favori publico renunciare potest, sed suo tantùm: at quando est solus favor publicus secundariò, & in consequentiam, lex canonica de eo non curat, cùm non oriatur magnum præjudicium bono publico, & renunciet is, cujus principaliter interest, & inde est, ut tunc juramento confirmetur: & constat ex cap. 2. de pactis in 6. & auth. Sacramenta puberum, C. si advers. vendit. ubi contractus minorum favore, nulli, confirmantur juramento: & ex c. Cum contingat, de jurj. & c. 2 eod. tit. in 6. ubi alienatio fundi dotalis mulierum favore, nulla, firmatur juramento: item quia pacto privatorum potest juri privato, non autem publico derogari, c. Si diligenti, de foro compet. & l. Juris gentium §. Si pacisear. ff. de pactis. Hæc regula quamvis negetur ab Imola, d. c. Cum contingat, n. 35. est verissima, & eam tradunt Bart. l. Si quis pro eo. n. 7. & 8 ff. de fidejussor. Ant. d. c. Cum contingat. n. 8. initio. & n. 16. & ibi Abb. n. 22. vers. Octavus casus, Alex. de Nevo ibi, nu. 6. 27. & 35. Alciat. ibi, n. 27. & seq. Corneus d. auth. Sacramenta, n. 48. & ibi Paul. nu. 8. & 9. & ibi in repetit. Humb. de Bonenco. nu. 125. & 120. Cov. de pact. 2. p. §. 1. n. 1. & 5. Anton. Gom. 2. var. c. 14. nu. 14 & 26. Minchaca de success. creat. l. 3. §. 28. n. 21. Rimin. inst. quib. alien. licet in prin. n. 217. Ant. Gabr. in mea edit. to. 1. comm. l. 9. f. 618 Marienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gloss. 3. n. 15. & 17. Gutier. de jur. 1. p. c. 58. num. 15. Seraphin. alios referens, de privil. juramenti, privil. 61. n. 13.

9 Immo quamvis Corn. d. auth. Sacramenta, num. 48. asserat id juramentum appositum contractui prohibito principaliter ob publicam utilitatem, relaxatione indigere; verius tamen est non indigere, sed omnino invalidum esse, probatur ex c. Si diligenti, de foro comp. ubi postquam statutum est irritum esse pactum juratum, quo clericus foro renunciat, sic dicitur, cum non sit beneficium hoc personale, sed potius toti collegio Ecclesiastico indultum, cui privatorum pacto derogari non potest: nec juramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur. Ergo manifestè sentit textus, juramentum contra publicam utilitatem non posse licitè observari, & subinde non indigebit relaxatione. Et confirm. quia ea non indiget, quando est in præjudicium tertii, c. Cum contingat de jurej. ergo à fortiori, quando bonum commune lædit. Sic Ant. d. c. Cum contingat, n. 8 initio, Abb. nu. 22. v. Oct. casus, Alex. de Nevo n. 27. Alc. n. 29. Paul. d. auth. Sacr. n. 9.

10 Nec admittenda est limitatio hujus regulæ, quam tradit Bart. d. auth. Sacramenta, n. 15. & l. Si quis pro eo, num. 9 ff. de fidejussor. quem sequuntur alii relati per Gutier. d. auth. Sacramenta, num. 35. ubi ait, contractum principaliter, & primariò interdictum ob privatam utilitatem, firmari juramento, quando prohibitio legis fertur in ipsum contractum, ut si lex præscribat non ineundum esse contractum absque certa solennitate, secus si prohibitio feratur in personas: ut si lex sic decernat, nullus minor contrahat: tunc enim non firmatur juramento. Sed hæc limitatio communiter rejicitur à multis, quos referunt, & sequuntur Cov. de pactis, 2 p. §. 2. n. 7. Gut. d. auth. Sacramenta, n. 36. & seq. unde dicendum est, in utroque casu firmari contractum juramento.

11 Quæres tamen, quando contractus principaliter prohibeatur ad bonum publicum, & secundariò ob privatum? Id explicant Covar. de pactis, 2. p. §. 1. n. 6. & Marienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 3. nu. 18. sic, quamvis omnis lex primo, & principaliter intendat bonum commune, at quando disponit de rebus privatorum, quia utilitas immediatè defertur privatis, dicitur quoad executionem esse principaliter ob utilitatem privatam: ut dum disponit de minorum contractibus, sine curatorum auctoritate non celebrandis: quando autem disponit de rebus publicis, quia utilitas immediatè resultat toti reipublicæ, dicitur principaliter intentione, & executione dirigi ad bonum commune. Ut dum disponit, ne equi aut arma, aut pecuniæ regno extrahantur. Quod idem clarius explicuit Minchaca de success. creat. l. 3. §. 28. n. 24. ut tunc dicatur lex primariò, & principaliter dirigi in executione ad privatam utilitatem, quando ex ejus transgressione bonum commune immediatè non læditur: ut ex alienatione fundi dotalis, non enim magis reipublicæ interest, ut perveniat ad virum, quàm ad alium ex civibus: simile est de legibus, ne minor contrahat absque curatore, ne vir conveniatur ultra quàm facere potest. Quia in utroque casu, quod minor amittit, vel à viro exigitur, apud aliquem ex civibus ejusdem reipublicæ permanet. Secus autem est de legibus, ne pecuniæ, aut equi de regno extrahantur, immediatè enim regnum ipsum læditur manens pauper, & indefensum. In dubio autem quoties lex disponit de commodo pecuniario, videtur principaliter favorem privatum respicere, & secundariò publicum: ut Bartolum referens tradit Alciat. c. Cum contingat, n. 19. de jur.

12 II. Regula sit, quando contractus primo, & principaliter prohibetur propter privatam utilitatem, semper firmatur juramento, nisi reprobatus sit odio creditoris, in cujus favorem juratur, quia in ipso est turpitudo: tunc enim non confirmatur juramento, quamvis juramentum servandum sit, donec relaxetur, & facta solutione potest solutum repeti: ut dixi n. 7. ut quando materia prohibita est, ut receptio usurarum, vel juramentum iniquo metu extorquetur: in utroque enim casu creditor iniquè agit, tenetúrque jure naturali accepta restituere. Probatur, tunc non confirmat juramento, ex c. Cum contingat, de jurej. & c. 2. eod. tit. in 6. & c. 2. de pactis, in 6. & auth. Sacramenta, C. si advers. vend. qui textus decernunt juramentum, minorum contractibus, dotisque alienationi adjectum, esse omnino servandum, (id est, absque aliqua dispensatione, & remedio, ut dixi nu. 6. nisi vi, vel dolo præstitum sit.) ergo à contrario sensu, non est omnino servandum, sed relaxationi locus est, ubi metus, aut dolus interfuit, & subinde contractum minime confirmabit: Item ex c. Debitores, de jurejur. ubi juramentum solvendi usuras, præcipitur observari, & statim conceditur repetitio, & ratio est, cur non confirmetur juramento, ne sit vinculum iniquitatis, contra c. Quanto de jurejur. vim tribuens contractui injustè extorto: ratio autem cur observandum sit, est, ne Deus in falsum testem adducatur: quam latius explicui n. 1. fine. sic docent Bart. l. Si quis pro eo, n. 10. ff. de fidejuss. & ibi Ang. Paul. d. auth. Sacramenta, num. 8. & 9. ubi Corn. in repet. n. 40. & ibi Humber. de Bonenco in repetit. n. 128. 133. Ant. d. c. Cum contingat, nu. 8. ad medium, & ibi Abb. nu. 22. vers. Octavus casus: Alci. ibi n. 76. Covar. de pactis, 2. p. §. 3. n. 1. Gutier. de juram. 1 p. c. 40. n. 5. vers. Non obstat, Barbosa. l. Alia, 15. §. Eleganter, n. 32. 33. ff. solut. matrim. P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disput. 515. pag. 1682. & seq. §. Dubium est utrum.

13 Et debet esse hæc turpitudo de jure naturali, & divino, nam si est de jure humano, confirmabit contractum juramentum: supplet enim id vitium, ut patet ex c. Quamvis pactum de pactis, in 6. sic Anton. c. Cum contingat, de jurejur. n. 8. ad medium, Bald. l. Non dubium, n. 26. C. de legib. & videtur clarè tenere Cov. de pactis, 2. p. §. 3. n. 2. vers. Secundo infertur. ubi reddit rationem, cur contractus, quo quis jurat solvere usuras, non firmatur juramento: quia is contractus jure naturali nullus est omnino: nullamque inducit obligationem, & non tantum jure humano: & Gutier. de juram. 1. p. c. 40. nu. 5. vers. Non obstat, ubi dicit requiri, ut turpitudo illa sit jure canonico, & non tantum jure civili, adversa.

14 Hinc infertur, quando contractus est propter solam privatam utilitatem reprobatus, nec id sit in turpitudinis creditoris odium, effici per juramentum, inexpugnabilem, nec impleri juramentum momentanea solutione, statim repetendo. Nec obstat sine causa esse rem solutam penes alterum: & non sponte, sed metu perjurii, & sic posse repeti saltem conditione sine causa: quia juramentum efficit firmum contractum, purgatq; vitium nullitatis jure civili inductæ, & ita non sine causa, sed causa illius contractus res est apud alterum. Sic Ant. d. c. Cum contingat, nu. 8. ad medium, Paul. d. auth. Sacramenta, n. 8. & 9. Covar. de pactis 2. p. §. 3. n. 2. vers. Secundo infertur, ubi merito improbat Bart. l. Sejus & Angerius, nu. 4. ff. ad l. falc. dum dixit contractum à lege prohibitum in odium creditoris, confirmari juramento, licèt detur repetitio debitori post solutionem. Sed hoc (inquit Covar.) falsum est, quia nec contractus talis firmatur juramento, & si firmaretur, non daretur repetitio, ut dixi num. 6. unde melius censet idem Bart. l. Si quis pro eo. num. 10. ff. de fidejuss. dum ait hunc contractum non firmari juramento, & ideò dari repetitionē.

15 Secundò infertur posse Episcopum relaxare juramentum, quando versatur turpitudo ex parte creditoris recipientis: quia nullum jus ipsi acquiritur, sed lege justitiæ tenetur restituere: & ita in juramento solvendi usuras docent Inn. c. Debitores, initio, de jurejur. ubi Ant. num. 7. Abb. c. 1. num. 6. eod. t. & ibi Alex. de Nevo num. 14. & Imola nu. 3. D. Anton. 2. p. t. 10. c. 6. §. Decimus casus, Nav. sum. Lat. in nova edit. cap. 20. nu. 17. Cov. 1. var. c. 4. nu. 5. & omnes in hoc conveniunt: idemque dicendum est de juramento metu extorto. Nec obstat c. Si vero, & c. Verum, de jurej. ubi dicitur hujusmodi juramenta solere à summis Pontificibus relaxari: quia respondent Abb. eod. c. Verum n. 2. & Alex. de Nevo, ibi, nu. 3. Pontificem narrare factum, non tamen quasi ea potestas soli Pontifici summo conveniat: unde posse Episcopum relaxare, docent Inn. c. 3. de his quæ vi, nu. 2. & c. Debitores, de jur. nu. 2. ubi Anton. n. 7. Panor. c. Verum, eod. tit. nu. 2. & ibi Alex. de Nevo, n. 3. Fel. c. 1. eod. t. n. 15. Ang. Juramentum 6. initio, Sylv. Juramentum 4. q. 7. dict. 1. & Juramentum 5. q. 3. Tabiena, verb. Jurare. q. 20. nu. 21. D. Anton. & Covar. proximè cit. Enriquez. l. 7. de indulg. c. 35. n. 6. in comm. lit. Q. P. Molin. t. 1. de just. tract. 2. disp. 149. f. 842. Petr. de Ledesm. matr. qu. 47. art. 3. dub. 3. quod movet circa 3. argum. §. Sed adhuc est advertendum, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 192. n. 9. Et generaliter quoties inest turpitudo ex parte recipientis, quia scilicet jurans patitur injuriam, potest Episcopus relaxare, eadem ratione: ut docent Abb. c. 3. de his, quæ vi, n. 9. Imola c. Si verò, n. 4. de jurejur. Ang. Sylv. Tabiena, Cov. Enriquez, Molina, Manuel, proxime cit. Idem. Cov. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. in princ. Arag. 2. 2. q. 89. a. 7 circa sol. ad. 3. concl. ult. Immò idem dicendum est, quamvis metu coactus aliquis sit, ad jurandum se facturum id, ad quod alias tenebatur: potest enim petere ab Episcopo relaxationem, ne perjurus sit non implendo: quia injuriam passus est violenta juramenti extorsione. Sic Host. c. Ad nostram, el 3. paulo post prin. super verb. Tale fuit, de jurej. & ibi Innoc. n. unico, Joan. Andr. n. 5. Abb. nu. 3. Alex. de Nevo nu. 15. idem Abb. c. Petitio nu. 3. eod. t. & ibi Alex. de Nevo nu. 6. Cov. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n. 7. quamvis gl. d. c. Petitio, verb. Extorsit, significet contrarium: ait enim servandum esse juramentum in eo, in quo jurans tenebatur de jure communi. Hinc infertur immeritò trepidasse Sotum l. 8. de just. qu. 1. a. 7. in sol. ad 3. in 4. membro respons. col. 20. ubi ait non consuevisse Ecclesiam relaxare juramentum, in quo est injustia, sed quod metu extorquetur: quia c. Debitores, de jurejur. dicitur juramentum solvendi usuras implendum esse, nec absolutionis mentio fit, quamvis (inquit idem Sotus) non esset absurdum, hoc juramentum relaxare. Sed immeritò trepidavit: certissimum enim est, posse relaxari, quoties recipiens turpiter recipit: ut latè

proba-

probavi, & *c. Debitores*, supplendum est per *cap. Verum*, *& cap. Si vero, de jurejur.* ubi in juramento metu extorto dicitur concedendam esse relaxationem, ratione injuriæ illatæ, & cùm ibi minime reservetur, censetur concessa Episcopo, per *cap. Nuper, de sent. excomm.* quare cùm similis injustitia versetur in juramento solvendi usuras, & quoties est turpitudo ex parte recipientis, idem de his juramentis dicendum est.

16 Quidam hoc temperant dicentes posse concedi relaxationem petitam antequam jurans in perjurium inciderit, eo quod transactum sit tempus, intra quod se soluturum jurarat: sed tunc cogendum esse solvere, & postea repetere posse. Et ratio est, quia adhuc perseverat in peccato non solvendo, & quia frustra legis auxilium implorat, qui in legem committit, *cap. Quia frustra de usuris.* Sic *Card. cap. Debitores, de jurejur. fin.* ubi *Imola num.8. Abb. cap. 1. eod. t. num. 13. & ibi Fel. num.28. Covar. de pact. 2. par. §. 3. num. 2. vers. Hac autem, Brunorus in suo compendio, lit. I. verb. Jurans solvere usuras.* Intelligunt tamen hoc *Panor. & Felin. ibi*, quando perseverat in peccato, secus, quando non perseverat, ut si juravit se non contraventurum, venditioni, & semel jam contravenit. Similiter temperat *Fel. ibi*, nisi ex aliqua causa à perjurio excusetur. Verum quicquid sit in foro externo: in quo non est certa hæc limitatio, immò verius est relaxationem concedi admisso jam perjurio: quod docent *Ant. d. cap. Debitores, ad fin. & ibi Alex. de Nevo num. 17. fin.* quia hic ad duo tenetur ex juramento, scilicet ad solvendum termino præfixo, & ad simpliciter solvendum eo translacto, *cap. Dilecti, de dolo, & l. Celsus ff. de arbitr.* unde quamvis perjurus fuerit non solvendo termino præfixo, potest relaxationem petere, ne deinceps solvere constringatur. Quicquid (inquam) sit in foro externo, verùm in foro conscientiæ, non video cur non obstante perjurio, excludatur ab obtinenda juramenti relaxatione: nec dum eam petit, perseverat in peccato, cùm jam ad Ecclesiam confugiat, gratia consulendi sibi, ut à peccato eximatur.

17 Dubitabis tamen, utrùm juramenta hæc contractui adjecta, in quo est turpitudo, & injustitia in creditore, possint per diploma cruciatum, & privilegia religiosorum, concedentia votorum commutationem, commutari? Affirmant aliqui: quia soli Deo acquiritur jus, ut diximus num. 1. & proinde voti ration. m induunt, non aliter, quam si soli Deo juramentum fieret: in quo casu possent utique commutari. Sic *Bart. à Ledesm. dub. 23. de matrim. post 3. concl. fol. 1354. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. cap. 231. num. 4. & cap. 189. num. 9. & cap. 244. num. 4.* Cæterùm oppositum credo: quia bulla, & privilegia solùm concedunt vota, & privilegium Societ. Jesu solum concedit vota juramento firmata: at hujusmodi juramentum, quamvis ex eo homini jus non acquiratur, non habet rationem voti, cum non fiat Deo, nec pietatis intuitu, sed revera homini fit. Admisso tamen posse hæc juramenta relaxari, vel commutari, per diplomata, (si forte concedant relaxationem, vel commutationem juramentorum absque tertii præjudicio:) quia cum ex his juramentis non acquiratur jus tertio, ex illorum relaxatione non infertur illi præjudicium. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. quæst. 47. art. 3. dub. 3. quod movet circa 3. argu. §. Sed adhuc est advertendum.*

18 Si autem jurans nolit hoc remedio relaxationis uti, potest adire judicem, ut compellat creditorem remittere hujusmodi juramentum, & cum hæc sit materia spiritualis, potest judex Ecclesiasticus ad id compellere etiam laicos per *cap. 1. de jurejur.* ibi, *mandamus quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda Ecclesiastica districtione cogatis*, & ita docet *ibi Abb. num. 3. Alex. de Nevo num. 8. Covar 1. var. cap. 4. num. 5.* Potest etiam judex secularis ad id compellere laicos: cùm enim sit competens ad cogendum servare juramentum, per text. *in c. 2. de jurejur. in 6.* eadem ratione potest compellere ad relaxandum, & sic docet *Abb. cap. 2. num. 3. de jurejur. & ibi Alex. de Nevo num. 20. Feder. & Lud. de Roma*, quos refert, & sequitur *Fel. cap. 1. de jurejur. num 22. Bald.* quem refert, & sequitur *Greg. Lop. l. fin. verb. Que la fizo, tit. 11. par 3. Matth. de Afflictis decis. Neap. 263. num. 3. Covar. proximè cit. & de pactis, 2. par. §. 3. num. 2. in princ. Gratian. reg. 272. num. 6. P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disput. 149. f. 844. §. Aliud accipe.* Quamvis *Fel. cap. Cum sit generale, de foro compet. num. 7. vers. L. mota tertio*, dubius manserit, an possit hoc judex laicus. Hoc tamen intelligendum est, quando constat de recipientis turpitudine, & teneri ipsum relaxare: si enim dubium sit, solus judex Ecclesiasticus erit competens. Tradit *Abb. d. cap. 2. de jurejur. nu. 3.* ubi *Alex. de Nevo nu. 3. idem Alex. c. Cum contingat. eod. t. nu. 159. Tabiena verb. Jurare qu. 10. nu. 21. Matth. de Afflict. & Mol. proximè citati.* Unde *Abb. cap. Cum contingat. num. 15.* infert quoties ex opinionum varietate redditur probabile dubium de juramenti valore, non posse secularem de hoc cognoscere. Intelligitur etiam, quando res, circa quam præstitum est juramentum, alioquin pertinet ad forum secularem: si enim ad eum minimè pertineat, non potest judex laicus de hoc cognoscere. Sic *Mol. proximè cit.* Immo judex laicus nolente parte remittere, potest id præstare. Quia hoc non est absolvere, nec relaxare, sed remittit decernendo non posse jurantem astringi per adversarium, ratione illius juramenti. Sic *Alex. de Nevo c. 1. de jurejur. nu. 9.* Quod maximè confirmatur per ea, quæ docet *Mol. d. disp. 149. f. 844. fin. & seq.* ubi docet posse potestates laicas relaxare juramenta, dum id bono publico expedit: & late id probat.

His ergo præmissis, duplex est disputanda difficultas, circa 19 pœnam juramento promissam. I. est, an juramento confirmetur, vel saltem id juramentum servandum sit, donec relaxetur. II. utrùm sustinendo opinionem dicentium id juramentum obligare, satisfiat illi momentanea solutione, statim repetendo, concedaturque repetitio, & relaxatio.

S U M M A R I U M.

Prima opinio, firmari juramento. n. 20.
2. Verior, non firmari. 21.
Id juramentum obligat, nec relaxatione indiget. 22.
Solvuntur argumenta. 23.
Post quem invenies summaria, quæ desiderantur.

PRIMA difficultas est, an pœna contractui sponsalium adjecta, an firmetur juramento; duplex est sententia. I. tenet ad juramentum obligare: & quamvis DD. illius præter Corneum, non explicent, an firmet contractum, at clarè id videntur sentire, cum innitantur huic fundamento, juramentum illud non esse contra bonos mores. Prob. esto promissio pœnæ peccatum esset, ejus tamen impletio non esset contra bonos mores naturales, cum omni culpa vacet, ut constat, quia licèt promittere pœnam, prohibitum sit, solvere tamen nullibi prohibetur, ergo juramentum illud confirmat contractum, & obligat. Et confirm. quia promittens mulieri nummos, ut copiam sui corporis faciat, peccat utique, tanquam ad malum inducens, at si juravit solvere, tenebitur juramentum servare, quia solvere peccatum non est, & juramentum, quod absque peccato servari potest, obligat. *cap. Cum contingat, de jurejur. 2.* quia nullibi probatur juramentum hoc, nec promissionem, esse contra bonos mores: nam *l. Titia, in princ. ff. de verb. obl.* tantum dicitur hanc promissionem non esse secundùm bonos mores, ex quo non infertur esse contra bonos mores, datur enim medium inter hæc, esse secundùm bonos mores, & contra bonos mores, sicut inter, esse secundùm legem, & contra legem, nempè esse præter legem: & inter bonam, & malam fidem, est medium: ut notat *gl. l. 3. §. Genera, verb. Non bonam, ff. de acquir. possess.* & inter velle, & nolle est medium, nempe, non velle, nec nolle, *l. 1. vers. Scientiam, & ibi gl. verb. Velle, ff. de tribut. actio.* Nec obstat *d. l. Titia* asseri, inhonestum esse interponere pœnam, quia stat aliquid inhonestum esse, & tamen licitum: juxta vulgare axioma. Non omne quod licet est honestum. 3. Hæc promissio non prohibetur tanquam publicæ utilitati adversa, ut constat ex reg. tradita num. 11. non enim magis interest reipublicæ, si pœna solvenda maneat apud solventem, quàm apud alium civem, cui promissa est, & solvitur: ergo confirmatur juramento: contractus enim ob privatam utilitatem prohibitus, firmatur juramento: ut dixi num. 8. Et confirm. quia in creditore recipiente pœnam promissam nulla reperitur turpitudo, cùm receptio illa nulli juri adversa sit, nec recipiens teneatur restituere, ut dixi disp. præc. num. 2. ergo talis contractus juramento firmatur, juxta hic tradita, nu. 12. 4. quia ludus pecunia credita, & promissio solvendi in eo amissa, eodem pacto prohibetur, ac promissio solvendi pœnam in sponsalibus, ut disp. præc. nu. 2. utrobique enim non omnino est irrita promissio, sed tantum quoad solvendi obligationem, sed illa firmatur juramento, vel saltem juramentum obligat secundum omnes, ut statim nu. 24. & 25. dicemus, ergo idem dicendum est in promissione pœnæ. Sic tenet *Alex. de Nevo c. Gemma, de sponsal n. 10. Corn. cons. 294. per totum*, & maximè *n. 5. vol. 4. & Fort.* quamvis dubitans, magis in hanc inclinat, *d. ult. fin. illatione 20. nu. 359. Humb. de Bonenco repet. auth. Sacramenta puberum. n. 133. C. si advers. vendit. Tabiena v. Sponsalia, q. 8. n. 9. Arm. ibi, nu 11. Menchaca de success. creat. l. 3. §. 28. n. 15.* limitans, nisi pœna per parentes interponeretur, eo quod verisimile sit fore, ut metu pœnæ filios ad contrahendum cogant: *P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 151. f. 863.* Et hæc sententia est satis probabilis. Et adverte ex iis, quæ dicunt *Alex. de Nevo, & Humb. de Bonenco citati*, colligi ipsos sentire juramentum quidem obligare, non tamen firmare contractum, ajunt enim esse locum relaxationi, & repetitioni, eo modo, quo in juramento solvendi usuras. de qua re statim nu. 24. & 45. disputabimus. Cæteri verò DD. quamvis expresse non asserant (dempto *Corneo n. 5.* id expressè dicenti) firmare contractum, sed dicunt obligare juramentum, id tamen expresse sentire videntur.

II. Sent. probabilior docet, hujusmodi promissionem non fir- 21 mari juramento. Prob. talis promissio interdicitur propter utilitatem publicam, nam ratio prohibitionis est ob matrimonii libertatem, ex expressè dicitur *l. fin. C. de spons.* ibi, *cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat & c. Gemma, de sponsal.* ibi, *cum itaque libera matrimonia esse debeant.* Maximè autem reip. expedit, libera esse matrim. ex coactis enim jurgia, dissentiones, mala liberorum educatio, & (ut habetur *c. Requisivit, de spons. al.*) pessimi exitus sequuntur: quare *Jas. l. Titia in princ. nu. 17. fin. ff. de verb. obl.* ait favore publico interdici hanc promissionem, ergo non confirmatur juramento, juxta regulam traditam nu. 8. 2. ea promissio est contra bonos mores naturales, cum culpa venialis sit, ut diximus disp. 30. num. 2. & constat ex *d. c. Gemma*, ibi, *& ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem, sit merito improbanda*: id est, tanquam improba damnanda: non enim dixit, negative, sc. Non est probanda, sed

privativè, Meritò est improbanda, si enim negativè dixisset, posset dici solùm denegare illi assistentiam, & actionem in foro externo: cùm autem dixerit privative improbandam esse, manifestè significat tanquam improbam condemnandam, jusque illi resistere, tanquam bonis morib. adversæ: *& l. Titia in princ. ff. de verb. obl.* ibi, *inhonestum visum est, vinculo pœnæ matrimonia astringi*: ubi similiter pondero, non dixisse negativè, Non honestum, quod non arguit esse aliquid illicitum, multa enim licita sunt, quæ tamen non decent: sed dixisse, Inhonestum privativè, quasi debita honestate privetur promissio illa, aliàs non diceretur inhonesta, sicut lapis, cui visus non debetur, non dicitur cæcus, sed non videns: si ergo debita honestate probatur, culpam continet, & confirmabitur juramento. Et confirm. quia non tantùm ea promissio culpa est, sed etiam solvere pœnam promissam, quamvis enim tradere pecuniam illam promissam, gratuita donatione, culpa vacaret, at ea non vacat, dum traditur virtute promissionis illius: est enim approbare promissionem, cui utrumque jus, illam improbans, resistit, & libertati matrimonii adversatur, unde non est simile, dum impletur promissio jurata solvendi usuras, vel metu extorta, quia ea promissio licita fuit ad redimendam vexationem, & ita, ut juramentum illud obliget, necessarium est eam promissionem ex aliqua causa justificari, ut optimè docet *Cajet. 2.2. q. 89. a. 7 circa solut. ad 3. §. Ad evidentiam hujus, Sotus l. 8. de just. q. 1. a. 7 circa solut. ad 3. vers. Hæc omnia. Aragon 2.2. qu. 89. a. 7. concl. 2.* & omnes. cùm ergo in nostro casu promissio illa pœnæ non sit actus virtutis, quin potius peccatum sit, & nulla ex parte justificetur, non firmabitur juramento. Et confirm. amplius ea *c. Si diligenti, de foro compet.* ibi, *cùm non sit beneficium hoc personale, sed potius toti collegio Ecclesiastico indultum, cui privatorum pacto derogari non potest: nec juramentum licitè servari potuit: quod contra canonica statuta illicitis pactionib. informatur*: ubi pondero textum asserere juramentum firmans pactum, quo clericus foro renunciat, non posse licitè observari ob duplicem rationem, alteram, quia hoc interdictum est ob publicum status clericalis favorem: alteram verò, quia id pactum illicitum est contra jus canonicum: sed utraque procedit in nostro casu, quia promissio illa solvendi pœnam illicita est, & utroque jure prohibita ob publicam utilitatem, ergo similiter juramentum solvendi pœnam, non potest licitè servari, & subinde non firmabit contractum. Tandem, quia aliàs juramentum esset iniquitatis vinculum, contra *Quando de jurejur.* Vim enim obligandi tribueret promissioni iniquæ. Et ideò hanc sent. tuentur *Bart. l. Si quis pro eo. n. 6. ff. de fidei. & d. l. Titia, in prin. nu. 11.* ubi *Angel. n. 1. Cuman. n. 1. Alciat. nu. 2. ff. Salic. l. fin. nu. 11. C. de sponsal. Ant. c. Cum contingat, nu. 8. de jurejur.* ubi *Alex. de Nevo n. 43. ff. & ibi Imola,* quamvis dubius, *n. 32. idem Alciat. ibi n. 25. Præp. d. c. Gemma. num. 2. Henricus Ferran. additionibus ad Specul. tit. de spons. §. 1. igitur, super verb. Modicam arram Bertachin. repert. lit. M. verb. Matrimonium, qua forma contrahatur, vers. Matrimonium debet esse liberum à pœna. Brunel. de sponsal. concl. 16. num. 5. Covar. rub. de testam. 2. p. n. 17. Ant. Gom. 2. var. c. 14 n. 24. Anton. Cucus l. 5. instit. major. t. 12. n. 194.* Nec placet limitatio *Alciat. d. l. Titia, in princ. nu. 11.* ubi limitat, nisi pœna modica sit, tunc enim ait promissionem firmari juramento. Sed melius cæteri, & ipsemet *Alciat. d. c. Cum contingat. nu. 25.* indistinctè hanc sententiam docent. Nam etiam modica pœna jure Canonico est prohibita, ut dixi disp. 30. n. 11.

22 Ex dictis manifestè infertur hoc, juramentum minimè obligare, & consequenter nulla indigere relaxatione, prout diximus hic n. 1. probatur, quia est contra bonos mores naturales, & contra bonum publicum, in quibus casibus juramentum non obligare, diximus hic n. 1. & 9. & ita docent expressè *Salic. l. fin. nu. 11. C. de spons. Alciat. d. c. Cum contingat, nu. 25.* & quamvis cæteri DD. citati num. præc. hoc tacuerint, & solum expresserint juramentum hoc minimè firmare contractum, siteque non firmare, & obligare, dum non relaxatur: ut probavimus n. 2. & seq. manifestè tamen volunt hoc juramentum non obligare, cum omnes illi ea ratione utantur, quia est contra bonos mores, quo casu omnino est irritum, *reg. Non est obligatorium, de reg. jur. in 6.*

23 Ad 1. arg. ex propositis n. 20. constat ex dictis n. 21. ubi probavimus promissionem, & solutionem esse peccatum. Ad confirm. dispar est ratio, quia promissio illa solvendi pecunias, nullo modo est mala, immò bona, & actus justitiæ, cùm sit promissio solvendi mercedem debitam pro usu corporis venali, & si aliquam malitiam habeat, ea est omninò extrinseca, ratione inductionis ad malum: qua nullo modo vestitur solutio: at verò promissio solvendi pœnam est omnino illicita contra matrimonii libertatem. Ad 2. constat ex dictis numer. 20. Ad 3. Neg. antecedens, nam promissio hæc pœnæ non interdicitur ob commodum pecuniarium, sicut contractus minoris, & alienatio dotis, manifestè enim probaretur interdici propter utilitatem privatam: sed interdicitur ob matrimonii libertatem, quæ summopere in republica necessaria est. Ad confirmationē fateor non esse turpitudinem in creditore recipiente pecuniam promissam: verum id non arguit juramentum illud firmare contractum, vel esse obligatorium: quando enim juramentum nec est contra bonos mores, nec publicam utilitatem, tunc ut non confirmet contractum, quamvis obliget, est opus, ut turpitudo sit in creditore, & ideò contractus minoris firmatur juramento. At promissio hæc est contra bonos mores, & publicam utilitatem, & ideò quamvis nulla sit turpitudo in recipiente, qui non exigit, sed sponte solutam pœnam accipit, nec firmatur juramento, nec obligat: Ad 4. dispar est ratio, nam ludus pecunia credita, solùm propter privatam utilitatem est interdictus, ne res familiaris dissipetur: bono enim communi nihil refert, sive civis amittens, sive lucrans enim pecuniam retineat: nec promissio solvendi hanc pecuniam amissam culpam continet.

S U M M A R I U M.

Prima opinio, id juramentum obligare, & posse relaxari, & solutam pœnam repeti. n. 24.
2. Contraria, & verior. 25.

24 SECUNDA difficultas est, utrùm sustinendo opinionem positam num. 20. juramentum solvendi pœnam, in sponsalibus promissam, obligare: satisfiat momentanea solutione, statim repetendo, concedaturque repetitio, & juramenti relaxatio. Id concedunt aliqui: sic *Nevo cap. Gemma, de sponsal. num. 10. & Humb. de Bonenco in repet. auth. Sacramenta puberum, num. 133. Cod. si adv. vendit.* & in alio simili, nempè in juramento solvendi amissa ludo ad creditum, docent *Navar. summ. Hispan. cap. 28. addit. ad num. 15. cap. 19. & summ. Latin. in antiqua ed. cap. 19. num. 17. ad quintum, in nova* verò, *cap. 20. num. 17. ad 5. Gutier. de juram. 1. par. cap. 53. num. 8. Cordu. summ. quæst. 94. Enriquez. l. 7. de indulg. cap. 35. num. 6. Azebedo l. 8. recop. t. 7. l. 8. num. 7. Philiar. de offic. sacer. tom. 2. par. 2. l. 5. cap. 2. num. 51. Manuel 1. tom. summa, in 2. edit. cap. 189. num. 9. Capua l. 2. doc. cap. 121. numer. 12. Lud. Lop. 1. par. instr. in ed. cap. 184. concl. 4. & l. 2. de contract. cap. 22. concl. 1. §. 2 pars concl. Carbo quæst. 42. de restitut. concl. 2.* qui omnes docent juramentum id obligare, posse tamen per Episcop. relaxari, & ita eximi jurantem à solutione, & addit *Manuel,* posse commutari per bullam: & quidam ex his dicunt jurantem satisfacere juramento, solventem, & statim repetentem. Sic *Navar. Cord. Gutier. num. 7. Enriquez, Azebedo, num. 8. Philiarc. Lud. Lop. proximè cit. Salon 2. 2. quæst. 62 ante art. 1. tit. de dominio, quæst. 5. art. 6. dub. speciali de ludo pecunia credita, fol. 560. Aragon 2. 2. quæst. 32. art. 7. concl. 3. fol. 779.* & addit *Gutier. num 9.* si juravit, se non repetiturum, posse priùs obtenta relaxatione hujus juramenti repetere, hi omnes solum innituntur textui *cap. Debitores, de jurejur.* per quem constat, jurantem solvere usuras, posse obtenta ab Episc. juramenti relaxatione, non solvere, & si solvit, posse repetere.

25 Sed ut incipiam à juramento solvendi amissa ludo ad creditum, omnino dicendum est, jurantem solvere, non posse obtinere ab Episcopo relaxationem juramenti, nec satisfacere momentanea solutione, ne posse repetere. Prob. destruendo fundamentum, cui contrarii innituntur. 1. quia recipiens usuras, tenetur jure naturali, & divino restituere, & subinde turpitudo, & injustitia reperitur in ipso recipiente, quam ob causam contractus ille non firmatur juramento, & datur relaxatio, & repetitio, ut diximus num. 12. sed recipiens lucrum pecunia credita comparatum, non tenetur restituere, juxta veriorem sententiam, ut diximus disput. præced. num. 1. quare nulla turpitudo in recipiente invenitur: & esto teneretur restituere, turpitudo hæc, & injustitia esset ex jure humano civili, quæ non obstat: ut dixi num. 13. ergo nulla est ratio, cur contractus hic non firmetur juramento, & cur concedatur relaxatio, & repetitio, juxta dicta num. 14. & 6. 2. quia hic ludus non prohibetur primò, & principaliter, quoad executionem, propter publicam utilitatem, sed ob privatum favorem, non pecunia illa amissa apud alium civem manet, & parum interest reip. sive hic, sive ille civis retineat, in quo casu prohibetur contractus ob privatam utilitatem, ut dixi hic num. 11. ergo talis contractus confirmabitur juramento, nec erit locus relaxationi: juxta dicta num. 5. & 8. Et confirm. quia si velint adversarii dicere prohiberi eum ludum primario ob publicam utilitatem, non loqui videntur consequenter, quia eo casu juramentum non obligat, nec indiget relaxatione, ut probavi hic num. 9. at ipsi fatentur obligare, & esse necessariam relaxationem. Alio fundamento posset probari prædicta sententia nempe ex doctrina *Bart. in l. Si quis pro eo. num. 9. ff. de fidejussor.* ubi dixit, contractum prohibitum ob privatam utilitatem non firmari juramento, quando verba prohibitionis diriguntur in personas, quod contingit in præsentiarum, nam *l. 9. t. 7. l. 8. recop. Castelia* prohibitio hujusmodi ludi fertur in personas, ibi, *mandamos, que ninguna persona, ni personas puedan jugar, ni juegen a credito, ni fiado*: quod si contractus non firmetur juramento, erit locus relaxationi, & repetitioni, juxta dicta num. 5. Sed hoc fundamentum etiam corruit: quia ea doctrina *Bart.* est communiter reprobata, ut dixi num. 10. & ideò hanc partem optimè tuetur *P. Molin. tom. 2 de just. tract. 2. disput. 515. fol. 1628. vers. Utrùm autem, qui ita juravit,* ubi bene addit duo: alterum est, si juramentum illud esset metu extortum à lucrante tunc posse relaxari, & esse locum repetitioni, juxta dicta hic numer. 15. quia jam turpitudo jure naturali prohibita, repetitur in recipiente, cùm metu extorserit juramentum solvendi, quod secluso juramento indebitum erat. Alterum est, si jurantis

mens fuisset, solum astringere ad non denegandum lucranti traditionem, eo pacto, quo lex sibi concedit, tunc ait posse repetere semel facta solutione: quoniam tradendo implevit juramentum, & in hoc casu ego crederem etiam ante traditionem posse relaxari ab Episcopo juramentum: quia non confirmavit contractum, ratione intentionis diminutæ jurantis, nec est in præjudicium illius, cui juramentum præstitum est: quia parum utilis est illi traditio rei, quæ statim repeti potest. Ex his ergo deciditur quæstio nostra, de juramento solvendi pœnam, in sponsalibus promissam: si enim teneamus id juramentum obligare, consequenter loquendo dicendum est, id juramentum non posse relaxari, nec posse repeti pœnam solutam, sed omnino manere contractum illum promissionis pœnæ, confirmatum, & irrevocabilem. Prob. quia si illud juramentum obligaret, dicendum esset non prohiberi contractum propter publicam utilitatem, juxta dicta num. 9. & ex alia parte non est turpitudo in creditore recipiente, cum nullam vim, metumve intulerit, nec teneatur restituere, ut dixi disp. præc. n. 2. ergo necessariò dicendum esset, illum contractum firmari juramento, & ita cessare relaxationem, & repetitionem. Ex quibus omnibus satis confirmata manet nostra sent. id juramentum nullius esse momenti, & omnino irritum.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrùm validè interponatur pœna in matrim. per quam non minuitur patrimonium, sed tantum consistit in lucro perdendo, aut non acquirendo, ut si aliquid legetur, aut donetur ea lege, ut donatarius, vel legatarius teneatur certum inire matrimonium, aliàs donationem, vel legatum amittat?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & proponuntur duo textus, qui sibi adversari videntur, n. 1. & ibi proponitur 1. opinio.

An conditiones, quas reiicit jus à legatis, reiiciantur etiam in foro conscientiæ, quamvis constet de voluntate testatoris, 2.

Quando pœna consistens in lucro perdendo apponitur ab ipsis contrahentibus, 3.

Quid si cesset turpitudinis præsumptio: & conciliantur, ac explicantur c. De illis, de cond. appos. & l. Si ita stipulatus fuero te sisti. ff. de verb. obl. n. 4.

Quid si in donatione propter nuptias apponatur inter contrahentes ea conditio, Si mihi nupseris, 5.

Inter alios à contrahentibus, an valida sit pœna consistens in amittendo lucro, ut si legetur Mariæ sub conditione matrimonii, 6.

Valet, si alicui fœminæ legetur, vel relinquatur hæreditas, si Titio nubat, aliàs amittat, 7.

Quid si per viam modi relinquatur ea hæreditas, aut legatum, 8.

An possit apponi conditio legatario, vel hæredi, ut ducat fœminam de familia, aut aliam, cum qua citrà dispensationem nequit contrahere, & quid nomine familiæ intelligatur, 9.

Quid si dictæ conditiones apponantur in legitima, 10.

Quid quando est matrimonium cum persona indigna, & id possumus, quod honestè possumus, 11.

Quid si viduæ imponatur conditio, ut nubat indigno, 12.

Quid si virgo, cui imponitur conditio, nubat alii ex paterno jussu, 13.

Quid si jussa contrahere cum nobili, prima vice id impleat, at vidua facta ignobili nubat: & explicatur l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. sign. num. 14.

Quid si legetur Mariæ, si Titio nupserit, & Titio renuente obtineat legatum, an si postea Titius velit, teneatur Maria: & quid si jussus contrahere, in principio nolit, posteà verò velit: & satis est conditionem semel excitisse: & si est minor, an possit restitui, 15.

Quid si testator jubet, ut legatarius aliquam ducat, & ipse jam duxerat, & quo tempore expectandus sit legatarius, ut conditionem impleat: remissivè, 16

Quid si jussus contrahere cum certa, prius aliam duxit, & viduus effectus velit illam ducere: & cui relictum est legatum, si fiat religiosus, prius uxorem ducat, & ea defuncta velit religionem ingredi, an consequatur legatum: & satis est conditionem extare tempore delatæ successionis, 17.

An si hæres, vel legatarius ea lege, ut Mariam ducat, velit, & ipsa nolit, perdat legatum, si Mariam posteà volentem ipse non ducat, 18.

Quid si jussus contrahere cum aliqua, ex culpa alterius conditionem minimè impleat, quia ea non vult: ubi de conditione mixta pendente ex duorum voluntate, quæ culpa alterius non impletur, n. 19. & quis modus servandus sit, quando fœmina ducenda lateat.

Quid si fœmina prius alii nubat, & jam vidua velit illi gravato nubere, 20.

Quid si ea conditio apponatur, non in ultima voluntate, sed in contractu, & in majoratibus, 21.

Quid quando non dicit testator, Lego Mariæ, si Titio nubat, sed Lego Mariæ, si Titius eam ducat: an debeatur legatum Mariæ, si per ipsam non stat, 22.

Pœna consistens in non acquirendo lucro, an incurratur, quando aliquis facit quod in se est, 23.

Quid quando conditio mixta, ut si Maria Titio nubat, deficit casu, absque utriusque culpa: quia Titius obiit, 24.

Quid in hoc casu, favore alimentorum, & si legatum est dotis, & alioqui fœmina alimenta non habet, vel favore piæ causæ, & libertatis: vel si conditio partim impleta sit, & quid in majoratibus, & si sit modus, 25.

Quid quando conditio mixta deficit testatoris facto: ut si legavit Ecclesiæ, si in ea sepeliatur, & decessit excommunicatus, 26.

Quid quando illud matrimonium impeditur à quodam tertio, 27.

Verba exhortationis non inducunt gravamen, n. 28.

An legatum, si fœmina nupserit, debeatur ingredienti religionem, 29.

Quid si ex conjecturis colligatur testatorem de veris nuptiis intellexisse, ut si dixerit, si nubat Titio, vel relinquat extraneo, si Maria nupserit: vel negativè, si Maria vidua non nupserit, 30.

Quid de legato virginibus maritandis, an possit dari ingredienti religionem. Prima opinio affirmans, 31.

1. Verior negans, & legatum certæ personæ matrimonio collocandæ, potest dari jam collocatæ, secus quando incertis: & explicatur auth. de sanctiss. Episc. §. Sed & hoc præsenti, 32.

Solvuntur argumenta initio proposita, 33.

1 HÆc disputatio in duplici casu agitari potest. I. est, quando conditio est de matrimonio contrahendo. II. est, quando est de abstinendo ab eo: de priori conditione est disput. præsens: de posteriori verò erit sequens. In priori ergo casu, dubitandi nobis ansam præbent duo textus, qui ex diametro adversi videntur: alter est *c. De illis, de conditione appos.* ubi proponitur tanquam conditio valida, & honesta, Contraham tecum, si certam quantitatem donaveris: dicitur enim ibi suspendere sponsalia, & ea non impleta, minimè obligare: quæ tamen secus essent, si turpis esset: omnino enim reiiceretur, juxta *c. fin. eod. tit.* Alter est *l. Si ita stipul. fuero te sisti. 97. §. Si tibi nupsero, ff. de verb. obl.* ibi, *si tibi nupsero, decem dare spondes: causa cognita denegandam actionem puto, nec rarò probabilis causa hujusmodi stipulationis est. Idem si vir à muliere, eodem modo, non in dotem stipulatus est.* Ex qua manifestè colligitur conditionem hanc, dabo certam quantitatem, si contraxerit matrim. turpem esse. 2. quia conditio viduitatem inducens, id est prohibens nuptias, repellitur à legato, *l. Titio, ff. de condit. & demonstr.* sed conditio, ut legatarius teneatur certum inire matrim. prohibet nuptias, præter illas præscriptas, ergo omnino reiicitur. 3. quia saltem quando hæreditas relinquitur tali modo, & non per viam conditionis, cum modus non suspendat, acquiretur statim hæreditas, cum obligatione modum servandi, quo non servato, ea privabitur hæres, sed privari hæreditate acquisita, est pœna consistens in proprio patrimonio minuendo: ergo saltem, quando per viam modi apponitur ea conditio, erit prorsus irrita, juxta dicta disp. 30. n. 2. qua ratione doctus *Aretinus, l. Titius in princ. ff. de verb. oblig.* ait minimè valere conditionem, quando non conditionis, sed modi naturam induit: ut, Instituo Petrum hæredem, ut ducat Mariam.

2 Supponendum est pro hac & seq. disput. utrum conditiones, quas reiicit jus à legatis, ut sunt impossibiles, sive de facto, sive de jure, quales sunt, quas jus reputat turpes, ut conditiones retrahentes à matrimonio, Si non nupseris: in solo foro externo reiiciantur, vel etiam in foro conscientiæ. Aliqui enim asseverant, si de testatoris voluntate certò constat, non voluisse legare, nisi his conditionibus servatis, legatarium non servantem conditionem, non posse in foro conscientiæ legatum retinere, nec hæredem teneri illud solvere: si autem incerta sit testatoris voluntas, stari juris eas conditiones reiicientis interpretationi: si verò hæres dubitet de testatoris mente, non teneri solvere, donec condemnetur: eo quod in dubio melior sit possidentis conditio. Et prob. quia leges innituntur præsumptioni; præsumunt enim testatoris mentem non fuisse velle impleri eam conditionem, sub legati amissione, sed forus conscientiæ semper innititur veritati, adversùs præsumptionem: ut late probat *Menoch. de præsum. l. 1. qu. 88. in princ. & per totam:* ergo quando constat de testatoris voluntate, ea servanda est adversùs juris dispositionem. Ita docent *Medina, C. de restitutione, q. 23. §. Ad tertium dicendum, Gutier. l. 2. q. can. c. 25. n. 13. & seq. Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 45. paulo post princ. dict. 2. Carbon. qu. 45. de restit. conclus. 5. & 6.* Cæterùm omnino tenendum est, leges has in utroque foro servandas esse, quamvis constet de contraria testatoris voluntate. Quia non sunt pœnales, nec falsæ præsumptioni innituntur, sed sunt dispositivæ, & adversùs certissimam testatoris voluntatem, rejectis iis conditionibus, ob commune reipublicæ bonum, hæreditatem vel legatum deferunt. Sic videntur tenere *Sylv. verb. Hæreditas, 4. §. fin. Angel. verb. Hæres, nu. 21.* ubi *Tabiena, q. 16. n. 17. Armilla, verb. Hæreditas, nu. 22. Beja in sum. post casum 66.* ubi ajunt, fœminam, cui aliquid relictum est, si non nupserit, posse capere legatum, nec teneri restituere, quamvis nubat: & in propriis terminis docent *Gov. 1. var. c. 19. n. 10. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. n. 4. Riminald. junior cons. 215. n. 173. vol. 2. Spino speculo testam. gl. 14. num. 70.* Et ex Theologis, *Ledes. 2. p. 4. qu. 18. art. 1. dub. 12. f. 217. col. 3. P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disput. 207. f. 1268. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. cap. 36. f. 1037.* Et quamvis difficultas hæc sit circa conditiones, quas jus reiicit: verùm circa eas, quas jus admittit, in utroque foro recipiendas esse nemini dubium est, cum menti, & voluntati testatoris consonent: de quibus in præsenti disputatione est sermo.

3 Sit I. Conclusio, pœna consistens in lucro non acquirendo, interposita ab ipsis contrahentibus, irrita est: ut Promitto tibi centum, si mecum contraxeris matrimonium. *l. Si ita stipulatus*

fuere te sisti, 97 §. Si tibi nupsero, ff. de verb. oblig. & docet ibi Barto. Ante c. Gemma, de spons. nu. 7. ubi Anchar. num. 8. Abb. nu. 9 Alex. de Nevo, nu 16. Prepos. nu. 7. Rosella, verb. Sponsalia, n. 7. ubi Angel. nn. 14. Sylvest. q. 8. dicto 1. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 3. n. 1. Brunellus de sponsal. concl. 16. n. 5. Alex. Covar. l. 4. de sponsal. c. 6. & ratio est, quia intuitu libidinis præsumitur promittentem inducere alterum ad matrimonium.

4 Hinc infertur, si cesset turpitudinis præsumptio, valere hujusmodi promissionem: ut si vir promittat fœminæ matrimonium, si 100. mihi dederis, intelligitur enim causa dotis: & in dubio inquit Covar. ea n. 1. non præsumi libidinis causam, sed honestam: si verò vir promittat uxori, tunc præsumitur libidinis causa, nisi vir sit ignobilior, aut senior, & ita uxori promittat in juventutis, aut nobilitatis compensationem: & ita conciliantur cap. De illis, de condit. apposita. ubi approbatur conditio dandi certam quantitatem à contrahentibus appositam: & d. l. Si ita stipulatus, ubi ea conditio reprobatur: prior enim textus intelligitur, quando causa justa promittendi subest: posterior verò, quando ea desideratur. Sic docent Abb. Bart. Alex. de Nevo, Prepos. Rosel. Ang. Sylv. Covar. n. 1. & 2. Brunel. Alex. Garrer. ubi nu. 3. allegati sunt: idem Ang. l. Titia, in prin. nu. 2. & ibi Imola n. 4. ff. de verb. oblig. Joan. Lup. cap. Per vestras, de don. inter virum, & uxor. not. 3. §. 21. nu. 1. & 2. Nec obstat objectio Alex. de Nevo, qua impugnat expositionem datam ad d. c. De illis: eo quod textus dicat, si mihi donaveris, & dotis gratias largitum, non censetur donatum, cùm ad onera matrimonii sustinenda detur, l. Pro onerib. C. de jure dot. Hac ratione Alex. de Nevo d. c. de illis, n. 3. impugnat expositionem traditam: quam tamen amplectuntur Abb. ibi. n. 3. Prep. in 1. fin. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 3. n. 1. non (inquam) obstat, quia textus non usurpavit verbum, Donaveris, in rigorosa significatione, sed pro eo quod est, dare ex aliqua causa: ut constat, quia ea donatio deducta est in pactum, & conditionem matrimonii contrahendi; ergo non fuit gratuita.

5 2. Infertur, si vir causa donationis propter nuptias, promittat aliquid fœminæ, hac lege, si mihi nupseris, valere utique, quia ea donatio non est gratuita, sed in præmium dotis receptæ, & permissa, l. Si constante, C. de donatio. ante nup. & quamvis taceatur ea conditio, Si mihi nupseris, inest tacitè, per l. Stipulatio, ff. de jure dot. Sic contra Joan. Andream per ipsum relatum, tenet Bartol. l. Si ita stipulatus fuero te sisti §. Si tibi nupsero, n. unico, ff. de verb. oblig.

6 II. Conclusio, Inter alios à contrahentibus, valida est pœna consistens in lucro non comparando: ut si aliquid legetur Mariæ ea lege, ut Titio nubat, quare si illi non nupserit, non comparabit lucrum illud legati, & ratio est, quia hæc non est vera pœna, sed potius est spe lucri comparanda matrimonium invitari. Sic habetur l. Titio. §. 1. ff. de condit. & demonstrat. & l. 1. C. de instit. & substit. ubi id tenent omnes: Anton. c. Gemma, num. 7. de sponsal. ubi Joan. Andr. n. 1. Card. n. 2. Anchar. n. 9. Prepos. n. 6. Bartol. Angel. Rosella, Sylvest. Covar. n. 6. allegati n. 3. Mantica multos referens de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 1. & nemo de hac conclusione dubitat: ut constabit ex dicendis.

7 Hinc infertur, valere conditionem, si testator præcipiat fœminæ, ut alicui nubat, sub pœna hæreditatis, aut legati amissionis, patet ex l. Cum ita legatum sit, vers. Si Titio nupserit, ff. de condit. & demonstrat. & l. 4. ibi, pero si el testador, & l. 22. t. 9. p. 6. ibi, ele seria, & docet Joan. Lupus, c. Per vestras, notab. 3. §. 21. n. 1. de don. inter vir. Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. § 3 nn. 7. & 8. Tello l. 30. Tauri nn. 9 Mantica d. t. 18. n. 2. Pelaez de Meres referens Oldradum, & Aretinum, de majorat. 1. p. q. 50. n. 1. P. Molina to. 1. de just. tract. 2 disp. 207. f. 1265. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 41. f. 1076.

8 Et quidem potest hoc fieri, non tantum per modum conditionis, sed per viam modi: ut, Instituo Titium hæredem, ut ducat Mariam, quod si non duxerit, volo eum hæreditate privari: hoc est contra Aretini sent. quam n. 1. retuli. Nec obstat 3. ratio ibi proposita, qua ductus est: nempe dum est modus, statim acquirit hæreditatem, & subinde ejus privationem esse pœnam consistentem in patrimonio diminuendo, quæ à sponsalibus reiicitur: dicendum est privari lucro acquisito, esse verè pœnam, nisi acquirens privetur ab eo, qui lucrum non absolutè, sed pacto aliquo conditione, aut modo adjecto concessit, & ita tenent Aret. l. Si ita stipulatus fuero te sisti, §. Si tibi nupsero, ff. de verb. obl. Oldr. cons. 16. Joan. Lupus n. 3. Covar. n. 7. Lud. Lop. citati n. 7. Mol. l. 2. de primog. c. 13. nn. 4. Gutier. cons. 18. à n. 2. usque ad 5.

9 2. Infertur valere conditionem, ni hæres, vel legatarius contrahat matrimonium cum aliqua de familia: ut bene Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 51. nn. 51. & constat ex dictis: nomine autem familiæ intelligitur persona in gradu permisso à jure canonico, quamvis obtineri possit dispensatio: quia verba testamenti intelligenda sunt secundùm jus commune, non secundum speciale, quod per dispensationem obtinere potest, l. fin. ff. de his qui ven. ætat. impetr. Sic Curtius quem refert, & sequitur Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 18. nu. 6. Utrum autem valeat conditio ducendi consanguineam, dicam l. 5. disp. 5. n. 19. 20. & 26.

10 Hæc tamen II. conclus. aliquibus temperamentis intelligenda est. 1. igitur intelligitur, ut valeat conditio contrahendi matrimonium cum certa persona, nisi apponatur ea legitima: cùm enim lege debita sit, & proinde nullam gratiam testator faciat, nullam patitur conditionem. Sic Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 3. n. 7. Mantica multos referens, d. t. 18. n. 12. Molin. l. 2. de primog. c. 13. n. 4.

11 2. Intellige, quando gravatur hæres, vel legatarius, ad ducendum personam dignam, si enim indigna sit iis nuptiis, conditio reiicitur: ut habetur expresè l. Cum ita legatum, ff. de conditio. & demonst. & l. 32. t. 9. p. 6. & l. 14. fin. t. 4. p. 6. ibi, fueras ende si a tal con quien le mandava casal el testador, fuese a tal con quien no devia. & ratio est, quia id possumus, quod honestè possumus, l. Nepos Proculo, ff. de verb. sig. Item, quia durior est hæc conditio, quam viduitatis, ut docet Jurisconsul. l. Cum tale. ff. de condit. & demon. nam cum omnibus dempta persona indigna, contrahere prohibetur, & ita docent omnes.

12 Est tamen hæc 2. limitatio intelligenda, cùm fœmina, cui hoc gravamen imponitur, vidua non est; si enim vidua esset, non reiicitur omnino talis conditio, ut indigno nubat, sed quamvis non teneatur illi nubere, tenetur tamen omnino ab aliis nuptiis abstinere, aliàs legatum amitteret, ratio est, quia sub conditione duo continentur, unum expressum, scilicet, ut illi nubat, quod reiicitur, eo quod ille indignus est: alterum subintellectum, ut nulli alii nubat, ut expresse dicitur l. Cum tale, ff. de condit. & demonstr. quæ conditio in vidua, & viduo valet: ut dicemus disp. seq nu. 29. & 31. & ideò si huic secundæ conditioni minimè pareat, aliud ineundo matrimonium, amittet legatum, sic Acosta d. l. Cum tale, §. Si arbitrata, ampliat. 3. n. 8. Tello l. 30. Tauri, n. 9.

13 Ex hac 2. limitatione infertur, legatum virgini si Titio nupserit, non effici caducum, nec amitti, si virgo illa ex paterno consensu alteri nubat. Et ratio est, quia ea conditio intelligitur si honestè potest, virgo autem non potest honestè nubere, nisi ex paterno consensu. Probatur etiam ea doctrina Bald. cons. 357 vol. 1. ubi ait, statuto dicente, ut Mediolanensis mulier extra Mediolanum non nubat, sub hæreditatis privationis pœna, ea privandam non esse, si extra nubat ex paterno jussu, & expresè docet idem Bald. l. 1. nu. 9. C. de inst. & subst. Bertrand. cons. 148. vol. 1. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18 fin. Mol. de primogen. c. 13. nu. 22. Gratian. reg. 83. nn. 9. & videtur approbare Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 8. num. 2. ubi dicit, se non mirari de hac doctrina: quamvis Meres de major. 1. p. q. 50. num. 8. dicat hoc magis esse pium quam tutum: & Lud. Lop. 2. p. instruct. n. 33. fol. 1037. ait hoc esse verum in foro externo, secus in interno, ubi constaret de voluntate testatoris. Sed jam num. 2. diximus in his conditionibus admittendis vel reiiciendis, ideo in utroque foro servandum esse.

14 Supersunt tamen aliquot dubia breviter disputanda circa hanc 2. concl. I. dubium sit, an jussus contrahere cum persona nobili, si nobilem ducat prima vice, & deinde viduus effectus ignobilem ducat, amittat legatum, vel hæreditatem. Videtur enim non amittere, quia sermo simpliciter prolatus, intelligitur de prima vice, l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. sign. Sed dicendum est amittere, quia clauditur ibi conditio negativa, quæ perpetua est, ut non ducat aliam, quam nobilem. Sic Oldrad. cons. 16. num. 3. Paul. de Castro, l. Hoc genus, ff. de condit. & demonst. & multi alii, quos refert, & sequitur dicens ab omnibus recipi, Peralta l. Unum ex familia, §. Sed & si fundum, nu. 31. ff. de leg. 2. Roland. quem refert, & sequitur Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 3. Gratian. reg. 83. nn. 10. Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 51. n. 36. Quamvis contrarium tenet Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. 3. nu. 10. ff. de cond. & demonst. Nec obstat d. l. Boves, §. Hoc sermone, intelligenda enim est, nisi sermo simpliciter prolatus conditionem negativam includat, cùm enim ea perpetua sit, de omnibus vicibus verificari debet.

15 II. Dubium sit, si gravatus aliquam ducere, primò renuat, deinde autem pœnitentia ductus annuat, utrùm amiserit legatum, vel majoratum. Supponenda est doctrina Baldi. l. 1. C. de instit. & subst. q. 12. ubi ait, si quis Mariam hæredem instituat, si Titio nupserit: ac ipso renuente hæreditatem obtineat, licèt Titio posteà volente, renuat Maria, non esse illam hæreditate privandam: nam sufficit conditionem semel extitisse, licèt posteà defierit, per l. Si quis hæredem, C. de inst. & substit. ut docent multi, quos refert, & sequitur Tiraq. l. Si unquam, verb. Susceperit liberos, n. 151. C. de revoc. donat. Mol. l. 1. de primog. c. 6. n. 17. Menoch. de præsump. l. 4. præsump. 183. n. 29. & ita hanc doctrinam Bald: contra Cynum, & Petrum amplectuntur multi, quos referunt, & sequuntur Tiraq. l. Boves, §. Hoc sermone, n. 101. 102. ff. de verb. sign. Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 50. nu. 13. quicquid contra illam arguat Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 6. n. 5. ff. de condit. & demonstr. Ex hac doctrina infertur decisio nostri dubii, sic enim distinguendum est, si conditione gravans privat ipso jure gravatum, si ubi primùm requisitus fuerit, nolit conditioni parere, pœnitentia subsequens minimè prodest: eo quod statim est jus acquisitum alteri successori; nemini autem variare licèt, jure jam alteri comparato: ut docet gloss. cap. Nosti verb. Revocare, de electione, & alibi, quos refert, & sequitur Tiraquel d. l. Boves, §. Hoc serm. lim. 23. nu. 5. Peralta l. 3. nu. 1. ff. de legat. 2. Si autem non privet, & omnia integra sint, quia nulli jus acquisitum est, proderit utique pœnitentia. Sic Pelaez de Meres de major. 1. p. qu. 50. n. 13. ubi n. 14. bene probat, si gravatus minor sit, posse in priori casu restitutionis beneficio uti, adversùs conditionem non impletam: & num. 15. probat, si gravamen modi naturam induat, & non conditionis, audiendum esse gravatum, posteà volentem conditioni parere.

16 Quid autem dicendum sit, si gravatus aliquam ducere, jam illam duxerat: consule Manticam de conject. ult. volunt. l. 11. t. 18. num. 16. 17. & 36. quanto autem tempore expectandus sit, ut conditioni pareat, consule eundem ibi n. 23. & 24.

17 III. Dubium est, quid dicendum sit, si jussus ducere Mariam primò

mò aliam ducat, deinde verò viduus effectus, velit Mariam ducere *Carneus*, quem refert *Acosta, l. Cum tale. §. Si arbitratu. limit. 3. n. 2. ff. de cond. & demonst.* asserit, in alio simili non perdere legatum: at enim, eum, cui aliquid legatur, ea lege, ut monachus fiat, legatum consequi, si primò uxorem ducens, ea defuncta religionem ingrediatur. Verius tamen est conditionem jam defecisse in utroque casu, & ita legatum non obtinere: per *l. Hæc cond. filia mea, & l. Cum ita. §. 1. & l. Hoc genus. ff. de condit. & demonstr. & l. Matrimonii, ff. qui, & à quibus.* Sic docet cum *Bart. & Bal.* per eum relatis, *Acosta ibid. nu. 2. & 3.* Quod bene limitat *Molin. l. 2. de primog. c. 13. num. 16.* dummodo tempore delatæ successionis, vel post illam delatam, conditioni minimè pareat: tunc enim irrecuperabiliter amittit legatum, conditio enim defecit: secus si tempore delatæ successionis, parere velit conditioni: quia jam prius matrimonium dissolutum est, & tunc vult ingredi religionem, vel illud inire matrimonium, quod testator injunxit: quia semper conditiones tempus delatæ successionis respiciunt *l. Intervenit. ff. de legat. præstan.* ibi, *& placet sufficere eo ea necessitudine, tunc esse, cum dies legati cessit.*

18 IV. Dubium est, quid si gravatus aliquam ducere velit, illa autem nolit, & postmodum pœnitentia ducta annuat, gravatus autem tunc renuat: utrum amittat legatum, vel hæreditatem. De hac re latè *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. à n. 38. & Menoch. de præsump. l. 4. præsump. 183. à nu. 2.* & referunt aliquos dicentes minimè perdere: quia conditio censetur impleta, cùm per ipsum non steterit: alios autem dicentes perdere: quia adhuc potest conditioni parere. Et ipsi cum Socino sic conciliant, si jam gravatus aliam uxorem duxit, vel obtinuit jam legatum, vel si non obtinuit, est legatum non quantitatis, sed speciei (illud enim non transit statim in legatarii dominium, cùm possit dari quæcumque quantitas,) ut si legentur 10. tritici modii, hoc verò transit statim in legatarii dominium, ut si legetur talis fundus: & si est hæreditas relicta, illam jam adivit, non perdit: si autem nec est alteri matrimonio copulatus, nec obtinuit legatum, & est quantitatis, nec hæreditatem adiit, non consequetur: quia adhuc potest parere conditioni.

19 V. Dubium est, an jussus cum aliqua contrahere pœna amissionis legati, vel hæreditatis, vel majoratus, adhuc amittat, si absque culpa ipsius conditio deficiat, quia altera non vult, vel prius obiit, quam ipse in mora constitutus sit. 1. Dico, si conditio mixta, qualis est hæc pendens à duorum voluntate, deficiat ex culpa non gravati, sed alterius, cum quo contrahendum erat matrimonium, ut quia non vult, habetur pro impleta, habetur expressè *l. 1. C. de inst. & substit. & l. In testamento, l. a 2. ff. de cond. & demonst. & l. 14 t. 4. & l. 22. t. 9. p. 6.* Et docet *Mantica alios referens, de conject. ult. voluntat. l. 11. t. 18. n. 37. Menoch. de præsumpt. l. 4. præsump. 173. n. 25. Mol. l. 2. de primog. c. 13 n. 14. P. Mol. to. 1. de just. tract. 2. disp. 206. fin. & 207. f. 1265.* & addit *alter Molina eo n. 14.* hoc possessorem, vel successorem majoratus jussum cum aliqua contrahere, solere illam acquirere, ipsaque recusante posse liberè aliam ducere: & constituit ibi modum servandum, quando fœmina data opera latitat.

20 Similiter dicendum est non deficere conditionem, sed tanquam impletam reputari, si fœmina illa alii nubat: non enim tenetur gravatus viduam effectam ducere, quia censendum est, testatorem de primis nuptiis intellexisse. Sic cum *Baldo, Imola, & Acosta,* quos ibi refert *Molina d. c. 13. n. 17.* probat.

21 Hæc autem accipienda sunt, quando ea conditio in ultima voluntate apponitur, secus, quando ponitur in contractu irrevocabili: nihil enim proderit, cujuscunque culpa conditio impleta non sit; & ratio est, quia id quod extraordinario jure in ultimis voluntatibus institutum est, non debet facilè ad contractus trahi. *l. 1. C. de inst. & subst.* ubi communiter id notatur, sic tenent *Alex. Corn. Socin. Jason, Aret.* quos refert, & sequitur *Molin. l. 2. de primog. c. 13. n. 19.* dicens hoc esse verius, licèt contrarium magnam habeat æquitatem: idem *Rosella verb. Sponsalia, nu. 7. & ibi Angel. nu. 14. Sylvest. qu. 8. dict. 1. Greg. Lop. l. 14. vers. E no se lo. t. 4. p. 6. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 3. n. 18. ff. de cond. & demonstr. P. Mol. to. 2. de just. disp. 258. ad fin.* licèt multi, quos referunt *Acosta, & Molina,* contrarium teneant: quod dicit *Molina eo. nu 19.* forsan admitti in primogeniis in contractu, sub ea conditione institutis, ex præsumpta institutoris voluntate.

22 Rogabis tamen, quid è contra dicendum sit, quando testator non utitur hac forma, Lego Mariæ si Titio nupserit, sed lego Mariæ, si Titius cum ea contraxerit: an debeatur hæreditas, vel legatum, si per Mariam non stet, sed per Titium, ut matrimonium minimè sequatur. Quidam ajunt non deberi, quia conditio apposita est principaliter in persona Titii, & in illius favorem, atque ita in eius potestate esse debet, velit contrahere, necne: hanc tenent multi, quos refert, & sequitur *Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. 183. à n. 32. Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 6. nu. 27. ff. de condit. & demonst. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 37.* Alii verò tenent oppositum, quos refert *ibi Menoch.* Sed melius *Greg. Lop. l. 14. verb. Se casare, t. 4. p. 6.* quamvis aliquantulum dubius, ait, considerandum esse, cujus intuitu, & favore testator matrimonium contrahi voluerit: nam si favore mulieris institutæ, vel legatariæ, consequetur legatum, si per ipsam non stet, si verò favore alterius minimè consequetur: ubi id probat ex aliis.

23 Ex dictis infertur, quamvis faciens, quod in se est, minimè incurrat pœnam promissam ob factum alienum, ut diximus disp. 25. n. 3. minimè tamen eximi à pœna consistenti in lucro non comparando: ut si cuipiam legatum, aut donatio fiat, si efficiat, ut matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minimè obtinebit, licèt omnem adhibuerit diligentiam, ut sequatur. Sic *Rosella verb. Sponsalia, n. 7. ubi Angel. n. 14. Sylvest. q. 8. dict. 1.*

24 2. Dico, si conditio mixta absque neutrius culpa, casu deficiat, ut si Maria instituta, vel legataria ea lege, ut Titio nubat, antequam in mora sit, obiit, vel ipse Titius, petit omnino legatum, vel institutio, habetur expressè *l. Legatum, C. de cond. insertis.* ibi, *cum mortuo filio prius quam matre cum eo contraheret, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi existimas.* & *l. In testamento. l. a 2. ff. de condit. & demonst. & l. 14. t. 4. p. 6.* ibi, *si acaeciese, que la mujer se muera, o aquel con qui en la mandava casar, antes que se cumpla la condicion, no vale el est ablecimento, o la mandaque a si fuese hecha.* & *l. 22. t. 9. par. 6.* & docent *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 18. num. 37. Molina l. 2. de primog. cap. 13. num. 23. 24. 25. Menoch. de præsump. l. 4. præsumpt. 183. nu. 40. & 41.* quamvis *P. Mol. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 207. f. 1265. & disp. 206. fine,* asserat conditionem mixtam haberi pro impleta, si altera cum qua gravatus est aliquis contrahere, moriatur, secus, si ipse.

25 Hoc tamen 6. modis limitandum est. 1. Nisi favore alimentorum, si enim sit legatum alimentorum, conditio casu deficiens, habetur pro impleta. Sic *Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 22. n. 32. 33. Menoc. alios referens d. præsumpt. 183. nu 42.* Unde fit ut legatum dotis puellæ relictum, hac lege, ut Titio nubat, si puella pauper sit, non deficiat Titii obitu: quia succedit loco alimentorum. sic *Bald. Novel. de dote 6. p. privil. 76 n. 4. ad fin & privil. 77. n. 2. Covar. cap. 3. de testam. nu. 11. vers. Quinto inde colligitur, Mantica ibid. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. f. 79. col. 45. vers. Est tamen notandum.* Utrum verò ea puella necessariò debeat alii nubere, ut consequatur legatum, vel consequatur, vitam cælibem ducens, aut religionem ingrediens, & quid si ipsa obeat: dicemus n. 30. 2. Limitata favore libertatis, habetur enim tunc conditio mixta casu deficiens, pro impleta, sic cum aliis *Menoch. ibi. n. 43.* 3. Favore causæ piæ, quia valet argu. à libertate, ad causam piam, ut latè *Everad. loco à libertate, ad causam piam:* & docet *idem Everad. ibi n. 18.* & alios referens *Menoch. n. 44.* 4. nisi conditio partim impleta sit. *Menoch.* cum aliis *n. 45.* 5. nisi in primogeniis, & hoc ex præsumpta testatoris voluntate, sic late probans *Mol. l. 2. de primog. c. 13. n. 26.* Ultimò, quando contrahendi præceptum, conditionis naturam induit, secus si modi: modus enim casu fortuito deficiens habetur pro impleto, sic *Acosta l. 2. select. c. 22. n. 7. Mol. d. c. 13. n. 24. & 25.* addens communiter in primogeniis apponi tanquam modum: *Menoch. l. 4. de præsumpt. præsumpt. 184. nu. 1. & 2.* nisi (ut inquit *idem Menoch.*) testator clarè omnino velit modum impleri: si autem modus mixtus deficiat culpa ejus in cujus persona implendus erat, habetur pro impleto; secus si culpa ejus, qui implere tenebatur. sic *Menoch. ea præsumpt. 184. n. 3. & 4.*

26 3. Dico, si conditio mixta testatoris facto deficiat, haberi pro impleta: ut si legavit parochiæ centum, si ibi sepeliatur, & decessit excommunicatus, ob quod in loco sacro sepeliri non potuit. sic *Bald. unic. fin. C. de his quæ pœnæ nom. Rosella verb. Legare, num. 3. Ang. verb. Legatum, num. 10. Sylv. Legatum 1. qu. 4. & 6. Armil. verb. Legatum, num. 8. Menoch. alios referens, de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 183. nu. 46.*

27 Ultimo dico, quando conditio mixta non impeditur à contrahentibus sed a quodam tertio, qui verbi gratia matrim. impedit, censeri non impletam: legatarium tamen actionem habere ad interesse contra impedientem. Sic *Mol. l. 2. de primog. c. 13. nu. 20. Menoch.* multos referens *d. præsump. 183. n. 38. 39.* Fallit 1. in majoratibus, ex præsumpta institutorum voluntate. Sic *Molina ibi.* 2. si impediens solvendo interesse non sit, tunc enim habetur pro impleta, *Mol. ibi, n. 22. Menoch. n. 39.* ubi textus, & DD. allegant. 3. si justè tertius ille impediat: cùm enim tunc ad interesse non teneatur, habebitur pro completa, sic alios referens *Mol. ibi, n. 21. Menoch. 38. 39.* Ultimò, si impediatur a tertio, cujus consensus requirebatur: quia tunc perinde est, ac si conditio impediretur ab eo, in cujus persona implenda erat: & sic habebitur pro impleta: sic *Greg. Lop. l. 14. verb. Se munera. tit. 4. p. 6.*

28 Id demum observandum est, verba exhortationis per testatorem inducta, gravamen vel conditionem non continere: quod probatur ex ratione textus *c. Quod præcipitur,* (alias est, *cap. ult. §. Quod præcipitur.*) *14. q. 1.* sic *Meres de major. 1. p. q. 50. n. 16.*

29 Ultimum dubium est, utrum legatum relictum virginibus matrimonio collocandis, possit distribui virgini religionem ingredienti? Et quidem quando relinquitur legatum alicui personæ determinatæ, ut matrim. ineat, ferè certum est deberi, si religionem ingrediatur, per *§. Sed, & hoc præsenti, auth. de sanctis. episc. collat. 9. & auth. Nisi rogati, C. ad SC. Treb.* sic docent *Socin. l. Mulieri, nu. 12. ff. de cond. & demonst. Fulgos. cons. 53. Fel. c. Ecclesia. num. 79. vers. Cæterum, de const. Nata cons. 296. n. 4. Bal. Novel. de dote p. 6. priv. 77. num. 2. Sylv. Legatum 1. qu. 9. Leazes repetit l. Filius familias, §. Divi, n. 139. ff. de legat. 1. Covar. 1. var. c. 19. nu. 10. Acosta l. Cum tale. § Si arbitratu, lim. 4. n. 5. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. n. 26. Gutier. cons. 26. n. 13. & q. canon. l. 1. c. 32. n. 20. Menoch. l. 4. de præs. præsum. 148. à n. 13. ad 16. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. v. Legatum relictum, f. 79.* ubi alios refert. Et ex Theologis *P. Molin.* dicens esse omnium, *tom. 1. de just. tract. 2. disp. 207. concl. 1. f. 1267. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matr. cap. 36. fol. 1070.* In ratione tamen hujus decisionis discrepant DD. Nam *Bald. Novel. eo privil. 77. num. 2. & 5.* dicit non inniti præsumptioni, sed contra expressam testatoris voluntatem id di-

sit legatum sub cautione Mutiana, 5.
Quid si alicui legentur centum si nupserit, & ducenta, si non nupserit: nisi testator expressè disponat, in casu quo nupserit, nihil detur: & casus omissus manet in juris communis dispositione, 6.
Quid de conditione, si Titius filios non habuerit, vel sine liberis decesserit, 7.
Quid si extraneo legentur centum, si Berta non nupserit, & rogatus sit illa Bertæ restituere, 8.
Quid si legataria si non nupserit, rogata sit id legatũ alteri restituere, 9.
Quid si patri, tutori, vel curatori, vel amico, legetur aliquid, si Berta non nupserit, vel Bertæ, & extraneo aliquid legetur, si ea non nupserit, 10.
Quid de cõditione avertẽte à religionis ingressu, etiã viduæ apposita, 11.
Quid si alicui legentur centum si nupserit, quinquaginta verò si religionem ingrediatur. 1. opinio affirmans 12. contraria verior, 13.
An licitè minus legetur filiæ, si ingrediatur religionem, quàm si nubat, & in majoratibus apponatur clausula excludens religiosos, 14.
An valeat legatum factum alicui si religionem ingrediatur, vel sacerdos fiat, vel continenter vivat n. 15. aut si castè, & honestè vivat. ibid.
Legatum factum alicui si religionem ingrediatur, an obtineat, si novitiatus tempore exeat, & uxor cui vir legat, si habitum tertii ordinis assumat, & illa exit. ponitur opinio negans, 16.
Contraria verior n. 17. & explicatur l. Reprehendenda C. de institut. & substit. ubi an voto religionis satisfaciat ingrediens, & egrediens: & sit differentia: Voveo religionem, vel me fieri, aut esse.
Quid si legatarius sub conditione si religiosus fiat, primò ducat uxorem, & deinde viduus, fiat religiosus, 18.
Quid de conditione matrimonii ineundi arbitratu, vel cõsensu talis personæ, licèt arbitrium importet nõ nudã voluntatẽ, sed prudentialẽ, 19.
An talis conditio si arbitratu alicujus fœmina nupserit, omnino rejiciatur, 20.
An valeat, si pater in legato ultra legitimam, gravet filium, ne uxorem ducat sine matris, vel alicujus propinqui consensu, 21.
Quid de conditione, ut filius non ducat uxorem sine patris consensu, 22.
Quid si ei, qui virginem defloravit, aliquid legetur, si de consensu patris illam duxerit, 23.
Quid de conditione, si de consilio alicujus uxorem duxerit, & quid distet inter consilium, & consensum, 24.
Quid in casibus, in quibus quis tenetur sequi consilium, vel esset periculum in mora, 25.
Quid si is, cujus requiritur consilium, vel consensus, sit absens, 26.
Quid si is, cujus est petendum consilium, vivo testatore decessit, 27.
Quid si apponatur conditio, si Titius non duxerit uxorem, habeat post mortem suam, vel post tale tempus, centum, 28.
Post nu. 28. invenies cætera summaria.

1 DUPLEX est disputanda quæstio. Prior, in quibus casibus rejiciatur conditio nuptias prohibens: posterior, in quibus casibus valida sit. Supponendum autem 1. est, conditiones, quas jus rejicit, in utroque foro invalidas esse, quamvis constet de contraria testatoris voluntate, ut dixi disp. præc. nu. 2.

2 QUÆSTIO I. est, in quibus casibus jus rejiciat conditionem prohibentem nuptias. Sit I. conclusio. Conditio abstinendi à matrim. contractui adjecta non rejicitur, sed vitiat contractum, atque irritum reddit, quando virgini ea conditio imponitur: virgini (inquam) id est ei, quæ non contraxit, ac consummavit aliud matrim. ut dicemus num. 29. & 30. ut si quis ei promittat 100. si non nupserit, promissio est irrita: & ratio est, quia hæc conditio reputatur jure impossibilis, ut bene *P. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 285. fin. & Enriq. l. 11. de matrim. c. 12. nu. 6.* Nam quæ jure improbantur, vocantur impossibiles, *l. Conditiones, quæ contra bonos mores, ff. de condit. instit. l. 3. c. 4. p. 6.* hæc autem jure improbatur, ut num. 3. dicemus, & ita impossibilis est de jure: conditiones autem impossibiles, quamvis rejiciantur à legatis, non tamen à contractibus, sed illos omnino vitiant. *§. Si impossibilis, instit. de inutil. stipul.* ibi, *si impossibilis conditio obligationibus adjiciatur, nihil valet stipulatio*: & idem in omnibus contractibus disponitur, *l. Non solum, ff. de act. & obl.* & bene docet cum aliis *Moli. l. 2. de primog. c. 12. num. 38.* nomine autem conditionum impossibilium ad hunc effectum comprehenduntur, & quæ natura, & quæ jure impossibiles sunt: ut constat ex legibus citatis, & docet *idem Molina eod. cap. 12. nu. 35.* & in propriis terminis conditionem hanc non nubendi vitiare contractum, docet *Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 2. nu. 1. P. Molina d. disp. 285. fine.* Addit *ibi Molina*, vitiare has conditiones impossibiles de jure contractum, nisi impleatur. Cujus tamen contrarium credo: quia *d. §. Si impossibilis, & d. l. Non solum*, dicitur nihil valere stipulationem, neque contractum sub conditione impossibili, at multum valeret, si ea conditione impleta obligaret. Præterea, quia falsum esset vitiare contractum, sed suspenderet utique more conditionis honestæ, ejusque obligatio ex conditionis implemento penderet: quare *Acosta eod lim. 2. n. 2.* ait, minime valere donationem, licèt res tradatur virgini sub conditione, si non nupserit, & tanquam quid speciale ait *n. 3.* si quis promittat virgini 100. aureos, si arbitratu Titii nupserit, non absurdè sentire eum, qui diceret illam conditionem, nec vitiare, nec vitiari, & ita obtinere promissum, si virgo conditionem impleat: immò etiam in hoc casu credo vitiari contractum: quia perinde reputatur jure impossibilis conditio, si arbitratu alicujus virgo nupserit, ac conditio, si non nupserit, ut dicemus n. 19. Rogabis tamen, quare ea conditio, si non nupserit, & reliquæ impossibiles à contractibus non rejiciantur, sed illos vitient, cùm tamen à legatis rejiciantur, nec illa vitient: varias rationes affert *Sarmiento 2. select. c. 3 nu ult.* sed ultra illas, addo hanc, ideò jus civile non sustinet contractus rejecta conditione impossibili, quia contrahentes ipsi cum adhuc sint superstites, possunt suos contractus sic vitiatos ob conditionis impossibilitatem, efficere validos, remittendo conditionem impossibilem: at verò testator, qui jam obiit, non potest suam dispositionem ad debitum modum reducere: unde oportuit, ut per legem ipsam reduceretur, rejecta illa conditione: quod non fit in pœnam sic testantis, quinimmò in ipsius favorẽ, supposito enim voluisse illum de suis bonis disponere, favor est illius dispositionis, quia aliàs omnino corrueret, si ad debitum modum redigatur, ut valida sit.

3 II. Conclusio conditio abstinendi à nuptiis, omnino rejicitur ab hæreditate, vel legato, & ea rejecta, purè debetur: ut si virgini legentur 100. si non nupserit, obtinebit illa, quasi purè, & absque omni conditione illi relicta essent. Habetur expressè *l. Quoties, 22. l. Cum tale, 71. §. Mævia, & l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonst.* & ratio hujus decisionis est, ut habetur *l. 2. C. de indicta viduit.* quia reip. interest, ut multis ex legitimo matrim. procreatis, augeatur. Quod adeò verum est, ut ex multis probet *Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, ff. de condit. & demonst. ampliat. 1. per totam*, posse legatarium id legatum vindicare, ac si talis conditio apposita non esset. Idem dicendum est, si donationi causa mortis eadem conditio adjecta sit, ut bene docet *Acosta eod. §. Si arbitratu, ampliat. 2. n. 1. & 2.* & ratio est, quia conditiones impossibiles non tantum à legato, sed etiam à donatione causa mortis rejiciuntur, *l. Quæ sub conditione, §. Et in mortis, ff. de condit. instit.* eo quòd cum revocabilis sit, quoad eum effectum inter legata computatur, ut tradunt *Acosta l. 1. selectar. c. 8. n. 3. Ant. Gom. 2. var. c. 4 nu 18. Molin. l. 2. d. primog. c. 12. n. 40. P. Mol. to. 1. de just tra. 2. dis. 206 concl. 2. & to. 2. d. 285. concl. 2.*

4 Ex his infertur non audiendum esse *Marinam, C. de restit. quæst. 23. vers. Itaque quatuor conditiones.* ubi ait diversimodè rejici à legatis conditiones impossibiles, ac turpes, & quæ nuptias prohibent, nam impossibiles, & turpes prorsus rejiciuntur: quæ autem nuptias prohibent, non absolutè annullantur, sed tantum casu, quo legatarius matrimonium inire velit. Sed dicendum est absolutè, & prorsus rejici, ac pro non scriptis haberi ut docent *gloss. l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonst. fine, Covar. l. 1. var. cap. 19. num. 10. Riminal. cons. 215. num. 17. vol. 2. Mantica de conject. ult. vol. lib. 11 tit. 19. n. 1.*

5 2. Infertur non esse audiendum *Acostam, l. Cum tale, §. Si arbitratu, ff. de condit. & demonst. lim. ult. nu. 5. & seqq.* ubi docet, hanc conditionem, non ineundi matrimonium, non rejici, quasi nihil operetur, & pro non scripta habenda sit: sed nihil prorsus valere respectu primi matrim. valere tamen respectu secundi. Ut si virgini legentur 100. si non nupserit, obtinebit legatum, prima vice nubens, illud tamen amittet, si secunda vice nubat. Et probat, quia ea conditio, si non nupserit, cum sit negativa, est perpetua, & proinde includit quodlibet matrim. futurum, ergo sicut valeret relictum virgini, hac conditione, si secundò non nubat: & relictum hac conditione, si nec primò, nec secundò nubat, rejiceretur, quoad primas nuptias, non verò quoad secundas: similiter ea conditio negativa, si non nupserit, valebit quoad secundum matrim. rejecta quoad primum. Unde infertur num. 6. legatum non esse tradendum per hæredem, absque cautione Mutiana restituendi legatum, cùm fructibus, secundis nuptiis initis. Sed dicendum est, eam conditionem absolutè, & prorsus rejici, & haberi pro non scripta: ut docent omnes DD citati nu. præced. & ratio est, quia revera testator de primis nuptiis intellexit, sermo enim simpliciter prolatus de prima vice intelligitur, *l. Boves, §. Hoc sermone ff. de verbor sign.* Et licèt verum sit, conditionem negativam esse perpetuam, & omnes nuptias includere, id tamen tunc habet locum, quando utiliter, & modo jure permisso exprimitur. Tandem quia si hæc sent. esset vera, non posset legatarius id legatum vindicare: cùm prius cautionem præstiturus esset, cujus tamen contrarium ex ipsomet Acosta diximus n. 3.

6 3. Infertur si legentur virgini 100. si nupserit, ducenta verò, si non nupserit, posse eam illa 200. capere, etsi nubat: quia ea conditio est nulla, habetur expressè *l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonstr.* & docent *Bart. & alii*, quos refert, & sequitur *Covar. l. 1. variar c. 19. n. 9. & 10. Syl. Hæreditas, 4. fine* Unde non est admittendum, quod docet *Marina, C. de restit. 23. vers. Respondeo salvo meliori judicio, vers. Ad tertiam*, quem sequitur *Gutier. 2. l. q. can. c. 25. n. 15.* ubi uterque dicit in neutro foro deberi legatum virgini, sub conditione si non nupserit, quando testator expressit suam voluntatem esse, ut nubens nihil obtineret: ut si sic dicat, Lego Mariæ si non nupserit, & si fortè nupserit, nihil lego, & probat *Gutier.* quia jura loquuntur de simplici conditione non nubendi, quando autem testator ulterius procedit exprimendo suam voluntatem, nihil decidunt: unde tanquam casus omissus remanet in juris communis dispositione, *l. Commodissimè, ff. de lib. & posth.* quòd præscribit, testatoris voluntatem ad unguem servandam esse. Cæterùm dicendum est omnino rejici eam conditionem, contra expressissimam testatoris voluntatem in utroque foro: ut probavi disput. præc. nu. 2. Item quia dum testator legavit 100. si nupserit, & 200. si non nupserit, virgini, apertè suam voluntatem exposuit, & tamen jus decrevit deberi illa 200. nubenti. Item id probo ex *l. Cum tale*,

§. *Mæ-*

§. Mævia, ff. de condit. & demonſtr. ibi: Mævia ſi non nupſerit fundum, cùm morietur, poteſt dici, & ſi nupſerit, eam confeſtim ad legatum admitti, ubi manifeſtè teſtator expreſſit ſuam voluntatem eſſe, ut Mævia poſt mortem obtineret legatum, caſu quouſque tunc non nupſerit, & tamen ita jus reiicit eam conditionem, ut nec tempus mortis expectetur, ſed ſtatim deberi legatum ſtatuit: & reddit rationem gloſſ. verb. Eam confeſtim; quia ideò teſtator voluit mortis tempus expectari, quia tunc, & non antea, certum eſt eam conditionem non nubendi, impletam eſſe, cùm autem ea conditio ſpernatur, ſuperfluum eſt, ejus diem expectari.

7 III. Concluſ. conditio à liberis procreandis avertens, ſimiliter prorſus reiicitur: ut, Lego Titio 100. ſi filios non habuerit, vel ſi ſine liberis deceſſerit, ratio eſt, quia conditio non nubendi, jure reiicitur gratia procreandæ ſobolis, ut dixi num. 3. ergo à fortiori conditio avertens à ſobole procreanda. Sic Socin. conſ. 98. num. 7. lib. 3. Acoſta, l. Cum tale. §. Si arbitratu, ampliat. 1. nu. 4. ff. de condit. & demonſt.

8 IV. Concluſ. non valet conditio, etiam ſi extraneo legentur 100. ſi virgo non nupſerit, & ea reſtituere rogatus ſit illi virgini: debebitur enim legatum, licèt nubat. Quia mulier ad viduitatem invitatur, ut legatum comparet. ſic Acoſta eod. §. Si arbitrata, ampliat. 5. per totam, Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 19. n. 5.

9 V. Concluſ. non valet etiam conditio, ſi mulier, cui relictum eſt legatum, ſi non nupſerit, rogata eſſet illud reſtituere, ut, Lego Titiæ ſi non nupſerit 100. ut det Titio. nam etiam ſi nupſerit, recipiet legatum, & reſtituet Titio, quia cenſendum eſt, ac ſi purè, & abſque conditione recepiſſet, ut Titio reſtitueret, habetur expreſsè l. Non dubium, ff. de lega. 3. & probat latè Acoſta ibi. tota ampliat. 6. Mantica eod. t. 19. n. 4 ſecus eſſet, (ut bene ait ibi Mantica) ſi legentur virgini 100. ſi non nupſerit, & caſu, quo nubat, ejus fidei committatur, ut reſtituat Titio: nam etiam ſi nubat, retinebit legatum, nec reſtituet Titio. Habetur expreſſe l. Quoties, ff. de cond. & demonſt quia illud fideicommiſſum inducit viduitatem.

10 VI. Concl. non valet conditio nuptias prohibens, adjecta legato relicto patri, tutori, vel curatori, vel amico ita conjuncto cum perſona, quæ abſtinere debet à nuptiis, ut probabile ſit fore, ut ea abſtineat, ne legatarius amittat legatum illud, ut in ſimili diximus de pœna ſponſalibus adjecta, diſp. 30. n. 3. Sic Acoſta d. §. Si arbitrata, tota ampl. 9. & maximè n. 6. & lim. 4. n. 1. & ſeq. Ant. Gabr. tom. 2. com. l. 10. in mea edit. verb Legatum, fol. 19. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 19. nu. 15. idem dicendum eſt, ſi legatum illud relinquatur conſanguineis, ut bene Jaſon l. 1. n. 1. C. de indict. vidui. ut idem diximus de pœna d. diſp. 3. nu. 3. Si autem legatum relinquatur Titio, & extraneo: ſi Titia non nupſerit, reiicitur conditio pro parte Titiæ debita, & ita illam ſtatim conſequetur, valebit tamen pro parte extraneo relicta, & ita nubente Titia, nec illa, nec extraneus eam legati partem comparabit: ſicut d. diſp. 30. num. 5. diximus valere pœnam ſponſalibus per extraneos adjectam: quia non eſt veriſimile, Titiam a nuptiis retrahendam eſſe, ne extraneus illam legati partem amittat. ſic Mantica ibi.

11 In dubium autem vertitur, an idem dicendum ſit de conditione avertente à nuptiis ſpiritualibus, ut ſi Titiæ legentur 100. ſi ingreſſa religionem non fuerit. Aliqui enim eam conditionem reiici ſentiunt, per auth. de ſanctiſſ. Epiſc. §. Sed & hoc præſenti. collat. 9. ubi habetur, eam conditionem pro non ſcripta haberi, item quia valet argumentum a matrim. carnali ad ſpirituale, ut late Everard. loco a matrim. carnali, ad ſpirituale. ergo ſicut reiicitur à matrimon. carnali, ita à ſpirituali: ſic Bald. & Dec. quos refert, & ſequitur Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitrata ff. de cond. & demonſt. ampl. 11. nu. 1. Aret. & Fel. quos refert, & ſequitur pariſ. c. In præſentia, de prob. nu. 137. & 143. Everar. loco à matr. carnali, ad ſpirituale, num. 5. Rolan. conſ. 55. num. 20. & 25. l. 3. & ex Theol. Metin, C. de reſtit. qu. 23. §. Itaane quatuor conditiones, Ledeſ. 2. p. 4. q. 18. art. 1. dub. 12. f. 227. col. 3. Addit Acoſta cum Decio contra Angel. reprobari eandem conditionem etiam viduæ adjectam, quamvis ſecus ſit in conditione non nubendi: quia in conditione avertente à religione, eadem eſt ratio in virgine, & vidua: limitant tamen idem Acoſta, & Everar. cum aliis, quos referunt, quando conditio non ingrediendi monaſterium eſt generalis, ſecus ſi prohibeatur ingreſſus talis monaſterii, tunc enim valebit conditio, ſi alia monaſteria ſint, ad quæ commodè ſic prohibitus recipi poſſit. Cæterùm multo verius eſt, eam conditionem minimè reiici, ſed valere; quia quamvis religionis ſtatus perfectior ſit, at jus non tribuit illi hunc favorem. Item, quia quamvis conditio illa religioni adverſa ſit, favet tamen matrimonio, & ſobolis procreationi. Item: quia non eſt veriſimile aliquem arcendum à religionis ingreſſu, eo quod legato privetur, cum ad id ingrediatur, ut ſeculo & bonis temporalibus, per tria vota, renunciet. Deinde quia ingreſſus religionis reſpicit privatum ingredientis bonum? matrim. autem bonum reipubl. commune, quod in liberis procreandis verſatur, unde non mirum eſt, ſi jus non ita faveat ingreſſui religionis, ac matrim. unde non obſtat auth. in contrarium adducta, quia diſput. præc. num. 32. illam explicuimus. Nec etiam obſtat argum. à matrim. carnali, ad ſpirituale: illud enim, ubi eadem ratio in utroque militat, locum habet, ſecus ubi diverſa, ut hic. Tandem, quia d. auth. de ſanctiſſ. epiſc. tantùm procedit ex præſumpta voluntate teſtatoris, non autem contra ejus expreſſam voluntatem, ut probavi diſput. præced. num. 29. & 30. ergo quando exprimit ſuam voluntatem eſſe, ſe nolle legare, vel inſtituere, caſu quo legatarius religionem ingrediatur, ea conditio ſervanda eſt. Et ita tenent Covar. 1. variar. cap. 19. num. 10. Mantica cum Paulo, Alex. & Decio per ipſum citatis de conject. ult. vol. l. 12. t. 18. n. 31. Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 83. num. 18. 19. & 23. Gutier. lib. 2. qu. can. cap. 25. num. 5. P. Molin. tom. 1. de juſtit. tract. 2. diſput. 207. ad fin. in ſolut. ad 1.

12 Ex his infertur deciſio illius quæſtionis, an ſi legentur Titio 200. ſi uxorem duxerit: 100. verò, ſi religionem ingrediatur, conſequuturus ſit, religionem ingreſſus illa 200. vel 100. ſolùm, prout teſtator diſpoſuit? Multi enim affirmant eum conſequuturum illa 200. eaque ratione ducuntur, quod illa conditio tanquam adverſa religioni invalida ſit. Sic docent Bart. & Socin. l. 1. ff. de his quæ pœna cauſa. num. 1. (aliàs habetur hic titulus pœnæ nomine) Anton. cap. In præſentia, num. 27. de probat. & ibi Aret. num. 72. Fel. nu. 37. Pariſius num. 134. Berojus num. 494. Jaſon auth. Si qua mulier num. 11. & 15. C. de ſacroſ. Eccleſ. Roſe la verb. Legare, num. 27. Angel verb. Hæreſ. num. 21. Sylv. Legatum, 1. q. 9. & Hæredit. 4. fine, ubi Arm. num. 22. Tab. verb. Hæres, qu. 16. num. 17. Rolan. conſ. 35. num. 17. l. 3. Ever. loco à matrim. carnali, ad ſpirit. num. 8. Acoſta l. Cum tale. §. Si arbitrata, ampliat. 11. num. 5. ff. de condit. & demonſt. Ant. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 10. verb. Legatum, fol. 8. & multi alii, quos hi referunt. Et ex Theologis Beja ſumma, poſt caſum 66. Limitat Fel. ibi, niſi teſtator certum monaſterium deſignaſſet, ut, Lego Titio centum, ſi nupſerit, 50. verò, ſi ingrediatur tale monaſterium: tunc enim ſi id monaſterium ingrediatur, ſolùm obtinebit 50. quod Acoſta ibidem, num. 6. ſic intelligendum dicit, ut ingrediens monaſterium, ſolum 50. obtenturus ſit, at quodcumque aliud ingrediens, integra centum. Et hæc ſententia probabilis eſt.

13 Tenendum tamen eſt, tanquam multo probabilius, ingredientem religionem ſolum 100. conſequuturum, quia conditio à religione retrahens, non eſt invalida, nec contra expreſſam teſtatoris voluntatem reiicienda eſt: ut latè probavimus num. 11. ergo ubi expreſsè teſtator diſpoſuit, quid ingrediens religionem conſequuturus ſit, quid autem uxorem ducens, id obſervandum eſt. Sic docent Bal. auth. Niſi rogati, nu. 11. C. ad SC. Trebell. & l. Deo nobis, num. 1. & 2. C. de epiſc. & cleric. ubi Paul. num. 5. & d. auth. Niſi rogati, num. 3. & l. Titio centum, §. 1. in fine, ff. de condit. & demonſt. Guliel. Benedict. cap. Raynutius, verb. Quæ cum alia, nu. 32. de teſtam. & multi alii. quos referunt, & ſequuntur Covar. lib. 1. var. cap. 19. num. 8. 9. & 10. Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 18. d. 29. & tribus ſeq. Decian conſ. 41. num. 30. l. 1. Menoc. de præſump. l. 4. præſumpt. 83. nu. 26. Perez l. 5. ordin. t. 2. l. 1. ad fin. ante verb. Con buenos teſtimonios, Gutier. q. canon l. 1. cap. 32. num. 58. Et ex Theologis, P. Molina tom. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 207. f. 1268. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 36. fol. 1037. Ut tamen evitentur opiniones, ſic legari poteſt ut ingrediens religionem id ſolum conſequatur, quod teſtator vult: Lego Titiæ 100. & ei, qui eam duxerit, ducenta. Sic Bart. Roland. à Valle, num. 31. ubi alios refert, citati n. præc. Mantica, nu. 35. Gutier. num. 16. proximè citati.

14 Obſervandum eſt quamvis impium ſit, teſtatorem aliquam adiicere conditionem, eo fine ut à religionis propoſito aliquem avertat, juſtiſſimè tamen poſſe minus legare filiæ, ſi religionem ingrediatur, quàm ſi nubat, non ut eam à religionis propoſito retrahat, ſed quia major dos nubenti neceſſaria eſt, & quia majorem bonorum partem vult poſteris & familiæ relinquere. Sic alios referens Covar. num. 10. Molin. & Lud. Lop. relati num. præc. Unde in primogeniis, & meliorationibus ea conditio admittitur, ut nec Monachi, nec ſacro ordine initiati ſuccedere in eis poſſint. Hæc enim conditio non eò tendit, ut ab hoc ſtatu retrahat, ſed ut familia conſervetur. Sic Joan Lup. rubr. de donat. §. 16. num. 4. & 14. Covar. num. 10. & 11. & P. Molin. cit. nu. præced. Molina lib. 2. de primog. cap. 12. num. 54. Marzarius epitom fideicommiſſ. qu. 31. Gutier. lib. 2. qu. canon. cap. 25. num. 6. ubi limitat cum Molin. nu. 55. quando majoratus eſt regia facultate inſtitutus, non quando ex tertia bonorum parte abſque regia facultate ſervandus eſt ordo præſcriptus l. 27. Tauri.

15 De contraria autem conditione, quæ ad religionem invitat, non eſt certum apud DD. an valida ſit, ut ſi legatum fiat alicui ea conditione, ut religionem ingrediatur: quidam enim cenſent, invalidum eſſe, quando virgini apponitur, eo quod viduitatem inducat, illique æquivaleat, ſi non nupſerit. ſic Bart. conſ. 45. Rominal. conſ. 215. à num. 176. uſque ad 181. vol. 2. Sed dicendum eſt, eam conditionem valere, quia juſtum eſt præmii ſpe ad religionem allicere, nec conditio directè tendit ad nuptias impediendas, ſed id per accidens, & indirectè eſt; directè autem tendit, ut alliciat ad ſtatum perfectiſſimum, nec præſumendum eſt, jus voluiſſe conditionem hanc, ob matrimonii favorem, annullare. Sic Bald. auth. Cui relictum, num. 3. C. de indic. viduit. & ibi Paul. & Jaſon, num. 4. & Corneus dicit hoc eſſe benignius: Covar. 1. var. c. 19. num. 10. Acoſta, l. Cum tale. § Si arbitratu, lim. 3. num. 1. ff. de condit. & demonſt. Ant. Gom. 1. var. cap. 12. num. 78. Ant. Gab. tom. 2. comm. in mea edit. l. 10. verb. Legatum, f. 19. P. Molin. tom. 1. de juſt. tract. 6. diſput. 207. fol. 1265. Similiter valet conditio, Si fiat ſacerdos, eadem ratione ſic Covar. & Molina ibi. Non tamen valet hæc conditio, Si continenter vixerit, quia directè expellit nuptias, ſecus ſi caſtè, & honeſtè vixerit: quia ducens uxorem dicitur caſtè, & honeſtè vivens. ſic Mantica de conject. ult. vol. l. 11. tit. 19. n. 29. & 30.

16 Dubitabis tamen, an legatum ſub ea conditione ingrediendi religio-

religionem relictum, comparet ingrediens, si anno noviciatus exeat, qua in re multi satis probabiliter asserunt, minimè consequi, quia verba cum effectu intelligi debent, *cap. Relatum, de cler. non resid.* nec præsumendum est, testatorem actum vanum voluisse, qualis est ingressus professione minimè sequuta. 2. per *l. Reprehendenda, 5. C. de instit. & substit.* ibi, *redi igitur ad maritum, si eas hæreditatem matris si redieris, retenturam: quippe quam retineres, licet ab eo non recessisses.* Ex quibus verbis constat non requiri perseverantiam in conditione divortii à viro, sub qua legatum relictum est: eo quòd conditio erat turpis, ergo à contrario sensu, quando conditio honesta est, qualis est religionis, requiritur perseverantia, sic tenent *Paulus, l. Si quis hæredem, num. 3. C. de instit. & substit.* ubi *Alexan. num. 2. & l. In substit. num. 12.* ubi *Imola, num. 4. ff. de vulga.* Et in simili casu de legato relicto per virum uxori, si assumpserit habitum tertii ordinis D. Francisci, minimè eam consequi, si semel assumptum dimiserit: docent *Bald. d. l. Si quis hæredem. num. 6. Salic. num. 3. Bart.* autem *d. l. Si quis hæredem, num. 2. & Angel. d. l. In substitutione,* dubitant, & nihil decidunt.

17 Verùm probabilius est legatum consequi. Prob. ex *l. Si quis hæredem, 7. C. de instit. & substit.* ibi, *sancimus quandocumque impleta fuerit conditio, sive vivo eo, sive mortis tempore, sive post mortem, conditionem videri esse completam.* Ex quo textu colligunt omnes scribentes satis esse conditionem semel temporis momento impleri, ergo satis fuit legatarium implevisse ingrediendo, quamvis posteà exierit. Item, quia ingredi religionem, & in ea profiteri, ut diversa ponuntur *c. Beneficium, & c. Qui post votum, de reg. in 6.* ibi, *religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & profitetur in ipsa,* ergo cum testator in conditione non meminerit professionis, sed solius ingressus, solo ingressu paretur conditioni: eo vel maximè, quia in dubio minimè præsumitur aliam testatoris intentionem esse, quam verba significent, *l. Labeo, §. Idem Tubero, ff. de suppellect. legat.* Tandem quia vovens religionis ingressum, satisfacit voto, si ingrediatur, & noviciatus tempore exeat, quia votum ingressus, secundum formam juris communis, quod annum probationis ad experiendum indulget, intelligendum est, ubi non constat de contraria intentione, ut author est *D. Thom. 2. 2. q. ult. art. 4.* quem universi sequuntur, ergo similiter conditio ingressus religionis, adjecta à testatore, intelligi debet juxta eandem juris communis dispositionem: quia in dubio testatoris verba non debent intelligi, ut inducant aliquid à jure exorbitans: ut est casus notabilis, *l. Uxori, §. 1. ff. de legat. 3.* & cum multis docet *Mantica de conject. ult. vol. l. 6. t. 6. n. 1. & multis seq.* Et ita hanc sent. tenent *Lud. de Roma l. Permisero, 52. §. Species, nu. 4. ff. de acquir. possess. Jason d. l. Si quis hæredem, num. 13. Brunel. de sponsalib. conc. 31. nu. 12.* Pro qua sent. facit, quod docet *Mantica* cum aliis, quos refert *de conject. ult. vol. l. 6. t. 11. num. 5.* nempè testatore filium instituente hac forma, Si filios non habueris, substituo Cajum, excludi substitutum habitis liberis, qui vivo filio obiere, eo quod conditio semel extitit, quamvis effectum non habuerit. Idem dicit *Jason eo. n. 13.* casu, quo vir uxori legaret, si habitum tertii ordinis assumpserit, legatum nimirum eam consequi, habitu semel assumpto, & postmodum dimisso: cujus contrarium tenuerunt *Bald. & Salic. citatis nu. præced.* Hæc tamen sent. intelligenda est dummodo ingressus in religionem bona fide animo experiendi fieret, exitusque ex causa justa esset, si enim legatarius eo solo animo ingrederetur, ut obtineret legatum, postea exiturus, vel bona fide ingressus, absque justa causa habitum dimitteret, non satisfaceret, sic dixit optimè *Fulgos. d. l. Si quis hæredem, n. 2.* & prob. non satisfacere, si animo exeundi ingrediebatur, quia testator non intendit actum vanum, qualis est iste. Item quia intendit ingressum religionis secundum formam juris, quæ est, ut quis bona fide ingrediatur, animo experiendi. Item quia hoc ingressu non satisfit voto ingrediendi religionem: ut docet *D. Tho. 2. 2. quæst. ult. art. 4. ad 3. & ibi Cajet. Ricard. 4. dist. 38. a. 8. qu. 3. & ibi Palud. q. 4. a. 1. Abulens. cap. 30. Num. qu. 93. ad 4. D. Ant. 3. p. tit. 16. cap. 2. §. 4. Angel. Votum 3. num. 18. Sylv. Religio 2. qu. 19. Tabiena verb. Novitius, qu. 7.* ubi *Armilla num. 10. Vignor. l. institutionum, cap. 17. §. 1. vers. 23. Palacios 4. dist. 38. disp. 1. fol. 849.* probatur etiam non posse ex sola libertate novitiis in jure concessa exire: quia testator ad aliquid astringere voluit, ut legatarius ille legatum obtineret, sed ingrediens religionem secluso quocumque præcepto, tenetur si omnia grata inveniat, sub culpa veniali permanere: ergo testator ea conditione gravare voluit, ne omnia grata inveniens, absque causa justa retrocedat: & ita minimè satisfacit voto religionis, qui absque causa justa egreditur: ut docent *Cajet. & Armilla proximè cit. Angles floribus, 2. p. q. de voto, a. 2. diffic. 7. Pasarel. super privileg. Minimarum, c. 43. Manuel 2. to. sum. c. 95. nu. 2.* Nec constituo discrimen, sive testator dicat sic, Lego Titio, si ingrediatur religionem, vel si fit, aut fiat religiosus: quia in communi modo loquendi eodem pacto intelliguntur omnia verba hæc, quamvis in voto discrimen constituerint *Cajetan. 2. 2. q. ult. a. 4. dub. 1. Armilla & Palac. proximè cit. Covar. de pactis, 1. p. §. 3. num. 12.* dicentes voventem religionem, vel religiosum fieri, non vovere perseverantiam, & ita satisfacere, si ex causa justa exeat; voventem verò se futurum religiosum, censeri vovere perseverantiam, & ita reum esse voti, si egrediatur. Sed meritò contrarium tenuit in voto *Angles d. art. 2. diffic. 6.* & multi Neoterici viri doctissimi: quia nec testator, nec vovens has subtilitates attendunt, & in communi loquendi modo hæc omnia verba idem sonant. Nec obstat *c. arg.* contrariæ sent. quia non est actus vanus, dum quis bona fide animo experiendi ingreditur, nec absque causa justa egredi potest: ad quod conditio illa astringit. Non obstat 2. quia diversimodè respondetur ad illam *l. Reprehendenda, cum Jasone, d. l. Si quis hæredem, n. 13.* & aliis, quos refert 1. Non valere argumentum à contrario sensu quando resultat absonus intellectus contra jus, at hic resultaret contra *d. l. Si quis hæredem,* ex qua constat satis esse momento temporis conditionem impleri. 2. Nihil probare eam legem, quia imperator non innititur conditionis turpitudini, sed arguit à majori ad minus, hoc modo; si non divertisset, obtineret, ergo à fortiori redeundo. 3. Ex mente testatricis colligi, voluisse eam conditionem perpetuo durare, odio enim viri præcepit divortium. Tandem in divortio ibi præcepto includi conditionem negativam, non redeundi, quæ perpetua est, nam divortium propriè est animo perpetuò recedendi, *l. Divortium, ff. de divort.*

Utrùm verò institutus sub conditione ingressus religionis, 18 obtineat legatum, si prius uxorem ducat, & viduus effectus, religiosus fiat, dixi disp. præced. n. 17.

VII. Concl. non tantum conditio non ineundi matrimonium, 19 rejicitur à legato, sed etiam conditio ineundi arbitratu, vel consensu tertii; & ratio est, quia qui tenetur consensum, vel licentiam alicui petere, tenetur sequi, atque ita matrimonii libertas impeditur: hæc conclusio habetur expressè *l. Cum tale, §. Rescriptum, ff. de condit. & demonst.* atque ita docent universi. Nec admittenda est aliquorum limitatio, quos refert *Acosta in l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. ult. a. 2. & 3.* qui intelligunt hoc, quando arbitrium dicit meram voluntatem, secus quando prudentiale judicium: honestum enim est in matr. illud sequi. sed meritò *Acosta ibi, na. 7. Molin. l. 2. de primog. c. 13. na. 35.* cum aliis, quos referunt, id reprobant, quia cùm ea conditio obliget ad sequendum arbitrium illud repugnat matrim. libertati.

Hæc tamen conclusio non ita accipienda est, ut ea conditio omnino rejiciatur, sed cum duas claudat, alteram matrimonii ineundi; alteram verò, ut arbitratu talis personæ, hæc, ut matrimonii libertati adversa, rejicitur: illa verò, ut matrimonio favens est: sic *Peralta l. 1. n. 32. ff. de lega. 2. Acosta d. ampliat. ult. n. 17. Mantica* multos referens *de conject. ult. volum. l. 11. t. 8. n. 8.* & consulendus est *Acosta,* qui circa illam conditionem, *d. ampliat. ult. n. 2. & seq.* aliqua notatu digna animadvertit.

20

Hinc infertur contra *Joan. Lup. c. Per vestras, notabili 3. §. 21. n. 4. de donat. inter vir. & uxor.* quem sequitur *Pelaez de Meres de majorat. 1. p. q. 50. n. 8.* non valere conditionem, qua pater filium gravat in legato ultra legitimam, ne absque consensu matris, vel alicujus propinqui, uxorem ducat, quia textus, & Doctores indistinctè eam conditionem rejiciunt, ut adversam matrimonii libertati, & quamvis id legatum debitum non sit, si tamen relinquatur, conditiones jure improbatæ ab ipso rejicientur: sicut si extraneus legaret, & ita probat *Acosta dict. §. Si arbitratu, ampliat. ult. num. 2.* 21

2. Infertur contra Antonium de Prato, quem refert, nec improbat *Mantica de conject. ult. vol. lib. 11. t. 18. a. 8. & Burgos de Paz, cons. 20. n. 5. & seq.* dicentem valere conditionem legato adjectam, ne filius absque paterno consensu uxorem ducat: id enim honestissimum, & omni juri consonum est: infertur (inquam) eam conditionem minimè valere: quamvis enim honestum sit filios in matrimoniis contrahendis voluntatem paternam amplecti, jura tamen omnimodæ matrimonii libertati consulere volentia, omnes conditiones illi quocunque modo adversas rejecerunt. sic *Acosta d. ampliat. ult. n. 13. Suarez l. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 21. & seq. Mol. l. 2. de primog. c. 13. a. 35. Gamma decis. 314.* Et ex Theologis *Enriq. l. 11. de matrim. c. 6. n. 6. & c. 12. nu. 6. P. Molina to. 1. de just. tractat. 2. disp. 297. fol. 1264. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 133. n. 6.* 22

3. Infertur, si quis ei, qui puellam violavit, leget centum, si de consensu patris illam ducat, valere legatum: rejecta ea conditionis parte de consensu patris, quare etiam contra ejus consensum illam ducens, obtinebit legatum. Sic *Acosta, d. ampliat. ult. n. 13.* 23

VIII. Conclusio, non rejicitur à legato ea conditio uxorem 24 ducendi cum consilio talis personæ: hæc est contra *Dynum, Bald. Aret. Alberic. Joan. de Imola, Jacob. à S. Georgio,* quos refert, & sequitur *Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, limit. 11. n. 4. & seq. ff. de condit. & demonstr.* Sed probatur, quia hoc distat inter consilium, & consensum, quod jussus aliquid facere cum consensu, vel arbitratu alicujus, tenetur illud sequi, at jussus facere cum consilio petere quidem tenetur, sequi verò minimè, *l. Cum pater, §. Mando, ff. de legat. 2. & l. 23. tit. 2. p. 5.* & latè *Menoch. cons. 69. nu. 17. 18. vol. 1. Gratian. regul. 10. n. 1.* docent, ultra Doctores citandos: ergo conditio matrimonii contrahendi, alicujus consilio petito, minimè adversatur libertati matrimonii: & ita tenent *Panor. c. Ex parte. num. 4. de const.* ubi *Felin. na. 1. Decius, c. 1. Si pro debilitate, nu. 9. de offic. delegat. Cynus, Aimon, Paul. à Castro, Alend.* & multi alii, quos referunt, & sequuntur *Jason l. Turpia, § 1. n. 4. ff. de leg. 1. Guill. Benedict. c. Raynutius de test. verb. Qui eum alia, a. 38. Peralta l. 1. nu. 32. ff. de legat. 2. Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 3. Suar. l. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. nu. 23. Joan. Lupus, c. Per vestras, de don. inter vir. & uxor. notab. 3. §. 3. nu. 7. & 8. Mol. lib. 2. de primog. cap. 13. nu. 36. Pelaez de Meres de Majorat. 1. p. q. 50. n. 9. Menoch. cons. 69. num. 29. vol. 1. Zephalus cons. 319. num. 42. Mantica de conject. ult. volum. lib. 11. t. 18. nu. 10. Ant. Cuc. lib. 5. instit. major. t. 12. num. 210. Gratian. reg. 83. num. 14.* Et ex Theologis *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 6. n. 6. & c. 12. nu. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 36. §.*

c.36.f.3 & 37. Manuel 1.to.sum.in 2.edit.c.133.num.3. Observandum tamen maximè est, jussum cum alicujus consilio aliquid facere non satisfacere, si tantum consilium requirat, sed teneri expectare aliquantulo tempore consilium, quamvis illud sequi non astringatur: ut bene *gloss.c.Cum consuetudinis, verb.Consensu. de consuet. & ibi Hostiens.super illo verb.* & probat ex *cap.Cum in veteri. de elect. Idem Abb.c.Cum vos, n.5. de his, quæ fiunt à prælat.* alias frustra esset consilium petere.

35 Intellige tamen hanc conclusionem duplici temperamento. Prius est, nisi in casibus, in quibus non satis est petere consilium, sed necessariò sequendum est: tunc enim ea conditio reiicitur, eo quod matrimonii libertati obstet: sicut conditio petendi consilium. sic *Molina l.2.de primog. c.13.num.58.* qui autem sint hi casus, consule DD. quos *ibi* refert *Molina*. Posterius est, quoties magnum periculum in consilii requisitione versaretur, adeò ut ex hoc non tantum videatur matrimonii libertas impedita, sed omnino sublata. sic *Abb. & Felin.* quos refert, & sequitur *Molina ibi n.39.*

36 Id observandum est, si is, cujus consilium requiritur, absens sit, & periculum sit in mora, potest actus sine ejusdem consilio expediri, sic colligitur ex *gloss. Clem. 1. de foro compet. verb. Diœcesanus,* & docet *Abb. ibi num. 17. Bart. l. Si plures, ff. de exercit. Rebuff. praxi beneficiorum tit. de forma vicariatus, num. 95. Tiraq. l. 16. connub. gloss. 8. num. 16. Merez de major. 1. part. quæst. 50. nu. 6. fine. Gratian. reg. 10, fine,* & optimè facit per locum à simili, *c.Unic. Ne sede vac. in fine, num. 6.* Secus autem est, quando requiritur consensus: ut bene *Rebuff. ibid.* Dicitur autem non posse peti consilium, quoties is, à quo petendum est, longe distat: ut bene *Abb. d clem.1.n.17.*

37 Rogabis autem, quid dicendum sit, si is, cujus requirendum erat consilium, vivo testatore decessit. Quidam dicunt amitti legatum, quia *l.Cum tale, §.Rescriptum ff. de condit. & demonst.* dicitur, si conditio, si cum consensu Titii aliqua nupserit, apponatur, licèt Titius vivo testatore decedat, non amitti legatum: & reddit textus rationem, quia ea conditio inutilis est: ergo à contrario sensu, quando conditio utilis est, qualis est petendi consilium, si is, à quo petendum erat, decedat, amittetur legatum. Sic tenet *Suarez l.3.fori, tit. De los casamientos, l.2.nu.23. Alex. Dec. & Felin* quos refert, & sequitur *Molin.lib.2.de primog.c.13 num.40. & 41.* excipiens primogenia Hispana, ob præsumptam institutorum voluntatem. Sed verius est non amitti, quoties per legatarium non stetit, quominus conditio impleatur, quia is, cujus requirendum erat consilium, obiit. Quod defendit *Mantica* latè probans, *de conject.ult.vol. lib.11.tit.18.n.11.* quia est conditio potestativa. Nec obstat *d.l. Cum tale,* loquitur enim, quomodocumque conditio deficiat, etiam culpa legatarii, & ideò innititur defectui valoris conditionis; si enim valida esset, deficiens legatarii culpa, legatum annullaret.

38 Ultima conclusio, si legato adiiciatur conditio hæc, si Titia non nupserit, habeat post mortem suam centum, reiicitur non tantum conditio, sed etiam tempus, & statim legatum debebitur: secus si apponatur aliud tempus, sive certum, sive incertum, ut post biennium, vel cùm Mævius fuerit consul: tunc enim spreta non nubendi conditione, valebit temporis adjectio, & ante ejus adventum non debebitur, habetur expressè *l. Cum tale, §. Mævia, ff de condit. & demonst.* & ibi docent omnes; *Ant. Gom. 1. variar. cap. 12. num. 78.*

S U M M A R I U M.

Conditio non nubendi in vidua valet, n.29.

Nomine viduæ intelligitur, quæ matrim. consummavit, non autem aliàs corrupta, 30.

Eadem conditio valet in viduo. 31.

Valet conditio arbitratu alicujus nubendi imposita viduæ, & quid, si ille arbitrari nolit, vel injustè arbitretur, c.32. & quid si vivo testatore arbitraturus decedat.

Valet conditio non ducendi uxorem imposita eunuchis, qui generare nequeunt. 33.

Quid favore causæ piæ, vel libertatis, ut, Lego Virgini, si non nupserit, & si nupserit, substituo pauperes, vel talis servus liber sit. 34.

Quid quando viduitas non est perpetua, & generalis, sed limitata quoad tempus, & personas, 35.

An valeat conditio, ut Titia non nubat ante 25. annum, vel ante tale tempus certum, vel incertum. 36.

Quid si testator dicat, Lego Titiæ si nupta non erit, & quando debeatur id legatum. 37.

Quid de conditione non nubendi in certo oppido. 38.

Quid de conditione non nubendi certis personis. 39.

Quid de conditione non nubendi ignobili, descendenti ex Judæis, vel Saracenis, nu.40. & ibi remissivè, quæ diligentia adhibenda sit, ne perdatur legatum, & an satis sit nubere nobili ex sola linea paterna, vel ex privilegio.

Legatum fœminæ, si Titio non nupserit, quando debeatur, & an sit præstanda cautio, & conditio negativa est perpetua. n.41.

Jussus ne contrahat cum Judæis, si in primo matrimonio non pareat, & factus viduus pareat, vel è contra in priori matrimonio pareat, non autem in posteriori, an amittat legatum, licèt matrimonium non consummaverit, & quid si matrimonium fuit irritum, n.42.

QUÆSTIO II. In quibus casibus conditio nuptias prohibens, valida sit? Prima conclusio, quamvis ea conditio virgini imposita reiiciatur, admittitur tamen in vidua *auth.de nuptiis, §.Quæ vero, collat.4. auth.Cui relictum, C.de indict. viduit.* per quas authenticas correctæ sunt aliquæ, & antiquiores leges, quæ eas conditiones in viduis etiam reiiciebant. Sic docent *Guil. Benedict. c Raynutius, de testa. verb. Qui cum alia, num.100. & seqq. Covar* multos referens *4.decr.2.p.c.3.§ 9.n.11 Acosta l.Cum tale, §.Si arbitratu, limit. ult.n.2.ff.de condit & demonstr. Ant.Gom.l.16.Tauri, n.8. & 1. variar. c.12.n.78. Ant.Gab.in mea edit.to.2.commun l.10.verb.Legatum, f.19. Mantica de conject.ult.vol lib.11.tit.19.n.2. Matienzo l.5.recop.t.1.l.3. gloss.2.n.14. Cutierl.2.q.can.25.n.3. Gratian reg.83.nu.14. P. Mol.to.1. de just.tract.2.disp.207.fol 1264.* Et ratio est, quia honestum est à secundis nuptiis abstinere, *c.finali, 31.q.1.* 29

30 Nomine autem virginis, cum in ea dicimus reiici conditionem nuptias prohibentem, intelligitur, quæ nulli nupsit, quamvis corrupta sit: ut docent *Ant.Gom.* alios referens, utroque loco, *Matienzo, Gratian.n.3. Molin. n.prac.cit.* Intelligitur etiam vidua, si matr. non consummavit: unde in sola vidua à viro cognita, ea conditio admittitur. sic *Bald.auth.Cui relictum,* ubi *Ang. Paul. Jas. n 2. Deci.sub.C.de secund.nupt.n.4. Ant.Gom. & Ant.Gab.nu.prac.allegati, Gratian.reg.83.n 1.*

31 II. Conclusio, conditio prohibens nuptias, similiter est valida in homine viduo. Hæc est contra *Paulum, l.ult.in princ n.5. C.de indic.viduit. & Jasonem ibi nu.28.* sed probatur ex *Auth de nuptiis, §. Quæ vero, collat.4. vers.Unde sancimus,* ibi, *sive uxor maritum,* item quia vir, & uxor non debent ad imparia judicari, *cap.Gaudemus, de divort* Sic *Corneus d.l.finali, n.1. Jason auth.Cui relictum, C.de ind.vidui.n.fin. Acost.l.Cum tale, §.Si arbitra, limit.ult.n.1.ff.de condit. & demonst. Covar.4.decr.2.p.c.3.§ 9 n.3. Pinellus, l.fin.nu.17. C.de bon.mater. Ant.Gom Matienzo, Molina, f.1265. Gratian. nu.14.citati. nu.29. Mantica de conject.ult.vol.l.11.t.19.à n.12.usque ad 17.*

32 Hinc infertur, valere conditionem in viduæ impositam, si arbitratu alicujus nupserit. Quia si potest imponi conditio perpetuæ viduitatis, à fortiori, ut non nubat, nisi de alicujus consensu. Sic contra Cumanum docet multos referens *Acosta, d. §.Si arbitratu, ampliat.ult.n.5. Matienzo l.5.recop.t.1.l.3 gloss.2.n.17. Gratian.reg.83. num.* 14. Si autem ille justè arbitretur, tenetur fœmina ejus arbitrium sequi, si autem arbitrari nolit, & mulier nupserit, admittetur ad legatum, quasi impleta conditione: cùm per eam non steterit: sic *Acosta eadem ampliat.ult.n.6.* ubi addit si injustè arbitretur, posse mulierem ad judicem recurrere: & si ille vivo testatore obierit, deficere conditionem, & legatum: sed hoc ultimum tenendum non est, ut probavi nu.27. quando vidua non fuit in mora petendi consensum.

33 III. Conclusio, valet conditio non contrahendi matrimonium imposita impotentibus ad generandum, ut eunuchis: quia si contrahant, licèt invalidè, amittent legatum, quia ea conditio ratione sobolis procreandæ reiicitur. In muliere tamen sterili non valet: quia sterilitas nec est perpetua, nec matrimonium impedit. Ita *Acosta, d.§.Si arbitratu, limit.1.n.1.4. & 5.*

34 IV. Conclusio, valet conditio nuptias prohibens, favore piæ causæ, ut si legetur virgini, si non nupserit, vel si arbitrio Titii nupserit, quod si contra fecerit, transferatur legatum ad aliquam piam causam, quia libertas & causa pia æquiparari solent, ut cum aliis probat *Everardus loco à libertate, ad piam causam,* sed favore libertatis valet, ut si legetur, sic, Si Titia nupserit, talis servus liber sit, per *l.Titio, §.Servi usufructus, ff.de condit. & demonst* & ita docent multi, quos referunt, & sequuntur *Tiraq. de privil.piæ cau. privileg. 18. Guil. Benedict.c. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia. num.95. Mantica de conject.ult.vol.l.11.t.18.n.8. & tit.19.n.11. Everard. d.loco à libertate, ad piam causam, n.6. Ant.Gabr.to.1.comm l.10.verb.Legatum, fol.19. Gratian.reg.83.nu.16.* quamvis *Acosta* de hoc dubitet *d.§ Si arbitratu, limit.10.n.8.*

35 V. Conclusio, conditio nuptias impediens non perpetuò, sed ad tempus, vel respectu solum aliquarum personarum, valida est. Hæc constabit ex corollariis sequentibus.

36 Hinc infertur 1. valere legatum, si Titia non nubat intra certum tempus, *l.Sed si hoc, §.fin.ff.de condit. & demonst.* & docet multos referens *Acosta d.§.Si arbitratu, limit.8. nu.1. Ant.Gabr.in mea edit. tom.1. commun l.10.verb.Legatum, fol.19. Mantica de conject ult. vol. lib.11.t.19.nu.6. Enriq.l.11.de matrim. c.6.nu.6.* unde valet conditio ut fœmina non nubat ante 25.annum: quia usque ad illud tempus non reputat jus esse magnam moram. Sic cum *Jasone, Mantica eod.tit.19. num.8. Enriquez eodem num.6.* Secus autem esset si in tam longum tempus matrim. protraheretur, ut verisimile esset, virginem non inventuram tunc virum, cui nubat, sic *Mantica eod.n.8. Gutier.q.can.lib 2.c.25.n.3.* Si autem tempus nimium protraheretur, ita ut diù impediretur matrimonium, tunc judex arbitrabitur, quod tempus expectandum sit, reliquo rejecto. sic *Guil. Benedict. & Aretin.* quos refert, & sequitur *Gratian. reg. 83. num.7.* Quare scrupulosè loquutus est *Acosta ea limitat. 8 nu. 3.* ubi dixit non valere conditionem viduitatis temporalis, nisi ex aliqua causa justa inducatur: bene tamen concludit *nu. 9.* hoc debere apud omnes constare, si in tempus incertum conditio viduitatis apponatur, ut donec Titius moriatur non valere, quia æquiparatur perpetuæ: & alios refert.

37 2. Infertur valere legatum sic relictum, Lego Titiæ, si nupta non erit. Quia non indicit viduitatem perpetuam, si intelligitur,

tur, fiduum testator obierit, non fuerit nupta, & licèt conditio viduitatis ad tempus incertum non valeat; at dicta conditio non invitat ad non nubendum, sed confertur in casu, quo testatore decedente nupta non sit: sic *Acosta* latè probans, *d. §. Si arbitratu, limitat. 7. per totam.*

38 3. Infertur valere conditionem non contrahendi in certo oppido, quia extra illud contrahi potest. sic *Acosta d. §. Si arbitratu, ampliat. 8. n. 1 Mantica de conject. ult. vol. l. 11 tit. 19. num. 6. Meres de majorat. 1. p. q. 51. n. 1.* quod bene intelligit *Acosta*, quando extra illud oppidum posset commodè matrimonium iniri.

39 4. Infertur valere conditionem viduitatis respectu certarum personarum: ut, Lego Titiæ, si non nupserit Cajo, Titio, & Sempronio: habetur expressè *l. Cum ita, & sequenti, ff. de condit. & demonst.* & ibi redditur ratio, quia non prohibetur aliis nubere, quod intelligendum est cum *Acosta, d. §. Si arbitratu, ampliat. 8. n. 1. & P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 207. fol. 1264.* quando moraliter loquendo, & spectatis circunstantiis occurrentibus, liberum et relinqueretur re ipsa nubere, secus quando ultra eas personas nequit commodè nubere.

40 5. Infertur valere conditionem, ne matrim. contrahatur cum ignobili, descendente a Judæis, vel Sarracenis: quia relinquitur libertas cum aliis contrahendi. Sic *Greg. Lop. l. 3. t. 21. p. 2. verb. Cum villana, Mol. l. 2. de primog. c. 13. n. 28. Grat. reg. 83. n. 12. Pelaez de Meres de major. 1. p. q. 51. nu. 1. Azebedo l. 5. recop. tit 6. l. 11. num. 20.* & ex Theologis, *Enriq. l. 11. de matr. c. 6. nu. 6. Manuel 1. t. summa 2. edit. c. 233. n. 6.* De diligentia autem, quam sic institutus debet adhibere ad scrutandum genus, consulendus est *Molina eo c. 11. à n. 29. usque ad 35.* Utrùm autem satis sit nobilitas ex sola paterna linea, vel solo privilegio concessa, consule *Greg. Lop. proximè citatum, & Pelaez de Meres tota ea q. 51.*

41 Observandum est, hanc conditionem; si Titia Cajo non nupserit, hoc habere, ut post Caii mortem legatum relictum videatur: unde, nec si alii nupserit, legatum statim adipiscetur, nec cautio Mutiana locum habet. Quia hoc proprium est conditionis negativæ, ut perpetua sit, eo quòd vis negationis est, ut totum, quod sequitur, neget: ut bene docent *Alciatus, & alii*, quos referunt, & sequuntur *Covar. 1. var. c. 13. n. 7. Acosta: l. Cum ita, §. Si arbitratu, lim. 5. n. 2. ff. de condit. & demonst. Molina, l. 3. de primog. c. 10. nu. 17. & 18. Gratian. reg. 231. n. 4.* Quare cùm illa conditio, Si non nupserit, negativa sit, intelligitur de quibuscumque nuptiis in perpetuum. Sic *Mantica de conject. ult. vol. lib. 11. t. 19. n. 9.*

42 Demum infertur, si jussus, ne cum Judæis, aut ignobilibus contrahat, in primo matrimonio non pareat, in secundo autem pareat: vel è contra, in primo pareat, in aliis autem minimè, eum amittere legatum, quia ea conditio negativa, cùm perpetua sit, omnes nuptias claudit, maximè cum in omnibus illis eadem sit ratio prohibitionis. Sic *Pelaez de Meres de majorat. 1. p. qu. 51. num. 36.* quia latè probat *nu. 37.* hoc procedere, licèt matrimonium non consummarit, conjuge obeunte, vel religionem profitente. Si autem matrimonium illud cum ignobili, vel descendente à Judæis esset irritum, non immeritò dubitari posset, an amittatur legatum: propter ea, quæ infra l. 3. disp. 2. afferam ad probandum pœnas latas in matrimonium clandestinum, validas esse, & incurri, quamvis illud irritum sit: quia tamen tanquam verius ibi docebimus minimè incurri; dicendum est in hoc casu non amitti legatum, & ita docet *Pelaez de Meres, d. q. q. 51. n. 37.*

DISPUTATIO XXXV.

Utrùm possint arrhæ in contractu sponsalium apponi, amittendæ per frangentem sponsalium fidem?

SUMMARIUM.

Quotupliciter usurpentur arrha, & an opus sit explicari arrharum nomine dari, n. 1.
An valeant arrha, & cur, non autem pœna, 2.
An oporteat eas tradi, 3.
An valeat, si quis sic dicat, Do tibi centum nomine pœna amittenda si te non duxero, 4.
An probetur arrharum receptio propria confessione, 5.
Quæ difficultates disputanda sint, 6.
An arrha possint constitui in qualibet quantitate. 1. opinio negans, nu. 7. & 2. distinguens, 8.
3. Verior, valere in qualibet quantitate, 9.
Quæ cautela pro matrimonii contrahendi securitate dari possit: & solvuntur argumenta, 10.
An arrha possint constitui in specie. 1. Sententia negans, nu. 11. Secunda verior, 12.
An arrha possint utrimque constitui. 1. Sententia negans. n. 13. Secunda verior, 14.
Solvuntur argumenta, & explicatur l. Qui sic, ff. de solutio n. 15.

1 Cum de pœna actum sit, superest, ut de arrhis disputemus, quæ tripliciter usurpantur. 1. pro quadam donatione, quam vir facit uxori in dotis præmium. 2. pro donatione propter nuptias. 3. pro pignore, quod inter sponsos traditur in signum complendi matrim. quod vulgò *der señal* appellamus, sicut in aliis contractibus dum inter partes convenit de ipsis perficiendis, solet aliquid in signum, & pignus tradi perficiendi contractum: & in hac 3. acceptione usurpatur in præsenti disp. nam de arrhis juxta duas priores acceptationes, tractatum integrum proponam hoc 1. vol. lib. 6. Exigitur autem dum traduntur arrhæ, ut expressè dicatur dari in signum futuri matrimonii: nam simpliciter traditæ, sponsalitia largitas sunt: ut bene animadvertit *Ant. Gom. l. 50. Tauri n. 12.*

2 In hac disp. convenit inter Doctores, licitum esse arrhas apponere amittendas per sponsalium fidei violatorem, habetur expressè *l. Arrhis, & l. final. C. de sponsal. l. 1. t. 11. p. 4. l. 84. t. 18. p. 3.* Rationes autem, cur pœna interdicatur, non autem arrhæ, variæ assignantur, sed frequentior ea est, quia cùm pœna non statim tradatur, sed promittatur in futurum, facilè, & incautè in magna quantitate promittitur: arrha autem cum re ipsa tradi debeat in contractu sponsalium, in minori quantitate, & maturiori consilio tradetur: nec tantus suberit timor amittendi arrhas jam traditas, quantus solvendi pœnam promissam: faciliores enim multò sunt homines ad promittendum, quam ad tradendum, unde in proverbium abiit; Facile est alienis promissis ditescere, & facilius est solutum amittere, quam denuò solvere: quare in amissione pœnæ gravior timor versatur, quàm in arrharum perditione, qua ratione meritò illa prohibetur, hæ autem permittuntur. Hæc autem ratio non caret scrupulo, quia ex ea colligitur pœnam modicam valere, non autem magnas arrhas: cùm tamen pœnam modicam non valere, dixerimus disp. 20. n. 11. & magnas arrhas validas esse, dicemus hic n. 9. quare aliam rationem assignat *Gui. de Suza*, quem refert, & sequitur *Bald. l. fin. n. 8. C. de sponsal. Matth. de Perusio inter consilia matrimonialia Zileti, cons. 6. n. 10. & 19. Valasc. t. 1. cons. 2. n. 1.* quia arrha datur in signum, & ad securitatem matrimonii; pœna verò non pro securitate matrimonii, sed ut ad illud astringantur contrahentes: quia ergo arrha respicit actum favorabilem matrimonii, si contrahatur, pœna verò actum odiosum, si non contrahatur, ideò arrha valet, non autem pœna. Sed hæc ratio non caret etiam scrupulo. Quare dico cum *Jasone, l. Titia, in prin. n. 22. ff. de verb. oblig.* utramq; rationem, & alias, quæ afferuntur, minimè concludere, nec scrupulo carere, sed congruentiam quandam præseferre, quæ sufficiens fuit ad inducendum legislatorem, ut arrhis permissis, pœnam interdiceret.

3 Hinc infertur, arrhas, ut valeant, necessariò tradendas esse, quia leges permittentes arrhas loquuntur de arrhis traditis, ut constat ex *l. fin. C. de spons.* quæ passim utitur verbo, *acceperit arrhas*, quod traditionem denotat, *§. Item lapilli, inst. de rer. divis.* Item quia ubi non traderentur, nil distarent à pœna: hoc videtur esse contra *gloss. c. Accedens, de procur. verb. Libera.* ubi dicit valere arrhas hinc inde promissas, & contra *Joan. Lupum rub. de donat. inter. vir. & uxor. §. 2. n. 2. fine.* ubi dicit arrharum promissionem, seu dationem valere. Sed nostrum corollarium est certissimum, & illud docent *Ant. cap. Gemma, de spons. n. 8.* ubi *Cardin. nu. 2. Anchar. n. 10. Abb. nu. 8. Alex. de Nevo n. 23. Prapos. nu. 8. & 10. Bart. l. Titia, in prin. nu. 6. ff. de verb. obl.* ubi *Jas. nu. 21. Ang. Paul. & Imola, ibi, Bald. l. fin. nu. 7. C. de spons. Soc. cons. 3. vol. 1. Tiraq. de utroque retract. l. 2. § 7. nu. 55. Rosella verb. Spons. num. 7.* ubi *Angel. nu. 13. Sylvest. verb. Sponsalia, q. 9. dict. 1. & 3. Brunel de sponsal. concl. 16. n. 3. Covar. 4. dec. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 7. & 9. Villalobos in communib. opin. lit. P. n. 89. Suar. l. 3. tit. de las arrhas, l. 1. init. Greg. Lop. l. 39. tit. 11. p. 5. verb. La pena, Anton. Gom. l. 50. Tauri nu. 12. Ant. Gabr. in mea edit. t. 1. comm. lib. 3. verb. Arrha, fol. 58. Matienzo l. 5. recop. tit. 2. rub. gloss. 2. nu. 3.* & ex Theologis, *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 36. propè finem.*

4 2. Infertur, si quis sic dicat, Do tibi centum pro pœna, si matrimonium tecum non contraxero, & re ipsa tradat illa 100. valere quidem, quia nomine tenus pœna est, re autem ipsa arrha, cum tradatur: aliàs esset imponere legem verbis, & non rebus, contra *l. 1. & 2. C. commun. de leg. & l. 2. ff. de const. pecun. ad finem.* Sic *Imola l. Titia, in princ. n. 6. ff. de verb. oblig.* quamvis tandem id cogitandum relinquat: idque docet valde commendans *Greg. Lop. l. 39. fine, tit. 11. p. 5.*

5 Gravis autem difficultas est inter Doctores, utrum receptio arrharum probetur sola confessione recipientis, quidam enim id negant, eo quod sit confessio inter personas suspectas, & rei prohibitæ. sic *Imola d. l. Titia, in princ. n. 7.* ubi *Angel. n. 1. Paul. nu. 4.* Alii verò, & probabilius affirmant, quia arrhæ cum re ipsa recipiuntur, prohibitæ non sunt: quare confessioni recipientis standum est, dum contrarium non probatur. sic *Bart. d. l. Titia, in princ. nu. 7.* ubi *Aret. Cuman. nu. 8. Jason. nu. 28. Alciat. nu. 13. Salic. l. fin. C. de sponsal. nu. 4. Abb.* quem refert, & sequitur *Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 10. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. t. 12. n. 106. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 2. num. 3.* & ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 36. ad finem.*

6 His præmissis, triplex quæstio in hac disp. agitanda est. I. Utrùm arrhæ possint constitui in quavis quantitate. II. Utrùm possint in specie, ut in fundo, apponi. III. Utrùm apposita utrinque valeant.

7 I. Quæstio est, utrùm arrhæ possint constitui in quacunque quantitate? Triplex est sent. I. ait non valere arrhas, quando tantæ sunt, ut contrahentium qualitate attenta, verisimile sit fore, ut timore arrhas amittendi, matrim. ineant. Prob. quia propter legis rationem à verbis ejus recedendum est, & inhærendum sententiæ, ut notatur *l. Non dubium, C. de legib. & c. fin. de reg. jur. in 6.* sed ideò prohibita pœna, permittuntur arrhæ, quia illa magna, hæ autem modicæ esse solent: ergo ubi hæ magnæ sunt, non valent. Et confirm. quia ideò pœna excluditur, ne matrimonii libertati obstet,

ſtet, ergo ubi arrhæ tantæ ſunt, ut idem efficiant, ſimiliter excludentur, & hæc ſent. eſt valde probabilis. ſic *Joan. And. c. Gemma, de ſponſal. n. 9.* ubi *Abb. nu. 8. Henric. nu. 9. fine, Alex. de Nevo n. 15. & ibi Petr. Raven. Cynus l. Titia, in princ. ff. de verb. obl. Roſella verb. Sponſalia n. 7.* ubi *Ang. nu. 12. Sylv. qu. 9. dicto 2. Brunel. de ſponſ. concl. 16. nu. 4.* Unde *Joan. And. & Cynus*, cùm teneant modicam pœnam valere, ut retulimus diſp. 30. num. 11. nihil diſcriminis inter pœnam, & arrham conſtituunt, ſed utramque valere in modica, neutram autem in magna quantitate, dicunt, & ad textus permiſſis arrhis excludentes pœnam, reſpondent, ad ea, quæ frequentius accidunt, reſpexiſſe : ſolent enim magnam pœnam promitti, & modicam tradi arrham.

8 II. Sent. docet valere arrhas in quavis quantitate, dummodo dotis, vel donationis propter nuptias quantitatem minimè excedant, & dum hæ non interveniunt, quantitatem præſcriptam, *l. Jubemus ff. de repub.* ſcilicet tertiam bonorum partem. Et ratio eſt, quia hanc pœnam ſubit diſſolvens matrim. contractum, & par non eſt dirimentem ſponſalia majori plecti pœna, ſed pari paſſu procedere debent, *l. Neque, C. de nuptiis.* Sic docent *Barth. l. Titia, in princ. nu. 5. ff. de verb. obl.* ubi *Alciat. n. 13.* dicit hanc eſſe æquam, licet contraria receptior ſit: *Salic. fin. num. 15. C. de ſponſal. Ant. d. c. Gemma num. 8.* ubi *Prapoſ. nu. 9. Suarez lib. 3. fori tit. De las arrhas, l. 1. initio, Brunel. de ſponſal. concl. 16. num. 2. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. major. tit. 12. nu. 200. & ſequenti.*

9 III. Sent. probabilior docet, validè apponi arrhas in quacunque quantitate. 1. quia leges permittentes arrhas, genericè, & indiſtinctè loquuntur. 2. quia reſpiciunt ad ea, quæ frequentius accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*, & cùm frequentius accidat modicas tradi arrhas, eas abſolute admiſere : nec quia in quodam ſpeciali caſu magnas tradi contingat, nova lex eas irritans, conſtituenda eſt : lex enim ceſſante ratione in particulari, minimè ceſſat. Tandem quia adhuc non militat eadem ratio in magnis arrhis, quæ in pœna, cùm enim illæ traditæ ſint facilius, & ſuavius amittuntur, quam nondum tradita pœna ſolvatur. Sic tenent *Hoſtienſ. ſumma, t. de ſponſ. §. 1. n. 2. Card. d. c. Gemma, num. 2. Bal. l. finali, n. 8. C. de ſponſ. Ang. l. Titia, in prin. n. 2. ff. de verb. obl.* ubi *Paul. n. 4. Cuman. n. 6. & 7. Imol. n. 7. Jaſon n. 21. Tab. verb. Sponſ. q. 8. nu. 9. initio, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 9. Greg. Lop. l. 39. verb. La pena, tit. 11. p. 5. Franc. Manſu. inter conſilia matrim. Ziloti, tom. 1. conſ. 7. n. 20. Matth. de Perußio inter ead. conſilia, conſ. 6. nu. 18. Ant. Gabr. in mea edit. to. 1. comm. l. 1. verb. Arrha, f. 58. Matienz. l. 5. recop. t. 2. rubri. gloſſ. 2. num. 4.* Et ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matr. c. 36. ad finem.*

10 Hinc infertur cautelam eſſe juſtam pro matrimonii ſecuritate, magnas arrhas tradere, & ſtipulari in quadruplum, & ſi contrahentes ſint minores, facere, ut parentes tradant : id enim fieri poſſe dicemus diſp. ſequenti. Sic *Hoſtien. & Tabiena n. præcedenti allegati.*

Ad argum. 1. ſent. propoſita nu. 7. conſtat ex dictis, ceſſat enim ratio in caſu ſpeciali tantùm, & adhuc in illo non omnino ceſſat, ut oſtendimus nu. præc. non obſtat argum. 2. ſent. quia ea eſt pœna lege præſcripta diſſolvendi matrim. arrhæ verò rationem pœnæ non habent, cùm tradantur.

11 II. Quæstio eſt, utrùm arrhæ poſſint conſtitui in ſpecie, ut in quodam fundo, vel neceſſario in quantitate numerata aſſignandæ ſint? Quidam negant poſſe in ſpecie conſtitui : & ducuntur 1. quia *lex finalis, C. de ſponſalibus*, permittens arrhas, de ipſis in quantitate numerata conſtitutis loquitur, cæteraſque annullat pœnas. 2. quia exigitur, ut arrhæ corporaliter tradantur, dicit enim lex, *accipiat*, & ut duplicari poſſint, cùm alius in duplum teneatur, quæ arrhis in ſpecie conſtitutis competere minimè poſſunt. *l. Lucius §. Impuberum, ff. de leg. 2.* ita docent *Bart. d. l. Titia, in prin. nu. 10. Ant. d. c. Gemm. n. 8.* ubi *Anch. n. 10. Abb. n. 8. Alex. de Nevo num. 26. Roſella verb. Sponſalia, n. 7. Brunel. de ſponſ. concl. 16. nu. 3. Suarez lib. 3. fori, tit. De las arrhas, l. 1. initio.*

12 Cæterùm verius eſt poſſe in ſpecie conſtitui. 1. quia leges permittentes arrhas, indiſtinctè loquuntur, expreſsè *l. 84. t. 18. p. 3* approbat arrhas in ſpecie conſtitutas. 2. quia bene poteſt tradi poſſeſſio fundi pro arrhis dati, ſicut traditur dum venditur : poteſt etiam tradi fictè poſſeſſio, ſi per clauſulam conſtituit tradens conſtitutum ſe alterius nomine poſſidere. Poteſt etiam duplicari, ſi non ſequuto matrim. reddatur fundus, & ejus æſtimatio. Quare hanc ſent. tenet *Specul. t. de ſponſalib. §. Primo igitur, n. 1. Bald. l. fin. nu. 8. C. de ſponſ. & ibi Salic. nu. 2. Cum. d. l. Titia, in princ. nu. 10.* ubi *Paul. nu. 4. Aret. n. 9. Jaſon n. 35. Alciat. n. 17. Imola n. 7. Prapoſ. d. c. Gemma, nu. 15. Angel. verb. Sponſalia, n. 13.* ubi *Sylv. q. 9. dicto 3. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 7. Ant. Gab. in mea edit. tom. 1. commun. l. 1. verb. Arrha f. 58. Greg. Lop. l. 84. verb. Tal viña, tit. 18. p. 3. Ant. Cucus lib. 5. inſt. major. tit. 12. n. 203. & 207. Matienzo l. 5. recop. tit. 2. rub. gloſſ. 2. n. 2. Azebedo eod. lib. 5. tit. 2. l. 2. nu. 6.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. 2. par. inſtruct. de matrim. c. 36. ad fin.* Nec obſtant argumenta contraria : quia eorum ſolutio conſtat ex dictis.

13 III. Quæstio eſt, utrùm arrhæ poſſint utrinque conſtitui, altero tradente certam arrharum quantitatem, & altero reddente ſimiliter arrhas. Quidam negant, eo quod re vera nihil videatur dari. *l. Qui ſic, 55. ff. de ſolut.* ibi, *non alienantur nummi, qui ſic dantur, ut recipiantur.* Sic *Bart. l. Titia, in princ. nu. 9. ff. de verb. oblig. Ant. cap. Gemma, de ſponſalibus, n. 8.* ubi *Abb. n. 8. Alex. de Nevo num. 25. Prapoſ.* dicens communem, *n. 10. Roſella. verb. Sponſ. n. 7.* ubi *Angel. num. 13. Sylveſt. q. 9. d. 3. Villalobos in communibus litt. P. n. 88. Brunel. de ſponſalibus, concl. 16. n. 3. Matienz. l. 5. recop. t. 2. rubr. gloſſ. 2. nu. 3.* & eſt communis, & valde probabilis ſententia.

14 Verùm probabilius eſt valere, quia leges abſolutè permittunt arrhas, nec in vanum eſt hæc mutua traditio, quia dans arrhas perdit, quas dedit, & reſtituit, quas accepit, ſi per ipſum ſtet, quominus celebretur matrim. & ita ceſſat argumentum contrariæ ſent. deſumptum ex *d. l. Qui ſic*, nam ea lex procedit, quando dans aliquid, tantundem recipit pure, ita ut nullo caſu teneatur reddere, at qui recipit arrhas, & tradit, tenetur tantundem arrharum reddere, & ſuas amittit, ſi culpabiliter reſiliat. Vel 2. procedit ea lex, quando datur aliquid adjecto pacto, ut incontinenti reddatur, at in noſtro caſu purè dantur arrhæ, & purè recipiuntur : quare ſunt duo actus ſeparati, non unus cum altero conjunctus. Ita docent *Cynus l. fin. q. 6. C. de ſponſ.* ubi *Bald. n. 7. Sal. nu. 9. Paul. d. l. Titia, in princ. nu. 4.* ubi *Jaſ. n. 31. Aret. n. 8. Cuman. n. 8. Alciat. n. 15. ſpec. t. de ſponſa. §. Primo igitur, n. 1. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 7. & 8. Greg. Lop. l. 84. t. 18. p. 3. verb. Tal viña*, & hoc approbat expreſsè illa lex; *Matth. de Perußio inter conſilia matrimonialia Ziloti t. 1. conſ. 6. nu. 24. Ant. Cucus l. 5. inſtit. major. t. 12. nu. 203. Ant. Gabr. t. 1. comm. in mea edit. l. 1. verb. Arrha f. 58. Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 2. nu. 6.* & multi conſulentes, ut teſtatur *Abb. d. c. Gemma, n. 8.* & ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matrim. c. 36. ad fin.* Hanc ſent. moderatur *Cuman. d. nu. 8.* ſi arrhæ utrinque traditæ diverſæ naturæ ſint, quia unus quantitatem, alius verò ſpeciem dedit : & *Alciat. d. n. 15.* temperat : niſi æqualis ſumma arrharum utrinque tradita ſit, ſed neutra limitatio placet, & ideò cum cæteris Doctoribus dicendum eſt, indiſtinctè valere : & expreſse *Greg. Lop. d. l. 84. verb. Tal viña*, docet valere arrhas, licèt in eadem quantitate utrinque tradantur.

15 Ad argumentum conſtat ex dictis nu. 14. ubi explicata eſt *l. Qui ſic. ff. de ſolutio.*

DISPUTATIO XXXVI.

Ad quem pertineant arrhæ, ſive matrimonium ſequatur, ſive non?

SUMMARIUM.

Opinio aſſerens lucrari recipientem arrhas matrimonio ſequuto, num. 1.

Amittit frangens fidem, & redeunt ad dantem matrimonio ſequuto, n. 2. & ibi, quod ſi habeat juſtam reſiliendi cauſam, ipſo tamen injuſtè reſiſtit, quia eam ignorat.

Nihil harum arrharum lucratur ſponſa per oſculum. 3.

Qui abſque culpa à ſponſalibus reſilit, ut ſi inveniatur impedimentum inter contrahentes, vel alia cauſa juſta occurrat, non amittit arrhas. n. 4. & ibi pœna non habet locum, ubi deficit culpa.

Quid ſi tradens arrhas, novit impedimentum, ne ſequatur matrimonium. n. 5.

Quid ſi tradens arrhas obiit, vel aliter eſt impeditus. 6.

Quid quando alter tantum arrhas dedit, & is, qui nullas dedit, reſilit injuſtè à ſponſalibus. 7.

Quid ſi recipiens arrhas ſit minor. num. 8. ubi quid ſi dentur tutori, vel curatori, vel alteri nomine minoris, vel parentibus.

Quid quando uterque arrhas dedit, & recepit. 9.

An jure canonico correctum ſit teneri eum, qui non tradidit arrhas, ad duplum, vel quadruplum, ponitur prima opinio affirmans. 10.

Ponitur opinio verior. 11.

An ſi pater tradat promittens filii matrimonium, faciens quod in ſe eſt, amittens arrhas, ponitur 1. opinio affirmans. 12.

2. Verior negans. 13. & explicatur l. 84. tit. 18. p. 3.

1 Quidam aſſerunt recipientes arrhas, ſibi comparare ſubſequuto matrimonio, & prorſus ignoro, quo fundamento ducantur. Sic *Hoſtienſ. c. Gemma, de ſponſal. ad fin. & ibi Henricus num. 9.*

2 I. Concl. ſit, ea eſt harum arrharum natura, ut eas amittat tradens, ſi culpa ſua matrim. minimè ſequatur : eo autem ſequuto, redeunt ad tradentem. conſtat ex *l. fin. C. de ſponſalib.* & ratio eſt, quia ſunt velut pignora, & Signa in venditionis contractu tradita, hæc autem amittit injuſtè reſiliens, & venditione celebrata recuperat, qui eas tradidit. ſic tenent *Hoſti.* ſibi contrarius, *ſum. tit. de ſponſalib. §. 1. nu. 3. Abb. d. c. Gemma, nu. 7.* ubi *Alex. de Nevo num. 27. Prapoſ. nu. 8. Ang. verb. ſponſalia num. 17.* ubi *Sylv. qu. 9. dict. 4. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. nu. 11. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. rubr. gloſſ. 2. num. 5. Ant. Gabr. in mea edit. t. 1. comm. l. 1. verb. Arrha, fol. 58.* Et ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 36. ad fin.* An verò perdat arrhas, qui coram Deo habet juſtam reſiliendi cauſam, quia ſponſa fornicata eſt, ipſe tamen injuſtè reſilit, quia eam ignorat, dicam diſp. 68. n. 10.

3 II. Concluſio, nihil harum arrharum lucratur ſponſa per oſculum : id enim nullo jure definitum eſt, ſic *gl. l. Arrhis, verb. Defuncta, C. de ſponſal. Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 12.*

4 III. Concluſ. qui citra culpam à ſponſalibus reſilit, non amittit arrhas, quas tradidit, ſed ipſi reſtituendæ ſunt, verbi gratia, quoties juſta cauſa eſt recedendi à ſponſalibus, vel alteruter religionem ingreditur, aut reperitur canonicum impedimentum inter illos : habetur *l. Arrhis, & l. fin. C. de ſponſal.* Et ratio eſt, quia ubi culpa abeſt, debet abeſſe pœna, *l. Sancimus, C. de pœnis*, &c

nis, & hanc conclusionem tenent universi Doctores.

5 Hæc tamen conclus. intelligenda est, si tradens arrhas, bona fide contraxit sponsalia, ignorans impedimentum: si enim conscius fuit, non potest arrhas traditas repetere, sic *gloss. l. fin. verb. Redde, C. de sponsal. Ant. d. c. Gemma n.* 8. ubi *Alex de Nevo, num.* 22. Unde si sibi reddantur, quia alter sponsus recipiens ignorabat tradentem mala fide contraxisse, tenebitur restituere, quia ex natura contractus eas amiserat, per ipsum enim culpabiliter sterit, cùm impedimenti conscius matrim. promiserit, arrhis in signum traditis.

6 Intellige secundò conclusionem, nisi tradens arrhas, in mora fuerit ante obitum suum, vel recipientis, contrahendi matrimonium: ut habetur *l. Arrhis C. de spons. & ibi gloss.* docet, *verb. Prabuit*, & ita *Sylv. verb. Spons. q. 9. dicto* 4. ait impeditum ad contrahendum matrimonium, recuperare arrhas, nisi impedimento causam dederit.

7 IV. Conclus. quando alter contrahens solus tradidit arrhas, & culpa non tradentis, matrim. minimè sequitur: tenetur hic restituere duplum, id est ipsas arrhas receptas, & tantundem de suo patrimonio, & si conventum sit, ut restituat triplum, vel quadruplum, tenetur ad hoc. sic habetur expresse *l. fin. C. de sponsal.* (utrùm verò hoc locum habeat in foro conscientiæ, ante judicis sent. dicam disp. seq. per totam,) & ratio est, quia si solum quod accepit teneatur reddere, nullam pateretur pœnam, nec servaretur æqualitas. In hoc autem triplo, vel quadruplo, ut bene ait *Alex. de Nevo, d. c. Gemm. n.* 21. computandæ sunt arrhæ receptæ, sicut computantur in duplo restituendo, quare veluti dum tenetur duplum reddere, tenetur arrhas, & tantundem earum, ita, si triplum, bis tantundem, & si quadruplum, ter tantundem.

8 Excipe tamen nisi contrahens sponsalia sit minor viginti quinque annis, nec ætatis veniam impetrarit, tunc enim sive dentur arrhæ minori, sive tutori, vel curatori, vel alteri, nomine minoris recipienti, quamvis per ipsum minorem stet, non tenetur amplius, quam id, quod recepit, restituere. sic habetur expresse *l. fin. C. de spons.* Unde *Innoc. d. c. Gemma, n. unico, & ibi Jo. And. n.* 8. *Ant. n.* 8. *Henr. num.* 5. *Alex. de Nevo, n.* 22. *Hostiens. sum. t. de spons.* § 1. *num.* 3. *fine*, consulunt, ut arrhæ parentibus tradantur, quia parentes si arrhas receperint, tenentur in duplum, ut expresse habetur *ea. l. fin.* ubi idem dicitur de avis, & ibi *gloss. verb Convenit*, idem dicit de tutore, vel curatore: quod bene *Salic. ibi. n.* 5. cum Cyno intelligit, quando pater, vel mater, vel tutor recipit arrhas nomine proprio, promittendo matrimonium; secus si nomine filii, vel minoris.

9 V. Conclus. quando uterque arrhas dedit, & recepit, injuste resiliens suas perdet, & quas accepit restituet: sic enim ad dupli pœnam, *l. finali, C. de sponsal.* præscriptam, pervenitur. Sic *Cynus ea l. fin. & ibi Salic. n.* 9. qui bene hoc intelligit, quando utraque arrharum quantitas æqualis est, nam si quam tradidit injustè resiliens, esset minor, tenetur supplere usque ad æqualitatem quantitatis arrharum alterius: cùm alias non esset pœna dupli.

10 Non modica tamen est difficultas, utrum hactenus dicta ex *l. fin. C. de sponsalib.* ut non tradens arrhas teneatur ad duplum, & etiam ad quadruplum, si ita conventum est, quando injustè resilit, habeant locum attento jure canonico, *c. Gemma, de sponsalibus*, nam *Greg. Lop. l. 84. t. 18. p. 3. verb. Et todas*, dicit aliquos sentire non habere locum, foro canonico attento, sed tantum teneri arrhas receptas restituere: & ipse quamvis dubius cogitandum relinquat, in hoc magis inclinat. Quia solutio illa dupli, vel quadrupli, est mera pœna, à qua matrimonia omnino eximuntur, per *d. c. Gemma*. Item quia militat eadem ratio prohibitionis, nam ea pœna quadrupli facilè promittetur, cum minimè reipsa tempore sponsalium tradatur: & ob hoc dicit *Greg. Lop.* fortè *l. 1. t. 11. p. 4.* nullam dupli, vel quadrupli mentionem fieri, sed tantùm ut nolens stare matrimonio, restituat arrhas receptas.

11 Sed verius est, has leges non esse jure canonico correctas. 1. quia jus canonicum ideò prohibet pœnam, ut matrimonia libera sint: sed *lex fin. C. de spons. fine*, ubi arrhas & duplum, vel quadruplum concesserat, negat aliam pœnam, subdens, *quia matrimonia debent esse libera*, ergo sentit non esse hoc contra matrimonii libertatem, quam jus canonicum postulat. Item, quia adhuc non militat eadem ratio, quæ in pœna, nam in pœna nihil traditur, sed totum promittitur: at in nostro casu arrhæ necessariò debent ab altera parte tradi, quare non erunt regulariter magnæ, & consequenter, nec solutio dupli, vel quadrupli, ad quam potest alter contrahens se astringere: & ita cessant argumenta contrariæ sententiæ, & ita tenet communis sent. ut fatetur ibi *Greg. Lop.* & tenet expresse *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. conc. 3. nu.* 13. Pro hac etiam parte sunt DD. juris canonici peritissimi, qui asserunt teneri non tradentem arrhas, solvere hoc duplum, vel quadruplum: quod si juri canonico adversaretur, non dicerent. hi sunt *Host. sum. t. de sponsal.* § 1. *num. 2. & d. c. Gemma ad fin.* ubi *& Innoc. n. unic. Jo. Andr. nu. 7. Ant. nu. 8. Anch. nu. 5. Alex de Nevo, n. 21. Prapos. n. 9. Card. qu. 3. nu. 3. Rosel. verb. Arrha, fine, Ang. verb. Spons. n. 17.* ubi *Sylv. q. 9. d. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 18. ante* § 1. *Ant. Goml. 50. Tauri. n.* 12. Tandem, quia disp. præc. nu. 10. diximus cum Hostiensi, & aliis, esse cautelam pro matrimonii securitate, promittere magnas arrhas, & stipulari quadruplum, quæ si contraria esset juri canonico, nihil valeret.

12 Tandem dubitabis, an pater tradens arrhas, & promittens filiæ matrimonium, illas amittat, si faciat quicquid in se est, ut filia adimpleat, & ipsa nolit? *Greg. Lop. l. 84. verb. Eguisaria t. 18. p. 3.* tenet perdere, forte tamen non duplum, vel quadruplum, hoc enim est pœna, & probat per illam legem ibi, *a tal pleito que si fustiano le quisiese tomar por marido, e el non la quisiese dar, que el senorio y la possession, à la tenencia de aquella viña, e de aquella heredad, sea, e finque en Iuan Garcia.* Item probat ex doctrina *Jasonis, & Aretini*, quos ipse refert, dicentium promittentem factum alienum, non eximi à pœna, licèt faciat, quod in se est. Tandem, quia aliàs posset facile colludi inter patrem, & filiam, ut simularet pater se facere quicquid potest, & occulte consuleret filiæ, ut renueret.

13 Sed verius est non amittere arrhas, sed ipsi restituendas esse, quia hæ succedunt loco pœnæ, & sunt velut pœna nisi matrim. contrahatur, pater autem faciens, quod in se est, pœnam evitat, ut dixi dub. 25. n. 3. sic tenet *Socin. senior cons. 3. vol. 1. n. 9.* Nec obstat *d. l. 84.* quia vel loquitur, quando sic inter partes expresse conventum est, vel quando pater non facit, quod in se est, juxta tradita de pœna d. disp. 15. n. 3. & seqq. Non obstat etiam doctrina Jasonis, quia est contra communem: ut dixi d. disp. 15. n. 3. Tandem non obstat ultima objectio, quia similiter in pœnæ promissione locum habere posset ea collusio.

DISPUTATIO XXXVII.

Utrùm in foro conscientiæ ante ullam judicis sententiam teneatur, qui fidem sponsalium culpa sua violat, arrhas receptas, & pœnam dupli legalem, ac quadrupli conventionalem restituere?

SUMMARIUM.

Pœna legalis dupli non debetur ante sententiam, sed sola arrha, n. 1.
Pœnam conventionalem quadrupli. 1. sententia, deberi, 2.
2. Non deberi antequam petatur, at nullam exigi sententiam, 3.
3. Verior, non deberi ante sententiam, & usu receptum esse non solvi integram, sed quatenus interest, nu. 4. & ibi, actus præsumitur factus secundùm propriam ejus naturam.
Potest præscribi ea pœna, 5.
Solvuntur argumenta, 6.

1 De duplici pœna est quæstio proposita: altera est pœna legalis imposita, *l. finali, C. de sponsal.* ut recipiens arrhas, si injustè à sponsalibus resiliat, teneatur & ipsas, & duplum reddere: altera verò est conventionalis, quando inter contrahentes conventum est, ut resiliens teneatur quadruplum arrharum solvere. Et quidem pœnam dupli minimè deberi ante judicis sententiam, apertum est: est enim pœna lege imposita, quæ juxta omnes sententiam judicis desiderat: sed solùm tenetur hic arrhas receptas restituere: id enim pœna non est, sed conditio naturæ contractus annexa, & ita docent *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. concl. 3. n. 13. Sylv. verb. Arrha. qu. 4.* ubi *Armilla n. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 36. f. 1032. Vega l. 2. summ. casu* 284. De pœna autem conventionali quadrupli non levis est difficultas, penderque ex ea, utrùm pœna conventionalis debita sit in foro conscientiæ, quando non imponitur pro interesse lucri cessantis, aut damni emergentis: (hoc enim interesse constat deberi ab injustè resiliente à contractu.)

2 Triplex est sent. I. ait pœnam conventionalem debitam esse in foro conscientiæ. Prob. quia perinde est, ac si condemnatio intervenisset, cùm pacto se obligarint contrahentes ad solvendam pœnam illam, & nihil tam naturale sit, ac pacta servari, *l. 1. ff. de pactis, & c. 1. ff. de probatio.* Et confirm. quia conditio quædam contractus est, ut resiliens eam pœnam solvat, ergo non est necessaria judicis sententia: conditiones enim contractus statim obligant, ea non expectata. Sic tenent *Anchar.* licèt aliquantulum dubius, *reg. Possessor. de reg. jur. in 6 num. 21. vers. Tertio quaro, Fel. cap. 1. de constit. nu. 46. vers. Limitatur tertio, & ibi Deci. in 1. lectura, num. 73. Menchaca l. 1. controv. usu frequen. c. 7. nu.* 21. Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 2. nu.* 13. qua ratione dicit ibi hanc pœnam quadrupli statim solvendam esse in foro conscientiæ: & videtur tenere *Navarra l. 3. de restit. c. 2. in 2. edit. dubit. 10. n.* 274. ubi ait, pœnam hanc in conscientia deberi post moram, ante ullam sententiam, & declarationem.

3 II. Sent. ait non teneri resilientem solvere pœnam conventionalem, donec alius contrahens eam petat, illo tamen petenti, statim teneri, nulla judicis sententia expectata. Prob. quia sicut judici exequenti legis pœnam non licet resistere; ita petenti pœnam ex conventione debitam: petitio enim illa in pœna conventionali, vices habet sententiæ judicis in pœna legali. quare sicut in hac desideratur sententia judicis; ita in illa creditoris petitio. Sic *Cornens cons. 69. fine vol. 2. & cons. 55. nu. 22. vol. 3. Rebuff. in rep. l. un. C. de sent. qua pro eo, quod interest gloss. v. Preferantur, nu. 40. 41. Cov. 4. decr. 2. p. c. 6. § 8. nu. 11. Mencha.* sibi contrarius, *de success. progress. lib. 1. in præfat. n. 98. Menoch. de arbitr. l. 2. centur. 3. casu 260. nu. 40. Padilla, l. si quis major, n. 59 C. de transact. Gutier. de jura. 1. p. c. 36. n. 11. fine, Mexia taxa panis, concl. 6. nu. 100. & seq. Azebedo, lib. 2. recop. t. 1. in rubr. n. 28. & seq.* & ex Theologis, *P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 97. fine, Capua l. 2. decision. c. 11. n.* 32.

4 III. Sent. ait non deberi pœnam conventionalem ante judicis sententiam. Et hanc existimo probabiliorem, quamvis aliæ duæ sint satis probabiles. Prob. quia intentio contrahentium, & eas pœnas constituentium, quando aliud expressis verbis minimè declarant in contractu, ea est, ut per tales pœnas compelli possint ad fidem

fidem servandam, & teneantur ad eas sequuta condemnatione: eorum enim intentio in dubio juxta juris communis penam imponentis præscriptum intelligenda est: nam actus præsumitur factus secundùm propriam ejus naturam, ut latè *Menoc. de præsum. l. 6. tota præsum.* 10. Item, quia sæpe expedit, penas hujusmodi, eo quod rigidæ sint, moderari, ut fatetur *Menoch. d. casu 160. n. 33. & seqq.* Immo *Matthæus de Afflictis*, quem referunt, & sequuntur *Avendañ. in suo dictionar. verb. Pœna conventionalis*, *& Gutier. de juram. 1. p. c. 36. n. 30.* ait stylo curiæ non ferri penæ conventionalis condemnationem, nisi quatenus interest: unde ait *Gutier.* probata ea consuetudine, si nullum interesse sequutum fuerit, minimè deberi penam, ergo necessaria est interventio sententiæ judicis, ut discussis moderatione penæ, ac solvendi consuetudine, decernat, quid solvendum sit. Tandem, quia non video, qua ratione probetur petitionem illam creditoris vices habere sententiæ judicis. Et ideo hanc sent. tenent ex Theologis, *Adrian. quod l. 6. n. 1. corol. 3. in parvis vol. f. 112. Ledes. 2. p. 4. qu. 18. a. 3. f. 267. col. 2. Victoria*, quem refert, & sequitur *Lud. Lop. l. 1. de contract. cap. 31. f. 102. & l. 2. c. 34. f. 463. Palac. l. 4. de contract. c. 5. col. 275. & seq.* quamvis limitet, dum pena utrumque contrahentem ligat, si à contractu resilierit, secus si alteri tantum imposita sit, ut si non solveris die præfixa, tenearis tali pena, tunc enim dicit, statim deberi in foro conscientiæ: sed hæc limitatio recipienda non est. Eandem sent. tenet *Beja summu, casu 41.* & ex juris peritis *Nav. sum. casu 23. Hispano. n. 98. Latinè, n. 67. & seq. Gutier. q. canon. l. 2. c. 20. n. 13.* & multi Neoterici doctissimi, quare in nostro casu dicendum est, penam illam quadrupli conventionalem, non deberi ante judicis sententiam.

5 Ex his infertur, debitorem penæ conventionalis, posse eam præscribere, ita ut cesset actio illa ad penam, si spatio 30. annorum minimè petatur, *l. Omnes, C. de præscrip. trigin. ann.* quia possidens, bonam fidem habet, cum eam offerre minimè teneatur, juxta 2. & 3. sententiam. Sic *Purpuratus*, quem refert, & sequitur *Rebuffus repet. l. unica, C. de senten. quæ pro eo. gloss. v. Proferantur, n. 24.*

6 Ad arg. 1. sent. negatur perinde esse, ac si intervenisset condemnatio, quia pactum solvendi eam penam intelligitur sequuta condemnatione: ut probavimus. Ad confirmationem, fateor esse conditionem contractus, ut solvatur pena, verum ea conditio non est instar cæterarum: cæteræ enim ex natura sua nullam petunt condemnationem, aut actum judicialem, quod secus est de pena. Ad argumentum secundæ negandum est, eam creditoris petitionem vices obtinere sententiæ judicis.

DISPUTATIO XXXVIII.

Utrùm in contractu sponsalium possint intervenire fidejussores, & pignora?

SUMMARIUM.

Possunt intervenire fidejussores, & tenentur ad interesse, non tamen ad pœnam. n. 1.

1. Sententia, non posse intervenire pignora, n. 2. & secunda, posse. 3.

2. Verior distinguit. nu. 4. & an valeant arrhæ, quando nulla stipulatio pœnæ præcessit, & dicitur eas tradi pro pœna. Et in dubio interpretatio actus sumenda est, ut valeat.

1 Circa fidejussores pro securitate matrimonii contrahendi, certum est eos intervenire posse: cùm nullo jure id prohibeatur. Sic *Host. sum. t. de sponsal. §. 1. n. 2. fine, Alex. de Nevo c. Gemma, n. 31. de spons. Alber. l. fin. nu. 7. C. de sponsal.* Non tamen tenebuntur ad penam, sicut nec ipsi contrahentes, quia non potest in plus fidejussor obligari, quam principalis: *inst. de fidejussor. § 1.* Sic *Host. ons. & Alexand. de Nevo ibidem*: tenebuntur tamen ad interesse, ut bene *Alexand. de Nevo ibi*: nam contrahentes ipsos ad hoc teneri diximus disp. 30. n. 15.

2 Circa pignora autem triplicem invenio sententiam. I. docet intervenire non posse, nisi pro interesse præstando, & eo soluto restituenda esse, quia *l. finali. C. de sponsalibus*, rescinditur omnis pena, demptis arrhis. Sic *Anton. cap. Gemma, de spons. num. 9. & ibi Abb. nu. 10.* & videtur eam sequi *Præposit. n. 14.* & tenent *Rosella, verb. Sponsalia, nu. 7.* ubi *Angel. num. 15. Sylvest. q. 8. dict. 3. Brunellus de spons. concl. 16. nu. 7.*

3 II. Sent. admittit pignora realiter tradita, quia vocantur arrhæ, *l. 1. C. Si rector, juncta gloss. verb. Pignora.* Item quia traduntur loco arrharum. Sic *Specul. t. de sponsal. §. Primo igitur, n. 4. Archid. 30. q. 2. c. 1. Azo summ. tit. de sponsal. n. 12. Hostien. sum. t. de spons. §. 1. & d. c. Gemma, super verb. Propter pœna, interpositionem, & ibi Innoc. nu. unic. Jo. Andr. nu. 7. Card. n. 3. q. 1. Alex. de Nevo num. 30.* referens *Jacobum de Aretio: Feder. cons. 146 Imola l. Titia, in princ. n. 5. ff. de verb. oblig.* ubi *Jas. num. 15.* addit *Imola*, sive dicatur pignora tradi pro arrhis, sive pro matrimonii observatione: & *Alex. de Nevo* dixit valere pignora, licèt pro arrharum securitate, quæ nondum traditæ sunt, dentur, si ea in quantitate consistant, ut si promittantur mille aurei nomine arrharum, nec tradantur, sed in pignus dentur mille tritici modii: quia succedunt loco arrharum, & ejus naturam sapiunt. Insuper *Joan. Andr. & Alex. de Nevo* limitant, nisi pignora magna sint, attenta contrahentium dignitate, sicut eadem moderatione admittunt arrhas: ut diximus disp. 35. n. 7.

4 III. Sent. verior est, si præcedat stipulatio penæ, & tradantur pignora, minimè valere, secus arrharum stipulatione præcedenti, & ratio est, quia cum principale non valet, corruit accessorium, quod ejus naturam sequitur: *reg. Accessorium, 42. de regul. jur. in 6. reg. Cum principalis, 138. ff. de reg. jur.* ergo cum pena non valeat, arrhæ autem admittantur, pignora accessoria arrhis valida erunt, exclusis iis, dum penæ accedunt. Sic *gloss. l. Titia, verb. Matrimonia ff. de verb. oblig. & ibi Bart. in prin. n. 2. Alberic. l. fin. nu. 3. C. de spons.* ubi *Salic. n. 14. Anchar. d. c. Gemma, n. 10.* ubi *Henric. n. 8. Alex. Carrerius l. 1. de sponsal. cap. 5.* In dubio autem, quando traduntur pignora, nulla præcedente penæ stipulatione valent, licèt nulla mentio arrharum fiat, censetur enim ea pro arrhis tradi: ut docent *Henric. & Sallicet. ibidem*: nam in dubio ea interpretatio sumenda est, ut actum faciat valere: nemo enim præsumitur eligere viam, ut sua dispositio subvertatur, *l. 3. ff. de milit. testam.* Quando autem nulla præcessit promissio penæ, & traditum est pignus, licèt dicatur tradi pena, valebit: sicut disp. 35. num. 4. diximus valere arrhas traditas: licet nomine penæ tradi dicantur: quia nomine tenus pena sunt. Sic *Imola* quamvis dubius, *d. l. Titia, in princ. n. 6. fine.* Nec admittenda est limitatio *Bart. & Anchar.* dicentium valere pignora, dum traduntur in quantitate, secus si in specie: nam similem arrharum limitationem reprobavimus disp. 35. n. 12.

DISPUTATIO XXXIX.

Utrùm in matrimonio spirituali, ut ingressu religionis, possit promitti pena vel tradi arrha?

SUMMARIUM.

Prima opinio, non licere, & esse simoniam spe lucri ad spiritualia invitare, num. 1.

Licet absque pacto, & conditione munera dare, ad invitandum ad religionem, & baptismum, & reliqua spiritualia. num. 2. nec recipiens tenetur, quamvis ea non faciat, restituere.

Licet etiam munera dare ad redimendum impedimenta, 3.

Verius est licere dare munera sub pacto, & conditione suscipiendi baptismum, & ingrediendi religionem, & aliorum spiritualium, 4.

Non valet pena apposita in promissione ingressus religionis, num. 5. & ibi lex penalis, & quantumcumque correctoria, quando non principaliter in odium aliquorum edita est, sed in animæ favorem, ad vitandum peccata, est extendenda.

Valet arrha, n. 6. Solvuntur arg. & explicatur c. Quam pio, 1. q. 2. n. 7.

1 In hac controversia, *Bart. l. Titia, in princ. num. 12. ff. de verb. oblig.* dixit, nec penam, nec arrhas valere, & esse simoniam, sive metu penæ, sive præmii spe, sive nomine arrhæ, quovis modo pecunia interveniat, & incitetur quis pecunia ad religionis ingressum, per *c. Non satis, de simonia.* ibi, *Prohibemus igitur ne ab his, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur.* Bartolum omnino sequitur *Anch. c. Gemma, de spons. nu. 7. & Cuman. dict. leg. Titia, in princ. nu. 2.* dicit spe præmii, aut metu penæ ad religionem invitari, esse simoniam: & idem docet de spe præmii, *Paul. ibi. nu. 3.* Et quidem non licere absque simoniæ vitio munera offerre conditione adjecta, & pacto ut recipiens ingrediatur religionem, docent *D. Thom. 2. 2. q. 189. a. 9. corpore Hug. c. Quam pio, 1. q. 2. & ibi Archid. vers. In ea glossa, in fine, Host. c. Dilectus, el 2. de simonia, super verb. Invitari*, ubi *Joan. And. nu. 7. Ant. n. 6. Anch. nu. 8. Abb. nu. 7. Henric. nu. 1. & 3. Anan. n. 5. Fel. n. 2. Turr. d. c. Quam pio, nu. 1. Angel. Simonia 3. nu. 26. Sylv. Relig. 2. qu. 2.* Immo de baptismo, cum sit omnino necessarius ad salutem, non licere dona tradere ea lege, ut recipiatur, docent *Anch. Ant. Abb. Felin. ibid. Abb. c. Cum in Eccles. de simonia, num. 7. D. Ant. 2. p. tit. 12. c. 2. §. 1. Rosel. Simonia, 1. n. 19. Angel. Simon. 9. n. 26. Syl. verb. Simonia, q. 8. dict. 3.* ubi *Armilla nu. 30.* & ducuntur omnes hi c. *Quam pio 1. q. 2. ex Bonifacio Pontifice.* ibi, *dum tamen omnis absit pactio, omnis cesset conventio.* & *c. fi. de pactis*, ibi, *pactiones factæ a vobis pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti*, & *c. Quæsitum, de rerum perm.* ibi, *pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ.*

2 Sit tamen I. conclusio, offerre munera gratis, & absque aliquo pacto, ad captandam benevolentiam, & inducendum ad baptismum, & ad religionem, & ad alia opera spiritualia, licitum est. In hac concl. conveniunt *D. Th. & reliqui, num. 1. citati*, & est expressa sent. *D. Augustini, epistola ad Macedonium*, & habetur *c. penult. 23. q. 4.* & ratio est manifesta, quia est liberalis omnino donatio, nullo pacto, aut conditione vestita, & in egregium finem dirigitur. Hinc infertur accipientem munera, conscium intentionis dantis, minimè peccare accipiendo, integrumque illi esse, posteà annuere, vel renuere votis donantis, quia ea donatio liberalis omnino fuit. Sic *Molina C. de restit. q. 27. in solut. ad 4. vers. Corollariè sequitur non parum referre, P. Molina t. 1. de just. tract. 2. disp. 93. fine.*

3 II. Conclusio, pecuniis impedimenta auferre retardantia à baptismi susceptione, aut à religionis ingressu, licitum est: verbi gratia, est aliquis affectus religionis instituto, impeditur eo quod æs alienum solvendo non sit, licitum est convenire cum illo sic, Solvam debita, & ingredere religionem: similiter est Judæis baptismum optans, impeditur timore restituendi per usuras acquisita, probe faceret, qui pecunias ad restituenda offer-

offerret, dummodo baptizetur. Quia hoc non est spiritualia emere, sed solùm obstacula auferre. Sic docent *Archid. Felin. Turrecr. Rosel. Armil. ubi n. 1. retuli, Abb. c. Cum in Ecclesia, de simonia, n. 7. Angel. Simonia 2. n. 13. Sylvest. verb. Simonia q. 8. dicto 3.*

4 III. Conclusio, contra primam sent. probabilius est, licitum esse offerre munera, ea lege, & pacto, ut is, cui offeruntur, efficiat aliqua opera spiritualia: verbi gratia, ut recipiat baptismum, ingrediatur religionem, sacramenta frequentet, aut à peccatis recedat, dummodo non dentur in pretium illius operis spiritualis, sed ad inducendum ad illa. Probatur 1. quia passim in sacris literis promittit Deus bona temporalia servantibus præcepta, & id fieri per modum pacti, & conditionis, constat ex *Genesis c. 12.* ubi dixit Deus Abrahæ hæc, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, faciamque te in gentem magnum*: & *Genes. 17. Ambula coram me, & esto perfectus, ponamque fœdus meum inter me, & te, & multiplicabo te vehementer*: quæ verba manifestum pactum continent, ut dixit Zacharias Lucæ 1. *Sicut juravit ad Abraham patrem nostrum*. 2. Quia disp. 30. n. 15. dixi cùm multis DD. licitam esse conditionem legato adjectam, ut illud compareet legatarius, si religionem ingrediatur, ubi pactum continetur. 3. Quia licitum est donare vitam infidelibus ad mortem damnatis, hac lege, ut baptizentur: quod usu communi receptum esse dicit *Metina*, usum approbans *d. q. 27. in solut. ad 4.* ergo licitum erit alia munera offerre eadem lege, & pacto: quia ea condonatio vitæ, pretio æstimabilis est. 4. Quia durum est parentes damnare, qui pecunias, & vestes filiis promittunt, si sacramenta frequentent, vel à concubinis recedant: & dominos libertatem servis promittentes, si baptizentur, & viros pios, qui meretricibus dotes, quibus in matrim. collocentur, spondent, si ad meliorem frugem se recipiant: nec potest dici in his casibus non intervenire pactum: quia hac conditione in pactum deducta, & acceptata, promittunt, aliàs non daturi. 5. Quia licitum est contrahere matrim. cum infideli, hac lege, ut convertatur, *c. Non oportet. 28. q. 1.* cur ergo non licebit alia munera offerre, eadem conditione adjecta? 6. Quia offerre munera infideli, pacto inito, ut baptismum suscipiat, admittunt multi: ut *gl. c. Quam pio, verb. Interventu, 1. q. 2. & cap. Debet, 23. q. 4. gl. unica, & cap. Dilectus, el 2. de simonia, verb. Invitari, & Archid. Host. Joan. Andr. Henric. nu. 1.* pro priori sententia citati, *& Sylv. Gabella 5. q. 2. n. 3.* ergo similiter ad inducendum ad alia spiritualia, licebit sub eadem conditione, & pacto dona largiri: quia necessitas baptismi non aufert, quin res spiritualis & invendibilis sit, & si ea oblatio ex natura sua simoniaca esset, necessitas baptismi minimè excusaret offerentem, cùm simonia contra jus naturale, & divinum sit. 7. Quia ea conditio iniqua non est ex se, nec allicere ad res spirituales muneribus, iniquum est, neque item aliquem lucro excitatum hæc efficere, quamvis simul intendat commodum temporale, dummodo in pretium rei spiritualis minimè accipiat, ergo nulla est ratio, cur hoc illicitum sit. 8. Quia licitum est parentibus, & dominis, verberibus, & minis cogere filios, & servos, ut diebus feriatis sacro intersint, suo tempore confiteantur, à vitiis desistant, cur ergo non licebit muneribus datis sub ea conditione? Tandem, quia si hujusmodi pactum labem aliquam contineret, ea esset simoniæ, quod adversarii ultro fatentur, & constat, quia nulla alia deformitas apparet, cùm res petita in conditione, licita sit, & finis honestus intendatur: sed omnino est immune à simonia, ergo est licitum. Probatur minor, quia simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi rem spiritualem: ut tradit *D. Th. 2. 2. q. 100. a. 1.* quem omnes sequuntur, sed qui accepta pecunia religionem ingreditur pacto inito, non vendit religionem, nec offerens pecuniam, emit: quia de ratione venditionis est, ut venditor aliquid tradat, & emptor aliquid accipiat: sed ingrediens religionem nihil tradit, nec offerens munera, aliquid recipit: qua ratione utitur *Card. c. Dilectus, el de simonia, n. 3. & Sylvest. Gabella 5. qu. 2.* ad probandum nullam hic intervenire simoniam. Hanc sententiam tenet *Cardin. ibi: & Adrianus* saltem in rebus, ad quas quis de præcepto tenetur, *quodlib. 9. a. 3. lit. K K. propos. 1. in parvis voluminibus, f. 205. Metina, C. de restitutione. qu. 27. in solut. ad 4.* saltem cùm speratur aliquid maximè utile futurum saluti muneribus inducti, aut aliorum: & videtur tenere *Navarr. c. Inter verba, in 2. edit. conclus. 5. corollar. 1. nu. 20.* ubi hæc ait, *bien azen los que prometen a sus hijos, y criados, un tanto a los que se confesaren, y comulgaren tal dia*: pro eadem sententia est *Angles floribus, 2. p. q. Quis teneatur restituere, a. 1. diffic. 15. concl. 6. f. 191.* ubi docet, licitum esse pretio aliquem ad bonum inducere: & tandem hanc sententiam sustinet: & latè probat *P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 93. concl. 4. usque ad finem disput.*

5 IV. Conclusio, si pœna apponatur in contractu ingrediendi religionem, cum religiosis, vel alio homine inito, (secus enim esset in voto facto Deo, sicut etiam in voto matrimonii ineundi, quando id validum est, teneret pœna:) est prorsus irrita. Probatur, quia quamvis hoc in matrimonio spirituali dispositum non sit, in solo enim temporali loquitur textus *c. Gemma, de sponsal.* eadem tamen omnino ratio, quæ est libertas, quam jus desiderat in matrimonio temporali, procedit in spirituali, cùm totum jus canonicum, & maximè *Tridens. tota sess. 25. de regular.* summam in religionis professione libertatem exigat. Et confirm. quia valet argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, cùm eadem subest ratio, ut latè *Everardus loco à matrimonio carnali ad spirituale*, sed hic non tantùm eadem, sed multo urgentior ratio libertatis procedit, cùm enim religionis vinculum difficilius sit, & statum perfectissimum contineat, majorem libertatem petit, quam matrimonium carnale, quod naturali appetitui conforme est. Præterea, quia decretum irritans pœnam in matrimonio temporali, non est pœnale, nec in aliquorum odium, & punitionem editum, sed in favorem animarum, ad occurrendum peccatis, & scandalis, quæ ex matrimoniis coactis sequuntur, lex autem quamvis pœnalis, lata principaliter in favorem animarum, est favorabilis, & extendenda ex identitate rationis, ut docent *Host. cap. pen. fine, qui filii sint legit.* ubi *Jo. Andr. nu. 5. Anton. num. 9. Anchar. num. 5. Abb. nu. 5. & 6. Henricus nu. 10. Alex. de Nevo nu. 7. Prapos. num. 4. Bart. auth. Sacramenta puberum, nu. 19. C. si advers. vend.* ubi *Jason nu. 72. Franc. c. Sciant cuncti, de elect. in 6. nu. 6.* addens quantumcumque lex correctoria sit. *Castillo l. 49. Tauri, n. 14. Cov. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, n. 12.* ubi alios refert: *Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 1. f. 39. col. 1. Gracian. reg. 111. n. 6. Flamin. de resign. benef. l. 11. qu. 2. nu. 17. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 2. num. 4.* & idem quando lex pœnalis est in favorem Ecclesiæ, dixit *gl. d. cap. Sciant cuncti, verb. Alias.* quam sequuntur *Domin. ibi, nu. 6. & Francus, n. 6.* ergo nil mirum est, si extendatur ad matrimonium spirituale, in quo eadem, & fortior ratio militat, & ex professione metu pœnæ coacta, peccata, & scandala animarum sequuntur.

Ultima conclusio, arrhæ valent in contractu ingrediendi religionem, ut si quis religiosis promitteret, se habitum induturum, & in signum promissionis implendæ, traderet arrhas, valerent: argumento deducto a matrimonio carnali, in quo valent, ad spirituale, & sicut illius libertati non repugnant, ita nec hujus: nec intervenire arrhas, vitium aliquod simoniæ continet, cùm nihil ematur, nec vendatur. 6

Ad textus adductos pro priori sent. respondetur, *c. Non satis*, nihil probare: tantum enim decidit nihil conferendum esse religiosis, ut aliquem ad religionem admittant. Cæteri autem textus damnant ac simoniaca omnia pacta in rebus spiritualibus, in quibus aliquid traditur, & recipitur, quod secus est hic, ut explicui n. 4. in ultima ratione. 7

DISPUTATIO XL.

Utrùm valeat pactum in sponsalibus adjectum, ut vir teneatur in certo oppido moram trahere cum uxore, & si vir fidem frangens, aliò migret, teneatur uxor eum sequi; & valeat pœna frangenti fidem imposita?

SUMMARIUM.

Prima sent. nec pactum, nec pœnam, obligare: & ita teneri uxorem sequi virum, n. 1.

2. Sentent. verior, valere: & explicatur lex, Titio centum, § Titio centum. el 2. ff. de condit. & demonst. 2.

Quid si nova causa recedendi supervenit. 3.

Quid si pactum juramento confirmetur. 4.

An pacti fide violata, pœna interposita debeatur. 5.

An uxor teneatur sequi virum pacto non servato, migrantem aliò. 6.

An valeat conditio primogeniorum, ut successor teneatur in certo oppido habitare. 7.

An valeat legatum factum alicui, dum in certo oppido habitaverint, vel ea conditio reiicienda sit. 8.

1 DIFFICULTAS hujus disput. consistit in intellectu textus, *l. Titio centum, 70. §. Titio centum. el 2. ff. de condit. & demonst.* ibi, *Titio centum relicta sunt, ita ut à monumento meo non recedat, vel ut in illa civitate domicilium habeat, potest dici non esse locum cautioni, per quam jus libertatis infringitur.* ex quo textu constat non valere conditionem legato adjectam, ut teneatur legatarius in certo loco habitare, eo quod quandam servitutis speciem contineat: & proinde legatum rejecta conditione deberi, ergo similiter eadem conditio à sponsalibus reiicietur, & ita sentiunt *Alex. de Nevo, c. 1. n. 9. de conjug. leprof. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. init. n. 5. Ant. Gom. 2. var. c. 10. n. 24. Salzedo addit. ad regul. 800. Bernar. Diaz, Azebedo lib. 5. recop. tit. 6. l. 11. n. 21. & 22.* & ex Theologis, *Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 54. fi.* Addunt *Ant. Gom. & Azebedo eod. nu. 12.* virum non servantem hoc pactum, teneri ad interesse, si quod ex pacti observantia sequebatur uxori: addit *Azebedo* teneri etiam ad pœnam interpositam: sed melius *Alex. de Nevo, dict. c. 1. n. 10.* ait supposita pacti nullitate, minimè obligare pœnam: quia quoties pactum irritum est, pœna ei accessoria corruit: ut probavi supra disp. 7. n. 27.

2 Sed multo certius est id pactum validum esse, & teneri virum fidem servare. Probatur, quia sicut in traditione rei suæ potest quilibet pactum interponere, *c. Verum, de condit. appos. l. 1. C. de pact.* ita in traditione sui per matrimonium, 2. quia *c. Gemma, de spons. & Titia, ff. de verb. oblig.* sola pœna in matrimonio conjungendo, vel dissolvendo interposita, prohibetur, eo quod matrimonii libertati obstet, sed hæc pœna est potius in matrimonii favorem, ut conservetur individua vita, & cohabitatio inter conjuges. 3. quia *dict. lex Titio centum*, reprobans conditionem habitandi in certo loco, intelligitur, dum ea conditio vana est in nullius favorem cedens, ut intelligunt *ibi Bart. d. § Titio centum, num. 4. Cum. Imola, Paul. ibi, Alex. 1. de Nevo, Jo. Lup. Greg. Lop. statim allegandi, Acosta 2. selelt. cap. 19. nu. 5. Pelaez de Mores, de major. 1. p. qu. 57. nu. 3.* Sed hoc pactum cedit in maximum uxoris favorem, ne patria deser-

deserta, inter extraneos vitam agere cogatur. Tandem probatur ex *l.89.t.1.p.3.* ibi, *Otrosi prometio por si, y por sus hijos, de morar in tal heredamiento para siempre jamas.* quem textum dicit *Greg. Lop. ibi, verb. Para siempre*, notandum contra ea, quæ advertuntur *d. §.Titio centum*. Et ita hanc sententiam sustinent *Host. sum. c. de conjug. servor. nu.5. fin. & c.1. qui matrim accus. poss. paulo post princ.* ubi *Jo. Andr. n.2. Ant. n.9. Anchar. n.5. Abbas antiquus, Petrus, & communis ibi*, ut refert, & sequitur *ibid. Panor. nu.5. Prapos. n.5. Card. c.2. eod. tit. n.3. Alex de Nevo* sibi contrarius, *dict. c.1. n.5. Henric. c. De illis, de sponsal. nu.4. Romanus, & Jacob. de sancto Georg.* quos refert *Ant. Gom. 2. var. c.19. nu.24. Barth. de Benzalinis, & Andr. Sicalus*, quos refert, & sequitur *Jo. Lup rubr. de donat. §.2. num.3. Bernar. Diaz reg. 800. Rosella, verb. Uxor, num.3.* ubi *Angl. num.9 Sylv. qu.8. Tabien. qu.2. num.3. Armilla, num 6. Villalobes in communibus, littera V. nu. 125. Greg. Lop. 2. t.5. p.4. verb. Porque, Navar. sum. c.14. num.20. Anton. Gabr. tom.2. commun in mea edit. lib.14. verb. Pactum f.175. & lib. 19. verb. Uxor, fol.472. Practica forensis lib.1. t. de matrim. §.5. Anton. Cucus lib.5. inst. major. t.11. nu.150. Pelaez de Meres de major. 1.p. qu.57. num.2.* Et ex Theologis, *Specul conscientia, tract.2. cap.36. §.1. Pedraza 6. precepto: §.17. Lud. Lop. 1.p. instr. cap.54. ad fin. Capua lib.2. decis. c.59. nu.2. Philiarc de offic. sacerd. tom.1. p.2. li.4. c.19. vers.6. Manuel 1. tom. sum. c.15. n.2.*

3 Intellige hanc sententiam, nisi nova recedendi causa superveniat, ob quam viro necessarium sit aliò proficisci, ut quia cælum est minus salubre, vel contraxit in eo oppido inimicitias capitales, tunc enim pacto spreto, quod in eo casu minime intelligendum est, potest aliò migrare: argumento *l. Si convenerit, cum dupli ci seq. ff. pro socio*, ubi deciditur, societatem ex nova causa superveniente dissolvi posse ante tempus præfixum: & ita docent omnes *DD. n. praced. allegati, & Tiraq. 1. connub. gl.1. p. n.39.*

4 Quod adhuc verum est, quamvis id pactum juramento firmatum sit, quia esset illicitum, quando ex causa superveniente oporteret virum abesse, & alio migrare, daretur enim utrique conjugi adulteria committendi ansa: quare nec pacto expresso jurato ad id conjuges se astringere possunt, *c. Tua, de jurejur.* & *c. Veniens, de reg.* sic *Abb. c. Qui matrim. accus. poss. nu.5. & ibi Alex. de Nevo num.6.*

5 Ex his infertur, quoties nulla recedendi causa nova supervenit, si vir pactum violet recedendo, astringi pœna pacto adjecta: cùm enim pactum valeat, nec pœna aliquo jure reprobata sit, valebit utique. sic *Anton c.1. Qui matri. accus. poss. n.9. & ibi Abb n.5. Alex. de Nevo, n.6.* Si autem nova recedendi causa superveniat, cùm tunc pactum non obliget, non incurretur pœna, juxta ea, quæ dixi hic n.1. fine. Sic docent iidem, & *Tiraq. l.1. connub. gl.1. p.3. a.39. Perez lib 14. ordin. tit.11. l.29. Pelaez de Meres de major. 1. p. q.57. n.7. Azebedo lib.6. recop. tit.3. l.29. fine.*

6 2. Infertur, si vir non obstante pacto, absque nova superveniente causa domicilium mutet, uxorem immunem esse ab obligatione ipsum comitandi, hoc est contra authores primæ sent. relatos nu. 2. & contra *Calderinum c.1. de conjug. lepr.* dicentem adhuc teneri virum comitari, quia lex divina astringens uxorem ad sequendum virum, fortior est quocumque pacto. Sed contrarium dicendum est, nec lex divina in hoc eventu obligat. Sic docent *Bernard. Diaz. Ang. Sylv. Armil. Nav. Villalobos, Ant. Gabr. eo. verb. Uxor, Spec. conscientia, Pedraza, Capua, Man. num.2. allegati.* Si tamen nova causa superveniat, ob quam licitè contra pactum recedit vir, tenetur uxor ipsum sequi in iis casibus, in quibus secluso pacto tenebatur: quia cùm tunc pactum non astringat, proinde judicandum est, ac si pactum non esset. Sic *Host. sum. tit. de conjug. ser. nu.5. fin. Alex. de Nevo. Ang. Rosel. Sylv. Tabiena, Armil. Navar. Bern. Diaz. Capua, n.2. Philiar. Spec. conscientia*, quos n.2. allegavi. *Tiraquel. & Palaez de Meres, & Perez & Azebedo, n.5. citati.*

7 3. Infertur, valere conditionem appositam in primogeniis, ut successor sub pœna amissionis majoratus, teneatur in certo loco habitare, quia interest defuncti ad memoriam, & honorem, ut successor moram trahat in loco, ubi domus, & familia sua est, aliò enim migranti successore, facilius memoria, nomenque institutoris aboletur. Sic *Palaez de Meres de major. 1. p. q.57. per totam*, latè probans; idem docet de melioratione tertii *Azebedo lib.5. recop. tit.6. l.11. n.22.* sed male refert *Molinam, & Padillam*, quia neuter id dicit, Et hoc intelligendum est, nisi justa causa recedendi superveniat, ut diximus nu.3. de viro & uxore. Sic *Pelaez de Meres nu.5.* Esset etiam justa causa recedendi, si fœmina in majoratu succedat, & alienigenæ nubat, jussuque viri ad ipsius domicilium migret: quia uxor tenetur sequi virum. Sic *Palaez de Meres n.4.* quamvis dicat hoc non carere scrupulo, eò quod fœmina in culpa fuit alienigenæ nubendo.

Id demum observandum est, diversum esse, si testator leget Titio sub conditione habitandi in certo oppido, vel si leget, dum in tali oppido habitaverit, nam in priori casu, rejecta conditione, quæ servitutis speciem continet, debebitur legatum, quando conditio in nullius favorem redundat: ut n.2. diximus, juxta *l. Titio centum, §. Titio centum, ol.2. de cond. & demonstr.* in posteriori verò non rejicietur is modus, quamvis in nullius favorem cedat: non enim invitatur legatarius ad speciem servitutis, sed spe lucri, ut in certo loco habitet. Sic *Acosta 2 selelt. c.19 a 5.*

DISPUTATIO XII.

Utrùm cessante pacto, ut vir teneatur in loco uxoris habitare, astringatur uxor ipsum aliò migrantem comitari?

SUMMARIUM.

Uxor tenetur sequi virum domicilium mutantem. n.1.
Non potest contrarium consuetudine induci. 2.
Non tenetur, quando nequit sine gravi detrimento. 3.
Nec tenetur, quando vir pertrahit uxorem ad peccandum, vel exponitur vita periculo. 4.
An exigatur, ut ex causa justa vir mutet domicilium. 5.
Quid quando vir vagari vult. 6.
Quid si vir non solitus erat vagari, aut uxor id ignorabat, at potest eum facilè sequi. 7.
Quid quando vagatio non est temeraria, sed ex justa causa nu.8. & ibi, quid quando vir votum peregrinationis exequitur.
Quid quando vir solitus erat vagari, & uxor conscia ei nupsit, & adhuc vir vagari velit absque justa causa. 9.
Quid si nolit vir vagari, nec mutare domicilium, sed aliò se ad tempus transferre. 10.
Quid quando vir ob delictum exulat, aut excommunicatur. 1. opinio, non teneri uxorem ipsum sequi n.11. secunda verior, teneri. 12.
An uxor teneatur alere virum sua culpa bannitum. 13.
An vir teneatur aliquando sequi uxorem aliò migrantem. 14.
Quid in hac re distet inter virum, & uxorem. 15.

1 IN triplici eventu potest discuti hæc quæstio. I. est, quando vir aliò transfert domicilium: & de hoc agetur in 1. conclusione quinque numeris primis. II. est, quando vir vagari per diversa loca intendit: & de hoc agetur concl.2. à n.6. usque ad 10. Tertius est, quando nec vir mutare domicilium, nec vagari intendit, sed aliò se transfert causa ad tempus ibi moram trahendi: & de hoc agam n.10. Deinde quando vir sua culpa exulat: & an aliquando teneatur vir uxorem sequi.

2 I. Concl. uxor tenetur sequi virum aliò migrantem, ut transferat domicilium. concl. est D. Augustini, & habetur *c. Unaquaque 13. q.2.* ibi. *unaquaque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte*, & ratio est, quia conjuges tenentur ad mutuum obsequium, quod præstare sibi nequeunt, nisi simul habitent, & cùm vir sit mulieris caput, *Ephes. 5. & 1. ad Cor. 11.* infertur, uxorem in hac cohabitatione subditam esse viro, *l. Sicut, 48. ff. de oper. libert.* ibi *nam hac, cujus matrimonio consensit, in officio mariti esse debet.* De hac concl. nemo dubitat: & cùm materia gravissima sit, tenetur ad hoc uxor sub culpa lethali, ut bene *Navar. sum. c.14. nu.20. Capua l.2. decis. c.59. a.2. Philiarc. de offic. Sacerd. 1. tom. p.2. l.4. c.19. vers.6. Manuel 1. to. sum. c.15. n.2.*

3 Hoc adeò verum est, ut contraria consuetudo, tanquam juri divino adversa, nihil prosit. sic *gl c.1. de conjug. leprос. verb. De consuetudine*, ubi *Abb. n.3. Alex. de Nevo n.4. & 6. Prapos. n.2. & 3.*

4 Excipe tamen, nisi uxor absque gravi detrimento virum sequi non posset, tunc enim ipsum sequi non teneretur, sicut nec debitum reddere cum notabili salutis jactura. sic *Sotus 4. d.35. q. unic. a. 1. ad finem.*

5 2. Excipe, nisi vir vellet uxorem pertrahere ad peccatum, aut gravi vitæ periculo uxor virum sequens exponeretur, tunc enim ad id non astringitur: cùm urgentius sit præceptum abstinendi à peccatis, vitamque tuendi. Sic *Rosella, verb. Uxor, n.3.* ubi *Ang. n.9 Sylv. q.8. Tabiena q.2. num.3. Armil. num.6. Navar. Capua, Philiar. nu.1. allegati, Spec. conscientia tract.2. c.36. §.1. Pedraza sum. precepto 6. §.17. Lud. Lop. 1. p. instruct. cap.54. ad fin.* Hinc fit, ut uxor probabiliter timens fore, ut necetur à viro extra territorium, minimè teneatur ipsum sequi; ut bene *Navar. lib.4. cons. in utraque edit. tit. de divort. cons.2. nu.4.*

6 Difficultas tamen est circa hanc conclusionem, utrùm desideretur causa justa in viro mutanti domicilium, ut uxor teneatur eum sequi. Nam eam desiderari affirmat *Alex. de Nevo, c. De illis, n.11. de spons. & c.1. num.7. qui matr. accus. poss.* Sed omnino tenendum est astringi uxorem præcepto comitandi virum, qualitercumque velit transferre domicilium, modò non ex causa turpi, & inhonesta. Probatur, nam aliàs nulla esset differentia inter virum & uxorem, quod absurdissimum, & contra omnium mentem esset: cùm quando causa necessaria subest ex parte uxoris, teneatur vir ipsam sequi, ut dicemus nu.14. Item quia cùm vir sit caput ipsius, est gubernare, & eligere domicilium, non autem uxoris, quæ gubernationi viri subest: ergo quomodocumque vir eligat aliud domicilium, modo non ob turpem causam, tenetur uxor virum sequi. sic *gl. cap.1. de conjug. lepr. verb. sequatur, Host. ibi. super eod. verb. Innoc. nu. un. Anton. num.11. Anch. nu 6. Abb. c. De illis, n.4. de spons. Guillermus* quem refert & sequitur *Rosella, verb. Uxor, nu.3. Lancelottus instit. juris can. tit. de sponsal. verb. Migrare.* Pro eadem sent. sunt *gl. cap. Unaquaque, verb. Sequatur, 13. qu.2. Ang. verb. Uxor, nu.9.* ubi *Sylv. qu.8. Tabiena, qu.2. nu.3.* ubi docentes uxorem teneri sequi virum mutantem domicilium, solùm excipiunt, quando ex causa inhonesta, & turpi mutaret.

7 II. Conclusio, si vir velit non habere certam sedem, sed hinc inde vagari, distinguendum est, aut enim tempore contracti matrimo-

trimonii minimè vagari solebat, aut si solebat, id uxor ignoravit: & tunc non tenetur eum sequi: gravissimum enim onus est ipsam ad vagandum attringere: aut vagari solebat, nec id latuit uxorem, & tunc tenetur eum sequi: quia mores ejus videtur approbare, & ad hoc onus se obligare, & ita intelligi debent *gloss. in c. 1. conjug. lepr. verb. Sequatur, & ibi Innoc. nu. unic. & Anton. nu. 11. idem Innoc. c. De illis, n. unic. de sponsal.* ubi dicunt uxorem non teneri sequi virum vagantem; hanc conclusionem tenent *gl. c. unaquaque, 33. q. 2. verb. Sequatur, & c. Si quis necessitate, verb. Eum, 34. q. 1. Hostien. c. 1. qui matrim. accus. poss. paulò post prin. Abb. c. De illis. num. 4. de sponsal. Henr. ibi n. 3. & 4. Alex. de Nevo nu. 9. Prap. n. 3. Anch. c. 1. de conjug. lepr. in 6. Additio ad gl. l. Mævia, §. Uxore. ff. de annuis leg. Cynus l. 1. C. de uxor. mil. & l. Liberti, C. de oper. libert. Bart. d. l. Mævia. §. Uxore, num. 3. Bald. l. Qui manumittitur, num. 1. C. de oper. libert. Alex. l. Si cum dotem, §. Si maritus, n. 4. ff. sol. mat. Ang. inst. ad. SC. Tertul. §. 2. num. 12. Guillierm. de Cuno. l. observare, §. proficisci, ff. de off. proconf. Jo. de Imol. ff. sol. matr. in rub. n. 7. Guill. Benedictus, c. Raynutius, verb. Guidam Petro, n. 89. de testa. Corsetus in singul. lit. V. verb. Vagabundus, Tiraq. l. 1. connub. gl. 1. p. 1. nu. 39. Bern. Diaz reg. 800. & ibi Salzedo in addit. Jo. Lup. c. Per vestras, de donat. inter vir. & ux. in prin. § 9. nu. 13. Montalvus l. 11. tit. 1. l. 3. fori, Turrecr. c. Si quis necessitate, num. 134. q. 1. Ros. ver. Uxor. n. 3. ubi Ang. l. 9. Sylv. q. 8. Tabiena q. 2. n. 3. Arm. num. 6. Nav. sum. c. 14. n. 20. Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. init. nu. 5. Perez l. 4. ord. tit. 11. l. 29. Menoch. l. 2. de arbitr. cent. 5. casu 469. nu. 4. 5. & 7. A. Cucus l. inst. maj. t. 11. nu. 149. & seq. Lancel. inst. juris can. l. 2. tit. de spons. verb. Migrare, Azebedo lib. 6. recop. tit. 3. l. 29. fi. Gratian. reg. 499. num. 18.* & ex Theologis, *Pedraza sum. 6. præcepto, §. 17. Capua l. 2. decis. c. 59. nu. 3. Phil. de off. Sacerd. 1. tom. p. 2. l. 4. c. 19. vers. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 54. fi. Manuel. 1. to. sum. c. 15. n. 2.*

8 Intellige tamen priorem partem conclusionis, ut uxor non teneatur sequi virum non solitum vagari, vel dum ipsa ignorabat, ut vera sit, nisi facilè posset uxor ei sociam se exhibere: tunc enim teneretur sequi, quia ex una parte urget lex matrimonii præscribens mutuam conjugum cohabitationem, & multa adulterii pericula utrioque ex separatione, ex altera autem facilitas, ut eam legem uxor servet, periculaque evitet. sic docent *Bald. Tiraq. Perez, n. præcedenti allegati.*

9 Intellige 2. eandem priorem partem quando vagatio temeraria esset, nullaque justa ratione fieret, secus quando non temerè, sed justè vir vagari vellet. Sic *Cov. Anton. Cucus n. 149. Lud. Lop. & Man. citati nu. 6.* Sed hic intellectus non placet, quia adhuc est gravissimum onus astringere mulierem ad continuo vagandum, & pro hac parte est expresè *Prapos. c. De illis, n. 3. de spons.* ubi docet uxorem teneri sequi virum, quando est brevis vagatio, & ex honesta & necessaria causa, secus quando est longa, nisi solitus esset vagari uxore id sciente. Pro eadem sunt *Host. cap. 1. de conjug. lepr. & Abb. c. Quod super de voto, num. 8. Henr. d. c. De illis, num. 4.* ubi *Hostien. & Henric.* asserunt, non teneri uxorem sequi virum transferentem ratione voti implendi. & *Abb.* dicit non teneri eum sequi votum peregrinationis exequentem, cùm tamen hæc sit justissima causa: intellige tamen Abbatem, quando peregrinatio esset longa, quando enim brevis est, tenetur utique, ut docent *Bart. & additio ad glossam, Angel. de Aretin. Prap. Menoch. num. 5.* ubi eos retuli, n. 6.

10 Intellige 3. secundam conclusionis partem, ut uxor teneatur sequi virum, quando ipsius consuetudinem vagando noverat, ut vera sit, si vagari velit ex causa honesta. Sic *gloss. c. Si quis necessitate, verb. Eum, 34. q. 1. Guil. Benedictus, Prapos. Turrecr. Rosel. Ang. Tabiena, Armil. Azebedo, Philiarc. relati n. 6. Spec. conscientia, tr. 2. c. 36. §. 1.* sed hoc intelligitur, quando non est inhonesta, & turpis vagandi causa, tunc enim cum vir vagando peccet, non tenetur uxor ejus peccato consentire: & ita explicant hoc *Rosell. Ang. Sylvest. Nav. n. 6. alleg. Arm. verb. Uxor, num. 6. Spec. conscientia proximè citatum*: si enim causa vagandi non sit turpis, licèt non sit necessaria, immò temerè, & absque causa vir vagari velit, tenetur uxor, quæ ejus consuetudinem noverat, ipsum sequi. Sic *Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. init. n. 5. Anton. Cucus l. 3. instit. major. c. 11. num. 149. Lud. Lop. 1. instru. de matrim. c. 54. fine, Manuel to. sum. c. 15. n. 2.*

11 Difficultas tamen est, quando nec vir omnino eligit domicilium mutare, nec vagari, nec solùm peregrinari, sed aliò se transfert causa ibi ad tempus commorandi, & eo transacto ad domicilium redeundi. Quidam enim absolutè dicunt, non teneri sequi, nisi domicilium transferat. Sic *Rosell. verb. Uxor, nu. 3.* ubi *Ang. nu. 9. Sylv. q. 8. Tab. qu. 2. nu. 3. Armil. 6. Pedraza sum. precept. 6. § 7. Spec. conscientia tr. 2. c. 36. §. 1.* Credo tamen non sentire hos DD. solum teneri sequi, quando omnino domicilium mutat animo non redeundi, sed tantum velle dicere non in quavis peregrinatione, vel itinere teneri sequi: quod etiam diximus nu. 8. fine: atque ita statim tanquam exceptionem subdunt, nisi vir hinc inde velit vagari: quare dicendum est, si vir aliò migret animo citò redeundi, & peregrinatio esset longa, non teneri uxorem eum sequi: ut dixi n. 8. fine: si verò animo commorandi ibi ad longum tempus, teneri utique ad eum comitandum: & ita docet *Henr. c. De illis, de spons. num. 3.* ubi *Alex. de Nevo n. 9.* Et videtur tenere *Abb. ibid. n. 4.* dicit enim uxorem teneri sequi virum absque aliqua causa mutantem domicilium, & similiter quando ex causa justa transfert se ad alia loca. Unde hæc constituenda est differentia, dum vir mutat domicilium, vel dum transfert se ad tempus longum, statim rediturus eo tempore transacto, ut in priori casu nulla causa desideretur, ut probavi. nu. 5. in posteriori verò ea necessaria sit: ut sentiunt authores allegati.

12 Urgentior tamen dubitatio est, quando vir ob delictum in exilium mittitur à domicilio: quidam enim dicunt uxorem non teneri ipsum sequi, quia par non est, ut uxor innocens patiatur incommodum culpæ viri, ob alienumque delictum puniatur. sic docent *Bald. l. si cum dotem, §. Si maritus, n. 1. ff sol. matr.* ubi *Imol. num. 17. fine, & rubr. ff eod. t. n. 7. Al. l. Mævia, § fi. ff. de annuis legatis, Additionator Bar. a. l. Mævia, §. Uxore, super verb. Fermat*, & refert pro se *Odofredum, & Alber. Jo. Lup. cap. per vestras, de donat. inter vir. & uxor. in pr. §. 9. n. 31. Enriquez l. 11. de matr. c. 10. nu. 4.* ubi idem dicit, quando vir excommunicatus est.

13 Sed probabilius est teneri sequi. Quia uxor debet sequi viri infortunium, *l. Si cum dotem, §. Sin autem, ff. solut. matr.* & ita viro excommunicato cohabitare tenetur, *c. Inter alia, de sent. excomm.* & ei tenetur debitum reddere, *c. Quoniam multos, 11. q. 3.* Nec hoc est puniri uxorem ob viri delictum, sed pœna imponitur viro, & quia uxor jure divino tenetur eum sequi ex causa necessaria, & inevitabili, aliò migrantem, per accidens id infortunium patietur uxor: veluti servus mariti idem exilii infortunium pateretur, dominum comitans, non per modum pœnæ, quia innocens est, sed quia jure servitutis tenetur dominum sequi. Sic tenent *gl. c. 1. Qui matr. accus. poss. verb. Exiit, juncto textu*, agit enim textus de viro, qui exiit à civitate ob homicidium admissum, & ita culpa sua, & ait *gl.* tunc teneri uxorem virum sequi: idem *Host. ibi, super eod. verb. Jo. Andr. nu. 2. Anton. n. 9. Abb. nu. 5.* & expresè de viro misso in exilium ob delicta, tenent *Hugo, c. Si quis necessitate, 34. qu. 1. Goffred,* quem refert, nec improbat *Jo. Andr. cap. 1. Qui matrim. accus. poss. num. 7. Ant. c. De illis, in fi. de spons.* ubi *Henr. n. 3. & Alex. de Nevo n. 11. idem Alex. de Nevo c. 1. Qui matrim. accus. poss. nu. 7.* ubi *Anchar. nu. 4. & 5. Bossius referens Cepolam pract. crim. t. De crimine læsæ majest. n. 32. & t. De bonorum publicat. nu. 74.* qui idem dicit de viro excommunicato: & satis expresè id videtur dicere *Specul. tit. de dote post divortium restituenda, §. Formatis, nu. 20. vers. Quid si vir est in banno*, ubi hæc ait, *Uxor communicabit viro si est in excommunicatione, vel in banno.*

14 Hinc fit contra *glossam l. Si stipulata, in fin. verb. Contra sexus naturam, ff. de donat. inter vir. & uxorem.* si vir culpa sua bannitus, inops sit, teneri uxorem eum alere. *l. Mutus, §. Manente, ff. de jure dot.* & docent *Gigas, de crimine læsæ majest. q. 21. n. 4. Cephalus cons. 324. n. 14. l. 3. Dueñas, contra alios reg. 68. limit. 10. Spec. & Bossius n. præced. alleg. Jul. Cl. l. 5. recept. in pract. crim. §. fin. q. 84. statute 2. vers. Item quæro, Ant. Gabr. t. 2. commun. in mea edit. l. 9. f. ult. totius tomi*: hæc autem obligatio alendi est fructibus dotis, si hi satis sint, sin autem, bonis paraphernis: ut docent *Ant. Gabr. & Jul. Clar. ibid.*

15 Ultima conclusio, quando uxor ex causa necessaria recedit à domicilio, illud transferens, tenetur vir ipsam sequi, quia quoad mutua obsequia conjugalia pares sunt. sic *gloss. cap. 1. de conjug. lepr. verb. Sequatur.* ubi *Hostiens. super eo. verb. Innoc. n. unic. Ant. nu. 11. Anchar. n. 6. Henr. c. De illis, n. 4. de spons.* ubi *Alex. de Nevo, n. 12. Guillermus*, quem refert, & sequitur *Rosella, verb. Uxor, n. 3.*

16 Ex dictis infertur in hoc consistere differentiam inter virum, & uxorem quoad comitandi obligationem: ut cum vir caput sit, ipsiusque sit gubernare, possit ad libitum eligere domicilium, & uxor teneatur eum comitari, uxor autem cùm subdita sit, nequeat habitationem eligere, & virum cogere, ut ipsam sequatur: dum tamen necessitate coacta domicilium mutat, jus matrimonii compellens virum cohabitare uxori, consequenter compellit, ut in eo eventu ipsam comitetur, quia hoc spectat ad mutua obsequia conjugalia, in quo pares sunt.

DISPUTATIO XLIII.

Utrùm per religionis ingressum professione non secuta dissolvantur sponsalia?

SUMMARIUM.

Prima sent. non dirimi, nisi professione sequuta n. 1.

2. Verior, dirimi n. 2.

Quid si fraudulenter ingressus fiat animo exeundi n. 3.

An non tantùm ex parte manentis in seculo, sed etiam ex parte novitii dissolvantur. 1. opinio, solùm dissolvi ex parte manentis in seculo. 4.

2. Verior, ex parte utriusque dissolvi n. 5. & fraus nemini patrocinari debet, & quid si uterque ingrediatur religionem, & exeat ibid.

Et solvuntur argumenta. 6.

1 HActenus egimus de conditionibus ad sponsalia constituenda requisitis, & de eorum obligatione: superest tandem in hac ultima parte, de eorum dissolutione disputare. Circa quæstionem ergo propositam duplex est sent. I. docet sponsalia non dirimi religionis ingressu, nisi professione secuta, quare si tempore novitiatus sponsus religionem deserat, teneri utrumque fidem sponsalium servare, quia ingrediens non statim jure suo cedere videtur, sed sub ea conditione si professus fuerit, cùm experiendi gratia ingrediatur, an sibi expediat sponsalia perficere, vel potius religionem profiteri. Hanc sent. videtur expresè tenere *D. Th. 4. d. 27. q. 2. art. 3. ad 1. Tabiena, verb. Sponsalia, q. 9. n. 10.* dicunt enim dirimi per ingressum, quia est mors spiritualis: quam tamen

solam professionem esse constat : videtur etiam tenere *Richardus 4.d.27.a.3.q.4.* dicit enim solvi per ingressum, eo quod indirimat matrimonium ratum ; quod de sola professione verificatur. Et eam expresse tenent ex Theologis *Durand. 4 d.27.qu.3.a.5. & ibi Palud.q.1.art.3.casu 5.vers.De ordine vero religionis n.23.Celaja ibi q.3.Viguer.lib.instit c.16.§.7 vers.7.Veracr.1.p.specul.n.27.casu 1.* & dicit esse probabilem *P.de Ledesm.de matr. q.43. a.3. dub. 2.* Et ex Jurisperitis *Armi .verb.Sponsalia, nu.12. Covar.4.decret.1.p.c.5.Initio, n.11.vers.6.Brunellus de sponsal.concl.8. num.1. Alex. Carrer. lib.1.de spons.c.15.Costanus de sponsalibus, t.Effectus sponsalium, nu 8.* (hi tres habentur tom.9.tract.) *Ant.Cucus l.5.instit.major. t.10. nu.57. Turrecr.Ubi non est, 30.qu.2.a.4 nu.5.* Et est satis probabilis sent. Unde subdit *Palud* ingressum ante professionem sufficere, ut manens in seculo possit judicem adire, qui ex causa justa facultatem concedere poterit aliud ineundi matrimonium, sed inconsulto judice, vel eo denegante facultatem, minime posse, sed teneri alterius professionem expectare.

2 II. Sentent. multo probabilior, affirmat per solum ingressum ante professionem dirimi, & proinde statim posse manentem in seculo aliud matrimonium contrahere, & omnino solutum esse à priori fide data. Probatur, quia eo ipso, quod quis religionem ingreditur, satis declarat se sponsalibus renunciare, ergo manens in seculo ab obligatione exemptus est. 2. Quia ea personæ mutatio notabilis est, magno enim dedecori tribuetur fœminæ, si illi, qui monachus fuit, nubat, & è contra viro, si monialem ducat. 3. Quia sic se habent novitiatus, & professio, sicut sponsalia, & matrimonium, ille enim dispositio est, & via ad professionem, hæc autem ad matrimonium: ergo sicut professio dirimit matrim. ratum. *c.Ex publico, de convers. conjugat.* ita novitiatus sponsalia. 4. Quia non est æquum tantum deferri sponsalibus, ac matrimonio rato, cùm ergo ad hoc dissolvendum sufficiat professio, minus ad illa dirimenda desiderabitur. Hanc videtur tenere *Innoc. cap. Veniens, qui cleric. vel voven.init.super verb.Votum, & ibi Hostiens.super eod. verb. Jo. And. in 2. & Anchar. num.1.* ubi dicentes non dirimi sponsalia per votum à sponso emissum, subdunt secus esse, si professionem fecisset, vel habitum sumpsisset. Et tenent ex jurisperitis *Ang.verb.Sponsalia, n.22.* ubi *Sylvest.q.10.casu 2.Nav.sum.cap.55. Hisp.n.23.Latin.n.26.casu 2.Greg.Lop.l.7. verb Excusacion.t 1.p.4.* Et ex Theologis, *Sot.4.d.27 q.2.a 5.vers.Hoc tamen, Cord.sum.qu.136. punct.1.Barth. à Ledesm. de matrim. dub.13.casu.1.Enriq.l.11.de matrim.c.14.n.3.Vivald.candel.1.p.t.de sponsal.c.5.n.40.Lud.Lop 2.p.instr de matrim.c.38.f.1044.Petr. Ledesm.de matr.q.43.a.3.dub.2. Philiarc de offic.sacerd.to.1.p.2.lib.2.c.1.Manuel 1.to.sum.in 2.edit.c.245. n.1.Vegu 3.sum.casu 323.*

3 Hanc sent. intelligunt aliqui, ut vera sit, nisi ingressus religionis fraudulenter fiat, animo egrediendi, ad defraudandum alterum sponsum. Ita *Bart. à Ledes. Man. & Vegu ibid.* Sed hæc moderatio non est necessaria, ut manens in seculo liber sit, & potius tunc certius est eum liberum manere, quia constat alterum renunciare sponsalibus, cum ad hoc ingrediatur, ut ab ipsis resiliat. Utrùm verò ipse ingrediens tunc liber maneat, dicemus nu. 5.

4 Superest adhuc difficultas inter Doctores hujus secundæ sententiæ, an per ingressum religionis professione non secuta, dissolvantur prorsus sponsalia ex parte utriusque. Quidam enim id negant, asserentes dissolvi ex parte manentis in seculo. quare si ingrediens habitum deserat, liberum erit manenti in seculo matrimonium perficere : eo tamen volente tenebitur alter contrahere: sicut per fornicationem sponsi non omnino sponsalia dirimuntur, sed solum ex parte innocentis. Quia quamvis ingrediens cedit jure suo, manens in seculo minimè cedit. Item 2. notabilis mutatio est ex parte ingredientis, quam manens in seculo pati potest, ultro eligens matrim. 3. quia non est æqua ratio, ut novitiatus omnino dissolvat sponsalia, sicut professio matrim ratum: quia in hoc casu invenitur concessum à Christo hoc privilegium, eo quod in professione est traditio, at in novitiatu, & sponsalibus non invenitur tale privilegium: Præterea 4. non eodem modo se habent, nam in novitiatu nulla includitur obligatio professionis emittendæ, qualis est in sponsalibus respectu matrimonii. Tandem, quia omnia vota simplicia, quæ obligationem continent, extinguntur per professionem, minimè autem per novitiatum, sed suspensa manent, ergo similiter sponsalia, quæ matrimonii obligationem includunt, non dissolventur omnino per novitiatum, sed suspendentur ex parte ingressi. Et hoc est probabilissimum, & ita docent *Petr de Ledesma, Enriquez, Manuel, allegati nu. 2.* & bene hoc moderantur *Pet. de Ledesm. & Enriquez*, nisi manens in seculo, jam alia sponsalia contraxisset : tunc enim videretur jure suo pariter cedere.

5 Sed verius reputo, omnino ex parte utriusque dissolvi, quando sponsus bona fide ingreditur religionem, ut communiter fit, secus si dolose, & animo statim exeundi : fraus enim nemini patrocinari debet, *cap. Ex tenore, de rescript.* Quare sicut manens in seculo potest liberè aliud inire matrim. ita similiter novitius ille si habitum deserat. Prob. quia quamvis expressum non inveniatur, ut novitiatus omnino dissolvat sponsalia, sicut de professione respectu matrim. rati, at ex quadam proportione, & similitudine duci potest argum. ut sicut per professionem, per quam consummate aliquis religiosus efficitur, dissolvitur omnino matrimon. ratum, sponsalia consummans : ita per novitiatum, qui initium quoddam est professionis, & per quam novitius initiativè (ut ita dicam) fit religiosus, dirimantur omnino sponsalia, quæ matrimonii initium sunt. Et confirm. quia hæc dissolutio non solùm provenit ratione notabilis mutationis, nec ratione renonciationis sponsalium, sed favore status, sicut favore status professionis dirimitur omnino matrimonium ratum, non autem ratione repugnantiæ, aut notabilis mutationis, alias dicendum esset matrim. consummatum similiter dissolvi per professionem : quod hæreticum est. Et confirm. amplius, quia licèt ingrediens religionem, protestaretur se nolle sponsalibus renunciare, atque ad professionem, & licet uterque simul ingrederetur, in quo casu cessaret notabilis mutatio, cum in utroque æqualis sit, adhuc dissolverentur sponsalia : ergo favore status provenit dissolutio. Tandem, quia votum religionis dirimitur per ingressum bona fide animo permanendi, ita ut si vovens egrediatur, experiens enim statum sibi non convenire, liber maneat : ergo talis ingressus sat est ad dirimendum omnino sponsalia : major enim est obligatio voti religionis, quàm sponsalium, cùm ea dirimat, secundùm omnes. Hujus sent. videntur cæteri authores 2. sent. allegati nu. 2. qui demptis tribus, quos num. 4. retuli, indistinctè sentiunt per novitiatum dissolvi sponsalia: & tenent expresse aliqui Neoterici doctissimi.

6 Ad argum. proposita n.4. respondetur, ad 1. & 2. constat ex dictis, quia ea totalis dissolutio provenit favore status. Ad 3. & 4. fateor non inveniri expressum, nec in omnibus esse similitudinem: sed ex quadam proportione, & similitudine ducitur argumentum, ut explicui. Ad ultimum nego conseq. dispar enim est ratio: vota enim simplicia non extinguntur ratione status, & illius favore, sed quia professio est mors quædam spiritualis, & profitens quasi novus homo resurgit : at sponsalia, & matrimonium, favore status, non autem quia professio mors spiritualis sit : aliàs dissolveret etiam matrim. consummatum, & si argumentum aliquid probaret, convinceret ex parte neutrius dissolvi sponsalia : quod contrarii etiam negant.

DISPUTATIO XLIII.

Utrùm casus præcedens verus sit, licèt sponsalia juramento firmata sint : ita ut jurans sponsalia possit non contracto matrimonio ingredi religionem?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & quot quæstiones disputanda sint. n.1.

An jurans sponsalia possit non petita relaxatione juramenti, religionem ingredi. 1. opinio, teneri prius contrahere, n.2 Secunda verior. 3.

Quid si urgeat necessitas prius contrahendi matrimonium. 4.

Solvuntur argumenta, num. 5. & ibi juncto n. 10. explicatur c. Commissum, de sponsal.

An qui sic juravit sponsalia, si postea emisit votum religionis, contrahere possit animo firmissimo ingrediendi ante consummationem religionem, 1. opinio posse nu.6. etiam de eo, qui vovit castitatem, an possit uxorem ducere animo ingrediendi ante consummationem.

2. Sentent. verior non posse, ubi etiam de voto castitatis. 7.

An saltem liceat prius contrahere ad vitandum scandalum infamia, aut vitæ periculum : aut dum includitur virgo, nec aliter religionem ingredi potest. num. 8. aut dum uterque castitatem vovere proponit, ibidem.

Qui post votum castitatis contrahit animo ingrediendi religionem ante consummationem, an teneatur ad id, & absolutus virtute jubilai de reservatis, teneatur requisita ad illud consequendum implere. n. 9. & solvuntur argum. quæst. 2. n. 10.

An qui juravit sponsalia, nec votum postea emisit, possit ducere uxorem, animo ingrediendi religionem ante consummationem, ponitur opinio affirmans. 11.

Sententia negans verior. 12.

1 TOta difficultas hujus quæst. versatur in c. *Commissum de sponsal.* intellectu, ubi consultus Pontifex de hac quæst. sic respondit : *Tutius est ei, religione juramenti servata prius contrahere, & postea si elegerit, ad religionem migrare :* unde contendit, ut vis juramenti explicetur, an tanta sit, ut cogat ad prius contrahendum matrim. quamvis eo contracto liberum sit juranti sponsalia, religionem ingredi : & in hac disputatione solùm vis est in juramenti religione, si enim intercedit virginis defloratio, & infamia, dicam disput. seq. Triplex igitur quæst. disputanda est. I. an sic jurans sponsalia, teneatur ante religionis ingressum, contrahere. II. Esto non teneatur, possit tuta conscientia, quamvis postea votum religionis emiserit, contrahere animo ingrediendi religionem, ante consummationem. III. An saltem quando nullum votum emisit, possit eodem animo contrahere.

2 I. QUÆSTIO est, an qui sponsalia juravit, possit ingredi religionem matrimonio minime contracto, vel teneatur prius contrahere, ut juramentum servet. Duplex est sent. I. docet teneri prius contrahere, & posse ante consummationem ingredi religionem. Probatur 1. ex *d. cap. Commissum*, ubi hoc dicitur tutius ob religionem juramenti. 2. Quia qui juravit se soluturum usuras, licèt post solutionem possit repetere, at ob reverentiam juramenti tenetur prius eas solvere, ut habetur *c. Debitores de jurejur.* 3. Quia jura-

juramentum factum in favorem tertii, cui est jus acquisitum, non potest in melius commutari, ut si juravi Petro me daturum illi 100. aureos, non satisfacio si pauperiori dem mille. 4. Quia qui tenetur solvere debita si solvendo est tenetur prius ea solvere, quam religionem ingrediatur, secundùm omnes, sed hic per juramentum contrahendi acceptatum à tertio est illi debitor, potestque implere citra religionis impedimentum, prius contrahendo, & deinde ante consummationem, ingrediendo religionem: ergo tenetur. Pro hac sent. citatur *Scot. 4. d. 30. qu. 2. ante solut. ad* 1. Sed tantum dicit, voventi castitatem post sponsalia jurata, videri consulendum, ut prius juramenti fidem servet contrahendo matrim. Sed hanc sent. tanquam probabilem defendit *Ricard. 4. 29. a. 2. qu. 4.* & eam tenent *Navar. c. Non dicatis, 12. q. 1. n. 3. & in operibus novis, cap. Quis porrò 12. q. 1. n. 8. Ledes. 2. p. qu. 45. a. 3. Majolus l. 1. de irregul. c. 34. n. 6. Angles floribus 2. p. q. 11. de imped. matr.* ubi de voto *a. 3. dub. 1. f. 591. Vega lib. 1. sum. casu* 389.

3 II. sent. tanquam verissima, tenenda, docet posse religionem ingredi non contracto matr. Probatur 1. quia *c. Commissum, de sponsal.* tantum dicit tutius esse prius contrahere matrim. & proinde licet ut sonat, velimus intelligere, solum consilium importat, ergo potest tutò oppositum fieri. 2. quia juramentum sortitur naturam, & conditiones actus super quo interponitur, *c. Quemadmodum, de jurejur. & l. fi. de non num. pecun.* unde conditio tacitè in actu inclusa, includitur similiter in juramento, sed promissioni matrimonii inest tacita conditio, nisi promittens, religionem elegerit, ergo & juramento constat minor, quia ipsimet matrimonio rato inest hæc conditio, aliàs non liceret ad religionem transire: nedum ipsis sponsalibus: & proinde cum ingrediens religionem, conditionem impleat, non erit perjurus, minimè contrahendo. 3. quia frustraneum omnino est contrahere matrim. animo ingrediendi religionem statim, cum sit deludere fœminam, quæ hujus animi conscia, omnino renueret tale matrimonium: nec momentanea illa solutione re vera impletur juramentum: quoties enim nulla est in creditore turpitudo, juramentum firmat contractum, nec impletur momentanea solutione: ut probavimus disp. 32. nu. 14. eo vel maximè, quia dum illi fœminæ se contracturum juravit, animus in matrim. permanendi adfuit, & sic à fœmina acceptatum est juramentum. Et ideò hanc docent *glos. d. c. Commissum, verb. Tutius, & ibi Innoc. num. un. Host. super eod. verb. Jo. Andr. num. 6. Card. nu. 1. Anchar. nu. 6. Anton. nu. 9. Abb. nu. 4. Alex. de Nevo, nu. 9. & 10. Prapos. nu. 4. & 5. Ang. Juramentum 4. nu. 3. Sylvest. Juramentum 3. q. 5. & Religio 2. q. 5. & 9. Tabiena, ver. Sponsal. qu. 9. n. 10. casu 1.* ubi *Armil. num. 12. Nav. l. 3. cons. t. de voto in priori edit. cons. 6. fi. in posteriori, cons. 3. fine, Covar. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 11. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. nu. 57. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 15. Lancel. inst. juris canon. l. 2. t. de sponsal. verb. Consultius.* & ex Theologis, *Ricard. 4. d. 29. a. 2. q. 4. Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. nu. 22. vers. Quinto de spons. & d. 28. q. 1. fi. n. 18. & 19. Cajet. sum. verb. Perjurium promissorium, c. 2. circa fi. vers. Intellige Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 5. vers. Dubium hic, Ledes. 2. p. 4. q. 53. a. 2. f. 468. col. 4. Corduba sum. q. 136. fin. Enriq. l. 11. de matrim. c. 13. nu. 3. & c. 14. n. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 38. de matr. f. 1044. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 3. dub. 1. diffi. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 244. nu. 5. Vega lib. 6. sum. casu* 41.

4 Hæc tamen sentent. intelligenda est, nisi necessitas urgeret ad prius contrahendum, tunc enim teneretur, & ante consummationem posset ingredi religionem: ut si ita decori fœminæ satis consuleretur, vel proles ex ea nata, legitima efficeretur. Sic *Enriquez d. c. 13. n. 3. Petr. de Ledesm. proximè cit.* Hæc tamen obligatio non consurgit ex juramenti viribus, sed ad reparandum damnum. De qua re latius disp. sequenti.

5 Ad 1. argum. ad *cap. Commissum*, respondent *gloss. Abb. Ricard. Sot. Angel. Sylv. Lancelot. n. 3. allegati*, Pontificem intelligere tutius esse prius contrahere, non secundùm rei veritatem, sed juxta vulgi opinionem existimantis illum esse perjurii reum, nisi prius matrim. ineat. Sed hic intellectus displicet, si enim Pontifex de falsa vulgi opinione rogaretur, posset tolerari hic intellectus, cum tamen rogetur, quid re vera agendum sit, non dicendum est falsam vulgi opinionem, tanquam veram definitionem, decidisse. Quare dicendum est cum *Innoc. Jo. And. Anchar. Abb. Prapos. Covar. Ant. Cuca, Ledes. citat. n. 5.* illum, qui sponsalia jurarat, nondum de religionis ingressu deliberasse, ut constat ex iis verbis textus, *Et postea si elegerit*, quasi nondum animo statuisset, & ex alia parte instabat tempus, quo juramentum astringebat, & ideò dixit Pontifex tutius esse statim contrahere matrimonium, ne termino transacto in perjurium incidat: & contracto matrim. bimestre superest ad deliberandum de ingressu. Ad 2. dico, in juramento solvendi usuras nullam tacitam latere conditionem, qualis inest juramento matrimonii, si religio non eligatur. Ad 3. dico, id esse verum nisi juramento insit tacita conditio, Si in melius non commutavero. Ad 4. dico, solutioni aliorum debitorum nullam interesse tacitam conditionem, ut inest huic debito.

6 II. Quæstio. Utrùm qui sponsalia juravit, licitè possit, quando post sponsalia, religionis voto se astrinxit, matrim. inire, animo firmo ingrediendi religionem, ante consummationem. Quidam ajunt id licere. Prob. ex *c. Commissum, de spons.* ubi de jurante sponsalia ait Pontifex, tutius esse prius contrahere, & eum fecisse votum constat ex his verbis textus, *privata lege ductus, ad frugem melioris vitæ suspirat*: votum enim privata lex est. 2. Quia hic contrahens non agit contra votum castitatis, aut religionis, utrumque enim tantum obligat ad non contrahendum animo consummandi, alias nunquam liceret eo animo contrahere, absque voti dispensatione: cujus contrarium dicemus nu. 8. 3. Quia nulla infertur injuria alteri conjugi, cum hic jure suo, quod habet, ingrediendi religionem ante consummationem, utatur: & contractus utrimque æqualis sit: idem enim alteri licet. Et confirm. quia ubi actus ex se non est contra justitiam, animus quo fit, nullam injuriam irrogat, cum intus maneat, sed ingredi religionem post matrimon. ratum, non est contra justitiam, ergo nec contrahere eo animo. Tandem, quia alias eum, qui tali animo contraxit, deberemus obligare, ne posteà ingrediatur, ut injuriam, quam inferre machinatus est, evitet. Sic tenent *Ant. c. Ex publico, de convers. conjug. num. 9. Hen. d. c. Commissum, num. 8.* ubi *Alex. de Nevo, nu. 9. & 10.* & ex Theologis, *Petr. de Ledes. de matr. qu. 53. a. 1. dub. 1. post 2. concl. vers. Secunda pars.* Pro eadē sent. sunt aliqui asseverantes voto castitatis astrictum non peccare lethaliter, si matr. ineat animo firmo ingrediendi religionem ante consummationem: hi sunt *Calderinus cap. Rursus, qui cler. vel voven. Scot. 4. d. 38. qu. un. prope fin. vers. Consimiliter, si de peccato ageretur, Altisiodor. l. 3. sum. tr. 2. cap. 2. qu. 3. ad 3. objectum, Ang. Matrimonium 3. imped. 5. num. 1. Cajet. sum. verb. Matrimonium, cap. 1. vers. Et scito peccatum esse, Angl. floribus, 2. p. qu. 11. de imped. matrim.* ubi de voto, *a. 3. dub. 1. f. 591. Petr. à Ledes. d. dub. 1. concl. 2.* addens cum *Scoto*, nullum esse peccatum. Et hæc sent. est probabilis.

7 Sed multo probabilius est non licere absque culpa lethali. Prob. 1. quia patentissimo periculo exponitur sic contrahens, mutandi animum, & ita violandi votum. 2. quia non potest negari, quin aliquo modo deroget dignitati voti castitatis & religionis, ita contrahere: cum absolutè jure cautum sit hujusmodi vota impedire matrim. contrahendum, *c. Rursus, & c. Consuluit. & c. Insinuante, qui cler. vel vov.* 3. quia rationi rectæ repugnat, ut quis tradat potestatem sui corporis alii, ad idque se obliget, quod implere minimè intendit. 4. quia eo animo contrahens videtur illudere sacramentum, & notabilem infert injuriam puellæ, nam cogit ipsam absque nuptiis esse, donec ipse profiteatur, & si egrediatur, esse uxorem monachi cum suo dedecore: & eo professo, non ita facilè alii nubet, & suspicionis nota non levi afficietur. existimabunt enim multi eam desertam esse ob aliquod vitium: decipit etiam in re gravi puellam, nulla enim hoc animo cognito ipsi nuberet. Ita *gl. d. c. Commissum, verb. Tutius, & ibi Host. paulo post princ. Joan. Andr. nu. 3. Anton. nu. 9. Prapos. nu. 5. idem Joan. Andr. additio ad Speculator. t. de convers. conjugat. ad fin.* Pro eadem sent. sunt *Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 12. n. 20. & Ledes. 2. p. 4. q. 55. a. 2. f. 468. col. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 244. num. 5.* ubi adhuc absque voto dicunt esse culpam lethalem eo animo contrahere. Pro eadem sunt alii DD. qui affirmant astrictum voto castitatis, eo animo ducentem uxorem, peccare lethaliter. Sic *Ricard. 4. d. 38. a. 7. q. 1. fine. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 4. fine, Rosel. verb. Impedimentum, impedim. 4. nu. 9. Sylvest. Matrimonium 7. q. 5. d. 2. Tabiena Impedimentum 2. q. 5. nu. 6. Sotus 4. d. 38. q. 2. a. 1. vers. Contra primam concl. Petr. de Soto lect. 14. de matr. ad fin. Nav. sum. c. 12. n. 73. & c. 16. lat. n. 30. Hisp. c. 28. addit. ad eundem nu. 30. c. 16. Corduba sum. num. 236. punct. 1. Ledes. proximè cit. Enriquez l. 12. de matr. cap. 2. num. 8. Lud. Lop. 1. p. instr. cap. 50. ad fin. Vega l. 6. sum. casu 41. punct. 2.*

8 In aliquibus tamen eventibus licitum erit habenti votum religionis, vel castitatis, contrahere animo firmo ingrediendi religionem, ante matrimonii consummationem. I. est, quando esset notabilis metus, quamvis non cadens in virum constantem, famæ propriæ, aut amittendæ vitæ, nisi contraheret. Sic *Navar. sum. lat. c. 16. nu. 30. Hisp. c. 28. addit. ad eundem n.* II. est, si voto astrictus alio modo non potest religionem ingredi: quia inclusus retinetur. Sic *Enriquez lib. 12. de matr. cap. 2. num. 8. & in comment. lit. D*, ait quosdam dicere similiter licere sic contrahere, ut contracto matrim. uterque voveat continentiam: & alios hoc non admittere: quod omnino mihi placet, tum quia videtur irrisio sacramenti, & aliqualis injuria irrogatur voto: tum etiam, quia si ea conditione matrim. ineant, est irritum: eo quod conditio est contra matrimonii substantiam: ut l. 5. dicemus. III. est, nisi in casu raro, ad vitandum magnum scandalum. Sic *Manuel 1. to. sum. in 2. ed. c. 244. n. 5.* & quamvis ipse non loquatur casu, quo votum præcedit, at etiam tunc verum est: quia *Navar. proximè citatus*, ex quacunque causa urgenti id licere asserit, & nulla urgentior est hac.

9 Id tamen observandum est, sive dicamus voto castitatis astrictum delinquere contrahendo matrim. animo firmo religionis profitendæ ante consummationem sive dicamus id esse licitum, non teneri matrim. contracto religionem ingredi. Nec obstat *Scotum, Caiet. Tabienam authores 2. sent.* quos retuli nu. 7. sentire teneri ingredi: quia in ea sunt sententia, ut contrahens post votum castitatis, peccet prima vice reddendo debitum, & teneatur ingredi religionem: tenendo tamen ad id non teneri: quod probabilius est, & docent multi: dicendum est non teneri ingredi, & ita posse consummare reddendo, nunquam tamen posse petere, & ratio est, quia ex vi prioris voti castitatis non tenebatur ingredi, quamvis matrimonium iniret, nec ex vi illius propositi tenetur: quia cùm illud votum non sit; sed simplex propositum, nullam obligandi vim sortitur. Sic *Ang. Matrimonium 3. imped. 5. num. 2. Victoria, & Frater Peña*, quos refert, dicens esse probabile, *Enriquez l. 12. de matr. c. 2. num. 8.* cui simile est, quod bene docet ipsemet *Enriquez lib. 6. de pæn. c. 16. n. 6.* nempe absolutum virtute jubilæi,

quod consequi intendebat, à reservatis, non peccare, si posteà mutato proposito minimè consequatur, quia illud propositum non est pactum, nec promissio, si tamen votum fuisset religionis, manifestum est teneri ante consummationem ingredi, & peccare mortaliter, prima vice consummando, sive petat, sive reddat.

10 Ad arg. prioris sent. proposita nu 6. respondetur. Ad 1. illum, de quo mentio fit *eo c. Commissum*, non emisisse religionis votum, ut *gl. & omnes DD. juris can. cit n. 7. super illud c.* testantur, & constat, quia dicit textus, *postea si elegerit religionem, & suspirat ad religionem*, ubi clarè significatur nondum animo firmasse ingredi; nedum vovisse. Nec obstant ea verba, *privata lege ductus*, quia *gloss. verb. Lege, & Host. super eod. verb.* remittunt lectorem ad *c. Licet de regul.* ubi ponitur simile verbum, & constat non accipi pro voto, sed *gl. eo c. Licet, verb. Ex privata, & Host. super eod. verb.* explicant ex amore, & charitate Dei: addit *Hostien.* vel ex lege, quæ instinctu S. Spiritus cordibus imprimitur. Ad 2. dico, concludere non omnino esse contra votum, at aliquo modo contra illud est, ejusque dignitati valde derogat. Ad 3. fateor uti jure suo, quando bona fide contrahit matrim. non impediens S. Spiritus instinctum: & contractus in hoc eventu est utrimque æqualis: secus quando dolosè, & non animo consummandi, nec servatur æqualitas: quia fœmina bona fide nubit. Ad confirmationem, & ultimum arg. dico concludere non esse contra justitiam: dicitur tamen injuria contra proximi charitatem, sic dolose contrahere.

11 III. QUÆSTIO est, utrum dum sponsalia jurans, nullo est astrictus voto, possit matrim. inire animo ingrediendi religionem, antequam consummet. Affirmant aliqui licere, quia *c. Commissum, de sponsalib.* id esse tutius dicitur, & idem à fortiori probant rationes adductæ nu. 6 & DD. illius sent. & alii DD relati nu. 2. & ultra illos docent *gl. eo c. Commissum, verb. Tutius, & ibi Host. paulo post princip. super verb. Suspirat, Anton. num 9. Abb. nu. 4. Joan. Andr. nu. 3. Alex de Nevo n. 9. & 10. Prepos. n. 5.* immo *Anton. & Alex. de Nevo* dicunt melius esse contrahere, & hoc est probabile.

12 Sed verius est, esse culpam lethalem, exceptis casibus, quos n. 8 descripsi, etiam dum est votum. Et hoc probant ferè omnes rationes n. 7. adductæ; & tenent *Ledes. 2. p. 4. q. 53. a. 2. f. 468. col. 4. Manuel 1. to. sum in 2. edit. c. 244. nu. 5.* & videntur hujus sent. *Sylvest. Sotus, Navar Petr. de Soto, Lud. Lop. cit. nu. 7.* cùm enim dicant post votum esse peccatum mortale contrahere hoc animo, innitantur que injuriæ, & deceptioni alterius, quæ in hoc casu æqualis est, idem in hoc videntur sentire. Ad *c. commissum* respondi nu. 5.

DISPUTATIO XLIV.

Utrùm post sponsalia cum virgine contracta, & sub ea spe deflorata, liceat defloratori ingredi religionem, sive non contracto matrim. sive eo contracto, ante consummationem?

SUMMARIUM.

Prima opinio distinguens n. 1. & secunda affirmans, 2.
Non potest ingredi, & unum pro alio invito creditore reddi non potest. 3.
Non potest, quando sequitur notabilis infamia absque copula, 4.
Idem est, quando esset vidua honesta fama. 5.
Quid quando non sunt vera sponsalia, sed deflorans fictè promisit? adhuc tenetur eam ducere. 6
Non satisfacit hic ducendo, & ante consummationem, ingrediendo religionem. 7.
Quid si post eam injuriam illatam, votum religionis emisisset. 8.

1 HAnc quæst. disputant *Corduba sum. qu. 185. & Lud. Lop. 1. p. instruct. cap. 77. vers. Sed gravius*, dum virgo non est deflorata, gravem tamen famæ jacturam patitur, ipso promissore religionem ingrediente, & dicunt juxta sent. DD. asserentium debitis astrictum, qui brevi solvendo non est, posse religionem ingredi: idem dicendum esse in hoc eventu, & aliter teneri satisfacere virgini: secus tamen, juxta DD. asserentes illum non posse ingredi. Sed mea sent. neutri hoc dicent. quia fundamentum illius sent. est, ut constat ex *D. Th. 2. 2. q. ult. a. 6. ad 3.* qui est principalis author illius sent. & quem omnes ac ducem sequuntur: nam persona hominis est libera, nec obligatur ad debita, & ita cedendo bonis satisfacit: quæ ratio omnino hic deficit, quia in hoc eventu, non bona, sed ipsa persona vinculo justitiæ astricta est.

2 Alii vero censent, & in quibusdam concertationibus defenderunt, liberari hunc emisso castitatis voto: nedum religionis ingressu, ita refert *Vivald. candel. 3. p. c. 14. n. 64.* & meritò dicit esse id falsum.

3 Sit I. conclusio, sponsalia contrahens, & sub ea spe virginem deflorans, non potest ingredi religionem, & tenetur eam ducere. Prob. quia moraliter loquendo nequit aliter injuriam resarcire, ad quod persona justitiæ vinculo alligata est: nec unum pro alio, invito creditore, reddi potest, *l. 2. §. Mutui, ff. si cert. pet.* Pro hac sent. videtur *Navar. l. 3. consil. de voto, in 1. edit. cons. 6. fin. in 2. cons. 3. fin.* ubi dicens promittentem matrim. posse religionem ingredi, subdit cavere debere, ne infamia sequatur fœminæ: ubi videtur sentire ea sequuta, illicitum esse: & tenet expressè dicens jurisperitos, & Theologos consultos sic sensisse, *Enriquez l. 11. de matr. c. 13. n. 3. in comment. lit. K & Manuel 2. to. sum. in 2. edit. cap. 245. nu. 11.* id docet, etiamsi non sit copula, si notabilis infamia rationabiliter sequatur, & in hoc etiam infamiæ casu dicunt esse tutius *Corduba*, & *Lud. Lop. num. 1. alleg.*

4 II. Conclusio, idem dicendum est, quando copula non est sequuta, notabilem tamen famæ jacturam, & meritò patietur fœmina, culpa promittentis matr. quia hæc jactura non potest aliter commodè resarciri. Sic colligitur ex *Navar.* & tenent tanquam tutius *Corduba*, & *Lud. Lop.* & expressè docet *Manuel*, quos omnes num. præc. retuli.

5 Hinc infero idem dicendum esse, quando esset vidua honestæ, ac bonæ famæ, & non infimæ sortis, & notabilis infamia ipsi sequeretur, & prob. eisdem rationibus.

6 III. Conclusio, idem censendum est, quamvis sponsalia vera non essent: quia promissio ficta fuit: nam in iis casibus, in quibus fictus promissor tenetur deceptam ducere, de quibus latè supra tota disput. 10. non potest ingredi religionem: ut probant eædem rationes.

7 IV. Conclusio, in his casibus non satisfacit promissor, si contracto matrimonio, & non consummato, religionem ingrediatur. Prob. quia eo matrimonio non resarcitur injuria virginitatis, & famæ. Item, quia sic contrahere, est actus otiosus, & culpa non caret, ut probavi disp. præced. in fine. quare non est audiendus *Anton. à Corduba, sum. q. 182.* consulens, ut hic fœminam ducat, & ante consummationem ingrediatur religionem, & loquitur, quando non defloravit, sed sequuta est notabilis infamia: vel intelligendus est, dum sic contracto matrimonio resarciretur fama: quod meo judicio rarissimè continget, immo tunc graviori suspicionis nota afficietur fœmina. & pro hac sententia est. *Lud. Lop. cit. n. 1.* ubi solum concedit posse ingredi, quando cessaret infamia.

8 Ex dictis infero, si hujusmodi promissor in his eventibus, voto religionis se astringat, posse, & teneri matrim. contrahere, illudque consummare, non obstante voto, quia non potuit in præjudicium fœminæ id vovere. Hujusmodi tamen votum non erit irritum, quare dissolutis sponsalibus ex quacumque causa sufficienti, vel matrimonio morte fœminæ, tenebitur votum implere: ut in simili probabo disp. 46. num. 15. votum enim ex parte sua validum fuit.

DISPUTATIO XLV.

Utrùm qui prius votum religionis, aut castitatis emisit, virginemque defloravit fide data de matrim. contrahendo, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum?

SUMMARIUM.

Certum est prius votum manere validum, & ad quid obliget: & in quo consistat difficultas, n. 1.
Prima sententia, teneri ad votum. 2.
Secunda verior, non teneri. 3.
Idem de vidua honesta. 4.
Quid si fœmina erat voti conscia. 5.
Et solvuntur argumenta. 6.

1 NEmo dubitat prius votum adhuc vires obligandi habere. quare esto dicamus posse hunc contrahere matrim. necessariò dicendum est non posse petere debitum, si est votum castitatis: & dissolutis sponsalibus ex causa justa, vel mortua uxore teneri abstinere à nuptiis, & si votum religionis fuit, teneri illam ingredi. Quare difficultas in eo versatur, an censeatur hæc legitima causa, ut voti implementum differatur, & teneatur deflorans eam ducere.

2 Duplex est sent. Prima negat posse ducere. Quia obligatio posterior minimè potuit priori voto derogare. Et confirm. quia hac ratione dicemus infra disp. 49 n. 5. sponsalia posterius contracta accedente copula, non derogare prioribus. 2. Quia hic non tenetur ratione promissionis, quia nulla fuit, tanquam rei illicitæ contra votum, promissio: neque etiam ratione damni, quia violans virginem nuptiis non promissis, non tenetur eam ducere, sed aliter satisfacere: perinde autem est non adesse promissionem, vel eam esse nullam. Nec obstat, si obiicias fictè promittentem teneri ratione damni puellam defloratam ducere, ut diximus supra disp. 10. nu. 3. cùm tamen promissio nulla fuerit, quia in eo casu tenebatur verè promittere: in nostro autem non poterat verè promittere, obstante voto. Hanc tenent *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. c. de sponsal. cons. 21. in 2. c. qui cler. vel voven. cons. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 208. nu. 11. Vivald. candel. 3. p. c. 14. n. 65. junct. a n. 64.* & est valde probabilis.

3 II. Sent. quæ plus mihi placet, asserit teneri eam ducere. Prob. quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis, ut tradunt omnes tractat. de voto: hic autem notabilissima est mutatio, cùm vinculum justitiæ fortissimum supervenerit, & gravissimum proximi damnum, si votum impleatur. 2. Justitiæ vinculum fortius est, quam charitatis, sed ob charitatis vinculum superveniens, tenetur quispiam religionis votum præcedens suspendere, ut ratione parentum indigentiæ, ergo à fortiori propter vinculum justitiæ, quale est hoc. 3. Quia ex hoc, quod deflorator fœminam ducat, minimè absolvitur à voto, sed tantum voti executio ad tempus differtur, ergo sufficiens est causa tam urgens. 4.

Quia

Quia ære alieno gravatus, si solvendo sit brevi, non potest ingredi religionem, quamvis, voto illius prius astrictus fuerit, sed tenetur differre, & quamvis brevi non possit solvere, si tamen est spes fore ut possit, probabilissima sententia est; non posse ingredi: & quamvis aliqui censeant oppositum, huic fundamento innituntur, quod persona non sit obligata, ut dicebam disp. præc. num. 1. sed in hoc casu potest defloratæ statim solvere ducendo fœminam, & persona est obligata, ergo non obstante priori voto tenetur. sic tenuere graves magistri Salmantini, ut refert *Manuel num. praced. allegatus*, & alii viri doctissimi è Societate Jesu.

4 Idem credo, ob easdem rationes, de vidua honesta, & bonæ famæ, nec infimæ sortis, quæ aliàs notabilem famæ jacturam faceret.

5 Intelligenda tamen est hæc sent. si fœmina votum promittentis ignoraret: si enim nosset, se ipsam deciperet: & alter teneretur votum implere: ut in simili dixi disp. 10. num. 5. de fictè promittente, excedente notabiliter conditione fœminam excessum minimè ignorantem.

6 Ad 1. argum. dico antecedens esse verum, quando res non sunt notabiliter mutatæ: hac enim mutatione subsequuta, non dissolvetur omnino prior voti obligatio, verum erit justa causa eam differendi. Ad confir. respondebo eadem dispur. 49. num. 5. Ad 2. dico, teneri ratione utriusque simul, nec est simile, quando nulla interfuit promissio, tunc enim nullum jus habebat deflorata, ad petendum matrim. habet autem maximum, quando promissio adfuit, licèt invalida propter causam sibi occultam, ratione deceptionis, & damni sibi illati, quod justam causam præbet, ut prior obligatio ob quam promissio invalida fuit, possit differri.

DISPUTATIO XLVI.

Utrùm sponsalia dissolvantur voto simplici castitatis supervenienti?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, n. 1.

Dirimuntur per votum simplex religionis, nu. 2. & per simplex castitatis præcedens, 3.

Non dirimit propositum firmum cælibatus. 4.

Sponso castitatem vovente, alter eximitur ab obligatione. 5.

Quæ sint difficultates disputandæ. 6.

Prima sent. votum castitatis subsequens dissolvere sponsalia, nu. 7. & ibi si concurrant duo vincula incompatibilia, fortius prævalet.

Si post votum, ineat vovens matrimonium cum alia, non peccat contra sponsalium fidem. 8.

Secunda sententia verior. 9.

Utrum peccet, sic vovens castitatem post sponsalia. 10.

Solvuntur argumenta, & explicatur c. Veniens, qui cleri. vel voven. n. 11. & c. Pervenit, de jurejuran.

An vovens castitatem post sponsalia possit contrahere matrimonium, vel teneatur ingredi religionem. 1. Sent. teneri ingredi. 12.

2. Verior, non teneri ingredi, sed posse, & si nolit ingredi, teneri contrahere matrimonium. 13.

An tale votum sit omnino irritum, vel ad quid obliget. 1. Sent. esse irritum, n. 14. Secunda verior contraria. 15.

1 Disputatio præsens locum habet, quando sola sponsalia concurrunt, si enim damnum virginitatis, vel famæ: diximus duplici disp. præc. Et difficultas in eo consistit, utrùm tanta voti simplicis castitatis virtus sit, ut priora sponsalia dissolvat.

2 Et quidem, si votum sit religionem ingrediendi, non est dubium, sponsalia dissolvere: habet enim se respectu sponsalium, sicut votum solemne religionis, respectu matr. rati, ergo sicut hoc dissolvit matrimonium, ita illud, sponsalia. Sic *Navar. sum. c. 22. Hisp. n. 25. Lat. n. 27. casu 10. Sylvest. Matrim. 7. q. 5. dict. 5. Corduba sum. q. 136. punct. 4. opin. 5. Enriquez. lib. 11. de matrim. c. 14. num. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1045. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. dub. 1. diffic. 2. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1.*

3 Similiter nemo dubitat votum castitatis præcedens sponsalia, ipsa irritare, quia continet rei illicitæ promissionem.

4 Propositum tamen cælibatus servandi in seculo, nulla ratione sponsalia dirimit, quia tale propositum si voto non firmetur, non constituit statum. (status enim requirit stabilitatem vitæ, & obligationem, ut optimè *D. Th. 2. 2. qu. 183. a. 1.* Sic *P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 149. f. 843. fin. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. dub. 3.* Nec adversatur *Cajet. sum. verb. Perjurium promissorium, ad fi. cap. 2. vers. Intellige 2.* ubi dicit, posse jurantem sponsalia manere in statu cælibum: intelligendus enim est, voto castitatis emisso, alias non est status. De cujus adhuc veritate statim disputandum est.

5 Tandem in omni sententia certum esse debet, dum quidam sponsus castitatem vovit, alterum à fide sponsalium servanda liberum esse, quia vovens eo ipso sponsalibus renunciavit. Item quia res sunt notabiliter mutatæ, cum enim vovens teneatur à debito petendo abstinere, gravissimum onus alteri esset, semper cogi ad petendum, maximè si esset fœmina. sic *Palud. 3. d. 27. qu. 1. a. 3. casu 5. n. 23. Sylvest.* dicens esse indubitatum *verb. Sponsalia, q. 7. Corduba Enriq. Lud. Lop. Petr. de Ledes. allegati n. 2. Manuel. 1. to. sum. in 2. edit. c. 245. n. 3. Vega l. 6. sum. casu 41. punct. 4. opin. 5.*

6 His præmissis tres difficultates disputandæ sunt. I. an votum castitatis simplex dissolvat etiam ex parte voventis sponsalia, atque licitè possit emitti, & servari. II. si emittatur, esto non dissolvat sponsalia, teneatur vovens religionem ingredi, vel possit matrimonium inire. III. esto possit matrimonium contrahere, ad quid obliget votum.

7 Difficultas I. Utrùm post sponsalia licitè possit votum simplex castitatis emitti, illaque dirimat. Duplex est sent. I. docet licitè emitti, & dissolvere sponsalia, nec voventem posse matrim. antea promissum inire. Prob. ex *c. Veniens, qui clerici, vel voven.* ubi fœmina, ut à sponsalibus eximeretur, castitatem vovit, & rogatus Pontifex an non obstante voto possit nubere, respondet ob fornicationis periculum injungendam esse pœnitentiam, de voto violato, (id est, juxta *gl. verb. Voto*, animo violandi votum,) & dandam esse nubendi licentiam, ergo votum castitatis prævalet sponsalibus, alias non peccaret in votum, volens fidem sponsalium servare, nubendo. 2. quia promissum non infringit, in melius commutans, *c. Pervenit, de jurejurand.* 3. quia sponsalibus semper inest tacita conditio, nisi voluero ad meliorem statum transire: nullus enim ob magnum castitatis bonum censetur huic statui velle renunciare, nisi ob matrim. 4. quia ubi concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, fortius prævalet, *cap. Si inter, de sponsal.* at vinculum voti castitatis est incompatibile cum sponsalibus, ut patet, & est fortius, quia inducit obligationem fidelitatis respectu Dei: sponsalia vero respectu hominis. Hanc tenent *Calderina ad c. Veniens*, ubi *Anton. n. 9. Præpos. num. 2. Card. c. Rursus, qui clerici, vel voven. n. 2. q. 1. Ang. verb. Sponsal. n. 40. Turrecr. c. Ubi non est. num. 530. q. 2. Greg. Lop. l. 7. verb. Excusacion. t. 1. p. 4. Costan. de sponsal. c. Effectus sponsalium, num. 9. Alex. Carrer. l. 1. de sponsal. c. 16.* habetur uterque tom. 9. tract. & ex Theologis videtur expressè tenere *D. Th. 4. d. 38. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. ad 1.* ubi hæc ait, *simili modo obligat votum simplex, sicut sponsalia, unde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.* & ferè expressè tenet *Palud. 4. d. 38. q. 3. art. 3. concl. 4. num. 36.* & clarè docent *Ricardus 4. d. 27. a. 3. qu. 4. Cajet. sum. verb. Perjurium promissorium, ad fi. c. 2. vers. Intellige, & Sotus 4. d. 27. qu. 2. art. 5. vers. Utrum. Veracruz. 1. p. speculi, a. 21. casu 12. Enriquez. l. 11. de matr. c. 14. nu. 4. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 23. casu 2. Manuel 1. to. sum. 2. ed. c. 245. nu. 2. Pet. de Ledes. de matr. qu. 43. a. 3. dub. 3.* & est probabilissima sent. & tutissimè amplecti potest. & loquuntur *Cajet. Enriquez, Manuel, Petrus de Ledesma* de sponsalibus juramento firmatis.

8 Ex hac sent. infertur, si hic post votum castitatis contrahat matrimonium cum alia, reum esse voti, non tamen sponsalium priorum, quia jam omnino dissoluta erant.

9 II. Sent. probabilior, asserit non dirimi sponsalia. Prob. ex *cap. Veniens, qui cler. vel voven.* ubi fœminæ, quæ promisit matrimonium imponitur pœnitentia de fide mentita, (id est, ut explicant *ibi Host. verb. De fide, Jo. Andr. n. 3. Anch. n. 2. Alex. de Nevo n. 4.*) sponso, cùm per ipsam steterit, ne matrimonium sequatur: & tamen emisit postea votum castitatis, ergo votum castitatis non dirimit sponsalia. 2. quia Deus non acceptat promissionem rei prius alteri promissæ, & in ejus præjudicium, ut si promisi equum Petro, & posteà repromitto Ecclesiæ, prævalet prior promissio: sed sponsus per sponsalia promisit suum corpus alteri, ergo repromissio ejusdem corporis facta Deo per votum, non est illi accepta. 3. quia nullo jure probatur inesse sponsalibus tacitam conditionem, nisi statum continentium elegero. Sic tenent *gl. dict. c. Veniens, ver. De severitate, & ibi Abb. n. 5. Alex. de Nevo, nu. 6. Host. c. Rursus, qui cler. vel voven. paulo post princ.* ubi *Innoc. num. unic. Jo. Andr. num. 2. Arch. num. 1. Antonius* sibi contrarius, *nu. 5. Henricus, nu. 2. Sylvest. Matrimonium, 7. q. 5. d. 5. & verb. Spons. q. 7.* ubi *Armilla, num. 12. Tabiena in fine, Nav. sum. c. 22. Lat. num. 27. Hisp. num. 25. Joan. Brunel. de sponsal. concl. 8. nu. 2. & concl. 31. n. 3. Anton. Cucus lib. 5. institr. major. t. 10. n. 84.* & ex Theologis *Palud. 4. d. 27 q. 1. a. 3. casu 5. n. 23. vers. Sexto de voto, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18 §. 2. Corduba summa, qu. 136. puncto 4. opinione 5. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1043. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Viuald candel. p. 3. c. 14. n. 64.* & refert *Summam confessorum, Goffredum, & Astensem, Vega l. 9. sum. casu 41. puncto 4. opin. 5.* & dicunt esse probabilem *Barthol. à Ledesma, & Petr. de Ledesm. & Enriquez* dicit esse valdè probabilem. Et quamvis *Host.* loquatur de sponsalibus juratis, at cæteri indistinctè loquuntur: & expresse etiam, quando non sunt jurata, *Corduba, Lud. Lop. & Vega ibidem.*

10 Observandum est aliquos DD. hujus 2. sententiæ affirmare hunc post sponsalia, voventem castitatem peccare: quia videtur à sponsalibus recedere, cùm tamen non sit sufficiens causa votum illud. Sic *Sylvest. verb. Sponsalia. qu. 7. Lud. Lop. Corduba, & Vega, cit. nu. 9.* & addunt hi duo esse peccatum lethale. Sed hoc intellige, dum voveret animo manendi in seculo, & à sponsalibus resiliendi, si enim aut animo ingrediendi religionem, aut perficiendi sponsalia matrimonio inito, obligandique se ad castitatem ex parte sua, in quantum potest, nullius culpæ reus esset: nam etiam conjugatis licitum est hoc modo vovere castitatem: posset etiam adhærens primæ opinioni probabilissimæ, vovere castitatem animo resiliendi à sponsalibus.

11 Ad 1. arg. ex *c. Veniens*, dico fœminam non petiisse licentiam nubendi illi, cui fidem dederat; is enim jam cum alia contraxerat,

ut dicit idem textus, sed ad nubendum alii, quod dispensatione indigebat. valet enim votum respectu aliorum, ut dicemus nu. 15. & referemus DD. sic explicantes hunc textum. Ad 2. Respondeo, textum loqui de voto, cùm enim Deus sit creditor, potius rem meliorem acceptat: secus in promissione homini facta. Ad 3. Nego antecedens, eam enim conditionem inesse, nullo jure probatur. Ad 4. Respondeo majorem esse veram, quando utrumque vinculum validum est, at votum non valet, quatenus est in sponsæ præjudicium.

12 DIFFICULTAS II. Utrùm supposita hac 2. sent. teneatur qui post sponsalia, castitatis voto se astrinxit, religionem ingredi, vel possit matrim. illud inire? Quidam sentiunt teneri religionem ingredi, nisi remittatur sibi promissio matrimonii: ducuntur, quia quamvis per se, & ratione voti ad id non astringatur, per accidens tamen tenetur, eò quòd aliter votum perfectè implere nequit: cùm enim sponsalia non sint dissoluta, tenebitur manens in seculo, matrimonium inire, & reddere debitum: sicut vot. in castitatis emittens si matrim. contrahat, tenetur ante consummationem ingredi religionem: quia alio modo non potest perfectè observare votum. sic *Sylvest. verb. Spons. qu. 7. Palud. Navar. Corduba, Lud. Lop. Vega, cit. num. 9.* & addunt *Sylv. Corduba, & Vega ibi, & Navar. summ. Hisp. cap. 22. n. 25. casu* 10. aut teneri ordinem sacrum suscipere, per quem sponsalia dissolvuntur. Et hæc sent. est probabilis.

13 Probabilius tamen est non teneri ad religionem, aut ordinem sacrum, sed posse ingredi, si velit, sin minus, teneri sponsalia perficere matrimonio contracto, Prob. prior pars, quia hic religionem minimè vovit, & licèt jam non aliter possit integrè servare votum, non tenetur tam notabili mutatione, & tam difficili, ac est ingressus religionis, illud perfectè implere, ut docet probabilior sententia, de eo, qui voto castitatis emisso, uxorem duxit. Probatur posterior pars, quia sponsalia non sunt dissoluta, ut probavi nu. 9. ergo tenetur illa implere. Sic docent *gl. Hostien. Innoc. Joan. Andr. Anchar. Abb. Henr. Anto. Alex. de Nevo, D. Ant. Tabiena, n. 9. allegati, Brunellus de sponsal. conc. 31. nu. 3.* ubi omnes hi dicunt tunc voventem cogendum esse, vel religionem ingredi, vel perficere sponsalia: ecce qualiter non obligant ad religionem, sed ad eam, vel ad sponsalia: & *Tabiena* expressè dicit non peccare perficiendo sponsalia.

14 DIFFICULTAS III. Utrùm hoc votum, cùm sponsalia non dissolvat, nec impediat, quin vovens possit matrim. inire, sit irritum, vel ad quid obliget? Aliqui dicunt esse invalidum, ut refert *Innoc. c. Veniens, n. unico. qui cleri. vel voven.* idem tenet *Vivaldus candel. 1. p. de sponsal. c. 5. n. 58.*

15 Sed prorsus tenendum est, votum obligare in ipsius voventis, non tamen in sponsæ præjudicium, id est, non potuisse se obligare ad non ducendam illam, cui fidem dedit, teneri tamen, vel sponsa fidem remittente, vel ex causa justa dissolutis sponsalibus, vel matrimonio dissoluto, omnino servare castitatem, & constante matrim. non petere, posse tamen reddere. Probatur, quia etiam votum castitatis emissum à conjugato, valet in sui præjudicium. 2. prob. ex *d. c. Veniens.* ubi fœminæ, quæ post sponsalia castitatem vovit, sponso jam aliis nuptiis astricto, conceditur dispensatio aliud matrim. ineundi, injuncta pœnitentia de animo violandi votum: ergo votum fuit validum. sic tenent *gl. eod. c. Veniens, fine.* ubi *Innoc. n. unico, Hostien. ad finem, Joan. Andr. n. 9. Anchar. nu. 3. Cardin. ad finem, Abb. n. 5. Alex. de Nevo, n. 6. & 7. Brunellus de spons. concl. 31. n. 3.* & valuisse votum supponunt *Palud. Sylvest. Navar. Corduba. Lud. Lop. citati, n. 12.* cum obligent hunc ad ingrediendam religionem, ut votum perfectè observet.

DISPUTATIO XLVII.

Utrùm per ordinum susceptionem, vel votum eos suscipiendi, dirimantur sponsalia, liceatque sit iis non impletis, ad ordines promoveri illum, qui sponsalia contraxerat?

SUMMARIUM.

Ordo sacer dirimit, non autem minores, & in quo consistat difficultas, num. 1.

Prima sententia, sponsalibus astrictum posse ad ordines promoveri, & voto ipsos suscipiendi ea dirimi. 2.

2. Sent. verior, n. 3. & ibi, quid si sponsus promoveatur à Papa ad episcopatum, & præcepta principum intelliguntur salvo jure alterius, ibid.

Quid teneatur facere, qui post sponsalia astrinxit se voto suscipiendi ordines sacros, n. 4. & ibi, an alter maneat liber.

1 IN hac disp. certum est ordines minores post sponsalia assumptos, minimè ea dirimere, quoad neutrum conjugem: ut bene docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 5. n. 11. initio*, quia is status non repugnat matrimonio, secus autem de ordine sacro, cum incapacem matrimonii reddat suscipientem. Difficultas autem in hoc versatur, an sponsalium fide astricto liceat ad sacros ordines promoveri, & votum ad eos ascendendi, dirimat sponsalia.

2 Duplex est sent. I. tenet posse hunc ad ordines sacros promoveri, & subinde votum ad ipsos ascendendi, sponsalia dirimere, quia in sacro ordine solemne castitatis votum includitur, *c. unic. de voto in 6.* Hanc supponunt *Sylvest. verb. sponsalia qu. 7. Navar. summ. Hisp. c. 22. n. 25. casu* 10. dicunt enim voventem castitatem non eximi a sponsalibus, teneri tamen, ut impleat votum, ad religionem, vel ad ordines sacros suscipiendos; & idem dicent omnes, quos disp. præc. nu. 7. retuli, asserentes voto simplici castitatis dirimi sponsalia: & subinde idem dicerent de voto ascendendi ad ord. sacros, & expressè tenent *Sotus l. 7. de just. q. 1. a. 3. paulo ante solut. rep. vers. Et per istam* 2. *Corduba sum. q. 136. pun. 4. opi. 1. Enriquez l. 11. de matr. c. 14. nu. 4. Vega lib. 6. sum. casu 41. puncto 4. opin. 5.* Et hæc sententia est probabilissima.

3 II. Sententia probabilior, asserit sponsalia non dirimi voto ordinis sacri suscipiendi, nec illis astrictum posse ad sacros ordines promoveri. Prob. quia in ordine sacro votum inclusum, per se, & ex natura sua, simplex votum castitatis est, & per accidens tantum solemne dicitur, quia ex Ecclesiæ statuto effectum voti solemnis, qui est matrimonium contrahendum dirimere, sortitur: sed votum simplex castitatis non dirimit sponsalia, ut dixi disp. præced. nu. 9. ergo nec votum ordinis sacri suscipiendi, nec licet eum suscipere. Hanc tenet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 5. nu. 21. vers. Quarto, Masuinsagens* de sponsalibus juratis, *l. 1. de irregul. c. 34. nu. 6.* & in hanc magis inclinat *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 38. f. 1045.* Immo dicit bene *Palud. nu. 21.* non solvi sponsalia per electionem factam à Pontifice sponsi in episcopum, & præceptum ab ipso injunctum, ut acceptet, nisi ex certa scientia sponsalium id faciat: quia præcepta Principum intelliguntur salvo jure alterius, *l. Nec avunt, C. emancip. liber.* quando autem ex certa scientia id fecerit, censetur dispensare.

4 Id tamen fatendum est, sponsum voto se astringentem suscipiendi ordinis sacri censeri renunciare sponsalibus, atque ita alterum liberum esse a sponsalium fide: ut dixi disp. præc. n. 5. de emittente votum castitatis, sponsus tamen, qui id votum emisit, non tenetur ingredi religionem, sed si ingressum in eam minimè eligat, tenebitur contrahere matrim. si tamen remittatur sibi fides, vel sponsalia ex justa causa dirimantur, vel matrim. contractum dissolvatur, tenebitur ad votum implendum: ut similiter dixi de voto castitatis, disp. præced. n. 13. & 15.

DISPUTATIO XLVIII.

Utrùm sponsalia dirimantur per matrimonium cum alia contractum.

SUMMARIUM.

Dirimuntur quando matrimonium est validum, & quid si est invalidum, & in quo versetur difficultas, n. 1.

An eo matrimonio dissoluto obligent priora sponsalia 1. sent. obligare, 2.

2. Verior, non obligare. n. 3. & quid si priora sponsalia juramento firmata sint, n. 4. & eodem n. 3. obligatio semel extincta, amplius nõ reviviscit.

Quid si is virginem violasset. n. 5. & solvuntur arg. n. 6.

1 CUm matrim. fortius vinculum sit, nemini dubium est priora sponsalia dissolvere, si illud validum fuit: & habetur *c. Si inter, de sponsalibus, & c. 1. de sponsa. duorum, & c. si. 27. qu. 2.* Si tamen irritum esset matrim. obligarent adhuc priora sponsalia: non enim præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. jur. n. 6.* Sic *Jo. Andr. c. Sicut, n. 4. de sponsal.* ubi *Anton. num. 11. Card. q. ult. Anch. nu. 6. Præpos. n. 9. Henr. c. De illis, de sponsal. nu. 5. Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 3. casu 6. nu. 24. Navar. sum. Hisp. cap. 22. num. 23. casu 3.* Manetet tamen alter sponsus à sponsalium fide liber: quia per eam contrahendi matrim. voluntatem, licèt fuerit nullum, visus est alter à sponsalibus recedere: ut in simili dixi disp. præced. fio. Difficultatis autem punctum in eo versatur, utrùm per matrim. validum, omnino priora sponsalia cum alia contracta, extinguantur, ita ut soluto matrimonio professione religionis, aut morte, nulla maneat illorum obligatio, sed penitus extincta sint.

2 Quidam censent non omnino extingui, & ita soluto matrim. teneri sponsum ad priora sponsalia. Prob. quia promissio simplex religionis non extinguitur per traditionem incompossibilem posteriorem matrim. consummati, sed suspenditur, & eo soluto, omnino obligat: ergo similiter promissio matrimonii non extinguetur per traditionem incompossibilem alterius matrimonii. hanc tenent *Adrian. 4. qu. 2. de matrim. ad 2. in parvis vol. f. 394. col. 2. Vega l. 6. summa, casu 125. Petrus de Ledesm. de matr. qu. 43. a. 3. dub. 2. ad 2. f. 118. & f. 26. vers. Secunda causa, & qu. 46. a. 1. dub. 1. f. 201.* & limitat *eo. vers. Secunda causa.* nisi sponsus ex eo matrimonio tot genuisset liberos, ut alio inito matrimonio commodè eos educare non posset: vel ita senex esset, ut non esset jam matrimonio aptus. Idem tenent viri doctissimi Neoterici, & est probabile.

3 Probabilius tamen est omnino extincta esse, & proinde soluto matrim. nullam illa perficiendi obligationem superesse. Prob. quia per illud matrimonium extincta sunt, ut probant res. n. 1. adducti, obligatio autem semel extincta, amplius non reviviscit, *l. Qui res, §. Aream ff. de solut. & c. Quæris, de consecr. d. 4.* Item, quia cum sint obligationes ejusdem rationis, extinguitur prior per fortiorem supervenientem, ut votum strictioris religionis, omnino extinguitur professione sequuta in laxiori. Et per hoc cessat arg.

contra-

contrariæ sent. quia votum, & matrim. sunt obligationes distinctæ rationis, quædam enim fit Deo, altera autem homini, & ideò non mirum si obligatio voti non extinguatur; sed suspensa perseveret constante matrimonio: secus autem est de sponsalibus, & matrim. quæ sunt obligationes ejusdem rationis, factæ homini. Hujus sent. ex Theologis videtur esse *D. Bonav. 4. d. 39. a. 3. qu. 2. fine*, ubi ait jurantem sponsalia, aliudque ineuntem matrimonium, peccare mortaliter, & amplius non obligari. Et tenent expressè *Palud. 4. d. 28. qu. 1. a. 2. concl. 4. num. 8. Supplem. Gabr. 4. d. 28. qu. 2. a. 3. conc. 2. Enriquez lib. 11. de matr. c. 14. nu. 2 & c. 13. nu. 3. Manuel 1. tom. sum. in 2. editione, c. 245. num. 8.* & ex jurisperitis *Joan. Andr. Anton. Cardin. Henricus, Anchar. num. 1. allegati: Alex. de Nevo c. Litteras, nu. 7. de despons. impub. Præpos. c. Sicut, nu. 8 de sponsal. Azebeda lib. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 13. fine.*

4 Hæc sent. adhuc vera est, licèt priora sponsalia juramento firmata sint, quia cùm tale juramentum firmet promissionem homini factam, ea omnino extincta, cessat. sic colligitur ex *Bonav. num. præced. allegato*; & tenet *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 3.*

5 Si tamen sponsus ea spe virginem violasset, teneretur soluto matrim. eam ducere, non vi sponsalium, quæ extincta sunt, sed ratione damni illati: & in hoc casu loquutus est *Adrian. nu. 2. allegatus*: idem tenent *Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 19. f. 1295. Enriquez lib. 11. de matr. c. 13. n. 3.* Quod intelligendum est cum *Adriano*, nisi jam aliunde esset satisfactum, & idem intelligo, quando esset mulier honesta vidua bonæ famæ, quæ notabilem ejus jacturam passa esset, nec aliunde esset satisfactum.

Ad arg. contrarium constat ex dictis nu. 3.

DISPUTATIO XLIX.

Utrùm priora sponsalia dirimantur per posteriora, copula subsequuta cum posteriori?

SUMMARIUM.

Non dissolvuntur ex parte habentis copulam, n. 1.
Dissolvuntur ex parte priori, num. 2. & ibi, quid si erat justa causa recedendi à prioribus, vel contingat priora sponsalia dissolvi, ibidem.
Aliquando dissolvuntur, ita ut cum neutra liceat contrahere, 3.
An ratione damni illati posteriori, cum qua fuit copula, dissolvantur priora 1. opinio, dissolvi, 4.
Secunda verior, non dissolvi, 5.
Aliquando attenta æquitate posset 1. opinio servari, num. 6. & quid quando prior promissio fuit occulta, & timet hic grave damnum, vel fore, ut cogatur, eodem 6.

1 SI ante decretum *Tridentini sess. 24. c. 1. de matrim.* sermo sit, & copula cum posteriori, affectu conjugali esset habita, non dubium est priora sponsalia dissolvi, quia posteriora transibant in matrimonium, *c. Si quis fidem, de sponsal.* cùm nunc autem cessarit matrimonium illud præsumptum, dicendum est non dirimi priora sponsalia, quia fides posterius data, in præjudicium prioris fidei, irrita est. sic *Navar. sum. lat. c. 22. num. 16. casu 3. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 13. init. & casu 8. Enriq. l. 11 de matr. cap. 13. num. 3. Manuel 1. tom. summ. in 2. edit. cap. 245. num. 8. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. cap. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. matrim. cap. 38. f. 1046.* constat etiam quia ante Tridentinum, dum copula erat affectu fornicario, eò quòd posteriora sponsalia non transibant in matrimonium, minimè prioribus derogabant, ut docet *Sotus 4. d. 27. quæst. 2. a. 4. dub. 3. Navar. proximè citatus, Ledesm. 2. p. 4. qu. 48. a. 2.* cùm ergo modo non transeant in matrimonium, in nullo eventu sufficient ad dissolvenda priora.

2 Hoc intelligendum est ex parte contrahentis posteriora sponsalia, nam ex parte alterius dissoluta manent, quamvis cum posteriori sponsa non habita sit copula, quia contrahens posteriora sponsalia, eò ipso prioribus renunciat: ut in simili dixi disp. 47. fine. Utrùm autem si priora sponsalia contingat dissolvi, teneatur hic ad posteriora, dicam disp seq. n. 6. & si suberat justa causa recedendi, dicam in quodam simili, eademmet disp. n. 4.

3 Aliquando autem ita dissolventur priora sponsalia per posteriora cum copula, ut neutrum matrim. iniri possit: ut si copula, & sponsalia posteriora fuerint cum consanguinea in primo gradu prioris sponsæ, tunc enim cum priori non poterit contrahi, ratione affinitatis ex copula cum consanguinea consurgentis: non etiam cum posteriori, ratione publicæ honestatis, quæ ex prioribus sponsalibus validis orta est. sic *Navar. & Philiarchus num. 1. citati.*

4 Difficultas tamen est, an quamvis non ratione sponsalium priora dirimantur per posteriora cum copula, ratione tamen damni illati dissolvantur. idem affirmat *Majoris 4. d. 27. q. 5.* ubi ait, si posterior esset virgo, insciaque priorum sponsalium, & deflorata esset sub spe promissi matrimonii, teneri defloratorē eam ducere: & *Palacios 4. d. 28. disp. 1. f. 628. col. 1.* dicit forsan in conscientia hoc esse verum, & potest probari ex dictis dispu. 45. n. 3. ubi sustinuimus ratione hujus damni teneri, defloratorem non obstante voto religionis, vel castitatis prius emisso, eam ducere.

5 Verumtamen est non dissolvi, sed adhuc priorem esse ducendam, quia injuria illata posteriori, non aufert jus suum priori, nec est simile de voto, quia ex voto oritur obligatio ex sola religionis virtute, ex promissione autem matrimonii cum defloratione, ex justitia, cujus obligatio multò strictior est: deinde prius votum non omnino aufertur, sed suspenditur per matrimonium. at in nostro casu utraque obligatio oritur ex justitia, & prior per sequens matrimonium omnino extinguitur: ut dixi disput. præced. num. 3. Tandem, quia Deus non ita exactè promissionem sibi factam impleri petit, ac homines, non enim cum damno, & injuria tertii impleri vult: homines autem propter injuriam alteri illatam, jure suo privari nolunt. Sic *Sotus, Enriquez, Manuel n. 1. allegati.*

6 Ex quadam tamen æquitate aliquando servanda esset prior opinio, ut quando deflorata grave damnum pateretur, magnamque honoris jacturam, prior vero leviter læderetur: nam tenetur modicum illud damnum sustinere, ad vitandum proximi gravissimum. Sic *Lud. Lop. n. 1. allegatus, & Enriquez ibi* censet, posse in hoc casu judicem damnare, ut secundam ducat: & *in commento lit. F.* dicit posse conformari priori sententiæ. Similiter si coram testibus pollicitus est posteriori, priori verò occultè, & probabiliter timet fore, ut censuris cogatur ducere posteriorem, vel aliud notabile damnum, poterit eam ducere. quia prior rationabiliter hoc velle debet, sicut hic non tenetur ad alias restitutiones cum gravi jactura sua, ita *Lud. Lop. ibid.*

DISPUTATIO L.

An priora sponsalia dissolvantur per posteriora juramento firmata?

SUMMARIUM.

Prima opinio affirmans, n. 1.
Contraria verior. 2.
Ex parte alterius manent soluta. 3.
Quid si dum juravit posteriora sponsalia, suberat justa causa ab eis recedendi, 4.
Quid quando priora sponsalia contigerit dissolvi. 1. opinio teneri ad posteriora. 5.
2. Verior non teneri, nu. 6. & ibi promissio tempore inhabili facta, non obligat tempore habili.
An juramentum de re illicita, vel impossibili, obliget, re illa possibili, & licita facta, n. 5. & 6.
Solvuntur argumenta, 7.

1 ALiqui existimant servandum esse posterius promissum, & priori aliter satisfaciendum esse. Sic *Innoc. cap. Veniens nu. 1. de jurejur* ubi *Imola, nu. 4.* dicit hoc posse sustineri: & tenuit *Abbas antiquus, teste Ant. c. Sicut, de spons. fine.*

2 Cæterùm dicendum est prævalere priora sponsalia, quia juramentum illud fuit de re iniqua, & in præjudicium tertii, quo casu nullo modo obligat. *reg. Non est obligatorium, de reg. jur. in 6. & cap. Cùm contingat, de jurejur.* Et ita tenent ex Theologis *D. Bonavent. 4. d. 28. in exposit. litere, Ricard. 4. d. 27. a. 3. q. 4. fine, & ibi Palud. qu. 1. a. 3. casu 6. num. 24. Supplem. Gabrielis ibi, q. 1. a. 2. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 18. §. 1. & 2. Sotus 4. d. 27. qu. 2. a. 4. dub. 3. Viguer. l. Inst. cap. 16. §. 7. vers. 7. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. par. 2. lib. 2. cap. 1. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 3. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 245. nu. 9. Vivaldus cand. de sponsal. 1. p. c. 4. nu. 24. Lud. Lop. 2. p. instructorii, de matrim. c. 38. f. 1046. Barth. à Ledesma, de matr. dub. 13. casu 2. Vega l. 2. sum. casu 497.* Et ex jurisperitis, *Innoc.* sibi contrarius, *c. Sicut de spons. nu. 1. Joan. Andr. nu. 4. Ant. in fine, Anchar. nu. 3. Abb. nu. 8. Præposit. n. 5. Alex. de Nevo, num. 12. & 13. Idem Host. c. Veniens, de jurejur. super verb. Idem*: ubi *Jo. Andr. n. 7. Anton. nu. 7. Cardin. nu. 3. Anchar. nu. 6. Abb. num. 6. Alex. de Nevo, c. Ex parte, de sponsal. num. 19. & 20. Ang. verb. Sponsalia, nu. 25.* ubi *Sylvest. q. 10. d. 3. Tabiena, qu. 6. n. 7. Armilla, n. 7. Lex 8. t. 1. p. 4. Covar. 4. decr. 1. p. c. 4. initio. nu. 3. Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 1. f. 3. vers. Ampliatur, Alex. Carerius lib. 1. de sponsal. c. 11. Gutier. de jur. 1. p. c. 51. n. 6. Lancelot. inst. juris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Compelli, Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 44.*

3 Ex parte tamen illius, cui prior fides data erat, soluta sunt sponsalia, dixi disp. præced. n. 2.

4 Si autem dum contracta sunt posteriora sponsalia, suberat justa, & sufficiens causa recedendi à primis, tunc tenetur hic ad posteriora. nam minimè peccat posteriora contrahens, ut benè docet *Sylvest. verb. Sponsalia. q. 10. d. 3.* quare sponsalia erunt valida, & juramentum obligabit.

5 Gravius autem dubium est, quando secunda sponsalia non fuerunt valida: quia contrahens primis ligatus erat, nec erat justa recedendi causa: utrum si ante celebratum matrim. cum priori, dissolvantur sponsalia, teneatur hic ad posteriora, nam teneri affirmat *Covar. 4. decr. 1. p. c. 4. §. 1. n. 10.* & probat, quia licèt priora vi sponsalium non tenuerint, valuere tamen vi promissionis. 2. potest urgentius probari ex *c. Quidam, de convers. conjug.* ubi si conjugatus in præjudicium uxoris profiteatur, non valet ut professio, tenet tamen in præjudicium suum, ut votum castitatis: ergo similiter posteriora sponsalia valebunt, in quantum non redundant in præjudicium priorum, quod continget, si illis solutis obligare

obliga-

obligare dicamus. Tandem, quia juramentum rei illicitæ, si postea licita fiat, non obligat: ut testatur *Navar. sum Lat. c. 12. n. [illegible]*.

6 Verius tamen est minimè teneri. Quia priora minimè valuerunt, etiam in ratione promissionis, cum rei illicitæ promissio fuerint; & quod ab initio validum non fuit, tractu temporis non convalescit, *l. Non firmatur, de reg. jur. in 6. & reg. Quod ab initio, ff. eod.* Item si habens votum castitatis contrahat sponsalia non tenetur ad ea, quamvis postea in voto dispensatus sit, quia ab initio nulla fuerunt ratione impedimenti impedientis, sed similiter in nostro casu fuerunt nulla ratione impedimenti priorum sponsalium, ergo. Item promissio emissa tempore inhabili, non obligat tempore habili: ut tradit *Abb. cap. [illegible] [illegible] de [illegible] conjug. per illum text. & per cap. Quidam, eod. tit.* ex quibus constat, si conjugatus profiteatur, cum eo tempore sit inhabilis; non teneri mortua uxore ad religionem redire. Tandem, quia promissio de re impossibili non obligat, ea possibili facta, ut docuit *[illegible]*, quem refert, & sequitur *Lud. Lop. 2. p. instruct. cap. 43. vers. Similis est*: ergo similiter cum illa promissio fuerit illicita, quando postea licitè impleri possit, non obligabit. Hoc tamen concedendum est priori sententiæ, in speciali casu teneri, non ratione promissionis præcisæ, sed ratione damni illati virgini defloratæ, aut viduæ honestæ magnam famæ jacturam patienti: ut in simili dixi disp. 48. num. [illegible].

7 Ad 1. arg. & 3. constat ex dictis n. praeced utraque enim doctrina neganda est. Ad 2. dic cum *Nav. lib. 5. cons. in 1. edit. 8. de convers. conjugat. cons. 4. n. 3. in 2. vero cons. 5. num. 3.* ubi ait votum conjugati castitatis in præjudicium uxoris esse validum; non tamen votum filiifamilias in præjudicium patriæ potestatis: quia ille potuit à principio se obligare ad partem in illo voto contentam, scilicet ad non petendum, hic autem ad nihil potuit se à principio astringere. Sic ergo in præsenti, cum aliis sponsalibus ligatus nullo modo potuerit fidem suam alteri astringere, posterior obligatio omnino est irrita.

DISPUTATIO LI.

Utrùm sponsalia ab impuberibus contracta dissolvantur per solum dissensum alterius pubertatem adepti?

SUMMARIUM.

Quæ sit dubitandi ratio, & quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.
An c. De illis, el 1. & c. A nobis, de desponsf. impub. intelligantur de sponsalibus infantium, 1. intellectus. 2.
2. Intellectus. 3.
Tertius intellectus. 4.
Textus intelliguntur de sponsalibus ab impuberibus celebratis. 5.
Neuter potest ante pubertatem resilire, at pubes factus quilibet. 6.
Non satis est mutuus consensus ad resiliendum ante pubertatem. 7.
An prius adeptus libertatem, possit statim resilire. 1. opinio non posse. 8.
Secunda verior, posse, nu. 9. & ibi, frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus.
Quid si pubes cum impubere contrahat. 10.
Et quid si cum infante. 11.
Quid si pater pro impubere contrahat. 12.
Quid si impuberes contrahant per verba de præsenti. 13.
An exigatur, ut statim ac pubertatem adepti fuerint, resiliant, & quando dicatur aliquid statim, vel incontinenti, fieri, 14.
An desideretur novus consensus post pubertatem, ut sponsalia irrevocabilia maneant. 15.
Quid si impubes dissentiat ante pubertatem, nec dissensum mutet, & factus pubes non amplius reclamet. 16.
Quid si factus pubes dissentit solum interius, absque externo signo, an satis sit, vel sit necessarium coram judice reclamare. 17.
Post quem invenies cætera summaria.

1 Dubitandi ansam nobis præbent *c. De illis, el 1. & c. A nobis. de desponsf. impub.* ubi dicitur, impuberes resilire non posse ante pubertatem à sponsalibus contractis: ea vero adepta, posse. Unde 3. quæstiones agitandæ sunt. I. an hi textus intelligantur de sponsalibus infantium, vel impuberum. II. an concedant impuberibus facultatem resiliendi in utroque foro, vel solùm in externo. III. an impuberum sponsalia juramento firmentur, ita ut neutri liceat amplius resilire.

2 QUÆSTIO I. Utrùm prædicti textus intelligantur de solis infantium sponsalibus, aliqui id censent. sic. *Laurentius, & Vincentius & alii* (ut refert *Host. sum. tit. de desponsf. impub. §. Quid juris, nu. 11.*) & videtur tenere *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 8.* ait enim infantes contrahentes sponsalia, petituros esse dissolutionem, ætatem legitimam adeptos, ne approbare videantur. fuerunt enim quidam sponsalium modus, & eodem pacto interpretantur hos textus, *Navar. sum. Hisp. c. 22. n. 24. casu 16. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 14. n. 7. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 1. l. 2. c. 5. Manuel t. to. sum. 2. edit. c. 245. n. 7.*

3 Alii verò interpretantur hos textus de sponsalibus, non per ipsosmet impuberes, sed per alios ipsorum nomine contractis. Sic *D. Th. ead. q. 2. a. 2. ad. 1. Durandus 4. d. 27. q. 3. art. 3.*

4 Alii verò quos refert *Goffred. sum. t. de sponsf. impub. num. 8.* dicunt intelligi de impuberibus contrahere intendentibus solum matr. cum enim illud invalidum fuerit defectu ætatis, nec valuerit ut sponsalia defectu intentionis, possint adepti pubertatem resilire.

5 Sit tamen I. Conclusio, prædicti textus intelliguntur de impuberum sponsalibus. Probatur, quia *d. c. De illis vers. Si verò*, sic dicitur, *infra eosdem pubertatis annos altero existente, cum sponsalia contrahunt* infantes nequeunt sponsalia contrahere. Idem deciditur ibi, neutrum posse ante pubertatem resilire, sed si essent ab infantibus contracta, cum prorsus irrita sint, semper resilire possent. Sic docent *gl. d. cap. De illis, in casu positione, & ibi Host. init. & super ver. Noveruntve, Jo. Andr. n. 4. [illegible] Ant. n. 5. Anchar. init. & nu. 2. & 4. Card. n. 1. Abb. init. Henric. n. 5. Alex. de Nevo n. 14. Prapos. n. 1. idem Hostien. sum. tit. de spons. impub. §. Quid juris, n. 11. Goffred. summa, eod. t. n. 8. Rosella Matrimonium 2. [illegible] verb. Sponsalia, n. 27. ubi Sylv. q. 10. casu 12. Tabiena, q. 9. [illegible] Armill. n. 13. Covar. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. n. 2. Greg. Lop. l. 7. verb. Excusatione. t. 1. p. 4. Nav. [illegible] c. 22. n. 17. casu [illegible] cons. [illegible] de spons. impub. in 1. edit. cons. [illegible] cons. 1. Gutier. [illegible] n. 28. Mantica [illegible] t. rubr. [illegible] nu. 51.* & ex Theologis *[illegible] 4. d. 27. q. 1. a. 3. q. [illegible] 10. n. 28. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. casu 8. [illegible] 4. d. 27. q. 2. a. 5. vers. Tamorsi. Veracruz. 2. p. [illegible], a. 21. casu 14. P. de Ledes. de matr. q. 43 a. 3. casu 10. Vivald. candel. p. 1. de spons. c. 9. n. 44. Vega lib. 6. sum. casu 105. Barth. à Ledes. dub. 15. de matr. post 4. concl. Lud. Lop. 2. p. instru. de matrim. c. 38. fol. 1049. [illegible]*

6 II. Conclusio, si duo impuberes sponsalia contrahant, neuter potest ante pubertatem resilire, pubes tamen factus, potest quilibet: habetur *c. De illis, el. & c. A nobis, de desponsal. impub.* Et ratio prioris partis est, ne propter ætatis fragilem inconstantiam sæpe contrahant, toties que à contractu resiliant: posterioris autem partis ratio est, quia quamvis jure permittente impuberes vere sponsalibus astringantur, idem tamen jus voluit, ob immaturum judicium ne ita firma essent, quin eorum cuilibet pubertatem adepto resilire liceret. Sic *glos. Host. super verb. Negaverit, Innoc. Joan. Andr. Anchar. Cardin. Abb. Henric. Prapos. D. Anton. Rosel. Angel. Sylv. Tabiena, Armil. Covar. Veracruz, Barth. à Ledesm. Vivald. Vega, Lud. Lop. [illegible] allegati, A. Cucus l. 5. instit. major. tit. 10. nu. 76.*

7 Hinc infertur, non sufficere mutuum impuberum consensum, ut ante pubertatem resilire possint, constat ex *d. c. De illis*, ibi, *uterque, sive alter reclamet*, & ratio est, ne ob debile judicium, passim contrahant, & resiliant. Sic *Host. d. c. De illis, super verb. Negaverit, ubi Jo. Andr. n. 4. Ant. n. 5. Anch. n. 2. & n. 4. init. Abb. n. 5. Prapos. nu. 1. notab. 1. Henric. n. 3. Palud. Covar. Vivald. Lud. Lop. Vega, citati nu. 5. A. Cucus lib. 5. instit. major. t. 10. n. 76. Enriq. lib. 11. de matri c. 14. n. 6. init. in commento litera Z.* quamvis idem *Enriquez. eod. c. 14. n. 7.* sibi contrarius, dicat posse ex mutuo consensu resilire, per *d. c. De illis*, quod tantum abest, ut hoc probet, ut oppositum expressè decidat, & ita credo esse errorem typographiæ.

8 Utrùm autem pubertatem prius adeptus, possit statim resilire, non constat: nam *gl. d. cap. De illis, verb. Cum sponsalia, & ibi Cardin. num. 2.* credunt non posse, donec alter pubescat, quia aliàs nulla constitueretur differentia inter *vers. Si verò, & vers. ult. ejusdem c. De illis.*

9 III. Tamen conclusio sit. Prius pubes factus, potest statim resilire, nec tenetur pubertatem alterius expectare: ut clarè videtur decidi *d. c. De illis, vers. Si verò*: & constat differentia inter illum, & vers. ult. nam *vers. Si vero*, loquitur textus, quando is, qui tempore sponsalium erat impubes, factus pubes reclamat: at *vers. ultimo*, quando sponsalium tempore pubes erat, & reclamat alterno impubere existente. Probatur etiam ratione, quia frustra expectatur eventus, cujus nullus est effectus, *c. Cum contingat, de offic. deleg.* ergo si prius factus pubes, potest, alterno pubertatem adepto, reclamare, poterit statim. Sic gloss. sibi contraria, *d. c. De illis, verb. Minoris*, ubi *Hostiens. super verb. Negaverit, Joan. Andr. nu. 4. Anchar. n. 2. Abb. n. 5. Henric. n. 4. Alex. de Nevo nu. 15. & 16. Palud. Rosel. Ang. Sylv. Tabien. Armil. Covar. n. 2. Lud. Lop. f. 1050. Vivald. & Vega, allegati n. 5.* idem sequitur *Lex [illegible] 1. p. 4. Brunel. de sponsal. concl. 7. n. 2. Ant. Cucus lib. 5. inst. major. t. 10. nu 80.* & potius dicendum est teneri statim ac pubes factus fuerit, resilire, aliàs non posse: ut benè *Covar. n. 2.* & dicemus n. 14.

10 IV. Conclusio. Pubes cum impubere contrahens, nunquam resilire potest, id autem licet impuberi, cum pubes fuerit, & non antea habetur expressè *dict. c. De illis, vers. Mulier.* Et ratio est, quia contractus potest in minoris favorem claudicare: ut si minor absque minoris authoritate, & major contractum ineant, & illi soli reclamare permissum est, *l. Non eo minus, C. de procur.* sic *gl. d. c. De illis, vers. Semel* ubi *Host. super verb. Negaverit, in initio, Joan. Andr. n. 4. Anchar. n. 4. Cardin. n. 2. Henric. n. 5. Alex. de Nevo, n. 16. Prapos. nu. 1. Rosell. Ang. Sylv. Armil. Tabiena, Covar num. 5. Veracruz. Lud. Lop. f. 1050. P. de Ledesm. allegati n. 5. Nav. lib. 4. cons. 1. de desponsf. impub. in 1. edit. cons. 2. in 1 cons. 1. Barth. à Ledesm. dub. 13. de matrim. casu 13. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 5. & c. 14. nu. 7. Vega lib. 6. sum. casu 107.* Addunt & benè, *Alex. de Nevo, & Navar.* etiam de consensu impuberis non posse puberem resilire: quia ob fragilem ætatem impubes consensu sufficienti ad sponsalium dissolutionem caret: ut diximus num. 9.

11 V. Conclusio, si major septennio contrahat cum infanti, non potest resilire, donec infans septennium habeat, & tunc eo volente, tenetur promissis stare, ut latè probavi supra disp. n. 17.

12 VI. Conclusio, si parentes pro impubere sponsalia contrahunt, quoties valida sunt, non potest impubes resilire, donec pubescat; secus quando invalida sunt, (quando autem sint valida, dixi

disput. 23.

disp.23.n.3.& 17.) Sic *Jo. Andr. c. De illis, el. 1. de despons. impub. n. 4.* ubi *Anchar. n. 4.* & hoc pacto intelligendus est *Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 6.* ubi absolutè dicit non posse impuberem ante pubertatem reclamare.

13 VII. Conclusio, sicut à sponsalibus veris non licet resilire ante pubertatem, ita nec à præsumptis: ut si impuberes contrahant per verba de præsenti habetur expressè *c. A nobis, de despons. impub.* & docet ibi *Host. & Innoc. fin. Ant. n. 2. Cardin. n. 1. Abb. n. 2. Alex. de Nevo n. 7. Prapos. c. De illis, el. 1. n. 1. de despons. impub. Tabiena, verb. Sponsalia, q. 9. nu. 10. casu 8. Covar. 4. decret. 1. p. c. 5. §. 1. nu. 1. Ant. Cucus l. 5. Instit. major. ti. 10. n. 80.*

14 VIII. Conclusio, dum diximus conclusionibus præcedentibus posse impuberem factum puberem a sponsalibus resilire, intelligendum est, si statim pubertate adepta resiliat: alioquin postea non poterit. Quia ea quo statim non contradixit, visus est tacitè consentire. Sic *Host. d. c. De illis, init. super ver. Antequam,* ubi *Jo. And. n. 2. Ant. n. 3. Anch. n. 2. & 4. Hen. n. 5. Alex. de Nevo, n. 15.* & licèt idem *A. c. ex literis, de despons. imp. ad fin.* dubitaverit, & potius inclinaverit posse quandocumque resilire, nisi simultanea habitatio fuerit: at tandem concludit, tenendum esse debere in puncto pubertatis resilire: idem *Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. num. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 38. f. 1050.* idem videntur tenere *Ang. verb. Sponsalia, n. 47.* ubi *Sylvest. q. 10. Navar. sum. c. 22. Hisp. nu. 23. Lae. 26. Veracruz. 1. p. spec. a. 31. casu 14. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 13. casu 13.* dicunt enim oportere dissensum esse, antequam tacitè vel expressè consensus præbeatur: idem videtur tenere *Sot. 4. dist. 27. qu. 2. art. 5. vers. Tametsi,* dicit enim dirimi sponsalia, si annos pubertatis ingressus illico dissentiat. Statim autem intelligitur, triduo ante, vel post pubertatem. sic *Hostiens. Joan. And. & Anchar. nu. 4. ibid.* & quamvis ipsi non probent, potest probari, quia in jure dicitur in continenti aliquid fieri, quod intra triduum fit, *l. fin. C. de errore advocatorum,* ibi, *incontinenti, id est triduo,* & *l. fi. C. de judiciis,* ibi, *illico autem, id est, intra triduum.* Et confert doctrina *Bald. ibi, & Fel. c. Veniens el. 2. de testib. n. 15. fi. Ripa l. 4. §. Condemnatum, ad fi. ff. de re judic. Mandosii de monitoriis, q. 31. nu. 8.* ubi docent dici incontinenti probari, quod intra triduum probatur.

25 Hinc infertur non esse opus, ut factus pubes sponsalia ratificet, sed eo ipso quod non reclamet, manere indissolubilia. Constat ex *d. c. De illis, el. 1.* ibi *si cum ad annos pubertatis venerint, reclamaverint, separentur,* ergo ad dissolutionem reclamatio desideratur, secus autem ad omnimodam firmitatem. Et ratio est, quia ideò ad matrim. requiritur novus consensus, quia ante pubertatem contractum, invalidum erat; ergo cum sponsalia valida fuerint, non petunt novum consensum, ut adepta pubertate, omnino firma sint. Sic *Host. d. c. De illis, super vers. Si verò,* & colligitur expressè ex universis DD. n. præc. allegatis, cum petant, ut pubes factus statim reclamet, ad sponsalia dissolvenda.

16 Rogabis tamen quid dicendum, si impubes ante pubertatem resiliat à sponsalibus, & posteà non mutet eum dissensum, nec amplius recordetur post pubertatem, an maneant dissoluta sponsalia: videtur enim non manere, quia ille non dissensus non sufficiens fuit, cùm ante pubertatem fuerit, ergo cùm factus pubes non reclamaverit, jam videntur omnino firma manere. Item quia aliàs vanum esset & inutile dicere, non posse resilire ante pubertatem. Sed credo manere tunc dissoluta. Prob. quia ideò ratificentur, & firma fiunt sponsalia, non reclamando in puncto pubertatis, quia eo ipso, quod non reclamat, videtur in ea voluntate persistere: & ita aliqui DD. (ut retuli num. 14.) dicunt oportere impuberem reclamare, antequam expressè, vel tacitè per lapsum temporis consentiat: at quando impubes dissentit, & amplius non mutat voluntatem, jam non in priori assensu videtur persistere, & sic non inducetur tacitus consensus, sed in dissensu videbitur perseverare. Hujus sent. videntur *Host. c. De illis, el. 2. paulò post princ. de spons. impub,* ubi *Anton. n. 3. & Alex. de Nevo n. 16. Prapos. n. 1.* ubi docent non satis esse reclamare ante pubertatem, ad sponsalia dissolvenda, prodesse tamen ne impubes censeatur adepta pubertate consentire, & ad declarandum voluntatem, in qua præsumitur perseverare, & ut impediatur ratificatio per supervenientiam pubertatis, & ideò consulunt, ut sæpè reclamet. Nec obstant in oppositum adducta, fateor enim per dissensum ante pubertatem, non dissolvi, sed per habitum pubertatis puncto, cum in illo videatur perseverare. Nec vanum est dicere antea non dissolvi: quia si autem pubertatem dissolverentur, possent tunc alia validè contrahi, & post dissensum illum, oporteret denuo illa contrahere, ut valida sint: cum tamen adhuc existente dissensu ante pubertatem, sponsalia firma sint, si alia contraherentur, essent irrita & satis est mutare voluntatem perseverando in priori consensu, ut veniente pubertate, omnino firma & indissolubilia maneant.

27 Tandem non immeritò dubitabis, quid dicendum sit, si impubes toto tempore præcedenti persistit in sponsalibus, at factus pubes, statim interius dissensit, utrum hoc satis sit pro foro conscientiæ? Videtur enim non satis esse, per *c. De illis. el. 1. de despons. impub.* ibi, *si reclamaverint, judicio Ecclesiæ separentur:* ubi *Host. super verb. Negaverit, Ant. n. 50. Jo. And. n. 5. Card. nu. 3. Henr. nu. 6. Prapos. n. 5.* dicunt, hanc reclamationem debere fieri coram Episcopo, vel ejus vicario, & ipsis deficientibus, coram honestis personis, ut in appellatione contingit, juxta *c. fin. & inobedientia, de appell.* ergo videtur hæc reclamatio necessaria. Præterea *D. An. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. casu 8. Ang. verb. Sponsalia, nu. 37.* ubi *Sylv. q. 10. casu 12. Tabiena, q. 9. n. 10. casu 8. Armil. num. 13. Barth. à Ledes. de matr. dub. 13. casu 13.* tractantes quando per dissensum puberis dissolvantur sponsalia ante pubertatem inita. dicunt id contingere, dum petit à judice ea dissolvi, & *Nav. sum. c. 22. Hisp. nu. 24. Lae. n. 27. casu 6.* dicit dissolvi per absolutionem factam à judice; ergo sentiunt non sat esse dissensum internum. Credo tamen satis esse pro foro conscientiæ; quia (ut dixi n. 14.) ideò sponsalia manent firma, dum impubes factus pubes non reclamat, nam tacitè videtur consentire, sed in hoc casu nullus est tacitus consensus coram Deo, sed expressus dissensus. ergo non ratificantur. Præterea, quia DD. nu. præc. allegati, ideò asserunt prodesse reclamationem ante pubertatem, ne pubes videatur ratificare, sed dum est dissensus internus, deficit ratificatio in foro conscientiæ. ergo. Tandem: quia reclamatio illa coram judice, videtur solùm ad forum externum desiderari, ut judex pro dissolutione sententiam ferat; & sic intelligendi veniunt DD. citati reclamationem illam petentes.

S U M M A R I U M.

Utrùm textus permittentes impuberibus, adepta pubertate resilire à sponsalibus, loquantur permissivè, & in foro externo, 1. opinio affirmans, n. 18.

Secunda verior, n. 19. & solvuntur argumenta 20.

Post n. 20. invenies summaria, quæ desiderantur.

QUÆSTIO II. Utrùm jura concedentia impuberibus adepta pubertate posse à sponsalibus antea initis resilire, loquantur permissivè, & in foro externo: quidam enim affirmant. Prob. quia ridiculum videtur, & rationi dissonum asserere valida esse impuberum sponsalia; & minimè obligare tempore, quo implenda sunt, ut vanus esset contractus, si toto præcedenti tempore validus esset, eò tamen quo implendus esset, non obligaret. Et confirm. quia nullus sponsalia contrahit, ut inde oriatur honestatis publicæ impedimentum, sed vera contrahendi matrimonii obligatio, 2. quia *c. De illis, el. 1. de despons. impub.* ubi hæc dissolutio permittitur, non videtur loqui in foro conscientiæ, sed tantum compulsionem fori externi denegare. Quare *gl. ibi, verb. Judicio, in fine,* ponderans ea verba textus: *si reclamaverit, nec voluerit in alterum consentire, poterunt judicio Ecclesiæ separari:* inquit hæc. *si juramentum non intervenit, non sunt inviti compellendi, quia invitæ nuptiæ solent exitus difficiles habere.* ubi apertè videtur sentire tantum esse permissionem, & denegari compulsionem, timore infelicis exitus: & hoc apertè sonant illa verba textus citata, quasi dicat, si rebelles fuerint, permittatur eis separatio. Pro hac sent. videtur *Ant. d. c. De illis, nu. 5. & Alex. de Nevo n. 14.* ubi asserunt impuberes, si doli capaces sint, non posse absque causa posteà resilire: & tenet expressè *Hugo,* (ut refert *Henr. c. 2. de spons. n. 7.*) idem *Angles floribus 1. p. q. 1. de essentialibus matrim. a. 4. diffic. 2. f. 535. concl. 2.* — 18

Dicendum tamen est, textus procedere in utroque foro, & proinde ex solo impuberis dissensu adepta pubertate absque alia causa solvi licitè sponsalia. Probatur, quia ea sola reclamatione alterius pubertatem adepti, habetur *d. c. De illis,* sponsalia esse dissolvenda: & *c. A nobis, de despons. impub.* habetur idem, si autem esset solum permissio, prius monendus esset resiliens, ut dicitur *cap. Ex literis, el. 2. & c. Requisivit, de sponsal.* Præterea quia hoc concessit jus ut immaturo puerorum judicio consuleret, ne tanto vinculo indissolubiliter obligari possint, sed non satis consultum esset sola permissione, peccarent enim lethaliter, resiliendo. Tandem quia eodem pacto consuluit jus pueris circa sponsalia, quo circa vota: sed hæc licèt valida sint, possunt ex solo patris, vel tutoris consensu cassari in utroque foro, ergo similiter sponsalia impuberum possunt in utroque foro dissolvi, ipsis impuberibus pubertatem adeptis dissentientibus. Sic tenent *Henric. c. 2. de sponsal. num. 9. sum. confess. tit. de spons. q. 17. Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 10. nu. 28. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 38. f. 1049. fine.* — 19

Ad 1. Argum. ex propositis nu. præc. negatur antecedens: quia ille contractus sponsalium habet nunc effectum, ut toto tempore præcedenti ante pubertatem, omnino obliget, & impediat alia sponsalia contrahi validè, & faciat oriri impedimentum publicæ honestatis, nec datur omnimoda libertas post pubertatem, sed tantùm statim: ut diximus nu. 14. Sicut non est vanum impuberis votum, quamvis ad libitum possit à patre, vel à tutore irritari. Ad confirm. constat ex dictis, quia sponsalia impuberum non tantùm eum effectum habent. Ad 2. glossa non favet illi sententiæ, indifferenter enim de impuberibus, & de puberibus loquitur, quia in ea est opinione, ut ad nulla sponsalia etiam puberes cogendi sint, nisi juramento firmentur: nec textus favet, ut probavi num. præced. — 20

S U M M A R I U M.

An sponsalia impuberum firmentur juramento. 1. opinio negans, n. 21.

2. Affirmans, & verior, 22.

An exigatur, ut sint doli capaces, & quando tales dicantur. 1. opinio dicit tales post septennium, 23.

2. Verior, n. 24. ubi explicatur, quando puer dicatur proximus pubertati.

Quando nō sunt proximi pubertati, an egeant juramenti relaxatione. 25.

Solvuntur argumēta, & explicantur c. Pueri, & c. Parvuli, 22. q. 5. n. 26.

QUÆ-

21 QUÆSTIO III. Utrùm sponsalia impuberum ita firmentur juramento, ut neutri liceat pubertatem adepto, resilire? Duplex est sent. I. ait non firmari, & ita resilire posse. Probatur, quia *c. Pueri, & c. Parvuli*, 22. q. 5. impuberes prohibentur jurare. 2. quia juramentum additum contractui sortitur easdem contractus conditiones, *l. fi. C. de non num. pecun.* sponsalia autem impuberum jure habent tacitam conditionem, nisi facti puberes resilierint: & ad *c. Ex literis, el 2. de spons.* cui opposita sententia innititur, respondet hæc, illos impuberes non reclamasse post pubertatem, & ita meritò cogi. Sic tenent quidam antiquiores, teste *Joan. Andr. eo. c. Ex literis, n. 3.* idem docent *Ant. c. De illis, el. 1. de desp. impub. n. 5. & ibi Card. n. 2. Henr. c. 2. de despons. n. 9. Pal. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 10. n. 18.* & non caret probabilitate.

22 2. Sent. multò probabilior, ait firmari juramento, nec licitum esse resilire. Prob. ex *c. Ex literis, el 2. de spons.* ubi expressè dicitur impuberes jurantes sponsalia, cogendos esse ea perficere, & absque fundamento, ad libitumque videtur dictum eos non reclamasse post pubertatem. Præterea, quia quamvis de aliis impuberum contractibus non constet inter DD. firmentur juramento, necne: id tamen provenit, quia secluso juramento invalidi erant. Cùm ergo sponsalia impuberum secluso juramento valida sint, licèt dissolubilia, dicendum est juramentum adjectum ea confirmare, indissolubiliaque reddere. Sic tenent *gl. d. c. De illis, verb. judicio*, ubi *Joan. And. num. 4. Anch. nu 4. Abb. num. 6. Præpos. num. 1. Alex. de Nevo, num. 13.* idem *gl. d. c. Ex literis, verb. Sub juramento*, ubi *Hostiens. super verb. Jurare, Joan. Andr. num. 3. Ant. num. 10. Anch. nu. 3. Abb. nu 6. Alex. de Nevo n. 15. Præpos. nu. 4. fi. Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. nu. 3. de pactis, 3. p. §. 1. num. 3.* Et ex Theologis *Enriq. l. 11. de matr. c. 14. nu. 7. Vuald. Candel. de spons. 1. c. 5. num. 46. Lud. Lop. 2. p. 2. instr. de matr. c. 38 f. 1050.*

23 Hoc tamen juramentum, ut firmet sponsalia, præstandum est ab impuberibus doli capacibus: ut fatentur omnes DD. n. præc. allegati: quando autem dicantur doli capaces ad hunc effectum, non constat inter eos: aliqui enim dicunt esse tales post septennium. sic *Abb. d. c. De illis, n. 6.* & videtur clarè sentire *Alex. de Nevo, d. c. Ex literis, n. 16.* ubi quærens quando dicatur puer doli capax ad hunc effectum, respondet sic, Dic ut habetur *c. 1. de delictis puerorum*: in quo textu apertè vocatur doli capax, qui rationis usu gaudet, nempe post septennium, & docet *ibi gl. verb. Grandiusculis Hostiens. ibi num. Anch n. 3. Abb. n. 4.* & manifestè patet, quia textus ille decidit, pueros omnium peccatorum capaces esse dempta carnali copula: quod manifestum est verificari, cùm primùm rationis usum habent: idem videtur tenere *Host. d. c. Ex literis, verb. Jurare*, remittit enim si quando puer sit doli capax, ad *d. c. 1. de delict. puer.* ubi initio dicit esse doli capacem post septennium.

24 Sed dicendum est cum *Cov. utroque loco, Vivald. & Lud. Lop num. præc. allegatis*, quoad hunc effectum dici doli capaces, quando ita proximi pubertati sunt, ut intellectum ac discretionem habeant, ad firma omnino & irrevocabilia reddenda sponsalia, non tamen amplius explicant, quando dicantur pubertati proximi: at generaliter ad contractus docent aliqui tunc esse, quando masculus excedit decimum, & dimidium annum, fœmina verò nonum & dimidium. Sic *gl. §. Pupillus, verb. infantia, inst. de inut. stipul. & gl. fin. l. 1. & ibi Bart. in 6. ff. de Novat. Nav. l. 4. cons. in 1. edit. tit. d. despons. cons. 39. nu 11. Caldas l. Si curatorem, §. Minoribus, nu 7. & 8 C. de in integr. restit.* & multi quos refert *Duennas reg. 259. lim. 3.* & id de masculo definitur *l. 6. tit. 5 p. 6. & l. 4. t. fin. eadem p. & l. 8. t. 31. p. 7. & l. 9. tit. 1. ead. p.* ubi *Greg. Lop. verb. Major*, dicit has leges non constituere differentiam inter mares, & fœminas, unde vel dicendum esset eodem modo taxare in utrisque, vel fœminas dispositioni juris communis relinquere: & tandem hoc credo potius arbitrio judicis relinquendum esse, ut cum multis docet ibi *Duennas, & Covar. 4. decret. 2. p. c. 5. a. 5. & Clem. Si furiosus, 3. p. init. nu. 5. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 57. n. 43. Cut. auth. Sacramenta puberum, n. 4. C. si advers. vend.* quod judicis arbitrium circa puerum, & fœminam non excedentes dictam ætatem, ut judicet proximos esse pubertati maximis conjecturis, ut cautissime, & raro duci debet: post eam verò ætatem non jam vehementes conjecturæ desiderantur, *Cov. 4. decr. 2. p cap 5. n. 5. Duennas reg. 259. limit. 3. ad finem. Menoch. d. casu 37. num. 52.*

25 Ubi autem puer non esset ita doli capax, ut ejus juramentum confirmaret sponsalia, indiget relaxatione juramenti: cùm enim usum rationis habeat, obligari Deo potuit, ea tamen facilè concedenda est ab Episcopo, ob ætatis imbecillitatem: sic in alio simili docent *Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. nu. 4. & Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 29. f. 485. Gratia. reg. 1. n. 4.* dicunt enim cæteros impuberum contractus non firmari juramento, ejus tamen relaxationem desiderari, & facilè concedendam esse.

26 Ad 1. arg. ex propositis n. 21. respond. illos textus loqui de impuberibus quoad testimonium ferendum, non enim cogendi sunt jurare: & ita explicant ferè omnes DD. juris Pontificii nu. 22. allegati. Ad 2. nego minorem, quando jus aliter disponit, at idem jus canonicum disponens, *c. De illis, l. 1. de despons. impub.* inesse tacitam conditionem sponsalibus impuberum, nisi post pubertatem resiliant: disponit *c. Ex literis, el de spons.* deficere, quando juramento firmata sint.

DISPUTATIO LII.

Utrùm sponsalia mutuo contrahentium consensu dissolvi possint?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, & 1. opinio, non licere n. 1.
Vera sententia, licere: & explicatur c. 2. de sponsal. n. 2.
Quam libertatem requirat ille consensus, & quando non excuset nu. 3. & quid, quando alter tantùm resilit 4.
An resilire dicatur ex eo, quod differat, vel renuat implere sponsalia, n. 5. & ibi frangenti fidem fides servanda non est.
Quid si juramento in favorem partis firmata sint 6.
Quid si juramentum sit in solius Dei honorem. 1. opinio, non excusare 7. 2. Verior, excusare n. 8. & solvuntur argumenta, n. 9. & ibi, quid si uterque juramento promittat.

1 DIsput. hujus difficultas consistit circa intelligentiam *cap. 2. de spons.* ibi, *quia de contrahendo matr. sibi fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut fidem observent: si autem se ad invicem admittere noluerint, ne deterius inde contingat, potest in patientia tolerari.* ubi text. apertè videtur negare licitum esse, mutuo consensu sponsalia dissolvi, & solùm permitti timore pejoris exitus, & ita sentit *Hugo*, quem refert & sequitur *ibi gl. verb. Tolerari, Jo. Andr. c. De illis, n. 1. fi. de spons. Lancel. inst. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Tolerari.*

2 Nihilominus dicendum est, sponsalia puberum dissolvi posse mutuo ipsorum consensu: dixi puberum, nam si uterque, vel alter impubes sit, non sufficit dissensus, donec ad pubertatem accedat: ut dixi disp. præced. n. 7. Prob. quia *c. 2. de sponsal.* adducit societatis similitudinem, quæ cum mero jure, & licitè mutuò sociorum consensu dissolvatur, incongrua esset, si ex sola permissione procederet. Unde textus ille sic intelligendus est, juxta ferè omnes DD. allegandos: quia vulgi opinione attenta videntur hi vinculum fidei præstitæ offendere, monendi sunt contrahere, ut à mali apparentia desistant, quamvis malum non sit, & si nolint, tolerat Ecclesia, non solùm permittens, sed approbans. Item quia omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur, *c. 1. de regul. jur.* ergo cum sponsalia ex mutuo consensu consurgant, eodem dissolvuntur. Sic tenent ex Theologis *D. Thom. 4. d. 27. q. 2. nu. 3. ad 5. D. Ant. p. 3. tit. 1. c. 18 §. 1. casu 5.* & multi alii n. 6. allegandi, idem dicentes, quando intervenit juramentum. Et ex jurisperitis *Gofred. sum. t. de spons. n 9. Host. c. 2. de spons. fin. Inn. c. Sicut, eod. t. num. un. Henric. c. De illis, eod. tit. n. 5. Pal. d. c. 2. nu. 16 & c. 1. de jurejur. num. 2. Brunel. de spons. concl. 9. nu. 2. Marc. de Garatis inter cons. matr. Ziloti, cons. 15. n. 9. Lex 8. t. 1. p. 4. Greg. Lop. eod. t. l. 7. verb. Excusacion.* & multi alii eo. n. 6. referendi.

3 Tria tamen sunt maximè observanda. I. est, sæpè remissionem alterius, & maximè fœminæ, non esse liberam, sed quia alter sponsus usque adeò invitè, & contra voluntatem, tantoque supercilio ostendit se velle perficere sponsalia, ut alter desperans se posse consequi, repugnans, & reluctans morem gerat: (quod vulgo dicimus, *a mas no poder*:) sæpè etiam timore mali exitus, quia videt alterum notabiliter reluctari, minasque & terrores incutere: sæpè etiam importunis precibus invitè extorqueretur remissio: quæ omnia quoties involuntarii mixti causa sunt, minimè excusant remissione obtenta: sicut nec in aliorum debitorum remissione. Quando autem hæc omnia involuntarium habeant, ita ut in foro conscientiæ non excusent, dicam l. 4. disp. n. 9. n. 17. & disp. 10. n. 4. secus autem esset, quando alter lubens assentitur, obiicit tamen difficultates ad ineundum matr. & incommoda, quæ inde emergent, ut parentum repugnantiam, paupertatem, & cætera: tunc enim remissio excusaret. Et quamvis sponsus fictè eam voluntatem ostenderet, quia nimirum propositum habet nullo modo assentiendi, si tamen exterius separatum ostendat, si altera remittere nolit, tutum eum reddet remissio: quia libera fuit, & malum propositum animo retentum, peccatum fuit in ordine ad Deum, injuriam autem nullam intulit: sicut aliorum debitorum remissio ita obtenta, valida est, ut dicemus eadem disp 9. n. 17.

4 II. Observandum est, quando alter tantum à sponsalibus resilit quamvis ab obligatione immunis non sit, alter tamen immunis manet: eò quòd prior sponsalibus renunciat. Sic *Sarm. 1. select. c. 5. n 4. Enriq. lib. 11. de matr. c. 14. n. 6.*

5 III. Observandum est; quando dicatur alter à sponsalibus resilire, ut alter liber maneat: id enim tunc eveniet, quando apparet alterum requisitum, ut contrahat, nolle eo tempore, nec alio contrahere: alioquin licèt ille provocatus dicat se nolle eo tempore contrahere, non sequitur eum dissentire. Quia forsan illud tempus non videtur sibi conveniens ad contrahendum. Sic *Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init n. 8. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1047.* Sed hoc ita accipiendum est, quando nullus terminus sponsalibus contrahendis destinatus est: si enim is destinatus sit causa finiendæ obligationis, manebit alter liber, secus si causa illius solicitandæ: ut dicemus disp. seq. n. 5. & duplici seq. sic *Ant. Cucus l. 5. inst. majorum, t. 10. n. 70.* Unde *Alex. de Nevo, c. Sicut, de spons. n. 17.* dicit quando terminus præfixus non est, quantumcunque tempus lapsum sit, licet alter contradicat, alterum liberum non manere: quia potest petere coram judice contradicentem compelli. Sed durum hoc mihi videtur,

videtur, non enim tenetur alter litem movere, & maximè si fœmina sit: & ideò dicendum est, quoties nullus præfixus est terminus, si alter requisitus id renuat tanto tempore, ut sit in mora, peccetque lethaliter contra fidem sponsalium præstitam, juxta dicta supra disp. 28. n. 2. alterum liberum manere, quia frangenti fidem, fides servanda non est, l. Cum proponas, 21. C. de pactis l. Si convenerit ff. pro socio, & c. si infidelis 28. q. 2.

6 Major autem difficultas est, quando sponsalia juramento firmata sunt, utrùm consensu mutuo dissolvi possint. Et quidem si juramentum illud in partis favorem præstitum sit, conveniunt ferè omnes satis esse mutuum consensum. Quia juramentum dirigitur in Deum, tanquam in testem promissionis homini factæ, quare remittente homine, remittit etiam ipse Deus. sic D. Th. 2. 2. qu. 89. a. 9. ad 2. Durand. 4. d. 27. qu. 3. a. 3. ubi Palud. q. 1. a. casu 2. n. 18. D. Ant. p. 3. 10. c. 6. §. 4. Driedo l. 2. de libert. Christ. c. 2. Prapos. 3. Abul. cap. 5. Mat. qu. 319. Sot. l. 8. de just. q. 1. a. 9. ad 2. Cola. 4. d. 27. qu. 3. Verac. 1. p. Spec. a. 21. ad 5. concl. 1. 2. c. Bart. à Led. dub. 10. de matr. f. 1238. Philiar. de offic. sacer. 1. 3. p. 2. l. 2. c. 1. Enriq. l. 11. de mat. c. 14. num. 6. Viual. candel. 1. p. de sponsi. c. 5. n. 31. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1048. col. 2. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. art. 3. f. 120. v. 4. caus. Manuel. 1. t. sum. in 2. edit. c. 245. nu. 10. & ex jurisperitis Spec. t. de legato. §. Nunc ostendendum. v. Hoc quoque, sub vers. 24. Old. cons. 241. Host. c. Quintavallis de jurejur. fine. Ant. c. 2. de sponsi. 9. ubi Card. nu. 4. Anch. n. 3. Abb. nu. 5. Alex. de Nevo n. 16. Henr. n. 8. Fel. n. 16. & 33. Rosella verb. Sponsalia, nu. 8. ubi Ang. 20. Sylv. q. 10. casu 1. Tab. q. 9. n. 10. casu 1. Arm. n. 12. Idem Ang. Juram. 6. n. 2 Sylv. Juram. 6. q. 8. & 9. Tab. verb. Jurare, q. 30. Arm. ver. Juram. n. 21. Brunel. de sponsi. concl. 9. n. 1. & 2. concl. 16. num. 11. Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 22. lat. n. 25. casu 1. Cov. de pactis, 2. p. §. 3. n. 1. & 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 1. Alex. Carrer. l. 1. de sponsi. c. 15. Ant. Cucus l. 5. inst. major. 10. nu. 60. Petr. Greg. syntag. juris p. 2. l. 8. c. 2. nu. 8. Marienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 45. Menoc. de arbitr. l. 2. cent. 2. casu 103. nu. 2. Lancel. instit. jur. can. l. 2. t. de sponsi. verb. Liberent. Mascard. de probat. concl. 1035. nu. 17. Mart. de Garatis inter cons. matr. Zileti, cons. 15. n. 18.

7 Quando autem juramentum esset principaliter in honorem Dei præstitum, ut si intuitu pietatis quisquam juret fœminæ pauperi, se eam ducturum, at tota res promissa cedit in favorem partis, non conveniunt DD. an mutuo consensu possint sponsalia dissolvi: duplex enim est sent. Prima negat. Prob. 1. ex doctrina D. Tho. 2. 2. q. 89. ad 2. ubi ait, eum, cui aliquid promittitur intuitu pietatis, non posse remittere. 2. Quia juramentum factum Deo intuitu pietatis voto æquivalet, ut tradunt omnes: in voto autem nihil potest persona privata, cum soli Deo jus acquiratur. 3. quia id juramentum Deo præstatur, cujus juri alter renunciare nequit. Ita docere videntur Joan. Andr. cum Vincent. cap. 2. de sponsi. num. 7. & 8. & Anch. ib. num. 5. & expressè docent Ant. ib. nu. 9. ubi Abb. in fine Alex. de Nevo num. 28. Card. cap. De illic, ol 1. de desponsi. impub. num. 2. Rosel. verb. Sponsalia, num. 8. ubi Ang. num. 20. Sylv. qu. 10. casu 1. Alex. Carrer. l. 1. de sponsi. c. 15. Et ex Theologis Sotus l. 8. de justit. qu. 1. a. 9. ad 2. Et est probabilis. Ne tamen intelligas, velle hanc sententiam, ut sic jurans teneatur puellam nolentem ducere: hoc enim absurdissimum esset, cùm matrimonium ex mutuo consensu constet: sed mens ejus est, per remissionem promissionis alterius non manere liberum jurantem, si adhuc remittens velit matrimonium.

8 II. Sent. multo probabilior, ait mutuo consensu dissolvi posse, quia quamvis juramentum Deo præstitum sit, ipse Deus recepit illud in partis utilitatem, ergo pars, cui debetur, remittere potest, sicut alia debita condonare. 2. quia ideò potest pater aliqua filiorum vota irritare, ut omnia impuberum, & realia puberum minorum, & prælatus in votis subditi dispensare, quia potest tollere materiam, qua sublata votum cessat, sed similiter pars condonare potest sponsionem, in sui favorem factam, ergo consequenter juramentum. Hanc videtur tenere Card. cap. 2. de sponsi. num. 4. & docent Brunel. de sponsi. concl. 9. num. 2. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. t. 10. n. 6. Novar. Enriq. Viuald. Philiarc. Lud. Lop. allegati num. 6. & favent reliqui DD. ibi allegati, qui demptis paucis, quos nu. 7. retuli, absolutè docent sponsalia jurata partis, remissione dissolvi. Addit. Ant. Cuc. forte teneri hunc, aliam pauperem ducere, quia promissio duo continebat, scilicet pauperem ducere, & hanc, ergo si jurans nequeat utrumque implere, tenebitur alterum, l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbitr. Sed oppositum dicendum est: quia huic pauperi præcisè promisit.

9 Ad argum. proposita nu. 6. respondetur. Ad 1. expressè loqui D. Thom. ut constat ex ejus exemplis, quando non redundat, & cedit tota res promissa in utilitatem hominis, cui juratum est, ut si quis jurat, alicui se ingressurum religionem. Ad 2. quod quando tota res per votum promissa, cedit in alicujus utilitatem, ut si promittam Deo me daturum eleemosynam Petro pauperi, potest similiter is remittere. Ad 3. quod licet Deo acquiratur jus, & huic directè non possit renunciare is, cui fit promisso, at potest indirectè, & consequutivè, eo enim ipso, quod cedit jure suo, ut potest, consequenter cessat jus Dei, quod est annexum juri hominis illius. Et similiter credo posse mutuo, consensu dissolvi, licet uterque jurasset matrim. intuitu pietatis: posset enim alteruter cedere jure suo acquisito ex promissione, & juramento alterius, & consequenter cessaret jus Deo acquisitum.

DISPUTATIO LIII.

Utrùm dum terminus sponsalibus contrahendis præfixus est, eo transacto maneat liber is, per quem non stetit?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, & proponuntur duo textus, qui sibi adversari videntur, n. 1.
Potest assignari terminus ad finiendam, vel tantùm ad solicitandam obligationem; & quid inter utrumque modum distet. 2.
Quando terminus adiiciatur ad finiendam, & quando ad solicitandam obligationem. 3.
1. Opinio, lapsu termini dissolvi sponsalia. 4.
Secunda distinguens. 5.
Quid, quando lapsus est terminus culpa utriusq; vel alterius tantùm. 6.
Quid, si alter fuit legitimè impeditus. nu. 7. & quid si uterque, nu. 8. & eodem n. 7 legitimè impedito non currit tempus.
Quid si terminus præfigatur à judice, & quando id judex facere possit. 9.
Solvuntur argumenta, & explicantur c. Sicut de sponsi. & l. Celsus, §. 1. ff. de recep. arbitr. n. 10 & ibi, speciale asserenti, incumbit probatio.

1 Tota difficultas consistit in duplicis textus, qui sibi adversari videntur, concordia: alter est, c. Sicut de sponsalibus ibi, nisi in juramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in uxorem, & per eum non stetit, quin ad statutum terminum matrim. consummaret. ex quo constat, liberum esse à sponsalium fide eum, absque cujus culpa, sponsalia præfixo termino impleta non sunt. Alter verò est, l. Celsus, 27. §. 1. ff. de recept. arbit. ibi, sed ipse verè putat duo esse arbitri præcepta; unum, pecuniam dari: aliud, intra Kalendas dari. ex quo patet in obligatione solvendi certo termino, duplicem claudi, unam, solvendi; alteram, eo termino: ergo non impleta hac posteriori obligatione in sponsalibus, supererit prior.

2 Ad horum textuum concordiam, præmittendum est, dupliciter posse terminum obligationi adiici. 1. ad restringendam, seu finiendam illam, & tunc lapso termino, cessat ex parte ejus, per quem non stetit. l. si fidejussor, 29. §. 6. ff. mandati, vel contra, ibi, fidejussor si solus tempore liberatus, ubi gl. verb. Fidejussor, inquit sic, quia fidejusserat, ut ad tempus teneretur: & l. Obligationum, la 2. paulo post princ. ibi, ad diem autem usque ad Kalendas dare spondes, ubi gl. verb. Dare, ait, ut posteà non tenearis, ff. de act. & obl. Et ratio est, quia omnes contractus ex consensu contrahentium vim obligandi accipiunt: reg. Contractus, de reg. jur. in 6. & l. 2. ff. de act. & oblig. ergo si contrahentium voluntas fuit terminum interponere, ad finiendam obligationem, eo transacto, extinguetur ex parte ejus, qui culpæ expers fuit. 2. modo potest adiici terminus, ad solicitandum obligationis effectum, id est, ad constituendum tempus, ut deinceps debitor in mora constituatur non solvendo, & tunc lapsus termini non extinguit obligationem. Ratio est, quia ibi sunt quasi duo contractus, unus, faciendi, alter, certo termino, ut constat ex l. Celsus, §. 1 de recep. arbit. & c. Cum dilecti, de dolo, & contum, ibi, cum mandatur alicui, ut ad certum terminum se præsentet: ergo licèt contrahens deficiat in contractu termini, manebit altero faciendi astrictus. Deinde, quia terminus adiicitur tunc, ut debitor citius impleat, ergo non debet contrariam liberationem operari. sic docent Ant. c. Sicut, de sponsal. n. 10 Abb. n. 11. Alex. de Nevo, n. 18. Prap. n. 7. Ang. verb. Obligatio, n. 7. ubi Sylv. q. 11. Tab. q. 3. nu. 4. Armil. n. 4. Brunel. de sponsi. concl 8. n. 4. Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 8. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. t. 10. n. 67. & seq. Lancel. instit. juris can. l. 2. t. de sponsal. ver. Terminum.

3 Rogabis tamen, quando censeatur terminus adjectus ad finiendam obligationem, & quando ad solicitandam, ubi de contrahentium animo minimè constat. Accipe duplicem regulam. Prior est, si terminus ab uno tantum contrahentium destinetur, ut alter intra illum impleat, censetur destinari tantùm ad solicitandum, ut si promittam tibi fore, ut vendam rem meam intra mensem, te non astricto ad emendum. sic Ant. Abb. Alex. de Nevo Prap. num. præc. allegati. Posterior regula sit, quando terminus ab utroque contrahente imponitur, respectu alicujus per utrumque implendi, si initio contractus adiiciatur, id est antequam contractus sit perfectè initus, & obligatio contracta, censetur adjectus causa restringendæ obligationis, ut eo transacto, non duret: quia cùm nullus sit contractus, nullaque obligatio orta, ille terminus est intrinsecus, & quasi pars obligationis, ejusque conditio, & subinde eo transacto, deficit, conditionis defectu: quando autem adiicitur obligationi jam perfectæ, & contractui consummato, censetur adjectus causa solicitandi, nec ipsius lapsu obligatio extinguitur. Quia cum prior contractus jam sit perfectè initus, & orta sit absoluta obligatio, adjectio termini extrinseca est, & novi contractus initium: ergo eo termino transacto, non cessat prior obligatio absoluta, & posteriori independens. Sic Ant. Abb. Alex. de Nevo, n. 18. & duplici seq. Prapos. Ang. Sylv. Tabiena, Brunel. Covarr. Ant. Cucus, n. 68. & seq. quos n. præced. allegavi, Imola, c. Cum dilecti, de dolo & contum. nu. 14. Limitationes hujus regulæ subiiciam una cum sponsalibus, n. 6. & duplici seq.

4 Hoc præmisso, circa quæstionem propositam, duplex est sent. I. ait, lapso termini sponsalibus adjecti, semper ea dissolvi, ex parte ejus per quem non stetit. Prob. quia c. Sicut, de sponsi. indistinctè id

ctè id dicitur. Deinde, quia cùm sponsalia sint initium matrim. iis perfectè initis non dicitur contractus consummatus, unde licet ex intervallo adiiciatur terminus, censetur contractui non perfecto adjectus, & consequenter juxta secundam regulam traditam nu. 3. extinguet obligationem ejus lapsus. 3. quia licèt sponsalia sint contracta absolutè, negari nequit, quin sint respectiva, & tacitam conditionem recipiant, Consentio in te, si tu consenseris in me, dies autem posteà adjecta est de partium consensu, ad purificanda hæc sponsalia. ergo si per alterum stetit, videtur cessare ex parte alterius obligatio hæc respectiva, deficiente ea tacita conditione. Si tu consenseris in me. Sic tenent *Card. c. Sicut, de sponsal. verb. Oppono ad solut. & ibi Alex. de Nevo, n. 21. Prepos. nu. 7.* & pro hac sent. sunt aliqui DD. indistinctè, & generaliter docentes lapsu termini dissolvi sponsalia ex parte innocentis. hi sunt ex Theologis, *D. Th. 4. ad 27. n. 2. a. 3. ad. 2.* ubi *Palu. qu. 1. a. 3. cas. 4. nu. 20. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. fi. Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 5. cas. 5. Bart. à Ledes. dub. 13. de matr. cas. 5. Verner. 1. p. speculi, a. 21. casu 10. Phil. de offic. sacerd. t. 1. par. 2. l. 2. c. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. f. 121. causa 8. Vega l. 3. sum. 324.* Et ex jurisperitis *gl. d. c. Sicut, verb. Ad statutum, Rosel verb. Sponsal. n. 6.* ubi *Tab. q. 9. n. 10. casu 10. Arm. n. 12. Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 25. lat. nu. 27. cas. 7. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 15. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 5. casu 455. n. 8. Matie l. 5. recop. t. 1. in rubr. gl. 1. num. 51.* & tandem expressè hanc sent. tenet *Enriq. l. 11. de matr. c. 14. n. 5.* nescio tamen, quo fundamento distinxit inter forum conscientiæ, & externum, dicens in foro conscientiæ solvi sponsalia lapso termino in ipsismet posito, secus in foro externo, quando ex intervallo, cum necessariò idem in utroque foro dicendum sit, quando quidem externus non innititur falsæ præsumptioni. Et hæc sent. probabilis est.

5 II. Sent. probabilior, sic distinguit, si sponsalibus jam contractis, tractetur ex intervallo de die matrimonii celebrandi, lapsus termini neutrum liberat à sponsione: quia cùm accedat contractui sponsalium perfectè inito, censetur adjectus ad solicitandam obligationem, nec ejus lapsus obligationem extinguet: juxta 2. reg. traditam n. 3. si autem tempore ipso, quo sponsalia contrahuntur, apponuntur termini, ut si aliqui non absolutè dent sibi fidem de matrim. contrahendo, sed de contrahendo tali termino, tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum, per quem non stetit: cùm enim nullus sit contractus perfectè initus, sed in ipsomet sponsalium contractu terminus imbibitus sit, censetur adjectus ad extinguendam obligationem, juxta eandem regulam: & in priori casu intelligitur *l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbitr.* in posteriori autem, *c. Sicut, de sponsal.* ut constat ex iis verbis textus *dicti c. Sicut*, ibi, *nisi juramento suo certum terminum, intra quem dictam fœminam duceret, præfixit.* ubi clarè loquitur de termino in ipsomet contractu interposito. Hujus sent. expressè videtur *Arch. c. Nuptiarum, 27. qu. 1.* ubi explicat *d. c. Sicut*, quando ita sponsi se obligarunt ad eum terminum, ut ultra non tenerentur, & tenent expressè *Abb. d. c. Sicut, nu. 31. & c. De illis, de spons. n. 5. & c. Cum dilecti, n. 12. de dolo & contumac.* ubi & *Imola* satis obscure, *n. 14. Ang. verb. Sponsalia, num. 27. & verb. Obligatio, n. 7.* ubi *Sylv. q. 11. & verb. Sponsalia, q. 10. casu 5. Tab. verb. Obligatio, q. 3. n. 4. & ibi Arm. nu. 4. Brunel de spons. concl. 8. nu. 4. Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 8. Greg. Lop. l. 7. verb. Excusacion. t. 1. p. 4. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. n. 67. & duplici seq. Vrual. candel. p. 1. de spons. c. 5. nu. 40. Lancel. instit. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Terminum, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1047.*

6 Temperanda tamen est utraque sent. & simul posterior regula tradita n. 3. ut per lapsum termini in ipsomet contractu adjecti, solvantur sponsalia, & obligatio cujuslibet contractus: quando stetit per utrumque contrahentem, quominus perficeretur matrim. & alius contractus, aliàs si stetit per alterum tantum, hic adhuc ligatur, ne ex culpa sua commodum reportet, alter verò liber manet: quod clarè significat *c. Sicut de spons.* dum ad eximendum sponsum ab obligatione ponderat, *& per se non stetit*: & ita docet *Card. ibi, ad fin. Alex. de Nevo n. 20. Prep. nu. 7.* addens in dubio videri per alterum stare, quando unus paratus est.

7 Hinc infertur, si is per quem stetit, culpa vacet, quia legitimo impedimento sponsalia, aut contractum, debito termino non perfecit, minimè dissolvi, quia *c. Sicut*, ponderat illius, per quem stetit, culpam. Deinde, quia cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta esset: *reg. Cum non stat. de reg. jur. in 6.* Tandem, quia legitimè impedito non currit tempus, *c. Quia diversitatem, de concess. praben. l. 1. C. de annali exceptione, auth. Nisi triennale, C. d. bon. mater.* ubi *Pinel.* melius cæteris explicat *nu. 32. Lud. Gomez reg. cancell. de public. resign. q. 7. Sarmien. l. 1. select. c. 12. n. 9.* Sic docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 4. nu. 20.*

8 2. Infertur idem dicendum esse, quando uterque justo impedimento detentus, non perfecit tempore præfixo. Prob. iisdem rationibus. Sic *Joan. And. c. Sicut de spons. n. 4.* ubi *Card. ad fin. Alex. de Nevo, n. 20. Prepos. n. 7. fin.* Unde non est audiendus *Ant. ibi num. 10.* dicens tunc temporis utrumque manere sponsalibus astrictum, minimè tamen peccare aliud matrimonium celebrando. In quo aperta est contradictio, si enim ligatus manet, peccat non implens: vel si non peccat, non manet ligatus.

9 Tandem ubi tempus designatur à judice sponsalibus perficiendis, ob fornicationis periculum imminens: (id enim tunc potest, juxta ea quæ habentur *c. Ex publico, de convers. conjug.*) potest eo tempore elapso is, per quem non stetit, aliud inire matrimonium: quia terminus censetur appositus obligationi finiendæ, ne diutius cum fornicationis periculo nuptiæ protrahantur. Sic *Prepos. c. De illis, de spons. n. 5. casu 5.* malè tamen refert *Hostiensem sum. t. de spons. §. ult. initio*, id enim non dicit, sed agit de termino, per contrahentes assignato.

10 Ad textus n. 1. propositos, *gl. eo c. Sicut, verb. Ad statutum*, nititur id c. concordare cum ea *l. Celsus*, ut dispositum in ea lege, regulare sit: speciale autem, quod dedicit *d. c. Sicut*, favore matrimonii, ut vitetur imminens fornicationis periculum. Sed hic intellectus rejicitur, quia asserenti aliquid esse speciale, incumbit probare, rationemque assignare, *l. Antiquitas, 14. C. de usufr.* ibi, *quare enim esse usufructus sibi tale vendicet privilegium, ut à generali interemptione usufructus ipse solus excipiatur?* Nec ratio *glossæ* aliquid confert, quia solent leges biennalem, & triennalem moram aliquando concedere, ut dicemus disp. seq. n. 1. Item quia si aliquod speciale, & privilegium admittendum esset, ut utiq; in favorem matrimonii, & sponsalium, ut valeant, non verò ut destruantur, foret: in hoc enim sunt hi contractus favorabiles, ut diximus sup. disp. 18. n. 5. & duplici seq. Unde explicandi sunt hi textus, & ad concordiam reducendi, eo pacto quo diximus n. 5. Ad 1. arg. propositum nu. 4. constat ex dictis n. 5 ubi is textus explicatus est. Ad 2. negatur antec. quia in ratione sponsalium, omnino per promissionem mutuam perficiuntur: & longè distant à contractu matrimonii, sicut & votum simplex à solemni. Ad ultimum negatur consequentia, quia conditio illa non adjecta est ipsi contractui sponsalium, qui absolutè initus est: quare ejus defectu prior ille contractus non extinguitur.

DISPUTATIO LIV.

Utrùm dissolvantur sponsalia ob alterius sponsi absentiam in longinquum profecti, absque alterius licentia?

SUMMARIUM.

Quid circa hoc jus canonicum, & quid civile disposuerit: & dispositum in uno correlativo, censetur dispositum in alio, n. 1.
Qualiter intelligantur l. 2. C. de spons. l. 2. C de repudiis, l. Sæpe. ff. de sponsal. l. 8. t. 1. p. 4. referuntur tres modi explicandi, n. 2. 3. & 4. & eo nu. 4. an judex possit hoc tempus restringere, vel protrahere.
An standum sit dispositioni juris canonici, ita ut eo ipso quod se transfert sponsus, maneat sponsa libera. 1. opinio, standum esse juri civili, n. 5.
Secunda verior, n. 6. & ibi, liberè posse aliquid fieri, quid importet.
Quid si sponsalia jurata sint, n. 7. & exigatur licentia judicis, 8.
An idem sit in foro externo, & conscientia in hoc casu 9.
An intelligatur secunda sententia de quavis absentia, 10.
Quid si sponsus absit in loco propinquo, nu. 11. vel sit spes de proximo reditu, 12.
Quid si alter de alterius licentia in longinquum profectus est, 13.
An sponsa de futuro teneatur sequi sponsum, & sit justa causa recedendi à sponsalibus, si velit sponsus domicilium mutare. 14.

1 Difficultatis hujus ansam non immodicam præbet jus civile, quod hac in re diversum disposuisse videtur, quam jus canonicum: hoc enim nullum præscribit tempus expectandi sponsum absentem, sed liberum ait esse alteri, matr. aliud ineundi, *c. De illis, de spons.* ibi, *si quis juravit aliquam ducturum, & postea dimittit terram, se ad alias partes transferens, liberum erit mulieri cum alio contrahere, recepta de perjurio pœnitentia, si per eam stetit.* Jus verò civile varium hac in re videtur: nam *l. 2. C. de sponsal.* deciditur, sponsum absentem intra eandem provinciam biennio expectandum esse: & *l. 2. C. de repudiis*, dicitur triennium expectandum esse, & *l. Sæpe, ff. de spons.* statuitur, dum ex causa necessaria abest, expectandum esse donec causa cesset: & *l. regni Castella, 8. t. 1. p. 4.* sic habetur, *quando alguno de ellos se và a otra tierra, e no lo puedan fallar, ni saber de esta, debe el otro esperar fasta tres annos.* Et quamvis hæ leges nil de sponsæ absentia disponant, id evenit, quia rarò ea contingit: cæterum idem dicendum est, quia sunt correlativa, & ideo dispositum in uno, censetur in alio disponi. *l. fi. C. de indict. viduit. l. fin. ff. de accept. l. 1. C. de repud. l. 11.* quod intelligitur, dum in utroque eadem ratio subest: ut ex multis probat *Everard. loco à correlativis nu. 8.* ut contingit hic: & ita idem dicendum esse de sponsæ absentia, docent *Cyn. & Bald. l. 2. fin. C. de spons. Alex. de Nevo, d. c. De illis, nu. 16.* quod approbat *d. l. 8. partita*, ibi, *quando alguno de ellos se va a otra tierra.* Hæc ergo legum varietas diversimodè conciliari solet à DD.

2 Triplex igitur est modus intelligendi has leges. I. est, si sponsus absit ex causa necessaria, expectandum esse donec causa cesset, juxta *l. Sæpe, ff. de spons.* si autem ex voluntaria, tempus esse arbitrarium: quia *l. 2. C. de repudiis.* triennium præscribens, agit de matrimonio. Sic *Anch. c. De illis, n. 2. de spons.*

3 II. Modus est, si absit ex causa justa voluntaria, sive sit in eadem provincia, sive in diversa, biennio expectandum esse, juxta *l. 2. C. de spons.* non obstante triennio præscripto per *l. 2. C. de repud.* ea enim jus minimè statuit, sed factum narrat: si verò ex causa necessaria, donec cesset impedimentum, juxta *l. Sæpe, ff. de spons.* Sic *Cynus, l. 2. C. de spons. Abb. c. De illis, eod. t. n. 5.*

4 III. Dicendi modus est communior, & probabilior, qui sic conciliat leges: aut sponsus abest ex causa necessaria, ut ob parentum obitum, morbum, & cætera: & tunc expectandus est, donec cesset impedimentum, juxta *l. Sæpe, ff. de spons.* aut abest ex causa probabili, & justa, non tamen necessaria, & tunc si in eadem sit provincia, est

cia, est biennio expectandus, juxta l. 2. C. de spons. si in alia triennio, juxta l. 2. C. de repudiis. Sic gl. l. 2. C. de spons. initio, Hostien. sum. t. de spons. nu. 3. Jo. Andr. c. De illis, de spons. n. 6 ubi Ant. num. 5. Alex. de Nevo, nu. 14. Præp. nu. 4. Ang. verb. Sponsalia, num. 26. ubi Sylv. qu. 10. casu 4 Brunel. de spons. concl. 8. nu. 3. Nav. sum. cap. 22. Hisp. num. 24. lat. 26. casu 4. Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init. nu. 7. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. nu. 64. Alex. Carrer l. 1. de spons. c. 15. Menoch. de arbitrariis, l. 2. cent. 5. casu 455. nu. 7. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr gloss 1. n. 48. Vivald. cand. 1. p. de spons. c. 5. nu. 36. Quamvis non omnes hi DD. omnia hæc membra sic explicent, sed aliqua subticeant: quæ distinctio sic intelligenda est, nempe si scitur, quò sponsus se transtulerit, tunc procedit distinctio posita, quando est in eadem, vel diversa provincia; ubi autem id ignoratur, triennio expectandus est. Sic Jo. Andr. Alex. de Nevo, Cov. Matienzo proxime citati: idque disponitur, l. 8. tit. 1. p. 4. & docet ibi Greg. Lop. verb. No o pueden. Poterit autem judex tempus hoc restringere ob fornicationis alterius sponsi periculum, vel ex alia justa causa. Sic Hostien. Joan. Andr. Ant. Alex. de Nevo, Præpos. Sylv. Covar. Greg. Lop. Matienzo proximè allegati, idem Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 3. n. 19. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. casu 2. Similiter poterit ex causa justa hoc tempus protrahere. Sic Hostien. Palud. Sylvest. D. Anton. Alex. Carrer. ibid.

5 His ergo præmissis tota difficultas hujus quæstionis est, utrùm jus canonicum correxerit jus civile, & ita non sit necessarium expectare tempus jure civili præscriptum. Duplex est sent. I. ait jus civile non esse correctum, & ita tempus eo præscriptum, servandum esse. Quia jus canonicum c. De illis, de sponsal. non negat tempus legale expectandum esse, sed tantùm decidit, liberum esse sponsæ alii nubere, si sponsus absit: quæ absentia juxta legis civilis præscriptum accipienda videtur: legum enim correctio vitanda est, l. Præcipimus, C. de appellat. Sic gloss. d. c. De illis, verb. Liberum, & c. Sicut, de sponsal. verb. Quinque, Hostien. d. c. De illis, verb. Liberum, ubi Joan. Andr. nu. 6. Ant. nu. 5. Anch. nu. 2. idem Joan. Andr. d. c. Sicut, n. 8. ubi Abb. n. 11. Henric. c. In præsentia de sponsa. n. 2. Lex 8. t. 1. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Fasta, dicens communem: Sylv. verb. Sponsalia, q. 10. casu 4. Rosella verb. Sponsalia, n. 8. Menoch. de arbitrariis, l. 2. centur. 5. casu 455. n. 7. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. nu. 48. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. n. 64. & seq. & ex Theologis, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 3. num. 19. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. casu 2. Viguer. l. instit. c. 16. §. 7. vers. 7. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 3. vers. Septima causa: & est satis probabilis.

6 II. Sententia probabilior, ait correctum esse jus civile per canonicum. Quare sponso in longinquam se regionem transferente, non obtenta sponsæ licentia, liberum esse huic relictæ, alii nubere. Prob. quia tam longè recedens videtur cedere juri sponsalium. 2. quia c. De illis, de sponsal. dicitur licitum esse, & posse relictam aliud liberè contrahere matrimonium: si autem triennium, aut sponsi licentiam expectare deberet, jam non posset liberè: argumento gloss. clem. Dudum, de sepult. verb. Libert. ubi dicit Liberè, denotare, non requiri licentiam: quam sequuntur Abb. c. 1. nu. 4. de offic. ordin. & ibi Barbat. & Alciat. notab. 3. Et ratio diversitatis inter jus canonicum, & civile, ea est: quia hoc, solùm bonum publicum considerat, nec ad peccatum attendit, ut notatur reg. Possessor malæ fidei de reg. jur. in 6. illud autem peccatum considerat, quare cùm ob sponsi absentiam, immineat fornicationis periculum sponsæ, concedit illi posse liberè contrahere. Hanc tenet Cardin. c. de illis, de sponsal. vers. Quæres quæ fuit ratio, & ibi Abb. licèt aliquantulum dubius, in fin. Alex. de Nevo, n. 15. Præpos. nu. 5. Misinger. c. Quoniam frequenter, §. Porro, n. 17. ut lite non contestata. Ang. verb. Sponsalia, n. 26. ubi Tab. qu. 9. num. 10. casu 2. Armil. nu. 12. Brun. de spons. concl. 8. num. 3. Cov. 4. decret. 1. p. c. 5. init. nu. 7. Nav. sum. c. 22. Hisp. num. 24. Latina, num. 26. casu 4. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 15. Lanc. Instit. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Liberum, Et ex Theologis, Sotus 4. d. 27. qu. 2. a. 5. vers. Decimo quando, Enriq. l. 11. de matr. cap. 14. num. 5. Vivald. candel. l. 1. p. de spons. c. 5. à num. 36. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 38. f. 1047. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 245. n. 4.

7 Idem procedit, quamvis sponsalia juramento stabilita sint: ut expressè dicitur c. De illis, de spons. & ita dicitur, sponsæ pœnitentiam de perjurio injungendam esse, si per illam stetit. sic Abb. c. Sicut n. 11. de spons. Ang. Sylv. Navar. Covar. n. præc. & 5. allegati.

8 Est tamen differentia, (ut tradit Abb. eo. c. Sicut n. 11.) inter sponsalia jurata, & non jurata: quod ad illa dissolvenda, requiratur judicis authoritas: secus tamen ad hæc. Sed Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init. nu. 7. hanc distinctionem reprobat, dicitque in utroque casu requiri judicis authoritatem: idem Anch. c. De illis, de spons. n. 3. dicit enim necessarium esse Ecclesiæ judicium, illudque ferendum causa cognita: idem Navar. n. 6. alleg. dicit enim esse necessarium, judicem certum redeundi tempus præscribere, ut eo transacto possit fœmina alii nubere, idem Philiar. ibi. citat. dicit enim judicis arbitrio relinqui tempus absentiæ sponsi: idem Vivald. & Manuel eo. n. 6. relati, dicunt enim judicis licentia obtenta fas esse sponsæ alii nubere. Sed credo in neutro casu esse necessarium Ecclesiæ judicium, sed ubi manifestè constat sponsum in longinquam regionem se transtulisse, absque spe proximi reditus posse sponsam aliud inire matr. Prob. quia textus c. De illis, spons. loquens de iis juramento stabilitis, ait liberum esse sponsæ cum altero contrahere: ubi autem aliquid liberè fieri potest, nulla desideratur licentia: ut probavi nu. 6. & ita tenet Tab. verb. Sponsalia, q. 9. n. 10. casu 2. Armil. nu. 12. Lancel. instit. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Liberum: idem videntur expressè tenere Sotus, & Enriq. n. 6. allegati, dicunt enim, posse liberè statim cum alio contrahere: idque probant, quia recedens in longinquum, videtur juri sponsalium cedere: at ubi alter cedit, nulla exigitur licentia, ut alter liber sit.

9 Alii autem differentiam agnoscunt inter forum conscientiæ, & externum: ut in illo standum sit juri canonico, nec sit necessarium observare tempus legale: in hoc autem, secundùm jus civile sententia ferenda sit. Sic Enriq. l. 11. de matr. c. 14. nu. 5. Sed ego non capio, cui innitatur fundamento differentia hæc: nam aut jus civile corrigitur per canonicum, aut non: si corrigitur, in utroque foro standum est juri canonico, cùm sit materia spiritualis: si non corrigitur, sed dum jus canonicum disponit posse liberè contrahere, intelligitur expectato tempore legali, in utroque foro hoc tempus servandum est. Quare melius cæteri DD. n. 6. allegati, indistinctè loquuntur.

10 Est autem hæc II. sent. intelligenda, non de quacunque sponsi absentia, sed dum in terram longinquam se transfert: quod apertè significat jus canonicum, c. De illis, de spons. ibi; dimittit terram, se ad aliàs partes transferens: & eodem pacto intelligenda est prior sent. quare D. Th. 4. d. 27. qu. 2. a. 3. ad 2. Montul. l. 8. t. 1. p. 4. Veracr. 1. p. Spec. a. 21. casu 3. Tab. Armil. Viguer. Sotus, Petr. de Ledes. num. 5. & 6. pro utraque sent. allegati, explicant hunc casum, quando sponsus abiit in partes longinquas: Rich. 4. d. 27. a. 3. q. 4. & ibi Durandus, q. 3. a. 3. Palud. D. Ant. Nav. Sylv. Ang. Enriq. Philiarc. ibid. allegati, & Bart. à Ledesm. dub. 13. de matr. explicant hunc casum, quando sponsus ad aliam regionem se transtulit: idem docent DD. quos n. seq. referam.

11 Hinc infertur, dum sponsus esset in loco propinquo, eum expectandum esse, vel requirendum, ut intra certum tempus contrahat matrimonium: & si justo impedimento detineatur, non esse temerè sponsalia dirimenda, sed attenta sponsæ qualitate, quæ forsan ex mora fornicationis periculum pateretur. Sic Covar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 7. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 48. Vivald. & Lud. Lop. nu. 6. relati.

12 Similiter intelligenda est utraque sententia, ubi de proximo sponsi reditu minimè est spes, ea enim existente, non dissolventur sponsalia: quod apertè significant ea verba c. De illis, de spons. dimittit terram, se ad aliàs partes transferens: transferre enim se aliquò, diuturnitatem quandam importat: ut Cic. pro Cluentio, Totum se ad artes componendas transtulit: idem Acad. 4. Cur non se transtulit ad alios, & maximè Stoicos. Nec propriè dicetur aliquem dimisisse domum, & se in ædes Petri transtulisse, cùm eum invisit officii gratia. sic cùm aliquid ab uno transferatur in alterum, perpetuum dominium, vel saltem diuturnum eidem conferri significatur. Exempla suppetunt passim apud Ciceronem, sufficiat modo illud Virgil. 1. Æneid. regnumque à sede Latini Transferet, & longam multa vi muniet Albam, & 2. Æneid. ferus omnia Juppiter Argos Transtulit, incensa Danai dominantur in urbe. Sic Abb. c. De illis, fine, & ibi Præpos. n. 5. Ang. verb. Sponsalia, n. 26. Sylv. ibi. qu. 10. casu 4. Tab. q. 9. n. 10. casu 2. Armil. n. 12. Enriq. lib. 11. de matr. c. 14. n. 5.

13 Quando autem sponsus de licentia sponsæ se in longinquum transtulit, inter eosque convenit de absentiæ tempore, tantùm tenetur sponsa eo tempore expectare. Sic Jo. Andr. d. c. De illis, nu. 5. & ibi Ant. num. 5. quare si tempore statuto non venerit, potest sponsa alii nubere: ut colligitur ex eisdem DD. & videtur tenere Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 1. ait enim absolutè, dissolvi sponsalia, si sponsus tempore constituto non venit: quod ego intelligerem, nisi constaret sponsæ, inculpabiliter sponsum non venire tempore præstituto: ut dixi disp. præc. nu. 7. quando terminus constitutus est sponsalibus perficiendis, & alter absque culpa non implet.

14 Demum ex dictis infertur, sponsam de futuro non teneri sequi sponsum vagantem: ut colligitur ex c. De illis, de spons. & ibi tenet gl. verb. Transferentes, & Hostien. super eod. verb. Ant. n. 6. Abb. nu. 4. Henr. n. 1. Alex. de Nevo, n. 7. Præp. num. 3. Lancel. instit. juris can. t. de spons. verb. Migrare. Ex quo subinde infertur, si post sponsalia contracta norit sponsa, velle sponsum mutare domicilium, se in alium locum transferendo, non teneri cum ipso contrahere, sed esse sufficientem dissolvendi sponsalia causam. Quia est notabilis mutatio, nec anteà præcognita: nec sponsa tanto vinculo est astricta, ut teneatur sponsum sequi, sicut uxor virum.

DISPUTATIO LV.

Utrùm sponsalia ob alterius fornicationem dissolvantur?

SUMMARIUM.

Dissolvuntur per sequentem fornicationem, n. 1.
Quid per præcedentem, n. 2. remissivè.
Quid per spiritualem, n. 3. & quid per viri fornicationem, 4.
Quid per tactus, & amplexus, & oscula, sive viri, sive fœminæ, 5.
Dissolvuntur solùm ex parte innocentis, num. 6. & ibi, delictum non debet præstare immunitatem, & quod favore alicujus introductum est, non debet in ejus damnum retorqueri.
Quid quando sponsus de futuro ut præcisus cognitus est, num. 7. & quid si vir. 8.
Quid si uterque fornicetur, an compensentur delicta, 9.

Sit

1 SIc I. Conclus. sponsalia etiam juramento firmata, dissolvuntur per sequentem fornicationem. sic definitur, *c. Quemadmodum de jurejur.* ubi duplex redditur ratio, prior, quia ea fornicatio matrimonio superveniens, ipsum dissolvit, quoad torum: ergo à fortiori omnino dirimet sponsalia, per quæ obligantur sponsi ad contrahendum matr. & mutuam habitationem: posterior est, quia id juramentum tacitam includit conditionem, nisi alter peccet in torum, frangenti enim fidem, fides servanda non est: & quia ob hoc fit fornicans suspectus de fide in futurum servanda.

2 Utrùm verò idem sit, quando fornicatio præcessit sponsalia? infra disp. 63. erit sermo, & de aliis causis præcedentibus ignoratis.

3 II. Concl. idem dicendum est de fornicatione spirituali, ut si alter sponsus in hæresim labatur: est enim notabilissima mutatio. Hæc concl. ab omnibus admittitur.

4 III. Concl. non est constituenda differentia, sive fœmina post sponsalia fornicetur: nam similiter sponsalia dissolvuntur, quia similiter vir fornicans frangit fidem, & suspectus alteri redditur de fide in futurum servanda. Item quia quoad hoc non judicantur vir, & fœmina ad imparia. *cap. Apostolus, 32. q. 7.* Sic *Abb. c. Quemadmodum, de jurejur. n. 4. Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 1. nu. 17. Brunel. de spons. concl. 8. n. 4. Menoch. de arbitrariis, l. 2. centur. 5. casu 455. num. 5. Cov. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 2. Enriq. l. 11. de matr. c. 14. num. 6. Vivald. candel. 1. p. de spons. d. c. 5. n. 34. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 38. f. 1039.* & cæteri Doctores indistinctè loquuntur, nec aliquem reperi de hoc dubitantem.

5 IV. Concl. potest vir à sponsalibus recedere, si post fœmina tactus impudicos alterius, ut amplexus, & oscula patiatur, quia est notabilis mutatio, idque in magnum viri dedecus cedit. Item quia hujusmodi fœmina dicitur impudicè vivere, legatumque sibi relictum ea lege, ut castè, & honestè vivat, amittit: ut cum Bald. probat *Cov. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 3.* Tandem, quia oculorum amissio est justa dissolvendi causa: ut habetur *c. Quemadmodum, de jurejur.* ne conjuges sibi displiceant, & matr. malum exitum habeat, quæ in hoc eventu magis timeri possunt. Credo tamen non permitti sponsæ dissolvere sponsalia, ob hujusmodi tactus sponsi cum alia: quia id sponsæ non est dedecus, nec est mutatio alicujus momenti: & solùm pares sunt rationes mutuæ fornicationis, ad dissolvendum sponsalia.

6 V. Concl. hæc sponsalium dissolutio est in solius innocentis favorem: quare fornicans astrictus manet, innocens autem, liber. Quia delictum proprium non debet immunitatem præstare fornicanti, & absolutionem a contractu, *c. 2. de translatio. prælator.* Præterea, quia quod favore alicujus introductum est, non debet in ejus damnum retorqueri. *l. Quod favore, C. de legibus, & l. Nulla, ff. eod. t.* sic *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 6. Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 1. num. 17. & 31. Rosella verb. Sponsalia, num. 8.* ubi *Ang. n. 29. Sylv. qu. 10. casu 7. Tab. qu. 9. nu. 10. casu 6. Armil. n. 12. Brunel. de spons. concl. 8. n. 4. Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 5. vers. Septimo dirimuntur. Navar. sum. c. 22. lat. n. 27. vers. nono. Hisp. n. 25. Cov. 4. decret. 1. p. c. 5. init. num. 2. Sarmient. 1. select. c. 5. nu. 3. Ant. Cucus, l. 5. instit. major. t. 10. nu. 62. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 15. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 13. casu 7. Enriq. l. 11. de matr. c. 14. num. 6. Vivald. cand. 1. p. de sponsal. c. 5. n. 34. Lud. Lop. 2. instr. de matrim. c. 38. f. 1039. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 245. n. 6. Pet. de Led. de matr. q. 43. a. 3. caus. 6.*

7 Tria tamen specialiter in dubium vertuntur in hac disput. I. est, quid dicendum, si sponsa vi præcisa cognita sit, quidam enim negant præbere justam causam dissolvendi sponsalia, quia sponsa culpa vacavit, nec similis copula jus dat separandi matrim. quoad torum, ut omnes fatentur: nec fœmina fidem frangit, nec suspecta redditur in futurum, quibus rationibus innititur textus *cap. Quemadmodum, de jurejur.* dum decidit sponsalia ob alterius fornicationem dirimi posse. Ita docent *Tab. verb. Sponsalia, q. 9. nu. 10. casu 6. Arm. ibi, num. 12.* idem limitantes si sponsus ad ordines promoveri anhelet, docent *Raynerius, & Hugo*, quos refert, & sequitur *Rosella. verb. Sponsalia, num. 9.* Sed dicendum est esse causam sufficientem dissolvendi, ut colligitur ex *cap. Raptor. 27. q. 2.* & tenet *ibi gloss. verb. Noluerit, & cap. Si quippe, ead. qu. verb. Quæritur, & d. c. Quemadmodum, verb. Oculis,* ubi *Hostien. super verb. Juram. Jo. Andr. n. 15. Ant. n. 13. Abb. n. 12. Alex. de Nevo n. 17. Imol. n. 10. fine Lex 8. t. 1. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Robada, Brun. de spons. concl. 8. n. 4. Ang. ver. Spons. n. 29.* ubi *Sylv. q. 10. casu 7. Nav. sum. c. 22. lat. n. 27. vers. Nono. Hisp. nu. 25. Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 2. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. num. 62. Lancel. instit. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Fornicata*, & ex Theologis *Palud. n. 17. D. Ant. Sot. Petr. de Ledes. Barth. à Ledesm. Enriq. Manuel Lud. Lop. Vivald. n. 33.* quos omnes retuli n. præced. Ducuntur autem fere omnes hi DD. quia vir eam ducens bigamus efficietur: Sed hæc ratio non generaliter probat, si enim sponsa vi cognita non esset aliàs virgo, vel sponsus viduus esset, ratio nihil probat, quia ex alia parte ad vitium bigamiæ contracturus erat. Unde ut ratio generalis sit, omnesque casus comprehendat (ut existimo comprehendere) ea esse debet, quia est notabilissima mutatio, & maxima infamiæ nota vir afficietur, rari enim credent omnino invitam cognitam esse: & qualitercumque id eveniat, abhorrent homines cum ea contrahere: & hac ratione usus est *Sylv. verb. Sponsalia, q. 10. casu 7.* ubi reddens rationem hujus (inquit) per ea, quæ dicentur casu ultimo, ubi dicit dissolvi, quoties accidit nova causa, quæ à principio existens, impediret sponsalia contrahi.

8 II. Dubium est, an similiter sponsalia dissolvantur per viri omnino inviti, culpæque expertis fornicationem. Affirmant quidam, quia quoad fornicationem ambo sponsi æquales judicantur. Ita *gl. c. Sic quippe, 27. q. 2.* & videtur tenere *Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 25. lat. n. 27. vers. 9.* dicit enim indistinctè dissolvi ob alterius fornicationem violentam. At omnino cõtrarium credo, quia vir culpa vacat, quare ex hac parte non est cur dissolvantur: nec fœmina incurrit aliquã notam, vel aliquod aliud damnum, quare ad paria judicantur, dum fornicatio culpabilis est, secus quando inculpabilis, quia vir cum ea contrahens grave damnum patitur, fœmina autem nullum prorsus: & favent huic sententiæ Doctores omn. præc. allegati, cùm omnes innitantur damno inde sponso redundanti: quæ ratio in sponsa cessat.

9 Ultimum dubium est, utrum si uterque post sponsalia fornicetur, compensentur delicta, ita ut neutri liceat à sponsalibus resilire? Affirmat *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. n. 17. vers. Quarto in compensando:* eaque ratione ducitur, quia in causa matrimonii uterque æqualis est, & mutua fornicatio compensatur, nec quamvis fœminæ fornicatio gravior sit, permittitur divortium viro fornicanti. Verius tamen est non esse compensationem fornicationi sponsæ cum fornicatione sponsi: quare licèt fœmina fornicans non possit resilire ob sponsi fornicationem, poterit tamen vir fornicans resilire, quia iniquè fieret compensatio, ob detrimentum est multo gravius, ut est detrimentum viri ob fornicationem sponsæ: multo enim turpior est fornicatio in fœmina, ut ex multis probat *Tiraq. l. 1. connubial. n. 45.* Qua ratione licet fœminæ meretrici non liceat filiam ob meretricium exhæredare, *l. In Arenam. C. de inoffi. test. fine*, ibi, *nisi & ipsa similis conditionis sit, cum in pari causa turpitudinis sit*, patri tamen concubinario licitum est filiam meretricem exhæredare: quia turpitudo non est æqualis: ut cum aliis multis docet *Covar. c. Raynut. de testam. initio, n. 15.* Nec fi[illegible] de matrimonio locum habet: quia multo facilius solvuntur sponsalia, quam matrim. quoad totum: illa enim ob quamlibet mutationem notabilem supervenientem solvuntur, hoc autem minime. sic tenet *Enriq.* dicens esse communem sententiam, *l. 11. de matrim. c. 14. n. 6.*

DISPUTATIO LVI.

Utrùm sponsalia dissolvantur ob superveniens juris impedimentũ?

SUMMARIUM.

Quando impedimentum superveniens est dirimens, solvuntur, n. 1.
Quando impediens tantùm. 1. opinio affirmans, num. 2. Secunda verior, negans, 3.
An is cujus culpa contrahitur impedimentum, teneatur dispensationem impetrare, 4.

1 QUando impedimentum est dirimens, fatentur omnes dissolvi sponsalia: ut si contractis sponsalibus oriatur affinitas inter sponsos ex fornicatione cum consanguineis in 1. vel 2. gradu: quia jam non potest inter illos consistere matrimonium.

2 Si autem sit impediens tantum: quidam, teste *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. n. 31.* tenent dirimi, ex parte innocentis solùm, ne alter ex crimine suo reportet commodum; quare licèt obtineat dispensationem, non habet jus ad priora sponsalia: quia jam innocens jus dissolvendi acquisierat, & hoc dicit esse probabile *Palud. ibi. nu. 32.* & refert *Magistrum 4. d. 35.* Sed cùm diligenter quæsierim, non inveni in ipso: idem videtur tenere *Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 5. casu 8. & Lancel. inst. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Diffamat.* ubi uterque dicit dissolvi ob affinitatem, vel cognationem, vel aliud quodcumque juris impedimentum, & clarius videtur id tenere *Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 3.* ait enim dissolvi, si supervenîat quodcumque impedimentum ex iis, quæ impediunt.

3 Existimo tamen hos DD. intelligere de impedimentis dirimentibus: omnia enim exempla, quæ subiiciunt, ex iis sunt. Quare verius est non dirimi: (si votum simplex excipias, de quo supra dis. 46. n. 5. ratione speciali id affirmavi.) quia talia impedimenta matrimonio obstant, dum res est omnino integra, secus quando sponsalia præcesserant: & sic inchoatio matrimonii. Præterea, quia impedimenta impedientia excepto voto, juxta multos non sunt in usu, nec dispensatione indigent, & ita tanquam verius tenet hoc *Palud. ibi. n. 32.*

4 Rogabis autem, utrùm is, cujus culpa contrahitur impedimentum dirimens, teneatur dispensationem impetrare, ut sponsalia perficiat? *Petr. de Ledes. de matr. qu. 43. a. 3. causa 3.* affirmat teneri, quia culpa sua effectus est impotens, nec par est, ut immunitatem à fide præstita, delictum illi concedat, contra *c. 2. de translat. prælat.* Et confirm. quia eo ipso, quod sponsa jus habet ad matr. comparat jus ne injustè impediatur: ergo sponsus, qui injustè impedivit, tenetur ex justitia impedimentum auferre, modo sibi possibili. Et hæc sent. placet, casu quo vir fœminam defloraret, vel ea notabilem famæ jacturam patiatur, ni ducatur in uxorem: vel si hæc cessent, potest facilè dispensatio impetrari: secus quando nec hæc concurrunt, & dispensatio magnis expensis eget, & magna mora: ut quia Roma valde distat. promissio enim intelligitur rebus in eodem statu manentibus, *c. Quemadmodum, de jurejurando.*

DISPUTATIO LVII.

Utrùm sponsalia dissolvantur ob fœditatem notabilem, aut amissionem nasi, aut oculorum, morbum contagiosum supervenientem alteri sponso?

SUMMARIUM.

Dissolvuntur etiam jurata, si posteà alter sponsus leprosus, paralyticus fieret

fieret, oculos, aut nasum amitteret, n. 1. & ibi, juramentum intelligitur rebus in eodem statu manentibus.
Idem de quolibet morbo contagioso supervenienti, vel praecedenti ignorato, nu. 2. & de epilepsia, vel si os male oleat, vel notu fama superveniat, ut si criminis turpis alter damnatur.
Quid si alter unum oculum amittat, 3.
Quid si foemina erat pulcherrima, & facta est notabiliter deformis, vel quaecunque alia notabilis deformitas superveniat, 4.
In his casibus solvuntur tantùm ex parte illius, qui illasus est, 5.
Solvuntur argumenta, & explicatur cap. Quemadmodum, de jurejurando, & exempla non arctant regulam, 6.

1 PRima conclus. Dissolvuntur sponsalia etiam juramento firmata, foeditate notabili, ut oculorum, vel nasi amissione, vel turpiori alia supervenienti, ut paralysi, aut lepra: habetur expressè c. *Quemadmodum, de jurejur. principium*: & ibi redditur ratio, quia juramentum intelligitur rebus in eodem statu permanentibus.

2 II. Conclus. idem dicendum est de quolibet morbo contagioso supervenienti alteri sponso: est enim notabilissima mutatio, ut si morbus Gallicus alteri superveniat. sic *Nav. sum. c. 22. Hisp. nu. 25. lat. n. 27. casu 8. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 10. num. 63. Enriq. c. 11. de matr. c. 14. num. 7. Petr. à Ledes. de matr. q. 43. n. 3. caus. 5. Philiarc. de offi. sacerd. c. 1. p. 2. l. 2. c. 1.* Idem dic de gravi infirmitate supervenienti incurabili, ut epilepsia. Sic *D. Th. 4. d. 27. qu. 2. a. 3. ad 3. Palud. ibi q. 1. a. 3. casu 7. nu. 25. Ant. Cucus d. nu. 63.* Idem dic, si os malè oleat, nec arte medica subveniri possit. sic *Ant. Cucus eod. num. 63.* dicens multos jurisperitos consultos in eandem sent. descendisse. Idem à fortiori censendum est, si animi, vel existimationis notabilis deformitas sequuta sit, ut si sponsus furti, vel alterius criminis turpis damnatus sit, quia major est morum & famae, quàm corporum, habenda ratio. sic *Ant. Cucus, eod. n. 63.* Quando autem haec praecedunt, ignorantur tamen, dicam disp. 63. per totam.

3 Quid autem, si alter oculus tantum amittatur? *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 7. n. 25.* negat dissolvi, quia *d. c. Quemadmodum*, dicitur dissolvi oculorum amissione, aut rei turpioris eventu. Credo tamen dissolvi: nec textum vim facere in utriusque oculi amissione, sed in notabili deformitate, & magna mutatione: satis autem notabilis est, fieri coclitem: quod colligitur ex ratione in textu subjuncta, quae est promissionem intelligi rebus in eodem statu manentibus. Et confirm. quia infrà disp. 62. nu. 3. dicemus ob quamcunque notabilem mutationem, quae si à principio adesset, obstaret, ne sponsalia contraherentur, ea dissolvi: haec autem mutatio absque dubio à principio impediret. Tandem probatur ex dicendis n. seq. Huic sent. favent. *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. casu 3. Navar. Philiarcus, & Petr. de Ledes. nu. praced. allegati*, ubi dicunt dissolvi ob oculi, vel nasi amissionem.

4 Urgentior autem difficultas est, an si sponsa tempore sponsalium pulcherrima esset, dissolvantur sponsalia, ea effecta notabiliter deformi. Aliqui negant dissolvi, quia textus *d. c. Quemadmodum*, solùm hoc concessit, dum deformitas contingit ob oculorum, aut nasi amissionem. sic *Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 6. Alex. Carr. l. 1. de spons. c. 15. fin. Matienzo l. 5. recop. c. 1. rubr. gl. 1. num. 47. Lud. Lop. 2. p. inst. de matr. c. 38. fol. 1047.* Verius tamen mihi videtur dissolvi, quia res non in eodem statu permanent, estque notabilissima mutatio, & talis quae a principio existens, sponsalia impediret. Item quia ideò textus *d. c. Quemadmodum*, statuit ob eam notabilem deformitatem sponsalia dissolvi, ne sibi invicem sponsi displiceant, & matrim. sic contractum infelicem exitum habeat: ut docent *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 3. & ibi Sotus q. 2. a. 5. casu 9.* at eadem prorsus ratio procedit in hoc casu: immo *Sotus ibi* expressè dicit dissolvi ob deformitatem supervenientem. Et melius *Innoc. d. c. Quemadmodum, nu. 3. & ibi Host. super verb. Profecto*, explicantes illum textum, illiusque rationem reddentes, haec dicunt: *dissolvuntur sponsalia, quando notabilis deformitas supervenit, quia non manent res in eodem statu, cùm non sit foemina apta facere id, propter quod ducitur, scilicet tollere viro fornicandi occasionem: quia ad eam eam deformem accedere non valet*, quod prorsus in nostro casu contingit. huic etiam sententiae favent *gl. c. fin. verb. Cogi, de conjug. lepros.* ubi *Abbas n. 2. & Alex. de Nevo nu. 2. Ant. c. Quemadmodum, de jurejur. in princ. n. 19. & ibi Imol. n. 5. Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 25. lat. nu. 27. casu 8.* ubi dicunt solvi ob quamlibet notabilem deformitatem supervenientem.

5 Ultima Concl. omnia praedicta intelliguntur ex parte illius, qui illaesus est: eo enim volente solvuntur sponsalia, secus nolente, quia in favorem illius hoc est. Quod intelligo, nisi morbus incurabilis superveniens, talis esset, ut medicorum judicio notabiliter matrimonio noceret, non enim tenetur morbo affectus, tam notabili salutis detrimento, fidei sponsalium stare: maximè cum res non sint in eodem statu, sed notabiliter mutatae.

Ad argum. propositum n. 4. desumptum ex *d. c. Quemadmodum*, respondetur, illam deformitatem oculorum, aut nasi amissionis, aut leprae proponi ibi tantùm exempli gratia: quod regulam non arctat, sive dispositionem, *l. 1. §. Quod vulgo, ff. de vi, & vi arma. & l. Damni infecti stipulatio, ff. de damno infect.* & docet ex multis *Tiraquel l. Si unquam. verb. Libertis, n. 37. C. de revocan. donat.* & ita videmus cum textus *d. c. Quemadmodum*, explicuerit lepram, vel paralysim; DD. extendere ad morbum Gallicum, ut dixi num. 2. cùm tamen minus gravis sit.

DISPUTATIO LVIII.

Utrùm propter morum asperitatem notabilem, seu saevitiam alterius, denuo cognitam, vel propter capitales inimicitias inter sponsos ortas, dissolvantur sponsalia?

SUMMARIUM.

Dissolvuntur ob morum asperitatem, vel saevitiam, n. 1.
Idem ob quamcunque causam sufficientem ad matrimonii jam contracti divortium celebrandum, 2.
Idem ob graves, & capitales inimicitias inter sponsos ortas, n. 3.
Explicatur c. Veniens, qui cleric. vel voven. n. 4.

1 VIdetur non dissolvi propter morum asperitatem, vel saevitiam. nam *c. Veniens, qui cleric. vel voven.* dicitur non dissolvi, eo quod sponsa plura audierit de sponsi severitate. Dicendum tamen est dissolvi, quoties denuo agnoscitur notabilis morum asperitas, & saevitia alterius. Prob. quia haec est sufficiens causa divortii matrimonii, *c. Literas de restit. spoliat. fine*: ergo à fortiori dissolvet sponsalia: hoc enim argumento utitur textus *c. Quemadmodum de jurejuran.* ad probandum fornicatione dirimi sponsalia: quia ea est justa divortii causa. Sic docent *Abb. c. Veniens, qui cler. vel voven. nu. 2.* ubi *Alex. de Nevo, n. 2. Prapos. cap. De illis, de spons. num. 5. Angel. verb. Sponsalia, n. 41. Sylv. ibi. q. 10. casu 15. Tab. q. 9. n. 10. fine, Armilla, n. 13. Sotus 4. d. 27. qu. 2. a. 5. casu 11. Veracruz. 1. p. specul., a. 21. casu 15. Philiarc. de offic. sacerd. c. 1. p. 2. li. 2. c. 1. Enriq. l. 11. de matr. cap. 14. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1051.*

2 Hinc infertur, eadem ratione idem dicendum esse de qualibet sufficienti causa ad faciendum matrimonii divortium. Sic *Enriquez ibid.*

3 Tandem idem dicendum est, ob graves, & capitales inimicitias inter sponsos ortas, ob rationem *c. 2. & c. Requisivit, de spons.* ne scilicet matrimonium infelices exitus habeat. Item, quia est nova causa, & notabilis mutatio superveniens. Sic *Hostien. sum. t. de spons. §. ult. Prapos. d. c. De illis, n. 5. Ang. verb. spons. n. 31.* ubi *Sylv. q. 10. casu 8. Tab. qu. 9. num. 10. casu 11. Arm. num. 13. Nav. sum. c. 22. Hisp. num. 26. lat. nu. 27. casu 11. Greg. Lop. l. 7. verb. Excusation. t. 1. p. 4.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 7. n. 25. fine, Sot. eadem d. q. 2. a. 5. casu 11. Veracruz, 1. p. spec. a. 21. casu 13. Enriq. l. 11. de matr. c. 14. nu. 6. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 11. Bart. à Ledes. dub. 13. de matr. casu 9. Vega l. 3. sum. casu 325.*

4 Ad arg. desumptum ex *d. c. Veniens*, respondetur sponsam id non certo novisse: sed ex auditu, secus tamen esset, si certò sciret, ut bene explicat *Alex. de Nevo ibi, num. 2.* quare timor ille vanus fuit: ut docet *ibi gl. verb. De severitate, & ibi Abb. n. 2.*

DISPUTATIO LIX.

Utrùm sponsalia ob paupertatem superveoientem dissolvantur: ut si sponsa, quae dives erat, ad paupertatem redacta sit?

SUMMARIUM.

Quando dotis promissio praecessit. 1. opinio negans dissolvi, n. 1. & secunda affirmans. 2.
Quid, quando nulla praecessit dotis promissio, & an tunc censeantur omnia bona in dotem promissa. 1. opinio negans, n. 3. Secunda verior, affirmans. 4.
Quid, si sponsalia sint juramento firmata. 5.
Quid, si sponsus notabiliter pauperior fiat, n. 6. & quid, quando alter notabiliter ditior. 7.

1 IN duplici eventu potest disputari quaestio praesens: prior est, ubi dotis promissio praecessit. Posterior, ubi ea minimè praecessit. In priori eventu *Bald. cap. Quemadmodum, de jurejuran. num. 8. & ibi Alex. de Nevo n. 16.* dicunt minimè dirimi sponsalia, eo quòd sponsa, quae dives erat, facultatibus jam lapsa, dotem promissam implere non possit: secus autem, quando mulier dnlo non caruit, quia à principio novit se non esse solvendo. Quia culpa omnino caret, & ita par non est, ut damnum dissolutionis sponsalium sentiat.

2 Dicendum tamen est dissolvi sponsalia, nec teneri alterum eam ducere. Quia promissio dotis est veluti conditio, sub qua sponsalia celebrantur, quare deficiente conditione, etiam citra foeminae culpam, non obligabunt. sic docent omnes DD. allegandi n. 3. & 4. & ultra illos *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. casu 6. Bart. à Ledes. dub. 13. de matr. casu 10. Manuel 2. to. sum. in 2. edit. c. 245. n. 5. Petrus de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 9. Vega lib. 3. summ. casu 325.* & ex jurisperitis, *Greg. Lop. l. 7. verb. Excusacion. t. 1. p. 4. Brunel. de spons. concl. 8. nu. 6. Menoch. de arbitrariis, l. 2. cent. 5. casu 455. num. 6.* Et idem dicendum est, licèt sponsalia juramento firmata sint, quia juramentum easdem contractus conditiones recipit, *l. fin. C. de non nu. pecun.* sic *Anton. Gabr. in nov. edit. to. 2. commun. lib. 17. verb. Sponsal. f. 312. & Petrus de Ledesma, proximè citatus.*

3 In posteriori autem casu urgentior est difficultas: & duplex est sent. I. docet nulla dotis promissiooe praevia, non dissolvi sponsalia, ob paupertatem sponsae supervenientem. Ducitur autem, quia dote non promissa, non est verum, omnia bona in dotem sponderi:

deri : ut cùm aliis docet *Covar.4.decr.1.p.c.5.init.n.5.Roland.de lucro dotis, q.73.Maſcar.de prob.concl.577.n.2.Barboſa, ff.ſolut.matrim. rubr.4.p.n.32.* Item quia ſibi ſponſus imputare debet, quod nullum de dote tradenda pactum inierit. Sic docent *glo.c.Quemadmodum, verb.Oculos de jurejurand.& ibi Hoſtien.ſuper verb.Juramentum.Joan.Andr.n.15.Alex.de Nevo n.16.Ant.nu.14.Imol.n.10.Covar.4.decr.1.p.c.5.init.n.5.Alex.Carrer.lib.1.de ſponſ.cap.15.ſi.Ant.Gabr.in mea edit.to.2.commun lib.17.verb.Sponſ.f.311.Menoch.conſ.386.num.3.vol.4.Matienzo l.5 recop.t.1.rubr.gl.1.nu.47. Petrus Greg.Syntagm.juris p.2.lib.8.c.9.n.9.* & ex Theologis. *Palud.4.d.27.q.2.a.2.nu.14 Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matr.c.38.fol.1047.Manuel 1.to.ſum.3.edit.c.245.num.3.* limitans, ut intelligatur, quando ſponſus eſt ita dives, ut ſuſtinendo ſit matrimonii onera, uxoremque alendo. Et hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

4 II. Sent. cui tanquam veriori adhæreo, docet diſſolvi. Prob. quia ſponſa dives cenſetur omnia bona ſua in dotem promittere, ut tradit *Bart.l.Si conſtante, num.78.ff.ſolut.marr.* & dicit eſſe probabile *Jo.Lup.rubr.de donatio.§.53.num.1.fine*, & cum multis docet *Ant.Gom.l.50.Tauri nu.17.* & notatur *l.Mulier bona, ff.de jure dot.* ergo ſi facultatibus labatur, cùm dotem tacitè promiſſam ſolvendo non ſit, deficienti conditione, ſponſalia non obligabunt. 2. quia quicquid ſit de hoc fundamento, quod ſatis dubium eſſe fateor, & de quo latè conſulendus eſt *Menoch de præſump.l.3. rota præſump.6.* negari non poteſt, quin ſit notabiliſſima mutatio, & quæ a principio exiſtens, ſponſalia contrahi impediret : ergo ſuperveniens, ea diſſolvet, juxta regulam tradendam diſp.62.n.3. Et confirm. quia promiſſio intelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus, *cap. Quemadmodum, de jurejur.* hanc tenet *Abb.* aliquantulum dubius, *eo.c.Quemadmodum, n.10.& Brunel* ſimiliter dubius, *de ſponſ.concl.8.n.6.Ang.verb.Sponſal.num.33.* ubi *Sylv.q.10.caſu 9.Navar.ſum.c.22.Hiſp.n.26.lat.n.27.Ant.Cucus l.5.inſtit.major.tit.10.n.71* & ex Theologis, *Enriquez.l.11.de matr.c.14.n.6.*

Hinc infertur, idem dicendum eſſe, ſi ea ſponſalia juramento firmentur, quia juramentum ſimiliter intelligitur rebus notabiliter non mutatis, *d.c.Quemadmodum* ſic *Ant.Cucus eod.n.71.*

5 2. Infertur, dicendum eſſe, ſi ſponſus tempore ſponſalium ditiſſimus eſſet : nam ei poſtmodum facto notabiliter pauperi, non tenetur ſponſa nubere, quia eſt notabiliſſima mutatio, quæ à principio contractum impediret. ſic *Ant.Cucus eod.n.71.*

6 Si tamen uno ſponſo in eodem ſtatu permanenti alteri ingentiſſima divitiarum copia accreſceret, non ob id ſponſalia diſſolventur : quia alter non effectus eſt deterioris conditionis: ut ſi promiſi vendere equum pretio, quod tunc juſtum erat, nihil nocebit valor multo auctior traditionis tempore, & ita ſentiunt viri doctiſſimi neoterici.

DISPUTATIO LX.

Utrùm jurans ſe aliquam ducturum, nulla dotis promiſſione præmiſſa, teneatur ipſam ducere, ſi cùm ipſa dives ſit, nullam ei dotem aſſignare velit?

SUMMARIUM.

Prima opinio, teneri, & nulla dotis promiſſione prævia, non videri tacitè actum de dote, n.1.

Secunda verior, non teneri, & tacitè tunc videri actum de dote, n.2.& ibi, quid, ſi matrimonio promiſſo abſque dotis ſponſione, defloratа virgo eſt?

1 QUidam affirmant teneri, quando vir dives eſſet, oneraque matrimonii ſuſtinere poſſet : quia fœmina dives non tenetur dotem minimè promiſſam deſtinare : ut ultra DD. allegandos, probat cum aliis *Barboſa ff.ſol.matr.4.p. rubr.nu.32.* Et ea eſt ratio, nam cùm matrimonium ſine dote conſtare poſſit, conditio deſtinandæ dotis extrinſeca eſt, conditiones autem extrinſecæ non intelliguntur, niſi exprimantur, *l.Si ita ſtipulatus, §.Chryſogonus, ff.de verb.oblig.* Item, quia ſibi ſponſus imputare debet, nil de dote conſtituenda pactum eſſe. Sic docent *Covar.4.decr.1.p.c.5.init.n.5.Ant.Cucus l.5.inſt.major.t.10.n.71.Matienzo lib.5.recop.tit.1.rub.gl.1.n.47.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matr.cap.38.f.1048.& c.36.f.1036.col.2.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.97.n.8.*

2 Quamvis tamen hoc probabile ſit, probabilius credo non teneri : quia licèt matrim. conſtare poſſit ſine dote, non tamen decens, & honeſtum eſt, ut dote privetur. Quare conditio dotis non eſt omnino extrinſeca matrimonio, & tacitè de ea actum videtur, vel totius patrimonii mulieris, ut voluerunt multi DD. quos retuli diſp.præc.n.4. vel ſaltem partis matrimonii, juxta viri dignitatem, ut notatur *l.Mulier bona, & l.Quaero, ff.de jure dot.* Et ita hanc ſent. ſuſtinent *Bald.c.Juravit, de probat.nu.3.& 4.Jo.Lup.c.Per veſtras, de donat.inter vir.& uxor.notab.3.§.2.n.4.Jaſon, Lancelot.& Sylv.nuptialis*, ut refert, & ſequitur *Gutier.de juram.1.p.c.37.nu.3.fine, Menoch.de arbitr.l.2.cent.5.caſu 455.n.6.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.28.q.1.art.2.concl.4.nu.14.* qui etiam in fortioribus terminis loquitur, nempè licèt virginem, promiſſione matrimonii habita, aliquis deflorarit : intelligitur enim promiſſio dote conſtituta, juxta propriam poſſibilitatem.

DISPUTATIO LXI.

Utrùm diſſolvantur ſponſalia, ſi ex matrimonio ſcandala probabiliter, & mali exitus timeantur, vel propter paternam contradictionem, vel Pontificis, aut Epiſcopi diſpenſationem?

SUMMARIUM.

An diſſolvantur timore ſcandali, aut mali exitus, n.1. remiſſivè.

Pontifex poteſt diſpenſare in ſponſalibus etiam juratis, 2.

Epiſcopus poteſt in ſua diœceſi, quicquid Pontifex in toto orbe, non tamen poteſt in ſponſalibus, 3.

1 CIrca timorem ſcandali, vel mali exitus, dixi ſupra diſp.14.n.3. quando autem pater repugnat, dixi diſp.14.n.4.

2 De diſpenſatione autem utrum poſſit Pontifex, non eſt dubium poſſe Pontificem diſpenſare ex juſta cauſa, ſiquidem in matrimonio rato probabiliſſima ſententia id concedit.

3 De Epiſcopo autem videtur id poſſe : quia, quicquid poteſt Pontifex in univerſo orbe, ſi ea excipias, quæ ad univerſæ Eccleſiæ ſtatum pertinent, ut res fidei definire, poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi, niſi ei ſpecialiter per Pontificem aliquid reſervetur : ut docent *Abulenſ.cap.16 Matt.qu.87.Ant.E.Victoria relect.de matr.p.1.num.7.Sotus 4.d.27.qu.1.a.4.verſ.At quæ tandem.* & melius *l.10.de juſt.q.1.a.3.ad 2.& 4.d.32.qu.1.a.3 fine, Gambara de offic.leg.l.10.nu.466.& 476.Theſaur.Chriſtianæ relig.cap.17.Nic.de Cuſa.lib.2.de concor.Cathol.cap.3.Veracruz.2 p.ſpec.a.28.poſt 3.concl.verſ.Ex iſta concl.Perez.lib.8.ordinam.tit.13.l.5.paulo poſt prin.& t.18.l.2.verſ.E ſtatuimos contra ellos, Enriq.lib.6.de pœn.cap.14.num.7.in commun.lit.K.& l.10.de ſacram.ordinis, cap.35.nu.2.& lib.12.de matrim.c.3.num.2.in commun.lit.N.Aragon.2.2.qu.88.a.12.verſ.Si quis autem quærat an omnis, ante 2.concl.* ad idem eſt *Majolus lib.5.de irregul.c.51.num.4.* & refert *Hugonem*, ubi dicit, poſſe Epiſcopum diſpenſare in omnibus caſibus, qui ſibi ſpecialiter non reſervantur. Et ratio eſt manifeſta, quia eſt paſtor ordinarius in ſua diœceſi, ſicut Pontifex in toto orbe, licet ſit ipſi ſubjectus, ergo in iis, in quibus Pontifex non limitat ejus juriſdictionem, habet poteſtatem ordinariam : ſicut quilibet confeſſarius poteſt æque ac Pontifex ab omnibus peccatis abſolvere, niſi per Pontificem, aut Epiſcopum caſus aliquis reſervetur : ſi ergo Pontifex poteſt in ſponſalibus diſpenſare, cùm nullibi reſervet hanc facultatem, poterit ſimiliter Epiſcopus. Sed dicendum eſt non poſſe : ut bene docet *Pal.4.d.17.q.1.a.2.n.14.* quia jus eſt acquiſitum tertio, quod nullus præter ſupremum principem auferre poteſt. Item, quia hac ratione Doctores negant poſſe Epiſcopum relaxare juramentum tertio præſtitum, niſi turpitudo ex parte illius tertii reperiatur. Præterea, quia jure Pontificio hoc reſervatur, ut conſtat ex *c.Ex literis, el 2.c.de ſponſal.* ubi præcipit Pontifex Epiſcopis, ut compellant ad ſponſalium fidem ſervandam, in qua lege cùm ſit ſuperior is, nequit Epiſcopus diſpenſare.

DISPUTATIO LXII.

Utrùm aliæ regulæ generales tradantur ad ſponſalium diſſolutionem?

SUMMARIUM.

Cùm vincula ſint inæqualia, an fortius vincat, & diſſolvat ſponſalia, num.1.

Quid quando ſunt duo æqualia, utrùm illorum prævaleat ſi ſint incompoſſibilia, 2.

Quid, ſi nova cauſa ſuperveniat, quæ à principio exiſtens, impediret ſponſalia, 3.

Quid, ſi ſponſalia eſſent juramento firmata, nu.4.& quid, ſi ante cauſæ ſuperventum, alter in mora fuerat, 5.

An credendum ſit in utroque foro dicenti, ſi illa cauſa à principio extitiſſet, ſe non contracturum, n.6.& ibi, ea quæ in animo conſiſtunt, probantur partis juramento.

1 TRiplex regula aſſignari ſolet. I. eſt, cùm vincula ſunt inæqualia, fortius etſi poſterius ſit, vincit. Hanc tradunt *Cardin.c.Sicut, de ſponſ.n.1.Henricus, c.Rurſus, qui clerici, vel voventes, initio Major.4.d.27.qu.3.fine. D.Anton.3.p.t.1.cap.18.§.2.Sylv.verb. Sponſalia, qu.7.* ubi *Tabiena, qu.ult.Armilla, nu.13.* & probatur ex *c.Si inter, de ſponſal.* Sed hæc regula ſæpe deficit : nam ſponſalia jurata fortius vinculum ſunt non juratis, & tamen ſi hæc præcedant, minimè per illa diſſolvuntur, ut probavi diſp.50.n.2. Præterea, matrimonium conſummatum, fortius vinculum eſt matrimonio rato, & tamen non dirimit illud : nec *d.c.Si inter*, eam regulam probat, ſed ex quadam re ſpeciali ibi definita, colligunt Doctores eam regulam generalem. Et ita eam reprobat *Bart.à Ledeſ.dubio 13.de matr.caſu 2.*

2 II. Regula eſt, quoties ſunt duo vincula paria incompoſſibilia, prius prævalet, & dirimit poſterius. Sic iidem DD. relati nu.1. & hæc eſt univerſaliter vera, ſi vincula ſint ejuſdem rationis, ut poſteriora ſponſalia dirimantur per priora : at in vinculis diverſæ rationis fallit aliquãdo: quia majus vinculum videtur matri-

monii

monil rati, cùm sit vinculum contractus, & sacramenti, quam professionis, quæ solus contractus vinculum continet: & tamen hæc subsequens dirimit illud præcedens.

3 III. Regula est, quando post contracta sponsalia, inconveniens aliquod notabile, aut nova causa, quæ à principio existens impediret ea contrahi, supervenit, præbet justam dissolvendi causam. Ratio est, quia promissio non obligat ultra promittentis intentionem, sed intentio virtualis est promittentium, non se obligare in hoc casu indissolubiliter: ergo est justa dissolvendi causa. Et confirm. quia rebus notabiliter mutatis promissio non obligat, *c. Quemadmodum, de jurejurando*: in hoc autem eventu notabilis mutatio supervenit. Quòd si obiicias, hanc non esse liberalem promissionem, sed contractum: ad rescindendos autem cæteros contractus hæc causa non sufficit: immò hæc regula communiter reprobatur in voto, cùm sit liberalis promissio. Fateor hæc, verùm diversa ratio est in sponsalibus, majorem enim libertatem petunt, cùm ad mutuum amorem ordinentur, & ad contrahendum vinculum matrim. consummati, omnino indissolubile, quod in voto, & cæteris contractibus minimè contingit. Quare hanc regulam docent *Host sum tit. de jurejur. n. 3. Anto. d. c. Quemadmodum, num. 13. Ang. verb. Spons. n. 21. ubi Sylvest. q. 10. casu 17. & verb. Pactum, §. 4. & Juramentum, 5. q. 1. d. 3. Armilla, verb. Juramentum, num. 35. Major. 4. d. 27. q. 3. Petr de Soto lect. 18. de matr §. Nunc de ratione, Navar summ. c. 22. Hisp. num. 26. lat. 27. & l. 4. cons. in 1. edit. cons. 34. in 2. cons. 9. Greg. Lop. l. 7. t. 1. p. 4. verb. Excusaciens. Veracruz 1. speculi, a. 21. casu 16. Enriquez l. 11. de matr. c. 14. fin. Bart. à Ledesma dub. 13. de matrim. post 13. casum, Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 12. Manuel 1. to. summ. 2. edit. c. 245. n. 11. Lud Lopez 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1051. D. Anton. 3. p. t. 10. c. 6. §. 5. Anton. Cucus lib. 5. instit. majo. t. 10. fine.*

4 Hinc infero, idem dicendum esse, quamvis sponsalia juramento stabilita sint, quia juramentum includit omnes conditiones contractos, cui adiicitur *l. si C. de non nu. pecun.* & intelligitur rebus in eodem statu manentibus, *dic. Quemadmodum*, & ita in omni juramento docent *Hostien. Ant. D. Anton. citate num præced. & Sylvest. Juramentum, 3. q. 1. d. 3. Armilla verb. Juramentum, nu. 35. Vega lib. 2. sum. casu 392.*

5 Idem censendum est, quamvis hæc nova causa superveniens, vel aliæ sufficientes ad dissolvenda sponsalia, contingant, postquam sponsus in mora fuit ea implendi: verbi gratia, tenebatur intra annum implere, & culpa sua biennio non implevit, si eo transacto sponsa fornicetur, aut alia notabilis mutatio ei superveniat, non tenetur eam ducere, tenebitur tamen damna resarcire, quod ex ea mora sponsæ redundavit. Et ratio est, quia ut optimè docet *P. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 272. fol. 121. §. Sunt verò nonnulla*, si promissore in mora constituto, superveniat causa, quæ ante moram contingens, ab obligatione ipsum eximeret, non omnino deobligat; licèt enim non teneatur promissa implere, tenetur tamen ad interesse, & damna ex ea mora subsequuta, quia à tempore moræ injustitiam admisit.

6 Demum observandum est, asserenti se minimè promissurum, si a principio talis causa adesset, adhibendam esse fidem in utroque foro, si judicio prudentis viri consideratis negotii circumstantiis, verisimile sit nequaquam promissurum, si illam præcogitasset. Sic *Nav. sum. c. 18. lat. n. 7. Hisp. n. 5.* & potest esse ratio, nam ea, quæ in animo consistunt, cùm hominibus innotescere nequeant, testibus probari non possunt, ut scientia, & ignorantia, & proinde partis juramento probantur, ut optimè *Covar. 2. var. c. 10. num. 1.* & multi alii, quos referunt, & sequuntur *Mascard. de probat. concl. 45. n. 48. & concl. 94. n. 5. Gratian. reg. 270. nu. 1.*

DISPUTATIO LXIII.

Utrùm causæ sufficientes ad dissolvenda sponsalia, dum post ipsa accidunt, satis sint ad id, si sponsalia præcedant, dum fuerunt probabiliter ignoratæ?

SUMMARIUM.

Prima opinio, non sat esse: & specialiter in fornicatione, n. 1.

Sufficiunt causæ præcedentes ignoratæ, n. 2. & ibi junˈctò n. 9. in jure paria sunt non esse, & non apparere: & res dicitur fieri, quando primùm innotescit, & exponitur c. Quemadmodum, de jurejurando.

Ob fornicationem sponsæ præcedentem, quæ virgo putabatur, dissolvuntur, n. 3. & idem si putabatur virgo, & erat vidua.

Quid si erat vidua, vel aliàs corrupta: ponitur 1. opinio negans, num. 4. & secunda verior. 5.

Quid, si tempore contractus sponsalium, eo affecta inita sunt, ut si contrahens sciret, adhuc ea iniret, n. 6. remissivè.

Quid, si sponsalia juramento stabilita sint. 7.

An ob fornicationem sponsi præcedentem ignoratam possit sponsa dissolvere sponsalia, ponitur opinio affirmans, num. 8. & secunda verior negans. 9.

Quid, si denuo sponsa sciat sponsum esse valde vitiis deditum. 10.

1 HActenus disputavimus de causis justis sponsalia dissolvendi, in speciali: superest aliquas quæstiones agitare, quæ omnes illas causas concernunt. In quæstione ergo præsenti *Palad. 4. d. 27. qu. 1. a. 3. a. 33. & suppl. Gabrielis ead. d. 4. q. 2. a. 3. dub. 5.* proble-

maticè hoc defendunt: & *Palud.* in eam partem magis propendet, ut eæ causæ præcedentes ignoratæ, non sufficiant: per *c. Quemadmodum, de jurejur.* ubi definitur, sponsalia minimè dissolvi ob fornicationem, vel morbum præcedentem. & *idem Palud. nu. 16. vers. 3. in opponendo, & n. 34. supplementum eod. a. 3. dub. 4.* dicunt, quamvis probabile sit, ob alias causas præcedentes ignoratas posse dirimi sponsalia: at ob fornicationem præcedentem dirimi posse, improbabile esse: quia ideò fornicatio subsequens dissolvit, quod veresimile non sit sponsam matrimonii fidem servaturam, quæ sponsalium fregit. Quæ ratio deficit in fornicatione antecedenti, multi enim ante sponsalia incontinentes inveniuntur, qui iis initis continent, & ad hoc matrimonio junguntur, ut contineant, idem de fornicatione præcedenti docet *Navar. lib. 4. consilior. in 2. edit. t. de divortiis, cons. 2. n. 1.*

2 Sit tamen I. Conclusio, causæ sufficientes aliæ à fornicatione, ad dissolvenda sponsalia, si post ipsa acciderent, ut lepra, morbus gallicus, & cæteræ, sufficiunt, licet contigerint ante sponsalia, si tamen erant ab altero probabiliter ignoratæ. Prob. quia si quis vendat occultando vitium, est causa sufficiens ad dissolvendam venditionem, ergo à fortiori vitium occultum, est causa sufficiens ad dissolvenda sponsalia contracta, per illius vitii ignorantiam: cùm nullus sit contractus tantam libertatem exigens, ac sponsalium. 1. Quia in jure paria sunt, aliquid supervenire, & præcedere ignoranter, res enim dicitur fieri, quando primum innotescit, *cap. Pastoralis de exceptionibus*: juxta illud Marc ult. *data est mihi omnis potestas*, id est, ex nunc est nota. 3. quia paria sunt in jure non esse, & non apparere, *l. Duo sunt Titii, ff. de testam. tut. & l. In lege ff. de contrah. empt.* ergo à contrario sensu paria sunt esse, & apparere: cùm ergo post sponsalia vitium appareat, tunc dicitur denuo esse. 4. Quia *l. ult. C. de spons.* habetur resilientem à sponsalibus ex causa præcedenti ignorata, non admittere arras, quod secus esset, si resiliendo culpam amitteret: ut dixi supra disp. 36. n. 2. Tandem, quia rebus notabiliter mutatis non obligat promissio, *c. Quemadmodum, de jurejurand.* sed respectu hujus res sunt notabiliter mutatæ, cùm denuo inveniat vitium notabile prorsus ignoratum. Unde dum *d. c. Quemadmodum*, asseritur propter causas præcedentes non dissolvi sponsalia: intelligitur, si eæ ignoratæ non sint. Pro hac sent. videtur apertè *gloss. d. c. Quemadmodum, verb. Præcedentem*, ubi reddens rationem, cur ob præcedentem fœminæ fornicationem non liceat sponso resilire: ait, quia contrahendo cum ea, videtur mores ejus approbare: & clarius *Ant. ibi n. 3.* addit enim, scienter contrahendo: cùm enim nihil volitum, quin præcognitum sit, ignorans non censetur approbare: & tenent expressè *Viguer. li. inst. c. 16. §. 7. vers. 7. fin. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 5. casu 9. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 6. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 13. casu 6. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 43. a. 3. causa 9. & 15. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 38. fol. 1047.* Idem tenentur dicere Doctores allegandi num. seq. qui in fornicatione præcedenti ignorata id asserunt: ratio enim, qua ducuntur, in omnibus aliis causis locum habet.

3 II. Conclusio, ob fornicationem præcedentem sponsæ potest sponsus qui eam ignorabat, virginem esse existimans, dissolvere sponsalia. Probatur rationibus præcedentis conclusionis. Item, quia causa hæc denuo cognita, notabilem mutationem facit, cùm ignominiosum viro sit, fœminam corruptam ducere: & prudenter magni sit ductam virginem esse. Præterea, quia vir notabile damnum incurret, cùm bigamus fiat; & proinde ad ordines, si illos eligat, promoveri non possit: & ita tenent *Hugo cap. Raptor, 27. q. 2.* & pro eadem sunt *gloss. & Ant.* ut retuli n. præced. & docent expressè *Rosella verb. Sponsalia, n. 9.* ubi *Angle. n. 29. Sylv. qu. 10. casu 6. Tabiena q. 9. a. 10. casu 6. Armilla, n. 12. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 6. Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 25. Jac. n. 17. casu 9. Sotus casu 7. Bart. à Ledes. cas. 7. Petr. de Led. causa 9. Lud. Lop. eo. c. 38. f. 1049. Enriq.* quos omnes retuli n. præced. *Corduba sum q. 49. P. Moli. to. 2. de just. tract. disp. 272. fol. 120. §. Deinde si mulieri. Philiarc. de off. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Manuel. 1. t. sum. 2. edit. c. 245. n. 6. Viv. candel. p. 1. de spons. c. 5. num. 15.* Immò idem dicendum est, si sponsus putaret esse virginem, cùm tamen sit vidua: tum ob irregularitatem, quam incurreret, & si forte ipse alias bigamus esset, novam bigamiam incurreret, & ita difficilior redderetur dispensatio: tum etiam, quia non infima nota est viduam ducere, & magis æstimant homines, virgone, an vidua sit ducenda in uxorem.

4 Gravius autem dubium est, dum sponsus norat sponsam viduam esse, utrùm ob fornicationem præcedentem sibi incognitam, jus habeat sponsalia dissolvendi. Nam *Hugo D. Ant. Sylv. Enriquez n. præc. allegati*, id negant: & videntur à contrario sensu tenere *Rosella, Angel Tabiena, Armilla, Corduba, Sotus, Barth. à Ledes. Petr. à Ledes. Vivald. ibi allegati, & Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 26. fol. 1026.* dicunt enim dissolvi ob fornicationem præcedentem, quando sponsus putabat virginem esse: quare contrarium videntur sentire dum sciebat esse viduam.

5 Verius tamen est, adhuc posse sponsum recedere à sponsalibus, quia est notabilis mutatio, & causa novè cognita, quæ virum prudentem merito retraheret in principio à sponsalibus contrahendis; magna enim infamiæ, ac dedecoris nota afficitur ducens inhonestam, cùm tamen ipse putaret viduam honestam esse. Huic sententiæ favent *Navar. & Philiarc. num. 3. relati*, absolutè enim, & indistinctè dicunt dissolvi sponsalia ob fornicationem sponsæ præcedentem ignotam. Et fere expressè hoc tenet *P. Mo-*

lina t.2. de juſt.tract.2.diſp.275.§.Deinde ſi mulieri, ubi dicit dirimi ſponſalia per fornicationem præcedentem ignotam, per quam ſponſa virginitatem amiſit, aut quæ illam notabiliter reddit magis infamem, quàm anteà eſſet nota. Si tamen ſponſus conſcius erat ſponſam impudicam eſſe, & infamem ob fornicationes, licèt poſteà detegantur aliæ fornicationes præviæ, ſibi ignotæ, quæ paulo plus infamem eam reddunt, non eſt ſufficiens diſſolvendi cauſa, quia non eſt notabilis mutatio: ut bene *P. Molina ibidem*.

Utrùm autem ob has cauſas præcedentes poſſit ſponſus reſilire, dum eo affectu contraxit, ut ſi eas noſſet, ſimiliter contraheret, dicam diſp. 65.

6 III. Concluſio, utraque præcedens concluſio vera eſt, quamvis ſponſalia juramento ſtabilita ſint: poſſunt enim adhuc diſſolvi ea eiſdem cauſis præcedentibus ignoratis: & ſic DD. omnes citati videntur intelligere: nam explicant caſum *c. Quemadmodum, de jurejur.* ubi dicitur, ſponſalia jurata diſſolvi ob deformitatem, vel fornicationem ſubſequentem, non verò ob præcedentem: & dicunt intelligi, quando præcedens eſt cognita: ergo etiam loquuntur de ſponſalibus juratis.

7 Tandem an idem ſit de ſponſa reſpectu fornicationis ſponſi ignoratæ, meritò dubitatur. Nam *Navar. ſum c.22. Hiſp.n.25. lat.27. caſu 9.* in ea videtur eſſe ſent. ut poſſit ſponſa ratione illius à ſponſalibus recedere, ait enim indiſtinctè poſſe diſſolvi ſponſalia propter alterius fornicationem præcedentem ignoratam. Et poteſt probari, quia poſſunt diſſolvi ob fornicationem viri ſubſequentem, ergo ob præcedentem. Probo conſequentiam ex fundamento 5. concluſ. ubi probavimus in jure paria eſſe nunc ſciri, & nunc eſſe.

9 Sed tanquam certum tenendum eſt oppoſitum. Quia nulla nota, nec ignominia eſt fœminæ, viro, qui aliam cognovit, nubere, nec obſtat ratio oppoſita; negant enim conſequentiam, nam tunc paria ſunt, nunc eſſe, & nunc cognoſci, quando eadem eſt ratio impedimenti, idemque inconveniens, ſive illud præcedat, ſive ſequatur, ut contingit in lepra, morbo gallico, & in cæteris hujuſmodi: tunc enim quando erat ignotum vitium, perinde involuntaria eſt promiſſio, ſive id prævium, ſive ſubſequens ſit: at in fornicatione viri non eſt idem inconveniens, quando præcedit, & quando ſubſequitur: quia quando ſequitur, dat jus diſſolvendi ſponſalia, eo quòd eſt contra eorum fidem, indeque ſuſpicio oritur de non ſervanda matrimonii fide: & ideò non dat jus diſſolvendi, quando præcedit: quia ceſſat hæc ratio, quæ totalis eſt, at fornicatio fœminæ, ultra hanc rationem, concedit jus dirimendi ob infamiam viri, & notabilem differentiam, quæ verſatur inter matrim. celebratum cum muliere honeſta, vel inhoneſta: quæ ratio æquè procedit in fornicatione fœminæ ſequenti, vel præcedenti ignorata: & hujus ſent. videtur *Molina. n. 5. relatus*, quia non ob quamcunque fornicationem præcedentem ignoratam, diſſolutionem admittit, ſed quando notabiliter magis infamat: quod in viro non contingit.

10 Id demum fatendum eſt, ſi ſponſus ea æſtimabatur non valde vitioſus, & denuo cognoſcat ſponſa eſſe notabiliter vitiis deditum, ita ut notabilem prudentis arbitrio mutationem hæc notitia efficiat, eſſe juſtam cauſam, ut ſponſa à fide præſtita reſiliat: quia talis eſſet, ſi denuo ſuperveniret, & à principio cognita, impediret ſponſalia contrahi.

DISPUTATIO LXIV.

Utrùm dum cauſæ juſtæ diſſolvendi ſponſalia, probabiliter ignoratæ, præceſſerunt: non tantum jus ipſa diſſolvendi concedant, ſed ipſo jure ea irrita efficiant?

SUMMARIUM.

Utilitas hujus veritatis, an ſit irrita, vel irritanda, n.1.
Quando dolus dat cauſam contractus ſponſalium, ſunt ipſo jure nulla: & idem de quocunque alio contractu bonæ fidei, & quando dicatur dolum dare cauſam contractui, nu. 2. & 3. ubi an hæc ſponſalia ſint nulla prorſus, vel ſolùm ex parte decepti.
Quando alter ſponſum non decepit, ſed quidam tertius, vel ipſemet contrahens ſua propria falſa exiſtimatione deceptus eſt, 1. opinio, eſſe irrita. 4.
Secunda verior, non eſſe irrita, ſed irritanda. 5.
Quando dolus non dedit cauſam contractui non ſunt irrita: & an ſint irritanda, remiſſivè. 6.
Solvuntur argumenta, 7.

1 HUjus rei cognitio neceſſaria valde eſt, propter publicæ honeſtatis impedimentum, ſi enim ſponſalia valida ſint, quamvis poſteà irritentur, orietur utique; quod ſecus eſt, ſi ipſo jure irrita ſint.

2 Supponendum eſt, dupliciter poſſe dolum in contractu reperiri. 1. ita ut det cauſam contractui; quod tunc evenit, quando ſecluſo eo dolo, veritateque cognita, contrahendum non eſſet: ut ſi quis dolo venditoris ductus emat, aliàs nullo modo empturus. 2. ut non det cauſam contractui, ſed in ipſo incidat: quod contingit, quando adhuc veritate cognita contractus celebrandus eſſet, ut ſi emptor dolo venditoris inductus emit, adhuc tamen ſecluſo dolo empturus, licet forè non tanti. Sic *Roſel. verb. Dolus nu. 1.* ubi *Angel. n.9. Tabiena qu.7. nu.8. Armilla n.6. Sylv. verb. Culpa, qu. 5. Marin. Ac. de reſtit. qu. 53. init. P. Molin. tom. 2. de juſt. tract. 2. diſp. 352. paulo poſt principium, & omnes.*

3 Sit I. Concluſio, quando dolus admiſſus per alterum ſponſum, ipſoque culpæ reo exiſtente, cauſam dedit contractui ſponſalium, ſunt ipſo jure irrita, ita ut ſponſus deceptus nullo modo ipſis aſtringatur. Prob. quia omnes contractus bonæ fidei, ex hujuſmodi dolo initi ſunt, *l. Et eleganter, 7. in princip. ff. de dolo, & l. 57. tit. 5. p. 5.* Et ratio eſt, quoniam ſic deceptus ſponſus, conſenſurus minimè erat, ſed errore ductus conſenſit, in quo alter per dolum, & injuſtitiam participavit; cùm ergo error involuntarium cauſet, aſſenſuſque ſit per dolum, & injuſtitiam extortus ejus, cui alter conſentiens ſe intendebat obligare, invalidus, & inefficax erit; & ita omnes contractus bonæ fidei, ex hujuſmodi dolo irritos eſſe docent *Bart. d. l. & Eleganter, in prin. nu.9. Jaſon, inſtit. de act. §. Actionum, n.13. Covar.* multos alios referens *reg. Poſſeſ. 2. p. §.6. fine, Valaſcus de jure emphyteut. 1. p. qu.5. nu.9. Mol. d. diſp. 352. concl. 1.* ubi multos alios refert contra paucos, quos pro oppoſita ſententia refert *Covar.* dixi eſſe prorſus nulla ex parte decepti, quia ex parte decipientis, ſi ipſe velit ſponſalibus ſtare, non eſt modica difficultas an teneatur decipiens. De qua re infra lib.4. diſp. 15. ubi ſimilis quæſtio tractanda eſt de matrim. per metum contracto, utrùm ſi coactus velit ratum habere illud matrimonium, teneatur cogens. Et breviter nunc probabilius credo, utrumque liberum eſſe à fide ſponſalium, niſi aliud damnum ſequutum ſit: ratione enim damni ſequuti poſset decipiens teneri altero volente: ſicut de ficte promittente latè dixi ſupra diſp. 10. poſset etiam decipiens in pœnam fraudis cogi ſtare ſponſalibus volente alter; cùm tamen hæc pœna ſit, judicis ſententiam deſiderat: & ratio eſt, quia contractus ſponſalium claudicare nequit: & aliis rationibus late pro. diſput. citata, contra alios, quos ibi refero, ſatis probabiliter oppoſitum ſentientes, nempè ex parte ſolius decepti, irrita eſse ſponſalia.

4 Major autem difficultas eſt, quando dolus cauſam dedit contractui ſponſalium, ſed doli illius particeps non fuit alter ſponſus contrahens, ſed quidam tertius, vel alter nullo cauſam dante, ſed ſua falſa exiſtimatione deceptus eſt; videtur enim adhuc eſſe nulla ſponſalia: quia de ipſorum ratione eſt mutua obligatio, ſed hic deceptus nullo modo manet obligatus coram Deo, aliàs cùm nil novum ſuperveniat, non poſset errore detecto reſilire, cujus contrarium diximus diſp. præc. nu. 2. ergo hæc ſponſalia ſunt ipſo jure irrita. 2. Quia deficit conſenſus, cùm ex errore præſtitus ſit, & nihil magis contrarium conſenſui, quàm error. *l. Si per errorem, ff. de juriſd. omn. judicum.* 3. Quia votum ex errore emiſſum, nullum prorſus eſt, ut ſi quis Romanam peregrinationem voveret, exiſtimans Romam propinquam eſse: non teneretur voto, certior factus de longiſſima diſtantia, ut fatentur omnes: ergo ſimiliter ſponſalia ex errore contracta, erunt prorſus nulla. Pro hac ſententia ſunt *Conrad. de contractibus, in ſumm. tot. operis, circa qu. 57. dicto 3.* inter ea, quæ ponit in contractibus bonæ fidei: & *Molina, q.33. de reſtit. paulo poſt prin. junct. verſ. Aliud dubium*, ubi dicunt ex natura rei contractum invalidum eſse, ſive quis decipiatur ab altero contrahente, ſive à quodam tertio, ſive à ſeipſo, quando deceptio fuit invincibilis, & contractui cauſam dedit: niſi (inquiunt) jus humanum in hoc eventu conſenſum ſuppleat. Cùm ergo in ſponſalibus ſupplere non poſſit, dicendum eſt juxta illos ſponſalia tunc eſse nulla.

5 II. Concluſio, verius eſt ſponſalia tunc eſse valida, deceptum tamen habere jus illa diſsolvendi. Prob. quia alii contractus hujuſmodi doli initi, non ſunt irriti, ſed irritandi: quia non deficit ſubſtantialis conſenſus, ut probat optimè *Bart. d. l. Et eleganter, in prin. nu.6. Cov. reg. Poſſeſſor. 2 p. §.6. nu.6. verſ. 7. fin.* non enim error contingit circa ſubſtantialia contractus, ſed circa cauſam ad contrahendum inducentem; nec jus humanum illos irritavit, niſi quando alter contrahens doli particeps fuit: ut expreſsè colligi videtur ex *l. 57. tit. p. 5.* ibi, *ſi otro arguno le moviese razones engañosas, de manera que ge la oviese de vender, dezimos que tal vendida como esta, ſe puede desfazer, e no vale, quier ſea fecha por menos de lo que vale, quier non.* Et confirm. quia ut optimè probat *P. Molin. t. 2. de juſt. tract. 2. diſp. 352. §. Ut quod ſentio*: quando dolus dans cauſam contractui procedit ex injuſtitia alterius contrahentis, non irritat contractum ex ſolo conſenſus defectu, is enim conſenſus ſatis eſset ſtando in jure naturæ ad contractus valorem: ſed ex imperfectione conſenſus, unà cum injuria ejus, cui hic obligandus erat per contractum, quamvis enim error ille abſque injuria circa cauſam contractus gratuiti, ut donationis, illum irritet: ſecus eſt in contractibus oneroſis: & ratio eſt, quia nullus contrahentium admitteret eam legem, ſi eam alter proponeret, neque ea lex communi expedit bono: cùm ergo ſponſalia ſint contractus oneroſi, error circa cauſam contrahendi contingens abſque injuria alterius ſponſi, ea non irritabit. Et hujus ſent. videntur *Palud. 4. d.29. q.2. a.1. concl. 1. n.5. & a.2. concl. 1. n.11. & D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. paulo poſt prin. Sylveſt. Matrimonium. 3. qu. 12.* ubi omnes hi aſserunt ſponſalia non vitiari ex falſa cauſa, ut, Contraham tecum: quia es virgo, vel quia ſcio te eſse divitem.

6 Ultima Concluſio, ſponſalia dolo circa cauſam contrahendi inita, ſi is cauſam contractui non dederit, ſed inciderit in contractum, quia ſcilicet, eo cognito contrahenda eſsent, minimè ſunt irrita. Conſtat, quia hujuſmodi dolus cæteros contractus non annullat, cùm conſenſus non deficiat: & fatentur omnes DD. 2. concl.

concl. citati. Utrùm verò sic deceptus possit ea irritare, disp. sequenti erit sermo.

7 Ad arg. proposita n. 4. resp. Ad 1. revera deceptum esse obligatum, non omnino, & absolutè, sed dependenter, nisi velit uti beneficio juris concedentis sibi posse sponsalia eo errore contracta dissolvere. Sicut contractus ludi pecunia credita, validus est, & si opponatur ex eo non oriri obligationem, quia amittens non tenetur solvere: respondet bene *P. Molin. t. 2. de just. tract. 2. disp. 515. ad 1.* amittentem esse obligatum, & lucrantem comparasse jus ad rem, quam lucratus est. & verè esse illi debitam, dependenter tamen ex eo, quod perdens uti non velit privilegio legis concedentis sibi posse non solvere. Ad 2. constat ex dictis n. 5. ubi probavimus non deficere consensum circa substantialia contractus, sed circa contrahendi causam. Ad 3. constat ex dictis eodem num. 5. votum enim est promissio quædam gratuita, & ita vitiatur errore illo: secus autem est de sponsalibus, quæ contractus onerosi sunt.

DISPUTATIO LXV.

Utrùm cùm dolus non dedit causam contractui sponsalium, quia sponsus ignorans causas sufficientes ad eorum dissolutionem, eo affectu contraxit, ut si eas nosset, non desisteret à contractu celebrando, possit ob eas novè cognitas, illa dissolvere?

SUMMARIUM.

Rationes dubitandi, n. 1. & ibi, conditio mente retenta nihil operatur, & taciti, & expressi idem est judicium.

Causa præcedentes ignorata, si dolus causam contractui non dedit, non sufficiunt ad sponsalia dissolvenda: & idem de aliis contractibus, nu. 2. & solvuntur argumenta, nu. 3. & explicatur l. Cum plures, §. Locator horrei; ff. locati: & nu. 4. quid dicendum, quando contrahens est dubius de voluntate.

1 QUòd ea sponsalia dissolvi possint, urget 1. quia juxta veriorem sententiam, si liber contrahat cum serva, ignarus conditionis, matrim. est nullum, quamvis contrahens eo esset affectu, ut si sciret, adhuc contraheret: quia ibi non est consensus voluntarius positivè, & actu, sed tantum habitu, & animi præparatione, sed similiter in nostro casu non est actu voluntas cedendi jure, quod habet sponsus ad rescindendum sponsalia, ob eas causas ignoratas: sed tantum habitualis, & animi præparatione: ergo ea non impediet jus dissolvendi. 2. quia si sub conditione contraheret sponsus, Contraham tecum si mille in dotem dederis, ea conditione non subsequuta minimè astringeretur promissione, quamvis eo esset affectu tempore contractus, ut minori summa promissa, adhuc se obligaret: sed contractui sponsalium tacitè inest conditio, nisi res notabiliter mutatæ inveniantur: ergo nihil impediente promittentis affectu, inventa denuo notabili mutatione præcedenti, non tenebitur promissis stare: taciti enim, & expressi, idem est judicium, *l. De quibus in fine, ff. de legibus & l. Cum quid. ff. si cert. pet.* & latè *Everard. loco ab expresso, ad tacitum*: ubi nu. 1. xit hoc facere ad hoc, ut sicut conditio expressa impedit ortum obligationis, *l. Cedere diem. ff. de ver. signif.* ita etiam conditio tacita. 3. quia conditio mente retenta nihil operatur in contractibus, *l. Cum in plures 62. §. Locator horrei, ff. locati*, sed affectus ille, & voluntas conditionalis: Si scirem, adhuc contraherem, retinetur mente, ergo nihil operabitur, sed integrum erit sponso dissolvere sponsalia, perinde ac si eum affectum non habuisset.

2 Dicendum tamen est non esse licitum dissolvere. Probatur, quia decepto non permittitur contractum rescindere, ubi dolus causam non dedit, sed tantum agere ad interesse: ut probat cum aliis *P. Mol. t. 2. de just. tract. 2. disp. 352. §. Dubium est, utrum.* Item quia hujusmodi sponsalia, ob notabilem mutationem, sive subsequutam, sive præcedentem ignoratam, possunt dissolvi, ex tacita contrahentis voluntate: quia si ea mutatio à principio extitisset, vel cognita esset, impediret illa contrahi: ut dixi disp. 62. n. 3. sed in hoc casu, minimè impediret, ut supponimus, ergo non dat jus rescindendi sponsalia. Et confirm. quia non potest dici notabilis mutatio denuo cognita, quæ non ignorata in principio contractus, illum non impediret. Hujus sent. videtur *P. Mol. t. 2. de just. tract. 2. disp. 272. fol. 120. §. Deinde si mulieri*, ubi dicens promittentem mulieri, quam virginem existimabat, matrimonium, non teneri detecta defloratione: addidit quasi id limitans: Si vitium sciens non promisisset.

3 Ad 1. arg. contrarium, longe dispar est ratio, quia in eo matrimonio defuit consensus substantialis, qui debet necessariò esse absque conditionis errore: eò quod jus aliter consensum irritet: quare ut verum esset matrim. necessarius erat consensus actualis: in nostro autem casu non deficit consensus substantialis, & tantùm conceditur dissolvendi jus, ex habituali quadam voluntate, quia contrahens illius causæ conscius minimè consentiret: quare cùm hæc voluntas habitualis cesset per contrariam habitualem, nullum dissolvendi jus habebit. Ad 2. distinguenda est minor, ut tunc vera sit quando voluntas habitualis, & animi præparatio contrahentis est, ne ea causa cognita minimè contractum celebraret: quia solùm inest ea conditio ea voluntate habituali, & tacita contrahentis: secus autem est, quando contraria voluntas habitualis aderat. Potest etiam 2. dici, non esse notabilem mutationem respectu hujus: ut probavi num. 2. Ad 3. similiter distinguenda est major, ut vera sit in iis conditionibus, quas oportet utriq; contrahenti cognitas esse: secus autem quando conditio est ex illis, quæ contrariam voluntatem actualem, vel habitualem et, quæ verbis exprimitur, includunt: ut contingit hic: quia verba planum & absolutum omnino consensum indicant, & tantum ex præsumpta voluntate habituali, admittunt eam conditionem: sufficiet ergo contraria voluntas habitualis, intus latens.

4 Tandem ubi contrahens est dubius de voluntate habituali, judicanda est ea voluntas ex causæ gravitate: si enim sit ita notabilis, ut arbitrio prudentis gravem mutationem efficiat, præsumendum est, si illam præcognosceret, eum minimè contracturum: cùm communiter talis sit contrahentium voluntas.

DISPUTATIO LXVI.

Utrùm sponsus conscius causæ sufficientis præcedentis ignoratæ, vel subsequutæ, dissolvendi sponsalia, censeatur remittere, si postea carnaliter sponsam cognoscat, ita ut ob illam causam non possit dissolvere?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Si sponsalia fuerunt valida, remittit per copulam sponsus jus rescindendi, nu. 2. & ibi, conjuges jus divortii, & accusandi, censentur per copulam sibi remittere.

Quid si sponsus accedens carnaliter, habuit animum non remittendi. 3.

Quid quando sponsalia fuerunt ipso jure nulla, nu. 4. & ibi solvitur argumentum. 5.

Quid si fœmina promittatur matrimonium sub conditione, si est virgo, & virgo non sit, an copula censeatur remissum hoc vitium. 6.

1 VIdetur per copulã illud jus minimè remitti, quia quamvis per copulam antiquitus recessum videbatur à conditione sponsalibus adjecta, *c. De illis, & c. Per tuas de condit. appos.* id tamen erat, ut delicti præsumptio cessaret, quare cum hodie non cesset, jam non videtur recedi à conditione, ut dixi supr. disp. 26. n. 12. ergo per illam copulam non videtur jus illud remissum.

2 Sit I. concl. si sponsalia eo errore contracta, valida sunt, juxta dicta disp 64. n. 5. tunc sponsus accedens carnaliter ad sponsam, censetur remittere jus rescindendi sponsalia, ratione causæ præcedentis ignoratæ, vel subsequentis, si illius causæ tempore copulæ conscius erat: quare non poterit jam ob eam causam dissolvere. Prob. quia conjuges conscii fornicationis habitæ post matrimonium, se cognoscentes, amittunt jus petendi divortium: ut docent *D. Th. 4. d. 35. q. unica. a. 1. corp. D. Bon. ibi q. 1 Richard. a. 1. q. 1. Palad. qu. 1. a 2. nu. 17.* quos omnes alii sequuntur: quod adeò verum est, ut etiam divortio celebrato censeantur se reconciliare, & in matrimonio perseverare teneantur, copula inter ipsos subsequuta: ut bene docent *Sotus 4. d. 36 q. un. a. 1. vers. Sextus casus, Barth. à Ledes. dub. 65. de matrim. casu 6.* Admittunt etiam per eam copulam jus accusandi, *l. Si uxor, 13. fine, ff. ad Jul. de adult.* ibi, *abolevit enim prioris matrimonii delicta reducendo eam*, & docet *gl. c. fin. de adult. verb. Fornicationis, & ibi Ananias, n. 4. Abb. n. 7. Albe. l. Consensu, n. 9. C. de repudiis, Cova alios referens. 4. decr. 2. p. c. 7. § 6. n. 7. Gama dec. 234. n. 6. Menoc. de præsump. l. 3. præsump. 2. n. 20. Padilla l. Transigere, nu. 94. C. de Transf. Jul. Clar. l. 5. recept. §. Adulterium n. 18. vers. Caveat etiam, Barbos. l. 2. in pr. p. 1. nu. 101. ff. solut. matr.* ergo similiter perdet sponsus ea copula jus rescindendi sponsalia. 2. quia non obstante fornicatione præcedenti, transibant antiquitus illa sponsalia in matrimonium, per copulam: ut tradunt cùm aliis *Cov. 4. decret. 1. p. c. 4. § 1 n. 8. Ant. Cucus. l. 5. instit. major. t. 10. n. 33. Menoch. de præsump. 2. nu. 18. & 19.* quia eam rationem reddit, quod carnaliter cognoscens omnem culpã, & delictum fornicationis remittat. Et in propriis terminis docent hanc conclusionem *Ant. Cuc. d. t. 10 nu 33. Cordub sum. qu. 49. Lud. Lop. 1. p. inst c. 77. §. Hinc emergit. Man. 1. t. sum. 2. edit. c. 208. concl* 10. nu. 10. ubi docent remitti jus recedendi à sponsalibus ratione fornicationis sponsæ, copula sponsi illius fornicationis non ignari: & amplius dicunt *Cordub. Lud. Lop. & Manuel*, quamvis tempore sponsalium existimasset sponsus eam esse virginem, adhuc enim dicunt, & bene, non posse resilire, si conscius vitii, copulam cum ea habuit.

3 Hinc infero, idem esse dicendum, quamvis haberet sponsus voluntatem non remittendi: adhuc enim non poterit dissolvere sponsalia: sicut non potest petere divortium matrimonii conjux, qui conscius fornicationis alterius, copulam habuit, licèt haberet animum injuriam non remittendi: nam ea remissio non à voluntate sua, sed ex jure ipso proficiscitur. Si autem jam dissolutis sponsalibus haberet copulam, non censetur sponsam reconciliare, ita ut ad sponsalia teneatur: sicut divortio celebrato, convalescit per copulam matrimonium: dispar enim est ratio, nam divortio facto manebat vinculum prioris matrimonii, dissolutis verò sponsalibus nullum vinculum supererat.

4 II. Conclusio, si priora sponsalia ipso jure erant nulla, justa dicta disp. 64. n. 3. si sponsus dom habuit copulam, consensum habuit permanendi in prioribus sponsalibus, sciens esse irrita: nec sponsa priorem consensum revocaverat, manent firma: similiter si sciebat per illum actum tacitè ratificari, nec contrarium consensum habuit; secus autem, si id ignoravit, vel habuit dissensum.

Prob. prima pars, quia cum sponsa decipiens, habilis fuerit ad contrahendum, consensus ex parte sua validus fuit, & is dum non revocatur, virtute durat, & solùm desiderabatur consensus alterius, qui ratione doli inefficax erat; sed hic modò accedit, & manifestatur signo externo, nempè copula, quæ consensus matrimonialis sufficiens indicium reputabatur, *c. Is cui fidem, de spons.* nedum ipsorum sponsalium, sicut fictè ducens fœminam, si copulam animo maritali habeat, vel aliter consentiat, priori fœmina manente in pristino consensu, reddit validum illud matrim. quod irritum erat, ut dicam l. 2. disp. 32. nu. 9. Prob. 2. pars, nempè idem esse, si copulam habeat sciens per illam ratificari priora sponsalia: quia sponsalia infantium, quæ nulla sunt, convalescunt per simultaneam habitationem, aut copulam scientia ratificationis hujus postea habitam: ut dixi supra disp. 16. n. 6. Prob. ultima pars, nempe si ignoravit priora sponsalia esse nulla, vel per eum actum ratificari, vel habuit dissensum, non manere valida, quia ad ratificationem exigitur nullitatis actus scientia, & ejus ratificationis per sequentem actum: ut probavi ead. disp. 16. n. 7. si autem habuit dissensum, constat nullo modo ratificari: quia cùm prior consensus fuerit nullus, est necessarius novus, qui hic desideratur. Idem dicendum est, si quis virgini existimatæ sub expressa conditione promitteret matrimonium, Si es virgo; si enim virgo non sit, cùm promissio defectu conditionis sit nulla, judicandum est, si posteà eam cognoscat, ac de sponsalibus nullis, quamvis copula habeatur defectu virginitatis jam cognito.

5 Ad arg. fateor per copulam hodie non recedi à conditione, sed nostra concl. non innititur huic fundamento, sed remissioni injuriæ per copulam.

DISPUTATIO LXVII.

Utrùm in omnibus eventibus, in quibus licitum est dissolvere sponsalia, ob causam præcedentem ignoratam, vel supervenientem, si juramento stabilita sint, necessarium sit juramenti relaxationem petere?

SUMMARIUM.

Prima opinio, esse necessarium, num. 1.
Secunda verior negans. 2.
Sponsalia non sunt conditionalia, ob tacitam conclusionem in eis inclusam. 3.

1 QUidam affirmant: & probari potest; quia est juramentum rei licitæ, quod necessario servandum est, nisi relaxetur, *c. Si vero, de jurejurando*. Sic *Sotus 4. d. 17. q. 2. a. 3. ad 2. Viguer. l. inst. c. 16. §. 7. vers. Septimo fine*: & videtur tenere *Lud. Lop. 2. p. instruct. cap. 36. de matrim. f.* 1036. dicit enim, promittentem ei, quam virginem esse putabat, non teneri implere, licet juravit: quia potest petere juramenti relaxationem.

2 Sed prorsus tenendum est nulla opus esse relaxatione. Quia si juramentum conditionem continerec, ea non impleta nulla desiderata relaxatione, non astringeret: sed in casibus omnibus dictis inest tacita conditio juramento, ergo. Prob. minor, quia juramentum accedens contractui sortitur naturam, & conditiones ipsius, *l. fin. C. de non num. pecun.* sponsalia autem habent tacitam conditionem, si res in eodem statu permanserint, id est, si causa non superveniat, aut præcedens novè cognoscatur, legitima ad ea dissolvenda. 2. Prob. eadem minor. ex *c. Quemadmodum, de jurejur.* ubi textus decidit fas esse absque perjurio a sponsalibus juratis resilire, ob fornicationem subsequentem: & reddit rationem, quia subintelligitur conditio, si alter contra matrimonium non venerit: ubi *gloss. verb. Oculos, Hostiens. ibi. super verb. Juramentum, Joan. Andr. nu. 13. Anchar. n. 3. Ant. nu. 13. Baldus. in prin. Abb. nu. 9. Imol. nu. 3.* dicunt, licèt juramentum in hoc casu possit absq; peccato observari, minimè tamen obligare: eò quod deficit tacita conditio, quę inest, si res in eodem statu permanserit, *c. Ne quis, 22. q. 2. & l. Cum quis. ff. de solut.*

3 Ne tamen hinc inferas, sponsalia omnia esse conditionalia, cùm tacitam includant conditionem: id enim absurdissimum esset, sequeretur enim ex iis ex causa justa dissolutis, non oriri impedimentum publicæ honestatis, ut contingit in sponsalibus verè conditionalibus, quando conditione deficiente dirimuntur, juxta *c. unic. de sponsal. in 6.* Sed dicendum est, ea sponsalia non esse conditionalia, quia conditio tacitè subintellecta non reddit actum conditionalem, *l. Conditiones, quæ extrinsecus, ff. de condit. & demonst. & c. Significasti cum ibi notatis, de elect.* & diffuse per *DD. l. 3. ff. de legat. 1.* & ita notant omnes DD. juris Pontificii, n. præced. allegati.

Ad argum. contrarium constat ex dictis num. 2. juramentum enim rei licitæ obligat, donec relaxetur, nisi deficiat conditio expressa, vel tacitè subintellecta.

DISPUTATIO LXVIII.

Utrùm dum alter sponsus vitio aliquo laborat, cujus si alter conscius esset, haberet justam dissolvendi sponsalia causam, ut si post sponsalia fornicatus est, vel patitur morbum gallicum, possit compellere petendo coram judice, ut alter sponsus ea impleat, a quibus injustè ob illius causæ ignorantiam resilit?

SUMMARIUM.

Quæ sint difficultates disputandæ, nu. 1.
Quid distet inter petere, & exigere: & conjux adulter potest petere debitum, 2.
An possit exigere, dum alterum latet ejus adulterium, 1. opinio, non posse, 3.
2. Sententia verior, posse, n. 4. & quid si alter suspicetur adulterium, 5.
Solvuntur argumenta, 6.
An sponsus possit alterum sponsum ignarum suæ fornicationis, vel alterius causa, ob quam justè poterat resilire, cogere ad standum sponsalibus. 1. opinio non posse, 7.
Secunda verior, posse quando sponsalia fuerunt valida; secus, si nulla, 8.
An simili causa laborans, ut sponsa fornicans, vel morbum patiens gallicum, possit ob similem causam alterius patientis idem vitium, dissolvere sponsalia. 9.
An quando alter injustè secundum suam conscientiam resilit, quia ignorat causam in altero existentem, amittat in foro conscientiæ arras, n. 10. & solvuntur argumenta, 11.

1 DIsputationem hanc quæ frequentissima, & valdè necessaria est apud neminem inveni: & ideò ejus decisio ex alterius decisione petenda est: quare duplex est tractanda quæstio. Prior est, utrùm adulter occultus ita jus exigendi debitum amittat, ut non possit in conscientia exigere ab innocenti ignorante illius adulterium. Posterior est disputatio hic proposita, quæ ex prioris solutione pendet.

2 Circa I. quæstionem, supponendum est, hoc distare inter exigere, & petere: quod illud importat coactionem, & est petere ut debitum: hoc autem, minimè: petimus enim etiam gratis concedenda. Convenit ergo inter omnes adulterum posse petere: non enim absolutè matrimonii usu privatus est, sicut si incestum committeret, vel castitatem voveret. Tota autem difficultas est, an per adulterium latitans alterum conjugem, sit eo ipso privatus jure exigendi debitum, ita ut si alter neget, licèt peccet lethaliter negando, ob erroneam conscientiam, cùm eum lateat adulterium, quod jus negandi concedit; non possit ipsum compellere, ut reddat debitum.

3 Duplex est sent. I. ait eo ipso esse privatum jure exigendi, & tantùm posse humiliter petere. Prob. 1. quia statim ac conjux adulterium admittit, innocens re vera, & coram Deo est absolutus à debito reddendo, ergo adulter non potest petere tanquam debitum, cùm revera debitum non sit. Prob. antecedens, quia si nosset alterius adulterium, maneret absolutus secundùm omnes, notitia autem facti non absolvit re ipsa, sed factum ipsum, ergo ante notitiam erat re ipsa absolutus, & solùm tenebatur ex conscientia erronea. 2. Quia reddere ex obligatione, & exigere sunt correlativa, sed uxor talis adulteri non tenetur re vera reddere, sed tantùm ex conscientia erronea, ergo vir adulter non potest exigere. 3. Creditore ratione ignorantiæ non petente debitum, minimè eximitur debitor ab obligatione solvendi, sed eo ipso, quod conjux adulteratur, est debitor alteri immunitatis, & exemptionis ab obligatione reddendi: ergo licèt innocens ex ignorantia minimè petat hoc libertatis debitum, non manet adulter liber, nec potest ei libertati contravenire, exigendo. Et confirm. quia in casibus in quibus lege cautum est, servos libertate donari, licèt hi ex ignorantia non petant libertatem, nequit dominus iis ac servis, uti cùm verè liberi sint: jure autem divino per adulterium unius innocens liber efficitur à reddendi obligatione: ergo. 4. Quia conjux occultè adulter non potest petere divortium, nec debitum negare ob adulterium alterius conjugis sibi notum, licet alter suum ignoret, & ita non possit mutuam delictorum compensationem allegare: ergo similiter quando ipse solus est adulter, non potest alterum cogere ad reddendum, licèt alter ob ignorantiam non opponat adulterium. Hanc sent. quæ valdè probabilis est, sustinet *Tabiena Matrimon. 4. q. 6. nu. 7. Arm. verb. Matrimonium, nu. 77. Catharin. l. 5. contra Cajetan. tract. de sacram. matrim. Navar. summa Hisp. cap. 28. addit. ad. num. 21. c. 22. vers. Lo sesteno: lat. c. 22. nu. 23. Castro l. 2. de lege pœn. cap. 4. ad fin. Covar. 4. decret. 2. p. c. 27. §. 2. nu. 4. fine*, male tamen refert pro se Cajet. *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 8. num. 2. fin. in comment. littera B. Petr. de Lep. de matrimon. qu. 62. a. 1. dub. 1.* & dicit esse hoc certum; eandem sententiam videntur tenere alii absolutè docentes, adulterum privari jure exigendi debitum. hi sunt *Rosella verb. Debitum. num. 17.* ubi *Pisana, num. 14. & Armil. num. 4. Angel. verb. Adulterium. num. 3. fine*, ubi *Sylv. qu. 6. n. 8. fine, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 9. Manuel. 1. tom. sum. in 2. edit. c. 243. n. 14.*

4 II. Sent. probabilior tenet, conjugem adulterum, dum alterum adulterium latet, non perdere jus exigendi debitum, sed posse ab eo exigere. Prob. adulterum non posse exigere, est in pœnam sui delicti, dignus est enim, cùm fidem matrimonii fregerit, ut ei fides minimè servetur; sed reus non tenetur prodere suum delictum, ut à judice, vel ab uxore privetur in illius pœnam, jure exigendi; ergo quamdiù delictum non constat uxori, ut adulterum per exceptionem elidat, non privatur jure exigendi debitum, nec ipse adulter tenetur suæ pœnæ esse executor. 2. Quia hæc est veluti pœna conventionalis, jure divino, & naturali inducta, ut frangenti fidem fides non servetur; sed pœna conventionalis non debetur ante sentent. judicis, vel saltem antequam

pars

pars ipsa petat, ut probavi disp. 37. n. 2. & 4. ergo. 3. Quia matrimon. est quædam societas, & contractus, & fœdus, in aliis autem contractibus, & fœderibus, reus non est privatus, sed privandus: ut filius, qui occultum crimen in patrem admisit, exhæredatione dignum, & socius in socium, 4. Quia cùm conjux ipso jure privatur debiti petitione, videmus non esse in alterius potestate hanc pœnam ei remittere, ut si incestum cùm sorore conjugis admittat, vel communem filium è sacro fonte levet: ergo cùm conjux innocens possit inferre, vel remittere adultero pœnam non exigendi debitum, signum est, non ipso jure illum subire hanc pœnam, sed cùm ei à conjuge innocenti infertur. Hanc tenent *Archid. cap. in conjugio, 32. q. 1.* ubi *Turrecr. in fine,* referens *Bern. Hispanum, Cajet. opusc. 17. respons. responsione 4. quod habetur 1. 2. opusc. tract. 31. Sotus 4. d. 36. qu. unic. a. 4. vers. Utrùm verò uxor. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. §. pen.* & quidam doctissimus Theologus, ut testatur *Castro* pro priori sent. relatus: *idem Led. 2. p. 4. q. 64. a. 2. f. 519. col. 1. 2. & 3. Palacios 4. d. 35. d. 1. f. 786. col. 1. Matien. l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 2. n. 101. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 6.*

5 Immo idem credo, licèt conjux innocens suspicaretur alterum adulteratum esse, levibus tamen indiciis, quæ non sunt, sufficientia ad ipsum in foro conscientiæ excusandum: quia alter non tenetur tunc fateri suum crimen, nec innocens jus habet spoliandi reum jure petendi, & exigendi, donec ejus delictum sufficienter norit: quare illa exceptio adulterii, quam opponit, non est legitima etiam in foro conscientiæ.

6 Ad argum. prioris sent. respondetur. Ad I. non eo ipso innocentem esse absolutum ab obligatione reddendi, sed tantùm habere jus, quo se ipse possit absolvere in foro conscientiæ, si sibi factum constaret: & quamvis notitia facti non absolvat, sed factum ipsum, est tamen conditio sine qua non, ut justè possit se absolvere. Ad 1. nego minorem, immò secundùm rem tenetur reddere, donec innocens adulterii conscius se absolvat: nam ante talem absolutionem non est alter sua possessione spoliandus. Ad 3. distinguo minorem, est debitor, ita ut teneatur se prodere, & spoliare, nego: sed est debitor ad hunc sensum, ut conjux innocens delicti conscius possit se absolvere: ut qui fregit contractus fidem, est debitor pœnæ conventionalis, non ita, ut teneatur illam offerre, sed ad hunc sensum, ut alter habeat jus ab illo exigendi. Ad confirm. dico, leges ipsas jure donare servo libertatem: quod hic non contingit. Ad 4. nego conseq. quia adultero non negatur divortium ob simile alterius adulterium, in sui delicti pœnam: sed quia lex concedit soli innocenti divortium, & ipse non est innocens: & adulter privatur jure exigendi debitum, in sui delicti pœnam.

7 II QUÆSTIO est, utrùm sponsus possit cogere alterum, ad fidem sponsalium servandam, quando aliquo vitio occulto laborat, cujus si alter conscius esset, posset justè resilire. Et quidem, si quæst. præmissæ priorem sent. amplectamur, necessariò dicendum est non posse: & in gratiam hujus partis adhuc scrupulus duplex restat. Prior est, quia licèt quando sponsus occultaret fornicationem, posset dici adhoc eum posse cogere ad sponsalia: quia pœna est delicti, privare eo jure: cæterum dum occultat morbum gallicum, quo absque culpa laborat, non potest dici esse delicti pœnam, ut alter possit dissolvere sponsalia, quare saltem in casibus, in quibus absque delicto dirimuntur sponsalia, dicendum videtur non requiri, ut alter jure dissolvendi spoliet: & ita non poterit alterum morbi ignarum cogere. Posterior est, si quis promittat matrim. alicui sub conditione dotis tradendæ, ea non tradita non potest per alterum cogi implere, quamvis ille conditionis oblitus non alleget hanc exceptionem: sed sponsalia habent tacitam conditionem, ut dixi disp. præc. n. 2. nisi occurrat casus, ob quem licitum est ea dissolvere, ergo licèt alter per ignorantiam hujus casus occurrentis, non alleget illum, cogi non potest ad sponsalia.

8 Dicendum tamen est sustinendo posteriorem opinionem quæstionis præmissæ, si sponsalia fuerint valida, (quod quando fit, vel sint irrita, dixi tota disp. 64.) patientem vitium, posse cogere alterum sponsum stare sponsalibus, dum alter nescit tali scientia illud vitium, ut justè possit à sponsalibus resilire. Prob. quia hic casus omnino similis est illi, sicut enim per adulterium unius eximitur alter ab obligatione reddendi, si illudque sciret, posset objicere: sic per fornicationem unius, vel aliam justam causam, eximitur alter ab obligatione implendi sponsalia, & si illam nosset, posset objicere, & utrobique est eadem dissolvendi ratio, scilicet, quia frangenti fidem, fides servanda non est. Si verò sponsalia essent omnino nulla, quia dolus contractui causam dedit, manifestum est sponsum doli conscium, non posse alterum ignarum cogere: cùm nullo vinculo alter astrictus sit, & ipse potius teneatur injuriam resarcire, desistendo à contractu.

9 Id tamen observandum est, sponsum simili vitio irretitum non posse ob æquale vitium, petere sponsalium dissolutionem, licèt suum occultum sit, ut fœmina, quæ fornicata est, vel morbum gallicum patitur, non potest ob eundem morbum, vel viri fornicationem, petere eam dissolutionem: ut similiter dixi nu. 6. fin. de divortio petendo, quando uterque conjux paris delicti reus est: & consultò dixi de fœmina, quæ fornicata est, nam suprà disp. 55. n. 9. dixi virum fornicantem posse dissolvere sponsalia ob fornicationem fœminæ, quia delicta sunt imparia.

10 Demum ex dictis infertur, eum, qui fornicatus est, vel aliud vitium patitur, ob quod alter si sciret, posset à sponsalibus validè contractis resilire, si dum est ignarus, resiliat, lucrari arras: & consciente conscientia eas retinere, quia hæc est earum natura, ut injustè resiliens eas perdat, ut dixi suprà disp. 36. nu. 2. Sed hic ignarus causæ injustè resilit, cùm verè, & non ex conscientia erronea teneatur implere, dum causam illam ignorat, & possit per alterum cogi: ergo hic resiliens perdit arras, & alter lucratur.

11 Ad duplex arg. propositum nu. 7. resp. ad 1. fateor tunc non esse propriè pœnam, sed aliquo modo, quam non tenetur alter sibi infligere: est enim quasi pœna conventionalis, nam tacitè conveniunt partes, quando spondent sibi matrim. ut adveniente causa notabilem mutationem faciente, non ut ipso jure dissolvantur sponsalia, sed ut alter jus acquirat, si velit, & sciat, dissolvendi. Ad 2. dico id procedere in sponsalibus, verè conditionalibus: quia cùm conditio suspendat, nulla oritur obligatio ante conditionis eventum: quare cùm ea non evenerit, promittens nullo vinculo astrictus erat, & ita cogi nequit: at conditiones, quæ tacitè intelliguntur, non faciunt sponsalia conditionalia, ut dixi disp. præc. nu. 3. & subinde non suspendunt consensum, sed statim oritur obligatio, licèt dissolubilis, si alter causam nolit, velitque ea uti.

DISPUTATIO LXIX.

Utrùm necessaria sit judicis authoritas dissolventis sponsalia, dum occurrunt causæ dissolvendi in præcedentibus disputationibus expositæ?

SUMMARIUM.

Prima opinio, semper requiri authoritatem judicis, quoties valent sponsalia, num. 1.

2. In aliquibus casibus non requiri. 2.

De se, secluso scandalo, non requiritur. 3.

Quid si causa dissolvendi est publica, & certa, & sponsalia similiter publica, & oriatur scandalum ex dissolutione. 4.

Quid si certa, & occulta, & sponsalia similiter occulta. 5.

Quid si sponsalia sint publica, & causa certa, & occulta, & quale peccatum sit tunc propria authoritate. 6.

Quid si causa ita occulta sit, ut nullo modo probari possit, & sponsalia publica.

Quid si causa dissolvendi est dubia. 8.

An sufficiat certitudo causæ opinativa, & qualis certitudo facti in utroque foro sufficiat. 9.

Quis sit judex hujus dispositionis. 10.

Solvuntur argumenta, & explicantur c. Duo pueri, & c. De illis, el. 1. de despons. impub. & c. Seculares, 33. q. 2. n. 11.

1 ALiqui censent, sponsalia valida, numquam posse propria authoritate dissolvi, probant ex *c. Duo pueri, in fin. de despon. impub.* ubi pœnitentia imponitur cuidam, eo quòd judicio Ecclesiæ irrequisito sponsam dimiserit, & *c. De illis el. 1. eo. tit.* ubi de impuberibus dicitur, si ad pubertatem venientes reclamant, judicio Ecclesiæ separandos esse. Et *c. Seculares, 33. q. 2.* puniuntur, qui absque authoritate Ecclesiæ separantur. Ita tenent *Inn. d. c. De illis, nu. unico.*

2 Alii autem duplicem casum tantùm excipiunt, in quo liceat propria authoritate dissolvere, nempe in casu ingressus religionis, vel matrimonii alterius contracti, & ratio est, quia in his duobus casibus jus ipsum est notissimum, & causa est notoria: cùm matrim. in facie Ecclesiæ celebrari debeat, & professio cum solemnitate. Sic docent ex Theologis *D. Th. 4. d. 27. qu. 2. a. 3. corpore, &* ibi *Duran. qu. 5. a. 2. Rich. a. 3. qu. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. fin. Vigner. l. inst. cap. 16. § 7. vers. 7. fine.* Et ex jurisperitis, *gl. c. De illis, el. 1. de desponsa impub. verb. Judicio, & ibi Ant. num. 4. Goffred. sum. tit. de despons. imp nu. 9. Host. sum. t. de spons. §. Et qualiter, num. 18. vers & nota, quod in 5. casu. Joan. And. cap. De illis, de spons. fine.* ubi *Henr. nu. 5. Prap. fine, Rosel. Matrimonium, 2. nu. 6. & verb. Sponsalia,* nu. 9. ubi *Arm. nu. 13. l. 8. t. 1. p. 4.* & *ibi Montalv. init. Cov. 4. decr. 1. p. c. 5. init nu. 12. Ant. Cucus l. 5. inst major. t. 10. n. 59. fin. Lancel. instit. juris can. l. 2. t. de spons. verb. Judicio Ecclesiæ* Addunt *D. Ant. Rosella. verb. Sponsalia, nu. 9.* huic duplici casui alium, nempè quando fornicatio est notoria, & *Henr. & Prapos.* addunt alium, scilicet quando impedimentum aliquod consanguinitatis, vel affinitatis detegitur: & *Prapositus* addit, vel nisi quando alter initiatur ordine sacro.

3 Sit tamen I. Concl. ex natura rei ubi est certitudo causæ, & facti, nulla desideratur authoritas judicis, sed si aliquando ea desideretur, est ratione scandali vitandi. Prob. quia sponsalia tacitam conditionem habent, nisi aliquis casus ex dictis accidat: quare occurrente aliquo ex iis, licitum est ex natura rei propria authoritate dissolvere: sicut deficiente conditione. Sic colligitur ex omnibus DD. n. 4. 5. & 6. allegandis, solam enim culpæ causam assignant, dum oritur scandalum, quo cessante à culpa liberant ea authoritate propria solventem, & tenet *Manuel. 1. to. sum. 2. edit. cap. 145 num. 1.*

4 Hinc infertur, si causa dissolvendi sponsalia publica sit, ac certa, tam de jure, quam de facto; de jure, quia est in jure expressa, & de facto, quia est certum talem causam adesse, tunc licèt sponsalia sint publica, posse propria authoritate dissolvi: quia tunc scandalum cessat, cum dissolutionis causa publica sit. Sic tenent *Ang. verb. Sponsalia, n. 41.* ubi *Sylv. q. 11. Tabiena q. 9. nu. 10 fine, Nav.*

sum.c.22.Hisp.n.27 las.n.28.Greg.Lop l.8.verb.Mas en todas, t.1.p.4. & ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.a.3.fin.n.36. Manuel proximè citatus. Petr.de Ledes.de matr.qu.43.a.3.dub.ult.Bart.à Ledes. dub.13.de matrim.fine.Philiarc.de offic.sacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.Vega l.6.sum.casu* 105. Temperant *Petr.de Led. & Bart.à Led.* nisi oriatur scandalum : sed non est necessarium hoc temperamentum, esset eoim omnino passivum id scandalum.

5 2. Infertur, si causa dissolutionis certa sit, de jure, & de facto, licèt occulta, & sponsalia sint etiam occulta, posse propria authoritate dissolvi : quia cessat similiter scandalum. sic fatentur *Ricard. D.Ant. & Viguer.citati n.2. Palud.n.37. Angel.Sylvest.Tabiena, Navar. Petr.à Ledes.Barth.à Ledesm.Vega allegati, a praced.Turrecr.c.Ubi non est, 30.q.2.n.6.Veracruz 1.p.Speculi, a.12. ad fin Enriquez.l.11.de matrim.c.14.n.1.Lud.Lop.2.p.instr.de matrim.c.38.ad finem.*

6 II. Concl. dum causa certa est de jure, & de facto, occulta tameo, & sponsalia publica, judicis authoritas desideratur ad ea dissolvenda : non tameo esset culpa lethalis, sed solùm venialis propria authoritate dissolvere, nisi inde grave scandalum oriatur. Quia nullibi jure cavetur eam authoritatem necessariam esse, & dissolvens jure suo utitur. Sic *Angel.Sylvest.Navar. Enriquez, Philiarcus, Vega relati n.4. & Tabiena, verb.Sponsalia, q.8.n.10.fine* ait, forte non esse mortale.

7 Immò si causa ita occulta sit, ut probari nequeat coram judice, vacabit culpa sponsalia publica propria authoritate dissolvere, quia petita licentia denegabitur probationis defectu, & ex alia parte recuperat innocens rem sibi debitam, quam juxta omnes fas est propria authoritate capere, quando in judicio recuperari nequit. Sic *Palud.n.38. & Enriquez allegati n.4.*

8 III. Conclusio, dum causa dissolutionis est dubia, de jure, quia non certum esse sufficientem, vel de facto, quia alter non est certus eam adesse, est peccatum lethale propria authoritate solvere sponsalia. quia est probabile iojustitiæ periculum, dum spoliatur alter in dubio, jure sibi acquisito, ut impleatur fides data. Sic *Petr. de Ledes. & Lud.Lop.citati num.5.* & colligitur ex aliis allegatis nu.5.& 6.

9 Ne tamen intelligas exigi, ut undequaque certa sit sufficientia causæ, ita ut nulla sit opinio contraria : vix enim casus contingeret : sed requiritur certitudo moralis, id est, ut causa juxta probabilem opinionem sit sufficiens: quia in moralibus ad operandum hæc dicitur certitudo, cùm satis sit, ut quis tuto operetur, opinionem probabilem amplecti, & ita colligo ex *Lud.Lop. d.c.38. ad fin.* ubi cautè dixit esse peccatum mortale, quando causa est dubia, dissolvere sponsalia, nisi authoritate judicis, vel viri docti assertentia esse sufficientem : quæ solam opinionem facit. Quæ autem certitudo facti requiratur, dicam disp. 71. & 72. pro foro externo : & disp.73. pro interno.

10 Ultima Concl. judex, cujus authoritate sponsalia dissolvenda sunt, est solus Ecclesiasticus, ordinarius, vel delegatus, quia hæc est materia spiritualis, non autem erit parochus: quia non est judex in foro externo. Sic *Palud.4.d.27.q.1.n* 38.

11 Ad arg proposita n.1. respondetur, *c.Duo pueri, & c.Seculares*, loqui de matrimonio de præsenti, à quo alter conjux absque causa recesserat : ut clarè constat ex textu. Ad *c.De illis*, dico nolle textum, esse necessarium Ecclesiæ judicium, sed tantùm jubere ut Ecclesiasticus judex, si coram ipso impubes adepta pubertate reclamaverit, eum separet.

DISPUTATIO LXX.

Utrùm si causa dissolutionis sponsalium occulta, infamiæ gravis nota afficiat, ut si sit occulta sponsæ reputatæ virginis fornicatio, possit in judicio detegi, ut ea dissolvantur?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, n.1.

Licitum est præmissa monitione, & quando liceat testium vitia occulta detegere, & furem occultum, ad vitandum damnum n.2.

1 RAtio dubitandi est, eo quod de jure naturæ sit proximi famam illæsam conservari, cùm vitium occultum est.

2 Sed breviter dicendum est, non statim causam ad judicem deferendam esse, sed prius monendam esse sponsam, ut desistat, ut vel sic infamiam evitet : sin autem velit, adeundos esse parentes, vel viros pios, vel prælatum, ut patrem, vel ipsam moneant : quod si adhuc persistat, fas esse ad tribunal judicis deferre. Sicut similiter dicunt DD. habentem impedimentum occultum ad ordines, vel matrim. prius esse monendum, aliaque media occulta adhibenda, & si nihil profit, denunciandum esse. Prob. quia hic utitur jure suo ad se tuendum, cùm alio pacto defendere se minimè possit. Item, quia licitum est detegere vitia testium occulta, quando id est medium necessarium ad justam defensionem: ut optimè *Sotus l.de just q.7.a.3.* & omnes alii docent. Tandem quia licitum est denunciare judici furem occultum ad vitandum proximi damnum, secreta monitione non profitente, ut bene docent *Tabiena, verb. Inquisitio nu.6.* ubi *Armil num.8.Sot.de secreto, memb.2.qu 6.paulò ante solut.ad 3.Corduba sum qu.111.Navarra lib.3.de restit.cap.1.in 2.edit.num.357. & seq.* ergo à fortiori id licebit ad vitandum damnum proprium, ne cogatur sponsus implere sponsalia, quibus non astringitur.

DISPUTATIO LXXI.

Qualis probatio plena, ac sufficiens sit, impedimenti matrimonii, ut Ecclesia illud celebrari impediat, sponsaliaque dissolvat?

SUMMARIUM.

An sufficiat unus testis, n.1.

Quid, si non sit citatus, sed per partem producentem oblatus, vel se ingerat, 2.

Quid, si nolit publicè, & in partis præsentia testificari, sed secretò, & absque sui nominis publicatione. Et quid si velit publicè, casu, quo suam turpitudinem aperiat, 3.

Quid, si testis sit denunciator, vel accusator, vel turpitudinem propriam detegat, 4.

Et quid si testis sit criminosus, 5.

An accipiendum sit contrahentium juramentum, in probationis supplementum, 6.

An quando allegatur causa dissolutionis, culpam non continens, si matrimonium contrahatur, sufficiat unus testis ad impediendum, 7.

Quid, quando sponsalia sunt juramento firmata, an satis sit unus testis, & qua circumspectione debeat talis testis deponere, 8.

Quid, quando testis non deponit, sed solùm denunciat, 9.

An oporteat, ut testis ille juret, 10.

An exigatur, ut testis certò sciat, vel sufficiat auditus, licèt alter certò sciens testetur absque juramento, & quid si impedimentum sit consanguinitatis, & qualiter consanguinei ad hanc probationem admittantur: & explicatur c.Licèt ex quadam.de testibus.11.

Quid, si testis sit vilis, & quid in teste considerandum sit, & quid, quando factum est ita occultum, ut aliàs probari nequeat.12.

An satis sit fama impedimenti, 13.

Quid si sponsalia sint jurata, & explicatur c.Cùm in tua, de sponsalibus, 14.

Quid si forma constet judici privatæ, & an possit tunc absque ordine judiciario inquirere, n.15. & quid si in contrarium sint clariores probationes, 16.

An contra famam admittatur probatio consanguineorum, vel juramentum volentium contrahere matrimonium, n.17. & quid de rumore, & quo distet à fama, 18.

1 IN hac disp. tractandum est, qualiter in foro externo sufficiant unius testis dictum, & fama ad dissolvenda sponsalia, impediendumque matrimonium: & priores cooclusiones de teste erunt: posteriores verò de fama.

I. Conclusio, impedimentum, ne matrimonium contrahatur, plenè probatur unico teste. Habetur expressè *c.Super eo, el 2.de testibus, & attestat. & c. Præterea, el 2. de sponf.* & hujus rationem reddunt omnes Doctores, quia hic agitur de vitando peccato, ne impediti contra Ecclesiæ prohibitionem contrahendo peccent, idem definitur, *l.18.s.9.p.4.* & nullus in hac conclusione discrepat.

2 Idem dicendum est, licèt testis non fuerit citatus, sed per partem producentem judici oblatus : non enim præsumitur ex hoc se ingerere : argumento *c. Constitutus, de testib.* secus ubi se ipsum ingereret, tunc enim sicut suspectus esset repellendus : argumento *l.Uxori, §.1.ff. de fal.* sic *Abb.c.Cum in tua, nu.2. de spons.* ubi *Alex.de Nevo, n.4.Prepos.n.1.Bart.l.Post legatum, §.His verò, nu.1.ff. de his quibus ut indig. Mascard.* cum aliis, quos refert, *de probatio. concl.1035.nu.5.*

3 2. Idem dicendum est, quamvis testis nolit parte, citata, & publicè, ut testimonium ferri debet, juxta *c.2.de test.* sed clam, & absque nominis publicatione testari. Si habetur *c.Præterea, el 2.de spons.* & docent *Innoc.ibi, n.unic.Ant.n.6.Abb.n.7.Alex de Nevo, n.4. Prep. n.4 Mascard.d.concl.1035.n.4.* Immo *gloss.eo.c. Præterea, verb.Publicè, & Ioan.Andr.ibi, nu.5.* asserunt testi publicè confitenti in casu illius textus, non esse fidem adhibendam : tum quia turpitudinem suam fatetur, tum etiam, quia dictum unius non satis probat. Sed meritò reprobant *Host ibi.paulo post princip.Ant.n.7. Abb.nu.7. Alex. de Nevo, n.7.Prepos.n.7.* tum quia major est præsumptio contra clam deponentem, juxta illud D.Bern.ad Eugenium, *Hanc tibi constituas regulam, ut omnem, qui palàm veretur dicere, quod in auribus loquutus est, suspectum habeas.* tum etiam, quia ubi agitur de peccato vitando, unus testis probat, ut dixi n.1.

4 3. Idem dicendum est, etiam si testis esset denunciator, vel accusator, allegaretque turpitudinem suam. Ita colligitur ex *cap. Ad audientiam, de spons.* & ex *c.Juravit, de probat.* & ex *c.1.de consang.* ubi id tenet *Ant.n.3. Abb.n.6. Alex. de Nevo n.6.* qui idem etiam docet, *d.c.Præterea, n.4.* ubi *Prepos.n.8.Mascard.d.concl.1035.nu.5.*

5 4. Idem dicendum est, licèt testis sit criminosus : ut constat ex *c. Præterea, el 2.de spons.* ubi testis turpitudinem suam allegat. Sic *Cardin. n.1.*

6 Aliqui censent in his casibus accipiendum esse juramentum à contrahentibus, in probationis supplementum. Sic *Tancred. & Philip.* quod refert, & meritò improbat *Alex.de Nevo, c Super eo, de consang.num.9.* quia cùm unicus testis plenè probet, ut dixi num.1. nullo supplemento indiget.

7 Immò non tantùm satis est unus testis, vel fama ad impediendum,

dum, ne sponsalia compleantur, & plenè probandum, quando imponitur impedimentum impediens matrimonium, sed etiam quando allegatoralia causa, qua existente nullum esset peccatum contrahere, ut si ad dissolvendum sponsalia alleget sponsus fornicationem sponsæ. Sic *Palud.4.d.27 q.1.a.3.casu 1.nu.17 fine.* & probat ex *cap.Super eo.el 2. de test. & attest.* Sed omnino tenendum est oppositum, quia quando agitur de alterius præjudicio, non satis est unius testimonium, *c.Licèt ex quadam, c.Veniens, c.In omni negotio, de testib. & l.Ut jurisjurandi, C.de testib.* Sed hic agitur de præjudicio juris alteri acquisiti, ne sibi fides præstita impleatur: & ab hac regula generali solùm excipitur, quando opponitur impedimentum matrimonii, ratione peccati vitandi, ut dixi n.1. ergo extendi non debet ad casum, ubi non agitur de peccato vitando, sed de solo tertii præjudicio. Quare *Panorm.c.Præterea, el 2.de sponsal.* dicit casum illius textus esse valdè specialem, ratione peccati vitandi. Nec *d.c.Super eo*, oppositum probat, quia expressè loquitur, dum allegatur consanguinitas matrim. dirimens. Item, quia in hoc casu agitur de alterius peccato probando, scilicet fornicatione, quod non nisi duplici teste probatur: ut dicunt optimè aliqui DD. explicantes *c. Duo pueri, de spons. impub.* ubi textus dicit credi viro asserenti copulam, & dicunt id esse matrimonii favore, quòd copula firmabatur: secus fore, si non ad matrimonii valorem, sed ad probandum delictum ageretur: ibi sunt, *Joan. And. d. c. Duo pueri, fine*, ubi *Host. super verb. Non cognovisse, Anton.n.14. Abb.nu.6. Alex. de Nevo, n.12.* Tandem, quia speciale est, dum allegatur fornicatio, tanquam matrimonii impedimentum, ut concubitus cum consanguinea futuræ uxoris probetur unico teste, vel fama, eo quod agitur de peccato vitando, ut bene *gloss. c. Præterea, de testib. & attest. verb. De auditu, & ibi Bald.n.8. Campegius tract. de testibus, reg.385. vers. Tertio probatur. Mascard. de probation. concl.62. num.7. & concl.63 .n.1.* ergo non debet extendi ad casum, in quo non agitur de matrimonio impediendo, & vitando crimine.

8 Utrùm autem concl. posita locum habeat, ubi sponsalia juramento firmata essent? non constat inter DD. quidam enim censent non satis esse unius testimonium, ad impediendum matrimonium: id enim clarè videtur decidi *c.Præterea, el.2.de sponsal.* & ratio est, ob juramenti religionem, Ecclesia enim certa est de perjurio, iis non impletis: incerta autem de impedimento, & ita tutius eligit. Sic docent *gloss.c.Super eo, de consang. verb. Fama, & eo c. Præterea, verb. Nisi*, ubi *Ant.nu.8. Abbas fin. Card. fine, Henric. nu.3. & 4. idem Ant. d.c. Super eo, nu.6. Greg. Lop. l.18. t.9.p.4. verb. Per jura. Jac. Leonissa inter consilia matr. in. Zileti, cons. 49. nu.21.* & ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.art.3.casu 9.nu.17.* & explicant *Greg. Lop. & Palud.* quamvis testis sit omnino integer. Sed verius est sufficere testem omnino integrum, quia non minus, quàm fama probat, quæ sufficit ad dissolvendum sponsalia jurata, ut dicemus num.14. Nec obstat *d. c. Præterea* quia ille testis non erat omnino integer, quia nomine non publicato deponebat, allegabat turpitudinem suam. Sic *Abb. c. Super eo, de consang. n.7. & c. Super eo, de eo, qui cogno. consang. n.5. Covar.4. decr.2.p.c.6.§.19.n.22. Mascard. de prob. concl.1035. n.10.* & ex Theologis, *Veracr. 3.p. speculi, a.8.* addunt *Covar. & Mascard.* debere testem esse omnino integrum, & circumspectissimè testimonium laturum: qua verò circumspectione, & qua integritate testis hic deponere debeat, relinquitur arbitrio judicis: ut ait *Covar.* ejusdem sententiæ sunt *Hostien. eo. cap. Præterea, super verb. nisi juramentum, & ibi Calderinus, & Anchar. nu.4. Propos. nu.9. & c. Super eo, de consanguin.* ubi *Alex. de Nevo, n.9.* ubi dicunt impedire sponsalia jurata testem integrum & bonæ famæ, si judex attentis circumstantiis sibi persuadeat verum deponere.

9 II. Conclusio. Aliquæ qualitates concurrere debent, ut unicus testis sponsalia perfici impediat. I. est, ut testis deponat: si enim solùm denunciaret, non impediret matrimonium, nisi probaret de fama. Sic *Petrus*, quem refert, & sequitur *Alex. de Nevo, c. Cum in tua, de spons. nu. 9. & 14.* per illum textum, quia ultra unicum testem, famam petit.

II. Qualitas est, ut testis juret: parum enim creditur non juranti, *c. Tua de cohabit. cleric.* sic contra *Cardinalem, c. Præterea el 2. de sponsal. n.1.* docent *Hostien. ibi initio, Joan. And nu.22. Abb. c.1. de consang. n.4.* ubi *Alex. de Nevo, n.3. Prapos. n.6. Covar.4. decret.2.p.c.6. §.10.n.21. Gutier. q. canon. l.1.c.11.n.31.32.* Et ex Theologis, *Palud.4. d.27.q.1.a.3.cas.9.n.27. Lud. Lop.2.p. instr. de Eucharistia, c.78.f.246.*

10 III. Est, ut is testis asserat cum juramento se certò scire impedimentum: aliàs de solo auditu testificans, non impediret, quamvis alter testis simul cum eo, absque juramento, de certa scientia deponeret: unde majorem fidem facit fama, vel unicus testis jurans, quàm duo testes, quorum unus cum juramento deponit de auditu, alter verò absque juramento, de certa scientia: cùm hi duo non impediant matrimonium, quod tamen unicus testis, vel fama impedit, cùm testis ille jurat de certa scientia. Sic *Abb. d. c. 1. de consanguin. n.2. & 3.* ubi *Alex. de Nevo, n.2. Prap. nu.6. Covar. Mascard. Gutier. eo. n. 32. allegati n. præced.* & exigi, ut testis hic de certa scientia deponat, docet etiam *Navar. l.4. cons. in 2. edit. t. de consang. cons.2.n.1.* Excipiendum tamen est ab hac regula, ut non sufficiat testis de auditu deponens, nisi ad probandam consanguinitatem: tunc enim satis est de auditu testari, si testificetur juxta formam *c. Licet ex quadam, de testib.* sic *Card. c.1. de consang. n.2.* ubi *Anch. n.2. Prap. n.1 idem Prap. c. Tua nos, eod. t. n.5.* ubi *Ant. n.7. Alex. de Nevo n. 7. Cov. 4. decr. 2.p.c.6.§.10.n.21. Mascar. de probat. concl.1035. num.10. & concl.410.n.1. Gutier. q. can. l.1.c.11.n.34.* ad idem est *Nav. d. cons.2.* proximè citato, ubi ait quendam testem, ut matrim. impediret, deposuisse audivisse à quodam suo majori contrahentes esse consanguineos: & ait non impedire, quia est testis de auditu, qui consanguinitatem non probat, nisi à pluribus majoribus audivisset, juxta *d. c. Licèt ex quodam*, idem *Mascard. eo concl.410. nu. 3.* ubi ait sequiri testes esse personas graves, & deponere à majoribus audivisse: & *n.4.* ait requiri, ut audierint, ante litem motam, nam si post litem motam, nullam fidem facerent: facile enim id contingere potest, nisi (ut inquit *nu. 5. cum aliis*) esset auditus post litem motam, in loco distantissimo, & *num.7.* ampliat, ut habeat locum etiam quoad matrimonium impediendum. Maximè tamen advertendum est 11. illa requisita *d. c. Ex quodam*, ad probandum consanguinitatem ex solo auditu, tantum desiderari, dum agitur de matrimonio contracto dirimendo: nam dum solùm tractatur de eo impediendo, satis est unicus testis de auditu impedimenti consanguinitatis, qui à majoribus audierit, dummodo is distinguat gradus clara computatione ab utroque latere: ut probat *d. c. Licet.* ibi, *singulos gradus.* Sic *Gutier. eo. c.11.n.34.* & dicit ita praxi servari: & idem videtur tenere *Mascard. d. concl.410 nu.9. & 10.* ubi ait quoad alios effectus, præterquam ad matrimonium dirimendum, satis esse, si testes de auditu consanguinitatis deponentes, sint fide digni, dummodo probent distinctè gradus: ut ait *idem Mascard. n.21.* & ratio est, quia cùm consanguinitas sub corporeum sensum minimè cadat, necessaria est efficax ratio testimonii, ut testes probent. Sunt autem magis idonei testes ad probandam, vel negandam consanguinitatem, ipsi contrahentium consanguinei: quia nullus ita constat de parentela, nisi ipsorum intersit, commodumque reportent: tunc enim tanquam in causa propria testificantes, admittendi non sunt: ut omnia hæc probat *Mascard. d. concl.410 nu.33. & multis seq.* Potest etiam consanguinitas probari per conjecturas, judicia, præsumptiones, cùm sit difficilis probationis: ut probat *idem Mascard. concl.409.n.2. & 3.*

Ultima testis qualitas est, ne sit vilis persona, talis enim, sponsalia etiam non jurata, perfici minimè impediret, ita *Panorm. cap. Præterea, el 2. de sponsalibus fine. & c. Cum tua, eod. t. nu.7.* ubi contra *Goffred. summ. de accusat. fine*, concludit ad impediendum etiam peccatum futurum, non admitti vilem personam ad denunciandum, nisi factum ita clandestinum sit, ut probari nisi per vilem personam nequeat. Nam ubi deest facultas probandi, admittitur probatio aliàs non integra: ut est bonus textus, cùm *gloss. c. Cum dilecti, de electio, & c. Præterea, de testibus*, & dicit communem *Ant. Gab. to. 2. com. l. 28. in mea edit. verb. Testis, f.418.* Hinc infertur judicem considerare debere qualitatem personæ testificantis, & an sibi displiceat matrimonium, necne, & alias circumstantias: ut bene docent *Hostiens. & Calderin. c. Præterea el 3. de spons. & ibi Joan. And. n.4. Ant. n.8. Anch n.4. Greg. Lop. l.18. verb. De nu. t.9. p.4.* Et ratio est, nam quæ sint veræ probationes, & quando testibus fides adhibenda sit, multum in judicis arbitrio versatur: ut latè tradit *Menoch. de arbit. l.2. cent.1. casu 90.* 12

13 III. Concl. fama impedimenti plenè probat illud, ad effectum impediendi, ne matrimonium contrahatur, habetur expressè *c. Super eod. de consang. & l.18. t.9. p.4.* & docent omnes.

14 Et hæc conclusio est vera, quamvis sponsalia juramento confirmata sint, quia *c. Super eo, de consanguin.* dicitur famam impedire matrimonium contrahendum fide data; ubi *gloss. verb. Fide* explicat, id est, juramento, & ita docet *ibi gl. verb. Fama, Ant. n.6. Card. fin. Abb. n.5. idem Anchar. c. Præterea, el 2. de sponsalib. fi.* ubi *Henr. n.3. Alex. de Nevo, n.17. Prapos.* dicens commun. *n.9. Covar. 4. decr. 2. p. c.6. §.10.n.21. Mascard. de probat. concl.1035. nu.12. Veracruz. 39. spec. a 8.* Quare non est audiendus *Palud. 4. d.27. q.1. a.3. casu 9. nu.27.* ubi tenet oppositum, per *c. Cum in tua, de spons.* ubi ultra personam fide dignam requiritur fama, eo quod sponsalia jurata erant. Sed hic textus minimè probat: id enim provenit, quia testis non deponebat, sed tantum denunciavit, ut advertit *ibi Alex. de Nevo, n.9.*

15 Et tamen fama non debet esse privata, id est, si constet judici ut privato, nam facta probatione in judicio, non satis est ad impediendum matrimonium: ut bene *Anton. c. Cum in tua de spons. nu.7.* ubi *Abb n.6. Alex. de Nevo, n.16. Prapos. n.6.* dat tamen judici ea fama privata facultatem, ad inquirendum, & recipiendum probationem, de illa: ut bene *Abb. & Alex. de Nevo ibid.* & sic explicant *gloss. eod. c. Cum in tua, verb. Licèt*, obscurè loquentem: secus inquiunt, quando aliquid constat judici ut notorium, quamvis enim id non probatur, potest judex juxta illud judicare: ut videtur textus juncta *gloss. l.1. C. Qui & adversus quos.* Potest etiam, judex ea fama privata ductus, per se ipsum de plano, & sine aliquo ordine judicario diligenter de impedimento inquirere: Sic *Innoc. d. c. Cum in tua n. unic.* ubi *Ant. n.4. Card. n.2. Anch. n.3. Abb. n.5. Alex. de Nevo, n.7. Prap. nu.7. & multi alii*, quos refert, & sequitur *Mascard. de probat. concl.1035. n.13.* unde *Gardin. & Prapos.* asserunt non esse opus, partem citare, nec facere, ut testes jurent.

16 IV. Concl. Non satis esset fama ad impediendum matrim. adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus. Sic *gl. per illum textum c. Cum in tua de spons. ver. Famam, & ibi Ant. fin. Anch. nu.4. Abb. nu.3. Alex. de Nevo, n.22. Prapos. nu.4. Paris. cons. 64. nu. 24. vol. & cons.23. nu.242. vol.1. Navar. c. Sacerdos, de pœn. d.6. num.27. Masc. de concl.1035. nu.14.*

17 Ad deponendum autem contra hanc famam admittitur etiam consanguineorum juramentum, per *c. Cum in tua de spons.* ibi, *vel contra famam hujusmodi juramenta exhibeas propinquorum.* Sic *Abb.*

ibi,

ibi, fine, & Alex. de Nevo, n.13. Immò hæc fama eliditur, ejusque probatio arbitrio judicis, si contra illam contrahere volentes jurent se non esse consanguineos: tunc enim judicis arbitrio relinquitur juxta personarum qualitatem admittere hoc juramentum contra famam. Sic *Prap. d. c. Cum in tua, nu. 4. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 3. casu 243. nu. 4. & casu 454. nu. 1. & 2. Masc. d. concl. 1035. nu. 16.* idem de parentelim juramento asserunt *Prap. & Menoch. ibidem.*

18 Tandem rumorem sufficere ad impediendum matrimonium, asserunt *Anton. c. Super eo, de eo qui cogn. consang. nu. 7. & ibi Prap. nu. 4.* Differunt autem fama, & rumor: nam illa est, quando major pars viciniæ acclamat; huic verò, quando aliqua pars, ut tertia, vel quarta, ut bene *Host. d. c. Super eo, in princ. Jo. And. n. 2. Card. n. 1. Ant. n. 4. Abb. n. 3. Alex. de Nevo, n. 3. Prap. n. 2. Ang. verb. Fama, num. 4.* ubi *Sylv. n. 4. Tabiena in princ. Armill. n. 1.* Unde minus bene *Anch. d. cap. Super eo, n. 2.* dicit rumorem esse, quando major pars; famam verò, quando tota vicinia clamat. Verius tamen est, rumorem non sufficere: tum, quia minus probat quàm fama, ut constat ex *d. c. Super eo*: tum etiam, quia nullibi reperitur rumorem impedire matrim. contrahi: unde servanda est generalis regula, ut omnes possint contrahere, qui non reperiuntur impediti, *c. Cum apud, de spons.* sic *glos. d. c. Super eo fine, & ibi Cardin. fine, Alex. de Nevo n. 8.*

DISPUTATIO LXXII.

Utrùm confessio utriusque, vel alterius sponsi, quod impedimentum subsit, sufficienter illud probet, sponsaliaque dissolvat?

SUMMARIUM.

Opinio, dicens sufficere confessionem sponsi, refutatur, n. 1. & explicatur c. Præterea, el. 2. de sponsal.

Sufficit utriusque testimonium, licèt jurata sint. 2.

Sufficit testimonium optantis celebrari matrimonium, nu. 3. non autem recusantis. 4.

1 INnocentius *c. Super eo, de consang. nu. unic.* ait testimonium sponsi sufficere, si sponsalia jurata non sint: per *c. Præterea, el 2. de spons.* sed hoc ita universaliter dictum benè reprobat *Alex. de Nevo, d. c. Super eo, n. 7.* Nec *c. Præterea*, aliquid probat: quia ibi non sponsus, sed sponsi consanguineus impedimentum affirmabat.

2 Sit igitur I. Conclusio, si uterque sponsus fateatur impedimentum, satis est ad dissolvenda sponsalia, quamvis juramento firmata sint. Quia mutuo consensu possunt liberè dissolvi: ut dixi supra disp. 52. per totam, dum uterque autem fatetur impedimentum, satis explicat mutuam resiliendi voluntatem. Sic *Anch. d. c. Super eo, n. 4.* ubi *Abb. nu. 5. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 2. casu 103. nu. 2. Mascard. de probation. concl. 1035. nu. 17. 18.* Et ex Theologis, *Veracr. 3. p. speculi, art. 8.*

3 II. Conclusio, si alter tantùm fateatur impedimentum, & sit ille, qui matrim. celebrari optat, satis est: argumento *c. Attestationes*, & quod notat *ibi Hostiens. de desponsi. impub.* & ratio est, quia hic casus non differt à primo, quia alter volens non subsequi matr. jam ex parte sua dissentit: hic verò eo ipso, quod impedimentum fatetur, recusat matrim. celebrari: quare mutuus consensus ad sponsalia dissolvenda concurrit. sic *Ant. d. c. Super eo n. 8. Abb. num. 5. Mascard. d. n. 18. Menoch. d. casu 103. n. 3. Veracruz. d. a. 8.*

4 Ultima Conclusio, si verò fateos impedimentum, sit ille, qui matrim. recusabat, non statur ejus confessioni: quia est in suum favorem, & in præjudicium juris tertii acquisiti: confessioni autem hujusmodi non adhibetur fides 14. q. 2. *in princ.* sic *Ant. d. c. Super eo n. 8. & ibi Alex. de Nevo, n. 13. Abb. n. 5. Masc. d. nu. 18. Menoch. d. n. 3.*

DISPUTATIO LXXIII.

Qualis certitudo causæ sufficientis ad dissolvenda sponsalia desideretur pro foro conscientiæ, ut licitè dissolvi valeant.

SUMMARIUM.

Satis est cognitio sufficiens in foro externo, n. 1.

Quid si unus testis affirmat, licèt sit consanguineus, vel sit fama. 2.

Quid si ex aliorum relatione cognoscatur; & explicatur cap. Veniens, qui cler. vel voven. 3.

1 HActenus egimus de cognitione sufficienti pro foro externo: in hac autem disp. agendum est de ea, quæ pro foro conscientiæ sufficit, ut licitè alter à sponsalibus resiliat: & dicendum quidem est, eam sufficere, quæ in foro externo satis esset, ut in alio simili, nempè ad faciendum divortium propria authoritate, docet *Sotus 4. d. 36. q. unica, a. 4. vers. Circa singula, Petr. de Ledesm. de matr. q. 62. a. 3. circa secundam conclus. notab. 1.*

2 Hinc infertur satis esse unum testem de certa scientia sibi jurantem, vel famam, quia (ut dixi tota disp. 71.) hæc sufficiunt pro foro externo. Et pro hac parte faciunt aliqui DD. dicentes consanguineum videntem suum consanguineum velle eam ducere, quam ipse carnaliter cognoverat, teneri impedimentum detegere: alterumque teneri credere: & probant ex *c. Si homo, 35. qu. 3.* ubi expressè dicitur teneri revelare consanguineo: quod idem docet *glos. Præterea, el 2. de spons. verb. Publice*: ergo alter tenetur, credere, frustra enim esset revelatio, si alter credere non teneretur. Hi sunt *Archid. d. c. Si homo, & ibi Turrecr. Laur. & Goffred.* quos contra Vincentium, & Tancredum refert, & sequitur *Henr. d. c. Præterea. n. 2.* addit bene *Archid.* dummodo juret, & conjecturæ sint, eum non mentiri: quod etiam diximus disp. 71. n. 11. fine. Immò si esset persona fide digna testificans, & de certa scientia testaretur, nec suspicio aliqua mendacii subesset, credo in foro conscientiæ non esse necessarium juramentum: quamvis disp. 71. n. 7. reprobaverim *Paludanum* sentientem unico teste probari quamcumq; causam dissolvendi sponsalia, licèt matrim. absque peccato perfici posset: ut sponsæ fornicationem: pro foro tamen conscientiæ placet ea opinio, dummodo testis ille qualitatibus dictis affectus sit.

3 Hinc infertur, satis esse, si relatione aliorum, vel propria experientia cognoscat quis, sponsum non fuisse virginem tempore sponsalium. Sic *P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 272. §. 120. §. Deinde si mulieri.* Nec obstat *cap. Veniens, qui cler. vel voven.* ubi non excusat textus sponsam, quæ multa audierat de viri severitate: quia (ut ait *ibi Alex. de Nevo n. 2.*) auditus ille non fuit sufficiens ad certam notionem, quia fortè fuit vanus rumor vulgi.

LIBER SECUNDUS.

DE ESSENTIA, ET CONSENSU MATRIMONII.

Divisio totius libri.

Hactenus que de sponsalibus, quæ prævia sunt, & dispositio ad matrimonium, egimus : jam matrimonii tractatum aggredientes, prius in hoc secundo libro agemus de matrimonii essentia, & qualiter sacramentum sit; & cùm in ejus definitione collocetur, esse vinculum indissolubile, agemus de ejus indissolubilitate, & qualiter Pontificia dispensatione, aut religionis ingressu solvi possit. Deinceps in genere, de qualitate consensus ad matrimonium requisiti, & de objecto, & fine ipsius consensus, ut sequentibus libris disputemus de consensu in particulari.

DISPUTATIO I.

Quid sit matrimonium, & in quo ejus essentia consistat?

SUMMARIUM.

Matrimonium unde dicatur, & quid sit, n.1.
Quot reperiantur in matrimonio, 2.
Consummatio non est de ejus essentia, 3.
Nec consensus internus, nec externus contractus, sunt id, in quo essentia matrimonii consistit, n.4. nec etiam mutua corporis traditio, n.5. nec mutua obligatio ad reddendum debitum, eodem 5.
Matrimonium est vinculum, quo conjuges uniti sunt. 6.
Utrùm id vinculum sit relatio realis, 7.
Explicatur matrimonii definitio, 8.
Matrimonium dividitur in legitimum, ratum, & consummatum, & quid sint hæc, 9.

1 SUPPONENDUM 1. est, matrimonium unde dicatur, & quot nominibus appellari soleat : de quo satis dixi l.1. in procemio, nu. 4. Definitur autem sic. Est conjunctio maritalis, viri, & fœminæ, inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens. Hæc definitio traditur *cap. Illud, in fine de præsumpt. & 27.qu.2. in summ. & l.1.ff.de ritu nupt. & §.1. & instit. de patr. potest. & l.1. tit.2. part.4.*

2 2. Supponendum est, in matrimonio 7. inveniri. 1. invenitur mutuus consensus. 2. externus contractus. 3. mutua corporum traditio, quæ est immediatus illius contractus effectus. 4. quoddam vinculū ortum ex illo contractu. 5. quod immediatè sequitur ex his, scilicet, mutua obligatio ad reddendum debitum. 6. jus quod est in unoquoque ad alterum. 7. usus, & consummatio matrimonii, & ex his videndum est, in quo consistat matrimonii quidditas.

3 3. Ergo matrimonii consummatio non est de ejus essentia: constat, quia beata Virgo verum contraxit matrimonium, *Matth. 1.* nec cognita est.

4 2. Nec consensus internus, nec externus contractus sunt id, in quo matrimonii essentia consistat, quia sunt causa efficiens matrimonii. Item, quia hi transeunt, matrimonium autem usque ad mortem durat. Sic *D.Tho.4.d.27.q.1.a.2. quæstiunc. 1. ad 2. Victoria sum. de matr. n.246. Ledesma 2.p.4.q.46.a.1. Barth. à Ledesma de matrim. dub.15. Petrus de Ledesma de matrim. q.44.a.3. concl.1.*

5 Nec est quidditas matrimonii mutua corporum traditio : quia illa transit, matrimonio permanente : nec mutua obligatio, & subjectio ad reddendum debitum. Hæc enim alterius adulterio, vel ingressu religionis communi consensu cessat, manente matrimonii consummati vinculo. Sic *Barth. à Ledesm. d. dub.15. Petr. de Led. d. a.3. concl.4.*

6 Consistit ergo essentia matrimonii, seu matrimonium ipsum in vinculo illo, quo formaliter sunt conjuges uniti, quod oritur ex mutua traditione. Sic *D.Tho. Ledes. Victoria, Barth. à Ledes. Petr. de Ledes. concl. ult. cit. n.4. Enriquez l.11. de matr. c.8.n.2.* ubi alios refert, & constat, quia mutuo se ponunt, & perimunt. Item, quia matrimonium idem est, quod conjugium.

7 Rogabis tamen, an hæc relatio sit realis? Aliqui dicunt esse relationem rationis, quia oritur ex contrahentium consensu, qui cùm sit immanens, nihil in re ipsa ponit : & ita non potest producere relationem realem. Sic *Sotus 4.d.26. qu. un. Palud. ibi, qu.1.a.2. & q.4.a.3. Sotus 4.d.27.q.1.a.1. ad 2.* Sed verius est esse relationem realem. Quia fundatur in actione externa, & reali, scilicet contractu externo, non enim sufficeret consensus internus. Sic alios referens *Enriquez. l.11. de matr. c.8.n.2. Petr. de Ledesma de matrim. q.44.a.3. fol. 128. col.2.*

8 Ex his venit explicanda matrimonii definitio : dicitur, conjunctio, quia in hac consistit matrim. essentia: dicitur, maritalis, id est, orta ex mutua traditione, ut explicetur fundamentum : nam in sponsalibus est vinculum ortum ex promissione : & ad differentiam conjunctionis militum sub uno duce; dicitur, viri & fœminæ, ut explicetur subjectum : inter legitimas personas, hoc est non habentes impedimentum dirimens : dicitur individuam vitæ consuetudinem retinens, id est, perseverantem, ut explicetur finis matrimonii, qui est mutua habitatio, & non esse solubile, sicut alia vincula contractuum, quæ mutuo consensu tolluntur : cujus rationem reddam disp. seq. n.3.

9 Tandem matrimon. dividitur in legitimum, ratum, & consummatum : legitimum dicitur, quod legitimo consensu contrahitur : quale est apud infideles; ratum dicitur, quando est sacramentum, nondum tamen copula carnali consummatum : & sic matrim. infidelium dicitur legitimum, non tamen ratum, quia non est sacramentum, ut expressè habetur *c. Quanto, de divort.* & docent omnes, & explicat Conc. Coloniense, quos refert *Covar. 4. decr. 2.p.c.1.§.an. n.4.* matrim. verò consummatum est, quando est jam copula carnali perfectum.

DISPUTATIO II.

Utrùm matrimonium sit homini naturale?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta probantia partem negativam, n.1.
Explicatur, qualiter sit homini matrimonium naturale, n.2.
Quare sit indissolubile, & fornicatio peccatum mortale, num.3. & solvuntur argum. n.4.

1 VIdetur non esse naturale, quia aliàs contra naturam esset, & illicitum vovere virginitatem. 2. Quia inclinatio naturæ tantum est ad prolis generationem, & educationem debitam, ad quod satis esset, virum & mulierem simul habitare, quamdiu proles indigeret.

2 Sit concl. matrim. non est naturale, quasi ex propriis naturæ proveniens : ut moveri sursum est naturale igni : est tamen naturale, id est, ex inclinatione naturali proveniens. Concl. est *D. Th. 4. d.26. q.1. a.1.* quem omnes sequuntur : & constat 1. pars, quia libero contrahentium arbitrio celebratur. Ut autem explicetur 2. pars, observandum est, duo intendere naturam cujuslibet, nempè seipsum conservare, & perficere : & quia hoc perpetuò fieri nequit, intendit secundò saltem per individuorum multiplicationem conservari. Hæc duplex naturæ intentio ex duplici appetitu oritur, quorum alter est ad cibum, quo vita conservatur : alter verò ad generationem, per quam natura multiplicatur : quæ ut facilius fierent, addidit natura delectationem, quæ condimentum operationum est, teste *Philosoph. 10. Ethic. c.4.* cum autem sit natura perfecta, non tantum intendit generationem, sed etiam prolem ipsam ad perfectionem usque perducere, & ad perfectum hominis statum, & homo est : habent enim filii à parentibus esse, nutrimentum, & instructionem. 18. *Ethic. c.12.* ad quod necessarium erat matrimonium, ut parentes illa conferant puero : & quia matrimonium conducit ad hunc naturæ finem, dicitur homini naturale.

3 Hinc infertur, matrimon. debere esse indissolubile: Nam si libera esset conjunctio, & vagus concubitus, esset incerta proles, & ex incertitudine tepesceret amor, & educationis cura. Hinc colligit *D. Thom. 3. cont. gentes, cap. 12.* fornicationem, quæ est vagus concubitus, esse contra naturæ jus, & peccatum lethale : quia contrariatur debitæ propagationi naturæ humanæ. Hinc etiam *Philosophus 2. polit. cap. 2.* carpit Platonem, & Socratem, dicentes, uxores debere esse communes, ad majorem hominum unionem.

4 Ad 1. argum. dico, non semper esse illicitum agere contra inclinationem naturalem, nisi cùm ratio dictat eam esse sequendam, ut abstinere aliquando à cibo contra naturalem appetitum, licitum

licitum est; Ad 2. nego minorem, quia per se, & ex natura sua ex vago concubitu sequitur maximum proli detrimentum.

DISPUTATIO III.

Utrùm matrimonium cadat sub præcepto?

SUMMARIUM.

Olim obligabat singulos, nunc autem minimè, num. 1.
An cessaris hoc præceptum, opinio affirmans, n. 2. Contraria negans, 3.
An si omnes homines demptis monachis perirent, tenerentur ad matrim. n. 2. & ibi, quid si matrim. necessarium esset ad vitandas seditiones.

1 SIt Conclusio, matrimonium dum genus humanum paucis continebatur, obligabat singulos, nunc autem minime. Et ratio est, quia sicut ad vitam sustentandam est necessarius cibus in individuo, ita generatio ad speciei conservationem, at tenetur homo seipsum conservare cibum sumendo, ergo & speciem generatione. Sic *D. Thom. 4. d. 26. qu. 1. art. 2. corp. & ad. 1.* quem alii sequuntur.

2 Utrùm autem prorsus multiplicatis jam hominibus, matrimonii præceptum cessarit, non constat, nam affirmant quidam. ita *D. Bonav. d. 26. art. 2. qu. 3. Ricard. ibi. art. 3. qu. 3. Alex. de Nevo, rubr. de sponsal. nu. 10.*

3 Sed verius est extare, extiturumque matrimonii præceptum, usque ad mundi finem. Quia hoc est præceptum naturale, hujusmodi autem præcepta non extinguuntur cessante necessitate, licet pro tunc minime obligent: ut constat in præcepto eleemosynæ. Item, quia Christus nulla præcepta naturalia abrogavit, sed tantum cæremonialia per legem novam, præceptum autem matrimonii naturale est. Quare olim cum pauci homines erant, obligabat singulos, nunc autem illis multiplicatis tantum obligat Remp. in communi, ut necessitate occurrenti compellat subditos. Sic *D. Thom. 4. d. 26. qu. 1. & ibi Palud. qu. 3. Duran. q. 2. Sotus q. 2. a. 2. Ledes. 2. p. 4. q. 43. a. 2. Angles floribus, 1. p. q. 1. de essentia matr. d. 26. q. 1. a. 2. diffic. 3. f. 521. & seq. Viguer. l. inst. c. 16. §. 7. vers. 3. Enriquez. l. 11. de matr. c. 1. num. 8. Part. à Ledesm. de matr. dub. 3.* & latissime *Petr. de Ledes. de matrim. q. 41. art. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. cap. 34. Vvald. candel. 1. p. de matrim. n. 9. Vega l. 3. sum. casu 144.*

4 Tandem dubitatur utrùm omnibus pereuntibus præter monachos, tenerentur illi matrim. contrahere. Quidam negant, sed credendum esse tunc mundi finem adesse, dicunt. sic *Durand. Palud. Led. Enriquez. Petr. de Ledesm. ibid.* Melius tamen sentiunt alii teneri, quia præceptum matrimonii naturale est, urgenti necessitate obligans, tunc autem maximè urget, nec seclusa Dei revelatione finem mundi esse constare poterit. Sic *Sotus, Angles, Vvald. num. 10. Barth. à Ledesm. Lud. Lop. Vega ibid. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 12. f. 169.* Posset etiam nunc occurrere casus, in quo aliquis teneretur matrimonium inire: ut quando sequerentur seditiones, & bella, nisi principis filius uxorem duceret, tunc enim sub mortali teneretur: ut benè *Martin. à Led. d. q. 43. a. 2.* Hoc autem non esset ex vi præcepti matrimonii, quod tantum ratione multiplicandæ speciei obligat, sed teneretur ratione præcepti evitandi scandalum.

DISPUTATIO IV.

Quando matrimonium institutum sit in lege naturæ, & evangelica?

SUMMARIUM.

Ante lapsum Adami in officium naturæ institutum est, post in concupiscentiæ remedium in lege nova, ut sit sacramentum, nu. 1.
Prima opinio, in lege naturæ institutum esse ab Adamo, nu. 2.
Secunda verior, n. 3. quando est institutum in lege evangelica, n. 4. & 5.

1 SUpponendum est, ante Adami lapsum matrimonium institutum esse in naturæ officium: eo autem sequuto, in concupiscentiæ remedium, & tandem in nova lege institutum fuisse, seu elevatum à Christo, ut esset sacramentum: quamvis autem hoc constet inter omnes, de tempore tamen institutionis, tam in lege naturæ, quam gratiæ, minimè constat.

2 Et 1. in lege naturæ, aliqui censent immediatè institutum esse ab Adamo, in illis verbis, quæ Deo inspirante protulit, *Gen. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis.* Prob. quia *Matt. 19.* probat Christus matrimonium esse indissolubile ex verbis institutionis, dicens, *quos Deus conjunxit, homo non separet:* & *ad Ephes. 5.* ait *Paulus, Propter hoc relinquet homo,* & subdit, *sacramentum hoc magnum est,* ubi clare significat ea verba ab Adamo prolata fuisse institutionis verba. Tandem, quia *Trident. sess. 24.* doctrina de sacramento matrimonii initio, dicitur matrim. multo anteà fuisse ab Adamo signatum, & hujus sent. videtur *D. Aug. lib. 14. de civit. Dei c. 22.* & tenent ex Theologis, *Magister 4. d. 26. Alensis 4. p. q. 2. memb. 2. a. 1. D. Bonav. 4. d. 26. a. 1. q. 2. Durand. ead. d. init. in expos. lit. Ricard. ibi. a. 1. q. 3. Hugo l. 2. de sacram. p. 11. Vualdens. l. de sacram. c. 132. Adrian. 4. qu. 2. de matr. Tapper. a. 18. Lovan. initio Catharin. cont. Cajeta. q. 1. matr. Ledesm. 2. p. 4. q. 44. a. 2.* Et ex jurisperitis, *gl. c. unic. de voto in 6. verb. Instatu. Goffred. sum. tit. de sponsalib. num. 17.* & idem docet *Alex. de Nevo, rubr. de sponsal. n. 17. Lex 4. tit. 2. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Que los bueltos, Montal. in exposit proœmii, p. 4. & in prolog. lib. 3. legum fori, Covar. 4. decret. 2. p. c. 1. §. unico, nu. 6.*

3 Sed probabilius est, institutum simul, ac præceptum esse à Deo, illis verbis, quæ dixit *Genes. 1. Crescite, & multiplicamini.* 1. quia tunc Deus fecit copiam illis, ut jungerentur, & mutuam corporum traditionem concessit, in quo matrim. consistit. 2. quia illis verbis intimatur potissimus matrimonii finis, qui est hominum multiplicatio, ergo per illa institutum est matrim. quo finis ille comparatur. Tandem, quia nulla alia institutione opus erat, quam ipsomet præcepto, sicut Eucharistiam instituit eam præcipiendo Christus servator noster, *Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem:* postmodum autem matrim. contraxit Adamus, cum dixit, *hoc nunc os.* Sic *D. Thom. 4. d. 26. qu. 2. a. 2. ad 4. Palud. ibi. qu. 1. fin. Altisiod. l. 4. sum. tract. 9. c. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 2. ante §. 1. Abulensis 1. Reg. c. 8. q. 42. Sotus 4. d. 26. q. 1. a. 2. vers. Nihilominus, Vigu. l. inst. cap. 16. §. 7. vers. 1. Vernerus. 1. p. Spec. a. 1. init. & 2. p. a. 1. Angles floribus 1. p. q. 1. de essen. matr. d. 26. a. 2. diffic. 1. f. 522. Enriquez. l. 11. de matr. c. 1. nu. 3. Vvald. candel. 1. p. de matr. nu. 7. Petr. de Led. de matr. qu. 42. ar. 2. Vega l. 3. sum. casu 144.* & ex jurisperitis, *gl. c. fin. de frigid. & malefic. verb. institutor, Turrecr. c. Quidam, n. 7. 17. q. 1. Sylv. Matrimonium, 1. q. 2. Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 20. §. Que es el paraiso.* Nec obstant argumenta prioris sent. tantum enim probant matrimonium esse magis declaratum ab Adamo, sicut Christus extremam unctionem instituit, manifestatam autem est à D. Jacobo.

4 In lege etiam evangelica constat de fide, matrimonium elevatum esse à Christo, ut sit sacramentum: quando autem, dissident Doctores, Quidam enim dicunt institutum esse *Joann. 2.* dum Christus interfuit nuptiis. Sic *Vigu. l. instit. c. 16. §. 7. vers. 1. & Ledesm. 2. p. 4. q. 44. art. 2.* infert hanc sent. & sequentem, neutramque definit.

5 Alii, & verius, dicunt *Joann. 2.* approbatum esse, institutum autem *Matth. 19.* dum Christus illud commendavit, ejusque inseparabilitatem præcepit, dicens, *Quos Deus conjunxit, homo non separet.* Sic *Adrian. q. 1. de matr. D. Thom. 3. p. tit. 1. c. 2. ante §. 1. Victoria sum. de matr. n. 241. Sotus 4. d. 26. q. 2. a. 2. vers. Ex quo fit, Vernerus. 1. p. speculi, art. 1. init. Petr. de Soto lect. 2. de matr. §. de inst. Palacio 4. d. 1. disp. 7. Enriquez. l. 11. de matr. c. 2. num. 1. Vvald. candel. de matr. 1. p. num. 13.*

DISPUTATIO V.

Quæ sit materia, & forma sacramenti matrimonii?

SUMMARIUM.

Referuntur variæ sententiæ à n. 1. usque ad 5.
Sententia authoris, 6.
Utrùm matrimonium non tantùm dum est in fieri, sed dum est in facto esse, sit sacramentum, & quæ sit tunc ejus materia, 7.

1 VAriæ sunt sent. I. ait verba contrahentium esse materiam, formam autem verba sacerdotis si matrimonium consideretur in quantum est sacramentum, licet in quantum est contractus, non exigat sacerdotis verba: credit enim matrimonium absque sacerdotis præsentia contractum, esse validum, non tamen sacramentum. Sic *Canus lib. 8. de locis theologicis, cap. 5. in solut. ad 3.* cujus fundamenta referam, & reprobabo disp. seq. n. 1.

2 II. Sent. dicit consensus contrahentium esse materiam, verba autem, quibus illi exprimuntur, formam, quia consensus informantur per verba. Sic *gloss. c. Tua, de spons. verb. Nec forma, & ibi Abb. num. 11. Prap. fine, Alex. de Nevo, num. 25. Sylv. Matrim. 1. qu. 1. Navar. sum. lat. c. 22. num. 20. Humada super primam partitam, tit. 1. l. 2. gloss. 2. num. 19. fin.* Et ex Theologis, *Capreol. 4. d. 26. q. unic. a. 3. ad 7. Deza ead. q. 1. art. 3. notab. 2.* Sed hæ sent. reiiciuntur, quia materia totalis sacramenti debet esse sensibilis, licèt partialis, ut contritio in Sacramento pœnitentiæ, possit esse non sensibilis.

3 III. Sent. ait, consensus esse formam, verba autem exprimentia, materiam, quia consensus determinat, & perficit verba, quæ eo secluso nihil efficerent. Sic *Majoris, 4. d. 26. q. 1.* Sed hæc sent. simili ratione reiicitur, quia consensus internus insensibilis est, forma autem sacramenti sensibilis esse debet, cùm sacramentum sit signum externum.

4 IV. Sent. docet, contrahentes esse materiam, verba autem, formam, quia in cæteris contractibus ita contingit, sic *Palud. 4. d. 26. q. 4. a. 3. ad 2. n. 23. Adri. 4. materia de matrim. q. 1. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 2. ante §. 1. Petrus de Soto lect. 3. de matr. vers. Requiritur, & lect. 4. vers. Sit igitur, Palacios 4. dist. 1. disp. 3.* & dicunt esse probabilem, *Capreol. 4. d. 24. q. unic. art. 3. ad 2. & Barth. à Led. dub. 6. de matr.* Et ex jurisperitis eam tenet, *Covar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. unic. num. 8.* Hæc autem sententia refutatur. 1. quia in cæteris contractibus non potest, verbi gratia, res vendita, vel commutata, vel locata, dici materia, ex qua conficitur contractus, sed tantùm materia circa quam. 2. quia ad productionem gratiæ concurrit etiam materia, at contrahentes ipsi non concurrunt, nisi mediis actibus: ergo potiùs actus ipsorum debent dici materia.

5 V. Sententia tenet, verba, quæ à priori contrahentes proferuntur,

tur, esse materiam, quæ verò à posteriori, formam. Ducitur autem exemplo numeri, cujus ultima unitas tanquam cæteras determinans, dicitur forma: ita, cùm verba posteriùs prolata, determinent priora, ut consummetur perficiaturque matrimonium, priora erunt materia, posteriora verò forma sic *Ricard. 4. d. 26. a. 4. q. 2. Angel. Matrim. n. 2. Villalob. sum. de matrim. n. 245. Ledesm. 1. p. q. 1. art. 6. Grifald. sum. verb. Matrimonium. nu. 15. Enriquez. lib. 11. de matr. c. 2. nu. 5. Barth. à Ledesm. dub. 6. de matr. Philiarc. de offic. sacer. t. 1. p. 2. l. 2. c. 2. Vivald. candel. 1. p. de matr. n. 17. Vega l. 6. sum. casu* 11. Sed contra hanc sententiam est, quia matrimonium non haberet materiam, & formam certas, sed vagas, & in contrahentium potestate esset, ex materia facere formam, & è contra. 2. quia verba utriusque æque se habent ad matrimonii Sacramentum, ergò non est cur potiùs priora sint materia, & posteriora forma. 3. quia posset utriusque consensus simul verbis exprimi.

6 Ultima sententia amplectenda docet, verba, seu signa, quibus consensus exprimuntur, esse sibi invicem materiam, & formam, secundùm diversas rationes: in verbis enim contrahentium est expressio mutuæ traditionis, qua quilibet tradit alteri sui corporis potestatem, & secundùm hoc dicuntur materia, & expressio mutuæ acceptationis, quia quilibet acceptat traditionem sibi per alterum factam, & secundùm hoc dicuntur forma. Probatur, quia traditio illa imperfecta est, & inefficax, donec acceptetur, & accedente acceptatione perficitur, & determinatur, matri: ergo utraque verba sunt materia, quatenus important traditionem, & sic per sequentia determinantur, & sunt forma, in quantum important acceptationem: & sic se invicem determinant. Item quia hoc pacto salvatur hoc sacramentum, sicut alia, constare rebus, tanquam materia, rebus (inquam) vel propriè, vel proportione quadam, & verbis tanquam forma: quia ea mutua traditio verbis facta, prout est quid informe, nec suum sortitur effectum, donec accedat mutua acceptatio, nec perficitur nisi per illam, dicitur recte acceptatio, quia complet, & perficit, dicitur verba. Hujus sentent. videtur *D. Thom. 4. d. 26. q. 2. art.* 1. nam in *solutione ad* 1. dicit, verba conjugum esse formam, & *ad* 2. actus conjugum esse materiam: ubi clarè per actus intelligit eadem verba, quæ paulo ante dixerat esse formam: nulli enim alii actus conjugum præter verba requiruntur ad hoc sacramentum perficiendum. Eandem sententiam tenent *Sotus 4. d. 1. q. 1. a. 6. vers. ad dub. & d. 26. q. 2. ar. 3. Bellarm. l. 1. de matr. c. 6. Suarez. 1. 3. de Sacramentis, qu. 60. a. 8. disp. 2. sect. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 35. f. 1020. Angles floribus 1. p. de matr. q. 1. de essentia matr. d. 26. a. 4. diffic. 2. concl. 2. f. 525. Spino spec. testament. gloss. 25. n. 23. Petr. de Ledesm. de matr. q. 42. a. 1. dub. 4. concl. 7. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 216. nu. 3.*

7 Demum observandum est, quod sicut sacramentum Eucharistiæ est sacramentum non tantum dum est in fieri, sed etiam dum est in facto esse, nam species permanentes sunt signum sensibile interni alimenti per gratiam: & dum est in fieri, tota essentia consistit in verbis consecrationis, panis autem, & vinum concurrunt, ut materia circa quam: at dum posteà permanet, species sunt materia ex qua, sic sacramentum matrimonii est sacramentum, dum est in fieri, & ejus materia, & forma, sunt verba, & contrahentes sunt materia circa quam: est etiam sacramentum, postquam factum permanet, viventibus enim conjugibus ea conjunctio est signum externum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, & tunc contrahentes sunt materia ex qua: & in hoc sensu est vera 4. sent. posita n. 4. sic *Bellarmin. l. 1. de matrim. c. 6.*

DISPUTATIO VI.

Quid si quis minister sacramenti matrimonii, an sit sacerdos, ita ut minimè sacramentum esset ante Tridentinum, celebratum absque sacerdotis præsentia?

SUMMARIUM.

Prima sententia, sacerdotem esse ministrum, nec aliter celebratum esse sacramentum, n. 1.

Secunda opinio verior, contrahentes esse ministros, & fuisse sacramentum absque sacerdote celebratum, 2.

An contrahentes in mortali, peccent ex ea parte, qua ministri sunt, ponitur 1. opinio affirmans, n. 3. & contraria verior, 4.

An sacerdos assistens matrimonio in peccato mortali, vel benedicens nuptias, peccet mortaliter, 5.

Solvuntur argumenta, n. 6.

1 ALiqui asserunt sacerdotem esse ministrum matrimonii, in quantum sacramentum est, ita ut ante Tridentinum clandestinum matrimonium legitimum fuerit, non tamen sacramentum. Ducuntur, quia actio sacramentalis est sacra, ergo ministrum sacrum, & formam sacram petit, ne contractus purè civilis, & prophanus sit. Probatur post Tridentinum, quia *sess. 24. c. 1. de matrimon.* jubet ut Parochus habito contrahentium consensu proferat ea verba, Ego vos conjungo, ergo verè parochus conjungit, & conficit matrimonium, ne verba falsa sint. Alias rationes hujus sententiæ videbimus infra disp. 11. ubi agemus utrùm matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum: ita docet *Canus lib. 8. de locis Theologicis c. 5. an. solut. ad 3. author. enchiridii con. Coloniensis, §. De ministro, & §. Verbum itaque, & Petr. de Ledesm. de matr. q. 42. art. 1. dub. 4. concl. 4. juncta concl. ult.* ait ante Tridentinum fuisse hoc probabile, secus post illud.

2 Cæterùm omninò tenendum est numquam parochum fuisse, nec post Tridentinum esse ministrum sacramenti matrimonii, sed ipsos contrahentes esse ministros conficientes sacramentum matrimonii: & ita ante Tridentinum, clandestinum matrim. fuisse verum sacramentum. Probatur 1. quia cum matrimonium sit contractus, nec illius naturam Christus mutaverit, sed tantum elevarit ad esse sacramenti, sequitur aliorum contractuum naturam, quæ est, ut ipsi contrahentes suis consensibus se ligent, nec alius, præter ipsosmet, contractum efficiat. 2. Quia ante Tridentinum matrim. clandestina erant vera matrimonia, & rata, ut definit ipsum *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* ergo, & vera sacramenta, quia ideò *c. Quanto, de divor. vers. Nam etsi matrimonium*, infidelium matrimonium non appellatur ratum, quia sacramentum non est. 3. Quia verba parochi non sunt de essentia matrimonii, sed iis penitus omissis constat matrimonium: ut dicemus libr. 3. disp. 38. nu. 4. ergo parochus nullo modo est minister: hic enim necessariò proferre debet verba aliqua, quibus sacramentum conficiat. 4. Quia Ecclesia olim recognoscebat de matrimoniis clandestinis, ergo erant sacramenta: si enim prophani contractus essent, judex secularis de eis cognosceret. 5. Quia Florentinum, ubi de sacramentis, cum latè aliorum sacramentorum ministros explicuerit, hujus tamen ministrum tacuit, quasi manifestum relinquens non alium esse sacramenti, & contractus ministrum. Tandem potest hæc sententia probari eisdem rationibus, quibus disp. 11. probavimus matrim. per procuratorem contractum, esse sacramentum, hanc sent. ante Trident. tenuerunt *D. Th. & cæteri DD. disp. praced. allegati*, qui actus ipsorummet contrahentium, sive sint verba, sive consensus, dicunt esse formam hujus sacramenti: is enim est sacramenti minister, qui formam applicat: & *Sotus 4. d. 26. q. 2. ar. 3. vers. Hac autem*, loquens ante Tridentinum, dixit oppositam sent. defendi non posse: & nunc etiam post Trident. tenet *Bellar* latè probans, *l. 1. de matr. c. 6. & duplici seq.* vocatque oppositam temerariam, *Suarez 1. 3. de sacra. q. 65. disp. 16. sect. 1. Enriqu. l. 11. de matr. c. 2. n. 7. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 21. Pet. de Ledesm. de matr. q. 42. a. 1. dub. 4. concl. 6. & ult. Angl. florib. 1. p. q. 1. de essent. matr. concl. 26. a. 4. dif. 2. f. 526. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 35. f. 1024. Vega l. 6. sum. casu 117. Vivald. candel. 1. p. de matr. n. 20. Manuel* vocans oppositam sent. temerariam, *1. tom. sum. in 2. ed. t. c. 216. nu. 3.* & ex jurisperitis, *Perez. l. 5. ordin. tit. 1. fol. 39. & seq. §. Præterea necessarium.*

3 Hinc inferunt aliqui conjuges peccato lethali affectos, celebrantes matrimon. peccare lethaliter, non solùm ea ratione, quia sacramentum suscipiunt, quod indubitatum est, sed etiam quatenus ministrant, quia omnes fatentur ministrantes in mortali sacramentum ex officio, & tanquam ministros ad id deputatos, peccare lethaliter, hujusmodi autem sunt conjuges. sic *Navarr. c. 1. §. Sacerdos, num. 10. de pœnit. d. 6. in solut. ad 5. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 42. art. 3. ad ultimum*, & ut probabile ponit *Suarez. 1. tom. de sacramentis, qu. 65. art. 4. disp. 16. sect. 4.* & est probabile.

4 Sed multò verius est non peccare lethaliter, quia non sunt ministri consecrati ad id munus, sed solum illis concessum est necessitate quadam, quia oportuit materiam, & formam in ipso contractu constitui, contractus autem fieri non poterat, nisi per contrahentium consensus: unde solum ministri consecrati lethaliter delinquunt, si culpa mortali affecti ministrent. Sic. *Palud. 4. d. 5. q. 2. nu. 22. Sotus 4. d. 1. q. 5. art. 6. fine, Ledesm. 1. p. q. 5. art. 6. dub. 3. Enriquez. l. 11. de matr. c. 2. fin. Lud. Lop. 2. p. instr. de sacram. in genere c. 59. concl. 4.* & in hanc sententiam magis inclinat *Suarez. num. præcedenti allegatus.*

5 Nec sacerdos culpæ mortalis reus assistens matrimonio, peccat lethaliter, quia non est minister conficiens sacramentum, & benedictio, quam præstat, est sacramentale quoddam. Sic *Ledesm. Enriquez, Suarez, Lud. Lop. n. præced. allegati, Vega l. 6. sum. casu* 117. Nec etiam Sacerdos in mortali, nuptiarum benedictionem celebrans hac ratione lethaliter peccat, quia ea benedictio non est sacramentum, sed sacramentale. Sic. *Palud. & Lud. Lop. num. præced. allegati.*

6 Ad 1. arg. propositum num. 1. respondetur esse actionem sacram, in quantum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, & elevata est à Christo illa actio ad esse supernaturale Sacramenti: sicut baptismus à laico collatus, est actio sacra. Ad 2. dico ea verba significare, Conjunctos vos esse declaro, vel approbo conjunctionem vestram.

DISPUTATIO VII.

Utrùm matrimonium in lege naturæ, & veteri fuerit Sacramentum?

SUMMARIUM.

Prima opinio, fuisse Sacramentum, n. 1.

Secunda, non fuisse, 2.

1 QUidam fuisse Sacramentum asseverant, quia erat rei sacræ signum. Sic, *Pet. de Soto, de matrim. lect. 2. §. De institutione, Castro* dicens esse omnium, *l. 11. contra hæreses, verb. Nuptia, hæres.*

3. Ca-

3. *Carthar. l. 5. anno. Cajetan. sit. de matrim. q. 3.* & alii, quos refert *Enriquez statim allegandus.*

2 Prorsus tamen dicendum est, nec fuisse sacramentum, nec gratiam contulisse, sed contractum naturalem. Prob. quia Florentinum decr. de Sacramentis, numerat matrim. inter sacramenta novæ legis, & distinguit hæc à Sacramentis veteris legis, quòd gratiam conferant, quam illa minimè conferebant: & *Trident. 24. can. 1,* dicit matrim. esse Sacramentum novæ legis à Christo institutum: & decreto immediato ante canones, dicit matrimonia novæ legis, gratia excedere connubia veterum. Sic *Sotus 4. d. 26. qu. 2. art. 1. & 2. Ledesm. 2. p. 4. qu. 44. art. 2. Bellarm.* dicens oppositam sent. non esse tutam, *l. 1. de matrim. c. 5. ad 2. Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. num. 1. & in commento, litt. V.* dicit oppositam sent. esse falsam: *Petr. de Ledesm.* cum aliis, quos refert *de matr. qu. 32. art. 2. fol. 69.* Potest tamen dici fuisse sacramentum largè, & impropriè, ut bene fatetur *ibi Enriquez*: & dicemus disp. seq. num. 1. de matrimonio infidelium; quia aliquo modo figurabat conjunctionem Christi cum Ecclesia, & licèt non conferebat gratiam gratum facientem, potest dici contulisse aliquod genus gratiæ, si quidem hoc præstabat, ut actus ille conjugalis esset licitus.

DISPUTATIO VIII.

Utrùm post legem evangelicam, matrimonium infidelium, vel fidelis cum catechumena, ex Pontificia dispensatione contractum, sit Sacramentum?

SUMMARIUM.

Matrimonium infidelium non est sacramentum, & explicatur c. Gaudemus, de divort. n. 1.
Quid de matrimonio fidelis cum catechumena, 2.

1 Videtur esse Sacramentum matrimonium infidelium, quia ita appellatur, *c. Gaudemus de divort.* Sed dicendum est non esse sacramentum, quia cum baptismus sacramentorum janua sit, ut definit *Florentinum decreto de sacram. baptismi.* infideles incapaces sacramenti sunt. Quare *d. c. Gaudemus*, appellatur sacramentum largè, & impropriè, in quantum aliquo modo designat unionem Christi cum Ecclesia, licet impropriè, quia fide carent. Sic *Abulens. 1. Reg. c. 8 qu. 42. & seq. Sotus 4. d. 26. qu. 2. a. 3. ad 4. Veracruz 3. p. spec. a. 51. Barth. à Ledesm. dub. 5. de matr. fin. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 59. a. 2. dub. 1.*

2 De matrim. autem contracto ex Pontificia dispensatione inter fidelem, & catechumenam: aliqui dicunt esse sacramentum ex parte solius fidelis: quia ille solus est sacramenti capax. Sic *Sotus dict. art. 3. fin. & Eckius t. 4. Hom. 73. de sacramentis*, ait, dum alter ex infidelibus conjugatis convertitur, resultare ex parte hujus rationem sacramenti, quod ei gratiam confert. Sed dicendum est ex parte neutrius esse sacramentum, quia matrimonium in utroque conjuge est unum numero sacramentum, sicut est unum numero matrimon. ergo si in uno non est sacramentum, nec erit in altero. Sic *Angles floribus, 1. p. de matr. q. 12. de disp. cultus, a. 1. dub. 1. Enriq. l. 11. de matr. c. 2. fine, & lib. 12. c. 13. n. 3.*

DISPUTATIO IX.

Utrùm matrimonium infidelium, cùm ambo baptizantur, fiat Sacramentum, eisque gratiam conferat?

SUMMARIUM.

Dum infideles conjugati convertuntur, non est opus, ut denuò coram parocho, & testibus contrahant, n. 1.
Possunt, sed non tenentur recipere benedictiones Ecclesiæ, 2.
Utrùm fiat Sacramentum, cùm baptizantur: referuntur duæ sentent. nn. 3. & 4.
Sententia authoris, n. 5. & solvuntur argumenta, n. 6.

1 Cum matrimonium apud infideles legitimè contrahatur, & validum sit, ut constat ex 1. *ad Corinth. 7.* & definitur *cap. Gaudemus, de divort. & c. de infidelibus, de consang.* dum ad fidem convertuntur, opus non est, ut iterùm coram parocho, & testibus contrahant, quia eam formam præscripsit *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* pro nuptiis inter fideles denuò contractis, infideles autem fideles facti, non denuò contrahunt, sed in legitimo matrimon. priùs inito perseverant. Sic *Nav. in priori edit. lib. 1. consil. tit. 35. de pact. cons. 4. fine, in posteriori* autem, *l. 3. t. de conver. infidel. cons. 2. fin. Manuel 1. t. sum. in 2. edit. c. 230. n. 1. Vega lib. 4. sum. casu 113. & 279.*

2 Hinc infertur optimè facere, si Ecclesiæ benedictiones, vulgò velationes, post baptismum recipiant, minimè tamen ad id astringi, quin institutæ sunt, ut concomitarentur sacramentum matrimonii à fidelibus contracti, hujusmodi autem matrimonium nec fuit sacramentum, nec fide suscepta contractum, quo solo tempore leges Ecclesiæ obligant. Sic *Veracruz 1. p. spec. art. 12. concl. 3. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rub. gl. 1. num. 124. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 61. f. 136. Vega lib. 4. sum. casu 113.*

3 Dubium tamen non leve est, utrùm matrimonium infidelium dum ambo baptizantur, efficiatur Sacramentum, gratiamque eis conferat. Triplex est sen. I. ait, nullo modo effici Sacramentum. Prob. 1. quia quantumcunque verba repetant, consensusque renovent, non est novum matrimonium, ergo nec novum sacramentum: cùm igitur antea sacramentum non esset, nec erit modò. Et confirm. quia novum Sacramentum indiget nova materia, & nova forma, quæ post baptismum minimè adhibetur: consensus enim iteratus non est novus, sed præteriti ratificatio 2. quia in omni Sacramento est res, & Sacramentum, quod in matrimonio fidelium est vinculum inde resultans, sed vinculum matrimonii infidelium non potest esse res, & Sacramentum, hoc enim est effectus Sacramenti, quem vinculum illud præcedit. Hanc tenet quidam gravis Doctor, ut refert *Veracruz 2. p. spec. art. fin. & multi discipuli Divi Thom.* ut refert *Petr. de Ledesm. de matr. q. 59. art. 2. dub. 3.* & dicit esse valdè probabilem, & verè ita est.

4 II. Sententia docet effici sacramentum, gratiamque conferre, non tamen statim ac baptizantur, sed cùm habent novum consensum, aut antiquum verbis, vel nutibus, vel copula maritali approbant. Prob. esse sacramentum, quia si facta venditio non est ita rata, quin in potestate cujuslibet ex contrahentibus, eam irritare sit, dicitur propriè facta denuo, cùm ita firma efficitur, ut annullari nequeat: sed matrim. infidelium poterat ab alterutro dissolvi, eo solo admittente fidem, & dum baptizantur, novo consensu ita ratificant, ut ampliùs dirimi nequeat matrimonium: ergo tunc dicitur contrahi, & subinde erit Sacramentum, tanquam matrim. post baptismum contractum. 2. matrimonium infidelium nec est ratum, nec indissolubile. *c. Quanto, de divort.* eo quod sacramentum non sit, sed ubi baptizantur, fit indissolubile, ergo sacramentum. 3. quia jam perfectè signat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quod est proprium Sacramenti matrimonii. Prob. autem esse necessarium novum consensum, quia non potest esse novum sacramentum absque nova materia, & forma: prior autem consensus, cùm tunc non esset sacramentum, nec modò est, quia jam transit, non potest esse matrimonii, quod denuo sacramentum esse debet, materia. Hanc tenet *Capreol. 4. d. 26. q. unic. a. 3. ad 5. Eckius t. 4. hom. 73. de sacram. immediatè ante §. Fortissima objectio, Bell. lib. 1. de matr. c. 5. fine, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 8. num. 1. fine, & c. 15. nu. 3. fine, & multi discipuli D. Thomæ*, ut refert, & sequitur *Petr. de Ledesm. de matr. q. 59. a. 2. dub. 3.* male tamen refert pro hac sent. *Sylvestrum matr. 8. q. 10. d. 2. ad finem*, ubi dicit oportere, ut infideles suscepto baptismo denuo consentiant: quia loquitur quando prius matrimonium irritum fuit. Et est valde probabilis hæc sententia.

5 III. Sententia, quæ mihi probabilior est, affirmat cum secunda effici sacramentum, gratiamque conferre, dum infideles baptizantur: dissidet tamen ab ea, qui ait non desiderari aliquem novum consensum, sed statim, ac baptizantur, tunc effectum subsequi. Prob. prior pars argum. secundæ sent. posterior autem, quia statim, ac baptizantur, matrim. illud repræsentat unionem Christi cum Ecclesia, cum in Christi fide contractum perseveret, efficiturque indissolubile, saltem ut matrim. ratum fidelium, ergo statim, ac baptizantur, effici sacramentum. Hujus sentent. videtur *D. Th. 4. d. 39. q. unic. a. 2. ad 1.* dicit enim matrimonium infidelium esse sacramentum, non actum, quia non contrahunt in fide Ecclesiæ, sed habitu, ergo sentit statim, ac baptizantur, effici sacramentum: alias frustra esset potentia illa, quæ ad actum non reduceretur. Et tenent expresse *Palud. 4. d. 26. q. 4. a. 3. n. 25. in solut. ad 5. & ibi Deca, q. 1. n. 4. ad 5. Argentina 4. d. 39. q. 1. a. 1. ad 1. Veracruz 2. p. Spec. a. 36. concl. 2. Petr. Bell. œconom. canon. class. 1. t. 4. §. 7. paulo post princ. Vega l. 4. summa, casu 113.*

6 Ad 1. argum. propositum num. 3. respondetur esse novum matrim. novumque vinculum, non omninò, sed in quantum priùs matrimonium, quod erat contractus naturalis prophanus, & solubilis, efficitur insolubilis, sacer, & repræsentans unionem Christi cum Ecclesia: sicut in *Trident. sess. 24. de matrim. can. 1.* dicitur Christum instituisse matrimonium in lege nova, cùm tamen jam institutum esset, quia illud, ut esset sacramentum indissolubile, evexit. Ad confirm. dico, eo ipso, quod baptizantur, consentire in matrimonium præcedens, ut sit insolubile, sonetque Ecclesiæ cum Christo unionem, quare illi consensus eo signo externo expliciti, sunt nova materia, & nova forma. Ad 2. dico illud vinculum esse rem, & sacramentum, nec omninò fuisse anteà, ut proximè explicui. Ad ultimum arg. propositum n. 4. constat ex dictis, nam eo ipso, quòd infideles baptizantur, est novus consensus, novusque actus, cum implicitè velint priùs matr. esse indissolubile.

DISPUTATIO X.

Utrùm matrimonium fidelium in lege nova sit Sacramentum?

SUMMARIUM.

Sententia dicens non esse univocè Sacramentum, n. 1.
Est verè sacramentum, & gratiam confert, 2.
Quid in matrimonio sit sacramentum tantùm, quid res tantùm, quid res, & sacramentum, 3.
Gratia sacramentalis matrimonii quos effectus habeat, n. 4. an sit unicum sacramentum, 5.

An

An possit separari ex contrahentium intentione ratio sacramenti, ut si duo vellent inire matrimonium, ita ut non sit sacramentum. 6.

1 Multi hæretici negarunt, matrimonium esse sacramentum: quos omnes latè refert *Bellarm. l. 1. de matr. c.* 1. & ex Catholicis id negat *Durandus 4. d. 26. q. 3.* dicens non esse propriè, & univocè sacramentum, nec gratiam conferre, Idem *gl. c. fin. de sent. excomm. in 6. verb. Sacramentis*, & dicit probabile *Palud. 4. d. 26. q. 3. init. num. 3.* & videtur tenere *Magister 4. d. 2.* argumenta tam Durandi, quàm hæreticorum proponit, & optimè solvit *Bellarm. eo l. cap. 5.* & quæ sunt alicujus momenti, proponenda sunt disp. sequi. dum agemus, an matrimonium per procuratorem contractum sit sacramentum.

2 Sit I. Conclusio, matrimonium fidelium in nova lege est verè, & propriè sacramentum, gratiam conferens. Hæc conclusio olim non erat usque adeò liquida, quamvis enim de fide esset, matrim. esse sacramentum, non tamen erat de fide gratiam conferre, post Florentinum autem res erat certa, non tamen de fide, ut ait *Sotus 4. d. 26. qu. 2. art.* 3. Sed post Trident. jam est de fide, ut constat ex *sess. 7. can. 7. & 8. & sess. 24. can. 1.* & eam latissimè scripturæ locis, patrum testimoniis, & rationibus probat *Bellarmin. l. 1. de matrim. c. 2. & duplici seq.* Sed brevi, una, aut altera ratione probatur: matrimonium est institutum à Christo, ut probavi hoc lib. 2. disp. 4. num. 6. & tanquam signum rei sacræ, conferens gratiam, ergo est verè, & propriè sacramentum. Quòd sit signum rei sacræ, constat, quia est vinculum unius cum una, & omninò indissolubile, quod non potest aliundè provenire, nisi ratione sacramenti repræsentantis unionem Christi indissolubilem: ut latè probabo disput. 11. Quod autem conferat gratiam, probatur, quia Deus non deficit in necessariis, sed jugum intolerabile esset vinculum, quod nulla dispensatione, & in nullo eventu dissolvi potest, absque Dei gratia: ergo Christus huic necessitati consulens, instituit matrimonium, ita ut gratiam conferret. Deinde, quia institutum est, ut parentes sobolem piè, & religiosè educent, ad quod gratia desideratur. Tandem, quia in concupiscentiæ remedium est, quod ultra matrimonium, gratiam petit; frequens enim est, ut alter conjux morbum perpetuum, vel notabilem deformitatem incurrat, vel absit, & ex actus conjugalis usu libido ardet, nec in lege nova permittitur repudium, sicut in veteri: ergo ad hæc omnia, taliter instituit Christus matrimonium, ut gratiam conferret, ne in tanto periculo, tantaque indigentia deficeret.

3 II. Conclusio, in hoc sacramento actus contrahentium sunt sacramentum tantùm; effectus sacramenti, est res tantùm; vinculum verò, quo conjuges uniti perseverant, dicitur res, & sacramentum, sic *D. Thom. 4. d. 26 qu. 2. a. 1. ad 5.* quem alii sequuntur.

4 III. Conclusio, gratia sacramentalis matrimonii habet duplicem effectum, alter est, concupiscentiam reprimere: alter verò, efficere, ut conjuges fideliter sibi assistant, operas suas communicent, ac prolem religiosè educent. Quia cùm datur divinitus facultas aliqua, dantur auxilia necessaria: cùm ergo per matrimon. detur facultas ad mutuam cohabitationem, prolisque generationem, gratia sacramentalis, seu peculiaris hujus sacramenti hos effectus sortiri debet, sic *Ricard. 4. d. 26. a. 2. q. 3.* & multi alii.

5 Utrùm verò sit unicum sacramentum, non constat, nam aliqui neoterici, teste *Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 42. art. 1. dub. 3. ad 3.* sentiunt esse unum contractum: duo verò sacramenta, quia multiplicantur juxta numerum suscipientium, qui sunt duo. Alii verò, eodem teste, dicunt esse duo sacramenta partialia, & unum totale, sicut contingit in duplici Eucharistiæ specie: & hoc dicit non esse omninò improbabile. Sed dicendum est esse unicum sacramentum, ut bene docet *Petr. de Ledes. ibi*, cum aliis, quos refert, & *Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. num. 1. initio*, quia licèt ibi sint plura materialiter, & in genere entis, at est unicum signum repræsentans unicam unionem Christi cum Ecclesia, & unica materia, & forma, ac neutra per se hoc repræsentat: quod longè aliter contingit in Eucharistiæ speciebus: cùm quævis per se constet ex sua materia, & forma, habeatque veram significationem, & gratiam conferat.

6 Tandem dubitatur, an fideles contrahentes matrimonium possint ab eo ex intentione separare rationem sacramenti, si intendant verum inire matrim. ita tamen, ut sacramentum non sit? Breviter dico, si ea intentio procedat ex errore, quo credunt matrimonium non esse sacramentum, intendunt tamen facere, quod fideles per matrim. efficiunt, esse verum matrimonii sacramentum, quia hic error non excludit debitam intentionem: ut bene docet *D. Thom. addit. q. 55. a. 2. ad 2. & Enriquez l. 11. de matr. c. 11. n. 5.* sicut, qui crederet baptismum esse fictionem, si baptizaret, intendens facere, quod facit Ecclesia, verè baptizaret: si autem ea voluntas sit vera intentio separandi, quantum in ipsis est, rationem sacramenti à matrimonio, & celebrandi merum contractum naturalem, dicendum est non esse sacramentum defectu intentionis, ut docet optimè *Suar. tom. 1. de sacramentis, q. 64. a. 10. disp. 13. sect. 2. ad fin.* Utrùm verò esset matrim. validum, in ratione contractus, non definit ibi: sed ex ejus ratione clarè colligitur non esse validum: & videtur idem tenere *Petr. de Ledes. de matr. q. 42. a. 1. dub. 7. in solut. 1. & 2.* & ita ego sentio, quia ex Christi institutione inseparabile est à contractu matrimonii, esse sacramenti, unde intentio non conficiendi sacramentum, repugnat intentioni legitimæ faciendi matrimonium, ut est contractus, sicut è contra, qui intenderet facere sacramentum matrimonii, non autem contractum, nihil efficeret: quia ex Christi institutione hæc duo sunt inseparabiliter conjuncta, & ita mutuò se ponunt, ac destruunt: unde non est simile, si obiicias, eum, qui vellet assumere ordinem sacrum, non autem obligari voto castitatis, manere ordine insignitum, non autem ligatum voto: quia id votum non ex jure divino annexum ordini inseparabiliter, ut est matrimonii contractui esse sacramenti, sed tantùm ex statuto Ecclesiæ, quæ circa sacramentorum substantiam nihil potest immutare.

DISPUTATIO XI.

Utrùm matrimonium contractum per procuratorem, sit validum, ac sacramentum conferens gratiam?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.

Ante Tridentinum, validum erat matrim. per procuratorem contractum, 2.

Non satis erat mandatum generale, expressis aliquibus requirentibus speciale mandatum: & clausula generalis subsequuta post casum requirentem speciale mandatum, extenditur ad similes, non autem ad majores: & an ad sponsalia requiratur speciale mandatum, 3.

An exigatur exprimi personam, cum qua est contrahendum matrimonium, num. 4. an sufficiat, quacumque temporis distantia intermedia procurator contrahat, eodem n. 4.

An procurator constitutus ad matrimonium, vel sponsalia contrahenda, possit substituere, 5.

Et an ad sponsalia requiratur, ut detur potestas ad contrahendum cum speciali persona, & nullo modo revocata sit.

Quid si ante contractum matrim. revocatum sit mandatum, & revocatio non sit notificata procuratori, & quid in aliis negociis, 6.

An in aliis contractibus, dum per nuncium, vel epistolam celebrantur, prosit revocatio inscio nuncio facta, 7.

Quid si præcessit juramentum de non revocando procuratore, 8.

Quid si sola mente absque signo externo revocetur facultas procuratoris, 9.

Quid si revocetur tacitè, ut facto ipso, & voluntas factis, & verbis, magisque factis manifestatur, & quæ facta hanc revocationem indicent, 10.

Quid si misso procuratore, mittens nec consensit, nec dissentit, 11.

Quid si furiosus efficiatur misso procuratore, & talis permaneat, dum matrimonium procurator contrahit, 12.

Quid si cùm misit procuratorem, finxit consensum, & post verè consensit tempore quo procurator contraxit: vel prius consensit, & tempore intermedio dissensit, & tandem tempore, quo procurator contrahit, consentit, 13.

Potest procurator constitui absque scriptura, 14.

An sit opus, ut procuratores utriusque conjugis sint diversi sexus, 15.

Quibus verbis debeat contrahere procurator, 16.

Quid si procurator excedat mandatum, & hoc est ad unguem servandum, 17.

Quid si dicatur in mandato, Do tibi facultatem contrahendi servata forma Tridentini, vel præmissis denunciationibus, & iis omissis matrimonium contrahatur, 18.

Post num. 18. invenies alia summaria.

1 Disputatio hæc gravissima est, & 4. in ea quæstione disputandæ sunt. I. est, an validum fuerit ante Trident. II. an post Trident. sit validum. III. Utrùm exigatur dari mandatum procuratori, coram parocho, & testibus: & ibi remissivè, an sit necessarium, parochum, & testes, videre literas continentes mandatum procuratori datum. IV. An tale matrimonium sit sacramentum.

2 Quæstio I. Utrùm matrim. contractum per procuratorem, validum fuerit ante Concilium Trident. 1. conclusio, validum fuit, habetur expressè *c. fin. de procurat. in 6. & c. Honoratur, 32. qu. 2. & l. Sufficit. ff. de sponsal. & l. 5. fin. t. 2. & l. 1. t. 1. p. 4.* L: ratio est, nam Christus elevans matrim. ad esse sacramenti, non immutavit contractus naturam, quæ ea est, ut possit inter absentes per procuratorem celebrari.

3 II. Conclusio. 4. desiderantur conditiones, ut procurator absentis nomine validum matrim. ineat. I. est, ut habeat speciale mandatum ad matrimon. nec satis est generale ad omnia negocia, expressis aliquibus exigentibus speciale mandatum: sed debet esse nominatim ad matrimon. Quia licèt quando exprimuntur aliqui casus speciale mandatum petentes, clausula generalis subsequens extendatur ad alios casus non expressos exigentes similiter speciale mandatum, *c. Quid ad agendum, de procurat. in 6.* at non extenditur ad matrimon. quia intelligitur de casibus, qui expressis similes sunt, non autem de longè majoribus, ut est matrimonium: per *Clement. Non potest. de procur.* Sic *gl. d. c. Quid ad agendum, verb. Non expressos*, ubi *Joann. And. nu. 3. Anch. n. 2. Dom. § Sed si aliquis, num. 2. Franc. eod. § nu. 2. glo. d. c. fin. de procur. in 6. verb. Speciale, & ibi Anchar. nu. 1. Aur. c. Nonnulli, § 1. nu. 11. de rescrip. Immola eod. § num. 4. ver. Sed juxta, Abb. c. Sedes, de rescript. nu. 8. Prapos. c. Tua, de spons. num. 11. Lancel. instit. juris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Specialiter*, & exigi mandatum speciale definitur expressè *c. fin. de procurat. in 6.* Similiter etiam ad contrahenda sponsalia requiritur mandatum speciale: quia

le: quia sunt dispositio, & via ad matrimonium: argum. l. Gratio. ff. de sponsal. sic tenet Domin. d. c. fin. in princip. nu. 2.

4 II. Conditio est, ut sit mandatum ad contrahendum cum certa persona, nec sufficere generale ad contrahendum cum quacunque. Constat ex l. generali, 34. ff. de ritu nup. ibi, *generali mandato quarendi mariti filiafamilias, non fieri nuptias, rationis est, itaque personam ejus patri demonstrari, qui matrim. consensit, ut nuptia contrahantur, necesse est.* Sic gloss. c. fin. de procurat. in 6. verb. Speciale, & ibi Domin. in princ. nu. 2. fin. Anch. nu. 1. vers. Secundo nota, Franc. num. 4. Abb. c. In causis, num. 15. de elect. Barth. l. Filius familias, nu. 9. ff. de donat. Angel. Matr. 5. n. 18. & 19. Sylv. Matrimon. 5. qu. 9. Alex. cons. 146. vol. 5. Covar. dicens esse omnium 4. decr. 2. p. c. 4. init. nu. 8. Ant. Gabr. t. 2. comm. in mea edit. l. 11. verb. Matrimon. fol. 95. Et ex Theologis Veracruz 1. p. Spec. a. 16. dub. 5. Enriquez l. 11. de matr. c. 2. nu. 2. Barth. à Ledesm. dub. 18. de matr. init. Petr. de Ledesm. de matrimon. qu. 42. ar. 1. dub. 7. Vivald. candel. 1. p. de matrimon. num. 44. Sufficeret autem (ut bene dicit Angel. d. num. 19.) quamvis in mandato non exprimeretur persona, si ore tenus, vel per literas exprimeretur, quia (ut dicemus n. 14.) mandatum hoc scripturam non petit, an verò sufficiat, ut quacumque temporis distantia intermedia procurator contrahat, dicam disp. 32. n. 7.

5 III. Conditio est, ut procurator per se ipsum exequatur, non enim substituere potest, nisi expresse hoc in mandato contineatur, habetur expresse d. c. fin. de procurat. in 6. Et ratio est, quia eligitur industria personæ procuratoris dati ad matrim. Idem dicendum est de procuratore dato ad contrahenda sponsalia: per ea, quæ dixi n. 3. fine, & docet Ant. Cucus l. 5. inst. major. tit. 10. num. 17. & eadem ratione dicendum est requiri similiter secundam conditionem positam, & quartam ponendam, in procuratore, ut validè contrahat nomine absentis sponsalia.

6 Ultima conditio est, ut tempore, quo procurator contrahit, non sit revocata potestas; si enim revocata sit, quamvis revocatio lateat procuratorem, & alterum conjugem, est irritum matrimonium, habetur expresse d. c. fin. unde speciale est hoc in matrimonio, contra juris regulam petentem procuratorem constitutum ad negocia, certiorem faciendum esse de revocatione, ut ea prosit: Clem. unica, de renunc. c. Ex parte, de rescript. l. Si mandassem, ff. manda. l. 1. § fin. ff. de contrah. empt. l. 1. ff. quod jussu. & ratio specialitatis est, quia in cæteris contractibus potest jus supplere consensum contrahentium, illisque renitentibus dominium transferre: in matrimonio autem minimè potest: hoc autem speciale esse in matrimonio, (quamvis non desint DD. id negantes, dicentesque idem contingere in aliis, quæ a libera voluntate pendent) docet gloss. Clem. unica, de renunc. verb. Ignorantem, & verb. Cedendum, ubi Anch. num. 6. Card. & Imola nu. 15. Bonifac. nu. 30. idem gloss. d. c. fin. verb. Ignoraret, Joann. Andr. nu. 1. Domin. § Sane, nu. 1. & 2. Anch. nu. 1. v. Tertio nota, Francus, nu. 4. & 7. Philip. Probus addit. ad Monachum, nu. 1. idem glos. c. Nec illud, 30. qu. 5. verb. Uxor, ubi Archid. Bellamera, & Turrecr. fin. Felinus, c. Edoceri, nu. 11. & c. Ex parte, nu. 9. de rescrip. & c. Si deligenti, nu. 22. de foro compet. Sylv. Matr. 5. qu. 11. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Spec. a. 16. dub. 6. Lud. Lop. 2. p. instrum. de matr. c. 47. f. 1120. Vivald. candel. 1. p. de matr. nu. 44.

7 Valdè tamen distat, si contractus fiat per procuratorem, quo casu necessarium est intimari procuratori revocationem, ut diximus n. præc. vel si fiat per nuncium, vel epistolam: tunc enim si ante præsentationem, mittentem pœniteat, licèt revocatio non intimetur nuncio, vel epistolam recipienti, obligatio impeditur, l. Si pater, ff. de manu. vindic. in princ. ubi & glos. verb. Non fiat, Joann. Andr. c. fin. de procur. in 6. num. 1. Domin. § Sane, num. 2. Anch. num. 1. vers. Sed hic quæro, Francus num. 7. Et ratio differentiæ est, quia nuncius, & epistola est tanquam merum instrumentum, & organum, per quod dominus profert verba, & ita concipit verba in persona mittentis, unde consensu domini deficiente tempore, quo profert verba, nil operatur epistola, aut nuncius, quamvis revocationis ignarus sit: cùm autem aliquis procuratorem constituit facto illius voluit obligari, unde necesse est eum per quem consensus præstatur, revocationis conscium esse. Et hæc vera sunt, quamvis gloss. l. 1. fine, ff. de contrah. empt. neget discrimen, asseratque in utroque eventu revocationis notitiam desiderari.

8 Hæc autem procuratoris ad matrimon. revocatio, effectum habebit, redderque illud irritum, quamvis juramentum de procuratore non revocando, præmissum sit: revocans enim perjurii reus erit, tenebit tamen revocatio. Sic gloss. d. c. fin. verb. Revocatum, ubi Monachus, & Phil. Probus in addit. ad ipsum Joann. Andr ad finem, Domin. § fin. n. 5. Franc. n. 5. & 6. Felin. c. Ex parte, nu. 12. de rescrip. Sylv. Matrim. 5. qu. 13. Rochus, Decius, Socinus, quos refert, & sequitur Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. init. num. 10. Seraphinus de privil. juramenti, privil. 75. num. 7. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. Specul. art. 16. dub. 8. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 47. f. 1120. Manuel. 1. tom. sum. 5. edit. cap. 216. num. 8.

9 Similiter valebit revocatio procuratoris merè interna, quoad forum conscientiæ: licèt quoad externum incumbat revocanti eum, testibus probare. Et ratio est, quia quantumcunque sint verba externa, deficiente interno consensu, non est matrimonium: & hæc ratio assignatur, d. c. fin. de procurat. in 6. ibi, *cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequiverit*: & sic tenet D. Thom. 4. d. 29. in finalibus verbis, exponens Magistri literam.

10 Sufficiet etiam revocatio tacita mandati: ut docet Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. init. num. 11. quem ex Theolog. sequuntur Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 47. f. 1120. Vivald. candel. 1. p. de matr. num. 44. unde satis est facto ipso contrario revocare: hæc enim est voluntas tacita. Quia voluntas non tantùm verbis, sed etiam factis demonstratur, l. Paulus respondit, ff. rem. rat. hab. immò magis factis, quam verbis ostenditur: l. Si tamen, §. Ei qui, ff. de ædil. edict. & l. Reprehendenda, ubi Decius, C. de inst. & subst. de qua re multa congerit Jason l. Apud Julian. §. Constat ff. de legat. 1. & l. Furiosum, num. 4. C. qui testa. fac. poss. & sufficere facto revocare, constat ex l. fin. ff. de divort. ibi, *illud rectissimè placuit, quali voluntate intelligi possit, patronum animum habere desiisse quasi in uxorem*, & ibi, *ubicumque, vel tenuis intellectus haberi potest nolentis nuptam*, & ponit ea lex fin. has conjecturas, ex quibus mutatio voluntatis colligitur, *si patronus sibi despondérit aliam, vel destinaverit, vel matrimonium alterius appetierit, credendum est nolle hunc nuptam*, ubi gloss. verb. Destinaverit, & Odofredus ibi, explicant, id est, proposuerunt aliam habere in sponsam: & addit Odofredus, eo ipso tacitè patronum declarare, se nolle libertam. Unde Covar. Vivald. Lud. Lop. proximè citati, dicunt prius mandatum revocari dato mandato ad contrahendum cum alia: non enim verisimile est (ut ait Ferretus cons. 281. num. 12.) tractantem matrimonium cum aliqua, in priori voluntate contrahendi cum alia persistere: & ratio est, quia cùm consequens sine antecedenti esse nequeat, qui vult consequens, necessariò videtur velle antecedens, l. Illud ff. de acquir. hered. l. Ad legatum, & l. Ad rem mobilem, ff. de proc. cum ergo ad contrahendum cum secunda, necessarium sit à voluntate prioris matrimonii recedere, dato mandato ad contrahendum cum secunda, revocatur primum, l. Si quis cum procur. §. fin. ff. de procur. & c. pen. eod. tit.

11 III. Conclusio, si postquam quispiam procuratorem misit, nec consentit, nec dissentit, sed in aliis occupatur, valet matrimonium, quia durat prior consensus virtute, cùm non sit obex contrariæ voluntatis: ut qui priùs baptizari voluit, si dormiens baptizetur, verum recipit baptisma, c. Majores, de baptism. sic Roinerius, quem refert, & sequitur Sylv. Matrimonium, 5. q. 10. Veracruz 1. p. Spec. art. 16. dub. 6. Barth. à Ledesm. dub. 18. de matrim. fol. 1279. Enriquez l. 11. de matr. cap. 4. num 4.

12 Hinc infertur, si procuratore misso, dans mandatum in amentiam incidat, & talis perseveret, dum procurator nomine suo contrahit, valere matrimonium: manet enim virtute prior consensus, cum revocatus non sit: sicut baptismus furiæ tempore receptus, petitus ante furiam, validus, Majores, de baptismo, fine, sicuti si tunc temporis esset dormiens, valeret matrimon. Sic Enriquez l. 11. de matrimon. cap. 4. num. 4. Obiicies tamen, si sacerdos audita confessione, amens fieret, & sic absolveret, nulla esset absolutio: quia ministri actus debet esse humanus, sed contrahentes per procuratorem sunt ministri matrimonii, & non procurator, ut diximus n. 28. ergo si tempore, quo consensum præbet procurator, qui mandatum dedit, rationis usu destitutus sit, erit irritum matrimonium. Resp. argumentum concludere per seipsum, contrahentem necessariò debere esse sui compotem, dum contrahit, unde nihil ageret: si dormiens, vel insanus tunc esset: at dum contrahit per procuratorem, satis est, ut dum mandatum dedit, sui compos esset, nec revocarit, & procurator dum ejus præstat consensum, sit sui compos: ut in cæteris contractibus contingit, quia tunc contrahens non ministrat per seipsum, sed medio instrumento.

13 IV. Conclusio, si dum quis mandatum dedit, consensum finxit, tempore tamen quo procurator ejus nomine contrahit, habet verum consensum, valet matrimonium, quia cum eo tempore conficiatur, tunc desideratur consensus. Sic Enriquez l. 11. de matr. c. 2. num. 1. unde quocunque tempore intermedio dissensus sit, nihil refert, dummodo tempore, quo celebratur matrimonium, consensus adsit.

14 V. Conclusio, potest talis procurator constitui absque scriptura: ut generaliter de procuratore habetur l. 13. t. 5. p. 3. ibi, *è quando lo biziere de palabra*, & docent gloss. l. Maritus, verb. Præscripseris. C. de procur. ubi Barth. Bald. Fulg. Salic. Jason. l. 1. num. 7. C. eod. t. multos alios referens: Perez lib. 3. ord. t. 4. l. 3. vers. Utrùm autem. Et specialiter in mandato ad contrahendum matrimonium, tenet Angel. cons. 122.

15 VI. Conclusio, diversitas sexuum in procuratoribus ad contrahendum matrimonium, est impertinens: quare duo viri, vel duæ fœminæ possunt esse contrahentium procuratores. Quia ea sexuum diversitas solum requiritur in ipsis, qui matrimonio junguntur. Sic Petr. de Ledesm. de matr. q. 42. art. 1. dub. 7.

16 VII. Conclusio, verba procuratoris contrahentis matrimonium, debent esse hæc, Talis consentit in te, vel accipit te in virum, vel uxorem, me mediante. Sic Host. sum. t. de spons. §. Qualiter contrahatur. Francus, c. fin. de procurat. in 6. nu. 4. Sylv. Matrimonium, 5. qu. 14. Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. init. nu. 8. Greg. Lop. l. 5. t. 2. p. 4. verb. Con mandado, Ant. Gabr. in mea edit. tom. 2. commun. l. 11. verb. Matrim. f. 94. & alii, quos hi referunt. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. specul. art. 16. fin. Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. nu. 2. Vivald. candel. 1. p. de matrim. n. 45. Valebit etiam matrim. si dicat, Recipio te in virum, & uxorem, nomine talis personæ. Quia ferè idem est sensus. Sic Covar. Greg. Lop. Ant. Gabr. ibi.

17 VIII. Conclusio, si procurator mandati fines excedat, nil prorsus valet matrim. ut si mandatum detur contrahendi certa dote constituta, & procurator contrahat ea conditione non servata, nihil agit, quia mandatum ad unguem servandum est,

est, *l. Diligenter ff. mandati*: & ubi quis limites potestatis sibi traditæ excedit, privatus censendus est: ut docet latè *Menoch. de recuperanda possess. remedio* 8. n. 13. & 17. & *cons.* 69. n. 75. & *seq. vol.* 1. & ratio est, quia cùm potestas sit limitata, in eo quod quis excedit, potestate caret, & est quidam privatus.

18 Rogabis tamen, quid si in commissione dicatur, Do tibi facultatem contrahendi matrimonium, servata forma Tridentini, ut semper dici solet, utrùm si omissis denunciationibus contrahat procurator, valeat matrimonium? Videtur enim non valere: quia ablativus ille absolutus importat ibi conditionem, *l. A testatore, ff. de condit. & demonst.* forma autem præscripta in *Tridentino sess.* 24. *c.* 1. *de matr.* est, ut præmissis denunciationibus, coram parocho, & testibus contrahatur. Breviter dico, si ex ordinarii dispensatione omittantur, non esse dubium: quia forma Tridentini est præmissis denunciationibus, nisi ordinarius dispensaverit: idem dicendum est, si omittantur absque dispensatione, licèt in mandato expressè diceretur, Do tibi facultatem contrahendi præmissis denunciationibus. Quia quoties exprimitur in commissione forma juris communis, eo modo, quo juri communi inest, non est intentio inducendi novam formam, & conditionem, sed est admonitio quædam, ut servetur forma juris communis: ut latè probabo lib. 3. disp. 33. n. 3.

S U M M A R I U M.

An matrimonium contractum per procuratorem valeat post Tridentin. ponitur opinio negans, num. 19. *& ibi forma debet impleri in specie, & sensu proprio, & non per æquipollens.*

Verior opinio, valere, 20.

Solvuntur argumenta, 21.

Post num. 21. *invenies cætera summaria.*

19 QUÆSTIO II. Utrùm matrim. contractum per procuratorem coram parocho, & testibus sit validum post Tridentinum? Aliqui censent non esse validum, & sic correctum esse *c. fin. de procurat. in* 6. Prob. 1. quia ideò olim matrimonium per procuratorem, valebat, quia sufficiebat ad illud mutuus consensus nudus, ut patet ex *l. Sufficit, ff. de sponsal.* ubi *Jurisconsultus* cùm præmisisset sufficere nudum consensum ad sponsalia: hinc intulit sic, *Denique constat, absentem absenti despondere posse*: ubi *gl. verb. Constat.* idem intulit in matrim. sed hodie non satis est nudus consensus, sed coram parocho, & testibus, per *Trid. sess.* 24. *c.* 1. *de matrim.* ergo cessat matrim. inter absentes. 2. quia *Trident. d. c.* 1. exigit, ut parochus, & testes intelligant contrahentium consensum, ut ejus testes esse possint, at eum intelligere nequeunt, cùm solum procurator adest. 3. quia Tridentin. pro forma petit, ut parochus præsens sit consensui contrahentium, cùm aliter matrim. irritet: quoties autem requiritur præsentia pro forma, non impletur per procuratorem, *l. Obligari, §. Tutor statim, ff. de author. & consen. tut.* & *§. Tutor autem, inst. eod. t.* ubi quia præsentia tutoris exigitur pro forma, ad minoris contractus, non satis est tutorem per procuratorem adesse: ubi & *gloss. verb. Per epistolam*, hoc notat: ut etiam in simili docent *Archid. c. Hoc jus.* 10. *qu.* 2. *Bald. auth. Hoc jus, num.* 3. *C. de sacros. Eccl. Rebuff. in compend. alienationis rerum Eccl. num.* 92. *Rodoannus de alienat. rerum Eccl. c. de tract. in princ.* non posse canonicos consentire alienationi rerum Ecclesiæ per epistolam: quia eorum præsentiam jus petit, *c. In Genesi, de elect.* 4. quia forma in sensu proprio impleri debet, *cap. Susceptum, de rescript. in* 6. ibi, *tum beneficium cessione, non morte.* ubi *glos. verb. Morte*, inquit, quia licèt cedens, quoad illam Ecclesiam videatur mortuus, at mortuus non est: & ibi *Domin. notab.* 3. inquit, ubi fit mentio de morte, intelligi de naturali, non de civili, & *l. fin. C. de his qui ven. ætat.* textus ait mentione facta de ætate, intelligi de naturali, & non de ea, quam princeps supplet: ubi *gloss. verb. Restitutionibus*, ait non sufficere, quamvis hæc æquipolleant: & *l.* 3. *§. Hæc verba, ff. de negot. gest. verb. Hæreditatem*, ait gloss. veritatem, non fictionem juris considerari. Et non solum in sensu proprio, sed etiam in magis proprio debet impleri: ut *c.* 1. *Rodulphus, de rescript.* notat *Socin. l. non solum, ff. de solut. matr. Beccius consil.* 21. *nu.* 33. & ratio est, quia forma debet impleri specificè, & non per æquipollens, *l.* 1. *§. Opus novum*, ubi omnes scribentes, *ff. de nov. oper. nunciat. & l. §. Si quis ita, de verb. oblig. c. Cum dilecta, de rescrip.* & multis citatis docet *Tiraq. de retract. convent. §.* 4. *gloss.* 6. *n.* 31. *Matienzo l.* 5. *recop. t.* 4. *l.* 1. *gloss.* 4. *nu.* 8. ergo cum Tridentin. petat pro forma, præsentiam parochi consensui contrahentium, non satis erit præsentia ficta, & æquipollens: sed dum adest consensui per procuratorem præstito, ille non est propriè, sed fictè, & interpretativè consensus contrahentium: ut docet *gloss. c. Qui per alium, de reg. jur. in* 6. *fi.* & *ibi Dyn. num.* 6. *Joan. And. num.* & late *Bart. l. Si is qui pro emptore, à n.* 57. *ff. de usucap.* & plures alii, quos refert & sequitur *Tiraq. post leg. connubiales, gl.* 6. *verb. Consentement. nu.* 27. & ita *Zeletus in consiliis matr. cons.* 83. *num.* 13. ait quodammodo videri præsentes, qui per procuratorem adsunt. 5. Quia consensus statuto requisitus, verè, & propriè præstandus est, & non fictè, ut per procuratorem: sicut ex multis probat *Tiraq. d. verb. Consentement. n.* 23. Trident. autem petit consensum contrahentium coram parocho. 6. Quia petenti jure consensum aliquorum intelligi, præsentia naturalis, & per se ipsos consentientiū desideratur: ut optimè docet *Bald. l.* 1. *C. de fide instr. & jure hast. fisca. lib.* 10. quem refert, & sequitur *Jason l.* 1. *n.* 8. *ff. de verb. oblig.* ex doctrina Bart. ibi, dicentis ideò stipulationem inter absentes non posse fieri per procuratorem, vel epistolam, quia debent se invicem intelligere. ergo cum Trident. petat, ut parochus intelligat contrahentium consensus, debent contrahentes re vera, & naturaliter præsentes esse. Ultimo, quia *Tridentin. d. c.* 1. (ut constat ex proœmio) voluit consulere maximis damnis ex clandestino matrim. consurgentibus, quibus nō occurritur, si valeat matr. per procuratorem: nulla enim certitudo de alterius contrahentis vita, vel consensu haberi potest, cùm potuerit obiisse, vel consensum revocasse. hanc sent. tenet *Bart. à Ledes. dub.* 18. *de matr. f.* 286.

20 Cæterùm tenendū est id matrimonium valere, nec correctum esse *c. fin. de procurat. in* 6. Prob. 1. ex praxi totius Ecclesiæ, passim enim post Trident. celebrantur matrim. per procuratores, essetque intolerabilis error in Ecclesia, tot matr. irrita censere. 2. Quia finis Trident. irritantis clandestina est, ut constat ex *d. c.* 1. *in proœmio*, ut notum sit Ecclesiæ matrimonium, probarique possit, ne aliud publicè, aliud verò occultè celebretur: sed quando celebratur per procuratorem, coram parocho, & testibus, satisfit huic fini, jam enim constat Ecclesiæ, & probari potest, sicut quilibet alius contractus gestus per procuratorem, sufficienter probatur, ita ut contrahens cogatur in foro externo stare illi. Et confir. quia alia ratio dicti decreti est, ne celebretur matrim. ab aliquo, quam à proprio parocho, ut docet *Rota Florentina inter consilia Menoch. cons.* 368. *vol.* 4. & *Seraph. decis.* 957. 1. *p. vers. Nam præsentia parochi*, cui cum satisfit: quia matrim. per procuratorem, celebratur coram proprio contrahentium parocho. 3. Quia ea quæ alioquin fieri non possunt, permittuntur, si per eum actum ad jus commune reditur: ut notant *Bart. & alii*, quos refert, & sequitur *Cov.* 3. *variar. c.* 6. *nu.* 4. & correctoria extenduntur, ut legum correctio vitetur, & ad jus commune redeatur: ut dixi l. 1. disp. 12. nu. 2. Inde est, ut leges novæ interpretandæ sint, ne antiquas corrigant, quamvis à propria verborum significatione recedatur, ut dixi eod. l. 1. disp. 17. n. 6. ergo cum asserendo matrim. per procuratorem validè iniri, redeatur ad jus commune, & ejus correctio vitetur, sic dicendum est, licèt aliqualiter verba improprientur, dicendo consensum contrahentium præstari coram parocho, si per procuratorem id fiat maximè, quia verba non improprientur, non enim impropriè dicitur à nobis fieri, quod de mandato speciali nostro fit: ut constat ex *l.* 1. *§. Adipiscimur, ff. de acqu. possess.* ibi, *adipiscimur autem possessionem per nosmetipsos*: quæ verba, etsi nimis personalia sint, & sic videatur propriam personam exigere: statim paragraphis seq. ea lex dicidit, per procuratorem acquiri possessionem, quasi per manum domini: & ita *gl. d. §. Adipiscimur, verb. Per nosmetipsos*, addidit, non removere quin, & per alium. 4. quia Trident. irritat clandestina, quæ semper Ecclesia abhorruit, & punivit, ut constat ex *d. c.* 1. *in proœmio*, ubi dicitur, quamvis matrim. clandestina valida fuerint, ea semper Ecclesiam abhorruisse: & postea, *sacri Lateranensis Concilii vestigiis inhærendo*, sed Ecclesia nunquam censuit clandestinum, nec punivit matrim. per procuratoré contractum publicè, immò illud approbavit *c. fin. de procurat. in* 6. Ergo Trident. non irritavit hujusmodi matrimonium, Hanc sent. tenent ex Theologis, *Veracruz. append. ad specul. dub.* 3. *fin. Bellarm. l.* 1. *de matr. c.* 5. *vers. Atque hinc etiam. Enriquez. l.* 11. *de matr. cap.* 2. *n.* 2. & *in comment. lit. E.* dicit, oppositum esse errorem: *Manuel.* 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 220. *n.* 3. *Thesaur. sacerdot.* 1. *p. f.* 117. *Petr. de Ledes. de matr. q.* 42. *nu.* 1. *dub.* 7. *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matr. c.* 35. *fol.* 1027. *Philiarc. de off. sacerdot.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 1. *Grisald. de matr. n.* 16. *Viviald. candel.* 1. *p. de matr. nu.* 43. *P. Molina tom.* 2. *de just. tract.* 2. *disp.* 254. *init. Veg. l.* 4. *sum. casu* 264. Et ex jurisperitis, *Navar. sum. Hisp. c.* 28. *addit. ad n.* 71. *c.* 22. & *lib.* 4. *cons. tit. de cognat. spirit. in priori edit. cons.* 2. *n.* 9. *in posteriori, cons.* 6. *n.* 9. *vers. Ad secundū, Ant. Cucus. l.* 5. *inst. major. t.* 11. *n.* 35. *Matienz. l.* 5. *recop. t.* 1. *rub. gl.* 1. *n.* 32. *Flamin. l.* 10. *de resignat. benef. q.* 16. *n.* 11.

21 Ad argum. prioris sent. proposita nu. 19. respond. ad 1. olim valuisse matrim. per procuratorem absque parocho, & testibus, quia sufficiebat nudus, & clandestinus consensus: at hodie cùm is non sufficiat, nisi parochus, & testes intersint, similiter non sufficiet nudus consensus per procuratorem, sed debet esse coram parocho, & testibus. Ad 2. dico exigi præsentiam realem per se, vel per procuratorem, & vere parochum & testes intelligere consensum absentium, medio procuratore ad id specialiter destinato: cùm omnino absentis personam agat. Ad 3. nego, cum requiritur præsentia pro forma, non satis esse per procuratorem: nec est simile in tutore, eligitur enim industria personæ, & confidunt leges fore, ut ille melius pupilli rebus consulat. Similiter eligit jus industriam canonicorum, confidens ipsos bene Ecclesiæ rebus consulturos, & vult ut congregentur, ut rationes conferant, & clarius intelligant quid facere expediat. Ad 4. 5. & 6. respondeo, illa omnia bene probare ita esse, ubi non esset aliud jus explicans satis esse præsentiam illam per procuratorem: quando enim est ad jus, ut in præsenti, nec ejus correctio indicatur, recedi potest à propria verborum significatione: ut probavi nu. 20. eo vel maximè, quod ut ibi probavi, non impropriè, licet non tam propriè, dicitur aliquis præsens per procuratorem. Ad ultimum negatur minor, immò occurritur illis damnis: ut probavi n. 20. & satis est certitudo moralis de consensu, & ut mittendi procuratorem, incumbat onus probandi se revocasse: eadem enim certitudo solum habetur, dum præsentes contrahunt, possent enim fictè consentire.

S U M M A R I U M.

Utrùm exigatur dari potestatem procuratori coram parocho, & testibus, ponitur opinio affirmans, n.22. & ibi solemnitas requisita ad aliquem actum, censetur requisita ad commissionem dandam faciendi illum actum, n.22 junctio n.24.

Contraria verior, n.23. & ibi, legum correctio non inducitur per tacitos intellectus, licèt clausula nihil operetur: & si voluisset legislator, expressisset.

Utrùm desideretur ut parochus, & testes videant literas mandati, 24.

Explicatur l.39.Tauri, hodie, l.13.t.4.lib.5.recop.n.25.

Solvuntur argum.n.25. Post quem invenies cætera summaria.

22 QUÆSTIO III. Utrùm valeat matrimonium per procuratorem, commissione ei absque parochi, & testium præsentia data? Videtur enim id desiderari ex doctrina *Riminaldi cons.467.n.78.& seq. vol.4.* docentis solennitatem requisitam ad aliquem actum, esse necessariam ad dandam commissionem faciendi illum actum, & ita prohibente statuto donationem fieri absque quinque testibus, censeri prohibitum mandatum donandi absque illis: & probat ex *l.Oratio ff.de spons.* Unde *Bart.* & alii, (ut retuli l.1.disp.14.nu.1.) colligunt, prohibito aliquo, censeri prohibitum omne id, per quod pervenitur ad illud, ergo cum *Trident. sess.24.cap.1.de matr.* exigat præsentiam parochi, & testium ad matrimonii valorem, eadem solemnitas desiderabitur ad valorem mandati contrahendi illud. Et confirm. ex *l.36.Tauri hodie l.13.t.4.l.5.recop.* ubi disponitur eandem solemnitatem exigi in mandato testamentum conficiendi, quæ in ipso testamento exigitur: cujus rationem assignat *Ant.Gom.in l.39.n.2.& Matienzo in l.13.gl.1.in fine*, quia eadem ratio, virtus, & effectus, quæ sunt in consequenti, dicuntur esse in antecedenti, arg. textus *l.Illud, ff.de acqui.hæred.* & ita cùm pro testamenti falsitate vitanda jus certam solemnitatem petat, meritò illam met, in mandato ad testandum nomine alterius, desiderat. cùm sit antecedens necessarium, ut alterius nomine testetur: ergo similiter in nostro casu cùm mandatum ad contrahendum matrimonium nomine alterius, sit antecedens, & prævium, ut tale matrimonium valeat, exigit eandem solemnitatem parochi, & testium, quàm ipsum matrimonium.

23 Dicendum tamen est, id non exigi, sed satis esse, ut procurator nomine absentis matrim. coram parocho, & testibus ineat. Prob. quia *Trid.sess.24.de matr.c.1.* solùm irritat matrim. quando ipsemet contractus non celebratur coram parocho, & testibus, sed mandatum contrahendi non est ipse matrimonii contractus, ergo non petit eandem solemnitatem, alias decretum maximè correctorium, extendendum valde esset. 2. Quia praxis totius Ecclesiæ habet: ut post Tridentin. contrahatur matrim. per procuratorem, & nunquam auditum est eam solemnitatem in mandato dando procuratori servari. 3. Quia jure antiquo hæc solemnitas non petebatur, & Tridentinum non corrigit hoc expressè, nec per tacitos intellectus inducenda est legum correctio, quamvis clausula nil operetur: ut docet *Aymon. cons.259. num. 2. & Gutier.cum aliis, 3.tract.q.15. num.35.* nedum ubi multum operatur, ut in præsenti, quamvis non corrigat jus commune. Tandem, quia si voluisset Trident. anullare dictum mandatum absque ea solemnitate, expressisset utique, *l.Item apud Labeonem, §. Ait prætor, ff. de jurejur.& c.Ad audientiam, de renunciat.*

24 Utrùm autem necessarium sit, ut parochus, & testes, dum assistunt matrimonio contracto per procuratorem; videant mandati literas: dicam lib.5.disp.8.n.24.

25 Ad arg. propositum n.22. neganda est ea doctrina, nec illam probat *l.Oratio, ff.de spons.* cui satis respond. l.1.disp.12.n.2. Ad confirm. dico esse specialem dispositionem in eo casu: primo ad vitandas commissariorum fraudes: ut dicitur *l.31.Tauri, hodie l.5.t.4.l.5.recop.* ibi, *y los tales comisarios hazen muchas fraudes* 2. quia tale mandatum ad testandum, non tam dicitur commissio ad testandū, quam testamentum, succeditque loco testamenti: quia continet institutionem hæredis, substitutiones, exhæredationes, meliorationes, dationes tutorum, quæ omnia si commissarius non faciat, per tale mandatum manent ipso jure facta, *l.33. Tauri, hodie l.7.t.4.l.5.recop.* cùm ergo tale mandatum loco testamenti succedat, mirum non est si lex eandem testamenti solemnitatem petat.

S U M M A R I U M.

An matrimonium per procuratorem contractum sit sacramentum: ponitur opinio negans, n.26.

Opinio verior affirmans, nu.27. & quis sit tunc minister, quæ materia, & quæ forma, 28.

An si procurator sit in mortali, dum contrahit, peccet lethaliter, 29.

An constituens procuratorem, teneatur esse in gratia eo tempore, quo verisimile est fore, ut procurator contrahat, 30.

An contrahentes per procuratores possint postea per se ipsos contrahere, 31

Solvuntur argumenta, & explicatur, qualiter actio sacramentalis debet esse personalis, & verum illud matrimonium conferat gratiam physicè, vel moraliter, 32.

26 QUÆSTIO IV. Utrùm matr. contractum per procuratorem sit sacramentum? Quidam affirmant esse verum matrim. non tamen sacramentum. Prob.1. quia quamvis sacramento pœnitentiæ, quatenus est quoddam judicium, non repugnet effici in absentia, repugnat tamen, eo quod est sacramentum: ergo similiter repugnabit matrimonio ut est sacramentum. 2. Quia perceptio, & confectio sacramenti est actus personalis, ut constat in omnibus aliis sacramentis. 3. Quia alias dormiens peccaret, vel reciperet gratiam, si eo tempore procurator nomine ejus contraheret: cùm enim tunc constituens, sacramentum recipiat, peccaret, si esset in mortali, & reciperet gratiam si esset dispositus: & subindè teneretur sub culpa lethali tunc esse dispositus. 4. Quia sacramentum est causa physica gratiæ, matrim. autem per procuratorem, non potest esse sic causa, quia consensus ipsorum, qui verè contrahunt, sunt materia, & forma, & jam transierunt. 5. Quia DD. contrariæ sent. fatentur esse laudabile, si postea in præsentia renovetur consensus, si tamen prius matrimonium fuisset sacramentum, sacrilegum esset iterare, cùm non adsint nova materia, & nova forma. 6. Quia ideò hostia absens nequit consecrari, quia ponitur in forma, pronomen demonstrativum, Hoc, quod denotat materiam præsentem, nec absens potest absolvi, quia ponitur in forma, pronomen demonstrativum, Te, sed in forma matrimonii ponitur duplex pronomen demonstrativum, Ego, & Te, ut constat ex *c.Licèt de sponsa duorum*, ubi ponitur hæc forma, *ego te accipio in meam*. ergo matrimonium, ut est sacramentum, non potest celebrari inter absentes. Hanc sent. tenent *Durand.4.d.26. qu.3. nu.11.Cajet.tom.1.opusc.tract.12. de contract.matr.q.2. Canus l.8. de locis Theol.c.5.ad.3.Victoria summ de matr.n.244.Viguer.lib. instit.c.16.§.7.vers.4.Ovandus 4.d.28.propos.2.Fr.Petrus Martyr direct. curatorum, f.65.§ Lo tercero se pregunta Barth. à Ledesma* mutans sententiam quam in priori edit. tenuerat, *dub.18.de matr.f.1280 Fr.Penna, & Gallo*, ut refert *Enriquez l.11.de matr.c.2.n.2. in comment. lit. B.* & dicunt esse probabilem *Sotus 4.d.27.qu.1.a.3.versic. At verò Ledes.2.part.4.q.44.art.3.ad finem, Lud.Lop. 2.p. instructorii. de matr. c.35.fol.1027. Petrus de Ledesma de matrimon.quæst.42.artic.1.dub.7.conclus.1.* limitans, ut exponitur a Cajetano, nempè, ut fiat postea sacramentum, quando in præsentia ratificatur.

27 Sit tamen 1. Conclusio, prorsus tenendum est matr. per procuratorem contractum esse sacramentum. Prob. 1. quia est verum matrimonium ratum, & indissolubile, ergo est sacramentum: probatur consequentia ex *c.Quanto, de divort.* ubi habetur ideo matr. Christianorum esse indissolubile, quia est sacramentum: *& ibi, & c.fin.28.q.1.* dicitur matrim. infidelium, legitimum, sed non ratum, ac indissolubile, quia non est sacramentum, 2. quia Concilium Florent. & Tridens. ut vidimus hoc 2.l.disp.10. nu.2. absolute definiunt matrim. fidelium in lege nova esse sacramentum. 3. quia, vel Christus elevans matrim. ad esse sacramenti, mutavit ratione contractus naturalis, vel non: si primum, ergo in lege Evang. matrim. per procuratorem, non est legitimum in ratione contractus naturalis, sicut oppositi dicunt non esse in ratione sacramenti, quod tamen est contra *cap. fin. de procurat, in 6.* si secundum, ergo & modo matrim. per procuratorem, est sacramentum: quia concilia clamant matrimonium, quod ante legem evang. erat merus contractus naturalis, esse modò sacramentum. 4. quia matrim. ut contractus, & ut sacramentum, est idem numero, & realiter, & tantùm differt penes diversos respectus, quia ut respicit vinculum contrahentium, dicitur contractus: ut autem elevatur a Deo ad repræsentandum unionem Christi cum Ecclesia, dicitur sacramentum: ergo utroque modo debet habere eandem materiam, & formam, & causas agentes: & proinde si potest, ut contractus celebrari per procuratorem, poterit etiam ut sacramentum. Hanc sent. tenent. ex Theologis, *Sotus 4.d.27.q.1.a.3. vers. At verò, Petr.de Soto lect.3.de matr.vers.Requiritur, Catharin.l.5.contra Cajetan.cap.3.de matr. Bellarmin.l.1.de matr.cap.5.in solut. ad 11. & c.7.& 8.Palacios 4.d.26.disp.1.f.556. vers. Quarto respondebis, Enriquez* vocans oppositam sent. falsam, *l.12.de matr.c.2.num.2. Angles floribus, 1.p.qu.1.de essent.matr.d.27.art.1.diff.4.f.529.Grijald. verb. Matr.num.16.Vivald.candel.1.p.d.matr.num.43. Philiar. de off.sacerd. tom.1.p.2.l.2.a.2.Lud.Lop.2.p.instruct.de matrim.c.35.f.1027. Petr. de Ledesm. de matr.qu.42.a.1.dub.7.concl.2.Manuel.1.tom.sum.2.edit.c.216.nu.1.& c.210.nu.3.Vega lib.4.summ. casu 264.Corduba l.1 quæst.q.25.fine.* Et ex jusperitis *Navar.cap.Fratres, de pœnitent. d.5. nu.95.* & in hanc sent. magis inclinat *Covar.4.decret. 2.p.c.1.§.unico. num.5.* dicit enim priorem sent. esse dubiam: & eam tenet *Perez, l.5.ord.tit.1.l.1.fol.2.vers.Utrùm autem, & fol.9. vers. Utrùm autem. Matienzo l.5.recop.tit.1.rubr.gloss.1. num.133. Albornoz. l.4. de arte contractum, tit.8.*

28 II. Conclusio, quando matrim. fit per procuratorem, nec procurator est minister, nec in ipso recipitur sacramentum, nec verba ipsius sunt materia, & forma sacramenti: sed ipsi principales contrahentes sunt ministri, & recipiunt in se sacramentum, & expressiones consensuum ipsorum, quatenus innotescunt per procuratorem, sunt materia, & forma: procurator autem est conditio, sine qua non. Prob. hoc est univocè matrim. cum eo quod per propriam personam contrahitur, non enim est duplex matrimonii sacramentum: ergo eandem materiam, formam, & ministrum habet. 2. quia ubi sunt materia, & forma, recipitur sacramentum, cùm ergo matrim. recipiatur in principalibus contrahentibus, in ipsis erunt materia, & forma. Sic *Enriquez l.11. de matr.c.2.num.7.in principio, & ad fin. Petr.de Ledes.de matr.q.42.2.a.1.dub.7 ad 4.*

29 Hinc infertur, minimè delinquere procuratorem, si dum contra-

contrahit, peccato lethali affectus sit: quia non recipit in se sacramentum, nec ministrat. sic *Enriquez eo. c. 2. fin. Petr. de Ledesm. ead. solut. ad* 4.

30 2. Infertur, mittentem procuratorem teneri sub culpa lethali esse in gratia, eo tempore, quo verisimile est fore, ut procurator nomine ipsius contrahat, quia tunc recipit sacramentum. Sic *Sot. 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. Ad 2. respondetur, Fr. Molina l. 1. sum c. 16. §. 14. f. 232. col. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 35. f. 1027. Petr. de Led. a. 1. ad finem, ante solut. ad* 7. & quamvis *Sot. & Lud. Lop.* excusent ab hac culpa mittentem, quando prorsus ignorat, quo tempore matrimonium celebrandum sit. Verum nec tunc excusatur, quia sacramenti susceptio obligat ad debitam dispositionem sub lethali culpa, & ita vel tenetur non mittere procuratorem, vel toto eo tempore dispositus esse, quo probabiliter is contracturus est.

31 Ultima Conclusio, optimè faciunt contrahentes per procuratorem, si postmodum ipsimet iterùm matrimonium ineant, ad tollendos scrupulos. Quia quamvis cætera sacramenta repeti nequeant, eadem materia manenti: hoc autem est in matrimonio speciale, cùm enim sit contractus, ejusque naturam, & conditiones retineat, potest ea parte, qua contractus est, cæterorum more sæpius iterari. Sic supponunt *Cajet. & Petr. de Ledes.* quos retuli n. 26. fine, cùm dicant effici sacramentum, dum posteà inter ipsos contrahentes iteratur. Et docent *Sotus 4. dist. 27. quæst. 1. art 3. vers. Non prorsus, Lud. Lop. 2. part. instruct. de matrimon. cap. 35. fol.* 1027. iteratur autem, ne forte prior consensus revocatus sit.

32 Ad argu. proposita nu. 26. respondetur, ad 1. absolutionem non posse præstari in absentia, judicium enim externum potest inter absentes esse, eo quod diversi sint accusator, testis, & reus, nec aliqua dispositio in reo petatur: secus autem de interno, ubi reus, testis, & accusator est idem: & desideratur reum dispositum esse, ejusque dispositionem confessarium intelligere: unde non solum ea parte, qua sacramentum est, sed etiam ea, qua judicium est, repugnat, in absentia præstari: matrimonio autem id non repugnat, quatenus contractus est, cujus naturam ratio sacramenti minimè immutat. Ad 2. dico, in aliis sacramentis actionem esse omnino personalem, ita ut nullo modo per substitutum exerceri possit, secus autem in matr. quia cæterorum contractuum naturam sequitur: quare actio sacramentalis in ipso non est omnino personalis, sed tantum in hoc sensu, ut nulla alia persona, præter ipsos contrahentes, verè conficiat, & in se recipiat sacramentum. Ad 3. dico non esse inconveniens dormientem delinquere lethaliter, vel gratiam recipere ratione consensus in vigilia habiti: ut contingit in eo, qui volens baptizari baptizatur dormiens: & fateor teneri esse in gratia tempore quo procurator contrahit: ut probavi nu. 30. Ad 4. *Lud. Lop. cit.* 27. fatetur id matr. physicè conferre gratiam: sed melius *Petrus de Ledes. ibi allegatus*, dicit conferre moraliter: quia dum sacramentum præsens est, physicè operatur, dum autem transit, & tantum moraliter est præsens, tanquam causa moralis operatur: ut contingit in sacramento, recedente fictione: cùm ergo, dum procurator contrahit, consensus principalium, qui sunt materia & forma, sint tantùm moraliter præsentes, operabuntur instar causæ moralis. Ad 5. constat ex dictis n. 31. Ad 6. nego consequentiam, quia in cæteris sacramentis ea verba præcisa sunt de sacramenti necessitate, matrimonium autem potest per quæcumque verba, vel signa contrahi consensum explicantia.

DISPUTATIO XII.

Utrùm matrimonium per epistolam contractum, validum sit, & Sacramentum?

SUMMARIUM.

1 JUre antiquo constat, matrimon. per epistolam celebratum validum fuisse: ex *l. Mulierem, ff. de ritu nuptiarum, l. Sufficit, ff. de sponsal.* & docet *gl. c. Nec illud, 30. q. 5. verb. Uxor, Fel. cap. Ex parte num. 10 de rescr. Scotus, 4. d. 27. q. fin.* ubi *Sotus, qu. 1. a. 3. vers. At verò quamvis, Cov.* multos referens *4. decr. 2. p. c. 4. init. nu. 11. fine, Perez lib. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 2. §. Quid autem sit in matrimonio*: & si antequam perveniat epistola ad alium contrahentem, revocatus sit consensus, sive tacitè, sive expressè, dicendum est idem, quod disput. præc. à n. 6. usque ad 14. dixi, quando contrahitur per procuratorem. Utrùm autem necessarium sit, ut recipiens literas, consensum explicet rescribendo mittenti, vel per nuncium ad id destinatum, vel potius satis sit cuicumque exprimere consensum? dixi *lib. 1. disp. 7. n. 35.*

2 Dubitatur autem, utrùm post *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* validum sit? Quidam enim negant: quia cùm necessarium sit, consensum coram parocho, & testibus præstari, & quando alter recipit literas, licèt consentiat coram parocho, non sit sufficiens ad matrimonium, donec alter consensum acceptet: non videtur, quo pacto utriusque consensus possit coram eodem Parocho, & testibus præstari media epistola: procurator enim potestatem habet acceptandi, epistola autem minimè. Sic docent *Petr. de Ledes. de matrim. qu. 45. a. 3. dub. ult. ad 1. Barth. à Ledesm. dub. 18. de matrim. à f. 1286. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 216. nu. 1. & c. 200. nu. 3* & in hanc partem, quamvis dubius, magis inclinat *Veracruz. append. ad specul. dub. 3. fin.*

3 Sed probabilius esse, valere, existimo: ob rationes, quibus disp. præc. n. 20. probavi matr. per procuratorem initum, validum esse: non enim juris correctio absque necessitate inducenda est: & declaratur amplius, explicando casus, in quibus celebrato per epistolam matrimonio, potest utriusque consensus coram eodem parocho, & testibus præstari. I. casus est, quem ponit *Enriquez statim allegandus*, si epistolam mittens, scribat se non solùm facere sui corporis traditionem, sed ex tunc traditionem per alterum sibi faciendam, acceptare: tunc enim si epistola lecta coram parocho, & testibus, alter consentiat, jam utriusque traditio, & acceptatio fit coram eodem parocho, & testibus. II. casus est, quem in nemine inveni, si recipiens epistolam, rescribat mittenti, se accepisse literas, in quibus vult ipsum in conjugem, & similiter ipsum velle: tunc enim si hac epistola rescripta lecta coram parocho, & testibus, recipiens coram illis consentiat, jam mutua acceptatio, & traditio constat parocho, & testibus: quia illa epistola continet traditionem rescribentis, & acceptationem traditionis factæ à priori mittente: & prior mittens se tradit, & acceptat coram parocho & testibus. Hanc sent. tenet *Enriquez l. 11. de matr. c. 2. n. 6. Lud. Lop. 1. p. instruct. de matr. c. 35. f.* 1027. *col.* 2. Pro eadem sent. sunt alii, qui post Trident. scripsere, & asserunt, matrimonium contractum per epistolam validum esse. cum tamen id minimè asseverent, si Tridentin. illud annullasset. Hi sunt *Navar. l. 4. cons. 1. de cogn. spirit. in priori edit. cons. 2. num 9. in posteriori cons. 6. num. 9. vers. Ad 2. Perez l. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 2. §. Quid autem sit in matr. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. glos. 1. n. 32. P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 254. init. Vega l. 4. sum. casu 264.*

4 Tandem dubitabis, utrùm matrimonium per epistolam contractum, sit sacramentum? Qua in re nihil immorandum est: quia eadem prorsus est difficultas, quę de matrimonio per procuratorem inito: & qui hoc esse sacramentum negant, negabunt illud, quos retuli disp. præc. nu. 26. Nos autem, quia ead. disp. n. 27. defendimus hoc esse sacramentum: idem dicimus de illo.

DISPUTATIO XIII.

Quo jure matrimonium indissolubile sit, & unde hæc indissolubilitas proficiscatur?

SUMMARIUM.

1 CIrca matrimonii essentiam disputavimus de materia, & forma illius, qualiter sit sacramentum, & quo pacto per procuratorem, aut literas celebrari possit: superest, ut disputemus de ea definitionis particula, *individuam vitæ consuetudinem retinens*, quę continet matrimon. indissolubile esse. Quæritur ergo, unde hæc indissolubilitas oriatur, & quo jure sibi competat? Supponendum est hoc distare inter matrim. ratum, & consummatum, quoad significationem: quod ratum significat unionem dissolubilem Christi cum anima existenti in gratia, vel si fateamur repræsentare unionem Christi per charitatem cum tota Ecclesia, adhuc ea dissolubilis est, quoad membra Ecclesiæ, per culpam lethalem, quam admittant: quamvis quoad totam Ecclesiam indissolubilis sit: consummatum autem significat indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: & ratio differentiæ hujus significationis est, quia solùm per matrim. consummatum fiunt conjuges una caro, ut habetur expressè *cap. 2. de convers. conjug. & cap. Lex. 27. qu. 2.* & colligitur ex *cap. Agathosa, fin. 27. q. 2. & ex c. Martinus, de cogn. spirit.* ibi, *efficiantur per connubium una caro* ubi *gl. verb. Per connubium.* id est, per carnalem copulam, quare solùm matrimon. consummatum significat eam conjunctionem, per quam Christus factus est una caro cum Ecclesia per incarnationis mysterium. Prob. hæc differentia ex *D. Paulo ad Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, quia ea verba minimè dixit nisi præmissis illis, *erunt duo in carne una*: quod fit per copulam. 2. probatur ex D. Augustino, & habetur *cap. Non est*

dubium 27. qu. 2. ibi, *non est dubium illam mulierem non pertinere ad matr. cum qua commixtio sexus non dicatur fuisse*: ubi, *glos. verb. Ad matrim* explicat, quod habeat in se conjunctionem Christi, & Ecclesiæ; & id explicatur *c. Cùm societas*, & est *D. Leonis Papæ, ead. d. & qu.* ibi, *Cùm societas nuptiarum ita sit à principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat in se conjunctionis Christi, & Ecclesiæ sacramentum*. 3. Quia *Innoc. III. c. Debitum, de bigamis*, expressè definit matr. ratum significare unionem per charitatem; consummatum verò per carnem assumptam. 4. Quia defunctæ maritus ante consummationem, si iterùm uxorem ducat, non fit bigamus, ut habetur *c. Debitum. de bigamis.* & ratio ibi redditur, quia matr. ante copulam non significat unionem Christi per carnem, si enim eam significaret, esset bigamus, quia non esset unus unius sponsus, sicut Christus est unius Ecclesiæ sponsus: hæc enim irregularitas bigamiæ contrahitur ex defectu sacramenti, id est significationis. Tandem quia si matrimon. ratum significaret indissolubilem Christi cum Ecclesia unionem, non posset dissolvi per religionis ingressum, denotaretur enim eam unionem solubilem esse. An different verò essentialiter matr. ratum, & consummatum, dicam disp. seq. in solut. ad 2.

2 2. Supponendum est, certum esse in omni sententia, saltem jure divino indissolubile esse matr. consummatum: ut patet *Matth. 19.* ubi id præcepit Christus, ibi, *Quos Deus conjunxit, homo non separet.* & *1. Cor. 7. His, qui matr. conjuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere*, & *Rom. 7. Mulier vivente viro alligata est legi*, quæ omnia saltem de matr. consummato intelligenda sunt.

3 Hinc infertur matr. infidelium consummatum, indissolubile esse: lex enim Christi obligat omnes. Sic *Abulens. 1. Regum c. 8. q. 45. & 191. fin.* & quamvis dissolvatur, si alter tantum convertatur ad fidem: id contingit ex Christi dispensatione explicata per *D. Paulum 1. Cor. 7.* ut tractantes de impedimento disparitatis cultus dicemus.

4 Tota autem difficultas consistit, an ea indissolubilitas proveniat ex jure ipso naturali, & ex matrimonii natura, vel tantum ex jure divino positivo, ex ratione ipsa sacramenti, vel significationis, vel ex Ecclesiastico, & similiter idem dicendum sit de matrimonio rato? Quadruplex est sent. I. utrumque matrimonium ex jure divino naturali indissolubile esse fatetur. Ducitur 1. quia matr. à sua primæva institutione est indissolubile, ut constat ex *c. unic. de voto, in 6.* ubi dicitur à Deo institutum esse, & accepisse indissolubilitatem in statu innocentiæ: & ex *Trident. sess. 24. de matrim statim in principio*, ibi, *matrimon. perpetuum, indissolubilemque nexum, primus humani generis parens divini spiritus instinctu pronuntiavit, cùm dixit, Hoc nunc os.* Et tamen, tunc nullum erat præceptum Ecclesiasticum, immo clarè ibi dicitur esse divinum: nec erat aliquod divinum positivum, nisi de abstinendo ab arbore vetita, ergo est præceptum divinum naturale de indissolubilitate. Quia quod competit alicui ex sua definitione, competit naturaliter, est enim aut quidditas, aut propria passio, sed indissolubilitas competit matr. rato, & consummato, ex sua definitione, ut patet ex definitione matrimonii tradita hoc 2. lib. disp. 1. nu. 1. quæ æquè convenit utrique matrimonio, cùm utrumque sit univocè tale. 3. Quia, si non esset jure naturali indissolubile, dissolvi posset cæterorum contractuum more, per mutuum consensum. 4. Quia matrim. ex sua institutione ordinatur ad educandam sobolem, quod commodè fieri non potest, nisi suapte natura sit indissolubile: si enim fœmina nunc uni, nunc alii nubat, soboles erit incerta, maléque educabitur: & licèt matr. ratum sobole careat, ordinatur tamen ut consummetur, & soboles procreetur. 5. Quia magis contrariatur matrimonio solubilitas, quam uxorum multiplicatio, illa enim contrariatur fini primævo matrimonii, qui est propagatio, sobolisque educatio: hæc verò, fini secundario, qui est mutua conjugum habitatio, sed hæc est jure naturæ prohibita, secundum omnes, ergo & illa. 6. Quia in statu innocentiæ erat indissolubile, ut probavi in 1. argu. & colligitur ex illo Christi *Matth. 19.* ubi docens permissum fuisse Judæis repudium, subdidit, *ab initio non fuit sic*: clarè docens ab initio fuisse indissolubile, & tamen tunc non erat sacramentum, ut dixi hoc 2. l. disp. 9. nu. 2. ergo indissolubilitas matrimon. non provenit ex sacramenti ratione, sed ex sua natura. Hanc tenent *Lyra. Matth. 19. paulo post prin. super ea verba, Qui respondens ait. Abulensis eod. c. 19. qu. 45. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. Vers. Unde idipsum, Cov. 4. decr. 3 p. c. 7. §. 3. num. 5. Corduba l. 1. quæst. q. 25. f. 217. §. Secunda opinio, & f. 218. §. Ad rationes, Gutier. l. 1. q. canonic. c. 18. n. 13. & 35. Barth. a Ledes. dub. 64. de matr. f. 1567. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1053. Petr. de Ledesm. de matr. q. 67. a. 1. dub. 1.*

5 II. Sent. docet provenire ex præcepto Dei positivo. Ducitur, quia statim post naturam lapsam fuit repudium, idque licitum, secundùm multos, usque ad legem evang. quia Christus id prohibuit, ergo provenit ex mero jure divino positivo. Sic *Abulen. 1. Reg. c. 8. q. 97. ant. & q. 101. & 113.*

6 III. Sent. docet indissolubilitatem matrimonii rati provenire ex jure humano Pontificio. Et quia fortiter urget contra hanc sent. in statu innocentiæ fuisse indissolubile, cùm tamen nullum esset tunc jus Ecclesiasticum. Respondit *Merina l. 5. de sacrorum hominum continent. c. 88.* tunc fuisse ex divina voluntate, & præcepto indissolubile, quod præceptum posteà cessavit, cùm licitum fuerit repudium, donec Christum in lege evangelica *Matth. 19.* ad priorem statum matr. restituit. Probatur, quia in lege naturæ, & scripta solvebatur matr. per repudium, quod tunc juxta multos licitum erat, nec in lege evangelica præceptum est divinum de matr. rato non dissolvendo, illud enim *Matth. 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet*, intelligitur solùm de matr. consummato: ut probabimus num. seq. Hanc tenent *glos. c. Ex publico, de conver. conjugat. verb. Consummatum, & ibi Host. eod. verb. Joan. And. n. 9. Ant. nu. 16.* (licèt posset aliquis existimare hos tres DD. contrarium sentire: quia reprobant ibi glossam: sed tantum reprobant in eo, quod ait matr. esse ex humana constitutione, & dicunt esse ex divina; ejus tamen ratificationem, id est firmitatem, & indissolubilitatem, ex jure Ecclesiastico.) eandem videtur expressè tenere *Innoc. d. c. Ex publico, fin.* ubi dicit circa matr. ratum valere constitutiones Ecclesiæ. Eandem tenet *Berojus cap. Quæ in Ecclesiarum, n. 204. de constitutio. Decius consil. 112. num. 5. Part. cons. 154. nu. 7. Gozadia cons. 2. nu. 4. Brunel. de sponsalibus concl. 30. n. 1.* Pro eadem sent. sunt DD. quos infra disp. 15. n. 1. referam, dicentes posse Pontificem validè dispensare in matrimonio rato, absque causa: id enim minimè posset, si esset jure divino indissolubile. Eandem tenet ex Theologis *Merina l. 5. de sacr. hominum contin. cap. 89. & c. 73. fine.*

7 IV. Sent. quam cæteris probabiliorem existimo, ait duo. Primum est, aliqualem inseparabilitatem esse de natura matrimonii, & ita competere etiam matr. rato, de jure divino, & naturali: ut optimè probant rationes 1. sentent. quas retuli nu. 4. & ultra DD. ibi allegatos, tenet etiam *D. Th. 4. d. 33. qu. 2. a. 1. corp. Bellarmin. l. 1. de matr. c. 4. paulo post princ. Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 2.* Secundum est, omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio, ex jure naturæ, nec ex ratione sacramenti, sed ex significatione, qua Christus evexit illud ad significandam unionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: & quia hæc significatio tantùm convenit in matr. consummato, ut probavi nu. 1. illud solùm esse omnino indissolubile. Prob. 1. non competere ex jure naturæ: quia jus naturæ semper manet immutatum, & idem est apud omnes, & omni tempore, sed ante legem Evang. poterat per repudium dissolvi etiam matr. consummatum, & post legem evangelicam, potest etiam dissolvi, quando est contractum in infidelitate, & alter conjux convertitur ad fidem: ergo signum est non esse naturale. 2. quia si consideremus matrimonium, ut est in naturæ officium, ab sobolem propagandam, ægrè potest reddi ratio, cur marito ob conjugis sterilitatem non liceat eam dimittere, aut aliam ducere: si ut est in remedium contra fornicationem institutum, cur uxor perpetuo morbo laborans, quæ huic malo remedium non adhibet, non poterit dimitti? ergo ad aliam rationem hujus omnimodæ indissolubilitatis recurrendum est. 3. quia sapientissimi Ethnici, præclarissimique juris naturalis investigatores, putabant licitum esse repudium: ut Romani, testibus *Plutarc. in problem. cap. 13. & Alciat. l. Licèt, ff. de verb. sign. Cælio Rodig. l. antiq. lect. 15. cap. 16.* & multis aliis, quos refert *Cov. 4. dec. 2. p. cap. 7. §. 4. num. 1.* & juris consulti sapientissimi existimabant ex multis causis licere repudium: ut constat ex *l. 1. 2. & final. ff. de divor. & l. Quicquid, ff. de don. inter vir. & ux. & l. Et ideò, ff. de reg. jur.* Apud Athenienses permissum erat, ut scribit *Alex. ab Alex. l. 4. dierum genia. c. 8.* & apud Cretenses, ut meminit *Arist. lib. 2. polit. c. 8.* & sapientissimus *Plato libr. de legibus, dialogo 11.* approbat ex aliquibus causis repudium: & de Catone refert *D. Aug. lib. de bono conjug. c. 18. & de fide, & oper. c. 7.* & de Cicerone refert idem *D. Hier. l. 1. in Jovinianum.* ergo signum est non esse ex jure naturæ hanc indissolubilitatem. 4. quia *Matth. 19.* cum Christus dixit, *qui dimissam duxit, mœchatur*: discipuli audientes hanc matrimonii indissolubilitatem, quasi de re nova, & aliàs inaudita, scandalizati sunt, & dixerunt: *si ita est, non expedit nubere*, ergo signum est non esse ex jure naturæ. 5. quia major indissolubilitas competit matrimonio, ex eo quòd est sacramentum, quàm ex eo quòd sit contractus civilis, in officium naturæ, sed ex ratione sacramenti non habet esse omnino indissolubile: ergo minorem statim latè probabo: major autem est communis DD. cum *Magistro 4. d. 31. c. 1. & 2.* ubi appellant bonum sacramenti indissolubilitatem matrimonii; & constat ex D. Augustino, & habetur *c. Omne itaque, 27. q. 2.* ibi, *sacramentum, quia nullum divortium*: ubi *glos. verb. Sacramentum*, inquit sacramentum, id est, inseparabilitas. Et idem *D. Aug. l. 1. de nupt. & concupisc. c. 10.* inquit, *hujus procul dubio sacramenti res est, ut mas, & fœmina connubio copulati quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent*: & *lib. de bono conjug. c. 7.* inquit, *quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis, quod nequaquam puto, tantùm valere potuisse, nisi alicujus rei majoris quoddam sacramentum adhiberetur*: & *c. fi. de condit. appos.* ubi textus dicit rejici conditionem, donec digniorem inveniam, quia est contra matrimonii inseparabilitatem: dicit *ibi gloss. verb. Donec. Hostiens. eod. verb. Joan. And. n. 4. Greg. Lop. l. 5. verb. De aqui. s. 4. p. 4.* non valere: quia est contra sacramentum. Ecce qualiter omnes hi attribuunt matrimonio inseparabilitatem, quia est sacramentum. Quod amplius corroboratur: quia *Innoc. IV. c. Quanto, de divort.* ait matr. fidelium esse indissolubile: quia est sacramentum? & è contra, dicitur ibi, & *c. fin. 28. q. 1.* matr. infidelium non esse ratum, & omnino indissolubile, quia non est sacramentum: ubi clarè indissolubilitas matrimonii tribuitur rationi sacramenti, quod denique clarè ait *Catechismus Pii V. ad parochos, tit. de matr. §. Jam verò*, ibi, *quamvis matrimonio, quatenus naturæ est officium, conveniat, ut dissolvi non possit,*

posse, tamen id maximè sit; quatenus est sacramentum. Cùm ergo matrim. magis indissolubile sit ex ratione sacramenti, quàm ex ratione contractus, & ea illa parte non sit omnino indissolubile, ut statim probabo, manifestè infertur hanc omnimodam indissolubilitatem minimè habere, ea ea parte, qua contractus est. Probatur alia pars, nempè omnimodam indissolubilitatem matrimonii non proficisci ex ratione sacramenti: quia matrimonium, ut est sacramentum, non habet effectum indelebilem, ut characterem, nec significationem vinculi indissolubilis: matrim. enim ratum sacramentum est, & solubile vinculum repræsentat, ut probavi nu. 1. & ita sacramenti ratio non petit: ut significat vinculum insolubile. Et confirm. quia matrim. ratum est verum sacramentum, & ejusdem prorsus rationis cum consummato, nec est omnino indissolubile, cùm solvatur per religionis ingressum, & juxta multos per Pontificiam dispensationem. Tandem probatur ultima pars, scilicet convenire matrimonio omnimodam indissolubilitatem, ratione significationis vinculi indissolubilis inter Christum, Ecclesiam per carnem assumptam. 1. à sufficienti divisione, si enim non convenit ex Ecclesiæ constitutione, nec ex jure naturali, & divino, nec ex ratione sacramenti, ut hæc omnia probata sunt: restat, ut conveniat ratione hujus significationis, 2. quia in hanc causam refert perpetuò *D. Augustinus* hanc indissolubilitatem, ut *l. de bono conjug. c. 7. 15. & 18. & 24.* 3. quia ob hujus significationis defectum, matrim. ratum non est omnino indissolubile: quod sic probatur, quia ea sua natura hoc non habet: DD. enim communiter probant indissolubilitatem matrimonii ratione debitæ educationis prolis, quæ in matrim. rato deficit: nec etiam habet ea Christi institutione, non enim est locus in scriptura, unde id colligatur, nisi ex illis verbis Adami, *Genes. 1. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem*, ita explicatis à Christo *Matth. 19.* ubi subdit, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: sed hic locus intelligitur de matr. consummato, ut explicuit *Alexand. III. c. Ex publico, de convers. conjug. fine*, ibi, *quod Dominus dixit, non licere verò dimittere uxorem, nisi ex causa fornicationis, intelligendum est de his quorum matr. est copula consummatum, sine qua consummari non potest*: & eodem modo intelligit *D. Greg. Papa*. & habetur *c. Sunt, qui dicunt. 20. q. 2.* ibi, *sunt, qui dicunt religionis causa connubia debere dissolvi, lex tamen divina prohibuit, cùm veritas per se dicat, Quos Deus conjunxit, homo non separet*: ecce qualiter intelligit eum locum de matr. consummato, cum ex illo probet, non licere conjugem ad religionem transire: quod de matrim. rato esset hæreticum. Dicere autem principis expositionem non esse legitimam, ut ait *Sotus nu. 4. allegat.* non rectè asseritur, maximè cum *Alex. 4. d. c. Ex publico*, asserat eam expositionem haberi ea sacris literis, & forsan alludit ad D. Pauli interpretationem *ad Ephes. 5.* ubi illamet verba ad matr. Christi cum Ecclesia retulit, dicens, *Ego autem dico in Christo, & Ecclesia*: quæ tamen probavi num. 1. intelligi de matrim. consummato. Quod etiam inde constat, quia prius dixit Christus *Matth. 19. Erunt duo in carne una*, & posteà addidit, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: ergo intelligit de matrim. consummato, per quod conjuges fiunt una caro. Nec obstant huic expositioni duæ Soti objectiones: prior est, quia ea verba *Gen. 1. Hoc nunc os*. protulit Adamus ante matrimon. consummationem, & ea illis intulit Christus *Matth. 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet*: ergo de eodem matrim. intelligitur consequens, de quo antecedens. Sed hæc non obstat, quia cùm illa verba dixerit propheticè, non ad præsentem illum conjugii statum, sed ad futurum pertinebant: quare Christus non intulit indissolubilitatem ex illis verbis, quousque expressit copulam, dicens, *& erunt duo in carne una*. Posterior objectio est, quia *Nicolaus Pont. c. Scripsit 27. q. 2.* clarè videtur exponere illum locum de matri. rato, ibi, *licèt scriptum sit, Quos Deus conjunxit, homo non separet. Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu, ex consensu utriusq; conjugis, matrimonia dissolvuntur ob religionem*. Sed hæc non obstat, quia Pontifex ibi loquitur de matrim. consummato Lotharii regis, & reginæ, quæ à Pontifice petebat facultatem religionem ingrediendi viro relicto: cui Pontifex respondet, id fieri non posse, nisi quoad torum, & viro consentiente, eandemque vitam eligente. Et constat hæc expositio, quia si esset matrim. ratum, non desideraretur viri consensus, & ejusdem vitæ electio. Hujus sent. videtur clarè *D. Th. 1. 2. q. 102. a. 5. ad 3.* ibi, *matr. fuit in veteri lege, prout erat in officium naturæ, non autem prius est sacramentum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ: unde & in veteri lege dabatur libellus repudii, quod est contra sacramenti rationem*: & tenet expressè *4. d. 27. qu. 1. a. 3. quæst. 2. ad 1. & 3. D. Bon. ead. d. a. 3. q. 2.* ubi *Durand. qu. 2. n. 14. Ricard. a. 2. q. 2. corp. Altisiodorens. l. 4. su. tract. 9. c. 2. q. incidenti, quam ibi disput. vers. Solutio ad hoc, Paulus Burgensis Matt. 19. addit. 1. ad gl. & Deut. 24. addit. 2. Cajet. opusc. to. 1. tract. 28. de matr. qu. un. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 20. ante §. 1. Arboreus l. 11. Theoseph. c. 16. vers. Quartus est, an vir. Bellar. l. 1. de matr. c. 4. paulo post princ. Enriq. l. 11. de matr. c. 2. n. 3. ad fin. Philiarchus de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 16.* Et ex jurisperitis, *gloss. c. Quia propter, 27. q. 7. init. Ant. c. Ex publico, de convers. conjug. n. 15.* ubi *Anch. n. 11. Abb. nu. 13. idem Abb. c. 2. eod. n. 6. Hostiens. sum. de convers. conjug. nu. 7. Decyus, c. Quia in Ecclesiarum, de const. nu. 105. Felinus cons. 26. n. 17. & duplici seq. Portius cons. 154. n. 7. Brunel. de spons. concl. 1. nu. 11. Navar. l. 3. cons. 1. de convers. infidel. in 1. ed. cons. 1. n. 14. in 2. verò, cons. 3. n. 14. Lancelot. instit. juris canon. l. 2. t. de sacram. matr. verb. Incarnationis, Barbosa, ff. solut. matr. 2. p. rubr. n. 105. & sequenti*.

8 Hinc infertur, hanc omnimodam indissolubilitatem non competere matrimon. consummato, ex naturæ jure, sed ex Christi divino præcepto positivo imposito, *Matth. 19.* ubi *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: ubi elevavit matr. ad esse sacramenti, & ut repræsentaret indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnē unionem. Prob. quia esse sacramentum, & hoc significare, non habet matr. suapte natura, sed ea Christi institutione. ergo cum hinc proveniat omnimoda indissolubilitas, non provenit ea jure naturæ, sed ea Christi institutione. sic *D. Th. 4. d. 33. qu. 2. art. 1. ad. 2. Paulus Burgensis, Matth. 19. addit. 1. & Deut. 24. addit. 2. Abulens. q. 19. Matt. q. 45. ad 2. Merina l. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 89. Veracruz 2. p. spec. art. 28.*

9 2. Infertur, ut dicamus matr. infidelium dissolvi per alterius conversionem, & ratum fidelium per professionem ex Christi dispensatione: hanc dispensationem Christi non esse præter, aut supra talis matr. naturam: sed ipsi conformem, nam suapte natura non habet omnimodam indissolubilitatem, sed minorem, quàm consummatum fidelium: unde sicut hujus naturæ congruit morte naturali solvi; ita illius, ut morte spirituali per confessionem, vel regenerationem baptismi solvatur.

10 Petes tamen, quænam indissolubilitas conveniat aliquo modo, ex sua natura matrimonio, præ cæteris contractibus, quam convenire diximus num. 7. Resp. hanc matrimonii rati indissolubilitatem consistere in hoc, quod cæteri contractus possent mutuo consensu dissolvi, & ex multis aliis causis, ut quia res sunt notabiliter mutatæ, matr. autem ea se est vinculum perpetuum, nisi à superiori causa dirimatur: itaque eo semel contracto non possunt conjuges mutuo consensu, nec ex quacumque alia causa illud dissolvere: sed hæc firmitas non omnino provenit ex sua natura undè sumpta, sed à sua natura, juncta divinæ institutioni: nam attenta ejus contractus natura ante consummationem, non apparet, cur non possint contrahentes mutuo consensu separari. Quia nulli facerent injuriam: & sicut sua voluntate contractum erat, ita posset eadem dissolvi: res enim per quas nascitur causas, per easdem dissolvitur, *§. fin. instit. quib. mod. oblig. tollitur*.

11 Demum infertur, pessimè aliquos jurisperitos dixisse, posse Pontificem ea causa dispensare in matrimonio consummato: quos refert, & probat *Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 15.* Et multi alii. Et *Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. n. 3. in comment. lit. T.* refert *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 3.* ascribere Martinum V. & Eugenium 4. dispensasse in matr. consummato, dispensationes tamen fuisse irritas: sed falsò id imponit D. Antonino; nam de matrimonio rato loquitur. Et de hac omnimoda matrimonii consummati indissolubilitate contra aliquos Catholicos, & hæreticos consulendus est latè *Bellarm. l. 1. de matr. c. 15. & duplici seq.*

12 Ad arg. 1. sent. proposita n. 4. quatenus militant contra hanc 2. sent. respondetur: ad 1. 2. 3. 4. & 6. omnia illa probare matr. ex jure naturæ, & divino habere aliquam indissolubilitatem, præ cæteris contractibus, quod nos fassi sumus nu. 7. ubi etiam ostendimus non probari esse omnino indissolubile, ex eo quod ad sobolem educandam ordinetur. Ad 5. negatur major, quia repudiatio uxoris, & dissolutio matrimonii, non generaliter contrariatur primævo matrimonii fini: si enim est tantum ratum, vel consummatum absque sobole, vel ea jam commodè educata, non potest inde colligi ejus indissolubilitas: uxorum verò multiplicatio omnino, & semper contrariatur mutuæ habitationi, & ipsius matrimonii naturæ, quæ plenam corporis traditionem, & dominium continet, implicat enim plenè uni traditum manenti ea traditione firma, alteri tradi. Ad arg. 3. sent. propositum nu. 6. fateor non inveniri locum expressum in sacris literis, ubi negetur repudium matrimonii rati, habetur tamen ex traditione, ab initio nascentis Ecclesiæ, ob nullam dissolvi causam in lege nova dempta religionis professione.

DISPUTATIO XIV.

Utrùm possit Pontifex dispensare in matrimonio rato, ut soluto ejus vinculo, possint liberè conjuges aliud matrimonium inire?

SUMMARIUM.

Prima sententia, non posse, n. 1. & secunda, posse, n. 2. & ibi, si vinco vincentem te, à fortiori vincam te.
Utrùm possit lege generali statuere, ut matrimonium ratum dirimatur per subsequens consummatum. 1. opinio, posse, n. 3. & secunda, non posse, n. 4. & explicatur l. fin. ff. de legibus.
Explicatur c. Licèt, de sponsa duorum, n. 4. & ibi, quando sent. Pontificis, aut Principis, aut supremi Senatus, legem faciat.
Solvuntur argum. n. 5. & ibi an differant essentialiter matr. ratum, & consummatum, & in fine quo jure matrim. ratum dirimat secundum consummatum, & explicatur c. fin. de transact. in solut. ad 9.

1 QUæstio hæc gravissima est, & in ea duplex est sententia. I. docet non posse Pontificem. Prob. 1. matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & indissolubile, ut constat ex ejus definitione tradita hoc 2. l. disput. 1. num. 1. ergo nequit per Pontificem dissolvi. Et confirm. quia Pontifex nequit auferre id, quod est, de alicujus definitione, cùm sit de ejus essentia. 2. Quia si posset dispensare in rato, posset etiam in consummato, cùm

tantùm differant accidentaliter, sicut res operans & non operans. 3. ex illo *Matth. 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet*: quem locum etiam de matrimon. rato intelligi probavi disp. præced. nu. 7. 4. Quia Pontifex nequit dispensare contra jus naturale, & divinum, *cap. Sunt quidam, 25 qu. 1. & cap. sequenti*, sed indissolubilitas matrimonii rati, idest de jure naturali, divino, ergo. Quod si dicas posse, eo quòd fundetur in contractu ex humana voluntate pendenti: contra, quia similiter posset in consummato, cùm fundetur etiam in contractu humano, & sæpè ex tali dispensatione nulli irrogetur injuria, ut si uterque conjux consentiat, nec sit soboles. 5. Quia Pontifex nequit in sacramentis dispensare, nec eorum materias, aut formas alterare: hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, sed matrim. ratum est verum sacramentum, ergo. 6. Quia non minoris efficaciæ est sanctificatio quam matrim. efficit, ea quam efficit sacramentale, ut benedictio calicis, & vestium; sed hæc non potest per Pontificem auferri; ergo semel sanctificati, & conjuncti per matrimonium, non possunt non esse tales, dispensatione Pontificis. 7. Quia Pontifex nequit facere, ut hostia semel consecrata, desinat esse talis, manentibus speciebus, ergo nec ut semel sanctificatus per matrimonium, desinat esse talis. 8. Quia similiter posset Episcopus dispensare, cum nullibi reservatum sit, & quæ potest Pontifex in toto orbe, possit Episcopus in sua diœcesi, nisi ei specialiter reservetur: ut dixi lib. 1. disp. 61. num. 3. quod tamen Episcopus dispenset, nunquam auditum est. 9. ex *cap. fin. de transact.* ibi, *à severitate canonum, circa matrim. recedere, non licebit*: ubi prohibetur transactio, sive dispositio circa matrimonii sacramentum, ubi *gloss. verb. Sacramentum*, explicat, idest, ut matrimonia legitimè contracta, separentur, nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia: & *Panor. ibi, num. 8.* explicat, quando per compositionem fieret aliquid contra vinculum matrimonii. ultimo, quia ex opposito sequitur, quod si post matrim. ratum, vir cum alia contrahat, & consummet, tenebit hoc 2. matrimon. primo dissoluto, quia vinculum dissolubile est necesse dissolvi per vinculum majus, & indissolubile superveniens priori incompossibile. Hanc sent. quæ probabilissima est, tenent communiter Theologi: illius videtur esse *D. Bonav. 4. d. 27. a. 3. qu. 1.* dicit enim matrim. ratum habere quandam indissolubilitatem, ut non nisi morte, vel ingressu religionis solvi possit. Et tenent expresse *Scotus 4. d. 31. qu. 1. vers. Tertio modo dici potest, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. nu. 14. & q. 3. a. 3. nu. 22. & 25. Almai. de potest. Eccl. cap. 15. Victoria summ. de matr. nu. 281. & 304 & relect. de potestate Papæ, & concil. num. 1. concl. 1. ad 1. Sotus l. 7. de just. qu. 2. a. 5. vers. Et licèt peregre, & 4. d. 27. qu. 1. a. 4. vers. His tamen nihil obstantibus*, addens contrariam sent. nec probabilitatis umbram habere: *Pet. de Soto lect. 12. de mat. §. Post hoc, Ledes. 2. p. 4. qu. 69. a. 7. ad 5. Veracruz 2. p. spec. a. 28. ante 4. concl. Cord. l. 1. qu. 9. a. 5. & q. 12. a. 2. f. 125. ad 5. Fr. Alex. in conf. 3. p. 2. de Papa, paulo post princ. Angles floribus, 2. p. q. 1. de essent. matr. d. 27. a. 3. d. 11. f. 534. Paluc. 4. d. 27. dis. 2. conc. 2. f. 581. Arag. 22. q. 88. a. 11. f. 1035. ante § Propter hæc argu. Barth. à Led. de matr. dub. 64. f. Lud. Lop. 2. p. inst. de matr. c. 54. fol. 1167. Petr. de Led. de matr. q. 67. a. 2. dub. 1.* & dicit oppositam esse improbabilem: *Vega l. 4. summ. casu 399. & Manuel. 1. s. summ. 2. edit. cap. 239. num. 5.* dicit hanc esse probabilem, sicut & contrariam, & neutram definit. Et ex jurisperitis, *Alex. de Nevo cap. Duni, num. 14. de sponsu duor. Ioan. Lup. tract. de matr. 1. p. num. 30. habetur tom. 9. Corrasius ff. solut. matrim. rubr. 2. lect. num. 20 Turrecrem. c. Sunt qui dicant, 27 qu. 2. a. 3. num. 5. fin. Tabiena, verb. Dispensatio, qu. 3. num. 4. Covar. 4. decr. 2. p. cap. 7. §. 4. num. 13. Anton. Cucus l. 5. inst. major t. 12. num. 275. Marzenzol. 5. recep. t. 1. rub. gloss. 1. num. 77. Gutier. l. 1. qu. can. cap. 17. à num. 12. fine, per multos sequentes, Bursatus cons. 207. num. 18. l. 2.*

2 II. Senten. quæ probabilior est, docet posse Pontificem dispensare. Prob. 1. quia in dubiis sententiæ superiorum standum est, *cap. Ad aures, de temp. ordin. & cap. Quid culpatur, 23. qu. 1.* & maximè Pontificis, cui totius Ecclesiæ regimen incumbit, & ita Spiritus sanctus magis ipsi assistit, sed varii Pontifices dispensarunt. nam *D. Anton. 3. p. 1. t. 1. c. 21. §. 3.* affirmat se vidisse bullas Martini V. & Eugenii IV. qui dispensarunt: & *Navar. sum. l. c. 22. nu. 21.* refert, ter vel quater ad petitionem suam Paulum III. & Pium IV. dispensasse & *Cajet. opusc. t. 1. tract. 28. de matrim. qu. unic.* refert suo tempore sæpe Pontifices dispensasse: & *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 8. num. 11. in comm. lit. F.* refert Gregor. XIII. unica die cum undecim dispensasse: & negari nequit, quin saltem res sit dubia, cum pro hac sent. sint multi & gravissimi DD. & bonæ rationes: ergo in hoc dubio standum est sententiæ Pontificum, qui sæpè dispensarunt. 2. quia Pontificis potestas, quantum licet, extendenda est, in iis præsertim casibus, qui Ecclesiæ utiles sint: credendum enim est, Christum, qui in necessariis non deficit, suo Vicario contulisse plenam potestatem ad ea, quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt: sed potestas dispensandi in matrim. rato, erat valdè necessaria in Ecclesia: sæpè enim eveniet ut matrim. rato dissoluto, multa scandala cessent: quod frequentius contingebat ante Tridentin. cùm multi clam cum una, & ante consummationem publicè cum alia contrahebant, & Ecclesia, cùm non judicet de occultis, compellebat ad posterius matrim. invalidum, & ita manebant hi absque remedio: ergo credendum est Christum hanc potestatem Pontifici contulisse. 3. Pontifex secundùm probabilissimam sententiam, potest dispensare in voto solemni religionis, ergo & in matrimon. rato. Probo consequentiam, quia votum solemne est fortius vinculum, cùm dissolvat matrim. ratum, & utrobique est traditio, & minor in matrim. cùm fiat soli homini; in voto autem, Deo, & homini: si ergo potest Papa in majus vinculum, quod dissolvit ipsum matrim. ratum, à fortiori poterit in matrim. nam si vinco vincentem te, à fortiori vinco te, *l. de accessionib. ff. de divers. & temp. præscrip.* Nec obstat, si assignetur ratio differentiæ, eo quod matrim. sit sacramentum: nam disput. præced. qu. 7. latè probavi ex hac parte non habere indissolubilitatem. Tandem matrimonium ratum non habet omnimodam indissolubilitatem, ex ea parte, qua est in officium naturæ, nec ex ratione sacramenti, nec ex ratione significationis, ut latè probavi disp. præc. num. 9. ergo non est cur Pontifex ob Ecclesiæ bonum non possit illud dirimere. Hanc sent. tenent communiter jurisperiti, ut *gloss. cap. Ex publico, de convers. conjug. fin.* ubi *Goffred. Alanus*, & *Vincent. Innoc. ibi fin. Host. verb. Consummatum, Joan. And. 9. Anton. num. 16. Card. num. 2. qu. 1. Abb. fin. & cap. Ex parte, al. 2. eod. num. 3. & cap. fin. de sponsa duorum num. 5.* ubi *idem Card. fin. & Henr. num. 4. & seq. & Prap. fin. Archidiac. cap. Quaproptere, 27. qu. 2. Bald. l. Deo nobis in prin. num. 7. C. de Epis. & cler. & l. 1. num. 7. C. de sponsal. & cap. Licèt, num. 7. de transl. episc. Anchar. in repetit. super cap. Canonum, de constit. num. 30. & cap. 2. de convers. conjug. num. 2. & d. cap. Ex publico, num. 11.* ubi & *Benedict. Alex. de Nevo cap. Ad dissolvendum, num. 21. de desponsat. impub. Imola cap. fin. num. 5. de translat. Felinus cap. Quæ in Ecclesiarum, num. 20. de constit.* ubi *Berojus, num. 104. & Decius 13. & cons. 112. num. 3. & cons. num. 7. & 681. num. 13. Socinus senior cons. 28. l. 1. num. 6. Partius cons. 154. nu. 7. Curtius junior cons. 179. num. 28. Gozadinus consil. 2. num. 4. & 142 Celsus cons. 105. num. 12 fin. Gratius consil. 1. num. 31. vol. 2. Lancelottus de matr. dub. 2. in 2. argum. pro parte affirm. & tract. de verin. convers. paganorum, col. 33. Bersachinus in repert. verb. Papa, Rosella verb. Papa, num. 2. Angel. Matrimonium 3. impedimen. 13. numer. 5. Sylvest. verb. Divortium, qu. 4. Armil. verb. Dispensare, num. 8. Everard. loco à matrimonio carnali, num. 2. Hier. de Monte l. variar. quæst. 46 Conradus in templo judicum, tit. de Pontifice: Selva tract. de jurejur. 4. p. num. 61 Sylva nupt. l. 1. num. 152. 156. Brunel. de spons. concl. 5. num. 31. & concl. 30. num. 1. Nav. l. 4. cons. in priori edit. t. de spons. cons. 49. in posteriori, cons. 3. & summ. Hisp. & Lat. cap. 22. num. 21. & Hisp. cap. 28. addit. ad eundem num. Villalobos in antinom. juris, lit. P. num. 33. Greg. Lop. l. 5. verb. Orden. tit. 10. p. 4. Menoch. cons. 13. num. 9. vol. 1. de præsump. l. 2. præsumpt. 10. num. 37. & de arbitrariis l. 2. centur. 5. casu 455. num. 4. Borgasius de irregul. p. 6. c. de spons. fin. Anton. Gabr. tom. 2. commun. in novis edit. l. 14. verb. Papa. fol. 179. & sequent. & lib. 11. verb. Matrimonium, fol. 90. Phanusius de lucro dot.* quem refert, & sequitur *Barbosa, ff. sol. matr. 2. p. rubr. 103.* & ex Theologis, *D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 2. num. 21. §. 3.* censet hanc esse probabilem, & *Victoria, Ledesma, citati pro priori senten.* idem censent: & tenent *Cajet. opuscul. t. 1. tract. 28. de matrim. qu. unic. Catharinus l. 6. contra Cajet. cap. 3. Medina l. 5. de sacrorum hominum continent. cap. 88. Bellarm. lib. 2. de monachis, cap. 38. §. Altera solutio est*, juncto *§. Adverbium dico. Enriquez l. 11. de matrimon. cap. 8. num. 11. & l. 12. c. 5. num. 3. & c. 16. num. 7. Grisald. verb. Matrimonium, num. 21. Vivald. candel. 1. p. de matrim. num. 32. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 16. Corona Confessorum 4. p. tract. de matrim. c. 8. num. 13. Ortiz summ. c. 27. de matrim. §. Quando dos.*

3 Utrùm autem possit Papa statuere, ut matrimonium ratum dirimatur per subsequens copula consummatum? multi affirmant: & potest probari ex *cap. Licèt de sponsa duorum, fine*, ubi *Alexander III.* definit non dirimi ratum per subsequens consummatum, & addit, *licèt aliquando à prædecessoribus nostris fuerit aliter judicatum.* Item, quia non videtur major ratio, cur possit cum uno vel altero dispensare, & non possit id per statutum. Sic tenet *gloss. cap. Ex publico, de convers. conjug. fin. & ibi Alanus, Laurentius, & Goffredus & Innoc. fine, Hostiens. super verb. Consummatum, Joan. Andr. num. 9. Anton. 16. Idem Hostiens. cap. fin. de sponsa duorum, verb. Voluimus.* ubi *Cardin. fin. Abb. num. 5. Henricus, num. 4. & seq. Archidiac. c. Quapropter, 27. qu. 2. Anchar. repetit. super c. Canonum de constit. num. 28.* Et ex Theologis, *Medina lib. 5. de sacrorum hominum continent. c. 87.* Et pro hac sententia sunt Doctores, quos infra disp. 19. num. 2. referam, asserentes Pontificem per generalem legem statuisse, ut professio dirimat matrimonium ratum: si enim potuit eam legem generalem edere, cur non poterit aliam, ut dissolvatur per subsequens consummatum? & hoc est probabile. Immò communis sententia, teste *Covar. 4. decret. 2. part. 7. §. 3. num. 5.* ajebat ante *id cap. Licèt*, præferri posterius matrimonium consummatum priori rato.

4 Sed verius est non posse, videtur enim quædam dissipatio, & daretur ansa per injuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & consummando aliud: nec est verisimile, Christum dedisse eam Pontifici potestatem, quæ in destructionem tendit. sic *Cov. d. c. 7. §. 4. nu. 15. Marsenzo l. 5. recep. tit. 1. sub gloss. 1. num. 76. Gutier. qu. Canonicis, l. 1. num. 17. nu. 22. Veracruz 2. p. spec. a. 28. concl. 4. in 2. ratione.* Et ad *c. Licèt addu ctum nu. praced. pro priori sent.* respondet optimè *Cov. eo num. 15.* ea judicia summorum Pontificum non pertinere ad canonum universalium institutionem: sed ad quarundam litium decisionem. Nec obstat, sententiam principis habendam esse pro lege, *l. fin. ff. de legibus*, eo quod princeps potest legem interpretari, & moderari, & revocare, & sic cùm edit sententiam in aliqua lite, videtur velle eam esse legis intellectum: quia id verum est, quando princeps etiam occasione alicujus contro-

versiæ inter privatos, legem explicat, sententiam ferens, ea mente, ut illa interpretatio vim legis universalis habeat: non autem, quando princeps, etiam Pontifex, simpliciter jus dicens privatis, aliquam fert sententiam, non constituens, ut illius interpretatio generalis sit, nec expressim legis verba ita interpretans, ut inde constet voluisse principem illam interpretationem vim legis obtinere: unde verbum Judicasse, *d. c. Licèt*, idem est, quod opinatos esse, ut tradit etiam *Cano. l. 6. de locis Theol. c. 8.* hæc *Covar. ibi:* & de sent. supremi Senatus, quod non faciat legem, eo quod non potest inducere stylum derogando jus, docet optimè *Greg. Lop. l. 9. t. 38. p. 3. verb. Como à los ricos.*

5 Ad argum. prioris sent. proposita n. 1. respondetur: matrim. esse indissolubile, ad hunc sensum, ut non possit ab ipsis contrahentibus dissolvi: & hoc sufficit, ut per se, & ex sua natura tale dicatur: hoc tamen non impedit, quin à superiore potestate, scilicet Pontificia, possit dirimi: sicut votum ex natura sua dicitur vinculum perpetuum, eo quod vovens nequeat se ab ea obligatione eximere, quamvis superior dispensare possit. 1. Ad confirmat. dico, non esse de matrimonii essentia omnimodam indissolubilitatem, sed ut dissolvi nequeat, instar aliorum contractuum: ut dixi disp. præced n. 10. vel 2. responderi potest, non posse tollere manente re ipsa, non enim dispensare potest, ut sit matrimonium, & ad tempus contractum: verum quando dispensat in perpetuitate, non manet matrimonium, sed uterque conjux à vinculo solvitur: sicut Pontifex efficere nequit, ut aliquod votum sit, & minimè obliget: dum autem dispensat in voto, simul obligationem, & votum ipsum destruit. Ad 2. *Gratianus* quem refert, & latè defendit *Metina l. 5. de sacror. hominum continent, à c. 57. usque ad 74.* docet, differre essentialiter matrim. ratum, & consummatum, & *c. 72.* dicit esse probabile: licèt dicat verius esse, non differre essentialiter: quia aliàs matrimonium beatæ Virginis non fuisset verum completa essentia: & ita dicendum est cum *Bellarm. l. 2. de monachis, c. 38. in solut. ad.* 1. non differre accidentaliter, neque etiam essentialiter, sed differre tanquam perfectum integraliter, & imperfectum: eo quod pars integralis aliqua in ipso desideretur: ut homo integer, & manu orbatus: & constat ex modo loquendi textuum, & DD. qui dividunt matrim. in ratum, & consummatum: cùm tamen nullus appellet sacerdotium ratum, ante primam celebrationem: ad denotandum non esse purè accidentalem eam differentiam, sed desiderari in matrimonio rato perfectionem non essentialem: habet enim integram essentialiter rationem signi, quæ essentialiter constituit sacramentum, non tamen habet integralem perfectionem; quæ complet illud in sua perfecta significatione unionis Christi cum Ecclesia per carnem, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonii consummati: & hinc etiam patet, consummationem non esse perfectionem purè accidentalem, quia per matrim. datur potestas ad corpus, consummatio verò tendit ad tradendam possessionem: sicut ergo in venditione, per quam traditur potestas ad usum rei, non est omnino accidentaria traditio possessionis, sed integraliter completur, quæ prius essentialiter erat perfecta venditio: sic per eam consummationem, per quam traditur possessio corporis, completur integraliter matrimon. quod prius essentialiter perfectum erat. Ad 3. dico illum locum intelligi de matrim. consummato: ut latè probavi disput. præced. nu. 7. Ad 4. dic duplex esse jus divinum naturale, aliud absolutum, ut de non fornicando, non mentiendo; & in hoc nullo modo Pontifex dispensat: aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut est votum, & matrimonium ratum: & in hoc potest dispensare: & sicut quando dispensat in voto, non dicitur absolutè dispensare in jure naturæ, ex quo votum habet obligandi vim: sed tollit obligationis fundamentum, quam homo actu humano sibi imposuit, ut bene docet *D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 10. ad 2.* ita dum dispensat in matrim. rato, id facit destruendo fundamentum contractus humani: & quamvis idem fundamentum contractus humani sit etiam in matrim. consummato, Christus tamen noluit eam potestatem Pontifici concedere, ratione significationis: ut dixi disput. præced. num. 7. Ad 5. dico, licèt matrimonium ratum sit sacramentum, pendere tamen ex contractu humano, tanquam ex fundamento, super quem Papa potest: & ob id potest inhabilitare personas ad contrahendum matrimonium, non tamen ad baptismum, vel ordinem: quare dicendum est, Ecclesiam nihil posse circa sacramenta, à contractu humano independentia, posse tamen quando ex illo pendent, non directè, sed indirectè, dissolvendo contractum semel initum, vel impediendo ne ineatur. Ad 6. distinguo majorem, non esse minoris efficaciæ, id est, non est minoris virtutis, & dignitatis, concedo: sed est multo majoris, longè enim dignius est facere sanctum per gratiam, quod præstat sacramentum: licèt ea sanctitas priùs amitti possit, quàm facere sanctum ministerialiter: non est tamen minoris efficaciæ, id est, non est minus separabilis: nego: quia matrim. ratum non aliam sanctitatem efficiat, quàm gratiam conferre, & repræsentare unionem Christi per gratiam, quæ non tantùm exigit subjectum, id est, conjugum subsistentiam, sed etiam immutationem voluntatis, qua mutata cessat hæc sanctitas. Effectus autem consecrationis calicis, & benedictionis aliarum rerum, tantum pendet ex subjecti consistentia, qua manente, separari non potest. Ad 7. negatur consequ. quia corpus Christi habet necessariam connexionem cum speciebus, dum manent: non autem matrimonium ratum cum personis. Ad 8. negatur sequela, quia dum dicunt DD. posse Episcopum in sua diœcesi, quidquid Pontifex in toto orbe, excipiendæ sunt res tam arduæ, circa quas de Pontificis potestate meritò dubitatur: cum enim deceat gravissimas causas summo Christi vicario reservari, censendum est Christum reservasse. Vel 2. dic reservari jure Pontificio, nempè, *cap. fin. de transact.* ut dicam in solutione ad sequens argum. item, *cap. Ex literis, el 2. de spons.* Ubi præcipit Pontifex Episcopis, ut compellant ad sponsalia servanda, nedum ad matrim. ratum: in qua lege, cùm sit superioris, nequit Episcopus dispensare. Ad 9. dic intelligi eum textum de judice inferiori, ut docet *ibi Imol. nu. 5.* & patet ex contextu, Pontifex enim ibi instruit judices Ecclesiasticos, quando partes ad compositionem, & transactionem inducere debeant. Ad ultimum, *Metina l. 5. de sacror. hominum continent. cap. 89.* affirmat matrim. ratum dissolvi per subsequens consummatum, nisi obstaret *cap. Licèt, de sponsu duorum*: & sic contrahentes matrim. ratum solo jure Pontificio esse inhabiles ad aliud contrahendum: idem dixerat *cap. 73.* Sed hæc senten. non est vera, primum enim matrim. ratum, jure naturali, & divino impedit valorem sequentis consummati. Prob. quia copula non confirmat matrimonium, nisi quod prius fuerat ratum, sed posterius est jure naturæ irritum: quoniam traditio alicui facta, impedit jure naturæ ejusdem rei alteri fieri traditionem: & ita ipse *Metina* sensit *lib. 4. controv. 7. cap. 39.* Unde ad argumentum, negatur, sequela: & ejus probatio falsum supponit, nam posterius matrimon. consummatum, cùm sit prorsus irritum, non est vinculum, nedum indissolubile.

DISPUTATIO XV.

Utrùm desideretur justa causa, ut valeat Pontificis dispensatio in matrimonio rato?

SUMMARIUM.

Referuntur diversæ sententiæ, n. 2. & 4.
Quid sit potestas ordinaria, & absoluta principis, 3.
Probabile est, validam esse dispensationem absque justa causa, 5.
Verius est, non tenere, 6.
Ad hanc dispensationem non exigitur mutuus conjugum consensus, 7.

1 IN hac quæstione satis confusè loquuntur DD. & vix est, qui explicet quid sentiat. Et ita varii sunt dicendi modi: quidam docent posse ad libitum dispensare: ita ut dispensatio teneat: quia indissolubilitas matrim. rati est de solo jure humano. sic clarè videntur tenere *gl. cap. Ex publico, de conv. conjug. fin. & ibi Alanus Goffredus, & Vincentius*, dicunt enim habere Pontificem plenissimam potestatem circa matrim. ratum, quia naturam sortitur ex constitutione Ecclesiæ: idem tenent dicere DD. quos retuli hoc 2. lib. disp. 13. nu. 6. asserentes indissolubilitatem matrimonii rati, esse ex jure humano: receptissimum enim est dispensationem principis in jure humano absque causa, validam esse, licèt princeps dispensando peccet. Et ita tenent expressè *Berojus, cap. Quæ in Ecclesiarum, de const. n. 104. Greg. Lop. l. 5. verb. Orden. t. 10. p. 4. Metina l. 5. de sacror. hominum contin. c. 89.* quod *Greg. Lop. & Metina* temperant, dummodo mutuus conjugum consensus accedat. Immo *Enriquez l. 11 de matr. c. 8. num. 11. in commento lit. G.* quamvis fateatur hanc indissolubilitatem esse de jure divino, & naturali, ait videri esse validam dispensationem concessam absque causa, quia sic expediebat, ut Christus concederet Pontifici, ne res essent perplexæ.

2 Alii verò dicunt de potestate ordinaria nō posse Pontificem dispensare, quamvis accedat mutuus contrahentium consensus, absque alia causa, posse tamen hoc accedente de potestate absoluta. *Sic Hostiens. cap. Ex publico, de convers. conjugatorum, super verb. Consummatum*: ubi *Joan. And num. 9. Ant num. 16. Henricus cap. fin. l. de sponsu duorum, à num. 4. Soc. in senior cons. 28. num. 6. vol. 1. Natta cons. 290. col. 2. ad fin. l. 2 Gozadinus cons. 2. num. 14 Rosella, verb. Papa, num. 2. Angel. Matrimonium, 3. impedimento 13. num. 3. Sylvester verb. Divortium, qu. 4. Brunellus de spons. concl. 30. num. 1. Villalobos in antinomia juris, lit. P. num. 33.* Et ad hunc distinctionem videtur alludere *Anchar. repetit. super cap. Canonum, de const. num. 30.* ubi dicit de potestate ordinaria non posse dispensare absque magna causa, quasi aliud sentiens de absoluta: & *Portius cons. 154. num. 7.* ubi ait posse de potestate ordinaria legitima existenti causa, præsertim accedenti utriusque consensu, ubi de potestate absoluta videtur censere non exigi causam: eadem distinctione utitur *Metina l. 5. de sacror. hominum contin. cap. 89.* dicit tamen de potestate absoluta, nec causam, nec mutuum consensum desiderari, de ordinaria verò exigi causam. Qua distinctione potestatis ordinariæ, & absolutæ principis passim juris utriusque DD. utuntur, ut potest videri in *Covar. 3. var. cap. 6. num. 8.*

3 Et si quæras quid sit potestas ordinaria, & quid absoluta? *Bald. l. 2. num. 40. C. de servit. & aqua*, sic definit potestatem principis absolutam; Est arbitrii plenitudo, nulli necessitati subjecta, nullisque publici juris regulis limitata: ut sic facta mentione talis potestatis, nulla exceptio obiici valeat, nihilque opponi possit, nec dici, cur ita facis? ut docet *ibi Bald. n. 39. gloss. c. Quanto, de author. & usu pallii, verb. Veri. & l. Relegati fin. ff. de pœnis, Abb.*

cons. 84 l. 1. & c. Ad hæc, nu. 7. de rescrip. Ant. c. Constitutus, nu. 3. de rel. domi Decius, c. Quæ in Ecclesiarum, n. 98. juncto, n. 103. de constit. Felin. c. Nonnulli, §. sunt & alii, nu. 50 de rescript. Angel. Alber. Alex. Hippolytus, Matt. de Afflictis, Capitius, Gozadinus, Cast. quos refert Pinellus statim allegandus. idem Nata cons. 512. nu. 16. ubi ait, si aliquid etiam leve principem moveat, posse principem de plenitudine potestatis facere quidquid libet, juxta illud antiquum axioma, si libet, licet. Eandem potestatis absolutæ definitionem sequuntur Joan. Lup. l. 1. Tauri, n. 5 Rosas epitome successionum c. 23. nu. 75. Et ad hoc tendit, quod affirmabat Caligula Alexandro Magno, ut refert Suetonius in Caligula, cap. 29. Memento tibi omnia, & in omnes licere: eò quòd principes erant instar deorum in terra. Sed hanc distinctionem potestatis ordinariæ, & absolutæ, in principibus sic intellectam, meritò vocant falsissimam, Paris. ad Decium, d. c. Quæ in Ecclesiarum sit. I. Fortun. l. Gallus §. Et quid si tantum, num. 290. 301. 302. & 311. ff. de l. & posth. Acta & alii, quos referunt, & seq. Covar. 3. var. c. 6. n. 8. Pinell. de rescind. vend. 1 p. rub. c. 2. nu. 24. & seq. Sarmiento 1. select. c. 8. n. 10. Riminald. cons. 5. n. 48. & seq. vol. 1. Menchaca l. 1 contr. illust. c. 5. n. 15. & seq. Matienzo l. 5. recop. t. 10. l. 3. gl. 11. nu. 2. Spino speculo test. amen. glossa, rubrica 1. p. n. 25. Mendoza. l. 1. de pactis. c. 5. n. 35. quia quod princeps facere potest, etiam juri humano derogans, id ad ordinariam principis potestatem pertinet: cùm enim sit supra jus hominum, ex sua ordinaria potestate, sicut potest illud condere, potest abrogare: quod autem contra jus naturale, & divinum potest de facto, non ad potestatem, sed ad tyrannidem spectat: id enim possumus quod jure possumus, l. Sed licèt, ff. de offic. præsidis: unde rex Antigonus etiam lumine fidei destitutus (ut de illo refert Plutarchus in apophthegm.) cùm sibi diceretur, regibus quidquid vellent licitum esse, respondit, inter barbaros, ac tyrannos ita censeri, cæteris autem solùm justum, & honestum licere. Et Chilon, quidam ex septem sapientibus, (ut refert Cœlius Rhodig. l. 8. lect. antiquar. c. 1.) dicebat, Principes instar Deorum esse, quia tantum id, quod justum est, exequi debent. Et Cornelius Tacitus l. 3 annalium refert Cajum Sestium disseruisse, principes instar Deorum esse, sed nec a Diis nisi justas preces exaudiri: & Cicero 3. de legibus, de simili potestate sic ait: Mihi quidem pestifera videtur, quippe quæ in seditionem nata sit: & Arist. lib. 5. Politicor. c. 10. sic inquit: Est tyranno voluptas proposita, regi honestas. & optimè id explicatur l. 14. tit. 5. p. 2. ibi, con esso concuerda la palabra de Justiniano, que dixo en razon de se, y de los otros Emperador. y Reyes, aquello era su poder, que podia hazer con derecho. Alio modo potest explicari hæc potestas absoluta, ut sit ea, qua princeps in jure humano dispensat absque causa: tenet enim talis dispensatio, quamvis princeps peccet: sed hæc expositio non placet Covar. dict. c. 6. n. 8. quia adhuc ea potestas ordinaria est in principe. Verùm hanc distinctionem hoc secundo modo intellectam, credo optimè defensari posse: sicut enim Theologi dicunt aliqua posse fieri à Deo de potestate ordinata, quæ scilicet, ordine, ac rerum naturali cursu immutato, potest Deus facere: alia verò de potestate absoluta, quæ potest supra rerum ordinem universum: ita potestas ordinaria principis potest dici, ea qua princeps utitur, secundùm leges humanas, quibus quoad vim directivam astrictus est: quando scilicet dispensat ex causa justa in jure humano: potestas verò absoluta, quando non astrictus iis legibus, validè dispensat in jure humano absque causa. Et ita dicetur non posse principem aliquid facere ex potestate ordinaria, quando non potest omnino licitè facere, ut dispensare in lege humana absque causa, licèt si faciat, validum sit: & dicetur posse de potestate absoluta, quando potest validè, non tamen justè: ut in eadem dispensatione in jure humano, absque causa, contingit: ex neutra autem potestate dicetur posse facere, quod nec justè, nec validè facere potest, ut si in lege naturali dispensabili dispenset absque causa.

Alii verò dicunt, posse Pontificem dispensare in matrimonio rato absque causa justa: verùm non explicant, valida sit, necne, dispensatio aliter facta. Sic Anchar. c. Ex publico, de convers. conjug. nu. 11. Innoc. c. si de transact. nu. 5. Felin. c. Quæ in Ecclesiarum, de const. num. 20. & cons. 26. nu. 19. Navar. summ. c. 12 num. 21. & l. 4. cons. t. 1. de spons. in priori edit. cons. 49. in posteriori, cons. 2. Et ex Theologis, Cajet. opusc. to. 1 tract. 28. de matr. qu. unic. Philaro de offic sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 16.

5 Sit tamen I. Conclusio. Probabile est valere dispensationem Pontificis in matrimonio rato absque causa justa concessam. In hac conclusione conveniunt DD. primæ, & secundæ sent. relati n. 1. & 2. Et ratio est quia est probabile, indissolubilitatem talis matrimonii esse de jure humano: cujus sent. patronos retuli hoc 2. lib. disp. 13 nu. 6.

6 II. Conclusio, verius est non tenere dispensationem absque causa justa factam, quia ut dixi dict. disp. 13. nu. 7. hæc indissolubilitas est de jure naturali, & divino, in quo dispensatio Pontificis absque causa justa concessa, est prorsus irrita: ut Theologi communiter, ac juris utriusque DD. fatentur: & ita dicunt Pontificiam dispensationem in voto simplici, sine justa causa, esse irritam: quia voti vinculum est de jure naturali, & divino. Pro hac sent. sunt aliqui dicentes non esse tutum dispensatum absque causa. Sic Anchar. cons. 39 fin. Decius, cons. 112 num. 3. Covar. 4. decr. 2. p. cap. 7. §. 4. nu. 14. Ant. Gab. to. 2. commun. in mea edit. l. 14. verb. Papa, f. 179. & seq. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 14. f. 1167. Ejusdem sent. videntur alii asserentes non posse Pontificem dispensare absque justa causa: ubi clarè videntur negare potestatem, & consequenter dicere, non tenere factum. hi sunt Abb. c. Ex parte, el 2. de convers. conjug. n. 3. Curtius jun. cons. 170. n. 28. Hugo cons. 105. n. 12. Menoch. de præsump. l. 2. præsump. 10. nu. 37. Barb. ff. solut. matr. 2. p. rub. nu. 105. & ejusdem sent. videntur DD. 3. opinionis, allegati n. 4.

7 Ultima conclusio, ut Pontifex dispenset in matrimonio rato, non desideratur mutuus conjugum consensus, sed existenti causa justa potest Pontifex dispensare, altero eorum invito. Quia, si causa justa subsit, repugnantia alterius nequit Pontificis potestatem impedire, ne alteri habenti justam dissolvendi causam, petentique dispensationem, consulat. Sic Gozadinus cons. 2. nu. 14. Ant. Gabr. tom. 2. commun. lib. 11. verb. Matrimonium, in mea edit. fol. 90. Et ex Theologis, Medina, lib. 5. de sacr. hominum contin. 89.

DISPUTATIO XVI.

Quæ sunt causæ justæ, ut Pontifex dispenset in matrimonio rato?

SUMMARIUM.

Opinio, asserens non sat esse quamcumque causam justam, reprobatur, nu. 1.

Est causa justa, notabilis error in qualitate, & quantum expediat æqualis conjugum conditio, 2.

Quid, de timore scandali futuri, & fornicationis, vel rixarum, 3.

Quid, quando vir nititur uxorem expellere, n. 4. & quid, si alteri superveniat lepra, 5.

Quid, de impotentia superveniente, nu. 6. & quid, si alter asserat se caruisse animo contrahendi, 7.

Quid, ut vir fiat Episcopus, nu. 8. & an sit causa justa, mutuus consensus, 9.

1 QUidam dicunt non satis esse quamcunque causam, sed debere esse similem expressæ a jure, c. 2. de conv. conjug. quæ est religionis ingressus. Sic Abb. c. Ex parte, el 2. n. 3. de convers. conjug. & c. Ex publico, in fine, eod. tit. dicit non posse Pontificem dispensare in matrimonio rato, nisi causa religionis ingressus. Sed meritò Barbosa, ff. solut. matrim. rubr. 2. p. n. 105. hanc sententiam reprobat, dicens sufficere aliàs justas causas, quod clarius constabit ex causis assignandis statim.

2 Prima ergo causa justa, est notabilis in qualitate disparitas, quando scilicet, contrahentes sunt notabiliter côditione impares, & affectione cæca, & levitate quadam ducti, ineunt matrimonium. Et ratio est, quia matrim. ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam; quæ inter beatitudines refertur, Eccl. 25. ibi, Vir, & uxor, sibi bene consentientes: nihil autem magis mutuæ amicitiæ, ac benevolentiæ, quàm conjugum disparitas, adversatur, & ita Eccl. 13. habetur, Omne animal diligit sibi simile, & Plato, lib. 8. de legibus, sic ait, Amicitia, quæ à dissimilibus proficiscitur, dura, & aspera est. Item, quia experientia teste, imparia connubia infelices exitus habent, & ob id valde reipubl. expedit pares cum paribus copulari: unde Cleobulus unus ex septem sapientibus ajebat, Par pari jugato conjux, quod impar est, dissidet: & Chilon unus etiam ex illis, idem præcipiebat. Et Euripides in Rheso, Nolim ex potentioribus me ducere uxorem, & Ovid. in epist. Dejanira ad Herc. Si qua voles aptè nubere, nube pari. Quod adeo verum est, ut connubia inter impares, minus legitima existimarentur: ut docet Leo Pontif. epist. 70. ad Rusticum, & habetur c. Non omnis, 32. q. 2. ibi, nuptiarum autem fœdera inter æquales, legitima sunt: quasi contrarium sit inter inequales. Et apud Romanos nuptiæ inter impares, illegitimæ habebantur: ut testatur Boetius in comm. Topicorum Ciceronis: ad quod comprobandum plura alia congerit Tiraq. l. 5. connubial. gloss. 1. p. 5. nu. 16. & seq. Et hanc causam esse sufficientem docent Socinus jun. cons. 28. n. 8. lib. 1. Decius cons. 112. ad finem, Felin. cons. 26. n. 20. Celsus cons. 105. nu. 12. jun. Navar. l. 4. cons. t. 1. de spons. in 2. edit. cons. 49. in 2. cons. 3. Menoch. cons. 385. n. 4. vol. 4. & de præsumpt. l. 2. præs. 10. n. 39.

3 II. Causa est, gravis timor scandali magni futuri: quia id cedit in magnum damnum commune, indeque rixæ graves, & neces oriri solent. Sic Felin. cons. 26. n. 19. Portius cons. 154. n. 12. & 24. Menoch. d. præsumpt. 10. n. 42. & de cons. 385. n. 7. ubi cum Portio addit, hoc futurum scandalum esse, ob fornicationis timorem, eo quod conjuges valde sibi displiceant: vel ob inimicitias, quæ inter eorum conjugatos, vel eorum consanguineos timentur.

4 Hinc fit, esse justam causam, quando vir omni conatu quærit uxorem repellere, absque sanioris mentis probabili spe: unde ex dissidentium voluntate, facilè ad discordiam perpetuam, & uxoris necem devenire potest: & ratio est, quia sicut duorum in unum consensus amicitiam, ita dissensus discordias, & inimicitias perpetuas parit. Quare Eugen. IV. dispensavit ob odium, quod inter conjuges emerserat: ut refert Borgasius de irregul. p. 6. tit. de sponsal. n. 74. Sic tenent Felin. cons. 26. n. 19. Cajet. opuscul. tom. 1. tractat. 28. de matrim. q. un. Menoch. d. cons. 385. n. 7.

5 III. Causa est, lepra alteri superveniens. Quia cùm matrim. ordinetur ad mutuum corporis usum, ratione sobolis procreandæ, & ardoris libidinis extinguendi, lepraque hunc usum impediat, ob magnum contagionis periculum, matrimonii finis non obtinebitur. sic Borgasius d. nu. 74. dicens Martinum V. dispensasse ob lepram.

6 Hinc infertur, esse justam causam, impotentiam supervenientem

tem ante matrimon. consummatum, quia cessat matrimonii finis. Sic *Enriquez l. 11. de matr. cap. 16. num. 7.* & credo hoc sentire *Alciatum resp. 21. num. 16. & Menochium de praes. 16. num. 44.* ubi dicunt sterilitatem esse justam causam, nam si sterilitatis nomine impotentiam non intelligant, nescio qualiter alia sterilitas ante consummationem, cognosci valeat.

7 IV. Causa est, quando alter conjugatorum asserit se non habuisse animum contrahendi. Sic *Socin. senior. cons. 28. num. 6. & 7. l. 1. Felin. cons. 26. num. 21. vers. Praeterea dato, Menoch. de praesump. 10. num. 45. & d. cons. 185. num. 12.* quod credo verum, quando nullo modo induci possit, ut praestaret verum consensum, & ita ex eo matrimon. tam coacto graves inimicitiae orirentur.

8 V. Causa est, ut vir efficiatur Episcopus. Sic *Paulus Borgasius, d. 1. de spons. fine.* Sed id credo verum, quando iis dotibus esset praeditus, ut valdè necessarium esset ad bonum commune, eum in Episcopum promoveri: tunc enim causa bono communi consulendi, esset sufficiens: extra hunc autem eventum, non video, cur sufficiat.

9 Ultima causa est, mutuus conjugum consensus, sic *Gregor. Lop. l. 5. verb. Ordeut. 1. 10. p. 4. Metina l. 5. de sacr. hominum, continentia cap. 89.* Sed hanc causam non esse sufficientem, testantur multi DD. quos retuli disp. praeced. num. 2. asserentes non posse Pontificem ex potestate ordinaria ob mutuum contrahentium consensum dispensare, si alia causa non subsit, & quamvis fateantur posse ex potestate absoluta, id evenit, quia credunt nullam requiri causam, ut validè dispenset, ut ibi explicui. Et *Barbosa ff. sol. matrimon. rubr. 2. p. num. 105.* dicit non esse causam sufficientem mutuum consensum. Et ita credo, nisi quando inter se ita essent discordes conjuges, ut infelices exitus absque remedii spe timeantur: ut dixi n. 3. & 4.

DISPUTATIO XVII.

Utrùm possit Pontifex dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo baptizantur?

SUMMARIUM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.
Potest Pontifex dispensare, num. 2.

1 Videtur non posse, cùm per baptismum fiat illud matrimon. sacramentum, ut dixi hoc l. 2. disp. 9. num. 5. & cùm sit jam consummatum, repraesentabit indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, quae est ratio omnimodae indissolubilitatis matrimonii consummati, ut dixi disp. 13. n. 7.

2 *Navarr. lib. 3. cons. 1. de convers. infidel. in 1. edit. cons. 1. in 2. cons. 3. in solut. ad 2. dub. à num. 12.* latè hoc tractat, & defendit posse. Cujus sententia mihi placet: quia firmius est matrimon. ratum fidelium, quam consummatum infidelium, majorem enim firmitatem sortitur matrimonium ex ratione sacramenti, quam habet ratum fidelium, quàm ex ratione contractus naturalis, quam solùm habet matrimon. consummatum infidelium: ut latè probavi dict. disp. 13. num. 7. & ita illud dicitur ratum, hoc autem non, *c. Quando de divort. & c. fin. 28. quaest. 1.* cùm ergo possit Pontifex dispensare in matrimonio rato fidelium, poterit à fortiori in consummato infidelium: & favet *Abb. c. Ex publico, num. 14. de convers. conjug.* ubi ait ex statuto Ecclesiae dissolvi matrimonium per conversionem solam alterius conjugis. Nec obstat argum. propositum, quia cum post factum sacramentum, nondum consummatum sit, non repraesentabit indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem: & ita reputabitur tanquam matrimonium ratum fidelium, quod Pontificis dispensatione dissolvi possit.

DISPUTATIO XVIII.

Utrùm per professionem religionis dissolvatur matrimonium ratum?

SUMMARIUM.

Variae sententiae referuntur, n. 1. & 2.
Dirimitur per professionem, n. 3. & ibi, remissivè, quid quando ambo conjuges profitentur, vel manens in seculo vovet continentiam.
An dirimatur per vota religiosorum tertii ordinis D. Francisci, vel Beatarum D. Dominici, 4.
Quid, per professionem vitae Eremiticae, 5.
Quid per vota coadjutorum formatorum Societatis Jesu, 6.
Quid, per professionem clericorum; vel monialium ordinum militarium, 7.
Quid, per professionem equitum ordinum militarium, & an hi sint viri religiosi, 8.
Quid per promotionem ad ordinem sacrum, nu. 9. & ibi, quid de Episcopatu.

1 Quidam, (ut refert *gloss. c. 2. de convers. conjug. verb. Remanere*) dicunt, non dirimi vinculum matrim. rati, professione, sed manere inefficax, ita ut manens in seculo possit aliud inire matrimonium. Hos sequitur *Henric. de Gandavo quodlib. 5. q. 39. Erasmus in c. 7. 1. ad Corint. Franc. Torrensis de VI. synodo:* & in eandem sent. propendet *Claud. Espencaeus l. 6. de continentia, c. 4.* ducuntur autem aliquibus ex argumentis, quibus hoc 2. lib. disp. 13. n. 4. probavimus, matrimonium ratum esse indissolubile.

2 Alii verò (ut testatur *Panorm. c. 2. n. 8. de convers. conjug.*) dicunt dirimi vinculum, non tamen statim professione sequuta, sed dum manens in seculo, alio alligatur matrim.

3 Sit tamen conclus. vinculum matrimonii rati omninò dirimitur solemni religionis professione alterius sponsi: & conjux manens in seculo est omninò à vinculo solutus, potestque liberè ad alias nuptias transire. Conclusio est de fide: definita est ab Eusebio Papa, & habetur *c. Desponsat. 27. q. 2. & à D. Greg. Papa,* & habetur *c. Decreta legalia. 27. q. 2. & à Joann. XXII.* & habetur in ejus *extravag. Antiqua, de voto: & ab Alex. III. c. 2. & c. Ex publico, de convers. conjug. & ab Innoc. III. c. ex parte tua, eod. tit.* & novissimè in *Trident. sess. 24. de matr. can. 6.* ibi, *si quis dixerit matr. ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugis, non dirimi: anathema sit.* Et quamvis alii textus dicebant per ingressum religionis dirimi, intelligebant de ingressu cum effectu, nempè professione sequuta, & ita explicuit *d. extravag. Antiqua, & Trident. 1.* Prob. ex usu Ecclesiae, & Apostolorum traditione à Christo derivata: nam in primis D. Joann. teste *Beda in proœmio in D. Joann.* & aliis authoribus gravibus nostri temporis, id atribuentibus D. August. & D. Hieron. in eodem proœmio, vocatus est ex nuptiis ad apostolatum. Quamvis (ut verum fatear) hoc non ita sit, ut optimè probat *P. Toledo in c. 2. D. Joann. annot. 13. & Caes. Baronius t. 1. annal. Eccl. ann. 31. Christi, f. 106. ex D. Hier. & D. Aug.* nec illa proœmia sunt ipsorum: & ex D. Ignatio, & ideò omisso hoc exemplo, afferam alia. D. Teclam ante matrim. consummatum, convertit D. Paulus, & ad vitam perfectiorem vocavit, teste *D. Ambr. l. 2. de virgin. & Epiph. haer. 58.* & D. Alexius, Divaque Caecilia à nuptiis ad statum perfectiorem transierunt: ut testantur, *Metaphrastes, & Surius in eorum vitis,* & idem de Machario refert *D. Hieron.* ut assert *Gratianus c. Scripsit, 27. q. 2.* & alia hujusmodi exempla referunt *D. Greg. l. 3. dialog. c. 14. & D. Aug. l. 8. confess. c. 6.* Quae autem sit ratio, dicam tota disp. seq. & utrùm idem sit, quando ambo sponsi profitentur, vel manens in seculo, continentiam vovet, dicam disp. 20.

4 Hinc infertur, non dirimi matrimonium ratum, per vota emissa à quibusdam foeminis religiosis D. Dominici, quas Beatas vocant; & à quibusdam viris tertii ordinis D. Francisci: non enim solemniter profitentur: sed votis simplicibus se alligant. Sic *Abb. c. Ex parte, el 2. n. 13. de convers. conjug. Ang. Matrimonium 4. n. 18. Lancelot. inst. juris canon. l. 2. t. de spons. verb. Religionem.* Et ex Theologis, *Victoria sum. de matr. n. 256. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. vers. Hinc fit neutrum, Ledes. 2. p. 4. q. 63. a. 3. fin.* Sunt tamen aliquae Beatae tertii ord. D. Francisci, quae in communi vivunt, profitenturque, & sunt verae religiosae, ut declaravit Sixtus V. sic *Ang. ibi.* & idem dicit *Sotus 7. de just. q. 5. a. 3. ante arg. fol.* de quibusdam Beatis D. Dominici clausuram servantibus: unde benè dicunt harum professione dirimi matr. ratum.

5 2. Infertur, quòd quamvis olim dirimeretur vitae Eremiticae in manu Episcopi, vel alterius praelati, professione, eò quòd solemnis esset, jam tamen non est, sed eremitae aut nulla, aut simplicia vota emittunt: unde iis votis non dirimitur matrimon. ratum. Sic *Sotus 7. de just. qu. 5. art. 3. ante arg. solutionem, Enriquez alios referens l. 11. de matr. 8. num. 7.*

6 3. Infertur, quamvis dirimatur per solemnem trium, aut quatuor votorum professionem, in Soc. Jesu: non tamen dirimi per vota coadjutorum formatorum in ea emissa, sunt enim simplicia, quamvis publicè emittantur: ut testatur Greg. XIII. in Bulla eidem concessa, incipienti, *Ascendente Domino:* & habetur *p. 5. constit. ejusdem Soc. c. 4. init.* Sic *Enriquez. eod. c. 8. nu. 7.*

7 4. Infertur dirimi per monialium, & clericorum ordinum militarium sub clausura viventium, professionem, quia solemnis est. Et in hoc conveniunt omnes, & *Sotus 4. d. 27. qu. 1. art. 4. vers. Hinc fit neutrum.*

8 De professione autem equitum militarium ordinum, qui non vivunt in communi, nec uxores ducere possunt, ut sunt equites D. Joannis: non constat inter Doctores: quidam enim dicunt, ea non dirimi matrimonium ratum: quia non verè, & propriè religiosi sunt, cùm proprium retineant, moreque secularium extra clausuram vivant. Sic *Sotus loco proximè cit. & vers. Quocirca si mea, & l. 7. de just. q. 5. a. 3. ad 3. vers. Quod si contra.* Sed dicendum est dirimi, quia est solemnis professio, aliàs non dirimeret matrim. contrahendum: juxta *c. unicum de voto, in 6.* & hi equites verè, & propriè religiosi sunt: ut tenent multi, quos refert, & sequitur *Bobadilla in sua polit. l. 2. c. 19. n. 11.* Sic docent *Navar. l. 3. cons. 1. de convers. conjug. in 1. edit. cons. 1. in 2.* verò, *cons. 2. Corduba sum. q. 178. fin. Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 6.* & refert ita fecisse D. Gastonem Ducem Meting. sapientum consilio habito: & in statutis horum equitum per Pontificem approbatis haberi, posse ad eam religionem admitti alligatos matrimonio rato: idem tenet *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 48. ad 4. Petr. de Ledes. de matr. qu. 61. a. 2. ad 4. Barbosa ff. solut. matr. rub. 2. p. nu. 82. Manuel. 1. t. sum. 2. edit. c. 239. n. 2. & super. bullam cruciatam, §. 9. n. 123. Vega l. 6. sum. casu 17.*

9 Ultimò infertur, matrimon. ratum minimè dissolvi per ascensum ad ordinem sacrum, vel episcopatum: ut de ordine sacro definitum est à Joann. XXII. *extravag. Antiqua de voto:* & de episcopatu constat ex Ecclesiae usu: fatenturque omnes, quia jus de sola solemni professione hoc statuit: votum autem ordini sacro annexum,

est

est per accidens, solemne: nec status episcopalis, quamvis perfectior sit, cum mors spiritualis non sit, repugnat ex natura rei conjugio, sed ex solo Ecclesiæ statuto: vitæ autem monasticæ repugnat ex natura rei matrimonium postea contractum.

DISPUTATIO XIX.

Quo jure professio religionis dirimat matrimonium ratum?

SUMMARIUM.

Referuntur duæ sententiæ, n. 1. & 2.
Sententia authoris, n. 3. & ibi solvuntur argumenta.

1 TRiplex est sentent. I. ait ex natura rei id professioni competere: & subinde ex jure naturali divino. Ducitur 1. quia professio mors spiritualis est, juxta illud *Colos. 3. Mortui estis, & vita vestra abscondita est in Christo*: & matrimonium ratum, cum solo consensu contrahatur, est vinculum spirituale; ergo sicut mors naturalis suapte natura dissolvit vinculum carnale matrimonii consummati, ita mors spiritualis professionis dirimit ex natura rei vinculum spirituale matrimonii rati. 2. quia ipsa ratio naturalis dictat, licitum esse ab imperfectiori ad perfectiorem statum transitum, nulla tertio injuria illata: ut contingit hic, non enim fit injuria proli, cum ea non possit esse in matrim. rato: nec manenti in seculo, quia potest aliud inire matrimonium; & quamvis esset aliqualis injuria, non tanta est, quin bono religionis maximo compensari valeat. Hujus sent. videntur esse *D. Thom. 4. d. 27. q. 1. art. 3. quæst. 2. corp. Ricard. ead. d. a. 2. q. 2. Durand. q. 2. n. 9. Palud. q. 3. a. 3. nu. 10. Altisiodor. l. 4. sum. tract. 9. c. 2. in quæstione incidenti quam ibi disp. vers. Solutio ad hoc: Arborens l. 11. theosoph. c. 26. vers. Quartus an vir, Bellarm. l. 2. de monachis, c. 38. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 30. f. 1053.* Et ex jurisperitis, *Turrecremata. c. Sunt, qui dicant, 27. qu. 2. a. 2. n. 3. Barbosa ff. sol. matrim. rubr. 2. p. n. 76. Lancelot. inst. juris canon. li. 2. tit. de spons. verb. Sponsalia*: nam hi omnes probant hanc dissolutionem, prima ratione posita: & expressè tenent *Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 7. Ledesm. 2. p. 4. q. 55. a. 2. & q. 59. a. 7. ad fin.*

2 II. Sent. docet, dissolvi solo jure Pontificio, ducitur à sufficienti divisione, quia non dissolvitur jure naturali, nec divino positivo, ergo solo Pontificio humano. Prob. minor, quòd non dissolvatur jure naturali, latè probabitur n. seq. quòd autem non jure divino positivo, probatur: id enim absque præcisa necessitate multiplicandum non est, nec tale jus ex sacra pagina constat, & *D. Paulus 1. Corinth. 7.* multa de matrimonii dissolutione egit, per conversionem ad fidem: non meminit autem de religionis professione. Nec habetur ex traditione, quia sancti quorum disp. præc. num. 3. memini, qui post matrimonium ratum, transierunt ad perfectum statum, ad veram religionem non convolarunt, ut de D. Alexio constat ex *Metaphrast.* & de aliis, in eorum vitis: & ita non obstat, aliquos illorum, ante jus Pontificium, quo professio dirimit matrim. ratum, id fecisse: quia cùm non transierint ad veram religionem, sed ad vitam cœlibem, illud supra omne jus, ex revelatione, & speciali Spiritus sancti instinctu, contingit. Restat ergo, ut hæc dissolutio ex solo jure Pontificio sit, sic tenent *Hostien. c. Ex publico super verb. Consummatum. de convers. conjug. & ibi Joann. Andr. n. 9. Anton. a. 16. Aathar. repetit. super c. Canonum, n. 28. de constit. Felin. cons. 26. a. 16.* Et ex Theologis, *Gandavo quodlib. 5. qu. 35. Molina l. 5. de sus. hominum continentia, c. 86. & seq.*

3 III. Sent. quam probabiliorem reputo, licet duæ præcedentes probabiles sint, asserit hoc competere professioni, ex solo jure divino positivo, concedente Christo id privilegium illi. Prob. quia non competit ex natura rei, nec ex jure Pontificio, ergo ex jure divino positivo. Prob. 1. non competere ex natura rei, quia aliàs non posset dici matrimonium ratum, ex natura rei indissolubile, id enim tale dici nequit, quod per causas naturales solvi potest: ut cæteri contractus naturales sunt dissolubiles, quia in eorum natura dantur causæ sufficientes dissolutionis. Et confirm. quia si matrimon. ratum ex natura rei dissolveretur per supervenientem fornicationem, non diceretur ex natura sua indissolubile. 2. quia attenta sola rei natura votum solemne emissum, post matrimon. ratum, est prorsus irritum: ergo non potest per illud ex natura rei dissolvi matrimon. ratum: patet antecedens, quia res uni tradita nequit validè alii tradi, absque domini consensu: per matrimon. autem traditum erat corpus alteri conjugi: non valet, si dicas hanc injuriam compensari majori religionis bono: quia hoc tantùm est verum, supposito Christi privilegio, quo stante includitur in matrimon. rato tacita quædam conditio, nisi voluero ad religionem transire, aliàs enim ex natura rei non includeretur. Quod sic constat, nam aut hoc majus bonum, est conjugis transeuntis ad religionem; & hujus bonum non compensat injuriam alteri illatam auferendo rem suam: debet enim esse majus bonum ejusdem injuriam passi: aut est majus bonum conjugis manentis in seculo, & hoc non: quia ipsi nil utilitatis accrescit. aut majus bonum totius Ecclesiæ, quod manens in seculo, bono proprio præferre tenetur: & hoc non probat dissolvi per hoc matrimonium: quia sæpè erit inutilis Ecclesiæ, & adeò rudis, ut ad id sit ineptus; item, quia similiter probaret per episcopatum dissolvi: item similiter probaret de matrimonio consummato, saltem ubi non est proles: item solùm probaret licere ingredi, non tamen priùs matrimonii vinculum dissolvi. 3. quia nullus est contractus ita indissolubilis, ac matrimon. ratum: ut constat, cæteri enim contractus multis ex causis dissolvuntur, & præcipuè ex mutuo consensu, quod longè abest à matrimonio: at professio religionis non dissolvit cæteros contractus, per quos jus acquiritur tertiò, ut obligationem ad solvendum debita, venditionem. Dices hos non repugnare religioni: contra, servitus repugnat religioni, & tamen, qui se in servum vendidit, nequit ad religionem convolare. 4. quia neutra ratio primæ sent. probat ex natura rei dissolvere: non prima, quia religionis professio non est vera mors spiritualis, sed metaphorica: item aliàs dissolveret matrimon. consummatum. Item vota simplicia in religione approbata, ut in Soc. Jesu, sunt mors spiritualis, immò cum quis renunciat honoribus, ac divitiis, in seculo, mors est spiritualis, juxta illud *Pauli Gal. 2. Vivo ego, jam non ego.* Item est mors voluntaria, & non naturalis, & ita non apparet, quo pacto possit ex natura sua dissolvere contractum, ex natura rei indissolubilem. Præterea, quia etiam matrimon. ratum non continet traditionem propriè spiritualem, cùm re vera tradatur corporum dominium, per contractum externum, & sensibilem. Quod autem id non probet. 2. ratio, quia religio est status perfectior, probatur, quia idem probaret de matrimon. consummato. Quòd si dicas fieri injuriam proli, & relictæ fœminæ, cùm jam sit deflorata: cessaret utique hæc injuria, quando non esset proles, & relicta consentiret. Præterea, quia in matrimon. rato potest esse similis injuria relictæ, quando absque seminis effusione deflorata esset, quo casu non est matrimon. consummatum, ut dicemus disp. 21. num. 5. Præterea, quia esse religionem statum perfectiorem, & mortem spiritualem, non probat dissolvi prius matrimonii vinculum, non enim est incompatibilis cum vinculo matrimonii, ut constat, quando post matrimon. consummatum, ambo communi consensu profitentur, valet enim professio, & manet matrimonii vinculum, & quando ante consummatum, ambo simul profitentur, valet professio, & non dissolvitur vinculum matrimon. rati, juxta *D. Thomam*, & aliquos, ut dicam disp. seq. num. 2. Sed tantùm probat manente vinculo matrimonii posse alterum transire per commutationem ad statum perfectiorem. Ex his ergo probatum restat per professionem non dirimi ex natura rei matrimon. ratum. Prob. alia pars nempe hoc non provenire ex solo jure Pontificio, ex *c. Ex publico, de convers. conjug.* ubi fatetur Alexand. III. hoc deduci ex sacri eloquii interpretatione: & ex *c. Ex parte, el 2. eo. tit.* ubi ait Pontifex, sanctos ex revelatione divina, quæ superat omnem legem, transiisse à matrimon. rato ad statum perfectiorem. 2. quia cùm dissolutio matrimonii rati sit certissima, reduci debet in causam certam, incertissimum autem est, posse lege generali statui dissolutionem matrimonii rati: ut dixi hoc 2. lib. disp. 14. num. 4. ergo reduci debet ad Christi privilegium: per quod omnia consonant. 3. quia initium hujus consuetudinis non invenitur in jure Ecclesiastico, sed à principio nascentis Ecclesiæ extat, ut constat in exemplis adductis disp. præc. num. 3. ergo credendum est, hoc Christi privilegium per traditionem haberi: & ad hoc est duplex congruentiæ ratio adducta pro priori sent. num. 1. & fortè hoc modo affertur à DD. ibi citatis, & non quasi velint probare ex natura rei dirimi matrimon. per professionem. Noluit autem Christus id privilegium concedere respectu matrimonii consummati, quia significat indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnem, & ratione injuriæ prolis, & fœminæ in seculo relictæ: & quia cum per commixtionem fiant conjuges una caro, esset acerbum eos dividere: ut ait *Alex. III. cap. 2. de convers. conjug.* Hanc sent. tenent *Scot. 4. d. 31. q. 1. v. Tertiò modo dici potest. Abul. 1. Reg. c. 8. q. 98. 103. 113. Victoria de potest. Papæ, propos. 1. num. 1. ad 1. Sotus 4. d. 27. qu. 1. art. 4. concl. 1. vers. Ad illud, Petrus de Soto lect. 12. de matrim. §. Post hoc, Led. 2. p. 4. q. 63. art. 3. fol. 516. col. 4. Corduba l. 1. quæst. qu. 25. §. Ad rationes. Veracruz. 2. p. specul. art. 28. concl. 2. Angles floribus, 1. p. 1. de essentia matrim. d. 27. a. 3. diffic. 1. fol. 530. Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. num. 6. Barth. a Ledesm. dub. 64. de matrim. fol. 1566. Petrus de Ledes. de matrim. qu. 61. a. 2. concl. 4. fol. 591.* Et ex jurisperitis, *Ant. Cucus l. 5. inst. major. tit. 12. num. 277. Gutier. l. 1. quæst. can. c. 17. n. 26. 35. 43.*

Ad argumenta primæ, & secundæ sententiæ, constat ex dictis num. 3.

DISPUTATIO XX.

Utrùm quando post matrim. ratum, uterque conjux communi consensu profitetur religionem, vel alter profitetur, & manens in seculo vovet continentiam, dissolvatur matrimonium ratum?

SUMMARIUM.

Quid conferat scire, an dissolvatur vinculum, necne, num. 1.
Opinio asserens non dissolvi, quando uterque profitetur, num. 2. & verior contraria, num. 3.
Quid quando manens in seculo vovet continentiam, 4.

1 HÆc quæstio utilis est, nam si dicamus vinculum matrimonii non dirimi, si alter post professionem fornicetur, adulter erit: & dispensante Pontifice in professione, non poterit aliud inire matrimonium, nisi simul Pontifex dispenset in matrimonio rato, contrarium autem in utroque eventu dicendum est, si vinculum illud dissolvatur. Ita advertit *Ledesma 2. p. 4. q. 63. art. 3. fol. 517.*

2 Aliqui ergo asseverant non dissolvi vinculum, cum uterque communi consensu profitetur. Quia quando unus tantum profitetur, quantum in se est, renunciat vinculo conjugii, & ideò alter à vinculo illo absolvitur: dum uterque autem profitetur, neuter renunciat. Praetereà, quia textus omnes, quos retuli, disp. 18. num. 3. decidentes matrimon. ratum dissolvi per professionem, expressè loquuntur, quando alter sponsus religionem profitetur. sic *D. Thom. 4. d. 27. qu. 1. art. 3. quaestiunc. 2. ad 1. Palud. ibi, qu. 3. a. 2. concl. 2. num. 11.* & clarè videtur tenere *Palacios ead. d. disp. 2. fol. 576. col. 2. §. Est autem.* & censet esse probabile *Ledesm. cit. num. 1.* & videtur censere probabile *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. num. 6. in commento, lit. D.* tantùm enim appellat oppositum probabilius. Et est probabile.

3 Sed multò probabilius est dissolvi, quia haec dissolutio non provenit ex juris proprii renunciatione, non enim sufficit ad eam utriusque conjugis renunciatio, nedum unius: sed hoc oritur ex Christi privilegio, qui hoc professioni concessit, eò quòd mors spiritualis, & status perfectior sit, ut dixi disp. praec. num. 3. quae rationes aequè procedunt, sive uterque, sive alter profiteatur. Et ita hanc sent. dicit communiorem esse, & in eam magis inclinat, *Ledesm. proximè citat.* & dicit esse probabiliorem *Enriquez* quem *num. praeced.* retulit.

4 Hinc infertur non audiendum esse *Paludan. allegatum num. 4.* qui dicit non dirimi matrimonium, quando communi consensu alter profitetur: alter autem in seculo continentiam vovet: quia ambo sunt conformes in proposito. Sed haec sententia nullo modo est tuta: quia textus allegati disp. 18. num. 3. absolutè decidunt vinculum matrimonii rati dirimi per alterius professionem.

DISPUTATIO XXI.

Quando censeatur matrimonium consummatum, ita ut indissolubile efficiatur professione, aut Pontificis dispensatione?

SUMMARIUM.

Quando semen non recipitur in vase naturali, non est consummatum, num. 1.

Quacumque arte, aut Daemonum ministerio in vase recipiatur, est consummatum, 2.

Quot sint difficultates disputandae, 3.

Quid si vir penetret vas foemineum, non tamen intra vas seminet: ponitur 1. opinio affirmans, nu. 4. contraria, nu. 5. & quid, si foemina sola seminet, 6.

An saltem quando vir defloravit foeminam post matrimonium ratum, non tamen seminavit, possit religionem ingredi, vel interdicatur ratione damni, 7.

An credendum sit viro, qui accessit ad sponsam, & dicit se non seminasse, 8.

Solvuntur argumenta, 9.

Utrùm satis sit virum seminare intra vas, foemina non seminante: ponitur vera opinio affirmans satis esse, num. 10. & contraria probabilis, 11.

An semen foemineum sit necessarium ad generationem, & possit dici, Virginem illud ministrasse in Christi incarnatione, 11.

An copula praecedens matrimonium, efficiat illud consummatum: opinio affirmans, 12.

Contraria verior, num. 13. & explicatur l. Lecta, vers. Dicebam, ff. si cert. pet.

Quod inconvenienti sit, dicitur in esse, nu. 12. juncto nu. 13.

1 IN hac disp. conveniunt omnes quacunque seminis effusione extra naturale vas, non consummari matrimonium: & colligitur clarè ex *c. Extraordinaria, 35. quaest. 3.* quod est Urbani Papae, ubi habetur, pollutionem extraordinariam non producere affinitatem. Et ratio est, quia ea non est copula carnalis, nec efficit conjuges unam carnem, sic docent omnes authores.

2 Similiter conveniunt consummari, quacumque arte semen recipiatur intra vas naturale, absque illius penetratione, quia ea copula sufficiens est generationi, per eamque sponsi una caro efficiuntur. sic *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. ante §. 1. Corduba sum. qu. 178. Sotus 4. d. 28. qu. 1. art. 4. vers. Causa dirimendi, Corona confess. ult. parte, materia de matr. c. 8. num. 12. Enriquez l. 11. de matr. c. 15. num. 3.* Et ex jurisperitis, *Alex. de Nevo, c. Fraternitas, num. 11. de eo, qui cognu. consang. Rosella verb. Impedimentum, imped. 14. nu. 8. Sylv. Matrimon. 8. q. 18. dict. 2. Tabiena, v. Impedimentum, impedimento 4. q. 2. n. 3. Greg. Lop. l. 5. verb. Carnalmente, tit. 6. p. 4.* Et hoc verum est, quamvis daemonis ministerio semen viri in vase debito recipiatur, ut docent *Rosella, Sylvest. & Tabiena, ibi.*

3 Tria tamen vertuntur in quaestionem. I. An sufficiat vasis penetratio absque seminis receptione. II. An requiratur utriusque sponsi seminatio. III. An si copula matrimonium praecedat, illud consummet.

4 QUAESTIO I. Utrùm matrimon. censeatur consummatum dum sponsus vas foeminae penetrat, minimè effundens semen intra vas. Duplex est sent. I. ait sufficere, ut vir penetret vas, licèt intra non seminet. Prob. quia *c. 2. de convers. conjugat.* dicitur posse alterum transire ad religionem, & per consequens matrimon. non esse consummatum, modo carnalis commixtio inter eos non intervenerit: & *c. Ex publico, & c. Ex parte tua, eod. tit.* modò carnalis copula non sit sequuta: at haec est vera carnalis copula, & commixtio, ergo. 2. quia cum hoc sit privilegium concessum à Christo supra naturam matrimonii rati, quae est, ut sit insolubile, non debet ampliari, sed restringi, ut intelligatur, modo nulla carnalis conjunctio, etiam sine semine, intervenerit. 3. quia una ex causis, ob quas Christus noluit concedere id privilegium matrimon. consummato, fuit gratia evitandi damni sequuti sponsae, quae minùs apta matrimonio maneret, at non minùs inepta manet in hoc casu, quàm si vir seminasset, ergo. Hanc tenent multi discipuli D. Thomae, ut refert, eos sequens *Petrus de Ledesm. de matr. qu. 61. a. 1. à fol. 581. Metina l. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 78. & 79. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 239. num. 2.* Et pro hac sent. faciunt *Tabiena verb. Bigamia, q. 3. §. fin. & ibi Armil. n. 2.* dicunt enim esse Bigamum, qui contrahit cum aliqua deflorata ab alio citra seminationem: cùm tamen priùs dixissent, quod si prius matrimonium, vel secundùm non sit consummatum, non est bigamus: & sic sentiunt ad matrimonii consummationem, sat esse vas penetrare.

5 II. Tamen sententia longè verior ait, id non sat esse, sed necessariò requiri, ut semen virile vas sponsae subintret. Prob. 1. quia copula carnalis, per quam consummatur matrimonium, est ea, per quam conjuges efficiuntur una caro, ut constat; tum ex significatione, significat enim matrimonii consummatio, per eam carnis unitatem, mysterium incarnationis, per quod Christus per unitatem carnis est Ecclesiae conjunctus; tum etiam, quia *Alexand. III. c. 2. de convers. conjug.* ubi dixit posse conjugem ante copulam ad religionem transire, subdidit rationem, his verbis; *quia cùm non fuissent una caro simul effecti.* Et ita apertè sentit, talem debere esse copulam, per quam una caro efficiantur; sed dum semen non recipitur intra claustrum foeminae, non efficiuntur una caro, ut clarè colligitur ex *c. Lex,* quod est Benedicti Papae, *27. qu. 2.* ibi, *propinquitas enim sanguinis,* junctis verbis praecedentibus, dixerat enim non aliter fieri unam carnem, quàm si carnali copula sibi cohaereant: & subdit haec, *neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem;* & ita, quod priùs vocaverat carnalem commixtionem, modò vocat sanguinis, id est, seminis commixtionem. Et non effici unam carnem, nisi vir intra vas seminet, ultra DD. allegandos, docent *D. Thom. 4. d. 41. q. 1. a. 1. quaestiunc. 4. ad 2. D. Bonav. ead. d. qu. 1. Richard. ibi. a. 1. qu. 2. gl. cap. Extraordinaria, fine, 35. qu. 3.* ergo per talem copulam non consummatur matrimon. 2. quia etiam absque corporum conjunctione, virili semine recepto intra vas, consummatur matrimon. juxta omnes, ut dixi num. 2. ergo tota consummationis ratio est, seminis receptio, & carnium commixtio est omninò impertinens. 3. quia copula requiritur ad consummationem, apta ad generandum, aliàs copula Sodomitica consummaret matrimon. quod absurdissimum est: ex penetratione autem absque seminis effusione, non potest sequi generatio. 4. quia ultra significationem, potissima indissolubilitas matrimonii consummati, ratio est, injuria prolis: quae esse non potest absque seminis receptione. 5. quia ex tali copula non oritur affinitas, ut ferè omnes fatentur, quod inde provenit, quia cum vir, & uxor non efficiantur per eam copulam una caro: consanguinei unius, non fiunt alteri conjuncti: ergo similiter ea copula non consummat matrim. cum ad utrumque desideretur conjuges unam carnem effici. 6. quia ut dicemus num. 10. DD. asseverantes non exigi semen foemineum ad consummationem, ea ratione ducuntur, quòd id semen ad generationem necessarium non sit: DD. autem contrarium opinantes, opposito innituntur fundamento, ut dicemus num. 11. Quare omnes illi sentiunt eam solam copulam consummare, quae ad generandum sufficit, qualis sola est, ubi semen intra vas naturale recipitur. Hanc tenent ex jurisperitis, *Vincentius, c. fin. de spons. Hugo 31. qu. 3. cap. 1. Archid. cap. Extraord. 35. qu. 3. & cap. unic. num. 3. de spons. impub. in 6. Innoc. cap. Attestationes, init. de spons. impub. Joann. And. reg. Quae contra jus, fine, de reg. jur. in 6. Praep. c. fin. 55. d. Host. cap. fraternitatis, num. 10. de eo, qui cogn. consang.* & videtur clarè tenere *Arch. ibi princip. juncto fine,* principio enim dicit, non contrahi affinitatem, nisi vir intra vas seminet: & fine dicit inde colligendum esse, quando vir possit ingredi religionem: eandem supponunt *Abb. ibi, fine, & Alex. de Nevo, num. 10.* Supponunt enim exigi, ut vir seminet, & solum in dubium vertunt, an requiratur, foeminam etiam seminare: eandem tenent *Rosella verb. Impedimentum, impedimento 14. nu. 9. Sylv. Matrimonium, 8. qu. 15. dicto 2. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 14. qu. 2. num. 3. fin. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 12. num. 243.* Et ex Theologis *D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 11. ante §. 1. Sotus 4. d. 27. qu. 1. a. 4. vers. Causa dirimendi, & vers. Hoc autem perplexum Corduba sum. qu. 178. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 8. num. 8. & cap. 15. num. 13. Corona confess. ult. p. materia de matrim. c. 8. num. 12. Vega l. 3. summa, casu 157. & l. 6. casu 17.*

6 Hoc autem verum est, licèt viro penetrante, nec seminante, foemina seminaret: quia id ad generationem minimè sufficit. sic *Sylv. & Sotus proximè citati.*

7 Id tamen observandum est, aliquos asserere sponsum sponsam virginem absque seminis immissione deflorantem, arceri à religionis ingressu, ratione damni illati: quamvis si ingrederetur, professione sequuta, dissolveretur vinculum illius matrimonii, quod ea copula consummatum non est. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 8. num. 8. & cap. 15. num. 13.* Et absque dubio id credo verum esse, quando sponsus dolosè sponsam defloraret, habens

animum

animum non consummandi, sed ingrediendi religionem: quia etiam si solam dedisset de matrimonio fidem, defloratione secuta non posset ratione damni religionem ingredi: ut dixi l.1. disp.44. num.3. Quando tamen absque dolo id accidit, quia accessit animo consummandi, & non potuit propter debilitatem, vel quia impeditus est, eo quòd aliquis supervenit, & ratione honestatis secessit ab uxore, vel quia in ipsomet actu Spiritus sanctus religioné inspiravit, & ita ante consummationem se retraxit: credo posse ingredi: nulla enim injuria verè irrogatur sponsæ, cùm nil fraudulenter egerit sponsus, nec delicti reus sit, & jure suo utatur. Præterea, quia jus concedit bimestre, ut possint sponsi non consummare matrimonium, & ingredi religionem, ut latè dicemus infra disp. 24. & tamen eo tempore moraliter loquendo contingent oscula, & tactus, ex quibus sponsa non leve damnum patietur ad alias nuptias, & eo damno minimè obstante, quia sponsus suo jure usus est, poterit religionem ingredi.

8 Non crederetur autem in foro externo, sponso qui ad sponsam accessit, dicenti se minimè seminasse: quia est testis in causa propria, & cum frequenter seminatio contingat, ea præsumitur: in foro autem conscientiæ fides ei adhibenda esset. Sic *Archid. cap. Extraordinaria, 35.qu.3. Petr. de Sanson*, quem refert, & sequitur *Henric. c. Fraternitas, num.9. de eo, qui cognovit consang. & ibi Alex. de Nevo, num.8. Sylvest. Matrimonium 8.qu.15. dict.2. Greg. Lop. l.5. verb. Carnalmente, 5. 6. p.4.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.41.qu.1.a.3.concl.1. num.18. D. Anton.3.p.t.1.c.11. ante §.1.*

9 Ad 1. argum. ex propositis num.4. respondetur, eam solam dici veram carnalem copulam, per quam conjuges efficiuntur una caro: ut probavi num.5. Ad 2. dico, in hoc eventu non extendi privilegium, nisi ex mente ipsius Christi, qui illud concessit matrimon. consummato, ratione significationis, & damni prolis, unde de ea consummatione aperte intelligat, quæ apta est significationi, & proli suscipiendæ, qualis sola est, ubi semen intra vas recipitur: ut probavi eod. num.5. Ad 3. argumentum fateor eam esse aliqualem rationem: potissima tamen est significatio, & damnum prolis, quæ hic desunt.

10 QUÆSTIO II. Utrùm censeatur matrimon. consummatum, si solus vir intra vas naturale fœminæ seminet? communis sent. affirmat censeri consummatum, eoque innititur fundamento, quod semen fœmineum ad generationem necessarium non sit, teste *Philosopho l.2. de gener. anim. c.2. & Galeno* sibi contrario, *1. l. sanit. tuenda, cap.1. & l.2. de natur. facult. cap.3. Avicen. l.9. animal. cap.1.* & multis aliis, quos referunt, & sequuntur *Hugo Senensis super l. Tegni Galeni, l.2. super §. Frigidum verò, & siccum. Folerio, l. metaphys. qu.2.* Et ex Theologis, *D. Thom.3.p.qu.31.a.4. ad 3.* quem ferè omnes Theologi sequuntur: cùm ergo copula generationi sufficiens consummet matrimon. ut latè probavi num.5. & talis sit, ubi vir solus intra vas fœmineum seminat, illa consummabit. Sic docent *Cardin. c. Fraternitati, fine, de eo, qui cogn. consang.* ubi, *Abb. fin. Alex. de Nevo num.10.* & clarè videtur tenere *Ancbar. ibi.* nam *paulò post princ.* cùm ad affinitatem non requirit semen fœminæ, & *in fine*, concludit, inde colligendum esse, quando vir possit religionem ingredi. Idem videtur clarè tenere *Archid. cap. Extraordinaria, 35.qu.3. fin.* ubi relata contraria *Hugonis* sent. remittit se ad ea, quæ notavit *cap. Nasci, 56. d.* ubi defendit semen muliebre non desiderari ad generationem: & ita apertè sentit, nec ad consummationem exigi. Idem tenent *Sylvest. Matrimon. 8 qu.15. dict.2.* dicens esse omnium, & refert Fredericum: quem etiam ferè omnes DD. referunt: sed cùm diligenter quæsierim, in nullo loco ex iis, qui citantur, inveni: *Rosella verb. Impedimentum, imp.24. num.8. Tabiena, verb. Impedimentum, Imped.4.qu.2. num.3. fine. Ant. Cucus l.5. inst. major. t.12. num.243.* Et ex Theologis, *D. Ant.3.p.t.1. cap.11. ante §.1. Sotus 4.d.27.qu.1.a.4. vers. Hoc autem perplexum, Enriqu. l.11. de matrim. cap.8. num.8. in comment. lit. N. & c.15. num.3. Barth. à Ledesma de matrim. dub.40. concl.5. Vega l.3. summæ, casu 157.*

11 Sed quamvis hæc sent. communior, & probabilior sit: non tamen est adeò certa, ut quidam ex ejus defensoribus existimant, cum innitatur illi soli principio philosophico, quòd semen fœmineum non sit necessarium ad generationem, & illud non est certum: quia satis probabiliter multi tenent contrarium, ut *Hippocrates, & Galen.* quos refert *Iabellus 8. metaphys. qu.17. idem Ant. Andr. eod. l.8. qu.2. Valles l.2. controver. med. & philosophic. cap.6. Vega l.1. de arte medendi, cap.3.* & latè *Pero Mato tract. de semine, à §. Jam verò, usque in finem*, Et ex Theologis *Abul. paradox.1. cap.48. Caj.2.2.qu.154. art.12. §. ultimo incipienti, Ergo*: & multi alii: cùm ergo fundamentum non sit certum, ita nec opinio illi innitens: quod adeò probabile est, ut *Suarez 3.p.qu.32. art.2. disp.10. sect.1. fol.182.* fateatur cum aliis esse probabile adfuisse semen in Virgine, absque omni prorsus inordinatione, ut ministraret conceptioni Christi materiam, ut sic esset vera, & naturalis mater Dei: quod idem defendit *Pero Mato in append. ad tract. de semine*, ubi quid naturale, & quid miraculosum fuerit in Christi conceptione, *§. An verò Maria virgo*, & probat absque omni inordinatione, & concupiscentia posse decidi semen. Quare concludo esse probabile non consummari matrimon. nisi etiam fœmina seminet. Prob. quia ad matrimonii consummationem requiritur copula, ex qua sequi potest generatio, ut fatentur *Sylvest. & Tabiena, ubi allegavi, num præced.* & clarè colligitur ex cæteris DD. cùm inde probent consummari matrimon. absque fœmineo semine, quod non sit ad generationem necessarium: sed probabile est, nisi fœmina seminet, non posse ex ea copula sequi generationem: ut probavi, ergo similiter habet eandem probabilitatem, non esse consummatum matrimon. viro solo seminante. Item quia est probabile per solam utriusque seminis commixtionem, fieri conjuges unam carnem: ut ex *D. Thom. D. Bonav. Viguerio*, statim dicam: est etiam probabile non oriri affinitatem ex copula, in qua mulier non seminat: ut ex aliquibus dicam: ergo etiam est probabile ea copula non consummari matrimonium: nam ut probavi num.5. ea sola copula consummat, per quam conjuges efficiuntur una caro, & quæ talis est ad affinitatem producendam. Pro hac sent. videtur aperte *D. Thom.4.d.41.qu.1. art.1. quæst.4. ad 2.* ubi hæc dicit, *Vir, & mulier efficiuntur una caro per commixtionem seminum, unde quantumcunque aliquis claustra pudoris frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas*: quod eisdem verbis docet *D. Bonav.4.d.41.qu.1. Viguer. l. instit. cap.16. §.7. vers.9. in sexto impedimento.* ubi pondero hos asserere non effici unam carnem, nec contrahi affinitatem: unde consequenter juxta dicta sequitur, non consummari matrimon. Ad idem sunt *Lapurgatius*, quem refert, & sequitur *Archid. cap. unico de spons. in 6. num.3. & 4. & Duran. 4.d.41. qu.1. art.1. num.7.* ubi docent non contrahi affinitatem, nisi adsit utriusque seminis commixtio: & dicit *Archid.* hoc manifestè probari, *cap. Lo. 2.27. qu.2.* ubi, *sed nec osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem.* Et in propriis terminis tenent *Vincentius, & Host.* (ut refert *Sylvest. Matrimonium 18.qu.5. dict.2.*) *Hug.31.qu.3. cap.1. Inn. c. Fraternitati, Innito, de eo, qui cog. consang. & ibi. Ant. num.3.* & videntur tenere *Hostiens. c. Fraternitati, fin. Joann. Andr. ibi, num.2. Henr. fine, Prapol. num.2.* ubi relata hac sent. Innocentii, requiri utriusque seminis commixtionem, hæc dicunt, *Hac opinio non multum placet, quia non sine de commixtione seminis utriusque fieret judici fides, nisi sequatur prole: hoc ideò dico, quia sine seminum commixtione non fit generatio.* Ubi pondero eos dicere non multùm placere, quasi aliquantulum, & tanquam probabilis ea opinio placeat: & eos concludere ad generationem esse necessariam utriusque seminis commixtionem: unde infero juxta dicta, esse etiam necessariam ad consummationem.

12 QUÆSTIO III. Utrùm matrimonium consummetur per copulam præcedentem? Id enim affirmat *Hippol. singul.500.* referens *Claudium, & Sylvam nuptiarum*, & in hanc partem inclinat *Bald.* licèt nihil definiat, *c. Licèt, de translat. episc. fin.* & probat, quia matrimon. sequens retrahatur ad copulam præcedentem, & illam ita confirmat, ut prolem ex ea habitam efficiat legitimam, *c. Tanta, qui filii sint legit.* ergo similiter confirmabit, ut censeatur habita post matrimonium, illudque consummet. Et confirmat, quia, cùm id quod incontinenti fit, videatur inesse, *l. Lecta, vers. Dicebam, ff. si cert. pet.* saltem ita erit, quando paulò post copulam, matrim. celebratur.

13 Sed dicendum est minimè consummari, quia matrimon. solum consummatur per copulam matrimonialem, illa autem fornicaria est. Item per *c. Veniens, de sponsalibus*, ubi probatur, ut sponsalia transeant in matrimonium, per copulam, juxta *c. Is, qui fidem, de spons.* oportere, ut copula illa subsequatur matrimon. Nec obstat 1. argum. contrarium, quia quamvis illa fictio admittatur favore prolis, quæ non deliquit: æquum non est eam favore fornicantium admitti contra regulam *l. Sive hæreditaria, ff. de neg. gest.* Non obstat etiam 2. argumentum, quia ea regula procedit per fictionem quoad juris effectus, & nusquam legitur legem aliquid fingere in delinquentium favorem, & ideò hanc sent. tenent *Paul. l. fin. num.4. C. de episc. & cler. Boschons tract. de nuptiis. l.1. num.8. Rip. rubr. ff. sol. matr. num.26. Socin. jun. cons.28. num.6. & 16. Sylv. Religio 2. qu.9. & verb. Divortium. qu.1. dict.4. Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 2. qu.3. num.4. fine, Nav. sum. c.22. Hisp. num.95. lat. num.84. Cov.4. decr.1.p. c.4. §.1. num.15. Acost. al. Cum tale, §. Si arbitr. amplius, ult. num.18. ff. de cond. & demonst. Menoch. de præsump. l.3. præsump.1. num.44. & 45. Barbosa* alios referens, *ff. solut. matr. rubr.2. par. num.107.* Et ex Theologis, *Palacios 4. dist.27. disp.2. fol.585. Enriquez l.11. de matrim. cap.8. num.8. Petr. de Ledesma de matrim. qu.61. art.2. fine.*

DISPUTATIO XXII.

Utrùm copula per vim extorta ita consummet matrimonium, ut neutri sponso liceat ad religionem transire?

SUMMARIUM.

Quando post bimestre concessum à jure ad deliberandum de ingressu religionis, sequitur copula vi extorta, illud consummat, nu.1.

Quot sint quæstiones disputanda, 2.

An copula intra bimestre vi extorta, illud consummet. 1. opinio negans, 3. 2. Verior, consummare, 4.

Utrùm possit sponsa vi oppressa ingredi religionem, opinio negans, n.5. & ibi, ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Opinio verior affirmans, num.6. & ibi, nullus ex culpa sua commodum reportare debet, & sine sua culpa nemo debet suo jure privari.

Quid si proles sequuta sit, & commodè educari nequeat, 7.

Utrùm vir vi copulam extorquens, possit ingredi religionem, 8.

Quid, si vir ante matrimonium consummatum tradat uxorem alteri deflorandam, an possit ingredi religionem, num.9. & solvuntur argumenta, 10.

Quid,

Quid, quando metu sponsa cognita est? Opinio asserens non posse sponsam ingredi religionem, n.11. Contraria verior, n.12.
An sponsus peccet cogens, sponsam post bimestre, n.13. & quid ante bimestre. 1. opinio, non peccare, n.14. Contraria verior, 15.
An exigatur, ut peccet sponsus cogendo, ut sponsa affirmet, se velle ingredi religionem, 16.
Utrùm sponsa vim passa possit semen expellere, n.17. & ibi quid de passa vim ab alio, & an liceat vi surripere à latrone furtum jam ablatum, etiam ipsum occidendo.

1 QUæstio hæc si intelligatur de copula vi extorta post bimestre concessum uxori deliberandum de religionis ingressu, dubio caret. Quia cùm vir utatur jure suo utendo corpore sibi debito, verè consummatur matrim. & neutri licet ad religionem transire. Sic *Joann. Andr. reg. Qua contra jus. de reg. jur. in 6. Prapos. final. 55. de Sylvest. verb. Divortium, qu. 5.* ubi *Armil. num. 6. Greg. Lop. l. 4. fine t. 1. p. 4. Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. qu. 12. vers. Circa præmissa dubium, Petr. de Ledesma de matrim. qu. 161. a. 1. fol. 83.* Unde tota difficultas est, quando copula intra illud bimestre vi extorquetur.

2 5. Igitur quæstiones disputandæ sunt. I. est, utrùm per copulam intra bimestre extortam consummetur matrimonium II. an saltem liceat sponsæ vim passæ, transire ad religionem. III. an idem liceat, quando solo metu copula extorta est. IV. an sponsus sic cogens peccet. V. an sponsa vi oppressa possit incontinenti semen expellere.

3 QUÆSTIO I. Utrùm per copulam vi intra bimestre extortam consummetur matrimonium? Quidam censent non consummari, & ita professione sequuta, vel obtenta Pontificia dispensatione, dirimi matrimonii vinculum. Prob. Quia matrimonium consummatum repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per carnem, indeque omnimodam indissolubilitatem sortitur, ut probavi hoc 2. li. disp. 13. n. 1. & 7. ergo per eam solam copulam consummabitur, quæ hanc unionem repræsentare potest, sed hujusmodi est sola copula voluntaria, cùm unio Christi voluntaria fuerit. Ita docent *Henricus c. fin. num. 4. de sponsa duorum, Armil. verb. Divortium, num. 6.* & aliqui, ut refert *Dur. 4. d. 27. qu. 2. num. 14.* & tanquam probabile ibi relinquit *num. 15.* neutram enim partem definit, & *Palud. 4. d. 27. qu. 3. a. 2. concl. 1. num. 10.* dicit hoc esse probabile. Idem videtur clarè tenere *Joann. And. reg. Qua contra jus, de reg. jur. in 6.* dicit enim copulam ad matrim. perfectum, requirere consensum: & idem videntur clarè tenere *Abb. c. 2. de convers. conjug. fine, & Sylvest. verb. Divortium, qu. 5.* dicunt enim non videri sponsam communicasse suum corpus, cùm invita sit cognita.

4 Sed tanquam certum tenendum est matrim. consummari, & effici prorsus indissolubile. Prob. quia ea copula vi extorta efficiuntur conjuges una caro, ut constat ex *cap. Discretionem, de eo, qui cogn. consang.* ubi definitur, inde affinitatem oriri: quod nullo modo contingeret, nisi efficerentur una caro: ut probavi disp. præced. num. 5. ergo. Et confirm. quia (ut probavi eod. num. 5.) copula ex qua oritur affinitas, consummat matrim. cùm ergo copula violenta sufficiens sit, ut oriatur affinitas, consummabit matrimonium. 2. quia ea parte viri, liberè fuit consummatum matrimonium, ergo ex parte ejus, est omninò indissolubile, quamvis sponsa profiteatur: & cum matrimonii vinculum claudicare nequeat, idem erit ea parte sponsæ. Præterea, quia constitutio dissolvens matrimonium, tanquam odiosa, eo quod matrim. favorabile sit *c. fin. de sentent. & re judic.* non est extendenda, sed restringenda, ut intelligatur de matrimon. quod nullo modo consummatum est. Hanc sent. ut probabiliorem tenet *Palud. proximè cit. & Durand. eo. num. 15.* eam videtur sequi, cum constituat illam in ultimo loco: *Victoria* dicens esse certam, *sum. de matr. num. 255. Led.* idem dicens, *2. p. 5. qu. 16. a. 3. fin. Palacios 4. d. 27. disp. 2. fol. 583. Enriquez. l. 11. de matr. cap. 8. num. 10. Manuel 1. t. 10. sum. 2. edit. c. 239. num. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 54. fol. 1167. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 61. a. 1. fol. 583. Vega, l. 2. sum. casu 500.* Et ex jurisperitis, *Angel. Matrimonium 4. num. 17. Cov. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. num. 10. Perez l. 5. ordin. t. 15. rubr. ad fin. Barbosa ff. sol. matrim. 2. p. rubrica, num. 106.* & DD. omnes referendi num. 5. asserentes sponsam vi oppressam non posse ad religionem transire, sunt ejusdem sententiæ: si enim ea copula matrim. non consummaret, posset utique. Nec obstat argum. contrarium, repræsentat enim unionem Christi cum Ecclesia, quoad substantiam, nam fiunt conjuges una caro, sicut Christus per carnem est unius Ecclesiæ: licet non quoad modum, hæc enim unio spontanea est, illa autem violenta.

5 QUÆSTIO II. Utrùm saltem possit sponsa vi cognita intra bimestre sibi concessum, ad religionem transire. Duplex est sent. I. & satis probabilis, negat posse. 1. quia omnia jura clamant matrim. consummato, neutri conjugi altero invito licere transitum ad religionem, cùm ergo non distinguant, utrùm copula vi, vel sponte habita sit, nec nos distinguere debemus, *c. Consuluit. 2. qu. 5.* quia vir usus est jure suo exigendo corpus sibi traditum per matrimonii vinculum. 3. ex *c. fin. 55. d.* ubi deciditur non prodesse violenter oculum erutum esse, quominus eo orbatus, irregularis sit. 4. quia ea ea copula potest nasci proles, cui per matris professionem maxima injuria irrogabitur, non enim poterit commodè educari. Hanc tenent *Archid. cap. fin. ad fin. d. 55. Host. sum. t. de convers. conjug. num. 9. vers. Quid si virgo, Guido, & Jacobus in suis disp.* quos refert, & sequitur *Anton. c. 2. num. 3. de convers. conjug. Bald. c. Causam, num. 8. de probat. Sylv. verb. Luxuria, quæst. 6. dict. 2. Rosella, verb. Impedimentum, impedim. 1. num. 3. Barbosa rubr. ff. sol. matrim. 2. p. num. 106.* & clarè videtur tenere *Covar. 3. decret. 2. p. c. 7. §. 4. num. 10.* quia licèt tantùm dicat, non dirimi matrim. professione alterius, at DD. quos pro se refert, dicunt non posse ingredi: & ex Theologis videtur sequi tanquam probabiliorem, *Durand. 4. d. 27. qu. 2. num. 15.* & dicit esse probabilem, neutram definiens, *Victoria sum. de matr. num. 255.* & tenent *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 7. §. 1. & 3. p. t. 1. c. 11. §. 1. fi. Sum. consil. 1. c. 8. qu. 42. Sot. 4. dist. 27. qu. 1. a. 4. vers. Quid autem juris, Led. 2. p. 4. qu. 63. a. 3. fine, Enriquez l. 11. de matr. c. 8. num. 10. Barth. à Ledesm. dub. 64. de matr. fol. 1569. & seq. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 83. §. Caterum circa, & 2. p. de matr. cap. 54. fol. 1167. Vega l. 2. de sum. casu 500.*

6 II. Sent. multo probabilior, docet, posse ingredi. Prob. sponsus gravem intulit injuriam, cùm non haberet jus copulam extorquendi ante bimestre concessum, *cap. Ex publico, de convers. conjugat.* & illa non potest aliter jus suum recuperare, nisi per ingressum, ergo potest ingredi religionem, 1. quia dolus nemini debet patrocinari, nec viri culpa alterius bonum impedire debet, nec culpæ reus inde commodum reportet, *cap. Ad nostram, de emptio. & vendit. & cap. Tua, de cler. non resid. & cap. Sedes de rescrip.* cum multis similibus, quæ congerit *Tiraq. de retrac. de ligna. §. 3. gloss. 9. num. 68.* 3. quia propter adulterium, hæresim, & cætera, potest uxor virum deserere, & ingredi religionem, manente matrimonii vinculo, ergo & propter hanc violentiam: non enim minùs est hæc contra jus matrimonii, quàm illa. 4. quia beneficium juris auferendum non est à fœmina, quæ dissentit, *Indultum. de reg. jur. in 6.* ergo. 5. quia sine sua culpa nemo debet jure suo privari, *cap. Discretionem, ad fin. de eo, qui cognov. consangu.* cum ergo fœmina invita, & absque sua culpa fuerit cognita, non debet jure, quod habebat ingrediendi religionem, privari. 6. quia non solum injustè petit, qui petit non dubium, sed qui prævenit tempus, *§. Plus autem, inst. de actio.* sed sponsa non tenetur reddere debitum, nisi transacto bimestri à matrim. contracto, ut dicam disput. 24. ergo vir cogens anteà reddere, est injustitiæ reus, igitur hæc injustitia non debet ipsi favere, ut privet uxorem jure ingrediendi religionem. Hanc tenent gloss. *cap. fin. verb. Invitus, d. 55. & ibi Prap. Joann. Andr. reg. Qua contra jus, de reg. jur. in 6. Card. cap. 2. qu. 2. de conv. conjug. & ibi Abb. fine, Felin. c. causam, de prob. num. 4. Brixiensis, & Joann. de Deo.* quos refert *Ant. d. cap. 2. num 3. Bald. l. 1. §. Remov. ff. de postulan. & ibi Ang. inir. Paul. num. 4. Hippol. de Marsilis l. 1. in princ. num. 87. ff. ad l. Corn. de sicar. & l. 1. §. Praterea, num. 12. ff. de quæst. Turrec. cap. Mutationes 7. qu. 1. nu. 2. Sylv. verb. Divortium. qu. 5.* ubi *Arm. num. 6. Greg. Lop. l. 4. fin. t. 1. p. 4. Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. fol. 51. vers. Circa præmissa dub. Valascus cons. 29. num. 5.* Et ex Theologis, *Palud. 4. dist. 27. qu. 3. a. 2. concl. 1. num. 10. Palacios, 4. dist. 27. disp. 2. fol. 583. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 61. ar. 1. fol. 584. Manu. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 239. num. 2.* & dicunt esse probabilem *Victoria, Ledesma, Barth. à Ledesm.* quos retuli num. præcedenti.

7 Poterit tamen per accidens fœmina vi oppressa, impediri à religionis ingressu, ratione damni prolis ex ea copula sequutæ, quæ absque matre commodè educari nequit: secus si possit. Sic *Petr. de Ledesma proximè citatus.*

8 Non potest autem sponsus invita sponsa per vim oppressa, religionem ingredi, quia ex parte sua voluntariè consummatum est matrimonium: & sponsæ id concedunt DD. 2. sent. ut damnum violentiæ sibi illatum resarciat. Sic *Manu. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 239. num. 2.* quamvis DD. allegati num. 3. dicentes per copulam vi extortam non consummari matrim. teneantur dicere validam esse professionem, si sponsus profiteatur, nec posse revocari, immò vinculum matrimonii dissolvi, licèt peccet sponsus ratione damni sequuti sponsæ ex sua culpa.

9 Immò aliqui censent, sponsum, qui nondum matrimon. consummato tradidit consanguineo sponsam violandam, non posse ingredi religionem, si tradiderit, ut ipsam renitentem violet. Sic *Ricard. 4. dist. 35. a. 2. qu. 2. Rosella verbo Impedimentum impedim. 1. num. 4.* & probant *ex cap. Discretionem, de eo, qui cogn. consang.* quod non facit ad rem, solum enim probat divortium celebrari non posse, ob adulterium à viro permissum: & ideò hoc reprobant *Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 2. qu. 3. num. 4. fin. Palacios 4. d. 27. fol. 585. fin. & seq. disp. 2.* quia cum matrimonium adhuc consummatum non sit, bene potest ingredi religionem. Sed *Ricardus* fortè intelligit ratione injuriæ illatæ non posse licitè ingredi: & hoc verum est, quando aliàs ea injuria sufficienter resarciri non posset: si tamen de facto ingrederetur, dissolveretur utique vinculum prioris matrimonii, quod per eam copulam consummatum non erat.

10 Ad arg. I. sent. proposita num. 5. respondetur ad 1. ea jura intelligi quando matrim. absque injuria consummatum est, & licèt ea id non explicent, colligitur tamen ex aliis, quæ num. 6. retulimus, probantibus, nemini fraudem propriam patrocinaturam. Ad 2. negatur antec. quia per matrimon. traditur statim corporis potestas, sub tacita conditione, nisi alter intra bimestre religionem eligat. Ad 3. dico, illum textum loqui de irregularitate, quæ cum ex membri defectu, & deformitate consurgat, non voluntatem, sed factum respicit. Ad 4. dico solum probare, per accidens impediri tunc, quod num. 7. non concessimus.

11 QUÆSTIO III. Utrùm quando sponsa non vi præcisa, sed metu cadente in virum constantem, oppressa est à sponso, possit religionem ingredi? Aliqui id admittentes, quando violenter oppressa est, id negant, quando metu, quia vis omnimoda libertate privat, non autem metus, *l. 1. & 2. ff. de eo, quod met. cau.* Sic *Joann. And. reg. Qua contra jus, de reg. in 6. Prapos. fin. d. 55. Card. c. 2. de convers.*

vers. conjug. qu. 2. Sylv. verb. Divortium, qu. 5. & ibi Armil. num. 6. Greg. Lop. l. 4. fin. t. 1. p. 4. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 15. vers. Circa præmissa dubium, Palacios 4. d. 27. disp. 5. fol. 583. Et est satis probabile.

12 Sed probabilius est posse, quia ratio, ob quam permittitur ingressus: quando copula vi extorta est, non est defectu voluntatis, sed ratione injuriæ illatæ, & injustitiæ à sponso admissæ, ut probavimus n. 6. similis autem injustitia est, quando timore gravi copulam extorsit. Et ita *Ledesma 2. p. 4. qu. 63. a. 3. ad fin.* dicit idem esse de timore, & de violentia dicendum: quare in otroque casu sentit esse probabile posse sponsam ingredi: & tenet *Petrus de Ledesm. de matrim. qu. 61. a. 1. fol. 584.*

13 QUÆSTIO IV. est, Utrùm peccet sponsus vi, vel timore gravi extorquens copulam à sponsa de præsenti? Et quidem quando transactum est jam bimestre concessum à jure ad deliberandum de religionis ingressu, DD. omnes initio hujus disputationis citati supponunt non peccare: quia sponsus utitur jure suo, exigendo sibi debitum, nec potest sponsa justè denegare. Hoc tamen intellige, quando tentatis aliis mediis pacificis nollet sponsa: si enim his intentatis, violentia uteretur sponsus, peccaret ratione modi: ut si potens rem suam pacificè recuperare, vi extorqueret. Sic *Sylv. verb. Luxuria. qu. 6. dict. 2.* & ita intelligit *D. Thom. 2. 2. qu. 154. art. 7. ad 4.* ubi dicit, sponsum vim inferentem sponsæ peccare, sed non esse raptorem: juxta *c. Lex illa, 36. q. 1. & c. Si quis virginem. 36. q. 2.* intelligitur enim, vel quando ante bimestre, vel si post, non tentavit media pacifica. Quòd si infles, peccare vi recuperantem rem suam, cùm judicis officium implorare teneatur: respondit *gloss. d. c. Lex illa,* esse multo fortiùs jus in matrimonio, cùm enim vir habeat manuum injectionem in uxorem, ratione subjectionis potest illam propria authoritate apprehendere: ut ex multis probat *Ant. Gom. l. 80. Tauri, num. 59.*

14 Difficultas autem est, utrùm intra illud bimestre sponsus cogens, peccet? *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 539. n. 2.* censet non peccare lethaliter, quia non infert injuriam sponsæ, quæ adhuc potest religionem ingredi.

15 Sed dicendum est peccare lethaliter. 1. quia aufert corporis integritatem, cùm non habeat jus, donec bimestre transeat. Præterea, quia jus certum sponsæ transeundi ad religionem, reddit valdè dubium, & litigiosum, & lite mota impeditur professio usque ad litis conclusionem, magnisque sumptibus opus erit, & dubius erit litis eventus: fortè enim judex amplectetur probabilissimam sent. docentem non posse ingredi. Præterea, quia fortè ex ea copula sequetur proles, ob quam sponsa impedietur ab ingressu. Deinde, quia DD. omnes allegati n. 6. adeò gravem hanc injuriam reputant, ut non obstante matrimonii consummatione, credant esse sufficientem, ut sponsa possit perpetuum facere divortium, profitendo religionem, manente sponso ligato matrim. vinculo. Tandem, quia potest sponsus in foro externo puniri: ut docent *Bald. & Salic.* quos refert *Ant. Gom. l. 80. Taur. num. 39.* idemque docet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. num. 11.* pro culpa autem veniali, iniquum esse plecti in foro externo. Et ita hanc partem sustinent *Sot. 4. d. 17. q. 1. ar. 4. vers. Quid autem juris, Petr. de Ledesm. de matr. q. 61. a. 1. fol. 583.*

16 Temperat tamen hanc sent. *Sotus proximè citatus*, quando sponsa affirmabat velle se religionem ingredi: in hoc enim casu ait peccare lethaliter sponsam cogentem: & favet, quia *Bald. Salic. & Covar. proximè citati*, dicunt non puniri sponsum cogentem, quando sponsa non præmeditabatur hunc ingressum. Sed meliùs *Petrus de Ledesm.* absque ea limitatione loquutus est: & ita hoc enim casu credo esse culpam lethalem: quia licèt sponsa tunc non præmeditaretur, fortè eo bimestri per jus sibi concesso, Spiritus sanctus inspirabit, cui sponsus obstat, extorquens copulam nondum sibi debitam.

17 QUÆSTIO V. Utrùm sponsa per vim oppressa à sponso ante bimestre possit semen expellere? videtur non posse, quia est intrinsecè malum, & contra naturam ordinantem semen ad sobolis propagationem. Sed si loquatur de fœmina, quæ non à sponso vim passa est, certum reputo, nisi incontinenti semen expulerit, non posse posteà: incontinenti autem valdè probabile est mihi posse. Ducor ea communi doctrina, quam amplectuntur *Sotus ll. 5. de just. q. 1. a. 8. vers. De bonis autem. Bañes 2. 2. q. 64. a. 7. dub. 6. 3. ad 5. Aragon. eod. a. 7 fol. 382. §. In hac difficultate explicanda, & ibi Salon. controv. 5. §. Ex his sequitur, Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 236. num. 15.* quæ habet, licere privata authoritate furem incontinenti, ubi furtum arripuit, donec in loco tuto constitutus sit, percurrere, & eam reputari defensam: similiter ergo reputabitur defensa, cùm incontinenti, & statim, ac semen receptum est, fœmina vim passa expellit: secus quando jam semen habet possessionem, & est quasi in loco tuto constitutum, tunc enim non erit defensa, sed intrinsecè malum. Et confirm. quia possit fœmina illa vim passa, quocumque tempore membrum virile extrahere, si posset, quamvis semen effundendum esset, non enim tenetur id pati: ergo incontinenti, ac effusum est, potest similiter expellere, quia cum nondum semen habeat pacificam vasis possessionem, adhuc quasi in fieri, & in ipsa effusione reputatur esse. De sponsa autem de præsenti per vim cognita, id non affirmarem, quia injuria est multo levior, nec infamiam patitur, & damnum non est adeò grave. Nec de fœmina per metum cognita, quia copula fuit voluntaria, & cum peccato admissa.

DISPUTATIO XXIII.

Utrùm si sponsi jurent se nondum matrim. consummasse, sit illis in foro externo adhibenda fides, ut possit alter ad religionem transire, & eo profitente, manens in seculo aliud matrim. inire?

SUMMARIUM.

Non creditur, quando sponsa non erat virgo, & domum sponsi traducta est, secus, si traducta non sit, n. 1.
Creditur, si erat virgo, & aspectu talis appareat, 5.

SIt I. Concl. Si Sponsa non erat virgo, nec Sponsi domum traducta sit, adhibetur illorum juramento fides: cùm ex aspectu probatio haberi nequeat, & non esse traductam, simul cum juramento, sit urgens indicium: si autem traducta esset, non creditur illis in matrimonii præjudicium, & dissolutionem: in hac enim non statur soli conjugum confessioni, *cap. Super eo, de eo, qui cogno. consangui.* Sic *Hostiens. sum. t. de convers. conjug. nu. 9. vers. Quod si quis, Bald. l. Deo nobis, in princ. C. de episc. & cler. num. 7. Anchar. c. Ex publico, nu. 3. de convers. conjug.* 1

II. Concl. Si erat virgo, & talis post aspectum appareat, licèt domum sponsi traducta sit, creditur illis, quia omnis probatio vincitur, aspectu contrarium testificante. Sic *Anchar. ibi.* 5

DISPUTATIO XXIV.

Utrùm liceat quandocumque ante matrimonii consummationem, sponsis ad religionem transire, vel sit tempus præscriptum?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, & quot difficultates tractandæ sint, n. 1.
An bimestre concessum sponsis sit ad profitendum, vel ad deliberandum de ingressu, referuntur duæ opiniones, n. 2. & 3.
Vera opinio ponitur, n. 4. & an possit judex hac ratione annum novitiatus coarctare.
Solvuntur argumenta, n. 5. post quem invenies cætera summaria.

1 HUjus disp. difficultas consistit in intellectu *cap. Ex publico de convers. conjug.* ibi, *mandamus, quatenus si prædictus vir eam carnaliter non cognoverit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire, intra duorum mensium spatium debeat, ipsam absolvas.* Circa quod decretum sex difficultates tractandæ sunt. I. an illud bimestre sit ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum. II. esto dicamus dari ad profitendum, sit correctum per *Trident. sess. 25. de regularib. cap. 15.* III. an id bimestre sit præcisum, ita ut judex nec prorogare, nec coarctare possit. IV. qualiter mensuretur id bimestre. V. an casu, quo sponsi non intendunt religionem ingredi, teneantur statim matrimonio inito ad debiti redditionem. VI. an transacto eo bimestri liceat sponsis ad religionem transire.

2 DIFFICULTAS I. Utrùm bimestre præscriptum *c. Ex publico. de convers. conjug.* sit ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum? Triplex est sent. I. docet præscribi ad profitendum, ita ut teneatur sponsus religionem ingrediens, intra illud bimestre profiteri, vel matrim. consummare. Prob. quia *eo c. Ex publico*, præscribitur, ut debeat sponsa intra bimestre ad religionem transire, vel ad virum redire: transire autem, vel ingredi religionem, est ad professionem admitti: ut constat ex *eod. c. Ex publico*, ubi dicitur alterius ingressu dissolvi matrimonium: quod de sola professione verificatur. 2. quia si manens in seculo teneretur per annum expectare, minùs benè ipsi consultum esset, cùm aliis nuptiis copulari nequeat, donec alter profiteatur, hanc tenent *Innoc. d. c. Ex publico, num. unico, & ibi Abb. num. 11. Prap. c. fin. 55. d. Tabiena Matrimon. 3. qu. 3. num. 4. Nav. sum. cap. 16. Hisp. num. 26. lat. nu. 27.* Et videntur tenere *gloss. cap. Statuimus, verb. Habitum, de regularib. & Ricard. 4. d. 27. a. 2. qu. 2. ad 3.* ubi dicunt posse judicem compellere sponsam ingredientem, intra certum tempus profiteri.

3 II. Sententia sic distinguit, si alter sponsus ex alterius consensu ingrediatur, dabitur annus ad profitendum: quia eo ipso, quod assensum præbet ingressui, videtur consentire, ut detur tempus ordinarium novitiatus: si autem sine alterius consensu ingrediatur, habebit bimestre: juxta *dictum cap. Ex publico*. Sic *gloss. cap. Desponsatam. 27. qu. 2. init.* & videtur clarè tenere *d. c. Ex publico, verb. Intra divortium:* & docent *ibi Joann. Andr. num. 8. Card. qu. 6. Anchar. num. 10. & Brunel. de sponsal. concl. 30. num. 2.* Et notat *ibi gloss.* quam sequitur *Hostiens. ibi super verb. Intra duorum, & ibi Card. qu. 7.* hoc bimestre currere à die, qua judex præfixit terminum: ut ex eo textu colligitur.

4 III. Sententia, quam veriorem reputo, licèt duæ præcedentes probabiles sint, docet id bimestre dari ad deliberandum de religionis ingressu, ad profitendum verò dari integrum annum, qui annus judice coarctari nequit. Prob. quia hic annus non tantùm datur in novitii favorem, ut monasterii austeritates experiatur, sed etiam in monasterii favorem, ut experiatur novitii mores,

res, cap. Ad Apostolicam de regular. ergo quamvis novicius ob proprium factum possit jure suo spoliari, non tamen poterit monasterium. 2. quia si jure licet sponso religionem ingredi, debet cum juris privilegio experiendi integro anno, licere. 3. quia à jure antiquo non licet recedere absque textu expresso, & ne juris correctio inducatur, debent verba impropriari, ut dixi l. 1. disp. 17. num. 6. ergo cum jure antiquo concederetur annus probationis, d. cap. Ad Apostolicam, & cap. Consalaus 17. qu. 2. nec d. cap. Ex publico expressè contrarium definiat, sed tantùm dicat debere intra bimestre transire ad religionem, quod potest intelligi de transitu per professionem, vel per assumptionem habitus novitiorum, non debet intelligi de professione, ut jus antiquum servetur illæsum. Hanc tenent. Host. sum. t. de convers. conjug. num. 11 & d. cap. Ex public. super verb. Intra duorum, & ibi Ant. num. 12. Armil. verb. Divortium, nu. 5. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 27. qu. 3. a. conc. 2. num. 14. D. Ant. 1. p. t. 1. cap. 21. §. 1. Sotus 4. d. 27. qu. 1 a. 4. ver. At verò si infrà, Capua l. 2. decis. cap. 81. num. 9. Barth. à Ledesm. de matr. dub 64. fol. 1597. Temperat tamen Hostien. d. cap. Ex publico, super verb. Intra duorum, & ibi Ant. num. 12. nisi magna interveniat causa, ut judex annum novitiatus coarctet, tunc enim poterit.

5 Ad 1. arg. ex propositis num. 2. pro 1. sentent. respondetur, transire, accipi pro transitu ad assumendum habitum novitiorum, & licèt non tam propriè dicatur hic transitus, quàm dum transitur per professionem, necesse tamen est sic intelligere, ne inducatur juris concedentis annum novitiatus correctio. Ad 2. dico nullam injuriam irrogari, cùm æqua sit utriusque conditio, & ex alia parte, ut bono religionis consulatur, oportuit non coarctare novitiatus annum.

S U M M A R I U M.

An, esse bimestre concedatur ad profitendum, corrigatur per Tridentinum, n. 6. & ibi lex posterior limitatur per priorem specialem, licèt abrogata sit, & ponitur opinio negans corrigi per Tridentinum.

Verior opinio, corrigi, n. 7. & ibi, lex universalis negativa est generaliter intelligenda.

An si sponsa duodennis ingrediatur, teneatur sponsus quadriennio expectare, 8.

Quid, si prætextu religionis sponsus varias religiones ingrediens exeat novitiatus anno, 9.

Explicatur Trident sess. 25. de regular. c. 15. n. 10. juncto, n. 6.

Solvuntur arg. n. 10. & ibi, juncto n. 6. an translatus de una religione in aliam, possit ante transactum novitiatus annum profiteri in posteriori: & possit hodie renunciari novitiatus anno.

Post n. 10. invenies alia summaria.

6 QUÆSTIO II. Utrùm retenta opinione probabili, n. 2. allegata, dari sponsis bimestre ad profitendum, sit correctum per Trident. sess. 25. de reg. c. 15. statuens nullum ad professionem admittendum esse, nisi transacto integro novitiatus anno? Duplex est sent. I. ait non esse correctum, & sic cogendum esse sponsum profiteri intra bimestre præscriptum d. c. Ex publico, quamvis non expleverit ætatem 16. annorum requisitam eod. c. 15. Ducitur, quia lex posterior generaliter, & indistinctè loquens, limitanda est per specialem antiquiorem, & juxta illam intelligenda, nisi expressis verbis illi contradicat, l. Sed & posteriores, ff. de legib. ibi, posteriores leges ad priores pertinent, nisi contraria sint. Qua ratione gl. l. Sciendum, verb. Non compellit, ff. qui satisdare cogat. & ibi Bart. in princ. n. 1. & Jas. num. 4. idem Barth. in l. Omnes populi, q. a. 3. ff. de just. & jur. Bald. aut. Offeratur, num. 12. init. C. de litis contest. Abb. cons. 24. num. 1. vers. Secundo principaliter, vol. 2. Decius, ff. de reg. jur. reg. 90. num. 12. & reg. 80. num. 11. Na. cap. Placuit, de pœnit. de 6. num. 148. & summa lat. c. 27. num. 260. innitentes huic doctrinæ, asserunt illam authenticam, Offeratur, multo posteriorem restringi per d. l. Sciendum, antiquiorem. Quæ doctrina adeò vera est, ut procedat, licèt in lege nova sit clausula, non obstante, debet enim intelligi lege contraria, quæ non possit cum hac sustineri per aliquam limitationem, vel distinctionem, ut auth. de success. ab intest. circa princip. & docet ibi gloss. verb. Vacantibus, Barth. super extravag. Ad reprimendum, §. Non obstantibus, num. 6. & d. l. Sciendum, num. 2. ubi Jason num. 4. & idem Jason l. ... num. 9. ff. solut. matr. Immò licèt anteriores leges abrogatæ sint, sunt juxta illas recentiores explicandæ, l. Non est novum, ff. de legib. & ita docent cum Barth. Lud. Gom. reg. de triennali, qu. 61. v. Tertius intellectus, Burg. de Paz. l. 1. Tauri, num. 570. & non tantum per legem specialem anteriorem, sed etiam per rationem legis prioris, posteriores leges limitandæ sunt, ut docet Barth. l. De pretio ff. de public. in rem act. cùm ergo Trident. generaliter loquatur, restringendum est per speciale jus antiquum, d. cap. Ex publico, ut non intelligatur in eo casu. Et confirm. quia quando lex antiqua ponit casum specialem, lex nova generaliter loquens non intelligitur derogare illi casui speciali, ut optimè Ant. Gabr. in mea edit. 2. t. comm. l. 10. verb. Lex, fol. 50. col. 2. ubi id colligit ex Barth. & ex aliis: idem Azebedo l. 5. recop. t. 4. l. 1. num. 52. ergo cum d. c. Ex publico, loquatur in casu specialissimo, & ob specialissimam rationem, ne fiat præjudicium sponso manenti in sæculo, si cogatur per annum expectare, & aliquando per quadriennium, ut si sponsa esset duodennis, Tridentin. generaliter statuens profitendum non esse ante novitiatus annum, & ante 16. annos expletos, non loquitur in hoc casu speciali, sed quando novitii sponte sua profitentur, nec professionis dilatio cedit in alterius damnum. 2. Prob. ex doctrina Corduba sum. qu. 38. & Enriquez l. 13. de excomm. cap. 40. num. 2. in comm. lit. O. ubi docent, professum translatum ab una religione non mendicante ad aliam non mendicantem, posse ante annum profiteri juxta c. Ad Apostolicam de regul. cui Trident. non videtur derogare in hoc casu, cùm generaliter loquatur, maximè quia idem Trid. ead. sess. 25. de reg. cap. 21. concedit in casu speciali professionem post semestre. Et hæc sent. est satis probabilis. & eam videtur tenere Nav. sum. lat. cap. 16. num. 27. cùm enim scripserit post Trident. dicit concedi ad profitendum illud bimestre d. c. Ex publico, & non refert esse per Trident. correctum, & tanquam probabile relinquit l. 4. cons. in 1. edit. t. de spons. consil. 40. in 2. l. 3. t. de convers. conjug. cons. 5. & quondam litem nostram defenderunt suo patrocinio Doctor Vega, Majo, Solis, primarii moderatores Salmanticæ, juris Pontificii, & Cæsarei Cathedrarum: ut refert Enriquez l. 12. de matrim. c. 5. n. 8. in comment. lit. Y.

7 II. Sent. probabilior, ait corrigi per Trident. & ita non posse coarctari annum probationis, quia Trident. generaliter, & per verba negativa statuens, ne ante annum fiat professio, est generaliter, & in omni casu intelligendum: lex enim universalis negativa, est universaliter intelligenda, cap. Solitæ §. fin. de major. & obed. & l. De pretio ff. in public. in rem act. quod procedit etiam, quando major ratio invenitur, quare non debeat includere magis unam speciem, quàm aliam, ut docet Nav. cons. proximè citato, cujus ratio est, quia juxta regulam logicam, negatio quidquid post se invenit, destruit, & ejus oppositum ponit. 2. quia ratio, qua Trident. in eo statuto ductum est, fuit, ut novitius cognoscat, quam vitæ rationem susceperit, experiaturque illius difficultates, & an vires suppetant ad eas toto vitæ curriculo perferendas, ne si ante annum, primo vocationis fervore ductus, profiteretur, professione emissa, quando jam est omni remedio destitutus, facile pœniteat, & vitam miserrimam, angoribusque plenam agat: quæ ratio æquè militat in nostro casu. Sic tenet Enriquez l. 12. de matr. cap. 5. num. 8. & in comment. lit. F. dicit, sic pronunciatum esse in prædicta lite, & confirmatum in regia Vallisoleti Cancellaria, & sic tenuisse multos jurisperitos, ac Theologos. Idem Barth. à Ledesm. de matr. dub. 64. fol. 1568. Palacios 4. d. 27. disp. 2. fol. 582. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 239. num. 2. Vega l. 2. sum. casu 500. & in hanc magis videtur inclinare Navar. consiliis, quæ retuli n. præced. fin. licèt neutram definiat.

8 Hinc infertur, si sponsa duodennis transeat ad religionem, expectaturum sponsum quadriennio, cùm profiteri nequeat ante 16. annum expletum, juxta Trident. sess. 25. de regul. cap. 15. sic Enriquez ee. num. 8.

9 Observandum tamen est, si alter sponsus prætextu religionis, nimis differat matrim. consummare, vagando de una religione in aliam, intra novitiatus annum, posse judicem compellere dato termino peremptorio, ut maneat in una religione, in qua completo novitiatus anno profiteatur, vel ad sponsum alterum redeat, & consummet matrimon. quia aliàs cederet in magnum alterius sponsi damnum, qui diu, immò & toto vitæ spatio posset manere ligatus primo matrim. & sic non posset sibi mederi, aliud contrahendo. Sic Pal. 4. d. 27. qu. 3. a. 2. concl. 2. num. 14. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 1. Palacios 4. d. 27. disp. 2. fol. 583. Enriquez l. 11. de matr. c. 14. nu. 3. & l. 12. cap. 5. num. 8. fine.

10 Ad 1. arg. ex propositis n. 6. respondetur, id esse verum, quando non constat ex lege generali, corrigere specialem: at ex tenore Tridentini, & ejus decreti ratione colligitur velle corrigere ut probavi, & eodem modo respondetur ad confirmat. Ad 2. dico illam doctrinam esse valdè dubiam, & Corduba eadem qu. 38. in 2. edit. dicit videri id correctum esse per Tridentinum: & adhuc magis dubia est in casu, in quo loquitur Enriquez ibi cit. dicit enim transeuntem ad strictiorem religionem, ut ad Carthusiam, posse ante annum profiteri: & ita ea doctrina neganda est. Nec favet cap. Ad Apostolicam, quia tantùm decernit posse ex consensu religionis, & novitii probationis anno renunciari: quod Navar. l. 3. cons. in 1. edit. t. de regul. consul. 33. latissimè defendit correctum esse: & addit n. 5. quamvis oppositum defendi posset probabiliter disputando, non tamen consulendo, vel judicando. 2. respondeo, esto ea doctrina esset vera, ille professus jam expertus fuerat asperitates similis religionis: sponsus autem minimè: quare nullo modo satisfit fini Concilii Tridentini.

S U M M A R I U M.

An bimestre sit præcisum, ita ut judex non possit illud coarctare, vel prolongare, ponitur 1. opinio dicens esse præcisum, n. 11. & ibi juncto n. 13. quando judex possit prorogare, vel coarctare terminum legalem.

Verior opinio ponitur, 12.

Solvuntur argumenta, n. 13. Post quem invenies alia summaria.

11 QUÆSTIO III. Utrùm bimestre concessum sponsis, c. Ex publico, de convers. conjug. ad deliberandum de religionis ingressu, sit præcisum, ita ut judex nec possit prorogare, nec coarctare, vel sit arbitrarium? Videtur non posse, quia quamvis ex causa possit regulariter judex terminum lege præscriptum restringere, vel prorogare, ut arbitratur Barth. l. 2. n. 9. ff. de feri. & re judic. quem ibi communiter scribentes sequuntur, teste Mol. l. 2. de primog. c. 14. nu. 19. ait, id non procedit, quando lapso termino ponitur pœna privationis, vel alia similis, ut benè docet ibi Molin. cum gloss. Baldo,

Felin.

Felin. Decio, quos ibi refert: sed hoc bimestre ponitur à jure, & eo transacto privatur sponsus jure amplius deliberandi, & excommunicandus est, si neget debitum, ergo. Et confirm. quia ob id, secundùm omnes, non potest judex terminum ad appellandū concessum restringere, vel prorogare. Et ideò hanc partem videtur tenere *gl. c. ant open. verb. Nec acquieverit, d. 92. & c. Conjuges, v. Prima. 27. q. 2.*

12 Cæterùm dicendum est, hoc tempus esse arbitrarium, & ita posse judicem causa cognita restringere, vel prorogare: quia licèt quando datur terminus à lege, absque judicis ministerio, nequeat judex restringere, vel prorogare, cum non sit supra legem: secus tamen est, ubi datur ministerio judicis: ut contingit *d. c. Ex publico*, ubi non signatur bimestre, sed mandatur judici, ut designet: ut bene docet *Dyn. reg. Indultum. 17. n. 14. de reg. jur. in 6. & Cardin. statim citandus*. Et ideò hanc sent. tenent *glos. d. c. Ex public. verb. Intra duorum*, ubi *Card. q. 5. Abb. n. 11. Rosella verb. Debitum, n. 1.* ubi *Sylv. q. 1. causa 4. Armil. n. 5. Tabiena Matri. 3. q. 3. n. 4. Brunel. de spons. concl. 30. n. 2. Navar. sum. c. 16. Hisp. nu. 26. lat. nu. 27.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 27. n. 2. q. 2. ad 1. Barth. à Ledes. de matr. dub. 75. concl. 3. f. 1598. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 242. n. 1.* Non debet tamen judex ab eo bimestri facile discedere: cùm juris terminus sit, ut docent *Cardin. Abb. Sylv. Barth. à Ledes. ibidem*.

13 Ad argum. propositum num. 11. & ejus confirmat. constat ex dictis nu. 12. ea enim doctrina vera est, quando terminus lege præscribitur absque judicis ministerio, ut contingit in termino ad appellandum concesso.

S U M M A R I U M.

Quot dies habet mensis, quando in aliqua lege fit illius mentio: referuntur variæ opiniones, n. 14.

Dum lex disponit, à quo tempore incipiat mensis, quot dierum debeat esse, 15.

Hi dies computantur de momento ad momentum, & an dies termini dati computentur in termino, 16.

Quid si dies bissextus contingat in eo mense: refertur quadam opinio, 17.

Verior opinio ponitur, num. 18. & ibi, suspensus per mensem, potest celebrare ultima die Februarii, in quo est bissextus.

Quando dicatur dispositio favorabilis, vel odiosa, remissivè, 19.

Quot dies habeat mensis, quando jus non exprimit, à quo tempore incipiat mensis n. 20. ubi de indulgentia mensis concessa, quot dies contineat.

Bimestre datum ad deliberandum de religionis ingressu, quot dies habeat, 21.

Ætas ad profitendum requisita, & annus novitiatus an debeat de momento ad momentum compleri: ita ut non sufficiat ultimam diem inceptam esse, & an requiratur annus, & dies, & quid in anno bissextili, n. 22. & ibi, summa est ratio, qua pro religione facit, & in favorabilibus, dies incepta habetur pro completa.

Qui explet 21. annum certa die jejunii, an teneatur illa jejunare, 23.

Post n. 23. invenies alia summaria.

14 QUÆSTIO IV. Quot dies continere debeat bimestre concessū *c. Ex publico, de convers. conjugat.* ut sponsi de religionis ingressu deliberent? Neminem inveni in propriis terminis disputantem: in genere autem, dum mensis in jure fit mentio, quot dies contineat, disputant multi. Et quidam dicunt viginti octo dies continere: ex quibus quatuor hebdomadæ consurgunt. Alii verò dicunt continere triginta dies: Alii prudentis arbitrio relinqui: ut potest videri in *Menoch. l. 1. de arbitrar. centuria 1. casu 50.*

15 Sit tamen I. Conclus. quando lex, vel statutum concedens mensem, disponit a quo tempore mensis incipiat, ut a die electionis, vel à die per judicem designanda: tunc accipitur mensis, secundùm quod incurrit in Kalendario, & quod ex illo mense deficit, accipitur de sequenti, & ita habebit mensis ille triginta dies, vel triginta & unum, ut in Kalendario occurrerit: verbi gratia, electio fieri debet intra tres menses à die vacationis, & talis dies fuit 8. Januarii, deficiunt ergo usque ad numerum 31. dierum, quibus constat Januarius, septem dies: septima dies Aprilis erit ultima trimestris, quia Januarius accepit à Februar. 7. dies, & totidem Februarius a Martio, & totidem Martius ab Aprili. Sic docent *glos. c. Quàm sit, de elect. in 6 verb. Mensem, & ibi Domin. §. Electus. num. 2. Francus eod. §. n. 4. Bart. l. Cum bissextus, n. 1. ff. de verb. sign. Ant. c. Licèt, n. 12. de suppl. negl. prælat.* ubi *Card. §. Abb. n. 6. Bocchus de jure patr. verb. Honorificum. q. 51. Lambertinus* alios referens, *de jure patron. li. 2. p. 2. qu. 1. a. 4. Sylv. Excommunicatio, 9. excommun. 32. qu. 3. §. 63. Menoch.* aliis citatis, *d. casu 50. n. 21. & seq.*

16 Computantur autem dies hi de momento ad momentum; ut bene docet *Lambertinus ibidem*, & ratio est, quia tempus incipiens ab aliqua die determinata, computatur regulariter de momento ad momentum, ut expressè habetur *l. 3. §. Minorem, ff. de minor.* & aliis relatis docet *Ant. Gom. l. 70 Taur. n. 25.* Et in quibuscumque casibus occurrentibus, an tempus computetur de momento ad momentū, vel potius dies, ex qua terminus statuitur, non computetur in termino; est latè videndus *Tiraq. de retract. ligna. §. 1. gl. 11. à n. 17.*

17 Quæres tamen, si dies bissextus contingat in eo mense, an illi duo dies computentur pro uno, ut computari pro uno deciditur *c. Quæsivit, de verb. sign. & l. Cum bissextus, ff. eod. tit. & l. 3. §. Minorem, ff. de minor. Card. & Lambert. relati n. 15.* dicunt servandam esse regulam ibi traditam, & ita si in exemplo ibi adhibito, accideret in mense Febru. bissextus, dicunt illam diem non esse minuendam, sed tanquam aliam diem computandam; non enim eo quod illa dies creverit mense Feb. accipiendæ sunt sex à Martio dies, sed adhuc accipientur 7. ad complendum trimestre: quia dies Februario accrescens, est ipsius Februarii.

18 Sed quamvis hoc sit satis probabile, verius tamen est, distinguendum esse, ut in favorabilibus, in mense bissextili duo dies pro uno cedant: secus in odiosis: unde suspensus per mensem, si incipiat mensis Februarius bissextilis, poterit celebrare ultima Febr. die sic *gl. c. Quæsivit, de verb. sign. verb. Quasi. & c. Nullus. 55. d. §. & c. Si propter de rescr. in 6. verb. Primi anni, Archid. d. c. Nullus, Laurentinus, Tancredus, Vincentius, Goffredus, Joan. And. & Astensis*, quos refert & sequitur *Henric. d. c. Quæsivit, nu. 6. & 7. & ibi Ant. nu. 7. Card. §. Anch. n. 1. Abb. n. 6. Domin. d. c. Si propter, super glossam. Primi anni. & ibi Anch. nu. 6. vers. Sed quid si, Franc. n. 6. Syl. verb. Ætas, fine, Ang. verb. Bissextus, n. 1.* ubi *Tabiena, inst. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 35. n. 2.* Hoc tamen intellige, quando computantur menses, vel anni: nam si computentur dies, ut si dicatur. Sis suspensus 40. diebus, computabitur dies bissextus: quia est verus dies: & sic erunt illi, duo dies. sic colligitur ex *l. 2. ff. de divers. & tempor. præscrip.* & docet *ibi gloss. verb. Videtur. Bart. l. Cum bissextus, initio, ff. de verb. sig. & l. 3. §. Minorem, n. 3. ff. de min. Abb. d. c. Quæsivit, nu. 6. & ibi Cardin. §. Festum. vers. Nota quod in anno. Francus, d. c. Si propter, nu. 6.* Similiter intellige, quando suspensio esset absolutè, per mensem, secus quando esset per mensem Februarii: tunc enim cum dies accrescens ratione bisseati, sit verè Februarii, non licèt ultima Febr. die celebrare.

19 Si quæras autem, quando sit dispositio favorabilis, & quando odiosa, ut intelligamus duos dies bissexti pro uno, vel pro duobus computandos esse: dixi l. 1. disp. 2. n. 4.

20 II. Conclus. quando jus, vel dispositio non exprimit à quo tempore mensis incipiat, ut dum conceditur indulgentia unius mensis, vel duorum, vel si promittat quispiam se mensem serviturum, tunc quidam dicunt illum mensem esse 30. dierum: quia sic communiter menses accipiuntur: ita *Ant. c. Licèt, n. 12. de suppl. negl. præl. & ibi Abb. nu 6. Bart. Bald.* & alii, quos refert, & sequitur *Francus c. Quam sit, §. Electus, n. 4. de elect. in 6* Verius tamen est tunc computatis omnibus anni diebus, accipiendam esse duodecimam anni partem pro quolibet mense: quia cùm aliqui menses contineant 30. alii verò 31. dies, nec assignetur principium mensis, non est cur potius hunc, vel illum numerum eligamus: quare, ut hæc confusio vitetur, melior computatio erit dicta: cùm unus mensis sit duodecima anni pars. sic *Durand. d. c. Quam sit, §. Electus n. 2. ver. Si verò, Rochus de jure patr. v. Honorificum, qu 51. Lamber. de jure part. l. 2. p. 2. q. 1. a. 14.*

21 Ex dictis infertur resolutio nostræ quest. nam cùm bimestre cōcessum *c. Ex publico, de convers. conjug.* ad deliberandum de ingressu in religionem, currat a tempore contracti matrimonii, & si judex præscribat tempus, ab eo tempore: menses computabuntur eo modo, quo tunc occurrit in Kalendario, & de momento ad momentum: ut explicui nu. 15. & seq. Quæ solutio utilis valde est ad secundum, quando conjuges negantes sibi debitum, peccent: & quando si sponsus cogat sponsam, non possit amplius illa religionem ingredi, juxta dicta hoc 2. l. disp. 22. n. 1. & 6.

22 2. Infertur declaratio *Trident. sess. 25. de reg. c. 15.* petentis XVI. ætatis annum completum, & novitiatus integrum annum, ut professio valida sit: posset enim aliquis existimare satis esse ultimam XVI. anni diem inceptam esse, & similiter de ultima die novitiatus anni: & ita professionem esse validam si fiat mane diei, qua novitius post meridiem implet sexdecim annos: vel manè diei, qua post meridiem impletur probationis annus, & posset duci, quia in favorabilibus dies incepta, habetur pro completa, per *l. Qua ætate, ff. de testam.* ubi testamenti favore decernitur, diem, qua ætas requisita ad testandum impletur, sufficere inceptam: & docent *gl. l. 3. §. Minorem, verb. Momentum propè fin. ff. de minor. & ibi Bart. nu. 2. Alb. in pr. Bald. in fin.* & alii multi, quos refert *Flaminius de resig. benef. lib. 12. q. 8. n. 19.* & concludit *n. 26.* hoc verum esse, quando tempus non designatur per dies, sed per annos: qua ratione lib. 1. disp. 16. nu. 2. diximus diem ætatis septennis, requisitæ ad sponsalia, & pubertatis ad matrim. sufficere inceptam esse: ergo similiter favore religionis, sufficiet diem illam inceptam esse: quia summa est ratio, quæ pro religione facit: ut tradunt *Palud. 4. d. 38. q. 2. nu. 15. & Sylv. Religio 3. qu. 3. dict. 2.* Et maximè, quia à matrim. carnali ad spirituale valet argumentum: ut latè *Everar. loco à matri. carnali.* Cæterùm credo annum illum de momento ad momentum complendum esse, quia *Trid. d. c. 15.* ponit initium computationis illius anni, nempè à die assumptionis habitus; ubicunque autem decretum requirit certum tempus, debet computari de momento ad momentum: ut probavimus nu. 16. Non tamen exigitur addere anno uno diem: cùm nullo jure id caveatur, ut bene docent *Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. Syl. Religio 3. q. 3. dict. 2. & q. 19. dict. 3. Paludos 4. d. 38. disp. 1 f. 824. inst. Enriqu. lib. 13. de excomm c. 40. num. 2.* Similiter credo 16. annos implendos esse de momento ad momentum: ut de ætate minori disponitur expressè *l. 3. §. Minorem, ff. de minor.* ubi deciditur 25. annos, ne deinceps aliquis minor dicatur, restitutioque sibi concedatur, complendos esse de momento ad momentum: ubi *gl. verb. Momentum*, ait hoc esse favore minoris ætatis: & *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 573. §. Atque ut à minori ætate*, ait, si XXV. annus ætatis alicujus compleatur

6. Kal.

6. Kal. Martii anni bissextilis, censendum esse compleri in die 2. qui 6. Kal. Martii similiter dicitur: nempè, 25. die mensis Febr. in puncto horæ respondenti puncto diei nativitatis. Et ratio est, quia utraque dies, una censetur: & quia dies 2. est complementum quadriennii præcedentis, cui id deerat ad complementum circuli integri Solis per Zodiacum, ideò ad complementum illius ætatis, ea dies accipienda est. Sic ergo cum Tridentinum favore minoris ætatis, decrevit, ne professio valeat ante XVI. annum completum: ea ætas simili modo prorsus, de momento ad momentum, & si compleatur in anno bissextili 7. Kal. Martii, accepta 2. die, computanda est: & ita docet *ibi Molina*. Nec obstat argum. contrarium; quia hìc concurrit minoris ætatis favor. immo & ipsius religionis credo hunc esse favorem: cùm enim sit altissimus, & perfectissimus religionis status, favor ipsius est, ut in ea ætate assumatur, quia plenior est deliberatio: & cùm eam præscripserit Tridentinum, ut sit sexdecim annorum, illa debet esse favore minoris ætatis de momento ad momentum completa: sicut in simili idem dispositum est favore minoris ætatis, *d. l. 3. §. Minorem, ff. de minor.*

23 3. Infertur, ætatem, ut jejunium obliget, necessariam, viginti unius annorum, debere esse omnino completam de momento ad momentum, computato nativitatis puncto, quia favore minoris ætatis, præceptum ante eos annos minimè obligat: unde juxta dicta n. præc. ætas prorsus completa esse debet. Unde fit, ut si die jejunii impleat aliquis eam ætatem, ante punctum, quo implet, possit jentaculum sumere: quia ante id tempus præcepto non astringitur: & semel eo sumpto, non tenebitur eo die ad jejunium, quia jam non potest amplius jejunare, cum id semel fractum sit: si autem ante punctum impletæ ætatis, jejunium minimè fregisset, teneretur postea illud servare, quia transacto eo puncto, jam præcepto jejunii obligatur, & potest illud servare, ergo tenetur.

S U M M A R I U M.

An qui non intendit ingredi religionem, teneatur intra bimestre debitum reddere, 1. opinio teneri, n. 24.
Secunda, non teneri, n. 25. & ibi, ad quid detur illud bimestre.
Post n. 25. invenies alia summaria.

24 QUÆSTIO V. Utrùm si sponsi nolint ingredi religionem, teneantur statim inito matrimonio sibi invicem reddere debitum. Quidam censent teneri statim, quia, cùm per matrimonium transferatur statim dominium corporis in alterum conjugem, statim tanquam verus dominus, potest alter uti illo, nisi obstet ingrediendi religionem voluntas, ergo cum ea desit, tenetur alter corpus concedere. Hujus sent. videntur *Richardus 4. d. 27. a. 5. q. 2. ad 1. Nav. sum. c. 16. Hisp. nu. 26. lat. nu. 57. Palac. 4. d. 27. disp. 2. f. 583. Anglec floribus 1. p. de matr. q. 6. de oblig. solvendi debitum, a. 1. diffic. 4. fol. 559. Fr. Matina lib. 2. sum. c. 16. §. 13. f. 535. col. 1.* dicunt enim conjugem non teneri debitum reddere intra bimestre, si vult religionem ingredi, unde contrarium videtur sentire ex voluntate deficienti, & tenet expressè *Angel. verb. Debitum, n. 14.*

25 Sed dicendum est non teneri, donec bimestre transeat, quia id tempus conceditur *c. Ex publico, de conver. conjug.* ad deliberandum de ingressu religionis: quamvis autem hodie neuter conjux ingredi intendat, potest tamen propositum in melius commutare, & ita licebit id tempus expectare. Præterea, quia id bimestre non tantùm ad hoc conceditur, sed etiam ut sponsi præparent necessaria solemnitati nuptiarum, & ne sponsus citò sibi traditam sponsam parvipendat, pluris enim eam faciet, si traditio differatur crescenti in eo cupidine fruendi illa; ut cum *D. Augu. l. 8. confess. c. 3.* docent *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 3. quæst. 2. ad 2. Turre. c. Sunt qui dicunt 27. q. 2. a. 2. n. 3. fine, Rosella, verb. Debitum, num. 1.* ubi *Syl. qu. 1. causa 4. Tabiena Matr. 3. qu. 3. nu. 4. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. vers. Præter hæc quæ dicta sunt, Bart. à Ledes. de matr. dub. 71. concl. 3.* hujus sent. videntur *D. Th. proxime cit. D. Bonav. 4. d. 26. a. 3. q. 2. Palud. 4. d. 23. q. 1. a. 1. n. 4. Sotus ibi, q. 1. a. 3. vers. Hanc quæstionem. Victoria de matr. n. 277. Enr. l. 11. de matr. c. 15. n. 7. & l. 12. c. 5. n. 8. Vivald. candel. 1. p. de matr. n. 255. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 83. §. Cæterum circa, Petr. de Ledes. de matr. q. 61. a. 1. fol. 583. concl. 2. Manuel 1. t. su. c. 239. n. 2. & c. 242. n. 1.* Et ex jurisperitis, *gl. c. Conjuges, 27. q. 2. verb. Prima,* ubi absolutè asserunt non teneri conjuges intra bimestre à contracto matrim. sibi debitum reddere: & tenent in propriis terminis *Rosella verb. Debitum, nu. 1.* ubi *Sylv. q. 1. causa 4. Tabiena matrimonium 3. q. 3. n. 4. Ledes. 2. p. 4. q. 66. a. 1. fol. 525. col. 4. Bart. Ledes. de matr. dub. 71. concl. 3.* & videtur expressè tenere *Armilla, verb. Debitum, nu. 5.* Nec obstat argument. oppositum, quia transfertur statim dominium, sub ea tacita conditione, nisi velit alter conjux toto priori bimestri ad religionem transire, quare eo non transacto nequit dici voluntatem transeundi abesse.

S U M M A R I U M.

An si ante illud bimestre sponsus non transit ad religionem, possit eo transacto ingredi, proponitur ratio dubitandi, n. 26.
Definitur posse, n. 27. & ibi, quid distet inter tempus ante bimestre, & post: & an voto religionis sponsus astrictus, teneatur tunc ingredi.
Solvuntur argumenta, nu. 28. & ibi excommunicatio potest ferri absque monitione, quando præcessit mandatum sub pœna excommunicationis & qualiter se debeat habere judex, qui sub excommunicatione præcepit intra bimestre consummare.

26 QUÆSTIO VI. Utrùm si bimestri transacto, vel tempore à judice præscripto ad consummandum matrimon. neuter sponsus ad religionem transit, & matrim. consummatum non est, liceat adhuc transire, quantumcunque tempus elapsum sit? Videtur non posse: quia transacto eo bimestri, tenetur alter sponsus alteri debitum reddere, & potest ad id compelli: ergo non potest ingredi, cùm hæc sint incompatibilia. Et confirm. quia quando judex præcepit sponso: ut intra certum tempus ad religionem transeat, vel matrimon. consummet, sub excommunicationis pœna, potest, si neutrum fecerit, statim eo termino elapso excommunicare illum, ergo nequit tunc transire: si enim posset, injusta esset excommunicatio lata postea, eo quod non consummat, nec illam incurreret.

27 Dicendum tamen est, adhuc posse ingredi, quia licèt peccarit negando debitum post id bimestre, etiam si religionem ingredi intenderet, minime tamen amisit jus statim ingrediendi: cùm Christus absolutè concesserit hoc privilegium religionis professioni, ut semper dirimat matrim. ratum. Sed obiicies, inde inferri, nihil distare inter illud bimestre, & reliquum tempus. Respond. latum esse discrimen: quia eo integro bimestri licebit debitum negare, licet absit religionem ingrediendi voluntas, ut diximus nu. 25. eo autem transacto neuter sponsus alteri debitum negare potest, nisi statim transferat se ad religionem: jam enim deliberandi tempus cessavit. Rursus obiicies fieri gravem injuriam sponso in seculo manenti, quia cogitur diutius expectare. Dico irrogatam esse injuriam non consummando, vel ingrediendo religionem: at si statim alter transeat, non irrogari: quia par est utriusque conditio, & hac tacita conditione contrahunt, ut quandocunque non consummarint, possint ad religionem transire. Sic docent *gl. c. Ex publico, de convers. conjug. verb. Intra duorum, & ibi Hostiens. super eod. verb. Innoc. n. un. Ant. n. 13. Card. q. 8. Anch. nu. 50. Sylvest. Votum 5. qu. 3. dict. 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. majorum, t. 15. n. 20.* ubi bene addit teneri etiam tunc ad religionem transire sponsum, qui religionis voto ligatus erat. Et ex Theologis, videtur tenere *D. Bonav. 4. d. 27. a. 3. q. 2.* ubi docet transacto eo bimestri, ad aliam vitam se transferre teneri, vel debitum reddere.

28 Ad arg. oppositum, quod proposui nu. 26. respondetur, teneri reddere, & posse compelli, si non statim ad religionem transeat. Ad confirm. dico, quod si judex fulminarit excommunicationem latæ sententiæ in sponsum intra illud tempus non consummantem, transacto illo tempore incurret illam ob contumaciam, & ita ligatus erit, usque ad introitum: & tunc absolvendus est: ut bene docet *Innoc. d. c. Ex publico. n. unico*, si verò erat excommunicatio ferenda, non potest excommunicari, si statim ingrediatur, si autem differat, potest absque alia monitione excommunicari, ob contumaciam præteritam: quia (ut bene docent *Innoc. cap. Ex parte, el 1. n. 4. de verb. signif. Abb. c. Cum sit Romana, nu. 28. de appell. Humada super l. 10. t. 9. p. 1. glo. 1. n. 8.*) quando præcipitur aliquid sub excommunicationis pœna, potest non obtemperans absque alia monitione excommunicari: nam id præceptum fuit monitio, & præcessit contumacia non obediendo: si autem ingrediatur, debet absolvi, ut dixi.

D I S P U T A T I O XXV.

An mutuus contrahentium consensus sit necessarius ad matrim. ejusque causa efficiens?

S U M M A R I U M.

Requiritur mutuus consensus, n. 1.
Qualiter consensus sit causa efficiens matrimonii, vel formalis, 2.
De consensu ficto, vel quando alter, aut uterque amens est, vel ebrius, & an detur amens in una materia, & non in aliis, & quando contrahens est mutus, cæcus, & surdus, n. 3. remissivè.

HActenus de matrimonii essentia egimus, jam de consensu disputandum est.

1 Conclusio est affirmativa, & de fide: habetur enim in *Florent. in decr. de sacram. matr. & c. Sufficiat, 27. q. 2. & c. Cum apud, & cap. Tua, de spons. & c. Tuae, de spons. duorum, & l. Nupt. ff. de reg. jur.* Et probatur, quia in matrim. est mutua traditio corporum, sed quod est unius, non traditur alteri absque proprio consensu. Item quia alii contractus non fiunt nisi mutuo consensu, ergo à fortiori matrimonium. Antecedens patet, quia omnis contractus est quoddam pactum, pactum verò est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus, *l. 1. ff. de pact. §. 1. instit. de empt. & vend.*

Observandum est dupliciter posse intelligi, ut consensus sit causa matrimonii. Primò, ut matrim. est sacramentum, & sic dicitur causa, in quantum internus consensus est causa externi contractus matrimonii, in quo consistit ratio sacramenti: & secundùm hoc, non solum est causa efficiens extrinseca, sed etiam causa formalis, & intrinseca. quia verba contractus in quantum in se ipsis involvunt mutuos consensus, & illos exprimunt, sunt materia, & forma hujus sacramenti, ut dixi hoc lib. disput. 5. nu. 6. Et confirm. quia intentio ministri, & recipientis sacramentum est de illius essentia, & contrahentes ipsi sunt ministri hujus sacramenti, & recipientes, ut dixi disput. 6. num. 2. ergo eorum consensus, & intentio est de ejus sacramenti essentia. Secundo modo intelligi potest,

potest, consensum ipsum esse matrimonii causam, in quantum matrimonium est conjunctio quædam maritalis viri, & fœminæ, & hoc modo consensus in quantum exprimitur per verba, est causa efficiens, & extrinseca matrimonii, & quamvis non sit de illius essentia, est tamen ita necessarius, ut nunquam possit matrimonium absque illo consistere.

2 Hinc infertur matrim. minimè esse, si consensus fictè, & oretenus præstetur: ut latè disputavi l.1 disp.11. ubi etiam egi de obligatione hujus fictè consentientis. 2. infertur, necessarium esse, ut uterque contrahens sit sui compos; si enim saltem alter contractus tempore demens, aut ebrius sit, matrim. non consistit: ut latè dixi eodem lib.1. disp.8. à n.14. ubi etiam utrùm detur demens in una re, in aliis autem ratione utens: & qualiter mutus, surdus, & cæcus matrim. jungi possint, dixi ead. disp.8. n.12. & 13.

DISPUTATIO XXVI.

Utrùm ita necessarius sit consensus ad matrimonium, ut nequeat de potentia Dei absoluta absque illo consistere?

SUMMARIUM.

Matrimonium, ut est contractus humanus, per nullam potentiam potest esse absque consensu, n.1.
Potest Deus dare potestatem in corpus absque proprio consensu, 2.
Opinio affirmans, posse vinculum matrimonii esse absque proprio consensu, 3.
An de facto fuerit inter primos parentes absque consensu, 4.
Verior opinio, 5.
Et solvuntur argumenta, 6.

1 IN hac disputatione duo videntur esse absque controversia: alterum est, si loquamur de matrimonio causaliter, id est, in quantum est contractus humanus, à propria voluntate tanquam à causa consurgens, per nullam potentiam potest absque mutuo consensu consistere. Quia tunc consensus est de intrinseca contractus ratione, & sicut actus intellectus, eo quòd vitalis sit, per nullam potentiam potest absque intellectu produci: ita contractus humanus, qui oritur à voluntate, tanquam à principio vitali, esse nequit absque ejus consensu. Et ita fatentur *Palacios, & Petr. de Ledes. quos n.3 referam.*

2 Alterum est, Deus potest dare viro potestatem in corpus fœminæ, & è contra, absque illorum consensu: quia Deus habet majus dominium in conjugum corpus, quàm ipsimet: cùm ergo possint ipsi, eò quod sint domini proprii corporis, dominium illius transferre, à fortiori poterit Deus.

3 Difficultas autem in hoc versatur, cùm matrim. non sit jus utendi alterius corpore, nec mutua obligatio, sed vinculum quo conjuges copulantur: ut dixi hoc l. disp.1. nu.5. & seq. utrùm vinculum hoc consistere possit de potentia Dei absoluta, absque illorum consensu. Duplex est sent. I. affirmat, quia Deus potest efficientis causæ vices supplere, ut calefacere absque igne: consensus autem mutuus solum est causa efficiens hujus vinculi. Sic *Sotus 4. d. 27. q.1 a.2. concl.1. Victoria relect. de matr. 2. p. n.4. Led. 2. p. 4. qu. 47. a.1. Veracruz 1. p. spec. art. 2. §. Item si non esset, Palacios 4. d. 27. disp. 1. fol. 563. & seq. Angles floribus, 1. p. de matr. q. 1. de ejus essentia, d. 27. a. 2. init. fol. 527. Enriq. lib. 11. de matr. c. 1. n. 3. Barth. à Ledes. de matr. dub. 16. fol. 1265. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39 fol. 154. §. Circa prædictam doctrinam. Petr. de Ledesm. de matr qu. 45. a. 1. dub. 1. concl. 4. Vega lib. 4. sum. casu 73.*

4 Immo asseverant aliqui, Deum immediatè conjunxisse primos parentes absque illorum consensu: idque Christum significasse illis verbis *Matth. 19. Quos Deus conjunxit.* Et hoc dicit esse probabile *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2.* Sed quamvis præcedens opinio satis probabilis sit: hoc tamen additum non est verum. Quia ad suavem Dei providentiam spectabat, ne matrim. primum, quod aliorum norma, & exemplar erat, absque proprio consensu consisteret.

5 II. Sent. probabilior, ait, per nullam potentiam posse matrimon. absque proprio consensu constare. Prob. quia consensus est de essentia matrimonii, ut docet *Supplem. Gabrielis, 4. d. 27. q. 1. a. 1. & Adrian.* dicens esse indubitatam, *4. q. 2. de matrim.* res autem per nullam potentiam potest consistere absque sua essentia. Et confir. quia matrim. essentialiter est conjunctio animorum conjugum, quæ conjunctio nequit aliter intelligi nisi per consensuum unionem. 2. quia matrim. est traditio ad statum matrimonialem, sicut votum solemne est traditio ad religionis statum, ergo sicut hoc nulla ratione fieri potest absque voventis consensu, ita nec illud. 3. quia copulatio animorum conjugum pendet ab illorum voluntate consentienti, non tantùm in genere causæ efficientis, sed quodammodo etiam in genere causæ formalis, sicut visio pendet à potentia visiva, & conjunctio affectiva amantis, & amati, ab amore voluntatis: hæ autem fieri nequeunt absque propriis causis. Tandem, quia nequit Deus constituere relationem in aliquo, cum vero actu formali illius, absque ejus fundamento, ut paternitatem in aliquo per quam verè pater dicatur, absque generandi actu: sed matrim. est relatio inter conjuges, ut dixi hoc l. disp.1. nu.6. consensus autem est fundamentum: ergo implicat, matrimonium esse absque proprio consensu. Hanc tenent aliqui ex discipulis D. Thomæ (ut refert *Petr. de Ledes. d. 1. a. 1. dub. 1. concl. 3.*)

6 Ad arg. oppositum constat ex dictis, consensus enim non tantum est causa efficiens, sed etiam formalis: extrinseca tamen matrimonii: sicut Deus nequit facere meritum, absque voluntatis consensu, cùm tamen consensus sit causa efficiens meriti: quia meritum ut sic, non tantum dicit ordinem ad consensum voluntatis tanquam ad causam efficientem, sed etiam tanquam ad formalem extrinsecam.

DISPUTATIO XXVII.

Utrùm in republica Ecclesiastica, vel seculari sit potestas conjungendi aliquos matrimonio, sine illorum consensu.

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta partem affirmantem suadentia, n.1.
Non est talis potestas, n.2. potest tamen princeps ob bonum commune aliquos compellere, ut matrimonio jungantur, 3.
Solvuntur argumenta, 4.

1 VIdetur eam potestatem esse: nam id factum esse videtur, cum *c. Is qui fidem, de sponsal.* decernatur sponsalia transire in matrim. per copulam, nec admittendam esse probationem dissensus: & *c. fin. de condit. appos.* deciditur matrim. sub conditione impossibili initum esse validum, cùm tamen in his casibus sæpè deficiat consensus. 2. quia princeps in omnibus aliis contractibus potest consensum supplere, & contrahentibus invitis transferre dominium, eosque in servitutem redigere: ergo potest etiam corporum dominium transferre. 3. quia ideò potest Deus corporum dominium, & potestatem transferre, (ut dixi disp. præced. nu.2.) quia majus in ea dominium habet, quam ipsimet contrahentes, sed homo plus est reipublicæ, quàm sui ipsius, teste *Arist. in polit.* ergo potest similiter respublica. His argumentis ducti asserunt *Victoria, & Ledesma statim citandi,* non esse errorem hoc dicere.

2 Sed certissimum est nulli humanæ potestati hoc concessum esse. Prob. ex fine matrimonii: cùm enim ad sobolis educationem, mutuumque amorem ordinetur, frustraretur utique hoc fine, si consensus conjugum in illo ineundo desideraretur. 2. quia matrim. de se, est vinculum perpetuum, nullum autem violentum, perpetuum est. 3. quia omne vinculum per rempublic. factum, potest per ipsam dissolvi, matrim. autem consummatum nulla humana potestate dissolvi potest: ut dixi hoc l. 2. disp. 13. nu. 11. 4. quia aliàs posset Ecclesia separare uxorem à viro, & tradere eam alteri. Tandem quia *Tridens. sess. 24. de matr. c. 9.* excommunicat omnes principes ad matrim. compellentes, ergo supponit non posse compellere. Ita tenent ex Theologis, *Palud. 4. dist. 36. q. 2. a. 2. num. 15. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. & c. 3. §. 2. Victoria relect. de matr. p. 1. nu. 7. Sot. 4. d. 27. q. 3. a. 2. conc. 2. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 1. f. 447. col. 3. Veracruz 1. p. spec. a. 2. §. Item si non esset, Palacios 4. d. 27. disp. 1. f. 564. col. 2. fin. Ang. floribus, 1. p. q. 1. de essent. matr. d. 27. a. 2. ante 1. diffic. f. 528. Enriquez l. 11. de matr. c. 1. n. 3. fin. Barth. à Ledes. dub. 16. de matr. f. 1263. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 1. dub. 1. concl. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. §. Præterea tertio, Vega l. 4. sum. casu 73.* Et ex jurisperitis, *Hostien. Ant. Abb. Prepos.* quos refert, & sequitur *Covar. 4. dec. 1. p. c. 4. init. n. 4. & §. 1. n. 9. & 2. p. c. 2. n. 1. Rosella Matrim. 4. n. 6. Angel. Matrim. 3. impedimen. 18. n. 2. Sylv. Matrimonium 2. q. 15. Navar. l. 4. cons. in 1. edit. t. 1. de sponsal. cons. 36.*

3 Potest autem princeps, quando bono communi valde expediret, aliquem compellere, ut alicui nubat: ipso tamen invito matrimonium constituere nequit. Sic *Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 1. fin. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. n. 7.*

4 Ad 1. argum. dico, in neutro casu esse matrimon. deficiente consensu, quem Ecclesia præsumit. Ad 2. dico in aliis contractibus non impediri finem illorum, principe supplente consensum, secus autem in matrimonio. Ad 3. dic habere majus dominium Ecclesiam, quoad alios contractus, non quoad matrim. unde potest in aliis contractibus consensum supplere, in matrimonio autem minimè.

DISPUTATIO XXVIII.

Quod sit objectum, in quod necessariò ferri debeat consensus matrimonii; ut legitimum sit, an id sit carnalis copula?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta probantia non exigi consensum in copulam. n.1. & ibi, an sit de fide B. Virginem contraxisse matrimonium.
Opinio docens requiri consensum in copulam, n.2.
Explicatur, in quod objectum ferri necessariò debeat consensus matrimonialis, 3.
Qualiter consensus in copulam implicitus, sit de matrimonii essentia, & fuerit in Virgine, n.4. & solvuntur argumenta, n.5. & declaratur c. Beata, 27. q. 2. n.4.

1 APparet nec implicitè, & virtute consensum in copulam desiderari. Primò, quia si quis contrahat animo profitendi ante consummationem, validum est matrimonium, ut constat ex *cap. Commissum, de spons.* & ratio est, quia contentio contrahendi

hendi matrim. & non consummandi, minimè repugnant: quamvis enim sint intentio affirmans, & negans, non tamen versantur circa idem objectum, sicut tenet ordo animo nunquam exercendi receptus. 2. quia beata Virgo verum contraxit matrim ot cum *Magistro 4.d.30.c.3.* omnes scribentes ibi fatentur, & *D.Tho.4.* ex professo *3 p.q.29.a.2.* Immo *Suarez 3.p.q.29. a.2. disp.7. sect.1.* ait esse de fide: (quod minimè crediderim: nam *Canisius in Mariali, lib. 1. c. 5. § Iam vero*, ait esse quæstionem arbitrariam, in qua sine erroris periculo potest utraque pars defendi: *Enriquez l. 11. de matr. c. 15. 5. in comment. lit. H.* refere hanc sententiam Canisii, nec impugnat: & *Metina l. 5. de sacror. hominum continent. c. 64.* dicit posse probabiliter defendi, non fuisse verum matrim. sed sponsalia de futuro: quod *c. 61. & duplici seq.* ex multis sanctis comprobat.) Et tamen nec implicite consensit in copulam, nam juxta multos virginitatis votum emiserat, de quo consulendus est late *Suarez ibi.* & esto non emisisset, videtur hoc repugnare perfectæ virginitatis proposito, quale fuit in virgine.

2 *Metina lib. 5. de sacror hominum contin. c. 70.* conatur defendere ad perfectum matrimonium requiri consensum in copulam: & probat ex *D. August. l. 19. contra Manich. c. 26.* ubi dicit matrimonium ex hoc appellatum esse, quod non ob aliud mater nubat, quam, ut mater fiat. Sed hoc nihil probat, quia tantùm dicit id quod communiter accidit, non tamen id necessarium esse intendit.

3 Quare dicendum est, consensum matrimonium constituentem, non esse explicite in carnalem copulam, sed in jus, & potestatem ad talem copulam: implicitè autem, & virtute ad copulam. Prob. quia carnalis copula non est de matrimonii essentia, seu ejus effectus & operatio; perfectio autem essentialis consistit in mutua corporum traditione ad copulam: ergo consensus efficiens matrim. non fertur explicitè in copulam, sed in potestatem, & implicitè in copulam. Prob. conseq. quia consensus in matrim. solùm fertur in id, quod est de essentia, quia verò consensus in aliquam rem, fertur saltem implicitè in effectum, ad quem illa res intrinsecè ordinatur, inde est ut consentiens in mutuam corporum traditionem, cōsentiat etiam virtute in copulam. Et confirm. quia contractus matrimonii celebratus sub expressa conditione, ne teneantur contrahentes sibi debitum reddere, est nullus, ea sola ratione, quia totaliter excluditur ex vi contractus consensus implicitus in copulam. Sic tenent *D.Th. 4 d. 28 q. unic. a. 4. & ibi D. Bonav q. xit Ricard. ibi, a. 2. q. 4. Suppl. Gabrielis ibi, q. 1. a. 4. Scotus 4 d. 30. q. 2. a. 2.* ubi *Durand. q. 2. Palud. q. 2. a. 2. concl. 2. Henric. quodlib. 9. q. 11. Adrianus 4. q. 2. de matr. § Sed circa hoc dubium, Tabiena Matrimonii, 2. q. 7 a. 8. Sotus* multos sanctos referens, *4. d. 27. q. 1. a. 2. concl. 4. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. init. n. 1. & § 1. n. 4. Veracruz 1. p. specul. a. 2. § Dubium est tamen Enriquez l. 11. de matr. c. 15. n. 1. Suarez 3. p. q. 29. art. 2. sect. 1. fi. Lud Lop. 2 p. instr. de matr. c. 29. fol. 1055. col. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 48. a. 1. f. 277. Vivald candel. 1. p. de matr. n. 50. Vega lib 4. sum. casu 73.*

4 Pro hujus majori intelligentia observandum est, dupliciter intelligi posse, ut consensus implicitus in copulam desideretur ad verum matrim. Primo modo, loquendo de consensu implicito, quantum est ex parte contractus, & hoc modo verissimum est eum desiderari: cùm enim contractus matrimonii, intrinsecè ordinetur ad copulam, qui explicitè consentit in illum, consequenter in hanc implicitè consentit, ex vi talis contractus. 2. modo potest intelligi, ex parte contrahentis, & hoc pacto non est necessarius consensus implicitus in copulam, immò licet contrahens habeat intentionem non consentiendi in copulam, est verum matrim. ut probant argumenta n. 1. proposita. Quod clarè videtur significare *D. Thom. 4. d. 30 q. 2. a 1. quæst. 2. ad 3.* his verbis, *Virgo implicitè consensit in copulam, at copula nunquam fuit in proposito, erat enim à Deo certificata, nunquam subsequi debere.* Ecce qualiter ex parte contractus ponit consensum implicitum in copulam, non verò ex parte contrahentis, sed oppositum animum. Quod optimè explicat *Suarez, n. præced. alleg.* ubi ait in radice, & in causa habuisse consensum ad copulam, consentiendo in matrimon. quod de se ad eum ordinatur: & ita (inquit) intelligi debet *D. August.* & habetur *c. Beata Maria. 27. q. 2.* dicens consensisse in copulam carnalem. Et ita *D. Thom. 3. p. q. 29. a. 2.* dicit non consensisse expresè in copulam, sed si Deo placeret: immo dicit *P. Suarez ibi*, nec absolutè, nec sub conditione si Joseph petiisset, consensisse actu expresè in copulam: quia supervacaneus erat actus conditionalis, cùm esset certa divina revelatione, Joseph non petiturum.

5 Ad 1. argum. ex propositis n. 1. constat ex dictis n. præced. tantum enim probat non esse necessarium consensum implicitum in copulam, ex parte contrahentis, secus ex vi contractus. Ad 2. dico ex parte contrahentis: ut explicui n. præced. & ita nihil contrarium verò virginitatis proposito admisit.

DISPUTATIO XXIX.

Utrùm necesse sit aliquot bona constituere, quibus matrimonium excusetur: eaque debeant esse necessariò finis à contrahentibus intentus, ut matrimonium valeat, & qualis finis debeat esse, ne contrahendo peccent?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.
Utrum opus sit matrimonium aliquibus bonis excusare, proponuntur duæ opiniones, n. 2. & 3.
Explicantur bona matrimonii, & c. Omne itaque, 27. q. 2. n. 4. & ank. n. 2.
Bona hæc utrùm adveniant ab extrinseco, 5.
Impugnatur declaratio quædam Duran. 6.
Solvuntur argumenta, 7.
Post quem invenies alia summaria.

1 TRiplex est in hac disputatione tractanda quæstio. I. de necessitate bonorum excusantium matrimon. II de necessitate finis intendendi, ut matrimonium valeat. III. de necessitate finis intendendi ad evitandam culpam.

2 QUÆSTIO I. Utrùm necesse sit aliqua constituere bona, quibus matrim. excusetur? Præmittendum est ex *Divo Aug. qu. super Gen. ad lit. c. 7. & de bon. conjug. c. 6. & 7. refert urque c. Omne itaque, 28. q. 2.* quem *Magister 4. d. 31. & ibi D. Th. qu. 1. a. 1. 2. & 3.* & reliqui sequuntur, matrim. ex triplici bono, quod in eo reperitur, excusari; nempè ex bono fidei, prolis, & sacramenti. Circa cujus explicationem controversia est inter DD. nam *Scot. 4. dist. 31. q. 1.* videtur sentire non esse opus matrim. excusare. Primo, nam res ex se bona, excusatione non indiget, sed ea sola, quæ indifferens est: cùm enim de se nec bona, nec mala sit, indiget ut aliquibus circumstantiis vestiatur, ut determinatur: matrimonium autem est ex se bonum. Item, quia nec matrim. in statu innocentiæ, nec B. Virginis, aliquo bono excusanti indiguisse: cùm tamen sint ejusdem rationis.

3 Alii verò, ut *Durand. 4. d. 31. q. 1. a. 1.* aliter hoc explicant, ait enim *Durand.* indigere matrimonium aliquo bono excusanti: quia matrimonialis actus de se est indifferens, & ideò indiget aliquo bono excusanti: non tamen intendit dicere actum matrimonii de se esse indifferentem, ut comedere, & bibere: hoc enim esset falsum, sed loquitur de actu generationis in communi, hic enim potest benè, & malè fieri, quando autem contrahitur ad actum matrimonialem, licitè fit: quia bonis circumstantiis honestatur, quæ sunt velut bona ipsum excusantia.

4 Sed hic modus exponendi meritò non placet Doctoribus, ut dicam num 6. quare *Magister D. Th.* & reliqui sic explicant quamvis actus matrimonii de se sit licitus, & studiosus, affert tamen secum aliqua detrimenta, quæ hæretici considerantes, illud damnabant: contra quos consule *Castro, verb. Nuptia. hær. 11. & Bellar. l. 2. de matr. c. 5.* Primum detrimentum est, perpetua servitus. juxta *Apostol. 1. Cor. 7. Alligatus es uxori, noli quærere solutionem.* II. est, adest in ipso matrimonii actu tanta voluptas, ut mentem omnino absorbeat. III. Nimia sollicitudo placendi alteri conjugi, habendi liberos, ipsos educandi, illisque thesaurizandi, quam Apostolus ibi mentis divisionem appellat, quæ multis angustiis exposita est, quas eleganter prosequitur *Sixtus III. in quadam epist.* quam refert *Metina l. 1. de sacr. hominum cont. c. 15.* & cum prudentis non sit eligere aliquid mali speciem habens, & aliquot detrimenta afferens, nisi bonis aliquibus, quę simul affert ea compensentur: ideò Sancti, & DD. tria bona constituerunt, quibus triplex matrimonii detrimentum compensatur. I. servitutis detrimentum compensatur bono sacramenti, quod invenitur in matrimonio, quo conjuges diligunt se, sicut Christus Ecclesiam dilexit: gratiamque recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum tolerent, (accipitur enim hic sacramentum, non pro ipso contractu, sed pro vinculo indissolubili, quod est res, & sacramentum simul.) II. detrimentum, quod est mentem voluptate absorberi, compensatur, teste *D. Aug. l. 14. de civit. Dei, c. 16.* bono prolis, quæ generatur, & educatur ad divinum obsequium, & licèt non semper ea sequatur, salvatur tamen semper in ipso fine intrinseco, ad quem matrimonium dirigitur. III. detrimentum, quod est nimia sollicitudo placendi conjugi, compensatur bono fidei, id est fidelitatis: quo conjuges sibi mutuo obligantur ad reddendum debitum, negandumque corpus cuicunque alii.

5 Hæc autem bona non adveniunt matrimonio ab extrinseco, sed sunt de matrimonii ratione, quare non indiget eis, quasi quibusdam extrinsecis ad illud honestandum: sed quasi causantibus in ipso intrinsecè honestatem: nam bonum prolis, & fidei, id est, ut ordinetur ad prolem & mutuam fidem servandam, sitque vinculum indissolubile, ex sua natura habet: & ut sit sacramentum, habet, in quantum est elevatum à Christo ad hoc. Unde colligitur differentia inter matrim. quod de se bonum est, & actus indifferentes: quod illud ex se, & ab intrinseco habet, unde excusentur, & compensentur detrimenta, quæ affert, nec indiget extrinseco honestante: hi autem, cùm ex se boni non sint, aliquod extrinsecum honestans desiderant. Sic *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 1. ad 2. & ibi Sotus q. 1. a. 1. ad 1. Enriquez l. 11. de matr. c. 15. n. 2. Petr. de Led. de matr. l. 49. art. 2.*

6 Hinc infertur non esse convenientem expositionem Durandi, relatam num. 3. non enim intendunt Sancti, & Doctores excusare actum matrimon. absolute, id est generationis, sed ipsum matrimonii contractum, & actum generandi: ut ab ipso procedit, non eo quod sit malus, sed quia detrimenta secum affert.

7 Ad 1. Argum. ex propositis num. 2. constat ex dictis no. 5. nam actus de se bonus non indiget extrinseco excusanti, bene tamen aliquando bono aliquo intrinseco, quando detrimenta affert, malique speciem præsefert, Ad 2. dico, in matrim. Virginis, & in statu innocentiæ fuisse illa bona, cùm sint illi intrinseca: non dici

tamen excusare illud matrim. per accidens, quia ibi deficiebant detrimenta dicta.

S U M M A R I U M.

In quo consistat difficultas; & contrahere prava intentione, an matrim. irritet, num. 8.

An quando intentio contra bona matrimonii non deducitur in pactum, sed mente retinetur, illud irritet: ponuntur duæ opiniones, nu. 9. & 10.

Opinio authoris, 11.

An quoad obligationem, & exequutionem, sint omnia tria matrimonii bona de illius essentia, 12.

Solvuntur argumenta, & explicatur c. Aliquando, 31. q. 2. n. 13.

Post n. 13. invenies alia summaria.

8 QUÆSTIO II. Qualis finis desideretur in matrimonio contrahendo, ut validum sit, an necessarium sit tria matrimonii bona intendere, saltem implicitè, ita ut non sit matrimonium, si contrahentes ea explicite excludant? Verbi gratia, si intendant contrahere, non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere, bonum sacramenti, idest, vitam individuam: vel intendant non generare, nec educare prolem, sed procurare sterilitatis venena, quod est contra bonum prolis: vel intendant negare sibi invicem corpus, aliisque concedere; quod bono fidei adversatur. Nec disputamus hic, quando hæc intentio deducitur in pactum: de hoc enim latè agendum est libr. 5. Sed quando hæc intentio mente retinetur. Et quidem certum est, matrimonium minimè irritari ob quemcumque perversum finem, qui ejus substantiæ, & tribus bonis dictis minimè adversetur: & ratio est, quia omnes alii contractus, & sacramenta, ex pessimo fine adjuncto, servatis substantialibus, numquam annullantur. Sic docet *D. Aug. l. de bono conjug. cap. 5.* & habetur *c. Solet, 32. q. 2. & D. Th. 4. d. 30. q. 1. a. 3.* quod omnes alii sequuntur, & id colligit *Abb. c. Tua, de sponsal. num. 4.* ex eo textu, ubi matrimonium causa libidinis contractum ponitur ac validum. Nec adversantur huic manifestæ veritati *D. Bonav. 4. d. 30. q. 3. & Angel. Matrimonium 2. n. 25.* ubi dicunt, si contrahens tantum quærat copulam extorquere, non esse matrimonium: quia addunt, & non uxorem ducere: quod verissimum est, quia deficit consensus ad matrimonium requisitus.

9 Tota autem difficultas est, quando intentio contra bona matrimonii non deducitur in pactum, sed mente retinetur, utrum matrimonium irritetur. Triplex est sent. I. dicit irritari, ut si contrahentes intendant, nec educare prolem, & venena procurare, ad eam impediendam, vel sibimetipsis debitum negare: secus, si intendant etiam aliis commisceri: primum enim pertinet essentialiter ad fidei bonum, secundum verò, accidentaliter. Probatur ex *D. Aug. l. 1. de nupt. & concupiscentia cap. 15.* & habetur *cap. Aliquando 32. q. 2.* ibi, *qui contrahunt eo animo, ut vel filios non suscipiant, aut susceptos necent, non habeant connubium.* 2. quia ad matrim. necessarius est consensus, saltem implicitus, in ea, quæ sunt de ejus essentia, sed prædicta bona sunt essentialia matrimon. saltem in suis principiis, *teste D. Th. 4. 32. q. 1. a. 3.* ergo excludens consensum in illa, per intentionem contrariam, annullat matrimon. 3. quia illa intentio habita in matrimon. licèt non exprimatur, ipsum irritat, quæ per modum conditionis expressa, illud dirimeret, sed hujusmodi est intentio contra bona matrimonii: ergo. Prob. major, quia sola conditio contra bona essentialia matrimonii illud dirimit; intentio autem contra eadem bona similiter excludit matrimonii essentiam, sicut & conditio expressa. Hanc tenent *gl. c. Aliquando. 32. q. 2. verb. Etsi ab initio Turrecrem post c. Sicut non omnis, §. His itaq. a. 1. 32. q. 2. Angel. Matrim. 2. n. 23. & seq.* Et ex Theologis, *Richard. 4 d. 31. a. 2. q. 1. Vvaldensis de sacr. cap. 131. Petr. de Soto lect. 26. de matr. initio. Enriquez lib. 11. de matr c. 12. n. 7.*

10 II. Sent. docet intentionem contrariam matrimonii substantiæ, ejusque bonis mente retentam, non irritare illud: ut si quis intendat tantùm ad tempus: inire matrim. Prob. quia ad matrimonium constituendum consensus internus, & signa externa desiderantur, & nec consensus sine signis, nec signa sine consensu aliquid operantur: ergo quæcunque conditio nullo signo expressa, sed sola mente retenta, nihil operatur ad irritandum. Hanc tenent *Ant. c. De infidelib. num. 9. de consang. Rosell. Matr. nu. 3. 11. Silv. Matrim. 4 qu. 5. & 6. Lancelot. instit. juris Canon. l. 2. de spons. §. Sponsalia contracta sub conditione, verb. Puta,* & aliqui Theologi, ut refert *Petrus de Ledesma de matrim. qu. 48. art. 2. dub. 1.* & de proposito non consummandi, modò non deducatur in pactum, docent idem *Abb. cap. Commissum, num. 2. de sponsal. & ibi Alex. de Nevo, nu. 5. Prepos. nu. 4.*

11 III. Sent. cui adhæreo, docet, contrahentem matrim. debere saltem implicitè intendere bonum sacramenti, quod evenit, quando non habet intentionem contrariam: non tamen esse opus, ut implicite intendat alia duo matrimonii bona: quare si haberet animum etiam corde retentum, adversùm bono sacramenti, quia scilicet intenderet non contrahere matrim. nisi ad tempus, non esset verum matrimonium, si tamen haberet intentionem adversam aliis duobus matrimonii bonis, corde solo retentam, nec in pactum deductam, valeret utique: ut si intenderet vitare prolem, & habitam non educare, debitum negare, & adulterari. Prob. prior pars, quia de ratione matrimonii est, vinculum esse perpetuum, ut constat ex ejus definitione tradita hoc 2. l. disp. 1. nu. 1. ergo qui intendit matrimonium inire dissolubile, & ad tempus, verè non intendit matrimonium: cùm intentio adversetur essentiæ. Prob. posterior pars, quia ea intentio, nil attinens ad contractus substantiam aufert, quia si ille velit absolutè contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra prædicta bona, non obstante sua intentione. Et confirm. quia stat velle obligari ad aliquid faciendum, & adesse animum non implendi: ut qui verè jurat animo violandi juramentum: nec ea intentio tollit obligationis valorem, ergo similiter stare potest matrimon. validum contrahere, cum intentione non servandi fidem. Hæc sent. videtur expressè *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 3. corp. & D. Bon. ibi. a. 1. q. 3.* ubi hæc dicunt, *sine bono sacramenti nunquam est matr. at potest esse sine fide, & prole, non tamen esset matrimonium, si in consensu exprimeretur aliquid contrarium fidei, & proli.* Ecce qualiter tantùm intentionem contrariam bono fidei, & prolis dicunt annullare matrimonium, quando deducitur in pactum. Videtur etiam expressè *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 9. §. Respondeo ad 1. quod major procedit: in sol. ad 1. 2. & 3* & tenet apertè *Palud. 4. d. 39. qu. 2. a. 1 concl. 1. n. 4. D. Ant. 3 p. t. 1. c. 19. ante §. 1. fine, Tabiena Matrimonium, 2. q. 3. n. 4. Petr. de Ledesma, de matri. q. 48. a. 2. dub. 1. Lud. Lop. 2 p. instr. de matr. c. 42. §. Porrò ex prædictis.*

12 Id tamen observandum est, aliud esse sentiendum de tribus matrimonii bonis, quoad obligationem, & aliud quoad executionem: nam quoad obligationem, omnia illa sunt de matrimonii essentia: obligantur enim conjuges ex vi matrimonii, ad vitam individuam & reddendum sibi debitum, prolemque non impediendam, & habitam educandam. Et hoc apertè sentit *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 3. corpore*, ubi hæc ait, *fides, & proles secundum quod considerantur in suis principiis, ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum servandi fidem, sine quibus matr. esse non potest, & sic accipiendo fidem, & prolem, sunt essentialissima in matr.* Idem *Ricard. 4. d. 31. a. 2. q. 2. Turrecr. post c. Sicut non omnis §. His itaque a. 2. 32. q. 2. Petr. de Ledes. proximè citatus.* Immò dicunt optimè *Ricard. & Turrecr. ibi*, non tantùm esse bonum fidei essentiale quoad obligationem reddendi sibi ipsis debitum, sed etiam quoad obligationem servandi fidem, non tradendo alteri corpus: cujus contrarium malè dixit *Angel. Matrimon. 3. Imped. 3. n. 11.* Si tamen considerentur hæc quoad executionem, & in seipsis: sic bonum sacramenti, quod est indissolubile vinculum, est de essentia sacramenti matrimonii: non autem fides, & proles, ut optimè docet *ibi D. Th.* Hinc fit, ut intentio contraria bono sacramenti irritet matrim. non autem intentio contraria bono fidei, & prolis: si tamen adversaretur intentio fidei, & prolis, quoad sua principia, similiter irritaret matrimonium: ut si quis contraheret non intendens se obligare ad educandam prolem, vel non impediendam, vel ad servandam fidem, esset irritum matrimonium: quia cùm hæc sint matrimonii essentialia, talis intentio essentiam excludit: quod clarè docet *D. Th. d. a. 3.* dum ait, matrim. sinè his bonis consistere non posse: & docent *Ricard. Turrecr. & Petr. de Ledesm. proximè citati.* Sed dices, si quis contrahat animo se obligandi ad vinculum indissolubile, verum esse matrimonium, licèt intendat posteà dimittere uxorem non habitando cum ea: quod idem videtur contingere in bono fidei, & prolis, ut diximus: ergo frustra constituitur hæc differentia. Respondetur, ad bonum sacramenti minimè pertinere, non separari ab uxore quoad torum, sed tantùm, ut vinculum sit indissolubile: ad bonum autem fidei, & prolis pertinere, non tantùm obligationem ad ea servanda, sed etiam ipsorum bonorum exequutionem: unde rectè dicit *D. Th.* bonum sacramenti semper esse de essentia: non verò alia bona: & in hoc versatur differentia.

13 Tandem respondetur ad argum. proposita num. 9. 10. Ad 1. primæ sent. dico id *c. Aliquando*, intelligi quando ea intentio deducitur in pactum. Ad 2. constat ex dictis nu. præc. quando enim excluduntur ea bona in suis principiis, idest, quoad obligationem, irritatur matrim. Ad 3. negatur major, & ad probationem dico, quando intentio est contra bonum prolis, & fidei, ut sunt substantialia, idest, quoad obligationem, similiter irritare: & ideò irritat conditio contraria in pactum deducta, quia prædictam obligationem excludit: quod secus est de simplici intentione. Ad arg. secundæ sent. dico consensum sine signis, vel signa sine consensu, nihil operari ad constituendum matrimonium: sed utrumque exigi, ad destruendum verò alterutrum sufficere: hic autem deest consensus legitimus, cùm ille contrarius sit matrimonii substantiæ.

S U M M A R I U M.

Ad quem finem institutum sit matrimonium, n. 14.

Pulchritudo, divitiæ, & alii hujusmodi fines, qualiter possint in matrimonio inveniri, 15.

An sit lethale peccatum, contrahere matrimonium ob fines ipsi extraneos: referuntur variæ sententiæ, n. 16. 17. 18. & 19.

Quando matrimonium non contrahitur ratione copulæ, licitum est, licèt non intendatur soboles, aut remedium concupiscentiæ, ut contingit in Virgine, 10.

Qualis culpa sit dum matrimonium ordinatur ad copulam, intendere fines extraneos, 21.

An sit culpa matrimonium ordinare ad paces componendas, 22.

An sit mortale, si contrahens advertens ad finem matrimonii principalem,

lem, alium extraneum illi praeferat, 23.
Quid, quando illi fines extranei intenduntur secundariò, 24.
An communiter excusentur à culpa contrahentes ob fines indifferentes, ut divitias, 25.
Quid de fine vitandae fornicationis, n. 26. & quid quando finis est venialis, ut vana gloria, 27.
Quotuplex culpa sit contrahere ob finem mortalem, 28.
Qualiter peccet contrahens, si expressa intentione excludat matrimonii fines, 29.

14 QUAESTIO III. Quis finis desideretur in contrahentibus matrimonium, ut culpae immunes sint? Egimus de fine necessario, necessitate sacramenti, id est, ut matrim. validum sit: jam disputandum est de fine necessario, ut vitetur culpa: & non disputamus hic de fine intendendo in actu conjugali, hoc enim pertinet ad tractatum de debiti redditione, sed de fine in ipsomet matrimonii contractu intendendo est quaestio praesens. Praemittendum est matrim. primariò institutum esse à Deo in naturae officium, ad propagationem sobolis: unde Adamus ore prophetico, & quasi explicans primarium matrimonii finem, *Genes. 2.* dixit *Et erunt duo in carne una*: scilicet per copulam ad generandum, & *Genes. 1.* benedicens Deus sponsis dixit, *crescite, & multiplicamini*. Alius autem finis per se, non tamen per se primus, sed secundarius, scilicet remedium concupiscentiae, & vitatio fornicationis: juxta illud D. Pauli, *Habeat unusquisque suam propter fornicationem vitandam*. Et hic duplex finis est matrimonii cum ad copulam ordinatur. Alius autem est matrimonii finis, ratione sui, ut est contractus, qui est traditio potestatis corporis alteri conjugi, & mutua animorum conjunctio: ultra hos fines potest contrahens alios extraneos intendere, ut pulchritudinem, divitias, delectationem.

15 2. Supponendum est, cum *Cajetan. to. 1. tract. 12. de matrim. qu. 3.* pulchritudinem, divitias, & alios hujusmodi fines, dupliciter posse in matrimonio reperiri: primò, ut sint causa principalis, & finalis contrahendi, ad quam principaliter tendit, & respicit contrahens. 2. ut sint causa secundaria, & velut ratio applicationis ad contrahendum, vel ad contrahendum cum tali, licet sine causa sine qua non matrimonium iniretur. Ut si sacerdos nollet hodie celebrare, & ut morem gerat amico, celebrat: non est finis celebrationis, morem gerere amico, sed id fuit motivum, & ratio applicationis, & causa sine qua non.

16 His praemissis, quadruplex est sent. I. docet esse peccatum lethale, contrahere ob fines extraneos, ut pulchritudinem, divitias, quando sunt fines primariò intenti. Prob. quia sic contrahens irrogat gravem sacramento injuriam, illud ad extraneos fines dirigens. Hujus sentent. videtur *D. Tho. 4. d. 31. fine, in expositione lit.* ubi ait esse peccatum mortale, cùm est causa principalis libido pulchritudinis, si esset effrenata libido. Sed potest exponi, ut nomine effrenatae libidinis intelligat, quando est talis, ut eo animo accedat contrahens ad illam foeminam, ut accederet, quamvis non esset uxor. Ejusdem sent. videtur *D. Bon. 4. d. 30. q. 3.* ait enim excludi sacramenti utilitatem, dum quis matrimonium init ad libidinem explendam: ergo sentit esse mortale, solum enim hoc fructum sacramenti impedit: & tenet expressè *Angel. Matrimonium, 2. n. 25. & seq.* & eidem sent. videtur accedere *Cov. 4. decr. 2. p. c. 1. § unic. n. 7.* dicit enim esse grave peccatum: & refert pro se *Catharinum l. 5. contra Cajetan. c. de matrimonio*.

17 II. Sententia sustinet, nullam esse culpam, contrahere ob pulchritudinem, vel alios fines in se honestos, licet matrimonio extraneos, quamvis nulla alia causa contrahendi sit. Quia cùm finis in se honestus sit, non vitiat opus. Sic *Sotus 4. d. 31. qu. 1. a. 2. concl. 3. Plaza de delictis, l. 1. cap. 6. num. 34* sed DD. pro se allegati nil dicunt.

18 III. Sent. dicit, esse veniale contrahere principaliter ob vitandam fornicationem. Ducitur, quia perversio est non ordinare rem ad eum finem, ad quem primariò instituta est, & quia levis est abusio, non excludit culpam venialem. Sic *Petrus de Soto lect. 26. de matr. § Secundum praepostera*.

19 IV. Sent. docet, nullam esse culpam contrahere ob vitandam fornicationem: quia hic est finis ob quem institutum est matrim. post Adami lapsum. hanc sent. sequi videntur *lex. 4. t. 2. p. 4. & Cov. 4. decret. 2. p. c. 1. § unico. nu. 7.* ubi dicunt matrimonium ineundum esse propter sobolem, vel propter vitandam fornicationem. Et videtur supponere *Armil. verb. Matrimon. n. 66.* dicit enim peccare, qui non ob prolem, vel vitandam fornicationem, nuptias celebrat, & tenet expressè *Palud. 4. d. 31. disp. 2. f. 690. col. 1. §. Hae ergo sunt duo*: tenentque multi alii teste *Petr. de Soto n. praeced. alleg.* Et ejusdem sent. sunt, qui dicunt actum conjugalem exercitum gratia fornicationis vitandae, culpa vacare.

20 Sit tamen I. Conclusio, quando matrimonium non contrahitur ratione actus scilicet copulae conjugalis, tunc licitè contrahitur, quamvis non intendatur soboles, nec concupiscentiae remedium: ut contigit in matrim. B. Virginis. Probat. quia licet matrimonii in ordine ad actum, sit finis soboles, & remedium concupiscentiae, at secluso actu, & ut quidam contractus est, finis ejus proximus est, mutua animorum conjunctio, ut dixi nu. 14. & ut est Sacramentum, finis est ipsa conjugum sanctificatio: ergo dum non intenditur copula, licitum est ob alios duos fines contrahere. Praeterea, quia licitum est in aliquo casu contrahere matrimon. animo non consummandi, ut constat ex *c. Commissum. de spons.* & tamen tunc neuter ex duobus illis prioribus finibus intenditur. Sic *Cajet. to. 1. tract. 12. de matrim. q. 3.* unde cautè *Petr. de Soto. n. 18. allegatus* asserens esse veniale, non intendere sobolem, addidit, quando celebratur matrimonium animo utendi illo.

21 II. Conclusio, dum matrim. ordinatur ad copulam, est peccatum veniale, si non principaliter ordinetur ad sobolem, vel concupiscentiae remedium, sed ad alios fines indifferentes, matrimonio tamen extraneos, ut pulchritudinem, divitias. Prob. esse peccatum, quia inordinatio est, rem à proprio fine extrahere, & uti sacramento ad finem, ad quem non est institutum. Quod autem sit tantùm veniale, probatur, nam stante hoc fine, servatur substantia, & rectus ordo ad finem principalem: nam qui sic contrahit, non constituit finem illum extraneum in eo conjugio absolutè, sed in conjugio tali, semper enim manet conjugium ordinatum ad suum finem, qui est mutua corporum potestas ad actum conjugalem, ob sobolem propagandam. Haec conclusio est contra I. & II. sent. relatas num. 16. & 17. & eam tenet *Cajet. opusc. to. 1. tract. 12. de matrim. qu. 3. & in sum. verb. Matrimon. c. Contractus matr. potest reddi ex 7. capitibus vitiosus. ad fin. vers. Sextum cap. Palud. 4. d. 30. qu. 2. a. 3. nu. 24. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. § 9. Petr. de Soto alleg. nu 18. Enriqu. lib. 11. de matr. cap. 4. num. 2. Matina l. 1. summa, cap. 16. §. 13. fol. 231. col. 2. Petr. de Ledesma de matrim. qu 48. a 2. dub. 2. Vivald. candel. 1. p de matrim. nu. 68.* & videtur tenere *Manuel 1. to. sum 2. edit. c. 241. num. 2.* Et ex jurisperitis, *Sylv. Matrimonium, 4. q. 4. Tabiena Matrim. 2. q 4. nu. 5. Armilla verb. Matrimon. n. 66. Navar. sum c. 22. nu. 79.* & esse peccatum ob alios fines celebrare, videtur clarè tenere *Lex. 4. t. 2. p. 4.* ubi dicit matrim. esse celebrandum propter sobolem, vel ad vitandam fornicationem, juxta Dei legem: & tenet *Perez lib. 5. ordin. t. 2. l. 1. fol. 20. §. Ex quibus infertur*.

22 Hinc infertur, similiter esse peccatum veniale, contrahere principaliter ob paces componendas inter aliquos: quia quamvis hic finis in se honestus sit, est tamen matrimonio extraneus. Sic *Palud. D. Ant. Sylv. n. praeced. allegati*.

23 II. Infertur, non esse admittendam moderationem *Tabiena, v. Matrimonium, 2. q. 4. n. 5.* ubi moderatur conclusionem praecedentem, nisi contrahens matrimonium, dum principaliter finem extraneum intendit, adverteret ad principalem matrimonii finem: tunc enim mortaliter peccare affirmat. Sed hoc non est verum: nam res haec non est adeo gravis, ut culpam mortalem constituat: & inordinationem, ex qua culpa venialis consurgit, in eo versari ait *Cajet. quem nu. 21. allegavi*, quia praeponitur fini primario finis secundarius, qui debito ordine servato postponendus erat.

24 III. Conclusio, si fines indifferentes, matrimonio extranei, sint solùm causa secundaria, & applicationis ad contrahendum, nulla est culpa, quia nulla est debiti finis inordinatio, stante enim illo motivo, servatur finis matrimonii debitus. Et confirm. quia si sacerdos alias non celebraturus hodie, ut morem gerat amico petenti, applicet se ad celebrandum, nullo modo peccat: quia non constituit amicum suae celebrationis finem, sed est causa secundaria, ergo similiter in nostro casu. Sic *D. Thom. 4. d. 31. fine, in expos. litt. Tiraq. l. 2. connub. gl. 1. n. 28. Angel. Matrimonium 2. nu. 25. 26. Collectarius c. Ad dissolvendum, de desp. impub. Astensis sum. l. 8. t. 9. a. 1. fine, Navar. sum. lat. c. 22. n. 79. vers. 6. Covar. 4. decr. 2. p. c. 1. unic. n. 7. Palud. Cajet. q. 3. D. Ant. Sylv. Petr. de Ledes. Enriquez, Vivald. Manuel ubi eos retuli, n. 21.*

25 Hinc infertur communiter excusari à veniali contrahentes matrim. ob fines indifferentes matrimonio extraneos: quia communiter non eligunt ut fines, sed ut rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrim. cum tali: & manet finis matrimonii debitus, etiamsi de illo nihil cogitent: quia eo ipso quod matrimon. contrahere intendunt, nisi finem debitum expressè excludant, illum virtualiter, & implicitè intendunt. Sic *Cajet. to. 1. tract. 12. de matr. q. 3. Covar. 4. decr. 2. p. c. 1. § unico, n. 7.*

26 IV. Conclusio, quando contrahitur matrim. in ordine ad copulam, si contrahentes sint tales, ut secundùm communem spem possint habere prolem, est peccatum veniale contrahere principaliter gratia vitandae fornicationis: & in hoc casu est vera tertia sent. relata n. 18. si verò non possint juxta communem spem, prolem generare, nulla est culpa: & in hoc casu est vera quarta sententia relata nu. 19. Probatur prior pars, quia contra rationis ordinem praeponitur secundarius matrimonii finis primario. Prob. posterior pars, quia quando finis primarius est impossibilis, licitum est eligere secundarium, non enim id, quod est impossibile, potest intendi. Item, quia aliàs senes generationi inepti, semper peccarent contrahendo. Sic *Palud. 4. d. 31. q. 2. a. 3. nu. 23. Cajet. sum. verb. Matrimonium. tit. Contractus matrimonii potest reddi ex 7. capitibus vitiosus, ad finem, vers. Sextum caput. D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 19. §. 8. Angel. Matrimonium 2. n. 26. Sylv. Matrimonium 4. q. 4. Matina l. 1. sum. c. 16. §. 13. fol. 231. col. 2.*

27 V. Conclusio, contrahere principaliter matrimonium ob finem venialem, ut ob vanam gloriam, est culpa venialis: quia talis est actus, qualis finis, *c. Cum minister. 23. q. 5.* Sic *Nav. sum. c. 22. n. 79. Manu. 1. t. sum. 2. edit. c. 241. n. 2.*

28 Hinc infertur, si finis contrahendi sit lethalis, esse similiter lethale contrahere: quod constat eadem ratione, & à nemine negatur: immò erit duplex culpa lethalis, altera, indignae sacramenti receptionis: & altera, pravi illius finis: ut benè ait *Petr. de Ledesm. de matr. q. 48. a. 2. dub. 2.* Immò credo esse triplicem culpam lethalem, tertiam desiderii consequendi illum malum

finem: quia desiderare rem lethaliter malam, est culpa lethalis, distincta à sacrilegio ordinandi rem sacram ad illam obtinendam.

29 Ultima Conclusio si contrahentes expressa conditione excludant matrimonii fines, peccant lethaliter: quia sacrilegium est gravis injuriæ sacramentis illatæ, expressè excludere finem, ad quem instituta sunt. Sic *Tabiena, Matrimonium 2. q. 4. n. 5. Enriquez, lib. 11. de matr. c. 4. n. 2. Petr. de Ledes. de matr. q. 48. art. 2. fine.*

DISPUTATIO XXX

Utrùm satis sit ad matrim. consensus internus?

SUMMARIUM.

Non satis est internus consensus: & explicantur c. Cùm locum, & c. Tua de sponsal, n. 1.

Opinio affirmans externa signa esse tantùm conditionem sine qua non: & ita Deo revelante utrique consensus, esse matrimonium, 2.

Contraria verior, 3.

Et solvuntur argumenta, 4.

1 RES est certa inter Catholicos, non satis esse consensum internum, sed oportere verbis, vel signis exprimi. Cujus contrarium tenuit Vviclefus, quem latè impugnat *Voaldens. de sacr. cap. 132.* & ratio est, quia si consideretur matrim. ut est contractus, cùm celebretur inter homines interiora cordis ignorantes, petit signo externo internum consensum aperiri; si autem ut est sacramentum, de ratione sacramenti est, esse signum sensibile. Nec obstant *c. Tua, & c. Cum locum, de spons.* ubi habetur solos consensus efficere matrim. & verba necessaria esse quoad Ecclesiam; quia dupliciter respond. 1. satis esse solum consensum, id est, non desiderari verba determinata, sicut in aliis sacramentis, sed satis esse quibuscunque verbis, vel signis consensus interni patefiant, & exigi verba ad faciliorem probationem in foro externo. Vel 2. dic, dictionem exclusivam, non excludere concomitantia, & ita minimè excludere expressionem per signa externa, quæ concomitatur ipsum consensum in omni humano contractu: & ita *Alex. III. c. Licèt de sponsa duorum*, ubi dixit legitimum consensum efficere matrimonium; subdit, quasi id explicans, *ita quod unus alteram in suo mutuo consensu verbis expressè recipiat.*

2 Difficultas autem est, an externa signa solùm se habeant ad constituendum matrimonium, tanquam conditio sine qua non, quasi per illa innotescant mutui consensus, & ita si Deus eos contrahentibus revelaret, esset matrim. absque aliquo signo externo. Qualem affirmant, quia (ut hoc lib. disp. 11. n. 28 dixi) quando contrahitur inter absentes per procuratores, expressio consensuum absentium facta per procuratorem, est tantùm conditio sine qua non, per eam enim innotescit voluntas absentium: ergo similiter, quando contrahitur inter præsentes, expressio consensuum erit conditio sine qua non, ut utrique constet mutua voluntas, & subinde constanti per Dei revelationem, erit matrim. Sic *Majoris 4. dist. 26. q. 2. ad 3.* & dixit probabile *Veracruz. 1. p. spec. a. 3.*

3 Sed probabilius est esse de ratione ipsius contractus: quare matrim. minimè consistere Deo revelante utrique mutuos consensus; Prob. quia in matrimonio est exterior corporum traditio, hæc autem fieri nequit per actus internos, ergo. Prob. minor, quia votum internum non est traditio, nec professio, non ob aliud, nisi quia ad perfectam traditionem requiritur perfectus actus humanus constans interno, & externo consensu. 2. quia matrim. ut est sacramentum, necessariò, & intrinsecè est sensibile signum, ea enim est sacramenti definitio: ergo ut est contractus; nam Christus non mutavit sacramenti matrimonii, ut est contractus, naturam, sed ad sacramenti esse elevavit. Et ita hanc partem sustinent *Almain. 4. d. 15. q. 2. Villeria sum. de matr. n. 250. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. concl. 1. vers. Verumtamen. Ledesma 2. p. 4. q. 37. art. 2. f. 448. colum. 4. Palacios 4. d. 27. disput. 1. f. 568. colum 2. Angles floribus 1. p. de matri. q. 1. de essentia matr. d. 27 a. 2. diff 2. f. 528. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 2. dub. 1. ante solut. ad argumenta.*

4 Ad arg. contrarium propositum nu. 2. dico, expressionem consensuum, ut proficiscitur ab ipsis contrahentibus, esse de matrimonii essentia tanquam materiam, & formam ipsius: ut autem explicatur per procuratorem, esse tantum conditionem sine qua non. quare dicendum est externam expressionem semper esse de essentia, sive inter præsentes, sive inter absentes celebretur matrimonium.

DISPUTATIO XXXI.

Utrùm sufficiat consensum matrimonialem signis exprimi, vel necessariò verba desiderentur?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & quot quæstiones sint disputandæ, n. 1.

Utrùm in potentibus loqui sint necessaria verba, ut valeat matrimonium: referuntur tres sententiæ, n. 2. 3 & 4.

Verbum. Debet, importat necessitatem, & quod necessarium est, formam importat, 2.

Expressum non dicitur, quod fit per aliquod signum, vel generalitatem, 3.

Ponitur verior opinio, num. 5. & ibi nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat.

Solvuntur argumenta, & explicantur c. Tua, c. Consultationi, & c. penult. de sponsal. & c. Licet, de sponsa duor. nu. 6. & ibi, necessarium non quoad substantiam, sed quoad probationem, potest per æquipollens impleri: & quando responsum, vel epistola principis constituat jus.

Utrùm sit sacramentum matrimonium signis contractum: ponitur opinio negans, n. 7. & affirmans, 8.

Utrùm sit aliqua culpa solis signis contrahere: ponitur quædam opinio, n. 9. & contraria verior, 10.

Per quæ verba, aut signa contrahatur matrimonium, & an satis sit parentes vel alios nomine sponsorum respondere: remissivè, 11.

Uter conjugum debeat prius interrogari, & verba proferre, 12.

1 IN loquela carentibus dubitat nemo, satis esse signa: cùm id expressum sit *c. Cum apud, & c. Tua, de spons.* Versatur autem difficultas in potentibus loqui: quare 3. quæstiones disputandæ sunt. I. an verba sint necessaria, ut matrim. valeat. II. an matrim. solis signis contractum sit sacramentum. III. an sint de necessitate præcepti verba.

2 QUÆSTIO I. An verba desiderentur ut matrim. valeat? Quadruplex est sent. I. tenet in potentibus loqui, verba ita esse necessaria, ut solis signis celebratum matrimonium, sit prorsus nullum. Fundamentum hujus sent. in eo consistit, quod Ecclesia statuit hoc impedimentum dirimens matrimonium, in potentibus loqui, quando scilicet, solis signis contrahunt: & sic licèt stando in jure naturæ validum esset matrim. hoc, sicut est validum in mutis: at jure Ecclesiastico est irritum; quod ex sequentibus probatur. 1. ex *c. Tua, de sponsal.* ibi, *matrimon. in veritate contrahitur per legitimum consensum, sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia: nam surdi, & muti possunt contrahere sine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cùm intelligantur minimè consentire.* ubi pondero, verba esse necessaria quoad Ecclesiam, id est, jure Ecclesiastico; & quod necessarium est, formam importat, hac enim ratione probant *Avenda respons. 14. n. 2. & Matienzo multos referens l. 5. recop. t. 1. gl. 4. num 6. & 7.* solemnitatem requisitam per illam legem, inducere formam: quia utitur illa lex verbo, Debent esse testes, quod verbum importat necessitatem: si ergo textus requirit verba pro forma. quamvis signa verbis æquipolleant, non sufficient, quia forma per æquipollens impleri non potest, ut latè probavi hoc 2. lib. disp. 11. nu. 19. Et confirmatur, quia textus constituit discrimen inter mutos, & valentes loqui, quod in illis signa sufficiant, in his autem verba desiderentur: si tamen in utrisque satis essent signa, nullum esset discrimen. 2. probatur ex *c. Licèt, de sponsa duor. & c. Si vater, de spons.* ubi dicens Pontifex matrimonium consensu iniri, quasi id temperans, subdidit, *ita ut unus alterum verbis consuetis expressè recipiat, utroq; dicente.* expressum autem non dicitur, quod per signa, vel sub generalitate fit, ut notatur, *c. 2. de rescri. in 6. & Clem appellanti. de appell.* 3. quia *c. Consultationi, de spons.* ponderat Pontifex, *cum verba protulissent.* 4. quia in matrimonio spirituali verba sunt necessaria, *cap. Cum inter canonicos, & c. Quia propter. de electione*, ubi in episcopi electione, quæ matrimonium spirituale est, requiruntur verba: & notat *Evvardus loco à matr. carnali, n. 10.* ergo similiter in matrim. carnali: valet enim argumentum à matrimonio spirituali ad carnale: ut latè probat *Everard. loco à matr. spirituali.* Hanc sententiam tenent ex jurisperitis, *gl. c. Tua nos, verb. Nec forma, de spons. & .Cum novissimus, C. de præscri. 30, vel 49. annorum, verb. Solam, & ibi Bald. nu. 7. & idem Bald. l. Ad recognoscendos, n. unic. C. de ingen & manumis. & cons. 165. vol. 2, Bart. l. Nuptias. n. unic ff. de reg. jur. Goffred. sum. 1. de spons. nu. 22. Vincent. quem refert Lapus alleg. 57. Innoc cap. Tua, de spons. paulo post princip. & ibi Caldor. & cons. 5. tit. de spons. & Prap. d. c. Tua*, censet esse probabilem: nam latissimè quæstione hac disputata, à num. 3. ad 9. solvit utriusque partis arg. concludens nihil esse certum: eandem tenent *Paul. l. Ex facto, n. 3. ff. de vul. Alex. cons. 143. n. 1. l. 4. Henr. c. Si rollor vers. Opera, d. 43. Additio Ant. Francisci ad Panorm. c. 5. de spons. vers. Circa hoc an consens. patris, Tiraq. de leg. connub. gloss. 7. verb. Exprez. n. 19. Barbatius cons. 6. a. 22. fin. l. 1. Gozad cons. 77. nu. 9. & 14. Joan. Lup. de matr. 1. p. nu. 47 & seq. Ant. Pata inter cons. matr. Ziloti, cons. 68. n. 10. Steph. de Bonacursis inter eadem consil. cons. 9. n. 2. Zanetus de differen. juris civil. & canon. differ. 144. n. 229.* habetur 4 vol. tractatuum, & videtur censere esse probabilem *Greg. Lop. l. 5. verb. Por palabras, t. 2. p. 4.* dicit enim rem esse dubiam, propter varias opiniones: & tandem *Zephalus* dixit, hanc sent. esse indubitatam post *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. cons. 540. n. 49. & 47 vol. 4.* Et ex Theologis, *Ricardus 4. distinct. 27 a. 1. qu. 3. corp. & ad 1.* & videtur tenere *Duran. 4. dist. 27. q. 1.* nam *init. & in sol. ad 2.* dicit requiri verba, vel signa vicem verborum gerentia: at *in fine corporis hac, ait, requiruntur verba, vel nutus, qui in mutis gerunt vicem verborum.*

3 II. Sententia docet præcedenti tractatu de matrim. contrahendo, verba non desiderari: secus eo non præcedenti. Sic *Innoc. c. Attestationes, de spons. imp. fin. Joan. And. c. Tua, num. 6. de spons. & ibi Henricus n. 3. Lapus alleg. 57. n. 17. vers. Venio ad 3. Boerius* dicens communem *cons. 35. n. 1.*

4 III. Sententia ait, altero verba proferente, satis esse alterius signa: secus ubi conjux uterque solis nutibus consensum exprimeret. Sic *Jas. l. Si stipuler. §. Si in locando n. 2. ff. de verb. obligat.*

5 Ultima Sententia, quam prorsus tenendam existimo, docet satis esse in quibuscunque signa consensum exprimentia. Hæc sent. pro-

probatur à Soto, & communiter, quia cùm rei essentia invariabilis sit, si verba essent de matrimonii substantia, non posset inter mutuos consistere matrim. Sed hæc ratio nihil probat: intendunt enim adversarii Ecclesiam irritasse matrim. absque verbis contractum in valentibus loqui: secus autem in mutis, quod optimè facere potuit. Et ideò omissa hac ratione, probatur 1. quia Christus noluit magis materiam, & formam hujus sacramenti determinare, quàm ad rationem contractus esset necessarium; id enim satis erat ad hujus sacramenti significationem: sed ad rationem contractus satis est, ut mutua contrahentium voluntas signis manifestetur. ergo. Sed dices id esse verum stando in lege divina, Ecclesiam autem irritasse, quando sine verbis contrahitur. Sed contra: quia cùm jus divinum corrigat ea lex Ecclesiastica, irritetque contractum valdè favorabilem, pro cujus valore in dubio sententia ferenda est, ut latè dixi l. 1. disp. 18. n. 5. oporteret, ut expressissimis verbis irritaret: textus autem, quibus contraria sent. innititur, obscurè satis id faciunt, si verum est irritare, ut constabit ex ipsorum solutione proponenda nu 6. Et confirm. quia textus capitalis cui sent. opposita innititur, est, *cap. Tua de spons.* quod quidem potius probat hanc sententiam: nam consultus ibi Pontifex, an verba sint necessaria ad matrim. respondet solum consensum legitimum requiri: & non intelligit de consensu interno, ut probavi disp. præc. n. 1. sed de consenso explicito verbis, vel signis: quod manifestè prob. *ex vers. Num & mutus*, ibi enim assignans rationem ad comprobandum solùm consensum satis esse, sic ait (*nam & mutus sine verbis potest contrahere.*) si enim non intellexisset, solum consensum verbis, vel signis explicitum sufficere: ille versiculus non bene corresponderet præcedentibus, nulliusque rei rationem redderet. Nec obstat, Pontificem addidisse, verba esse necessaria, quoad Ecclesiam, quia non credendum est statim Pontificem se correxisse, juxta *l. Nam ad ea, ff. de condit. & demonstr.* eo vel maximè, quia non dixit absolutè esse necessaria verba, sed quoad Ecclesiam, hoc est, quoad faciliorem probationem in foro externo Ecclesiæ. 2. Probatur ex *c. Ex parte, de restit. spoliat.* ubi textus matrimonii titulum probandum esse decidens, assignat rationem, his verbis, *cùm per solam traductionem, quam non præcessere sponsal.* vel *consensus legitimus, nullum introducatur vinculum matrimon.* & ita videtur velle sponsalia, id est, verba, vel consensum legitimum sine verbis, sufficere: natura enim alternativæ est, ut altera pars sufficiat, *c. Inter cæteras, de rescrip.* 3. quia professio religionis, quæ matrimonium spirituale est, solis nutibus fieri potest, ut fit professio tacita per habitus delationem, *c. Vidua. de reg.* ergo & matrim. carnale: valet enim argumentum ab illo ad hoc: ut latè docet *Everard. loco à matr. Spirituali.* 4. quia verba requiruntur, ut denotent consensus, hi autem exprimi possunt per alia signa, ergo ea sufficient: nihil enim refert, quid ex æquipollentibus fiat, *c. Licet ex quadam, de test.* maximè cùm factis magis exprimatur voluntas, *c. Dilecti, de appellat. l. De quibus, ff. de legibus.* 5. quia parte consensum exprimenti, puellæ præsentis, & tacentis nomine, est verum matrim. *c. unico, §. fin. de despons. impub. in 6.* cujus rationem reddens *D. Th. 4. d. 27 q. 1. a. 2. quæst. 2. ad 3.* inquit, *quia verba parentum reputantur puellæ; est enim sufficiens signum, quod sunt ejus, ex quo non contradicit.* ergo non requiruntur verba expressa, sed satis sunt signa. Et *c. Is qui fidem, de spons.* deciditur matrim. contrahi copula subsequuta post sponsalia, & tamen ibi nulla sunt verba cōsensum de præsenti exprimentia, sed solo signo manifestatur. Et *c. fin. de conjug. servorum*, textus ponderat, *nec facto, nec verbo consensu.* ergo sentit satis esse facto, quod signum quoddam est, consentire. Tandem quia si verba essent de matrimonii essentia, non pateretur pia mater Ecclesia, tamdiu ignorantiam esse circa rem gravissimam, sed clarè id explicuisset: quod tamen hactenus clarè non explicuit: immò Conc. Florentinum in decreto de sacramentis. cùm singula sacramenta sigillatim exponeret, dixit sic, *consensus per verba regulariter expressus, facit matrimonium*: ubi non dicit verba esse necessaria, sed oppositum denotavit, dum non dixit semper adhiberi verba, sed regulariter, id est communiter. Et ita ex Theologis videtur tenere *D. Th. 4. d. 27. qu. 1. a. 2. quæst. 2. ad 2. & 3.* & tenent *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 3. n. 17. Major. ibi. q. 1. Supplementum Gabrielis ibi, a. 2. concl. 3. & 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 1. Victoria sum. de matri. num. 250. Sotus 4. d. 27. qu. 1. a. 3. concl. 2. vers. Ex hujusmodi, Cano l. 8. de locis, cap. 5. ad 3. Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Primum igitur, & §. Requiritur igitur, Vignerius lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 6. Ledesma 2. p. 4. q. 47. a. 3. & a. 2. f. 448. col. 4. Catechis. ad parochos*, ubi de matrimon. *§. Sed illud maximè, Bellarm. l. 1. de matr. c. 8. ad 2. objectionem, Veracruz 1. p. spec. a. 3. & append. ad spec. dub. 3. propos. 2. Enriq. l. 11. de matr. cap. 2. num. 9. Suarez 1. tom. de sacr. qu. 60. a. 8. disp. 2. sect. 1. & 2. Gamma tract. de sacr. præstan. damnatis ad mortem, qu. 4. num. 6. Palacios 4. d. 27. disp. 1. fol. 562. col. 1. & 568. col. 1. & 569 col. 1. Angles floribus, 1. p. de matr. qu. 1. de essentia matr. d. 27. a. 2. diff. 1. & 2. f. 528. Grisald. verbo Matrim. n. 16. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. cap. 35. fol. 1020. & c. 39. fol. 1055. col. 2. Vrvald. candel. de matrim. num. 37. Bart. à Ledesma dub. 27. de matr. fol. 1271. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 2. dub. 2. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 216. nu. 5. Vega l. 3. sum. casu 151.* Et ex jurisperitis *gloss. c. Sufficiat, 27. qu. 2. initio, & cap. Si initio, de spons. verb. Dicente, & cap. Tua. eod. t. verb. Verba*, ubi, *Hostien. super verb. De præsenti, & sum. tit. de matrim. §. Qualiter contrahantur, num. 10. & 11. Ant. d. c. Tua, num. 8.* ubi *Card. prope fin. Anch. num. 4. Abb. num. 3. Alex. de Nevo num. 15. idem Card. dict. c. Si inter, nu. 4.* ubi *Abb. nu. 6. idem Abb. c. Ex parte, de restit. spoliat. nu. 8. & 28. & ibi Ant. Francisc. & Sapia.* *in addit. ad eundem, idem Alex. de Nevo inter cons. matrim. Zileti, cons. 35. num. 2. Alex. l. Si finita. §. Meminisse, fin. ff. de novi oper. nunciat. Socinus jun. cons. 29. num. 2. & 3. volum 2. Rip. a l. Ex facto, num. 1. ff. de vulga, & ibi Aretin Crottus repetit. l. 1. in princ. num. 9. ff. de verb. obl. Selva referens Cyn. Baldum, Petrum, Jacob. de Ravenna.* idem tenentes, *de jurejur. 1. p. qu. 2. num. 2 Nicolaus Plove tract. de sacram. 7. p. cap. 2. num. 9. vers. Et dicit. Boerius decis. 1. n. 18. Aretin.* dicens e omnnem, *cons. 13. Cagnolus, l. Nuptias, num. 7. ff. de reg. jur. Caltaula l. 1. in pr. num. 75. & ibi Jac. de Nigris, num. 32. ff. de verb. oblig. Nicol. Mozius tract. de contract. lib. rubr. de spons. t. De substantial. sponsalium, num. 4. & de matr. t. De substans. matr. num. 2. Everard. loco à matrim. carnali, num. 10. vers. Secundo differunt. Rosell. Matrimon. 3. num. 2. Angel. Matrim. 2. num. 4 Sylv. Matrimonium 2. qu. 7. Tabiena Matrim. 2. qu. 8. §. 9. Navar. sum. cap. 22. num. 20.* & videtur tenere *Lex 5. t. 2. p. 4.* ibi, *conviene que lo hagan por palabras, para que se pueda probar:* & docet *ibi Greg. Lop. verb. Por palabras, Brunel. de spons. concl. 14. nu. 2. Covar. 4 decret. 2. p. cap. 3. initio, num. 1. Villalobos in commun. lit. M. num. 54. & seq. Ant. Cab. in mea edit. tom. 2. commun. verb. Matrim. l. 11. f. 96. Nic. Capitorrens tract. de numero testium in testa 1. cap. p. 10. à num. 93. Ant. Cucus l. 5. instit. major t. 11. num. 32. Mascard. de probatio concl. 1024. num. 2. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. num. 22. Spino speculo testamentorum, glos. 15. num. 3. & 13. Humada super partit. 1. t. 1. l. 2. gloss. 2. num. 20.*

6 Ad 1. argum. ex propositis nu. 2. respondent aliqui, Pontificem *eo c. Tua* non constituere novum jus: eo quod privatæ consultationi respondeat. Sic *Abb. ibi, n. 3. Alex. de Nevo, n. 15. Præpositus, nu. 4. initio. in sol. ad 7.* ubi advertit, principem non constituere jus respondendo consultationi particulari, nisi ex verbis, vel subjecta materia aliud appareat *Tabiena Matrimonium 2. q. 8. nu. 9. fin.* Sed hæc solutio displicet: verius enim est principem in responsione consultationi privatæ, legem generalem constituere: ut constat ex, *c. 1. d. 19.* ex quo liquet epistolam Pontificis aliquod dubium interpretantem, censendam esse decretalem, & docet glos. *c. Ex tua, verb. Consultationi de filiis presbyter.* constat etiam ex *l. fin. C. de legibus*, ubi id notat *Paul. n. 3.* ad quod confirmandum alios textus, & DD. refert idem tenens *Burgos de Paz proœm. leg. Tauri, num. 450. & seq.* ubi magis indubitatum censet hoc esse in epistola Summi Pontificis, quàm aliorum principum, & *num. 454.* cum aliis concludit, responsionem, vel epistolam principis ad juris declarationem promanantem constituere legem generalem: per *legem 1. C. de legibus*, ibi, *vel consultatione*. Ideò melius respondetur, ut explicui nu. præcedenti, verba esse necessaria quoad Ecclesiam, id est, quoad clariorem probationem: ut bene *Ant. ibi, n. 8. Card. prope finem, Panorm. fine, Alex. de Nevo n. 15. Præp. n. 6. gl. c. Sufficiat, caus. 27. q. 2. & lex. 5. tit. 2. p. 4.* quare non excluditur alius probandi modus: quod enim necessarium non est quoad substantiam, sed quoad probationem, potest per æquipollens impleri: ut bene docet *Cardin. ibi*. Vel potest dici, verba esse necessaria: id est, utilia ad meliorem probationem: sic *Cardin. & Præpos. ibi, Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. initio, nu. 1.* Qui etiam explicat, verba esse necessaria, id est, signa, inter quæ verba obtinent principatum. Ad confirmat. nego id discrimen statui, sed Pontificem statuere voluit non esse necessaria verba, idque probat, eo quod multi absque verbis contrahere possunt. Ad 2. desumptum ex *c. Licet, & c. Si inter*, dico ea verba, per quæ contrahitur matrimonium, non proponi ad certam formam præscribendam, ut bene docet *Præpos. d. c. Tua, n. 6. ad fin.* sed ampli gratia, quod regulam non arctat. *cap. 1. Ne cleric. vel monac.* Ad 3. dico *eo c. Consultationi*, narrari factum, quod contingit; non autem ut jus importetur. Ad 4. dico plurimas esse differentias inter utrumque matrimonium, quas latè prosequitur *Everard. loco à matri. carnali*, & *num. 10.* hanc constituit. Et præterea in aliquo matrimonio spirituali, ut professione, verba non requiruntur: ut ostendi n. præcedenti.

7 QUÆSTIO II. Utrùm matrim. solis nutibus contractum, sit sacramentum? Aliqui negant: quia *Florentinum in decr. de sacram.* docet omnia sacramenta constare rebus, & verbis. Et confirmat. quia alias absolutio, & baptismus possent solis signis celebrari. Sic *D. Tho. 4. d. 1. q. 1. arg. 5. juncta solut. Sotus 4. d. 26. q. unica, lit. L. §. Sed hic est dubium, Cano l. 8. de loc. c. 5. ad 3.*

8 Sed contrarium tenendum est. Quia (ut probavi hoc 2. l. disp. 51. n. 27.) omne matrimonium fidelium est sacramentum: & idem tenet dicens esse commune omnium Theologorum & jurisperitorum, *Enriquez l. 11. de matr. c. 2. n. 6 comment. lit. N. Manuel 1. to. sum. edit. c. 216. n. 5.* Nec obstant adducta in contrarium; quia Florentinum intelligit constare omnia sacramenta verbis, vel aliquo gerenti vicem verborum: ut sunt signa in matrimonio: & ita ipsummet loquens de matrimonio, dixit regulariter verbis constare ad denotandum non semper requiri. Nec est simile de aliis sacramentis: quia matrimonium est contractus, de cujus natura est, ut possit etiam nutibus celebrari.

QUÆSTIO III. Utrùm saltem verba sint de necessitate præcepti? Aliqui affirmant, dicuntque præceptum hoc statui *c. Si inter de spons. & c. Licet, de sponsa duorum*, ibi, *si inter virum, & uxorem legitim. consensus intefuerit, ita quod unus alterum verbis consuetis recipiat.* Sic *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 2. concl. 2. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 216. n. 5. Enriq.* licèt non ita absolutè, dicit enim aliquo modo videri de Ecclesiæ præcepto, *l. 11. de matr. c. 2. n. 6.* fatetur tamen *in comment. lit. M.* esse solum veniale signis contrahere: idem *Petr. de Ledesm. d. art. 2. concl. 3.* quia res est levis.

9 Mihi tamen multo certius est, nullum esse de hoc Ecclesiæ præceptum, quia textus citati id non probant, solùm enim narrant factum, & exemplificativè loquuntur: ut bene docet *Pap. c. Tua, nu. 6. ad fin. de sponſ.* & ita videtur tenere *Sot. 4. d. 24. q. 1. a. 3. concl. 2. vers. Ex hujusmodi*, ubi æquum esse ait verbis contrahere; si autem esset præceptum, non ita loqueretur: idem videtur sequi *Lex. 5. tit. 2. p. 4. ibi, conviene que se haga por palabras, para que se pueda probar*: & tenent *Veracr. 1. p. spec. a. 3. ad fin. Palacios 4. d. 27. disp. 1 fol. 569. Barth. à Ledes. dub. 13. matr. fol. 1271.* Fateor tamen culpam esse venialem non exprimere verbis, sed solis signis consensum, nisi justa causa excusaret. Quia à recta ratione alienum est in hoc gravissimo contractu, non exprimere consensus commodiori modo possibili, verba autem melius, & clarius, quàm signa, consensus exprimunt: & ita fatentur *Veracruz, & Barth. à Ledes.* qui bene hoc intelligit, dummodo externa signa sufficienter consensum exprimant: aliàs esset mortale, si consensus redderetur dubius, unde scandala, litesque oriri possent: idem docet *Enriquez nu. praeced. alleg.* dicit enim non esse mortale, secluso scandalo.

10 Quæ autem verba sufficiant ad matrimonium constituendum, dixi lib. 1. disp. 18. & seq. & quæ signa, disp. 22. & an satis sit parentes, vel alios nomine contrahentium respondere, dixi disp. 23. eod. l. 1.

11 Uter autem conjugum debeat prius interrogari, & verba proferre? dic breviter nihil referre, uter illorum incipiat: quia licèt *c. Si inter de sponſ. & c. Licèt, de sponsa duo.* prius verba non proponantur, id tamen narrativè fit, & non dispositivè. Sic *Joan. Andr. d. c. Si inter, n. 3. Ant. num. 3. Cardin. ibi, initio, Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. initio, nu. 6.* qui dicit honestum esse, ut prius fœmina interrogetur: sed melius *Joan. Andr. Ant. & Cardin.* dicunt honestius esse à viro initium sumere: quia in iis textibus prius verba viri proponuntur: tum, quia vir caput est, tum etiam, quia fœminæ verecundæ subjectiores sunt.

DISPUTATIO XXXII.

Utrùm necessarium sit utriusque conjugis consensum, simul absque temporis intervallo præstari?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones tractandæ sint, n. 1.
Opinio asserens necesse esse simul præstari, n. 2.
Et contraria verior. 3.
An credendum sit, quando alter non statim consensit alteri dicenti se revocasse consensum. 4.
Solvuntur argum. & explicatur c. Si inter, de sponsal. 5.
An sufficiat quodcumque temporis intervallum. ponitur opinio affirmans, 6.
Contraria verior, num. 7. & ibi, quid quando contrahitur per procuratorem.
Quando consensus alterius fuit minùs legitimus, ut fictus, vel metu extortus, an sufficiat postea consentire: ponitur opinio negans, nu. 8. & contraria verior, 9.
Valet argumentum à fortiori, 8.
Non requiritur tunc intimari aliquid alteri conjugi, sed ipso ignorante potest innovari consensus, num. 10. & an satis sit interne renovari, & quid, quando utriusque consensus nullus fuit ratione metus, vel quia fuit fictus, n. 11. & ibi quid in sponsalibus fictè contractis.
An satis sit, quæcumque temporis distantia intercedat, nu. 12. & an requiratur coram parocho, & testibus, n. 13.
Utrùm qui fictè professus est, aut invalidè ratione metus, possit actu interno validè profiteri, n. 14.
Et solvuntur argumenta, 15.
An hæc sint per Tridentinum correcta, ponitur opinio affirmans, n. 16. & contraria, n. 17.

1 QUatuor quæstiones agitandæ sunt. I. an necesse sit consensus esse simul. II. an sufficiat quodcunque temporis intervallum. III. de fictè consentiente, vel metu, an possit matrimonium prius validum sufficere denuo consentiendo. IV. an hæc correcta sint per Tridentinum.

2 QUÆSTIO I. Utrùm necessarium sit consensum utriusque conjugis simul tempore præstari? Duplex est sent. I. affirmat. Quia in aliis contractibus id requiritur, teste *gloſſ. l. Consensu, verb. Consentire, ff. de act. & oblig.* 2. quia in aliis sacramentis simultas materiæ, & formæ requiritur: consensus autem verbis explicitis, sunt materia, & forma hujus sacramenti: ut dixi hoc 2. l. disp. 5. n. 6. 3. quia *l. Continuus, ff. de verb. oblig.* petit textus contrahentes sibi ipsis respondere, antequam ad alia divertant. 4 quia *c. Si inter, de sponsal.* requiritur mutuus consensus, qualis non est, dum inter consensus ipsos mora temporis intercedit. Sic *Speculator, t. de sponſ. §. 1. n. 5 ver. Secus. Joan. And. d. c. Si inter, n. 2.* ubi *Collectarius* (ut refert *ibi Alex. de Nevo, n. 10.*) *Abb. c. Dilect. de Sponſ. fin. Ant. conſ. 64. Anch. c. Ex literis, el 2. de sponſ. fin. Alex. conſ. 154. fin. vol. 5.* & hanc dicit in rigore veriorem *Alex. Carrer. l. 4. de sponſal. c. 3.*

3 II. Sent. multo probabilior, ait, id non requiri, sed satis esse temporis mora intercedenti, consensus ab utroque præstari, modo consensus prioris conjugis revocatus non sit. Prob. 1. quia in omni contractu satis est consensus diverso tempore adhiberi, *L. 1. §. ff. de verb. oblig. & l. 1. §. Sed verior, ff. de contrahend. empt.* & constat in omnibus contractibus per nuncium, literas, vel procuratorem initis: Deus autem matrim. instituens in sacramentum esse, contractus naturam minimè mutavit. Et confirm. quia validè contrahitur matrimonium per literas, vel procuratorem (ut latè probavi hoc 2. l. disp. 11. & 12.) & tamen consensus tunc non simul præstantur. 2. quia hoc etiam reperitur in sacramento pœnitentiæ, ubi audita confessione potest multo tempore absolutio differri. Hanc tenent *D. Tho. 4. d. 29. q. unic. a. 3 quæstiun. 2. ad 2. Ricar. eod. d. a. 1. q. 3. Major. 4. d. 27. q. 1 & ibi Sot. qu. 1. a. 3. vers. Nihilominus respondetur, & vers. Sed alia hinc nascitur, Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Primum igitur, & §. Requiritur igitur, Ledesm. 2. p. 4. qu. 47. art. 2. fine, Veracruz 1. p. spec. a. 2. §. Sed an sit matrimonium. Palacios 4. d. 27. qu. 1. fin. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. f. 1056. Enriq. lib. 11. de matr. c. 3. n. 6. Petr. de Ledes. matrim. q. 45. a. 3. dub. 2. Vivald. candel. 1. p. de matr. n. 42. Barth. de Ledes. de matr. dub. 17. f. 1272. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 216. num. 8 & c. 208. nu. 7. Vega l. 3. sum. casu 75.* Et ex jurisperitis, *gloſſ. cap. Dilectus, fine, de sponsal. ibi Hostiens. super verb. Contrario, & ibi Joan. Andr. num. 7. Ancharr. num. 3. Henric. nu. 3. Alex. de Nevo, num. 19. Prepoſ.* dicens communem, *nu. 2. Archid. c. Sufficiat, 27. qu. 2. nu. 1. gloſſ. Abb. Cum inter canonicos, de elect. nu. 6.* & dicit optimè facere illum textum, quia contrahitur ibi matrimonium spirituale, licèt consensus eligentis, & electi non concurrant eodem tempore. *Calderinus cap. Si inter, de sponſ.* ubi *Ant. n. 4. Card. n. 4. qu. 1. Alex. de Nevo, num. 12. Prepoſ. num. 3. Zazius conſ. 4. nu. 8. & conſ. 2. num 25. vol. 2.* & refert *Corsetum, Crottum, & Curd. Florent. Parisius alios referens, conſ. 55. n. 16. vol. 4. Alex. l. Si stipulatr, fin ff. de verb. oblig. Joan. Lup. rub. de donat. §. 50. num. 20. Angel. Matrim. 2. num. 3 Sylvest. Matrimon. 2. q. 6. Tabiena Matrimon. 2. q. 7. nu 8. Navar. sum. c. 22. n. 80. Bruneellus de sponſ. concl. 13. nu. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 7. Greg. Lop. l. 10. verb. Ni consienten, t. 1. p. 4. Azebedo lib. 6. recop. t. 16. l. 2. num. 20. ad fin.*

4 Id tamen observandum est si altero non statim consentiente, prior qui consenserat, affirmet se consensum revocasse, credendum esse ei, quia in dubio præsumitur sub conditione consensisse, si alter statim assensum præbeat. Sic *Ant. c. Si inter, n. 4. de sponsal.*

5 Ad 1. argum. ex propositis num. 2. respondetur negando antecedens, oppositum enim probavi nu. 3. Ad 2. dico in aliis sacramentis sat esse simultatem moralem, & licèt in aliis minorem temporis interjectionem patiatur hæc simultas, id evenit, quia non sunt contractus, matrim. verò cùm contractus sit, majorem distantiam inter unius, & alterius consensum patitur. Ad 3. dico loqui in stipulatione illum textum, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia: secus in aliis contractibus. Ad 4. dic satis dici mutuum consensum, cùm prior non revocatus, maneat in virtute.

6 QUÆSTIO II. An satis sit alterum præstare consensum quocumque temporis spatio intercedenti? affirmant aliqui, quia tamdiu dicitur prior in consensu persistere, quamdiu non revocat. Sic *Majoris 4. dist. 27. q. 1. Nav. sum. c. 22. nu. 80.*

7 Cæterùm dicendum est exigi simultatem moralem, ita ut non magnum intervallum inter unius, & alterius consensum distet. Prob. quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapsum hæc voluntas non manet virtute, sed revocatur, *l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig.* ibi, *intervallum medii temporis modicum non vitiavit obligationem.* Sic *Sotus 4. 27. qu. 1. a. 3. vers. Sed alia hinc nascitur, Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. init. num. 7. Veracruz 1. p. specul. a. 2. §. Sed an sit matrimonium, Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. num. 6. Azebedo lib. 5. recop. tit. 16. l. n. 20. ad fi. Bart. à Ledesm. dub. 17. de matr. f. 1273. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. f. 1056. Petr. de Ledes. de matri. q. 45. a. 3. dub. 2. Vega l. 3. sum. casu 75.* Exemplificant aliqui ex his DD. quando defectu hujus simultatis non valeat matrimonium, ut *Sotus & Lud. Lop.* si septennium intercedat, tunc enim dicunt non esse tutum. *Enriq.* exemplificat, quando biennium intercedit, tunc enim dicit non esse matrimonium: *& in commento, litera G.* optimè dicit priorem sententiam veram esse, dum matrimonium contrahitur per procuratorem: quia in eo, quod procurator non revocatus facit, quantumcumque tempus medium intercedat, manet virtute consensus illius, qui procuratorem constituit. *Bart. à Ledes.* exemplificat non esse matrimonium, quando annus intercedit. Sed melius *Petr. de Ledesm.* ait prudentis arbitrio hoc relinqui, attentis particularibus circumstantiis.

8 QUÆSTIO III. Utrùm quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel metu extortus, satis sit, ut incipiat valere matrimonium, si hic denuo consentiat, vel oporteat utrumque denuo consentire, quando consensus cadit super materiam legitimam, id est, quando fuit inter personas aptas ad contrahendum validè matrimonium? quando enim cadit super materiam illegitimam, dicam disp. 35. Duplex est sententia. I. & satis probabilis, ait requiri, ut uterque denuo consentiat. Probatur 1. quia quando consensus cadit super materiam illegitimam, desideratur novus utriusque consensus ut dicemus disp. 35. nu. 2.) ergo quando cadit super materiam legitimam, cùm utrobique matrimonium sit irritum. Et confirmatur, quia nullum impedimentum est ita dirimens matrimonium, sicut defectus consensus, ergo si intercedentibus aliis impedimentis dirimentibus, est necessarius novus utriusq; conjugis consensus, à fortiori intercedenti hoc, valet enim in jure

argu-

argumentum à fortiori, *c. Cum de cunctis, de electione, auth. Multò magis, C. de sacrosanct. Eccles.* 2. quia cùm matrimonium claudicare non possit, deficienti unius consensu, est prorsus irritum, & quasi prorsus contractum minimè esset, quo casu manifestum est requiri utriusque consensum. Sic tenet *Felin. referens Antonium, & Ancharanum, cap. Ex parte decani de rescrip. num.* 11. *ampliat.* 4. *Palar.* 4. *d.* 27. *disp.* 1. *fol.* 566. *col.* 2. *Barth. à Ledesma de matrim. dub.* 19. *fol.* 1297.

9 II. Sent probabilior, ait satis esse, ut ille, qui minus legitimè consensit, denuo consentiat, dum alter consensum non revocatit. Prob. nam cùm consensus alterius validus de se fuerit, & sufficiens ad matrimonium, nec revocatus fuerit, jam ex parte hujus consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fictè, aut metu consensit, ergo hoc accedente, convalescit matrimonium. Confirm. quia si fictè, vel metu consentiens nullum omnino tunc præstitisset consensum, sed spatio temporis interjecto, manente in virtute priori consensu, valeret matrimonium: ut diximus nu. 3. sed qui fictè, aut metu consensit, perinde se habet, ac si non consensisset: cùm is consensus omnino nullus fuerit; ergo satis est, ut manente in virtute priori consensu, ipse solus consentiat. Ita tenent tractantes, quando alter metu cadenti in virum constantem, consensit, *D. Thom.* 4. *d.* 29. *q. unic. a. quæstiunc.* 2. *ad* 2. *D. Bonav. ibi, qu.* 2. *nu.* 13. *Palud. q.* 1. *a.* 4. *num.* 23. *Richard. ibi, a.* 2. *qu.* 1. *D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *cap.* 7. *ad medium, Viguer. l. instit. c.* 16. §. *vers. Sexto, Enriq. lib.* 11. *de matrim. c.* 10. *nu.* 5. *ad fin. Pala.* 4. *d.* 29. *disp.* 1. *f.* 663. *ante vers. Consentiunt in dogmate.* Et ex jurisperitis, *Turrecr.* 31. *q.* 2. *in sum. n.* 11. *Rosel. verb. Impedimentum, imped.* 10. *num.* 11. *Angel. Matrimon.* 3. *imped.* 11. *n.* 1. *Syl. Matrim.* 8. *q.* 11. *dict.* 4. *Tabiena, verb. Impedimentum, imped.* 9. *ad fin. Armilla verb. Matrimon. nu.* 41. *Nava. sum. c.* 12. *nu.* 51 *fine, Greg. Lop. l.* 15. *verb. Le pluguefe fin. t.* 2. *p.* 4. Et tractantes de fictè consentiente, docent *Ricard.* 4. *d.* 29. *a.* 1. *q.* 3. *Pet. de Soto lect.* 3. *matr. paulo post princ.* §. *Primum igitur, Lud. Lop.* 1. *p. instruct. c.* 85. *ad fi.* §. *penult. Manuel* 1. *t. sum.* 2. *edit. c.* 208. *n.* 7. Et ex jurisperitis, *Host. c. Dilectus, de sponsal. super verb. Contrario, Joan. And. ibi n.* 7. *Anch. n.* 3. *Alex. de Nevo, nu.* 18. *Sylv. Matrimon.* 8. *qu.* 2. *dict.* 6. *Navar. sum. c.* 22. *n.* 80.

10 Hinc infertur in hoc casu non oportere aliquid intimari alteri conjugi, nempè matrim. non valuisse, quia id necessarium est, ubi novus ipsius consensus exigitur, ne ob errorem careat debita libertate, sed in hoc casu non exigitur novus ipsius consensus, ergo non oportet aliquid ipsi intimare. Sic *Petr. de Soto, & Lud. Lop. nu. præced. allegati*: & à fortiori colligitur ex dicendis nu. sequenti, & in fortioribus terminis, nempe quando etiam prioris consensus fuit de se insufficiens, tenent multi, quos referam disp. 36. n. 2.

11 2. Infertur satis esse in hoc casu, si ille internè in corde suo, post consentiat. Quia externum consensum jam præbuerat, & solus internus desiderabatur, ergo satis est hunc supplere. Et confirm. quia externus exigitur, ut alteri constet de voluntate, in hoc autem eventu constat, propter priorem externum contractum. Ita tenent *Ricar.* 4. *d.* 29. *a.* 2. *q.* 1. *D. Ant. Ang. Sylv. Petr. de Soto, Turrecr. Lud. Lop.* ubi eos allegavi, nu. 9. *Veracruz.* 1. *p. spec. a.* 29. *fin.* quamvis *Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 12. *nu.* 2. *in comment. lit. I.* dicat requiri, ut repetatur consensus cùm aliquo externo signo. Immò idem dicunt *Ricard. D. Anton. Turrecr. & Sylv. ibi*, quando uterque metu consensit, & ita utriusque conjugis consensus nullus fuit. Sed hoc minimè credo, quia cum uterque consensus fuerit omnino nullus, perinde est, ac si matrim. penitus non esset contractum, sicut quando consensus cadit super materiam illegitimam, quo casu disp. 35. n. 3. dicemus utrinsque consensum innovandum esse, denuoque matrimonium contrahendum: quando autem denuo contrahitur matrimonium, constat externo signo, consensus manifestandos esse: & in hoc casu verum dixit *Enriquez. proximè cit.* Idem prorsus, & quod dicemus nu. sequenti in matrimonio, dicendum est de sponsalibus; quando enim duo ad contrahendum habiles sponsalia inierunt, & alter fictè consensit, vel metu, satis est, si posteà quocumque temporis intervallo medio internè consentiat: secus quando ex parte utriusque consensus esset irritus, quia eadem prorsus est ratio.

12 3. Infertur satis esse, si fictè, vel metu consentiens, post verè assensum præbeat quocunque temporis spatio interjecto: quia quando unius tantum adfuit consensus, oportet alterum absque longa mora consentire, ut prior consensus virtute maneat, ut diximus nu. 7. in hoc autem casu non tantum virtute, sed actu, & formaliter semper manet, cùm semper, qui verè consensit, existimet valere matrimonium, & alterum habeat ut conjugem, petens, & reddens debitum. Et ita *Navar. sum. cap.* 22. *num.* 80. dixit sufficere, hunc fictè consentientem, verè consentire, licet plures intercesserint menses.

13 4. Infertur, non esse opus, ut iterùm coram parocho, & testibus celebretur hoc matrimonium: quia id est necessarium, quando omnino celebratur matrimonium, hìc autem tantùm suppletur defectus interni consensus, vel alius defectus occultus, & jam externo contractui adfuerunt parochus, & testes. Sic *Enriq. lib.* 11. *de matri. c.* 12. *n.* 2. *in commen. lit. I. Lud. Lop. & Manuel*, ubi eos n. 9. allegavi, & constabit ex dicendis infra disp. 37. n. 2. & seq. ubi in fortiori casu, nempè quando matrim. fuit omnino nullum ob impedimentum occultum, cùm multis idem dicemus.

Ultimò infertur, si quis professionis capax, fictè, aut metu profiteatur, fieri verè professum, si internè professionem ratificet, quia ex parte religionis admissio fuit legitima, unde nihil oportet religioni intimare: constat ex dictis num. 11. & similiter sufficeret quacumque temporis distantia intercedenti, ut in simili diximus de matrimonio, n. 12. cùm tam matrimonium, quàm professio traditionem & acceptionem externam requirant, & ideò eadem est ratio de utriusque. Ita videtur tenere *Manuel.* 2. *to. sum. c.* 92. *n.* 5. licèt non satis explicuerit, tantum enim dicit debere hunc occultè profiteri. Quando autem hic esset incapax professionis, defectu ætatis, vel anni novitiatus, dicam disp. 35. n. 4.

14 Ad 1. arg. ex propositis n. 8. pro priori sententia, negatur conseq. quia in priori casu, uterque consensus fuit prorsus nullus, & ideò uterque est innovandus: in posteriori verò, alter solum fuit nullus. Ad confirmationem, distinguo antecedens, est enim verum in hoc sensu, ut nihil sit, à quo ita dependeat matrimonium, ac consensus, & nihil sit ita indispensabile: est autem falsum in hoc sensu, ut consensus in uno deficiens, permanente in virtute consensu alterius, ita annullet matrimonium, sicut quando adest impedimentum dirimens. quia in hoc casu, ex parte utriusque consensus, est nullum matrimonium: in illo verò, tantum ex parte alterius. Ad 2. negatur antecedens, matrimonium enim claudicare nequit, ita ut sit legitimum, absque verò utriusque consensu: potest tamen claudicare hoc pacto, ut consensus unius, dum non revocatur, sufficiat ad matrimonium, quando posteà alterius consensus accesserit: ut contingit, quando consensus diverso tempore præstantur: juxta dicta n. 7.

15 QUÆSTIO IV. An per *Trid. sess.* 24. *c.* 1. *de matrim.* correcta sint dicta in hac disputatione, ita ut necessarium jam sit consensus simul tempore ab utroque præstari? Affirmant *Ant. Cuc. l.* 5. *instit. major. t.* 11. *n.* 33. *Barth. à Ledes. dub.* 17. *de matr. fol.* 1272. §. *Sed dubium se offert, Vega lib.* 3. *sum. casu* 75. Ducuntur, quia aliter parochus: & testes nequeunt de utriusque consensu testificari, si enim post primi recessum, alter consentiat, necesse est, ut sit matrimonium, ut priori constet de consensu alterius, ut diximus hoc 2. lib. disp. 12. n. 3. & ita parochus, & testes non assistent utriusque consensui requisito, nisi antequam contrahentes recedant, simul consentiant.

16 Sed dicendum est non esse correcta, ut constat: quia *Enriquez, Palacios, Navar. in summa Latin. Petr. de Ledes. Manuel, Azor. Lud. Lop. Vivald.* quos retuli n. 3. & nu. 7. post Trident. scripsere, & sustinent sent. ibi propositam, cùm tamen contrariam docturi essent, si Trident. eam correxisset: & statuam duplicem casum, in quo verificari possit non requiri, ut simul conjuges consentiant, & per hoc patebit solutio ad argum. contrarium. I. est, quando alter coram parocho, & testibus consensit, altero nil respondente: & post. 15. dies iterùm coram eodem parocho, iisdem testibus præsenteque priori contrahente, hic, qui prius tacuerit, consentit: erit enim matrimonium: quia durat in virtute prior consensus verbis explicitus. II. casus esse potest, quando qui in præsentia parochi, & testium consensit, dedit alicui potestatem ad acceptandum suo nomine, & hoc acceptante, coram eodem parocho, & testibus alter posteà consentiret. Et potest esse tertius casus, qui propositus est n. 9. quando uterque coram parocho, & testibus consensit, sed alter fictè, convalescit enim illud matrimonium, quacunque temporis distantia intercedente hic occultè consentiat: ut diximus n. 11. & duplici seq.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrùm ad matrimonium sufficiat consensus, quo uterque conjux consensit, falsò existimans subesse impedimentum dirimens, ut priorem alterius conjugem vivere?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & quando hi credunt eo impedimento stante valere matrimonium valet, n. 1. *& quid, quando credunt non valere, refertur opinio affirmans non valere, n. eod.*

Opinio præfertur veritati, eod n. 1.

Verior opinio, valere, num. 2. *& an credendum sit his negantibus consensum.* 3.

Solvuntur arg. & explicatur l. Is qui putat, ff. de acquir. hæred. n. 4.

1 DIfficultas hujus quæst. versatur, quando adest error facti, jurisque scientia, quia conjuges falsò credebant esse impedimentum, & existimabant eo stante non posse consistere matrimonium: si enim errarent etiam in jure, fatentur omnes verum esse matrimonium: quia non deficit consensus. Et ratio dubitandi est, quia non apparet, qualiter veram intentionem ineondi matrimonium habeant, qui illud sibi impossibile esse putant. Et ideò duplex est sent. I. & satis probabilis, asserit non esse matrimonium defectu consensus. Prob. 1. ex *l. Is qui putat, ff. de acquir. hæred.* ubi deciditur, credentem se necessarium hæredem esse, cum verè non sit, repudiare non posse: quia opinio veritati præfertur: ergo similiter credens se ratione impedimenti, quod falsò esse credit, non posse validè contrahere, oon legitimè contrahet. 2. quia hic errarunt circa matrimonii substantiam, cùm conjuges existiment impossibilem sibi esse corporis traditionem. 3. quia voluntas non potest ferri in impossibile, ut juris conscius, qui sacerdos non est, nequit intendere consecrare. Sic tenent *Vincentius, c. Cum in Apostolica, de spons.* ubi *Joan. Andr. num.* 9. *Anton. num.* 9. *ante vers. Secundo obstat*,

dubitat, Anchar.num.5. Abb.num.6. Alex.de Nevo, num.13. & *14. Præpos.num.3.fin.* & videtur tenere *Cardin.ibi, vers. Quare quid si iste*, ait enim esse matrimon. quoad judicium Ecclesiæ, ubi videtur sentire secus esse in foro conscientiæ: eandem tenent *Sylvest. Matrimonium 8.qu.13.dist.5. Angel. Matrimon.3.imped.13. num.5. Armil. verb. Matrimon.num.44. Nav.sum.cap.22.num.56. Aut. Cucus l.5.institr.major. t.12.num.233.* Et ex Theologis, *Sot.4.d.27.qu. unic.a.5.concl.3. Ang. floribus 1.p.de matr.qu.11.de impedim ordinis, a.3.dub.3.Lud.Lop.2.p.instr.de matr.cap.47.ubi de imp.conditionis,* & *cap.55.paulo post princ. Vega lib.2.sum.casu 282.* & *seq.* & dicit esse probabilem *Petr. de Ledesm. statim allegandus.*

2 II. Sent. probabilior, affirmat valere matrimonium, si contrahentes intendant, quantum in se ipsis est, consentire: quia hæ personæ sunt re vera habiles ad contrahendum, & intendant quatenus possunt, contrahere: ergo verè contrahunt. 2. quia stante hoc errore est possibilis consensus, ut constat ex *cap. 1. de spons. in 6. princip.* ubi deciditur ex sponsalibus nullis ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti, oriri publicam honestatem, modò adsit consensus, ergo supponit textus possibilem esse consensum, cum impedimento dirimenti; & *Clem unic.de consang.* excommunicantur contrahentes in gradu probibito: quod non aliter fit, quàm sopposito posse esse consensum, eo enim deficienti non incurritur illa excommunicatio. Tandem, quia si hæreticus credat, baptismum esse rem irrisoriam, nilque valere, verè baptizat, si verè intendat facere quod potest, & intendit Ecclesia, ut faterentur omnes, & ita cum errore valoris baptismi est compossibilia consensus: ergo similiter in nostro casu, quamvis hi errent credentes non valere matrimonium, possunt habere legitimum consensum, eumque habent, si intendant facere, quod possunt, & intendit Ecclesia. Sic tenent *gloss. 34. qu.1. in sum.verb. Utraque quæstio fin.* & *c.Cum in Apostolica, verb. Remanere, de spons. directorium,* ut refert, & sequitur *Rosell verb.Impedimentum, imped. 12.§.Vervecius,* & *Supplem* ut refert *Sylv.nu.praced.allegat. Tab.verb. Impedimentum, imped 10.fine, Covar.decr.2.p.c.3.§.7.n.2.* Et ex Theolog. *D. Ant 3.p.t.1.c.9.fin Barth.à Ledesm.de matrim.dub.52.concl.3. Petr.de Ledesm.de matrim. qu.55.a.9.dub.2. Enriquez l.11.de matrim. cap.11.num.5. Manuel 1.tom. sum.2.edit.cap.233 num.3.* quamvis *Enriquez,* & *Manuel* loquantur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.

3 Observandum est in foro externo his non adhiberi fidem, si negent se consensisse, secus in foro conscientiæ. Hoc videtur sentire *Card. nu.1.allegatus,* dum dixi hoc esse matrimonium quoad forum Ecclesiæ, & tenet *Covar.d.§.7.num.4.*

4 Ad 1.arg.desumptum ex *l.Is, qui putat:* dic cum *Covar.d.§.7.num. 2.* opinionem præferri in eo casu veritati, quia ad eum actum est necessarium agentem scire, ex qua causa, & quo jure eundem actum agat: ut notat *ibi Jason.* Quod ad matrimon. non desideratur. Ad 2. negatur errorem circa valorem matrimonii, illud irritare: ut constat in aliis sacramentis. Ad 3. dic non posse voluntatem ferri omninò absolutè in impossibile, bene tamen sub conditione, in quantum potest, ut constat in exemplo allato nu. 2. de hæretico.

DISPUTATIO XXXIV.

Utrùm satis sit ad matrimonium consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipsos contractum, esse validum, denuo in illud consentiunt?

SUMMARIUM.

Refertur opinio asserens valere, n.1. contraria verior, n.2.

Quid si illi contraherent, quamvis conscii essent nullitatis prioris matrimonii, nu.3. & *ignorantia concomitans qualiter causa sit involuntarii, ibid.*

1 ET videtur novo illo consensu ex errore profecto, convalescere illud matrimon. ut si quis fictè consensit in matrimon. & audiens à confessario, vel viris doctis valuisse, idque credens denuo consentiat. Quia hic error nec est personæ, nec conditionis, qui solum matrimon. annullat, sed est error juris, quo hic putat se ligatum esse cum illa uxore. Et ita tenet *Tab.Matrim.2.q.7.n.8.ad fin.* & *Suppl.Gabr.4.d.29.q.1.a.3.dub.3.ad fin.* quamvis dubitet, videtur tamen affirmare, esse matrimonium: & *Victoria. Ledesmaque statim allegandi* dicunt posse probabiliter disputari.

2 Sed dicendum est, non esse matrimonium. Quia nil tam contrarium consensui, quàm error, *l.Si per errorem, ff.de jurisdict.omn.judic.* errorque hic ad personæ errorem reducitur; ut latius dicam disp. 36.n.3. ubi aliis rationibus hæc sent. confirmabitur, & hanc tenent *Ant.in quodam consilio, quod est inter Ancharani consilia, cons.229.* & *Anchar. ibi, cons.230. Rosell.Matrim.4.n.4.* & *5. Ang Matrimonium 2. n.17. Sylv.Matrim.5.q.10. Victoria relect.de matr.p.1.n.10. Navar sum. Lat.* & *Hisp.c.22.n.76.* & *l.1.cons.t.De his, quæ vi.in 1.edit.cons.2.n.8. in 2.in cons.4.n.8. Ledesm.2.p.4.45.ar.1.ad fin. Veracruz 1.p.spec.art.29. ad fin. Palac.4.d.28 disp.1 fol.628.col.1. Enriquez l.11.de matrim.cap. 9.num.7.* & *in fine.*

3 Aliqui ex his DD. temperant hanc sententiam, ut non sit matrimonium, quando si denuo consentiens sciret se liberum esse, minimè consentiret; unde à contrario sensu videntur oppositum sentire, quando si libertate cognita adhuc assensum præberet. Sic *Rosella n.5. Sylvest. Victoria, Navar.sum.Hisp. Ledesma, Palacios, relati nu.praced.* Et potest esse fundamentum, quia talis error tunc non est antecedens actum, illiusque causa, sed est concomitans, id est, qui simul est cum actu, & esto non esset, adhuc actus fieret: qui error non est causa involuntarii: qua ratione multi DD. affirmant contrahentem cum serva credita libera, validè contrahere, si conscius servitutis, adhuc illam duceret. Sed veriùs est etiam in hoc casu non esse matrimonium: quia ea tantum est voluntas habitualis, & quamvis error concomitans non sit causa involuntarii contrariè, est tamen causa involuntarii negativè, id est, est causa, ut ibi non sit actus, & consensus voluntarius positivè, sed tantum est in habitu, & animi præparatione, quia si sciret, haberet actum voluntatis: matrimon. autem requirit actum voluntarium de præsenti: quare ut esset matrimonium, oporteret, ut cum denuo confirmat, hunc actum voluntatis eliceret, quamvis primum matrimon. sit nullum. Volo ex nunc eo ligari. Et confirm. quia dum denuo consentit, manifestum est, eum non intendere novum matrimonium celebrare, cùm existimet priùs esse validum, sed tantum intendit præteritum ratificare, quod cùm nullum fuerit, ratificari non potest: ut latè probabo disp.36.nu.3. Quibus rationibus ducta communis sent. asserit non esse matrimon. dum aliquis servitutis ignarus contrahit, quamvis si illius conscius esset, non desisteret à contrahendo.

DISPUTATIO XXXV.

Utrùm ad ratificandum matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens, impetrata impedimenti dispensatione, vel eo cessante, ut quia prior conjux vivebat, & jam obiit, exigatur utriusque conjugis consensum renovari, vel satis sit ejus, qui impedimentum novit?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans satis esse renovari consensum scientis impedimentum, n.1.

Contraria opinio verior, num.2. & *an sufficiat, consensus illos internos esse, 3.*

Si incapax professionis profiteatur, an cessante impedimento satis sit internè profiteri, n.4. & *ibi, an oporteat monasterium conscium esse nullitatis professionis.*

Solvuntur argumenta, & *explicantur l.Si quis in senatorio,* & *l. Eos, ff. de ritu nuptiarum, n.5.*

1 QUidam ajunt satis esse consensum scientes impedimentum renovari. Prob. ex *l.Si quis in senatorio,* & *l.Eos, ff de ritu nupt.* ubi habetur matrim. irritum convalescere, si cessante impedimento alter conjux in pristino consensu persistat. Et confirm. quia antiquus consensus censetur durare, dum revocatus non est: qua ratione hoc 2.l.disp.32.nu 9. diximus fictè consentientem posse suo solo consensu matrimonium ratificare. Sic tenet *Lignado,* (ut refert *Præpos.c.Cum in Apostolica, fin.de spons.*) idem censent aliqui DD. quos disp.seq.n.2.referam, dicentes contrahentem ignoranter cum serva, si post manumissionem, illius inscius eam cognoscat affectu uxorio, perficere priùs matrimonium: eò quòd prior consensus duret in illa serva: & ita censent sublato impedimento non oportere utriusque consensum renovari.

2 Cæterùm omninò tenendum est id matrimon. minimè convalescere, nisi novus utriusque consensus accedat. Quia cum prior consensus fuerit omninò ex parte utriusque invalidus, eò quòd super illegitimam, & inhabilem materiam ceciderit, denuo uterque renovandus est, nec durare potest consensus, qui nullus omninò fuit, cùm enim permanentia existentiam supponat, consensus, qui nunquam extitit, permanere nequit. Sic docent ex Theologis, *D. Thom 4.d 40.q.un.a.4.ad 6. Scot 4 d.35.q.un.§.Respondeo, primus consensus, Ricur 4.d.40.a.1.q.6. Suppl.Gabr.4.d 38.q.1.art.2.concl.12. Cajet.opusc.tom.1.tract.12.de matrim.q.2.* & *sum.verb.Matrimonium, tit. Contractus matrim potest reddi vitiosus, vers.Tertium caput, Abulens. 1.Reg.c.8.qu.38. Sotus 4.d.27.q.1.art.3.vers. Sed alia hinc nascitur. Veracruz append.ad spec.dub.10.concl.4. Palac.4.d.30.q.1.fol.670.fin.* & *seq. Corduba l.1.quæstionarii, qu.11.art.2.dict.1.* & *sum.q.189.punct.1. Enriquez l.12.de matrim c.1.n.7. Aragon.2.2.qu.33.art.6.concl.3. Philiarc.de offi.sacer.tom.1.p.2.l.2.c.13. Petr.de Ledesm.de matrim. qu.45. a.3.dub.ult. Manuel 1.tom.sum.2.edit.cap.220.nu.2.* Et ex jurisperitis, *gloss.c.Non debet de consang.verb de cætero,* & colligitur ex eo textu, ibi, *de cætero liberè copulantur, Host cap.1. De eo, qui duxit in matrim. instio,* & *ibi Innoc.n.unic. Ant.n.8. Anchar.n.4. Henric.n.5. Alex.de Nevo, n.15 Galderin.* & *Præpos.c.Cum in Apostolica, de spons.fin. idem Præpos.d.c.Non debet.n.20 fin. Franc. Aret.l. Apud. Julian.ff.de leg.1. Bald. Novel.tract.de dote.p.11.§.Hactenus, nu. 18. Paris. cons 52. vol.4. Sylv. Matrim.6.q.5.dict.2.* & *Matrim.8.q.2.dict.6. Villalobos in comm.lit.M. n.67. Nav.sum.c.22 n.47.* & *80.* & *c.Si qui, autem, de pœn.dist.7.n.70.* & *l.4.cons.t.1.de spons.in utraque edit.cons.12. Covar.4.decr.2.p.cap.4. init.n.5. Greg.Lop.l.15.verb.Le pluguiese, fin.t.2.p.4. Perez l.5.ordin.t.1. l.1.fol.18.§.Ex quibus respondendum erit, Surmien l.6.selectar.cap.17. fin. Matienzo l.5.recop.t.1.rubric.gloss n.66. Segura direct.judicium, 2.p. c.15.nu.39.* & *seq.*

3 Nec satis erit inter hos conjuges internè consensum renovari: cujus contrarium minùs bene dixit *Veracruz 1.p.spec. a.44. concl.3.* favent-

ſsveneque illi DD. quoad diſp. 32. n. 12. hoc 2. l. retuli, dicentes quando *uterque* conjux ob metum invalidè contraxit, poſſe ſolo in conſenſu interno utriuſque renovari illud matrimon. Sed contrarium dicendum eſt, ut ſimiliter tenuimus eod. num 12. nam cum utriuſque conſenſus prorſus invalidus fuerit, perinde omninò eſt, ac ſi non fuiſſet: quare ſicut à principio erat neceſſarius conſenſus externo ſigno, aut verbis manifeſtatus, ita & nunc. Et ſic *idem Veracrux* tenet *append. ad ſpec. dub. 10. concl. 4.* & quamvis ibi dicat poſt Tridentin. non ſufficere jam internum conſenſum, quaſi ſecus eſſet de jure antiquo: at idem dicendum eſt attento quocunque jure, ut probat ratio adducta. Et ita videtur ſupponere *Covar. 4. decr. 2. p. c. 4. init. n. 5.* paſſim enim repetit illud matrimon. denuo contrahendum eſſe verbis, vel aliquo ſigno externo: & tenet *Enriquez, l. 11. de matrim. c. 12 n. 2. commento, lit. I.*

4 Ex his infertur, dum profeſſio omninò invalida fuit, quia profitens incapax erat, ob ætatis defectum, vel anni novitiatus, vel aliam cauſam, non ſatis eſſe ſolo interno actu profeſſionem renovari, ſed oportere iterum profeſſionem recipi actu externo, ſicut dicimus de matrimon. ipſo iterum profitente, & monaſterii ſuperiore denuo admittente: cum utriuſque actus nullus fuerit. (Quando autem profitens verè capax erat, & ex ſola parte ipſius fuit profeſſio nulla, dixi hoc 2. l. diſp. 32. num. 14.) Satis autem eſſe ſi ipſe ſciens nullitatem prioris profeſſionis, & ſuperiore ſimiliter conſcio, admitteretur ad actus profeſſorum, poſtquam impedimentum ceſſavit, quia tunc eſt profeſſio tacita, juxta *c. Vidua, de regular.* ſicut diſp. ſeq. num. 9. dicemus idem in matrimonio prorſus nullo, ratificando. Utrùm autem neceſſarium ſit ſuperiorem conſcium eſſe nullitatis prioris profeſſionis, idem prorſus dicendum eſt, quod tota diſp. ſeq. dicemus de matrimonio omninò invalido. Exigi autem, ut ipſe profitens norit priorem profeſſionem invalidam fuiſſe, dixi l. 5. diſp. 16. n. 7.

5 Ad 1. arg. deſumptum ex *l. Si quis in ſenatorio, & l. Eos*, dic cum *Covar. decret. 2. p. cap. 4. init. num. 5.* intelligi eas leges, quando conjuges copula maritali, vel alio ſigno externo denuo conſenſum exprimunt. Ad confirm. dic eſſe diſparem rationem, quia in illo caſu aliter conſenſus fuit validus, in noſtro autem uterque invalidus eſt.

DISPUTATIO XXXVI.

Utrùm ad matrimonium invalidum ob impedimentum occultum, ratificandum ceſſante impedimento, oporteat alterum conjugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonii, vel hac nullitate tacita ſatis ſit renovare conſenſus?

SUMMARIUM.

Quando matrimonium eſt nullum ex errore perſonæ, aut conditionis, durante eodem errore nunquam cenſetur ratificari, nec ſatis eſt impedimentum audiviſſe, & titubans pro ignorante habetur, n. 1.

Et quid quando non eſt impedimentum erroris, vel ceſſavit ſervitus, refertur opinio quædam, nu. 2. & quid ſi ingenuus contrahat cum ſerva ignoranter, & poſt manumiſſionem à ſe ignoratam, conſentiat verbo, vel facto, an perficiatur matrimonium, nu. 2. junct. n. 3. ubi etiam an oporteat, ut matrimonium ratificetur per copulam, adeſſe ſcientiam nullitatis prioris matrimonii.

Secunda opinio aſſerens opus eſſe, ut alter conjux certior fiat de nullitate prioris matrimonii, refertur, n. 3. & ibi, quando judex errat in fundamento juriſdictionis, quia juriſdictionem ignorat, non valet, quod agit. Et actus non operantur ultra intentionem agentium: & quod nullum eſt, ratificari non poteſt.

Exigitur ſcientia nullitatis prioris matrimonii, & an ſufficiat confusè dicere. Suſpicor nos non eſſe conjuges, & expediat id dicere, 4.

Quid ſi conjux ignorans ſic dicat, Volo ex nunc iterum tecum contrahere, ac ſi nunquam contraxiſſem, & expediat id fieri, 5.

An ſatis ſit copula affectu maritali, ſciente utroque conjuge priùs matrimonium fuiſſe nullum, & ceſſaſſe impedimentum, n. 6. & ibi. an hoc habeat locum poſt Tridentinum.

Quando non timetur ſcandali periculum, eſt omninò detegenda alteri conjugi matrimonii nullitas, & an poſſit hoc modo detegi, ſi alter dicat ſe non verè, ſed fictè conſenſiſſe, 7.

Quando eſt magnum ſcandali periculum, poteſt tacita nullitate prioris matrimonii, illud renovari, n. 8. & ibi. opinio parum probabili poteſt ratione magni periculi amplecti.

Utrùm ſatis ſit cum ignorantia illa nullitatis prioris matrimonii, copula affectu maritali, 9.

Salvantur argum. prioris ſent. n. 10. & poſterioris, n. 11.

1 Conſtat apud omnes, quando matrim nullum fuit ob perſonæ, vel conditionis errorem, non cenſeri ratificatum quocumque actu, dum durat idem error: quia eo durante manet idem impedimentum dirimens. Præterea quia conſenſus hic non eſt efficacior, quàm priùs habitus, cum ſemper eadem nullitatis cauſa perſeveret. Tandem probatur ex *c. 2. & c. fin. de conjug. ſervorum.* ubi habetur convalidari hoc matrim. ſi audita ſervitute, ingenuus verbo, vel facto conſenſit. Nec ſatis eſſet quæcumque ſervitutis auditio, ſed oportet, ut ingenuus eam crediderit: titubans enim pro ignorante habetur, *l. ult. C. de condict. indeb.* & docet optimè *gloſſ. in c. 2. verb. Audivit, & ibi Hoſtienſ. & Innoc. ſuper eodem verſ. Anton. ibi. n. 5. Henric. n. 10.* Nec ſatis eſſet levis ſuſpicio, ut docet *Doctor Theologus 4. diſt. 36. in fin. in expoſit. lit. Ricard. eadem diſt. art. 2. qu. 1. Palud. ibi. q. 1. n. 1. concl. 3 n. 9 Roſella verò Impedimentum, imped. 3. n. 6. & 7. Angel. Matrimonium 3. imped. 4. n. 8. Sylv. Matrimonium 8. qu. 3. dict. 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. qu. 11 n. 12. Sot. 4. d. 35. qu. unic. a. 2. verſ. Sed eſt præterea*, ubi addit requiri, ut ingenuus credat, vel probabiliter opinetur. Nec etiam ratificatur in foro conſcientiæ, licèt veriſimiliter credere debuerit, ſi non credidit: actus enim factus, ex quo inducitur tacitus, vel expreſſus conſenſus, videtur ex priori conſenſu nullo geſtus: ut bene *Calderin. c. 2. de conjug. ſervor. & ibi Alexand. de Nevo, n. 9.* docent.

2 Tota ergo difficultas eſt, quando impedimentum non eſt error conditionis, vel perſonæ; aut ſi fuit conditionis, ceſſavit jam ſervitus. Duplex eſt ſent. 1. ait conjugem impedimenti conſcium obtenta diſpenſatione, vel impedimento ceſſante non oportere alteri aperire, priùs matrimonium fuiſſe irritum, ſed ſatis eſſe, ſi cautè curet utriuſque conſenſum renovari, ut diſſimulanter petendo ab altero, ut pro ſua conſolatione ipſum habeat in conjugem, & ipſo ſimiliter dicente. Ego quoque volo te in conjugem. Prob. 1. quia priùs matrimonium licet invalidum, habet tamen quandam matrimonii effigiem, & ita faciliùs convaleſcit. 2. quia ablato impedimento ſunt hi habiles ad contrahendum; ergo cum conſentiat in matrimonium, illud erit legitimum. 3. quia hic error, non eſt error perſonæ, nec conditionis, ut ſupponimus: ſed error juris, quo conjuges putant ſe matrimonio junctos eſſe, cùm non ſint, ſoli autem duo priores errores matrimon. vitiant. 4. quia ratificans priùs matrim. ex errore, quo illud validum eſſe putabat, validè tunc contrahit, juxta aliquos, quos retuli hoc 2. lib. diſp. 34. num. 1. cùm tamen hic conſenſus procedat ex ſimili errore. 5. quia ſi quis contraxit cum ſerva, putans eſſe ingenuam, licèt matrimon. non valuerit, ſi tamen poſt manumiſſionem à ſe ignoratam, verbo, vel facto, id eſt, copula affectu conjugali, denuo conſentiat, perficitur matrim. quamvis hic conſenſus procedat ex errore, quo putabat eſſe ſuam: ut tenent aliqui antiquiores, teſte *Innoc. cap. 1. de eo, qui duxit in matrim. nu. unic. verſ. Vel dic, in fin. illius, & verſ. Et idem credum*: idem tenent alii, quos refert, & videtur ſequi *Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 2. concl. 2. n. 14.* Ponit enim hanc ſent. in ultimo loco: & tenet *Angel. Matrim. 3. imped. 4. n. 10.* & ſentiunt eſſe probabile *Sot. 4. d. 35. qu. unic. a. 2. verſ. Sed percontaris, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 47. fol. 1318. col. 2. verſ. Præterea. Petr. de Ledeſm. de matr. qu. 52. art. 5. dub. 2.* dicens aliquos ex diſcipulis D. Thomæ id tenere: immò *Sotus*, *& Lud. Lop.* cenſent ferè æquè probabile eſſe hoc, ac oppoſitum: *Sotus* enim dicit neſcire ſe an contrarium probabilius ſit: & *Lud. Lop.* tantum dicit forſan oppoſitum eſſe probabilius: ergo ſimiliter in noſtro caſu perficietur matrim. non obſtante errore valoris prioris matrimonii. Pro hac ſent. ſunt omnes DD. allegati hoc 4. & 5. argumentis, & in propriis terminis eam tenet *Cajet. opuſc. tom. 1. tract. 12. de matrim. qu. 2. & in ſumma, verb. Matrim. sit. Contractus matrimonii poteſt reddi ex 7. capitibus vitioſus, Sotus 4. d. 28. qu. 1. art. 2. concl. 3. circa 1. Veracrux. 1. p. ſpec. art. 44. concl. 3. Capua lib. 2. deciſ. cap. 80. num. 15. Barth. à Ledeſ. dub. 17. de matrim. fol. 1274. §. Sed animadvertendum, & dub. 22. concl. 5. Matienzo l. 5. recop. t. 1 l. 1. gloſſ. 1. num. 3. Pedraza ſumma præcep. 3. §. 12. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 39. fol. 1059. Corduba l. 1. quæſtionarii qu. 12. ar. 2. dict. 1. & ſum. qu. 51. opin. 1.* dicit eſſe multorum ſent. & *§. Reſolutoriamente digo*, dicit ſic debere fieri quando timetur ſcandalum. *Petr. de Ledeſm. de matrim. qu. 45. ar. 3. dub. ult. §. Sed dubium eſt quodnam remedium.* & addit hoc ſufficere, licèt timeatur de voluntate alterius, quod ſi ſciret impedimentum, nollet contrahere: *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 3. num. 6. & Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 220. nu. 2.* addunt tamen hi duo ita ſervandum eſſe, quando timetur aliquod periculum: immò dicit *Manuel* ſufficere aliquod ſignum conſenſus alterius ignorantis impedimentum, ut copulam affectu maritali: ſi autem nullum ſit periculum, dicunt *Enriq. & Manuel*, curandum eſſe, ut alter conjux ſciat primum matrim. non valuiſſe, tacita nullitatis cauſa: & quamvis videatur poſteà *Enriqu.* petere, ut aliter in genere norit adeſſe impedimentum, vel dubitet, at in *comment. lit. V.* refert pro ſe *Cajetanum locis hic allegatis*, & ita videtur idem ſentire, & ait multos Salmanticæ, & Compluti conſultos idem tenuiſſe: & *in comment. lit. T.* eſt apertè hujus ſent. hæc enim dicit, cùm hi allata diſpenſatione ſint habiles, ſatis eſt ſine impedimenti directione renovare conſenſus. Immò *Angel. Matrim. 3. imped. 13. n. 5. & Sotus 4. d. 29. qu. 2. a. 1 dub. ult.* cenſent ſola copula affectu maritali convaleſcere id matrim. altero conjuge nullitatem ignorante: *Sotus* addit, quamvis conjuges ignorent diſpenſationem impedimenti obtentam eſſe.

3 II. Sent. docet neceſſarium eſſe, ut id matrimon. convaleſcat, conjugem impedimenti ignaram certiorem fieri de prioris matrimon. nullitate, licèt cauſa ei tegatur. Prob. 1. quia nihil magis contrarium conſenſui, quàm error, *l. Si per errorem, ff. de juriſdict. omn. jud. & l. Nihil conſenſui, ff. de reg. jur.* ſed ex errore, quo putat hanc eſſe ſuam, in illam conſentit, ergo verè non conſentit. Et confirm. quia hic error reducitur ad perſonæ errorem; putat enim conjux conſentire in ſuam, cùm revera non ſit ſua. Immò eſt major error, quàm perſonæ, cùm integram contractus ſubſtantiam ignoret, & prorſus quid agat, neſciat. 2. Probatur ex doctrina *Barth. l. Multum intereſt. nu 2. ff. de condit. & demonſt.* quam ſequuntur *Angel. Matrimonium, 2. num. 17. Sylv. Matrim. 5. qu. 10.* & commendat multis illuſtrans, *Felinus, c. Eccleſia, nu. 14. Verſ. 10. de conſtit.*

ut do-

ut docet non valere processum, si judex erret in fundamento jurisdictionis, licèt verè eam habeat; ignorat tamen se habere, quod apertè probatur ex *l. Hoc autem §. Non defendi.* ibi, *constare pratori, ff. ex quib. caus. in possess.* sed similiter in nostro casu errat conjux ignarus in consensu, qui matrimonii fundamentum est, cùm putet illum ferri in suam uxorem. ergo non valet. 3. quia invalidè professus, vel voto invalido ligatus, nihil agit, si ex errore putans professionem, & votum valere, denuo profiteatur, aut voveat, nec sponsalia invalida ratificantur mutua habitatione, nisi adsit scientia eorum nullitatis: ut hæc omnia probavi l. 1. disp. 26. num. 7. quorum omnium ea est ratio, quod error, quo ille putat priorem actum valuisse, reddit involuntarium consensum posteriorem, ex eo manantem, ergo à fortiori idem error annullabit matrimon. quod summam libertatem petit, *c. Cum locum de sponsal.* 4. quia ignorantia causa est involuntarii, etiam si non sit error personæ, ut si credam me dare 10. vel pauperi, cum tamen dem 20. vel diviti, & ita impeditur in his casibus dominii translatio: ergo similiter in nostro casu, cùm hic novus consensus procedat ex ignorantia. 5. quia hi renovantes consensum, non intendunt matrimon. denuo contrahere, putant enim jam legitimè contractum esse, & nil volitum, quin præcognitum, ergo non contrahunt denuo: actus enim non operatur ultra agentium intentionem, *l. Non omnis, init. ff. si cert. pet.* igitur non valebit matrimonium: ut enim valeret, oportet ut illo novo consensu contraheretur, cum priùs esset omninò irritum. Et confirm. quia conjux ignarus tantum intendit ratificare priùs matrimonium, illudque approbare novo illo consensu, non tamen de novo celebrare, cum credat priùs contractum, validum esse, sed quod nullum est, ratificari non potest, *cap. Ad dissolvendum, de desponf. impub.* ibi, *nec accusatio locum habebit, cum non esset, quod legitimè posset accusari*; ubi *gloss. vers. Accusari*, multis hoc exornat, & docet *Host.* multis textibus probans, *cap. Dilectus, vers. Contrario, de sponsal. & ibi Joann. Andr. num. 7. Anchar. num. 3. Abb. cap. Prudentiam, in princ. num. 19. de offic. deleg. idem Host. cap. 1. de eo, qui duxit in matrim. fin.* ubi docet primum consensum invalidum ratificari non posse, ergo illud matrimon. invalidum non ratificatur novo illo consensu. 6. quia (ut dixi hoc 2. lib. disp. 34. num. 2.) si quis fictè contrahat, & errore ductus, quo putabat illud matrimon. esse validum, verbis, vel facto consentiat, non est matrimonium: ubi multos DD. retuli, ergo nec in nostro casu, cum hic consensus ex simili errore procedat. 7. quia si opposita sent. esset vera, frustra essent nova verba ad convalidandum priùs matrimonium, sed satis esset conjungi scientem conjugem ignoranti copula affectu maritali, ignorans enim cùm putet esse matrimonium, semper eo affectu accedit: quod manifestè patet, quia consensus magis facto, quam verbis demonstratur, *cap. Dilecti, de appellat. & l. de quibus, ff. de legibus*, & ideò *cap. Is, qui fidem, de sponf.* decernitur, sponsalia transire in matrimonium copula sequuta: quia facto illo ostendebatur consensus de præsenti: sed hoc sufficere, est minùs verum, ergo. Prob. minor, quia contrarium tenent ferè omnes Doctores, ut *Gloss. cap. 1. de eo, qui duxit in matrimon. vers. Infecta*, ubi tractans an ratificetur priùs matrimon. invalidum, si sublato impedimento ignorans conjugem carnaliter cognoscat, ait non ratificari, quia inquit, *In primo consensu, qui nullus fuit, videtur perseverare, & non alium approbare.* Idem *Innocent. ibi, in fin.* his verbis, *nam ex consequentia prioris consensus, videtur ignorans cognoscere.* Idem *Host. ibi, initio, Joann. Andr. ad fin. Ant. num. 8. Anch. num. 4. Cardin. paulo post princ. vers. Oppono, Henric. num. 5. Alex. de Nevo, nu. 11. Præpos. num. 1. fin.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 36. q. unica, §. Respondeo. primus consensus*, his verbis, *Si impedimentum non exprimatur persona inscia, ipsa in copula carnali sequenti non consentit novo consensu, sed tantum reddit in virtute prioris consensus, qui nullus fuit, & illum videtur approbare.* Idem *Abul. 1. Reg. 8. qu. 38. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. num. 6.* Ad idem sunt alii DD. dicentes tunc sublato impedimento ratificari matrim. per copulam, quando scientes impedimentum esse sublatum, cognoscunt se affectu uxorio. sic *gloss. c. Non debet vers. De cætero, de consang. Abb. ibi fine. Præpos. num. 20. fine. Loazes de matrim. dub. 12. num. 14. Villalobos in commun. lit. M. nu. 68. Covar.* dicens esse communem sententiam, *4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 5.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 40. a. 1. qu. 6. Supplem. Gabrielis 4. d. 35. qu. 1. a. 2. concl. 3.* Idem expressè docent multi, dicentes eum, qui servitutis ignarus, duxit fœminam, quam posteà manumissionis inscius, affectu uxorio cognoscit, non revalidare ea copula priùs matrimonium, quia videtur ex antiquo consensu accedere. sic *gloss. cap. fin. de conjug. servor. fin. & c. Si quis ingenuus, vers. Faciat, 29. qu. 2. Goffred. sum. t. de conjug. serv. n. 8. Rosella verb. Impedimentum, imped. 3. n. 2. Syv. Matrimonium, 8. qu. 2. dict. 2. Tab. verb. Impedimentum, imped. 1. qu. 12. nu. 13. Navar. sum. c. 22. nu. 33. Greg. Lop. l. 4. t. 5. p. 4. verb. Nosfanfi, Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. nu. 50. Perez l. 5. ordin. tit. 1. l. 2. fol. 41. col. 2. §. Septimo non habebunt.* Et ex Theologis, *Adrian. 4. materia de sponf. dub. 13. vers. Prætereà tertio principaliter.* & addit *Adrian. sive verbis, sive factis contrahas: quia semper intelligitur ex priori consensu facere, nisi constet velle de novo contrahere, ubi priùs matrim. non valeret. Viguer. l. instit. c. 16. §. 7. vers. nono, imped. 2. Veracruz. 3. p. specula, art. 12. concl. 1. fin. & 1. p. art. 29. fin. Angles florib. 1. p. de matrim. qu. 10. de imped. erroris, a. 1. dub. 1. concl. 3. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 9. fin. & c. 10. nu. 4. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 52. a. 1. dub. 2. Philiarch. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 5. imped. 2.* Et in hanc partem magis inclinant *Sot. 4. dist. 35. qu. 1. a. 2. vers. Sed percontaris, & Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 47. fol. 1118. col. 2. vers. Prætereà.* & reddit uterque hanc rationem, quia consensus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia semper durat: quare copula tunc non reputatur novus consensus. Ex his ergo omnibus concluditur in nostro casu non esse matrimonium, nec esse verum consensum, sufficientem ad matrimon. novum celebrandum, procedentem ex credulitate valoris prioris matrimonii. Tandem probatur ex concessione bullæ cruciatæ facta commissario, ubi concessa ei dispensandi potestate cum iis, qui ignoranter in gradu prohibito contraxere, traditur illi forma, qua dispensatio concedenda est, his verbis, *altero impedimentum ignorante priùs de nullitate prioris consensus, certificato.* ergo clare sentit Pontifex hoc esse necessarium, ut consensus de novo præstitus, constituat matrimonium. Pro hac sent. manifestè sunt DD. omnes allegati in 6. & 7. ratione: & pro ea est *Abul. 1. Reg. 8. qu. 38.* ubi agens de duobus infidelibus, qui viventibus prioribus conjugibus invalidè contraxerant, hæc ait, *ut iis mortuis verè contrahant, requiritur novus consensus, & licet cohabitent, non præstant novum consensum, & non est matrimonium: quia hunc consensum præstant illi, qui putant priorem consensum non sat esse, & se credunt priùs non fuisse conjuges, ut hi credunt se esse legitimos conjuges, & sic nunquam de novo consentiunt, ut sint conjuges, & non convalidatur matrimonium:* & videtur tenere *Veracruz 1. p. specul. ar. 29. fin.* ubi ait requiri sublato impedimento novum utriusque consensum, & scire personam de novo consentientem, impedimentum esse sublatum: & tenent expressè *Navar. sum. cap. 22. num. 47. & l. 4. consf. tom. 1. de sponf. in 2. edit. consf. 13. Ant. Cuc. lib. 5. instit. major. t. 12. num. 82. & seq. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. cap. 13.* Addunt *Navar. & Philiarc.* sufficere sic dicere. Suspicor te non esse virum meum, vel uxorem aliqua de causa, rogo ut causa tranquillitatis meæ iterùm nos admittamus in conjuges.

4 Sit I. conclusio, multo probabilior est hæc 2. sent. quia innititur rationibus multo urgentioribus, nec approbo quod dicunt *Nav. & Philiarc. n. præc. fine, allegati*, nempè satis esse sic dicere. Suspicor te non esse meum virum, vel uxorem. Quia titubans pro ignorante habetur, ut disput. hac, num. 1. ex multis probavi: & ea ratione dixi non sufficere audiisse uxoris servitutem, vel illius suspicionem, sed requiri, ut vir eam servitutem credens, accedat affectu uxorio: ergo similiter non satis erit si ex uxoris relaxatione, vir suspicetur priùs matrimonium fuisse irritum, eò vel maximè, quod ex dicendi modo, potiùs credet esse vanum mulierum scrupulum. Tutior tamen modus est hic, quam si vir penitus ignoraret prioris matrimon. nullitatem: nam hoc modo aliqualem illius notitiam haberet. Raró tamen consulerem, ut uxor hoc dicendi modo uteretur, qui magno exponitur periculo, & satis probabile est fore, ut viri animus minimè quiescat, sed potiùs ipsam vexet, ut extorqueat, quam ob causam scrupulo nullitas prioris matrimonii angatur: & ea non aperiente, magnæ orientur dissensiones, maximè si vir sit zelotypus.

5 II. Conclusio, sufficeret, si novus ille consensus procederet ex cognitione æquivalenti scientiæ nullitatis prioris matrimonii, licet alter conjux eam ignoraret: ut si conjux impedimenti conscius peteret ab alio sic, Me ita diligis, ut si non esset inter nos matrimon. denuo contraheres, ac ex nunc vis me in conjugem, ac si non fuisset validum, inter nos matrimonium priùs contractum? Et respondeat alter. Ita volo: interrogansque, se quoque idem velle, dicat, Ec data opera dixi, Volo, ut ex nunc, quia non sat esset, si non consisteret inter nos matrimonium, denuo contraherem: quia non est consensus de præsenti, hic ex nunc contrahendi, qualis ad matrimon. requiritur. Probatur conclusio, quia nunc non tantùm vir intendit in matrimonio contracto perseverare, sed denuo contrahere, sub ea conditione, si priùs matrimonium irritum fuit, quare cùm conditio tunc exstat, matrimon. verè contrahetur. 2. quia hic consensus non procedit ex errore, sed licèt simul cum errore sit, fertur in objectum illud conditionatum absolutè, & error, & ignorantia se habent concomitanter, ignorantia autem concomitans non tollit voluntarium, & licet tollat negativè, id est, non ponat consensum in actu, sed in habitu, quod non satis esse ad matrimonium, dixi hoc 2. lib. disput. 34. num. 3. id tamen contingit, quando simul cum illa ignorantia concomitanti non elicitur consensus de præsenti, qualis hic adest, cùm dicat conjux. Volo te ex nunc, &c. & in hoc casu est vera prior sent. proposita num. 2. & videtur apertè tenere *Adria. 4. de sponf. dub. 13. vers. Prætereà tertiò principaliter*, ubi dicens non convalidari matrimon. initum cum serva, conditione non detecta, subdit hæc, vel constiterit de animo quod contrahere ritè velit, ubi priùs matrimon. non fuerit legitimum. Et hoc potest etiam fieri per confessorem, ut si discordia sit inter conjuges, exhortando, ut se ita diligant, ac si matrimon. denuo inter ipsos iniretur, & tunc se recipiant in conjuges, etiam si matrimonium non fuerit inter eos. Sed hoc magna circumspectione fieri oportet, & habita opportuna occasione poterit enim vir suspicari confessorem aliquid nosse de matrimonii nullitate, & ideò velle denuo conjugum consensus præstari: quare modus hic rarissimè per confessorem adhibendus est.

6 III. Conclusio, sufficit etiam si conjuges scientes impedimentum cessasse, se affectu maritali cognoscant, ut priùs matrim. irritum convalidetur. Prob. ex *c. 2. & c. fin. de conjug. servorum*, ubi habetur, contrahentem ignoranter cum ancilla revalidare matrimonium, si cognita servitute, verbo, vel facto, scilicet, copula carnali affectu uxorio, in eam consentiat. Item ex *c. Is, qui de sponsal.* ubi sponsalia in matrimon. transeunt per copulam affectu uxorio habitam.

bitam. Item quia matrimonium verbis, vel signis contrahi potest, (ut dixi hoc 2. l. disput. 35. num. 5.) nullum autem signum ita expressè voluntatem contrahendi denotat ac factum ipsum. Hæc conclusio est contra aliquos dicentes, requiri novum consensum, ultra eam copulam. hi sunt *Ricard. 4. dist. 40. art. 1. qu. 6. Sylv. matrim. 6. qu. 5. dict. 2 fin. Nav. sum. cap. 22. Hisp. num. 87. Veracruz 3. p. spec. a. 12. concl. 3. Manuel tom. sum. in 2. edit. cap. 220. num. 2. paulò post princ.* Sed nostram conclusionem sustinent *Gloss. cap. Non debet, vers. De cat. de consang. & ibi Abb. fine, Præp. num. 20. fine Loazes de matrim. dub. 12. num. 14 Villalobos in comm. lit. M num. 68. Sotus 4. dist. 35. qu. unic. a. 2. vers. Sed est præterea, Covar.* dicens esse communem sent. *4. decret. 2. p. cap. 4. init. num. 5. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 41. col. 2. vers. Septimo non habebunt. Palacios 4. dist. 30. disp. 1. fol. 670. fin. & seq. Enriq. l. 11. de matrim. cap. 9. fine, Manuel eodem num. 2. ad fin.* Sed dices, quorsum hæc post Trident. per quod hujusmodi matrimonia præsumpta cessarunt? Resp. ad duo prodesse, alterum est pro infidelibus, qui invalide contraxere, nam si cessante impedimento, ut mortuo priori conjuge, qui tunc superstes erat, morteque per ipsos scita cognoscant se, sicut priùs tanquam conjuges, convalidabitur matrimonium, contra Veracruz proximè citatum: cùm illi lege concilii non astringantur. Quod maximè proderit ad discernendum, quando infideles convertuntur, in quo matrimonio per ipsos inito, perseverare permittendi sint. Alterum est, quia (ut dicemus disput. seq. num 14.) si nullitas prioris matrimonii occulta sit, illudque coram parocho, & testibus celebratum sit, convalidabitur per eam copulam, per quam ante Trident. convalesceret.

7 Ex his infertur, ubi non timetur probabiliter scandali periculum, verbi gratia, fore ut vir nullitatis conscius, nollet denuo contrahere, & maneret fœmina remedio destituta, cùm impedimentum illud probari non posset, & maximè si esset proles, vel non esset periculum infamiæ, quale scandalum, vel periculum non timetur communiter, cùm impedimentum ex est parte viri, & aliquando, cùm est ex parte fœminæ, attenta viri, & ipsius fœminæ conditione, curandum omninò esse, ut uterque conjux norit priùs matrimon. non valuisse, prout dixi in prima conclusione, vel saltem ut ignarus nullitatis consentiat ex tunc in matrimonium casu, quo à principio irritum fuisset, prout dixi in 2. conclusione: nec in hoc casu potest tuta conscientia amplecti prior opinio, nimirum ut dissimulanter recto impedimento conscius conjux, ignoranti persuadeat, ut illum habeat in conjugem. Quia illa prior opinio est parum probabilis, habetque contra se rationes urgentissimas, quare illa uti, ubi gravissima necessitas minimè cogit, excusari à culpa lethali nequit. Erit autem optima cautela, ut conjux possit alterum nullitatem prioris matrimon. docere, dicere se in priùs matrimonio minimè consensisse: quod verè potest dicere, cùm enim prior ille consensus ratione impedimenti invalidus fuerit, potest appellari non consensus: ut fictè promittens potest dicere se non promisisse (ut probavi lib. 1. disput. 11. num. 27.) & ita tenet *Segura 2. p. directorii cap. 15. num. 40. §. Cæterum si alter.* Non tamen posset dicere absque mendacio veniali, se fictè consensisse, quia cum consensus fuerit omninò invalidus, & nullus, & perindè, ac si prorsus non esset, & ita verè appellari posset non consensus, qui solam negationem legitimi consensus importat: non autem potest verè appellari fictus consensus, qui positivè importat fictionem in animo, hoc est, internam voluntatem contrariam manifestare per ipsa verba, quæ cùm re vera non adfuerit, mendacium est. Fateor tamen cautelam non mediocre periculum habere posse, fortè enim diceret vir: Fictus ergo fuit amor, quem mihi tot annis ostendisti, ac perfida es, & perversa, cùm toto hoc temporis curriculo sacramenta frequentaris tanto scelere contaminata, persuadere mihi nequeo quin dolus alius subsit: & ita discordiæ inter conjuges orientur. Qua ratione tuto, prudenterque, re considerata, hac cautela utendum esse existimo.

8 IV. Conclusio, Ubi esset probabilis prædicti scandali, aut infamiæ timor, nec posset extorqueri consensus ille conditionalis, de quo in 2. conclus. memini absque prædicto periculo: posset amplecti prior opinio, ut omninò recta prioris matrimonii nullitate, persuadeatur ignoranti, ut ex tunc habeat alterum in conjugem, modo quo explicui in priori opinione proposita num. 2. Prob. quia quamvis ea opinio parum probabilis sit, & secluso eo periculo amplecti nequeat, non tamen est omnimoda probabilitate destituta, sed aliqualem habet, cùm patronos gravissimos, & rationes aliquantulum probabiles habeat: & quod aliàs non judicaretur probabile, facit tale esse urgens necessitas, & periculum, quod ex opposito sequeretur: ut optimè docet *Sotus de secreto membr. 3. qu. 2. conc. 3.* quem approbat dicens esse singularem, *Nav. cap. Inter verba, num. 2. 2. edit. corol. 53. num. 135. fin.* his verbis: *licèt quis habeat opinionem alicujus partis, & solam alterius formidinem, non tenetur sequi opinionem, si inde magnum immineat alicui periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem, quia periculum grave facit, ut in moralibus formido præponderet opinioni.* Et favet *Jason l. 1. num. 56. C. de summa Trin.* ubi dicit, in dubiis præferendam esse sent. animabus faventem. Et ita videmus conferendum esse baptismum in digiti extremitate, quando partus periclitans illam extrahit, & juxta multos ostendenti signa contritionis, absente sacerdote, potest in articulo mortis absolutio impendi: quæ opiniones ratione periculi magni sustinentur, cùm aliàs parum probabiles sint. Nec obstat, si credatur fore, ut conjux nullitatis prioris matrimonii conscius, minimè contraheret. Quia cùm tunc non habeat actu dissensum, sed illa sit habitualis animi præparatio, non obest, quominus matrimon. denuo contractum, validum sit: ut bene dicit *Petrus de Ledesm. de matrimon. quæst. 45. art. 3. dub. ult. §. Sed dubium est quodnam remedium.* Verùm certius esset matrimonium, si alter in ea dispositione esset, ut si nullitatem sciret, verè contraheret. Quia multi satis probabiliter dicunt stante conditionis impedimento annullante, si alter conscius contraheret, valere matrimonium, nedum eo sublato.

9 Ultima Conclusio, quando nec hic consensus posset extorqueri, quia vir hilaris non est, vulgò (*no esta de gorja,*) & ita non vult respondere, & ex alia parte petit debitum ab uxore, ipsaque sine scandalo subterfugere nequit, reddendoque peccaret, cùm nondum sit matrimonium, potest absque verbis, denuo matrim. illud consistere, in copula illa affectu maritali habita ex parte sua, nam ex parte alterius, cùm putet esse matrimonium, constat eo affectu haberi: & hoc etiamsi alter conjux ignoret priùs matrimon. fuisse invalidum. Ratio est, quia licèt hoc minus probabilitatis habeat, quàm dum verbis innovantur consensus, eo quod (ut diximus in 3. concl.) etiam stante scientia illius nullitatis, sub judice est, an sufficiat illa copula: at tenendo (ut ibi probavi) sufficere: eandem difficultatem habet, sive verbis, sive facto ipso, nempè hac copula contrahatur denuo matrimonium: cùm utrobique procedat consensus ex errore. Sic *Sotus 4. d. 29. qu. 2. a. 1. dub. ultim. Manuel 1. tom. summa. 2. edit. c. 220. num. 2. ad fin.* & tenent expressè DD. cit. nu. 2. quarta, & quinta ratione pro priori opinione, cùm dicant convalescere matrimon. per copulam affectu uxorio, licèt procedat ex errore, quo vir putabat esse validum priùs matrimonium: vel fuerat contractum cum serva ignorata, & vir inscius manumissionis postea factæ, eam affectu uxorio cognovit. Et ratione hujus aliqualis probabilitatis, juncto dicto periculo, & necessitate, potest amplecti hæc opinio pro allegata conclusione præcedenti.

10 Tandem respondetur ad arg. prioris sent. proposita num. 2. Ad 1. nego antecedens. Ad 2. neg. minor. quia is consensus est nullus, cùm ex errore procedat, nec est consensus ad denuo contrahendum, sed tantùm ratificatio prioris matrimonii, quæ nulla est, sicut, & ipsum. Ad 3. dic reduci ad errorem personæ, cùm is putet esse suam, in quam consentit: cùm verè non sit. Ad 4. & 5. in utroque casu multò probabilius est oppositum.

11 Quia tamen dixi priorem sent. non esse omninò improbabilem: & argum. secundæ, proposita num. 3. videntur omninò convincere esse falsam; oportet aliquantulum probabiliter ipsis satisfacere. Ad 1. secundæ sent. dic, non quemcumque errorem tollere consensum necessarium ad matrimonium, sed errorem conditionis, aut personæ: si enim putaret vir esse ditissimam, & valdè nobilem uxorem, & tamen esset pauperrima, & vilissima, hic error non tolleret consensum necessarium ad matrimonium: at hic error est tantùm juris, quo putat illam esse suam: & sic ad confirmat. est negandum antecedens. Ad 2. & 3. respondetur in aliis contractibus, & rebus errorem etiam circa aliud à persona contingentem, posse annullare: ut si putem me dare pauperrimo eleemosynam, cùm tamen sit dives: secus in matrimon. Ad 4. constat solut. ex præc. id enim est verum in aliis contractibus. Ad 5. & confirm. dicendum est, licèt ille non intendat formaliter novum inire matrimonium, intendere tamen virtute: in eo enim actu, quo hanc vult ut uxorem, vel ut talem cognoscit, virtute clauditur, & tacitè, hic & nunc, & semper consentire in ipsam, ut uxorem, sicut juxta *c. unicum, de spons. impub. in 6.* cùm impuberes contrahunt matrimonium, licèt formaliter inducant matrimonium, virtute tamen intendunt etiam sponsalia: quia si actus non valet eo modo, quo agitur, debet ex tacita contrahentium mente valere eo modo, quo potest: ut dixi l. 1. disp. 21. num. 2. Sic in nostro casu, cum ea verba, vel copula sufficerent ad denuo contrahendum matrimonium, nec possint valere pro actus præteriti ratificatione, cùm is nullus fuerit, valebunt eo modo, quo possunt, ex virtuali intentione, nimirum, ad denuo constituendum matrimon. Ad 6. neganda est ea doctrina: nam alii tenent contrariam: ut dixi hoc 2. lib. disp. 34. num. 1. Ad 7. concedenda est sequela, ut dixi ult. concl. & neganda est doctrina in contrarium adducta, cum aliis Doctoribus quos retuli hac disp. num. 2. in quinta ratione. Ad 8. dic, id Pontificem exigere in ea concessione, quia multo probabilius est, nec aliter voluisse id privilegium commissario concedere.

DISPUTATIO XXXVII.

Utrùm matrimonium coram parocho, & testibus initum, invalidum ob occultum impedimentum, sit, ablato impedimento, iterùm coram parocho, & testibus celebrandum.

SUMMARIUM.

Referuntur duæ opiniones, n. 1. & 2.

Non est necessarium iterum coram parocho, & testibus celebrari: & ibi lex non extenditur ad casum, quem ejus ratio à principio non comprehendit, n. 3. & ibi legis intellectus ex proœmio sumitur.

An idem sit in quocumque alio impedimento occulto, ut metus, 4.

Quid, si matrimonium sit nullum ob errorem conditionis, n. 5. & quid, si ob ætatem, 6.

An hæc sint vera propter Pii V. declarationem, vel etiam stando in ipso con-

contextu Concilii, n. 7. & quid si mala fide contractum est matrimonium, 8.

Quid, si in dispensatione impedimenti contineatur, ut dispensetur, ut possit verum celebrari matrimonium publicè, servata forma Tridentini, 9.

Quid si parochus, & testes, vel aliquis ex illis, noverant impedimentum tempore contractus prioris matrimonii, aut post noverunt, num. 10. & quid, si parochus sciebat in confessione.

An dicatur occultum impedimentum, quando est periculum, ut in foro externo detegatur, vel est impedimentum probabile: & quando dicatur probabile, n. 11. & ibi, quid dicatur occultum in concessionibus ad dispensandum super occultis, & sess. 24. Trid. c. 6. de refor.

Quid, si impedimentum deductum sit ad forum contentiosum, & defectu probationis, vel falsa informatione absolutus est reus, an adhuc dicatur occultum, nu. 12. & ibi, verba cum affectu sunt intelligenda; & explicatur c. 6 de reform. sess. 24. Trident. n. 12. juncto 11.

An revalidato hoc matrimonio occulte, oporteat conjuges illos iterum recipere benedictiones Ecclesiæ, 13.

An sufficiat copula carnalis ad revalidandum hoc matrim. 12.

Solvuntur argumenta, & dispensationes non semper continent aliquid jure communi non concessum, 15.

1 IN hac disp. triplex est sententia. 1. docet desiderari, ut iterùm coram parocho, & testibus celebretur illud matrimon. Prob. quia prius fuit nullum, ergo perinde celebrandum est coram parocho, & testibus, ac si numquam fuisset initum. 2. quia Tridentinum exigit pro forma præsentiam parochi, & testium; ergo ea requiritur, quando denuo celebratur matrimonium, cùm tunc verè contrahatur. Et confirm. quia solemnitas illa parochi, & testium adhibita est ad legitimandum consensum prioris matrimonii, tunc expressum: non autem posteà exprimendum: sed prior consensus cùm nullus fuerit, non constituit matrimonium, sed posterior, qui validus fuit; cùm ergo in posteriori desiderata fuerit solemnitas necessaria, non erit matrim. 3. quia esto esset finis decreti Tridentini, cessat in casu speciali, lex autem propter bonum commune edita, minimè cessat cessante fine in particulari eo: vel maximè cùm dum lex aliquid tanquam formam exigit, cessante fine, non cessat, ut docent Bart. & multi alii, quos refert, & sequitur *Tiraq. tract. Cessante causa, limitat. 37.* Tandem, quia in diplomate cruciato conceditur commissario facultas dispensandi in matrim. cum occulto impedimento, ut iterum occultè celebretur. ergo attento Tridentino id fieri non poterat: frustra enim esset privilegium. Hanc tenent *Nav. l. 4. consiliorum, in 1. edit. tit. 1. de sponsal. cons. 11. in 2. t. de spons. impub. cons. 3. Gutier. qq. 4. canon l. 1. c. 28. nu. 7. & 8. de juram. 1. p. c. 56. nu. 22. & 43. Palacios 4. d. 27. qu. 1. f. 566. fin. & seq. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. Gl. 1. n. 3. Bart. à Ledes. dub. 17. de matr. f. 275. & seq.* & videtur tenere *Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 18. §. Ex quibus respondendum erit:* & eam dicunt esse veram *Gutier. & Barth. à Ledes.* quamvis scandalum sequatur, matrimonium iterùm publicè celebrando: & in hoc etiam casu dixit esse probabilem *Veracruz appendice ad speculum, dub. 10. concl. 6.*

2 II. Sententia docet idem, nisi scandalum, aut infamia oriretur: tunc enim ex epicheja posset occultè absque parocho, & testibus celebrari. Sic *Corduba sum. q. 15. fol. 130. col. 1. §. Resolutoriamente dige. Segura director judic. 2. p. c. 25. n. 40. §. Quod nobis, Lud. Lop. 1. part. instr. c. 85. §. penalt.* & dicit probabilem *Veracruz append. dict. dub. 10. conc. 6. fin & conc. 5. fine*, ubi limitat hoc esse verum, nisi illi mala fide contraxerint: quia non est justum, Ecclesiam mala fide contrahentibus subvenire.

3 III. Sent. cui prorsus adhæreo, ait, non esse necessarium iterùm coram parocho, & testibus contrahere: sed satis esse, si contrahentes inter se ipsos solos renovent consensus. Ad hujus sent. probationem supponendum est hoc fundamentum: aliud est cessare rationem legis in aliquo casu: aliud verò rationem legis non se extendere ad illum casum; nam in priori casu lex ex se, & ex sua generalitate comprehendit illum casum, in eoque locum habuit; aliàs non diceretur cessare rationem, vel legem, cùm nec lex, nec ratio in eo casu locum habuerit: & quod numquam fuit, cessare nequit: in posteriori verò numquam ratio legis amplexa est illum casum, & per consequens nec lex ipsa, cùm quantumcunque verba legis generalia sint, restringantur, & intelligantur juxta limites suæ rationis, eo quod sit ratio legis anima ipsius, *c. Ratio nulla, de praebendis, & l. Cum pater. § Dulcissimus ff. de legat. 2.* & docet *Tiraq.* multis citatis *tract. Cessante causa. 1. p. nu. 138. & 159. & l. Si unquam v. Libertis, n. 45. C. de revoc. donat.* Quamvis ergo sub judice sit, an cessante ratione finali legis cesset lex: verum quando à principio ratio legis non se extendit ad aliquem casum, dicendum est numquam legem habuisse locum in illo: ut optimè docent *Ant. c. Post translationem, de renunciat. n. 34 & ibi Abb. in 2. lectur. nu. 17.* Et exemplo id exponam, præcipit superior religiosis ne adeant locum ubi operarii laborant, ne loquelis illos impediant: si quis vellet adire intendens omninò tacere, posset dicere in ipso cessare rationem præcepti: si tamen die feriata adiret, non cessaret in hoc eventu ratio præcepti, numquam enim hunc casum comprehendit, cùm die feriata operarii à laboribus abstineant: quare nec præceptum ab initio hunc casum comprehendit, nec in illo obligavit. Hoc ergo supposito fundamento, probatur 1. nostra sent. quia ratio finalis decreti *Tridentini, ses. 24. de matrim. c. 1.* statuentis, ut matrim. coram parocho, & testibus celebretur, ea fuit, ut constat ex ejus proœmio, ut vitentur gravia peccata ex clandestinis nuptiis consurgentia, maximè eorum, qui clam cum una contrahunt, eaque relicta aliud publicum matrim. ineunt, cui malo nequibat Ecclesia mederi, cum ipsi de priori matrim. minimè constaret. Sed hæc ratio non se extendit ad hunc casum, cùm prius matrim. invalidum, in foro Ecclesiæ validum, & publicum fuerit, (ejus enim nullitas, & impedimentum occulta sunt,) & subinde si aliud matrim. inire vellent, impediretur ab Ecclesia, credenti matrimonium illud publicum, validum fuisse: ergo decretum Tridentini numquam hunc casum comprehendit, nec in illo obligavit. 2. quia ex proœmio colligitur animus, & intentio legislatorum, & intellectus totius decreti, illudque limitatur: ut bene docet *Tiraq. tract. Cessante causa, limit. 1. nu. 65. Alex. de Nevo cons. 3. n. 3. Hippol. Riminald cons. 540. n. 78. vol. 5. Burg. de Paz cons. 32. n. 6. Molina l. 1. de primog. c. 5. n. 3. 4. & 5. Bursat ut cons. 76. num. 9. Gutier. 3. practicarum, q. 17. nu. 90. & 91.* cum multis aliis quos ipsi referunt. Sed id decretum in proœmio loquitur de clandestinis matrimoniis, quæ semper Ecclesia prohibuit, detestataque est, matrimonium autem semel publicè contractum, invalidè propter occultum impedimentum, & eo sublato clam celebratum, numquam fuit clandestinum, nec ab Ecclesia prohibitum, ad id enim præcesserat publicitas, quam Ecclesia poscit: ut docent *Catharin. l. 5. contra Cajetanum Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, num. 8. Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 6. in comment. lit. T.* ubi alios refert: ergo nec hoc matrim. reputat Tridentinum esse clandestinum, nec illud irritat. 3. quia si dum verba proferuntur coram parocho, & testibus, alter fictè consentiat, satis est, si posteà occultè consensum præstet, (ut dixi hoc 2. lib. disp. 31. num. 13.) ergo similiter in hoc casu, cum in utroque matrim. nullum fuerit. Tandem, quia ex opposita sententia sequerentur multa scandala, & inconvenientia, ergo non est creditu dignum voluisse concilium hos conjuges obligare, ut iterum publicè contrahant. Et ita tenent *Nav. t. 4. consiliorum tit. 1. de spons. in 1. edit. cons. 35. in 2. cons. 14. fine, & sum. Lat. c. 22. p. 70. & c. 16. in nova editione num. 37.* & dicit sic posteà declarasse Pium V. & Sacrum pœnitentiariæ prætorium ea declaratione frequenter uti: *Enriquez lib. 12 de matr. c. 3. n. 6. & in commento lit. L.* refert idem renuisse consultos Episcopos *Covar. Guerrero, & Blanco*, qui concilio interfuere: & *Magistros Balbas, Sancho, & Moya*: idem *Pedraza summ. 3. præcep. §. 12. Ant. Cucus li. 5. instit. major. t. 11. n. 65. Palac. 4. dist. 30. disp. 1. f. 671. col. 2. ante vers. Sed quæritas forsan. Petr. de Ledes.* dicens sic declarasse Cardinales, *de matr. q. 45. a. 5. dub. penul. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 40. ad finem, & c. 37 & f. 1042. & c. 39. f. 1059. Manuel in bul. cruciata, §. 13. nu. 6. vers. Siguese le segundo. & 1. to. sum. 2. edit. c. 220 n. 2. Capua l. 2. decision. c. 80. n. 15. Phil. de offic. sacer. tom. 1. p. 2. l. 2. cap. 13. Vega l. 6. summa, casu 93. fine, & casu 143.* & dicit esse probabilem *Barth. à Ledesma. alleg. pro prima sententia.*

4 Hinc infertur, idem dicendum esse, qualecumque sit impedimentum occultum: ut si matrimonium fuit nullum propter metum occultum, satis enim est, si postea inter se solos ipsi contrahentes ratificent. quia eadem prorsus est ratio, qualecumque sit impedimentum. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 9 ad fin. in commento. lit. O. & c. 12. n. 2. in commento, lit. I. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matri. cap. 40. f. 1066. §. Porro jam urgentior*, & dicit esse probabile *Petr. de Ledesm. de matr. qu. 47. a. 3. dub. ult.* & favent cæteri Doctores num. 3. allegati, qui generaliter, & indistinctè loquuntur de impedimento occulto.

5 2. Infertur idem dicendum esse, quando quis cum impedimento servitutis occulto, ab alio ignoratæ, contraxit publicè: sublata enim servitute, vel ab alia cognita, satis est ut inter se solos iterùm contrahant. Constat eadem ratione. Et tenent *Palac. 4. dist. 30. disp. 1. f. 671. col. 2. ante vers. Sed quæritas forsan, Enriq. l. 11 de matr. c. 3. n. 6. & 7. commen. lit. E.* & favent cæteri allegati nu. 2. 3. generaliter loquentes: unde immeritò id negat *Petr. de Ledes. de matr. q. 52. a. 1. dub. 2. fine.*

6 3. Infertur idem dicendum esse de matrimonio nullo ob occultum ætatis defectum, completa enim ætate, satis est inter ipsos conjuges illud celebrari. Eadem enim est ratio. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 7.*

7 4. Infertur, non audiendum esse *Petrum de Ledesma de matrim. q. 45. a. 5. dub. penult.* qui ait dicta in tertia sententia, vera esse propter declarationem Pii V. ea enim seclusa, & stando in contextu Conc. Tridentini, quamvis probabile esset, matrimonium nullum ob impedimentum occultum, posse clam celebrari: probabilius tamen esse oppositum: unde censet, Pium V. non declarasse concilium, sed in illo dispensasse. Sed dicendum est stando in ipso decreto concilii, multo probabilius esse, posse clam absque parocho, & testibus celebrari: & ita Pium V. minimè dispensasse, sed declarasse concilium. Nam rationes tertiæ sent. allatæ nu. 3. fortiter urgent, ut id concilii decretum non extendatur ad hunc casum: & ita tenent *Navar. sum. Lat. c. 22. n. 6. Enriq. lib. 11. de matr. c. 3. n. 6. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 13.*

8 5. Infertur idem dicendum esse, licèt matrim. invalidum propter impedimentum occultum, sit mala fide contractum: adhuc enim convalescit, si occultè inter ipsos solos contrahentes celebretur. Hoc est contra *Veracruz*, cujus sent. retuli nu. 2. fine: cujus ratio concluderet utique, si nostra sent. inniteretur epicheiæ, ac tacitæ Pontificis dispensationi, non enim credendum esset, Ecclesiam subvenire mala fide contrahentibus: cùm autem innitatur

tur

tur veræ, & rigidæ illius decreti Tridentini expositioni, quod nunquam hunc casum comprehenderit, parum refert, sive bona, sive mala fide matrimonium initum sit.

9 6. Infertur idem dicendum esse, non obstante clausula solita apponi in dispensationibus concessis ad revalidandum matrimon. nullum propter occultum impedimentum, quæ talis est, *Si ita est, cum eis, ut inter se publicè, & servata forma concilii Trident. contrahant, dispens.* Quamvis enim virtute hujus commissionis non possit commissarius dispensare, ut occultè celebretur matrimonium: at potest dispensare in impedimento, quo per dispensationem cessante, absque aliqua dispensatione juxta decretum Tridentini, potest illud matrimon. inter ipsos solos contrahentes celebrari.

10 Est tamen intelligenda tertia sententia, cum corollariis ex ea illatis, dummodo parochus, & testes impedimentum illud ignorarent, si enim id nossent, quantumcunque alias esset occultum, necessariò repetendum esset coram parocho, & testibus. Quia cùm ipsis constet, in foro Ecclesiæ matrimon. esse nullum, non sunt testes valoris, sed nullitatis matrimonii. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 3. num. 7.* referens aliquos juniores doctissimos idem sentientes: *Petr. de Ledesm. de matrimon. qu. 47. art. 3. dub. ult.* Idem credo, quamvis alter solus, ex duobus testibus requisitis, vel solus parochus impedimentum nosset, quia jam desunt necessaria ad valorem matrimonii, cùm vel parochus, vel alter testis requisitus, non sit testis valoris matrimonii. Si autem tempore, quo astiterunt matrimonio, ignorabant impedimentum, licèt postea scient taliter, quòd non esset probabile in foro externo, juxta dicenda num. seq. potest absque parocho, & testibus innovari. Quia jam quando Ecclesiam repræsentarunt assistentes matrimon. fuerunt testes valoris illius, & satisfactum est decreto Tridentini, Ecclesiæque constat de illius valore, & adhuc manet impedimentum occultum: quia suppono non esse plenè probabile impedimentum in foro externo, quia vel non sunt testes omni exceptione majores, vel non oculari, vel unus tantum ex illis scit. Similiter credo posse iterùm occultè celebrari, si parochus tempore, quo matrimonio interfuit, noverat impedimentum intra solam confessionem. Quia cùm tunc sciat solum ut Deus, & nullo modo in foro Ecclesiæ, verè testis est illius matrimonii.

11 Secundò intelligenda est, nisi periculum sit, ut detegatur impedimentum, & probetur in foro externo: tali enim periculo existente celebrandum iterùm est coram parocho, & testibus. Sic *Henriq. l. 11. de matrim cap. 3. num. 6. Manuel 2. tom. sum. in 2. edit. cap. 220. num. 2.* Immò quamvis id periculum minimè sit, si impedimentum sit plenè probabile in foro externo, credo necessariò iterandum esse coram parocho, & testibus. Quia licèt occultum in aliis decretis usurpetur, ut distinguitur contra publicum, vel id, quod deductum est ad forum contentiosum: ut circa *decretum Concil. Tridentini sess. 14. cap. 6. de reform.* docent *Nav. sum. Lat. cap. 27. in nova edit. num. 255. Enriq. l. 14. de irregularitate, cap. 20. num. 4. Manuel in bulla cruciata, §. 9. num. 129. fine. & 1. tom. sum in 2. edit. cap. 166. num. 3. Lud. Lop. 2. p. instr. de clavibus, cap. 8. de bulla, fol. 25. col. 1. § Igitur antequam bulla* Et eodem modo dicit *Nav.* ibi usurpari occultum in quibuscunque facultatibus bullarum sacræ pœnitentiariæ, vel legatorum: aut quorumcumque concessis ad dispensandum super occultis, at in præsenti, ut impedimentum dicatur occultum, ut eo sublato possit matrimon. clam celebrari, credo occultum accipi, ut distinguitur contra plenè probabile, quia quando impedimentum plenè probari potest in foro externo, tunc proculdubio si matrimon. clam ratificatum, validum esset, sequerentur ex eo omnia inconvenientia, quæ olim ex matrimon. clandestino valido sequebantur: nam probato impedimento posset alter conjux aliam uxorem ducere, cum qua in perpetuo adulterio viveret: cùm Ecclesiæ minimè constet de occulta revalidatione matrimonii illius publici, quod propter impedimentum, plenè probatur fuisse nullum. Dicetur autem plenè probabile in foro externo impedimentum, ad dissolvendum matrimon. publicè contractum, quando duobus testibus probari potest: ut cum aliis docet *Mascard. de probatio. concl. 410. num. 19. juncto num. 9.* & habetur expressè *cap. Quoties de testib. & attestat.* debent autem esse illi duo testes non tantùm idonei, sed omni exceptione majores, id est, quibus nihil opponi possit: ut multis textibus, & DD. relatis, docet idem *Mascard. concl. 1023. à num. 4. usque ad 14.* Quare si sola relatione conjugis scirent impedimentum tres, vel quatuor, adhuc diceretur impedimentum occultum, dum non est publica fama; quia testes illi non faciunt plenam fidem ad dissolvendum matrimonium, tantùm enim deponunt de conjugis confessione, quæ sufficiens ad hoc non est.

12 Hinc infertur, si impedimentum illud delatum ad forum externum, minimè probaretur, aut falsa informatione pronunciaretur sententia pro matrimon. publicè contracto, manere adhuc occultum: cùm matrimonii valor constet Ecclesiæ, & ita posse convalescere novo consensu occulto inter conjuges præstito. Sic *Enriq. lib. 11. de matrimon. cap. 3. num. 6.* Unde rursus infertur declaratio ad *Tridentin. sess. 24. cap. 6. de reform.* ubi conceditur facultas Episcopis dispensandi in delictis occultis non deductis ad forum contentiosum: potest enim Episcopus dispensare, si reus falsis testibus, aut probationis defectu absolutus est a delicto, ad forum contentiosum deducto, quia verba cum effectu accipienda sunt. *cap. Relatum, de cler. non residen.* ergo dum concilium excipit crimen deductum ad forum contentiosum, intelligendum est, si ea deductio effectum habeat. Præterea, quia ratione scandali, & publicitatis, denegatur Episcopo facultas, quando crimen versatur in foro externo: quæ in hoc casu cessant: occultiusque delictum manet. Tandem, quia per accidens, non est inconveniens ex delicto inductionis falsorum testium, commodum sentire, eò quòd manet delictum intra terminos, & latitudinem delicti occulti. Sic *Enriq. lib. 14. de irreg. cap. 20. num. 4. Manuel 1. tom. sum. 4. edit. cap. 167. num. 4. Vivald. Candel. 2. p. de excommun. num. 42.* dicens gravissimos Salamanticos ita sensisse, licèt alii contra censerent.

13 Id observandum est, hos, qui sublato impedimento clam revalidarunt matrimonium, non teneri Ecclesiæ benedictiones ante revalidationem præmissas, iterùm recipere. Quia semel receptæ sunt, nec possent sine scandalo repeti, nec sunt de matrimon. essentia. Sic *Corduba sum. qu. 51. §. Teste matrimonio, Barthol. à Ledesm. dub. 17. de matrim. fol. 1276. fine.*

14 Tandem dicendum est, matrimon. illud, quod propter impedimentum occultum nullum fuit, posse revalidari copula affectu maritali inter conjuges habita: sicut revalidatur novo consensu occulto. Prob. quia *Tridentin. sess. 24. de matrimon. cap. 1.* minimè comprehendit hunc casum, ut probavi num. 3. & ita tanquam casus omissus relinquitur dispositioni juris communis, *l. Commodissimè, ff. de liber. & post. & l. Si cum dotem, in princip. ff. sol. matrimon.* ergo cùm secundùm jus commune tale matrimonium convalesceret copula maritali, per *cap. Is, qui fidem, de spons.* ut probavimus disp. præced. num. 6. idem erit attento Tridentin. decreto. Et confirm. quia ideò Tridentinum corrigit matrimonia præsumpta, ex copula maritali consurgentia, quia jam requiritur præsentia parochi, & testium; ergo in casu, in quo talis præsentia non desideratur, ut est hic, manebit jus commune illæsum. Præterea, quia cùm matrimon. verbis, & signis contrahi possit, & copula affectu maritali, signum sit consensus de præsenti: aliàs sponsalia per illam non transirent antiquitus in matrimonium, contra *d. cap. Is, qui fidem:* sicut verbis de præsenti convalescit, ita copula illa, affectu maritali. Sic docent *Enriq. lib. 11. de matrimon. cap. 3. num. 6. & cap. 9. ad fin. in commento, littera O. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 220. num. 2. Lud. Lop. 2 p. instructorii de matrimon. cap. 40. ad finem, & cap. 37. ad fin eod. cap. 37. à fol. 1042.* bene dicit revalidari etiam per traductionem solemnem ad domum, & diutinam habitationem, quæ signa sunt interni consensus: sicut ante Tridentinum, per hæc transibant sponsalia in matrimonium: quando autem hoc ita se habeat, consule *Covar. 4. decret. 2. p cap. 4. §. 2. num. 1. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. num. 56. & duplici sequenti, Gutier. de juram. 1. p. cap. 51. num. ultimo.*

15 Ad argum. primæ sent. proposita num. 1. respondetur. Ad 1. negando priùs matrimon. fuisse omninò nullum: fuit enim validum quoad præsumptionem Ecclesiæ ignorantis impedimentum, in cujus facie contractum est, & ita judicandum non est de illo, ac si omninò contractum non fuisset, quoad repetendam parochi, & testium solemnitatem: sed tantùm quoad necessitatem renovandi consensus. Ad 2. dico antecedens esse verum, quando matrimon. omninò de novo contrahitur. Ad confirmat. dico per se tantum legitimare consensum tunc præstitum: per accidens autem, legitimare etiam consensum posteà occultè præstandum. Quia ex suppositione illius solemnitatis præcedentis, sequens matrimon. clam ratificatum, non manet omninò clandestinum quoad forum Ecclesiæ. Ad 3. quicquid sit de antecedenti, dico nostram sententiam non inniti illi fundamento, quod cessarit finis decreti Tridentini, sed quod nunquam id decretum comprehenderit hunc casum: ut probavi nu. 3. Ad ultimum, dico sæpè in bullis concedi aliqua, jure communi non prohibita, ad pacandas conscientias, maximè quando stando in jure communi dubia erant: quale est hoc, ut bene docent *Navar. sum. cap. 25. num. 85. & cap. Quando. Lat. cap. 3. num. 57. & cap. 19. num. 84. & cap. 22. num. 31. Manuel 1. tom. sum. 2 edit. cap. 220. num. 2.* Ad argumentum secundæ sententiæ respondit num. 8.

DISPUTATIO XXXVIII.

Utrùm confessarius, qui novit aliquos conjugatos ex ignorantia invalidè matrimonium contraxisse, teneatur illos admonere?

SUMMARIUM.

Opinio quædam distinguens refertur, n. 1.

Quando ignorantia est culpabilis, tenetur admonere, 2.

Ignorantia in uno culpabilis, in alio est invincibilis, num. 3. an sit culpabilis, quando conjux fatetur aliquam circumstantiam in modo contrahendi, ex qua matrimonium est nullum, & ibi, scientia speculativa non est causa malæ fidei, & quid, si initio adfuit mala fides, nunc autem est bona; & qua cautela utendum sit ad discernendum, num sit bona fides, eodem n. 3.

Quando pœnitens credit aliquid esse mortale, quod non est, tenetur confessarius monere, 4.

Si ignorantia est invincibilis, & est spes profectus, tenetur monere: & utrùm sufficiat post confessionem, 5.

Quando non est ea spes, & est ignorantia juris humani, vel facti, invincibilis:

cibilis: ut contingit in matrimonio, licèt illud non sit contractum, an teneatur confessarius monere, 6.
An male faceret confessarius tunc admonendo, 7.
Quid, si conjux, quæ est in ea bona fide, negaret ex alia causa debitum, an possit dicere confessarius, ut reddat debitum, n.8. *& ibi, an possit dicere illum esse verum conjugem.*
Quid, si ea ignorantia invincibilis est juris divini, & naturalis, 9.
Quid, si est in damnum proximi, ut in usura, vel detentione rei alienæ, n.10 *& ibi, quid si pœnitens susciperet monitionem, at medium est difficile, quia sequetur scandalum, aut infamia.*
An possit confessarius differre in aliud tempus hanc admonitionem, & sit consilium paulatim monere, 11.
Explicatur c. Quia circa, de consanguinitate: & an dissimulatio principis inducat dispensationem, & an possit Episcopus dispensare in impedimento, cujus est obtenta dispensatio, sed est subreptitia, 12.
An teneatur confessarius admonere ignorantem invincibiliter, quando est periculum, ne alius admoneat, 13.
Quid, si pœnitens interroget, vel scrupulum formet, num.14. *quid, si est scandalum, vel sequitur damnum publicum*, 15.
Quid, si scandalum sequutum pœnitenti est momentaneum, at postea admonitio proderit, n.16. *& quid, si possit probare confessarius impedimentum*, n.17.
Quid, si ex malitia pœnitentis non speratur fructus, 18.
In concionibus publicis an sit aperienda veritas, licèt non prosit, & aliqui scandalizentur, num.29. *& explicantur ibi, c. Ephesiis*, 43. *d. & c. Error*, d.83.
Solvuntur argumenta, & enodantur c. Qui scandalizaverit, de reg. jur. & c.2. de hæret. n.20.

1 IN hac disp. aliqui distinguunt, asserentes si ignorantia sit juris divini, teneri confessarium admonere: secùs si sit ignorantia invincibilis, facti, vel juris humani, nec sit in damnum alicujus, & non est spes emendæ, sed timor fore, ut pœnitens scandalizetur. Sic tenet *Adrian. quodl.* 5. *art.*2. *à litt.F. vers. Ad q. respondeo: & 4. qu. 5. de confessione, dub.*7. & tanquam probabile *Barth. à Ledesm. de pœnit. dub.* 13. & videntur tenere *Nav. sum. cap.* 22. *num.*83. *& cap. Si quis autem, de pœnit. d.7. num.* 71. *& Covar.4. decret.2.p.cap.6.* §.10. *num.*13. ubi uterque dicit, dimittendum esse pœnitentem in illa bona fide, quando procedit ex errore juris humani, vel facti, absque tertii præjudicio, & ex monitione esset timor scandali, ubi contrarium videntur tenere, quando est error circa jus divinum. Immò *Petrus de Soto lect.* 10. *de confess. ad fin.* §. *Circa hæc omnia*, ait, dum ignorantia est juris divini, vel humani, tutius esse pœnitentem instrui, secùs ubi est ignorantia facti, & est timor infirmitatis pusillorum. Et prob. teneri confessarium admonere, quando est ignorantia juris divini. 1. quia ea ignorantia numquam est invincibilis, nisi deficiente aliquo, qui instruat, cùm ergo possit tunc confessarius instruere, tenetur, ne ignorantia illa culpabilis sit. 2. quia pœnitens ad confessorem accedit, tanquam ad Doctorem, vicarium Dei, ut ab ipso instruatur, quia vel est proprius pastor, vel gerit vices proprii pastoris in eo munere, aliàs non posset audire confessiones: ergo infideliter agit, nisi instruat, & tacens, absolvensque pœnitentem errantem, videtur suo facto approbare, confirmareque illius errorem. 3. nam utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, *cap. Qui scandalizaverit. de reg. jur.* ergo propter scandalum pœnitentis, non est desistendum à veritate manifestanda. 4. quia potens alios ab errore revocare, & tacens, seipsum errare demonstrat, *cap.* 2. *de hæret.* 5. quia *D. Paulus Act.*10. inquit. *Mundus ego sum à sanguine omnium vestrum, non enim præter fugi, quominus annunciarem verbum Dei vobis.* Quem textum *D. Greg. cap. Ephesiis*, 43. *d.* ad hoc propositum refert. Et *D. Amb. ser.*83. inquit: *Ego interdum parens vobis, tacere vellem, sed malo vos contumaciæ causas reddere, quam negligentiæ sustinere judicium.* Et *cap. Error.* 83. *d.* habetur approbari errorem, cui minimè resistitur.

2 Sit I. Conclusio, quoties ignorantia est vincibilis, & culpabilis lethaliter, cujuscumque juris, vel facti sit, non potest confessarius dissimulare, quamvis admonitio non sit profutura, & quodcumque scandalum pœnitentis sequatur. Hanc fatentur omnes, quia cùm ea ignorantia minimè excuset, pœnitens affectus est culpa lethali: quare si confessor dissimularet, conferret sacramentum indigno. Dixi, data opera, non posse confessarium dissimulare: quia sub judice est, an teneatur admonere. *Medina C. de confess. tract.* 2. *qu. de confess. dimidiata iteranda*, asserit non posse tacere, nec absolvere: verum non teneri docere, quia cùm admonitio nihil profutura sit, erit actus vanus. Sed dicendum est teneri admonere, quia ea admonitio proderit, ut liberatus pœnitens ignorantia illa, cognoscat malum statum, in quo est, & fortè aliquando resipiscet, & mordebit conscientia, stimulisque agitabitur. Item, ne querelas formet denegatæ sibi absolutionis. Item, quia tunc confessarius suo muneri satisfaciet, & ita tenent *Sot.4.d.*18. *qu.*2. *ar.*4. *ad* 2. *Ledesm.*2.*p.*4.*qu.*8.*a* 4.*dub.*8. *Aragon.*2.2.*qu.*33.*a.*6.*concl.*4.

3 Maxime tamen observandum est, ignorantiam, quæ in uno vincibilis est, posse in alio esse invincibilem, ut bene docet *Gloss. cap. Turbatur*, 1.*qu.*4.§. *Notandum. verb. Omnis ignorantia*, quod perpendere debet confessarius ex qualitate personæ, & aliis circumstantiis: cùm non omnes teneantur scire matrimonii impedimenta, immò multi sacerdotes ea ignorent. Sic *Adrian. quodlib.*5. *art.*2. *litt.I. Sot. num. præced. allegatus.* Erit autem optimus intelligendi modus, an talis ignorantia sit culpabilis, curare bono modo intelligere, an pœnitens credat se esse in bono statu, vel dubiam conscientiam habeat: quòd prudenter faciendum est, ne ex interrogatis, aut interrogandi modo constituatur pœnitens in dubia fide, qui priùs illæsam conscientiam habebat. Potest etiam contingere, ut aliquando in mala fide fuerit, nunc autem in bona sit: quia fortè consuluit aliquos, qui conscientiam sedarunt, cùm docti existimarentur: & tunc reputandus est pœnitens, tanquam ignorantia invincibili laborans.

4 Similiter contingere potest, ut pœnitens fateatur se deliquisse in modo contrahendi matrimonium, ut quia clam contraxit, vel quia peccarat cùm consanguinea præsentis uxoris, & tamen invincibiliter ignoret præsentis matrimonii nullitatem: & tunc debet se habere confessarius cùm illo tanquam, cùm invincibiliter ignoranti. Sic *Ledesm* 2.*p.*4.*qu.*8.*a.*4.*dub.*8. & ratio est, quia scientia speculativa, qua conjux ille scit se peccasse, cùm consanguinea uxoris non constituit in mala fide, nisi adsit cognitio practica, quâ norit esse impedimentum dirimens matrimonium, cognitio enim speculativa, cùm ignorantia practica, non constituit malam fidem: ut dicemus hoc lib.2. disp.41. num.8.

6 II. Conclusio, si pœnitens ex conscientia erronea credat aliquid esse peccatum lethale, tenetur confessarius admonere. Constat, quia eam manifestè probat arg. secundùm, quod n.1. proposui. Item, quia quilibet alios tenetur lege charitatis docere, ne ratione hujus ignorantiæ multa peccata lethalia, quæ re vera talia non sint, admittat: ergo à fortiori tenetur confessarius, cui instruendi munus incumbit. Sic *Enriq.l.6.de pœnit.c.*28.*nu.*1.

5 III. Conclusio, cujuscunque juris ignorantia invincibilis sit, aut facti, si spes probabilis sit, fore, ut monitio prosit, sine gravi scandalo, & detrimento, tenetur confessarius admonere pœnitentem, ut si norit confessarius matrimon. esse nullum, & potest facilè pœnitens dispensationem impetrare, & credit fore, ut adhibeat diligentiam ad impetrandam, nec est periculum, ut interim accedat ad uxorem, sciens jam non esse suam. Prob. quia munus confessarii est pœnitentem instruere, cùm vel proprius pastor sit, vel in audiendis confessionibus proprii pastoris munus obeat: ergo cùm spes proficiendi adsit, tenetur docere: quamvis enim illa ignorantia nunc invincibilis sit, potest facilè vincibilis fieri. Crediderim tamen raró hoc contingere, cùm dispensatio Pontificis impetranda est, & longè distat Roma: quia saltem est periculum magnum incontinentiæ cum uxore, dum impetratur dispensatio. Casu autem, quo tenetur admonere, non tenetur ante absolutionem: sed satis est post, nisi confessarius probabiliter credat ante absolutionem profuturam monitionem, posteà verò minimè. Sic *Medin. C. de confess. tract.*2. *qu. de confess. dimidiata iteranda*, & *Corduba summa. qu.*189. *punct.*2.

7 IV. Conclusio, quando ignorantia est invincibilis, juris humani, aut facti, absque tertii præjudicio, non tenetur confessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur utilitas, quia sequetur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas: quia, verbi gratia, conjux volet recedere, cum scandalo alterius ignorantis impedimentum, vel volet persistere in matrimon. obtenta dispensatione, & alter nolet demum consentire, vel permanebunt in diuturno concubinatu conjuges illi. Exempli sit in ignorantia facti: bona fide aliquis contraxit præmissa sufficienti indagine mortis prioris conjugis, scit confessarius, vel aliquis alius vivere. Erroris autem juris sit exemplum: habuit quis rem ante matrimonium initum cum consanguinea uxoris intra secundum gradum, & invincibiliter ignorans esse impedimentum dirimens contraxit matrimon. Probatur ergo conclusio 1. ex D. August. & habetur *cap. Si quis autem, de pœnitent. d.*7. ibi, *Si scirem non tibi prodesse, non te admonerem.* 2. quia frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere, extremæ dementiæ est: teste Sallustio. 3. quia nulla lex obligat ad actus inutiles, & otiosos. 4. quia, sicut correctio ad correcti utilitatem ordinatur, & illius spe cessante non obligat, ita confessio ad bonum pœnitentis tendit, ergo cessante hujus boni spe, non tenebitur confessor admonere: ratio enim mediorum à fine sumitur. Tandem, quia nulli laqueum debemus injicere. *cap. de viduis, el.*2.27.*qu.*1. sed admonere in hoc eventu, nihil aliud esse quam laqueum, & offendiculum apponere: nam constituti in bono statu, & bona fide, confessoris monitione in malo, & periculoso versabuntur, quia deinceps, verbi gratia, uxor impedimenti conscia tenetur potiùs mortem subire, quàm reddere debitum, ut dicemus disp. seq. & fortè vir non credet impedimentum subesse, vel non poterit ipsa detegere, ne famæ detrimentum patiatur, & inde rixæ, & scandala oriantur, & Ecclesia non probato impedimento, compellet. Et ita tenent omnes DD. allegati n.1. & ultra illos docent *Medina C. de confessione, tract.*2. *qu. de confessione dimidiata iteranda Sotus* 4.*d.*18.*qu.*2.*a.*4.*ad* 2. *Cano. relectione de pœnit. p.*5.§. *Atque hic ego intelligi volo, fine fol.*101. *Ledes.* 2.*p.*4.*qu.*8.*a.*4.*dub.*8. *Corduba sum. qu.*189. *punct.*1. *& l.*1. *quæstionarii, qu.*11 *fin. & a.*2. *col. penult. dicto* 2. *Angles florib.*1.*p.q.*3. *de confess. ar.*8. *diffic.*8. *conclus.*3. *Frater Medina l.*2. *sum. cap.*3. *reg.*2. *fine fol.*263. *col.*1. *Enriquez, l.*6 *de pœnit. cap.*27 *num.*4. *& cap.*28. *num.*1. *commento, lit. B. Barth. à Ledesm. de sacramento pœnitentiæ dub.*13. *Manuel de ordine judiciario cap.*9. *num.*4. *&* 1. *tom. sum. c.*62. *num.*13. *& bulla cruciat.* §. 13. *num.*6. *vers. Lo tercero. Arag.*2.2.*qu.*33.*ar.*6. *concl.*2. *Lud. Lop.* 1.*p. instruct. cap.*27.§. *Ad prudentiam quoque confessoris.* Quod verum esse credo,

credo, non tantùm ubi jam contractum est matrimonium, sed etiam ante illud contractum: si enim confessarius, vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia invincibili impedimenti laborantem, & probabiliter credat fore, ut monitis non acquiescat, nec fidem adhibeat, & læsa conscientia matrimonium sit contracturus, & maxima difficultate, magnoque scandalo suborto possit à matrimonii contractu desistere: prudentissimè confessarius aget, si taceat. Quod probant omnes rationes adductæ: & clarè sentit *Nav. c. Si quis autem de pœnitent. l.7. n.73.* ubi ait, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peritorum consilio, bona fide credebant esse legitimas, cùm tamen non essent, & tacuisse. Quia circa jus humanum errabant, ne quos ignorantia, excusabat, constitueret in mala fide, & nihilominus utentes dispensatione, peccarent: & concludit statim posse confessarium absolvere pœnitentem, qui probabili juris humani ignorantia excusatur, si videat monitionem non profuturam: ubi clarè *Navar.* loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis invalidæ aliqui contrahere volebant.

8 Immò tenetur confessarius in casu præcedentis conclusionis tacere, ne sequantur inconvenientia dicta, præbeatque peccandi ansam his, qui in bono statu sunt. Sic *Adrian.4. de confess. q.5. dub.7. Jo. à Medina, Sotus, Cano, Angles, quos retuli n. praeced. Navar. c. Si quis autem de pœnit. d.7. n.72. & summa, c.22. n.83. Corduba sum. q.189. punct. 3.*

9 Dubitabis tamen, utrùm conjugi neganti debitum ea alia causa, existentique in prædicta ignorantia invincibili valoris matrimonii, possit confessarius præcipere, ut debitum reddat: videtur enim non posse, quia novit confessarius non esse legitimum matrimonium, & ita re vera non teneri reddere, ergo præcipiens ut reddat, præcipit fornicationem, quæ intrinsecè mala est. Et confirm. quia non licet complacere in actu intrinsecè malo, excusato propter ignorantiam, qualis est ille, & ita *Sot.4. d.18. q.2. a.4. ad 2.* ait, non posse confessarium monere prædictum conjugem, ut reddat, sed tantùm in genere debere dicere, conjuges teneri reddere debitum. Sed fateor me non assequi, quid distet inter hæc, redde debitum, vel uxor tenetur reddere debitum: cùm uterque loquendi modus ad eundem scopum tendat, nimirum ad inducendum conjugem illum, ut reddat debitum: & si inducere verbis directis culpa esset, non ea vacaret, verbis indirectis inducere, siquidem ex parte confessarii eadem est intentio in utroque loquendi modo, & pœnitens idem prorsus intelligit. Præterea, quia cùm pœnitens relinquendus sit in illa ignorantia, peccat lethaliter ea supposita non reddendo, ergo confessarius tenetur non absolvere, nisi proponat se deinceps redditurum, ergo potest cogere ut reddat: & ita confessarius non præcipit rem malam, sed rem debitam suppositis circumstantiis occurrentibus. Et complacere in actu malo excusato propter ignorantiam, tunc quidem illicitum est, quando actus ille non honestatur attentis circumstantiis, quæ tunc occurrunt, secus quando honestatur, debitusque est: ut contingit hîc: & ita satisfactum manet argumentis contrariis. Et hanc partem tenent *Ledesm. 2. p.4. q.8. a.4. dub. 10. ad 5. Corduba sum. q.189. punct.1. Enriq. lib.6. de pœnit. c.27. n.5.* ubi bene addit non mentiri confessarium dicentem, illum esse suum conjugem: cùm reputatione sit, sicut verum dixit Virgo *Luc.2.* cùm Jesu invento in templo dixit, *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te;* cùm tamen Joseph non esset verus pater, sed sola reputatione.

9 V. Conclus. idem dicendum est contra authores primæ sententiæ relatos n.1. quamvis ignorantia illa sit circa jus divinum, & naturale: si enim probabiliter credat confessarius, consilium non profuturum, tenetur non admonere, quando ea ignorantia invincibilis est, quia rationes conclusionis præced. quas attuli n.6. æquè probant, sive ignorantia sit circa jus humanum, sive circa divinum: & ita tenent. *Joan. à Medina, Sotus, Cano, Ledesma, Enriquez, Barth. à Ledesma, Aragon ibi allegati: Corduba sum. q.189. punct. 1.*

10 VI. Conclusio, idem dicendum est, quamvis peccatum illud per ignorantiam invincibilem excusatum, sit in detrimentum proximi: tenetur enim confessarius tacere, probabiliter existimans fore, ut sua monitio non prosit: verbi gratia, pœnitens bona fide possidet primogenitum, quod confessarius novit injustè possidere, & credit nihil profuturum monitionem, quia est difficillimum relinquere illud, vel videt pœnitentem teneri restituere, & ignorantia invincibili excusari, monitumque non restituturum, tenetur tacere. Hæc conclusio similiter est contra authores primæ sententiæ. Sed probatur rationibus 4. conclusionis, allegatis n.6. & tenent *Joan. à Medina, & Cano, ubi citati: Ledesma, 2. p.4. q.8. a.4. dub.9. Enriq. l.6. de pœnitentia, c.27. n.4. Corduba sum. q.189. punct.1. & 6.* & addit bene *Jo. à Medina*, etiamsi peccatum illud in proximi detrimentum sit continuatum: ut si quis exerceat usuras, laborans ignorantia invincibili, quia alios consuluit, & videat confessarius se monendo nihil profuturum, ut restituat acquisita, nec ut abstineat in futurum, tenetur tacere; propter easdem rationes. Et omnia dicta in hac conclusione, & duabus præced. vera sunt, quando credit confessarius fore, ut pœnitens libenter monitionem suscipiat, at videt remedium esse difficillimum, ubi scandalum, & notabilis infamia inde sequantur, & ita censent quidam neoterici docti.

11 Hinc infertur à fortiori, quando pœnitens sub lethali culpa tenetur ad aliquid adeo difficile, ut confessarius credat illum tunc æquo animo minimè recepturum, & alia vice melius suscepturum; excusaturque ignorantia invincibili: posse tunc tacere, & in opportunius tempus differre. Immò prudenter agunt confessarii, dum non omnia, ad quæ pœnitens tenetur, simul & prima vice aperiunt, ne deterius omninò abstineat à confessione, sed paulatim debent eum docere ea, ad quæ tenetur.

12 Ex dictis infertur intellectus ad *c. Quia circa, de consanguinitate*, ubi consulius Innocentius III. de quibusdam, qui subreptitia dispensatione matrimonium contraxerunt, sic respondet: *Dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cùm ex separatione grave videas scandalum imminere.* Hunc textum quidam intelligunt, ut dissimulatio illa Pontificis dispensationem inducat, ratione cujus ajunt illos conjuges tutos esse in priori matrimonio, quod invalidum erat. Quod si objiciatur *c. Cum jam dudum, de præbend.* ex quo constat principis dissimulationem non inducere dispensationem: respondent aliud esse impunitate, ac facto principem tolerare, tunc enim non inducitur dispensatio, juxta *d. c. Cum jam dudum:* aliud verò, respondendo dicere toleramus, vel toleratur: tunc enim dispensat juxta *d. c. Quia circa:* ubi *in fi. gl.* tradit hunc intellectum, & *ibi Innoc. fin. Hostiens. super verb. Dissimulare, Joan. And. n.3. Card. paulò post princip. Abb. ad fi. Henr. n.2. Alex. de Nevo, n.12. Præpositus, n.7. idem Abb. c. Nisi, n.9. de præbend. Dec. c. n.4. de except. Felin. c.1. de treuga, & pace, n.11. decl. 5. v. Limita hoc tripliciter: Rom. cons. 307. n.4. Syl. verb. Lex, q.6. ad fin. Brunorus in compend. resol. lit. M. verb. matrimonium toleratur.* Sed hic intellectus prorsus displicet, quia textus solùm habet, Episcopum dissimulare posse, ut remaneant illi in matrimonio, mediante dispensatione subreptitia contracto, si ex separatione grave immineat scandalum, ergo non dispensat Pontifex. 2. quia etiamsi illa dissimulatio vim dispensationis obtinuisset, oporteret, ut licitè permanerent in matrimonio, denuo illud inire, nec ex sola dispensatione possent illi permanere in matrimonio: ut dixi hoc 2. lib. disp. 55. n.2. sed Pontifex tantùm dicit esse tacendum, & dissimulandum, ergo minimè dispensat. Alii verò intelligunt hunc textum, ut concedatur Episcopo facultas revalidandi dispensationem impetratam ex falsa causa, quando virtute illius contractum est matrimonium, & est scandalum in separatione. Sic *Specul. tit. de dispensat. §. Nunc de Episc. n.17. vers.144. Selva beneficiorum 4. p. q.7. n. 140. Bertach. tract. de Epis. l.4. p.2. q.49. nu.139. vers.141. Conradus in templo judicum, l.2. c.5. de Episc. §.4. n.10. vers.140. Guerrero de potestate Pontificis, c.17. vers.127.* Sed hic intellectus etiam displicet, quia textus nihil de dispensatione agit, sed tantùm dissimulandum esse dicit, ut illi permaneant in priori matrimonio: si autem concederet Episcopo dispensandi facultatem, prius dispensaturus esset, & dispensatione concessa ineundum esset matrimonium. Alii intelligunt, dispensationem illam legitimam fuisse, quia falsa causa expressa, fuit solum impulsiva, vel 2. dicunt in eo casu speciali concessisse Pontificem Episcopo dispensandi facultatem, dummodo obtenta dispensatione iterùm illi contraherent. Sic *Corduba sum. q.45. punct.1. fine, §. Mas esta tercera razon.* Sed uterque modus intelligendi corruit. Prior, quia si dispensatio legitima fuisset, quamvis scandalum minimè sequeretur, dissimulandum esset: quia matrimonium validum erat; Pontifex autem propter grave separationis scandalum, dissimulandum esse dicit. Posterior etiam corruit, quia nec dispensationis, nec iteratæ matr. celebrationis Pontifex meminit, sed solum silentium, & dissimulationem induxit. Legitimus ergo sensus est juxta trad. in 4. conclus. & seq. ibi enim conjuges bona fide existimabant se legitimè conjugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur grave scandalum: quapropter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, illosque in matrimonio illo putativo, & invincibili ignorantia excusato, permittendos esse. Sic *Goffred.* quem referunt, & sequuntur *Adrian. quodlib. 5. a.2. lit. E. vers. Sed circa hæc dicta. Medina C. de confess. tract. 2. de confess. dimidiata iteranda, vers. Corollariè sequitur ex dicto. Nav. c. Si quis autem, de pœnit. d.7. à n.67. usque ad 73. & lib.1. cons. in 1. edit. tit. de temporibus ordinandorum, cons.9. n.1. Cov.4. decr. p. c.6. §. 10. n.15. Corduba sum. q.189. punct.1. vers. Alo qual haze. Aragon 2. 2. q.33. a.6. concl.3.*

13 Sunt tamen intelligendæ IV. V. & VI. conclusio, nisi verisimiliter credat confessarius aliunde submovendam esse ignorantiam, ab alio scilicet confessore, qui imprudentius medebitur illi malo: tunc enim consultius esset ignorantem admonere, nisi remedium sit intolerabile. Sic *Cano. relect. de pœnit. p.5. f.101. col.2. §. Id verò intelligendum est.* Sed credo non esse necessariam hanc limitationem: quia moraliter casus evenire nequit, & esto possibilis esset, confessarius hic bene munus suum obiret tacendo, culpa autem alterius imprudentis imputanda esset admonitio.

14 2 Intelligendæ sunt, nisi pœnitens dubius interrogaret confessorem, vel virum doctum de re illa, tunc enim tenetur veritatem aperire, quamvis profutura non sit, quia jam conscientia pœnitentis læsa est illo dubio, & taciturnitatem confessoris, vel viri docti prudenter posset pœnitens in suum favorem interpretari: quare taciturnitas illa esset erroris approbatio. Sic *Sot 4. d.18. q.2. a.4. ad 2. Led. 2. p.4. q.8. a.4. dub.8. Angles floribus, 1 p. q.3. de conf. a.4. diffic.8. concl.1. Lud. Lop. 1. p. instruct. c.27. Ad prudentiam quoque confessoris, Cordub. sum. q.189. punct.5. Enriq. l.6. de pœnit. c. 27. n.5. Arag. 2. 2. q.33. a.6. concl.4. Carth. à Led. de pœnit. dub.13. Fr. Man. l.2. sum. c.3. reg.2. §. Manuel 1. s. sum.2. edit. c.62. num.13.*

Immò aliqui ex his idem dicunt, si pœnitens tanquam scrupulum, quo agitatur, id fassus fuerit. Sic *Sot. Angles, Aragon. Bart. à Ledes. Lud. Lop. ibi.* Sed verius est, quando solus est scrupulus, posse confessarium tacere, vel respondere ut deponat scrupulum, quia scrupulus non aufert bonam fidem, & ignorantiam invincibilem, sed solùm quando conscientia dubia est ex sufficienti fundamento. Sic *Corduba, & Enriquez proximè citati.*

15 3. Intelligendæ sunt, nisi ex ea ignorantia timeatur malum boni communis; tunc enim tenetur confessarius admonere, quia præferendum est bonum commune privato, & quamvis fructus in eo minimè speretur, consuletur tamen bono communi. Sic *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 27. n. 4.* Exemplum sit, est parochus qui invincibiliter putat subditos solùm teneri scire articulos fidei, vel habet errorem in fide, aut moribus, tenetur confessarius illum admonere quidquid inde sequatur, ne errore illo bono communi ovium sibi commissarum noceat. Unde fit, ut si esset scandalum, publicaque fama nullitatis matrimonii, teneretur confessarius admonere: quia talis ignorantia est contra bonum commune, sic *Adrian. quodlib. 5. a. 2. lit. I. & 4. q. 5. de confess. dub. 7.*

16 4. Intelligendæ sunt, nisi scandalum pœnitenti sequuturum ex admonitione, momentaneum sit, si enim quamvis tunc admonitionis fructus non speretur, brevi tamen spes est illum sequendum: tenetur confessarius admonere. Sic *Adrian. q. 45. de confess. dub. 7. vers. ad 3. dico. Medina C. de confess. tract. 2. q. de confess. dimidiata iteranda, Cano relect. de pœnit. p. 5. f. 101. §. Id vero intelligendum est, Corduba, sum. q. 189. punct. 3.* Addunt & bene *Medina, & Corduba* præstare post absolutionem admoneri, ne turbatione gratia, & fructus sacramenti impediatur.

17 5. Intelligendæ sunt, nisi confessarius sit proprius pastor, possitque impedimentum probare: tunc enim tenetur admonere, & si pœnitens minimè acquiescat, tenetur superiori denunciare. Sic *Albertic. in suo dictionario, lit. C. verb. Confessor. 2. vers. Quid si presbiter, Rosel. Confess. sacr. 2. n. 16. Syl. Confess. 3. q. 12.* & videtur sentire *Nav. c. Si quis autem, de pœnit. d. 7. n. 72. & in sum. c. 22. num. 83.* ait enim non teneri confessarium admonere, quando ipse solus novit impedimentum, ubi contrarium videtur sentire, quando alii sciunt, quibus probare illud possit. Sed hoc non placet: quia Episcopus erat, cui scribit *Innoc. 3. c. Quia circa, de consanguinitate*, facilèque poterat de nullitate dispensationis convincere conjuges illos, & tamen scribit Pontifex dissimulandum esse, ut constat ex intellectu tradito n. 12. ergo proprius pastor tacere etiam debet, quamvis impedimentum probare possit, quando fructus non speratur, sed scandalum, separatis conjugibus.

18 Demum intelligendæ sunt, quando scandalum, quod timetur ex admonitione, proveniret ex infirmitate, & quia non possunt commode conjuges separari, propter damna inde consurgentia, secus si proveniret ex malitia conjugum. Sic *Ant. à Corduba sum. q. 189. punct. 3.* Sed non placet, & adhuc in hoc casu oppositum credo: quia rationes pro 4. concl. nu. 6. allatæ, contrarium probant: cùm enim admonitio illa in pœnitentis bonum ordinetur, quoties id non speratur, sed damnum, ejusque ruina timetur, cessare debet.

19 Ultima concl. Doctor publicus, sive concionator tenetur publicè veritatem docere, licet fructus alicujus privati non speretur, sed scandalum, quia doctrina ea ad bonum publicum ordinatur, quare propter privatum malum non est intermittenda. Et hoc probant testim. *D. Pauli, & D. Ambrosii, & c. Ephesius, 43. d. & c. Error, d. 83.* quæ attuli pro priori sent. n. 1. ad illam sent. confirm. quæ omnia de Doctore publico intelligenda sunt. Sic *Sot. 4. dist. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Cano relect. de pœnit. p. 5. f. 102. §. Testimonia verò, Barth. à Led. de pœnit. dub. 13. Led. 2. p. 4. q. 8. a. 4. d. 8. Arag. 2. 2. q. 33. a. 6. concl. ult. Manuel de ordine judiciali, c. 9. n. 4.* Animadvertunt tamen, & bene *Sot. & Ledes. & Barth. à Ledesm.* si timeretur pusillorum in tota republica scandalum, in aliud tempus differendam esse eam doctrinam.

20 Ad arg. proposita n. 1. ad primum dic antecedens esse verum, quando pœnitens dubitaret, teneretur enim data opportunitate consulere doctiores, quando autem minimè dubitat, nil est quod ipsum urgeat ad interrogandum. Ad 2. dic concludere teneri confessarium admonere, quando fructus in pœnitente speratur, secus eo cessante: quia monitio illa ad bonum ipsius ordinatur. Ad 3. dic eam regulam, utilius scandalum, & cætera, intelligi sic, quando aliquid sine peccato mortali fieri non potest, vel omitti, faciendum non est, vel omittendum propter scandalum: secus quando fieri potest, vel omitti absque peccato: & ita explicatur *c. 2. ad fi. de novi operis nunciat. junct. gl. verb. Dimittenda*: & ita etiam explicat *D. Th. 2. 2. q. 43. a. 7. corp.* Ad 4. dic illum textum loqui de errore culpabili, secus de invincibili. Ad 5. constat ex dictis n. praeced.

DISPUTATIO XXXIX.

Utrùm conjux occultæ nullitatis matrimonii conscius, quia scit priorem virum superstitem esse, vel præsentem esse sibi affinem, dum non cessat impedimentum morte prioris viri, vel dum non impetratur dispensatio alterius impedimenti, possit in eo matr. perseverare, ad vitanda scandala, quæ ex separatione sequentur, vel mortem sibi inde imminentem, aut quia excommunicatione compellitur ab Ecclesia?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1. & referuntur tres sententiæ, n. 2. 3. & 4.

Impugnatur 1. sententia, n. 5. & secunda, n. 6. & tertia. n. 7.

Dictiones implicativæ quid importent, n. 6. & ibi erubescimus sine textu loqui.

Conjux sciens impedimentum, nullo timore, quamvis excommunicetur, potest reddere debitum, 8.

An verè coram Deo ille conjux excommunicatus sit, & generaliter quando innocens excommunicatur, juxta allegata, & probata, n. 9. & explicatur c. Litteras, de restit. spoliat.

An si impedimentum cessarit, teneatur hic conjux obedire Ecclesiæ, denuo contrahendo, n. 10. & an teneatur obedire quoad cohabitationem, n. 11.

Ubi an fictè professus teneatur verè profiteri Ecclesia præcipiente.

Solvuntur argumenta, & explicatur c. Duo mala, d. 13. n. 12.

An sit bonum medium, fugere, dum impetratur dispensatio, 13.

Potest esse remedium impetrare si matri sit ratum, dispensatione Pontificis, vel ingredi religionem: & an teneatur is conjux ingredi. 14.

Item petere divortium, si causa subsit, n. 15. & an possint illi simul habitare tanquam fratres, vel an possit fœmina pati concubitum, non se accommodando, 6.

An possit his consuli Episcopi dispensatione: remissivè, 17.

1 DUplex quæstio agitanda est: altera, an excusetur conjux impedimenti conscius à culpa, reddendo debitum, ad vitanda majora damna. Altera, si hoc non liceat, quo medio uti possit ad ea damna vitanda.

2 QUÆSTIO I. Utrùm conjux impedimenti conscius occulti, possit reddere debitum, dum ab Ecclesia compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timet, ni reddat? Tres sent. sunt. I. ait licere conjugi illi reddere, excusarique à culpa ob Ecclesiæ præceptum. Prob. 1. quia licèt re vera non sit matrimonium, ex parte tamen alterius, matrimonium est, & copula est licita, excusante illum ignorantia invincibili, & jus petendi habet: ergo alter reddens debitum non consentit in opus peccati, sed in opus justitiæ. 2. quia æquè intrinsecè malum est, occidere innocentem, ac accedere ad non suam, sed illud licet judici, quando juxta allegata, & probata est nocens, secundùm veriorem sent. ergo hoc pariter licebit, quando secundùm allegata, & probata sunt illi veri conjuges. 3. quia peccatori occulto publicè petenti, tenetur Parochus ministrare sacramenta, quamvis aliàs sacrilegium esset, ergo similiter licèt sit peccatum accedere ad non suam, si tamen occultum est non esse suam, & vir bona fide debitum petat in foro Ecclesiæ, licebit ei reddere. 4. quia ex duobus malis minus est eligendum, *c. Duo mala, d. 13.* sed minus malum est, reddere debitum mandato Ecclesiæ, quàm id denegare: hoc enim est crimen inobedientiæ, ex eoque scandala, & uxoricidium sequentur: illud autem est crimen fornicationis, quod minus est. Et confirm. quia licèt fornicationem admittere, sit intrinsecè malum, non tamen est id permittere, immò est licitum ad vitanda majora mala: qua ratione meretrices permittuntur: ergo quamvis non liceat huic conjugi petere debitum quod est facere, licebit tamen permittere, ut vir utatur suo corpore, reddendo ei debitum, ad majora damna vitanda. Hanc tenet *Magist. 4. d. 38. fi. Hugo de S. Victore de sacram. p. 11. c. 6.* & aliqui recentiores (ut refert *Medina C. de restit. q. 19. ad fin. in solut. ad 2. rationem*:) idem *Sepulveda libel. de bene vivendi instit. c. de mendacio: & Greg. Lop. l. 2. t. 3. p. 4. verb. Quanto à Dios*, dubius in hac quæstione relinquit cogitandum: & tempore Soti tenuit eandem sent. alius Theologus, quem ipse tacito nomine refert *4. d. 28. q. 1. a. 2. ad 3.* Et ex jurisperitis idem tenet *Hostiens. sum. tit. de conjug. servo. n. 8.* ubi dicit virum certum de uxoris servitute posse pendente lite, Ecclesiæ præcepto compulsum, reddere debitum, immò & exigere absque animo uxorio: cùm tamen constet id non esse matrimonium, idem tenet *Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 16. §. Dubium est*, ubi dicit conjugem impedimenti conscium debere tacere, quando id probare nequit, nec invenitur medium ad dissolvendum matrimonium.

3 II. Sent. est cum distinctione hac, si impedimentum dirimat matrimonium jure naturali, tunc nullo modo potest conjux impedimenti conscius reddere debitum, quantumcunque per Ecclesiam probationis defectu compellatur: si verò tantùm dirimat jure Ecclesiastico, potest. Ratio disparitatis est, quia in impedimentis jure naturali dirimentibus nequit Ecclesia dispensare: & ita non potest inter eos constare matrimonium, quare copula illa erit fornicaria: at cùm possit dispensare in impedimentis jure humano dirimentibus, eo ipso quod Ecclesia cogit reddere debitum viro impedimenti ignaro, censetur per Episcopum dispensare in eo impedimento, & ita convalidabitur illud matrimonium, ac subinde non peccabit reddendo, nec petendo. Hanc refert *Innoc. 3. c. Literas, de restit. spoliat.* inter alias, quas ibi refert, & subdit, *Nos nullam harum sententiarum reprobamus*: & *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14.* refert quosdam hoc sentire. Et pro eadem senten. refertur *Hostiens. c. Proposuit, de conjug. servor.* sed non inveni, ubi eam teneat: & *Adrian. quodlib. 1. a. 3. ad 3. fi.* relata hac sent. dicit se nescire ubi reprobetur ab Ecclesia: & expressius quàm alii, hanc tenet *Enriq. lib. 12. de matr. c. 3. n. 2. in comment. lit. K.* & ait favere huic sent. *Nav. & Cov. in locis per ipsum allegatis*: sed neuter illi favet.

III. Sent.

4 III. Sent. est *Philiarci de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 14. & 15.* ubi duo dicit. Alterum est *illo c. 14.* quoties conjux impedimenti conscius nequit consensum novum extorquere, neque indirectè, obtenta dispensatione, sive periculo vitæ propriæ, vel aliorum, potest Pontifex dispensare, ut satis sit is tacitus consensus, quo alter conjux impedimenti ignarus accedit affectu uxorio: & in fine ejus capitis dicit non sufficere in hoc casu significare Pontifici impedimentum, sed esse etiam necessarium exprimere, non posse absque periculo peti novum consensum, ut in eo dispenset. Probat, quia vigore hujus taciti consensus ante Trident. sponsalia transibant in matrimonium, eo quòd Ecclesia præsumebat eam copulam affectu uxorio haberi. *c. Is qui fidem, de spons.* sed in hoc casu multò major est præsumptio, quod vir eo affectu accedat, cùm enim putet suam esse uxorem, manifestum est affectu uxorio accedere: ergo à fortiori in hoc casu potest dispensare. 2. quia quando duo jura concurrunt, fortius prævalet, sed hic concurrunt duo jura, alterum ad matri. requiri novum consensum liberum, cùm enim ablato impedimento valere incipiat, tunc debet adesse novus consensus: alterum verò, de vita, & fama tuenda, sed hoc est fortius, cùm sit cujuscumque juris naturalis, finis & nequit servari, si alterius novus consensus exquiratur: ergo jus naturæ superveniens fortius, faciet ut prior consensus, licèt invalidus, ita confirmetur, ut non sit opus illum denuo formaliter elici. Et confirm. quia quando impedimentum dirimens, est solo jure Ecclesiastico statutum, consensus præstitus fuit solo jure Ecclesiastico nullus, ergo solo jure Ecclesiastico est renovandus, & subinde poterit Pontifex dispensare, ne renovetur, & prævalebit illi juri Ecclesiastico jus naturæ de vita, & fama conservanda. Alterum quod dicit *Philiarc. d. c. 55.* est, si impedimentum sit de jure naturæ, & indispensabile, occultum tamen, & ab altero conjuge ignoratum, nec alter potest impedimentum detegere absque vitæ periculo, quamvis Pontifex nequeat dispensare, ut matr. contrahatur: at declarare potest ob bonam alterius fidem, & fœminæ periculum, licere reddere debitum, sed non petere, & dum hæc declaratio impetratur, si mulier nequeat separari, nec aliquam negandi debitum excusationem proponere absque vitæ, & famæ periculo, probabile est posse reddere, & non petere: & probat argumentis prioris sententiæ.

5 Sit tamen I. concl. Prima sent. est falsissima, & valde in fide periculosa. Prob. 1. ex *c. Inquisitioni, de sent. excom.* ibi, *Credimus respondendum, utrùm alter conjux pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo: sed credat. In primo casu, debet potius excom. sentent. humiliter sustinere, quam per carnale commercium, peccatum operari mortale*, & *c. Literas, de restit. exp.* ibi, *Porrò cùm mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex divina prohibuit, non posse viro sine peccato mortali carnaliter commisceri, frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cùm illa contra Deum non debeat judici in hoc obedire, sed potius excommunicatio, humiliter sustinere*, & *ad finem*, cum dixisset textus reddendam esse viro donec probet impedimentum, subdit, *Ad restitutionem, plenariam, debet Ecclesiastica censura compelli: quam tamen ipsa, tori negando consortium, debet humiliter sustinere*. Prob. quia inde sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, ut præcipienti superiore; vel ad evitandum vitæ, vel famæ periculum: quod sanè videtur erroneum, cùm sit intrinsecè mala: sequela autem probatur, quia fornicatio est accessus ad non suam, sed conjux impedimenti conscius, certò scit non esse suam, ad quam accedit, ergo certò scit se fornicari: si ergo accedere licet reddendo debitum, licebit subinde in casu fornicari. 3. quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti, ad cavendum majus, peccatum enim nihil aliud est, quam id quod non licet: nec valet dicere, desinere esse peccatum in tali eventu: quia licet hoc verum sit de peccatis, quæ talia sunt, quia prohibita, at de peccatis quæ suapte natura talia sunt, & intrinsecè mala, ut est fornicatio, hoc dici nequit. Et ita ex Theologis tenent *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. q. 4. fi. & d. 38. in fin. verbis, D. Bonav. ead. d. 38. in exposit. lit. Magistri, fi. Durand. ead. d. 38. init. in exposit. ejusdem lit. Ricard. ead. d. in fi. Palu. 4. dist. 36. q. 2. a. 2. a. 15. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. ante §. 1. & c. 3. §. 2. Abul. c. 19. Matt. q. 72. Metina C. de restit. q. 19. ad fi. in solut. ad 2. rationem. Victoria sum. de matr. n. 264. Petr. de Soto lect. 3. de matr. ante §. Requiritur ergo, Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. ver. Quo ergo gradatim, & d. 28. q. 1. a. 2. ad 3. & d. 37. q. un. a. ult. fin. Ledes. 2. p. 4. q. 48. a. 2. Veruc. 3. p. spec. a. 18. concl. 1. Card. l. 2. quæst. q. 11. ad fi. §. pen. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 4. dub. 2.* & omnes alii Neoterici. Et ex jurisperitis, *gl. c. Literas, verb. Tolerare, de restit. spol. & c. Inquisitioni, verb. Humiliter, de sent. excomm. & ibi Host. super verb. Verum, Jo. Andr. a. 7. Ant. 17. Card. q. pen. Anch. n. 3. Turrec. c. Cujus rei, 29. q. 2. & c. Si virgo, 34. q. 2. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. a. 8. Ang. verb. Debitum, n. 18. & matrimonium 2. n. 15. Sylv. matrim. 2. q. 55. & matrimonium 4. qu. 8. & matrimonium 6. q. 4. & verb. Debitum, fine,* ubi *Arm. fin. Tab. matrimonium 4. q. 13. n. 12. Nav. sum. c. 16. n. 39. & sum. Hisp. c. 22. n. 76. Cov. 4. decret. 2. p. 7. §. 2. n. 7.* & ex his Doctoribus vocant falsam, primam sententiam *D. Tho. & Durand.* & alii dicunt esse erroneam, ut *Cordub. & Petr. de Ledes.*

6 II. Concl. secunda sententia nullo modo placet. Prob. quia *c. Inquisitioni, de sent. excomm.* indistinctè loquitur de impedimento, & dicit nullo modo impedimenti conscium posse reddere. Et *c. Literas, de restit. spoliat.* dicitur conscium consanguinitatis, præsertim in gradibus divina lege prohibitis, non posse reddere: ergo idem clarè sentit textus in gradibus humana lege prohibitis: nam dictiones implicativæ, ut sunt Maximè, præsertim, etiam, implicat idem esse in casu contrario, licet in illo fortior militet ratio: ut ex multis latè probat *Everard. loco à natura dictionum implicativarum, n. 1. Gutier.* alios referens *l. 1. q. can. c. 20. n. 5.* Item quia stante impedimento jure humano dirimenti, id matrimonium est irritum, ergo si illius conjux conscius reddat debitum, accedit ad non suam, & ita fornicatur: nec obstat dicere Ecclesiam dum cogit ad reddendum, censeri dispensare per Episcopum in eo impedimento: quia sine textu, & firma ratione id asseritur: & erubescimus sine textu loqui, *l. Dissentiens*, ibi, *Nulla præcipit juris constitutio*, & ibi notat *Alber. C. de repud. l. Si vero, §. de viro, ff. solut. matr.* Præterea, quia alias detecto posteà impedimento alteri conjugi, non essent separandi, nec procuranda esset dispensatio, cùm jam Ecclesia dispensarit, eo ipso quod reddere cogit, & firmatum sit matrimonium. Item quia Ecclesia procedit ex falsa præsumptione, quia juxta allegata, & probata credit illud matrimonium valere, & ob illud cogit reddere debitum, & eodem modo cogit, sive sit impedimentum illud occultum juris divini, sive humani, ergo per eam coactionem nullo modo dispensare in impedimento intendit, siquidem coactio illa eo tendit, ut conjux obligationi respondeat reddendi debitum, quam Ecclesia credit habere, non autem ut denuo matrimonium convalescat. Deinde, quia esto vellet Ecclesia ea coactione dispensare in impedimento, non subinde liceret conjugi sic coacto reddere debitum. Quia esset necessarius novus utriusque consensus, ut id matrimonium redderetur validum, ut diximus hoc 2. l. disp. 35. n. 1. Hanc tenent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. Palud. Metina, Cov. n. præc. allegati*: & favent reliqui DD. quos ibi retuli, universaliter enim ferè omnes illi de impedimento loquuntur.

7 III. Concl. tertia sent. est falsissima quoad utrumque dictum. Prob. quia cùm Ecclesia nequeat defectum consensus ad matrimonium requisiti supplere: ut probavimus hoc 2. l. disp. 27. n. 2. sed is debeat ab ipsismet contrahentibus præstari, si tacitus ille consensus per copulam, altero impedimenti ignaro, satis non est ex se ad prius matrimonium invalidum, ratificandum, non poterit Ecclesia dispensatione efficere, ut satis sit: ergo primum dictum illius sententiæ falsum est, 2. autem falsum esse convincitur rationibus, quibus impugnata est prima sententia.

8 Ex his infertur tanquam certissimum tenendum esse, conjugem nullitatis matr. conscium ob impedimentum dirimens sive divino, sive humano jure, in nullo eventu posse reddere debitum conjugi ignoranti, licèt excommunicetur ab Ecclesia, vitæque periculum subeat, gravissimaque sequantur scandala: ut probavi in 1. & 2. conclusione. Et constat ex authoribus in illis allegatis.

9 Sed dubitabis, an is conjux impedimenti conscius, si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, sit verè excommunicatus? Nam *c. Literas, de restit. spoliat. ad fin.* videtur probare esse vere excommunicatum: cùm enim dixisset textus, per censuras compellendum esse, dum non probat impedimentum, inquit, *Donec probationes offerat præparatas, & tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiæ absolvetur*, ergo vere excommunicationem incurrit, alias frustra absolutio petenda esset. Et hanc partem tenent *Abulens. c. 19. Matth. q. 72. Palad. 4. dist 27. q. 2. a. 37.* & subdit *ibi, & n. 43.* post latam excommunicationem nihil prodesse fugam, excommunicatio enim ossibus adhæret. Si hæc quæstio radicitus hic tractanda esset, longam peteret disputationem, pendet enim ex ea, quæ in materia de excommunicatione tractari solet, an quoties excommunicatio est justa ex parte judicis, quia juxta allegata, & probata procedit, quamvis injusta sit ex parte ipsius rei, qui verè innocens est, ut contingit in casu præsenti, sit valida in utroque foro, qua in re multi partem affirmantem tuentur, & ita sentiunt in hoc casu. Alii vero, & multò probabilius tenent eam excommunicationem vere coram Deo non ligare, & ita in nostro casu dicendum est: & tenent in propriis terminis *gl. eod. c. Literas, verb. Tolerare, Victoria, summa de matr. n. 264. Ledesma, 2. p. 4. 48. a. 2.* & ratio est, quia excommunicatio minimè incurritur, nisi ob inobedientiam lethalem, quæ prorsus abest in hoc casu, & rigidissimum esset asserere, eum vere excommunicatum esse, qui Dei timore ductus, Ecclesiæ falsa præsumptione innitenti non obedit. Nec obstat *d. c. Literas*, exigit enim absolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

10 Rursus dubitabis, utrùm si impedimentum dirimens jam cessarit, dispensatione illius obtenta, vel propria voluntate tolli possit, quia matrimonium est irritum, eo quod contractum sit metu cadenti in virum constantem, & quia probari non potest, Ecclesia compellit reddere debitum, teneatur obedire denuo consentiens matrimonio conjux ille? *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 5. n. 33. & 34.* affirmat teneri ob scandalum vitandum. Sed melius *ipsemet a. 6. n. 45.* dicit non teneri obedire, nisi culpa sua prius matrimonium esset irritum, ut quia ficte contraxit. Durissimum enim esset, innocentem, nec matrimonio ligatum obligare ad matrimonium ineundum, præsertim cùm Ecclesiæ præceptum ex falsa præsumptione procedat.

11 Hinc infertur minus bene asserere aliquos teneri hunc obedire quoad cohabitationem, si potest citra incontinentiæ periculum.

lum. Hi sunt, *Ang. verb. Debitum*, n.19. ubi *Arm. §. Rosel. verb. Impedimentum, impedim.* 1. n.8. *Sylv. cum Hugone per ipsum relato, matrimonium* 6. q.4. *Tab. matrimonium* 4. q.11. n.12. *Nav. sum. c.16. n.39. Lud. Lop.* 1. p. *instr. c.87. §. Porro si aliqua*. Sed verius est, cum Ecclesiæ præceptum falsæ præsumptioni innitatur, nullo pacto obligare: verùm si sequeretur scandalum, nec copia esset fugiendi in locum ubi cessaret, teneri quidem cessante incontinentiæ periculo, cohabitare, non ratione præcepti, sed ratione scandali, Sic *Petr. de Led. de matr. q.45. a.4. dub.2. ad 2. fin.* Et in alio simili, de religioso fictè professo, docent eum non teneri verè profiteri ratione sententiæ Ecclesiæ fundatæ in falsa præsumptione, sed ratione scandali, atque ita eo fugere posse, ubi scandalum vitetur, *Sotus l.7. de justit. q.1. a.2. vers. An vero qui tale votum, Nav. c. Statuimus*, 19. q.3. *nu.75. Enriq. l.11. de matr. c.13. n.3. fi. Angles floribus* 2. p. q.1. *de voto. a.1. diffic.4. concl.3. Manuel* 2. *to. sum. c.92. n.5. Aragon* 2.2. q.88. *a.1. concl.2. fine*. Nec credo DD. allegatos oppositum sentire, sed ratione vitandi scandali dicere teneri obedire.

12 Ad argum. primæ sententiæ proposita n.2. respondetur ad 1. negando antecedens, ex parte enim neutrius est matrimonium, nec habet conjux ignarus impedimenti verum jus petendi debitum, & ita si alter consentiat reddendo, admittit id, quod a parte rei est peccatum, quamvis alter ratione ignorantiæ excusetur. Ad 2. respondere solet negando consequentiam, quia occidere innocentem in eo casu, est medium ad reipublicæ pacem necessarium, non autem accedere ad non suam. Sed displicet solutio, quia si occidere innocentem sit intrinsecè malum, in nullo eventu potest esse licitum: ideò melius respondetur occidere innocentem cognitum innocentem, esse intrinsecè malum, secus quando invincibiliter ignoratur innocens, & creditur reus, & ita licitum est judici occidere, quia invincibiliter ut judex ejus innocentiam ignorat, & credit esse reum: non enim judex ducendus est privata scientia, sed publica, siquidem non ut privata, sed ut publica persona procedit: & similiter accedere ad non suam, quando invincibiliter credit conjux esse suam, licitum est: at conscius impedimenti, tantùm abest, ut invincibiliter reputet esse suam, ut potius certò sciat non esse suam. Itaque probationes delicti, quantumcumque judex ut privatus sciat illum à delicto immunem esse, efficiunt judicem ut sic, ignorare invincibiliter innocentiam, & excusari innocentem puniendo: at probationes valoris matrimonii non causæ sunt ignorantiæ invincibilis in conjuge impedimenti conscio: cùm ut persona privata utatur matrimonio, & ita scientia privata duci debeat. Ad 3. neganda est conseq. quia peccator occultus jus habet justitiæ tuendi famam, & ne publicè infametur, negata sibi Eucharistia: vir autem non habet verum petendi jus, quando matrimonium est invalidum, sed tantùm ex ignorantia putat se habere. Ad 4. dico illud *c. Duo mala*, intelligi de malis pœnæ: vel si intelligatur de malis culpæ, non debere intelligi de his, quæ intrinsecè mala sunt, quale est fornicatio, in nullo enim eventu possunt esse licita: sed de iis, quæ mala sunt, quia prohibita. Sic enim licitum est ad vitandam mortem, festum, aut jejunium frangere: Ecclesia enim non tanto rigore obligat. Ad confirm. dico permittere in alio, quando vitare non possum, non esse facere, sed licitum ad vitandum majus malum: in seipso autem permittere, esse verè facere, & fornicari. Ad argum. 2. sent. propositum n.3. negandum est, Ecclesiam dispensare: ut probavi n.6. Ad 1. arg. tertiæ sent. dico Ecclesiam non dispensasse, ut sufficeret ille tacitus consensus ante Tridentinum, sed ex natura rei illum fuisse sufficientem, & Ecclesiam præsumpsisse illum consensum, & subinde ex eo matrimonium consurgere: quare non probat, Ecclesiam posse supplere consensus defectum: nec in nostro casu, est præsumptio voluntatis denuo contrahendi, cùm enim vir putet esse suam, solo animo utendi matrimonio jam contracto, quod legitimum esse putat, accedit. Ad 2. negatur minor, nam matrimonium absque consensu non consistere, est ita necessarium, ut sit penitus indispensabile: at vitæ, & famæ jacturam facere sæpè licet. Ad confirm. negatur conseq. quamvis enim solo jure Ecclesiastico consensus fuerit nullus, at cum re vera perinde sit, ac si non esset præstitus, jure naturali est renovandus, cùm jus naturæ sit, ut matrimonium mutuo consensu celebretur.

13 QUÆSTIO II. quibus mediis juvari possit conjux impedimenti conscius, quod sine infamia, aut vitæ periculo detegere nequit, & esto detegat, probare nequit, & compellitur ab Ecclesia per excommunicationem, ut reddat debitum, & fortè impedimentum est indispensabile, vel si dispensabile sit, quid faciet dum obtinetur dispensatio. Varia remedia proponunt DD. Primum est, in locum fugere, ubi scandalum cesset. Hoc tradit *D. Th.* 4. *d.27. q.1. a.2. quæstiunc.4. fine, Victoria sum. de matr. n.264. Ledesm.* 2. p. 4. *qu.48. a.2. Corduba l.1. quæstion. q.11. a.2. ad fin. dicto 3. Lud. Lop.* 2. p. *instruct. de matr. c.39. ad fi. Manuel* 1. *to. sum.* 2. *edit. c.208. n.7.*

14 II. Medium est, si matrimonium nondum consummatum sit, petere Pontificis dispensationem, vel religionem ingredi. Immò aliqui dicunt teneri ingredi, quos tacito nomine refert *Petr. de Ledesma de matr. quæst.45. ar.4. dub 2. ad 2.* & bene reprobat, quia quantumcumque graviter peccarit conjux ille decipiendo, non intendit se ad religionem obligare: nec ad medium tam difficile constringendus est, nisi ipse sua se sponte obligarit.

15 III. Medium est, ut conjux impedimenti conscius petat divortium, ob sævitiam, vel adulterium alterius: si forte hæ causæ concurrant. Sic *Corduba l.1. quæstion. q.11. a.2. ad fin. dicto 3.*

16 IV. Medium est, ut conjux impedimenti conscius habitet cum altero tanquam frater, & soror: juxta *c. Laudabilem, de frigidis & malefic.* modò non sit congressus periculum. Hoc tamen medio moraliter loquendo nunquam uti licebit: quia semper id periculum versatur. Aliqui tamen asserunt teste *Corduba lib.1. quæstion. q.11. ad fin. §. pen.* fœminam impedimenti consciam subterfugere nullo modo potentem, posse cohabitare animo negandi debitum, & resistendi quantum potuerit: quod si non consentiat, nec ullo modo corpore cooperetur, sed ut coacta, tacens, & immota patiatur, & permittat, esse tutam. Et potest probari ex doctrina *Soti lib.5. de just. q.1. a.5. ad 3. Nav. sum. c.16. n.1. & 13. Enriq. lib.12. de matr. c.6. n.8. Lud. Lop.* 1. p. *instru. c.73.* ubi dicunt fœminam non peccare, quando non est periculum consensus, si membris non resistat, dummodo non se componat, aut præparet ad actum illum, ne cooperetur. Sed meritò *Corduba* reprobat hanc sent. dicens esse periculosam, & erroneam: quia *Sotus, & reliqui allegati*, concedunt licere non resistere membris, dummodo fœmina nullo modo illi actui se accommodet, sed cum eo viro manendo, videtur se illi sceleri accommodare: maximè quia est probabilissimum consensus periculum, magnaque temeritas esset, tali periculo se exponere.

17 Utrùm verò possit huic conjugi consuli dispensatione Episcopi ad contrahendum denuo non obstante illo impedimento, dicam disp. seq.

DISPUTATIO XL.

Utrùm possit Episcopus dispensare in matrimonio illo contracto cum impedimento illo dirimenti occulto, ut iterùm celebrari possit, ne conjux illius conscius, destitutus remedio maneat, excommuniceturque ab Ecclesia, possitque eam dispensationem alteri delegare?

SUMMARIUM.

Quid certum sit, & in quo versetur difficultas, & quot sint quæstiones disputandæ, n.1.

Ponitur opinio negans posse ratione cujuscumque necessitatis, 2.

Contraria verior, n.3. & ibi, quando possit Episcopus in lege Pontificis, vel concilii dispensare. Et quid, si ambo, aut alter malam fidem habeant, & quid, si non fiant præmissæ monitiones, & quando dicatur mala fides, n.4. & ibi explicatur Trident. sess.24. de matr. c.5. & ibi, quando dicatur scienter fieri, vel præsumi.

Quid, si contrahentes divites sint, n.5. & quid, si duo sint impedimenta, 6.

An possit Episcopus aliquando ante contractum matrimonium dispensare in impedimento dirimente, n.7. & ibi, quid in voto castitatis, & quæ media dari possint ad desistendum ab illo contractu matrimonii, absque infamia.

Quid, si recursus sit ad nuncium, vel commissarium cruciatæ habentem dispensandi facultatem, 8.

An qui haberet privilegium dispensandi in casibus Episcopo reservatis, etiam ad matrimonium pertinentibus, possit dispensare in prædicto impedimento, quando potest Episcopus, 9.

An prosit hæc dispensatio pro foro externo, n.10. & quando dicatur impedimentum occultum, 11.

An possit vicarius Episcopi in eo dispensare, & generaliter possit dispensare ex vi officii vicarii, 12.

Post n.12. invenies summaria, quæ desiderantur.

1 IN hac disp. nemo dubitat, solius Pontificis esse, potestate ordinaria in impedimentis matrim. dirimentibus, dispensare: hæc enim omnia decreto Pontificio, vel concilii generalis statuta sunt: in cujus lege tanquam superioris, non posse Episcopum, qui inferior est, dispensare, fatentur omnes: & præsertim *Archid. c. Licet canon. de elect. in 6. Abb. c. Cum dilecti, n.10. de elect.* communis Doctorum *c. At si clerici, §. fin. de judiciis*, ubi *Felin. n.5. Rebuff. tract. nominationum, q.5. n.32. Cov.* 4. *decret.* 2. p. *c.6. in princ. nu.15. & §.10. n.11. Gutier. l.1. q. can. c.5. n.10.* Difficultas autem est, an aliquando ratione imminentis necessitatis possit. Secundò, utrùm prædictam facultatem delegare possit?

2 QUÆSTIO I. Utrùm in casu magnæ necessitatis possit Episcopus dispensare in impedimentis matrim. dirimentibus. Duplex est sent. I. negat: quia non potest Episcopus in lege Pontificis, vel concilii dispensare, (ut probavi n.1.) quia hæc impedimenta statuta sunt. Sic *Sotus* 1. *de just. q.7. a.3. vers. At verò sciscitaris*, & in hanc inclinat *idem in* 4. *d.37. q. unic. a.2.* eandem tenet *Corduba l. quæstion. q.11. vers. Hac igitur secunda opinio & summ. q.45. §. El segundo punto de esta primera opinion. Veracruz.* 3. p. *spec. a.18. fin. Fr. Medina* 1.2. *q.97. a.4.*

3 II. Sent. multo verior affirmat posse, concurrentibus his circumstantiis, ut matr. sit publicum, impedimentum autem occultum, & sit scandalum in separatione, nec ad Pontificem aditus pateat inopia, aut alia justa causa impedienti. Prob. 1. quia quamvis regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut concilii dispensare, potest tamen in casu urgentis necessitatis, quando ad

do ad Pontificem aditus non patet, ut docent *Lignado, c. At si clerici, §. de adult. de judiciis*, ubi *Abb. n.9. Bald. l. Omnes populi, nu.8. ff. de just. & jure, Rom. sing.468. specul. tit. de dispens. §. Nunc de Episcoporum, n.30. fi. Fel. c.1. Fallent.7. de const. Cotta in memorabilibus verb. Episcopus Milis in repert. verb. Dispensare potest Episcopus. Rebuf. praxi benef. t. de dispens. ad plura beneficia, n.30. & 31. Lambert. de jure patron. l.2. p.1. q.7. a.19. n.2. Ber. Diaz reg.238. Lud. Gom. tract. brevium, nu.21. Dueñas reg.248. lim.2. Staphileus de litteris gratia, s. De qualit. & statu benefi. §.1. quod sit legit. n.5. Cuc. l.2. inst. major. t.6. n.334. Gut. q. can. l.1. c.23. 18. Grat. reg.433. n.8.* Sed in hoc casu concurrit gravissima necessitas, ne ii, qui Pontificem consulere nequeunt, destituti remedio maneant, cùm absque scandalo separari nequeant, eo quod prolem habeant, quæ parentibus destituta, commodè educari non potest, vel alter solus impedimentum novit, nec cùm occultum sit, probare potest, vel illud absque famæ jactura detegere non potest: vel si uterque impedimenti conscius sit, cùm probare nequeat, absque scandalo separari non potest, nec permittitur aliud matr. inire: atque ita maximo incontinentiæ periculo expositus erit, ergo poterit Episcopus ratione hujus necessitatis dispensare. 2. quia Episcopus potest in sua dioecesi, quicquid Pontifex in tota Ecclesia, nisi aliquid Pontifex reservet: ut probavi l.1. disp.61. no.3. Quare si Episcopus dispensare nequeat in his impedimentis, inde provenit, quia Pontifex sibi reservat: sed non est verisimile in casu tantæ necessitatis reservare: ergo potest Episcopus. Prob. minor, quia reservatio hæc fit ob charitatem, bonamque reipublicæ gubernationem: esset autem contra charitatem, & suavem Ecclesiæ gubernationem in casu tantæ necessitatis, quando alter scandala, & peccata vitari non possunt, manentque homines remedio destituti, reservationem intelligi, ergo in eo casu intelligenda non est. 3. quia fortior est reservatio, dum Pontifex reservat sibi absolutionem alicujus criminis, præterquam in mortis articulo, & tamen probabilissimum est posse Episcopum absolvere, quando ratione impedimenti non est recursus ad Pontificem, ut tenent DD. quos refert *Enriq. lib.6. de pænit. c.56. n.1. & c.9. n.7. & c.10. n.1. & 2.* ubi idem asserit de casibus reservatis in motibus propriis Sixti Quinti, non obstante rigidissima reservatione, cum derogatione bullæ, & Tridentini, ergo à fortiori in nostro casu, ubi non tam rigida, & stricta reservatio est, poterit Episcopus. Quare hanc partem sustinent *Angles verb. Dispensatio, a.5. vers. Secundo*, ubi *Sylv. q.9. §.15. Tabie. q.14. fin. Armil. verb. Dispensare, n.20. Nav. sum. c.22. Hisp. a.86. Lat. n.85. Ant. Cuc. lib.2. instit. major. t.6. n.310. Spino spec. testament. gloss.15. n.86. Enriq. l.6. de pænis. c.10. n.1. & l.12. de matr. c.3. n.2. Barth. à Ledes. de matr. dub.50. ad fin. f.5521. Capua l.2. decisionum, c 80. nu.24. Manuel bulla cruciata, §.13. n.6. fine, Ant. Gom. eadem bulla, clauf.10. n.58. Lud. Lop.2. p. instruct. c. alt. ad fi. §. Porrò hic etiam illa quæstio* (quamvis dubitans loquatur, ait enim fortè ita esse:) *Vivald. candel.1. p. de matrim. n.248. Vega l.6. sum. casu 143. fi. & l.2. casu.232.* & viri doctissimi neoterici idem tenent, praxisque ita recepit, ut testantur *Nav. & Manuel proximè citati:* & *Sotus* sibi contrarius videtur hujus sentent. *4. d.41. q. unic. a.2. fin.* ubi hæc ait: *Si contra justitiam publicæ honestatis aliqui contrahant, & expeditissimus non sit ad Papam accessus, nullum esset periculum, quamvis Episcopus dispensaret.*

4 Utrùm autem desideretur bona fides in contrahentibus, ut Episcopus possit dispensare, non constat inter DD. nam *Enriq. l.12. de matr. c.3. n.2. commento lit. K. & lit. O.* asserit eam non desiderari: nec alia ducitur ratione, quàm quia *Ang. Sylv. Tab. Arm. Nav. Capua, Manuel. Ant. Gom. Lud. Lop. Spino Ant. Cuc. Vivald. Vega num. prae. allegati*, dum conditiones requisitas ad hanc dispensationem explicant, bonæ fidei non meminerunt. Sed dicendum est, eam requiri, & ita eam postulant *Barth. à Ledes. & Lud. Lop. ibi citati*, qui addit post Trident. ita esse tenendum: & in hoc casu *Sotus* quamvis dubius *4. d.37. q. unic. n.2. vers. Præterea arguitur*, dici forsan posse Episcopum dispensare: & in eodem casu dicunt esse probabile *Veracr.1. p. spec. a 8. fi. & Cordub. lib.1. quæstion. q.11. vers. Hæc igitur secunda opinio*, & probatur ex *Trid. sess.24. de matr. c.5.* ibi, *si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solennitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur pœnis. Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit.* Et ratio est, quia hæc sent. innititur manifestæ æquitati, quæ suadet mentem legislatoris non esse, ut in eo evento Episcopus nequeat dispensare, sed quando matrimonium est mala fidè contractum, mens Pontificis non est iniquitati favere, & perversæ contrahentium audaciæ, & ut illa sit facilioris dispensationis occasio, ne quotidie hac spe celebrarentur matrimonia contemptis impedimentis dirimentibus: quam rationem mirè exposuit *Trid. eo. c.5.* in illis verbis desumptis ex *c. fin. de immunit. Ecclesiarum, Non enim dignus est*, &c. Cùm ergo Tridentinum in hoc casu hos mala fide contrahentes spe dispensationis consequendæ perpetuo carere debere statuat, minimè poterit Episcopus dispensare. Unde idem dicendum est, quamvis ignoranter contractum sit matrimonium, si solennitates requisitæ in matr. neglectæ sint: quia idem in hoc casu decernit ibi Trident. Secus autem esset si ignoranter contractum sit matr. & ex ordinarii licentia solennitates illæ denunciationum omissæ sint, quia tunc negliguntur, nec temerè contemnuntur, quod petit concilium, ut contrahentes illi spe dispensationis careant: atque ita priorem partem hujus dicti, nempè quando omittuntur denunciationes, non posse Episcopum, sustinet *Lud. Lop. ibid.* subditque idem esse, licèt alter solus ex contrahentibus mala fide contraxerit. Sed credo tunc posse Episcopum, quia *Trident. d. c.5.* vocat hanc pœnam, ibi, *Eisdem subiiciatur pœnis*, non autem æquum est puniri innocentem, ob alterius delictum. Sic tenet *P. Joseph. de Acosta lib.6. de convers. Indorum, c.22.* & quidam viri docti neoterici. Rogabis autem quando dicatur mala fides? respondeo non satis esse scientiam speculativam, qua conjux novit se accessisse ad consanguineam ejus, cum qua contrahere vult matrimonium, nisi conjungatur scientia practica, qua sciat inde oriri impedimentum ad matrimonium contrahendum (ut dixi hoc 2. lib. disp.38. n.3.) nec excludetur hæc bona fides, quamvis procedat ex lata culpa, & ignorantia culpabili, ut tradunt *Bart. l. Quod Nerva, n.21. ff. depositi, Berojus, c.2. de constitut. n.38.* & constat, quia *Tridentin. d. c.5.* petit, ut scienter præsumatur, ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit:* dum autem decretum aliquod petit scienter aliquid fieri, excusat ignorantia quantumcumque crassa, & lata culpa, quia verè non dicitur scienter facere, qui ex ignorantia crassa facit, sed dolus requiritur: ut docent *Bart. l. Si adulterium, in princip. n.11. ff. de leg. Jul. de adult. Anch. Clem. unica. de consanguin. col.3.* ubi *Imola n.4. super Glossa scienter. Bonifacius ibi, nu.15. Sylv. verb. Ignorantia, q.8. dist.4. Dominic. c. Is qui de senten. excomm. in 6. §. Is verò, in princ. Nav. c. Accepta, de restit. spoliat. opposit. 8. illatione 9. n.32. & 34. & summa Lat. in posteriori edit. c.27. n.141. declaratione 4. Cov. 4. decr. 2. p. c.6. §.8. n.21. & c. Alma mater, 3. p. §.10. n.57. vers. Eadem sanè ratione, Greg. Lop. l. fin. verb. A sabiendas, tit.18. p.7. Lud. Lop.2. p. instr. de excomm. cap.13. §. Sed jam ad 2. punctum:* idemque importat illud verbum, Præsumpserit, quod dolum, & temeritatem importat, ut docent *Card. Clem.1. de privil. q.39. Imol. Clem.1. de rescript. nu.11. D. Ant.3. p. t.24. c.54. col.3. vers. Quærit idem, Rosella Absolutio, n.46. Angel. Excommunic.5. casu 12. n.15. Sylvest. Excommunicatio 7. casu 14. dub.5. n.34. Cajet. verb. Excommunicatio, c.84. Tab. Excommunicatio 5. casu 11. q.6. n.7. Nav. sum. Lat. c.27. n.155.* Unde solùm excluderetur hæc bona fides, quando ignorantia esset adeò crassa: ut esset ingens temeritas: tunc enim æquipararetur dolo, ut bene tradit *Ant. c.2. de constit. n.9.* his verbis: *Quamvis canon requirat dolum, comprehenderetur ignorans, si in tantum ignorantia esset crassa, vel crassissima, quæ importaret latissimam culpam, & æquipararetur dolo*, idem *Nav. su. Hisp. c.27. n.96.* his verbis, *no se comprehenderia el que por olvido, o descuido, o por ignorancia, à lo menos no muy crassa.*

6 Ex his infertur, idem dicendum esse, quamvis contrahentes non sint pauperes, sed expensas necessarias habeant ad dispensationem Pontificis obtinendam. Prob. quia etiam in divitibus potest urgens necessitas concurrere, quia vel Roma longissimè distat, essetque magnum incontinentiæ periculum, tamdiu expectare. Similiter si impedimentum esset ex parte fœminæ, quæ consanguineo viri ante matrimonii contractum, copulata est, nec potest impedimentum viro detegere, quia famæ, & fortè vitæ jacturam patietur, nec potest à viro absque scandalo separari, nec ei negare debitum: cùm ergo dispensatio hæc permittatur Episcopo, ratione magnæ necessitatis, quæ urget, ne Pontificis dispensatio expectetur, qua ratione non est commodus ad ipsum recursus, sicut potest Episcopus cum paupere dispensare, qui ratione inopiæ non habet recursum ad Pontificem, poterit similiter quando ratione urgentis necessitatis, & periculi magni in mora, dives caret eodem recursu. Et ita *Sylv. Armil. Tab. veracr. Ang. Enriq.* quos retuli n.3. generaliter dicunt, posse Episcopum dispensare, quando non est commodus recursus ad Pontificem, & *Nav. Ant. Cuc. Vivald. Spino, ibi allegati* generaliter idem dicunt, quando contrahentium inopia, vel aliquid aliud impedimento est, ne Pontifex consulatur: & *Ant. Gom. ibid.* relatus, ait tunc posse Episcopum, quando est periculum in mora consulendi Pontificem.

7 Rogabis autem, quid dicendum, si duo impedimenta dirimentia occulta, cum reliquis circumstantiis explicatis, n.3. & 4. concurrant, videtur enim tunc non posse Episcopum. Quia in dispensationibus, cum odiosæ sint, mixtum sub simplici non comprehenditur, secundùm communem sent. *c. fin. de simonia, & l.2. in princ. ff. de verb. oblig.* & affert *Cov. 4. decr. p. c.6. §.10. n.12.* Sed dicendum est posse. Quia quando delegatur seu committitur alicui dispensatio in uno matrimonii impedimento, manifestum est, eum non posse dispensare, repertis duobus: quia mixtum sub simplici non comprehenditur: at cùm in hoc casu dicamus, posse Episcopum ex sua potestate ordinaria dispensare, quia reservatio non intelligitur in casu tantæ necessitatis, nihil obest concurrere duo impedimenta: sicut nemo negaret, posse Episcopum absolvere omnino impeditum ire Romam à duplici casu reservato. Et confirm. quia potestas Episcopi in hoc eventu non est ad dispensandum in quodam singulari impedimento, ut sic dicamus mixtum sub simplici non comprehendi, sed ad dispensandum in impedimentis.

8 Et ausim dicere nullius authoris patrocinio fretus, posse Episcopum dispensare aliquando in impedimento matrim. dirimenti, antequam matrimonium contrahatur, quando urgen-

tissima necessitas id postularet. Exemplum sit, accedit mulier maòè fassura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cujus detectio infamiam notabilem produceret, & sunt omnia jam parata ad nuptias vespere celebrandas; & tentatis omnibus mediis nulla evadendi via aperitur, sed suspicio vehemens orietur alicujus criminis detecti in confessione, si fœmina abstinere velit à nuptiis, aut differre, dum Pontificia dispensatio obtinetur. Dixi, tentatis omnibus mediis, quia si aliqua evadendi via commodè reperitur, nullo modo poterit Episcopus. & fortassis hæc esse posset via, si fœmina voveret castitatem ad tempus, verbi gratia per mensem consulente confessario, & dicat consanguineis se voto castitatis alligatam esse, jussumque sibi esse ab confessario, ut à nuptiis abstineat, donec voti dispensatio impetretur à Pontifice, (tacere enim debet votum fuisse ad tempus, ne Episcopi dispensatio petatur:) & dum pro illa dispensatione obtinenda Romam mittitur, potest occultè dispensatio veri impedimenti obtineri. Verùm si nec hoc, nec alia media prudentis arbitrio, attentis circumstantiis occurrentibus, sufficiant, ut fœmina illa evadere possit incolumis, credo posse Episcopum dispensare. Prob. quia impedimentum hoc juris humani est, statutum lege Pontificia, vel concilii, sed in hac lege ex magna necessitate potest Episcopus dispensare, ut probavi n 3. cum ergo magna in hoc eventu necessitas urgeat, quid obstat ne Episcopus possit? 2. Quia votum simplex castitatis jure divino impedit matrim. contrahendum, & communi Ecclesiæ consuetudine (ut omnia privilegia dispensandi in votis, quæ semper hoc votum excipiunt, testantur) ejus dispensatio Pontifici reservatur Et tamen in casu urgentis necessitatis, quando magnum incontinentiæ periculum urget, nec consuli potest Pontifex, ratione paupertatis, aut quia est grave periculum in mora, potest Episcopus dispensare, ut docent *Angel. matrimonium 3. impedim. 5. n. 3. Sylv. verb. Dispensatio. q. 9. & Votum 4. q. 4. Navar. sum. c. 12. n. 76. Palacios 4. d. 38. disp. 3. f. 866. vers. Et quidem. Enriquez l. 6. de pænit. c. 14. num. 7. lit. P. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 12. f. 1043.* ergo poterit dispensare in impedimento dirimenti, in casu præsenti, ubi urgentior est necessitas. Nec obstat si dicas, votum solùm impedire, aliud autem impedimentum, dirimere: id enim fateor, verum negari non potest, similiter utrumque impedimentum Pontifici reservari, & impedimentum voti excedere in hoc, quod juris divini sit. 3. quia sent. asserens posse Episcopum dispensare post contractum matrimonium, illi fundamento innititur, quod possit Episcopus in lege Papæ, aut Concilii dispensare in casu urgentis necessitatis, & ita *Angel. Sylvest. Tabien. n. 3.* allegati pro hac sent. quos reliqui sequuti sunt, hoc jacto fundamento, inde intulerunt posse dispensare quando matrimonium contractum est bona fide, &c. ergo similiter poterit ante matrimonium, urgenti necessitate: quamvis enim eo semel contracto, frequentius necessitatis casus occurrat, at cùm sola prohibitio juris humani in utroque casu resistat, similiter occurrente pari necessitate poterit ante matrimonium contractum dispensare. Tandem quia non ita levibus fulcitur hæc sent. fundamentis, quin aliquam probabilitatis effigiem habeat; at quando notabile proximi damnum imminet, licitum est omissa ferè certa opinione, eam amplecti, quæ speciem aliquam probabilitatis habeat: ut probavi hoc 2. lib. disp. 36. n. 8.

8 Rursus inquires, an in prædictis casibus possit Episcopus dispensare, quando facilè recurri potest ad Nuncium Apostolicum, si potestatem Pontificis habeat ad dispensandum in simili casu, vel ad quemcumque alium simili facultate præditum, ut est commissarius cruciatæ, qui potestatem habet dispensandi in impedimento dirimenti occulto, post contractum matrimonium bona fide, ex parte saltem alterius conjugis? *Enriq. l. 6. de pæn. c. 10. n. 2. in comment. lit. D. & l. 12. de matr. c. 3. nu. 1. comment. lit. H.* ait posse, & ducitur, quia jus soli Pontifici reservat dispensationem, cum ergo is consuli nequeat, poterit Episcopus tamquam pastor ordinarius. dispensare. Sed fateor me non posse huic sent. acquiescere, quia episc. solum potest in hoc casu dispensare, ratione necessitatis urgentis, sed quando adest potens dispensare, ad quem confugi potest, necessitas cessat, ergo non poterit Episcopus. Et confirm. quia sacerdos simplex quamvis in articulo mortis constitutum absolvere possit ratione urgentis necessitatis, si tamen ea cesset, quia vel pastor ordinarius, vel ab ipso expositus haberi potest, nequibit absolvere: ergo. Rursus quia ideò Pontifex eam facultatem concedit, ut simili necessitati consulatur. Et ideo hanc partem tuentur *Nav. Ant. Cut. Lud. Lop. Manuel.* ubi eos retuli n. 3. *Vega l. 6. su. casu 143. fine.* Hoc tamen monuerim, commissarium cruciatæ non habere facultatem dispensandi, nisi detecta prioris matrimonii nullitate alteri conjugi: quare si ea non detecta expediret celebrari matrimonium, urgente necessitate: juxta dicta hoc 5. disp. 36. n. 8. tunc quidem cùm commissarii facultas cesset, non obstaret posse recurri ad commissarium, quin Episcopus dispensare posset.

9 Id observandum est, habentem privilegium dispensandi in casibus episcopalibus, etiam matrimonialibus, minimè posse dispensare in casibus, qui non jure ordinario, sed ratione urgentis necessitatis competunt Episcopo. Sic *Enriqu. l. 16. de pænit. c. 14. n. 7. & lit. P. Manuel. in bulla cruciat. §. 9. n. 118.* quia hi non dicuntur casus Episcopales, sed verè ad Pontificem pertinent, & ex quadam juris interpretatione Episcopo censentur permissi.

10 2. Observandum est, hanc potestatem Episcopi dispensandi in dictis impedimentis occultis, esse pro solo conscientiæ foro: ut bene *Enriqu. l. 15. de matr. c. 3. n. 2.* sicut *Trident. sess. 24. c. 6. de reformatione*, similiter concedit casus occultos Episcopo, pro solo conscientiæ foro.

11 Dicetur autem impedimentum occultum, quando non publicè constat, nec facilè constare potest, periculumque non est, ut in foro externo detegatur: ut bene docet *Enriq. eod. c. 3. n. 1. & 2.*

12 Demum observandum est, non posse generalem Episcopi vicarium dispensare in hoc matrimonii impedimento: quia ex generali commissione vicarius non habet potestatem dispensandi, nisi sibi committatur: ut docent *Gloss. c. Qua de caus. verb. Quicquid, 5. q. 5. Card. c. Denique 4. d. Domin. cons. 38. Calder. de off. vic. cons. 3. fine, Probus c. Statutum, in addit. ad monachum, de rescriptis in 6. n. 29. Fel. c. At si clerici. §. De adulteriis, n. 51. de judic. Bertach. tract. de episcopo, l. 4. p. 7. n. 17.* habetur c. 13. *tract. p. 2. Reb. praxi benefic. in forma vicariatus n. 44. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. t. 8. n. 111. Bergas. de irregul. p. 7. c. ult. n. 22. Paz. pract. 2. to. prælud. 3. fin. Gutier. l. 1. q. can. 19. n. 15. Sbrozius l. 2. de vicn. Episcopi, q. 35. n. 3. Ant. Gom. super bullam cruc. c. 4. circa 4. q. n. 19.* Et ratio est, quia dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quæ in generali mandato non continetur, *l. illud ff. de minor.* ergo non potest vicarius Episcopi dispensare in impedimentis absque speciali commissione, & ita tenent *Enriq. lib. 12. de matr. c. 3. n. 2.*

S U M M A R I U M.

Proponitur opin. negans, n. 13. & ibi, jurisdictio voluntaria commissa ex principis privilegio, delegari non potest.

Opinio affirmans posse delegare, n. 14. & ibi, jurisdictio ex privilegio, perpetuò concessa dignitati, est ordinaria.

An sit jurisdictio ordinaria delegabilis, si quis ex privilegio dignitati vel officio annexo habeat reservata principi in signum supremæ jurisdictionis, 15.

Quid, si res sit magni momenti, ut beneficia conferre, 16.

Solvuntur argumenta, & explicantur c. ult. §. fin. de offic. deleg. & Trident. sess. 24. c. 6. de reform. nu. 17. & ibi, an possit Episcopus delegare hos casus, & occultos Papales concessos per illud c. 6.

13 QUÆSTIO II. Utrùm possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, casu quo ipse potest dispensare, & generaliter utrùm possit eos casus delegare, qui secundùm jus Pontifici reservantur, & solùm sibi competunt ratione imminentis necessitatis, quia non est ad Pontif. recursus, ut dispensare in lege superioris, ut jejuniis festorum? Quidam negant (ut refert *Sylv. n. seq. allegandus:*) & favent aliqui dicentes jurisdictionem voluntariam commissam ex principis privilegio, delegari, non posse: hi sunt *Bald. l. 3. n. 6. c. Quando provoc. non est necess. Fel. c. Quod sedem, de off. ordin. n. 5. Grat.* multos referens *reg. 443. n. 13.* Prob. ex *c. ult. § fi. de off. deleg.* ibi, *Nulli, cui commissum fuerit excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus liceat hæc aliis demandare: quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur.* 2. ex *Trid. sess. 24. c. 6. de reform.* ubi concedens Episcopis casus Pontificis occultos, explicat, *per se, vel per vicarium*: ergo clarè denotat non posse delegare, ubi non committitur Episcopis delegandi potestas.

14 Sed dicendum est posse delegare, quia jurisdictio ex principis privilegio competens, non personæ, sed perpetuò dignitati, vel officio, non est delegata, sed ordinaria, & potestatis ordinariæ jura habet, & sequitur: ut docent *Bart. l. Ambitiosa, n. 34. ff. de decret. ab ord. fac. Joan. And. addit. ad Speculatorem, tit. de legato, §. ult. ad fin. vers. incipienti Legatus est ordinarius. Bald. c. fin. n. unico, de off. ord. & ibi Imol. ad fin. Sylv. verb. Delegatus q. 8. dicto 5. Cov. 3. var. c. 20. n. 6. initio, & n 9. fi. & n 10. initio.* Et ex Theologis, *Compendium mendicantium, verb. Absolutio ordinaria quod Fratres ad fi. dub. 2. Passarellus compendio minimorum c. 55. Enriq. l. 13. de excomm. c. 24. nu. 2.* Et facit ad hoc comprobandum doctrina *Bald. l. 1. ff. de offic. consul. & Fel. c. Licet, n. 4. de offic. ordin.* ubi docent, commissionem perpetuam facere ordinarium: ergo cùm hæc sit potestas ordinaria, poterit delegari, Et ita sustinent generaliter loquendo, *Gloss. c. finali verb. Casibus, de offic. ordin.* ubi *Jo. Andr. n. 3. Ant. n. 4. Bald. n. un. Abb. n. 3. Imol. ad fin. Fel. c. fin. n. 8. de offic. deleg. Jas. l. A judice C. de judic n. 2. Sylv. verb. delegatus, q. 8. dict. 1. & Absolutio 4. qu. 2. §. 6. Ang. Excomm. 5. casu 1. n. 39. Nav. sum c. 27. Hisp. 42 Lat. n. 45. & l. 2. consiliorum, in 1. edit. tit. de foro competent. cons 2 n. 3. Cov. d. nu. 6. initio. & d. n. 10. initio* Et ex Theologis, *Compendium mendicantium, & Passarellus*, ubi proximè retuli. *Cordub. in sum. q. 8. initio, Enriquez l. 6. de pænit. c. 7. n. 3. Lud. Lopez, 1. p. instruct. in 2. edit. c. 284. f. 794.* & in casu speciali, in quo ratione urgentis necessitatis competit Episcopo absolvere impeditos ire Romam, ut absolutionem obtineant ab excommunicatione contracta propter clerici percussionem, habetur expressè posse Episcopum delegare, *c. fin. de offic. ordin.* Et in propriis terminis tenet *Enriq. l. 15. de matr. c. 3. n. 5.* ubi dicit posse Episcopum delegare potestatem, quam habet dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quando bona fide contractum est, & contrahentes non habent recursum ad Pontificem,

15 Et hæc sententia adeò vera est, ut quamvis certum sit reservata specialiter principi in supremæ jurisdictionis signum delega-

rs non

ri non posse: fallar nisi quis ex officio, aut dignitate habeat jus ea exercendi, licet id contigerit causa privilegii concessi eidem dignitati, tunc enim poterit delegare. Sic *Cov.3. var. c.20. n.10. initio*.

16 Excipe tamen, quando res commissa tanti momenti est, ut per alium expediri nequeat, qualis est potestas conferendi beneficia, quam soli vicario suo generali potest Episcopus delegare, ut bene docet *Gloss. c. Deliberatione, verb. Cuicumque, de officio deleg. in 6.* & multi alii, quos refert, & sequitur *Cov. d. c.20. n.6. initio*.

17 Ad argum. proposita, n.13. respondetur, ad *c. ult. de offic. deleg.* dic cum *Gloss. c. ult. de off. ord. verb. Casibus, & Angelo Excommunicatio 5. casu 1. n.39. Sylv. Absolutio 4. q.2. §.6. Nav. lib.5. cons. in edit. tit. de sent. excommun. cons.15. fine*, intelligi, quando nudum ministerium committitur personæ; secus quando ex privilegio perpetuo dignitati concesso, tunc enim non dicitur nudum ministerium, sed potestas ordinaria. Ad 2. ille locus Tridentini eam quæstionem postulat, utrùm possit Episcopus casus Papales occultos sibi concessos in eo decreto, generaliter delegare, vel oporteat specialiter eligere vicarium, cui deleget? Nam *Enriq. l.14. de irregularitate, c.19. fine, & lib.6. de pœnitentia, c.14. n.7.* juncto commento, *lit. O.* ait non posse Episcopum generaliter vicario, vel alii delegare hos casus, ut habeant facultatem generalem absolvendi, vel dispensandi pro suo arbitrio, sed tantùm posse delegare vicario specialiter delegato, id est, posse delegare, quando casus occurrerit, & dare facultatem, ut de mandato, & nomine ipsius faciat, refert pro se *Menochium cons. 17. n.12. lib.1.* qui nec verbum dicit, refert etiam alios, qui in solo hæresis casu loquuntur. Probat *Enriq.* quia *Trident. eod. c. 6.* expressè concedit Episcopis posse dispensare per se, vel per vicarium specialiter deputatum. Item, quia dum hi casus Episcopo conceduntur, eligitur industria personæ. Et hanc sententiam videtur expressè tenere *Nav. lib.1. consiliorum tit.2. de const. in 1. edit. cons.1. q.48. nu.89. & Cordub. sum. q.8.* videtur eandem sequi: ait enim habita notitia casus, & impedimenti personæ, posse Episcopum delegare. Sed dicendum est posse generaliter delegare. 1. quia non eligitur industria personæ, si enim eligeretur, nec generaliter, nec specialiter posset Episcopus delegare. Item, quia quoties aliquid conceditur prælatis præsentibus, & futuris in perpetuum, non potest dici electam esse industriam personæ, cùm personæ incognitæ delegetur: ut tradit *Jas. l.More, n.65. ff. de jurisd. omnium jud. Greg. Lop. l.47. fi. tit.18. p.3. cum Bart. & Panorm.* quos ibi refert *Menoch. lib.1. de arbitr. q.64. n. 17.* Item, quia cùm hæc sit potestas ordinaria, poterit generaliter delegari, more cujuslibet ordinariæ potestatis, & ita tenet *Nav. l.5. cons. in 1. edit. tit. de sententia excommunicationis cons.15. n.3. in 2. verò tit. de privil. cons.11. n.4.* Et ad *d. c.6. Trident.* dicit intelligendum esse, ut velit vicarium Episcopi non habere ex generali commissione vicariatus hos casus, nisi sibi specialiter committantur, non autem, ut velit negare Episcopo potestatem generaliter delegandi, & probatur hic intellectus, quia multi dicunt casum hæresis in eo decreto Episcopis concessum, posse eos delegare vicario specialiter deputato, & tamen aliquid amplius exigit Concilium in hoc casu: siquidem in eo dicit per se, & non per vicarium: ergo in reliquis casibus non petit Concilium specialem delegationem. Unde infero, idem dicendum esse in impedimento dirimenti matrimonium occulto, & reliquis casibus qui ratione necessitatis urgentis sibi competunt, potest enim hos casus Episcopus generaliter delegare, cùm sit jurisdictio ordinaria, ut probavi n.2.

DISPUTATIO XLI.

Utrùm matrimonio bona fide utriusque conjugis inito, si utrique, vel alteri de valore ejus superveniat dubium, possit dubitans reddere, & petere?

SUMMARIUM.

Divisio hujus disputationis, & quot quæstiones hic tractandæ sint, n.1.
In quo differant scientia, fides, opinio, suspicio, dubium, scrupulus, 2.
Non tam ad dubium, vel opinionem attendendum est, quàm ad causas dubitandi, vel opinandi, 3.
Dubium aliud est practicum, & aliud speculativum, & idem de scientia, & opinione, 4.
Utrùm stet judicium practicum, contrarium esse speculativo, idque licitum sit, 5.
Operari cum dubia conscientia practicè, est peccatum, 6.
Id peccatum reducitur ad eam peccati speciem, de qua dubitatur, 7.
Non semper est illicitum operari contra scientiam, & opinionem speculativam, & cum dubio speculativo, 8.
Explicatur c. Juvenis, de spons. & an in dubiis tutius sit eligendum, 9.
Post n.9. invenies alia summaria.

1 HActenus egimus, quando nullitas matrimonii certo cognoscitur: in præsenti autem disputamus, quando ea dubia est: & potest dubitatio hæc aut utrique, aut alteri conjugi supervenire: insuper aut potest ex parte utriusque, aut alterius tantùm contractum esse matrimonium, bona, aut mala fide: potest etiam non tantùm dubium, sed etiam nullitatis opinio supervenire, & ideo, ut claro, & debito ordine procedam, in præsenti disp. discutiam, quando matrimonium bona fide ex parte utriusque contractum est, alter, vel uterque dubitat. Deinde disp. seq. quando mala fide ex parte utriusque, vel alterius initum est. Deinceps disp. immediata, an idem dicendum sit, quando dubitans de valore matrimonii, potest illud validum efficere, ut si dubitet, an ea, quam duxit, sit serva. Et tandem disp. subsequenti, quando non tant in dubitat conjux de matrimonii valore, sed opinionem habet ejus nullitatis. Præmittendæ tamen sunt tres quæst. ex quarum cognitione pendet resolutio omnium harum, indeque ad diversas materias morales aliqua, quæ non passim inveniuntur, relictis aliis quæ longiorem petunt disp. inferam, & ideo parcendum erit, si aliquantulum immorer, est enim res hæc gravissima, & valdè necessaria; ideo in præsenti disp. quinque agitandæ sunt quæstiones. I Utrùm agere contra conscientiam dubiam sit peccatum. II an in materia justitiæ melior sit in dubio possidentis conditio. III. an idem sit extra materiam justitiæ, IV. quando uterque conjux bona fide contraxit, & alter solus dubitat de matrimonii valore. V. quando matrimonio bona fide ab utroque contracto, supervenit utrique conjugi dubium.

2 QUÆSTIO I. Utrùm agere contra conscientiam dubiam sit peccatum: & ita dum conscientia dubia est, teneatur amplecti id quod tutius est, & in quo nullum criminis periculum versatur? Supponendum est 1. differre scientiam, fidem, seu credulitatem, opinionem, suspicionem, dubium, & scrupulum: quia scientia dicit cognitionem certam, saltem moraliter, ita ut non sit prudentis tunc formidare, *l.1. §. Idem Labeo ff. de aqua plu. arcen.* ubi sciri factum dicitur, cùm minimè dubitatur: & *c. Dominus de secund. nupt.* ubi jubetur, ne conjux aliud matr. ineat, donec de alterius conjugis morte sibi constet: juncto *c. In præsentia, de spons.* ubi tunc dicitur constare, quando unicus testis certus adfuerit: & ita tenent *Ang. Matr. 3. imped.13. n.4. Salv. verb. Scientia, in princ. & Matrimonium 8. q.13. dict.1. Arm. verb. Matrimonium n.45. Nav. c. Si quis autem, n.9. de pœnit. d.7.* & multi alii. Fides, sive credulitas, est assensus certus, obscurus tamen, habitus ex authoritate alicujus illam rem affirmantis. Sic *D. Ant. n.1. p. t.3. c.10. §.9. Nav. d. c. Si quis autem, n.10. & sum. c.27. num.278. Cordub. l.3. quæst. q.2. in princ.* Opinio est assensus unius partis, non firmus, & certus, sed cum alterius formidine. Sic *D. Ant. eod. §.9. Sylv. verb. Opinio. in princ. Sot.4. d.27. 3.1. a.3. vers. Tunc ergo, Nav. d. c. Si quis autem, n.11. Cordub. eod. q.2.* Suspicio est, quando intellectus in alteram partem magis inclinat, non tamen illi assentitur. *Cordub. eo. q.2.* Dubium est, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potius inclinans. Sic *D. Tho.3. d.17. q.1. t.4. corp. Duran. ibi q.2. ad 2. Sylvest. verb. Dubium, n.1. D. Ant. & Cordub. proximè citati, Sot.4. d.27. q.1. a.3. Nav. d. c. Si quis autem. n.12. & d. c.27. nu.279.* Scrupulus autem est, apparentia aliqua contra id, quod aliquis credit, vel opinatur, vel dubitat, *Nav. d. c. Si quis autem, n.13. & d. 27. n. 279.* Vel est assensus ex levibus conjecturis: ita *D. Anton proximè citat.* vel ex magnis parum æstimatis a scrupulum habenti, ut dicit *Cordub. d. q.2.* Vel tandem (ut tradit *Sot. de secret. membrò 3. q.2. concl.3.*) est formido ita tenuis, ut sit contra eam agendum, procedit enim ex quadam ignavia, & pavore, vel est formido stans simul cum opposita opinione.

3 Ad judicandum autem, non tam attendendum est, an adsit dubium, vel opinio, vel firmus assensus, quam ad causas, unde oritur, potest enim assensus ex tam levibus rationibus oriri, ut vir prudens potius scrupulum judicet, & è contra possunt adeò urgere rationes scrupuli, ut potius sit scientia, vel opinio. Sic *Sot.4. d.27. q.1. a.3. vers. Tunc ergo.*

4 2. Supponendum est, scientiam, fidem, opinionem, & dubium posse esse, vel speculativè, vel practicè: scientia speculativa est, quæ in communi dictat certò, & evidenter aliquid esse faciendum, vel esse peccatum, verb. gratia esse usurarium contractum, vel esse illicitum accedere ad non suam: & opinio speculativa est, quæ in communi dictat non certò, sed sub formidine: dubium autem, quando in communi dubitatur: dicitur autem dubium rei, aut scientia, aut opinio rei secundùm se. Scientia autem practica est, quæ in singulari, & perpensis omnibus circumstantiis rei dictat aliquid hic, & nunc esse licitum, vel illicitum: & opinio, quando quis opinatur; & dubium, quando dubitat an hic, & nunc sit licitum: appellatur autem scientia, vel opinio, vel dubium rei in particulari, respectu operantis. Et appellatur hæc scientia, vel opinio, vel dubitatio practica, licèt prior possit dici, & verè sit practica, cùm ordinetur ad dirigendum actiones humanas. Quia prior dicitur speculativa quoad modum universalitatis, & respectu posterioris particularis, quæ practica dicitur. Hujus distinctionis author primus est *Cajet. opusculo 17. responsionum, respons. 13. dub.7. & 1.2. q.57. a.5. ad 3.* ubi *D. Thom.* ansam præbuit: & postmodum multi DD. eam amplexati sunt: ut referam n.8. Quam distinctionem aliis verbis tradit *Nav. c. Si quis autem, de pœnitentia, d.7. nu.61. & summa lat. præludio 9. n.9.* ubi vocat dubium speculativum, dubium in generali: practicum verò, hic & nunc. Argumenta, quæ huic distinctioni obstant, videbimus infra hac disputat. n.43.

5 Observandum tamen est, ex scientia, vel opinione, vel dubitatione speculativa, quam quis habet, teneri simile judicium practicum formare: ut si speculativè, & in communi sciat aliquid esse usuram, vel dubitet, tenetur practicè & hic, & nunc scire, vel dubitare, nisi ratio aliqua specialis cogat variare judicium practicum.

Deviat enim à rectâ ratione, me credere omnem hominem teneri restituere, & me in eodem casu, absque aliqua speciali ratione, eximere. Deinde, quia cognitio speculativa dirigit voluntatem ad opus, ergo tale debet esse judicium practicum, quale est speculativum, nisi specialis ratio variare cogat. Quod autem ob aliquam rationem variare possit judicium hoc, probatur, quia cum res morales ob circumstantias varientur, potest aliqua occurrere, quæ licitum mihi efficiat, quod in communi, & ex se illicitum est. Ut possum scire in communi non licere rem alienam capere, at in particulari, hic & nunc mihi licere, quia extreme indigeo. Sic *Cordub. lib. 3. quæst. q. 5. dub. 1. post 1. propositionem, Lud. Lop. 1 p. instr. in 2. edit. c. 135. §. ult.*

6 His præmissis sit I. conclusio, ut voluntas honestè operetur, oportet, intellectum non esse practicè dubium, sed judicare determinatè, hic & nunc licere hanc operationem, quare qui dubitans practicè, aliquid operatur, peccat. Probatur 1. quia manifesto se exponit periculo admittendi id peccatum, amans autem periculum, peribit in illo: Eccl. 3. 2. quia faciens aliquid ut sibi, vel alteri placeat: dubitans an sit contra Dei amicitiam, se, vel alterum illi præfert, nec peccatum summa appretiatione, ut tenetur, formidat. Et confirmatur, quia lex amicitiæ postulat, ut ea etiam vitentur, quibus fore ut amicus offendatur, dubium est. 3. quia cùm cognitio prærequiratur, ut actus sit voluntarius, illius bonitas ex boni cognitione procedere debet, quare licèt objectum in se bonum sit, si ut tale non apprehendatur, actus erit malus, & è contra si malum sit, & ut bonum apprehendatur ignorantia invincibili, actus erit bonus: & præterea ut actus sit bonus, requiritur integra causa ex circumstantiis, & objecto, ergo ut actus bonus sit, desideratur cognitio boni: qui autem dubitat an sit malum, non habet boni cognitionem. Tandem, quia sola invincibilis ignorantia excusat ab actus malitia, cum sola illa, causa sit involuntarii: qui autem dubitat, non dicitur ignorare. Et ita fatentur universi Doctores.

7 Hinc infertur, operari contra dubium, reduci ad eam peccati speciem, de qua dubitatur: ut si practicè dubitem, an sit furtum, & id admittam, erit furtum. Eodem enim præcepto quo teneor vitare aliquid, teneor id non facere, dubitans practicè an sit illo præcepto prohibitum.

8 II. Concl. quando est scientia, opinio, seu dubitatio speculativa, licitum est aliquando contrarium operari, quia adest opposita cognitio practica, propter aliquam specialem circumstantiam, ut sciens speculativè non licere in festis servilia exercere, potest practicè formare conscientiam sibi licere, quia egestate premititur: similiter dubitans speculativè, an hæc res sit sua, potest practicè non dubitare, licere sibi retinere, eo quod possideat. Unde scientia, opinio, aut dubitatio speculativa non excludit bonam fidem, quando justa causa suadet oppositum judicium practicum: quia actus humani circa singularia versantur, & quod in communi illicitum est, potest ex aliqua circumstantia respectu hujus licitum fieri. Sic docent *Cajet. opusc. 10. respons. respons. 13. dub. 7. Medina C. de restit. q. 17. §. Aliter tamen videtur, Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Imò verò Covar. reg. possessor. 27. p. §. 7. n. 4. & 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. num. 10. & reg. Peccatum, 3. p. init. num. 4. Cordub. l. 3. quæstion. q. 5. F. Medina 12. q. 19. a. 6 dub. 3. Palurios 4 d. 36. disp. 1. f. 799. col. 1. Burgos de Paz proœmio legum Tauri, num. 414. Enriq. l. 12. de matr. c. 6. n. 6. & 6. P. Mol t. 1. de just. tract. 2. disp. 113. f. 654. Nav. l. 2. de restit. c. 3. dub. 12. in novu edit. n. 255 Salon 2. 2. post q. 61. qu. 5. de domin a. 6. f. 589. & q. 69. a. 2. contr. 3. fol. 1488. Lud. Lop. 2 p. instr. de matr c. 39. f. 5057. Bañes 2. 2. q. 62. n. 6. dub. 5. concl. 4. Petr. de Ledes. de matr. q 45. a. 1. dub 2. ad 2. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 71. n. 4. & c. 243. n. 4. Vega lib. 3. sum. casu 154.*

9 Ex dictis infertur intellectus ad *c. Juvenis, de spons. & c. Ad audientiam, & c. penult. de homicid. & c. Si quis autem, de pœnit. d. 7.* ubi habetur, in dubiis esse amplectendum quod tutius est, & in quo nullum peccati periculum versatur: id enim intelligi debet de dubio practico, & tum non est consilium, sed verè præceptum: ut docent *Sylv. verb. Dub. q. 2. § 4. Nav. c. quis autem, de pœnit. d. 7. nu. 42. Corduba l. 2. quæst. q. 3. propos. 3.* Exemplum sit, dubitas practicè an hic, & nunc tenearis jejunare, teneris, dum id dubium non deponitur: quia alias actus fieret cum conscientia practicè dubia. Dixi autem, in dubiis, quando scilicet verè dubium est intellectu neutri parti adhærente: secus enim est, quando probabiliter opinatur alteram partem minus tutam, tunc enim potest eam amplecti, & in hoc sensu tantùm consilium est amplecti id quod tutius est. Sic docent *D. Ant. 1. p. t. 3. c 10. §. 50. col. 7. vers. Pro cujus enodatione, Ang. verb. Opinio. n. 2.* ubi *Sylv. q. 5. fin. Nav. c. Consideret, in princ. de pœnit. d. 5. n. 38. Gutie. quæstion. canon. lib. 1. c. 31. c. 41. Enriquez.* alios referens *lib. 3. de irregularitate c. 3. a. 4. fine.* Et confert ad hoc opinio probabilissima multorum asserens ex duabus opinionibus probabilibus fas esse minus probabilem eligere.

S U M M A R I U M.

Utrùm in dubio in materia justitiæ melior sit conditio possidentis: referuntur duæ opiniones circa detentionem rei, dum aliquis dubitat, sit sua, necne, n. 10. & 11.

In dubio melior est possidentis conditio, & possidens bona fide, & mox dubitans an sit sua, non tenetur restituere, quando facta diligentia adhuc dubius est, 12.

Quid si negligens fuerit in vero domino inquirendo, & negligentia hac causa sit, ut veritas non possit deprehendi: vel inveniat esse alienum, & causa illius negligentia, non appareat dominus, quid tenentur restituere, & an fructus ex tunc restituendi sint, 13.

In æquali dubio an teneatur judex sententiam ferre pro possessore, 14.

Quid, si res, de qua est dubium, in nullius possessione invenitur, n. 15. ut si quis sciat rem alienam esse, dubitetque inter aliquos, cujus illorum sit.

Quid debeat in hoc dubio judex facere, quando res est dividua, & quid quando individua, ut beneficium Ecclesiasticum, 16.

Quid, si dubium nascatur ex actione injusta, ut si quis dubitet an suum consilium, vel aliqua actio concurrerit ad damnum, 17.

Quid quando depositarius, vel commodatarius dubius est, an sua culpa res perierit, 18.

Quid, si dubitans adhibita diligentia potius inclinat quod res sit aliena, 19.

An possidens rem bona fide, dubitansque an sit aliena, possit ea re uti, aut illam alienare, referuntur duæ opiniones, n. 20.

Tenetur re illa non uti, dum diligentiam adhibet, n. 21. & ibi, quid si sit res, quæ usu non consumitur.

Si facta diligentia non possit veritas comparere, an possit vendere, & re illa uti, n. 22. & ibi, ad quid teneatur, si emptorem illum de vitio dubii non admoneat, & an à tempore dubii teneatur rem cum fructibus restituere.

Solvuntur argumenta, & explicatur c. Si virgo 34. q. 2. n. 23.

An suffragetur possessio dubia fide capta, faciatque possidentis conditionem meliorem: & quid teneatur hic possessor restituere, vel emens dubius an res sit furtiva, 24.

An hic emptor, vel si opinetur rem esse furtivam, teneatur integrè restituere, & cui, quando nequit assequi veritatem, 25.

Et quid si dubitans abstulit à possidente bona fide, 26.

An dicatur bona fide emere, ignorans rem furtivam esse, cum fama sit venditorem multa furto ablata distrahere, & quid teneatur hic emptor restituere, 27.

Quid, si dubia fide recepit ex voluntate possidentis bona fide, nu. 28. ubi quid de emente mancipia Guineæ, ab eo, qui emit ab asportantibus.

Quid, si dubitans emat, ut quærat dominum, & an possit pretium deducere, 29.

Quando variæ sunt opiniones, an in hoc dubia sit melior conditio possidentis, illique tenetur Doctor consultus, vel judex favere, n. 30.

Post quem invenies alia summaria.

QUÆSTIO II. Utrùm quando res dubia est, ita sit possidentis melior conditio in materia justitiæ, ut possit licitè possidens practicè non dubitare, & operari cum illa conscientia speculativè dubia? Ut si quis bona fide possidens incipiat dubitare, an res sit sua, possit ratione possessionis retinere. Cùm dixerimus hac disp. n. 5. dubitantem speculativè, teneri practicè dubitare, nisi ratio aliqua urgeat ad deponendum dubium illud speculativum, & formandum judicium certum practicum, dubitatur utrùm possessio dubitantis, sit ratio sufficiens ad deponendum judicium speculativum, operandumque contra illud: & hoc in materia ad justitiam pertinenti: statim enim q. 3 nu. 31. disputabimus, quando materia pertinet ad alias virtutes. Quidam negant possessionem reddere tutum, dubitantem: quare teneri restituere, quando adhibita diligentia nequit dubium deponere. Argumenta, quibus hæc sent. innititur, proponenda sunt hac disp. n. 43. Sic tenet *Adrianus 4. de rest. q. de præscriptione, §. Hoc supposito, primo decidam in parvis volumin. f. 162. col. 2. & quodlibeto 2. vers. Secundò dico quod in tali dubio, in parvis voluminibus f. 31. col. 1.* 10

11 Alii censent sic dubitantem teneri pro ratione dubii dividere cum eo, de quo dubitat, an sit verus dominus, quod si de nullo dubitet, teneri cum pauperibus, qui loco incerti domini succedunt. Sic *Sot. lib. 4 de just qu. 5. a. ult. ad finem, vers. Post hæc autem, Ledes. 2. p 4. q. 28. art. 1. dub. 14. f. 231. col. 1. Corduba lib. 3. quæst. q. 6. §. ultim. Aragon. 2. 2. q. 62. ante a. 1. tract. de dominio, ante §. His constitutis sit nostra concl. f. 165.*

12 Sit tamen I. conclusio, incipiens bona fide possidere, si dubium superveniat, an res sit aliena, tenetur diligentiam adhibere, ut veritatem assequatur, eaque præmissa, nec veritate detecta, potest ratione possessionis retinere, & practicè non dubitare, non obstante dubio speculativo, an res sit sua. Ratio est, quia in pari causa prior est possidentis conditio: *reg. In pari. 65. de reg. jur. in 6. & reg. In pari. 170. ff de reg. jur.* ergo cum in dubio sit par utriusque causa, melior erit possidentis conditio, ut rem possit retinere. 2. quia in foro externo veritate cognita, protegetur hic in sua possessione, nec aliquid restituere compelletur, ergo & in foro interno: quia judicia hæc diversa non sunt, nisi quando externum præsumptione ducitur, internum autem veritatem novit, ut dixi lib. 1. disp. 5. n. 20. in hoc autem casu in utroque foro res est dubia. 3. quia nullum aliud crimen in hac retentione admitti potest, nisi injustitiæ, hæc autem non est, quoniam injustitia inæqualitatem inter utriusque partis jura importat, hic autem nulla est inæqualitas, sed ea esset, restitutione facta: jus enim utriusque partis, licèt æquale sit in dubio quoad proprietatem, non tamen est, æquale quoad possessionem, possidens enim certus est juri possidendi: ergo si maneat in eodem jure possessionis, in quo potior est ejus causa, nulla est inæqualitas, & proinde nec injustitia. Tandem quia magna sunt possessionis commoda: quæ latè refert *Mascardus de probatio. tota conclus. 1200.* Hoc tenent *Victoria de jure belli, dubio 3. pro-*

bio 3. propos.4. n.3. Sot. de secreto, membro 3. q.2. post 3. conclusionem, vers. Et quamvis solutio, & 4.d.27.q.1.a.3. vers. Ad hujusmodi, Metina. C. de restitutione. q.17. §. Corollario sequitur non esse indistinctè. Cov. reg. Possessor. 2 p. §.7. n.4. & reg. Peccatum 3.p. initio n.4. Ledes. 2.p.q.8. a.4. dub.6. f.69. col.1. Burg. de Paz proœmio legum Taur. 406. & l.3. p.5 n.1482. Veracr. 3.p. specul. a 13 fine, & a.18. concl.5. Cordub. lib.3. quæstionarii, q.8. coroll.3. vers. Ad primam autem rationem, Fr. Metina t.2.q.19. a.6. propos.1. ad fine Sylv. Præscriptio 2. q.3. dicto 3 fine, Enriq. lib.14. de irregularitate, c.15. fine, Banes 2.2.q.62. a.6. dub 6. concl.4. P. Molina t.1. de just. tract.2. disp 35. fine, & §. Verum enim verò, & disp. 36. concl.1. Lud. Lop 1.p. instructorii, in 2. edit. c. 235. §. Quare falsa est. Salon.2.2. q.61. tract. de dominio. ad finem, f. 596. & seq. & q.62. a.6. contr.4. concl.4. Manuel 2.t. sum. c.43.n.43. n.4. Grat. reg.227. n.5.

23 Hinc infertur, si possessor hic omittat facere quod in se est, ut veritatem assequatur, omissioque causa sit, ne veritas possit in posterum deprehendi, aut saltem non tam bene, teneri restituere prudentis arbitrio alteri, de quo dubitat, vel eo ignoto, pauperibus, quantum alterius intererat veritatem detegi, plus vel minus, juxta qualitatem spei, quæ erat veritatem assequendi. Et si postquam culpa omisit debitam diligentiam, appareat rem esse alienam, veritatemque fuisse detegendam diligentia tunc adhibita, teneri ex tunc fructus restituere: quia ex tunc ob diligentiæ omissionem, fuit possessor malæ fidei. Probatur, quia ea omissio fuit injusta, & est verisimile damnum intulisse, cum probabile sit diligentia adhibita fore, ut dominus compareret. Sic P. Molin. t.1. de justit. tract. 2. disp.36 concl.1. & §. Reliqua quæ in eadem.

24 2. Infertur, existenti pari dubio juris utriusque partis, ita ut judex omninò sit pendulus, teneri possidenti favere, nec ipsum posse cogere, ut partem restituat: quia jus retinendi habet possidens in hoc dubio: ut probavi n.22. Sic Salon 2.2. q.61. tract. de dominio, ad finem.

25 3. Infertur, si neuter possideat, restituendam esse rem inter eos, de quibus dubitatur cujusnam sit. Sic Cajet. 2.2. q.62. a.5. in solu. ad 3. Sot. l.4. de just q.7. a.1. ad 3. vers. De illo verò. Angles floribus, 2.p. q. 2. de rest. disp 4. dub.4. Nav. l.4. de rest. c.2. in 2. edit. dub.8. n.50. Manuel in bulla compositionis §. unic. n.9. & 2.t. sum. c.41. n.8. Enriq. l.7. de indulgent. c.35. n.1 Aragon 2.2. q.62. a.5. in solut. ad 3. §. Circa tertiam propositionem, Salon eo, a.5. contr.5. & ibi Bañes dub.6. circa 1. concl. concl.2. Nam hi omnes dicunt furto rem auferentem, vel scientem non esse suam, in quo casu perinde est, ac si nullus possideret, teneri restituere inter illos, quorum esse dubitat. Si autem dubium æquale non sit inter eos, dividenda est res juxta dubii proportionem: ut bene docent Aragon, & Bañes ibi. Si verò res individua sit, ut servus, forte est alteri explicanda, vel uni res, alteri verò æstimatio: & hoc utriusque consensu definiendum est, ut bene Nav. ibid. Quia cum jus utriusque æquale sit, non est cur potius huic servus, illi vero æstimatio detur, & ideo in hac divisione, velut sortium judicio lis hæc decidatur, utriusque consensus exigitur.

26 4. Infertur, similiter in hoc dubio, neutro possidente, teneri judicem inter utrumque dividere: quia æquum est utriusque jus. Sic Petr. de Ledes. de matr. q.45. a.1. dub.2. in solut. ad 3. prima sent. ubi subdit rem individuam posse judicem applicare cui voluerit: ut duobos æque dignis petentibus beneficium, potest Episcop. eligere quem maluerit, quia individuum est. Sed hoc minimè credo: quia lex justitiæ petit, ut in hoc dubio res illa forte distribuatur, vel uni res, alteri verò dimidium æstimationis conferatur, ut dixi n. præc. fin. ergo judex, qui est veluti justitia animata, ipsiusque minister, sic tenetur facere, nec obstat simile de beneficio, quia nullus illorum, cum neutrius sit, habet jus aliquod justitiæ, etiam distributivæ, ut sibi conferatur, sed hoc justitia dictat ut alteri illorum detur: in nostro autem casu uterque habet jus commutativæ justitiæ, ut inter eos dividatur.

27 5. Infertur, quid dicendum sit, si dubium hoc circa actionem injustam sit, ut si quis consulat homicidium, aut furtum, vel aliter ad illud adjuvet: dubiumque sit, an ex tali consilio, vel actione sequutum fuerit damnum, quidam enim hunc ab obligatione, ratione pravi consilii, eximunt: quia in hoc dubio potior est conditio possidentis: & ita præsumendum ex illo consilio, aut actione injusta sequutum non fuisse damnum: & alias cui consilium datum est facturum, esse. Sic videtur tenere D. Th. 2. 2. q.61. a.7. fine corporis, ibi, Tunc solum tenetur consiliator, aut palpo ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest, quod ex hujusmodi causis fuerit injusta acceptio sequuta. Et tenent Sylv. Restitutio 3.q.6. dict.2. init. Metina C. de rest. q.7. ante vers. Si autem consilium, Nav. l.3. de rest. c.4. du.4. in 2. edit. n.48. Enriq. l.14. de irreg. c.3. n.4. juncto fine, in commens. lit. C. Sed hoc non placet quia cum in dubio nemo præsumatur delictum admissurus, l. Merito ff. pro socio, in hoc dubio an absque meo consilio delictum alter perpetrasset, præsumendum est fore, ut non perpetraret, & ita meum consilium, aut actionem injustam, opem contulisse: ut egregiè docent Ananias, c. Ad audientiam. n.10. de homicidio, Angel. l.1. in princ. vers. Ultimo est videre, ff. de eo. per quem factum erit, Hipp. sing. 218. & l.1. §. Divus, ff de sicariis, Bald. l. Data opera, n.52. C. qui accusare non possunt, Dec. reg. cons. 47. n.9. ff. de reg. jur. Fel. c.1. de offic. deleg. n.13. vers. Utrum autem &c. Sicut dignum, de homicidio, n.12. concl.3. Cov. Clem. Si furiosus, 1.p. §.2. n.1. Et confirm. quia in hoc dubio non est possessio pro consulente, cùm enim constet de injusta actione ipsius, quæ apta est ad effectum producendum, & ex natura sua illum consequitur, dum de effectu subsequuto constat, possessio est pro actione illa injusta, quod effectum assequuta fuerit. Unde (ut bene tradunt Dec. & Fel. citati) præsumendum est absque consilio alium minimè facturum, nisi oppositæ conjecturæ aliud suadeant: ut quia delictum admittens erat inimicus capitalis interfecti, vel necem minatus fuerat, vel præpararet omnia necessaria ad homicidium.

18 6. Infertur, quoties depositarius, vel commodatarius, dubius est æqualiter, an sua culpa depositum, vel commodatum perierit, immunem prorsus esse à restitutione, quia cùm delictum non præsumatur, ipse est in suæ innocentiæ possessione. Sic Enriq. l. 14. de irregul. c.15. fine.

19 II. Conclus. possidens bona fide, si præmissa debita diligentia, dubius maneat, magis tamen propendeat in eam partem quod res illa aliena sit, tenetur partem restituere, pro ratione majoris illius propensionis. Quia tunc non est par causa. Sic Salon. 2.2. qu.62. a.6. contr.4. concl.4. Petr. de Ledes. de matr. q.45. a.1. ad 3. prima sent. dub.2. Bañes 2.2. ante q.62. in præambulo ad illam, dub. alt. concl.2. Et in hoc casu videntur loqui Sotus, & Ledesma, quos n.21. retuli, dicentes in dubio rem esse dividendam, ajunt enim quando sub formidine judicatur res aliena. Limitat Petr. de Ledes. nisi res sit individua. Sed hanc limitationem reprobavi n.16. fine.

20 Gravius autem dubium est, an possessor bonæ fidei dubitans an res sit sua, possit illa uti, eamque distrahere? Cordub. l.3. quæstion. q. 8. corollar 3. Ad primam autem rationem, negat posse consumere, vel distrahere. Ducitur, quia præscribere non potens, nequit alienare, l. Alienationis, ff. de verb. sign. dubitans autem præscribere nequit. Et confirm. quia si usu consumat, vel alienet, periculo magno exponitur consumendi, vel distrahendi rem alienam. Alii vero censent posse dubitantem vendere; quia adhuc bonæ fidei possessor est, per c. Si virgo 34. q.2. ubi habetur, tamdiu aliquem esse bonæ fidei possessorem, quamdiu ignorat alienum esse quod possidet: unde tantùm tenebitur restituere ex pretio, domino comparenti, in quantum factus fuerit locupletior. Sic Sylv. Restitutio 3. q.7. dicto 3. Et idem teneantur fateri Doctores, qui dubitantem præscribere posse opinantur.

21 III. Tamen conclusio sit, ante examinationem factam quamvis possidens bona fide, & dubitans possit rem detinere, tenetur tamen ab usu, de ejus alienatione abstinere. Prob. quia frustra dominum inquireret, prout tenetur, si rem illi conservare non teneretur. Et ita tenent authores allegandi concl. seq. Hoc autem intelligo de usu, quo res consumitur, si enim esset equus, vel servus, res de qua dubitatur, posset dubitans eo uti, dum adhibet diligentiam, animo solvendi domino invento pretium illius usus, deductis alimentorum expensis, quia in hoc non esset dominus invitus.

IV. Conclus. si examine præmisso dominus certus non compareat, sed adhuc manet possidens dubius, potest uti re illa, ipsamque alienare, admonito emptore hujus dubii, paratusque vero domino comparenti pretium restituere. Prob. 1. posse uti, & alienare, si enim justè potest possidere, nulla est ratio, ob quam perpetuo ab usu abstinere debeat, ex usu enim nullum sequitur detrimentum vero domino, si utens, vel alienans paratus est pretium restituere vero domino comparenti, & ad id est potens, cavere enim debet, ne pretium consumat, ita ut ad restituendum posteà reddatur impotens. Item, quia sicut justè conceditur huic possessio, ita concedenda sunt, quæ ex justa possessione oriri consueverunt: ut usus, & alienatio. Deinde probatur teneri admonere emptorem: quia aliàs rem vitiosam venderet tacito vitio, quo cognito emptor nullatenus emisset, vel viliori pretio: & inde posset sequi damnum. Sic Metina C. de rest. 1.q.10. col.6. vers. Dico 2. Covar. reg. Peccatum 3.p. init. n.4. Veracr. 3.p. spec. a.13. fine, Bañes 2.2. q.62. a.6. dub.5. concl.4. & 5. Salon eo. a.6. contr.4. in ratione 4. concl. Tunc autem intelligendum est, ut teneatur venditor emptorem admonere, quando est moraliter spes, fore ut dominus compareat, secus si nulla sit spes, quia tunc res non est vitiosa. Sic Bañes ea concl.5. Hinc fit si vendens non admoneat emptorem, casu, quo tenetur admonere, teneri ad damnum inde sequutum. Sic Cov. d. n.4. Et ratio est, quia fraudulenter vitium rei tacuit. Quando vero hic teneatur restituere fructus, dixi n.13.

22 Non obstant argum. proposita n.20. non primum, quia valdè probabile est in eo dubio posse illum præscribere: item, quia esto præscribere nequeat, non sequitur, eum non posse alienare: in ea enim lege non dicitur eum, qui præscribere nequit, non posse alienare: sed eum, qui alienare nequit, non posse præscribere: alienatio enim non est causa adæquata præscriptionis, est tamen necessaria: unde valet, potest præscribere, ergo alienare: non tamen è contra, non potest præscribere, ergo nec alienare. Ad confirm. nego sequi damnum, quia domino comparenti tenetur venditor pretium restituere. Ad c. Si virgo, dic intelligi non de ignorantia negativa, qualem habet dubitans an res sit sua, sed de ignorantia positiva, qua possessor credit se non alienum possidere, qualis non est in dubitante.

23 Hactenus egimus de eo, qui bona fide cœpit possidere: in sequentibus conclusionibus agendum est de incipiente possidere mala, & dubia fide.

24 V. Concl. quando possidens, rem accepit dubia fide, titulo emptionis, vel quovis alio, nimirum dubitans an furtiva sit, tenetur restituere. Hæc est contra Metinam l.1. sum. c.14. §.22. fine

f.137.

f.137.col.2. Prob. quia possessio non suffragatur ei, ut in dubio sit melior ejus conditio: possessio enim est rei cum bona fide detentio, ut patet ex definitione, quam tradunt *Azo, Hostien.* & alii, quos refert, & sequitur *Sylv.verb.Possessio n.unic.* & *P.Molina to.1. de just. tract.2. disp.12.* nempè est rei corporalis detentio, juris adminiculo: quam particulam bene explicat *Sylv.ibi.* quia sine jure vero, vel præsumpto non est possessio, sed injusta detentio: & desiderari hanc inceptionem bona fide, ut possessio suffragetur, ultra DD. allegandos, docent *Veracruz 3.p. speculi, art.18. concl.6. Enriquez l.12. de matr. c.6. n.7. P. Molina to.1. de just. tract 2.disp.81.f.493.* Si ergo incipienti dubia fide possidere, non favet possessio, tenebitur ea non obstante restituere: & ita docent *Rosella verb. Præscriptio, n.11. & restitutio 7.n.18. Angel. Restitutio 1.n.3. vers. Utrum ignorantia facti crassa. Syl. Restitutio 2.q.7.dict.3. Fr. Metina sibi contrarius l.1. sum.c.14. §.30.fi.f.153.col.2. Gabr.4.d.15. q.3.dub.5. propos.3. Franc. Garcia de contractibus 1.p.c.17.concl.4. Enriq. l.12. de matr. c.6.n.5. comment. lit. Q. P. Molina t.1. de just. tract.2.disp. 36.fin. & 35.§.Verum enim verò, Bañes 2.2.q.62.n.6.dub.3.concl. 2. Lud. Lop. l.1. de contractibus, c.5. §.pen.fine. Salon. 2.2.q.61. tr. de dominio ad finem, fol.595.*

25 VI. Conclusio, non tenetur hic integrè restituere, sed plus, vel minus pro dubii qualitate, quo rem illam assequutus est. Quia, quamvis ei non suffragetur possessio, ut possit ratione illius aliquid retinere, at quia ei non constat rem illam ad aliquem pertinere, adhibuitque diligentiam ad id sciendum, non tenetur integrè, sed partem pro ratione dubii restituere. Sic *Molina, Salon, Ludov. Lop. relati num. præced.* Idem credo, quando omninò mala fide, credens rem esse furtivam, accepisset: si enim adhibita diligentia adsit justa dubitandi ratio, furtiva sit, necne, tantùm tenetur partem restituere, pro ratione dubii: eadem enim est ratio, cùm non constet tunc esse alienam. Et si prorsus ignoratur, cujus sit, restituenda est ea pars pauperibus; si verò dubitetur, an sit alicujus determinati, illi restituenda est.

26 Intellige tamen primo hanc 6 conclusionem, nisi possidens injustè abstulerit rem à possessore bonæ fidei, dubitans an sit sua, tenetur enim tunc integrè restituere illi. Hoc est contra *Metin. C. de rest. q.20. col.5. vers. Secundum quia præsupponunt*, ubi ait hunc non teneri restituere: quia non tenetur indemnitatem possessoris suæ præferre. Sed probatur nostra sent. quia in illo dubio cum melior sit illius possidentis bona fide conditio, nullum est jus tota aut parte rei illum spoliandi. Quare ratio contraria nihil probat, non enim ob id asserimus teneri restituere, quia potius alienæ indemnitati teneatur consulere: sed quia justum detentorem injustè spoliavit. Sic *Navar. sum.c.17.n.117. Corduba summa, q.111. a.§.La tercera condicion, Angles floribus 2.p.q.2. de rest.diffic.3.dub.1.f.141. P. Molina to.1. de just. tract.2. disp.35. §. Verum enimvero, Navar.l. 3. de rest. c.1. in nova edit. dub.8.n.350.*

27 Id tamen monuerim, non satis esse, ut aliquis bonæ fidei emptor dicat, si ignoret rem illam esse furtivam, & credat non omnia, quæ alter vendit, talia esse: quando enim rumor est, aut vehemens suspicio illum multa vendere furto ablata, nefas est ab eo emere, nisi præmisso sufficienti examine constet ementi, alium justè vendere. Sic *Mercado lib.2. de contract. c.20.f.104. col.2.§. Molin. to.1. de just. tract.2. disp.35.fine, 2.concl. f.272. & f.574. §. Tota hæc conclusio*, & in utroque loco addit hunc ementem non posse dici possessorem bonæ fidei, & præter peccatum teneri debitam adhibere diligentiam, ut norit an res fuerit legitimè vendita: quod si nulla occurrat diligentia possibilis ad id cognoscendum, adhucque perseveret dubium, teneri partem pro dubii qualitate restituere.

28 2. Intellige eandem 5. & 6. conclusionem, nisi dubia fide acceperit aliquis justè ab eo, qui bona fide possidebat: tunc enim nec peccat, nec tenetur restituere, si apposita debita diligentia non inveniatur rem esse alienam, sed idem dubium perseveret, verbi gratia, si quis sibi persuadeat mancipia Guineæ communiter injustè ad servitutem redigi, quamvis justè non possit emere, vel dono accipere, dum possidentur à capientibus; at ubi ab alio qui id ignorans bona fide emit ab asportantibus, possidentur, potest licitè emere, teneturque niti, ut veritatem assequatur, si spes moralis sit fore, ut assequi possit: & si diligentia præmissa quando est possibilis, non constet injustè esse captum mancipium, potest justè possidere. Ratio est, quia succedit in jure, quod alter à quo emit, habebat, is autem justè possidebat, quia cœpit bona fide possidere, & in dubio potior erat ejus conditio. Quod si dicas possessionem esse pro mancipii libertate: dico respectu asportantium, id verum esse, non autem respectu ejus, qui bona fide emit. Sic *P. Molin. to.1. de just. tract. disp.36. concl.1. & 3.*

29 3. Intellige eandem 5. & 6. conclusionem, nisi dubitans an res sit furtiva, emat, vel dono accipiat animo quærendi verum dominum, ut ei restituat. Tunc enim non peccat, cùm utiliter agat ejus negotium. Sic *Metina, C. de rest. q.10. §. Aliter tamen videtur in præsenti, Cov. reg. Peccatum, 3.p. init.n.4. Bañes 2.2.q.62.a.6. dub.5. concl.1. Salon eod. a.6. contr.4. concl.1.* qui bene addit cum *Bañes*, teneri domino comparenti restituere, deducto pretio, quo emit. Cùm enim utiliter rem domini gesserit, non est æquum, ut damnum amissionis pretii subeat, & si dominus non compareat, tenetur in pios usus convertere, si rem esse alienam sciatur, deducto tamen pretio, cùm id possit à vero domino petere. Sic *D. Ant. 2.p.t.1.c.12.§.16. Rosel. Restitutio 7.n.18. Salon ea contr. 4.concl.2.* Et confert quod communiter tradunt DD. in materia de restitutione, de accipiente à fure cognito, animo restituendi vero domino, dicunt enim posse pretium deducere, nedum de dubitante id dicent.

30 Demum id observandum est, quamvis in dubio melior sit possidentis conditio, at quando sunt diversæ opiniones circa aliquam rem, non tenetur Doctor de illa re consultus, aut judex favere possidenti: quia tantum in dubio melior est possidentis conditio: consulens autem, vel judex non est dubius, sed probabiliter opinatur. Constat etiam, quia in rebus moralibus, juxta communem sententiam, satis est amplecti opinionem probabilem.

SUMMARIUM.

Utrùm in aliis virtutibus à justitia, melior sit possidentis conditio, proponitur opinio negans, n.31. & secunda verior, n.32. & ibi, de dubitante de voto, vel usu rationis, vel animo se obligandi, remissivè.

An certus se vovisse, dubitans de vovendi modo, ut an voverit castitatem, vel se non fornicaturum, aut non ducturum uxorem, vel an voverit religionem in communi, vel tantùm determinatam, vel si vovit castitatem, & religionem, an voverit castitatem dependenter à religione, ad quid teneatur: & explicatur c. Cum dilecti, de donation. & valet argumentum de toto ad partem, 33.

Quid, si aliquis potius credat se vovisse, 34.

Quid, si se vovisse certò sciat, dubitat tamen, num voto teneatur, quia dubitat, an materia, vel finis sit legitimus, 35.

Dubitans an sit impositum præceptum, vel lex, an teneatur, 36.

Certus de præcepto, aut lege, & dubitans an hic, & nunc obligetur: ad quid teneatur, 37.

Dubitans an habeat ætatem requisitam ad jejunium, ordines, vel beneficia, num teneatur jejunare, vel possit ordines, vel beneficia suscipere, 38.

An possit pater irritare vota personalia, quando est dubium, an emissa fuerint ante pubertatem, vel realia, quando est dubium an emissa fuerint in minori ætate, 39.

Dubitans an audita fuerit hora duodecima noctis, an possit, si dies illa vel sequens sit jejunii, edere carnes, cœnare, vel si tunc edat, possit sequenti die communicare. Et quid si sit opinio, vel sint diversa horologia, vel dum sonat duodecima, ante ultimum horæ pulsum edit, 40.

Solvuntur argumenta, n.41. Post quem invenies alia summaria.

31 QUÆSTIO III. Utrùm etiam in materia aliarum virtutum extrà justitiam, melior sit in dubio conditio possidentis, atque ita ratione possessionis licitùm sit practicè deponere dubium speculativum, contra illudque operari? Quidam neoterici negant, asserentes nihil prodesse libertatis possessionem, dubitanti an ratione temperantiæ, religionis, vel aliarum virtutum teneatur, ad hoc, vel ad illud. Probant 1. quia possessio est solius justitiæ titulus. 2. quia aliàs dubitans de homicidio, non esset irregularis, contra *c. Ad audientiam de homicidio*, cùm melior sit conditio possidentis immunitatem ab irregularitate. 3. quia hac disp. n. 9. diximus in dubiis esse præceptum sequi quod tutius est, juxta *c. Juvenis, de spons.* quod nunquam verificaretur, semper enim pro libertate possidente judicandum esset. 4. quia alias in dubio nullum præceptum obligaret, cùm semper possidentis libertatis conditio potior esset.

32 Sed verius est in quacunque materia priorem esse in dubio possidentis conditionem: quia possessio est titulus universalis omnibus virtutibus, eo modo quo aliqua pars potentialis justitiæ, ut obedientia Dei, transcendit omnes virtutes. Et hujus sent. sunt omnes DD. quos retuli lib.1. disp.9. n.11. 12. & 13. asserentes dubium an votum emiserit, illo non teneri, quia in eo dubio potior sit conditio libertatis, quæ possidet: cùm tamen votum non pertineat ad justitiam, sed ad religionem: ubi etiam disputavimus, an certus de voto, dubius autem de intentione se obligandi, teneatur voto. Ejusdem sententiæ videtur *Navar. lib.3. de rest. c.4. dub.4 in nova edit. nu 48.* ubi ait, in dubio meliorem esse possidentis conditionem maxime in materia justitiæ: quare idem videtur sentire in aliis.

33 Hinc infertur 1. quid dicendum sit de eo, qui certus est voti, dubius autem qualitatis, seu modi vovendi, seu voluntatis se obligandi: ut vovit religionem, dubitat tamen an religionem in communi; vel hanc specialem: vel vovit se ad nullam fœminam accessurum, dubitat an intellexerit de copula illicita, vel etiam licita. Similiter dubitat an voverit castitatem, vel se non ducturum uxorem; vel vovit castitatem, & religionem, dubitat tamen, utrùm castitatem voverit dependenter, aut independenter à religione. Quidam censent, teneri hunc eligere quod tutius est, ut vovisse religionem in communi, vel castitatem, & cætera: ducuntur, quia voti interpretatio fieri debet in sensu maximè pleno, & maximè obligatorio: ut colligitur ex *c. Cum dilecti, de donation.* ibi, *In contractibus pleno, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda*, ubi ex contextu constat nomine beneficii intelligi quid divino cultui dicatur, ibi enim agitur de quadam eleemosyna facta Ecclesiæ. Et ita circa prædictum exemplum de religione, docent *D. Th.4. d.38. q.1.a.3.quæstiun.1.ad 6. & ibi Caeth.q.2. vers. Insuper, Turrec.17. q.1. in sum. a.4. ad 4.fi. nu. 11. Ang. Votum 3. nu.12.* Et in alio exemplo de dubitante utrùm voverit castitatem dependenter a religione, necne: tenent aliqui obli-

obligari ad id quod tutius est, & ita ad castitatem, sive ad religionem admittatur, sive non. Sic *Navar. l. 3. cons. 34. de voto, in 1. edit. cons. 4. fin. in 2. cons.* 13. Et in alio exemplo simili idem docent aliqui, dicentes eum, qui vovit religionem, dubitat tamen utrùm voverit se professurum, teneri eligere se vovisse profiteri. Sic *Nav. eod. de voto, in 1. edit. cons.* 18. *n. 2. in secunda, cons. 26. n. 2. Manuel 2. to. sum. c. 95. n. 6.* & docet *Nav. 161. n. 3.* hoc verius esse, licet hic potius credat se non vovisse profiteri. Sed verius est, favendum esse libertati, ut in omnibus prædictis eventibus teneatur vovens ad id quod minus est. Sic colligitur ex *c. Ex parte, de censibus*, ubi *gloss. finalis* docet fieri pro vovente bonam interpretationem: & *Abb. n. 3. & 4.* ait, præsumi voventem se minus gravare quàm possit. Item quia juramentum restringendum est quantum fieri potest, ut minus obliget jurantem: ut docent *Abb. c. Cum clerici sine, de verb. signif. Angel. Juram. 4. n. 1. Sylv. Juram. 3. q. fin.* Et probant, quia ubi tractatus de obligatione inducenda, est facienda interpretatio stricta, *l. Quidquid astringenda, ff. de verb. oblig.* ibi, *Quidquid astringendæ obligationis causa dictum est, id nisi palam exprimatur, omissum esse intelligendum est, aut certè secundum promissorem interpretamur.* Et *l. Stipulatio ista, §. Alteri, §. ff. eod. t.* ubi verba contra stipulantem interpretanda esse dicitur, & proinde in promittentis favorem: ergo similiter dicendum est in voto. Præterea, quia æquitas petit: ut gratis oblata, benignè exigantur, præcipuè ab Ecclesiasticis: ut habetur *d. c. Ex parte*, ergo à fortiori à Deo. Tandem, quia argum. de toto ad partem validissimum est, *l. Qua de tota, ff. de rei vendic. l. Hæredes mei §. Cum ita, ff. ad S.C. Trebel.* quod enim est jus de toto quoad totum, est de parte quoad partem, ut ex multis probat *Everardus loco de toto ad partem, n. 2.* Sed quando voluntas dubia est de tota voti obligatione, dubitat enim vovens utrùm votum emiserit, ad nihil tenetur, ut dixi num. præcedenti, ergo quando dubitat de parte obligationis, ad illam non tenetur. Et hujus sent. est *Anglos floribus, 1. p. de jejunio, q. 9. de abstin. à cibo, a. 1. dub. 2. concl. 3.* ubi ait voventem jejunare quadragesimam, dubitantemque an intenderit se obligare eo modo, quo servat Ecclesia id jejunium, abstinendo à lacticiniis, non teneri eligere quod tutius est, & abstinere. Nec obstat *c. Cum dilecti, de donation.* adductum pro contraria sent. quia id verum est, quando agitur contra hæredem promittentis, aut legantis aliquid causæ piæ, ut si Petrus promisit Ecclesiæ calicem, eoque defuncto hæres dubitet an tanti, vel tanti valoris promiserit: debet fieri plenissima interpretatio: quia nihil detrahitur libertati promittentis, vel legantis, sed ejus pietati favetur plenissima interpretatione adhibita: sed tantùm detrahitur libertati hæredis.

34 2. Infertur, si quis non dubitet, sed opinetur se vovisse, ita ut magna sit determinatio judicii ad hoc, teneri voto; si verò fuerit mediocris, dividendam esse rem promissam: sicut de possidente rem, quam opinatur, aut magis propendet esse alienam, diximus hac disp. n. 19. teneri dividere pro dubii qualitate: quia major judicii determinatio etiam cum formidine, sufficienter compensat excessum possessionis, quam alter habet.

35 3. Infertur, certum de voti valore ex parte suæ libertatis, dubitantem tamen an votum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis, vel alicujus circumstantiæ tunc occurrentis, teneri voto: quia voluntas non possidet, cùm certum sit sua se libertate privasse vovendo, sed votum possidet. Præterea, quia in hac re totum dubium est in Dei favorem, solùm enim dubitatur an res promissa sit illi grata, ergo ea pars eligenda est, quam Deus, qui creditor est, eligi vult: Deus autem eligit id, quod tutius, & melius est, nimirum, ne in hoc dubio votum violetur absque dispensatione: Deinde, quia in simili dubio obligant leges, ut dicemus n. 37. Sic docent *Gloss. c. Magna, de voto, verb. Noluisti, & ibi Ant. n. 14. Hostiens. c. Verum, de jurejurando, super verb. Perjurandi, Rosella Votum 5. n. 6. Angel. Juramentum 6. n. 1. Sylvest. Juramentum 5. q. 1. initio, & fi. Tabiena, verb. Jurare, q. 20. Cotta in memorabilibus juris. verb. Fidejuss. indemnitatis, Nav. summa, c. 12. Hispanè, n. 37. & 55. Latinè n. 37. & 54. Gutier. de jurament. 1. p. c. 72. n. 7. Grat. reg. 169. n. 9.* Et ex Theologis id supponit *D. Thomas 2. 2. qu. 89. a. 9. ad 3.* ubi dicit, posse Episcopum dispensare, quando dubium est, utrùm materia juramenti sit bona: & proinde supponit obligare, aliàs non esset necessaria dispensatio, & tenent *D. Anton. 2. p. t. 11. c. 1. §. fin. Sotus 7. de just. q. 1. a. 3. ad medium, vers. At verò juramento, Corduba summa, q. 247. Palacios 4. d. 38. q. 1. §. Alii verò labuntur, ver. 7. f. 825. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 2. vers. Tertium dictum, fol. 976. col. 1. & q. 89. a. 7. vers. Dico 2. fol. 1087. Manuel 2. to. sum. cap. 94. n. 7. Lud. Lop. 1. p. instructorii, c. 45. §. Dubitans de voto.*

36 4. Infertur, quoties dubium est, an impositum sit præceptum, naturale, divinum, vel humanum de aliqua re, non obligari dubitantem: quia donec constet de præcepto, possidet voluntatis libertas: & idem dicendum est, quando post prudentem inquisitionem dubitatur, an hæc res comprehendatur sub præcepti verbis, quia perinde est ac dubitare, utrùm de hac re lata sit lex. Sic *Enriquez lib. 8. de Eucharistia c. 45. n. 3. in commento, litera P.* Et conferunt Doctores idem asserentes de dubitante num votum emiserit, votum enim est quædam lex privata.

37 5. Infertur, dum constat de lege, vel præcepto, dubium autem est an in aliquo casu ratione necessitatis, aut alterius circumstantiæ occurrentis, eximatur aliquis ab obligatione, teneri lege, vel præcepto: quia lex tunc possidet, sicut n. 55. idem diximus de voto in simili dubio: & ita docet *Fr. Medina 1. 2. q. 96. a. 6. ad fi. propos. 3.* Hinc rursus infertur, non esse locum epicheiæ in dubiis, servanda esse verba legis, ut sonant: quia lex possidet. Sic *D. Th. 2. 2. q. 120. a. 1. ad 3. & 1. 2. q. 96. a. 6. ad 2. & ibi Cajet. init. Sylv. verb. Papa, q. dict. 2. Sotus l. 1. de just. q. 6. a. 8. vers. Tertia verò conclusio non est, & vers. Ad rei hujus intellectum, Medina, C. de jejunio, q. De his qui tenentur ad jejunia.* Unde dum *Sylvest. proximè citatus, & Corduba l. 3. quæst. q. 13. ante regulam 1. f. 205. Enriquez l. 14. de irregular. c. 3. n. 3. comm. lit. X.* dicunt in dubiis esse locum epicheiæ, intelligendi sunt non de dubio æquilibri, sed de formidine, quando scilicet est probabile judicium, licet cum formidine opposita, ut bene *Sotus eod. vers.* ad rei hujus intellectum. Similiter quando dubitatur an præceptum sit derogatum alio præcepto, vel consuetudine, vel sit dispensatum, non licet contra præceptum facere: quia lex possidet.

38 6. Infertur, eum qui facta sufficienti diligentia, dubius adhuc est, an expleverit 21. annum, non teneri ad jejunium, quia tunc non est possessio pro præcepto jejunii, id enim tantùm ligat eos, qui eos annos nacti sunt: sed est possessio pro libertate, & dubium de præcepto. At verò si dubitat an habeat legitimam ætatem ad ordines, vel beneficia, vel ad alium actum, requisitam: tunc possessio est pro præcepto, & sic illud servandum est, donec constet de ætate.

39 7. Infertur, quid dicendum sit, dum aliquis adhibita sufficienti diligentia dubius est, an expleverit annos pubertatis, vel vigesimumquintum annum, vel impubes voverit votum personale, vel reale ante vigesimumquintum annum, utrùm pater possit irritare hujusmodi vota? Et videtur non posse. 1. quia videtur votum possidere, cum obligatio voti ante, vel post illam ætatem, certa sit: liberatio autem est dubia. 2. quia dubitans an contractus tempore, minor fuerit, jus non habet rescindendi contractum, nisi se minorem fuisse probet: ut constat ex *l. Si minorem, C. de in integr. rest.* ubi, *Si minorem te eum contraheres, ostenderis:* ubi *Gloss. verb. Comprobatum*, dicit præsumi in dubio tempore contractus fuisse majorem, & quærit, cùm aliquando fuerit minor, cur non semper minor præsumatur: & respondet ideò esse, quia solo temporis tractu major efficitur: idem docent *Paul. cons. 53. vol. 2. Rebuff. de const. Gallia, 2. to. tr. de restit. a. 1. gl. 3. n. 3. Mascard. de probat. concl.* 1062. *nu. 1.* Cujus ratio est, quia possessio est pro eo, cum quo contraxi, & cui ex meo contractu jus acquisitum est, qua in dubio spoliari non debet, contractu rescissio: ergo cum similiter in nostro casu possessio sit pro voto, jusque acquisitum sit Deo, non poterit irritari. Sed dicendum est posse patrem irritare. Quia licet vovens possessionem non habeat suæ libertatis, habet tamen pater possessionem juris, ne filius impubes independenter à sua voluntate emittat votum personale, & ne minor 25. annis emittat votum reale, possidetque potestatem irritandi hujusmodi vota: ergo dum est dubium de hac pubertate, vel minori ætate, non debet pater sua possessione privari. Et confirm. quia in dubio an res sit aliena, melior est conditio possidentis, sed voluntas impuberis quoad personalia vota, & minoris quoad realia, est aliena & pater possidet: ut optimè explicuit *D. Tho. 2. 2. q. 88. a. 8. corp. & ad 1.* hac ratione probans filios, & subditos non posse voto se astringere independenter à patre vel superiore, quia vovent de aliena: ergo cùm pater possideat hanc voluntatem, seu potestatem in illam, antiquiorque sit sua possessio, & jure naturali, ac divino conveniens, ut bene explicant *Sotus 7. de just. q. 3. a. 1. paulo post principium, & Aragon. 2. 2. q. 88. a. 8. ante 4. concl.* in dubio an hæc voluntas sit adhuc aliena, necne, non debet sua antiquiori possessione, propter novam voti possessionem respectu voventis spoliari. Tandem, quia hac ratione in dubiis obtemperandum est superiori, *c. Quid culpatur 23. q. 1.* ne in dubio superior spolietur authoritate, & potestate in subditum, ergo similiter in hoc dubio non est spoliandus pater irritandi potestate. Immò quando filius opinaretur se tempore pubertatis vovisse, si opinio non esset vehemens, sed cum magna formidine, & probabilibus oppositis conjecturis, adhuc posset pater irritare: nam propter hujusmodi opinionem non est pater privandus potestate sua, sicut propter similem opinionem nullitatis matrimonii, non est negandum debitum spoliando alterum conjugem justa possessione: ut dicemus hoc 2. l. disp. 44. n. 3. Nec obstant argumenta opposita. Non 1. quia licèt respectu voventis possideat votum, at possessio patris antiquior est. Nec obstat 2. dispar enim est ratio, quia ibi est possessio ex parte contractus, & ejus cui est jus acquisitum, & non est alia possessio antiquior, & posse rescindi contractum, est favor, ac privilegium minoris ætatis, non autem eo quod sit dispositio de re aliena: quare volens gaudere illo privilegio, ac beneficio, & eximi à communibus contractus legibus, debet probare se esse minorem: at in nostro casu læditur possessio patris, ejusque in filium potestas, & disponitur de re patris, qua in dubio spoliari non debet: & non est tantùm favor filii, sed favor paternæ potestatis.

40 Ultimò infertur, dubitantem an audita fuerit hora noctis XII. & edentem, vel bibentem, non posse die sequenti ad Eucharistiam accedere: tum quia nulla est possessio ex parte illius, ut in dubio ejus conditio potior sit: tum etiam, quia possessio est ex parte præcepti communicandi servato jejunio naturali, & in dubio ubi nulla possessio alicui favet, amplecti debet quod tutius est: ut dixi hac disp. n. 9. Poterit tamen hic dubitans edere carnes, licet dies sequens sit jejunii, quia possessio est ex parte libertatis, & dubium est, an tunc sit præceptum, itaque non est dubium, an excusetur à præcepto, sed an sit præceptum, & in dubio, dum de præcepto non constat, favendum est libertati: ut dixi n. 39. Dixi, quando dubi-

dubitat: quia si rationes probabiles efficiant assensum opinativum, licèt cum formidine alterius partis, quod XII. non sonuerit, potest communicare die sequenti. Contrarium tamen dicendum esset, si hodie esset dies jejunii, & dubitem, an sonuerit hora XII. noctis, non enim possum cœnare: quia possessio est pro præcepto, cùm constet hodiernam diem esse jejunii, & dubitetur, an transacta sit. Quod si diversa sint horologia, & aliquorum sonuerit hora XII. aliorum verò non, potest qui tunc solvit jejunium naturale, communicare die sequenti, & sive illa dies, sive sola sequens sit jejunii, poterit dubitans cœnare, vel edere carnes: ut dicebat *Frater Medina*, quem refert, & sequitur *Vega*, *lib. 3. summa, casu* 213 quia est, veluti si essent duæ rationes, vel opiniones probabiles: liceret enim utram illarum amplecti. Tandem si esset unum horologium, & ubi cœpit sonare XII. aliquis biberet, licèt quando sonet ultimus pulsus duodecimæ, desiisset bibere, non posset die sequenti communicare: quia cum primus pulsus horæ sonat, jam est hora expleta, & horologium tantùm est restis id indicans, & si diversi pulsus sint, id evenit, quia nequit uno pulsu hora XII. indicari: sicut indicatur hora prima uno pulso.

41 Ad argum. proposita n. 31. respondetur ad 1. negando antecedens, ut dixi nu. 32 Ad 2. dico, esto, in eo dubio irregularis sit (quod aliqui negant) nihil facere contra nos: quia cùm irregularitas sit ex jure humano: placuit Pontifici in ordinum reverentiam, ut in hoc dubio ab ipsis abstineretur, non obstante possessione. Ad 3. negatur numquam verificari, quia sive quis possideat, sive non, tenetur dum practicè dubius manet, sequi, quod tutius est: nos verò asserimus possessionis favorem sufficere, ut dubitans speculativè, possit practicè deponere dubium, & sequi partem minus tutam, suæ possessioni faventem. Ad 4. negatur sequela, quia (ut dixi n. 37.) aliquando possessio est pro præcepto, & tunc in dubio obligat.

S U M M A R I U M.

Matrimonio bona fide utriusque conjugis inito, si alter scrupulum habeat, potest reddere, & petere, & quando sit scrupulus, & quando sufficiens ratio dubitandi, & quid, si practicè dubitet, 42.

An dubitans de valore hujus matrimonii bona fide utriusque initi, possit petere, & reddere: referuntur quatuor sententiæ, n. 43. & tribus sequenti: & an excusetur in hoc dubio conjux reddens debitum ob Ecclesiæ præceptum, vel ex natura rei, 45.

Opinio authoris, & quid si nulla diligentia adhiberi possit ad vincendum dubium, 47.

An conjux hic dubitans possit reddere priori bimestri ante matrimonii consummationem, n. 47. Et quid, si alter conjux sit adulterii reus, 49.

Lite mota de matrimonii nullitate, an interim restituenda sit uxor, vel quid agendum in foro externo, & quid in interno quoad debitum conjugale, & quid, si diversæ latæ sint sententiæ, alia pro matrimonio, alia contra, n. 50. Et explicatur cap. Literas, cap. Ex transmissa, & cap. Ex conquestione, de restitut. spoliat.

An lite pendente teneatur vir uxorem alere. 51.

Quid dicendum, si alter conjux asseveret alteri se non consensisse, n. 52. Et ibi, quid si asserat, se laborare impedimento occulto, propter quod matrimonium fuit nullum.

Solvuntur argumenta, & explicantur cap. Laudabilem, de frigid. & malefic. & quidam motus proprius Pii V. de Indis, 53.

Post n. 53. invenies alia summaria.

42 QUÆSTIO IV. Utrùm matrim. bona fide utriusque conjugis inito, alter dubitans de ejus valore, possit petere, & reddere? Quando scrupulus est ex levi, & temeraria credulitate ortus, potest scrupulo deposito, consilio sui pastoris petere, & reddere. habetur expressè *c. Inquisitioni, de sent. excomm.* ubi *glos. verb. Levi*, inquit, ut, quia audivit à levibus, quibus credere non tenebatur. Et *vers. Probabili*, dicit probabilem dubitandi causam esse, si vidit virum cum consanguinea in locis suspectis, & hora suspecta, solum cum sola ante matrimonium, vel quia publicè dicitur: & idem de viro, si ita vidit uxorem cum consanguineo, ante matrim. De qua re quando sit justa dubitandi causa, vel credendi matrimonium esse nullum, dicam latius infra disput. 45. Et quamvis textus dicat consilio proprii pastoris deponendum esse scrupulum; idem intelligo de consilio cujuscumque viri docti. Si verò conjux practicè dubitet, manifestum est, manente eo dubio practico, nec reddere, nec petere posse, quia cùm dubium hoc permanet, illicitum est operari: ut probavi hac disp. n. 6.

43 Tota ergo difficultas est, an licitum sit deponere hoc dubium speculativum, nec practicè dubitare, ratione possessionis, quæ est pro matrimonio, & ita reddere, & petere debitum? Quadruplex est sent. I. ait nec reddere, nec petere posse. Prob. quia agere contra conscientiam dubiam, est illicitum. Et si dicas id esse verum, quando conscientia est dubia practicè, secus quando speculativè: ut hic contingit. Contra, Petrus est certus speculative, non posse accedere ad non suam, & dubitat an hæc sit sua, ergo dubitat an possit ad hanc accedere, & ita practicè dubitat: & proinde aget contra conscientiam practicè dubiam, reddendo, vel petendo. Et confirmatur, hic dubitat an accedat ad suam, ergo dubitat an fornicetur, fornicatio enim est accessus ad non suam, sed dubitans in accessu, an fornicetur, dubitat practicè: ergo, & 2. confirm. bene infertur, accedit ad non suam, ergo fornicatur: antecedens est sibi dubium, ergo & consequens: & ita accedit dubitans an fornicetur, & consequenter peccat lethaliter, quia practicè dubitat. 2. principaliter prob. quia hic exponit se manifesto fornicationis periculo, cùm fornicatio sit, si non sit sua uxor. 3. quia prælato jubente detegere crimen fratris, non tenetur subditus dubitans an jure præcipiat, obedire, non obstante prælati possessione, ergo conjugi possidenti non tenetur alter conjux, dubitans reddere. Ultimò, quia crucifixum apparentem tenetur, dubitans an sit dæmon, non adorare: ergo dubitans de valore matrimonii, tenetur prorsus ab illius usu abstinere. Hujus sent. videtur *Scotus 4. d. 30. q. 1. §. Sed de facto est major altercatio*: & eam tenent *Altisiodor. 3. p. Summa, tr. ult. c. 2. vers. Ad secundum dicendum, Adrian. 4. de rest. 4. de præscrip. §. Instabis fortasse subtiliter, in parvis volum. fol. 162. col. 2. & quodlib. 2. a. t. v. Ad secundum, d. c. Dominus, fol. 38. col. 1. Metina C. de restit. q. 17. col. 4. vers. Ad tertiam, ex c. Dominus, in priori fol. ad illum textum, Petr. de Soto lect. 2. de matrim. paulo post princip. Brunel. de sponsalibus, concl. 34. n. 8.*

44 II. Sententia docet, posse petere, & reddere. Probatur ex *c. Laudabilem, de frigid. & malefic.* ubi decernitur dubitantes post initum matrimonium, de impotentia, posse triennio experiri petendo, & reddendo: at eo ipso quod dubitant de impotentia, subinde dubitant an matrimonium sit validum. 2. Quia id videtur definire Pius V. in quodam motu proprio, relato per *Veracruz 3. par. speculi, argumento*. 18. fuit enim Pontifici propositum multos Indos fidem suscipientes, mansisse adhuc cum uxore ultima, nondum certos de prioris obitu, nec eam invenire potuisse: & definit Pontifex eos in matrimonio cum ultima, quæ fidem suscepit, mansuros esse, & posse petere, & reddere: ergo cum dubius est matrimonii valor, utrumque licet. Sic tenet *Ledesma 2. p. 4. q. 8. art. 4. dubio 6. f. 68. §. & sequenti*, si attentè legatur, quamvis enim ex mente Conradi videatur loqui, at clarè suam explicat sententiam: eandem tenent *Angles floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, a. 3. dubio 5. & 6. fol. 596. Vega lib. 4. Summa, casu 47.* & quidam alii, teste *Palacios 4. d. 36. disp. 1. fol. 798. col. 2. vers. At sunt qui latiorem.*

45 III. Sent. docet dubitantem de matrimonii valore, bona fide contracti, non posse petere, teneri tamen reddere. Probatur 1. ex *c. Dominus, de secund. nup. & c. Inquisitioni, de sentent. excommun.* ubi expressè hoc definitur. Sed respondent authores 2. sententiæ, intelligi hos textus, quando alter mala fide contraxit. Sed licèt *c. Dominus*, in eo casu loquatur, at *c. Inquisitioni*, expressè loquitur, quando bona fide: & ita distinguitur ibi, quando est verum dubium, & quando scrupulus. Aliter respondent *Adrian. Metina, & Brunel.* allegati n. 43. pro prima sent. scilicet procedere hos textus in foro externo. Sed hæc solutio sustineri non potest, quia *c. Inquisitioni*, sermo est de dubio, quod conscientiam pulsat: & ita quando leve est, conceditur recursus ad pastorem, ergo sermo est in foro conscientiæ. Prætereà, constituitur ibi differentia, an levi, vel probabili causa credat conjux: quod ad forum externum nihil refert, sed tantùm probare possit, necne. Deinde quia *Lucius 3. d. c. Dominus*, non scribit ad Judices fori externi, sed ad Christianos apud Saracenos captivos, ut ex subscriptione apparet, ergo consulit eorum conscientiis, ibi enim nec lites, nec tribunal circa matrimonia esse potest. Demum, quia idem servatur in utroque foro, quando externus non ducitur ex falsa præsumptione, ut dixi libro 1. disputatione 5. numero 20. cùm ergo in utroque foro idem dubium sit de matrimonii valore, idem censendum est. Probatur hæc sententia communiter, quia duobus præceptis, aut malis occurrentibus, ita ut necessarium sit alterum eligere, minus est eligendum, *cap. Duo mala, 13. dicto capitulo Nervi. 13. d.* & consulit *Arist. 2. Ethicor. c. nono*, & explicat optimè *Sepulveda dialogo de ratione dicendi testimonium cap. 9.* Et ratio est, quia cùm nullus possit esse perplexus vinculo peccati, ad utramque partem, si necessarium est alterum eligere, potest licitè id facere: ratio autem rectè dictat ut minus eligatur. Ex hoc principio probatur dubitantem teneri reddere, quia periculum majoris mali est in non reddendo, quam in reddendo: majus enim peccatum est contra matrimonii fidem, debitum negare, quod est injustitia, si talis sit verus conjux, quam fornicatio, quæ castitati adversatur, si non sit verus conjux, ergo in hoc dubio eligendum est minus malum, reddendo debitum. Insuper ex eodem principio probatur non posse petere, quia ex petitione debiti imminet fornicationis periculum, si non sit verus conjux, ex non petitione autem nullum, cùm liberum sit petere, ergo tenetur eligere, non petere. Quòd si obiicias, hanc rationem tantùm probare, quando dubius est matrimonii valor ob alia impedimenta, præter prioris matrimonii impedimentum, eo quod non satis constet de prioris conjugis obitu; tunc enim nihil probat, quia majus est periculum in reddendo, est enim incontinentiæ contra castitatem, & contra prioris matrimonii justitiam, periculum; quàm in non reddendo, in quo solùm est injustitiæ periculum. Sed dicendum est adhuc esse majus malum, non reddere, non quia sit contra plures virtutes, sed quia in dubio melior est possidentis conditio, & ita conjugis possessio bona fide, tantæ est efficaciæ, ut nulla fiat injustitia priori conjugi non possidenti, sed reddatur debitum huic possidenti: ratione ergo possessionis cessat injustitia contra priorem conjugem, & solum manet incontinentiæ periculum reddendo, quod minus malum est, quàm injustitia admissa, non reddendo. Et confirmatur, quia injustitia contra prio-

priorem conjugem est dubia, contra præsentem autem, cùm possideat, est certa, in dubiis autem malum incertum præfertur certo. Adde, majorem injustitiam admitti contra conjugem, illi negato debito, quàm adulterio, sicut gravior injustitia furti est, omninò negare alicui usum rei propriæ, quàm aliis usum permittere invito domino. 3. probatur, etiam adhibita diligentia, si idem dubium perseveret, non licere petere: quia adhuc urget ratio prædicta, quod in petendo, fornicationis periculum, in abstinendo autem, nullum versetur. Et confirm. quia ante adhibitam diligentiam dubium speculativum veritatis matrimonii obstat, ne liceat petere: ergo cum idem maneat post eam adhibitam, non licebit petere. Hanc sententiam sustinent ex Theologis *D. Tho. 4. d. 38. fin. in expos. litera Magistri. D. Bonav. in ead. exposit. ad fin. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 9. vers. Secundo nota, Conrad. tract. de contractib. q. ult. concl. 3. Pet. de Soto lect. 9. de matr. fi. Led. 2. p. 4. q. 54. a. 4. f. 473. col. 2. junct. f. 472. col. 4. Fr. Metina 1. 2. q. 19. a. 6. f. 305. col. 1. prop. 1. fin.* juncta *concl. 4. vers. Rursus patet, Corduba l. 3. quæst. q. 8. f. 185. col. 1. fin. & seq. & q. 5. propos. 2. fi. f. 172. §. E converso autem, & sum. q. 45. punct. 3. f. 118. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 9. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. Salon 2. 2. q. 61. tract. de dominio, ad fi. f. 596. Palac. 4. d. 31. disp. 1. f. 798. col. 1. vers. At verò quidquid sit, Barth. à Ledes. de matr. dub. 20. concl. 2.* Et ex jurisperitis *Antonius, c. Dominus, de secund. nupt. n. 3. & ibi Prepos. n. 3. Sylv. matrimon. 8. q. 13. dict. 2. Nav. sum. c. 22. Lat. & Hisp. n. 54.* idem licet obscurius, *Lat. nu. 82. Hisp. n. 81. & c. 16. n. 40. & seq. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 12. num. 232.* idem videntur tenere alii, qui non distinguentes an bona, vel mala fide contractum sit matrim. dicunt teneri conjugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: hi sunt ex Theologis, *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. concl. 4. n. 14. & a. 3. init. n. 16. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. Metina C. de rest. q. 17. col. 4. v. Ad tertium, ex c. Dominus, ibi*, ipsa autem quamdiu in conscientia dubia est, tenetur abstinere: juncta *col. 5. vers. Inde patet qualiter*, ubi dicit durante eo dubio debere reddere. Et illam partem, nempè numquam posse petere etiam superiore præcipienti, docet *Nav. lib. 2. de rest. c. 3. dub. 12. in nova edit. n. 255. & l. 3. c. 1. dub. 13. n. 236.* Et ex jurisperitis indistinctè docent teneri hunc reddere, & non posse petere, *Angel. matrimonium 3. imped. 4. n. 8. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 9. Greg. Lop. l. 3. t. 1. p. 4. verb. Conolla, Grat. reg. 227. n. 19.* Et ex his aliqui asserunt etiam impensa sufficienti diligentia, manente eodem dubio non posse petere: hi sunt *Nav. sum. Hisp. c. 22. n. 81. Corduba l. 3. quæstion. q. 8. f. 185. col. 1. fin. & seq. Salon. Petr. de Ledes. Barth. à Led. proximè pro hac sent. citati.* Observa *Paludanum, 4. d. 36. q. 2. a. 3. init. 16. & D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2.* affirmare, excusari hunc dubitantem reddendo debitum, propter Ecclesiæ præceptum, *c. Inquisitioni, de sent. excommun.* & eo præcepto non stante minimè excusari: & potest probari, quia stat ut præceptum faciat licitum, id quod ante præceptum illicitum erat, ut subditis non licet adire bellum, de cujus justitia dubitant, ante superioris præceptum, quo tamen imposito, licet. Sed falluntur: quia in iis quæ intrinsecè mala sunt, quale est accedere ad non suam, nihil Ecclesiæ præceptum quod anteà illicitum erat, potest facere licitum: & adeo *d. c. Inquisitioni*, definitur conjugem certum de impedimento, non posse reddere Ecclesia cogente. Id tamen fatendum est satis esse Ecclesiæ definitionem, ut possit formari judicium, quo reddere liceat, quamvis rationes non suppeditent: cum errare non possit circa mores toti Ecclesiæ generales. Et tandem *ipse Palud. & D. Anton.* ibi, asserunt, posse dici adhuc non stante eo præcepto, teneri conjugem, dubitantem reddere. Nec obstat argumen. in ipsorum gratiam propositum, quia præceptum illud superioris non facit licitum, quod anteà ex se illicitum erat: sed facit quiescere conscientiam subditi, qui præsumere debet in eo dubio melius superiorem excussisse justitiam belli, sicut cùm vir doctus consuluit aliquid esse justum, prius dubitanti: quare si subdito constaret superiorem dubitare de belli justitia, non liceret ejus præcepto acquiescere. At in nostro casu matrimonii valor dubius est etiam ipsi Ecclesiæ.

46 IV. Sent. docet, ante diligentiam adhibitam ad assequendam veritatem, teneri conjugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: ea tamen sufficienter adhibita, posse reddere, & petere. Prior pars, in qua hæc sent. convenit cum præcedenti, probatur rationibus illius. Et insuper probatur, quia dubitans an res sit sua, quamvis retinere possit, non tamen potest uti, donec veritatem investiget: ut dixi hac disp. n. 21. ergo non potest petere debitum conjux dubitans, quod est matrimonio uti, donec diligentiam adhibeat. Sed objicies similiter probare non posse tunc reddere, nam est etiam usus matrimonii. Sed respondetur esse usum matrimonii, non dominii, sed servitutis, & quia alter omnino bona fide possidet, & potest omnino uti matrimonio, ideò hic tenetur reddere: id enim non est propriè usus matrimonii, qui actionem dicit, sed potius pati, ne injustè spolietur alter possessione: petere autem est propriè usus matrimonii, & actus dominii, ac proinde tunc non licet. Probatur verò posterior pars: possessor bonæ fidei si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere, potest non tantum rem detinere, sed illa etiam uti: ut latè probavi hac disp. n. 22. ergo conjux dubitans, si præmiserit sufficiens examen, & adhuc dubius maneat, poterit uti matrimonio, petendo, & reddendo. Hoc argumentum maximè contorquet adversarios, & ideò varias excogitant solutiones: quidam negant consequentiam, quia possessio tantum prævalet in materia justitiæ, hic autem est periculum incontinentiæ, si non est conjux. Sed hanc opinionem reprobavi satis, hac disp. n. 32. Alii verò respondent negando conseq. qui possidere rem alienam, & illa uti, non est ita intrinsecè malum, ut nequeat ex aliqua causa honestari, at accedere ad non suam, numquam potest esse honestum. Sed hæc solutio nihil valet, nam idem probaret de redditione debiti, quæ si fiat alienæ, est intrinsecè mala: sed hoc non obstanti, & in casu dubii, licita: ergo idem erit de petitione, post factam diligentem inquisitionem. Alii respondent, non esse simile: quia nulla lex potest corporum dominium transferre, at aliarum rerum potuit dominium, & usum transferre: & ita permisit earum usum in eo dubio. Sed contra, quia sublata omni lege positiva, jure naturali licet uti re bona fide possessa, in dubio quando præmittitur sufficiens examen: ut rationes allatæ n. 22. latè probant. Alii respondent in aliis consumptibilibus posse adhiberi remedium restituendo vero domino comparenti, & ita nullum versari periculum in earum usu, at petens debitum exponit se periculo utendi re aliena, absque ullo remedio. Sed contra, quia hoc etiam procedit in debiti redditione. Cùm ergo nulla solutio satisfaciat, & congrua discriminis ratio assignari valeat, licebit adhibita diligentia uti matrimonio reddendo, & petendo 2. prob. quia præmissa sufficienti diligentia conjux habet invincibilem ignorantiam, ergo excusatur à culpa, petendo: antecedens probatur, quia invincibilis ignorantia est, quæ sufficienti diligentia vinci non potest, licèt veritas non innotescat. 3. quia durissimum est compellere culpæ immunes vitam cælibem ducere, ut compellerentur, qui bona fide contraxere, & posteà ambo dubitant: neuter enim posset absque culpa lethali petere. Hanc sustinent *Sotus l. 4. de justit. q. 5. a. ult. ad fin. & 4. d. 27. qu. 1. a. 3. vers. Immò verò, & d. 37. q. unica, art. 5. ad fin. vers. Dum verò conjugantur: Ledesma 2. p. 4. q. 18. ar. 1. dub. 14. f. 231. col. 2. fine, & seq. Veracruz, 1. p. specul. ar. 42. conclus. 3. & 3. p. art. 18. conclus. 5.* referens idem tenuisse *Victoriam, & art. 13. §. Enriq. lib. 12. de matr. c. 6. nu. 5. & 7. Lud. Lop. 1. p. instruct. 2a editione, cap. 297. §. Sed si inquiras, & 2. p. de matr. cap. 39. fol. 1056. fine, & seq* & sustinet tamquam valdè probabilem *Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 243. n. 4.* & refert *Victoriam, Cano, Peña, Gallo* reputasse eam probabilem: & *tenet Bañes 2. 2. q. 62. art. 6. dub. 5. conclus. 4.* & videtur tenere *Tabiena matrimonium 4. q. 12. nu. 13.* ubi sic ait, si audivit à fide dignis subesse impedimentum, tenetur reddere, donec sciat veritatem, & non petere, nisi veniat in conjecturam contrariam, vel dubiam: ubi videtur sentire ante debitum examen posse reddere, illo autem præmisso, adhuc manente dubio, etiam petere.

47 Sit conclusio, duæ priores sententiæ sunt improbabiles. III. est valde probabilis. IV. autem est cæteris probabilior. Idemque dicendum est, quando moraliter est impossibile adhibita diligentia posse vinci dubium, tunc enim potest conjux dubitans reddere, & petere: quia militant eædem rationes, & quia frustra ea diligentia adhiberetur: & ut dixi n. 18. non tenetur possessor bonæ fidei, in hoc casu, eam præmittere, sed potest uti re, quam esse suam dubitat.

48 Observandum est, si sustineatur tertia sentent. etiam facto examine: & si sustineatur quarta, ante præmissum examen non posse conjugem dubitantem reddere debitum priori bimestri post initum matrimonium, si nondum consummatum sit. Quia id probavimus n. 45. teneri reddere in hoc dubio, ne se exponat periculo injustitiæ, negando debitum: & quia alter ratione possessionis habet jus justitiæ ad petendum, sed illo bimestri nulla est injustitia negare, nec alter jus petendi habet, ut latè probavi hoc 2. lib. disp. 24. n. 25. ergo tunc non licet reddere. Et confir. quia tunc nullum est injustitiæ periculum, negando debitum: est autem periculum innocentiæ, concedendo, ergo tenetur non reddere. Amplectendo autem quartam sent. nostram, examine præmisso sufficienti, licebit etiam intra illud bimestre reddere, & petere: quia jam licet omninò uti re possessa, nec usus ille innititur illi rationi, quod sit debitus ratione possessionis alterius, quia tunc, nunquam etiam præmisso examine, liceret conjugi dubitanti petere, cùm non sit debitum, sed voluntarium, sed innititur huic fundamento, quod adhibita diligentia licitus sit usus rei alienæ in prædicto dubio.

49 Hinc infertur, idem dicendum esse, si alter conjux adulterium admittat, & est notum conjugi dubitandi, nec reo ejusdem criminis, tunc enim conjux dubitans nec potest petere, nec reddere, retenta 3. opinione: non petere, quia dubitat: non reddere, quia hoc solum licet ratione possessionis, & juris justitiæ, quod habet alter ad petendum: quod jus amittit adulter, existente altero innocente. Sed juxta nostram quartam sent. hoc verum est ante præmissum sufficiens examen: eo autem præmisso poterit petere, & reddere: quia tunc non innititur hoc jus possessioni alterius, sed propriæ, ratione cujus licitum est plenè uti re bona fide incepta possideri, non obstante dubio posteà consurgenti, quod debita negligentia vinci nequit.

50 5. Infertur, quid dicendum sit, dum mota est lis inter conjuges de valore matrimonii? Et quidem si de foro externo agatur. *Innoc. 3. c. Litera, de rest. spoliat.* quærit, an tunc restitutio facienda sit ante probationem: & relatis opinionibus, decidit, si probationes non offerantur incontinenti, restitutionem faciendam esse quoad cohabitationem, & torum: illis verò incontinenti oblatis, fieri restitutionem quoad cohabitationem, non autem quoad torum, (in-

con-

contioenti autem offerri credo: si intra triduum offerantur: ut latè probavi lib. 1. disp. 51. n. 14. Gravis tamen est difficoltas, an hæc restitutio procedat, quando lis movetor de matrimonii nondum consummati valore. Nam aliqui dicunt, tunc non esse locum huic restitutioni, quia potest alter conjux religionem ingredi, *c. Ex publico, de convers. conjug.* Præterea, quia *c. Ex conquestione, de rest. spoliat.* ponderatur copula ad hanc restitutionem: idem *c. Ex transmissa, eod. t.* ibi *Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata mulier tradicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis,* & ita tenet *ibi gloss. verb. Et ab eo cognita. Host. ibi, super eod. verb. Innoc. c. Ex parte, n. 4. de rest. spol. Jo. And. ibi n. 6. §. 7. & 8. Card. ibi n. 5. oppos. 1. Bald. d. c. penult. n. 5. & 8. de probat. Anchar. d. c. Ex transmissa, n. 1. Dom. cons. 24. n. 3.* Sed alii melius distinguunt sic, si petatur integra restitutio, nimirum etiam quoad copulam, non concedunt, si matrimonium nondum consummatum sit: quia grave damnum pateretur fœmina, posteà declarato invalido matrimonio: at quoad cohabitationem, & alia obsequia præter copulam, conceditur, cum jus habeat alter conjux ad hæc matrimonio nondum consummato. Et prob. etiam ex *c. Ex parte, de rest. spoliat.* ibi, *Restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris, seu possessionis commodo destituta, cum per solam traductionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsequuta, nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum:* ergo contrario sensu, secus esset, si vinculum matrimonii esset contractum: nec textus in oppositum adducti adversantur, ponderant enim copulam, quando agitur de plena, & omnimoda restitutione. Nec obstat, posse conjugem tunc ingredi religionem: quia dum non ingreditur, jus habet alter conjux ad prædicta obsequia. Hujus sent. clarè videntur *Host. d. c. Ex parte super verb. Causam possit matr. & Ant. d. c. Ex transmissa, n. 2.* ubi ajunt ad plenam restitutionem probandum esse matrimonium, & copulam: videntur ergo sentire secus esse, quando non petitur plena restitutio. Et tenent expressè *Abb. d. c. Ex parte, n. 25. Lignano,* quem refert, & sequitur *Immola d. c. ex parte, n. 11. Brunel. de spons. concl. 12. n. 5. Alex. Carrer. l. 1. de spons. c. 3. Barb. ff. solut. matr. rubr. 2. p. n. 80.* Si autem periculum sit de copulæ extorsione, cautio indemnitatis præstanda est: & si hæc minimè sufficiat ad præcavendum periculum, restitutio differenda est. Sic *Abb. & Brunel. ibi.* Sed hæc fundatur in falsa præsumptione, & ita in foro externo servanda sunt, & conjux certus de impedimento, nulla ratione potest reddere, aut petere, aut cohabitare: ut dixi hoc l. disp. 39. n. 8. & 11. Quid autem dicendum in foro conscientiæ, quando impedimentum non est certum conjugi dubitanti, qui bona fide contraxit, & lis mota est? *Enriquez l. 11. de matr. c. 15. ad fin.* dicit lite pendente inter conjuges de viribus matrimonii, ea intentione ut dirimatur, vel de causa divortii quoad torum, neutrum teneri reddere: ne juri suo præjudicet, posse tamen petere, & reddere. Sed nescio qualiter hæc conjunxerit, quando intenditur separatio quoad vinculum, vel quoad torum: & idem in utroque casu dixerit, nam quando tori separatio intenditur, bene ait non teneri reddere: quia esset injuriæ remissio, jusque divortii amitteret, posse tamen petere, & reddere: quia matrim. est certum, nec de ejus valore concertatur, potestque lite cedere. At quando matrimonii valor dubius est, & ad illud dissolvendum lis agitatur: lis quidem nec concedit, nec aufert jus, sed perinde censendum est, ac si ea mota non esset, ad dijudicandum utrùm in eo dubio licitum sit reddere, & petere. Quod expressè colligitur ex *c. 2. Ut lite penden.* ibi, *quæris, quando matri. accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum? Ad quod respondemus: quod conjugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem jure, quod habet in altero, privari non possit.* Unde pondero ea verba, *Jure quod habet*, ergo permanet idem jus ad petendum, vel reddendum, quod habebant conjuges ante litem motam. Immò quando duplex lata est sententia, altera pro matrimonio, altera contra, neutraque in rem judicatam transiit, potest dubitans reddere: quia in hoc dubio non est alter possessione spoliandus: ut benè docent *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 3. n. 16. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2.* Nec verum est sibi præjudicare conjugem in hoc dubio petentem, vel reddentem: quia si propria voluntate impedimentum auferri non potest, ut si sit consanguinitatis, quomodo potest sibi præjudicare quin probato impedimento matrim. dissolvatur? quando autem propria voluntate tolli potest, ut si sit servitutis ignoratæ, quid agendum sit mota lite, & an sibi præjudicet utens matrimonio: dicam disp. 43.

51 Tenetur tamen vir lite pendente, ea alimenta uxori præstare, quæ ante litem tenebatur: arg. *l. Si neget, ff. de lib. agnos.* ubi dicitur moventem litem de matrimonii valore, eo quòd uxor ancilla sit, teneri interim liberos alere. Sic *Glos. c. cujus rei, verb. Removisse 29. q. 2. Inno. c. Per vestras, de donat. inter virum, & uxorem §. Ant. c. 2. de conjug. serv. fine,* ubi *Joan. And. fin. Abb. n. 6. Anchar. fin. Alex. de Nevo, n. 12. Ang. matrimon. 3. imped. 4. n. 9.* qui limitat, nisi vir certus sit non esse matrimon. Et addit *Innoc.* forte teneri virum ad prædicta alimenta, quamvis uxor indotata sit: per *c. Ex parte de accusatio.* ubi habetur, monachum, cùm proprio careat, alendum esse lite pendente de bonis monasterii.

52 Ultimò infertur, quid dicendum sit, quando alter conjux alteri asseverat se non consensisse, *Sotus 4. d. 30. q. unica, §. Sed de facto est major altercatio, & Ricar. 4. d. 27. a. 1. q. 4.* dicunt stante conscientia de dolo alterius, esse alterum perplexum: quia si reddat, peccat faciens contra conscientiam; si non reddat, similiter peccat. Sed hoc minus bene dictum est, nemo enim potest citra culpam suam esse perplexus, sed aliqua via existente adhuc credulitate, potest culpam vitare. Dico ergo 1. conjugi id affirmanti non teneri alterum reddere, nisi denuo consentiat. Quia stante illa asseveratione conjux ille nullum jus petendi habet, videturque juri matrim. renunciare, negando enim consensum, concedit nihil sibi deberi. Sic *Adrian. qu. 2. de matr. §. Dico pro limitatione, in parvis volum. f. 193. Rosel. matrimonium 4. n. 1. Angel. matrimon. 2. n. 14. Sylv. matrimonium 4. q. 2. Navar. sum. Hisp. c. 22. n. 82. Palacios 4. d. 27. disp. 1. f. 565. col. 2. Enriquez l. 11. de matr. c. 15. n. 13. Barth. à Ledesma de mat. dub. 20. init. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 30. f. 1457. col. 1. §. Ex prædictis sequuntur.* idem dicendum est, si alter conjux asserat, se habere impedimentum occultum, ob quod matrim. est nullum: non enim tenetur alter ei reddere, donec impedimentum tollat. Quia tunc similiter asserit nihil sibi deberi. Sic *Enriquez ibi.* 2. dico, si conjux se retractet, tenetur alter ei reddere. Sic *Rosella, & Angel. proximè citati*: & videtur tenere *Palacios hic allegatus*, ait enim non teneri reddere, donec alter se retractet. Et intellige hoc, quando temerariè credit alter conjux: si enim probabiliter credidit, non tenetur, fidem revocanti adhibere, donec prima judicia evacuentur. Sic *Sylv. ibid.* Et intellige etiam teneri reddere, quando revocatio est tam gravis, & verisimilis, ut alter conjux teneatur credere. Sic *Adrian. & Nav. ibi.* & addunt si adhuc dubitet non teneri reddere donec denuo alter consentiat. 3. dico, si credat alteri, non potest petere, nec reddere: quia dum credit, putat non esse matrimonium. Sic *Victoria sum. de matr. nu. 248. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. paulo post princ. Manu. 1. to. sum. 2. edit. c. 243. n. 6.* 4. dico, non tenetur credere, nisi tales sint conjecturæ, ut credere convincatur, (quales autem hæ sint, latè dicam disp. 45.) Sicque dum credere non convincitur, potest petere, & reddere. Sic *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Immò verò Enriq. & Manuel. proximè citati.* Ultimò dico, si propter alterius conjugis assertionem, dubitat alter probabiliter de matrim. valore, nequit petere, nec reddere, donec dubium deponat. Non petere: quia est dubius de valore matrim. Non reddere: quia alter non est in possessione, nec jus petendi habet, donec se retractet. Sic *Victoria d. n. 248.* Si tamen sufficienti adhibita diligentia adhuc perseveret idem dubium, credo juxta dicta num. 47. posse petere, & reddere: quia est in possessione bona fide à se incepta, & proinde potest ea uti.

53 Ad argum. 1. sent. proposita, n. 43. respondetur: ad 1. *Navar. sum. c. 22. num. 55.* ait non reddere dubitando, sed credendo esse suam, potest enim credere esse suam, quoad effectum reddendi, secus ad petendum. Sed legitima solutio est, dubitare speculativè non autem practicè, ratione possessionis, quæ sufficiens ratio est deponendi dubium speculativum. Et ad replicam, distinguo majorem, quando scit certò esse non suam, concedo: quando verò solùm dubitat, nego. Ad confirm. nego conseq. quia fornicatio est accessus ad certò cognitam non esse suam. Ad 2. confirm. neg. ultima conseq. potest enim antecedens esse dubium, & consequens certum: ut si videam à longè hominem, dubitans an homo sit, bene infertur, video hominem, ergo ens: cùm tamen antecedens dubium sit, & consequens certum. Ad 2. negatur exponi periculo fornicationis, cùm practicè non dubitet. Vel 2. dic, eo admisso, vacare culpa, illi periculo se exponere, ad vitandum periculum injustitiæ, quæ gravior culpa est, & utraque vitari nequit: ut explicui n. 45. Ad 3. neg. similitudo, quia sicut prælatus est in possessione respectu subditi, ita alter respectu suæ famæ, & prælatus manet in possessione præcipiendi, licèt in hac re sibi non obtemperetur: alter autem perpetuò famam admittit: & ita majus damnum sequitur, si illi obediatur. At in nostro casu, conjux non dubitans est omninò in possessione, & majus damnum sequitur, si non reddatur. Ad ultimum, neg. similitudo: quia in eo casu non est justa ratio deponendi dubium speculativum, cùm nullus sit in possessione, & ex alia parte est periculum idololatriæ. Ad arg. 2. sent. proposita n. 44. ad 1. negatur conseq. non enim est simile in eo casu, *c. Laudabilem*, & in aliis, in quibus dubitatur de valore matrimonii: quia quoties quis dubius est de hoc valore, justèque possidet, jus habet dubium examinandi, ne perplexus maneat. Quare qui bona fide contraxit, & posteà dubitat, an sit impotens, examinare debet causam suam, & cum alio modo excuti nequeat, quàm usu conjugii, potest ratione justæ possessionis illo uti, ut experiatur, impotens ne sit: & quia hoc impedimentum tantum dirimit, quando est perpetuum, necessarium fuit judicio Ecclesiæ tempus aliquod præscribi, ad experiendum: unde in hoc casu ob majus conjugii bonum, non est minus tuta pars reddere, & petere, quàm opposita. At in aliis casibus, usus conjugii non est necessarius ad discutiendum ejus valorem. Ad 2. dico, Pium V. non id definivisse, eo quod esset dubium de valore matrimonii, sed quia per conversionem conjugis infidelis ad fidem, altero converti nolente, dirimitur matrimonium. De Indis verò, qui hactenus conversi non sunt ad fidem, ad aliosque infideles confugerunt, meritò præsumit Pontifex, fore ut nollent requisiti converti ad fidem, & habitare absque Dei contumelia, & hac ratione declarat, primum matrim. dissolutum esse,

poste-

posteriusque consistere, & proinde licere petere, & reddere. Ad duo priora arg. tertiæ sent. proposita n.45. non oportet respondere: quia quarta, quam amplectimur, convenit cum illa, in ea priori parte quam probent. Solum oportet respondere ad *c. Dominus*, & *c. Inquisitioni*, ibi in 1. argum. adducta, quatenus indistinctè decidunt, dubitantem teneri reddere, non tamen posse petere: dicendum enim est intelligi, dum non est adhibita diligentia: quamvis enim jus non distinguat, ratio distinguere cogit, ne bonæ fidei possessor cogatur ob dubium invincibile, in perpetuum ab usu rei suæ abstinere. Ad 3. quod directè pugnat contra nostram sent. dico non esse illicitum illi se exponere periculo, quando alio modo non potest quispiam uti plena possessione, omni jure sibi concessa. Et si argum. aliquid probat, similiter probaret possidentem bona fide pallium, cùm dubitat esse suum, & omni studio collocato non potuit vincere dubium, non posse uti illo, quia utendo exponit se periculo utendi re aliena: non utendo verò, nihil periculi est. Ad aliam partem argumenti, nego ob id tantùm non licere petere, quia est dubium speculativum: sed quia est id dubium, & nondum diligentia ad id vincendum impensa est: & si aliquid probat argum. similiter probaret non licere uti pallio post adhibitam diligentiam.

S U M M A R I U M.

An si matrimonio bona fide utrinsque conjugis inito, posteà uterque de ejus valore dubitet: licitum sit petere, & reddere: refertur quadam opinio, 54.

Opinio authoris, n.55. *Et quid si alter tantum dubius est, & petat à non dubitante*, 56.

Solvuntur argumenta. n.57.

54 QUÆSTIO V. An cum uterque conjux bona fide matrimonium init, posteàque dubitat uterque de ejus valore, possit petere, & alteri petenti reddere? Constat neutrum posse petere, juxta tertiam opinionem propositam n.45. & justa nostram propositam n.46. non posse ante præmissum debitum examen, postea autem manente eodem dubio, posse. Dubitatur autem, an casu quod alteruter illicitè petat, teneatur alter ei reddere? Affirmant quidam. Ducuntur, quia in dubio melior est conditio possidentis, uterque autem in hoc dubio possidet. 2. Quia stat petenti conjugi illicitè teneri alterum reddere, ut si contra votum castitatis petat. Sic tenent *Corduba summa*, *q.47. punct.3. f.113. Enriq. l.12. de matr. c.6. n.5. comment. lit. T.* & refert Victoriam, & Canum fuisse ejusdem sent. *Barth. à Ledesma dub.20. de matr. concl.1. Lud. Lop.1.p. instruct.2. edit. c.297. §. Sed si inquiras. Petr. de Ledesm. de matr. q.45. a.1. ad fi. §. Ad hoc dubium respondetur.*

55 Sit I. Conclusio, cùm uterque conjux dubitat de valore matrimonii bona fide contracti, illicitèque petit, nec tenetur, nec potest alter reddere, quando novit petentem esse dubium de valore matrimonii, & nondum adhibitam esse diligentiam ad illud vincendum. Prob. quia diligentia non præmissa, possessio in dubio non confert jus utendi re, ut probavimus n.22. ergo conjux tunc petens, petit id, ad quod nullum jus habet, & ad quod possessio non suffragatur, ergo alter nequit reddere: tota enim ratio ob quam tenetur reddere (ut constat ex dictis n.45.) est, quia alter petit sibi debitum ratione possessionis, ne periculo injustitiæ debitum negando exponatur, cùm ergo in hoc casu non petat sibi debitum, nec faveat possessio, & negando nulla sit injustitia, & ex altera parte reddendo sit periculum incontinentiæ, tenetur non reddere ante adhibitam diligentiam. Diligentia autem adhibita potest uterque petere, & reddere: quia jam possessio infert jus ad omnem usum, juxta ea, quæ dixi n.46. & triplici seq.

56 II. Conclusio, si alter tantum dubius sit, petatque à non dubitante ante præmissum debitum examen, potest conjux non dubitans conscius dubii alterius, negare debitum: quia dubitans non habet jus ad petendum: potest etiam reddere. Quia cùm ipse sit in possessione pacifica, nec dubitet de matrimonii valore, nec teneatur credere alteri asserenti, ut dixi n.52. nedum dubitanti potest uti plenè sua possessione, petendo, & reddendo: ut dixi eod. n.52.

57 Ad 1. arg. ex propositis num.54. dico, esse meliorem conditionem possidentis in eo dubio, ne uxore spolietur, non tamen ut habeat jus usus matrimonii, donec impendatur debita diligentia ad veritatem assequendam. Ad 2. nego conseq. quia vovens non admisit jus justitiæ ad petendum, & possessionem, sed tantùm delinquit petendo, contra religionem: dubitans autem caret jure petendi, & possessionis suffragio, donec diligentiam impendat.

DISPUTATIO XLII.

Utrùm cum alter, aut uterque conjux contraxit mala fide, dubius de morte prioris conjugis, aut alio impedimento dirimenti, possit petere, & reddere?

S U M M A R I U M.

Refertur opinio, dicens, quando alter mala fide contraxit, nec posse petere nec reddere, & matrimonium esse dirimendum, n.1.

Conjux malæ fidei non potest petere, at tenetur alteri bonæ fidei petenti reddere, 2.

Quid, si hic malæ fidei petat, an teneatur alter bonæ fidei reddere, 3.

An hic possessor bonæ fidei possit petere, & reddere, 4.

An illud matrimonium sit dirimendum, num.5. *Et solvuntur argumenta*, 6.

Quid, si uterque mala fide contraxit, refertur quadam opinio, n.7. *& verior*, 8.

Quid si posteà rationes probabiles sunt, suadentes, validum fuisse matrimonium, 9.

1 DUplicem casum continet disputatio: prior est, quando alter solus conjux dubia fide contraxit: posterior, quando uterque. Circa primum casum, quidam ajunt hunc dubitantem non posse petere, nec reddere, quando mala fide contraxit. Quia possessio mala fide incepta non suffragatur, ut probavi disp. præc. num.24. & ita claudicat matrim. ex parte habentis malam fidem, ergo nec ipse, nec alter possessor bonæ fidei potest petere, & ita si possidens bona fide petat, cùm non postulet sibi debitum, nequibit alter reddere. 2. Quia si dubium sit de morte prioris conjugis, ejus possessio prævalet, ergo non potest reddi debitum huic posteriori conjugi. Sic videtur tenere *Sylvest. matrimonium 8. q.13. dict.2.* ubi ait fœminam contrahentem dubiam de morte viri, esse adulteram, sentit ergo peccare reddendo: alias non esset adultera: & tenent expressè *Sotus 4. d.27. q.1. a.3. vers. Alia verò, & d.37. q. unica, a.5. ad finem, vers. Dum verò conjugatus: Lud. Lop. 2.p. instruct. de matr. c.39. f.2057. & 1.p. c.81. Vega l.3. su. casu 155.* Dicunt 2. *Sotus eo vers. Alia verò, Lud. Lop. eo. c.39. & Vega eo casu 155. & Barth. à Ledesma de matrim. dub.20. f.1314. reg.2.* eas nuptias esse irritandas.

2 Sit tamen I. conclusio, conjux, qui tali dubio contraxit, nullo pacto petere potest, tenetur tamen reddere alteri bona fide possidenti. Prob. utraque pars, ex *c. Dominus, de secund. nup.* ubi expressè est sermo de conjuge, qui nondum de prioris obitu certus contraxit, & definitur ibi non posse petere, at tenere reddere: ibi, *Sanè super matrimoniis, quæ quidam ex nobis contraxerunt, nondum habita abeuntis conjugis certitudine: respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux: si verò aliquis hoc non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen noverit nullatenus exigendum.* Quia cùm alter bona fide possideat, non debet jure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat, matrimonium fuisse nullum. Sicut constat in præscriptione, in qua mala fides prioris possessoris non nocet bona fide possidenti. Sic tenent *gloss. 34. q.1. in sum. verb. Utraque quæstio. Innoc. d. c. Dominus, n. unic. Joan. Andr. ibi super vers. Amodo. Anch. n.5. fine, vers.6. nota, Abb. n.4. Alex. de Nevo n.5. Prap. n.2. Rosella verb. Impedimentum, impedim.12. n.1. Sylv. matrimonium 4. q.9. dict.3. Tabiena verb. Impedimentum imped. 10. q.2. n.2. Arm. verb. matrimon. n.45. Nav. sum. Hisp. c.22. n.77. Frans. Pavinus tract. de visit. q.8. 2.p. n.59.* & ex Theologis, *Veracruz 3.p. specul. a.18. concl.6. Cord. l.3. quæstionar. q.8. f.183. col.2. corell.2. & col.1. f.185. ante §. Sed certè hæc opinio: Angl. Flori[bus] 1.p. de matr. q.11. de imped. ordinis, a.3. dub.4. f.595. & dub.6. Salon 2.2. q.61. tract. de domin. q.5. a.6. ratione ult. fin. concl. f.594. Palacios 4. d.27. disp.3. f.602. Lud. Lop. 2.p. instruct. de matrim. c.55. f.1172. Enriquez l.12. de matr. c.6. nu.5. & n.7. comment. lit. S. Bart. à Ledesma dub.20. de matr. concl.1.*

3 Utrùm autem si mala fide contrahens petat, teneatur alter reddere? Affirmant quidam teneri: sicut tenetur conjux reddere alteri contra votum petenti. Sic *Enriquez l.12. de matr. c.6. n.5. comment. lit. T.* & refert Victoriam, & Canum: idem *Barth. a Led. de matr. dub.20. concl.1.* Sed hoc minus verum est: quia teneri reddere alterum dubitanti, oritur ex possessione petentis, & jure justitiæ ad exigendum, ut probavi disp. præc. n.45. sed hic utrumque deest, possessio enim dubia fide incepta, nihil prorsus suffragatur: ut probavi ead. disp. n.24. & ita nullum jus exigendi concedit: quod non obscurè donatur in illis verbis *d. c. Domin. Debitum à se noverit nullatenus exigendum*. Nec est simile de viro contra votum petenti, habet enim possessionem, & jus justitiæ ad exigendum, & tantum reus est religionis voti, petendo, ut qui petit rem suam ad ea abutendum.

Potest tamen qui bona fide contraxit, dum non dubitat de matrim. reddere, & petere. Quia cùm bona fide pacificus possessor sit, potest uti plenè matrimonio, licèt reddere non teneatur. Si autem dubius sit, non poterit reddere, nec petere ante adhibitam diligentiam. Non petere, quia non potest uti re, quam dubitat esse suam. Non reddere: quia alter non habet jus justitiæ ad petendum, nec possessionem. Adhibita autem diligentia, & manente eodem dubio, potest petere, & reddere: quia jam est licitus sibi usus: ut in simili dixi disp. præced. n.55.

4 II. Conclus. secundùm assertum *Soti*, & sequacium, quod retuli n.1. nempè eas nuptias dubia fide contractas, esse irritandas, non est verum. Quia *c. Dominus de secun. nup.* expressè dicitur, hunc dubitantem teneri reddere, quod est actus matrimonii, ergo id matrimonium non est irritandum. Item quia *ibi, & c. In præsentia, de spons.* definitur non licere ad alias nuptias transire, donec constet de priorum dissolutione, ergo dum dubium est, an hoc matrimonium sit validum, non est dissolvendum. Tandem, qui bona

fide

fide contraxit, justam habet possessionem, ergo in dubio non est ea spoliandus.

5 Ad 1. argumentum dic, in hoc claudicare tantùm, quod dubitans nequit petere, cùm ei possessio malæ fidei non suffragetur: at cùm alter bona fide possideat, potest petere, & reddere, & ipsi tenetur alter reddere. Ad 2. neg. antecedens, quia ejus possessio est dubia, sicut & vita, possessio verò alterius, qui bona fide contraxit, est certa: & ita hæc prævalet.

6 Circa II. casum, quando scilicet uterque mala fide contraxit, dubitans de impedimento, *Sylvest. matrimonium 4. q. 9. dict. 3.* videtur sentire teneri reddere: dicit enim contrahentem dubia fide teneri reddere, maximè si alter conjux ignoret: unde idem videtur sentire si ambo habeant malam fidem. Et tenet expressè *Barth. à Ledesma de matrim. dub. 20. concl. 1.* asserens neutrum posse petere, teneri tamen reddere.

7 Attamen certissimum est, neutrum posse petere, nec reddere: quia neutri suffragatur possessio mala fide incepta: & latius probavi n. 3. Et ita docent *Veracruz. 3. p. spec. a. 13. fin. Angles Floribus 1. p. de matr. q. 11. de imped. ord. n. 3. d. 4. Enriquez. l. 11. de matr. c. 11. n. 5. fin. & c. 15. fin. & l. 12. c. 6. n. 5.*

9 Addit *Enriquez. eo. c. 12. n. 5. fine*, hos non posse reddere, nisi causa subsit, ut id dubium practicè deponant, & probabilius esse, valere matrimonium, reputent. At credo satis esse, si arbitrio prudentis rationes ita probabiles sint, ad persuadendum matrimonium valere, ut efficiant probabilem opinionem, quamvis probabilius sit, matrimonium non tenere, quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, juxta veriorem opinionem: quare hac opinione probabili valoris matrimonii existenti, potest uterque petere, & reddere.

DISPUTATIO XLIII.

Utrùm quando impedimentum proprio consensu amoveri potest, ut est servitus ignorata, dubitans de valore matrimonii à se bona fide contracti, quia dubitat de servitute alterius, possit, teneaturque reddere, etiam Ecclesia id præcipiente?

SUMMARIUM.

Quando vult reddere animo ratificandi matrimonium, potest: & quid post Tridentinum, n. 1.

Quando non vult ratificare, refertur opinio negans teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, 2.

Quid, si sit causa levis dubitandi, n. 3. Et an in illo dubio possit reddere, refertur opinio negans, 4.

Sententia affirmans teneri reddere Ecclesia præcipiente, refertur, 5.

An secluso Ecclesiæ præcepto, lite mota, liceat reddere: vel sit reddendi obligatio: referuntur duæ sent. n. 6. & 7. & sent. authoris, 8.

Solvuntur argum. & explicatur c. 2. de conjugio serv. n. 9.

1 Nemo dubitat licere huic dubitanti, petere, & reddere animo ratificandi præcedens matrimonium invalidum: quia potest denuo contrahere, & ratum habere illud. Quod intellige, post *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* si impedimentum servitutis, occultum sit: posset enim tunc absque parocho, & testibus convalescere, ut dixi hoc 2. l. disp. 37. n. 5. si verò impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita ut in foro externo probari posset, nihil conferret animo ratificanti accedere: cùm oporteat, ut validum efficiatur illud matrimonium, coram parocho, & testibus celebrari. Consistit igitur difficultas, quando deest animus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest eo ratificari.

2 Duplex est sententia. I. ait non teneri hunc reddere, quamvis Ecclesia præcipiat. Ducitur, quia nullum est medium inter accessum animo fornicario, aut maritali: & ita si potest accedere, debet esse animo maritali, ne aliàs fornicetur: ad hoc autem non tenetur, pararet enim sibi maximum præjudicium, cùm haberet ratum matrim. cum ancilla initum, atque in eo perseverare cogeretur: quod damnum subire non tenetur, ut in eo dubio tueatur alterius conjugis possessionem: nam in materia justitiæ, cùm est par utriusque causa, non tenetur aliquis cum proprio damno, alterius damnum vitare. Unde non est simile, quando dubitatur de valore matrimonii propter alia impedimenta: cùm enim propria authoritate auferri nequeant, nullum sibi præjudicium parat reddens debitum, & tenetur reddere, ut tueatur alterum in sua possessione. Et confirm. quia sibi præjudicare, si dubitans accedat, videtur definiri *c. 2. de conjug. servor.* ubi habetur eum qui postquam audivit uxorem esse ancillam, carnaliter cognovit, compellendum esse eam retinere. Hanc tenent ex Theologis *D. Th. 4. dist. 36. fine, in expos. litera: D. Bonavent. ead. d. initio in expos. lit. Ricar. ibi, a. 2. q. 1. Palud. ibi, q. 1. n. 1. concl. 3. n. 9. Supplem. Gabriel. ead. d. q. 1. a. 3. dub. 1. Adr. 4. de rest. q. de præscript. §. Instabis fortasse. in parvis volum. f. 163. col. 1. Marina C. de rest. q. 19. ad finem, in fol. ad 2. & q. 17. §. Corollarie sequitur non esse indistinctè verum*: additque idem dicendum esse, licèt adhibita diligentia non possit vincere dubium: *Sot. de secreto, memb. 3. q. 2. post 1. concl. vers. Respondetur quod prælatus, Barth. à Ledesm. de matr. dub. 20. concl. 1. fine, Barnabas de Rosalib.* quem refert, & sequitur *Enriquez. l. 11. de matr. c. 10. n. 5. & c. 15. n. 14. l. 12. cap. 6. n. 7. Vega lib. 2. sum. casu* 401. Et ex jurisperitis, *Inn. c. 2. de conjug. serv. init. & ibi Tancr. Vinc. Philip. Goffred.* quos refert *Alex. de Nevo ibi, n. 11.* eandem tenent *Abb. ibi, n. 6. Præpos. nu. 10. vers. Venio a secunda p. glos. Rosell. verb. Impedimentum. imped. 3. nu. 6. & 7. fin. Angel. matrim. 2. imped. 4. nu. 8. & 9. Tabiena verb. Impedimentum. imped. 1. q. 11. n. 12. Nav. c. Si quis autem, de pœn. d. 7. n. 94. Greg. Lop. l. 4. tit. 5. p. 4. verb. De partir, Covar.* dicens communem *4. dec. 2. p. c. 7. §. 2. fine.*

3 Observandum est 1. *Gregorium Lop. proximè citatum* sic distinguere, si ipse conjux litem intentet de uxoris servitute, nullo modo tenetur reddere, etiam judice præcipiente: si verò dominus ancillæ moveret litem, tunc si causa dubitandi levis sit, debet Ecclesiæ obedire, nec sibi parat præjudicium: secus si causa sit probabilis. Cæterum alii DD. tam 1. quam 2. sententiæ, indistinctè, & optimè ajunt quando causa levis est, & potius scrupulus, eam reiiciendam esse, & posse petere, & reddere: ut docetur *c. Inquisitioni, de sent. excommunicationis.*

4 2. Observandum est, quamvis DD. allegati, tantùm explicent non teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, at ex eorum ratione expressè constat, sentire non licere etiam reddere, nisi affectu uxorio, animo ratificandi matrimonium: cùm enim putent non aliter quàm affectu uxorio, aut fornicario posse accedere, & dubitans non accedat eo affectu uxorio, restat, ut solum accedat secundùm eos, affectu fornicario, & ita peccet accedens.

5 II. Sent. ait, teneri in eo dubio reddere debitum. Prob. quia si potest licitè, & absque suo damno reddere, omnes concedent teneri, juxta *c. Dominus, de secund. nupt. & c. Inquisitioni, de sent. excomm.* cùm alter conjux in possessione sit, & in hoc dubio ejus conditio melior sit: sed potest licitè, & absque ullo damno reddere, ergo tenetur. Prob. minor, quod possit licitè: quoniam potest reddere, nec animo fornicario, nec maritali, ut denuo velit revalidare illud matrimonium: sed animo maritali ut conservet alterum conjugem in sua possessione, & reddat ei debitum, cùm eximere debeat alterum in hoc dubio, bona fide possidere, & sic non esse privatum jure petendi: sicut qui dubitaret post matr. contractum, de impedimento consanguinitatis, posset, & teneretur reddere debitum, nec accederet animo fornicario, nec animo maritali novo, quasi volens ratificare prius matrimonium, sed ex priori consensu maritali bona fide præstito, ut alterum in sua possessione conservet. Et confirmatur, quia si leve sit dubium de servitutis impedimento, fatentur DD. oppositi teneri reddere, nec sibi præjudicare: ergo necessariò tenentur medium constituere inter accessum animo fornicario, & animo maritali ratificandi prius matrimonium, aliàs nec hic casus, nec præcedens de consanguinitatis impedimento, posset excusari. Prob. autem sibi non præjudicare, quia cùm detur accessus animo non ratificandi prius matrimonium, itque licitus non potest præsumi eo accessu ratificatum esse matrim. Hanc sent. sustinent ex jurisperitis, *gloss. c. Cujus rei, 29. q. 2. verb. Removisse, & c. 2. de conjug. servorum, verb. Audivit. & ibi Host. super eod. verb. Joan. Andr. ibi fine, Ant. n. 6. Anch. 6. Henr. nu. 10. 11. & 12. Alex. de Nevo n. 11. Supplementum Pisana, verb. Impedimentum, imped. 3. fin. Sylv. matr. 8. q. 3. dict. 2. 4. 5.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. Adrian. 4. de spons. dub. 13. vers. Præterea tertiò, in parvis volum. f. 422. col. 2. Led. 2. p. 4. q. 54. a. 4. f. 473. col. 2. & 3. Corduba l. 3. quæstion. q. 8. fol. 183. col. 1. §. Ex supradictis sequuntur. Palacios 4. d. 30. disp. 5. f. 671. col. 2. §. Sed quæritur, & d. 36. disp. 1. f. 799. col. 1. §. Per hæc, & f. 798. col. 1. vers. At verò, Petr. de Ledesma de matrimonio qu. 45. a. 1. dub. 2. ad ultimum prima sententia.*

6 Est tamen dissensio inter authores hujus 2. sententiæ, an teneatur hic reddere debitum, quamvis Ecclesiæ præceptum non constringat illum. Nam *utraque gloss. Hostiens. Joan. Andr. Ant. Anchar. Henr. Alex. de Nevo, Adrian. Palacios, allegati pro 2. sent. n. præced.* dicunt sibi præjudicare, si sponte, nec eo præcepto compulsus reddat: & consequenter sentiunt non teneri reddere, ut vitet illud damnum. Credo tamen hos DD. sentire, minimè peccare reddendo absque illo præcepto, cùm possit conjux accedens velle periculo illius damni se exponere. Item quia si absque judicis præcepto esset peccatum, accessus, judicis præceptum similiter dubitantis de servitute, cùm lis tunc agitetur, non excusaret à culpa, cùm accessus ad non suam sit ex intrinsecè malis. Item, quia alter conjux est in possessione, & ita jus habet petendi, & alter solùm eximi potest ne reddat, ratione damni sibi imminentis; ergo si velit periculum illius damni, quod licitè eligere potest, subire reddendo, ut tueatur alterum in sua possessione, immunis erit à culpa, & ita non peccare reddendo absque Ecclesiæ præcepto, tenent *Led. & Corduba, n. præc. pro 2. sent. allegati.*

7 Alii verò ex DD. ejusdem 2. sent. docent, non tantùm posse, sed etiam teneri reddere debitum, licèt lis mota non sit, nec judicis præceptum accesserit, nec in hoc sibi præjudicare. Prob. quia ante judicis præceptum est alter conjux in sua possessione, & ita ex natura rei potest exigere debitum, & alter tenetur reddere, juxta *cap. Inquisitioni, de sent. excom.* & cùm possit reddere, non animo denuo contrahendi, sed implendi id ad quod tenetur, cur debet præsumi animo maritali denuo contrahendi accedere, velleque sibi præjudicare? Hujus sent. sunt apertè *Palu. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. & D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2.* licet enim videantur ibi loqui cogente præcepto, at postea *Palud. a. 3. n. 16. & D. Ant. ord. §. 2.* explicant hoc præceptum reddendi in hoc dubio haberi, *c. Inquisitioni, de sent. excomm.* & ita censent secluso judicis præcepto, teneri. Et *idem Palud. eo. n. 2. nu. 15.* dicit nihil referre, sive quæstio movea-

moveatur, sive non: & tandem *n.16. & D.Ant.eod.§.1.* ajunt, posse dici etiam secluso præcepto *dicti c. Inquisitioni*, teneri reddere: Ejusdem sent. videtur *Sylvest. matr. 8. q.8. dict.2.* absolutè enim dicit teneri reddere: & clarè loquitur ante Ecclesiæ præceptum: quia posteà *dict.4. & 5.* tractat, quando mota est lis.

8 Sit conclusio, quamvis I. sent. probabilis sit, at multò probabilior est secunda, nempè conjugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam judice non præcipiente, nec sibi præjudicium inferre. Et addo juxta sentent. quam tradidi hoc 2.l.disp.41. n.47. si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubium, posse utendo sua possessione, etiam petere: nec in hoc sibi parare præjudicium, quia possit servitute detecta, ab illo matrimon. recedere, cùm invalidum fuerit, nec illa copula ratificatum. Posset tamen conjux tutissimè amplecti priorem sent. probabilem, & nolle reddere, etiam mandante judice: quia fortè judex erit primæ sent. & coget posteà cum ea manere.

9 Ad 1. argum. prioris sent constat ex dictis n.5. Ad *c. 2. de conjug. servorum.* dic intelligi quando conjux audivit servitutem à fide dignis, ita ut non dubium, sed opinionem concipiat: & ita *gloss. ibi verb. Audivit,* ait, *supple. & credidit.*

DISPUTATIO XLIV.

Utrùm si conjux, qui bona fide contraxit, posteà non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere?

SUMMARIUM.

Refertur opinio asserens neutrum posse, n. 1.
Hic non potest petere, etiam adhibita sufficienti diligentia, 2.
Tenetur reddere, dum non ita certus est nullitatis, ut parum dubii supersit, 3.
Quid, si habeat opinionem, tam nullitatis, quàm valoris matrimonii, 4.
Solvuntur argumenta, 5.

1 Videtur in hoc eventu non licere petere, nec reddere: quia huic non suffragatur possessio, ut dixi hoc 2.lib. disp.41. nu. 30. quia solùm in causa pari prævalet conditio possidentis, *reg. In pari, de reg. jur. in 6.* hic autem non est par causa, cùm habeat assensum opinativum non esse matrim. Et confirmatur, quia dum aliquis opinatur rem, quam bona fide cœpit possidere, alienam esse, non potest retinere: ergo dum opinatur non esse matrimonium, non potest uti possessione. 2. hic assentitur hanc non esse suam, ergo assentitur, dum accedit ad illam, se fornicari: quia fornicatio est accessus ad eam, quam aliquis credit non esse suam. Hujus sent. videtur clarè *D.Anton. 3.p.t.1.c.9.vers. Secundo nota, Sylv. Matrimonium 4.q.9.dict.3. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.243.num.6.* ubi dicunt credentem probabiliter non esse matrimonium, non posse petere, nec reddere: ejusdem videtur *Sotus 4.d.27.q 1.a.3. vers. Tunc ergo,* ubi ait habentem causam assentiendi non esse matrimonium, non posse exercere officium conjugale. Ejusdem videtur *Ant.Cucus l.5.instit. major. t.12. n.232.* ubi ait, si valdè verisimilis, & probabilis ratio esset, quæ dubium injecit conjugi, non posse petere, nec reddere.

2 I. Conclusio sit, conjux probabiliter opinans nullum esse matrimonium, non potest petere. Constat, quia dum dubitat, id probavimus disp.41.n.45. eodem quando opinatur. Immo licèt diximus ibi, n.47. dubitantem post adhibitam diligentiam posse petere: contrarium dicendum est de hoc opinante. Quia dubitanti suffragatur possessio, non autem (ut probavi eadem disputatione, n.30.) favet habenti assensum opinativum.

3 II. Conclusio, tenetur tamen reddere non obstante ea opinione nullitatis matrimonii, donec ita certus sit, ut parum dubii remaneat. Probatur ex *D.Aug.l.de fide, & oper.* & refertur *cap. Si virgo 34.quæst.2.* ibi, *si virgo nupserit nesciens viro alieno, si semper nesciat, nunquam ex hoc adultera erit: si autem sciat, jam ex hoc adultera esse incipit,* ubi pondero non dixisse, Si opinatur, sed Si sciat. Quem textum explicans *Sylvest. Præscriptio 1.quæst.3.dict.3.* ait, sumi illic scientiam pro certitudine. 2. probatur ex *c.Inquisitioni, de sent.excommun.* ibi, *si habeat conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, reddere debet.* ubi pondero ea verba, *non evidenti, & manifesta,* quasi dicat, Quando non fuerit firma, & manifesta credulitas, reddat. 3. quia ut possim alium sua possessione spoliare, oportet me certum esse rem non esse suam, & ita universi DD. ut licita sit compensatio, petunt certitudinem in utenti illa. Et confirmatur, quia licèt huic opinanti non suffragetur sua possessio, ut ea petendo utatur, cùm tamen alter bona fide possideat, juvabitur utique possessione illa, ut exigere possit, & teneatur alter reddere. Hanc tenet *D.Thom.4.d.41.qu.unica.a.5.quæstiunc.1. ad 3.* his verbis, *aut habet certam scientiam de impedimento matrimonii, aut opinionem; si primo modo, nec exigere, nec reddere debet; si secundo, debet reddere, sed non exigere, & idem D.Tho.4.d.38.fine, in expositione lit. & D. Bonav. eadem d. in princ. in exposit. lit. ad fin.* explicantes quando non liceat petere, nec reddere, dicunt tunc contingere, quando adest causa certitudinem nullitatis matrimonii efficiens. Tenent etiam clarè *Palud. 4.d.36.q.2.a.2.num.14. D. Anton. 3.p.t.1. cap.3.§.1. Angel. Matrimonium 3. imped. 4. num. 8.* ubi explicantes quando non liceat reddere, inquiunt, *quando habet scientiam, id est firmam impedimenti credulitatem:* idem tenet *Rosella verb. Impedimentum, impedimento 1.nu.17. & imp.12.n.1. & Sylv. Matrimonium 4.qu.13.dict.2.* cùm enim dixisset probabiliter credentem non posse petere, nec reddere, refert supplementum asserere posse, & teneri reddere: & subdit hæc, *hoc non est contra me, idem enim dico, sed tunc quando probabiliter credit, firmiter hoc tenendo, non potest reddere:* & *Matrimonium 8.q.3.dict.5. ad finem,* explicat *d. c. Inquisitioni,* dum dicit dubitantem teneri reddere, ut intelligatur, quando causa probabilis non ducit ultra terminos dubii, ita ut conjux credat, sed non firmiter, sed quasi titubans: & *Matrimonium 6.q.8.* ubi dicit tunc nec posse petere, nec reddere, quando constanter credit adesse impedimentum. Idem *Conradus tract. de contractib. qu. ult. concl.5.* ubi hæc ait, *si alter incipit probabilem impedimenti credulitatem habere, nec tamen sit omnimodè certus, tenetur reddere.* Idem *Sotus l.5. de just.q.5.a.ult.ad fin.vers. Post hæc autem. & Ledes.2.p.4.qu. 18 a.1.dub.14.f.231.col.2.* ubi hæc dicunt, *non potest uxor dubia spoliare virum jure suo, quousque certa sit.* Idem *Navar.sum.c.22.nu.81.* quamvis enim *n.77.* videatur oppositum sentire, illis verbis, *si probablemente creo, que esto no es matrimonio, no puede pedir, ni pagar:* at *nu.81.* se explicat de firma credulitate, ibi, *no estava obligada à creerlo, ni à dudar, però si à hazer deligencia, y halan de se verdad. sin duda no puede pedir, ni pagar el debito.* Idem docent *Corduba l. 3. quæst.q.5. prop.2. fine, §. Converso autem, & qu.8 fol.183.col.1. §. Ex supra dictis sequuntur, & §. Adducant pro se, & §. Tertiò corollario sequitur, & sum.q.45.punct.3.f.118.Ledes.2.p.4.q.54. a.4.f.473.col. 3.* licèt enim prius videatur tenere non posse petere, nec reddere habentem opinionem nullitatis matrimonii: at se explicat, quando est vehemens opinio, & levis probabilitas, seu formido de opposito: *Enriquez lib.12.de matr.c.6 num.7. Petrus de Ledesma de matrim.q 45 a.1.dub.2.in sol.ad 3 prima sent.f.146. Manuel.1 tom. sum.2.edit c.243.n.4.* Addit tamen *Enriquez so.c.6. num.7.* licèt dubium declinet ut probabilius videatur conjungi subesse impedimentum, debere reddere, dum certus non est per assensum opinativum probabiliorem. Sed credo non sufficere, ut opinetur probabilius esse, non valere matrimonium, nisi ita firmiter, & vehementer credat, ut parum dubii supersit: ut cæteri DD. dicunt: & ita *Petr. de Ledes. proximè citatus* dicit teneri reddere, licèt verisimilius sit non esse matrim. & vide n. seq. fine, qualiter intelligatur hæc sententia.

4 III. Conclusio, si conjux habet probabilem assensum impedimenti, habet enim probabilem opinionem vitæ prioris viri, & similiter probabilem assensum mortis, & ita valere matrimonium, potest reddere, & petere debitum. Quia licitum est amplecti opinionem probabilem valoris matrimonii. Sic *Led.2.p.4. q.54.a.4.fol. 474.col.1. Petr. de Ledesma de matrim.q.45.art.1. finem in solut. ad ult.* Et addo idem esse, quamvis probabilius crederet non valere matrimonium: si enim probabilem opinionem valoris habeat, potest petere, & reddere, ut dixi disp 42.nu.9. unde dum dixi n. præced. habentem opinionem nullitatis matrimonii, teneri reddere, non tamen posse petere: intelligendum est, quando non habet assensum opinativum utriusque partis, sed solum nullitatis matrimonii, cum dubio, & formidine valoris.

5 Ad 1. argum. ex propositis num.1. negatur consequentia, non enim, teneri reddere, provenit ex possessione, quam conjux opinans non habet, sed ex alterius possessione, qua ipsum spoliare nequit propter suam opinionem, donec certus sit. Ad confirmationem, negatur consequentia, quia in restitutione rei illius alienæ, non est alicujus legitima possessio in cujus damnum illa restitutio credat: at in negatione debiti, est legitima possessio alterius conjugis. Ad 2. neg. conseq. fornicatio enim est accessus ad eam, quam constat non esse suam, at huic non constat, sed cùm formidine opinatur: quare licèt speculativè opinetur non esse suam, at practicè opinatur, posse accedere ad eam reddendo, ne spoliet sua possessione.

DISPUTATIO XLV.

Quando conjux meritò possit esse certus de matrimonii nullitate, & quando probabiliter dubitare?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones agitandæ, nu.1.
An credatur in utroque foro conjugi dicenti se fictè consensisse, num. 2. & ibi cur credatur alicui in foro conscientiæ pro se, & contra se, non autem in foro externo.
An ei credatur, ut teneatur alter à matrimonio abstinere, & quid si jurat. 3.
Sat est moralis certitudo, ut possit aliud iniri matrimonium, 4.
Judicis arbitrio relinquitur, quæ sint conjecturæ, nu.5. & ibi, quid si statim reclamet, & juret. Et quid, si in continenti revocet consensum, & quando sit in continenti, 6.
Quid, si conjux se statim retractans, transeat ad religionem, ordines, vel aliud matrimonium, vel totis viribus resistat, 7.
Quid, si vir sit longè dispar, nec statim se retractet, sed transeat ad aliud matrimonium, religionem, aut ordines, nu.8. Et quid, si non sit dispar, juret tamen, & transeat ad prædicta, 9.
Apud Indos an sit sufficiens conjectura, dicere, alterum se fictè consensisse, 10.

Improbatur opinio asserens sufficere solam viri confessionem ficti consensus, 51.
Quid, si puella dicat se fictè consensisse metu patentis, 12.
An sit necessaria judicis authoritas ad ineundum aliud matrimonium, existentibus his conjecturis ficti consensus, 13.
An credatur viro juranti, quando conjectura prioris consensus sunt vehementes, vel si neget consensum, & verba matrimonii, n. 14 & quid si uterque neget consensum, 15.
Quando propter hanc confessionem ficti consensus, non liceat alteri, aut consententi, petere, aut reddere: remissivè, n. 16. Post quem invenies alia summaria.

1 Cum disp. præcedentibus traditum sit, leve dubium valoris matrimonii, deponendum esse, grave, & probabile impedire solam debiti petitionem, certitudinemque ejus nullitatis, impedire prorsus usum: superest hac, & seq. disp. tractare, quando merito conjux, certus, quando autem dubius esse possit. Sunt autem in hac disp. quatuor quæstiones agitandæ. I. Quando credatur conjugi asserenti fictum consensum. II. Quando protestatio præmissa matrimonio, ficti consensus præstandi, id probet. III. An dicentis adfuisse impedimentum, testimonium, si fide dignus sit, sufficiat, ut conjux credat, vel dubitet, & abstineat. IV. Qualis probatio impedimenti dirimentis sufficiat ad matrimonium dissolvendum.

2 Quæstio I. Quando teneatur conjux credere prius matrimonium irritum esse, ob dictum alterius asserentis se fictè consensisse, ut ita possit aliud inire matrimonium? Sit prima conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro, respectu sui ipsius: in foro conscientiæ credetur, secus in foro externo, nisi probet. Et ratio est, quia in foro conscientiæ tantùm agitur de salute spirituali alicujus & componenda cùm Deo conscientia: in foro autem externo, de administranda justitia actori jus suum petenti: & inde est, ut in illo stetur confessioni, pro se vel contra se, in hoc autem allegatis & probatis: facilè enim justitia everteretur, si confessioni soli litigantium standum esset. Item quia verba externa, signa sunt affectuum cordis, teste *Arist. 1. periherm. c. 1.* at signa speciem præsumptionis, & conjecturæ indicant, his enim nominibus *Tullius l. 1. de inventione, & Quintilianus l. 5. instit. orat. c. 9.* signa appellant, sed in foro conscientiæ locus non est præsumptionis, sed hæc veritati cedit. Tandem, quia nemo ita salutis suæ immemor præsumitur, ut quærens Deo reconciliari in interno foro, falsum deponat: & ita fatentur omnes, & *Covar.* multos referens *4. decr. 1. p. c. 4. §. 1. n. 9. & 2. p. cap. 2. nu. 2. Menoch. de præsumpt. l. præsumptione 37. nu. 16 & lib. 3. præsumpt. 1. n. 29. & 37. cum sequentibus, & cons. 385. à nu. 21. vol. 4.*

3 Secunda conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro respectu mulieris, ut ita teneatur, vel possit ei credere asserenti se fictè consensisse, ut sic nequeat eo uti matrimonio, & alii nubere: non tenetur regulariter ei neganti se verè consensisse, fidem adhibere. Probatur ex *c. Per tuas de probat.* ibi, *Nimis indignum est juxta legitimas sanctiones, ut quod quisque sua voce lucidè protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* Item quia verisimilius est modò mentiri, quam in contractu principali. Sic docent *Sotus 4. d. 30. qu. 1. §. Sed de facto, Ricard. 4. d. 27. a. 1. q. 4. & d. 19. a. 1. q. 3. Palud 4. d. 27. q. 2. a. 3. concl. 2. nu. 5. Adr. 4. q. 2. de matr. §. Ad secundum. vers. Fortè petes, in parvis voluminibus f. 394. Victoria. summa de matr. num. 248. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. prop. 1 vers. Quo ergo gradatim, Ledesm. 2. p. 4. q. 47. a. 2. f. 449. col. 2. Veracruz 3. p. spec. a. 13. concl. 1. Palacios 4. d. 27. disp. 1. fol. 566. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 19 concl. 1. & 3. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. a. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matr. cap. 39. §. Ex prædictis sequuntur. Manuel. tom. summ. 2. edit. cap. 243. num. 6.* Et ex jurisperitis, *Turrecremata 31. qu. 2. in summa num. 10. Rosella Matrimonium 4. initio, Angel. Matrimonium 2. num. 14. Sylvest. Matrimonium 4. quæst. 1. & 2. Navar. summa, cap. 22. num. 82. Menoch. cons. 385. num. 20. vol. 4.* Quod verum est regulariter, etiam si juret vir factum illum consensum, nam nisi aliæ circumstantiæ concurrant, de quibus n. 5. 9. & 14. dicemus, non est ei credendum. Sic *Ricardus eo q. 3. Adr. Sotus, Nav. Ledes. Palacios, Barth. à Ledesm. Manuel ibid.*

4 III. Conclusio, ea certitudo requiritur, & satis est, ut possit credere mulier, & aliud inire matrimonium, quæ virum prudentem, certum moraliter redderet ficti consensus alterius. Quia certitudo metaphysica haberi nequit, cùm ea, quæ ab hominis corde pendent, soli Deo nota sint: ergo sufficit certitudo moralis: hæc autem cùm jure definita non sit, nulla certior regula præscribi potest, quàm ut sit ea, quæ virum prudentem attentis circumstantiis occurrentibus certum redderet. Sic *Sylvest. Matrimonium 4. q. 9 dict. 3. Navar. sum. c. 22. Hispan. nu. 77. Lat. nu. 76. vers. 3. Covar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 4. Petr. de Ledesm. de matrim qu. 45. a. 4. fin.* & constat ex omnibus Doctoribus citandis coroll. seqq. ob conjecturas enim probabiles prudentis arbitrio concedunt facultatem alii nubendi.

5 Hinc 1. Infertur judicis arbitrio committi, quæ sufficiant conjecturæ, certitudinemque moralem faciant: licet enim vir statim reclamet, ac juret se non consensisse, possunt esse ea indicia, ut jure optimo fides ei adhibenda non sit: ut si dignus matrimon. se offerat. Sic *Sylvest. Matrimonium 4. qu. 1.* credetur tamen dicenti se non consensisse, quando testibus probat verisimilia signa ficti consensus: ut benè docet *Palud. 4. d. 27. quæst. 2. a. 2. concl. 4. nu. 14.*

6 2. Infertur, esse sufficientem conjecturam, si cùm vir protulit verba consensus, in continenti revocat: potest enim præsumi, per errorem ea verba protulisse: sicut *cap. Præterea, de testibus cogen.* definitur, testem se in continenti retractantem, admittendum esse, præsumique prius testimonium ex errore promanasse. Sic *Ricardus 4. d. 29. a. 1. q. 3. Adrianus* quem retuli n. 3. *Turrecremata, eod. nu. allegat. Veracruz. 3. p. spec. a. 13. concl. 5.* & addit, vel factis ostendit se non consensisse, statim fugiendo. Et explicat statim, id est, non multo tempore transacto post matrim. initum. Sed non puto in hoc casu sufficere, non multum temporis transactum esse, sed debet esse ita in continenti, ut potius per errorem, & inadvertentiam, vel lapsum linguæ videantur ea verba prolata: nisi aliæ circumstantiæ concurrant, quæ fictum consensum probent.

7 3. Infertur esse sufficientem conjecturam ut possit uxor alii nubere, si vir statim se fictè consensisse aperiat, aliudque matrimon. ineat. Illa enim consensus ficti citissima manifestatio, & simul audere aliam uxorem ducere, videntur manifestare fictum consensum: non enim præsumendum est, si verè consensisset, tam citò fore, ut pœniteret, ac tam immemorem suæ salutis illum esse, ut auderet ad alias nuptias migrare. Sic *Rosella Matrimonium 4. n. 3. Ang Matrimonium 2. n. 16. Sylvest. Matrimonium 4. q. 9. dict. 1. Nav. sum. c. 22. Hisp. n. 77. Lat. n. 76. vers. Tertio, Barth. à Ledesma de matr. dub. 19. concl. 3. Petr. de Ledesma de matrim. qu. 45. a. 4 fine.* Idem dicendum erit, si vir statim declarat fictum consensum, & transeat ad religionem: quia non præsumendum est eligentem statim adeò perfectum, seculoque renunciantem, scelus admittere velle, ut fraudet uxorem debito matrimonio, aliudque irritum ipsa ineat, si consensus non fuerit fictus. Sic *Rosella ibi, Sylvest. eo. qu. 9. dict. 3. Navar. & Petr. de Ledesma ibi*, adduntque hi duo: & bene, idem esse de viro ad ordines sacros promoto: quia pariter est status incompatibilis cum priori matrim. Idem asserunt *Angel. ibi, & Sylvest. eo. dict. 3.* si vir statim fictum consensum patefaciens, totis viribus recuset prius matrimon. Sed melius cæteri dicunt requiri ut transeat ad statum incompatibilem: & *Rosella* dicit alias non esse tutum dare facultatem fœminæ alii nubendi.

8 4. Infertur, esse similiter sufficiens judicium, si vir asserens se fictè consensisse, sit longè dispar, ita ut prudentis arbitrio vix credi possit eum illam duxisse. Sic *Rosella, Sylvest. dict. 2. Angel. Navar. Barth. à Ledesma, Petr. de Ledesm alleg. a præced. Victoria sum. de matr. n. 249. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. prop. 1. vers. Quo ergo gradatim. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsump. 1. nu. 35 & cons. 385. n. 50. vol. 4.* & valdè favent *Covar. 4. Decr. 2. p. c. 2. n. 4. & Palacios 4. d. 58. disp. 1. fol. 628. col. 2. fine*, ajunt enim, conjecturas probabiles ficti consensus, ut possit mulier tutè alii nubere, tribuere generis, divitiarum, statusve conditionem valdè disparem. Idem erit, si vir ad religionem transeat. Sic *Rosell. Sylvest. dict. 3. & Navar. ibi*, qui addit idem esse, si is vir ordine sacro initietur. Viro autem non promoto ad alium statum, non est tutum fœminæ ad alias transire nuptias; cùm passim exempla virorum, qui cæco amore capti nuptias valdè impares celebrant, suppetant. Sic *Rosella, Sylvest. Navar. Barth. à Ledesma ibid.*

9 5. Infertur, esto non inveniatur ea disparitas, & post temporis intervallum fictus consensus detegatur à viro, si id juramento confirmet, & ex vitæ ejus qualitate probabile sit eum non pejerare, quia solitus est quotannis sacramenta recipere, bonorumque familiaritate uti, & simul aliam uxorem ducat, vel religionem profiteatur, vel (ut addit *Navar.*) ordinem sacrum assumat, esse sufficiens indicium ficti consensus. Quia non est verisimile, eum velle, in re tam gravi, sibique & uxori adeò perniciosa mentiri. Sic *Rosella, Sylvest. d. 3. Navarrus allegati, num. 7. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 2. fol. 449. col. 2. §. Sed quid faciendum.* Immò latius loquitur *Adrianus 4. de matr. q. 5. §. Ad secundum, vers. Fortè, in parvis vol. fol. 394.* ait enim, etsi post longum tempus vir patefaciat fictum consensum, si prius perditis erat moribus imbutus, & jam à cœpto eo tramite destiterit, pœnitentiæque anteactæ vitæ signa præbuerit, esse sufficiens signum ficti consensus. Sed credo magna debere esse hujusmodi signa, & talia, ut vir prudens omnino acquiescat, & rarissimè hoc sufficere.

10 Apud Indos autem, ait *Veracruz 3. p. specul. a. 13. concl. 2.* probabile esse, attenta eorum conditione, & consuetudine facilè consentiendi fictè, si alter dicat se fictè consensisse, aliudque matrim. ineat, posse alterum fidem adhibere, & ad alias nuptias transire, si certò non norit eum mentiri, sed conjecturas habet, ut possit dubitare, an verum dicat: ut quia amore nimio, vel aliquali timore, vel modica deliberatione verba matrimonii protulit. Sed ego non auderem facilè hanc licentiam illis concedere: sunt enim barbari, & veluti rationis expertes, & sicut facilè consentiunt fictè, sic facilè mentiuntur: unde oporteret eos esse probatæ vitæ, ut diximus n. præc. ut eis fides adhibeatur.

11 Ex his fit non esse credendum *Tabiena Matrimonium 5. q. 7. nu. 8.* ubi absolutè dicit, posse conjugem credere alteri asserenti se fictè consensisse, & maximè si ad aliud transeat matrimonium: & ob hanc solam assertionem posse aliud matrimonium inire. Sed hoc non est verum, nisi aliæ circumstantiæ dictæ concurrant. Illa enim simplex assertio non induceret virum prudentem, ut in re tam gravi plenam fidem adhibeat.

12 6. Infertur, si puella neget verum consensum se præstitisse, verisimilibus conjecturis metum patris comprobans, estque honestæ vitæ, & alii nubit, sufficientem esse conjecturam, ut possit vir

alium

aliam ducere. Sic Sotus 4 d. 27. quæst. 1. art. 3. propositione 1. vers. Quo ergo gradatim, Bartholomæus à Ledesma dubio 19. de matrim. concl. 3. Et intelligo non de metu cadenti in virum constantem, quia tunc frustra aliæ conjecturæ exigerentur, cùm matrimonium esset irritum, quamvis fœmina verè consensisset.

23 Rogabis autem, utrùm concurrentibus dictis circumstantiis ficti consensus, licitum sit absque judicis authoritate, matrim. priori spreto, ad aliud transire? Dic hodie vix posse contingere casum, ut id liceat (ut bene dicit Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 243. n. 6.) quia cùm debeant matrimonia coram parocho, & testibus celebrari, & parochus contrahentium nomine teneatur in libro ad id destinato scribere, scandalum sequetur, nisi prius matrim. publica Ecclesiastica authoritate irritum declaretur. At si prius matrim. probari nequit, quia parochus & testes objere, nec libet in quo nomina contrahentium scripta sunt, comparet, poterit tuto in loco longinquo, ubi scandalum non esset, concurrentibus prædictis ficti consensus circumstantiis, alter conjux aliud contrahere matrimonium: (ut bene Enriquez l. 11. de matr. c. 12. num. 4. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 19. fine,) potueruntque etiam hodie prædictæ conjecturæ deservire, ut ex eis judex Ecclesiasticus, coram quo lis agitanda est, deprehendat fictum fuisse consensum.

24 7. Infertur, si conjecturæ prioris consensus sint vehementes, quia non est notabilis disparitas, nec tam verisimilis metus adfuit, & talibus verbis, & modo vir consentiat, ut arbitrio prudentis non possit uxor non credere, vere maritum consensisse, nec tenetur, nec potest credere, licèt vir juramento neget consensum: ut dixi nu. 3. fine. Sic Sotus, Barth. à Ledes. ubi eos retuli nu. 12. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. n. 35. & consil. 385. nu. 20. vol. 4. Similiter si alter non tantùm neget verum consensum, sed etiam verba consensum exprimentia, alter conjux certus de verbis prolatis, non poterit aliud matrimonium inire: sicut enim alter mentitur negando verba, potest præsumi veritatem consensus negando, eum mentiri. Sic Veracruz 3. p. spec. a. 13. concl. 4. Bart. à Ledes. de matri. dub. 19. concl. 1. fine.

25 Utrùm autem dissensus in matrimonio probatur utriusque conjugis confessione, asserentis se fictè consensisse? Negant Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 5. n. 28. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. paulò post princip. Et potest probari, quia non satis est confessio impedimenti dirimentis, facta ab utroque conjuge, ad matrimonium dissolvendum. Sed meo judicio longe dispar est ratio: quia cætera impedimenta possunt alia via probari, cùm externa sint: dissensus autem, cum in corde lateat, non potest alia via probari, nisi per conjugum confessionem, licèt conjecturæ aliæ possint adhiberi: & ideò admittatur facilius in hoc casu utriusque conjugis confessio. Et ita Bald. l. final. nu. 21. C. de hered. instiu. affirmat dissensum in matrimonium probari utriusque conjugis confessione: quod bene Greg. Lop. l. 5. verb. La Yglesia, tit. 2. p. 4. dicit fortè procedere, nisi collusionis præsumptio adesset.

26 Quando autem stante prædicta conjugis confessione ficti consensus, non liceat alteri, vel confitenti, reddere, aut petere, dixi disp. 41. n. 52.

S U M M A R I U M.

An protestatio, qua alter conjux ante matrimonium protestatus est, se per nulla verba consentire: probet dissensum: referuntur duæ opiniones, n. 17. & 18.

Probat, si fiat altero sciente, & consentiente: & item in omni contractu pendente ex duorum voluntate, n. 19.

An satis sit, si altero præsente, & tacente fiat protestatio, n. 20.

Quid, si præmissa protestatione, altero sciente, & consentiente, sequatur copula, videaturne à protestatione recessum, & præsumatur consensus in matrimonium: & quid, post Trident. n. 21.

An quando est justa causa non intimandi protestationem, valeat non intimata, ut propter scandalum, vel metum, & qualis metus esse debeat? & quid, si à quodam tertio incutiatur, n. 22.

Quid, si sequatur copula, post protestationem clam ex justa causa factam, n. 23.

Ad quid hæc conferant pro foro interno, & externo, an scilicet hæc protestatio excuset fictè consentientem, ne verò consentire teneatur, n. 24.

Post quem sunt alia summaria.

27 QUÆSTIO II. An protestatio, qua alter conjux protestatus est, ante matrimonium, se nolle per quæcumque verba posteà à se dicta matrimonium contrahere, sit sufficiens dissensus indicium? Quidam affirmant. Sic Joann. And. c. Tua, de sponsal. nu. 13. Calderin. consil. 1. de his, quæ vi. Barbatias consil. 60. nu. 8. ad finem, lib. 1. Anton. Gabriel. t. 2. communium, lib. 14. verb. Protestatio fol. 248. col. 2. in mea edit. addieque prodesse hanc protestationem altero ignorante factam: & ex Theologis, Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. art. 4. fine, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 243. n. 6.

28 Alii vero dicunt eam protestationem non prodesse, sed adhuc præsumi ab ea recessum esse, matrimonio posteà inito. Sic gloss. cap. Tua, de sponsal. verb. Mulierem, Guillermus, quem refert, & sequitur D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. §. 1. Tabiena Matrimonium 2. qu. 7. nu. 8. Nav. sum. c. 22. Hisp. & Latinè nu. 78. & addit Hispanè, licèt post protestationem copula sequuta non sit

29 Cæterùm distinguendum est sic, si ea protestatio fiat altero conjuge sciente, & consentiente, valet, & per eam recessum videtur à consensu sequenti, nec præsumetur matrimonium: si verò fiat altero ignorante, aut si scivit, dissensit protestationi, nihil prodest, sed per sequentem consensum videtur ab ea recessum. Probatur prior pars, quia cum alter consensit, videtur cedere jure suo, & nolle contrahere matrimonium: posterior verò pars probatur, quia matrim. est contractus ex duorum voluntate pendens, id autem generale est in omni contractu hujusmodi, ut protestatio alterius nihil juvet, nisi altero sciente, & consentiente facta sit, l. final. §. item si prædixit, cum glos. ff. nautæ, caupo. c. Cumana, cum gl. & c. in Genesi, de electione: & plenè notatur per Bartol. Jason. & DD. l. Non solum, §. Morte, ff. de novi oper. nuntiat. & per Joan. Andr. regul. In generali, de regul. jur. in 6. Panor. c. Tua, de sponsal. nu. 9 Nav. c. Nullam, 18. qu. 2. nu. 14. quod est commentarium 3. de regularib. ergo talis protestatio ficti consensus alteri non intimata nil prodest. 2. quia protestans faciendo actum contrarium protestationi videtur ab ea recedere, & simpliciter consentire, l. Cum in plures, §. Locator horrei. ff. locati, & ca. Sollicitum, de appellat. & eleganter Jason l. Non solum, §. Morte, n. 14. & ibi Ant. Rubeus n. 224. ff. de novi oper. nunciat. ergo non prodest protestatio. Ita tenent Innoc. cap. Veniens el 2. de sponsal. n. unic. Anton. c. Tua, eod. tit. n. 16. Anchar. n. 8. Abb. n. 9. Alex. de Nevo n. 15. Prepos. n. 2. fine. Felin. c. Cum M. de constit. 78 & ibi Ripa n. 86. Brunel. de sponsal. concl. 10. n. 11. Covar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 3. Mascard. de probat. concl. 1248. n. 12. ubi alios refert: Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 66. Lancelotus inst. juris canon. lib. 2. tit. de nuptiis, verb. Judicari. Et ex Theologis, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 39 §. Præterea, ut juristis.

20 Et quamvis non constet apud authores, an satis sit consensus tacitus, quando scilicet altero præsente, & tacente, fit protestatio, ut per eam videatur à futuro consensu recessum: vel exigatur expressus: ut notant multi, quos refert Covar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 3. & Navar. c. Nullam, 18. q. 2. an. 14. ait in dubio non videri consensum, si protestatio alteri noceat. At in matrimonio bene docent Covar. ibi, & Matienzo na. præc. alleg. requiri expressum, ne tantum sacramentum illusione, & levitate contrahentium tractetur. Nam & in cæteris actibus, ut protestatio valeat, expressum consensum desiderari tradunt Bart. Alexand. & communis, quos ibi refert Covar. Quare non est audiendus Anton. Gnent l. 5. instit. major. tit. 12. n. 163. dicens satis esse in matrim. altero præsente, & tacente protestationem fieri.

21 Intellige tamen priorem partem, ut protestatio facta altero consentiente valeat: nisi posteà copula sequuta sit, tunc enim videtur omnino à protestatione recessum: & præsumetur matrimonium. Probatur ex c. Per tuas, de conditio. apposi. ubi contracto matrimonio sub conditione nondum impleta, & ita nondum existente perfecto consensu, recedi à conditione dicitur, & perfectum consensum effici, copula sequuta. Et c. Insuper, qui matrim. accus. pos. allegabat mulier, testibus comprobare nitens dissensum: & tamen non auditur, quia posteà permisit copulam, per quam à dissensu videtur recessisse. Sic gloss. d. c. Per tuas, verb. Præsumendum, Innoc. c. Veniens, el 2. n. unico de sponsal. Ant. Anch. Abb. Alex. de Nevo, Felin. Cov. Matienzo, Lud. Lop. ubi n. 19. allegati sunt: Sylvest. alios referens, Matrimonium 4. q. 11. Rosella Matrimonium 4. nu. 11. Nav. summa Latina c. 22. n. 78. Greg. Lop. l. 3. t. 1. p. 4. verb. Conella, Menoch. multos alios referens, de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. nu. 15. Et ratio hujus præsumptionis est, ne inducatur turpitudo protestantis, & peccatum in ea copula: delicti enim præsumptio omnino vitanda est, l. Merito, ff. pro socio. Quamvis contrarium teneat Prepos. c. Tua, de sponsal. n. 2. dicens non ratificari per illam copulam. Cujus opinio quamvis jure communi vera non esset, hodie tamen attento Tridentino sess. 24. de matrimon. c. 1. verissima est: quia cum jam per illam copulam matrimonium ratificari non possit, ut bene ait Matienzo ibid. & ita evitari non possit delictum illius copulæ fornicariæ, cessabit omnino matrimon. præsumptio: ut in simili probavi l. 1. disput. 26. nu. 12. Si tamen nullitas matrimonii illius, quod coram parocho, & testibus fuit celebratum, ita occulta fuit, ut in foro externo probari non possit, habebit locum doctrina communis: quia hodie potest ratificari matrimonium illud, copula affectu maritali, sicut jure antiquo eadem convalescebat: ut probavi hoc 2. disp. 37. n. 14.

22 2. Intellige aliam partem, ut non valeat protestatio altero non consentiente præmissa, ut intelligatur quando dolosè facta fuit, id est, citra justam causam: secus si causa justa adesset, ut si quis metu cogatur matrimonium inire, & clam protestetur, se minimè consentire, valebit protestatio, nec ab ea videtur recessum: ut colligitur ex c. Lotarius 31. q. 2. & ex c. 1. de his quæ vi. & docent ibi gloss. verb. Præposuit, Innoc. ibi, n. 3. Card. fine, Abb. n. 14. Hostien. cap. Tua, de sponsal. fin. ubi Joan. And. n. 14. Ant. n. 16. Cardin. fine, Abb. nu. 9. Anch. n. 8. Henr. nu. 4. Alex. de Nevo nu. 13. Prepos. nu. 2. Paul. cons. 45. n. 2. li. 1. Ripa c. Cum M. n. 115. de constit. ubi Felin. n. 78. & seq. Gerard. singul. 81. Berojus cons. 25. n. 9. li. 1. Sylv. Matrimonium 4. q. 11. Tabiena Matrimonium 2. q. nu. 8. Navar. summa, c. 22. n. 78. Mascard. de probat. concl. 1248. n. 13. Lancelot. instit. juris canon. l. 2. tit. de nuptiis, verb. Judicari. Et ex Theologis, Enriq. lib. 11. de matrim. c. 11. n. 4. commento, litera T. & constat ex decisione Dyni l. Qui in aliena, §. fi. ff. de acquir. hered. ubi dicit, cautelam esse, ut timens fore ut cogatur per potentem ei vendere fundum, clam coram testibus protestetur dissensum: hæc enim protestatio efficiet, ut venditio nulla sit: & quamvis ibi Bartol. ad fin. reprehendat Dynum, eo quod cùm

venditio pendeat à duorum voluntate, debet protestatio notificari alteri. *Bald.* tamen, *Angel.* & *Imola ibi*, defendunt Dynum: respondentque id fallere, ubi justa causa protestandi concurret. Quod idem docet dicens esse receptam traditionem, *Nata conf.451. num. 22. li.2. Riminal. conf.362. n.86. li.4. Socin. & Decius*, quos refert, & sequitur *Anton. Gabr. tom.2. commun. in mea edit. l.14. verb. Protestatio, f.248. col.2. Anton. Cucas lib.5. instit. major. t.12. nu.165.* Debet tamen metus hic esse cadens in virum constantem, alias protestatio illa clancula non juvabit. Sic *Innoc. c.1. de his quæ vi, nu.3. Cardin. fine, Abb. n.14.* & ita metum reverentialem, sufficientem non esse, ut juvet protestatio, nisi minæ, vel verbera accedant, quia aliter non est cadens in virum constantem: docent *Dec. c. causam matrimonii, n.21. de offic. deleg. Padilla* multis allegatis *l. Interpositas, n.18. a de transact. Salzedo super regulam Bernardi. Diaz 532. ampliat.1.* Similiter erit causa justa protestationis clandestinæ, vitatio scandali imminentis: ut tradunt *Sylvest. & Navar. proximè citati.* Sed dices tradita de metu, vera esse, quando protestatio fit adversùs eum, quem metum illaturum, timetur: secus quando adversùs tertium, qui metum non infert: tunc enim cùm culpa careat, ei notificanda est protestatio, ne culpæ immunis damnum patiatur: ut bene declarant *Alex. l. Qui in aliena, § fi. n.5. ad fin. ff. de acquir. hared. & consil.16. nu.11. lib.3. Decius l. pacta novissima, nu.12. C. de pactis, & c. Cùm M. nu.22. ad fin. de constitut. & c. Causam matrimonii, n.5. de offic. deleg. & cons.219. nu.5. ad finem. Curtius junior cons.126. n.6.* & ex professo defendit *Aymon. cons.378. à nu.9. lib.3. Flaminius de resign. benef. lib.13. q.1. n.197.* limitant, quando alter ignoravit metum illatum esse à tertio. Sed respond. quicquid sit de hoc, hanc declarationem non habere locum in matrimonio, quia cùm summam libertatem petat, *c. Cùm locum, de sponsal.* irritatur metu gravi à quocumque illato.

23 Hæc autem II. limitatio intelligenda est, nisi protestatione ex causa justa præmissa, sequatur copula: adhuc enim videbitur à protestatione recessum. Sic *Hostiens. Joann. Andr. Ant. Anchar. Henric. n.5. Alex. de Nevo, n.14. Abb. Fel. Sylv. Tabiena, Lancelot n. praced. allegati. Adrian. 4. q.3. de matrim. dub.8. Nav. sum. Hisp. c.22. num.78. Greg. Lop. l.3. verb. Carnalmente, p.4.* Quid autem sit hodie post Tridentinum, dixi n.21. fine.

24 Tandem observandum est, hæc omnia de protestatione tradita, deservire foro externo: nam in foro interno, deficiente verò consensu non erit matrimonium. Posse tamen deservire foro interno, ut excusetur hic fictus contrahens, ratione protestationis præmissæ, ab habendo vero consensu, in casibus, in quibus fictè consentiens tenebatur consentire: de quibus latè libr.1. tota disputat.10. & seq. Excusabitur enim in foro interno in casibus in quibus prodest protestatio in foro externo, juxta tradita: secus quando in illo foro non excusatur. Et ratio est, quia quando non juvat protestatio, protestans est in dolo, & culpæ reus, quando autem juvat, culpa vacat.

S U M M A R I U M.

An ob testimonium unius jurantis interfuisse impedimentum dirimens, licèt sit amicus, vel sit fama, vel sit parochus, teneatur conjux credere, & à matrimonio abstinere, n.25. Vel diligentiam adhibere, n.26.

An teneatur tunc dubitare, vel si fama sit impedimenti, & tanquam si dubitaret se habere, n.27.

Si diligentia adhibita nihil invenit, potest deponere dubium, n.28.

Quid si audivit à non fide dignis, n.29.

Post quem invenies alia summaria.

25 QUÆSTIO III. An ob testimonium alicujus testificantis impedimentum dirimens, teneatur conjux à matrimonio contracto abstinere, impedimentumque credere, vel de eo dubitare? Prima conclusio, non tenetur credere, licèt audierit à fide digno jurante, licèt sit amicus, vel proprius parochus: quia dictum unius non inducit credendi necessitatem: ad id enim oportet esse duos, *cap. Cum à nobis, de testib. & attestat.* Sic *Vervecius*, quem refert, & sequitur *Sylvest. Matrimonium 6. q.8. Rosella verb. Impedimentum, imped.1. nu.17. Angel. Matrimonium 3. imped.18. nu.4. Nav. summa, c.22. Hisp. n.81. Lat. n.82. Lud. Lop. 1. p. instruct. cap.81. fine:* & idem est, quando audivit esse publicam famam. Sic *Vervecius, Rosella, Angel. Sylv. Navar. ibi.* sed *Sylvest. & Angel.* dicunt non teneri sub mortali credere, unde videntur innuere teneri sub veniali: quod clarè fatetur *Rosella ibi.* Sed meliùs *Navar.* absolutè dicit non teneri credere propter rationem dictam, & quia est in maximum sui præjudicium.

26 II. Conclusio, tenetur hic diligentiam adhibere ad assequendam veritatem: quia aliàs esset ignorantia affectata, negligeretque rem valdè necessariam suæ saluti, maneretque anceps de matrimonii valore, & sic dubius, an res sit sua, illam retineret, non adhibendo diligentiam ad dubium vincendum. Sic *Sylvest. Vervecius, Angel. Rosel. Navar. Lud. Lop. n. praced. citati. idem Tabiena Matrim. 4. fine.*

27 III. Conclusio, dum hic non adhibet diligentiam, tenetur dubitare de matrimonii valore, & sic gerere se tanquam conjugem dubium, qui juxta supradicta, quamdiù diligentiam non adhibet, tenetur reddere, non tamen potest petere. Prob. quia id testimonium, vel fama meritò virum prudentem dubitare cogeret. Pro hac sententia est *gloss. c. Inquisitioni, de sentent. excomm. verb. Probabili*, ubi explicans illum textum, quando est conscientia probabilis, & discreta, posse alterum conjugem reddere, non tamen petere inquit, probabilis & discreta, est ut faciat dubium, ut quia mulier vidit virum cum consanguinea, in locis suspectis, & hora suspecta, solum cum sola, vel è contra: vel est publica impedimenti fama: hæc *gloss.* fama enim justam credulitatem inducit, ut bene *Bart.* quem refert, & sequitur *Abb. cap. Cùm contingat, de rescript. num.4.* & multi alii, quos *additionator ad Abbatem* refert, *ibi gloss. super verb. Fama*: cùm autem testis fide dignus plus probet quàm fama, ille enim semiplenè probat, secundùm omnes: hæc autem secundùm multos non semiplenè probat, nisi aliis adminiculis associetur: & licèt alii contrarium sentiant, scilicet semiplenè probare: saltem id est sub opinione, ut potest videri in *Mascard. de probat. concl.753. nu.5. & 6.* ergo à fortiori dictum testis fide digni sufficiens erit, ut conjux dubitare teneatur. Idem colligitur ex DD. allegatis n.25. & 26. si enim id testimonium non esset sufficiens ad reddendum conjugem dubium, non teneretur investigare veritatem, sed posset conscientiam deponere: sicut dicemus n.29. posse facere, quando audivit à personis non fide dignis.

28 IV. Conclusio, si diligentia sufficienti adhibita, nihil invenit, potest tutè conscientiam deponere: quia jam non habet justam dubitandi rationem: & ita potest suam possessionem tueri. Sic *Vervecius, Sylvest. Angel. Lud. Lop. nu.25. allegati, Navar. summ. Hisp. c.22. n.82.*

29 Ultima conclusio, si audivit à personis non fide dignis, potest conscientiam deponere, nec ea est sufficiens dubitandi ratio. Sic *gloss. c. Inquisitioni, verb. Levi, de sentent. excomm. Vervecius, Angel. & Sylvest. allegati nu.25.*

S U M M A R I U M.

An ad probandum impedimentum, ut dissolvatur matrimonium, debeant esse testes, omni exceptione majores, n.30.

Quid, si opponatur impedimentum consanguinitatis, n.31.

An satis sit fama, n.32. Et quid, de utriusque conjugis fatentis impedimentum, confessione, sive pro matrimonio, sive contra stent, licèt fama concurrat, n.33.

Quid, si alter stans pro matrimonio fateatur impedimentum, & sit illius fama, n.34.

Quid, si absque fama uterque conjux pro matrimonio, vel alter pro illo stans fateatur impedimentum, n.35. & ibi, judicis arbitrio relinquitur, quando hæc confessio satis sit.

Quid, si non agatur de dissolvendo matrimonio, quoad vinculum, sed quoad torum, an sufficiat confessio alterius conjugis, n.36.

An contractum esse matrimonium probetur confessione conjugum, etiam ad evitandam pœnam concubinatus, n.37.

30 QUÆSTIO IV. Qualis probatio impedimenti dirimentis exigatur ad matrimonium legitimè contractum, dissolvendum? Sit conclusio, quamvis ad impediendum matrimonium ne contrahatur, satis sit testis, vel fama: ut latè probavi l.1. tota disp.71. at verò ad ipsum dissolvendum, duo testes omni exceptione majores desiderantur: quia est causa gravissima, in eaque de magno præjudicio agitur. Habetur expressè *c.1. de consanguin.* ubi id docent omnes, *Sotus 4. d.41. q. unic. a.5. concl.3. Covar.* cum aliis, quos refert *4. decret. 2. p. c.8. §.12. n.7. & 8.* ubi optime tractat, qui hac in re dicuntur testes omni exceptione majores: *Mascard. de probat. concl.1035. n.19. Perez lib.5. ordin. t.1. l.3. fine.*

31 Excipe, nisi agatur de dissolvendo matrimonio ratione consanguinitatis: tunc enim sunt legitimi testes, parentes, & consanguinei, *c. Super eo, el 2. de testib. c. Videtur, qui matrimon. accus. poss.* ubi ea ratio traditur, quia consanguinei præstantius exteris parentelam norunt. Sic *cum aliis Mascard. ea concl.1035. n.20.*

32 Hinc infertur, non satis esse famam impedimenti, *c. Si duo, 35. q.6.* Et ratio est clara, quia oportet impedimentum plenè probari, at fama ad summum semiplenè probat. Et hoc est sub judice, ut dixi nu.27. Sic *Mascard. cum aliis ea concl.1035. n.21.*

33 2. Infertur, licèt ad sponsalia dissolvenda satis sit confessio utriusque sponsi, ut diximus lib.1. disp.72. nn.2. verùm ad dissolvendum matrimonium minimè sufficere, si uterque conjux non stans pro matrimonio, id est, petens id dissolvi, fateatur impedimentum dirimens. Quia in causa matrimonii non statur litigantium confessioni, *c. Super eo, de eo qui cogno. consanguin.* Item quia cùm non sit in eorum potestate matrimonium dissolvere, sicut est dirimere sponsalia, non est eorum confessioni circa matrimonii dissolutionem standum, sicut statur in sponsalibus. Sic *Host. summa, t. de eo qui cogno. consang. nu.3. Abb. d. c. Super eo, num.5. fine, & ibi Alex. de Nevo, n.13. Brunel. de sponsal. concl.29. in princ. Navar. l.4. consiliorum in 1. edit. tit. de spons. cons.8. n.3. Menoc. de arbitrar. li.2. centur. 2. casu 103. nu.8. Mascard.* alios referent, *de probat. concl.1035. nu.29.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d.41. qu. unic. a.5. concl.3. Veracruz 3. p. spec. a.8.* Quod verum est, licèt fama impedimenti cum tali confessione concurrat. Quia confessio ea, cùm sit in confitentium favorem, nihil probat, & fama per se non satis est. Sic *Abb. Alex. de Nevo, Mascard. nu.22. Veracruz proximè allegati.* Dixi consultò, si confessio fiat à conjugibus non stantibus pro matrimonio: si enim pro illo stent, quia non petunt matrimonium dissolvi, sed in eo perseverare volunt, judex autem ex officio inquirit, vel tertius

accusat,

accusat, tunc confessio utriusque simul cùm impedimenti fama sufficit, *c. Si duo*, 35. q. 6. Sic docet *ibi Arch. Abb. d. c. Super eo n. 6. & 7. & ibi Alex. de Nevo, num. 14. Covar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. nu. 4. Menoch. d. casu* 103. *num. 9. Mascard.* referens *Joann. Andream d. concl.* 1035. *num. 23. Veracruz. d. a.* 8. *& Abb. & Alexand. de Nevo*, reprobant Abbatem antiquum, & Antonium ibi, dicentes hoc non procedere, quando impedimentum est consanguinitatis.

34 Immò sufficienter probat, si fiat confessio ab altero stante pro matrimonio, & adsit impedimenti fama: ut tenent multi, quos refert *Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 2. casu* 103. *n. 10.* illosque sequitur. Et quamvis *Anton. c. Super eo, de eo qui cogno. consang. & ibi Alex. de Nevo, n.* 15. limitent, nisi conjux ille turpitudinem suam alleget. At bene improbant hoc, *Archid. c. Si duo*, 35. *q. 6. Abb. d. c. Super eo, fin. Mascardus de probat. concl.* 1035. *nu.* 28. *Veracruz. 3. p. spec. a.* 8. Quia quoties de animæ periculo tractatur, allegans propriam turpitudinem, est audiendus: & ex alia parte, cùm hic velit matrimonium consistere, non præsumitur in proprium caput eum falsum confiteri.

35 Quinimmò si uterque conjux stans pro matrimonio, fateatur impedimentum, satis est ad dirimendum matrimonium, licèt fama impedimenti non concurrat: verisimile enim non est velle contra seipsos falsum deponere, *l. fi. C. de arbitr. tut.* Sic *Abb. d. c. Super eo, n. 7. Brunell. de sponsal. concl.* 29. *n. 4. Mascard. ea concl.* 1035. *nu.* 31. *Veracruz. d. a.* 8. Et hac ratione ducti, multi docent sufficere etiam confessionem alterius conjugis pro matrimonio stantis absque fama. Sic *gloss. c. Attestationes, verb. Evasisse, de despons. impub. & alii*, quos refert, & sequitur *Covar. 4. decret. 1. p. 4. §. 1. nu. 4.* nisi (inquit) sit aliqua collusionis præsumptio. Sed meritò hanc non sufficere in re tam ardua, defendunt multi, quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt.* 1. *nu.* 9. 10. 11. & 12. Id tamen observandum est, si præsumptio collusionis inter conjuges sit, minime probare utriusque confessionem: ut bene docent *Abb. d. c. Super eo, d. nu. 7. Veracruz. d. a.* 8. Propter quod collusionis periculum relinquitur arbitrio judicis, an talis confessio utriusque conjugis pro matrimonio stantis, sufficiens sit. Sic *Menoch. de arbitrar. l. 2. centur. 2. casu* 103. *n.* 9 *Mascard. de probat. conclus.* 1035. *nu.* 31.

36 Hæc omnia de conjugum confessione dixerim, quando tractabitur de dissolvendo matrimonio quoad vinculum: si enim de solo divortio quoad torum tractetur, statur confessioni alterius conjugis contra se ipsum prolatæ, *c. Ex literis, de divort. c. Intelleximus, de adult.* Sic *Abb. c. Super eo, nu.* 5. *de eo qui cognovit: & ibi Alex. de Nevo n.* 13. *Brunel. de spons. conc.* 29. *n.* 2. *Menoch. de arbitrar. l. 2. cent. 2. casu* 103. *n.* 7. *Mascard. de probat. concl.* 1035. *nu.* 33. *Veracruz. 3. p. spec. a.* 8. Hoc intelligit *Alex. de Nev. nu.* 13. quando is confitens stat pro matrimonio. Sed melius *Menoch. eo. nu.* 7. cum aliis, quos refert, indistinctè docet stari confessioni alterius contra se ipsum: ut si fatetur se adulterium perpetrasse, concedetur alteri conjugi innocenti jus divortium celebrandi: cùm enim hæc confessio sit tantùm in confitentis præjudicium, valet.

37 Tandem observa, si de probando matrimonio inter aliquos tractetur, stari eorum confessioni. Et ratio est, quia cùm matrimonium solo consensu contrahatur, *l. Nuptias, ff. de regul. jur. c. Sufficit*, 27. *q.* 2. sola confessio probat. Sic *Abb. d. c. Super eo, num. 5. Menoch.* multos referens, *eo casu* 103. *n. 4. Veracruz. d. a.* 8. Et a fortiori statur utriusque confessioni, dicentis matrimonium contraxisse, ad evitandam stupri, vel fornicationis pœnam: ut si aliqui reperiantur in actu fornicatio, & dicant se esse matrimonio conjunctos. Sic multi, quos refert, & sequitur *Tiraq. l. 5. connub. gloss. 1. p. 5. n. 32. Menoch.* alios referens, *d. casu* 103. *n.* 5. ubi addit cùm *Tiraquel. eo n.* 32. hoc verum esse, quando deprehensi paris sunt conditionis: inter pares enim facilius matrimonium præsumitur: conjecturasque attendendas, an probabiliter matrimonium iniisse videantur: quod arbitrio judicis has conjecturas ex personarum qualitate perpensuri, relinquitur. Si autem id matrimon. sit contra aliud prius contractum, non stabitur conjugum confessioni, cùm sit in alterius detrimentum. Sic *Abb. dict. cap. Super eo, num. 5. Menoch. dict. casu* 103. *Veracruz. 3. q. spec. art.* 8.

DISPUTATIO XLVI.

Qualiter constare debeat de alterius conjugis obitu, ut possit superstes aliud inire matrimonium.

SUMMARIUM.

Quid jure civili, & canonico statutum sit: & an longissima absentia probetur mors alterius conjugis, n. 1. & an vitam hominis præsumatur centum annis durare: & explicatur l. fin. C. de sacrosanct. Eccles. eod. n. 1.

An auth. Hodie, C. de repud. sit correcta, quoad hoc, jure canonico: possitque judex punire fœminam secundò nubentem, non servata solemnitate illius, n. 2.

Quot quæstiones sint disputandæ, n. 3.

Eadem mortis probatio debet esse, & professionis alterius conjugis ante matrimonium consummatum, n. 4.

An requiratur certus nuntius de morte, vel sat sit in utroque foro alia moralis certitudo: refertur quædam opinio, num. 5. & opinio authoris, num. 6.

Judicis arbitrio relinquitur hæc probatio, n. 7.

Possunt testes non citata parte probare hanc mortem, n. 8.

Solvuntur argum. & explicantur cap. Quoniam, §. Porrò ut lite non contest. & c. Cum per bellicam, 34. q. 2. & l. 8. t. 9. p. 4. n. 9.

Post n. 9. invenies alia summaria.

1 VAriæ extant juris dispositiones in hac re: si enim jus civile inspiciamus, satis est, si mulier quinquennio virum absentem, de cujus vita prorsus dubitatur, expectet, ut possit alii nubere, *l. Uxores, ff. de divort.* quod tempus posteà ad quadriennium est restrictum, *l. Uxor, C. de repud.* Sed posteà hoc omnino correctum est per *auth. Hodie, C. de repudiis, & cap. In præsentia, de sponsal.* ubi statuitur ob nullam absentiam, nisi alia mortis certitudo adsit, licere alteri conjugi aliud matrimonium inire. Hujus rationem assignant aliqui: quia præsumitur vitam hominis centum annis durare, per *l. fin. C. de sacrosanct. Eccles. ad fin.* ibi, *Unum tantummodo terminum humanæ vitæ imponimus, id est, centum metas annorum.* Hanc rationem tradit *Abb. d. c. In præsentia, nu. 4. Navar. lib. 4. consilior. tit. 1. de sponsal. in 1. edit. consil. 15. in 2. consil.* 17. Et ita præsumi tradunt *Jason*, & communis, *dict. l. final. Anton. Gabr. t. 2. commun. in nova edit. lib. 1. t. verb. Mors, fol.* 131. *col.* 2. & multi alii, quos & eorum fundamenta refert *Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 49. nu.* 9. Sed hæc ratio non est solida, quia verius est, non præsumi vitam hominis eo tempore durare. Quia jus non præsumit, quæ rarissimè contingunt. Et ita multis fundamentis comprobans, tenet *Menoch. d. præsumpt. 49. à n. 1. usque ad 9.* multosque alios refert: & ad *d. l. final.* respondet *n.* 10. eam legem, & similes tantùm probare negativam, scilicet jus non præsumere vitam ultra centum annos durare, non autem affirmativam partem. Idem tenet *Covar. 2. var. cap. 7. n. 6. vers. 3 Gutier. 2. pract. q. 7. n.* 5. Unde vera ratio est, quia ex longa conjugis absentia non resultat certitudo de ejus obitu, sed tantùm incertitudo, & dubium: at quamdiù res est dubia & incerta, melior est conditio prioris matrimonii possidentis. Item, quia nullum est periculum abstinendo ab alio matrimonio, est autem adulterii, contrahendo, si forte conjux alter superstes sit. Deinde, quia mors non præsumitur, sed est probanda, quilibet enim vivere præsumitur, *l. ult. C. de sacrosanct. Eccles.* Tandem, quia cùm mors sit fundamentum eam allegantis, ad probandam suam intentionem, ut animadvertunt *gloss. & DD. l. 1. §. Si quis se neget, ff. quemadmod. testam. aper.* debet probari ab allegante.

2 Aliud extremum decrevit *auth. Hodie, C. de repud.* nempè ut uxor audiens virum in prælio obiisse, non prius alii nubat quam per se vel per alium adeat belli ducem, isque juret obiisse, aliorumque testimonia recipiat, & posteà expectet per annum: aliàs puniri possit de adulterio. Quam non esse correctam jure canonico, & ita servandam esse docent *Bart. l. 2. §. Si dubitetur, n. 1. ff. quemadmodum testam. aper. Anchar. c. Dominus, fine, de secund. nupt.* & in hanc partem magis inclinat *Greg. Lop. l. 8. tit. 9. p. 4. verb. Algunos*, & videtur clare sentire *gloss. c. Quoniam frequenter, verb. Præsumatur, ut lite non contest.* ubi statuens conjecturas, quibus uxor viri mortem probare potest, addit, *Et aliquo tempore expectavit, forte per annum, ut auth. Hodie, C. de repud.* Sed dicendum est, jure canonico correctam esse: quia *c. In præsentia, de sponsal.* tantùm petitur certum nuntium de morte haberi. Et ita docent *ibi Innoc. n. unic. Joan. Andr. nu. 4. Ant. nu. 7. Anch. n. 6. Tancred. Goffred. Philippus*, quos refert, & sequitur ibi *Abb. nu. 6. Alex. de Nevo n. 8. Felin. d. c. Quoniam frequenter, fine, Rosella, verb. Impedimentum, imped. 12. n. 3. Rolandus consil. 95. n. 12. vol. 3. Joseph. Lud. dec. Perus. t. 1. decis. 12. nu. 7. Petr. Barbosus consil. matr. 25. n. 3. vol. 1. Gutier. lib. 2. pract. q. 8. n. 5. & 6.* Et *Alex. de Nevo d. n.* 8. optimè reprobat Cardinalem, quem ibi refert, dicentem posse judicem sæcularem punire uxorem secundò nubentem, non servata solemnitate *illius auth. Hodie*, si posteà virum priorem vivere appareat. Quia cùm jus canonicum licentiam contrahendi ea solemnitate non servata, concedat, sublatum est in totum jus civile: lex enim civilis cùm nihil circa matrim. disponere possit, censetur prorsus sublata, ita ut contra illius dispositionem agens, nullius pœnæ reus sit, quoties canones aliter disponunt: ut notat *Joan. And. c. Statutum, de elect. in 6.*

3 His præmissis 3. quæstiones disputandæ sunt. I. an requiratur omnimoda certitudo mortis. II. an sufficiat dictum unius testis. III. an sufficiat fama.

4 Præmittendum est; quicquid dicetur de probatione mortis alterius conjugis, dicendum esse de probatione professionis factæ per alterum conjugem, ut manens in sæculo possit aliud matrimonium inire, si prius consummatum non erat, vel similiter religionem ingredi, si consummatum erat, quia eadem prorsus est ratio. Sic *Sotus 4. d. 37. q. unic. a. 5. versic. In primis, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 243. n. 4. Lud. Lop. 1. instruct. c. 83. §. Quia utrùm.*

5 QUÆSTIO I. Utrùm desideretur certum nuntium de alterius conjugis morte haberi, ut superstes possit aliud matrim. inire: vel satis sit probabilitas moralis, id est, ut sit probabilis causa ad credendum, judicio sapientum? Duplex est sent. I. affirmat, satis esse hanc probabilitatem moralem. quod si opponatur *cap. In præsentia de spons.* petens certum nuntium: respondent *Ant. Rosel. Sylvest. Philiarcus, Barth. à Ledes. Lud. Lop.* statim referendi, intelligi, ut Ecclesia facultatem concedat aliud ineundi matrimonium: major enim certitudo desideratur ad hoc, ob ejus authoritatem. Probatur hæc sent. ex *c. Quoniam, §. Porrò, vers. Si autem, ut lite non contest.* ibi, *Si autem de carnali conjugio sit agendum, tamdiù alter utet conjugi expectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur:* ergo

sufficiunt verisimiles mortis præsumptiones. 2. ex c. *Cùm per bellicam*, 34. q. 2. ibi, *Nec tamen culpabiles judicetur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit.* Ubi loquitur textus de uxore secundò nubente, dicitque eam excusari ob credulitatem mortis viri. 3. Quia adulterium non admittitur sine dolo, *l. pen. ff. de adult.* qui abest, cùm probabilis credulitas mortis viri habetur. 4. ex l. 8. *in princ. tit. 9. p. 4.* ibi, *Si acaeciese el marido tardase mucho en la guerra, de guisa que fiziesen algunos creer à su muger que era muerto, e se casase con otro, no la podrian acusar de adulterio, maguer fuese vivo el primer marido, ca excusa el no saber.* Hanc sententiam videtur clarè tenere *gloss. 34. q. 1. in summa, ver. Utraque quæstio*, & clarius *c. In præsentia, de spon. verb. Viris*. Et tenent *Host. ibi ad fi. & sum. t. de sponsa duorum, n. 6. Ant. dict. c. In præsentia, n. 7. Anch. ibi, ad fin. & n. 6. Rosell. verb. Impedimentum, imped. 12. n. 1. & 3. Vincent Tancredus, Goffred. Philippus, Supplementum, Rainerus*, quos refert, & sequitur *Sylvest. Matrimonium 8. qu. 13. dict. 2. & 4. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 10. q. 1. n. 2.* quia addit contra aliquos, eandem certitudinem sufficere, ut Ecclesia facultatem concedat celebrandi aliud matrimonium: nec obstare *d. c. In præsentia*, quia certum nuntium, exempli gratia, quod minimè regulam restringit, proponit. Et videtur tenere tanquam probabilem *Angel. Matr. 3. imped. 13. n. 4.* & tenent *Armilla, verb. matrimonium, n. 45. Ant. Gom. l. 80. Tauri, nu. 31. vers. Hodie tamen, Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 3. ad fi. Mascar. de probat. concl. 1074. n. 5.* Et ex Theologis *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 9. fine, Philiar. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 9. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 56. ad finem, concl. 9. Lud. Lop. 2. p. instructorii, de matri. c. 55. f. 1171.* Et est probabilis hæc sent.

6 II. Sententia probabilior, ait eandem certitudinem requiri, ut Ecclesia det contrahendi facultatem, & ut possit aliquis propria authoritate; & ita requirit tantam certitudinem, aut per certum nuntium, aut per testes, ut judicio prudentis non tantùm probabilis, sed certa judicetur mors. Prob. ex *c. In præsentia, de spons. fine*, ibi, *Non possunt tales ad aliorum consortium convolare, nec permittas eos authoritate Ecclesiæ contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Hæc ibi, ecce qualiter conjunguntur ea duo, ut illi nequeant contrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuntium recipiant. Et *c. Dominus, de secun. nupt.* ibi, *id vobis respondemus*, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migravit conjux ejus. 2. quia in contrahendo secundo matrimonio, periculum ejus nullitatis, & adulterii imminet, in abstinendo verò nullum; ergo quamdiù non est omnimoda certitudo mortis viri, abstinendum est, ut peccati periculum vitetur. Hanc tenent *gloss. d. c. In præsentia, fine, Innoc. c. Dominus, de secund. nupt. n. unic.* ubi *Anchar. fine, Abb. d. c. In præsentia, fine*, & melius *c. Quoniam, §. Porrò, num. 12. ut lite non contest. Alex. de Nevo d. c. In præsentia, n. 22. Roland. cons. 93. n. 8. vol. 3. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 3. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. t. 12. nu. 231. Josephus Lud. decis. Perusin. 1. to. decis. 12. n. 7. Gutier. 2. pract. qu. 8. n. 4. & seq.* & multi alii, quos refert *Mascard. de probat. concl. 1074. n. 4.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 37. q. unica, a. 5. vers. De hac vero certitudine, & vers. seq. Angles floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedim. ordinis, n. 3. dub. 1. fol. 594. Manuel. 1. tom. summ. 2. edit. c. 233. nu. 2. & 4. Barth. à Ledesm. de matrimon. dub. 52. §. ult. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 83. §. Quia utrum.*

7 Hinc fit, cùm hæc certitudo mortis prioris viri, non omnino qualis esse debeat, præscribi possit, judicis prudentis arbitrio, attentis circumstantiis occurrentibus, relinqui. Sic *Anton. c. In præsentia, de sponsal. n. 7.* ubi *Abb. n. 6. Alex. de Nevon. 5. Aufrerius capella Tholosana, decis. 316. Armilla, verb. matrim. n. 45. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 10. q. 1. n. 2. Cov. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. n. 4. Greg. Lop. l. 8. t. 9. p. 4. ver. Algunos, Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 12. num. 231. Menoch. de præsumpt. l. 6. præsumpt. 49. n. 28. Gutier. 2. pract. q. 8. nu. 9.* Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. specul. a. 42. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 55. f. 1171. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 233. n. 2.*

8 Illud autem est speciale in morte probanda, ut testes non citata parte, sed ex mero judicis officio examinari possint. Sic *Benedictus*, quem refert & sequitur *Prepos. c. In præsentia, de spons. fine, Bald. c. Quoniam, §. Porrò, ut lite non contest. & ibi Felin. fine*, & alii quos refert, & sequitur *Mascar. de probat. concl. 1076. fine.*

9 Ad duo priora argum. proposita nu. 5. respondet *Gutier. l. 2. pract. q. 8. n. 4.* illos textus correctos esse per *cap. In præsentia, de spons.* Sed hoc non placet: quia cùm sit contra jus naturale, secundum inire matrim. absque morte prioris viri debita certitudine, & ita certitudo hæc non pendeat à jure humano, Ecclesia statuens qualis certitudo desideretur, non procedit disponendo, sed tantùm declarando jus naturale: quare dicendum non est olim declarasse minorem certitudinem exigi. Quare omissa hac solut. & alia, quam refert, & reprobat *Hostiens. c. Quoniam frequenter, super verb. Verisimile, ut lite non contest.* dicendum est cum *Hostiens. ibi*, eos text. intelligendos esse, juxta *d. c. In præsentia*, ut ea verisimilis præsumptio, & existimatio mortis, fit per certum nuntium, vel aliàs probationes æquivalentes. Ad 3. dico, esse in dolo uxorem non adhibentem diligentiam jure requisitam, ut certior fiat de viri obitu. Ad 4. dic intelligi eam legem, quando per testes mulier certificatur de morte viri: quod ea verba significant, *De guisa que fiziesen algunos creer à su muger, que era muerto.* Et si aliud intellexit, correctam esse jure canonico.

S U M M A R I U M.

An sufficiat unus testis ad probandam alterius conjugis mortem, referuntur duæ opiniones, n. 10. & 11. & vox unius vox nullius, n. 11.
Sententia authoris, n. 12. Post quem inveniet alia summaria.

QUÆSTIO II. An sufficiat unus testis affirmans conjugis mortem, ut liceat alteri ad secundas nuptias transire? Affirmant aliqui sufficere, attendendam tamen nuntii, seu testis personam, & qualitatem, & an per verba verisimilia deponat: & ita in hoc, judicis arbitrium versari. Prob. ex *c. In præsentia, de sponsal.* ibi, *Non permittas vos contrahere, donec certum nuntium de morte recipiant.* Si ergo satis est certus nuntius, sufficiet unus testis. Sic *Host. summa, tit. de sponsa duorum, nu. 6. & d. c. In præsentia, ad fin.* ubi *Abb. n. 6.* adeò mordicus tuetur hoc, ut censeat *Bart.* qui oppositum asseruit, immemorem fuisse illius text. *Angel. Matrimonium 3. impedim. 13. n. 4. Veracruz 1. p. speculi, n. 42. concl. 1.* — 10

11 Alii verò sufficere unum testem negant. Quia *c. In præsentia, de spons.* oppositum non declarat: in illis enim verbis, *Donec certum nuntium recipiant*: potest sumi nuntium neutrius generis, ita ut significet *la nuova*: at non potest dici nuntium certum, quod voce unius habetur, cùm jura clament, vocem unius esse vocem nullius, *l. Jurisjurandi, vers. Simili modo, C. de test. & c. Veniens, fine, de testib.* Et confirm. quia cùm correctio juris tanquam odiosa, vitanda omnino sit, *l. Præcipimus, C. de appel.* per ea verba valdè dubia, & æquivoca, non est dicendum jura corrigi. 2. Quia esto sumeretur masculinè nuntius certus, *d. c. In præsentia*, at nuntius certus est, qui nuntium certum affert, non autem potest dici afferre nuntium certum, quando ipse solus id testatur. Tandem, quia si dictum unius in causis pecuniariis insufficiens est, à fortiori minimè sufficiet in causa secundi matrimonii contrahendi, in qua vertitur animæ periculum, sacramenti irritandi, maximæ infamiæ, & dedecoris fœminæ secundò nubentis, si forte adhuc prior vir superstes esset. Ita tenet *Bart. l. 2. §. Si dubitatur, n. 1. ff. Quemadmodum testam. aper.* Et magis in hanc sententiam inclinat *Gregor. Lop. l. 8. c. 9. p. 4. verb. Algunos*, & tenet *Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 233. nu. 2.* ubi ultra certum nuntium alias mortis conjecturas postulat.

12 Hæc II. Sent. multo magis placet: quia fortissimis innititur rationibus. Primam tamen admitterem, casu quo conjux obierit in loco ita distanti, ut facilè nequeant aliæ probationes haberi: tunc enim satis erit nuntius, & ita unus testis, considerata qualitate personæ, & ut verisimilia dicat: quod judicis arbitrio committitur: ut ait prior sent. nam quando probatio integra, & plena haberi nequit, satis est per conjecturas, *l. Non omnes, §. A barbaric, ff. de re militari*, ibi, *Sed licèt hoc liquidò constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est.* Extra hunc tamen casum integra, & plena probatio desideratur, ut ait II. sententia: & ita cum hoc temperamento sentiunt *Anton. c. In præsentia, de sponsal. n. 7.* ubi *Henricus n. 6. Alex. de Nevo n. 13. & 14.* Neque est audiendus *Antoninus ibi*, in quantum hoc limitat, ut requiratur plena, & certa probatio, ut judex contrahendi facultatem concedat: satis autem esse conjecturas, ut propria authoritate aliud matrimonium ineatur: quam differentiam reprobavi nu. 6.

S U M M A R I U M.

An sufficiat fama, referuntur duæ opiniones, n. 13. & 14.
Opinio authoris, n. 15. & quas conditiones debeat habere fama, ut probetur, num. 16.
Solvuntur argumenta, num. 17.

13 QUÆSTIO III. An fama probetur mors? Triplex est sentent. I. negat satis esse. Quia *c. In præsentia, de sponsal.* desideratur certum nuntium de morte adesse, fama autem oritur ab incerto authore, & plerumque fallaci: ut notatur *c. Vestra, de cohabitat. cleric.* Item, quia ut dixi num. 6, requiritur certa, & integra mortis probatio, fama autem nec certò, nec integrè probat. Sic *Abb. d. c. In præsentia, num. 6. Gutier. 2. pract. q. 8. à nu. 4. Veracruz 1. p. speculi, a. 42. concl. 1. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 233. num. 2.*

14 II. Sententia ait mortem satis probari fama. Sic *Anchar. d. c. In præsentia, num. 5. Jul. Clarus lt. 5 recept. §. Fornicatio, vers. penult. Ant. Gom. l. 80. Tauri, nu. 31. vers. Hodie tamen, Perez. lib. 5. ordin. t. 2. l. 3. ad finem.*

15 III. Sententia quæ mihi placet, ait solam famam non sufficere, ut probant rationes primæ sententiæ, nisi aliis adminiculis adjuvetur: tunc enim satis erit: quia certa moraliter probatio dici potest. Sic *gloss. c. Quoniam frequenter, verb. Præsumatur, ut lite non contest. Ant. d. c. In præsentia, n. 7.* ubi *Alex. de Nevon. 15. & 16.* & dicit *Abb. ibi num. 6.* esse multum æquam hanc sententiam. *Tabiena, verb. Impedimentum, impedim. 10. q. 1. n. 2. Navar. sum. c. 22. n. 53. Anton. Cuc. l. 5. institut. major. t. 12. nu. 231. Sylvest. Matrimonium 8. q. 13. dict. 4. Petrus de Barbobus consil. 25. nu. 2. vol. 2. Becius consil. 652. vol. 4. Anton. Gabr. t. 2. commun. in nov. edit. lib. 11. verb. Mors, fol. 132. colum. 1. Menoch. de adipisc. possess. remedio 4. n. 672. Mascardus* alios referens, *de probat. conclus. 1075. nu. 4. & seq.* Et ex Theologis, *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 9. fine, Sotus 4. d. 37. q. unic. a. 5. verb. In primis, Ludovic. Lopez, 2. p. instruct. de matrim. cap. 55. & 1. p. cap. 33. §. Quia utrùm, Philiarcus de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. cap. 9.* Adminicula autem, quibus debet adjuvari fama, sunt longitudo absentiæ, & univer-

universalis fama, ubi conjux commorabatur, mortem ejus contestans. Sic *Sotus*, & *Lud. Lop.* Similiter si mors contigit in loco valde remoto, ita ut aliæ probationes difficile possint inveniri, & vir longo tempore abfuit. Sic *Anton. Alex. de Nevo, Sylv. Navar. Anton. Gabr. Bectius, Petrus de Barbobus, Menoch, Mascard. Philiarc. ibidem*: addunt *Menoch* & *Mascard*. dummodo etiam mors sit antiqua, & non contigerit recenter: & *idem Mascard. n. 9.* cùm aliis, quos refert, dicit satis esse famam cum his adminiculis, si is de cujus morte probanda tractatur, erat valde senex, vel æger. Et *gloss. Tabiena, Navar, Philiarc.* assignant hæc adminicula, cum fama: si vir senex erat, vel in acie fuit, & non rediit aliquanto tempore expectatus: (addit *gloss.*) forte per annum: vel uxor accepit literas eorum, cum quibus vir militavit. Et *D. Antonin.* hæc adminicula proponit, si vir captus sit ab hostibus, & communis fama ipsum obiisse testetur, & diu uxor nihil contrarium audierit, vel literas receperit à fide dignis.

26 Ut autem fama probet, desideratur ut ipsa plenè, & verè probata sit: ad quod aliquæ conditiones exiguntur. I. ut duplici teste probetur: id enim generale est, ut non minus quàm duo testes plene probent, *c. In omni negotio*, & *c. Licet, de testibus*, & *attest.* & docet *Mascardus cum multis, de probat. concl. 749. n. 1. Julius Clarus pract. crimin. §. ult. li. 5. q. 6. vers. Sciendum est autem.* II. est, ut testes sint omni exceptione majores, deponantque se audivisse à fide dignis. Sic *Menoch.* cum aliis, *consil. 70. n. 21. vol. 1.* Et ratio est, quia fama nihil probat, & est vana vulgi vox, nisi oriatur a fide dignis, ut habetur *c. Qualiter, el 2. de accus.* & *ibi, gloss verb. Ad inquirendum*, & *c. In cunctis, 11. q. 3.* & *ibi gloss. verb. Maledicorum*, & *l. 2. s. 6. p. 7.* & *ibi Greg. Lop. ver. De creer*, & docent omnes, ut potest videri in *Mascardo de probat. conclus. 1075. nu. 6.* & *conclus. 748. num. 8.* & *9.* ubi etiam probat oportere, ne oriatur ab iis, de quorum commodo agitur. III. ut concurrat causa rationabilis, ex qua fama orta est: ut si is, de cujus morte agitur, mare navigarit, subortaque tempestate expectatus tempore congruo, & per loca verisimilia quæsitus, non comparuerit, nec navis, qua vehebatur: vel si prælium aggressus est, nec posteà diligenter quæsitus inventus est. Sic cum aliis *Mascard. conclus. 748. num. 11.* & *1075. num. 8.* Et ratio est, quia fama originem à probabilibus causis trahere debet: vox enim vana vulgi certo authore, & rationibus probabilibus carens, attendenda non est. *c. Ossus Episcopus, de elect.* & probat ex multis *Mascard. concl. 748. n. 5. 6.* & *7.* ergo testes exprimere debent causas, ex quibus ortum habuit fama, ut judex discernat, an sint probabiles, vel vana vulgi vox. IV. Est, ut testes deponant se audiisse publicè à majori populi parte; nec sat erit deponere publicè audiisse. Quia potest esse, ut ab uno publicè audierint. Sic multi, quos refert *Mascard.* eos sequens *conclus. 1075. n. 10.* & *749. nu. 1. 2. 3.* & *11.* contra alios, quos in ea refert *num. 4.* asserentes sufficere testari publicè audiisse. Oportet etiam explicare audiisse à majore parte talis populi, nec satis esset in genere, à majori parte populi. Sic *Mascard.* cum aliis, *concl. 749. num. 22.* Hinc fit non satis esse deponere audiisse à multis, vel etiam à mille personis: quia non inde infertur à majore parte populi audiisse. Sic *Mascard.* cum multis, *concl. 749. n. 6.* & *7.* Hoc autem intelligitur in negotiis magnis, & arduis, in iis enim requiritur fama totius oppidi, vel majoris partis: in rebus enim parvis sufficit fama majoris partis viciniæ, sic *Mascard.* cum aliis *concl. 749. num. 9.* Unde ad probandam mortem conjugis, ut superstes aliud ineat matrimonium, requiritur fama majoris partis oppidi: quia res est gravissima. Sic *Mascard. concl. 1075. n. 10.* Dum etiam dicitur requiri notitiam, seu famam majoris partis viciniæ, vel oppidi, non est indistinctè intelligendum, ut requiratur notitia majoris partis puerorum, mulierum: sed satis est major pars proborum, & gravium notitiam habeat: & ita cautè dicitur *ca. Inquisitionis, de accusat. fine, Cujus apud bonos, & graves læsa opinio non existit*; & docet *Abb. ibi, fine*. V. Conditio est, ut deponant testes, à quibus personis fama ortum habuerit, & à quibus ipsi audierint. Nam cùm fama debeat oriri à providis, & honestis, & de quorum commodo minimè agitur, & judici constare nequeat, an ab iis ortum habeat, nisi exprimantur personæ, id necessarium est, ut testes coram judice deponant: in judiciis enim, & non in testium arbitrio positum est discernere, an personæ sint fide dignæ: Ita *Mascard. concl. 749. nu. 11. 12.* & *13.* & *concl. 1075. num. 1.* ubi addit, testes asserentes non meminisse à quibus audierint, non probare, licèt præmisissent a majori parte populi audiisse, sed debere aliquos exprimere, & posteà addere, à pluribus aliis audivisse, quorum non meminerunt, & refert alios authores. Hæc tamen conditio dupliciter limitatur. Primò, nisi fama ex conjecturis probabilibus confirmaretur, tunc enim non est opus à fide dignis eam oriri, & subinde nec testes deponere à quibus audierint. Ita cum aliis *Mascard. concl. 749. n. 20.* Secundò limitatur, nisi de fama magnus testium numerus, ut septem, vel decem, deponat: tunc enim minimè desideratur, à quibus audierint, exprimi: ut probat cum aliis *Mascard. concl. 749. nu. 21.* Ultima conditio est, ut testes de fama deponentes, asserant credere, rem ita se habere. Sic *Anton. Nara*, & *alii*, quos refert, & sequitur *Menoch, cons. 60. n. 21. vol. 1.* Testes autem super fama, non compelluntur jurare, sed absque juramento valet eorum dictum. Sic cum aliis *Mascard. concl. 749. n. 38.* quod idem cum aliis asserit *concl. 424. n. 7.* & *8.* quando testes de consuetudine, vel de notorietate deponunt.

Ad argumenta primæ sententiæ, proposita nu. 13. constat ex dictis n. 15. probant enim famam absq; aliis conjecturis non sufficere.

LIBER TERTIUS.

DE CONSENSU CLANDESTINO.

Divisio totius libri.

Tractatus de Matrimonio clandestino maximi est momenti, ut intelligatur decretum Tridentini, sess. 24. cap. 1. de matrim. ubi clandestina matrimonia irritantur : quare hunc ordinem servabo, præmissis quatuor disputationibus, in quibus tractabitur, quotupliciter dicatur matrimonium clandestinum : quando tale dicatur ad contrahendas clandestini pœnas : an fuerit irritum, & peccatum lethale ante Tridentinum : & qualiter Ecclesia potuerit illud irritare : his (inquam) præmissis, tria pertractanda sunt. Primum, de denunciationibus, quæ matrimonio, ut publicum sit, præmitti solent in Ecclesia. Secundum, de essentialibus matrimonio, ne clandestinum irritum sit, nempe, de parochi, & testium præsentia. Tertium, de pœnis ipsius matrimonii clandestini, illudque contrahentium, & parochi, ac testium assistentium.

DISPUTATIO I.

Quotupliciter matrimonium dicatur clandestinum : & quando tale sit, ad clandestini pœnas incurrendas?

SUMMARIUM.

Clandestinum matrimonium quotupliciter dicatur : variæ referuntur opiniones, n. 1. & 2.
Opinio authoris, n. 3. & quot sint quæstiones tractandæ, 4.
Non dicitur clandestinum matrimonium, denunciationibus ex ordinarii dispensatione omissis : & quid, si tunc non præmittantur ante consummationem, n. 5. & ibi, qualitas adjuncta verbo, intelligitur juxta verbi tempus.
Quando illicite omittuntur denunciationes : refertur opinio asserens non esse clandestinum quoad pœnas, n. 6. & contraria verior, 7.
Quod non mutatur, quare stare prohibetur, num. 7. & solvuntur argumenta, 8.
Quid, si matrimonium publicè fiat, non præmissis denunciationibus : refertur opinio non esse clandestinum, n. 9. & ibi, variata juris solemnitate, si substantia sit eadem, non variatur dispositio. Contraria opinio verior, 10.
Quid, si fiat præmissis denunciationibus coram parocho, & testibus non rogatis, 11.
Solvuntur argumenta, & explicatur c. 2. qui filii sint legit. 12.

Quidam authores sex clandestini matrimonii modos excogitarunt. I. Est, quando sine testibus contrahitur. II. Quando consummatur ante nuptiales benedictiones. III. Quando contra fidem priorum sponsalium alia ducitur uxor. IV. Quando ante legitimam ætatem matrim. celebratur. V. Quando contrahitur tempore, quo nuptiarum solemnitas interdicitur ab Ecclesia. VI. Quando omissis denonciationibus, celebratur matrimonium, quorum sententia ei inniti potest fundamento : cùm enim propriè matrim. clandestinum id dicatur, quod clam, & non in facie Ecclesiæ celebratum est, eo nomine notari mereatur etiam id matrimonium, quod ob juris Eccles. solemnitatem omissam, indignum est ut in conspectu Ecclesiæ appareat, ab eaque approbetur : hujusmodi autem est matrim. in omnibus casibus propositis : nam in eis aut celebratur, aut consummatur contra Ecclesiæ statuta. Sic docent *Host. summa, tit. de clandest. despons. n. 1. & c. fin. de clandest. despons. init.* ubi *Joan. Andr. nu. 15. Anton nu. 19. Anchar. nu. 14. Præpos. nu. 4. Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 1. per totum, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. §. 5.* Unde inferunt aliqui, omne matrimonium contra generalem, aut specialem, tacitam, vel expressam Ecclesiæ, aut judicis prohibitionem, initum, dici clandestinum. Sic *Host. cap. 1. de clandest. despons. initio, Joan. Andr. d. c. fin. num. 15. & ibi Ant. num. 19. Alex. de Nevo ibi in prin. n. 24. Jacobus Leonessa inter consilia matrim. Zileti, cons. 49. nu. 5. Majolus lib. 3. de irregularitate, cap. 25. nu. 17. & seq.*

2 Alii verò tres matrimonii clandestini acceptiones statuunt. I. est, quando sine testibus celebratur. II. quando sine denunciationibus. III. quando sine solemnitate, quæ habetur *c. Aliter 30. q. 5.* nempe absque consanguineorum notitia. Sic *gloss. d. cap. fin. verb. Clandestina, el 1. Innoc. rubr. de cland. despons. nu. nu. l. 1. tit. 3. p. 4. Turrec. d. c. Aliter, n. 5. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. ar. 5. paulo post prin. Ledes. 2. p. 4. qu. 47. ar. 5. fol. 451. col. 3. Lancelot. instit. juriscan. l. 2. tit. de clandest. despons. initio.*

3 Multo tamen rationi conformius est, ut duæ tantùm sint matrimonii clandestini species. Clandestinum enim (ut nomen ipsum præsefert) dicitur, quod clam fit, unde id solum matrim. dicetur clandestinum, in quo aut testes deficiunt, & proinde clam omnino celebratur : aut denunciationes, ad perfectam ejus publicationem ab Ecclesia petitæ, desiderantur : cæteris enim solemnitatibus omissis non clandestinum, sed minus solemne appellabitur. Et ita has duas tantùm species constituunt *Goffredus sum. tit. de clandest. despons. nu. 1. Perez li. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 38. col. 2. §. Plures tamen, Gutier. 2. practicar. q. 4. n. 13. Spino speculo testam. gl. 15. nu. 22. Salzedo pract. c. 73. initio.* Et ex Theologis, *Cajet. sum. verb. Matrimonium, tit. contractus matrimonii potest ex 7. capitibus reddi vitiosus. §. Et certe peccatum esse, vers. Tertium caput : Sotus 4. d. 28. qu. 1. a. 1. paulo post prin. vers. Clandestinum, Veracruz. 1. p. specul. a. 50. initio : Palacios 4. d. 28. disp. 3. §. Disputatio hæc tamen, Enriq. lib. 11. de matr. c. 5. n. 1. Capua l. 2. dot. c. 85. n. 1. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matr. init. Lud. Lop. 2. p. instrum. de matr. c. 39. fol. 1058. col. 2. §. Circa prædicta, Manuel 5. com. sum. 2. edit. c. 217. n. 1.*

4 Potissima tamen hac in re difficultas est, quale dicatur matrimonium clandestinum ad ejus pœnas incurrendas : & ideò duplex quæstio disputanda est in præsenti. Prior est, an tale dicatur omissis solis denunciationibus. Posterior, quid si in hoc eventu matrimonium publicè celebretur.

5 QUÆSTIO I. An matrim. celebratum coram parocho, & duobus testibus, dicatur clandestinum, quoad pœnas ejus incurrendas, si denunciationes omittantur? Et quidem dubitat nemo tale non dici, quando denunciationes justè omittuntur, ex ordinarii licentia : ut permittit *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* Dum enim culpa abest, non incurritur pœna culpæ imposita : *reg. Sine culpa 23. de reg. jur. in 6.* constat etiam ex *cap. fin. de clandest. despons. §. Si quis,* ubi statuuntur hæ pœnæ contra præsumentes clam contrahere, ibi, *Si quis vero hujusmodi matrimonia clandestina inire præsumpserit.* Ille autem præsumere dicitur, qui ex certa scientia facit actum contra jus : ut testatur *Alex. de Nevo c. fi. in prin. n. 6.* & notant DD. *c. Illud, de majorit. & obed.* ubi autem justè denunciationes omittuntur, nihil contra jus fit. Et ita fatentur omnes. Hoc tamen intelligit *Gutier. 2. pract. qu. 4. fine,* dummodo denunciationes omissæ ante contractum matrimonii, ex licentia ordinarii præmittantur ante ejus consummationem, nisi ordinarius ipse prorsus eas remiserit, juxta præscriptum *Trid. eod. c. 1.* Quia quando non præmittuntur ante consummationem, jam illicitè omittuntur. Sed hoc non placet, & ita credo tunc non esse clandestinum, quoad pœnas. Quia, quando matrim. clam contrahitur, incurri, aut non incurri debent pœnæ, nec hoc pendere debet ex effectu futuro, sunt enim pœnæ impositæ clandestinè contrahentibus, & qualitas adjuncta verbo, juxta verbi tempus intelligi debet, *l. In delictis, §. Extraneus* (vel, ut alii legunt, *Si damnum extraneus,*) *ff. de noxal.* Si ergo tempore quo contractum fuit matrimonium, non contractæ sunt pœnæ excusante causa justa clandestinitatem, nil conferet ad eas contrahendas eventus futurus : eò vel maxime, quod prælatus dispensans ne matrimonio præmittantur denunciationes, diligentiam aliqualem adhibere debeat, ad investigandum si quod adsit impedimentum : quare non militat eadem ratio in hoc casu, ac dum illicitè ante matrimonii contractum omittuntur.

6 Tota autem difficultas est, quando illicitè omissæ sunt denunciationes. Quidam enim negant tunc esse clandestinum. Ducuntur 1. quia publicè, & in facie Ecclesiæ videtur id matrimonium celebrari : cùm parochus, qui persona publica est, & testes Ecclesiæ nomine adsint. 2. Quia omnino cessat ratio prohibitionis clandestini matrimonii, quia scilicet Ecclesiæ non constabat, nec probari poterat, nec impedimenta, si qua erant, detegi : cùm hodie ita celebratum constet Ecclesiæ, cujus vicem parochus assistens gerit, certiorque fieri debeat, an aliquod impedimentum inter contrahentes subsit. 3. Quia cùm odia restringenda sint, *reg. Odia, de reg. jur. in 6.* verba legis pœnalis proprissimè usurpanda sunt : ex sola autem denunciationum omissione impropriè dicitur matrimonium clandest. ut docet *Sotus 4. d. 28. q. 1. arg. 2. vers. De bannis,* non enim propriè clam dicitur fieri, quod testibus probari potest : ergo ex sola denunciationum omissione non dicetur matrim. clandestinum ad ejus pœnas incurrendas. Sic tenent *Palacios 4. d. 28. disp. 3. vers. Quid quod jam nullum, Vivald. Cand.*

1.p. de matrim. nu. 243. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 39. §. Quæstionem autem illam, & c. 44. ad fin. ante solut. ad primum: Barbosa l. 1. p. 4. n. 39. ff. sol. matr. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 5. §. His positis difficultas est : & quidam Doctor modernus (ut refert ejus nomine tacito *Enriq. lib. 11. de matr. c. 6. num. 2. in comment. lit. M.*) & videtur expressè tenere *P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 176. vers. Observa hodie*, ubi tractans de pœna exhæredationis clam contrahentibus inflicta *l. 49. Tauri*, ait hodie nullum ferè locum habere hanc pœnam, quia si absque parocho, & testibus celebretur matrim. irritum est: si autem coram illis, non est clandestinum, ac proinde non erit locus illi pœnæ. Idem videntur tenere *Matienz. li. 5. recop. tit. 1. l. 1. gl. 7. n. 2. Azeb. ead. l. 1. n. 46. 53. & 54. fin. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 24. concl. ult.* agentes enim de pœnis clandestini, addunt hodie inutilem esse hanc disputationem, nec locum habere post Tridentinum, quia matrimonium initum absque parocho, & testibus irritum est: si autem sentirent omissis denunciationibus, esse clandestinum quoad pœnas: sæpe locum haberent pœnæ, & clarius idem tenet *Azebed. ea. l. 1. n. 40.* ubi quærens, quod dicatur matrim. clandestinum, opinionibusque relatis, dicit hodie attento decreto Tridentini, esse clandestinum, ubi parochus & testes desiderantur. Citantur pro hac sententia *Abb. Covar. & aliqui alii*, sed malè, quia loquuntur quando matrim. publicè, scienti majori viciniæ parte contractum est; de qua re agendum est nu. 9. & seqq. Et hæc sententia est probabilis.

7 Mihi verò potius placet id matrim. esse clandestinum quoad pœnas incurrendas. 1. quia attento Concilio generali Lateran. & habetur *c. fin. de clandest. despons.* hoc erat matrim. clandest. quoad pœnas incurrendas: postquam enim textus præmiserat, denunciationes ante matrim. faciendas esse, eo quod Ecclesia detestetur matrimonia clandest. ait, §. *Si quis verò, Si quis verò hujusmodi matrim. clandestina, seu interdicta inire præsumpserit*: & subjicit pœnas: ubi pondero illud verbum, *Hujusmodi clandestina*, cùm enim de matrim. cui denunciationes non præmittuntur, egisset, manifestè id matrim. appellat clandestinum: & ita *glos. ibi, verb. Clandestina, el 2.* ait, id est, non præmissa denunciatione: sed à jure veteri recedendum non est, nisi expressè per novum corrigatur, *l. Præcipimus, C. de appel.* quod enim non mutatur, quare stare prohibetur, *l. Sancimus. C. de testam.* ergo cùm non constet, ubi Tridentinum hoc corrigat, dicendum est, adhuc esse clandest. Et confirm. quia tantum abest, ut Tridentinum hoc Concilii decretum corrigere voluerit, ut potius *sess. 24. c. 1. de matr.* ubi clandestina annullat, sic dicat, *Sacri Concilii Lateranensis vestigiis inhærendo, præcipit sancta Synodus, ut antequam matrim. contrahatur, ter à proprio parocho denunciationes fiant.* 2. Quia *Trid. ead. sess. c. 5.* statuit pœnam contrahentibus coram parocho, & testibus, absque denunciationibus, nempe ut si in gradibus prohibitis ignoranter matrim. contractum sit, spe dispensationis careant. Ergo signum est noluisse corrigere pœnas huic matrimonio antiquitus impositas. 3. Quia non cessat ratio, ob quam Ecclesia reputabat hoc matrim. esse clandestinum: cùm verè occultum possit dici, quod tribus tantum est cognitum, nec detegentur impedimenta, si quæ forte sint, cùm publicè non constet: & facile sit, tres impedimenti ignaros esse. Tandem, quia pro hac parte est *l. 1. t. 3. p. 4.* ibi, *Capara no ser el matrimonio hecho encubiertamente, ha menester que antes que los desposse, diga el clerigo en la Yglesia ante todos, como tal home se quiere casar.* Hanc sent. tuentur *Nav. sum. Lat. c. 22. num. 70. vers. 3. Rubens adversus Erasmum li. 4. errore 3. Franc. Blosus addition. ad cons. Martinus Laudensis, cons. 30. Ant. Cucus li. 5. instit. major. tit. 11. n. 69. Majol. li. 3. de irregul. c. 25. nu. 12. §. Clandestinum matr. Menoc. cons. 69. num. 70. vol. 1. Perez. li. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 30. §. Item solent, ante vers. Est etiam, & f. 38. §. Plura tamen: Gutier. 2. pract. q. 4. n. 9. fine, & seqq. Spino spec. testamentorum, gl. 15. nu. 23. 24. 26. 74. Segur. direct. judicum 2. p. cap. 25. nu. 30. & seq. Salzed. practic. c. 73. initio, Cervantes l. 6. Tauri, nu. 21. & seq.* Et ex Theologis, *Enriq. lib. 11. de matr. c. 6. n. 2. & in comment. lit. M. & c. 20. nu. 1. in comment. lit. C. & Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. §. His positis difficultas est*, dicit esse satis probabilem sententiam: & tenent *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 14. n. 3. & 4. & c. 217. n. 1. & 22. c. nu. 3. Maurus Anton. coronu confess. p. 2. materia de matr. tit. de spons. de præsenti, n. 18. & de sacram. ordinis, tit. Suscipientibus ordinem, num. 16.* Et pro hac sent. sunt DD. allegandi nu. 10. asserentes etiam dici clandestinum matrimonium, publicè celebratum, omissis denunciationibus.

8 Ad 1. argum. ex propositis n. 6. pro priori sententia, nego id dici fieri publicè, in conspectu Ecclesiæ: immò clam, cùm solemnitates ab Ecclesia requisitæ, ut perfectè matrimonium publicetur, desiderentur. Ad 2. nego cessare rationem, faciliùs enim detegentur impedimenta, præmissis denunciationibus. Ad 3. dico primò, id intelligendum esse, nisi lex ipsa se explicet, at clarè *c. fi. de cland. despons.* explicat nomine matrimonii clandestini, intelligi illud, cui denunciationes desunt. Secundò, dico id verum esse de lege pœnali, quæ meram delicti punitionem attendit: ea enim restringenda est, & ne amplietur, illius verba propriissimè usurpanda sunt: secus quando lex pœnalis est in favorem publicum, & animarum, ad vitanda peccata, animæque pericula, qualis est hæc: talis enim lex pœnalis amplianda est, ut probavi lib. 1. disp. 29. n. 5. & hac ratione *hoc c. fin. de clandest. despons.* quatenus statuit pœnas clandestino matrimonio, ampliandum esse docent *Hostiens. cap. Ex tenore, fine, qui filii sint legit.* ubi *Joan. Andr. num. 5. Anton. nu. 9. Anchar. n. 5. Abb. n. 5. & 6. Henr. num. 10. Alex. de Nevo nu. 7. Prepos. num. 3. Covar 4. decret. 2. p. cap. 6. initio, num. 12.*

9 QUÆSTIO II. An si matrim. cui denunciationes desunt, publicè scienti majori viciniæ parte celebretur, adhuc dicatur clandestinum, quoad illius pœnas incurrendas? Duplex est sententia. I. ait non dici clandestinum. Probatur 1. quia quod fit scientibus viciinis, dicitur publicè fieri: ut ex multis probat *Joan. Lud. c. Per vestras de donat. inter vir. & uxo. notab. 3. §. 21. nu. 14. & duplici seq.* 2. Quia licèt varietur juris solemnitas, si substantia est eadem, non variatur juris dispositio, *l. Ordo, ff. de publ. judic.* & nil refert, quid ex æquipollentibus fiat, *l. Cum eorum, C. de fenu.* at illa publicitas æquipollet denunciationibus, detegentur enim impedimenta, cùm multis constet de matrimonio. 3. Probatur ex *cap. 2. qui filii sint legit.* ibi, *Filii eorum non debent sustinere jacturam, cùm parentes eorum publicè, sine contradictione Ecclesiæ, inter se contraxisse noscatur*: at si esset matrim. clandestinum, paterentur utique eorum filii jacturam, juxta *c. fi. §. Si quis, de cland. desp.* & dicemus infra: ergo quando matrim. publicè contrahitur, licèt omittantur denunciationes, non est clandestinum. Sic tenent *Innoc. cap. fi. de cland. desp. nu. 2. fin. & c. Ex tenore, nu. unico, qui filii sint legit. Joan. And. addit. ad Specul. de cland. despons. rubr. in prin. ver. Et quia tertius, Abb. d. c. fin. nu. 9. & ibi Alex. de Nevo, in prin. n. 25. & ibi Card. fin.* ait, hanc sent. attenta æquitate esse veriorem, & tenet *Prepos. d. c. Ex tenore, nu. 3. post medium, Oldrad. cons. 256. in 4. Socin. Junior cons. 86. n. 56. 57. vol. 2. Curtius junior cons. 52. nu. 1. Crotus cons. 304. n. 8. l. 3. Capra cons. 116. nu. 8. Ruin. cons. 51. n. 15. vol. 5. Paleotus de nothis, & spuriis, c. 9. n. 3. Joan. Lup.* dicens communem, *tract. de matr. 2. p. in prin. nu. 14. Ang. verb. Clandestinum, init. Sylv. Matrimonium 2. fi. Tabiena, verb. Sponsalia, q. 1. n. 2. fine, Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. init. nu. 10. Greg. Lop. l. 3. verb. Encubiertamente, tit. 3. p. 4. Ant. Gom. l. 49. Tauri, nu. 11. Rojas epitome successionum, c. 2. nu. 15. Ant. Cucus l. 5. instit. major. tit. 11. nu. 70. Perez. li. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 35. vers. Tertio modo, Mascar. de prob. concl. 798. nu. 7. & concl. 1036. n. 4. Matienz. li. 5. recop. tit. 1. l. 1. glos. 1. n. 1. Cervantes l. 6. Tauri, n. 25.* & hanc sententiam videtur tenere *Goffred. sum. tit. de cland. despons. fin.* ubi ait, filios esse legitimos, quando matrimonium publicè contractum est, & postea detegitur impedimentum: at si tale matrim. esset clandestinum, non essent legitimi, juxta *c. fi. de cland. despons.* Et ex Theologis, eam tenent *Veracr. 1. p. Speculi, a. 10. §. Considerandum tamen est, Capua l. 2. dec. c. 85. n. 1.* & est satis probabilis hæc sententia.

10 Secunda sententia, quam magis approbo, docet esse clandestinum quoad pœnas. Probatur, quia attento *c. fin. de cland. despons.* dicitur clandestinum id matrimonium, cui denunciationes non præmittuntur, ut probavi n. 7. nec ea publicitas illud clandestinitatis vitium purgat, cùm non æquipolleat denunciationibus: multo enim faciliùs deteguntur impedimenta factis denunciationibus diebus festivis inter Missarum solennia, ut fieri debent: major enim numerus confluit in templum, timetque præceptum quo detegi impedimenta præcipitur: & quando non præmittuntur hæ denunciationes, quilibet se à denunciando impedimenta retrahit, quasi sua non intersit. 2. ex doctrina *Bart. l. fin. in prin. vers. Qualiter, ff. de ritu nupt.* ubi docet id fieri clam, quod omissis jure requisitis in actu efficitur: cùm ergo in matrimonio jure petantur denunciationes, dicetur iis omissis clandestinum. Sic tenet *Glos. cap. fin. verb. Clandestina, el 1. vel 2. de cland. despon.* & clarius *cap. 2. verb. Publicè, qui filii sint legit. Host. d. c. fin. super verb. Hujusmodi clandestina, & c. Ex tenore, qui filii sint legit. super verb. In facie,* ubi *Joan. Andr. super eod. verb. n. 4. & ibi Henric. n. 11. Anton. ibi, n. 11. junct. num. 9. & d. c. fi. nu. 19.* ubi *Anch. num. 6. & Cardin. ibi fi.* dicit in rigore hanc sent. esse veriorem. *Ruin cons. 14. nu. 10. vol. 3. Roland. cons. 93. nu. 26. vol. 3. Menoch. cons. 69. n. 70. vol. 1. Zephul. cons. 503. nu. 16. vol. 4. Jacob. Leonissa inter consilia matrimonialia Zeleti. cons. 49. n. 5. vol. 1. Perez. l. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 38. col. 2. §. Plura tamen, Gutier. 2. pract. qu. 4. num. 13. Fulvius Pacianus li. 2. de probationibus, c. 16. n. 69. vers. Ego nescio,* & videtur tenere *Parisius cons. 13. nu. 13. vol. 2.* ubi dicit ad vitandam clandestinitatem satis esse publicè celebrari matrimon. quando denunciationes non sunt in usu, & ita contrarium videtur tenere, quando sunt in usu: videtur etiam tenere *Soc. junior cons. 86. num. 49. & 50. vol. 2.* ubi absolutè dicit esse clandestinum quoad pœnas, dum denunciationes omittuntur. Et ex Theologis, videtur tenere *Palud. 4. d. 28. qu. 2. a. 5. num. 29.* ubi absolutè docet clandest. esse quando denunciationes omittuntur: & tenet expressè *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 5. n. 1.*

11 Non sunt tamen audiendi *Zephalus consil. 503. num. 15. junct. num. 16. & 17. fine, vol. 4. & Mascard. de prob. concl. 1036. fine*, ubi dicunt, esse matrimonium clandestinum, celebratum coram parocho, & testibus, denunciationibus præmissis, si testes rogati non sint. Sed non oportere esse rogatos bene docet *Greg. Lop. l. 1. tit. 3. p. 4. verb. Sin testigos*, & loquitur ad eum effectum, ne matrimonium clandestinum sit: de quo illa lex agit.

12 Ad argum. proposita num. 9. respondetur. Ad 1. fateor publicè fieri, sed non ea publicitate, quam jus postulat. Ad 2. nego æquipollere, & esse substantiam eandem: contrarium enim probavi num. 10. Ad 3. dico ea verba textus, *publicè contraxisse*, intelligi, id est, præmissis denunciationibus: ut notat *ibi gloss. verb. Publicè.*

DISPUTATIO II.

Utrùm matrimonium absque Parocho, & testibus hodie celebratum, subiiciatur pœnis clandestini, vel si ex alia causa matrimonium clandestinum irritum sit?

SUMMARIUM.

Quas pœnas certum sit incurri, quamvis matrimonium clandestinum sit nullum, num. 1.

Traditur regula ad cognoscendum, quando pœna legis incurratur ob actum invalidum, 2.

Referuntur duæ opiniones, an pœnæ incurrantur, si clandestinum invalidum sit, num. 3. & 4.

Facta contra legem habentur pro infectis, quoad commodum facientis, secùs quoad damnum, n. 3. juncto n. 7.

Vera opinio non incurri pœnas, num. 5. & ibi, quod nullum est, nullum producit effectum: & non entis nullæ sunt qualitates, & actus appellatione non venit, qui invalidus est, nec hic dicitur simpliciter actus: nec emphyteuta cadit in commissum: ob venditionem nullam: nec vocans excommunicans, quando excommunicatio non sortitur effectum, suspensus est.

Quid, si tale matrimonium irritum consumetur, n. 6. & quid, si nullum sit ratione alicujus impedimenti, n. 7.

Solvuntur argumenta, & explicatur l. Quid ergo, ff. de his, qui notant. infam. n. 8.

1 DUbitandi ratio ex altera parte, quod pœnæ incurrantur, est, quod id matrimon. olim subiiciebatur pœnis clandestini, & cùm hodie, sicut olim, verè, & propriissimè clandestinum sit, non videtur, qua ratione ab eisdem pœnis eximatur. Ex altera autem parte, quod non incurrantur, urget: quod tale matrimonium sit hodie prorsus irritum, unde difficultas eò tendit, ut excutiatur, an pœnæ impositæ alicui actui incurrantur, eo invalidè effecto. Et ut clare procedamus, triplex est pœnarum genus: aliæ sunt pœnæ clandestini, quæ propriè pœnæ non sunt, sed privilegia matrimonii secundùm ordinem Ecclesiæ publicè contracti, negaturque clandestino: ut si matrimon. nullum sit, quando publice contrahitur, bona fide alterius saltem parentis, proles est legitima: & dum non constat de impedimento, conjux spoliatus ante omnia est restituendus: quæ privilegia negantur matrimon. clandestino: & hæ pœnæ manifestè incurruntur, quando matrimon. clandestinum est nullum: quia tantùm sunt privilegia matrimon. putativi, publicè contracti, negantur autem clandestino putativo: ergo à fortiori clandestino, quod est manifestè nullum. Aliæ sunt pœnæ ipsorum contrahentium clandestinè, ut excommunicatio synodalis, posse exhæredari, punirique arbitrariè. Aliæ sunt Parochi assistentis clandestino pœnæ. In præsenti non disputamus de pœnis Parochi, an eas incurrat, quando matrimon. clandestinum, cui assistit, est nullum: de hoc enim agendum est, dum de pœnis Parochi tractaverimus. Sed de pœnis ipsorum contrahentium: & in quibusdam harum, exprimitur imponi, quando matrimonium est nullum: ut *in Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* præcipitur, contrahentes invalidè, absque Parocho, & testibus puniri arbitrio ordinarii: & in quibusdam synodis excommunicantur ita contrahentes: & tunc res est manifesta. Difficultas ergo est, quando id non exprimitur, sed absolutè imponuntur pœnæ, ut excommunicatio synodalis, & exhæredatio, *l. 49. Tauri*, contrahentibus matrimon. clandestinum, an eæ incurrantur, si clandestinum invalidum sit: utpotè absque parocho, & testibus celebratum.

2 Præmittenda est regula hæc, ad discernendum, quando pœnæ actui impositæ incurrantur, licèt actus sit nullus. Aut enim lex considerat tantùm factum, & animum facientis, non autem juris effectum: & tunc incurruntur pœnæ per actum invalidum: quia attentatur factum, & pravus animus adest: aut considerat juris effectum, & tunc non incurruntur, cùm actus ille juris effectum sortitus minimè sit. Sic docet *gloss. l. Quid ergo. 13. §. Cum autem, verb. Cum ea ff. de his, qui notan. infam. Cardin. Clem. 1. opposit. 8. de consang.* optimè *Felinus* multa allegans *c. Tua nos, de jurejur. nu. 7. & c. Ex tenore, de rescrip. n. 9. vers. Cæterùm ad multa*, *Molina* alios referens *lib. 2. de primog. c. 16. nu. 19. Guttier. 2. pract. qu. 4. num. 6. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 5. nu. 10.*

3 Difficultas ergo in eo consistit, an canones imponentes clandestino pœnam, considerent factum, vel potiùs juris effectum. Triplex est sent. I. ait solum factum, & animum pravum considerari, & ita incurri pœnas ob clandestinum invalidum. Prob. quia illud factum ex se malum est, licèt juris effectum non obtineat, cùm ex matrimon. clandestino invalido plurima mala sequantur, quæ fuit prohibitionis ratio: ergo. Et confirmatur, quia *Trident. sess. 24. de matrimon. cap. 1.* irritans clandestinum, præcipit Ordinariis, ut contrahentes ipsos graviter puniant, ergo manifestè factum ipsum sine juris effectu, puniri intendit. Quia hodie matrimon. clandestinum, graviùs delictum est, quàm olim: olim enim erat prohibitum, sed ratum; hodiè verò prohibitum, & irritum: ergo cùm graviori delicto gravior correspondeat pœna, à fortiori pœnæ olim statutæ in clandestinum, vigent hodiè 3. Prob. ex doctrina *Barth. l. Non dubium, n. 20. C. de legibus*, ubi ait facta contra legem, haberi pro infectis, quantum ad utilitatem facientis, secùs quoad damnum: quam doctrinam sequitur *ibi Paul. nu. 9. Jas. nu. 9. Tiraq.* alios referens, *de retract. lign. §. 26. gloss. 2. nu. 8. Corneus cons. 243. l. 3. Flaminius* alios referens, dicensque esse communem, *de resig. benefic. lib. 7. quæst. 1. num. 23.* ergo illud matrimonium clandestinum invalidum, reputandum erit, ac si validum fuisset, ut contrahentes damnum subeant, clandestinique pœnis afficiantur. 4. Probatur ex doctrina *Cardinalis, Clem. fin. q. 12. de elect. & Bertachin. in repertorio, lit. P. verb. Pœna invalidu, vers. Pœna imposita*, ubi docent, pœnam impositam in casu alicujus actus habere locum, si actus interveniat, licèt de jure non tenuerit. 5. ex *l. Quid ergo 13. §. Cum autem, ff. de his, qui notan. infam.* ibi, *Si cum ea quis faciat nuptias, vel sponsalia constituat, quam uxorem ducere non potest, vel fas non est, erit notatus*. Ex quo textu colligit ibi *Bart. in fin.* quando lex respicit factum, non curare de juris effectu, dummodo habeat formam facti: unde subinfert, si testamentum falsum testamenti formam habeat, licèt ob aliquam aliam causam nullum sit, puniri falsi pœna: quod idem docet alios referens, *Felin. cap. Tua nos, de jurejur. num. 5. & cap. Ex tenore, num. 9. de rescript.* cùm ergo tale matrimon. clandestinum invalidum habeat externam matrimonii formam, subiicietur pœnis. 6. Ex doctrina *Baldi, l. Ea quidem, num. 3. C. Si mancipium*, ubi inquir, si lex reputet factum nudum, delictum esse, puniri legali pœna, licèt juris effectu destituatur: ergo cùm hæ sint pœnæ legales, & lex reputet delictum inire matrimon. clandestinum, invalidum: locus erit in eo pœnis clandestini. Ultimo, quia licèt matrimon. cum consanguinea contractum, sit jure irritum, subiicitur excommunicationi *Clementina 1. de consang.* & licet beneficiatus, sacris initiatus invalidè contrahat, incurrit pœnam amissionis beneficii, ut cum aliis per eum relatis docet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4.* ubi cum communi, docet idem esse, si beneficiarius minoribus initiatus invalidè contrahat: ergo similiter in nostro casu. Et confirmatur, quia *lex 49. Tauri*, est inserta *in nova recopil. lib. 5. tit. 1. l. 1.* post Tridentini promulgationem, & tamen exhæredationis pœnam statuit clandestinè contrahentibus: ergo cùm tunc jam clandestinum esset irritum, si propter illud non incurreretur, frustra esset. Hanc tenet *Molina lib. 2. de primog. c. 16. num. 18. & 19.* quamvis enim solùm de pœna exhæredationis tractet, ejus tamen rationes de quibuscumque pœnis idem probant: idem tenet *Veracruz. append. ad spec. dub. 11. concl. 6.* & dicit esse veriorem in puncto juris. *Guttier. 2. pract. q. 4. nu. 7. vers. Quid tenendum*. Et loquentes de excommunicatione Synodali, docent idem *Navar. sum. Hisp. c. 28. addit. 1. ad nu. 70. c. 22. quæ incipit Preguntan si seran descomulgados. Veracruz. 1. p. spec. art. 10. fine, Cordub. sum. qu. 52. ad fin. vers. Y assi finalmente: Vega lib. 6. sum. casu* 104. Ad idem sunt *Sotus 4. d. 28. qu. 1. ar. 2. concl. 2. fine, Perez. lib. 5. ordinat. t. 1. l. 1. fol. 48. §. Est tamen dubium*, ubi dicunt clam contrahentes invalidè, ratione impedimenti alicujus, incurrere excommunicationem Synodalem: ea enim de causa matrimonia clandestina interdicuntur, ne vitiosa matrimonia attententur.

4 II. Sent. distinguit sic, si loquamur de excommunicatione Synodali, eam incurrunt clam contrahentes invalidè, secùs autem de pœna exhæredationis imposita *l. 94. Tauri*: ducitur, quia lex illa non punit præcisè matrimon. clandestinum, sed illud, quod absque parentum consensu initum est, ob injuriam ipsis illatam, quæ hodiè cùm invalidum sit, non est tanta, nec durat, statim enim dissolvetur matrimonium: pœnæ autem canonicæ statuuntur purè ad puniendum clandestinitatis delictum, quod post irritationem matrimon. clandestini graviùs est: hanc tenet *Enriq. qui lib. 11. de matrim. c. 2. nu. 6.* ait, incurri excommunicationem Synodalem, & *c. 6. nu. 2.* non incurri exhæredationem: & *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 221. n. 1.* ubi de excommunicatione, fatetur: & *c. 24. n. 3.* de exhæredatione negat. *Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 8. fol. 1230. fine*, concedit incurri excommunicationem: & *dub. 24. fol. 1360.* negat de exhæredatione: & *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 30. §. Præterea circa hæc banna*, dicit contrahi excommunicationem: & *cap. 34. ante solutionem, ad primum, & 1. p. instruct. 2. edit. c. 54. §. Sed adverto, & c. 294. §. Sequitur & alia quæstio.* negat sic contrahentes posse exhæredari.

5 III. Sententia probabilior (quamvis duæ priores probabiles sint) negat quascumque pœnas incurri. Prob. ex *l. 1. in fine, C. de sepulchro violato*, ubi habetur, notarium conficientem instrumentum falsum, invalidum, non pœna juris, sed extraordinaria plectendum esse: ergo similiter contrahentes clam invalidè, non incurrent pœnas juris 2. ex *l. Ea quidem 5. C. Si mancipium*, ibi, *Nec tamen pœnæ exactio si qua addita est conditioni non servatæ justam exigendi tribuit causam.* Ubi *gloss. verb. Causam*, reddit rationem, quia effectum non habuit manumissio: & Bald. *num. 1. Salic. num. 1. Tiraq. post l. Connubin. glos. 8. num. 212.* inde inferunt, cùm ex nihilo nihil fiat, per frustratorium factum pœnam efficaciter non incurri: ad quod confirmandum multa congerit *Felin. cap. Tua num. 6. de jurejur.* 3. Quia quod nullum est, nullum producit effectum, *l. 4. §. Condemnatum ff. de sentent. & re judic. cap. Illud, de jure patron.* non entis enim nullæ sunt qualitates, *cap. Ad dissolvendum, de despons. impub.* ibi, *Quocirca, nec accusatio locum habebat, cùm non esset, quod legitimè posset accusari*: ubi textus decidit, matrimonium cum infante initum accusari non posse, eo quòd irritum sit: ergo matrimon. clandestinum, quod nullum est, accusari nequit, ut illius pœnis plectatur. 4. Quia paria sunt non esse, & esse nullum *l. Duo sunt Titii. ff. de testam. tute.* & non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum: *reg. Non præstat de regul. jur. in 6.* & verba cum effectu sunt intelligenda, *cap. Relatum, de cler. non resid.* & actus appellatione, regulari-

gulariter solus comprehenditur actus validus, ut probant *Tiraq. de retract. lign.* §. 1 *gloss.* 2. *num.* 1. & *l. Boves*. §. *Hoc sermone, tota limit.* 3. *ff. de verb. signif. Seraphin. de privil. juram. privileg.* 71. *fine*, ergo cùm tale matrimon. clandestinum jam sit nullum, reputabitur, ac si non esset, nec matrimonii clandestini subjecti juris, aut Synodi penis nomine comprehendetur. 5. Quia emphyteuta non cadit in penam commissi, impositam *l. fin. C. de jure emphyteut.* si venditio facta irrequisito domino sit invalida; quia talis non est venditio: ut optimè docent *Bald. l.* 2. *nu.* 3. *C. de Episc. aud. Chassanaus de consuet. Burg. rubr.* 3. *g.* 8 *super textum, Ne pren la possession. num.* 1. *vers. Item intellige*, *Tiraq.* multos referens, *de retract. lign.* §. 1 *gloss.* 2. *num.* 6. & *post leges connub. gloss.* 8. *num.* 205. *Polin. cap. Ex tenore, num.* 6. *de rescript.* ergo. 6. Quia jura interdicentia clandestinum, apertè considerant juris effectum: ut constat ex *Trident. sess.* 24. *cap.* 2. *de matrim.* ubi reddens rationem hujus prohibitionis, inquit, *Cum sancta Synodus gravia peccata perpendat, quæ ex clandestinis conjugiis ortum habent, præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua contraxerunt, relicta, cum alia palàm contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt*. Ecce quam clarè considerat juris effectum, cùm non factum, nec animam facientis, attendat, sed damna ex clandestino consurgentia, quæ minimè consurgunt, dum est invalidum, tunc enim cùm palàm contractum valeat, non vivunt eo ojuges in perpetuo adulterio. 7. Quia *in Trid. eo cap.* 1, imponitur pena contrahentibus clandestinè, invalidè, ut arbitrio judicis puniantur, sed est valdè probabilis opinio, corrigi penam legis antiquæ, alia imposita per legem novam; ergo cessant penæ antiquitus impositæ matrimonio clandestino. 8. Tandem, quia cùm eæ penæ sint gravissimæ de matrimonio clandestino simpliciter intelligendæ sunt: quod autem nullum est, non dicitur tale simpliciter, ut contractus nullus non dicitur simpliciter contractus: quod multis exornat *Ripa leg.* 4. §. *Condemnatum, nu.* 4. & *seq. ff. de sent. & re judic.* ergo per tale matrimonium non incurrentur penæ clandestini.

5 Et confirmatur, nam *cap.* 1. *de sentent. excommun. in* 6. suspenduntur prælati sola voce, absque scriptis excommunicantes, & tamen *Lapus allegat.* 73. *de sentent. excommun. paulo post princip. vers. Sed de secundo*, ait non incurrere prælatum, si excommunicatio non sortita sit effectum, quia alter appellavit, vel paruit, & ita eam non incurrit: & dicit *Dominic. eo cap.* 1 *fine*, fortè hoc esse verum: & *Francus ibi.* §. *Si quis, num.* 3. censet hoc esse probabile, solum enim vocat tutius oppositum, & utrùm veriùs sit relinquit cogitandum: & reddit rationem *Lapus*, quia talis pena accessoria est excommunicationi latæ: quare cùm principale firmum non sit, nec erit accessorium: *reg. Accessorium, de reg. jur. in* 6. ergo similiter, ubi clandestinum invalidum est, cessabit pena illi accessoria. Hanc tenent *Perez l.* 6. *5. ordin. t.* 1 *l.* 1 *fol.* 30. §. *Item solent.* & *ad finem*, §. *Dubitatur ulterius, Guttier.* 2 *practi. q.* 4. *n.* 7 *Segura direct. judicum*, 2. *p. c.* 15. *nu.* 23. & *seq.* et specialiter agentes de sola excommunicatione Synodali in qua major est difficultas, docent *Palacios* 4. *d.* 28. *disp.* 3. *ad fin. vers. Hesitabis, Petr. de Ledesm. de matrim. qu.* 45. *a.* 5. *fol.* 183. *col.* 1. §. *Est tamen dubium*: & loquentes de pena exhæredationis (de aliis enim non disputator) tenet *Joann. Lup. l.* 49. *Tauri, nu.* 3. & 4. & *ibi Castillo num.* 17. *Matienz. lib.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 1 *gloss.* 7 *fine*, & *ibi Azebed. num.* 46. *Barbosa l.* 1. *p.* 4. *num.* 39. *ff. solut. matrim. Albornoz. l.* 4. *de arte contractuum, tit.* 8. Et videtur tenere *Cordub. sum. qu.* 171 *ad fin.* §. *Lo tercero*, ubi ait post Tridentinum certius esse non posse exhæredari filiam clam contrahentem: & videtur clarè tenere *P. Molina tom.* 1. *de just. tract.* 2. *disp.* 176. *fol.* 1040. § *Observa*.

6 Hanc sent. intelligunt *Barbosa l.* 1. *p.* 4. *num.* 39. *ff. sol. matrimon.* & *Segura* 2. *p. direct. cap.* 15. *num.* 29, quoad penam exhæredationis, nisi matrimon. illud clandestinum irritum consummetur: tunc enim poterit filia exhæredari. Et reddit rationem *Barbosa*, quia peccavit in corpus suum. Sed hæc limitatio non videtur ad rem: quia jam non ratione matrimonii clandestini proveniet illa exhæredatio: cùm ratione illius possint æquè filius, ac filia exhæredari, per *l.* 49. *Tauri*: & tamen in hoc casu, quoniam clandestinum est irritum, nil confert copula, ut possit filius exhæredari. Item quia non est verum, per unam, aut alteram copulam illicitam posse filiam exhæredari: nam *auth. Ut cùm, de appell. cognos.* §. *Aliud quoque, in fin.* petitur ad hoc, ut volentibus parentibus filiam matrimonio collocare, ipsa vitam luxuriosam eligat: & *l.* 5 *tit.* 7. *p.* 6. inquit, *Si ella hiziere vida de mala muger*: & *Covar. cap. Raynutius, de testam. init. nu.* 35. explicans hunc casum dicit, si filia luxuriosam vitam eligat, ita ut meretrix fiat. Et tenet expresse *P. Molina tom.* 1. *de just. tract.* 2. *disp.* 176 *fol.* 1038. *fine*.

7 Ex dictis infero, non placere doctrinam *Soti num.* 3. *fine allegat.* incurri excommunicationem Synodalem in contrahentes clam latam, si matrimonium illud ratione consanguinitatis, aut alterius impedimenti irritum fit. Quia rationes num. 5. adductæ, oppositum probant: & pro hac parte sunt *Joann. Lup. l.* 49. *Tauri, num.* 3. & 4. *ibi Castillo num.* 17. dicunt enim generaliter non incurri penam exhæredationis, quoties ratione cujuscumque impedimenti matrimonium est irritum, ut ratione metus, vel defectu ætatis.

8 Ad argum. prioris sent. proposita nu. 1. respondetur, ad 1. quamvis aliqua inconvenientia ex eo matrimonio consurgant, cessare potissima: ut probavi num. 5. nec punire jura quemcunque actum malum, sed matrimon. clandestinum, quod tale non est, quando est irritum: ut probavi eodem num. 5. Ad confirmationem fateor Tridentinum in ea pena arbitraria attendisse solum factum, quia id expressit: cùm autem cætera jura id non exprimant, in sensu favorabiliori accipiendæ sunt. Ad 2. fateor hodiè esse gravius delictum, si consideretur in se, secùs in ordine ad Ecclesiam: cùm enim non delicti gravitatem puniri intenderet, sed ab eo retrahere, ob maxima damna, & adulteria inde orta, graviùs erat antiquitus: modò enim cùm invalidum sit, cessant ea damna. Ad 3. dico, cùm *Azebedo lib.* 5. *recop. t.* 1, *l.* 1. *num.* 47. doctrinam Bartoli non esse universaliter veram, sed quando actus nullus est ob solam constitutionem irritantem in penam, & odium contrahentium: secùs quando actus est nullus ob solemnitatis requisitæ defectum: ut contingit in matrimon. clandestino. Et potest hujus differentiæ ratio assignari, nam in priori casu annullatio actus est pena, in odium frangentis legem inducta, & ita non mirum si actus valeat in odium ipsius transgressoris, ne ex delicto suo commodum reportet: in posteriori verò, non est pena (ut dicemus hoc 3. lib. disp. 4. num. 9.) Sed ob bonum reipublicæ, cui expedit illum actum absque ea solemnitate non subsistere, irritatur, & ita nil mirum si prorsus irritus sit, sive commodum, sive damnum contrahentis attendat. Ad 4. negatur ea doctrina, nisi intelligatur quando lex solum factum, & animum facientis punit. Ad 5. dic cùm *gloss. eadem l.* §. *Cum autem, verb. Cum ea*, non juris effectum, sed animi destinationem considerari, & puniri per eam legem: quod non contingit in nostro casu. Ad 6 dic sicut ad 4. respondi. Ad ultimum, dic eam Clementinam manifestè punire solum factum, & animum contrahentium: cùm aliàs frustratoria esset, eò quòd matrimonium inter consanguineos consistere non poterat: at in nostro casu solùm punitur id, quod erat, & est matrimon. clandestinum validum, ut si coram parocho, & testibus, omissis denunciationibus celebretur: ut explicui disp. præc. num. 7. Ad posteriorem partem illius argumenti, dico esse valdè dubiam, & esto vera sit, procedere ex præsumpta contrahentis voluntate, visus enim est dimittere beneficium assumendo statum illi incompatibilem: quod in nostro casu non reperitur. Ad confirmationem dico, incurri per clandestinum omissis denunciationibus, quod validum est; ut dixi disputatione præcedenti, nu. 7.

DISPUTATIO III.

Utrùm matrimonium clandestinum irritum fuerit ante Tridentinum, & sit peccatum lethale ita contrahere?

SUMMARIUM.

Refertur sententia dicens fuisse irritum ante Tridentinum, num. 1.
Refutatur ea sententia, n. 2. *Et traduntur rationes, ob quas est irritum à Tridentino, n.* 3.
Solvuntur argum. & enodantur c. 1, 30. *q.* 5. & *c. Videtur*, 35. *q.* 6. *n.* 4.
An sit mortale clandestinè contrahere, nu. 5. & *quid, post Trident. n.* 6.
An sit illicitum ob solam Ecclesiæ prohibitionem opinio affirmans, nu. 7. & *contraria, n.* 8. *Et ibi, an infideles peccent clam contrahendo*.
Solvuntur argumenta, n. 9. *Et ibi, an lex edita ad vitanda inconvenientia cesset cessante fine*.

1 ANte Tridentinum non defuere DD. asserentes matrimonium clandestinum irritum esse: sic enim quidam DD. Romæ coram Paulo IV. disputantes contendebant, dicentes esse irritum à tempore Evaristi Papæ: quod idem docent *Chassanaus catalog. gloriæ mundi, p.* 12. *consid.* 36. *Corrasius lib.* 1. *miscel. cap.* 37. loquentes specialiter de matrimon. contracto à filio, absque parentum præsentia: & *Gent. Hervetus in orat. ad Trident.* asserit, hæc matrimonia à tempore Evaristi Papæ fuisse irrita. Et probatur, quia *Evaristus epist.* 1. *ad Episc. Afric. cap.* 2. & habetur *c.* 1. 30. *q.* 5. asserit hæc non legitima connubia esse, sed adulterina, & contubernia. 2. ex *c. Videtur* 36. *qu.* 6. ubi *Cælestinus Papa* sic inquit, *Videtur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit uxor: nam quod contra ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tam humanæ, quam divinæ legis proclamat authoritas*. Sed matrimonia clandestina semper fuerunt ab Ecclesia interdicta, ut constat ex decreto Hormildæ Papæ, & habetur *c.* 2. 30. *qu.* 5. & *ex Trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de matrim.*

2 Cæterùm fides Catholica est, matrimon. clandestina ante Tridentinum fuisse valida: id enim definit *Alex. III. c.* 2 *de cland. despons.* & *Tridentinum sess.* 24. *c.* 1. *de matrim. init.* anathemate damnans oppositum asserentes. Et ratio est, quam tradit *D. Thom.* 4. *d.* 28. *qu.* 1. *art.* 3. quia quoties concurrunt essentialia, contractus validus est, licèt desiderentur solemnitates extrinsecæ, & accidentales, in matrimonio autem clandestino concurrit tota matrimonii essentia, deficiente sola extrinseca publicitatis solemnitate.

3 Justissimis autem causis Tridentinum ea irritavit, & jura antiqua ea prohibuerunt: quæ desumuntur ex *Trid. d. c.* 1. & ex *concilio Coloniensi, tit. de matrim.* & ex *D. Thom. d.* 28. *q. un. a.* 3. *ad tertium*: & ex *l. fin. tit.* 3. *par.* 4. *cap.* 1. Causa est, quia religio sacramenti postulat, ut magna reverentia, & deliberatione, assistenti ministro Ecclesiæ, recipiatur: sæpè autem contingebat clam absque deliberatione necessaria ad rem tam arduam contrahi: unde facilis poenitentia matrimonii contracti, discordiæque inter conjuges oriebantur. 2. Quia matrimon. clandestinum ex modo contrahendi adversatur fidei ipsius, facilè enim erat alterutri conjugum, alii commisceri citrà adulterii notam: adversatur indissolubilitati, sæpè enim, cùm incognitum esset Ecclesiæ, transibant conjuges ad alias nuptias invalidas, & permanebant in adulterio usque ad mortem: adversatur

tur etiam bono prolis, quam negare non est difficilè, cùm uxor probare conjugium nequeat. 3. Quia sæpè virgines parentum metu matrimon. consummata negabant, aliisque nubebant: vel invitæ in monasterium includebantur. 4. Quia inde multæ discordiæ inter contrahentium consanguineos oriebantur. Tandem quia plerumque contrahentes latent impedimenta aliqua, quæ publicè inito matrimon. detegerentur, nec matrimon. irrita contraherentur, quare *concil. Coloniense, tit. de matrim. §. Hunc canonem*, considerans sola prohibitione, & pœnis, non plenè consuli huic malo, maximè optabat matrimonia hæc ab Ecclesia irritari.

4 Ad argum. proposita num. 1. respondetur. Ad I. dic appellari non legitima matrimonia in eo decreto: quia non sunt celebrata juxta leges Eccles. appellari autem adulteria, vel stupra, quoad forum Ecclesiæ externum, cui minimè constat: quamvis in foro interno vera matrimonia fuerint: & ita in fine illius textus subjungitur, *Stupra potius quàm legitima conjugia esse non dubitatur, nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima*. Hoc est (ut explicat *Alex. III. cap. 5. de cland. despons.*) si personæ contrahentium voluerint publicare, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tamquam à principio in Ecclesiæ conspectu contracta. Nec inconveniens est, ut in hoc casu contra suum morem Ecclesia præsumeret adulterium, & non matrimonium, sicut præsumebat, *c. Is, qui fidem, de sponsal.* copula post sponsalia habita, matrimonium perfici, ut delicti præsumptionem vitaret: quia adsunt urgentia indicia ad præsumendum adulterium, nullaque matrimonii probatio suppetit in foro Ecclesiæ. Ad II. dic, textum loqui casu, quo post sponsalia, & copulam cum una, contrahitur matrimonium cum alia: tunc enim præsumitur priora sponsalia transiisse per copulam in matrimonium, juxta *c. Is, qui fidem, de sponsal.* & ita præsumit Ecclesia secundum matrimon. esse irritum.

5 Graviùs autem dubium est, de culpa, quæ admittitur contrahendo matrimonium clandestinum. Et nemo dubitat esse culpam lethalem: quod manifestè probant gravissima damna inde consurgentia, relata num. 3. & gravissima verba, quibus utitur *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* asserens semper Ecclesiam hujusmodi matrimonia detestatam esse: gravissimæque pœnæ, quibus afficiuntur.

6 Rogabis autem, an post Tridentin. sit culpa lethalis clam absque parocho, & testibus contrahere: videtur enim non esse: quia cùm sit irritum, cessant antiqua damna. Item, quia solum videtur quidam actus otiosus, cùm enim sic contrahens norit matrim. consistere non posse, non habet efficacem contrahendi voluntatem: nam hæc ad impossibile ferri nequit. Sed dic esse culpam lethalem: quia contravenitur præcepto gravissimo, & justissimo *Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim.* quod ne contrahatur absque parocho, & testibus præcipit: nec jura antiqua, quibus attentis hoc matrim. culpa lethalis erat, corrigere intendit, sed ipsorum vestigiis se inhærere profitetur. Deinde, quia licèt consensus efficax esse non possit circa objectum impossibile, potest tamen dari complacentia circa illud, quæ similiter peccatum mortale est. Sic tenet *Matienz. l. 5. recop. t. 1. l. 1. gloss. 5. nu. 5.*

7 Discrepant autem DD. an sola Ecclesiastica lege clandestinum matrimon. interdictum sit? Affirmant quidam: ducuntur primo, quia quod intrinsecè, & ex natura rei malum est, nunquam licet: matrimon. autem clandestinum in multis casibus olim licebat: ut fatentur omnes, cum *D. Thom. 4. d. 28. q. un. a. 3. corp.* 2. Quia cessante fine legis in particulari, non cessat lex, ergo si matrimon. clandestinum jure naturæ est malum ob inconvenientia, quæ ex ipso nata sunt sequi, quamvis in casu aliquo speciali iis obvietur, erit illicitum. 3. Quia si ex matrimonio clandestino, per se, & ex natura rei sequuntur damna contra finem, & bona matrimonii, erit irritum: ideò enim matrimonium sub conditione adversa bonis ipsius, nullum est, juxta *c. fin. de condition. opposit.* Sic tenent *Cajet. tom. 5. opusc. tract. 11 de matrim. qu. 2. Sotus 4. d. 28. qu. 1. a. 2. concl. 1. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matrim. fol. 1323.* unde infert, infideles clam contrahentes non peccare, cùm Ecclesiæ legibus non astringantur: & videtur tenere *Petr de Ledesm. de matrim. dist. 45. a. 5. fol. 175. col. 2. §. Ad rationem dubitandi.*

8 Verius tamen est, esse culpam lethalem contra jus naturæ. Prob. quia ex natura rei continet in se mala gravia: cedit enim in prolis detrimentum, & utriusque conjugis, cùm facilè possint ad alias nuptias transire, & est reipublicæ nocivum, contrariumque ejus paci, ac quieti. Et ita videtur sentire *D. Thom. 4. d. 28. q. un. a. 3. ad 3.* ubi relatis dãnis ex hoc matrimonio consurgentibus, addidit præter hæc speciem mali habere, & tenet *Cajet.* sibi contrarius, *summa verb. Matrimonium, tit. Contractus matrimonii potest ex 7. capitibus reddi vitiosus, §. Et scito peccatum esse. vers. Tertium caput: Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Primum jus ipsum, Palacios 4. d. 28. disp. 3. statim in princip. Veracruz. 1. p. spec. n. 10. concl. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gloss. 1. num. 2.* Hinc infertur, infideles clam contrahentes, lethaliter delinquere contra jus naturæ. Sic contra *Barth. à Ledesm. num. praeced. allegatum*, docent *Veracruz, & Matienzo proximè relati.*

9 Ad argum. ex propositis num. 7. dic, quædam esse intrinsecè mala, quæ nulla ex causa honestari possunt, ut mendacium, fornicatio: altera verò ex natura rei mala, non tamen ita intrinsecè, quin justis de causis honesta esse possint: ut occidere hominem, habere plura beneficia: & hujus generis est matrimon. clandestinum: quod egregiè significavit *D. Thom. 4. d. 27. qu. unic. art. 3. ad. 3.* Ubi cautè dixit, matrimonium clandestinum speciem turpitudinis habere, significans non eam intrinsecam turpitudinem continere, quam habet fornicatio, sed per se, & absolutè sonare in malum, nisi justis ex causis licitum efficiatur. Sed inferes, ergo in statu innocentiæ esset illicitum. Neg. consequ. quia dum diximus esse contra jus naturæ, intelligitur non omninò, & absolutè, sed naturæ corruptione stante, facilè enim homines se decipiunt, discordiæque promanant, quæ à statu innocentiæ longè abessent. Ad 2. respondent quidam, legem editam propter finem bonum, non cessare cessante fine: secus dum lex principaliter editur ad vitanda inconvenientia, qualis est lex prohibens matrimonia clandestina: tunc enim non obligat in iis casibus, quibus omninò cessant. Sic *Cajet. 10. t. opusc. tract. 12. de matrim. qu. 2. Navar. sum. cap. 16. num. 36. Hisp. Lat.* verò, *num. 37. Enriquez. l. 11. de matrim. cap. 17. num. 2. commento, litter. O. Barth. à Ledesma dub. 57. de matrim. fol. 5275. Lud Lop. 1. p. instruct. cap. 85. §. Prætereà peccat.* Sed displicet solutio, quia lex vetans noctu arma deferri, tendit ad vitandas rixas, non tamen desinit obligare virum ita pacificum, ut in eo rixæ periculum omninò cessaret. Unde meliùs respondet *Petr. de Ledesma de matrim. qu. 45. art. 5. fol. 571. col. 1. §. contra hanc conclusionem*, in illis casibus non desiisse esse mortale, clam contrahere, quia ratio legis cessasset: sed quia id, quod non est ita intrinsecè malum, quin honestari ex justa causa possit, sæpè licèt ea causa existenti, ex quadam epicheja, & benigna legis interpretatione, quando non potest adiri superior, ut dispenset: si enim adiri posset, argum. concludit id esse faciendum. Ad 3. dic, argumentum concludere, si per se, ex modo ipso contrahendi clam, sequerentur necessariò, & infallibiliter damna adversa bonis, & fini matrimonii: non tamen ita se res habet, sed solùm sequuntur in plurimum, supposita malitia humana: unde non probat argument. matrimonium clandestinum esse irritum, sed expedire, ut irritetur.

DISPUTATIO IV.

Utrùm potuerit Ecclesia irritare matrimonia Clandestina?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta ad probandum partem negativam, n. 1.

Potuit irritare, num. 2. Et an irritarit directè annullando matrimonium, vel solum inhabilitando personas: refertur quadam opinio, num. 3.

Potuit utroque modo irritare, num. 4. Et de facto utroque modo irritavit, num. 5.

An potuerit irritare matrimon. ut est sacramentum, num. 6. & ibi sublato fundamento tollitur ædificium: & sublato priori, tollitur posterius.

An Ecclesia irritans clandestinum, mutarit materiam, & formam illius, nu. 7.

An annullatio actus sit pœna; referuntur duæ sententiæ, nu. 8 & conciliantur, num. 9.

Solvuntur argumenta, num. 10.

1 QUÆSTIO hæc adeò ardua visa fuit, ut *Ruardus Tapper. a. 20. Lovaniensis, ante §. Professionem sacræ religionis*, indecisum reliquerit, an potuerit Ecclesia irritare: subditque, si Ecclesia irritet, falsæ inniti præsumptioni fraudis, & proinde fraude cessante valere matrimonium. Et *Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 1. in sol. ad* 1. indecisum similiter reliquit, judicioque Ecclesiæ definiendum. Et XL. Episcopi, multique alii DD. qui ad Tridentinum concilium confluxerunt, antequam res hæc definiretur, in ea fuerunt sententia, ut Ecclesia non possit irritare. Et probatur 1. nam si consideretur matrimonium, ut est contractus naturalis solo consensu, etiam clam præstito, est validum: Ecclesia autem jus naturæ alterare nequit. Et confirmatur, causa naturalis sufficienter applicata necessariò suum producit effectum, sed mutuus consensus etiam occultus inter personas habiles est causa naturalis matrimonii, ergo. 2. Si matrimonium, ut est sacramentum attendas, Ecclesia nequit aliquid statuere variando materiam, & formam sacramentorum: ut colligitur ex *Tridentino sess. 21. doctrina de Sacramento Eucharistiæ, c. 2.* ibi, *Declarat hanc potestatem in Ecclesia perpetuò fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia statueret*. Sed consensus mutuus erat, licèt clandestinus, olim materia, & forma sacramenti matrimonii, ergo Ecclesia non potuit id variare. Et confirmatur 1. olim erant materia, & forma sacramenti consensus clandestini, & modò non sunt, ergo variavit Ecclesia materiam, & formam sacramenti: consequens non potest fieri, ergo nec antecedens. Confirmatur 2. Ecclesia efficere nequit, ut sit de sacramenti substantia quod anteà non erat: ante Tridentinum autem, de substantia matrimonii non erat consensum coram parocho, & testibus præstari. Confirmatur 3. quia aquam manentem aquam, non potest Ecclesia reddere inhabilem, ut sit materia baptismi: ergo nec consensus occultos, qui sic manent invariati, ne sint materia matrimonii. 3. Principaliter probatur: quia vel irritavit Ecclesia clandestinum, indirectè, reddendo contrahentes inhabiles ad sic contrahendum: & hoc non potuisse efficere, jam probavi; aut directè, irritando contractum, & hoc non. Quia cùm homo libero arbitrio habeat plenum suorum actuum dominium, Ecclesia caret potestate directa, & immediata circa actus humanos. Et confirmatur, quia de jure naturæ, ad contrahendum matrimonium satis est consensus inter perso-

personas habiles, ergo earum habilitate manente, non potest Ecclesia irritare. 4. Probatur de facto non irritasse: quia extrinseca contractus solemnitas non est de intrinseca ipsius essentia, nec ejus defectus annullat: præsentia autem parochi, & testium extrinseca matrimonii solemnitas est, ut possit in Ecclesiæ foro probari. Confirmatur, quia in cæteris actibus, ut in alienatione rerum Ecclesiæ, testamento, defectus solemnitatis jure requisitæ non vitiat eos in foro conscientiæ, juxta communem, & valde probabilem sententiam, sed in solo foro externo annullandi sunt, ergo idem in matrimonio continget. Confirmatur 2. quia vel præsentia parochi, & testium est de necessitate, tanquam extrinseca conditio, sine qua non prodit in actum efficaciter virtus sacramenti matrimonii, & tunc non manebit irritum sacramentum defectu illius, sed impeditur sacramentalis effectus: aut est de necessitate, tanquam pars substantialis sacramenti, & hoc non: quia Ecclesia non potest sacramenti substantialia instituere, ergo defectu talis præsentiæ non erit matrimonium irritum. Ultimò, quia annullatio actus pœna est, hæc autem non incurritur ante judicis sententiam, juxta *gloss. vulgarem, c. Fraternitas*, 12. q. 1. & omnes: ergo in conscientia non est irritum tale matrimonium.

2 His non obstantibus, veritas catholica est, Ecclesiam potuisse irritare. Quia *concilium Tridentinum*, à Pontifice approbatum, & ab universali Ecclesia ita intellectum, de facto irritavit, *sess. 24. cap. 1. de matrimon.* si autem id non potuisset efficere, errasset in re maximè ad fidem, & universales Ecclesiæ mores conducenti.

3 Difficultas autem est, circa irritandi modum. Dupliciter enim potest matrimonium irritari. 1. indirectè, inhabilitando personas. 2. directè, annullando immediatè ipsum contractum. Multi ajunt primo modo irritasse, nec potuisse secundo modo. Sic explicant hanc irritationem *Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 40. §. Juxta prædicta, Gutier. de juramento, 1. p. cap. 51. nu. 22. Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. glos. 1. n. 38. Spino speculo testamentorum, gloss. 15. nu. 52. 53. & 70.* Et ex Theologis, *Palacios 4. d. 38. disp. 3. vers. Est igitur, Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. a. 5. fol. 177. col. 2. §. Ulc. respondetur, & col. seq. §. Ad secundum arg. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 1. Vega l. 6. sum. casu 121.* Et eodem modo in alio simili explicant *Sotus 4. d. 26. qu. unic. fine, & ibi Paludanus qu. 4. a. 3. in solut. ad 4. num. 24. Adrianus 4. qu. 1. de matrim. ad confirmationem primi argumenti*, tractantes enim qualiter possit Ecclesia constituere impedimenta dirimentia matrimonium, dicunt id posse reddendo materiam inhabilem, non autem variando essentialia matrimonii, præsupposita materia idonea.

4 Conclusio sit, potuit Ecclesia utroque modo irritare clandestina matrimonia. Probatur posse directè irritando contractum: quia contractus humanus est actus hominis ordinati ad altiorem finem, & proinde necessariò debet subordinari alicui communitati, cujus sit pars, & à qua pendeat quantum ad omnem politicam operationem: sed matrimonium fidelium est contractus, quo unus fidelis ordinatur ad alterum, in bonum spirituale totius Ecclesiæ, cujus omnes fideles partes sunt, ergo subordinatur potestati ejusdem Ecclesiæ, ut quando bono communi ipsius Ecclesiæ expediat, possit illud directè irritari. 2. Quia Ecclesia irritavit alios contractus, eo quod ita communi bono expediebat, ut professionem factam ante annum novitiatus, vel 16. annos expletos, ut constat ex *Trident. sess. 25. de regularibus cap. 16.* & simoniacam beneficiorum commutationem, *cap. Cùm olim. & cap. Quæsitum, de rerum permut.* ergo ita potuit matrimonium. Et confirm. quia de facto irritavit matrimonia coacta, & contracta inter liberum & servam, ignorata conditione servili: ut constat ex *cap. 2. de conjugio servorum. & c. Cùm locum, de sponsal.* cùm tamen personæ maneant habiles ad contrahendum. 3. Probatur, quia respublica civilis potest irritare contractus civiles, & de facto aliquos irritavit, ut minorum absque authoritate curatorum, alienationem majoratuum, sæpeque dominii translationem impedit, quamvis hæc jure naturæ attento à solo domini consensu pendeant: ergo idem potuit Ecclesia circa matrimonium. Est autem irritare directè contractum matrimonii impedire, ne mutuus contrahentium consensus sit sufficiens clandestinè præstitus, ad transferendum dominium corporum inter conjuges: sicut lex civilis irritat donationem pupilli, impediendo ne illius voluntas sufficiat ad transferendum dominium: unde non tollit Ecclesia obligationem jam ortam, sed impedit, ne oriatur. Prob. autem posse Ecclesiam irritare matrimonium, inhabilitando personas: quia in iis, quæ ad bonum spirituale Ecclesiæ spectant, quale est matrimonium, fideles tanquam ejus membra illi subduntur: ergo quando bono spirituali Eccles. expedit, potest illos ad certum ineundi matrimonii modum inhabiles reddere. Et confirm. quia sicut in naturali corpore membra universa influxum, ut operationes exerceant, à capite recipiunt: sic in mystico Ecclesiæ membra debent recipere influxum moralem, ad contractus ineundos spectantes ad bonum Ecclesiæ spirituale, qualis est matrimonium: & proinde sicut membra naturalia sine influxu naturalis capitis incapacia sunt naturalium operationum, ita absque capitis moralis influxu fideles inhabiles erunt ad matrim. Confirm. 2. quia respubl. civilis potest aliquos inhabiles efficere ad contrahendum absque certis solemnitatibus, ut effecit prodigos, & minores absque authoritate tutorum, mulieres conjugatas absque licentia viri: ergo potuit Ecclesiastica ad ineundum matrimonium sine certis solennitatibus: sicut enim homo ordinatur ad bonum reipubl. cujus est membrum, eique subordinatur quoad contractus civiles: ita subordinatur Ecclesiæ, cujus est membrum mysticum, quoad contractus ad bonum spirituale spectantes. Tandem, quia Ecclesia irritavit matrimonium inter consanguineos, cognatos & affines, inhabilitando personas: ut constat ex *toto tit. de consanguin. & affin. & toto tit. de cognatione spirituali*: errasset autem in re ad finem, & mores Eccles. pertinente, nisi id efficere potuisset. Hanc tenet *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 5. n. 3. & 4.* Et videtur expressè tenere *Suarez de Sacram. in genere, n. 60. a. 8. disp. 2. sect. 6. fine.*

5 II. Conclusio, *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* de facto irritavit utroque modo matrimonia clandestina. Constat, quia indirecta, & mediata irritatio inhabilitando personas, continetur in illis verbis, *Eos ad sic contrahendum inhabiles reddit*: directa autem annullando contractus clandestinos, ibi, *Ejusmodi contractus irritos, ac nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit.* Quod consultò fecit utroque modo irritans, ut vel sic quanto odio prosequuta fuerit Ecclesia matrimonia clandestina, non obscurè significaret universis.

6 III. Conclusio, potuit Concilium, & de facto ita fecit, irritare matrimon. clandestinum, quatenus est sacramentum: non directè, & immediatè: cùm sacramentorum institutio, ac destructio non subjaceat potestati Ecclesiæ, sed indirectè, & remotè, destruendo scilicet, directè, & proximè contractum humanum, unde consequenter destructum, & irritum manet matrimonii sacramentum. Quod sic explicatur, quia sublato fundamento tollitur ædificium, *c. Cùm Paulus*, 1. q. 1. & sublato priori tollitur posterius ab ipso dependens, *c. Translato, de const.* sed contractus humanus, qui subjacet Eccles. potestati, est fundamentum, & materia sacramenti matrimonii, ergo irritato per Ecclesiam contractu humano indirectè, & consequenter irritatur sacramentum matrim. sicut Ecclesia non potest directè annullare sacramentum pœnitentiæ, at potest indirectè auferendo jurisdictionem ministri, à qua pendet. Quod clarius sic explico, Ecclesia nequit efficere, ut si quis fateatur sacerdoti jurisdictione prædito, absolutionemque recipiat, sacramentum irritum sit; at potest auferendo jurisdictionem à ministro, efficere ut absolutio ab ipso præstita à peccatis auditis, nulla sit: quia illud esset omnibus requisitis ad sacramenti valorem concurrentibus, directè sacramentum annullare: hoc autem tantùm est destruere fundamentum ad sacramenti valorem prærequisitum, quo destructo, consequenter, & indirectè destituitur sacramentum. Similiter contingit in matrimon. Ecclesia enim concurrente personarum habilitate, & contractu valido ad mutuam corporum traditionem sufficienti, efficere nequit, ut sacramentum matrimon. invalidum sit: potest tamen destruere fundamentum statuendo, ut contractus humanus non sit legitimus, ac sufficiens ad corporum traditionem, nisi certæ solennitates concurrant, quibus deficientibus, indirectè, & consequenter invalidum redditur matrimonii sacramentum.

7 Ex his infertur, quamvis verba mutui consensus, quæ ante concilium, matrimonium constituebant, modò non constituant, si absente parocho, & duplici teste dicantur, minimè dicendum esse, materiam, & formam essentialem, quæ antea ad matrimonium sufficiebant, modò non sufficere. (Ecclesia enim variare nequit materiam, & formam sacramentorum:) sed dicendum potiùs est, materiam, & formam sacramenti matrimonii esse mutuum consensum verbis, aut signis expressum sufficientem ad contractum validum celebrandum, quo corporum dominium mutuo transfertur: valor autem hujus contractus pendet ex contrahendi modo, qui modus potest ab Ecclesia præscribi, & variari, & ideò contingere potest, ut quidam contrahendi modus uno tempore sufficiat ad materiam, & formam matrimonii, & alio tempore non sit legitima materia, & forma: & ita non variatur formaliter, & propriè sacramenti materia, & forma, sed materialiter, & remotè, nimirum, quia materia, & forma admittit illud esse, ratione cujus poterat esse materia, & forma, v. g. si Ecclesia posset efficere, ut hæc vox Corpus, non significaret, corpus, & illud efficeret, tunc hæc verba, Hoc est corpus meum, non essent forma consecrationis, non tamen Ecclesia variaret formaliter, & propriè sacramenti formam, sed materialiter, variando vocis significationem: quia ea vox, corpus, non materialiter sumpta, constituit formam sacramenti, sed formaliter sumpta, in quantum significat, *El cuerpo*: unde variata significatione, quia non manet eadem vox formaliter, sed solùm materialiter, non erit forma sacramenti, & consequenter variabitur forma, materialiter, & remotè non autem propriè, & formaliter: quia vox alia significans *El cuerpo*, esset eadem formaliter, hoc est, quantum ad significationem, ratione cujus propriè, & formaliter constituit formam sacramenti, licèt quantum ad materialem vocis sonum, & syllabas, ex quibus conflatur, esset diversa vox. Eodem modo contingit in matrimon. verba illa, Accipio te in meum, & te in meam, materialiter tantùm sumpta, nunquam fuerunt legitima forma, & materia matrimonii: ut constat, quia si proferrentur à furiosis, vel absque interno consensu, non essent legitima materia, & forma: sed sunt forma, & materia, propriè, & formaliter, in quantum important, & significant validum, & sufficientem consensum ad mutuam corporum traditionem: dum ergo Ecclesia (prout potest) efficit, ut

hæc

hæc verba prolata absque parochi, & testium præsentia, non importent, ac contineant sufficientem consensum ad eam traditionem, non variat propriè, & formaliter materiam, & formam: sed tantùm materialiter, & remotè, quia verba illa, quæ ante Trident. prolata sufficiebant, & quæ modò sufficiunt, sunt eadem formaliter, id est, in quantum important consensum sufficientem, licèt materialiter, & remotè sint diversa: nam ante Tridentinum clam dicta sufficiebant, post verò non, nisi coram parocho, & testibus.

8 Inquires autem, an hæc matrimonii annullatio pœna sit. Quidam ajunt irritationem actus esse pœnam: ducuntur per *c. Si religiosus, de elect. in 6. init.* ibi, *Et in pœnam præsumptionis illius, electio eadem viribus vacuetur.* Ubi vocatur pœna, annullatio electionis. Sic *gloss. c. Decet, verb. Processus, de immun. Eccles. in 6.* ubi asserit id caput non extendi ad contractus, cùm sit pœnale: & tamen ibi tantùm inducitur nullitas actus: idem *Bart. l. Turpia, statim in princ. ff. de legat. 1.* Alii verò ajunt non esse pœnam. Sic *Innoc. c. Si verè, nu. 2. de sentent. excommun. Anch. c. fin. de elect. in 6. nu. 4. q. 4. Felin. cap. 2. de constit. n. 3. vers. In contrarium, Nav. lib. 5. cons. in 2. edit. tit. de privileg. cons. 21. nu. 5. Mandes. reg. 15. Cancel. qu. 5. num. 7.*

9 Sed hæ sent. sic conciliandæ sunt: aut constitutio inducens actus nullitatem, eam inducit ob solam legis prohibitionem, & in odium transgredientis, & tunc annullatio est pœna, quia imponitur ut delicti supplicium: pœna autem est læsio puniens, & vindicans, quod quisque commisit: teste D. August. & habetur *cap. Pœnitentia, de pœnit. d. 3.* Et in hoc casu vera est prior sent. & eam probat textus, quem allegat: aut non inducitur in odium, & supplicium contrahentium, sed propter defectum solennitatis non observatæ, quia scilicet traditur certa forma, & solennitas ad faciendum actum, qua non servata annullatur: ut contingit in matrimon. clandestino, & in alienatione rerum Ecclesiæ absque debita solennitate, & in testamento minùs solemni: & tunc annullatio actus non est pœna. Probatur, quia de ratione pœnæ est, (ut probavi ex D. Augustino) ut infligatur ad delicti punitionem, & ubi non est delictum, non est locus pœnæ: at talis annullatio non infligitur ob delicti punitionem, & quamvis contrahens immunis esset culpæ, invincibiliter prohibitionem ignorans, adhuc actus esset nullus, ut constat: ergo non est pœna. Sic tenent *Ioann. And. c. fin. de elect. in 6. nu. 5. vers. in gloss. 2. & ibi Domin. n. 18. vers. Nota incidenter istud dictum, & ibi Franc. n. 5. Anton. c. 2. de constit. n. 19.* ubi *Abb. n. 5. Imola. n. 5. Decius in 5. lectura n. 30. Alex. de novo n. 25. Berojus n. 26. Jacobus Butrica. & Bald. l. Non dubium, n. 5. C. de legib. & ibi Paul. num. 7. Ias. nu. 7. idem Bald. c. Super litteris, nu. 15. de rescrip. Vantius tract. nullitatum, tit. Quid sit nullitas, nu. 15. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 3. casu 276. n. 18.* Et non esse pœnam, quando inducitur ob defectum solemnitatis, tenent etiam *Burgos de Paz. l. 3. Tauri, num. 1472. Matienzo l. 5. recop. t. 4. l. 1. glos. 10. nu. 35.* ubi & alios refert: & *Azebedo eod. lib. 5. t. 1. l. 1. n. 13.* quamvis *Decius c. de constit. in 1. lectura nu. 18.* teneat esse pœnam, quando defectu solennitatis inducitur, si solennitas illa sit contra regulas juris antiqui, secùs, si sit secundùm illas.

10 Ad 1. argum. ex propositis num. 1. quidam respondent distinguendo minorem; non potest Ecclesia immutare jus naturæ, si de præceptivo intelligatur, id est, de præceptis juris naturæ, concedunt: si autem de permissivo, id est, de eo, quod permittit, & concedit jus naturæ, negant: clandestinum autem matrimon. non præcipit, sed tantùm concedit jus naturæ. Sed hæc solutio non exhaurit difficultatem, potest enim opponi, jus naturæ præcipere, ne matrimonia clandestina separentur, & ne conjuges ad alias nuptias transeant, & ita non potuisse concilium præcipere, ut separentur, ac liberè posse matrimonium inire. Ideò meliùs respondetur, distinguendo majorem; matrimon. clandestinum de jure naturæ est validum, quando consensus est legitimus, nec irritatus ab habente potestatem, concedo: secùs, nego. Et ita contingit hic, Ecclesia enim irritavit illum consensum, fecitque minùs legitimum, & insufficientem esse ad corporum traditionem: jus enim naturæ non dictat, ut quicunque consensus satis sit, sed legitimus, qualis non est, qui ex causa justa irritatur à superiore. Sed objicies, jus naturæ invariabile est, sed ille consensus erat legitimus jure naturæ, ergo variari non potuit, ut modò illegitimus sit. Distinguenda est major, est enim formaliter invariabile, non autem materialiter: & sic evenit hic, nam jus naturæ invariabile manet formaliter, semper enim dictavit consensum matrimonialem debere esse legitimum; quod autem hic, & nunc sit hic consensus legitimus, necne, spectat ad materialem mutationem, & potiùs est mutatio circumstantiarum, quibus positis simul cum superioris declaratione, ac præcepto, contingit, ut quod antea legitimum erat, modò non sit. Ad confirm. dic, illam majorem esse veram, quando causa naturalis non est impedita, & applicatur passo habili: ignis enim applicatus cœlo, non combureret, nec si virtus ejus impediatur à Deo: hic autem consensus ille clandestinus impeditur à superiori Ecclesiæ potestate, quæ illum directè cassavit, & applicatur personis inhabilibus ad sic contrahendum. Ad 2. dic, si loquamur de sacramentis, quorum materia est res aliqua naturalis, ut aqua in baptismo, verum esse universaliter, non posse Ecclesiam variare materias, & formas: si verò de sacramento, cujus materia, & forma est contractus subjacens Ecclesiæ potestati, non posse variare propriè, & formaliter, secùs impropriè, & materialiter, ac remotè: ut explicui num. 7. Ad confirmationem, distinguenda est major, (ut explicui eod. num. 7.) erant materia, & forma consensus clandestini, materialiter tantùm sumpti, nego: formaliter tamen, in quantum erant sufficientes ad corporum traditionem, concedo. Ad secundam confirmationem, distinguo similiter majorem, non potest efficere formaliter loquendo, ut aliquid fit de substantia, quod antea non erat, concedo: materialiter tamen, nego. Seu clariùs, non potest efficere, ut aliquid fit de essentia, quod antea non erat, variando: propriè, & formaliter materiam, & formam, concedo: variando tamen materialiter, & remotè, nego: ut explicui num. 7. Ad 3. confirmationem, nego consequentiam: quia aqua nec quoad esse materiale, nec quoad formale, subjacet potestati Ecclesiæ: contractus autem humani quoad esse formale, id est, ut legitimi sint, subduntur illius potestati. Vel dic sic, sicut aquam manentem veram aquam, non potest Ecclesia efficere, ne sit materia baptismi, ita nec consensus dum manent legitimi: non manent autem tales, cùm ab Ecclesia irritantur. Ad 3. argum. dic utroque modo irritasse: quamvis enim Ecclesia non habeat potestatem circa actus humanos quantum ad substantiam actus eliciti, id est, ad cogendum voluntatem, ut velit, vel nolit: habet tamen quantum ad illorum legitimitatem, cùm possit ex justis causis statuere, ut talis actus non sit legitimus, ac validus. Ad confirm. antecedens est verum, dum expressio consensus est legitima, nec per superiorem irritatur: secùs dum irritatur. Ad 4. distinguo minorem, solennitas illa est extrinseca consensui conjugali, quoad essentiam naturalem illius, concedo: at quoad formalem illius, id est, quoad esse legitimum, & sufficientem ad traditionem corporum, supposita determinatione concilii Tridentini, nego: sic enim est solennitas intrinseca, & essentialis. Ad 1. confirmationem dico, quidquid sit in aliis contractibus, in illis potest esse locus distinctioni inter forum conscientiæ, & externum: sunt enim natura sua dissolubiles: at matrimonium cùm sit suapté natura indissolubile, fieri nequit, ut in foro conscientiæ validum sit, dissolvi tamen valeat in foro externo. Ad 2. confirmationem dico præsentiam parochi, & testium non exigi solùm ut conditionem sine qua non virtus sacramenti exit in actum, nec tanquam substantialem materiam, aut formam totalem ipsius Sacramenti, sed tanquam essentialem qualitatem ipsius materiæ, & formæ: cùm essentialiter ad has requiratur, ut consensus sit legitimus, & nequeat esse talis absque ea præsentia. Ad ultimam argum. dic non esse pœnam: ut probavi num. 9. & esto esset pœna, incurreretur in foro conscientiæ ante sententiam judicis: ut colligitur tum ex natura matrimonii, quod cùm suapté natura indissolubile sit, implicat, ut sit validum in foro conscientiæ ante judicis sententiam, & accedente judicis sententia invalidum sit, ac dissolvatur: tum etiam ex mente concilii, quod intendit obviare malis, quæ ex clandestino oriuntur: at si validum esset in foro conscientiæ, & esset irritandum in foro externo, non utique malis obviaret, sed laqueos inextricabiles injiceret.

DISPUTATIO V.

Utrùm denunciationes sint de matrimonii essentia, vel saltem de præcepto?

SUMMARIUM.

Ubi erant præcepta, & an in desuetudinem abiissent, & quot sunt quæstiones disputandæ, n. 1.

Ponitur opinio affirmans denunciationes esse de matrimonii essentia, n. 2. & ibi, limitata causa limitatum producit effectum.

Et ablativus absolutus conditionem importat. Et facta contra legem pro infectis habentur, juncto, n. 4.

Sententia verior, nu. 3. Et ibi, quæ possunt procedere, & subsequi actum, non sunt de forma.

Solvuntur argumenta, n. 4. & explicatur l. Non dubium, C. de legibus, & reg. Quæ contra, de reg. jur. in 6.

An sit mortale omittere denunciationes, refertur quædam opinio, n. 5. & contraria verior, n. 7.

Quid, si una, vel altera omittatur, n. 7.

Quid, si non fierent in utriusque contrahentis parochia, vel non tribus diebus festivis continuis, n. 8.

1 PRæmissis aliquibus disp. generalibus de matrimonio clandestino, jam de denunciationibus, quæ præmittendæ sunt, ut perfectam publicitatem habeat, tractandum est. Et præmittendum est has denunciationes, seu monitiones præmittendas matrimonio, ut si quis impedimentum posset, illud detegeret, præceptas fuisse in *concilio generali Lateranensi 2. c. 51.* & habetur *c. fin. de clandest. despons.* Sed quia multis in diœcesibus in desuetudinem abjerant, ut refert *Abb. eo. c. fin. nu. 9.* id decretum innovavit *Tridentinum sess. 24. cap. 1. de matrim.* jussitque, ut matrimonio præmittantur denunciationes, ter à proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia, inter missarum solennia, publicè faciendæ. Quare duplex quæstio pertractanda est. Prior, an sint de matrimonii essentia. Posterior, an sint de præcepto.

2 QUÆSTIO I. Utrùm præmittere denunciationes matrimonio, sit de ejus essentia, ita ut matrimonium illis omissis initum, sit invalidum? Affirmant aliqui: ducuntur 1. quia ad matrimon. præsentia parochi desideratur, hic autem non parochi, sed privatæ perso-

personæ munus obit, dum omissis denunciationibus interest matrimonio: ergo est nullum. Prob. minor, quia in *Tridentino sess. 24. cap. 1. de matrim.* conceditur parocho limitata potestas assistendi matrimonio, nempè præmissis denunciationibus, sed limitata causa limitatum producit effectum, *l. In agro ff. de acquir. rerum domin.* ergo si parochus excedens fines mandati illis omissis interfit, non ut parochus, sed ut privatus aget: quando enim judex procedit ultra suæ potestatis limites, ut privatus agit: ut benè probat *Menoch. de recup. possess. remedio 8. num. 21. & 17.* 2. Quia Trident. loquitur per ablativum absolutum, & ibi, *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii procedatur:* ablativus autem absolutus conditionem importat, *l. A testatore ff. de condit. & demonstr.* conditio autem formam, *l. Qui heredi; & l. Mævius ff. eo. tit.* & docent *Bald. auth. Matri, & aviæ, nu. 3. C. Quando mulier tutelæ off. fun. pot. Fel. c. Cum dilecta, n. 6. vers. Secundum signum, de rescript. Tiraquel.* cùm aliis. *tract. de cessante causa, limit. 1. num. 61. Matienzo l. 2. recop. t. 11. l. 9. gloss. 4. num. 1. Crav. reg. 82. num. 1.* ergo omissio denunciationum vitiat matrimonium: omissio enim formæ in quacumque minima parte vitiat actum, *l. 1. in fine ff. de vent. inspic.* Quòd si dicas, esse conditionem juris communis, & ita tacitè intellectam, & proindè ejus expressionem nil operari. Contra, quia longè alio modo exprimitur, quàm jure antiquo inerat, & ita operari debet: nam jure antiquo (ut constat ex *c. final. de clandest. desp. initio*) non exprimebantur denunciationes per ablativum absolutum, nec limitabatur ibi potestas parochi: & esto limitaretur, non erat necessaria parochi assistentia ad matrimonii valorem: at in Tridentino explicantur per ablativum absolutum, & limitatur potestas parochi ad assistendum matrimonio, cujus assistentia est necessaria, ut valeat. 3. Probatur, quia Tridentinum ibi constituit ordinem, quo procedendum est ad matrimonium celebrandum, nempè, ut præcedant denunciationes, & fiant tribus diebus feriatis continuis, & tandem coram parocho, & testibus, ergo totus is ordo est de essentiali forma. Quia forma nihil aliud est quàm quædam ordinata series rem ad substantiam deducens: ut cum Bald. tradit *Decius l. Hac consultissima, num. 10. C. qui testam. facere poss. Alciat. lib. 5. paradox. c. 16. in princ.* 4. Prob. quia factum contra legem pro infecto habetur, *l. Non dubium, C. de leg. reg. quæ contra 64. de regul. jur. in 6.* Sed matrimonium non præmissis denunciationibus, celebratur contra jus, ergo habetur quasi infectum, & est irritum: & ideò hanc sententiam tuentur *Menoch. cons. 69. num 71. & seq. fol. 1. Zephal. cons. 421. num. 28. & seq. vol. 3. Boncius in quodam consilio, quod ponitur inter Menoch. consilia, vol. 4. cons. 398. num. 1.* & videtur tenere *Eul. Pactanus l. 2. de probat. 17. num 63.* ubi dicit de jure novissimo Trident. præsumi fornicationem, licèt habitatio longa sit, nisi probetur matrimonium, fuisse contractum præsente parocho, & testibus, ac præmissis denunciationibus: & statim *num. 61.* ait, concilium annullasse matrimon. contra prædictam formam celebratum.

3 His tamen minimè obstantibus, tenendum est non esse de essentia matrimonii, & subindè illis injustè omissis initum, validum esse. Prob. 1. quia cùm matrimonium omissis denunciationibus, validum esset omni jure, ab eo recedendum non est absque manifesto decreto irritanti: Tridentinum autem non manifestè irritat, immò contrarium ex illo colligitur: cùm enim ageret de denunciationibus præmittendis, & de præsentia parochi, & testium, in decreto irritanti solius hujus præsentiæ meminit: ergo. Et confirm. quia Trident. circa denunciationes nihil innovat, sed idem, quod statutum erat in concilio Lateranensi, quia in desuetudinem passim abibat, in pristinam obligationem, ac statum restituit: ut constat ex illis verbis, *Sacri Concilii Lateranensis vestigiis inhærendo.* Sed olim validum erat matrimonium omissis denunciationibus, ut definit *Tridentinum eo. cap. 1.* ergo & modò. 2. Quia speciale est in matrimonio, ne ex simplici prohibitione absque clausula irritanti annulletur: ut docent *Decius cap. 2. de testibus, num. 17. vers. Secus si temporalis sit. Rota in novissimis, tom. decis. 750. num. 3.* Tridentinum autem dum præcipit denunciationes, non ponit decretum irritans. 3. Quia *Tridentinum eod. cap. 1.* concedit ex Episcopi dispensatione, posse denunciationes præcedere, & subsequi: quæ autem actum subsequi, & præcedere possunt, potiùs de solennitate, quàm de forma dicuntur. Ut multis citatis testatur *Felinus c. Cum dilecta, num. 6 vers. Quartum signum, de rescriptis.* Tandem, quia quoties dispositio præfigens tempus, concedit judici arbitrium in prorogatione temporis, non dicitur illud de forma: ut benè probat *Felinus d. c. Cum dilecta, num. 6. vers. Octavum signum limitat.* 1. Sed *Tridem. eod. cap. 1.* concedit ordinario arbitrium in prorogandis, vel omittendis denunciationibus, ergo eæ non pertinent ad formam, & essentiam matrimonii. Et ideò hanc sententiam tenent. *Navarr. l. 4. cons. in 2. edit. tit. de sponsal. cons. 17. num. 4. & sum. Latina cap. 22. num. 70. Sarmiento l. 2. select. 1. 6. num. 7. Riminald cons. 691. num. 34. & seq. vol. 6. Cavalcan. decis. 29. num. 18. s. 1. Ploeus l. Si quando, nu. 341. vers. Scias quod, C. unde vi, Ant. Cucus l. 5. instit. majorum, t. 12. num. 86. Perez l. 5. ordin. t. 15. l. 1. fol. 286. col. 1. Spino. specul. testamentorum, gloss. 15. num. 15. Royas epitom. successionum, c. 2. n. 23. & 24. Gutier. 2. pract. qu. 4. num. 13. & de jur. 1. p. c. 51. n. 25. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. num. 34. & 35. Azebedo eod. l. 5. tit. 1. l. 1. num. 41. Salzedo* dicens sic declarasse Cardinales, *pract. cap 73. § Primo ante omnia, Segura direct. jud. 2. p. cap. 16. num. 1. Gervantes l. 6. Taur. num. 22.* Et ex Theologis, *Veracruz. append. ad Specul. toto dub. 1. & dub. 11. fine, Mesina l. 3. sum. cap. 16. § 13. fol. 231. Enriquez l. 11. de matrimon. cap. 5. num. 1. Petr. de Ledesm. de matrimon qu. 45. art. 5. punct. 2. dub. concl. 2. fol. 175. col. 2. Philiarc. de off. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. cap. 2. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 217. num. 2. & 10. Vvald Candel. 1. p. de matrimon. num. 242. Maurus Antonius corona confess. de matrim. tit. de sponsal. de præsent. num. 18. vers. Ex quibus verbis, Vega l. 3. sum. casu 176.*

4 Ad argumenta proposita num. 2. respondetur: ad 1. negando minorem, & ad probationem dic, dari parocho limitatam potestatem, quoad rectè, & ritè agendum, dum præcipit Tridentinum parocho, ut præmittat denunciationes: non tamen quoad validè agendum. Sicut dum præcipitur judici, *cap. Cum medicinalis, de sentent. excommun. in 6.* ne excommunicet, nisi in scriptis, & præmissa trina monitione, traditur forma excommunicandi ritè, & rectè: quæ minimè desideratur, ut valeat excommunicatio. Ad 2. dic, importare formam, & conditionem, ut ritè, & rectè celebrentur matrimonia, non autem, ut validè. Quod indè colligitur, quia ea conditio tacitè inerat, eratque tamen jure communi requisita, ad ritè, & rectè agendum: quare ejus expressio nihil novum operari debet: & licèt videatur quoad verborum sonum alio modo exprimi, quàm jure inerat: at ex tenore decreti Tridentini manifestè habetur, non alio modo exprimi: tum quia dicit, *vestigiis sacri concilii Lateranensis inhærendo:* tum etiam, quia in clausula irritante solùm expressit præsentiam parochi, & testium. Ad 3. negatur consequentia, si de forma essentiali loqueris: quia id verum est, quando ex verbis decreti non colligitur, non constitui totum ordinem, ut formam substantialem. Ad 4. dic intelligi eos textus, ut factum contra legem habeatur pro infecto: quando lex statuit formam substantialem actus, secùs quando ex ea colligitur solam formam, & modum, ut rectè fiat, præscribi.

5 QUÆSTIO II. Quale peccatum sit denunciationes absque debita dispensatione omittere, *Sot. 4. d. 28. qu. 1. a. 2. ad 1.* censet non esse mortale, nisi excommunicatio Synodalis sit in ea diœcesi contra omittentes. Et *Petr. de Ledesm. de matrim. c. 45. a. 5. punct. 1. dub. 3. concl. 1. & 2.* dicit hoc fuisse verum ante Tridentinum: & *punct. 3. dub. 1. concl. 1. & 2.* dicit, licèt sit peccatum lethale post Tridentinum. Si autem parochus adhibita sufficienti diligentia ad excutiendum, an sit impedimentum, illas omittere, etiam post matrimonii celebrationem, nec esset excommunicatio in illa diœcesi, non esse mortale, quia reputatur hac adhibita diligentia, res levis.

6 Cæterùm tenendum est peccare lethaliter parochum assistentem matrimonio, & ipsos contrahentes non præmissis denunciationibus. Prob. quia conc. Lateranense, & habetur *c. fin. de cland. despons.* id præceperat, & *Trident. in sess. 24. cap. 1. de matrim.* idem præceptum innovat gravibus verbis, ibi, *præcipit sancta Synodus:* & materia est gravissima, ex earumque omissione possunt subsequi multa mala. Et confirm. quia diligentia parochi hoc non supplet, factis enim denunciationibus certiùs est fore, ut ad populi notitiam perveniat matrimonium, & magis timent omnes impedimentum occultare, quod norunt: & esto æquivaleret ea diligentia, transgreditur parochus præceptum grave formam diligentiæ præscribens. 2. quia idem *Tridentinum eadem sess. cap. 5.* contrahentibus ignoranter in gradibus prohibitis, omissis denunciationibus negat spem dispensationis obtinendæ, subdens, *Non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit.* ergo manifestum est hoc præcepto voluisse obligare ad mortale, siquidem omittentem vocat temerarium contemptorem: cujus nomine indignus esset ob solam venialem culpam: & ob solam eam, alienum esset à more, & Ecclesiæ benignitate, rigidissimumque spem dispensationis negare. Tandem, quia omissio denunciationum efficit matrimonium clandestinum quoad pœnas, quæ rigidissimæ sunt: (ut probavi hoc 3. lib. disp. 1. n. 7.) ergo signum est hoc præceptum obligare ad lethale: injustum enim est veniale crimen tam gravi supplicio plecti. Et ita hanc sententiam tenent ex Theologis *Palud. 4. d. 28. qu. 2. a. 1. n. 20. & ibi Supplementum Gabriel. qu. 1. n. 3. dub. 2. D. Ant. in 3. p. t. 1. c. 16. §n. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. Viguerius l. instit. c. 16. § 7. vers. Octavo, Ledesm. 2. p. qu. 47. art. 5. fol. 451. col. 4. Veracr. 1. p. speculi. a. 10. concl. 3. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 7. num. 1. in commento, litter. C. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matrim. concl. 6. Manuel 1. t. sum. 2. edit. cons. 217. nu. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorii, de matrim. cap. 39. fol. 1060. col. 1. § Sed si quis, Maurus Anton. corona confessorum, de matrim. t. de sponsal. de præsent. num 18. § Ex quibus verbis.* Et ex jurisperitis, *Henric. cap. fin. nu. 10. de clandest. desp. Astensis,* quem refert, & sequitur *Rosella verb. impedimentum, imped. 1. num. 11. Sylv. matrim. 2. qu. 17. dict. 3. & matrim. 6. qu. 7. dict. 2. Navar. summ. Hisp. cap. 22. num. 70. & Latina cap. 16. num. 36. Alex. Carrer. lib. 4. de sponsal. cap. 7. Cavalcanus cap. 1. decis. 29. num. 18. Perez. lib. 5. ordinam. t. 1. fol. 26. Matienzo l. 5. recop. t. 1. l. 1. num. 2. Spino speculo testamentorum, gloss. 15. num. 27. Salzedo pract. cap. 73. innovandis. vers. 5.*

7 Si tamen parochus omitteret aliquam ex tribus denunciationibus, vel ante matrimonium, vel post, ante ejus consummationem, credo non esse lethale, quando certum esset moraliter nullum subesse impedimentum. Quia levis est materia, partialisque præcepti. Ita *Veracruz. appen. ad specul. dub. 1. concl. 5. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. nu. 5. punct. 3. dub. 1. concl. 3.*

8 Similiter esset mortale, si non fierent denunciationes in utriusque contrahentis parochia. Quia est contra præceptum *Tridentini eod. c. 1.* & in aliena parochia minimè sciri potest, si quo impedimento laboret alienus ille contrahens. Sic *Enriqu. l. 11. de matrim. n. 2. in commento, litter. D.* & addit *in eod. commento, litter. C.* esse peccatum

catum

catum mortale, nisi fiant tribus festis continuis, licèt fiant ter interpolatè, quia contravenitur præcepto Tridentini. Sed rigidum videtur hoc, non enim materia adeò gravis apparet, & ideò temperarem, quando magnum intercederet spatium inter unam, & alteram denunciationem. Quia sic parochiani illarum oblivisceretur: non tamen damnarem ad mort. eo quòd una, vel altera dies festiva intercedens illas discontinuaret.

DISPUTATIO VI.

Ubi, & quomodò debeant fieri denunciationes?

SUMMARIUM.

Referuntur variæ sententiæ, n. 1. 2. & 3.

Debent fieri in parochia utriusque contrahentis, nu. 4. & à proprio utriusque parocho, vel de ejus licentia, n. 5.

Debent fieri in propria parochia, ubi conjuges diutius habitarunt, nu. 6.

Non est necesse fieri in Ecclesia, in qua est moderna habitatio, nec si contrahentium consanguinei non sint, ubi est antiqua habitatio, est opus ubi illi sunt, fieri, n. 7.

Debent fieri tribus diebus festivis continuis: & an necessarium sit inter ipsas intervallum, vel quando una tantum præmittitur denunciatio, debeat incontinenti celebrari matrimonium, nu. 8.

An sit necessarium, ut fiant denunciationes in Ecclesia inter Missarum solennia, n. 9.

An possit fieri, quando non est dies festivus, confluente magno populi concursu, n. 10.

1 PRæmittendum est in Concilio Lateranensi, & habetur *c. fin. de cland. despons. in princ.* statutum fuisse, ut declamationes fierent in Ecclesiis, per presbyteros competenti termino præfixo: *Tridentinum* verò *sess. 24. c. 1 de matrim.* declarasse, ut ter à proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solennia fierent. Hinc *Innoc. d. c. fin. statim in princ.* colligit denunciationes faciendas esse in omnibus Ecclesiis loci, ubi contrahentes habitant: vel saltem in pluribus, & tot, ut verisimile sit perventurum ad omnium notitiam. Quia cùm tractetur de peccato vitando, ne matrimonia prohibita contrahantur, cautius agendum est, quàm in aliis, ubi requiritur publicatio.

2 Alii verò sic distinguunt, si contrahentes, & eorum majores in certa parochia habitabant, ibi satis est monitiones fieri: si verò in diversis parochiis moram traxerint, in diversis faciendæ sunt. Sic *Ant. d. c. fin. nu. 16. Aob. nu. 7. Alex. de Nevo in princip. nu. 20. Paludanus 4. d. 28. q. 2. a. 2. conc. 2. n. 13. Rosella verb. Impedimentum. imped. 1. n. 15.*

3 Alii verò censebant sufficere, ut in una Ecclesia fiant: nec obstare *d. c. fin.* dum loquitur in plurali de Ecclesiis, quia loquitur etiam in plurali de matrimoniis. Ita docent *Card. d. c. fin. n. 3. Prepos. ibi nu. 7. in princ. Greg. Lop. l. 1. verb. En la Yglesia t. 3. par. 4.* Et ita servari de consuetudine docent *Hostiens. d. c. fin. super verb. In Ecclesiis, & ibi Joann. And. n. 1. Anchar. nu. 15.* Immò attento decreto concilii Tridentini, dicit *Anton. Cucus lib. 5. instit. major. t. 11. num. 29.* Patres concilii interpretes declarasse satis esse fieri in parochia, in qua celebratur matrimonium: & affert testem hujus *Navarrum sum. c. 25.* reticetque numerum. Verum non inveni locum, ubi id *Navarr.* asserat.

4 Dicendum tamen est attento decreto *Trident. sess. 24. c. 1. de matrimon.* faciendas esse in utriusque contrahentis parochia, quando diversarum parochiarum sunt. Prob. Quia Tridentinum dicit faciendas esse à proprio contrahentium parocho: ergo uterque parochus, quando sunt diversæ parochiæ, eas facere debet. Præterea, quia talis publicatio exigitur, ut scientes contrahentium impedimenta, illa detegant: sed in vicinia mulieris non possunt sciri impedimenta viri, nec è contra. Tandem, quia praxis ipsa ita testatur. Sic docent *Enriquez l. 11. de matrim. c. 7. nu. 1. Segura* dicens sic declarasse Cardinales, *2. p. direct. jud. c. 16. num. 19. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. Manuel 1. tom. sum. 1. edit. c. 217. n. 6.*

5 2. Hæ denunciationes à proprio contrahentium parocho fieri debent: ut jubet *Tridentinum d. c. 1.* possunt tamen ab alio de ipsius licentia fieri. Quia Tridentinum concedit ibi, ut de licentia parochi possit alius sacerdos assistere matrimonio: ergo à fortiori poterit parochus dare licentiam alii faciendi denunciationes, quod multo minùs est: cui enim licet quod est plus, licet quod est minùs. *reg. Cui licèt, de reg. jur. in 6.* Deindè, quia similiter *d. c. fin.* habetur denunciationes faciendas esse per presbyteros, & tamen *Hostiens. ibi super verb. Presbyteros, Joann. Andr. nu. 7. Alex. de Nevo in princ. n. 16.* explicant per parochos, vel alium de ipsorum licentia, per *c. Mulieres fin. de sent. excommun.* ibi, *Cum is communicat verè, cujus authoritate, & mandato committi probatur.* Tandem, quia praxis ita explicat, communiter enim de mandato parochi æditui hoc præstant. Sic *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 217. n. 6.*

6 3. Debent hæ denunciationes fieri in utriusque parochiis, ubi diutius versati sunt, & principaliorem habent larem, & verisimilius est fore, ut sciantur impedimenta. Probat. quia ideò fiunt, ut contrahentium impedimenta detegantur, at cùm brevem moram in aliqua parochia contraxere, ignoti sunt, impedimentaque ignorabuntur. Et confirm. qui ob similem rationem præceptæ sunt denunciationes, *d. c. fin.* quod Tridentinum innovat, & tamen *Innoc. ibi, num. 1. Joann. And. num. 5. Ant. num. 16. Card. num. 3. vers. Quæro quid si sint Anchar. num. 16. Prepos. num. 7. vers. Sed quia, Alex. de Nevo in princip. num. 21. Greg. Lop. l. 1. verb. En la Yglesia t. 3. p. 4.* asserunt faciendas esse in Ecclesia, ubi est parentum utriusque antiqua habitatio, quia ibi meliùs scientur impedimenta. Et ita tenet *Segura* dicens sic declarasse Cardinales *2. p. directorii judicum, cap. 16. num. 19.*

7 Hinc infertur, non opus esse fieri in parochia, in qua est moderna habitatio. Quia id nullo jure petitur, & esset nimium multiplicare denunciationes. Sic *Innoc. d. c. fin. 2. Joann. Andr. num. 5. Ant. nu. 16. Alex. de Nevo num. 22.* quamvis *Anchar. num. 16.* dicat tutius esse utrobique fieri: & Præpos. *num. 7. vers. sed quia*, dicat hoc communiter reprobari. Nec, si non sint consanguinei contrahentium, ubi est antiqua eorum habitatio, sed in aliis multis locis, oportebit in illis denunciationes fieri, quia id nullum jus præcipit. Sic *Innoc. ibi, nu. 3. Joann. And. nu. 5. Prepos. nu. 7. vers. Sed quid si majores.*

8 4. Debent fieri tribus festis continuis: ut expressè decernit *Tridentinum d. cap. 1.* Sed non debent immediatè se subsequi, quin aliquot dierum intervallum intercedat: quia hoc tanquam juri consonum decretum fuerat in concilio provinciali Coloniensi sub Adolpho Archiepiscopo, *t. Censura, & decreta lata pro abusuum emendatione, cap. 32.* & concilio provinciali Moguntino sub Sebastiano Archiepiscopo, cap. 38. quæ habentur 5. tomo conciliorum. Præterea, quia finis intentus detegendi impedimenta, commodè obtineri non potest ob temporis brevitatem, nisi longiori termino præfinito. Quare continuitatem, quam Tridentinum postulat, ex ipsius fine, & aliis conciliis provincialibus, colligitur esse, ut non excludat dierum ferialium, sed aliorum festorum mediationem, ita ut inter unam, & alteram denunciationem factam diebus festivis, per dierum tamen ferialium intervallum, non medient alia festa. Et ratio est, quia si sint ita sibi immediatæ denunciationes, non suppeteret tempus ad excogitanda, & opponenda impedimenta: nec debent esse tam discontinuæ, & à se invicem distantes, ut parochiani, vel illarum obliviscantur, vel ob longum spatium desides reddantur ad impedimenta detegenda. Et si una tantùm denunciatio facienda sit omissis duabus, non statim matrimon. celebrandum est, sed aliquo temporis spatio expectandum est, alias videtur nullius momenti illa denunciatio. Hæc docet *Segura 2. p. directorii, cap. 16. num. 20. & 21.* Si petas autem quantum tempus mediare debeat? non potest certa regula præscribi, sed prudentis arbitrio, attenta notitia, quæ communiter habetur contrahentium, & impedimentorum periculo, relinquendum est: communiter tamen satis videtur, si duo dies intercedant inter unam, & alteram monitionem.

9 5. Tridentinum jubet denunciationes diebus festivis, & in Ecclesia inter Missarum solennia, faciendas esse: at idem credo esse, si extra Ecclesiam in locis competentibus, ut in prædicationibus magna populi copia confluente fierent. Prob. quia eodem modo dicitur *d. c. fin.* denunciationes debere fieri in Ecclesia, & tamen posse fieri extra in hoc casu, docent ibi *Hostiens. super verb. In Ecclesiis, Joann. And. num. 5. Anton. num. 16. Anchar. num. 15. Abb. num. 7. Alex. de Nevo num. 20. Prepos. num. 7. in princ. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. num. 15.* quamvis id neget *Cardin. ibi, num. 3. vers. Quæro quid si fiant:* fatetur tamen tunc vitari clandestinitatem, & negat licere: quia indecens est de sacramento extra Ecclesiam tractare. Verùm te atus hoc non considerat, si enim matrimonium ipsum licitè extra Ecclesiam contrahitur, cur non denunciationes? Quare finis illius decreti, & Tridentini, dum petit in Ecclesia, & diebus festivis, inter Missarum solennia denunciationes fieri, est, ut ad multorum notitiam matrimon. perveniat, quò faciliùs impedimenta detegantur: diebus enim festivis inter Missarum solennia ingens hominum copia solet confluere in Ecclesiam: cùm ergo sufficientissimè huic fini satisfiat, quando in locis publicis, ubi major est populi concursus, fierent, satis erit.

10 Hinc infero, eadem ratione idem dicendum esse, quando non esset dies festiva, at aliqua ex causa est magnus populi concursus ad Ecclesiam: ut quia est festus vocationis illius Ecclesiæ dies, vel quia in signis concionator habet concionem, qua satisfit concilii fini: & eadem prorsus militat ratio.

DISPUTATIO VII.

Quis possit dispensare, ut denunciationes matrimonii omittantur?

SUMMARIUM.

Attento jure antiquo non poterat Episcopus, nisi in casu urgentis necessitatis, n. 1.

Poterat ex consuetudine, n. 2. Et hodie attento Tridentino potest, n. 3.

An possint habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, & magister scholarum Salmantinus, n. 4.

An possit Episcopus breviare, vel prolongare tempus denunciationum, 5.

An possit dispensare, ne fiant diebus festivis, n. 6. & an possit Episcopus alterius cum utroque contrahente dispensare, n. 7.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 8.

An possit vicarius Episcopi: referetur opinio negans, n. 9. & contraria, 10.

Quid, de vicariis ordinis D. Joannis, n. 11. Et quid, de foraneis, n. 12.

Quid, si Episcopus sibi reservarit hanc dispensationem, n. 13.

Solvuntur argumenta, n. 14.

An possit parochus: referuntur, quæ sint certa, n. 15.

Refertur

Refertur opinio affirmans, posse propter malitiosi impedimenti suspicionem, n.16.

Vera opinio, non posse, & aliter facientem puniendum esse, num.17. & ibi clausula in fine posita referetur ad omnia præcedentia: & quid dictio, Deinde, importet.

An possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in his denunciationibus: referuntur duæ opiniones, n.18. & 19.

Quando committitur negotium arduum, vel prudentiæ, & judicio alicujus, an censeatur electa industria personæ, ita ut eo ea delegari nequeat, n.18. junct. n.20.

Verior opinio posse Episcopum delegare, n.20. & ibi, juncto nu.19. an possit causas matrimoniales delegare.

Vicarius Episcopi potest delegare, n.21. Et solvuntur argumenta, nu.22.

1 ALiquot sunt conclusiones, in quibus est minor difficultas, quibus præmissis, quæ dubia sunt, disputabuntur. I. Conclusio. Attento jure antiquo non poterat Episcopus dispensare, ne denunciationes præmitterentur matrimonio, quia erant præceptæ in concilio generali Lateranensi, in cujus lege nequit Episcopus regulariter dispensare: ut probavi lib.2.disp.40.n.3. Et ita docent *Palud.4.d.28.q.2.a.3 n.21. D. Anton.3 p.t.1.c.16. fine, Navar. sum. Hisp.c.22.n.69. Paz pract.2.to.prælud.3.num.11. Enriquez l.12. de matr.c.5.n.5 in commento lit.S. Salzedo pract.c.73. §. Dispensat.* Quod intellige, nisi in casu urgentis necessitatis, quando esset periculum in mora: tunc enim posse Episcopum in ea lege dispensare, probavi eodem n.3.

2 Jam ex consuetudine scita, & tolerata à Pontifice poterant Episcopi dispensare. Sic *Henricus c.fin. nu.13. de clandest. despons. Palud. & D. Ant. nu. præced. allegati, Sylvester matrim.6.qu.7. dict.2. Bernard. Diaz pract. in 2.edit. apud Salzedo, c.73. fine, Sotus 4.dist.28. q.1. a.2. vers. De bannis, Barth. à Ledesm. dubio 21. de matrim. Vega lib.6. Summa, casu 211.*

3 II. Conclusio, Hodie potest Episcopus dispensare, ut omittantur tres denunciationes, vel aliqua illarum, ante, & post matrimonii consummationem: ut expressè definitur *in Trident. sess. 24.c.1. de matrim.*

4 Hinc infertur, idem posse Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, nullique diœcesano subditos. Quia Concilium hoc committit ordinario, hi autem ordinarii sunt. Sic *Navar. l.4. consiliorum, in 1.editione, t.de sponsalib. cons.5. in 2.t. de clandest. despons. cons.2. Enriq. l.11. de matrim. c.5. n.5. Manuel 1.tom. sum.2. edit. c.217. nu.4.* ubi idem asserit de magistro scholarum Salmantino, respectu scholasticorum, qui in matricula adscripti sunt: quod verum est, si privilegium habeat. Idem possunt eadem ratione omnes prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem. Qui autem sint hi, dicam hoc 3.lib. tota disp.28.

5 2. Infertur, hos, qui possunt in denunciationibus dispensare, posse similiter ex justa causa breviare, vel prolongare denunciationum tempus: quia si possunt quod plus est, nempè omnino remittere, poterunt hoc quod minus est, *reg. Cui licet, de reg. jur. in 6.* Sic *Segura directorio judicum.2.p.c.16.n.3.*

6 3. Infertur, posse similiter ex justa causa dispensare, ne denunciationes diebus festivis, sed ferialibus fiant. Quia hoc minus est, quam remittere. Sic *Barth. à Ledes. de matrim. dub.21. f.1338.* quamvis id neget *Segura d.c.16. nu.17.* dicens sic esse declaratum à Cardinalibus. Sed fortè illa declaratio fuit, non posse hoc ordinariè Episcopum facere, secus in casu speciali ob justas causas: non enim video, qua ratione id negetur Episcopo, cùm quod plus & sibi concedatur.

7 Ultima conclusio, Prælatus alterius contrahentis potest cum utroque dispensare in denunciationibus, verbi gratia, ineunt matrimonium Cordubensis, & Granatensis, sicut potest alteruter prælatus ratione connexionis utrumque copulare matrimonio, ut latè probabo hoc 3.lib. disp.19.n.4. ita eo ipso quod dispensat cùm suo subdito, ut absque denunciationibus ineat matrim. censetur consequenter dispensare cum alio: cum denunciationes hæ, & dispensatio illa ordinentur ad matrimonium, quod individuum est constans ex duplici extremo.

8 His præmissis 3. quæstiones circa hanc dispensandi potestatem agitandæ sunt. I. An generalis Episcopi vicarius possit absque speciali commissione in illis dispensare. II. An proprius parochus. III. An possit Episcopus delegare hanc potestatem.

9 QUÆSTIO I. Utrùm generalis Episcopi vicarius possit absque speciali delegatione dispensare in denunciationibus matrimonii? Negant quidam, ducti, quia in generali commissione vicariatus non clauditur dispensandi potestas: ut probavi lib.2.disp.40. n.12. Ita tenuere Patres congregati in concilio provinciali Toletano habito anno 1583. (ut refert *Segura nu. seq. allegandus.*) tandem tenet *Menoch. cons.69. n.55. & seqq. vol.1. Zephalus cons.421. à nu.72. usque ad 75. vol.3. Paz pract.2. tom. prælud. 3. fine, Spino speculo testamentorum, glos.15. n.29. Enriquez* dicens sic declarasse Cardinales, *lib.11. de matrim. c.5. n.5. Anton. Gomez in bulla cruciata, c.4. q.4. n.19. & 21.* Et est probabile.

10 Contraria tamen sent. mihi multo magis placet. 1. quia *Tridentinum sess.24. de matr. c.1.* hanc dispensandi potestatem concedit ordinario, ibi, *Nisi ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes omittantur.* Sed vicarius generalis Episcopi est ordinarius, & nomine ordinarii comprehenditur: ut latissimè probabo hoc 3.l. disp.19. n.3. & 5. ergo potest virtute hujus decreti dispensare in denunciationibus. Et confirmatur, quia *eod. c.1.* decidit *Tridentinum* debere matrimonio interesse parochum, vel alium sacerdotem de licentia parochi, aut ordinarii, sed nomine hujus ordinarii intelligitur etiam hic vicarius, ut probabo eadem disput. 19. n.18. ergo etiam intelligitur, dum ibi committit ordinario posse in denunciationibus dispensare. 2. Quia ante Tridentin. poterat ex generali consuetudine dispensare, teste *Palud.4.d.28.q.2. nu.21.* non autem reperitur Tridentinum id ei negare, sed potius concedere. Tandem, quia quando Tridentin. excludere voluit vicarium, id expressit, ut *sess.24 c.6. de reformat.* ibi, *Et non eorum vicariis.* Pro hac sent. est *Nav. lib.4. consil. in 1. edit. tit. de spons. cons.5. n.1. in 2.t. de cland. desp. cons.2.* ubi ait non solùm Episcopis, sed omnibus ordinariis concedi prædictam facultatem in Trident. Et *Flaminius de resignat. benefic. l.3 q.11 n.20. & 21.* ubi ait quoties in Tridentino conceditur aliquid ordinario, nomine ordinarii comprehendi vicarium generalem Episcopi: ut *d.c.1.* Et tenent in propriis terminis *Claudius addit. ad cons. Bertuzoli, cons.283. fin. Jac. Sbrozius l.2. de vicario Episc. q.101. n.1. & seq. & q.43. nu.28.29. Veracruz append. ad specul. dub.1. f.4 col.2. fine, Gutier. l.1. q. can. c.19. n.15. Segura direct. jud. 2.p.c.16. n.2. & 3. Salzedo* dicens praxim totius orbis sic recepisse, *pract. c.73 fine, Manuel 1.to. sum. 2. edit. c.217. n.4.*

11 Hinc infertur, vicarios ordinis D. Joan. posse dispensare in his denunciationibus. Quia sunt ordinarii Ecclesiarum suis vicariis subditarum. Sic *Manuel eodem c.217. n.4.*

2. Infertur, vicarios Episcopi foraneos non posse absque speciali commissione in his denunciationibus dispensare: quia sunt delegati ad speciales causas. Sic *Veracruz append. ad speculum, dub. 1. fine, Gutier. d.c.19. fine, Manuel eodem c.217. n.4.*

12 Tandem intelligenda est hæc sent. nisi Episcopus facultatem dispensandi in denunciationibus sibi reservaret: tunc enim non posset vicarius generalis Episcopi. Sicut enim potest Episcopus totum officium revocare, ita & partem. Sic *Gutier. eo. c.19. num.15.*

13 Ad argum. propositum nu.9. dic, quamvis ex generali commissione vicariatus, non possit dispensare in omnibus, in quibus potest Episcopus, posse tamen in casibus, quorum dispensationem jus committit ordinario.

15 QUÆSTIO II. An possit parochus in aliquo eventu remittere denunciationes, seu in illis dispensare? Et ut certa ab incertis secernamus, non intelligitur præsens quæstio, quando esset periculum in mora, ut in articulo mortis: de hoc enim disputabo disp. 10.n.27. Sed præsens quæstio est, ubi non est tale periculum in mora. 2. est certum, non posse ex aliis causis, quam ex causa timoris malitiosi impedimenti: de hoc enim *Tridentinum sess.24. cap.1. de matr.* solùm loquitur in verbis, quibus eam facultatem parocho concedere videtur. 3. est certum, non posse parochum ex hac causa omnino remittere denunciationes, non enim potest dispensare, ne ante matrimonii consummationem fiant. Quia hoc Trident. ibi ordinario remittit, cujus nomine parochum non comprehendi nemo dubitat: & constat ex *eod. c.1. Trid.* ibi, *Qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote de licentia parochi, aut ordinarii:* ubi tamquam distinctos ponit parochum, & ordinarium. Tandem constat, ubi constitutio Synodalis, vel Episcopus, reservasset hanc dispensationem, non posse parochum: ut nu.13. diximus de Episcopi vicario.

16 Status ergo præsentis quæst. est, an propter malitiosi impedimenti suspicionem, possit parochus remittere, seu dispensare, ut matrim. celebretur non præmissis denunciationibus, ut posteà ante consummationem fiant, attento *Trid. sess.24. de matrim. cap.1.* nisi constitutio Synodalis, aut Episcopus sibi reservet? Affirmant aliqui posse, quia *Trident. d. cap.1.* parocho videtur remittere hoc: nam usque ad ea verba, *Deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant:* apertè videtur loqui de iis, quæ ad munus parochi pertinent: nec usque tunc ordinarii meminit: solùmque ordinario remittit, quando contracto matrimonio omnino denunciationes omittendæ sint. Cùm enim illud sit multo minus, non mirum est ut parocho committat, hoc autem ut multo gravius reservet ordinario. Sic tenent *Veracruz append. ad specul. dub.1. propos.3. & 4. Albornoz l.4. de arte contract. t.1. Vvald. Candel.1.p. de mater. n.243. Vega l.6. sum. casu 115. & l.3. casu 211.* & multi Theologi, & jurisperiti, ut refert *Petr. de Ledes. de matr. q.45. n.5. circa 3. punctum, dub.1.* & dicit hanc videri probabiliorem. Et favet *Matina l.1. sum. c.16. §.13. f. 51. col.2.* ubi ait, parochum esse puniendum, si omittat denunciationes extra casum necessitatis.

17 His tamen non obstantibus, tenendum est id non posse parochum. Prob. quia ante Tridentinum erat præceptum de præmittendis denunciationibus matrim. *cap. fin. de cland. despons.* desumpto ex conc. Lateran. & tunc secundùm omnes non poterat parochus dispensare, ergo nec modò: quia Tridentinum id decretum non corrigit, sed innovat, ut constat ex illis verbis, *Sacri concilii Lateranensis vestigiis inhærendo.* Et confirmatur, quia saltem hic casus tamquam omissus, relinquendus est dispositioni juris communis, *l. Commodissime, ff. de lib. & posth.* 2. Quia non est sensus Tridentini, quem contrarii intendunt, sed in vers. *Quod si aliquando probabilis suspicio,* definit eam esse justam dispensandi causam: cujus verò arbitrio hoc subjaceat, non definit ibi, sed in vers. *Deinde ante illius consummationem.* Unde ea verba, *Nisi ordinarius ipse expedire judicaverit,* utrunque casum præcedentem amplectuntur: clausula enim in fine posita refertur ad omnia præcedentia, *l. Talis scriptura, ff.*

ra, § *fin. ff. de leg.* 1. ibi, *Hanc autem scripturam non solum ad praecedentia legata, sed ad universa, quae testamento adscripta sunt, extendi verum est*: & tradit ibi laté *Iason n.* 36. 3. Quia dictio illa *Deinde*, quæ ordinem significat, continuativa præcedentium est, ac integram causam ab illis verbis, *Quod si aliquando*, perficit. Hanc sententiam tenent *Nav. lib. 4. consiliorum in utraque edit. tit. de clandest. desp. cons. 1. Menoch. cons. 69. n. 61. vol. 1. Zephalus cons. 425. à n. 72. usque ad 75. vol. 3. Verac.* sibi contrarius *append. ad spec. dub. 1. proposit. 6. ver. Ex quo apparet, Gutier. l. 1. q. can. c. 19. n. 2. Segura direct. judicum, 2. p. c. 16. n. 5. Enriq. lib. 11. de matr. c. 5. n. 5.* dicens sic declarasse Cardinales: *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 217. n. 5.* Et dicit esse satis probabilem *Petr. de Ledesm. n. praced. allegat.* Quare si parochus propria authoritate omitteret denunciationes in casu suspicionis malitiosi impedimenti, posset arbitrio ordinarii puniri. Ut bene docet *Gutier. eo. c. 19. n. 3. & de juramen. 1. p. c. 51. n. 25.*

Ad argumentum contrarium propositum num. 16. constat ex dictis hoc n. 17.

18 QUÆSTIO III. An possit Episcopus alicui delegare facultatem dispensandi in his denunciationibus? Quidam negant posse delegari etiam vicario generali. Probant, quia dum eligitur personæ industria ad aliquod munus obeundum, id delegari nequit, *c. fin. in §. Is autem, de offic. delegat. & c. Is cui, eod. t. in 6.* in hac autem dispensatione eligitur industria Episcopi. Quod duplici medio constat: alterum est, quia *Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim.* judicio, & prudentiæ ordinarii remittit: per quæ verba videtur de persona Episcopi tanquam pastoris proprii confidere, & ita ejus industriam eligere. Alterum verò est, quia quoties negotium commissum est arduum, censetur electa personæ industria: ut tradunt *Anton. c. fin. de offic. deleg. n. 15. & ibi Anchar. n. 5. Aimon cons. 303. num. 3. vol. 2. Jason l. More, n. 65. ff. de jurisd. omn. judi. & ibi Cacialupus nu. 3.* & multi alii, quos refert, & sequitur *Menoch. de arbitrariis, l. 1. qu. 54. nu. 11. & 12. & q. 68. n. 15.* & constat ex *c. Is cui. de offic. deleg. in 6.* ubi nullum est verbum denotans personæ industriam eligi, sed ex gravitate commissæ rei, dicit Pontifex eligi. Cùm ergo dispensare in denunciationibus, res valdè ardua sit, censebitur electa industria personæ: & proinde nequibit Episcopus delegare. Ita docent *Menoch cons. 69. à n. 55. vol. 1. Zephalus cons. 421. à n. 72. vol. 3.*

19 Alii autem concedunt posse generali vicario Episcopum generaliter delegare facultatem dispensandi in denunciationibus: aliis autem minimè, nisi in una, vel altera causa. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 5. n. 5. junct. commento, litera T.* DD. tamen, quos pro se refert, nihil dicunt: sed pro hac sent. videtur *Greg. Lop. l. 7. fine, t. 10. p. 4.* ubi ait, non posse Episcopum generaliter causas matrimonii delegare, bene tamen unam, aut alteram.

20 Verius tamen credo, posse Episcopum generaliter hanc facultatem delegare: quia jure ordinario sibi competit, cùm concedatur à *Tridentino d. c.* 1. indistinctè omnibus ordinariis in perpetuum: nec ratio contraria relata nu. 18. aliquid probat: non enim universaliter verum est, eligi personæ industriam, ubi negotium est arduum, & committitur prudentiæ alicujus: fallit enim, quando delegatio fit personæ incognitæ, & indeterminatæ, ut prælatis præsentibus, & futuris: prout hic contingit: ut docent optimè *Sylvest. verb. Delegatus q. 8. dict. 1. Passarellus in compen. privil. minimorum, c. 14. Lud. Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 284. fin. & f. 794. col. 2. fid.* pro qua limitatione apertè sunt: *Iason l. More, nu. 65. ff. de jurisd. omn. jud. Bart. Abb. & Paul.* quos refert, & sequitur *Greg. Lop. l. 47. fine, tit. 18. p. 3. Menoch. de arbitrariis, l. 1. q. 64. nu. 17.* ubi quamvis regulariter commissio facta nomine proprio, & dignitatis expresso, non transeat ad successorem in dignitate: quia videtur electa persona, per *c. Quoniam Abbas, de offic. delega.* dicunt tamen hoc intelligi, quando persona erat cognita, secus ubi erat incognita: ergo similiter cum facultas dispensandi in denunciationibus non concedatur Episcopo determinato, & cognito, sed indefinitè omnibus ordinariis, præsentibus, & futuris, non censebitur electa industria, & ita poterit Episcopus generaliter delegare. Pro hac sentent. sunt DD. absolutè docentes, posse Episcopum causas matrimoniales delegare. Hi sunt *Host. c. Literas, de restit. spoliat. paulo post princ. Abb. c. Ex literis, n. 2. de in integr. restit. & c. 1. de consanguin. num. 8. & 10.* ubi *Henric. n. 3. Praeposi. n. 10. Bertachinus tract. de Episcopo, l. 4. p. 7. q. 20. Rebuf. praxi benef. in forma vicariatus, n. 155. Covar. decret. 2. p. c. 8. §. 10. n. 1. ad fin.* ubi amplius dicit causam matrimonialem tractari posse ex generali, vel speciali Episcopi commissione: ubi videtur supponere, posse Episcopum generaliter committere.

21 Immò potest generalis Episcopi vicarius hanc facultatem dispensandi in denunciationibus delegare, quia est ordinarius: & quamvis non possit alium vicarium instituere, ut constat ex *c. Clericus, de offic. vicar.* at potest unam, vel plures causas delegare: ut docet *gloss. cap. 1. de offic. vica. in 6. verb. Ipsius, Foller. addition. ad Marantam, 4. p. d. 5. num. 27. fine, Tabiena verb. Vicarius, qu. 5. Nav. in append. ad librum 1. consil. quam ponit post librum 5. in 1. edit. super t. 31. de offic. ordin. cons. ult. Lud. Lop. 1. p. instructorii, 2. edit. cap. 284. fol. 793.*

Ad argumentum contrarium propositum num. 18. constat ex dictis num. 20.

DISPUTATIO VIII.

Utrùm ad dispensandum in denunciationibus desideretur justa causa, judicialisque ejus cognitio?

SUMMARIUM.

Desideratur justa causa, n. 1. Et est peccatum lethale aliter dispensare, num. 2.

An desideretur judicialis cognitio causæ: refertur opinio affirmans, n. 3.

Quoties committitur alicui dispensatio in lege superioris, intelligitur cum causæ cognitione, n. 3. junct. n. 7.

Verior opinio, non exigi cognitionem judicialem, n. 4.

Quoties aliquid committitur arbitrio, vel conscientiæ alicujus, vel judicio, vel si tibi videbitur, non exigitur partis citatio, nec judicialis cognitio, n. 4.

Potest hæc causæ cognitio fieri ab ordinario, sine ordine, & figura judicii, & testibus non jurantibus, nec receptis in forma judicii, n. 5.

Potest hæc informatio causæ, & dispensatio, & institutio, & confirmatio præsentati à patrono, fieri extra diœcesim. Et quid, si lis orta esset circa illud matrimonium, vel institutionem, vel quando in causa voluntariæ jurisdictionis emergit aliqua causæ probatio, 6.

Solvuntur argumenta, & explicatur Tridentinum, sess. 7. c. 14. de refor. & sess. 25. c. 18. de reform. & l. Cùm ii, ff. de transact. nu. 7. & ibi, quid distet inter informationem ad dispensandum in foro conscientiæ, & judiciali, quando hæc non exigit causæ cognitionem judicialem.

1 Constat inter omnes justam desiderari causam. Quia *Tridentinum sess. 24. de matrim. cap. 1.* id non liberæ voluntati, sed judicio, & prudentiæ Episcopi remittit: quæ verba arbitrium prudentiale, & ratione regulatum important: ut cum multis docet *Menoch. de arbitrar. l. 1. q. 8. n. 26. & seqq.* ergo exigitur causa. Et ita docent *Menoch. consil. 69. num 62. & 63. vol. 1. Paz. pract. 2. to. prælud. 3. num. 11. Gutier. lib. 1. qu. canon. c. 19. num. 6. & seqq. Spino speculo testamentorum, Gloss. 15. nu. 28. Enriq. lib. 11. de matr. cap. 5. nu. 5. Segura directorio judicum, 2. p. c. 16. nu. 17. Salzede pratica, cap. 73. §. Dispenset: Manuel 1. to. summæ 2. editione, c. 217. n. 3. Anton. Gom. super bullam cruciat. c. 4. q. 4. n. 29.*

2 Hinc infertur, delinquere lethaliter Episcopum, absque legitima causa dispensantem, quia materia est gravis: sic docent *Paz, & Spino proximè citati.*

3 Difficultas autem non modica versatur, an exigatur judicialis causæ hujus cognitio? Aliqui enim eam desiderari affirmant, saltem summariam informationem. Prob. 1. quia ubi lex aliquid faciendum ex causa præscribit, illa probanda est: ut tradunt *Bart. l. Item si suspectus, fine ff. de procur. Aretin. §. eod. nu. 1. inst. qui & ex quibus causis manumit. Alciatus* alios referens *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 9. num. 27. Zephalus cons. 421. n. 62. vol. 3.* Et ob id *Gloss. d. l. Item si suspectus, initio, & ibi Bart.* dicunt causam suspicionis judicis esse probandam: ergo cùm ordinario concedatur hæc dispensatio ex legitima causa, illa judicialiter probanda est. 2. Ex definitione dispensationis, quam tradit *Gloss. c. Requiritis, verb. Ut plerisque 1. q. 7.* & valdè commendat *Abb. c. At si clerici, §. de adulteriis, n. 6. de judiciis*, dispensatio est juris relaxatio cum causæ cognitione facta. Unde colligunt *Innoc. c. Veniens, nu. 2. de filiis presb. Abb. c. Diversis, n. 3. de cler. conjug. Henricus c. Cum ad monasterium, n. 17. de statu monachorum, Decius c. At si clerici, § de adulteriis, n. 125. de judiciis, Ruinus cons. 109. num. 19. vol. 3. D. Ant. 1. p. t. 17. c. un. §. 20. Rosell verb. Dispensatio, n. 6. Angel. nu. 2. Sylv. qu. 2. Armill. verb Dispensare, num. 14. Navar. super c. fin. de simonia, n. 4. & lib. 5. cons. 2. edit. t. de homicidio, cons. 45. nu. 2. Menoch.* alios referens, *cons. 15. n. 15. & 16. vol. 1.* quoties inferiori committitur dispensatio in lege superioris, intelligi cum causæ cognitione: ergo dum Tridentinum committit hanc dispensationem ordinario, intelligitur præmissa causæ cognitione. Et confirmatur ex *Tridentino sess. 14. c. 7. de reform.* ibi, *Committatur dispensatio loci ordinario, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus, nec aliter dispensare possit*, & *sess. 25. c. 18. de refor.* ibi, *Sciant universi sacros canones ab omnibus observandos: quod si urgens, justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverint, cùm aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, à quibuscunq; ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliter dispensatio subreptitia censeatur.* Ergo dispensatio hæc causæ cognitionem præexigit. 3. Quia hæc dispensatio est pro utroq; foro, ergo petit informationem causæ pro foro externo: alias nihil distaret inter eam, & dispensationē pro solo conscientiæ foro, cùm hæc etiam occultam causæ cognitionem petat. 4. Ex *l. Cum ii, 8. ff. de transact. § Vult igitur, juncto principio illius legis*, ubi videtur clare probari, quando aliquid prudentiæ judicis committitur, exigi causæ cognitionem. nam in principio sic dicitur, *Solet igitur prætor intervenire, & inter consentientes arbitrari, an transactio admitti debeat.* Et *§. Vult igitur*, sic dicitur, *Vult igitur oratio apud prætorem de istis quæri, in primis de causa transactionis: deinde de modo: tertio de personis transigentium.* Et ita *Bart. eo § nu. 1. & Aretin. ibi.* & alii quos refert, & sequitur *Menoch. de arbitrariis, lib. 1. q. 19. n. 1.* docent cùm aliquid arbitrio prætoris fieri debet, intelligi causa cognita: & statim *nu. 3. 4. & 5.* docet *Menoch.* cum multis, eam causæ cognitionem versari in citatione adhibenda, & litigantium jure exaudiendo, & ordine judiciario observando; ergo cùm dispensatio in his denunciationibus committatur arbitrio, & prudentiæ ordinarii, præexigitur judicialis cognitio causæ. Et ita expresse tenent

Enri-

Enriquez lib 11. de matr. c. 5. n. 5. in commento, lit. S. Segura 2. p. direct. c. 16. n. 17. & de causa suspicionis ad dispensandum in denunciationibus, expresse tenet eam esse in judicio probandam, Zephalus consil. 411. n. 61. & 62. vol. 2.

4 Cæterùm probabilius credo non requiri cognitionem causæ judicialem sed satis esse, si extrajudicialiter ordinarius informetur, certiorque fiat de causa, ut licitè dispenset in denunciationibus. Prob quia Trid. sess. 24. c. 1. de matrim. agens de hac dispensatione, illiusque causis, sic concludit, Nisi ordinarius ipso expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur: quod illius prudentiæ, & judicio sancta Synodus relinquit. Quæ clausula (ut probavi disp. præc. nu. 17.) refertur ad causam suspicionis malitiosi impedimenti, & ad omnes alias, ex quo loco constat, an expediat dispensare, adsitque legitima causa, judicio seu conscientiæ ordinarii relinqui (judicium enim, & conscientia idem sunt: nam judicium est mentis dictamen, conscientia autem nihil aliud est, quam mentis dictamen, teste D. Thom. 1. p. q. 79. a. 13. ad 1.) Sed quoties aliquid committitur conscientiæ, & prudentiæ alicujus, non est necessaria probatio judicialis: ut constat ex textu, junct. gloss. cap. Statutum, §. Assessorem, de rescrip. in 6. ibi, Assessorem nisi eo indigens, quod conscientiæ relinquatur ejusdem sibi nequaquam adjunget. Ubi Gloss. verb. Relinquatur, ait, Cum conscientiæ relinquatur ejusdem, ergo solus Deus hoc, & nullus alius judex, vel cognitor. Et ibi Francus n. 6. initio, ait notandum ex glossa singulari, ubicunque aliquid committitur conscientiæ alicujus, non esse necessariam aliam probationem, vel citationem partium, cùm sufficiat probationem soli judici concludere. 2. Probatur ex c. 2. de juramento calumn. ibi, Potest judex à partibus exigere juramentum malitiæ, quoties viderit expedire: ubi Joan. Andr. n. 2. Anchar. n. 4. notabili 4. Dominicus n. 9. & 10. Francus nu. 3. initio, sic inquiunt, In tantum hoc relinquitur visioni, & arbitrio judicis, ubi hæc, vel similis clausula apponitur, nulla probationis necessitas imponitur. Et melius Lapus alleg. 61. paulò post prin. num. 3. vers. Item pro hac parte est, sic ait, Quoties aliqua causa committitur alicui, sub hac clausula, si tibi videbitur, vel judicio tuo, vel conscientiæ tuæ relinquimus, removetur strepitus judicii, & denotatur arbitrium boni viri, nec requiritur causæ cognitio, sed satis est simpliciter, & de plano, & extrajudicialiter informare se. Quam doctrinam sequitur Cavalcanus 1. p. decis. 46. n. 420. ubi non est aliqua persona, de cujus præjudicio agatur: ut contingit hic: & dec. 22. n. 40. ait cum aliis, quos refert, non requiri indaginem judicialem, licèt in commissione sit hæc clausula, si per diligentem examinationem reperetis, & dummodo alicui non sit jus quæsitum: ergo cùm dispensatio denunciationum, ejusque causa relinquatur judicio, & prudentiæ ordinarii, non exigetur cognitio judicialis. Tandem, quia pro hac parte est doctrina Baldi l. 2. n. 2. C. de fideicommis. ubi ait, commissum ad conscientiam, esse commissum ad veritatem: & satis esse, ut sit munitum jure gentium, & l. Certum, n. 5. C. Unde legitimi, ubi docet, Pontifice mandante dignitatem alicujus examinari, neminem esse citandum, sed sufficere probationem concludere soli examinatori, eo quòd commissio potius sit conscientialis, quàm judicialis: & l. Neque naturales, nu. 7. C. de probat. ait si provideatur alicui, si sit idoneus, non valere provisionem, nisi causa cognita: additque n. 8. quia hoc officium est extrajudiciale, non requiri partis citationem: quod idem cum Baldo docet Alex. l. De unoquoque, in princ. n. 10. ff. de re judic. & Maranta de ordine jud. 6. p. de citat. s. Rectè concipiatur citatio, n. 21. & idem Alex. ubi n. 11. & Maranta eod. n. 21. docent, quoties aliquid remittitur conscientiæ, non exigi partis citationem: & ita consequenter non requiretur cognitio judicialis: nam fundamentum, & initium judicii est partis citatio: ut docet Maranta eo. s. n. 1. cùm ergo Tridentinum remittat prudentiæ, & judicio ordinarii, an expediat in denunciationibus dispensare, non exigetur judicialis probatio causæ, sed satis erit privatim ordinarium informari de causa: & ita expressè videtur tenere Gutier. l. 1. q. canon. c. 19. nu. 12. inic. ubi ait, posse Episcopum ex aliqua causa rationabili, sibi tantùm cognita, has denunciationes remittere: & eod. n. 12. fine, ait se dispensasse, cùm esset vicarius Episcopi, aliquando causa cognita ore tenus, quæ tamen non est cognitio judicialis.

5 Hinc infertur, hanc causæ cognitionem posse fieri ab ordinario, sine ordine, & figura judicii, & testibus non receptis in forma judicii, nec jurantibus. Prob. quia non est judicialis, sed ad informationem conscientiæ ordinarii: in tali autem cognitione non desiderantur testes jurantes, nec ordo, & figura judicii: ut optimè docent Innoc. c. Cum in tua fine, de sponsal. & c. 1. de postulat. prælat. nu. 5. ubi Anton. n. 50. & Abb. n. 34. 35. idem Abb. c. Cum nobis, n. 5. de elect. Bald. l. Qui testamento, §. Per contrarium, fine, ff. de testamentis. Roland. cons. 8. n. 31. vol. 4. & aliis, quos refert, & sequitur Mascardus de probatione 1368. n. 14. & 15.

6 2. Infertur, hanc dispensationem denunciationum posse fieri extra diœcesim: quia est actus jurisdictionis voluntariæ, cùm non requiratur cognitio causæ judicialis. Et ita in similibus terminis tenet Lambertinus de jure patr. l. 2. p. 2. q. 2. a. 6. n. 2. & 3. ubi ait ad institutionem, & confirmationem præsentati, exigi causæ cognitionem: posse tamen fieri extra diœcesim, quia est extrajudicialis: & subinde tam causæ cognitio, quàm institutio, & confirmatio sunt actus voluntariæ jurisdictionis. Immò quamvis exigeretur causæ cognitio judicialis, ut lite suborta circa matrimonium, vel circa dispensationem, licèt ea causæ cognitio debeat fieri intra diœcesim, tanquam actus jurisdictionis contentiosæ, ea tamen facta intra, posset dispensatio fieri extra. Quia cùm hic actus dispensationis sit voluntariæ jurisdictionis, etsi intermedia fuerint contentiosæ, retinet suam naturam: & ita potest fieri extra diœcesim, juxta doctrinam Baldi l. unica, in princ. n. 11. fine, vers. Ultimo nota, ff. de offic. consul. ubi hæc dicit, Quando in causa voluntariæ jurisdictionis emergit aliqua causæ cognitio, & probatio, talis causa sapitur, quasi contentiosæ jurisdictionis in probatione, & conclusione, sed in decreti interpositione suam retinet naturam. Et ita tenent Lambertinus eodem nu. 3. Plura autem circa hoc, quando sit voluntaria, quando ve contentiosa jurisdictio, possitque extra diœcesim exerceri, dicemus hoc l. 3. disp. 19. n. 7. 8 & 9.

7 Ad arg. 1. sententiæ propositæ n. 3. respon. ad 1. id posse esse verum, ubi causa non committitur arbitrio, & conscientiæ judicis: ubi autem sic committitur, quamvis necessaria causa sit, & ut ea nota sit dispensanti, non tamen est necessarium, ut ea probetur. Ad 2. dico mentem Glossæ, & eorum DD. esse, dispensationem necessariò exigere aliquam causam justam, aliàs erit dissipatio: ut benè tradit Panormit. c. Dudum, el 2. n. 38. de elect. At verò eam probari, ejusque cognitionem judicialem præcedere, non semper est necessarium. Ad confirm. dico, ea sess. 7. c. 14. esse speciale in eo casu dispensationis in irregularitate homicidii, quia Tridentinum ibi postulat, ut præcedat probatio precum: unde potius inde sumitur argumentum in nostro casu, cùm Tridentinum id non postulet, non requiri. Ad alium locum Tridentini, dico Tridentinum ibi poscere, ut dispensatio minimè fiat absque prævia causæ cognitione, at ea cognitio satis est, si sit extrajudicialis: ut in simili diximus ex doctrina Baldi inter probandum nostram sententiam: & ex doctrina Lambertini in 1. coroll. Ad 3. concesso antecedenti, nego sequi requiri informationem judicialem, sed satis est in hoc casu pro utroque foro, ut præcedat informatio extrajudicialis: cùm Tridentinum id remittat arbitrio, & prudentiæ ordinarii: & adhuc longè dissidet à dispensatione pro solo foro conscientiæ: nam in hac nullus testis recipitur, sed creditur petenti, ab eoque informatio petitur: at in dispensationibus denunciationum, cùm pro utroque foro sint, recipiuntur testes, quamvis non in figura, & forma judicii, sed solùm ad informandam ordinarii conscientiam. Ad 4. dic in eo casu esse speciale, quia lex ipsa formam judicii præscripsit procedendi in alimentorum transactione: & doctrina Bartoli, & aliorum in casu illius legis, cui innituntur, intelligenda est.

DISPUTATIO IX.

Quæ sint causæ justæ, ut Ordinarius dispenset in denunciationibus?

SUMMARIUM.

Refertur opinio dicens, solam causam suspicionis malitiosi impedimenti satis esse, n. 1.
Sufficit quacumque arbitrio ordinarii, n. 2.
An sufficiat pudor contrahentium, at quia sunt dispares ætate, conditione, vel divitiis, n. 3.
Quid, si ambo sint senes, nu. 4. vel concubinarii, & existimabantur conjugati, n. 5.
Quid, si sint magnates, n. 6.
Quid, si nullius impedimenti timor sit, vel cessant inconvenientia, ob quæ præmittuntur denunciationes, n. 7.
Quid, si vicinum sit tempus, quo prohibitum est nupcias benedici, n. 8.
Quid, si semel matrimonium est publicè contractum, & reperitur nullum ob impedimentum occultum, n. 9.
Quid, si timeatur, fore ut consanguinei matrimonium impediant: & quando pater justè impediat, præsumptioque sit malitiosi impedimenti, num. 10.
Quid, si causa consumendi patrimonii nolint parentes, vel tutores puellam matrimonio collocare, n. 11. Et qua prudentia usuri sint judices, ut informentur de hoc malitioso impedimento, n. 12.
Quid, quàdo volunt parentes, vel tutores, ut puella indigno nubat, n. 13.
Quid, dum aliquibus valde expediret conjugium, timentque, fore ut impediantur, n. 14.
Quid, si virgo deflorata est, & est periculum in mora, ne deflorans mutet sententiam, n. 15.
Vel si est infamata: vel duo sibi matrimonii fidem dederunt, & est periculum, ne alter animum mutet.
Quid, si repentinus casus offerat occasionem contrahendi matrimonium; ut si concubinarii deprehendantur à judice plectendi, n. 16. Et quid, ob animæ periculum, at si meretrix, vel duo concubinarii velint inire matrimonium, & sit periculum perseverantiæ in peccato, dum præmittuntur denunciationes, n. 17.
Quid, quando matrimonium est statim necessarium ad vitandum scandalum, n. 18.
Quid, dum aliquis in mortis articulo vult concubinam ducere, ut legitimet prolem, vel securior migret è vita, n. 19.
Quoties ordinarius dispensat, an debeat de impedimentis inquirere, n. 20

1 Zephalus consil. 421. n. 59. 60. & 87. vol. 3. asserit, ex sola causa suspicionis malitiosi impedimenti posse ordinarium dispensare. Quia eam solam expressit Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim.

2 Sed procul dubio dicendum est, multas alias causas legitimas esse, sufficereque quamcumque arbitrio ordinarii justam. Quia

quamvis Tridentinum eam solam expresserit, statim tamen totum hoc negotium ordinarii prudentiæ remisit. Sic *Veracruz ap pend. ad spec. dub. 1 proposit. 6. Gutier. l. 1. q. can. c. 19. à nu. 6. Bart. à Ledesma de matr. dub. 21 fol. 1337 §. Annotate tertio: Segura*, dicens sic declarasse Cardinales, *2. p. direct. jud. c. 16. nu. 5. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 217. concl. 2. n. 3.* & idem colligitur ex omnibus DD. referendis quorum multi post Trident. scripserunt, variasque præter suspicionem causas assignant.

3 I. Igitur causa est, contrahentium pudor, quando nimio pudore suffunderentur denunciationibus factis, ob nimiam disparitatem, ut si valde senex ducat juvenculam, vel valde nobilis ignobilem, aut valde dives pauperem, vel è contra. Sic *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. concl. 1. nu. 19. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16 fin Summa conf. t. de matr. qu. 59. Sotus 4 d. 28. q. 1. a. 2. vers. De bannis, Led. 2. p. 4. qu. 47. a. 5. fol. 451. col. 4. Lu l. Lop. 1. p. instructorii, c 87. init. Capua l. 3. decis. c. 85 num. 3. Barth. à Ledes. dub. 21. de matr. Vega lib. 3. summ. casu* 211. Et ex jurisperitis, *Henricus c. fin. nu. 11. de clandest. despons. Henricus Bothans tract. de Synodo Episc. 3. p. a. 1. n. 15 Rosella verb. Impedimentum, imp. 1. nu. 11. Sylvest. Matrimonium 6. q. 7. dict. 2. Navar sum. c. 22. Hisp. n 69. Lat. nu 70. Ant. Cucus l. 5. inst. majorum, t. 11. num. 65. Salzedo pract. cap. 73. ad finem, §. Dispenset Segura 2. p. direct. judicum, c. 16. n. 6.* Et quamvis aliqui ex his DD. non ita generaliter hanc causam constituant, sed dum timetur impedimentum esse matrim. ob hanc disparitatem: sic *Henricus, Palud. Rosella, Sylv. Salzedo ibid.* at melius alii hanc causam assignant generaliter, ratione pudoris, & verecundiæ. Sic *Sotus, Ledesma, Barth. à Ledes. Capua, Vega ibid. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. §. Circa prædictam doctrinam.* Ejusdem sent. videntur *D. Antoninus, & Ant. Cucus ibid.* absolutè enim dicunt hanc disparitatem esse causam legitimam dispensandi. Et clarius *Navar. ibid.* disjunctivè enim ait esse causam hanc disparitatem, vel quando timetur, fore ut matrimonium impediatur.

4 Hinc infertur idem dicendum esse, quando utrique contrahentes sunt senes, pudetque eos publicare matrimonium. Quia eadem militat ratio: & quia fit quædam irreverentia sacramento, dum senes contrahentes irridentur: teste *Paludano.* Sic docent ex Theologis, *Palud. 4. d. 28. q 2. a. 3. conf. 2. n. 20. Veracruz 1. p. spec. a. 10. conc. 3.* Et ex jurisperitis, *Henric. c. fin. n. 11. de clandest. despons. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. n. 11. Angel. verb. Clandestinum, nu. 1. Sylvest. matrimonium 2. q. 17. dict. 3. & Matrimonium 6. qu. 7. dicto 2. Tabienu Matrimonium 2. q. 10. n. 11.*

5 II. Causa est, dum aliqui concubinarii existimati sunt diu conjugati. Quia si sola verecundia sufficit (ut dixi num. 3.) à fortiori sufficiet hæc causa, ubi & verecundia, & infamia concurrunt. Sic *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. concl. 1. n. 19. & conc. 2. n. 20. D. Anton. 4. p. t. 1. c. 16 fin. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. n. 11. Sylvest. Matrimonium 6. q. 7. dicto 2.* Quare immeritò hanc causam rejicit *Segura 2. p. directorii, c. 16. n. 14.* eo quòd non concurrat malitiosi impedimenti suspicio. Verùm hæc ratio ex eo confunditur, quòd (ut dixi nu. 2.) non sola suspicio hæc, est justa causa.

6 III. Causa est, quando magnates volunt contrahere matrimonium. Hanc causam similiter rejicit *Segura 2. p. direct. cap. 16. num. 7.* eadem ratione ductus, qua præcedentem rejecit: nec ita in universum eam admittunt *Henricus cap. fin. in fine, de clandest. despons. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. n. 11. Navar. sum. Hisp. nu. 22. nu. 70.* sed tantum ubi esset antiqua consuetudo, ut hi absque denunciationibus contrahant. Cæterùm hæc causa est verissima. Quia horum matrimonia sunt valde publica, suntque ipsi valde noti, quare si aliquod impedimentum inter eos esset, statim sciretur. Sic tenent *Palud. 4. d 28. q. 2. n. 3 concl. 2. num. 20. D. Anto. 3. p. t. 1. c. 16. fine Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2 post 3. concl. vers. De banis, Ledesma 2. p. 4. q. 47. n. 5. fol. 451 col. 4. Bartholomeus à Ledesma dubio 21. de matr. Capua lib. 2. decisionum, c. 85 nu. 3. Lud. Lop. 2. p. instructorii, de matr. cap. 39. §. Circa prædictam doctrinam: & 1. p. cap. 87. initio, Vega lib. 3. summa, casu 211.*

7 Hinc infertur idem dicendum esse, quando nullius impedimenti rumor subest: causa enim detegendi impedimenta denunciationes fiunt. Sic *Palud. Sotus, Barth. à Ledesma, Vega n. praced. allegati.* Ad idem est *Navar. summa Hisp. & Latina, c. 16. num* 36. ubi ait esse justam dispensandi causam, dum cessant omnia inconvenientia, ob quæ vitanda denunciationes fiunt.

8 IV. Causa est, quando denunciationibus præmissis non possent benedici nuptiæ, ob temporis, in quo eas benedici prohibitum est, vicinitatem: expedit enim, ut consummationi matrimonii præmittantur benedictiones: idque hortatur *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* multique dicunt hoc esse præceptum (ut dicam hoc 3. l. disp. 12. num. 1. 2. & 3.) expectare autem ut contrahatur, vel consummetur matrimonium transacto eo tempore, esset periculum dissolutionis, vel fornicationis, si nondum contractum est: vel si contractum est, ut ante benedictiones consummetur. Sic *Enriquez lib. 11. de matr. c. 16. n. 2. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matrim. Salzedo pract. c. 73. ad fin. §. Dispenset, Segura 2. p. direct. c. 16. num. 17. Manuel* referens Cardinalium decisionem, *1. tomo summa, 2. editione, c. 217. concl. 2. n. 3.*

9 V. Causa est, quando prius contractum est matrimonium publicè, reperiturque nullum ob impedimentum occultum. Hæc causa ab omnibus admittitur ad vitandum scandalum: & multo fortius habet locum, retenta opinione, quam amplexati sumus lib. 2. disp. 37. num. 3. nempè non desiderari iterùm præsentiam parochi, & testium.

10 VI. Causa est, quando timetur, fore ut consanguinei matrim. impediant. Sic *Henricus c. fin. n. 11. de clandest. despons. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. fine, Sylvest. matrim. 6. q. 7. dicto 2. Navar. summa, c. 22. Hispane, n. 69. Lat. num. 70.* Cæterùm hæc causa non est ita universaliter intelligenda, sed quando timetur fore, ut injustè impediant. Et constat ex *Trid. sess. 24. de matrim. cap. 1.* ubi dicitur, quando est suspicio malitiosi impedimenti: malitia autem dolum, & calumniam importat: ut bene *gloss. c. finali, fine, de clandest. despons.* tradit. Sic explicant prædictam causam *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. concl. 2. n. 20. Angel. verb. Clandestinum, n. 1. Sylv. Matrimonium 2. q. 17. dicto 3. Tabiena Matrimonium 2. q. 10. n. 11. Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. vers. De bannis, Ant. Cuc. l. 5. inst. maj. t. 11. n. 65. Veracruz 1. p. specul. a. 10. concl. 3. Lud. Lop. 2. instructorii de matr. c. 39 §. Circa prædictam doctrinam:* & Doctores statim in corollario allegandi. Hinc infertur, tunc esse justam causam, quando parentes minis, dolo, vi, vel falsitate, ut suppositis falsis testibus, vel calumniis, impedirent matrimonium: secus quando adest justa impediendi causa, ob notabilem disparitatem: nec violentia, sed precibus, & suasionibus impedire volunt: quia ibi nihil malitiæ adest, sed jure suo utuntur bene consulentes filiis. Quare dum Doctores antiquitus asserebant licere matrimonium clandestinum ob impedimenti timorem, addebant, si parentes, vel tutores malitiosè causa patrimonii consumendi impediebant: (ut dicemus n. sequenti.) Sic docent *Menoch. conf. 69. à nu. 29. vol. 1. Zephalus conf. 421. à n. 62. vol. 3. Riminal. conf. 691. nu. 31 vol. 6. Perez lib. 8. ordinam. t. 16. l. 1. f. 284. col. 2. Gutier. l. 1. qu. can. c. 20. à n. 9. ad finem, Segura 2. p. directorii judicum, c. 16. n. 8. & duplici sequenti, Cordubu summa, q. 171. f. 465. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6 nu. 5.* Non censebitur tamen violentia, si pater minetur filio se eum minimè prælaturum in ea bonorum parte, qua præferre potest (vulgò, *que no le ha de majorar*:) potest enim hac beneficii non debiti privatione illum excitare, ut desistat à matrim. indigno. Sic ex aliis probans *Menoch d. conf. 69. nu 64.* Similiter quamvis filius virginem defloravit fide data de matrimonio contrahendo, si ea sit disparitas, & eam ægrè ferat à parentibus, & consanguineis, ut multa, & gravia scandala inde nascitura timeantur: potest pater suasionibus impedire: nec timor hujusmodi impedimenti erit justa causa dispensandi in denunciationibus: quia hæc justa est causa dissolvendi sponsalia: (ut diximus lib. 1. disp. 61. n. 1.) Sic *Gutier. l. 1. qu. canon. c. 20. num. 23.* & videtur clarè tenere *Menoch. d. conf. 69. n. 66.* considerato argumento, ad quod ibi respondet. Maximè tamen in hoc eventu perpendere debet ordinarius; unde orirentur graviora damna: si enim timetur, parentes, aut consanguineos occisuros alterum contrahentium, vel falsos producturos testes, ut matrim. impediant: & fortè semel jam contracto cùm remedii spe destituuntur, quiescent, ad amicitiamque restituentur, erit justa dispensandi causa. Sic *Palud. 4. d. 28 qu. 2. a. 3. concl. 2. nu 20. Gutier. l. 1. q. can. c. 20. n. 26.* Si tamen nulla sit contrahentium disparitas, vel filius, aut filia, cujus patrem impediturum matrim. timent, cùm digniori contrahat, pensatis omnibus, est justa dispensandi causa; ut bene tradunt *Gutier. ee. c. 20. nu. 29. Segura 2. p. direct. c. 16. n. 12.* Dixi, omnibus pensatis, quia inæqualitas generis potest compensari magno divitiarum excessu. Potest etiam cæteris paribus existentibus, notabilis morum alterius dissolutio causa esse magnæ disparitatis, ita ut pater mediis justis possit filium ab eo matrim. avertere. In duplici autem casu facilè præsumitur, patrem injustè impedire matrimonium: alter est, cùm filia XXV. ætatis annum excedit: tunc enim parentes videntur in mora constitui, *l. 5. tit. 7. p. 6.* quare facilius præsumitur, timorem illum impedimenti esse justam causam dispensandi. Sic *Segura d. c. 16. nu. 11.* Alter verò est, si filii novercam habeant, facilè enim præsumitur ex malitia impediri matrimonium, ut deficiat soboles, & hæreditas perveniat ad filios secundi matrimonii: & ne pater privetur usufructu hæreditatis maternæ: quare tunc facilius suadere sibi potest ordinarius esse justam dispensandi causam. Sic *Gutier. ibi n. 30. Segura, n. 13.*

11 Hinc infertur, justam esse causam, si parentes, aut tutores causa consumendi patrimonii nolint puellam matrimonio collocare, timeaturque, fore ut impediant. Quia est malitiosum, ac injustum impedimentum. Deinde, quia strictius obligabat olim præceptum non clam contrahendi, cùm ex natura rei plura, & graviora inde sequerentur damna, sed in hoc casu licebat olim clam contrahere, ut testantur *Sotus 4. d. 28. qu. 1. a. 2. concl. 3. Petr. de Soto lect. 14. de matr. Barth. à Ledesma dubio 21. de matrim. Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. a. 5. puncto 1. dubio 2.* ergo à fortiori erit justa causa dispensandi in denunciationibus. Sic *Lud. Lop. 1. p. 1. instructorii, c. 86. paulo post principium.*

12 2. Infertur, oportere ut cautè procedant judices, dum de malitioso impedimento informantur: nec contentos esse debere, si testes deponant se audivisse consanguineos contradicere: ferè enim nulli matrimonio contradictores desunt, & sæpe data opera coram testibus contradicunt aliqui, minasque jactitant, ad fingendum justam dispensationis causam: unde inquirendum est de contradictionis causa, & videndum, an sit verisimilis, & justa, ob contrahentium notabilem disparitatem: & an sit timor injustis modis, fore ut impediatur matrimonium, attenta personarum conditione, ut minis, fraudibus, vi. Ita *Segura* quamvis non tam amplè, *2. p. direct. c. 16. n. 18. Gutier. l. 1. q. can. c. 20. n. 23.*

13 VII. Causa est, quando parentes, vel tutor volunt, ut virgo indigno nubat. Prob. quia in hoc casu licitum erat olim matrim.

clande-

clandestinum: ut docent *Cajet. tom. 1. opusc. tract. 21. de matrim. qu. 2. Petr. de Soto lect. 14. de matr. Navar. sum. c. 16. Hisp. & Lat. num. 37. & Hisp. c. 22. n. 69. & 70. Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. init. nu. 8. Veracruz 1. p. spec. a. 50. Matienzo l. 5. recop. t. 1. l. 1. nu. 3. Barth. à Ledesma dub. 21. de matr. Petr. de Led. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 1. dub. 2. concl. 3.* ergo à fortiori erit justa causa dispensandi in denunciationibus. Sic *Segura 2. p. direct. c. 16. n. 15. Spino speculo testamentorum, gloss. 15. nu. 31. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 86. §. Excusatur: & 2. p. de matrim. cap. 39. §. Circa praedictam doctrinam: Capua lib. 2. decisionum, c. 85. n. 4. Manuel 1. to. summa, 2. edit. c. 217. n. 2. concl. 1.*

14 VIII. Causa est, quando valde aliquibus expediret conjugium, timereturque impedimentum. Prob. quia in eo eventu erant olim licita matrimonia clandestina: ut docent *Sotus 4. d. 28. qu. 1. a. 2. concl. 3. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fol. 451. col. 4. Matienzo, Barth. à Ledes. Petr. de Ledesm. n. prae. allegati*: ergo à fortiori est justa causa dispensandi in denunciationibus: & ita docent *Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 86. §. Praeterea Sotus. & 2. p. de matrim. c. 39. §. Circa praedictam doctrinam, Capua l. 2. decisionum, c. 85. num. 7.* Quare in omnibus casibus, in quibus olim erant licita matrim. clandestina, justa est causa dispensandi in denunciationibus. Ut bene tradit *Segura, 2. p. direct. c. 16. n. 12.*

15 Hinc infertur, si virginis deflorator damnum resarcire velit eam ducens, periculumque sit fore, ut animum mutet: justam esse causam, quia tunc valde expedit conjugium. Sic *Segura co. c. 16. n. 16.* Idem crederem, quando foemina non esset virgo, infamata tamen est: quia similiter valde expediens esset matrimonium. Similiter credo esse justam causam, quando duo fidem sibi dederunt de matrimonio contrahendo: & alter tam levis est, ut probabilis timor sit hac levitate, vel aliis conjecturis attentis, fore ut injustè à fide data resiliat. Quia hoc conjugium valde expedit utrique contrahenti, alteri de quo est timor, ne peccatum lethale admittat injustè resiliendo: alteri verò, ne matrimonio, sibi ex justitia debito, defraudetur.

16 IX Causa est, si repentinus casus offerret rationem contrahendi matrimonium: ut si aliqui tanquam concubinarii comprehensi à judice, essent plectendi, ut possent dicere se esse conjugatos, esset justa dispensandi in denunciationibus causa. Quia hoc casu *Sotus, Matienzo, Barth. Ledesma, Petr. à Ledesma relati n. 14.* affirmant olim fuisse licita matrimonia clandestina. Sic *Lud. Lop. utroque loco allegat. n. 14. Capua lib. 2. decisionum, c. 85. n. 5.*

17 X. Causa est, ob periculum animae, ut si duo sint concubinarii, velintque matrimonium inire, ut in bono statu constituantur: periculumque sit fore, ut dum denunciationes praemittuntur, commisceantur. Similiter si meretrix in lupanari exposita vellet cum aliquo inire matrimonium, justam dispensandi causam praeberet. 1. ut haec desistat statim à malo statu. 2. ob periculum ne ipsa, vel sponsus voluntatem mutet, in eoque statu permaneat. Probatur ex dictis n. praeced. si enim ob corporis periculum ut concubinarii temporali poena eximantur, id licitum est: à fortiori id licebit, ut animae periculum vitetur.

18 XI. Causa est, ad vitanda scandala ob aliquam factionem, quae vitari possunt statim inito matrimonio. Constat, quia in minoribus periculis id concedunt DD. ut vidimus. Sic *Barth. à Ledes. dub. 2. de matr. Vega l. 3. summa, casu 211.*

19 XII. Causa est, dum in mortis articulo constitutus vult concubinam ducere, quo prolem susceptam legitimet, quia nulla urgentior ratio potest assignari. Sic *Domin. consil. 66. nu. 5. & 6. Nav. sum. c. 16. n. 37. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, num. 12. fin. Greg. Lop. l. 3. verb. Noserian, t. 3. p. 4. Sarmiento lib. 1. select. c. 6. num. 7. Perez l. 5. ordinam. t. primo, lib. 1. paulò post prin. Spino specul. test. gl. 25. num. 25. Azebedo l. 5. recop. tit. 1. l. 1. n. 32. Enriquez l. 11. de matr. c. 5. nu. 5. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 217. n. 2. concl. 1. Capua l. 2. dec. c. 85. num. 4. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 86. initio.* Idem crederem nulla existenti sobole, si concubinam ducere velit, erga quam valde affectus est, ut in bono statu decedat, securiorque sit transitus. Quia hoc maximè expedit animae saluti. Et ita *Navar. Capua, & Lud. Lop.* utramque causam explicarunt, nimirum ad legitimandam prolem, & ad securiorem transitum.

20 In omnibus autem casibus, in quibus dispensator, ne denunciationes praemittantur matrimonio, debet ordinarius informari, an aliqua impedimenta subsint inter contrahentes: ne periculo exponatur impeditos conjungendi. Sic *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. concl. 1. n. 20.*

DISPUTATIO X.

An concurrentibus praedictis causis teneatur Ordinarius dispensare in denunciationibus, nulla poena, aut mulcta pecuniae imposita: & si nolit, possit ab ipso appellari: vel sine ejus licentia injustè negata, vel quia ad ipsum non est recursus, contrahi matrimonium omissis denunciationibus?

SUMMARIUM.

Quae sint quaestiones disputandae, n. 1.

An peccet praelatus negans dispensationem ex justa causa petitam: refertur sent. affirmans peccare, 2.

Et ibi juncto nu. 7 quando sit acceptio personarum, dispensare cum uno, & non cum alio, existentibus eisdem causis,

Sententia verior affirmans quandoq; teneri dispensare, quandoq; non, n. 3.

Quando teneatur, & quando non. refertur duplex sent. nu. 4 & 5. Et ibi, quid in denunciationibus matr. juxta utramque sent. dicendum sit.

Sententia authoris, n. 6.

Solvuntur argum. nu. 7. & ibi enodantur c. Domino sancto, & c. ut constitueretur, 50. d. & c. Quanto, 2. q. 4.

Post quam invenies alia summaria.

1 QUatuor quaestiones disputandae sunt. I. quando peccet ordinarius negans dispensationem. II. quando possit dispensans pecuniae mulctam fabricae, vel pauperibus applicandam, imponere. III. quando ab ordinario neganti dispensationem appellari possit. IV. quando omitti possint denuntiationes absque dispensatione, quia praelatus injustè eam denegat, vel non est recursus ad ipsum.

2 QUAESTIO I. Utrùm existenti causa justa dispensandi in denunciationibus teneatur sub peccati poena ordinarius dispensare, petentibus subditis? Duplex est sent. I. affirmat teneri, peccareque si absque justa causa deneget. Prob. 1. ex *c. Domino sancto, 50. d.* ibi, *Ut necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per poenitentiam reconciliationem recepisse merentur.* Et *c. Quanto, in fi. 2. q. 4.* ibi, *Quia sicut in contumacia persistentibus severos nos esse convenit, sic humiliatis, & poenitentibus locum veniae negare non debemus.* Ergo quando adest justa causa, tenetur ordinarius dispensare. 2. Quia cùm acceptio personarum opponatur justitiae distributivae, in solis debitis ex hac justitia committitur: ut fatentur omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 63. a. 1. ad 3.* sed praelatus male dispensans est acceptor personarum, ut docent *Abulen. c. 22. Matt. q. 117. D. Ant. 2. p. tit. 1. c. 20. §. 1. fi. Sotus l. 3. de just. q. 6. a. 5. ad 3. Aragon 2. 2. q. 63. n. 4. paulò post principium*: ergo dispensatio existenti justa causa est debita ex justitia distributiva. Et confirm. quia usus potestatis praelati est bonum quoddam publicum, ad bonum subditorum ordinatum, & praelatus est quasi distributor illius, ergo ex justitia distributiva tenetur illis distribuere secundùm merita causae uniuscujusque subditi: si ergo causa justa existente non dispenset, peccabit adversùs justitiam distributivam ac iniquus distributor. 2. Confirm. quia existentibus eisdem causis si cum uno dispenset, alteri autem deneget, est acceptor personarum: ut bene docent *Rebuff. praxi benefic. t. de dispensat. ad plura beneficia, n. 34. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 6. conc. 1. nu. 1.* ergo dispensatio non est gratia, existenti justa causa. 2. principaliter prob. quia *Triden. sess. 24. c. 1. de matrim.* non absolutè committit Episcopo dispensare in denuntiationibus, sed ejus prudentiae remittit: quod verbum non liberam voluntatem, sed ratione regulatam denotat: ergo ubi recta ratio, & justa causa dictat dispensandum esse, tenetur Episcopus dispensare. Hanc sent. tractatores in generali de dispensatione, docent asserentes teneri praelatum dispensare, quoties subest justa causa, & alias peccare, *glos. c. Domino sancto, ver. Necesse, d. 50. & ibi Turrec. n. 9. Ant. c. At si clerici, §. de adulteriis, n. 12. fin. de judiciis: & ibi Cardin. n. 2. & Alex. de Nevo n. 29.* qui specialiter reprobat sent. hoc limitantem, quando adest utilitas, aut necessitas publica, & ait communem sent. tenere semper quoties adest causa justa dispensandi, teneri praelatum dispensare: eandem tenet *Rebuff. repet. c. Postulastis, notab. 3. n. 12. de cler. exc. minist. D. Ant. 1. p. t. 17. c. un. § 20. vers. Et nota secundum: Rosel. verb. Dispensatio, n. 4.* ubi *Syl. q. 1. fi. Arm. verb. Dispensare, n. 14.* & est probabilis.

3 II. Sent. cui adhaereo, tenet non semper existenti causa justa dispensationem esse debitam, sed quandoque esse debitam, quandoque autem gratiam. Prob. quia in jure aliquando appellatur gratia ut *c. Licet canon, de elect. in 6. fi.* ibi, *Possit ordinarius gratiam dispensationis facere*, & *c. Didici, 1. q. 7. fi.* ibi, *Dispensationis enim gratia*, & *c. penult. de cleric. excom. minist.* ibi, *Propter quod dispensationis gratia*. Ergo dispensatio non semper est debita. 2. Quia non quidquid potestati judicis permittitur, id juris necessitati subjicitur, *l. Quidquid, 40. ff. de judiciis*: & notat *gl. c. Consuluit, verb. Gratiam, de offic. deleg.* ergo 3. ex *c. Postulastis, de cler. exc. minist.* ibi, *Nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum*, Et loquitur textus, quando est justa causa, alias esset dissipatio: ergo dispensatio ex justa causa non semper est debita, sed aliquando est gratia, & misericordia. Pro hac sentent. sunt *gl. c. Exigunt, in princ. 1. q. 7 & Abb. c. Consilium, n. 4. de obser. jejun.* ubi ajunt dispensationem quandoque esse debitam, & tenent *Archid. d. c. Licet canon, n. 6. vers. Gratiam, & c. Ut constitueretur, super gloss. Relaxatio, d. 50. & ibi Turrec. n. 9. & 10. Domin. d. c. Licet canon, §. Super residentia, n. 3 & ibi Fran. §. Etiam, nu. 2. ver. Secundo infertur: Abb. c. At si clerici, §. de adulteriis, nu. 15. de judiciis, & ibi Decius à n. 163. Felin. ibi, n. 15.*

4 Restat discurrere, quando sit debita, & quando gratia. In quo duplex est sentiendi modus. I. ait, si jus disponat praelatum in aliquo casu debere dispensare, esse debitam, peccareque non dispensando: secus, si tantum permittat dispensare. Sic *Arch. utroque loco. Domin. Franc. Felin. Turrec. n. praced. allegati.* Unde cum *Tridentinum sess. 24. c. 1. de matr.* agens de dispensatione facienda per Episcopum in denuntiationibus, solam suspicionis maliciosi impedimenti causam expresserit, instruens ut si illa adsit, dispenset: asserendum est juxta hanc sent. illa suspicione stanti, teneri Episcopum dispensare: non verò concurrentibus aliis causis justis. Et ita videtur apertè sentire *Gutier. l. 1. q. canon, c. 20. n. 33. vers. Praeterea ordinarius.*

5 II. Sentiendi modus est, dispensationem esse debitam, quoties in dispensatione utilitas publica vertitur: ut quia vitatur scandalum, aut Ecclesiae multo utilior est: esse autem gratiam, quoties

solum dispensatio necessaria est ob privatam petentis utilitatem. Ut si clericus parum utilis Ecclesiæ dispensationem petat, eo quod satis contritus sit de culpa, pœnitentiamque egerit, tunc enim quamvis prælatus dispensare possit, non tamen tenetur. Probat ex *c. Ut constitueretur. d. 50.* ibi, *Verùm in ejusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non hujus, aut illius hominis periculum, sed populorum plurimorum strages jacet, detrahendum est aliquid severitati.* Ubi bonum commune, & non privatum ponderat *D. August.* ut dispensatio debeatur: & *c. At si clerici, §. De adulteriis,* de judiciis loquens textus de utilitate privata, sic ait, *De adulteriis, & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum clericis post peractam pœnitentiam dispensare,* ubi non dicit teneri, sed posse. Ita videtur clarè tenere *gloss. d. c. Ut constitueretur, verb. Detrahendum,* ubi ait, dispensationem quandoque esse debitam, scilicet, ubi multorum strages jacet: & tenet *Abb. d. c. At si clerici, §. de adulteriis, nu. 20. & ibi Decius à n. 163. usque ad 166. Abul. c. 22. Matt. q. 117. reg. 2.* Quare juxta hanc sent. dicendum est, tunc teneri prælatum dispensare in matrimonii denuntiationibus, quando publicum scandalum vitaretur, vel expediret bono communi ad componendas paces inter personas publicas.

6 Cæterùm existimo teneri prælatum dispensare in iis casibus, in quibus scandalum sequeretur, aut est suspicio malitiosi impedimenti: expedit enim bono publico, ne matrimonia malitiosè, vi, aut fraudibus impediantur: & quando subditis expedit valde ad bonum animæ, aut corporis dispensatio. Ut quia vir defloravit fœminam, & est periculum mutationis voluntatis viri: vel contrahentes sunt in peccato concubinatus, & illo pacto animæ suæ saluti consulent, periculumque est in mora: vel morti vicinus vult ducere concubinam, quo legitimet prolem, vel in bono statu decedat: quare si citrà causam justam majoris boni prælatus dispensationem tunc neget, reus erit culpæ: secus quando nullum publicum, aut privatum notabile damnum sequitur. Ut quando senex cum juvencula, vel duo senes contrahere volunt, vel quando nullus est timor impedimenti inter contrahentes, vel sunt magnates, & in similibus causis; tunc enim quando Episcopus possit dispensare (ut latè tradidi disp. præced.) non tamen tenetur. Prob. prior pars, quia potestas dispensandi in prælatis est in subditorum bonum: ergo quoties recta ratio, & notabile illorum bonum poscit, ut prælatus ea utatur, tenetur uti. 2. Quia prælatus ex officio tenetur consulere saluti spirituali subditorum, ergo cùm dispensatio valde saluti illi expedit, tenetur dispensare. 3. Specialiter, quando adest causa suspicionis: nam *c. Cùm ex eo, de elect. in 6.* ait textus, ut Episcopi possint liberè cum clerico dispensare, ne septennio resideat ratione studii: ubi quamvis utatur verb. Possint liberè, quod meram libertatem importat, adhuc dicunt ibi. *Arch. ante n. 1. vers. Liberè, Joan. Andr. inst. Fran. n. 2. notab. 2. Dec. cap. At si clerici, §. de adulteriis, nu. 163. de judiciis,* teneri dispensare. Et reddunt rationem *Joan. Andr. & Franc.* quia subest causa in eo textu expressa: ergo à fortiori cum *Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim.* exprimat causam dispensandi, suspicionem malitiosi impedimenti, non obstante quod statim relinquat arbitrio ordinarii, quod regulatum ratione esse debet, tenebitur ea ratione concurrente dispensare. Prob. posterior pars rationibus 2. sent. propositis n. 3. & quia nulla in iis casibus urgens ratio apparet, dispensare cogens. Hanc sent. videtur tenere *Barbatius consil. 40. n. 3. vol. 4.* ubi ait, prælatum teneri dispensare quoties adsunt urgentes dispensandi causæ. Et pro ea sunt *Sotus, & alii,* qui (ut nu. 26. videbimus) asserunt, si his casibus prælatus injustè neget dispensationem, posse omissis denuntiationibus contrahi: quod utique non liceret, si prælatus non teneretur tunc dispensare. Et in priori parte hujus sent. convenimus cum 1. sent. proposita n. 2. in posteriori verò parte convenimus cum 2. sent. proposita n. 3. & cum DD. allegatis 1. & 2. sentiendi modo, n. 4. & 5.

7 Ad argum. proposita n. 2. respondetur 1. ad 1. intelligendos esse eos textus, si de præcepto loquantur, quando est necessaria dispensatio ad bonum commune, vel notabile alicujus privati: vel intellectos de omni dispensatione, loqui de consilio. Ad 2. dic, negandam esse consequ. quia in dispensatione malè concessa absque justa causa, est acceptio personarum: non quia dispensatio illa debita sit, immò tunc est indebita: sed quia debita est ad hunc sensum, ut ex causa justa facienda sit, & ita solum concludit argum. semper deberi dispensationem, in hoc sensu, ut semper debeat ex justa causa concedi: non autem, ut semper concedi debeat, dum adest justa causa. Sicut in distributione beneficiorum iniqua, est personarum acceptio: non tamen inde sequitur, quoties aliquis est dignus beneficio, esse illi necessario conferendum. Ad 1. confirm. distinguo conseq. tenetur dispensare secundùm merita causæ, idest, semper tenetur ex causa justa dispensare: concedo: in eo tamen sensu, ut quoties adest causa justa, teneatur: nego. Ad 2. confirm. dic anteced. esse verum, quando dispensatio est debita: secus quando tantum est permissa, & gratuita; tunc enim potest ordinarius cessante scandalo, cum quo maluerit dispensare, absque vitio acceptionis personarum: sicut concurrentibus duobus æquè dignis potest Episcopus utri illorum velit, conferre beneficium. Ad 3. neg. conseq. solum enim concludit non posse prælatum ad libitum dispensare, sed ex causa. Ad argum. propositum nu. 5. dic, D. Augustinum non intendere, ob solum bonum commune concedendam esse dispensationem: sed (ut constat ex antecedentibus) non omnes pœnitentes admittendos esse ad ordines, ne spe veniæ pœnitentiam fingant, faciliusque delinquant: sed quando agitur de vitando communi periculo, parcendum esse ad vitanda majora mala. Ad *cap. At si clerici,* dic solum probare non semper teneri Episcopum dispensare, quando adest causa justa. quod nos fassi sumus n. 6.

S U M M A R I U M.

An liceat ei, cum quo dispensatur, imponere aliquam pecuniariam mulctam: & similiter illi, cum quo dispensatur in jejunio, vel aliis legibus: proponuntur argum. probantia licere, n. 8.

Sententia authoris n. 9. & 10.

Solvuntur argumenta, nu. 11. & explicatur cap. Licet, de feriis. an sit de præcepto eleemosyna in illo injuncta, piscantibus diebus festivis, janct. n. 9

Post n. 11. invenies alia summaria.

8 QUÆSTIO II. An quando adest legitima dispensandi causa, possit ordinarius imponere ei, cum quo dispensatur, aliquam pecuniæ mulctam, fabricæ Ecclesiæ, aut piis operibus? Videtur posse: quia cui licet quod plus est, licet id, quod minus est. *reg. Cui licet, de reg. jur. in 6.* qua ratione docent *Palud. 4. dist. 38. q. 4. a. 3. conc. 5. nu. 35. Syl. votum 4. q. 3. dict. 2. P. Sotus l. 7. de just. q. 4. a. 3. vers. Abbates, Aragon 2. 2. q. 88. a. 12. §. Si quis autem quærat an omnes, d. 2. directorium curatorum, c. 10. Manuel bulla crac. §. 9. n. 115.* habentem facultatem dispensandi in votis, posse ea commutare: quia plus est dispensare: sed ordinarius potest absolutè dispensare in denuntiationibus matrimonii, ergo poterit via commutationis illius obligationis imponere aliquam mulctam pecuniariam, sicut consulunt DD. ne absolutè dispenset in voto, sed imposita aliqua commutatione. Et confir. quia *Nav. c. Si quando, de rescript. excep. 21. in consur. oppositorum, n. 1.* docet compositiones factas apud Apostol. sedem applicando aliquam pecuniam piis operibus, non fieri per modum contractus, & pretii, sed per viam cujusdam pœnitentiæ, & gratiarum actionis: ergo eodem modo poterit Episcopus illam mulctam imponere. Prob. ex *c. Licet, de feriis,* ibi, *Indulgemus, ut liceat diebus dominicis, si halecia terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere, ita quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem.* Ubi constat, Pontificem dispensare in præcepto sanctificandi festa, imposita eleemosyna: quam sub præcepto imponi docet *Ant. ibi nu. 8. Ang. verb. Feria, n. 35.* & videtur tenere *Cajet. 2. 2. q. 122. a. 4. dub. penult. §. In septimo casu: & sum. verb. Festorum violatio. §. Violatio autem, vers. Quartò ex occursu,* ubi dicens permissam esse illam piscationem, subdit piscantes memores esse debere oneris *d. c. Licet,* injuncti. Videtur etiam tenere *Navar. sum. c. 13. num. 9.* ubi ait, debere piscantes illam eleemosynam contribuere: ergo similiter dum dispensat ordinarius in denuntiationibus matrim. poterit aliquam eleemosynam imponere. Et confirm. quia *Abb. eo c. Licet, nu. 4.* ait eum textum facere, ut possit illi, cum quo ex aliqua causa dispensatur circa jejunium, imponi aliqua eleemosyna.

9 Dico tamen primo, id nullo modo licere. Prob. quia *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* solam concedit Episcopo facultatem remittendi denuntiationes, & dispensandi in canone eas fieri præcipiente, non autem concedit facultatem, obligationem legis in aliam materiam commutandi: alias sine causa justa posset remittere denuntiationes, commutando in aliud opus pium: sicut potest absque alia causa obligationem voti in aliam commutare. Et confirm. quia plus est legem commutare, quàm in ea dispensare: ergo concessa per Trident. dispensatione, non subinde conceditur commutatio. Prob. antecedens, quia cum dispensat ordinarius, solùm tollit omnino obligationem, & vinculum legis: at cùm commutat, tollit omnino vinculum legis, & imponit novum vinculum: non sic autem est in voto, in eo enim plus est dispensare, quia tollitur omnino vinculum voti, quàm commutare, quod non tollit vinculum voti, sed idem votum manet circa materiam commutatam, unde violatur votum, si materia commutata non impleatur: at non violatur lex, si id in quod commutatur per inferiorem, non impleatur: inferior enim non potest legem condere. Et constat manifestè differentia, quia votum potest idemmet vovens in melius commutare: non tamen obligationem legis. Sed objicies, cur commutata materia legis non maneat idem legis vinculum circa illam materiam: sicut commutato voto manet idem vinculum votum circa rem, in quam commutatio fit: sicut enim commutans legem, nequit legis vinculum imponere, ita commutans votum nequit alium voto obligare. Dic, differentiam in hoc consistere, quod superior commutans legem, si supremus princeps non sit, nec ipse cui commutatur, potest obligationem legis imponere: at verò licèt commutans votum, nequeat voti obligationem imponere: ipse tamen, cui votum commutatur, potest se vinculo voti astringere, & eo ipso quòd commutationi voti consentit, subinde vult priori vinculo voti ad illam materiam, in quam commutatur, obligari. 2. Prob. ex *Trid. sess. 25. de reform. c. 18.* ubi præcipitur, dispensationem gratis faciendam esse: ergo non potest imponi aliqua eleemosyna, aliàs non conceditur gratis dispensatio: ut non verè faciam sacrum pro aliquo gratis, si ipsum obligem ad eleemosynam tertio conferendam. Et confirm. quia Episcopus concedens subdito dimissorias ad ordines, non potest ipsum obligare, ut eam ob causam eleemosynam alicui largiatur: quia esset contra Trident. *sess. 21. c. 1. de reform.* jubens dimissorias gratis dari, ergo

cùm

cùm similiter jubeat, *d c.18.* dispensationes gratis fieri, non poterit dispensans aliquam eleemosynam imponere ex obligatione dandam: & ita tenet *Sotus 4.d.28.q.1.a.2.verſ. Ex his primum colligitur*, ubi hæc ait, *Cum ſubeſt cauſa diſpenſandi in denuntiationibus, iniquum eſt diſpenſanti imponere aliquam mulctam etiam pro fabrica.* Idem *Lud. Lop.2.p instruct. de matr.c.39.§. Sed ſi quis, fol.* 1060 *col.*1. Ex his colligitur idem dicendum esse, quoties prælatus dispensat in quacumque alia lege, ut jejunii, observationis festorum, quia eadem est ratio.

10 2. Dico, quando delictum præberet justam dispensandi causam, ut concubinatus, aut virginis defloratio, tunc non ob dispensationem, sed in delicti pœnitentiam posset ordinarius aliquam mulctam pecuniariam imponere: sicut quando aliquis petit dispensationem delicti, potest in delicti pœnam aliquid imponi: justum enim est, ut pœnas det.

11 Ad argum. proposita nu.8. respondetur. Ad 1. constat ex dictis num 9. Ad confirm. dic id licere Pontifici, qui non subiicitur legibus concilii, & tanquam legislatur potest obligationem, ac vinculum legis in aliud commutare: quod inferioribus non licet. Ad 2. dico verius esse eam eleemosynam non injungi *ex. c. Licèt*, de præcepto, sed tantùm de consilio: ut docent *Sylveſt. verb. Dominica, q.4.verſ. Quæ autem neceſſitas, Tabiena verb. Feria, q.45. n.46. fine, Armilla, verb. Feſtum, nu.*20. *fin. Lud. Lop.1.p. instruct.c.52. §. Non peccant in feſto.* Vel 2. esto id liceret Pontifici, non subinde alia licere infertur. Ad confirm. dic eam doctrinam Abbatis de solo Pontifice esse veram.

S U M M A R I U M.

An ſi nolit prælatus diſpenſare in denuntiationibus, vel quoties aliquid committitur prudentiæ, & judicio, ſi adſit juſta cauſa, poſſit appellari: referuntur opiniones, n.12.

Referuntur duæ gloſſæ contrariæ, an quando aliquid committitur conſcientiæ, ſit appellationi locus, n.13. Et varii modi conciliandi, à n.14. ad 19.

Quando jus præcipit ex aliqua cauſa diſpenſationē, ſi prælatus diſpenſare nolit, poteſt appellari, quoad effectum ſuſpenſivū, & devolutivū, n.20.

Quando jus non præcipit, ſed judicio, & conſcientiæ prælati relinquit, admittitur appellatio quoad ſolum effectum devolutivum. quando prælatus tenetur diſpenſare, n.21. & tenetur ſuperior diſpenſare, quando inferior tenebatur, n.22.

Quando inferior poterat, ſed non tenebatur diſpenſare, non eſt locus appellationi. n.23.

Poteſt tunc officium ſuperioris, ut diſpenſet, vel cogat inferiorem diſpenſare, implorari, num. 4. & ibi, an detur appellatio, ſi nolit ordinarius diſpenſare in denuntiationibus.

Poſt quem invenies alia ſummaria.

12 QUÆSTIO III. An si existenti causa justa ad dispensandum in denunciationibus nolit præfatus dispensare, possit appellari ad superiorem? Difficultas hujus consistit in verbis *Trident. seſſ. 24 de matr.c.*1. ubi hanc dispensationem committit prudentiæ, & judicio Episcopi: ubi per verbum prudentiæ, committit arbitrio: per verbum autem judicio, conscientiæ: (ut probavi hoc 3. lib. disp.8 n.4.) Ex ea ergo parte, qua committit arbitrio, sunt qui asserant, quoties aliquid committitur arbitrio, non esse appellationi locum. Sic *Jo. Andr. c.2. de juram. calum. in 6. num.2. verſ. Ad ſolut.* Alii verò dicunt esse locum appellationi. Sic *gloſſ. c.1. de confeſſis, in 6. fin. & c. Super his, verb. Arbitrium, de accuſat. & l. Si qua pœna, 224. verb. de pœna, fin. ff. de verb. ſignif.* & clariùs ibi *Bart. n.8. Franc. c.2. de juram. calum. in 6. n.3. verſ. Aliquando remittitur arbitrio ſimpliciter: & verſ. Aliquando ſit commiſſio*, hoc limitat in rebus magni præjudicii: idem tenent multi alii, quos refert, & sequitur *Peralta l.1.n.35. ff. de legat.2.* Alii verò sic conciliant has opiniones, aut judex cognoscit ut judex, licèt committatur ejus arbitrio, & tunc potest appellari: & ita intelligitur secunda sententia: aut solùm procedit ut vir bonus, & tunc non appellatur: ut docet *Bart. l.1 fin. ff. de leg.1.* & ita intelligitur 1. sent. at posset attentari posse peti coram superiore, ut reducat ad æquitatem. Ita *Panor. c. d. his, num. 16. de accuſat.* ubi etiam alio modo concordat, quando processit extra judicium in commissis arbitrio suo, ut in pœnitentiis injungendis, dispensationibus faciendis, tunc non appellatur: secus quando judicialiter.

13 Ex alio verò capite, quod committitur conscientiæ, est magna difficultas: sunt enim duæ glossæ, quæ sibi ex diametro contradicere videntur. Prior est *c. Statutum, §. Aſſeſſorem, verb. Relinquatur, de reſcript. in 6.* ubi dicit, quoties aliquid relinquitur conscientiæ, non posse moveri quæstionem, quod malè egerit: quam sequuntur *Bald. l.2 n.11. C. de ſent. ex brevi recit. Paul. l. De pupillo, §. Qui opus, n. 2. ff. de oper. novi nuntiat. Maranta de ordine judic. 6.p. tit. & quando appellatur, n.*363. Posterior glossa est, *Clem.1. de jure patr. verb. Oneramus*, ubi textus remittit conscientiæ Episcopi moderationem portionis patrona debitæ: & tamen glossa ait, si appelletur à moderatione Episcopi, ipsum non delaturum appellationi ad superiorem ad quem appellatum est, ex officio emendaturum quod malè gestū est. Quam sequuntur *Ant. c. Super his, de accuſ. n.34. & ibi Abb. nu.16. Tiraq. de retract. lignagi. §.4. gl.1. n.11. Padil. l. Cum quidam, n.11. ff. de leg.2. Cavalc.1.p. dec.46. nu.*422. Harum igitur glossarum concordia multum negotii facessit DD. variique sunt conciliandi modi.

14 I. Modus conciliandi est, quando canon remittit conscientiæ judicis, non explicans quid fieri debeat, sed absolutè: tunc intelligitur prior gloss. dicens non posse appellari: si verò explicet quid fieri debeat, intelligitur posterior docens posse appellari. Sic *Imol. Clem.1. de jure patr. n.7.*

15 II. Modus est, ut prior glossa negans querelam, intelligatur per viam justitiæ, de juris enim rigore admitti non debet, posterior verò admittens intelligatur per viam supplicationis, & misericordiæ: potest enim ex misericordia superior admittere, & emendare, quod minus bene ab inferiore gestum est. Sic *Bald. c. Si ſacerdos, n. 4. de offic. ordin. Domin. c. Statutum, §. Aſſeſſorem, n.5. de reſcript. in 6. & ibi Francus nu.6. Anani. c. Significaſti, el.1. de homicidio. Imola l. Ab executore, in fine, pr. ff. de appellat. & Clem.1. de jure patron. n.7.* ubi *Boniſac. n.55. & 56. Jaſon inſt. de act. §. Sed iſta, n.* 136. Et videntur tenere *gl. c. Ut conſtitueretur, verb. Detrahendum, d.50. Archid. cap. Licèt canon, de elect. in 6. ad fin. n.6. verſ. Poſſit diſpenſatio Rebuff. repet. c. Poſtulaſtis, notab.3. n.12. de clerico excommunicato miniſtr. Turrec. d. c. Ut conſtitueretur, nu.9. D. Ant. 1.p.t.17. c. uni. §.20. verſ. Et nota ſecundùm, Roſel. verb. Diſpenſatio, n.4.* ubi *Syl. q.1. fine*, qui omnes, non tantùm quando dispensatio committitur arbitrio, & conscientiæ, loquuntur: sed absolutè dicunt, quamvis dispensatio debita sit, postulantem jure petendi destitutum esse. Addunt *Rebuff. Turrecrem. D. Ant. Roſella, & Sylveſt.* nisi deprecativè, & supplicando.

16 III. Modus est, ut per viam justitiæ admittatur appellatio, non quoad effectum suspensivum, non enim suspenditur jurisdictio judicis per eam appellationem, sed ea non obstante potest executioni mandare suam sententiam: & ita intelligitur prior glossa appellationem denegans: admittitur tamen appellatio quoad effectum devolutivum: quia devolvitur causa ad superiorem, qui potest inferiorem inhibere: & ita intelligitur posterior glossa concedens appellationem: ut in simili docet *gloſ. c. Romana, §. Si autem, verb. Mandetur, de appell. in 6.* posse notorium criminosum appellare, quoad effectum devolutivum, non autem quoad suspensivum: ita *Domin. c.2. de juram. calum. in 6. n.10. Felin. c. Significaſti, el 1. de homicid. n.4. verſ. Tertiò fallit. Marianus c. Super his, ad fin. de accuſat. Imola c.1. de conſtit. n.15.*

17 IV. Modus est, ut glossa prior negans appellationem, intelligatur de rebus modici præjudicii: posterior admittens, in rebus magni. Sic *Bald. l.1. nu.3. C. de reb. cred. Roman. rubr. ff. de arbitr. col.2.*

18 V. Modus est, quando committitur conscientiæ simpliciter, non potest appellari: secus juncta qualitate importante justitiam, ut ad tuæ conscientiæ judicium. Sic *Francus c. Statutum, §. Aſſeſſorem, n.6. fine, de reſcript. in 6.*

19 Ultimus modus est, quando committitur conscientiæ, non potest appellari: secus si committatur arbitrio. Sic *Lupus c.2. de juram. calum. in 6.* quem refert, & sequitur *ibi Anch. n.4. notab.4.*

20 I. Conclusio sit, quando jus ex aliqua causa præcipit dispensationem, tunc si nolit judex dispensare, potest appellari quoad effectum devolutivum, & suspensivum: quia ille, cum quo dispensandum est, actionem habet ex præcepto legis, ut secum dispensetur. Sic *Felin. c. Exceptionem n.6. de except.*

21 II. Conclusio, dum id non præcipit jus, sed conscientiæ ordinarii relinquit, an expediat dispensare: tunc si talis adsit causa, ut teneatur dispensare, juxta tradita num.6. placet III. modus conciliandi glosas, propositas *n.16.* ut non admittatur appellatio quoad effectum suspensivum, non enim judex tenetur illi deferre: quia non habet aliquam actionem petena dispensationem, cùm nullo jure præcipiatur dispensatio: at habebit appellatio effectum devolutivum: quia devolvetur causa ad superiorem, qui ex officio potest compellere inferiorem, ut dispenset: sicut contingit in obligatione naturali, in qua licèt non detur actio civilis, at potest invocari officium judicis, ut compellat: teste *Antonino c. Quæ in Eccleſiarum, n.27. de conſtit.* Idem dicunt alii asserentes: licèt peti non possit jure actionis talia dispensatio, at cum superiore posse agi officium judicis implorando, ut fiat dispensatio. Sic *gloſſ. c. Domino ſancto, verb. Neceſſe, d.50. & cap. Exigunt, init.1. q.7. Ant. cap. At ſi clerici, §. De adulteriis, n.12. fine, de judiciis, Cardin. ibi n.2. Alex. de Nevo ibi n.29. Abb. n.20. Anch. n.9. q.2. verſ. Nun. quid ergo poſſit Epiſc. Barbat. cōſ.40. n.4. vol.4.* facit etiam *Abb. c. Paſtoralis, in princ. n.17. de appellat.* ubi ait etiam in dispensatione facienda cogi judicem per superiorem, si subsit legitima dispensandi causa.

22 Hinc infertur, casu, quo inferior tenebatur dispensare, teneri superiorem, ad quem appellando recurritur, dispensare, vel cogere inferiorem, ut dispenset. Quia ut superior tenetur inferioris errorem corrigere.

23 III. Conclusio, si dispensatio debita non sit, sed gratuita, juxta tradita num 6. si ordinarius dispensare nolit, non datur appellatio: quia quoties judex potest aliquid facere, non tamen tenetur, non est locus appellationi, cùm injustitiam minimè admittat, nec gravet: ut docet optimè *Fel. c. Super his, de accuſ. nu.13. verſ. Sexto limita, Maranta de ordine judic. 6.p. t. & quandoque appellatur, n.365.* Et in propriis terminis dispensationis docent *Bald. l. Quicumque, n.17. verſ. Quarto caſu, C. de ſervis fugitivis, Fel. d. c. Super his, n.12. verſ. Quinto limita.*

24 Ultima conclus. potest tamen in hoc casu officium superioris implorari, ut ex officio, & misericordia dispenset, aut faciat, ut inferior dispenset: & ita in hoc admittimus secundum modum conciliandi glossas, relatum n.15. Et ultra DD. ibi allegatos, id optimè docent *Bart. l.1. n.11. ff. de juriſd. omn. jud. & Jaſon §. Supereſt n.65. & 66. inſt. de actio.* ubi dicunt officium judicis misericorditer implo-

implorari, quia quod pars petit, debitum non est, sed judex ex officio efficere potest, ut sibi concedatur. Juxta hæc ergo, cùm *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* tam dum causa suspicionis malitiosi impedimenti subest, quam quacumque alia causa concurrenti, remittat conscientiæ, & arbitrio ordinarii dispensationem in denuntiationibus matrimonii: ut probavi disp. 7. nu. 17. hoc 3. l. dicendum est, Ordinario nolente dispensare, si subsit causa suspicionis, vel alia, ex qua tenebatur, juxta tradita hac disp. nu 6. erit locus appellationi, quoad effectum devolutivum, non tamen quoad suspensivum: per ea quæ dixi n. 21. Si verò subsit causa, ex qua potest, non verò tenetur dispensare; quoad neutrum effectum conceditur appellatio, sed poterit misericorditer officium superioris implorari, ut si ex misericordia velit dispensare, dispenset; vel cogat inferiorem, juxta tradita hoc num. & præced.

S U M M A R I U M.

An si Episcopus injustè neget dispensationem, vel non sit recursus ad ipsum, possit matrimonium omissis denuntiationibus celebrari, referuntur duæ sententiæ, n. 25. & 26.

Quando tenetur Episcopus, & non est recursus ad ipsum, potest, nu. 27. & ibi necessitas caret lege.

Quid, si aliquis diu distulit matrimonium, ad quod tenetur, & non potest absque scandalo dimittere communionem, n. 28.

Quando Episcopus tenetur dispensare, & non vult, possunt denuntiationes absque dispensatione omitti, n. 29.

Quando Episcopus non tenetur, licèt possit, non possunt omitti, licèt Episcopus dispensationem neget, vel non sit aditus ad ipsum, n. 30.

Parochus timore mortis omittens denuntiationes an peccet, n. 31.

25 QUÆSTIO IV. An quando non est copia ordinarii, vel ille petitam dispensationem in denuntiationibus, injustè deneget, licitum sit illis omissis contrahere, concurrentibus causis explicatis disputatione præcedenti? Duplex est senten. I. censet non esse necessariam dispensationem, sed tantùm esse sub consilio, dum concurrit causa justa timoris injusti impedimenti, vel verecundiæ, eo quòd uterque, vel alter contrahens est senex. Sic clarè videntur tenere *Hugo 30. q. 5. in princ. Angel. verb. Clandest. num. 1. Tabiena Matrim. 2. q. 10. nu. 11.* ubi numeratis dictis casibus, ajunt, *consulo, ut fiat de licentia Episcopi*: idem videntur tenere *Syl. Matrim. 2. qu. 17. dict. 3. & Veracruz. 1. p. spec. art. 10. concl. 3.* ubi ajunt posse in his casibus omitti denuntiationes, maximè de licentia Episcopi.

26 II. Sent. ait, quando est causa justa dispensandi, si non sit Episcopi copia, vel is petitam licentiam absq. legitima causa deneget, posse contrahi absq; denuntiationibus: & inter has causas numerat sex casus. I. est, quando aliquibus valde expedit conjugium, & timetur impedimentum. II. quando concubinarii comprehensi à judice, ut vitent pœnam, volunt contrahere, ut sic se esse conjugatos asserant. III. quando parentes, vel tutores nolunt puellam matrimonio collocare, ut patrimonium consumant. IV. quando contrahentes sunt magnates. V. quando non est timor impedimenti inter contrahentes. VI. ob verecundiam, quia alter est notabiliter ditior, nobilior, vel senior. Sic tenent *Sotus 4. d. 28. qu. 1. a. 2. conclus. 3. vers. Ex his primum colligitur, Lud. Lop. 1. p. instruct. 1. p. de matr. c. 39. §. Ex prædictis corollario, fol. 158. col. 2. fin. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. art. 5. punct. 1. dub. 2. concl. 3. fol. 171.* Idem docet exemplificans in 1. 4. & 6. casibus, *Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fol. 451. col. 4.* Idem docent exemplificantes in primis tribus casibus, *Barth. à Ledesm. dub. 21. de matri. concl. 5. fol. 1324. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 36. §. Præterea Sotus.*

27 I. Conclusio sit, quoties Episcopus tenetur dispensare juxta tradita num 6. si sit grave periculum in mora expectandi denuntiationes, nec potest haberi copia Episcopi, ut dispenset, potest illis omissis contrahi matrimonium: ut si malitiosè impedire aliquis matrim. velit, vel contrahens est in articulo mortis, expeditque ad legitimandam prolem, vel, ut in bono statu decedat, matrim. Prob. quia necessitas caret lege, *c. 2. de observ. jejun. 2.* ex doctrina *Abbatis c. Relatum, a. 6 de clericis non residentibus*, ubi docet, quamvis juxta illum text. clericus nequeat abesse absque Episcopi licentia, a beneficio, si autem tempus, vel locus non patiantur petere licentiam, posse absque illa abesse: per *l. 1. ff. de exercit. act. in fine princ.* ibi, *interdum locus, vel tempus non patitur plenius deliberandi consilium*, & *l. Tutor qui repertorium, ff. de admin. tutor. in princ.* ibi, *tutor qui repertorium non fecit, dolo malo fecisse videtur, nisi forte aliqua necessaria, & justissima causa allegari possit, cur id factum non sit*; & paulò inferiùs, *nihil itaque gerere ante inventarium factum eum oportet, nisi id, quod nec modicam dilationem expectare possit.* In hac conclusione convenimus cum DD. 2. sent. relatis nu. præc. & eam, ultra illos, docent *Enriq. l. 11. de matr. c. 5. n. 5. & c. 6. nu. 5. Segur. 2. p. direct. jud. c. 16. nu. 5. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 217. concl. 1. n. 2.* ad idem est *Navar. sum. Hisp. c. 22. nu. 70.* ubi dicit esse causam sufficientem, ut sine dispensatione in denuntiationibus contrahatur, quando tutor vult, ut puella indigno nubat, quod apertè venit intelligendum, (ut docet *Manuel. d. num. 2.*) quando dispensatio non potest commodè haberi.

28 Hinc infertur, dum quis tenetur cum aliqua contrahere matrimonium, & diu distulit, timeturque si modo absolvatur, fore ut non contrahat: absolvendum minimè esse, donec contrahat: si tamen confessio instet, ut quia morbo laborat, vel quia instat communionis præceptum in Paschate, vel ratione jubilæi, quam si omittat, generabitur scandalum, posse celebrari matrimonium omissis denuntiationibus, absque ordinarii licentia, si ea commodè haberi nequeat. Quia in casibus minus urgentibus id admittit 2. sententia relata num. 26.

29 II. Conclusio, idem dicendum est, quando in eisdem casibus quibus tenetur Episc. dispensare, absque legitima causa dispensationem denegat. Quia cùm sit debita, injustèque negetur, perinde est, ac si concederetur. Sic DD. 2. sententiæ, quos retuli num. 26.

30 III. Conclusio, quando concurrunt aliæ causæ justæ dispensandi, ex quibus non tenetur Episcopus dispensare, quamvis possit, ut quando contrahentes sunt magnates, aut non est timor impedimenti, aut ob verecundiam, quia sunt notabiliter dispares, nolunt publicè contrahere: nequeunt, si Episcopi copia desit, vel dispensationem absque causa neget, absque denuntiationibus inire matrim. Hæc est contra 1. & 2. sententiam, relatas num. 25. & 26. & prob. quia Epis. non dispensatio nullam irrogat injuriam, cùm dispensatio tunc gratuita sit. Præterea, quia non quæcumque causa sufficiens, ut cum aliquo dispensetur in præcepto, satis est, ut seclusa dispensatione, ab illius transgressione excusetur, authoritas enim superioris supplet id, quod deficit, ut causa ipsa excuset, aliàs impertinens esset dispensatio: quando enim sola causa excusare potest, ea non desideratur. Hujus sent. videtur *Navar. sum. Hisp. c. 22. n. 69.* ubi ait non esse sufficientem causam omittendi denunciationes absque dispensatione, esse alterum ditiorem, nobiliorem, seniorem.

31 Ultima conclusio, parochus assistens matrimonio omissis denunciationibus, mortis sibi comminatæ timore, non peccat: quia præcepta Ecclesiastica non eo rigore obligant. Sic *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. fin. Vega lib. 6. sum. casu 116.* quod intellige, nisi tyrannus in contemptum denunciationum, mortem minaretur: tunc enim teneretur potius illam subire: ut in omnibus præceptis Ecclesiasticis fatentur universi.

D I S P U T A T I O XI.

Utrùm quando celebratur matrim. non præmissis denuntiationibus, justa dispensatione, vel absque illa, sit peccatum lethale, consummare antequam illæ præmittantur: an tantùm prima vice, vel etiam aliis seqq.

S U M M A R I U M.

Ratio dubitandi proponitur, n. 1. & sententia affirmans non esse mortale, num. 2.

Verior sententia affirmans esse mortale, n. 3.

An tantùm prima vice sent. affirmans, n. 4. Et contraria, nu. 5. Et utrobique, an teneatur conjux reddere semel consummato matrimonio non præmissis denuntiationibus.

Quid quando conjuges contracto matrimonio nolunt illud consummare, nec facere denuntiationes nu. 6. & solvuntur argum. nu. 7.

1 TOta hujus disput. difficultas consistit, quia *Tridont. sess. 24. de matrim. c. 1.* præcipit denuntiationes ante matrim. fieri, nisi arbitrio ordinarii subsit justa causa in illis dispensandi, & dispenset: & facta dispensatione, subdit hæc; *Parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matr. celebretur: deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, faciliùs detegantur: nisi ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur.* Est ergo difficultas, an quando ordinarius non dispensat, ut omnino remittantur, sed tantùm ne matrimonio præmittantur, vel contrahentes absque denuntiationibus licitè, aut illicitè contraxerunt, peccent lethaliter consummando, illis nondum præmissis.

2 Duplex est sententia. I. ait non esse lethale, quando ex parte parochi, vel contrahentium, adhibita esset diligentia sufficiens ad cognoscendum, an esset aliquod impedimentum dirimens matrimon. & certi essent moraliter nullum subesse impedimentum. Probatur 1. quia quamvis in ipso matrimonii contractu peccatum lethale admissum sit omittendo denuntiationes, non tamen sequitur in usu matrimonii esse lethale: ut quamvis in contractu civili deliquerit omittens solemnitates lege præscriptas, minimè tamen posteà reus erit culpæ, re sua utendo, si per contractum dominium acquisierit. 2. Quia cessat ratio *Tridentini, d. c. 1.* ibi, *ut faciliùs detegantur impedimenta*: cùm certum moraliter sit nullum subesse. 3. Quia olim similiter prohibitus erat usus matrimonii clandestini, & tamen multi, ut *Victoria, sum. antiqua de matr. n. 246. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fine, Cano,* quem refert, & sequitur *Enriquez l. 11. de matri. c. 16. nu. 1. in comm. lit. C.* affirmabant, non esse mortale, quando conjuges brevi tempore vellent sic manere, animo posteà publicandi: ergo similiter modo usus matrimonii antequam fiant denunciationes, non erit peccatum mortale, quando brevi faciendæ sunt, & publicandum matrimonium. Hanc tenent *Barth. à Ledesma de matrim. dub. 52. fine, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 222. n. 1. fine, Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. §. Sed nos dicimus, f. 186.* limitans, nisi esset excommunicatio lata contra sic consummantes: *Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 87. § Cæterum,* limitatque quando contrahentes brevi sic manere vellent: animo posteà publicandi, & sufficientes testes intervenissent in matrimonio, nempè decem.

II. Sen-

3 II. Sententia, verior affirmat esse peccatum lethale. Prob. 1. quia eodem præcepto *Tridentini, d. c. 1.* non solùm tenebantur hi contrahentes præmittere denunciationes contractui, sed si tunc omissæ sunt, præmittere illius consummationi: ergo sicut non præmittere matrimonio, absque justa dispensatione, esset peccatum lethale, ut diximus hoc 3 lib. disput. 5 num. 6. etiam ubi contrahentes adhiberent diligentiam, ut nossent, an laborarent aliquo impedimento. ita erit mortale non præmittere consummationi, eadem adhibita diligentia: cum ideò præceptum violetur. 2. Quia matrimonium intrinsecè ordinatur ad copulam, & prohibetur ante denunciationes, ut evitetur copula, ne forsan, si impedimentum subsit, admittatur fornicatio: ergo à fortiori prohibetur ipsa consummatio, non præmissis denunciationibus. 3. Quia parochus tenetur sub mortali curare, ut tales denunciationes fiant ante consummationem, quando à principio factæ non sunt: ergo, & ipsi conjuges peccant mortaliter consummando iis non præmissis. Tandem, quia ante Tridentinum non tantùm matrimonium clandestinum erat illicitum, sed etiam illius usus erat peccatum mortale, ut bene docent. *Cajet. t. 1. opusc. tract. 13. de usu matrim. q. 2. Pet. de Soto lect. 14. de matr. Navar. sum. Hisp. cap. 56. n. 38. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 2. gloss. 1. num* 2. ergo similiter nunc usus matrimonii ante præmissas denuntiationes erit peccatum mortale: cùm prohibitus sit per Tridentinum. Pro hac sent. videtur *Navar. sum. Lat. c. 16. num.* 38. ubi dicit hodie videri verum, esse mortale uti matrimonio contracto coram parocho, & testibus, non tamen contracto in faciem Ecclesiæ: nam per contractum in faciem Ecclesiæ, intelligit, quando factæ sunt denuntiationes, ut ipsemet explicat *ead. sum. Lat. cap. 22. nu.* 770. Et eam tenent *Spino speculo testament. gloss. 16. n.* 30. Et aliqui neoterici doctissimi, ut fatetur ipse *Petr. de Ledes. pro priori sent. alleg.*

4 Rursus supposito esse peccatum lethale consummare ante denunciationes: non levis est difficultas, an solùm prima vice consummare, sit mortale, vel toties quoties habetur copula, antequam præmittantur. *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 16. n. 1.* ait prima vice non teneri alterum conjugem petenti reddere, donec denunciationes fiant, consummato autem matrimonio semel, teneri deinceps reddere, secluso scandalo: sicut vovens religionem peccat prima vice reddens, at deinceps reddere tenetur. Quia semel consummato matrim. habent conjuges plenam potestatem, & usum corporis. Idem tenent alii neoterici docti, sed diversa ducuntur ratione: quia jam hi violarunt Ecclesiæ præceptum, nec possunt resarcire: sicut qui die jejunii primo mane scienter comedit, non deinceps peccat comestiones multiplicans. Et confir. quia multi DD. quos referam disp. seq. n. 2. asserunt, primam copulam ante Ecclesiæ benedictiones esse lethalem, non autem subsequentes: ergo similiter in nostro casu dicendum est.

5 Fateor tamen, me nullam differentiæ rationem inter primam copulam, & subsequentes invenire: quare meritò hanc differentiam improbat *Navar. sum. Lat. c. 22. nu. 38. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 222. num. 1. fine*, ubi bene dicit casu quo consummaret matrimonium prima vice, ante denuntiationes, esse mortale, idem dicendum esse de reliquis vicibus. Prob. quia eadem prorsus militat præcepti ratio, imminet enim fornicationis periculum, cum nondum adhibita sit diligentia ab Ecclesia præscripta, ut facilius impedimenta detegantur. Præterea, quia rationes differentiæ à contrariis assignatæ, non sunt similes: non prima, non enim est simile de religionis voto, quia semel consummato matrimonio, ratione fortioris matrimonii consummati vinculi, redditur vovens impotens ad implendum votum: & ideò reddere tenetur: at verò adhuc potest conjux implere præceptum Tridentini, abstinendo donec fiant denuntiationes, nec tenetur contra præceptum illud reddere. Nihil etiam probat secunda differentiæ ratio: quia jejunium individuum est, nec commodam patitur divisionem, cùm ejus substantia in unica comestione consistat: quare ea facta, deinceps observari nequit: at præceptum non consommandi matrimonium est divisibile, ut præceptum abstinendi à carnibus: nam in qualibet copula militat eadem ratio Tridentini, ut probavimus, sicut ligatus castitatis voto peccat qualibet vice petendo, non tamen peccaret qualibet vice comedendo, sed sola prima, si jejunium vovisset. Nec alia doctrina num. præc. fine, allata in favorem ejus sententiæ, quamvis vera esset, est similia: ut probabo disp. seq. nu. 11.

6 Rogabis tamen, quid dicendum sit, quando conjuges nolunt matrimonio inito, facere denuntiationes, nec illud consummare? *Navar. sum. Lat. c. 16. num. 38. fine*, & *Lud. Lop. 1. p. instruct. cap. 87 §. Sed quid, ne aliquid*, dicunt contrahentes clandestinè, & nolentes uti matrimonio, nec publicare, peccare lethaliter, si alter conjux publicari petat, vel sit incontinentiæ periculum (addit *Navar.* & nulla est justa causa differendi publicationem) aliàs non peccare mortaliter differendo per breve tempus, nisi ex ea occultatione sequerentur damna, & probabiliter timeantur, quæ ex matrimonio clandestino solita sunt sequi. Quod idem docet *Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 222. n. 2. concl. 2. de matrim. contracto non præmissis denuntiat.* Et placet hæc sententia.

7 Ad argum. proposita nu. 2. in favorem prioris sententiæ respondetur. Ad I. negatur antecedens, nec est simile de aliis contractibus civilibus. Primò, quia in illis non est talis prohibitio usus rei per contractum acquisitæ, sicut est in matrimonio. 2. quia in illis non est periculum in tali usu, sicut in matrimonii usu est fornicationis periculum ante denuntiationes. Ad 2. dic, esto cessaret ratio, cessare in casu speciali, quod sufficiens non est, ut lex deobliget: at verò non cessat, quia facilius, & melius detegentur impedimenta timore præcepti, & magis publicato matrimonio. Aliàs similis ratio concluderet, ea diligentia præmissa, non esse mortale celebrare matrimonium omissis denunciationibus, absque legitima dispensatione: cùm idem sit finis, nimirum, ut facilius detegantur impedimenta. Ad 3. dico antiquitus non fuisse præceptum præmittendi denuntiationes consummationi, quando contractui præmissæ non sunt, sed non publicare matrimonium fuisse mortale, quia commodè educari non posset proles, matrimonio parentum non constanti Ecclesiæ, & generaretur scandalum ea simultanea habitatione, quæ omnia cessabant, cùm brevi publicandum erat: nec autem est tale præceptum, nec cessat inconveniens, fornicationisque periculum.

DISPUTATIO XII.

An sit peccatum lethale consummare matrim. ante Ecclesiæ benedictiones, vulgò velationes.

SUMMARIUM.

Referuntur quatuor sententiæ, n. 1. 2. 3. & 4.
An saltem sit veniale, referuntur duæ sententiæ, n. 5. & 6.
Non est aliqua culpa, & aliquando est consilium consummare, n. 7.
Quid, si fiat ex contemptu: & quando sit talis contemptus, n. 8.
Quid, si sit scandalum, num. 9. Vel excommunicatio in illa diœcesi, num. 10.
Esto sit veniale consummare ante benedictiones, an solùm sit tale, prima vice, n. 11.
An petere sit veniale ante benedictiones, vel etiam reddere, n. 12.
An benedictionibus non præmissis, teneatur alter conjux reddere, n. 13.
Solvuntur argumenta, n. 14. Et enodantur c. Aliter, 30. q. 5. & c. Nulli, 30. q. 5. & c. Consanguineorum 3. q. 4. & cap. Consultationi de sponsalibus.

1 IN præsenti disp. discutiendum est, an sit peccatum lethale consummare matrimonium, ante Ecclesiæ benedictiones: deinde an saltem sit veniale. Circa I. quatuor sunt sententiæ. I. ait, esse peccatum lethale. Prob. ex Evaristo Papa, & habetur *c. Aliter, 30. q. 5.* ibi, *aliter non fit legitimum conjugium, nisi suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur.* 2. ex Siricio Papa, *epistola ad Pomerium, cap. 4.* ubi ait, *illa benedictio, quam nupturæ fœminæ sacerdos imponit, sacrilegium est, si violetur.* 3. ex *D. Ambrosio lib. 8. epistol. epist. 1. ad Vigilium*, ubi inquit, *cùm ipsum conjugium velamine sacerdotali, & benedictione significari oporteat, quomodo potest conjugium dici, ubi non est fidei concordia?* 4. ex Concilio Lugdunensi, & habetur *ca. Nulli 30. q. 5.* ibi, *nulli ex propinquitate sui sanguinis uxores ducant, nec sine benedictione sacerdotis.* Sed prima obligat ad mortale: ergo posterius. 5. ex Calixto Papa, & habetur *c. Consanguineorum 3. q. 4.* ibi, *quisquis non legitimè conjunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione sacerdotis constat copulatus, sacerdos, vel legitimè conjunctos criminari, vel in eos testificare minimè potest: quoniam omnis incestus macula pollutus, infamis est.* ex Concilio Carthaginensi 4. ibi, *sponsus, & sponsa cum benedicendi sunt, eadem nocte pro reverentia benedictionis in virginitate permaneant:* ubi supponit sponsos benedicendos esse virgines: ergo erit mortale, prius consummasse matrimonium. Ultimo probatur ex *c. Consultationi, de sponsalibus*, ubi dicitur, fœminas, quæ benedictione accepta, ante carnis copulam allegant metu initum matrimonium, audiendas esse: ergo supponit Pontifex tanquam rem præceptam, benedictionem præmittendam esse carnis copulæ. Pro hac sententia citatur *Vualdensis t. de sacram. c. 133.* sed *ibi, num.* 3. tantùm dicit esse grande sacrilegium transgredi benedictiones nuptiarum: ubi de omnimoda omissione apertè loquitur: sed expressè hanc sententiam tenet *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. fine, Collectarius, & summa confess.* prout eos refert *Perez n. 4. citandus*: & quando consuetudo habet, ut præmittantur benedictiones consummationi, tenet idem *Rosella Matrimonium 6. n. 1. & verb. Debitum, n. 1.*

2 II. Sententia, dicit tantùm prima vice esse mortale, consummare matrim. ante benedictiones Ecclesiæ, deinceps verò non esse peccatum: quia præceptum solum est de consummatione. Sic *Palud. 4. d. 28. q. 1. a. 2. a. 10. & Guillermus*, quem ibi refert *Rosella, verb. Impedimentum imped. 1. n. 12. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 20. §. 8.* Idem quando est consuetudo, ut præmittantur benedictiones, docet *Tabiena Matrim. 3. q. 3. n. 4. Margarita confessorum, interrogatorio circa 6. præceptum, §. Actus matrimonialis, vers. 9. fol. 88. Corona confessorum. ult. p. materia de matrim. cap. 8. nu. 10.*

3 III. Sententia, docet, tantùm esse prohibitum petere, ante benedictiones Ecclesiæ, non autem reddere: quia illud voluntarium est, hoc autem necessarium. Sed *Ricard. 4. d. 28. a. 2. qu. 3. ad 3. fine, D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 20. §. 8.* qui addit esse peccatum lethale petere.

4 Ultima sententia, negat esse lethale consummare, sive petendo, sive reddendo, ante benedictiones Ecclesiæ, si desit contemptus. Probatur 1. ex Concilio Florentino in bulla Martini V. ubi dicitur, ut interrogentur hæretici, an credant contemnentes solemnitatem matrimonii peccare lethaliter, ut ad Ecclesiæ gremium recipian-

recipiantur : ergo sentit concilium secluso contemptu non esse mortale. 2. ex Trid. sess. 24 c. 1. de matrim. ibi, *eadem sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent*. Si autem judicaret esse mortale, non hortaretur, sed præciperet. 3. quia ea se talis copula non est lethalis, cùm sit inter veros conjuges, nec ex Ecclesiæ prohibitione : quia non est textus prohibens : immò Nicolaus Papa, & habetur c. Nostrates 30. q. 5. enumeratis concurrentibus ad nuptias, & inter ea solemni benedictione, subdit, *hæc omnia non servare, non est peccatum* : nec etiam fit injuria benedictionibus, nec contemnuntur, cum posteà suscipiendæ sint : nec admiscetur aliquod mendacium in illis, cùm in verbis, quibus celebrantur, nulla virginitatis sponsæ mentio fiat : ergo nulla ratione est mortale consummare ante benedictiones. Huic sententiæ favet D. Th. 4. d. 28. q. un. art. 2. ad 3. ubi sponsam admittentem sponsum consummare volentem, immunem culpæ esse ait : & eam tenent expressè Cajet. to. 1. opusc. tract. 13. qu. 1. de usu matrimonii, & in sum. verb. Matrimonium, c. 2. t. Usus matrimonialis multipliciter vitiari potest, §. In publico autem loco, vers. Non tamen est : Victoria sum. de matrim. nu. 267. Sotus 4 dist. 28. qu. 1. a. 2. corp. ad finem. Petr. de Soto lectione 14. de matrim. §. Primum jus ipsum : Ledes. 2. p. 4. qu. 47. art. 5. §. Præterea est dubium, fol. 452. col. 1. Veracruz. 1. p. spec. a. 14. concl. 6. & append. dub. 11. concl. 7. Palacios 4. d. 27. disp. ult. fin. Angles flor. 1. p. qu. 6. de matr. ad fin. dub. 3. fol. 560. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 5. n. 7. fin & c. 7. nu. 3. & c. 16. num. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. §. Deinde disceptari solet, fol. 1061. col. 2. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. puncto 3. dub. 1. Capua l. 2. decisionum, c. 81. nu. 1. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. cap. 19. §. Quintò peccat : Vivald. Candelabro, 1. p. de matr. nu. 245. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 242. fin. Et ex jurisperitis, Angel. verb. Debitum, nu. 1. ubi Sylvest. q. 9. Armill. n. 12. Navar. sum. c. 22. Hisp. nu. 71. Latinè n. 83. §. de benedict. nuptiarum, & utraque sum. c. 22. n. 38. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 2. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 11. nu. 120. Perez. l. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 11. §. Quæri potest, Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. glos. 1. n. 98. Spino speculo testam. gloss. 15. n. 18.

5 Rursus inter DD. hujus quartæ sent. est difficultas, an saltem sit veniale, consummare matrim. ante benedictiones Ecclesiæ : quidam enim dicunt esse veniale : quia legitimus usus matrimonii, qui est consummare post benedictiones Ecclesiæ, antevertitur. Sic Cajet. to. 1. opusc. tract. 13. de usu matrim. q. 1. Victor. sum. materia de matr. nu. 277. Sot. 4. d. 28. q. 1. a. 2. ad finem corporis. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Primum jus ipsum, Veracruz. 1. p. spec. art. 14 post 6. conclus. §. Sed tamen à veniali, Enriq. lib. 11. de matr. c. 5. n. 7. fine, & c. 16. nu. 3. Angles, Petr. de Ledes. Lud. Lop. Manuel Et ex jurisperitis Covar. Ant. Cucus, Matienzo, Perez. alleg. n. præced. Idem videtur sentire Ledesm. 2. p. 4. q. 47. a. 5. §. Præterea est dubium, ubi dicit, nō esse veniale, quando ex justa causa fit, quare contrarium videtur sentire, quando non intercedit justa causa.

6 Alii verò censent, nullam esse culpam, sed solum consilium non consummare ante benedictiones : quia nullo jure præcipitur, ne matrim. consummetur ante benedictiones. Præterea, quia Trid. sess. 24. de matr. c. 1. illis verbis, *hortatur sancta Synodus*, clarè denotat esse consilium. Sic Navar. sum. Hisp. c. 28. addit. ad n. 71. fin. c. 22. Latina, c. 22. n. 83. §. de benedictione nuptiar. Veracr. append. ad speculum, dub. 11. concl. 7. Palacios 4. d. 27. disp. ult. fin. Capua lib. 2. decis. c. 81. n. 1. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19. §. Quintò peccat, Spino specul. testam. gloss. 15. n. 18. & aliqui Thomistæ, ut refert Petr. de Ledes. n. 4. alleg. dicens esse probabile.

7 I. Conclusio sit, certum reputo non esse peccatum lethale, consummare ante Ecclesiæ benedictiones : ut sustinent DD. ultimæ sent. relati n. 4. Et probabilius reputo cum DD. n. præced. citatis, non esse veniale. Immo aliquando credo esse sanum consilium, consummare ante benedictiones : ut quando ex ea aliqua causa justa differuntur, estque periculum incontinentiæ : ut bene docent Angel. Sylvest. Sotus, Ledes. Petr. de Ledes. Lud. Lop. Vivald. cit. n. 4. Margarita confes. in interrogat. circa 6. præceptum, §. Actus matrimonialis, vers. 9. f. 98. Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 3.

8 Hæc conclusio solet tripliciter temperari. I. nisi adsit contemptus, si enim ex contemptu consummetur matrimonium ante Ecclesiæ benedictiones, erit culpa lethalis. Sic docent ferè omnes DD. 4. sent. relati n. 4. tunc tamen is contemptus erit, quando consummans ita parvi faceret Ecclesiæ benedictiones, ac si res vanæ, & ab Ecclesia institutæ non essent. Sic Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. in fine corporis, vers. Postrema denique, Capua l. 2. decis. c. 81. n. 1. Unde cautè Nav. sum. Lat. c. 22. n. 38. §. de bened. nuptiar. dixit tunc esse contemptum lethalem, quando omissio cujuscumque consilii ex eodem contemptu lethalis esset. Unde infero, non esse hujusmodi contemptum, licèt aliquis scienter ante benedictiones consummet, non curans de hoc, quia credit vel nullam esse culpam, vel ad summum, venialem.

9 2. Temperatur, nisi scandalum sequatur, eo enim sequuto erit lethale consummare ante benedictiones. Sic Angel. verb. Debitum, n. 1. & ibi Syl. q. 9. Sed optimè dicit Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 2. non confestim ob scandalum esse mortale : cùm id minimè possit esse grave, & ruina, cui ansam præbet, sit ad summum venialis. Quare ratò crederem id scandalum efficere culpam lethalem.

10 3. Temperatur, nisi excommunicatio lata sit in ea diœcesi, adversùs consummantes non præmissis benedictionibus. Sic enim esset culpa lethalis, pro qua sola infligi excommunicatio potest. Sic Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 242. fin. & eam latam esse in Synodo Salmantina testatur Enriq. l. 11. de matr. c. 5. n. 7. fin. Ego tamen nescio, qualiter justificari possit hæc excommunicatio : cùm ferri non possit, nisi ubi adest materia imponendi præceptum obligans ad mortale. nec video tam expediens esse hoc consilium, ut sit materia sufficiens talis præcepti : maximè cum Trid. sess. 24. c. 1. de matr. loquens de hac re, solum hortando loquatur : & si diu solerent benedictiones differri, non esset justum ita arctare tempus, cùm possint multæ esse causæ justæ, ut tam brevi benedictiones adhiberi nequeant, ut si matrimonium celebretur in Adventu, aut Quadragesima, vel ex aliis causis : sed illi malo sufficientissimè consuleretur, episcopo præcipiente, ut intra tempus commodum, ut semestre benedictiones recipiantur, sub excommunicatione : quod utique præceptum justissimum esset. Et favent Sotus 4. d. 28. q. un. a. 2. vers. Quo igitur, & Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. §. An autem f. 452. col. 1. initio, qui minus bene sentiunt de excommunicatione inflicta contra clam contrahentes : quod de se est culpa lethalis, nedum in hoc casu, ubi ea copulæ præventio ex se omni vacat culpa : ut dixi n. 7. Et ideò existimo talem excommunicationem minimè ligare : nec efficere, esse culpam lethalem, consummare ante eas benedictiones.

11 II. Conclusio, quamvis esset peccatum consummare matrim. ante Ecclesiæ benedictiones, id tamen solùm esset verum de priori copula, non tamen de reliquis : ut docent authores secundæ sententiæ, allegati num. 2. Et ratio est, quia ea prohibitio non est, nisi ut debitus ordo consummandi servetur, & reverentia benedictionibus debita, præmittendo eas priori copulæ, qua matrimonium legitimè consummatur, qua habita servari amplius non potest : secus autem est, (ut dicebamus disput. præcedenti, nu. 5.) quando consummatur matrimonium ante denunciationes : quia ea prohibitio est, propter impedimenti timorem, quod per denunciationes detegi potest, quæ ratio militat etiam in sequentibus copulis.

12 III. Conclusio, si esset culpa consummare ante benedictiones, tam petens, quàm reddens peccarent : hæc est contra authores tertiæ sententiæ, relatos n. 3. & Abulen. c. 29. Genes. qu. 3. vers. Si autem, & Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 3. & c. 7. n. 3. in comm. lit. S. asserentes solum petentem peccare. Sed nostram conclusionem tenent Cajet. Veracruz, Petr. de Ledes. Matienzo, ubi eos retuli, nu. 5. Et ratio est, quia non est, sicut dum alter conjux voto castitatis tenetur, qui peccat petendo, non tamen reddendo : id enim provenit ex eo, quod alter impeditus minimè est ad petendum, otendumque re sua : at in nostro casu, si consummatio culpa esset, præceptum præmittendi benedictiones, & servandi debitum ordinem, æquè ligat utrumque conjugem, & proinde impedimentum est commune : nec alter reddere tenetur, nisi debito ordine, & tempore petatur.

13 Hinc infertur tenendum esse culpam, consummare ante benedictiones : neutrum conjugem teneri tunc alteri reddere, quia non petit debito tempore. Sic docent Paludan. 4. d. 28. q. 1. a. 2. nu. 10. Rosel. verb. Debitum, nu. 18. ubi Sylvest. qu. 1. vers. Quarta causa, Arm. n. 5. fin. Abulen. c. 29. Genes. qu. 3. vers. Si autem, Victoria summ. de matr. n. 277. Barth. à Led. dub. 71 de matr. concl. 3. fine, Enriq. lib. 11. de matrim. c. 7. num. 3 in commento, lit. S. Quare cùm sit opinio probabilis, esse veniale, poterit conjux huic sententiæ adhærens, negare debitum ante Ecclesiæ benedictiones, etiam transacto bimestri ad deliberandum de religionis ingressu : ut bene docet Victoria ibid. & manifestè colligitur ex reliquis DD. allegatis, nam ratione benedictionum, eo quòd non præcesserint, docent non teneri reddere : ante bimestre autem etiam benedictionibus adhibitis, neuter conjux tenetur reddere : (ut dixi lib. 2. disp. 24. nu. 25.) tenendo autem, (ut tenuimus hic n. 7.) esse solum consilium præmittere benedictiones consummationi matrimonii : dicendum est, transacto bimestri à contracto matrimonio, teneri utrumque conjugem reddere, quamvis benedictiones nondum adhibitæ sint : indecentia enim opposita tantum est sub consilio, cui prævalet jus justitiæ, quod habent conjuges in corpus.

14 Ad argum. proposita n. 1. respondetur. Ad 1. dic, illud decretum intelligere non esse legitimum conjugium, id est, non habere decorem, & debitam conjugii honestatem : ut bene explicant Magister 4. d. 28. cap. 2. & ibi Ricardus n. 2. q. 3. ad 1. Vel dic agere de præsumptionibus, ex quibus præsumitur clandestinum matrim. & potius concubinatus : ut constat ex illis verbis, *Ita peracta legitima esse connubia, aliter verò præsumpta, non conjugia, sed adulteria*: & ita explicat gloss. cap. Nostrates, verb. Non interveniat 30. qu. 5. fin. Ad 2. dic, non loqui in nostro casu, sed dum prorsus omittuntur benedictiones : vel loqui de secundo matrim. quando vidua prius benedicta, ducta est, & ita dicit esse sacrilegium violare benedictionem, iterùm benedicendo viduam illam. Ad 3. dic intelligere de conjugio omni sua perfectione accidentali, ac honesta perfecto. Ad 4. negatur consequentia, nam similiter probat, matrimonium esse irritum absque benedictionibus, sicut est irritum inter consanguineos : in hoc tamen est simile, quod erit mortale, si omnino benedictiones prætermittantur. Ad 5. dic, intelligi textum de requisitis, ut præsumatur matrimonium : & constat, quia etiam dicit, *absque dotali titulo* : ubi gloss. verb. Dotali explicat, id est, non præsumitur matrimonium. Ad 6. dic, id esse de consilio, & honestate : nam etiam corruptæ benedicuntur. Ad ultimum, dic, Pontificem tantùm narrare factum, & dicere non solùm inito matrimo-

trimonio, sed etiam adhibitis benedictionibus Ecclesiæ, posse allegari dictum. modò matrimonium consummatum non sit. Ad argum. propositum n. 5. ad probandum esse veniale, dic eum ordinem tantùm esse sub consilio.

DISPUTATIO XIII.

An ex vi harum denunciationum teneatur, qui impedimentum novit, quamvis occultum, illud denunciare?

SUMMARIUM.

Refertur opinio negans, n. 1. Et contraria verior, 2.
Quando sit præmittenda correctio fraterna, & quando dicatur non esse spes emenda, n. 3. Et ibi, quando incipiat terminus denunciationis ad edicta facienda.
Quid, si ex manifestatione impedimenti sequatur scandalum, 4.
Quid, si impedimenti conscius accepit sub secreto naturali, 5.
Quid si accepit sub secreto confessionis, & dicta confessione genu flexo, vel animo solum id peccatum fatendi: & an hoc secretum obliget magis quàm naturale, 6.
Quid, quando aliquis novit impedimentum ex solo auditu, 7.
Quid, si conscius impedimenti novit contrahentes impetrasse dispensationem pro solo conscientiæ foro, n. 8. Et solvuntur argumenta, 9.

1 ALiqui, quos refert, & sequitur *Supplementum Gabrielis 4. d. 28. q. 2. a. 3. dub. penult.* ajunt non teneri denunciare impedimentum, qui illud testibus probare nequit, quod idem sequitur *Majoris 4. d. 21. q. 2. argum. 3.* quando impedimentum oritur ex peccato occulto: ducuntur, quia nemo denunciare tenetur quod probare non potest: ut docent *Rosell. verb. Confessionis celatio, nu. 13. fin. Ang. Confessio 8. n. 22. Enriq.* multis aliis citatis, *lib. 13. de excommun. c. 18. n. 3. Navar. l. 3. de restit. c. 1. in 2. edit. n. 358.*

2 I. Conclusio, quilibet tenetur sub culpa lethali, impedimentum quod novit inter volentes contrahere, manifestare, licèt occultum sit, & probare non possit. Quia tenetur quilibet saltem superiore præcipiente, detegere peccatum inferens tertio damnum, recte *D. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2.* quem omnes sequuntur: ex hoc autem quod impedimentum non detegatur, sequitur grave damnum: si enim sit impedimentum dirimens, manebunt conjuges in perpetuo concubinatu, filiique erunt illegitimi: si autem sit solùm impediens, est gravissima injuria sacramenti matrimonii, quod cum peccato lethali contra Dei, & Ecclesiæ statuta initur. 2. quia in aliis rebus ideò non tenetur quispiam denunciare, quod probare nequit, quia suum testimonium non sufficit, ut illi malo consulatur, sed in præsenti casu hoc non habet locum, cùm ad impediendum contractum matrimonii celebrandi, sufficiat unus testis, etiamsi sit denunciator: ut latè dixi lib. 1. tota disput. 71: ergo tenetur denunciare. 3. quia hæc denunciatio non tendit ad punitionem criminis admissi, sed ad vitandum ne admittatur: ergo quamvis denuncians probare nequeat, nec suum testimonium sufficeret ad impediendum, tenetur denunciare: quia aperiet prælato viam, ut diligenter inquirat de impedimento, & curet ipsos contrahentes, tum monitionibus, tum etiam terroribus retrahere, ne tacito impedimento matrim. ineant. Sic tenent *Paludan. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 9. n. 27. Driedo li. 2. de libertate Christiana, cap. 7. fere initio, §. Aliud est scire, Nav. c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. nu. 27. vers. Ad quartum, & sum. cap. 22. num. 83. initio, Covar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 21. Gutier. lib. 1. quæst. can. c. 11. nu. 27. & 28. Enriq. l. 11. de matr. c. 14. nu. 5. fine, Barth. à Ledes. dub. 21. de matr. §. Sed dubium se offert, Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. in 3. causa ob quam dissolvuntur sponsalia, Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 217. nu. 7. Vega lib. 3. sum. casu 136. fine.*

3 Id tamen maximè observandum est, si impedimentum ortum habeat ex peccato occulto, non statim denunciandum esse, sed admonitio fraternè laboranti eo impedimento, ut desistat à matrimonio, quod si monitis non acquiescat, denunciandus erit. Quia lex charitatis postulat fraternam correctionem præmitti, ut quam minimo damno famæ proximi fieri possit, peccatum ejus vitetur: juxta illud Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum.* Sic docent *Driedo. Navar. Covar. Gutier. Enriq. Petr. de Ledes. Manuel, Vega n. praced. allegati.* Et docent in alio simili, nempè quando duo contrahunt matrimonium invalidum, vel sunt irregulares: *Sylvest. verb. Correctio, q. 10. D. Ant. 2. p. tit. 9. c. 6. fin.* Hoc tamen intellige, quando est probabilis spes, fore ut correctio prosit: alias frustranea esset. Sic *D. Anton. Sylvest. Petr. de Ledesm. ibi.* Ut tamen monitio secreta non prosit, non satis est semel fieri, & non prodesse, sed oportet iterùm, atque iterum eam adhiberi, quamdiu prudentis arbitrio speratur correctio per illam: ut tradunt *D. Th. 2. 2. qu. 33. a. 8. ad 1. Abulen. c. 18. Matth. qu. 106. ad 1. D. Ant. 2. p. t. 9. c. 6. §. 4. Sylv. verb. Correctio, q. 5.* ubi *Tabien. nu. 7. Sot. de secreto, memb. 3. qu. 4. post 5. conclus. paulo ante solutionem ad 1. Navar. lib. 2. de restit. c. 4. 2. p. dub. ult. in 2. edit. num. 136.* Quod si objicias, expectatis his monitionibus occultis sæpe evenire posse, ut transeat terminus in edictis propositus ad denunciandum. Dic terminum illum non incipere, quousque adhibita correctione fraterna debita, inveniatur eam minimè prodesse: ut bene docet *Nav. super extrav. de datis pro gratia, num. 45.* quod tamen intelligendum est, nisi periculum sit in mora; quia verbi gratia prius inibitur matrimonium, vel fur, qui denunciandus est, fugiet, vel consumet rem ablatam, & non erit faciendo.

4 Intelligenda tamen est conclusio, nisi impedimenti conscius timeat probabiliter magnum scandalum ex denunciatione: tum enim licet probare possit, & mandatum denunciandi, sub excommunicatione lata sit, non tenetur denunciare. Sic *Adrianus 4. de confessione, qu. 5. dub. 7. §. De secundo, vers. Tertio dico, Nav. summ. c. 22. num. 83. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 11. num. 29. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 217. nu. 8.*

5 2. Intellige conclusionem, nisi impedimenti conscius acceperit illud sub secreto: tunc enim denunciare non tenetur. Quia jus naturæ obligat servare secretò commissa. Ita docent aliqui, teste *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. in 3. pœna, n. 31.* Et videntur idem tenere *ipsemet Palud. 4. d. 27. qu. 1. a. 3. casu 9. nu. 27. Gutier. lib. 1. quæst. can. cap. 11. num. 27.* ubi dicunt, conscium impedimenti teneri denunciare, licet detectum sit ei petendo consilium, non tamen adjecto, committi sub secreto: unde à contrario sensu videntur sentire non teneri, quando committeretur sub secreto. Verùm dicendum est non teneri denunciare, quantumvis sub secreto committatur, extra confessionis sigillum. Ut optimè docet *idemmet Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. in 3. pœna, n. 31. initio:* tum quia hic non agitur de punitione, vel alicujus damno, sed de peccato vitando, & eripiendo denunciatum à morte spirituali sibi imminenti: & cum vita animæ omnibus rebus præferenda sit, vincit hæc lex tamquam fortior, legem de servando naturali secreto, famaque proximi. Tum etiam, quia secreto commissa manifestanda sunt, ubi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ personæ, imminens in futurum, teste *D. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2.* quem omnes sequuntur: hoc autem secretum est hujusmodi, nam si sit impedimentum dirimens, tendit in præjudicium alterius conjugis bona fide contrahentis: quod si mala uterque contrahat, in præjudicium matrimonii, quod irritum est, & prolis, quæ est illegitima: & in utriusque æternam damnationem, permanebunt enim in concubinatu: si verò sit impediens, tendit in irreverentiam sacramenti, & damnationem contrahentis cum eo impedimento, & sæpè in damnum tertii, cui frangitur fides: ut si impedimentum sit priorum sponsalium. Præterea quia *Corduba lib. 1. quæstionarii, qu. 43. dubio 2. §. Secundo, si autem illa revelatio,* ait teneri accipientem fide secreti data manifestare, quando petitur tantùm ad peccati remedium.

6 Hinc infertur, idem dicendum esse, quamvis impedimenti conscius illud acceperit sub confessionis secreto, ut si ipsi dicatur, Hoc tibi detego in confessione, cum tamen verè non sit confessio. Quia solùm excepit *Palud. n. præced. allegatus,* quando denunciaturus novit sub confessionis sigillo, cùm autem hæc non sit confessio, ejus sigillum non obligat, sed est secretum naturale: ut bene docent *Innoc. c. Omnis utriusque sexus de pœnit. & remiss. num. 7. & ibi Abb. num 25. Card. cons. 35. incipienti. Ad dubia singulariter, col. 2. circa med. Rebuff. repet. super d. c. Omnis, super verb. Suscipiens reverenter, vers. Amplia in eo, fol. 572. Sylvest. Confessio 3. qu. 5. vers. Quarto, Tabien. verb. Confessionis celatio, q. 3. nu. 4. Armil. verb. Confessor, nu. 6. Navar. sum. c. 18. Lat. & Hispana, nu. 35. & sum. Lat. c. 8. n. 18. & c. Sacerdos, num 39. de pœn. d. 6. Anton. Gabr. 3. tom. 3. commun. l. 7. tit. de criminalib. concl. 37. nu. 6. Salzed. pract. cap. 109. §. Est autem perpetuu.* Et ex Theologis, *Adrian. 4. q. 5. de confessione, post dub. 9. qu. de sigillo confessionis, §. Tertia pars dicta conclusionis, vers. Circa hæc tamen, D. Anton. 3. p. t. 17. c. 22. §. 2. fi. Cajet. 2. 2. qu. 70. a. 1. circa solutionem ad 2. vers. In responsione, Viguer. l. institut. c. 16. §. 4. vers. 20. ad fin. Victoria summa, de confessione, n. 190. Sotus de sigillo, memb. 2. q. 7. concl. 4. & 4. d. 18. qu. 4. a. 5. concl. 5. & lib. 5. de just. qu. 7. a. 1. ad 1. Metina l. 2. sum. c. 4. f. 266. col. 1. Palacios 4. d. 21. disp. 2. fol. 457. vers. Sciscitaris etiam, Angles floribus, 1. p. q. 3. de confessione, art. ult. difficult. 14. dub. 4. f. 306. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 21. num. 3. Aragon 2. 2. q. 70. a. 1. circa solutionem ad 2. Barth. à Ledesm. dub. 32. de pœn. §. Annotare hic tamen opus est: Vivald. Candelabro 1. p. de sigillo confessionis, nu. 37. Lud. Lop. 1. p. instruct. cap. 37. §. pen. Manuel 1. to. sum. c. 53. nu. 4.* Quamvis contradicere videantur *D. Th. 4. d. 21. qu. 3. a. 1. quæstiunc. 2. ad 2. Palud. 4. d. 21. qu. 3. a. 1. concl. 3. nu. 11.* ubi ajunt hunc non teneri celare vinculo sigilli sacramentalis, teneri tamen vi promissionis, sicut si esset confessio sacramentalis. Sed melius *Cajet. D. Antonin. Tabien. Armil. Viguer. Aragon proximè citati,* dicunt non obligare hoc secretum, plusquam juramentum secreti servandi, nec quando cedit in alicujus damnum. Immò *Nav. Sum. cap. 18. num. 55. & Metin. prox. allegatus,* dicunt non obligare majori vinculo, quam alia secreta naturalia. Sed melius pro nostra sententia facit *Adrianus hic allegatus,* ubi ait accipientem sub hoc secreto, teneri denunciare illi, qui potest prodesse, & non obesse, quando ad correctionem viderit esse necessarium: & *Nav. c. Sacerdos, nu. 39. de pœnit. d. 6.* ubi ait teneri hunc revelare, si superior præcipiat. Quæ omnia intelligenda sunt, licèt genu flexo, factoque crucis signo, & confessione dicta hoc secretum committatur: adhuc enim confessionis sigillum non est, quando non detegitur animo verè fatendi, sed tantùm gratia dandi, aut petendi consilium. Ita *Cajet. Sotus, Navar. in sum. Metina, Palacios, Enriq. Bart. à Ledesm. Salzedo. Lud. Lop. Aragon, Manuel proximè citati.* Et tandem *Sotus triplici locò relatus,* ait non esse confessionis sigillum, quando committens sub illo secreto non intendit omnia peccata fateri, sed illud unum: intelligitur tamen (ut bene docet *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 21. n. 3. in commento, lit. R.*) quando non dicit accusans se tanquam judici.

II. Con-

7 II. Conclusio, conscius impedimenti ex solo auditu, si audiverit a persona fide digna, tenetur ea non denunciante, manifestare. Quia notitia ex auditu habita a fide dignis, est vera notitia, fidem faciens: potestque prælatus personam fide dignam, a qua denunciator audivit, citare, ejusque testimonium accipere. Sic *Nav. c. Inter verba, in 2. edit. corollario 66. n. 290. & duplici seq. & sum. c. 25. nu. 46. Manuel 1. to. Sum. 2. edit. c. 217. n. 9. & de ordine judiciario, cap. 4. concl.* 20. *num.* 12. Secus autem est, si persona, à qua audivit, non est fide digna, levisque reputaretur ejus dicto denuncians: ut bene docent *Navar. d. corollario 66. num. 292. & d. c. 25. n. 46. Cordub. l. 1. quæstionarii, q. 43. dub. 2. §. Sexto quando, f. 348. col. 2. & sum. qu. 64. ad fin. §. El sexto caso, Navar. lib. 2. de restit. in 2. edit. c. 4. par. 2. dub.* 10. *num.* 108. *Gutier. l. 1. q. canon. c. 11. n. 71. Manuel de ordine judiciario, cap. 4. concl.* 20. *num.* 12. Similiter non tenetur denunciare, qui audivit, nec meminit, à quo audierit, vel audivit, à persona nihil certum scienti. Sic *Navar. illo corollario 66. n. 291.* Et addit ibi *n. 292. & Cordub. utroque loco citato*, esse consulendum huic audienti à non fide dignis personis, ut faciat illas testificari: quod reprobat *Navarra eod. n.* 108. eo quod si personæ non sint fide dignæ, manifesto periculo injustæ infamiæ reus exponitur. Verum putarem ego id consilium esse bonum, quando impedimentum non est infamatorium. Quia tunc nullum est periculum in ea manifestatione, fortéque proderit, ut impedimentum detegatur.

8 Ultima concl. si conscius impedimenti occulti, novit contrahentes impetrasse dispensationem occultam pro conscientiæ foro, non tenetur denunciare. Quia eo tendunt hæ denunciationes, ne peccatum, matrimoniique nullitas vitentur, sed illi validè, & absque peccato possunt contrahere, & in foro conscientiæ perinde est, ac si impediti minimè essent, quamvis ea dispensatio in foro externo allegato non prodesset: ergo non tenetur denunciare. Dixi, impedimenti occulti, quia si publicum esset, teneretur, juxta ea, quæ dicam disp. seq. n. 4.

9 Ad argum. propositum n. 1. constat ex dictis n. 2.

DISPUTATIO XIV.

An si Ordinarius petat à volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati sint, teneantur illi manifestare, quamvis occultum sit.

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta ad probandum non teneri, n. 1.

Tenentur manifestare, vel desistere à matrimonio: & idem de petenti ad ordines promoveri, 2.

An judex absque probationibus possit interrogare, non ad puniendum, sed ut alter impleat id, ad quod tenetur, eod. n. 2.

Defenditur praktica interrogandi obtinentes consanguinitatis dispensationem, an se cognoverint: & an illi teneantur respondere, 3.

Quid, si laborans impedimento occulto, obtinuit dispensationem in foro conscientiæ, an teneatur illud propalare Ordinario interroganti, 4.

Solvuntur argumenta, & enodantur cap. Qualiter, & quando, de accusat. & cap. Quis aliquando, de pœnit. dist. 1. n. 5.

1 Videtur hos contrahentes non teneri fateri impedimentum illud occultum. Quia judex inquirere nequit infamia non præcedenti. *c. Qualiter, & quando, de accusat.* ergo cùm juridicè non roget, minimè tenebuntur fateri. 2. Probatur ex doctrina D. Chrysostomi, & habetur *c. Quis aliquando, de pœnit. d. 1. paulo post princ.* ibi, *Non tibi dico, ut te prodas in publicum.* 3. Ex doctrina *Bart. l. 2. n. 3. C. si servus, aut libert. l.* 10. ubi docet, judicem, infamem interrogatum an habeat aliquod impedimentum, non teneri vitium occultum fateri.

2 His non obstantibus dicendum est teneri fateri, vel desistere à matrimonio, quantumvis impedimentum occultum, & infamatorium sit. Probatur ex doctrina *Abbatis, c. Continebatur, num. 8. de despons. impub. & ibi Alexandri de Nevo n. 21. proposit. nu. 6.* ubi docent, quotiescumque animæ periculum vertitur, posse exigi juramentum à reo, licet actor nil probaverit. Ut si Petrus petat ut Paulus juret aliquod debitum quo sibi obligatum esse intendat, ergo cùm hic versatur periculum animæ, ne impediti contrahant, ordinarius absque præcedenti informatione potest inquirere à contrahentibus de impedimento occulto. 2. Quia tenetur ordinandus interrogatus, pandere vitium occultum, quod reddit ipsum incapacem ordinis: ut si sit irregularis, vel ætatis defectum patiatur, aut ab ordinibus desistere tenetur: Ut constat ex *cap. Nisi cum pridem, de renunciatione, vers. Pergravi,* ibi, *Licèt irregularitatem hujusmodi non potuerit subticere:* ubi *gloss. verb. Non potuerit*, id est, non debuerit de jure, tempore suæ examinationis. Et *cap. Innotuit, de elect. vers. Multa enim,* ibi, *Qui suum maluit confiteri reatum, quàm læsa conscientia thronum conscendere pastoralem.* ubi *gloss. verb. Reatum,* id est, defectum, vel impedimentum: & ex Concilio Carthaginens. 4. & habetur *c. Ex pœnitentibus, 50. d.* ibi, *Deponatur, quia se ordinationis tempore non prodidit.* Et docent *Archid. ibi paulo post principium, super gloss. Concedit: Goffred. sum. t. de tempor. ordinand. num. 59. Host. c. pen. ad fin. de corpore vitiatis: Innoc. c. Inquisitionis, n. 4. initio, de accus. Abb. c. Innotuit, n. 6. de elect. & c. Sciscitatus, nu. 14. de rescript.* ubi *Felin. n. 8. vers. Limita sexto. Decius n. 43. Turrecr. d. c. Ex pœnitentibus, n. 1. n. 1. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 16. §. 13. Angel. Ordo 7. nu. 1. Sylvest. Ordo 2. q. 2. Tabien. Ordo 6. n. 1. fine, & Electio 1. q. 17. n. 18. Majol. lib. 4. de irregularitate, c. 10. in prin. & n. 4. & l. 5. c. 33. nu. 3. initio. Enriq. lib. 10. de sacr. ordinis, c. 18. nu. 2.* ergo similiter volentes contrahere matrimonium, tenentur manifestare impedimentum occultum, quod impedit, ne possint contrahere. Tandem probatur ex doctrina *Innocentii, c. 1. de post. prælat. n. 5.* quam amplectuntur ibi *Ant. num. 50. & Panor. n. 34* ubi inquit, *Quando fit inquisitio contra promotum, ut puniatur, tunc non licet absque infamia procedere:* & in hoc casu loquitur *c. Qualiter & quando, de accus. Quando autem contra promovendum ne promoveatur indignus, non requiritur infamia, sed debet superior ex officio inquirere, c. Cum nobis, de electione.* ergo etiam in nostro casu Ordinarius non inquirat de impedimentis, ut puniat contrahentes, sed ne indigni contrahant, justè absque infamia, & alia informatione procedit, & consequenter tenetur ipsi propalare impedimentum, quantumvis occultum, aut à matrimonio desistere, & ita tenet in propriis terminis *Enriq. lib. 10. de sacramento ordinis, cap. 10. n. 2. in comment. lit. D.*

3 Hinc infertur, immeritò *Salzedo practic. cap. 126. §. Unde merito*, damnare consuetudinem in tribunalibus Ecclesiasticis receptissimam, ut in matrimonialibus dispensationibus interrogentur contrahentes, an se carnaliter cognoverint, cùm infamati de hoc minime sint, nec aliter constet: & addit in posteriori editione, cum *Navar. l. 4. cons. 1. edit. tit. de sponsal. cons. 2. fine, in 2. vero tit. de consang. cons. 10. fine*, ubi & refert Thomam quemdam correctorem sacræ pœnitentiariæ, contrahentes non teneri respondere. Ducuntur hi, quia non est necessaria ad dispensationis substantiam ea manifestatio. Sed (ut dixi) immeritò damnatur hæc consuetudo, quia dispensatio subreptitia est, tacita copula, juxta veriorem sententiam: ergo dum interrogat judex de copula, ut dispensationis valorem norit, licèt occulta sit, juridicè rogat: tenenturque contrahentes fateri, vel non uti dispensatione: siquidem interrogatio non eò tendit, ut illi puniantur, sed ut impediantur uti dispensatione subreptitia, & invalidè contrahere. Ita docent *Manuel de ordine judiciario, c. 10. concl. 4. n. 4. fine.* Esset tamen vera doctrina illa, si interrogatio copulæ minime ad dispensationis valorem conduceret.

4 Dubitabis tamen, quid dicendum sit, si interrogatus de impedimento occulto, dispensationem impetrasset pro foro conscientiæ? Dic non teneri fateri impedimentum, quia judex, dum nulla est probatio, solùm habet jus interrogandi, quo peccatum vitet, in hoc autem casu non peccant contrahentes: ergo dum impedimentum ita occultum est, ut plenè probari non possit, non tenentur illud fateri: nec probatur plenè unico teste: is enim solum plenè probat, quando agitur de peccato vitando, ut dixi l. 1. disp. 71. nu. 1. & 7. quod hic non contingit. Si tamen esset publica vox de illo impedimento, aut concurrerent alia requisita, ut judex juridice roget, juxta tradita per *D. Tho. 2. 2. q. 69. a. 2. & DD. ibi* idque constaret volenti contrahere, teneretur fateri veritatem. Quia cùm illa dispensatio nullo modo prosit pro foro externo, judex etiam conscius illius dispensationis, juridicè interrogaret: ergo cùm juridice roget, & non ex falsa præsumptione, tenebitur contrahens fateri, alias seclusa ignorantia daretur bellum utrinque justum. Pro hac parte in quantum assero eum, qui obtinuit dispensationem, non teneri fateri impedimentum, sunt *Hostien. c. penul. ad fin. de corp. vitia. D. Anton. 3. p. t. 14. c. 16. §. 13. Sylvest. Ordo 2. qu. 2. Tabien. Ordo 6. n. 1. fine*, ubi dum asserunt teneri ordinandum detegere impedimentum occultum, temperant, nisi cum eo dispensatum sit: & quamvis non explicent an ea dispensatio sit pro solo foro conscientiæ, at id videtur sentire: quando enim pro utroque foro esset dispensatio, res erat plusquam manifesta, & ita inepta videretur ea limitatio.

5 Ad 1. arg. ex propositis n. 1. constat ex dictis n. 2. ille enim textus loquitur, quando judex inquirit ad puniendum delictum: secus ubi ad vitandum tantùm peccatum futurum. Ad 2. dico eodem modo, tantùm enim *D. Chrysostomus* intendit non teneri peccatorem se prodere judici intendenti punitionem, ut veniam peccati obtineat: sed soli sacerdoti in foro sacramentali: non tamen intendit negare teneri aperire impedimentum occultum, quando judex non vindictam, sed vitare peccatum intendit. Ad 3. respondet *Abb. c. Sciscitatus, n. 14. de resc.* doctrinam Bartoli accipiendam esse, quando impedimentum est tale, ut occultum non impediat exercitium, ut in infamia judicis occulta contingit: secus, quando impedit, ut contingit in irregularitate occulta, & impedimento occulto matrimonii.

DISPUTATIO XV.

Quale sit officium Ordinarii, & quale parochi, circa matrimonium: & qualiter se debeant habere, quando norunt extra confessionem impedimentum: & etiam quando norunt in foro conscientiæ dispensationem impetratam esse?

SUMMARIUM.

Quid debeat parochus facere circa alienigenas, volentes inire matrimonium, n. 1.

Quid, circa parochianos, nullo opposito impedimento, an indigeat licentia Ordinarii, 2.

Si opponatur impedimentum, an possit matrimonium interdicere, & de impe-

impedimento cognoscere, num.3. Et ibi, quid importet verbum, constiterit.

Qua prudentia attendum sit, dum opponitur impedimentum, ad illud explorandum, vel cùm petitur, fœminam in loco tuto deponi, 4.

Quid, si contra priora sponsalia velit quisquam aliam ducere, an possit parochus assistere, 5.

Quid, si quisquam prius affirmet impedimentum, & posteà neget, 6.

Quid, si is, cui impedimentum sponsalium cum alia opponitur, affirmet, se fictè consensisse, & sint dispares contrahentes, 7.

Quid, quando parocho constat de impedimentis extra confessionem, & contrahentes illud negant, vel impedimentum est occultum, & publicè petunt matrimonium, vel fatentur verbi gratia, votum, & negant se illo obligari, quia fictè voverunt, vel ex alia causa: refertur quædam opinio, 8.

Vera opinio non esse adhibendam fidem, & quid in juramento coacto, n.9. Et ibi, dicere nemo præsumitur, quæ non habet in corde. Et quando aliquis fatetur delictum, cum circumstantia excusante, valet confessio quoad delictum, non verò quoad circumstantiam.

Si votum, vel delictum ex sola confessione constet, an credatur dicenti se fictè consensisse, vel fatenti simul circumstantiam, 10.

An possit parochus publicè petenti matrimonium, si ipse norit esse impedimentum occultum, ministrare: & quid, de ipso ordinario, vel de parocho ab ordinario compulso, 11.

Quæ in animo alicujus latent, sola ejus confessione probantur, num.12. juncto nu.8.

Solvuntur argumenta, & explicatur c. Ex tenore, de tempor. ordinandi an ob impedimentum occultum debeat aliquis repelli ab ordinibus, nu.12. juncto nu.8.

Quid, si parochus, vel Ordinarius novit impedimentum, & pariter dispensationem impetratam esse in foro conscientiæ: proponuntur rationes pro utraque parte, 13.

Si nullus denunciet impedimentum, potest Ordinarius, vel parochus dissimulare, 14.

Si aliquis denunciet impedimentum, non potest Ordinarius, vel parochus dissimulare, n.15.

An contractum matrimonium dispensatione pro solo conscientiæ foro obtenta, separandum sit detecto impedimento in foro externo, nu.15. juncto num.17.

Quid, si coram Ordinario, vel notario fateatur aliquis impedimentum, & simul dispensationem pro foro conscientiæ obtentam, nu.16. Et solvuntur argumenta, n.17.

An possint aliqui arceri à matrimonio contrahendo, eo quòd doctrinam Christianam ignorent, refertur opinio affirmans, num.18. Contraria verior, nu. 19. Et ibi, an liceat censuris compellere ad addiscendum eam.

Quando nullum opponitur impedimentum, an sit contrahendum matrim. in facie Ecclesiæ, & quid per faciem Ecclesiæ intelligatur, 20.

Quid teneatur parochus interrogare, & quæ verba proferre, 21.

An teneatur habere librum, & quid in eo scribere debeat, vel quando alius de licentia parochi assistit matrimonio, vel dum religiosi in novorie, vel alibi funguntur officio parochi: & an sit necessaria notarii subscriptio, 22.

1 Sit I. Conclusio, quando uterque contrahens, vel alter est peregrinus, vel alienigena, tunc nequit parochus eos matrimonio conjungere, donec rem ad Ordinarium detulerit, ab eoque licentiam obtinuerit: ut definit *Trident. sess.24. de matrim.cap.7.* & dicemus hoc 3.l.disp.25.num.8. Ordinarii autem erit diligenti cura informationem accipere, an hi soluti sint, aut impedimentum aliquod habeant.

2 II. Conclusio, si neuter sit peregrinus, aut alienigena, parochus debet præmittere denunciationes, & nullo opposito impedimento, potest nulla Ordinarii licentia requisita, matrimonio assistere. Probatur à contrario sensu, ex *cap.fin.de clandest.despons.in princip.* ubi textus instruens parochum, ait, *Cùm autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur*: ergo cùm non opponitur impedimentum, non est cur interdicatur, sed potest parochus illud celebrare. 2. Probatur clarius ex *Trident.sess.24. de matrim.cap.1.* ubi instruens parochum de ejus officio, inquit, *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur*: ergo nullo opposito impedimento, potest statim parochus celebrare. Et confir. quia *Trid ead.sess.24.cap.7.* quando contrahentes sunt peregrini, specialiter decrevit esse obtinendam licentiam ab ordinario, ergo non est idem dicendum in aliis casibus, quando nullum apparet impedimentum. Tandem, quia officium parochi est ministrare sacramenta suis ovibus, ergo dum nullum adest obstaculum, potest absque alia licentia ministrare. Sic docent *Gutier.2.l.pract.q.8.n.9.vers.Ego autem, Enriq. ib.11. de matrim.c.7.n.1. Manuel 1.tom.sum 2.edit.c.217.n.11.* Quare audiendus non est *Palacios 4.d.27.disp.3.fol.602. ante vers.Sed quid si verè*, dicens hodie per *c.1.Trident.sess.24.de matrim.* non licere mulieri nubere absque licentia ordinarii: sed id caput potiùs oppositum probat, ut vidimus.

3 III. Conclusio, si impedimentum opponatur, potest parochus interdicere matrimonium, non autem de impedimento cognoscere, sed res deferenda est ad ordinarium, ut de illo cognoscat. Probatur ex *c.fin.in fine princ. de clandest.despons.* ibi, *Cùm autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis*: ubi verbum *Constiterit*, importat judicialem potestatem, *c.Exhibita, de judiciis*: hanc enim habet vim, ut constet per instrumenta, vel testes, vel aliam claram probationem: ut cùm aliis tradit *Mascar. de prob.concl.75.num.20. & 21.* ergo cùm parochus careat judiciali potestate, non spectat ad ipsum de impedimento cognoscere. Item, quia cognitio impedimentorum matrimonii pertinet ad Episcopum, *c.1.de consang.* ibi, *Non sunt causæ matrimoniales tractandæ per quoslibet, sed per judices, qui potestatem habeant*. Item quoad parochum pertineat, impedire: probatur, quia *c.fin de clandest.despons.* agens cum parocho, ac de ejus officio, ait, *contractus interdicatur*: ergo supponit parochi esse interdicere: & clariùs *ib.§ fin* ibi, *Sanè si parochialis sacerdos prohibere contempserit*: ergo supponit parochi esse prohibere. Hanc tenent *Hostiens. d.c.fin. super verb.Interdicatur, & super verb. Manifestis: & ibi Joann. Andr. n.9. Cardin. n.2. Anch. n.10. Prapos.num.7. Alex.de Nevo in princ. num. 16.17.* cùm Calder. per eum citato: *Greg. Lop.l. Deben vedar, c.3.p.4. Gutier.2.pract.qu.8.nu.9.vers.Ego autem, Segura directorio judicum, 2.p.c.16.num.24.* Et ex Theologis, *D.Antonin.3 p.t.1.c.16.in fin.princip. Manuel 1.tom.sum 2.edit.c.217.num.10.* Quamvis aliqui, quos refert, & videtur sequi *Innoc.d.c.fi.fine*, (refert enim horum sententiam in ultimo loco, nec improbat) asserant, ad ordinarios pertinere interdicere: eo quòd actus jurisdictionis sit: sed respondet benè *Gardin. ibi num.2.* parochum interdicere extrajudicialiter, quod non est actus jurisdictionis.

4 Qua prudentia autem usurus sit ordinarius, dum impedimentum opponitur, vel petitur fœminam deponi in loco tuto, ad explorandam ejus voluntatem: consulendus est *Segura 2.par. direct. judicum, c.16.à n.23. usque in finem.*

5 Ex his infertur, non audiendum esse *Seguram 2.p. directorii, c.15. nu.12.* ubi ait, licere parocho assistere matrimonio frangentis aliorum sponsalium fidem, quia potest relinquere conscientiæ illius, & præsumere ex aliqua causa illum excusari. Sed audiendus non est, quia sponsalia illa impediunt aliud matrimonium iniri, & ita, ubi de hoc impedimento constiterit, non incumbit parocho illius cognitio, sed tenetur deferre ad Ordinarium, (ut diximus num.3.) nec ipse etiam ordinarius poterit dare licentiam assistendi illi matrimonio: quia tenetur cogere servare priora sponsalia, (ut diximus lib.1.disp.29.num.4.) nec potest præsumere sponsum licitè resilire, & ejus conscientiæ relinquere: quia judex in foro externo, ac subinde tenetur judicare secundùm allegata, & probata: & cùm constet de obligatione, debet ipsi constare juridicè de liberatione ab illa, quam dum sponsus non probaverit, præsumptio est contra ipsum, in favorem prioris sponsæ.

6 2. Infertur, similiter non audiendum esse *Philiarc. de offic. sacer. to.1.p.2.lib.4.c.22.§.Confessores etiam*, ubi ait parochum conjungere debere illos, qui affirmarunt impedimentum, & posteà negarunt, si aliter probari non possit: quia Ecclesia non judicat de occultis: & refert hunc casum accidisse, cùm quidam ducere concubinam vellet, quam vivente uxore cognoverat, fassus est parocho interroganti, promissionem matrimonii una cùm adulterio intervenisse, parochoque testanti esse impedimentum dirimens, revocavit confessionem, negans fidem matrimonii datam: & ait sacram pœnitentiariam consultam, respondisse conjungendum esse matrimonio cum concubina. Sed hoc nullo pacto credo, & fortè aliquæ aliæ circumstantiæ occurrerunt, ob quas sacra pœnitentiaria censuit standum esse posteriori confessioni. Prob.1. quia ubi hic fassus est impedimentum, jam parochus non potest illum conjungere, sed tenetur rem deferre ad Ordinarium, (ut dixi num.3.) Prætereà, quia nimis indignum est, ut quod sua voce quisque dilucidè protestatus est, id in eundem casum infirmare possit, proprioque testimonio resistere: ut habetur *c.Per tuas, de probat. & l.Generaliter, 13. C.de non numer.pecun.* quod maximè in hoc casu habet locum, sunt enim ultra spontaneam confessionem, vehementissimæ conjecturæ veritatis illius, nempe, statim mortua uxore tractare de matrimonio contrahendo cum ea concubina, affectio nimia erga illam, & frequentissimum esse, concubinarios turpi amore captos, mutuam sibi de matrimonio contrahendo fidem dare: quo mutua amoris signa præbeant, experientia ipsa teste. Deinde, quia facilè de concubinariis præsumi potest, in secunda confessione mentitos esse: ne separentur, à matrimonioque arceantur. Tandem, quia probat confessio etiam extrajudicialis contra confitentem, donec de ejus errore constet, & dicitur melior cæteris probationibus, ut per *d.l.Generaliter*, docet *Menoch.de præsump.l.3.præsumpt.130.n.50.*

7 Posset tamen Ordinarius credere opposito priorum sponsalium cùm alia impedimento, fatenti illa, dicentique se fictè promisisse, si notabilis sit disparitas inter promittentem, & recipientem promissionem. Quamvis enim regulariter (ut statim num.8. probabo) fides adhibenda non sit dicenti aliud mente retinuisse, quam ore protulerit, credo tamen, nisi vehementia indicia sint pro altera parte, esse sufficiens ficti consensus signum, ut Ordinarius non cogat ad priora sponsalia, illam notabilem disparitatem. Prob. ex dictis lib.2.disp.45.num.8. ubi diximus, si vir longè dispar asserat, se fictè consensisse in matrimon. aliasque nuptias contrahat, esse sufficiens indicium, ut possit fœmina credere potiùs matrimon. non valuisse, aliudque inire: cùm ergo minùs requiratur ad sponsalia dissolvenda, erit sufficiens indicium ficti consensus, disparitas magna cum aliis sponsalibus contractis. Præterea, quia *Covar. 4. decret.2. p.c.2.num.4. & Palacios 4.d.28.disp.un.fol.628. col.2.fin.* ajunt conjecturas

jecturas probabiles ficti consensus tribuere, generis, divitiarum, status conditionem valde disparem. Item, quia quamvis jura clament in dubio judicandum esse pro matrimonii valore, *cap. fin. de sent. & re judic.* at fallit, ubi magna disparitas est contrahentium; tunc enim non oritur initi matrimon. præsumptio, ut testantur *Curtius, Copola, Ant. Grav.* quos refert, & sequitur *Mascard. de prob. concl.* 1027. *num.* 7. Item quia lib. 1. disp. 10. num. 5. & 19 diximus, virum longè disparem deflorantem virginem disparitatis consciam, ficta matrimonii promissione, eximi à matrimonii ineundi, & restitutionis obligatione, eo quòd sufficiens indicium fuerit deceptionis ea disparitas. Tandem, quia *Copola*, quem refert, & sequitur *Menoch. præsump. l. 3. præsumpt. 4. num.* 16 ait, conjecturam esse metu contracti matrimonii notabilem disparitatem, ut si vir sit admodum nobilis, & dives, mulier autem vilis, & pauper: idem *Petr. de Barbobus inter cons. matrim. Zileti, cons.* 24. *num.* 10. Et addit orta quæstione contracti matrimonii, hanc disparitatem, præsumptionem non contracti inducere. Et expressè *Sotus 4. d. 29. qu. 2. art. 3. vers. Consone, & Barth. Ledesm dub. 25 de matrim. concl. 7 fin.* asserunt, quando vir illustris fœminæ pauperi matrimon. spondet, facta corporis copia non præsumi sponsalia, sed virum voluisse Veneri satisfacere.

8 3. Infertur, quid dicendum sit, quando parocho constat impedimentum extra confessionem, & volens contrahere illud negat, vel si fateatur, verbi gratia, votum, asserit se eo non teneri, quia fictè vovit, vel ex alia causa: vel si omninò fateatur impedimentum, illud est occultum, petit autem matrimon. publicè? *Veracr. append. ad spec. super a. 15. 1. p. fol.* 100. *& seq.* quem sequitur *Vega l. 3. sum. casu* 364. sic distinguit, si sacerdos non sit proprius parochus, sed licentiam ejus habeat assistendi matrimon. tenetur eos repellere contrahentes: si autem sit proprius parochus, & petens neget impedimentum, verbi gratia votum, tenetur assistere matrimonio, quia votum ejus, cùm occultum sit probari non potest: & esto parochus certus esset de voto emisso, tenetur fidem adhibere dicenti se voto minimè teneri. Potuit enim esse, ut fictè voverit. Si verò impedimentum non neget, & petat occultè matrimonium, aut coram duobus solis testibus, repellendus est: secùs si petat publicè, cùm impedimentum sit occultum. Idem in alio simili, docet *Barth. à Ledesm. dub. 21. de matrim. §. Sed dubium se offert, fol.* 1339. ubi ait, opponenti aliquo coram parocho, fœminam habuisse rem cùm consanguineo volentis ducere, debere parochum fœminæ suadere, ut veritatem detegat, negantique credere: si verò fateatur impedimentum, debere suadere, ut desistat: quod si nolit, publicèque matrimon. petat, non posse illud negare. Et prob. credendum esse fatenti votum, dicentique se fictè voluisse, vel eo non teneri: quia hic actus pendet ab animo, ea verò, quæ ab animo pendent, & in animo consistunt, ut scientia, & ignorantia, probantur partis juramento: ut benè tradunt *Covar. 2. var. cap.* 10 *num.* 1. & multi alii, quos referunt, & sequuntur *Mascar. de prob. concl.* 45. *num.* 48. *& concl.* 94. *num.* 5. *Gratian. reg.* 270. *num* 1. *per c. Significasti, el* 1. *de homicidio* per quod *Fel. c. Si verò, de jurejur. nu.* 8. *vers. Declara, Guttier. de juram.* 1. *p. c.* 57. *num.* 20. *Seraphinus de privileg. juram privil.* 110. *num.* 16. affirmant, stari confessioni dicentis, se non habuisse animum se obligandi, juramento coacto. Prob. quia hic solùm agitur de bono conscientiæ petentis matrimonium, qui peccabit contrahendo, quando est impedimentum voti simplicis, vel aliud non dirimens, valebit enim matrimonium: ergo relinquendum est conscientiæ ipsius, negantis votum, vel dicentis se eo non teneri. 3. Prob. altera pars, nempè non posse negare parochum petenti publicè matrimonium, ob impedimentum certum occultum tamen. Quia peccatori occulto petenti publicè Eucharistiam, quamvis recipiendo delinquat lethaliter, nequit parochus negare: teste *D. Thom.* 3. *p. qu.* 80. *a.* 5. quem omnes sequuntur: eamque reddit rationem, quia petit jus suum, quo privari nequit nisi ob causam manifestam, teneturque parochus illæsam illius famam conservare: ergo eadem ratione licèt petens matrimonium, cum voto, vel alio impedimento occulto, peccet, cùm jus suum petat, nec infamari debeat, tenetur parochus ei ministrare. Et confirm. quia affecto aliquo lethali occulto petenti publicè matrimonium, non potest parochus negare, licèt ille lethaliter delinquat sic recipiendo sacramentum: ergo similiter dicendum est de habente occultum impedimentum impediens ut votum, cùm tantùm agatur de vitando peccato lethali, quòd admittet sic contrahendo. 4. quia laborans impedimento occulto, ut irregularitate, si publicè ordines petat à proprio Episcopo, casu, quo tenetur eos conferre, non potest expelli, ut constat ex *cap. Ex tenore, de tempor. ordinan. fin.* ibi, *Veruntamen, quia peccatum occultum est. si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Et docet *ibi gloss. fin. D. Ant.* 3. *p. t.* 14. *cap.* 16. §. 11. *Sylvest. Ordo* 3. *qu.* 9. ergo similiter nequit proprius parochus negare matrimonium publicè petenti, ob impedimentum occultum: & eo fortiùs, quòd illa irregularitas impedit post susceptum ordinem illius exercitium: impedimentum verò impediens matrimonium, non impedit illius jam contracti usum, nisi sit votum castitatis, quod solum impediet usum quoad debiti petitionem.

9 His tamen minimè obstantibus, dicendum primò est, non esse audiendos hos DD dum dicunt credendum esse fatenti votum, dicentique se eo non teneri, quia fictè vovit: quamvis enim confessarius in foro conscientiæ fidem adhibere debeat, secus tamen est in foro externo, ad quem matrimon. pertinet: ut benè docent *Hostiens. cap. Veniens, qui clerici, vel vov. super verb. Sine, & ibi Joann. And. n.* 2. *Anch. n.* 1. *fine,* & etiam in juramento metu coacto non credi nisi in foro pœnitentiæ, dicenti se caruisse animo se obligandi, tradunt *Ant. c. Si verò, de jurejur. n.* 5. *& ibi Abb. n.* 10 *In fin. Alex. de Nevo, num.* 38. *Sylvest. Juramentum 4. qu. 7. dict.* 1. Et probatur ex *cap. Per tuas, de probat.* ibi, *Cum nimis indignum sit, ut quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare:* ergo fatens votum sibi objectum, non poterit solo suo testimonio infirmare. 2. quia dicere nemo præsumitur, quæ in corde non habet, *l. Labeo, 7. vers. Idem Tubero, ff. de supel. legat.* ibi, *Non arbitror quenquam dicere, quod non senserit:* & docet multis citatis *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, num.* 17. *& seqq. C. de revoc. donat. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt.* 35. *num.* 2. *& seq. & lib.* 1. *qu.* 22. *num.* 1. *& lib. 3. præsumpt.* 1. *num.* 36. *&* 37. ubi addit, esse violentam præsumptionem, quam facit lex præsumens, id non esse in corde, quod loquitur lingua: cùm ergo sit violenta juris præsumptio contra proferentem ore votum, quod corde, & ex animo, non autem fictè protulerit, non eliditur hæc præsumptio, sola volentis contrahere confessione: cùm in foro judiciali credatur homini contra se, non autem pro se, teste *D. Thom quodlib.* 1. *a.* 12. & constat ex *l. Omnibus 9. cap de testib.* ibi, *Omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem jura submoverunt.* Et confirm. quia alias præsumeretur delictum mendacii, cujus præsumptio omninò fugienda est *cap.* 2. *de reg. jur. in 6. & cap. Absit* 11. *qu.* 3. 3. quia præsumitur animus se obligandi in voto (ut latè probavi lib. 1. disp. 9. num. 13.) ergo neganti hunc animum, incumbit probandi onus. Tandem quia quando aliquis fatetur delictum, cum circumstantia excusante, valet ejus confessio quoad delictum, non tamen quoad circumstantiam, si jus contra eam præsumat: ut valet confessio dicentis se hominem necasse, in propriam defensam, quoad eam solam partem, quod necarit: jus enim contra homicidam præsumit, injustè fecisse: ut docent optimè *Bart. l. Aurelius §. Idem quæsit. num.* 2. *ff. de liber. leg. Decius cap. Cum venerabilis, num.* 82. *de except.* & plurimis aliis relatis, *Julius Clarus lib. 5. recep. in pract. crimin. § fin. qu.* 55. *vers. Possor quoque:* ergo dum quis fatetur se emisisse votum absque animo tamen se obligandi, credendum est ei, quoad votum, non tamen quoad animi defectum: cùm præsumptio juris sit contra eum, utrum animum, & cordis intentionem verbis consonare.

10 Posset tamen hoc ita temperari, nempè si nullo alio pacto constet de voto emisso, nisi ex confessione volentis contrahere, tunc si votum fateatur, & simul defectum animi se obligandi, est ei fides adhibenda: quia est verisimile in utroque veritatem fateri: si mentiri enim vellet, faciliùs utrumque negaret, cùm probationes contra ipsum deficerent, nullusque impedimentum opposuisset: ut in simili dicunt *Abb cap. Auditis, num.* 32. *de præscript. Ripa c. Cum Ecclesia Sutrina, de caus. poss. num.* 30 *&* 31. *Mascard. de probat concl.* 1201. *num.* 55. *&* 56. de eo, qui confitetur homicidium in sui defensam, quod nulla alia ratione, quam ex ejus confessione constat: quod benè intelligit *Ripa eo. num.* 31 *fine,* nisi confessio facta sit metu probationum, ut in simili docet *gloss. c.* 1. *vers. Si confessus,* 16. *qu.* 8.

11 2. Dicendum est contra prædictos DD. dum parocho constat de impedimento occulto, ut voto, non posse publicè petenti matrimon. ministrare. Quia ubi opponitur impedimentum, non est parochi de illius veritate discutere, sed tenetur rem ad ordinarium deferre (ut dixi num. 3.) & esto nullus opponat, tenetur ipse impedimentum opponere coram ordinario, sicut quilibet alius teneretur, immò à fortiori, cùm ipsi incumbat ex officio impedimenta investigare, & saluti spirituali ovium suarum consulere, ejusque testimonio sufficienter, & plenè probetur impedimentum, ne matrimon. contrahatur: ut probavi lib. 1. disp. 71. num 1. Et ita benè *Enriq lib. 1. de Sacrament. cap. ult. num.* 6. ait parochum, qui extra confessionem novit impedimentum occultum matrimonii præsertim dirimens, teneri impedire, quod idem docet, *Majolus lib. 3. de irreg. cap.* 25. *num.* 13. §. *Affinitas, fin.* Et idem à fortiori dicent DD. quos referam disp. seq. num. 8. 9 11. & 12. dicentes etiam si parochus intra confessionem norit impedimentum, debere negare matrimonium, si absque sigilli periculo possit. Fateor tamen, si ordinarius ipse nosset impedimentum, & nulla via probare posset, teneri eum petenti publicè matrimonium, non denegare. Quia cùm ipse sit judex, minimè potest esse testis, & cùm nullo pacto possit probare causam denegandi matrimonium, tenetur secundùm allegata, & probata, non denegare: ut diximus num 8. fine, de Episcopo, à quo irregularis occultus petit publicè ordines. Hinc fit, si parochus re delata ad ordinarium, compellatur assistere matrimonio; quia alter purgat se ab impedimento, quod certò parochus novit, non peccare assistendo: quia munus suum obit, nec cooperatur peccato contrahentis. Sic *Enriq l. 1. de sacrament. c. ult. n.* 6.

12 Ad argumenta contrariæ sententiæ, proposita num. 8. respondetur. Ad 1. dic, quæ pendent ex animo probari sola partis confessione, quando non est aliqua juris præsumptio contra ipsum confitentem, ut benè docent *Bart. l. Inter omnes, §. Rectè, num.* 3. *fin. ff. de furtis, Ripa cap. Cum Eccles. num.* 37. *de caus. poss. & propri. Felin. cap. Significasti, el* 1. *num.* 3. *de homicid. Jas. & Hippolytus,* quos refert, & sequitur *Gratia. reg.* 270. *num.* 6. *Mascard. de prob. concl.* 94. *num* 20. at in nostro casu est juris præsumptio animi se obligandi per votum. 2. etiam intelligitur, quando animus non potest aliter constare, quando enim potest per verba, vel facta animus probari, non statur propriæ confessioni, ut benè tradunt *Felin. ibi num.* 4. *Mascard. ibi n.* 32. in hoc autem casu possunt testes de animo deponere per verba Nec obstat doctrina ibi allata, de juramento coacto: quia opposita

est

est verior, ut dixi nu. 9. Et esto vera esset, adest in juramento coacto magna conjectura defectus consensus, adeò ut in dubio asserant multi præsumi defectum animi se obligandi: ut retuli lib. 1. disp. 9. n. 13. Ad 2. negatur antecedens, agitur enim de servando jure canonico, & impedimentis matrimonii ab ipso inductis, & de bono communi, ad quod spectat, ne impediti contrahant. Ad 3. negatur consequentia, & similiter ad confirmationem: est enim longè dispar ratio de aliis peccatis occultis, quæ non impediunt ordinum receptionem, & matrimonium: quia Ecclesia non habet jus in foro externo, ad impediendum ob illa matrimonium, vel ordines, vel Eucharistiæ receptionem, cùm non judicet de occultis, sed solius correctionis fraternæ lege tenetur occultè petenti denegare: quando autem sunt impedimenta jure ipso impedientia ordines, vel matrimonium, habet jus in utroque foro impediendi, si unius testimonio probari possint: ut contingit hic, potest enim parochi testimonio probari impedimentum, nec petit illo laborans jus suum, jure enim impeditur contrahere, nec parochus negando publicè, infamat: quia tenetur secretò monere, & si nolit monitus desistere, sibi imputet: sicut enim potest, & tenetur ipsum denunciare ordinario, ita potest, & tenetur negare, donec ordinarium adeat, tacita denegationis causa. Item est alia aperta differentia, quia in hoc casu potest impedimentum probari unico teste, non autem alia peccata occulta ad repellendum ab Eucharistia. Ad 4. dic, concludere ordinarium qui judex est, non posse publicè denegare matrimonium, ob impedimentum sibi soli notum: quia cùm judex sit, nequit esse testis, unde impedimentum est omnino improbabile: secus autem de parocho, qui cùm non sit judex, potest testificari de impedimento: ut explicuimus n. præcedenti.

13 Rogabis tamen, quid dicendum sit, quando parochus vel ordinarius novit impedimentum, & impeditos obtinuisse dispensationem pro solo conscientiæ foro? Videtur enim non posse eum hos conjungere matrimonio, etiam nullo opponente impedimentum, quia Ecclesia ex officio tenetur investigare impedimenta, *c. fin. de clandest. despons. in fin. principii*, ibi, *Et ibi presbyteri investigent, utrùm aliquod impedimentum obsistat*. Et notant *ibi Hostien. super verb. Investigent. Jean. Andr num. 9. Ant. nu. 8. Cardin. nu. 1. Anch. nu. 10. Alex. de Nevo in pr. nu. 9. & 10. Greg. Lop. l. 1. verb. Trabajar. t. 3. p. 4.* ergo cùm illi in foro externo impediti sint, in quo ordinarius est judex, & debet dare contrahendi matrimonium licentiam, & parochus sit ordinarii minister, & noverit illud impedimentum, tenebitur parochus denunciare, & ordinarius ex officio inquirere, ut illud probari possit, & eo probato matrim. impediat. Ex altera parte, videtur, posse parochum, & ordinarium dissimulare, & eos conjungere matrimonio. 1. quia si matrimonium esset contractum virtute illius dispensationis, non posset ordinarius sic dispensatos separare, cùm coram Deo veri conjuges sint, nec Pontifex efficere possit, ut matrimonium sit in pendenti, & semel validum, deinceps non valeat: ergo cum similiter coram Deo hi non sint impediti, quia habent dispensationem, de qua constat ordinario, vel parocho, poterunt eos matrimonio copulare. 2. Quia antiquissimus curiæ stylus habet, ut literæ dispensationis in foro conscientiæ obtentæ contineant clausulam, ut dispensatio etiam absque testibus fiat, eaque facta, literæ dilanientur, teste *Lud. Gomez reg. de non judicando juxta formam supplicationis, q. 14. d. Breviter.* Quod ob id solum fieri videtur, ne dispensatio probari possit, & operetur effectum pro foro externo, ergo quando re vera constat judici fori externi, tenetur dispensationem pro eo foro ratam habere, & eos conjungere. 3. Quia quando constat rei veritas, nec proceditur ex falsa præsumptione, idem in utroque foro censendum est (ut dixi lib. 1. disp. 5. num. 20.) ergo cùm hic constet veritas dispensationis, nec procedatur ex falsa præsumptione, sicut in foro interno judicatur valida, ita in externo, vel in neutro valere debet. 4. Quia aliqui censent, absolutionem ab excommunicatione concessam per bullam pro foro conscientiæ, prodesse etiam pro foro externo: & ita *Enriquez l. 7. de indulg. c. 13. n. 2. in commento, lit. V. & lib. 8. de Eucharist. c. 6. num. 4. in commento, lit. S & lib. 14. de irregular. c. ult. num. 1.* ait, judicem benignum posse absolutum pro foro conscientiæ per bullam, liberare in foro externo, repulso accusatore: ergo similiter poterit concessam dispensationem pro foro interno, habere ratam in externo. 5. Quia *Bart. consil. 167. incipiente, Quod minister fratrum l. 1. Decius cons. 137. n. 3. ult. 1. Anch. c. 2. de maledicis, fine, Felin. c. His, de accusat. n. 7. vers. Fallit tertio* (ut refert eos *Simancas de Catholicis institut. tit. 8. n. 17.*) censent blasphemum absolutum in foro conscientiæ, puniendum non esse in foro externo, eo quod pacem cum Deo inierit, qui est principaliter offensus: ergo similiter, quia dispensationem obtinuit in foro conscientiæ, cùm coram Deo, cujus offensæ vitatio principaliter intenditur, dum Ecclesia negat matrimonium habentibus impedimentum, impetus non sit, non erit molestandus in foro externo, nec arcendus à matrim. contrahendo. Et ita invenio tenentem *Enriquez l. 14. de irregular. c. ult. n. 1. in comment. lit. E*, ubi eum, cum quo est dispensatum per breve sacræ pœnitentiariæ in foro conscientiæ in occulto matrimonii impedimento, non esse in foro externo molestandum.

14 IV. Tamen conclusio sit, si nullus denunciet impedimentum coram parocho, vel ordinario, quamvis ipsis constet de impedimento, si constet etiam de dispensatione pro foro conscientiæ, possunt dissimulare, & sic impeditos matrimonio conjungere: & in hoc casu est vera sententia *Enriquez n. praced. sine alleg.* Quia quamvis ex officio teneantur investigare impedimenta, id evenit, ne impediti contrahendo delinquant: ergo ad id non tenentur quando ipsis constat eos absque culpa contrahere, propter dispensationem in foro conscientiæ obtentam. Item quia cum nullus sit denunciator, qui judicem compellat & à quo ortum habeat judicium externum, nec judex compellatur ex officio, quia novit contrahentes esse culpæ immunes, non est, cur teneatur eos repellere.

15 V. Conclusio, si aliquis denunciet impedimentum illud parocho, vel ordinario, neuter potest dissimulare, sed tenetur non admittere dispensationem, nec illos conjungere, donec dispensationem pro foro externo afferant. Prob. quia ex quo impedimentum denonciatum est parocho, non potest amplius procedere, sed tenetur rem deferre ad Ordinarium, nam ut ejus minister in foro externo investigat impedimenta, ut diximus num. 3. ubi autem juridicè denunciatum est impedimentum, jam non potest ordinarius non ministrare justitiam, & circa illius impedimenti cognitionem procedere, cùm ejus officium excitatum sit: ergo cùm sit judex in foro externo, & in eo jam procedat, debet judicare juxta externi fori leges, illa autem dispensatio (ut in literis ejus concessionis dicitur) nullo modo prodest, nec conceditur pro foro externo, & subinde nullo modo in eo foro admittenda est: limitata enim causa limitatum producit effectum, *l. In agris, ff. de acquirendo rerum dominio*, & actus non operantur ultra agentium intentionem *l. Non omnis, ff. si cert. petat.* Quare cùm limitata sit dispensatio pro foro conscientiæ, nec dispensans intenderit, pro externo prodesse, nec proderit, nec aliquid operabitur in externo foro. Hanc sententiam tenet *Navar. lib. 5. cons. in 1. edit. tit. de privil. cons. 5. in 2. verò l. 2. t. de judiciis, cons. 4.* ubi latè probat, quando virtute dispensationis obtentæ pro solo conscientiæ foro, detegitur impedimentum in foro externo, debere judicem declarare in eo foro matrim. esse nullum: quod amplius declarabo nu. 17. in solut. ad 1. Pro eadem sententia sunt *Manuel in bulla cruc. d. 13. n. 6. vers. Siguese lo tercero, & Vega l. 9. summ. casu 143. ad fin.* ubi docent impetrandam esse ratificationem dispensationis in foro externo, quando contracto matrimonio virtute dispensationis in foro conscientiæ, publicatur impedimentum.

16 VI. Conclusio, si notario ex judicis commissione, vel ipso judice confessionem contrahentium excipiente ex officio, nullo, scilicet, opponente impedimentum, contrahens affirmet se aliquo impedimento impediente, vel dirimente laborare, obtinuisseque dispensationem occultam in foro conscientiæ, poterit notarius, vel judex id non scribere, sed admonere illum, ut taceat, & se corrigat id negando, ut potest utendo æquivocatione, verbi gratia, potest negare se non vovisse, intelligendo ita ut modo impediat matrimonium, cùm jam dispensationem obtinuerit impedimenti, juxta tradita l. 1. disp. 10. nu. 28. ne illi noceat sua confessio in foro externo: & si esset scripta, posset delere antequam confitens subscribat. Quia nondum ante subscriptionem perfecta est confessio judicialis, & posset ipse sua sponte se corrigere: facta verò confitentis subscriptione, non credo posse. Quia jam est perfecta confessio judicialis, & cœptum est judicium, impedimentumque deductum ad forum contentiosum. Quod si dicas, non inchoatum esse judicium: hoc enim constat ex judice, actore, & reo, *c. Forus de verbor. signif.* hic autem nullus est actor, cùm nemo denunciarit impedimentum. Dic officium judicis inquirentis succedere loco partis, sive delatoris, quamvis non loco partis principaliter offensæ: ut tradit *Jacob Butricanus*, quem refert, & sequitur *Bart. l. Inter omnes. §. Rectè. n. 1. ff. de furtis, per l. Properandum, §. Et si quidem C. de judiciis, & l. si ob causam, C. de evictio.*

17 Ad argumenta proposita nu. 13. ad probandum teneri judicem admittere dispensationem pro foro interno concessam: (nam ad illud, quod proponitur ad probandum teneri nullo opponente repellere, constat ex dictis n. 14.) respondetur: ad prim. negando non posse eos separari, immò debet judex declarare esse nullum matrim. in foro externo, & separare contrahentes, donec in eo foro dispensationem habeant, ut constat ex adductis num. 15. nec matrim. est in pendenti, nec Pontifex efficit, ut matrimon. semel validum, sit invalidum: sed ut validum in foro conscientiæ, non admittatur in foro externo tanquam validum, ad effectum consentiendi ut simul vitam uxoriam agant. Ad 2. negandum est id fieri ad finem, ne contenta in literis possent in foro externo probari, & ita in eo operarentur, sed sit teste *Nav. num. 15. allegato*, ne occulta delicta in illis contenta detegantur. Vel 2. & melius, dic eam clausulam esse ad denotandum nil prodesse eam dispensationem pro foro externo, in quo exigebatur, fidem fieri per literas continentes dispensationem. Ad 3. dic intelligi antecedens, quando non fit concessio limitata pro solo conscientiæ foro, tunc enim diversum est judicium in his foris, quamvis rei veritas constet. Ad 4 dic, cùm facultas in bulla concessa absolvendi, non restringatur pro solo conscientiæ foro, sumpsisse ansam DD. aliquos opinandi illam absolutionem pro utroque foro præstari (quod adhuc est contra communem & veriorem sententiam:) hic autem sumus in casu valdè diverso, expressè enim in his dispensationibus habetur, illas non suffragari pro foro externo. Ad 5. dicito, malè *Simancas* eos authores referre, esset enim falsa doctrina & contra proximos, illi enim DD. loquuntur casu, quo statutum sit, ut nullus de carceribus remittatur, nisi pace composita cum parte offen-

offensa : tunc enim cùm blasphemus solum Deum offendat, restitutus in Dei amicitiam per confessionem, eruetur à carceribus, juxta statuti formam : quia Deo, qui solus est, pars offensa satisfecit. Quæ doctrina prorsus est aliena à casu nostro, nam ibi statutum decidit pro foro externo, in nostro autem casu dispensatio est pro solo conscientiæ foro.

18 Inquires autem, an possit aliquis arceri à matrim. contrahendo, eo quod ignoret doctrinam Christianam? Affirmant aliqui arceri posse, donec memoria retineat orationem Angelicam, & Dominicam, Symbolum fidei, præcepta decalogi, & Ecclesiæ, ac septem peccata capitalia, nisi præ senio, aut ingenii tarditate incapax sit. Sic *Barth. à Ledes. de matrim. dub. 21. fol. 1338.* quem sequitur *Vega lib. 3. sum. casu 211.*

19 VII. Conclusio sit, potest prælatus censuris compellere subditos, ut discant doctrinam, & parochus ut eam interroget : ut bene docent *Perez lib. 1. ord. s. 1. l. 1. f. 19. col. 2. §. Aliud etiam se offert dubium*, asserens Salmanticæ sententia publica Metropolitani ita pronunciatum esse : *Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 88. n. 3.* expedit enim valdè, ut memoria retineant, quo mysteriorum fidei rationem reddere valeant : nescio tamen, qua ratione possit ob hanc ignorantiam arcere aliquos à matrim. contrahendo, cùm ipsius non sit impedimenta matrimonii statuere, nec hoc impedimentum ab Ecclesia statutum sit : posset tamen suaviter, & bono modo, quando contrahentes non instarent, brevi tempore eos detinere, donec doctrinam addiscant : de peccatis autem capitalibus non est curandum, ut sciant, & potius rudibus valdè nocet ea edoceri; putant enim quamcunque superbiam, gulam, & cætera, esse peccata lethalia, & sæpè ex conscientia hac erronea, moraliter delinquunt. Et similem huic doctrinam invenio in *D. Tho. 2. 2. qu. 65. a. 3. ad 3.* quem alii sequuntur, ait enim licere privato detinere aliquem ad horam; ne malum aliquod perpetret : non tamen simpliciter detinere, ita dico absolutè per longum tempus, vel ubi contrahentes instarent, non licere eos à matrim. arcere ob prædictam ignorantiam, sicut nec eo quod non restituunt : licere tamen, suaviter & absque violentia, ad breve tempus detinere, ut sic discendæ doctrinæ curam habeant.

20 VIII. Conclusio, ubi nullum reperitur impedimentum, debet parochus volentes contrahere, matrimonio in facie Ecclesiæ conjungere. Constat ex *Tridént. sess. 24. de matrim. c.* ibi, *Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur.* Ut autem dicatur matrimonium celebrari in facie Ecclesiæ, non est opus ut in ipsa Ecclesia materiali, vel in ejus limine celebretur : sed satis est coram fidelium multitudine : ut testantur *Abb. c. fi. nu. 9. de clandest. despons.* ubi *Prepos. num. 9. Alex. de Nevo in princ. nu. 25. Sylv. Matrimonium 2. qu. 17. dicto 2. Majoris 4. d. 27. q. 1.* Nam Ecclesia dicitur aliqua fidelium congregatio, *c. Relatum el 2. de testam. vers. Nomine autem Ecclesia, & c. Ecclesia de consecr. d. 1.* & tradit *gl. fi. c. ult. ne prælati vices suas.* Hodie autem satis dicitur contractum in facie Ecclesiæ, si coram parocho, & duplici teste, denunciationibus præmissis matrimonium ineatur : hanc enim formam tradit *Tridént. d. c.* Sic *Navar. sum. Lat. c. 22. n. 70. initio, Maurus Ant. corona Confessorum, 4. p. de matrim. c. 8. num. 18. §. Ex quibus verbis.*

21 Quid autem interrogare debeat parochus, & quæ verba proferre, dicam hoc 3. lib. disp. 38.

22 Ultima conclusio, parochus tenetur habere librum, in eoque scribere conjugum, & testium nomina, locum, & tempus contracti matrimonii : quod præceptum, quia tendit ad finem vitandi lites, & ut Ecclesiæ constet de matrimonio, obligat sub culpa lethali : quamvis *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* non utatur verbis adeò rigidis, ut denotent lethalis culpæ vinculum : solum enim dicit, *Habeat parochus apud se librum*: ex fine tamen, quem intendit, colligitur velle obligare ad lethale. Et ita docet *Enriq. l. 11. de matr. c. 7. n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. ed. c. 217. fine, Barth. à Ledes. dub. 21. de matr. f. 1331. §. Et annotare.* Ad idem tenentur religiosi, qui in novo orbe, vel alibi ex privilegio funguntur munere proprii parochi. Quia eadem est ratio, ut bene docet *Veracruz appendice ad specul. dub. 12. conclus. 3.* Quando autem aliquis de licentia ordinarii assistit matrimonio, tenetur parochum admonere, ut scribat in libro: ut servetur prædictum Tridentini decretum. Non tamen requiritur aliqua authentica notarii subscriptio, sed satis est simplex parochi, quia eam solam petit Tridentinum : ut bene docet *Veracruz ibid. conclus. 2.*

DISPUTATIO XVI.

An ordinarius, vel parochus, qui in sacramento confessionis novit impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere, possit, & teneatur illis denegare matrimonium?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.

An licitum sit uti scientia confessionis ad externum regimen, & gubernationem, refertur opinio affirmans, n. 2. & contraria, n. 3. ubi etiam an violetur sigillum, si ipsi pœnitenti extra confessionem manifestetur peccatum.

Opinio authoris, nu. 4. Et solvuntur argumenta, nu. 5. & explicatur cap. fi. c. 6. q. 2.

An teneatur sacerdos uti scientia confessionis extra illam, negareque indigno suffragium, Eucharistiam, ordines : refertur opinio affirmans, n. 6. Et contraria, n. 7.

An eligens indignum ex confessione notum, incurrat pœnas juris, 6.

Qualiter parochus, vel ordinarius se debeat habere, sciens intra confessionem, impedimentum ordinum, vel matrimonii, indignitatem ad Eucharistiam : referuntur variæ sententiæ à numer. 8. usque ad 12. Et sententia authoris, n. 13.

Non potest repellere quemcunque sacerdos, ob solam confessionis notitiam occultè peccatorem, 14.

An possit tunc occultè monere, n. 15. Et teneantur sic monere, 16.

HÆc disputatio est gravissima, penderque ex ea, qualiter ex scientia confessionis possit sacerdos extra eam juvari. Et ideò triplex est disputanda quæstio. I. An possit uti scientia confessionis ad externum regimen. II. An teneatur. III. Qualiter se debeat habere, dum in confessione novit impedimentum matrimonii.

2 QUÆSTIO I. An liceat sacerdoti uti scientia confessionis ad externam gubernationem, ut faciat, vel omittat aliqua, quæ alias non esset facturus, vel omissurus? Duplex est sententia. Prima docet id licere, quando effici potest absque periculo detectionis confessionis : quare cùm in gratuitis, ubi sacerdos liberam facultatem habet, nulla denegandi causa requiratur, sed mera voluntas sufficiat, posse sacerdotem omnino juvari ex confessionis scientia, & facere quæ aliter facturus non esset, aut denegare, quæ alias concederet, ut in gratuita electione, non eligere quem in confessione novit indignum, & amovere ob eandem notitiam ab officio ad nutum amovibili; quando autem res non est gratuita, sed alius habet jus, cum requiratur aliqua causa, non posse ex sola confessionis notitia, nisi alias causas allegare possit, amovere ab officio, aut denegare suffragium : ut si officium non est ad nutum amovibile: vel si quis præsentetur à patrono, & ex sola confessione norit prælatus eum esse indignum. Quia in priori casu cùm causa non desideretur, nulla potest esse rationabilis suspicio peccari detecti in confessione: in posteriori verò, cum exigatur causa justa, nullaque alia allegari possit, potest esse rationabilis suspicio alicujus indignitatis illius, quæ tamen ex sola confessione cognita est. Prob primò hæc sententia ex *cap. fin. 6. qu. 2.* ubi reprehenditur Episcopus, eo quòd publicè vitarit eum, qui sibi soli crimen fassus est, ergo à contrario sensu non delinqueret, secreto vitans, & ita confessionis scientia utens. 2. Quia sicut confessio non tribuit jus novum confessori in aliquo alio foro, ita non aufert antiquum, quod habebat : sed non audita confessione posset liberè eligere illum, aut non eligere, amovere, vel non amovere ab officio ad nutum amovibili, non ministrare Eucharistiam, casu quo non tenetur : ergo ex eo quod per confessionem noverit illum esse indignum, non potest hoc jure privari : aliàs confessio audita libertatem pristinam tolleret. Et confirm. quia ideò licet confessori detegere peccatum auditum in confessione, alia via à se cognitum, quia confessio non privat jure pristino, quod habebat detegendi peccatum extra confessionem notum. Et 2. confirm. quia si confessor non audiisset confessionem, irrationabiliter conquereretur pœnitens de illo suffragium omnino gratuitum & liberum deneganti : ergo audita confessione irrationabilis erit querela, & suspicio denegationis ob crimen confessum. Et 3. confirmatur, quia aliàs indignus hac cautela uti posset, ut eligeretur, vel permitteretur in officio ad nutum amovibili, nempè confessione factæ suæ indignitatis electori. 3. Principaliter probatur, quia sacerdos solum obligatur ex confessione ad tegendam illam, ergo ea tecta, potest ut illius notitia ad bonum commune, aut proprium, aut pœnitentis. 4. Nam si sacerdos ex alicujus confessione nosset animum interficiendi ipsum, haberetque illius ensem apud se depositum, posset petenti denegare : quod tamen etiam pro vita tuenda, nullo modo liceret, si confessionis sigillum ex illius notitiæ usu offenderetur. Similiter, si petiissem à Petro, ut audiret meam confessionem, & ipse statim mihi fateretur, se, cum sacerdos non sit, confessiones non audire, possem ob eam confessionis notitiam illi non fateri : ergo possum uti scientia confessionis ad actus humanos dirigendos. 5. Quia quamvis confessor norit peccatum ut Deus, necessariò tamen admittendum est, illam scientiam esse in homine, & ex hac parte esse humanam : ergo poterit illa uti ad dirigendos actus humanos, quando sine alterius injuria, aut justo, & rationabili scandalo, uti potest : hoc autem contingit hic, quia apud alios (ut supponimus) non est suspicio peccati confessi : nec sequitur pœnitenti injuria, cùm jus non habeat petendi rem gratuitam, nec etiam rem alias debitam, quando occultè petit, & potest ipsi negari, eo quòd est indignus, absque aliorum suspicione, quod si inde aliquo pudore suffundatur ipse pœnitens, non est damnum alicujus momenti : præsertim quia non est opus, ut sacerdos objiciat directè pœnitenti confessum peccatum, potest enim aliam rationem allegare : ut tunc commodè non posse ministrare sacramentum, vel conferre officium : nec refert, si illa videatur virtualis objurgatio peccati, eo quòd licet sacerdos causam taceat, pœnitens tamen moraliter loquendo eam intelligit : non (inquam) refert, tum quia hoc magis oritur ex pœnitentis discursu, quam ex sacerdotis actione : tum etiam, quia si sit aliqua confusio, & rubor pœnitentis, non id sacerdoti suo jure utenti, sed pœnitentis iniquitati,

tari, rem cujus est indignus, retinentis, aut intendentis, tribuendum est. Ultimò, quia casuum reservatio ideò in Ecclesia est, ut superiores ex notitia per confessionem habita, prudentiores fiant ad externam subditorum gubernationem. Hanc sententiam tenent ex Theologis, *Alensis 4.p. qu.78.a.1. memb.1.ad 8. D. Th.4.d.21.q.3.a.1. qu.1. ad 3.* & melius *quodli.5.a.13. D. Bonav.4. d. 21. in 2.p.* ubi ait de sigillo confessionis, *a.2.q.1.n.62. Scotus ead.d.q.2. ad 3.& 4. Durand.4.d.9.q.5. Altisiodor.l.4. sua su.tract.6.c.3.qu.4. ver. Quaeritur postea. Palad.4.d.21.q.3.a.3.n.60. Gabr.ibi, qu.un.a.3.dub.1. ad 2. Capreolus ibi, q.2.a.3. ad 8. Deca ibi, qu.2. a.4. ad 8. Henric. de Gandavo quolt.8. q.29.* (licet communiter pro opposita sent. malè allegetur) *Adria.4. de conf.q.5. post dub.9. paulò ante dub. quod incipit, Ex dictis emergit aliud dub. ver. Ad tertium principale nego consequentiam in parvis vol.f.267.co.1.& quodl.3. a.3. v. Pro resp. dico primo, in eisdem vol.f.61.col.1. summa confess.tit.de confes.q.94. D. Ant. 3.p.t.14.c.12.§.2.& t.17.c.22.§.1. Mer.tract.2. de confess.qu.de his quae à confess.celanda sunt, §. Corollariè sequitur, §. Victoria sum. de Eucharistia, n.80.fin. Sotus 4.dist.18.q.4.a.5.ad fin.vers. De iis autem subditorum officiis, & de secreto, mem.3.q.4.post.5.concl. dub.1.& ibi Corduba in addit. ad Sotum Ledes.2.p.4. q.10. a.5. dub.4. Guilel.de Borillong.4. dist.21.§.2 post concl. Nicol in tract. sacerd.de sacram. tit. de Eucharist. q. de cautelis servandis ex parte sacerdotis: Suarez de Eucharistia, q.80. a.6. disp.67. sect.3. Enriq.l.6.de poenit.c.23.n.3.& seq. Bar.à Led.de poenit.dub.32.concl.7.ad medium, Lud.Lop.2.p.instruct.de confess.c.96.dub. 1. §. Capua li.1.dec.23. n.9.& 7. Vivald.candel.1.p.de sigillo confess. n. 29. Manuel 1.s.sum.2.ed.c.68.concl.6.n.6 Maurus Ant.corona confess.4. p.c.4. de Euchar.q.de sumentib.hoc sacramentum, n.64.ad medium.* Et ex jurisperitis. *Reboff.c.Omnis utriusque sexus, de poen.& remiss. super §. Suscipiens reverenter, ver. Octavo non debet, & seqq.fol.572.col.2. Rosella verb. Confessionis celatio, n.2. Ang. Confess.ult.n.12. Syl.Confessio 3. q.14.& seq.§.9.& Eucharist.3.q.5.§.7. Tab. verb. Confessionis celatio, n. 5. Turrec.c. Sacerd.de poen.d.6.a.1.n.10. ad 1.& 2.& ibi Navar. n.146. idem Nav.c. Humanae aures, 22. q.5.n.6.*

3 II. Sententia, docet non licere uti extra confessionem, scientia per confessionem habita, sed se habere debere confessarium, ac si nil in confessione sciret. Hanc tenent *Armilla verb. Confessor. nu.7.* ubi sic inquit, nil agere potest confessarius, propter quod possit poenitens retrahi, & taliter se debet habere confessor, ac si nil de eo unquam audisset: *Bañes 2.2.q.33.a.8. ad 5.* Ad confirm. respondetur: & hanc praecepit P. N. Generalis Claud. Aquaviva an.1590. observari in Societ. JESU, prohibens contrariam doctrinam publicè, aut privatim doceri, illiusque usum: sicque concludit, *Ita prorsus in omnibus casibus nostri se gerant confessarii, ac si in confessione nihil penitus audissent: sibique persuadeant, ut humanarum rerum regimen ab hoc sacram. longissimè distat, ita debere nullatenus ab eo pendere.* Prob.1. ex motu proprio Clem.VIII. de casuum reservat. pro regularib. concesso an 1594. die 26. Maii, ibi, *Tam superiores pro tempore existentes, quàm confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur.* Ubi apertè hanc sent. decidere videtur. 2. Ex ratione textus, *c. Si sacerdos de offic.ordin.* ibi, *Licèt etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim, potest eum removere à communione, licet sciat esse reum, quia non ut judex scit sed ut Deus.* Ubi quamvis decisio textus nihil conferat ad confirmandam hanc sent. quia non dicit absolutè non posse removere, sed non posse nominatim, id est, nomine ejus coram aliis expresso, ut notat *ibi gl. verb. Nominatim*: at ratio decisionis confert, si enim non ut homo, sed ut Deus scit, ergo ea scientia uti minimè debet pro exteriori, & humano foro, sed tantùm pro foro interno confessionis: sicut è contra, quando scit solum ut judex, & ut privatus scit oppositum, tantum potest uti ea scientia in judicio. 3. Quia sigillum confessionis obligat, non solum respectu aliorum, sed etiam ipsius poenitentis, id est, non solum tenetur sacerdos non detegere aliis peccatum auditum in confessione, sed etiam tenetur nullo modo loqui de ipso cum poenitente extra confessionem, nec exprobrare, nec objicere illi crimen, nec in memoriam revocare: quamvis enim non sit fractio sigilli propriè, est tamen quoddam genus quasi revelationis, & offenditur sigillum: ut optimè docent *Soto 4.d.18.qu.4.art.6. ver. Quod si infirmaris, & de sigillo, memb.3.qu.4.post 5.concl.dub.4.vers. Et argum. Medina tom.2.de confess.q.de his quae à confessore celanda sunt, §. Inde ulterius videtur sequi, Corduba super Sotum de sigillo, memb.3. q.4. concl.5. dub.1 vers. secunda regula, Ledes.2.p.4.10. art.5. dub.6. paulo post princ. §. Ad hoc respondet. Nav.c. Inter verba, in nova edit. corollar. 59. n.160. Palacios 4.d.21.disp.2. §. Itidem dices, f.458. Bart. a Led. de poenitent. dub.34.§. Enriquez l.8. de Eucharist.c.59.n.3.* & *l.6.de poenit. c. 20. n.7. Philiarc. de offic. Sacerd. t.1.p.2.l.2.c.30. ante §. Quod si confess. Bañes 2.2.q.33. art.8. dub.8.p.3. vers. Tertia ratio, quia ipse poenitens, f. 1286. Angles floribus 1.p. c.3. de confess. a.ult. diffic.14.f.304.* Pro eadem sententiam sunt *Victoria su.de confess.n.185. Manuel.1.t.su.2.ed. c.55.concl.12.n.15. Philiarc.d.l.2.c.26.§. Si sacerdos aliquem*, qui cum *Soto de sigillo, d. dub.4.fin.* ajunt nullo modo licere confessori, qui erravit in confessione, convenire iterum poenitentem, commemorando aliquod peccatum: quia hoc esset exprobrare illi peccatum, sed oportere prius petere licentiam, quod si concedere nolit, liberum esse confessarium ab ea obligatione: si ergo propter bonum poenitentis spirituale, & ad praeteritum confessionis errorem corrigendum, nullo modo licet loqui cum ipso poenitente, absque ejus licentia de peccato in confessione detecto, essetque exprobrare illi crimen, à fortiori non licebit ob crimen auditum in confessione, negare illi etiam occultè Eucharistiam, ordines, suffragium, vel removere eum ob officio ad nutum amovibili, quia saltem ipsi poenitenti objicitur crimen, de illoque, facto ipso reprehenditur. Et confirm. quia sicut non licet confessori aliquid efficere, unde alii rationabiliter suspicari possint peccatum auditum in confessione, ita est illicitum, licèt non in eodem gradu aliquid facere, unde poenitens rationabiliter intelligere possit id fieri ob peccatum illud, cùm sigillum obliget ne peccatum aliis, aut ipsi poenitenti extra confessionem reveletur: ergo sicut nefas esset negare Eucharistiam, amovere ab officio, quando alii meritò intelligerent causam esse peccatum notum in confessione, ita nefas erit, quando ipsemet poenitens id intelligit. Confirm. ampliùs, quia ob id teste *Soto de secreto memb.3.q.4.dub. 4.post 5.concl.v. Et ad argumenta*, negatur licitum esse extra confessionem, revocare poenitenti in memoriam peccatum in ipsa auditum, etiam consolandi ipsum gratia: quia pudore suffundetur, & reddetur odiosa confessio: ergo multo minus licebit facto ipso, removendo ab officio, negata Eucharistia, vel suffragio, exprobare illi crimen: majorem enim patietur verecundiam, & magis odiosa efficietur confessio. 4. principaliter probatur, quia ratio potissima ob quam sigilli praeceptum tam inviolabiliter obligat, ut nullo in eventu id frangere liceat, cùm caetera secreta quantumcunque gravia, & jurejurando vallata, aliquando detegere liceat, est teste *Molina, C. de Confessione, quaest. De his quae à confessore celanda sunt. §. Inde ult. videtur sequi*: ne confessio reddatur onerosa, & odiosa, ita enim magni fecit Christus Dominus hoc confessionis expiaculum, & ita facilè reddidit, ut quaecunque damna, quae ex inviolabili sigilli custodia subsequi possent, posthabuerit: ne peccatores ab ea retraherentur, & ita subdit *ibi Molina*, similiter vitandum esse quicquid eam odiosam, & onerosam reddere potest, quamvis propriè fractio sigilli minimè sit, at nil ita confessionem difficilem, onerosam, & odiosam reddet, quam si peccatores intelligant posse confessorem ob solius confessionis notitiam ipsos privare ordinibus Eucharistia, officiis honorificis, negare suffragia ad obtinenda officia, vel beneficia: cùm haec omnia tanti homines faciant: ergo meritò negandum est id licitum esse. Et confirm. quia data veritate prioris sententiae, cessant utilitates sigilli, quas commemorat *D. Tho. 4. dist.21.q.3.a.2. qu.2. corp.* nimirum, ut homines ad confessionem attrahantur magis, & simplicius peccata detegant. Quare optimè *Ricar.4. distin.21. a.4.qu. 2. ad 4.* haec ait, *Praelatus removendo ab officio suum subditum, quem per suam confessionem scit male uti officio suo, etsi faciat utilitatem illius, tamen facit contra utilitatem communitatis, quia alii per relationem remoti ab officio, scientes quod pro sua confessione remotus est, proniores reddentur, ut non confiteantur secundùm veritatem.* Et 2. confirm. quia esto nec remotus ipse ab officio suspicari possit id ortum habere ex confessione, at satis est homines nosse, peccata sola ex confessione cognita jus tribuere ad hoc, ut omninò timeant confiteri, ab eaque retrahantur, ergo. 5. Nam *Trid. sess.14. doctrina de sacramento poen. c.7.* convenientissimum esse criminum graviorum absolutionem superioribus reservari, docet, sicque concludit: *Sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores pro beneficio absolutionis accedant.* Quo quidem praecepto quaeso, quid gravius, & intolerabilius attenta humana fragilitate imponi posset? Si superioribus fas esset, scientia confessionis uti ad externam gubernationem, ad privandum subditos honorificis officiis, & ascensu ad ea, cùm non tanto impetu lapis feratur ad centrum, quanto humana fragilitas haec appetit. Tandem quia forus contentiosus, & conscientiae longè diversi sunt, atque ita egregiè *D. Tho.4. d.21. q. 3.a.1. q.1. ad 3.* quem sequitur *Sylvest. Confessio 3.q.14.* ait non esse adhibendum remedium peccatis, nisi eo modo, quo deferuntur, & proinde iis debitis in foro conscientiae, in eodem foro adhibendum esse: ergo non potest uti confessor scientia fori interni extra illum forum.

Quid dicendum in re tam dubia? Pro priori enim sententia militant auctoritates tot, tantorumque virorum, & fortissimae rationes, quibus fulcitur: quare negari non potest esse probabilissimam. Verùm mihi multò magis semper placuit, & modò placet posterior sententia, quae non poenitendis innititur fundamentis, quamvis authorum testimonio, ac numero destituta sit: at si eo quod matr. favorabile est, magis credendum est uni Doctori in favorem illius sentienti, quàm multis contrarium opinantibus, (ut probavi l.1. disp. 18.n.7.) fortiori ratione id tribuendum est sacramento poenitentiae, & ejus sigillo, ut major fides adhibeatur duobus Doctoribus, quos retuli pro secunda sententia, sentientibus in sigilli favorem, quam multis pro prima allegatis, contrarium opinantibus: favorabilius enim est sacramentum poenitentiae, matrimonio: nam hoc est voluntarium, in eo quod bonum prolis temporale vertitur, illud autem est necessarium, & in eo agitur de aeterna animae salute, & ne ab hoc hoc remedio Christiani in peccatum lethale lapsi, retrahantur. Est tamen sano modo intelligenda haec posterior sententia: non enim tenetur confessor in omnibus periode se habere, ac si nil sciret, sed in his solum, in quibus esset confusio, & pudor poenitentis: quia ejus honori, aut personae in aliquo praejudicatur, aut non ita bene consulitur, si posset confessor uti notitia confessionis. Verbi gratia, si novi in confessione, Petrum parare insidias, ut me necet, possum non exire domo, quamvis 4

alias exiturus essem: in hoc enim quamvis Petrus intelligat id oriri ex scientia suæ confessionis, nullo pudore suffundetur, nec aliquod detrimentum patietur, nec rationabiliter ob id retrahentur homines a confessione: verùm nullo modo licebit, ob indignitatem in confessione cognitam, removere ab officio ad nutum amovibili, vel negare Eucharistiam, aut ordines, aut beneficium, aut suffragium, quamvis hæc voluntaria sint: quia inde confunditur pœnitens, & retrahetur à confessione: hæc enim sunt exprobratio quædam, & virtualis objectio peccati detecti in confessione: & ita Armilla verb. Confessor. nu.7. quem allegavi nu. præcedenti, pro hac sent. non dixit absolutè, nihil posse agere confessorem omnium ex confessionis notitia: sed nil posse agere, ob quod pœnitens possit a confessione retrahi: atque ita fatetur ibidem n.12. sacerdotem per confessionem conscium conspirationis in sui ipsius necem in aliquo loco, posse occasione aliunde sumpta illinc recedere.

5 Ad argumenta proposita n.2. respondetur. Ad 1. dic, eum textum non intelligi de confessione sacramentali, ut notat ibi gl. verb. Sibi soli: & constat ex initio textus, ubi Episcopus affirmat reum fassum esse sibi crimen: quod si intelligeretur de sacramentali confessione, esset aperta sigilli revelatio. Ad 2. dic confessionem non tollere jus pristinum, quod confessor habebat, eo pacto quo habebat: cogere tamen, ne ex auditis in confessione aliquo modo ducatur ad opus aliquod, ex quo confusio, vel damnum sequatur pœnitenti: sicut qui noverat aliquid extra confessionem, & posteà in confessionem audit, non amittit jus pristinum illud manifestandi, arctatur tamen confessionis sigillo, ne alio modo propalet ratione confessionis notitiæ, quam anteà sciverat. Ad 1. confirmat. constat ex proxima solutione. Ad 2. confirm. dic ante auditam confessionem, nullam esse causam, ut conqueri possit pœnitens: ea tamen audita, si habeat probabilem conjecturam id oriri ex confessione, justam habere causam: quod enim fassus est sacerdoti ut Deo, si exprobratur, & virtualiter obiicitur, & cedit in externum detrimentum in alio foro: si verò hujus non habeat probabilem conjecturam, immeritò conqueri: cùm enim ex alia causa, aut ex libera voluntate posset sacerdos duci, levis ac temeraria suspicio est absque probabili conjectura. Quamvis autem confessor prudenter caveat, ne pœnitenti ansam tribuat suspicandi se ex confessione duci, adhuc sigillum offenditur: satis enim est, ne liberè, & simpliciter audeant homines fateri, si norint confessorem posse prædicta cautela adhibita, confessionis notitia uti. Ad 3. confirm. nego sequi: jus enim pristinum utendi sua libertate non tollitur sacerdoti, sed solùm ne confessionis scientia ducatur. Ad 3. principale, nego tantùm teneri ad non revelandum propriè: quia tenetur etiam non loqui cum ipso pœnitente, extra confessionem de auditis in ea, cùm tamen id non sit propriè detegere confessionem, sed tenetur etiam vitare omne id, per quod aliquo modo sigillum offenditur, & retrahentur homines à confessione, efficieturque odiosa. Ad 4. dic in neutro casu sequi confusionem pœnitenti, nec ejus honori præjudicari, aut bono alicui temporali, quod homines æstiment; & esse hujusmodi casus metaphysicos, qui moraliter nunquam accidunt. Quare licèt admittamus posse confessorem uti confessionis scientia in iis casibus, ut sibi consulat: nullo modo reddi confessionem odiosam, nec forè, ut ideò ab illa peccatores retrahantur: & proinde salvam, & illæsam manere secundam sententiam, eo modo, quo à nobis explicata est. Ad 5. fateor illam scientiam esse aliquo modo humanam, & ita posse confessorem illa uti, quando est sine aliqua pœnitentis injuria: irrogatur tamen ei maxima, non eo quod negetur res indebita, sed ratione modi negandi, quia infidelis est confessor, dum res sibi commissas sub confessionis sigillo ad eum forum occultum, virtualiter exprobrat, & obiicit pœnitenti, ac in ejus temporale damnum convertit. Et hoc nocumentum magni momenti est, quia retrahet homines à confessione, & valdè odiosam eam reddet; nec sacerdos utitur jure suo, dum ob audita in confessione negat, & hoc non provenit ex solo pœnitentis discursu; sed etiam ex sacerdotis actione, quando ejusmodi circumstantiæ concurrent, ut meritò posset id suspicari pœnitens; & quando non posset id suspicari, satis est nosse, posse inde provenire, idque sacerdotibus licere, ut homines odiosam habeant confessionem, & ab illa retrahantur. Ad ultimum nego eam esse causam, sed causa est, ut arceantur subditi ab iis peccatis videntes difficiliorem esse absolutionem, & quia præsumitur prælatos esse prudentiores, & fore ut melius consulant saluti gregis sibi commissi, in eo foro sacramentali.

6 QUÆSTIO II. An retenta priori opinione relata n.2. licere sacerdoti, uti scientia confessionis: teneatur ea uti, & negare suffragium, ordines, & cætera, indigno noto per confessionem, casu quo teneretur, si extra confessionem conscius esset indignitatis illius? Quidam ajunt teneri, quia si est parochus, suo officio astringitur, si verò sit alius sacerdos, præcepto correctionis fraternæ, quod obligat impedire proximi peccatum, & sacrilegam receptionem Eucharistiæ, ordinum, injustam beneficii receptionem, quando licitè, & commodè impediri potest: ergo cum in hoc casu possit licitè, & commodè, tenetur. Ita docent Adria. 4.5. de confess. post dub.9. paulo ante dubium quod incipit, ex dictis emergit aliud dubium, vers. Ad tertium principale nego consequentiam, fol.297. in parvis voluminibus, col.1. Nav. c. Sacerdos, de pœnit. d.6. nu.146. & additur n.147. hunc eligentem indignum per confessionem cognitum, incurrere pœnas juris statutas contra eligentes indignum; Suarez de Eucharistia, q.80. art.6. disp.67. sect.3. Idem videntur docere alii DD. asserentes, sacerdotem non debere eligere indignum per confessionem non notum, aut debere negare Eucharistiam simili peccatori, quando absque sigilli injuria fieri potest. Hi sunt D. Thom. 4. d.9. q. unic. a.5. quæst.1. corp. & quodli.5. a.13. Alensis 4. p. q.49. memb.1. D. Bonav. 4. d.21. in 2. p. a.2. q.1. n.60. & ibi Paludanus q.3. a.3. n.60. Duran. 4. d.9. q.5. Altisiodor. 4. p. su. tract.6. c.3. q.4. D. Ant. 3. p. t.17. c.22. §.1. Victoria su. de Eucharist. nu.80. §. Sotus de secreto, memb.3. q.4. concl.5. dub.1. vers. Pro decisione, Led.1. p.4. q.21. a.6. dub.3. & ex jurisperitis, Rebuff. c. Omnis, de pœnit. & remiss. super verb. Suscipiens reverenter, vers. Octavo non debet, & seq. fol.571. Sylv. Eucharistia 3. q.5. dicto 1. Tab. verb. Communicare, q.53. n.59. Nav. su. Hisp. & Lat. c.21. n.56. §. Adduntque (& multo verius est) eligentem indignum sola confessione cognitum minimè subiici pœnis juris in eligentes indignum impositis: cujus contrarium tenuit Nav. ut proximè retuli: hoc (inquam) addunt Paludan. D. Ant. Rebuff. ibidem.

7 Cæterùm quamvis hæc sententia probabilis sit, mihi tamen magis placet contraria, minimè teneri, quamvis licitè posset. Quia est medium valde difficile, & arduum, & gravissimo offendendi sigillum periculo expositum, quamvis enim speculativè usus hujus scientiæ licitus esset, at practicè magna prudentia, & cautela opus est, & tot requiruntur circunstantiæ, (ut fatentur DD. asserentes esse licitum) ut vix fas sit ea scientia uti: ergo quamvis id possit sacerdos licitè, non tamen ad id tenetur: non enim commodè potest, sed magna cum difficultate. Sicut qui vovit castitatem, & duxit uxorem, potest implere votum ingrediens religionem ante consummationem: non tamen ad id tenetur, juxta receptiorem sententiam, quia medium arduum, & perdifficile est. 2. Quia Christus Dominus instituit hoc sacramentum, ad medendum peccatori in eo foro interno confessionis, ergo transgredi limites institutionis est obligare confessorem ex ea notitia occultissimi fori, mederi pœnitenti extra illum forum. Tandem, quia præcepta moralia, & ordinata ad fines naturalis ordinis, debent habere media ejusdem ordinis: cùm finis, & media proportionari debeant, sed præceptum correctionis fraternæ, est morale, & naturalis ordinis, ergo scientia peccati proximi requisita, ut id præceptum obliget, debet esse naturalis, nec debet ad id ordinari scientia in sacramento, quod supernaturalis ordinis est, acquisita. Ita tenent D. Thom. 4. d.21. q.3. a.1. quæstiunc.1. ad 3. Paludan. 4. d.18. q.8. a.1. n.20. Sylvest. Confessio 3. q.14. Lud. Lop. 2. p. instruct. de confessione, c.96. quæst.1. Ad argumentum contrarium propositum n.6. constat ex dictis, non enim obligat id præceptum medio tam difficili, & altioris ordinis.

8 QUÆSTIO III. Qualiter se debeat habere ordinarius, vel parochus, qui novit in confessione impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere? Confusè satis loquuntur DD. & varii sunt dicendi modi. I. est, debere parochum occultè monere contrahentes, quod si nolint desistere, nec possit suum ministerium negare, absque sigilli periculo, debere eos matrimonio coojungere: unde supponit hæc sententia debere, si absque periculo sigilli possit se eximere, aliis causis allegatis: quia tenetur ex officio impedire peccatum contrahentium. Sic Alensis 4. p. q.78. memb.5. a.1. ad 5. D. Bonav. 4. d.21. in 2. p. a.5. q.2. n.61. ad finem qu. Altisiodorensis l.4. sum. tract.6. c.3. q.4. vers. Ad hoc est solutio, & seq. Driedo l.2. de lib. Christiana, c.7. fere init. §. Aliud est scire, Palacios 4. n. 21. disp.2. f.459. col.1. vers. nam testium parochi, Philiarcus de offic. sacerd. to.1. p.5. l.5. c.30. paulo ante §. Quod si confess. Man. 1. to. sum. 2. edit. c. 217. concl.6. n.7. Et ex jurisperitis, Henricus c. Omnis, nu.49. de pœnit. & remiss. Ang. Confessio 8. nu.13. Sylv. Confessio 3. q.12. fine, Tab. verb. Confessionis celatio. q.4. n.5. fine, Majolus lib.3. de irregul. c.25. n.3. §. Affinitas, fine.

9 II. dicendi modus est, si publicè petant volentes contrahere, teneri parochum eos conjungere. Quia ob peccatum cognitum in occulto pœnitentiæ foro, nequit contrahentes privare jure, quod habent petendi matrimonium in foro Ecclesiæ, dum in eo latet impedimentum. Sic tenent Adrianus 4. q.5. de confess. post dubium 9. paulo ante dubium quod incipit, Ex dictis emergit aliud dubium, in sol. ad 3. in parvis vol. f.297. col.2. Sot. 4. d.18. q.4. a.5. post 1. concl. vers. Hinc fit, limitans quando aliàs subterfugere nequit: Nav. c. Sacerdos, nu.144. de pœnit. d.6. addens posse eos occultè monere: Fr. Medina lib.2. sum. c.4. f.267. col.1. Et in alio simili, nempè quando peccator sola confessione notus petit Eucharistiam, docent idem aliqui DD. asserentes si occultè petat, debere ei negari, secus si publicè. Sic D. Tho. 4. dist. 9. q. un. a.5. quæstiunc.1. corp. Alensis 4. p. qu.49. memb.1. Victoria sum. de Eucharist. n.80. fin. Led. 2. p.4. q.21. a.6. dub.3. Suarez de Eucharist. q.80. a.6. disp.67. section.3. Bartholomæus à Ledesma de Eucharistia, dub.53. concl.3.

10 III. dicendi modus est, absolutè oon debere abstinere parochum à tali matrimonio ministrando. Quia notitia confessionis jus minimè tribuit in alio foro. Sic Medina tr.2. de confessione, q. De his quæ à confessore celanda sunt, vers. Sequitur amplius, si duo volunt. Quod idem cum quadam moderatione sequitur Enriq. lib.6. de pœnitentia, cap.23. n.3. fine, ait enim, pastorem non posse negare matrimonium, quando jam sunt factæ monitiones: habent enim tunc contrahentes jus jam acquisitum: debere tamen negare licentiam faciendi monitiones.

IV. di-

11 IV. dicendi modus est, si minister non tenetur ex officio, quia non est proprius parochus, quamvis licentiam habeat à proprio parocho assistendi matrimonio, posse negare. Cùm enim sit voluntarius minister, potest, & debet jure suo uti negando assistentiam, ut vitet proximi peccatum: si verò tenetur ex officio, non posse negare sacramenta etiam occultè petita, quamvis cesset periculum fractionis sigilli. Quia scita in pœnitentiæ foro, non tribuunt jus negandi ministerium alias debitum. Sic *Paludan. 4. dist. 21. q. 3. a. 3. n. 60.* & tenent in alio simili, nimirum quando peccator occultus per solam confessionem notus, petit Eucharistiam, aliqui DD. ajunt enim occultè petenti non posse parochum tempore quo tenetur ministrare, denegare Eucharistiam: secus non parochum, vel parochum si petatur quando non tenetur ministrare. Hi sunt *Palud. 4. d. 9. q. 4. a. 1. concl. 3. n. 6. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 12. §. 2. Sylv. Eucharistia 3. q. 5. dict. 1. Sot. 4. d. 12. q. 1. a. 6. vers. Si autem, & seq. Nav. sum. Hispan. & Latina c. 21. n. 55. & 36. Palac. 4. d. 9. disp. 12. conc. 3. & 5. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 76. de Eucharistia, §. Porro illa, & seq. Manual 2. to. sum. 2. edition. c. 68. concl. 6. nu. 6.* Discrepat tamen *Sotus, & Lud. Lop.* ab aliis DD. in hoc, quod dicunt etiam parochum non posse negare Eucharistiam occultè petenti, noto peccatori per solam confessionem, licèt petat extra Pascha, & mortis articulum, nisi tanta sit frequentia, ut vilipendium videatur: & quando non est parochus, limitant etiam *Sotus, Lud. Lop. & Manuel*, nisi is, qui non est parochus, publicè aliis ministrare Eucharistiam ex licentia parochi, aut privilegio, & inter ipsos accedere peccator notus per confessionem: non enim posset tunc eum expellere, quia esset nota, & suspicio peccati auditi in confessione.

12 V. dicendi modus est, si sit parochus, possitque se circa confessionis suspicionem eximere, eum probe facturum se eximendo: si verò nequeat, teneri ministrare matrimonium: si autem parochus non sit, quamvis habeat licentiam ministrandi, debere se excusare. Sic *Sotus de sacr. membro 3. q. 4. post 5. concl. dub. 1. vers. Pro decisione, Corduba additionibus ad eundem locum Soti: Ledes. 2. p. 4. q. 10. a. 5. dub. 4. Veracruz appendice ad speculum, circa art. 15. 2. par. ad fin. f. 109.* Hi tamen DD. non distinguunt, an peccator sic publicè petat matrimonium, an occultè, at distinguunt in alio simili quidam DD. & dicunt peccatori noto per confessionem petenti occultè Eucharistiam, posse etiam parochum negare. si verò publicè petat, non posse parochum negare tempore, quo ministrare tenetur: secus si tunc non teneatur, vel non sit parochus, Sic *Durand. 4. d. 21. q. 5. Adrian. quodlibeto 3. a. 3. vers. Pro responsione dico 1. in parvis voluminib. f. 61. col. 1. Tabiena verò Communicare, q. 53. n. 59.*

13 Hæc sunt, quæ in hac quæstione ex DD. colligere potui: verum omnes illi loquuntur consequenter ad sententiam, quam defendunt posse, scilicet, sacerdotem uti scientia confessionis ad gubernandos actus externos: & ea retenta opinione, placet præ aliis quintus dicendi modus relatus n. præc. nempè occultè petenti posse etiam parochum negare: quod etiam docent DD. allegati n. 9. pro secundo dicendi modo; publicè autem petenti non posse parochum negare, secus alios sacerdotes, qui liberè ex ipsius licentia ministrare possunt. Credo tamen, nec parochum, nec alios sacerdotes teneri negare, sive alter publicè, sive occultè petat, juxta dicta n. 7. Hæc dicta sint retenta illa opinione, sequendo autem nostram, nimirum, non licere sacerdoti uti scientia confessionis ad externos actus extra confessionem, statuo sequentes conclusiones.

14 I. Conclusio sit, parochus, sive quicumque alius sacerdos habens licentiam assistendi matrim. vel ministrandi quodcumque aliud sacramentum, nequit expellere peccatorem etiam occultè petentem, ob solùm peccatum in confessione notum. Prob. quia (ut dixi num. 4.) non potest juvari ex confessionis scientia ad actus externos, quoties redderetur confessio odiosa, & retraherentur homines ab ipsa, quod eveniret, si nossent ob peccata in confessione audita posse illis negari Eucharistiam, matrimonium, aut alia sacramenta.

15 II. Conclusio, si talis peccator occultè petat, potest confessor ipsum secretò monere, ut desistat: ut fatentur universi DD. citati pro omnibus sententiis: & quamvis *Palud. d. 4. 21. q. 3. a. 3. n. 60. & D. Ant. 3. p. t 17. c. 22. §. 1. vers. Item, quæ prælatus*, dicant semper posse pœnitentem occultè moneri à confessore: quia hoc non est confessionem detegere: dicendum tamen est id non licere, nisi prius obtenta licentia ab ipso pœnitente, vel intra confessionem: licèt enim non sit propriè sigilli fractio, offenditur tamen, quando extra confessionem sermo habetur de auditis in illa, cum ipsomet pœnitente, absque ipsius licentia: (ut probavi n. 3.) sic in propriis terminis eam admonitionem faciendam esse in confessione, docent *Ledes. 2. p. 4. q. 10. art. 5. dub. 4. §. Prætereà si provincialis, Barth. à Ledesma de pœnitentia, dub. 32. concl. 7.*

16 Ultima Conclusio, credo non teneri confessorem petere licentiam à pœnitente, ut eum moneat de peccato, quod vult admittere: sed tantùm in confessione teneri eum monere, quia (ut tradunt *D. Thom. 4. d. 21. q. 3. a. 1. quæstiunc. 1. ad 3. Palud. 4. d. 18. q. 8. a. 1. n. 10. Sylvest. Confessio 3. q. 14.*) ex auditis in confessione non arctatur confessor ad aliquid faciendum, vel omittendum, vel remedium adhibendum extra illam. Ea enim notitia est ad solum pœnitentiæ forum. Prætereà, quia multi pœnitentes ægrè ferent eam licentiam peti, ac peccati confessi memoriam refricari: vellent enim peccata omninò memoria excidisse.

DISPUTATIO XVII.

Utrùm ita necessaria sit præsentia parochi, & testium in matrimonio: ut nullo eventu aliter contractum, validum sit?

SUMMARIUM.

Proponuntur casus, quibus posset aliquis existimare posse contrahi matrimonium absque parocho, & testibus, n. 1.

Quando prius est coram illis contractum, & reperitur nullum ob occultum impedimentum: remissivè, 2.

Quid, in articulo mortis, ubi non est recursus ad parochum: ponitur opinio affirmans, n. 3. Et ibi, ibidem in hæreticorum locis, & in novo orbe, ubi non est parochi copia, & dum tutores volunt indignè matrimonio collocare puellam.

Vera opinio contraria, n. 4. Et solvuntur argum. n. 5. & ibi, simplex sacerdos non potest in mortis articulo assistere matrimonio.

Forma inducitur, ubi est decretum annullans, vel dicitur alter fieri non posse, 4.

An ex Episcopi dispensatione liceat ob magnam necessitatem contrahere absque parocho, & testibus, num. 6. Et ibi, qui de uno dicit, de alio negare videtur.

Quid, si matrimonium publicè contrahatur, scienti majori vicinia parte, 7.

Quid, si contrahatur ab infidelibus subjectis principibus Christianis, inhabitantibusque in locis, ubi Tridentinum obligat, vel locis temporaliter Pontifici subjectis, 8.

Quid, si contrahentes ignorabant invincibiliter decretum Tridentini: proponuntur argumenta probantia valere matrimonium, 9.

Tunc non valet, nu. 10. Et ibi, quando pœna annullationis liget ignorantes.

Solvuntur argumenta, n. 11. Et ibi, quando inhabilitas sit pœna.

1 EGIMUS de denunciationibus præviis matrimonio, ut licitè contrahatur: jam de præsentia, parochi, & testium necessariò requisita ad ipsius valorem, agendum est: priusque hac disputatione, & sequenti disputandum est, an ea præsentia semper desideretur: deinceps de qualitatibus in parocho requisitis: deinde quis proprius parochus dicatur: mox de qualitate licentiæ per parochum alii sacerdoti concessæ, & à quo concedi possit: tandem de qualitate præsentiæ parochi ipsorumque testium. VII. igitur casus excogitari possunt, in quibus aliquis existimare posset validum esse matrimonium absque parocho, & testibus I. est, ubi prius coram illis contractum est, & reperitur nullum ob occultum impedimentum. II. In mortis articulo. III. Ex Episcopi dispensatione. IV. Quando matr. publicè contrahitur. V. Dum infideles inter se matrim. ineunt, subjecti temporaliter jurisdictioni Ecclesiæ. VI. Dum contrahentes absque parocho, & testibus invincibiliter ignorabant decretum Tridentini. Ultimus, quando contrahitur matr. in locis, ubi Tridentinum non obligat, vel quia non est receptum, vel quia non est legitimè publicatum: ut dum Christiani captivi apud infideles contrahunt matrimonium: & hoc sive contrahatur ab incolis, in eo, vel in alio loco, per quem transeunt, ubi obligat: sive à transeuntibus per locum, ubi non obligat. De 6. igitur prioribus casibus præsenti disp. agendum est, de ultimo autem disp. sequenti.

2 In 1. casu, quando matrimonium semel legitimè contractum est, & invenitur nullum ob occultum impedimentum, quid dicendum sit, latè disputavi l. 2. disp. 37.

3 In 2. casu, quando contrahere volens, est in mortis articulo, valdeque necessarium esset matrimonium, nec esset parochi copia: videtur non esse necessarium servare hanc formam. Primò, quia leges divinæ recipiunt interpretationem ex bono, & æquo, & ex epicheja, ut quæ pro tuenda charitate inducta sunt, ipsi non adversentur: sicut *Joan. 1.* habetur neminem absque baptismo salvari posse, & tamen deficiente ministri, vel aquæ copia, satis esset baptismi votum: ergo à fortiori leges humanæ recipiunt eandem epichejam: sed si in hoc casu matr. absque parocho, & testibus initum, esset nullum, adversaretur charitati, quia proles per matrim. illud legitimanda, & destituta maneret, & sæpè morti proximi valdè affecti erga concubinam, salus spiritualis periclitaretur non contracto matrimonio, quo huic pravæ affectioni consulitur: ergo decretum Tridentini obligans coram parocho, & testibus contrahere, ex æquitate, & epicheja censendum est in hoc eventu minimè astringere Et confirm. quia quoties casus evenit iis vestitus circumstantiis, quibus non ita expressè decisus est, attendendum est quid in eo casu legislator consultus responderet, idque sequendum est: ut communiter tradunt Theologi 1. 2. *quæst. 96. artic. 6.* Pontifex autem de hac extrema, necessitate consultus, absque dubio responderet posse in ea absque parocho, & testibus contrahi: ergo 2. quia præceptum Ecclesiasticum non obligat co rigore, ut in magna necessitate non liceat contravenire, ut constat, in præcepto Missæ, jejunii, abstinentiæ à carnibus: præceptum autem hoc contrahendi matrim. coram parocho, & testibus, Ecclesiasticum est, per concilium Tridentinum injunctum: ergo. Et confirm. quia *Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim.* simul jubet

præmitti denunciationes, & contrahi coram parocho, & testibus, at in hoc casu illæ possunt omitti, etiam inconsulto Episcopo, ubi esset periculum in mora, ut dixi hoc 3.l. disp.10. n.27. ergo 3. Quia *Trid. eod. cap.* 1. inhærendo vestigiis concilii Lateranensis, irritat clandestina, quæ olim Ecclesia detestabatur, numquam autem detestata est matr. clam contractum in hac urgentissima necessitate: ergo nec tale clandestinum hodie est irritum. 4. Quia in hoc clam contrahendi modo, quando alter contrahens est in mortis articulo constitutus, cessant inconvenientia, quibus mederi voluit Tridentinum, non enim est periculum, ut conjux superstes, contrahendo postea cum alio, maneat in perpetuo adulterio, cùm matr. illud clam contractum sit statim morte dissolvendum. 5. Quia ad matrimonii valorem satis est quicumque sacerdos de licentia proprii, ut expresse habetur in *Tridentino d. c.3.* sed secundùm rectam rationem quicumque parochus in prædicto casu concederet licentiam cuicumque sacerdoti; ergo talis sacerdos cum ea præsumpta licentia poterit assistere. Tandem, quia cui licet quod plus est, licet quod minus est, *reg. Cui licet de reg. jur. in 6.* sed cuilibet simplici sacerdoti licet in articulo mortis absolvere à quibuscumque peccatis, & censuris, *c. Pastoralis, §. Præterea, de offic. ordinar. c. Eos qui, de sent. excomm. in 6. Trid. sess. 14. de sacramento pœnitent. c.7.* licet etiam Eucharistiam conferre, quæ sunt sacramenta digniora: ergo licet assistere matrimonio. Sic tenet tamquam probabile *Veracr. append. ad speculum, dub. 5. solut. 2. ad objectionem positam post 7. concl.* asseritque esse probabile Tridentini decretum intelligi, ubi est copia parochi: quare in hæreticorum locis, & in novo orbe, ubi vel non est copia parochi, vel per integrum annum non habetur esse probabile posse matrimonium celebrari cum duplici teste, absque parocho; ipsum sequitur *Vega l. 3. summa casu 361.* idem tenet de articulo mortis, vel quando tutores indigno matrimonio volunt collocare puellam: *Capuad. 2. dec. cap. 85. nu. 8.* & de articulo mortis manet etiam dubius *Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 2. n. 8.*

4 Sed tamquam certum tenendum est, esse irritum matr. in articulo mortis, & in quacumque necessitate contractum, absque parocho, & testibus. Quia ubi in dispositione dicitur aliter fieri non posse, inducitur forma; ut cum aliis tradit *Fel. c. Cùm dilecta de rescript. n. 6. signo 7.* & idem quando ponitur decretum annullans: ut docet *Felin. eod. n. 9. signo 5.* sed in *Trid. sess. 24. de matrim. c. 1.* dicitur aliter fieri non posse matrimonium, quam præsente parocho, & duplici teste: & aliter contractum redditur irritum: ergo inducitur forma: & proinde in nullo eventu absque ea solemnitate initum, erit validum: res enim sine sua forma numquam subsistere potest. Et confirm. quia ibi redduntur omninò inhabiles contrahentes: ubi ponderanda est dictio, *Omninò*, quæ significat, in omni eventu, sine ulla exceptione, sine remedio, ac dispensatione, ut dixi l. 1. disp. 32. n 6. ponderandum etiam est, reddere inhabiles, nam inhabilitatem materiæ sacramenti, nullus necessitatis casus potest supplere; ut in nulla necessitate possunt consanguinei matrimonio copulari, eo quòd materia est inhabilis: ut bene tradunt *Sotus l. 2. de just. q. 6. a. 4. ad finem corporis, Medina 1. 2. q. 96. a. 4. arg. 2. juncta ejus solutione, Enriquez l. 12. de matr. c. 1. ad fin. Philiarcus de offic. sacerdot. t. 1. p. 1. l. 3. c. 10.* Et ratio est, non ratione legis Ecclesiasticæ, quasi obliget in tanta necessitate, sed ratione legis naturalis, & divinæ ibi inclusæ, dictantis nunquam licere accedere ad non suam, at eo ipso quòd Ecclesia inhabilitat materiam ad matrimonium, non potest cum illa consistere, & ita esset accessus ad non suam. Item, quia est ibi inclusa lex divina, ut sacramentum constet ex materia apta, & forma: Ecclesia autem potest in matrimonio hanc ineptitudinem materiæ constituere, unde Ecclesia reddente materiam ineptam, lex divina est, ut non consistat matrimonium: ergo nulla necessitas potest supplere hunc defectum. Et ita hanc partem tenent *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. titulo de sponsalibus, cons. 44. in 2. tit. de clandestina despons. cons. 6. Sarmiento l. 1. select. c. 6. n. 7. Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. paulo post principium, f. 29. Spino speculo test. glos. 15. n. 44. 86. Segura directorio judicum, 2. p. c. 15. n. 44.* Et ex Theologis *Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 5. & 8. Bart. à Led. dubio 21. de matr. f. 1320. Lud. Lop. 1. p. instructoris, c. 86. Manuel 1. to. summa, 2. edit. c. 219. n. 17. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. circa 3. punct. dub. 3. f. 129. col. 2. §. Ex dictis sequitur.*

5 Ad argum. proposita n. 3. respondetur. Ad 1. & confirmat. dic legem merè præceptivam, & inducentem contractui solemnitatem extrinsecam, recipere aliquando interpretationem ex epicheja, secus ubi est solemnitas substantialis, & materiæ inhabilitas; nec hoc adversari charitati: valde enim bono communi expediebat legem eo rigore editam esse: nec in hoc casu, Pontificem aliter responsurum. Ad 2. dic, ubi solùm præceptum Ecclesiasticum concurrit, non obligare eo rigore: hic autem concurrit naturale, & divinum de non accedendo ad non suam, & divinum, ut sacramenta constent ex legitima materia: ut explicui nu. præced. Vel melius dic (hæc enim solutio non satisfacit, quia inhabilitas illa materiæ, ex qua consurgeret esse fornicationem, accessum ad aliam, est ex jure Ecclesiastico: & ita adhuc urget argumentum, jus Ecclesiasticum non inhabilitare in hac urgenti necessitate) id esse verum de præcepto Ecclesiastico, quod non inducit solemnitatem substantialem, nec materiam inhabilitat, ut jure Ecclesiastico consanguinei in secundo gradu inhabiles sunt ad contrahendum matrimonium, quod in nulla necessitate inire possunt. Ad confirmat. dic, denuntiationes præcipi, ut solemnitatem extrinsecam, & accidentalem, & ita disparem esse rationem. Ad 3. dic irritasse Tridentinum omnia clandestina, quæ quantum ad modum contrahendi, olim detestabatur Ecclesia, licèt aliquando essent licita ratione urgentis necessitatis, quia tunc prohibitio matrim. clandestini erat per modum simplicis, & nudi præcepti, & proinde gravis necessitas excusabat, secus tamen est hodie, quia id præceptum continet formam substantialem, & decretum irritans. Ad 4. nego in hoc casu cessare rationem, quia potest in articulo mortis constitutus supervivere. Præterea, licèt illa ratio maximè induxerit Tridentinum, non tamen ea sola fuit, ut colligitur ex illis verbis, *cùm sancta Synodus gravia peccata perpendat, quæ ex clandestinis conjugiis ortum habent, præsertim verò eorum*, &c. nam dictio, *Præsertim*, quæ implicativa est, ejus est naturæ, ut explicet casum certiorem, & implicet minus certum: ut dixi l. 2. disp. 39. n. 6. cessante autem una ratione legis, quando aliæ supersunt, non cessat lex. Ad 5. dic, non satis esse licentiam præsumptam, & ratihabitationem de futuro: ut alius sacerdos possit assistere matrimonio: ut dicemus infra hoc 3. l. disp. 35. Ad ultimum dic, disparem esse rationem, quia Eucharistia, & pœnitentia sunt sacramenta necessitatis, matrimonium autem est voluntarium. Quòd si urgeas, licere extremam unctionem simplici sacerdoti in eo articulo conferre, ubi parochi copia deesset, cùm tamen extrema unctio non sit in præcepto, juxta veriorem sententiam: respondetur esse simplex præceptum Ecclesiæ, jubens ut extrema unctio à proprio parocho ministretur, & ideò non obligare in casu tantæ necessitatis: matr. autem celebrari coram parocho, & testibus, continet formam substantialem, & est decretum irritans matrimonium aliter contractum. Hinc infertur, in hoc casu licèt simplex sacerdos possit, deficiente proprio, ministrare confessionem, Eucharistiam, & extremam unctionem, minimè tamen posse matrimonium: ratione dicta, & docent *Veracruz. append. ad speculum, dub. 5. concl. 7. Pet. de Ledesm. de matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3. ad fin. Barth. à Led. dub. 21. de mat. f. 1320. Spino speculo testam. gloss. 15. n. 43.*

6 In III. casu, nimirum, an ex Episcopi dispensatione in casu magnæ necessitatis, quando non potest consuli Pontifex, possit contrahi matr. absque parocho, & testibus: dicendum est non posse: quamvis enim possit Episcopus semel, vel iterùm dispensare in leg. Pontificis, aut concilii in casu magnæ necessitatis: (ut dixi li. 2. disp. 40. n. 3.) at in hoc casu nullo modo potest. Primò, quia *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* constituit formam substantialem, & ponit decretum irritans. Deinde, quia concilium reddit omninò inhabiles contrahentes ad sic contrahendum: & dictio, *Omninò*, excludit omnem gratiam, & dispensationem: (ut dixi n. 4.) Præterea, quia qui de uno dicit, de alio negare videtur. *Nonne de præsumpt. & l. Cum prætor, ff. de judiciis*, sed *Tridentinum, d. c. 1.* statuit, denunciationes præmittendas esse matrimonio, illudque coram parocho, & testibus contrahendum: & concedit facultatem Episcopo dispensandi in denunciationibus, ergo videtur eam negare circa parochi, & testium solemnitatem. Quo argumento utitur *glos. c. Ad audientiam, verb. Ut duo, de cleric. non resid.* probat enim ex eo textu, si plures canonici duobus non resideant causa inserviendi Episcopo, eos non acquirere fructus: quia textus ille duos canonicos Episcopi servitio concedens, plures negare videtur: per *d. c. Nonne*, Sic tenent *Nav. sum. Lat. c. 22. n. 70. Gutier. de juram. 1. p. c. 51. n. 23. Spino speculo test. gl. 51. n. 86. Segura direct. judic. 2. p. c. 15. n. 44. Enriq. l. 11. de matr. c. 5. n. 5.*

7 In IV. casu, quando matrimonium publicè contrahitur, scienti majori viciniæ parte, si parochus desit: *Navar. sum. Lat. c. 22. n. 69. fin.* dubitavit an esset validum: quia (inquit) Tridentinum annullans matrimonium absque parocho contractum, videtur intelligendum de contracto clandestinè: Et prob. ex doctrina *Covar. 4. decret. 2. par. c. 6. initio, n. 10.* ubi afferens doctrinam Bartoli, dicentis, id dici clam fieri, quod fit omissis iis, quæ in actu à lege requiruntur: ait id procedere, nisi aliquid æquivalens in actu interveniat, ex quo effectus à lege prætensus deducatur: sed quando matrimon. publicè celebratur, intervenit aliquid æquivalens solemnitati petitæ à Tridentino, ex quo finis ab eo intentus comparatur, nam tunc constat Ecclesiæ de matrimonio, nec poterunt contrahentes eo relicto, aliud inire: ergo est validum. Cæterùm dicendum est, nullo modo valere, quia Tridentinum statuit formam substantialem pro matr. contrahendo, forma autem specificè, & propriè, & non per æquipollens impleri debet: (ut dixi lib. 2. disp. 11. n. 29.) Deinde, quia non est verum obtineri tunc finem intentum à Tridentino: nam concilium intendit, cùm matrimonium sit sacramentum, rite celebrari, & coram ministro Ecclesiæ proprio pastore, vel de ejus licentia: qui finis in hoc casu non obtinetur. Et ita tenent *idem Navar. sum. Lat. cap. 25. n. 144. Enriquez l. 11. de matr. cap. 3. n. 5. Lud. Lop. 1. p. instructoris, c. 86. §. Præterea.*

8 In V. casu, nimirum, an infideles inhabitantes Christianorum loca, in quibus viget decretum Tridentini, teneantur contrahere coram parocho, & testibus? Ratio dubitandi est, quia principes possunt statuere impedimenta matrim. dirimentia, cùm matrimonium contractus sit: & quamvis hoc sit à concilio inductum; cui non subsunt infideles, juxta id *D. Pauli. 1. Cor. 5. Quid mihi est de his, qui foris sunt, judicare?* at receptum est ab omnibus principibus Christianis. Item quia saltem infideles inhabitantes terras Eccle-

Ecclesiæ, tenerentur hac lege: quia subsunt temporaliter ejus jurisdictioni, & ab observatione Pontificiæ constitutionis immunes non censentur: ut bene docet *Anton. Cucus lib. 11. institutionum major. titulo 3. n. 36. & 37.* Verùm dicendum est, non teneri coram parocho, & testibus contrahere. Quia hæc lex concilii est merè Ecclesiastica, & ut talis est recepta à principibus Christianis, alias non obligaret in toto orbe, sed in solis Ecclesiæ oppidis: infideles autem, cùm extra Ecclesiam omnino sint, non subiiciuntur legibus Ecclesiasticis, ut ex testimonio allato D. Pauli constat. Et ita solvitur argumentum contrarium, procedit enim, quando lex temporalis, & civilis ab Ecclesia editur pro suis oppidis, & ut talis recipitur à cæteris principibus: hæc autem est lex Ecclesiastica, sicut lex jejunii.

9 In VI. casu, an fideles inhabitantes loca, ubi obligat decretum Tridentini, illud tamen invincibiliter ignorantes, validè contrahant absque parocho, & testibus? Probatur pars affirmativa, quia inhabilem reddere ad aliquem actum, est pœna: ut docet *Decius cap. 2. de constitut. n. 17.* per *l. Is qui hæres, ff. de vulg.* ubi *Paulus* dicit statutum inhabilitans esse pœnale, & odiosum: sed *Trident. sess. 24. cap. 1. de matrimonio*, reddit clam contrahentes inhabiles ad sic contrahendum: ergo illud decretum pœnam continet, quæ cùm non afficiat invincibiliter ignorantes, eo quòd culpa vacent, dicendum est hos habiles esse ad sic contrahendum, & proinde matrimonium ab eis initum, esse validum. Et confirm. quia quamvis canon habeat clausulam annullantem, non ligat ignorantes, etiam quoad illam clausulam, habet enim in se tacitam conditionem, si perveniat ad subditorum aures, & cùm illa clausula sit canoni accessoria, sicut à transgressione canonis excusat ignorantia, sic etiam ab illa annullatione accessoria, ut optimè docent *Card. Clem. 1. de elect. q. 18. Romanus, & Crotius*, quos refert, & sequitur *Bolognetus l. Omnes populi, n. 153. ff. de just. & jure*: ergo ignorantes invincibiliter id decretum, non ligabuntur eo.

10 Dicendum tamen est, id matrimonium esse invalidum: quia quamvis lex non afficiat ignorantes, quoad pœnam extrinsecam, bene tamen afficit quoad intrinsecam annullationis actus, ut bene docent *Imola Clem. 1. de elect. n. 54. & ibi Paulus, Decius c. 2. de constit. in 2. lectura n. 31. & c. Cæterum de rescr. n. 32. Sot. l. 1. de just. q. 1. a. 4. vers. At verò de summo Pont. Nav. sum. c. 23. Hisp. n. 43. Lat. nu. 44. & l. 1. consiliorum, in utraque edit. 1. de constit. cons. 1. q. 4. n. 15. & in 2. editione, lib. 5. cons. tit. de privil. cons. 21. n. 5. Frater Metina 1. 2. q. 90. a. 4. concl. 3. vers. Illud etiam, Manuel. 1. to. summe, 2. edit. c. 194. n. 7. Anglos florib. 1. p. q. 1. de baptismo, a. 8. diff. 2. fol. 46.* & probatur ex *c. 1. de concess. praben. in 6. vers. Adiiciebatur*, ibi, *sive ignoraverit, sive non, non valebat.* Prætcrea, quia quoties constitutio exprimit, à quo tempore debeat obligare, afficit ignorantes, quoad nullitatem actus, licèt non afficiat quoad alias pœnas, ut si dicat, Ex nunc: ut optimè docet *gloss. Clem. 2. de hæret. verb. Ex nunc, & ibi Cardin. post notab. 6. Imola n. 2. Bonif. ibi n. 17. Paul. & Zenzelinus ibi, Ant. c. 2. de constit. n. 19. & ibi Abb. n. 7. Henric. n. 2. Alex. de Nevo n. 28. Fel. num. 7. vers. Quinto limita, Berojus n. 44. & 45. Decius in 1. lectura, n. 18. fine, Rosella verb. Lex. n. 6.* ubi *Sylv. q. 6. d. 3. Lud. Gomez. proœmio regularum cancellariæ, q. 2. vers. Præterea, Nav.* dicens esse communem sent. *l. 3. cons. in 2. edit. t. de reg. cons. 31. n. 4. Menoch. de arbitrar. l. 2. centur. 2. casu 185. n. 2. Ant. Cuc. l. 1. inst. major. t. 3. nu. 30. Cabua l. 4. dec. c. 9. n. 23.* sed decretum Tridentini irritans clandestina, assignat tempus, a quo incipit obligare, nempè, transactis duobus mensibus a publicatione in qualibet parochia: ergo ab illo tempore obligat, quoad annullationem matrimonii, etiam ignorantes, & ita docent *Frater Metina 1. 2. qu. 90. a. 4. concl. 3. ad finem, Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 8. fine, & c. 5. n. 8. in comment. lit. O. Petrus de Led. de matr. q. 45. a. 5. f. 196. §. In cujus tertiæ expositione sit conclusio, vers. Hæc est contra aliquos.*

11 Ad argum. propositum num. 9. dic, quando inhabilitas statuitur in odium contrahentium, ad ipsosque puniendum, eam esse pœnam, secus quando defectu solemnitatis: sicut enim annullatio actus, eo quòd deficiat debita solemnitas, non est pœna: (ut dixi hoc 3. l. disp. 4. n. 9.) sic nec inhabilitas ad contrahendum absque ea solemnitate censetur pœna, sed declaratio, quòd consensus sit illegitimus. Ad confirm. dic, quando clausula irritans apponitur per modum pœnæ, minimè afficere ignorantes, sicut nec lex ipsa eos afficit quoad alias pœnas: secus quando non apponitur per modum pœnæ.

DISPUTATIO XVIII.

An matrim. clam. contractum absque parocho, & testibus in iis locis, ubi nunquam receptum est decretum Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. vel nunquam publicatum fuit, sit validum: sive contrahatur ab incolis eorum locorum in eisdem, vel in aliis locis, per quæ transeunt, ubi est receptum Trident. sive ab incolis aliorum locorum, ubi est receptum idem Tridentinum, qui ad illas regiones divertunt.

SUMMARIUM.

Incolæ locorum, ubi decretum Tridentinum non est publicatum, vel non est receptum: si in eis locis contrahant, possunt absque parocho, & testibus, sicut ante Tridentinum poterant, inire matrimonium, n. 1.

In quo versetur difficultas, & quæ sint quæstiones disputandæ, 2.

Peregrini tenentur legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt, quando in suo oppido eadem viget, vel si aliàs scandalum orirctur, vel si in illum divertunt animo constituendi sedem, 3.

An quando divertunt per modum transitus, cessante scandalo teneantur ad leges, quæ non in suo oppido, sed in illo, per quod transeunt, obligant: refertur opinio affirmans, 4.

Qualis transitus debeat esse, ut peregrinus obligetur iis legibus, 5.

Sententia verior non obligari, n. 6. Et ibi, quod modico tempore durat, quasi non esse reputatur.

Quid, si leges illius oppidi, per quod peregrinus transit, sint non speciales illius, sed generales, & juris communis, non obligant tamen in suo domicilio, quia sunt abrogatæ consuetudine, 7.

Quæ mora in loco transitus desideretur, ut peregrinus teneatur illius legibus: proponitur quædam opinio, n. 8. & verior, n. 9.

Quoad solemnitatem contractus, an peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci, in quo contrahunt, & secundùm illas censeatur contractus celebratus, 10.

Quid in dote, & testamento, 11.

An forenses teneantur ad gabellas speciales loci, in quo contrahunt, 12.

An exteri vendentes triticum in Castella, teneantur precium pragmaticæ illius taxatum servare, 13. Et quid, quando transgressio legum cederet in damnum oppidi, per quod peregrini transeunt, 14.

An vagi, qui nullibi certam habent sedem, teneantur legibus loci, per quem transeunt, 15.

Solvuntur argumenta, nu. 16. & explicantur c. Illa d. 12. & c. Quæ contra, d. 8. & c. Quisquis, d. 41. & l. 11. tit. 23. p. 1. Post n. 16. invenies alia summaria.

1 PRæmittendum est, in aliquibus Christianorum provinciis decretum Tridentini non fuisse promulgatum, aut receptum: ut in quibusdam Galliæ partibus, & in Polonia: in quibus locis si matrim. contrahatur absque parocho, & testibus, ab illorum locorum incolis, dum in illis habitant, certum est esse validum. Prob. quia si nondum publicatum sit, ipsummet *Tridentinum sess. 24. de matr. c. 1. in fine*, decernit decretum illud robur non habere in unaquaque parochia, nisi post triginta dies numerandos à publicatione in illa: si autem legitimè publicatum sit, lex non recepta, saltem quando decem anni transierunt, non obligat: ut tradunt communiter DD. *c. 1. de treuga, & pace.* Sic docent *Nav. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsalib. cons. 9. n. 1. & cons. 53. n. 1. & cons. 38. n. 2. in 2.* verò *cons. 5. n. 2. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. alt. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 2.* Peccabunt tamen hi, si omninò clandestinè contrahunt: sicut peccarent ante Tridentinum, ita contrahendo.

2 Difficultas autem est, quando incolæ locorum ubi Trident. obligat, divertunt ad loca, ubi non obligat: vel è contra, incolæ locorum ubi non obligat, divertunt ad locum ubi obligat, an teneantur coram parocho, & testibus contrahere? Hujus quæstionis decisio pendet ex ea, an peregrini teneantur legibus loci, per quem transeunt, suique domicilii, dum absunt. Et ideo charitatis gratia, 5. sunt disputandæ quæstiones. I. est, an peregrini teneantur ad leges, & consuetudines loci, per quem transeunt. II. An teneantur ad leges sui domicilii, dum ab alio absunt. III. De incolis locorum, in quibus decretum Tridentini non obligat, ineuntibus matrimonium in loco, ubi obligat. IV. De incolis locorum ubi obligat, contrahentibus matrimonium in loco, ubi non obligat. V. De Christianis captivis apud infideles, qualiter possint matrimonium contrahere.

3 QUÆSTIO I. An peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt? Certum est, quando proprio deserto domicilio, aliò divertunt, animo ibi constituendi sedem, teneri legibus, & consuetudinibus illius loci, in quo sedem constituunt: quia jam verè sunt incolæ. Similiter est certum, licèt divertant per modum transitus, si consuetudines, & leges sui oppidi, ibi etiam obligent teneri ad eas, quia nulla ratio est excusans, cùm obligent tam in loco domicilii, quàm in loco ubi reperiuntur. Deinde certum est, ratione scandali, si fortè oriretur legibus loci transitus non servatis, teneri transeuntes eas servare.

4 Difficultas autem est, quando peregrini divertunt per modum transitus, aut hospitii ad hujusmodi loca, an cessante scandalo (quod facilè vitari potest admonitis adstantibus se non teneri ad eas leges, vel occultè transgrediendo:) teneantur servare leges, vel consuetudines illius loci, in quo per modum transitus reperiuntur, quando ex in suo domicilio non obligant? Duplex est sent. 1. ait teneri. Prob. ex *D. Aug. epist. 118. c. 1. & epist. 119. c. 18.* & habetur *c. Illa, d. 12.* ibi, *mater mea Mediolanum me secuta, invenit Ecclesiam sabbato non jejunantem, tunc consuluit Ambrosium Episcopum: at ille ait, cùm Romam venio, sabbatum jejuno, cùm Mediolani sum, non jejuno: sic & tu, ad quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva.* Ubi *gloss. verb. Societate*, inquit, inde sumi argumentum, quemlibet teneri vivere secundùm consuetudinem illorum, inter quos versatur: unde inquit, ortum habuit versus, *si fueris Romæ, Romano vivito more. Et si sis alibi, vivito sicut ibi.* Et *gloss. l. 3. verb. Debent, ff. de muner. & honor.* ponit hunc versum, *terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.* 2. prob. ex *eod. D. Aug. l. 2. conf.* & habetur *c. Quæ contra, d. 8.* ibi, *quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate sunt vitanda, ut pactum inter se gentis, aut civitates consuetudine, vel lege firmatū, nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim est omnis*

pars universæ suo non congruens. 3. ex eod. D. Aug. l. de doct. Christ. & habetur c. Quisquis, d. 41 ibi, quisquis rebus restrictius utitur quam sese habent mores eorum, cum quibus vivit, aut intemperans, aut superstitiosus est. Ubi gloss. verb. Vivit, inquit, quilibet conformabit se sociis suis, in cibis, & in moribus. Quod si dicas, D. Augustinum videri attribuere obligationem hanc peregrinorum, scandalo vitando, & ita cessante scandalo minimè obligari peregrinos. Hæc solutio non prodest, quoniam ut constat ex c. Quæ contra, & c. Quisquis, allegatis, non tribuit scandalo, sed pacto, & societati civium: & dum in aliis locis attribuit scandalo, non ob id est, quia scandalum sit sola ratio obligandi, sed quia ex eadem radice nascitur obligatio, & scandalum, nempè ex dissimilitudine morum, in iis, qui sunt in eodem loco: aliàs non esset fundamentum scandali, si non esset obligatio conformandi se cum aliis civibus. 4. quia bonum civitatis publicum postulat, ut uniuscujusque oppidi consuetudines observentur, tam ab incolis, quam a peregrinis, dum in eo sunt. 5. quia vel lex illa, & consuetudo est localis, aut personalis: si localis, ergo obligat quoscumque etiam peregrinos, dum adsunt in eo loco: sicut in interdicto loco non possunt etiam clerici peregrini celebrare: si personalis, ergo sequitur personam, instar interdicti personalis, quocumque ierit: cujus tamen contrarium dicemus n. 18. nempè peregrinos non teneri servare leges proprii domicilii, dum absunt: ergo necessariò, dicendum est esse localem, & sic obligare peregrinos, dum ibi adsunt. Et confir. ex c. 2. vers. Item de illis, de observ. jejun. ubi dicitur in festivitatibus, & abstinentiis servandam esse regionis consuetudinem, ergo censet eam consuetudinem respicere potius locum quàm personam. Tandem prob. ex l. 11. fin. t. 23. p. 1. ibi quando alguno fuese à escuelas, o à Roma, o à otro lugar, se debe acordar en las buenas costumbres de aquellos con quien vive. Ubi Greg. Lop. verb. A otro lugar, ait conformando se illis, cùm quibus vivit, ut c. illa, d. 12. Hanc sent. videtur tenere Host. su. t. de observat. jejun. §. Quando jejunandum, n. 5. inst. ubi affert vers. Cùm fueris Romæ, &c. Et docent Abb. c. Consilium, n. 6. de observ. jejun. Landulph. quem refert, & sequitur Cardinal. Clem. 2. q. 5. celebr. Miss. & ibi Bonifac. n. 67. Guillerm. quem refert, & sequitur ibi Imola nu. 3. Præpos. c. Quæ contra ad fi. d. 8. Alber. l. 1. n. 28. C. de sum. Trinit. Fel. c. Quod clericis, paulo post princ. de foro compet. Nav. su. c. 13. Hisp. & Lat. n. 5. & c. 23. Lat. n. 120. Hisp. n. 128. Cov. 4. var. c. 20. num. 8. vers. Fuit, & in dicto, fine, minus tamen bene allegat Portium: Mexia pragmatica panis, concl. 5. n. 80. & ex Theologis, Major. 4. dist. 15. q. 5. Driede de libertate Christiana, l. 1. c. 17. §. Una est: in alia edit. est l. 1. c. 2. p. 3. a. 2. memb. ult. §. Una est. Led. 1. p. 4. q. 15. a. 4. d. n. 2. §. Sequitur ex dictis, Alex. in suo enchiridio 2. p. t. de jejun. §. Si homo Mediol. Alcozer su. c. 24. §. Ayunos, & §. Sabados, Pedraza sum. præcepto 3. §. 14. Enriq. l. 7. de indulg. c. 13. n. 8. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 23. §. Est tertiò notandum. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 122. nu. 1. & super bullam cruciatam §. 1. n. 8. ad fin. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 52. §. Unaquæque civitas. Et est valde probabilis.

5 Aliqui ex his DD. moderantur hanc sententiam, ut solus transitus non satis sit ad obligandum ad statuta, & consuetudines illius loci, nisi qui transit, illic sistat. Sic Nav. eod. c. 13. n. 5. Lud. Lop. eod. c. 52. §. Nec peccant. Philiarc. eo. c. 23. §. Est tertiò notandum, Enriq. l. 9. de Missa, c. 25. n. 2. fin. Sed diversimodè hoc explicant, nam Philiarc. ait peregrinum sistentem in oppido, in quo est dies festus, vel jejunii, teneri audire sacrum, & ibi prandentem teneri à carnibus abstinere, juxta illius loci consuetudinem: Enriquez autem eod. c. 25. n. 2. fine, latius loquitur, dicit enim non teneri peregrinum ad jejunium, abstinentiamque carnium privati statuti, privatæque consuetudinis oppidi, per quod transit obiret: addit in commeat. lit. R. nec teneri audire sacrum, licèt pridie illic dormierit, ut sequenti die proficiscatur. Sed conformius sent. propositæ loquutus est Philiarcus: nam tenendo peregrinos astringi legibus loci, per quem transeunt, dicendum est, si adimpletio legis non requirat specialem moram, teneri peregrinos transeuntes obiter ad eam: ut ad abstinendum à carnibus, dum in oppido etiam transeuntes sunt: si verò specialem moram requirat, teneri transeuntes, quando mansuri in oppido sunt, tempore proportionato impletioni illius præcepti: quare non teneri audire sacrum, quando eo solo tempore mansuri sunt, quod satis est ad cibos sumendos, quia ea mora non est proportionata auditioni sacri: secus si toto mane, vel magna ejus parte illic sistere debeant.

6 II. Sent. probabilior, ait peregrinos, & forenses non astringi legibus, & consuetudinibus loci per quem transeunt, vel in quo per modum hospitii reperiuntur, cessante scandalo, & quando ea non obligant in suo domicilio. Prob. 1. quia Leo IX. ep. adversus præsumptionis Michaelis Constantinop. & Leonis Acridani Episcoporum c. 29. monet, ut unusquisque juxta Ecclesiæ suæ ritum celebret, licèt in alieno solo versetur. Prob. ex D. Aug. epist. 118. cap. 1. & 119. c. 18. & habetur c. Illa d. 12. ibi, alia quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicut est quòd alii jejunant sabbato, alii non, &c. totum hoc genus rerum liberas habet observationes, ubi gl. verb. Liberas, ait: hic dicit D. Aug. quod liberum est sabbato jejunare, quantum ad extraneos, non quantum ad illos, ubi talis consuetudo servata est. 3. Prob. ex l. Hæres absens 19. §. Proinde, ff. de judiciis, ubi probatur, viatores non sortiri forum loci, per quem transeunt, ibi, durissimum est, quotquot locis quis navigans, aut iter faciens delatus est, tot locis se defendere, quia qui transit, aut brevi tempore divertit ad locum, non dicitur moraliter in eo esse, l. quæsitum 76. §. fi. ff. de legat. 3. ibi, rebus, quæ in fundo sunt legatis, non accedunt quæ casu illic fuerunt: & l. Si ita 84. ff. eodem t. ibi, nec quod casu ibi sit, magis esse legatum: & c. Nam & ego, de verb. signif. quod est desumptum ex D. Hieronymo, ubi quærit, cur Salomon se unigenitum nominet, cùm fratrem uterinum habuerit: Et respondet, quia cùm statim obierit, quasi non natus reputatur: ubi gloss. verb. Quasi, ait, non videtur fuisse, qui non duravit, quod bene probat ex c. Ad nostram, de regul. ubi qui triduo fuit regulari habitu indutus, non dicitur habitum induisse. Quia (ut ait ibi Gloss. verb. Statim) non dicitur factum, quod non durat: quam glossam sequuntur Specul. t. de instrum. edit. §. Compendiosè, n. 16. Fel. c. In præsentia, n. 32. de probat. Si ergo transeuntes non dicuntur moraliter esse in eo loco, minimè æquum est, ut ipsius loci leges observare astringantur: cùm solos in eo existentes obligant. Hanc tenent Gloss. c. Illa verb. Venerit, dist. 12. & c. Quæ contra, dist. 8. ver. Aut peregrini, Spec. rubr. c. de constit. n. 7. Joan. Andr. additionib. ad Speculatorem, tit. de instrum. edit. §. Compendiosè, n. 16. ver. Quæsitum, Archid. referens Hostiens. d. c. Illa super verb. Serva. & ibi Domin. in fine princip. Alexandrin ibi, Præpos. ibi vers. Nota quod peregrinus, Turr. ibi, vers. Liberas, & c. Quo jure, §. Dignitate, 8. dist. n. 4. nu. 8. cum Hugone ibi per ipsum allegato: Rosella verb. Jejunium, nu. 16. ubi Sylv. q. 2. d. 1. & 2. fine. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 15. q. 4. a. 3. nu. 24. D. Ant. 2. p. t. 6. c. 2. §. 2. Metina C. de jejunio qu. quando necesse est jejunare, init. Ledesm. 2. p. 4. qu. 17. a. 3. f. 204. col. 1. §. Tertio dico, Margarita confessorum, quæst. moralib. f. 165. col. 2. §. Utrùm teneamur: Palac. 4. dist. 15. disp. 8. post 6. concl. f. 126. vers. At verò F. Metina 1. 2. q. 96. a. 5. ad fin. Angles florib. 1. p. q. 4. de jejunio, ante dub. 1. diff. 2. f. 386. Vega l. 2. summa casu 315. Et dicit probabilem Suarez 3. p. q. 74. a. 4. disp. 44. sect. 3. §. Illud verò.

7 Sed rogabis primò, an idem sit de legibus communibus, an si ex alicubi desuetudine sint abrogatæ, verbi gratia, Mediolani licet ex consuetudine (ut ferunt) vesci carnibus 4. primis diebus Quadragesimæ, quod jure communi prohibitum est: obligent transeuntes incolas illius loci in quo illæ leges juris communis non obligant: si in loco transitus obligent: ut Mediolanensis hospes in oppido, ubi jus commune viget, teneatur iis diebus abstinere à carnibus, & jejunare: vel possit juxta sui domicilii usum eas edere, & non jejunare? nam DD. 2. sententiæ n. præc. allegat., solùm loquuntur de legibus, seu statutis, & consuetudinibus specialibus alicujus oppidi: & in eis est specialior ratio, & non obligent forenses, & transeuntes, defectu jurisdictionis statuentis, quæ in solos incolas sibi subditos extenditur: jus verò commune universos ex natura sua obligat, omnesque illi subduntur, & si alicubi ratione oppositæ consuetudinis, non obliget: id videtur locale, ac loco cohærens, non enim dicendum videtur id esse privilegium personale sequens personam quocumque ierit. Et ita Metina 1. 2. q. 96. a. 5. ad fi. dub. penult. videtur tenere in legibus communibus: ait enim, peregrinos non teneri legibus civitatis, ad quam declinant: teneri tamen legibus communibus: & Enriq. l. 9. de Missa cap. 25. n. 2. fine in comm. lit. S. & Manuel super bull. cruciatam §. 1. n. 8. ad finem, dicunt falsum esse asserere, licere Castellano transeunti per Lusitaniam, ubi non eduntur intestina die sabbati, illis vesci, juxta Castellæ morem. Verùm quamvis negare nequeam in his præceptis juris communis majorem latere difficultatem, & DD. de solis statutis, ac consuetudinibus specialibus oppidi loqui: at idem credo dicendum de præceptis juris communis. Quia ea non obligant ex præscripta consuetudine incolas illius oppidi, cujus hic peregrinus civis est, & licèt videatur privilegium locale, soloque cohærens: est utique tale, in hoc sensu, ut eo gaudeant, non tantùm ibi quoquo modo existentes, sed etiam qui in jure habentur pro præsentibus, ibique existentibus, quales sunt, qui brevi tempore absunt, citò reversuri, eo quòd illic domicilium habeant. Et ita Palac. 4. dist. 15. disp. 8. post 6. concl. fol 126. vers. At verò, optimè dixit Castellanum per Lusitaniam transeuntem posse more suæ patriæ intestinis vesci die sabbati, quæ in Lusitania non permittuntur: & Petrus de Ledesma de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. ult. f. 198. §. Secundo arguitur, & §. Quibus positis, loquens de præcepto juris communis, ut non contrahendi clandestinè, de non edendis intestinis in die Veneris, vel sabbati, dicit existentem etiam per modum transitus in oppido ubi hæc non observantur, non teneri observare: nec Metina, quem in contrarium retuli, nobis adversatur, tantùm enim vult advenam non teneri legibus specialibus oppidi, per quod transit, bene tamen communibus, nempè, sui oppidi, & oppidi transitus.

8 2. Rogabis, quæ mora in oppido hospitii reddat peregrinum obnoxium legibus, & consuetudinibus illius? Nam multi DD. asserunt his teneri solos, perpetuò habitandi gratia, in oppidum confluentes. Sic gloss. c. Quæ contra, dist. 8. verb. Aut peregrini, Specul. rubric. de constit. n. 7. Archid. c. Illa super verb. Serva distinct. 12. ubi dicunt expressè solos perpetuò habitantes, & non scholares obligare legibus civitatis: & videtur tenere Turrecr. cum Hugone c. Quo jure, §. Dignitate, dist. 8. a. 4. n. 8. ubi ait peregrinos scholares debere vivere secundùm consuetudinem civitatis, in qua sunt, si velint ibi habitare. Videntur etiam tenere Metina C. de jeju. q. Quando necesse est jejun. init. Ledes. 9. p. 4. q. 17. a. 3. f. 204. col. 1. §. Tertio dico, Angl. florid. 1. p. q. 4. de jeju. ante dub. 1. diff. 2. f. 386. ubi asserunt, peregrinos, & transeuntes non teneri legibus loci, quando non animo habitandi illuc confluunt. Videtur etiam tenere Palad. 4. dist. 15. q. 4. a. 3. n. 24. Rosella verb. Jejunium, num. 16. ubi Sylvester q. 2. d. 1. Margarita confess. qq. moralib. f. 165. col. 2. §. Utrum teneamur, ubi ajunt peregrinos venientes animo habitandi, ex tunc ligari.

Vide-

Videtur etiam sentire *Palac. 4. dist. 15. disp. 8. f. 126. col. 1. vers. At verò*, ubi ait, diu apud alios existentem, transeuntemque in eorum coloniam, teneri ad eorum mores.

9 Cæterùm id non credo: valdè enim rationi dissonat, scholares qui triennio in loco studii habitant, non teneri illius legibus, & consuetudinibus. Et ita jure optimo *Domin. c. Quo contra dist. 8. vers. Cogitare tamen in eo, & Fel. c. Quod clerici. statim in princ. de foro compet.* reprobant glossam allegatam, comparantem peregrinis scholares: quia (inquiunt) quamvis minimè scholares acquirant domicilium in hoc studii, defectu animi perpetuò habitandi: sortiuntur tamen forum. Unde credo sufficere, ut aliquis teneatur legibus, & consuetudinibus alicujus oppidi, ut majori anni parte ibi sit habitaturus: hoc enim sufficiens est ad constituendum domicilium, non simpliciter, sed quasi domicilium ad sacramenta necessaria: ut optimè docet *Sylvest. verb. Domicilium, n. 2.* & ita idem videtur esse, ut astringatur legibus, quæ ex necessitate obligant. Præterea, quia hoc etiam constituit quasi domicilium, ad sacramenta voluntaria, dempto ordinis sacramento: & ut Episcopus illius loci possit cum his peregrinis dispensare: (ut latè probabimus hoc 3. l. disp. 23.) Præterea, quia non videtur convenientius aliud judicium fingi posse, ad duo extrema vitanda; alterum, requiri animum perpetuò habitandi: alterum autem, sufficere solùm transitum. Tandem, quia moraliter, & prudentum arbitrio habitaturus in aliquo loco dicitur, qui majori anni parte in eo sedem constituturus est. Id autem observandum est, eo animo habitandi per majorem anni partem, accedentem, teneri à prima die accessus servare consuetudines, & leges illius oppidi: quia ex tunc habet conditiones requisitas: ut optimè dixerunt *Palud. 4. dist. 15. q. 4. a. 3. n. 24. Rosella verb. Jejunium, n. 16. ubi Sylvest. q. 2. d. 1. Margarita confess. q. moral. f. 165. col. 2. §. Cùm teneamur*, ubi docent animo habitandi accedentes, ex tunc ligari: quod clarius dixit, *Sylv. verb. Domicilium, n. 2.* ubi ait, accedentem aliquo, animo habitandi majori anni parte statim fieri parochianum, quoad sacramenta necessaria in ea parochia percipienda.

10 Hæc tamen II. sent. ut non teneantur peregrini legibus, & consuetudinibus loci, per quem transeunt, triplicem patitur exceptionem. I. est, quoad contractuum solemnitatem, nam quicumque forenses, & peregrini tenentur servare solemnitates in contractu requisitas legibus, & consuetudinibus oppidi in quo contrahunt: ratione enim contractus quilibet forum sortitur in loco contractus, *c. fin. de foro compet.* ita prob. *l. Si fundus 6. ff. de evict.* ibi, *si fundus venierit, ex consuetudine ejus regionis in qua negotium gestum est, pro evictione caveri oportet.* Et ita docent *Innoc. rubr. de constit. n. 6. & 7. & ibi Ant. n. 2. & c. 2. de constitut. n. 22. ubi Imol. n. 9. ad fin. Abb. c. 1. de sponſ. n. 10. Anch. c. fin. de const. in 6. n. 7. oppos. 7. & repet. c. Canonum, de constit. nu. 208. Præpos. c. Quo contra, d. 8. ad fin. Cynus l. 1. vers. Videmus qualiter, C. de sum. Trinit. ubi Bart. n. 14. Bald. num. 20. Fulgos. n. 18. Salic. n. 4. Jason. in 2. lectura, n. 56. Joan. Bapt. de S. Severino, n. 87. idem Bart. l. De quibus n. 27. ff. de legibus, Bal. l. 1. n. 3. C. de contr. emp. Cornous cons. 64. vol. 3. Chassan. cons. Burgun. rubr. 4. §. 2. gloss. Ou ducho, n. 3. & gl. Selon, n. 10. Ant. Gab. tit. 3. commun. lib. 6. c. de consu. concl. 2. n. 4. & 1. 20. in mea edit. l. 6. verb. Forensis, f. 432. col. 1. fi. Mexia pragmat. tritici, concl. 5. n. 81.* Hinc est contractum absolute initum censeri celebratum juxta consuetudines, & statuta loci, in quo initur: per *l. Quod si nolit, §. Quia assidua, ff. de adil. edic.* & affirmant *Bart. l. Nemo est, n. 5. ff. de duobus reis, Abb. c. Cum M. n. 5. de const. Angel. verb. Contractus, n. 4. ubi Sylv. q. 8. P. Molinaro. 2. de just. tract. 2. disp. 260. initio*: quod inde provenit, quia contractus sequitur consuetudines, & statuta loci, in quo celebratur.

11 Unicus autem contractus ex hac regula excipitur, nempè contractus dotis: per *l. Exigere, ff. de judiciis*, in quo id singulare est, ut non attendatur statutum loci, ubi contractus est initus, sed loci, in quo vir domicilium habet: tradunt *Bart. l. 1. n. 17. C. de su. Trinit. Fulgos. n. 18. Jason. n. 60. Simancas* cum multis aliis, *de cathol. instit. t. 9. n. 142. & duplici seq.* De solennitate autem testamenti, an adhibenda sit juxta leges loci, in quo fit, vel potius in quo bona sita sunt, consule *DD. l. 3. Tauri, & ibi Cifuentes n. 23. Ant. Gom. nu. 20. Burgos de Paz. n. 387. Rolandum cons. 24. vol. 3. Azebedo lib. 5. recop. t. 4. l. 1. n. 5. & seq.*

12 Hinc infertur, forenses contrahentes in loco hospitii, teneri ad gabellas illius: quia sunt onus consequutivum contractus. Sic *Bald. l. 1. n. 3. & 4. C. de contrah. empt. Bertachi. in repertorio, lit. G. verb. Gabella per quos solvatur: Cajet. summ. verb. Vectigalia iniqua, fi. Sylv. Gabella 3. q. 5. n. 13. Armilla verb. Gabella, n. 11. Matina C. de restit. q. 15. §. Verùm cùm in his, vers. Post hac patet.*

13 2. Infertur, forenses vendentes triticum in Castella, teneri servare pragmaticam illius. Tum quia pretium pars contractus est: tum etiam, quia quilibet tenetur pretium justum loci venditionis servare. Sic *Matina C. de restit. q. 36. §. Dubitaret aliquis, vers. Quod inde, Mexia pragmat. panis, concl. 5. n. 78.*

14 II. Exceptio est, nisi legum transgressio cederet in damnum illius oppidi, tunc enim peregrini illis tenentur: ut si sint aliquæ leges prohibentes aliquid extrahi ex illo oppido, vel ne virtutes ibi commorentur nisi tot diebus, in bonum illius oppidi. Sic *Bart. l. 1. n. 21. C. de summ. Trinit. & ibi Bald. n. 22. Abb. c. A nobis, el 1. de sent. excomm. n. 7. & 9. Præpos. c. Quo contra, d. 8. col. 2. in medio, Avendañ. de exequend. mand. lib. 1. c. 13. n. 10. Mexia pragmat. panis, concl. 5. n. 80. 83. 84. 85. & 90.* Et probatur ex *l. 12. t. 12. lib. 1. nova recop. & lib. 5. t. 10. l. 12. & tit. 28. lib. 7. & l. 6. t. 18. lib. 5.* ubi

varia forensibus, æquè ac regnicolis præscribuntur, dum per Hispaniæ regnum transeunt.

15 III. Exceptio est, ut non intelligatur de vagis, qui nullibi certam sedem habent: hi enim tenentur ad leges, & consuetudines loci, in quo etiam obiter reperiuntur. Prob. quia cùm nullum peculiare domicilium habeant, illud quoad omnia acquirunt, ubicumque reperiuntur. Item quia alias viderentur exempti ab omnibus statutis, & consuetudinibus: quare DD. secundæ sent. expressè loquuntur de habentibus certam sedem, aliò tamen causa alicujus negotii commigrantibus. Sic *Sotus 4. dist. 18. q. 4. a. 2. vers. Est hic tamen.*

16 Ad argu. proposita n. 4. respondetur. Ad tria prima dic, D. Augustinum loqui de consilio: vel de peregrinis animo majori anni parte habitandi aliquò confluentibus: hi enim dicuntur esse in illo loco: transeuntes enim non dicuntur moraliter ibi esse: ut probavi n. 6. Vel 3. ratione scandali, nec solùm communem societatem assignat pro causa, sed in quantum ratione communis societatis, si aliquis à communi vivendi norma dissidens, orietur scandalum, cui sufficientem ansam præbent peregrini, si publicè non admonitis astantibus, cibis in eo oppido vetitis utuntur: cùm non omnes norint non posse peregrinos, nec qui id norunt sciant oppositam suæ patriæ consuetudinem: vel posse illi conformari. Ad 4. dic, id esse verum, quando leges disponunt circa bonum, & utilitatem illius reipublicæ, quare tunc peregrini tenentur eas servare: ut dixi n. 14. Circa alias autem leges nil interest boni illius reipublicæ, ut peregrini eas observent, cessante scandalo. Ad 5. dic, leges illas esse locales, & ita efficere habitantes in eo loco, verùm non dici habitare nec esse ibi moraliter loquendo, transeuntes, & ad breve tempus commorantes: nec esse simile de interdicto, id enim est purè ligamen, & impedimentum loci, quod nulla officia divina admittit, nec eis interesse, nec corpora humana sepelienda: ut bene explicat *Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 4. n. 6.* unde fit etiam infantes obligationis præcepti incapaces, non posse ibi sepeliri: ut docet *ibid. Covar.* & proinde manifestè videmus esse purè impedimentum loci, quare nil mirum si peregrini ibi sepeliri, ac interesse divinis nequeant: id enim non provenit ex speciali præcepto illius oppidi, sed ex ligamine, & incapacitate loci interdicti. Nec obstat, si obiicias, infantes posse in eo audire divina, & ita non videtur incapacitas loci: nam respondeo, impedimentum, & incapacitatem esse ad celebrandum ibi divina, coram aliquo, qui more humano intersit, assistere enim brutum nil impedit: infantes autem more humano minimè assistunt, cùm rei divinæ nullam cognitionem assequantur: ut bene docet *Covar. ibid.* Ad confirm. fateor, consuetudinem illam esse localem, modo proximè exposito. Ad ultimum dic, intelligi de consilio, vel de iis, qui animo majori anni parte commorandi, alio proficiscuntur: ut constat ex contextu, loquitur enim de eunte ad scholas, & huic casui æquiparat alios.

S U M M A R I U M.

An peregrini absentes à loco domicilii teneantur ad leges, & consuetudines proprii domicilii? refertur opinio affirmans, n. 17.

Contraria verior, n. 18. Et ibi quid si leges illæ sint juris communis.

An Lusitanus dum transit per Castellam, possit cibis uti juxta Castellæ consuetudinem, in sabbato, adversùs contrarium Lusitaniæ, n. 19.

Græcus an possit celebrare in Eccl. Latina in pane fermentato, vel Latinus in Græca in pane azymo: & quid, si inter Latinos inveniatur Ecclesia Græca, vel inter Græcos Latina, n. 20.

An in die festo proficiscens ad locum, ubi id festum non servatur, possit servilia exercere, & teneatur Missam audire, n. 21.

Quid de proficiscente in die jejunii, perventuro eadem die in locum, ubi non jejunatur, an possit tota die non jejunare, & vesci carnibus, n. 22.

Quid, si exeat loco ubi carnes eduntur, & inde perventurus sit in suum domicilium, ubi jejunatur, n. 23.

Solvuntur arg. & explicatur l. Quæsitum, §. fi. ff. de legat. 3. Et qui casu absunt, non dicantur abesse. Et legatum an sit favorabile, & latè explicandum: & reg. Qui sentit commodum, debet sentire onus, de reg. jur. in 6. & n. 14.

Post quem invenies alia summaria.

17 QUÆSTIO II. An peregrini in alium locum per modum transitus, & hospitii confluentes, teneantur, dum à proprio domicilio absunt, servare leges, & consuetudines sui domicilii, si in eo loco, quo reperiuntur, non obligent? Aliqui asseverant teneri. Prob. quia tamdiu obligatur quisque patriæ legibus, quamdiu patriam non deseruit, sed hi non deseruerunt patriam: ergo. Et confirm. quia hi peregrini adhuc propriæ patriæ cives sunt, in eaque esse dicantur: argumento *l. Quæsitum 76. §. fi. ff. de legat. 3.* ibi, *legatis quæ in fundo sunt, accedunt etiam, quæ tunc non sunt, si esse solebant.* Ubi *Bart.* ait, quæ casu absunt, non dici abesse. 2. quia alias hi exempti essent ab omni lege, non enim tenentur ad leges loci, per quem transeunt, ut probavi nu. 6. nec ad leges domicilii, si oppositam amplectamur sent. Tandem, quia qui sentit commodum, sentire debet onus: *reg. Qui sentit. de reg. jur. in 6.* sed peregrini sentiunt commodum, ut non astringantur legibus oppidi transitus, ergo sentire debent onus, ut obligentur legibus loci, cujus incolæ sunt. Ita tenent *Jo. Andr. addit. ad Speculatorem, tit. de instrum. editione, §. Compendiosè, n. 16. verb. Quæsitum, Paludan. 3.*

dan.3.d.15.q.4.a.3.n.26, D. Ant.2.p.t.6 c.2 §.2.Rosella verb. Jejunium, n.16. Sylv.ib.q.2.dict.2.fi. Et est satis probabile.

18 Contrarium tamen est probabilius. Prob. ex *c.2. vers. Statuto Episcopi, de constit. in 6.* ubi habetur subditum furantem extra territorium, non ligari excommunicatione sui Episcopi, in furantes lata: & redditur ibi ratio, quia *impune non patitur extra territorium, jus dicent*; ubi *gloss. verb. Impunè*, explicat non parentem extra territorium poenam minime pati: ergo licitum est leges, & consuetudines oppidi, extra illud, ubi eæ non obligant, transgredi. 2. ex *cap. Illa, d.12.* ubi *D. August.* ex doctrina D. Ambrosii monet, ut unusquisque legibus, ac consuetudinibus eorum, ad quos divertit, se conformet. Ita docent *Abb. c. A nobis, el 1. de sent. excom, n.13.* ubi *Felinus* dicens esse commune, & alios referens *n.6. Landulphus*, quem refert, & sequitur *Card. Clem.2. de celebr. Missæ, q.5. & ibi Imola n.3. Bonifacius n.68, Navar. sum. Lat. & Hisp. c.13. n.5. & c.23. Lat. n.120, Hisp. n.128, Covar.4. var.c.20. num.8. vers. Fuit & in dicto, in fine, Mexia pragmat. panis, concl.5. num.93.* Et ex Theologis, *Majoris 4.d.15.q.5.col.15.argum.4. Driedo de libert. Christiana, l.3.c.17.§.Una est, & in alia editione est l.1.c.2.p.3.a.2.memb. ult.§.Una est: Led.2.p.4.q.15.a.4.dub.2.vers. Sequitur ex dictis, Suarez. 3.p.q.74.a.4.disp.44.sect.3.§.Illud verò, Enriq. l.7. de indulg.c.13.n.8. & l.9. de Missa, c.25.n.2.fi. Pedraza sum. praecepto 3.§.14. Lud.Lop. 1.p. instr.c.52.§. Unaquaque civitas, Pet. de Ledes. de matr.q.45.a.5. punct.3.dub.ult.§.Tertia conclusio, f.198. Philiarcus de offic. sacerd.t.1.p.2.l.3.c.23.§. Est tertio notandum, Manu.1.t. sum.2. edit.c.122. num.1.* Et idem dicendum est, quamvis illæ leges sint juris communis, & obligent in patria peregrini, non autem in eo oppido, in quo reperitur: ut in simili dixi *n.7.*

19 Ex dictis infertur, 1. Lusitanum transeuntem per Castellam posse edere sabbato intestina animalium, quamvis in Lusitania id sibi non liceat. Quia non tenetur ad patriæ consuetudines, dum ab ea abest: ut dixi n. præced. Sic *Navar. sum. c.23. Hisp. n.128. Lat. n.130, Covar.4. var.c.20. n.8. vers. Fuit & in dicto, fine, Pedraza sum. 3. praecepto, §.14. Enriquez l.9. de Missa, c.25. n.2. fine.*

20 2. Infertur, sacerdotem Græcum, cui in sua patria permissum est in fermentato celebrare, transeuntem per Ecclesiam Latinam, posse in fermentato, juxta morem suæ patriæ, vel in azymo, juxta morem Ecclesiæ Latinæ celebrare: similiter sacerdotem Latinum per Græciam transeuntem, posse in fermentato, Græcorum more, vel in azymo, instar Latinorum, consecrare. Prob. prior pars ex dictis *n.6.* non enim transeuntes tenentur ad leges loci transitus: probatur autem posterior, quia dum absunt a patria, non tenentur illius legibus: ut probavi nu.18. Hoc est contra *Ledes.2. p.4.q.15. a. dub.2.* asserentem teneri sacerdotem Græcum, transeuntem per Ecclesiam Latinam, in azymo consecrare: sed utramque partem nostri corollarii docet, & latius probat *Suarez 3.q. q.74. art.4. disp.44. sect.3. §. Illud verò*: & posse sacerdotem Græcum transeuntem per Ecclesiam Latinam, celebrare in fermentato, affirmat *Palacios 4. d.15. dis.8. f.126. col.1. initio*. Si tamen (ut fieri solet) inveniantur inter Latinos aliquæ Græcorum Ecclesiæ, in quibus eorum ritus servantur: & inter Græcos aliquæ Latinorum; in his templis tenetur unusquisque suæ Ecclesiæ usum servare. Quia perinde se habet, ac si in propria Ecclesia, Græca, & Latina celebraret: nec posset Latinus in ea Ecclesia Græcorum inter Latinos existenti, celebrare in fermentato. Quia id est, quasi speciale privilegium Græcis in ea Ecclesia concessum. Sic *Suarez ubi.*

21 3. Infertur, minimè delinquere proficiscentem in die festo, ad locum ubi id festum non obligat, gratia exercendi servilia. Quia præceptum non prohibet exitum à loco, ubi obligat, nec extra eum astringit etiam illius loci incolam: ut diximus n.18. Sic *Navar. sum. c.23.n.5. Lud. Lop. 1.p. instr. c.52. §. Nec peccant: Manuel 2. tom. sum.2. edit. c.122. n.1.* addunt hi DD. teneri audire sacrum ante profectionem: quia cùm profectus est, jam præcepto audiendi sacrum astrictus erat. Et confirm. quia conscius impedimenti superventuri ne possit interesse sacro in die festo, ab eoque præcepto excusetur, tenetur prævenire audiendo summo mane: quia jam præceptum obligare cœperat. Verùm probabilitate magna non caret, quod tenent aliqui docti neoterici, minimè teneri audire sacrum, si intra tempus opportunum ad audiendum, scilicet ante meridiem, sit perventurus ad locum, in quo id festum non observatur. Quia in proprio oppido usque ad id tempus poterat auditionem sacri differre: quando autem pervenerit ad alium locum, jam deobligatus omninò est ab eo præcepto. Nec obstant adducta in contrarium. Non primum, quia erat astrictus præcepto, ea conditione, si intra tempus obligationis eo perventurus non sit, ubi præceptum omninò cessat. Non obstat etiam confirmatio, quia impedimentum superveniens non tollit audiendi sacrum obligationem, sed excusat omissionem: unde nil mirum si prævenire teneatur: cum autem ante meridiem eo perventurus est, in quo id festum non servatur, nullo modo præceptum obligat, dum pervenit.

22 4. Infertur, proprio oppido in quo servatur jejunium, mane abeuntem, nocteque in locum perventurum, in quo jejunium non obligat, posse nocte cœnare, & carnibus vesci, si ibi edantur: quamvis tota die jejunarit: potest enim conformare se consuetudini loci, ad quem pervenit, ut probavi n.18. Negant tamen aliqui posse illum mane jentaculum sumere, quamvis perventurus certò sit ad locum ubi non jejunatur. Quia nondum extat causa excusans, & potest mutata sent. non proficisci, & proinde causa non extabit. Verùm probabilius puto posse, quando moraliter est certus de profectione, & accessu illa die ad locum, ubi jejunium non obligat: nullo tamen modo poterit carnibus vesci, donec eo perveniat. Ratio discriminis est, quia obligatio abstinendi à carnibus, est dividua, unde toties illis utens in die vetito delinquit lethaliter, quoties utitur: quare potest pro parte diei ejusdem, dum in loco obligationis est, id præceptum servare, & pro parte ejusdem diei non servare, dum est in alio loco, in quo non obligat: at obligatio jejunandi individua est, consistens in unica comestione, quare semel violans jejunium comedendo, non tenetur amplius ea die à cibis abstinere: cùm ergo jejunium nocte obligaturum non sit, non obligabit summo mane. Nec obstat, causam nondum adesse, quia satis est moralis futuræ causæ certitudo, sicut iturus ad exercendum opus servile, potest, antequam adeat, cibos sumere, non obstante jejunii præcepto, quamvis causa nondum extet, impedirique possit.

23 5. Infertur, exeuntem loco ubi non jejunatur, carnesque eduntur, posse mane eas edere, quamvis nocte perventurus sit ad domicilium, ubi a carnibus abstinetur, & jejunatur. Quia extra domicilium non astringitur illius legibus: ubi autem pervenerit, nequit carnibus vesci: quia jam lege domicilii obligatur, nec eadem ratione cœnare poterit, si nondum jejunium fregerat: secus si jam fregerat: ut in simili dixi lib.2. disp.24. n.23. Consultò dixi, si nocte perventurus sit ad locum domicilii, si enim esset locus non intra confinia domicilii, non tenetur illius legibus, si differant à proprii domicilii legibus: ut dixi n.6.

24 Ad arg. proposita n.17. pro contraria sent. respondetur. Ad 1. distinguendo majorem, si intelligatur, quamdiu patriam non deseruit animo mutandi domicilium, & amittendi incolatum, nego. Si tamen intelligatur, quamdiu patriam non deseruit, id est, quamdiu in illa re vera habitat, concedo: at qui in alieno versatur territorio per modum transitus, quamvis non deseruerit patriam priori modo, deseruit tamen posteriori: quod sat est, ut ab ejus legibus deobligetur. Ad confirmationem dico, non sat esse adhuc civem esse, sed oportere, ut verè inhabitet tunc, ut domicilii legibus constringatur. Et quamvis casu absens, dicatur adesse, id tamen verum habet in favorabilibus, secus in odiosis: ut est aliquem legibus constrictum esse, tunc enim verba propriè usurpanda sunt. Quod si replices, legatum odiosum esse, & strictam capere interpretationem: ut bene *Decius regul. in sectam.12. n.3. ff. de regul. jur.* & innumeri alii, quos refert *Mantica de conjectur. ult. volun. lib.7. t.1. n.13.* Respondeo, immò esse favorabile, & largam ac benignam capere interpretationem: ut ex multis textibus, & DD. comprobat ibi *Mantica n.14. & multis sequentibus*. Ad 2. nego sequi esse exemptum omninò a legibus, tenetur enim (ut dixi num.3.) legibus, quæ in suo domicilio, & in loco, in quo reperitur, obligant. Ad 3. dic eam regulam intelligi, quando onus est commodo regulariter annexum, & inseparabile: ut cui collatum est beneficium, debet ejus onera subire: secus in aliis casibus. Nam novitius religionis gaudet ejus privilegiis, non tamen tenetur ejus oneribus, ac præceptis: juxta veriorem sententiam.

S U M M A R I U M.

An si incolæ locorum, in quibus decretum Tridentini non obligat, quia receptum non est, divertant per modum transitus ad oppidum, in quo obligat, possint ibi absque parocho, & testibus contrahere: ponitur ratio dubitandi, n.25

Vera opinio proponitur, 26.

Post quam invenies alia summaria.

25 QUÆSTIO III. An si incolæ locorum, in quibus decretum Tridentini irritans clandestina matr. receptum non est, divertant ad alia oppida per modum transitus, & hospitii, ubi obligat id decretum, possint absque parocho, & testibus validè contrahere, juxta proprii domicilii leges? Quidam existimare possent, validè hos contrahere absque parocho: cùm non teneantur observare leges loci transitus (ut defendimus n.6.) juxta leges autem proprii domicilii, validum est tale matrimonium.

26 Dicendum tamen, id matrimonium esse irritum: ut bene docet *Petr. de Ledes. de matrim. q.45. a.5. punct.2. dub. ult. f.197. §. Primum certum est*. Quia illa opinio exceptionem patitur, nisi quoad contractus solennitatem: nam (ut dixi n.10.) ea solennitas adhibenda est, quam petunt leges loci, ubi contractus initur: cùm ergo locus, ubi celebratur matr. ab his peregrinis, exigat solennitatem Tridentini, in eo vigentis, aliter contractum, nullum erit.

S U M M A R I U M.

An incolæ locorum, ubi Tridentinum obligat, habitantes, vel existentes per modum transiens in loco, ubi non obligat, teneantur coram parocho, & testibus contrahere matrimonium: refertur opinio affirmans n.27. & contraria, n.29.

Quid, si in fraudem adiere illum locum, ut possent absque parocho, & testibus contrahere, n.19. Et ibi, fraus nemini patrocinatur. Et qui jure suo utitur, non dicitur fraudem committere. Et explicantur

cantur e. Sedes, de rescript. & l. 1. §. Iidem ajunt, ff. de aqua pluv. arcen.
Solvuntur argum. n. 30.
Post quem invenies alia summaria.

27 QUÆSTIO IV. An si incolæ locorum, in quibus decretum Tridentini obligat, confluant eo, ubi non obligat, possint juxta illius loci legem absque parocho, & testibus contrahere? Si animo ibi constituendi domicilium tendant, certum est, posse ibi, absque parocho, & testibus contrahere: quia fiunt illius loci incolæ, & subinde jam non astringuntur legibus prioris domicilii. Tota autem difficultas est, quando solùm confluunt per modum transitus. *Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. ult. f. 198. §. In hac difficultate*, censet juxta sententiam illorum, quos retuli num. 17. tenentium peregrinos, dum absunt à proprio domicilio, obligari legibus illius, dicendum esse, matrimonium hoc absque parocho, & testibus irritum, esse invalidum. Et videntur tenere *Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 8. & Manuel 1. in sum. 1. edit. c. 219. n. 2. fine*, dicunt enim semel publicatum Tridentini decretum in aliquorum parochia, afficere parochianos, quocumque migrent: solumque excusare videntur proficiscentes animo ibi constituendi domicilium. Et prob. quia advenientes ex locis, ubi Tridentinum obligat, jam contraxere obligationem servandi id decretum: ergo quocumque adeant per modum transitus, tenentur id servare. Et confirm. quia Tridentinum irritat clandestina, redditque ipsas personas inhabiles ad ita contrahendum, sed inhabilitas personam afficiens, cùm sit quid personale, comitatur personam quocumque euntem: ergo semel propter legitimam Trident. publicationem redditus inhabilis ad clam contrahendum, nullibi terrarum poterit ita contrahere. 2. Quia jam persona illa decreto Tridentini astricta fuit in sua patria, ergo loci mutatione non cessat obligatio: sicut semel applicato combustibilis intra ignis sphæram, conservatur calor receptus, ad alium locum extra illius sphæram traducto. Tandem quia ille peregrinus ubicumque sit, est membrum Ecclesiæ, ipsique subditur, ergo post legitimam promulgationem ligatur ubicumque terrarum, prædicta Ecclesiæ lege.

28 Probabilius tamen est non teneri coram parocho, & testibus contrahere. Prob. primò ex dictis n. 18. ubi tanquam verius defendimus, peregrinos à domicilio absentes non teneri legibus illius, si contrariæ vigeant in loco, ubi reperiuntur. 2. Quia esto sentiremus obligari legibus domicilii, at (ut diximus n. 10.) quoad solemnitatem adhibendam in contractibus; solæ leges loci in quo contractus celebratur, inspiciuntur: locus autem ubi hoc matrimonium initur non petit eam parochi, & testium solennitatem ad matrimonii valorem, cùm ibi decretum Trident. non obliget: ergo. Hanc tenet *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. ult. f. 198. concl. 3.*

29 Limitant aliqui hanc sent. nisi adirent ea loca in fraudem decreti Tridentini, ut ibi possent liberè absque parocho, & testibus matrimonio copulari: tunc enim ajunt esse invalidum. 1. quia fraus nemini patrocinari debet, *c. Sedes, & c. Ex tenore, de rescr.* at patrocinaretur, si hoc matrimonium validum esset. 2. Prob. ex *l. 1. §. Iidem ajunt, ver. Denique, ff. de aqua plu. arcen.* ibi, *Marcellus scripsit, cum eo, qui in suo fundo fodiens, vicini fontem averterit, nihil posse agi, nec doli actione, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendo id fecit*. Ex quo textu colligitur à contrario sensu, fodientem animo nocendi, non posse fodere: ergo idem dicendum est in nostro casu, dum quis animo fraudulento recessit. Sic *Petr. de Ledes. eodem dub. ult. concl. 1. & 3. f. 198. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 219. n. 2. fi. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 11. f. 1332.* Cæterùm displicet mihi hæc limitatio, & credo licèt adirent eo fine, ut possent liberè absque parocho, & testibus contrahere esse ratum matrimonium. Primò, nam qui jure suo utitur, non potest dici fraudem committere, ut ea ratione effectus impediatur, *Regula, Nullus videtur, 55. paulo post pr. vers. Is tamen ff. de liber. hom. exhib.* ibi, *dolo malo non videtur habere, qui jure suo utitur*. Qua ratione cum multis DD. per eos citatis, defendunt *Covar. decr. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10. & Sarmiento li. 1. select. c. 6. n. 8.* matrimonium contractum in articulo mortis, efficere filios legitimos in fraudem substituti: est enim fraus licita, cùm contrahentes utantur jure suo: ergo cùm adeuntes locum, ubi non viget Trid. animo contrahendi absque parocho, & testibus, utantur jure suo, habent enim jus sic ibi contrahendi, erit fraus licita, nec ea ratione effectus, ac valor matrimonii impedietur. 2. Quia bona, vel mala intentio conferre potest ad committendum, vel non committendum peccatum, non tamen ad annullandum actum, cùm intentio maneat in mente, nec effectum influat in opus externum: ergo si matrimonium illud seclusa prava intentione, esset validum, id minime impediet ea intentio: sicut de restituendi obligatione docent multi, & inter illos optimè *Navar. l. 3. de restit. cap. 5. in nova edit. n. 7.* Si opus seclusa prava intentione non inducat restituendi obligationem, ex ea intentione illam obligationem non consurgere. Nec obstat 1. argum. contrarium, quia fraus non patrocinatur, sed jus, quod habent contrahentes ad celebrandum matr. in eo loco, absque parocho, & testibus. Non obstat etiam 2. quia lex illa considerat, non animum lædendi, sed actionem ipsam externam alteri injuriosam, absque aliqua propria utilitate, ad præsumendum dolum, concedendamque actionem de dolo: ut optimè docent *Sotus 4. de justit. q. 6. art. 3. in solut. ad 6. v. Illa tamen, Navar. sum. c. 17. Hisp. num. 70. Lat. n. 71. Nov. eoc. 5. n. 12.* ait in nostro casu contractus ille matrimonii cedit in utilitatem contrahentium, & nemini est injuriosus.

30 Ad arg. prioris sent. proposita n. 27. respondetur. Ad 1. dico advenas contraxisse obligationem servandi id Tridentini decretum, quamdiu in iis partibus, in quibus id obligat, sunt: secus dum ad aliàs, ubi non obligat, pervenere. Ad confirm. dic. quando inhabilitas est constituta absolutè, & simpliciter, sequi personam quocumque euntem secus, quando est constituta per modum legis, sicut enim lex illa non obligat in illis locis, ita inhabilitas, & annullatio actus obligat ibi, nec sequitur personam, nisi dum est in locis, in quibus exlex vim obligandi habet. Ad 2. neg. conseq. quia obligatio orta ex vi hujus decreti, est ex iis effectibus, qui in fieri, & conservari pendent à suis causis: obligatio enim à lege orta, durat manente lege, & ea cessante, cessat: unde sicut lumen à lucerna productum in aere, extinguitur remoto aere extra lucernæ sphæram; ita hæc obligatio expirat migrante persona extra territorium, in quo viget hoc decretum. Ad ultimum, neg. conseq. non enim ligatur lege Ecclesiastica in loco, ubi ex voluntate, ac dispositione ejusdem Ecclesiæ non habet robur eadem lex: ut contingit in locis, ubi aut non recepta, aut non publicata fuit.

S U M M A R I U M.

An captivi apud infideles teneantur coram parocho, & testibus contrahere: referuntur varia sent. à n. 31. usque ad 34.
Sententia authoris, n. 35. & solvuntur arg. n. 36.
Christiani mercatores apud infideles an validè contrahant absque parocho, & testibus, 35.

31 QUÆSTIO V. An captivi apud infideles, apud quos non est publicatum decretum Tridentini irritans matr. clandestina, si incolæ sint eorum locorum, in quibus Tridentinum obligat, validè contrahant, absque parocho, & testibus? Varii sunt dicendi modi. I. ait, invalidum esse matrimonium: ducitur, quia licèt id decretum *Trident. sess. 24. c. 1. de matr. fine*, postulet, ut obliget publicari in qualibet parochia, cùm tamen apud infideles nulla parochia sit, Tridentinum voluit Christianos ibi detentos ligare, licèt publicatum non sit. Et confirm. quia si captivis prodesset ibi non esse receptum, nec publicatum decretum Tridentini, nullis aliis Ecclesiæ legibus, ut jejunii, abstinendi à carnibus, &c. tenerentur, cùm ibi nec receptæ, nec publicatæ sint. 2. quia ex quo id decretum publicatum est in parochia, cujus sunt incolæ captivi, afficit obligatio personas quocumque tendentes. Sic tenent *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. ad fin. in solut. ad 3. & punct. 3. dub. pen. f. 196. §. In cujus rei expositione.*

32 II. Dicendi modus est, posse contrahere absque parocho, & testibus, si ibi habitandi animum habeant, & acquirant domicilium: secus ubi is animus deesset: quia dum acquirunt domicilium, non tenentur juxta prioris domicilii legem contrahere. Sic *Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 8.* dicens idem tenuisse alios Theologos consultos, quos ibi refert *Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 219. n. 2. fine.*

33 III. Dicendi modus est, ex epicheja valere id matrimonium: non enim credendum est, Tridentini mentem esse, velle obligare ubi parochi copia haberi nequit: sicut & reliquæ leges Ecclesiasticæ ex epicheja interpretationem recipiunt. Hunc statuunt tanquam probabilem *Veracruz in append. ad specul. dub. 5. & Vega l. 3. sum. casu 361*. Sed jam satis disp. præced. n. 4. & 5. probavi, hoc decretum epichejam non admittere.

34 IV. Dicendi modus sic distinguit, si id decretum promulgatum erat in captivorum parochia, antequam in captivitatem redigerentur, non possunt absque parocho, & testibus contrahere: secus si tunc nondum publicatum erat: quia in priori casu obligationem contraxerant, non autem in posteriori. Hunc sequuntur quidam Thomistæ (ut refert *Petr. de Led. n. 31. allegatus:*) & *Veracruz. append. ad specul.* nam quamvis *dub. 5. §. Sed contra prædicta, & §. Tertio ad objectionem*, teneat absolutè tanquam probabile, validum esse matrimonium captivorum, absque parocho, & testibus initum: at *dub. 14. fi.* hoc temperat, quando ante publicationem in sua parochia captivi ducti sunt.

35 Sit tamen conclusio; probabilius existimo, validum esse matrimonium captivorum apud infideles initum, absque parocho, & testibus, quamvis ad eas regiones ducti sint, post publicationem, & receptionem in sua parochia, nec animum ibi permanendi habeant: & idem dico de matrimonio contracto per mercatores Christianos, qui ibi per modum hospitii sunt, quamvis incolæ sint eorum locorum, in quibus Tridentinum obligat. Prob. quia id decretum petit tanquam conditionem requisitam, ut obligare incipiat, publicationem in parochia, his verbis, *decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem parochia factæ, numerandos:* ergo cùm apud infideles hæc conditio deficiat, in illis locis hoc decretum nondum obligandi vires accepit, ac proinde, qui in illis contrahunt, licèt domicilium ibi non fixerint, non tenentur servare solemnitatem in hoc decreto petitam: nam juxta dicta n. 10. contractus celebrandus est juxta solennitates loci contractus. 2. quia si id decretum in illis obligaret,

quam-

quamvis captivi haberent animum permanendi, ductique essent ante publicationem in suam parochiam, non possent absque parocho, & testibus contrahere: sicut conjungit in aliis locis fidelium, ubi id decretum obligat: juxta dicta *n. 26.* Si verò defectu publicationis non obligat, ergo contrahentes ibi, sive sint permanentes, sive per modum transitos, sive anteà esset publicatum in sua parochia, sive non, poterunt contrahere absque parocho, & testibus: ut de Hispanis ad locum ubi Tridentinum non obligat proficiscentibus, diximus n.28. Pro hac sent. est *Palacios 4. d. 29. disp. 3. vers. Jam vero istis exploratis*, ubi absque distinctione aliqua tenet matr. horum captivorum absque parocho, & testibus, validum esse. Et tandem probari potest, quia si duo infideles ibi baptizarentur, possent contrahere absque parocho, & testibus: ergo id decretum ibi non obligat.

39 Ad argumenta proposita *n.31.* respondetur. Ad 1. negando id voluisse, quia licet deficiat ibi parochia, sunt tamen loca publica, in quibus id decretum publicari posset: unde cùm nullo modo publicatum sit, deficit conditio necessaria ad ejus obligationem. Ad confirmationem, fateor nil prodesse captivis, ibi non esse receptum Tridentinum, id enim prodesset, quando apud fideles non esset receptum: infideles enim non sunt legibus Ecclesiæ subjecti, & ita eorum non receptio, aut opposita consuetudo fideles non juvat: at prodest ibi non esse publicatum id decretum. Nec est simile de aliis Ecclesiæ legibus, quæ contentæ sunt publicatione in qualibet fidelium diœcesi, vel in curia Romana, ut ubique obligent: hoc enim decretum specialem in qualibet parochia publicationem postulat. Ad 3. constat ex dictis n.30. ubi dixi, eam obligationem tantùm sequi personam, dum est in locis ubi Tridentinum obligat.

DISPUTATIO XIX.

Utrùm sit necessarium ad matrimonii valorem, ut assistat proprius utriusque contrahentis parochus, ac intra propriæ parochiæ limites.

SUMMARIUM.

Proponuntur rationes ad probandum non exigi proprium parochum, vel exigi utriusque contrahentis, n.1.

Desideratur ad matrimonii valorem proprii parochi assistentia, n.2. Et quid, quando fœmina contrahit matrimonium, & statim transit ad Parochiam viri, an sit legitimus parochus habitationis fœminæ, & si reperiatur nullum, an idem parochus fœminæ revalidare debeat, remissivè, n.2.

Per bullam, vel privilegia concedentia facultatem recipiendi sacramenta à quolibet sacerdote, non potest assistere matrimonio, qui non est parochus, n.3.

Satis est parochus alterius contrahentis, n.4. Et ibi concessa aliqua re, conceduntur omnia necessaria ad illam comparandam, & concessa jurisdictione conceduntur ea, sine quibus jurisdictio explicari non potest.

Solvuntur argumenta, n.5.

Quot quæstiones disputandæ sint, n.6.

Jurisdictio alia voluntaria, & alia contentiosa, & quid sint hæ: & quandoque voluntaria assumit naturam contentiosæ, n.7.

Voluntaria potest exerceri extra territorium, non autem contentiosa: & quid, si voluntaria admisceatur contentiosa, an exercita contentiosa intra territorium, possit voluntaria extra exerceri, & an requiratur licentia judicis territorii, & qualis, &c. etiam litigantium, ut jurisdictio contentiosa possit extra territorium exerceri n.8. & ibi, an jurisdictio voluntaria delegata possit extra territorium exerceri, remissivè.

Quando requiritur cognitio causæ judicialis, nequit extra territorium exerceri, 9.

An possit parochus alterius contrahentis in parochia alterius, qui sibi subditus non est, utrumque matrimonio conjungere, refertur opinio negans, n.10. Et ibi, vincula duo sunt uno fortiora.

Contraria verior, n.11. Et solvuntur argumenta, n.12.

An possit parochus utriusque contrahentis, extra utriusque parochiam, vel in aliena diœcesi eos matrimonio conjungere: refertur opinio negans, n.13. & contraria verior, n.14.

An habens licentiam à parocho assistendi matrimonio, validè assistat extra parochiam concedentis; remissivè, 15.

Solvuntur argum. & explicatur l.3 ff. de offic. præsidis, n.16.

An parochus utriusque, vel alterius contrahentis, deceat, punitique possit assistens matrimonio extra propriam parochiam: refertur opinio affirmans, n.17. & contraria verior, n.18.

Solvuntur argumenta, n.19.

1 VIdetur non desiderari ad matrimonii valorem proprii parochi assistentiam: quia *Trid. sess.24. ca. 1. de matri, in decreto irritanti*, solùm ait, *qui aliter quàm præsente parocho*, cùm ergo infinitè loquatur, & sit lex correctoria, non est intelligenda de proprio parocho, ut vel sic minus corrigat jus antiquum. Et confirm. quia idem *Trid. cor.3.* paulò inferiùs, *vers. Quod si quis parochus*, sic ait, *si parochus, vel alius sacerdos sine proprii parochi licentia, alterius parochiæ sponsos matr. conjungere ausus fuerit, maneat suspensus.* & non dicit matrim. esse irritum, ergo signum est non esse de necessitate sacramenti, sed solùm de præcepti necessitate exigi, ut proprius parochus sit: prout contingit in extrema unctione. 2. quia esto dicamus, requiri proprium parochum, videtur requiri esse proprium utriusque contrahentis: quia *Trid. d.c.1 paulo ante decretum irritans*, dicit denunciationes faciendas esse à proprio contrahentium parocho, loquens in plurali: & postea subdit, *qui aliter quàm præsente parocho*, ergo clarè videtur loqui de eodem parocho, de quo antea: hoc enim arg. statim num. sequenti utemur, ad probandum requiri esse proprium parochum. Et confirm. quia cùm uterque contrahens sacramentum recipiat, utriusque parochus proprius adesse debet, alter enim non potest utrique sacramenta ministrare.

2 Duo tanquam indubitata supponenda sunt. I. est, exigi necessitate sacramenti, ut valeat matrimonium, assistentiam proprii parochi. Prob. 1. quia expresse *Trid. sess.24. c.1 de matr. in princ. illius decreti*, locutum est de proprio parocho, ibi, *præcipit sancta Synodus, ut matrimonium ter à proprio contrahentium parocho denuncietur.* Et infra loquendo de benedictionibus, statuit ut à proprio parocho fiant: ergo idem dicendum est de ipso matrimonio: clausula enim non ita clara, ex antecedentibus, & subsequentibus debet intelligi. 2. nam illius parochi præsentia necessaria est, qui potest alii sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere: ut constat ex illis verbis ejusdem concilii, eo cap. 1. *qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi licentia:* sed solus proprius parochus est, qui potest hanc licentiam concedere, alius enim jurisdictionem non habet in contrahentes: ergo solus ille poterit matr. assistere 3. ex *fine ejusdem c.1.* ubi parochus, vel alius sacerdos conjungens sponsos absque licentia proprii parochi suspenditur: ergo sentit Tridentinum hoc munus esse proprii parochi, ac proinde dum præsentiam parochi petit, de proprio intelligit. Tandem, quia idem *Trident. ead. sess.24. c.13. de reform. in fi.* præcipit Episcopis, ut in locis in quibus promiscui parochi erant, fiant distinctæ parochiæ, & unicuique suus parochus assignetur, à quo solo sacramenta licitè percipiantur: ergo dum idem Tridentinum præcipit parochum matrimonio assistere, de proprio intelligit. Sic docent *Navar. l.4. consi. in 1. edit. tit. de cland. despons. cons. 2. n.1. & sum. Lat. c.25. §. Menoch. cons. 398. vol. 4.* ubi variorum Doctorum consilia congerit idem asseverantium, & Rotæ sent. decisum esse, affirmat: *Rota dec. 643. 656. & seq. t.1. in novissimis, Spino spec. testam. gl. 15. n. 37. Salzedo pract. c.73. in nova edit. v.14. Seguta direct. judicum, 2. p. c.15. n.46.* Et ex Theologis, *Veracr. append. ad spec. dub.5. concl.2. Corduba su. q. 43. fin. 44. fin. & 46. fin. Enriq. lib. 11 de matr. c.3. num. 2. Barth. à Led. de matr. dub. 21. §. Et annotare, Vega l.6. su. casu 113. Petr. de Ledes. de matr. q.45. a.5. punct. 3. dub. 3. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. instr. de matr. c.86. §. Prætereà, & 2. p. de matr. c.39. §. Prætereà advertendum, Manuel 1. to. su. 2. edit. c.219. n.4.* Quando autem fœmina nubens, statim ad viri parochiam transferenda est, an sit proprius parochus, qui est habitationis fœminæ: & si matrimonium illud inveniatur nullum, sit coram eodem parocho ratificandum: dicemus hoc 3. lib. disp. 23. n.15.

3 Hinc infertur, dum bulla cruciata facultatem recipiendi sacramenta è quolibet sacerdote concedit, minimè concessionem intelligi de sacramento matrimonii. 1. quia ut alienus sacerdos possit assistere matr. requiritur licentia expressa: ut hoc 3. l. disp. 35. probabimus, in eo autem indulto nulla fit matrimonii mentio. 2. quia licèt eo indulto ministratio digniorum sacramentorum, ut Eucharistiæ, & pœnitentiæ, concedatur, non sequitur concedi matrimonii ministerium, propter ingentia inde subsequenda incommoda: expediebat enim eum solum matrimonio assistere posse, qui tanquam proprius pastor oves cognoscens impedimenta investigare valeret. Confirm. quia nullus alius potest sponsos benedicere absque proprii parochi licentia: ut dicitur *in Trident. sess. 24. de matr. c.1.* & derogatur ibi cuicumque privilegio: ergò signum est nolle Trident. virtute cujusvis privilegii, alienum sacerdotem absque proprii licentia matrimonio interesse posse. Sic *Veracruz. append. ad spec. dub. 5. concl. 7. Spino spec. testam. gloss. 15. n. 43. Enriquez. l. 11. de matr. c.3. n. 5. Suarez 3 p. q. 82. a. 3. disp. 72. sect. 2. §. Quocirca, Barth. à Ledes. dub. 21. de matr. f. 1320. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. ar. 5. punct. 3. dub. 3. ad fin. §. Ex dictis sequitur, quod simplex sacerd.*

4 2. Supponendum est tanquam certum, sufficere parochum alterius contrahentium, saltem si sit parochus illius contrahentis, in cujus parochia celebratur: ut si in parochia sponsi, parochum ipsius sponsi, & in parochia sponsæ, parochum sponsæ. Prob. quia quamvis quoad reliqua sacramenta parochus alterius contrahentis, non sit utriusque parochus, at quantum ad matr. parochus alterius, est utriusque, ratione connexionis, eo quòd matr. non nisi inter duos consistere potest: ut probatur ex *l. Si communem, ff. quemadmodum servit. amit.* ibi, *si communem fundum ego, & pupillus haberemus, licèt uterque non uteretur, tamen propter pupillum, & ego viam retineo.* Ubi gloss. *verb. Et ego*, inquit, *quia individuum est, ideo aut tota retinetur, aut tota amittitur.* Et *Bart. ibi initio*, inquit, *in individuis retinet quis per socium, quod per se non potest.* Cùm ergo matr. contractus individuus sit, ita ut ab uno sine altero iniri nequeat, eo ipso quòd quis est parochus ad conjungendum unum, per necessariam connexionem, erit ad utrumque. Et confirm. quia re concessa, omnia necessaria ad illam comparandam conceduntur, *l. 2. ff. de jurisd. omn. jud.* ibi, *cui jurisd. data est, ea quoque concessa videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potuit:* &c. *Prætereà, de offic. deleg. fi.* ibi, *ex eo quod causa sibi committitur, super omnibus quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem:* ergo cùm pro-

proprio parocho committatur suum parochianum matrimonio conjungere, censetur etiam commissum alienum cum suo conjungere, cùm hæc necessariò connexa sint. Sic *Nav. su. Lat. c. 25. §. in poster. edit.* dicens sic declarasse Cardinales: quamvis in antiqua editione asseruit solùm sponsæ parochum esse legitimum: *Spino. spec. test. gl. 15. n. 41. Segura 2. p. direct. jud. c. 15. nu. 47. Salzed. pract. c. 73. in nova edit. v. 14.* Et ex Theolog. *Enriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 2. Manuel 1. t. su. 2. edit. c. 210. n. 5. Vega li. 6. su. casu 118. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 2. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 86. §. Præterea, & 2. p. de matr. c. 39. §. Præterea advertendum, Barth. à Led. dub. 21. de mat. f. 1331. §. Annot. oportet 2. Vival. Cand. 1. p. de mat. n. 244.*

Ad argum. proposita n. 1. respondetur Ad 1. ex anteced. & subsequentibus colligi, Tridentinum intellexisse de proprio parocho. Ad confirm. dic ibi solùm tractari de pœna sacerdotis alieni assistentis matrimonio, ac proinde non opus fuisse repetere matrimonii nullitatem: quæ satis expressa erat. Ad 2. confirm constat ex dictis num. præced. nam ratione connexionis parochus unius, est utriusque.

6 His præmissis, tria vertuntur in dubium. 1. an sufficiat assistentia parochi unius contrahentis, quando in alterius parochia celebratur. 2. Quid, quando proprius parochus utriusque vel alterius contrahentis, illos in aliena omninò parochia, vel diœcesi conjungit. 3. an parochus assistens matrimonio sui subditi, in aliena parochia, peccet, puniendusque sit.

7 QUÆSTIO I. An validum sit matr. cui proprius parochus unius contrahentis assistit in parochia alterius sibi non subditi, ut si parochus Petri contrahentis cùm Maria assistat in parochia Mariæ, cujus non est parochus? Duplex fundamentum præmittendum est. Prius est, duplex est jurisdictio, altera contentiosa, & necessaria. quæ, scilicet, habet contradictorem, & inter contendentes exercetur, redditurque in invitos, *l. Inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. obligat.* & dicitur contentiosa, quia actor contendit contra reum: dicitur autem necessaria, quia reus in judicium vocatus, tenetur ibi respondere, & redditur in invitos. Altera autem est voluntaria: quæ in solos subditos volentes exercetur: ut sunt adoptio, emancipatio, manumissio, & alii similes actus, hi enim expediuntur coram judicibus, & dicuntur voluntariæ jurisdictionis, quia non fiunt invitis subditis, sed solùm volentibus, nec petunt judicem pro tribunali sedentem. Sic *gl. l. 2. initio, ff. de offic. proconsulis*, & ibi scribentes: *Rebuf. de verb. sign. l. 111. ad fin.* & melius cæteris id explicat *Maranta de ord. judic. 4. p. t. an simplex, vel duplex. dist. 18. n. 1. & 2.* Quandoque tamen jurisdictio voluntaria assumit naturam contentiosæ, & reducitur ad contentiosam, quando scilicet non nisi cùm causæ cognitione exerceri potest, ut in manumissione exercenda per minorem, in qua requiritur causæ cognitio. Sic *Alber. l. 1. n. 7. ff. de offic. consulis, & l. 2. n. 3. ff. de offic. proconsul. Marianus Socinus c. Licet ratione, n. 91. de foro compet.*

8 Posterius fundamentum est, hoc distat inter has jurisdictiones, quod contentiosa exerceri nequit à judice extra proprium territorium, ne judici illius injuriam inferat: voluntaria autem potest ubique exerceri: cùm nullam enim causæ cognitionem, nec judicem pro tribunali sedentem petat, non est cur judex alieni territorii meritò conqueratur, si in suo, per alienum judicem erga illius alienos subditos exerceatur. Habetur expressè *l. 2. ff. de offic. procons.* & notant ibi omnes scribentes: & *c. Novit. de officio legat.* & optimè *Covar. l. 3. var. c. 20. n. 8.* dicens esse omnium. An verò quando jurisdictio voluntaria indiget aliqua contentiosa: exercita contentiosa intra territorium, possit voluntaria extra exerceri: dixi hoc l. 3. disp. 8. n. 6. Hoc tamen intelligendum est, nisi de licentia judicis illius alieni territorii: cùm enim judex alienus habeat ibi habitu jurisdictionem, & solus actualis usus suspensus sit, ne injuria judici illius territorii irrogetur, cessante injuria concedente eo judice licentiam poterit sua jurisdictione uti. Sic *gl. c. Ut litigantes, verb. Expensis, de officio ord. in 6. Innoc. c. Novit. n. 2. de offic. legati, Host. ibi, col. 2. fin. Ant. n. 16. Card. q. 1. Abb. n. 4. Henr. n. 1. & 4. Anch. n. 2. Imola n. 4. fine, & n. 5. ß. Alex. l. ß. n. 7. ff. de jurisdict. omn. jud.* ubi *Jason n. 14. Rosel. Absolutio 1. n. 112. Sylvest. Absolutio 1. §. 11. dub. 2. Ang. Absolutio 2. n. 5. Tabiena Absolutio 2. q. 11. n. 15. Marian. Socinus c. Licet ratione, n. 91. de foro compet. Nav. lib. 1. cons. in 1. edit. t. de tempor. ordin. cons. 20. n. 3. in 4. verò eod. l. 1. de elect. cons. 41. nu. 3. Ugolin. de censuris, tab. 1. c. 27. §. 1. n. 5.* Desideratur etiam ultra licentiam judicis, consensus utriusque litigantis, scilicet, actoris, & rei: non enim inviti possunt extra territorium trahi: argum. *c. 2. ver. Nisi vocatus, & c. Episcopum, vers. Nisi eum voluntate 9. q. 2.* Sic *gloss. Ant. Anchar. Henric. Abbas, Marian. Socinus, Alex. n. 8. Jason, Rosella, Sylv. Nav. Ugolin. proximè citati.* Censetur autem assentiri judex, si sciens, & potens prohibere taceat: argumento *l. Sæpe, ff. de re judic.* & cum multis probat *Alex. n. 8. proximè citato, Ugol. d. n. 5.* ubi bene docet, sufficere etiam tacitum partium consensum, qui habetur, quando utraque pars sciens esse territorium alienum, potensque prohibere, non prohibet, utrum autem possit jurisdictioni delegata extra territorium exerceri? dicam hoc 3. lib. tota disp. 34.

9 Hinc infertur, quoties desideratur judicialis cognitio causæ, non posse extra territorium absque dicta licentia, & consensu partium, jurisdictionem exerceri: quia vel est jurisdictio contentiosa, vel ejus naturam assumit: ut dixi n. 7. Sic *gloss. c. Novit, verb. Terminos, de offic. leg.* ubi *Innoc. num. 2. Hostiens. col. 2. fine, Ant. num. 16. Abbas num. 3. & 4. Card. qu. 1. Anchar. Clem. dudum, de sepultur. §. Statuimus, q. 5. dub. 3. v. Sed de illis ordinarii, Marian. Socin. c. Licet ratione, n. 91. de foro compet. Rosella Absolutio 1. n. 111.*

10 His præmissis circa quæstionem n. 7. propositam, quidam ajunt parochum alterius contrahentis non posse validè assistere illius matrimonio, in alterius contrahentis, qui sibi subditus non est, parochia, sed in sua tantùm: atque ita eum esse solùm parochum legitimum, qui cùm parochus sit alterius contrahentis, in propria ipsius parochia matrimonio interest. Prob. ex declaratione facta per Cardinales, his verbis, *si quando vir ad domum uxoris accedit pro contrahendo matrimonio, is proprius parochus est, qui uxoris est.* Et in alia declaratione sic habetur: *quando contrahentes sunt diversarum parochiarum, sufficit proprius parochus mulieris, qui intersit matr.* Et in alia declaratione habetur sufficere præsentiam parochi sponsæ, in illius parochia matrimonio celebrato: & similiter sponsi, matrimonio in ejus parochia inito. 2. nam duo vincula fortiora sunt uno, *auth. Itaque, c. Communia, de successio.* ibi, *in eos solos transmittit hæreditatem, qui ex utroque latere conjuncti sunt.* Sed parochus in cujus parochia contrahitur matrimonium, duplici titulo legitimus est, nempè, quia est parochus alterius contrahentis, & quia in ejus parochia contrahitur: ergo hic præferendus est, censendusque legitimus. Hanc sententiam videntur tenere *Nav. sum. Lat. c. 25. §. & l. 4. cons. in 1. edit. t. de spons. cons. 1. n. 1. in 2. ti. de clandest. desponſ. cons. 3. n. 1. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 86. §. Præterea, & 2. p. de matr. c. 39. §. Præterea advertendum,* ubi ajunt, sat esse parochum fœminæ, quando in ejus parochia celebratur matr. & parochum viri, quando in parochia viri: & tenent expressè idem *Nav. l. 4. cons. in 1. edit. ti. de sponsal. cons. 52. in 2. tit. de clandest. desp. cons. 4. Salzede pract. c. 73. in nova edit. vers. 14.*

11 Tenendum tamen prorsus est, sufficere proprium alterius contrahentis parochum, etiamsi in parochia alterius sibi non subditi matr. celebretur. Prob. quia Tridentinum solam petit parochi proprii præsentiam, qui jurisdictionem voluntariam: qualis est hæc, non amittit parochiæ fines egrediens. 2. quia is legitimus parochus est, ut assistat matrimonio, qui est legitimus ad audiendas confessiones, (ut diximus hoc li. 3. disp. 23. n. 10.) sed juxta ferè omnes parochus extra parochiam, est legitimus ad audiendas confessiones: ergo & ad conjugendum matrimonio. Tandem quia assistere matrimonio, reducitur ad jurisdictionem voluntariam, cùm non exigat causæ cognitionem: ergo validè extra parochiam exercetur, juxta tradita n. 8. Ita docent *Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 2. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 219. n. 5.* Et videntur tenere *Spino speculo testam. glos. 15. n. 41. Segura direct. judic. 2. p. c. 15. n. 47. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 2. Vivald. Candelabro 1. p. de matr. nu. 244. Bart. à Ledes. dub. 21. de matr. fol. 1331. §. Annotare oportet secundo,* nam indistinctè docent, sufficere parochum sponsi, vel sponsæ: & hoc decisum est à Cardinalibus, teste *Navar. lib. 4. cons. in 1. edit. tit. de spons. cons. 52.*

12 Ad argum. proposita n. 10. respondetur. Ad 1. eam Cardinalium declarationem, ne posteriori eorundem declarationi relatæ n. præced. adversetur, intelligendam esse de consilio: expedit enim eum parochum matrimonio assistere, in cujus parochia celebratur. Ad 2. dic solùm probare majori jure, & ratione assistere debere parochum, in cujus parochia matr. celebratur.

13 QUÆSTIO II. An si parochus utriusque contrahentis, vel alterius, in neutrius parochia, sed in prorsus aliena, aut in aliena diœcesi, matr. intersit, valeat? *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de spons. cons. 52. & cons. 47. n. 3. & seq. in 2.* verò *tit. de clandest. despons. cons. 4. & 14. n. 3. & seq.* affirmat non satis esse parochum alterius vel utriusque contrahentis, dum in neutrius parochia matr. celebratur: & posse parochum extra parochiam existentem dare licentiam sacerdoti, ut intra parochiam matrimonio assistat, minimè tamen ipsum extra parochiam assistere posse. Probat, quia mens concilii postulantis parochi præsentiam, fuit, ut suam authoritatem præstaret matrimonio, tanquam persona publica, sed extra territorium est persona privata: ut constat ex *l. 3. ff. de off. præsidis*, ibi, *Præses in suæ provinc. homines imperium habet, & hoc dum in provincia est, nam si excesserit, privatus est.* Ergo extra suam parochiam non potest assistere matrimonio.

14 Dicendum tamen est sufficere ad valorem matrimonii, præsentiam parochi alterius, vel utriusque contrahentis, quamvis in neutrius parochia, nec diœcesi, matr. celebretur? Probatur, quia vel interesse parochum matrimonio, est actus jurisdictionis, (& tunc cùm jurisdictio hæc sit voluntaria, exercetur enim in solos volentes, nec causæ cognitionem postulat,) potest validè extra territorium exerceri, juxta dicta n. 8. vel non est actus jurisdictionis, sed tantùm desideratur illa præsentia ad authoritatem matrimonio præstandam, sed hanc præstare potest extra propriam parochiam, cùm verè persona publica, & parochus sit: ergo potest ibi matrimonio assistere. Præterea probatur arg. quo usi sumus n. 11. quia potest, extra parochiam, & diœcesim audire confessionem subditorum, ergo & illos matrimonio conjungere. Deinde, quia potissimus Tridentini finis petentis assistentiam parochi matrimonio, fuit, ut clandestinitas vitaretur, Ecclesiæque constaret matrimonium: qui sufficienter obtinetur, parocho ubicumque assistenti matrimonio. Ultimo, quia judex potest extra proprium territorium, authoritatem præstare manumissioni, & adoptionibus, ut optimè docet *Henric. c. Novit. n. 2. de offic. legati*, quia hæc non spectant ad jurisdictionem contentiosam, nec causæ cognitionem petunt: ergo similiter poterit parochus extra parochiam authoritatem

tatem præstare matrimonio, cùm similiter non pertineat ad jurisdictionem contentiosam, nec causæ cognitionem postulet. Ita tenent *Enriq. l.11. de matrim. cap.3. n.2.* & refert *in commente, lit.R* multos viros doctos id tenentes: *Salzedo pract. c.73. in 2. edit. §. undecimo, Segura 2. p. direct. jud. c.15. nu.49. Spino speculo test. glos.15. n.42. Manuel. 1. tom summæ, 2. edit. c.219. n.7.*

15 Utrùm verò alius sacerdos, cui parochus absolutè fecit copiam assistendi matrimonio, possit validè extra parochiam assistere? dicam hoc 3. lib. disp.34.

16 Ad argum. contrarium propositum n.13. dic, cum *gl. ead. l.3. initio ff. de offic. præsid.* esse quidem judicem extra territorium, personam privatam, quantum ad jurisdictionem contentiosam exercendam: secus autem quoad voluntariam, ad quam reducitur assistere matrimonio.

17 QUÆSTIO III. An proprius parochus assistens matrimonio extra parochiam absque licentia ordinarii, vel parochi loci, in quo matr. celebratur, peccet, puniendusque sit? Affirmant aliqui peccare, & esse puniendum: ducuntur: quia parochus tenetur authoritatem, & approbationem publicam Ecclesiæ nomine præstare matrimonio, hanc autem licitè præstare nequit in aliena parochia, quia pertinet ad jurisdictionem quasi contentiosam, cùm præstari debeat tanquam à publica persona. Et confirm. quia Episcopus nequit absque peccato conferre ordines suis subditis in aliena diœcesi, sine licentia ordinarii illius loci, ut constat ex *Trident. sess.6. c.5. de reformatione*, idque non alia ratione, nisi quia collatio ordinum est actus jurisdictionis quasi contentiosæ, cum fieri debeat authoritate Pontificia: ergo similiter non poterit parochus extra parochiam assistere matrimonio, cùm authoritate publica functurus sit. 2. quia nequit sponsos benedicere in aliena parochia, ut constat, minus autem videtur benedicere, quàm matrimonio conjungere, cùm illud solemnitas quædam matr. sit. Sic tenent *Enriq. l.11. de matr. c.3. n.2. Salzedo pract. c.73. in nova edit. §. undecimo: Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.219. n.7.*

18 Verum probabilius mihi est, nullo modo peccare, cessante scandalo: nec puniendum esse. Prob. quia minus est authoritatem præstare matrimonio, quàm exercere actum jurisdictionis voluntariæ, cùm uterque actus fiat tanquam à persona publica, privatus enim nulla jurisdictione uti potest, & præstare authoritatem, tantùm sit interesse tanquam testem habentem qualitatem, & dignitatem parochi, quod fieri potest à parocho excommunicato denunciato, ut dicemus hoc 3. l. disp. n.4. exercere autem jurisdictionem voluntariam, ultra dignitatem personæ publicæ postulat jurisdictionem nullo modo esse impeditam: quare si exerceatur ab excommunicato denunciato, nihil prorsus fit: ut dicam hoc 3. l. disp. 22. n.32. Si ergo potest parochus in aliena diœcesi exercere jurisdictionem voluntariam erga subditos audiendo ipsorum confessiones, juxta ferè omnes, poterit à fortiori assistere matrimonio: quod minus est. Præterea, quia attento jure antiquo poterat Episcopus in aliena diœcesi conferre propriis subditis primam tonsuram, & Pontificalibus vestibus indutus celebrare absque licentia Episcopi illius diœcesis: ut cum aliis per ipsos relatis probant *Cov. var.3. var. c.20. n.9. Enriq. l.3. de confirmatione, c.6. n.6.* ergo à fortiori poterit licitè matrimonio interesse: cùm illa multo digniora sint, sunt enim actus ordinis, & jurisdictionis Episcopalis: interesse autem matrimonio nec est actus ordinis, nec jurisdictionis, sed testificatio quædam personæ dignitatem habentis, ut dicam disp.21. n.4. Tandem, quia nullo jure interdictum invenio parocho assistere matrimonio extra propriam parochiam; nec parochus alienus jure offendi ex hoc potest, cùm id non pertineat ad jurisdictionem contentiosam. Et ita hanc partem defendunt *Spino speculo testam. gloss.25. n.42. Segura derect. judicium, 2. p. c.15. n.49.*

19 Ad argum. contraria proposita n.17. respondetur. Ad 1. negando spectare hoc ad jurisdictionem quasi contentiosam. Nec obstat fieri tanquam à persona publica, quia etiam jurisdictio volontaria exercetur licitè, tanquam à persona publica, extra proprium territorium. Ad confirm. nego eam esse rationem: sed ratio est, teste *Cov. l.3. var. c.20. n.9.* quia ordines sacri conferuntur ab Episcopis celebrantibus divina officia, indutisque vestibus Pontificiis, & ita cùm quodam quasi strepitu judiciario; quare primam tonsuram poterant Episcopi in aliena diœcesi conferre; quia is strepitus necessarius non erat: hodie autem nec primam tonsuram conferre licèt, propter prohibitionem *Tridentini sess.6. c.5. de reform.* quod id prohibuit, ne diœceses confunderentur. Ad 2. dic, disparem esse rationem, quia benedictiones solemnes celebrantur à sacerdote inter Missarum solemnia, & ita cum quodam quasi strepitu judiciario, ut proximè de ordinibus sacris dicebamus: matrimonium autem privatè celebrari potest.

DISPUTATIO XX.

Utrùm desideretur ad matrimonii valorem, parochum illi assistentem, esse sacerdotem: similiter illum, qui de parochi licentia matrimonio interest.

SUMMARIUM.

Posse esse parochus, & non sacerdos, & quot sint quæstiones disputanda, num.1.

An validè assistat matrimonio parochus non sacerdos; refertur opinio negans, 2.

Contraria verior, n.3. Et ibi, juncto n.2. an dictio, Alius, importet semper simile.

Lex frequentioris usus causa decernens aliquid, non excludit casum minus frequentem, 3.

Una pars alternativa dubia declarat aliam, 2.

An peccet parochus non sacerdos assistens matrimonio, n.4. Et ibi, opinionem in materia, & forma sacramentorum, an sit peccatum: & in aliis, in quibus periculo exponitur veritas sacramenti.

Solvuntur argumenta, 5.

An parochus non sacerdos possit sacerdoti licentiam assistendi matrimonii concedere, refertur opinio negans, n.6. & contraria verior, 7.

Solvuntur argumenta, & enodatur c. fin. 46. d. n.8.

An possit non sacerdoti dari licentia assistendi matrimonio: proponuntur argumenta probantia partem affirmantem, n.9. & sententia vera, n.10. Et ibi, an possit committere parochus sacerdoti non approbato ab ordinario, vel excommunicato, aut irregulari.

Solvuntur argum. n.11. Et ibi, juncto n.9. an sacerdotis nomine comprehendantur diaconus, & subdiaconus.

SUPPONENDUM est, posse esse parochum nondum sacerdotem, ut si non elapsus sit annus à parochialis beneficii collatione, *cap. Licet canon, de elect. in 6.* vel si ratione studii dispenset Episcopus, ne intra septennium parochus ad sacerdotium promoveatur, *c. Cum ex eo. de elect. in 6.* Hoc præmisso, tria sunt sub judice in hac disp. 1. an parochus non sacerdos validè intersit matrimonio, 2. an possit sacerdoti licentiam assistendi dare. 3. an possit non sacerdoti. 1

QUÆSTIO I. An parochus non sacerdos validè intersit matrimonio? Duplex est sent. I. negat. Ducitur 1. ex *Trid. sess.24. de matrim. c.1.* ibi, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote.* Nam dictio, *Alius*, est relativa, & repetit præcedentem qualitatem, cujus est persona expressa: & ita significat similem qualitatem in relato: ut constat ex *l. Si fugitivi*, ibi, *alia pœna, C. de servis fugit.* juncta *gl. fi.* quæ ait *alia pœna, scilicet simili.* Et docet *Rufin. cons.181. n.2. vol. 2. Mandosius gloss. Facultatum regentis, §. Et proprium. super verb. Aliis patentibus, vers. Aliis, Villalobos in communibus, lit. A. nu.145. Ant. Gabriel co.1. commun. in mea edit f.36. col.2. §. verò. Alius: Menoch. lib.1. de arbitrariis, q.80. n.122. Fulvius Pacianus de prob. l.2. c.3. nu. 239. Gut. de juram. 1. p. c.14. n.13. fine, Brun. in suo compendio, litera D. verb. Dictio, Alius.* Quare cùm altera pars alternativæ habet, *vel alio sacerdote*, supponit alteram alternativæ partem, quæ relata est nempe *qui aliter quam præsente parocho*, intelligendum esse de parocho simili sacerdotii qualitate affecto. Et confirmatur ex doctrina *Imola Clemen. 1. de rescript. n.7.* ubi referens Joannem Andream, & Jacobum, concludit, dictionem, *Alius*, non implicare similem qualitatem, ubi præcedit materia extranea, vel diversa prorsus, implicare tamen, ubi præcedit similis in substantia, vel qualitate, ita ut possit simul coaptari: sed in hoc casu, pars antecedens, scilicet, parochus, non est extranea, nec diversa prorsus, & potest illi convenire qualitas adjuncta relativo, *alius*, nempè sacerdotium, ergo dictio, *Alius*, denotat in parocho eandem qualitatem. 2. confirmatur ex doctrina *Barbatii cons. n.26. & 27. vol.2. Lambert. de jure patron. l.2. p.1. q.7. a.28. n.2.* ubi, clausula capellaniæ habente, teneri capellanum, per se, vel per alium sacerdotem, sacra celebrare, asserunt necessariò capellanum debere esse sacerdotem, eo quod dictio illa, *Alius*, sit ampliativa similium: ergo similiter, cùm Tridentinum asserat, *qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote*, dicendum est ratione dictionis, *Alius*, petere sacerdotium in parocho. 2. principaliter probatur, quia ubi alternativa dubia est, una ejus pars alteram declarat, *leg.1. ff. de reb. dubiis*, ut inde colligit *Bart. ibi, initio*: ergo cùm hæc alternativa, *Præsente parocho, vel alio sacerdote*, dubia sit, an intelligatur de parocho sacerdote declarabitur, ut ita intelligatur, per alteram partem, nempe, *Vel alio sacerdot. c.3.* quia præsentia parochi desideratur in matrimonio, ut illius testimonium omni fide dignum reddat, sponsosque conjungat, & benedicat Ecclesiæ nomine: quæ omnia multo melius præstabit parochus sacerdos, ejus enim testimonium multo fide dignius est, & ipsius proprium est benedicere: ergo ex hac congruentissima ratione colligitur Tridentinum elegisse parochum sacerdotem. Tandem, quia olim vetustissimo, & celebri Ecclesiæ ritu nuptiis contrahendis adhibendus erat sacerdos: ut constat ex variis Pontificum, conciliorumque decretis, quæ refert *Grat. 30. q.5. per totam*: ergo similem parochum petit Tridentinum. Hanc tenet *Nav. l.1. cons. in antiqua edit. t.31. de offic. ordin. cons. 1. in 2. l.4. tit. de clandest. desp. cons.10.* refertque Cardinales in hanc partem inclinasse, nec vicarium Episcopi, nec parochum posse validè matrimonio assistere, si sacerdotes non sint: *Manuel 1. to. sum. 2. ed. c.210. n.9. Salzedo pract. c.73. in nova edit. vers.14.* & dicit esse probabilem *Petrus de Ledes. de matr. q.45. a.5. punct.3. fol.191. fine, §. Sit tert. conclusio*, & videtur tenere *Veracruz appendice ad speculum, dub. 5. conclus.2.* ait enim ad legitimum matrimonium sic ministrum sacerdotem esse requisitum, ut non quicunque sufficiat, nisi proprius parochus sit. Et hæc sent. est probabilis. 2

II. Sententia multo probabilior, ait, non desiderari, ut parochus sacerdos sit. Prob. quia Tridentinum non restrinxit, ut parochus sacerdos sit, prout fecit in alio de licentia parochi assistenti matrimonio: idque convenientissima ratione, nam cùm exigat testimo- 3

stimonium fide dignum, dignitas parochialis beneficii efficit, ut jure optimo sit parocho fides adhibenda, quæ dignitas cùm non parocho deficiat, eam supplens sacerdotali dignitate concilium voluit: ergo dicendum est sufficere parochum non sacerdotem. Et confirm. quia cùm hæc res gravissima sit, ad matrimoniique valorem necessaria, verisimile est, si concilium voluisset eam in parocho qualitatem, fore ut eam exprimeret, argumento, *l. Item apud Labeonem §. At prætor, ff. de injuriis, & c. Ad audientiam, de renunciat.* sicut in assistente ex parochi licentia id expressit. 2. prob. quia parochus non sacerdos exercere potest omnia, quæ à potestate ordinis non dependent: ut colligitur ex *c. Suffraganeis, & c. Transmissam, de elect.* ubi probatur, Episcopum nondum consecratum posse omnia Episcopi munera obire, demptis ab ordine dependentibus, sed interesse matrimonio non est actus ordinis, sed jurisdictionis parochi: ergo. Et confirm. quia *Trid. eod. c. 1.* undecies parochi mentionem fecit, numquamque sacerdotii meminit, nisi cùm assistere matrimonio permittitur alii, quam proprio parocho: ergo signum manifestum est, non exigere hanc qualitatem in parocho. 3. quia Concilium disjunctive postulat præsentiam parochi, aut alterius, qui sacerdos sit: ad veritatem autem disjunctivè sufficit alteram partem verificari: *reg. In alternativis, de reg. jur. in 6.* ergo satisfit concilio, si parochus non sacerdos, vel alius sacerdos de ejus licentia intersit. 4. quia decretum hoc est correctorium juris antiqui, ergo prorsus restringendum est, & verba impropriianda, ut minus illud corrigat: juxta tradita l. 1. disp. 17. n. 6. Et confirm. quia dictio *Alius*, cui opposita sent. innititur, non semper qualitatem præcedenti similem refert: ut docet optimè *glossa c. Deinde, verb. Cum cæteris, 16. d. & c. Sedes, verb. Majores, ad fin. de resc. & auth. Qui semel, verb. Aliud, C. quomodo, & quando,* ubi text. inquit, *aliud anni spatium indulgetur:* & *glos.* inquit *loquitur quasi annum dederit, cùm tamen tres menses dederis: sed dic, quod non implicat simile tempus.* Per *l. Non solùm, §. Quæritur ff. de proc.* ubi *glos. verb. Creditores*, ait dictionem *Alius*, impropriè sæpè poni: quia non semper refert eandem qualitatem: idem *Speculat. ti. de sponsalibus, n. 4. Imola c. Sedes n. 11. de resc.* ubi cum multis aliis per ipsum allegatis, *Felin. nu. 6. Flaminius de resi. benef. l. 2. q. 15. n. 21.* Et prob. Ex illo *Matth. 28. & Marci 15.* ubi de Christo servatore nostro ajunt, *cum eo crucifixi sunt alii duo latrones:* & ex *c. Novatianus 7. q. 1.* ibi, *alios pseudoprophetas.* Et tunc inquiunt *Imola, & Felinus ibid.* implicare dissimilitudinem, quando ratio subjectæ materiæ id suadet: quod contingit hic, quia parochus non sacerdos potest exercere omnia parochi munia, quæ potestate ordinis non indigent: ergo ex illa particula, *Vel alio sacerdote*, non colligitur sufficiens argumentum, ad corrigendum totum jus, quod ad obeunda munera ab ordine non pendentia, minimè desiderat in parocho sacerdotium. Tandem, quia *c. Omnis, de pœnitent. & remissio.* expresse decernitur, neminem posse confiteri alieno sine licentia proprii sacerdotis: & tamen DD. bene asserunt, ut *Palud. 4. d. 17. q. 3. a. 2. n. 5. fin. Sotus 4. dist. 18. q. 4. a. 3. vers. Circa confessiones*, parochum non sacerdotem posse eam licentiam dare: & *Clem. 1. de privileg.* expressè habetur, non licere religioso ministrare Eucharistiam, absque licentia presbyteri parochialis: & tamen. *gl. verb. Presbyteri, & ibi Anchar. q. 2. Card. q. 18. Abb. n. 8. Bonif. n. 30. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 54. vers. Quis intelligatur, Cajet. verb. Excommunicatio, c. 64. Rosella Absolut. 2. n. 41. Angel. Excommunicatio 5. casu 12. n. 6. Sylv. Excommunicatio 7. casu 14. dub. 11. n. 39. Tabiena Excommunicat. 5. casu 11. q. 3. n. 4. Nav. sum. c. 27. n. 102. Suarez. 3. p. q. 82. a. 3. disp. 72. sect. 3.* affirmant, parochum non sacerdotem posse eam licentiam concedere: & ad textum respondet optimè *Suarez.*, esse modum loquendi: quia communiter parochi, sacerdotes sunt. Si ergo cum textus expressè qualitatis sacerdotii meminerunt, declarantur pie, non exigi eam qualitatem, ut parochus prædictam licentiam concedat: ne jura corrigantur, quæ non petunt sacerdotium in parocho obeunte munera potestatis jurisdictionis: à fortiori, cùm Trid. ejus qualitatis non meminerit, dicendum est, eam non desiderari. Et confirm. quia *c. Nuper, de sentent. excom. vers. In secundo verò casu*, dicitur absolutionem excommunicationis non reservatæ posse impendi à proprio sacerdote: & tamen *Ugolinus de censuris, tabula 3. c. 4. §. 2. n. 2.* optimè probat, posse impendi à proprio parocho, nondum sacerdote: & respondet ad textum, eo quod parochi sacerdotes communiter sunt, & ubi non sunt, diutius esse nequeunt, quin sacerdotes sint: idcirco sacerdotis mentionem factam esse: nam ubi lex frequentioris usus causa quidpiam decernit, casum minus frequentem non idcirco excludit, sed comprehendere videtur: ut tradunt *DD. l. un. C. de rapt. virginum*, ergo sic dicendum est in nostro casu, esto dictio *Alius*, referret similem qualitatem sacerdotii in parocho: non eam referre, quasi necessaria sit, sed quia frequenter parochus sacerdos est. Et ideò hanc sententiam tenent *Nav. l. 4. cons. in 1. edit. 3. de sponsal. cons. 30. in 2. tit. de clandest. despons. cons. 9. Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 5. & l. 14. de irregularitate, c. 6. n. 3. fine, & l. 1. de sacr. in genere, c. 26. fin. Vega l. 6. sum. casu 112. & 119.* & dicit esse probabilem *Petrus de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 3.* Et de juris rigore defendi posse ait *Salzedo practica c. 73. in nova edit. vers. 14.*

4 Addit ibi *Petrus de Ledesma*: peccare parochum, si sacerdos non sit, assistendo matrimonio: quia non potest commodè sponsos benedicere verbis illis, *Ego vos conjungo*, &c. quæ *Trid. d. c. 1.* jubet parochum proferre. Verùm ex hac parte non credo, parochum peccare: nullam enim repugnantiam video, ut parochus non sacerdos ea verba proferat. Ex alio autem capite, posset aliquis existimare, eum lethaliter delinquere: quia cùm probabilis sit prior opinio non valere matrim. parocho non sacerdote assistenti, exponeret absque necessitate periculo veritatem sacramenti, quod esse lethale potest probari: quia uti forma, aut materia, juxta opinionem probabilem in sacramentis electis certis in quibus non est opinio, est lethale: ut bene docet *Medina 1. 2. q. 19. a. 6. §. Ad argument. in contrarium, Enriquez l. 1. de sacram. in genere, c. 9. n. 15. Barth. à Ledes. de sacram. in genere, dub. 5. concl. 4.* qui eam rationem reddit, quod veritas sacramenti periculo exponatur. Cæterùm nec ex hoc capite credo peccare, quia utens opinione probabili circa sacramenta, non peccat: eo vel maximè, quod est multo probabilior opinio asserens esse validum matrimonium. Et ita *Salon 2. 2. q. 63. a. 4. controversia 2. in solut. ad 3.* bene ait non posse amplecti opinionem probabilem circa formas, & materias sacramentorum, non provenire ex defectu opinionis, & ratione periculi: sed quia contravenitur præcepto utendi forma, & materia præscriptis, & visitatis in Ecclesia: quare si in ipsis sacramentis aliquod dubium se offerat, circa quod nullum sit Ecclesiæ præceptum, quemlibet posse, relicta opinione probabiliori, sequi probabilem. Præterea, quia cùm hoc impedimentum ne valeret matrimonium, sit ex solo jure humano concilii Tridentini, error probabilis, quo viri docti existimant matrimonium assistente parocho non sacerdote, valere, efficeret illud esse validum: per *l. Barbarius, ff. de off. prætor.* ut dicemus hoc lib. 3. disp. 22. fine.

5 Ad argumenta proposita n. 2. respondetur. Ad 1. constat ex dictis n. 3. Ad confirm. dic, eam doctrinam non esse universaliter veram, patitur enim exceptionem, quando vehementis conjecturæ, diversæ mentis decreti extant: ut dixi n. 3. Ad 2. confirmationem, dico, non sufficienter probari ex illis verbis, per se, vel per alium sacerdotem, exigi capellanum esse sacerdotem: & quamvis in clausula capellaniæ, ex iis verbis id probaretur, non concludere idem esse dicendum in nostro casu, quia illic non sunt conjecturæ mentis contrariæ testatoris: quales sunt hic contrariæ mentis Tridentini. Ad 2. fateor unam partem alternativæ dubiæ declarari per alteram, nisi aliæ conjecturæ fortiores urgeant, ut aliter declaretur: prout contingit hic. Ad 3. dic probare convenientius fore, ut parochus sit sacerdos, non tamen esse necessarium. Ad 4. dic, ea decreta nullam vim facere in sacerdotio parochi, sed in ejus assistentia, ne matrimonia essent clandestina, meminisse tamen sacerdotii, quia parochi communiter sacerdotes sunt, ut de similibus decretis dixi nu. 3. Præterea, licèt ea decreta peterent veri sacerdotis præsentiam, non eo rigore intelligendum est Tridentinum: quia illa id exprimebant, nec irritabant matrimonia aliter inita, nec erant jura correctoria: hoc autem id non exprimit, & annullat matrimonium aliter contractum, estque jus correctorium.

6 QUÆSTIO II. Utrùm parochus non sacerdos possit concedere licentiam sacerdoti, ut intersit matrimonio? Retenta opinione non exigi sacerdotium in parocho, manifestum est, sicut potest ipse assistere matrimonio, posse concedere licentiam sacerdoti assistendi. Si tamen sustineatur prior sent. proposita n. 2. docens necessariò parochum debere esse sacerdotem, dubium videtur, propter decretum *Tridentini sess. 24. c. 1. de matr.* ibi, *qui aliter, quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, vel ordinarii licentia.* Ubi notanda est illa particula, *ipsius*, cùm enim sit relativa identitatis, refert parochum cum eadem ipsa sacerdotii qualitate, cum qua antecessit, in priori parte illius alternativæ, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote.* Et confirm. si juxta illam sententiam, ob relativum diversitatis, *Alio*, desideratur eadem sacerdotii qualitas in parocho relato, à fortiori id exiget relativum identitatis, *ipsius*. 2. probatur ex doctrina Stephani, & Imolæ *Clem. 1. de privileg. n. 14.* ubi docent, parochum non sacerdotem, minimè posse concedere licentiam religiosis, ministrandi Eucharistiam, eo quod per se ipsum ministrare non potest: probantque ex *c. fin. 45. d.* ibi, *sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fuerunt attentet*: ergo similiter si parochus non sacerdos nequit assistere matrimonio, nequibit etiam date licentiam alteri, ut assistat. Et profectò sustinendo illam opinionem, non videtur à probabilitate alienum, hoc asserere.

7 Cæterùm multo probabilius est, eam licentiam posse concedere parochum non sacerdotem, quamvis ipse assistere minimè posset. Quia durissimum esset intelligere, Tridentinum velle parocho, qui omnia jurisdictionis nondum sacerdos exercere potest, hoc unicum negare: Item quia qualitatem sacerdotii juxta illam sententiam postulat Tridentinum in assistente matrimonio, ut convenientius, & fide dignius sit testimonium, quod intentum omnino servatur, quando alius sacerdos de licentia parochi non sacerdotis assisteret, non autem servabatur, parocho non sacerdote assistente: unde non mirum si postularet sacerdotium in parocho assistenti, non autem in ipso assistendi licentiam concedenti. Tandem, quia n. 3. probavimus, parochum non sacerdotem posse dare licentiam religioso, ministrandi Eucharistiam, quam ipse parochus ministrare nequit. Et ita tenent *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. l. 11. t. 31. de off. ordin. cons. 1. & l. 4. tit. de spons. cons. 44. in 2. vero, eod. l. 4. t. de clandest. despons. cons. 6. & 10. Enriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 5. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. num. 9.* Certius autem esset, si ordinarius nondum sacerdos hanc licentiam concederet sacerdoti: quia respectu

pectu ordinarii, nihil est in eo decreto Tridentini, significans qualitatem sacerdotii in eo desiderari.

8 Ad argum. proposita n 6. respondetur. Ad 1. & confirm. constat ex dictis, reperitur enim maxima congruentia, ut intelligamus per illam particulam, *Alio sacerdote*, exigi sacerdotium in parocho relato, quæ tamen minimè invenitur; ut per particulam, *ipsius*, postuletur eadem qualitas Ad 2. dic eam doctrinam non esse veram, ut probavi n. 3. nec *c. Illud fin.* eam probare: loquitur enim in peccato usuræ, sicut enim suo nomine, ita nec alieno id exercere potest clericus: rationemque subdit textus, *indecens est enim crimen sibi, commodis alienis impendere, & exercere.*

9 QUÆSTIO III. An parochus possit concedere licentiæ clerico, qui sacerdos non est, assistendi matrimonio. Videtur id fieri posse: quia quamvis in decreto *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* solùm de sacerdote mentio fiat, ibi, *vel alio sacerdote de licentia parochi.* in materia tamen favorabili, nomine sacerdotis comprehenduntur etiam diaconus, & subdiaconus, secus in stricta, odiosa, & pœnali: ut docent *Ant. c. Si quisquam, n. 3. de cohabit. cler. & mul. Abb. ibi, n. 2. Imol. init. & n. 2. Ang. verb. Sacerdos, n. 1.* ubi *Sylv. init. Tab. q. 1. n. 2. Armilla n. 1.* matr. autem, causa favorabilis est, *c. finalis de sent. & re judica.* ergo. Et confirmatur, quia multa in matrimonio conceduntur pro illius valore, quæ in aliis contractibus negantur: teste *Felino rubr. de sponsal. n. 4. vers. postremo*, ubi 24. specialia favore matr. congerit 2. quia hoc cedit in favorem filiorum, ut legitimi habeantur. 3. quia sacerdos assistens matrimonio, non est ipsius minister, ut dixi l. 2. disp. 6. n. 2. ergo assistentia illius non est actus ordinis, ac proinde committi poterit non sacerdoti.

10 Dicendum tamen est, minimè posse conferri hanc licentiam non sacerdoti: quare assistente diacono de licentia ordinarii, vel parochi, matrimonium esse irritum. Probatur, quia verba secundùm communem intelligentiam accipienda sunt, *c. Ex litteris, el 1. de sponsal.* ibi etiam tradunt omnes scribentes: at secundùm communem usum loquendi, nomine sacerdotis intelligitur verus presbyter: ergo dum concilium dicit, *vel alio sacerdote de licentia ipsius parochi, vel ordinarii:* verum presbyterum intelligit. Et confirm. ex eo modo loquendi ejusdem Tridentini: semper enim distinguit sacerdotes à diacono, & aliis altaris ministris, ut constat ex *sess. 23.* ubi ex professo agit de ordine, & maximè *c. 2. & can. 2.* ergo eodem modo sumitur sacerdos in præsenti decreto. Tandem, quia hoc decretum ita semper intellectum est, usuque receptum. Sic docent *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsal. cons. 44. in 2. tit. de clandest. desponsat. cons. 6. Enriquez* dicens omnes Theologos, & jurisperitos ita sentire, *l. 11. de matr. c. 3. n. 5. Petr. de Ledes. de matr. qu. 45. a. 5. punct. 3. dub. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 12. Vega l. 6. sum. casu 112.* Potest tamen parochus hanc licentiam concedere simplici sacerdoti, non approbato ab ordinario. Quia hanc approbationem tantùm petit *Trid. sess. 23. c. 15.* pro confessionibus audiendis, propter magnam prudentiam, scientiam, & vitæ probationem, quæ in tali ministro requiruntur, cùm sit medicus, & judex animarum. Sic *Enriquez, & Manuel proximè allegati:* addit bene *Enriquez*, idem esse, quamvis sacerdos, cui licentia datur, sit excommunicatus, vel irregularis, quia (ut dicam disp. seq. n. 4.) hæc assistentia non est actus jurisdictionis, exercerique potest per excommunicatum, vel irregularem.

11 Ad argum. proposita n. 9. dic. Ad 1. eam doctrinam esse veram, dum sermo est de clericorum absolutione, aut punitione; secus ubi agatur de necessariis ad sacramentum, tunc enim verba secundùm propriam, & usitatam significationem accipienda sunt, propter periculum irritationis sacramenti. Et per hoc patet ad confirmationem. Ad 2. dic tantùm probare secundùm se eam facultatem committi posse diacono, nisi decretum Tridentini aliud statuisset.

DISPUTATIO XXI.

Utrùm parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, vel cui interdicta est sacramentorum administratio, possit validè assistere matrimonio, vel alteri licentiam assistendi dare?

SUMMARIUM.

Gesta per excommunicatum, suspensum, vel irregularem denunciatum non valent, si ad jurisdictionem pertineant: secus si denunciati non sint, n. 1. Et ibi, in quo consistat difficultas. Et quot quæstiones sint disputandæ, 2.

An valeat matrimonium assistente parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari, non tolerato: proponuntur argumenta probantia partem negantem, 3.

Valet matrimonium, nec ea assistentia est actus jurisdictionis, nu. 4. Et ibi, quid, si parochus det licentiam sacerdoti excommunicato, vel irregulari.

Solvuntur argumenta, 5.

An validè det licentiam alteri sacerdoti assistendi matrimonio parochus excommunicatus, refertur opinio negans, num. 6. Et contraria verior, 7.

Quid, de licentia concessa à parocho, vel Episcopo excommunicato denunciato, ministrandi alia sacramenta, num. 6. 7. junct. num. 9.

Quid, si Episcopus, aut parochus excommunicatus, vicecuratum instituat, & ille assistat matrimonio, remissivè, 7.

An peccet parochus excommunicatus assistens, vel alii licentiam assistendi concedens, 8.

Solvuntur argumenta, 9.

Dupliciter potest interdici parocho administratio sacramentorum, 10.

An valeat matrimonium coram parocho interdicto sacramentorum administratione. 11.

Quid, si non sit proprietarius, sed ad nutum amovibilis, 12.

1 PRæmittendum est, post Concilium Constantiense omnia gesta ab excommunicatis, suspensis, vel irregularibus, dum denunciati non sunt, vel notorii clericorum percussores, valida esse: secus autem si denunciati sint, aut notorii clericorum percussores: (ut dicam disp. seq. n. 32.) hi autem excommunicati, suspensi, vel irregulares, qui denunciati non sunt, aut excommunicati ob notoriam clericorum percussionem, quos vitare non tenemur, dicuntur tolerati: quando autem denunciati sunt, vel notorii clericorum percussores, dicuntur non tolerati: & ideò his terminis utemur, toleratis, vel non toleratis: brevitatis gratia: & ita eos vocat *Sotus 4. d. 1. q. 5. a. 6. concl. 7.* DD. autem, qui scripsere ante Concilium Constantiense, vocabant omnes excommunicatos, non toleratos: quia tunc omnes excommunicati, erant vitandi: & ita loquitur *D. Th. 3. p. q. 64. a. 6. ad 2.* ut notat *ibi Cajet. circa fol. ad 2. §. In eadem respons.* Consistit ergo difficultas in hoc, an assistere matrimonio, vel dare alii licentiam assistendi, sit actus jurisdictionis: si enim ita sit, necessariò dicendum erit, valere, si assistat parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, dum toleratus est, vel alius sacerdos de ejus licentia, non valere autem, si toleratus non sit: si autem non sit actus jurisdictionis, dicendum est valere utroque casu, sive ipse parochus non toleratus assistat, sive alius sacerdos de ejus licentia.

2 Triplex igitur quæstio disputanda est. I. De parocho non tolerato assistente. II. de licentia ab eodem concessa. III. de parocho assistente, cui interdicta est sacramentorum administratio.

3 QUÆSTIO I. Utrùm assistere matrimonio, sit actus jurisdictionis, & proinde si parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, non toleratus, assistat, sit invalidus ille actus, & consequenter matrimonium. Et videtur non valere matrimonium: quia ille actus est parochi, ut parochus est, & non est actus ordinis, ut constat: ergo jurisdictionis. Et confirm. quia insinuatio donationis coram judice facta, nihil aliud est, quàm intimatio ipsius donationis judici, *l. In hac fine, C. de donat.* ibi, *apud quemcunque ex memoratis volueris intimare:* & *l. 9. tit. 4. p. 5.* ibi, *e con sabiduria de el major jusgador:* ubi *Greg. Lop. verb. Con carta*, ait regulariter nihil aliud requiri, nec decretum judicis, & tradunt *Bart. & DD. l. Modestinus, ff. de donat.* sed quamvis judex nihil aliud agat, quàm interesse illi insinuationi, est actus jurisdictionis voluntariæ, ut cùm *Ant. de Canario* tradit *Ant. Gabr. 3. to. comm. l. 3. t. de donat. concl. 2. n. 54.* ergo similiter, licet parochus nihil aliud faciat, quàm assistere matrimonio, authoritatem illi actui præstando, erit actus jurisdictionis. 2. quia esto non esset actus jurisdictionis, sed parochus interesset tanquam testis, testimonium non valet excommunicati non tolerati, *c. Decernimus de sent. excom. in 6. c. Veniens, el 2. fine, de testib. & attest.* & latè docet *Mascar. de probat. concl. 705. per totam:* ergo adhuc matrimonium coram parocho excommunicato, non tolerato, est irritum.

4 Sit conclusio, matr. contractum coram parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari, non tolerato, est validum. Prob. quia præsentia parochi requiritur in matrimonio, quasi authoritatem præstans illi per potestatem, quam habet in subditos: ut docet *Navar. l. 4. cons. in edit. 1. de spons. cons. 47. nu. 6. ad 1. in 2. t. de cland. desponsat. cons. 14. n. 6. ad 1.* sed authoritatem præstare actui sua præsentia, non est actus jurisdictionis: ergo potest validè fieri ab excommunicato non tolerato. Probatur minor, quia nullus actus sive ordinis, sive jurisdictionis, validè potest fieri ab omninò invito, & contrariam habenti intentionem: actus enim agentium non operantur ultra eorum intentionem, *l. Non omnis, inesse, ff. de reb. credit.* sed præsentia parochi omninò inviti, contrariamque intentionem habentis, sufficit ad valorem matrimonii: (ut dicemus hoc 3. lib. disp. 39. n. 9.) ergo illa præsentia non est actus jurisdictionis. Item, quia excommunicatus, suspensus, vel irregularis, dum parochia non privatur, manet in possessione, & verus parochus est. Hujus sent. videntur *Navar. lib. 4. cons. in 1. edit. t. de spons. cons. 52. ad fin. & in nov. edit. t. de cland. despons. cons. 4. ad finem, Salzedo pract. c. 73. in nova edit. §. Undecimo*, ubi ajunt eam assistentiam non esse actum jurisdictionis: & tenet expressè *Enriquez*. loquens de parocho excommunicato, *l. 11. de matr. c. 3. nu. 4. & nu. 5.* dicit idem, quando est irregularis is, cui parochus dat licentiam assistendi matrimonio. Idem docent loquentes de parocho excommunicato, vel suspenso, *Pet. de Led. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. fine, f. 192. & Vega* referens idem tenuisse *Matin. l. 6. sum. casu 119.* Quid autem dicendum sit, si parochus det licentiam excommunicato, vel irregulari? dixi disp. præc. n. 10.

5 Ad 1. argum. ex propositis n. 3. respondebitur. n. 9. pressius enim ibi urgebit. Ad confirm. dic non esse propriè actum jurisdictionis: appellari autem à jurisperitis actum jurisdictionis voluntariæ, non quia propriè jurisdictionis sit, sed ut opponitur contentiosæ, atque ita velle dicere, non esse actum jurisdictionis contentiosæ, & subinde

inde posse exerceri extra diœcesim. Ad 2. dic, quamvis excommunicatus regulariter expellatur à testimonio ferendo, admitti tamen in casibus in quibus admittuntur infames: ut bene docet *Mascard. eod. concl.* 705. *n.* 15. in matrimonio autem admittuntur infames: ut dicemus hoc 3. l. disp. 41. n. 5.

6 QUÆSTIO II. An concedere parochum licentiam alteri sacerdoti assistendi matrimonio, sit actus jurisdictionis, & proinde si ea concedatur à parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari, non tolerato, dum non rejicitur à beneficio parochiali, sit invalida, & matrimonium irritum, contractum coram sacerdote prædictam licentiam habente? Duplex est sent. I. ait esse actum jurisdictionis, & ita nec licentiam, nec matrimonium valere. Prob. quia est actus parochi, in quantum parochus est, cùm nullus alius eam licentiam concedere possit, & non est actus ordinis, ut constat: ergo est actus jurisdictionis. Et confirm. quia alias frustra Tridentinum soli parocho, potius quam alteri sacerdoti non habenti jurisdictionem, dedisset authoritatem assistendi, & substituendi. 2. quia dare licentiam alieno sacerdoti audiendi confessiones subditorum parochi, est actus jurisdictionis; & ita invalidè conceditur ab excommunicato non tolerato: ut docent *Sylvest. Absolutio* 2. *q.* 6. *Confess.* 2. *qu.* 4. *effectu* 5. *Sot.* 4. *d.* 18. *q.* 4. *a.* 3. *vers. Circa confessiones*, *Victoria sum. de confess. n.* 152. *& de excommun. nu.* 345. *Led.* 2. *p.* 4. *q.* 7. *a.* 5. *dub.* 11. *Gutier. l.* 1. *q. canon. c.* 1. *n.* 89. ergo similiter non valebit, & erit actus jurisdictionis, licentia collata à tali parocho, alteri sacerdoti, ut assistat matrimonio. Et confirm. quia quamvis Tridentinum non dixisset, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote de licentia parochi, &c.* sed tantùm dixisset, *qui aliter quam præsente parocho*: adhuc parochus posset substituere, & dare licentiam alteri sacerdoti, ut assisteret matrimonio, cùm sit ordinarius, atque ita delegare, possit: si autem id non pertineret ad jurisdictionem, nullo modo posset, ut procurator datus ad contrahendum matrimonium, non potest substituere, nisi specialiter sibi concedatur, *c. fin. de procurat. in* 6. ergo dare illam licentiam, pertinet ad jurisdictionem. Hanc tenent *Pet. de Led. de matr. q.* 45. *a.* 5. *puncl.* 3. *dub.* 4. *f.* 192. Et colligitur expressè ex *Nav. l.* 4. *cons. in* 1. *edit.* 2. *de spons. cons.* 47. *n.* 6. *in solut. ad* 3. *in* 2. *t. de cland. despons. cons.* 14. *n.* 6. *ad* 3. ubi ait, parochum non posse assistere matrimonio extra parochiam: quia illa assistentia nullo modo est actus jurisdictionis: posse verò extra parochiam concedere alteri sacerdoti licentiam assistendi, quia est actus jurisdictionis voluntariæ. Et hæc sententia est satis probabilis.

7 II. Sent. probabilior, ait non esse actum jurisdictionis, ac proinde tam licentiam sic concessam, quàm matrimonium, valere. Prob. quia concessio illius facultatis non est actus parochi formaliter, in quantum habet jurisdictionem, sed in quantum est testis legitimus matrimonii, & simul habens facultatem substituendi ad eum actum testificandum: sed si aliquis haberet mandatum ad contrahendum nomine alterius, potestatemque substituendi, illa substitutio est, quidem actus potestatis substituendi, non tamen est actus jurisdictionis, ut constat, validèque ab excommunicato fieret: ergo validè conceditur ea licentia à parocho non tolerato. Et confirm. quia assistere matrimonio non est actus jurisdictionis, ut probavi num. 4. ergo per concessionem prædictæ licentiæ non delegatur, aliquid pertinens ad jurisdictionem, sed conceditur alteri licentia, ut tanquam testis legitimus matrimonio assistat, 2. quia multi DD. asserunt, posse Episcopum excommunicatum, non toleratum, concedere facultatem audiendi confessiones, & extremè ungendi, nec hoc esse actum jurisdictionis, sed solam juris sibi competentis cessionem. Sic *Paludan.* 4. *d.* 23. *q.* 2. *n.* 17. *D. Ant.* 3. *p. t.* 14. *c.* 15. *§.* 5. *Sylvest. verb. Unctio, q.* 4. ubi *Tabiena n.* 6. *Armil. n.* 5. *Nav. c. Placuit, de pœnit. d.* 6. *n.* 51. *Ledes.* 2. *p. t.* 4. *qu.* 33. *n.* 5. *Barth. à Led. de extr. unctione, dub.* 6. *Enriq. l.* 3. *de confirm. c.* 13. *n.* 3. *& l.* 6. *de pœnit. c.* 7. *fine, & c.* 6. *n.* 3. *& l.* 33. *de excomm. c.* 7. *n.* 7. *Manuel* 2. *to. sum. c.* 14. *n.* 5. *&* de licentia celebrandi ordines in sua diœcesi tradita alii Episcopo, per sic excommunicatum: docent idem *Palud. Enriq. & Manuel ibi*: similiter posse dare licentiam subdito, ut alieno sacerdoti fateatur, tradunt *Nav. eo c. Placuit, n.* 73. *Cordaba l.* 5. *quæstion. q.* 13. *paulo post princ. Manuel in expos. bul. cruciata, §.* 1. *nu.* 5. (quamvis fatear me illis in hoc non credere, ut dicam n. 9.) ergo à fortiori licentia, quam confert parochus excommunicatus, non toleratus, valida erit; nec erit actus jurisdictionis. Et ita pro hac sent. sunt omnes hi DD. & in propriis terminis tenent *Enriquez*, loquens de excommunicato, *l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 5. *in comment. lit. Q. & l.* 13. *de excom. c.* 7. *n.* 7. *Vega* referens idem tenuisse *Marinum*, & loquitur de excommunicato, & suspenso, *l.* 6. *summa casu* 119. Utrùm autem valeat, si Episcopus, aut parochus excommunicatus instituat parochum, aut vicecuratum, & ille assistat matrimonio; dicam hoc 3. lib. disp. 30. n. 10.

8 Rogabis tamen, an peccet parochus non toleratus assistens matrimonio, vel aliis licentiam concedens? videtur enim peccare, eo quòd communicet cum aliis, quod interdictum est excommunicato. Sed dicendum est ex hac parte non peccare assistendo matrimonio: quia cùm spectet ad suum munus, communicat in re necessaria, ex alia autem parte videtur peccare, quia videtur actus jurisdictionis, benedicere sponsos, illis verbis, quæ præcipit *Concil. Trid. sess.* 24. *de matr. c.* 1. *ego vos conjungo, &c.* Non tamen excedet venialem culpam: quia in nullius est præjudicium, & res est parvi momenti, nec necessaria ad sacramentum, & si omitterentur ea verba, tantùm esset veniale: (ut dicam hoc 3. lib. disp. 38. n. 7.) & tantùm peccat mortaliter excommunicatus usurpando jurisdictionem, quando immiscetur aliqua injustitia: ut bene docent *Cajet. verb. Excommunicatio* 4. *folits ante fin. Excommunicato plura sunt illicita, & Barth. à Led. de excommunicatione, dubio* 9. *ad finem*. Non peccaret autem parochus non toleratus, concedens alteri licentiam: quia ibi nullam exercet jurisdictionem, ut probavi n. præcedenti.

9 Ad argum. proposita nu. 6. dic Ad 1. non esse actum formaliter parochi, in quantum habet jurisdictionem, sed in quantum testis est legitimus matrimonii, & simul habens facultatem substituendi. Ad confirmat. dic concilium annexuisse authoritatem illam legitimi testis parocho ratione dignitatis parochialis, & quia ipsius est sacramenta subditis ministrare: & ea ratione concessisse illi facultatem substituendi, non autem eo quòd sit actus jurisdictionis. Ad 2. fateor illam doctrinam esse verissimam, contra DD. quos retuli n. 7. est tamen dispar ratio, quia ad cætera sacramenta licitè administranda, desideratur potestas ordinis, & jurisdictionis: unde parochus concedens alteri, ut possit ea administrare, transfundit in illum jurisdictionem, actumque jurisdictionis exercet: at vero sacramentum matrimonii non petit jurisdictionis usum, sed tantùm habitualem jurisdictionem in assistente, vel licentiam assistendi concedente. Præterea, sicut parochus non toleratus, privatus est activa sacramentorum administratione, ita jam potestate concedendi alteri licentiam administrandi: & sicut non est privatus potestate assistendi, (ut probavi n. 4.) ita nec potestate dandi prædictam licentiam. Ad confirmat dic, Tridentino non concedente parocho licentiam substituendi, fore ut non posset substituere: censetetur enim personæ industria electa, ut majori fide testimonium esset dignum: sicut in simili docet *Hostiens. c. Cum Bartold. vers. Verum quarta pars, de sent. & re judic.* ubi dicit censeri electam industriam personæ, quando certus tabellio electus est ad depositiones testium scribendas, fideique suæ esse commissum.

10 QUÆSTIO III. An parochus sacramentorum administratione interdictus, validè intersit matrimonio? Supponendum est, dupliciter posse hoc contingere: primò, generaliter, ut quando parocho propter imperitiam datur vicarius, vel coadjutor: juxta dispositionem *c. Illiterato* 39. *d. & c. Nisi cum pridem, de renunc. & Trid. sess.* 21. *c.* 6. *de reformatione*: & similiter dum propter aliquod crimen privatur sacramentorum administratione. Secundò, specialiter, ut quando aliqua justa ratione præcipit Episcopus parocho, ne aliquos matrimonio conjungat.

11 Sit Conclusio, parochus utroque modo interdictus, validè assistit matrimonio. Ratio est, quia est verè parochus, retinetque parochiæ titulum. Sic *Rota in novissimis, to.* 1. *dec.* 429. *&* 750. *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 4. *Manuel* 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 219. *n.* 10.

12 Hæc conclusio locum habet, etiamsi parochus interdictus, ne aliquos matrimonio conjungat, esset parochus ad Episcopi nutum amovibilis: non enim eo ipso quod peculiari præcepto interdictus est, ne aliquos matrimonio conjungat, censendus jurisdictione parochi privatus: ita declararunt Cardinales, ut referunt *Salzedo pract. crimin. c.* 73. *& Petrus de Ledesma de matr. q.* 45. *art.* 5. *fol.* 190. his verbis, *utrum prohibitione facta ab ordinario, ne parochus aliquos desponset, ita tollatur jurisdictio parochi, ut ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem, non sit legitimus parochus: cùm possit ordinarius, in totum, vel in partem, auferre à parocho jurisdictionem sicut fit, quando reservantur aliqui casus? & in proposita quæstione majorem vim habet, quia prædictus sacerdos non erat principalis parochus, nec verus proprietarius, sed annuus vicarius, qui ad nutum ordinarii poterat removeri? Congregatio Cardinalium respondet, valere matrimonium contractum coram parocho, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat.*

DISPUTATIO XXII.

Utrùm matrimonium initum coram parocho communiter existimato, non tamen habenti verum titulum, sit validum?

SUMMARIUM.

Proponuntur textus, in quorum intelligentia versatur difficultas hujus dispensationis, n. 1.
Tripliciter contingere potest, ut aliquis non habeat titulum officii, vel beneficii, 2.
Quot sint quæstiones disputandæ, 3.
An valeant gesta in utroque foro, per judicem, aut parochum habentem titulum coloratum: proponuntur argumenta ad probandam partem negantem, 4.
Valent gesta spectantia ad forum externum, n. 5. *Et ibi, an sit hic legitimus judex, aut parochus.*
Desideratur ad hoc error communis illius tituli vitiosi, 6.
Non sufficit error solius principis concedentis titulum illi, existimans esse habilem, 7.
Quid, si error non sit probabilis, sed crassus, vel supinus, 8.
Quid, si vitium in eo loco occultum sit, cùm tamen in alio sit notorium, 9.
Quid, si olim in eo loco notorium fuerit, nunc autem sit occultum, 10.
An valeat sententia excommunicationis prolata à tali judice existimato, 11.

An ge-

An gesta in foro interno, ut absolutio sacramentalis per hunc, valeant: refertur opinio negans, n.12. Et contraria verior, n.13.
Solvuntur argum. & explicatur c. Dudum, el 2. de electione, 14.
Post n.14. invenies alia summaria.

1 Tota hujus disput. difficultas pendet ex intellectu *l. Barbarius. ff. de off. prætor.* ibi, *si servus quamdiu latuit, dignitate prætoria functus sit, quid dicemus? An quæ dixit, quæ decrevit, nullius fore momenti, an forte propter utilitatem eorum, qui apud eum egerunt? Et verum puto, nihil eorum reprobari, hoc enim humanum est, cùm populus Romanus etiam servo potuisset decernere hanc potestatem.* Concordat *l. 2. C. de sentent. & interloq. & l. 4. fin. t. 4. p. 3. & l. 8. t. 9. l. 3. novæ recopil. Castellæ.* Idem habetur *c. Infamis, 3. q. 7. vers. Veruntamen:* quod ex Synodo Romana desumptum est: ibi, *si servus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet.* Ex quibus juribus constat communem errorem, concurrente titulo putativo, superioris authoritate collato, jurisdictionem conferre: servus enim ille incapax erat jurisdictionis prætoris. Idem colligitur à contrario sensu, ex *c. Ad probandum, de sent. & re judic.* ibi, *ita ut si proeo quod unus ex delegatis judicibus, excommunicationis vinculo esset publicè innodatus, quando sententia lata fuit, eandem sententiam constiterit infirmandam, ipsa cassata,* ubi *glos. verb. Cassata,* ait, *id est, cassa, & irrita denunciata.* Et ibi *glos. verb. Innodatus, Abb. nu. 14. Alex. de nevo n. 25. Imola n. 6. Felin. n. 3.* dicunt colligi à contrario sensu, occultè excommunicatum validè proferre sent. ob communem errorem: juxta *d. l. Barbarius.* Tota igitur difficultas versatur in horum textuum intelligentia, quando scilicet, communis error, quo aliquis parochus, vel judex creditur, ita tribuat jurisdictionem, ut gesta ab illo sic existimato judice, aut parocho, valida sint, perinde ac si verus judex, verusque parochus esset.

2 Præmittendum est, tripliciter contingere posse, ut aliquis titulo officii, vel beneficii destitutus sit. I. modo, ita ut numquam habuerit verum titulum, sed coloratum, vel præsumptum: ut si Episcopus conferat beneficium parochiale excommunicato occulto, vel per simoniam completam: utroque enim casu collatio re vera est nulla. II. modo, quando prius habuit titulum verum, eo tamen occultè privatus est. III. modo, ita ut numquam habuerit titulum, etiam præsumptum: ut si numquam habuit titulum à legitimo superiore, sed ipse se intrusit.

3 7. Igitur quæst. disputandæ sunt. I. an gesta per habentem titulum putativum, pertinentia ad utrumque forum, valeant. II. an hoc sit verum, sive ille judex putativus sit judex ordinarius, in quo concurrit publica utilitas: sive sit delegatus ad unam, aut alteram causam. III. an hæc procedant in quocumque impedimento occulto, & specialiter, quando est excommunicationis. IV. an sic gesta valeant, etiam respectu scientium illud vitium occultum. V. an requiratur ad hoc titulus præsumptus, concessus à legitimo superiore. VI. quid, si à principio adfuit titulus, amissus tamen est occultè, vel ratione delicti, vel ratione revocationis superioris. VII. an matrimonium contractum coram parocho existimato, carente tamen vero titulo, validum sit.

4 Quæstio I. An gesta per judicem, aut parochum carentem legitimo titulo, habentemque solum putativum, pertinentia ad utrumque forum valida sint? Videtur non esse valida: quia ad valorem actus à jurisdictione dimanantis, desideratur jurisdictio, sed hic eam non habet: ergo. Prob. minor, quia titulus ille cùm invalidus sit, jurisdictionem minimè confert: nec communis error eam conferre valet, per *l. Privatorum, C. de jurisdict. omn. jud.* ibi, *privatorum consensus judicem non facit eum, qui nulli præest judicio.* Et confirm. quia hic judex aut habet jurisdictionem ordinariam, aut delegatam: non ordinariam, quia verè non est judex, nec prælatus: non etiam delegatam, quia propter vitium occultum, incapax erat commissionis: ergo nullo modo valent gesta per ipsum. 2. Prob. quia hanc potestatem, & jurisdictionem aut conferunt litigantes coram eo judice, aut superior, qui illum judicem constituit, sed neutri conferunt: ergo. Prob. minor, quod non partes litigantes, quia ipsæ non intendunt conferre jurisdictionem, sed potius putant illum habere, in quo casu certum est jurisdictionem non conferri, ut expresse habetur *l. 2. ff. de judiciis,* ibi, *consensisse autem videntur, qui sciunt se non esse subjectos jurisdictioni ejus, sed in eum consentiunt: cæterum si putant ejus jurisdictionem esse, non erit ejus jurisdictio, error enim litigatorum consensum non habet.* Quòd autem eam non conferat superior, manifestum est: tum, quia forte is superior dispensare non posset in eo impedimento occulto, tum etiam, quia quamvis dispensare posset, & sic jurisdictionem conferre, id tamen facere minimè censetur: cùm per errorem id faciat, & error consensum non habet: ut proximè dixi 3. Probatur, saltem in foro conscientiæ hoc locum non habere, sed tantùm in spectantibus ad forum externum. Quia jura citata num. 1. non exprimunt valere sententiam datam in foro interno, sicut explicant de foro externo: ergo extendenda non sunt ad forum internum, cùm hi fori longè inter se distent. Ultimo probatur ex *c. Dudum, el 2. de elect. ante v. Verum procurator,* ibi, *in multarum animarum dispendium parochiales Ecclesias retinebat, cùm earum cura, qua jam privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertinet, & sic per ipsum eadem animæ damnabiliter sunt deceptæ.* Ubi constat concurrente communi errore, & titulo à superiore collato, qui jam cessarat ille titulus, prælatum illum absolventem decepisse damnabiliter animas: ergo ut gesta in foro interno valeant, non sufficit præsumptus titulus, & communis error: alias hæ animæ non essent damnabiliter deceptæ, sed veram absolutionem obtinerent.

5 Certissimum tamen est, gesta à judice ordinario pertinentia ad forum externum, valida esse, si is judex titulum habeat, communi errore existimatum legitimum, & à legitimo superiore collatum. Quia id expressè utroque jure decisum est: ut constat ex textibus adductis nu. 1. Cujus decisionis ea est ratio, quia sequerentur gravissima inconvenientia, & scandala, si detecto eo impedimento omnia gesta per eum judicem putativum rescindenda forent: quibus ut occurreretur, utrumque jus decrevit omnia gesta per eum, dum communis error durat, valida esse, ac si verus judex esset. Dixi consultò, ac si verus judex esset: quia non modica est difficultas inter juris Cæsarei professores, an servus ille, de quo in *d. l. Barbarius,* fuerit verus prætor, vel jus suppleverit jurisdictionem: quam omitto, quia eruditissimè eam disputat *Greg. Lop. Madera in suis animadversionibus juris civilis, toto c. 6.* defendens non fuisse verum judicem.

6 Oportet autem adesse communem errorem, quo ille verus judex existimetur: quare non sufficeret error unius, vel alterius coram eo litigantis. Prob. ex *c. Infamis v. Veruntamen 3. q. 7.* ibi, *veruntamen si servus, dum putaretur liber.* & ex *l. Barbarius. ff. de offic. prætor.* ibi, *quamdiu latuit.* Qui textus de ignorantia unius, vel alterius intelligi nequeunt: cùm leges non considerent, quæ raro, & in singulari contingunt, sed quæ frequenter accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* Quare *glossa d. l. Barbarius, verb. reprobari,* inquit, *circa factum error communis facit jus:* & probat ex *l. 3. §. fi. ff. de supell. legat.* ibi, *& error jus facit:* quam gloss. omnes DD. allegandi tota hac disp. sequuntur. Item, quia si error unius, vel alterius sit, non sequuntur inconvenientia, & scandala ex sententiarum rescissione, quibus occurrere voluit jus, quando error esset communis. Tandem quia impedimento communiter noto, error unius, vel alterius nec justus, nec probabilis est: & proinde æquum non est illi jus subvenire.

7 Hinc infertur, non sufficere errorem solius principis concedentis titulum, existimantisque illum, cui concedit, esse habilem. Hoc est contra *Ant. Gabr. 3. te. comm. li. I. tit. de probat. concl. 8. n. 13.* & refert *Baldum, l. 1. C. de servit. & aqua,* sed cùm diligenter quæsierim, non inveni in illo. Sic tenent *Bart. l. Barbar. in 2. lectura, nu. 21. ff. de offi. præt. & ibi Bal. in 2. lectura, nu. 30. Jas. n. 65. Mascar. de probat. concl. 649. n. 64.*

8 Nec sufficit error communis, si crassus, vel supinus sit, sed oportet esse probabilem. Quia ille error, scientiæ æquiparatur, *c. 2. de constitut. in 6.* ut si in eo oppido publicè aliquis damnatus esset, vel denunciatus de aliquo impedimento, ob quod esset incapax officii illius. Sic *Cardin. c. Ad probandum, de sent. & re judic. paulo post princ. Ant. cap. Seiscitatus, de rescript. ad fi.* ubi *Abbas n. 12. Felin. nu. 5. idem Abb. c. Veritatis, n. 42. & 45. de dolo, & contum. Anchar. c. Decernimus, de sent. excom. in 6. n. 1*[illegible]*. & ibi Francus n. 7. Soc. de regu. jur. lit. L. reg. 218. incipient. l. Barbar. Parisius cons. 136. n. 13. vol. 4. Angel. Confess. 4. n. 12. Ant. Gabr. 3. t. commun. li. 1. tit. de prob. concl. 8. n. 29. Mascard. de probat. concl. 949. n. 60. & 68.*

9 Sufficit tamen, si sit communis error in eo loco, ubi actus gestus fuit: quia ibi impedimentum erat occultum, quamvis in alio notorium esset. Prob. ex *d. l. Barbarius* verisimile enim est, servitutem illam, ob quam Barbarius judex esse non poterat, in suo domicilio notoriam fuisse. Item ex doctrina *gl. c. Ad nostram, el 3. de jurejurando. verb. Observandus,* ubi cum textus dicat in notoriis non esse servandum ordinem judiciarium, intelligit *glossa* in eo loco, ubi delictum est notorium, secus in alio ubi occultum est. Sic *Ant. c. Seiscitatus, de rescript. ad fi.* ubi *Abb. n. 13. Decius n. 38. idem Ant. c. Ad probandum, n. 11. de sentent. & re judic.* ubi *Abb. n. 11. Alex. de Nevo. n. 20. Jas. d. l. Barbarius, n. 65. v. 3. Navar. c. Inter verba, in nova edit. corol. 68. n. 345. Ant. Gab. 3. t. comm. l. 1. t. de probat. concl. 8. n. 12. Mascard. de probat. concl. 649. nu 63. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 12. paulo post princ. Ugolin. de censuris, tab. 1. c. 13. §. 7. n. 3.* Quod intellige, quando impedimentum est notorium in alio loco ita distanti, ut verisimiliter non potuerit venire in hujus oppidi notitiam. Sic *Ant. eo. c. Seiscitatus, ad fi. & d. c. Ad probandum, n. 11.* ubi *Abb. n. 11. Alex. de Nevo n. 20. Socin. allegatus n. præcedenti.*

10 Immò licet in eo loco publicum, & denunciatum fuerit impedimentum, si tantùm temporis spatium intercesserit, ut jam ab hominum memoria lapsum sit, & ita communiter ignoretur, valent gesta per eum judicem, Quia tunc est error communis, justus, & probabilis. Sic *Anton. Abb. Alex. de Nevo, Socin.* ubi nu. præced. sine eos allegavi.

11 Quidam tamen excipiunt à prædicta doctrina sententiam excommunicationis, in eaque speciale esse dicunt, ut non valeat, si eam ferens non sit verus judex, quamvis communi errore talis reputetur. Sic *Vincent. & Goffred.* quos refert, & sequitur *Archid. c. 1. n. 11. de sent. excomm. in 6. & c. Sententiam, ante glo. 1. 11. q. 3. Alber. l. Barbarius, n. 27. ff. de offic. prætor.* Sed meritò hoc reprobant *Bart. d. l. Barbarius in 2. lectura, n. 14. & ibi Bald. in 2. lectura, n. 25. Ugolinus de censuris, tabula 1. c. 2. §. 22. n. 1.* Quia jura indistinctè loquuntur, nec ea exceptio aliquo jure probatur.

12 Dubium autem est, an tradita procedant in spectantibus ad forum conscientiæ, ut in absolutione sacramentali, &c. Urgent enim 3. & 4. argu. nu. 4. proposita. Et ita aliqui, quos refert *Palud.* tacito nomi-

nomine 4.d.17.q.6.a.2.n.21. docent non habere locum in spectantibus ad forum conscientiæ. Pro qua parte sunt alii, quos referam n.55. & 57. dicentes non esse validam absolutionem sacramentalem, collatam à parocho, qui occultè titulum amiserat.

13 Sit tamen conclusio, omnia gesta per prælatum, vel parochum communi errore talem existimatum, habentem titulum putativum à legitimo superiore, valent, etiam si ad forum conscientiæ spectent: unde confessiones his factæ, iterandæ non sunt, detecto impedimento. Prob. quia id, quod jure statuitur in uno casu, eo ipso statutum reputatur in simili, sed supposita potestate ordinis, uterque forus quoad potestatem jurisdictionis, est ejusdem rationis: ergo quod statuitur in foro externo quoad valorem actus, reputabitur etiam statutum in interno. Et confirm. quia quicumque potest absolvere, & ligare in foro externo Ecclesiastico, potest absolvere, & ligare in foro animæ, si sacerdos sit: nam supposito ordine jurisdictionem veri prælati in omnibus habet, ergo si hic potest valide absolvere, & ligare in foro externo, poterit etiam in interno. Ultimò, quia eadem & majora inconvenientia, & scandala sequuntur, si gesta in foro interno nulla essent, ac si gesta in foro externo. Et ita hanc sent. tenent *Innoc. cap. Dudum, el 2.n.3.de elect.* ubi *Hostiens.super verb.Damnabiliter, & ibi Card.qu. 6.Abb.n.20.* & dicit esse probabilem *Jo.Andr.ibi nu.42.* & colligitur ex *Anton.ibi n.27.* à contrario sensu, dicit enim in illo textu, illum parochum non verè absolvisse, quia sententia erat ex causa notoria, undè contrarium clarè significat, quando impedimentum est occultum. Eandem tenent *Rosella, Confessio sacramentalis 3. num. 41.Angel.Confessio 4 num.12.Syl.Confessio 1.q.19.Tab. Absolutio 1.nu. ult.Armil.verb. Absolutio,num.30.Nav.c.Placuit, de pœnit.d.6. num. 177.& sum c.9.Hisp.nu.8.Lat n.11.Greg.Lop.lib.21.verb. No lo puede, t.4.p.1.Humada in commen.super hanc gl.Greg.Lop.num.1.vers.Quam distinctionem.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.17.q.6.a.2.à nu.21.& toto a.3. Cajet. sum. verb. Confessionis iteratio, ca. Confessio sacramentalis quare ex parte confessoris iteranda. & verb. Absolutionis impedimentum, cap. Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, initio: Molina C. de confessione, q. de confess. confessori excommunicato scienter facta, v. Secundum dictum, Petr.de Soto lect.6.de confess.paulò post princ.§. Quod verò dicimus. Palacios 4.dist.17.disp.7.f.272.vers.Similiter quoque, F. Molina l.1.sum.c.11.§.Tertiò, f.39. Angles florib.1.p.q.3.de confess. ar. 7.diffic.9.fol.287.& n.8.diffic.ult.fol.298.Enriq.l.6.de pœnit.cap.6. nu. 2.& cap.7.num.2.& l.13.de excommu.cap.7.num.6. Aragon 2.2.qu. 60.art.6.§.Est aliud dubium, fol.109.Lud.Lop.1.p.instruct. cap.38. §.Iteranda est confessio, Manuel 1.s.sum.2.edit.cap.60.num.3.Vega l.5.sum.casu 223.*

14 Ad arg. proposita num.4. respondetur. Ad primum, eam jurisdictionem habere judicem illum, aut parochum putativum, illamque conferre titulum præsumptum, dum adest communis error: utrumque enim jus statuit cum titulum, quamvis invalidus & inefficax sit, jurisdictionem conferre, dum ejus inefficacia communiter ignoratur. Ad confirm. dic, si habeat titulum putativum judicis ordinarii, esse ordinarium, & si delegati, delegatum: & jurisdictionem conferre titulum illum putativum. Ad 2. dic, nec litigantes, nec titulum conferentem, sed jus ipsum conferre eam jurisdictionem, velleque ut perinde valeant gesta, ac si verus judex esset. Ad 3. constat ex dictis nu. 13. quamvis enim jus non exprimat gesta valere quoad forum conscientiæ, satis est id statutum esse in pertinentibus ad forum contentiosum, ut ibi probavi. Ad 4. dic cum *Abbate ec c.Dudum n.20.* verè illas animas deceptas non esse, ille enim prælatus validè absolvebat, quamvis ex parte ipsius prælati, qui verus non erat, deceptæ sint. Vel 2. respondet *idem Abb.* impedimentum illius prælati notorium fuisse, atque ita cùm non occurrerit communis error, probabilis est justus, gesta per eum invalida fuisse.

SUMMARIUM.

An quando judex est delegatus ad unam, vel alteram causam, & ita non concurrit communis utilitas, valeant gesta per ipsum, concurrente communi errore tituli putativi: refertur opinio negans, nu.15. & contraria verior, n.16.

Quid, si delegatio sit invalida, non ob delegati vitium, sed ipsius delegationis, quia subreptitia est: referuntur duæ sententiæ, nu.17. & 18. & sententia verior, n.19.

Solvuntur argumenta, n.20.

Post quem invenies alia summaria.

15 QUÆSTIO II. An non solùm gesta per judicem ordinarium putativum communi errore, valeant, in quo concurrit communis utilitas: sed etiam gesta per judicem delegatum putativum, ad unam, vel alteram causam. Duplex est sent. I. Negat valere gesta per hunc judicem delegatum. Ducitur, quia ideò jura statuerunt valere gesta per judicem ordinarium putativum, quia agitur de communi utilitate, cùm omnes apud eum judicem lites agitaturi sint: sed hæc communis utilitas cessat in delegato ad unam, vel alteram causam: ergo ea dispositio in eo locum non habebit. Sic docent *Innoc.c.Cum dilecta, nu.1.de rescrip. vers.Sed dices, Joan.Andr.ibi n.14.Guillerm.de Cuno,* quem refert ibi *Abb.n.10.Guido Papadecis.322 Alex.cons.77.n.7.l.2.Angel.l.Barbarius,n.2.ff.de offic.prætor.Imola c.Scifcitatus, de rescript.n.17.ad fin.* limitans quando pars contraria opponit vitium, & impedimentum delegati. Idem videntur tenere aliqui DD quos n.16. referam asserentes parochum cujus excommunicatio communiter ignoratur, verè absolvere: secus autem confessorem delegatum.

16 II. Sententia multo probabilior, docet valere gesta, sive judex ordinarius, sive delegatus sit. Prob. ex *cap. Infamis, v. Verumtamen 3.q.7.* ibi, *si servus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixerit, & e.sententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet:* ubi apertè sermo est de judice delegato, & tamen ejus senten. sustinetur, cùm verus judex non esset, propter communem errorem. 2. ex *l.2. C.de senten.& interloq.* ibi, *si arbiter datus à magistratibus, cùm sententiam dixit, in libertate morabatur, &c.* Ubi sententiam illius propter communem errorem definitur esse validam: & tamen ibi est sermo de judice delegato, ut testatur *ibi gloss.verb.Si arbiter*, quam omnes ibi sequuntur. 3. quia si servus, qui testis esse nequit, communi errore putatus liber, adhibeatur in uno testamento, valet testamentum, quamvis vertatur causa unius *l.1.C.de testamen.* ibi, *testes servi an liberi fuerint, non tractari oportet, cum eo tempore, quo testamentum signabatur, omnium consensu liberorum loco habiti sint.* Ubi *gloss.verb. Omnium,* ait, *error communis hoc facit, per l. Barbar.* ubi dispositum in *illa l.Barbarius*, manifestè intelligit etiam dum agitur de causa unius: idem habetur *inst.de testament.§.Sed cum aliquis*, ubi idem notat *glo.verb.Omnium*: idem deciditur *l.9.§.s.1 p.6.* ergo similiter in nostro casu, quamvis ex valore sententiæ judicis delegati agatur de utilitate privata unius, vel alterius, valida tamen erit ob communem errorem. Et ita hanc sent. tenent Anton. *c. Cum dilecta, de rescript.n.15 & ibi Abb.* dicens esse communem, *n.10.Imol.nu.11. Felin.* dicens esse omnium, *n.3.idem Abb.c.Gratum, nu.11.de officio deleg.& c.Nihil, n.12.de elect.Decius c.Scifcitatus, de rescript.n.38.* ut *Felin.n.5.Addicionator ad Inn.d.c.Cum dilecta, n.1. Marianus c. Fraternitati, col.5.de hæreticis. Bart.d.l.Barbarius ff.de off præt.in 2.lect.nu.5. & 7.& ibi Bart.in 2.lect.n.13.& 18.Albert.n.26.Jas.n.71.Horos. ibi n. 10 idem Bald.l.2.n.1.C.de sent.& interloq & ibi Salic.nu.4.Corneus l. 1.n.10.C.de testam Barth.Soc.l.More, n.73. ff.de jurisd. omn. jud. Greg. Lop.l.4 t.4.p.3. verb. Otorgado, Perez l.2. ordinam. ti.15.l.3.fin. Ant. Gabr.* cum aliis, quos refert, *t.3.commun l.1.s.de probat.concl.8.n.31. Mascar.de probat.concl.649.n.58 Ugolin.de censuris, tabula 1.c.2.§.22. n.3.* Et ex Theolog. *Palud.4.d.17.q.6.a.2.n.11.Enriq.l.5 de pœnit. ca. 14.n.4.* & idem *DD. nu.39. allegandi*, asserentes valere absolutionem sacerdotis delegati excommunicati dum excommunicatio communiter ignoratur.

17 Aliqui temperant hanc sent. quando delegatio est invalida ob vitium, & impedimentum delegati: ut si esset servus, vel alias commissionis incapax: secus esse dicentes, si vitium sit rescripti, seu commissionis ipsius: tunc enim dicunt gesta non valere. Et ratio discriminis est, quia vitium personæ potest esse publicum, atque ita dum ignoratur, probabiliter concurrit communis tolerantia: at verò quando vitium est commissionis, cujus commissio publica non sit, sed ipsius committentis, nihil videtur operari communis error, & tolerantia. 2. quia si communis error operaretur, ut gesta per delegatum, dum commissio est vitiosa, valerent: frustra cùm dubia est delegati jurisdictio, deberet se pronunciare esse judicem: quod tamen est necessarium, ut notatur *c. 2. de dilat.* Sic tenent *Ant.ca.Cum dilecta, nu.15.de rescrip.* ubi *Imola num. 11.* relatus ibi à *Felino n.3.Paris.cons.136.n.9.l.4.Ant.Gabr.t.3.comm. l.11.de probat.concl.8.n.32.Mascar.de probat.concl.649.n.59.*

18 Alii distinguunt sic, aut commissio est simpliciter subreptitia, & tunc si toleretur delegatus, valet processus, nisi à principio excipiatur: si verò commissio sit ex rescripto falso, non valet, etiamsi delegatus pronunciaret se judicem competentem: sic *Felin.c.Cum dilecta, n.3.de rescript.*

19 Sed verius est, etiam quando vitium est circa commissionem factam à legitimo superiore, dum communiter id vitium ignoratur, valere gesta per delegatum, nisi jus in pœnam cassit. Et ita loquitur *c.1.de rescript.in 6.* vel quando altera pars fuisset in culpa, & agitur de valore respectu ipsius. Prob. quia concurrunt omnia requisita, nempè, authoritas superioris conferentis titulum, & communis error: nec est major ratio, quando error est vitii personæ, vel vitii commissionis: cùm utrumque vitium possit esse publicum, & occultum: & utrumque possit probabiliter vel crassè ignorari. Et ita cessat 1. ratio priori sent. proposita nu 17. Nec obstat 2. ratio ibi proposita, nam idem est in judice ordinario, dum enim est dubia ejus jurisdictio, debet se prius judicem pronunciare. Sic *Bart.consil.82.incipienti, pupillus quæst.ar.1.vol.1. Abb.* licèt aliquantulum dubius, *c.Cum dilecta, n.10.de rescript.*

20 Ad argum. prioris sent. propositum nu. 15. respondetur, cùm *Abbate c.Cum dilecta, n.10.de rescript.& ibi Fel.n.3.* satis esse versari publicam utilitatem in officii qualitate, licèt in exercitio ipso agatur de utilitate privata; & dum hoc contingit in delegatione, dum enim superior delegat causam, in ipsa delegatione versatur jus publicum, & utilitas publica: quia committit jure publico, *l.3.ff.de jurisd.omn.jud.* agitur etiam de utilitate publica, licèt intersit unius tantùm, quia interest reipublicæ cuilibet justitiam ministrari. Vel 2. dic cum *Bart.l.Barbarius, in 2.lect.nu, n.7.ff. de offic.prat.& ibi Baldo 2.lect.n.17.& l.Non dubium.n.24.C. de legib.& l. 2.n.83 C.de servit.& aqua, Felino d.ca.Cum dilecta, n.3. Horoscio d.l. Barbarius, n.28.* sat esse errorem communem cum titulo putativo, quamvis publica utilitas desit.

S U M M A R I U M.

An valeant gesta per habentem titulum putativum, licèt impedimentum sit juris divini, vel naturalis, at sit communiter existimatus sacerdos absolvat: refertur opinio affirmans, n. 21. Et ibi, quid, si communi errore fœmina creetur summus Pontifex: & deciditur contrarium, nu. 27. & quid de reputato vero Pontifice, nu. 28. & de judice carente usu rationis, 29.

An valeant gesta per eum, qui ante officii adeptionem erat excommunicatus: refertur opinio negans valere, num. 22. & contrarium deciditur, n. 30.

Refertur alia opinio: dicens non valere gesta per judicem putativum, quando jurisdictio est ligata, et quòd excommunicatus sit, nu. 23. Et deciditur contrarium, nisi sit publicè excommunicatus, num. 51. Immò nisi sit denunciatus, vel notorius percussor clerici, n. 32.

Et quid, si in alio loco denunciatus, vel notorius cleric percussor, ibi tamen occultus, vel quondam fuit denunciatus, aut notorius, modò tamen est occultus, nu. 33. Et quid, si judex hic occultè excommunicatus alium excommunicet, n. 34. Et explicatur c. Audivimus 24. q. 1. & an sit excommunicatus possit absolvere: & an hic excommunicans privet alium suffragiis communibus, n. 34.

Et an gesta per hunc occultè excommunicatum valeant in temporalibus, & spiritualibus, n. 35. Et ibi, an episcopus excommunicatus conferat ordinum exequationem: & explicatur ca. Daibertum 1. qu. 7. nemo dat quod non habet, & cap. Ab excommunicatis 9. q. 1. & c. 2. de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit.

Quid, si judex ille excommunicatus non sit ordinarius, sed delegatus; refertur opinio negans non valere gesta per excommunicatum denunciatum, quando est judex ordinarius, secus quando est delegatus, num. 24. & deciditur in neutro casu valere, num. 36. Et ibi, an talis judex peccet mortaliter contra justitiam, si actum jurisdictionis exerceat.

Quid, si impedimentum sit hæresis occulta: refertur opinio negans gesta valere, n. 25. Et deciditur contrarium, n. 37. & etiam quamvis sit notorius hæreticus judex, dum non est denunciatus, n. 38.

An gesta per judicem putativum, vel occultè excommunicatum valeant non tantùm quando fiunt ratione publici officii, n. 26. 39.

An valeant gesta per occultum excommunicatum, non tantùm quando est parochus, sed etiam quando ex speciali delegatione audit confessiones: refertur opinio negans, nu. 26. Et dicitur contrarium, num. 39.

Post quem invenies alia summaria.

21 QUÆSTIO III. An gesta per habentem titulum putativum, cum communi errore, valeant, ex quocumque impedimento titulus ille invalidus sit: licèt sit juris divini, & specialiter quando est nullus ob excommunicationem? Variæ sunt sent. I. ait valida esse gesta, quocumque impedimento concurrente, licèt sit juris divini. Sic tenent aliqui asserentes validam esse absolutionem collatam ab eo, qui communi opinione putatus sacerdos, audit confessiones. Sic *Alberic. l. Barbarius, num. 29. ff. de offic. prætoris, & ibi Jason n. 63. citans gloss. c. Dudum, el 2. verb. Decepta, de elect. & ibi Innoc.* sed falsò id illis imponit: & hanc opinionem sentit esse tutam *Ripa tract. de remediis ad curanda pestem, §. Sed quia usu videmus, nu. 45. & 46.* tantùm enim appellat oppositam tutiorem. Eandem tenent *Franciscus Vivius*, quem refert, & sequitur *Ant. Gabr. in nova edit. tom. 1. commun. lib. 3. verb. Confiteri quilibet potest, f. 130. col. 1. & Mascard. de probat. concl. 649. nu. 14.* Hinc infertur *Jason, d. l. Barbarius, n. 64.* valere gesta per fœminam, errore communi ad summum Pontificatum provectam: & refert Baldum *l. Non mutant, C. de liberali causa, fine*: sed Baldus non ita generaliter loquitur, ait enim valere gesta temporaliter, non autem spiritualiter per Pontificem ineligibilem.

22 II. Opinio tenet, non valere gesta per judicem putativum, quando impedimentum procedit ab excommunicatione, qua affectus erat ante officii adeptionem: quia ratione excommunicationis etiam occultæ, incapax erat cujuscumque gratiæ, *ca. 1. de rescript. in 6.* Sic *Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 1. l. 3. cap. 12. paulo post princ.*

23 III. Opinio ait, non valere gesta per judicem, quando jurisdictio ligata est excommunicatione, etiam occulta, post adeptum officium contracta: & ita communem errorem in hoc casu non proficere. Prob. ex *c. Adversus, de immunit. Eccl. v. Quia verò*, ibi, *adiicimus, constitutiones, & sententias, quæ à talibus fuerint promulgata, inanes, & irrita habeantur, nullo unquam tempore valiture.* Sic tenet *gl. ca. Infames 3. q. 7. verb. Dum pateretur: & ad c. Barbarius*, respondet aliud esse in servo: quia in multis casibus potest in judicio comparere, excommunicatus autem in nullo: *Arcin. c. Alienationes 12. q. 2. init. Ant. c. Sciscitatus, n. 24. de rescript.* ubi *Imola n. 17. ad fin.* & videntur tenere *Cajet. verb. Excommunicatio, 4. folio ante fin. c. Excommunicato plura sunt illicita*, ubi absolutè ait gesta per excommunicatum, ratione publici officii, non valere: videtur etiam hujus sententiæ *Sotus l. 3. de just. q. 4. a. 6. vers. Ex quo fit primum*, ubi ait valere sententiam judicis admittentis crimen, ob quod sit privandus, nisi sit ipso facto excommunicatus.

24 IV. Sententia in alio extremo ait valere omnia gesta per publicè excommunicatum, nisi judex delegatus sit: Quia *ca. Ad probandum, de sent. & re judic.* ex quo à contrario sensu colligitur gesta per publicè excommunicatum, non valere: loquitur de judicè delegato, nec extendi debet ad ordinarium, in quo diversa est ratio: quia jurisdictio delegata facilius spirat, quàm ordinaria, *l. 1. §. Qui mandatum, §. de officio ejus cui mandata est jurisd. l. Judicium solvitur, ff. de judiciis.* Sic tenet *decisio Rotæ 24. in antiquis.*

25 V. Sententia est, non habere locum in hæretico occulto, & proinde gesta per ipsum communi opinione existimatum catholicum non valere. Sic *Alberic. l. Barbarius, nu. 27. ff. de offic. præto.* ubi *Jason n. 62.* & refert *Gloss. 24. q. 2. in sum. verb. Quod autem*, ubi *glossa* non asserit id generaliter, sed solum ait occultum hæreticum non posse validè excommunicare: de qua re num. 34. sermonem faciemus.

26 VI. Sententia est, gesta per habentem titulum parochiæ, occultum excommunicatum, quando est communis error, valida esse: secus autem per confessorem, qui tantùm ex commissione, & delegatione speciali episcopi, confessiones audit. Quia textus relati num. 1. tantùm habent locum in iis, quæ ratione publici officii geruntur: in iis verò quæ geruntur ut à privato, nulla differentia est inter occultum, & publicum excommunicatum: nec communis error quicquam prodest: ut docent *Innoc. c. Cum dilectus, n. 4. fin. & 5. de consuet. Cardinalis Clement. 1. ad fi. de regul. Abb. c. Veritatis, n. 43. de dolo, & contum. & c. Si verò n. 9. de sent. excom. Franc. ca. 1. de except. in 6. n. 8. Felinus c. Ad probandum, n. 1. fi. & nu. 3. de sent. & de re judic. Robuf. c. Postulastis, notab. 2. n. 21. de cleric. excom. minist. & praxi benefic. tit. de forma vicariatus, n. 218. Cov. c. Alma mater, 1. p. §. 7. n. 9. fin. Ant. Gab. alios referens, t. 3. comm. l. 1. t. de probat. concl. 8. n. 16. Mascar. de probat. concl. 705. nu. 20. & seqq. & concl. 649. num. 35. & 46. Enriq. l. 13. de excommunic. c. 7. num. 6.* ergo non habet locum error communis in confessore excommunicato, qui publicum munus non obiit, sed ex commissione speciali audit confessiones. Quod si opponas decretum Concilii Constantiensis, solos excommunicatos denunciatos, ac notorios clerici percussores, vitare jubentis: respondent *Covar. eod. n. 9. & Enriq. ео. nu. 6.* id decretum solum prodesse in iis, quæ fiunt ratione publici officii, in iis verò quæ non à publico officio, sed à privata authoritate procedunt, jura veterа quoad potestatem ipsius excommunicati manere illæsa, adhuc ante denunciationem. Hanc sent. tenent aliqui, teste *Palud. 4. dist. 17. q. 6. art. 2. n. 9.* eandem tenent *Ang. Confessio. 4. n. 12. Enriq. l. 13. de excommun. c. 7. nu. 6.* ubi ait esse necessarium ut communis error juvet, ut excommunicatus exerceat jurisdictionem, ratione publici officii: *& in comment. lit. C.* inquit non valere ejus sententiam, aut absolutionem agentis privata authoritate, & non ratione publici officii: & *lib. 1. de sacram. c. 29. nu. 5.* ubi ait, Concilium Constantiense noluisse sua indulgentia suffragari sacerdotibus, qui nulla officii obligatione compelluntur: *& in comment. lit. D.* refert *Canum in suis prælect.* asseruisse, viros doctos non audere extendere concessionem Concilii Constantiensis, nisi ubi ratio, & obligatio urgeat. Idem tenet *Angles floribus 1. p. qu. 3. de confessione, art. 7. difficultate 9. f. 287.* Et dicit hoc esse valde probabile *Lud. Lop. 2. par. instruct. de excommu. c. 15. §. Sed jam hoc occurrit*, Favet *Cajet. sum. verb. Confessionis iteratio, 1. Confessio sacramentalis quare ex parte confessoris iteranda*: ubi ait tenere absolutionem sacramentalem, quando gesta ratione publici officii, propter communem errorem facti, cum titulo valida sunt: favet etiam *Driode l. 3. de libert. Christian. c. 7. paulo post princ.* ubi ait absolutionem præstitam à pastore occultè hæretico, aut excommunicato non denunciato, valere. Prob. hæc etiam sent. sunt Doctores quos retuli n. 15. asserentes dispositum *l. Barbarius, ff. de offic. præto.* non habere locum in judice delegato, sed in solo ordinario.

27 Sit tamen 1. Conclusio, contra primam sent. n. 21. relatam, gesta per habentem impedimentum juris divini, aut naturalis, quamvis concurrat titulus putativus, & communis error, sunt nullius momenti, sed tantùm valida erunt, quando impedimentum est solius juris humani: undè si non sacerdos sacramentaliter absolvat: quamvis communiter existimetur sacerdos, & verus parochus, absolutio est irrita: & contraria opinio est prorsus à veritate aliena. Prob. quia ideò valent gesta per habentem titulum putativum, quia jus pontificium, & civile, ob publicam utilitatem supplet eum defectum, concedendo jurisdictionem nequit autem supplere defectum juris naturalis, & divini, cum inferior potestatem non habeat in superiorem: & Ecclesia nequeat circa sacramentorum substantialia aliquid immutare: colligitur ex *Trident. sess. 21. doctrina de sacra. Euchar. c. 2.* ibi, *declarat hanc potestatem, &c.* Et confirm. ex *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* ubi textus rationem reddens, cur valida sint gesta à servo existimato verò judice, cum talis non esset, ob servitutis impedimentum, sic ait, *& verum puto nihil eorum reprobari: cum populus Romanus etiam servo potuisset decernere hanc potestatem*: sed Ecclesia non potest supplere defectum potestatis ordinis, nec alia impedimenta juris naturalis, aut divini: ergo tunc gesta prorsus erunt irrita. Sic *Abbas c. 2. fi. de presbytero non baptizato, Decius c. fi. n. 54. de constitut. Ang. Confessio 4. n. 12. Tabiena Confessio 2. q. 23. nu. 25. Mascard.* sibi contrarius, *de probat. conclus. 649. n. 98. Ugolinus de censuris, tabula 2. c. 13. §. 4. per totum.* Et ex Theologis, *Paludan. 4. d. 17. q. 6. ar. 1. nu. 6. Cajet. sum. verb. Confessionis iteratio, cap. Confessio quare ex parte confessoris iteranda, Palacios 4. d. 17. disp. 7. f. 271. col. 2.*

28 Hinc infertur non esse verum, quod asseruit *Jason d. l. Barbarius, n. 64.* valere gesta per Pontificem inhabilem, ut fœminam, communi errore concurrente: hoc enim falsum est: cum fœmina jure divino sit incapax Pontificatus. Si quis tamen jure divino capax, quia, scilicet, est vir baptizatus, invalide in Pontificatus apicem evehe-

eveheretur, ratione vitii occulti intervenientis in electione, ob quod est nulla: vel si nostra incidit in hæresim, juxta opinionem tenentium ipso facto depositum esse, nec manere verum Pontificem, tunc dum communis error est, quo hic verus Pontifex existimatur, habebit Pontificis jurisdictionem, & omnia gesta per illum valebunt, quia impedimentum est solius juris humani, & concurrit communis error, cum titulo præsumpto collato ab habente legitimam authoritatem: & in hoc casu verum habet quod dicunt *Jason eo. num. 64. Mascard. de probat. conclus. 649. n. 29. Ant. Gabriel. tom. 3. commun. l. 1. de tit. de probat. conclus. 8. num. 9.* nempè valere gesta per Pontificem habentem titulum putativum. Non tamen habebit potestatem definiendi infallibiliter res fidei: ea enim soli vero Pontifici, & Ecclesiæ universali, & generali concilio inest. Quod si roges, à quo habeat jurisdictionem hic præsumptus Pontifex? Dico habere ab Ecclesia: quamvis enim Ecclesia non sit supra verum Pontificem, est tamen supra hunc, qui verus non est. Hæc autem jurisdictio non erit ordinaria, quia illa est ex jure divino: sed erit delegata per Ecclesiam, qualem delegat vicario Pontificis per ipsam sede vacante electo.

29 Secundò infertur, si judex usu rationis careat, nihil prodesse communem errorem, quo sanæ mentis existimetur. Quia id impedimentum juris naturalis est. Sic *Abb. c. Scifcitatus, num. 12. de rescript.* ubi *Felin. n. 3. Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 1. to. de probat. concl. 8. nu. 46. Mascard. de probat. concl. 649. n. 89.*

30 II. Conclusio, contra secundam opinionem nu. 22. relatam: gesta per habentem titulum putativum, obtentum tempore, quo occultè excommunicatus erat, valida sunt: dum impedimentum communiter latet. Prob. quia hic intervenit communis error, & titulus præsumptus, & impedimentum est solius juris humani, nec ullo jure hæc exceptio probatur: solùm enim jura probant excommunicatum incapacem esse electionis, & gesta per ipsum ex se invalida esse, quia legitimo titulo caret: non tamen probant minimè valere, quando communis error est illius vitii, & nullitatis tituli. Et ita pro hac sentent. sunt omnes alii Doctores tota hac disputatione allegandi, indistinctè asserentes valere gesta per habentem titulum putativum, modò impedimentum non sit juris divini, aut naturalis. Et tenent expressè *Cajet. summ. verb. Absolutionis impedimenta, t. Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, Metina l. 1. su. c. 11. §. 3. f. 39. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 38. §. Iteranda est confessio, & 2. p. de excommun. c. 15. §. Sed jam hic occurrit, Manuel 1. to. summa, 2. edit. c. 60. n. 3. Vega l. 5. summa, casu 223.*

31 III. Conclusio, contra 3. sententiam n. 23. relatam: omnia gesta per excommunicatum occultum, existente communi errore valida sunt. Probatur à contrario sensu, ex *c. Ad probandum, de senten. & re judic.* ibi, *ita ut si pro eo quod unus ex judicibus excommunicationis vinculo esset publicè innodatus*: ergo secus, quando occultè. Præterea, quia non censetur Ecclesia usu jurisdictionis excommunicatos privare, dum excommunicatio occulta est, propter bonum commune, ne plurima inde oriantur scandala, multique detecta postea excommunicatione de suo statu dubitent. Sic *gl. fi. c. Decernimus, de senten. excomm. in 6. & d. c. Ad probandum, verb. Innodatus. Hostien. ibi super vers. Publicè innodatus: Jo. Andr. n. 8. Ant. nu. 11. Card. paulò post princ. Bald. n. 1. Abb. n. 14. Imola nu. 6. Henric. nu. 1. & 2. Alex. de Nevo n. 25. Felin. n. 3. Innoc. c. Si verè, de sent. excom. ad finem, Archid. c. Quod autem 24. qu. 1. vers. In angulo, ibi, Toleranda: idem Abbas d. c. Si verè, n. 9. & c. Veritatis, num. 42. & 45. de dolo & contum. Francus d. c. Decernimus, num. 7. & ibi Domin. ad fin. Anchar. num. 11. idem Francus c. 1. de except. in 6. num. 8. & ibi Anchar. §. Si verò, n. 4. inst. Domin. eod. §. v. Quaro de quibus actib. Barto. l. Barbarius, ff. de offic. præto. in 1. lectura, n. 7. & in 2. n. 9. & l. 2. n. 2. C. de sent. & interloqu.* ubi *Paul. n. 2. Bald. l. 2. nu. 10. C. de jur. & facti ignor. & d. l. Barbar. in 1. lectura, n. 30. & in 2. n. 20.* ubi *Jas. n. 51. & 61. Soc. senior. cons. 32. num. 20. vol. 1. & de reg. juris, lit. G. regul. 166. incip. Gesta ab occulte excomm. Sylv. Excommunicatio 3. §. 2. vers. Igitur, & §. 4. & §. 1. vers. 10. & 11. Tabiena Excomm. 1. num. 14. Castro l. 2. de lege pœn. cap. ult. §. Alterum quod circa occulte excomm. Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 7. num. 9. Padilla l. 2. nu. 51. & 52. C. de jur. & facti ignor. Gutier. qu. canon. l. 1. c. 1. n. 81. Mascard. de probat. concl. 649. num. 35. Jac. Sbrozius l. 3. de vicario episc. q. 17. nu. 9. Ugolinus de cens. tab. 1. c. 13. §. 7. n. 3.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 18. a. 7. qu. 1. ad 2. Palud. ead. d. qu. 4. d. 5. v. Tertius effectus est. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 77. v. 10. & 11. Sotus 4. d. 22. qu. 2. a. 1. ad fin. ante solut. ad 1.*

32 Addiderim, post Concilium Constantiense, quo non tenemur vitare nisi solos denunciatos excommunicatos, vel notorios clerici percussores, gesta per quemcumque publicè excommunicatum, & absolutionem ab ipso præstitam, dum denunciatus non est, vel nisi sit notorius clerici percussor, valida esse. Quia si invalida essent, eos evitare teneremur, ne actus irritus esset: nec timoratis conscientiis satis consuleretur, (qui fuit finis illius decreti) immò scandali, & ruinæ major occasio daretur. Nec obstat, si dicas id decretum Concilii Constantiensis noluisse favere excommunicato: & ita videri facta per ipsum, dum non est denunciatus, nullius esse valoris: aliàs magnum inde emolumentum reportaret. Sed facilè respondetur, directè enim noluit favere excommunicato: & ita valor absolutionis, & actuum, est directè ob fidelium cùm ipso participantium utilitatem: quamvis indirectè commodum sequatur ipsi excommunicato. Sic *Felinus c. Ad probandum, num. 6. de sent. & re judic. Nav. sum. c. 9. Hisp. num. 7. Lat. num. 10. Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 6. nu. 8. vers. Ex his colligitur. Gutier. qu. can. l. 1. c. 1. nu. 76.*

Ugoli. de cens. tab. 2. c. 10. §. 2. num. 3. & c. 11. §. 3. num. 5. Et *Armil. verb. Absolutio, n. 30.* Et ex Theolog. *Adrian. 4. qu. 5. de confess. dub. 9. Cajet. sum. verb. Confessio, t. Confessio sacram. quare ex parte confessoris iteranda: & verb. Absolutionis impedim. t. Absolutio ex quibus circunstantiis impeditur, §. Ex extravag. verò, Driedo l. 3. de libert. Christ. c. 7. paulò post prin. Victoria su. de clavib. n. 327. & de excom. nu. 333. & 345. Metin. tract. 2. de confess. q. de confessione confessori excommunicato scienter facta, dist. 3. & 4. Sot. 4. d. 1. q. 5. a. 6. concl. 5. & d. 20. q. 1. a. 5. concl. 2. & l. 9. de just. qu. 8. a. 1. ad 1. Petr. de Soto lect. 6. de confess. paulò post princ. §. Quod verò dicimus, Palat. 4. d. 6. q. 3. post 4. con. f. 164. & d. 17. qu. 7. v. Similiter quoque, f. 272. & d. 18. q. 4. paulò post princ. v. Unde excommunicatus, Angles florib. 1. p. q. 3. de confess. a. 7. diffic. 9. f. 287. Enriq. l. 7. de indulg. c. 32. §. Bañes 2. 2. q. 71. a. 1. dub. 5. concl. 2. Cap. l. 1. decis. c. 16. nu. 16. Vivald. Candel. 1. p. de absolut. num. 79. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 38. §. Quando pœnitens, & 2. p. de excom. c. 15. §. Præterea quæstio, Barth. à Ledesm. de excommunic. d. 9. §. Quintus effectus est.*

33 Tripliciter solet temperari hæc sentent. Primò, nisi excommunicatus ille occultus communi errore in hoc loco, esset in alio denunciatus, aut notorius clerici percussor: tunc enim communis ille error non prodesset, ut gesta valerent. Quia revera ille non est toleratus ab Ecclesia: sic *Palacios 4. d. 17. disp. 7. f. 276. v. Forsan circa hæc.* Sed dicendum est, valere tunc gesta in utroque foro. Quia concurrit authoritas superioris conferentis titulum, probabilisque error facti, & communis: & quamdiù in illo loco occultus est, potest dici toleratus ab Ecclesia, propter communem facti errorem. Hujus sent. sunt DD. nu. 9. relati, asserentes notorium excommunicatum in uno loco, validè exercere spectantia ad jurisdictionem in alio loco, ubi occultus est: nam secundùm jus antiquum publicus excommunicatus ita carebat jurisdictione, sicut post Concilium Constantiense caret denunciatus: ut constat ex *ca. Ad probandum, de sent. & re judic.* & diximus nu. 31. Ejusdem sent. sunt *Navar. c. Inter verba, in nova edit. coroll. 78. 345. & Philiarcus de offic. sacerd. t. 1. p. 3. l. 2. c. 12. paulò post princ.* ubi cùm teneant notorium excommunicatum vitandum esse, juxta Conc. Constantiense: asserunt notorium excommunicatum in uno loco, validè exercere pertinentia ad jurisdictionem in alio, ubi occultus est: idem tenent *Angles floribus 1. p. q. 3. de confess. a. 7. diffi. 9. concl. 1. fol. 287. Enriq. l. 13. de excom. c. 7. n. 6. in comment. lit. A & l. 6. de pœnit. c. 13. num. 11. Ugolin. de censuris, tab. 1. c. 13. §. 7. num. 3.* idem videtur tenere *Victoria sum. de excom. nu. 333.* ubi ait gesta per denunciatum, vel notorium clerici percussorem, valere, dum toleratur ab Ecclesia in suo ministerio. Immò licet sit denunciatus in eodem loco, vel notorius clerici percussor, si tantum temporis transactum sit, ut jam oblivioni mandata sit ea denunciatio, aut notoria percussio, probabiliterque ignoretur, valent gesta per illum. Quia concurrit titulus, & communis error, justus, & probabilis: ut dixi n. 10. de eo qui fuerat notorius in eodem loco, & propter longi temporis lapsum est jam occultus.

34 2. Alii temperant, ut valeant gesta ab occultè excommunicato, præterquam si judex occultè excommunicatus alium excommunicet: ajunt enim irritam esse talem excommunicationem. Ducuntur, quia cùm sit extra Ecclesiam, nequit alium ab Ecclesiæ consortio expellere, *ca. Audivimus 24. q. 1. initio*, ibi, *excommunicatus eo excommunicare non potuit.* Sic *glo. 24. q. 1. in su. verb. Quod autem Jo. Andr. ca. Pia, de except. in 6. n. 9. & ibi Francus n. 8. Anchar. ibi. §. Si verò, nu. 4. Domin. eo. §. Quaro de quibus actibus, idem Francus cap. Decernimus, de senten. excomm. in 6. n. 8. & ibi Anchar. n. 11. Ant. c. Ad probandum, de sent. & re jud. n. 11. & ibi Cardin. paulò post princ. Alex. de Nevo n. 26.* dicens ab hac sent. non esse recedendum in judicando, & consulendo, eo quòd communis est, quamvis oppositam dicat esse veriorem: eandem tenent *Abb. c. Si verè, n. 9. de sent. excomm. Hostiens. Goffred. & Calderin.* ut eos refert *idem Abbas c. Veritatis, de dolo, & contum. n. 43. Paul. Eleazar c. Si celebrat. vol. penult. de cler. excom. Socin. de reg. jur. lit. L. reg. 228. incipiens, Lex Barbar. vers. Limitari potest, Jason l. Barbar. n. 61. de off. præto. Sylv. Excommunicatio 1. §. 6. fin. & Excommunicatio 2. §. 1. v. Secundus est, Angelus Excommunicatio 3. n. 2.* Et ex Theolog. *D. Ant. 3. p. t. 24. c. 73. §. 1. init. Ledes. 2. p. 4. qu. 24. a. 3. Angles floribus 2. p. q. un. de excomm. a. 4. init. concl. 2. f. 43.* & asserunt *Ledesma, & Angles* hoc esse verum, adhuc stante decreto Concilii Constantiensis, solos excommunicatos denunciatos, notoriosque clerici percussores vitandos esse, decernentis. Quia validam esse excommunicationis sententiam, est in favorem judicis excommunicantis, ob ejus authoritatem tuendam: dictum autem decretum minimè favere voluit excommunicatis. Idem dicunt *Calderin. Socin. & Goffred. ibidem.* de absolutione ab excommunicatione; sicut enim judex occultè excommunicatus nequit excommunicatione ligare, ita nec absolvere. Cæterùm hæc limitatio amplectenda non est, dicendumque est, judicem occultè excommunicatum posse validè excommunicare. Quia est actus jurisdictionis, cujus usu non privatur occultè excommunicatus: ut probavi n. 31. Præterea, quia concurrit hic titulus, & communis error. Nec obstat *c. Audivimus*, in contrarium allegatum, quia intelligitur de publica excommunicatione judicis. Sic videtur tenere *D. Tho. 4. d. 18. q. 2. art. 2. quæstiunc. 3.* dum asserit, non posse excommunicatum excommunicare, quia privatur jurisdictionis usu: nam cùm occultè excommunicatus eo non privetur, poterit excommunicare: idem tenent expressè ex Theolog. *Sot. 4. d. 22. qu. 1. a. 1. ad fi. Palud. 4. d. 18. q. 2. a. 3. prioris q. quam ibi disp. nu. 20. & d. 17. qu. 6. a. 2. num. 24. Lud. Lop. 2. p. instruct. de excommun. cap. 13. §. Tertiò fit, & cap. 15.*

ca.15.§.Igitur ad l.Barbarius. Et ex jurisperitis, gloss.c.Audivimus, verb.Non potuit, 24.q.1.ubi Arch fin.& c.Quod autem.24.qu.1.v.In ea glos.ibi toleranda: & c.1.de sent. excom.in 6.num 11.Innoc.c.Si verè, de sent.excom.ad fi.& ibi Ant.n.9 idem Ant. c.Cum dilectus.fi. de consuet. Lapus alleg.89.col.8. Abb c.Veritatis, nu.43.de dolo,& contum. Henric. c.Ad probandum n 3.de sent.& re jud.& ibi Alex.de Neve nu.26.Felin. num.7.Socin.de regul.jur.reg 166.lit.G.qua incipit, Gesta ab occulto excom. Armilla verb Excomm.n.16.Covar.c Alma mater,1.p.§.11.nu.4. Ant.Gabr.c.3.commun.l.1. t.de probat.concl.8.num.36. Mascardus de probat.conclus.649 n.42. Idem dicendum est de absolutione, potest enim occultè excommunicatus absolvere ab excommunicatione: eadem ratione, quia est actus jurisdictionis. Immò hodie idem dicendum est de publicè excommunicato, modò non sit notorius percussor clerici, aut denunciatus: potest enim talis validè excommunicare, cùm jurisdictionem retineat: ut diximus num. præced. Item, quia validam esse excommunicationem, non est tantùm ob favorem excommunicantis, sed propter communem Ecclesiæ utilitatem, expedit enim bono illius communi, contumaces, ut resipiscant, excommunicare. Et ita tenent Driede l.3. de libert.Christ.cap.7.paulò post princ. Victoria de excom. 345. Enriquez l.13.de excom.c.7.nu.6.Barth.à Ledes.de excom. dub.7.concl.6.Vivald. Candel.2.p.de excomm.n.58.Manuel 1.t.sum.2.edit.c.82.num. 8. Et ex jurisperitis, Navar sum.c.27.n.7.Gutier.q.canon.l.1.c.1.num 82. Idem dicendum est, licèt talis excommunicatus sit denunciatus, vel notorius percussor clerici in alio loco, si ibi excommunicatus est occultus: vel licèt fuerit ibi denunciatus, aut notorius percussor, si tantum temporis transactum est, ut jam excommunicatio illa sit occulta: ut diximus n. præced. Nec verum esse credo, quod addit Victoria eo. nu. 345. nempe, excommunicatum ab excommunicato occulto, non privari suffragiis communibus: quia hoc pertinet ad authoritatem excommunicantis, benè tamen privari Missa, & officio divino, & orationibus publicis. Verius tamen est, omnibus suffragiis privari: sicut alium verè excommunicatum: cùm enim excommunicans veram jurisdictionem habeat, ejus excommunicatio quoad omnes effectus, valida est.

35 3. Alii temperant, ut excommunicatus occultus validè gerat ad jurisdictionem pertinentia, in temporalibus: secus in spiritualibus. Quia in his præfertur veritas opinioni. Sic Ant.c.Nihil, n.34.de elect.Bald.l.Barbarius, in 1.lectura,n.8 ff.de offic.prat. & l.2. n.85.C.de servis.& aqua,Salic.l.2.n.6.C de sent.& interloq. Bertachin. in repertorio, lit.E.verb.Error communis. Alii verò sic distinguunt: si spirituale non imprimit characterem, nec requirit aliam exequutionem, ut beneficii collatio, tunc valent gesta ab occultè excommunicato: si verò characterem imprimat, ut contingit in sacramento ordinis, tunc quidem valebit ordo collatus ab occultè excommunicato, non tamen conferetur recipienti ordinis exequutio. Prob.ex ca.2.de ordin.ab episc. qui renun. ubi dicitur, posse dispensari cum ordinatis ab Episcopo excommunicato, ignoranter: ubi gloss.verb.Ignorantia, reddit rationem, quia cum talis excommunicatus etiam occultus ordinis exequutionem non habeat, eam alteri dare minimè potest. Nemo enim dat, quod non habet, ca.Daibertum 1.q.7.& videtur hoc expressè haberi c. Ab excommunicatis 9.q.1.& tenet ibi gl.paulò ante fi.Innoc.c.a Nihil, nu.3. de elect. Ant.ibi, num.3.& c.Veritatis, n.14.de dolo, & contum. & est communis sent.teste Abb.ibi n.46. idem tenet Fran.c.ne.1.de except.in 6.num.7.& c.Decernimus, n.8.de sent.excomm.in 6.ubi Anchar. n.11.Rebuf. repet.c.Postulasti, de clerico excomm.ministr.notab.2.n.18.junct. num. 27.Sylvest.Excommun.3.p.1.vers.14.& §.5.Covar.alios referens ca. Alma mater, 1.p.§.6.num.6. Et videtur tenere Flaminius l.7. de resig.benef.q.24.num.47. ubi dicit valere gesta per excommunicatum occultum, in spiritualibus, secus in sacramentalibus. Et ex Theologis, tenent Palud.4.d.17.q.6.a.3.n.31.& 32.D.Ant.3.p.t.24.ca.76. v.14.& Enriquez attento jure antiquo, l.13.de excomm.c.39.num.1. Verius tamen est gesta per occultum excommunicatum, in quibuscumque spiritualibus, valida esse: & ita episcopum sic excommunicatum conferre ordinis exequutionem. Quia cum adsit communis error facti cum titulo: æquitas poscit, ut omnino valeat, quicquid gerit: quia dignitas potius quam persona agit. Nec textus contrariæ sententiæ oppositum probant: intelligendi enim sunt de publicè excommunicatis, & quando ignorantia non est probabilis: & illud axioma, Nemo dat, quod non habet, intelligitur de causa principali, non autem de instrumento, quale est sacerdos sacramentum conferens: & ita licèt iniquus sit, gratiam, qua caret, largitur. Ita tenent Innocent. sibi contrarius c.1. de schismaticis, n.3. Collectarius, quem refert, & sequitur Abbas c.Veritatis, n. 46.de dolo,& contum.& c.Ad probandum, n.15.de sent.& re jud. Palud.4.d.18.q.4.n.6.v.Quartus effectus.Felinus d.c.Ad probandum, n.7. Castro l.2.de lege pœn.c.ult.concl.2.ad fin.ante §. Alii sunt actus civiles: Gutier.q.can.l.1.c.1.n.80.Mascard.de probat.concl.649.num.45.& dicit hanc senten.esse valdè æquam, Sylvest. Excommunic.3.§.5. Et hoc multò certius est post Concilium Constantiense: cùm enim nullo pacto teneatur quisquam vitare quibuscumque censuris innodatos, nisi denunciati sint, aut notorii clericorum percussores, recipiens ordines ab episcopo hæretico, schismatico, simoniaco, & qualitercumque excommunicato, dum denunciatus non est, vel notorius clerici percussor, nullam incurrit suspensionem, sed veram ordinis exequutionem recipit: alias illos vitare teneretur: quod est contra illud decretum. Sic Angles verb.Irregularitas, n.30. p.ubi Syl q.7.§.9 fi.Armilla n 78.Tabiena verb.Irregularitas 4.q.5.n. 6.conclus.16 Nav.summ.c.27.Lat.num.141.§.4. Hisp. nu.142. Majolus l.4.de irregular c.15 num.3.Et ex Theologis, Sot.4.dist.15.qu.1.a.3. ver.In ordinatione, Led.2.p.4.q.26.a.2.f.366. col 3. Palucios 4. d.6.qu. 3.post 4.conclusionem, f.164.Enriquez lib.13.de excommun.c.39.n.1. Barth à Ledesma de excommun.dub.9.§.Annotato tamen, Capua l.4. decis.26.num 16.

IV. Conclusio, contra quartam sententiam num 24. propositam, gesta per excommunicatum denunciatum, sive notorium clerici percussorem, sive judex ordinarius, sivè delegatus sit, pertinentia ad jurisdictionem, sunt prorsus nullius momenti. Prob. quia c.Exceptionem, ad fin.de exceptio. generaliter loquitur de quocumque judice excommunicato, & decernit etiam parte non opponente, ejus judicem repellendum esse: ibi, excommunicatus autem publicè, etsi hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio judicis repellendus. Et c. Adversùs, de immunit. Eccles. v. Quia verò, ibi, adiicimus, ut constitutiones, & senten. quæ à talibus fuerint promulgatæ, inanes, & irrita habeantur, nullo unquam tempore valitura. Ubi gl.verb.Tempore, hæc ait, sic patet, quod sententia tempore excommunicationis lata, nulla est: nec etiam convalescere potest: immò si derogatur post sententiam, quia aliquis fuerit publicè excommunicatus, retractatur sententia. Et hoc jure optimo, quia excommunicatus ab omnibus actibus legitimis repellitur, c.Licet, de sent.excomm. in 6.ergo & à jure dicendo debet repelli. Et clarius prob.ea c.1.de offic.vicar.in 6.ibi, ea, quæ ipsi gerendo hujusmodi vices agunt, et taliter excommunicato manente, si jurisdictionem tantùm recipiunt ab eod.non possunt obtinere vigorem. Ubi clarè dicitur, commissionem factam per vicarium episcopi, qui ordinarius est, excommunicatum, esse nullam: ubi gl.verb.Vigorem, reddit rationem, quia excommunicatus non potuit jurisdictionem, qua carebat, committere: idem Hostiens.super eadem c.super verb.Gerunt, & ibi Jean.Andr.nu.3.Francus n. 7. & dicunt hi tres DD. jurisdictionem tunc esse mortuam apud illum. Pro hac etiam sententia sunt omnes DD.allegati num.31. docentes universaliter, gesta per judicem publicè excommunicatum invalida esse. Et tenent in propriis terminis, dicentes decisionem Rotæ allegatam nu.24.contrarium probantem, non esse receptam, communiterque reprobari. Herosc.l.Et quia, n.47.ff de jurisdict omn. judic.Padill.l.1.n.52.C.de juris, & facti ignoran Gutier.q.can l.1.c.1. n.75. Undè Cajet. verb. Excommunic.4.fol.ante fi. c.Excommunicato plura sunt illicita.Sot.4.dist.22.qu.1.a.4. v.Item excommunicat. Enriquez l.13.de excom.c.7.nu.6.Bañes 2.2.q.71.a.1.dub.5.concl.1.dicunt peccare mortaliter judicem contra justitiam, si sic excommunicatus sententiam ferat, usurpando jurisdictionem, qua caret, litigantibusque damnum inferendo.

V. Conclusio, contra V. sententiam nu.25. propositam, gesta 37 per occultum hæreticum, dum est communis error facti, cum titulo vero, aut putativo, valida sunt. Probatur, quia concurrit titulus, cum communi errore impedimenti, illudque solo jure humano impedit. Sic Archid.c.1. nu.11.de sent. excommunic.in 6. Anchar.c.Decernimus, n.11.eodem t.in 6.Abb c.Nihil n.12.de elect.Bald. l.Barbar.in 1.lectur.n.30.& ibi Jason n.51.ff.de off.prætor, Sylv.Confessor 1.q.19.Rosella Confessio sacramental.3.n.41. Tabiena Absolutio 1. n.ult.Et ex Theologis, Driede l.3.de libert.Christian.cap.7.paulò post princ Lud.Lop 1.p.instr c.38.§ Iteranda est confessio.

Et hodie post Concilium Constantiense, licèt sit notorius hæ- 38 reticus, dum non est denunciatus, non amittit jurisdictionem, quare gesta per ipsum valebunt: ut bene tradit Enriquez l.6.de pænitentia, c.13.n.12.

Ultima Conclusio, contra sextam sent.nu.26.relatam, proba- 39 bilius reputo, quamvis confessor non sit parochus, sed ex delegatione speciali audiat confessiones, valere absolutiones, dum est titulus verus, aut putativus, estque communis error excommunicationis, aut alterius impedimenti: quare quoad hoc, nullum discrimen constituo inter parochum, & alios confessores delegatos. Prob.1.quia (ut dixi num. 16.) gesta per delegatum valeant, quando concurrit titulus putativus, & communis error, sicut valent gesta per ordinarium. Item, quia officium confessoris delegati non potest dici privatum, nam ut optimè ait Abbas, c.Cum dilecta, num.10. de rescript. dum superior committit causam, in ipsa commissione versatur jus publicum, eo quòd jure publico committit. Item, quia non est certum in gestis ratione privati officii, non esse discrimen inter publicè, & occultè excommunicatum: aliqui enim tenent contrarium, quos refert Mascard. de probation. concl.705.n.18.& 19.de quibuscumque actibus, eos validos esse gestos ab occultè excommunicato, tenet Castro l.2. de lege pœn. c.ult. concl.2.fine.§. Alii sunt actus, Gutier.q.can.l.1.c.1 n.81. Tandem, quia Concilium Constantiense dum decrevit solos excommunicatos, denunciatos, ac notorios clerici percussores vitandos esse, id non restrinxit ad solos parochos, sed universaliter id decrevit. Pro hac sententia sunt Cajet. summ. verb. Absolutionis imped. 1. Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, immediatè ante §. Ex extra verò. Nav.sum.c.9.Hisp.n.7.Lat.num.10.Merin.l.1.sum. ca.11.d.3.f.39.fin. ubi generaliter docent, absolutum à legitimo aliàs confessore habente occultum impedimentum, quod cognitum impediret absolutionis valorem, esse validè absolutum ratione communis erroris. Et Sot.4.dist.1.q.1.a.6.concl.5. generaliter docet, quemcumque excommunicatum toleratum validè absolvere. Et tenent expressè Palud. 4.d.17.qu.6 a.2.num.11. Petr.de Soto lect.6.de confess.paulò post princ.§ Quod verò dicimus, Enriq. l.6. de pœnit. cap.6. num. 2. in comment.lit.E.& n.3.in comm.lit.I.& c.13 nu.11. Manuel 1 to.sum.2. edit.

edit.c.60.nu 3. & in hanc partem quamvis dubios, magis inclinat *Lud.Lop 2.p.instr.de excommun.cap.15.§. Sed jam hic occurrit.* Idem docet, & bene, *Enriq.eo.c.13.n.11.* quamvis hic confessor alibi sit denunciatus de excommunicatione, si in eo loco occulta sit, communiterque ignoretur: ut constat ex iis, quæ diximus n. 34. & juxta ibi dicta idem dicendum est, quamvis in eodem loco denunciatus sit, si tantum temporis spatium intercesserit, ut jam penitus occulta sit.

S U M M A R I U M.

An gesta per habentem titulum putativum, sint valida etiam respectu scientium impedimentum: referantur dua sententia, n.40. & 41.
Sunt valida etiam respectu scientium, sed sunt retractanda, 42.
Quid, si impedimentum illud sit excommunicationis, 44.
An valeat confessio ipsi facta per scientem ejus excommunicationem, 45.
An gesta per hunc habentem titulum putativum, vel excommunicatum occultum, sint semper retractanda, n.45. junct. nu.43. Et ibi, quid de suspenso, irregulari, vel interdicto.
Quid, si excommunicatio sit denunciata in alio loco, hic autem occulta, an valeant gesta respectu scientium, nu.45. Et quid, de confessione illi facta scienter, 46.
Solvuntur argum. n.47.
Post quem invenies alia summaria.

40 QUÆSTIO IV. An gesta per excommunicatum occultum, vel habentem aliud impedimentum occultum, sint valida etiam respectu scientium impedimentum? Triplex est sent. Prima ait, solùm esse valida respectu ignorantium impedimentum. Probatur, quia favor hic est ratione ignorantiæ, ne probabilior ignorans, bonaque fide ad existimatum judicem accedens, frustretur absque sua culpa, actus valore: ut constat ex *l. Barbarius, ff. de off. prætoris,* ibi, *quandiu latuit.* & *c. Infamis, vers. Verumtamen 3. qu 7.* ibi, *si servus, dum putaretur liber.* Sed conscius excommunicationis judicis, aut alterius impedimenti, ob quod jurisdictione vera caret, reus est culpæ, nec impedimentum ignorat, ergo respectu illius gesta sunt nulla. Et confirm. ex doctrina *gloss. c. Ad probandum, verb. Inundatus, de sent. & re judic.* ubi, reddens rationem, cur error communis jurisdictionem det, ait, *quia divinare non poterant vitium occultum:* ergo. 2 quia ratione comperta cedit opinio veritati, *c. Consuetudo, d. 8.* ibi *propter quod, relicto errore sequamur veritatem:* ergo error communis nihil proderit veritatis conscio. Hanc tenent *Bald. c. Ad probandum, de sent. & re jud. n. 1. vers. Nota quod sentent. judicis,* & ibi ait esse æquam. *Cardin. paulò post princ. Decius c. Sciscitatus, de rescript. n. 38. & cons. 407. nu. 2. Felin. c. Rodulph. n. 40. de rescript. Alberic. d. l. Barbarius, n 22. & ibi Jason nu. 65 fin. Rom singul. 760. Socin. de regul. jur. lit. L. reg. 228. incipienti, Lex Barbarius, fallentia ult. Milis in repertorio verb. Error communis, Coeffetus in repertorio, eodem verb. ad fi. Hippolyt. pract. crimin. §. Aggredior, n. 32. Tiraq. post leges connubia tit. De son mary, gloss. 8. n. 159. Greg. Lop l. 4. fi. t. 4. p. 3. Ant. Gabr. ti. 3. com. l. 1. t. de probat. concl. 8. nu. 30. Mascard. de probat. concl. 649. num. 36. & seq.* Et hanc sent. esse veram ante Concilii Constantiensis decretum, affirmant *Navar. sum. c. 9 Hisp. nu. 7. Lat. n. 10. Cov. c. Alma mater, 1. p. §. 6. num. 8. vers. Ex his colligitur.* Et pro hac sent. sunt *Palud. 4. d. 17. q. 6. a. 1. concl. 4. nu. 7. Sylv. Confessor 1 fin. Tabiena Confess. 2. q. 23. n. 25.* ubi ajunt, confessionem factam occultè excommunicato per conscium excommunicationis, esse invalidam. Et quamvis hi DD. tantum loquantur de sciente impedimentum excommunicationis: at eædem militant rationes, ut actus non valeat respectu scientium alia judicis impedimenta, ob quæ vera jurisdictione caret: & ita *Alberic. d. l. Barbarius, n. 22.* generaliter loquitur de impedimentis, & *Felin. d. c. Rodulphus, n. 40.* expressè dicit idem asserendum esse de omnibus impedimentis: & generaliter id tenet *Flaminiu de resign. benef. l. 7. q 24. n. 48.*

41 II. Sententia nihil definit, sed disjunctivè ait, gesta respectu scientium aut esse irrita, aut irritanda. Sic *Calderinus c. Ad probandum, de sent. & re judic. Ant. cap. Sciscitata fin. de rescript. & ibi Abbas n. 13. vers. Tertio casu, Felin. ibi, nu. 5. idem Abbas c. Dilectus, al. 2. n. 11. de prabend. Rebuff. c. Postulasti, notab. 2. nu. 18. de clerico excommun. ministrante.*

42 III. Sententia, probabilior ait mero jure valere sic gesta respectu scientium impedimentum, retractanda tamen esse in odium, & punitionem delicti per ipsos admissi. Ut si quis per collationem Episcopi excommunicati recipiat beneficium, conscius excommunicationis communiter ignoratæ, erit beneficio privandus, dum autem non privatur, potest tuta conscientia retinere. Prob. quia jura ad valorem sic gestorum non attendunt errorem, aut ignorantiam unius, vel alterius, sed communem, ut probavi num. 6. ergo sicut error particularis non sufficit, ut gesta per hunc judicem valeant respectu invincibiliter ignorantium impedimentum: ita nec scientia alicujus particularis impedit, quin gesta respectu ipsius valeant. Et confirm. quia cùm leges non considerent, quæ in particulari casu contingunt, sed communiter accidentia, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*: dum disponunt ob communem errorem valere gesta judicis impediti, nihil immutant ob scientiam unius, aut alterius privati, ut ita respectu illorum aliud disponatur. Sic tenent *Ant. c. Ad probandum, num. 11. de sent. & re judic. & ibi Abb. nu. 15. & 16. Alex. de Nevo n. 27. Imola n 6. Felin. n. 8. idem Abb. c. Veritatis, n. 43. de dolo, & contum. Anch. c. Decernimus, n. 21. de sent. excom. in 6. ubi Franc. n. 8. idem Franc. c. 1. de except. in 6. n. 8. Socin. de reg. jur. lit. G. reg. 166. incip. Gesta ab occulta excommunicata, Sylv. Excommunicat. 3. §. 5. Bertachinus in repertorio lit. C. verb. Collatio, sub n. 70. vers. Collatio beneficii, Castro l. 2. de lege pœnal. cap. ultimo, conclusione 2. ad finem. §. Alteram quod circa occultè excommunicatum.*

43 Hodie autem cùm, attento decreto Concilii Constantiensis, solos excommunicatos vitare teneantur omnes fideles in administratione sacramentorum, & quacumque alia re, denunciatos, aut notorios clerici percussores, non est locus huic doctrinæ, quando impedimentum est excommunicationis, nondum denunciatæ, nec provenientis ex notoria clerici percussione: sed gesta per talem excommunicatum valebunt, nec retractanda erunt respectu scientis impedimentum excommunicationis. Quia hæc annullatio, aut retractatio gestorum per excommunicatum est in odium, ac pœnam delicti participantis scienter cum illo, sed attento dicto decreto licitum est in hoc casu participare cum illo, ergo cùm cesset delictum, cessabit odium, ac pœna retractationis. Item, quia cùm attento dicto decreto hujusmodi excommunicatus retineat jurisdictionis usum, (ut dixi num. 32.) gesta per ipsum valida sunt, non ratione communis erroris, licet enim excommunicatio publica sit, valent, ut dixi eodem num. 32. sed quia re vera habent jurisdictionem hujusmodi excommunicati: ergo valebunt gesta, nec erunt revocanda, sive is in cujus favorem fiunt, ignoret, sive sciat excommunicationem. Sic dicit fortè esse verum *Fel. c. Ad probandum, n. 8. de sent. & re jud. & c. Rodulphus, nu. 40. de rescript.* & tenent *Ang. Confessio 4. n 12. Nav. sum. c. 27. num. 7. & c. 9. Hisp. num. 7. Lat. n. 10 Cov. c. Alma mater, 1. p. §. 6. nu. 8. vers. Ex his colligitur.* Et ex Theologis, *Adr. 4. qu. 5. de confess. dub. 9 §. His præmissis, Metina tract. 2. de confess. qu. de confessione confessori excommun. scienter facta, dict. 3 Palac. 4. dist. 17. disp. 7. f. 272. vers. Similiter quoque, Enriquez l. 13. de excommunic. c. 7. n. 6. Capua l. 2. decis. c. 16. n. 16. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 38 §. Quando pænitens, & 2. p. de excomm. c. 15. §. Præterea ex prædictis sequitur.* Et idem dicendum est, quando impedimentum judicis esset irregularitatis, suspensionis, vel interdicti: nam ad omnia hæc impedimenta extenditur favor prædicti decreti Concilii Constantiensis. Quando autem ratione excommunicationis, suspensionis, interdicti, vel irregularitatis gesta sint retractanda, explicabo n. 45.

44 Hinc fit, minus verè *Paludanum, Sylvest. Tabienam,* quos retuli nu. 40. asseruisse confessionem scienter factam excommunicato occulto, esse invalidam. Nam cùm vitandus non sit, donec denuntietur, habet veram in utroque foro jurisdictionem, & proinde validè absolvet. Sic *Angelus, Adrianus, Metina, Cov. Palacios, Capua, Lud. Lop utroque loco,* quos retuli numero præcedenti, fine. *Navar. sum c. 9. Hisp. num. 7. Lat. nu 10.* Haberet tamen verum ea sententia, in casu, in quo pœnitens peccaret mortaliter excommunicato occulto fatendo: (quos casus non est præsentis disputare, ne in longum protrahatur sermo) tunc enim confessio esset nulla, non defectu jurisdictionis confessoris, sed quia pœnitens lethaliter peccat in ipsamet confessione, ac proinde fictè accedit. Sic *Navar. & Capua ibi Lud. Lop. 1. p. instructorii cap. 38. §. Quando pænitens.*

45 Retractabuntur ergo gesta respectu scientium, quoties valida sunt ratione solius communis erroris: ut si tempore, quo collatum est beneficium, recipiens erat ligatus excommunicatione, suspensione, interdicto, vel irregularitate, quantumcumque occultis, tunc enim cum collatio invalida sit, nullam acquirit jurisdictionem: valent tamen gesta ratione communis erroris, etiam respectu scientium impedimentum juxta sententiam quam defendimus: & simile est in quibuscumque aliis impedimentis, quibus stantibus non acquisitus est verus titulus, sed putativus. Similiter si quis novit judicem, post officium acquisitum, incurrisse excommunicationem ob notoriam percussionem clerici, vel esse denunciatum de alia excommunicatione, in alio loco distanti, vel in eodem antiquitus, ita ut in illo loco, vel tunc temporis sit occulta excommunicatio, valerent gesta etiam respectu scientium, eo modo quo diximus n. 34. esse valida ratione communis erroris: retractabuntur tamen in odium, & pœnam scientis illud impedimentum. Intelligo tamen retractanda esse in odium illius scientis, quando sciens ipse deliquit adeundo eum judicem, quem noverat alibi denunciatum, vel notorium clerici percussorem: secus si minimè deliquit. Cùm enim non teneatur ipsum manifestare, ubi occultus omnino est, nec eum in publico vitare, juxta *c. Cum non ab homine, de sententia excommunicationis,* nullam admitteret culpam, si non habens alium judicem, apud quem causas agat, hunc adeat, ac proinde non venit in pœnam retractanda sententia.

46 Majus autem dubium est, de confessione sacramentali facta scienter hujusmodi confessori, in loco ubi communiter ejus denunciatio ignoratur, & esset expositus ad audiendas omnium confessiones. Nam *Metina tract. 2. de confessione, q. de confess. confessoris excommunicata scienter facta, ad fin. §. Ad secundum nego istam confessionem,* inquit, dum est aliquis parochus denunciatus, licèt sit communis error, gesta ratione publici officii valere quantum ad forum judicialem, dum toleratur: secus in foro pœnitentiali, ut de confessione sacramentali facta illi, qui novit excommunicationem. Quia in illis potest defectus per leges humanas suppleri, ita ut facta teneant: in absolutione autem sacramentali suppleri non potest, eo quòd confitens tali parocho peccat lethaliter, & sic ab-

solutioni obicem ponit, in quo casu jure divino absolutio est nulla. Et §. *Respondeo ad 1*, asserit *idem Metina*, *cum Adr. 4. q. 5. de confess. dub. 9 in sol. ad arg. vers. Respondeo ad 1.* quod in foro judicii, quamvis compellatur per censuram excommunicationis, ut ab eo curato recipiat sacramentum, eo quòd ejus excommunicatio ignoratur, non posset licitè obedire. Cæterùm credo, hujusmodi confessionem validam esse, ex parte jurisdictionis confessoris: nam ob communem errorem eam habet, (ut dixi numero præcedenti) atque ita cautè dixit *Metina* esse invalidam propter obicem pœnitentis: nec credo hunc obicem ponere, quando est suus parochus, & non habet alium, cui possit confiteri, & compellitur, vel est sibi necessarium fateri; tunc enim nullo modo delinquit, excusante necessitate. Extra hos verò casus, peccaret lethaliter fatendo illi; quia tenetur in occulto vitare, & nihil occultius, quàm forum sacramentale: & consequenter tunc confessio esset nulla, ratione obicis per pœnitentem appositi: quod si ab ea culpa ratione ignorantiæ excusaretur, ignorabat enim invincibiliter, se non posse illi fateri, confessio erit valida. Quia est jurisdictio ex parte confessoris, nec pœnitens obicem ponit.

47 Ad arg. proposita n. 40. respondetur, ad 1. & confirmationem, dic favorem illum esse propter ignorantiam, & errorem communem, non autem hujus, vel illius privat. Ad 2. dic opinionem particularem cedere veritati, quoad retinendam jurisdictionem: secus, quando opinio, & error esset communis.

S U M M A R I U M.

An sufficiat communis error, cùm officii possessione, absque titulo collato à superiore: refertur opinio affirmans, num. 48. Et contrarium verum, numer. 49.

An satis sit conferri titulum à quocumque superiore, ut ab Archiepiscopo subditis suffraganei, 50.

An gesta per delegatum valeant, quando est error in persona delegantis, qui existimabatur verus prælatus, aut judex, nu. 51. & ibi, quid, si verus superior delegaret, casu, quo non posset, vel si delegans haberet titulum, non verum, sed putativum.

An satis sit ad hunc titulum electio facta à potenti eligere, absque superioris confirmatione, 52.

Quid, si peccetur in forma electionis, quia non servantur solemnitas, & forma à jure præscripta, 53.

Solvuntur argum. & explicantur c. Querelam, vers. Nos igitur, de elect. ca. Consultationibus, de jure patron. & auth. de tabellionibus, immediatè ante §. ult. & l. 115. tit. 18 p. 3. n. 54. Ubi junctè n. 48. disputatur, an valeant instrumenta notarii intrusi, & indulgentia falsorum quæstorum, qui veri prælati non sunt.

Post nu. 54. invenies alia summaria.

48 QUÆSTIO V. An ut gesta valeant per eum, qui est in possessione, & communi existimatione alicujus officii, sufficiat communis error, vel exigatur simul titulus collatus à superiore, quamvis invalidus sit ob aliquod vitium occultum? Aliqui censent satis esse communem errorem, cum possessione illius officii. Probatur ex *c. Querelam, vers. Nos igitur, de elect.* ibi, *cùm nobis constiterit quod populus in quasi possessione præsentandi existebat, quando ipsum presbyterum ad illam elegit.* Et *c. Consultationib. de jure patron.* ibi, *instituitur ad præsentationem illius, qui ejusdem credebatur esse patronus, & posteà jus patronatus alius evicerit in judicio, institutus non debet ab ipsa ob hoc removeri*: ergo 2. ex *auth. de tabellionib. immediatè ante §. ult.* ibi, *tunc subjacet pœna tabellio, ipsis tamen documentis propter utilitatem contrahentium non annullandis.* Ubi *gloss. verb. Documentis fin.* ait inde sumi argumentum, ut quoties tabellio perdit officium ob aliquod delictum, non ideò debeant vitiari instrumenta, per *l. Barbarius, ff. de off. prætor.* & tamen tunc notarius caret titulo, ergo sufficit communis error absque titulo. Et confirmatur, quia ibi interdicitur tabellioni, ne alteri confectionem instrumentorum deleget, & proinde eo delegante, caret titulo delegatus: cùm tamen definiatur ibi valida esse instrumenta confecta à delegato. 3. quia propter illud authenticū, docent multi, satis esse, ut tabellio sit in officii possessione, & communiter talis credatur, quamvis titulum, & creationem à principe minimè habeat, sed dolosè intrusus sit, ut instrumenta ab eo confecta authentica sint. Ita docere videntur *Inn. c. 1. de fide instr. nu. 2. & ibi Hostiens. paulò post princ. Joan. Andr. num. 4. Deci. n. 49. idem Hostiens. summa, t. de fide instru. §. Quibus instrumentis, n. 3.* ubi dicunt, ut instrumenta fiant authentica, satis esse probare notarium esse in quasi possessione notariatus, per *d. l. Barbarius. idem Salice. l. 1. n. 11. C. de testam. Felinus c. 1. de fide instr. nu. 18. Petrus, & Cynus,* quos refert, & sequitur *Fulgos. d. l. Barbarius nu. 13.* dicens ab hac sent. in judicando, & consulendo recedendum non esse, quamvis opposita in rigore verior sit. Idem tenent *Cardin. cap. 2. de fide instr. vers. Quare si producitur instrumentum, Bart. d. l. Barbarius, in 1. lectura, n. 6.* ubi *Jason nu. 22.* dubius manet. Idem alius referens *Ant. Gabr. t. 3. commun. l. 1. tit. de probat. concl. 8. num. 24.* & alii, quos refert *Tiraqu. post leges connubial. gl. 8. De son mary, num. 153.* & favet *l. 115. t. 18. p. 3.* ibi, *O estava por escrivano publico*, & *Burgos de Paz, l. 3. Tauri, num. 178.* dubius manet, an ea lex velit sufficere, ut notarius sit in quasi possessione, quamvis numquam verus notarius fuerit: vel latius esse eam possessionem, ut credatur verus tabellio dum contrarium non probat adversarius: ergo similiter sufficiet possessio officii, cum communi errore, absque titulo authoritate superioris collato, ut gesta per judicem, aut parochum valeant. Ultimò probatur: ex doctrina aliquorum docentium validas esse, ob communem errorem, indulgentias concessas falsis omnino prælatis: hi sunt, *Jason. l. Præscript. n. 26. C. si contra jus, Felin. sermone de indulgent. ad fi. vers. Cæterum, de indulgentiis Episcoporum, Borgasius de irregularit. 3. p. tit. de indulgentiis Episcop. num. 4. Ant. Gom. in exposit. bullæ, c. 4. num. 32. & Mascardus de prob. concl. 649. n. 4.* dubius manet: & omnes hi attribuunt hanc sent. Anchatano, tanquam primo ejus authori. *Clem. fin. de pœnit.* falsò tamen, nec expresse oppositum docet. Quare hi authores manifestè volunt non exigi titulum, sed sufficere communem errorem. Pro eadem sent. videtur *Abb. Clem. Dudum, de sepultur. num. 25.* ubi ait, si frater non electus ad confessiones audiendas se ingerat, ei bona fide confitentem absolutum esse quoad Deum: & idem, si electus ad certum oppidum audiat confessiones in alio. Ejusdem sententiæ videtur. *Anast. Germonius tract. de indultis, §. Tibi quoad vixeris, num. 58.* ubi ait, adversario opponente aliquem non esse verum vicarium, sufficere parti adversæ probare communem reputationem, ut acta per eum valeant, per *d. l. Barbarius*. Ejusdem videtur *Flaminius l. 7. de resignat. benef. q. 24. n. 49.* ubi afferens decisionem Rotæ, ait, vicario non habente mandatum, & ita carente jurisdictione, recipiente resignationem, alioque conferente: qui mox resignavit in favorem tertii, valere hanc resignationem: quia id sufficit pro titulo colorato.

49 Si tamen conclusio, ut gesta valeant, non satis est communis error, sed necessarius est titulus collatus à superiore, quamvis invalidus sit ob aliquod vitium latens: quare dum aliquis sine titulo, & authoritate superioris in officium judicis, parochi, aut confessoris se intrusit, licèt communis error facti accedat, gesta per illum ad utrumque forum pertinentia, sunt prorsus invalida: nec oppositum reputo probabile. Prob. ex *c. infamis, vers. Verumtamen 3. q. 7.* ibi; *servus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dedit.* Et *l. Barbarius, ff. de off. prætoris*, ibi, *dum populus Romanus etiam servo potuisset decernere hanc potestatem*: ubi utrumque jus non solùm communem errorem ponderat, ut gesta valeant, sed etiam intercessisse authoritatem superioris delegantis potestatem, & populi Romani conferre potentis prætoris munus. Hanc sententiam clarè videtur tenere *gloss. fin. c. Nihil, de electione*, ponderat enim ut acta prælati falsi valeant, fuisse in quasi possessione prælaturæ, de licentia Pontificis. Et tenent expressè *Specul. t. de instrumentorum edit. §. Restat, nu. 32.* & ibi *Joa. And. in additionib. super nu. 24. vers. Illud autem. Archid. c. Alienationes, paulò post princip. 12. q. 2. Innoc. c. Qualiter fin. de elect. & c. Nihil, eo t. n. 3.* ubi *Joan. Andr. nu. 28. Ant. num. 34. Anch. ad finem q. 4. Abb.* dicens esse rem indubitatam *n. 11. Imola n. 7. Cardinal. ibi §. Cæterum, q. 12. inst. Henric. eo §. n. 3. Compostellanus*, quem refert, & sequitur *idem Ant. c. Cum dilectu, nu. 35. de rescript. & ibi Felinus num. 3. idem Ant. c. 1. de fide instr. n. 3. & ibi Abb. num. 3. q. 12. Imola ibi vers. In ea glo. ibi: Videtur, ad fi. idem Abb. c. Gratum, num. 10. de off. deleg. & c. Dudum, el 2. num. 20. 21. de elect. idem Imola* cum Stephano per eum relato, *Clem. 2. n. 31. de sepult. Bart. l. Actuarios, n. 2. C. de numerar. l. 12. & d. l. Barbar. in 1. lectura, nu. 3. in 2. nu 4. 5. 8. Bald. ibi in 1. lect. n. 29. in 2. n. 13. & 14. & 18. Ang. ibi nu. 2. Fulgos.* cum Guillelmo per eum relato, *ibi n. 13. Jason num. 48. & 66. idem Bald. l. 2. n. 5. C. de sent. & interl. & l. 2. n. 83. 84. C. de servit. & aqua. & l. 1. nu. 12. C. de testam. ubi Alberic. nu. 12. Pul. nu 4. Corn. num. 12. 13. 14. Alex. de Imola n. 12.* & latissimè probans *cons. 138. nu. 10. vol. 1. idem Jason l. Præscriptione, num. 24. C. si contra jus, Barth. Socin. l. More, num. 73. ff. de jurisd. omn. jud. & de reg. jur. lit. L. regul. 228. incipienti, Lex Barbarius, inst. Alciat. de præsu. reg. 3. præsumpt. 13. nu. 15. Bertachin in repertorio. lit. N. verb. Notarius, ad fin.* & multi alii, quos refert *Tiraq.* dicens esse communem *post leges connubial. glo. 8. De son mary, num. 145. Rosell. verb. Confessio sacramental. 3. num. 41. Sylv. Confess. 1. qu. 19. Angel. Confessio 4. nu. 12. Tabiena Absolutio 1. n. ult. Armill. verb. Abs. num. 30. Navar. c. Placuit, de pœnit. d. 6. nu. 177. 178. & sum. c. 9. Hisp. num. 8. Lat. num. 11. & l. 1. cons. in antiqua edition. cons. 9. num. 5. Cov. pract. q. c. 19. n. 9. vers. Hac sanè, ad fi. Greg. Lop. l. 6. t. 16. verb. Jurar. p. 6.* & melius *l. 21. v. No lo puede, t. 4. p. 1. & Humada in comm. super eam glos. Gregorii Lop. num. 1. vers. Quam destituit. Horoscius d. l. Barbarius, num. 13. & 28. Ant. Gabr. tom. 3. commun. tit. de probat. concl. 649. n. 49. 50. 86. 91. 101. Ugolin de censuris, tabula 1. c. 2. §. 22. num. 1. & 2. Jac. Sbroz. l. 3. de vicario episc. q. 24. n. 2.* Et ex Theologis, *Cajet. sum. verb. Confess. iterandi, t. Confessio sacramentalis quare ex parte confessoris iteranda: & verb. Absolutionis impedimenta, t. Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, Metina C. de confess. tract. 2. q. de confess. confessori excommunicato scienter facta, §. Secundum dictum, Palac. 4. dist. 17 disp. 8. f. 272. vers. Similiter quoque, Enriq. l. 6. de pœn. c. 7. nu. 2. & c. 6. n. 2. in comm. lit. E. & l. 13. de excommun. c. 7. nu. 6. Aragon 2. 2. quæst. 60. a. 6. §. Est aliud dubium, f. 109. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 38. §. Iteranda est confessio.*

50 Nec sufficit, titulum conferri à quocumque superiore, sed conferendus est à legitimo superiore, conferre potenti, alias gesta non valebunt, quamvis communis error adsit: unde si conferatur titulus ab Archiepiscopo subditis suffraganei; casu quo superior non est respectu illorum, nihil valent gesta. Quia tunc non concurrit verè authoritas superioris, cùm ille superior non sit, at perinde est, ac si titulus prorsus deesset. Sic *Compostel.* quem refert, & sequitur *Ant. c. Nihil, num. 34. de elect. Anch. ibi, ad fi. qu. 4. Henr. ibi §. Cæterùm, nu. 4.* Idem clarè docent *Bald. l. Barbarius, in 1. lectura, nu. 29. ff. de offi. prætoris. & ibi Jason num. 48. & 51. Bertrand. cons. 128. ad fi.*

ad fi. vol. 1. Ant. Gabr. c. 3. comm. l. 1. t. de prob. concl. 8. fi. Mascar. de prob. concl. 649. n. 86. & 92. ubi docent ea igi, ut notarius creatus sit ab habente potestatem.

51 Hinc infertur, si error sit in persona delegantis, quia ea æstimabatur communi errore verus prælatus, cùm tamen intrusus esset absque superioris authoritate, gesta per delegatum esse irrita. Qui caret titulo collato à legitimo superiore. Sic *Bald. l. 2. num. 5. C. de sentent. & interloq. Iac. Sbrozius l. 3. de vicario episc. q. 24. num. 2.* Idem dicerem, quando verus superior delegaret, casu quo verè delegare non posset: nam tunc gesta per delegatum non obstante communi errore, essent invalida, eo quod deficit titulus collatus ab habente potestatem. Si tamen delegans haberet titulum putativum superiori concessum, & esset communis error nullitatis illius tituli, cùm gesta per hunc delegantem valeant, valeret potestas delegato collata. Sic *Ugolin. de censuris tab. 1. c. 2. §. 22. n. 3.*

52 2. Infertur, non satis esse electionem factam à potente eligere, ubi confirmatio superioris necessaria est, sed oportere hanc accedere. Quia titulus non confertur per electionem, sed per eam confirmationem. Sic *Inn. c. Nihil, n. 4. de electio.* ubi *Ant. nu. 38. Anch. q. 4. Henric. ibi, §. Cæterum, n. 3. Jas.* cum Angelo per eum relato, *l. Barbarius, nu. 66. ff. de off. prætor.* Secus dicunt *Innoc. Anch. & Henric. ibid.* quando dignitas, vel officium confirmatione non indiget, sed sola collatione, vel institutione, vel provisione, quæ vim confirmationis obtinet: ut notatur *c. Cum inter canonicos, de elect.*

53 3. Infertur, si peccetur in electionis forma, eo quòd solennitas jure præscripta omittatur in electione, vel collatione, gesta per electum non valere. Quia peccatum est in forma, & in radice, & proinde titulus deficit. Sic *Bart. l. Allnarios, n. 2. C. de numerariis, l. 12. Alber. l. Barbarius, nu. 12. ff. de off. præt. & ibi Jason referens Jacob. de Bellovisu, n. 51. Mascard. de prob. concl. 649. n. 94.* Intellige tamen, nisi accedat legitimi superioris confirmatio, ea enim titulum coloratum confert, dum electionis vitium communiter latet. Sic *Joan. Andr. c. Nihil, n. 28. de elect.* ubi *Anch. ad fin. q. 4.*

54 Ad argum. primæ sent. proposita num. 48. respondetur. Ad 1. dic cum Bartolo, *d. l. Barbarius, in 2. lectur. n. 4. Abb. c. Nihil, n. 11. de elect.* illa jura procedere, quando jus non resistit possessioni, quia scilicet non requiritur decretum superioris, quare non requirunt quasi possessiones juris eligendi, & præsentandi. Ad 2. dic, licèt tunc tabellio perdat titulum, at dum eo sententia judicis non privatur, verum retinere titulum, esseque verum tabellionem, ac proinde gesta per ipsum, valere. Ad confirmationem, dic illum delegatum habuisse authoritatem à vero tabellione, habente potestatem, quamvis enim ipsi interdictum sit, ne deleget, valet tamen delegatio. Ad 3. dico, ferè omnes authores asserentes sufficere, ut notarius sit in quasi possessione, si attentè considerentur: tantum velle, id sufficere, ne proferenti instrumentum titulum notarii probare incumbat, sed onus probandi non esse verum notarium, transferatur in adversarium, quasi ex diuturna officii possessione verus notarius præsumatur & ita accipienda est *l. 115. t. 18. p. 3. ibi adducta*: nolle autem sentire, si constet defecisse titulum notario, ejus instrumenta authentica esse. Et dato, id verum esset in notario, dispar est ratio: nam notarius jurisdictionem non habet, sed est testis jure approbatus, ut tradit *Bart. d. l. Barbarius, in 2. lect. nu. 8. per l. Hac consultissima, §. fin. C. de testam.* unde non mirum, si titulus in eo non requiratur: secus in aliis officiis jurisdictionem habentibus, atque ita multi, ex DD. qui in notario ajunt non desiderari titulum, sed satis esse communem errorem, affirmant in aliis titulum requiri: ut ex DD. allegatis pro 1. & 2. sent. constat. Ad ultimum, dic eam doctrinam esse falsam, falsoque imponi Ancharano, nam oppositum docet, nempe indulgentias ab omnino falsis prælatis concessas, esse irritas defectu tituli, quamvis adsit communis error. Sic *Ancharan. c. Quod autem, n. 9. de pænit. & remissio. & Clem. fin. in princ. eod. tit. & ibi Cardin. §. Ad hæc multiplici, q. 5. Oldrad. cons. 76. n. 3. & seqq. Iason* sibi contrarius *l. Si urbana, nu. 8. vers. Alibi tamen, ff. de condiction. indebiti.*

S U M M A R I U M.

An valeant gesta, & absolutio sacramentalis, per habentem titulum, quando, occulto delicto eum amisit, vol occultè revocatus à superiore? proponuntur argumenta ad probandum non valere. n. 55.

Quando ob delictum titulus ipse jure amittitur, n. 56.

Quando privatio tituli est ab homine, aut occultè licentia audiendi confessiones revocatur: refertur opinio negans valere, nu. 57. & contraria verior, n. 58. ubi quid, si confessor approbatus est ad annum, & transacto anno audit confessiones, vel virtute bullæ, quæ revocata est, & utrùmque ignoratur.

Solvuntur argum. n. 59. & an gesta per delegatum, qui mortem delegantis re integra ignorabat, valeant, vel si novit se revocatum, communiter tamen revocatio ignorabatur, n. 59. juncto nu. 55. Et utrobique, quid, de vicario Episcopi in remotis defuncto, concedenti literas dimissorias, (vulgò reverendas) vel acceptanti beneficii resignationem, vel exercenti alios actus, dum Episcopi mors ignoratur communiter, sive ipse vicarius eam sciat, sive ignoret. Et quid, si vicarius, vel delegatus sit revocatus ab Episcopo, 59.

Post n. 59. invenies alia summaria.

55 QUÆSTIO VI. An si à principio officii adfuit titulus collatus à legitimo superiori, is tamen cessavit ob delictum, vel ob occultam superioris revocationem, valeant gesta, dum communiter ignoratur illa tituli cessatio? Et videtur non valere. Primò, quia mortuo delegante, re integra, perit potestas delegati eam ignorantis, nec gesta per ipsum tunc valent: per *cap. Gratum, & c. Relatum, de officio delegat. & l. More, ff. de jurisd. omn. jud.* quæ indistinctè docent perire potestatem delegati, re integra, morte delegantis: & id esse verum, licèt delegatus mortem ignoret, docent *Speculator tit. de judice delegat. §. Restat videre, n. 5. & ibi Joa. Andr. in addit. vers. Ut ibi, Bart. d. l. More, n. 18. & ibi Alber. nu. 22. Bellapertica n. 21. Barth. Socin. n. 73. Abb. d. c. Gratum. n. 10. Maranta de ordine jud. 4. p. d. 5. t. An judicium sit ordinarium, vel delegatum, n. 61. Cov.* dicens esse omnium *q. pract. c. 12. n. 2.* & tamen *Abb. ibi n. 11. & Barth. Socin. eo. n. 73.* opponunt *l. Barbarius, de off. prætoris,* & respondent, ibi dispositum non habere locum in hoc casu, quia solùm adest communis error, deficitque titulus, nam per mortem delegantis, re integra, cessavit titulus, & jurisdictio delegati: ergo non satis est communis error, & ab initio adfuisse superioris authoritatem. 2. Quia si delegatus novit se revocatum, licet publicè id ignoretur, ipso jure non valet processus, secus si delegatus ignoret, ut docent *Bald. l. 2. n. 7. C. de sentent. & interloq. & ibi Salicet. n. 5. q. 2.* ergo non sufficit à principio interfuisse superioris authoritatem. 3. ex *c. Dudum, el 2. de elect.* ibi, *In multarum animarum dispendia parochiales Ecclesias retinebat, cum earum cura, quæ id privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertineret, & sic per ipsum eadem animæ damnabiliter sunt deceptæ,* Ex quo reatu constat, prælatum, qui ob delictum ipso jure amisit parochiale beneficium, decepisse damnabiliter animas ipsas, à peccatis absolvendo: ergo absolutio sacramentalis nulla fuit: alias animæ non essent deceptæ, ergo non sat est à principio adfuisse authoritatem superioris: atque ita *gloss. eodem cap. Dudum, verb. Deceptæ,* expressè tenet illas absolutiones fuisse irritas: dicit enim animas illas salvari in fide sacramenti, sicut salvatur in fide baptismi Judæus, qui bona fide seipsum baptizaverit, quamvis baptismus irritus sit: juxta *c. Debitum, de baptismo.* Idem *Joan. Andr. ibi n. 42. Anchar. n. 13. Imola n. 12. vers. In ea gloss. in fin.* & magis inclinat in hanc *Bald. ibi n. 18. & Inn. n. 3.* dicit sub disjunctione, posse dici validas esse absolutiones, nec adveniente scientia amissionis tituli, repetendas esse confessiones: vel non esse validas: & dictam glossam sequitur *Mascardus de probatio. concl. 649. n. 38.* Ultimò prob. quia ubi semel cessat potestas, sive ob delictum, sive ob hominis sententiam, perinde est ac si numquam habuisset ille potestatem. Et ita *Bald. d. c. Dudum nu. 18.* sic ait, *qui desinit esse prælatus, statim efficitur intrusus, nisi dejiciatur à possessione:* sed si numquam habuit titulum, sed intrusus fuit, gesta per ipsum non valent: ergo nec postquam potestatem amisit.

56 I. Conclusio sit, quando quis ob delictum ipso jure amittit officium, dum amissio occulta est, valent gesta per illum. Quia retinet possessionem, qua privari non potest, nisi causa cognita, *c. Licet Episcopus, de prebend. in 6.* Sic *gl. auth. de tabell. coll. 4. verb. Decementes, Speculator t. de instrumentorum edit. §. Restat, num. 35. vers. Quid si tabellio perdedit, Joan. Andr. reg. More, de reg. jur. in 6. Ant. c. Nihil, n. 32. de elect. & ibi Abb. n. 11. & 12. Bal. l. 2. n. 5. C. de sent. & interloqut. & l. 2. C. de vindicta libert. n. 2. & auth. Habita, num. 30. C. ne filius pro patre, & l. 2. n. 83. C. de servit. & aqua, & l. Barbarius, 1. lect. n. 30. ff. de offi. prætor. & l. 1. n. 12. C. de testam.* ubi *Paulus n. 3. Cornens n. 54. Alex. cons. 138. n. 10. vol. 1. Jas. d. l. Barbarius, num. 52. Rosella Confess. sacram. 4. nu. 41. Sylv. Confessor 1. q. 19. Tabiena Absolutio 1. nu. ult. Nav. sum. c. 9. Hisp. nu. 8. Lat. n. 11. & c. Placuit, de pænit. d. 6. nu. 179. 180. Greg. Lop. l. 21. verb. Nolo puede, t. 4. p. 1. & Humada in addit. ad illam, glossam, Greg. Lop. n. 1. vers. Quam distinctionem, Ugolinus de censuris, tab. 1. c. 2. §. 22. n. 4.* Et ex Theologis, *Enriqu. lib. 13. de excommunicat. c. 7. num. 6. in comment. lit. B. & l. 6. de pænit. c. 7. n. 2. in comment. lit. G. & l. 11. de matr. c. 3. n. 4. in comment. lit. I. Manuel. 1. t. sum. in 2. edit. c. 219. nu. 8. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 38. §. Iteranda est confess. Aragon 2. 2. q. 60. a. 6. §. Est aliud dubium fol. 109.* Et ait bene *Nav. c. Placuit, nu. 179. & seq.* idem esse dicendum, quando ipso facto ob crimen esset privatus beneficio, & possessione: nam dum non est notoria privatio, retinetque possessionem facti, valent omnia gesta per illum. Idem colligitur à contrario sensu, ex *Joan. Andr. d. c. Nihil, n. 28. & Armilla verb. Absolutio, n. 30.* dicunt enim non valere, quando privatio esset notoria, quare contrarium videntur sentire, quando est occulta. Idem sentiunt DD qui in casu *c. Dudum. el 2. de elect.* in quo parochus ille erat ipso facto parochia privatus, ajunt validas fuisse confessiones illi factas, nec detecto vitio repetendas esse, dum privatio illa non fuit notoria. Hi sunt, *Innoc. ibi n. 3. fine, Hostien. ibi super verb. Damnabiliter, Cardin. ibi q. 6. Abb. n. 20.* & dicit esse probabile *Joan. Andr. ibi nu. 42.* Idem dicendum est, dum de privatione dubitatur. Sic *Abb. d. c. Nihil, num. 12. Rosell. Syl. Tabiena, locis proximè allegat.*

57 Gravior autem difficultas est, quando privatio esset per hominis sententiam. Nam cùm tunc privatur ille omnino etiam possessione, videtur nil superesse authoritatis officii, ut gesta per ipsum valeant, & ita in hoc casu non valere, quamvis privatio occulta sit, adsitque communis error, tenent *Bald. l. 2. nu. 5. C. de vindict. libertate, Paul. 1. n. 3. C. de test.* Idem videntur tenere aliqui, dicentes non valere, quando prælatus est privatus, vel suspensus notoriè, aut præcessit superioris inhibitio: ubi in superioris inhibitione, notorietatem non petunt, sicut in privatione, aut suspensione legis. Hi sunt, *Joan. Andr. c. Nihil, num. 18. de elect. & ibi Ant. q. 32. Abb. nu. 12. Rosell. Confessio sacram. 3. num. 41. Sylv. Confessor 1. q. 19.*

3.q.19. Tabiena Absol.2.n.ult. Armilla verb. Absol.nu.30. Lud.Lop.t.p. instr.n.38.§.Iteranda est confessio.

58 II. Tamen conclusio sit, probabilius est, dum privatio, & hominis inhibitio est occulta, adhuc valere gesta, concurrenti communi errore. Quia (ut ait *Bald.l.1.n.12.C.de testam.*) quædam reliquiæ remanserunt: ut notatur *l.Si pluribus, ff.de author. tute.* Item quia est error communis ortus à justo tituli initio. Sic *Bald.l.Barbarius, in 3 lectura, n.30.ff.de off.prætor & ibi Jas.n.68.idem Bald. l.2, n.8.C.de sent. & interloq. &* .2.n.66.C.de servit.& aqua, & l.1.nu.12, *C.de testam.* ubi *Cornel.n.14. Marsi ard. de probatio. concl.649. num.67.* Et ex Theologis tenet *Enriquez lib.6.de pœnit.c.6.nu.2. in comm.l.E.* ubi ait non satis esse, ut confessio valeat, errorem pœnitentis, aut vulgi, nisi concurrat titulus coloratus, ut quia aliquis habetur parochus, vel quia prius approbatus fuerat ab Episcopo, nec scitur postea eum revocatum esse. Et *nu.3.* ubi ait sacerdotem ad annum approbatum, elapso anno non reputari idoneum, & approbatum: & addit *in commento, lit.I.* Si communi errore vulgi censeretur adhuc approbatus, valere absolutionem. Et *c.7.nu.2. in commento lit.G.* ubi inquit valere absolutionem, si quis per bullam, quæ in eo oppido ignoratur revocata, eligat confessorem. Et melius *lib.5.de pœnit.c.14.n.4.* ubi ait, dum ignoratur an Pontifex revocarit gratiam bullarum, aut Episcopus licentiam, qua approbavit quosdam idoneos, valere confessiones virtute bullæ, aut talis licentiæ factas. Idem docet *Manuel 1.to.sum.2.editione,c.60.n.3.* ubi ait, valere confessiones religiosis semel approbatis factas, licèt occultè privati sint facultate audiendi confessiones.

59 Ad argumenta prioris sent. proposita n.55. respondetur. Ad 1. neganda est ea doctrina, dicendumque est, aliud esse, quando ipse solus delegatus mortem ignorat, tunc enim verum est, non valere gesta per ipsum, si res erat integra, quia periit ejus potestas: aliud autem, quando est communis error, & probabilis ignorantia mortis, tunc enim valent gesta, propter *l.Barbarius, ff.de off. prætor.* sive delegatus sciat mortem, sive ignoret. Quia concurrit communis error, & titulus a legitimo superiore collatus, ejusque extinctio est occulta, & ita doctrinam illam negant, *Alberic. l.Si forte, in fi. ff.de officio præsidis, Ubertin.* & alii teste *Speculatore tit. de judice deleg. § Restat videre, n.5.* Præterea, quia magis pendet potestas vicarii ab Episcopo quam delegati à delegante: nam hæc non perit morte, nec suspenditur excommunicatione, re non integra; cujus contrarium est in vicario: & tamen mortuo Episcopo in longinquis, si vicarius ignorans mortem, ex speciali mandato admittat resignationem beneficii, valet: ut decidit *Rota*, quem refert, & sequitur *Flaminius de resignatione benef.l.7.q.24.n.33. Anast Germon. de indult. §. Tibi quoad vixeris, nu.63. Jac.Sbrozius l.3.de vicario Episc.quæst.36.n.9.fi. & 10.* Idem tenent *Enriq.* in alio simili, *l.6.de pœnit.c.13.n.3.in commento. lit.A.* ubi ait, quamvis mortuo Episcopo potestas vicarii expiret, ac si vicarius incertus de morte Episcopi longè distantis, concedat literas dimissorias, ad ordines valere: quia habetur ut legitimus vicarius, & dicit sic tenuisse viros doctos consultos: & idem *Enriqu.l.10.de sacramento ordin.c.22.n.3.in commento, lit.P.* ait valere eas literas dimissorias, licèt posteà re integra, sciatur mortem Episcopi præcessisse. Et quamvis hi DD. tantum explicent, quando vicarius ignorat mortem: at manifestè non faciunt vim in privata vicarii ignorantia, sed in communi, & justa: siquidem ponderant, Episcopum longè distare: & *Flaminius* assignans rationem, ait ob communem utilitatem & communem errorem, per *l. Barbarius*, & *Enriq.* reddit rationem, quia habetur ut legitimus vicarius: & pondero vicarium in acceptatione resignationis esse delegatum, & sic inquiunt illi DD. si speciali mandato, &c. quare manifestè sentiunt gesta per delegatum, post mortem delegantis, re integra, communiter ignoratam, valere. Nec refert, sive vicarius sciat mortem, sive ignoret; quia ut valeant gesta, per *l. Barbarius*, non attenditur ignorantia privata, sed communis: ut dixi *nu. 6. & 7.* Idem dicendum est, quando revocatus est vicarius ab ipso Episcopo, valent enim gesta, dum revocatus est communis error, sive ipse sciat, sive ignoret revocationem, juxta tradita nu. præcedenti. Quid autem dicendum sit, si revocatio vicarii sit communiter nota, non tamen sit intimata ipsi vicario: dicam hoc 3.l.disp.30.n.11.12, & 13. Ad 2. dic illam doctrinam nullo jure probari, nam cum *d.l. Barbarius*, habeat etiam locum in delegato, ut probavi nu.16. dum communiter revocatio delegati ignoratur, idem de illo, ac de ordinario dicendum est, nempè valere gesta per illum: atque ita n.58. retuli aliquos DD. hoc fatentes in delegato. Ad 3. respondi n.24. fine. Ad ultimum dic non esse simile: quia manent aliquæ reliquiæ, ut notavi n.58. ex Baldo: quare ille non dicitur propriè intrusus, sed quando à principio caruit legitimo titulo.

S U M M A R I U M.

Matrimonium contractum coram parocho intruso, non habenti titulum à legitimo superiore, non valet: secus si titulum habeat invalidum ob vitium occultum, n.60.

Quid, si contrahentibus notum sit, illum non esse verum parochum, n.61. Et ibi, quid, si laicus communi errore existimatus sacerdos, assistat matrimonio, de licentia parochi. Et quid, si parochus intrusus communi errore legitimus existimatus, det sacerdoti licentiam assistendi matrimonio. Et quid, si occultè revocavit licentiam.

Quid, si parochus eo ipso amiserat beneficium: ut quia non est promotus intra annum, vel quia recipit incompatibile beneficium, n. 62.

Quid, de quodam qui à concilio oppidano substitutus est vice parochi absentis, & biennio ministerium parochi obivit, creditus communi errore verus parochus, n.63.

Quid, si licentia assistendi matrimonio, vel audiendi confessiones concedatur à legitimo superiore, sed fictè: vel sit talis ratihabitio de præsenti, ut communi sapientum opinione, legitima licentia existimatur, verùm superior ita vera consensit, n.64.

Quid, si sint opiniones, an aliquis sit legitimus parochus, ad assistendum matrimonio, vel audiendas confessiones: vel aliqua licentia sit legitima, vel privilegium bulla sit revocatum, vel extendatur ad illum casum: & opinio negans sit coram Deo vera: an dum ea veritas latet, & probabili sapientum opinione habetur esse legitimum parochum, vel legitimam licentiam, vel privilegium bulla non esse revocatum, vel extendi ad illum casum, valeant confessiones, & matrimonia, num. 65.

60 QUÆSTIO VII. An matrim. contractum coram parocho habente possessionem parochiæ, absque verò titulo, stante communi errore, validum sit? Breviter, ut constat ex dictis, si absque titulo collato à legitimo superiori intrusus est, non valet matrimonium, quia in neutro foro valent gesta per illum: ut probavi nu 49. & 50. si autem titulum habuit à legitimo superiore, invalidum tamen ob vitium occultum, valet matrim. Quia dum adest communis illa ignorantia, veram parochi in utroque foro jurisdictionem habet: ut probavi n.5. & 13. Sic *Enriquez l.1. de matrim. c.3. & 4. Manuel 1.to.summa, 2.edit.c.219.n 8.*

61 Et hoc quidem verum est, quamvis contrahentibus notum sit illum vero parochi titulo carere: quia (ut dixi num. 42.) etiam respectu scientium tituli nullitatem, valent gesta, dum adest communis error. Valet etiam matrimonium, licèt, is cui concedit parochus licentiam assistendi matrimonio, sit merus laicus, si communi æstimatione, & errore credebatur sacerdos, pro tali publice se gerens. Quia quamvis parochus non possit dare licentiam non sacerdoti, (ut dixi hoc l.3 disp.20. n. 10.) at concurrit titulus præsumptus, scilicet, licentia, & a superiore potenti concedere, data, estque communis error, & impedimentum, ob quod invalida fuit, est solus juris humani: in quo casu jus supplet defectum, & gesta per talem valida sunt (ut diximus n.27. & seq.) Sicut si Tridentin. disponeret, ut soli sacerdoti catholico posset dari licentia assistendi matrimonio, valeret utique, si assisteret sacerdos hæreticus, communi errore existimatus catholicus, ex licentia parochi: quia vitium illud ob quod licentia nulla fuit, erat solius juris humani, communiterque latebat. Et quamvis hic, cui conceditur licentia, sit delegatus, nec publicum officium obeat, nihil confert: quia n.16. probavimus etiam in delegato locum habere: & n 39. procedere etiam in eo qui publico officio minimè fungitur. Si autem parochus qui licentiam dedit, intrusus erat, licèt intrusio esset communiter incognita, matrim. est nullum: quia ille intrusus omni prorsus caret jurisdictione, (ut dixi nu. 51.) nec validè poterat assistere matrimonio: (ut dixi n.præced.) quare licentia illa non est concessa à legitimo superiori. Valeret autem matrimonium, si parochus ille concedens licentiam, haberet titulum præsumptum, collatum a legitimo superiori, invalidum tamen ob vitium occultum: quia (ut dixi n.præced.) talis parochus, dum tituli nullitas communiter latet, validè gerit omnia ad parochi munus spectantia. Similiter valeret matrim. si licentiam legitimè concessam, occultè revocasset, stante communi revocationis errore. Quia retinere adhuc licentia ob titulum initio habitum, & communem errorem, ut dixi num.58.

62 Hinc 1. Infertur, quamvis parochus eo ipso beneficium amiserit, ut quia intra annum non est ad sacerdotium promotus, vel aliud incompatibile beneficium adeptus est: si matrimonio assistat, vel alius sacerdos de ejus licentia, validum esse. Quia quamvis ipso facto privatus titulo sit, ut nondum possessione spoliatus est, & quamvis illa non spoliatur, præsumitur habere justam retinendi causam, *c.Licet Episcopus, in fi. de præb. in 6.* & idem esset dicendum, licet privatio tituli fuerit per sententiam hominis. Et constat utraque pars ex dictis nu. 56. & 58. & priorem partem docent *Enriquez l.11.de matrim.c.3.n.4.in comment.lit.I.* ubi alios refert: & *Manuel 1.to.sum.2.edit.c.219.n.8.*

63 2. Infertur decisio cujusdam quæstionis conscientiæ, de qua consultus sum. In oppido quodam adfuit parochus, concilium oppidanum simplicem sacerdotem loco parochi substituit, qui biennio omnia parochi ministeria obivit, communi omnium opinione verus parochus existimatus. Dicendum est sacramenta confessionis, & matrimonii quæ ad sui valorem, jurisdictionem parochi desiderant, invalida fuisse, & prorsus iteranda: quia defuit titulus in parocho illo præsumpto, collatus à legitimo superiore Ecclesiastico: (concilium enim oppidanum jurisdictionem Ecclesiasticam conferre non potuit: in quo casu nihil proficit communis error (ut probavi nu.49. & 50.) proles tamen ex talibus matrimoniis præsumptis habita, fuit legitima, ob bonam parentum fidem: juxta *c.Ex tenore, qui filii sint legitimi.*

64 3. Infertur, quid dicendum sit, si parochus fictè concedat licentiam sacerdoti assistendi matrimonio, id est, absque vera intentione concedendi, sed solis externi verbis? *Petr. de Ledesm. de matr. q.45. a.5. punct.3. dub.4. f.192 col.3. fi.* ait non valere matrimonium coram tali sacerdote celebratum. Idque a simili probat, quia

consef-

confessio facta sacerdoti, cui Episcopus facultatem audiendi confessiones fictè concessit, irrita est: quia cùm licentia invalida sit, titulus est nullus. Sed profectò petit principium, probando idem per idem: nam eadem prorsus in utroque casu versatur difficultas. Eandem sent. in alio omnino simili tenet *Molina tract. 2 de confessione, q. De multiplici licentia alieno confitendi, ad fin.* ubi ait, si prælatus videns, & tacens alienum sacerdotem audire confessionem, re vera non consentiat, nec det licentiam, excusari ratione probabilis ignorantiæ, pœnitentem, & confessorem, at confessionem esse invalidam defectu jurisdictionis. Cæterùm credo validam esse illam confessionem, & matrimonium in utroque eventu. In primo quidem, quia concurrit licentia collata à legitimo superiore, & ejus nullitas est occulta, atq; ita adest communis error, cum titulo præsumpto: sicut licentia concessa excommunicato alibi denunciato, audiendi confessiones, invalida est: at dum in hoc loco excommunicatio est occulta, validæ sunt confessiones virtute talis licentiæ auditæ, ratione communis erroris: (ut dixi n. 9. & 13. & 35.) In posteriori autem, quia ea ratihabitio de præsenti reputatur in jure, & apud peritos, vera licentia, sicut licentia expressè concessa: & ita concurrit titulus præsumptus, & communis error, & eam ratihabitionem de præsenti reputari legitimam licentiam, probabimus hoc 3. l. disp. 35. n. 20.

65 Ultimò infertur, si sint diversæ opiniones, an aliquis sit legitimus minister matrimonii, aut confessionis, vel licentia illi concessa sit legitima, vel privilegium bullæ revocatum sit, vel extendatur ad illum casum: & opinio affirmans non esse legitimum ministrũ, aut licentiam nõ esse sufficientem, aut privilegium esse revocatum, vel minimè extendi ad illum casum, sit coram Deo vera: dum tamen veritas illa latet, & probabili sapientum opinione reputatur probabilis, opinio opposita, confessiones factæ, & matrimonia celebrata coram tali ministro, vel virtute talis licentiæ, aut privilegii, valent: quia est communis error, titulusque præsumptus, collatus à legitimo superiore, & defectum illum jurisdictionis ministri, aut licentiæ, potest jus humanum supplere: in quo casu valida esse gesta ratione communis erroris, diximus n. 26. & seq. Pro hac parte est *Enriq. l. 5. de pœnit. c. 14. n. 4.* ubi dicit, quando probabili sapientum opinione credunt gratiam nondum expirasse valere gesta ratione illius, & melius id clarè dixit. n. 3.

DISPUTATIO XXIII.

Qualis habitatio in aliqua parochia sufficiat, & desideretur, ut parochus illius jurisdictionem parochi acquirat, possitque assistere matrimonio?

SUMMARIUM.

Quis sit proprius Episcopus ad ordines conferendum, & qualis habitatio requiratur, & sufficiat, ut in foro externo præsumatur domicilium, num. 1. Et ibi nullius temporis habitatio sufficit absque animo perpetuo habitandi.

Acquiritur momentanea habitatione animo perpetuo habitandi, & semel acquisitum non deperditur solo animi mutatione, 2.

Domicilium originis an acquiratur nativitate in loco, in quo parentes casu erant, vel quale sit tunc domicilium originis, 3.

Domicilium originis est immutabile: habitationis verò potest mutari, 4.

Quot sint quæstiones disputandæ, 5.

An parochus domicilii solius originis possit assistere matrimonio: proponuntur argumenta probantia partem affirmantem, n. 6. & ibi, naturalia prævalent, & causa naturalis accidentali · juncta n. 8.

Non satis est parochus originis, n. 7. & ibi, nomine domicilii in dubio non clauditur originis, sed solius habitationis; & in dubio à proprietate verborum recedendum non est.

Solvuntur argumenta: & explicatur l. Qui habet, in principio, ff. de tutelis, 8.

Post quem invenies alia summaria.

1 TRia fundamenta præmittenda sunt. I. est, pro sacramento ordinis recipiendo decretum est *c. Cum nullus, de temp. ord. in 6.* proprium Episcopum esse illum de cujus diœcesi promovendus ad ordines est oriundus, vel in qua beneficium obtinet, vel domicilium habitationis. Ad hoc autem domicilium comparandum non sufficit qualiscumque habitatio, sed requiritur unà cum habitatione animus perpetuo habitandi, aliàs nullo tempore comparabitur. Quare leges exigentes habitationem decennii, ut sunt *l. 1. C. de incolis, lib. 10. l. 32. tit. 2. & l. 2. t. 24. part. 3.* procedunt ad præsumendum animum perpetuo habitandi, & subinde domicilium acquisitum esse, quando is animus ex aliis conjecturis non deprehenditur. Probatur ex *l. Nihil interest 25. ff. de capti. & postlim. rever.* ibi, *Neque enim satis est corpore domum quem redisse, si mente alienus est.* Et ita docent *gl. l. Cives, verb. Larem, C. de incolis, lib. 10. Hostiens. sum. tit. de parochiis, § penultim. n. 7. Jo. Andr. cap. Is, qui initio, de sepultu. in 6.* ubi *Dominicus nu. 5. Francus num. 1. Aut proœmio decret. in principio, nu. 33. Abb. ca. fi. n. 8. de parochiis, & conf. 62. n. 10. p. 2. Marianus Socin. c. Licet ratione, n. 25. de foro compet. Felin. c. Dilectus, el 2. de rescript. nu. 12. Rebuff. de repetitione, super §. Qui verò, ca. Exstirpandæ, de præb. fol. 385. v. Domicilium, Bart. l. Quæsitum 76. initio, num. 2. ff. de legat. 3. & l. 4. §. Prætor ait, n. 9. ff. de damno infecto. Ruinus consil. 86. num. 1. lib. 5. Alciat. l. Pupillus, ff. de verb. significat. Sylvest. verb. Domicilium, §. 2. & Confessor. 1. §. 10. Bertach. in repertorio, lit. D. verb. Domicilium, vers. Domicilium contrahitur per 10. annos, Nav. §. In levitico, notab. 32. num. 43. v incola, & l. 1. consil. in 1. edit. s. de tempor. ordin. conf. 10. Menoch. l. 2. de arbitr. centuria 1. casu 86. num. 5. 7. & 22. l. 6. de præsumpt. præsumpt. 42. num. 2. Aviles, c. 2. prætorum, gl. Tales pueblos, num. 8. & 9. Mascard. de probatio. conclus. 535. num. 13.* & multi alii, quos hi referunt, *Joan. Gratian. in suis regulis juris, regula 146. nu. 3.* Et ex Theolog. *Abulensis super c. 5. Ruth. q. 6. Enriq. l. 10. de sacram. ordinis, c. 22. n. 2.*

2 Non tamen opus est ad domicilium contrahendum, decennio habitasse, sed statim ac quis incipit habitare animo perpetuo ibi manendi, acquirit domicilium. Probatur ex *l. Domicilium, ff. ad municip.* ibi, *Domicilium re, & facto transfertur.* Juncta *gloss. verb. Domicilium*, ubi inquit, *Facto subintellige, & animo, nam hæc duo sunt necessaria*: ergo cum hic adsit factum, nempè habitatio, & animus, perpetuo habitandi comparatur domicilium. Sic *Hostiens. sum. ti. de parochiis, § penult. num. 7. Jacobus de sancto Georgio*, quem refert & sequitur *Domin. cap. Cum nullus, de tempor. ordinar. in 6. in principio. num. 11. & ibi Francus num. 4. Abb. cu fin. num. 8. de parochiis, Felin. c. Dilectus, el 2. de rescrip. nu. 12. v. Secundus casus, & vers. Secundo limita, Marianus c. Lice. ratione, nu. 25. de foro compet. Angel. verb. Domicilium, num. unico, & ibi Sylv. num. 2. Alciat. l. Pupillus, §. Incola, num. 1. ff. de verb. sign. Nav. li. 1. consilior. in 2. edit. de tempor. ordin. conf. 10. num. 2. & Aviles cap. 2. Prætorum, gl. Tales pueblos, num. 7. & 8. Greg. Lop. l. 32. t. 2. part. 3. verb. Diez años, Ant. Gabr. tom. 1. commu. in mea editione, lib. 4. f. 192. colum. 2. vers. Domicilium habitationis, Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 1. casu 86. num. 2. Enriquez l. 10. de sacramento ordin. cap. 22. num. 2.* & multi alii, quos ipsi referunt. Hinc fit, sicut domicilium non solùm animo sed animo & facto constituitur: ita ut transferatur, & deperdatur, opus esse animo, & facto, nempè desertione habitationis in eo domicilio, quare sola mutatione animi perpetuo manendi, dum non mutatur prius illud domicilium habitationis acquisitum, non deperditur. Probatur, quia omnis res per quæcumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, *cap. 1. de regul. juris*, sed domicilium habitationis non acquiritur solo animo habitandi, sed animo, & facto, nempè habitatione ipsa, ut per *l. Domicilium. ff. ad municip.* docet *ibi glos. verb. Domicilium, & l. non utique, verb. consueverit, ff. eodem, & l. Cives, verb. Larem, C. de incolis, lib. 10. Bart. l. Placet, nu. 1. ff. ad municip. Marian. c. Licèt ratione, n. 25. de foro compet.* ergo similiter non deperditur solo animo mutandi illud, sed opus est animo, & reali mutatione. Item probatur ex *d. l. Domicilium*, ibi *Domicilium re, & facto transfertur, non nuda contestatione.* Et ita tenent *ibi gl. verb. Domicilium*, & melius *l. Origine, ad finem, C. de municip. lib. 10. & l. de jure 37. verb. Ad munera, §. ff. ad municip. Marianus dict. c. Licet ratione, nu. 54. Bald. l. finali, C. de municip. & orig. lib. 10.* Nec obstat doctrina *Bart. dict. l. de jure, n. 2.* dicentis, domicilium habitationis, quod nuda voluntate constituitur, posse nuda voluntate transferri: nam intelligendus est, quando voluntas non stat in finibus solius destinationis, ut bene explicat *Mari. n. 54.* aliàs falsò & contra seipsum assereret *Bart.* domicilium sola voluntate constitui.

3 II. Fundamentum est, ad domicilium originis non satis est natum esse aliquem in oppido, in quo parentes domicilium non habebant, sed aderant ad tempus, causa alicujus negotii expediendi: tunc enim non erit originarius loci, in quo casu natus est, sed fingitur natus in civitate, in qua parentes habitationis domicilium sortiebantur: quod apertè probari videtur ex *l. Filios, C. de municip. l. 10. & l. Cives, fin. C. de incolis, lib. 10.* ibi, *Unde cum profectus est, peregrinari videtur.* Et mater quæ habebat animum revertendi, fingitur semper fuisse in civitate, & ita ibi peperisse, *l. 1. & l. retro, ff. de captiv.* Et ita docent *Bart. dicta l. Filios, nu. 4.* licet sub dubio. *Abb. c. Rodulphus, de rescript. n. 9.* ubi *Felin. n. 14. Barbatius n. 97. & cons. 50. vol. 2. Rebuf. rubr. de collationibus, §. Cum verò, v. Natus Ripa* dicens esse communem sententiam, *tract. de peste. in 2. parte, octavo pestis privileg. Bald. Cyn. Pet. Angel. Alberic. Paulus, Matth. de Afflict.* quos cum aliis refert & sequitur *Salzado practic. cap. 54. num. 27. Angel. verb. Civis, nu. 3. Sylv. verb. Civitas, qu. 14. Navar. l. 3. cons. tit. de præbendis, in 1. edit. conf. 41. Greg. Lop.* dicens sic sententia regii Senatus Pinciani declaratum esse, & hoc videri sibi verius, licèt quia dubium est, relinquat cogitandum, *l. 1. verb. Maguer, t. 24. p. 4. Azebedo l. 19. t. 3. lib. 1. novæ recop. n. 1. & 2. Gutier. consil. 7. nu. 7. Mascard. de probat. concl. 807. n. 3. Enriq. l. 10. de sacramen. ordinis, c. 21. num. 1.* contra alios, quos refert *ibid. Salzado*, dicentes esse originarium loci, in quo re vera natus est. Et hoc adeò verum est, ut licèt parentes decennio, & ultra ibi steterint, non dicatur filius ibi natus, sed in loco ubi parentes habent domicilium: ut benedocent *Greg. Lop. Azebedo n. 1. & Salzado ibidem.*

4 III. Fundamentum est, hoc distat inter domicilium originis, & habitationis: quod illud est immutabile, *l. Assumptio, ff. ad municip.* ibi, *Neque recusando quis patriam, ex qua oriundus est, mutare potest.* Idem habetur *l. Origine, C. de municip. lib. 10.* Et ratio est, quia naturale, naturalia autem sunt immutabilia. Hoc autem, sicut propria voluntate, proprioque facto constituitur, ita potest propria voluntate, & facto mutari, & amitti, *l. Domicilium, ff. ad municip.* Sic docent omnes, & specialiter *Menoch.* alios referens, *de præsumpt. l. 6. præsumpt. 42. n. 4. & consil. 80. n. 10. vol. 1.*

5 His præmissis, duplex est pertractanda quæstio. Altera est, an parochus originis censeatur proprius ad assistendum matrimonio.

nio. Altera, qualis habitatio in parochia sufficiat ad eam acquirendam.

6 Quæstio I. Utrùm sicut domicilium originis sufficit pro sacramento ordinis conferendo, quamvis promovendus alibi domicillum habitationis habeat: ita etiam sufficiat pro matrimonio, & proinde Episcopus, vel parochus domicilii originis, possit assistere matrimon. & alii sacerdoti assistendi licentiam dare? Et videtur sufficere. 1. quia magis attendi debet causa naturalis, quam accidentalis, & naturalis prævalent, *l. Qui habet, in pr. & ibi Dynus, & Bart. ff. de tutelis*, cum aliis adductis per *Tiraq. de retract. lig. nag.* §. 30. *gloss.* 1. *num.* 26. Qua ratione cum Angelo per eum relato, docet *Peralta l. unum ex familia, § Si de Falcidia, num.* 13. *ff. de legat.* 2. domicilium originis potentius esse quolibet alio: ergo cùm sufficiat ad matrimonium parochus domicilii habitationis, à fortiori sufficiet parochus domicilii originis. 2. Quia domicilium originis nunquam deperditur, ut probavi numero 4. sed unà cum domicilio habitatinois retinetur, *l. Senatores, ff. de Senator.* ibi, *Senatores licèt in urbe domicilium habere videantur, tamen & ibi unde oriundi sunt, domicilium habere videntur.* Ergo sicut habens duo habitationis domicilia, potest in alterutro contrahere matrimonium coram illius parocho, ut dicemus disput. sequenti, num. 2. ita & cùm aliquis sortitur duplex domicilium, alterum originis, & alterum habitationis, poterit alterutrum ad matrimonium eligere. 3. Quia quamvis subditus ratione originis, domicilium habitationis transferat, non desinit esse subditus domicilii originis, ut docet *Panorm. cap. Proposuisti, num.* 7. *de foro compet.* Qua ratione *Navarr. c. Non dicatis* 12. *qu.* 1. *in antiqua editione, num.* 66 *in nova verò, nu.* 34. docens professum à religione expulsum manere Episcopo subjectum ex vi voti obedientiæ, à quo per expulsionem non absolvitur: quærit, cui Episcopo: & respondet, Episcopo originis, eo quòd hujusmodi domicilium immutabile est: ergo si adhuc manet subditus Episcopi originis, mutans domicilium, poterit ab eo omnia sacramenta, tanquam à proprio pastore recipere, & coram eo matrimonium celebrare.

7 Verùm tenendum est, parochum solius originis non censeri proprium ad conjungendum aliquos matrimonio. Probatur, quia *Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *de matrimon.* petit assistentiam proprii parochi, ad matrimonii valorem: illa autem dicitur propriè parochia, & diœcesis alicujus, in qua habet domicilium habitationis, & proinde nomine domicilii, in dubio non venit originis domicilium, sed habitationis: ut docent *gloss. cap. Statutum, §. Cum verò, verb. Unam dietam, fin. de rescript. in* 6. *Francus eod.* §. *num.* 12. *& ibi Domin. ad fin. vers. Ex fine tamen glossa, Anchar. ibi num.* 4. *vers. Quæris, glossa, Olim dicebamus. Alex. l. penultim num.* 11. *ff. de jurisd. omn. judi.* cum multis aliis, quos refert, & sequitur *Tiraq. de retract. lignag.* §. 9. *glossa* 2. *num.* 21. *Felin. cap. fin. num.* 23. *vers. Benè facit, de foro compet. Brunorus in suo compendio, littera D. verb. Domicilii mentio,* & ratio est, quia in dubio à verborum proprietate recedendum non est, *l. Non aliter, ff. de legat.* 2. ergo non satis est parochus originis, sed requiritur habitationis. Et confirmatur, quia ubi jus canonicum voluit sat esse Episcopum originis, id explicuit, ut in sacramento ordinis, *cap. Cum nullus, de temp. ordin. in* 6. ibi, *Superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus diœcesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat oriundus:* nec dixit Episcopum originis esse absolutè, & quoad omnia superiorem, sed limitatè, *Superior intelligitur in hoc casu.* Nimirum ut promoveat ad ordines: ergo non extendi debet ad matrimonium, & ad alia sacramenta, quæ jure à proprio parocho ministranda sunt. Secundò, quia non origo, sed habitatio constituit aliquem parochianum, & ita canonica portio, quæ jus quoddam parochiale est, non datur parochiæ originis, sed habitationis: ut benè hac ratione ducti tradunt *Domin. cap.* 2. §. *Cum ab eo, num.* 2. *eod. tit.* 2. *de sepult. in* 6. *& ibi Franc. num.* 1. cùm tamen dum quis duplicem parochiam habet, inter utramque dividenda sit: *cap.* 2. *de sepult. in* 6. ergo. Dices hoc non probare, quia hæc canonica portio datur in præmium laboris ministerii sacramentorum, quem cùm solus habitationis parochus subeat, illi soli debetur. Contra tamen quia non datur tantùm ob laborem actu præstitum, sed ob debitum: unde quamvis toto anno aliquis inhabitarit quandam parochiam, in eaque audierit divina, & perceperit sacramenta, si statim, ac in aliam se transtulit, decedat, quarta debebitur huic posteriori, ut constat: licèt defunctus in ea nullum receperit sacramentum, quia ibi erat illi debita sacramentorum administratio: si ergo tam parochus originis, quam habitationis, est proprius pastor, Sacramentaque ministrare tenetur, utrisque debebitur canonica portio: quod cùm apertè falsum sit, dicendum est parochum solius originis, non esse proprium, ut intersit matrimonio, sacramentaque conferat: 3. Quia vagi (ut dicemus hoc 3. lib. disput. 25. num. 1.) appellantur domicilio destituti, & ea ratione possunt à quovis parocho sacramenta recipere, nec curatur de domicilio originis, quod necessariò sortiuntur: ergo ad receptionem sacramentorum non curatur de domicilio originis, sed de solo habitationis. Tandem, quia communissima sententia, & valdè probabilis (ut dicemus disput. sequenti, num. 4.) docet gaudentem duplici habitationis domicilio, non posse in utrovis indifferenter recipere sacramenta: sed in eo solo, in quo tempore sacramentorum perceptionis, moram trahit: igitur sentiunt DD. parochum solius præsentis habitationis, esse legitimum ad ministranda sacramenta. Et ita hanc sententiam docent, dicentes ut quis dicatur parochianus, non satis esse domicilium jurisdictione, ut originis propriæ, vel paternæ, vel beneficii, *Federic. de Senis in nova edit. consil.* 254. *quod incipit, Quæstio subsequens, vers. Super falso fundamento, & ad finem vers. Sed diceret aliquis: Anchar. cap. De uxore, nu.* 8. *de sepult. & cap. Is, qui, num.* 1. *eodem tit. in* 6. *Abb. cap. Extirpandæ, in repetitione,* §. *Qui verò, numero* 15. *de præben.* & pro hac sententia sunt, *Gloss. cap. fin. verb. Habitatores, de parochiis, Bartol. l. Ejus, qui manumisit,* §. *Celsus, num.* 1. *ff. de municip.* & alii quos refert, & sequitur *Menoch. de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 42. *num.* 5. ubi docent, domicilium originis esse immutabile, quoad munera, & honores: secus quoad jurisdictionem, amittitur enim translata aliò habitatione.

8 Ad argumenta proposita num. 6. respondetur. Ad 1. dic quando utraque verè est causa, & confert aliquid, prævalere naturalem: secus quando causa naturalis non est verè causa, & nihil confert: ut contingit hîc, nam ad parochiam acquirendam inspicitur habitatio, qua deficiente impertinens est origo: & domicilium originis in hoc dicitur potentius, quia amitti nequit, sicut mutata habitatione deperditur domicilium habitationis. Ad 2. nego consequentiam, quia ad recipienda sacramenta à proprio parocho, nihil confert origo, sed sola habitatio: unde quando hæc duplicatur, conceditur electio, non autem potest eligi originis parochus. Ad 3. constat ex dictis num. præcedenti, fine, esse subditum, originarium, nec id domicilium amitti quo ad munera, & honores: secus quoad jurisdictionem: & doctrina Navarri caret solido fundamento, quare meritò communiter improbatur.

S U M M A R I U M.

Quando aliquis figit alicubi domicilium, acquirit parochiam, secus quando aliò vadit, brevi rediturus, n. 9.

Is dicitur proprius parochus ad assistendum matrimonio, vel dandum licentiam, qui talis est ad audiendas confessiones, n. 10.

An ad acquirendam parochiam respectu matrimonii, requiratur acquisitio domicilii, cum animo perpetuò habitandi: refertur opinio affirmans, n. 11. *Et ibi, quid, ad confessiones audiendas, vel ut possit episcopus cum aliquo dispensare.*

Contraria sententia, sat esse habitationem per majorem anni partem, & idem ut possit episcopus cum aliquo dispensare, ipsumque absolvere, sicut potest subditos, juxta Trident. sess. 24. *de reformatione, c.* 6. *n.* 12. *Sententia authoris, n.* 13.

Non requiritur actualis habitatio per majorem anni partem, sed satis est incipere habitare eo animo, majori anni parte habitandi, n. 14. *& ibi, quid si habeat animum habitandi majori anni parte, & illo spatio diversas mutat parochias.*

Dum mulier nubit viro, ad cujus parochiam statim transitura est, an possit parochus illius mulieris assistere matrimonio, & si invalidum sit, & eadem die coram parocho ratificandum: jamque translata est ad viri parochiam, possit idem mulieris parochus assistere, n. 15.

An si alienigena se transferat in aliquam diœcesim animo habitandi perpetuò, cœpitque habitare, & posteà animum mutat, possit ab episcopo illius diœcesis ad ordines promoveri, n. 16.

An liceat virtute bullæ, & privilegiorum religionis, ministrare Eucharistiam in die Paschatis vagis, advenis, & peregrinis. Et explicatur Clem. 1. *de privilegiis, an incurrat illius excommunicationem religiosus ministrans Eucharistiam alii religioso, absque licentia, nu.* 17. *Et ibi, an teneantur peregrini consistere ad Ecclesiam matricem, ad recipienda sacramenta in Paschate.*

An virtute ejusdem bullæ, aut privilegiorum, possit porrigi Eucharistia in Paschate, mercenariis ad breve tempus locantibus operas, vel debeant eam recipere in heri parochia, num. 18. *Solvuntur argumenta: & explicantur cap. Is, qui de sepulturis, in* 6. *& l.* 1. §. *Hæc autem verba, ff. de his, qui dejecerunt, n.* 19.

9 Quæstio II. An sicut ut Episcopus censeatur proprius ad promovendum ad ordines, non satis est cujuscumque temporis habitatio, nisi adsit animus perpetuò habitandi, atque ita desideratur vera domicilii habitationis constitutio: ut dixi num. 1. ita etiam, ut dicatur aliquis proprius parochus ad assistendum matrimonio, exigatur verum habitationis domicilium, cùm animo permanendi? Quadruplex potest esse casus. 1. est, quando aliquis inhabitat parochiam, figens ibi domicilium, & tunc certum est quoad omnia effici parochianum illius. 2. quando nullibi fixum habet domicilium. Et de hoc tractabitur disp. 25. 3. quando domicilium in quodam oppido obtinet, & petit aliò, brevi ad proprium domicilium rediturus, ut si causa recreationis, vel ad ruralia exercenda aliquò tendat. Et tunc certum est esse parochianum prioris oppidi, & non illius, ad quod accedit. Ut expressè habetur *cap. Is, qui de sepultu. in* 6. ibi, *Is, qui habet domicilium in civitate, vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert, recreationis gratia, vel ut ruralia exerceat, si non electa sepultura decedat, non in Ecclesia dictæ villæ, sed in sua parochiali sepeliri debebit.* Ita consuluerunt varii Doctores consulti apud *Menochium, cons.* 398. *vol.* 4. *& quadruplici decisione Rotæ,* quas ibi Menochius recitat, decisum est: & docet *Navarrus lib.* 4. *cons.* 1. *de clandest. desp. in* 1. *edit. cons.* 2. *in* 2. *cons.* 6. & consentiunt authores utriusque sent. referendæ. 4. est, dum quis domicilium habet in aliquo loco, & adivit alium ibi habitaturus ad certum tempus, causa negotii alicujus expediendi, ut eo expedito ad proprium domicilium redeat. Ut sunt scholastici in studii loco, mercenarii in domo heri, sollicitatores

tores in curia, & ii, qui causa pestis, aut belli fugiunt, redituri illis cessantibus. Et in hoc casu consistit tota difficultas: ut asserunt *Abb. cap. In nostra, nu. 11. de sepult. & Rebuf. repet. c. Extirpanda, §. Qui verò, de prab. vers. Quartus casus est, fol. 385.* Difficultas igitur est, an ratione hujus temporalis habitationis dicatur quis parochianus illius parochiæ, quam inhabitat, ita ut ille sit proprius parochus ad assistendum matrimonio, & cætera sacramenta ministranda?

10 Præmittendum est, eum dici proprium parochum ad conjungendum aliquos matrimonio, aliique licentiam conjungendi concedendam: qui *cap. Omnis utriusque sexus, de pæn. & remissio.* appellatur proprius sacerdos ad audiendas confessiones, & dandam alteri sacerdoti audiendi licentiam. Prob. quia sicut *in Trid. sess. 24. cap. 1. de matrimon.* petitur, ut assistat proprius parochus, vel alius sacerdos ex ejus commissione, ita *d. cap. Omnis*, ut proprius sacerdos excipiat confessiones, vel alius de ejus licentia: ergo idem est proprius parochus, de quo Tridentinum loquitur, & proprius sacerdos, de quo meminit *d. cap. Omnis.* Item quia *d. cap. Omnis*, sumitur proprius sacerdos pro habente jurisdictionem ordinariam ratione officii: cui est annexa animarum cura: ut docent *Rebuf. in repetitione d. cap. Omnis, §. proprio sacerdoti, vers. Item presbyter parochialis, Almain. 4. d. 17. qu. 1. art. 3. Gabriel eadem d. qu. 1. art. 1. notab. 3. vers. Quibus, Adrian. 4. qu. 5. de confessione, Victoria summa de confessione, num. 145. Sotus 4. d. 18. qu. 4. art. 2. paulo post principium, vers. At verò hujusmodi, Ledesm. 2. p. 4. qu. 7. art. 4. dub. 2. Ugolinus de censuris tabul. 3. cap. 4. §. 1. num. 1.* & patet, quia alias non subjungeretur *d. cap. Omnis*, ut quilibet confiteretur proprio sacerdoti, vel alieno de licentia proprii: confessores enim delegatos, qui parochi non sunt, manifestum est minimè hanc licentiam concedere posse; constat autem eundem esse parochum, qui potest matrim. interesse, vel alii licentiam dare: ergo pro eodem sumuntur. Sic docent *Spino speculo testam. gloss. 15. num. 38. Petr. de Ledesm. de matrimonio, qu. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 1. & 3. fol. 191. & seq.*

11 Duplex est sent. in proposita quæst. I. ait, ut verè aliquis dicatur parochianus, exigi animum constituendi ibi domicilium, quare si habet domicilium in uno loco, transferatque se in alium, non animo permanendi, sed ex causa limitata ad tempus, qua finita rediturus est ad proprium, non censeri illius loci, in quo ad tempus adest, parochianum, sed loci domicilii permanentis. Prob. 1. ex *cap. Is, qui de sepulturis in 6.* ubi expressè habetur transferentem se ad villam causa recreationis: vel ad ruralia exercenda, non effici villæ parochianum, sed proprii domicilii: nec differre videtur, an quis se transferat ad illam, ut ruralia exerceat, vel ut transferat se, ut exerceat professionem scholasticam, vel ut alicui famuletur: quia in utroque casu concurrit habitatio in parochia aliena, retento priori domicilio: nec *cap. Is, qui* ponderat tempus habitationis, sed tantùm ad esse in villa ad tempus animo redeundi ad proprium domicilium: ergo ratione temporalis habitationis nullus efficitur parochianus. 2. Prob. ex *l. 1. §. Hac autem verba, vers. Hospes, ff. de his, qui dejecerunt*, ibi, *tantum autem interest inter habitatorem, & hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem*: ergo habitator propriè dicitur, qui domicilium assequitur, & consequenter, qui ad tempus hospes est, dicetur peregrinans nec acquiret parochiam ratione illius habitationis. Et confirmatur ex doctrina *Bald. l. 1. num. 8. ff. de fundo instr.* ubi ait, testatore legante omnes domos proprias, quas inhabitat, non censeri legatam domum ruralem, quam raro habitabat: ergo ratione temporalis habitationis brevis non dicetur aliquis parochianus, & habitator. 3. Prob. quia habitans causa negotii alicujus expediendi, non definit esse parochianus loci, in quo habet proprium domicilium, ad quod eo finito est reversurus, ut constat: ergo non efficitur parochianus loci hujus temporalis habitationis: alias dicendum esset habere duplicem parochiam habitationis: quod manifestè falsum videtur, ad id enim desideratur, ut in utraque se æqualiter se colloces: ut expressè habetur *cap. 2. de sepult. in 6. & l. Assumptio. §. Filius, & l. Ejus, qui manumisit. §. Celsus, ff. ad municip.* & dicemus dispur. seq. Hic autem valdè inæqualiter se collocat, in parochia enim domicilii continuò habitat, in alia autem per anni spatium. Hanc sent. tenent *gloss. cap. Is, qui de sepultu. in 6. post casus positionem, vers. Nota quòd ex sola mora, & ibi Domin. in principio, num. 2. & 5. & Francus ibi, num. 1.* ubi expressè dicunt, ex sola mora facta in loco non censeri aliquem parochianum, si animus perpetuæ moræ deficiat. Idem *Joann. Andr. ibi, initio, & Domin. eo num. 5. Anton.* in quadam dispur. (ut illum refert *Abb. cap. In nostra, num. 10. de sepultu.*) dicens ita Bononiæ decisum esse: ubi hi DD. ajunt fugientem ad oppidum cùm tota familia; timore hostium non effici illius parochianum, eo quòd careat animo manendi perpetuò. Idem *Host. summa, c. de parochis, §. pen. num. 7. initio, ad finem illius §.* ait transeuntem ad alienam parochiam animo domicilium constituendi, ibique permanendi, statim effici parochianum: & *eo num. 7.* ait scholasticos 30. annis habitantes in loco studii, non posse illius parocho fateri, nisi illuc ex proprii parochi licentia adierint: & *tit. de pænit. & remissio. §. Cui rustici, num. 44. initio*, quærens cui rustici debeant fateri: hæc ait, *si se transferunt animo perpetuò remanendi, facti sunt parochiani, aliàs si non intendunt derelinquere domicilium antiquum, non possunt fateri absque licentia parochi domicilii.* Idem tenent *Abb. cap. Nul lus, num. 4. de parochis, Rosella verb. Domicilium num. unic.* ubi *Ang. num. unic. ad fin. & verb. Parochia, fin. Sylvest. verb. Domicilium, num. 2. & verb. Parochia, fin. & Confessor 1. qu. 10. Tabiena verb. Domicilium, ad fin. & verb. Parochia, qu. 5. num. 3. Aloysius in quodam consil. num. 43.* quod affert *Menochius consil. 398. vol. 4.* ubi hi omnes dicunt, episcopum loci, ubi scholares causa studii habitant, non esse proprium pastorem quoad sacramenta voluntaria: & subinde inferunt *Abb. ibi, Sylvest. verb. Domicilium num. 3. Ang. num. unico, & ibi Tabiena ad fin.* non posse vota scholasticorum commutare: quia defectu animi perpetuò commorandi non efficiuntur subditi, nisi quoad sacramenta necessaria, ut confessionis, & communionis. Idem *Abb. cap. In nostra, num. 11. de sepult.* ubi ait solam habitationem non facere propriè parochianum, sed dum quis animum redeundi habet, priorem Ecclesiam esse parochialem. Immò ad confessiones audiendas, solum admittunt aliqui esse proprium parochum loci, in quo hi habitant ad tempus, quando ita distant à proprio domicilio, ut illuc confluere nequeant. Sic *Abb. cap. In nostra num. 11. de sepult. & cap. Omnis, de pænit. & remiss. 23. & Clem. 1. de privil. num. 7. Ang. Confessio 3. num. 10. 11. Sylvest. Confessor 1. qu. 10. Greg. Lop. l. 21. tit. 4. p. 1. verb. Parochianos fin. & Fr. Alexand. l. 1. sum. cap. 3. de potestate confessoris, num. 48. & Anton. Cucus l. 5. inst. tut. majorum, t. 4. nu. 185.* Et addit *Greg. Lop. ibi*, hoc permitti ob necessitatem, non tamen ob id scholasticos, & mercatores fieri parochianos illius loci. Idem videtur clarè tenere *Speculator tit. de dispens. §. Consequenter, num. 5.* ubi ait, legatum, cui indultum est, posse dispensare cum irregularibus in provincia sibi commissa, non posse dispensare cum scholasticis, & alienigenis intra illam ad tempus degentibus, sed cum perpetuo moraturis. Idem videtur tenere *Calderinus cons. 3. de sepultu.* ubi ait, ducem castri ob pestem aliò se transferentem, non comparare parochiam, idem sentit *Henric. cap. Omnis. 24. de pænit. & remiss.* ubi ait, scholasticos tunc posse fateri parocho loci studii, quando licentiam à proprio episcopo illuc eundi obtinuerunt: atque ita sentit ratione illius habitationis non assequi parochiam. Idem *Jacobus de Zochis repetitione super d. cap. Omnis, nu. 140.* ubi ait, rusticos in alienis parochiis hyemantes, non animo permanendi, debere à proprio parocho licentiam petere fatendi aliis. Idem expressè tenet *Nav cap. Placuit de pænit. d. 6. num. 92. & 102.* ubi ait, sententiam Federici asserentis ratione temporalis habitationis acquiri parochiam, non esse tenendam: & *num. 96.* concludit ratione habitationis annalis, vel annali majoris, non acquiri forum conscientiæ, nisi ubi quis commodè adire non potest domicilii parochum, ut ab eo sacramenta suscipiat, vel nisi domicilio careat. Et in propriis terminis, circa matrimonium, docent, solùm dici proprium parochum parochiæ, in qua contrahentes animum permanendi habent, secus si habitent ad tempus, redituri posteà ad proprium domicilium: *Rota in novissimis, decisione 643. num. 2. & 3. vol. 1. Enriquez lib. 11. de matrimon. cap. 3. num 3. Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 219. num. 6. Segura 2. part. direct. judicum, cap. 15. num. 48. Spino speculo test. gloss. 15. num. 41. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. a. 5. punct. 3. post dubium 4. §. Dico tertio si de facto, fol. 193. col. 1.* Pro eadem sent. est *Th. Trevisanus lib. 1. decis. 23.* ubi ait, Venetiis decisum esse, si mulier, quæ anni spatio habitavit cum amasio, nubat alteri, non assistente parocho domicilii fœminæ, vel viri, sed parochiæ amasii non valere matrimonium: quia ratione illius habitationis non contrahitur parochia, & quamvis uxor sortiatur forum ratione domicilii viri, non tamen concubina: ut benè docet *gloss. cap. Eos, verb. Eos, d. 32.*

II. Sententia docet, acquiri parochiam ratione habitationis, ea quando ea brevis temporis non est, sed in id oppidum se aliquis recipit causa alicujus negotii expediendi, ut eo expedito ad proprium domicilium redeat. Ut acquirunt scholastici in loco studii, famuli, & mercenarii non ad breve tempus locantes operas in domo heri, & ii, qui causa pestis, aut belli aliquò confugiunt. Prob. 1. quia is est proprius parochus ad conjungendum aliquos matrimonio, qui in *cap. Omnis, de pænitent. & remis.* appellatur proprius sacerdos ad audiendas confessiones: ut probavi num. 19. sed ibi appellatur talis, habens curam parochiæ, in qua aliquis per majorem anni partem habitat, ut tradunt *Ang. verb. Domicilium, num. unico, ad fin. & ibi Sylvest. num. 2. idem Ang. verb. Parochia, fin. & ibi Sylvest. fine, Tabiena ibi qu. 2. num. 3.* Et ad idem sunt *Innoc. d. cap. Omnis, nu. 6. Joann. Andr. num. 13. Ant. num. 38. Card. num. 6. Anchar. num. 9.* ubi ajunt, ibi dici proprium sacerdotem scholasticorum, & mercenariorum illum, in cujus parochia per anni spatium habitant: ergo similiter is erit proprius parochus pro matrimonio, nec ad id requiretur animus perpetuo habitandi. 2. Probatur ex *cap. In nostra, de sepultu.* ibi, *soluta quarta parochiali Ecclesiæ, de cujus parochia mortuorum corpora assumuntur.* Ubi sola habitatio, & non animus manendi ponderatur. Et *cap. finali de parochiis*, ibi, *cum ad inhabitandum in ea se quàmplurimi contulissent*, ubi ii, qui ob bellum ad alienam parochiam confugerunt, dicuntur parochiani: & *cap. 16. q. 1.* ibi, *dent decimas suas, ubi per totum anni circulum Missas audiunt.* Ubi sola habitatio ponderatur. 3. Probatur ex *cap. Cùm nullus, de tempor. ordin. in 6.* ibi, *cùm nullus clericum aliena parochia debeat præter superioris licentiam ordinare, superior in hoc casu intelligitur, in cujus diœcesi promovendus domicilium obtinet.* Ubi pondero ea verba, *in hoc casu*, quasi speciale sit in sacramento ordinis, exigi constitutionem domicilii, ut aliquis censeatur proprius Episcopus: ergo ad recipienda cætera sacramenta id non exigitur, sed satis erit temporalis habitatio. 4. Quia in eo loco habitare quis dicitur, ubi majori anni parte habitat: teste *Tiraquello*, cùm multis, *de retract. lignag. §. 9. gloss. 2. num. 26.* ubi etiam *cum Paulo* docet, ibi censeri assiduè habitare: sed ratione assiduæ habitationis sortitur aliquis forum

rum externum, ita ut possit conveniri de alibi gestis: ut probat *l. 2. in princ.* ibi, *& assiduè versatur*, *C. ubi Senatu.* & docent cùm multis aliis *Innoc. cap. Ex parte, num. 1. de foro compet. Abb. cap. Quod clericis, num. 5. eo. t. Marianus cap. Licèt ratione, num. 26. eod. tit.* ergo similiter ratione talis habitationis acquiret forum in rebus spiritualibus, cùm uterque forus æquè jurisdictionem petat. Et confirm. quia ex sola habitatione alicubi, non per modum viatoris, sed conducta domo, vel officina, contrahitur quasi domicilium, ita ut hic possit ibi conveniri: ut habetur *l. Hæres absens, §. proinde, in fin.* ibi, *ut si quo. ff. de judiciis, & l. 2. C. ubi de crim. agi oportet. & ibi gl. verb. Degit, & l. Quisquis, C. si cert. pet. & ibi gloss. verb. Versatus*, ergo similiter acquiretur quasi domicilium in rebus spiritualibus, ut ratione illius parochus habeat jurisdictionem in sic habitantem. Quare hanc sentent. tenent expressè *Peder. de Senis, cons. 254. in nova edit. quod incipit, Subsequens quæst. vers. Istu jura non tract. & vers. Sed diceret aliquis: Anch. cap. De uxore, num. 7. & 8. de sepult. & cap. Is, qui nu. 7. eo. t. in 6.* ubi dicunt, non esse arguendum de jure parochiæ, ad jus domicilii: quia ad jus parochiæ consideratur præsens status, id est, habitatio præsens, undè si propter bellum ad aliam parochiam quis se transtulit, animo redeundi ad primam, bello cessante non erit sua Ecclesia parochialis illa dimissa, sed quam tunc inhabitat: & idem dicunt de mercenario, & famulo, in aliena parochia ministranti. Unde concludunt illum dici parochianum, qui habitat in parochia animo manendi, licèt non animo domicilium constituendi, secus quando causa recreationis: ut *cap. Is, qui de sepultu. in 6.* unde dicunt esse parochianum loci belli verisimiliter duraturi, quia tunc accedit animo commorandi, secus si per transitum exercitus transeuntis se ad civitatem contulisset. Et hanc sentent. Federici commendat, eam amplectens *Abb. cap. Extirpanda, in repetit. §. Qui verò, de præbend. num. 11.* Et eam sequitur *Rosella Confessio sacramentalis 3. num 40.* dicens, acquirere parochiam, qui translatus est, licèt non habeat ibi domicilium, vel animum habitandi perpetuo. Idem *Selva de beneficiis 3. p. qu. 42. num. 7. & Petr. de Ubaldis de canon. Episcopali, cap. 7. nu. 2. (habetur tom. 15. tract. noviorum p. 2.)* ubi hæc inquit, *parochianus dicitur, quando per annum, vel majorem anni partem inhabitat.* Idem *Rebuf. repet. super cap. Extirpanda, §. Qui verò, de præb. v. Contrariam opinionem, fol. 385.* ubi ait, *cap. Is, qui de sepultu. in 6.* dum decidit euntem in villam causa recreationis, non acquirere ibi parochiam, loqui quando non venit ad habitandum, ex causa in loco, sed animo statim recedendi: quare fugientem ob pestem causa habitandi ad aliquod tempus, dici statim parochiam: secus si non causa habitandi, sed ut uno, aut altero die ibi sit. Pro eadem sententia sunt alii DD. qui cum *Clem. 1. de privilegiis*, exigatur licentia proprii parochi, ut religiosi ministrent Eucharistiam, extremam unctionem, vel matrimonium solenizent, ajunt hunc proprium parochum quoad mercenarios, & scholares, & his similes, esse illum, in cujus parochia habitant. Hi sunt *gloss. ea Clem. 1. verb. Parochialis, & ibi Bonifacius num. 29.* ubi hæc inquit, *Proprius curatus dicitur omnium parochianorum, etiamsi ad tempus habitent in parochia illa, ut sunt scholares, & mercenarii: pro tunc enim non sunt actu parochiani alterius parochiæ.* Et melius in eodem casu loquentes id tenent *Cardin. ea Clement. 1. qu. 16. D. Antonin. 3. p. tit. 24. cap. 54. Rosella Absolutio 1. num. 41. Ang. Excommunicatio 5. casu 12. num. 18. Sylvest. Excommun. 7. casu 14. dub. 1. num. 31. Tabiena Excommunicatio 5. casu 11. qu. 4. num. 5.* ubi dicunt, pro scholasticis, & mercenariis, & aliis sufficere licentiam parochi parochiæ, quam inhabitant, nisi sint causa recreationis, vel alia statim rediturі ad propriam parochiam. Idem docet *Cardin. cap. 1. de sepult. num. 4. qu. 7.* ubi hæc inquit, *Si scholaris in loco studii, vel existens in officio, ibi decedat, est parochianus Ecclesiæ, in qua moritur, ex quo non statim, sed finito officio est reversurus.* Idem *Bald. l. Si quis ad declinanda 37. §. In omnibus, num. 26. inst. C. de Episcopis, & cleric.* ubi ait, Ecclesiam parochialem esse, in qua aliquis majori anni parte habitat. Idem *Abb. cap. Cum contingat, num. 29. de foro compet.* ubi hæc inquit, *Parochi habent jus in foro pœnitentiæ, in extraneos in eorum parochia commorantes, licèt ibi non contraxerint perpetuum domicilium; ut sunt, scholares, quorum parochus est ille, in cujus parochia inhabitant.* Idem *Bertachin. in suo repertorio, lit. P. verb. Parochianus, vers. antepenultim.* ubi ait, parochianum dici Ecclesiæ, in cujus parochia scholaris, vel mercenarius, vel alius inhabitat, nisi ad tempus ibi sit recessurus incontinenti. Idem *Gabr. 4. d. 17. qu. 2. a. 3. dub. 2.* ubi ait, scholares, & mercatores, dum per aliquod tempus notabilem moram faciunt in aliqua parochia, ibi habere suum proprium sacerdotem, & notabilem moram esse majorem anni partem. Idem omninò consuluerunt quidam Patres docti, Ordinis Minorum, consulti in casu matrimonii, in quodam consilio, num. 32. quod refertur inter consilia *Menochii, cons. 398. volum. 4.* Idem tenent *Menoch. de præsumptio. lib. 6. præsumpt. 88. num. 3. & Mascard. de probatio. conclus. 1150. n. 1. & 2.* ubi dicunt, parochum proprium præsumi, & dici, sub cujus parochiali Ecclesia contrahere volentes, habitant toto anno, vel majori anni parte, non verò si ruri, aliove in loco, recreationis causa aliquot diebus, vel mensibus habitent, redituri deinde ad solitum domicilium. Idem colligitur ex *Rota in novissimis, decisione 656. initio volum. 1.* ubi definit, matrimonium non esse validum contractum coram parocho rurali, eo quòd probatum est contrahentes non solere esse ruri majori parte anni, neque etiam pro dimidia, sed tantùm per tres, aut quatuor menses. Idem videtur tenere *P. Molin. 1. tom. de just. tract. 2. disp. 214. fol. 1304.* ubi *§. Quando quis, dixerat habentem domicilium in aliquo loco, si in alio, in quo ad tempus residebat, non electa sepultura decedat, sepeliendum esse in parochia proprii domicilii.* & postea *§. Illi, qui ad modum scholasticorum*, ait, qui ad modum scholasticorum in aliquo loco, ad tempus fixo domicilio, commorantur, ejus esse parochiæ, in qua commorantur, in illaque teneri recipere sacramenta, & sepeliendos esse, nisi aliam eligant sepulturam. Ad idem sunt expressè alii DD. sentientes posse Episcopum dispensare in votis scholasticorum, ibi ad tempus residentium: non enim posset, si ratione habitationis non acquirerent quasi domicilium, & efficeretur is episcopus proprius illorum pastor. Hi sunt *Alcocer summa cap. 16. circa votorum dispensationem, concl. 5. fol. 59.* ubi ait, esse probabile, & viros doctos ita sentire, posse Episcopum dispensare in votis eorum, quia aliquo tempore in sua diœcesi habitant: & *Angles floribus 1. part. quæst. 3. de confessione, art. 8. diffic. 4. dub. 1. concl. 10. fol. 293.* dicit fortè Episcopum Salmantinum posse dispensare in votis scholasticorum, idem *Aragon. 2. 2. quæst. 88. art. 12. §. Si quis autem quærat, an omnis, vers. Sexta concl.* ubi ait posse Episcopum dispensare cum scholasticis, quando magna parte anni domicilium Salmanticæ habent. Et melius id docent *Enriquez lib. 6. de pænit. cap. 14. num. 8. & Manuel 1. tom. sum. in nova editione, cap. 55. num. 5.* ubi dicunt, non tantùm in votis, sed etiam in casibus concessis per *Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat.* Episcopo erga sibi subditos, posse Episcopum dispensare cùm iis mercatoribus, & scholaribus, qui majori anni parte moram trahunt in sua diœcesi, & domicilium habent in aliena: idem de votis, nempè posse Episcopum dispensare cum scholasticis majori anni parte in sua diœcesi commorantibus, docet idem *Manuel 1. tom. sum. in nova edit. cap. 100. num. 3.* & hæc dispensatio est circa voluntaria, ut irregularitates, vota, &c. quare ergo non poterit eos conjungere matrimonio, quod est etiam sacramentum voluntarium, & ad utrumque requiritur verè subditum esse illius diœcesis.

13 Sit conclusio, quamvis prior sententia sit probabilissima: at posterior mihi arridet tamquam verior. Durum enim mihi videtur, ut scholastici, & alii, qui majori anni parte, immò & multis annis in aliqua diœcesi habitant, non possint ibi matrimonio conjungi, & sepeliri, dum non eligunt sepulturam: & ut non debeant in ea parochia, in qua decedunt, canonicam portionem: & non possint ibi votorum, & aliorum casuum dispensationem obtinere: & ita credo ad omnia dempto ordinis sacramento, effici aliquem parochianum, & subditum alicujus diœcesis, quando majori anni parte ibi inhabitat: ut multi ex DD. citatis pro secunda sententia, quam amplectimur, explicant, & probavi nu. præcedenti. Utrùm autem possit hic majori anni parte habitans eligere parochum proprii domicilii, dicam num. 19. fine.

14 Hinc infertur 1. non opus esse expectare, ut majori anni parte hi in parochia, aut diœcesi habitarint, sed statim, ac animum habitandi majori anni parte habentes, incipiunt habitare, effici parochianos, & posse omnia dicta erga illos exerceri. Sicut enim ad domicilium nullius temporis habitatio requiritur, sed statim ac quis incipit habitare, cum animo perpetuò habitandi, illud acquirit: ut dixi num. 2. sic statim ac quis incipit habitare animum habens habitandi toto tempore requisito, efficitur parochianus. Sic *Card. Clem. 1. de privil. qu. 16. Rebuff. repet. cap. Extirpanda, §. Qui verò, de praben. verb. Contrariam opinionem, fol. 385. Sylvest. verb. Domicilium, num. 2. Tabiena Excommunicatio 5. casu 11. qu. 4. num. 5.* & probavi in alio simili, hoc 3. lib. disput. 18. num. 9. Si quis autem habeat animum habitandi majori anni parte in oppido, cùm jam respectu illius efficiatur parochianus, licèt eo tempore varias mutet parochias, & ita in nulla habeat animum habitandi tempore requisito, recipere poterit sacramenta omnia ab eo parocho, cui actu tunc subditur: quia non habet aliam in oppido.

15 2. Infertur, si mulier coram parocho suæ parochiæ nubat viro, & contracto matrim. eadem die se transferat ad viri parochiam, si matrim. fortè fuit nullum, sitque iterandum, quamvis eadem die coram parocho: non posse jam assistere priorem illum fœminæ parochum. Quia mutatione illa, statim desiit esse parochiana illius, novamque parochiam acquisivit. Quare interesse debet parochus domus ad quam cùm viro se transtulit. Sed rogabis qualiter parochus fœminæ potuerit interesse matrimonio? Cùm tunc animum haberet statim ad viri parochiam migrandi, & ita desiderabatur animus habitandi tempore requisito. Resp. cùm fœmina illam parochiam semel acquisivisset, non illam deperdere solo animo, sed opus esse etiam facto, nempè desertione habitationis in ea, ut latè probavi num. 2.

16 3. Infertur pro sacramento ordinis, si alienigena se transferat in aliquam diœcesim animo habitandi perpetuò, cœperitque habitare eo animo, quamvis statim mutet animum, posse ad ordines promoveri ab Episcopo illius diœcesis, & reliqua posse exercere erga illum Episcopum, quæ potest cum suis subditis, dum non mutavit actu habitationem. Quia semel acquisitum domicilium animo, & facto, non potuit transferri, & deperdi sola animi mutatione: ut probavi num. 2.

17 4. Infertur, quamvis nec per religionis privilegia, nec virtute bullæ cruciatæ, liceat ministrare Eucharistiam nisi soli parocho respectu suorum parochianorum, in die Paschatis, eo quòd excipiatur illa dies in privilegiis, & in bulla; licere tamen privilegiorum talium, aut bullæ virtute, ministrare vagis, advenis, & peregrinis, qui in eo oppido minimè habitationis parochiam contraxerunt: quia nec habitarunt, nec animum habitandi habent majori

anni

anni parte. Probatur, quia ea limitatio diei Paschatis, fuit in parochorum favorem, quo eis non infertur injuria, omnesque ea die ad propriam parochiam confluerent: sed in hoc casu non irrogatur injuria parocho, cùm vagi parochia præscripta careant, peregrinique à propria distent, nec ea, in qua brevi tempore hospitantur, sit propria: ergo exceptio illa non comprehendit hunc casum, sed manebit respectu horum, privilegium generale ministrandi Eucharistiam. Et confirm. quia *Clem. de privilegiis*, excommunicantur religiosi ministrantes Eucharistiam absque parochi licentia, & tamen DD. omnes num. 11. & 12. citati pro utraque sententia, dicunt nomine parochi eam licentiam concessuri, non intelligi ejus parochiæ præfectum, in qua brevi tempore hospitantur peregrini: ergo huic parocho non irrogatur injuria: nec etiam parocho proprii domicilii, cùm peregrini, & viatores ex generali usu, dum absunt à parochia, possunt ubi reperiuntur, fateri, & Eucharistiam recipere: ergo virtute bullæ, & privilegiorum religionis potest eis etiam in die Paschatis ministrari Eucharistia. 2. Prob. qui ex tacita licentia proprii parochi absentis, ministratur Eucharistia his peregrinis: ergo cùm ea licentia non sit restricta ab ipso parocho, nec usu, poterunt recipere Eucharistiam à quocumque, qui aliàs poterat ministrare. 3. Quia quamvis *Clem. 1. de privilegiis*, interdicatur sub excommunicatione religiosis, ne ministrent Eucharistiam sine licentia proprii parochi: ac tenent multi eam non incurrere religiosum ministrantem alieno religioso, sine licentia prælati illius: eo quòd hæc prohibitio fit in parochi favorem, cui injuria non fit, cùm ille religiosus non sit subditus parocho, nec prælatus religionis, cui ille subditur, veniat parochi appellatione. Sic *Rosella Absolutio 1. num. 36. Ang. Excommunicatio 5. casu 12. num. 4. Cajet. sum. verb. Excommunicatio, cap. 64.* ubi *Armilla Excommunicatio 49. Tabiena Excommunicatio 5. casu 11. qu. 2. nu. 3. Navar. summ. cap. 26. num. 102. Manuel quæst. regularib. tom. 1. qu. 56. a. 6. Enriq. lib. 3. de Eucharistia, cap. 55. num. 1. in comment. litter. B. Suarez. 3. p. qu. 82. a. 2. disp. 72. sect. 2.* ergo tota ratio illius prohibitionis, ne religiosi ministrent Eucharistiam, est ob parochi injuriam, quæ cùm respectu vagorum, & viatorum cesset, respectu horum non habebit locum prohibitio. Nec obstat decrevisse Eugenium IV. (ut refert *Compendium privilegior. Mendicantium, verb. Absolutio 1. quoad seculares, num. 5.*) hos adipisci incolatum quoad sacramenta confessionis, & communionis tempore Paschatis, licèt ibi modico tempore steterint: quia hoc concessit in favorem peregrinorum, ad tollendos scrupulos, non tamen eos obligavit, ut talibus parochis subiicerentur, sed reliquit juris communis dispositioni. Sic docent in propriis terminis *Manuel Rodriguez. qu. 56. proximè citata art. 6. Enriquez. lib. 8. de Eucharistia, cap. 55. num. 1. in comment. lit. G.* & habetur in *const. Soc. Jesu 7. p. cap. 4. super lit. B. & in compend. privil. ejusdem, verb. Eucharistia, & reg. 27 sacerdotum.* Nec obstat etiam, aliquos dicere, teneri peregrinos confluere ad Ecclesiam Cathedralem, & matricem, quasi sit parochia universalis totius diœcesis. Sic tenent *Ant. cap. 1. de sepult. num. 8. Sylvest. Confessor 1. qu. 11. Victoria sum. de confess. nu. 155.* Idemque expressè colligitur ex aliis authoribus, asserentibus hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrali, licèt in alia decedant. Hi sunt *Innoc. cap. 1. de sepult. n. unic. super verb. Sepulturam, & ibi Host. paulo post princ. super verb. Et eligere, Ant. num. 8. Card. num. 5. qu. 3. Rosella Sepultura 1. num. 10. Sylvest. v. Sepultura, qu. 8. dict. 2.* nam ibi quis sepeliri debet, ubi sacramenta percepturus est, atque utrumque jus propriæ parochiæ est: ut constat ex *cap. Ex parte, & cap. In nostra, de sepult.* & docent *gloss. cap. Ubicumque, init. 13. qu. 2. Archid. cap. 1. de sepult. in 6. num. 2. & ibi Domin. §. Statuentes, num. 4. vers. Sed dubium est, Abb. cap. 1. de sepult. num. 4. Sylvest. verb. Sepultura, qu. 8. dict. 2. lex 5. t. 13. p. 1.* cùm igitur DD. illi sentiant hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrali, ex consequenti sentiunt in ea percepturos esse sacramenta. Sed hoc (inquam) non obstat: quia verius est non teneri ad Ecclesiam matricem confluere, sed posse in qualibet oppidi parochia sacramenta percipere, quando in nulla parochia habitationem requisitam, ut censeatur illa propria, contraxerunt. Quia nullo jure probatur Ecclesiam Cathedralem esse communem totius diœcesis: & *ca. Officium, de offic. archipresbyt.* quod id probare videtur, explicabitur hoc 3. l. disp. 27. num. 2. & esto possent illuc confluere, nullo textu probatur ad id teneri. Et ita tenent *Abb. cap. 1. nu. 1. de celebrat. Miss. Enriq. l. 6. de pœn. cap. 8. num. 5. in commento, lit. P.* Ad idem sunt alii DD. asserentes non esse necesse hos peregrinos sepeliri in Ecclesia matrice. Sic *Hostiens. sum. t. de sepult. nu. 3. §. Et apud quam Ecclesiam, num. 6. vers. Quid de viatore, Archid. cap. 1. de sepult. num. 3. in 6.* ubi *Domin. §. Statuentes, num. 4. Francus init. num. 5. Abb. cap. 1. de sepult. num. 4. Henric. cap. Abolenda, n. 7. cap. 1. Angel. verb. Sepultura, n. 19. & ibi Armil. nu. 10. Lex 7. tit. 13. p. 1. & ibi Greg. Lop. verb. O en la Yglesia.*

18 Tandem infertur, mercenarios ad breve tempus locantes operas, ut ad fodiendum, &c. & vel carent parochia, vel si in sua patria habeant, distant ab ea, posse virtute bullæ, aut privilegiorum religionis, recipere Eucharistiam in Paschate. Prob. quia non acquirunt parochiam heri, cùm ad breve tempus ibi contrahant moram. Præterea, quia non curatur de domo, in qua ad breve tempus sunt commoraturi: ut benè docet *Ledesma 2. p. 4. qu. 7. art. 5. ad fin. vers. Secundo dico.* Item, quia eadem est ratio de his, & de aliis advenis: nec dicitur habitare aliquis, ubi modico tempore habitat. Sic *Enriquez. l. 6. de pœnit. cap. 8. num. 5.* & licèt ponat sub disjunctione, quasi utramque partem liceat amplecti: at *in comment. lit. K.* dicit, hanc esse valde probabilem.

19 Ad argum. contrariæ sententiæ proposita num. 11. respondetur. Ad 1. *c. Is, qui* intelligi, quando ad modicum tempus est habitatio, & non per majorem anni partem: & ita dixisse, *Causa recreationis, vel ad ruralia exercenda*: quæ non solent majori anni parte durare. Ad 2. dic, domicilium habentem non sumi ibi strictè, sed ut distinguitur contra hospitem, & peregrinantem. Ad confirm. dic cautè dixisse Baldum de domo, quam rarò habitabat: & præterea cùm testator restrinxerit domos legatas, ea restrictione, quas inhabitat, sumi debere pro iis, quas frequenter habitabat. Ad 3. dic, amplectendo hanc secundam sententiam, dicendum esse, pro eo tempore non esse parochianum primæ parochiæ, sed secundæ, quam inhabitat: & ita aliqui DD. ex iis, quos num. 12. retuli pro 2. sententia explicuere. Quia tamen prior sententia valde probabilis est, potest quilibet eam amplecti, & juxta illam eligere domicilii proprii parochiam.

DISPUTATIO XXIV.

Utrùm duplicem habitationis parochiam obtinens, possit indifferenter coram alterius parocho matrimonio inire?

SUMMARIUM.

Refertur quædam opinio negans admitti posse duplicem parochiam quoad matrimonium, n. 1.

Potest habens duplicem parochiam, æquè utramque inhabitans, coram utriusque parocho matrimonium inire, & utrique confiteri, 2.

An requiratur æqualis habitatio mathematicè in utraque parochia, 3.

An possit hic indifferenter ab alterutro parocho sacramenta recipere, vel tantùm ab eo, in cujus parochia tunc habitat: refertur opinio affirmans tantùm ab hoc posse, n. 4. & contraria, 5.

Quando sunt duo parochi in solidum unius parochiæ, potest alter altero invito ministrare sacramenta, num. 6. & ibi, par in parem non habet imperium.

1 Bonsius apud *Menochium consil. 398. vol. 4. num. 7.* dicit non esse admittendam quoad matrimonium contrahendum, duplicem parochiam. Et *Zephalus relatus eodem consilio, in quodam consilio, quod ibi ex ipso refertur, num. 21.* dubitans ait, fortasse posse dici dari duplicem parochiam quoad matrimonium.

2 Cæterùm dicendum est, quando quis duplicem parochiam habitationis sortitur, quod tunc evenit, quando æqualiter in utraque habitat, ut in hyeme in una, in æstate in altera, posse coram parocho utriusque matrimonium inire. Probat. 1. quia utraque est æquè parochia illius, ut constat ex *cap. 2. de sepult. in 6.* ibi, *Cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque.* Idemque habetur *l. Assumptio, §. Filius, & l. Ejus, qui manumisit, §. Celsus, ff. ad municip.* ergo non est major ratio cur alter solus parochus possit assistere matrimonio. 2. quia (ut dixi disp. præc. nu. 10.) idem est parochus ad excipiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio: sed uter ex duob. illis parochis potest excipere confessionem illius, cùm non sit major ratio de uno quàm de altero, ut docent *gloss. c. Cum nullus, de temp. ordin. in 6. verb. Domicilium, Hostiens. sum. t. de parochiis, §. penult. n. 7. in fin. Abb. c. Ad apostolicam, fin. de decimis, & c. In nostra, n. 10. de sepult. Rosell. Confessio sacramentalis 3. num. 40. Ang. Confessio 3. n. 12. Sylvest. Confessor 1. q. 4. fin. & q. 12. Tabiena Absolutio 1. n. 42. Nav. l. 4. cons. 1. de cland. despons. in 1. edit. cons. 2. nu. 3. in 2. cons. 6. n. 3. & c. Placuit, de pœnit. d. 6. n. 77. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 4. n. 186.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 17. q. 3. a. 2. n. 17. & a. 3. nu. 20. Gabriel ead. d. q. 2. a. 3. dub. 2. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 4. casu 2. Margarita confessorum fol. 9. colum. 2. Fr. Alex. l. 1. summæ, cap. 3. de potest. confessor. n. 45. Enriquez. l. 6. de pœnit. c. 7. n. 2.* ergo similiter uterque parochus poterit interesse matrimonio: & maximè quia omnes hi Doctores dicunt, eum esse utriusque parochiæ parochianum, atque ita uterque parochus erit proprius illius pastor.

3 Quod autem dixi, requiri, ut æqualiter in utraque habitet: non intelligas mathematicè, sed morali modo, ita ut sit æqualis omninò, aut ferè, habitatio: ut benè docet *Rosella Confessio sacramentalis 3. n. 40.* & clarè significant *Paludan. D. Ant. Sylvest. Margarita*, ubi retuli num. præc. dicunt enim tunc aliquem duplicem sortiri parochiam, quando alteram hyeme, alteram verò æstate inhabitat: quæ tempora non ita in puncto mathematico consistunt, ut omninò æqualia sint. Idemque significat *Anton. Cucus l. 5. instit. major. tit. 4. n. 186.* nam ubi dixit esse parochianum, habitantem æqualiter duplicem parochiam, subdidit, secus si alteram longè frequentius colat.

4 Difficultas autem est, an possit hic indifferenter coram alterutro parocho matrimonium inire? Nam communiter Doctores asserunt tantùm posse ministrare sacramenta eum parochum, cujus parochiam tunc temporis suscepturus inhabitat: ut hyeme parochum parochiæ hyemalis, ubi tunc habitat, & è contra æstate. Ita *Palud. Gabr. D. Anton. Rosella, Angel. Sylvest. Tabiena, Margarita, Anton. Cucus, Fr. Alexander*, quos retuli nu. 2.

5 At probabilius est, indifferenter posse utrumque parochum interesse matrimonio, & ministrare sacramenta. Prob. primò, quia ille utroque tempore habet duplicem parochiam: aliàs non verificaretur habere duo domicilia, contra *c. 2. de sepult. in 6.* sicut qui certo tempore habitat in una parochia, posteàque ad aliam transfertur, non dicetur habere duo domicilia: quia non simul utrum-

que

que sortitur, sed successivè, modò unum, & postmodum alterum: ergo utroque tempore uterque parochus est proprius illius pastor, & proinde poterit illi ministrare sacramenta, 2. Prob. ex *c. de sepult. in 6.* ubi expresse definitur, electa sepultura in diverso loco, à sortienti duplicem parochiam, inter utramque dividendam esse canonicam portionem: & non dicitur largiendam esse parochiæ inhabitationis tempore mortis, ergo similiter sacramenta possunt indifferenter utroque tempore recipi, ab ambobus parochis: cùm æquè canonica portio, ac sacramentorum receptio, sint jura parochialia. Sic docent *Navarr. c. Placuit, n. 78. de pœnitent. d. 6. Enriquez l. 6. de pœnit. c. 7. n. 2.* qui benè addit, *in commento, littera H.* dicens esse, ut recipiat ab eo parocho, cujus parochiam tunc inhabitat.

6 Tandem duo parochi duo in solidum alicui parochiæ præsunt, potest uter ex illis altero invito ministrare sacramenta, & interesse matrimonio, aliisque assistendi licentiam dare. Quia par in parem non habet imperium. *c. Innotuit, de electione, & l. Ille à quo, §. Intempestivam. ff. ad Trebellia.* Sic *Sylvest. Confessor 2. q. 4. part. 2.*

DISPUTATIO XXV.

Quis sit proprius vagorum parochus, ut illos matrimonium conjungat? & qui vagi dicantur? & qua diligentia præmissa conjungendi sint?

SUMMARIUM.

Vagi an dicantur carentes domicilio habitationis, licèt habeant originis num. 1.

Quid de iis, qui pristinum domicilium deserentes navigant, vel iter faciunt, quærentes novi sedem figant, 2.

Quid, si destinaverunt, ubi domicilium constituturi sint, & reliquerunt prius, an dum non pervenere ad locum domicilii novi, dicantur vagi, 3.

Qui relicta priori parochia, non destinavit ad quam migraturus sit, sed quærens domum interim hospes est in aliqua parochia, an dicatur vagus, 4.

Vagi an possint cuicumque parocho fateri, & ubicumque puniri pro delictis alibi commissis, 5.

An teneantur fateri parocho, in cujus parochia hospitantur: refertur opinio affirmans, n. 6. Et contraria verior, 7.

Vagos, & forenses an possit parochus matrimonio conjungere absque ordinarii licentia, 8.

Quid, si alter solus sit forensis, vel vagus, 9.

Quis sit hic ordinarius, à quo parochus est petiturus licentiam, 10.

Quis parochus possit matrimonio vagorum assistere, & quid, si in fraudem, propriam parochiam reliquerint, vagique effecti sint, 11.

Quid, si alicubi esset deputatus confessor pro vagis, an solus ille poterit eorum matrimonio assistere, 12.

Si quis domicilium deserens iter agat, aut naviget, ut novum acquirat, vel deserta priori parochia, dum domum quærit, hospitatur ad breve tempus in aliquo loco, coram quo parocho possit matrimonium inire, 13.

An si alter vagus, alter verò incola sit, possit quilibet parochus eos matrimonio conjungere, an solus proprius incolæ parochus, 14.

An quilibet parochus possit licentiam validè dare cuicumque sacerdoti assistendi matrimonio vagorum, 15.

An peccet mortaliter parochus, vagos, vel forenses matrimonio conjungens, absque licentia ordinarii, non servato præcepto Tridentini, sess. 24. de matrimon. c. 7. n. 16.

An valeat matrimonium sic contractum coram parocho, vel alio sacerdote de ejus licentia, non servato dicto præcepto Tridentini, nu. 17. Et ibi remissivè, qualiter possint religiosi assistere matrimonio vagorum, vel aliorum, in novo orbe.

1 PRæmittendum est, qui dicantur vagi? Hi enim dicuntur, qui nullibi certam, ac constantem sedem, ac domicilium habent, sed hinc inde vagantur. Sic habetur *l. Ejus, qui manumisit, 27. §. fin. ff. ad mun.* & docent universi DD. quos referam nu. sequent. Quare meritò reprobanda est sententia aliquorum, qui teste *Julio Claro l. 5. receptarum in practica crim. §. fin. quæst. 39. vers. Sed hic quæro quis dicatur vagabundus*, ajunt exigi etiam, ut aliqui vagi dicantur, carere domicilio originis. Sed benè id reprobat ibi, quia necessarium esset vagorum civitatem funditus esse eversam: unde concludit, satis esse, ut dicantur vagi, si domicilio habitationis careant. Idem docent *Imola, c. Dilectus, n. 10. de rescript. & cap. fin. num. 15.* de eo, qui mittitur in possessionem, *Marianus cap. finali, num. 57. de foro compet.*

2 Dicuntur etiam vagi, qui pristinum domicilium omninò deserentes, navigant, vel iter faciunt, quærentes, ubi se collocent: hi enim sine domicilio sunt, ob idque vagi dicuntur. Sed habetur expressè *l. Ejus, qui manumisit. 27. §. Celsus, ff. ad municip.* & docent *gloss. c. 2. de sepult. in 6. verb. Domicilia, Goffredus sum. t. de pœnit. & remiss. nu. 17. Host. sum. eo. t. §. Cui confitendum, num. 14. vers. 4. Cum quis quærit, Joann. Andr. c. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss. nu. 13. & ibi Henric. n. 24. Jac. de Zochis ibi, nu. 113. Turrecr. c. Quem pœnit. de pœnit. d. 1. a. 3. n. 6. Rosell. Confess. sacramentalis 3. n. 31. Sylvest. Confessor 1. qu. 6. vers. 4. Tabiena Absolut. 1. nu. 41. Lex. 22. t. 4. p. 1. & ibi Greg. Lop. verb. Donde more, Nav. c. Placuit, de pœn. d. 6. nu. 75. & 81.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 17. n. 3. qu. 1. corp. Palud. ea. d. q. 3. a. 3. nu. 22. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 4. cas. 4. Led. 2. p. 4. qu. 7. a. 5. ad finem, vers. Secundo dico, Frater Alexander. l. 1. sum. c. 3. de potest. confessoris, n. 54. fin. Enriq. l. 11. de matrim. cap. 3. num. 3.*

3 Verùm hi DD. non satis explicant mentem: nam videntur loqui in casu, in quo nondum iter faciens animo destinavit locum, in quo domicilium est collocaturus: quod significant ea verba, quibus textus, & DD. citati utuntur, nimirum: quærens domicilium, ubi se collocet: quasi nondum statuerit, ubi sit collocaturus. Quare jure optimo dubitabit aliquis, an qui relicto priori domicilio iter facit ad locum, in quo domicilium constituere destinavit, censeatur vagus dum relicto priori domicilio iter agit? Et credo vagum dici, idque sentire textum citatum, & DD. nam eam rationem addunt, cur vagus sit, quia sine domicilio est; ut patet ex *d. l. Ejus, qui manumisit, in fine*, ibi, *Nam hunc primum puto sine domicilio esse.* Et num. 1. dixi vagum appellari, qui nullibi certam sedem, & domicilium habet: sed qui relicto priori domicilio iter agit ad locum, ubi figere pedem decrevit, dum est in via, caret domicilio: ergo erit vagus. Probatur minor, quia prius domicilium, cùm animo, & facto ipso deseruerit, jam omninò perdidit: posteriùs autem nondum acquisivit, cum solo animo, absque facto ipso, id est, actuali habitatione, comparari nequeat: (ut probavi hoc 3. l. disp. 23. num. 2.) Cùm ergo hic sine domicilio sit, erit vagus. Et ita videtur clarè tenere *Enriq. l. 11. de matrim. cap. 3. num. 3.* ubi hæc inquit, vagus dicitur, qui pristinum domicilium omninò deserens, amisit, & iter agit, aut navigat, animo acquirendi novum.

4 Hinc infertur, qui relicta parochia, nondum statuit ad quam migraturus sit, sed quærens domum, interim in aliqua parochia hospitatur ad breve tempus, dici vagum, respectu parochiarum illius oppidi. Quia non curatur de parochia, in qua ad breve tempus hospes est, non enim ibi censetur habitare, *l. 1. §. Hæc autem verba, ff. de his, qui dejecerunt*, ibi, *Hospes planè non tenebitur, qui ubi non habitat, sed paulisper hospitatur.* Præterea quia non est major ratio de una, quam de alia, ut dicatur propria parochia, tandem quia hic sine parochia est, priorem enim amisit, & nondum aliam acquisivit. Et ita videtur expressè tenere *Ledes. 2. p. 4. qu. 7. ar. 5. ad fin. vers. Secundo dico*, ubi ait, de novo advenientes ad certum oppidum, qui nondum habent domicilium, nec statuerunt, ubi morabuntur censeri vagos, nec oportere respicere, ubi hospitentur ad breve tempus. Idem dicendum est, quando relicta priori parochia, ad aliam se transferunt, & dum domus illa ad quam se transferunt expeditur habitatore, hospitantur in aliqua domo alterius parochiæ; hi enim vagi sunt similiter: quia re vera nullam parochiam habent, cùm pristina deserta sit, & nova nondum sit habitatione cœpta acquiri: ut in simili probavi num. præc.

5 2. Præmittendum est, vagos posse cuicumque parocho fateri. Quia non est major ratio de uno, quam de alio, cùm nulli subdantur. Item, quia ubique sortiuntur forum, possuntque pro delictis alibi commissis puniri: ut docent *gloss. l. Hæres absens, verb. Debebit, ff. de judiciis, & ibi Bart. §. Proinde, n. 4. Marianus c. Licèt ratione. num. 57. de foro compet. Dueñas* multis citatis *reg. 378. lim. 4. Jul. Clar. l. 5. receptarum. in pract. crim. §. fin. qu. 39. vers. Cæterum, Avenda. c. prætor, 2. p. c. 7. n. 4. Dacianus pract. crim. l. 4. c. 13. num. 5. Bossius pract. t. de foro compet. n. 70. Brunorus in sua compend. verb. Vagabundus*, ergo similiter ubique sortiuntur forum conscientiæ. Sic *Goffredus sum. t. de pœnit. & remiss. n. 17. Host. sum. t. de parochiis, §. penult. num. 7. vers. Item. Henricus c. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss. n. 24. & ibi Jac. de Zochis nu. 113. Rebuf. c. Extirpanda, §. Qui verò, de præb. vers. Secundus casus est in vagabundo: fol. 385. Rosella Confessio sacramentalis 3. num. 81. Ang. Confessio 3. n. 9. Sylvest. Confessor 1. q. 1. & 6. Turrecremata cap. Quem pœnit. de pœnit. d. 1. a. 3. nu. 6. Tabiena Absolut. 1. nu. 41. qu. 21. l. 22. tit. 4. p. 1. Nav. c. Placuit, de pœnit. d. 6. n. 79. & 80.* Et ex Theologis, *Ric. 4. d. 17. a. 3. qu. 1. corp. & ibi Gabriel q. 2. art. 3. dub. 2. Palud. ibi, qu. 3. a. 3. num. 21. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 4. casu 3. Cajet. sum. verb. Absolutio ex parte absolventis, §. Libertus. Victoria sum. de confess. n. 155. Petr. de Soto lect. 5. de confessione §. Sed est in speciali casu, Ledes. 2. p. 4. q. 7. a. 5. ad fin. Margarita Confessorum fol. 9. col. 2. Fr. Alexand. 1. p. sum. c. 3. de potestate confessoris, n. 48. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 8. n. 5. Barth. à Ledesm. dub. 23. de pœnit. casu 2. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 60. n. 7.* Quare minùs benè *Card. d. c. Omnis utriusque sexus, num. 6.* dixit, nulli posse hos fateri, nisi legato Pontificis.

6 Non tamen clarè constat inter hos DD. an dum vagus hospitatur in aliqua parochia obiter, teneatur in ea recipere sacramenta. Nam ex DD. num. præced. allegatis, *Hostien. Rebuf. Ang. & Gabriel.* dicunt intelligi vagos parochianos cujuslibet Ecclesiæ, ad quam accedunt. & clarius *Petrus de Soto* ait subditos esse parocho, in cujus parochia inveniuntur: & *Enriquez* sub disjunctione ait, debere confiteri cuicumque parocho, vel (ut alii dicunt) parocho, in cujus parochia hospitantur.

7 Sed melius *Ricard. Palud. D. Ant. Cajet. Turrecr. Tabiena, Victoria, Nav. n. 80. Ledes. Lex partita, Margarita Confessorum, Barth. à Ledesm.* quos retuli *n. 5. & Palac. 4. d. 17. disp. 7. fol. 269. fine, & seq. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. n. 3.* dicunt, posse fateri cuilibet curato diœcesis. Quia non est major ratio de uno, quàm de alio: nec curandum est de loco hospitii ad breve tempus, ut dixi num. 4. non enim acquiritur parochia per talem habitationem: ut dixi hoc l. 3. disp. 23. num. 12.

8 His præmissis, sit 1. conclusio, parochus non potest vagorum matrimonio interesse, nisi diligenti inquisitione præmissa, & obtenta ordinarii licentia. Sic habetur expressè in *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 7.* quod quidem decretum quamvis de vagis sermonem

nem faciat, at ob rationis identitatem, necessariò comprehendit etiam alienigenas, alibi habentes fixum domicilium: nam ad matrimonium horum in loco, ubi fixam sedem non habent, eadem diligens inquisitio, ordinariique licentia præmittenda est. Tum, quia eadem prorsus ratio militat, cùm enim ignoti sint, possunt alibi matrimonio vincti esse, quæ fuit ratio explicata in eodem decreto Tridentini: tum etiam, quia olim usus obtinuerat, ne forenses ignoti matrimonio copularentur, absque literis testimonialibus sui Episcopi: ut refert *Abb. antiquus c. fin. de cland. despons. & ibi Joann. Andr. n. 5. ad fin. Panorm. nu. 7. ad fin. idem Joann. Andr. c. fin. nu. 2. de eo, qui duxit in matrim. Greg. Lop. l. 1. tit. 3. verb. En la Ygleſia, p. 4.* Ita docent *Manuel. 1. t. sum. 2. edit. c. 219. nu. 3. Segura directorio jud. 2. p. cap. 16. num. 18. fine*, ubi benè hoc temperat, nisi forensis ea ætate in locum contractus advenit, qua minimè poterat matrim. inire: tunc enim solius parochi authoritate matrimonio conjungetur: quia prorsus cessat ratio assignata in decreto Tridentini. Intellige tamen, non de quibuscumque vagis: Tridentinum enim in eo decreto loquitur de iis, qui vagantur, & incertas habent sedes: quare licet illi, qui de certa parochia intra idem mutantur oppidum, dicantur vagi, dum ad aliam parochiam translati non sunt, sed ad breve tempus alibi hospitantur: ut dixi num. 4. manifestum est de illis non loqui Tridentinum: quia non sunt verè vagantes, & incertas habentes sedes. Præterea in illo oppido noti sunt: quare præmissis denunciationibus in parochia, ubi diutius habitarunt, juxta dicta hoc 3. lib. disp. 6. num. 6. possunt absque licentia ordinarii à proprio parocho matrimonio conjungi.

9 II. Conclusio, quando alter solus ex contrahentibus vagus, aut forensis est, requiritur eadem diligens inquisitio, & licentia ordinarii. Quia periculum cui Tridentinum occurrere intendit, omninò militat, quando alter vagus, aut forensis est, respectu illius. Et ita quando aliter est vagus, affirmat *Veracruz. append. ad speculum, fol. 86. §. Attendendum videtur*.

10 Hic autem ordinarius, cujus licentia petenda est, erit Episcopus, vel ejus generalis vicarius: ut benè docet *Veracruz. append. ad spec. fol. 86. §. Quod dictum est*: & idem dicendum est de vicariis aliorum prælatorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem: hi enim omnes ordinarii sunt, & nomine ordinarii comprehenduntur: ut dicemus hoc 3. l. disp. 29. num. 4. & 5.

11 III. Conclusio, quicumque parochus potest matrimonio vagorum interesse. Probatur, quia idem est parochus ad audiendas confessiones, & assistendum matrimonio, ut dixi hoc 3. l. disp. 23. n. 10. sed quicumque parochus potest horum confessiones audire, ut probavi hac disp. n. 5. ergo & eorum matrimonio assistere. Item quia non est major ratio de uno parocho, quàm de alio, cùm nullam certam parochiam habeant. Sic tenet *Enriquez. l. 11. de matrim. c. 3. n. 3.* idem consequenter docent alii, dicunt enim, eum parochum debere horum matrimonio interesse, à quo si vellent, deberent sacramenta recipere: nam cùm à quolibet recipere possint sacramenta, consequenter tenentur dicere quemlibet parochum diœcesis posse horum matrimonio interesse. Hi sunt *Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. post dubium 4. §. Dico tertio, fol. 193. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 219. nu. 3.* dicens sic esse à Cardinalibus declaratum: *Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 21. fol. 1312. §. Annotare oportet, Vega l. 3. sum. casu 225.* Limitant *Barth. à Ledesma, & Vega*, nisi in fraudem proprii sacerdotis dereliquissent domicilium. Verum hæc limitatio non mihi placet, quia non est fraus, dum quis utitur jure suo, ut probavi hoc lib. 3. disput. 8. num. 22. Quare si verè domicilio relicto, quamvis in fraudem proprii parochi, facti essent vagi, possent coram quovis parocho matrimonium inire: sicut mutantes parochiam in fraudem parochi, possunt matrimonio copulari à parocho novæ parochiæ.

12 Si tamen esset alicubi confessor pro vagis deputatus, (ut fertur esse in Compostella) ille deberet eorum matrimonio interesse. Quia is solus esset illorum proprius sacerdos in eo loco. Sic *Spino speculo testam. gloss. 15. n. 4.* Hoc tamen intelligo, quando ex privilegio Pontificio ita esse: deputatus pro vagis, ut nullus alius posset. Nam sola Episcopi deputatio non potest libertatem tollere, quam jure communi habent vagi non subditi Episcopo, ad eligendum parochum, cui subsint. Et quamvis negare non possit, posse Episcopum ex justa causa reservare parochis confessiones vagorum, auferendo jurisdictionem, sicut potest reservare alios casus: & ita ratione hujus reservationis non possent audire confessiones vagorum, possent tamen illi eligere alium parochum non subditum huic Episcopo: nec credo per simplicem deputationem alicujus, qui audiat confessiones vagorum, & prohibitionem ne alius audiat, censeri sublatam jurisdictionem: quia *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 7.* prohibuit parochis, ne vagorum matrimonio intersint absque licentia ordinarii: validè tamen intereunt ea omissa: ut dicemus num. 17.

13 Hinc infertur, si quis pristinum domicilium omninò deserens iter agat, aut naviget, animo acquirendi novum domicilium, dum nondum acquisivit, incipiens habitare, posse eum coram quocumque parocho contrahere matrimonium. Quia est vagus, & nulli subditus: ut probavi nu. 2. Item quia potest cuicumque fateri, tamquam vagus: ut diximus n. 5. & 6. ergo & coram quocumque parocho contrahere matrimonium. Unde nescio cur *Enriq. l. 11. de matrim. c. 3. n. 3. in commento lit. C.* id concessit de confessione, & negat de matrimonio, dicens non tam facilè acquiri domicilium pro matrimonio: si enim est vagus, potest cuilibet parocho subjici, eritque proprius illius pastor: ergo sicut audire ejus confessiones potest, sic & matrimonio assistere. Similiter dum non habet parochiam, quia primam deseruit, & quærit aliam, & ad breve tempus hospitatur in aliqua, potest coram quocumque parocho illius oppidi contrahere: quia est vagus respectu parochiarum: ut dixi nu. 4.

14 2. Infertur, si alter sit vagus, alter verò incola, posse quemlibet parochum eos matrimonio conjungere: quia ad valorem matrimonii, juxta dicta hoc 3. l. disp. 19. nu. 4. sat est quilibet contrahentium parochus, sed quilibet est parochus vagi, ergo quilibet potest eos matrimon. conjungere. Hoc est contra *Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. a. 5. circa 3. punct. post 4. dub. fol. 193. col. 1. §. Dico tertio, si alter est vagus*: ubi ait, si alter tantùm vagus sit, requiri præsentiam proprii parochi non vagantis.

15 Et sicut quilibet parochus, cui vagi se subiicere vellent, posset eos matrimonio conjungere, ita posset dare licentiam alii sacerdoti eos conjungendi: utrumque enim est proprii parochi munus, & parochus, qui potest assistere matrimonio, potest etiam licentiam alii sacerdoti assistendi concedere: juxta *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* Sic *Petrus de Ledesm. citatus n. praeced. eod. fol. 193. §. Dico tertio*.

16 IV. Conclusio, parochus, qui vagos non servato decreto *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 7.* nempe non præmissa debita diligentia, & licentia ordinarii, matrimonio conjunxerit, peccabit mortaliter. Prob. quia violat Tridentini præceptum in re gravissima, & valdè necessaria. Item, quia est suspendendus triennio, per *c. finale de clandest. despons.* ut inter pœnas parochi dicemus. Sic *Petr. de Ledesma de matrim. qu. 45. a. 5. circa 3. punct. post dubium 4. fol. 193. §. Dico secundo, vers. Hinc sequitur*. Et *Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 3.* ait peccare, subiicit tamen, an sit mortale: & *Veracruz. append. ad specul. fol. 85. §. Ecce quo pacto*, dicit esse peccatum grave. Similiter etiam peccabit mortaliter sacerdos, qui sola parochi licentia vagorum matrimonio interfuerit: cùm violet idem præceptum Tridentini exigentis licentiam ordinarii. Sic *Petrus de Ledesma ibidem, §. Dico tertiò*. Idem dicendum est de conjungente forenses, aut quando alter tantùm est forensis, absque prædicta licentia, & diligentia. Nam (ut dixi num. 8.) decretum Tridentini obligat etiam in hoc casu.

17 Ultima conclusio, valeret tamen matrimon. vagorum, contractum coram parocho, non præmissa dicta diligentia, nec ordinarii licentia petita. Quia pro matrimonii essentia tantùm desideratur præsentia parochi, & duorum testium. 2. quia ad eundem finem exigitur hæc diligentia pro vagabundis, *d. c. 7. Trident.* ad quem *eod. Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* petuntur pro indigenis denunciationes: sed his omissis valet matrimon. ergo illa diligentia omissa. Tandem, quia *Trident. d. c. 7.* non prohibet absolutè matrimonium absque dicta licentia: sed præcipit parochis, ut diligentiam præmittant, licentiamque petant: ergo ejus omissio culpa erit, non tamen vitiabit matrimonium: maximè quia (ut dicemus hoc 3. l. disp. 32. n. 2.) id speciale est in matrimon. ut ex simplici prohibitione, absque decreto irritanti non censeatur annullari. Sic *Veracruz. append. ad specul. fol. 86. §. Est consideratione dignum Enriquez.* dicens sic declaratum esse à Cardinalibus, *l. 11. de matrim. c. 3. nu. 3. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. post dubium 4. §. Dico tertio, fol. 193. Albornoz de arte contract. l. 4. t. 1.* Et idem dicendum est, si alius sacerdos solius parochi licentia obtenta, intersit tali matrimonio, peccabit enim, (ut dixi numero præcedenti) valebit tamen matrimonium: eadem ratione. Sic *Petr. de Ledesm. ibid.* Quod si obiicias, videri invalidam licentiam parochi, contra præceptum Tridentini: respondebo hoc 3. l. disp. 32. nu. 2. & 3. Quid autem possint religiosi circa horum vagorum matrimonium, dicam disp. seq.

DISPUTATIO XXVI.

Qualiter possint religiosi in novo Indiarum orbe matrimonio assistere absque parochi licentia, & quid possint circa vagos?

SUMMARIUM.

Si curam animarum gerunt in locis à suis superioribus designatis, possunt subditos matrimonio conjungere, n. 1.

Id possunt, licet subditi non sint indigenæ, si ibi habitent, 2.

Possunt etiam ibi vagos matrimonio conjungere, 3.

Possunt etiam circa transeuntes illac, licet vagi non sint, si parocho careant, immò & quicumque sacerdos per eorum domicilium transiens, n. 4. Et à quo, & qualiter sit impetranda dicta licentia. Et an possit eam auferre Episcopus.

Si Indi proprium parochum habeant, & absens sit, religiosi alibi ministerium parochi obeuntes, & illac transeuntes non possunt illorum matrimonio interesse, 5.

An ad conjungendum matrimonio vagos teneantur hi religiosi licentiam ab ordinario petere? refertur opinio negans, n. 6. Et ibi privilegii verba aliquid operari debent, nec in eo etiam una syllaba debet esse superflua.

Opinio verior, indigere prædicta licentia, n. 7. Et ibi, per nullam generalem clausulam censetur delegatum concilio generali, nisi de eo specialis mentio fiat: & si concilium sit modernum, non sufficit generalis derogatio concilii.

1 PRima conclusio, religiosi ministerium parochi obeuntes in novo Indiarum orbe, in locis signatis, vel signandis a suis superiori-

rioribus, possunt absque alia ordinarii licentia, matrimonio conjungere sibi subditos. Quia habent ad hoc privilegium Pii V. quod refert *Veracrux append. ad specul. fine*. Sic *Veracrux ead. append. fol 90. post 4. conclus. §. Secundò si possent*, qualis autem debeat esse licentia, dicam num. 4.

2 II. Conclusio, similiter possunt conjungere matrimonio, non indigenas, si in eis locis taliter habitent, ut parochiani efficiantur, (qualis autem debeat esse hæc habitatio, dixi hoc 3. l. disp. 23. num. 13.) Prob quia possunt conjungere subditos, hi autem subditi sunt. Sic *Veracrux append. ad specul. fol. 88. §. Prima propositio*. Et hoc pacto intelligendus est *Manuel qu. reg. tom. 1. qu. 35. art. 5. not. 3.* ubi ait, posse hos religiosos in suis oppidis conjungere matrimon. omnes Indos.

3 III. Conclusio, possunt etiam ibi conjungere matrimonio vagos. Quia ii subditi sunt cuicumque parocho, cui se submittunt: ut dixi disp. præced. n. 21. Sic *Veracrux ibi, §. Secunda propositio*.

4 IV. Conclusio; eos, qui in locis, ubi religiosi munus parochi obeunt, non habitant, nec vagi sunt, sed habent proprium domicilium, carent tamen proprio parocho, possunt religiosi per eorum domicilium transeuntes, matrimonio conjungere. Probatur, quia in privilegio Pii V. religiosis concesso, quod retuli nu. 1. dicitur, ut possint religiosi assistere matrimonio, sicut hactenus consueverunt, & ante Tridentinum, ex amplissima concessione Leonis X. & Adriani VI. quas refert *Veracrux in fine append.* poterunt religiosi in novo orbe prædictis ministrare sacramenta omnia. Item, quia in privilegio conceditur expresse, ut possint matrimonio assistere, ubi contigerit religiosos esse de licentia suorum prælatorum. Item, quia aliàs manerent tales destituti ministerio sacramentorum. Sic *Veracrux append. ad speculum, fol. 89. §. Tertia propositio*. Immò *Enriq. l. 11. de matrim. c. 3. n. 5. in comment. littera R.* ait ex tacita licentia Papæ idem posse alium sacerdotem apud Indos, ubi non adest proprius parochus. Licentia tamen hæc concedi debet religiosis à suis prælatis, in capitulis provincialibus: sic enim habetur expresse in dicto privilegio Pii V. quare non poterunt gaudere dicta potestate religiosi non habentes capitulum provinciale in illis locis. Sic *Manuel qu. regul. tom. 1. qu. 35. art. 1. notab. 1.* Nec fratribus alterius provinciæ potest capitulum provinciale committere hanc potestatem: ut benè advertit *Manuel ead. qu. 35. ar. 4.* quia illi religiosi non subduntur illi capitulo. Non tamen erit necessarium fratres personaliter præsentari, nec nominatim designari à capitulo: sed poterit capitulum provinciale decernere, ut omnes fratres quos designaverit provincialis, vel prior, vel vicarius, &c. ex tunc sint designati ab ipso capitulo provinciali: quia hoc non est delegare potestatem assignandi fratres, & conferendi illis facultatem ministrandi sacramenta, sed re vera ipsum capitulum assignat, & confert prædictam licentiam: ut probabimus hoc 3. l. disp. 31. n. 18. Ita *Manuel. ead. qu. 35. art. 5.* Nec capitula provincialia, sine alia licentia possunt assignare oppida fratribus, ad prædictam potestatem exercendam: nisi Episcopus, vel prorex, vel gubernator oppidi concedat fratribus illa: & tunc capitulum provinciale commendat fratri curam illius oppidi: ut probat *Manuel d. qu. 35. art. 1. fin.* Et in oppidis assignatis his religiosis non possunt Episcopi aliquid innovare, vel in assignandis, auferendo jurisdictionem: quia ea est concessa per Pontificem. Sic *Manuel eadem qu. 35. art. 6.*

5 V. Conclusio, si Indi parochum proprium habeant, quamvis absens sit, religiosus in alio loco parochi ministerium exercens, & illac transiens, non potest assistere horum matrimonio. Quia privilegium Pii V. conceditur religiosis habentibus curam animarum, in locis signatis, vel signandis à suis superioribus, sed locus per quem religiosus transit, si habet proprium ministrum, & absentem, non est signatus, cùm jam parochum habeat: ergo nequit religiosus transitum per illum locum faciens, assistere tanquam parochus matrimonio. Sic *Veracrux append. ad speculum, fol. 90. §. Quarta propositio*.

6 Dubium tamen est, quando hi religiosi conjungunt matrimonio vagos, teneantur petere licentiam ab ordinario: ut disponit *Trident. sess. 24. de matrim. c. 7. Veracrux append. ad specul. fol. 88. §. Secunda propositio*, ait teneri diligentem inquisitionem præmittere, qua præmissa posse illos authoritate propria, absque ordinarii licentia matrimonio copulare. Prob. 1. quia privilegium Pii V. dicit, ut possint illis sacramenta ministrare, prout hactenus consueverunt, sed ante Tridentin. hoc copulabant, sine alia ordinarii licentia, ex privilegio Leonis X. & Adriani VI. ergo & modò poterunt. 2. quia in dicto privilegio Pii V. dicitur, ordinariorum locorum, & aliorum quorumcumque licentia minimè requisità; ergo si requiritur licentia ordinarii, nihil novum continerent hæc verba: cùm tamen privilegii verba aliquid operari debeant, *c. Abbate, de verb. signif. vers. Contra quos facit*, ibi, *Cùm privil sit lex privata, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret*. Et superfluitas in lege, aut decreto vitanda est, *c. Si Papa, de privil. in 6.* ibi, *Cum verba aliquid operari debeant*. Et *l. 3. in princ.* ibi, *Nec frustra adiicitur, ff. de jurejur.* Quod adeò verum est, ut non solùm verbum, & quælibet dictio, non debeat esse, sine effectu aliquid operandi, sed etiam quælibet syllaba: ut benè docent *Glossa, c. Solitæ, v. Tanquam de majorit. & obed. Staphilaus de lit. gratia, t. de vi, & effectu clausulæ, §. 1. num. 9. Simon de Pratis de interpret. ult. vol. l. 2. interpret. 3. dub. 2. solut. 5. quæ incipit, Quintò generaliter*.

7 Sed hæc sent. non placet. Petendaque est licentia ab ordinario, Primò, quia privilegium Pii V. in nullo derogat Tridentino, ut paret ex clausula derogatoria ibi posita, cùm tamen oporteret expresse derogare: non enim censetur derogatum concilii generalis decretis, nisi expressa mentio fiat, his verbis. Non obstante aliqua lege, aut constitutione in concilio generali edita: ut colligitur ex *c. Ex parte, & c. ult. de capellis monachorum: & c. Eam te, de ata. & qual. cap. Nonnullis, de rescript.* & tenent *Archid. cap. 1. de constit. in 6. Felinus d. cap. Nonnulli, num. 3. Selva beneficiorum 3. p. qu. 11. num. 31. Paris. cons. 2. num. 30. l. 2. Navar. sum. Lat. cap. 27. num. 265. Jacobat. l. 5. de conciliis, a. 18. Alaba de conciliis p. 1. cap. 2. Cov. 4. var. cap. 56. nu. 6. & 4. decr. 2. p. cap. 8. §. 9. num. 6.* dicens totum mundum hoc amplecti. *Mandos. reg. 19. cancell. qu. 16. num. 12. Anast. Germonius de indultis Cardinal. §. Per quæ sublatis, num. 58.* & multi, quos hi referunt: *Cordub. l. 4. quæstionarii, qu. 9. §. Tertia pars. Sarmiento l. 3. select. cap. 14. num. 3. Menoch. cons. 294. num. 51. & 12. vol. 3. Padilla. l. fin. C. de divers. rescrip. num. 17. Gutier. l. Nemo potest, ff. de legatis, 1. num. 173. Gratian reg. 291. num. 4. Cavalc. 1. p. decis. 29. num. 16. Enriqu. l. 7. de indulg. art. 26. num. 3. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 173. fol. 988. Vrvald. Candel. 3. p. cap. 12. nu. 22.* & ratio est, quia cùm decreta concilii ita matura deliberatione sancita sint, videntur continere vim clausulæ derogatoriæ ad alia decreta posteriora contraria, nisi de illis specificam faciant mentionem. Immò si concilium generale modernum sit, quale est Tridentinum, oportet etiam illius mentionem facere, nec sufficiet generalis derogatio decretorum cujuscumque concilii: ut benè docent *Enriquez, & Vrvald. ibidem*. Et si dicas colligi ex mente Pontificis velle derogare Tridentino, quia in principio motus proprii mentio fit de illius decreto, ratione cujus non permittitur religiosis interesse matrimonio: & quando ex conjecturis constat de voluntate derogandi, sufficit, licèt forma clausulæ derogatoriæ observata non sit, Ut docent *Sarmiento l. 3. Select. cap. 14. n. 7. & Enriqu. l. 7. de indulg. c. 26. num. 3. & in alio simili, Cov. rubr. de testam, 2. p. nu. 19. vers. 4. conclus. & Jul. Clarus* dicens esse communem *l. 3. recep. §. Testamentum, qu. 99. vers. Cæterum*: & ratio est, quia revocatio pendet à voluntate Pontificis, qualitercumque de ea constet Sed hoc non obstat, quia id non colligitur ex mente Pontificis: tum quia clausula derogatoria nullam mentionem concilii generalis facit, sed synodalis, aut provincialis: tum etiam, quia ea confessio non est contra Tridentini decretum, nam *sess. 24. cap. 1. de matrim.* tantùm statuit, ut nullius intersit matrimonio, nisi parochus, aut alius sacerdos de parochi licentia: Pontifex autem concedit facultatem superioribus religiosorum, ut destinent parochos pro locis Indorum, qui administrent sacramenta absque licentia ordinarii, unde nihil est contra illud decretum, quia dum assistunt tales religiosi fungentes officio parochi, re vera parochi intersunt matrimonio: juxta decretum Tridentini: non enim est alius parochus in illis locis: nec obstant ea verba privilegii, *Sicut antea consueverunt*: id enim tantùm significant, ut sicut anteà non indigebant licentia parochi, aut ordinarii ad assistendum matrimonio, ita nec modo indigeant, sed possunt tanquam veri parochi interesse: non autem operantur, ut in casu specialissimo, in quo ob justissimam rationem petit Tridentinum ordinarii licentiam, ut in matrimonio vagorum ea non exigatur: cùm dum assistunt matrimonio quicumque parochi, ea licentia desideretur. Tandem, quia esto dicamus derogari Tridentino, non sunt concedenda duo specialia, contra *l. 1. C. de dot. promiss.* Alterum, ut sine licentia parochi, aut ordinarii regulares matrimonio intersint, quod circa privilegium non possent: nam per *Tridentinum d. c. 1.* sublata essent priora privilegia Alterum verò, ut in hoc casu speciali, ubi etiam proprii parochi indigent ordinarii licentia, ea pro religiosis non desideretur. Et per hæc patet ad argumenta contrariæ sent. proposita n. præced.

DISPUTATIO XXVII.

An archipresbyter Ecclesiæ Cathedralis possit interesse matrimonio in tota diœcesi?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans esse parochum totius diœcesis, & posse quæcumque sacramenta in tota illa ministrare, n. 1.

Verior opinio contraria, n. 2.

1 Videtur posse. Quia est parochus totius diœcesis, censeturque Episcopi vicarius in hoc, ut possit excipere confessiones omnium illius diœcesis: ut probatur ex *cap. Officium, de officio archipresbyteri*, ubi inter ejus officia numeratur, eorum, qui foris adveniunt, confessiones audire: quasi illi cum parochia careant, debeant ad communem totius diœcesis confluere. Atque ita Ecclesiam cathedralem esse communem totius diœcesis, ita ut possit archipresbyter illius omnibus diœcesis sacramenta ministrare. docent *gloss. c. 2. de pœnit. & remiss. in 6. verb. Subditæ, & ibi Archid. fi. Franc. ibi, num 7. idem glos. d. c. Officium. verb. A foris, & ibi Hosp. super verb. Confessiones, & sum. t. de sepult. §. Et apud quam Ecclesiam, nu. 5. fin. vers. Ideò non videtur: Joann. And. d. c. Officium, fin. & ibi Ant. n. 5 1. Carden. ibi opposit. 2. & c. Omnis utriusq; sexus, de pœn. remis. nu. 5. & c. 1. de sepult. n. 5. q. 3. & Clem. Dudum, de sepult. §. Extra civit. qu. 5.* ubi & *Anch. §. Statuimus, qu. 5. dub. 3. vers. Sed de illis, & d. c. Officium, fin.* ubi *Abb. n. 1. circa gloss. fin. d. c. Omnis utriusque sexus, num. 12. & Clem. 1. de privil. n. 11. Imola d. Clem. Dudum, num. 34. Ripa tract. de remediis*

ad

ad curand. pestem, §. Sed quia usu videmus, n. 35. Rebuf. in repet. d. c. Omnis utriusque sexus, verb. Proprio sacerdoti, vers. Item Arch. Rosell. verb. Archipresbyter, nu. 1. ubi Sy. v. q. 1. Ang. n. 1. Tabienn. init. Arm. num. 3. idem Rosell. Absolutio 1. n. 43. & Confess. sacramentalis 3. n. 2. Ang. Confess. 3. nu. 3. Sylv. Confessor 3. q. 1. vers. 5. & 6. Tabiena Absolutio 1. nu. 31. nu. 14. Greg. Lop. l. 21. verb. Otro perlado, t. 4. p. 1. Ant. Cuc. l. 5. inst. majo. t. 4. n. 168. Gutier. l. 1. q. can. c. 27. nu. 24. Lancel. inst. jur. can. l. 2. t. de pœn. & remiss. verb. Proprio sacerd. Jac. Sbrozius l. 2. de vicario Episc. qu. 14. n. 2. Margarita confess. f. 11. init. ante §. Nota quod quando. Atque ita juxta hanc sent. dicendum esse, posse assistere matrimonio, in tota illa diœcesi.

2 Sed *Pal. 4. du. 17. q. 4. a. 2. concl. 8. nu. 8. D. Ant. 4. p. t. 17. c. 5. paulo post princ. Sylv. Confess. 1. q. 4. Tabiena Absol. 1. num. 39.* hoc explicant sic: quando archipresbyteratus est quædam præbenda, cui ex officio esset annexum audire confessiones omnium diœcesis illius, tunc esset proprius sacerdos, & ordinarius in tota illa: secus quando hoc non habet ex officio, sed ex Episcopi commissione: tunc enim delegationi standum esset. Et ipsemet *Sylvest.* referens Paulum, Zenzelinum, & Stephanum, *Excommunicatio 7. casu 14. dub. 11. nu. 31.* dicit non esse tutum, ut possit archipresbyter dare licentiam religiosis ministrandi sacramenta. Unde dico forsan, olim fuisse archipresbyteros tam amplam potestatem habentes: modò tamen non video hujusmodi usum, sed tantum ut archipresbyter, & parochus Ecclesiæ cathedralis possit ministrare sacramenta in sua parochia: & subinde nisi esset alicubi archipresbyter deputatus, ad quem possent omnes de diœcesi sacramenta recipiendi gratia confluere, non potest assistere matrimonio in tota diœcesi, sed solum in sua parochia.

DISPUTATIO XXVIII.

Quis censeatur ordinarius, qui possit assistere matrimonio, & alii licentiam assistendi dare, ultra proprium parochum?

SUMMARIUM.

Ordinarius est ad hoc Episcopus in sua diœcesi, & Archiepiscopus in sua, n. 1.

Proponuntur argumenta ad probandum posse Archiepiscopum conjungere matrimonio subditos suffraganei, nu. 2. Et contrarium decernitur, solvunturque argumenta, 3.

Quid, si Episcopus nolit matrimonio conjungere aliquos, an Archiepiscopus, ad quem appellatur, id possit, vel alii sacerdoti licentiam dare, etiam antequam sententia transeat in rem judicatam, pendentique decendio ad appellandum concessa, n. 4. & ibi, quid, si Episcopus lite mota aliquos vellet matrimonio conjungere, & pars adversa appellaret, pendentique appellatione illos conjungeret, vel alii sacerdoti licentiam conjungendi concederet, an valeat matrimonium.

Capitulum sede vacante an possit interesse matrimonio, vel alii licentiam dare, 5.

Quid de abbatibus, nu. 6. Et ibi, an possit Episcopus confessores exponere pro his abbatiis, vel interesse matrimonio in illis, aut dare licentiam assistendi.

Quid de Cardinalibus in Ecclesia sui tituli, & quam jurisdictionem in ea habeant, 7.

Quid de legato Pontificis in tota suæ legationis provincia, n. 8. & ibi, an possit omnia, quæ Episcopus in sua diœcesi. Et potestas legati à latere, & non à latere, in quo distent.

1 PRima conclusio, potest Archiepiscopus in sua diœcesi, & similiter Episcopus in sua. Conclusio est certissima: quia sunt ordinarii, & parocho superiores.

2 At difficultas est, an possit Archiepiscopus assistere matrimonio subditorum Episcopi suffraganei. Videtur enim posse, quia habet jurisdictionem ordinariam totius provinciæ, ut docet *glos. c. a. Per singulas, verb. Totius 9. quæst. 3.* sed sat est ut assistat ordinarius, ergo potest Archiepiscopus. 2. Quia ea assistentia non est actus jurisdictionis, nec exigit in parocho actualem jurisdictionis usum, sed sat est habitualis jurisdictio, quamvis usus impeditus sit, ut contingit in parocho excommunicato: (ut diximus hoc 3. l. disp. 21. n. 4.) sed Archiepiscopus habet habitualem jurisdictionem, quamvis usum alligatum, respectu diœcesis suffraganei: teste *gl. c. Pastoralis, in principio, verb. Exceptis, de officio ordinarii*: ergo potest assistere matrimonio.

3 Secunda tamen conclusio sit, Archiepiscopus nequit assistere matrimoniis subditorum suffraganei. Quia non est ordinarius ipsorum, nec habet jurisdictionem, nisi in causis per appellationem devolutis ad ipsum & in aliis casibus singularibus: juxta *d. c. Pastoralis in princip.* ubi omnes notant. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 3. num. 4. Petr. de Ledesm. de matrim. quæst. 45. a. 5. punct. 3. paulo ante dubium 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 219. num. 16.* Et ex jurisperitis, *Spino. speculo testam. gl. 15. nu. 39. & 40. Segura directorio judic. 2. p. c. 15. num. 50.* Hinc patet ad argum. proposita num. præcedenti: illæ enim glossæ asserentes Archiepiscopum habere jurisdictionem in suffraganeo subditos, intelligendæ sunt, dum ad Archiepiscopum appellant.

4 Hinc infertur, Episcopo nolente aliquos matrimonio conjungere, causaque per appellationem delata ad Archiepiscopum, posse eum causa cognita dare licentiam cuicumque sacerdoti, assistendi matrimonio, vel ipsummet interesse. Quia, negligente Episcopo jurisdictio devolvitur ad Archiepiscopum: ut tradunt *glos. c. 1. verb. Culpis de suppl. neglig. prælat. in 6. Abb. repet. c. Si quis contra clericum, n. 40. de foro compet.* ubi alios refert. Item quia habet jurisdictionem, causa per appellationem ad ipsum devoluta: ut dixi num. præced. Sic docent *Spino, Segura, Manuel num. 3. allegati*. Quod intelligendum est, quando licentia Archiepiscopi transiisset in rem judicatam: quia pars adversa consentit, vel transactum est decendium, in quo attento jure canonico, *c. Concertationi, & c. Non solum, de appell. in 6. & c. Cum dilectus, fin. de elect. & c. Significaverunt. de testibus,* poterat appellare. Si enim non transivit in rem judicatam, nequit Archiepiscopus validè interesse, vel dare licentiam assistendi matrimonio, quando secundum jus appellationi erat locus. Quia sua sententia effectum non sortitur, nec jurisdictionem dare potest, donec transeat in rem judicatam: pendenti enim appellationis termino nihil valet, quicquid judex appellationis agit: ut expressè habetur *c. Non solum, de appell. in 6. & l. 1. ff. nil nova. appellat. pendon.* & docet bene cum aliis *Maranta practic. 6. p. s. & quandoque appellatum, n. 173. & 400.* Aliud tamen dicendum esset de Episcopo, vel Archiepiscopo in sua diœcesi, si enim aliquos lite mota vellet matrimonio conjungere, quamvis pars adversa appellaret si de facto conjungeret, aut alter sacerdos de ejus licentia, valeret matrim. Quia est pastor ordinarius, & licèt per appellationem ejus jurisdictio suspendatur, at cum maneat verus pastor, & ordinarius, & nec assistere, nec dare licentiam assistendi matrimonio, sit actus jurisdictionis (ut dixi hoc 3. l. disp. 21. n. 4. & 7.) valebit matrimonium. Archiepiscopus verò in diœcesi suffraganei, nulla ratione est ordinarius, sed tantùm sortitur jurisdictionem ob appellationem, atque ita debet esse jurisdictio, juxta naturam sententiæ, quæ est, ut nihil prorsus operetur, donec transeat in rem judicatam.

5 III. Conclusio, capitulum sede vacante potest assistere matrimonio, vel alii sacerdoti licentiam dare. Quia succedit in omni jurisdictione ordinaria Episcopi: ut colligitur ex *c. His quæ, ad fi. & c. Cum olim, fi. de major. & obed.* ubi & omnes notant.

6 IV. Conclusio, potest abbas Ecclesiæ nulli Episcopo subjectæ interesse matrimonio, & alii assistendi licentiam concedere. Quia est ordinarius, habetque jurisdictionem quasi Episcopalem: ut notant DD. *c. Joannes, de testam.* & ibi latè *Covar. n. 1.* Sic tenent *Enriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. nu. 15. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. paulò ante dub. 4. f. 192. concl. 3.* favet *Nav. lib. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 47. num. 1. in 2. tit. de cland. despons. cons. 14. n. 1.* ubi dicit, posse hoc omnes habentes jurisdictionem quasi Episcopalem. Non tamen posset Episcopus conjungere matrimonio subditos horum abbatum, vel aliorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem in Ecclesia nulli Episcopo subjecta: sicut nec potest confessores exponere pro illis: ut bene docet *Sylvest. Confessor 2. q. 7.*

7 Quinta conclusio, possunt etiam Cardinales in Ecclesiis sui tituli, quia habent jurisdictionem quasi Episcopalem: per *c. His quæ,* cum ibi notatis, *de majorit. & obed.* Sic *Navarrus, Enriquez, Manuel n. præcedenti allegati.*

8 Ultima Conclusio, potest etiam idem legatus in provincia suæ legationis, quia est ordinarius in illa: ut expressè habetur *c. 2. de offic. legati, in 6.* 2. quia potest in provincia sibi commissa, omnia quæ Episcopus in sua diœcesi. Ut tradunt *Speculator tit. de dispensatione, §. Consequenter aliqua, n. 4. & tit. de legato, §. Nunc ostendendum, nu. 54. & §. Nec dicamus, n. 5. Anch. c. fin. de transactio. n. 1. Abb. c. 1. de offic. lega. nu. 2. & c. Quod translationem, eodem t. nu. 9. & c. Excommunicatis, eodem t. & Selva beneficiorum 2. p. quæst. 3. num. 2. & 4. p. q. 9. initio, Rosell. verb. Legatus, nu. 4.* ubi *Ang. num. 4. Tabiena qu. 2. Armilla num. 3. Sylv. verb. Delegatus, qu. 12. & 14. init. Greg. Lop. l. 23. verb. No pueden, t. 9. p. 1. Gutier. q. canon. l. 1. c. 11. n. 6. Enriquez l. 14. de irregul. c. 18. num. 5. P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 173. f. 981.* ergo cùm Episcopus in sua diœcesi possit interesse matrimonio, & alii sacerdoti licentiam concedere, poterit similiter legatus in sua provincia. 3. Quia qui dicitur proprius sacerdos ad excipiendas confessiones, & aliud munus committendum, potest assistere matrimonio, & aliis id delegare, (ut dixi hoc 3. lib. disputat. 23. n. 10.) sed nomine proprii sacerdotis, *cap. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remis.* comprehenditur legatus Papæ in sua provincia: ut tradunt *Hostien. ibi, super verb. A proprio sacerdote, Joan. Andr. nu. 12. Ant. n. 37. Card. nu. 5. Anchar. n. 8. Abb. n. 15. Henr. n. 28.* idem *Anch. Clem. Dudum, de sepult. § Statuimus, q. 5. dub. 3. vers. Sed de illis, Ripa tr. de remediis ad curand. pestem, § Sed quia usu videmus, n. 55. Imola d. Clem. Dudum, n. 34. Turrecr. c. Quem pœnitet. de pœn. d. 1. n. 3. nu. 6. & a. 4. n. 13. Rosella, Confessio sacramentalis 3. num. 1. Ang. Confessio 3. nu. 3. Sylv. Confessor 1. qu. 1. Nav. c. Placuit, de pœn. d. 6. num. 62. vers. Infertur & tertiò, Greg. Lop. l. 21. verb. Otro, t. 4. p. 1. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. l. 4. nu. 168. Gutier. l. 1. q. can. c. 27. n. 24. Lancel. inst. juris can. l. 2. t. de pœnit. & remis. verb. Proprio sacerdoti, Jac. Sbrozius l. 2. de vicario Episcop. q. 14. n. 2.* Et ex Theologis, *Richard. 4. d. 17. a. 3. q. 1. corpore, Enriq. l. 6. de pœnit. c. 7. num. 3.* Nec audienda est *Margarita confess. fol. 9.* ubi dicit posse legatum audire confessiones, si hoc habeat in mandatis: ubi clare sentit id non posse ex sua potestate ordinaria, ad audiendas confessiones, & exponendum confessores, erit similiter ad assistendum matrimonio, & committendum alii, ut assistat. Et ita in propriis terminis docet *Enriquez l. 11. de matrim. ca. 3. num. 4.* & quamvis solum loquatur de legato à latere:

at idem est dicendum de aliis legatis Pontificis: ut constat ex DD. relatis, qui generaliter asserunt, legatos esse proprios sacerdotes ad confessiones, & posse omnia, quæ Episcopis competunt. Item, quia non tantum legati à latere, sed omnes etiam legati à Pontifice constituti, ut præsint alicui provinciæ, sint ordinarii: ut bene docent gloss. c. 2. de offic. legati, in 6. initio, & ibi Francus initio, per illum textum generaliter decidentem, legatum esse ordinarium. Tandem, quia potestas legati à latere, & non a latere, est æqualis, præterquam circa beneficiorum collationem, & cognitionem causarum exemptarum, confirmationem Episcoporum, absolutionem excommunicatorum ob clerici percussionem in quibusdam casibus: ut tradit gloss. c. 1. de off. legati, in 6. verb. Legati. Cùm ergo non excipiatur matrimonium, idem poterit quoad illud uterque legatus.

DISPUTATIO XXIX.

An vicarius generalis Episcopi, & aliorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem, sit ordinarius, ut intersit matrimonio, & alii assistendi licentiam concedat?

SUMMARIUM.

In quo versetur difficultas, & quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.
An vicarius generalis Episcopi sit ordinarius, refertur opinio negans, n. 2. & contraria 3.
Vicarii capituli sede vacante, & aliorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem, sunt ordinarii, num. 4. Et comprehenduntur, dum mentio sit ordinarii, 5.
An vicarius sit ordinarius quoad ea, quæ non competunt sibi ex officio vicarii, sed specialiter sibi committuntur: referuntur duæ sententiæ, n. 6. & 7. Et sententia authoris, n. 8.
Quod de uno connexorum dicitur, ad aliud extenditur, & dignius trahit ad se minus dignum nu. 8. Et quis possit conferre jurisdictionem ordinariam, n. 8. junct. n. 2.
Explicatur c. Romana, de appellation. in 6. quando non liceat à vicario ad Episcopum appellare, 9.
An vicarius Episcopi foraneus, sit ordinarius, 10.
Quis dicatur vicarius generalis, & quis foraneus, 11.
An appelletur à vicario foraneo ad Episcopum, 12.
Solvuntur argumenta, nu. 13. & explicatur, qua ratione, cum potestas vicarii ordinaria sit, extinguatur morte Episcopi.
Post n. 13. invenies alia summaria.

1 CUm solus parochus, vel ordinarius possit interesse matrimonio, vel id committere: juxta Tridentin. sess. 24. de matrim. c. 1. & cum etiam hoc 3. l. disp. 23. num. 10. dixerimus, eumdem esse proprium Sacerdotem ad hoc, qui talis est ad audiendas confessiones & exponendum confessarios: decisio hujus quæstionis præmittenda est. Quare triplex quæstio disputabitur. Prima, an sit ordinarius, vel delegatus. II. an ex officio possit audire confessiones, & exponere confessarios. III. an similiter possit assistere matrimonio, & id committere.

2 QUÆSTIO I. An vicarius generalis Episcopi, sit ordinarius: Aliqui negant, dicentes esse delegatum. Ducuntur, quia hoc distat inter jurisdictionem ordinariam, & delegatam: quod illa mortuo concedente adhuc permanet; hæc autem, si res est integra, extinguitur c. Gratum, & c. Relatum, c. Licet undique, de off. delegati: sed jurisdictio vicarii, morte Episcopi extinguitur: ut dicam disp. sequenti: ergo non est ordinaria. 2. quia ordinarius propria jurisdictione utitur, in quo distat à delegato, qui propria carens vice fungitur delegantis. l. 1. §. Qui mandatam, ff. de offic. ejus, ibi, Qui mandatam jurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, sed ejus, qui mandavit, jurisdictione utitur: & l. Solet. ff. de jurisdict. omn. jud. sed vicarius Episcopi, ejus vices gerit: ut constat ex c. Rom. initio, de appell. in 6. ibi, eorum vices supplendo, cognoscunt: ergo non est ordinarius. 3. quia ordinaria jurisdictio non potest ab Episcopo concedi, ut docet gloss. c. 2. verb. Statuuntur, ne prælati vices suas, & constat ex ca. A judicibus 2. q. 6. ibi, Ordinarii vero sunt, qui ab apostolico, ut Ecclesiastici, vel ab Imperatore, ut seculares legitimam potestatem accipiunt. Idem habetur l. Et quia. ff. de jurisd. omn. jud. & l. 21. tit. 4. p. 3. Qua ratione Specul. tom. de offic. ord. §. Videamus quis dicatur, n. 5. dicit, archidiaconum constitutum ab Episcopo, non esse ordinarium: quia solius principis est ordinarium constituere: sed vicarium constituit Episcopus: ergo non est ordinarius. Quod si dicas, institui ab Episcopo, canone sic permittente, canonem autem jurisdictionem ordinariam conferre. Contra, quia vicarius non habet jurisdictionem immediate à canone, sed mediante Episcopi institutione: ergo non est ordinarius: aliàs omnis delegatus esset ordinarius, cùm instituatur ab ordinario, permittente canone. 4. quia Episcopus habet jurisdictionem ordinariam, ergo in persona vicarii nequit eadem jurisdictio consistere, cùm vulgatum sit juris principium, non posse dominium apud duos in solidum consistere. l. Si ut certo, §. Si duobus vehiculum ff. commodati. l. 3. §. Ex contrario. ff. de acq. possess. validum est autem argum. de jurisdictione ad dominium, & possessionem, l. Qui furere ff. de statu hom. Hanc sententiam videtur tenere gloss. c. Perlectis, vers. Et jurgia, fin. d. 25. ubi concludit, solum Episcopum esse ordinarium in sua diœcesi: & c. 2. verb. Statuuntur, ne prælati vices suas: ubi ait non posse Episcopum creare judicem ordinarium: idem tenet Goffred. sum. tit. de offic. vicar. num. 2. Alciat. rub. de off. ord. n. 24. Anast. Cormonius tract. de indultis, §. Tibi quoad vixeris, num. 85. Soto 4. d. 18. q. 4. art. 3. vers. Circa concessiones. Ant. Gomez in bulla cruciatæ c. 4. circa 4. q. num. 51. & dubitat cogitandum relinquens Paulus ab Oriano, rubr. ff. de officio ejus cui mand. est jurisd.

3 Sit tamen 1. conclusio, vicarius generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam. Prob. 1. jurisdictio concessa à canone, vel lege, est ordinaria: ut probant textus relati in 3. argum. contrariæ sent. n. præced. at quamvis Episcopus constituat vicarium generalem, non tamen ei confert jurisdictionem, quam habet, sed à canone tribuitur: ut constat ex c. 2. de offic. vicarii, in 6. ergo ejus jurisdictio est ordinaria. 2. à delegato appellatur ad delegantem, cap. Super quæstionum, §. Porro de off. deleg. sed à vicario generali Episcopi, non appellatur ad Episcopum, c. Romana, de appel. in 6. & c. 2. de consuet. in 6. ergo est ordinarius: aliàs appellaretur ad Episcopum delegantem. 3. quia eadem est jurisdictio Episcopi, & vicarii, idemque tribunal: ut asseritur d. c. Romana & d. c. 2. ubi etiam subjungitur ratio, cur non appelletur à vicario ad Episcopum, ne ab eodem ad se ipsum appelletur: ergo est ordinarius. Tandem quia vicarius interponit decretum in alienationibus rerum minorum, & emancipationibus, ut habetur expressè l. fin. C. de offic. ejus qui vicem: quæ tamen delegari minime possunt. l. 2. ff. de officio ejus. & l. Nec quisquam, §. Ubi decretum. ff. de offic. procons. ergo vicarius non est delegatus. Hanc tenent gl. l. fin. verb. Rectorum, C. de offic. ejus qui vicem, & c. 2. de offic. vic. in 6. verb. Officialem, & c. Romana, initio, verb. Generaliter, de appell. in 6. Archid. c. 1. init. de offic. vic. in 6. & ca. Non putamus, fin. de consuet. in 6. Specul. de offic. ord. init. num. 2. & ibi Joan. Andr. verb. Verius est, idem Joan. Andr. cap. Ne aliqui, n. 8. de hæret. in 6. & c. 2. Ne prælat. vices suas, n. 2. ubi etiam Hostiens. super verb. Sustinuerit, & idem Hostien. c. Sua nobis, super verb. Jurisdictio, de off. vic. & c. Romana, eod. t. in 6. super verb. Officialem, & sum. t. de off. vic. init. n. 2. vers. In utraque, Innoc. c. Sua nobis, init. verb. Jurisdictio, de offic. vicar. & d. c. Romana, ad fin. Ant. d. c. Sua nobis, n. 8. & c. Quoniam de off. ord. n. 16. Abb. c. Relatum, n. 8. de offic. deleg. & c. 2. Ne præl. vices suas, & c. Si quis contra clericum, n. 29. de foro comp. & c. Decernimus, n. 12. de judiciis, Dom. c. Romana, in princ. n. 5. appell. in 6. & c. 2. de offic. vic. in 6. n. 6. ad fin. ubi Anchar. n. 2. q. 1. & Franc. n. 4. Alex. de Nevo c. Cum duobus, n. 15. de sent. & re jud. Bald. c. Si instrumenta, n. 3. de fide instrum. & l. A proconsulibus, nu. 1. C. de appell. Decius rub. de offic. deleg. n. 3. & ibi Berojus, n. 2. & 8. idem Berojus rub. de appell. nu. 24. & cons. 22. n. 34. vol. 1. Bonifac. Clem. 1. n. 18. de jurejur. Bart. l. 1. fin. ff. quis, & à quo appell. Alber. l. Relationes, fin. C. de offic. vic. Fab. inst. de mandato, §. Item si adhuc n. 5. Alex. ff. de offic. ejus cui mand. in rub. n. 15. & 17. & l. More, nu. 43. ff. de jurisd. omn. jud. Ang. l. Præcipimus, in pr. C. de appell. Jason rub. ff. de offic. ejus cui mand. num. 2. Felin. rub. de off. deleg. nu. 4. Bertach. in repert. lit. V. verb. Vicarius, vers. Vicar. Episcopi, & tract. de Episc. l. 4. p. 7. nu. 1. Corras. de benef. c. 8. nu. 3. Hier. Lancus de different. jur. civ. & can. differ. 1. nu. 165. Jac. de S. Georg. de feudis, §. Vicarius, qua nu. 2. habetur c. 10. tract. noviorum p. 1. Rodoanus de reb. Eccl. non alien. rub. 30. casu 1. num. 59. habetur c. 15. eorundem tract. p. 1. Aretin. inst. de except. rub. nu. 7. Selva benef. 2. p. q. 14. nu. 14. Pavinus de offic. capit. sede vacante, 2. p. princ. q. 1. num. 7. habetur tom. 13. eorundem tract. p. 2. Roma. sing. 58. num. 4. Soc. l. More, num. 13. ff. de jurisd. omn. jud. Caleph. rub. de offic. ejus, num. 48. Ant. de Prato tract. de jurisd. Episc. cap. 6. num. 44. Corras. l. 3. miscellan. c. 19. nu. 12. Millis in repert. verb. Vicar. sive official. Episc. Afflict. constit. Neap. l. 1. rub. 59. nu. 12. Rebuf. praxi benef. c. de vic. n. 6. Cacialupus l. More, nu. 25. ff. de jurisd. omn. jud. Franc. Marc. q. Delphin. 357. nu. 7. p. 1. Bello l. 1. supputationum juris, c. 11. nu. 3. Octavius l. 3. pract. c. 3. num. 2. Foller. pract. crim. can. 1. p. moral. nu. 119. Caballinus ad const. Ægidii l. 3. c. 17. n. 1. Roland. cons. 46. n. 28. vol. 1. Bolognetus rub. ff. de offic. ejus, nu. 58. Sylv. excomm. 7. casu 14. dub. 11. nu. 39. & verb. Vicarius q. 4. dict. 1. Tabien. verb. Delegare, q. 1. num. 2. & verb. Vicarius, q. 5. ubi Armill. nu. 5. Maran. pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, nu. 13. Mandos. regul. 14. Cancellariæ, q. 6. nu. 8. Navar. l. 4. cons. in 2. edit. t. de cland. despons. cons. 14. n. 1. in 1. vero c. de sponsalib. cons. 47. nu. 1. Cov. 3. var. c. 20. nu. 4. Greg. Lop. l. 2. verb. E estos, t. 4. p. 3. Molin. l. 1. de primog. c. 25. n. 13. Corrad. in templo jud. l. 2. c. 6. §. 1. nu. 11. Ant. Cucus l. 2. inst. major. t. 8. num. 15. Jac. Sbrozius l. 2. de vic. Episc. q. 55. nu. 9. Massard. de probat. concl. 1412. nu. 9. & 22. Ugolin. de censuris, tab. 1. c. 1. §. 20. n. 6. Flamin. de resign. benef. l. 3. q. 11. nu. 23. & l. 7. q. 24. nu. 25. Pax pract. to. 1. p. 1. tempore 1. nu. 6. Petr. Greg. Syntagm. juris p. 2. l. 15. c. 41. nu. 3. Cutier. q. can. l. 1. c. 19. n. 15. vers. Nihilominus, & c. 11. n. 8. Segura 2. p. direct. jud. c. 16. nu. 3. Azebed. l. 3. recop. t. 9. l. 1. n. 7. Salzedo pract. cap. 73. ad fin. Et de vicario prætoris affirmant idem Avil. cap. 4. Prætorum, verb. Justitia, nu. 4. Avend. in c. Prætor. 1. p. c. 3. num. 2. Et ex Theologis, D. Ant. 3. p. t. 19. cap. 10. §. 2. Enriq. l. 6. de pœnit. cap. 7. nu. 3. in comment. lit. L. & c. 13. num. 3. in comm. lit. M. & l. 10. de sacram. ordinis cap. 22. num. 3. in comment. lit. P. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. cap. 219. num. 15. Lud. Lop. 1. part. instruct. 2. edit. cap. 284. fol. 793.

4 Idem dicendum est de vicario capituli sede vacante, est enim ordinarius: cùm à canone habeat eandem jurisdictionem, quam episcopi vicarius. Sic Pavinus de potestate c. sede vac. 2. p. principali q. 10. n. 8. & 9. Jac. Sbrozius l. 2. de vic. Episc. q. 55. n. 31. Enriquez l. 6. de pœnit. c. 31. n. 3. in comment. lit. M. Et idem dicendum est de vicario generali habentium jurisdictionem episcopalem: est enim ordinarius, cùm eandem habeat à canone jurisdictionem, quam vicarius episcopi. Sic Ant. Cucus l. 2. instit. major. t. 8. n. 156.

Ex

5 Ex dictis infertur, quoties in aliquo decreto mentio fit ordinarii, nisi subjecta materia aliud poscat, intelligi non tantùm Episcopum, sed etiam omnes habentes jurisdictionem ordinariam. Quia omnes illi, ordinarii sunt. Sic gloss. c. Ordinarii, verb. Locorum, de offic. ord. in 6. ubi Francus num. 3. idem Franc. c. 2. constit. in 6. num. 7. ubi Domin. nu. 3. Abb. c. Cum olim, de praescrip. n. 2. Imola c. de monachis, n. 5. vers. Item adverte, de praeb. Dec. c. Post cessionem. nu. 1. & 6. de prob. Sylvest. Excommunicatio. 9. casu 47. num. 92. notab. 2. vers. Sed adverte, Navar. l. 4. cons. in 2. edit. t. de spons. cons. 5. n. 2. Gutier. q. can. l. 1. c. 19. nu. 15. vers. Nihilominus, Flamin. de resign. benef. l. 3. q. 11. num. 19. & seq. Unde nomine ordinarii comprehenditur vicarius episcopis, cùm verè ordinarius sit. Sic Navar. Gutier. & Flamin. ibi, addens quoties in Tridentino mentio fit ordinarii, comprehendi vicarium episcopi. Idemque dicendum est de vicario capituli sede vacante, aliorumque habentium jurisdictionem episcopalem, cùm verè ordinarius sit: juxta dicta nu. praeced. Quare non est audiendus Bolognetus rubr. ff. de offic. ejus, n. 55. fin. ubi ait quamvis vicarius habeat ordinariam jurisdictionem, non dici ordinarium, sed esse medium inter ordinarium, & delegatum. Cujus contrarium constat ex dictis, & ex iis quae tradidi hoc 3. l. disp. 7. num. 10. ubi probavi posse vicarios hos dispensare in denunciationibus: quia Tridentinum id committit ordinario, cujus nomine hi comprehenduntur.

6 Gravis autem est difficultas, an non tantum vicarius sit ordinarius, quoad ea, quae ipso jure, ex officio vicarii sibi competunt, sed etiam quoad ea, quae sibi ab ipso episcopo committuntur, quae ex officio vicarii non competebant? Quidam dicunt quoad haec esse delegatum; quia ea habet ex sola episcopi commissione, qui jurisdictionem ordinariam conferre nequit: ut probavi n. 2. Sic gl. c. 2. de off. vic. in 6. verb. Officialem, Berojus rub. de offic. deleg. n. 2. & 26. ubi Felin. n. 4. Francus d. c. 3. n. 4. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, n. 16. Tabien. verb. Delegare, q. 1. n. 2. Ant. Cucus l. 2. institut. major. t. 8. n. 17. & 112.

7 Alii verò asserunt, sive simul in vicarii institutione, sive diverso tempore commissio alicujus casus fiat, si addatur clausula generalis, totam commissionem esse ordinariam: quia universalis causarum commissio ordinarium constituit, l. Cum praetor, §. 2. ff. de judiciis: si verò non addatur clausula generalis, esse delegatam. Sic Lapus cap. 2. de officio vicarii, in 6. ubi Anchar. n. 2. quaest. 1. Domin. num. 9.

8 Verius autem sic distinguendum est: si episcopus unica commissione, dum constituit vicarium, committat illi aliquem, aut aliquos casus: est vicarius ordinarius etiam quoad casus commissos, per c. Translato, de constit. ibi, quia simul, & ab eodem, & sub eadem sponsione, utraque data sunt: quod de uno dicitur, necesse est, ut de altero intelligatur. Unde colligunt scribentes, quod de uno connexorum dicitur, ad alterum extendi: ergo cum haec potestas simul ab eodem conferatur, sicut principalis est ordinaria, sic erit ei connexa. Item, quia dignius trahit ad se minus dignum, c. Quod in dubiis, de consecr. Eccles. ergo jurisdictio ordinaria, quae dignior est, trahit ad se delegatam, minus dignam. Quare licèt episcopus nequeat absolutè conferre jurisdictionem ordinariam, at quando simul, & semel cum jurisdictione ordinaria commissionem facit, quae deberet esse delegata, illa ordinaria tanquam dignior trahit ad se alteram, ut tota ordinaria censeatur; Si autem divisim, & seorsum committantur illi casus, est jurisdictio delegata: praeterquam si in commissione fiat expressa mentio vicariatus, si enim fiat, sive in salutatione, sive in progressu, ut tali officiali nostro, vel vicario committimus, aut potestatem aliàs per nos commissam extendimus: tota jurisdictio erit ordinaria. Quia datur tamquam annexa, & accessoria ordinariae, & ideò ad illius tanquam principalis, & dignioris naturam trahitur. Sic Joan. Andr. addit. ad Spec. t. de offic. vic. in princ. vers. Dubitari videtur, si episcopus officiali suo. Berojus cons. 22. n. 14. vol. 1. Jac. Sbrozius de vic. episc. l. 2. q. 55. n. 39.

9 Hinc infertur intellectus ad c. Romana, de appell. in 6. ubi dicitur, à vicario generali non appellari ad episcopum, intelligitur enim, in iis, in quibus est ordinarius: nam quando est delegatus episcopi, appellatur ab ipso ad episcopum delegantem: juxta c. Super quaest. §. Porro, de offic. deleg. Et ita docent Anchar. c. 2. de offic. vic. in 6. num. 2. vers. Primò quaero, Franc. ibi, num. 4. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, vel delegatum, num. 16. Ant. Cucus l. 2. instit. major. t. 8. num. 13. & 126. Jac. Sbrozius de vicar. episcopi, l. 2. q. 55. fine.

10 II. Conclusio. **Vicarius foraneus est delegatus.** Probatur, quia non habet jurisdictionem aliam, quam concessam sibi ab episcopo, at episcopus nequit jurisdictionem ordinariam concedere, & ita tenent omnes DD. At difficultas est, quando hic vicarius foraneus constituitur ad universitatem causarum? Aliqui enim dicunt posse dici, si hic vicarius foraneus constituatur in certa dioecesis parte, ad universitatem causarum illius loci, esse ordinarium, constituereque idem cum episcopo tribunal. Quia ad hoc non attenditur generalitas loci, sed causarum commissio. Sic quaedam glossa, ut referunt, & sequuntur Sylv. verb. Vicarius, q. 4. D. Ant. 3. p. t. 19. c. 10. §. 2. Dicendum tamen est adhuc esse delegatum. Quia non habet jurisdictionem à jure, sed ab Episcopo. Sic docent Bart. l. un. fin. ff. quis, & à quo, Cardin. Clem. 2. de rescr. q. 24. Abb. c. Relatum, n. 8. de off. deleg. Alex. de Nevo c. Dilecti, el 3. n. 28. de appell. Felin. cap. Super quaest. §. Si verò, num 17. de offic. deleg. Rebuff. praxi benef. tom. de vicariis episc. n. 6. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, num. 8. Tabiena verb. Delegare, quaest. 1. n. 2. Covar. pract. c. 4. n. 8. Pax pract. 2. tom. praelud. 3. nu. 5. Ant. Gabr. tom. 2. commun. in nova edit. l. 19. verb. Vicarius perpetuus, fol. 454. Jac. Sbrozius l. 1. de vicario episc. q. 12. n. 7.

11 Rogabis autem quis dicatur vicarius generalis: Respondeo, eum esse, qui gerit vices ordinarii constituentis in eodem loco, & tribunali, in quo consuevit ipse ordinarius jus dicere. Sic Bart. Rebuff. Maran. Covar. alleg. n. praeced. Ant. Cucus l. 2. instit. major. t. 8. n. 131. Jac. Sbrozius l. 1. de vic. episc. q. 28. n. 7. Quod sic explicat Covar. hoc est, qui locum tenet ordinarii, habens ab eo commissam jurisdictionem. Quare si vicarius constituatur in aliqua parte speciali dioecesis, licet sit in sola civitate, in qua residet episcopus, non erit generalis, sed foraneus, & delegatus. Sic Card. Clem. 2. de rescrip. n. 3. Jac. Sbrozius l. 1. de vic. episc. q. 23. n. 4. & q. 29. nu. 1. & 2. ubi alios refert: qui consulendus est q. 25. nu. 4. ubi contra alios, defendit esse vicarium generalem, quando tantum in spiritualibus constituitur: & quaest. 26. similiter contra alios, tuetur esse generalem, quando in solis temporalibus.

12 Ex dictis infertur, minus bene Anast. Germonium de indultis Cardinalium, §. Tibi quoad vixeris, nu. 88. & l. 1. animad. c. 7. negare appellari posse a vicario foraneo ad episc. Cùm enim sit episcopi delegatus, potest ab ipso ad episc. appellari, juxta ca. Super quaestionum, de offic. deleg. Et docent gloss. Clem. 2. de rescrip. verb. Foraneo, ubi Card. q. 24. Imola n. 92. Host. c. Rom. de offic. vic. in 6. init. & ibi Innoc. ad fin. Alex. de Nevo c. Dilecti, el 3. n. 28. de appell. Calderin. cons. 2. de appell. Abb. c. relatum, nu. 8. de offic. deleg. Bart. Rebuff. Covar. ubi eos n. 10. retuli: Mar. pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium n. 15. Ant. Cucus l. 2. inst. major. t. 8. n. 114. Jac. Sbrozius l. 1. de vic. episc. q. 23. n. 6. Enriq. l. 11. de matrim. c. 5. n. 5.

13 Ad arg. prioris sent. proposita n. 2. respond. Ad 1. dico, majorem esse veram, quando jurisdictio ordinaria non cohaeret alteri ordinariae tanquam accessoria: tunc enim non extinguitur morte concedentis: secus quando cohaeret alteri ordinariae tanquam accessoria: ut cohaeret jurisdictio vicarii jurisdictioni episcopi; tunc enim extincta principali per mortem episcopi, extinguitur accessoria vicarii. Ad 2. dic vicem gerentem alterius in diverso tribunali, esse delegatum: secus quando ita vices gerit, ut constituat idem tribunal: & ita contingit in episcopo, & vicario ejus generali, constituunt enim idem tribunal, c. Romana, de appellat. in 6. Ad 3. nego minorem: nam quamvis episcopus constituat vicarium, at eo ipso quod constituitur, jus confert ipsi potestatem, quam habet. Et ad replicam dico, vicarium habere immediatè à canone jurisdictionem, ad hunc sensum, quod supposita nominatione, seu institutione episcopi, canon dat jurisdictionem: unde non mediat episcopus, quasi dans jurisdictionem, sed quasi nominans, & instituens: at quando episcopus vicarium foraneum instituit, nullam prorsus habet à jure jurisdictionē, sed solam habebit, quam Episcopus contulerit. Ad 4. dico id esse verum, quando eadem jurisdictio aeque principaliter apud duos esset: at jurisdictio est principaliter in Episcopo, qui ratione dignitatis consequitur jurisdictionis dominium: in vicario verò est accessoriè, & quasi exercitium dominii consistentis in persona Episcopi.

S U M M A R I U M.

An possit vicarius generalis Episcopi audire confessiones, & exponere confessarios: refertur opinio negans, num. 14.

Et contraria verior, num. 15.

Solvuntur argum. num. 16. & explicantur cap. 2. de offic. vicarii, in 6. & Trident. sess. 23. cap. 15. de reform. Et ibi junct. num. 14. dum conceditur aliquid dioecesano in aliquo decreto, an intelligantur nomine dioecesani non solùm Episcopus, sed omnes habentes jurisdictionem quasi episcopalem: & nomine Episcopi an includatur ejus vicarius. Et explicatur idem Trident. sess. 25. cap. 3. de reform. an possit vicarius Episcopi concedere literas excommunicationis pro rebus deperditis.

Post num. 16. invenies alia summaria.

14 QUAESTIO secunda, an possit vicarius generalis Episcopi ex officio audire confessiones omnium de dioecesi: & concedere aliis licentiam audiendi, vel sit necessaria specialis commissio? Duplex est sent. I. ait non posse concedere facultatem audiendi cōfessiones, nisi specialiter sibi committatur. Prob. quia ex officio vicarii, tantum habet jurisdictionem in contentiosis, & in causis civilibus: ut constat ex c. 2. de off. vic. in 6. 2. quia Trid. sess. 23. c. 15. de reform. expressè statuit, ut nullus possit audire confessiones, nisi approbatus ab Episcopo: ergo ejus vicarius non potest hanc licentiam dare. Et confirm. quia magis proprium, & specificum nomen Episcopi est, Episcopus, quam Dioecesanus, sed Concilio dicente nullum posse audire confessiones, nisi approbatum à dioecesano: non comprehenderentur nomine dioecesani, abbates, & alii praelati inferiores habentes jurisdictionem episcopalem: ut tradunt gl. Clem. 1. de jure patron. verb. Dioecesanis, ubi Card. in prin. quaest. 5. num. 4. Imol. num. 3. init. idem gloss. Clem. 1. de vita, & honest. cler. verb. Dioecesanis, & ibi Card. init. q. 1. Bonif. ibi n. 24. & 25. Imola n. 14. & c. de monachis de praeben. n. 5. vers. Item adverte, Abb. c. Cum olim, nu. 2. de praescript. Francus c. ordinarii, nu. 3. vers. In gl. secunda, de offic. ord. in 6. Sylvest. Excommunicatio 9. causa 47. notab. 2. vers. Sed adverte, nu. 92.

Navar. l. 4. cons. in 1. edit. e. de sponsal. cons. 5. nu. 2. ubi doctrinam hanc solemnem, & receptam appellat: ergo à fortiori, cùm Tridentinum dicat, ut nullus audiat confessiones, nisi approbatus ab Episcopo, non comprehendentur nomine Episcopi, prælati inferiores, nec vicarius. 2. Confirm quia expressè *gl. Clem. un. de foro comp. verb. Diœcesanis,* ubi textus concedit diœcesanis, posse concedere licentiam, ut Episcopi expulsi exerceant jurisdictionem in diœcesi, ait eam non posse concedere vicarium: ergo. Hanc tenet *Hostiens. sum. t. de pœnit. & remis. § Cui confitendum fin. nu. 14. Archid. c. 2. eod. t. in 6. fin. & ibi Joan. Andr. in sit. Dom. nu 6. Anchar. num. 1. notab. 2. Franc. n. 7. idem Anchar. Clem. Dudum, § Statuimus, notab. 1. de sepult. Abb. Clem. 1. de privil. nu. 12. Henric. c. Ne pro dilat. num. 3. de pœnit. & remis. Alb. in sur. dictionar. lit. V. verb. Vicarius, vers. Vicarius etiam Episcopi, Berojus cons. 12. nu. 11. vol. 1. Sotus 4. d. 18. q. 4. a. 3. vers. Circa concessiones. Fr. Alex. in sum. 1. p. c. 3. de potest. confessoris n. 14. Jac. Sbroz. l. 2. de vic. Episc. q. 13. n. 2. & q. 15. n. 2.* Et nec posse ipsum vicarium generalem Episcopi audire confessiones, sine licentia Episcopi speciali, videntur tenere *Host. Abb. Berojus, Fr. Alex. proximè citati*, ajunt enim in his spiritualibus nullam habere potestatem vicarium, sed in solis contentiosis. Et tenet expressè *Jac. Sbroz. q. 14. proximè cit. n. 3.* Et hæc sent. est satis probabilis.

15 II. Sent. probabilior, ait, posse vicarium generalem Episcopi ex officio audire confessiones, & aliis licentiam audiendi concedere in tota diœcesi: & ita comprehendi nomine proprii sacerdotis, in *c. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remis.* Prob. primò, quia est ordinarius, & verè prælatus in tota diœcesi, parochisque superior: ergo potest ex officio audire confessiones, & id committere. 1. quia cùm constituat unum tribunal cum Episcopo, ejusque personam repræsentet *c. 2. de consuet. in 6. & c. Romana, de appell. in 6.* approbatus ab Episcopi vicario, censetur approbatus ab Episcopo: quod amplius nu. seq. in solut. ad 2. arg. ostendemus. Hanc tenent *Hostien. d. c. Omnis utriusque sexus, super ver. A proprio sacerdote, Joan. Andr. ibi, nu. 12. Ant. nu. 37. Anchar. n. 8. Card. n. 5. Abb. nu. 12. Henric. nu. 28. Rebuf. d. ap. verb. Proprio sacerdot. vers. Potuerunt etiam religiosi, idem Card. Clem. Dudum, de sepult. § Extra civitatem, d. 5. Rosella, Confessio sacramentalis 3. num. 1. Angel Confess. 3. num. 3. Sylv. Confessor 1. qu. 1. Jup. de remed. ad curand. pest. § Sed quia usu videmus, num. 32. Jac. de Cochis in repet. d. c. Omnis utriusque sexus, num. 115. Nav.* dicens nullum id negare, *c. Placuit. de pœn. d. 6. nu. 62. vers. Infertur & tertiò Greg. Lop. l. 21. verb. Otro superlado, c. 4. p. 1.* Et ex Theolog. *Gabriel 4. d. 17. q. 2. a. 1. au. fin. Palac. 4. d. 17. disp. 7. f. 266. col. 1. vers. Præter hæc. Enriq. l. 6. de pœn. c. 13. num. 3. in comm. lit. M.* Ad idem sunt alii DD. qui, cum *Clem. 2. de privil.* excommunicentur religiosi ministrantes Eucharistiam, Extremam unctionem, vel solemnizantes Matrimonium absque parochi licentia: ajunt, hunc, qui potest prædictam licentiam concedere, esse Episcopum, ejusque vicarium generalem, & proprium parochum. Hi sunt *Card. in Clem. 1. q. 10. Anchar. ibi, q. 7. Bonifac. ibi, n. 34. Rosell. Absol. 1. nu. 43. Angel. Excommun. 5. casu 12. vol. 6. Sylvest. Excomm. 7. casu 14. dub. 11. nu. 39. Tabiena Excommun. 5. casu 11. q. 5. nu. 4. Nav. sum. c. 27. nu. 102. & l. 4. cons. in 1. edit. e. de sponsal. cons. 47. n. 1. in 2. tr. de cland. desponsat. cons. 14. num. 1.* Et ex Theologis, *Cajet. summ. verb. Excommunicatio, cap. 54. Suar. 3. p. qu. 82. a. 2. disp. 72. sect. 3. fol. 159. col. 1.* ubi amplius dicit, Episcopi vicarium habere jurisdictionem superiorem circa sacramentorum administrationem, quàm parochus. Insuper ultra dictos authores, alii etiam docent posse vicarium Episcopi tanquam proprium sacerdotem, audire confessiones: quamvis de licentia aliis concedenda non meminerint. Sic *Tabiena Absolut. 1. num. 31. notab. 14. Ant. Cucus l. 5. Instit. major. t. 4. n. 168. Margarita confessorum f. 8. col. 2. Alcorger. sum. c. 9. conol. 5. f. 32. Gutier. l. 2. qu. can. c. 27. nu. 24. Lancelot. inst. jur. can. l. 2. t. de pœnit. & remiss. verb. Proprio sacerdote, Enriq. l. 6. de pœnit. c. 7. n. 3. Maurus Anton. Corona confessorum, materia de confessione t. de ministro, nu. 30. vers. Ex dictis sequitur.* Et loquuntur post decret. *Trid. sess. 23. c. 15. de reform.* ubi solis approbatis ab Episcopo permittitur audire confessiones, *Navar. c. d. Placuit*, in nova edit. *Alcorger. Ant. Cucus, Enriq. Suar. Lancelot. Maur. Ant. proximè citati.* Et expressè *Palacios in d. disp. 7. f. 266. col. 2. fine, vers. Hac autem*, tenet etiam post dictum decretum posse vicarium generalem approbare confessores, sicut Episcopum. Idemque dicendum est de vicariis capituli sede vacante, aliorumque prælatorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem. Nam hi omnes eadem jurisdictione, qua Episcoporum vicarii, gaudent: ut probavi num. 4.

16 Ad arg. prioris sent. propositæ n. 14. respondetur. Ad 1. nego, vicarium generalem Episcopi tantùm habere jurisdictionem in contentiosis: nam cùm sit ordinarius, & verè prælatus, superiorque parochus in administratione sacramentorum, habet etiam in his sacramentis, & spiritualibus jurisdictionem. Nec obstat *c. 2. de offic. vic. in 6.* dum enim ibi dicitur habere jurisdictionem tantùm in civilibus, non excluduntur spiritualia, sed solùm causæ criminales, de quibus cognoscere nequit vicarius absque speciali commissione. Ad 2. dico, dum petitur ibi, ut confessarii sint approbati ab Episcopo, non excludi ejus vicarium generalem: quia nomine Episcopi, ubi non excluditur vicarius, & est res, quæ convenit vicario ex ejus officio, intelligitur etiam ejus vicarius generalis. Ut optimè docet *gl. cap. un. verb. Per Episcop. de capellis monach. in 6.* ubi etiam *Domin. n. 8. verb. Nota bene istam glossam, & ibi Franc. c. 4. Felin. c. Si quis contra, nu. 3. vers. Sed cave, de foro comp. Jac. Sbroz. l. 2. de vicario Episc. q. 101. n. 2. & q. 43. num. 18. & 19.* Et constat hoc ex *eod. Trid. sess. 24. c. 6. de reform.* ubi cùm voluit vicarium excludere, expressit dicens, *eis tantùm, non eorum vicariis sit permissum*. Insuper, quia *eod. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform.* dicitur, solos Episcopos posse concedere literas excommunicationis pro rebus ablatis, & tamen id posse vicarios generales, nomineque Episcoporum comprehendi, docent bene *Gutier. l. 1. canon. 13. n. 8. Jac. Sbrozius l. 2. de vic. episc. q. 171. n. 2. Enriq. l. 13. de excommun. c. 17. num. 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 79. num. 1.* contra *Banes 2. 2. qu. 66. a. 6. f. 404. col. 2. id negantem.* Item cùm *sess. 24. ejusd. Trid. cap. 20. de reform.* dicatur ad solos Episcopos pertinere cognitionem causarum matrimonialium, dicemus nu. 15. cum multis, pertinere etiam ad vicarium generalem. Ad 1. confirm. dico DD. asserentes nomine diœcesani non comprehendi Prælatos Episcopo inferiores, intelligi de Prælatis non habentibus jurisdictionem episcopalem in diœcesi, exclusis Episcop. Ut bene docent *gloss. Clem. unica, de foro comp. verb. Diœcesanis*, ubi *Card. § Per præmissa, q. 2. num. 2. Imola num. 38. idem Abb. ibi nu. 15. & Clem. 1. de vita & honest. cleric. num. 1. & Clem. 1. de jure patron. n. 1. Felin. c. cum olim, de præscript. nu. 1. vers. Secundo limita, Covar. c. Joannes, n. 1. de testam.* Quod confirmatur ex eo, quia *illo cap. Joannes*, dicitur ad diœcesanos spectare, cogere testamentarios exequi testamentum, & tamen communiter ibi DD. tradunt spectare etiam ad Prælatos habentes jurisdictionem episcopalem. Ita *Joan. And. d. c. Joannes, n. 9. Card. n. 6. q. 3. Anchar. n. 5. fin. Abb. num. 2. Barbatius col. 7. Covar. n. 1. Sylv. Testamentum 2. q. 3. dict. 3. Matienz. l. 5. recop. 4. l. 14. gl. 1. n. 46.* Et ex Theologis, *D. Antonin. 3. p. t. 10. c. 3. § 9. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 250. § pen.* Similiter ergo non excludetur vicarius Episcopi: qui unum tribunal cum ipso constituit, eademque persona censetur. Ad 2. confirm. dico, non excludi vicarium, eo quod text. diœcesani licentiam postulet, sed quia res ea est ardua, nec in generali vicariatus concessione clauditur.

S U M M A R I U M.

An possit vicarius generalis Episcopi assistere matrimonio, & aliis id committere, & cognoscere de causis matrimonialibus? refertur opinio negans, nu. 17. & ibi, stylus curiæ facit jus.

Contraria sententia verior, num. 18.

An possint idem vicarii habentium jurisdictionem episcopalem, & ordinum militarium, nu. 19. Et quid de vicario foraneo? nu. 20.

Solvuntur argumenta nu. 21. Et explicantur c. Accedentibus, de excessibus prælator. & Trident. sess. 24. c. 20. de reform.

QUÆSTIO III. An possit vicarius generalis Episcopi, ex proprio officio, absque speciali commissione, interesse matrimonio, & alii Sacerdoti licentiam assistendi concedere? Quidam negant posse. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 4. fol. 192.* Et pro hac sent. faciunt DD. allegati, num. 14. asserentes, vicarium Episcopi non esse proprium Sacerdotem ad excipiendas confessiones absque speciali commissione: quia idemmet est proprius Sacerdos in utroque casu, (ut dixi hoc 3. l. disp. 23. n. 10.) Et probatur hæc sent. quia vicarius ex generali commissione non potest de causis matrimonialibus cognoscere: ergo nec aliquos matrimonio copulare. Prob. antecedens ex *c. Accedentibus, de excess. prælat.* ubi dicitur hanc cognitionem esse dignitatis Episcopalis: & *Trid. sess. 24. c. 20. de reform.* dicitur ad solos Episc. hoc pertinere: & ita docent *gl. d. c. Accedentibus, verb. Dignitatis, & ibi Ant. n. 1. Idem Ant. c. 1. de consang. n. 11.* ubi *Abb. n. 11. & Prepos. n. 5. Bertac. tract. de Episcopo, l. 4. p. 6. q. 20. Rebuff. prax. benef. in forma vicariatus, n. 155. Lex 72. t. 14. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. A los Obispos.* immò *Menoch. cons. 57. num. 6. & cons. 69. num. 55. & seq. vol. 1.* defendit causas matrimoniales non posse delegari vicario, & ducitur: quia stylus curiæ facit jus, ut tradunt, multis Doctoribus citatis, *Flamin. de resig. benef. l. 1. q. 2. n. 8. & l. 10. q. 2. n. 15. Ant. Cuc. l. 1. inst. majorum, tit. 8. nu. 1.* qui toto eo titulo consulendus est, latè enim agit de hujus styli viribus. Sed stylus curiæ habet, ut hæ causæ solis Episcopis delegentur, ut docent *Joan. Andr. c. Causam matrimonii, n. 2. de officio delegati*, ubi *Anton. n. 2. Abb. n. 1. Decius n. 1.*

18 Sed multo verius est, posse ex generali institutione vicariatus, interesse matrimonio, committereque alii, ut intersit. Probatur primò, quia *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* expressè dicit, posse assistere parochum, vel alium Sacerdotem de licentia ordinarii, sed vicarius Episcopi est ordinarius, comprehenditurque in decretis mentionem de ordinario facientibus: ut probavi nu. 3. & 5. ergo potest assistere, & dare licentiam assistendi. Secundò, quia ex generali commissione vicariatus potest de causis matrimonialibus cognoscere: ut habet verior sent. & probatur ex *c. 1. de frigidis, & malef.* ubi dicitur, proponendam esse querelam coram Episcopo, vel ejus misso, ad divortium: ubi *gl. verb. Misso*, explicat, id est, vicario: & *c. fin. de cognat. spir.* dicitur propositum esse impedimentum matrimonii coram officiali Cantuariensi: & sic supponitur eum posse de causis matrimonii cognoscere: & docent *Hostiens. c. Literas, de rest. spol. Ant. c. fin. num. 2. de cognat. spir.* ubi *Abb. num. 4. Alex. de Nevo n. 5. Prepos. n. 3. Anchar. c. 1. de frigidis, & malef. num. 6.* ubi *idem prepos. n. 1. Lambertin. de jure patron. 3. p. l. 2. q. 2. art. 3. num. 2. Covar. 4. decret. 2. part. cap. 8. § 12. num. 1. Ant. Cucus l. 2. instit. major. t. 8. num. 105. Jac. Sbroz. l. 2. de vicar. Episc. qu. 44. fine, Salzedo pract. c. 73. ad fin. Ant. Gomez. super Bullam cruciat. t. 4. p. 4. n. 28.* Si ergo potest de causis matrimonialibus cognoscere, poterit à for-

tiori

tioni assistere matrimonio, idque committere. Tandem, quia idem est proprius Sacerdos ad audiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio: ut probavi hoc l.3.disp.23.n.10. sed vicarius generalis Episcopi est proprius Sacerdos ad audiendas confessiones, ut probavi n.15. ergo & ad matrimonium. Et ita in propriis terminis tenent hanc sent. *Navar.l.4.cons.t.de sponsal.in 1.edit.cons.47.n.1.in 2.t.de clandest.de sponsal.cons.14.n.1. Enriq.l.11.de matrim.cap.3.n.4. Salzedo pract.c.75.vers.14. Segura direct.judic.2.p.c.15.num.46.& c.16.n.2. Spino specul.testam.gl.15.n.38. Manuel 1.to.sum.in 2.edit.c.219.n.15.* Et pro hac sententia est *Flamin.de resign.benef.l.3.q.11.n.10.& 21.* ubi docet, quoties in Tridentino, ut *d.c.1.de matrimonio*, mentio fit de ordinario, comprehendi nomine ordinarii, vicarium Episcopi.

19 Idem dicendum est de vicariis habentium jurisdictionem episcopalem. Quia sunt ordinarii, & nomine ordinarii comprehenduntur: ut probavi num.4.& 5. Sic *Navar.num.præcedenti citatus.* Idemque de vicariis ordinum militarium in suis vicariis, dicendum est eadem ratione. Sic *Manuel 1.tom.summa, 2.editione, cap.219.num.15.*

20 Foraneus autem vicarius, licèt non possit assistere matrimonio, nec alii licentiam assistendi dare, absque speciali commissione: si tamen matrimonialium causarum cognitionem ab Episcopo delegatam habeat, poterit. Si enim potest de causa principali cognoscere, poterit de minus principali, & accessoria, ac præambula: *reg. cui licet quod plus est, de regulis juris in 6.* Sic *Segura directorii 2.p.cap.15.num.46.& cap.16.nu.2.*

21 Ad argumentum contrariæ sententiæ, propositum n.17. dictum est nu.18. posse talem vicarium de causis matrimonialibus cognoscere. Nec obstant textus, dicentes ad Episcopos spectare, non enim ob id excluditur vicarius: ut probavi num. 16. Nec obstat stylus curiæ delegandi eas solis Episcopis. Quia sæpe delegantur non Episcopis: ut docet *Abbas c. Causam matrimonii, num.1. de offic.deleg.* & constat ex *cap. Praposuisti, de probationib.* ubi delegatur causa matrimonialis præposito cuidam, qui Episcopus non erat, ut advertit *ibi Decius nu.1.* & idem in multis aliis textibus, quos allegat. Et esto, non posset de illis cognoscere, non sequitur non posse assistere matrimonio, vel alii assistendi licentiam dare: quia parochus utrumque potest: cùm tamen nequeat de causis matrimonialibus cognoscere.

DISPUTATIO XXX.

An si vicarius Episcopi sit revocatus morte ipsius Episcopi, aut revocatione facta per ipsum, dum revocationem ignorat: aut sit suspensa ejus jurisdictio excommunicatione Episcopi, validè assistat matrimonio, aliique licentiam assistendi concedat?

SUMMARIUM.

Tripliciter potest vicarii jurisdictio cessare, & quando cessat morte: refertur opinio dicens non cessare ipso jure: & ita validè assistere, n.1.

Cessat omnino Episcopi morte, & gesta postea per ipsum sunt nulla, 2.

Quid, quoad negotia incepta: & qualiter in hoc differat à delegato. 3.

Quid si mors non sit intimata vicario, vel ignoret illam, cùm communiter sciatur: aut è contra illam norit, communiter tamen ignoretur, 4.

Quando Episcopus est excommunicatus, an sit suspensa jurisdictio vicarii, ita ut gesta per ipsum non valeant, refertur duplex opinio, 5.

Suspenditur jurisdictio vicarii, & gesta per ipsum non valent, 6.

Quid quoad negotia cœpta, & qualiter in hoc differat à potestate delegati, 7.

Idem dicendum est, quando Episcopus est suspensus, vel interdictus denunciatus, 8.

An tunc cesset prorsus, vel suspensa sit jurisdictio vicarii, possitque procedere in causa vicario delegata, 9.

Quid, si Episcopo excommunicato vicarius assistat matrimonio, vel alii committat, num.10. & ibi, quid si Episcopus excommunicatus vicarium, aut parochum constituat, aut parochus excommunicatus vicecuratum, & sic institutus matrimonio assistat.

Quid, si vicarius revocatus sit ab ipso Episcopo, ejusque revocatio communiter ignoretur, licèt ipse sciat: vel communiter sciatur, ipse tamen ignoret, n.11. Et ibi, quid de legato revocato. Et jurisdictio non aufertur ignoranti, & gratia non expirat ante revocationem.

An sat sit qualiscumque revocationis notitia in ipso vicario: refertur opinio affirmans, num.12. & contraria num.13. Ubi quid de revocatione delegati.

1 TRIPLICITER potest vicarii potestas cessare. 1. morte ipsius Episcopi. 2. excommunicatione Episcopi. 3. per revocationem, quia, scilicet, revocatur ab Episcopo: de quo triplici modo revocationis seorsum agendum est. Et primò: quando vicarii potestas cessat Episcopi morte: *Enriq.l.7.de indulgent.c.21.n.5.in comment. lit. S.* ait non cessare jurisdictionem vicarii ipso jure, per Episcopi mortem, sed per capitulum deponi, unde consequenter tenetur dicere, posse assistere matrimonio, eamque licentiam dare, donec deponetur: & potest probari, quia est jurisdictio ordinaria, quæ concedentis morte expirare non solet. Quæ ratio non urget, quia disp. præced. num. 13. respondi id esse verum, quando non est accessoria ordinariæ jurisdictioni concedentis: ut est jurisdictio vicarii.

2 Ideò omnino tenendum est, jurisdictionem vicarii Episcopi ipso facto omnino cessare Episcopi morte: atque ita omnia posteà per ipsum gesta, nullius esse momenti, tanquam gesta à privato quodam, jurisdictioneque carente. Prob. quia est prorsus idem tribunal, & reputatur eadem utriusque persona, *c.x.de consuetud. in 6. & c. Roman.n.de appellat. in 6.* ergo cum morte Episcopi cesset ejus tribunal, cessabit etiam vicarii. 2. quia ideò excommunicatione Episcopi suspenditur jurisdictio vicarii, ut statim num. 6. probabo, quia est suspensa jurisdictio Episcopi, ejusque tribunal. Sic tenet *gl.fin.Clem.fin.de procur.* ubi *Imola num. 17. Bonifac.nu.38. Hostien.c.Quoniam Abbas, ad fi.de offic.deleg. Archidiac.c.1.de offic.vicar.in 6.fin.* ubi *Francus n.3. Bald.l.Aliquando, q.10.ff.de procons. Ant.c.Tua nobis, de offic.vicar.n.9.* (aliàs refertur, *c. Sua nobis,*) *& ibi Anchar.num.3. Abb.nu.4. idem Abb.c.Extirpande, §.Qui verò, num.14.de praben.& c.Licèt, de offic.deleg.num.8. & d.c. Quoniam Abbas, n.10. Felin.c.Ex parte decani, n.19. vers.Fallit octavo, de rescript. Alciat.rubr.de offic.ord.nu.24. Iac.de sancto Georgio, l.More, num.35.ff.de jurisd.omn.jud. Faber inst.de mandato, §.Item si adhuc, n.5. Bertachin. in suo repertorio, lit.V. verb.Vicarius, sub n.40. vers. Vicarius Episc. & tract.de Episc.l.4.p.° nu.6* habetur *tom.13.tractatuum noviorum, p.2. Rebuf.c.2.Postulasti, notab.2.n.16.de clerico excom.ministr.& praxi benefic.in forma vicariatus, n.162. Sylv.verb.Vicarius, q.4.fin.* ubi *Tab.qu.7. Armil.n.10. Marant.pract.4.p.d.4.princip.an judicium sit ordin.n.62. Nav.c.Nullam.18.q.2.n.22.corollario 12.ad fi. Covar.9 pract.c.4.nu.4. Avend.c.Prætor, p.1.c.7.nu.3.init. Avil.c.5. Prætorum, gl.Suspendidos, n.10. Ant.Cucus l.1.inst.majorum, t.8.nu.133. Molin.l.1.primog.c.25. num.13. Paz pract.1.p.1. Tempore 1.n.9. Azebedo l.3.recop.t.9.l.1.num.13. Flamin.l.7.de resign.benef.q.24.nu.34. Sbroz.de vicar.Episcopi, l.3.q.18.n.7.& q.45.n.3. Ugolin.de censur.tabul.2.c.11.§.7.n.8. Bobadil.de politic.l.2.c.16.n.145.* Et ex Theologis, *D.Ant.3.p.t.19.c.10.§.2. Enriq.* sibi contrarius, *l.6.de pœn.c.13.nu.3. Lud.Lop.1.p.instructorii, in 2.edit.284.f.192.*

3 Hæc autem revocatio post mortem, est etiam quoad negotia cœpta: illa enim perficere nequit vicarius Episcopo mortuo. Quare in hoc differt à delegato, cujus potestas non expirat quoad incepta, morte delegantis, *cap. Gratum, de offic. deleg.* Et ratio differentiæ est, quia Episcopi, & vicarii est unum & idem tribunal: non sic autem delegantis, & delegati. Sic *Abb.cap.Licet de offic.deleg.n.8. Rebuf.praxi beneficior.t.de forma vicariatus, n.162. Bertachin.utroque loco, Cov. Ant.Cucus. Sbroz.ambob.locis, relati nu.praced.* Pro hac etiam parte sunt DD. quos nu 7. referam dicentes excommunicatione Episcopi suspendi jurisdictionem vicarii etiam quoad negotia cœpta. Falsò tamen *Sbrozius l.3.de vicar.Episcopi, q.45.n.2.* aliquos refert dicentes, non expirare quoad negotia cœpta: loquuntur enim in judice delegato.

4 Operatur autem effectum hæc revocatio per mortem, etiam non intimata vicario. Ut docet *Felin* cum aliis *c.Ex parte decani. n.19. vers.Fallit octavo, de rescript. Flam.l.8.de resign.benefic.q.24.nu.36.* Utrùm autem quando ignorat vicarius mortem, aut communiter ignoratur, valeant interim gesta per vicarium? dixi hoc 3.l.disp.22.num.59. valere, quando communiter ignoratur, quamvis ipse mortis conscius sit: non autem quando communiter scitur, licet ipse ignoret.

5 In II. casu, quando suspenditur jurisdictio vicarii, excommunicatione Episcopi: aliqui censent suspensa jurisdictione Episcopi per ipsius excommunicationem, valida esse gesta per vicarium, sive res sit integra, sive non. Sic *Ricard.4.d.18.n.10.q.4. Sylvest. Absolutio 2.qu.6.* Alii dicunt re non integra, minimè suspendi jurisdictionem vicarii, secus re integra: & ita solùm valere gesta per eum quoad negotia cœpta. Sic *Armill.verb.vicarius, num.10.*

6 Cæterùm dicendum est, suspensa jurisdictione Episcopi per ipsius excommunicationem, (quod evenit, quando est denunciatus, aut notorius percussor clerici, juxta dicta hoc 3.lib. disp.22. num 32.) similiter esse suspensam ejus vicarii jurisdictionem: atque ita sicut gesta tunc per Episcopum pertinentia ad jurisdictionem, sunt irrita, similiter dicendum est de gestis ab ejus vicario generali. Quia est unum, & idem tribunal. Prob. ex *c.a 1.de off. vicarii, in 6.fin. ibi, Et tamen quæ ipsi gerende hujusmodi vices, agunt eo totaliter excommunicato manente, si jurisdictionem recipiunt tantum ab eodem non possunt obtinere vigorem.* Et ita tenent *glos. ibi verb. Ipsius. Archidiac. ibi num.1. verb. Gerunt, in fin. Hostiens. ibi super eodem verb. Gerunt Jo And nu.2. Anchar.num.2. & ibi Domin num.6. vers. In eadem gl. ibi, & tamen in fin illius & ibi Franc.n.6. idem gl. Clem. final. de procurat fin.* ubi *Card.ad fin. q.16. & ibi Imola num.17. Bonifac.nu.39. & idem Cardin. Clem.2.de rescript.qu.8. & ibi Anchar.col.1. fin Speculator t.de judice deleg. § Restat videre num.7. Abb.cap. Quoniam Abbas de offic. deleg. num.10. Felin c.Insinuante, num.2.de offic. deleg. Bald.c.Licet undique, num 12. eod.t. Roman.singul.606. Parisius cons.89.nu.6.vol.4. Selva beneficior.p.2.q.14.nu 6. Rebuf. praxi beneficior.t.de forma vicariatus, nu.217. & super regul 13. cancellaria, super §. Aut vicarios perpetuos & c.Postulasti, notab.2.n.16. de clerico excommunicato ministrante, Bertachin. in repertorio, lit. V. verb. Vicarius, sub nu.20. vers. Vicarii, & domini. Maranta de ordine judiciorum, 4 p.d.5. principali, an judicium sit ordinarium, num.70. Sylv. verb. Vicarius, q.4.d.4. & Tabiena num.8. Ant. Cucus l.2. instit. major. t.8. n.134. Sbrozius de vicario Episcopi, l.3.q.17.n.1. Gutier.q.canon.l.1.c.1. num 2.*

nu.83. & 84. Ugolin. de censur. tabula 2. c. 11. §. 3. Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. 19 c. 10. §. 2.*

7 Quod verum est, etiam quoad negotia cœpta, ante Episcopi excommunicationem: in quo differt vicarius à delegato, cujus potestas non suspenditur per delegantis excommunicationem, saltem quoad negotia cœpta. Cujus differantiæ rationem constitui n. 3. Sic *Hostien. Jo. And. Domin. Anchar. Franchus, Tabien. locis præced. n. alleg.*

8 Idem dicendum est, quando Episcopus est interdictus, vel suspensus, ob eamdem rationem. Sic *Paris. 89. n. 10 fin. vol. 4. Bertachin. tract. de Epis. l. 4. p. 5. n. 69. Rebuf. praxi beneficior. tt. de forma vicariatus, nu. 217. Ant. Cucus l. 2. instit. major. 18. n. 134 Sbrozius l. 5 de vicar Epis. qu. 17. n. 4.* Intellige hodie post Conc Constantiens. q tando est denuntiatus, nam ante denunciationem retinet jurisdictionem.

9 Quamvis autem excommunicato Episcopo jurisdictio vicarii suspendatur, adhuc tamen verus vicarius manet, retinetque jurisdictionem habitualem, sicut & ipse Episcopus. Unde fit, ut si causa delegetur ab alio vicario Episcopi, non suspendatur cognitio hujus causæ per excommunicationem Episcopi: cùm ex una parte verus vicarius sit, & ex altera, jurisdictio in ea causa non dimanet ab Episcopo. Sic *Paulus Clem. 2. de rescript. & ibi Card. qu. 8. Anchar. col. 1. fin. Felin. c. Insinuante n. 2. de offic. deleg. Sbrozius de offic. vicarii, lib. 5 q. 17. n. 10.*

10 Ex dictis infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, an suspensa jurisdictione Episcopi per excommunicationem, aut suspensionem denunciatam, possit ejus vicarius validâ interesse matrimonio, aliique id committere? Dicendum enim est, utrumque posse, quia neutrum est actus jurisdictionis, (ut diximus hoc 3. l. disp. 21. n. 4. & 7.) qui vero censent esse actum jurisdictionis, necessariò tenentur dicere, non valere: quia usus jurisdictionis suspensus tunc est. Si tamen Episcopus suspensus, vel interdictus, vel excommunicatus denunciatus, aut notorius clerici percussor, instituteret vicarium, aut parochum: aut parochus excommunicatus vicecuratum, illeque assisteret matrimonio, vel alii committeret, nihil valeret, quia illa institutio est manifestus actus jurisdictionis, & proinde facta à sic excommunicato nihil valet. quare ille assistens matrim. non esset verus vicarius, parochus, aut vicecuratus. Quod si replices, licentiam assistendi concessam per Episcopum, aut parochum sic excommunicatum, validam esse: eo autem ipso quod vicarium, aut vicecuratum instituunt, virtute conferre illis licentiam assistendi matrimonio: ergo si assistant, validum erit matrimonium. Resp. minimè conferre talem licentiam directè, sed indirectè, consequutivè, & accessoriè, in quantum scilicet conferunt officium vicarii, parochi, aut vicecurati, quorum officio annexum est, interesse matrimonio: quare cùm principalis collatio officii invalida sit, corruet accessorium: *Regul. cum principalis, 138. ff. de regul. jur.*

11 In 3. casu, quando scilicet vicarius est revocatus ab ipso Episcopo: si revocatio nota sit vicario, nec communis error adest, manifestum est gesta per ipsum esse irrita: quare si matrimonio intersit vel alii committat, nil valere. Quia jurisdictione prorsus caret: quando autem esset communis error revocationis, etiam ipso illius conscio, dixi hoc 3. l. disp. 22. n. 59. valere gesta per ipsum: per *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* Si autem ipse revocationem ignoret, quamvis non sit communis error, valent gesta per ipsum, donec ipsi revocatio intimetur. Per *l. Si forte 17. ff. de offic. præsid.* ibi, *Si forte præses provinciæ manumiserit, vel tutorem dederit, priusque cognoverit successorem advenisse, erunt & hæc rata.* Ubi *gl. verb. Cognoverit*, ait, *usque ad cujus adventum durat ejus jurisdictio.* Hoc est côtra aliquos, quos refert *Boerius decis. 347. n. 12. & 13.* dicentes non valere gesta post revocationem, etiam vicario non intimatam: cum quibus sentit dicens esse communem sententiam *Alberic. l. More n. 22. ff. de jurisd. omn. judic.* sed non loquitur in vicario Episcopi, sed in delegato. Nostram tamen sententiam tenent *Boerius ibi. Selva benefic. 2. p. qu. 14. num. 13. Bertach. in repertorio, lit. V. verb. Vicarius, sub nu. 70. vers. Vicarius Episcopi primum, & lit. C. verb. Collatio, sub num. 50. vers. Collatio benefic. facta à vicario. Rebuf. praxi benef. tit. de forma vicariat. n. 210. Roland. cons. 46. n. 28. vol. 1. Sbroz.* multos referens, *l. 3. de vic. episc. q. 36. n. 6. & seq. Flam. lib. 7 de resign. benefic. q. 24. nu. 41. Ant. Cucus l. 2 inst. majo. t. 8. num. 146. Anast. Germon. de indultis. §. Tibi quoad vixeris, nu 60 & seq.* Pro hac etiam sententia sunt *Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 18 ff. de offic. prætor. & ibi Bald. 2. lect. nu. 28.* ubi docent jurisdictionem non adimi ignoranti. Favent etiam *gl. c. Auditis, de procur. verb. Ad illum,* docens non cessare jurisdictionem judicis, donec certior reddatur de revocatione: & *Abb. c. Audita, n. 13. de restit. spol.* dicens valere processum factum à judicibus revocatis, ante revocationis certificationem, quando revocatio est in præjudicium tertii. Et *Alberic.* sibi contrarius *d. l. Barbarius nu. 30. & l. Mandatum, nu. 10. C. mand.* ..., docens etiam in judice delegato exigi jura canonico revocationis notitiam: quod idem de delegato asserunt *Ricard. 4. d. 18. art. 4. q. 5. Rosella, Excommunicatio, 6. n. 46. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 2. casu 185. nu. 40. & seq.* Et subdunt *Ricard. & Rosell.* aliquos probabiliter limitare, nisi delegans expresserit nolle valere ex tunc, quando revocat. Et tandem pro eadem parte sunt *Sylv. verb. Gratia. q. 2. num. 4.* ubi *Armill. nu. 6. Enriq. l. 6 de pœnitent. c. 7. n. 2. in commento, lit. G.* ubi censent gratiam concessam non expirare ante revocationis notitiam. Aliqui temperant, nisi culpa sua revocetur vicarius, dicentes tunc non oportere, ut intimetur vicario revocatio. Sic *Selva benefic. 2. p. q. 14. n. 13.* Sed melius *Ant. Cucus l. b. 2. institutionum major. tit. 8. num. 149.* docet necessariam esse tunc revocationis intimationem: ne culpa vicarii aliis noceat.

12 Difficultas autem est, an satis sit qualiscumque notitia revocationis in vicario, ut si fide dignus casu novit revocationem, certioremque faciat vicarium? Quidam asserunt satis esse: per *l. Si forte, 17. ff. de offic. præsid.* ubi solùm dicitur valere gesta, priusquam cognoverit præses adventum secundi: ergo satis est, quovis modo cognoscat. Sic *gloss. Clem. Causam, de electione, verb. Plena, & cap. Cupientes, verb. Notitiam, de elect. in 6.* ubi *Archid. num 3. vers. Notitiam, Domin. ibi §. Hæc generale, n. 7. Franc. ibi, in princ. nu. 5. Calderin. rubr. de offic. Vicarii cons. 4. Felin. c. Cæterum, nu. 11. de rescript. Bertach. tract. de Episcopo, p. 7. l. 4. q. 21. Sbrozius de vicario Episcopi, l. 5. q. 33. n. 50.* & hanc partem tenuisse Senatum Burdegalensem refert *Boerius decis. 347. n. 15.*

13 Verius tamen est exigi, ut certior fiat vicarius de revocatione per ipsum Episcopum, aut ejus epistolam, aut alium nomine ejus, ut per ejus procuratorem, vel nuncium ab ipso ad id destinatum. Nam per easdem causas res nascitur, & dissolvitur, *c. 1. de reg. jur.* sed constitutio vicarii exigit unionem voluntatum Episcopi constituentis, & vicarii acceptantis, quæ acceptatio exigit notitiam talis institutionis per nuncium ab ipso Episcopo destinatum: ut in alio simili probavi l. 1. disp. 6. num. 18. ergo similiter dissolutio, & revocatio exigit revocationem constituentis, & notitiam revocationis per nuncium destinatum, Episcopique nomine notificantem. Sic docet *Boerius ea decis. 347. à nu. 14. usque ad 18. Rebuf. prax. benefic. tit. de form. vicariat. n. 212. Ant. Cucus l. 2. instit. major. tit. 8. num 147.* Idemque eadem ratione dicendum est de revocatione delegati, quam intimari necesse esse probavi n. 11. hæc enim intimatio debet esse per nuncium ad id destinatum, sicut & ipsius delegati constitutio.

DISPUTATIO XXXI.

An non tantùm parochi proprietarii, qui habent beneficium parochiale: sed parochi delegati, quos Episcopi constituunt, & ad nutum ipsius amoveri possunt, & vicecurati instituti a parochis proprietariis, possint alteri Sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere?

SUMMARIUM.

Ordinarius potest delegare, non autem delegatus, nisi sit Principis supremi, num. 1.

Delegatus ad universitatem causarum, reputatur ordinarius, & potest subdelegare. 2.

Non potest totam suam jurisdictionem delegare, sed unam, vel alteram causam. 3.

Quis dicatur delegatus ad universitatem causarum: & quis ad generalitatem: & an hic possit subdelegare. 4.

An quicunque delegatus possit subdelegare, quando ordinarius delegans concessit sibi hanc facultatem, refertur opinio negans, num. 5. & contraria verior, num. 6 & explicatur l. 1. ff. de officio ejus, quando quæ specialiter conceduntur a lege judicibus ordinariis, non possint per ipsos delegari.

An satis sit licentia tacita ordinarii, ut delegatus subdeleget, & quando hæc contingat. 7.

An possit ordinarius concedere delegato, ut nomine suo subdeleget? 8.

An possit delegatus subdelegare, cum potestate subdelegandi, instar ordinarii? 9.

Delegatus inferioris Principis ad unam causam an possit articulum illius causæ subdelegare, num. 10. & ibi explicatur c. Cum Bertoldus, de senten. & re judic.

Ordinarius an possit totam suam jurisdictionem alteri committere, & parochus inconsulto Episcopo vicecuratum instituere. 11.

Parochi proprietarii possunt dare alteri facultatem assistendi matrimonio, cum facultate subdelegandi. 12.

Parochi non proprietarii possunt licentiam assistendi matrimonio alii sacerdoti concedere. 13.

Quid si ad breve tempus ab Episcopo, vel parocho proprietario instituantur? 14.

An parochi non proprietarii possint ad breve tempus vicecuratum instituere, 15.

An hic delegatus à parocho non proprietario, possit alii licentiam assistendi matrimonio concedere? 16.

Parochi non proprietarii an possint dare licentiam assistendi matrimonio, cum potestate subdelegandi? 17.

An possint suo delegato sic dicere, Ex nunc concedimus licentiam illi sacerdoti, quem tu elegeris? nu. 18. Et ibi explicatur, an jurisdictio possit esse incerta?

Quando parochus præsens assumit vicarium, an hic vicarius possit delegare? 19.

An si Episcopus, vel ejus vicarius committat sacerdoti, ut recipiat informationem, & testes de habilitate aliquorum ad matrim. & post ea eos habiles repertos matrimonio jungat, possit hic sacerdos delegare? 20.

Sacerdos delegatus ad assistendum alicui matrimonio, an possit subdelegare? & quid, si sit delegatus ad assistendum omnibus matrimoniis parochiæ, vel tali tempore occurrentibus? 21.

Ut

1 Ut clarior reddatur hujus disput. decisio, oportet aliquot præmittere fundamenta. I. est. Hoc distat inter ordinarium, & delegatum: quod ille, cùm jure proprio, & in se ipso jurisdictionem radicatam habeat, potest delegare: hic autem, cum nihil proprium habeat, sed alienæ jurisdictionis usum, non potest delegare: excepto delegato supremi principis. 1. pars, nempe, ordinarium posse delegare, habetur expressè *l. More. ff. de jurisd. omn. judi. & l. Cognitio. §. Cum propriam ff de offic. ejus, & c. Cum Episcopus, de offic. ordin. in 6.* 2. part, nempè delegatum non posse subdelegare, habetur *l. fin. ff. de offic ejus, & l. Judice C. de judiciis.* 3. autem pars, scilicet, esse speciale in delegato principis, posse subdelegare, habetur *c. fin. de offic. deleg. init. & c. Cum causam, de appellat. & d. l. A judice, & l. 19. tit. 4. p. 3.*

2 II. Fundamentum est, Delegatus ad universitatem causarum, reputatur quasi ordinarius, & subinde, delegare potest. Sic colligitur ex *l. 1. §. Ab eo. ff quis, & à quo,* ibi, *Ab eo, cui quis mandavit jurisdictionem, non ipse provocabitur, nam & generaliter is erit provocandus ab eo, cui mandata est jurisdictio, qui provocaretur ab eo, qui mandavit jurisdictionem.* Ubi textus docet, cùm quis delegatus subdelegavit, esse appellandum ad primum delegantem: atque ita supponit posse delegatum subdelegare: ubi *glos. verb. Non ipse, & verb. Ab eo,* explicat de legato ad universitatem causarum: idem tenet *gloss. l. A judice, verb. Non habet, C. de judiciis, & cap. Cum causam, de appellat. verb. Delegatus. Hostien cap. fi. de offic. ordin. paulò post princ. d. c. Cum causam, verb. Delegare. Joan. Andr. ca Omnis. de pœniten. & remiss n. 31. vers. In glossa exequutionem. Ant. c. Super quæstionum. §. Si verò, n. 17. §. de officio delega.* ubi *Imola n. 24. Felin. num. 17. Abb. d. c. Cum causam, n. 12. & c. Cum Bertoldus, nu. 20. de senten. & re judic. Alex. de Nevo d. c. Cum causa, n. 24. Barto. l. More, n. 11. ff de jurisd. omn. judic.* ubi *Alex. n. 26. Cacialupus n. 22. Bald l. Solet, n. 1. ff. eod. t.* ubi *Angel. num. 1. Alex. n. fin. Alberic. l. A judice, n. 1. C. de judiciis,* ubi *Salicet, n. 2. Alex. n. 7. Bolognetus l. 1. n. 40 fine. ff. de offic. ejus, Bertach. in repert. li. D. verb. Delegatus ad causam unam, ante 10. Henric. c. fin. de offic. deleg. num. 7. Villalobos in commun. lit. D. n. 57. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, n. 27. & 55. Rosella verb. Delegare, init. Angel. verb. Delegatus, n. 6.* ubi *Sylvest. q. 2. dict. 3. Tabiena Excommunicatio. 5. casu 11. q. 3. n. 4. Navar. post l. 5. consil. in 1. edit. addit. ad l. 1. t. de offic. ordinarii, cons. ult. fine. Covar.* alios referens *3. var. cap. 20. num. 11. Mandos reg. 4. Cancellar. q. 3. nu. 4. Azebedo l. 3. recop. t. 9. in rubr. nu. 14. Ugolinus de censuris tabula 1. c. 8. n. 3.* Et ex Theologis, *Enriquez l. 6. de pœniten. c. 7. n. 3. in comment. lit. N. Lud. Lop. 1. p. instruct. in 2. edit. ca. 284. f. 797.* Et est communissima sententia: quamvis non desint authores oppositum sentientes, nempè, subdelegare non posse: ut sunt *Decius c. Cum causam, nu. 29. & 30. de appellatio. Curtius d. l. More, n. 67. & alii.*

3 Intellige tamen, delegatum ad universitatem causarum posse unam vel alteram causam subdelegare, non tamen universam suam delegationem. Quia etiam ordinarius id non posset: inconsulto principe: ut dicemus n. 11. Sic *gloss. c. Cum causam, verb. Delegatus, de appellat.* ubi *Anton. n. 11. Alex. de Nevo n. 26. c. Abb. Cum Bertoldus n. 20. de sent. & re judic. Alex. l. A judice, n. 8. C. de judic.* ubi *Jason n. 8. Bart. Joan. And. Bard. Albic. Marant. Rosella, Sylvest. Covar. Azebedo, Ugolinus, Lud. Lop. num. præcedenti.*

4 III. Fundamentum sit, quis dicatur delegatus ad universitatem causarum? Talis enim dicitur, quando et genus causarum committitur, sub uno nomine collectivo, quamvis non sit generalissimum, sed subalternum, licèt sit restrictum quoad tempus, ut si committantur causæ tali anno occurrentes, vel quoad quantitatem, ut causæ 10. librarum, & infra, vel quoad locum, ut causæ talis loci. Sic *Barto. l. Legatus, n. 4 ff de offic. procons. Azebedo l. 3. recopil. t. 9. l. 1. nu. 5.* Unde infertur esse delegatum ad universitatem causarum, quando commissio est universalis quoad causas, specialis autem quoad locum: ut si committantur omnes causæ talis territorii. Sic *Bart. & Azebedo proximè citati. Bald. d. l. Solet, n. 1. & ibi Angel. n. 1. & Alex. nu. 9. Idem Bald. l. A judice. nu. 4. & ibi, Salicet. nu. C. de judic. Bertachin. in repertor. lit. D. verb. Delegatus ad unam causam, ante n.* 10. Idem dicendum est, quando indefinitè causæ talis territorii delegatentur. Sic *Salicet. eod. n. 3.* Idem quando delegatio est universalis respectu personarum, licèt non quoad causas: ut si omnes causæ mutuæ talis territorii alicui delegentur. Quia causa mutui est genus, multas sub se continens species. Sic *Bald. d. l. Solet n. 1. q. 4.* ubi *Alex. n. 9. Socin. d. l. More, n. 40. Bertach. proximè allegatus.* Idem dicendum est, quando delegatio est universalis quoad causas & personas, Hoc est contra *Bald. l. A judice, num. 4. C. de jud. & ibi Jason n. 8. & Azebedo l. 3. recop. t. 9. l. 1. n. 4.* ubi dicunt non esse delegatum ad universitatem causarum, nisi territorii mentio fiat: sed verius est eam mentionem necessariam non esse, & ita tenent *Bart. d. l. Legatus, n. 4. Socin. d. l. More, num. 38.* Difficultas autem est, quando delegatio est generalis quoad causas, specialis verò, & coarctata respectu personarum: ut si committantur omnes causæ, quæ vertuntur inter Titium, & Sejum? Nam *Bart. d. l. Legatus. num. 4.* licèt aliquantulum dubius, tenet hunc esse delegatum quoad universitatem causarum: idem *Oroscius d. l. Legatus, num. 10. & 11.* Quia hæc commissio est generalis in genere subalterno, & potest recipere augmentum, & diminutionem, quæ est inter causas. Item quia (ut proximè diximus) quando commissio est coarctata quoad locum, tempus, vel quantitatem, constituit delegatum quoad universitatem causarum: ergo quando est coarctata quoad personas: non enim invenitur congrua differentiæ ratio. Sed verius est non esse delegatum quoad universitatem causarum, sed tantùm quoad generalitatem causarum. Quia cùm limitatur tempus, vel locus, vel quantitas, universalior est cognitio, & commissio, quam cùm limitantur personæ: nam in priori casu, plura possent esse negotia, & omnia eo tempore, vel in eo loco, vel in ea quantitate, occurrentia committuntur: in posteriori autem, multo pauciora negotia occurrunt. Sic *Guilliermi. l. A judice, C. de judicis,* ubi *Bald num. 4. Salicet. num. 3. idem Bald. d. l. Solet, nu. 1. qu. 3.* ubi *Angel. n. 1. & Alex.* dicens esse commun. sent. *nu. 9. Socin. d. l. More, num. 41. Bertachin. proximè citatus, Azebedo l. 3. recop. t. 9. l. 1. num. 4. & 5.* Quando autem commissio est certarum causarum, inter certas personas, vel certarum causarum limitato numero, in tali castro, est commissio specialis: ut si delegentur decem causæ talis territorii. Sic *Bald. d. l. Solet, n. 1. q. 2. & ibi Angel. n. 1. Socin. d. l. More, nu. 42. & 43.* Utrùm autem delegatus ad generalitatem causarum possit unam subdelegare? affirmat *Azebedo l. 3. recop. t. 9. rubr. nu. 14.* Et potest probari ex doctrina *Bart. l. more, n. 11. ff. de jurisd. omn. judic.* dicentis delegatum ad unam causam, posse quemdam articulum illius causæ subdelegare: ergo similiter delegatus ad plures causas, poterit unam. Sed hæc doctrina in nullo jure probatur: & ideò dicendum est, non posse unam causam subdelegare: & ita tenent *Angel. l. Solet, nu. 1. ff. de jurisd. omn. judi. Salicet l. A judice, num. 4. C. de judiciis. Henric. c. fin. num. 8. de offic. deleg.* Nec confert doctrina *Bartoli* quia communiter reprobatur, nisi intelligatur cum quadam limitatione: ut dicemus nu. 10.

5 IV. Fundamentum est. Non modica versatur difficultas, an delegatus inferioris principis, qui non est ad universitatem causarum, possit subdelegare, quando ordinarius delegans concessit illi subdelegandi potestatem? Quidam negant posse subdelegare. Quia, quæ lege conceduntur specialiter, seu in privilegium, judicibus ordinariis, non possunt per eos transferri in alios, *l. 1 in prin. secundum commun. intellectum. ff. de offic. ejus,* sed potestas delegandi, specialiter conceditur ordinariis *l. More. ff. de jurisd. omn. jud.* ergo non possunt hanc facultatem transferre in delegatum, concessa illi subdelegandi potestate. Sic videtur tenere *gl. c. super quæst. §. Porro, verb. Transfert, de offic. deleg.* & dicit fortè esse verius *Imol. ibi, num. 21.* idem tenet *Card Clem. 1. q. 12. de offic deleg. Alex. l. A judiciis, nu. 9. C. de judic. Bolognet. l. 1. num. 39. & 40. ff. de off. ejus,* limitans quando absque causa justa hanc facultatem concederet ordinarius: *Franc. c. Is cui, fin. de offic. deleg. in 6.* & re vera, idem tenet *Dominicus ibi fin.* quamvis enim cum distinctione loquatur, at re vera tenet non posse delegatum ex facultate ordinarii subdelegare, sed tantum assignare personam, cui ordinarius delegavit: & hanc sententiam dicit fortè esse veriorem. *Cacialupus l. More, num. 10. ff. de jurisd. omn. jud.*

6 Verùm tenendum est posse. Quia tunc non videtur ipse delegatus subdelegare, sed ordinarius delegans: juxta *l. Unum ex familia, §. Si de Falcidia. ff. de leg.* ubi habetur, eligentem jussu testatoris, nullum beneficium conferre, quia non ipse, sed testator jubens conferre censetur. Solet etiam probari ex *l. Non distinguemus, §. fin. ff. de recepr. arbit.* ibi, *idque delegari non posse, nisi ad hoc compromissum sit.* Ubi decernitur arbitrum delegare non posse, nisi hoc commissum sibi sit: sicut ergo arbiter, eo quod ex consensu partium jurisdictionem recipit, potest ipsismet partibus, quæ sibi jurisdictionem conferunt, consensum præstantibus, alii subdelegare: sic delegatus, cùm jurisdictionem ex delegatione, & consensu ordinarii habeat, poterit ex ejusdem consensu subdelegare. Nec obstat ratio oppositæ sententiæ, & textus; nam ea, quæ specialiter alicui conceduntur, non possunt in alium transferri, quando taliter conceduntur majoribus, ut minoribus denegentur: at quilibet ordinarius, quantumvis minimus, potest delegare. *Sic gloss fin. c. Is cui, de offic. deleg. in 6. Bart. l. More, num. 12. ff. de jurisd. omn. jud.* ubi *Alber. n. 14. Alex. n. 27. Bald. l. Solet, n. 1. ff. eod. t. & l. A judice, n. 2. C. de jud.* ubi *Salicet. in fi. & Jason. n. 8. & 9.* dicens esse commun. sent. *Abb. c. cum Bertoldus, n. 24. de sent. & re judi. & c. Super quæstionum. §. Porro, num. 2. de offic. delega.* ubi *Felin. §. Si verò, num. 18. Alex. de Nevo d. c. Cum Bertoldus, nu. 57. & c. Cum causam, nu. 2. de appellat. Bertach. in repertorio, lit. D. verb. Delegatus subdelegat Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, n. 63. Rosella verb. Delegare, initio, ibi Tabiena, q. 1. Armil. nu. 7. Angel. verb. Delegatus, n. 6. & ibi Sylvest. q. 8. d. 3. Nav. c. Placuit n. 70. & 7. de pœnit. d. 6. Mandos. reg. 4. cancellar. q. 3. nu. 7. Anton. Gabr. to. 1. commun. in mea edit. l. 5. verb. Deleg. fol. 180. Bolognetus l. 1. n. 40. ff. de offic. ejus. Azebedo l. 3. recop. t. 9. in rubr. n. 14. & 19.* ubi alios refert: *Ugolin. de censur. tabula 1. c. 8. n. 3.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 18. q. 4. a. 3. vers. Circa concessiones, Metina tr. 2. de confessione, q. de licentia vicecurati, ad alieno confitendum, fine, Compendium: Mendicantium verb. Absolutio ordinaria, quoad fratres, fin. Passarellus in comp. Minimorum c. 14. fin. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 7. nu. 6. Bart. à Ledesm. de pœnit. dub. 15. conc. 1. fin f. 792. Lud. Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 284. f. 797.*

7 Sufficiet autem ad hoc licentia tacita ordinarii: ut docent *Alex. cons. 157. vol. 2. Jason l. A judice. n. 9. C. de judiciis, Felin. Maranta, Nav. n. 71. alleg. nu. praced.* Hæc autem tacita licentia est, cum delegatus ordinario sciente, & patiente delegat. Sic *Alex. Jason Felin. Maranta, ibid.* & constabit ex dicendis hoc 3. l. disp. 35. nu. 20. ubi dicemus hanc esse ratihabitionem de præsenti, quæ jurisdictionem confert. Similiter erit tacita licentia, quando ex usu, aut conjecturis sufficientibus appareret id velle ordinarium. Sic *Nav. eo n. 71.*

8 Non tamen poterit ordinarius concedere potestatem subdelegandi, nomine ipsius delegati, sic dicens, Subdelega nomine tuo. Quia potestas subdelegandi non potest fundari in persona delegati. Sic *Felin.c.Super quæstionum.§.Si verò,n.18.vers.limita, nisi duret.de offic.deleg.*

9 V. Fundamentum sit: Nullus delegatus etiam principis, potest subdelegare, cum facultate subdelegandi: unde in hoc distat ab ordinario, quod minimus ordinarius hoc potest: ut diximus n. 6. non autem supremus delegatus, qualis est principis. Hoc est contra *Infonem l.A judice, n.9.C.de judiciis*, dicentem, forsan posse hoc delegatum principis. Sed communiter reprobatur: quia delegatus non habet facultatem ultra sibi commissam, ordinarius autem habet potestatem universalem: ergo cum solum delegato principis, & ad universitatem causarum reperiatur in jure concessum, posse subdelegare, & nullibi concedatur posse dare facultatem subdelegandi, id non poterunt. Ita tenent *gloss. c.Super quæstionum, §.Porro, verb.Transferr, de offic.deleg.* ubi *Abb.eod.§.nu 2. Archid.cap. Quamvis, initio, de offic.deleg.in 6.Joan.Andr.c.Itemi,n.2.eod.t.& lib. Alex.d.l.A judic.num.9.Bertachin.in repertorio.lit.D.verb.Delegatus subdeleg.sub.num.10 Marant in pract.4.p.d.5.principali. an judicium sit ord.n.63.Cacialup.l.More, nu 18.ff.de jurisd.om.jud. Tab.verb.Deleg. q.1.Villalob.in comm lit.D.nu.55.Mandes.reg.4.cancellar.q.3.num.7. Ant.Gabr.to.1.comm in mea edit.l.4.verb Deleg.f.180 Bolognet.l.1.n. 138.ad fi.vers.Quinto potest.ff.de offic.ejus, Azebedo l.3.recop.t.9.rubr. n.11.Grat.reg.443.n.8.*

10 VI. Fundamentum sit: Delegatus inferioris principe ad unam causam, non potest totam illam subdelegare, nec articulum jurisdictionem continentem: potest tamen articulum, qui nudi ministerii est, v.g. committitur alicui receptio testium, hic actus est jurisdictionalis, cùm testes non sunt approbati, seu interrogatoria non sunt facta, tunc enim judex deputatur super receptione testium: ut est text. *junct.glos.Clem.unica, de offic. deleg.* at ubi omnia essent examinata, ita ut commissarius habeat nudam, & simplicem testium receptionem, esset actus non jurisdictionalis. Prob. ex *c.Super quæstionum.in princ. de offic. deleg. vers. Nos autem*, ibi, *Si tam delegatus à nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem quàm exequutorem ad aliquem certum articulum, quempiam deputaverit.* Ubi quando fecit mentionem de articulo non jurisdictionali dixit, *delegatus à nobis, vel alius quicumque judex*, quasi quicumque judex possit: quando verò meminit de articulo jurisdictionali, non repetiit ea verba, *vel alius quicumque*. Idem solet probari ex *c.Cum Bertold.de sent. & re judic.* ibi, *Præfatis abbatibus committentibus vices suas, ipsi subdelegati testes receperunt.* Sed hic text nihil probat: testib. *Abbate ibi, n.20.& 21.Covar.3.var.c.20.fin.* nam totam causam delegarunt, ut constat ex illis verbis, *Committentibus vices suas*: quare dicunt eam commissionem fuisse nullam, cùm sit commissio totius causæ: nec text.eam approbat, sed solum narrat factum; nec de valore agit, vel eo quod litigantes id non opposuerunt: vel quia parum intererat de hoc tractare, cùm causa jam ad Pontificem delata esset. Sic tenent *gl.Clem.un.fin. de offic. deleg.Specul.t.de jud.deleg.§ Jam nunc dicendum est, nu.5. Innoc. d.c. Cum Bertold.n.3.Hostien.c.Cum causam, de appellat. super verb. Delegare, Jo. And.d.c.Cum Bertold.n.19.d.c.Cum causam,n.8.& c.Super quæstionum n.39.de offic.deleg.Anton.d.c.Super quæstionum,in princ nu.47.d.c.Cum causam, num.11.& d.c.Cum Bertold.num.13.Abb.c.Clericos,nu.2.de offic.vicarii,& d.c.Cum Bertold.n.19.Alex.de Nevo ibi, num.56.& d. cap Cum causam,num.18.& 19.Henric.c.fin.num.8.de offic.deleg.Imola d.c.Cum Bertoldus, n.16.& d.c.Cum causam n.8.vers.Item adverte,& d.c.Super quæstionum, initio, nu.12.Felin.d.c.Cum Bertold.n.17. & d.c.Super quæstionum,initio,n.4.& §.Si verò n.19. Anchar.Clem.1. n.4.de offic.deleg.Bart.l.Legatus,num 6.ff.de offic.procons.Bald.l.A judic.C.de judiciis,nu.3.* ubi *Salic.n.5.Alex.n.10.idem Alex.l.More,num. 26.ff.de jurisd.omn jud.* ubi *Soci.num.44.& Cacialup.nu.23. Jason d.l. à judice, num.10.Rebuf.repetitione l.unic.notab.1.n.23.C.de sent. quæ pro eo quod inte. Bertachin. in repertor. lit. D. verb. Delegatus ad causam unam, sub num.20. Marant. de ord. jud.4.p.d.5.principali, an judicium sit ordinarium, num.54 Navar.sum.c.27. Hisp. num.42. Lat. n.45.& l.5.cons.in 1.edit.t.de sent excomm. cons.15.fine. Tabien. verb. Delegare q.1. Ant.Gabr.tom.1.comm in mea edit.l.4.verb.Delegatus, fol.180.Avend.c.Prætoram 1.p.c.1. nu 16. vers. Sed quid si à principe, Azevedo l.3 recop.t.9 in rubr n.12.Grattan.reg.242.n.7.* Et ita intelligendi sunt DD. aliqui, absolutè docentes delegatum inferioris principe ad unam causam, posse subdelegare articulum illius. Hi sunt *Bart.l.More, n.11.ff. de jurisd.omn. jud. Rosella verb. Delegare, init.Angel.verb.Delegatus, num.6. ibi Sylvest. qu. 8. dicto 3. Ludov.Lop.1.p.instructoris, 2.edit.cap.284 fol 797.col.1.* Quamvis non desint negantes posse etiam articulum non jurisdictionem continentem delegare: id enim negant *Petrus, & Cynus l. A judice, C.de judiciis, & ibi Alberic.n.1.& 4.Bald.l.Solet,quæst.5 ff. de jurisd. omn jud.*& dicit forte esse verius de jure, *Imola Clem.unica,nu.31. de officio deleg.*

11 Ultimum fundamentum sit, Quamvis ordinarius nequeat totam jurisdictionem inconsulto principe delegare *l.pen.cum ibi notatis, ff.de offic.præsid.*& docent *Alex.l.A judice, n.8.C.de judiciis, & ibi Jas nu.8.Felin.c.Super quæstionum, §.Si verò,num 17.de offic.deleg. Maranta pract.4.p.d.5.principali, an judicium sit ordinarium, num. 55. Azebedo l.3.recop.t.9.rubr. nu.14.* ac proinde non poterit parochus in perpetuum alteri curam demandare, inconsulto Episcopo, at poterit ad breve tempus, ex aliqua justa causa. Quod non possit in perpetuum, probatur, quia non potest per vicarium deservire Ecclesiæ, *c.Extirpanda, §.Qui verò deprehen.* ibi, *Qui parochialem habet Ecclesiam,nō per vicarium,sed per seipsum illi deserviat.* Et *c.Cum ex eo,de elect.in 6.* ubi dicitur, posse Episcopum dispensare causa studii, ne parochus priori septennio sacerdotio initietur: & subdit hæc, *in vers.porro, Septennio prædicto durante, Episcopi & superiores solicitè providere curent, ut per vicarios ab eis deputandos animarū cura diligenter ab eis exerceantur.* Ubi clare docetur deputare vicarium illo septennio, non ad parochum, sed ad prælatum spectare. Sic docent *Joan. Andr.d.c.Cum ex eo, nu.2. Anchar. Clem.1.de off.vic. notabili 4.Abb.d.c.Extirpanda, in repet. §.Qui verò n.12. Imola eod.c. n.13.fin.Card.Clem.1.de privil.qu.21.junct.qu.23.* ubi *Bonif.n.19. Palud.4.d.17.q.6.a.2.n.12.fine.Rosella verb.Vicarius,nu 7.Navar.c.Placuit, nu.69. de pœn.d.6.Greg.Lop.l.21. verb. Misacantanos, ti.r.4 p.1.* Hoc autem breve tempus debet esse per spatium trium hebdomadarum, per *c.Si quis in clero 7.q.1.* ibi, *similiter diac. vel presb si ā sua Ecclesia per tres hebdomadas absuerit, huic damnationi succumbat.* Sic *Joan. And.* asserens ita definitum esse Bononiæ, *Abb. & Imol. ibid.* Probatur etiam ex *Trid.sess.23.c.1.de residentia, vers.Eadem omnino:* ubi decernit, parochos non posse abesse, nisi per duos, aut tres menses, & id ex licentia Episcopi, & relicto vicario idoneo, & ab ipso ordinario approbando: ubi clarè per longum tempus, ut per spatium duorum mensium, non conceditur parocho assignare Vicarium. Unde juxta hoc intelligendus est *Rainer. in sum tit. de pœnit.& remiss.§.Item posito.* quem refert, & sequitur *Archid.c.Cum ex eo,de electione, in 6. ante n.1. verb. Deputandos.* ubi dicunt, parochum non posse committere curam animarum, per *c.Nullus omnino 16.q.7.* ubi præpositus non potest curam animarum tribuere: & *c.Cunctis 16.q.1.* intelligendi enim sunt hi authores de commissione ad longum tempus; & textus per eos citati tantùm negant posse parochos conferre in titulum curam animarum: secus de commissione ad breve tempus: quam posse facere, consuetudo ipsa teitis est: quam esse probabo n.15.

13 I. Conclusio, his præmissis, sit, Parochus proprietarius, qui, scilicet, beneficium parochiale habet, potest delegare alteri sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, cum facultate subdelegandi. Prior pars probatur, quia est ordinarius, hic autem delegare potest, ut probavi nu. 1. Item, quia expressè dicitur in *Trid. sess.24.c.1. de matrim.* posse alium sacerdotem de licentia parochi, interesse matrimonio. Posterior pars etiam constat ex dictis nu.6. ubi probavi ordinarium posse delegare, cum facultate subdelegandi.

14 II. Conclusio. Parochi non proprietarii, qui præficiuntur toti parochiæ per Episcopum, ut curam ejus gerant: ut quia proprius parochus non est sacerdos, vel quia ipse Episcopus est immediatus parochus totius diœcesis, ut contingit Hispali, Cordubæ, Granatæ, & in aliis diœcesibus, in quibus non sunt beneficia curata: possunt delegare assistentiam matrim. alii sacerdoti. Hæc est contra *Sotum 4.d.18.qu.4.a.3. vers. Circa concessiones, & Bart. à Ledesm.de pœnit.dub.13.concl.2.fine*, dicentes non posse delegare: eo quod delegati sunt. Prob. conclusio, quia hi sunt delegati ad causarum universitatem, juxta tradita num. 4. cùm præficiantur ad omnes causas parochialis officii in tota parochia: tales autem delegati possunt unam, vel alteram causam subdelegare: ut dixi num.2.& 3. Hanc tenent *gloss.Clem.1.de privil.verb.presbyteri*, ibi, *Card.qu.19.Imola nu.14.Bonif.num.4. Rebuff.repet. c.Omnis utriusque sexus, de pœnit.& remiss.§.Proprio sacerdoti, vers.Quod est verum. Rosella Absolut.1.n.42.Angel.Excommunic.5.casu 12.num.6.Sylvest.Excommunic.7.casu 14.dub.11.num.39.Tabiena Excomm.5.casu 11.q.3. nu.4.Navar.c.Placuit, de pœnit.d.6.nu.69.& sum.cap.27.n.102.& l.4. consiliorum in 1.edit.t.de spons.cons.27.nu.3.vers.Tertiò.* Et ex Theologis, *Adrian qu.5 de confessione, dub.2.D.Ant.3 p.t.24.cap.54. Metina tract.2.de confess.q.de licentia Vicecur.ad alien.confitend. Alcozer.sum. c.9.concl.4.fine.Enriq.l.6.de pœnit.ca.7.nu.3.in comm.lit.N.& l.11.de matrim.c.3.n.5.*

15 Aliqui temperant hanc conclusionem, modo Vicecurati hi ad longum tempus instituantur: secus si ad breve. Sic *Rosell.Sylvest. n præced.allegati, Angel.verb.Vicarius, nu.8.* Sed prorsus ignoro, cui fundamento innitantur. Quare dicendum est, hos Vicecuratos ad universitatem causarum ab Episcopo, sive a parocho proprietario, ob ejus absentiam ad breve tempus institutos, (quod facere posse diximus num. 11.) delegare posse hanc facultatem ad unam, vel alteram causam. Probatur, quia eo brevi tempore sunt verè parochi, & ad universitatem causarum delegati. Sic docent *Henricus c.Clericos, n.5.& 6. de offic.Vicar. Navar.c. Placuit, de pœnit. d. 6. n.69.70.74.Metina, Tabiena, Alcozar, loco n. præcedenti citato, Enriquez lib.11.de matrim c.3.n.5.*

16 III. Conclusio. Hi parochi delegati ad universam parochiæ curam, non possunt alteri omnem curam, etiam ad modicum tempus, dum absunt, delegare, sed tantùm aliquas causas. Probatur, quia delegatus ad universitatem causarum, solum potest unam, vel alteram causam delegare: ut probavi nu.3. Sic tenet *D. Th.quodli.12.a.33.* ubi dicit, vicarium non posse totam suam potestatem committere, sed solum partem. Intellige tamen conclusionem, nisi consuetudo esset, ut hi vicecurati, dum ad breve tempus absunt, substituant aliquem ministraturum omnia sacramenta in parochia. Quia Episcopus vicecuratos instituens, & conscius consuetudinis, tacens, videtur tacitè dare facultatem ad eam substitutionem. Sic *Sylvest. verb.Vicarius, qu. 5.*

Adr.

Adr.q.5.de confessione, dub.2. Molina tract.2. de confess.q. de licentia vicecurat.ad alieno confitendum. Navar.c.Placuit, n.71. de pœnit. d.6. Ubi hanc appellat licentiam tacitam, quando ex usu ita appareret. Et dicunt *Adrianus, & Molina* hanc consuetudinem ubique servari, ut vicecurati ad tempus absentes, delegent alicui sacerdoti sacramentorum ministerium. Tandem, quia stante consuetudine, ut delegati delegent, possunt delegare, ut expressè habetur *l. Cum prætor 12. vers. Item ii quibus*, & ibi tradunt scribentes, *ff. de judiciis*, & *Alex. l. More, num. 28. ff. de jurisdict. omn. jud. Bertachinus in repertorio, litera D. verb. delegatus subdelegat. paulò post principium.*

Hinc infertur, hunc institutum ad universitatem causarum à vicecurato, ubi est consuetudo, ut absens talis vicecuratus substituat aliquem ad universam parochiæ curam, posse delegare licentiam assistendi matrimonio, aut ministrandi aliud sacramentum. Quia est delegatus ad universitatem causarum, & non censetur delegatus illius vicecurati, is enim non poterat sic delegare, sed est delegatus ipsius ordinarii, scientis, & patientis eam consuetudinem: ea enim scientia, & patientia est tacita licentia: ut dixi nu. præced.

17 IV. Concl. Parochi delegati ad universitatem causarum, quamvis possint delegare licentiam assistendi matrimonio, vel aliud sacramentum ministrandi, ut dixi in 2. concl. num. 13. at non possunt dare illam subdelegato facultatem iterùm delegandi: id est, dare licentiam, ut possit ille concedere alteri sacerdoti facultatem assistendi matrimonio. Probatur ex dictis num. 9. ubi probavimus, nullum delegatum posse delegare cum facultate subdelegandi.

18 Sed difficultas est, esto hi delegati non possint delegare cum facultate subdelegandi, an possint suo delegato sic dicere: Ex nunc ego do facultatem assistendi matrimonio sacerdoti, quem tu designaveris? Videtur enim id fieri non posse: quia jurisdictio non potest esse incerta: *gl. c. Ad hæc, de rescrip. verb. Elegerint*, ubi multa ad hoc comprobandum affert. Quare *Panorm. cap. Quoniam. Abb. n.9. de off. deleg. & Anast. Germon. de indultis, §. Hieronymo, n.72.* docent commissionem factam canonico Cordubensi, nihil valere, ratione incertitudinis: ergo similiter in nostro casu, cùm incerta sit jurisdictio, nil valebit: incertum enim est, quem ille delegatus designabit. Cæterùm credo id fieri posse: quia tunc ipse delegatus non facit gradum, nec censetur delegare, sed est nudus minister: nec datur jurisdictio incerta: tempore enim, quo minister nomine delegantis assignat personam, cui datur licentia assistendi matrim. aut ministrandi sacramentum, conceditur jurisdictio, & tunc jam persona est certa, & determinata. Et hoc expressè tenent in alio simili, *Paul. c. Is cui, de off. deleg. in 6. & ibi Domin. fin.* ubi negantes ordinarium posse delegare, cum facultate subdelegandi: admittunt posse sic delegare. Ex nunc delego illi, cui delegatus commiserit. Et reddunt rationem eandem hic adductam. Præterea, quia etiam aliàs concluderetur, ordinarium non posse delegare, cum facultate subdelegandi. Quia incertum est cui ille subdelegabit. Cui tamen objectioni respondent *Alex. l. More, num.27. ff. de jurisd. omn. jud & Felin. cap. Super quæstionum, §. Si verò, n.18. vers. Ad secundùm, de offic. deleg.* eo ipso quod delegatus nomine delegantis eligit, certificari quis subdelegatus sit: ergo similiter in nostro casu, non erit jurisdictio incerta, sed certa per electionem substituti: atque ita hoc non obstabit, quominùs id fieri possit. Tandem probatur ex iis, quæ dixi in alio simili, hoc lib. 3. disp. 26. num. 4.

19 V. Conclusio. Quando parochus præsens assumit vicarium locantem operas, ut illum adjuvet, hic vicarius non potest delegare. Quia non censetur illi suas plenas vices committere. Sic *Henric. c. Clericus n.7. de offic. vic. Enriquez, l.6. de pœnit, c.7. n.3. in comment. lit. N.* favet *Navar. c. Placuit, n.69. de pœn. dist.* ubi dicens vicarium parochi posse delegare, loquitur de vicario in absentia parochi instituto.

20 VI. Conclusio. Si Episcopus, aut ejus vicarius generalis committat sacerdoti, ut recipiat informationem, ac testes de aliquorum habilitate, ut inter se matrimon. ineant: & informatione recepta assistat eorum matrimonio, hic sacerdos delegatus non poterit alteri committere informationem: at ea facta poterit alteri delegare, ut assistat matrimonio illorum. Prob. ex dictis nu.10. ubi probavimus delegatum ad unam causam, non posse subdelegare articulum jurisdictionis, qualis est examinatio testium, posse tamen articulum nudi ministerii: sed interesse matrimon. est articulus illius causæ commissæ, & non est actus jurisdictionis, sed nudi ministerii: ut probavi hoc l.3. disp.21. nu.4. ergo potest ille sacerdos hoc committere.

21 Ultima concl. Sacerdos delegatus ad assistendum alicui matrimonio non potest subdelegare, sive sit delegatus parochi, sive Episcopi. Quia est delegatus ad unam causam, talis autem non potest totam causam delegare, nisi principis supremi delegatus sit: ut dixi num. 1 & 10. Sic *Tabiena, Excommunic. 5. casu 11. qu. 3. num.4.* Dixi consultò, ad assistendum alicui matrimonio: quia si esset delegatus à parocho proprietario, vel Episcopo, ad assistendum omnibus matrimoniis parochiæ, licèt limitetur tempus, ut, tali tempore occurrentibus, esset delegatus ad universitatem causarum: juxta tradita num.4. ubi diximus talem esse, quando delegatio est universalis quoad personas, licèt causæ, & tempus limitentur: ut si omnes causæ mutui tali anno occurrentes, in tali territorio, alicui delegentur: & subinde posset hic delegatus subdelegare: juxta dicta num.13.

DISPUTATIO XXXII.

Utrùm si Episcopus, aut constitutio synodalis interdicat parochi, dare licentiam administrandi sacramenta, nisi approbatis ab Episcopo, vel si Episcopus parocho prohibeat, certos matrimonio conjungere, & ille contra has prohibitiones, det licentiam, aut conjungat, valeat matrimonium.

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta ad probandum esse invalidum matrimonium, 1.

Quando præcipitur ordinario, vel delegato, actus sub certa forma faciendus, quando valet illa omissa? n.1. junctò 3.

Negatio magis negat, quam affirmatio affirmat, 1.

Valet tale matrimonium, n.3. Et ibi, multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent. & speciale est in matrimonio, ut non censeatur irritum ex simplici prohibitione.

Solvuntur argumenta, num. 3.

1 VIDETUR non valere tale matrimonium. 1. quia aut ille parochus non est proprietarius, sed delegatus ad universitatem causarum: aut est proprietarius, & ita ordinarius. Si 1. doctrina communis habet, quotiescunque habenti aliàs potestatem, constitutio jubet absque clausula annullativa, actum sub certa forma fieri, tunc actum omissa forma valere, quamvis contra faciens puniendus sit: id enim præceptum non videtur potestatem ordinariam auferre, sed tantùm pertinet ad quamdam directionem, ut ritè, & rectè actus fiat: at irritare actum omissa forma factum, quando habenti potestatem delegatam, id præceptum imponitur: quia is non habet potestatem absolutam ad illum actum, sed limitatam: unde si limites mandati excedat, corruet actus, *c. Cum dilecta, de rescrip. ad fin.* ibi, *processum ipsorum, c. Venerabili, de off. deleg. ad fi. l. Diligenter, ff. mandati.* Hanc doctrinam tradunt *gl. Clem. 1. verb. Inhibentes, de jur. patr. Guillerm. Paulus, Steph. ibi, Card. ibi qu.7. Anchar. not.3. Imol. n.4. circa med. vers. Secundo casu principali: Bonif. ibi n.48.49.50. Panor. cons. 91. n.6. vers. Ad prædicta induco, l.5. & c. Dilectus, l. 2. c.13. de præben. & c. pen. de constit. n.5.* ubi *Dec. n.15. Felin.* ibi alios allegans *n.1. ad fin. vers. Secunda limitatio, Anchar. c. Statutum, §. fin. in princ. de rescript. in 6. Domini. c. Quoniam ad fin. n. 9. de immun. Eccl. in 6. & ibi idem Franc. fine, Ægid. decis. 696. ad fin. Angel. Excommun. 7. fine, Sylvest. verb. Lex. qu.28. fin. & Excommunicatio 7. casu 21. dub.10. n.65. & Excommun. ult. fine, Tabiena Absol. 3. n.3. & 4. Navar. sum c.27. n.37. Rota in noviss. decis. 750. n.4. tom 1. Cordub. sum. qu.18. punct. 1. dicto 2.* ergo si parochus delegatus contra hoc mandatum assistat matrimonio, vel det licentiam sacerdoti non approbato ab Episcopo, erit irritum. Si verò sit parochus proprietarius, & ita ordinarius, probatur adhuc non valere matrimonium. Quia doctrina proximè citata, nempè gesta ab ordinario alias habenti facultatem, contra mandati formam, valere: limitatur, quando mandatum est affirmativum, ut si Papa jubente Episcopo, ut conferat beneficium Petro, Episcopus conferat Joanni: peccabit enim Episcopus, at tenebit collatio: secus quando præceptum est negativum, ut si Pontifex jubeat Episcopo, ne conferat Joanni: tunc enim collatio erit irrita. Et ratio diversitatis est, quia mandatum negativum est universale, cui actus in contrarium gestus directè adversatur: affirmativum autem est particulare, & non ita directè actus ei opponitur. Nec obstat in affirmativo includi tacitè negativum, *c. Nonne, de præsumpt.* quia id contingit indirectè, & a contrario sensu, & ita non tam actus contra gestus opponitur præcepto. Item quia negatio magis negat, quam affirmatio affirmet: juxta *gloss. c. Cum dilectus, verb. A suspensis, de consuet.* Sic limitant *Abb. cap. Dilectus, el 2. n.13. de præben. Felin.* alios referens *c. pen. num. 3. de constit.* ubi consulendus est pro aliis limitationibus, *idem Dec. ibi num. 16.17.18.* & sublimitat *num.* 18. quando præceptum negativum, est factum simpliciter, secus si non simpliciter, sed aliquo respectu expresso: tunc enim actus contra gestus valet. Sed in nostro casu, præceptum parocho impositum, est negativum, & universale: nullus enim respectus in eo exprimitur, scilicet, ne intersit tali matrimonio, vel ne det licentiam non approbatis assistendi: ergo actus gestus non servata ea forma, erit nullus. 2. Prob. quia contra superioris prohibitionem licentia inferioris prævalere non debet: ergo invalida est licentia assistendi matrimonio, data à parocho contra Episcopi præceptum, & subinde matrimonium assistente sacerdote cum tali licentia, erit irritum. Et confirm. quia si parochus daret licentiam hujusmodi sacerdoti, ut interesset matrimonio, & Episcopus eam revocaret, si, non obstante revocatione, assisteret, non valeret matrimonium: sicut si parochus eam revocaret, potentior enim est revocatio Episcopi, tanquam superioris parocho: ergo idem est, quando contra Episcopi prohibitionem parochus dat licentiam, vel interest matrimonio. 3. Prob. de parochis non proprietariis, quia hi ex tacita instituentis mente, & voluntate possunt hanc licentiam delegare: ut docent *Adrian. q. 5. de confess. dub. 2. Molina tract. 2. de confessione, qu. de licentia vicecurati ab alieno fatendum Navar. c. Placuit, num. 70. de pœnit. d.6.* sed in hoc casu non est tacita voluntas ordinarii, ut hi delegent,

gent, immò expressa est contraria: ergo non valet talis licentia. Et confirm. quia si Episcopus instituens vicarium, aut parochus proprietarius absens relinquens ad breve tempus vicecuratum, sic diceret, Delego tibi omnes vices meas, præterquam ut possis dare licentiam assistendi matrimonio, nisi tali sacerdoti, si vicecuratus daret alii sacerdoti contra eam prohibitionem, absque dubio licentia esset irrita, & matrimonium ita contractum: sed idem est, quando prohibet assistere, aut dare licentiam, nisi approbatis: ergo licentia aliter data, est nulla. Tandem, quis parochus delegatus, cui est interdictum dare licentiam sacerdotibus non approbatis ab episcopo, non est delegatus ad universitatem causarum, cùm causa illa sibi reservata sit: ergo non potest eam licentiam subdelegare, solus enim delegatus principis supremi, & delegatus inferioris ad universitatem causarum, potest subdelegare, ut dixi disp. præced. num. 13. & 21. & ita id matrimon. nullum erit.

2 His tamen non obstantibus, dicendum est, matrimonium contractum coram parocho proprietario, vel delegato ad universam curam parochiæ, vel de ejus licentia, coram alio sacerdote, validum esse: quamvis episcopus jusserit, ne tali matrimonio assistat, aut per se, vel constitutionem synodalem, interdixerit dare licentiam assistendi, nisi sacerdotibus approbatis ab Episcopo, & is, cui data est licentia, non sit ex approbatis: nisi Episcopus, aut constitutio synodalis expresse addiderit decretum irritans aliter gesta. Probatur 1. ex *c. de matrim. contract. contra interd. Eccl.* ibi, *Licèt enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non tamen est conveniens, ut ob id solùm sacramentum conjugii dissolvatur*. Per quem textum docent *Dec. cap. 2. de testib. num. 17. vers. Secus si temporalis sit, & Rota in novissimis, decis. 750. num. 3. vol. 1.* esse speciale in matrimon. irritum minimè reddi ex simplici prohibitione: ergo quamvis episcopus, aut constitutio synodalis simpliciter prohibeat, dum non addit decretum irritans, minimè irritabitur matrimonium. Et confirmatur, quia parochus, sive proprietarius, sive delegatus ad universitatem causarum, eo ipso quod toti parochiæ præficitur, habet potestatem dandi licentiam alteri sacerdoti ad assistendum matrimonio, per *Trid. sess. 24. cap. 1. de matrim.* ibi, *Qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi licentia*: ubi nota verbum, Ipsius, quod refert eumdem parochum, qui tanquam parochus, potest assistere: qui non tantùm est proprietarius, sed quicumque toti parochiæ præficitur, ut sicut ille authoritate parochi potest assistere, ita & dare licentiam: ergo non credendum est, hanc potestatem auferri sola simplici prohibitione absque decreto irritanti. 2. Probatur, quia *Trident. sess. 24. cap. 7. de matrim.* præcipit parochis, ne intersint vagorum matrimonio, nisi præmissa diligenti informatione, & episcopi licentia, & tamen si parochus his minimè servatis, intersit eorum matrimonio, est validum, (ut probavi hoc 3. l. disp. 25. n. 17.) ergo si conjungeret aliquos matrimonio, contra Concilii prohibitionem, vel daret licentiam alteri, ad conjungendum absque diligentia ibi præscripta, non reddit illud irritum, à fortiori non reddet simplex episcopi, aut synodi prohibitio. 3. Probatur ex declaratione Cardinalium, (quam referunt, & sequuntur *Salzedo pract. c. 73. §. Primum dubium; Petr. de Ledesma de matrim. qu. 45. art. 5. punct. 3. dub. 12 fol. 190. § Primum dubium, Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 219. n. 4.*) qui rogati, an valeat matrimonium, cui interest parochus, non proprietarius, sed annuus ad episcopi nutum amovibilis, contra mandatum episcopi, ne quosdam desponset; declararunt esse validum. 4. Ex *decis. Rota in novissimis, decis. 650. num. 4. tom. 1.* ubi decidit valuisse licentiam datam à parocho, assistendi matrimonio, contra formam synodi præcipientis, ne daretur nisi adhibito notario, & tribus testibus: eo quòd synodus non addiderit clausulam annullativam. 5. Ex doctrina *Molina tract. 2. de confessione, qu. de sacerdote alieno per parochianum eligendo, ad fin. Palao 4. dist. 17. disp. 7. fol. 266. col. 2. vers. Rursum etiam*, ubi docent, prælato, aut synodo prohibente audire confessiones sacerdotem non approbatum ab episcopo, si hujusmodi sacerdos audiat de licentia parochi subditos illius, valere confessiones. Et reddunt rationem, quia juxta *cap. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss.* potest quilibet sacerdos de licentia parochi audire confessiones, (quod intellige ante decret. *Trident. sess. 23. cap. 15. de reform.*) & prohibitione illa simplici prælati non annullatur factum, cùm ea non sit suspensio, nec sit clausula irritans, & multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta tenent, *cap. Ad Apostolicam, de regular.* ergo similiter in nostro casu, cùm parochus, sive proprietarius, sive delegatus, possit interesse matrim. idque committere, juxta *Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim.* illa simplex prohibitio non annullabit contra eam factum. Tandem probatur ex doctrina *Adriani 4. qu. 5. de confessione. dub. 1. ad fin.* docentis prohibitionem superioris, ne religiosus audiat confessiones, arguere religiosum peccare audiendo, non tamen absolutionem esse irritam, si de episcopi licentia confessiones excipiat. Et *Enriquez l. 6. de pœnitentia cap. 6. num. 6.* ubi multos referens docet, si prælatus expressis verbis non reprobet, sed solùm prohibeat religiosis audire confessiones, non tollere approbationem a se, vel ab alio episcopo datam, & ita valere absolutionem: ergo similiter simplex prohibitio prælati non tollit jurisdictionem parochi, quominùs validè intersit matrimonio, & alteri sacerdoti concedat eam licentiam.

3 Ad argumenta proposita num. 1. respondetur. Ad 1. dic eam doctrinam habere verum, tam in priori parte, quam in posteriori, quando ex intentione præcipientis colligitur, eum velle, id tantùm formam præcipere, & irritare actum contra gestum: at in matrimonio id non colligitur ex simplici prohibitione absque clausula irritante: ut probavi n. præc. in 1. ratione. Ad 2. distinguo antecedens, quando superior per præceptum suum intendit annullare contra gestum ab inferiori: concedo: si verò id non intendit: nego: sed prævalebit licentia inferioris, ad hunc effectum; ut actus valeat, quamvis peccet inferior: & ita evenit hic, per id enim præceptum simplex non est visus superior velle annullare. Ad confirm. admisso antecedenti nego consequentiam: nam à sacerdote privato habente licentiam, ut assistat alicui matrimonio, eo ipso quòd episcopus aufert licentiam, manifestè intendit, ut actus contra gestus irritus sit: cùm ille omninò maneat persona privata, nec ex officio id haberet: quam per simplex præceptum non est visus auferre à parocho, qui ex officio est persona publica, & habet assistere, & concedere facultatem assistendi matrimonio. Ad 3. respondetur, DD. illos agere de licentiis vicecurati volentis ad tempus abesse, & relinquentis vicarium, ut administret omnia sacramenta: is enim vicecuratus solùm ex tacita mente, & voluntate instituentis ipsum, potest eam facultatem delegare: nam delegatus ad universitatem causarum non potest universitatem causarum, sed unam, vel alteram delegare, nisi expressam, vel tacitam licentiam habeat ab ordinario instituente: ut dixi disp. præc. num. 5. at verò unum, vel alterum actum committere habet à jure, ut ibi dixi num. 3. nisi ordinarius instituens expresse sibi reservet, annullans actum contra gestum, at per illud simplex præceptum ne assistat, &c. non sibi reservat tollens facultatem jure concessam. Ad confirm. nego minorem, nempè idem esse in utroque casu: nam dum dicitur, Delego tibi omnem facultatem, præter hanc, manifestè superior reservat sibi illum casum, auferens potestatem ab inferiori: at dum simplicem prohibitionem ponit, id non intendit: ut latè probavi num. præced. Ad ultimum, nego non esse delegatum ad universitatem causarum, reservatio enim unius, vel alterius causæ id non tollit: ut si reservet Episcopus parocho aliquot peccata: præterea non censetur reservare illam causam, nec auferre potestatem, sed tantùm imponit simplex præceptum, & prohibitionem, cui si contraveniat, peccabit, ac tenebit factum.

DISPUTATIO XXXIII.

An quando episcopus, aut parochus committit sacerdoti, ut assistat alicui matrimonio, dummodo sponsis præcipiat sub excommunicatione, ne consumment matrimonium, donec præmittantur denunciationes: vel ut assistat, & eos conjugat præmissis denunciationibus, vel si impedimentum non habeant: an si sacerdos ille intersit non injuncto illo præcepto, vel non præmissis denunciationibus: vel non examinando an impedimentum habeant, valeat matrimonium? & quid si licentia extorqueatur coactè, vel dolo?

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta probantia partem negantem, nu. 1. Et ibi fines mandati diligenter servandi sunt.

An absolutus virtute bullæ cruciatæ ab excommunicatione, non præmissa satisfactione, aut cautione, sit verè absolutus, n. 1. juncto num. 3. & 6. fine.

Si episcopus, aut parochus det licentiam sacerdoti assistendi matrimonio, dummodo sponsos moneat, ne consumment, donec denunciationes præmittantur, & sacerdos assistat ea monitione non facta, an valeat matrimonium? num. 2. Et ibi, dictio Dummodo, vel, Ea conditione ut, an futurat conditionem, vel modum, ejusque omissio vitiet actum.

Quid, si datur licentia assistendi præmissis denunciationibus, vel si sponsi impedimentum non habeant, & sacerdos assistat illis non præmissis, vel nulla præmissa indagine, an impediti sint, nu. 3. Et ibi, quoties exprimitur in commissione forma juris communis, eo modo, quo jure communi inest: non importat conditionem, nec ejus omissio vitiat actum.

Quid, si dicatur in commissione, Si per solertem indaginem inveneris non esse impedimentum, num. 4. Et ibi, expressio ejus, quod inest, quando alio modo exprimitur, quam inerat, reddit actum conditionalem, & ejus omissio vitiat.

Quid, si licentia extorta est metu, aut dolo: remissivè, n. 5.

Solvuntur argumenta, num. 6.

1 PARS negans hujusmodi matrimonium valere, probatur primò: quia ablativus ille absolutus, præmissis denunciationibus, formam, & conditionem importat, *l. A testatore, ff. de cond. & demonst.* ergo licentia erit conditionalis, & subinde invalida, non servata conditione. 2. quia quando commissio fit sub certa forma, ea non servata corruit actus, *c. Cum dilecta, de rescript. ad fin.* ibi, *Processum ipsorum contra nostri formam rescripti irritum decernimus, & inanem.* Et *c. Venerabili, de offic. deleg. ad fin.* ibi, *Quorum processus cassavimus, quia abbas contra nostri mandati tenorem processit.* Et ratio est, quia fines mandati diligenter servandi sunt, *l. Diligenter, ff. mandati. l. Si procurator, C. de procur.* ergo cùm in hoc casu commissio fiat sacerdoti delegato, assistendi matrimonio, sub certa forma, corruet actus ea non servata. Quòd si dicas, eam esse formam juris communis, atque ita non inducere côditionem: ut dicemus numero tertio.

Contra,

Contra, saltem dummodo moneas sponsos sub excommunicatione, ne consumment ante denunciationes, non est forma juris communis: ergo saltem in eo casu matrimonium ea non servata initum erit nullum. 3. probatur, quia satisfactio partis in absolutione ab excommunicatione, est forma jure communi præcepta, *cap. Ex parte, el 1. de verb. sign. c. Odoardus de solut.* & tamen quia bulla cruciata concedit posse confessorem ab excommunicatione absolvere, satisfacta parte, asserunt communiter DD. absolutionem præstitam virtute illius, non præmissa partis satisfactione, aut quando ei non est possibilis, cautione satisfaciendi, esse irritam. Sic videtur tenere *Sotus 4. d. 22. qu. 2. a. 3. post 2. conclus.* dicit enim neminem posse absolvi per bullam, parte non satisfacta, quamvis satisfacere nequeat. Et tenent expressè *Navar. l. 3. cons. in 2. edit. tit. de regularibus, cons. 75. dub. 11. n. 36. & 37. in 2. l. 5. 2. de sent. excomm. cons. 49. n. 3. Ledes. 2. p. 4. q. 26. n. 1. f. 353. col. 3. Corduba in summ. q. 18. punct. 1. dicto 2. f. 53. & q. 187. puncto 4. & l. 5. quæstion. qu. 43. dub. 3. fine, Gutier. allegatione 9. n. 6. Molina l. 2. sum. c. 12. f. 303. Angles floribus 2. p. q. unica, de excommun. a. 4. diffic. 9. f. 54. Enriquez l. 7. de indulgent. c. 13. n. 2. Manuel in bulla, §. 9. n. 52.* ergo similiter, quamvis forma in hac commissione expressa, nempè, præmissis denunciationibus, sit jure communi præcepta, ejus omissio vitiabit actum.

2 I. Conclusio, concessa licentia sacerdoti, ut assistat matrimonio, dummodo sponsis præcipiat, ne consumment matrimonium ante denunciationes, si ille assistat id non monendo, validum est matrimonium. Probatur, quia illa forma in mandato expressa, non pertinet ad essentiam licentiæ, sed ad instructionem, ut noverit sacerdos quid moniturus sit. 2. quia quoties Episcopus dispensat in monitionibus, sive coram parocho contrahendum sit matrim. sive coram alio sacerdote, de licentia Episcopi, aut parochi, datur eadem instructio, ut moneat sponsos, ne ante monitiones commisceantur, & datur eodem tenore; sed in parochis nemo dicet esse formam essentialem ad valorem matrimonii; ergo nec in alio sacerdote. 3. quia nemo dubitare potest, satisfieri intentioni prælati, si sacerdos post contractum matrimonium, statim imponat præceptum dictum: immò ita communiter fieri solet, quia ad finem, quem prælatus intendit, nihil refert, ante vel post imponi: ergo non est requisitum essentiale ad matrimonii valorem: alias necessario præmittendum esset matrimonio. 4. quia cum denunciationes non sint de essentia matrimonii, præceptum intimandi, ut consummationi præmittantur, non est cur dicatur peti, tanquam requisitum essentiale ad illius valorem. 5. quia verisimilius est, prohibitionem prælati, ne parochus matrimonio aliquorum assistat, vel dedit licentiam, irritare matrimonium, quam præceptum, ut sponsos moneat, ne ante denunciationes consumment. Quia majorem vim habet præceptum negativum, quam affirmativum, & negatio magis negat, quam affirmatio affirmat: (ut dixi disp. præc. n. 5.) sed favore matrimonii, quod in dubio validum est, nec censetur irritari: (ut dixi eadem disp. præc. num. 2.) ea prohibitio non irritat licentiam, nec matrimonium: ergo nec omissio intimandi illud præceptum. Tandem, quia *Sarmiento l. 2. select. c. 3. num. 5.* probat licentiam contrahendi matrimonii, dummodo benedictiones accipiant sponsi ante consummationem, non fuisse irritum, eo quod sponsi id non impleverunt. Quia illa verba, Ea conditione ut, non faciunt conditionem, sed modum *l. Quoniam, C. de rerum permut.* & quia eundem sensum faciunt, ac verbum hoc, Dummodo, quod non facit conditionem, sed modum, regulariter loquendo: ut tradit *Rebuff. de verb. signif. l. 156. vers. Dummodo hæc dictio*, quod quidem tunc evenit quando adjicitur actui perfecto, ut, Do tibi hoc, dummodo hoc facias: ut docet alios referens *Tiraq. de retract. lignag. §. 8. Toto, gloss. 8. Molina l. 2. de primog. cap. 15. num. 29.* sed in nostro casu, adjicitur actui perfecto, nempè, Do tibi licentiam eos conjungendi, dummodo eos moneas: ergo ejus omissio non vitiat actum. Hoc enim distat inter modum, & conditionem: quod illius omissio non vitiat actum, hujus autem vitiat: ut optimè *Bart. l. Quibus diebus, §. Termo, ff. de conditio. & demonst. & Rebuf. d. l. 156. vers. Cum verò & vers. Utilitas, per l. 1. 2. & finalem, C. de donatio. quæ sub modo.*

3 II. Conclusio, commissione facta sacerdoti, ut intersit matrimonio, præmissis denunciationibus, vel si sponsi ab omni impedimento careant, si ille iis omissis, nec præmissa indagine impedimenti, intersit, valet matrimonium, si re vera nullum erat impedimentum dirimens. Prob. quia quoties exprimitur in commissione forma juris communis, eo modo, quo jure inest, non est intentio committentis inducere novam formam, & conditionem, sed est admonitio quædam, ut servetur forma juris communis, quare ea prætermissa non irritatur actus, qui aliàs validus esset, nisi in commissione ea forma exprimeretur: ut optimè docent *gloss. Clem. 1. de offic. deleg. verb. Repereris*, ubi *Card. q. 13. Imola n. 10. & 21. Bonif. n. 36. Archid. c. Dudum 18. q. 2. vers. In prima glossa, Innoc. cap. Prudentiam, nu. 9. vers. Et si contrarium, de offic. deleg. & c. fin. de præsumpt. in initio.* ubi *Abbas n. 19. Imola n. 7. vers. Circa quintum, Felin. nu. 29. Navar.* dicens esse receptissimum, *sum. c. 27. n. 37. Covar.* dicens esse omnium, *c. Alma mater 1. p. § 9. n. 8. de sent. excom. in 6.* Unde *Innoc. eo. c. Prudentiam, num. 9. vers. Et si contrarium, & Felin. d. c. fin. nu. 29.* asserunt, commissione facta judici, ut condemnet Titium, si Petrus probaverit debitum, valere sententiam judicis condemnantis, Petro non probante, quia est conditio, quæ jure inerat: & addit *Felin.* idem sequi DD. in multis locis: & idē *Innoc. c. fi. de præsumpt. in princ.* quem sequitur *Imola c. penult. n. 2. de const.* ait, si in delegatione dicatur, Confero beneficium Petro, si fuerit idoneus, non esse conditionem: quia jure communi inerat, nec nova idoneitas, jure communi non requisita, exprimitur: & proinde actum contra gestum valere, quod idem docent *Archidiac. & Felin. proximè citati.* addentes valere excommunicationem, si talis excommunicet. Et ratio est, quia expressio ejus, quod tacitè inest, nil prorsus operatur, *c. 1. Significasti, de elect. l. 3. de legat. 2. l. Conditiones quæ extrinsecus. ff. de condit. & demonst.* licèt enim non exprimeretur, jure subintelligebatur. Cum ergo sit jure communi expressa illa forma, præmissis denunciationibus, *cap. fin. de clandest. despons. & Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* & similiter, si non sint impediti, ut constat ex *Trident. eod. c. 1. ibi, Si nullum legitimum opponatur impedimentum*, dum exprimitur in licentia, ea forma, non est conditio, & restrictio licentiæ, sed admonitio, ut servetur: *d. c. fin. & Tridentinum*; quare cùm in neutro loco præscribantur monitiones tamquam de essentia matrimonii, illarum omissio nec vitiabit licentiam, nec matrimonium. Et confirmatur, quia ideò multi viri docti, & *Manuel* sibi contrarius *1. tom. sum. in nova edit. c. 83. num. 4.* & dicit non esse improbabile *Enriquez l. 7. de indulgen. cap. 13. num. 2. in comment. lit. S.* ajunt, absolutionem ab excommunicatione virtute bullæ impensam, non satisfacta parte, esse injustam, validam tamen: quia ea est forma jure communi requisita, & jure communi non annullatur absolutio ob omissionem satisfactionis: quod probabilissimum est, ergo cum similiter in nostro casu sit forma jure communi requisita, & non tamquam substantialis, non annullabitur actus ob omissionem illius. Tandem, quia tunc forma juris communis aliter ponitur in commissione, & importat conditionem, quando formæ communi additur aliquis limitatus modus. Ut si dicat Pontifex, Committo tibi, ut des beneficium Petro, si est idoneus, est forma juris communis: sed si addatur, Si per solertem indaginem inveneris esse idoneum, est conditio: quia est limitatus modus scientiæ, & ita nova forma: ut dicemus num. seqq. sed in nostro casu solùm ponitur forma juris communis, si non fuerint impediti, & præmissis denunciationibus, ut constat ex *Tridentino, d. cap. 1.* Ubi eodem tenore dicitur, *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur:* nec additur aliquis limitatus modus, ergo ea verba non important conditionem, nec omissio illius formæ vitiabit matrimonium.

4 Rogabis autem, quid dicendum sit, si in commissione dicatur, Conjunge matrimonio illos, si per solertem indaginem inveneris non esse impedimentum inter eos. Aliqui enim censent, tunc non induci novam formam, & ita non vitiari actum ejus omissione. Sic *gloss. Clem. 1. de officio deleg. verb. Repereris*, cùm enim textus ibi dicat, si per solertem inquisitionem inveneris esse idoneum ad beneficium, confero illi: dicit non inducere formam, & conditionem: quia jure inest, ut beneficium detur idoneo: hanc glossam sequi videntur *Cardin. ibi q. 13. Imola num. 10. & 21. Navar. sum. c. 27. n. 37.* dicens esse receptissimam. Sed hi DD. ad hoc allegant glossam illam, quod expresse rei quæ jure inest, non inducat conditionem, & in hoc bene sentiunt: sed casui illius textus non potest adaptari hæc doctrina: quia ponitur alio modo, quam jure inest, dicitur enim, Si per solertem indaginem inveneris: unde aliud est dicere, Si fuerit idoneus, tunc enim non inducitur conditio: quia jure inest, & exprimitur modo, quo inest: aliud verò, Si inveneris esse idoneum: quia petitur informationem fieri, quod jure non inerat: & ita talem clausulam inducere formam, & conditionem docent *Cardin. Clem. 1. de conc. preben. quæst. 2. & ibi Paul. & Imola num. 12. Felin. c. fin. de præsumpt. nu. 33. Bonifac. Clem. 1. de offic. deleg. n. 36.* Et ratio est, quia quando exprimitur forma alio modo, & in alium finem, quam jure communi inerat, reddit actum conditionalem, ut ultra DD. proximè citatos, docet alios allegans, idque colligens ex *c. Cum dilecta, de rescript. junctâ gloss. verb. Juris, Covar. c. Alma mater, de sent. excomm. in 6. 1. p. § 9. n. 8.* qui omnino videndus est, & *Felin. d. c. fin. n. 33. & c. Cum dilectu, de rescript. & ibi Abbas n. 12.* optimè enim explicant, quando forma alio modo ponitur, quam jure inerat. Ex his ergo infertur, sacerdotem, cui commissio facta est conjungendi aliquos matrimonio, si per solertem indaginem invenerit eos non esse impeditos, invalidè interesse, ea informatione non præmissa. Quia illa verba conditionem important, ut proximè probavi.

5 Quid autem dicendum sit, si licentia metu, aut dolo extorta sit, disputabimus hoc 3. l. disp. 39. n. 13. & 14.

6 Ad arg. proposita nu. 1. respondetur. Ad 1. dic, id verum esse, quando ea forma posita in commissione, non est forma juris communis, sed nova: tunc enim importat conditionem: at illa, præmissis denunciationibus, & si fuerint non impediti, est forma juris communis. Ad 2. respondetur eodem modo. Et ad replicam fateor, illam non esse formam juris communis, at dum dicimus formam, quæ non est juris communis, inducere veram formam essentialem, & conditionem, intelligi debet, nisi ex aliis conjecturis clarè deprehendatur oppositum, ut contingit hic, ut satis probavi in 1. concl. Ad 3. dico cum *Navarro lib. 3. consil. in 1. edit. 2. de regular. consil. 75. dub. 11. nu. 37.* id evenire, quia ponitur alio modo, quam jure communi inest: non enim Pontifex per sua privilegia censendus est velle damnum alicui inferre, *c. Si pro eo, de offic. delegat. l. 2. § Si quis a principe, ff. ne quid in loco publico.* Vel 2. respondeo, negando illam doctrinam: contraria enim (ut dixi) probabilissima est: nec poni-

ponitur novo modo, quam jure communi inerat, nec per hoc Pontifex præjudicat tertio, cùm teneatur confessor sub mortali servare eam formam juris communis, quamvis ea non servata, non irritetur absolutio: sicut nec jure communi irritabatur.

DISPUTATIO XXXIV.

An si privatus sacerdos, cui parochus committit, ut alicui matrimonio assistat, assistat extra parochiam committentis, valeat matrimonium?

SUMMARIUM.

In quo consistat difficultas, & proponuntur argumenta ad probādum non posse, n. 1. Et ibi proponitur opinio affirmans jurisdictionem delegatam voluntariam non posse exerceri extra territorium: & ita vicarium Episcopi conferentem beneficia ex Episcopi commissione, non posse extra diœcesim conferre: nec delegatos confessores, nec religiosos posse audire confessiones subditorum Episcopi, qui eos approbavit, extra illius diœcesim.

Opinio contraria verior in omnibus his casibus, num. 2. & ibi, explicatur Clem. Dudum de sepult.

Potest delegatus assistere matrimonio validè extra parochiam, & diœcesim delegantis, 3.

Quid si in commissione dicatur: Do tibi vices meas, ut assistas matrimonio in mea Ecclesia, vel parochia, vel in tali domo, quæ est intra parochiam, 4.

Solvuntur argumenta, & explicatur l. 2. ff. de officio procons. 5.

1 REvocandum est in memoriam, quod diximus hoc 3. l. dip. 19. nu. 14. nempè, quamvis interesse matrimonio non sit propriè actus jurisdictionis, reduci tamen ad jurisdictionem voluntariam, atque ita posse proprium parochum hunc actum exercere extra parochiam. Difficultas autem præsens est, de sacerdote delegato: quamvis enim omnes fateantur posse ordinarium extra territorium jurisdictionem voluntariam exercere, at de delegato inferioris principe, multi negant: per *l. 2. ff. de offic. procons.* ibi, *Omnes proconsules statim quod urbem egressi fuerint, habent jurisdictionem, non tamen contentiosam, sed voluntariam, ut ex se manumitti: apud legatum vero proconsulis, at me manumittere potest, quia non habet jurisdictionem talem.* Sic *Bart. l. 1. n. 40. C. de sum. trinit. & lib. 1. n. 2. ff. de offic. procons. & ibi Bald. l. 2. in princ. n. 1* ubi *Alberic. n. 10. Franc. c. fin. n. 3. de offic. vicarii, in 6. Marianus c. Licèt ratione, n. 91. de foro comp. Barbatius c. Novit, n. 17. de offic. legati, Franc. Marcus q. Delphin. 117. in fine, p. 2.* Pro eadem sent. sunt alii DD. dicentes, Episcopum tanquam ordinarium posse beneficia conferre extra diœcesim, ejus tamen vicarium, cui hoc Episcopus delegarit, non posse. Sic *Bald. Socin. Barbat. Franc. Marc. ibid. Anast. Germon. de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n. 88.* Pro eadem sent. sunt alii DD. fatentes, confessores ordinarios posse excipere confessiones subditorum extra diœcesim, secus delegatos. Sic videtur clarè tenere *Hostiens. sum. t. de pœn. & remiss. §. Cui confitendum, n. 14. vers. Et nunquid extra territorium.* Idem videntur tenere alii dicentes confessores ordinarios posse audire extra diœcesim secus extraordinarios, ut sunt religiosi. Sic *Paulus, Zenzelin. & Guilielm.* quos refert, & sequitur. *Imo. Clem. Dudum nu. 32. de sepult.* ubi *Card. §. Extra civitatem, q. 5. Anch. ibi. § Statuimus, qu. 5. dub. 3. vers. Sed de illis, Rosella Confessio sacramentalis, n. 3. Ang. Confessio 3. nu 16. Sylv. Confessor. 1. q. 14. §. 12. Tab. Absolution. q. 33. n. 55. Navar. sum. c. 17. Hisp. n. 265. lat. n. 266.* Et ex Theologis, *Ad q. 5. de confessione, art. 1. dub. §. Ideo pro solutione, vers. Ex dictis infertur ad quæsitum: D. Antonin. 3. p. c. 17. c. 10. fin. Fr. Alex. in sua sum. l. 2. c. 3. de potestate confessoris, n. 28. vers. In aliquo tamen.* Sed quamvis hi DD. prima facie videantur hujus sent. at re vera non sunt, quia id non negant de religiosis, eo quod delegati confessores sint, sed quia *d. Clem. Dudum*, videtur eis limitata facultas concedi, dum dicitur posse audire confessiones intra diœcesim Episcoporum, quibus præsentati sunt: & ita *Rosella, & D. Anton.* pro hac parte citati, ubi dixerunt fratres non posse audire confessiones extra diœcesim, subdunt, si absque solemnitate *d. Clem. Dudum*, essent præsentati, audirentque confessiones ex Episcopi delegatione, posse etiam extra diœcesim: quod idem fatetur *Sylv. Confessor. 2. q. 3.*

2 Cæterum multo verius est, jurisdictionem voluntariam delegatam posse extra territorium exerceri. Quia textus (ut retuli hoc 3. l. disp. 19. n. 8.) indistinctè docent, posse jurisdictionem voluntariam extra territorium exerceri, nec faciunt vim in eo, quod jurisdictio exercentis ordinaria sit, sed quia nulla irrogatur injuria judici alieni territorii, cùm absque strepitu, & figura judicii exerceatur: quæ ratio æquè militat in judice ordinario, & delegato. Hujus sent. sunt multi dicentes vicarium ex delegatione Episcopi conferentem beneficia, posse extra diœcesim conferre. Hi sunt *Domin. c. fin. de officio vicarii, in 6. fine, Boer. dec. 30. n. 6.* affirmans sic judicatum esse in Burdegalensi senatu, & affert Rotæ decisionem, *Rebuf. praxi, t. De forma vicariatus, n. 227. & reg. 13. cancellar. super §. Aut vicarios perpetuos, & tract. nominationum, q. 14. nu. 27. & 63. Cosmas pragmatica sanct. t. de collat. §. Et quia, verb. Vicario, Corser tract. de excellentia regis, q. 88. Pavin. de offic. & potestate cap. sede vac. 2. p. princip. q. 1. nu. 7.* habetur *to. 13. tractatuum noviorum p. 2. Corras. de beneficiis, c. 8. nu. 3. Lambert. de jure patronat. 2. p. l. 2. q. 2. art. 6. n. 3. Covar. 3. var. c. 20. nu. 8. Menoch. de arbitrar. l. 1. q. 43. n. 19. Jacob. Sbrozius l. 2. de vicario Episcopi, q. 102. n. 4. & sequentibus Ant. Cucus l. 2. instit. major. t. 8. n. 58. Flaminius lib. 7. de resign. benef. q. 24. n. 32.* & defendit hoc tanquam æquum *Anastasius Germonius de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n. 89.* Eandem sententiam tenent in propriis terminis, docentes non solùm ordinarios, sed & confessores delegatos posse audire confessiones subditorum diœcesis, in qua expositi sunt extra illam diœcesim: *Ripa de remediis ad curandam pestem, §. Sed quia usu videmus, n. 52. 63. Ledes. 2. p. 4. q. 7. art. 5. dub. 9. Angles floribus 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. dub. 4. concl. 2. fol. 295. Philiarchus de officio sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. cap. 24. §. Nullus alius. Barthol. à Ledesm. de pœnit. dub. 13. casu 4. fol. 805.* Et ejusdem sententiæ expresse sunt *D. Ant. Rosella, & Sylvest. n. preced. sine allegati*, dum dicunt, religiosos non virtute *Clem. Dudum*, facultatem restringentis, sed ex delegatione Episcopi excipientes confessiones, posse extra diœcesim audire. Ejusdem sententiæ sunt *Victoria sum. de confessione, n. 151. Sotus 4. d. 18. q. 4. art. 3. vers. Aliud vero, Enriq. lib. 6. de pœnit. c. 7. num. 1. Ledesm. Angles, Philiarch. Bart. Ledes. proximè citati*, asserentes, & optimè, religiosos expositos virtute *Clem. Dudum*, posse audire confessiones extra diœcesim, cùm tamen delegati sint. Nec obstat ibi dici, posse audire intra diœcesim: quia sensus est, ut non possint extra diœcesim audire illas, qui non sunt illius diœcesis, in qua sunt præsentati: ne putarent, se, ubi semel præsentati sunt, esse totius orbis confessores: qui intellectus probabitur ex dicendis num. 4 fine.

3 Ex his infertur, non tantùm proprium parochum, sed etiam sacerdotem de illius licentia assistentem matrimonio, validè assistere extra parochiam: sicut si parochus ipse extra illam interesset. Quia (ut n. præcedenti probavimus) jurisdictio voluntaria, ad quam hæc assistentia reducitur, potest validè ab ordinario, & a delegato extra territorium exerceri.

4 Nec credo censeri limitatam esse licentiam ad assistendum intra parochiam, si parochus dicat sacerdoti, Vade domum Mariæ, & assiste ibi matrimonio, licèt domus illa sit intra parochiam: nec si dicat, Conjunge matrimonio Petrum, & Mariam in Ecclesia mea: vel si dicat, Concedo tibi vices meas ad assistendum matrimonio in mea parochia. Quia hæc omnia fiunt causa demonstrationis, & non causa restrictionis licentiæ: quando enim dicit, In Ecclesia, nemo dubitaret, validè assistere in privata domo constituta intra parochiam. Et quando dicit, Do licentiam ad assistendum matrimoniis in mea parochia, sensus est, ad conjungendos matr. meos parochianos: sicut dum dicitur *Clem. Dudum de sepultur.* posse religiosos audire confessiones intra diœcesim, non fuit animus Pontificis locum restringere, sed personas, id est, subditos illius diœcesis: ut probavimus n. 2. fine. Et constat quia *Trid. sess. 24. c. 6. de reform.* dum voluit Episcopis limitare facultatem ibi concessam, ut intra diœcesim solùm eam habeant, dixit, *Quoscumque sibi subditos in diœcesi sua.* Ubi cautè dixit. Subditos suos, & in diœcesi, ut clarè denotaretur limitari personas, & locum.

5 Ad *l. 2. ff. de officio procons.* relatam n. 1. pro priori sent. respondetur: legatum proconsulis nullam habuisse jurisdictionem, nisi ei à proconsule demandaretur, *L. Legati, ff. eod. t.* & proconsulem ante provinciæ ingressum non potuisse mandare jurisdictionem legato, *l. Observare, §. Post hæc, ff. eod.* nisi moram in itinere facere cogeretur, *l. Aliquando, ff. eod. l. Apud proconsulem, ff. de manumis. vindict.* Cùm ergo legatus proconsulis privata persona esset ante susceptam a proconsule jurisdictionem, mirum non est, si nequeat extra territorium jurisdictionem voluntariam exercere. Quod minimè procedit in delegato, nam habet jurisdictionem commissam, nec restricta fuit ab ordinario concedente, ut solùm intra territorium eam exercere posset.

DISPUTATIO XXXV.

An licentia concessa per parochum ad assistendum matrimonio, alteri sacerdoti, debeat esse specialis, & expressa, vel sat sit tacita, quam ratihabitionem vocant, & generalis: & requiratur in scriptis.

SUMMARIUM.

Quotuplex est licentia tacita, seu ratihabitio, & quādo sit de præsenti. 1.

Expressum quid dicatur, num. 2. Et expressa licentia quotupliciter sumatur, 3.

Licentia specialis quotupliciter usurpetur, nu. 4. Et ibi, specialis sumitur aliquando pro expresso.

Quot sint quæstiones disputandæ, 5.

An requiratur licentia specialis, ut alienus sacerdos intersit matrimonio, refertur affirmans, 6.

Non requiritur licentia specialis, ut distinguatur contra generalem, sed satis est generalis, n. 7. & ibi, dispositio, & concessio generalis, est generaliter intelligenda.

An sufficeret parochum generaliter concedere licentiam ministrandi sacramenta, 8.

Requiritur licentia specialis, id est, expressa, & an sufficiat licentia ad aliquos actus digniores, n. 9. Et ibi, potestas delegandi est odiosa, nec extendenda.

Non exigitur licentia in scriptis, n. 10. Et ibi, non desideratur scriptura ad valorem gratiæ, vel cujusvis dispositionis, nisi lex eum petat.

Solvun-

Solvuntur argumenta, nu. 11. & explicatur lex, Item apud Labeonem §. Ait prætor, ff. de injuriis, quæ speciali nota digna sunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta.

An sufficiat generalis licentia concessa à parocho exercendi omnia ad animarum curam pertinentia, quando interdictum esset parocho delegare; proponitur ratio dubitandi, nu. 12. Et ibi, voluntas regulatur à potestate, & in generali mandato non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam.

Sufficit ea licentia generalis, n. 13. Et solvuntur argumenta, 14.

An sufficiat licentia tacita, quæ habetur per ratihabitionem? proponuntur argumenta ad probandum sufficere, vel saltem esse validum, si postea parochus conscius ratum habeat, n. 15. Et ibi, ad ministrandam Eucharistiam, vel extremam unctionem, sufficit licentia tacita, & ratihabitio de futuro, & proponitur opinio affirmans eandem sufficere ad audiendas confessiones.

Proponitur alia opinio, dicens nec ad matrimonium, nec ad confessiones sufficere ratihabitionem de præsenti: sed exigi licentiam expressam, n. 16. Et ibi, juncto n. ultimo, an quando requiritur licentia ad aliquem actum, debeat esse expressa?

Non satis est ad matrimonium, vel confessiones ratihabitio de futuro, 17.

Debet necessariò præcedere licentia parochi, ut valeat matrimonium: & idem quoties ad actus valorem desideratur licentia, 18.

Si reperiatur eadem die matrimonium contractum, & licentia concessa, nec constet, utrùm horum præcesserit, an præsumatur licentiam præcessisse, n. 19. Et ibi, præsumitur semper eum actum præcedere, qui necessarius est ad actus valorem: & in dubio accipienda est præsumptio, ut actus valeat, licèt prioritas alterius actus ex ordine literæ colligatur.

Licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præsenti, satis est ad confessiones, & matrimonium, & ut mulier contrahat, vel vicarius, aut procurator revocatus, validè agat, 20.

An satis sit ratihabitio de præterito, 21.

An ea ratihabitio de præsenti conferat licentiam pro eo solo actu, quem superior videt, & patitur, 22.

Quid, si verè eum prælatus non consentiret: exterius tamen taceat? n. 23. remissivè.

Solvuntur argumenta, & explicatur cap. Lugdunensis 9. qu. 2. & cap. Aqua: de consecrat. Eccles. & reg. Ratihabitionem, de regul. jur. in 6. num. 24.

1 SUpponendum est 1. duplicem esse licentiam, tacitam, quæ per ratihabitionem habetur: quædam est licentia tacita, seu ratihabitio de futuro, quando, scilicet, creditur, parochum, cùm sciverit, ratum habiturum. Alia est de præsenti, vel præterito, quando, scilicet, ante ministrationem sacramenti, vel tempore quo ministratur, adest consensus tacitus, & interpretativus parochi, aliquo signo externo manifestatus: ut si in præsentia prælati confiteatur subditus alicui, vel coram eo contrahat matr. & prælatus videt, ac tacet, cùm facile impedire posset: vel duo parochi sunt tanta familiaritate conjuncti, ut alter sciens suos parochianos alteri fateri, & coram altero inire matrimonium, gaudeat, & admittat confessionis schedulas.

2. Supponendum est, quid dicatur expressum? non enim dicitur tale solùm, quando in specie exprimitur, & manifestis verbis: ut, Do tibi licentiam assistendi matrimonio: sed etiam quando licèt specificè non exprimatur, at sub generali verborum significatione comprehenditur. Sic *glos. l. Lucius, verb. Non ad matr. ff. de vulg. & l. Precibus sine, C. de impuber. & aliis subst. Bart l. 1. n. 7. C. de vulgari, & ibi Ripa n. 50. Alciat. l. Nepos Proculo, n. 7. ff. de verb. signif. Tiraq.* multo allegans, *post leges connub. glos. 7. n. 86. & sequentibus, Molina l. 1. de primog. c. 17. n. 27. 28. Menoch. de præsumption. lib. 4. præsumpt. 34. n. 32.* ubi alios refert.

2 3. Supponendum est, expressam licentiam sumi, ut distinguitur contra tacitam, & præsumptam, qualis est, quæ per ratihabitionem habetur: & cùm hæc tacita, & præsumpta ex ratihabitione, sit quædam de futuro, & quædam de præsenti, sic expressa, ut distinguitur contra tacitam, erit duplex, quædam ut distinguitur contra tacitam de futuro, altera verò, ut distinguitur contra tacitam de præsenti.

3 4. Supponendum est, licentiam specialem posse sumi dupliciter. 1. ut distinguitur contra generalem, & tunc erit specialis licentia ad matrimonium, quando specificè exprimitur matrim. 2. sumitur specialis pro expressa, & tunc erit licentia specialis ad matr. quando licèt illud non exprimatur in specie, at comprehenditur sub generali verborum significatione: ut si detur alicui licentia ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia. Et quod speciale sumatur pro expresso, docent *Stephanus Clem. 1. de privil.* & *ibi Anchar. q. 3. & Bonifac. ibi n. 17.* ubi textus ille dicit, *de licentia speciali*, & explicant hi, id est, expressa: & *ibi Cardin. q. 22.* dicit hoc fortè verius: & multis in locis *glos.* exponit specialiter, pro expressè: *ut l. 1. verb. Specialiter, ff. de officio ejus cui mandat. est jurisd. Sed an ultra. verb. Specialiter, ff. de negot. gest. l. Ea verò, verb. Cum specialiter, ff. pro socio.*

4 His suppositis, 3. quæstiones disputandæ sunt. I. an exigatur licentia specialis? II. an saltem requiratur specialis, quando parocho interdictum est, ne deleget vices suas? III. an requiratur licentia expressa, ita ut non sufficiat tacita, quæ habetur ex ratihabitione?

5 QUÆSTIO I. An requiratur licentia specialis parochi, ut alienus sacerdos possit assistere matrimonio? Aliqui asserunt requiri licentiam specialem. Prob. quia quæ speciali nota digna sunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta, *l. Item apud Labeonem, 15. §. Ait prætor. ff. de injuriis*: cùm ergo matrimonium res gravissima sit, & ardua, *c. fin. de procurato in 6. vers. Et quamvis*, erit speciali nota dignum, & subinde nisi exprimatur, non videtur concessum. Sic docet *Spino specul. test. glos. 15. n. 37. Veracruz. appendice ad speculum, dub. 5. concl. 7.* ubi ait, requiri licentiam specialem, particulariter, & nominatim ad matrimonium: quamvis statim variare videatur, se enim explicat, dicens non sufficere licentiam specialem ad aliquos actus exercendos.

6 Prima concl. sit, non requiritur licentia specialis ad matr. ut distinguitur contra generalem, sed satis est generalis, qua parochus concedit alicui sacerdoti licentiam ad exercendum in sua parochia, quæ ad curam animarum pertinent. Prob. 1. quia *Trident. sess. 24. de matr. c. 1.* tantùm petit, ut intersit parochus, vel alius sacerdos de ejus licentia: ergo cùm corrigat jus antiquum, non est extendendum, ut exigat licentiam specialem. 2. quia *Clem. 1. de privileg.* excommunicantur religiosi ministrantes absque speciali parochi licentia, Eucharistiam, & Extremam unctionem: & adhuc dicunt *Stephanus, & Zenzelinus ibi*, quos refert, & sequitur *Anchar. ibi, q. 3. & Bonifacius n. 17.* & dicit fortè verius esse, *Cardin. ibi, q. 22.* sufficere licentiam generalem absque sacramentorum specificatione: & melius *Cajetanus verb. Excommunic. c. 64.* ait satis esse, si sit ita specialis, ut speciali æquivaleat: idque contingere, quandocunque ex verbis licentiæ communiter intelligitur eam concedi, quamvis non exprimantur hæc sacramenta in specie. Si ergo ubi expressè petitur licentia specialis, satis est generalis, sub qua illa sacramenta comprehendantur; a fortiori, in matri- 7 monio sufficiet, cùm in illo non petatur in Tridentino specialis licentia. Tandem, quia regulariter dispositio, & concessio generalis est generaliter intelligenda, *c. Si Romanorum, d. 19. & l. De pretio. ff. de Publiciana in rem actio.* ergo illa licentia generalis ad exercendum curam animarum, est intelligenda generaliter, ut etiam matrimonium claudat. Sic docent *Nav. lib. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 27. per totum, in 2. t. de clandest. desponsat. cons. 13. Rota novissimè*, dicens sic decidisse Cardinales, *dec. 750. n. 2. to. 1. Salzedo pract. c. 73. post vers. 12. in nova edit. vers. Illud autem, Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 219. n. 13.* & videtur tenere *Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 5.* ubi dicens requiri licentiam specialem, cautè addidit, nec satis esse generalem administrandi sacramenta, quæ solet per bullam, aut Episcopi approbationem concedi: quasi dicat sufficere generalem, quæ manifestè continere videtur matrimonium.

8 Hinc fit, non sufficere, si parochus concedat alicui licentiam administrandi omnia sacramenta. Quia videtur ea licentia intelligenda, sicut clausula bullæ cruciatæ similem facultatem concedens, de sacramentis confessionis, & Eucharistiæ, quæ sunt maximæ necessitatis. Sic *Rota, & Enriq. loco citato nu. præced.* & hoc probat argum. contrariæ sent. propositum n. 6. Quod intelligo, quando parochus præsens eam licentiam concederet, nec est conjectura probabilis voluisse includere etiam matrimonium: secus quando parochus in absentia relinquit substitutum, quamvis enim solùm illi dicat, ut administret sacramenta vice ipsius, sufficiens licentia est ad matrimonium: quia est illum vice curatum substituere dum ipse abest.

9 II. Conclusio, requiritur licentia specialis, id est, expressa, in hoc sensu, quod saltem sub verbis generalibus licentiæ comprehendatur manifestè matrimonium: ut cùm datur licentia alicui, ut exerceat pertinentia ad animarum curam: nec sat esset licentia ad aliquos particulares actus digniores, ut ad confessionem, & Eucharistiam ministrandam: & sic possunt intelligi DD. primæ sententiæ, prout se explicuit *Veracruz. pro ea citatus*. Probatur, quia potestas delegata non est extendenda de casu expresso ad non expressum: ut colligitur ex *c. P. & G. de officio deleg. fine*, ibi, *Cùm hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari*. Et ratio est, quia potestas delegata cùm deroget ordinariæ, odiosa est: ut docent *glos. c. 1. verb. Processus, de rescript. in 6. Ang. verb. Delegatus, n. 5. & ibi Sylv. q. 5. Tab. verb. Delegare, qu. 4.* ubi *Armil. num. 9. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an judicium sit ordinarium, n. 30. & 38.* ergo cùm licentia ad ea sacramenta, sit potestas delegata, non est extendenda ad aliud sacramentum: maximè cùm in eo diversa sit ratio, eo quòd non sit tantæ necessitatis.

10 Ultima conclusio, non exigitur eam licentiam in scriptis esse. Quia omnis dispositio potest fieri verbo, nisi lex requirat ad actus valorem, scripturam: ex *glos. comm. recepta, c. 1. de consib. in 6. verb. In scriptis*, & ex multis, quæ congerit *Decius rubr. de constit. in 1. lectura à n. 26.* ubi ad essentiam, & valorem gratiæ, scripturam minimè desiderari comprobat: ergo cùm Trident. solùm petat parochi licentiam, nec exprimat, ut ea sit in scriptis, id minimè necessarium, erit. Et confirm. quia ubi Trident. voluit licentiam concedi in scriptis, id expressit: ut *sess. 25. c. 5. de regul.* Sic docent *Navar. lib. 4. cons. in 1. edit. t. 1. de sponsal. cons. 41. in 2. tit. de clandest. desponsat. cons. 12. Salzedo pract. c. 73. in nova edit. post vers. 12. ver. Illud autem, Enriquez lib. 11. de matr. cap. 3. n. 5. Manuel 1. to. summ. in 2. edit. cap. 219. n. 13.*

11 Ad argum. contrariæ sent. propositum n. 6. respondet *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsalibus, cons. 27. in 2. t. de clandest. desponsat. cons. 13. fine*, intelligi, quando speciali nota dignum, est dignius aliis contentis: at assistere matrimonio, non est major, & dignior functio parochi, sed aliæ sunt longè digniores: cùm hæc tantùm requi-

requiratur, ne desit probatio. Verùm hæc solutio confunditur, eo quòd ex ea colligeretur virtute clausulæ bullæ, concedentis licentiam recipiendi sacramenta à quocumque, vel approbationis Episcopi ad sacrameota conferenda, posse non parochum assistere matrimonio: cujus contrarium diximus: quamvis enim hæc functio parochi minus digna sit, at est specialiori nota dignior, quia non est tantæ necessitatis hoc sacramentum: & sic non videtur inclusum in clausula generali, ideò dico id intelligi, nisi aliqua sufficienti specialitate ita nota dignum exprimatur, & ita sufficiens est (ut ipsa consuetudo testatur) specialitas, dum parochus concedit commissionem generalem non solùm ad ministranda omnia sacramenta, in qua non includeretur, sed ad exercenda omnia, quæ pertinent ad curam animarum. Ita respondet *Rota in novissimis, tom.1, dec.750, n.2.*

22 QUÆSTIO II. An sufficiat licentia generalis parochi ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia, ut possit sacerdos interesse matrimonio, quando constitutio synodalis, aut Episcopus interdixisset parocho, delegare assistentiam matrimonio? Videtur non sufficere; quia voluntas parochi debet regulari ab ejus potestate, ergo ubi parochus non potest licitè, quia Episcopus, vel synodus interdicit, non censetur sub generalibus verbis dare eam licentiam. Id enim possumus, quod jure possumus, *c. Nisi, de renunciat. vers. Pergravi*, ibi, *Non potuerit subticere*, ubi *glos. verb. Non potuerit*, explicat, id est, non debuerit. 2. quia in mandato generali non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam, *l.3. §. Si procurator, ff. quod quisque juris*, & latè tradit, *Jason, l. Si procurator, n. 4. & seqq. ff. de condict. indeb.* at si in eo mandato generali includeretur, parochus incidere in pœnam constitutionis synodalis: ergo non censetur includi.

23 Cæterùm dicendum est includi, & sufficere eam licentiam. Tum, quia satis specificè censetur concedere, dum concedit exercitium omnium ad curam pertinentium: tum etiam, quia consuetudo ita declarat. Sic *Rota* dicens ita declarasse Cardinales, *in novissimis, dec.750. n.2. tom.1.*

24 Ad arg. proposita n.22. dico. Ad 1. distinguendum esse consequens, si non sit aliqua specialitas, qua declaretur id committi verum esse: secus, si sit talis specialitas, ut contingit hic. Ad 2. eodem modo respondeo: in hoc enim casu videtur specificè concedere, ut declaravit consuetudo.

25 QUÆSTIO III. An sufficiat licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione, ut sacerdos alienus assistat matrimonio? Videtur enim ex altera parte satis esse ratihabitionem de futuro. Quia nullus potest ministrare Eucharistiam, aut extremam unctionem alieno parochiano, sine proprii parochi licentia: cùm hoc sit proprium parochi munus, *Clem. Dudum, §. Verum ne parochiale, de sepult. & Trident. sess.24. c.13. de reform.* sed potest alienus parochus ministrare ex ratihabitione de futuro, quando nimirum, attentis circumstantiis personæ, temporis, & loci, probabiliter creditur ratum habiturum parochum, ut tradunt *Palud. 4. d.23. q.2. n.14. D. Ant. 3. p. t. 14. c.15. §.5. Cajet. sum. verb. Communionis minister. Sylvest. verb. Unctio extrema, q.4.* ubi *Tabiena q.5. Armil. n.5. Sotus 4. d.23. qu.2. art.1. Navar. summa cap.21. n.52. Enriq. lib. l.3. de sacramento confirm. c.6. n.6. Suar. 3. p. q.82. art.3. disp.72. sect.2. §. Hinc sequitur, Bart. à Ledesm. de extrema unctione, dub.6.* Ergo similiter poterit assistere matrim. ex ratihabitione de futuro, 2. quia ad audiendas confessiones requiritur similiter licentia proprii sacerdotis, *cap. Omnibus utriusque sexus, de pœniten. & remissio.* sed satis est præsumpta ex ratihabitione de futuro: ut tradunt *Hosti. sum. t. de pœnit. & remissio. §. Cui confitendum, n.14. vers. Octavo, Henric. d. c. Omnis utriusque sexus, n.24. vers.8. Jas. de Cothis in repetitione ejusdem cap. num.116.* sic enim ajunt; *Valet confessio, si alienus sacerdos ponat spem suam in proprium sacerdotem, ut ratum habeat: ergo similiter sufficiet in matr.* 3. probatur ex *c. Lugdunensis 9. q.2. c.* ubi habetur D. Epiphanium promovisse ad ordines, quosdam clericos diœcesis alienæ: quod nulla ratione salvari potest, nisi quia id proprium Episcopum ratum habiturum credidit: ut ait *ibi glos. verb. Quod sanctus:* ergo similiter faterit in matr. pro legitima licentia ratihabitio de futuro. 4. probatur ex *c. Aqua, de consecr. Eccles.* ubi asserit Pontifex, reconciliationem Ecclesiæ non potuisse ex commissione Episcopi fieri per sacerdotem simplicem, & subdit hæc, *Quod autem per reconciliationem factum est, misericorditer toleramus.* Ubi *glos. verb. Toleramus*, ait, *licet prima non valuerit, at incipit valere ex nunc.* Ergo similiter quamvis matrim. absque licentia de præsentia parochi esset nullum, saltem quando accedet ratihabitio ejus, incipiet valere: nec erit opus iterum celebrari. 5. prob. quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur: *reg. Ratihabitionem, de reg. juris in 6.* sed si à principio intervenisset mandatum parochi, esset validum matrimonium: ergo erit validum ex tunc, quando posteà parochus ratificat licentiam.

26 Ex altera parte videtur omninò necessariam esse licentiam expressam, nec sat esse ratihabitionem de præsenti. Quia *Trid. sess.24. c.1. de matr.* dicit posse assistere alienum sacerdotem de licentia parochi: at quoties ad aliquem actum exigitur licentia debet esse expressa, nec satis est tacita, & præsumpta: ut optimè *glossa Clem. un. de test. verb. Ostenta, & ibi Imola n.7. Lapus alleg.86. nu.3. vers. Quod sint sufficientia, Arch. c. Si abbatem, paulò post principium, vers. De latere, de elect. in 6. & ibi Jo. Andr. statim in princ. Domin. ibi in princ. n. 2. vers. Quæro an iste abbas, Franc. ibi, n.1. Corset. in suis singularib. lit. L. verb. Licentia. vers. Additio, licentia, Chassanæus in consuet. Burgundiæ, rub.4. §.7. n.39. Bald. l. Observare, §. Post hæc, in fine, ff. de offic. procons. Tiraq.* alios allegans *post leges connub. glos.7. n.8. Plotus de in litem jurando, §.8. n.22. Menoch. cons.88. n.7. vol.2. & l.2. de arbit. cent.5. novè addita, casu 453. n.14. Avendan. in dictionario, verb. Otorgamiento, Ant. Gabr. 2. tom. comm. l.10. verb. Licentia, §.59. Maxim. l. Toleti 2. fundamento, p.9. n.46. Perez l.5. ordinam. tit.2. l.4. vers. Octavo est duoinm, fol. 139. col.2. Paz prast. tom.1. p.1. tempore 2. nu.27. n.28.* Ergo non sat est ad matr. licentia præsumpta per ratihabitionem, sed desideratur expressa. Et ita in propriis terminis matrimonii exigi licentiam expressam, nec sat esse tacitam, & præsumptam, docet *Menoch. duobus locis proximè citatis, & cons.398. nu.15. vol.4. Segura 2. p. direct. cap.15. n.48. Enriq. l.11. de matr. c.3. num.5. Manuel 1. to. sum. c.219. n.14. in 2. edit.* Et videtur tenere *Veracruz. append. ad speculum, dub.5. concl.3.* ait enim absolutè non sufficere ratihabitionem, & in alio simili, nempè, ad valorem confessionis, non sufficere ratihabitionem de præsenti, docet *Tabiena Absolutio 2. num.43. fine.*

17 I. Conclusio, licentia tacita ex ratihabitione de futuro, quia, scilicet alienus sacerdos probabiliter credit parochum ratihabiturum, non est sufficiens, ut sit validum matrimonium. Prob. quia quod sub ratihabitione de futuro fit, quamvis voce tunc fiat, at revera, ut pendens sit, ita ut possit posteà ratificari, & irritari, sed valor sacramenti non potest esse in pendenti, sed statim aut debet esse validum, aut irritum: ergo non est validum, quando est tantùm ratihabitio de futuro. Et confirmatur, quia cùm ea licentia ad matrimonii valorem requiratur, debet adesse, dum matrimonium celebratur: at cùm est tantùm ratihabitio de futuro, non est licentia de præsenti, cùm celebratur matrimonium: ergo non sufficit. Hæc conclusio est certissima, & ultra Doctores, quos referam in 2. conclus. n.20. omnes enim illi eam affirmant in alio simili, nempè, in licentia ad audiendum confessiones: docent in eodem casu confessionis, *Henricus de Gandavo quodlib. 1. qu.30. Palud. 4. d.17. qu.3. fine, Gabriel eadem d. q.1. art.3. dub.2. ad fin. Capreolus 4. d.19. q. unic. art.3. ad 1. contra 3. conclus. D. Ant. 3. p. tit.17. cap.4. fine, Cajet. verb. Absolutio, cap.1. §. Circa oppositionem, Frater Alexander summ. p.1. a.5. de potest. confessor. n.55. Suar. 3. par. q.82. art.3. disp.72. sect.2. §. Hinc sequitur:* quamvis enim hi Doctores minimè distinguant, an sit ratihabitio de futuro, vel de præsenti: ex eorum tamen rationibus apertè colligitur, loqui de ratihabitione de futuro.

18 Hinc infertur, licentiam parochi, ut alienus sacerdos intersit matrimonio, debere necessariò præcedere, ut validum sit. Sic *Menoch. cons.188. n.7. vol.2. Salzedo pract. c.73. vers.13. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.218. nu.14.* Et ratio est, quia quoties ad actus valorem desideratur licentia, debet ea necessariò præcedere: *auth. Licentia, C. de Episcopis, & cler. l. Si quis mihi bona, §. Jussum, ff. de acq. hæred.* & docent multis relatis *Tiraquel. post leges connub. glos.6. nu.7. Rebuf. de verb. signif. l.52. §. Item dubitatum est, vers. Item in licentia, Lambert. de jure patron. l. p.2. q.1. art.16. n.8. Greg. Lop. l.13. verb. Otorgamiento. t.6. p.6. Anton. Gom.* multis exornans *l.42. Tauri, nu.1. Matien. lib.5. recop. tit.3. l.5. glos.1. n.4. & tit.7. l.3. glos.1.*

19 Si autem eodem die licentia concessa sit, & matrimonium initum, nec constat, utrum horum præcesserit, præsumitur licentiam præcessisse. Quando enim duo actus eodem die fiunt, nec constat, uter eorum præcesserit, is actus præcedere censendus est, qui necessarius est ad actus valorem, *l. Cum in testam. §. Hæc verba, ubi per scribentes, ff. de hæred. instit.* & docent *Alciat. de præsum. reg.3. præsumpt.42. initio, Ant. Gom. l.42. Tauri n.3. & 4.* & multi, quos refert, & sequitur *Molin. l.2. de primog. c.7. nu.51. Mascard. de prob. concl. 1357. n.31.* Et ratio est, quia in dubio est potius accipienda præsumptio, ut actus valeat, quam pereat, *l. Quoties in 2. ff. de rebus dub. l. Quoties, ff. de verb. signif. Alciat. d. reg.3. præsumpt.3. 4. n.1.* & latissimè *Menochius de præsumpt. l.6. tota præsumpt.4.* ubi *n.5.* cum multis ait, licèt prioritas præsumatur secundùm ordinem literæ, secus esse, ubi actus redderetur nullus. Quod maximè verum est in re favorabili, qualis est matrimonium, pro quo in dubio judicandum est, *c. fin. de sent. & re judic.* Atque ita in hoc casu matrimonii præsumi licentiam præcessisse, docet *Rota in novissimis, dec.750. num.11. & 12. tom.1.*

20 II. Conclusio, licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præsenti, sufficit, ut alienus sacerdos possit interesse matrimonio: ut quando vidente, & sciente, ac tacente ordinario, aut parocho, potentique contradicere, assistit. Prob. 1. quia scientia, & patientia in iis, quæ sunt modici præjudicii, operatur consensum: ut tradunt *Bart. l. Quæ dotis, n.24. ff. solut. matr. Abb. c. Nonne, n.3. de præsump.* & multis citatis, *Mascard. de probat. concl. 1158. n.34.* sed hæc assistentia matrimonio, modicum, aut nullum præjudicium infert parocho: ergo illa scientia, & patientia inducit consensum, & legitimam licentiam, 2. quia ubi requiritur licentia in actu, sufficit tacita, & præsumpta ex ratihabitione de præsenti: ut multis comprobat *Jo. Lupus rubr. de donat. §.68. n.27. Corset. in suis singul. litera L. verb. Licentia,* 3. quia eodem tenore *c. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss.* petitur licentia proprii sacerdotis, ut alienus valeat audire confessiones, & tamen sufficit licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præsenti. Ut optimè docent *Rosella Confessio sacramentalis 3. n.31. Ang. Confessio 3. n.30. Sylvest. Confessor. 1. q.6. fine, & q.15. Cajet. sum. verb. Absolutio ex parte absolventis, vers. Licentia, Tab. verb. Absolutio, n.42.* ubi *Armil. n.17. Vict. sum. de confessione, n.153. Metin. tract.2. de confessione, q. de multiplici licentia alieno fuerendi à vers. Corollariè sequitur ex dictis: Sotus 4. d.18. qu.4. art.3. vers.*

vers. Circa confessiones, Ledes. 2. p. 4. q. 7. a. 5. dub. 3. Nav. in c. 9. Hisp. n. 5. lat. n. 6 & c. Placuit n. 105. de pœnit. d. 6. Margarita confessorum, f. 10. col. 2. Palacios 4. d. 17. disp. 7. f. 261. col. 1. fine, vers. Quamobrem, Enriq. l. 6. de pœnit. 13. n. 13. Barth. à Ledes. de pœnitentia, dub. 28. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 38. paulò post princ. Vega l. 4. summ. casu 129. *Capua l. 1. dec. c. 57. n. 3. & 4. Man. Ant. Corona confessorum 4. p. de confessione, cap. de ministro, n. 52. dub. 5.* Et confirmatur, quia *l. 55. Tauri, hodie l. 2. t. 3. l. 3. recop.* exigitur licentia mariti, ut uxor validè contrahat: & tamen frequentior sententia habet, satis esse tacitam ex ratihabitione de præsenti, ut quando uxor vidente, & tacente marito contrahit: ut docent *Cifuentes ea l. 55. q. 14.* & ibi *Ant. Gomez n. 5. Matienz. l. 5. recop. t. 3. l. 3. glos. 1. n. 7. Azebedo eod. t. 3. l. 2. n.* 10. Confirm. 2. nam *cap. si. de offic. vicarii, in 6.* dicitur vicarium non posse conferre beneficia, nisi ei specialiter committatur, & tamen si vicarius revocatione licentiæ sibi intimata, conferat vidente, & patiente Episcopo, valet collatio, juxta communem sent. quam tenent *Boer. dec. 347. nu. 13. Anastas. Germonius de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n. 65.* ergo à fortiori in nostro casu, ubi non requiritur specialis licentia: ut probavi n. 7. Tandem, quia procurator revocatus, gerens negotia, sciente, & patiente domino, validè agit: ut docet *glos. celebris, l. Qui mutuam. verb. Instauraverit, ff. mandati.* Et procurator excedens fines mandati, sciente, & patiente domino, ipsi nocet: ut bene *Felin. c. 1. n. 12. ut lite non contest. Jason l. Si procurator. n. 17. limit. 6. ff. de condict. indebiti.* Quæ omnia ideò vera sunt, quia illa scientia, & patientia habetur pro legitima licentia: ergo similiter dicendum est in matrimonio.

21 Idem prorsus dicendum est, quando ratihabitio est de præterito: (quam n. 1. explicui.) Quia adhuc verificatur licentiam præcedere. Et ita in simili, nempè ad audiendas confessiones satis esse hanc ratihabitionem docent *Sotus Enriq. Bart. à Ledes. Vega, Maurius Ant. alleg. n. præced.*

22 Monuerim tamen, eam præsentiam cùm taciturnitate, non esse approbationem, & licentiam simpliciter, sed pro eo actu. Quia licet daret parochus licentiam expressam, ad assistendum illi matrimonio, vel audiendam illam confessionem, non esset licentia simpliciter. Sic *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 13. n. 13.*

23 Utrùm autem, si ordinarius, aut parochus, videns, & tacens alienum sacerdotem audire confessionem, aut interesse matrimonio, non consentiat interius, adhuc valeat matrimonium, & confessio? diximus hoc 3. l. disp. 22. n. 64.

24 Ad argum. proposita n. 11. ad probandum satis esse ratihabitionem de futuro, respondeo. Ad 1. latam esse differentiam, quando enim licentia, & jurisdictio est necessaria ad substantiam, & valorem rei, ut in pœnitentia, & matrimonio, non satis est ratihabitio de futuro. Quia (ut probavi n. 18.) licentia debet præcedere, at in ratihabitione de futuro, non præcedit licentia, & consensus, sed tantùm est probabilis præsumptio consensus posteà præstandi. Ubi autem non requiritur ad substantiam actus, sed ad solùm debitum ordinem, ut in reliquis sacramentis, satis est probabilis spes, & præsumptio voluntatis pastoris. Ad 2. dic illos DD. intelligendos esse de ratihabitione de præsenti, aliàs eorum doctrinam non esse admittendam. Ad 3. dico sicut ad 1. ad essentiam ordinum non requiri licentiam proprii Episcopi, sed ut licitè ministrentur: & ideò non mirum est, si ratihabitio de futuro excuset. Vel 2. sensum esse, ut illa ratihabitio, & consensus postea præstitus ab Episcopo, sat sit ut sic promotus possit in ordine suscepto ministrare: ut docet *gloss. eod. c. Lugdun. verb. Poteris,* & multi alii. Ad 4. dico disparem esse rationem: quia in sacramentalibus, cùm solemnitas, sit de jure Ecclesiastico, potest illam Pontifex mutare, & sic supplere defectum omissum, ut ex tunc incipiat valere: secus in matrimonio, ubi si semel non valuit, non potest Ecclesia facere, ut ex nunc valeat, nisi contrahentes renovent consensus. Sic explicant id *c. Aqua, gl. ibi, verb. Toleramus, Ant. ibi, n. 10. Palud. 4. d. 17. q. 3. fine.* Ad 5. dico ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, quando valor actus pendet ex solo mandato, & voluntate domini: secus quando pendet ab alio, ut est confessio, quæ pendet à voluntate confitendi, pœnitentis, ac ejus dispositione, & ex intentione absolvendi, ministri, ejusque absolutione: & matrimonium pendet ex contrahentium mutuo consensu, quæ cùm requisita sint ad horum sacramentorum valorem, si à principio invalida fuerunt, est necessarium, ut repetantur. Ad argum. pro altera parte propositum n. 16. neganda est ea doctrina: ex multis enim probavi n. 20. quando requiritur licentia absolutè, non requiri expressam, sed sat esse tacitam: & fortè declaratio Cardinalium, quod requiratur expressa in matrimonio, intelligenda est, ut distinguitur contra tacitam, ex ratihabitione de futuro.

DISPUTATIO XXXVI.

An si ordinarius, vel parochus concessit alicui sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, & is sacerdos nondum certior factus de dicta licentia, vel conscius non per nuncium destinatum, assistat, valeat matrimonium? vel si revocata est, & sacerdos ignorat revocationem, vel sciret non per nuncium destinatum? an possit ad libitum revocari?

SUMMARIUM.

Proponitur opinio asserens privilegium, vel dispensationem prodesse à tempore concessionis, etiam ignoranti, n. 1.

Non prodest donec veniat in notitiam ejus, cui conceditur, 2.

Quid, quando privilegium non conceditur per modum rescripti: sed per modum statuti, vel constitutionis, n. 3. Et an revocari possit ante notitiam ejus, cui conceditur, n. 4. Et ibi explicatur c. Si tibi absenti, de preben. in 6.

An exigatur notitia privilegii, etiam in eo, in cujus damnum cedit, 5.

An si privilegium impetratur per nuncium, aut procuratorem, sufficiat ejus notitia, 6.

An satis sit, ut quidam, qui casu vidit privilegium concedi, illud intimet, 7.

Quid, si parochus concesserat licentiam assistendi matrimonio, & ignarus licentiæ, vel admonitus sacerdos à quodam, qui casu audivit, interfuit, n. 8. Et ibi, jurisdictio alicui concessa non prodest, dum eam ignorat, nec potest concedi actu interno.

Quid, si revocata est licentia, & sacerdos ignorabat, & an possit ad libitum revocari, 9.

Solvuntur argum. & explicantur l. Licet, C. de repud. & l. 2. §. 1. ff. de judiciis, n. 10. Et ibi, simile non est in omnibus simile, tale enim non est simile, sed idem.

1 QUÆSTIO hæc pendet ex illa. An privilegium prosit ignoranti illud, à tempore quo concessum est, vel à tempore quo ejus notitiam habet. Quare hæc quæstio præmittenda est. Quidam ergo existimant, privilegium prodesse à tempore concessionis, nec ejus scientiam, ac intimationem requiri, ut valida sint virtute illius gesta. Prob. 1. ex *l. Licet, C. de repud.* ubi habetur dissolvi matrimonium, quamvis repudii libellus non sit traditus, nec cognitus viro: ergo non requiritur privilegii notitia, ut prosit. 2. quia voluntas sive dispositio principis æquiparatur voluntati testatoris: *auth. de nuptiis, §. Disponat, collat. 4.* sed legatum relictum à testatore acquiritur ignoranti, à tempore testamenti, *l. Cum pater. §. Surdo, ff. de legat. 2.* ergo & privilegium, quod à principis voluntate, & dispositione ortum habet, proderit à tempore concessionis, etiam ignoranti. 3. ex *l. 2. §. 1. ff. de judiciis,* ubi ignorans habet exercitium jurisdictionis prorogatæ, cum tamen hoc sit quoddam privilegium. 4. ex doctrina *Bart. l. fin. n. 5. C. de sententiam passis,* ubi docet prodesse restitutionem deportati, ignoranti: per *l. Ejus qui in provincia, §. fin. ff. si cert. pet.* ubi libertas concessa per testatorem, acquiritur ignoranti: sed ea restitutio deportati, est privilegium: ergo. Et ita hanc partem tuentur *Archid. cap. Proposuisti, d. 82. ad fin. vers. In ea glos. ibi, sex menses: Petrus, & Cynus,* quos refert, & sequitur *Alberic. l. Beneficium, n. 16. ff. de constitut. princ. Paul. in proœmio Clem. §. De cætero, & ibi Bonifac. §. Nunc igitur, nu. 49. Imo. c. 2. de constit. n. 6. vers. Item adverte, Bertachin. in suo repertorio, lit. P. verb. Privilegium, in princ. sub nu. 30. vers. Privilegium favorabile.* Idem tenet *Angel. verb. Renunciatio, n. 5. fine,* quando ad instantiam obtinentis privilegium, vel per ejus nuncium, aut procuratorem impetratur: vel motu proprio conceditur. Et ejusdem sent. videntur esse *Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 1. ad fin. vers. Postremo, Veracruz append. ad dubium 19. 1. p. spec. §. At si potest dispensationem, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 42. f. 1087. col. 1.* dicunt enim, ante Tridentinum si duo contraxissent sponsalia, habentes impedimentum dirimens, & posteà concessa impedimenti dispensatione, commixti essent affectu uxorio, ea sponsalia in matr. transiisse, quamvis ignorarent dispensationem concessam esse: & ita apertè sentiunt dispensationem prodesse ignoranti.

2 Dicendum tamen omnino est, tantùm sortiri suum effectum privilegium à tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur. Probatur ex *c. 1. ad mediam, vers. Ex parte, de concessione prebendæ, in 6.* ubi expressè habetur privilegium prodesse à tempore scientiæ. Et licet id non videatur probare, quia est allegatio partis adversæ: at enim Pontifex in fine illius textus, pro parte illa rescribat, videtur ejus fundamentum approbare. 2. probatur ex *cap. Si tibi absenti, de preben. in 6.* ibi, *Si tibi absenti conferatur beneficium, licet per collationem hujusmodi, donec eam ratam haberis, jus in beneficio non acquiras:* ergo privilegium non acquiritur absenti, donec sciat. 3. prob. ex *l. fin. C. de consulibus, l. 12.* ubi dicitur filium egredi à patris potestate per dignitatem consularem, illico à literis præstitis. Ubi *glos. initio,* inquit, id est, præsentatis sibi literis suæ electionis. Ergo 4. ex *l. Qui absenti, ff. de acquir. possess.* ibi, *Qui absenti servo scribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim velit servi possessionem dimittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo servus certior factus fuerit.* Ergo privilegium non prodest ante ejus notitiam. 5. quia privilegium est quædam donatio: ut docent *Anchar. & Francus statim allegandi,* hæc autem non acquiritur absenti, ante acceptationem: (ut dixi lib. 1. disp. 6. n. 2.) Tandem probatur ex *auth. Quibus modis naturales efficiantur sui, §. Illud tamen, vers. Generaliter autem, collat. 7.* ibi, *Generaliter autem in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad legitimum jus, tunc hoc volumus obtinere, dum & filii hoc ratum habuerunt.* Ubi probatur, legitimationem non prodesse absenti, donec ad ejus notitiam pervenerit: & tamen est quoddam privilegium: ergo. Sic tenent *gl. c. 1. de concess. preben. in 6. verb. Vim suam, & ibi Archid. n. 3. verb. Facultatem, Innoc. ibi, n. 6. verb. Facultatem, Hostiens. ibi, col. 5. eod. verb. Joan. Andr. ibi, n. 8. Anchar. n. 6. Domin. ibi, §. Ex parte, n. 5. Francus eod. §. n. 3. Ant. in proœmio decret. §. Greg. n. 26. Abb. c. 2. de constit. n. 7.* ubi *Alex. de Nevo n. 29. Dec. in 1. lectura, n. 44. Felin. n. 7. vers. Tertio limita, Beroius n. 48. Card. in proœmio Clement. verb. Universitati, qu. 5. Dynus l. 2. ad finem, ff. de bonis possessis ex testamento militis, Bart. l. Beneficium, n. 4. ff. de*

ff. de constit. princ. & ibi Bald. n. 15. Jason n. 46. dicens esse communem sent. Doctorum utriusque juris, & ibi Heroscius n. 13. Roman. d. l. Qui absenti, in princ. n. 3. & ibi Alex. in princ. n. 3. Sylv. verb. Privilegium, q. fin. & verb. Renunciatio q. 4. Rosella verb. Indulgentia, nu. 8. & ibi Tabienn. q. 29. n. 30. Nav. lib. 5. cons. in 2. edit. t. de privil. cons. 21. n. 3. Bolognet. l. Omnes populi, n. 155. ff. de just. & jure, Ant. Gabr. t. 1. commun. in nova edit. l. 9. verb. Ignorantia, fol. 504. c. 1. & latissimè multis doctrinis allegatis, Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 2. casu 185. n. 30. & seqq. Meres de major. 1 p. q. 2. fine, ubi inde infert, habentem facultatem instituendi majoratum, invalidè instituere, ante illius facultatis notitiam.

3 Hæc tamen sent. solet aliquibus modis temperari, 1. ut intelligatur de privilegio per modum rescripti, secus quando conceditur per modum statuti, & constitutionis. Et ratio differentiæ est, quia lex generalis, vel statutum, dum concedit privilegium, & præmio afficit, ex causa id facit, eo quod is, cui conceditur, aliquid reipublicæ causa egerit, præmioque hoc lex homines invitat. ergo agens hoc lege requisitum, quamvis ignarus legis, dignus est præmii remuneratione, immò dignior illo, qui præmii conscius, eo ductus egit. Item, quia non omninò præmium ignoravit, nam in genere præmio aliquo se afficiendum esse putavit. Diversum autem est in privilegio ex rescripto, cùm hoc concedatur ex mera liberalitate, nec ante actum gestum propositum sit in præmium, sed ipsum factum postea sequatur. Sic Bart. l. Omnes populi, n. 37. & 38. ff. de just. & jure, Crotus in repetitione ejusdem legis, num. 127. idem Bart. l. Divæ memoriæ, init. C. de decur. l. 10. Ant. in proœmio decret. verb. Greg. n. 26. Menoch. l. 2. de arbitrar. centur. 2. casu 185. nu. 45. 49. & 50. Hæc tamen limitatio non est certa: nam de ea dubitat Jason. l. Beneficium, n. 51. ff. de constit. princ. Et eam impugnat Decius c. 2. de const. in 1. lectura, n. 44 quia lex etiam petit scientiam ejus. Et Panorm. c. 2. de constit. n. 7. & ibi Alex. de Nevo n. 29. Felin. n. 7. vers. Tertio limita, Beroius ibi, n. 48. dum dicunt, privilegium non prodesse, donec innotescat privilegiato: expressè loquuntur etiam de constitutione privilegiati. Verùm adhuc placet prædicta limitatio. Et ad impugnationem Decii respondet bene Menoch. d. casu 185. n. 45. legem requirere ejus notitiam, quoad pœnam, non tamen quoad commodum.

4 2. Limitatur, ut privilegium non operetur efficaciter, ita ut gesta virtute illius sint alicujus valoris, donec is, cui conceditur, certior fiat: operetur tamen aliquid à concessionis tempore, nempe, ut ille, qui privilegium concessit, illud amplius revocare minime possit. Prob. ex c. Si tibi absenti, de preben. in 6. ubi deciditur, jus in beneficium collatum absenti, non acquiri, donec absens acceptet: at interim collationem revocari non posse. Sic docent. Card. in proœmio Clement. verb. Universitatis, q. 5. Bald. l. Beneficium, n. 15. ff. de constit. in princip. Alex. de Nevo c. 2. n. 30. de constit. ubi Decius in 1. lectura, n. 44 & Felin. n. 7. vers. Tertio limita. Sed optimè hanc limitationem reprobat Menoch. d. casu 185. n. 46 & 47. Nam ex doctrina Cov. 3. var. c. 16. n. 1. & aliorum, quos ibi refert, aliqua sunt privilegia, quæ ex mera concedentis liberalitate proficiscuntur, ut est donatio rei propriæ: & hæc possunt revocari à concedente antè absentis acceptationem. Alia verò sunt, quæ quamvis merè liberalia sint ex parte eorum, quibus concessio fit, non tamen sunt talia ex parte concedentis, sed cujusdam necessitatis: ut est collatio beneficii: nam tenetur prælatus ex officio conferre. Et in hoc casu loquitur d. c. Si tibi absenti, ubi enim prælatus semel contulit, non potest retrocedere, etiam ante absentis acceptationem.

5 3. Limitatur, ut privilegium requirat scientiam respectu personæ privilegiatæ: nam respectu alterius, in cujus damnum est, non desideratur ejus notitia. Prob. ex c. 1. de concess. preben. in 6. vers. Dicebat autem, ad fin. ibi, Nam si alicui à sede Apostolica conceditur, quod excommunicari non possit, licet id forsitan sit ignores Episcopus, non tamen propter hoc ejus ligatur sententia, & vers. Similiter, ibi, Si alicui conferendi præbendam aliquam, à sede Apostol. tribuatur potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit Episc. conferendi tunc eam, penitus interdicta facultas. Et ratio est, quia cum directè concedatur ob privilegiati favorem, ipsique donatio fiat, satis est, ut ipsi intimetur, ab ipsoque acceptetur. Sic Rom. cons. 330. Decius c. 2. de constit. in 1. lectura, nu. 42. & ibi Felin. n. 7. vers. Hanc limitationem, Mantua ibi, n. 45. Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 2. casu 185. n. 28. Et satis placet: quamvis Beroius d. c. 2. n. 48. censeat oppositum, dicens quando privilegium concernit favorem unius, & præjudicium alterius, desiderari quoad favorem, notitiam privilegiati, & quoad damnum, notitiam damnificati: & ait cogitandum. Et intellige non requiri notitiam damnum passi quamvis sit privilegium per modum constitutionis concessum, ac insertum in corpore juris. Sic Rom. & Felin. ibi.

6 4. Limitatur, ut privilegium non prosit ante notitiam ejus, quando conceditur motu proprio, vel ad instantiam alterius, quam privilegiati: secus si per suum procuratorem, vel nuncium impetret privilegium. tunc enim valet à tempore, quo procuratori, aut nuncio intimatur: ut dixi lib. 1. disp. 6. n. 30.

7 Hinc infero, non satis esse, quando privilegium motu proprio conceditur, vel ad instantiam alterius, si tertius, qui casu audivit, certiorem faciat privilegiatum: sed oportere sit is, qui impetravit privilegium, aut nuncius ejus, aut concedentis, qui intimet. Prob. quia (ut dixi n. 2.) hæc concessio privilegii est quædam donatio, hæc verò, ut efficax sit, & omninò valida, ac irrevocabilis, oportet ut per nuncium destinatum ad id intimetur: juxta veriorem sententiam (ut dixi l. 1. disp. 6. nu. 3.) & revocationem licentiæ dixi sic opus esse intimari, hoc 3. lib. disp. 30. num. 13.

8 Tandem ex his infertur decisio nostræ quæst. An si parochus, vel ordinarius concesserat sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, & ipse concessionis ignarus, assistat, valeat? dicendum enim est, uti de privilegio diximus n. 6. & 7. Si enim concesserat nuncio ab illo sacerdote misso, valet matrimonium: quia sat est illi cognitam esse, & acceptatam: si verò parochus motu proprio concedat licentiam, vel ad instantiam alterius non missi ab eo sacerdote, non valebit: immò nec si fuerit jam illius licentiæ conscius per alium, quam impetrantem, aut ejus, vel parochi, concedentis nuncium. Ut probavi n. 6. de privilegio: quia hæc licentia, quoddam privilegium, & donatio quædam est. Et confirm. quia hæc licentia assistendi matrimonio, quamvis propriè jurisdictio minimè sit, est tamen quasi jurisdictio, & quasi jurisdictionis exercitium: at exercitium jurisdictionis non potest conferri ignoranti, & quamdiu quis ignorat jurisdictionem se habere, non valet quod agit. Ut bene Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, n. 18. & ibi Baldus in 2. lectura, n. 28. ff. de offic. præt. Joan. Bapt. in repetit. l. Omnes populi, nu. 138. ff. de just. & jure, Bertachin. in suo repertorio, lit. D. verb. Delegatus, & Vicarius sub n. 140. Rota in novissimis, to. 1. dec. 750. n. 10. & refert Ferretum cons. 75. n. 4. & dixi supra l. 2. disp. 36. n. 3. errantem judicem in fundamento jurisdictionis, invalidè sententiam ferre. Et confirmatur, quia jurisdictio non potest actu interno conferri: ut bene docent Victoria materia de confess. n. 153. Ledes. 2. p. 4. q. 7. a. 5. dub. 3. Enriq. l. 6. de pænit. c. 19. n. 13. Bart. à Ledes. de pœnitentia, dub. 28. Vega lib. 4. sum. casu 129. Quod non alia ratione procedit, nisi quia est concessio facta homini ad actum externum, & ita externam oportet esse, ut ipsi innotescat: sed perinde est ac si esset interna, quando est externa in absentia, & is, cui conceditur, nondum certior de illa factus: ergo non sufficit.

9 Quid autem dicendum sit, quando jurisdictio, seu licentia concessa est, nec de revocatione constat? dicendum enim est, non sufficere revocatam esse jurisdictionem, aut licentiam assistendi matrimonio, nisi intimetur revocatio, per nuncium ad id destinatum illi cui concessa fuerat, & ante talem intimationem, quamvis aliunde norit sacerdos revocatam esse licentiam, matrimonium cui virtute talis licentiæ interest, & reliqua quæ egerit virtute talis jurisdictionis sic revocatæ, valere. Quia revocatio tam jurisdictionis ordinariæ, quàm delegatæ, ut effectum suum sortiatur, debet intimari per nuncium ad id destinatum: ut probavi hoc 3. l. disp. 30. n. 11. & 13. Potest autem licentia hæc semel concessa, ad libitum revocari: quia est merè gratuita, omninòque pendens à voluntate concedentis.

10 Ad argum. contrariæ sent. proposita n. 1. respond. Ad 1. cùm glos. in l. Licet, verb. Marito, illam legem supplendam esse per l. 2. ff. de divort. ubi habetur viro præsenti renunciandum esse repudii libellum, vel absenti, per eum, qui in potestate ejus sit, vel in cujus potestate ipse sit: ac proinde desiderari notitiam per se, vel per alium. Ad 2. dico, non esse necessarium æquiparationem fieri in omnibus: quod enim in omnibus est simile, non simile, sed idem omninò dicitur: simile enim non est idem, l. Quod Nerva, ff. depositi. Æquiparatio autem in hoc tenet, quòd utraq; servanda est tanquam lex, voluntas principis tanquam lex generalis, testatoris autem tanquam lex privata. Ad 3. respondet Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, nu. 18. ff. de offic. prætor. & ibi Bald. in 2. lectura, n. 28. in jurisdictione prorogata eandem esse rationem in substantia, cum jurisdictione principali: & ideò sufficere scientiam circa jurisdictionem principalem ignoranti enim potest accrescere accessoria, secus si principalis ignoretur. Ad 4. ea doctrina Bart. meritò rejicitur per Alex. l. Qui absenti, in princ. n. 4. ff. de acquir. possess. Jas. l. Beneficium, n. 51. ff. de constit. princ. Felin. c. 2. n. 7. vers. Tertio limita, de constit. Bolognetum l. Omnes populi, n. 155. ff. de just. & jure. Et ad l. Ejus qui in provincia, respondetur speciale esse favore ultimæ voluntatis, & liberationis deportati.

DISPUTATIO XXXVII.

An sacerdos debeat credere dicentibus se habere licentiam à parocho, ut conjungat eos matrimonio?

SUMMARIUM.

Argumenta proponuntur ad probandum credendum esse dicenti se habere licentiam, n. 1.

Regulariter non est credendum, n. 2. & ibi, juncto nu. 3. An sit credendum dicenti se absolutum esse ab excommunicatione.

An sit credendum dicenti se habere licentiam fatendi alieno sacerdoti, vel recipiendi ab eo Eucharistiam, vel extremam unctionem, n. 1. & 2. juncto n. 6.

Quid, si persona sit fide digna 3.

An sit credendum dicenti se obtinuisse dispensationem ad contrahendum matrimonium omissis denunciationibus, vel habere licentiam, ut alienus sacerdos benedicat nuptias, 4.

Si opponatur alieno sacerdoti, absque legitima licentia interfuisse matrimonio, cui incumbat onus probandi, 5.

Solvuntur argumenta, 6.

1 Videtur quidem credendum esse dicentibus se habere licentiam, ut alienus sacerdos intersit eorum matrimonio 1. quia

hic so-

hic solum agitur de periculo animæ contrahentium, cùm nulli alii damnum sequatur: nemo autem præsumitur suæ salutis immemor. *l. Sancimus, C. de sacros. Eccles. & c. penult. 1. qu. 7.* ibi, *Et licèt neminem divini timoris contemnendo jurejurando, arbitremur immemorem, ut saluti propria ullum commodum anteponat*. &c. *Significasti, el 2. de homicidio*, ibi, *Cùm credendum sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare*. Et confirm. quia facilè creditur, quod prodest petenti, & nemini nocet, *l. In creditore, 38 ff. de evict.* ibi, *Cui enim non æquè videbitur, vel hoc saltem consequi emptorem, quod sine dispendio creditoris futurum sit?* Ubi *gloss. verb. dispendio*, ait cogi aliquem credere, quod est sine suo damno: sed hoc matrimon. prodest contrahentibus, & nemini nocet: ergo credendum est dicenti se habere licentiam. 2. quis sicut matrimonium est irritum absque præsentia parochi, vel alterius sacerdotis de ejus licentia, ita confessio est invalida facta alieno sacerdoti, non habenti legitimam licentiam audiendi: & tamen religiosus crediturus est pœnitenti dicenti se habere licentiam à proprio parocho, ut illi ministret sacramenta confessionis, & Eucharistiæ, ut docet *Abb. Clem. 1. de privileg. nu. 5. Henricus cap. Omnis, de pœnitent. & remiss. n. 25. Bonifac. eod. Clem. 1. num. 26. Angel. Confessio 3. n. 32. Sylvest. Confessor. 1. qu. 7. Armilla verb. Absolutio, nu. 20.* Et parochus crediturus est parochiano dicenti se falsum esse habenti legitimam licentiam ipsum absolvendi, atque ita debet illi ministrare Eucharistiam: ut tradunt *D. Thom. quodlib. 1. a. 12. & 4. d. 18. qu. 3. a. 3. quæstiunc. 5. ad 2. Richard. 4. d. 17. art. 3. qu. 2. ad 3. Gabr. 4. d. 17. qu. 2. art. 3. dub. 1. Turrecr. c. Quem pœnitet, de pœnit. d. 1. num. 18. Ang. Confessio, 3. n. 32. Armilla verb. Absolut. nu. 20. Tabiena, Absolutio 1. qu. 24. n. 45.* & tantùm excipiunt *Richar. Gabr. Ang.* quando parochus haberet signa probabilia mendacii pœnitentis: ergo similiter est credendum dicentibus se habere licentiam à proprio parocho, ut conjungantur matrimonio: cùm utrobique sit periculum irritationis sacramenti: immò majus sit periculum animæ si matrimonium sit nullum, cùm permansuri sint conjuges in concubinatu: at peccatum irritæ confessionis transit: atque ita in propriis terminis videntur tenere aliqui, nam cùm *Clem. 1. de privileg.* excommunicentur religiosi, qui absque parochi speciali licentia ministrant Eucharistiam, Extremam unctionem, aut solemnizant matrimonium, dicunt in terminis illius Clem. credendum esse dicenti se habere licentiam a parocho, ad hæc. Sic *gloss.* ibi *verb. Non habita, D. Antonin. 3. p. t. 24. cap. 52. Angel. Excommunicatio 5. casu 12. num. 17. Rosella Absolutio 1. num. 39. Sylvest. Excommunicatio 7. casu 14. dub. 7. num. 35. Tabiena Excommunicatio 5. casu 11. qu. 4. num 5.*

2 I. Conclusio, regulariter non est credendum in sacramento matrimonii, dicenti se habere licentiam, ut alienus sacerdos intersit. Prob. quia licèt in foro pœnitentiali, ad quem pertinet confessio, Eucharistia, & Extrema unctio, credatur se habere licentiam dicenti, at in foro externo, & in spectantibus ad ipsum, non creditur. Ut constat ex *c. Sicut, de sent. excommun.* ubi probatur non adhiberi fidem excommunicato, dicenti se absolutum esse ab excommunicatione, ibi, *Nisi excommunicati litteras absolutionis ostendant, aut alio modo legitimè de eorum absolutione constet*. Cujus rationem reddit *D. Thom. quodlib. 1. art. 12.* quis excommunicatio pertinet ad forum internum: sed matrimonium pertinet ad forum externum, & externam Ecclesiæ gubernationem: ergo non creditur dicenti se habere licentiam. Et confirmatur, quia quando confessio pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationem, ut est confessio annua, non est parochus adhibiturus fidem dicenti se implevisse præceptum: ut testatur usus Ecclesiæ, solent enim peti schedulæ confessionis: & de hac confessione videntur intelligendi *Hostiens. c. Omnis, de pœnit. & remiss. verb. A proprio, & ibi Joann. Andr. nu. 12. Ant. num. 37. Anchar. num. 8.* ubi dicunt, fatentem alieno sacerdoti, debere facere fidem proprio, alias daretur via figmentis, & esset delusorium edictum: ergo similiter in matrimonio non creditur. 2. quia sacramentum Ordinis eo, quòd pertinet ad forum Ecclesiæ externum, ministrari non debet ab alieno Episcopo, nisi plena fide habita de licentis proprii, *c. 1. de tempor. ordinat. in 6. vers. Nos igitur*, ibi, *Per ejus patentes litteras*: ergo similiter habenda est plena fides de licentis ad matrimonium. 3. quia *Anchar. Clem. 1. de privileg. qu. 3.* ubi *Imola n. 13. cum Stephano ibi*, solum admittunt pro sacramento pœnitentiæ, credi dicenti se habere licentiam, non verò pro Eucharistis, Extrema unctione, & aliis: redduntque rationem disparitatis, quis pœnitentia secretè ministratur, reliqua publicè, & sic non mirum, si major fides licentiæ in aliis exigatur: sicut in simili *cap. Tua, de cleric. peregr.* habetur posse clericum peregrinum occultè, non tamen publicè admitti ad celebrandum, absque sui Episcopi testimonio: ergo idem dicendum est de matrimonio, cùm publicè celebrandum sit. 4. quia minùs præsumenda est deceptio in pœnitentia, & Eucharistia, ad quæ sacramenta tantùm acceditur pro animæ remedio, & ut saluti spirituali consulatur, quam in matrimonio, in quo multa temporalis commoda quæruntur: ergo esto in illis adhibeatur fides asserenti se habere licentiam, non concluditur idem in matrimonio. Et hoc videtur tenere *Abb. Clem. 1. de privileg. num. 5.* ubi ait in sacramento ordinis, & similibus non credi dicenti se habere licentiam: & *ibi Bonifac. num. 28.* ait non esse credendum dicenti se habere licentiam, ut alienus sacerdos benedicat nuptias.

3 II. Conclusio, si persona affirmans esset valdè fide digna, posset ei fides adhiberi. Prob. quia quamvis *c. Sicut, de sentent. excommun.* dicatur non esse credendum excommunicato, dicenti se absolutum esse, nisi id legitimè ostendat: asserunt aliqui DD. ut *Palud. 4. d. 18. qu. 6. art. 2. num. 5. Angel. Excommunicatio 8. num. 16. Sylvest. Excommunicatio 5. §. 26. vers. Decimum septimum, Navar. summ. cap. 27. Hisp. & lat. num. 39. initio*, satis esse si excommunicatus sit persona fide digna, & asserat se absolutum esse; ergo similiter in matrimonio est dicendum.

4 Hinc infertur, a fortiori non esse credendum dicenti se obtulisse dispensationem, ne præmittantur denunciationes matrimonio, vel ut alienus sacerdos benedicat nuptias, nisi esset persona id asserens valdè timorata, & fide digna: immò id magis considerandum est in hoc casu, quia cùm matrimonium sine denunciationibus contractum, & benedictio ab alieno sacerdote facta, valida sint: facilius ob commodum aliquod temporale mentietur id asserens.

5 Quando autem contracto matrimonio aliquis opponit sacerdotem, qui interfuit, caruisse licentia: ipsi incumbere onus probandi, testatur *Zephalus cons. 47. num. 2. vol. 1.* quod maxima difficultate non caret: videtur enim fundata opponentis intentio in decreto *Trident. sess. 24. cap. 1. de matrim.* petentis licentism: & cùm illa sit quid facti, non præsumitur: quare potiùs videtur onus probandi transferri in ipsos contrahentes, vel sacerdotem, qui interfuit. Sed placet concordia *Mascardi conclus. 985.* ubi alia ad hoc affert: & nu. 3 resolvit, si contra licentiam opponatur à tertio, ipsi incumbere probare: si verò à proprio parocho, transferri onus probandi in alienum sacerdotem, & ipsos contrahentes.

6 Ad 1. argum. dico, quando solùm agitur de periculo animæ contrahentium, in rebus merè spectantibus ad forum conscientiæ, ipsi credi, secus quando agitur de re spectanti ad forum externum, & externam Ecclesiæ gubernationem. Ad confirm. dico esse in damnum animæ ipsorum contrahentium, & injuriam sacramenti, & bonæ, ac prudentis gubernationis Ecclesiasticæ: & ideò non facilè credi. Ad 2. constat ex dictis in probatione 1. conclusionis num. 2. ea enim sacramenta pertinent ad forum internum, & minùs præsumitur in illis deceptio.

DISPUTATIO XXXVIII.

An sit necessarium ad valorem matrimonii, parochum proferre aliqua verba, vel saltem sit de necessitate præcepti?

SUMMARIUM.

Quæ verba præcipit Tridentinum parocho, ut dicat, num. 1.
Proponitur sententia dicens ea verba esse de essentia, n. 2. Et alia non esse de essentia, ut obligare ad mortale, 3.
Non sunt ea verba de matrimonii essentia, 4.
Quid, si audito contrahentium consensu, parochus dicat, Ego vos conjungam, 5.
Sunt ea verba de necessitate præcepti, n. 6. Et est veniale ea omittere, 7.
An possit parochus ea verba proferre per se, vel per interpretem, 8.
Tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuo consensu: & qualis culpa sit non interrogare, 9.
An teneatur parochus interrogare contrahentes, num aliquod impedimentum habeant, 10.
Solvuntur argumenta, 11.

1 SUPPONENDUM est, *Tridentinum sess. 24. de matrimon. cap. 1.* præcipere parocho, ut præstito consensu inter conjuges, dicat quædam verba his verbis, *Præcipit sancta synodus, ut parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*. Dubitatur ergo, an ea verba sint de necessitate sacramenti, aut saltem præcepti?

2 Duæ sunt sententiæ extremæ. I. ait, ea verba esse de necessitate sacramenti, quare si omittantur, nullum erit matrimonium. Prob. quia verba ea, Vos conjungo, sunt vera: ergo efficiunt, quod significant: ergo verè sacerdos conficit matrimonium, & ita ea verba erunt de essentia. Et confirmatur, quia in reliquis sacramentis verba ministri sunt de essentia. Sic tenet *Zephalus cons. 540. n. 47. vol. 4.*

3 Alii dicunt, non esse de essentia, at esse de necessitate præcepti, ita ut ea omittere, sit peccatum mortale. Quia videtur res gravis, & Concilium utitur verbo præceptivo, dicens, *Præcipit sancta synodus*. Sic docent, *Salzedo pract. cap. 73. vers. Secundo illud, Vega l. 6. summa, casu 152. 116.*

4 I. Conclus. ea verba non sunt de essentia matrimonii, quare licèt omittantur, validum est. Prob. 1. quia sacerdos non est minister hujus sacramenti, nec ejus verba sunt materia, nec forma: (ut supra latè probavi l. 2. disp. 5. n. 6. & disp. 6. nu. 2.) ergo ea verba non sont de essentis. 2. quia Tridentinum in clausula irritanti tantùm expressit, *Qui aliter quam præsente parocho*, nec explicuit dicenti verba, & est decretum correctorium: ergo non est extendendum, ut debeat de necessitate sacramenti, dicere verba. 3. quia necessaria necessitate sacramenti, determinata esse debent, at Tridentinum petit indeterminata verba, cùm putat ea, vel alia secundùm patriæ consuetudinem: ergo ea non sunt de necessitate sacramenti. Sic docent *Verac. append. ad specul. dub. 4. concl. 3. & 4. Ant. Cucus lib. 5. inst. major. t. 11. num. 57. Sequra 2. p. direct. judic. c. 15. n. 52. Enriq. l. 11. de matrim. c. 2. n. 7. Vivald Candelabro 1. p. de matrim. n. 22.*

& 148. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 35. f. 1024. Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. §. Præterea necessarium est fol. 39. Palacios 4. d. 28. disp. 1. vers. Tacitus, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 21. concl. 3. fol. 1328. Petrus de Ledesma dicens sic declarasse Cardinales, *de matrimon. qu. 43. art. 1. dub. 4. concl. ult. & qu. 45. art. 5. puncto 3. ante 1. dub. concl. 2. fol. 184. Manuel 1. tom. summa, 5. edit. cap. 216. num. 3. Salzedo, & Vega nu. præced. allegati.*

5 Hinc infertur, si audito utriusque consensu, parochus dicat, Ego posteà vos conjungam, non impediri effectum matrimonii. Quia mutuo consensu conjugium jam initum est: & cùm ea verba non sint de sacramenti necessitate, parum refert quoad sacramenti valorem, sive de præsenti, sive de futuro exprimantur. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 1. num. 7.* malè tamen *in commeat. litt. X*, refert *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. 2. de spons. consil. ult.* sentire contrarium. Quia *Navar.* dicit ibi, judicem in foro externo judicaturum, esse validum: ergo sentit valere alias pessimè judex sententiam ferret: cùm non procedat ex falsa præsumptione: & benè addit *Navar.* in foro conscientiæ non esse verum matrimon. quando contrahentes habuere intentionem non contrahendi, nisi dum contraxerunt, parochus actu vellet eos conjungere. Quia cùm tunc parochus eos non intenderet conjungere, defuit in contrahentibus intentio.

6 II. Conclusio, ea verba sunt de necessitate præcepti: quare peccaret parochus ea omittens. Prob. quia Tridentinum utitur verbis præceptivis, ut constat ex ejus verbis, quæ retuli nu. 1. Sic *Veracruz append. ad specul. dub. 4. concl. 2. Ant. Cucus, & Petrus de Ledesma utroque loco, citati num. 4. Salzedo, & Vega allegati num. 3.*

7 III. Conclusio, culpa venialis est ea verba omittere. Hæc est contra 2. sent relatam nu. 3. Prob. quia materia non est gravis, cùm ea verba non sint forma sacramenti, nec pertineant ad solemnitatem magni momenti, nec includant aliquod mysterium magnæ significationis. Præterea, quia quamvis Tridentinum utatur verbis præceptivis, at sub illo præcepto non continetur tantum, ut parochus ea verba proferat, sed alia magni momenti, nempè, ut præmittantur denunciationes, & ut matrimonium celebretur coram parocho, & testibus, ut habeat librum, &c. cùm ergo hoc solum non sit materia illius præcepti, sed contineatur inter alia graviora, & hoc quid leve sit, ejus omissio non erit peccatum mortale. Et confirm. quia iisdem verbis præcipit ibi Concilium, ut parochus interroget contrahentes de mutuo consensu, ejus tamen omissio non est peccatum mortale, ut statim dicemus: ergo nec omissio verborum.

8 Non placet tamen, quod dicit *Veracruz. eod. dub. 4. concl. 5.* posse parochum dicta verba proferre per se, vel per interpretem, sicut potest consensum petere, & inquirere, per se, vel per interpretem. Quia est diversa ratio: nam interrogare, est ut cognoscat consensum, qui cùm ore convenientiùs exprimatur, ubi parochus idioma non intelligit, non posset de consensu aliter quàm per interpretem interrogare, & certior fieri: at ea verba profert parochus, tamquam Ecclesiæ minister, & ut ipsius nomine benedicat sponsos, matrimoniumque approbet: quod convenienter non fit per interpretem: maximè cùm Tridentinum petat ipsum parochum ea verba dicere: quare erit culpa venialis: Ubi tamen parochus verba dixisset, vacaret culpa, petere ab interprete, ut ea verba declaret contrahentibus, sic dicens, Parochus vos conjungit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

9 VI. Conclusio, tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuò consensu, nempè virum, an velit fœminam habere in uxorem, & fœminam, an velit illum in maritum: omissio tamen hujus interrogationis, quando parocho constaret de mutuò consensu, quia coram illo contrahentes non interrogati proferunt verba quibus exprimunt consensum, est culpa venialis. Prob. prima pars, quia id præcipit *Tridentinum sess. 24. de matrim. c. 1.* ut constat ex ejus verbis, quæ retuli num. 1. Prob. autem 2. quia est res levis. Sic *Veracruz append. ad speculum, dub. 2. concl. 4. Anton. Cucus, lib. 5. institutionum majorum, t. 11. num. 32.* nec audiendus est *Vega l. 6. summ. casu 112.* dicens esse mortale peccatum.

10 Addit *Veracruz. eo dub. 5. concl. 1. & 2.* teneri parochum interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, ne contrahere possint: & si id non interroget, peccare mortaliter, ubi non esset sibi compertissimum, nullum inter eos subesse impedimentum. Quia facit contra mandatum Concilii, in re gravissima: ut patet ex *c. fin. de clandest. despons. in princ. p.* ubi postquam dicitur præmittendas esse denunciationes, subditur. *Et ipsi presbyteri æhibitis omnibus investigent, utrùm aliquod impedimentum obsistat.* Sed hoc intelligo, ubi esset aliqua suspicio impedimenti: & tunc non essent interrogandi contrahentes, non enim est hoc investigare: quia ipsi facilè decipient parochum, & negabunt. Nec cùm *Trid. d. c. 1.* præcipit, ut vir, & mulier interrogentur, intelligit de impedimento, sed de mutuò consenso: ut constat ex verbis immediatè sequentibus. *Et mutuò consensu intellecto, dicat, ego vos conjungo.* Item quia ea interrogatio petitur à Tridentino, ut fiat, dum sunt in facie Ecclesiæ, id est, coram testibus, volentes jam contrahere: at non est credendum voluisse interrogationem rei tam necessariæ fieri, cùm jam contrahere volunt, & ubi famæ jacturam facere deberent, si impedimentum esset infamans, quòd si non esset infamans, saltem se infamarent, cùm illius impedimenti conscii, essent jam parati ad contrahendum. Tandem, quia cùm devenitur ad matrimonium, jam præcessere denunciationes, ex quibus constare debet an subsit impedimentum: quòd si ex ordinarii dispensatione eæ non præmittantur, ipsius ordinarii interest, informationem præmittere de impedimentis: parochi autem solum est, obedire ordinariò præcipienti, ut eos conjungat. Quando autem in casu necessitatis urgentis, quia non est ad Episcopum aditus, ipso inconsulto, denunciationibus omissis parochus interesset matrimonio: tunc tenetur inquirere diligenter an subsit impedimentum: cùm loco Episcopi succedat.

11 Ad arg. 1. sent. proposita n. 2. respondetur. Ad 1. sensum illorum verborum esse, Approbo, & declaro conjunctionem vestram legitimam esse. Ad confirmat. dic in cæteris sacramentis sacerdotem esse ministrum, & ideò ejus verba esse necessaria: secùs in hoc, ubi ipsi contrahentes sunt ministri, ut dixi l. 2. disp. 7. n. 2. Ad argum. 2. sent propositum nu. 3. dic, materiam esse levem, nec totalem præcepti: ut explicui num. 7.

DISPUTATIO XXXIX.

Qualis præsentia parochi, & testium desideretur ad matrimonii valorem? & an satis sit, ut intersint casu, aut vi detenti, aut dolo, vel per interpretem intelligant consensus contrahentium?

SUMMARIUM.

Non satis est præsentia corporea, sed exigitur, ut usum rationis habeant, & intelligant consensus, n. 1. Et quid si verba non audiant, at aliquo sensu percipiant, ut si signa videant, 2.

Sufficit, si per interpretem intelligant mutuum consensum, & potest matrimon. per interpretem celebrari, n. 3. & credatur dicto interpretis in hoc casu, 4.

Quid si habuere animum attendendi, & casu mente vagentur tempore contractus? n. 5. Et ibi, copula, Et, casus similes conjungit.

Quid si parochus consultò nollet attendere? nu. 6. Et ibi, absurdus intellectus vitandus est, licèt litteræ vis inferatur: & quid sit affectare.

Quid, si vi detenti, aut dolo intersint: refertur opinio negans valere, quando parochus vi interest, 7.

Alia opinio dicens requiri testes ad id specialiter vocari, 8.

Valet, licèt parochus, & testes vi detenti intersint, 9.

Idem, si dolo ad aliud vocatur n. 10. Idem, si casu transeant, 11.

Peccant lethaliter contrahentes coram parocho vi detento, n. 11. Et ibi, quid coram parocho dolo ad aliud vocato, vel casu transeunti. Et quid coram testibus sic assistentibus.

Quid, si licentia assistendi matrimonio, aut translatio jurisdictionis metu extorqueatur? 13.

Quid, si dolo extorqueatur licentia? n. 14. Et ibi, quæ dicatur causa finalis, & quæ impulsiva? Et an semper sit finalis, quando ea cessante actus non fieret?

Solvuntur argumenta, & explicatur regu. Qui potest invitis, ff. de regulis juris, num. 15.

1 IN hac disput. constat necessariam esse, ad valorem matrimonii, præsentiam parochi, & testium non tantùm physicam, id est corpoream, sed præsentiam moralem, & humanam, quæ ultra physicam, addit usum rationis, & advertentiam: itaque exigitur, ut parochus, & testes usum rationis habeant, & intelligant consensum utriusque contrahentis. Unde si essent ebrii, vel dormientes, vel non adverterent, vel testes essent infantes, non valeret matrimonium. Prob. 1. quia *Trident. sess. 24. cap. 1. de matrimonio,* inquit, *Qui aliter quàm præsente parocho, & duobus, aut tribus testibus:* atque ita postulat parochi, & testium præsentiam, sed qui non adest more humano, intelligens, & advertens quid agatur: non censetur in jure præsens, *l. Coram Titio. 209. ff. de verb. signif.* ibi, *Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat: itaque si furiosus sit, aut infans, aut dormiens, non videtur coram eo fecisse.* Ubi *Rebuff. vers. Octavo intellige,* ait, ubi jus requirit præsentiam personæ, non intelligi aliquem præsentem esse, nisi intelligat quid agatur: quod idem notat *gloss. Extrav. Execrabilis, verb. Coram, el 1. de praben. & c. In primis 2. q. 1. verb. Præsente, & c. Testes, verb. Præsentia 3. q. 9.* Et latissimè multis citatis, *Felinus in proœmio decret. stat im in princip. n. 51. & seqq.* ergo exigit Tridentinum, ut intersint more humano, advertentes quid agatur. Et confirm. ex expressis verbis *Tridentini, eodem c. 1.* ibi, *Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuò consensu intellecto:* ergo requiritur præsentia humana, cùm advertentia. 2. Probatur, quia ideò petit Tridentinum assistentiam parochi, & testium, ut constet Ecclesiæ de matrimonio contracto, & de eo testificari possint, ne vivente prima uxore aliquis possit ducere secundam, eò quòd matrimon. non constabat Ecclesiæ: ut constat ex proœmio ejusdem decreti, sed ubi præsentia non est moralis, & humana testificari nequeunt; ergo ea præsentia est necessaria. Sic docent *Anton. Cucus lib. 5. institut. major. t. 11. n. 59. & 6. Veracruz append. ad speculum, dub. 5. concl. 4. & dub. 6. concl. 5. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. n. 1. & 9. Spino spec. testament. gloss. 15. n. 47. & 48. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 45. art. 5. punct. 3. dub. 2. fol. 188. vers. In cujus rei expositionem, & qu. 46. art. 2. dub. 5. vers. Nihilominus, Manuel 1. tom. summ. edit. 5. cap. 218. num. 11. & 18. Vega l. 6. summ. casu 114. & 151.*

2 Sufficit tamen, si parochus, & testes aliquo sensu percipiant consensum contrahentium, ut si non audiant verba, videant tamen signa mutui consensus. Prob. quia matrim. potest verbis, aut signis con-

contrahi, ut probavi l.2.disp.31.n.5. ergo satis est, si signa consensus videant. Sic Veracruz. append. ad specul. dub.3. concl.2. Enriquez lib. 11. de matrim. c.3. nu.1.

3 Satis etiam est, si parochus, & testes per interpretem intelligant mutuum consensum: ut si contrahentes sint distincti idiomatis. Prob. quia cæteri contractus possunt per interpretem celebrari, l.1.§.fin ff. de verb. oblig. ibi, Sed verum puto, ut omnis sermo contineat verborum obligationem, ita ut alter alterius linguam intelligat, sive per se, sive per verum interpretem: ergo & matrimon. Et confirm. quia non minùs exigitur in sacramento pœnitentiæ, ut sacerdos intelligat pœnitentis peccata, cùm sit judex: sed in eo sufficit intelligere per interpretem, ut fatentur omnes, & testatur usus Ecclesiæ, quando sacerdos, & pœnitens sunt distincti idiomatis: ergo & in matrimonio. 2. quia magis essentiale est, ut ipsi contrahentes consensum mutuum intelligant, cùm hoc sit de jure naturali, & divino ab initio requisitum in matrimonio: sed sufficit, ut alter alteri explicet consensum per interpretem: ut benè docet gloss. c. Ex litteris, al 1. de spons. verb. Intellexerit, & ibi Joann. Andr. n.5. Abb. n.3. Præpos. nu.4. vers. Secunda est lectura, Jason l.1.§.fin. num.4. ff. de verb. oblig. Covarr. 4. decret. 2. p. c.4. §. n.3. ergo similiter sufficiet, ut constet parocho, & testibus de mutuo consensu, per interpretem. Sic docent Veracruz. append. ad specul. dub.2. concl.5. & dub.3. concl. 3. Ant. Cucus l.5. instit. major. tit.11. num.34. Vivald. Candel. 1. part. de matrim. num.36.

4 Credendum autem est in hoc casu, dicto solius interpretis. Quia non est testis, sed declaratè electus communi contrahentium consensu. Sic Bart. l.1.§.fin. num.2. ff. de verb. oblig. & ibi Alberic. nu. 5. Alex. num.1. Jason. num.7. & communis ibi, ut refert, & sequitur Covarr. num. præcedenti allegatus.

5 Hinc infertur minùs verum esse, quòd docet Enriquez lib.11. de matrim. cap.3. num.1. in comment. litter. F, ubi ait, si parochus accesserit animo attendendi, quamvis tempore contractus distrahatur evagatione mentis, valere matrimonium. Quia habet attentionem virtualem, qualis sufficit pro aliis sacramentis, & Missa. Sed hoc est minùs verum. Quia in Missa requiritur attentio, non ut audiens sit testis, sed ut debita reverentia servetur Missæ, & sit ille actus religionis: quòd debitè servatur, quando audiens voluit attendere, & præter intentionē ex fragilitate divagatur: ad omnia etiam sacramenta requiritur intentio conficiendi, & recipiendi sacramentum, ne confectio, & susceptio sit actus fictitius, & vanus, quæ intentio virtute durat, dum à principio habita est, nec in contrariam mutatur: attentio autem, & advertentia parochi, & testium desideratur, ut ipsorum testimonio comprobari possit, constetque Ecclesiæ: quòd testimonium nullo modo ferre possunt, nisi actu advertant: ergo non erit matrimonium. Et confirm. quia in sacramento pœnitentiæ, dum sacerdos est futurus peccatorum judex, quantumvis voluerit advertere, si actu non advertat, minimè sufficit: ergo nec in sacramento matrimonii, ubi parochus est tamquam testis. Et 2. confirm. quia ad effectum testificandi de matrimonio contracto, perindè est quando actu non advertit parochus, ac si absens esset. Tandem, quia Tridentinum parificat præsentiam parochi, & testium: ibi, Qui aliter quam præsente parocho, & duobus testibus: nam copula, & casus similes conjungit, l. Seja Cajo, ff. de fundo instruct. sed si testes præ mentis evagatione non adverterent ad mutuum consensum, minimè sufficeret: quia re vera non essent testes: ergo idem dicendum est de parocho. Et confirm. quia Tridentinum petit parochi præsentiam moralem, & humanam, omninò autem non advertens non dicitur præsens: ut utrumque probavi num.1. Hujus sent. videtur expressè. Navar. lib.4. consiliorum, in 1. edit. t. de sponsalibus, cons.20. & 27. fine, in 2. t. de cland. despons. consil.11. & 13. fine, ubi ait finem Tridentini petentis hanc præsentiam, esse, ut constet Ecclesiæ matrimonium, idque probari possit: & Veracruz. append. ad specul. dub 5. concl.4. ubi ait non valere matrimonium, licet parochus sit vigilans, si non attendat: & Salzedo pract. c.73. vers. tertio. Spino speculo testamentor. glossa 25. num.47. & 48. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap.219 num.11. Petrus de Ledesma de matrim. qu.45. art.5. punct.3. dub.2. & qu.46. art.2. dub. 2. Vega lib.6. summa, casu 15. ubi dicunt, non sufficere præsentiam, nisi parochus advertat.

6 Aliquis posset hoc limitare, nisi parochus consultò vellet non intelligere consensum: ut si occluderet aures, & oculos, tunc enim valeret matrimonium. Et posset inniti declarationi Cardinalium, quam affert. Salzedo pract. c.73. inter alias, quas ibi recitat, & est ad 4. dub. quæ sic se habet, Congregatio concilii censuit non valere matrimonium, si sacerdos non intellexit, nisi tamen affectatum esset non intelligere. Affectare enim est, consulto aliquid facere, l. Quod ait lex, 23. §. Quod ait lex, ibi, quod si non affectavit, juncta gloss. verb. Non affectavit, ff. ad legem Jul. de adult. Fateor difficilem esse horum verborum sensum: unum tamen scio, nullo modo valere matrimonium, quamvis parochus affectaret, & consulto non attendat, nec intelligat consensus. Quia tunc re vera non est præsens, nec potest testificari de matrimonio: ut probavi num. præced. Et fortè sensus illorum verborum est, nisi parochus affectet se non intelligere, hoc est, nisi consultò, & data opera fingat se non intelligere, cùm tamen re vera intellexerit. Absurdus enim intellectus vitandus est, licèt litteræ vis inferatur, l. Scire oportet, §. Aliud, ff. de excusat. tutor. & probat Menochius de arbitr. lib.1. qu.7. num.78.

7 Tota igitur difficultas in hac re est, an hæc præsentia parochi, & testium, præter advertentiam intellectus, exposcat etiam voluntatis consensum, ita ut si vi intersint, aut dolo adducti, ficta alia causa, non valeat matrimonium? Et quidem de ipsis testibus, qualitercunque intersint, si advertat, validum esse matrimonium: fatetur Segura 2. p. direct. judic. cap. 15. num.54. Petr. de Ledesm. de matrim. qu.41. ar.5. punct.3. dub.2. fol.188. de parocho autem dicit Segura eod. cap.15. num.58. se olim firmiter tenuisse non valere matrimonium, quando vi detentus interest, & nunc propter declarationem Cardinalium relinquere cogitandum. Et Petrus de Ledesma eod. dub. 2. fol.189. §. Quo posito, ait seclusa Cardinalium declaratione, esse satis probabile non valere. Et Azebedo l.5. recop. t.1. l.1. num 39. relinquit cogitandum, an valeat matrimonium coram parocho, & testibus sub cautela vocatis, celebratum. Et prob. non valere 1. quia potens invitis alienare, multo magis potest ignorantibus, & absentibus: regula. Qui potest invitis, 26. ff. de regul. juris, sed matrimonium non potest ignorantibus, & absentibus parocho, & testibus inniti: ergo nec ipsis invitis. Et confirm. quia jure idem est abesse, & adesse, si deficiat consensus, juxta doctrinam. Bald. l. Cum non solum, §. Necessitas, num.5. C. de bonis, quæ lib. ergo dum parochus, & testes adsunt inviti, perindè est, ac si abessent, & ita irritum erit matrimon. 2. quia præsentia moralis, & humana est hominis, ut homo est, sed ut homo constat intellectu, & voluntate: ergo talis præsentia postulat advertentiam intellectus, & consensum voluntatis: & consequenter deficiet, & nullum erit matrimonium, quando deficit consensus in parocho, & testibus vi detentis. 3. quia quando in jure præcipitur aliquid fieri coram aliquo, debet is interesse moraliter, secundùm suum modum, & officium, ut si sit aliquid faciendum coram notario, & testibus, non satis est notarium interesse, ut testem, sed exercendo suum officium, quare si vi subscriberet, sigilloque muniret, nil actum esset: ergo cùm Tridentin. præcipiat matrimon. fieri coram parocho, & testibus, non petit assistentiam parochi, solùm ut intersit tamquam testis, sed ut intersit suum munus obeundo, at parochi munus est non puri testis, sed assistere nomine Ecclesiæ, approbando matrimonium, & præbendo sacramento authoritatem, quæ non præstatur ab eo, qui invitus, aut casu ad aliud vocatus interest: ergo tale matrimon. est nullum, 4. ex l.1. fine ff. de author. tut. ibi, Tutor si invitus retentus sit per vim, non valet, quod agitur, neque enim præsentia corporis sufficit ad authoritatem: ergo similiter non præstabit authoritatem matrimonio parochus vi detentus, nec valebit, quod agit. Et confirmatur, quia si statuto requiratur præsentia alicujus, si vi præcisa adesset, actus esset nullus: quia abfuit consensus, ut docet per d. l.1. Fortunius de ult. fine, illat.21. num.438. & habetur in 1 tom. tract.5. quia Tridentin. sess.24. cap.1. de matrim. præcipit, ut parochus interrogatis contrahentibus dicat, Ego vos conjungo: quòd non præstatur, ubi parochi consensus deficit. Ultimo, quia olim præcipiebatur solemni ritu Ecclesiæ, ut parochus assisteret matrimon. (ut constat ex variis Pontificum decretis, quæ affert Gratianus 30. qu.5. per multa c.) & tamen tunc non exigebatur ejus præsentia tamquam testis, ergo nec in Tridentino; & ita si invitus intersit, nullum erit matrimonium.

8 Alii verò dicunt requiri testes esse specialiter vocatos, aliàs non valere matrimonium. Sic Carbon. qu.45. de restitut. §. Postremo ne pluribus, & §. seq. & idem dicent DD. asserentes testes matrimonii debere esse rogatos: quos referam hîc 3. lib. disput.41. num.7. Et potest probari ex l. Qui testamento, la 2. ff. de testam. fine, ibi. Sed si testes detenti sint inviti, putant non valere testamentum.

9 Cæterùm dicendum est, valere matrimonium, quamvis parochus, & testes vi detenti intersint, dummodò intelligant consensus contrahentium. Prob. ex l. Coram Titio, 209. ff. de verb. oblig. ibi, Scire autem, non etiam velle is debet, nam etiam eo invito rectè fit: ubi deciditur dici aliquid coram aliquo fieri, quamvis invitus adsit, si advertat: quod idem docet gloss. Extrav. Execrabilis, verb. Coram, l. 1. de præbend. cùm ergo Trident. solùm exigat matrimonium celebrari coram parocho, & testibus, satisfit, si ipsis præsentibus, quamvis invitis, celebretur. Præterea, quia salvatur finis illius decreti Tridentini ex ejus præfatione collectus, cùm jam matrimonium illud talium constet Ecclesiæ, nec eo spreto possint aliud inire. Sic docent afferentes declarationem Cardinalium, Salzedo practica c.73. vers. Tertio, Enriquez l.11. de matrim. c.3. num.1. Spino spec. testa. gl.15. n.49. Petrus de Ledesma de matrim. q.45. art.5. punct.3. dub. 2. fol.189. §. Quo posito, Veracruz append. ad a.8. speculi, ubi de coactione, fol.111. Anast. Germonius t. de indultis Cardinalium, §. Si tibi quoad vixeris, nu.73. Albornoz lib.4. de arte contract. tit.1. Manuel 1. tom. summa 2. editione, c.219. nu.11. Vega lib.6. summa, casu 116.

10 Hinc infertur, à fortiori valere, quando parochus, vel testes dolo ad aliud vocati, intersunt matrimonio. Prob. iisdem rationibus. Et docent Navarr. lib.4. consil. in 1. edit. t. de sponsal. cons.20. in 2. t. de clandest. despons. cons.11. Salzedo afferens declarationem Cardinalium, Enriquez, Spino, Manuel. num. præcedenti allegati.

11 2. Infertur, si matrimon. celebretur coram parocho, & testibus casu transeuntibus, esse validum. Quia cùm advertant, verè dicuntur præsentes, cùm præsentia ad valorem matrimonii petita, contenta sit sola intellectus advertentia, qua ritè testimonium contracti matrimonii perhiberi possit: ut probavimus num. 9. Sic Petrus de Ledesma de matrim. q.45. a.5. punct.3. dub.2. ad finem, fol.190. col.2. §. Ex dictis sequitur, dicens hoc esse ferè certum: quamvis eod. dub.2. fol.188. col.2. vers. Ex dictis sequitur, asserat aliquos probabiliter dicere non esse matrimonium. Nam casu transeuntes non dicuntur moraliter præsentes. Sed hoc est minùs verū, cū transeuntes ita

ita testificari possint, si advertant, ac si data opera interessent. Et de testibus sic casu transeuntibus, docet satis esse ad matrimon. *Segura 2.p.direct. Judicum c.15.n.54.*

12 Peccabunt tamen lethaliter contrahentes coram parocho vi detento: tum ratione injuriæ, tum etiam ratione contemptus Ecclesiæ: non enim ejus authoritate contrahunt. Sic *Petrus de Ledesma de matrim.qu.45.art.5.punct.3.dubio 2.fol.189.§.In expositionem.* Quod idem eadem ratione dicendum est, quando parochus casu transibat, vel dolo ad aliud vocatus, accessit. Quia non contrahitur authoritate Ecclesiæ. De testibus autem secùs credo dicendum esse: non enim peccabunt lethaliter contrahentes coram ipsis vi detentis: (si secludas rationem injuriæ violentiæ ipsis illatæ, hæc enim ex qualitate injuriæ pensanda est, an sit mortalis) aut dolo ad aliud adductis, aut casu transeuntibus. Quia ipsi non gerunt vices Ecclesiæ authoritatem præstando ipsius nomine, matrimonio, quod parochus præstat, sed testium ministerium solum obeunt, quod æquè præstare possunt vi detenti, aut casu transeuntes, aut ad aliud dolo vocati. Esset tamen culpa venialis: quia non servatur debita reverentia sacramento.

13 Dubitabis autem, an similiter valeat matrimonium coram alieno sacerdote initum, de licentia proprii, si ea licentia metu cadenti in virum constantem, extorta sit? Videtur enim non valere: quia ea licentia invalida est. Quod sic probo, quamvis enim regulariter metu gesta valeant (ut dicam lib.4. disp.8. num.4.) excipitur tamen jurisdictio, nam ea non transfertur intercedente metu: ut docent *gloss.cap.2.verb.Coactus, ad finem, de his quæ vi,* ubi *Ant.num.10.Anch.num.3. Abb.num.12. & 17 fin. Imola num.4.fine. Bart.tract.de tyranno, num.14.Bald.l. Decernimus, num.5. C.de sacros. Eccles.* & probant per *l.2.initio, ff.de judi.* ibi, *Ac si cùm restitisset quivis ex litigatoribus, viribus prætuta compulsus est, nulla est jurisdictio.* Ubi *gloss.verb.Nulla,* ait, ipso jure. Si ergo metus annullat prorogationem jurisdictionis, à fortiori debet impedire ipsius translationem. Eodem modo intelligit hunc textum *idem Bald.l.Si qui ex consensu, 8 num.7.C.de Episc.aud.* Sed credo valere licentiam illam, & consequenter matrimon. 1. quia verius est jurisdictionem metu extortam validè transferri: quod docet *Card.c.2.De his, quæ vi, nu. unic.vers.Quintus casus, & cap.Licet, qu.31.de elect.* ducitur que, quia lex in contrarium adducta, loquitur in casu speciali, dum litigantes compelluntur consentire in judicem non suum, & ita prorogare ejus jurisdictionem, quæ prorogari nequit nisi libera eorum voluntate: & ita cùm sit casus specialis exceptus a regula generali, tradenti gesta metu tenere, non debet extendi. Quare autè *Hostiens.d.cap.2.ad fin. super verb. Revocari,* dixit jurisdictionem prorogatam metu non valere. Deinde, quia esto jurisdictionis translatio, & prorogatio esset invalida, extendendum non est absque aliquo textu, contra regulam generalem, ad licentiæ concessionem, quæ nec actus jurisdictionis est, nec per eam jurisdictio aliqua transfertur: ut probavi hoc 3.lib. disp.21. num.7.

14 Tandem rogabis, quid dicendum sit, si licentia illa dolo, & mendaciis impetrata sit à parocho, aliàs nullatenus concessuro? Ut si falso nomine alicujus magnatis petatur ab illo, ut concedat licentiam certo sacerdoti. Videtur, invalidam esse licentiam, & consequenter matrimon. 1. quia deest consensus parochi in ea licentia: nihil enim magis contrarium consensui quàm error. *l.Si per errorem, ff. de jurisdict. omn.judic.* Et confirm. quia falsitas circa causam finalem dispositionis ipsam vitiat: ut cùm multis aliis latè tradit *Tiraq.tract.Cessante causa, limit 1. à num.1.usque ad 10.* hic autem falsitas contingit circa causam finalem: nam parochus ea ratione cessante, nullo modo concessurus erat licentiam: finalis autem causa dicitur, quæ ita movet disponentem, ut aliàs non esset dispositurus: ut videtur sentire *Bart.l.2.§.fin.num.1.fin.ff. de donat.* & docent *Ant.cap.Post translationem num.35. de renunciat. & ibi Abb. n 2.lectura illius tit.num.18.Aimon cons.142.num.9. & cons. 192.num 21.Beccius cons.20.num.10.* & alii, quos refert *Tiraquel. d. limit 1.num.36.& 37.* 2. quia dispensatio ex falsa causa obtenta, est subreptitia, & nulla, *cap.Quia circa, de consanguin.* & notant ibi DD. sed hæc licentia est quædam dispensatio, & conceditur ex falsa causa: ergo est nulla. Sed credo validam esse licentiam, & matrimon. Quia cùm ratio illa inducens parochum, nihil prorsus conferat, sed omninò impertinens sit ad licentiæ concessionem, non censenda est ratio finalis, sed impulsiva: qua cessante non cessat dispositio: ut cum multis tradit *Tiraq d.limit.1. à num.1. usque ad.10.* Nec ea videtur mens concedentis licentiam, ut velit eam esse irritam, ea petitione falsa existente, ne matrimonium passim irritetur: eo vel maximè, quia concedentes licentiam non latet, sæpè mendaces esse, & fictitias similes magnatum petitiones. Nec obstant in contrarium adducta: nam ad ea omnia respondetur, verum tenere, quando error, & falsitas contingit circa causam finalem: hic autem circa solam impulsivam est. Nec est verum semper causam finalem esse, eam sine qua actus non fieret: ut docent *D. Thom.2.d.38.qu.1.art.1.ad 5.Major.4.d.15.qu.19.vers.Quinto arguitur, & d.25.qu.2.Navar.sum.Lat.c.23.num.101.& cap.Inter verba, 2. edit.concl.5.num.33. & seq Cov.1.var.cap.20.num 2.* Et prob.ex *l.1. §.Sexum, ff.de postulan.* ubi sancitum non esset, ne fœminæ postularent, nisi Calphurnia tam impudenter postulasset, & tamen scribit *Jurisconsultus* eam non dedisse causam finalem, sed primam, & principalem causam esse, ut iretur obviam impudentiæ fœminarum: ut benè notat *ibi gloss.verb. Causam,* Quod etiam in naturalibus videmus, nam removens prohibens est causa sine qua non descensus lapidis, cùm tamen non sit principalis causa, sed occasio.

15 Ad argum. primæ sententiæ proposita num. 7. ad probandum invalidum esse matrimonium, quando parochus vi detentus interest: respondetur. Ad 1. dico illam regulam intelligi, nisi actus in præsentia alicujus necessariò fieri debeat, tunc enim licèt eo invito, præsente, fieri possit, non tamen absente. Ita eam regulam explicat *Rebuf.l.Coram Titio, 209.ff.de verb signific.verb.9.* & refert Bartolum, & Decium. Ad confirm. dico, eam doctrinam intelligi, quando consensus alicujus exigitur cum præsentia: quod in matrimon. non exigitur, sed sola præsentia, quæ ad testificandum est sufficiens. Ad 2. dico, licèt præsentia moralis perfecta utramque requirat, non autem imperfectam, sed sat esse ad illam, advertentiam intellectus: constat ex Concilii mente hanc imperfectam desiderari, cùm ea clandestinitatem excludat, & sufficiens sit ad testificandum de matrimonio. Ad 3. dico utramque parochi præsentiam postulare Tridentinum: at tanquam testis qualificati, id est, habentis parochi dignitatem, tanquam de essentia, & tanquam præstantis authoritatem nomine Ecclesiæ, solùm ex præcepto. Ad 4. dico esse disparem rationem: quia ad valorem contractus pupilli non requiritur præsentia tutoris tanquam testis, sed ut concedat licentiam, authoritatemque contractui præstet: ad matrimonii autem valorem, sat est præsentia parochi, tanquam testis. Ad confirmationem, dic eam doctrinam esse veram, quando ea præsentia non requiritur tanquam solius testis. Ad 5. dic, ea verba non esse de necessitate sacramenti, sed solius præcepti: ut dixi disp.præc. num.4. Ad ultimum, dic olim eam præsentiam authoritativam fuisse solum de necessitate præcepti, & hodie similiter esse de eadem necessitate. Ad argumentum 2. sententiæ, positum num.8. dic, in testibus testamenti verum esse, non sufficere, si detenti sint: quia debent esse rogati: ut habetur *l.Heredes palam, §. In testamentis, ff.de testam.* secùs in matrimonio, ubi non desideratur testes esse rogatos: ut dicam hoc 3.lib. disp.41.num.7.

DISPUTATIO XL.

Utrùm ad matrimonii valorem satis sit, parochum, & testes interesse sponsalibus juramento stabilitis? Vel sponsalibus, si posteà sponsi clam animo uxorio se cognoscant? Vel si coram eodem parocho, & testibus intercedant copula, vel alii actus, ob quos olim transibant in matrimonium? Vel si intersint matrimonio de præsenti impuberum, vel puberis, & impuberis, malitia non supplente ætatem, ut posteà efficiatur verum matrimonium, copula maritali, vel aliis actibus, ex quibus olim resultabat matrimonium.

SUMMARIUM.

Quot casus disputandi sint in hac disp. n.1.

Olim sponsalia, vel matrimonium de præsenti impuberum, aut puberis, & impuberis, transibant in matrimonium, per copulam, vel aliquos alios actus, num.2. At per Tridentinum cessarunt matrimonia præsumpta, 3.

Quando parochus, & testes intersunt sponsalibus juramento firmatis, proponuntur argumenta ad probandum olim transisse in matrimonium per tale juramentum: & ita hodie esse hoc matrimonium, 4.

Contrarium decernitur, n.5. Et explicantur c. Ex parte, de sponsalibus, & c. Si quis divinus, 30. qu.5.

Quid, si sponsalia contracta sint coram parocho, & testibus, an per copulam occultam transeant in matrimonium, n.6. Et quid, si fiant coram parocho actus, ex quibus olim resultabat matrimonium, 7.

Quid de matrimonio impuberum, vel puberis, & impuberis celebrato coram parocho, & testibus, an transeat in matrimonium per occultam copulam habitam post legitimam ætatem: refertur opinio affirmans, n.8. & contraria verior, n.9. an sufficiat consensus inter se ipsos post legitimam ætatem, 10.

Solvuntur argumenta, 11.

1 Triplex casus disputandus est in præsentiarum. I. est, quando parochus, & testes intersunt sponsalibus juramento stabilitis. II. quando intersunt sponsalibus, & posteà sequitur copula, vel alii actus, per quos olim transibant in matrimonium. III. est, quando intersunt matrimonio de præsenti impuberum, vel puberis, & impuberis, & completa ætate accedit copula, vel similes actus.

2 Supponendum est, ante Trident. quando aliqui contraxerant sponsalia, vel si erat uterque, aut alter impubes, & contraxerant matrimonium de præsenti, (quo in casu erant sponsalia de futuro, ut dixi lib.1. disp.21. num.2. & 5.) transiisse in matrimon. per copulam habitam affectu conjugali, vel per aliquos alios actus, per quos explicabatur consensus de præsenti, juris præsumptione: ut habetur *cap. Is, qui fidem, de sponsal. & cap.unic.§. Idem quoque, de spons. impub. in 9.* Qui verò sint hi actus, consulendi sunt DD. juris Pontificii duobus textibus citatis, & *cap. Attestationes, cap. Litteras, de despons.impub. Covar.4.decret.2.p.cap.4.toto §.1.& 2. Menoch. lib.3. de præsumpt.tota præsumpt.1.*

3 Hodie autem per *Trident.sess.24.cap.1.de matrim.* cessarunt hæc matrimonia præsumpta, & nec sponsalia, nec matrim. de præsenti inter impuberes, transeunt in verum matrimon. per copulam, vel

alios

alios actus occultè habitos. Nam si consensus expressus, & verus hodie non constituit matrimonium, nisi præstetur coram parocho, & testibus: ut definitur *d. c. 1.* à fortiori ille consensus virtualis, implicitus, & interpretativus, præsumptusque id non efficiet. Sic docent *Nav. sum. Lat. c. 25. n. 144. & c. 27. n. 141. Anton. Cucus l. 5. instit. major. t. 11. n. 105. Perez l. 8 ordin. tit. 15. l. 2. fol. 289. vers. Infertur etiam, & l. 5. tit. 2. l. 1. fol. 41. ante vers. Secundo corrigitur. Menoch. de præsumpt. l. 3 præsumpt. 1. nu. 99. Gutier.* dicens sic declarasse Cardinal. *q. canon. l. 1. c. 18. n. 4. & de juram. 1. p. c. 51. nu. 12 13. 14. Mascardus de prob. l. 1. c. 5. n. 9. Spino speculo test. gloss. 15. n. 56 65. 66. Matienzo l. 5. recop. t. 1. sub gl. 1. nu. 52. 54. 62. Azebed. eod. t. 1. l. 1. nu. 29. & 37. Albornoz de arte contractuum, l. 4. t. 8. Segur direct. judic. 2. p. c. 15. nu. 40.* Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. spec. art. 20. fin. & append. dub. 9. fin. Corduba sum. qu. 52. fin. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 3. nu. 7. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. art. 5. punct. 2. dub. 4. fol. 181. col. 1. Vivaldus Candel. 1. p. de sponsalib. c. 4. num. 29. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Anglos florib. 1. p. qu. de essentialib. matrim. art. 4. difficult. 6. fol. 536. Capua l. 4. decis. c. 23. num. 15. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 39. fol. 1061. col. 1. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 8. ad fin. Manuel 2. tom. sum. 2. edit. cap. 244. num. 10.* & omnes.

4 His præmissis, in primo casu, an sit verum matrimonium, quando parochus, & testes intersunt sponsalibus juramento stabilitis? Esse legitimum matrimon. videtur suaderi: quia olim sponsalia transibant in matrimon. si juramento firmarentur: ut probare videtur *c. Si quis divinis, 30. qu. 5.* ibi, *Si quis divinis tactis juravit mulieri legitimam se eum uxorem habiturum: sit illa legitima uxor.* Et *c. Ex parte, de sponsal.* ubi definitur, quemdam, qui promisit matrim. juramento adjecto mulieri, teneri eam tanquam legitimam uxorem habere, Ergo si hodie coram parocho, & testibus teneantur talia sponsalia, juramento firmata, erit verum matrimonium.

5 Breviter tamen dico, nullo modo esse matrimonium, quia juramentum nunquam habuit eam vim, ut sponsalia transeant in matrimon. Quod egregia ratione probat *D. Thom. 4. d. 28. qu. unic. art. 1. corpore*: quia cum juramentum adhibeatur ad confirmationem dictorum, id tantum confirmat, quòd verba dicta significant, nec eorum sensum immutat: ergo cùm verba sponsalium solùm contineant promissionem de futuro, eam tantum confirmabit, nec significationem alterabit, ut transeat in sponsionem de præsenti. Præterea, quia juramentum non mutat naturam substantialem contractus, sed firmiorem reddit adjecto religionis vinculo. Non obstant textus in contrarium o. præc. adducti, quia *c. Si quis divinis,* non decidit id esse matrimonium, sed teneri jurantem accipere eam in legitimam uxorem: quod significant ea verba, *Sit legitima uxor,* quæ sunt verba imperativi. Ad *c. Ex parte,* dic verba, de quibus ibi Pontifex agit, esse matrimonii de præsenti.

6 In secundo casu, Quando sponsalia coram parocho, & testibus celebrata sunt, an per copulam occultam transeant hodie in matrimonium? Affirmat, quamvis subobscurè *Palacios 4. d. 28. disp. 1. fol 629. col. 2. vers. At vero.* Sed contrarium est certum: quia nec parochus, nec testes testificari possunt, nisi de solis sponsalibus, iisque tantum intersunt, cum copula, per quam transitura erant in matrimon. ipsis absentibus habeatur. Sic tenet *Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 46. art. 2. dub. 1.*

7 Quando autem copula illa habita est coram parocho, & testibus, post sponsalia, negat *Petr. de Ledesm. eod. art. 2. dub. 2.* esse matrimonium. Sed dicendum est non transire, quando sponsalia fuere clandestina: quia tantùm possunt testificari parochus, & testes de copula. Similiter si sponsalia coram diverso parocho, & testibus celebrentur ab iis, coram quibus habetur copula: quia neutri testificari possent de matrimonio, sed alteri de sponsalibus, alter vero de copula. Quando vero tam sponsalia de futuro, quam copula sunt coram eodem parocho, & testibus, dicendum est, jus antiquum manere illæsum, atque ita transire in matrimon. verum quidem, si animo conjugali, præsumptum autem, quando fornicario haberetur copula: adeò ut probata copula, & sponsalibus, præsumeret Ecclesia matrimon. cogeretque ad illud, sicut ante Tridentinum cogebat. Quia mutuus consensus de præsenti, sufficienti signo externo manifestatus, coram parocho, & testibus, constituit matrimonium: sed illa copula post sponsalia est sufficiens signum externum consensus de præsenti, ut constat ex *c. Is, qui de sponsal.* alias male Ecclesia ex ea præsumeret matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cùm habeatur coram parocho, & testibus, constituet hodie matrimon. Ita refert *Petr. de Ledesm. d. dub. 2.* tenuisse quemdam virum doctum, & idem dicendum est de quibuscunque aliis signis, per quæ olim sponsalia transibant in matrimonium: ut si hodie solemnis traductio ad domum, quæ antiquitus erat sufficiens ad explicandum consensum de præsenti, fieret coram eodem parocho, & testibus, coram quibus inita sunt sponsalia, iisdem advertentibus id fieri animo contrahendi de præsenti, sat esset ad matrim. Prob. eadem ratione. Sic docet *Enriq. l. 11. de matrim. c. 3. n. 7.* dicens idem tenuisse *Covar. Baldes,* & alios Theologos consultos, idem *Spino speculo testam. gl. 15. n. 65. 66.* Dixi, quando illa solemnis traductio antiquitus erat sufficiens ad matrimonium: quia quando talis esset, magna est difficultas: ut potest videri in *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. num. 56. & duplici seq. Covar. 4. decret. 2. part. cap. 4. §. 2. num. 1. Gutier. de juram. 1. part. cap. 51. num. fin.*

8 In tertio casu, quando matrimonio de præsenti, utriusque, vel alterius impuberis, malitia non supplente ætatem: intersunt parochus, & testes, an transeat in verum matrimonium, accedente copula, vel aliis artibus occultè factis, ex quibus ante Tridentinum resultabat verum matrimonium? Quidam affirmant transire hodie in verum matrimonium: Quia jam consensus de præsenti semel præstitus est coram parocho, & testibus. 2. Quia hic videtur casus omissus, nec de illo sermonem fecit Tridentinum, sed tantum quando matrimon. de præsenti clam omninò fit: ergo relinquitur in dispositione juris communis, *l. Commodissime ff. de liber. & posthum.* 3. quia *Trident. d. cap. 1.* reddit inhabiles ad sic contrahendum eos, qui absente parocho, & testibus contrahunt: ergo à contrario sensu, hos, qui contraxerunt præsente parocho, & testibus, non reddit inhabiles ad sic contrahendum. Sic docet *Gutier. de juram. 1. p. cap. 51. num. 18.* Et fertur *Covar.* fuisse ejusdem sententiæ.

9 Sed omninò tenendum est non transire. Quia necessariò coram parocho, & testibus præstandus est consensus de præsenti, legitimus ad constituendum matrimonium: ille autem consensus habitus priùs coram parocho est verè de futuro, nec constituit matrimonium, sed sponsalia: (ut dixi lib. 1. disp. 21. num. 1.) Sic docent *Gutier.* sibi contrarius *q. canon. l. 1. cap. 18. à num. 3. & multis seqq. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. num. 58. Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 7. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 220. nu. 2.*

10 Nec satis erit, si renovent consensus inter se ipsos solos: sed debet esse coram parocho, & testibus: Quia alias non possent testificari de contractu de præsenti. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 3. num. 8.* referens alios Doctores consultos idem tenuisse. Si autem defectus ætatis horum esset occultus, an sufficiat inter se solos renovare consensus post legitimam ætatem, dixi l. 2. disp. 37. num. 6.

11 Ad argumenta proposita num. 8. respondetur breviter consensum de præsenti non esse præstitum coram parocho, & testibus, nec coram illis matrimon. celebratum, quia illud matrimonium, illeque consensus, voce fuit de præsenti, re autem ipsa fuit consensus de futuro, & sponsalia: Quare is casus non est omissus à Tridentino, sed in decreto irritanti comprehensus.

DISPUTATIO XLI.

Quot, & quales testes requirantur ad matrimonii valorem?

SUMMARIUM.

Duo testes necessarii sunt, nec satis erit, si intersit parochus cum unico teste, num. 1.
Debent testes rationis usum habere, & esse moraliter præsentes, 2.
Et ibi obiter, an sufficiat, si vi detenti sint, vel dolo ad aliud vocati, vel casu transeuntes, vel si intelligant consensum per interpretem.
Debent testes simul physicè cum parocho interesse, nec sat est simultas moralis, 3.
An sufficiant qualescumque testes? proponuntur argumenta ad probandum desiderari testes omni exceptione majores, 4.
Sufficiunt qualescumque, etiam infames, & excommunicati, cujuscumque sexus, vel ætatis, modo usum rationis habeant, 5.
An expediat adhibere testes omni exceptione majores? Et an lite agitata de matrimonio contracto, plena fides adhibeatur qualibuscumque testibus? 6.
An testes matrimonii debeant esse rogati, 7.
An requiratur ætas certa in procuratore ad matrim. ut ad alia negotia, n. 8. Et ibi, lege particulari numquam censetur corrigere jus commune.
Solvuntur argumenta, 9.

1 IN hac re, certum est requiri ad valorem matrimonii adesse duos testes cum parocho: nec sufficere unicum testem, cum eodem parocho. Quia *Trident. sess. 24. c. de matrim.* expressè irritat matrimon. non contractum coram parocho, & duplici teste. 2. probatur ex doctrina *Felin. c. Ex litteris, n. 10. de probat. vers. Modo adverte,* ubi docet, quando statutum requirit ad certum actum duo personarum genera, personam unius generis non posse utriusque vicem gerere. Unde infert, stante statuto, ut valeat actus, coram presbytero, & tot testibus, ipsum presbyterum non posse esse unum ex illis testibus, & refert Ancharanum: cùm ergo Trid. exigat duo personarum genera, nimirum parochum, & duos alios testes, non poterit parochus munus parochi obire, & simul vicem alterius ex illis duobus testibus supplere. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. art. 5. punct. 3. post. dub. 4.*

2 Secundò certum est exigi, ut testes rationis usum habeant, præsentesque sint moraliter: ut dixi hoc 3. lib. disp. 39. n. 1. in qua etiam disputavi, an sufficiat, si vi detenti, aut dolo ad aliud vocati, vel casu transeuntes intersint: vel intelligant consensum per interpretem.

3 3. Certum est, exigi ut simul parochus, & testes intersint matrimonio, nec sufficere si successivè coram illis explicent contrahentes consensum, ut modò coram solo parocho, & posteà coram testibus absque parocho. Quia Trident. copulativè exigit præsentiam parochi, & testium, & aliter contractum matrimonium irritat: nec sufficiet simultas moralis, ut sufficit simultas materiæ, & formæ in aliis sacramentis: quia hic præsentia parochi, & testium desideratur, ut plenè constare possit Ecclesiæ de matrimonio, at non plenè constat, quando non sunt simul phy-

fice parochus, & testes, cùm sint testes singulares. Ita tenet *Veratrum append. ad specul. dub. 6. concl. 4.*

4 Dubium tamen est, an sufficiant qualescumque testes, vel exigantur omni exceptione majores, hoc est, tales ut nullum patiantur vitium, ex iis, ob quæ jure repelluntur à testimonio dicendo? videtur enim requiri, ut sint omni exceptione majores. 1. Quia in causa matrimoniali, cùm sit gravissima, non quibuslibet testibus fides adhibenda est, sed circumspectis, omnique exceptione majoribus, *cap. 1. de consanguin. vers. Nunc quæstio*, ibi, *Si per testes circumspectos omni exceptione majores invenerit*: ergo cum Concilium exigat testes, ut possit probari matrimonium, intelligendum est de testibus legitimis, & qui jure attento faciunt fidem. Et confirm. 1. quia matrimonii causa est adeo ardua, ut non per quoslibet judices tractanda sit, sed per discretos, ut dicitur, *cap. fin. de consang.* at in causa ardua non admittitur testis cujus fides aliqua ex causa dilui potest, *cap. Licet vers. Quamquam autem: ibi, quidam vero, de probatio.* quem textum dicit singularem ad hoc probandum, *Bald. cap. Ad nostrum, num. 1. de probatio.* ergo testes, quos petit Concilium, ut intersint matrimonio, debent esse omni exceptione majores, ita ut non possit contra eos opponi aliquid, quo eorum fides vacillet. Et 2. confirm. quia aliàs esset inutile decretum Tridentini, quod omninò vitandum est: *cap. Si super gratia, in fine, de offic. deleg. in 6.* Quia ratio, quam assignat irritandi clandestina, est ne quis possit publicè secundum inire matrimonium, eo quòd primùm probari nequit: si ergo sufficiunt ii testes, qui ob aliquod vitium à testimonio repelluntur, & quibus minimè in foro externo adhibetur fides, idem sequeretur inconveniens, cùm adhuc improbabile maneat primùm matrimon. 2. Principaliter probatur, quia cùm sit jurium correctio vitanda. *l. Precipimus, C. de appellat.* novum jus, dum aliud non exprimit, est interpretandum secundùm jus antiquum, ergo cùm Concilium exigit testes in matrimonio, intelligendum est de iis testibus, qui jure antiquo ad probationem matrimonii desiderabantur, quales soli sunt, omni exceptione majores. Et ita *Covar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. num. 8.* alios referens, ait ad matrimonii probationem esse necessarios testes integros, ac in causis criminalibus, in quibus exiguntur omni exceptione majores, & probationes, luce clariores, *c. Epiphanium 5. qu. 6. & l. Sciant cuncti, C. de probatio.* & tradit cum aliis *Mascar. de probat. concl. 1366. num. 4.* Nec valet, si dicas id esse verum, quando agitur de matrimonio dissolvendo, secùs quando de solo probando matrimonio contracto. Quia etiam ad hoc desiderantur testes omni exceptione majores, ut cùm multis testatur *Ant. Gabr. tom. 3. commun. l. 1. de testibus, conclus. 8. num. 3. vers. Contrarium*, & multi alii tenent, quos refert *Mascard. de probat. conclus. 1023. num. 4.* atque ita ad probandum matrimon. non admittuntur testes suspecti, ut si vir superior sit divitiis, &c. mater fœminæ non admittitur ad probandum matrimonium cum filia, tanquam suspecta, eo quòd ejus incrementum exoptet: ut habetur *cap. Super eo, el 2. de testibus, & l. 16. t. 9. p. 4.* ergo similiter in matrimonio petit Concilium testes omni exceptione majores. 3. Quia *cap. Cum esses, de testam.* definit Pontifex valere testamentum factum coram parocho, & duabus aliis personis idoneis, hoc est legitimis, nam statim, *cap. Relatum, el 1. quod immediatè sequitur, eod. t.* vocat testes idoneos, & statim eosdem testes legitimos, & explicat *Covar. eod. cap. Relatum, num. 8.* hoc est, qui sufficiunt communi probationi: ergo non obstante, quod Tridentinum petat authoritatem testimonii parochi, ad valorem matrimonii, cùm simul exigat alios duos testes, debent ii esse idonei, ac legitimi ad probandum matrimonium, & quibus nullum vitium, diminuens fidem, obiici possit. Ultimò, quia matrim. clandestinum dicebatur jure communi, quod legitimè probari non poterat, *cap. 2. de clandest. despons.* ibi, *Si matrimonia ita occultè contrahuntur, ut exinde legitima probatio non appareat.* Et idem habetur *l. 1. t. 3. p. 4. & l. 1. t. 1. lib. 3. fori*: ergo solemnitas petita in Tridentino, ne matrim. sit clandestinum, videlicet, ut intersint duo testes cùm parocho, debet esse conformis juri communi, & proindè testes futuri sunt integræ fidei, quibus legitimè matrimon. probari possit. His rationibus ducti aliqui neoterici docti censent, quamvis ad matrimonii valorem non requiratur ita rigida testium conditio, ac in aliis causis, at si testes sint ita suspecti, ut nulli illorum meritò, & ex causa speciali credendum sit, non valere matrimon.

5 Verius tamen est, ad matrimonii valorem sufficere quoscumque testes habentes rationis usum: nec desiderari, ut habeant qualitates jure requisitas, ut in aliis negotiis habiles, ac legitimi testes censeantur. Quare sufficit licèt sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, servi, familiares, fœminæ, immò & infideles (ut ait *Veracruz, statim citandus.*) Prob. 1. quia quamvis aliàs testes sint illegitimi, & inhabiles, faciunt sufficientem fidem, nec repelluntur, quando sunt instrumentarii, hoc est, appositi instrumento ex communi contrahentium consensu: ut tradunt *gloss. auth. de testib. §. Et licèt, verb. l. Et supplicii, Bald. l. Parentes, num. 1. vers. Vel dic latius, C. de testibus, Soci. de reg. jur. lit. T. reg. fin. vers. Fallit quando testes, Jas. l. 1. § fin. num. 9. ff. de verb. oblig. Ant. Gabr. alios referens, tom. 3. com. l. 1. t. t. de testib. concl. 10. num. 50. & concl. 13. num. 13.* sed testes in matrimonio adhibentur communi consensu contrahentium, ergo sufficiunt quicumque. Præsertim cum in libro parochi describendum sit matrimon. cum nominibus testium: ut præcipitur in Tridentino, *eod. cap. 1. 2.* Quia testes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili, & fide digno, tunc enim habilitas unius supplet inhabilitatem alterius, ut multis citatis testantur *Ant. Gabr. tom. 3. commun. l. 1. t. de testib. concl. 5. num. 1. & seq. Mascar. de probat. concl. 1365. num. 13.* & maximè si alter ex testibus sit parochus, cujus authoritati multum tribuitur in jure, ut constat ex *cap. Cum esses, de testamentis*, ubi non obstante consuetudine antiqua civitatis Hostiensis, ut non valeret testamentum absque quinque testibus, definitur valere, si in præsentia parochi, & duorum testium fiat: ergo cùm matrimon. debeat necessariò interesse parochus, aut alius sacerdos de ejus licentia, ejus authoritas supplebit vitium, quod alii duo testes patiuntur, ac proinde valebit matrimonium, qualescumque illi sint. Et confirmatur, quia *cap. Cum esses, de testam.* ubi Pontifex ultra parochum, voluit ut adessent duo testes legitimi, & idonei, id expressit, ibi, *Coram presbytero, & tribus, aut duabus aliis personis idoneis*: ergo cùm Tridentinum tantùm exprimat coram parocho, & duobus, vel tribus aliis testibus: signum est, nullam qualitatem in testibus exigere, præter eam, quæ jure naturæ est necessaria, ut testimonium perhibere possint, nempè, ut rationis usum habeant. Et hoc maximè habet verum, cùm decretum hoc juris naturalis, & Ecclesiastici antiqui correctorium sit, juxta quod valida erant matrimonia clandestina, atque ita restringendum est, ut de quibuscumque testibus loquatur. Quòd si dicas, fore aliquando, ut ipse parochus, & testes valdè suspecti sint, ac proinde parochi auctoritas vitium testium minimè suppleat, nec omnibus illis meritò fides adhibenda sit. Fateor id, verum lex non potest respicere omnes casus particulares, sed frequentiores, ut optimè dixit *Jurisconsultus l. Nam ad ea, junct. l. seq. ff. de leg.* ibi, *Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter, & facilè, quàm ad ea, quæ perraro eveniunt: quoniam ut ait Theophrastus, quæ semel, aut bis accidunt, contemnunt legislatores*: ergo cùm rarissimè accidat, parochum, & ambos testes ita suspectos esse, casum hunc contempsit Tridentinum, attendens ad id, quod frequenter evenit, ut parochi fides, & authoritas vitium aliorum testium suppleat. 3. Prob. quia etiam jure antiquo licèt ad dissolvendum matrimon. exigerentur testes omni exceptione majores, *cap. 1. de consang.* verùm ad illud esse contractum probandum, non desiderabantur, ut multis citatis docet *Mascard. de probat. concl. 1023. num. 13.* & esto ad id probandum tales testes peterentur, id posset procedere, ubi non exigeretur parochi testimonium supplens aliorum vitium, nec testes essent communi contrahentium consensu adhibiti: ergo nec Tridentinum petit testes omni exceptione majores ad probationem matrimonii, sed admittit inhabiles: præsertim cùm exigat etiam parochi testimonium, & testes illi utriusque beneplacito contrahentis intersint: alias rigidiorem probationem exposceret, quam jus antiquum. Et confirm. quia jus antiquum non irritabat matrimonium absque testibus contractum, & adhuc non poscebat ad ejus probationem testes integros: ergo à fortiori Tridentinum irritans minimè tales testes exiget. Cum enim rigidius sit decretum, & in matrimonii damnum, strictiùs intelligendum est. 4. Quia in causa favorabili admittuntur testes alias inhabiles, ut ob fidei favorem, decernitur *cap. In fidei favorem, de hæret. in 6.* at causa matrimonii est valdè favorabilis, ut habetur *cap. fin. de sent. & re judic.* & ideò ad testificandum in ea admittuntur fœminæ, *cap. Super eo, el 2. de testib. & consang. cap. Videtur, qui matrim. accus. pos. & l. 15. t. 9. p. 4.* ergo in matrimonio ad ejus valorem sufficient quicumque testes. 5. Quia domi fieri solita possunt per testes inhabiles probari, ut per familiares, servos: qui aliàs inhabiles sunt, ut in causa domini, vel familiaris testificentur: ut docet cum aliis *Mascard. de probat. concl. 1365. num. 1. & 2.* sed matrimonium communiter solet domi iniri, ergo sat sunt testes aliàs inhabiles. Tandem, quia est optima hujus rei congruentia, sicut enim in aliis sacramentis instituit Dominus materias in re communi, & facili, ut baptismum in aqua, &c. quo facilè invenirentur: ita Tridentinum intendit statuere quædam clara, facilia, & communia, exigitque testes cujuscumque conditionis ad matrimonii valorem, & probationem: si enim testes omni exceptione majores peteret, plerumque difficile invenirentur, innumerisque litibus circa matrimonii valorem locus daretur, in te, quæ quamvis singulis non sit necessaria, est tamen pro tota communitate valdè necessaria, & communi Ecclesiæ bono valdè expedit, matrimonia esse certa, litibusque, & dubiis minimè patere. Et ita hanc sent. tenent *Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 11. n. 61. Veracruz. append. ad specul. tota dub. 7. Spino specul. testam. gl. 15. n. 46. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 3. num. 9. Segura direct. judic. 2. p. cap. 15. num. 60. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 219. num. 18. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. a. 5. punct. 3. post 4. dub. fol. 193. col. 2. §. Conclusio sit.*

6 Addit *Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 11. nu. 61. & seq.* expedire, ut adhibeantur testes omni exceptione majores. Quia si posteà in dubium verteretur coram judice, an matrimon. sit contractum, paulo major fides adhiberetur his testibus inhabilibus non tamen integra. Verum fateor id expedire: cessabit enim omnis quæstio; at credo his testibus inhabilibus integram adhiberi fidem. Ut probant rationes, quas attuli num. præc. & maximè, quia consensu utriusque contrahentis: parochoque eorum vitium supplente intersunt.

7 Hinc infertur minùs verum esse, quod docet *gl. c. Testes, verb. Audiverunt. 3. q. 9. & Barbat. cons. 74. n. 3. vol. 1.* exigi in matrimonio testes esse rogatos. Quia id nullo jure probatur, immò *l. Ad fidem, ff. de testibus*, habetur testes non rogatos sufficere ad rei gestæ fidem faciendam: & *auth. Rogati, C. de testibus*, excipiuntur aliqui casus, in quibus oportet testes esse rogatos: *junct. gl. verb. Ut in testam. & d. l. Ad fidem. verb. Non rogatus*, & in nullo illorum numeratur causa matri-

matrimonialis. Sic docent gl. a Nostrates, verb. Invitatis, 30. q. 5. Aretin. cons. 14. Deci. cons. 169. Soc. de reg. jur. lit. T. reg. 420. fin. Navar. l. 4. cons. in 1. edit. t. de spons. cons. 20. n. 1. in 2. t. de clandest. despons. cons. 11. n. 1. Greg. Lop. l. 1. verb. Sintestigos, t. 3. p. 4. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 3. n. 9. Segur. direct. jud. 2. p. c. 15. n. 53.

8 Ex dictis infertur, quid dicendum sit de procuratore ad matrimon. constituto: nimirum, an requirat qualitates jure requisitas, ut ad alia negotia peragenda constituatur: ut ad ætatem decem, & septem annorum? An potiùs satis sit, ut habeat qualitatem jure naturæ requisitam, nempè rationis usum, ut de testibus diximus num. 5. Et ratio dubitandi est, quia procurator ad matrimonium dicitur ad negotia constitutus, ut colligitur ex cap. fin. de procurator. in 6. ibi, Et quamvis aliàs is, qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu, &c. Et docet ibi gloss. in ensus positione, notab. 2. & ibi Domin. §. Et quamvis, num. 1. Franc. in prius. num. 1. notab. 2. In procuratore autem ad negotia desideratur septemdecim annorum ætas, cap. Qui generaliter, §. Licèt de procur. in 6. ibi, Licèt autem quis post 17. annum procurator ad negotia licitè deputetur, ad judicia tamen, nisi major 25. annis fuerit, deputari nequibit: & l. 19. t. 5. p. 3. ibi, E aun dezimos, que los personeros que son dados para recaudar cosas fuera de juizio, que cumpla que sean de edad de diez y siete annos, como quier que los otros que son puestos para demandar, o responder en juizio devem deservir lo menos de edad, de veinticinco annos. Et ita eam ætatem desiderari in procuratore ad negotia testantur Alber. l. Exigendi, num. 5. fine, C. de procur. & ibi Paulus num. 9. init. & Jason num. 19. Joann. de Grassalebus de substantialibus procuratorum, verb. Providos, discretos viros, num. 3. D. Ant. 3. 3. p. t. 6. c. 3. §. 7. Sylvest. verb. Procurator, num. unico, vers. Sed nota, & ibi Tabiena qu. 1. num. 2. Greg. Lop. d. l. 19. verb. Diez y siete, Gutier. de juram. 3. p. cap. 11. num. 1. Et ejusdem sent. videtur gloss. d. l. Exigendi, verb. Non injustè, & instit. quibus ex causis manumittere non lic. §. eadem leg. verb. Decem, ubi illum, §. ibi, Servus, qui manumittitur procuratoris habendi gratia: non minor decem, & septem annis manumittatur: explicat de procuratore ad negotia: unde clarè sentit, eam ætatem requiri in procuratore ad negotia: ergo similiter in procuratore ad matrim. eadem ætas desiderabitur, cùm verè ad negotia dicatur procurator constitutus. Et confirm. quia de procur. in 6. cap. Qui generaliter, §. Licet, petitur in procuratore ad negotia ætas septemdecim annorum, & in cap. finali, ubi de procuratore ad matrimon. tractatur, decidit textus procuratorem ad matrimon. dici ad negotia constitutum: ergo clarè significat eandem ætatem peti in procuratore ad matrimon. Sed multò certius est, nullam desiderari ætatem, nec qualitatem aliam in procuratore ad matrimon. constituto, præter eam, quam jus naturale exposcit ad explicandum consensum, nomine alterius, nimirum, rationis usum: sicut de testibus diximus nu. 5. Prob. 1. quia in procuratore ad negotia non constat certam ætatem desiderari, immò verius est, pupillum, modò usu rationis gaudeat, posse eo munere fungi: per l. Sed & si quis. 7. ad fin. vers. Pupillus, ff. de instit. act. ibi, Pupillus, & institor obligat eum, qui eum præposuit institoria actione, quoniam sibi imputare debet, qui eum præposuerit. Et l. seq. ibi, Nam & plerique, & pueros, puellasque tabernis præponunt. Et l. 1. ff. de exercitoria actione. §. Magistrum navis, vers. Cujus autem, ibi, Sed nec cujus ætatis sit intererit sibi imputaturo, qui præposuit. Et docent Bald. l. Exigendi, C. de proc. num. 4. fin. & ibi Alex. cum Jac. de Aret. dicens esse communem, num. 23. Petr. de Bellapertic. ibi, col. 3. vers. Sed opponitur, Salic. ibi, num. 13. Franc. d. c. Qui generaliter, §. Licet num. 1. Et videntur tenere ibi Joann. And. num. 2. Anchar. num. 4. Dom. ibi, §. Licet, num. 4. Et reddit optimam differentiæ rationem Bald. cit. cur certa ætas ut annorum 25. requiratur in procuratore ad judicia, nulla autem ætas præscripta in procuratore ad negotia: quia judicium est inter contradicentes: contractus autem inter consentientes celebrantur, quare quælibet ætas in procuratore ad illos constituto est idonea, dummodo sit capax consensus. Nec obstant textus pro contraria sententia adducti. Nam ad c. Qui generaliter, §. Licet, respondet ibi Francus, num. 1. principalem decisionem ibi esse de ætate procuratoris ad judicia, nec sumi debere argum. à contrario sensu ad probandam ætatem procuratoris ad negotia, cùm contrarium jure decisum sit ut probavimus: argum. enim à contrario sensu locum non habet, ubi contrarium est decisum in jure: ut cum multis probat Everard. in suis topicis, loco, à contrario sensu, nu. 8. Vel 2. dic in procuratore ad judicia, expresè dici nequire constitui ante 25. annos: quem loquendi modum non servat textus in procuratore ad negotia: sed dicit post 17. annum licitè deputari: quasi clarè significans illum ante dictam ætatem non posse validè constitui: hunc autem posse validè, sed non decenter, & honestè: quod clarius significavit l. 19. t. 5. p. 3. ibi, Cumple que sean de edad de diez y siete annos: leges enim partitæ desumptæ sunt communiter ex jure communi civili, & canonico, nec illud censentur corrigere, nisi expressis verbis id faciant, ut colligitur ex l. 9. t. 13. p. 6. ibi, Este nos movimos à mudar: & proœmio legum partit. ibi, E tomemos de las palabras de los dichos de los sabios, e de los derechos. Et l. 1. Tauri, ibi, porque fueron tomadas de los dichos de muchos sabios y de los derechos. Et docent Peralta. l. Si quis in princ. testamenti, num. 40. ff. de legat. 3. Covar. 1. var. cap. 14. num. 5. Greg. Lop. l. 9. verb. A mudar, t. 13. p. 6. Meras de Major. t. 1. p. qu. 1. num. 74. Guttier. 2. tom. practicar. l. 3. qu. 26. num. 6. & ita manet responsum ad legem partitæ pro contraria parte allatam: non enim censetur in dubio corrigere jus civile, d. l. Sed & si quis, & seq. & l. 1. ff. de exercitor. actio. expresè decidens posse pupillum procuratorem constitui. 2. Prob. quia esto ad alia negotia desideraretur in procuratore certa ætas, secus esset dicendum in procuratore ad matrimon. quia nulla prorsus ejus industria desideratur, sed tantùm explicat consensum absentis. Et confirm. quia ad matrimonium satis est mutuus consensus, quibuscunque nutibus expressus, ergo sufficiet si per pupillum habentem rationis usum exprimatur. 3. Quia si contraheretur matrimonium per interpretem pupillum, nemo negaret esse legitimum, procurator autem in matrimon. tantùm deservit ad interpretandum consensum absentis, sicut interpres ad aperiendum consensum præsentis. Quia durissimum esset creditu, affirmare, posse puerum 14. annorum se ligare matrimonio, ad idque capacitatem sufficientem habere, non tamen ad exprimendum consensum alterius contrahere volentis. 5. Quia cùm hic contractus sit cæteris favorabilior, non quæcumque cæterorum contractuum valorem impediunt, impedient matrimonii valorem, nisi in jure exprimatur de ipso matrimonio: ut constat, quia mutus, & surdus à natura nullum contractum inire potest, jure communi id prohibente, & tamen in illa prohibitione generali contractuum, non clauditur matrimonium: (ut probavi lib. 1. disp. 8. num. 12.) & supponit textus c. Cum apud, de sponsal. Præterea, prodigus cui datus est curator, nullo contractu obligari potest, l. Is cui bonis, 6. ff. de verb. oblig. ibi, Tradere verò non potest, vel promittendo obligari: & tamen manifestum est, validè promittere, & contrahere matrimonium: ergo non obstante generali prohibitione, (si talis esset) ne minor 17. annis validè constituatur procurator ad negotia, quamvis procurator ad matrimonium dicatur ad negotia constitutus, non veniret ea prohibitio de matrimonio intelligenda, sicut etiam prohibitio generalis contractuum, matrimonium quod verè, & propriè contractus est, minimè claudit.

9 Ad argum. prioris sent. proposita num. 4. respondetur. Ad 1. dic, textum illum agere, quando tractatur de matrimon. dissolvendo: & esto etiam dicamus ideus requiri ad probandum matrimon. debet intelligi, nisi vitium testium aliunde suppleatur: at hic suppletur parochi præsentia: & quia communi contrahentium consensu adhibentur: quæ duo supplent vitium: ut probavimus num. 5. Ad confirm. eodem modo dico intelligi minorem, scilicet, in causa ardua non sat esse quoscumque testes, nisi sit favorabilis, & vitium aliundè suppleatur. Ad 2. confirm. nego sequi inconveniens, quia ad probandum prius matrimonium contractum esse, sufficiunt in hoc casu etiam illi testes inhabiles, iisque adhibetur fides, ob rationes dictas: & esto acciderent casus, in quibus etiam parocho, & testibus nulla esset adhibenda fides: cùm ii rarissimi sint, non efficient legem inutilem, quæ casus communiter contingentes amplectitur contemptis rarò evenientibus, ut probavi, num. 5. Ad 2. argum. dico antecedens esse verum, quando jus novum loquitur in eodem casu juris antiqui, quod hic non contingit, quia jus antiquum loquitur in casu, in quo non suppletur inhabilitas testium per aliquid aliud, agitque de probatione matrimonii ad ejus valorem minimè necessaria, & ideò nil mirum est, si eam rigidiorem postulet. Tridentinum autem loquitur in casu, in quo vitium testium suppletur parochi præsentia, agitque de probatione requisita ad matrimonii valorem: & ita non mirum est, si leviorem exigat. Et per hoc cessat replica: quia esto diceremus jure antiquo requisitam esse plenam fidem testium, ad probandum matrimonium, non militat eadem ratio jure novo. Ad 3. dico id specialiter expressisse Pontificem in eo casu, plenior enim probatio requiritur in testamentis. Unde potiùs inde desumimus argum. pro nostra opinione, cùm in nostro casu id non explicet Concil. ad ultimum, fateor etiam hodie esse clandestinum, cui deficit legitima probatio: at attento Tridentino est talis, quando interest parochus, & quicumque alii testes. Et quamvis in aliquo casu raro ea non esset sufficiens, satis est in communi talem esse.

DISPUTATIO XLII.

Utrùm sit pœna matrimonii clandestini, ut filii ex eo nati, quando fuit verè nullum ob aliquod impedimentum, sint illegitimi, non obstante bona fide parentum ignorantium impedimentum?

SUMMARIUM.

Filii nati ex matrimonio clandestino, quod parentes credebant esse validum, si re vera fuit invalidum, sunt illegitimi, n. 1. Et ibi remissivè, an hæc pœna indigeat judicis sententia.

Non est probabilis ignorantia, quando omittuntur jure requisita: & cùm quis dat operam rei illicitæ, error ejus non excusat, sed inspicitur veritas, num. 1.

Ratio, ob quam nati ex fornicatione legitimantur per subsequens matrimonium putativum, & nati ex clandestino putativo non sint legitimi, num. 2.

An habeat locum hæc pœna, non tantum quando clandestinum est nullum ob consanguinitatem, affinitatem, aut cognationem, refertur opinio affirmans in hoc casu tantùm locum habere, n. 3. Et contraria verior n. 4.

Lex pœnalis, & correctoria extenditur ob identitatem rationis in ea expressa, 4.

An habeat locum hæc pœna, quando, causa nullitatis matrimonii tam occulta erat, ut præmissis denunciationibus detegi non posset, n. 5.

Quid si tantùm fuit clandestinum ob omissionem denunciationum, 6.
Declaratur Trident. sess. 24. cap. 5 de matrimonio, an ibi dispositum habeat locum in quocumque alio impedimento, nu. 7. *Et an filii nati ex clandestino valido sint legitimi*, 8.
An clausula, Ut non possit dispensari, liget Pontificis manus, remissivè, 7.

HActenus disputavimus de denunciationibus matrimonio prævis, ne dicatur clandestinum: & de præsentia parochi, & testium ad ipsius valorem requisita: superest tandem de pœnis jure matrimonio clandestino constitutis, disputare. Et primò quidem, de pœnis ipsius matrimonii clandestini, sermonem faciam. Deinde de pœnis ipsorum contrahentium, & testium. Tandem de pœnis parochi, vel alterius sacerdotis assistentis.

1 Sit conclusio, Pœna est matrimonii clandestini, ut quamvis filii ex matrimonio verè nullo geniti, quando adfuit bona fides in utroque, vel in altero parente ignorante impedimentum, sint legitimi: juxta *cap. Ex tenore, qui filii sint legit.* at si matrimonium illud nullum fuit clandestinum, erunt filii illegitimi, non obstante bona parentum fide. Sic habetur *cap. fin. §. Si quis verò, de clandest. desponsat.* ibi, *Si quis vero clandestina conjugia inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur: de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cùm illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur.* Ubi notanda est ratio assignata in textu: ideò enim nati ex matrimonio putativo sunt legitimi, quia saltem alter parens laborabat ignorantia probabili: ut docent omnes scribentes, *d. cap. Ex tenore*; quæ ratio cessat, quando clandestinè contrahitur omissis denunciationibus, & ideò filii non sunt legitimi: non enim est probabilis ignorantia, cùm omittantur requisita ad assequendum veritatem. Unde pulchrè *Bart. l. fin. inst. ff. de ritu nupt. & l. Post contractum, num. 7. ff. de donat.* Dixi celebrantem actum prohibitum palàm posse excusari prætextu ignorantiæ, secus si clam. Item quia ignorantia minimè excusat non adhibentem debitam diligentiam, inquirendo quod tenebatur inquirere, *cap. penult. ad finem, & cap. fin. 37 de regul. §. Sed facti*, ibi, *Verum ejus, qui eam rem inquirendo diligenter notam habere possit, ff. de jurie, & facti igno. l. Si aviam, in fin. C. de ingen. manu. & est gl. celebris, cap. Innotuit, verb. Ignoranciam, de elect.* talis enim ignorantia est indirectè voluntaria: ut egregiè docet *D. Thom. 1. 2. qu. 6. art. 8. corp. & qu. 19 art. 6.* & cùm eo omnes Theologi. Idque satis explicuit text. *d. cap. fin. de clandestina desponsa.* ibi, *cùm illi taliter contrahendo, affectatores ignorantiæ videantur*, quasi dicat eam ignorantiam fuisse affectatam, ac indirectè voluntariam, eo quòd debitæ diligentiæ ad inquirendum omissæ sunt. Præterea, ideò titulus putativus matrimonii prodest, ut filii censeantur legitimi, quia semper parentes, vel alter dederunt operam rei licitæ, saltem in sua existimatione, quæ probabilis fuit; cùm in facie Ecclesiæ contraxerint, & præsumendum est, ne delictum præsumatur, alias hos non commiscendos, nisi credidissent validum esse matrimonium: Ecclesia enim, quæ innoxios minimè punit, vult hos filios legitimos esse: at cùm matrimon. est clandestinum, parentes culpæ rei extitere contrahendo, quare error eorum punitur. Cùm enim quis rei illicitæ operam dat, ejus error nil operatur, nec excusat, sed inspicitur contra eum veritas *l. Eum qui nocentem, §. Si injuria, ff. de injuriis, l. Aut, qui aliter, §. Si quis dum putat ff. quod vi, aut clam.* Utrùm verò hæc pœna indigeat judicis sententia, dicam hoc 3. lib. disp. 53. nu. 7. & 8.

2 Sed quæres, quæ sit ratio, cur nati ex fornicatione legitimentur per subsequens matrimon. putativum: juxta probabilem multorum sententiam, ut potest videri in *Dueñas* multos referente, *reg. 350. ampliat. 9.* Nati verò ex matrimonio putativo clandestino, non sint legitimi? Videtur enim plus favere fornicationi manifestæ, ex qua nati sunt illi, quam castitati matrimonii existimati: contra textum §. *Unum siquidem, auth. de restit. & ea, qua parit 11. mense.* Dic eam esse rationem hujus constitutionis Ecclesiæ: Quia fornicatio non tendit in Ecclesiæ contemptum, nec ita eam scandalizat: matrimon. verò clandestinum valdè offendit Ecclesiam, eamque contemnit: unde non mirum si ei non faveat, suumque ei deneget auxilium. Frustrà enim Ecclesiæ auxilium implorat, qui ejus contempsit authoritatem *cap. fin. de immunit. Eccles. Tridentin. sess. 24. cap. 5. de matrimon.* Hanc rationem innuit *Hostiens. sum. t. Qui filii sint legitimi, §. 5. num. 3.* Alia etiam potest esse ratio, nam cùm legitimatio proveniat ex matrimonio bona fide, inculpabiliterque contracto, in priori casu non delinquunt parentes in ipso matrimonii contractu, sed id bona fide, ac juxta Ecclesiæ decreta celebrarunt: & sic non mirum, si filii legitimentur: in posteriori autem casu delinquunt in ipsomet matrimonii contractu, deficitque bona fides, ac invincibilis impedimenti ignorantia.

3 Dubium autem est, utrùm hæc pœna matrimonii clandestini intelligatur solum, quando impedimentum, ob quod nullum fuit, est consanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis? Quidam enim censent in eo solùm casu intelligi: quare si ob aliud impedimentum nullum sit, filios censeri legitimos. Quia expressè *d. cap. fin. §. Si quis vero, de cland. despons.* ibi, *Si quis vero clandestina conjugia in gradu prohibito*: agitur de impedimento gradus prohibiti consanguinitatis, vel affinitatis: & cum sit pœna, potiùs est restringenda, quàm amplianda: *reg. Odia, de reg. jur. in 6.* Sic sentiunt *Goffred. sum. t. qui filii sint legit. num. 11. Archid. cap. Cum in capite in*tate paulò post princ. 34 qu. 2. Vincentius cap. Ex tenore, qui filii sint legitimi*, & hanc sententiam dicit veriorem attenta littera, *Cardinal. eadem fin. num. 4. vers. Quaero quid. Dominic. consil. 66. Zephalus consil. 503. num. 21. 22. volum. 4.*

4 Sed dicendum est habere locum dictam pœnam, ob quodcumque aliud impedimentum, matrimon. irritum sit. Nam eadem prorsus ratio textus militat in quocumque alio impedimento, quod parentes affectatores ignorantiæ videantur, cùm debitam diligentiam non adhibuerint ad inquirendum impedimentum: & ubi ratio expressa in textu omninò militat, lex quantumcumque pœnalis extendenda est ad illum casum. Quod quamvis dubio non careat, quando ratio non est expressa in lege, eo quòd variæ rationes assignari possunt, at quando ratio exprimitur in lege, communissima, & receptissima sententia est, legem pœnalem extendendam esse ad eum casum, in quo eadem ratio invenitur. Atque ita docent *Abb. cap. fin. num. 10. & 11. de rescript. & cap. Nihil, nu. 9. de elect. Lambertin. de jure patron. l. 2. p. 1. qu. 10. art. 4. fin. Sylvest. verb. Lex, qu. 18. & verb. Pœna, qu. 4. & verb. Argumentatio, qu. 1. Rolandus cons. 27. num. 49 vol. 1. Covar. cap. Alma mater, 2. p. §. 4. num. 7. vers. 2. Ant. Gom. 1. var. cap. 5. num. 15. Molina l. 1. de primog. cap. 5 num. 10. Gut. qu. canon. l. 1. cap. 10. num. 3. & cons. 50. num. 8.* Immò idem docent *Abb. & Sylvest. ibi, & Ant. Gom. 1. var. cap. 11. num. 12.* licèt ratio expressa in lege non sit, quando unica tantùm reddi potest. Sed dices, hoc non procedere, quando lex est correctoria simul, & pœnalis, qualis est hæc. Sed hoc non obstat, quia etiam lex correctoria, simul & pœnalis extenditur ob rationis in ea expressæ identitatem: ut tradunt *Nav. cap. Pœna, num. 10. de pœnit. d. 1. Minchaca de success. creat. §. 28. in princ. Ant. Gabr.* dicens communem, *tom. 2. comm. in mea odis l. 17. fol. 332. col. 1. Bolognet. l. Omnes populi, num. 130. ff. de just. & jure. Matienz.* referens Ripam, Rochum, & alios, *l. 5. recop. 5. 21. l. 19. gl. 2. num. 5 6. 7. Gutier. de juram. 3. p. cap. 2. num. 8. & 9. 2.* Probatur, quia cùm lex hæc emanarit favore animarum, non debet restringi sed dilatari, cùm per dilatationem evitentur animarum pericula, hominesque ab indebite matrimoniis ineundis retrahantur, in quo casu lex pœnalis, non odiosa, & restringenda, sed favorabilis, & dilatanda est: ut dixi hoc 3. lib. disp. 5. num. 8. 3. Prob. ex *cap. ex tenore, qui filii sint legit.* ubi sermo fit de alio impedimento, quando, scilicet, alter erat conjugatus, & ut censeatur filius legitimus, ponderat textus bonam alterius parentis fidem, & matrimonium publicè contractum esse, quasi secus sentiat, ubi esset clandestinum. Tandem probatur ex *l. 3. t. 3. p. 4.* ibi, *encubiertamente casandose algunos, si embargo ubiesen antre si, como de parentesco de otra qualquier manera, & c.* & *l. 2. t. 15. p. 4.* ibi, *tal embargo por el qual el matrimonio se ubiese de apartar.* Hanc sententiam tenent *Innoc. cap. fin. de cland. despons. num. 2.* ubi *Ant. nu. 24. Anchar. num. 16. Alex. de Nevo in princ. num. 24. Hostiens. cap. Ex tenore, fin. qui filii sint legit.* ubi *Joann. Andr. num. 5. Ant. num. 9. Anchar. nu. 5. Abb. num. 5 Alex. de Nevo num. 7. Prepos. num. 3. ad fin. Henric. num. 10. fin. Card.* dicens hanc sent. esse veriorem, attenta mente litteræ. *Covar.* appellans oppositam sent. falsam, *4. decret. 2. p. cap. 6 init. nu. 12. Greg. Lop.* dicens comm. *l. 3. verb. O de otra manera, t. 3. p. 4. Ant. Gabr. to. 3. com. l. 6. t. de legitimatione conc. 4. num. 15. Ant. Cucus l. 5. inst. t. major. t. 15. num. 75. Perez. lib. 5. ord. t. 1. l. 1. paulò post princ. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gl. 7. num. 1. Mascard. de probatio. concl. 798. num. 6.* Pro eadem sent. sunt alii DD. universaliter, & indistinctè docentes, ut filii ex matrimonio invalido procreati, sint legitimi, desiderari illud clandestinum non esse. Hi sunt *Hostiens. sum. t. qui filii sint legit. num. 3. vers. Item secus. Socin. Iun. cons. 35. num. 46. l. 2. & cons. 86. à nu. 41. lib. 2. Rosella verb. Legitimus. init.* ubi *Sylvest. init. Armill. num. 2. Paleotus de nothis, & spuriis, cap. 9. num. 5. Dueñas reg. 150. limit. 2. fin. Jac. Leonissa inter consil. matrim. Ziletti tom. 1. cons. 49. num. 4. Cervantes l. 6 Tauri, num. 21.*

5 Hanc tamen sent. ego intelligerem, quando causa nullitatis matrimonii non esset impedimentum consanguinitatis, affinitatis, vel cognationis, esset tamen ejusmodi, ut ad illam detegendam præmissæ denunciationes conferre possent, secus ubi eæ nihil conferunt ad hoc. Ut si matrim. clandestinum nullum fuisset ex defectu consensus interni alterius conjugis, vel ex defectu parochi communiter talis reputati; cùm nullum titulum haberet, sed esset intrusus: (quo casu matrim. non valere dixi hoc 3. l. disp. 22. nu. 60.) in his enim casibus proles suscepta ex eo matrim. clandestino putativo esset legitima: & erit vera prior sent. nec credo posteriorem illi contradicere: Quia cessat omninò ratio *d. cap. fin. §. Si quis vero, de cland. despons.* cùm hi contrahentes non possint dici affectatores ignorantiæ, quandoquidem omni diligentia adhibita id scire nequibant. Quod apertè colligitur ex *Abbat. c. Quod nobis, fin. qui filii sint legit.* ubi ait ideò cland. matrimonium non efficere hos filios legitimos, quia videntur novisse parentes impedimentum, & ideò clam contraxisse: ergo ubi nullo pacto poterant cognoscere, efficiet legitimos.

6 Hinc infertur, minùs benè *Petrum à Ledesma de matrim. qu. 45. art. 5. fol. 183. col. 1. §. Est tamen dubium, vers. Secundo dicendum*, affirmare hanc pœnam illegitimitatis non habere locum, ubi matrim. celebraretur coram parocho, & testibus, non præmissis denunciationibus. Quia id matrim. non est clandestinum: ut tenent multi, quos retuli hoc 3. l. disp. 1. nu. 6. Sed quicquid sit de hoc, cujus contrarium ibi nu. 7. defendimus, non placet hos filios censeri legitimos, sed in iis habebit locum hæc pœna illegitimitatis. Prob. quia in illis omninò militat ratio *cap. fin. §. Si quis vero, de cland. despons.*

quod,

quod, videlicet parentes affectatores ignorantiæ videantur, & ita non datur in eis bona fides, impedimentique justa, & probabilis ignorantia: cùm enim denunciationes eò tendant, ut impedimenta, si quæ sunt, detegantur, eo ipso, quod contrahentes matrim. illas omittunt culpabiliter, affectant ignorantiam: cùm diligentiam jure præscriptam ad assequendum veritatem despiciant. Et confirm. quia indubitanter efficacius medium est, ut impedimenta detegantur, publicare matrimon. contrahendum ter in Ecclesiis, aut in aliis locis publicis, inter Missarum solemnia, quam contrahere secretò coram parocho, & duplici teste: sed omittentes hoc 2. medium, censentur habere ignorantiam affectatam impedimenti, ergo à fortiori omittentes primum. Tandem, quia *Trident. sess. 24. cap. 5. de matrim.* statuit contra scienter contrahentes in gradibus prohibitis, ut separentur, speque dispensationis careant. Et statim subdit, ignoranter contrahentes, si solemnitates requisitas in contrahendo omiserint, nempè, denunciationes, eisdem subjici pœnis. Ubi omninò æquiparat scienter contrahere in gradu prohibito, & ignoranter omissis denunciationibus: sed dum parentes conscii impedimenti contrahunt matrim. filii inde nati sunt illegitimi, ergo etiam quando ignorantes, si denunciationes omiserunt. Sic *gloss. c. fin. de clandest. desponsf. verb. Clandestina, el 2. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 20. n. 1. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 221. n. 3.* Pro eadem sent. sunt DD. quos retuli hoc 3. lib. disp. 1. n. 7. asserentes dici matrimon. clandestinum quoad pœnas ejus incurrendas, quando denunciationes omittuntur.

7 2. Infertur intellectus ad *Trident. sess. 24. cap. 5. de matrim.* ibi, *si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat.* Ex quibus verbis posset aliquis colligere, Tridentin. in eo solo casu intelligi, quo consanguinei, vel affines, vel cognati scienter contrahunt matrimon. non verò quando cum aliis impedimentis dirimentibus. Quia dicit, *intra gradus prohibitos*, & cùm sit pœna, non est extendenda. Verùm dicendum est intelligi de quocumque etiam impedimento dirimente, sicut num. 4. intelleximus, *cap. fin. §. Si quis vero, de clandest. desponsf.* quod etiam limitatè videbatur loqui de impedimento gradus prohibiti, sicut ergo illud extendunt DD. ad omne impedimentum dirimens, sic hoc extendendum est similiter; quia licèt hæc sit pœna, est in maximum animarum favorem, ad retrahendum à matrimoniis irritis, quæ passim spe dispensationis consequendæ contrahebantur: in quo casu lex pœnalis extendenda est: ut probavi eod. num. 4. Præterea quia in omni impedimento dirimenti militat prorsus eadem ratio Tridentini, expressa in illo decreto, ibi, *non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salubria præcepta temerè contempsit.* Dices hanc rationem subjecisse Trident. quando omissæ sunt denunciationes, & ob id ignoratum est impedimentum: sed respondeo fortiùs multò militare, quando cognitum est impedimentum, cùm majus sit delictum, majorque contemptus. Præterea, quia Trident. ductum est, ne facilè contrahantur matrimonia irrita: quod quidem in omni impedimento dirimenti procedit: unde gratia exempli tantùm subjecit, intra gradus prohibitos, gratiaque frequentioris usus: communiter enim ratione alicujus gradus prohibiti matrimonia irrita sunt. Præterea, quia ipsummet Trident. statim non obscurè significavit loqui de omni impedimento dirimenti, subjiciens, *si verò impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs, cum eo, & gratis dispensari poterit*: ergo manifestè intelligitur de quovis impedimento dirimenti. Tandem, quia si quis vellet dicere incestus crimen esse rationem illius decreti, quod minimè admittitur, ubi est aliud impedimentum, quàm gradus prohibiti: facilè impugnatur ex iis verbis ejusdem decreti, *Idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantùm matrimon. contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit.* Ubi pondero eandem pœnam incurrere, scienter contrahentem in gradibus prohibitis, licèt nondum consummarit, nec consummare intenderit, donec obtineret dispensationem: cùm tamen tunc non sit propriè incestus. Limitarem tamen prædictum decretum, quatenus ait ignoranter contrahentes omissis denunciationibus subjici eisdem pœnis: quando nimirum impedimentum ignoratum est tale, ut præmissæ denunciationes conferre possint ad illud detegendum. Ut similiter num. 5. limitavi similem pœnam, *d. cap. fin.* Quid autem operetur hæc clausula, ut careat spe dispensationis, an liget Pontificis manus, dicam disp. 45. num. 3.

8 Ultimò infertur, non esse audiendum *Maur. Antonium, corona confessor. 5. p. de Sacram. ord. t. de suscipientib. ordinem, num 16.* dicentem natos ex matrimonio clandestino valido, ut celebrato non præmissis denunciationibus, esse illegitimos. Quia id nullo jure probatur: ea enim pœna solùm imponitur *d. cap. fin. §. Si quis vero, de clandest. desponsf.* quando id matrimon. fuit invalidum ob ignoratum impedimentum. Præterea, quia esse verè legitimos natos ex clandestino valido, apertè probat textus, *cap. 2. de cland. desponsf.* ibi, *si matrim. ita occultè contrahantur, quòd exinde legitima probatio non appareat, si personæ contrahentium hoc voluerint publicare (nisi rationabilis causa præpediat) ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tamquam à principio in Ecclesiæ conspectu contracta.* Sed si à principio essent in Ecclesiæ conspectu contracta, filii inde nati essent legitimi: ergo & tunc. Sic docent *gloss. c. Quod nobis, fine, qui filii sint legitimi,* ubi *Ant. num. 6. Abb. num. 5.* dicens omnes hoc tenere: & cæteri DD. ibi, *Angel. verb. Filius, num. 12. Sylvest. verb. Filius, qu. 8. §. 10. Palacius de nothis, & spuriis, cap. 10. num. 1. Zaphalus* alios referens, *cons. 903. num. 23. & 24. vol. 4. Ant. Gueus lib. 5. inst. major. t. 11. num. 80. Mantica de conjecturis, ult. vol. lib. 11. t. 15. num. 13. Menoch. cons. 199. num. 57. vol. 2. Fulvius Pacianus de probat. lib. 2. cap. 16. num. 68.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 28. qu. 1. art. 2. vers. Alia sunt censura, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 39. fol. 1060. col. 1. §. Sed si quis. Barth. à Ledesma dub. 21. de matrim. fol. 1335. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. art. 5. fol. 175. col. 2. fine, §. Dubium quintum, vers. Secunda conclusio.* Malè tamen *Sotus ibi,* quem cæteri Theologi cit. sequuntur, carpit *glossam, & Abb. cap. fin. de clandest. desponsf. & Sylvestrum v. Matrimonium 2. §. ultimo,* atque se mirari, quo pacto textum illum non intellexerint, censentes quidam illorum, ob solam denunciationum omissionem filios esse illegitimos: alii verò non esse illegitimos, quando publicè contrahitur: Cùm textus ille non solùm matrimonium clandestinum esse consideret, sed simul interfuisse impedimentum dirimens. Verùm ego magis miror Sotum, & ipsum sequentes non vidisse glossam, Panorm. & Sylvestrum expressè loqui, quando matrimonium clandestinum est nullum ob aliquod impedimentum: quando enim validum est, omnes illi fatentur filios esse legitimos: discrepantia verò inter eos in hoc consistit, quod quidam illorum censent esse clandestinum, quando publicè contrahitur omissis denunciationibus: alii verò negant.

DISPUTATIO XLIII.

An si matrim. clandestinum invalidum ob impedimenti ignorantiam, posteà publicetur, approbeturque ab Ecclesia, eo quòd nullum detectum sit impedimentum; filii inde nati, legitimi sint, ac si nati essent ex legitimo matrimonio? juxta c. Ex tenore, qui filii sint legitimi.

SUMMARIUM.

Proponitur textus, in cujus intelligentia consistit difficultas: & certum est, filios post approbationem natos, ante impedimenti detectionem, esse legitimos, num. 1.

Referuntur duæ sententiæ, de natis, aut genitis ante Ecclesiæ approbationem, num. 2. & 3.

Efficiuntur legitimi, licèt nati sint ante approbationem Ecclesiæ, n. 4.

Solvuntur argumenta, & explicantur cap. 2. & cap. finale, de clandest. desponsf. num. 5.

1 VErsatur difficultas in intelligentia textus, *cap. Quod nobis, qui filii sint legit.* ibi, *si qui de matrimonio clandestino ac postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos judices filios.* Et quidem, quando id matrim. clandest. re vera nullum ob latens impedimentum ignoratum, approbatum fuit ab Ecclesia tanquam validum, & posteà detectum est impedimentum, convenit inter DD. filios genitos, & natos post approbationem matrimonii, ante impedimenti detectionem esse legitimos. Cùm tunc cesset ratio *d. cap. fin. §. Si quis vero, de cland. desponsf.* habent enim parentes tunc legitimam causam ignorandi impedimentum. Et sic *Ant. d. c. Quod nobis, num. 7. & Anchar. num. 6.* fatentur esse certum.

2 Controversia autem est de filiis natis, aut genitis ante Ecclesiæ approbationem. Qua in re triplex est sententia. I. ait conceptos ante approbationem, si posteà nati sint, legitimos esse, secus si nati sint ante approbationem. Unde verba *cap. Quod nobis,* sic explicat *de matrimonio postmodum approbato generati*: ut participium, *generati*, debeat collocari ante dictionem, *postmodum*, & sic sensus sit, quòd filii erant generati, id est, concepti ex matrimonio clandestino, & postmodum approbato, id est, post conceptionem fuit approbatum ante nativitatem. Probatur, quia conceptus non habetur pro nato, nisi in suum favorem, *l. Qui in utero, ff. de statu hominum, & inst. de ingenuis, §. 1.* ergo licèt conceptus sit antè Ecclesiæ approbationem, & natus post eam, non censetur natus antè approbationem, ut reputetur illegitimus. Sic docent *Hostiens. sum. t. Qui filii sint legitimi, num. 3. & t. de clandest. desponsf. §. ultim. num. 8. fine, Berojus in suis quæst. qu. 107. num. 2.*

3 II. Sent. docet, genitos ante approbationem non esse legitimos, sed eos solos, qui matrim. jam approbato concepti sunt. Prob. quia *cap. final. § Si quis vero, de clandest. desponsf.* generaliter tradit filios susceptos ex matrimonio clandest. invalido ob ignoratum impedimentum, esse illegitimos, sed hi re vera suscepti sunt ex matrimon. clandestino invalido, cùm conceptionis tempore id matrimon. adhuc clandestinum esset, nec ab Ecclesia approbatum, ergo sunt illegitimi. 2. Quia *cap. 2. de clandest. desponsf.* cui 3. sent. maximè innititur, sic ait, *Si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, (nisi rationabilis causa præpediat) ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio in Ecclesiæ conspectu contracta.* Ubi ponderanda est illa parenthesis, *nisi rationabilis causa præpediat*, quasi dicat, non fingi à principio contractum matrimonium, quando rationabilis causa, id est, impedimentum aliquod repertum fuerit: ergo illo reperto, geniti antè Ecclesiæ approbationem non erunt legitimi. 3. Quia non plus tribuendum est matrim. putativo clandestino, quàm valido in conspectu Ecclesiæ celebrato, sed hoc non legitimat prolem, quando parentes non poterant validè copulari matrimonio, tempore conceptionis, & nativitatis, *c. Tanta, qui filii sint legitimi*: ergo clandestinum putativum non legitimabit prolem ante approbationem genitam, quia eo tempore non poterant parentes validè contrahere, ob impedimentum dirimens ab ipsis

ipsis ignotatum. 4. Danti operam rei illicitæ error nihil prodest, *l. Eum, qui nocentem, §. Si injuria, ff. de injuriis*, sed contrahens clandestinè dat operam rei illicitæ, ergo error impedimenti præcedens, non prodest, ut filii, accedente approbatione Ecclesiæ, legitimentur. Et confirm. quia ea ratione spurii non legitimantur per subsequens matrimonium verum, quamvis parentes bona fide existimarent se tunc temporis posse contrahere: cùm enim dedesint operam rei illicitæ non juvantur errore: ergo similiter in nostro casu. Sic *gloss. cap. Quod nobis. verb. fuerunt, qui filii sint legit. & ibi Calderinus, & Abb. num. 5.* Et videtur tenere *Cardin. ibi. fine*, ait enim fictitiam esse expositionem tertiæ sententiæ, nec in rigore probari in eo textu. eandem tenet *Brunel. de sponsal. concl. 2. amplëat. 3. num. 18. Rosella verb. illegitimus, num. 4. Angel. verb. Filius, nu. 12. & ibi Tabiena qu. 5. num. 6.*

4 III. Sententia (quam probabiliorem existimo, licèt duæ priores probabiles sint) ait, re vera filios conceptos antequam appareat impedimentum, licèt ante approbationem nati sint, effici legitimos, ubi matrimon. publicatum fuerit, ac Ecclesiæ authoritate tamquam validum comprobatum, licèt posteà detegatur impedimentum. Unde *textus d. c. Quod nobis*, ibi, *Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, &c.* intelligendus est, id est, si post ipsorum generationem approbetur ab Ecclesia, sunt legitimi. Prob. ex *cap. 2. de clandest. despons.* ubi habetur operari approbationem clandestini matrimonii, tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ fuisset contractum, sed in hoc casu filii essent legitimi, licèt posteà detecto impedimento matrimonium separetur, *cap. Ex tenore, qui filii sint legitimi*: ergo quamvis à principio clam contractum sit, approbatio Ecclesiæ operabitur, ut omnes filii anteà geniti sint legitimi. Et confirm. quia Ecclesiæ approbatio purgat omne vitium matrimon. clandestini, sicut matrimonium sequens purgat filiorum, qui ex fornicario coitu habiti sunt, turpitudinem, tolliturque scientiæ, seu affectatæ ignorantiæ præsumptio, quod fuit motivum *d. cap. fin. §. Si quis, de clandest. despons.* ut ibi expressè dicitur, ergo filii efficientur legitimi. 2. Prob. quia ante separationem matrimonii, eo medio tempore, quo matrimonium existimabatur bona fide legitimum, approbante illud Ecclesia, filii nati habebant jus legitimitatis acquisitum, & ritè, ac rectè Ecclesia eos tanquam legitimos approbarat, ergo hæc legitimatio non tollitur per separationem matrimonii supervenientem. Quia quod semel placuit, ampliùs displicere non potest. *reg. Quod semel, 25. de reg. jur. in 6.* & factum legitimè, non debet retractari, licèt posteà casus eveniat, à quo non poterat inchoari, *reg. Factum, 37. de reg. jur. in 6.* Tandem, quia in pœnis benignior interpretatio facienda est, *reg. In pœnis, 49. de reg. jur. in 6.* Sic tenent *Joann. And. d. c. Quod nobis, num. 4.* ubi *Anton. num. 7. Anchar. num. 6. Alex. de Nevo num. 7. Præposit. num. 4.* & tenuit olim *Abb.* ut ipsomet fatetur *ibi, nu. 5. Sylv. verb. Filii, qu. 8. §. 10. Armill. verb. Filius, n. 14. Anton. Rosell. tract. de legitimatione, p. 1. cap. pen.* dicens esse communem: *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 16. vers. 12.*

5 Ad argum. primæ sent. propositum num. 2. non oportet respondere: quia nihil probat contra nostram sententiam, sed alteram illius partem confirmat. Ad argum. 2. proposita num. 3. respondetur. Ad 1. dic eum textum intelligi juxta *d. cap. Quod nobis*, nisi posteà id matrimonium approbetur ab Ecclesia: quia per eam approbationem purgatur vitium affectatæ ignorantiæ. Ad 2. dico illam parenthesim, *Nisi rationabilis causa prepediat* jungendam esse illi verbo, *Approbanda*, & ita esse sensum, approbanda esse matrimonia, nisi impedimentum tempore approbationis detectum, impediat: at ubi tunc non apparuit impedimentum, approbatur absolutè, ac si a principio in conspectu Ecclesiæ initum esset. Ad 3. dico majorem esse veram, quando cætera sunt paria, secus non: at hic non sunt paria, quia id matrimon. verum, nullo modo poterat ante dispensationem contrahi inter parentes, cùm essent conscii impedimenti: at id matrimon. putativum, cùm parentes ignorarent impedimentum, poterat licitè juxta eorum existimationem inter eos contrahi, & solùm fuit culpa in modo contrahendi clandestinè, quod vitium purgatur per approbationem Ecclesiæ, quæ retrotrahitur ad tempus, in quo poterat legitimè contrahi matrimon. Ad 4. dico majorem esse veram, dum non purgatur vitium illius erroris, quod hic purgatur per approbationem Ecclesiæ. Ad confirm. nego conseq. dispar enim est ratio, nam licèt matrimon. clandestinum habeat vitium in modo contrahendi, opus tamen ipsum simpliciter est permissum, & tantùm ab Ecclesia comprobatur, vitio illo clandestinitatis purgato: at fornicatio semper, & simpliciter est illicita.

DISPUTATIO XLIV.

Utrùm matrimon. clandestinum validum legitimet prolem anteà susceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut nativitatis prolis.

SUMMARIUM.

Refertur opinio negans, n. 1. Et contraria verior, n. 2.

Pœna imponi non debet, ubi non est jure expressa, n. 2. & ibi, quando dicatur communis.

Circa prolis legitimationem per matrimonium subsequens, non statur jure civili, sed canonico, num. 2. & ibi, unde habeat matrimonium prolem legitimare, & est favorabilis hæc legitimatio.

Indefinita legis, vel canonis tradentis regulam, æquipollet universali, eodem n. 2.

Solvuntur argumenta, n. 3.

1 Quamvis matrimon. validum, in conspectu Ecclesiæ celebratum, eam vim habeat, ut legitimam efficiat prolem anteà susceptam, a parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut nativitatis prolis, *cap. Tanta, qui filii sint legitimi, l. 1. ad finem, t. 13. p. 4.* At si matrimonium clandestinum sit, & validum, non constat, an ea virtute gaudeat. Quidam enim censent non efficere prolem legitimam. Probatur ex *cap. fin. §. Si quis vero, de cland. despons.* ubi decernitur prolem habitam ex matrimon. clandestino putativo, quantumvis ejus nullitas lateret parentes, non esse legitimam, in odium vitii clandestinitatis, quo seclusto legitima esset, juxta *cap. Ex tenore, qui filii sint legitimi*, ergo similiter quamvis matrimon. validum in Ecclesiæ facie contractum legitimet prolem antea habitam, id minimè concedendum est clandestino, in ejus odium. 2. Probatur ex *auth. quibus modis naturales efficiant. legit. §. Illud quoque, vers. Quantum vero*; ubi requiritur ad legitimationem per subsequens matrimonium; illud contrahi cùm dotalibus instrumentis, præsentibus Episcopo, & 3. aut 4. clericis: ergo matrimon. clandestinum, cùm illi hæc desint, non efficit legitimam prolem. 3. Prob. ex *c. Ex tenore, qui filii sint legit.* ubi ad filiorum legitimationem ponderat textus, ut matrimonium in Ecclesiæ facie contractum sit: ergo eo privilegio non gaudet matrimonium clandestinum: argumento sumpto à contrario sensu. Pro hac sent. citatur *Matth. de Afflictis lib. 3. feudorum, t. Si de feudo fuerit controversum inter dominum, & agna. cap. 1. §. Naturales num. 31.* ubi expressè ait, desiderari, ut matrimonium legitimet prolem, ne sit clandestinum, in eoque interveniant instrumenta dotalia: & *nu. 32.* ait exigi etiam sacerdotis benedictionem. Sed malè citatur pro hac sententia: nam oppositam expressè tenet; nam statim *num. 34.* ait, aliud esse de jure canonico, cui (inquit *num. 35.*) in hac re ubique standum est. Citatur etiam *Hostiens. sum. tit. qui filii sint legitimi, §. 2. num. 3. tit. de cland. despons. §. fin. num. 8. ad finem, vers. Secus puto*: sed malè refertur pro hac sententia: tantùm enim agit de matrimonio, clandestino invalido, ob ignoratum impedimentum, non autem de valido. Citatur etiam *Socin. junior cons. 35. num. 46. & cons. 86. à num. 41. vol. 2.* sed male refertur, solùm enim loquitur in eodem casu *Hostiens.* Citatur etiam *Faber instit. de nuptiis, §. finali, num. 2.* sed malè, solùm enim hæc verba ait, *cave tamen, quia Hostiens. §. 2. qui filii sint legitimi, dicit quod geniti, & nati ex clandestino matrimonio non legitimantur*. ubi satis æquivocè loquitur, aut enim est sensus, Caute lege Hostiensem, ac si dicat, Cave ab ejus opinione, & ita est pro opposita sententia: aut est sensus; Animadverte Hostiensem hoc sentire: & tunc tantùm loquetur in eodem casu, in quo Hostiensis. Quare immeritò citatur pro hac sent. Hanc tamen tenet *Guid. Pap. decis. 482. num. 3.* nullo allato fundamento, sed solo Fabro relato: *Berojus in suis quæst. qu. 107. num. 1.* & ait id esse in odium clandestini, aliudque fundamentum non affert: *Dueñas reg. 305. limit. 12.* innitens textibus citatis, & referens Hostiensem, Afflict. Socinum, locis allegatis: idem tenet solùm relatis his DD. *Zephalus cons. 276. num. 15. 16. 17. vol. 2. & cons. 364. num. 42. vol. 3. Anton. Gucus l. 1. instit. major. t. 11. num. 69. & 74.* dicitque esse certum: *idem Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. nu. 100. Anton. Gabr. tom. 3. commun. l. 6. t. de legitim. concl. 1. num. 61. fol. 377. col. 2.*

2 Sed miror profectò, tot, tamque graves authores levibus innitentes fundamentis, hoc astruere. Quare ab illis omninò recedendum est: nam (ut dicitur *l. 1. §. Sed neque. C. de veteri jure enucleando*) non ex multitudine authorum, quòd melius, & æquius est, judicari debet. Item quia, (ut ait *Menoch. de præsumpt. l. 2. præsumpt. 71. num. 39.*) non dicitur communis opinio, quæ plures DD. eam asserentes habet, nulla disp. præmissa, sed perfunctoriè, & (ut ajunt) per transennam, illam sequentes: quod idem ait *Alcia. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 51. num. 2. vers. Intellige.* Quare optimè *Navar. sum. Lat. cap. 27. num. 289.* ait communiorem existimari opinionem, approbatam à 6. DD. ex professo rem tractantibus, quam à 50. sola ferè priorum authoritate ductis. Quibus adde *Joann. Lupum, cap. Per vestras, de donat. inter virum, & uxorem, notab. 3. §. 20. num. 12.* dicentem, non esse credendum DD. quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento. Quare dico matrimon. validum clandestinum legitimam efficere prolem anteà habitam, in eisdem casibus omninò, in quibus idem efficeret, si in Ecclesiæ facie initum esset. Prob. 1. quia correctio juris omninò vitanda est, *l. Præcipimus, C. de appellat.* & pœna, cùm sit odiosa, imponenda non est, ubi in jure expressa non sit, *cap. Is, qui de sentent. excommunic. in 6.* ergo cum *cap. Tanta, qui filii sint legit.* universaliter decernatur, filios naturales legitimari per subsequens matrimon. nec inveniatur textus contrarium decidens in matrimonio clandestino, vel illud ea pœna afficiens, imponenda non est. Quod autem non inveniatur textus, manifestatur destruendo eos, quibus contraria sent. innititur. Nam *cap. fin. §. Si quis, de clandest. despons. & c. Ex tenore, qui filii sint legitimi*, expressis verbis loquuntur, quando matrimonium fuit invalidum ob impedimentum ignoratum à parentibus. Nec est simile in nostro casu, ut matrimon. clandestinum non legitimet prolem anteà habitam: tum quia hoc non est expressum in jure, sicut illud, & cùm sit odiosum proli, ac juris correctorium, exprimendum

dum esset, tum etiam, quia longè diversa est ratio: nam quando matrimon. est invalidum, non habet ex se, nec ex juris privilegio prolem legitimare, sed ob bonam parentum fidem, quæ cessat in matrimon. clandestino, (ut explicui hoc 3 lib. disp. 42. nu. 1.) Dum tamen matrimonium est validum, habet ex se, vel saltem ex juris privilegio legitimare prolem, eo quòd est matrimon. validum: quæ ratio cùm reperiatur in clandestino, nec jus concedens id privilegium, distinguat matrimon. clandestinum, publicumne sit, nec nos distinguere debemus, *l. De pretio* 10. *ff. de public. in rem actio.* Quod maximè procedit, nam *cap. fin. de clandest. despons.* ubi in §. *Si quis vero*, statuit habitam prolem ex clandestino putativo non esse legitimam, statim *in §. seq.* ait, *Sed his, qui taliter præsumpserint in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur*: at si voluisset textus, ut id matrimon. validum non efficeret legitimam prolem, id dixisset, *cap. inter corporalia, post medium, de translat. Episc.* nec Episcopi arbitrio pœnam imponendam, ac taxandam committeret. Nec *textus civilis auth. Quibus modis naturales effic. leg. §. Illud quoque*. Probat. 1. quia hac in re non est standum dispositioni juris civilis sed canonici: ob hanc enim rationem communis ferè omnium sententia negat ad hanc legitimationem per subsequens matrimon. requiri instrumenta dotalia, & alias solemnitates, in authentico illo requisitas: & quoad terras imperii, & successionem temporalium: quia jus canon. cujus est disponere de matrimonio, ac ejus accessoriis, generaliter loquitur, nec eas solemnitates exigit: quod docet *gloss. instit. de nuptiis, verb. Cives,* ubi *Faber* §. *fin. n. 2. Hostiens. sum. t. qui filii sint legitim. fin.* ubi *Abbas num. 2. Alex. de Nevo num. 3. Prapos. nu. 19. Matth. de Afflict. l. 3. feudorum, t. Si de feudo fuerit controversum inter dominum, & agna. c. 1. §. Naturales, n. 35. Ruin. cons. 78. n. 7. vol. 3. Joann. Lud. c. Per vestras de donat. inter vir. & uxor. notab. 3. §. 20. n. 17. Angel. verb. Filius, n. 11. Sylvest. verb. Filii, q. 7. Tabiena verb. Filius, n. 4.* ubi *Armilla nu. 11. Covar. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 8.* ubi alios refert, *Greg. Lop. 1. verb. E se casa, t. 13. p. 4. & verb. E los fijos, Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 12. num. 7. & 8. Sarm. l. 1. select. cap. 5. num. 7. & 8. Zephalus cons. 436. n. 33. 34. vol. 3. Dueñas reg. 350. limit. 10. Ant. Gabr. tom. 3. commun. l. 6. t. de legitimat. concl. 1. nu. 9. Hieron. Gabr. cons. 21. nu. 14. vol. 1. Caldas de nominat. emphyt. qu. 21. num. 81. P. Molina 1. tom. de just. tract. 2. disp. 172. §. Per subsequens matrim.* Quod in Castella est certius, quia *l. 1. ad finem, t. 13. p. 4.* indistinctè, ut jus canon. loquitur, dicens legitimari filios naturales per subsequens matrimonium. Et similiter eadem ratione non impeditur legitimatio per sequens matrimonium cum vili persona, indignaque tali viro. Quia quamvis jure civili non sufficeret tale matrimon. canonicum, tamen eam conditionem non postulat. Et tradunt *Tiraquel de nobilit. c. 15. n. 23. A Costa l. Gallus, §. Et quid si tantum, p. 2. n. 98. ff. de liber. & posth. Joann. Lud. d. n. 17. Covar. d. §. 2. nu. 9. Ant. Gom. l. 9. Tauri, n. 59. Mantica d. t. 12. n. 9. Menoch. cons. 18. nu. 14. vol. 1. Zephalus cons. 435. n. 101. 102. vol. 3. Decisio Pedemont. 154. n. 5. & seqq. Ant. Gabr. d. concl. 1. n. 47. Dueñas reg. 350. amplias. 18. & fallentia 8. Caldas d. n. 81. Hieron. Gabriel d. cons. 21. nu. 5. & 6. Matienzo l. 5. recop. t. 8. l. 10. gl. 3. nu. 5.* Ergo similiter, cùm jus canon. ad prolis anteà habitæ legitimationem, non petat matrimon. publicè contrahi, sed ejus valore contentum sit, curandum non est de solemnitatibus jure civili petitis. 2. Quia esto ea lex civilis vim haberet, non exigit eas solemnitates, ut verè soboles legitima sit, sed ut constet, ac probari possit matrimonium, & consequenter prolis legitimatio: ut benè advertit *Prapos. d. c. Tanta, nu. 17.* Concluditur ergo nullum esse textum, in quo ea pœna matrimonio clandest. imponatur: quare standum est juri canon. indistinctè statuenti, per subsequens matrim. validum legitimari prolem anteà conceptam. Et confirm. quia indefinita canonis, vel legis regulam tradentis, æquipollet universali, ut benè *gloss. c. Ut circa, verb. Aliorum, de elect. in 6.* ubi *Domin. n. 4. Francus ibi, init. n. 4. Dynus in proœmio, reg. jur. in 6. n. 5. Bart. l. Omnes populi, n. 57. ff. de just. & jure, Navar l. 4. consil. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 5. nu. 1. in 2. t. de clandest. despons. cons. 2. num. 1. Covar* alios referens, *l. 1. var. c. 13. n. 8.* qui toto illo c. latè videndus est de hac regula. Et ratio illius est, quia lex in omnes dirigitur, ejusque virtus in omnibus locum habet: unde indefinita oratio in ea dispositione, quæ universalis est, in universum est accipienda ratione materiæ subjectæ, atque etiam ratione mentis legislatoris, qui universis legem dare intendit: quod si aliquando (ait *Covar. eod. n. 8.*) ab hac universali interpretatione recedendum erit, id continget, aut ratione legis cessante, aut ex propria orationis significatione, vel ex alterius constitutionis interpretatione: cùm ergo *d. cap. Tanta*, indefinitè loquatur, & regulam generalem tradere intendat, quando per matrimon. subsequens legitimatur proles: (ut optimè docet *Tiraq. de nobilit. c. 15. n. 13.*) universaliter intelligitur de omni matrimon. valido, sive id clandestinum, sive publicum sit: eo vel maximè, quod hic ab hac regulæ universalitate, non cogit deviare alia constitutio eam restringens ad matrimon. publicum, ut probavi; nec proprietas orationis, quæ cogat ad intelligendum de matrimon. publico, cùm nomine matrimonii positi in dict. *c. Tanta*, utrumque æquè, ac univocè comprehendatur: nec cessare rationem illius dispositionis, nam eadem ratio militat in clandestino, & in publico matrimonio, ut statim probabo: quæ sunt rationes, ob quas indefinita legis restringi debet, ne universali æquipolleat. 3. Principaliter prob. hæc sent. ex ratione ipsa legitimationis per subsequens matrimon. aut enim id provenit ex virtute, & valore ipsius matrimon. quod sonant ea verba *d. c. Tanta, Tanta est vis matrimonii, &c.* Et notant *ibi Hostiens. & Joann. Andr. initio Anton. ibi, num. 2. Panor. num. 2. Alex. de Nevo num. 2. Anchar. num. 4. Joann. Lup. c. Per vestras, de donat. notab. 3. §. 20. num. 17.* dicentes legitimationem prolis anteà habitæ, firmari super virtute, & potentia matrimonii, quod posteà validè contractum inter parentes prolis, fingitur retrotrahi, ac si à principio conceptionis contractum fuisset: quod benè explicuit *lex 1. ad fin. t. 13. p. 4.* ibi, *Tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre y la madre son casados, se fazen legitimos.* ubi *Greg. Lop.* notat ex Baldo hanc legitimationem imitari naturam, & retrofingi: & melius *Mantica l. 11. de conject. ult. vol. t. 12. num. 7* ubi ait, sufficere solam subsistentiam veri matrimonii. Quòd si ex hac ratione demus provenire legitimationem, ea vis veri matrimonii, & valor reperiri debet necessariò in clandestino: cùm in tota verborum proprietate dicatur, & sit verum matrimonium. Aut provenit ea vis legitimandi ex jure Pontific, quod id indulsit matrimonio: ut docent *Parisius cons. 13. n. 33. & cons. 15. nu. 1. vol. 2. Covar 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 18. Mantic. de conject. ult. volunt. l. 11. t. 12. n. 1. Enriquez l. 13. de excommunic. c. ult. n. 5.* & tunc, cùm jus pontificium universaliter id concedat vero matrimon. *d. c. Tanta*, non est cur clandestino vero id negetur. Si tandem id proveniat, ut ait *decisio Pedemont. 154. num 4* ex beneficio à jure introducto, ob tacitum contrahentium consensum, præsumitur enim ab initio cùm liberos habuerunt, eundem affectum contrahendi matrimon. habuisse, eadem prorsus præsumptio concurrit in matrimonio clandestino: ergo necessariò dicendum est illud habere eandem vim, ac publicum, legitimandi prolem. 4. Prob. quia, aut clandestinum non legitimat prolem, ratione clandestinitatis solius: & hoc non, quia quando licitè clam contrahitur, cùm nulla tunc incurratur pœna (ut diximus hoc 3. lib. disp. 1. num. 5.) absque dubio legitimat. Aut provenit ratione culpæ clandestinitatis: & hoc etiam non, quia clandestinum culpabiliter contractum, legitimam efficit prolem ex eo habitam: (ut dixi hoc 3. l. disp. 42. num. 8) & tantum pœna non legitimandi plectitur, quando est invalidum, *c. fin. §. Si quis vero, de clandest. despons.* ergo non est cur negemus clandestino vim legitimandi prolem anteà susceptam. Prob. quia (ut dixi disp. præc. num. 4.) si matrimon. clandestinum invalidum ignorato impedimento, posteà ab Ecclesia approbetur, sola talis approbatio matrimonii re vera manentis invalidi, sufficiens est ad legitimandum filios anteà genitos: ergo à fortiori clandestinum verè validum hoc efficiet. 5. Prob. quia legitimatio per matrimon. est favorabilissima, ut optimè tradunt *Tiraquel de jure primog. q. 4. n. 29. & 51. Mantica de conject. ult. volunt. l. 11. t. 12. nu. 1.* Quod adeò verum est, ut quamvis diutina clandestina habitatio non sit sufficiens matrimonii præsumptio, in odium delicti parentum, est tamen sufficiens favore legitimationis prolis: ut docent *Abb. c. Later, nu. 6. qui filii sint legit. & ibi Alex. de Nevo nu. 20. Mantica* alios referens *d. t. 12. n. 13. Fulvius Pacianus de probat. l. 2. c. 16. n. 66. & 67.* Et ideò in re dubia legitimationi favendum est: ut cum aliis docet *Menoch. cons. 18. n. 15. & 16. vol. 1.* ergo esto fateremur rem hanc esse dubiam, an clandestinum legitimet prolem, favendum esset legitimationi, proinde dicendum esset legitimare. Et ideò hanc sent. tenet *Anton. Gabr.* sibi contrarius, *tomo 3. commun. t. de legitimat. concl. 2. nu. 7. fol. 378.* colligitque eam ex *Abbate, cap. Quod nobis, fin. qui filii sint legit.* ubi dicit non legitimari filios anteà natos ex invalido clandestino: quia videntur parentes nosse impedimentum, & ob id clam contraxisse. Unde infert ex dictis *Abbatis*, data ignorantia probabili impedimenti, legitimari etiam anteà natos, licèt matrim. non sit verum, sed putativum. Quare à fortiori legitimabit, si matrim. clandestinum validum sit. Eandem tenent *Mantica de conject. ult. volunt. l. 11. tit. 12. n. 13. Zephalus* sibi contrarius, dicens inadvertenter loquutos fuisse DD. prioris sent. *cons. 435. n. 94. & 95. vol. 3.* Et videtur expresè tenere *Anchar. c. Tanta, nu. 4. qui filii sint legitim.* ubi ait solum matrimon. ponderari ad legitimationem prolis anteà natæ. Et *Prapos. ibi nu. 17. & 18.* dicens ad legitimationem satis esse solum consensum sufficientem ad matrimonium. Et *Decisio Pedemont. 154. nu. 10.* ubi ait legitimationem prolis ab ipsius matrimonii valore pendere, & subinde indistinctè legitimari filios propter vim ipsius matrimonii. Et *Fulvius Pacianus l. 2. de probat. c. 16. nu. 68.* ubi ait matrimon. clandestinum validum, non solere nocere proli. Et *Matienzo l. 5. recop. t. 8. l. 10. gloss. 3. n. 5.* dicens subsequens matrim. legitimare prolem, quoties est validum jure canonico. Et *Caldas de nominat. emphyt. qu. 21. nu. 8.* ubi inquit hodie de jure can. omnia requisita jure civili ad legitimationem prolis abrogata esse, sufficereque solum consensum.

Ad argum. prioris sent. proposita num. 1. constat ex dictis num. 3 2. in 1. ratione.

DISPUTATIO XLV.

Utrùm sint aliæ pœnæ ipsius matrimonii clandestini?

SUMMARIUM.

Mulier spoliata à viro quasi possessione, ante omnia est restituenda, secus quando matrimonium est clandestinum, n. 1.

Etiamsi ignoranter contrahatur in gradibus prohibitis clam, carere debent contrahentes dispensatione: & idem in quocumque alio impedimento, 2.

Quamvis Concilium ligare nequeat Pontificis potestatem, ne dispenset, at peccaret lethaliter Pontifex in eo casu dispensans, nisi ex nova causa

causa justa, & in illius dispensationis impedimenti impetratione, est necessario exprimendum matrimonium sic contractum, 3.

Secundum matrimonium publicum praefertur priori clandestino, uno integro teste, & fama comprobato, 4.

1 TRiplex alia poena est matrimonii cland. I. Matrim. hoc odiosum est quoad restitutionem. Quia mulier spoliata à viro quasi possessinne maritali, ante omnia est restituenda, *cap. Ex conquestione, & c. Litteras, de restit. spoliat.* & explicui l.2, disp.4. nu. 50. At si matrimon. fuit clandestinum, non restituitur ante omnia, ut docet *gloss. c. Ex transmiss. verb. Legitima, de restit. spoliat.* per illum textum a contrario sensu, petit enim ille textus ad hanc restitutionem, in facie Ecclesiae contractum esse matrimon. Idem tenet *ibi Imola num. 4. & Jac Leonissa apud consilia matrim. Zileti, cons. 49. num. 4. vol. 1.* Et ratio est, quia matrimon. clandestina sunt odiosa, eo quòd contra Ecclesiae interdictum ineuntur, unde pro eis imponenda est poenitentia *cap. 1. & 2. de matrim. contract. contra interd. Eccles.* Et ita non mirum, si non eo favore fruantur, antequam de illis constet, quo gaudet matrimon. in facie Ecclesiae contractum. Jus enim praesumit contra illum, qui adversùs jura nititur: *reg. Qui contra, 82. de reg. jur. in 6.* unde non praesumit hoc matrimonium, antequam probetur. Item quia liber homo possideri nequit nisi ex aliquo titulo conjugii: ut benè *gloss. d. c. Ex transmissa, verb. Et ab eo cognita, & ibi Cardin. vers. Et oppono ad hoc:* & cum de matrimonio clandest. non constat Ecclesiae, immò contra ipsum praesumatur, debet probari: Ut benè *Anton. dict. c. Ex transmissa, fine, & ibi Imola n. 2.* Tandem, quia clam possidens potest propria authoritate spoliari. *Bart. l. 1. §. interdictum, n. 3. ff. uti possidetis, Berojus c. In litteris, n. 53. de restit. ut. spoliat.* unde ne spolietur, debet titulum ostendere: dum ergo non ostenditur Ecclesiae titulus matrimon. clandestini, non est conjux spoliatus ante omnia restituendus.

2 II. Poena est, si ignoranter intra gradus prohibitos contractum sit, neglectis, scilicet, denunciationibus, separandum est: contrahentesque carere debent spe dispensationis obtinendae. Ut habetur *in Trident. sess. 24. de matrim. cap. 5.* An verò haec poena locum habeat, quando est aliud impedimentum, dixi hoc 3. lib. disput. 42. num. 7.

3 Sed rogabis cui usui sit hoc decretum? Concilium enim non potest Pontificis dispensationem interdicere, ejusque potestatem ligare: Quia Concilium authoritate Papae congregatum, & ab ipso confirmatum, paris est authoritatis cum ipso Pont. par autem in parem non habet imperium, *c. Innotuit, de elect. l. Ille à quo, §. Intempestivum. ff. ad Trebel.* Aliqui dicunt si ex usu, aut experientia, aut prudentia constaret dispensationem in aliquo decreto vergere in damnum Ecclesiae. Conc. posse hoc declarare, & definire in eo non nisi in tali casu dispensandum esse. Quia ad Conc. spectat res ad fidem, & mores spectantes definire: & ea definitione, & declaratione facta, non posse Pontificem ex quacumque causa dispensare absque culpa lethali: quamvis dispensatio aliter concessa, valida esset, cùm sit in jure humano. Et quod peccet lethaliter, prob. quia Concilium in ea declaratione errare nequit: igitur talis dispensatio est perniciosa Ecclesiae, & subindè culpa lethalis. Sic docent *Victoria opusc. de potest. Papa, num. 10. 11. 12. 13. Cord. l. 4. quaestionarii, qu. 9. Mes. 2. 2. qu. 97. art. 4.* Quare juxta hanc doctrinam dicendum est, si in hoc casu, in quo Trident. statuit clam contrahentes in gradibus prohibitis, spe dispensationis carere debere, Pontifex absque nova justissima causa emergenti dispensaret, eum lethaliter delinquere: secus ex tali causa. Quia licèt talis dispensatio frequens, sit Ecclesiae perniciosa, at quando est rara, & ex causa justa, non est talis. Praetereà in impetratione dispensationis talis impedimenti, necessariò exprimendum est matrimonium sic contractum, ne sit subreptitia. Quia eo ipso quod Concilium decernit, hos contrahentes spe dispensationis carere debere, constituit hujusmodi matrimonium impedimentum esse ad dispensationem impetrandam, & consequenter tacitè jubet illud exprimi. Deinde, quia in decretis Concilii nunquam est visus Pontifex dispensare, nisi specialem mentionem faciat: ut dixi hoc 3. l. disp. 26. n. 7.

4 III. Poena matrimonii clandestini est, ut secundùm matrim. publicum praeferatur priori clandestino, uno integro teste, & fama comprobato: quamvis secundùm duobus solis testibus comprobatur, licèt aliàs unus testis cum fama plenè probet. Qua in re immorari nolo, eo quòd cum hodie matrimonium validum necessariò contrahendum sit coram parocho, & duobus testibus; non potest evenire casus, in quo secundum publicum praeferatur. De qua poena consulendi sunt *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 11. Ant. Gueus l. 5. instit. majo. tit. 11. nu. 80. & seqq.*

DISPUTATIO XLVI.

Quae sint poenae contrahentium matrimonium clandestinum, & testium assistentium?

SUMMARIUM.

Contrahentes clam an sint inhabiles ad simpliciter contrahendum? refertur opinio affirmans esse in perpetuum inhabiles, & parochum assistentem horum matrimonio, si publicè contrahere velint, absque Episcopi licentia, esse triennio suspensum, n. 1.

Non sunt inhabiles nisi ad sic contrahendum, & possunt contrahere servata forma Tridentini, num. 2. *Et ibi, quod non est verisimile, est incredibile*.

Non est opus declaratione, ut matrimonium absque parocho, & testibus contractum dissolvatur, 3.

Non est opus declaratione, aut Episcopi licentia, ut hi aliud matrimonium ineant, nec parochus assistens matrimonio tali incurret suspensionem, & an sit alia poena plectendus? num. 4. Et solvuntur argumenta, 5.

Sunt graviter puniendi arbitrio Ordinarii clam contrahentes absque parocho, & testibus, 6.

An contrahentes clam omissis denunciationibus, & testes, qui intersunt puniendi sint, & qua poena? refertur opinio negans, nu. 7. & contraria verior, 8.

An expediat excommunicationem synodalem ferre in sic clam contrahentes, 9.

Expenditur valor constitutionis Salmantinae excommunicantis clam contrahentes, & praecipientis eos vitari ante denunciationem, 10.

An contrahentes clam trahendi sint in servitutem perpetuam, 11.

De poena exhaeredationis, remissivè, 12.

1 QUinque poenis afficiuntur contrahentes ipsi clandestinè. I. est, inhabilitas ad sic contrahendum: clandestinè enim contrahentes absque parocho, & testibus redduntur inhabiles ad sic contrahendum. Ut constat ex *Tridentino, sess. 24. c. 1. de matrim.* Quam poenam quidam Doctor (ut refert *Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. num. 39.* cjus nomine tacito) intelligebat, ut sic contrahentes incurrerent perpetuam inhabilitatem ad contrahendum matrimonium propter adverbium illud. Omninò, quod significat in perpetuum, exclusa omni gratia, & dispensatione, (ut dixi lib. 1. disp. 32. n. 6.) Et *Majolus l. 3. de irregul. c. 25. §. Crimina impedientia matrim. n. 17. vers. Hodie alius casus*, dicit hodie incurrere parochum triennalem suspensionem, de qua habetur *c. fin. de clandest. despons.* si hos iterùm matrimonio jungat absque Episcopi licentia: & ita videtur sentire, esse inhabiles in perpetuum, saltem ad licitè contrahendum absque Episcopi licentia.

2 Verùm certissimum est, tantùm, esse inhabiles ad sic contrahendum, id est, clandestinè: unde si velint iterùm palam contrahere, nulla indigere dispensatione. 1. quia sic declararunt Cardinales: ut referunt omnes DD. citandi. 2. quia Trident. non dicit absolutè esse inhabiles, sed limitat, ad sic contrahendum, nempè, absque parocho, & testibus: ut praecedentia immediatè verba declarant, ibi, *Qui aliter, quam praesente parocho, &c.* & mox subdit, *Eos ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit*, ergo non absolutè reddit inhabiles ad contrahendum, sed ad contrahendum modo ibi prohibito, nempè absque parocho, & testibus. 3 quia cùm haec perpetua inhabilitas sit maxima poena, graviorque omnibus expositis, non est verisimile fore, ut Concilium volens eam imponere, non exprimeret. Quod autem non est verisimile, est incredibile, *l. Mavius, in princ. ff. de legat. 2.* cum multis congestis per *Tiraquel. l. Si unquam, in praefat. num. 37. & seqq. C. de revoc. donat.* Tandem, quia hoc est jus novum, jurisque antiqui correctorium, ergo potiùs est strictè, quam amplè interpretandum. Sic tenent *Menoc. de praesumpt. l. 3. praesumpt. 1. fin. Gutier. de juram. 1. p. c. 51. n. 22. Perez l. 5. ordinam. tit. 1. ad fin. fol. 42. §. Ulterius dubitatur, Ant. Gueus l. 5. instit. major. t. 11. n. 89. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 40. Azebedo eod. t. l. 1. n. 36. Salzedo pract. c. 73. vers. 4.* Et ex Theologis, *Veracruz append. ad specul. dub. 8. Palac. 4. d. 28. disp. 3. ad fin. vers. Hasitas nunquid, Enriqu. l. 11. de matrim. c. 5. n. 8. & c. 7. n. 2. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 221. nu. 2. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matrim. fol. 1319. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. art. 5. fol. 183. col. 2. § Est tamen dubium, vers. Tertio dicendum, Vega lib. 7. sum. casu 121.*

3 Hinc infertur 1. non opus esse declaratione aliqua, ut matrimonium absque parocho, & testibus initum, dissolvatur. Quia ex ipso *Tridentini decreto sess. 24. cap. 1. de matrim.* constat nullum esse, nec decretum illud aliquos latet. Sic *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 1. n. 2. in 2. t. de cland. despons. cons. 3. n. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. glos. 1. n. 55.*

4 2. Infertur, minùs benè sensisse *Majolum relatum n. 1.* exigentem Episcop. licentiam, ut hi recedant à primo matrimonio, novumque contrahant. Verùm si id esset minus publicum, ita ut verisimiliter timeretur scandalum, quo id sedaretur, petenda esset Episc. declaratio. Hac tamen non praemissa parochus eos conjungens alio matrimonio, minimè incurreret triennalem suspensionem, *c. fin. de cland. despons.* quamvis oppositum senserit *Majolus eo. nu. 1. relatus.* Quia ea imponitur parocho assistenti matrimon. clandestino, alive interdicto, quale non est hoc: sed erit poena arbitraria puniendus. Sic *Salzedo pract. cap. 73. §. Illud tamen, Manuel. 1. to. sum. 2. edit. cap. 221. nu. 2.*

5 Ad argum. propositum, nu. 1. dic clandestinè contrahentes esse perpetuo inhabiles, non ad contrahendum simpliciter, sed ad clam contrahendum. Quia Trident. non reddit inhabiles omninò, sed omninò inhabiles ad sic contrahendum.

6 II. Poena est arbitraria: sunt enim graviter Episcopi arbitrio puniendi contrahentes clam absque parocho, vel alio sacerdote de ejus licentia, aut minori testium numero, quam duorum. Sic praecipitur in *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* Unde fit, peccare ordinarium hos non punientem. Quia dicit Tridentin. *Sancta synodus eos arbitrio ordinarii puniri praecipit*. Quòd si id matrimonium consummarint, cùm gravius delictum sit, rigidior debet esse poena. Haec

docent

docent *Salzedo pract. cap. 37. §. Septimo ex verbis, & §. Circa quod tamen, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 2XX. num. 4.*

7 Inquires autem an testes clandestini matrimonii puniendi sint: ipsique contrahentes omissis solis denunciationibus? *Enriquez l. 11 de matrim. c. 5. n. 6.* ait quando matrimonium est clandestinum ob solam denunciationum omissionem, solum parochum puniendum esse. Et *in commento. litter. B.* dicit, sic esse conclusum Salmanticæ post longam disputationem. Quia *Trident. d. cap. 5. & cap. fin. de cland. despons.* soli parocho imponit pœnam.

8 Sed Trident. nec parocho, nec contrahentibus omissis denunciationibus pœnam imponit, sed tantùm quando absque debito testium numero, vel sine parocho celebratur matrimonium: & *c. fin. de cland. despons. fin.* expresse parocho assistenti; & contrahentibus absque denunciationibus pœnam imponit: illi, triennalem suspensionem, his verò, condignam pœnitentiam: ubi *gloss. verb. Pœnitentia*, reddit rationem, quia contrahunt contra Ecclesiæ interdictum, ejus præceptum contemnentes. Et cùm pœna non sit ibi præscripta, est arbitraria: argumento *cap. De causis, de offic. deleg.* Sic docent *Alex. de Nevo, eo c. fin. §. Sane, n. 5. Ledes. 2. p. 4. qu. 47. ar. 5. fol. 452. colum. 1. Rojas epitome success. c. 2. nu. 23 Gutt er. de juram. 1. p. c. 52.* Quamvis autem testibus in neutro decreto pœna imponatur, at cùm peccent authoritatem præstando matrimonio ab Ecclesia interdicto, ejus jussa contemnentes, condigna sunt pœnitentia puniendi: quæ sit ratio, ut proximè dixi, ex *gloss. eo c. fin. verb. Pœnitentia*, ut contrahentes puniantur. Et sic docent *Panor. eo c. fin. n. 5. Gutier. de juram. 1. p. c. 52. n. 25. Rojas epitome success. c. 2. n. 23. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. fol. 183. col. 1. §. Est tamen dubium.* Ad idem sunt alii DD. asserentes hos testes delicti reos esse, hi sunt *Hostiens. eo c. fin. vers. Sacerdos, Anchar. n. 14. Anton. n. 14. Propos. nu. 6. Alex. de Nevo ibi, in princ. n. 14.* Et quamvis *Anton. Alex. de Nevo, & Prepos. ibi*, asserant hos laicos intervenientes tanquam testes peccare in illum textum *c. fin.* at non incurrere suspensionem triennalem impositam ibi: quia tantum imponitur sacerdoti assistenti, nec est pœna laicis proportionata: at nil faciunt contra nostram sententiam: fateor namque non incurrere eam suspensionem: plectendi tamen erunt pœna arbitraria pro culpæ qualitate.

9 III. Pœna contrahentium clam, in aliquibus diœcesibus est, excommunicatio: quam Episcopi in suis synodalibus constitutionibus in hos proferunt. Adversùs quam insurgunt aliqui dicentes, multò consultius fore, eam excommunicationem non fulminari: quia si Pontifices, & concilia ea opus esse judicarent, tulissent utique. Sic *Sotus 4. d. 28. qu. unic. a. 2. vers. Quo igitur. Ledesm. 2. p. 4. qu. 47. a. 5. §. An autem, fol. 452. col. 1. initio.* Sed non est, cur ita carpantur Episcopi, cùm adjuvent pœnas jure communi statutas, quotidieque malitia hominum crescente, pœnas augeri expediat.

10 Majus autem dubium est, de valore constitutionis synodalis Salmantinæ, cujus meminit *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. initio nu. 9.* qua excommunicantur ipso jure clam contrahentes, caveturque, hos excommunicatos ante denunciationem vitandos esse. Cujus valorem dicit *Covar. ibi* dubium videri, eo quòd sit contra legem superioris lata, nempè, constitutionem Martini V. ad evitanda scandala, in Conc. Constantiensi editam, indulgentem solos excommunicatos denunciatos, vel notorios clericorum percussores, vitandos esse. Alii verò eam conantur defendere: quia notorium est illos clam contraxisse, & notorius excommunicatus, nondum denunciatus, vitari debet. Sic *Perez lib. 5. ordin. c. 1. l. 1. fol. 30. §. Item solent, Salzedo practica c. 73. § Similis excommunicationis pœna* Sed melius *Veracruz append. ad speculum, dub. 11. con. 5.* dicit, eam constitutionem servandam non esse: quia est contra constitutionem superioris: argum. *c. Cum inferior, de major. & obed.* Nec est verum omnes notorios excommunicatos vitandos esse, sed solos notorios clericorum percussores: ut habet communior sent.

11 IV. Pœna contrahentium clandestinè est, ut ambo conjuges tradendi sint consanguineis propinquioribus uxoris, in servitutem perpetuam. Sic habetur *l. fin. tit. 3. p. 4.* Sed hæc pœna jam non habet locum: sive quia hæc lex in desuetudinem abiit: (ut volunt *Covar 4. decret. 2. p. cap. 6. init. n. 17 Enriquez l. 11. de matrim. c. 6. nu. 2. in comment. litter. I. Guttier. 2. pract. q. 1. n. 31.*) Sive (ut vult *Greg. Lop. d. l. final. verb. à furto*,) eo quòd mitior pœna per *l. 49. Tauri* clam contrahentibus est statuta.

Ultima pœna est exhæredationis. Sed de hac, disput. sequenti.

DISPUTATIO XLVII.

Utrùm clandestinè contrahentes exhæredari possint?

SUMMARIUM.

Proponitur l. 49. Tauri, quæ rationem dubitandi offert, nu. 1.
An sola filia clam contrahens possit exhæredari, vel etiam filius, 2.
Quid, si filia sit sui juris, viduaque, sive in domo patris, sive extra habitet.
Quid, si digno nubat, n. 4. Vel sit major 25. annis, n. 5.
Quid, si clam ex parentum consensu nubat, an possit exhæredari? 6.
An incurrant tunc tam ipsa, quàm testes alias pœnas, l. 49. Tauri, vel saltem judex possit eas infligere, 7.
Quid, si filia digno nubat, patre malitiosè matrimonium differente, 8.
Quid, si filia non consummato matrimonio profiteatur religionem, an adhuc possit exhæredari; & an oporteat matrimonium consummari, ut incurratur ea pœna, 9.
Quid, si matrimonium clandestinum invalidum sit, an incurratur ea pœna remissivè, nu. 10. Et ibi etiam remissivè, an hæc pœna indigeat judicis sententia.
An attento jure canonico servanda sit l. 49. Tauri? refertur opinio negans, 11.
Contraria verior, nu. 12. Et ibi, quamvis inferior nequeat superioris legem tollere, at potest novis pœnis latis in violatores illam adjuvare.
Et solvuntur argumenta, num. 13.

1 Rationem dubitandi nobis offert *l. 49. Tauri*, ibi, *Mandamos que el que contraxere matrim. que la Yglesia tuviere por clandestino, el y los que en ello entrevinieren, y los testigos de el tal matrim. incurran en perdimiento de todos sus bienes, y sean desterrados de nuestros reinos, y que esta sea justa causa para que el padre y la madre puedan desheredar, si quisieren a sus hijas, en lo qual otro ninguno pueda acusar sino el padre, y la madre, muerto el padre*: hæc ibi. Quæ lex hodie habetur *lib. 5. recop. tit. 1. l. 1.* ubi additur, *Y puedan desheredar, si quisieren a sus hijos y hijas, que el tal matrim. contraxeren.* Id quod etiam apud exteras nationes similibus aliis constitutionibus observari, ex *Ant. Costano l. 1. qu. juris, c. 12. ad finem*, tradit *Peckius l. 1. de testam. maris. & uxor. c. 2.* de cujus legis valore non levis est controversia: cujus disputationi præmittenda est ejus legis intelligentia.

2 Supponendum est, olim attenta *l. 49. Tauri*, sensisse scribentes eam, exhæredationis pœnam non extendi ad filios clam contrahentes: Quia solùm de filiabus mentionem faciebat. Nec erat par ratio de filiis, tum ob majorem honestatem requisitam in sexu fœmineo: tum etiam, ob majorem illius fragilitatem, minoremque ingenii vigorem ad rem tanti momenti absque parentum consilio aggrediendam. Sic *Cifuent. ea l. 48. fin. & ibi Castillo nu. 31. Covarr. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 22. Mincbaca de success. creat. §. 10. nu. 637. Matienzo l. 5. recop. t. 1. l. 1. gloss. 1.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29 q. 1. ar. 4. ad 4. Veracruz 3. p. specul. ar. 20. concl. 2.* At post *l. 1. t. 1. lib. 5. recop.* res dubio caret: cùm expresse extendat *l. 49. Tauri*, ad filios. Et ita fatentur omnes.

3 Adde, hanc exhæredationis pœnam non solùm habere locum in filiabus familias, sed etiam in ipsis viduis effectis, in parentum domo degentibus, clamque contrahentibus. Quia *l. 49. Tauri*, nullatenus in hoc patriam potestatem considerat, cùm etiam matri hanc potestatem non habenti, *§ Fœmina, instit. de adopt. & l. 2. tit. 17. p. 4.* concedat ex hoc posse filiam exhæredare. Sic *Covarr. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 22. Veracruz 3. p. spec. art. 20. concl. 2. Enriqu. l. 11. de matrim. c. 6. nu. 2. Guttier. l. 2. pract. qu. 3. fin. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 24. concl. ult.* Immò id verum credo, quamvis non habitent cum parentibus. Quia lex non patriam potestatem, nec cohabitationem considerat, sed parentibus reverentiam debitam. Quod inde colliges, quia solis parentibus accusandi jus defert. Sic *Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. nu. 55.* Et videntur tenere *Peralta l. Unum ex familia, §. Sed & si fundum, n. 31. ff. de leg. 2. Mexes de major. 1. p. q. 51. n. 36.* ubi generaliter docent, posse etiam filiam viduam ob hoc exhæredari. Et probant ex doctrina quadam Oldradi asserentis conditionem negativam esse perpetuam, at conditio posita in *ea l. 49. Tauri*, negativa est, dum prohibet filiam clam contrahere: perinde enim est, ac si dicat, Ne clam contrahat sub exhæredationis pœna. Quare minùs bene *Castillo l. 49. Tauri, fin.* negat eam pœnam locum habere in vidua.

4 Habet etiam locum ea pœna, quamvis filia digne nubat. Adhuc enim injuriam patri irrogat, eo inconsulto nubens, vitioque clandestinitatis id matrimonium afficitur. Sic *Gom. Arias l. 49. Tauri, n. 20. Greg. Lop.* sic pronunciatum esse in supremo senatu, testans *l. 10. verb. Puedo, fin. tit. 1. p. 4. Acosta l. Gallus, §. Et quid si tantum p. 3. nu. 200. ff. de liber. & posth. Molina l. 2. de primog. c. 16. nu. 13. Barbosa l. 1. p. 4. nu. 38. ff. soluto matrim. Enriquez l. 11. de matrim. c. 6. nu. 2.*

5 Ajunt tamen aliqui Carolum V. *l. 41.* in Pincianis comitiis edita, hanc pœnam ad filiam majorem 25. annis extendisse: (addit *Covarr.*) carentem noverca. Sic *Covarr. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 22. Sotus 4. d. 29. q. 1. ar. 4. ad 4. vers. Extat, Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 37. §. Secundo limitabis, Veracruz 3. p. spec. ar. XO. concl. 2.* addens alias eam pœnam non comprehensuram filiam majorem vigintiquinque annis. Et *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. nu.* ait hanc filiam majorem non posse ob id exhæredari, Quia impunè inscijs parentibus nubit. Addit *Covarr. eo n. 22. in postrema edit.* ubi retulit hanc legem Caroli V. hæc verba: *Ut quidam, quorum opinio satis dubia, & incerta est, opinantur.* Sed horum verborum intellectum capere non possum: ideò dico eam extensionem minimè necessariam esse: cùm enim *dict. l. 49. Tauri*, generaliter loquatur, & filia major 25. annis clam contrahens, delinquat, quamvis minimè delinqueret palam nubens, extenditur ad filiam majorem 25. annis: quin potiùs fuit moderatio, illud additum, *Modò careat noverca.* Quæ tamen moderatio hodie locum non habebit: eo quòd pragmatica illa Caroli V. non habetur in nova legum hujus regni recopilatione, & consequenter vim legis amisit: ut constat ex *pragmatica initio novæ recopil. posita.* Sic *Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 176. fol. 503. & seq. §. Hodie in regno Castellæ.* Sed re attentius nunc considerata placet prior opinio, ut pœna *l. 49. Tauri*, non extendatur ad filiam majorem 25. annis, clam absque consensu parentis nubentem: quia prædicta lex duas conditiones petit, nempè clandestinitatem, & parentum

rentum injuriam:(ut num. seq. dicemus) quare deficienti altera, nimirum, parentum injuria, ut deficit in hac filia majori 1 §. *Aliud quoque, auth. Ut cum de appellat cognosc.* non erit locus illi pœnæ. Nec obstat *pragmatica Caroli V.* Quia (ut dixi) non est in novæ recopilatione inserta, & ideò non obligat.

6 Cæterùm si fœmina, vel filius clam contraheret consentientibus parentibus, non possit ob id hæreditate privari. Prob. ex ratione *d. l. 49. Tauri*, quæ accusationem delicti solis parentibus defert, unde ultra clandestinitatis vitium videtur respexisse ad injuriam, quæ parentibus irrogatur. Sic *Suarez l. 3. fori, t. De los casamientos l. 2. num. 34. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. num. 21. Perez l. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 36. §. Clandestinum matrim. Barbosa l. 1. p. 4. num. 35. ff. solut. matrim. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. num. 48. Segura 2. p. direct. c. 15. nu. 37.* Et colligitur ex *Acosta l. Gallus, §. Quid si tantum, p. 3. num. 200. ff. de libre. & posth.* ubi ait, hanc exhæredandi causam, directè patris offensam respicere. Et ex Theologis, docet *Veracruz 3. p. speculi, art. 20. concl. 2. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 6. num. 2. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 14. num. 4.* Moderantur tamen hoc *Enriquez, & Manuel ibi*, si filia sit sub patria potestate, quasi sentiant nihil referre consensum hunc paternum, quando filia potestate patria exempta est. Sed hæc moderatio non est necessaria: quia (ut dixi num. 3.) lex in hoc non considerat patriam potestatem.

7 At rogabis, an consentiente patre in matrimonium clandestinum filii, vel filiæ, esto non possint exhæredari, an saltem incurrant, tam contrahentes, quam testes alias pœnas *l. 49. Tauri?* Id enim affirmat *Segura 2. p. direct. cap. 15. num. 37.* Verùm oppositum dicendum est cum *Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. nu. 21.* nam respectu omnium illarum personarum, accusatio solis parentibus defertur: ut benè docet *Azevedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. num. 53.* nam ille vers. *A otro ningano, &c.* omnia præcedentia sub uno contextu complectitur: ergo cessante injuria consensu parentum, jus accusandi extinguetur, & subindè non erit locus illis pœnis. Unde fit non esse audiendum *Azebed. eo. num. 53.* asserentem, posse tunc judicem eas pœnas, exhæredatione dempta, infligere. Nam ea lex tantùm patre accusante eas imponit.

8 Hanc tamen pœnam aliqui, & benè, limitant, ut non habeat locum, quando parentes pessimè erga filias se haberent, earumque matrimonia differrent malitiosè, ne eas dotare cogerentur, ipsæque redimendæ vexationis gratia æquali nuberent. Tunc enim parentes immeritò conqueri possent. Sic *Sotus 4. d. 29. qu. 1. art. 4. fine, Gutier. l. 2. pract. qu. 1. num. 27. Cordub. sum. qu. 171. §. Mas digo, Manuel. 1. tom. sum 2. edit. cap. 54. num. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. cap. 44. §. En prædicta, Bart. à Ledesm. dub. 24. de matrim. fine.*

9 Quæres tamen, an si filia ingrediatur religionem ante matrimonii consummationem, possit adhuc exhæredari? Nam posse, affirmat *Castillo l. 49. Tauri, ad fin. vers. Item quæro an filia clandest. Covarr. cap. Raynutius, de testam. init. num. 21.* & inclinat *Joann. Lup. l. 49. Tauri, fine*, licèt cogitandum relinquat, dicitque sic sententia decisum esse in regio prætorio Vallisoletano. Sed verius est non posse. Tum, quia juxta veriorem opinionem exhæredationis causæ, religionis ingressu abolentur, tum etiam, quia (ut ait *Minchaca de successionum creat. l. 1. §. 10. num. 646.*) in nullo casu ita abolerur exhæredationis causa ingressu religionis, ac in hoc: quandoquidem dirimitur matrimonium, quod ignominiæ, paternæque injuriæ causa erat. Et maximè, quia *Suarez l. 3. fori, tit. de los casamientos, l. 2. num. 34. cum Anchar.* quem ibi refert, ait pœnam exhæredationis ob matrimon. clandestinum, tunc temporis contrahi, quando matrimonium copula consummatur: quia *lex 49. Tauri* dicit, *El que contraxiere matrimonio*, nomine autem matrimonii, in pœnalibus intelligitur, quando consummatum est (ut dixi lib. 1. disp. 1. num. 3.) Sic tenet *P. Molina* id latius differens *tom. 1. de just. tract. 2. disp. 176. fine.*

10 Utrùm autem pœna hæc habeat locum, quando matrimonium est clandestinum invalidum, dixi hoc 3. l. tota disp. 2. & an indigeat judicis sententia, dicemus disp. 53. num. 2. & seqq.

11 His præmissis, potissima difficultas est, an correcta sit jure canonico lex hæc imponens pœnam matrimonio clandestino? Videtur enim esse invalidam. 1. quia disponit circa causam matrimonii spiritualem, & ita mittit falcem in messem alienam: contra *cap. Tuam, de ordine cognit.* impeditque matrimonii libertatem: quibus rationibus ducti l. 4. disp. 25. num. 2. dicemus, jure canonico attento invalidam esse exhæredationis pœnam, jure Cæsareo statutam, adversùs filiam absque patris consensu nubentem: ergo idem erit in hoc casu. Quare *Covarr. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, nu. 20. fine, & 21. cum Matt. de Afflictis per ipsum alleg.* dubitat de hujus legis valore. Et *Greg. Lop. l. 10. verb. Puede, ad fin. t. 1. p. 4.* cogitandum relinquit. Et *Ant. Gom. l. 49. Tauri, num. 2.* dicit rem esse adeò dubiam, ut utraque opinio possit tutè defendi. Et *Veracruz 3. p. Speculi, art. 20. concl. 3.* sustinet invalidam esse.

12 His tamen non obstantibus dicendum est, leges plectentes matrimon. clandestina validas esse, & servandas etiam in foro canonico. Prob. 1. quia quamvis judicium de matrimonio quoad ejus substantiam, sit fori Ecclesiastici, nullibi tamen principibus secularibus adimitur potestas leges condendi, pœnasque statuendi in eos, qui contra juris ordinem contrahunt matrimonia. Et confirm. quia quamvis inferior abrogare superioris legem minimè possit, at potest novis pœnis eam, quo meliùs servetur, adjuvare, ut tradunt *gloss. auth. Quomodo oporteat episcopos, collat. 1. initio, verb. Sancimus, & Clem. Ne Romani, verb. Telli, de elect. & ibi Paulus, & Laurent.* quos refert, & sequitur *Cardin. ibi qu. 3. Imola ibi num. 28. Bonifac. num. 16. 17. Barbat. ibi, & cap. Vestra, num. 5. de locato, Felin. cap. 1. num. 13. fine, de spons. Joann. Lup. cap. Per vestras, notab. 3. §. 3. num. 9. de donat. inter vir. & uxor. Celsus cons. 38. num. 6. Covarr. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, num. 18. & 19.* ubi multa aliis ad hoc comprobandum affert: *Maranta pract. 6. p. 1. Et pervenitur aliquando per viam inquisitionis, num. 112. Menoch. de arbitrariis, lib. 2. cent. 4. casu 398. nu. 46. Rojas de hæreticis 2. p. num. 553. Matienzo* alios referens *l. 5. recop. c. 1. l. 1. gloss. 7. num. 4. Veracruz 3. p. Spec. qu. 20. concl. 1. & 6. Dixi secundum se*: ergo bene potest princeps secularis condere leges ad punienda matrimon. clandestina, quæ Ecclesia graviter detestatur, punirique præcipit. Et ita hanc rationem adduxit *lex fin. t. 3. p. 4.* ubi statuens pœnam in clam contrahentes, sic ait, *Onde nos porque avemos voluntad que lo que la santa Yglesia ordena, sea guardado, &c.* 2. Prob. quia matrimon. sicut est sacramentum, ita etiam est contractus civilis, ergo sicut qua ratione est sacramentum, pertinet ad forum Ecclesiasticum: ita qua ratione contractus civilis est, nil prohibet, ut spectet ad forum principis secularis, si non quantum ad substantiam, quia hanc causam ad se potestas Ecclesiastica avocavit, saltem quantum ad potestatem debitis pœnis plectendi eos, qui matrimonia contra ordinem juris canon. contrahendo, pacem reip. perturbant. Et confirmat. quia ad potestatem secularem pertinet custodire pacem, ac reipublicæ tranquillitatem: ergo cùm per matrimon. clandestina, maximè hæc pax, ac reipublicæ tranquillitas perturbetur, potestas secularis potest ea debitis pœnis plectere. Tandem prob. quia hac ratione justissimè principes seculares pœnas decernunt perjuriis, usuris, incestis nuptiis, quamvis judicium horum delictorum pertineat etiam ad Ecclesiasticum tribunal, Quia spiritualia sunt. Hæc sent. tenent *Castillo l. 49. Tauri, nu. 8. & ibi Ant. Gom. nu. 2.* & in hanc magis inclinat, licèt cogitandum relinquat *Greg. Lop. l. 10. verb. Puede, ad fin. t. 1. p. 4.* & tenent *Len fin. verb. A furto, t. 3. p. 4. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. init. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 398. nu. 47. Molina l. 2. de primog. c. 16. nu. 10. & seq.* & ait *num. 13.* se vidisse eam observari. *Minchaca l. 1. de success. creat. §. 10. nu. 637. & 640. & §. 7. nu. 38. fin. Burgos de Paz cons. 20. nu. 11.* dicens se vidisse sæpiùs observatam in supremo, & in Pincian. concil. *Spino speculo testam. gloss. 15. nu. 74. Olanus in concord. juris, litt. M. verb. Matrimon. nu. 31. Duegnas reg. 373. init. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gloss. 7. nu. 4. Azebed. ead. l. 1. nu. 42. Gratian reg. 83. nu. 11. Salzedo additionib. ad reg. 198. Bernard. Diaz, Gutier. lib. 2. pract. qu. 1. n. 13. Barbos. l. 1. p. 4. nu. 38. ff. solute matrim. Segura 2. p. directoris, c. 15. n. 38.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29. qu. 1. art. 4. vers. Duo ergo, Corduba sum. qu. 171. §. La segunda opinion, Enriq. l. 11. de matrim. c. 6. nu. 2. fine, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 44. fol. 1097. §. Igitur responsurus, Barth. à Ledesm. dub. 24. de matrim. concl. ult. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. cap. 14. num. 2. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 45. a. 5. §. Est tamen dubium, vers. Et ad intelligentiam, fol. 73.*

13 Ad argum. prioris sententiæ proposita n. 11. respondetur, leges non disponere circa materiam spiritualem, tangentes ejus substantiam, quod legi civili negatum est, sed coadjuvantes jus canonicum, plectendo matrimon. per illud vetitum: nec matrimonii libertatem prohibere, sed ne illud contra juris Ecclesiastici ordinem contrahatur. Unde valdè distat inter matrimon. absque consensu parentum initum, & clandestinum: illud enim non punibile est, sed permissum jure canon. hoc autem eo prohibetur, gravibusque pœnis afficitur. Quare leges exhæredantes filiam absque patris consensu nubentem, tanquam juri canonico adversæ, repelluntur: punientes verò clandestinum, tanquam jus canonicum imitantes, ipsumque coadjuvantes, admittendæ sunt.

DISPUTATIO XLVIII.

Quæ sint pœnæ parochi, vel alterius sacerdotis assistentis matrimonio clandestino?

SUMMARIUM.

Parochus, vel quivis sacerdos assistens clandestino, etiamsi regularis sit, est triennio suspendendus, nu. 1. non tamen est lata suspensio, & potest id tempus augeri, vel minui, n. 2.

An correcta sit hæc triennalis suspensio per Tridentinum? & ideò hodie sit tantum pœna arbitraria parocho, vel sacerdoti assistens clandestino invalido, imponenda? refertur opinio negans, n. 3. & contraria verior, num. 4.

Pœnis diversis impositis, variis legibus eidem delicto, an una alteram corrigat? n. 3. 4. & 8.

Si proprius parochus, vel alius sacerdos regularis, aut secularis assistat clandestino ob solam denunciationum omissionem, est triennio suspendendus, & similiter parochus non prohibens? num. 5. Et ibi quid, si libro careat, vel non interroget contrahentes de consensu? & quid, si aliis matrimoniis interdictis à jure, vel prohibitis sibi à judice, vel vagorum, aut forensium, absque licentia ordinarii intersit.

Quid, si parochus quando prius matrimonium fuit nullum defectu parochi, & testium, & contrahentes recedunt ab illo, voluntque aliud inire, an parochus tali matrimonio assistens absque ordinarii licentia sit suspendendus? remissivè, num. 5.

Quid, si alienus parochus, vel alius sacerdos absque proprii licentia intersit

tersit matrimonio, an sit suspendendus triennio, vel suspensus arbitrio ordinarii? num. 6.

An excuset ab hac suspensione ignorantia crassa, & qua ignorantia excuset, dum textus dicit, Ausus fuerit, vel præsumpserit? n. 7.

An excommunicatio lata Clem. 1. de privileg. contra regulares solemnizantes matrimonium absque parochi licentia, sublata sit per suspensionem impositam à Trident. in hoc casu, num. 8. Solvuntur argum. num. 9.

1 Sit conclusio. parochus, vel quicumque alius sacerdos regularis, vel secularis, qui matrimoniis clandestinis interfuerit, per triennium suspendendus est ab officio: & eadem pœna mulctandus est parochus, quamvis non intersit, si sciens talia matrimonia, non prohibuerit. Sic habetur *c. fin. § fin. de cland. despons.*

2 Ea tamen suspensio triennalis, non est ipso jure lata, sed ferenda à judice. Quod inde constat, nam textus dicit, *Suspendatur*: quod est verbum futuri optativi modi, respiciens actum, ac judicis ministerium: ut excommunicetur, &c. at verbum futuri actum judicis respiciens, importat sententiam ferendam: ut latissimè ultra multos alios *Tiraquel. l. Si unquam, verb. Revertatur, nu. 39. C. de revoc. donat.* Sic docent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. n. 30. Ledesm. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fol. 452. col. 1. Perez lib. 5. ordinan. t. 1. l. 1. fol. 32. §. Circa præmissa, Enriq. l. 11. de matrim. c. 5. nu. 6. Bart. à Ledesm. dub. 21. de matrim. fol. 335. Veracruz append. ad spec. dub. 11. fin. Salzedo pract. cap. 73. §. Suspenditur, Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 221. nu. 4. Vega l. 4. summ. casu 112.* Hinc fit, cùm hoc tempus triennii assignetur jure ministerio hominis imponendum, posse ex causa justa augeri, & minui. Per notata *c. Cum sit Romana, de appellat.* Et confert id quod habetur *eod. c. fin. § fin.* ibi, *Gravius puniendus, si delicti qualitas postulaverit.* Sic tenet *Præpos. eod. cap. fin. nu. 5. t. vers. 6. Bernard. Diaz, in sua pract. in nova edit. cap. 73. num. 2.*

3 Difficultas autem non modica est, an hæc suspensio triennalis, correcta sit per Trident. quando parochus, vel alius sacerdos assistit matrimon. clandestino invalido defectu numeri testium? Nam *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. vers. Insuper parochum*, decernit parochum, vel alium sacerdotem, qui cùm minori testium numero, quam duorum matrimon. clandestino interfuerit, esse graviter arbitrio ordinarii puniendum. Quidam ajunt non esse correctam, sed ultra pœnam arbitrariam, imponendam esse triennalem suspensionem. Prob. quia juri antiquo non derogat Tridentinum, immò profitetur se inhærere vestigiis concilii Lateranensis, ex quo desumptum est *illud c. fin. 2.* quia *c. illud fin. § fin.* ultra suspensionem triennalem, decernit parochum gravius puniendum, si culpæ qualitas postulaverit: ergo ultra suspensionem relinquitur locus pœnæ arbitrariæ, gravitate delicti hoc poscente, sed hodie poscit, gravius enim delictum est hodie, clam contrahere, cùm enim invalidum sit matrimon. peccatur in substantia, & in modo, olim autem cùm erat validum, solùm peccabatur in modo: & proinde utrique pœnæ hodie locus erit. Ultimo, quia cùm diversæ pœnæ diversis legibus imponuntur eidem delicto, nec apparet utra earum alteram corrigat, utraque servanda est: ut docent *Bart. l. 1. ad fin. ff. de vi bonorum rapto. Felinus c. Quod olim, n. 2. de Judæis, Bertachin. in repert. litt. P. verb. Pœna, §. Pœna diversa, vers. Pœna nova Ant. Gom.* multis textibus, & DD. relatis, dicensque esse communiorem sent. *3. tom. var. c. 1. n. 38. vers. Quarta conclusio, Gratian. reg. 191. nu. 3. Marienzo dialogo relatorum, 3. p. c. 34. n. 1.* ergo cùm hæ sint diversæ pœnæ, diversis canonibus impositæ, nec appareat unam per alteram corrigi, ligabunt ambæ, & ita hanc partem tuentur *Salzedo pract. c. 73. §. Octavo non est oblivioni, Veracruz append. ad spec. dub. 11. fin. Majolus l. 3. de irreg. c. 25. nu. 57. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 221. nu. 4. Vega l. 6. sum. casu 112.* Tenent (inquam) eam expressè *Salzedo, & Manuel ibi:* cæteri autem videntur apertè tenere, nam loquentes post Trident. dicunt hujusmodi parochum esse triennio suspendendum.

4 Contrarium tamen tenet expressè *Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. gloss. 7. n. 2. fine*, ubi ait cessare hodie suspensionem triennalem, per pœnam arbitrariam impositam in Tridentino. Et hoc videtur mihi verius. 1. quia verior sent. habet, quando minor pœna imponitur nova lege pro eodem delicto, pro quo imponebatur gravior lege antiqua, cessare pœnam legis antiquæ: ergo cùm per Tridentinum imposita sit mitior pœna, cùm possit ordinarius arbitrari suspensionem per brevius tempus, cessabit suspensio præcisa triennalis jure antiquo imposita. Antecedens probatur ex doctrina *Gregorii Lopez l. fin. verb. A furto, tit. 3. p. 4.* ubi ait cessare pœnam illius legis, quia mitior pœna imponitur *lege nova, 49. Tauri*. Et confirm. quia communis opinio tenet legem novam posteriorem, & ejus pœnam, corrigere pœnam legis antiquæ, quam multis citatis dicens in judicando, & consulendo servandam esse, tenet *Ant. Gom. 3. variar. c. 1. n. 38.* Item *Bossius practic. tit. de offic. corruptis pecun. n. 10.* ubi licèt obscurè loquatur, tandem concludit quoad executionem non esse utramque pœnam servandam. Idem *Julius Clarus lib. 5. receptarum pract. crimin. §. fin. qu. 85. vers. de hoc etiam judex.* Idem loquens in statuto, & lege, quòd pœna statuti novi corrigat pœnam legis antiquæ, tenet *Aviles c. 17. Prætorum gloss. Las bara, n. 19.* Quòd idem admittunt *Ananias c. fin. de collusione detegenda, & Navar. lib. 5. consil. in 1. edit. c. 37. de pœn. consil. 1. fin. in 2. l. 1. tit. de const. consil. 10. fine*, in pœnis, quæ sunt imponendæ à judice: qualis est hæc suspensio triennalis. 2. principaliter probatur, quia licèt sit gravius delictum hodie matrimon. clandestinum, in ordine ad Deum, at respectu damni Ecclesiæ, & inconvenientium, quæ induxerunt Tridentinum, ut clandestina irritaret, ut patet ex ipso, *sess. 24. de matrim. c. 5. paulo post principium*, ibi, *Gravia peccata perpendens, quæ ex clandestinis conjugiis ortum habent*: minùs grave delictum est hodie matrimon. clandestinum invalidum, ex eo enim inconvenientiæ non sequuntur, quæ olim dum validum erat, oriebantur: ut perpetuus concubinatus, cogi ab Ecclesia ad matrim. publicum invalidum, propter clandestinum validum Ecclesiæ ignotum: ergo non tam gravi pœna, ac olim, afficiendum est. Tandem, quia esto in hoc casu non esset correcta illa suspensio triennalis per Tridentinum, adhuc non haberet locum, quando parochus, vel alius sacerdos interest matrimonio absque duplici teste celebrato. Quia hodie tale matrimon. est invalidum, quando autem matrimon. clandestinum est irritum, pœnæ olim impositæ clandestino, quòd erat validum, non incurruntur: (ut probavi hoc 3. lib. disput. 2. num. 5.) ergo non incurretur dicta suspensio triennalis.

5 Id tamen libenter fatebor, si proprius parochus, vel alius sacerdos regularis, aut secularis de ejus licentia intersit matrimon. valido, clandestino tamen ob denunciationum omissionem, cùm Tridentinum in hoc nullam statuat pœnam, standum esse pœnæ *d. c. fin.* & proindè suspendendum esse triennio. Idemque statuitur ibi de parocho, qui sciens ea matrimonia impedire neglexerit. Sic *Majolus lib. 3. de irregularitate, c. 25. n. 17. & 18. Enriq. l. 11. de matrimon. c. 5. n. 6. Vega l. 6. sum. casu 112.* qui addit eandem pœnam incurrere parochum carentem libro, in quo nomina contrahentium, & testium describat, vel non interrogantem contrahentes de consensu, contra præceptum *Trident. d. c. 1.* Sed audiendus non est, quia nec ibi, nec *d. c. finali*, nec alibi reperitur hæc pœna: cùm id matrimonium nullo clandestinitatis vitio laboret, nec sit interdictum ab Ecclesia. Incurret tamen parochus eam pœnam, ut suspendendus sit triennio, non tantùm, quando interfuerit matrimonio clandestino, vel id impedire neglexerit, sed etiam idem dicendum est de aliis matrimoniis interdictis jure, vel à judice. Nam *c. fin. § fin. de cland. despons.* sic dicitur *sane si parochiales sacerdotes tales conjunctiones prohibere neglexerit*. Ubi verbum illud, *Tales*, refert nuptias, de quibus *§. præcedenti* egerat ille textus, egerat autem de clandestinis, vel interdictis conjugiis. Sic *Majolus l. 3. de irregul. c. 25. n. 17. 18.* unde benè infert *eo n. 17. Verb. vagantes*, parochum conjungentem vagos non servato, quod præscribit *Trident. sess. 24. de matrim. c. 7.* incurrere eam pœnam, ut triennio suspendendus sit. Quia interest matrimonio interdicto per Tridentinum. Et *eo n. 17. verb. Judicis interdictum* benè docet quoties à judice emanarit præceptum contra aliquos, ne matrimonium ineant, vel, contra ipsum parochum, ne authoritatem interponat, parochum contravenientem incurrere eandem pœnam. Quia interest matrimonio à judice interdicto. Eadem ratione si alter sit vagus, aut alienigena, licèt non vagus, parochus assistens tali matrimonio incurret eandem suspensionem, si absque ordinarii licentia intersit. Quia (ut dixi hoc 3. l. disp. 25. n. 8. & 9.) interdictum est parocho absque ordinarii facultate tali matrimonio interesse. Utrùm autem, quando priùs matrimonium fuit nullum, eo quòd absque parocho, vel duobus testibus fuit celebratum, & contrahentes ab eo propria authoritate recedentes, volunt aliud inire, parochus assistens illi matrimonio, absque ordinarii licentia, incurrat illam triennalem suspensionem, dixi hoc 3. l. disp. 46. n. 4.

6 Monuerim tamen consultò me dixisse, quando proprius parochus, vel alius sacerdos, regularis, aut secularis de ejus licentia interest matrimonio, in quo omittuntur denunciationes, esse suspendendum triennio: juxta *d. cap. finale*: nam si alienus parochus, vel quicumque alius sacerdos, regularis, aut secularis, sine proprii parochi licentia intersit illi matrimonio, non incurret eam pœnam. Tum, quia id matrimon. defectu præsentiæ proprii parochi, vel alterius sacerdotis de ejus licentia, est invalidum, & ita non habebunt locum in eo pœnæ clandestini: (ut dixi n. 4. fine.) Tum etiam, quia *Tridentin. sess. 24. de matrim. c. 1. vers. Quòd si quis parochus*, decernit, ut si quis parochus, vel alius sacerdos, sive regularis, sive secularis, etiamsi id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, interesse matrimonio alieni parochiani, aut ipsum benedicere, absque proprii parochi licentia, ausus fuerit, tamdiù ipso jure suspensus sit, quamdiù ab ordinario ejus parochi, ad quem matrimonium illud, aut benedictio spectabat, absolvatur. Unde manifestè in hoc casu correcta est suspensio ea triennalis: quod inde probatur, nam erat ferenda, & non lata, ut dixi n. 1. & ad tempus præcisum triennii, quo transacto, ipso facto cessabat: nec poterat episcopus absolvere ab ea, (ut dicam hoc 3. lib. disp. 52. n. 2.) at suspensio posita in Trident. est lata, nec est ad tempus præcisum, sed ad episcopi nutum, potestque eam episcopus tollere: ergo cessat ea suspensio triennalis, alias dicendum esset teneri episcopum per triennium eum parochum suspendere, nec ab ea suspensione posse absolvere, contra dictum Tridentini decretum. Et sic clare videtur sentire *Majolus l. 3. de irregul. c. 25. n. 12. §. Clandestinum matrim.* dicit enim olim fuisse suspendendum triennio, hodie verò esse suspensum ad nutum episc. Unde oblitus est hujus decreti *Enriquez l. 13. de excomm. c. 39. nu. 3.* ubi dixit clericum, qui absque parochi licentia assistit contrahentibus matrimonium, fieri suspensum triennio, nec posse ante triennii lapsum absolvi per episc.

7 Maximè tamen advertendum est, quod excusabit à prædicta suspensione Trident. qualibet ignorantia, etiam crassa, dummodo non sit ita crassa, ut ingens sit temeritas. Quia dicit Trident. *ausus fuerit*,

fuerit, At verbum audacia dicit temeritatem: ut benè gloss. l. Si quis in tantam, C. unde vi, & ita Hispane, audens dicitur Atrevido, y que pierde la verguença, l. 16. tit. 10. part. 2. ibi, en despues que los homes pierden verguença, e toman atrevimiento. Unde audax conjungitur cùm præsumente, auth. Habita, C. ne filius pro patre, vers. Hac igitur, ibi, Ut nullus de cætero tam audax inveniatur, qui aliquam scholaribus injuriam inferre præsumat. Temerarius autem non est, nec præsumens, ignorantia etiam crassa aliquid faciens, nam verè ignorans facit. Præterea quia præsumere, dolum & temeritatem importat, ut docent optimè Cardin. Clem. 1. qu. 39. de privilegiis, D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 54. col. 3. vers. Quarit idem, Rosella Absolutio 1. nu. 46. Angel. Excommunicatio 5. casu 12. num. 15. Sylvest. Excommunicat. 7. casu 14. dub. 5. num. 34 Cajet. summ. verb. Excommun. cap. 81. Tabiena Excommunicatio 5. casu 11. qu 6. num. 7. Navar. sum. Lat. cap. 27. num. 155. non autem est dolus, & temeritas, quando est ignorantia crassa. Et ita quando canon imponit pœnam præsumenti, vel ausu temerario facienti, tenet Navar. sum. Hispan. cap. 27. num. 74. ubi inquit, excusari contra facientem, ex ignorantia saltem non multum crassa: idem Enriquez lib. 13. de excommun. cap. 23. num. 3. ubi dicit, excusare ignorantiam etiam crassam, non tamen supinam. Idem sub aliquo dubio tenet Lud. Lopez 2 part. instruct. de excommunic. c. 13. §. Sed jam ad secundum punctum, fol. 887. ubi ait, forte ignorantiam crassam excusare. Quamvis contrarium teneat Innoc. cap. Cum medicinalis, de sentent. excommun. fine, ubi expressè dicit in hoc casu probabilem ignorantiam excusare, crassam autem, & supinam reddere faciliorem dispensationem. Et videtur tenere Navar. sum. Lat. cap. 27. num. 74. declarat. 1. ubi ait in hoc casu excusari laborantem ignorantia non crassa. Sed verius est, quod dixi.

8 Meritò tamen dubitabis, an regularis sacerdos matrimonium solemnizans absque proprii parochi licentia ultra suspensionem ad nutum ordinarii, statutam in Tridens. Sess. 24. de matrim. cap. 1. incurrat excommunicationem Pontifici reservatam, per Clem. 1. de privileg. vel potiùs ea antiqua excommunicatio correcta sit per hanc suspensionem? Videtur enim ita esse: quia nova pœna mitior lege nova statuta, corrigit rigidiorem antiquæ legis: (ut dixi n. 4.) ergo hæc suspensio, quæ mitior pœna est, jurisque novioris, corriget eam excommunicationem. Verùm absque dubio tenendum est, non corrigere, sed eum regularem utraque affici pœna: ea enim doctrina, teste Avanta cap. fin. de collusione detegenda, ad finem, & Navar. statim allegando, verum habet in pœnis a judice infligendis, non autem in iis, quæ ipso jure incurruntur, ut sunt excommunicatio, & suspensio illa Tridentini. Sic tenent Navar. lib. 5. cons. in 1. edit. t. 37. de pœnis, consil. 1. per totum, in 2. l. 1. 5. de constit. tot. cons. 10. Majolus lib. 3. de irregular. cap. 25. num. 12. §. Clandest. matrimon. Manuel 1. tomo summa, 2. edit. cap. 219. num. 14.

9 Ad argum. num 3. proposita, ad probandum per pœnam arbitrariam non correctam esse suspensionem triennalem, respondetur. Ad 1. dic derogatum esse, Tridentinumque inhærere vestigiis Concil. Lateranensis, quoad præceptum denunciationum præmittendarum matrimonio, & pœnas parochi eas omittentis: non verò, quando id matrimonium est nullum. Ad 2. constat ex dictis nu. 4. ratione penultima. Ad 3. ea doctrina neganda est: contraria enim est verior, ut probavi eod. num. 4.

DISPUTATIO XLIX.

An si parochus alienus, vel sacerdos, qui non est parochus, non assistat matrimonio, sed alii sacerdoti licentiam assistendi concedat, sit suspendendus triennio, vel incurrat suspensionem arbitrio episcopi?

SUMMARIUM.

Proponitur opinio affirmans incurrere pœnam latam in facientem, eum qui mandat, vel consulit, num. 1.

Secunda verior non incurrere: nec mandantem, aut consulentem innodari pœnis in facientem latis, nisi exprimatur in pœna, nu. 2. Et ibi, mandans fieri delictum, non verè, sed interpretativè facit, & verbum, Videtur, fictionem importat.

Quid si verus parochus det licentiam non sacerdoti, nu. 3. & ibi, quid si parochus non sacerdos conjungat alienos parochianos, vel quilibet alias non sacerdos id faciat, absque licentia proprii parochi.

Solvuntur argumenta, & enodantur, c. Mulieres, de sentent. excomm. & cap. Nuper, & cap. Si concubina, de sent. excommun. & reg. Is damnum dat, ff. de reg. jur. & l. Nihil interest, ff. ad l. Cornel. l. de sicar. & cap. Significavit de Judais, nu. 4. Et ibi, lex pœnalis extendenda est, ne reddatur frustratoria.

1 Videtur incurrere, 1. quia c. fin. de cland. despons. suspendendus est parochus triennio, cland. conjugia non prohibens, sed hic tantùm abest prohibuerit, ut potiùs dederit licentiam ad assistendum matrimonio verè clandest. quia defuit præsentia parochi, aut alterius sacerdotis de veri parochi licentia: ergo incurret illam pœnam. 2. quia saltem incurret suspensionem latam in Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. in alienum parochum assistentem matrimonio absque proprii parochi licentia. Nam verè dicitur assistere is, cujus mandato, & licentia alter assistit, per c. Mulieres, de sent. excommun. ibi, Cum is committat verè, cujus authoritate, vel mandato delictum committi probatur. Et c. Nuper, eod. t. vers. In primo quidem art. ibi, Cum facientem, & consentientem par pœna constringat. Et regul. Is damnum. ff. de reg. jur. ibi, is damnum dat, qui jubet damnum dari. Et l. Nihil interest, ff. ad l. Corneliam de sicar. ubi dicitur nihil interesse utrùm occidat quis, an causam mortis præbeat. Et confirm. quia cap. Ita quorumdam, de Judæis, excommunicantur deferentes prohibita ad Saracenos, & tamen c. Significavit, eod. t. dicitur eodem modo incurrere non deferentes propria persona, sed per nuncios, mittentes: ergo similiter non tantùm incurret suspensionem parochus propria persona assistens matrimonio alieni parochiani, absque debita licentia, sed etiam dum per alium assistit, concedens ei licentiam. Tandem, quia c. Nuper, & c. Si concubina, excommunicantur participantes in crimine criminoso, cum excommunicato, sed mandans fieri delictum, cui est annexa excommunicatio, participat in crimine, ob quòd incurrit excommunicationem admittens illud, ergo eadem innodabitur excommunicatione: ergo similiter hic parochus dans licentiam assistendi matrimonio alieni parochiani, cùm participet in crimine, ob quod sacerdos assistens incurrit suspensionem, eadem ligabitur. His rationibus ducti, aliqui censent excommunicationem latam in aliquid facientem, comprehendere etiam mandantem. Sic Rosella Excommunicatio 1. casu 43. nu. ult. Sylvest. Excommunicatio 9. casu 41. dub. 8. n. 79. quare idem dicerent de suspensione. Et faciunt multi, quos refert Dacianus tract. crimin. l. 9. c. 32. n. 1. dicentes mandantem verè facere, atque ita comprehendi sub statuto puniente delinquentem. Et Abb. d. c. Mulieres, nu. 10. Angel. verb. Mandatum, n. 1. ubi Sylvest. q. 4. dicunt generaliter pœnam latam jure communi contra facientem, afficere mandantem, secùs quando est pœna statuti. Cum ergo hæc suspensio lata in Trident. d. c. 1. sit pœna juris communis, ligabit non solùm sacerdotem assistentem, sed etiam dantem licentiam.

2 Cæterùm quicquid sit de ea quæstione, an pœna legis in delinquentem afficiat mandantes? de qua non modica est controversia, & ad conjecturas voluntatis legislatoris recurrendum est: ut latissimè disputat multis citatis Dacianus tract. crim. l. 9. toto c. 32. at in censuris multò veriùs est, censuram latam in admittentem aliquod delictum, non ligare mandantes, consulentes, vel aliter consensum præstantes, nisi in canone ferente censuras, exprimantur. Ut de excommunicatione docent Sylvest. sibi contrarius, Excommunicatio, ult. qu. 4. dict. 3. Cajet. verb. Excommunicatio paulo post principium, vers. Et personas quidem, & ibi Armilla n. 2. Tabiena Excommunicatio 5. casu 49. n. ult. Navar. sum. c. 27. nu. 51. Medina lib. 1. sum. c. 11. §. 2. fol. 36. col. 1. Ledesm. 2. p. 4. qu. 26. a. 2. statim in princ. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 17. n. 2. fin. & c. 21. n. 1. in comment. lit. G. Petr. à Ledesm. de excommun. dub. 6. fol. 1002. Et prob. quia excommunicatio, & cæteræ pœnæ, cùm sint odiosæ, non debent extendi de casu ad casum, at mandans fieri delictum, non dicitur verè illud facere, sed interpretativè: ergo excommunicatio, & cæteræ censuræ in facientem latæ, non comprehendent mandantem. Prob. minor, ex c. Ut fama, fine, de sent. excomm. ibi, Cum hoc non ipsi, sed illi quorum authoritate id faciunt, facere videantur. Nam verbum, Videtur, fictionem importat: gloss. l. Nemo 5. ff. de restit. in integr. verb. Pollicetur, & ibi Bart. n. unic. Item c. 2. de clericis pugnant. in duello, pugil vere homicida dicitur, non autem mandans, licèt de homicidio teneatur: & ponuntur ut diversa, mandare, & facere, c. Si quis viduam, d. 50. Constat etiam, quia mandatum, & consilium præcedunt factum, præcedere autem non possent, si verè ipsum factum essent. Et ita mandantem non verè, & propriè facere, docent Bart. l. Si is, qui pro emptore, à n. 56. ff. de usucapio & meliùs, l. Sed & si unius, §. Servus, num. 2. ff. de injuriis, Jason l. Si quis id quod, num. 36. ff. de jurisd. omn. judi. ubi Deci. num. 38. Plaza de delictis, lib. 1. cap. 15. num. 22. Jul. Clarus lib. 5. recept. §. fin. qu. 89. vers. Sed quæro, dicens esse communem opinionem omnium ferè scribentium. Bossius pract. tit. de mand. ad homicidium, num. 1. & alii quos refert, & sequitur late hoc probans Dacianus tract. crimin. l. 9. cap. 32. num. 2. fatenturque omnes Doctores utriusque sententiæ. Tandem probatur, quia quoties canon vult excommunicare non tantùm facientem, sed etiam mandantes, & consulentes, id explicat: ut constat ex cap. Fœlicis, de pœnis, in 6. & Clem. Si quis suadente, eod. tit. & ex multis bullæ cœnæ excommunicationibus. Hinc in nostro casu, cùm Tridentinum d. c. 1. solùm suspendat parochum, vel alium sacerdotem conjungentem, vel benedicentem alienos parochianos, nec exprimat dantem licentiam, vel mandantem, vel consulentem, hi non incurrent illam. Nec etiam incurrent suspensionem triennalem, de qua in cap. finali, §. final. de clandest. despons. quia ea comprehendit proprium parochum non impedientem clandestina matrimonia, hic autem, qui prædictam licentiam dedit, non erat proprius parochus horum qui contraxerunt. Præterea, cùm hoc matrimonium fuerit invalidum, non incurretur ea licentia, pœna d. cap. finalis, non enim habent tunc locum pœnæ matrimonii clandestini: (ut dixi hoc lib. 3. disput. 2. num. 5.)

3 Si autem proprius parochus det licentiam non sacerdoti, assistendi matrimonio, similiter neutram suspensionem incurret. Non d. cap. finalis, quia cùm illud clandestinum matrimonium sit nullum (invalida enim est licentia concessa non sacerdoti, juxta dicta hoc lib. 3. disput. 20. num. 10.) per illud non incurretur ea pœna: ut dixi num. præced. Non Tridentini, quia tantùm suspendit parochum, vel alium sacerdotem, qui sine licentia parochi proprii, alienos parochianos conjungit: at hic, nec parochus conjungit alienos parochianos, & ille conjungens, nec est sacerdos, nec conjungit sine licentia parochi. Idem dicerem, si non sacerdos

absque

absque licentia proprii parochi conjungeret aliquos matrimonio: neutram enim suspensionem incurreret. Quia utraque fertur in parochum, vel alium sacerdotem absque licentia proprii assistentem, nomine autem sacerdotis in materia pœnali, qualis est hæc, non comprehenduntur diaconus, & subdiaconus, & cæteri, qui sacerdotes non sunt: ut dixi hoc lib. 3 disp. 20. n. 9 si tamen is non sacerdos, parochus esset, incurreret utique suspensionem Tridentini, conjungens alienos parochianos: quia respectu parochi non petit qualitatem sacerdotii: non tamen incurreret suspensionem triennalem, juxta dicta disp præcedenti, n. 6. ubi nu. 7. dixi, qualis ignorantia excuset ab hac suspensione Tridentini.

4 Ad argum proposita nu. 1. respondetur. Ad 1. constat ex dictis n. 2. quia parochus non prohibens matrim. clandestina, subjectus illi suspensioni, debet esse proprius, & matrim. clandestinum debet esse validum: quorum utrumque hic deficit. Ad 2. negatur verè assistere mandantem, & ad *c. Mulieres*, dic non dicere, verè percutere, sed verè committere: & ita intelligitur, verè committere in legem, ipsam frangendo: non autem verè percutere, mandantem percussionem. Sic respondent omnes Doctores cum Bartol. quos allegavi n. 2. quamvis *Abb. in c. Mulieres, num.* 12. hanc solutionem impugnet: quia ibi non agitur de peccato, sed de pœna excommunicationis incurrenda per mandantem, quæ lata est in facientem. Sed dic, verum esse ibi agi de pœna excommunicationis contrahenda, per mandantem percussionem clerici: non quia mandans verè percutiat, & ita comprehenderetur sub canone excommunicante percutientem, sed quia is textus eam extendit ad mandantem, reddens rationem, quia mandans est verè reus delicti percussionis, licèt non verè percutiat. Ad *c. Nuper*, dic non intelligi omnino de eadem pœna, sed de aliqua simili pœna arbitraria, quia consentientes verè delinquunt. Ad *leg. Is damnum*, respondet *Decianus tract. crim. l. 9. c. 32. n. 2.* intelligi interpretativè, juxta doctrinam *Bart. l. Si is qui pro emptore, num. 56. ff. de usu cap.* dicentis legem æquiparantem factum unius personæ facto alterius, necessario fingere: quia nequit secundùm naturam factum unius dici factum alterius. Ad *l. Nihil interest*, respondet *Decianus eo. n. 2.* intelligi, quando facto ipso aliquis causam mortis præbet, ut si tradat gladium furioso; secus si solo dicto, ut facit mandans. Ad *cap. Significavit*, respondet bene *Navar. sum. c. 27. num.* 51. rationem illius textus non esse, quia idem sit deferre per se, & per alium mittere: sed quia lex pœnalis extenditur de uno casu ad alium, quando alias esset frustratoria, vel quasi: ut docent *gloss. finalis, c. 2. de usur. in 6. Felinus c. translato, n. ult. versic. 3. Nota, de constit. Barbatius, & Burgensis*, quos refert & sequitur *Covar. 3. var. c. 3. num. 9. versic. 5.* & prob. ex *c. Si civitas. de sent. excom. in 6.* ubi dicitur interdictum civitatis extendi ad suburbia: & subjungitur ratio, ibi, *Nam licet prædicta videantur alias murorum ambitu terminari, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti, expedit interpretationem fieri latiorem.* Ad ultimum, dic cum Cajetano, & Navarro citatis n. 2. exigi, ut participatio sit post incursam ab altero excommunicationem, & ut ille excommunicatus sit denunciatus, ut bene ait *Navar. c. 27. n.* 112. mandans autem participat in crimine, quando nondum admissum est.

DISPUTATIO L.

An parochus triennio suspensus, qui interfuit clandestino, si eodem triennio iterùm assistat, suspendaturque iterùm triennio, hoc posterius triennium confundatur cum priori, vel incipiat finito priori triennio?

SUMMARIUM.

Refertur opinio asserens posterius tempus incipere finito priori, n. 1.
Refertur alia opinio distinguens, n. 2. Et sententia authoris, n. 3.
Solvuntur argumenta, num. 4.

1 QUÆSTIO præsens eam petit difficultatem, an suspensus, vel alia pœna affectus ad tempus, si durante eo tempore aliam suspensionem, vel similem pœnam ad tempus incurrat, hoc posterius tempus incipiat priori finito? In qua quæst. triplex est sent. I. ait incipere finito priori tempore. Prob quia aliter non satisfieret utrique delicto: sicut enim duo admissa sunt delicta, ita duæ pœnæ contrahi debent: ut quoties aliquis delinquit, toties plectatur, *c. Imitare, 6. q. 1. & c. 1. de pœnis.* Et confirm. quia crescente contumacia, debet punitio augeri, non autem augeretur, si duo illa tempora confunderentur: ergo non confundi debent. 2. prob. quia si illa duo tempora confundantur, nil operabitur secunda suspensio, cùm eundem prorsus effectum suspendendi ab officio habeat prima suspensio: & sic delictum posterius impunitum maneret. 3. probat. quia aliàs pœna præberet immunitatem, & primum interdictum operaretur effectus contrarios, scilicet, suspensionem, & exemptionem à posteriori suspensione. 4 prob. quia casus superveniens non excusat à pœna præcedentis culpæ, *l. Inter omnes, ff. de furtis, l. Arrhis. ff. de sponsalib.* sed si hæc duo tempora confunderentur, superveniens casus subtraheret aliquid a præcedentis culpæ pœna, ergo hæc duo tempora non confunduntur. Hanc tenet *Stephanus Clem. 2. de Magistris*, ut refert *ibi Cardin.* eandem tenet *Thomas de Ripera*, quem refert *Joan. Andr. c. Cum in cunctis, n. 30. de elect.*

2 II. Sententia distinguit, si imponatur pœna ut species, id est, cum determinatione temporis à quo incurritur, ut sit suspensus per triennium, à die delicti, tunc triennium posterius incipit a die delicti commissi, & confunditur cum priori tempore. Quando verò pœna ponitur generaliter, & indeterminate, ut dicendo, Sit suspensus per triennium, posterius triennium incipit priori finito. Ratio differentiæ est, quia in priori casu suspensio habet præscriptum sui initii tempus, quod impediri nequit ob similem incursam suspensionem: in posteriori verò, cum præscriptum initium non habeat, interpretari debet, ut incipiat finito priori tempore, ut plenè utrumque plectatur delictum. Sic *Bart. l. In senatus, §. fin. per totum, ff. ad S.C. Turpillia. Abb. c. Cum in cunctis, §. fin. fine, de elect. Sylvest. verb. Suspensio, q. 6. dict. 6.*

3 III. Sententia, quam præ cæteris eligo, ait incipere statim à die sent. judicis inferentis posterius triennium: aut quando incurritur ipso jure, statim à die commissi delicti, & ita confundi cum priore tempore, nisi judex in sententia declaret, ut incipiat finito priori tempore, (potest enim id judex declarare, teste *Bald. statim referendo.*) Prob. quia expressio triennii, vel alicujus temporis intelligitur tacitè de proximo sequenti. *l. Eum qui Kalendis, 41. ff. de verb. oblig in princ.* ibi, *Sabinus ait, proximas Kalendas Januarii expectandas c. Non potest, §. 1. de preb. in 6.* ibi, *intelligitur de duobus primis beneficiis, & c. Cupientes, §. Cæterum, de elect. Per triennium continuum ex tunc inchoandum* ergo secunda suspensio triennii intelligetur de proximo triennio, & ita confundentur tempora. 2 quia in pœnis benigna est interpretatio facienda: *reg. In pœnis, de reg. jur. in 6* sed benigna est, si interpretemur concursum, ac confusionem temporum fieri: duraque & rigida, si aliter interpretemur: ergo prior interpretatio eligenda est. Sic tenent *gloss. Clemen. 2. verb. Sequentes, de magistris, & ibi Cardin. §. Si quis, q. 2. Paul. ibi*, quem refert, & sequitur *Imola ibi, num 13. Joan. Andr. c. Cum in cunctis, § fin. n. 30. fin. de elect.* ubi *Ant. n. 12. Bald. n. 14. Cardin. q. 4. n. 4. Anchar. q. 7. n. 8 Imola n. 10.*

4 Ad argum. prioris sent. proposita num. 1. resp. Ad 1. dic duas contrahi pœnas, & ita sublata per absolutionem priori suspensione, remanere posteriorem. Ad confirm. fateor crescere pœnam: nam 2. suspensio, pœna est. Ad 2. dic aliquid operari secundam suspensionem, nam ille est dupliciter ligatus, & utriusque vinculi solutione indiget. Ad 3. nego id sequi. Quia quamvis tempora confundantur, utrumque tamen vinculum ligat. Ad 4. nego minorem, nihil enim subtrahitur secundæ suspensioni, nec primæ, sed suo triennio quælibet ligabit, licèt per accidens contingat ea duo tempora confundi: illo enim eodem tempore dupliciter ligatus erit, sic suspensus.

DISPUTATIO LI.

An parochus suspensus ab officio, eo quod interfuit clandestino, sit consequenter suspensus à beneficio?

SUMMARIUM.

Explicatur sensus disputationis, & quid in ea sit certum, n. 1.
Referuntur 10. sententiæ, à n. 2. usque ad 11. Et sent. authoris, n. 12.
Mitius agitur cum lege, quàm cum homine, n. 2.
Distributiones quotidianæ an debeantur ei, qui peccat assistendo divinis, ut si sit excommunicatus, & suspensus, & assistat. Et generaliter quoties clericus arcetur à ministerio, ob delictum, an acquirat fructus illi ministerio debitos, n. 10 juncto, n. 12.
An hic suspensus ab officio, possit privari beneficio, n. 13.
An parochus suspensus ab officio, eo quod interfuit clandestino, sit suspensus à beneficio, vel possit illo privari, n. 14.
Et solvuntur argumenta, n. 15.

1 HÆc quæstio ex decisione ejus pendet, an suspensus ab officio sit suspensus consequenter a beneficio? Supponendum est, cum *Sylvestre verb Suspensio, q. 5.* tripliciter posse aliquem suspendi. 1. Ab officio, & hoc est idem, quod suspendi ab exercitio ordinis, & officii clericalis. 2. A beneficio, & hoc est idem, quod suspendi tantùm à beneficii fructibus: non enim sic suspensus interdicitur ab illius administratione, in temporalibus, & spiritualibus. 3. Ab officio, & beneficio simul. Unde sensus dispur. est, an eo ipso quod quis suspenditur ab officio, & ordine clericali, censeatur suspensus a beneficii jam adeptis fructibus? Nam a beneficio acquirendo suspensum esse constat ex *c. fin. vers. Si tamen, de clerico excomm. ministr.* ubi minore excommunicatione irretitus eligi nequit, quoniam ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione est privatus) ita ut eos tuta conscientia percipere non possit? Et quidem, si sententia judicis, vel canon suspensionem ab officio imponens, exprimat solum ab officio suspendere, res est absque controversia, sic suspensum ab officio, non censeri suspensum à beneficio, alias non verificarentur verba sententiæ, vel canonis dicentis solùm ab officio suspendere. Sic *Sylvest. verb. Suspensio, q. 5. vers. Iterùm suspensio fit ab officio, & ibi Tab qu. 4. num. 5. Rosella verb. Suspensus, num. 1. fine. D. Antonin. 3. p. t. 27. c. 4. vers. Item etiam quæritur utrùm suspensus ab officio. Manuel sum. 2. tom. in utraque edit. c. 67. an. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct novi, c. 31. de suspens. §. Quis possit suspendere.* Tota igitur controversia in eo sita est, quando sententia, vel canon absolutè suspendit aliquem ab officio,

officio, an eo ipso censeatur à beneficio suspendere? quam quæstionem satis difficilem reddit varietas opinionum, vix enim reperies disputationem, in qua tam varii sint scribentes. Et *gloss. Clement. fin. verb. Suspensi, de pœnis*, quinque recitat opiniones.

2 I. Opinio, quam recitat *ea gloss.* est, ut suspensus à canone ab officio, non sit suspensus à beneficio: at suspensus ab homine ab officio, eo ipso censendus sit suspensus à beneficio: mitius enim agitur cum lege, quam cum homine ministro legis, *l. Celsus, ff. de arbitriis*: unde fit, ut canon suspendens ab officio, restringatur, ne ad beneficium extensio fiat, non autem sententia judicis suspendens. Sic *Hostiens.* (ut refert *ea gloss.*) & idem tenet *Archid. c. Cum æterni, n. 2. vers. Offic. de sent. & re judic. in 6.*

3 II. Sententia, quam refert *prædicta glossa*, est omnino contraria, ut suspensus à jure ab officio, censeatur suspensus à beneficio, non autem quando est suspensus ab homine. Sic tenet *Joannes*, quem refert *gloss. c. Præter hæc, verb. Ab Ecclesia, 32. d. Capua l. 4. decision. c. 24. n. 5. & 6.*

4 III. Opinio, quam refert *dict. gloss.* sic distinguit, si suspensus ab officio, sit in mora petendi absolutionem, est suspensus à beneficio, secus quando non est in mora. Hanc tenent *Vincent. & Tancred. c. Cum bona, de ætate, & qualit.* quos refert *prædicta glossa. Idem Joan. Andr. in c. Cum bona, num. 10. Henric. c. Cum dilectus, num. 7. de consuet. Ang. Suspensio 3. nu. 3. ad fin. Majolus de irregul. lib. 3. c. 19. nu.* 10. & explicat dici esse in mora, transacto anno à die suspensionis incursæ, & ex tunc non posse fructus percipere. Moderantur tamen hanc sent. *Henric. & Angel.* ibi, ut intelligatur, dum suspensio est ob crimen grave, quando enim crimen est leve, indistinctè asserunt non suspendi à beneficio.

5 IV. Sentent. relata per eandem glossam, distinguit hoc modo, quando suspensio est ob crimen, quod constat esse mortale, tunc suspensus ab officio, censetur suspensus à beneficio, secus quando pro infamia orta ex eo quod dubitatur, an id crimen admiserit. Sic *Tancred. & Abb. antiquus*, quos refert *prædict. gloss.* Quibus consonat *Archid. c. Præter, ad fin. super gloss. Subtrahendu, d. 32.* ubi dicit suspensum ab officio ob magnam causam, esse suspensum à beneficio, secus quando ob levem causam: quod idem docet *Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 39. f. 1060. col. 2. §. Circa prædictam.*

6 V. Sententia, quam refert *glossa*, est, si suspensio ab officio fit ob crimen leve, vel infamiam, vel contumaciam, non est suspensus à beneficio, secus si ob crimen grave. Quia beneficium subtrahi non debet absque magna causa, *16. q. 7. c. Inventum*. Hanc videtur amplecti *ea gloss. Clem. fin. verb. Suspensi, de pœnis*, & ita glossam satis obscurè loquentem intelligit *ibi Imola num. 11. ad fin.* Et hanc tenent *Hostiens. sum. t. de sentent. excomm. §. Quis sit ejus effectus, nu. 11. vers. Sed nunquid, Præpos. c. Pastoralis, §. Utrùm, vers. Sed pro complemento, de appellat. Armilla verb. Suspensio, nu. 11. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 14. Borgasius de irregul. 6. p. tit. de suspensione, nu. 31.* Addit *Armilla* hanc distinctionem esse veram, sive sit suspensio à jure, sive ab homine: & *Hostiens. Præpos. & Borgasius*, moderantur hanc sententiam, præterquam in distributionibus quotidianis, quas dicunt percipere non posse suspensum ob quamcumque causam ab officio.

7 VI. Opinio est ultra relatas ab ea glossa, si suspensus sit aliquis ab homine ab officio, distinguendum est, si ob crimen grave est suspensus à beneficio, secus si ob crimen leve, vel infamiam, aut contumaciam: si verò sit suspensus ab homine ob crimen, sive grave, sive leve sit, est suspensus à beneficio: secus si ab homine ob infamiam, vel contumaciam suspensus sit. Sic *Rosella verb. Suspensus, n. 1. fin. Sylvest. verb. Suspensio, q. 5. vers. Si iterùm suspensio sit ab officio, D. Anton. 3. p. t. 27. c. 4. vers. Item cum quæritur an suspensus ab officio sit suspensus à beneficio, Tab. verb. Suspensio, q. 4. num. 5. Anchar. Clem. Cupientes, de pœnis, cum Calderino relate per Greg. Lop. l. 17. verb. El derecho, t. 9. p. 1.*

8 VII. Sententia ait, suspensum ab officio non esse suspensum à beneficio, & ita sic suspensum posse recipere fructus beneficii, & distributiones quotidianas, dummodo ea suspensio non sit tam diuturna, ut tacitè, vel expressè vim privationis habeat. Sic *Manuel 2. tom. summa, utraque edit. c. 68. n. 7.*

9 VIII. Sententia sic distinguit, quando est suspensus ab officio ob crimen adeo gravè, & in perpetuum, ut impediat clericum, ne licitè possit exercere officium suum, est suspensus à beneficio: secus quando id crimen etiam grave permittit liberum usum circa beneficium simplex, ut si ipse gubernet, vicariumque sacra facientem constituat. Sic *Enriquez l. 13. de excomm. c. 32. nu. 3. Vivald. Candel. 2. p. tract. de suspensione, n. 171.*

10 IX. Sententia est, vel loquimur de distributionibus quotidianis, & tunc suspensus ab officio est suspensus ab illis: aut de aliis beneficii fructibus, & tunc subdistinguendum est: si est suspensus ab officio simpliciter, vel ad certum tempus, non est suspensus ab illis. Quamvis enim hic nequeat choro interesse, at multa alia ad beneficium pertinentia exercere potest: ut alia quæ divina officia non sunt, regere, & gubernare, quæ ad se attinent: si autem suspensio perpetua sit, vel tam diuturna, ut vim probationis, vel depositionis habeat, censetur suspensus à beneficio. Probat. I. pars, nempè suspensum ab officio censeri suspensum à distributionibus quotidianis. 1. quia distributiones quotidianæ dantur solis illis, qui intersunt, *cap. un. de clericis non residen. in 6. Trident. sess. 24. c. 12. de refor. ad finem*: sed suspensus ab officio interesse nequit horis, ergo censetur suspensus à distributionibus. 2. Prob. quia esto hic suspensus interesset horis, at tuta conscientia percipere non posset distributiones, quia dantur ob ministerium, quod permittente Ecclesia fit: ministrans enim contra Ecclesiæ prohibitionem, ob tale ministerium, non præmium, sed pœnam meretur: ob idque graves authores sentiunt, quoties clericus ob delictum arcetur à ministerio, ut si ob illud fiat excommunicatus, suspensus, vel irregularis, non acquirere eum fructus illi ministerio debitos, *Rebuf. praxi benefic. t. de Simonia in resign. num. 35. Covar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. n. 7. fine, Vivald. Candelabro sacrament. 2. p. materia de suspens. n. 171. fine*. Alia verò pars hujus sententiæ, scilicet, ut censeatur suspensus à beneficio, quando suspensio habet vim privationis, probabitur argumentis sequentis opinionis, quæ hanc partem probant. Hanc sentent. tenent *Bonifac. Clem. fin. de pœnis, n. 42. & seqq. & ibi Imola n. 11. fin. Paul. Clem. 1. de privil. Turrecr. cap. Præter 32. d. 4. 11. 12. & 20. Nav. sum. c. 27. Hisp. n. 161. Lat. num. 160. Greg. Lop. l. 17. verb. El derecho, t. 9. p. 1. & ibi Humada super glossas Greg. Lop. glos. fin. Lud. Lop. 2. p. instr. nova cap. 31. de suspens. t. Quis possit suspendere*: & quoad distributiones quotidianas, ut suspensus ab officio semper censeatur ab illis suspensus, tenent *Hostiens. Præpos. & Borgas. in 5. sent. n. 6. allegatis*. Eandem tenet absque distinctione aliqua suspensionis, sed absolutè suspensum ab officio non suspendi à beneficii fructibus, bene tamen à distributionibus quotidianis, *Ugolin. in de censuris, Tab. 4. c. 6. §. 3. num. unic.* Moderatur tamen *Bonifac ibi, num. 46.* eam partem, ut suspensus perpetuò ab officio, sit suspensus à beneficio, quando suspensio contingeret ob delictum: secus esset, ubi propter morbum perpetuum, aut senium esset perpetuò ineptus beneficii ministerio, esset tamen ex fructibus deducendum competens vicario stipendium. Et *nu.* 48. ait, dici suspensionem perpetuam, quando judex in perpetuum suspendit, aut talis est suspensio, ut sola Pontificia dispensatione tolli possit, secus quando non imponitur perpetuò, vel si sic imponatur, potest tamen ab ea episcopus absolvere: tunc enim habebitur, ac si facta esset ad tempus. Insuper advertit hæc sent. licèt suspensus ab officio, censeatur suspensus à distributionibus, immò quando suspensio est perpetua ab omnibus fructibus, non tamen amittit præbendam, nisi id in jure, vel judicis sententia exprimatur. Sic *Paul. Imol. Turrecr. nu. 12. Greg. Lop. pro hac 9. sent. allegatis.* Adducit tamen *Paul. & Imola, & Turrecr.* posse per sent. judicis subtrahi beneficium suspenso simpliciter ab officio, si ob culpam gravem suspensus sit, secus si ob levem, nisi contempserit suspensionem, in moraque absolutionem petendi constituatur. Hinc infert *Navar. sum. Lat. c. 27. n. 160. Hisp. c. 28. additione ad n. 161. c. 27.* quem sequitur *Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 31. de suspensione, tit. Quis possit suspendere*, suspensum ab officio, eo quòd ante legitimam ætatem promotus est, non amittere beneficii fructus. Quia per eam transgressionem suspenditur solùm ab officio.

11 X. Opinio, ait generaliter & indistinctè suspensum ab officio, esse à beneficio. Prob. quia ubi duo sic se habent, ut unum accedat alteri, sufficit aliquem amoveri à principali, ut censeatur amotus ab accessorio: quia accessorium sequitur principale: *regul. Accessorium. de reg. jur. in 6.* & censetur unum, & idem cum principali, *cap. Eos, 81. d.* cùm ergo beneficium sit accessorium officio, datur enim propter illud, *c. Cum secundum de præb. d. c. fin. de rescrip. in 6.* remotus aliquis, & suspensus ab officio, consequenter erit à beneficio. Et confirm. ex *c. Eos, 81. dist. quod est Alexandri II.* ibi, *Eos, qui officium divinum derelinquunt, sicut se ab officio alienos faciunt, ita beneficio Ecclesiarum privatos esse judic.* ubi qui privatur officio, privatur quoque beneficio. Idem habetur *c. Si quis sacerdotum, e. a. d.* ergo idem in suspensione dicendum est, ut suspensus ab officio sit suspensus à beneficio: quia eadem videtur esse ratio, quæ privatione, & consequenter idem jus, *c. Translato, de constitut.* 2. probat. ex *cap. Præter hoc 32. d. quod est Alexandri II.* ubi postquam clericus concubinarius declaratur suspensus ab officio, subjungit Pontifex, *Neque partem ab Ecclesia suscipiat*: ergo suspensus ab officio, censetur consequenter à beneficio suspensus. Sic *gloss. c. Latores, verb. Ab officio, de cleric. excomm. ministr. & ibi Host. super verb. Ab officio, & ibi Ant. n. 11. Abb. n. 6. idem Abb. c. Vestra, nu. 8. de cohab. cleric. idem Hostiens. in summ. 1. de verb. signif. ad fin. vers. Item quicunque suspensus est ab officio, Anchar. c. fin. nu. 11. vers. 23. de clandest. despons. & ibi Præpos. n. 11. vers. Quintò. Bernard. Diaz. pract. crim. in nova edit. c. 73. n. 1.* favet expressè *Nav. l. 1. consil. in 1. edit. t. 11. de temp. ord. cons. 44.* ubi docet suspensum, & irregularem non posse fructibus beneficii uti, nisi pauper sit ad se alendum.

12 Ultima tandem sent. cui adhæreo, asserit, suspensum ab officio non esse suspensum à beneficio, nisi expressè id declaretur. Probat. quia in jure interdum exprimitur suspensio ab officio & beneficio, *cap. Tam literis, fine*, ibi, *Ab officio, & beneficio denunciatis esse suspensos: de testibus & attest. & c. 1. de secund. nupt.* ibi, *Ab officio, beneficioque suspensum*, & *c. Tuarum, de privileg.* ibi, *Ab officio, beneficioque suspendas*: sed verba in decretis non debent esse superflua, sed aliquid operari debent, (ut probavi hoc 3. lib. disp. 26. n. 6.) ergo dum non exprimitur, ut suspensio sit ab officio, & beneficio, suspensus ab officio non censebitur à beneficio suspensus. 2. prob. suspensio ab officio, & à beneficio, sunt diversæ suspensionis species, ut colligitur ex jure, quandoque enim in jure ponitur suspensio ab officio, ut *c. Quia in omnibus, fin. de usuris, c. fin. §. fin. de cland. despon.* & quandoque à beneficio, ut *c. Cùm in cunctis, §. fin.* ibi, *Ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint esse se suspensos, de electione*: ergo suspensio ab officio non inducit suspensionem à beneficio.

neficio. 3. prob. quia constitutio pœnalis extendenda non est ad casum non expressum, satis enim est illam intelligi intra suam latitudinem, cùm odia restringi, favores conveniat ampliari, *reg. Odia, de reg. jur. in 6.* ergo constitutio suspendens ab officio, non extendenda, ut suspendat à beneficio. 4. prob. quia suspensus ab officio potest licitè gerere multa pertinentia ad beneficium, ut administrare ea, quæ ad se attinent, immò & aliqua pertinentia ad officium, ut recitare horas canonicas, &c. ergo per nudam suspensionem ab officio, non censetur aliquis absolutè suspensus à beneficio. Et confirmat. quia non est datum beneficium clerico, ut solum ministret in spiritualibus, à quo ministerio removetur suspensus ab officio, sed etiam ut administret in temporalibus, quod jure præstare potest suspensus ab officio: ergo cùm duo onera habeat, si suspenditur ab uno illorum onere, non trahitur suspensio ad aliud: arg. *l. Si maribus, C. de donat. inter vir. & uxor.* 2. Confirm. quia clericus non suspensus ab officio, si per vicarium, suum ministerium adimpleat, non amittit beneficii fructus, sed satis est, si fructibus ministranti vicario satisfaciat: argumento *c. Cum ex eo, de election. in 6.* ergo similiter clericus suspensus ab officio, non ob id fructus beneficii amittet, cùm vicarium ministrantem destinare possit, soluta sibi mercede ex aliqua redditnum beneficii parte. Tandem probat. quia ad summum rationes oppositæ solùm probant, suspensum ab officio carere debere emolumento, quod solum ob personale ministerium percipi potest, quando talis suspensus non exhibet illud ministerium, ut sunt distributiones quotidianæ, quas soli qui intersunt horis lucrantur: non tamen probant, si suspensus ab officio ministerium illud præstet, ut si horis intersit, quamvis peccet, non lucraturum eos fructus, & distributiones: satis enim probabile est canonicum excommunicatum, & suspensum, si intersit horis, lucrari distributiones, non obstante peccato, quod contrahit: prout docent *Navar. l. 2. de restit. c. 2. in nova edit. p. 2. diffic. 5. num 243. Enriq. l. 13. de excommu. c. 3. nu 3. & c. 14. nu. 3. fine, & c. 32. nu 3. in comment. lit. X.* Et ratio est, quia quamvis peccarit in tali administratione & servitio, ob quod in foro externo posset fructibus privari, gravioríque pena plecti, at certum est illud ministerium fuisse tam utile Ecclesiæ, ac si exhiberetur à ministro non suspenso: ergo ministerii stipendium percipere debet: possessor enim malæ fidei mercedem laboris in utilitatem rei impensi percipit: ergo tantùm probabunt illæ rationes suspensum ab officio, si non ministret, amissurum emolumentum præcisè debitum in ministerio, ut amitteret, licet suspensus non esset, si non ministraret, si autem ministret, nihil perditurum: non ergo suspensos ab officio est suspensus à beneficio. Hanc amplectuntur glossa *cap. Presbyter si à plebe 2. q. 4. verb. Suspendatur, el 9. Bonifacius Clem fin n. 48. de pœnis,* ubi hæc ait, *Possumus dicere, quòd suspensus ab officio, sive perpetuò, sive ad tempus, sive simpliciter, sive à jure, sive ab homine, sive ex levi causa, sive ex gravi, sive sit in mora petendi absolutionem, sive non, nunquam censetur suspensus à beneficio, nisi hoc in sententia exprimatur.* Idem tenet *Navar. l. 5. cons. in 2. edit. tit. de homic. cons. 41. n. 2. Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1 f. 31. §. In oppositum*, eandem sent. amplectitur *Lex 17. tit. 9. p. 1* quamvis tantùm de suspensione juris loquatur, ibi, *ese mismo serin en aquellos que vedu el derecho escrito, ca los que son vedados de officio, ne son vedados de beneficio.*

23 Fateor tamen, ubi suspensio esset perpetua, & ob grave delictum posse sic suspensum privari ipso beneficii titulo, quod optimè docuit *gloss. c. Presbyter si à plebe, 2. q. 4. verb Suspendatur, el 1.* ubi dicit suspensum ab officio non esse beneficio privandum, nisi secundum ordinem juris, propter scandalum, & cum magna laborat infamia. Et ita tenent *Paul Imol. Turrecr.* ut retuli num. 10. ad fin idem *Bonif. & Perez. n. praced. alleg. Ugolin de censuris, tab. 4. c. 6. §. 3. n. unic.*

24 Ex his defertur decisio ad nostrum casum: parochus enim suspensus ab officio, quia interfuit matrim. clandestino, non est suspensus a beneficio. Quia *text. c. fin. §. fin. de cland. despons.* solùm exprimit suspendendum esse ab officio: & probant rationes adductæ num. 12. pro nostra sent. Et tenet in propriis terminis *Manuel 1. to. sum. 2. edit c. 221. nu 4.* contra *Lud Lop 2. p. instruct. de matrim. cap 39. fol. 1060. col. 2.* dicentem esse etiam suspensum à beneficio. Quia est crimen grave. Addit tamen *Manuel ibi*, posse judicem in hoc casu suspendere illum parochum a beneficio. Quia *Trident. sess 24. c. 1. de matrim.* remittit Episcopi arbitrio penam. Sed Trident. tantùm loquitur quando matrim. clandestinum, cui interest parochus, est nullum defectu numeri testium requisiti, in quo casu pena suspensionis antiqua cessavit (ut dixi hoc 3. l. disp. 48. nu. 4.) Admitterem tamen, posse judicem suspendere eum parochum triennio suspensum ab officio, eo quod interfuit matrim. clandestino ab solam denunciationum omissionem, posse (inquam) suspendere simul à beneficio, quando culpæ gravitas hoc postularet, per *cap. fin §. fin. de cland. despons.* ibi, *gravius puniendus, si culpa qualitas postulaverit.*

25 Tandem ad argum. nonæ senten. proposita n. 10. Resp. (nam aliæ sent. argumenta solvenda non afferunt, præter 9. & 10 sent.) Ad 1. dic illum suspensum non posse interesse licitè officiis divinis, in illis ministrando, posse tamen interesse validè, & ita lucrari distributiones. Ad 2. dic negandam esse eam doctrinam, dantur quippe distributiones, & fructus, ob assistentiam & ministerium utile Ecclesiis, nec minus utile est, quando illicitè præstatur. Ad 1. 20. sententiæ propositum n. 11. dic majorem esse veram, quando omnino amoveretur principale, at suspensus ab officio multa potest beneficii ministeria obire, multisque privatur, quæ exercens peccat: at fructus comparat, ut in probatione ultimæ sent. n. 12. explicui. Ad confirm. respondeo tantùm probare beneficiarium suum munus non implentem, fructus illi oneri respondentes amittere, at suspensus ab officio potest onus implere, & ita fructus percipere. Ad 2. respondet bene *Greg Lop. l. 17. verb. El derecho. tit. 9. p. 1.* in eo casu id evenire, quia in jure ita expressum est.

DISPUTATIO LII.

An parochus suspensus, quia interfuit clandestino, possit ab Episcopo absolvi?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans, posse Episcopum absolvere à suspensione illa triennali, cap. fin de clandest. despons. n. 1.

Contraria verior, non posse à suspensione, quandocumque in ea designatur tempus, 2.

An possit Episcopus virtute decreti Tridentini, sess. 24. cap. 6. de reformat. 3.

An à suspensione lata in Trident. sess. 24. de matrim c. 1. in parochum assistentem matrimonio clandestino, possit absolvere Episcopus, & ejus vicarius, 4.

Et solvuntur argumenta, num. 5.

1 Quidam ajunt parochum triennio suspensum, eo quod interfuit clandestino, juxta *cap. fin. §. fin. de cland. despons.* posse absolvi ab Episcopo, ab ea suspensione. Probant ex *cap. Nuper, de sent. excom. vers. in 2. casu*, ibi, *Quia conditor ejus canonis sibi absolutionem specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur aliis facultatem relaxandi.* Ubi quamvis textus loquitur de excommunicatione, quæ non reservatur a canonis conditore, ut eo ipso ejus absolutio concessa videatur Episcopo: at eadem ratio est de suspensione non reservata, & sic idem jus debet esse. Quare *Innoc. c. 2. de solut. fine*, idem dicit de suspensione, per *d. c. Nuper*, sed suspensio illa triennalis non reservatur *d. c. fin.* ergo potest ab ea Episcopus absolvere. 2. Quia ejus est absolvere, cujus est ligare, sed hæc suspensio triennalis non incurritur ipso jure, sed ministerio Episcopi imponenda est (ut dixi hoc 3. lib disp. 48. nu. 2.) ergo Episcopus eam imponens poterit ab ea absolvere. Ita docent *Host. d. cap. fin. super vers. Per triennium. & ibi Joan. And. num. 11. Præpos. num. 11. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matrim. post 6. concl.* Immò idem dicunt de proprio parocho, nempe, posse absolvere ab ea suspensione triennali, *Hostiens. Joan. Andr. & Præpos. ibi*, *per notata, d. c. Nuper*, ubi communiter DD. fatentur, posse Episcopum absolvere ab excommunicatione canonis absolutionem minimè reservantis.

2 Tenendum tamen est, non posse Episcopum ab ea suspensione absolvere. 1. quia licet teneamus communem opinionem, ut suspensus à jure non reservanti absolutionem, possit ab Episcopo absolvi: id habebit verum, ubi quis à jure suspenditur indefinitè, nullo, scilicet, designato termino, secus ubi terminus suspensioni adjicitur, ut contingit hic: cùm enim jure definitum sit tempus, Episcopus qui inferior est, non poterit eam suspensionem relaxare. Et confirm. quia illa constitutio *d. c. fin.* est edita in concilio generali Lateranensi, at Episcopus nequit in conciliari constitutione dispensare, ut communiter annotant DD. *cap. At clerici, §. finali, de judiciis*: ergo. Et fortius hæc sententia locum haberet, tenendo quamcumque suspensionem ob delictum impositam, non posse per Episcopum tolli: ut tenent *gloss. c. Cupientes, §. Cæterum, verb. Suspens. de elect. in 6. Abb. c. Tam litteris, n. 3, de testib. & attest. & ibi Aretin n. 23. Nav. sum. c. 27. Hisp. n. 163. vers. Locatero. Lat. n. 162. vers. Septimò*, cum multis aliis, quare definitionem *d. c. Nuper*, de excommunicatione non reservata extendere nolunt ad suspensionem non reservatam: est enim longè dispar ratio. Quia absolutio excommunicationis debet necessariò præmitti absolutioni peccatorum, & ideò ut saluti animarum consuleretur, opus fuit facilè concedere absolutionem excommunicationis; unde dum non reservatur, concedi censetur Episcopo, & parocho: quæ ratio in suspensione non militat. Quare hanc sent. ut non possit Episcopus absolvere à suspensione, cui certus terminus adjicitur, docent *gloss. Clem. 1. §. Verum, verb. Excommunicationis, de hæretic. Bonifac ibi, nu. 187. vers. Sexta conclusio, Imola ibi, nu. 18. Abb c. Quàm sit, fine, de excessib. prælat. Felin. c. Nuper, de sent. excom. n. 1 vers. In contrarium: Bernard. Diaz pract. in nova edit. c. 73. n 3. Sylv. verb. Suspensio, q. 8. dict 3. Covar.* appellans falsam oppositam sent. *4. decret. 2. p. c. 6. init. nu. 14. & 15. Præpos. d. 50 in summ. Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 33. vers. Contrariam sententiam, Enriq. l. 13. de excomm c. 35 n. 2. Lud. Lop. 2 p. instruct. c. 31. de suspensione, t. de absolut. à suspensione: & de matrim. cap. 39. f. 1060. col. 2. Vivald. Cand. l. 2. p. de suspensione, n. 130. Manuel 2. to. sum. c. 69. n. 2.*

3 Nec poterit Episcopus ab ea triennali suspensione absolvere virtute decreti *Triden sess. 24. c. 6. de reform.* Quia ea suspensio non incurritur ipso jure, sed per sententiam judicis, (ut dixi disp. 48. nu. 2.) cognitione præmissa de delicto, atque ita id delictum jam ad forum contentiosum deductum est, in quo casu nulla facultas conceditur Episcopo, *d. c. 6.*

4 A suspensione tamen ipso jure imposita *in Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* parocho, vel alii sacerdoti conjungenti, aut benedicenti alienos parochianos, absque licentia proprii parochi, non solùm Episcopos, sed ejus etiam vicarios generalis poterit absolvere: ut constat ex illis verbis, *eod. ca. 1. Ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab ordinario ejus parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur*: nomine autem ordinarii comprehenditur vicarius generalis Episcopi, & quicumque alius habens jurisdictionem ordinariam: (ut dixi hoc 3. l. disp. 29. nu. 5.) non tamen hic ordinarius absoluturus debet esse ordinarius judex suspensi absolvendi, sicut in aliis solutionibus & dispensationibus contingit: sed debet esse ordinarius illius parochi, cujus erat illud matrim. celebrare, aut benedicere. Ut expressè dicitur *d. c. 1.*

5 Ad argum. prioris senten. Resp. Ad 1. illam æquiparationem posse habere locum, ubi suspensio sine temporis præfinitione ponitur, in quo etiam casu dispar est ratio, ut dixi num. 2. Ad 2. dic, ejusdem esse solvere, cujus est ligare, si propria authoritate liget, secus si ministerio alieno: at Episcopus non imponit suspensionem illam propria authoritate, sed authoritate Concilii generalis sibi præcipientis, ut imponat, nec committentis absolutionem.

DISPUTATIO LIII.

An pœnæ matrimonii clandestini incurrantur ante judicis sententiam?

SUMMARIUM.

Suspensio parochi assistentis clandestino, & amissio bonorum, quam clam contrahentes, & testes incurrunt, per l. 49. Tauri indigent judicis sententia; non autem inhabilitas ad sic contrahendum, n. 1.

An exhæredatio imposita clam contrahentibus, exigat judicis sententiam: proponuntur argumenta probantia exigere, n. 2. Et illi non tenentur ab hæreditate abstinere, donec priventur, n. 3.

Pater ad exhæredandum non indiget judicis sententia, 4.

Ut exhæredatio suum plenum consequatur effectum, opus est sententia judicis, & ut fratres causam probent, nu. 5. Et solvuntur argumenta, num. 6.

An exigatur sententia judicis, ut filii nati ex clandestino invalido, parentibus ignorantibus impedimentum, sint illegitimi? proponuntur argumenta ad probandum exigi, 7.

Non exigitur sententia, nu. 8. Et ibi, quando privatio imponitur non ut pœna delicti, sed ob defectum conditionis requisitæ, non est necessaria sententia. Et de significatione dictionis, Prorsus, & non est pœna quæ nihil de jure acquisito minuit.

Et solvuntur argumenta, 9.

1 De suspensione triennali, imposita parocho assistenti clandestino, jam diximus hoc 3. lib. disp. 48. nu. 2. eam non incurri ante judicis sententiam.

Inhabilitatem autem, quam clam contrahentes incurrunt, ad clam contrahendum, certum est, nullam desiderare sententiam: quia non est propriè pœna, sed defectu solennitatis inducitur: ut dixi hoc 3. lib. disput. 1. num. 11. Similiter amissionem bonorum quam clam contrahentes, & testes ipso facto incurrunt, juxta *l. 49. Tauri*, manifestum est exigere sententiam declaratoriam. Et docent *Joan. Lup. l. 49. Tauri, n. 7. Minchaca de success. creat. l. 1. §. 10. num. 664. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 5. gloss. 3. num. 4. Azebed. eod. l. 1. num. 41.*

2 De duplici autem pœna potest esse difficultas. Altera est, exhæredationis: altera verò illegitimitatis, de quibus seorsum agendum est. Circa exhæredationem ergo videtur exigi judicis sententia. 1. quia *l. 49. Tauri*, ubi eam pœnam statuit, addit accusationem ejus criminis solis parentibus deferri, at ubi est accusatio, debet esse judicium, judicisque sent. ergo. Et confirm. quia eundem esse accusatorem, & judicem, adversatur juri naturæ: si ergo parentes sunt accusatores ejus delicti, ut filia exhæredetur, non possunt esse judices eam exhæredationem exequentes, sed debet adesse alterius judicis sententia. 2. probat. quia ea est pœna, & sanè gravissima, ergo exigit judicis sententiam, juxta tritum axioma, pœna non debetur ante judicis sententiam: quod cum *D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 3. ad 3.* amplectuntur omnes Theologi, & cum *gloss. c. Praeternitas, verb. Cum augmento. 12. q. 2.* juris utriusque professores. Tandem, quia pater exhæredans filium, tenetur causam exhæredationis probare, ut habetur expressè *auth. Non licet, C. de liber. præter. juncta glossa verb. Probetur, & l. 10. t. 7. p. 6.* ibi, *ha menester que quando el padre quisiere que vala su testamento, e ovier saber desheredar su hijo, que muestre razon porque lo faze, pero no deve ser creido à menos de la probar el mismo, e aquellos que establesciere por herederos*: ergo debet esse judex, coram quo probetur, & consequenter ejus sententia desideratur.

3 I. Conclusio, filius vel filia clam contrahens non tenetur ab hæreditate parentum abstinere, antequam hæreditate privetur. Quia est pœna, & subinde nullus tenetur eam sibi inferre. Sic *Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 176. fol. 1041. §. illud universim.*

4 II. Conclusio, pater conscius causæ sufficientis exhæredandi, potest nulla præmissa judicis sent. exhæredare. Prob. ex *auth. Ut cùm, de appellatione cognos. §. Sive igitur, & l. fin. in fin. tit. 8. p. 6* ibi, *dezimos que el yerro que el padre pusiere al hijo en el testamento, para desheredarlo, el heredero que establesciere, es tenido de lo probar.* Ex quibus locis constat non exigi judicis sententiam, ut pater exhæredet filium, siquidem ante eam potest pater id facere, sufficitque, ut ipso mortuo hæredes probent legitimam adfuisse causam. Deinde, quia quamvis hæc sit pœna, non tamen executioni mandatur, donec causa coram judice probetur, sententiaque feratur: ergo ut solùm pater utatur jure suo, explicans suam exhæredandi voluntatem, ejusque causam, cum ob id non efficaciter solvenda sit pœna, donec judicis sententia accedat, ea non exigitur.

5 III. Conclusio, ut exhæredatio suum omnimodo consequatur effectum, est necessaria judicis sent. Prob. quia quamvis pater exhæredet, at tenetur ipse, vel hæredes causam probare: quòd si in probatione succubuerit, carebit effectu exhæredatio, ergo ut illum omnimodo consequatur, est opus sententia judicis, declarantis justitiam causæ, & sufficientiam probationis.

6 Ad argum. proposita num. 2. respondetur. Ad 1. non esse mentem legis exigi, ut prius pater obiiciat crimen, deferatque in judicium, ut exhæredet, sed denegare cuilibet alii actionem obiiciendi causam exhæredandi. Ad confirm. dico parentem non esse ultimum judicem, cujus judicio lis terminanda est, quod tamen ipse exhæredet inferens causam coram alio probandam, ut sic lis terminetur, non esse contra jus naturale. Ad 2. & 3. respondetur concludere, exigere judicis sententiam, ut suam habeat perfectam, & omnimodam executionem: & idem concludit tertium argumentum, quod nos fatemur: non autem indigere judicis sententia, ut pater incipiat exhæredare, ex causa legitima probanda coram judice, lite mota à filio contra patris exhæredationem.

7 Circa alteram pœnam, filios ex clandestino matrimonio invalido genitos, esse illegitimos, non obstanti parentum ignorantia, circa impedimentum: videtur opus esse judicis sententia. Quia *c. fin. §. Si quis verò, de clandest. despons.* ubi ea pœna statuitur, sic ait, *proles de tali matrimonio suscepta, prorsus illegitima censeatur*: quod verbum, *Censeatur*, cùm sit futuri temporis, exigit judicis sententiam, nec sententiam latam continet, sed ferendam. Ut de verbis futuri, tradit *Tiraquell.* cum multis per eum relatis, *l. Si unquam, verb. Revertatur, n. 39. C. de revocand. donat.*

8 Dicendum tamen absque dubio est, nullam exigi judicis sententiam. 1. quia quando privatio imponitur, non ut delicti pœna, sed ob defectum conditionis requisitæ ad gaudendum aliquo privilegio, nulla desideratur sententia: verbi gratia, in *Trident. sess. 23. c. 6. de reform.* statuitur ut non gaudeat privilegio fori, clericus minorum ordinum carens beneficio, si non gestet habitum clericalem. *Et ibi, & c. unic. de cleric. conjug. in 6.* ut clericus conjugatus non gaudeat privilegiis clericalibus, nisi cum unica & virgine contraxerit, & tamen clericus carens ibi requisitis, non gaudebit privilegiis absque alia sententia. Quia ea privatio ponitur ob defectum conditionis, ad gaudendum requisitæ. Sic ergo contingit in nostro casu, nam *c. fin.* imponens eam illegitimitatem, verè non continet pœnam, sed explicat deficere conditionem requisitam, ut filii nati ex matrimonio putativo, sint legitimi: ideò enim erant legitimi, juxta *c. Ex tenore, qui filii sint legitimi*, quia aderat justa impedimenti ignorantia in parentibus, unde ad eam legitimitatem hæc justa ignorantia erat conditio requisita: quam deficere in matrim. clandestino, explicat *d. c. fin.* ibi, *cùm illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur*. 2. Quia quando verbo futuri jungitur particula aliqua suapte natura importans latam sententiam, non est opus sententia ferenda, sed continet sententiam latam: ut docet *Tiraquell. l. Si unquam, verb. Revertatur, n. 75. C. de revoc. donat.* hujusmodi autem est dictio, *Prorsus*, apposita in *d. c. fin.* ibi, *prorsus illegitima censeatur*: ut plurimis citatis docet *Tiraq. eo. verb. Revertatur, num. 87.* Tandem, quia cum pœna non minuit aliquid de jure pristino quæsito, vel incepto acquiri, non est propriè pœna judicis sent. expectans. Ut tradunt *Joan. Andr. c. fin. de elect. in 6. nu. 5. vers. In gloss. 2. & ibi Domin. nu. 18. vers. Nota insidoater istud dictum, Bald. l. Nemo martyres, ad fin. C. de sacros. Eccles. Berojas cap. 2. n. 27. fine, de constit.* at in hoc casu nil minuitur de jure acquisito, vel cœpto acquiri.

9 Ad argum. propositum nu. 7. dic verbum futuri continere sent. ferendam, quando non adiicitur aliqua particula, quæ latam importet, & quando non est defectus conditionis requisitæ, at hic adiicitur particula, *Prorsus*, sententiam latam importans, & deficit conditio requisita ad legitimitatem.

DISPUTATIO LIV.

An solius judicis Ecclesiastici sit has pœnas inferre laicis clam contrahentibus, possitque inhibere judicem secularem in hac causa procedentem?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans esse solius judicis Ecclesiastici, & posse per illum

lum inhiberi secularem, num. 1. Et alia, solum secularem posse punire laicos sic contrahentes, n. 2.
Hac causa est mixti fori, daturque locus praeventioni, n. 3.
Quid, si non constet de matrimonii clandestinitate, sed quaestio sit an matrim. sit clandestinum, ut filius censeatur legitimus ob bonam parentum fidem, an possit cognoscere judex secularis, n. 4. Et explicatur ibi. c. Tuam, de ordine cognit. & quando sit quaestio juris, & quando facti.
An poena juris civilis, & canonici servanda sint in foro Ecclesiastico, & seculari, 5.
An judex Ecclesiasticus possit inhibere secularem, ne testes deponant coram eo, vel ne puniat clam contrahentes, 6.
An si Ecclesiasticus non condignè punivit laicum clam contrahentem, possit secularis iterùm punire: & idem in criminibus aliis mixti fori, 7.
Quid, si secularis prius punivit, sed minus dignè, an possit Ecclesiasticus iterùm punire, 8.

1 QUidam ajunt, solius judicis Ecclesiastici esse, has poenas imponere. Prob. quia causae matrimoniales ad solum judicium Ecclesiasticum pertinent, *c. Tuam, de ordine cognit.* ibi, *tuam non credimus latere prudentiam, causam natalium Reginae Cypri, ad examen nostrum (utpote quae ad forum Ecclesiasticum pertinet,) esse delatam*: & *in Trident. sess. 24. can. 12.* De qua re consulendus est *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 32.* Et confirm. quia punitioni clam contrahentium, necessariò praemittenda est cognitio clandestinitatis matrimonii, ut constet, num deliquerint: at haec cognitio pertinet ad judicem Ecclesiasticum, cùm matrimonii substantiam tangat: ergo & punire clam contrahentes. Sic tenet *Alexand. de Nevo cap. fin. §. Sanè, nu. 5. de clandest. despons.* allegat pro se *glossam, c. 2. de poenit. & remiss. verb. Reservantur*, ubi inter casus Episcopo reservatos, numerat imponere poenitentiam clam contrahentibus: quam ibi *Francus num. 8.* dicit singularem, licet eam explicet de foro poenitentiali. Idem tenet *Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. initio, n. 21.* ubi dicit, posse secularem judicem per Ecclesiasticum inhiberi, eo casu, quo de matrimonio adhuc non constat, ut liberius possint testes coram Ecclesiastico de matrimonii veritate deponere.

2 Alii verò docent, solum judicem secularem posse punire laicos clam contrahentes. Quia jus canonicum non imponit poenam contrahentibus, nec testibus. Sic *Castillo l. 49. Tauri, num. 8. vers. Ultimo ergo tenet.*

3 I. Conclusio, hoc delictum est mixti fori, unde judex qui praevenerit, sive Ecclesiasticus, sive secularis, puniet hoc delictum. Prob. quia haec est quaestio facti, & non juris, nec oportet cognoscere ad hoc puniendum, de valore matrimonii. Sic docent *Minch. de successi. creat. l. 3. §. 26. nu. 69. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. nu. 42. & 46. Gutier. 2. pract. q. 2. n. 1.*

4 Hoc tamen intelligit *Azebedo eo. n. 46.* quando constaret de matrimonii clandestinitate, si enim de hac non constaret, definiendum esset prius per judicem Ecclesiasticum, an esset clandestinum, ut posset judex secularis contra laicos procedere. Pro qua sententia facit *Covar. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. fin. n. 3.* ubi magis propendet in eam sententiam, ut judex secularis non possit cognoscere de causa matrimoniali, etiam quando est quaestio de facto: quam etiam tenet latè defendens *Bolognetus l. 2. n. 42. & 43. & sequentibus, ff. de jurisd. omn. judi.* At verius est, posse secularem judicem cognoscere, an matrimonium sit clandestinum. Quia est quaestio de facto, & non de jure: ut tenent multi, quos refert *Covar. eod. §. fin. n. 3.* & optimè *Barbosa* aliis relatis, *l. Titia 35. n. 36. ff. solut. matrim.* ubi dicit non obstare *cap. Tuam, de ordine cognit.* loquitur enim de Regina Cypri, quam non est verisimile natam esse ex personis, de quibus dubitaretur, an matrimonium de facto contraxissent, sed an fuisset legitimum: & sic vertebatur quaestio juris, pertinebatque ad judicem Ecclesiasticum: at si esset quaestio, an matrim. esset contractum de facto, judex secularis esset competens: similiter si in specie illius *cap. Tuam*, esset quaestio, an matrimonium esset contractum in facie Ecclesiae, vel clam, ut si constet an filius sit legitimus ob bonam parentum fidem juxta *c. Ex tenore, qui filii sint legit.* secularis judex potest cognoscere, quia pertinet ad factum, & facta pronunciatione super facto, proles censetur legitima, vel illegitima. Haec *Barbosa ibi.*

5 Hinc fit, jus canonicum, & civile, in punitione clandestini matrimonii, veluti unum jus reputari, ut alterius juris decisiones, & poenae, in utroque foro servandae sint: Ecclesiastico, scilicet, & seculari, ubi non reperiuntur contrariae: jus enim civile procedit adjuvando canonicum. Sic *Minchaca d. §. 26. num. 70.*

6 II. Conclusio, judex Ecclesiasticus potest inhibere secularem, ut tantùm deponant testes coram eo de valore matrimonii: ut dixit *Covar. 4. decret. 2. p. 5. init. nu. 21.* non vero respectu punitionis: cum sit mixti fori, & ita locus detur praeventioni. Prob. prior pars, quia cùm ad judicem Ecclesiasticum spectet de matrimonii valore tractare, potest consequenter judicem secularem compellere, ut permittat testes coram se de hoc deponere. Sic *Gutier. 2. pract. q. 2. n. 1.* ubi hoc restringit, ante Tridentin. habuisse verum, dum matrimonia clandestina valida erant: cùm tamen modò irrita sint, jam (inquit) non est opus testes deponere coram Ecclesiastico judice de matrimonii valore. Sed immeritò sic restringit: nam etiam modò potest esse necessaria testium depositio coram Ecclesiastico judice: ut si aliquis intenderet matrimonium celebratum coram parocho, & testibus, omissis denunciationibus: (quod clandestinum est, ut diximus hoc 3. lib. disp. 1. n. 7.) esse invalidum: quia contrahentes non praebuerunt signa externa consensus, aut quia intercessit metus, vel quia parochus non attendit, vel allegaret testes absque parocho interfuisse.

7 III. Conclusio, si judex Ecclesiasticus non condignè puniat clam contrahentes, posset eos judex secularis iterùm punire, non secus ac si puniti non essent: ita tamen, ut haec 2. punitio temperetur, ac condigna sit habita ratione poenae ab Ecclesiastico impositae. Probatur ex *c. 2. de maledicis* ibi, *per temporalem praetereà potestatem*: & per *c. Felicis, ad finem, de poenis, vers. Per hoc*, ibi, *per hoc quoque secularibus potestatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales.* Sic *Minchaca de successionum creat. l. 3. §. 26. nu. 69. Gut. lib. 2. pract. q. 2. n. 1.* & in genere non condignè punitum ab Ecclesiastico, posse per secularem puniri, si est laicus, & crimen est mixti fori, docent *Abb. c. 1. de offic. ord. fine, Felin. c. Quod olim, de Judais, fine, Covarr.* multos alios referens, *c. Raynutius, initio, nu. 19. de test. Maranta pract. 4. p. 1. An sit judicium civile, vel criminale, nu. 27.* ubi ejus additionator multa allegat. Et consulendus est *ibi Marantha, nu. 19. & p. 6. tit. Et pervenitur aliquando per viam inquisitionis, nu. 92. 100. & seq.* ubi disputat, quid dicendum sit de eodem judice, quando prius insufficienter punierat. Idem tenet *Ant. Gom. l. 3. var. c. 1. num. 40. Jul. Clarus l. 5. receptarum, pract. crimin. §. fin. qu. 57. vers. penult.* dicens esse communem sententiam, *Ant. Cucus l. 2. instit. major. tit. 6. nu. 99. Anast. Germon. de sacrorum immunitate, l. 3. cap. 12. num. 84. & 86.*

8 Adde cum *Ant. Gom. & Jul. Claro ibidem, & Ant. Cuc. num. 98.* ex mente omnium colligi, mixti fori criminis reum, prius per secularem judicem punitum, non posse ampliùs per Ecclesiasticum puniri. Quia inflicta poena per secularem, censetur semper competens, & gravior ex jurisdictionis qualitate. Quod bene intelligit *Julius Clarus* dummodo poena corporalis, vel pecuniaria per secularem imposita, non esset levior imponenda per Ecclesiasticum. Poena (inquam) corporalis, vel pecuniaria: quamvis enim excommunicationis poena, quam passim imponunt Ecclesiastici, sit omni corporali gravior, at in hac re non est inter graves poenas computanda, cum potius medicinalis sit, quàm afflictiva, *c. 1. de sent. excommun. in 6.*

LIBER QUARTUS.

DE CONSENSU COACTO.

Divisio totius libri.

Egimus duobus libris superioribus de consensu matrimonii in genere, & de clandestino. Iam hoc quarto libro, de consensu metu extorto, disputandum est. Cujus disputatio utilissima est, eo quod metus in omnibus contractibus, in votis, religionisque professione potest intervenire. 1. igitur agemus de metu in genere, quando levis sit, quandove in virum constantem cadat. Deinceps, quando irritet cæteros contractus, tam in foro externo, quàm conscientiæ, ita ut metu extorta restitutioni obnoxia sint. Tandem, quando irritet ipsum matrimonium.

DISPUTATIO I.

Quid, & quotuplex sit metus, quasque conditiones petat, ut cadens in virum constantem sit.

SUMMARIUM.

Violentum, & coactum omnino, quid sit? nu.1. Et an actus voluntatis possit esse coactus, 2.

Quæ metu fiunt, sunt voluntaria, involuntariaque conditionaliter, n.3. Et an potius voluntariis accedant? refertur opinio negans, n.4.

Potius voluntariis accedunt, & secundùm quid sunt involuntaria, n.5. & explicatur c. Majores, §. Item quæritur, de baptismo. Et quando metus excuset à culpa, nu.6.

Traditur, & explicatur definitio metus, nu.7. Et dividitur in quintuplicem, nu.8.

Dividitur timor in cadentem in virum constantem, & inconstantem: & explicantur nomina, quibus hi timores appellari solent: & cur ille dicatur timor cadens in virum constantissimum, à Jurisconsulto, 9.

Quot conditiones petat metus cadens in virum constantem? & an oporteat, ut malum, quod timetur, grave sit? 10.

An hæc gravitas mali consideretur secundùm se, vel comparativè ad minus malum? refertur opinio dicens satis esse qualecumque malum leve sit, respectu levioris mali, 11.

Verior opinio, requirit ut malum sit in se grave, 12.

Timor viri constantis potest accipi generalissime, ut distinguitur contra metum, quo aliquis ductus, imprudenter & inconstanter agit, aut propriè, ut jura eum considerant, 13.

Refutatur opinio dicens, si timidus leve malum valdè timeat, esse metum viri constantis, 14.

Exigitur ad metum viri constantis, ut timens rationabiliter credat malum sibi imminere, 15.

Non requiritur vera mali illatio, sed probabilis timor proximæ illationis, nu.16. & ibi, explicatur l. Metum autem præsentem, ff. de eo quod metus causa.

Justa & probabilis suspicio metus, habetur pro metu, 17.

Timor violentiæ inferendæ, vitiat electionem, 18.

An oporteat, ut minans potens sit exequi malum comminatum, 19.

An exigatur, ut solitus sit exequi: & in eodem genere mali quod comminatur, nu.20 & 21.

Quid, si tantum semel minas sit executus, num.22. & ibi, unicus actus non probat consuetudinem: & remissivè, quid in dubio an solitus sit exequi, & ibidem, quid si in alio officio judex, vel vir in priori matrimonio minas executus est?

Quid si timens facilè occurrere posset malo, quod timet, 23.

1 SUPPONENDUM est 1. duplicem esse vim, quandam absolutam, quandam verò conditionalem. Vis absoluta est, quæ violentum simpliciter, & omnino coactum, ac contrarium voluntati efficit. Quod sic definitur ab *Arist. 3. Ethic. c. 2. Violentum est, quod fit ab extrinseco, passo nea conferente vim*, id est, non concurrente, quo modo violentus esset motus Christiani, quo raperetur, vique traheretur ad Idoli templum, ejusq; manus vi corriperetur ad thuribulo adolendum Idolis omnino repugnanti voluntate: quod idem aliis verbis docuit *Jurisconsultus l. 2. ff. de eo quod met. causa* ibi, *vis est majoris rei impetus, qui repelli non potest*. Unde fit, ut cum omnino deficiat voluntarium, excuset a culpa.

2 2. Supponendum est, an consensus aliquis voluntatis possit esse coactus? de qua re latè tractatur per *D. Tho. & DD. 1.2. qu.6. a.4. & 4. d.29. q.1. a.1.* ubi universi cum D. Th. concludunt nullum consensum voluntatis, id est, actum illicitum a voluntate, posse esse coactum simpliciter. Quod idem docuit *Arist. 3. Ethic. c.1. & D. Greg. Nyss. l. 5. Philos. cap. 1.* quod sic explicat *D. Th. d. a. 4.* duplex est voluntatis actus, quidam ab ipsa imperatus, & per alias potentias exercitus: ut ambulare, movere membra: & quoad hos actus potest omnino, & simpliciter voluntas cogi, possunt enim externa corporis membra vi arripi, ne voluntatis imperio obsequantur. Alius est actus à voluntate elicitus, propriusque ipsius: ut velle, aut nolle: & hic actus nullo modo potest esse coactus simpliciter. Et ratio est aperta, quia violentum simpliciter (ut dixi) est quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim: at quandocumque voluntas consentit, vel dissentit, jam confert vim, cùm eliciat illum actum consensus, aut dissensus: ergo nullus ejus actus est violentus simpliciter. Et confirm. quia omnino repugnat aliquam volitionem esse in me, & meam voluntatem non esse principium ejus elicitivum: volitio enim est actus vitalis, qui non nisi à principio vitali intrinseco dimanare potest: ergo repugnat, ut voluntas illi volitioni non conferat vim, & consequenter repugnat esse omnino, & simpliciter violentam.

3 Hinc manifestè infertur, quæ metu quantumcumque gravi fiunt, esse simpliciter & absolutè voluntaria, & libera: ita metum non inferre vim præcisam, sed conditionalem, quia, scilicet, secluso metu voluntas nollet. Ita dixit *Jurisconsultus l. Si mulier 21. §. Si metu coactus, et 2. ff. de eo quod met. caus.* ibi, *quia quamvis sibi liberum esset, noluisset, tamen coact. volui*. Et *l. Cum proponas, C. de hæred. inst.* ibi, *potuit enim quamvis jubente domino nolle adire*. Item probatur ex *l. Si privatus, ff. qui, & a quib. & c. Merito, 15. q. 1.* Quod idem agnovit *Arist. 3. Ethic. c. 1. D. Th. & cum eo reliqui 1.2. q. 6. a. 6 & 4. d. 29. q. 1. ar. 1.* Prob. 1. quia metus non alia ratione potest adimere libertatem, nisi propter coactionem, sed non habet coactionem simpliciter, cùm voluntas concurrat: ergo non adimit libertatem simpliciter. 2. Quia ad libertatem simpliciter, satis est ut possit aliquis elicere, & non elicere actum, sed metu coactus potest absolutè nolle, ergo liberè vult.

4 Meritò tamen dubitari potest, cum metu extorta, mixta sint ex voluntario & involuntario, an magis accedant spontaneis, ac proinde simpliciter & absolutè voluntaria & libera appellanda sint, & secundùm quid involuntaria? vel propriè & absolutè involuntaria, & secundùm quid voluntaria? Nam *Decius reg. Velle, 4. ff. de reg. jur. nu 3. & 4.* tuetur metu gesta, esse propriè, & verè involuntaria, & tantum secundùm quid voluntaria. Quod prob. 1. quia *l. Si mulier, §. Si metu coactus, et 2. ff. de eo quod metus causa*, non dixit *Jurisc.* absolutè, volui, sed coactus volui. Et pressius urget *cap. Majores, §. Item quæritur, de baptismo, vers. Propter quod*, ibi, *Is qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur ad baptismum, tamquam conditionaliter volens, licet absolutè non velit, cogendus est ad observantiam fidei Christianæ*. Si ergo conditionaliter est voluntarium, & absolutè involuntarium, quod metu extorquetur, erit secundùm quid tantùm voluntarium: quod enim sub conditione est tale, est secundùm quid tale. 2. Probatur ex *Arist. 3. Ethic. c. 1.* ubi absolutè dicit, esse invita quæ metu fiunt.

5 Cæterùm dicendum est magis accedere consentaneis, dicique simpliciter voluntaria, & libera, & secundùm quid involuntaria, quæ metu extorquentur, quia cessante metu non eligerentur. Ut egregiè docet *D. Tho. 1.2. q. 6. a. 6.* quem alii ibi sequuntur, *Duran. 4. d. 29. q. 2. ad 2. & Navar. sum. lat. prælud. 9. nu. 4. Covar. 4. decret. p. 1. c. 4. §. 1. nu. 12.* Et ratio D. Thomæ est, quia unumquodque simpliciter, & absolutè dicitur secundùm hoc, quod est in actu, & in rerum natura; at secundum id quod est in apprehensione, non dicitur simpliciter tale, sed secundum quid, sed metu extorta volitio, secundum id quod est in actu, & in singulari, attentis particularibus circumstantiis est elicita a voluntate & electa, prout est impedimentum majoris mali, quod timebatur: est autem involuntaria, ut est in apprehensione, in quantum apprehensa extra hunc casum, & exclusis his singularibus circumstantiis, non eligeretur: ergo simpliciter est voluntaria. Nec obstant adducta in contrarium: quia *Jurisconsultus* tantùm voluit non esse omnino voluntarium, metu gestum, sed mixtum. Ad *c. Majores*, dico, tantum velle, esse conditionaliter voluntarium, & absolutè involuntarium quoad apprehensionem, non tamen quoad actionem ipsam: ut explicui. Quare rectè dixit *D. Thom. d. art. 6. in solut. ad 3.* quod metu geritur, esse absolutè voluntarium: quia ut actu geritur, est voluntarium: & esse involuntarium sub conditione, id est, ut est in apprehensione: voluntas enim nollet, si talis metus non immineret. Eodem modo respond. ad Aristot. testimonium, intellexit enim esse invita, & involuntaria in apprehensione.

Hinc

6 Hinc fit, metum quantumcumque gravem, non excusare à culpa, in iis, quæ intrinsecè mala sunt, veniali quidem, si aliàs secluso metu esset veniale; & mortali, si secluso metu esset peccatum mortale. Quia gesta metu, sunt simpliciter voluntaria: & tenemur potius mortem subire, quàm aliquam culpam, etiam venialem admittere, teste D. Augustino, cujus dictum refertur *cap. Primum, & cap. Ne quis 22. qu. 2. & D. Th. 2. 2. quæst. 110. a. 3. ad 4.*

7 His suppositis, ad definitionem metus descendendum est, sic enim definitur ab *Ulpiano Jurisconf. l. 1. ff. de eo quod met. cau.* est instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio. Dicitur mentis trepidatio, Quia ortum habet metus ex forti imaginatione periculi futuri, prope jam imminentis: dicitur, instantis, quia valde remota pericula non timentur, nec mentem perturbant, teste *D. Augustino serm. 1. post octavam Paschatis, Dominica 2.* Unde fit, ut cùm omnes certo certius norimus nos morituros, mortem, tanquam valde distantem, minimè timeamus. Dicit, instantis, vel futuri, quia nondum periculum evenit. Quæ clarius constabunt ex conditionibus ad justum metum requisitis, quas n. 10. & seqq. explicabimus.

8 Metus autem in communi sic dividitur à *Zasio, institut. de act. §. Quadruplici, num. 10. & Bursato cons. 72. num. 11. vol. 1.* ubi alios refert. Alius est metus concussivus, qualis est is, qui per minas infertur. Alius est impressivus, qui dicitur metus facti, ut cùm actu interveniunt verbera, vel carcer. 3. est, suspicionis, non temerariæ, sed violentæ, seu compulsivus potentiæ: qui ita appellatur, quia metum incutiens est vir potens in republica. 4. est, metus tacitus, & reverentialis, ut filii erga patrem, uxoris erga virum. 5. appellatur metus perfidiæ, quando, scilicet, perfidiæ timore aliquid datur, ut si morbo laborans, prodigè largiatur medico, timens ne perfidè medeatur: vel clientulus causidico, eodem timore.

9 Sed propiùs ad nostrum institutum accedendo, duplex est metus: quidam cadens in virum constantem, quidam verò in inconstantem: sic appellantur hi metus, *cap. Consulationi, cap. Veniens, el 2. de sponsal. c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Dum autem *Jurisconsult. l. Metu, la 2. ff. de eo quod metus causa*, appellat cadentem in virum constantissimum accipitur superlativum pro positivo: & ita sensus est, in virum constantem: ut bene tradunt *Dec. cap. fin. de appellat. n. 2. & c. Causam matrimonii, n. 4. de offic. deleg. Menoch. de arbitrariis, l. 2. centur. 2. casu 135. nu. 3. Flaminius de resignat. benefic. l. 23. q. 1. nu. 54. & seq.* sicut *idem Jurisconsultus l. Metum, la 1. ff. eod. tit.* dixit metum esse majoris mali timorem, id est magni: ut explicat *ibi gl. in principio*. Quæ expositio magis arridet, quam intellectus *Abbatis, c. Cum dilectus, nu. 3. de his quæ vi.* ubi quasi corrigens Jurisconsulti sententiam, ait, quamvis Jurisconsultus censuerit requiri, ut metus cadat in virum constantissimum, communis tamen teneri sufficere, ut cadat in virum constantem. Appellatur etiam prior timor, justus, *c. fin. de appellatio.* & consequenter posterior, injustus. Item prior appellatur probabilis, posterior improbabilis. Sic appellat *Geffredus summa, tit. de his quæ vi, nu. 2. Angel. verb. Metus, num 1.* ubi *Sylv. qu. 1.* Solent etiam appellari metus gravis, & levis, sive vanus. Et ita *Jurisc. l. Metum, la 2. ff. de eo quod met. cau.* dixit, metum autem non vani hominis. Et ratio horum omnium nominum est, quia prior timor non repugnat constantiæ, & fortitudini, sed justè, & probabiliter eo terretur vir constans. Posterior autem, constantiæ, & fortitudini repugnat, & inconstantis, vani, levisque hominis est illo terreri.

10 §. Desiderantur conditiones, ut metus cadat in virum constantem. I. est, ut malum quod timetur, grave sit, *l. Metum, la 1. de eo quod met. causa*, ibi, *metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, sed majoris mali.* Ubi *gloss. statim in principio*, explicat, id est, magni mali. Nam inconstantis, & levis est rem modicam timere.

11 Dubium autem est circa hanc conditionem, an magnitudo hæc mali attendatur simpliciter ex qualitate ipsius mali in se considerari, ita ut sufficiat in se esse magnum, an potius comparativè ad minus malum. Nam *Sylv. verb. Metus, q. 1. & Veracruz 1. p. spec. a. 8. concl. 3. Carbon de restit. quæst. 46 fundamento 3.* dicunt considerari per comparationem ad minus malum: ac proinde quicunque eligit minus malum, qualecumque illud sit, ut vitet majus, verè moveri timore cadente in virum constantem. Probatur ex *l. Metum, la 1. ff. de eo quod metus causa*, ibi, *metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem, sed majoris mali.* Ergo quilibet majoris mali timor cadit in virum constantem. 2. quia viri fortis, ac constantis est inter duo impendentia mala minus eligere. Et confirmatur, quia hic timore operatur, & non cadente in virum inconstantem, cùm constanter, & prudenter agat: ergo cadente in virum constantem.

12 Sed dicendum est, non satis esse, ut dicatur metus cadens in virum constantem, ut vir illud malum constanter caveat, sed debere esse timorem gravis mali in se considerati. Quod egregiè docuit *Sotus 4. dist. 29. q. 1. art. 2. vers. Secundo per accidens.* Et ratio aperta est, quia jura concedunt rescissionem contractus, ob timorem cadentem in virum constantem: quia is timor libertatem consensus impedit, *c. Cum locum, de spons.* sed quando malum quod timetur, in se ipso leve est, quamvis graviori malo anteponatur, non impedit in viro forti libertatem consensus: ergo is timor non cadit in virum constantem.

13 Ut solvamus autem argumenta contraria, magisque hoc enodetur, considerandum est, sicut logici dupliciter usurpant substantiam, uno modo, generalissimè, ut distinguitur contra accidens, & ita partes integrantes, ad differentias appellant substantiam: eo quod accidens non sint. 2. modo, propriè, ut est quoddam genus, & ita solæ completæ substantiæ appellantur substantia. Eodem modo, timorem cadentem in virum constantem posse dupliciter capi, 1. generalissimè, ut distinguitur contra metum, quo aliquis ductus, inconstanter, & imprudenter agit. Et in hac generalitate omnis timor cujuscumque majoris mali, quamvis in se levissimum sit respectu minoris, dicitur cadens in virum constantem. Quia eligens illud minus malum, prudenter & constanter agit. Secundo modo accipitur propriè, prout eum considerant jura ad rescissionem contractuum, & ut impedit libertatem ad illos; & hoc modo non dicitur cadens in virum constantem, nisi quando timor est gravis mali. Ex his clara est solutio ad argumenta contraria proposita n. 11. Ad 1. constat ex dictis, nam accipitur majoris, pro magni. Ad 2. dico esse cadentem in virum constantem, ad hunc sensum, ut constanter agat, illud majus malum evitans, non tamen propriè, ut jura considerant. Ad confirm. respondetur eodem modo.

14 Hinc infertur, minus bene *Veracruz 1 p. spec. a 8. concl. 4.* asserere, majus vel minus malum non esse considerandum ex natura rei: quia alias (inquit) timor in omnibus esset æqualis: cujus contrarium dicemus disp. 3. n. 2. ubi minorem in fœmina, & pusillanimi, exigi probabimus. Et addit, licèt res sit levis, si timidus magis malum esse sibi existimet, quam matrim. inire, esse timorem cadentem in virum constantem, irritareque matrimonium. Sed meritò eum reprehendit *Palacios 4. dist. 29. disp. 1. fol. 660. col. 2. vers. Ad hæc.* Quia tunc illa coactio non procedit ex natura timoris, sed ex imaginationis corruptione: ergo non est dicenda coactio viri constantis. 2. probatur ex *l. Metum, la 2. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *metum autem non vani hominis, sed qui meritò, & in hominem constantissimum cadat, ad hoc edictum pertinere dicimus.* Sed hujusmodi metus est vani, & meticulosi hominis, nec meritò cadit in virum constantem: ergo. Nec obstat argumentum oppositum, verè enim exigitur grave esse in se malum, quod timetur, quamvis illa gravitas respectivè consideranda sit, respectu personæ patientis metum. Semper tamen necessarium est, ut malum ipsum sit grave, ita, ut meritò, & non ex vana æstimatione personæ timeatur.

15 II. Conditio ad metum cadentem in virum constantem est, ut æstimatione mali quod timetur, sit fortis, id est, ut timens non vanè, leviterque credat malum illud sibi imminere, sed probabiliter, & rationabiliter. Ut colligitur expressè ex *l. Metum, la 2. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *metum autem non vani hominis, sed qui meritò, &c.* & *l. Nec timorem, §. Proinde, el 1. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *si quis meticulosus rem ullam frustra metuerit, per hoc edictum non restituitur.* Et ratio est, quia hoc distat inter constantem, & inconstantem: quod ille non nisi ex forti & probabili æstimatione movetur: hic autem ex levi. Unde *Proverb. 28.* dicitur *fugit impius nemine persequente*, & *Eccles. 19. qui cito credit, levis est corde.* Atque ita docent *D. Th. 4. d. 29. qu. un. a. 2. corp. Scotus ibi, q. un. §. De primo contractu est, Duran. ibi, q. 2. n. 4. Ricar. ibi, a. 1. q. 1. D. Bonav. q. 1. nu. 5. Gabr. 3. d. 39. q. 1. a. 1. ad fin. vers. Juramentum incautum, Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 2. vers. Alterum vero. Palacios 4. d. 29. disp. 1. vers. Distinguunt porro, f. 655. Barth. à Ledes. dub. 13. de matrim. inst.* Et ex jurisperitis *Turrect. 31. qu. 2. in sum. n. 6. Sylv. verb Metus, q. 1. Tab. verb. impedimentum, imped. 9. q. 1. n. 2. Bur cons. 72. nu. 30. vol. 1. Alphanus co lect. juris coll. 877.* Hinc *Arist. 3. Ethic. c. 9.* dicit fortem esse impavidum: quia non timet leviter, sed ubi recta ratio timendum dictat.

16 Hinc infertur 1. non requiri realem, & veram pœnarum illationem: quia sic non timor, sed damnum diceretur: sed sat esse timorem probabilem proximæ illationis, *l. Nec timorem 7. ff. de eo quod met. causa*, ibi, *quoniam si proditus esset, ea pati potuisset, quæ diximus*, & *l. 3. cum duabus seq. ff. de donatio. cau. mor.* ibi, *mortis causa donare licet, non tantùm infirmæ valetudinis causa, sed periculi, & propinquæ mortis, ut ab hoste, &c. aut per insidiosa loca iturus, hæc enim omnia instans periculum demonstrant.* Et *l. 15. t. 2. p. 4.* ibi, *o le quisiesen dar algunas penas.* Et docent *gloss. c. Bona, el 1. verb. Metuebant, de electione, Bart. l. Metum autem in principio num. 1. ff. de eo quod metus causa, Sylvest. verb. Metus, q. 1. Gregor. Lopez en l. 15. verb. O le quisiesen, Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 12. n. 157.* Hinc infertur intellectus ad *l. Metum autem præsentem, 9. ff. de eo quod metus cau.* ibi, *metum autem præsentem accipere debemus, non suspicionem inferendi, sed si illatus est timor ab aliquo.* Ubi clare videtur probari, non satis esse metus suspicionem, sed metum debere esse præsentem. Per quem textum *gloss. l. 1. ff. eodem tit. verb. Vel futuri*, notavit, quamvis malum futurum sit objectum metus, at necessario metum debere esse præsentem, & tunc instare. Quod idem docuit *glossa cap. Ad audientiam, verb Causa, de his quæ vi, & ibi Anton. nu. 14. Hostiens. c. 2. eod. titul. super verb. Quæ metu.* immo *gloss. eodem verb. Causa, & Anton. eod. num. 15.* clare docent non sat esse suspicionem metus. Et clarius *Bart. d. l. Metum autem, initio num. 1.* ait non satis esse metum, nisi ab aliquo inferatur. Et *Sotus 4. d. 29 q. 1. a. 2. vers. Alterum vero*, quem sequitur *Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 23. in 1.* ait requiri, ut malum sit præsentaneum, & jam illatum. Unde infert utrumque sollicitantem puellam, strepitusque auditui timorem percitum eam ducentem validè ducere: quia nondum illatus est. nec

præsens metus. & simile esse, ait Sotus, si timeret posteà à parentibus metum inferendum. Sed textus, & Doctores intelligi debent, dum petunt metum præsentem: quia si de præsenti aliquis non timeat, nec malum futurum, mentis trepidationis causa sit, non dicitur re vera metus. Cùm deficiat metus essentia, quæ est mentis trepidatio: Et in quantum asserunt, suspicionem metus non haberi pro metu, intelligunt, quando est vana & frustranea suspicio. Ut constat ex l. Nec timorem 7. vers. Proinde, el 1. ff. de eo quod met. cau. ibi, proinde si quis meticulosus rem frustra metuerit, &c. Et dum petunt, ab aliquo esse inferendum metum intelligunt, vel actu inferente malum, vel si probabiliter, & non vanè timeri possit de illatione proxima. Quod egregiè docuit Bart. l. Metum, la 2. ff. de eo quod metus cau. initio, num. 1. dum ait, metum non accipi simpliciter prout est vere de præsenti, sed quando res ad hoc verosimiliter tendit. Unde notabiliter dicit Bursatus cons. 72. numer. 30. volum. 1. cum Alphano collectaris juris, collectatio 877. non satis esse, si quis ad cimbali sonum timeat. Quod autem addit Sotus, si timeret posteà metum gravem à parentibus inferendum, non sufficere: intelligendum est quando valdè remotum est illud malum quod timetur: sic enim explicat Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. num. 1. definitionem metus, in qua petitur, ut instans sit periculum. Nam quæ valdè remota sunt, (inquit) non timentur. Immò crediderim, quamvis regulariter ad metum justum exigatur malum quod timetur, esse jamjam impendens: quia multis viis occurri potest periculis futuris, longe distantibus: verùm si certum esset illi malo gravi multo post tempore probabiliter eventuro, non posse subveniri nisi præsentem contractum ineundo, judicandum esse metum gravem.

17 2. Infertur, justam & probabilem metus suspicionem haberi pro metu, & sic satis esse ad rescindendum actum. Per l. Novissimè, ff. quod falso tutore, ibi, quid enim si metu compulsus, aut metuens compelleretur? Sic Bart. l. 2. lectur. 2. nu. un. vers. Debetis scire, C. quod met. cau. Bald l. Interpositas, ad fi. C. de transact. Alex. cons. 99. nu. 6. vol. 3. Parisius cons. 60. n. 15. vol. 4. Romanus l si ob turpem nu. 10. C. de condict. ob turpem caus. Hostiens. c. Cum dilectus, de his quæ vi, super verb. Nec metum mortis & ibi Anchar. nu. 7 fi. Rebuf. to. 2. constit. Gallic. 1. de rescissione contractuum, a. un glos. 22. nu. 6 Alex. Tartagnus inter consilia matrim. Zileti, cons. 21. n. 5. Sylvest. verb Metus, qu. 1. Villalobos in comm. opin. l. M. verb Metus, num. 70. Anton. Gabr. tom. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb Metus, fol. 107. col. 1. Burges de Paz, cons. 25 n. 73. Padilla l. Cum proponas, la 1 num. 3. C de transact. Decisio Pedemont. 170. num. 3. Joan. Garsia de nobilit gloss. 17. num. 14. Mascard. de probat. concl. 1055. n. 26.

18 3. Infertur timorem inferendæ violentiæ, licèt illata non sit, vitiare electionem. Sic gloss. c. Bona, el 1. verb. Metuebant, de electione, quam omnes ibi sequuntur Alex. cons. 98. vol. 3. nu. 5. Rebuff. alleg. n. praced. Gutier. cons. 16 n. 11.

19 III. Conditio ad metum gravem requisita est, ut metum incutiens, potens sit minas exequutioni mandare: non enim est viri constantis, ac fortis quibuscumque terreri minis, ut viri inermis, vel si minans sit senex, vel debilis, & alter juvenis, ac fortis, l. Famosi, ff. ad legem Jul. majest. ibi, nam & persona spectanda est, an potuerit facere, gl. l. Metum, ver. jactationibus, C. de his, quæ vi, Anch. c. Ad audientiam, num. 2. de his quæ vi, Bald. l. Metum. 9. n. 1. C. de his quæ vi, & ibi Alex. n. 2. Salic. ibi, nu. 2. Sebast. de Medicis de casibus fortuitis, q. 7. n. 67. habetur to. 7. tract. noviorum, Flami. de resign. benef. l. 13 q. 1. n. 115. Ant. Cucus l. 5. institut. major. t. 12. nu. 155. Rolandus à Valle cons. 83. nu. 28. vol. 2. Angel. Metus, n. 1 Sotus l. 7. de just. qu. 2. a. 1. ad 2. vers. Haud tamen hic pacabitur, Aragon 2. 2. q. 88 a. 3. §. Pro explicatione hujus difficultatis advertendum est, fol. 988. Carbon. de testit. qu 46. fundam. 3. & omnes. Non tamen ita hoc accipiendum est, ut minans verè de facto possit implere, sed ut timens rationabiliter existimet posse eum implere, quamvis de facto verè non possit ob aliquam rationem timenti incognitam. Quod egregiè significavit D. Bonaven. 4. d. 29. q. 1 n. 5. & Ricard. eadem d. a. 1. q. 1. Sic enim uterque explicat hanc conditionem, quando intentantur mala ab eo, quem vir constans præsumit probabiliter velle, & posse ea inferre: Quare perpendenda est qualitas, & potentia metum incutientis, illumque passi: ut si ille erat vir potens, & hic infirmior, &c. ut bene docent Berojus c. 1. n. 20. de offic. deleg. Sotus, Aragon, & Carbon. nu. praced. allegati, Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 3.

20 IV. Conditio est, ut metum incutiens, minas exequi solitus sit, secus si homo sit facile minas jactans, facilìusque ita deposita nihil, aut parum exequutioni mandans: Constat ex l. unic. C. si quis imperatori, ibi, ex personis hominum dicta pensemus. Et l. Famosi, ff. ad leg. Jul. majest. ibi, nam & persona spectanda est, an potuerit facere, & an ante quid fecerit. Et melius l. Metum, C. de his quæ vi, ibi, metum non jactationibus tantum, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari convenit. Et docet ibi Bart nu. 1. Paul. nu. unic. Alex. num. 2. Bard. n. 5. Salic. nu. 2. Franc. Aret. ibi initio super vers. In textu, ibi, jactationibus, Abb. c. 1 n. 3. de offic deleg. & c. causam matrimonii, nu. 5. eod. t. & c. Cum dilectus, n. 8. de his quæ vi, & c. fin. nu. 4. de appell. Anchar. c. Ad audientiam, n. 2. de his quæ vi. Alex. de Nevo c. Consultationi, n. 12. de sponsal. & c. fin. 17. de appell. Pelin. c. 1. de offic. deleg. num. 2. ubi Decius n. 12. idem Decius c. Causam matr n. 21. eod. t. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta num. 67. ff. de verb. oblig. Vitalis de Cambanis tract. de clausulis, claus. non vi. t. de metu uxoris, nu. 2. habetur tom. 18. tract. noviorum, Jacobinus l. Interpositas, nu. 10. C. de trans. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. n. 4. Tiberius Dattanus consil. 18. nu 127. vol. 1. Bursatus cons. 72. n. 33. & 42. vol. 1. Flamin. de resign. benef. l. 13. q. 1. nu. 174. Mascard. de probat. concl. 1055. num. 18. & 19. Ant. Gabr. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. Metus, f. 106. Et ex Theologis Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 3. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 40. f. 1071. §. Igitur pro resolutione. Quando autem simul concurrit metus reverentialis, utrùm hæc conditio desideretur ad metum cadentem in virum constantem, dicemus disp. 6. n. 20. & seq.

21 Nec sufficit, ut solitus sit minas exequi, sed oportet solitum esse exequi in eodem genere mali comminati. Per doctrinam Bald. l. fin. ad fin. ff. de hered. instit. ubi ait ex dissimilibus non sumi conjecturam. Sic Cynus, quem refert, & sequitur Alex. l. Metum, n. 2. C. de his quæ vi. Cæterùm crediderim hoc intelligi, nisi solitus sit minas exequi, licet non in eodem genere mali, at saltem in alio ita atroci, ut sufficiens sit ad incutiendum metum cadentem in virum constantem. Quia eadem videtur ratio.

22 Similiter non sufficit, ut minans semel male tractarit, Quia unicus hominis actus non probat consuetudinem, sed exigitur saltem binus: Ut docet Archid. cap. Illud, in fine, dist. 12. & colligitur ex l. Nemo 3. C. de Episcop. aud. fi. Sic tenent Bart. l. de pupillo, §. Si quis ipsi, nu 15. ff. de operis novi nunciat. Ant. c. fi. n. 8. de appell. ubi Abb. num. 4. Alex. de Nevo, nu. 19. Imola n. 8. Francus n. 6. Decius nu. 22. Constant. Rogerius tract. de potest. §. Quarto principaliter pollicitus sum. num. 2. habetur tom. 17. tractat. Novior. Hoc tamen intelligitur, quando semel malè tractavit alios, secus si ipsummet contrahentem. Sic Alex. de Nevo, & Decius ibi. Nec satis esset probare in uno officio malè tractasse, nisi probetur in eo quod tunc obit. Sic Bart. nu. 16. Ant. Alex. de Nevo, Imol. proximè citati: & in simili Padilla l. Interpositas, n. 20. C. de transact. ubi ait non satis esse ad rescindendum contractum initum à secunda uxore, ob viri reverentiam, quod priorem hac occasione male tractarit: per l. 3. §. Nunc videamus, vers. Quæri potest, ff. de susp. tutor. Quæ tamen intelligerem, nisi inde attenta judicis & mariti conditione, probabilissima conjectura sumi posset, fore ut idem nunc faciat. Quia satis est probabilis suspicio metus incutiendi: ut dixi n. 17.

Quid autem in dubio, an solitus sit minas exequi, dicemus disp. 6. nu. 22.

23 Ultima conditio est, ne possit timens facile occurrere malis, quæ timentur: si enim posset alia ratione facile occurrere malis, quæ timentur, Ut implorando alicujus auxilium, consulendo superiorem, &c. non esset timor cadens in virum constantem. Inconstantis enim est, & timidi, metuere ea mala quæ facili negotio vitare potest: & immerito sibi persuadet illud malum eventurum. Prob. etiam argumento textus c. fin de elect. ibi, tempus statutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi: ergo similiter imputatur ei, qui facile potuerit vitare malum, si timore illius aliquid egit: Sic Ang. verb. Metus, n 5. Syl. ibi, q. 1. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 12. n. 155. Et circa excommunicationem docent multi, ut videbimus disp. 5. n. 18.

DISPUTATIO II.

An metus viri constantis necessariò petat eligi minus malum ad vitandum majus? vel possit esse talis, licèt ob illum eligatur majus malum ad vitandum minus; ut si timore mortis eligat quis fornicationem, vel mendacium veniale?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans requiri electionem minoris mali, num. 1. & an sit timor viri constantis, si culpa venialis eligatur ad vitandum grave damnum temporale, n 2.

Opinio authoris, non requiri electionem minoris mali, n. 3. & solvuntur argumenta, n. 4.

1 Duplex est sent. I. ait exigi, ut timens eligat minus malum: quare non cadere in virum constantem, quoties timore cogitur pejus malum eligere. Prob. 1. ex l. Metum, la. 1. ff. de eo quod met. cau. ibi, metum accipiendum Labeo dicit non quemlibet, sed majoris mali. 2. quia in hoc distat vir constans ab inconstanti, quod ille semper sequitur rectæ rationis dictamen, quod minus malum subeundum dictat, ad vitandum majus: ergo quoties præfert minus malum, inconstans est, nec ducitur timore cadenti in virum constantem. Hanc tenet D. Th. 4. d. 29. qu. un. a. 1. corp. D. Bonav. ibi, qu. 1. fin. Scot. qu. unic. §. De primo contradictio est, & §. Hic dicitur, vers. Idem etiam posse probari, Duran q. 2. n. 4. Ricar. a. 1. q. 1. ad 2. Palud q. un. a. 2. concl. 2. n. 13. Gabr. 3. d. 39. q. 1. at. 1. ad fin. vers. Juramentum incautum, & ar. 2. concl. 8. Victoria sum. de matri. num. 268. Sotus 4. d. 29. qu. 1. a. 2. paulò post princ. vers. Rursus advertendum est, Palac. 4. d. 29. disp. 1. fol. 655. vers. Utraque, Veracr. 1. p. spec. a. 8. paulò post princ. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 23. inst. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 231. num. 3. Vivald. Candel. 1 p. de matrim. n. 59. Et ex jurisperitis, Abb. c. Sacris, n. 5. de his quæ vi. Port. de ult. fi. illatione 22. n. 471. & seq. Sylv. verb. Metus, qu. 1. Tab verb. Impedimentum, imped. 9. q. 1. n. 2. Turrec. 31. q. 2. in sum. n. 6. & 7. Covar. 3. decret. 2. p. c. 3. §. 4 num. 2. Peña directorio inquisitorum 2. comm. 65. q. 41. de blasphemis, n. 8. Seraphinus de privileg. juram. privil. 110. n. 12. Gutier. cons. 16. num. 2. Ugolin. de censuris, tab. 2. c. 24. ante §. 1. fin. Et quamvis aliqui velint explicare hos DD. ut intelligant hanc conditionem eligendi minus malum, requiri ut metus à culpa excuset, non tamen ut sufficiens sit ad contractus rescindendos.

dendos. Sed hæc expositio contra eorum mentem manifestè est: nam de metu ad rescindendum contractus, & matrimonium sermonem faciunt: & jacto fundamento, requiri ad rationem metus viri constantis, eligi minus malum: statim nulla mentione facta alterius metus statuunt, metum gravem annullare matrimonium. Et expresse docent, quando minus malum eligitur, non esse metum cadentem in virum constantem, & ob id non annullare matr. *Paludan.4.d.29.q.1.a.4.concl.3.n.15. Sotus quamvis ductus 4.d.29.qu.1.a.3.ad fin. vers. In contrarium autem, Covar 4. decret. 2.p c.4.§.1.n.11 Barth. à Ledes. dub.23.de matr.ad fin.* Idemque colligitur ex DD. quos disp.18. referam, dicentibus matr. metu contractum, metuque consummatum esse validum; cùm tamen per copulam non extortam metu gravi ratificetur: (ut ibi dicemus, & ita censent illum metum non cadere in virum constantem, & proinde ratificare matrimonium, ne cogat ad fornicationem, quæ est majus malum quocumque malo pœnæ.

2 Quamvis hi DD. conveniant in hanc sentent. discrepant tamen, an quæcumque minoris mali electio efficiat, ut metus non cadat in virum constantem? Aliqui enim id temperant, quando illud malum electum est culpa lethalis: quia culpa venialis non opponitur virtuti constantiæ, & potest homo constans succumbere metui ad committendum veniale. Quia constantia non amittitur uno actu præsertim levi, & veniali. Ita *Sotus 4.d.29.q.1.a.2. ante 1.concl. vers. Sed tamen ex parte subjecti, Enriq.l.11.de matr. c.9.n.3.* Verius tamen est tenendo prædictam sent. idem esse de peccato veniali: quamvis enim constantiæ virtutem non amittat succumbens tali metui, at in quantum succumbit tali metui, non est constans, sed inconstanter agit. Item quia negari nequit hunc eligere majus malum, ad vitandum minus: cùm minimum veniale malitia exeedat quodcunque pœnæ malum. Unde pro tuenda vita propria, vel alterius mentiendum non esse docet *Aug.* cujus dictum refertur *c. Ne quis 22. q.2.* Atque ita *D.Th.& D.Bonav.Ricard.Paludan.Gabr.n.2.concl.8.Victor.Tab.Fortun.Sylv.Verac.Cutier.Seraph.Man.nu.1.relati,* generaliter, & indistinctè docent exigi electionem minoris mali. Et expresè *D.Thom.ibi in solut. ad 4.* ait non cogi virum constantem ob quemcumque metum metiri. Et tenent expresè *Scotus sad.q.an.§. Hic dicitur, verb. Idem etiam posset probari, Panor.c.Sacris,n.5.de his quæ vi, Turrec. Poña, Candelabrum, Barth.à Ledes.n.8.alleg. Covar.4.decret.2.p.c.3.§.4.n.3. Philiarc.de offic.sacerd.to.1.p.2.l.2.c.8.§.Nec sufficit, Lud.Lop. 2.2.Instruct. novi. materia de mat.c.40.paulo post princ.§. Præterea 2.quæritur.* Et hæc sententia est satis probabilis.

3 II. Sententia, (cui magis adhæreo) ait, requiri electionem minoris mali, ut ex parte subjecti dicatur metus cadens in virum constantem, id est, ad hunc effectum, ut timens constanter agat, culpæque immunis sit: verùm id non requirit, ut dicatur cadere in constantem virum quoad rescissionem matrimonii, & cæterorum contractuum, sed ad id satis esse, si timor ipse ex parte objecti sit cadens in virum constantem: quia est timor mali gravis, quod ex se virum constantem movere poterat. Prob. quia jura ideò annullant matrimonium, & concedunt rescissionem cæterorum contractuum, quando metus gravis intercedit, quia is metus liberum consensum impedit, & injuriam irrogat: ut constat ex *c. Cum locum, de sponsal.* ibi, *cùm locum non habeat consensus, ubi metus intercedit, matrimonium autem solo consensu contrahitur:* & *l. Continet 3.ff. de eo quod met. cau.* ibi, *& si quis vi compulsus aliquid fecit, per hoc edictum restituitur, sed vim accipimus atrocem, & eam quæ adversùs bonos mores fiat,* ubi *glos. Atrocem,* inquit, *in qua inest dolus:* sed quando incutitur timor mali gravis, non minus impedit libertatem consensus, nec minus injuriosus est, sive cogat eligere minus, sive majus malum: ergo utroque modo sufficiet ad contractus rescissionem. Et confirm. quia dum Ecclesia irritat matr. metu gravi contractum, non attendit ad privatum contrahentis bonum, sed tantùm ne faveat injuriosè consensum extorquenti, & ne matr. coacta infelices exitus habeant: ut constat ex *d.c.Cum locum.* Quæ ratio æquè locum habet, sive ob eum metum eligatur majus, sive minus malum. Hanc sent. dicit non esse ratione destitutam, & se olim cùm magistris eam tenuisse *Sotus 4.d.29.q.1.a.3.ad f. vers. In contrarium autem.* Eandem tenent *Nav.sum.Lat.c.22.n.51.vers.Octavum,& nonum.Ledes.2.p.4.q.49.a.3.f.Menoc.de præsump.l.3 præsump.4.n.33.Philiarc.de offic.sacerd.to.1.p.2.l.2.c.8.ad fin.Petr.de Ledesm.de matr.q.47.a.2.fin.& a.3.in solut ad 4 ante ult. difficultatem, Enriq.l.11.de matr.c.9.n.3.Lud.Lop.2.p.instruct.de matr.c.40.f.1070.col.1.* Et qui dicunt matr. metu contractum, eodemque consummatum, esse irritum (quos disp.18. referam) tenentur idem dicere: alias timor ille non caderet in virum constantem, & ita spontanea esset copula, ratificaretque matrimonium.

4 Ad 1. argum. contrariæ sent. dic cùm glossa ibi, initio, sumi comparativum pro positivo, & ita sensum esse, esse timorem majoris mali, id est, magni. Ad 2. dic concludere non esse metum cadentem in virum constantem, ex parte subjecti patientis metum, cùm constanter agat admittens culpam ob eum timorem: esse tamen cadentem ex parte objecti, quod est malum grave, & ita considerari metum per jura, ad contractuum rescissionem.

DISPUTATIO III.

An metus viri constantis dicatur talis absolutè; secluso ordine ad patientem metum, & ita in omnibus æqualis debeat esse? Vel potius dicatur, respectivè, considerata qualitate metum patientis?

SUMMARIUM.

Refertur opinio dicens ad annullandum matr. non attendi subjectum patiens metum, n.1. Ubi an fœminæ constantiores sint ad perferenda tormenta.

Talis metus dicitur respectu patientis illum, unde minor metus satis est in fœmina, n.2.

Ad irritandum matrimonium fœminæ satis est metus cadens in constantem fœminam.

An inter ipsos viros consideranda sit ætas, & innata animi fortitudo, ut minor metus dicatur cadens in virum constantem, in uno, quam in alio viro, n.4.

An minor metus sufficiens in fœmina, & in pusillanimi, intelligatur non ex parte mali, quod timetur, sed ex parte probabilitatis mali eventuri, n.5.

1 PErojus *c.1.n.13.& 16. de offic.deleg.* ait in contractu matrimonii ad eum annullandum, non considerari qualitatem patientis metum, nec sat esse metum cadentem in fœminam constantem: secus in aliis contractibus: hoc enim est speciale favore matrimonii ob animæ periculum, & ne contingat matrimonium legitimè contractum separari. Prob. ex *c. Consultationi, de spons.* ubi sermo habetur de fœminæ matrimonio, & ponderat textus metum cadentem in virum constantem: & numquam nomine viri, fœmina comprehenditur, & *Hyppolit.l.1.n.73.ff. de qu.& rubr.C. de probationib.n.4. 17.* videtur sentire non minorem metum sufficere in fœmina: contendit enim probare majorem in ea constantiam, majusque robur ad cruciatus perferendos reperiri: atque ideò quoties vir, & fœmina torqueri debent, à viro tanquam à debiliori, initium sumendum esse: quem sequuntur alii quos refert *Tiraquel. l.9. connub. glos.1.n.134.* per multa exempla, quæ ibi refert n.135. & testimonia constantiæ mulierum in tormentis sustinendis. Bene tamen reprobat idem *Tiraquel.n.136. cum aliis, & Covar. 4.decret. 2.p.c.3.§.4.nu.10. & 11. & Ant.Cucus l 5.instit. major.t.12.n.162.* quamvis enim aliquæ fœminæ inveniantur constantiores, at quia frequenter evenit, quòd leges considerant, *l. Nam ad ea ff. de legibus,* sunt suapte natura timidiores, ac imbecilliores.

2 Sit ergo conclusio, Tanquam certum, statuendum est, metum cadentem in virum constantem, dici respectivè, & proinde metum, qui respectu unius est cadens in virum constantem, non esse talem respectu alterius, qui fortior, & robustior est: unde minor metus desideratur in fœmina, quàm in viro: argumento textus *c. Indignantur, 32. q.6.* ibi, *cùm tanto gravius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere feminas.* Et *c.Sicut, el 1.de homicidio, in princ.* ibi, *nosti quod in excessibus, non solum quantitas delicti sed ætas sexus delinquentium sunt attendenda.* Et ratio est, quia licèt fœmina habeat virtutem constantiæ, propter constitutionem tamen corporis illi sexui naturalem, minus potest resistere metui quàm vir: ergo minor metus sufficiet, ut opprimat, cogatque fœminam constantem succumbere, quàm virum eadem constantia præditum. Item, quia fœminæ suapte natura sunt valdè imbecilles, ut latè *Tiraquel. l.1. connub. nu.71. & seq.* Hanc sent. tenet *gloss. c. cum locum, de sponsal. verb. Metu,* ubi *Ant. n.12. Abb.n.6. Alex. de Nevo,n.23.Calder. cons.1. n.2.t.de his quæ vi. Host.sum.t.d. matr. § penult. n.27. & c. Veniens el 2. fin. de spons.Cardin.c.Cum dilectus,n.3. de his quæ vi. Imol.ac.2.ad f. eod.t. Præposit c. Consultationi,fin.3. de spons. Felin. cons.14.n.3. & c.2. de jureju. n.3. Decius c.Consummatrimonii,n.7. de offic. deleg. Franc.Areti.cons.24.n.7. Barbatius cons.60 n.4. vol.1. Ruinus cons.60. n.18. vol.3. & consil. 170.n.16. vol.1.Albert. Brunus inter consilia feudalia,cons.82.n.9.Nevizan.cons.46.n.3.Hippol.sing.578. incipienti, Metus in feminam constantem, Tiraq. de legibus connub.l.9.gl.1.n.160. Boerius dec.100.n.2. Rosella verb. Impedimentum, imped.10. nu.2. Ang. matrim.3. imped.12. init. Socinus senior cons.273. n.5. vol.2. Tab. verb. Impedimentum, imped.9.q.1. n.2. ad fin. Montalvus l.13. ad fu.t.2.p.4.* ubi *Greg.Lop. verb Tode, Navar.sum.c.22.n.51.Covar.4.decret.2.p.c.3.§.4.n.9.Suarez al egar.24.n.5. Molina l 2. de primog.c.3. n.10. Sarmiento 2.select. c.11.n.1. Martinus de Caratis inter consilia matr. Zileti, cons.15.n.26. Ant.Cucus l.5.instit.major.t.12.n.162.Menoch.de arbitr.l.2. centuria 2. casu 135.n.4. & 5. Matienzo dialogo relatorum, 3.p.c.20.n.19. Mantica de conject.ult.vol.l.2. t.7.n.7. Seraphinus de privil. juram. privil. 110.n.14. Bursatus cons.62. n.31.vol.1. Joan.Garcia de nobil.gl.17.n.2.3.& 20. Gus.cons.16.n.3. & 13. Flamin. de resig. benef.l.13. q.1.n.61.Ant.Cabr.to.2.comm.in mea edit.l.11. verb. Metus f.106.col.1.* Et ex Theologis, *Sotus l.7.de just.q.2.a.1.ad 2.vers.Haud tamen hic pacabitur, Veracrux 1.p.spec.art.8.post.7. conclus.§.Timor major, Palacios 4.dist.26.f.663 vers.Sed obstrebit, Enriq.l.11.de matr.c.9.n.3.in comm. lit.D.& n.4. Philiar.de offic.sacerd.to.1.p.2.l.2.c.8.ad fin. Manuel.t.10.sum.2.edit.c.131.concl.3.n.3.Barth.à Ledes. dub. 23. de matr. fundam. 3.Salon.2.2.q.62.a.2. contr.5. in confirm.3. conclus.Aragon.2.2. q.88. a.3. §.*

n.3. §. Pro explicatione hujus diffic. advertendum est f.988. Carbon. de restit. q.46. fundamento 3. Ludov. Lop.2.p.instruct. novi, mater. de matr. c.40.f.1070. col.1.

3 Hinc infertur, dum textus *c. Consultationi, de sponsalibus*, ponderat ad irritandum fœminæ matrimonium, initum esse metu cadenti in virum constantem: ea verba magis proverbii loco, pro eo metu, qui non levis, & vanus sit, accipienda esse: quam ut verbis inhærendum sit: unde sufficiet metus, qui cadat in fœminam constantem: quare pensandum est ad annullandum matrimonium, aut alios contractus à fœmina metu celebratos, quid fœmina constans tunc metueret, pensata naturali fœminarum constantia, quibus à natura inest minor animi vigor, corporisque fortitudo. Sic docent *Ant. c. Consultationi, n.4. de sponsal. Panor. ibi, nu.4. Prepos. n.5. Alex. de Nevo n.7. Decius c.Causam matrimonii, n.7. de offic. deleg. Felin. cons.14. n.2. Boerius dec.100. n.2. Francis. Aretinus cons.24. n.7. Barbatius cons.60. n.4. vol.1. Ruinus cons.60. nu.18. vol.3. Montalvus l.15. ad fin.t.2.p.4. Rosella verb. Impedimentum, imped.10. num.2. Ang. matrimonium 3. imped.12. init. Covar.4. decret.2.p.c.3. §.4. nu 9. Suarez alleg.24. n.5. Ant. Gabr. to.2. comm. in nova edit. l.11. Metus, f.106. col.1. Joan. Garcia de nobil. gl.17. n.3. Mantica de conject. ult. vol. l.2. c.2. n.7. Sarmien. l.2. Selectarum, c.11. n.1.*

4 Idem dicendum est, eadem ratione, non tantùm in fœmina respectu viri, sed etiam inter ipsos viros: ut enim discernatur, quis sit metus cadens in virum constantem, attendenda est ætas, ut si senex, vel puer sit, cui metus incutitur: similiter ejus fortitudo, innataque animi magnitudo, aut parvitas, & fragilitas: quare dum dicitur metus cadens in virum constantem intelligitur nomine viri, animi robur pro cujusque conditione. Prob. ex *l.3. ff. ex quibus causis majores*, ibi, *metus autem causa abesse videtur, qui justo timore mortis, vel cruciatu corporis conterritus, & hoc ex affectu ejus intelligitur*, juncta *expositione Ricardi de Malumbre*, quem refert, & sequitur *Alberic. ibi n.1.* ubi inquit, ex affectu, id est ex animo ejus, cui metus infertur: nam major metus exigitur in milite, & constante, quam in pusillanimi, & vili. Et ex *l. Plenum, §. Equitis, ff. de usu, & habitu*, ex qua habetur, verba testatoris debere intelligi secundùm conditionem personæ, ad quam referuntur. Quod late prosequitur alios referens, *Mantica de conject. ult. vol. l.6. c.11. n.1. & 2.* & de privilegiis, late interpretanda esse secundum qualitatem personæ, cui conceduntur, ut privilegium concessum episcopo ad tempore interdicti celebrandum intelligitur cum pontificalibus: late *Felin. c. Causa quæ, de rescrip. n.17. vers. Quinta declaratio*: ergo dum jus loquitur de metu cadenti in virum constantem, intelligi debet secundum qualitatem personæ metum passæ. Et ita docent *Decius c. fin. de appel. n.3. & 4. & c. Causa matr. nu.7. de offic. deleg. & reg. In omnibus causis, 39. ff. de reg. jur. n.3. Jason cons.133. nu.18. vol.4. Imola c. Cum dilectus, n.9. de his quæ vi, Barbat. cons.60. nu.4. vol.1. Navar. sum. Lat. c.22. nu.51. vers. Sextum, Soto l.7. de just. q.1. a.1. ad 2. vers. Haud tamen: Ant. Cucus l.5. instit. major. t.12. n.162. Menoch. de arbit. l.2. centur.2. casu 135. n.5. Joan. Garcia de nobil. gl.17. n.3. Flamin. de resign. benef. l.13. q.1. n.62. Gutier. cons.16. nu.13. Enriq. l.11. de matr. c.9. n.4. Philiarc. de offic. sacerd. tom.1. p.2. l.2. c.8. ad fin. Lud. Lop. 2.p. instruct. novi, materia de matr. c.40. fol.170. col.1. Corona Confessor. 4.p. c.8. de matr. 1. de imped. violentia, n.29. §. Sed difficultas est, Salon 2.2. q.62. a.2. contr.5. in confir.3. concl. Carbon. de restit. q.46. fundamento 3.*

5 Tandem omnia dicta, ut, scilicet minor metus desideretur in fœmina, & in pusillanime, intelligit *Palacios 4.d. 29. disp.1. f.663. vers. Sed obstrepit forsan*, non ut sit differentia in gravitate mali, quod est objectum timoris inter virum & fœminam, sed in modo, & timoris probabilitate: itaque eadem mali gravitas debet esse in utroque, ut ejus timor justus sit: at minor probabilitas mali eventuri sat est in fœmina, & in pusillanime, cùm hi facilius terreantur. Sed toto cœlo aberrat: quia sicut minor mali probabilitas facilius terret fœminas, ita etiam minus malum comminatum: ergo sicut ea minor probabilitas sufficit ad inferendum justum metum, ita etiam sufficiet minoris mali comminati timor. Pro hac sent. sunt universi DD. citati n.2. qui generaliter, & indistinctè docent, minorem metum in fœmina desiderari. Et tenent expressè *Menoch. l.2. de arbitr. cent.2. casu 135. n.5. Lud. Lopez 2.p. instr. novi, materia de matr. c.40. f.1070. col.1.* Ad textum pro contraria sent. constat ex dictis n.3.

DISPUTATIO IV.

An mala metum cadentem in virum constantem incutientia timeri debeant, in propria timentis persona, vel satis sit in persona consanguineorum, vel affinium?

SUMMARIUM.

Sufficit, si timeatur malum in persona filii, ut respectu patris, dicatur metus viri constantis, n.1.

Quando timetur in aliis consanguineis, explicatur in quo versetur difficultas, n.2. & ibi, quando metus viri constantis non movet ad contrahendum, non irritat.

Satis est, si alter conjux in altero timeat id malum, n.3.

De aliis consanguineis, refertur opinio solum extendens ad consanguineos in primo gradu: & alia nec ad hos extendens, n.4.

Et talis timor, quando filii timent id malum in parentibus, n.5. Et idem in ascendentibus, n.6. Et idem in fratribus, n.7. Idem in consanguineis suis, n.8.

Idem in conjunctissimis artissima amicitia, n.9. Et quid in domesticis, n.10. Idem in affinibus, n.11.

Ad quorum gradum extendatur hæc consanguinitas, & affinitas, ut metus mali in consanguineis, & affinibus censeatur cadens in virum constantem, respectu consanguinei, vel affinis, nu.12. Et solvuntur argum. n.13.

1 Certum quidem est, non requiri, ut timeantur hæc mala in propria persona, sed satis esse si timeantur in persona filiorum. Habetur expressè *l. Isti, quidem 8. fine, de eo quod metus causa*, ibi, *hæc quæ, diximus ad edictum pertinere, nihil interest in se quis veritus sit, an in liberis suis, cùm pro effectu magis in liberis parentes terreantur.*

2 Dubium autem est de reliquis consanguineis, nam ea *l. Isti quidem*, limitate loquitur in filiis: & ratio, quam assignat, in solis filiis locum habet: cùm filii non ita diligant parentes ac ipsi parentes filios: ut optime *glos. fin. d. l. Isti quidem per l. Nam & si, in princ. ff. de inoffic. testam. & l. Scripto, fine, ff. unde liberi. 2.* quia sæpe parum curat metum passus de consanguineis. Maximè advertendum esse censeo, hic nos non disputare in individuo, ac singulari casu, an metus gravis mali comminati meis consanguineis, ut ego contractum ineam, sit cadens in virum constantem, ac proinde sufficiens sit ad contractus rescissionem: nam potest esse, ut talis non sit, licet meis parentibus illud malum comminatum sit. Ut si eo metu non trahor ad contrahendum, sed alias liberè contraherem, secluso eo metu. Ut bene docent *Innoc. cap. Cum locum, n.1. de sponsal. Ant. ibi n.10. Joan. Andr. n.2. Alex. de Nevo, n.12. Anch. n.10. Henric. n.3.* nam in singulari casu pendet ex judicis arbitrio attentis singularibus circumstantiis: sicut & metus mortis, quamvis ex se cadat in virum constantem, potest esse in singulari casu, ut non cadat. Ut quia minans non est potens, aut solitus exequi, vel non irritet contractum: quia metum patiens minimè eo metu ducitur: sed dubium consistit ex natura rei, & ex parte objecti, an sicut metus mortis, vel alterius mali gravis mihi comminati, ut contraham, est ex natura sua, ex parte objecti cadens in virum constantem, & sufficiens ad rescindendum contractum, nisi in aliquo singulari casu circumstantiæ occurrentes aliud suadeant, sic quando idem malum comminatum est non mihi, sed meis consanguineis causa sit ex natura rei, viri constantis timoris, ita ut vir prudens, & constans rationabiliter illud timere debeat, & trahi ad contractum ineundum.

3 Dico 1. id extendendum esse ad alias personas, ultra filios, quare si ea mala timeantur in propria uxore, erit metus cadens in virum constantem, respectu viri. Quia reputantur inferri in persona viri, cùm vir & uxor una caro sint: *Genes. 2. fin.* & ita censet *D. Th. 4.d.29. q.un. a.2. ad 2. Altisiodor. l.4. summa Theolog. tract.9. c.7. qu.3. Turrecr. 31. q.2. in summa, n.1. Henric. c. Cum locum, de spons. n.5. Rosella verb. Impedimentum, imped.10. n.2. Angel. matr.3. imped.11. fine, & verb. Metus, n.1. ubi Sylvest. q.1. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. q.1. n.2. Albert. Brun. inter cons. feudalia, cons.82. n.6. Ant. Cucus l.5. instit. major. t.12. nu.156. D. Ant. 3.p.t.1. c.7. paulo post princ. Sot. 4.d. 29. q.1. a.1. vers. Ejusmodi autem metum. Palacios ead. d. disp.1. vers. Recensetur autem. F. Enriq. l.11. de matr. c.9. nu.5. Lud. Lop. 2. par. instr. de matr. c.40. paulo post princ. Man. 1. to. sum. 2. ad c. c.231. n.3. concl.3.* Idem eadem ratione dicendum est, si uxor timeat ea mala in viro: cùm sint correlativa, & militet eadem ratio, immò fortior, cùm fœminæ magis piæ, affectibusque subjectæ sint, minorque metus in ipsis desideretur.

4 De aliis autem consanguineis, nihil hi DD. exprimunt. Sed *D. Thom.* dixit, si timeatur malum in persona filiorum, aut uxoris, aut aliorum hujusmodi: nec expressit, quas personas intelligeret, per alias hujusmodi. Eodem modo locuti sunt *Sylv. Tabiena, Lud. Lop. n. præced. allegati.* Id tamen magis explicuit *Angel. verb. Metus, nu.1.* dicens, uxoris, aut filiorum, aut similium personarum. Et clarius *Enriq. l.11. de matr. cap.9. n.5.* dicens, in filiis, vel uxore, vel conjunctis in primo gradu: quod & reliqui videntur sentire, sub aliis hujusmodi: cùm enim filii sint conjuncti in primo gradu, videntur illis similes in eodem gradu, non autem in ulteriori, propinqui. Immò aliqui (ut refert *Hostiens. c. Cum locum de sponsal. paulo post princ.*) nolunt id extendere ad metum illarum parentibus, ut filiæ contrahant.

5 2. Tamen dico, idem esse dicendum, si timor inferatur parentibus, ut filii contrahant, erit enim timor viri constantis, respectu filiorum. Prob. quia pater, & filius censentur una persona; *l. ult. C. de impub. & aliis substit. & §. Ei qui, instit. de inutil. stip.* Colligitur etiam ex *lib.11. t.1. l.5. recop.* ibi, *mandamos, que ninguno apremie à ninguna doncella, à que se case contra su voluntad, ni à si mismo apremie a los padres y madres de las tales*: unde colligit *Matienzo ibi gloss. 3. n.1.* metum illatum parentibus, censeri illatum filiis. Et ita expressè tenent *Hostiens. c. Cum locum, de sponsal. paulo post princ. & ibi Innoc. n.1. Ant. n.10. Joan. And. n.2. Anchar. 10. Alex. de Nevo n.12. Henric. n.3. Prepos. n.10. Francus c. Scient cuncti, de elect. in 6. n.2. Bertach. in repertor. lit. M. verb. matrimonium, qua forma contrahatur, vers. matrimonium, contractum ex metu, Ant. Cuc. l.5. inst. major. 1. t.12. n.156. Veracruz. 1.p. speculi, a.6. concl.2.* Et pro hac parte sunt, quos retuli, dicentes, idem esse respectu conjunctorum in primo gradu, hac eadem disp. n.4.

3. Dico,

6 3. Dico, idem esse dicendum, de ascendentibus: nam timor ipsis illatus reputatur justus, respectu descendentium, quia descendentes, ipsos habent, venerantur, ac amant, ut parentes. Sic *Innoc. Alex. de Nevo, Præpos. alleg. n. præ.*

7 4. Dico idem esse respectu fratrum: est enim à natura insitus arctus amor inter fratres. Et amplius probabitur n. seq. Sic colligitur ex DD. citatis, n.4. qui dicunt idem esse de conjunctis in primo gradu. Et tenet *Præpos. d. c. Cùm locum, n.10. Phil. Probus dicto seq. allegandus, Ant. Cucus, d. t.12. n.156.* & à fortiori *DD. allegandi num. sequenti.*

8 5. Dico, idem esse respectu aliorum consanguineorum, prob. quia natura ipsa amore conciliat consanguineos, tanquam unam carnem, ex eodemque sanguine derivatos, unde dixit *D. Aug.* & habetur *c. Non existimemus 13. q.2. nemo unquam carnem suam odio habuit:* ergo vir prudens, & constans juste terrebitur ob malum comminatum consanguineo suo. 2. prob: ex *c. Sciant cuncti, de electione, in 6.* ibi, *vel consanguineos eorum:* quem textum dicit esse notabilem *Jason l. De pupillo, §. Si quis ipsi, n.2. ff. de operis novi nunciat. & Felin. c. Ecclesia S. Mariæ, n.99. de constit.* ad probandum metum illatum consanguineis electoris, ad incutiendum electori timorem, censeri illatum electori. 3. Probatur ex *c. Quicunque, de sentent. excomm. in 6.* ibi, *in bonis suis, vel suorum*, ubi textus excommunicat eos qui offendunt ferentes censuras, in suis personis, vel suorum: ubi *glos. verb. Suorum,* inquit consanguineorum, vel familiarium: & *Ancnar. n.2.* inquit consanguineorum, & domesticorum: *Francus n.3.* familiarium, & domesticorum: *idem Domin. ibi num. 5.* ubi *Archid. super verb. Suorum,* ait domesticorum. 4 Probatur ex *Clem. 2. de sent. excomm.* ubi excommunicat quomodolibet cogentes clericos: & ajunt ibi *glos. verb. Quomodolib. Imola ibi n.12. Bonifac. n.27. D. Ant. 3. p. t.24. c.28. Rosella Absolutio 1. n.73. Angel. Excommunicat. 5. casu 15. init. Tab. Excommunicatio 5. casu 13. q.2. nu.3. Sylvest. Excommunic. 7. casu 17. init. n.51. Nav. sum. Lat. & Hisp. c.27. nu.104.* Idem esse, si consanguineos clericorum gravant in personis, vel in rebus. 5. Prob. ex *c. Gemma, de sponsalibus,* ubi textus loquitur de pœna apposita per parentes Gemmæ, si non impleret sponsalia, & rejicit illam pœnam, tanquam impedientem matrimonii libertatem: & tamen DD. (ut dixi lib.1. disp.30. n.3.) dicunt idem esse, si ea pœna apponatur per alios contrahentium consanguineos, vel alios ita cum ipsis amicitia conjunctos, ut verisimile sit contrahentes timore ne illi pœnam solvant, contracturos: quia tunc etiam impeditur libertas matrimonii. Et *l. Hæres meus, §. fin. ff. de cond. & demonstr.* rejicitur conditio legato facto parentibus, adjecta, si filia non nupserit: eo quòd filia retrahetur à nuptiis, ne parentes jacturam legati faciant, & tamen DD. ut dixi l.1. disp.34. n.10. dicunt idem esse, quando legatum fieret consanguineis puellæ, vel amicis tam arcta familiaritate conjunctis, ut similiter retraheretur: ergo metus illatus consanguineis contrahentis, censetur justus, & cogens ad contractum. Et ita tenent *Jason instit. de action. §. Quadrupli n.55. & ibi Ang. n.7. Franc. c. Sciant cuncti n.2. de elect. in 6. & c. un. de his quæ vi, in 6. n.8. Paris. cons. 5. n.161. vol.4. Bald. l. Interpositus n.5. C. de transact. vers. Oppono dicitur hic, & ibi Alex. n.6. Padilla ibi n.10 fin. Anchar. c. Cum dilect. n.7. vers. Secundo quæro, de his quæ vi, Franc. de Platea tract. excom. §.46. n.10. habetur to.14. tract. novitorum, Philip. Probus addit. ad Joan. Monachum, rub. de renunc. in 16. n.18. 19. Rolandus cons.2. à n.62. usque ad 67. vol.1. Octavianus decisio. Pedemont. 179. n.2. Mascard. de probat. conclus. 1055. n.25. Ant. Gabr. to.2. commun. l.11. verb. Metus, f.107. col.1.* hi enim omnes indistinctè dicunt de metu illato consanguineis, extendentes *l. Isti quidem, ff. de eo quod met. caus.* quæ loquitur de metu illato filiis, ad alios consanguineos: & clarius *Præpos. c. Cum locum, de spons. n.11.* expressè dicit etiam habere locum in transversalibus, & non esse matrimonium defectu libertatis consensus, quando fit metu, ne aliquis transversalium patiatur læsionem. Et *quædam decisio Rotæ,* quam approbant *Padilla ea. l. Interpositus n.10. & Flaminius* dicens esse communem, *de resign. benef. l.13 q.1. n.1. 5. 8. Felin. d. c. Ecclesia S. Mariæ n.99.* ait beneficii resignationem factam ob metum illatum consanguineis clerici, esse rescindendam, ac si ipsi clerico metus incuteretur. Faciunt etiam DD. quia cum *c. fin. de appellatio.* decernatur justum metum incussum appellanti, excusare, ne appellet coram judice à quo: dicunt idem esse, si metus incutiatur appellantis consanguineis. Sic docent *Ant. eo c. fin. n.8. & ibi Anchar. n.4. Bald. n.9. Francus n.7. Imola n.8. Præpos. n.6. Decius nu.23. Felin. c. Eccl. S. Mariæ, n.99. de const. Bart. d. l. de pupil. §. Si quis ipsi n.18. q.9. & ibi Alex.* alios referens *n.23. & ibi Jason nu.11. Const. Rogerius tract. de protest. §. Quarto principaliter pollicitus sum. n.2.* Faciunt pro eadem sent. *Jason eod. §. Si quis ipsi, n.13. & l.1. C. de indict. viduit. nu.3.* ubi *Bald. num.2. Phil. Probus addit. ad Joan. Monachum, c. Sciant cuncti, de electione in 6. nu.3.* ubi dicunt, & ex multis probat *Jason,* parem esse metum, in se, vel in suis; faciunt etiam *Marsenzo l.5. recop. t.1 sub. glos.1 n.189. & Corona confessorum 4. p. c.8. de matr. t. de imped. violentia, n.29. §. Sed difficultas est,* ubi dicunt esse metum justum, in se, vel in suis.

9 Hinc infertur, idem dicendum esse, quando malum esset comminatum personæ arctissima amicitia conjunctæ contrahenti. Prob. ex dictis n. præced. in 5. ratione. Item quia amicus est alter ego ut testantur *Arist. l.9. Eth. c.4. D. Aug. l.4. confess. c.6.* & *Horat. l.1. Ode 3.* appellat amicum, dimidium animæ amici: & idem *Arist. 2. Rhetor. c.4.* ait, amicum esse animum unum, in corporibus duobus habitantem. Facit pro hac sent. clarè *Alex. de Nevo, c. Cum locum, n.12. de spons.* ubi ait esse metum cadentem in constantem virum, sufficientem ad irritandum matr. si inferatur aliis, de quorum personis rationabiliter debet timeri, ne offendantur. Quod quidem maximè procedere in arctissima amicitia conjunctis, dubitabit nemo.

10 2. Infertur, idem dicendum esse, quando domesticis alicujus metus infertur, ut ille contrahat. Prob. ex allatis n.8. in 3. probat. Item ex *Clem. 1. de excessib. prælat. vers. Servientes,* ubi ponderans textus violentiam illatam monachis, refert servientibus illis inferri vim. Per quem textum dicit ibi *Cardin. princ. nu.4. notab.13.* quem sequuntur *Felin. c. Ecclesia, n.99. de constit. & Jason l.4. nu.4. C. de indicta viduit.* injuriam domestico occasione mei illatam, mihi irrogari. Atque ita in casu *c. fin. de appel.* in quo metus justus excusat ab appellatione, coram judice à quo, dicunt idem aliqui DD. quando metus incutitur famulis, & colonis terrarum ipsius appellantis. Hi sunt, *Anch. eo. c. fin. n.4. Bart. Alex. & Felin. à 8. alleg.* & de domesticis ait *Franc. c. uni. n.8. de his quæ vi, in 6.* Hoc tamen difficile mihi videtur, & ita id intelligerem, quando inde gravis injuria, quæ meritò à viro constante timenda esset, sequeretur domino, aut aliud simile damnum.

11 6. Dico, similiter esse metum cadentem in virum constantem, quando is incutitur affinibus. Quia sunt velut proprii consanguinei, cùm sint consanguinei ei alterius ex conjugibus, & hi sint una caro, Sic *Præpos. c. fin. n.6. de appel. Menoch. de arbitr. l.2. centur.2. casu 135. n.18. Flam. de resign. benef. l.13. q.1. n.69.* Intelligo tamen hoc, quando affinitas provenit ex matrimonio, secus quando ex fornicatione. Quia ex hac nullus amor conciliatur: nec cognoscunt se hujusmodi affines.

12 Tandem interrogabis, ad quorum gradum extendatur hujusmodi consanguinitas, aut affinitas, ut censeatur timor justus illatus mihi, quando incutitur meo consanguineo, vel affini, ut ego contraham? *Bald. c. fin n.9. de appel.* tractans in materia timoris excusantis ab appellatione coram judice à quo, dixit extendi consanguinitatem usque ad 7. gradum. Quia naturalis (inquit) affectio hoc facit, ut qui unum de agnatione tangit, totam agnationem tangere videatur. Hoc tamen displicet. Quia valde latum est, nec naturalis affectio adeò durat. In materia autem recusationis, ut possit recusari judex ratione consanguinitatis: quidam extendunt usque ad 7. gradum, alii usque ad 10. & alii ulterius: ut potest videri in *glos. cap. Postremo, verb. Consanguineis, de appellation.* & ibi perscribentes. Sed hoc non facit ad rem; Quia (ut testatur *ibi glos.*) modica causa repellit judicem, & reddit eum suspectum. Unde existimo dicendum, extendi consanguinitatem, & affinitatem usque ad 4. gradum, sicut ad illum usque durat ad impediendum matrimonium. Per *c. Non debet de consang.* Quia usque ad illum, durat naturalis affectio, & ultra illum jam non reputantur illi, consanguinei, ut graviter lædatur aliquis, ex timore incusso consanguineo ultra illum gradum, nisi esset timore rei tangentis, lædentisque valdè honorem, unde toti prosapiæ etiam ultra eum gradum macula sequeretur: tunc enim jam in propria persona damnum timeretur.

13 Ad argum. proposita n.2. resp. Ad 1. dico in illa l. explicari filios, gratia exempli tantùm, quod minimè arctat regulam. Ad 2. dico in eo singulari casu non moveri illum timore, & ita non vitiabit actum: & idem esset, si timor incuteretur ipsimet contrahenti, casu eo in quo liberè, & non timore ductus, id faceret, valeret actus: in præsentiarum autem, tantùm disputamus, quando ducitur timore, quis censeatur justus?

DISPUTATIO V.

Quæ sint mala gravia, & sufficientia metus cadentis in virum constantem?

SUMMARIUM.

Metus quis cadat in virum constantem, relinquitur judiciis arbitrio, & quid, in foro conscientiæ? n.1.

Hoc arbitrium, an sit quoad mala hunc timorem incutientia, vel quoad quid? n.2.

An attento jure regio Castellæ, sit correctum hoc arbitrium. n.3.

Metus mortis, & mutilationis, & gravis cruciatus corporis, graviumque verberum, cadit in virum constantem, nu.4. Similiter metus armorum, licèt portans ea deponat, vel iis non utatur, n.5.

Idem de metu servitutis, vel amittendi instrumenta, quibus libertas probanda est, n.6.

Item de metu captivitatis. n.7. Et gravis exilii, n.8. & carceris, n.9.

Idem de timore amissionis status, n.10. Et honoris, ac verborum, n.11.

Quid de timore stupri, in viro, vel fœmina etiam non virgine, & inhonesta, n.12. & ibi, quid de timore perjurii.

Quid de metu infamiæ, referuntur variæ sententiæ, n.13.

Si infamia sit juris, ut si deprehenso in delicto comminetur quis accusationem, cadit in virum constantem, n.14.

Idem si infamia est facti, cui facile occurri nequit, n.15.

Quid de metu excommunicationis proponuntur duæ sententiæ, n.16, & sententia authoris, n.17. Et quid, si facile occurri poterat appellando, &c. n.18. Solvantur argumenta, n.19.

Quid de amissione bonorum, referuntur variæ sententiæ, n.20.

Metus amissionis bonorum est viri cōstantis, n.21. Vel majoris partis, 22.

Quid,

Quid, si bona hæc modica sint, n.23. Et quid, si absque illa majori parte vita sustentari possit, n.24. Et quid si non est major pars, sed est notabilis, n.25.

Quid, de timore amittendi instrumenta totius, vel majoris partis patrimonii, n.26.

Quid de timore amittendi magni lucri. Refertur quædam opinio, n.27. Et sententia authoris, n.28. Ubi quid de metu impediendi aliquem, ne se opponat beneficio? & explicatur l. finalis §. Si fænerator ff. de eo quod metus cau.

Solvuntur argumenta, n.29. Et explicantur c.2. de his, quæ vi, & c. Omnes accusationes, n.32. quæst.7.

1 PRimò concors Doctorum sent. est, id judiciis arbitrio definiendum esse, Prob. ex l.3. ff. ex quib. caus. major. ibi, sed non sufficit quolibet terrore adductum timuisse, sed hujus rei disquisitio judicis est. Et ratio est, quia exprimi non possunt in particulari omnes casus: & quamvis de aliquibus malis constet esse sufficientia, cùm requiratur probabilis illorum jam impendentium æstimatio, jam judicis arbitrium desiderabitur ad perpendendum, an talis sit æstimatio. Et ita docent gloss. cap. Cum dilectus, verb. Metum, de his, quæ vi, Innoc. ibi num.1. fine, Hostien. ibi super verb. Nec metum mortis, Joan. Andr. num.10. Anton. num.14. Panorm. num.8. Anchar. fine, Cardin. nu.3. opposit.2. Imola num.9. Archid. cap. unic. de his, quæ vi, in 6. num.4. & ibi Francus fine, Alex. de Neve, cap. finali, de appellatio. num.22. & ibi Decius, num.7. Lucas de Penna C. de metallariis, libr.11. l.4. ad finem vers. Et nota, quod justus metus, Bald. l. Interpositas num.3. C. de transactio. Jason instit. de action. §. Quadrupli. num.53. Sylvest. verb. Metus, qu.1. Covarr. 4. decret. 2. p. cap.3. §.4. num.8. Menoch. de arbitrar. l.2. centuria 2. casu 135. num.3. & 4. Navar. sum. Lat. cap.22. num.51. vers. Secundum. Et ex Theologis Sotus 4. d.29. qu.1. art.2. vers. Ejusmodi autem metum, & multi alii, quos ibi referunt. Et sicut in foro externo relinquitur hoc judicis arbitrio, ita in foro interno prudentis arbitrio. Sic Veracruz. 1. p. specul. art.8. concl.6.

2 Hoc autem arbitrium non est quoad ea mala, quæ jure constat esse sufficientia ad metum viri constantis. Quia (ut optimè ait Bald. cap.2. de his, quæ vi, ad finem,) arbitria data sunt in his, quæ sub regula comprehendi nequeunt ob humanam varietatem. ut notatur l. Non possunt, ff. de leg. Quare cùm jure constat malum aliquod incutere metum justum, non est arbitrium. Unde arbitrium erit teste Sylvestro verb. Metus, qu.1. quantum ad ea mala, quæ reducuntur ad damna expressa in jure, & quoad discernendum, an sit probabilis æstimatio illorum.

3 Cæterùm quamvis hæc attento jure communi vera sint, at jure regio Castellæ nititur Villalobos in antinom. juris civilis, ac regii, lit. M. verb. Metus, num.14? correctum esse hoc arbitrium per l.7. t.33. p.7. quæ declarat, quarum rerum metus cadat in virum constantem. Sed fallitur omninò; quia lex post enumerata prædicta mala subdit, de tal miedo como esto, o otro semejante: ergo desiderabitur arbitrium judicis, perpendentis, quod damnum illis simile sit. Præterea, quia Greg. Lop. ead. l.7. verb. Metus, ait concordare cum l. Metum, & seqq. ff. de eo quòd met. caus. & l. Interpositas, C. de transactio. per quas dicunt DD. definiendum esse hoc judicis arbitrio. Item, quia jure communi erant etiam expressa damna, timorem justum incutientia: ut constat ex toto t. ff. de eo, quòd met. caus. & cap. Cùm dilectus, de his, quæ vi, quo non obstante omnes DD. asserebant exigi judicis arbitrium. Præterea, quia leges partitarum nunquam censentur corrigere jus commune, nisi expresè in eis dicatur. Ut probavi l.2. disp.41. num.8. Tandem, quia non tantùm objectum timoris perpendendum est ad justum metum, sed ejus etiam probabilitas, & subjecti qualitas, cui metus incutitur: ergo quamvis lege illa definita essent omnia timoris gravis objecta, desideraretur judicis arbitrium, circa objecti æstimationem, & subjecti qualitatem. Et ita contra Villalobos, tenent Olanus concordia juris, littera M, verb. Metus, num.40. Enriquez l.11. de matrim. cap.9. num.3. in comment. littera Y.

4 2. Citrà controversiam, metus mortis cadit in virum constantem. Habetur c. Cum dilectus, de his, quæ vi, & l. Nec timorem 7. ff. de eo, quòd met. caus. & l.7. t.33. p.7. Et ratio est, quia omnium terribilium finis est mors, teste Philosoph. 4. Ethic. Idemque dicendum est de metu mutilationis. Est enim quædam mors partialis membri, c. Si quis absciderit, d.55. & habetur expresè d. l.7. Idemque dicendum est de timore gravis corporis cruciatus: habetur expresè d. c. Cum dilectus, & ead. l.7. ad quem gravia verba reducuntur, cùm graviter crucient. Et docent omnes.

5 3. Idem dicendum est de metu armorum: est enim cadens in virum constantem, licet portans arma eis non utatur, l.3. in princ. Quia armati ff. de vi, & vi armata, ibi, sufficit enim terror armorum, ut videantur armis dejecisse. Et l.15. t.2. p.4. ibi, como si viesse armas. Et notat Bart. ea l.3. in princ. n.1. notab.2. Greg. Lop. ea l.15. verb. Toviesen. Anton. Cucus l.5. instit. major. t.12. n.158. Padilla l. Cum proponas, la 1. n.7. C. de transact. Gutier. cons.16. n.8. Joann. Garcia de nobil. gloss. 17. n.16. Idem dicendum est, licèt portans arma ea deponat: cùm enim possit iis armis uti, nihil eorum depositio confert, l. Quætior, §. Qui in potestate, & l. In delictis, in princ. ff. de noxa. Sic docent gloss. ea l.3. verò Sed dejecerunt, & ibi Angel. Greg. Lop. eod. verb. Toviesen, An. Gabr. 2. tom. commun. 11. verb. Metus, fol.106. colum.1. Anton. Cucus eod. t.12. n.159. Gutier cons.16. n.10.

6 4. Idem dicendum est de metu servitutis: ut si alicui libero effecto timor incutiatur redigendi illum in servitutem. Habetur expresè l. Ego puto, & l. Isti quidem, ff. de eo quod met. caus. & l.15. t.2. p.4. & l.7. t.33. part.7. Et docent omnes. Immò idem dicendum est, si timor sit amittendi instrumenta, quibus libertas probari debet. Ut expresè habetur dict. l. Isti quidem, & l.7. & 15. proximè citat. Quod intelligunt, quamvis non incontinenti amissia instrumentis redigendus sit in servitutem: nam sufficit id periculum posse evenire: per l. Nec timorem 7. ff. de eo quod metus caus. ibi, quoniam si proditus esset, periisset capsa. Procedit etiam, sive sit in possessione servitutis, sive libertatis, ut docet omnia hæc contra alios, quos ibi refert gloss. d. l. Isti quidem. verb. Si jam, ubi etiam cum Joanne per ipsam vitaro, id intelligit, licèt alias probationes suæ libertatis habeat. Quia possibile est, eas non fore sufficientes, & ut sua libertate privetur.

7 5. Idem dicendum est de captivitatis timore, quia est quædam servitus. Item, quia longe majus damnum est, quam carcer, cujus timor in virum constantem cadit: ut dicemus num.9. Sic docet Sotus 4. d.29. q. unic. §. De primo contradictio est.

8 6. Idem dicendum est de gravis exilii timore, est enim grave malum. Sic Sotus l.7. de justitia, q.2. a.1. ad 2. vers. Haud tamen hic pacabitur, Palacios d.29. disp.1. f.454. vers. Adverte autem, Enriquez l.11. de matrim. c.9. n.4.

9 7. Idem dicendum est de carceris metu. Habetur l. Nec timorem, & l. Qui in carcerem, ff. de eo quod met. caus. Quem casum diversimodè explicant DD. quidam enim indistinctè loquuntur, dicentes absolutè metum carceris cadere in virum constantem. Sic Sotus 4. d.29. q. un. §. De secundo dico, vers. Ad primum, & §. De primo contradictio est, Gabriel 3. dist.39. q.1. a.1. ad fin. vers. Juramentum incautum, Victoria sum. de matrim. nu.268. Palacios 4. d.29. disp.1. fol.655. vers. Recensentur autem, Cord. summa 171. punct.1. Veracruz. 1. p. specul. a.8. concl.5. Et ex Jurisperitis, Abb. c. Cum locum, nu.9. de sponsal. & ibi Prapos. ad fin. n.12. Philipp. Probus addition. ad Joan. Monachum, rubr. de renunciatione in 6. nu.18. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 10. num.2. Angel. verb. Metus, n.1. Anton. Cucus lib.5. instit. major. t.12. n.155. Gutier. de juram. 1. p. c.51. nu.5. Matien. l.5. recop. t.1. rubr. gl.1. num.189. Alii vero explicant de carcere perpetuo. Sic gloss. l. Ego puto, initio, ff. de eo quod met. caus. Sotus l.7. de just. qu.2. a.1. ad 2. vers. Haud tamen hic pacabitur; Angles floribus 1. p. qu.3. de matrim coacto, a.11. ante 1. difficult. fol.546. Vivald. Candel. 1. p. de matr. n.59. Carbon. de restitutione, q.46. fundamento 2. §. Metus cadens. Melius tamen dicendum est intelligi de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus. Tunc enim est gravissima pœna, secus ubi carcer brevis esset. Sic Sotus 4. d.29. q.1. art.2. vers. Ejusmodi autem metum, Enriquez libr.11. de matrim. c.9. a.4. Aragon. 2. 2. q.88. a.3. §. Pro explicatione hujus diffic. Barthol. à Ledesma dub.23. de matrim. fundamento 3. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.231. concl.3. n.3.

10 8. Idem dicendum est de timore amissionis status: ut constat ex l. Isti quidem, ff. de eo quod met. caus. & ex vers. allato D. Thoma 4. d.29. q. un. a.2. ad 2. continenti mala quæ justum metum incutiunt stupri, sive status, verberis, atque necis.

11 9. Idem dicendum est de metu honoris amittendi. Habetur l.7. t.33. p.7. ibi, de recebir deshonra, porque fincaria infamado. Quia viro bono gravior est honoris jactura morte ipsa. Hoc videtur sentire gloss. c. cum dilectus, verb. Metum de his quæ vi, ubi ait metum verborum quandoque inferre justum metum. Quam sequitur Anton. Cucus alios referens l.5. instit. major. t.12. n.143. non enim video, de quibus verbis intelligi possit, nisi quando metum incutiens est vir dicax & contumeliosus, facilèque in verba detractoria prorumpens. Et tenet expresè Barbat. consil.60. num.3. vol.1. Ant. Gabr. to.2. commun. l.11. verb. Metus, f.106. col.2. Padilla l. Interpositas, n.14. C. de transact. Seraphinus de privileg. juram. privil.29. n.2. Mascardus de probat. concl.1055. n.53.

12 10. Idem dicendum est de stupri comminatione, sive in viro, sive in muliere. Habetur l. Isti 8. ad finem, ff. de eo quod met. caus. ibi, quod si dederit, ne stuprum patiatur vir, seu mulier, hoc edictum locum habet, cùm viris bonis iste metus major esse debeat, quàm mortis. Et l.15. t.2. p.4. O si fuesse manceba virgen y la amenacason que jacerian con ella. Ex quibus verbis videtur apertè colligi à contrario sensu, aliud esse, si mulier non esset virgo. Cum lex partita expresè loquatur de virgine, & d. l. Isti, de stupro: quod accessum ad virginem, esse constat: nec æqua est infamia, & damnum in non virgine. Et ita etiam de stupro loquuntur D. Thom. 4. d.29. quæst. un. art.2. ad 2. & ibi Scotus q. un. §. De primo contradictio est. Durand. ibi, q.2. n.4. D. Bonaven. q.1. n.5. Ricard. a.1. q.1. Palud. quæst. un. a.2. concl.2. n.13. Gabr. 3. d.39. qu.1. art.1. ad fin. vers. Juramentum incautum. D. Antonin. 3. p. t.1. c.7. paulò post princip. Et ex jurisperitis, Innocen. cap.1. n.1. de his quæ vi. Immo Sotus, Barth. à Ledes. & Enriq. quos retuli n.9. fine, expresè dicunt, timorem stupri in virgine cadere in virum constantem. Quare contrarium videntur sentire in corrupta. Cæterùm idem credo esse dicendum, si esset vidua, seu mulier honesta. Quia eadem est ratio: nam d. l. Iste quidem, non consideravit signaculum virgineum: cum idem dixerit in viro, sed rationem subdidit, ibi, cùm viris bonis iste metus major esse debeat, quàm mortis. Quæ ratio in vidua honesta etiam militat. Et ita sentit Gregor. Lop. l.15. t.2. p.4. verb. Manceba, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. 231. conclus. 3. num.3. Immo credo quamvis in muliere inhonesta non præsumeretur in foro externo duci eo timore, ne vi opprimeretur ad contractum ineundum: si tamen re vera illo timore traheretur, esset cadens in virum constantem. Probatur, nam metus perjurii cadit in virum constantem,

cujus

cujus rationem reddit Seraphinus de privilegiis juramentum, privilegio 29. n. 2. quia si metus perdendi honorem, est justus: à fortiori metus amittendæ salutis æternæ, quæ per peccatum mortale perjurii perditur. Sed hæc ratio militat in nostro casu. Dices non amitti. Quia si vi præcisa cognoscitur, non peccat: fateor, verum quæ mulier ita fortis esse poterit, ut in medio flammæ non ardeat: & saltem negari non potest exponi maximo, ac evidentissimo periculo admittendi peccatum mortale: unde dum textus, & Doctores loquuntur de stupro, exponunt casum frequentiorem, non tamen quod velint arctare ad illum.

13 11. De metu infamiæ, non constat inter DD. Quidam enim dicunt non cadere in virum constantem. Per l. Nec timorem, 7. ff. de eo quod met. caus. ibi, nec timorem infamia hoc edicto contineri Pedius dixit. Et tenet ibi glos. verb. Infamia, quando est infamia facti. Idem docet de infamia D. Thom. 4. d. 29. q. un. art. 2. ad 3. ubi Durand. qu. 3. n. 4. fin. Carthusianus ibi, qu. 2. Sylvest. verb. Metus, q. 4. immò de infamia juris, nisi adjunctam habeat mortis, aut cruciatus corporis pœnam, docet idem Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 9. q. 1. num. 2. Alii dicunt cadere in virum constantem, quando infamia est talis, ut ei nullo modo occurri possit. Sic Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 12. n. 155. Ludovic. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 47. paulo post princip. sub dubio tamen id affirmat. Alii verò absolutè docent metum infamiæ cadere in virum constantem. Sic Innoc. c. Cum dilectus, num. 1. de his quæ vi. Turrecr. 32. q. 1. in sum. n. 7. Carbon. de restitut. q. 46. fundamento 2. §. Metus cadens.

14 Sit tamen I. conclusio, Metus infamiæ juris, est viri constantis. Ut si quis deprehenso in delicto infami, comminetur fore, ut eum prodat. Sic expressè habetur l. Nec timorem 7. l. Isti quidem, 8. §. fin. ff. de eo quod met. caus. Et docent glos. d. l. Nec timorem, verb. Infamia, Rosella verb. Metus, n. 2. ubi Angel. n. 5. Sylv. q. 4. Et ex Theologis, Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 2. fin. ubi Palacios, disp. 1. vers. inter hæc autem mala, f. 656. Veracruz. 1. p. specul. art. 8. conclus. 2. Barth. à Ledes. dub. 23. de matr. fundam. 3. Enriquez. l. 11. de matr. c. 9. n. 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 231. concl. 3. n. 3.

15 II. Conclusio, Metus infamiæ facti, cui non facile occurri potest, cadit in virum constantem, secus quando facile occurri potest. Et sic conciliantur opiniones, nam dicentes non cadere in virum constantem quos retuli, n. 13. intelligunt, quando facilè ei damno subveniri potest. Et ita D. Thom. Durand. Carthus. Sylvest. Tabiena pro ea opinione alleg. subdunt rationem, quia facilè occurri infamiæ potest. Qui verò dicunt cadere in virum constantem, intelligunt, quando non potest facile occurri. Prob. conclusio ex cap. 22. Proverb. Melius est bonum nomen, quàm divitiæ multæ. Sed timor amissionis magni patrimonii cadit in virum constantem (ut dicemus n. 21. & seq.) ergo & timor infamiæ. 2. quia timor infamiæ æquiparatur metui mortis, l. Justa, ff. de manumissis vindict. ibi, justa causa manumiss. est, si periculo vitæ, infamiave dominus servum liberaverit. Ubi glos. verb. Infamia, ait, quod simile est periculo vitæ. Sic Palud. 4. d. 29. q. un. art. 2. concl. 2. n. 13. Ledesm. 2. p. 4. q. 49. a. 3. §. Et si quæras quare infamia, Sotus, Palacios, & Manuel alleg. n. 14. Aragon. 2. 2. quæst. 86. a. 3. §. Pro explicatione hujus difficultatis advertendum est, Petr. de Ledesma de matr. qu. 47. art. 2. §. Dubium tamen est. Hoc tamen intellige, quando infamia est gravis, & alicujus momenti, secus si sit levis. Et ita intelligitur l. Nec timorem, ff. de eo quod met. caus. dum decidit metum infamiæ non esse viri constantis: intelligit enim de infamia levi, & parvi momenti. Quod bene significat ibi glos. vers. Infamia, exemplificans, ut si quis minetur se malam cantinelam de aliquo cantaturum, quæ infamiam levem denotat. Et ita tenent Sotus l. 7. de justit. q. 2. art. 1. ad 2. vers. Haud tamen hic pacabitur, Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. glos. 1. num. 189. Vivald. Candel. 1. p. de matr. num. 59.

16 12. De metu excommunicationis, varii sunt dicendi modi. I. est, non cadere in virum constantem. Prob. quia excommunicatio est medicinalis, c. 1. de sent. excomm. in 6. ergo non est malum, quod cogat ad effectum rescindendi contractus. 2. Quia excommunicatio, aut est justa, & tunc sibi imputet excommunicatus: aut injusta, & tunc non ligat: ergo numquam excommunicationis metus cadit in virum constantem. Sic tenet glos. cap. Cum dilectus, verb. Violentia, de his quæ vi, Tancred. Vincent. & Philip. quos refert Socinus senior c. Sacris, nu. 505. de sent. excomm. idem tenent Goffred. sum. t. de his quæ vi, n. 4. Archid. c. 1. de sent. excommun. in 6. n. 2. init. Barbatius cap. Ab excommunicato, de rescript. Alciat. l. Interpositas, n. 9. & 10. C. de transact. Et ex Theologis, Palud. 4. d. 29. q. un. a. 2. concl. 2. n. 13. Sotus ead. d. q. 1. art. 2. fin. II. modus dicendi est, esse timorem cadentem in virum constantem. Quia cùm privet suffragiis Ecclesiæ, fideliumque communicatione, est grave malum. Sic tenet gloss. fin. c. Olim, el 3. de restit. spoliat. Joan. Bapt. Ferretus cons. 171. fin. Barbatius cons. 60. n. 3. vol. 1. Decius reg. In omnibus, 36. n. 6. ff. de reg. jur. Seraphinus de privileg. juram. privil. 29. n. 4. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 23. fundam. 3.

17 Cæterùm cum distinctione lis hæc dirimenda est. Aut enim excommunicatio est justa, & tunc ejus metus non cadit in virum constantem: quia tunc est medicinalis, ut excommunicatus à pertinacia, & inobedientiæ culpa resipiscat, & facilè potest, ac tenetur sibi consulere obediendo: quod si nolit, sibi imputet: aut est injusta, & tunc ejus metus cadit in virum constantem. Probatur, quia excommunicatio, quamvis injusta, est timenda. 11. q. 3. c. 1. & aliquam infamiæ notam irrogat, saltem apud eos, qui excommunicationis injustitiam non bene perceperunt: & obligat ad multa, propter vitandum scandalum. Item, quia nulla major pœna excommunicatione potest jure canonico inferri, cap. Corripiantur, 24. q. 3. & c. Sacro, de sentent. excomm. appellatur Magna pœna: & in Trident. sess. 24. de reform. c. 3. appellatur Gladius, & nervus Ecclesiasticæ disciplinæ. Item, quia nihil ita formidandum est, quàm ab Ecclesia separari, c. Nihil 11. q. 3. quod fit per excommunicationem. Tandem quia non levis pœna est, inter homines esse, & eorum consortio privari, l. Hi qui sanctam, C. de apostatis. Ita tenent Joan. Andr. cap. Cum dilectus, n. 9. de his quæ vi, ubi Ant. n. 13. Anchar. n. 7. Card. a. 3. qu. 1. Imola n. 8. Et videtur ibi tenere Hostiens. super verb. Nec metu mortis, & ita eum intelligit, idem tenens Abb. ibi, n. 6. idem Abb. cap. Olim, el 3. de restitut. spoliat. n. 10. Domin. cap. 1. in princ. n. 7. de sent. excomm. in 6. & ibi Francus, in princ. n. 2. idem Francus, c. unic. n. 2. de his quæ vi, in 6. Roman. cons. 396. n. 10. & l. Interpositas, n. 16. C. de transact. Socin. senior. c. Sacris, n. 505. vers. Circa 23. principalem quæstionem, de sent. excommun. Cigas de pensionib. q. 36. Millis in repertorio, verb. Justus metus, Franc. de Platea de excomm. §. 46. n. 10. habetur to. 14. tract. novior. Philippus Probus addit. ad Monachum, rubr. de renunciat. in 6. n. 21. Rosella Excomm. 1. casu 29. num. 12. Angel. verb. Metus, num. 4. ubi Sylvest. q. 5. Tabiena qu. 1. num. 2. Covar. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 4. num. 12. Villalobos in commun. opin. litera M. verb. Metus, n. 73. Anton. Cucus lib. 5. instit. major. t. 12. num. 173. Padilla d. l. Interpositas, num. 14. Mascardus de probat. conclus. 1055. n. 50. Bursatus cons. 72. n. 54. vol. 1. Flamin. de resignat. benefic. l. 1. qu. 13. num. 134. junct. num. 142. Ugolinus de censuris, tabula 2. c. 24. in princip. num. 1. Et ex Theologis, Palacios 4. d. 29. disput. 1. fol. 656. vers. Rogitas cur excommunicatio, Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 4. Ludovic. Lop. 2. part. instruct. de matrim. cap. 40. f. 1070. §. Jam ex prædictis.

18 Hæc tamen sententia intelligenda est, in quantum ait metum excommunicationis injustæ cadere in virum constantem, quando ei facilè non potest occurri: ut si non potest sibi excommunicatus consulere, appellando, vel quia non audet ob potentiam excommunicantis, vel quia non habet in promptu superiorem, ad quem appellet, vel sunt necessarii sumptus, & est pauper, aut appellando est periculum in mora obtinendi absolutionem, & impendet aliquod damnum de præsenti ob excommunicationem. Sic Abb. c. Olim, el 3. n. 11. de restit. spoliat. & Cum dilectus, nu. 6. de his quæ vi. Felin. cap. Cum inter, n. 20. de exception. Tabiena, Socinus, Covar. Ant. Cucus n. 174. Bursatus, Ugolinus, Enriquez allegati n. præced. Et idem credo sentire Palacios ibi citatum, dicit enim esse timorem viri constantis metum excommunicationis injustæ, nisi evidenter injusta sit. Id enim credo sentire, quia quando evidenter est injusta, facilè est remedium: si enim esset difficile, adhuc timor ille esset viri constantis. Hanc limitationem intelligit Ugolinus ibi, quando dum comminata fuit excommunicatio injusta, non potuit timens sibi facilè consulere appellando: si enim potuit, sibi debet imputare, quare ait tunc non esse timorem viri constantis. Sed melius cæteri indistinctè loquuntur. Quare si post latam excommunicationem injustam, non possit excommunicatus facilè absolutionem impetrare, ejus metus est viri constantis. Quia adhuc illa excommunicatio est injuriosa, & pœna gravissima, & quamvis in culpa fuerit excommunicatus non appellando ad suspendendum excommunicationis effectum, verùm respectu ipsius excommunicationis expers est culpæ, cùm injustè ea pœna afficiatur ad extorquendum consensum.

19 Ad argumenta proposita num. 16. ad probandum timorem excommunicationis non esse viri constantis, respondetur. Ad 1. excommunicationem justam esse medicinalem, ut excommunicatus ab inobedientia resipiscat: injustam autem minimè, sed pœnam injuriosam. Ad 2. dic, quamvis excommunicatio injusta non liget coram Deo, ligare in foro externo, cogereque excommunicatum, gratia vitandi scandali, ut abstineat publicè ab officiis divinis, sacramentis, & fidelium participatione, quæ sunt gravissima damna, ac jure optimo pertimescenda.

20 Ultimò de metu amissionis bonorum, quidam censent non cadere in virum constantem. Probatur ex c. Cum dilectus, de his quæ vi, ibi, non obstante violentia, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, nec cruciatum corporis contineret, & ideò non debuit cadere in constantes. Sed metus amissionis bonorum non est mortis, nec cruciatus corporis, ergo 2. probatur ex c. Omnes accusationes, 32. quæst. 7. ibi, nolo mihi proferas damna rei familiaris. Ex quo constat, metum paupertatis minimè excusare. Sic Paludan. 4. d. 29. qu. 1. art. 2. conclus. 2. n. 13. Alii verò limitatè loquuntur, quando bona vitæ tuendæ necessaria sunt. Sic Hostiens. c. 2. de his quæ vi, super verb. Coactus, & Ledesm. 2. p. 4. q. 49. art. 3. §. Sed dubitabit aliquis, adhuc strictiùs loquitur, ait enim tunc esse timorem viri constantis, quando amissio bonorum tanta est, ut causa futura esset amissionis status, & familiæ. Alii verò dicunt omnium bonorum amissionis metum cadere in virum constantem: nec amplius explicant, unde exigere videntur, ut amissio sit omnium bonorum. Probatur ex c. 2. de his quæ vi, ibi, quo cum à domo, & universa possessione expellerent. Ubi textus ad concedendam rescissionem renuntiationis metu perdendi bona factæ, ponderat timorem jacturæ universæ possessionis. Sic Barr. l. fin. n. 9. ff. de condict. ob turp. caus. Menoch. de arbitrar. l. 2. centuria 2. casu 135. num. 9. Mascard. de

probat.

probat. conclus. 1055. num. 54. Et ex Theologis Palatios 4. d.29. disp.1. fol.654. vers. Adverte autem Philiarchus de offic. sacerd. tome 1 p.2. l.2. c.8. ad finem, Lud. Lop. 2. p. instructor. de matrim. c.40. fol. 1070.

21 Sit tamen prima conclusio, Metus amissionis bonorum cadit in virum constantem. Prob. quia æquiparatur metui mortis. Ut bene docet Tiraquel. de nobil. c.31. nu.369. nam bona sunt quædam hominis vita. Ut prob. ex l. Advocati 14. C. de advocat. divers. jud. ibi, vitam defendunt, ubi glos. verb. Vitam, explicat, ut non perdant, quod habent. Idemque comprobat Hesiodi carmen, pecunia est anima miseris mortalibus. Sic gloss. unic. verb. Coactus, de his quæ vi, in 6. & ibi Joannes Monachus, num.5. Albertus Brunus inter consilia feudalia, cons.82. num.7. & Doctores omnes numero sequenti allegandi.

22 II. Conclusio, Metus amissionis majoris partis bonorum cadit in virum constantem. Probatur ex c.1. de restit. spoliat. in fine princip. ibi, illum autem spoliatum intelligi volumus, qui tota sua substantia, vel majori parte ipsius se per violentiam destitutum affirmat. Et l. Propter litem, in principio, ff. de excusat. tuto. ibi, nisi forte de omnibus bonis, aut plurima parte eorum controversia sit. Item quia hæc amissio adeò grave damnum reputatur, ut morti æquiparetur. Ut latè probat Tiraquel. de nobilit. cap.31. num.369. ergo ejus metus est viri constantis. Ita tenet Innoc. licet sub aliquali dubio, c. Cum dilectus, n.1. de his quæ vi, idem tenent Joan. And. c.2. n.2. de his quæ vi, & c. Verum, n.2. de jurejur. Ant. eodem c.2. n.3. & 6. Anchar. n.2. Cardinalis initio, Abb. num.6. Imola statim in princ. Goffred. sum. t. de his quæ vi. n.3. Idem Ant. c. Gemma, n.7. de sponsal. & ibi Abb. num.2. Alex. de Nevo n.3. Anchar. c. unic. de his quæ vi, in 6. fine, & ibi Francus n.8. & ibi Probus in addit. ad Monachum, num.8. Beroius c.1. n.11. de offic. deleg. Jason l. Titia, n.4. in princ. & n.7. ff. de verb. oblig. Franc. Aret. cons.14. n.15. Roman. l. Interpositas, n.9. C. de transact. ubi Curtius junior n.7. Alciat. n.7. Padilla nu.14. Rosel. verb. Metus, n.1. & ibi Angel. n.3. Tabiena verb. Coactio, q.3. n.4. ubi Armilla n.3. Com. Arias l.47. Tauri, n.19. Joan Capistrano in quodam consilio matr. nu.23. habetur tome 9. tract. novior. Navar. sum. Lat. c.22. n.51. vers. Quintum, Covar. 4. decret. 2. p. c.3. §.4. n. 18. Matienzo l.5. recop. t.1. rubr. glos.1. n.189. Gutier. de juram. 1. p. c. 57. n.20. Flaminius de resign. benefic. l.13. q.1. n.155. Et ex Theologis, Veracruz 1. p. spec. art.8. concl.2. Manuel. 1 tom. sum.2. editione, cap.231. num.3.

23 Hanc conclusionem temperant aliqui, quando bona, quorum amissio timetur, magna sunt. Sic Navar. Philiarc. & Lud. Lop. quos retuli num.20. fin. & n.22. ad fin. Verùm hoc ita absolutè dictum displicet mihi, quia ita gravem jacturam patitur inops ablatis sibi modicis facultatibus, vel majori earum parte, ac ditissimus: immò multo majorem ille patitur, quia alia dimidia bonorum parte sibi relicta, vitam traducere minime potest: hic autem potest. Quare illud admitterem, quando bona adeò exigua sunt, ut illis retentis, aut deperditis, non ideo pauperior, aut ditior, moraliter loquendo, possidens efficiatur: tunc enim cùm id, quod modicum est, pro nihilo reputetur, nullius momenti reputabitur ea jactura.

24 2. Limitatur eadem conclusio, quando talis est major pars ea bonorum, ut metum passus absque illa vitam sustentare minimè possit. Sic Rosell. verb. Metus, n.1. Ang. ibi, n.3. Sylvest. qu.3. Tabiena verb. Coactio, q.3. n.4. ubi Armilla n.3. Additque Sylvest. vel saltem requiri, ut attentis facultatibus metum passi, gravem patiatur jacturam, sublata majori bonorum parte. Quia potest (inquit) tam dives esse, ut eam jacturam non faciat, ea ablatione majoris bonorum partis. Cæterum nec hæc limitatio placet: sed universaliter credo esse verum, timorem amittendi majorem bonorum partem esse justum. Quia est gravis jactura, atque ita virum constantem meritò movere potest. Quod videntur tenere reliqui DD. n.22. citati, qui absolutè, & indistinctè eam admittunt conclusionem. Et melius gloss. cap.2. verb. Coactus, de his quæ vi, ubi Ant. n.6. Anch. n.2. & idem Anch. c. un. fine, de his quæ vi, in 6. ubi disjunctivè dicunt esse metum viri constantis, quando metum passus absque iis bonis vitam transigere non potest, vel gravem patitur jacturam: quam jacturæ gravitatem explicant Goffredus summa, titulo de his quæ vi, n.3. Abb. ea c.3. nu.6. quando est major bonorum pars: ergo sentiunt sat esse amissionem bonorum, quando est major illorum pars, aut licèt non sit talis, quando sine illis vita sustentari nequit. Et expressè esse metum viri constantis, quando est talis gravis jactura, licet absque illis vita sustentari valeat, docent Veracruz 1. p. speculi, a.8. concl.2. Bart. à Ledes. dub.23. de matr. fundam.3.

25 Immò idem credo, quando non est metus amissionis omnium facultatum, vel majoris partis, si sit metus amissionis rei magnæ, & notabilis. Quia virum constantem jure optimo hoc terret. Sic Bald. c. Verum, statim in princ. de jurejuran. & ibi Alex. de Nevo n.9. Sic etiam videntur tenere Cynus l. Interpositas, statim in princ. oppos. 1. C. de transactio. & ibi Salicet. n.6. Martinus inter consilia matrim. Zileti, cons.15. n.18. Sotus 4. d.39. q.1. a.2. vers. Ejusmodi autem metum, Corduba sum. q.162. punct.1. ubi docent, grave damnum in rebus propriis incutere timorem viri constantis. Et melius Francus c. un. de his quæ vi, in 6. n.8. ubi postquam dixerat metum amissionis omnium bonorum, vel majoris partis cadere in virum constantem, subdit idem esse de metu magni damni in rebus. Et Covar. 4. decret. 2. p. c.3. § 4. n.18. fine, nam postquam dixerat metum amissionis totius, vel majoris partis patrimonii esse viri constantis, subdidit esse hujusmodi timorem amissionis magnæ rei. Idem videntur tenere Enriq. l.11. de matr. c.9. n.4. & Aragon. 2.2. q.88. a.3. §. Pro explicatione hujus diffic. ubi dicunt amissionis magnæ bonorum partis timorem cadere in virum constantem.

26 III. Conclusio, timor amissionis instrumentorum, totius, vel majoris partis patrimonii, cadit in virum constantem: sicut dixi n.6. de instrumento, quo libertas probanda est. Hæc est contra glos. l. Isti quidem, 8. vers. Metu, ff. de eo quod met. cau. Sed eam tenet ibi Additio ad glossam, & ibi Bald. §. Si iis, in fine.

27 Rogabis autem, quid dicendum sit de amissione magni lucri, ejus enim timorem cadere in virum constantem affirmant Cynus l. Interpositas, statim in princ. oppos.1. C. de transactio. Anchar. cap.2. nu. 2. de his quæ vi, & c. unico, eod. t. in 6. fine, ubi & Francus nu.8. Et conferunt ad hoc Salzedo practic. c.83. §. Est tamen opinio hæc, Navar. lib.2. de restitut. c.3. in nova edit. p.2. dub.2. n.429. Manuel. t.10. sum.2. edit. c.28. n.3. ubi quamvis negent importunas preces incutere metum, & causam esse involuntarii: fatentur tamen tunc id efficere, quando importune rogatus non posset sine magno incommodo dissentire. Ut si rogans esset talis, à quo rogatus, beneficium, aut favorem sperat fore, ut recipiat. Prob. ex l. fin. §. Fœnerator, ff. de eo quod met. caus. ibi, si fœnerator inciviliter custodiendo athletam, & à certaminibus prohibendo, cavere compulerit, ultra quantitatem pecuniæ debitæ, competens judex restitui decernet. Ubi jurisconsultus concedit restitutionem pecuniæ extortæ metu perdendi lucri.

28 Verùm hæc sententia universaliter intellecta minus vera est. 1. quia (ut optimè ait Medina C. de restit. q.3. causa 2. vers. Si fiat remissio) quoties donatio, aut remissio fit ex metu non acquirendi bonum, aut lucrum, quod remissione facta remittens obtinere sperat, quamvis metus ad id sit incussus, non vitiatur remissio, vel donatio. Quia talis remissio, vel donatio non metui, sed cupiditati lucri acquirendi sperati, est imputanda. Item, quia quamvis omnis pœna excludatur à sponsalibus, tanquam impediens libertatem matrimonii, at quando apponitur pœna lucri perdendi, valet, nec timor eam incurrendi vitiat matrim. eo metu contractum. Ut si Maria instituatur hæres opulentissimæ hæreditatis, si Titio nupserit (ut latè diximus lib.1. disp.33. n.7.) Cujus rationem subdidimus ibi, quia hæc non est vera pœna, sed invitari spe lucri: ergo timor perdendi lucri, non est verè timor cadens in virum constantem. Item, quia passio spei, & concupiscentiæ non tollit voluntarium, ut passio timoris, sed auget. Ut cum D. Th. 1. 2. qu.6. a.7. docet Navar. comment. 2. de regul. n.67. vers. Addo decimotertio, inferens inde, licet professio facta ob metum annulletur, non tamen facta ob spei, vel concupiscentiæ passionem. Unde intelligenda est prædicta sententia, quando metum passus, per injuriam arcetur à lucro, ad quod habebat jus. Et in hoc casu loquitur d. l. fin. §. Si fœnerator: & ita dicit inciviliter custodiendo: hoc est contra jus, & à certaminibus prohibendo: in quo versabatur magna injustitia, impediebatur enim lucrum, quo athleta vitam sustentabat, habebatque jus acquirendi. Similiter dico, si quis vellet se opponere beneficio pingui, vique impediretur, nisi iniret aliquem contractum, talem esse metum viri constantis. Quia contra justitiam impeditur, ne lucrum comparet, ad quod intendendum jus habet. Confert ad hoc cap. Cum venissent, de instit. ubi quidam timore ductus ne Episcopus impediret possessionem Archidiaconatus, renunciavit quibusdam juribus: & tamen illa sibi integrè restituuntur. Per quem textum Imola c. Cum dilectus, n.9. de his quæ vi, ait metum perdendæ spei promotionis interdum censeri viri constantis. Ubi pondero non dicere semper, sed interdum, nempè quando timens habebat aliquod jus: ut in casu illius c. Cum venissent, ubi jus habebat ille, ut possessio Archidiaconatus sibi tribueretur.

29 Ad argumenta proposita n.20. ad probandum metum amissionis bonorum non cadere in virum constantem, respondetur. Ad 1. dico reduci ad metum mortis. Quia pecunia est quædam hominis vita: ut probavi n.21. Ad 2. dico id c. loqui quando timore paupertatis admittitur peccatum, talis enim timor minimè excusat. Cùm potius omnia pœnæ mala, quam peccatum eligenda sint. C. sacris de his quæ vi. Ad c.2. de his quæ vi, dic textum narrare factum, & ita non disponere, ut necessaria sit omnium bonorum spoliatio: eo vel maximè, quia sunt alii textus, quos retuli num.22. significantes sufficere spoliationem majoris partis patrimonii.

DISPUTATIO VI.

An timor reverentialis censeatur cadens in virum constantem, ad effectum irritandi obligationes voluntarias?

SUMMARIUM.

Duplex est consensus, tacitus, & expressus, n.1.

Idem metus, qui sufficit ad rescindendos alios contractus, sat est ad irritandum matr. n.2. & 15. fine. Et quot sint quæstiones disputanda. num.3.

An metus reverentiæ cadat in virum constantem, annulletque matrimonium, quando expresso contrahentium consensu celebretur? referuntur variæ sententiæ, n.4. 5. & 6.

Quis

Quis dicatur metus reverentiæ, & quando in foro conscientiæ obliget ad restitutionem? remissivè, nu.4.

Non cadit in virum constantem, nec satis est ad irritandum matrim. vel rescindendos alios contractus nisi accedant minæ, vel verbera, n.7.

Impugnatur sententia hoc limitans, si sit reverentialis patris respectu puellæ, vel filiæ, vel filii impuberis: & cautius circumspiciendum est, ut metus reverentialis patris cum minis, dicatur verò cadere in virum constantem, nu.8. Et ibi, quid, si pater sub sua maledictione minetur.

Impugnatur sententia asserens metum reverentialem paternum absque minis annullare contractus, non verò reverentialem aliorum, n.9.

Metus reverentialis solus non annullat contractum initum etiam cum ipso, cui debetur reverentia, n.10.

An sufficiat metus reverentialis absque minis, quando filius, vel uxor est valde patris, aut mariti præceptis obtemperans, num.11. Et quid, si pater, aut vir non minetur, at nimis crudelis sit in sibi non obtemperantes, num.12. Et quid de vultu terribili potentis absque minis? num.13.

An valeat matrimonium initum à filia, timore, ne patris indignationem incurrat, nullis præcedentibus minis? nu.14.

An solus metus reverentialis, quando intervenit enormis læsio, satis sit ad rescindendum alios contractus, & annullandum matrimonium, ut si fœmina longè indigniori nubat, timore reverentiali patris, num.15.

Solvuntur argumenta, & explicantur regul. Velle, ff. de regul. ju: & l.1. §. Quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio, & l. penul. ff. de furtis, num. 16. Post quem sunt alia summaria.

1 SUpponendum est 1. duplicem esse consensum. Quidam est expressus, ut cùm aliquis verbis, aut signis exprimit suum consensum: alius verò est tacitus, & à jure præsumptus: ut cùm, filio præsente, pater pro eo contrahit sponsalia, aut matrimonium: præsumit enim jus consentire, si non contradicat: juxta *c. unicum, de sponsal. impub. in 6.*

2 2. Supponendum est, eundem metum per quem cæteri contractus veniunt rescindendi, sufficere, ut matrim. ob eum contractum, irritum fiat, ut docet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. n. 4.* dicens ab omnibus esse receptum: *Navarr. l. 4. cons. in 1. ed. c. de sponsal. cons. 36. nu. 10. in 2. l. 1 tit. de his quæ vi, cons. 10. n. 10. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. cap. 40. f. 107. §. Igitur pro resol.* Immo non requiri tam justum, ac requiritur ad alios contractus irritandos, docent *Præposit. ca. Cum locum, n. 6. de spons. Nevizan. cons. 46. num. 3. Navarr. eod. cons. citato, n. 3.* Et confert, nam multi satis probabiliter dicunt (ut dicemus hoc l. 4. disp. 13. num. 1. & 2.) metum gravem injustè incussum, irritare matrim. cùm tamen alios contractus non irritet (ut dicam disp. 8. n. 8.) Et ratio esse potest, nam in matrimonio major libertas desideratur quàm in reliquis contractibus: quare ab illo pœna rejicitur, cùm tamen in cæteris contractibus valeat. Quod intelligendum est cum moderatione, quam proponam nu. 15. fine.

3 5. Igitur disputandæ sunt quæstiones I. an metus reverentialis annullet matrim. expresso consensu initum? II. an annullet professione? III. dato exigat simul minas, an desideretur ut minas proferens solitus sit eas exequi? IV. respectu quorum sit hic metus reverentialis. V. an solus metus reverentialis irritet matrimonium, rescindatque contractus, solo consensu tacito, ac præsumpto celebratos?

4 QUÆSTIO I. An metus reverentiæ, quo inferior reverentia superioris, uxor viri, filius patris, &c. ducitur ad ineundum matrimonium, vel celebrandum contractum, sit cadens in constantem virum, sufficiensque ad rescissionem, quando matrimonium, & reliqui contractus expresso consensu contrahentium celebrantur? Præsens igitur quæstio est, de sufficientia hujus timoris ad rescindendos contractus, & annullandum matrim. Nam quando obliget in foro conscientiæ ad restituendum, dicam hoc 4. l. disp. 9. n. 11. & ibi numero 12. explicabo, quando metu reverentiali dicatur aliquid fieri. Quadruplex igitur est sententia. I. ait, metum reverentialem cadere in virum constantem, atque ita rescindere alios contractus, & consequenter matrimonium tali metu initum esse nullum. Prob. 1. ex *regul. Velle 4. ff. de regul. jur.* ibi, *velle non creditur, qui obseq. imperio patris, vel domini*: ergo cùm omnis contractus consensu perficiatur, rescindet illos metus obsequii, seu reverentiæ. 2. probatur ex *l. 1. §. Quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio*, ibi, *& hoc causa cognita, si liquidò appareat libertum metu solo, vel nimia patroni reverentia ita se subjecisse.* Ubi probatur, non solùm rescindi factum coram eo, cui debetur reverentia, sed etiam si fiat eo absenti, si constet metu, vel nimia reverentia id fecisse. Ubi ponderanda est alternativa, ad cujus veritatem solum desideratur alterius partis veritas. *Regul. In alternativis, de regul. jur. n. 6.* ergo sufficit metus reverentialis sicut & sufficeret alius metus. Nec obstat, si dicas, eum textum loqui de promissione libertis: quoniam nihil speciale invenitur in ea promissione & ita *glos. ibi, verb. Metu*, extendit ad alios casus. Et confirm. quia si tantum metus reverentialis rescinderet contractus, ubi interveniunt minæ, nulla esset prorsus differentia inter metum ejus, cui debetur reverentia, & metum cujuscumque extranei, cum quocumque grave malum minanti, quod potest, & solet exequi, sit metus viri constantis. Quare frustra DD. contorquerentur tractantes de metu reverentiali: & *Jurisconsult. l. 1. citato §. Quæ onerandæ*, frustra distingueret illum, contra alios metus: includeretur enim sub metu cruciatus corporis, aut mortis, juxta malum comminatorum. 3. prob. ex *l. penultim. ff. de furtis*, ibi, *& hoc modo patronus quoque liberto, & is, cujus magna verecundia ei, quem in præsentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet.* Ex quo habetur tacentem viso furto ob nimiam reverentiam, non videri consentire, posseque actione furti agere: ergo metus reverentiæ tollit consensum requisitum ad contractuum firmitatem. Hanc tenet *gloss. l. 1. §. Quæ onerandæ, verb. Metu, ff. quarum rerum actio, & c. Unusquisque, verb. Saltantium, in fine, 22. q. 4. Bart. l. Qui in aliena, §. finali, nu. 5. ff. de acquir. hæred. Bald. l. juris gentium, in 1. lectura, §. Si ante, num. 4. versi. Ultimo nota, ff. de pactis, & l. Interpositas, n. 5. C. de transactio. & l. Pactum dotale, nu. 1. versic. Venio ad quæstiones, C. de collation.* ubi *Cornens nu. 2. limitat. 2. & ibi Roman. n. 16. Anchar. cons. 339 nu. 32. & cons. 39. nu. 4. Hugo Celsus cons. 14. nu. 2. & cons. 117. nu. 2. Salicet. d. l. Interposit. num. 4. & Imola c. Causam matrimonii, nu. 8. de officio delegat.* dicit hanc sent. esse valdè æquam, quamvis contrariam fateatur communem, & tenet *Afflictus decis. 69. Neap. nu. 4.* ubi disjunctivè loquitur, dicens actum rescindi stante metu reverentiali, vel stantibus minis: & *Franc. Aret. cons. 24. nu. 12.* anceps manet, utra opinio sit verior. Et tenet *Menoch. de arbitr. l. 2. centuria 2. casu 136. nu. 8. & cons. 1. nu. 493. volu. 1. & cons. 181. nu. 88. vol. 2.* Et matrimonium solo metu reverentiali initum irritari, docent expressè *Joan. Igneus l. 3. §. Eleganter, nu. 139* latèque probat numeris præcedentibus. *ff. ad SC. Sillani, Navarr. lib. 4 consil. in 1. editione, t. de spons. cons. 36. n. 4. in 2. l. 1. t. De his quæ vi, cons. 10. n. 4. Alex. Carrer. de sponsal. l. 4. c. 9. ad fin. & Minchaca l. 1. controv. illustr. c. 35. nu. 19.* dicit hodie jure canonico, & jure Codicis irritari matrimonium, per solum metum reverentialem, quamvis olim jure Digesti, eo quòd facilè permittebatur repudium, non irritaretur. Et tandem hanc sententiam videtur clarè tenere *Anton. c. Cum virum, n. 6. de regularib.* quoad matrimonium: ait enim actus spirituales exigentes omnimodam libertatem, annullari per solum metum reverentialem absque minis, licèt secus sit de aliis actibus.

5 II. Sententia ait, metum reverentialem patris esse cadentem in virum constantem, sufficereque ad contractuum rescissionem, non autem metum similem aliorum, quibus reverentia debetur. Nec aliam differentiæ hujus rationem assignat, quam esse nimiam reverentiam debitam patri. Sic tenet *Barbat. cons. 60. à num. 1. usque ad 4. volum. 1.* ubi ait solùm metum reverentialem patria annullare matrimonium, professionem, & alios actus: reverentialem autem viri, non semper, sed quando uxor nimiam reverentiam ad virum habet. Idem videtur tenere *Anchar. c. Ex literis, n. 2. de despons. impuber.* ubi ait, metum reverentiæ paternæ, licèt non tendat ad corporis cruciatum, vel mortem, censeri viri constantis ob nimiam reverentiam idem operantem, quod metus gravis. Idem videtur tenere *Monsalvus l. 8. gl. 2. init. t. 11. l. 1. fori*, ubi ait nimiam patris reverentiam æquiparari timori, & ita etiam distinguunt alii, teste *Alexan. de Imola l. Si eum dotem, §. Eo autem tempore, n. 11. ff. solut. matrim.*

6 III. Sententia ait, contractum initum cum eo, cui debetur reverentia, vel ad ejus utilitatem, rescindi ob metum reverentialem, secus cum alio, nec in ejus utilitatem celebratum: quia in priori casu is, cui reverentia debetur, particeps fuit doli, & causa metus, quare in ejus utilitatem contractus rescinditur. In posteriori autem, cùm in ejus utilitatem non cedat, nec cum ipso contrahatur, non est cur in damnum tertii, culpæ, ac doli expertis rescindantur. Ita tenent *Bald. l. Fidejussor, la 2. §. Pater Seii, ad finem, ff. de pignor. Roman. l. Si eum dotem. §. Eo autem tempore, nu. 11. ff. solut. matrim. Barbatius c. Causam matrimonii, statim in principio, de offic. delegat. Sarmiento lib. 2. selectarum, c. 11 nu. 10.* Et videtur tenere *Anchar. in repetitione c. Si propter, de rescrip. in 6.* ut eum inducit *Suarez allegat. 24. nu. 1.*

7 Ultima sententia, (quam multo veriorem reputo) docet, solum metum reverentialem, nisi minæ, aut verbera, aut alius metus gravis illis adjungatur, non cadere in virum constantem, ac proinde nec annullare matrimonium, nec alios contractus rescindere. Probatur ea sola ratione, quia metus reverentialis non videtur tantam vim habere ad cogendum voluntatem, ut vir constans eo terreri debeat. Quare potissima probatio ex aliquibus textibus accipienda est. Probatur ergo 1. ex *cap. Ex literis, de despons. impub.* ibi, *nolens & invita minis parentum impulsa*: ubi textus quo reddit irrita sponsalia metu reverentiali parentum inita, ponderat non solum paternam reverentiam, sed simul minas. 2. probatur ex *cap. 2. de pactis in 6.* ubi dicitur valere renunciationem filiæ, in favorem patris factam, si juramento muniatur, nisi vi, aut dolo sit præstitum: & tamen ibi concurrit paterna reverentia, ergo ea sola non inducit vim, aut metum. 3. probatur ex variis textibus, quibus probabitur hac eadem disputatione, num. 18. professionem non annullari ex solo metu reverentiæ: iidem enim probant idem de matrimonio, cum (ut ibi videmus) idem metus in utroque casu requiratur: immo secundum multos (ut ibi dicam) minor sufficiat ad annullandam professionem. 4. probatur ex *l. Si patre cogente, 22 ff. de ritu nupt.* ibi, *Si patre cogente ducat uxorem, quam non duceret, si sui arbitrii esset, matrim. contraxit, maluisse enim hoc videtur.* Ubi *glos. fin.* ait: *maluisse hoc videtur, quam odium patris incurrere, non autem dicus metum adhibitum*: ergo solus metus reverentialis non est. 5. probatur ex *l. Fidejussor impetravit. 26. §. Pater Seii, ff. de pignorib.* ubi filius patris suasione domum obligavit, nec tamen eum contractum potuit tanquam

metu factum, retractare, & reddit rationem *Jurisconsulens*, his verbis, *nec metuere debebat, ex hoc solo quod mandante patre manu sua perscripsit instrumentum*: ergo sola reverentia, & imperium paternum non incutit justum metum. 6. probatur ex *l.10. tit.1. parte 4.* ibi, *no las puede el padre apremiar a que lo fagan, de todo en todo, como quiere que les pueda dezir palabras castigo, que lo otorguen*, ubi *Gregorius Lopez verb. Todo*, ponderat eam legem, ut possint parentes aliquo modo cogere filias ad certum matrimonium, nempe timore reverentiæ, ac imperii paterni, non tamen *de todo en todo*, hoc est, timore alio cadenti in virum constantem: ergo solus timor reverentialis non est talis. Hanc sententiam amplectuntur ex Doctoribus juris Pontificii, *glos. cap. Præsens, verb. parrem, 23. q.3. & c.1. de despons. impub. verb. Consensus*, quam ibi sequuntur, *Anchar. n.4. Abb. n.4. Alex. de Nevo, n.7. & 8. Hostiens. summa, t. de matrim. §. penultim. n.27. vers. Supradicti loquuntur: Innoc. c. Causam matrimonii, n.1. fin. de offic. delegat.* ubi *Joan. Andr. n.3. Ant. n.15. Bald. n.3. Cardin. n.1. oppos.1. Anchar. n.1. notabili 3. Abb. n.5. Decius n.17. 24. & 25. Felin. n.3. & 4. & 5. vers. Tertia declaratio. idem Joan. Andr. c. fin. in fine, qui clerici, vel voven. Ant. c. Accedens, n.2. de conversio. conjug. Abb. c. Ex literis, n.3. de despons. impub. & c. Cum contingat. n.1. de jurejur. & c. Cum dilectus, n.7. de his, quæ vi, & cap. Cum virum, n.8. de regul. & c. Veniens, el 1. n.5. de despons.* ubi *Alex. de Nevo, n.4. & idem Alex. de Nevo, c. fin. n.33. qui clerici, vel voven. & d. c. Ex literis, n.2. & cons.3. n.1. Præposit. d. c. Ex literis, n.1. & c. Cum locum, n.5. & 6. de despons. Fel. cons.14. n.1. & 7. Franc. c. unic. §. fin. n.4. de despons. impub. in 6. & c.2. de pactis, in 6. n.2. vers. Secundo etiam patet, Berojus c.1. n.11. de offic. deleg. Probus addit. ad Monac. c. unic. n.9. de his, quæ vi, in 6. Natta cons.509. n.13. vol.3. & c.2. de pactis, in 6. n.45. & tract. de pactis, p.1. nu.42. & 47.* (habetur *t.6. p.2. tractatuum noviorum,*) *Vitalis de Cambunis tract. de clausulis, clausula non vi, titul. de metu uxoris, n.3.* habetur *tom.18. eorundem tractat. Sebastian. Medicis de casibus fortuitis, q.6. n.66.* habetur *to.7. eorundem tract. Beer. dec.100. num.11. Joan. Ploetus tract. de in litem jurando. §.3. n.14. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 10. nu.3. Angel. verb. Metus, n.2.* ubi *Sylv. q.1. Tabie. verb. Coactio, q.2. nu.3.* ubi *Armilla n.2. Andreas Gail. pract. observationum l.2. c.147. n.17. Rota in novissimis, dec.341. n.2. vol.2. Bern. Diaz reg.532. & ibi Salceda in additionib. statim in princ. & ampliat.1. Brunell. de sponsalib. concl. 11. num.1. Covar.4. decr.2. p. c.3. §.6. num.7. & 8. Gama 1. p. dec.250. num.4. & dec.262. num.1. Cusios. de juram. 1. p. c.1. n.15. & auth. Sacramenta puberum, n.94. C. si adversus venditio. & cons.16. n.16. Petr. Greg. syntagmata juris, p.3. lib.41. n.4. Flamin. de resignat. beneficior. lib.13. q.1. num.172. & 273.* Idem tenent ex juris Cæsarei professoribus, *gl. l. Si patre cogente, 22. in fin. ff. de ritu nupt.* quam sequuntur ibi *Bald. num. unic. & Salicet. ibi, n. unic. Bart. l. Ad invidiam fin. C. de his, quæ vi, & l.1. §. Quæ oneranda, num.4. & in fin. ff. quarum rerum actio,* ubi *Cuman. n.5. & Angel. n.4. idem Angel. inst. de action. §. Quadrupli, n.8. & 9. & d. l. Ad invidiam, n.1.* ubi *Fulgos. n.1. Paul. in fin. Franc Aretin. init. idem Franc. Aret. l. metum. init. C. de his, quæ vi, & l. qui superstitis, n.3. ad finem, vers. Est quarta fallentia, ff. de acqu. hered. & l. Interpositus, n.3. C. de transact.* ubi *Rom. n.14. Curtius junior n.13. Alex. n.5. idem Alex. l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, n.11. ff. solut. matr. & ibi Joan. de Imola, eod. §. n.15. Curt. senior, cons.263. nu.3. & 4. vol.2. Rom. l. Si ob turpem, n.12. ff. de condict. ob turp. cau. Jas. cons.3. n.6. vol.1. & l. Titia, n.8. ff. de verb. oblig. & instit. de action. §. Quadrupli, n.61. & 62.* ubi & *Zasius n.10. idem Zasius l.1. §. Quæ oneranda, col.4. vers. Item extendite, sub n.10. 20. 30. 40. ff. quarum rerum actio. Alc. c. Cum contingat, nu.1. de jurejur. & d. l. Interpositus, n.13. Ripa in responsis, tit. de donationib. respons.4. n.8. Grammaticus dec. Neapol.103. num.49. Capicius dec.159. num.34. Hippolyt. singulare 347. incep. matrim. & cons.124. num.16. Campegius de dote p.3. q.88. n.2. & 3. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta, num.66. ff. de verb. obl. Bertachin. in repert. lit. M. verb. Metus non præsumitur sub num.10. vers. Metus non præsumitur in uxore, & lit. C. verb. Contractus meticulosus, vers. pen. Angelus de Ubaldis inter consilia matr. Ziletti, cons.46. n.2. Everardus in suis topicis, loco à matr. carnali, nu. 10 differentia 19. Rol. cons.95. n.28. 29. 30. vol.1. & cons.83. n.25. vol. 2. Villalobos in communib. opin. lit. M. verb. Metus, n.47. Riminald. infit. quibus alien. lic. in principio, n.303. Greg. Lop. lib.10. verb. Todo, tit.1. p.4. Ant. Gom.2. variar. c.14. n.27. Suarez allegatione 24. nu.5. Molin. lib.2. de primog. c.3. n.9. Burgos de Paz, cons.3. n.53. & cons.5. n.11. Matienzo dialogo relatorum 3. p. c.20. n.2. & 4. & lib.5. recop. tit. 1. l.11. gl.3. n.2. Azebedo eodem lib.5. tit.1. l.9. n.28. Padilla d. l. Interpositas, n.16. & 17. Joannes Garcia de nobilitate, glos.17. n.11. & 19. Mascard. de probationib. concl.1055. num.17. & 22. & concl.193. n.7. Zephalus cons.91. n.45. vol.1. Tiberius Decianus cons.18. n.127. vol. 1. Bursatus cons.72. n.21. 33. 39. vol.1. Barbosa l.2. §. fin. num.7. ff. sol. matr. Humada super glos. Greg. Lop. p.1. prolog. glos.13. nu.4.* Et ex Theologis, *Sot.4. d.29. q.1. a.2. vers. Ejusmodi autem metum, & lib.7. de just. q.2. art.1. ad 2. ad finem, Veracr.1. p. spec. a.8. concl.5. Palacios 4. d.29. disp.1. fin. Enriq. l.11. de matr. c.9. nu.5. Lud. Lop.2. p. instruct. de matr. c.40. f.1071. §. Pro resolutione: Manuel.1. to. sum.2. adit. c.231. n. 5. Carbon de restit. q.46. fundamento 3. Maurus Ant. corona confessorum 4. p. c.8. de matr. tit. de impedimento violentiæ, n.29. ad fin. Capua lib. 2. dec. c.55. n.17.*

8 Unus tamen *Ant. Cucus l.5. instit. majorum, c.12. nu.133. & seqq.* hanc sent. limitat, dicens ad matrimonium irritandum non satis esse metum reverentialem patris, cùm minis, nisi simul adsint verbera, in filio masculo adultæ ætatis, secus in filia puella, & filio impubere: secus etiam in aliis jurisdictioni alterius subjectis. Et ratio est, quia non ita sævire solent parentes in filios, nec pietatis patriæ præsumptio permittit quidquam durius in filios suspicari. Et ita dicit Bartolum cautè exemplificasse in uxore, respectu mariti, & in clerico respectu Episcopi: nec de filio meminisse, *l.1. §. Quæ oneranda, n.4. ff. quarum rerum actio. & l. Ad invidiam, fine, C. de his, quæ vi.* Verùm ferè omnes DD. citati num.7. expressè exemplificant etiam in filio: & *Bart.* & si qui alii non exemplificant, non id consultò fecerunt, quasi contrarium in filio senserint, id enim exemplificarent: sed quia non omnia exempla regulæ afferre oportet. Hoc tamen concederem libentissimè, ut cautius circumspiciendum sit, cùm de paternis minis agitur, ad incutiendum metum cadentem in virum constantem. Cùm enim (ut num.21. dicemus) necessarium sit, ut minans solitus sit minas exequi, & minæ debeant esse mali gravis, minus præsumitur de patre, ratione pietatis paternæ minas exequuturum. Verum si pater atrox sit, & ita solitus exequi: idem in illo, ac in aliis dicendum est. Quod optimè significavit *Hostiens. summ. de matr. §. penult. nu.27. vers. Supra dicti loquuntur*, ubi tractans de metu paterno, concludit, quia non est verisimile patrem interfecturum filiam, nisi consentiat: cùm enim nullus affectus paternum vincat, *cap. Afferte de præsumptio.* & ideò natura præsumere non permittat fore, ut pater filium graviter offendat *l. Omnimodo, C. de inoffic. testam.* ideò inspiciendam esse conditionem patris minantis. Idem etiam notarunt *Abb. c. Ex literis, n.3. de despons. impub. & ibi Alex. de Nevo, n.2. Jason l. Titia, n.8. ff. de verb. oblig. Lancelot. instit. juris can. l.2. t. de sponsal. §. Hæc tamen, vers. Non tam sua.* ubi dicentes, minas parentum afferre justum metum, temperant considerata parentum, & minarum qualitate. Idem etiam significavit *Enriquez l.11. de matr. c.9. nu.5.* ubi docens metu reverentiali patris irritari matrimonium, cautè addidit, patris truculenti, ut vel sic verisimile sit fore, ut pietatis paternæ immemor minas exequatur. Oportet autem, ut pater grave damnum minetur, non enim sufficeret ad irritandum matrimonium, si sub pœna suæ maledictionis illud præciperet. Quia ea maledictio non est causa necessaria mali eventus. Sic *Palacios 4. d.29. disp.1. fine.*

9 Hinc infertur, minus bene secundam sent. relatam, n.5. affirmasse, metum reverentialem paternum absque minis annullare matrimonium, non autem reverentialem aliorum, 1. quia (ut dixi n. præc.) reverentialis paternus etiam adhibitis minis difficilius annullat. 2. quia textus adducti num.7. pro nostra sent. & DD. illius apertè loquuntur de metu reverentiali paterno, & tamen exigunt minas, vel verbera. Et specialiter illam distinctionem reprobat *Alex. l. Si cum dotem §. Eo autem tempore, n.11. ff. solut. matr.*

10 2. Infertur, minus bene tertiam sent. relatam n.6. dixisse metum reverentialem rescindere contractum initum cum ipso, cui debetur reverentia. Nam contrarium probat *c.2. de pact. in 6.* ubi valet contractus renunciationis filiæ in favorem patris, nisi dolus, vel metus interveniat: ergo solus metus reverentialis paternus non satis est ad rescissionem. Et ita eam distinctionem reiiciunt *Felin. c. Causam matrimonii. n.3. declara.1. de offic deleg. Roma l. Interpositas, n.14. & ibi Alciat. n.13. C. de transf. Ant. Gom.2. var. c.14. n.27.*

11 In aliquo tamen casu, attentis particularibus circumstantiis occurrentibus, posset admitti ea opinio, nempè, si cùm metu reverentiali concurrat filium esse valde paternis præceptis obtemperantem, & mulierem valdè imbecillem, virumque crudelem, & austerum circa uxorem, vel patrem erga filium sibi non consentientem. Tunc enim si vir, aut pater præcipiat uxori, aut filio, ut contractum celebret in ipsius præcipientis utilitatem, est metus sufficiens ad rescindendum contractum. Ut optimè admittunt *Suarez alleg.24. n.5. Matienzo dialogo relatorum, 3. p. c.20. n.10. Cutier. cons.16. n.16. Jo. Garcia de nobil. gl.17. n.12. Salzedo super reg. 532. Bernardi Diaz, limit.2.*

12 Immò censetur metus viri constantis, sine minis, si is cui reverentia debetur, nimis crudelis sit, & sævitiam præ se ferat, solitusque sævire sit, ubi suæ non obtemperatur voluntati. Quia quamvis minæ actu desint, sunt tamen virtute, estque probabilis timor proximæ coactionis. Quod sufficere dixi hoc 4. lib.1. n.16. Sic *Abb. c. Cum virum, n.8. de regular. & c. Nonne, n.1. de præsumpt.* ubi *Felin. in fin. Jason cons.3. n.6. vol.1. Beroius c.1. an.18. de offic. deleg. Ant. Gom.2. var. c.14. n.27. Ant. Cucus l.5. instit. majo. c.12. nu.142. Decisio Pedemont.179. n.3. Padilla l. Interpositus, n.20. C. de transact. Molina lib.2. de primog. c.3. n.9.*

13 Hinc notabiliter dixit *Bald. c.1. §. Injuria, col. penult. de pace firmanda*, vultum potentis terribilem absque minis incutere justum metum. Quia virtute clauduntur ibi minæ. Quem sequitur *Decius c.1. de offic. deleg. num.10. & ibi Beroi. num.19. Sigismund. inter cons. feudalia, cons.17. nu.19. Bertachin. in repert. lit. M. verb. Metus non præsumitur, sub num.120. init. vers. Metus justus infertur.*

14 3. Infertur, si filia matr. contrahat non præcedentibus minis, solùm eo timore, ne patris indignationem incurrat, esse validum: non enim is metus censetur cadens in virum constantem. Sic *glos. l. Si patre cogente, 22. ff. de ritu nupt. fin. Abb. c. Veniens, el 1. num.5. de sponsal.* ubi *Alex. de Nevo, num.4. idem Alex. de Nevo, c.1. n.7. de despons. impub. & c. fin. n.13. qui clerici, vel voventes. Felin. cons.14. n.1. & 7.* Hoc tamen moderarer, ut intelligatur, quando indi-

indignatio illa patris vel viri non diù permanebit, sed spes est futuræ reconciliationis: si enim teneret probabiliter diuturnam fore indignationem, & semper se habituram patrem, aut virum valdè infestum, & indignatum, objecturumque passim illam inobedientiam, crediderim esse timorem cadentem in virum constantem. Quis enim vir constans, aut prudens non reputabit grave malum, semper coram oculis habere infensum patrem, aut virum, aut alium a quo pendet, & cum quo semper versaturus est: maximè cum vix invenias, qui linguam moderari valeat, ne malè sentiat, pejusque loquatur de eo, cui infestus est. Et confirm. quia vir prudens ita grave hoc existimat, ut potius eligat relicta patria, domoque paterna exul esse: quod gravè malum disp. præced. n. 8. esse diximus.

25 Tandem observandum est, aliquos moderari etiam in matrim. nostram quartam sent. nisi læsio enormis adsit in contractu. Atque ita censent solum metum reverentialem annullare matrimon. in quo læsio enormis contingit: Ut si filia ob patris reverentiam nubat viro longè disparis conditionis, cui aliàs non nuberet, ita *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 40. f. 1071. fin. §. Cujus quidem opinio.* Et videtur clarè sentire *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. n. 4.* ait enim solùm metum obsequii, & reverentiæ aliis minis non probatis sat esse cum enormi læsione ad rescindendum alios contractus: & statim subdit hæc verba, *qua omnia temerariò non adducimus, sed ut matrimonii contractus nullus omnino sit, eo casu, quo cæteri contractus ex hoc metu sunt rescindendi.* Cùm ergo sentiat ex hoc metu reverentiali cæteros contractus rescindi, censet matrimonium esse nullum. Et prob. quia (ut diximus n. 2.) idem metus, qui sufficiens est ad rescissionem aliorum contractuum, reddit irritum matrim. sed metus reverentialis cum enormi læsione rescindit alios contractus etiam juramento stabilitos. Ut tenet *ibi Covar.* multos referens, & *c. Quamvis pactum 3. p. § 4. n. 7.* ubi explicat hanc enormem læsionem, tunc evenire quando est ultra dimidium justæ æstimationis: ergo reddit irritum matrim. Ego tamen quamvis hanc limitationem amplectar in aliis contractibus, contra aliquos quos refert & sequitur *Padilla l. Interpositas, nu. 21. C. de transact.* at in matrimonio prorsus displicet: & ita censeo non reddi irritum ex solo metu reverentiali, cum enormi læsione. Et ratio disparitatis inter matrimonium, & cæteros contractus ea est: quod cæteri contractus annullantur ex dolo dante illis causam, quando sunt contractus bonæ fidei, *l. Et eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. 57. t. 5. p. 5.* matrim. autem minimè, sed ex solo errore personæ, aut conditionis servilis: (ut suo loco diximus.) Ratio autem quare magna læsio cum metu reverentiali rescindit cæteros contractus, est teste *Covar. c. Quamvis pactum, 3. p. 4. n. 7. & Padill. d. l. Interpositus, n. 21.* quia magna læsio dolum solet arguere, *l. Omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraud. cred.* & dolus hic re ipsa interveniens ita officit actui, ac si ex proposito accederet, *l. Si quis cum aliter ff. de verb. obl. l. 2. ff. de doli except. l. Si superstite, ff. de dolo malo.* non ergo mirum est, si cæteri contractus rescindantur, ex metu reverentiali cum enormi læsione, ratione doli illi adjuncti, non autem matrim. cui dolus ille non nocet, cùm non sit circa personam, aut conditionem servilem. Ex quo cessat argum. contrarium. Nam id fundamentum, metus rescindens cæteros contractus, annullat matrim. venit intelligendum, quando ratione metus annullat, non autem quando ratione doli adjuncti: ob rationem dictam.

26 Ad argum. 1. sent. proposita nu. 4. respondetur ad 1. intelligi eam regulam, quoad pœnam subeundam: obsequens enim imperio, excusabitur aliquantulum à pœna: ut explicant *gl. ead. reg. in fine, Joan. Andr. c. 1. n. 8. de despons. impub. & ibi Anch. n. 4.* Vel 2. potest intelligi, non omnino liberè velle. Quia ille metus obsequii, & reverentiæ aliquid minuit de omnimoda libertate, non tamen est cadens in virum constantem, & ita non rescindit contractus. Ad 2. dico eum textum intelligi, quando alio genere metus, vel etiam metu reverentiali, cui adjunguntur minæ, libertus se subjecit: quod significat *Jurisconsultus*, dum non dixit, *vel patroni reverentia*, quæ quidem verba solum timorem reverentialè patroni præ se ferrent, sed *nimia*, hoc est superabundanti, & excedenti: quod evenit, quando aliud malum timetur. Sed dices comprehendi tunc sub illa particula, *Metu*, quare superflua esset disjunctio adjuncta, *vel nimia reverentia:* sed respondeo adjunctam esse majoris claritatis gratia, ad significandum metum reverentialem, quandoq; habere eundem effectum, ac alios metus. Ad confirm. dico, negari non posse metum ipsum reverentiæ, & obsequii, quamvis per se solum non sit gravis, ac justus metus: at aliquid adimere libertatis, & proinde minoribus minis adjunctum, quàm si minæ essent ejus, cui nulla debetur reverentia, efficere justum metum. Ut constare potest in exemplo, quod adduxi n. 14. illa enim indignatio, & torvus vultus ejus, cui reverentia non debetur, minimè sufficeret, cùm tamen sufficiat in metu reverentiæ. Ad 3. ille textus loquitur de consensu tacito, & præsumpto, qui resultat ex taciturnitate, qui minimè præsumitur in actu nocivo, ut explicabo num. 37.

S U M M A R I U M.

Refertur opinio affirmans, solum metum reverentialem annullare professionem religionis, non autem matrimonium, nu. 17. Nec matrimonium, nec professio annullatur, n. 18.

Solvuntur argum. n. 19. Et explicantur c. Cum virum. de regular. c. Præsens, 20. q. 3. & c. Puella, 20. q. 1. Post n. 19. invenies alia summaria.

QUÆSTIO II. An metus reverentialis solus, sufficiens sit ad professionem religionis annullandam? Affirmant quidam, statuentes eam differentiam inter matrimonium carnale, & spirituale, ut illud solus metus reverentialis absque minis minimè irritet: hoc autem benè irritet. Probant 1. quia voluntarium militem elegit Deus, & non coactum. Cùm ergo per professionem adscribatur monachus militiæ perfectionis Christi, si coacta sit, erit irrita. 2. prob ex *c. Puella quod est Eusebii Papæ 20. q. 1.* ibi, *puellæ, quæ non coactæ parentum imperio habitum susceperunt, si postea nuptias elegerint, prævaricantur.* Ergo à contrario sensu si coactæ parentum imperio, possunt deserere habitum, & nuptias contrahere. Atque ita *Clement. 3. c. Cum virum, de regul.* hunc textum à contrario sensu inducit, atque procedere in illis, quæ post pubertatem habitum suscepere: illæ enim possunt eligere statum, nec possunt cogi à parentibus: quare textus *eod. c. Cum virum, junct. gloss. fin.* ibi relinquit tanquam manifestum, esse invalidam professionem puberis, qui coactus imperio parentum, profitetur. Ergo solus metus reverentiæ annullat professionem, 3. ex *c. Præsens, 20. qu. 3.* ubi pronunciatur irrita professio cujusdam, qui à patre coactus est profiteri. Sic tenent *gloss. d. c. Præsens verb. Patrem, Romanus l. Si ob turpem, nu. 12. ff. de cond. ob turp. caus. & l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, nu. 12.* ubi & *Alex. de Imola num. 11. & Joannes de Imola, num. 15. ff. solut. matrim. Hippolytus singulari 347. incip. Matrimonium, Jason cons. 3. nu. 6. vol. 1. & inst. de actio. §. Quadrupli, num. 62. Grotius l. Stipulatio hoc modo concepta, nu. 66. ff. de verb. obligat. Campegius de dote, p. 3. qu. 88. n. 2. & 3. Everardus in suis topicis, loco à matrim. carnali, nu. 10. differentia 19. Villalobos in commun. opin. lit. M. verb. Metus, nu. 76. Suarez alleg. 24. n. 5. Menchaca l. 1. controv. illustrium, cap. 35. num. 17. junct. nu. 19. Ant. Gabr. co. 2. comm. in meo edit. lib. 11. verb. Metus, vers. Metus reverentialis cum minis, junct. vers. Limita secundo, f. 106. colum. 1. Bursat. cons. 72. num. 21. vol. 1.* Et ex Theologis, *Capua l. 2. decisionum, c. 55. n. 17. & 18.* Et hanc sent. dicunt esse communem, *Covar. & Padilla, num. seq. allegandi.* Et præter hos authores, sunt alii asserentes professionem annullari solo metu reverentiali: hi sunt *Anton. cap. Cum virum, num. 6. de regu. Hippolytus l. unic. num. 43. C. de raptu virgi. Igneus l. 3. §. Eleganter, num. 179. ff. ad SC. Syllan. Navar. sum. Lat. c. 22. nu. 51. vers. Octavum, & c. Non dicatis, 12. q. 1. in 1. edit. n. 63. fin. in 2. verò, comment. 2. de regul. nu. 31. fin. & l. 3. cons. in 1. edit. tit. de regularib. cons. 84. n. 2. & l. 4. t. de spons. cons. 36. n. 1. in 2. verò l. 3. tit. de convers. conjug. cons. 3. n. 2. & li. 1. tit. De his quæ vi, cons. 10. num. 6. Manuel 2. to. sum. c. 8. n. 10.*

18 Verius tamen existimo, nil distare in hoc, inter matrimonium, & professionem, & sic metum solum reverentialem non annullare professionem, sicut nec annullat matrim. Prob. quia tam professio, quam matrim liberum consensum exigunt, & metu irritantur, eo quòd impedit consensum liberum: ergo idem metus impediet, aut non impediet libertatem in utroque, & irritabit. 2. prob. ex *cap. fin. qui clerici, vel voven.* ubi habetur votum emissum præcepto regio, vel parentum, non esse nullum. Et ita *glo. ibi verb. Metu*, quam dicit singularem *Abb. ibi, num. 7.* & sequitur *Anton. ibi, nu. 6.* ubi *Prapos. nu. 8.* ait solum imperium regium, vel parentum non annullare: ergo non sufficit metus obsequii, & reverentiæ. 3. probatur ex *c. Puella, 20. quæst. 1.* ibi, *coacta imperio parentum.* Ubi textus ad annullandam professionem puellæ ultra imperium parentum, quod metum reverentialem continet, ponderat coactionem. Hanc sententiam amplectuntur *Abb. cap. Cum virum, de regul. n. 8. Prapos. c. Cum locum, de sponsal. nu. 5. Franeus, c. 2. de pactis, in 6. nu. 2. vers. Secundo etiam patet. Angel. inst. de action. §. Quadrupli. n. 8. Zasius l. 1. § Quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio, col. 4. vers. Item extendite, sub num. 10. 20. 30. 40.* Idem tenet *Romanus l. Interpositus, num. 14. C. de transaction.* posita enim distinctione inter matrimonium, & professionem prioris sententiæ, statim num. 14. indistinctè ait, non annullare metum solum reverentiæ. Idem tenet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. num. 7. & 8. Matienzo dialogo relatorum, 3. p. c. 20. n. 4. Padilla d. l. Interpositus, num. 17. Ant. Cucus, li. 5. instit. majo tit. 12. n. 139. Salzedo super regulam 532. Bernardi Diaz, ampliatione 1.* Idem videtur tenere *Sigismundus inter cons. feudalia, cons. 48. nu. 5.* ubi ait matrimonium spirituale, & carnale pari passu procedere, ut idem metus utrumque vitiet. Idem apertè videtur tenere *Sotus l. 7. de just. q. 2. a. 1. ad 2. ad fin.* ubi dicit, si puella ingrediatur religionem parentum metu pro eorum conditione atroci, qui eam verbis, & re nimium asperè tractant, nisi religionem ingrediatur, professionem non tenere. Idem *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. & Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. cap. 40. fol. 1071. §. Primo igitur ad argumentum.*

19 Ad argumenta 1. sent. proposita, num. 17. respondetur. Ad 1. dico metum reverentialem, cùm non sit cadens in virum constantem, non impedire liberam voluntatem requisitam ad professionem, nec matrimonium. Ad 2. respondet *Abb. c. Cum virum, de regular. n. 8.* eum textum potius facere pro nobis, quia ponderat ultra metum reverentiæ, & imperii paterni coactionem. 2. & melius respondetur, cum *Hostiens. eod. c. Cum virum, fine.* utrumque textum velle constituere differentiam inter puberem, & impuberem: quod pubes coactus à patre potest statim exire, cùm judicium & discretionem habeat ad statum eligendum: impubes autem etiam coactus à patre ingredi monasterium, non potest statim exire, donec pubes factus sit: at professio in religione necessariò debet fieri liberè, & absque metu cadenti in virum constantem. Ad 3. dico id c. loqui de professione omnino

nino coacta: ut constat ex iis verbis, *invitum, & contra omnem suam voluntatem*: & paulò inferius, *semper restitit*.

S U M M A R I U M.

An sufficiat metus reverentialis cum minis, vel exigatur, minantem solitum esse minas exequi? refertur opinio dicens, hoc non requiri, n. 20. Contraria verior, n. 21. Et quid, in dubio hujus consuetudinis, n. 22. Solvitur argum. contrarium, n. 23. Post quem sunt alia summaria.

20 QUÆSTIO III. An sufficiat metus reverentialis cum minis ad rescindendos contractus, & annullandum matrimonium, vel desideretur ut minans sit solitus minas exequi? Qua in re quidam censent, quamvis regulariter sit necessarium constare minantem solitum esse minas exequi: at quando concurrit reverentia minanti debita, solas minas sufficere ad inducendum viri constantis metum, quamvis non probetur minantem solitum esse executioni mandare. Et nulla alia ratione id probant, nisi quia *Bart. l. 1. §. Quæ onerandæ, num. 4 ff. quarum rerum actio*, ait, metum reverentiæ justum esse, si minæ, aut verbera intercedant: quod communiter DD. sequuntur, quos retuli num 7. Cùm ergo non faciant differentiam inter minas & verbera, sicut sufficit de verberibus præcedentibus apparere, ita de minis. Sic tenet *Ruinus* dicens communem, *cons. 121. n. 6. vol. 4. Romanus l. Interpositas, num. 14. C. de transf. Alciat. c. Cum contingat, n. 1. de jurejur.* & latissimè hoc defendit multos allegans *Riminal. instit. quibus alien. lic. in princ. nu. 305. & s. quusnibus*.

21 Magis tamen placet etiam in metu reverentiali, desiderari ut minans solitus sit minas exequi. Quia dum aliquis solet minas jactare, & parum exequi, perinde est ac si non minaretur, & virum prudentem nil, aut parum movent hujusmodi minæ, tanquam vanæ, & nullius momenti. Præterea, quia hoc lib. 4. disp. 1. qu. 20. probavi ex multis, ad metum exigi consuetudinem exequendi minas, & nullam video rationem apparentem, nedum efficacem ad excipiendum hunc casum. Et ita hanc sent. amplectuntur *Abb. c. 1 n. 5. & c. Causam matrimonii, n. 3. de offic. deleg. Dorius eod. c. 1. n. 12. & ibi Berojus, n. 11. & 18. Nata tract. de pactis, p. 1. n. 47.* habetur *to. 6. tractatuum noviorum 2. p. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta, num. 67 ff. de verb. oblig. Franciscus Aretinus l. Metum, initio, juncto vers. in sextu*, ibi, *jactationib. C. de his quæ vi, Covar. 4 decret. 2. p. c. 3. §. 6. num. 4. Gama 1. p. decisionum decis. 250. num. 4. Bursatus cons. 71. nu. 33. & 42. vol. 1. Flaminius de resig. benef. li. 13. q. 1. nu. 174. Jacobinus l. Interpositas, nu. 10 C de transf. Mascard. de probat. conf. 1055. nu. 18. 19. Humada super glossas Gregorii Lopez. p. 1. in prologo gl. 13. nu. 4.* Et re ipsa hanc tenet *Padilla d. l. Interpositas, nu. 20* tantum enim dicit esse præsumptionem pro metum passo, & proinde ipsum non teneri probare eum, cui debetur reverentia, solere minas exequi, at dicit si adversarius probet non solere minas exequi, non sufficere eum metum. Idem videntur tenere *Jason l. Titia, nu. 8. ff. de verb. obli. Alex. de Nevo c. Ex literis, n. 2. de despons. impub. Lancelotus instit. juris can l. 2. tit. de spons. §. Hac autem, versi. Non tamen*, ubi asserentes minas patris inducere iusiurandum, addunt considerata qualitate parentum: ergo sentiunt requiri, ut pater atrox sit, ita ut timeri possit meritò executio minarum. Idem tenet *Tib. Decianus cons. 18. nu. 127. vol. 1.* ubi loquens de principe, cui debetur reverentia, dicit exigi ut soleat minas exequi. Idem tenet *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 40. fol. 1071. §. Igitur pro resolutione*.

22 In dubio autem quando, scilicet, vir potens, vel magistratus minatus est, dubium erat de sua conditione, an atrox esset, & solitus minas executioni mandare, dicendum est incurrere justum metum. Ut late probat *Berojus c. 1. de offic. delegati, num. 19.* Quod idem significat *Padilla l. Interpositas, C. de transf. nu. 20.* dum ait alleganti has minas non incumbere onus probandi consuetudinem minantis, quasi præsumptio sit hujus consuetudinis. Et potest esse ratio, quia metum passus justam timendi ansam habuit, dum vir potens, cui reverentia debetur, minatus est, dum ejus mores ignorantur, nec æquum fuit illi sese periculo exponere.

23 Ad fundamentum oppositæ sententiæ propositum num. 20. dico eam doctrinam communem de veris minis, & quæ eo nomine dignæ sunt, intelligi: non verò de vanis minis, & quæ ore tenus tales sunt, quales sunt eorum, qui non consuescunt minas exequi.

S U M M A R I U M.

Metus reverentialis, respectu quarum personarum sit in specialibus casibus, arbitrio prudentum pensandum est, n. 24.
Metus reverentialis datur in eo, qui alteri jure aliquo subditur, 25.
Datur in genere respectu soceri, num. 26. Idem in descendente respectu ascendentium, n. 27.
Datur respectu curatoris, nu. 28. Et an respectu matris? refertur opinio negans, n. 29. Et opinio authoris, n. 30. Et quid, de sorore respectu fratris majoris? 31.
Quid, de fratre minore respectu majoris n. 32. Et de sorore minoris respectu majoris? 33.
Quid, respectu patrui, n. 34. Post quem invenies alia summaria.

24 QUÆSTIO IV. Respectu quarum personarum detur metus reverentialis? Supponendum est, hoc dubium procedere ex natura rei: in specialibus enim casibus judex, vel prudens confessarius arbitrari debet, an sit timor reverentialis: potest enim esse filius tam sui juris, & arbitrii, & adeò jussa paterna parvi faciens, ut etiam non reperiatur in ipso, respectu patris, timor reverentialis. Quærimus ergo ex natura ipsa rei, & seclusis particularibus circumstantiis oppositum suadentibus.

I. Conclusio, metus reverentialis datur in eo, qui jure aliquo subjectionis alteri subest. Ut in clerico respectu episcopi, in seculari respectu magistratus, cui subditur, in uxore respectu viri, in filio respectu patris. Conclusio est omnium. Et ratio est manifesta, quia cùm hi superiores sint, & alii ipsis subjecti suapte natura quandam reverentiam & obsequium eis debent, quæ reverentia timorem ac pudorem incutit, ut minus audeant ipsorum voluntati contradicere. 25

II. Conclusio, idem dicendum est respectu soceri. Quia socer parentis locum obtinet. Ut habetur *l. Quia parentis, 17. ff. sol. matr.* ubi *gl. initio*, rationem reddit: quia conjuges per matrim. una caro fiunt, atque ita pater unius, est quasi alterius pater. Quare *l. Transactionem, nu. 2. C. de transact.* ait, non minorem reverentiam deberi socero, quam patri. Hanc tenent *Aimon cons. 282. nu. 9. vol. 2. Franc. Aretinus cons. 24. n. 6. Padilla l. Interpositas, num. 21. fine, C. de transact. Salzedo addit. ad regulam 532. Bernardi Diaz. fine*. 26

III. Conclusio, idem est dicendum de avo. Quia tanquam pater colitur. Ita *Navar. l. 3. cons. in 1. edit. tit. de regularibus, cons. 84. n. 2 & in 2. tit. de convers. conjug. cons. 3. nu. 2.* Et sic dicit, timorem avi reverentialem irritare professionem, sicut & patris. Idem eadem ratione dicerem, de timore aliorum ascendentium. Quia tanquam parentes habentur, & coluntur. 27

IV. Conclusio, idem dicendum est de curatoris timore: Quia loco parentis habetur, ita *Navar.* dicens irritare matrimonium, & professionem, casu quo timor parentis irritaret, *l. 4. cons. in 1. edit. tit. de spons. cons. 36. n. 5. in 2. lib. 1 tit. de his quæ vi, cons. 10. nu. 5.* & de tutore dicit idem *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 5.* 28

De timore autem matris, *Burgos de Paz, cons. 3. nu. 55.* ait non sufficere. Quia fœminæ minus timentur, cùm minus audaces sint, & imbecilliores, *l. Quisquis, vers. ad filias, C. ad l. Juliam majestatis*, ibi, *quas pro infirmitate sexus minus ausuras confidimus*, & *l. 2. tit. 2. p. 7. ad finem*, ibi, *no deve home asmar*. idem videtur tenere *Hippolytus cons. 124. n. 13.* ubi dicit non præsumi metum, si filia contrahat in præsentia matris, sicut quando præsente patre. 29

V. Conclusio sit, quamvis non ita facile præsumatur hic metus respectu matris: at ubi mater esset crudelis, & austera, solitaque minas exequi, sufficiens est metus reverentialis matris, sicut & patris. Prob. quia utrique parenti subditus est jure naturæ filius, & utrumque tenetur revereri, ac utrique ratione hujus reverentiæ debitæ displicere timet: idque merito, ac jure optimo, natura hoc dictante. Hoc supponit *Franciscus Aretinus consil. 25. n. 6.* & tenet *Gutier. consil. 16. n. 16. & 19.* 30

VI. Conclusio, idem dicendum est in sorore respectu fratris majoris natu: unde in casibus, in quibus patris, vel mariti metus reverentialis sat est ad contractus rescissionem, sufficiet etiam fratris majoris natu, respectu sororis. Quia soror minor quandam reverentiam & timorem habet respectu fratris majoris. Sic docent *Socinus senior cons. 263. n. 3. & 4. vol. 2. Franc. Aretinus cons. 24. num. 6. Curtius junior cons. 141. n. 11. vol. 2. Ripa in respons. 1. de donationibus, resp. 4. n. 8. Tiraq. de primog. in præfat. n. 143. & post leges connubiales, glos. 5. n. 36. Ruinus consil. 60. n. 10. vol. 3. & consil. 98. num. 24. vol. 1. & consil. 170. n. 16. vol. 1. Peralta, l. Titia cum testamento §. Qui in vita, n. 1 ff. de legat. 2. Avendaño t. de except. declaratione ad l. 4. nu. 31. vers. Et in ista exceptione* atque ita consultum esse per viros doctissimos. Idem *Menoch. de arbitra. l. 2. centur. 2. casu 136. n. 6. & consil. 1. nu. 492. vol. 1. Anton. Cucus* dicens esse irritum matrimonium, quando soror jussu fratris contraxit, *l. 5. instit. majorum, t. 12. nu. 148. Padilla d. l. Interpositas. nu. 21. fine, Claudius l. Qua dotis. 28. ff. solut. matrim. Oroscius l. Veluti, nu. 7. ff. de just. & jure. Matienzo dialogo relato 3. p. c. 20. nu. 6. Azebedo l. 4. recop. t. 21. l. 1. n. 193. Salzedo addit. ad regulam 532. Bernardi Diaz, fin. Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. metus, fol. 106. col. 2. Gutier. consil. 16. nu. 17.* Quamvis *Capicius decis. 158. num. 35.* dicat se vereri, non dari in fratre timorem reverentialem: quod admitterem, quando soror non habitaret cum fratre, ab eoque non gubernaretur. Unde meritò *Francis. Aretin. Ruinus, & Tiraq. illa præfatione n. 143. Peralta, Anton. Gabr. Padilla*, non absolute dixere, dari timorem reverentialem in sorore respectu fratris majoris, sed addiderunt, quando cum eo habitat, ab ipsoque gubernatur, quod idem alii tenere videntur, nam omnes illi Francis. Aretinum allegant. 31

Immò idem dicendum est in fratre minori, respectu majoris: datur enim timor reverentialis: eadem ratione. Sic *Tiraq. utroque loco citato, Curtius junior, Ripa, Oroscius, Salzedo, Claudius, Matienzo, Azebedo, Avendaño, Gutier. Padilla, Anton. Gabr. citati n. præced.* Idem *Ruin. cons. 98. n. 24. vol. 1.* Quod similiter intelligitur, quando frater minor cum majori habitat, & ab eo gubernatur. Ut bene limitant *Tiraq. illa præfatione, n. 143. Ruinus, Padilla, Anton. Gabr. ibidem.* 32

Idem eadem ratione dicendum est, de sorore minore cohabitante cum sorore majori, à qua gubernatur. Quia tunc soror major est veluti mater. Sic *Peralta n. 31. citatus*. 33

VII. Conclusio, similiter est metus reverentialis respectu patrui. Quia patruelis, seu neptis ex fratre patris illum tamquam 34

patrem

patrem veneratur. Sic Anchar. consil. 339. n. 32. Aimon. cons. 976. nu. 16 l. 5. Capicius decis. 159. n. 35. Peralta l. Titia cum testamento, § Qui in vita, n. 1 ff. de legat. 2. Menoch. cons. 1. n. 493. vol. 1. Anton. Cucus l. 5. institutionum majorum t. 12. n. 148. Padilla d. l. Interpositas, num. 31 fine, Gutier. cons. 16 n. 17. Salzado addit. ad reg. 531 Bernardi Diaz, fine: quamvis aliqui ex his loquantur de nepte ex fratre, quæ est sobrina de parte del padre. Ut Anchar. Peralta: at idem de nepore ex fratre, id est, de el sobrino de parte del padre, dicendum est. Et ita Aimon. Capicius, Gutier. Padilla, Salzado indistinctè de patruo loquuntur: & Menoch. loquitur de patruele, quod nomen utrumque sexum amplectitur: & ea presse tenet Anton. Cucus, & ait talem metum irritare matrimonium: limitat tamen, quando puella, vel masculus est paulo pubertate major: sed melius limitat Capicius proximè citatus, quando patruelis est in domo patris, sub ejusque gubernatione remansit: & quamvis DD. non loquantur de avunculo, que es tio hermano de madre: credo respectu ejus dari metum reverentialem, quando cum eo nepos ex sorore habitat, ab eoque gubernatur. Quia eadem est ratio.

S U M M A R I U M.

An metus reverentialis absque minis annullet consensum tacitum, qui resultat ex præsentia cum taciturnitate? referuntur duæ sententiæ nu. 35. & 36.
Taciti, & expressi, idem est judicium, 36.
Sententia authoris utramque concilians, 37.
Quid si tale matrimonium sit præjudiciale, num. 36. & quid de professione tacita eo metu reverentiali facta, n. 39. junct. num. 35.

35 QUÆSTIO V. An solus metus reverentialis annullet consensum præsumptum ex præsentia, cum taciturnitate? Ut si præsente filio, & tacente contrahat pro eo pater sponsalia, vel matrimonium, filius tamen etsi consentiat, & taceat, at nec consentiret, nec taceret, nisi ob reverentiam paternam? Triplex est sent. I. ait, solum metum reverentialem annullare consensum tacitum, & præsumptum, quamvis minæ non intercedant. Probatur, quia ille consensus cùm tacitus sit, & præsumptus, facilè eliditur. Ex l. penult. ff. de furtis, ex qua constat, videntem res suas capi, & propter reverentiam tacentem, posse agere actione furti: ergo talis taciturnitas non est consensus. Sic tenent gloss. cap. Unusquisque, verb. Saltantium, 22. q. 4. & c. Plerumque, verb. Et tacent. 2. q. 7. & l. Filiusfamilias 8. verb. Non probatur. ff. de procurat. Bart. l. Quæ dotis, n. 23. ff. solut. matr. Bald. l. Si sine, n. 1. C. ad SC. Vellejan. & l. 1. nu. 12. C. de bonis matern. Ant. c. Nonne, ad fin. de præsumpt. Anchar. c. Cum virum, num. 4. de reg. Fel. c. Cum omnes, nu. 12. de const. Hippol. singul. 147. Jason. inst. de act. § Quadrupli, n. 64. & 65. Franc. Aretin. cons. 14. num. 8. Campegius de dote, p. 3. q. 88. fine, Montalvus l. 8. gl. 2. init. t. 11. l. 1. fori: Peralta l. Titia cum testamento, § Qui in vita, n. 1. ff. de leg. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 6. n. 5. Minchaca l. 1. contro. illus. c. 35. n. 21. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 12. n. 131. Matienzo dialogo relat. 3. p. c. 20. nu. 5. Azevedo l. 5. recop. t. 1. l. 9. n. 28. Unde inferunt Covar. Ant. Cuc. & Minchaca, non valere sponsalia, nec matrimonium, quando præsente filio, & tacente contraxit pro eo pater, si filius tacuit ob reverentiam, alias minimè taciturus. Et confert valdè ad hoc, doctrina Innoc. c. 1. de his quæ vi, fine, quam dicit esse notabilem Abb. ibi n. 14. & sequitur ibi Imola, n. 13. vers. Si autem intercedit, ubi statuit differentiam inter professionem tacitam & expressam, quod ad hanc irritandam requiratur metus cadens in virum constantem: ad illam verò, quæ est per delationem habitus professorum, quicumque metus. Quia ex delatione habitus oritur sola præsumptio professionis, quæ facilè tollitur per aliam: quod idem sequitur Card. ibi, in fine, addens saltem minorem metum sufficere ad elidendam illam taciti consensus præsumptionem.

36 II. Sentent. docet minimè sufficere metum reverentialem, nisi adsint minæ, 1. quia taciti & expressi idem est judicium, l. Cum quid ff. de reb. cred. Et si cert. petat. 2. Quia patri maxima debetur reverentia, & tamen si pater contrahat sponsalia pro filio tacenti, & præsenti, valent, c. unic. § Porro de despons. impub. in 6. ergo metus reverentialis solus non annullat illum tacitum consensum. Hanc tenet Abb. c. Nonne, de præsumpt. n. 1. ad finem, ibi Felin. num 22. explicans quamvis actus sit præjudicialis. Idem Felin. c. Causa matri. de offic. delegat. n. 4. fine, dicens in praxi hanc opinionem sibi placere, quamvis attento juris rigore contraria sit verior. Eandem tenet Francus c. 2. de pactis in 6. num. 2. vers. Secundo etiam patet. Socin. l. 2. nu. 7. ff. solut. matrim. & ibi Vincent. n. 4. Jason. l. Quæ dotis, nu. 96. ff. solut. matrim.

37 III. Sentent. distinguit, si actus sit præjudicialis, satis est metus reverentialis, ut non censeatur filius consentire tacendo. Et hanc manifestè probat l. penult. ff. de furtis, quam 1. sent. pro se affert, agitur enim in ea de actu præjudiciali, nempè de furto: Et in hoc casu est vera prima senten. Si verò actus sit favorabilis, ut matrim. quod contrahit pro filio pater, tunc censetur consentire, nec is consensus annullatur per solum metum reverentialem: & hoc probat argumentum 2. sententiæ, & in hoc casu ea est vera. Sic Dotius, c. Causam matr. nu. 26. & seqq. de officio deleg. Alex. l. Quæ dotis, n. 27 fine ff. solut. matrim. & l. Interpositas, nu. 5. C. de transact. ubi & Alciat. nu. 13. Gutier. de juram. 1 p. c. 4. n. 28. Barbosa alios allegans, l. 2. § fin. n. 7 & 8. ff. solut. matrim. Et clarè videtur tenere Enriq. quoad priorem partem, l. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. ubi ait, matrim. quod contrahit pater, vel tutor pro puella præsenti, & tacente, esse nullum, quando puella non ausa est contradicere patri, aut tutori truculento pro ea respondenti: ubi non dixit absolutè, patri aut tutori, sed addidit truculento, quasi requirens ultra reverentiam ut tacitè adsint minæ. Et idem tenet in matrimonio, saltem in foro conscientiæ. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 40. ad fin. ubi ait valere in foro conscientiæ matrimonium, si tacet filius & interius consentit ob solam reverentiam patris, alias non taciturus, nec consensurus. Et hæc sent. plus mihi placet. Intellige autem priorem partem hujus sententiæ, ut non valeat, quando est actus præjudicialis, nisi modicum sit præjudicium: parum enim pro nihilo reputatur. Sic Alexand. utroque loco citato. Et fortè ita esse dicit Gutier. ibi cit. Intellige etiam quãdo est matrimonium præjudiciale, non censeri consentire, quoad præsumptionem in foro externo: si enim verè esset consensus, esset matrimonium.

38 Hinc fit, si matrimonium aut sponsalia essent indigna filio, & ei præjudicialia, non præsumi consensum ob taciturnitatem, quando filius taceret ob patris reverentiam. Sic Barbosa ibid. nu. 9. At si revera consentiret, non credo annullari per eum metum: ut tenet secunda sententia relata n. 36. & proximè dixi.

39 2. Infertur, veram esse doctrinam Innocentii, & aliorum allatam in prima sent. in ejus favorem, nempè professionem tacitam censeri annullari per solum metum reverentialem. Quia actus profitendi est valdè onerosus, & sic per taciturnitatem, & actus tacitos, & præsumptos, non induci consensum, quando ille tacet ob reverentiam, alias minimè taciturus: & ita in hoc casu verum tenebit prior sententia: at si revera consensit, credo veram 2. sent. Ad argum. constat ex dictis in hac tertia sententia, n. 37.

D I S P U T A T I O VII.

An preces importunæ incutiant metum cadentem in virum constantem, ac proinde sufficientem ad aliorum contractuum rescissionem, matrimoniique annullationem.

S U M M A R I U M.

Preces non importunæ principis, aut superioris non soliti sævire in non obtemperantem, non incutiunt metum constantis viri, n. 1. & in dubio an præsumatur sævire? n. 2.
In dubio non sumitur præsumptio partis deterioris, & nemo præsumitur malus, 2.
Blanditiæ principum, & aliorum superiorum quando inferant metum viri constantis? 3.
Refertur opinio asserens preces importunas inferre metum viri constantis, & ita annullare matrimonium, & rescindere alios contractus, 4.
Refertur alia opinio affirmans id efficere preces importunas, cum metu reverentiali, 5.
Alia opinio id negans de precibus importunis etiam cum metu reverentiali, 6.
Sententia authoris, n. 7. & quæ dicantur preces importunæ, n. 8. Et solvuntur argumenta, n. 9.

1 DISPUTATIO præsens solùm est de metu gravi, ac viri constantis, qualem ad rescissionem contractus, & matrimonii annullationem, jura desiderant. Nam quando inferant metum levem, ex quo consurgat obligatio restituendi precibus importunis extorta, sermo habendus est tota disp. 10. Et in primis, quando preces non sunt importunæ, commune, & verissimum est, preces principis, ac superioris non soliti tyrannicè tractare sibi non acquiescentes, non incutere gravem metum. Colligitur à contrario sensu ex l. fi. C. de his quæ vi, ibi, venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari: ubi pondero verbum, Extortæ, nam extorquere, violentiam significat, l. Fideicommissa. § Si rem, ff. de legat. 3. & in hoc sensu accipitur c. Conquerente, de clericis non resid. Et ita gl. d. l. fin. verb. Infirmari, ait, intellige de tali extorsione, quæ inducit actionem, quod metus causa: ergo sola potentia absque tali extorsione non sufficit. Item, quia ubi alia tyrannis in principe non cognoscitur, ejus preces, aut imperium non tantam vim habent, ut virum prudentem & constantem cogant; aliàs principibus nihil petere liceret. Sic docent Joan. Andr. c. Si qui clerici vel voven. fin. ubi Anton. n. 6. Cardin. n. 4. opposit. 3. Abb. n. 8. Præpos. n. 8. idem Abb. c. 2. n. 4 & c. Cum dilectus, nu. 8. de his quæ vi, Felin. c. Causam matrim. nu 3. & c. 1. nu. 2. de officio deleg. Berojus eo c. 1. n. 18. Jason cons. 3. nu. 6. vol. 1. Romanus l. Interpositas, nu. 3. C. de transact. ubi & Alciatus n. 11. Franc. Aretinus l. Metum, fin. C. de his quæ vi, Guiller. Benedictus c. Raynutius, de testam. verb. Condit. el 2. nu. 2. Alex. cons. 16. nu. 10 vol 3. Decim cons. 219. n. 1. & 2. vol. 2. & regula, In omnibus, 39. nu. 4. ff. de reg. jur. Paris. cons. 139. nu. 16. vol. 4. Tiraq. de pœnis temperan. causa 35. nu. 8. Rosella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 3. Angel. verb. Metus, nu. 2. ubi & Sylv. q. 2. & Matrimonium 8 q. 15. dict. 10. Navar. sum. Lat. & Hisp. c. 17. n. 46. Rolandus cons. 83. n. 25. vol. 2. Ant. Cucus l. 5. instit. majorum, t. 12. nu. 142. Padilla d. l. Interpositas, nu 15. Aviles c. 21. Prætorum gl. Ruego n. 4. Bursatus cons. 72. n. 37. vol. 1. Mascard. de probationibus, concl. 193 num. 5. Flaminius de resignat. benef. l. 13. qu. 1. nu. 177 usque ad 181. Tabie. verb. Coactio, q. 2. nu. 3. & verb. Impedimentum, imped. 9. q. 1. nu. 2. fi. Armil. verb. Coactio, num. 2. Et ex Theologis Sot. 4. d. 29. q. 1. a. 2. vers. Ejusmodi autem metum, Vitoc. 1. p. spec. a. 8. concl. 5. Enriq. l. 11. de matri. c. 9. num. 5. in comm. l. B.

Manuel t.20.sum.2. edit. c.231. num.5. Quare in his verificatur illud commune proverbium, *est orate ducum, species violenta jubendi*. Ex his intelligenda venit *gl.c.Convenior, verb.Morere,23.q.8.* quam sequuntur *Albert.Brun.inter consilia feudalia, conf.14.nu.386. Barbat. conf.60.n.4. vol.1.* ubi ait, præceptum regium inducere justum metum: venit enim intelligenda, quando Rex solet malè tractare sibi non obtemperantes. Et eodem pacto veniunt intelligenda multa quæ cumulat *Tiraq.de pœnis temper.tota causa 35.* ad probandum preces principis inducere necessitatem.

2 In dubio autem non præsumitur consuetudo malè tractandi. Quia non est sumenda præsumptio deterioris partis, nemo enim præsumitur malus. Ut latè probat *Menoch. de præsumpt. l.1. tota præsumpt. 1.* Sic *Felin c.1 num.2. vers. An autem preces, de offic.deleg. Mascar.de probat.concl 193.n.6.*

3 Idem dicendum est, de blanditiis principum, & aliorum superiorum: non enim inducunt metum viri constantis, nec annullant actus. Ut bene docent *D.Bonav.4.d.29.q.1.n.8.& ibi Durand. q.2.ad 1.Scotus q.un.ad fin.Palud qu.1.a.3.nu.20.Richar.a.1.q.1.ad 3. Veracraz.1.p.spec.a.8. d.2. quod movet post 7. conclusionem. Euriq. l.11. de matrim.c.9.n.5.* Et ratio est, quia blanditiæ non minuunt, immò augent voluntarium, teste *D Th.1.2.q 6.a.6.* Verùm si taciræ minæ insint, ut quia solet princeps sævire suis blanditiis in resistentes, incutiunt metum viri constantis, sicut de precibus diximus. Sic *Romanus l. Interpositas, num.3.& 4. C.de transact. Navar. sum.Lat.& Hisp.c.17 n.16 Mascard.de probat.concl.193.n.4.& 8.Lud.Lop.1.p. instruct.c.96.§. Addit verò.* Hinc venit intelligenda *glos.l.un.verb.Pignora, C.Si rector provinciæ*, ubi ait non esse matrimonium, quando contrahentes blanditiis principum inducti sunt ad illud: quam sequuntur dicentes blanditias principum inferre metum viri constantis, *Hippol.singulari, 645. incip. Advertant principes. Sigismund.inter consilia feudalia, conf.17.nu.21. Albert. Brunus inter eadem consilia, conf.14.n.387. Burgos de Paz conf.25.n.72.* Hæc enim omnia intelligenda sunt, quando blanditiis principum insunt tacitæ minæ modo exposito.

4 Difficultas autem potissima est, quando preces importunæ sunt, an seclusa omni alia ratione timendi inferant metum cadentem in virum constantem? Triplex est sententia. Prima dicit solas preces importunas incutere hujusmodi metum. Probatur ex illo Christi, *Luc.11.* ubi de petente ab amico panes, amicoque negante, ponderat Christus vim precum importunarum, & qualiter cogant, atque ita ait, *si ille perseveraverit pulsans, etsi non dabit illi, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem ejus surget, & dabit illi.* Interpretatio Syriaca vertit, *propter importunitatem*. Et fortius urget illud *Judic.16.* ubi fortissimum Samsonem importunis uxoris precibus coactum detegere veritatem, Scriptura commemorat his verbis, *Cumque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhæreret, &c.* Ubi versio LXX. interpretum ait, *Et factum est quando vexavit illum sermonibus suis.* Chaldaica, *Cum molestaret illum in verbo suo, & oppressit eum, Vatablus ibi n.34.* vertit, *coarctaret, & pene cogeret. Abulens.super ea verba, q.15.in fin.* ait, *Molestabat, & per istum, modum necesse erat quod tædio affectus exponeret veritatem.* Ex quo loco Scripturæ S. juncta aliorum versione, manifestè constat preces importunas habere vim oppressionis, & vexationis, ac proinde metum gravem incutere. 2. prob. ex *Extravagan. Execrabilis, Joan.22. de præb. statim in princ.* ibi, *& improbitas importuna petentium à nobis, prædecessoribus nostris, non tam obtinuisse, quàm extorsisse plerumque noscuntur.* Ubi *gl.verb.Extorsisse*, ait, *ab invito per talem importunitatē.* Et eandem importunitatem, ad inferendam vim, ponderat *textus c.fin.de rescript. in 6.* ibi, *quia per ambitiosam importunitatem petentium, &c.* Ubi *glossa verb.Importunitatem*, ait, *propter quam principes sæpe non concedenda concedunt.* Et melius, *l.1.C. de petit.bonorum, libro 10.* ibi, *inverecunda petentium inhiatione constringimur.* Ubi *gl. verb.Inhiatione*: explicat, id est, frequenti petitione: ergo nimia importunitas cogit principem, nedum privatos. 3. Prob.ex *l.un.C. de rapcu virgin. ad fi.* ubi raptor virginis, sive nolentis, sive volentis, pœna capitis plectitur: & redditur ratio, his verbis, *hoc ipsum velle mulierum ab insidiis nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur, nisi enim eam sollicitaverit, nisi odiosis artibus circumvenerit, non facit eam velle.* Ubi *Baldus n.20.* opponit, volenti non fieri injuriam, & ita non esse raptum: & respondet, verum esse, quādo vult simpliciter, secus, quando verbo suasa. Ergo nimia importunitas violentiam inferi, alias non esset raptus. 4. probatur ex *l.3. vers.Si quis volentem ff.de libero hom.exhib.* ibi, *Si quis volentem retineat, non videtur dolo malo retinere. Sed quid, si volentem quidem retineat, non tamen sine calliditate circumventum, vel seductum, vel sollicitatum? Rectè dicetur dolo malo retinere.* Ubi *Jurisconsultus* sollicitationem æquiparat deceptioni, quæ voluntati omnino repugnat. 5. probatur ex *l.Eum, 5.C.de apostatis*, ibi, *qui servum, sive ingenuum, invitum, seu suasione.* Ubi violenta, & importuna suasio æquiparatur: & ita *Salic.ibi, n.unico*, ait per importunitatem facta, dici fieri propè violenter. 6. probatur, ex *l.1.§. Qui bona fide, verb.Persuadere, ff de servo corrupt.* ibi, *persuadere est plus quam compelli, & cogi sibi parere.* 7. probatur ex *l.1.C.ne filius pro patre*, ubi textus dicit pecuniam extortam, esse authoritate præsidis provinciæ recuperanda. Ubi *gl. verb.Extorta*, ait, suasionibus: ergo importunæ suasiones actum rescindunt. Quod minimè efficerent, nisi metum viri constantis continerent. 8. prob.ex *l.1.t.19 p.7, fin.* ibi, *como manera de fuerca es folsacar.* 9. probatur ex *D. Bernard.de consideratione ad Eugenium*, ubi dicit, licentiam per importunitatem obtentam, non esse licentiam, sed violentiam. Ultimò, quia importuna, & sæpe repetita petitio virum prudentem & fortem gravius torquet, quam minæ, & nihil est quod non efficiat, ut preces importunas, & molestas evitet. Pro hac sent. sunt *glos.c.Audacter, verb.Et non per mo.8.q.1. Domin.c.fin.n.1.de rescript.in 6. Rebuf.tom.2.constitut.regiarum, t. Ut beneficia ante vacationem, n.2.gl.15.Vers.Ratio est, Joa.Lup.rub.de donat. inter.vir.& uxorem, §.81.n.5. Matienzo l.5.recop.1.l.10.gloss.1.num.5.* ubi docent per importunitatem obtenta, dici fieri invito dante. Et melius faciunt *gloss.c.Si quand.ver. Qualitate.de rescrip.& c.Tua, de preben.in principio. Rebuffus eodem tom 2.titul. de rescript. n.2.gl.3. initio, Matienzo eadem l.20.glossa 1.nu.2. Azebedo l.5.recopil.t.10.l. 13.nu.2.* ubi docent per importunitatem obtenta, non debere valere: at non essent cassanda, nisi metus caderet in virum constantem. Et pro eadem parte sunt *gl.c.Sunt qui opes, verb. Non judicio, 12.q.4.& c.Tua verb.Importunitatem, de preben.* ubi & *Hostien. initio, & Imola, num.2. Joan.Lud.d.§.81.num.3. Rebuf.d.t.de rescript. nr.2.gl.3.vers.Item non valet elect.* ubi per c. *Osius, de electione*, docent electionem factam ad importunum populi clamorem, non valere. Facit etiam *gl.c.Unusquisque, verb.Saltantium, 22.qu.4.* ubi docet, quod ad importunum populi clamorem promittitur non tenere. Faciunt etiam *gl.d.c.Sunt qui opes, verb.Non judicio, 17.qu. 4. Peralta, l.Si quis in princip.n.93.ff.de legat.3.* ubi docent, votum per importunitatem, & impulsum aliorum emissum, non tenere: cum tamen juxta communem, & verissimam sententiam: votum solum invalidum sit, ob metum cadentem in virum constantem. Item pro eadem sent. sunt *Bald.l.1.C.de pet.bonorum. l.20. Lud. Burgensis, l.Si se subjiciant, n.38.ff.de judiciis, Ant.de Petrucia, l.1.nu 46. ff.de jurejur. Rebuf.d.t.de rescrip.n.2.gl.3.§. Ad hæc donat.& d.t.Ut beneficia ante vacationem, n.1.gl.1.n.4. Joa.Lup.d. §.81.n.1.& 10.& Peralta d.l.Si quis in prin.n.94. Segura l.1.§.Si vir, n.128.ff.de acquir. possess. Aviles cap.21.prætorum gl.Ruego, nu.5.* ubi docent, donationem factam uxori, ob nimiam ipsius importunitatem, non valere, nec morte confirmari. Et idem docent *ibi Segura nu.130.& Peralta, eod.n.94.de donat. inter patrem, & filiumfam. ob casuum æquiparationem*: & addit *Peralta*, nec in regno Castellæ reputari meliorationem in 3.& 5. bonorum parte, juxta *l.26.Tauri*. Quæ vera minimè essent, nisi preces importunæ continerent metum viri constantis. Faciunt pro eadem sent. *Cepola cautel.36. incep. Licet cum verbis blandis, n.unico, Lucas de Peña, l.Pradia, C.de locat.præd.l. 11. Joan.Lup.d.§.81.n.14. Segura eo.§.Si vir, nu.131. Peralta eo.nu.94. Gom.Arius, l.24.Tauri, n.26. Spino speculo testam.gl.rubrica, 2.p.nu.8.* ubi dicunt, testamentum à morti proximo variatum astantium importunitatibus, non habere robur: & reddit rationem *Peralta*, quia importunæ preces etiam parium, vel minorum habentur instar justi metus. Pro eadem sent. sunt *Segura eo.§.si vir, n.129. & Tib. Decianus conf.65.n.3. vol.2.* docentes revocari legatum relictum à viro uxori ob nimiam ejus importunitatem. Faciunt pro eadem sent. multi dicentes paria esse aliud violenter & metu fieri, ac precibus importunis. Hi sunt *Boerius decis.101.n.10. Calcaneus conf.25.nu. 30. Curtius junct.conf.141.num.18.vol 2. Romanus l.Si ob turpe, num. 14.ff.de condic.ob turp.caus. Aimon.conf.192.nu.12.vol.1. Paulus, conf. 174.n.1.vers.Sed ad hoc respondetur. Oldrad.conf.30.n.5. ad finem. Lucas de Peña.l.1.n.11.c.de petit.bonorum, l.10. Rebuffus, d.tit.de rescriptis, n.2.gloss.3.§. Præterea tractatus. Menoch. l.2.de arbitr.casu 295. n. 41.& de præsumpt.l.4.præsumpt.11.fine, Decianus conf.65.nu.4. vol.2. Padilla l.Interpositas, n.32.C.de transact. Gutier.l.1.qu.canon.c.37. nu. 20. Matienzo, l.5.recop.t.10.l.17.gl.6.nu.unico.* Et dicunt *Romanus, & Padilla*, id verum esse etiam quoad actus rescissionem, ubi sentiunt inferre metum cadentem in virum constantem, aliàs minimè sufficerent ad actus rescissionem. Pro eadem parte est *Jason, l.1.n.1.ff.de condic.indeb.* ubi ait solutum propter nimiam importunitatem, posse repeti, ac solutum per errorem. Alia testimonia Doctorum possent adduci pro hac parte, qui docent obtenta per preces importunas esse obnoxia restitutioni: sed consultò omitto, cùm enim metus legis obliget ad restituendum, (ut dicemus disp.9.& 10.) tantùm illa probant esse metum levem: & ideò in eo loco ea in medium afferimus. Et in propriis terminis tenent hanc sententiam, docentes sponsalia, & matrim. contracta ob nimiam importunitatem, esse irrita, *Angelus de Ubaldis inter consilia matrimon.Ziletti, conf.46. nu.4. & Martinus de Garatis inter eadem consilia, conf.15.n.17.*

5 II. Sententia limitatius loquitur, asserens preces importunas unà cum metu reverentiali, ut si sint personæ, cui debetur reverentia, incutere metum cadentem in constantem virum, Prob. ex c. *Petitio, de jurejurando*, ubi habetur juramentum, quod Antiochenus princeps extorsit, non esse servandum. Ubi *Innoc. statim in principio, & Hostiens. ibi initio, super verb. Extorsit, & Joan. Andr.ibi n.2.* inquiunt, extorsit, scilicet precibus importunis, vel etiam metu, qui caderet in constantem virum: ubi parificant preces importunas principis, cui debetur reverentia, cum metu cadente in virum constantem: nam secus esset dicendum, quando non est vera coactio: ut *c.Ad nostram, el 3.de jurejur.* ubi textus dicit quasi per coactionem. 2. prob.ex *c.Cum inter R. de electione*, ibi *Cælestinus prædecessor noster ad componendum coegit invitum.* ubi *Innoc. statim in prin.* ait, *invitum, quia devictum instantia precum.* 3. probatur, *ex l.Fidejussor impetravit, 26.§. Pater Seii, ff.de pignor.* ibi, *pater Seii filio emancipato facilè persuasit*: ubi *Jurisconsultus* ponderat facilem suasionem paternam, ut actus filii dicatur voluntarius: ergo à contrario sensu, aliud esset dicendum si vehemens, & impor-

tuna

tunata esset patris suasio. Hanc sent. tenet *Mat. de Afflict. deci. Neapo. 69. num. 2. fin 4. & 5.* ubi ait, importunas preces cum metu reverentiali mariti æquiparari metui, & ita factum Palatium Neapolit. decrevisse legatum factum ab uxore ejus marito, importunis precibus esse nullum. Idem videtur tenere *Jason. cons. 133. nu. 38. vol. 4.* ubi dicit nimiam importunitatem personæ, cui debetur reverentia, esse idem quod dolum. Idem tenent docentes preces importunas ejus, cui debetur reverentia, æquiparari metui, quoad actus rescissionem, *Socinus senior cons. 263. n. 8. vol. 2. Joan. de Nevizane cons. 22. nu. 22. Montalvus, l. 8. gl. 2. tit. 2. 1. l. 3. fori, Octavianus decis. Pedemontana 179. nu. 4. Salzedo super regulam 232. Bernardi Diaz. limitatione 3. Muscardus de probationibus, concl. 193. num. 9.* Et clarius id docent alii Doctores asserentes contractum gestum ab uxore, ob nimiam viri importunitatem, esse rescindendum, ac si metu esset celebratus: hi sunt *Vitalis de Cambanis tract. clausularum, in clausula, non vi, vel metu. c. De metu tyranni, n. 4. Padilla l. Interpositas, n. 32. C. de transactio. Gutier. l. 1. q. canon. c. 37. n. 17. & 18.* Idem videtur tenere *Jason. §. Quadrupli. num 66. inst. de actio.* ubi ait importunas preces viri haberi loco minarum: & *Ripa in respons. t. de donat. respons. 4. num. 8.* ubi ait importunas preces fratris majoris non distare à metu. Et melius hoc tenet *Joan. Garcia de nobil. gl. 17. n. 15.* ubi expressè dicit hujusmodi preces incutere metum viri constantis. Et amplius dicit, n. 23. quamvis vir, parens, aut superior, sit ingenio non agresti, feroci, austero, sed miti, urbano, placido, si tamen sæpè per se, & per alios etiam submissè, & honestè roget uxorem, filiam, aut subditum, ut consentiat venditioni, censeri eam per metum factam, & rescindendam esse. Et in propriis terminis matrimonii, & professionis, docent annullari per preces importunas una cùm metu reverentiali, sicut annullantur per minas cùm eodem metu. *Covarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. fine, Villalobos in comm. opin. litt. M. verb. Metus, n. 77. junct. n. 74. Veracruz. 1. p. spec. a. 8. post 7. concl. dub. 2.*

6 Tertia sent. dicit, preces importunas, quamvis metui reverentiali conjunctæ sint, non inferrè metum viri constantis. Quia non videntur tantam vim habere, ut constantem virum meritò movere debeant. Hanc tenet *Abb. c. Cum inter R. n. 8. de elect.* ubi ait preces instantissimas principum non inducere justum metum, ad rescindendum actum, nisi sævire soleant in sibi non obtemperantes. Et ipsum sequuntur *Roland cons. 83. nu. 27. vol. 2. Anton. Gabr. to. 2. comm. li. 11. verb. Metus, vers. Preces instantissima, in mea edit. f. 107. col. 1.* Et in matrimonio expressè id tenet *Enriquez. l. 11. de matrim. c. 9. n. 5. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 40. f. 1072. §. Adde tamen.* Et videtur tenere *Ledes. 2. p. 4. q. 49. art. 3. ad fin. ante ult. dub.* ubi absolutè docet, preces importunas non annullare matrimonium.

7 Sit conclusio, inter has sent. secundam reputo probabiliorem. Cùm enim ex una parte importunitas cujuscumque sit, valdè urgeat, ne dicam, vexet, & opprimat (ut probant omnes textus adducti pro 1. sent. n. 4.) & ex altera parte reverentia personæ petentis debita, pusillanimem ac timidum, nec audentem contradicere, rogatum reddat, meritò, ac jure optimo utraque metuendi causa conjuncta, prudentem, ac constantem coget, ipsiusque consensum extorquebit.

8 Moneerim tamen, non quascumque preces assiduas, importunas dici: sed quæ sunt instantissimæ, & sæpius repetitæ, & inculcatæ: ut probat *textus, auth. de hæred. & falci. in princ. vers. Semper igitur collat. 1.* ibi, *semper igitur nobis importuna sunt:* ubi *gl. verb. Importuna,* ait, *id est, valde instantes.* Quod idem probat *text. l. 1. C. de petitis bonorum, l. 10.* ibi, *inverecunda petentium inhiatione:* ubi *gl. verb. Inhiatione,* ait, *id est, frequenti petitione.* Quod etiam sacra pagina significat, *Judicum c. 16.* ubi importunas Dalilæ preces sic explicat, *Cumq; molesta esset, & per multos dies jugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuerat.* Idem significat *Archidiac. c. fin. nu. 2. de rescrip. in 6.* ubi importunum (ait) dici quasi sine portu, & sine quiete: & docet *Pera in l. Si quis in princ. nu. 94. ff. de legat. 3.*

9 Ad argum. proposita n. 4. respondetur. Ad 1. desumptum ex sacris literis, respondeo illud probare, preces importunas continere in se aliquod coactionis genus, quare communiter dum aliquis importuna rogatione lacessitur, solet dicere. Hæc est violentia: minimè autem probat esse metum cadentem in virum constantem: nec Sanson constanter egit, dum victus amore, & importunitate mulierculæ secretum suæ fortitudinis propalavit. Ad 2. dico similiter omnes illos textus probare importunitatem aliquo modo cogere: & ita solemus dicere vulgariter, *concedillo a mal no poder, porque me sacavan el alma con importunaciones,* non tamen probat de metu gravi, & justo. Et ita cautè *Salicet. l. Enim. C. de apostatis, n. un.* dixit, quæ importunis suasionibus fiunt, dici fieri quasi violenter: ut significet non continere violentiam. *el 1. t. 19. p. 7. fin.* dixi *como en manera de fuerca es.* Ad 3. 4. 5. 6. & 7. resp. omnes eos textus loqui de persuasione dolosa, præsumit enim jus in illis importunis suasionibus dolum comminisceri: & ita explicat *Dynus reg. Scienti, 27. de Reg. jur. in 6. n. 3. & 4. & Salicet. l. un. n. 30. C. de raptu virg.* Quare dum *l. 1. C. Ne filius pro patre,* dicit pecuniam extortam, esse auctoritate præsidis recuperandam, & *gl. verb. Extortam,* explicat, suasionibus: exponunt ibi *Bald. n. 1. & Salic. nu. 2.* persuasionibus dolosis, quæ errori æquiparantur. Ad 8. 9. dico tantùm probare importunitatem esse genus quoddam quasi violentiæ, ut explicui in solutione ad 2. Ad ultim. dico, si attendantur primi motus iræ, & tædii, quorum nimia importunitas causa esse solet, fateor plus urgere etiam virum prudentem sæpè, quam minas, & veluti cogere ad quodvis stultum, & ineptum faciendum, ut importunitatem, & tædium illud repellat: verum si ad motus rationi, & prudentiæ, & constantiæ conformes attendamus, id non est verum, nec prudentem, ac constantem illis cogi decens est.

DISPUTATIO VIII.

An contractus celebrati metu viri constantis, sint ipso jure irriti, vel irritandi?

SUMMARIUM.

Contractus metu initi an sint ipso jure nulli, vel annullandi, quid conferat scire? nu. 1.

Refertur sententia dicens esse ipso jure irritos, n. 2. Et per eos non transfert dominium, n. 3.

Verba præsentis temporis dispositionem ipso jure inducunt, nu. 2.

Valent contractus metu initi, donec rescindantur, tam jure naturali, quàm positivo, nu. 4.

Transfertur dominium per tales contractus, nu. 5.

In quibus casibus metu gesta sint ipso jure nulla? remissivè, n. 6.

Rescinduntur tales contractus, sive is in cujus favorem celebrantur, sive alius eo inscio, metum intulerit, nu. 7.

Non rescinduntur, quando metum passus incidit culpa sua in metum, n. 8.

Quid si incutiens metum possit justè inferre, ut si vir minetur mortem uxori deprehensæ in adulterio, & quid si solam accusationem, num. 9. Et explicantur l. Mulier, & l. Nec timorem, ff. de eo quod met. cau.

Solvuntur argum. & explicantur l. 1. C. de rescinden. vendit. & l. Qui in aliena. §. Celsus, ff. de acquiren. hæredit. & l. Qui in carcerem, & l. Si cum exceptione, §. In hac actione, ff. de eo quod met. cau. & l. 3. t. 5. p. 5. n. 10.

Solvuntur alia argum. quibus probatur per contractum metu extortum non transferri dominium, num. 11. & ibi explicatur l. Metum autem præsentem, §. Volenti, & § Licet ff. de eo quod met. cau. & an res metu extorta restituenda sit cum fructibus. & qui habet actionem ad rem, rem ipsam habere videtur. Et resoluto jure datoris resolvitur jus accepto is.

1 Disputationi de matrimonii metu initi irritatione, operæ pretium duxi præmittere disputationem de aliorum contractuum annullatione, ut vel sic percipiatur differentia inter matrimonium, & cæteros contractus: & quia aliqua principia hic disputanda, passim alleganda sunt in disp. de matrimon. Et existimabit aliquis quæstionem esse de nomine, parumque conferre, sive dicamus esse ipso jure irritos, sive irritandos: cùm omnino rescindendus sit contractus, restituendaque sit res cum fructibus, perinde ac si contractus ab initio irritus esset: ut statim declaravimus, sed falletur sic existimans, (ut optimè docet *Navar. c. Accepta, de restit. spoliator. opposit. 5. n. 2.*) nam, verbi gratia, si dicamus renunciationem beneficii esse ipso jure nullam, dum metu gravi facta est, dicendum est teneri renunciantem recitare, & posse ad titulum illius beneficii ad ordines promoveri: cùm verè sit suum. Ut optimè infert *Navar. ibi n. 12.* Contrarium tamen in utroque casu dicendum esset, ubi illa renunciatio valida esset, quamvis rescindenda: ut probat *ibi Navar. n. 21. 22.* Quia jam beneficium non est renunciantis. Similiter si testamentum metu factum, validum sit, succedet hæres in eo institutus, ab eoque auferet fiscus tanquam ab indigno: si verò invalidum sit ipso jure, succedet hæres ab intestato. Ut bene *Padilla, l. Interpositas, n. 9. C. de trans.* Similiter si dicamus, sponsalia metu facta esse nulla, non oritur inde publicæ honestatis impedimentum: quod secus dicendum esset, si dicamus esse valida, at postmodum irritanda.

2 Duplex igitur in hac quæst. est opinio, I. docet contractus tali metu initos, esse ipso jure nullos. Prob. ex *l. 1. Cod. de rescind. vend.* ibi, *irritu est:* quæ verba cum præsentis temporis sint, dispositionem inducunt ipso jure, juxta doctrinam *glossa l. Jubemus, 14. §. Oeconomus: verb. Privetur, Cod. de sacros. Eccl. & l. 5. verb. Habent, C. de jurisd. omn. jud.* & testatur communem *Cremensis singul. 7. Jason l. 2. n. 13. & 15. C. de jur. emphy. Tiraq. cum multis, l. Si unquam, verb. Revertatur. n. 21. & seq. C. de revoc. don.* Et confirm. ex *l. 3. in prin. tit. 5. p. 5.* ibi, *fuerça ni premia no deve de ser fecha à ninguno de vendar, e si alguno la fiziese à miedo no valdria.* 2. probatur ex *l. Qui in aliena, §. Celsus, ff. de acq. hær.* ibi, *qui metu verborum, vel aliquo timore coactus, fallens adierit hæreditatem, sive liber sit, hæredem non fieri placet, sive servus sit, dominum hæredem non facere.* Ergo metu gesta, sunt nulla ipso jure. 3. prob. ex *l. Qui in carcerem, 22. ff. de eo, quod met. cau.* ibi, *qui in carcerem quem detrusit, ut aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est:* ubi apparet, contractum metu celebratum, esse ipso jure nullum: nam ea verba, *Nullius momenti,* important idē, quod nullius vigoris, *c. Ordinarii, in fi. de offic. ordinarii, in 6.* & ibi notat *Archid.* Et ita intelligunt illum textum multi, quos refert & sequitur *Roland. cons. 2. n. 83. li. 1.* 4. prob. ex *l. 2. ff. de judiciis, vers. ac si restitisset,* ubi si quis coactus sit a Prætore ejus jurisdictioni consentire, nulla est prorogatio ipso jure. 5. prob. cùm dolus dat causam contractui bonæ fidei, est nullus ipso jure contractus, *l. Et eleganter, §. 1. ff. de dolo. l. 57. t. 5. p. 5.* at metui dolus inest, *l. Si cum exceptione, §. Eū qui, ff. de eo, quod met. cau. & l. 2. §. Doli mali ff. de vi bonor. raptor.* & advertit *Sarmento l. 2. select. c. 11. num. 3.*

atque ita æquiparari solent dolus, & metus, *cap. Cum contingat, §. de jurejur. & c. 2. de pactis, in 6. §. & l. Si dolo C. de inutilibus*: ergo contractus metu celebratus est nullus. 6. prob. sine consensu contractus nullus est, ejus enim substantia in consensu consistit, *l. Obligationum, ff. de act. & oblig.* at ubi metus adest, deficit consensus. *reg. Nihil consensui. 119. ff. de reg. jur.* ibi, *nihil consensui tam contrarium est quàm vis, atque metus*, & *cap. Cum locum, de spons.* ibi, *cùm locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit*. ergo. 7. quia vim inferens, metuque extorquens, furti, rapinæque reus est: ergo instar furis nullum rei sic ablatæ dominium comparat, nec acceptio illa valida est. Ultimo, quia metus in se habet ignorantiam, *l. Si cum exceptione, 14. §. In hac actione, ff. de eo, quod metus causa.* ibi, *nam cum metus habeat in se ignorantiam*: sed ignorantia est consensui contraria, *l. Si per errorem ff. de jurisd. omn. judi.* ergo contractus metu initus, tanquam consensu carens, est ipso jure nullus. Hanc sent. videtur tenere *Bart. l. Metum autem præsentem, 9. §. Volenti, 2. ff. de eo, quod met. caus.* ubi ait, Illud ratum non habebo, quod ait prætor, *l. 1. ff. eo tit.* intelligi nullo tempore, & ita antequam veniatur ad judicium: ratum non habere: at in judicio declarare, irritum esse. Et tenet *Fortunius tract. de ult. fi. illat. 21. n. 387. & seqq.* Et ex Theologis, tenent idem *Sotus lib. 8. de just. q. 2. a. 7. in solut. ad 3. vers. Seriosius tamen argumentum Palacios lib. 4. de contract. c. 9. §. Dixerim igitur, P. Molina, tom. 2. de just. tract. 2. disp. 326. in solutione ad 2. Carbon. de restit. q. 46. concl. 5.*

3 Hinc inferunt *Fortun. ea illat. 21. nu. 449. & P. Molin. d. solut. ad 2.* minimè transferri dominium per contractum metu initum. Prob. ex *l. Metum autem præsentem, 9. §. Volenti*, ibi, *volenti autem datur, & in rem actio, & in personam*: & *§. Licèt*, ibi, *licèt etiam actionem in rem dandam existimamus. Quia res in bonis ejus est, qui vim passus est, ff. de eo quod met. cau.* Ergo cum metum passus habeat actionem ad rem ipsam, & in bonis ejus permaneat, non transfertur dominium in accipientem. 2. quia res illa cum fructibus restituenda est metum passo, at si accipiens esset verus dominus, non teneretur fructus restituere: cùm ii sint veri domini. 3. quia numquam per traditionem absque justo titulo transfertur dominium, *l. Numquam, ff. de acquir. rerum dominio*: titulus autem hic est omnino injustus. Et confirm. quia ratione tituli injusti non acquirit usurarius dominium, juxta frequentiorem sententiam: cùm tamen adsit consensus voluntarius dantis pro mutuo, & traditio: ergo quamvis in contractu metu extorto adsit voluntas, & traditio, non transfertur dominium; quia in utroque eventu titulus injustus est. 4. quia si transferatur dominium fundi per metum dati Titio, si hic anteriores creditores habeat, quibus solvendo minimè sit, præferentur in illo, tanquam in bonis Titii, quod omnino falsum esse, ambiget nemo. 5. quia plus desideratur ad transferendum dominium rei alicujus in alterum, quam ad abdicandum à se jus, & concedendum illud alteri ad eam rem: cùm dominium plus sit quam jus, & ad illud transferendum, non satis sit promissio absque traditione: Ad hoc autem sufficit. Sed per traditionem metu factam non aufertur jus metum passi, nec alter jus retinendi comparat: ut constat, ergo à fortiori nec dominium. Ultimo, quia si metum passus, rem illam propria authoritate recuperaret absque scandalo, minimè peccaret: ergo manet ejus dominus: aliàs non daretur rei vindicatio.

4 His tamen minimè obstantibus, contraria sententia est tenenda, valere contractus metu initos, esse tamen rescindendos, actione quod metus causa. Prob. 1. ex *l. Si mulier, 21. §. Si metu coactus, el 2. ff. de eo quod met. cau.* ibi *si metu coactus adivi hæreditatem, puto me hæredem effici. Quia quamvis si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui: Sed per prætorem restituendus sum.* Et *l. Si met. cau. 84. ff. de acqu. hær.* ibi *si metus causa adeat aliquis hæreditatem, fiet, ut quia invitus hæres existat, detur abstinendi facultas.* 2. Quia substantia contractus consistit in consensu, & voluntate, *l. Obligationum substantia. ff. de act. & obl.* sed in consensu metu extorto est verus consensus, veraque voluntas. *l. Si mulier, §. Si metu coactus, el 2. ff. de eo quod met. cau.* ergo 3. probatur ex *l. 1. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *ait Prætor, quod metus causa gestum erit, ratum non habebo*: verbum autem futuri, non significat esse ipso jure irritum, sed irritandum: teste *Tiraquello cum multis, l. Si unquam, verb. Revertatur, n. 39. C. de revoc. donat.* Et confirm. quia ibi Prætor promisit actionem, seu exceptionem, quod metus causa, ut gesta metu rescinderet. Ut constat ex *l. Metum, 9. §. Sed quod Prætor, & §. Volenti, ff. eo tit.* ergo supponit mero jure valere: non enim solet competere exceptio, nisi ut elidatur actio, quæ mero jure competit, *l. 2. ff. de exception.* & tradit *Jason, l. Si unus, §. fi. n. 7. ff. de pact.* resolvitque *Covar. reg. Possessor. 1. p. in prin. n. 4. & 5.* 4. probatur ex *instit. de except. in prin.* ibi, *si metu coactus Titio stipulanti promisisti, quod non debueras promittere, palam est jure civili te obligatum esse.* 5. prob. ex *l. fin. C. de his quæ vi.* ibi, *venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari*: ergo valent mero jure, & juris remedio infirmandæ sunt. Et confirm. ex *l. 56. titul. 5. p. 5.* ibi, *por miedo, o per fuerça comprando, o vendiendo deve valer, antes dezimos que deve ser desfecha la compra.* ergo valet mero jure. 6. prob. ex *c. 2. de his quæ vi, in fin.* ibi, *quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*. Ergo tantùm sunt revocanda, & dum non revocantur, sunt rata. Ultimo probatur, quia vel tales cótractus metu celebrati, sunt irriti jure naturali: & hoc non. Ut bene docent *Sotus, 4. d. 29. q. 1. a. 3. vers. Ad secundum simili modo respondetur, & vers. Ad tertium pariter respondetur, Carbon. de restit. qu. 46. concl. 4. Enriquez l. 11. de matr. c. 9. n. 4. Petrus de Ledesma de matr. qu. 47. ar. 3. dub. 1. in solutione ad 3. & 4. ex argumentis positis in primo loco, fol. 214. col. 2.* & latè videbimus disp. 14. dum disputaverimus, an matrimonium coactum, sit jure naturali validum. Non etiam sunt irriti jure positivo: ut probant omnes textus allegati: ergo sunt mero jure validi. Et ideò hanc sententiam ex DD. juris Pontificii, tenent *gloss. c. un. de his quæ vi, in 6. notab. 1. & cap. Super hoc, de renunc. verb. Resignationis: & c. 2. verb. Coactus de his quæ vi. Goffred. summ. tit. De his quæ vi, n. 5. Hostiens. c. 2. de his quæ vi, super ver. Coactus*, ubi *Jo. Andr. n. 3. Ant. n. 7. Anchar. n. 5. Abb. nu. 7. Imola nu. 3. Calderinus tit. de his quæ vi, cons. 1. num. 2. Cardin. Clem. 3. §. Sanè, oppositione 3. de pœnis, Joan. Monachus c. unico, n. 2. de his quæ vi, in 6. Idem Abb. c. Cum locum, n. 7. de spons. & ibi Alexand. de Nevo, n. 4. Præpos. n. 7. idem Anchar. cap. Veniens, el 2. n. 6. de spons. & cons. 382. in princ. Felinus c. Præterea. n. 35. de spons. Decius, c. Causam matrimonii, n. 5. de offic. deleg. Berojus, cap. In præsentia, nu. 120. de probat. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 10. n. 5. Ang. verb. Metus, n. 7.* ubi *Sylvest. q. 8. Tabiena verb. Coactio, qu. 4. n. 5. & ibi Armilla, n. 4. Navarr. c. Accepta, de restit. spoliat. oppositione 5. n. 7. & sum. c. 22. n. 50. Jacobatius de concil. lib. 4. a. 4. n. 118. Carrerius l. 4. de spons. c. 9. initio, Ant. Cucus l. 5. institutionum major. tit. 12. n. 182. init. Gutier. de jur. 1. p. c. 57. n. 21. Flaminius de resign. benef. lib. 13. q. 2. n. 9.* Et ex Doctoribus juris Cæsarei *gloss. l. 1. verb. Irrita, C. de rescind. vend. & l. Si mulier. verb. Illum, ff. de eo, quod metus caus. & l. 1. verb. Non valet, ff. de author. tutor. Bald. l. Si vi, in fine, C. de his quæ vi, Paul. ibi, n. 2. Jason, l. Interpositas, n. 2. C. de transf. & l. Titia, n. 6. ff. de verb. obl. Romanus, d. l. Interpositas, n. 1. & ibi Curtius junior, n. 1. Socinus junior, cons. 77. n. 20. vol. 1. Signorolus, cons. 75. n. 22. Alcia. l. 1. respons. resp. 5. nu. 2. & cons. 5. initio, Barbat. cons. 60. n. 4. vol. 1. Grammaticus decis. Neapolitana 103. n. 67. Sebastian. Medicis de casibus fortuitis, q. 7. n. 62.* habetur *to. 7. tractatuum noviorum, Vincentius Paleotus de dote, n. 47.* habetur *to. 9. eorundem tractatuum, Baldus Novellus de dote, p. 6. privil. 39. n. 1. Bertachin. in repertorio, lit. M. verb. Metus non præsumitur, sub n. 80. vers. Metus non reddit. Martinus de Garatis inter consilia matr. Zileti, cons. 15. n. 13. Ant. Com. to. 3. var. c. 4. n. unic. ad fin. casu 6. Greg. Lop. l. 56. verb. Desfecho, ti. 5. parte 5. Ant. Gabr. tom. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. Metus, vers. Metus contractum, f. 106. col. 1. Menoch. cons. 2. nu. 17. vol. 1. Riminaldus cons. 5. n. 32. vol. 1. Bursatus, cons. 72. n. 21. vol. 1. Padilla, l. Interpositas, nu. 4. C. de transf. Seraphinus de privileg. juram. privilegio 110. initio. Barbosa, ff. sol. matr. rubr. 4. p. nu. 28.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 29. a. 1. qu. 2. §. Qui vult tenere opinionem, Paludan. 4. d. 15. q. 2. art. 5. n. 32. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. vers. Ad secundum simili modo, & vers. Ad 3. pariter. Enriq. l. 11. de matr. c. 9. n. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 6. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 3. dub. 1. in solu. ad 3. & 4. ex arg. propositis in primo loco, fol. 214. col. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorii, materia de matr. c. 40. f. 1065. §. Ad 2. & §. Præterea ad 4.*

5 Hinc infertur per contractus metu gravi celebratos transferri dominium. Prob. quia validi sunt, alias si per venditionem metu factam, dominium non transferretur, irrita esset. Sic docent *gl. cap. unico, de his quæ vi, in 6. notabili 1. & c. Super hoc, De renunciatione, verb. Resignationis, Goffred. sum. tit. de his quæ vi, nu. 6. Imola c. 2. de his quæ vi, n. 4. Paulus, l. Si vi, n. 2. C. de his quæ vi, Navar. c. Accepta, de restit. spoliato. opposit. 5. n. 21. & 22. Palud. & Petr. de Ledesm. citati, num. præc. fine.* Et probatur, quia per traditionem desinit tradens esse dominus, traditione enim transfertur dominium, quando concurrit titulus, qui jure invalidus non est, *l. Traditionib. C. de pact. § Per traditionem, instit. de rer. divis.* Sed hic concurrit traditio, & titulus, qui ex contractu per metum celebrato acquiritur, non est nullus ipso jure, sed venit rescindendus, ut probavimus, n. præcedenti: ergo transfertur dominium.

6 Aliqui tamen casus excipiuntur, in quibus metu facta, ipso jure irrita sunt, de quibus est videnda *gl. cap. 2. de his quæ vi, verb. Coactus*, & ibi scribentes. Et specialiter de resignatione beneficii metu facta, est consulendus *Navar. c. Accepta, de restit. spoliat. sexta oppos. 5. & Flaminius de resignat. benefic. lib. 13. q. 2.* Et de testamento metu facto, an nullum sit? specialiter videndi sunt *Manthaca de succession. creat. §. 17. n. 5. & seq. Padilla l. Interpositas. C. de transf. num 4. Bursatus cons. 72. n. 22. vol. 1.* An autem jurisdictionis concessio metu extorta valeat? dixi lib. 3. disp. 39. n. 13.

7 Non refert autem, ut contractus metu celebratus rescindatur, sive is in cujus favorem contractus celebratus est, metum gravem intulerit, sive alius. Quia res illa metu acquisita, transit eo vitio affecta in quemcumque possessorem: ut habetur expressè *l. Si cum exceptione, 14. §. In hac actione, ff. de eo quod met. caus.* ibi, *in hac actione non quæritur, utrùm is qui convenitur, an alius metum fecerit, sufficit enim hoc docere metum esse sibi illatum, & ex hac re eum, qui convenitur, & si crimine caret, lucrum tamen sensisse.* Ubi *glos. verb. Lucrum*, ait idem esse, si ex causa non lucrativa. Idem habetur *eadem l. §. Pedius*, & docet *gl. cap. 2. de his quæ vi, verb. Coactus, & ibi Hostiens. paulo post princ. super verb. Coactus.*

8 Temperandum tamen est quod diximus, rescindendos esse contractus metu cadenti in constantem virum celebratos, ut intelligatur, nisi metum passus inciderit culpa sua in metum. Probatur ex *l. Cotinet 3. §. Sed vim, ff. de eo quod met. cau.* ibi, *sed vim accipimus atrocem, & eam quæ adversus bonos mores fiat*, & *l. Si mulier 21. ff. eod. t.* ibi, *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratam, cum de suo statu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit ne in servitutem redigatur, cessat edictum: quia hunc sibi metum ipsa infert.* Ubi *gloss. verò. Quia*, ait non obstare *l. Nec timorem, 7. in fin. ff. eod. t.* ibi, *sed & si ne probatur ab eo, qui deprehendit, alienaverit, succurri ei per hoc edictum videtur: quia hic juste faciebat patronus revocando*, ibi an-

ibi autem, delinquebat accipiendo. Ratio est manifesta, quia contractus metu initi rescinduntur ratione injuriæ illatæ metum passo, quæ omnino cessat, cùm metus justè infertur. Sic tenent glos. c. At ejus, verb. Invita d. 5. & c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus, ubi Hostiens. super verb. Revocari, & ibi Abb. n. 8. Imola, nu. 3. Prep. ß. Bart. l. Qui in carcerem, n. 1. ff. de eo, quod met. caus. & ibi Bald. statim in principio, Goffredus sum. tit. de his quæ vi, n. 2. Cardin. c. Veniens, el 2. nu. 2. de spons. Alex. de Nevo, c. Cum locum, nu. 15. de spons. Alex. cons. 99. in prin. vol. 3. Rebuf. 2. tom. constit. tit. de rescissione contractuum, glos. 12. num. 7. Rosella verb. Metus, n. 2. ubi Angel. num. 10. Sylvest. q. 6. Tabiena verb. Coactio, q. 8. n. 9. Navarr. lib. 3. consil. in 1. edit. tit. de regul. cons. 27. nu. 2. & 3. in 2. lib. 2. tit. de his quæ vi, cons. 8. n. 2. & 3. Gutier. de juram. 1. p. c. 57. nu. 5. Barbatus cons. 72. nu. 58. vol. 1. Flaminius de resignat. benef. lib. 13. q. 1. nu. 125.

9 Contra hanc tamen limitationem fortiter urget doctrina gl. ß. c. Veniens, el 2. de spons. ubi per illum textum docet, subveniri metum sua culpa patienti. Quem sequuntur ibi, Hostiens. ad fin. super verb. Nisi metu coactus, Joan. Andr. n. 8. Ant. n. 4. Anchar. nu. 7. Cardin. nu. 1. Henricus, nu. 1. Prepos. nu. 2. Villalobos in communibus opin. lit. M. verb. Metus, n. 71. Navar. sum. c. 17. Hisp. nu. 14. Lat. nu. 15. 2. urget doctrina Hostiens. c. fin. de appell. statim in principio, & Joan. Andrea n. 1. Cardin. in fine, Ant. n. 7. Anchar. n. 1. Abb. n. 1. Henric. nu. Alex. de Nevo, nu. 2. Franc. n. 2. Imola, n. 2. asserentium excusare metum justum patientis illum sua culpa, ne appellationem interponat coram judice à quo. Sed prior doctrina non obstat. Intelligitur enim, quando metum passus culpæ reus fuit, sed metus injustè, & non juridicè incutitur: tunc enim subvenitur metum patienti culpa sua, juxta l. Nec timorem, ff. de eo quod met. caus. Nostra autem limitatio procedit, quando metus absque injuria infertur: juxta l. Si mulier. ff. eo tit. Et ita conciliavit hos textus gl. d. l. Si mulier, verb. Quin, Goffredus summa, tit. de his quæ vi, n. 3. Hostiens. c. Veniens, el 2. de spons. ad fi. ubi Joan. Andr. nu. 8. Anton. n. 7. Henr. nu. 1. 2. & 3. Et ita se explicarunt Rosella verb. Metus, n. 2. ubi Ang. n. 10. Sylvest. q. 6. Tabiena verb. Coactio, q. 8. num. 9. dicentes, valere contractum metu justè incusso celebratum: ut si maritus minetur uxori accusationem de adulterio, secus si injustè incutiatur metus, ut si mortem privata authoritate minetur. Idem Alex. cons. 99. n. 5. vol. 3. ubi ait, d. l. Si mulier, procedere, dum quis aimet pœnam jure sibi inferendam, secus quando per privatum infertur. Et in hoc casu procedit, d. c. Veniens, cui prior illa doctrina innititur. Quia pater volebat interficere juvenem inventum cum filia, cujus timore juvenis eam duxit. De quo etiam dicemus disp. seq. n. 9. Nec obstat posterior doctrina. Quia ea intelligitur, ut non debeat considerari culpa metum passi, ad appellationem: quando metus in eo casu injustè infertur, secus si justè: ut bene explicat Decius eod. c. fin. de appellat. n. 9. egregiè significarunt Ant. ibi, n. 7. Imola, n. 2. ubi asserunt, adeò culpam metum passi excusare, si ob metum nō appellet coram judice à quo: quia de jure nequit talis metus inferri, quamvis enim pars provocasset judicem, at judex ægre ferrè non debet appellationem. Quare si justè judex metum incuteret, non excusaret appellantem: ut docent Bart. l. De pupillo, §. Si quis ipsi, n. 17. ff. de operis novi nuntiat. Alex. de Nevo, d. c. fin. num. 10. & ibi Prepos. nu. 6. Francus n. 6.

10 Tandem resp. ad argum. prioris sent. proposita num. 2. Ad 1. dico cum gloss. ea. l. 1. verb. Irrita, intelligi, id est irritanda per actionem, quod metus causa. Nam in jure irritum dicitur, quod ex causa supervenienti infirmatur & rumpitur, §. Alio quoque modo. instit. Quib. mod. testam. infirm. quia in effectu vires non habebit, eo quod rescindendum sit. Ad confirm. respondetur eodem modo: dum enim dicit, no valdria, non intelligit ipso jure, sed quia rescindenda est. Quod manifestè declaratur, per l. 56. t. 5. part. 5. ibi, por miedo, o por fuerça comprando, o vendiendo, no deve valer antes dezimos que deve ser desfecha la compra. Et statim addit. Otro si deximos que puede ser desfecha la vendida, que fuere fecha por menos de la meitad de el justo precio: unde apparet ea verba, no deve valer, explicari, id est, cum effectu. Ad 2. respondetur cum glos. ibi, verb. Fallens, & verb. Non fieri, omissis aliis solutionibus, quas affert: defectu animi adeundi non valuisse, & ita dicit textus, fallens: præmiserat enim occultè protestationem se nolle adire. Aditio autem ex animo adeuntis pendet, l. Gerit, §. Pro hærede, ff. de acquir. hæred. Et quamvis actus ex duorum voluntate pendens non impediatur protestatione occulta præcedenti, l. Cum plures, §. Locator, ff. locati, & dixi latè l. 2. di p. 45. n. 19. at Bart. l. Qui in aliena. §. Celsus, ff. de acquir. hæred. & l. Non solum, §. Morte, ff. de novi oper. nunciat. commemorat aditionem hæreditatis inter actus, qui ex unius solùm voluntate pendet. Et hæc interpretatio est communis, teste Alciat. eod. §. Morte, n. 79. Cæterùm non caret difficultate, quia in aditione hæreditatis negotium inter duos geri videtur: obligari namque dicitur hæres hæreditati, l. Mora, ff. de acquir. hæred. Et hæres quasi contrahit cum legatariis & creditoribus, §. Hæres. inst. de oblig. quæ ex quasi contract. Et ita magis debet assimiliari actibus, qui inter duos geruntur. Et ideò retenta eadem solutione, videtur hæc protestatio clancula, gesta inter duos. Quia defectus animi non consistit ex sola protestatione, sed ex vi & metu prius illato servo, cujus causa aditionis tempore durabat, & ideò non potuit protestatio contrario actu tolli: excusat etiam protestatio clancula, quando adest justa causa sic faciendi, ut metus: ut dixi ead. disp. 45. n. 22. Ad 3. dico cum Gutier. de juram. 1. p. c. 57. n. 21. ultra metum adesse ibi dolum, & calliditatem pessimam illius, qui injustè detrusit in carcerem, gravius delictum admittit, quam alius metum incutiens, sub prætextu enim justitiæ falso asseveratæ, constituit judicem, qui jus reddere unicuique tenetur, instrumentum iniquitatis. Ad 4. dic esse speciale in jurisdictionis prorogatione, non enim valet metu extorta: ut dixi lib. 3. disp. 39. n. 39. Ad 5. dicunt quidam, esse latum discrimen: nam ubi adest dolus, deficit consensus, ubi verò metus, non. Sed hanc solutionem optimè reprobant Bart. ea. l. Et eleganter, in princip. nu. 6. & Covar. reg. possessor, 2. p. § 6. n. 6. vers. Septimo, nam in eo dolo non deficit substantialis consensus, alias contractus stricti juris essent invalidi, quando eis dat causam dolus: cujus contrarium est certissimum. Item quia matrimonium tali dolo contractum est validum. Ideò dic cum Bart. ibi aliud esse in simplici dolo, aliud in eo, qui inest metui: nam contrahens metu non errat in causa consensus, sed illam novit, ideò valet contractus: is verò, qui consentit propter dolum, errat in causa consensus, unde consentit sub quadam conditione, si verum est illud, propter quod inducitur ad contrahendum: quod cùm verum non sit, facit deficere consensum: & hoc in bonæ fidei contractibus, in quibus habetur ratio de eo, quod est æquum, licèt non deductum sit in pactum, §. Actionum, instit. de act. at in contractibus stricti juris, licèt quis inducatur per dolum, verum est hunc consensisse, & licèt fiat ex causa, in qua erravit, illa causa est extra contractum, & ideò in his contractibus, qui strictè considerantur, illa causa non attenditur de juris rigore. Ad 6. dico non esse consensum omnino liberum & spontaneum. Ad 7. negosse rapinam, vel furtum, quando solùm metus incutitur. Habetur l. Si cum exceptione, § 4. §. Qui vim, ff. de eo quod met. caus. ibi, qui vim intulit, cum possessionem à me sit consequutus, fur non est, quamvis qui vi rapuit, fur improbior esse videatur. Ad ultimum, dico textum non velle metum passum errare, & ignorare quid agat; sed tantum justè ignorare, quis metum intulerit, cùm talia noctè, vel clanculò fiant. Ut bene ibi glossa verb. Ignorantiam.

11 Superest respondere ad argum. proposita n. 3. quibus prior sent. probat per contractum metu extortum non transferri dominium. Ad 1. respondent Goffredus summa, de his quæ vi, nu. 6. & Paulus l. Si vi, n. 2. C. de his quæ vi, quamvis vendens per metum transferat dominium, at eodem instanti de æquitate prætoria restituitur utale eidem vendenti, propter quod res non videtur exiisse de matrimonio suo. Et ita gloss. ea, §. Licet, verb. In bonis, ait, scilicet, fictione juris. Vel melius respondetur actionem hanc quod metus causa, esse mixtam: quia non tantùm datur adversùs metum inferentem, sed etiam adversùs rem ipsam, apud quemcumque possessorem extitat, l. Si cum exceptione, §. In hac actione, ff. de eo quod met. caus. Et quia qui actionem habet ad rem, rem ipsam habere videtur: reg. Qui actionem. 15. ff. de reg. jur. ideò in bonis metum passi dicitur esse. Ad 2. fateor restituendam esse rem cum fructibus, non eo quod dominium in accipientem non transiverit, sed quia conceditur à jure restitutio in integrum, c. 2. in fin. de his quæ vi, ibi, quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari, mandamus cum integritate restituas universa. Ad 3. dico ad acquirendum dominium requiri unà cum consensu, & traditione, titulum justum, id est, titulum, cui non resistat jus ipsum annullans: & hujusmodi est titulus acquisitus per contractum metu initum, quamvis injustitiam in se metus injustè illati contineat. Ad confirm. titulus usurarius est omnino invalidus: at titulus metum inferentis est ipso jure validus, & tantum est annullandus ope exceptionis. Ad 4. nego sequelam: quia resoluto jure datoris, resolvitur jus acceptoris, l. Si ex duobus. 6. §. Sed & Marcellus, ff. de in diem adjectione. Cùm ergo actione quod metus causa resolvatur jus accipientis per metum, & in integrum restitutio illius rei concedatur metum passo, ut diximus, resolvitur jus creditorum illius possessoris in illam rem. Ad 5. dico majorem in æquivoco laborare, si enim sit sensus, plura requiruntur ad transferendum dominium, quam jus ad rem, vera est, ut bene ibi probatur. 2. si autem sit sensus, plus requiritur ut homo efficiatur dominus alicujus rei, quam ut habeat jus retinendi, & alter omni actione ad rem spolietur: est falsa. Quia ad dominium, satis est traditio cum titulo jure ipso valido: ad aliud verò, requiritur titulum omnino esse justum, nec rescindibilem. Ad ultimum, concesso antecedenti, negatur consequentia: id enim non evenit, quasi concedatur rei vindicatio propriè loquendo: sed quia actionem habet metum passus ad rem illam recuperandam. Ut equum mihi promissum, cujus dominus nondum effectus sum, possum occultè absque scandalo capere, quando alias obtinere nequeo, eo quod actionem habeam ad illum, sitque mihi debitus. Similiter licèt metum passus non maneat dominus rei metu ab illo extortæ, at quia sibi est debita, potest occultè recuperare.

DISPUTATIO IX.

An sicut in foro externo extorta per metum levem non rescinduntur, sed tantùm quando est cadens in constantem virum, ita in foro conscientiæ observandum sit, atque adeò extorta per metum levem non sint necessariò restituenda in foro conscientiæ?

SUMMARIUM.

Referuntur tres sententiæ, nu. 1. 2. & 3.
Et sententia authoris, nu. 4.
An saltem officio judicis subveniatur metum levem passo? 5.

Restituendi obligatio consurgit, quamvis possessor rei metu extorta, immunes culpa metus sit, 6.

Quid si metus incussus non sit ad extorquendum donationem, vel contractum? 7.

Quid, si metus justè incutiatur, quia minatur aliquis damnum, quod justè, & absque injuria inferre potest, ut Non ero tuus amicus, vel non opem feram, 8.

An potens justè accusare, teneatur restituere extortum, ne accuset? Et explicatur l.sol. fin.s.14.p.6. n.9. Et ibi, quid si fictè minaretur se accusaturum? Et quid, de viro minanti mortem, vel accusationem adultero deprehenso cum uxore.

Quid, si recipiat aliquis pretium, ne deferat crimen perpetrandum? 10.

Metus reverentialis an obliget ad restituendum eo extorta, 11.

Quis dicatur metus reverentia, ut obliget ad restituendum, 12.

Renunciatio hæreditatis an facta metu reverentia paterna, valeat in conscientia? 13.

Fidejussio uxoris facta metu reverentiali viri, an valeat in conscientia, vel possit ipsa bona abscondere, sitque necessaria relaxatio juramenti? Et quid, quando ob egestatem abscondit necessaria ad victum? nu 14. Ubi an fidejussio uxoris non servatis solemnitatibus juris, valeat in conscientia, & si solvat, teneatur alter restituere?

An uxor promittens viro morti vicino se soluturum ejus debita, teneatur in foro conscientiæ solvere, sive juraverit, sive non? & si solvat, an teneatur alter restituere? Et quid, si dicat illi, Lega quicquid volueris, nam ego solvam. 15.

Quid, si filius promittat patri in eo articulo constituto, se soluturum ejus debita, vel legata, & quando possit, si minor sit, implorare beneficium restitutionis, sive juraverit, sive non? nu. 16. ubi an possit minor in donatione, aut fidejussione restitui.

Quid si creditor partem debiti alicui remittat, desperans se aliàs recuperaturum, an sit tutus debitor? Et quid, si dicat se esse paratum ad solvendum, cùm tamen non sit? n.17. Et ibi, quid, si quidam terrens conveniat creditorem, illi dicens, utar, ut tibi debitum solvatur, si partem remittas?

Quæ precibus importunis obtenta, obligant ad restitutionem, similiter obligant, si metu reverentiali extorqueantur, n.18.

Et solvuntur argum. n.19.

1 QUadruplex est sententia. I. negat extorta per metum levem, esse necessariò restituenda. Prob. quia leges ob metum levem non concedunt rescissionem, nec restitutionem, ut constat ex *toto t.1.ff.de eo quod metus causa*, & ex *reg. Vani, ff. de reg. jur.* & hæ leges justissimæ sunt: ergo in utroque foro servandæ. Sicut de legibus præscriptionis verissima sent. habet. 2. quia quando sententia judicis non innititur falsæ præsumptioni, ea sententia in utroque foro obligat, & est servanda, (ut dixi lib. 1. disp 5 n. 10) Sed cessante falsa præsumptione consensus, quamvis constet judici consensum extortum esse metu levi, & ita non fuisse omnino liberum, decernere donationem, & quemcumque alium contractum eo metu extortum, esse validum, & nullum esse locum restitutioni. Ergo idem dicendum est in foro conscientiæ. 3. quia major libertas requiritur in matrimonio, quàm in donatione, & quocunque alio contractu, ut constat: in aliis enim contractibus admittitur pœna, quæ tamen omninò excluditur à matrimonio propter ejus libertatem, *c. Gemma, de sponsal.* Sed matrim. metu levi contractum non irritatur in foro conscientiæ: ergo similiter alii contractus, & donationes. Hinc tenet *Medina, C. de restitut. q.3. casu 2. vers. Si fiat remissio*, ubi ait, remissionem, & donationem ex metu gravi esse invalidas, nec reddere tutum donatarium, & eum cui remissio concessa est: secus si esset metus levis.

2 II. Sententia, ait nullum esse discrimen inter utrumque forum, sed in foro externo non dari actionem quod metus causa, contra tertium possessorem, qui injustitiæ metus particeps non fuit, nisi metus cadat in virum constantem: concedi tamen adversùs metum inferentem, quamvis metus levis sit. Similiter etiam in foro conscientiæ extorquentem rem metu levi, teneri restituere: alium autem possessorem rei illius, qui omnino expers fuit culpæ metus illius levis, non teneri restituere. Prob. primo, ex doctrina *Baldi, l. Fidejussor, §. Pater Seii, ad fin. ff. de pignor. & Roman. l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, num. 11. ff. solut. matrim.* ubi dicunt, metum reverentialem absque minis rescindere contractum, eum eo, cui debetur reverentia, initum: secus cum alio. 2. Quia obligatio hæc restituendi consurgit ex injuria illata, nullam autem intulit possessor culpæ metus expers. 3. Quia aliàs votum metu levi emissum, esset irritum: contrà verissimam omnium sententiam. Quia Deus quoad recipiendum votum, debet nobiscum justitiæ leges servare. Nàm instar personæ privatæ jus comparat ex hominum promissionibus. Hanc tenet *Sarmiento lib. 2. select. c.11. à n.6. usque ad 11.*

3 III. Sententia, ait extorta metu levi esse restituenda, in actibus gratuitis, ut in donationibus, eleemosynis mutuis, secus in contractibus onerosis, ubi non intervenit mera gratia, sed do, ut des, facio, ut facias, &c. Prob. quia cum in illis sit mera gratia, major desideratur libertas, quam in his, ubi utrinque est commodum, & onus. Hanc tenet *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c.40. §. Porro, & hic.* Favent *Tabiena verb. Coactio, q.7. nu.8. Armilla ibi, in fine.* ubi ajunt in hac quæstione considerandas esse circumstantias rerum, & contractuum.

4 IV. Sententia (cui tanquam veriori adhæreo) indistinctè docet extorta per metum levem, qui est causa sine qua non, esse in foro conscientiæ restituenda. Prob. 1. quia quamvis jus civile non concedat in hoc casu actionem, nec contractus rescissionem, id tamen est ad vitandas lites, quæ passim suboriri possent, cum metus levis facillimo negotio probari valeat, & ne humana commercia impediantur, non tamen approbat eam receptionem, nec justam esse censet. Ut in deceptione intra dimidium justi pretii, jus civile ad vitandas lites denegat actionem, cùm tamen eam non approbet, tenetur decipiens restituere: ergo similiter in nostro casu. 2. Quia metu levi contractum extorquens, injustitiæ reus est, cum retinenti dante rem accipiat ob metum: ergo tenetur restituere, reducens rem ad pristinum statum, restituens quod accepit, reddito sibi eo quod dedit: aliàs non reduceretur res ad æqualitatem. Et confirm. quia in contractibus etiam onerosis substantia obligationis consistit in consensu, *l. Obligationum, ff. de act. & oblig.* & ut rectè & absque injustitia ineantur, debet concurrere libera utriusque contrahentis voluntas, quæ injustè & cum injuria, qualicumque metu, etiam levi cogitur: ergo tenetur cogens, ut injuriam resarciat, contractum rescindere, restituto altero contrahente in suam pristinam libertatem, omni metu deposito. Unde hæc erit sola differentia inter contractus lucrativos, seu gratuitos, & onerosos: quod in illis tenetur extorquens metu levi, restituere, nulla re sibi reddita: cùm nihil dederit: in his autem restituendum est sibi quod dedit. Et ita hanc sententiam amplectuntur *Angel. verb. Metus, nu.14.* ubi *Sylv. qu. fin. & Restitut. 2. dicto 7. Tabiena verb. Coactio, q.10. nu.15. Adrian. 4. q.1. de restitut. dub. 5. vers. Ex quibus omnibus, in parvis volum. fol. 103. col. 2. Sot. 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. Hoc ergo primum argum.* ubi loquitur in omnibus contractibus, dempto solo voto, & matrimonio, *Navar. sum. Lat. & Hisp. c.17. n.30. init. & Lat. c.17. n.5. & 15. & c.22. nu. 51. vers. Septimum, & Hisp. c.17. nu.14. & 15 & comment. 2. de regular. n.67. vers. Addo 13. Covar. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n.7. Ledesm. 2. p. 4. q. 18. a.8. f.273. col. 2.* & melius loquens etiam in omnibus contractibus, *q.49. a.3 f.456. col. 1. Veracruz. 1 p. spec. a.8. post 7. conclus. §. Ex isto sequitur, Navar. l.3. de restit. c.1. in nova edit. dub.7. n.332. P. Molina, to.2. de just. tract. 2. d.267. fin. Lud. Lop. 1. p. instruct. c.96. §. Cæterum in foro conscientiæ, & l.1. de contractib. c.51. §. Præterea attingendo punctum, & l.2. c.17. §. Igitur in hac dicturus, & c.22. §. Respondetur ergo ad primam part. vers. Sed profectò, fol. 390. Platus*, quem refert, & sequitur *Salzedo super reg. 552. Fernand. Diaz, limit. 4. Carben. de restit. qu. 46. concl. 7. Capua lib. 1. decisionum, c.121. nu.7. Manuel 1. tomo sum. 2. edit. c.95. conclus. 2. n.2.* ibi tamen loquitur de sola donatione. Et hanc sententiam colligunt *Navar. & Covar. citati, ex Hostiense, c. Verum, de jurejurando, initio, super vers. Invitii, & Joannes Andreas, ibi, n.6. Abb. d. c. Verum, n.3.* ubi *Alexand. de Nevo, n.7. & 8. Anton. 2. p. tit. 10. c.6. §. Quintus casus*, ubi censent, concedendam esse absolutionem juramenti metu levi præstiti: si enim injuriosa non esset ac injusta extorsio, & obligans ad restituendum, non concederetur absolutio à juramento. Et pro eadem sententia sunt *Cajetanus 2. 2. quæstion. 32. art. 7. fine, Armilla verb. Restitutio. n.58. Castro libro 2. de leg. pœnali, c.2. corollario 3. Corduba l.1. quæstionarii, quæst. 13. fine*, ubi censent satis esse mixtum aliquid involuntarii, & nolitionem conditionalem ad obligandum ad restitutionem.

5 Immò & in foro externo, licèt non detur actio quod metus causa, nisi metus cadat in constantem virum: cæterum metum minorem passo succurretur officio judicis, & rescindetur contractus. Ut docent *gloss. l. Nec timorem, verb. Restit. ff. de eo, quod met. cau. & c. Cum dilectus, verb. Metum, de his quæ vi.* ubi *Ant. n.16. Panorm. n.9. Anchar. nu.1. vers. Secundo quæro, Bart. l. Metum, la 1. ad finem, ff. de eo quod met. cau. & l. Non est verisimile, §. Si fœnerator, fine, ff. eodem tit. Angel. instit. de action. §. Quadrupli, nu.7. & ibi Jason nu. 56. Joan. de Imola, l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, num. 15. ff. solut. matr. Decius §. de appellatio. n.8. Franc. de Platea tract. de excomm. §. 46. nu. 10. habetur tom. 14. tractatuum, Bertachinus in repertorio, lit. M. verb. Metus non præsumitur, sub n.80. fin. vers. Metus actio, Suarez allegat. 1. n.33. Padilla l. Interpositas, num.3. C. de transact. Joan. Garcia* alios referens *de nobilit. gl. 17. n.20.* Et est ratio, quia æquum non est, judicem pati, ut metum inferens, commodum reportet ex culpa sua.

6 Nec placet distinctio, qua usus est *Sarmiento nu. 2. allegat.* nempè, inferentem metum levem teneri restituere eo metu extorta, non autè tertium possessoré. Et ita jure optimo eam reprobat *Joannes Garcia de nobilitate gl. 17. n.29.* dicens se non videre, qua ratione metus sufficiens contra inferentem, non sit sufficiens contra alium possessorem, ad quem ea res eo vitio metus affecta, perveniat: atque ita *Sylvest. Restitutio. 2. dicto 7.* asserit teneri possidentem rem metu levi extortam, restituere in foro conscientiæ, sive ipse, sive alius metum intulerit. Et *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 267. f.97.* ait non obligare promissionem, aut donationem, sive idem, cui promittitur metum intulerit, sive alius, ut illi promittatur. Prob. quia actio, quod metus causa ad rescindendum contractum, datur in foro externo, tam adversùs inferentem metum gravem, quam adversùs quemcumque possessorem, (ut probavimus disp. præced. nu.7.) quando metus est cadens in constantem virum, eo quod res illa vitio metus affecta cum suo onere transit ad quemcumque possessorem. Ergo similiter in foro conscientiæ, quicumque possessor rei metu levi extortæ, sive à se, sive ab alio, tenebitur eam restituere. Transit enim res vitio illo affecta. Quod enim metus gravis operatur in foro externo

quoad

quoad contractuum rescissionem: operatur in interoo quoad restituendi obligationem, metus levis, ut probavi hac disp. nu.4. 2. Probatur, quia metum inferens tenebatur eandem rem numero restituere, Cùm enim injuria illam extorserit, nullum retinendi jus acquisivit: ergo metum passus non tantùm habebat jus in personam metum inferentis, sed etiam jus, & actionem ad rem ipsam ablatam: ergo eandem actionem habebit ad illam, apud quemcumque possessorem sit, ut teneatur eam sibi restituere, si non ratione injustæ acceptionis, quia culpæ illationis metus particeps non fuit saltem ratione rei acceptæ, quia rem vitio metus affectam possidet. Et confirm. quia per injustam rei alienationem ab incutienti metum factam non est dicendum metum passum amisisse jus, & actionem, quam habebat ad illam rem. Tandem probatur à simili, nam sicut res per usuram accepta est obnoxia restitutioni, ita etiam res metu levi extorta, sed illa transit ad quemcumque possessorem cum onere obligationis eam restituendi: ergo & hæc similiter.

7 Dupliciter tamen limitanda est hæc nostra quarta sententia. Primò quando metus incussus est ad extorquendam donationem, vel alium contractum, si enim fiat donatio ex metu non ad id incusso, valet utique, nec tenetur alter restituere: verbi gratia, si quis dum injustè mors sibi imminet ab aliquo, cuidam pauperi aliquid promitteret, vel donaret, ut Deus ipsum ab eo periculo eriperet, valeret utique, nec teneretur pauper aliquid restituere. Quoniam licèt metu promittat, aut donet, non est involuntarie, sed propria sponte eligit id medium, ut Deus ab eo periculo se liberet, sumpta occasione ex alterius nequitia, & ita dicemus hoc 4. lib. disp. 13. n. 3. matrimonium ex simili metu non irritari. Et de voto omnes id dicunt: Et *Molina C. de rest. q. 3. causa 2. vers. Sed juxta hoc possent, Cordu. sum. q. 180. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 267. f. 97.*

8 2. Limitanda est, quando metus incutitur injustè; si enim justè incutiatur, non tenetur accipiens restituere. Quia cessat injustitia, & injuria, quæ est causa restitutionis: sicut disp. præc. n. 9. diximus, contractus non rescindi, quando metus est justè incussus. Sic *Adrianus 4. q. 1. de rest. dub. 5. vers. Ex quibus omnibus, Nav. sum. c. 17. Lat. n. 15. Hisp. n. 14. Lodes. 2. p. 4. q. 18. a. 8. f. 273. col. 2.* Et exemplificat, ut Da mihi equum, aliàs non ero tuus amicus: quia non tenetur esse specialis ejus amicus. *Corduba sum. q. 180.* & exemplificat, si quis promittat opem se denegaturum ad quoddam matrimonium, nisi donatio fiat: quia non tenetur opem ferre. *Carbon q. 47. de restit. concl. 7. P. Molina, to. 2. de just. tract. 2. disp. 267. f. 98. & DD. statim n. seq. referendi.*

9 Hinc infertur 1. potentem aliquem juste accusare, eoque timore illato, aliquid extorquentem, ne accuset, minimè teneri restituere. Quia justè poterat accusare, privaturque actione accusandi, quam habebat. Sic *Angel. verb. Metus, n. 10. ubi Sylv. q. 6. Tabiena verb. Coactio. q. 8. n. 9. Navar. sum. Latina, c. 17. nu. 15. Hispan. ead. c. n. 14. & c. 18. addit. ad eundem, n. 14. Corduba sum. q. 77. Capua li. 2. dec. c. 17. n. 13. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 96. fine, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 206. n. 11.* Cujus contrarium minus bene tenuit *Molina q. 29. de restitut. fine*, cui favent *Angel. verb. Concussionis crimen, init. junct. n. 2. Sylv. verb. Concussio q. 1. junct. q. 3. Armilla ibi. init. juncto n. 2.* Nam in priori loco asserunt esse concussionis crimen accipere ob non accusandum: & in posteriori, accepta per concussionem, esse restituenda. Et favet huic sententiæ *lex ultima, fine, t. 14. p. 5.* ubi dicens turpiter accipere aliquem ne accuset, subdit, *por ende dezimos que deve tornar lo que asi recibio al que lo dio.* Sed dic esse pœnalem, quare solùm sequuta sententia teneri recipientem restituere. Ut bene docent *Corduba, & Manuel hoc n. allegati.* Et credo id esse verum, quamvis absque animo accusandi minaretur accusationem: adhuc enim non tenetur eo metu extortum restituere. Quia adhuc privatur jure accusandi, quod pretio æstimabile est. Quamvis *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 514. fine*, dicat teneri in hoc casu restituere, quod tamen minime credo. Cavendum tamen est à Corduba ibi, quem sequitur *Lud. Lop. l. 1. de contract. c. 9. paulo post principium*, ubi asserunt non teneri virum restituere pretium extortum ab adultero reperto cum uxore, ne illum interficiat. Quia remittit actionem quam in foro externo habebat impune occidendi. Cæterùm hoc minus verum est. Quia cum lege justitiæ teneatur non occidere adulterum privata authoritate, injustè eum timorem incutit, unde eo extortum tenebitur restituere: secus quando extorquet, ne ad judicem deferat: id enim potest juste facere. Ex hoc constat ex dictis disp. præcedenti, num. 9. ubi cum aliquibus Doctoribus asseruimus, non rescindi contractum, quem vir metu extorquet, ne adulteros accuset, secus ne privata auctoritate enecet. Et in terminis similibus docent, dicentes patrem teneri restituere pretium extortum, ne repertum inhonestè cum filia interficiat, nisi patiatur aliquod damnum, in cujus recompensam illud retinere possit. *Angel. verb. Metus n. 10. ubi Sylvest. q. 6. Tabiena verb. Coactio q. 8. n. 9. Capua l. 2. dec. c. 17. n. 12.*

10 Aliqui temperant corollarium præcedens, ut intelligatur, quando aliquis pretium recipit, ne judici deferat crimen verè perpetratum, nam si recipiat, ne deferat crimen perpetrandum, dicunt, teneri restituere. Sic *Capua l. 2. dec. c. 18. n. 14. Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 206. num. 11.* dicens eam restitutionem faciendam esse pauperibus. Cæterùm hæc limitatio non placet: quia utroque casu privatur metum inferens, jure, quod habet, accusandi, sive de crimine perpetrato, sive de crimine, quod deinceps perpetrari viderit: quod quidem jus pretio æstimabile est: ergo non tenetur restituere pretium acceptum, ut illo jure cedat: quamvis enim turpiter faciat id pactum ineundo, dignusque sit, ut pretio recepto spolietur, ea tamen est pœna quam ante judicis sententiam subire minimè constringendus est. Et ita videntur tenere *Angel. verb. Accusatio, n. 6.* ubi *Sylvest. q. 6.* ubi ajunt recipientem ne accuset de crimine perpetrato teneri de consilio restituere, & multo fortius, si ne accuset de crimine perpetrando: ubi clarè videntur sentire in utroque casu restitutionem esse de consilio.

11 2. Ex dictis infertur, quamvis metus reverentiæ absque minis non sit cadens in virum constantem, ac proinde non sit sufficiens, ut forus externus concedat rescissionem contractuum, at in foro conscientiæ si involuntarium mixtum efficiat, quia dans, & contrahens id spontaneè non efficit, sed eo metu reverentiæ ductus, sufficere, ut in foro conscientiæ obliget ad restitutionem. Quia saltem metum levem incutit, qualem probavimus in foro conscientiæ sat esse. Sic *Angel. verb. Metus nu. 15. Sylv. ibi, qu. fin. Navar. su. c. 17. Lat. & Hisp. n. 152. Salzedo super regulam 532. Bernard. Diaz, limit. 4. cum Ploto de in litem jurando, §. 5. n. 19.* quem ibi refert: & *Molina t. 2. de just. tract. 2. disp. 267. ad fin. §. Duo sunt, junct. §. seq. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 17. §. Igitur in hac dictur. Nav. l. 3. de rest. c. 1. in nova ed. dub. 7. in 332. Manuel 1. to. sum. 2. in edit. c. 132. concl. 2. n. 5. Vegal. 5. sum. casu 354. Sarmiento l. 2. select. c. 11. n. 10.* quamvis cum sua limitatione, nempe, respectu metum inferentis, loquatur, quam n. 6. reprobavimus.

12 Maximè tamen advertere oportet, quis dicatur metus reverentialis: non enim sufficit metus, & verecundia, quæ naturaliter inest filiis, coram patre, vel aliis, quibus debetur reverentia: contrarium enim clarè probat textus, *cap. unic. §. Porro, de despons. impub. in 6.* & docent *Bart. l. 1. §. Quæ onerandæ fine, ff. quarum rerum actio, Francisc. Aretinus l. Ad invidiam, initio, C. de his quæ vi, Felin. c. Cum omnes, de const. n. 12. vers. 3. limita. Navar. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsal. consil. 36. n. 6. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 10. n. 6. Sarmient. lib. 2. select. c. 11. n. 10.* Sed tunc id eveniet, quando ea reverentia metum inducit, & causa fuit, ut filius consentiret, timens non offendere patrem, vel alium, cui debetur reverentia, & non audens illi contradicere: ut bene *Navar. & Sarmient. ibi.* Quod aliis verbis explicant, *idem Navar. summ. c. 17. Latine, n. 10. initio, & n. 5. & 15. Hisp. ibi n. 15. & Lat. c. 22. n. 51. vers. Septimum, Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 17. §. Igitur in hac dicturus, Navar. lib. 3. de rest. c. 1. in nova editione, dub. 7. n. 332.* quando talis metus est causa principalis actus, vel contractus, ita ut eo non intercedente, nullo modo actus, vel contractus fieret. Quod adhuc sic ego explico: non enim credo sat esse, ut actus alio modo non fieret: nam plurima fiunt intercessione parentum, vel aliorum, quibus reverentia debetur, quæ aliter non fierent, at libentissimo animo ea facit filius, vel quicumque alius, ut morem illis gerat: quos reveretur, & amat, & quibus ad multa alia indiget: nec dicendum est hæc omnia esse involuntaria, & in foro conscientiæ rescindenda: sed tunc hoc evenit, quando omninò repugnanti voluntate, & quasi coactus consentit, non audens præ pudore, & reverentia contradicere, quamvis nullum aliud malum timeat: & ita censeo intelligere DD. citat. Nec placet, quod ait *P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 135. §. Quod dictum est de precib. importunis*, ubi ait eodem modo philosophandum esse de metu reverentiali, ad producendam restituendi obligationem: sicut de precibus importunis ibi ipse philosophatur: quod referam disp. seq. num. 4. & ibi reprobabo.

13 3. Infertur, quamvis renunciatio hæreditatis paternæ facta metu reverentiali patris, absque minis, non rescindatur in foro externo: eo quod is metus non cadat in virum constantem, ut bene docent *Romanus, l. Interpositas, nu. 14. C. de transact. Francus c. 2. de pact. in 6. n. 2. notabili 3. Natta de pactis, 1. p. nu. 42. & 46.* habetur *to. 6. tractatuum novorum, p. 2. Crottus, l. Stipulatio hoc modo concepta, n. 66. ff. de verb. oblig. Roland. cons. 95. nu. 28. 29. & 30. vol. 1. Ant. Gom.* multis relatis *to. 2. variarum, c. 14. n. 27. Gutier. de juram. 1. p. c. 1. n. 15.* Verumtamen in foro conscientiæ, si ea renunciatio vere fiat involuntariè metu solo reverentiali, modo exposito num. præced. teneri patrem restituere hæreditatem sic renunciatam. Quia is metus levis, est sufficiens ad rescindendum in foro conscientiæ: & ita tenent *Nav. sum. c. 17. Lat. & Hisp. n. 152. Lud. Lop. 1. p. instructorii novi, c. 173. §. Respondetur in promptu, & lib. 2. de contractibus, c. ult. ad fin. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 132. concl. 2. n. 5. Vega l. 5. su. casu 354.* Quare si sibi non restituatur, poterit filius se compensare occultè: debet tamen prius relaxationem juramenti petere: ut bene advertit *Lud. Lop. cit. c. ult. ad fin.* Quia quamvis sub judice sit, an renunciatio hæreditatis, & alii actus, qui secluso juramento invalidi sunt, valeant, quando juramentum metu extorquetur cadenti in virum constantem, ita ut ad contraveniendum, præmittenda sit juramenti relaxatio: (ut disputabimus hoc lib. 4. disputatione 10.) At verior sententia habet, ut dicemus ibi, n. 4. esse necessariam juramenti relaxationem, & quando metus est levis, ut in præsenti eventu, neminem vidi negantem desiderari relaxationem juramenti, ut actui jurato contraveniatur. Poterit tamen Episcopus eam relaxationem concedere, etiam quando metus est levis: (ut dicemus eadem disp. 10. n. 8.)

14 4. Infertur, uxorem, simili metu reverentiali viri compulsam, quo

quo viret jurgia, ejusque offensionem, fidejubentem, aliàs minimè fidejussuram, non teneri in foro conscientiæ ex illa fidejussione, quamvis servatæ sint omnes solennitates jure petitæ, ut ejus fidejussio valeat. Quia quamvis in foro externo minimè audietur, eo quod ille metus, non concurrentibus minis, levis sit: in foro tamen conscientiæ, satis est, ut non teneatur ex eo contractu: debet tamen si bona abscondere velit, prout licitè facere potest, ne solvere compellatur, quod in foro conscientiæ non tenetur, prius juramenti relaxationem petere ab Episcopo: (ut in simili dixi n. præc. fine.) Sic *Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 17. §. Quod si hæc sententia.* Secus autem crederem, si mulier nollet contravenire fidejussioni, licèt ea omninò valida esset, sed tantùm vellet abscondere bona necessaria ad vitam, ne omnibus spoliata, egestate prematur, necessariisque ad vitam careat. Tunc enim non indiget juramenti relaxatione. Quia non contra fidejussionem, quam juraret, venit, sed tantùm vult differre solutionem ex causa justa, & licita, donec pinguiorem nacta sit fortunam. Dixi consultò, servatis solennitatibus juris. Quia sive mulier soluta, sive conjugata, secluso omni metu, liberè fidejubeat, iis non servatis, sicut in foro externo ejus fidejussio nulla est, ita in foro conscientiæ non obligat, potestque non solvere, & si solverit, repetere, utendo beneficio Vellejani, *l. Qui exceptionem ff. de condict. indeb.* junct. communi opinione. Cujus ratio est, quia potuit lex ob commune bonum, & mulierum imbecillitatem, id eis privilegium concedere, quare ipsæ tuta conscientia eo petunt uti. Ita colligitur ex *Bart. Extravag. Ad reprimendum, verb. Denunciationem, n. 13. & Ant. c. Novit, de judiciis, n. 61.* ubi dicunt mulierem tutam Vellejano, si non solvat, non posse denunciari Evangelicè. Quia licèt naturaliter obligetur, hæc obligatio non est firma, cùm competat sibi beneficium restitutionis. Si tamen crederent peccare mulierem, assererent posse denunciari evangelicè. Et expressè tenent *Abbas c. Quia plerique, n. 27. de immunit. Eccl. Ant. Gom. l. 3. Tauri n. 124. ad fin. & to. 1. variar. c. 13. n. 16 Gutier. de juram. 1. p. c. 20. n. 5. Azebed. lib. 5. recop. tit. 3. l. 9. n. 2. P. Molin. tom. 2. de just. tract. 5. disp. 540. paulo post princip.* Quæ autem sint hæ solennitates, & quæ requirantur, ne fidejussio sit omnino nulla? & quæ ut esto sit valida, possit tamen in foro conscientiæ se tueri eo beneficio mulier? & si non se tuetur, & solvit, teneatur alter restituere, non repetente muliere? & quamdiu possit repetere? consule *Molinam tota ea disputatione 540. & Doctores, l 61. Tauri, Azebedo lib. 5. recop. tit. 3. l. 9. per totam, Matienzo eadem l. 9. gloss. 1. Gutier. de juram. 1. p. c. 20. per totam.*

15 5. Hinc rursus infertur, uxores, quæ viris morti propinquis, ut ipsos solatio afficiant, promittunt se soluturas ipsorum debita, nullo pacto teneri solvere. Quia hæc est fidejussio, deficiuntque illi solennitates jure requisitæ, nempè ut fiat instrumento publico, accedente juramento, & Vellejani renunciatione. Quod autem sit fidejussio, probatur, quia fidejussio est obligatio accessoria alii principali, *l. Hi qui 35. ff. de fidejussor.* ibi, *hi qui accessionis loco promittunt,* & docet *Gregor. Lop. l. 1. verb. Amos a dos, tit. 12. p. 5.* & omnes, sed hæc mulieris obligatio accedit principali mariti, & est in subsidium, si ejus bona solvendo non sufficiant: ergo est fidejussoria. 2. quia non minus subvenitur mulieribus, privilegio Vellejani, si à principio alienum debitum in se loco alterius solvendum, suscipiant, aut novatione alienum debitum in se transferant, quam si expressè fidejubeant, *l. 1. & l. Senatus consultum, C. ad Vellejan.* & docet *P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 540. paulo post princ.* ergo. Immò si mulier, ignorans se non teneri in hoc eventu, solverit, non poterunt creditores retinere. Quia re vera mulier tanquam debitum solvit, & non animo donandi. Et ita in fidejussione, cui juris solennitates deficiunt, docet *Molina ea disp. 540. fol. 1838.* Si autem mulier jurasset se soluturam, & conscia erat privilegii Vellejani, tunc tenetur, quamvis aliæ solennitates servatæ non sint, & quamvis non renunciarit Vellejano. Si verò erat ignara, est gravis controversia: & communis opinio tenet valere, juramentumque supplere certiorationis defectum: quam tenent *Gutier.* multos alios referens, *de juram. 1. p. cap. 20. n. 5. Molina ea disp. 540. fol. 1844.* Contrarium tamen tenent multos alios referentes *Covar. c. Quamvis pactum, 2. p. §. 3. n. 5. Matienz. lib. 5. recop. tit. 3. l. 9. gloss. 1. n. 5. & 6.* Quia juramentum non fertur ad incognita. Quare cum utraque sententia satis probabilis sit, potest mulier inscia talis privilegii, eo uti, non obstanti juramento. Quod si solvat, potest alter retinere, sequens opinionem probabilem asserentem teneri mulierem ex ea fidejussione. Potest etiam uxor se tueri, licèt juraverit conscia privilegii Vellejani, si ob timorem mariti reverentialem id fecit, petita prius juramenti relaxatione: (ut dixi n. præc.) Sæpe etiam potest se tueri, quia promittit ex errore, alias nullo modo promissura, existimans maritum pœnis non eximendum esse, donec ejus debita solvantur. Cùm enim error sit in causa finali promittendi, deficit consensus: & ita quoties talis error in causa finali contingit, vitiari dispositionem defectu consensus, optimè, & latè aliis relatis docet *P. Molina tom. 1. de justit. tract. 2. tota disp. 209.* Si autem uxor dicat viro, Lega, quicquid volueris, nam deficientibus tuis bonis solvam, non est fidejussio. Quia ea promissio nulli obligationi principali accedit: non viri, quia voluntariè legat: non hæredum, quia hæres non tenetur ad legata ultra hæreditatis vires, *l. fin. C. de jure delib.* Quare est sponsio ipsius uxoris, & est, quasi concederet viro facultatem de suis bonis disponendi: quod validum est, per *l. Sicut, §. Venditionis, ff. quib. mod. pign. vel hypoth.* ibi: *ut & si legare permisit, valeat quod concessit.* Unde tenebitur ad hæc legata, nisi metu reverentiali, aut errore ducta id spopondit, ut proximè dixi. Si autem sit minor: dicendum est de ea, quod de minoribus dicemus n. seq.

16 6. Infertur, filium, qui metu reverentiali paterno, vel materno, patri morienti ad ipsius instantiam timens ejus indignationem, & ne eum molestia afficeret, promisit solvere ejus debita, vel legata, alias nullo modo promissurus, non teneri in foro conscientiæ. Quia metu fecit. Sic *Lud. Lop. 1. p. instructorii c. 96. §. Cæterum in foro conscientia.* Si tamen absque eo metu promisit, nec ductus errore, quo credebat patrem detinendum in purgatorio, debitis non solutis, tenebitur utique. Quia filiusfamilias ex omni contractu tenetur, si mutuum, & votum excipias, & hoc naturaliter, & civiliter, tanquam si esset paterfamilias. *l. Jam ex contractib. 57. ff. de judiciis, §. Item inutilis, inst. de inutil. stip. l. Filiusfamilias, 38. ff. de act. & oblig.* Si autem minor sit 25. annis, cùm obligatio illa solvendi debita, sit fidejussoria, (ut dixi n. præced.) potest adversùs illam beneficio restitutionis in integrum uti. Nam generale est posse minorem læsum hoc beneficium implorare: at eo ipso quod talis minor solvere cogendus sit pro debitore principali, censetur læsus ea fidejussione, *l. 1 C. de filio fam. mino. & l. 3. §. Sed virum, & l. Ait Prætor §. Non solum, ff. de minor.* & affirmat communis sententia, quam sequuntur *Ant. Gom. to. 2. var. c. 13. n. 19. Gutier. 2. pract. quæst. 128. nu. 3. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 540. fol. 1849.* Ubi cum Ant. Gom & communi, excipit, nisi minor fidejubeat pro parente in carcerem detruso. Nam quilibet prudens hoc faceret, quo patrem à vinculis liberaret. Et in nostro casu maximè locum habet hæc restitutio: quia imprudenter agit filius, suscipiens in se parentis morti proximi debita. Quia ex una parte nullum emolumentum sequitur patri, impotentia solvendi excusato: & ex altera sequitur damnum ipsi minori. Obligatio autem solvendi legata, quæ pater legarit, quamvis non sit fidejussio, est tamen donatio: & quoties minor aliquid donat, eo ipso censetur læsus, ac proinde poterit petere restitutionem in integrum, *l. 2. fin. C. si adver. donat.* & tenet communis sententia, quam refert, & sequitur *Ant. Gom. t. 2. var. c. 14. n. 1. corollar. 2. P. Molin. to. 2. de just. tr. 2. disp. 573. fol. 2114.* Et hoc habet verum, quamvis lædatur in Castrensi, vel quasi Castrensi peculio: ut docet *Caldas l. Si curatorem, verb. Læsis, n. 88. C. de in integr. rest. per l. 3. §. Pomponius, ff. de minor.* Quod verum habet, nisi minor prudenter fecisset donando, in causam justam, sibique utilem, tunc enim non esset restitutioni locus: Ut bene docent *Ant. Gom. & P. Molina proximè citati, & alter Molin. lib. 2. de primog. c. 3. n. 32.* ubi alios refert. Unde videndum est in ea obligatione solvendi legata an prudenter gesserit? Si enim moderatè, & prudenter se obligavit, (decet enim filium attenta bonorum, quæ habet, quantitate, obligare se ad aliquot legata pia pro parentis anima,) non poterit restitutionem petere. Quia quilibet major prudens hoc fecisset, & donavit pro causa utili, & honesta. Si vero excessit notabiliter, restitutio concedetur in illo excessu tantùm. Quia restitutio eo tantum tendit, ut resarciat læsionem: non verò id, in quo non est minor læsus, *l. Si res, §. 1. ff de jure dot.* Et docent multi, quos refert, & sequitur *P. Molin. d. disp. 573. f. 2113.* Dixi, quando læsus est notabiliter, quamvis enim non requiratur ad hanc restitutionem enormis læsio, aut quæ excedat dimidium justi pretii, at requiritur ut sit talis, ut arbitrio prudentis sit notabilis, & non reputetur ferè pro nihilo: & quo contractus est majoris summæ, eo læsio, quæ pro nihilo reputatur, habet majorem latitudinem. Ut in mille aureis, læsio in 20. pro nihilo reputabitur: at in 100. aureis læsio in 10. reputabitur notabilis, *l. Scio, ff. de in integrum rest.* Et docent *Abbas c. 1. de in integr. restit Covar. l. 1. var. c. 3. n. 11. Molin. d. disp. 573. fol. 2111.* Et in iis casibus, in quibus potest petere restitutionem, sive adversùs fidejussionem, sive adversùs obligationem ad solvendum legata, potest tuta conscientia, propria authoritate non stare fidejussioni, nec solvere ea legata, in quibus est læsus. Quia cùm ipsi competat actio, competit exceptio in foro conscientiæ: (ut dicam disp. 38. n. 34.) Si verò minor juravit, cùm efficiatur major, per *auth. Sacramenta puberum, C. Si advers. vendit.* tenebitur utique tanquam major, nec poterit allegare læsionem, etiam enormem, ut concedatur relaxatio juramenti: quia in contractibus gratuitis juratis, ubi non intervenit, Do, ut des, vel facio, ut facias, non consideratur enormis læsio, aut enormissima. Quia donator clarè intelligit se læsum in toto, & sciens ac prudens, vult illud beneficium in alium conferre. Ut bene *Minchaca l. 1. contr. usu frequen. c. 13. n. 6. Molin. l. 2. de primog. c. 3. n. 30.*

7. Infertur, creditore partem debiti remittente, desperante 17 fore, ut alias debitum recuperet, ut hac remissione ductus debitor reliquam debiti partem solvat, debitorem non esse tutum, sed teneri partem debiti sibi condonatam restituere, posseque creditorem occulta compensatione uti. Quia ea remissio mixtum involuntarium habet. Sic *D. Ant. 2. p. tit. 2. c. 6. vers. 7. Angel. Restitutio ultim. n. 2. Sylv. Restitut. 7. q. 2. dict. 1. & 3. Navar. sum. c. 17. nu. 75. Carbon. qu. 82. de restitut. post 4. conclusionem. Lud. Lop. lib. 2. de contractib. c. ult. ad fin. §. Accedit etiam, Manuel. 1. to. summæ 2. adit. c. 96. concl. 2. num. 5.* Quod intelligendum venit, quando culpa aliqua, vel fraus debitoris intervenit. Ut quia majorem fingit inopiam, quam re vera patiatur. Secus autem ubi nulla intervenit debitoris culpa, sed vera ejus inopia cognita, creditor spe solutionis destitutus, totum, aut partem debiti remittit. Quia

tunc

tunc re vera voluntariè, & misericordia motus, absque illa fraude, & violentia debitoris, aut cujuscumque condonat. Sic *Sylvest. & Navar. ibidem.* Non tamen reputabitur fraus annullans remissionem, fictio, & mendacium debitoris asserentis creditori, separatum esse ad integram debiti solutionem, nisi partem aliquam condonet: cum re vera animo solvendi careat. Quia licet ad rationem peccati attendenda sit voluntas debitoris remissionem petentis, ut tamen remissio vires habeat, sola remittentis voluntas, à qua condonatio illa procedit, attendenda est. Sic *D. Ant. & Sylv. proximè citati, Angel. restitutio. ult. n. 1. Tabiena verb. Restitut. q. 3. n. 4. Medina C. de restit. q. 3. causa 2. vers. Sequitur non esse necessarium, debitorem. Navar. sum. c. 17. n. 78. vers. Quartò infertur, Covar.* multos alios referens, *reg. Peccatum, 2. p. initio, n. 5. Carbon. de restit. q. 82. concl. 3. Navar. lib. 4. de restit. cap. 5. nova editione, difficultate 5. num. 21.* Quamvis non desint oppositum sentientes, quos refert *ibi Covar.* Nec similiter vitiabitur remissio, si quidam tertius proponat sic creditori, nitar ut debitor tibi solvat, concessa sibi partis debiti remissione, & hoc, nullo incusso metu, nullaque fraude composita, aut recuperandi diffidentia proposita, quamvis debitori non esset animus aliter solvendi. Sic *Hostien. sum. t. de usuris, n. 12. vers. Hic tamen bonus judex, Angel. Restitut. ultim. n. 2. Sylv. Restitut. 7. qu. 2. dicto 1. Nav. sum. c. 17. num. 78. vers. Quintò infertur, Carbon. q. 82. de restitutione, post 4. concl. Manuel 2. to sum. c. 44. n. 6.*

38 Ultimo inferenda sunt ea, quæ disp. seq. à n. 7. inferemus, de precibus importunis: ea enim quæ precibus importunis metum levem incutientibus obtenta, sunt in foro conscientiæ restituenda, subjacent etiam restitutioni, metu levi reverentiæ comparata. Quia eadem est ratio.

39 Ad argum. primæ sent. proposita n. 1. respondetur. Ad 1. negando conseq. Quia quando lex justa disponit approbans receptionem, tanquam justam, servanda est in utroque foro: secus quando non approbat, sed solam actionem externi fori denegat, gratia vitandi lites: ut contingit in præsenti. Ad 2. dic, sent. judicis innitentem legi approbanti contractum, in utroque foro servandam esse, secus quando legi deneganti actionem. Tunc enim sent. judicis non approbat contractum, sed denegat actionem. Ad 2. dic, matrimon. majorem desiderare libertatem, ut ritè, & rectè contrahatur, non tamen ut validè, quam alios contractus: illud enim metu gravi celebratum est ipso jure nullum: & metu levi, nullo modo patitur rescissionem, & est firmum, dolo dante causam contractui, modo non sit error circa personam, aut conditionem servilem: hi autem metu gravi celebrati, sunt ipso jure validi, rescinduntur que in foro conscientiæ, licet metus sit levis, & si sint contractus bonæ fidei, annullantur dolo dante causam contractui. Ad primum 2. sent. ex propositis, n. 2. dic, eam doctrinam non esse veram: atque ideo enim reprobavi, hoc 4. lib. disp. 6. n. 10. Ad 2. dicn, satis esse, injuriam esse illatam ab ipso possessore, vel ab alio. Res enim affecta vitio, transit cum suo onere. Ad 3. neganda est sequela. Nec verum est, Deum se habere ad acceptandas nostras obligationes, more hominum. Nam cum juxta veriorem opinionem votum metu gravi extortum, sit tantùm jure humano irritum: secluso hoc jure Deus acceptare hoc votum, tanquam obligatorium: non tamen obligaret promissio facta homini ab altero, simili metu extorta. Unde quia jus humanum non irritavit votum metu levi emissum, id utique firmum est: at verò circa promissiones, & contractus humanos levi metu extortos, non disposuit obligationem inde nasci, nec jure naturæ ratione injuriæ illatæ oriebatur, sed tantùm denegavit actionem in foro externo: & inde, ut talis promissio relicta suæ naturæ minimè obliget. Ad argum. 3. sent. propositum n. 3. respondetur etiam in contractibus onerosis, principium debere esse voluntarium: cùm libera contrahentium voluntate ineundi sint.

D I S P U T A T I O X.

An preces importunæ incutiant saltem metum levem, efficiantque involuntarium mixtum, ita ut eis extortum sit in foro conscientiæ restituendum.

S U M M A R I U M.

Refertur sententia asserens precibus importunis extortum, non esse obnoxium restitutione, nisi quando rogatus contradicere nequit absque magno incommodo, n. 1.

2. Sent. asserens preces importunas incutere metum levem obligantem ad restitut. n. 2. & impugnatur 1. sententia n. 3. Et sent. authoris ponitur, num. 4.

Deflorans virginem precibus importunis, an teneatur restituere, nu. 5. juncto n. 1. & 3.

Quæ metu levi reverentiali extorta, obligant ad restituendum, similiter obligant, quando precibus importunis extorquentur, n. 6.

Donatio inter conjuges precibus importunis extorta, quando omnino non valeat, nec morte confirmetur: Et quid, de donatione inter patrem, & filium sic extorta, & an confeatat melioratio. Et de testamento sic facto, n. 7.

Precibus importunis impediens legatum, quando teneatur restituere, 8.

Licentia recipiendi, vel retinendi aliquid à religioso precibus importunis obtenta, an excuset à proprietatis vitio. Et an sufficiat taciturnitas superioris id scientis, n. 9.

Solvuntur argumenta, nu. 10. Et ibi, juncto nu. 1. an trahens ad ludum precibus importunis, teneatur restituere.

Jam disp. VII. latè disputavimus, quando preces importunæ incutiant metum cadentem in virum constantem, ita ut matr. irritent, & concedatur in foro externo rescissio contractuum: & ibi n. 8. explicui, quando dicantur preces importunæ. In præsentiarum tantùm disputamus, quando incutiant metum levem, & efficiant mixtum involuntarium, quale disputatione præcedenti diximus, satis esse in foro conscientiæ, ut res sic extorta, obnoxia sit restitutioni. Qua in re duplicem invenio sent. I. ait, preces importunas non efficere involuntarium mixtum, obligans ad restitutionem, nisi sint personæ, cui metum passus contradicere minimè potest absque magno incommodo. Ut si sit importunè petens, dominus, & rogatus, ejus vasallus, vel sit princeps à quo magna se beneficia recepturum sperat, vel favorem. Prob. 1. quia trahens invitum alium ad ludendum tenetur restituere lucrum. Ut docent *D. Th. 2. 2. q. 32. a. 7. ad 2. & 4. d. 15. q. 2. a. 4. quæstiun. 3. ad 2. & D. Bonavent. eadem d. 15. p. 2. a. 2. q. 1. n. 67. Palud. ibi q. 3. a. 5. nu. 33. Abulen. c. 6. Matt. q. 56. Turrec. c. Episcop. d. 35. a. 8. Tabiena verb. Ludus q. 8. n. 9. & ibi Armilla n. 5. Medina C. de restit. q. 22. §. 17. igitur in summ. decam:* & tamen communissima sententia censet, non sufficere attractionem precibus importunis, nisi ea exprobratio adjungatur, ut invitatus, & rogatus, si non ludat, vel à ludo discedat, vilis & abjectus reputaretur. Ita videtur tenere *Cajet. 2. 2. q. 32. art. 7. fine.* Et docent expresse. *Sotus. lib. 4. de just. q. 15. a. 2. vers. De ille autem. Navar. sum. Latina, c. 20. n. 13. Hisp. c. 19. n. 15. Vignerius l. instit. c. 7. §. 5. vers. 12. fine, Petr. de Covarruvias de remedio lusorum, 3. p. c. 3. Philiarch. de offic. sacerd. to. 2. p. 2. li. 5. c. 2. n. 7. Azebed. l. 8. recop. tit. 7. l. 2. n. 81. 82. Angles floribus 2. p. q. unica, de ludo, a. unic. dub. 4. fol. 291. Carb. de restit. q. 41. concl. 5. vers. 3. Capua lib. 2. decisionum, c. 121. n. 7. Lud. Lop. li. 2. de contractib. c. 22. fol. 390. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 189. concl. 7. n. 7. & in bulla compositionis, casu 10. n. 39. Enriq. l. 11. de matr. c. 9. nu. 5. in commento, lit. B. Navarra lib. 2. de restit. c. 3. in nova edit. 4. p. dub. 2. n. 431. P. Molina li. 1. sum. c. 14. §. 28. f. 151. col. 1. Salon 2. 2. post quæst. 61. tract. de domin. q. 5. a. 6. dub. An per ludum pecunia præsenti transferatur domin. §. Committitur 2. f. 559. Castro l. 2. de lege pæn. c. 2. coroll. 3.* addens, aut si intersint preces superiorum adeò vehementes, ut illis inferior contradicere non audeat. Ergo solæ preces importunæ non obligant ad restitutionem. 2. Prob. quia aliàs pauper teneretur restituere eleemosynam precibus importunis obtentam, quod absurdissimum videtur. Hanc sent. tenent in virgine deflorata importunis precibus, dicentes non censeri involuntariam, atque ita defloratorem non teneri restituere, *Navar lib. 2. de restit. c. 3. in nova edit. p. 4. dub. 2. n. 429. Salz. pract. c. 83. §. Est tamen opinio hæc, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 208. n. 3. Carb. de rest. q. 26. concl. 2. Bañes 2. 2. q. 62. n. 2. dub. 7. concl. 3. ante §. Arbitror tamen ego.* Et circa donationem, non annullari solis precibus importunis asserunt *Alcocer lib. de ludo, c. 21. concl. 4. Franc. Garcia lib. 2. de contractib. c. 19. fol. 592. & seq. Navar. lib. 4. de rest. c. 5. dub. 2. n. 17. in nova edit.* addens nisi preces importunæ sint principis, aut magnatis, cujus preces jussa censentur: & *Carbon. de restit. q. 46. concl. 8. in 2. ejus probatione,* addens nisi adsint minæ, quæ possint justum metum incutere: & tandem *Enriq. l. 11. de matr. 11. c. 9. n. 5. in comment. lit. B.* ait preces importunas obligare ad restitutionem, quando illis insunt tacitæ minæ: ut quia sunt domini soliti male se habere erga ei non morem gerentes.

2 II. Sent. tenet preces nimis assiduas, & importunas incutere metum levem, & causam esse involuntarii mixti, obligantis ad restitutionem in foro conscientiæ. Probatur per plurima quæ hoc lib. 4. disp. 7. n. 4. retuli, probantia preces importunas æquiparari metui, & coactioni, ubi multas etiam doctrinas allegavi ad hoc comprobandum: quæ omnia saltem probant coactionem levem inesse precibus importunis, sed metus, & coactio levis obligat in foro conscientiæ, ad restituendum, ut dixi disp. præced. n. 4. ergo. 2. Quia cum ludus sit contractus lucro, & jacturæ expositus, in quo (ut dicam n. 10.) est satis probabile, quemcumque metum non obligare ad restitutionem, DD. non pœnitendi censent preces importunas quibus aliquis trahitur ad ludum inducere sufficientem metum, ut dicatur involuntariè tractus ad ludum, & teneatur lucrans restituere. Sic *D. Ant. 2. p. t. 1. c. 23. §. 3. vers. Tertius est, Led. 2. par. 4. qu. 15. art. 5. fol. 123. col. 4. §. Secundo intelligit, Corduba l. 1. quæstionarii, q. 13. fine, Lud. Lop. 1. p. instructorii novi, c. 184. concl. 1. Aragon 2. 2. q. 32. a. 7. circa solut. D. Tho. ad 2. Bañes eod. art. 7. circa 3. dictum Divi Th. in solut. ad 2. post. 1. concl. §. Secunda pars hujus conclusionis, Capua l. 2. decisionum. c. 121. n. 7.* Et ex jurisperitis, *Rosella verb. Ludus n. 4.* ubi *Sylv. q. 11. Covar. reg. Peccatum, 2. p. §. 4. n. 7. Padilla l. Interpositas, nu. 32. C. de transactio. Gutier. q. canon. l. 1. c. 37. nu. 18.* ergo à fortiori obligabunt ad restitutionem, in aliis contractibus onerosis, & lucrativis. Hanc tenet *Sylvest. Restitut. 2. vers. nono,* ubi hæc ait, *si tempore donationis dans non mere vult, sed ideò dat, ut importunitatem repellat, tenetur accipiens restituere, & hoc in dubio præsumitur. Lud. Lop. 1. p. instructorii, c. 96. §. At quamvis,* ubi ait importunas preces exorbitantes obligare ad restitutionem. Quia habet vim cujusdam coactionis levis. Et virginem importunis precibus violatam censeri involuntariam, & violatorem tanquam vim infe-

inferentem, teneri restituere, videtur tenere *Nicolaus de Lyra c. 22. Exodi*, super ea verba, *Si seduxerit quis virginem*, ubi inquit, *verbis, vel donis inducendo eam*, & ibi *Abulens. quæst. 12. paulò post princ. vers. Respondetur quod sicut*, ubi inquit, *seducendo eam promissis, vel datis, vel blandis verbis*. Et tenent expressè *glossator Abb. c. 1 de adult. lit. B. Navar. sum. Lat. & Hisp. c. 16. num. 17. & lib. 4. cons. in 2. edit. 1. de cland. desponsi. cons. 3. ad quartam q. n. 4. & ad 7. q. n. 7.* ubi addit, magnas preces attendi ex qualitate viri rogantis, & fœminæ rogatæ: nam preces, quæ essent leves, quando vir est vulgaris notæ, essent magnæ, & graves, ac importunæ, si vir esset magnæ authoritatis, & fœmina vulgaris. Idem tenet *Corduba lib. 1. quæstionario, q. 13. vers. Quartum dictum, & vers. Septimum dictum. Gutier. lib. 1. qu. canon. c. 37. n. 15. & 23. Enriquez lib. 11. de matr. cap. 9. n. 5. Angles floribus 2. p. q. de rest. honoris, & bonorum temporalium, art. unico, dub. 7. diffic. 2. concl. 4. f. 335. Frater Metina lib. 1. in c. 14. §. 30. f. 159. fine, & sequenti, Bart. à Ledes. dub. 19 de matr. fol. 1295. Philiarchus de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. c. 17. n. 3. Lud. Lop. 1. p. instructorii, c. 76. §. Cæterùm si talis virgo. Salon 2. 2. qu. 62. art. 2. controversia 4. concl. 3. Capua lib. 2. decisionum, c. 78. n. 9. Vega lib. 5. summa, casu 180.* Faciunt pro eadem sententia, DD. alegati hoc num. asserentes idem in trahente precibus importunis ad ludum.

3 I. Conclusio, prior sententia displicet, nisi sano modo explicetur. Quia aliqui DD. illius docent tunc tantùm preces importunas obligare ad restitutionem, quando junguntur minis gravibus. Quod apertè est minus verum, quia tunc continent metum cadentem in virum constantem, (ut dixi hoc 4. lib. disp. 7. n. 3. & 2.) cùm tamen ad restitutionem in foro conscientiæ, sufficiat metus levis: (ut dixi disp. præced. n. 4.) Alii verò ex illis DD. exposcunt, ut sint superioris, cui absque magno incommodo subditus contradicere non potest, quia ab eo beneficia se accepturum sperat, vel favorem ejus expetit: qui deficiunt in duobus. 1. quia spectare favorem, vel beneficia gratuita, auget voluntarium, nec timor ea amittendi potest dici verè timor, nec aliquid confert ad actus rescissionem, nec ad obligationem restitutionis: cùm ea debita non sint, & proinde in illorum negatione nulla versetur injustitia: & latius reprobavi hoc 4. l. disp. 5. n. 28. 2. quia importunæ preces superioris, cui subditus debet reverentiam, incutiunt timorem cadentem in virum constantem, (ut probavi hoc 4. lib. disp. 7. n. 7.) atque ita à ratione alienum est, eas exigere, ut deflorator teneatur in foro conscientiæ restituere: cum ad hoc sufficiat metus levis.

4 II. Conclusio, placet mihi 2. sent. intellecta, non ut quæcunque preces importunæ obligent, sed quando efficiunt mixtum involuntarium: quod non semper evenit (ut explicui disp. præced. n. 12. de metu reverentiali) quoties illis cessantibus, rogatus id non efficeret. Sæpe enim importunè rogatus, postea libentissime exequitur, & tunc non dicitur coactus, nec consurgit inde restituendi onus: ut bene animadvertit *Sylvest. Restitutio. 2. vers. Nonò.* Sed tunc hoc contingit, quando omnino repugnanti voluntate, & quasi coactus, ut importunitatem vehementem repellat, & (ut vulgò dicimus) *a mas no poder*, efficit: & ita solemus dicere, dum nimium importunis precibus lacessimur, *estos no son ruegos, sino fuerça.* Et ita explicuit *Sylvest. ibid.* Probatur, quia negari nequit tunc admisceri involuntarium, & conditionalem nolitionem, quæ satis est ad restitutionis obligationem. Ut latè probavi disp. præc. n. 4. Nec placet, quod docet *P. Molina to. 1. just. tract. 2. disp. 135. §. Si tamen preces*, ubi ait non sufficere, ut eæ preces importunæ sint causa, ut testator ita disponat. Si enim adhuc sit testator in ea quasi habituali dispositione, ut velit suam dispositionem valere, dicit non teneri extorquentem restituere, quamvis peccarit contra charitatem, impediendo, & contra justitiam, in testatorem, inferendo eam molestiam. Quia tandem plenè, & simpliciter voluit testator esse illius bona. Unde concludit tunc tantùm teneri restituere, quando testator erat in ea quasi habituali dispositione, ut vellet non valere quod disponit. Quod dicit raro accidere. Sed fateor me hoc non percipere: quia quamvis ille velit, non sponte vult, sed coactus, quamvis leviter, ut importunitatem repellat, tædioque affectus, aliter nullo modo consensurus. Quod satis est, ut in foro conscientiæ consurgat restituendi obligatio.

5 Hoc tamen libentissimè concedo priori sent. rarissimè defloratorem teneri restituere virgini, quæ solis precibus importunis adducta consensit suæ deflorationi. Quia rarò invenitur in hoc casu involuntarium: fingit enim sæpè se nolle, deditaque opera cunctatur, & tergiversatur, vulgò, *se haze rehacia*, ut pluris fiat ejus copula, cariusque suum corpus vendat: & quamvis initio repugnet, postea tamen libenter consensum præbet. In quo casu dixi num. præced. cessare involuntarium, & restituendi onus. Immò amplius, & bene dixit *Dacianus pract. 2. p. l. 8. c. 7. n. 38.* non esse raptum, si ex paterna domo virgo arrepta consentiat posteà libere suæ deflorationi. Si tamen re vera virgo importunis precibus victa, voluntate verè repugnante, solùm ut importunitatem repellat, consentiret suæ deflorationi, teneretur deflorator restituere: & ita intelligo DD. allegatos n. 2. pro hac sent. Quia est mixtum involuntarium, & nolitio conditionalis: hoc tamen (ut dixi) rarissimè evenit.

6 Ex dictis inferuntur omnia corollaria, quæ intuli disp. præc. num. 13. & seqq. de metu reverentiæ levi. Si enim omnia illa precibus valdè importunis, mixtum involuntarium efficientibus, modo exposito num. 4. ab aliquo extorqueantur, consurget inde in omnibus illis casibus obligatio restituendi. Quia eadem prorsus militat ratio.

7 2. Infertur ea omnia, quæ hoc 4. lib. disp. 7. num. 4. retuli ex variis DD. nempè, donationem inter conjuges nimia importunitate extortam, non confirmari morte: nec donationem inter parrem & filium, nec censeri meliorationem: nec legata aut testamenta sic extorta, firma esse: ea (inquam) omnia licèt quoad rescissionem in foro externo, non careant difficultate: quia non omnes preces importunas admisimus ibi, num. 7. incutere metum cadentem in virum constantem, qualis desideratur ad eam rescissionem: in foro tamen conscientiæ, esse vera, si mixtum involuntarium contineant, modo hic num. 4. explicato. Immò *Suarez allegat. 24. num. 4. & Mercado dialogo relatorum 3. p. c. 20 num. 18.* docent quamvis metus reverentiæ absque minis non sit viri constantis, nec sufficiat, ut rescindatur testamentum eo metu confectum, actione quod metus causa, sufficere tamen, ut rescindatur officio judicis. Idque colligunt ex *Bart. l. fin. num. 4. ff. Si quis aliquem testari prohib.* Quare cautissimè *D. Anton. 3. p. t. 10. c. 1. § 2. ad finem*, ait posse testatoris consanguineos ab ipso petere, ut leget eis, dummodo non nimis importunè, ut quasi extorqueant.

8 3. Infertur, precibus importunis impedientem legatum, teneri restituere, eo modo, quo vi impedientem: quando eæ preces mixtum involuntarium continent modo num. 4. declarato. Et probatur eadem ratione. Sic *Gutier. quæst. canon. l. 1. cap. 37. num. 20.*

9 Ultimo infertur, licentiam extortam à religioso, precibus valdè importunis, accipiendi, vel retinendi aliquid, quando re vera superior involuntariè, ut importunitatem repellat, consentit, aliter omnino repugnaturus, non excusare ipsum à proprietatis vitio. Quia ea non est licentia, sed violentia: ut bene dixit *D. Bernar. de consider. ad Eugen.* Et ita *Perez addit. ad Seguram l. 1. §. Si vir, n. 128. ff. de acqui. possess.* dixi in simili licentiam contrahendi extortam precibus importunis ab uxore, non esse legitimam, nec visum esse virum consensisse: & in simili, quando religiosus dicit se esse paratum ad jussum superioris, relinquere quæ possidet, at fundendo querelas, & murmurationes, ita ut superior non audeat contradicere, & tacet, ut vitet majus malum non esse tuta conscientia, non tantùm ob scandalum, sed ob votum paupertatis: quia ea non est licentia voluntaria, sed permissio coacta, ad vitandum majus damnum, ut docet *Dionys. Carth. de profes. monast. l. 1. a. 11. Corduba sum. q. 54. f. 139. col. 2. v. Y cierto esta opinion. Navar. lib. 3 de restit. c. 1. in nova edit. p. 3. dub. 1. nu. 161.* Et in hoc sensu accipienda est doctrina Hugonis, quem sequitur, ac refert *Turrec. cap. Non dicatis 12. q. 1. nu. 9.* nempè, taciturnitatem prælati non excusare à vitio proprietatis: intelligenda enim est, de taciturnitate, & consensu permissivo, secus quando esset consensus approbans, & ita explicat *Navar. eo c. Non dicatis, n. 54.* quod est in novis operibus, *commento 2. de irregularib. a. 22. & Mendoza in quibusdam qu. scholast. q. 8.*

10 Ad argum. prioris sent. n. 1. proposita, respond. Ad 1. dico disparem esse rationem in ludo. Quia cùm sit contractus lucro & jacturæ expositus, non omnes admittunt, etiamdum interveniunt preces importunæ cum exprobationibus, obligari trahentem ad lucrum restituendum: id enim negant *Alc eçer lib. de ludo, c. 21. concl. 4. Fran. Garcia p. 2. de contract. c. 19. f. 592. & seq.* Atque ita valde probabiliter *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 516. f. 1687.* tenet contra communem, trahentem ad ludum alio damno non sequuto, non teneri lucrum restituere: eo autem sequuto solam damni æstimationem. Quia ratione injuriæ attractionis nil tenetur restituere, sed tantùm pati pœnam, dum à judice condemnatus fuerit: ratione autem lucri ex ludo acquisiti, nil etiam tenetur restituere: quia quamvis mixtum involuntarium adsit, at cùm ille consensus ita mixtè involuntarius sufficiens sit, ut contractus ludi sit validus ex parte attracti, ne lucrum inde comparatum teneatur restituere: ita fuit sufficiens, ut servetur æquitas, ut esset validus ex parte attrahentis, ne lucrum teneatur restituere. Et quamvis in aliis contractibus onerosis, qui metu tractus contractum init, possit petere sibi reddi quod dedit, restituendo quod accepit: in re autem præsenti, spes æqua lucrandi, & æquale periculum perdendi utrinque commutata sunt, ac proinde non habet locum rescissio contractus, reddente attracto quod accepit, & postulante quod in compensationem reddit. Nec obstat, dignum esse metu trahentem, ut lucro spolietur: ea enim est pœna, judicis sententia indigens. Ad 2. respondet *Sylvest. verb. Restitutio. 2. §. 9.* fallere in paupere importunis precibus obtinente eleemosinam. Sed rationem fallentiæ nec assignat, nec ipse video: & ideo dico numquam teneri restituere. Quia preces pauperis parvipenduntur, & tandem alter via eleemosynæ voluntariè tribuit, & nollet sibi restitui: & forte hac ratione dixit *Sylvest.* fallere in paupere: verùm si involuntarium mixtum ibi daretur, & eleemosyna non esset debita saltem charitatis lege, faterer utique consurgere restituendi onus.

DISPUTATIO XI.

An blanditiæ inferant metum levem, mixtumque involuntarium, ita ut blanditiis extorta, obnoxia sint restitutioni?

SUM-

S U M M A R I U M.

Proponitur opinio affirmans: & meretrices teneri restituere extorta blanditiis, n.1.

Contraria verior, n.2. Et solvuntur argumenta, n.3.

1 QUando blanditiæ incutiant metum viri constantis: dixi hoc 4. lib. disp. 7. 0.3. in præsentiarum autem sermo est, quando inferant metum levem. Aliqui asseverant inferre metum levem, ita ut eis extorta, sint restituenda. Quia non minus excæcat amor, quàm ebrietas; atque ita censent meretrices teneri restituere, quod ultra stipendium debitum, blandis, & amatoriis verbis comparant. Sic *Cajet. 2.2. q.32. a.7 fin. & in su. verb. Restitutio post c.8. r. Restitutionis casus quasi infiniti sunt. vers. Sunt duæ radices, & ibi Armil. n.58. Medina C. de rest. q.20. ante solut. ad 2. vers. Sequitur amplius. Nava su. tit. 119. Capua lib. 2. doc. c. 121. n.7.*

2 Contrarium tamen omnino tenendum est. Primò, quia concupiscentia, & amor non efficiunt involuntarium, immò valdè augent voluntatem: teste *D. Th. 1.2. q.6. a.7.* Nihil enim magis voluntariè fit, quam quod amore efficitur, 2. prob. ex *l. fin. C. si quis alter. testari proh.* ibi, *judicium uxoris postremum in se provocare maritali sermone, non est criminosum.* Ubi *gl. verb. Maritali* ait, id est, blando sermone. Idem habetur *l.27. t.2. p.6.* Quare eo rextu ducti *Bal. Capola, Hippol.* quos referunt, & sequuntur *Ioa. Lup. rubr. de don. §.81. n.11. Segur. l.1. §. Si vir. n.128. ff. de acquir. poss. Montal. lib.3. fori, t.9. l.3. gl.1. Greg. Lop. d. l.27. v. Rogandole, & l.2. verb. Por falago, t.8. p.6. Aviles, c.21. Pratorum, glos. Ruego, n.5. Menoch. de arbitr. l.2. centur.4. casu 395. n.41.* asserunt non vitiari testamentum, quod vir uxoris blanditiis ductus, in ipsius favorem confecit. Ergo blanditiæ non efficiunt involuntarium mixtum. Sic docent *Sotus l.4. de just. q.7. a.1. in solut ad 2. vers. Adjecit tamen, Nav. sum. c.17. nu.16. Castro l.2. de lege pæn. c.2. coroll.3. Ledes. 2. p.4. q.18. a.5. §. Dice igitur, sub fin. illous: Alcocer li. de lud. c.21. concl.4. fin. Cutier. q. Canon. l.1. c.37. n.19. Enriq. l.11. de matr. c.9. n.5. in comment. l.B. Lud. Lop. 1. p. instru. c.96. §. Alcede quoque, P. Molina to.1. de just. tract.2. disp. 94. f.569. §. Si fornicarie. Nav. l.2. de restit. in nc. edit. c.3. p.4. dub.2. n.430. & lib.4. c.2. dub.12. n.97. Bañes 2.2. qu.62. a.5. dub.5. concl. 2. Salon. eod. a.5. contr.4. post 3. concl. Manuel 2. to. sum. c.40. n.4.* Teneretur autem meretrix restituere, si fraudibus plus justo stipendio extorqueret: ut si assereret se virginem, vel non nisi semel à magnate cognitam; ut bene docent *Sotus, Ledesm. Alcocer, Molina, Lud. Lop. Gut. Bañes, Salon. Manuel, ibi Capua l.4. doc. c.123. n.10.* Non tamen esset fraus, quando assereret se perditè deamare. Quia hanc esse mulierculanum fraudem, latet neminem. Sic *Sotus, Ledesma Gutier. Lud. Lop. ibid.*

3 Ad argum. dic, concupiscentiam excæcare mentem, ut non juxta rectam rationem, & prudenter actus fiat: non tamen involuntariè efficiatur.

D I S P U T A T I O XII.

An metus cadens in virum constantem, injustè incussus, irritet matrimonium.

S U M M A R I U M.

Cui usui sit hæc quæstio, post Tridentinum, nu.1. Et dividitur metus in procedentem ab intrinseco, vel ab extrinseco, & in incussum ad extorquendum matrimonium, vel ob aliam causam, n.2.

Qualiscumque metus non incussus ad extorquendum matrimonium non irritet, n.3.

Matrimonium contractum cum concubina, metu præsentanea mortis, ex morbo, naufragio, &c. valet, n.4. Idem, medicis dicentibus contrahentem obiturum ni ducat uxorem, propter humoris abundantiam, n.5.

Valet matrimonium detrusi in carcerem, si non ad id detrusus sit. num.6.

Idem de contracto à captivo apud hostes, n.7. Et ibi, an possit hic constituere procuratorem ad matrimonium contrahendum.

Valet matrimonium, cum morte damnatus eligit ducere meretricem, ut mortem evadat, n.8.

Idem si alius ei offerat immunitatem, si talem fœminam ducat, n.9.

Idem, si judex capto justè, mortemque timenti vitam condonet, si ducat judicis ipsius filiam, alioquin ei mortis pœnam minetur, n.10. Et quid, si injustè damnatus sit, n.11.

Quid de consuetudine, ut vir remittat adulterium uxori, si profiteatur in religione: vel ut homicida damnando ad mortem, remittant consanguinei crimen, dummodo filiam occisi ducat, n.12.

Valet matrimonium, si princeps obsessus offerat obsidenti filiam in uxorem, si obsidionem solvat, nisi alter eo fine obsedisset, n.13.

Quid si parentes, aut consanguinei vellent interficere juvenem in stupro inventum, & is eo timore stupratam duceret, n.14.

Valet matrimonium ægri lethali morbo oppressi, cum filia medici initum, nolentis alter ipsi mederi, n.15.

An matrimonium metu viri constantis, injustè incussi, ad illud extorquendum, sit validum? referuntur duæ sententiæ, n.16. & 17.

Matrimonium tali metu initum, est nullum in utroque foro, n.18.

Idem est à quocumque incutiatur ille metus, nu.19. Et ibi intelligitur, quando alter ducitur eo metu ad contrahendum.

Quid, si non sit metus ad certam fœminam ducendam, sed incertam de certis, num.20.

Quid, si id matrimonium initum sit in præsentia amicorum, & consanguineorum, n.21.

An constitutio procuratoris ad matrimonium, vel alia negotia, metu facta valeat, n.22. Et explicatur c. Accedens, de procur.

An dotis, & arrharum promissio, & solutio metu facta valeat? & an valeat pœna adjecta contractui dotis, nu.23. Et ibi, explicatur l. Si mulier, §. Si dos, ff. de eo quod metus causa.

Quid, de distractu dotis metu facto, n.24.

An uxor metu promittens dotem, teneatur dotem denuo constituere, num.25.

Solvuntur argumenta, num.26.

1 HActenus disputavimus, qualiter metus irritet cæteros contractus, pariterque restituendi obligationem. Jam qualiter ipsum matrimonium irritet, disputandum est. Supponendum est 1. non esse inutilem hanc disputationem, post Tridentinum, prout malè existimavit *Palatios 4. d.29. disp. unica, f.663. §. Hæc porrò omnia*: duciturque ea ratione, quia cùm jam matrimonia coram parocho, & testibus, celebranda sint, non erit coram eis coactioni locus. Sed fallitur: quia potest præcedere comminatio mortis, vel alterius mali gravis, antequam intersint parochus, & testes, & durante ea metus causa, coram illis matrimonium iniri, ignorantibus metum.

2 2. Supponendum est, duplicem esse metum: quidam est incussus ab intrinseco, vel à causis naturalibus, ut à morbo, tempestate, feris animalibus, (ab his enim metus incussus dicitur ab intrinseco, quia incutitur per modum naturæ, id est, non per actum liberum: ut rectè animadvertit *Sotus 4. d.29. qu.1. a.3. vers. Hinc primò colligitur.*) Alter verò est ab intrinseco, id est, a causa libera. Ut dum quis incidit in latrones, mortem comminantes. Rursus hic metus adhuc est duplex, quidam incussus à causa libera, sed non gratia matrimonium extorquendi, sed alia de causa. Alter verò incussus gratia extorquendi matrimonium: & hic potest incuti justè, ut dum minans comminatur malum, quod justè inferre potest, ut justam delicti accusationem. Vel injustè, ut si malum illud injustè inferat, ut privata authoritate necare. In præsentiarum ergo non disputamus de metu incusso à causa libera, justè, ad extorquendum matr. quia de hoc est habendus sermo, disp. seq. sed quando injustè.

3 Hæc ergo in re est quædam conclusio certissima apud omnes, nempè, quoties metus non est incussus ad extorquendum matr. sive proveniat à causa naturali, sive libera, quantumvis gravissimus sit, non reddit irritum matrim. Prob. quia tunc non impellitur homo ab alio ad matrimonium, sed à seipso: cùm nullus tunc exigat matrimonium, sed voluntariè id contrahens eligit, tanquam medium ad evadendum periculum animæ, vel corporis. 2. Quia involuntarium quod in eo matrimonio invenitur, non est intentum ab incutiente metum, sed tantùm habet occasionem ex ipsius nequitia. 3. Quia votum emissum ex simili metu validum est: ut probatur ex *c. Sicut nobis, de regul.* ubi votum factum à morbo laboranti, mortis timore dicitur obligare: & *n.21.* populus Israel victus à Chananæo, voto se obligavit, & votum judicatur validum. Et de quacunque tribulatione ait David, *Reddam tibi vota mea, quæ locutum est os meum in tribulatione mea.* Et constabit ex corollariis inferendis.

4 Ex hac conclusione primò infertur, matrim. contractum cum concubina, metu præsentaneæ mortis, ex morbo, aut naufragio, aut fera bestia, aut inferni timore, esse firmum. Quia is metus non infertur à causa extrinseca libera, ad extorquendum matrim. Sic *Sotus 4. d.29. q.1. a.3. vers. Hinc primò colligitur Covar. 4. decret. 3. p. c.3. §.4. n.56. Ant. Cuc. lib.5. inst. major. t.12. n.118 Palac. 4. d. 29. disp. un. vers. Septimo dicito, Angles floribus 1. p. materia de matr. q.3. de consensu coacto. a.2. diffic.2. fol.547. Bart. à Ledes. dub.23. de matr. fund.5. Enriq. l.11. de matr. c.9 n.1. Manuel. 1. tom. sum. in 2. edit. c.231. n.1. Corona confessorum 4. p. c.8. de matr. tit. de impedimento violentia, n.29. vers. Sed est hoc valde advertendum, Philiarc. de offic. sacerd. to.1. p.2. lib.2. c.8. Pet. de Ledes. de matr. qu.47. a.3. dub 1. Candelabrum sacram. 2. p. materia. de matr. n.62. Lud. Lop. 2. p. instructoris novi, materia de matr. c.40. fol.1067. §. Præterea pro hujus materia.*

5 2. Infertur, si medici asserant, quempiam obiturum ob humoris abundantiam, nisi ducat uxorem, valere matrimonium. Quia metus est ab intrinseca causa naturali. Sic *Ledes. 2. p.4. qu.49. a.3. f. 456. col.4. §. Sed contra hoc est argumentum,* junctis duobus *§. seqq. Sotus, & Lud. Lop. n.4. citati.*

6 3. Infertur, matr. contractum per detrusum in carcerem, si non animo extorquendi matr. detrusus sit, validum esse. Quia quamvis metus carceris gravis sit, ac proinde reddat nullos contractus incarcerati, *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod met. caus.* & subinde matr. deberet esse nullum: quia tamen metus is non incutitur gratia matrim. extorquendi, validum est. Sic *Innoc. cap. Cum locum, n.2. de sponsal.* ubi *Host. paulo post princ. Joan. And. n.2. Ant. n.11. Card. n.3. Abb. n.9. Henric. n.3. Prapos. n.12. Gutier. de juram. 1. p. c.57. n.4. & 5.*

7 4. Infertur, minus bene *Innocentium c. Cum locum, de spons. nu.2.* quem sequitur *ibi Host. paulo post princ.* asseruisse matr. captivi apud hostes

hostes esse invalidum: eo quod servus est. Verùm hoc longè à veritate abest. 1. quia quoad matr. contrahendum, servitus nil obest, ut constat ex *tot. t. de conjug. servorum* 2. quia is metus captivitatis, quamvis in virum constantem cadat, minimè tamen ad matrimonium injectus est. Tandem, quia *c. Dominus, de secund. nupt.* Lucius III. scribens captivis apud Saracenos detentis, permittit illis matrimonio copulari, modo de priorum conjugum obitu certi sint. Et ita Innocentium reprobant *Jean. And. in c. Cum locum n. 2. Ant. num.* 11. *Card. fine, Abb. n. 9. Henric. n. 3. Alex. de Nevo n.* 13 *idem Jean. And. d. c. Dominus, n. 2. Ant. ibi n. 2. Anch. n. 3. Abb. n. 3. Alex. de Nevo n. 3. Praeposit. n.* 1. Nec placet moderatio *Abbatis, in c. Cum locum, n. 9. & Praepositi, in c. Cum Dominus, n.* 1. ubi sequuntur Innocentium, ita illum intelligentes: ut captivus possit uxorem ducere, minimè tamen constituere procuratorem, qui nomine ipsius matrimonium ineat: per *cap. Accedens, de procur.* Sed contrarium est verissimum, & commune: ut refert, & sequitur *Alex. de Nevo, d. c. Cum locum, n.* 14. Nam constitutio procuratoris non majorem libertatem desiderat, quàm ipsum matrimonium: si ergo ea captivitas non tollit libertatem ad matr. à fortiori nec ad procuratoris constitutionem. Nec obstat *d. c. Accedens*, quia ad summum probat constitutionem procuratoris, liberam esse debere: (quod an ita sit, dicemus n. 22.) in praesenti autem eventu, libera est: cùm captivitas non ordinetur, ut procuratorem captivus constituat.

8 5. Infertur validum esse matrimonium, dum morte damnatus quo incolumis evadat, ducit meretricem, juxta morem, aut statutum aliquarum regionum. Quia is metus non eo tendit, ut matrimonium ineat, sed propria sponte, damnatus id evadendi medium eligit. Sic *Sotus vers. Exurgunt hic tamen, & Ledes. Covar. num.* 17. *Ant. Cuc. nu.* 118. *Lud. Lop. §. Jam ex praedictis liquet. Angles, Philiarc. Palac. vers. Nonò respondeo, Candel. n.* 69. *Bart. à Ledes.* ubi eos n. 4. retuli. *Sebast. Medicis de casib. fortuitis, q. 7. 75. habetur to. 7. tr. noviorum, Enriq. l. 1. de matr. c. 6. n. 5. Cord. sum. q. 171. punct.* 1.

9 6. Infertur idem esse dicendum, etiamsi ipse damnatus minimè offerat matrimonium, sed alius ei promittat immunitatem ab ea poena, si certam foeminam ducat. Quia tunc nullus metus incutitur ad matrimonium extorquendum, sed metus aliunde incussus aufertur, oblata illa conditione. Sic *Sotus, Ant. Cucus n.* 116. *Lud. Lop. §. Jam ex praedictis liquet. Petr. de Ledes. concl. 4. Enriquez n. 2. Corona confessorum*, ubi hos n. 4. allegavi. *Veracruz 1. p. spec. a. 8. ad fin. dub. 3. Corduba sum. q. 171. punct.* 1.

10 Immò si ipse judex capto justè, mortemque timenti, vitae condonationem promittat, si ducat ipsius judicis filiam, aut aliam foeminam, aliquin ei mortem justè inferendam comminetur, valet matr. Quia metus non inficitur ad matr. ineundum, sed jam conceptus aufertur, traditurque evadendi periculum modus. Sic *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 15. Gutier. de juram. 1. p. c. 57. nu. 9. Vega l. 3. sum. casu* 236. *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 40. fol.* 1068. *vers. Ad secundum vero casum*, intelligens quando praesentaneam, certamque mortem timebat, vel aliud malum grave. Idem videtur tenere *Petr. de Ledes. de matr. q. 47. art. 3. dub. 1. concl. 3. v. Ex hac conclusione*, ubi ait valere matrimonium, si justè judex condemnans homicidam, nolit condonare vitam, nisi ducat uxorem occisi. Quare non est audiendus *Angles floribus 1. p. de matr. q. 3. de consensu coacto, a. 1. diffic. 3. concl. 3. f.* 54X. ubi ait, si judex latroni suspendendo, poenae remissionem promittat, hac conditione, ut aliquam ducat, non valere matr. Videturque idem tenere *Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 3. vers. Ex his*, quem sequitur *Barth. à Ledesm. dub. 23. de matr. fundam.* 5. ubi dicunt, si Princeps ei, quem justè potest poena capitis plectere, se eam poenam illaturum promittat, nisi hanc duxerit, non valere matrimonium. Quia ad hunc finem incussus est metus. Sed intelligendus est *Sotus*, quando incutitur is metus alias nihil timenti, sed spem evadendi probabilem habenti. Et ita intelligit eum *Lud. Lop. proximè citatus*.

11 Et quamvis hi DD. videantur limitare, quando is justè captus erat, morsque justè inferenda erat: expressè enim sic loquuntur *Covar. Gut. Pet. de Ledes. Vega, n. praeced. alleg. & Palac. 4. d. 29. disp. unic. ad fi. vers. Nono respondeo*, ait fortè non valere matr. quando illud injustè suspendendus eligit, quo mortem evadat. Et *Veracruz 1. p. spec. a. 8. dub. 3. §. Clarissimè ex hoc sequitur*, sentit non tenere matrimonium, quando injusta esset condemnatio, secus quando juxta allegata, & probata. Caeterùm existimo parum referre ad matrimonii hujus valorem, sive justè, sive injustè damnatus sit. Quia hoc matr. ex eo non redditur irritum ob hunc metum, quia metus non injicitur ad illud extorquendum, sed metus jam conceptus aufertur: ergo impertinens est, an metus ille conceptus fuerit ex causa justa: necne. Solus enim metus injustè illatus ad extorquendum matrimonium, illud dirimit: ut dixi nu. 3. Et confirmatur amplius, quia si quidam tertius offerret illam immunitatem ab ea injusta morte, valeret utique: ergo idem dicendum est, licèt ipsemet judex offerat. Quia quando metus vitiat matrimonium, idem est à quocumque ille inferatur: (ut dicemus n. 19.) & ita *Cov. 4. dec. 2. p. c. 3. §. 4. nu.* 15. ubi dixit, si judex mortem justè inferendam, illam jam timenti, comminetur, nisi filiam ejus ducat, valere matr. eo quod metus non infertur, sed aufertur: subdit haec, *qua ratione perpensa, hac in re arbitramur quoad matrimonium, potius fore considerandum, an metus sit illatus, necne quàm quod justè inferatur.* Idem apertè volunt *Ant. cap. Cum locum n. 11. de sponsal. & ibi Praeposit. n.* 12. ubi disputantes utrum matr. intrusi in carcerem injustè, cùm foemina detrudente contractum, timore carceris illius injusti, validum sit? distinguunt, si metus ad finem contrahendi matrimonium illatus sit, non valet: secus si ad alium finem, ergo metus ex causa injusta conceptus, non vitiat matr. initum eum ipsomet incutiente, vel eum alio, si ad eum finem incussus non sit. Et ita in nostro casu, cùm judex promittens impunitatem reo, sive justè, sive injustè mortem timenti, si ejus filiam ducat, non metum inferat, sed potiùs metum jam conceptum auferat, immunitatemque offerat, nihil referet, sive metus justè, sive injustè conceptus sit. Et ita tenent *Corduba summ. q. 171. punct. 1. §. Mat no obstante, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. n.* 1. Idem constabit ex dicendis, n. 13. & 14. ubi in similibus eventibus injusti metus, dicemus non vitiari matrimonium: eo quòd incussus minimè sit ad eum finem.

12 7. Infertur, quo pacto aequitas consuetudinis ubique vigentis defendi valeat, ut plectendo capite, aut alio gravi supplicio, condonetur vita, aut ea poena à consanguineis occisi, ea lege ut filiam occisi, aut aliam ejus consanguineam ducat, & similiter, dum vir de adulterio uxorem accusat, solet mortis poenam remittere, si religionem profiteatur. Quamvis enim hic metus in virum constantem cadat, non irritat matrimonium, aut professionem: eo quod non incutitur ad finem extorquendi matrimonium, aut professionem, sed ad delicti punitionem: & potius metus jam conceptus aufertur, oblata timenti norma, qua immunis à poena evadat. Sic tenent *Nav. lib. 3. cons. in 1. edit. tit. de regul. cons. 27. n. 2. & 3. in 2. vero lib. 1. tit. de his quae vi, cons. 8. n. 2. & 3. Manuel 2. to. sum. c. 8. n.* 10. ubi ajunt, si condonetur vita alicui, ea lege ut religionem profiteatur, esse firmam professionem: & ita ait *Navar.* solitos esse Pontifices eadem conditione poenas delictis debitas remittere. Et quamvis hi DD. ea ratione usum approbent, quia metus justè incussus non vitiat actum. At tutius, & verius, hac via, & ratione defenditur praedictus usus. Quia metus non incutitur ad professionem, vel matr. extorquendum, sed metus jam conceptus aufertur. Fundamentum enim, cui praedicti authores innituntur, non firmum est; gravis enim est difficultas, an metus justè incussus vitiet: ut videbimus disp. seq.

13 8. Infertur, si princeps obsessus matrimonium offerat cum filia obsidentis, ut sic animi concilientur, obsidionemque solvat, validum esse. Quia obsidio non erat ad eum finem, secus si extorquendi matr. gratia obsidio esset. Sic *Sotus 4. dist. 29. qu. 1. ar. 3. vers. Hinc primo colligitur, Ant. Cuc. l. 5. instit. major. tit. 12. n.* 117. *Barth. à Ledes. dub. 23. de matr. fundam. 5. Angles florib. 1. p. de matr. qu. 3. de consensu coacto, a. 1. diffic. 2. fol. 547. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 3. dub. 1. concl. 4. Vivald. Candelab. 2. p. de matr. n. 61. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 40. §. Jam ex praedictis liquet. Vega lib. 2. summ. casu* 207. Quod quidem verum est, quamvis injusta esset obsidio: ut probat ratio allata. Et ita docent *Petr. à Led. Lud. Lop. Barth. à Led. ibi.*

14 9. Infertur, si parentes, aut consanguinei interficere vellent in stupro inventum, & ipse sua sponte, & a nemine coactus offerat matr. cum stuprata, ut mortem vitet, validum esse. Quia injuria comminatae mortis, cùm non inferatur ad extorquendum matrimonium, per accidens se habet ad illud. Item quia injuria, & metus non tendebat ad matr. sed ad mortem, & ita nulla coactio circa matr. versatur: secus si parentes, aut alii minarentur mortem, nisi eam ducat. Sic *Enriquez lib. 11. de matr. c. 9. n. 2. Angles, f. 458. & Vivald. Candelabr. sacramen. n. 64. citati n. praeced. Corona confessorum 4. p. materia de matr. c. 8. tit. de imped. violentiae, n. 29. §. Sed est hic valde advertendum.* Valde tamen videtur adversari huic doctrinae, quod tradunt *Petr. de Barbobus inter cons. matr. Ziloti, cons. 24. n. 14. Alex. Tartagnus inter ead. consilia, cons. 21. n. 5. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. tit. 12. n.* 160. ubi docent, non tantùm metum cadentem in virum constantem, actu minis illatum, irritare matrimonium, sed etiam justam talis metus suspicionem. Ut si quis deprehensus à patre, & consanguineis puellae in stupro, timens fore ut occidatur, ducat puellam. Idque non obscurè probat *l. Nec timorem, 7. vers. Proinde, el 2. ff. de eo quod metus causa*, ibi, *proinde si quis in furto, vel adulterio deprehensus, vel in alio flagitio, vel aliquid dedit, vel se obligavit, Pomponius l. 18. rectè scribit, posse eum ad edictum hoc pertinere, timuit enim vel mortem, vel vincula.* Item quia (ut dixi hoc 4 lib. disp. 1. n. 17.) suspicio metus inferendi incutit metum viri constantis. Sed haec doctrina ne nostro corollario adversetur intelligenda est, quando deprehensus in eo delicto timet fore, ut metu mortis cogatur ad id matr. Quia tunc est probabilis suspicio metus inferendi ad extorquendum matrimonium, & proinde cùm is sit metus viri constantis, tendatque ad eum finem, vitiabit matrimonium. Secus quando non est probabilis suspicio metus inferendi ad eum finem, sed ad vindictam de stupri injuria sumendam, & stuprator sua sponte matr. cum illa offerat, ut injuriae, poenaeque veniam impetret.

15 Ultimò infertur, matrimonium contractum ab aegro morbo lethali oppresso, cum filia medici, aliter ei mederi nolentis, esse validum. Quia medicus minimè mortis timorem incutit, sed morbus, ac matrimonium petit tanquam stipendium. Sic *Sotus, Barth. à Led. Lud. Lop.* quos n. 13. retuli. *Corona confess. alleg. n. praeced. Cordub. sum. q. 371. punct. 1. Vega lib. 2. sum. casu* 281.

16 His praemissis difficultas est, an metus cadens in virum constantem, injustè illatus ad extorquendum matrimonium, illud irritum reddat in utroque foro? Qua in re *Card. c. 2. de his quae vi, q.* 1. asseruit matrimonium metu hoc contractum, non esse ipso jure nullum, sed rescindendum: instar aliorum contractuum metu initorum, qui ipso jure validi sunt, quamvis rescindendi per judicem sint: (ut diximus

mus disp.8. n.4.) Et probatur ex *c. consultationi, de sponsal.* ibi, *sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in virum constantem, erunt non immeritò audienda.* Ergo metus non irritat ipso jure matrimonium, sed fœmina metum passa audienda est, ut matr. irritetur. 2. Quia non videtur major ratio de matr. quàm de aliis contractibus: cùm omnes contractus mutuo consensu perficiantur. 3. Quia alia sacramenta, ut Baptismus, Confirmatio, Ordo, Extrema Unctio, suscepta metu, valida sunt: ergo & matr. Cujus sententiam omnes Theologi, ac juris Pontificii DD. tanquam omninò falsam reprobant: & specialiter *Abb. cap. Cum locum, de sponsal. n.6.* Nam cæteri contractus, etsi semel validi sint, possunt per judicem facile ob metum illatum rescindi. at matrimonium semel validum, cùm sit sacramentum indissolubile, nisi ante consummationem, per religionis ingressum, vel dispensationem Pontificiam, non posset judex rescindere. Item, quia facilè consummaretur, & tunc nulla esset in terra potestas illud dissolvendi. Quare non bene consultum esset per Ecclesiam, metum passis in matrimonio. Constabit etiam ex textibus, quibus probabitur nostra sententia, n.18.

17 Alii verò, quos refert *D.Tho.* tacito nomine *4.d. 29. qu. unic. a.3. quæstiunc. 1. corp.* asserunt, tale matrimonium, si re vera adsit consensus, quamvis coactus, validum esse in foro conscientiæ, & solùm in foro externo irritum esse. Prob. quia Ecclesia præsumit illum, qui cogitur contrahere, mendaciter protulisse verba, & absque consensu interno: ergo ubi verè consensus est, cùm cesset præsumptio, erit verum matrimonium. Prob. antecedens, ex *c. Cum locum, de sponsal.* ubi redditur ratio, cur matrimonium coactum, sit nullum: quia matrimonium solo consensu perficitur, & ubi coactio est, deficit consensus. Ergo si re vera adsit consensus, valebit matr. Et confirm. quia ad internum consensum in matrimonio non potest dari coactio, sed solùm ad prolationem verborum: ergo si verè est consensus internus, is est liber. Ergo matrim. eo consensu contractum, liberum erit, & consequenter validum quoad Deum. 2. Prob. quia metus peccati mortalis, & inferni, cùm sint summa mala culpæ, & pœnæ, cadit in virum constantem, & tamen non irritat matr. Ut quando quis eo quod tenetur sub mortali, ut quia dedit fidem, vel quia præcipit pater, casu quo potest præcipere, contrahit: ergo. Pro hac sententia inveni citatum apud *Scotum 4.d.29.q.un. in margine, Gossredum de Pontibus, quodlib. 13. q. 15.*

18 Sit tamen conclusio adversùs utramque sententiam: matr. contractum metu cadenti in constantem virum, ad eum finem injustè incusso, est nullum in utroque foro. Hanc conclusionem admittunt DD. utriusque juris, specialiter DD. omnes juris Pontificii, *c.2. de his quæ vi, & c. Cum locum, de sponsal.* ubi id matr. absolutè irritum esse docent, quamvis ipsi non explicent specialiter, etiam in foro conscientiæ. Sed id expresserunt *D.Thom. 4. dist. 29. q. un. a.3. quæstiunc. 1. corp.* ubi *D. Bonav. q.2. n.5. Scotus q. un. §. Hic dicitur, Durand. q.2. nu.7. Richar. a.1. q.1. Palud. qu.un. a.3. concl.1. n.17. Soc. q.1. art.3. vers. Refutatur tamen, D.Ant. 3.p.t.1. c.7. paulò post princ. Arboreus lib. 11. Theosophia c.15. vers. Respondeo percunctationi, Petr. de Soto lect.3. de matr. §. Tertio etiam ex eod. Enriq. l. 11. de matr. c.9. n.1. Aragon. 2.2. q.88. a.3. §. Hoc constituto sit 1. concl. Philiarc. de offic. sacerd. to.1. p.2. c.6. Maurus Ant. Corona confessorum, 4.p. c.8. de matr. c. de impedimento violentia, n.29. §. Sed difficultas est, Manuel 1.to. sum. 2. edit. c.231. n.1. Barth. à Led. dub. 23. de matr. post 2. concl. §. Annotare oportet, Lud. Lop. 2.p. instr. de matr. c.40. fol. 1063. §. Deinde quæritur.* Et ex jurisperitis, *Sylvest. matrimonium, 8. q.12. dicto 3. Tabiena verb. Impedimentum impedimento 9.2. nu.3. Navar. sum. cap 22. n.51. ad fin. Alex. Carrerius lib.4. de sponsa. c.9.* Et probatur ex *cap. Cum locum, de sponsal.* ubi rogatus Pontifex super matrimonio cujusdam puellæ, duo enim cives Papienses illam petebant, & uterque contendebat se cum illa matrimonium contraxisse, timebatque puella sibi metum inferendum: & definit Pontifex in loco tuto esse reponendam, dum causa definitur. Redditque rationem, quia matr. solo consensu perficitur, qui non invenitur, ubi adest timor cadens in virum constantem: ergo clarè sentit Pontifex consensum illum voluntarium, qui reperitur ubi adest prædictus timor, sufficientem non esse ad valorem matrimonii. 2. Prob. ex *c. Veniens, el 2. de sponsal.* ubi est casus, quidam contraxit sponsalia cum puella, & accessit ad ipsam, postmodum inventus cum alia, coactus est ipsam ducere per verba de præsenti: quæsitum est à Pontifice, utrius harum esset maritus? Et respondet Pontifex his verbis, *si inveneris quod primum post fidem præstitam cognovit, ipsam cum eo facias remanere: alioquin secunda, nisi metus coactus, qui posset in virum constantem cadere, eam desponsaverit, adhærere facias ut uxori:* ergo clarè definit, matr. tali metu contractum esse irritum. Idem expressè definitur *c. significavit, de eo qui duxit in matr.* ubi est casus. Quidam metu compulsus duxit uxorem, deinceps propria sponte aliud init matrimonium. & rogatus Pontifex utrum horum validum sit? respondet, *Si constiterit, quod tantu vis eidem illata fuerit, quod non sponte in primam consenserit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam posteà in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem.* Ergo prius matr. ratione metus fuit omnino irritum: alias non daretur libera facultas permanendi in posteriori, sed invalidum prorsus esset. 3. Prob. ratione *D. Thomæ proximè citati*, decisiones horum textuum non soniti falsæ præsumptioni defectus consensus, atque ita procedere in utroque foro. Quia Ecclesia nullum præsumit delinquere in aliquo facto, nisi per legitimas probationes id constiterit, *l. Merito, ff. pro socio:* semper enim Ecclesia præsumit pro meliori parte, *c. Estote misericordes, de reg. jur.* qua ratione olim sponsalia transibant in matr. per copulam, *cap. Is qui fidem, de sponsal.* præsumebat enim Ecclesia accessum animo maritali, ut fornicationis præsumptionem effugeret: sed exprimere verba absque interno consensu, est peccatum mendacii: ergo Ecclesia non præsumit contrahentes interius non consentire. Hanc rationem impugnat *Durand. 4. d.29. q.2. n.5.* Quia Ecclesia quandoque præsumit deterius, ut in favorem 2. matrimonii publicè contracti, præsumebat mentiri asserentem prius se cum alia clam contraxisse. Sed hæc impugnatio non obstat. Quia Ecclesia ex duobus malis minus præsumit: ut multis citatis probat *Menoch. de præsumpt. l.5. præsumpt. 2. n. 24. & seqq.* Et ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum, *c. Cum David. & c. Si aliquid, 22. d. & c. Duo mala, 23. dist.* Quia ergo minus malum est, hunc mentiri, quàm bis matr. inire, ideo meritò in illo casu præsumit Ecclesia illum mentiri. At in nostro casu nulla est necessitas præsumendi delictum: unde meritò Ecclesia præsumit internum consensum, ne mendacium præsumatur. Tandem probatur, quia convenientissima fuit irritatio talis matrimonii in utroque foro. Primo, quia matr. significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ per liberum amorem fit. 2. quia metus adversatur debitæ sobolis procreationi, quæ est matr. finis: hæc enim matrimonii indissolubilitatem, mutuamque conjugum habitationem petit: cui repugnat metus. Cùm enim vi conjungantur, deficit mutuus amor, atque ita facilè conjuges separabuntur. Quod enim aliquis non diligit, facilè contemnit, *20. q. 3. c. præsens.* Ultimo quia matr. coacta infelices exitus habent, *c. Requisivit, de sponsal.*

19 Nihil autem refert, ut matr. metu initum, irritum sit, sive metus inferatur per contrahentem, sive absque ejus culpa, & scientia, per quemcumque alium. Et ratio est, quia metus irritat matr. eo quòd tollit libertatem consensus, *c. Cum locum, de sponsal.* Sed non minus tollit, sive per contrahentem, sive per alium inferatur: ergo non minus irritat. Item, quia idem metus, qui sufficit ad rescissionem aliorum contractuum, sufficit ad rescissionem matrimonii: (ut diximus hoc 4. lib. disp.6. nu.2.) sed alii contractus rescinduntur ob metum per quemcumque illatum, (ut probavi hoc lib.4. disp.8. n.7.) ergo & matrimonium. Item quia *c. Veniens, el 2. de sponsal.* declaratur matr. fuisse irritum, metu contractum, cùm tamen neuter ex contrahentibus metum illum intulerit, sed parentes alterius. Quid autem, si metus non inducat ad contrahendum: quia aliàs metum passus vult? dixi hoc lib.4. disp 4. n.2.

20 Dupliciter potest limitari conclusio posita, ut matrimonium metu contractum, irritum sit. 1. limitatur, quando cum certa fœmina cogitur aliquis contrahere: secus quando cum incerta, de certis: ut cum aliqua ex filiabus Petri. Et ratio est, quia cum electio sit matr. spirituale, valet argum. ab ea ad matrimonium: (ut latè *Everardus in suis top. cis, loco à matr. spirituali, ad carnale:*) sed quamvis electio metu facta nulla sit, *c.3. §. Cæterum, de elect. in 6.* valet, quando non est alicujus determinati, sed alicujus ex certo personarum genere: tunc enim habet substantialia electionis, cùm sit inter plures: ergo similiter valebit matrimonium, ubi aliquis non cogitur cum certa persona contrahere. 2. Quia inter plures datur consensus electivus, *l. Servi elect. ff. de legat. 1.* ergo cum eligat unam personam, potius quàm aliam, dabitur consensus electivus, & ita libertas: & subinde tali coactione extortum matr. validum erit, tanquam liberè factum. Sic docet *Abb.* posse attentari, quamvis satis dubium sit, *c. Cum terra, de elect. n.4.* & tenent *Preposit. c. Cum locum, de sponsal. n.7. & 6.* & ibi *Cochus Imol. c. Tua, de sponsal. col.15. Felin. c. In præsentia, nu.37. de probat. Jas. l. Titia, num.6. fin. ff. de verb. oblig. Cosmus pragmat. sanct. t. de elect. §. Ad tollendum, vers. Libere, Sylva nuptialis, l.2. n.119. Jo. Lup. c. Per vestras, de donat. inter vir. & uxor. notab.3. §.11. n.1.* Cæterùm hæc limitatio omnino rejicienda est: & dicendum irritum esse matr. quamvis contrahens cogatur cum incerta de certis contrahere. Prob. quia matr. debet plena libertate gaudere, *c. Cum locum, de sponsal.* quod hic minime contingit, cùm contrahens in sua plena libertate constitutus, secluso que omni metu, nullam ex iis eligeret in uxorem. Item, quia ratio irritationis matrimonii coacti, habet locum in hoc casu, ne scilicet infelices exitus habeat: cùm enim hic contra suam voluntatem cogatur, unam ex illis eligere in uxorem, timendum est de infelici exitu. Nec obstant rationes oppositæ. Non 1. quia quicquid sit de electione, an tunc valeat: est dispar ratio in matr. nam aliæ electiones possunt à lege restringi ad duos, ita ut alterum ex illis tantum fas sit eligere: matr. tamen adeo liberum consensum exigit, ut nulla lex possit ad numerum certum restringere. Non obstat etiam secunda ratio, quia illa libertas non est plena, sed respectiva, quæ ad matrimonii valorem minimè sufficit: omnis enim consensus quovis modo extortus, est liber respectivè, cùm potius voluntas eligat illud matr. quam pati malum comminatum. Et ita hanc sent. tenent *Fortun. de ult. fin. illat. 21. n.428. & seqq. Bald. & Philipp. Lusitan.* quos refert, & sequitur *Covar. 4. decr. 2. p. c.3. §.5. n.8. Padilla l. Interpositus, n.6. C. de transact. Ant. Cucus lib.5. instit. major. tit.12. n.127. Philiarch. de offic. sacerd. tom.1. p.2. lib.2. c.8. paulo post principium.*

21 2. Posset limitari conclusio, nisi matrim. contractum sit in consanguineorum, & amicorum præsentia. Quia tunc cessat metus:

tus; ut aliqui tribuunt *Bart. l. fin. nu. 4. ff. Si quis aliquem test. prohib.* Unde consulit *Bart.* testamentum fieri coram consanguineis, & amicis, ut cesset metus. Verum *Bart.* non dicit cessare metum, sed metus præsumptionem: per *l. Transactionem quæ dominii, 35. C. de transact.* quæ quamvis de amicis loquatur, ait *Padil. n. 3.* cum *Alciato*, probat ad consanguineorum præsentiam extendi. De qua præsumptione consule *Mascard. de probat. concl. 1055. n. 24. & seqq.* Cæterùm quicquid sit de hac præsumptione, quæ ad forum externum spectat, in foro conscientiæ, in quo veritati standum est, si tunc verè non cessarit metus cogens ad matrimonium, illud erit nullum. Immò nec in foro externo cessat metus præsumptio, sed tantùm cogitur allegans metum, ad probandum graviorem illum fuisse, & ad clariores probationes afferendum. Sic *Felin. c. Consum matrimonii, n. 6. de offic. deleg. Salic. d. l. Transactionem, num. 2. Ant. Gom.* alios referens *to. 2. var. c. 14. n. 27. fin. Burgos de Paz, cons. 3. n. 69. Gutier. cons. 16. n. 24.*

22 Nec solum matr. metu viri constantis initum, est nullum, sed etiam ex hac consensus libertate ad matr. requisita, non valet ipso jure constitutio procuratoris ad illud ineundum, metu viri constantis, facta. Quia matr. postea celebratur virtute prioris consensus, qui censetur adhuc durare, nisi sit revocatus, *c. fin. de procur. in 6.* & proinde cùm prior ille consensus, eo ipso quod est ad procuratoris ad matr. constitutionem, sit ad ipsummet matrim. contrahendum, sicut est irritus ratione metus, respectu matrimonii, erit etiam respectu constitutionis procuratoris ad illud. Sic *Hostien. c. Cum locum, paulo post princ. de sponsal.* ubi *Joan. Andr. n. 1. Imol. c. 2. de his quæ vi, n. 5. fine, Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. n. 9. ad fin. Padilla l. Interpositas, n. 7. C. de transact.* Nec me latet, aliquos negare id esse speciale in matrimonio, docentes generaliter constitutionem procuratoris metu factam, esse nullam: per *c. Accedens, de procurat.* ibi, *procuratorem libere ordinare valeat*. Sic *Hostien. c. 2. de his quæ vi, ad finem, & ibi Joan. Andr. fine, Abb. n. 18. Roman. singulari 753. Ruinus cons. 121. n. 20. vol. 4. Bertachin. in suo repertorio lit. M. verb. Metus non præsumitur, sub n. 80. v. Metus non reddit actum: Sarmiento de redditib. p. 1. c. 4. n. 8.* ubi novam hujus rationem affert: *Flamin. de resign. benef. lib. 9. q. 7. n. 42. & l. 13. q. 1. n. 47.* Cæterùm illud *c. Accedens*, minimè id probat. Quod fatentur *Lud. Roman. singular. 124. Abb. Covar. & Padilla, proximè citati.* Quia ille textus tantum decidit locum tutum concedendum esse partibus, ut liberè, seclusaque omni coactione procuratorem constituant: quod in omni actu servandum est: non tamen inde sequitur, si de facto metus intercedat, constitutionem procuratoris esse nullam. Quare jure optimo *Imola c. 2. de his quæ vi, n. 5. fine, Covar. & Padilla, proximè citati*, speciale esse docent in constitutione procuratoris ad matrimonium, ratione libertatis ad illud requisitæ.

23 Immò non tantùm matr. & constitutio procuratoris ad illud, metu annullantur, sed etiam dotis promissio, & solutio metu facta, est ipso jure nulla, tanquam matrimonio accessoria: per *l. Si mulier, 21. §. Si dos, ff. de eo quod met. cau.* ibi, *si dos metu promissa sit, non puto nasci obligationem. Quia est verissimum, nec talem promissionem dotis ullam esse.* Quod expressè *l. fin. tit. 11. p. 3.* extendit ad promissionem arrharum, ut metu facta non valeat. Ut animadvertunt *ibi Greg. Lop. verb. O prometiesse, Padilla l. Interpositas, n. 7. C. de transact.* Nec me præterit, tum decisionem, tum etiam ejus rationem, dubiam esse. Nam *Bart. d. l. Si mulier, §. Si dos, in fine*, negat promissionem dotis metu irritari, intelligens illum textum, ubi dos per simplicem promissionem absque stipulatione promitteretur: secus si per stipulationem. Quod forte sustineri posse affirmat *Alex. de Nevo c. Cum locum, n. 28. de sponsal.* Alii autem intelligunt illum textum, quando simul metus circa matrimonium, & dotis promissionem infertur, asserentes si tantum circa dotis promissionem incutiatur, eam validam esse. Sic *Alex. Carrer. li. 4. de sponsal. c. 8. fine.* Alium intellectum tradit *Barbosa, ff. solut. matr. rubr. 4. p. n. 31. 32.* ut intelligatur textus, de promissione dotis, non expressa certa quantitate: cùm enim ad arbitrium prudentis taxanda esset, vir prudens arbitrabitur, quando dos metu promissa est, nullam quantitatem esse taxandam. Unde concludit valere, si certa quantitas promitteretur. Cæterùm esse speciale in dote, ut ejus promissio metu facta sit omnino irrita, docent *gl. c. 2. verb. Coactus de his quæ vi, & ibi Host. ad fi. Ant. n. 8. Anch. n. 3. Card. q. 1. casu 2. Abb. n. 9. glos. l. 1. verb. Non valet, ff. de author. tut. & d. l. Si mulier. §. Si dos, verb. Ullam, & ibi Bald. statim. in princ. Alberic. & Fulgos. ibi, Paulus l. 1. n. 1. C. de rescind. vendi. Jason l. Titia, n. 6. ff. de verb. obl. Novellus de dote, 6. p. privil. 39. n. 1. Grammaticus dec. Neapol. 103. n. 68. Rosella verb. Metus, n. 3.* ubi *Ang. n. 8. Sylve. q. 8. vers. Tertio, Tabiena verb. Coactio, q. 6. n. 7.* & multi alii, quos refert *Barbosa d. 4. p. rubr. nu. 28.* Ratio etiam hujus decisionis satis dubia est, ut dotis promissio irritetur metu, quia est accessoria matrimonio: cùm dos sine matrimonio esse non possit, *l. 3. ff. de jure dot. l. Neque ullam, §. 1. ff. de petit. hered. l. fin. verb. Sicut, C. de donat. ante nupt.* & ita vitiato matrimonio ob metum, quod est principale vitietur metu dotis promissio, tanquam accessoria, *Reg. Cum principalis, ff. de reg. jur.* Nam varias rationes illius decisionis tradunt *Doctores*, quas refert *Barbosa, ff. solut. matr. 4. p. rubrica, num. 29. & seqq.* reprobatque hanc rationem. Quia vitiato principali, tunc vitiatur accessorium, quando eadem ratio in utroque militat, *§. Et si it, Cod. de prædiis minor.* At quamvis dos sit accessoria matrimonio, diversissimis terminatur regulis, differensque ratio militat. Matrim. enim ideo metu est irritum, quia semel validum irritari non potest: at dotis constitutio semel valida, potest ob metum rescindi. Atque ita videmus multa locum habere in matrimonio, quæ minimè in dote accessoria procedunt. Lex enim civilis nihil potest circa matrimonium, cùm spirituale sit, disponere. Ut notant DD. per illum textum *c. Ecclesia. de constit.* verùm circa dotes passim disponunt, ut *l. 1. tit. 2. li. 5. nova recop.* Item pœna in sponsalibus, nullius est momenti, *c. Gemma, de sponsal.* si tamen dos sub certa pœna promitteretur, valeret pœna, *l. Si pater 12. §. Si mulier, ff. de pact. dot.* Item præsentia parochi, & testium est accessoria contractui matrimonii, per *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* & tamen non sequitur naturam principalis matrimonii: hoc enim metu irritatur, illa autem minimè (ut diximus 3. lib. disp. 39. n. 9.) Ergo nullo modo dicendum est, eam esse rationem irritandi promissionem dotis metu factam, quod sit accessoria matrimonio, quod metu annullatur. Fateor hæc argumenta non exigui momenti esse, atque ita valdè dubium reddere, eam esse rationem illius decisionis, quod dos sit accessoria matrimonio. Sed probabiliter potest defendi eam esse rationem: quam tradunt *gl. c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus. Hostie. Ant. Abb. Paul. Rosell. Ang. Sylvest. Tabien. Padilla hoc num. alleg.* Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Quia, quando textus non irritat expressè accessorium, sed ex ipsamet principalis annullatione, censetur irritum, necessarium prorsus est eandem rationem militare in principali, & accessorio: verùm quando textus expressè irritat accessorium, eo quòd principale est irritum, non oportet eandem rationem in utroque subesse. Et ideò non obstat, ut omnia alia dicta, locum habeant in matrimonio, non autem in dote. Quia in matrimonio expressè disposita sunt, in dote autem minimè: & cùm diversa militet ratio, ex dispositione in matrimonio, non sequitur idem in dote dicendum esse. In nostro autem casu, est expressa dispositio, non tantùm in matr. ut metu vitietur, sed etiam in dotis promissione.

24 Nec tantùm contractus dotis metu redditur irritus, sed etiam distractus. Contractus enim, & distractus ejusdem sunt naturæ, ut notant *Doctores l. de tutela, C. de in integr. restit.* Sic *Grammaticus dec. Neapol. 103. n. 69.*

25 Monuerim tamen *Novellum de dote, 6. p. privileg. 39. ad fin.* asserere, quamvis promissio dotis metu facta irrita sit, cogendam esse mulierem iterum dotem constituere: ne vir cogatur indotatam uxorem accipere. Attamen illum reprobat *Barbosa, ff. solut. matrim. 4. p. rubr. n. 32.* Nam eo probato metu promissio dotis aut sit nulla, aut annullanda, perinde est tunc, ac si vir indotatam uxorem duxisset, quo casu cogere non potest, ut dotem constituat, *l. fin. C. de donat. ante nupt.* Verum hujus decisio pendet ex ea quæst. quam lib. 1. disp. 59. n. 3. & 4. tetigimus, utrum dum vir aliquam ducit absque dotis promissione, censeatur uxor dotem aliquam promittere? Si enim nullam dotem censetur promittere, vera est opinio Barbosæ: nisi vir inscius esset metus, tunc enim non duxit uxorem absque dotis promissione, nec æquitas patitur, ut absque sua culpa dote privetur. Si autem censeatur promittere, vera est opinio Novelli.

26 Ad argum. primæ sent. proposita n. 16. respondetur. Ad 1. audiendam esse fœminam, non ut judex rescindat matrimonium metu contractum, sed ut declaret esse irritum: ut manifestè decernunt alii textus, n. 18. allegati. Ad 2. dico, disparem esse rationem. Quia alii contractus semel validi, possunt rescindi: non autem matrimonium. Ad 3. dico, alia sacramenta ibi enumerata non posse irritari ab Ecclesia: at matr. cum sit contractus, potest: & ita irritavit quando metu contrahitur. Item alia sacramenta non conficiuntur ex consensu, tanquam ex parte intrinseca, sed consensus recipientis est dispositio, & conditio sine qua non: & cum voluntas coacta, voluntas sit, sufficit, ut valida sint: sed in matrimonio consensus est essentialiter requisitus, & ita nil mirum, ut is debeat plene liber esse. Ad arg. secundæ senten. proposita, n. 17. respondetur: Ad 1. falsum esse, Ecclesiam præsumere in matrimonio coacto non adesse consensum: & *c. Cum locum*, dum negat adesse consensum, intelligit, de omnino libero, qualis ad matrimonii valorem desideratur. Ad confirmationem, fateor esse consensum liberum, ut distinguitur contra omnino coactum, & violentum: at non est plene liber. Ad 2. dico illum metum provenire ab intrinseco, nec tollere libertatem: nam libera electione consentit, ne peccet: ut liberè homo abstinet à peccatis: & vota, ac legem Dei implet, quamvis timore peccati, & inferni.

DISPUTATIO XIII.

An metus cadens in virum constantem, justè illatus ad extorquendum matr. illud irritet?

SUMMARIUM.

Referuntur duæ sententiæ, n. 1. & 2. Et sententia authoris, 3.

An sit alicujus momenti medium, quo judices Ecclesiastici utuntur, nolentes dare licentiam, ut vinctus stupratam fœminam ducat, donec extrahatur è carcere? 4.

Dotis promissio metu justè incusso extorta, an sit nulla? 5.

Quid dum aliquis cogitur ad implenda sponsalia, ineundo matrimonium?

nium? Et quod à principio est voluntatis, posteà est necessitatis, 6.
Si judex cogat stupratorem absque matrimonii promissione, ut stupratam ducat, an valeat? 7.
Quid, si judex secundùm allegata, & probata justè cogat ad matrimonium, at in re ipsa injustè, vel è contra, 8.
Solvuntur argumenta, & enodatur c. Veniens, el 2. de sponsal. n 9.

1 QUæstio hæc difficillima est ob confusionem, & brevitatem, qua à DD. tractatur: & ideò qua claritate potuero aliquanto diffusius eam edisseram. Triplex est sent. I. docet minimè valere matrimonium, quamvis metus justè incutiatur. Prob. ex *c. Veniens, el 2. de sponsal*. ubi decernitur irritum esse matrim. ad quod pater coegit juvenem repertum cum filia in eodem lecto, & tamen videtur justè coegisse, cum juvenis fuerit in culpa: ergo nil confert ad matrimonii valorem, si metus justè illatus sit. Dices hunc metum fuisse injustè illatum: contra hoc facit, nam si eo ipso quod in dilecto repertus est, jam conceperat timorem, cùm timor hic non sit incussus ad extorquendum matrimonium, sed jam timor erat conceptus, non irritabit illud, sive ex causa justa, sive injusta concipiatur: ut dixi disp. præc. nu. 11. Ergo dicendum est hunc timorem esse incussum, & ita irritare matrim. quamvis causa justa incutiendi fuerit. 2. Prob. ex *c. Quia diversitatem, de concessione prabenda*, ibi, *& si fuerit sua culpa suspensus*: ubi *gl. verb. Suspensus*, ait, licet culpa sua inciderit in excommunicationem, non imputari ei, quòd ex sua culpa processit. Cujus ratio est, quia illa culpa non tendit directè ad impediendum. Ad quod comprobandum plura alia adducit *Felin. c. Cum inter, n. 20. de except.* ergo cum culpa, & delictum metum passi, qui causam metui dedit, non tendat ad matrim. non ei imputari debet, ut ea ratione metus non vitiet ejus matrim. 3. Prob. quia minans accusationem, vel aliud malum grave, quod justè inferre potest, quamvis illud minari possit, absque injuria, ad finem justitiæ punitivæ, injustè tamen infert, ad finem extorquendi matrim. Tum, quia nullus privata authoritate potest cogere ad matrimonium: tum, etiam, quia quamvis jus haberet incutiendi timorem ad alios contractus, non tamen ad matrim. vel professionem, quæ summam libertatem exigunt: ergo metus ille quamvis justus sit ad alios effectus, respectu tamen matrimonii erit injustè incussus, illudque irritabit. 4. Prob. quia ideò coactio irritat matrimon. quia tollit plenam consensus libertatem, ex matrimonioque coacto infelices sperantur exitus, sed non minus aufert libertatem, sive metus justè, sive injustè inferatur, & in utroque eventu idem exitus infelix speratur: ergo etiam metus justè incussus irritat matrimon. 5. Probat. ex *cap. Gemma, de sponsal.* ibi, *cum itaque libera matrimonia esse debeant*. Ubi propter matrimonii libertatem improbatur pœna apposita in contractu sponsalium, resilienti ab eis: & tamen timor talis pœnæ amittendi, nisi ea expresse prohibita esset, erat juste incussus, cùm ex partium conventione esset debita: ergo timor justè incussus repugnat matrimonii libertati, & consequenter illud vitiabit. Hanc sent. tenet *glos. cap. Veniens, el 2. de sponsal. fine*, ubi ait inde sumi argumentum, ut excuset metus, quamvis eum passus, sua culpa in illum inciderit, & tamen is textus in matrimonio loquitur. Et clarius *Goffred. sum. t. de his, qua vi, n. 3. in 1. solut. ad l. Si mulier, ff de eo quod met. cau.* quæ contrarium probare videtur: & *Hostien. d. c. Veniens, ad fin. in 2. solut. ad eandem legem & ibi Joa. And. n. 8. a. 1. solut. Anchar. n. 6. in 2. solut. Henric. n. 3. in 2. solut. Prepos. n. 5. in 2. solut. Abb. n. 8. in 2. solut. Alex. de Nevo n.* 18. ubi dicunt, quamvis metus justè incussus non vitiet alios contractus, esse tamen speciale in matrimonio, propter ejus prærogativam, maximamque libertatem, quam in illo jus exposcit, ut quamvis legitimus sit, matrimonium vitet. Idem tenet *gl. c. 2. verb. Coactus, de his qua vi*, ubi dicens subvenire metum passo, nisi culpa sua in illum inciderit, per *d. l. Si mulier*, addit fallere in matrim. in quo qualiscumque metus interveniat, sive culpa, sive absque illa, subvenitur, & non valet matrimonium, quam glos. sequuntur *Hostiens. ibi super verb. Revocari, Abb. n. 8. Imola num.* 3 Idem *glos. 31. q. 2. in sum. verb. Quod autem*, ubi ait, excusare à matrimonio, ne valeat, metum culpa patientis illatum: quam sequuntur *Jason l. Titia, n. 5. fine, ff de verb. oblig. Ant. Cucus lib. 5 inst. major. tit. 12. n.* 129. Idem *Archi. c. Clericum, 50. d. fine, & Joan. Andr. tract. de consang. n. 7.* habetur *to. 9. tractat. noviorum*, ubi dicunt circa matrimonium non nocere metum culpa patientis injectum. Idem videntur expresse tenere *Abb. c. Requisivit, n. 2. de sponsal. & ibi Alex. de Novo n. 2. Jason d. l. Titia, n. 5. ampliat. 3. Fortunius c. 1. de pactis, nu. 30. declar. 6. vers. Considera tamen, Covar. 4 decret. 1. p. c. 4. inst. nu. 6. Ant. Cuc. lib. 5. instit. major. tit. 12. n. 128. Lancelotus inst. juris canon. l. 2. t. de sponsal. vers. Initiatum igitur*: ubi asserunt, si sponsus qui liberè sponsalia contraxit compellatur metu perficere, matrim. esse nullum. Et quamvis non explicent, an compulsio fiat à judice, necne: & ita possit aliquis subterfugere, dicendo intelligi, quando compulsio fieret à persona privata, & subinde injustè, cùm authoritate cogendi careat. Verùm hoc subterfugium nullius est momenti. Quia prædicti authores sequuntur Abbatem, qui in illo textu agit de coactione per judicem facienda, ut impleantur sponsalia: docetque non debere esse strictam, ne matrimonii valor periclitetur: redditque rationem, cur in eo casu matrim. coactum non valeat. Quia matrim. non tantùm in principio, sed etiam postea liberum esse debet, quamvis sponsalia præcesserint. Idem clarius tenet *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 15.* ubi dicit, sive justè, sive injustè incutiatur metus ad matrim. illud irritare: & exemplificat, ut si quis justam accusationem minetur latroni, nisi certam uxorem ducat. In quo etiam exemplo irritum esse matrimonium, docent *Ledesm. 2. p. q. 49. a. 1. f. 456 col. 3 §. Dubium tamen est, Gutier. de juram. 2. p. c. 57. n. 9. Manuel 2. tom. sum. c. 93. n. 3. Vega lib 3 sum. cas.* 135. & tradit *Ledesma* hanc regulam generalem, omnis metus incussus ad finem extorquendi matrimonii, quamvis ob alios fines esset justus, injustus est, illumque irritat. Et *Manuel ibid.* generaliter ait, metum ob causam justam incussum, annullare matrim. & professionem. Et hæc sent. est probabilis.

2 II. Sententia distinctione utitur, si metus sit lege incussus ad illum finem matrimonii extorquendi, quia, scilicet, est lex, ut violator virginis compellatur eam ducere, tunc quamvis judex metu mortis ad id compellat, valet matrimonium: secus tamen ubi metus non esset lege incussus. Prob. I. pars, quia judex juridicè procedens non dicitur inferre metum. Ut bene *glos. c. Cum dilectus, verb. Metum, de his qua vi, & ibi Imola n. 8.* Et constat ex *l. Continet. 3. § Sed vim, ff. de eo quod metus causa*, ubi, *sed vim accipimus atrocem, & eam qua adversus bonos mores fiat, non eum quam magistratus intulit, scilicet jure licito, & jure honoris quem sustinet*: Prætetea, quia tunc judex minimè dicitur inicere metum, sed potiùs liberat à timore pœnæ, virtute legis concepto. Item, quia tunc nulla irrogatur injuria metum passo, cum sua sponte delictum admittens, illi pœnæ se subjecerit, at verò quando lex non cogit ad matrim. injuriam irrogat judex, vel quicumque alius cogens ad matrim. quamvis metus ille justè ad alios contractus non ea gaudentes libertate, incuti possit. Ut probant omnia argumenta prioris sententiæ: quæ etiam confirmant hanc, quoad secundam partem, in qua cum ea convenit. Tandem, quia jus Ecclesiasticum, quod *cap. 1. & 2. de adulter.* desumens ex *cap. 22. Exodi*, præceptum statuit, ut deflorans dolosè virginem, eam ducere & dotare cogatur, si sentiret, tale matrimonium coactum nullius esse valoris, id minimè statueret. Et quod in hoc eventu cogatur ducere, docent *Innoc. eod. c. 1 n. 2. verb. Habebit, & Abb c. 2. eod. t. nu. 1. & 3.* & colligitur ex *eo c. 1.* quod copulativè petit, ut ducat, & dotet: si verò dicamus tantum alternativè cogendum esse ad ducendum, vel dotandum, ut sentire videntur *eod. c. 1. Hostiens. super verb. Noluerit: & ibi Joan. Andr. nu. 5. Anton. nu. 6.* dum dicunt expresse, esse contra illud c. 2. ut præcisè cogatur ducere: quare alternativè esse cogendum ad matrimonium, vel dotem, docent *Anton. eod. c. 2. nu. 2. Anani d. c. 1. n. 4. Anchar. c. 1. n. 4 & c. 3. nu. 2. Cardina. c. 1. num. 1. oppos. 4* & ita esse in usu docent *Anton. Gomez. l. 80. Tauri, num. 8. Jul. Clarus lib. 5. receptarum, in practica crimin. §. Stuprum. vers. Sed quero qua sit pœna*: adhuc procedit argumentum. Quia sæpe dotis constitutio continebit majorem bonorum dotantis partem, & ita ejus metus cadet in virum constantem, quare per talem metum cogit tunc lex ad matrimonium: non ergo vult Ecclesia, ut matrim. cujus coactioni jus ipsum authoritatem præstat, irritum sit. Et *c. Ex literis, el 2. de sponsal.* decernitur similiter: ut qui fidem præstitit de aliqua ducenda, si resiliat, compellatur per excommunicationem, quæ gravissimum damnum infert. Hanc sent. videtur tenere *Ant. c. Veniens, el 2. de sponsal. nu. 7.* ubi docet timorem facti vitiare matrimonium, non autem juris: eò quod jure inferatur: & melius *Dominicus cap fin. ad fi. vers. Conclude, d. 5.* ubi quamvis non loquatur specificè in matrimonio, sed in genere de contractibus, ait, si metus sit juris, id est, jure illatus, inducere nullitatem actus, aut quod annullandus sit, secus si sit facti. Videtur etiam tenere *Medina C. de restitution. quæst. 3. causa 2. vers. Si fiat remissio*, ubi ait valere matrimonium contractum metu à magistratu, vel judice, metu incusso: ut si alius fidem dederat, vel defloraverat, cogaturque ducere: & ipsum sequitur *Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 231. num. 5. conclus. 5. fine*. Et expresse eam tenent exemplificantes, valere matrim. quando judex cogit ad illud, virtute legis eam coactionem jubentis, ut in virginis defloratione: non valere autem, si quis justam accusationem comminetur alicui, nisi ducat certam uxorem: (alia exempla consultò omitto, quæ ibi Doctores citandi adducunt: quia spectant ad præc. disp. ubi eorum veritatem discussi:) *Sotus 4. d. 29. quæst. 1. art. 3. vers. Hinc primo colligitur, & vers. Exurgunt hic tamen.* juncto *vers. Ex his sequitur: Barth. à Ledesma dub. 23. de matrim. fundam. 5. Philiarc. de offic. sacerdotis, tom 1. p. 2. l. 2. c. 8. Cordub. sum. qu. 171. punct. 1. Ludov. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. cap. 40. Angles floribus 1. p. f. 5068. & sequenti, materia de matrim. q. 3. de consensu coacto, ar. 1. diffic. 2. f. 548. conclus. 3. junct. ar. 2. diffic. 2. f.* 550. Et hæc sententia similiter est probabilis.

3 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) docet, metum minimè irritum reddere matrim. quando justè incutitur. Prob. 1. quia quoties metus incutitur alicui, damni debiti delicto, quem incutiens justè inferre potest, tunc magis censetur ille metus oriri ex lege, & natura delicti, & proinde ab intrinseco, quam ab extrinseco incuti: eo quod intra illum est justa causa timendi, initiumque & radix timoris. Quare Spiritus sanctus dixit, *fugit impius nemine persequente*: significans delinquenti, ut timeat, minime opus esse, ut aliquis comminetur malum. Ergo dum quis malum justum minatur reperto in delicto, verbi gratia, Te accusabo, nisi contrahas matrim. non censetur metum inferre, sed potius metum jam ex delicto conceptum auferre offerendo immunitatem, si ducat uxorem: in quo casu diximus disp. præc. n. 9. non vitiari matrimo-

nium metu. Et confirm. ex *l. Si mulier. 21. in princ. ff. de eo quod metus caus.* ibi, *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratam de suo statu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit, ne in servitutem redigatur, cessat edictum. Quia hunc sibi metum ipsa infert.* Ubi pondero rationem Jurisconsulti, *quia hunc sibi metum ipsa infert*: quasi sentiat, eo ipso quod aliquis admisit delictum, concipere timorem nemine incutiente. Ergo cùm alter id damnum minatur, non dicitur metum incutere, sed potius auferre, offerendo conditionem immunitatis. Et confirm. 2. quia sicut quando morbo oppresso medicus minatur, se nolle mederi, nisi ejus filiam ducat (ut diximus disp. præc. n. 15. ex communi sententia) valet matrimonium: eo quod medicus non infert metum, sed morbus, & exigit matrim. ae stipendium medelæ: nec in hoc est injurius, cùm lege justitiæ non teneatur mederi. Similiter dum quis reperto in delicto minatur justam accusationem, nisi consentiat matrimonio, dicendum est valere. Quia metum accusationis eo ipso quod in delicto repertus est, concepit ex ipso delicto, & reperiens poterat justè accusare, ac recipere pretium, ut ab accusatione desistat, petitque matrimonium, ac mercedem, & pretium desistendi: nec in hoc injuriam infert, cùm non teneretur lege justitiæ non accusare. 2. principaliter prob. quia supra diximus hoc l. 4. disp. 5. n. 17. metum excommunicationis, quando justa est, non cadere in virum constantem; ex communi fere omnium sent. reddenti rationem, eo quod in causa est, & culpa illius, metum passus: quod egregiè docuit *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. num. 12.* ubi reddit hujus rationem, his verbis: *non enim est metus cadens in virum constantem, is, qui non infertur ab aliquo, sed is, qui metum allegat, sibi ipsum intulit, perpetrando ea, quæ digna sunt excommunicatione, aliave pœna: per d. l. Si mulier, si quis enim jure aliquid se facturum comminatur, ut aliquid ei promittatur, detur, aut fiat, non videtur res illa gesta per metum cadentem in virum constantem. Quia is, qui rem agit, metum sibi intulit, committendo rem dignam illa comminatione, & ita ipse erat in eo metu constitutus.* Ergo dum aliquis, verbi gratia, latroni justam accusationem comminatur, nisi certam ducat, verè non est metus viri constantis ab alio incussus, qui solus matrim. irritat, sed est ab intrinseco ex natura ipsius delicti perpetrati conceptus. 3. quia idem metus cæteros contractus rescindens, annullat matrimonium: (ut diximus hoc 4. l. disp. 6. nu. 2.) sed metus justè incussus non rescindit cæteros contractus, (ut dixi hoc 4. lib. disp. 8. n. 8. & 9.) Ergo nec matrimonium irritat. 4. probatur ex *cap. de regularibus, de simonia*, ubi decernitur, monachum ob simoniam detrudendum esse in arctius monasterium, & tamen certum est debere ibi profiteri, ut docent *Navar. lib. 3. cons. in 1. edit. tit. de regul. consil. 27. num. 3. in 2. & 1. tit. de his quæ vi, cons. 8. num. 3. Manuel. 2. tom. sum. c. 8. conclus. 10. nu. 10.* ergo metus justè incussus non annullat matrimonium: idem enim metus matrim. & professionem irritat. Et ita hanc sent. tenet expressè *Cardin. c. Veniens, el 2. num. 2. de sponsal.* Eandem tenent *Goffredus (num. 1. de his quæ vi, nu. 3. in 1. solut. Hostiens. d. c. Veniens, el 2. ad fin. in 1. solut. Joan. Andr. ibi, num. 8. in 2. solut. Anchar. ibi, num. 6. in 1. solut. Henric. num. 3. in 1. solut. Prapos. nu. 5. in 1. solut. & Abb. nu. 8. in 3. solut.* dicit, hoc posse tolerari: ubi hi DD. opponentes *l. Si mulier. ff. de eo quod metus cau.* ex qua constat, metum justè illatum non rescindere contractum decisioni *illius c. Veniens*, ex quo constat juvenem illum inventum cum filia, in culpa fuisse metus sibi incussi per patrem, ut eam duceret, & decernitur ibi matrimonium illo metu irritari: respondent, tunc metum excusare, quando est legitimus, & à jure sumit exordium: secus si sit injuriosus, qualis erat in *eodem cap. Veniens*. Quamvis enim patri secundùm leges liceat occidere inventum turpiter cum filia, at jure canonico id non licet. Ecce qualiter hi Doctores in ea solutione, tanquam probabile statuunt, solùm metum injuriosum, ut injustæ mortis, irritare matrimonium. Videntur etiam expressè tenere *Anton. cap. Cum locum, numero 11. de sponsal. & ibi Prapos. numero 12. Gutier. de jurament. 1. part. cap. 57. numero 5.* ubi asserunt, si inclusus in carcerem ineat matrimonium, valere, quando detrusio est justa: si autem sit injusta, distinguunt, an ad eum finem, necne inclusus sit: & ita sentiunt metum carceris, qui est cadens in virum constantem, (ut diximus hoc 4. libro disputatione 5. numero 9.) minimè valori matrimonii obesse, quando justè incussus est. Idem videtur tenere *Felinus cap. Cum inter, num. 20. de exceptio.* ubi explicans *d. l. Si mulier*, ait, ibi sermonem esse de gravamine juris, secus ubi esset facti, & injustum. Ubi solum metum facti injustè illatum, sentit annullare actus. Idem sentiunt *Navar. & Manuel citati in 4. ratione hujus sententia*, ubi ajunt metum justè incussum non irritare actum; & loquuntur de professione religionis. Et in voto quod est omnino simile, docet *Sotus lib. 7. de just. quæstione 2. articulo 1. ad 1. vers. Sed est perspecto*, ubi ait exigi ut metus incutiatur ab homine per injuriam, ut votum irritet. Idem in professione tenet *Medina lib. 1. summa, cap. 14. §. 6. fol. 86.* quem sequitur *Vega libro 2. summ. casu 365.* ubi ait validam esse professionem, dum vir minatur uxori in adulterio repertæ mortem, nisi religionem profiteatur. Quia est metus ex justa causa incussus. (Quod ut verum sit, intellige, quando minatur mortem authoritate judicis infligendam, alias enim injustè incuteretur timor, & ita non valeret.) Idem expressè in matrimonio tenent exemplificantes, ut si judex metu justo compellat stupratorem, ut virginem à se vitiatam ducat: vel comminetur aliquis justam accusationem reo, nisi matrimonium contrahat: *Enriquez libro undecimo de matrimon. capite nono, numero primo & secundo, Petrus Ledesma de matrimon. quæst. quadragesima septima, articulo tertio, dubio primo, conclus. tertia, initio, junct. §. Sed tamen adhuc est dubium.* Idem *Palacios 4. dist. 29. dispu. unica, fol. 667. vers. Sextò dic*, ubi ait, si juvenis repertus in adulterio, timore mortis compellatur ad matrimonium, non valere: secus si judex excommunicatione compelleret. Quia non infert injuriam. Et melius, ibi, *vers. Nono respondeo*, ubi docet, tunc tantùm metum irritare matrimonium, quando fit gravis injuria. Pro hac sententia citantur etiam *Sylvest. verb. Metus, quæst. 6. & ibi Angelus numero septimo*. ubi asserunt, metum justè incussum irritare contractum: sed in matrimonio minimè loquuntur, in quo propter ejus libertatem versatur specialis difficultas: in aliis enim contractibus id est certum: ut dixi hoc 4. libro, disp. 8. n. 8. & 9.

4 Quicquid sit de hac sententia, quamvis asseremus metum justè incussum annullare matrimonium: duo observanda sunt. Alterum est, inutile prorsus esse medium, quo aliqui judices Ecclesiastici utuntur, nolunt enim concedere facultatem incluso in carcerem propter stuprum, ut stupratam ducat, donec carceribus extrahatur, ut liberè contrahat: & ita solet extrahi, nondum tamen liber dimissus, eam uxorem ducit. Qui quidem usus frivolus est. Nam solutus, ac liber nondum intelligitur is, qui quamvis vinculis liberatus sit, adhuc tamen ita comprehensus est, ut non libera recedendi, quo velit, facultas concedatur. Ut expressè habetur *l. Qui neque, quadragesima octava, juncta gloss. verb. servatur, ff. de verborum significatione.* Et late multis citatis probat *Sigismundus inter consilia feudalia, cons. decimo septimo, numero decimo, & sequentibus.* Qua ratione hanc consuetudinem reprobant *Bartolus, l. Qui in carcerem, numero primo, ff. de eo quod metus caus. Alexander de Nevo, cap. Cum locum, numero decimosexto, de sponsal. Decius consil. 219. num. nono, vel. secundo. Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Zilets, consil. decimoquinto, n. vigesimo octavo. Bertachinus in repertorio, litera C. verb. Contractus meticulosus, §. secundo, Rosella verb. Accusatus, fine, & alii*, quos refert, & sequitur *Gutier. de juramen. prima parte, cap. 51. nu. 10.*

5 Alterum est, *gloss. cap. secundo, verb. Coactus, de his quæ vi*: & ibi, *Hostiens. super verb. Revocari, & Imola, numero tertio*, asserunt, non tantum metum in quem aliquis sua culpa incidit annullare matrimonium, sed etiam dotis promissionem. Quia in utrisque non solùm consensus requiritur, sed qualitas libertatis. Cæterùm quamvis in matrimonio ea sententia admitteretur, in dotis tamen promissione nullo modo locum habet. Quia quamvis dos sit accessoria matrimonio, cùm non militet eadem ratio, non sequitur naturam principalis, nisi in casu, qui in jure expressus est: (ut dixi disputatione præcedenti, numero vigesimo tertio,) at in jure *leg. Si mulier, §. Si dos, ff. de eo quod metus caus.* tantum habetur dotis promissionem metu extortam irritam esse: non autem explicuit lex illa, si metus justè incussus esset; immò *eadem lex in principio*, docet contractum minimè irritari metu justè illato. Et hoc maximè habet verum, cùm non constet etiam metu injustè injecto irritari dotis promissionem: (ut dixi disputatione præcedenti, eodem numero vigesimo tertio.)

6 Ex dictis infertur, dum judex excommunicatione cogit contrahentem sponsalia, illa implere matrimonium ineundo, moderatè cogens, nec finaliter compellens, sed absolvens, quando nimis obstinatum contrahentis animum conspiceret, validum esse matrimonium eo metu excommunicationis initum. Probatur primo, quia metus ille jure præcipiente infertur: (ut probavimus libro primo, disputatione vigesimanona, numero quarto.) Secundò, quia metus excommunicationis, quando justa est, non cadit in virum constantem: (ut diximus hoc quarto libro, disputatione quinta, numero decimoseptimo.) Tertiò, quia non potest dici involuntarium tale matrimonium, juxta egregiam *Antonii* doctrinam, *cap. Requisivit, numero 3. de sponsal.* quem sequuntur *ibi Alexander de Nevo, num. sexto, & Praposit. numero tertio, & cap. Gemma, numero secundo, eodem titul. in fine*, ubi docent, tunc matrimonium esse involuntarium, quando necessitas est à principio extrinseco, extra partium consensum, secus quando necessitas à principio intrinseco in contrahentibus oritur, id est, ab ipsorum consensu, alias nil esset voluntarium, ubi supponitur obligari: quod absurdissimum est: hic enim præcessit actus voluntarius, partium scilicet, ipse contractus sponsalium. Ut non dicitur quis invitus, dum cogitur voluntariæ promissioni stare. Et ideò (ut vulgo fertur) quod à principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis, id est, post contractam obligationem, *l. Sicut, C. de action. & obligat.* Cum ergo vinculum obligationis sit de natura sponsalium, consentiens liberè à principio in sponsalia, videtur consentire in omnia inde consequentia, ut in matrimonium, ad quod virtute illorum cogitur: ergo tale matrimonium dicetur voluntarium, & non obstanti ea coactione, erit validum. Quod dum aliqui *Doctores allegati numero primo pro prima sententia*, expressè dixerunt, si sponsus qui liberè contraxit sponsalia, metu cogatur perficere matrimonium, esse nullum, intelligendi sunt, quando judex immoderatè, & prætergrediens limites juris, quod moderatè esse cogendum præscribit, (ut latè dixi libro primo, disputatione vigesima nona, numero septimo & octavo) cogit: & ita (ut ibi dixi) omnes illi docent moderatè cogendum esse. Unde cautè *Alexan. de Nevo,*

Nevo, cap. Requisivit de sponsal. numero sexto, ubi dixerat non esse voluntarium matrimonium, ad quod aliquis virtute praecedentium sponsalium cogitur, subdidit, intellige, quando judex remediis juri communibus cogit. Item quia quando sic strictè cogit, injustè cogit, injuriamque irrogat. Unde dum aliqui *DD. citati in 2. & 3. sentent. num. secundo*, dicunt, valere matrimonium, dum judex post sponsalia, ad illud excommunicatione cogit: intelligendi sunt, quando moderatè, nec limites juris excedendo, compellit.

7 2. Infertur, si judex praecisè cogat stupratorem, ut ducat virginem à se vitiatam, absque fide matrimonii, non valere. Quia injustè, & per injuriam extorquet: cum tantum possit cogere ducere, vel dotare: ut dixi num. 2. Unde dum *3. sententia Doctores relati nu. 3.* exemplificant in hoc casu, valere: intelligendi sunt, quando stuprator ad id tenebatur.

8 Tandem adverto, non tantum valere matrimonium quando judex justè re vera, & à parte rei compellit ad illud, sed etiam quando justè secundum allegata & probata: verbi gratia, aliquis fidem dedit de matrimonio foeminae, quae postea fornicata est, quod cum probare nequeat, sponsus compellitur illam ducere, quamvis secundùm rem haec compulsio est injusta: cùm ille ratione fornicationis esset ab obligatione sponsalium liberatus: quia tamen est juridica, & justa secundùm allegata & probata, non vitiat matrimonium: non enim est credendum jus canonicum, quod in hoc casu compelli praescribit, velle, ut ea compulsione matrimonium irritetur. Et ita docet *Veracruz 1. p. spec. art. 8. ad fin. dub. 3. §. Clarissime ex hoc sequitur*. Et è contra, intelligo non valere, si judex injustè secundùm allegata cogat, quamvis in re justum esset. Quia est injuria.

9 Ad argumenta 1. sent. proposita num. 1. resp. Ad 1. dic injustè coegisse: quia coegit volens interficere, quod injustum erat: & quamvis non constat ex textu, fuisse timorem mortis incussum, cùm generaliter loquatur de timore cadenti in virum constantem: constat tamen ex expositione *Hostiens. Goffredi, Joan. Andreae, Henrici, Anchar. Cardin. Abb. quos num. 3. retuli pro 3. sent.* & ne contrarietur *l. Si mulier, princ. ff. de eo quod metus causa*, ex qua constat metum injustè illatum non vitiare: cùm oporteat jura juribus concordare, ut juris correctio vitetur, *l. Praecipimus, Cod. de appellatio.* Ad replicam dic, hunc timorem incussum esse malitia, & injuria incutientis: delictum enim praebet causam timendi damnum debitum illi delicto, nimirum, debitam accusationem, & poenam ordine juris infligendam: non tamen injustam poenam: sed timor illius injuriosè infertur ad extorquendum matrimonium, quare timor hic illud irritabit. Ad 2. fateor non ea ratione ei imputari, quia culpa sua incidit in metum: nam si mors comminata esset, non valeret matrimonium: quamvis culpa sua dederit causam metui, sed ea ratione non vitiat matrimonium, quia verè non est metus incussus ad illud extorquendum, sed metus ex delicto conceptus aufertur, exigendo ac pretium, matrimonium: ut explicui num. 3. inter probandum nostram 3. sententiam. Ad 3. nego antecedens: quia hic non infert re vera metum, sed delictum: & tantum postulat matrimonium, ac pretium desistendi ab accusatione: & quamvis nullus privata authoritate possit cogere ad matrimonium, potest tamen justè metum conceptum ex justa, ac debita causa auferre, & cedere jure accusandi: quod habet petito certo pretio, vice cujus petit matrimonium. Et si argumentum aliquid probaret, similiter probaret, si extorqueret consensum in alium contractum, eum fore rescindendum. Quod est falsum, (ut dixi hoc lib. 4. disp. 8. num. 8.) quia etiam nullus privata authoritate potest cogere ad quemcumque contractum. Ad 4. nego ideò solum irritare, quia metus tollit plenam libertatem: alias cùm judex justè cogit implere sponsalia, irritaret: sed quia tollit plenam libertatem injuriosè, quod hic cessat. Nec tunc militat eadem ratio, nam non tam infelix exitus speratur: quia aliquantulum quiescit animus, cum quis considerat se justè compulsum esse, idemque procederet, dum judex compellit. Ad 5. dico, non ob id improbari poenam, quia tolleret libertatem requisitam ad matrimonii valorem, sed quia tolleret libertatis plenitudinem: ut bene advertunt *Anton. cap. Gemma, de sponsal. num. 7. & Abbas ibi num. 2. Alex. de Nevo. ibi, nu. 3.* Et constat, quia arrae quantumcumque magnae valent, nec eas amittendi timor vitiat matrimonium eo metu contractum: ut constat ex supra dictis. Ad argumenta secundae sententiae proposita nu. 2. quoad priorem partem, non est necesse respondere: quia convenit cum nostra sententia. Quoad posteriorem, in qua discrepat, tantum affert argumenta primae sententiae, quibus jam satisfactum est.

DISPUTATIO XIV.

An metus cadens in virum constantem, irritet matrimonium jure naturae, vel solo jure Ecclesiastico?

SUMMARIUM.

Refertur sent. asserens, irritari matrimonium metu, jure naturae, nu. 1.
Sententia verior, dicens solo jure Ecclesiastico, nu. 2.
An matrimonium metu gravi extortum sit irritum inter infideles, nu. 3.
Solvuntur argumenta, nu. 4.

1 Duplex est sententia. I. ait irritare matrimonium jure divino, & naturali. Prob. 1. quia Summi Pontifices non videntur novam constitutionem irritantem matrimonia coacta, edidisse, sed tantum declarasse ea fuisse irrita, nullus enim invenitur textus ea irritans, sed omnes supponunt ea irrita. Nam *c. Cum locum, & c. Consultationi, & c. Veniens, l. 2. de spons. & c. Significavit, de eo qui duxit in matrim.* qui sunt textus de hac re loquentes, aguot de matrimoniis jam contractis, & declarant si metu inita sint, esse invalida, nec Ecclesia potuit irritare matrimonia illa jam contracta, si ante ea decreta, valida essent: ergo jure ipso naturali irrita erant. 2. quia matrim. ex se habet vinculum esse perpetuum, nullum autem violentum est perpetuum, teste Philosopho: ergo coactio repugnat naturae matrimonii, & consequenter jure naturae illud irritabit. Et confirmatur, quia quod quis non diligit, facilè contemnit, *c. Praesens 20. q. 3.* sed matrimonium coactum est contra propriam coacti voluntatem, ergo facile illud deseret, cessabitque perpetuitas, quae de natura matrimonii est. 3. quia coactio est contra principalem matrimonii finem, qui est procreatio sobolis, & mutuum conjugum obsequium: quae requirunt animos voluntariè conjunctos, mutuumque amorem: ergo repugnat naturae matrimonii. Patet conseq. quia natura cujuscumque rei dicit intrinsecum ordinem ad suum finem principalem. Et confirm. quia non minus repugnat matrimonio coactio, quàm conditio opposita fini, vel bonis matrimonii, sed talis conditio irritat jure naturae (ut dicam l. 5. disp. 9. n. 4.) ergo & coactio. 2. confir. quia ex matrimonio coacto sequuntur gravissima incommoda, adversa matrimonii fini: ergo debuit jure naturae irritum esse. 4. prob. omnis traditio, per quam transfertur dominium, debet esse plene libera, donatio enim dicit dationem liberalem, & metu extorta obligat ad restitutionem, sed matrimonium est quaedam traditio, qua dominium corporum transfertur: ergo ut jure naturae validum sit, debet esse plenè liberum. 5. quia in omni lege naturae, & divina, provideri debet, ut omnis injuria resarciatur, alioquin lex naturalis deficeret in necessariis, sed injuria matrimonio coacto illata, non potest aliter resarciri, nisi illud irritando: quia semel validum non potest rescindi, ut possunt alii contractus: ergo jus naturae ipsum irritavit. 6. quia alias cùm infideles minime legibus Ecclesiae subsint, matrim. metu contractum inter illos validum esset. 7. quia sponsalia jure naturae irrita non producunt impedimentum publicae honestatis: bene tamen quando solo jure humano irrita sunt. Ut docent *Ant. c. Ad audientiam, n. 11. de spons. & ibi Abb. n. 2. Alex. de Nevo n. 5. Prepos. n. 6. Franc. c. un. de spons. in 6. n. 3.* Per illum textum decidentem, ex sponsalibus nullis defectu consanguinitatis, affinitatis, &c. oriri hoc impedimentum, secus quando nulla sunt defectu consensus: sed matrimonium nullum ob metum non producit hoc impedimentum: teste *Sot. 4. d. 41. quaest. un. art. 2. ad fin. ante vers. Ubi tamen sponsalia*, ergo est nullum ipso jure naturae. 8. Si esset nullum ipso solo jure Ecclesiastico, firmaretur juramento, *cap. debitores, cap. Ex rescripto, cap. Cum contingat, de jurejuran. cap. 2. & cap. Licet, de jurejur. in 6.* sed non firmatur juramento, *cap. 2. de eo qui duxit*, ergo est nullum jure naturae. Hanc sententiam videtur clarè tenere *D. Thom. 4. d. 29. quaest. unic. a. 3. quaestiun. 1. corpore*, quem sequitur *Turrecr. 31. quaest. 2. in sum. num. 8.* ibi enim probat *D. Thom.* matrimonium coactum esse nullum ex ipsa ratione matrimonii, quia opponitur perpetuitati: & ibi concludit Ecclesiam judicare illum consensum coactum, non esse sufficientem ad matrimonium: ubi non dicit statuere id, quasi supponat esse jure naturali statutum, & idem videtur tenere *Altisiodor. lib. 4. sum. tract. 9. cap. 7. quaest. 5.* ubi inde colligit esse irritum, quia repugnat fini matrimonii. Idem videtur clarè tenere *Ricard. 4. d. 29. art. 1. quaest. 1. corp. vers. Videtur ergo*, ubi ait, nec Deum, nec Ecclesiam velle, ut coactus maneat ligatus illo matrimonio, & tenent expressè *Sotus 4. d. 39. quaest. unic. §. De secundo dico. D. Bonav. ibi quaest. 1. num. 5. fin. Gabriel 3. d. 39. quaest. 1. art. 2. conclus. 8. fine. Et ejus supplementum, 4. d. 29. qu. 2. art. 2. Almain. ibi q. 1. Carthusian. ibi q. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 7. statim in prin. & paulò inferius: Veracruz 1. p. spec. art. 8. concl. 1. Angles florib. 1. p. de matrim. q. 3. de consensu coact. art. 1. diffic. 1. fol. 546. Barthol. à Ledesm. dub. 23. de matrim. conclus. 3. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. c. 8. fin. & c. 6. ad finem, Molina tom. 2. de justit. tract. 2. disp. 326. in solutione ad 2. fol. 442.* & dicit esse valdè probabilem *Sotus 4. d. 29. quaest. 1. artic. 3. vers. Septimo arguitur*: & asserunt esse probabilem *Victoria summa, de matrim. n. 268. Ledesm. 2. part. 4. quaest. 49. art. 3. fol. 456. col. 1. Palacios, 4. d. 29. disp. unic. fol. 662. §. Porro autem: Ludovic. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 40. fol. 1064. §. Igitur ad quaestionem.* Et ex jurisperitis eam tenent, *Angel. de Ubaldis inter consilia matrimonialia Zeloti, consil. 46. num. 3. Covarr. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 5. num. 6. Anton. Cucus lib. 5. instit. majorum, t. 12. num. 118. fine, Alex. Carter. l. 4. de spons. cap. 9. fine, Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 189. Barbosa ff. solut. matrim. rubr. 4. p. n. 30.* & est valdè probabilis.

2 II. Sententia, quam veriorem credo, ait, solo jure Ecclesiastico esse irritum matrimon. metu extortum: unde sicut Ecclesia irritavit matrim. clandestina, inhabiles reddendo contrahentes ad sic contrahendum, sunt tamen habiles ad contrahendum publicè: ita irritavit matrimonium metu extortum, inhabilitando personas ad sic contrahendum, possunt tamen postea cessante metu liberè contrahere. Prob. 1. quia si metus jure naturae irritat matrimonium, aut id provenit ratione injuriae, & hoc non. Quia in metu levi invenitur injuria obligans ad re-

stitutionem, & tamen non irritat matrimonium. Aut est, quia tollit libertatem. Et hoc etiam non. Quia sæpe metus levis similiter, & fortius privat plena libertate: sine dubio enim hominem avarum magis privat libertate metus amittendæ pecuniæ, qui non cadat in virum constantem, quam mancipium metus flagellorum, qui cadit in virum constantem. Cùm ergo metus levis, in quo utraque ratio reperitur, quæ in metu gravi, non irritet matrimonium: signum est, metum gravem non jure naturæ, sed Ecclesiastico, quod ita in solo metu gravi hoc statuit, irritare. 2. probatur, quia quod attinet ad libertatem, non minus libera est voluntas coacta per injuriam metus mortis injustè incussi, quam voluntas eodem metu coacta citra injuriam a causis liberis, vel naturalibus, cum etiam in hoc casu non omnino velit, sed ad evitandum illud periculum: ut cùm quis tempestatis tempore, ne naufragium patiatur, merces in mare projicit. Sed hujus libertatis defectus non irritat matrimonium, (ut diximus hoc 4. libro, disput. 12. & sequenti) irritat verò defectus libertatis, quando metus incutitur injuriosè ad extorquendum matrimonium: ergo differentia hæc provenit à solo jure Ecclesiastico sic statuente: nam si à jure naturali oriretur defectu libertatis, in utroque casu irritum esse deberet. Et confirmatur, quia baptismus in adultis exigit ad ejus valorem, voluntatem, & intentionem suscipientis, & tamen voluntas metu gravi coacta sufficit ad ejus valorem, *cap. Majores, de baptismo, & cap. de Judæis, 45. d.* ergo similiter sat esset ad matrimonii valorem consensus coactus, nisi Ecclesia oppositum statuisset: & subinde solo jure Ecclesiastico erit irritum. Et 2. confirmatur, quia etiam juramentum requirit libertatem, & tamen extortum metu gravi obligat, *cap. Verum, & cap. Si verò, de jurejurand.* Cùm ergo votum, & matrimonium per talem metum irritentur, signum apertum est, hujusmodi differentiam ex solo jure Ecclesiastico oriri. Tandem, quia nil magis contrariatur consensui, quàm dolus, & error, *l. Si per errorem, ff. de jurisd. omn. jud.* & tamen hic non irritat matrimonium, nisi sit error personæ, & conditionis: metus tamen irritat: quod in aliis contractibus omnino diversum est: nam dolus dans causam contractui bonæ fidei, illum irritat, *l. Et eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. 57. t. 5. p. 5.* metus autem illos non irritat: (ut latè dixi hoc 4. libro, disput. 8. num. 4.) ergo hæc differentia non potest provenire ex jure naturali, alias enim dolus dans causam matrimonio, cùm magis contrarietur consensui, quam metus, illud irritaret. Et ita hanc sententiam tenent ex Theologis, *Durand. 4. d. 29. quæst. 2. nu. 67. Palud. ibi, quæst. 1. art. 3 concl. 2. num 20. Sotus ibi, q. 1. art. 3. vers. qui ergo hanc opinionem*: & videtur tenere *Arboreus lib. 11. Theosophia, c. 15. vers. Respondeo percunctationi*, quia expressè totam irritationis causam refert ad Ecclesiæ statutum. Eandem tenent *Ledesm. 2. p. 4. quæst. 49. art. 3. §. Præterea multi. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 1. & 3. Aragon 2. 2. q. 88. art. 3. §. Hoc tamen non obstante sit tertia conclusio, fol. 989. col. 2. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 47. art. 3. dubio 1. concl. 5 & 6. Lud. Lop. allegatus num. præcedenti. Navar. Antoninus in corona confessorum, 4. p. c. 8. de matrim. t. de impedimento violentiæ, num. 29.* Et dicunt esse probabilem, *Ricard. 4. d. 29. art. 1. qu. 1. in fin. corporis. D. Antonin. Victoria, Palatios, Barth. à Ledesm. num. præced. relati.* Et ex jurisperitis eam tenent *Sylvest. Matrimonium, 8. quæst. 11. dict. 3. Armilla verb. Matrimonium, num. 41. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. qu. 2. num. 3. Navar. sum. c. 22. n. 50*

3 Dubitabis tamen, utrùm inter infideles valeat matrimonium metu contractum? *Sotus 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. ad 5. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 1. Lud. Lop. 2. part. instructorii, de matrim. cap. 40. fol. 1065. §. Præterea ad 4. argumentum*, asserunt non valere. Quia quamvis Ecclesiæ statutum irritans apud illos vim minimè habeat: at jus gentium, & civile irritat, idque efficere potest, quatenus matrimonium est contractus quidam civilis. Sed non placet id esse de jure gentium. Quia jus gentium est, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, apud omnesque peræque custoditur. Ut habetur *l. Omnes populi, 9. ff. de justitia, & jure.* unde jus gentium dicitur quod ex principiis naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem per viam conclusionis elicitur. Ut tradit *Sotus lib. 1. de just. quæst. 5. art. 4. in princip.* nec ad constituendum tale jus, fuit necessarium omnes homines simul in aliquem locum convenire: id enim esset impossibile: sed ipsa ratio naturalis id singulos per se docet. Si ergo tali jure matrimonia coacta essent irrita, sequitur eorum nullitatem deduci tanquam conclusionem, ex principiis naturalibus: ergo ex se habent esse irrita, & non ex Ecclesiæ statuto. Ideò melius dicit *Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 3. dubio 1. conclus. 5. fine*, inter infideles validum esse matrimonium coactum metu. Quod verum esse intelligo, nisi apud illos sit lex civilis illud irritans. Potest enim id civilis lex efficere, quatenus est contractus civilis: ut suo loco dicemus.

4 Ad argumenta prioris sententiæ proposita num. 1. resp. Ad 1. fateor illos textus non habere statutorum formam, & ita minimè constare, ubi talis irritatio scripta sit: habetur tamen traditione tot Doctorum, Pontificesque in illis decretis ostendunt, more & usu id semper observatum esse, ut matrimonium, metu gravi extortum, sit irritum. Et forsan olim fuit scripta, licèt talis scriptura perierit. Sicut licèt non habeatur expressum decretum Ecclesiæ irritantis matrimonium fidelis cum infideli, id tamen ita esse constat ex antiquissima Ecclesiæ traditione. Ut docent *Sotus 4. d. 39. q. un. a. 2. concl. 2. Veracr. 1. p. speculi, a. 32. concl. 4.* Ad 2. dic violentum simpliciter, quod fit passo nullo modo concurrente, non posse esse perpetuum, secus de violento secundùm quid, quale reperitur in consensu metu extorto. Ad confirmationem, dic ex ea ratione rectè colligi expedire, ut Ecclesia irritarit matrimonium metu contractum, non tamen ut jure naturæ sit irritum. Ad 3. distinguendum est antecedens: est enim contra finem principalem, ad hunc sensum, ut non sit ita conveniens, & aptus illi fini consensus metu extortus: ac æquitas poscit: non tamen est simpliciter, & ex se ineptus fini illi: cùm enim sit simpliciter voluntarius, est aptus fini. Prior autem ineptitudo non arguit esse jure naturæ irritum matrimonium illud, sed expedire ut irritetur. Ad 1. confirmationem, negatur major. Quia illa conditio omnino excludit naturam, & matrimonii bona: coactio autem per metum non excludit, sed secum compatitur, quamvis non sit ita apta ad illa comparanda. Ad 2. confirm. neg. conseq. quia incommoda ex matrimonio coacto consurgentia non destruunt essentiam ejus: quamvis aliqua accidentia, illi convenientia, destruantur: non enim est ita aptum mutuo obsequio, & ita non sequitur inde, esse jure naturæ irritum, sed expedire, ut ab Ecclesia irritetur: sicut ex voto minus deliberato gravia incommoda sequuntur contra finem voti: est enim ut plurimum materia transgressionis: at tale votum validum est, dispensandum tamen. Ad 4. neg. major. nam donatio metu extorta, aliique contractus valent, transferuntque dominium, etiam attento jure naturæ, & solum irritari debent (ut probavi hoc 4. libro, disp. 8. nu. 4.) Et donatio importat donationem liberalem, id est, nullo pretio recepto, non tamen quod omnino libera sit. Ad 5. negatur major, universaliter intellecta, & in eodem bonorum genere: sunt enim multæ injuriæ, quæ non resarciuntur in eodem bonorum genere: ut si quis metu cogatur baptizari, injuriam patitur, & tamen non resarcitur injuria annullando baptismum. Similiter si quis fide data de matrimonio, fœminam defloret, & mox aliam ducat, injuria gravissima priori illata non resarcitur irritato posteriori matrimonio. Ad 6. jam respondi n. 3. Ad 7. dic, illam regulam non tenere universaliter, sed quando sunt nulla ex jure positivo, alia ratione irritanti quam defectu consensus. Quia (ut dicitur *c. unico, de sponsal. in 6.*) quando defectu consensus sunt nulla, non producunt id impedimentum: quare cùm matrimonium metu initum jure irritetur defectu liberi consensus, *cap. Cum locum, de sponsal.* ideò non producit id impedimentum. Ad ultimum, nego sequelam: nam matrimonium clandestinum est solo jure humano irritum, & non firmatur juramento (ut probavi l. 1. disp. 20. nu. 4.) Quare autem matrimonium coactum non firmetur juramento, disputabimus hoc lib. 4. disp. 20.

DISPUTATIO XV.

Utrùm matrimonium, metu extortum, sit omnino nullum, nullamque obligationem pariat ex parte utriusque contrahentis, ita ut alteruter altero invito possit resilire?

SUMMARIUM.

Ex parte neutrius est matrimonium, num. 1. Et si is, qui coactè consensit ante revocatum alterius consensum, denuo consentiat, an convalescat prius matrimonium? n. 2.

An is, qui metum passus non est, possit resilire, quando particeps culpæ metus illati non fuit, n. 3.

Quando fuit in culpa, refertur opinio asserens non posse resilire, volenti altero matrimonium, n. 4. Et ibi, idem quando servus contraxit cum libera ejus servitutis ignara.

Jura deceptis, non deceptoribus subveniunt, n. 4.

Sententia auctoris in utroque casu proponitur, num. 5. Et ibi, fictè professus non tenet ut cessante scandalo verè profiteri. Et solvuntur argumenta, num. 6.

1 Supponendum est 1. tanquam certissimum, ex parte neutrius contrahentis esse matrimonium. Quod optimè probat *D. Th. 4. dist. 26. quæst. unica, art. 3. quæstiuncula 2.* Quia relatio esse minimè potest absque duplici extremo: ut non potest esse pater absque filio, sed matrimonium est relatio inter virum & uxorem: ergo nequit esse validum in uno, quin sit validum in alio.

2 II. Supponendum est, si coactus liberè consentiat in pristinum matrimonium, nondum revocato consensu per alterum, qui coactus non fuit, convalescere illud matrimonium absque novo ipsius consensu. Ut diximus lib. 2. disp. 32. num. 9. & seqq. ubi etiam dixi non oportere alteri intimari, & satis esse consensum internè renovari. Quod est verum etiam post Tridentinum, si vitium illud metus occultum fuit ut dixi eodem lib. 2. disp. 37. n. 4.

3 Tota autem difficultas est, an matrimonium illud ita invalidum sit, ut nullam prorsus pariat obligationem denuo ratificandi illud, respectu ejus, qui non est passus metum? Vel an possit hic resilire, antequam metum passus ratificet pristinum consensum; Et ut distinctè procedamus, duplex potest esse casus: alter est, cum alter contrahens immunis fuit culpæ, ignoravit enim alteri metum incussum. Et in hoc casu non invenio, cur hic cogendus sit

dus sit

dus sit stare matrimonio, & non ab illo resilire possit, ejus nullitate cognita, nec priori illo consensu ratificato per coactum: Quia immunis est culpæ, nec se obligavit, nisi altero se illi obligante. Et colligitur ex *c. 1. de eo qui duxit*, ubi redditur ratio, cur decipiens cogendus sit ad matrimonium, ne ex dolo commodum reportet. Cùm ergo dolus in hoc casu abfuerit, non est cur cogendus sit. Quare licèt aliqui ex DD n. sequenti allegandis, absolutè dicant, teneri alterum stare matrimonio, volente coacto. Credo tamen eos intelligendos esse, quando particeps culpæ metus fuit. Alter autem casus est, quando non coactus fuit particeps culpæ metus alteri illati. Et in hoc casu versatur difficultas.

Duplex est sententia. I. ait, non posse eum, qui libere consensit resilire, sed teneri congruo tempore, arbitrio prudentis expectare, an alter velit stare matrimonio, & peccare, si hoc non expectet. Additque *Navar. in sum. Hispan. c. 22. n. 51. in fine*, peccare mortaliter, si non expectet, sed altero invito resiliat, nisi causa valdè justa eum excuset. Prob. 1. cogens ad matrimonium secum contrahendum, maximam irrogat injuriam alteri, circa matrimonium: ergo tenetur eam resarcire, offerendo ratificationem illius, si coactus id eligat. Et confirmatur, quia majorem intulit injuriam, quàm si decepisset, fictè contrahendo: sed hic tenetur restituere, legitimè consentiendo; ergo à fortiori, is qui coegit. 2. prob. ex decisione textus, ejusque ratione, *cap. 1. de eo qui duxit in matrimonio*, ubi de conjugato, qui aliam decepit, ipsam ducendo, ignaram prioris matrimonii, & mortua vera uxore petebat à posteriori, tanquam à non legitima, separandum esse: & decidit textus separandum minimè esse, nisi ad petitionem mulieris deceptæ, ne ex dolo commodum deceptor reportet. Ergo similiter in nostro casu non debet esse in optione cogentis, velit matrimonium perficere, necne, sed in optione alterius conjugis, qui coactus est, & eo volente tenebitur alter. Et ita *lex finalis, tit. 2. p. 4.* explicans illum textum *d. cap. 1.* ait in optione decepti esse separari, aut perficere matrimonium, non autem deceptoris. 3. prob. quia jura deceptis, & non deceptoribus subveniunt, *l. 2. §. verba. ff. ad senat. consul. Vellejan.* & *cap. Cum universorum, de rerum permut.* ergo similiter non cogentibus, sed coactis, utpote qui injuriam passi sunt, debent subvenire, & ita in optione metum passi, debet esse, an velit, ut matrimonium perficiatur. 4. probatur, quia consensus absolutus ex parte cogentis, sufficiens est ad ipsum ex sua parte obligandum, modò coactus ex sua parte stare velit, nemine impediente, nullam consurgere obligationem ex parte metum passi: quia id est per accidens, & ex culpa ipsius cogentis. 5. prob. quia in cæteris contractibus metu extortis, verbi gratia, si quis metu gravi rem suam vendere cogatur, quamvis venditor metum passus resilire possit, petendo contractus rescissionem: at emptor metum inferens, id non posset: eo quod rescissio est in favorem metum passi: ergo idem dicendum est in matrimonii contractu: cùm nulla appareat commoda discriminis ratio. Et ita hanc sententiam tuentur *Ricar. 4. d. 29. a. 2. q. 1. Sylv. Matrimonium, 8. q. 11. d. 4. Alex. de Nevo, c. Cum locum, de sponsal. n. 29. Turrecremata 31. q. 2. in summa, n. 12. Navar. summa Latina, & Hispan. c. 22. n. 52. fi. Palacios, 4. d. 29. disp. unica, f. 663. vers. Consentiunt in dogmate*, & videtur tenere *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 10. n. 5. ad finem*, ubi dicit habere coactum jus compellendi cogentem, ut stet matrimonio. Et in alio simili tenent eam alii Doctores: dicunt enim, si ingenuus ducat servam, ignarus servitutis, posse cognita servitute resilire, at si serva velit invito ingenuo resilire, cogendam esse ab Ecclesia stare matrimonio. Quia ipsa fuit in deceptionis culpa. Hi sunt *glos. cap. Si quis ingenuus, verb. Faciat, 29. q. 2. & c. fin. de conjug. serv. fine*, quam sequuntur *Hostiens. summa, eod. tit. fine, Ant. eo. c. fin. in fine, Anchar. ibi. n. 4. vers. Quaeris glossa, Abb. ibi, fine, Alex. de Nevo ibi fine, Vincentius, Gaspar. & Philipp.* quos refert, & sequitur *Prapos. ibi, ad finem, Ricar. 4. d. 36. n. 3. q. 1. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. ? init. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 3. n. 5. Angel. Matrimonium 3. impedimento 4. n. 13. Sylv. Matrimonium 8. q. 2. dict. 9. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. q. 12. n. 13. Navar. sum. c. 22. Hispan. n. 34. Latine, num. 33. Ant. Cuc. lib. 5. institutionum major. tit. 12. n. 51. Palacios 4. d. 30. disp. 1. fol. 671. col. 1. vers. At si objeceris, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matri. c. 47. f. 111. §. Praterea, & hic illis occurrit Enriq. lib. 11. de matrim. c. 10. nu. 5.* Et quamvis hi DD non satis explicent in hoc casu matrimonii inter ingenuum, & servam, an decipiens teneatur ante compulsionem Ecclesiæ stare matrimonio: solùm enim dicunt cogendum esse ab Ecclesia: credo tamen eos sentire teneri; & ita *glos. d. c. Si quis ingenuus, & Ricardus proximè citatus*, dicunt teneri deceptorem, altero volente, stare matrimonio. Et in casu metus docent DD. prius citati clarè, peccare, nisi metu cogens consentiat volente metum passo. Et in alio simili docet idem *Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 352. fol. 590. §. Ego probabilius*, ubi dicit, quando dolus dedit causam contractui, & ob id est nullus, multo probabilius esse, id esse in solius decepti favorem, & ita teneri decipientem ante omnem judicis sententiam, ac compulsionem, stare illi contractui, si deceptus velit: quia jura non compellunt ad id, in pœnam doli, sed naturali quadam æquitate, & quia bono communi ita expedit. Quare similiter in nostro casu videtur dicendum, quamvis matrimonium contractum ob metum, nullum sit, ex eoque nulla oriatur obligatio in metum passo, oriri tamen in ipso cogente, ut teneatur stare matrimonio, si coactus velit. Et idem intelligo juxta hanc sententiam dicendum esse, quamvis ipse conjux non coegerit, si novit alterum per metum gravem consentire. Quia ejusdem culpæ metus reus fuit, admittendo illud matrimonium coactum. Et hæc sententia est valdè probabilis.

5 II. Sententia (quam probabiliorem existimo) docet non teneri cogentem in foro conscientiæ perficere illud matrimonium, donec per judicem condemnetur, sed liberè altero invito posse resilire, nisi aliud damnum secutum sit. Probatur, quia aut tenetur ratione delicti coactionis, in pœnam illius, & hoc exigeret judicis condemnationem, ante quam nullus tenetur subire pœnam. Aut ratione injuriæ illatæ per coactionem, & hoc non: quia non est tanta injuria coactionis, quando aliud damnum inde non sequitur, ut aliter quam per matrimonium resarciri nequeat: præsertim, quia si inde nullum detrimentum sequatur in fama; & ea injuria est levis, & posset illa à principio liberè eligere illud matrimonium. Et quando metus infertur ipsi viro, est levissima injuria: & tamen DD. primæ sententiæ, qui de casu metus loquuntur, & de matrimonio cum serva, indifferenter loquuntur, sive vir, sive fœmina metum patiatur, aut deceptionem. Vel tenent ea ratione, quia ex parte sua se obligavit: & hoc non, quia etiam quando fuit contrahens ignarus metus, vel doli, in nullaque fuit culpa, ex parte sua se obligavit, & tamen tunc non tenetur, ut diximus: ergo nulla est ratio, cur teneatur. 2. quia contractus onerosus, cùm sit ex utraque parte suapte natura obligatorius, ut in eo servetur æqualitas, aut utraque pars manere debet obligata, aut neutra. Cùm ergo in coacto nulla consurgat obligatio, nulla etiam consurget obligatio in cogente: si autem dicas, ratione delicti non servari æqualitatem: hoc erit pœna, atque ita judicis compulsio desiderabitur. Et confirm. quia si sub hac conditione compellens contraxisset, Me obligo tibi, si tu te mihi obligas: non maneret compellens aliqua obligatione constrictus, nisi alter maneret obligatus, sed in matrimonio ea inest tacita conditio, si alter se mihi obliget: est enim contractus onerosus, Do ut des, id est, trado tibi corpus, si tu mihi tradas: ergo altero non manente obligato, neuter obligatur. 3. probatur, quia quando quis fictè contraxit matrimonium, licèt deceptor fuerit, si aliud damnum non sequatur, probabilius est minimè teneri ad matrimonium (ut l. 1. disp. 11. n. 4. probavi.) ergo similiter in nostro casu. 4. probatur, quia in ficta professione est contractus onerosus, quo monachus se obligat monasterio, & monasterium monacho: & monasterium implet ex parte sua, acceptando verè monachum, & tamen non tantum non est vera professio, sed nec etiam decipiens manet aliqua obligatione constrictus, nisi per accidens, ratione scandali, eo quod consensum fictum probare non potest: quare posset fugere in locum, ubi scandalum cessaret. Ut tradunt *Sotus lib. 7. de justit. q. 1. a. 2. §. An vero qui tale votum Angles floribus, 2. p. materia de voto, q. 1. a. 1. difficultate 4. concl. 3. fol. 81. Enriq. lib. 11. de matr. c. 11. n. 3. Manuel 2. tom. sum. c. 92. a. 5. Aragon 2. 2. q. 88. a. 1. ante 3. concl. fol. 969. col. 1. in princ. Navar. comment. 4. de regular. super c. Statuimus, 19. q. 3. n. 75. §. Advertendum quarto*: ergo similiter in nostro casu cogens quamvis in culpa fuerit, cùm matrimonium fuerit nullum, minimè tenebitur illud perficere, altero liberè volente. Hanc sententiam in alio simili, nempè, quando quis contraxit cum serva, putans esse liberam, & posteà detecta servitute vult persistere in matrimonio, quod ipsa non teneatur denuo consentire altero volente, sed tantùm ex honestate debet induci, docent *Sotus 4. distinct. 35. q. unica, a. 2. ante solutionem ad 1. §. Postremum dubium est, Angles floribus, 1. part. materia de matrim. q. 10. de errore conditionis servilis, a. 1. dub. 1. concl. 4. fol. 585. Barth. à Ledesm. dub. 31. de matrim. concl. 3. ad finem*, Favet *Sotus 4. dist. 35. qu. unic. vers. Respondeo si mulier*, ubi ait, quando aliquis ingenuus contraxit cum serva, quæ decepit contrahentem, esse compellendam servam altero volente, in pœnam deceptionis: & sic videtur exigere judicis sententiam. Idem tenent in alio simili, *Matien. C. de restitutione, q. 33. paulò post principium, vers. Quibus præmissis Conradus de contractibus, in summ. totius oper. 1, quod ponis in princ. q. 57. d. 1.* ubi ajunt, quando dolus dedit causam contractui, & ita est nullus in favorem decepti, ex neutra parte consurgere obligationem, quamvis decipiens cogendus sit stare contractui, & post latam sententiam teneri ei stare.

6 Ad argum. 1. sententiæ proposita, n. 4. respondetur, Ad 1. dico (ut dicebam disp. præcedenti, n. 4. in solutione ad 5.) non omnem injuriam debere reparari in eodem bonorum genere, maximè cum non tanta sit hæc, ut digna sit tanta satisfactione, ut est matrimonium. Et idem argumentum posset fieri in fictè profitente, immo major est ibi injuria, cùm alimenta susceperit à religione. Ad confirm. dico probabilius esse oppositum, ubi alia injuria non sequitur. Ad 2. & 3. dico id esse in pœnam deceptionis & coactionis, & ita desiderari judicis sententiam. Ad 4. antecedens est verum in contractibus gratuitis, ubi non est mutua obligatio: secus in onerosis, quorum ea est natura, ut utrinque consurgat obligatio. Ad 5. neg. conseq. quia dispar est ratio, nam cæteri contractus metu extorti sunt validi ipso jure, & solùm metum passo datur jus ad rescindendum: at matrimonium, metu extortum, est prorsus nullum.

DISPUTATIO XVI.

An peccet contrahens matrimonium per metum cadentem in virum constantem?

SUMMARIUM.

Si fictè contrahat, peccat, nisi æquivocè, vel materialiter proferat verba, num. 1.
An id peccatum sit mortale? n. 2. Et solvuntur argumenta, n. 3.
Quando animo verè contrahit, an peccet lethaliter? referuntur duæ sententiæ, n. 4. & 5.
Sententia authoris, nullo modo peccare, nu. 6. licèt adsit juramentum, num. 7.
Solvuntur argumenta, nu. 8.

1 DUplex est casus, in quo præsens quæstio potest habere locum. Primus est, quando coactus fictè consensit. Secundus, quando verè: Et primò, quando fictè contrahit, certum est peccare. Quia aliud verbis profert, quam mente retineat, & ita mentitur. Et hoc fatentur *D. Thom. 4. d. 29. q. un. a. 3. quæst. 1. corp. Ricard. ibi. a. 1. q. 1. corp. Sotus ibi, q. 1. a. 3. vers. Respondetur quod quamvis, & omnes.* Quod intellige, nisi ea verba materialiter proferret, ac si non essent significativa. Tunc enim non peccaret. Non enim mentitur, cùm nihil contra mentem asserat, nec injuriam irrogat cogenti, ad cujus mentem minimè respondere tenetur. Sic *Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 3. diffic. 3. circa solut. ad 4. dub. 1.* Intellige 2. nisi æquivocatione uteretur, ut, Juro te accipere in meam, & velle in uxorem: interius intelligendo, si teneor. Ut dixi in alio simili, l. 1. disp. 11. n. 2.

2 Difficultas autem est, an hoc peccatum fictè contrahendi, quando nec materialiter, nec æquivocè verba proferuntur, sit lethale? Aliqui enim id asseverant. Probatur, quia videtur mendacium perniciosum, cùm fictus hic alterum decipiat in gravi. 2. quia quantum est ex parte sua irritat sacramentum matrimonii, ergo peccat lethaliter, sicut si alia sacramenta irritaret, absque debita intentione suscipiens, vel ministrans. Sic *Scotus 4. dist. 29. q. un. §. Hic dicitur, Supplem. Gabrielis ibi, art. 2.* Sed dicendum est, solùm peccare venialiter. Quia nulla irrogatur injuria consensum metu extorquenti, cùm nullum habeat jus: nec sacramento, hic enim non irritat illud ficto illo consensu, sed irritum est jure Ecclesiastico, quamvis ille verè consentiret. Et confirmatur, quia metum passus non decipit inferentem, sed ipse inferens à semetipso decipitur, nosse enim deberet non valere matrimonium, altero etiam verè consentiente. Præterea, quamvis alter contrahens ignarus sit metus illati, & proinde culpæ expers, non decipitur ab altero fictè contrahente: cùm matrimonium illud invalidum esset, licèt alter verè consentiret. Sic docent *Navar. summ. Hisp. c. 28. addit. ad n. 51. c. 22. Palacios 4. dist. 29. disp. un. f. 657. vers. Scotus refragatur: Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. n. 2. Petr. de Ledes. n. præc. allegatus.* Quod intellige, nisi juramentum intercedat: tunc enim esset peccatum lethale perjurii. Ut bene advertunt *Palacios, & Manuel ibidem.*

3 Ad utrumque argum. propositum n. præc. constat ex ibi traditis, nec esse mendacium perniciosum, nec hunc fictum irritare sacramentum. Quare non est simile in aliis sacram. fictè enim illa recipiens, aut ministrans ea irritat.

4 In secundo casu, quando metu gravi coactus verè consentit: aliqui teste *Petr. de Ledes. n. seq. allegando*, affirmant, peccare mortaliter, si conscius sit matrimonium esse irritum. Ducuntur 1. quia quantum est ex parte sua reddit irritum sacramentum, quod ministrat, & suscipit, ergo admittit sacrilegium mortale, sicut si absolveret non subditum, vel minimè dispositum. 2. Quia si metu mortis contraheret cum consanguinea, peccaret lethaliter, eo quod sacramentum irritat. 3. Quia hic scit se minimè transferre corporis dominium, & tamen signo externo, & verbis significat se transferre: ergo mentitur in re gravi, contra veritatem sacramenti, & subinde erit lethale.

5 Alii verò sic distinguunt. Aut sic contrahens intendit matrimonium inire, quatenus est contractus naturalis, seclusa sacramenti ratione: & tunc non peccat: aut intendit matrimonium, quatenus est contractus, & sacramentum, & tunc peccat mortaliter peccato sacrilegii, ut probant argumenta adducta. Sic *Petr. de Ledes. de matr. q. 47. art. 3. circa solutionem ad 4. dub. 2.* Cæterùm hanc distinctionem minimè percipio. Quoniam inter fideles non potest esse contractus naturalis matrimonii, quin sit sacramentum: & ita verè consentiens in matrim. consentit in sacramentum.

6 Sit conclusio: nullo modo peccat verò consensu matrimonium metu gravi extortum iniens, quamvis id esse irritum norit. Probatur ex *c. un. de despon. impub. in 6. §. Idem quoque*, ubi approbatur contractus matrimonii per verba de præsenti, inter impuberes initus, & declaratur non valere ut matrimonium, sed ut sponsalia. Ergo stat, matrimonium non valere, & contrahentes non peccare 2. quia cùm Christus non alteraverit naturam contractus matrimonii, sed eam illæsam manentem, elevaverit ut sit sacramentum, eo ipso quod Ecclesia irritat contractum, (ut potest) manet irritum sacramentum, nec verba contrahentium sunt materia, & forma sacramenti: hoc enim habent, quando ex illis contractus validus consurgit: quando ergo aliquis metu contrahit sacramentum matrimonii, nec ipse irritat, nec ad irritationem cooperatur: quia verba, quæ profert, non sunt materia, nec forma: cùm enim Ecclesia irritet illum contractum, illa verba non sunt materia, & forma contractus validi, & subinde nec sacramenti: & quantum est ex parte sua, validè contrahit, nisi Ecclesia irritaret: ergo nullo modo peccat contra sacramentum. Tandem, quia hic nullatenus mentitur: ea enim verba, Accipio te in uxorem, eum sensum patiuntur, Quantum est ex parte mea, accipio te: & hoc verissimum est, cùm verum consensum habeat: & si est irritum matrimonium, non est ex parte sua, sed aliunde, nempè, ex decreto Ecclesiæ irritantis. Sic videntur tenere *Scotus 4. d. 29. qu. un. §. De secundo dico, vers. Respondeo, Covar. decret. 2. p. c. 3. §. 4. num. 4. Palacios 4. dist. 29. qu. un. fol. 666. vers. Hinc collige, Philiar. de officio sacerd. tom. 1 p. 2. l. 2. c. 8.* Dixi, videri tenere. Quia solum dicunt non mentiri, nec explicant, an admittat aliud peccatum, nec ne. Sed manifestè intendunt non peccare. Quia nullam aliam peccati rationem invenire videntur, præterquam si esset mendacium. Et clarius *Cov. ibi*, id sentiet: arguit enim non esse hunc metum viri constantis, quia hic contrahens eligit peccatum veniale, ut mortem evadat, & defendit esse metum viri constantis, quia non mentitur supponens nullam aliam peccati rationem ibi inveniri, & eo vel maximè, quia numero præcedenti dixerat non esse metum viri constantis, quo aliquis ductus, venialiter delinquit. Et expressè tenent *Navar. sum. Hispana, c. 28. addit. ad. n. 51. c. 22. Enriquez l. 11. de matr. c. 9. num. 6.* Immò laudabilius esse sic consentire, quam mortem comminatam pati, si metus probari posset: docent *Sotus 4. d. 29. quæst. 1. a. 3. vers. Utrùm vero, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 40. f. 1069. §. Quod si quis curiosus.* Et addit uterque, laudabilius etiam esse, non mori, immò vituperabile mori, licet probari minimè posset metus, nisi esset notabilis disparitas contrahentium.

7 Hinc infertur idem dicendum esse, licet juramentum accederet matrimonio metu extorto: adhuc enim si esset consensus verus in contrahente, nulla esset culpa: cum mendacium desit. Sic *Enriquez, & Palatios ibi.*

8 Ad argumenta proposita n. 4. respondetur. Ad 1. nego irritum reddere sacramentum ex parte sua, quia verba quæ profert, non sunt materia & forma sacramenti, (ut explicui in 2. ratione conclusionis,) neque est simile in aliis sacramentis, quia cùm solam sacramenti rationem subeant, materia, & forma eorum semper sunt determinatæ, nec possunt proferri, quin sint ex materia, & forma sacramenti: quare qui indebitè profert, irritat ex parte sua sacramentum, & sic sacrilegus est. Ad 2. dico primò, similiter non peccare per metum gravem ducentem consanguineam, in iis gradibus, qui solo jure Ecclesiastico prohibiti sunt, quamvis conscius sit matrimonium esse irritum. Quia nullam irrogat sacramento injuriam, (ut probavi nu. 6.) nec intendit consummare, quod est intrinsecè malum, eo quod accederet ad non suam: neque injuriam infert juri Ecclesiastico id prohibenti, illud enim non obligat ad sui observantiam, cum mortis periculo, nisi metu incusso in odium fidei, aut Ecclesiæ contemptum, ut habet communis sententia. Secundò potest responderi, diversam esse rationem. Quia ducens consanguineam, jure Ecclesiastico resistente id facit, & ex hoc capite posset delinquere. Qui verò metu gravi contrahit, id efficit jure permittente, quo incolumis evadat, *c. Cum locum, & c. Veniens, el 2. de sponsal.* Ad 3. ex dictis constat, nec mentiri, nec decipere: quod enim verbis significat, animo efficere intendit, quamvis Ecclesiæ statuto id matrim. irritum sit.

DISPUTATIO XVII.

An metus levis sufficiat aliquando ad irritandum matrimonium?

SUMMARIUM.

Quid in hac quæstione certum sit, & in qua versetur difficultas, n. 1.
Refertur opinio affirmans aliquando metu levi irritari matrimonium, nu. 2. Et contraria, nu. 3.
Opinio authoris, nu. 3. Et solvuntur argumenta, n. 5.

1 IN memoriam revocare oportet, ut intelligatur, in quo versetur hujus disputationis difficultas, ea, quæ hoc 4. libro disputatione 3. num. 2. & 4. diximus, nempè, minoris mali timorem, minoremque inferendi probabilitatem, sufficere, ut cadat in virum constantem, quando metus incuritur fœminæ, aut homini timido, vel pusillanimi: idque prudentis arbitrio relinquitur (ut dixi disput. 5. nu. 1.) id judicaturi attentis circumstantiis innatæ fortitudinis patientis metum. Quando ergo metus, qui in alio viro forti esset levis, reputaretur in hac fœmina, vel in hoc homine timido, attenta ejus fragilitate, cadens in virum constantem: citra dubium est, matrimonium eo metu contractum esse nullum. Quia verè contractum est metu cadenti in virum constantem. Difficultas ergo est, utrùm quando attentis omnibus circumstantiis, metus reputatur levis, aliquando matrimonium, eo metu celebratum, sit nullum?

2 Duplex est sententia. Prima docet quamvis in foro externo Ecclesiæ matrimonium non irritetur ex metu non cadentem in virum constantem, eo quod Ecclesia, quando metus est levis, minimè

nimè præsumit coactum, sed spontaneum consensum, at in foro conscientiæ aliquando irritari metu levi, quando, scilicet, consensus non est spontaneus sed illo metu extortus, ita ut nullo pacto contrahens, id matrimonium eligeret, nisi eo metu perterritus. Probatur primò, quia ideò metus gravis irritat matrimonium, quod plenam consensus libertatem impediat in viro constanti: ergo similiter irritabit metus levis, tantum libertatis auferens in viro, qui natura sua non est adeò constans. Tunc enim absolutè verificatur ratio Pontificis, *c. Cum locum, de spons.* ibi, *cùm locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit*. Et confirmatur, quia ibi dicitur plena libertate gaudere debere matrimonium: qua minime gaudet, hoc levi metu intercedente. 2. ideo minor metus sufficit in fœmina, ut sit gravis, irritetque matrimonium, quam in viro: quia propter subjecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quem major in viro: ergo si metus levis eundem effectum coactionis, & ablationis plenitudinis libertatis operatur in fœmina, vel in homine imbecilli, irritabit similiter matrimonium: unde (ut rectè advertit *Durand. 4. dist. 29. q. 2. n. 8.*) vir inconstans ita cogitur per levem metum, ac constans per gravem, nec inter eos distat in consensus coactione, sed in motivo. Constans enim non timet ex levi æstimatione, qua inconstans terretur. 3. quia jus constituens discrimen inter metum gravem, & levem, innititur præsumptioni, præsumit enim metum gravem causam esse actus, levem autem minimè. Jus autem præsumptioni innitens non habet locum in foro conscientiæ, si in contrarium sit veritas, *c. Tua, & c. Is qui fidem, de sponsal.* ergo si verè metus ille levis fuit causa matrimonii, illud irritabit. 4. Cæteri contractus metu levi celebrati, sunt invalidi in foro conscientiæ, in hoc sensu, ut per illos acquisita, sint restituenda: ut (probavi hoc 4. libro, disp. 9. n. 4.) quia non sunt plenè liberi, Sed matrimonium majorem petit libertatem: ergo à fortiori irritabitur eo metu. Et confirm. quia idem metus sufficiens ad cæteros contractus rescindendos, annullat matrimonium: (ut dixi hoc 4 lib. dis. 6. num. 2.) sed cæteri contractus metu levi rescinduntur in foro conscientiæ: ergo & matrimonium. Ita tenent *Decius c. fi. nu. 3. & seq. de appellas.* quamvis *n. 7.* cogitandum relinquat: sed intrepidè id docet *regula, In omnibus causis, 29. n. 3. ff. de regul. juris. Navar. sum. Lat. c. 22. n. 51. vers. Septimum: & l. 3. cons. in 1. editione, t. de regularibus, cons. 84. nu. 4. & lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 1. n. 7. & cons. 3. n. 4. & cons. 5. nu. 2. in 2. li. 3. tit. de convers. conjug. cons. 3. n. 4 & lib. 1. tit. de his quæ vi, cons. 3. n. 7. & cons. 5. n. 4. & cons. 9. n. 2. Jacobatius de consiliis, lib. 4. articul. 4. n. 133. 134. & 135. habetur to. 13. tractatuum noviorum, p. 1. Veracruz. 1. p. specul. art. 8. conclus. 7. Manuel 2. to. summa, c. 8. n. 10.* Et videtur tenere tanquam probabile *Jason lege Titia, nu. 4. ff. de verb. oblig.* ubi cùm dixisset solo metu viri constantis irritari matrimonium: addidit, *cogita super hoc, si melius possit dici*. Et dicit esse probabile *Ledes. 2. p. 4. qu. 49. a. 3. f. 456. col. 1. & seq.* Et videntur tenere *Bossius pract. crim. t. de pluribus violentiis, n. 80.* ubi ait ad annullandum matrimonium requiri metum mortis, vel cruciatus, considerata tamen qualitate personæ an sit timida, licet non interveniat tantus metus, & *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 3. in commenc. lit. T & n. 4.* Ubi ait: respectu fœminæ, aut meticulosi adolescentis, ex subjecti qualitate, metum ex genere levem, dici interdum in foro conscientiæ gravem respectivè, & esse cadentem in virum constantem, redderque matrimonium irritum. Dixi videri tenere hos DD. qui facile possunt explicari, ut intelligant, quando is, qui in viro constanti esset timor levis, reputaretur gravis, & cadens in virum constantem, respectu timidi: & ita credo eos intelligere. Idem videtur tenere *Salzedo super reg. 532. Bernard. Diaz, limit. 4.* ubi cùm dixisset metum reverentialem absque minis, non esse viri constantis, nec rescindere contractus, limitat, nisi in foro conscientiæ, in quo si spontaneus non fuit consensus, gesta sunt invalida.

3 Secunda sententia docet, solum metum cadentem in virum constantem irritare matrimonium. Probatur, quia licèt non sit textus expresse hoc decidens, at colligitur à contrario sensu, ex *cap. Consultationi, & c. Veniens, el 2. de sponsal.* ubi deciditur, allegantem metum cadentem in virum constantem, esse audiendum: matrimoniumque tali metu initum, esse nullum: ergo à contrario sensu, diversum est dicendum, quando metus minimè cadit in virum constantem: & in professione religionis, quæ omnino similis est, & eodem metu cassatur, expresse est definitum, *c. penultimo. de his, quæ vi,* ibi, *non obstante violentia, quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideò non debuerat cadere in virum constantem*. Et *c. 1. eodem tit.* ibi, *si legitimè probatum fuerit non timore mortis, & c. 2.* prob. ex *l. Nec timorem, 7. ff. de eo quod met. caus.* ibi, *proinde si quis meticulosus rem nullã frustra metuerit, per hoc edictum non restituitur: quoniam neque vi, neque metu factum est*: unde colligunt *gl. c. unico de his quæ vi, in 6. verb. Subjacere: & ibi Francus, fine*, metum levem non esse propriè metum: nec metus levis habetur ratio in jure, (ut bene docet *Bonifacius Clem. 1. n. 3. de foro compet.*) ergo talis metus nil obstat firmitati aliorum contractuũ, nec matrimonii: Item, quia hæc irritatio est ex solo jure Ecclesiastico (ut dixi hoc lib 4. disp. 14. nu. 2.) sed jus nullum invenitur ubi irritetur, nisi quando metus cadit in virum constantem: ergo. Et ratio potissima hujus rei ea est, quia cùm hæc irritatio matrimonii sit ex Ecclesiæ statuto, (ut modo dixi) quæ punit, & afficit actum externum, subvenit patienti metum gravem, eo quod fecit quod debuit, eligens ex duobus malis id quod minus est, non autem subvenit, ubi metus est levis, quia metum passus, leviter ad rem jam gravem motus est. Sicut etiam jus civile justissimè favet patienti injustum metum, contempto metu levi: *reg. Vani timoris. 145. ff. de reg. jur. l. 7. t. 33. part. 7.* Et ideò hanc sententiam tenet ex Theologis, *D. Th. 4. dist. 29. q. un. art. 3. quæstiunc. 1. corp. D. Bonav. eadem d. q. 1. n. 4. Durand. q. 2. n. 5. & 8. Ricard. ibi, art. 1. q. 1. Palud. q. 1. a. 3. conclus. 2. n. 20. Altisiodor lib. 4. summa, tract. 9. c. 7. q. 5. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 7. ad fi. Armilla verb. Matrimonium, n. 41. Medina C. de restitut. qu. 3. causa 2. vers. Si fiat remissio ex metu probabili, Victoria summa, materia de matri. n. 268. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. paulo post princip. concl. 2. Ledes. 2. p. 4. q. 49. ar. 3. f. 456. col. 3. ante §. Sed dubitabis aliquis, Palacios 4. d. 29. disp. un. fol. 660. vers. Ad hæc S. Bonav. Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. nu. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 40. fol. 1063. §. Deinde quæritur. & fol. 1071. §. Proinde: Aragon. 2. 2. qu. 88. a. 3. §. Hoc tamen non obstante, sit certia conclusio, Barthol. à Ledes. de matrim. dub. 23. concl. 2. Petr. de Ledes. de matrim. q. 49. a. 2. dub. 1. post 6. concl. §. Ex hac concl. Candelabrum sacramentorum 1. p. materia de matr. num. 65. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 8. Corona confessorum 4. p. c. 8. de matr. t. de impedim. violentia, n. 29.* Et ex jurisperitis eam tenent *gl. c. Veniens, el 2. verb. in virum. & c. Consultationi, fine, & c. Cum locum, verb. Metus de spons. & c. 2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matr. & c. 1. verb. Consensit. de sponsal. impub.* addens, licet alias non esset contracturus, metu levi coactus: *Hostiens. sum. tit. de matr. §. pen. n. 26. & d. c. Cum locum, super verb. Coactionis, & d. c. Consultationi, fine, Joa. Andr. tract. de consang. nu. 68. habetur to. 9. tractatuum, Calderinus t. de his quæ vi, cons. 1. nu. 2. Ant. d. c. 2. Veniens, n. 3. Abb. d. c. Consultationi, n. 4. & d. c. Cum locum, n. 6. & c. 1. de spons. impub. n. 4.* ubi *Alex. de Nevo, n. 7. Henric. d. c. Cum locum, n. 1. Felin. cons. 14. n. 1. Berojus, c. 1. n. 16. de offic. deleg. Alex. cons. 99. nu. 2. vol. 3. Hippol. sing. 347. incip. matrimonium: Fortun. de ult. finalit. t. 21. n. 431. Bertach. in suo repert. lit. M. verb. Matrimonium quæ forma contrahatur, vers. Matrim. metu, Lex 15. tit. 2. p. 4. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 10. n. 1. Angel. verb. Impedimentum, impedim. 11. init. & verb. Metus, n. 7. Sylvest. Matrimonium, 8. q. 11. dicto 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. init. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 12. nu. 109. Sarment. l. 2. select. c. 11. n. 9. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 4. nu. 3. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 189.*

5 Sit conclusio: prior sententia est satis probabilis, & sustinendo matrimonium metu contractum, esse jure naturæ irritum, haberet longè majorem probabilitatem. At retenta opinione, quam tenuimus hoc l. 4. disp. 14. n. 1. esse solo jure Ecclesiastico irritum, tenenda est tanquam probabilior, hæc posterior sent. Quia Ecclesia solùm irritavit matrimonium metu viri constantis initum.

6 Ad argumenta prioris sententiæ proposita nu. 2. respondetur. Ad 1. dic nõ esse præcisam rationem, quod metus tollat plenam libertatem, sed quia rationabiliter, servataque constantia id facit: quare cùm metus levis irrationabiliter, læsaque constantia id præstet, non irritat, Ecclesia id jure optimo statuente: Ad confirmationem, negandum est in metu levi deficere plenam libertatem, qualem jura postulant ad matrimonii valorem. Ad 2. distinguendum est antecedens, si minor ille metus attenta imbecillitate personæ, reputatur cadens in virum constantem, atque ita rationabiliter operatur illum effectum: Concedo. Quando autem reputatur adhuc metus levis, & irrationabilis, nego. Ad 3. negatur fundari in præsumptione, sed innititur juscuidam naturali æquitati, postulanti subveniri constanter & viriliter agentibus, non autem inconstantibus, & levibus. Ad 4. negatur consequentia. Quia restitutio consurgit ex injustitia admissa: quæ cùm inveniatur in metu gravi, & levi, uterque metus obligat ad restitutionem. Irritatio autem matrimonii non oritur ex injuria illata, sed ex jure Ecclesiastico, quod meritò, & jure optimo irritavit, quando metus est gravis, non autem quando levis. Ad confirmationem, dic eam regulam intelligi, quoties metus sufficit ad rescindendos contractus in foro externo: quod tunc evenit, quando cadit in virum constantem. Secus de metu sufficienti ad rescindendum in foro conscientiæ. Cujus differentiæ rationem reddidi in solutione ad 4.

DISPUTATIO XVIII.

An validum sit matrimonium metu viri constantis contractum, eodemque metu consummatum, ita ut prius illud matrimonium invalidum ratificetur copula illa metu simili extorta, vel spontanea?

SUMMARIUM.

Hæc disputatio habet locum, quando copula habetur affectu conjugali, num. 1.

Matrimonium metu initum, ratificatur copula spontanea, vel metu levi extorta, nu. 2.

Similiter ratificatur diutina habitatione spontanea, n. 3. Nec requiritur simul copula, n. 4.

Exigitur, ut ratificans matrimonium, sciat fuisse nullum, & ea copula ratificari, nu. 5.

Quando dicatur diutina habitatio, ut ea ratificetur matrim. Et explicatur c. Ad id, de sponsal. n. 6.

Debet esse illa habitatio spontanea, nec est talis, dum non cessavit causa metus, quantumcumque temporis intervallum distet: & quamdiu censeatur causam metus durare, n. 7.

Exigitur, ut unà cum causa metus cessarint impedimenta, quibus me-

tum passus impeditur, ne possit reclamare, n.8.
Quando censeatur actu externo purgari metum, n.9.
An purgetur sponte aliquo solvente, quod se soluturum juraverat? n. 10.
Ratificetur matrimonium per alios actus, si spontanei sint, per quos ante Tridentinum sponsalia transibant in matrimonium, nu.11. Et an hac sint vera post Tridentinum, n.12.
An matrim. metu gravi initum, sicut ratificetur copula spontanea, ita copula metu extorta, ita ut matrim. metu gravi initum, & eodem metu consummatum, sit validum, etiam post Tridentinum? Refertur duplex sent. n 11. & 14.
Quod in gratiam alicujus concessum est, non est in ejus dispendium retorquendum, n.13.
Ponitur sententia auctoris, n.15. & ibi. fictio non operatur plus quam veritas.
Si semel matrim. metu consummato, accedat copula spontanea, an ratificetur? nu.16.
Metu contrahens matrim. si cogatur ad copulam, an teneatur potius pati mortem, nu.17.
Solvuntur argumenta, num. 18. Et ibi explicatur reg. Quod ob gratiam, de reg. jur. in 6.

1 PRimo supponendum est, locum habere hanc disputationem, quando copula habetur affectu maritali: nam si affectu fornicario, sive copula sit metu, sive sponte habita, non dubium est matrimonium præteritum adhuc manere invalidum, nullasque vires recipere per talem copulam, non secus ac si quando matrimonium contraxit aliquis à principio, verba exteriora protulisset sine intentione contrahendi. Quia illa copula in tantum ratificat matrimonium præcedens, in quantum est signum consensus conjugalis significativum, sed quando habetur affectu fornicario, non significat consensum conjugalem, sed contrarium: ergo non ratificat matrim.

2 Secundo supponendum est: si post matrimonium metu extortum, accedat copula sponte habita affectu conjugali, ratificari prius matrimonium, & ex tunc incipere valere, si alter qui absque metu consenserat, in pristino consensu perseveret. Et ratio est, quia cum non oporteat consensus esse simul, & consensus illius, qui metum passus non est, fuerit legitimus, solùm desiderabatur ad valorem matrimonii consensus spontaneus illius, qui metu consenserat, (ut dixi hoc 4. lib. disp. 15. num. 2.) sed hic consensus sufficienter exprimitur per copulam spontaneam affectu maritali habitam, *cap. Is qui fidem, de sponsal.* ergo ea secuta ratificatur prius matrimonium. Ita *D.Tho.4.d.29.quæst.un.a.3.quæstiunc.2.ad 2.D.Bonavent.eâd.d.29.qu.2.num 13.Ricard.ibi, art.2.quæst.2.Paludan.quæst.1 art.4.nu.23.Sotus ibi quæst.1 art.3.conclus.2 Palacios ibi, disp.1 fol.663.ante vers.Consentiunt in dogmate. D.Antonin.3.p.tit.2. cap.7. ad fin. Victoria summa, materia de matrim.num.268. Vigueriuslib.instit.cap.16. §.7. vers.6. ibi, secundo ad matrimonium, Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 9. ad fin Armilla verb Matrimonium, num.41. Ledesm 2.p.4.qu.49.art.3.fine. Enriquez lib.11. de matrimon.cap. 9.num. 7.* Et ex jurisperitis idem tenuit *gloss. cap. Consultationi, verb. Ante, de sponsal. & ibi Anton. num. 3. Alex.de Nevo, num.10. Abb.num.7. Præpos. num 2. idem Abb. cap.Veniens el 1. num.6.de sponsal.& c. Ad id, fine, eodem tit.Henricus cap.Cum locum, de sponsal n.3.Rosella, verb Impedimentum, impedimento 10.num.11. Angel.Matrimonium 3.impedimento 11 num.1 Sylvest.Matrimonium 8.quæst.11 dict.4.Turrecremata 31.quæst.2.in summ. num.11.Parisius consil.58 num.69.& consil.60.num 34.volum.4.Navar.summ. Lat.& Hispana.cap.22.n 51 ad fin.Menoch.de præsumpt.l.3.præsumpt.4.nu.30. Greg.Lop.l.15. verb. Le pluguiese, tit.2.part.4.* Idemque dicendum est, si copula illa non sit omnino spontanea, sed metu levi extorta. Quia idem judicandum est de consensu expresso, & tacito, qui ex copula præsumitur, sed expressus nō irritat, nisi quando metu cadenti in virum constantem extortus est: ergo nec tacitus. Sic *Ricard 4.d.29.art.2.quæst.2.D.Anton.3.p.tit.1 cap.7 ad fin.Turrecr.31. quæst.2.in summ.num.11.*

3 Tertio supponendum est, non tantùm per copulam spontaneam ratificari prius matrimonium metu gravi extortum, sed etiam per diutinam habitationem mutuam spontaneam data opportunitate recedendi. Ut expressè habetur *c.Ad id, de sponsal.* & docent omnes statim citandi. Et ratio est, quia sufficiens est signum consensus spontanei denuo habiti, qui solum desiderabatur ad matrimonii valorem, cùm metum passus recedere possit à matrimonio, & sponte in eo perseveret.

4 Ut autem habitatio hæc spontanea sit indicium hujus consensus conjugalis, quatuor desiderantur conditiones. Prima est, ut simul interveniat copula conjugalis. Ita *Innocent. c. Ad id, de spons. num.un.super verb.Cohabitans.* Sed hoc minimè verum est exigi. Primo, quia *d.c. Ad id*, solum ponderat habitationem: & sola copula absque habitatione id efficeret. 2. quia ponderat, ut ea sit diutina, cum intercedente copula id minimè exigeretur. Et ita meritò eam non requiri docent *Hostiens.d.cap Ad id, super verb.Temporis, & ibi Joan. Andr.n.2. Anton.n.9.Cardin.2.1. Anchar.fin. Abb n.4 Henricus cap.Cum locum, de sponsal.nu.3. Rosella verb. Impedimentum, imped.10 n.7.Sylvester Matrimonium, 8.q.11. dicto 6.* Et videtur tenere *Greg.Lop.l.15.verb.Le pluguiese, t.2.p 4.* dicit enim disjunctivè, requiri habitationem, vel copulam.

5 Secunda conditio est, ut ratificans matrimonium, sciat matrimonium prius contractum fuisse nullum, si enim ex errore, quo putabat prius matrimonium validum fuisse, cohabitet, aut copula maritali accedat, nunquam prius matrimonium ratificabitur. Quia nil magis consensui contrarium, quàm error. Et ita dixi latè l.2.disp.34.nu.2.

6 Tertia conditio est, ut habitatio sit diutina. Dubitant autem Doctores, quanti temporis debeat esse habitatio? Ansamque dubitandi præbet *c.Ad id. de spons.* ibi, *quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Concludunt autem Doctores non esse necessariam habitationem anni, & dimidii, quam hic textus exigere videtur, narrat enim facti contingentiam, dum ejus temporis habitationem ponderat: unde dicunt prudentis arbitrio definiendum esse hoc tempus, qui considerabit fugiendi opportunitatem, habitationisque moram. Quia cùm tempus lege non præfiniatur, judicis arbitrio definiendum relinquitur, *cap. De causis, de offic. deleg.& l.1.ff.de jur.deliber.* Et ita docent *Innocent cap.2.num.1. de his quæ vi, Hostiensis dict.cap. ad id, paulò post princip. super verbo, Annum, & dimidium, & ibi Joannes Andreas num.2. Antonius num. 9. Abb.num.4 Præpos.num.1 & 3.Idem Hostiens cap.1.de his quæ vi, super verb Non timore mortis: & ibi Joan.Andr.num.15.Anton fine, Abb. num.12.Henricus num.4.Nevizanus cons.46.n.32.Rosell. verb.Impedimentum, imped.10.n.7.Covar.4.decret.2 p.c.3.§ 6.nu 1.Greg.Lop.l.15. verb Le pluguiese, t.2.p.4.Menoch.de præsump.li.3.præsump.4.n.25. Bossius pract.crim.c.de plurib.violentiis, nu.103.* Et ex Theologis, *D.Anton.3 p.t.1.c.7 fin.Sotus 4.d.29.q.1.a.3. concl.2.* Hoc autem intelligitur, quando sumus in dubio, an potuerit fugere: nam quando constat de spontanea cohabitatione, quia data opportunitate, illico & incontinenti non fugit, satis est momentanea cohabitatio. Sic *Anton c. Ad id, n 9.de spons.& ibi Alex.de Nevo, n.6. & 7. Nevizanus cons.46.n.32.* Hoc tamen prudenter accipiendum est, & morali modo: non enim est necessarium, ne cohabitans censeatur spontaneus, ut statim mathematico modo fugam arripiat, sed arbitrio prudentis, ut probat *l.Quod dicimus, 105.ff.de solut.* ibi, *quod dicimus debere statim solvere, cum aliquo, scilicet, temperamento temporis intelligendum est, neq; enim cum sacco adire debet.* Sic *Hostiens.c.1.De his quæ vi, super verb. Non timore mortis, & ibi Anton. Abb.n.12. Henricus n 4. Nevizan.cons.46.n 32.Navar.comment.4 de regular. quod est super cap. Statuimus, 19.quæst.3. nu.17.* Hæc autem exiguntur quoad præsumptionem in foro externo accipiendam. Nam in foro conscientiæ, nulla temporis habitatio, postquam metuendi causa cessavit, ratificabit matrimonium, si non adfuit animus illud ratificandi. Præsumetur autem in foro exteriori ratificasse ex dicta habitatione. Sic *Navar.d.comment.4.nu.71.*

7 Ultima conditio est, ut habitatio illa sit omnino spontanea, cessetque omnino timoris causa. Nam durante causa metus, durat metus, quamvis in actu externo appareat omnimoda libertas, ut tradunt *Bart.l.2.n.7.C.de his quæ vi, & ibi Bald.n.8.Zasius l.1.§ Quæ onerandæ, colum.4.vers.Item extende, sub nu 40.ff quarum rerum actio, Decius cons.219.n.7.volum.2.Roland.cons.95.n 32.volum.1 Ant.Gom. 2.var.c.14.n 27.Ant.Cucus lib.5.instit.major.t.12.n.171.172.Menoch. de præsump.l.3.præsump.4.n.22.Padilla l.Interpositas, nu.24.C.de transact.Gama 1.p.decis.346 n.4.Mascard.de probat.col.1053.nu.36. Joan. Garcia de nobilit.gl.17.n.47.Flamin.de resignat.benef.l.13 q.1.n.206. & seq.Lud.Lop.2 p.instruct.de matr.c.40. ad finem.* Quod verum est, quodcumque temporis intervallum distet inter actum, & metum incussum ad illum: adhuc enim censetur durare timor, manente timoris causa, ut docent *Bald.Roland. Decius, Ant.Gom.Gama, proximè citati.Idem Decius reg.In omnib.causis, 39.nu.14.ff.de reg. jur. Franciscus Aretin.l.Interpositas, n.4.C.de transact Gutier.cons 16.n.15.* Durat autem timoris causa, dum durat subjectio timorem incutienti. Ut si judex metum inferat, dum durat officium, si tyrannus, dum durat tyrannis, si vir, dum durat matrimonium. Sic *gl c.1.verb.Postmodum, de his quæ vi, & ibi Innoc.nu 1.Hostiens.super verb. Non timore mortis, Abb.n.12.Imol.n.14.Bart.l.2.n.7.& l.fi.n.5.& 7.ff.de condict.ob turp.cau.Bald l.2.n.10.C.de his quæ vi, Angel.l.Ad invidiam, nu 2.C. eod.tit. Alex.cons.99.nu.8. & 13. vol.3.& l.Si cum dotem, §.Eo autem tempore, n.11.ff.solut.matr.Jason instit.de actio.§ Quadrupli.n.66 Romanus l.Si ob turpem, 10. ff. de condict ob turp.caus.Deci reg.In omnib. 39.n.15.ff de reg.jur.Philippus Probus addit.ad Monachum, c.un de his quæ vi, in 6.n.8.ad fi. Bertachin.in repertorio, lit.M.verb.Metus non præsumitur, sub n.40.vers.Metus præsumitur durare, Rebuf.tom.2.constitut. Galliæ, tit.de rescissione contractuum, art.un.gl.22.n.2.& 6. Ant Gom.2. var.c.14.n.27 Suarez allegat.24.nu.5. Ant.Cucus, l.5 instit.major.tit. 12.n.17.172.Ant.Gab.to.2.comm.in men edit.l.11.verb.Metus, f.107. col.2.Menoc.de præsump.l.3.præsump.4 n.23.Padilla l.Interpositas, n.24. C.de trans.Matienzo dialog.relatorum, 3.p.c.20.nu.3. Gama 1.p.decis. 346 n.3.Joa.Garcia de nobil gl.17. num 47.* Quod intelligendum est, quando non fuit opportunitas fugiendi præ timore. Sic *Innoc. Hostiens.Abb.ibid.Præpos.c.Ad id, n.1.de spons.Alex.cons.99.num.3. vol.3. Angel.l.1.§.Quæ onerandæ, n.4.ff quarum rerum actio.*

8 Nec sufficit etiam, ut causa metus cessarit, nisi etiam cessent metum passum impedientia, ne reclamet. Poterit enim reclamare longo tempore, post cessationem metus si eo spatio durent. Quia tunc metu gesta approbare censetur, quando potens reclamare, tacet: quod minimè efficere potest dictis impedimentis durantibus. Sic *Navar. comment. 4. de regular. super c. Statuimus, 19. q. 3. num. 71.* unde dicit se consuluisse, potuisse reclamare monialem metu patris professam, transacto anno ab ejus obitu, intra quem

tra quem non potuit reclamare, nec procuratorem ad reclamandum constituere, impedientibus monialibus.

9 Ut autem actus exterior inducat metus purgationem, censeaturque spontaneus, desideratur, ut omni ex parte significet liberam, & spontaneam voluntatem. Quia si ullam aliam interpretationem recipere possit, non censebitur purgare metum. Ubicumque enim potest esse alia causa, quam approbatio contractus per metum gesti, nunquam præsumitur approbatio. Ut tradunt optimè *Bartol. l. 2. C. de his quæ vi, n. 10. & ibi Bald. n. 14. Nav. lib. 2. consiliorum t. de his quæ vi, in 1. editione, cons. 2. num. 9. in 2. verò cons. 4. num. 9. Bosius practica crimina. titul. de pluribus violentiis, n. 301. Azebedo lib. 4. recop. tit. 23. l. 1. n. 195. Joannes Garcia de nobilitate, gloss. 17. n. 46.*

10 Hinc infertur, minus benè *glossam cap. Ad audientiam, verb. ad resignationem, de his quæ vi, quã ibi sequuntur Ant. n. 7. fine, & Cardin. quæst. 3. ad finem*, dixisse, purgari metum, quoties aliquis sponte solvit, quod juramento per metum promiserat. Dicendum enim est, non purgari, cùm enim subsit conjectura solutionis metu perjurii incurrendi factæ, non præsumitur spontanea solutio. Et probatur clarè ex *cap. Debitores, de jurejurando*, ubi jurans solvere usuras, potest facta solutione repetere, quasi non sponte solverit. Quare glossam reprobant *Hostiensis in cap. Ad audientiam, super verb. Resignavit, & ibi Joannes Andr. n. 8. Anchar. n. 5. Abb. n. 3. Henric. num. 3. & 4. Imola, n. 4. Bart. l. 2. nu. 10. C. de his quæ vi, & ibi Bald. n. 13. Bertachin. in suo repertorio, lit. M. verb. Metus non præsumitur, sub n. 60. vers. Metus juramento, Navar. l. 1. cons. 5. de his quæ vi, in 1. editione, cons. 2. n. 9. in 2. cons. 4. n. 9. Padilla, l. Interpositas, n. 25. C. de transact. Bursatus, cons. 72. n. 28. vol. 1. Joa. Garcia de nobilitate, gloss. 17. n. 46. Seraphinus de privil. juramento privilegio 25. n. 5. & 6.*

11 Quarto supponendum est, similiter ratificari matrimonium metu contractum, per alios actus, ex quibus olim ante Tridentinum præsumebatur tacitus consensus, sponsaliaque in matrimonium transibant, quando ii spontanei sunt. Probatur, quia sunt indicia sufficientia consensus, sicut & copula. Ut si omnino cessante metu, se amplexabantur, ut conjuges, vel se tales affectu verè maritali appellabant: vel sponsa eodem affectu recepit munera sponsalitia. Sic *Rosella verb. Metus, fin. & verb. Impedimentum, imped. 10. n. 8. Sylv. matrimonium, 8. q. 11. dict. 7. Tabiena verb. Coactio, q. 5. n. 6.*

12 Ultimum fundamentum sit, hæc omnia habent verum, post *Tridentinum* etiam *sess. 24. de matr. c. 1.* si enim metum passus altero perseverante in pristino consensu, accedat copula animo maritali habita, & spontanea, vel habitet eodem animo, cessante omnino metu cum altero conjuge, modo explicato n. 6. & 7. vel alium actum spontaneum faciat, per quem significet novum consensum maritalem, ratificatur prius matr. metu contractum, quando impedimentum metus erat occultum, & parocho ac testibus ignotum, (ut probavi l. 2. disp. 37. n. 14.) & ibi disp. 32. n. 9. & seq. satis probavi non oportere alteri intimari: & tractavi, quando sufficiat consensus internus.

13 His præmissis, difficultas in eo versatur, an sicut matrimonium metu initum, ratificatur copula spontanea, affectu maritali habita, ita ratificetur eadem copula metu gravi extorta? Itaque an si quis metu mortis cogatur matrimonium inire, & illud consummare, sit validum? Et habet locum hæc quæstio etiam post Tridentinum, vel quando parochus, & testes ignari fuerunt impedimenti metus, idque occultum erat: vel astiterunt parochus, & testes matrimonio, & copulæ coactis. Triplex est sententia. Prima docet valere matrimonium. Probatur ex *c. 2. de eo qui duxit in matr.* ibi, *si constiterit quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non sponte in primum consenserit, nec post præstitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit.* Ubi *gl. ver. Cognoverit*, ait, *quia tunc consensisse videtur*, &c. *Insuper, qui matr. accus. poss. fine*, ibi, *copula carnali consensu*. Ubi *gloss. verb. Copula*, ait, *ex quo carnali copula consensit, omnis violentia sublata intelligitur*. Et *cap. Consultat. de spons.* ibi, *mox à sponsis, aufugiunt ante carnis copulam subsecutam*, Ubi *gl. verb. Ante*, ait, *secus si post: quia tunc consensisse videtur*. Et *cap. Ex litteris, de despons. impub.* ibi, *nec ad eandem carnaliter accessum habuit*. Ergo matrimonium coactum ratificatur per copulam subsecutam. 2. matrimonium non irritatur nisi metus cadat in virum constantem, sed metus, quo quis compellitur consummare prædictum matrimonium, non potest esse cadens in virum constantem, nisi copula affectu maritali habeatur: cogeret enim ad peccatum mortale, quod repugnat constantiæ, cùm accedat ad non suam. Ergo habetur copula animo maritali; & sic erit matrimonium. Itaque vis argumenti in hoc consistit, solus metus cadens in virum constantem irritat matrimonium, sed nisi hic passus metum, & eo contrahens, & consummans, eligat matrimonium, non est metus cadens in virum constantem: ergo non illud irritabit. Et confirmatur, quia (ut dicebamus disp. præc. n. 5.) metus non irritat matrimonium, ex eo quod tollit libertatem, sed quia rationabiliter, & servata constantia eam tollit, sed hic metus, si ille accederet animo non perficiendi matrimonium; non tollit libertatem rationabiliter, & servata constantia, cùm accedens ad non suam, peccet mortaliter, & consequenter irrationabiliter faciat, & inconstans sit. Ergo talis accedere præsumitur animo maritali, & perficiet matrimonium: aliàs talis metus non irritaret: cùm irrationabiliter, & contra constantiam cogat ad accessum ad non suam. 3. quia ideò Ecclesia præsumebat olim dum quis post sponsalia accedebat ad sponsam, animum maritalem, & consensum legitimum ad perficiendum verum matrimonium, ut vitaret peccati fornicationis præsumptionem, sed idem fornicationis peccatum resultat, si metu contrahens, & consummans matrimonium, non accedat animo maritali, & verum perficiat matrimonium: ergo Ecclesia id præsumet, & consequenter si ita res se habeat, ut verè accedat animo maritali, legitimum erit matrimonium: aliàs Ecclesia malè pro matrimonio præsumeret. 4. quia lex Ecclesiæ irritans matrimonia coacta, est in metum passi favorem, sed illi noceret, si matrimonium non consurgeret ex consummatione coacta, constringitur enim aut pati corporis mortem, non consummando, aut consummando, admittere peccatum lethale: ergo dicendum est in hoc casu valere matrimonium. Quod enim in alicujus gratiam conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum: *reg. Quod ob gratiam. 61. de reg. jur. in 6.* Et confirm. quia quilibet potest jure suo cedere: ergo metum passus jure suo cedens, poterit vel matrimonium perficere, ut mortem, culpamque lethalem evadat. Hanc tenet *Palud. 4. dist. 29. q. 1. art. 4. conclus. 3. nu. 25. & ibi supplementum Gabrielis, dub. 3. a. 3. concl. 3. & Sotus ibi. q. 1. a. 3. ad 5. vers. In contrarium autem*, quamvis valdè anceps sit, & dicat se olim cum magistris tenuisse non valere matrimonium, nec id ratione destitutum esse, tandem ait valere. Idem tenent *Angles floribus 1. p. de matr. q. 3. de consensu coacto, a. 1. diff. 4. f. 549. Barth. à Led. de matr. d. 23. ad fin. Vega l. 2. sum. casu. 513.* Et dicunt hanc esse probabilem *Enriq. & Pet. de Led. n. 15. allegandi*. Et in alio omnino simili, dicunt idem alii DD. asserunt enim sponsalia olim transiisse in matrimonium per copulam metu gravi extortam. Quare idem dicerent de matrimonio coacto, per copulam coactam subsequentem: illa enim copula ideò efficiebat matrimonium, quia erat sufficiens signum consensus de præsenti: quare cum similiter sit signum ejusdem consensus, quando præcessit matrimonium coactum, similiter perficiet illud: sicut copulam esse coactam, non obstat, ut sponsalia transeant in matrimonium, similiter sentient non obstare, ut matrimonium coactum invalidum ratificetur. Hi sunt *Cov. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 11. & 12. Ant. Cucus l. 5. institutionum major. t. 10. n. 32. & t. 12. n. 128.* Et videntur tenere *Hostiens. c. Is qui fidem, de spons. super vers. Quia contra præsumptionem, & ibi Joan. And. n. 3* ubi ajunt, fœminam posse allegare contra præsumptionem, quod sponsalia per copulam in matrimonium transeant, se vi præcisa oppressam fuisse, virum autem minimè: quia opprimi non potest ad copulam, & ita clarè sentiunt cessante præcisa oppressione, copulam qualicumque metu extortam efficere, ut sponsalia transeant in matrimonium. Et hæc sententia satis probabilis est.

14 II. Sententia sic distinguit, si metu contrahens consummet illo solo metu ductus, non valet matrimonium, secus, si non metu ducatur, sed ut evitet culpam lethalem, quam vitare minimè potest consummando, nisi intendat matrimonium perficere. Prob. quia si cessante metu ob aliam causam consummaret animo maritali, valeret matrimonium: sed jam non ratione metus, sed gratia vitandi peccatum, consummat: ergo valet. Sic *Lud. Lopez 2. p. instructorii, de matr. c. 40. f. 1066. §. Porrò jam urgentior.* Sed hanc distinctionem minimè capio. Quia ille est constitutus inter duo pericula, hinc enim mors injustè comminata, nisi consummet, sibi imminet, illinc autem peccatum lethale fornicationis, si consummes, non perficiendo matrimonium: ergo si eligat sic consummare, ut culpam vitet, non sponte, sed metu mortis coactus consummat, nullo modo id facturus, suæ libertati relictus.

15 Tertia sententia, (quæ multo probabilior est,) ait, nullo modo esse matrimonium, quando aliquis metu gravi cogitur contrahere, & consummare. Probatur 1. retorquendo argum. cui prima sententia maximè innititur contra illam. Nam si consummatio matrimonii metu extorta, facit valere matrimonium jam initum, & sine culpa consummantis: ergo metus tunc cadit in virum constantem, cum prudenter eligat copulam, mortis timore, & matrimonium perficere, ne fornicetur. Si ergo timor ille est viri constantis, irritabit matrimonium. 2. quia (ut probavi hoc 4. l. disp. 2. n. 3.) non considerat jus timorem cadentem in virum constantem, ad matrimonii irritationem, in quantum excusat operantem à culpa, cogitque minus malum eligere, sed ex parte objecti, an sit malum comminatum, grave, & sufficiens ex se ad privandum libertate virum constantem: ergo quando malum comminatum est adeò grave, ut privet spontanea, ac libera voluntate, respectu contractus, ac consummationis matrimonii hominem fortem, sive ipse peccet, sive non, eligendo malum, irritabit matrimonium. 3. quia hæc lex irritans matrimonia coacta est maximè conveniens bono publico, ergo etiam irritat consummata per copulam coactam. Probatur consequentia, quia si valerent, Ecclesia non adhibuisset sufficiens medium coactionibus, nam compellenti ad matrimonium, facillimum esset etiam ad consummationem cogere. Et confirmatur, quia eadem inconvenientia sequuntur ex matrimonio metu inito, & consummato, quæ ex eodem non consummato: ergo utrunque debuit Ecclesia irritare. 4. quia matrimonia coacta irritavit Ecclesia defectu spontanei, & liberi consensus, *c. Cum locum, de sponsal.* qui copula sequente coacta non suppletur; ergo. 5. quia Ecclesia irritat hæc matrimonia, inhabilitando contrahentes, pro tempore, quo

quo metus durat, sed accedente copula coacta non aufertur metus, quin potiùs augetur, cùm præter metum illatum ad contrahendum, addatur novus ad consummandum: ergo matrimonium erit nullum. Et confirmatur, quia negari nequit, priorem metum, quo initum est matrimonium, esse cadentem in virum constantem, sed ille adhuc durat, immò est actus: ergo per nullum actum eo durante firmabitur matrimonium, juxta n.7 Tandem, quia fictio non potest operari plus quam veritas, *l. Filiaquem pater. ff. de liber. & posthu. & §. Minorem, instit. de adopt.* sed consensus expressus per verba de præsenti metu extortus non constituit matr. ergo à fortiori nec fictus, & præsumptus per copulam. Et ideò hanc sent. tenent *Abb. c. Discretionem, n.3 fine, de eo qui cognovit consang. & c. Consultat fine de spons.* ubi *Prapos. n.2. init. & ibi Alex. de Nevo, n.10. & c. Continebatur, de desponsat. impub. n.10. Jas. l. Titia, n.6. vers. Sexto adde ff. de verb. oblig. Parisius cons. 58. nu.69. & cons.60. n.24. vol.4. Turrecr. 31. q.2. in sum. n.11. Sylvest. matrimonium 8. q.11. dicto 5. Navar. sum Lat. c.22. n.51. ad finem: Menoch. de præsumpt. l.3. præsumpt. 4. n.31. & seqq.* quamvis enim videatur mediam amplecti sententiam, ut si vir metu consummet, valeat matrimonium, secus si fœmina: at revera hujus est sent. nam *n.35.* expressè dicit, si mulier consummet, non solum vi præcisa, sed etiam conditionali, quæ per metum infertur, non valere matrimonium, defectu spontanei consensus: & licèt *n.31.* contrarium dicat in viro metu consummante, id dicit, ut ipsemet se explicat *num.33. fine, & 34.* quia credit non posse contingere, ut vir metu compulsus consummet: carens enim desiderio non poterit coire. Quare supposito, metu consummari matrimonium, clarè sentit, non effici validum. Et ex Theologis eandem sent. tenent *Ricardus 4. d.29. ar.2. qu.2. D. Ant. 3 p. t.1. c.7. ad fin. ante vers. Tertia conclio est: Ledesma 2. p.4. q. 49. ar.3. fin. Palacios 4. dist. 29. disp. un. f.663. ante vers. Consentiunt in dogmate: Enriquez l.11. de matr. c.9. n.7. Philiarc. de officio sacerd. t.1. p.2. l.2. c.8. ad fin. Petr. de Ledesma de matr. q.47. a.3. dub. pen.* Et in alio simili, tenent eandem sent. asserentes olim non transiisse in matr. sponsalia per copulam metu extortam. *Ant. d. c. Continebatur, n.8. fine: & c. Is qui fidem, n.7. de sponsalib.* ubi *Anch. nu.6. Henric. n.11. Prapos.* dicens communem, *n.7. Alex. de Nevo, d. c. Continebatur, n.10.*

16 Monuerim tamen, si matrimonio metu consummato, aliquando accedat copula spontanea, deposito jam prorsus metu, animo ratificandi prius matrimonium invalidum, scienti accedente copula illa, fuisse invalidum, & ea ratificari, manere firmum matrim. juxta n.2. tradita. Quod habet etiam verum post Trident. in casu quem n.12. explicui, & 13.

17 Ex dictis infertur, metu gravi contrahentem matrimonium, potius debere mortem pati, quàm consummare. Quia cùm non valeat matr. est copula fornicaria. Posset tamen excusari, si accedat animo maritali, sequens priorem opinionem probabilem asserentem ea copula ratificari matrim. Sic *Enriq. l.11. de matrim. c.9. num.7.* Quod intellige in eo casu, in quo post Tridentinum, efficeretur verum matrimonium: quem *n.12.* & 13. declaravi.

18 Ad argum. primæ sent. *n.13.* proposita, resp. Ad 1. dic eos textus intelligi, quando copula est spontanea. Ad 2. dico eum esse metum cadentem in virum constantem, quoad effectum irritandi matr. licèt illud consummans cogatur ad peccatum mort. Quia (ut dixi hoc l.4. disp.2. n.3.) quoad hunc effectum, solum attendit jus, an malum comminatum ita grave sit, ut ex se tollat spontaneam voluntatem in viro constanti, illumque pavere meritò faciat. Vel 2. respondetur, esto dicamus non esse metum cadentem in virum constantem, nisi ipse eligat matrimonium: & accedat effectu conjugali, at etiam data hac electione, & accessu, non est matr. quia prior metus, quo contractum est matr. qui erat cadens in virum constantem, adhuc durat, immo est auctus. Ad confir. dico intelligi majorem, quando rationabiliter, & illæsa constantia ex parte objecti, tollit libertatem: quia objectum metus, nempe malum comminatum, est grave, & tale, ut merito constantem moveat: quamvis aliàs irrationabiliter, & contra constantiam agat, eo quod peccet. Vel 2. esto ille metus esset irrationabilis, at metus prior qui censetur durare, est rationabilis. Ad 3. solum concludit Ecclesiam præsumere accessum illum esse animo maritali, non tamen inde sequitur perfici matr. quia requiritur, ut sit spontaneus, & liber accessus. 2. possemus dicere minimè præsumere animum maritalem. Quia cum eo dato non sit matrimonium, minimè vitatur præsumptio fornicationis, quæ vitabatur, cùm copula erat spontanea post sponsalia. Ad 4. dico, eam legem non solum respicere, utilitatem personæ particularis contrahentis, sed potissimum totius reipublicæ, cujus maximè interest, ut matr. sint libera, ne ex matr. coacto dissensiones oriantur: quare non mirum, si aliquando in damnum ipsius privati contrahentis redundet: unde *reg. illa, Quod ob gratiam*, &c. intelligi debet, quando ob bonum privatum aliquid conceditur. Et per hoc patet ad confirmationem, potest enim quilibet cedere juri in favorem suum introducto: secus quando est in favorem boni communis Ad arg.2. sent. propositum, n.14. fateor, qui metu contraxit, posse postea deposito metu contrahere, at in eo eventu metus durat.

DISPUTATIO XIX.

An sponsalia metu viri constantis inita, sint nulla ipso jure, sicut & matrimonium, vel potius annullanda, instar aliorum contractuum.

SUMMARIUM.

Proponitur utilitas cognitionis, an ea sponsalia sint nulla, vel annullanda, & opinio asserens non esse ipso jure nulla, n.1.

Proponitur sent. asserens esse in ipso jure nulla, n.2. Et explicatur ibi, juncto num.2. c. Ex literis, de despons. impub. Et opinio authoris, num.3.

An metus illatus post contractu sponsalia, sit justa causa illa dissolvendi, 3.

Metus levis non irritat sponsalia, 4.

Quamvis sponsalia metu gravi inita, essent valida, posset metum passus, propria authoritate resilire, n.5. Et similiter potest, quando metus est levis, 6.

Solvuntur argumenta, n.7.

1 DIsp. hæc eam utilitatem affert: si ipso jure valida sint, quamvis rescindenda, pariunt publicæ honestatis impedimentum: secus si ipso jure invalida sint, juxta *Trid. sess. 24. c.3. de matr.* Et ratio dubitandi ea est potissima: quia textus, ut *c. Consultationi, c. Cum locum, de spons. c.2. de eo qui duxit in matr.* irritantes expressè loquuntur de matrimonio, & quamvis sponsalia sint præparatoria ad matrim. & ob id videtur posse dici, dispositum in matrimonio, censeri dispositum in sponsalibus *l. Oratio, ff. de sponsal.* Verùm id verum non habet, eo quod est distincta ratio in his, ideò enim matr. metu irritavit Ecclesia, quia si semel est validum, amplius rescindi non potest: sed sponsalia semel valida possunt dissolvi, & de facto multis ex causis dissolvuntur, ut constat ex præcedentibus: ergo non in hoc sequentur naturam matrimonii, ut eo ob metum irrito, censeantur etiam sponsalia ob metum irrita. Maxime quia per hoc induceretur multorum jurium correctio disponentium contractus metu initos irritandos esse, non irritos ipso jure. (Ut dixi hoc 4. lib. disp.8. n.4.) 2. quia hac ratione (ut diximus l.1. disp.12. n.2.) quamvis Tridentinum irritarit matrimonia clandestina, non censetur subinde irritasse sponsalia clandestina, est enim diversa ratio. Cùm ergo nullus detur textus irritans sponsalia clandestina, dicendum est ea valida esse ipso jure. 3. quia textus, cui innituntur aliqui DD. ad censendum esse irrita, nimirum *c. Ex literis, de despons. impub.* videtur expressè loqui, quãdo puella omnino invita contraxit sponsalia. Et ita textus ait, *nolens, & invita. & gl. notab. 1.* ait, *nota, quòd sponsalia per vim contracta non tenent.* Et cum dicat textus, *de voluntate parentum potius quam de sua, ait glossa verb. Potius, electivè, & non comparativè:* quam glossam explicans *Hostiens. ibi, super verb. Potius,* ait, *electivè, quasi dicat, non de sua voluntate.* Et *idem Hostiens. ibi, super verb. Nolens, & Jao. Andr. n.2.* ajunt, *& forsan ligata:* & *Innoc. ibi, init.* dicit, omnino defuisse consensum. Cùm ergo textus minimè probet sponsalia metu inita, esse ipso jure nulla, dicendum erit esse valida, juxta generalem aliorum contractuum regulam. Et ita docent *Enriq. l.11. de matr. c.9. n.6. Petr. de Led. de matr. q.47. a.3. circa 3. argum. dub.3.*

2 Contrariam partem, nimirum, esse ipso jure irrita talia sponsalia, per *c. Ex literis, de despons. impub.* tenent DD. non pœnitendi. Pro cujus textus intelligentia revocandum est in memoriam, quod diximus l.1. disp.21. n.2. quando ante debitam ætatem ex parte utriusque, aut alterius contrahentis, qui adhuc impubes est, celebratur matr. habere vim sponsalium. Et quod diximus eodem lib.1. disp.51. n.6. 9. & 10. non posse alterum resilire, sive pubes, sive impubes sit, donec alter ad pubertatem veniat. Continet ergo ille textus, puellam duodennem, & sic puberem metu minarum parentis nupsisse impuberi, quare fuerunt sponsalia, & concludit textus, sic; *Si puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum ei, secundum ea quæ proposita sunt, accipiendi alium virum tribuas facultatem.* Ubi *gl. fin.* quam sequuntur *ibi Card. fin. & Anchar. n.4.* opponit *c. De illis, el 1. & c. A nobis, de despons. impub.* per quos textus constat, puberem non posse resilire à sponsalibus cum impubere contractis, donec hic pubescat. Et respondent id verum esse, quando sponsalia fuerunt valida: ac in casu hujus textus esse invalida. Ex hoc ergo textu constat, sponsalia coacta, esse invalida ipso jure. Quod autem contracta sint vi conditionali, hoc est, solo metu, colligitur ex textu, ibi, *minis parentum impulsa.* Nec obstant ea verba, *nolens, & invita.* Quia in jure metus appellatur vis: ut constat ex *c.2. de pactis in 6.* ibi, *si tamen juramento non vi nec dolo præstito:* ubi juramentum metu extortum, appellatur vi præstitum: (non enim vi præcisa potest juramentum extorqueri, cùm sit vinculum, quod homo propria voluntate sibi imponit) Hanc sent. tenent *Ant. d.c. Ex literis, n.1.* ubi *Abb. n.2. Alex. de Nevo n.2. Anchar. c. Veniens, el 2. n.6. de spons. Paris. cons.58. n.62. & cons.60. n.10. vol.4. Mart. de Garneis inter consilia matr. Ziletti, cons.15. n.12. & seq. Covar. 4. decret. 2. p. c.3. §. 5. n.1. Barbos. solut. matr. 4. p. rubr. n.30.* Et ex Theologis, eam defendunt ac probabilem, *Ricard. 4. d.19. art.1. q.2. §. Qui vult tenere opinionem secund. Palud. ead. d. q.1. ad fin. n.32. Petr. de Led. de matr. q.47. art.3. circa 3. arg. dub.3.* Et hanc supponit *Sotus 4. d.41. qu. unic. art.2. ad fin.*

ad fin. ante vers. Ubi tamen sponsal. ubi docet ex sponsalibus nullis defectu consensus, ut si per errorem, aut metum contracta sint, non oriri publicam honestatem. Ubi clarè supponit esse invalida metu contracta: aliàs publica honestas oriretur. Eandem tenet *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. n. 4. & c. 244. n. 4.*

3 I. Conclusio sit, prior sent. est satis probabilis, at hæc posterior est probabilior. Cavendum tamen est ab *Alex. de Nevo*, qui *d. c. Ex literis, n. 5. & 6.* ex his colligit ex eo textu, metum illatum post sponsalia inita, esse justam illa dissolvendi causam, sive ab impuberibus, sive à puberibus contracta sint. Et probat ex eo textu, ex quo constat, sponsalia illa absque metu inita esse, posteàque per metum traductam esse illam puellam: ibi, *puella quadam anno XII. jurata fuit, & desponsata cuidam puero, & tempore procedente de voluntate parentum, potius quàm de sua ad domum patris pueri adducta, ubi nolens, & invita, minis parentum impulsa.* Velle autem supplere, desponsatam esse minis parentum, est impropriare verba, id enim expressisset Pontifex, sicut expressit juramentum, & minas in traductione ad domum. Sed dico id minimè verum esse. Si enim sponsalia semel valida fuerunt, coactio subsequens circa matrim. cùm minimè ipsa inficiat, sed solùm matr. hoc irritabit, manentibus illæsis sponsalibus: eo vel maximè, quod puer ille cui sponsalium obligatio acquisita erat, in nulla metus culpa fuit: parentes quippe puellæ illi metum incusserunt. Quare ergo absque culpa puniendus est, ut jus per sponsalia acquisitum deperdat? Quod absurdum ut vitetur, supplenda est litera textus, & intelligenda, ut in ipsis etiam sponsalibus metus intercesserit. Et licèt vis inferatur literæ, id patiendum est, quo vitetur absurdus intellectus: ut dixi lib. 3. disp. 39. n. 6.

4 II. Conclusio, metus levis non irritat sponsalia. Prob. quia irritatio est de jure humano, at *c. Ex litet, de despons. impub.* irritans sponsalia, loquitur de metu cadenti in virum constantem. Item prob. iisdem rationibus, quibus probavimus hoc lib. 4. disp. 17. n. 5. matr. non irritari metu levi.

5 III. Conclus. quamvis diceremus, sponsalia metu viri constantis inita esse valida: posset coactus propria authoritate ab eis resilire. Cùm enim actionem habeat ad petendum à judice rescissionem, poterit propria authoritate utendo ea exceptione, nolle eis stare. Cui enim competit actio, eidem competit exceptio, etiam in foro conscientiæ, & ante judicis sent. (ut dicemus lib. 6. disp. 38. n. 34.) Unde dicendum est, hunc teneri ad ea sponsalia, nisi uti velit eo exceptionis beneficio: (ut ibi etiam in alio simili dicemus.) Præterea, quia alter, qui liberè consensit, tenetur sponsionem coacto remittere, quamvis ipse minimè metum intulerit. Sicut probavimus hoc 4. lib. disp. 8. n. 7 possidentem rem metu gravi ab alio extortam, teneri restituere: ergo coactus via quasi compensationis utens, potest resilire à sponsalibus, sicut si nondum rem metu extortam tradidisset, vel postea occultè accepisset, posset retinere.

6 Hinc infertur contrahentem sponsalia metu levi, posse similiter propria auctoritate resilire. Quia quamvis in foro externo non competat actio, nec exceptio, competit tamen in foro conscientiæ, sicut dixi hoc 4. lib. disp. 9. n. 6. obnoxia esse restitutioni in foro conscientiæ extorta metu levi, quamvis possidens culpa vacaverit: ergo poterit ea exceptione utens, & via compensationis non implere fidem eo metu levi extortam, quam alter in foro conscientiæ remittere tenebatur.

7 Ad argum. proposita n. 1. constat ex dictis responsio: non enim censentur irrita sponsalia metu coacta, ex eo quod irritatur matrim. ut probant 2. priora argum. Et quamvis textus ea irritans videatur loqui, quando vi præcisa contracta sunt: at jam probavimus, n. 2. de metu intelligi.

DISPUTATIO XX.

An matrimonium contractum metu cadenti in virum constantem, confirmetur juramento, aut saltem ex juramenti vinculo consurgat aliqua obligatio ratificandi illud matrimonium, aut petendi relaxationem juramenti?

SUMMARIUM.

Quæ sint quæstiones disputandæ, n. 1.

Certum est juramentum metu extortum non firmare contractum, & in quo distet juramentum firmare contractum, vel non firmare, indigere tamen relaxatione, n. 2.

Refertur 1. opinio, juramentum metu gravi extortum adjectum contractui, qui secluso juramento esset invalidus, non indigere relaxatione, n. 3. Et ibi juramentum non supplet duo vitia.

Verior sententia obligare juramentum, donec relaxetur, 4.

Solvuntur argum. & explicatur c. Quamvis pactum, de pactis in 6. & auth. Sacramenta puberum, C. si advers. vendit. n. 5.

Post quem invenies alia summaria.

1 Quæstio hæc valde difficilis est, & duplicis difficultatis intelligentia indiget. Et ideò quadruplex est disputanda quæst. I. An quoties actus invalidus, jureque reprobatus, firmandus est juramento, debeat illud sponte, & metu secluso præstari? II. An id juramentum metu quamvis levi extortum, possit per Episcopum relaxari? III. An matr. metu contractum, reddatur validum juramento? IV. An saltem id juramentum relaxatione egeat?

2 QUÆSTIO I. An ut contractus invalidus, jureque reprobatus confirmetur juramento, sit illud sponte, & secluso metu præstandum? Supponendum est, quòd latè diximus l. 2. disp. 32. n. 3. & tripliei seq. aliud esse contractum firmari juramento: & aliud non firmari, sed juramentum obligare, indigereque relaxatione: ubique quot sint inter hæc differentiæ, explicui. Certum est juramentum metu gravi extortum, minimè confirmare contractus alias invalidos, ut clarè probant *textus num. seq. pro priori sent. allegandi*. Difficultas autem in eo versatur, an tale juramentum obliget, indigeatque relaxatione?

3 Duplex est senten. I. ait non obligare, & proinde nulla indigere relaxatione: probatur ex *c. Quamvis pactum, de pact. in 6. & c. 2. de jurej. in 6. & c. Cum contingat. de jurejur.* in quibus est sermo de renunciatione legitimæ, & alienatione fundi dotalis, quæ pacta secluso juramento sunt irrita, & tamen juramento accedente, decidunt hi textus servanda esse, si tamen juramentum absque vi, & dolo præstitum sit: ergo à contrario sensu, si metu extortum sit, nullam vim habebit. Et confir. quia ibi æquiparantur juramentum metu, & dolo præstitum, at quando dolus dat causam contractui bonæ fidei, juramentum defectu consensus non obligat: ut tradunt omnes: ergo nec quando metus intercedit. 2. probatur, ex *auth. Sacramenta puberum, C. si advers. vendit.* ibi, *per vim autem, vel justum metum extorta, etiam à majoribus, nullius esse momenti jubemus.* At si indigerent absolutione, essent alicujus momenti, & operarentur obligationem, dum non relaxantur. 3. prob. quia juramentum unum plura vitia supplere minimè potest; ut aliis relatis tradunt *Monoch. cons. 29. nu. 40. vol. 1. Seraphinus de privil. juram. privil. 83. n. 44.* Sed in hoc eventu concurrit duplex vitium, alterum defectus spontaneæ voluntatis, alterum valoris contractus, qui aliàs erat irritus: ergo non sufficit juramentum hoc metu extortum. Et confirm. quia ea ratione juramentum præstitum à minore, sponte, tantùm supplet defectum minoris ætatis, hoc est, tantum confirmat contractum, eo casu quo erat nullus defectu minoris ætatis, ut tradunt multi quos refert, & sequitur *Gutier. auth. Sacramenta puberum. C. Si adversùs vendit. nu. 31. & seq.* Et ideò hanc sent. dicentes tale juramentum in hoc casu minimè obligare, nec indigere relaxatione, sustinent *Vincentius*, quem refert, & sequitur *Abb. c. Cum contingat, de jurejur. n. 3. & ibi Alciat. n. 8. Franc. c. Quamvis pactum, de pact. in 6. n. 5. & 11. vers. Quarto casu, & c. 2. de jurejur. in 6. a 6. Felin. c. Præterea, n. 35. de spons. vers. Tertius est, & c. Si vero, n. 8. casu 1. & c. 2. n. 2. de jurej. Grammaticus dec. Neap. 103. n. 70. D. Ant. 2. p. t. 10. c. 6. §. Quintus casus est, Hippol. de Marsiliis, l. pen. n. 76 ff. de quæ. Angel. Juramentum 5. n. 10. Greg. Lop. l. fin verb. Que la fizo, tit. 11. p. 6. Sarmiento de redd. p. 1. c. 4. n. 7. Roland cons. 10. n. 130. vol. 4. cons. 2. n. 80. 81. vol. 1. Petr. Gregor. syntagm. juris, p. 3. l. 5. c. 12. n. 4. Flam. de resign. benef. l. 13. q. 5. nu. 12.* Et hanc sententiam ajunt posse teneri, *Card. c. Cum contingat. n. 1. vers. in gl. penult. de jurejur & Ruin. cons. 170. n. 18. vol. 1.* Et est probabilis. Et in praxi apud judices seculares est recepta, ut testatur *Cov. pro 2. sent. n. seq. allegandus.*

4 II. Sententia (quam probabiliorem existimo) ait, juramentum appositum in contractibus, qui alias invalidi erant, quamvis metu gravi extortum sit, obligationem parere, indigereque relaxatione. Prob. ex ratione expressa *textus in c. Quamvis pactum, de pact. in 6. & c. Cum contingat, de jurejur.* ubi ideò juramenta in alienatione fundi dotalis, & contractibus minorum, aliàs invalidis, servanda esse decernitur: quia servari possunt, sine dispendio salutis æternæ, sed eadem prorsus militat ratio, sive juramentum sponte, sive metu præstitum sit, cùm utroque casu ejus observatio nullam inducat culpam: ergo in utroque casu obligat. Et confirmatur, quia si juramentum metu præstitum non valeret in his contractibus, aut proveniret ex jure improbante contractum: & hoc non, quia tales contractus erant jure civili improbati, qua improbatione minimè obstanti, eis juramentum accedens, validum erat. Aut provenit ex metu: & hoc etiam non, quia metus non impedit vinculum juramenti, *c. Verum, & c. Si vero, de jurejur.* Aut provenit ex utroque: & hoc etiam non, quia nullum reperitur jus irritans tale juramentum: ut constabit ex solutionibus argumentorum. Item, quia ratio, cur juramentum iniquè extortum obligat, est, quia obligatio acquiritur Deo, ne divinum ejus nomen in falsum testem adducatur, *c. Debitores, de jurejur.* sed eadem omnino ratio procedit, sive juramentum sponte, sive metu præstitum sit in his contractibus invalidis: ergo utroque casu juramentum obligat. Hanc tenent *Joan. Monachus cap. Quamvis pactum, de pact. in 6. n. 2. & ibi Archid. n. 1.* dicit hanc esse rationem. Eandem tenet *Domin. ibi n. 10. Nota ibi super gl. verb. non vi, Bald. c. 2. de jurejur. n. 1. & l. Pactum dotale, n. 1. q. C. de Collatio. Ant. c. cum contingat. de jurejur. n. 3. Card. n. 1. vers. In gl. [illegible] n. Imol. n. 3. Alex. de Nevo n. 8. Cornent auth. Sacramenta puberum. col. penult. & fin. C. Si advers. vend. & ibi Paul. n. 4. & 5. Matthæus de Afflict. dec. Neapolit. 332. n. 6. junct. n. 5. & dec. 393. n. 11. junct. num. 10. Fort. de ult. fi. illat. 22. num. 476. & 483.* habetur *1. tom. tract. maior. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 2. & c. Quamvis pactum, 3. p. §. 4 nu. 2. & l. 1. var. c. 4. n. 7. Ant. Cucus l. 5. inst. maj. t. 12. n. 126. Molina l. 2. de prim. c. 3. n. 13. junct. n. 12. Gutier. de juram. 1. p. c. 57. nu. 19. Seraphinus de privil. juram. privil. 110. n. 8. P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 149. f. 841. §. Quatuor juribus.*

Ad ar-

5 Ad argumenta prioris sent. proposita n.3. respondeo. Ad 1. textus illos decidere, contractus minorum, & alienationem fundi dotalis confirmari juramento, nec locum esse illius relaxationi: quod important verba illa posita in *d. c. Quamvis pactum, omnino servari debet*: ut ibi expendunt *Domin. 4. & Franc. n.3.* unde dum excipiunt, nisi juramentum metu præstitum sit: exceptio illa tantum denotat, quando juramentum metu præstitum est, minimè habere vim confirmandi contractum, & efficiendi illum irrevocabilem: facilè enim revocabitur obtenta juramenti relaxatione, quæ in eo eventu concedi potest: unde minimè probant ii textus, juramentum invalidum esse. Ad confirmationem respondetur, non æquiparari dolum, & metum, quoad omnia, sed quoad hoc tantum, quod juramentum dolo, vel metu præstitum, non confirmat contractum, & potest relaxari: hoc enim tantum decidere intendunt illi textus, nec tractarunt, an juramentum sit observandum, nec ne: sed id aliis juribus deciditur: unde cum *d. c. Verum, & c. Si verò*, tradatur regula generalis, juramenta metu extorta obligare, dum non vergunt in dispendium salutis æternæ, dum non relaxantur, illis standum est. Neque obstat juramentum dolo extortum, quando dolus dat causam contractui, esse irritum: quia talis error consensum aufert, in metu autem adest consensus. Juramentum autem absque consensu non obligat: & ideò dolus impedit ejus obligationem, quam tamen minimè impedit metus. Ad 2. dico nihil omnino probare. Quia agit de contractibus majorum, & minorum, & ita de juramento metu extorto, tam in contractibus validis, quàm invalidis. Quare communis solutio habet authenticam illam correctam esse jure canonico, *c. Verum, & c. Si verò, de jurejur.* in quantum decernit juramenta metu extorta nullius esse momenti. Et cum materia juramenti sit spiritualis, in ea, juri canonico standum est, *c. 2. de jurejur. in 6.* Vel 2. dic cum *Fortunio de ult. fine, illat. 22. nu. 463. cum seq.* intelligi *authenticam illam*, ut juramentum metu extortum nullius sit momenti, quoad obligationem homini acquisitam. Ea enim ex tali juramento non acquiritur: ut dixi l. 1. disp. 32. n. 1. Secus autem quoad obligationem acquisitam Deo: de qua jus civile nil disponit, ne mittat falcem in messem alienam. Ad 3. fateor, non supplere defectum spontaneæ voluntatis, illud juramentum. qua ratione non confirmare contractum, ad quod spontanea voluntas desideratur: quæ tamen minimè necessaria est, ut juramentum obliget. Ad confir. constat ex proxima solutione. Quia jam fatemur juramentum non supplere duplex vitium.

S U M M A R I U M.

Quando versatur turpitudo in recipiente, ut in juramento metu gravi extorto potest Episcopus relaxare, & impletur momentanea solutione, & potest statim absque relaxatione, res soluta repeti, n.6.

An idem sit in metu levi? refertur opinio negans, n.7. & contraria, n.8.

Opinio authoris, num.9. Ubi an id juramentum possit per diplomata relaxari.

Solvuntur argum. n.10. post quem invenies alia summaria.

6 QUÆSTIO II. An si quis metu levi cogatur jurare, possit obtinere juramenti relaxationem ab Episc. & si solvat, possit absque juramenti relaxatione repetere? Supponendum est, quando versatur turpitudo ex parte recipientis, quis tenetur jure naturali, & divino rem acceptam restituere, ut contingit in juramento solvendi usuras, vel metu gravi extorto posse Episcopum ante solutionem relaxare juramentum, & absque tali relaxatione posse rem solutam statim repeti. (Ut probavi lib. 1. disp. 32. nu. 6. 7. & 15.) Consistit ergo difficultas, an idem dicendum sit, quando metus est levis?

7 Duplex est sent. Prima negat posse relaxari. Prob. ex *c. Si verò, de jurejur.* ibi: *si verò aliquis quemquam gravissimo metu*: & *c. Verum, eo t. ibi, verum in ea quæst. quæ quinto loco ponitur, an ii sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita, & rebus servandis fecerunt.* In quibus textibus ponderatur metus viri constantis, ut concedatur absolutio. 2. Quia metus levis non reputatur in jure metus, nec tollit spontaneum consensum, (ut dixi hoc 4. lib. disp. 17. nu. 3.) Sic tenent *gloss. c. Verum, verb. Inviti, de jurejur. & ibi Ant. n.5. Innoc. c. Ad aures, n.1. de his quæ vi*, ubi, *Host. ad fin. super verb. Confirmata, & ibi Joan. And. n.7. & 10. & Ant. n.9. Anch. ad fin. Card. nu.3. q.1. Abb. c. penult. n.10. de his quæ vi, & c. Cum contingat, num. 21. vers. Sextus casus, de jurejur. Felin. c. 2. n.3. de jurejur. Imola d. c. Si verò, n.4. Ang. Juramentum, 5. n.10. Sylv. Juramentum, 4. qu.7. §. Greg. Lop. l. fin. verb. Que la fizo, t. 11. p.3.* Et hanc sent. dicit in practica tenendam, *Cornejo repet. auth. Sacramenta puberum, n.12. C. Si adversus venditionem.*

8 II. Sententia docet, concedendam esse relaxationem ab Episcopo, etiam quando metus est levis. Prob. quia non est justum ex dolo suo, extorquentem juramentum reportare commodum, *c. Ad nostram, de empt. & vend. & c. Tua, de clericis non resident.* 2. ex *c. Sollicitè, & c. Accepta, de restit. spol.* ubi ponderatur, juramenta esse sponte, & non vi, aut metu præstita: & eodem modo *auth. Sacramenta puberum, C. Si adversus vend.* at quando metus est levis, non præstatur sponte juramentum. Hanc tenent *Hostiens. c. Verùm, de jurejur. ante super ver. Inviti, & ibi Joan. Andr. n.6. Abb. n.3. Alex. de Nevo, n.7. & 8. D. Ant. 2. p. t. 10. c. 9. §. Quintus casus.* Et hanc dicit veriorem in puncto juris, *Cornejo repet. d. auth. Sacramenta puberum, n.12.* & eam sequitur in foro conscientiæ, *Cov. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n.7. init. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 17. §. Quod si hac sententia.*

9 Sit conclus. Quamvis in foro externo minimè concedatur juramenti relaxatio, ubi metus est levis: eo quòd non conceditur rescissio contractus tali metu initi. At in foro conscientiæ dicendum est, concedendam esse relaxationem ab Episcopo, nec id juramentum confirmare contractum, implerique momentanea rei solutione, posseque statim absque juramenti relaxatione repeti: & posse per diplomata, vel privilegia relaxari, casu quo possent existente metu gravi: de quo dixi l. 1. disp. 32. n. 17. Et ratio est, quia sicut in metu gravi adest turpitudo in recipiente, ita etiam quando metus est levis, & talis ex jure naturali obliget in foro conscientiæ ad restituendum, ut probavi hoc lib. 4. disp. n.4.

10 Ad utrumque argum. prioris sent. propositum, n.7. dic probare in foro externo non concedi eam relaxationem.

S U M M A R I U M.

An matrimonium metu contractum, reddatur validum juramento, refertur opinio affirmans, n.11. Et contraria verior, n.12.

Solvuntur argum. & explicatur c. Inter cætera, 22. q.4. n.13.

Post n.13. invenies alia summaria.

11 QUÆSTIO III. An matr. metu contractum, si firmetur juramento, reddatur validum? Aliqui (ut refert *Ricard. d. 29. a. 2. q. 3.*) dicunt ratificari, saltem in foro conscientiæ: & *ipse Ricard.* videtur sentire id esse probabile, subdit enim alios dicere probabiliter non ratificari. Et prob. hæc sent. ex *c. Inter cætera 22. q. 4. quod est D. Aug.* ibi, *quæsivi quid tibi agendum sit de Ubaldo, qui captus, & timore mortis impulsus, suam concubinam juramento firmavit ipsam in conjugem suscipere, quia verò quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere, matrimonium sit in Deo fixum, & stabile.* Ergo matr. metu coactum, si juramento stabiliatur, efficietur validum. 2. Quia renunciatio electionis metu facta, est invalida, & renunciatio legitimæ, at si juramento stabiliantur, fiunt validæ: ut de renunciatione electionis constat ex *c. Ad aures, de his quæ vi*: & de renunciatione legitimæ, constat ex *c. quamvis pactum, de pactis, in 6.* Ergo similiter quamvis matrimonium metu contractum sit invalidum, si accedat juramentum, erit validum.

12 Cæterùm tanquam certum, tenendum est hujusmodi matr. non effici validum juramento. Prob. ex *c. 2. de eo qui duxit in matr.* ubi expressè habetur, eum, qui post matr. metu contractum, & juratum, aliam duxit, permansurum cum secunda, priusque matr. fuisse invalidum. Et ratio est, quia matr. metu contractum, irritum est defectu liberi, ac spontanei consensus, *c. Cum locum de spons.* at juramentum non supplet defectum, consensus substantialiter acquisiti: ut notant *DD. cap. fin. de procur. in 6.* Item, quia aut juratur aliquid præteritum, & tunc juramentum non posset efficere validum matr. præteritum, quod ratione metus irritum erat: aut juratur aliquid futurum, & tunc non potest efficere matr. sed ad summum sponsalia: aut aliquid præsens, ut quod consentit jurans in id matr. & tunc est sola testificatio consensus præsentis, qui est invalidus: ergo nullo pacto potest confirmare matr. Item, quia juramentum metu extortum non confirmat contractum, qui aliàs secluso juramento erat invalidus, (ut dixi n.2.) ergo juramentum metu extortum minimè confirmat matrim. invalidum eo metu contractum. Præterea, quia personæ sunt inhabiles ad contrahendum durante metu, sicut sunt inhabiles ad contrahendum clandestinè, ex decreto Ecclesiæ talia irritantis matrimonia, sed per juramentum non efficiuntur habiles: ergo non potest confirmare illud matrim. Præterea quia si juramentum redderet validum matrim. metu contractum, Ecclesia nullum attulisset remedium coactionibus, quod tamen maximè intendebat: nam qui compellit aliquem ad contrahendum, facillimè compelleret etiam ad jurandum. Præterea, quia matrim. coactum prohibetur ob publicam utilitatem, eo quòd alioquin malè servaretur pax inter conjuges, & in republica, maléque soboles educaretur: at contractus vetitus ob publicam utilitatem, non firmatur juramento: (ut diximus l. 1. disp. 32. n.8.) Tandem, quia juramentum sortitur naturam primordialem actus cui apponitur, sortiturque ejus conditiones, *l. fin. c. de non num. pec.* sed matrim. requirit liberum ac spontaneum consensum: ergo juramentum adjunctum matrimonio, habet eam tacitam conditionem, si consensus liber sit: ac proinde ubi est coactus consensus, minimè confirmabitur. Et ita docent omnes, quos n. 15. referam, asserentes hoc juramentum, non obligare. Et præter illos, id tenent *glos. c. 2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matr. & ibi Ant. n.3. Abb. n.5. Alex. de Nevo n.5. & 6. Prapos. ibi fin. Jason l. Titia, n.6. tit. ff. de verb. oblig. Parisius cons. 62. nu. 11. & cons. 62. 63. vol. 4. Sylvest. matrimonium 8. quæst. 11. dict. 8. Armil. verb. matrimonium, n.41. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. ad fin. Nevizan. cons. 46. num. 3. Corduba sum. q. 171. punct. 1. Fab. Pacianus de prob. l. 2. c. 3. n. 56. Alex. Carrerius l. 4. de spons. c. 9.* (habetur *to. 9. tract.*) *Angles florib. 1. p. materia de matr. q. 3. de consens. coact. n. 1. diffic. 3. fol. 548. Palacios 4. d. 29. disp. unica, fol. 665. §. Però autem.*

13 Ad argum. propos. n.11. resp. Ad *c. Inter cætera, gloss. ibi, verb. matrimonium*, varias assignat solutiones. 1. est metum fuisse levem,

eo quòd

eo quòd non erat verisimile mortem comminantes, eam illaturos. Eodem modo solvit *gloss. c. 2. de his quæ vi verb. Coactus, & ibi Ant. n. 7. fin. Abb. ibi n. 8. fin.* Sed nullo modo placet mihi hæc solutio: quia dixit textus, *timore necis*, & assignat rationem, *quia non est peccatum contrahere cum illa*. Quæ ratio etiam procedit in metu gravi 2. Solutio est, ut intelligatur textus, quando post matrim. illud, commixti sunt carnaliter: juxta *c. Veniens, el 2. de sponsal. & c. 2. de eo qui duxit*. Sic explicat *glos. Inter cætera, verb. matrimonium*. Sed minus placet hæc solutio: quia absque aliquo fundamento divinat interfuisse copulam. Item quia tunc impertinens esset ratio, quam textus assignat, ibi, *quia verò quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem accipere*. Nam esse peccatum, nec ne, nihil confert ad matrimonii valorem. 3. solutio est, ut loquatur consulendo, non præcipiendo. Sic *gl. eod. verb. matrimonium, & d. c. 2. verb. Coactus*, ubi *Ant. n. 7. fine*, & multi alii. Sed similiter displicet. Quia ea verba, *matrimonium sit in Deo fixum, & stabile:* non videntur eum sensum habere: & sæpe non est sanum consilium concubinam ducere. 4. solutio est, *utriusque glossa ibid. Antonii eod. n. 7. & Abb. eod. 8.* metum non fuisse probatum. Sed vaticinantur, nullaque probabili conjectura ducuntur: nec ratio in textu tradita congruit. Ideò vera expositio est, quam tradit *Fortunius de ult. fin. illat. 21. n. 407.* nec in eo *c. Inter cætera*, nec in *tota ea q.* tractari, an valeant gesta per metum, sed tantùm, quæ juramenta licita sint, & servanda. Ut constat ex *summa illius quæst. posita in princ.* & ibi D. August. consultum fuisse de Ubaldo, qui metu coactus à consanguineis suæ concubinæ, juramento spopondit se eam ducturum, ac negaturum necessaria alimenta matri, & fratribus: non fuit ergo dubitatum de valore matrimonii, sed an juramentum fuerit licitum. Quare dum inquit, *Matrimonium in Deo sit fixum, & stabile:* intelligit juramentum illud contrahendi matr. licitum esse, & observari posse: at juramentum negandi alimenta, non esse justum: Et hæc expositio constat ex ratione, quam subdit *D. Aug.* ibi, *quia verò quam prius concubinam habuerat, non est peccatum, &c.* Idem etiam confirmat *Gratian.* nam *ad fin. illius c.* sic concludit, *sed cum his omnibus illicita juramenta non servanda probentur*. Vel tandem potest exponi is textus, ut dum *D. August.* ait, *matrimonium sit fixum, & stabile*, non loquatur assertive: sed ex hypothesi, quasi dicat esto daremus id juramentum confirmare matr. & obligare, non sequitur juramentum negandi parentibus alimenta obligare: quia illud est de re licita, hoc autem de illicita. Ad 2. Argumentum negatur consequentia, quia illi contractus prohibentur propter privatam utilitatem: at matr. ob publicam. Item licèt alii contractus irritentur, at personæ non redduntur ad contrahendum inhabiles: unde non mirum, si per juramentum possint confirmari: at matr. coactum irritatur, & personæ redduntur inhabiles ad sic contrahendum, & sic nullo potest confirmari juramento.

S U M M A R I U M.

An juramentum adjectum matrimonio, metu gravi inito, obliget, indigeatque relaxatione: refertur opinio affirmans, nu. 14. & contraria, n. 15.

Proponuntur casus, in quibus in dubium verti potest valor juramenti: & argumenta ad probandum valere tunc, ut sponsalia, num. 16.

Juramentum per verba de præsenti adjectum matrimonio coacto, non obligat, nec eget relaxatione, n. 17. Nec consurgit inde sponsalium obligatio, n. 18.

Si apponatur per verba de futuro, ut de non contraveniendo illi matrimonio, non obligat, n. 19. Et quid, si de eo rato habendo novo consensu? n. 20. Solvuntur argumenta, n. 21.

14 QUÆSTIO IV. An juramentum adjectum matrimonio metu gravi extorto, obliget, relaxationeque indigeat? Sicut juramentum solvendi usuras non confirmat contractum, obligat tamen, donec relaxetur: (ut diximus lib. 1. disp. 32. n. 12.) Duplex est sent. I. ait obligare, indigereque relaxatione. Probatur, quia id juramentum non est contra bonos mores, ut constat ex *cap. Inter cætera, 22. q. 4.* ergo est servandum: juxta regulam traditam, *c. Cum contingat, de jurejur.* Et confirm. quia hac ratione juramentum solvendi usuras servandum est, *c. Debitores, de jurejur.* Sic docent *Ant. c. 2. de his quæ vi fin. & ibi Abb. n. 8. fi. & ibi Imola fi.* dicit hoc esse tutius. Idem docent *Archid. c. Inter cætera, 22. q. 4. vers. singl. argumentum, & ibi Turrecr. in fine*, ubi dicunt in eo textu actum jurandi fuisse unum, at promissa juramento duo: alterum ducendi concubinam, & hoc fuisse licitum, & obligasse. Idem tenet *Neviz. cons. 46. nu. 22. & 27.* Et id in foro conscientiæ esse consulendum, docent *Rosella verb. Impedimentum, impcd. 10. n. 10. Sylv. matrimonium, 8. q. 11. dicto 8.* & hæc sent. est probabilis.

15 II. Sententia docet, id juramentum non obligare, nec indigere relaxatione. Hanc sent. probant *Abb. Alex. de Nevo, & Jason.* Quia id juramentum est contra bonos mores. Sed non video, qua ratione bonis moribus adversetur: nullatenus enim peccat, qui ad redimendam vexationem consentit matrimonio coacto, illudque jurat: (ut diximus hoc lib. 4. disp. 16. n. 6. & 7.) Ideò melius probatur, quia Ecclesia non tantum irritat matrimonium metu initum, sed etiam juramentum tali matrimonio accedens. Ut colligitur ex *c. 2. eo qui duxit in matr.* ubi eum, qui contracto matr. & jurato, cùm una ob mortis metum aliam duxit, definitur eum secunda validè contraxisse, & liberè permittendum cum ea permanere: si tamen Ecclesia sentiret, velletque ejusmodi juramentum obligare, adjungeret pro fractione juramenti imponendam esse aliquam pœnitentiam: sicuti fecit *c. Sicut, de spons.* ubi definit textus, priora sponsalia juramento stabilita dirimi per matrimonium: & subdit, *imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit.* Et expressè de juramentis metu extortis, ait Pontifex *c. Verum, de jurejur.* violatoribus imponendam esse aliquam pœnitentiam, quamvis mitiorem. Cùm ergo in nostro casu nulla imponatur pœnitentia fractori prioris juramenti, sed liberè decernatur permansurum in posteriori matrimonio, signum est, Ecclesiam velle, & sentire illud juramentum minimè obligare. 2. Prob. quia quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, juramentum illi accedens non obligat: (ut dixi lib. 1. disp. 32. n. 9.) at matr. ob publicam utilitatem prohibetur, quando metu contractum est. Item, quia cùm juramentum sequatur naturam, & conditiones contractus, cui accedit, & matr. requirat liberum, ac spontaneum consensum, juramentum illi accedens eam habet subintellectam conditionem, si consensus liber, ac spontaneus sit: quare deficiente conditione corruit juramentum. Hanc sent. tenet *gl. c. 2. 15. qu. 6. verb. Absolvimus, post medium, vers. Tu breviter dicas, & c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus: & ibi Hostien. ad fin. idem gl. c. 2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matr. & ibi Abb. n. 5. Alex. de Nevo n. 5. & 6. Prap. ibi fin. Felin. c. Si verò, ad fi. de jurejur. Grammat. dec. Neap. 103. n. 71. Jason l. Titia, n. 6. init. ff. de verb. oblig. Turrecr. 31. q. 2. in summ. n. 12. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 12. nu. 126. Alex. Carrerius l. 4. de spons. c. 9. ad fin.* (habetur *tom. 9. tract.*) *Lex fin. t. 11. p. 3. & ibi Greg. Lop. verb. En orden, Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. n. 3. Padilla l. Interpositas, n. 6. C. de transact. Gut. de juram. 1. p. c. 57. n. 22. Anast. Germonius l. 3. de sacr. immun. c. 21. nu. 83. Ful. Pacianus l. 2. de prob. c. 3. n. 56. Seraph. de privil. juram. privil. 110. nu. 11. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 120.* quamvis statim sibi contradicat, ait enim peccare, si eum alia contrahat ante juramenti absolutionem: & refert pro se *Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 4.* qui id minimè dicit, sed sub conditione, si valeret juramentum: at *n. 3.* præmiserat non valere. Idem tenet *Gratian. reg 272. n. 2.* Et ex Theologis, *Abulens. c. 5. Matth. q. 306. ad fin. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. vers. Alia verò, & vers. & per hæc respondetur. Enriq. l. 11. de matr. c. 9. n. 6. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 7. ad fin. Petr. de Ledes. de matr. qu. 47. a. 3. circa 3. arg. dub. 2. f. 216. col. 2. §. Conclusio tamen sit, & §. Ad 3. arg. Arag. 2. 2. q. 89. a. 7. circa solut. ad 3. concl. 4. Barth. à Ledes. de matr. dub. 23. post 3. concl. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 40. fol. 1065. §. Accedit & hic: Manuel 1. to. sum. 2. adit. c. 231. n. 4. & c. 344. n. 4. Vega l. 2. sum. casu 514.*

16 Hæc sunt, quæ circa hanc quæst. dicunt DD. & profectò satis confusè loquuntur: non enim explicant, qualiter præstandum sit juramentum in contractu matrimonii, ut non indigeat relaxatione, an, scilicet, per verba de præsenti, an de futuro. Et ideò claritatis gratia, tres sint distinguendi casus: tripliciter enim potest adhiberi juramentum in contractu matrimonii. 1. per verba de præsenti, ut, Duco te in uxorem, & juro me ducere. 2. per verba de futuro, jurando se non contraventurum illi matr. coacto. 3. jurando similiter per verba de futuro, se ratum habiturum illud matrim. Quando ergo apponitur per verba de præsenti, duplex potest esse difficultas. Altera, an esto non confirmet matrimonium, valeat tamen id matrimonium, & obliget tanquam sponsalia? Ut de matr. inter impuberes inito, quod valere nequit, ut matrimonium, decernitur *c. unic. de despons. impub. in 6.* valere, ut sponsalia. Et sic valere probatur, quia juramento hæc jure inest virtus, ut si eo adjecto non possit valere actus, eo modo quo fit, valeat meliori modo, quo valere potest. Ut eum aliis tradit *Gutier. de juram. 2. p. c. 2. n. 3. 4. & 5.* ergo efficiet, ut id matrimonium valeat tanquam sponsalia. Altera difficultas potest esse, an esto non valeat, ut matrim. nec, ut sponsalia, sit saltem juramentum observandum, donec relaxetur? sicut quamvis contractus solvendi usuras juramento stabilitus, adhuc manet invalidus, cùm non firmetur juramento, at obligat juramentum, donec relaxetur: & obligare probant argum. prioris opinionis.

17 Sit ergo I. conclus. si juramentum apponatur matrimon. contracto per verba de præsenti, ut, Duco te, & juro me ducere, sicut matrimon. est omnino nullum, ita etiam & juramentum: quare nulla relaxatione indiget. Et ita tenent DD. 2. sententiæ allegati num. 15. Et probatur ejus argum. Item, quia tale juramentum assertorium est, at ex juramento assertorio nulla consurgit in futurum obligatio, sed statim est verum, aut falsum, & ideò in illo non habet locum relaxatio: teste *D. Thom. 2. 2. quæst. 89. art. 9. corp.* Hanc tenet *Fortun. de ult. fin. illat. 21. num. 483.* habetur *1. vol. tractat. novorum*.

18 II. Conclus. ex tali matrimonio metu contracto, & jurato per verba de præsenti, nulla consurgit obligatio etiam sponsalium. Prob. quia jus resistit tali contractui, irritavitque juramentum (ut probavi num. 15.) Item, quia tam matrim. quàm sponsalia, ut valeant, requirunt liberum consensum: (ut probavi disp. præced. n. 2. & 3.) ergo cùm hic deficiat liber consensus, nec valebit, ut matrim. nec ut sponsalia. Tandem, quia matrimonium clandestinum nec obligat ut matrim. nec ut sponsalia, (ut diximus lib. 1. disp. 20. n. 4.) eo

quòd

quòd jus tali contractui resistit: ergo eùm similiter resistat matr. per metum extorto, idem dicendum est. Ita *Enriquez l.11. de matr. c.9.n.6.*

19 III. Conclusio: si juramentum adiiciatur contractui matrimonii coacti, per verba de futuro, si sit juramentum de non contraveniendo illi matrimonio, absque novo consensu, & ratificatione illius, non obligat, nec relaxatione indiget. Quia est contra bonos mores, & culpa lethalis uti matrimonio nullo, quale est, illud metu initum: nec convalescere potest absque novo consensu.

20 IV. Conclusio: si juramentum sit de futuro, nimirum, de non contraveniendo, sed de rato habendo illo matrimonio, novo consensu libero: tunc perinde est, ac jurare se denuò contracturum matrimonium. Et hujus decisio pertinet ad disputationem sequentem, ubi disputabimus, an sponsalia metu contracta juramento firmentur. Sic enim juramentum præstaret, est sponsalia jurare.

21 Ad argum. 1. sent. propositum num. 14. & confirm. dic, si juramentum sit per verba de præsenti; etiamsi non sit contra bonos mores, nullam ex eo oriri obligationem, nec in eo habere locum relaxationem. Unde illud axioma, juramentum, quod non est contra bonos mores, obligat, intelligitur in juramento promissorio, (ut explicui num. 17.) Si autem juramentum sit de futuro, si est de non contraveniendo absque novo consensu, dic esse contra bonos mores; ut probavi num.19. Si autem cum novo consensu, dicam disputatione sequenti. Ad argumentum propositum num.16. ad probandum valere ut sponsalia, respondetur dupliciter. Primò, habere juramentum illam vim, quando jus non resistit contractui omnino illum irritans: sicut etiam contingit in matrim. clandestin. qua ratione etiam accedente juramento non valet, ut sponsalia: ut dixi l.1. disp.20. n.4. Secundò resp. id verum esse, quando altero modo potest valere: at matr. coactum non potest etiam ut sponsalia valere. Quia metus utrumque contractum vitiat, ut dixi hoc 4. l. disp.19. n.3.

DISPUTATIO XXI.

An sponsalia, metu gravi contracta, valida sint, si juramentum accedat? vel juramentum saltem observandum sit, donec relaxetur?

SUMMARIUM.

Ea sponsalia non firmantur juramento, & ideò licet valida essent, posset Episcopus relaxare, n.1.

An juramentum tale indigeat relaxatione? refertur opinio affirmans, n.2. Et contraria, n.3.

Quando metu levi ineuntur sponsalia, an firmentur juramento, vel illud possit ab Episcopo relaxari? numer. 4. Et quid, de juramento accedente promissioni dotis, vel arrharum constitutioni procuratoris, voto, vel professioni metu factis? refertur opinio negans juramentum obligare, num 5. Et sententia autoris, num.6.

Solvuntur argumenta, numer. 7. Et ibi, an semper juramentum, quod non est contra bonos mores, obliget, & indigeat relaxatione.

1 PRæmittendum est, aliud esse quærere, an talia sponsalia firmentur juramento? Et aliud, an tale juramentum obliget, donec relaxetur? (Ut dixi disp. præc. num.2.) Et quidem, si teneamus sponsalia metu contracta esse invalida, ut tenuimus hoc 4. lib. disp.19. num. 3.) manifestum est, non effici valida accedente juramento. Quia juramentum metu extortum cùm non confirmet contractum, relinquit illum in pristino valore, aut nullitate: (ut diximus eadem disp. præc. n.2.) Quare ex illis nulla oritur publica honestas. Et esto diceremus, ea sponsalia valere, dicendum esset non confirmari juramento, & posse peti relaxationem juramenti ab Episcopo, eaque concessa, contra talia sponsalia veniri: prout poterat secluso juramento. Sicut generaliter docuimus de juramento metu extorto, lib.1. disp.32. n.6.

2 Specialis autem difficultas in eo sita est, an id juramentum obliget, relaxationeque indigeat, sicut juramentum solvendi usuras? Duplex est sententia. Prima ait id juramentum obligare, indigereque relaxatione. Prob. quia id juramentum non vergit in dispendium salutis æternæ, potest enim servari absque omni culpa, maximè cùm ad redimendum propriam vitam, licitum sit obligare se ad contrahendum, ergo obligat, juxta regulam traditam *c. Cum contingat, de jurejur. & c. Quamvis pactum, de pactis, in 6.* Et confirmatur, quia jurans solvere usuras ad redimendam vexationem, cùm minime peccet observando juramentum, tenetur illud observare juxta *c. Debitores, de jurejur.* quamvis id juramentum non confirmet contractum, ut dixi disp. præced. num.2. 2. probatur: quia minor consensus requiritur ad valorem sponsalium, quàm ad valorem aliorum contractuum: nam illa valent inter septennes, hi autem non defectu debitæ discretionis ad consentiendum, sed in aliis contractibus metu extortis valet juramentum, & illos confirmat: ergo similiter est dicendum de sponsalibus. Minor constat ex *c. Verum, & c. Si verò, de jurejur.* Hanc sent. ultra DD. quos retuli disp. præced. num.14. asserentes juramentum additum matrimon. coacto, obligare ad contrahendum: idem enim à fortiori dicent in sponsalibus, defendunt tamquam probabilem problematicè *Ricard. 4. d.29. a.1. q.2. Palud. ibi, q.1. toto a.5.* Et tenent *D. Bonav.3. d. 39. a.3. qu.2. fin. Sot. l.8. de just. q.1. a.7. in solut. ad 3. in 2. memb. respons. fin. ante §. In 3. membro, col.18. Enriquez l.11. de matrim. c.9. n.6. Barth. à Ledesm. dub.23. de matr. post 3. conclusionem, f.1353. Palacios 4.d.29. disp. unic. ante vers. Porro autem, & in ipsomet vers. f.665. Petrus de Ledesm. de matr. q.47. a.3. dub.3. quod movet circa 3. art.* Et *Aragon.* dicit esse probabilissimam, *2.2. q.89. a.7. circa solut. ad 3. §. Sed altra hæc sunt alia duo, in fine, fol. 1079.* Et eam tenent ex jurisperitis, *Sylvest. verb. sponsalia, q.6. fine. Fortunius de ult. fine, illatione 21. n.413. & 483.* (habetur 1. *to. tract. novorum.*) Et est satis probabilis.

3 II. Sent. ait tale juramentum minimè obligare, & ita non indigere relaxatione. Prob.1. quia *c. Ex literis, de despons. impub.* per quem irrita sunt sponsalia metu contracta (ut probavimus hoc 4. l. disp.19. n.2.) expressè loquitur de sponsalibus juratis, ut patet ibi, *ex literis tuæ fraternitatis accepimus, quod puella quædam anno 12. jurata fuit, & desponsata cuidam puero.* Et *Alex. de Nevo ibi, n. 5.* explicat intervenisse juramentum, quamvis *Innocentius ibi, fine,* id neget. 2. prob. quia dum contractus aliquis ob publicam utilitatem prohibetur, si juramento stabiliatur, juramentum nullam parit obligationem, nec relaxatione indiget: ut probavimus l.1. disp.32. num.9. sed sponsalia coacta, quæ sunt initium matrimonii, prohibentur ob pulicam utilitatem, sicut & ipsum matrim. coactum: oriuntur enim inde seditiones inter conjuges, ac in republica, male consulitur prolis educationi: ergo juramentum illis accedens, minime obligat. Et sic *Ricard. & Palud. citati pro 1. sent. num.2.* quamvis problematicè utramque partem defendant, at in hanc sententiam magis inclinare videntur, cùm eam in ultimo loco constituant. Eandem tenet quamvis sub aliquo dubio, *Cajet. sum. verb. Periurium, c.2. de perjurio promissorio, ad fin. §. Caput.3.* ubi hæc inquit, juramentum metu extortum de contrahendo videtur relaxatum ipso jure, at tutius est relaxationem petere. Eandem videtur tenere *D. Anton. 3.p. tit.1. c.18. §.1. fin.* ubi tantùm dicit tutius esse, ut petatur relaxatio. Eandem debent tenere *omnes DD. num.5. citandi,* qui asserunt quoties actus requirit spontaneum consensum, ut in promissione dotis, &c. juramentum accedens non obligare. Eandem tenent *Almain.4. d. 29. ad fin. Sotus 4. d. 29. q.1. a.3. vers. Alia verò, & vers. Et per hoc respondetur, Arag. 2.2. q.89. a.7. circa sol. ad 3. concl.4. f.1078. §. Accedit & hæc alia q. Manuel 1. tom. sum.2. edit. c.231. concl.4. n.4. & c.244. concl.4. n.4. Vega l.2. sum. casu 514.* Et dicunt esse probabilem *Barth. à Ledesm. & Pet. de Ledesm. citati, num.2. pro priori sent.* Et hæc sent. est verior.

4 Monuerim tamen, quando metu levi contracta sunt sponsalia, & juramento stabilita, quamvis valida sint, ut secluso juramento valida erant, juxta dicta hoc 4. libro disp.19. n.4. at minimè confirmare juramentum id talem contractum in foro conscientiæ: quare potest contrahens illis contravenire obtenta ab Episcopo absolutione juramenti, juxta dicta disputatione præc. n.8. & 9. ubi diximus dari posse absolutionem juramenti metu levi extorti, nec confirmare contractum.

5 Immò idem dicunt multi de juramento accedenti promissioni dotis, & constitutioni procuratoris, & voto metu gravi extortis, scilicet, non obligare, nec indigere relaxatione: quia hæc metu gravi extorta, nulla sunt ipso jure: juxta dicta hoc l.4. disp 12. num.22. 23. Ita ait probabiliter dici posse *glos. c. Inter cætera, verb. matrimonium, 23. qu.4.* Et tenet *gl. verb. Absolvimus, vers. Tu breviter dicas, 15. q.6.* Idem docet in dotis promissione, & procuratoris constitutione, *Hostiens. c.2. de his quæ vi, ad finem.* Idem docent in procuratoris constitutione, *Ruinus cons.121. num.27. vol.4. & Flamin. de resign. benef. l.13. q.1. num.49.* Et in contractibus, qui ratione metus sunt ipso jure nulli, eo quòd in eis desideretur, ut valeant, liber consensus, docent *Felin. c. Si verò, de jurejur. ad fin. & c. Præterea, num.31. casu 3. de spons. Grammaticus dec. Neapol. 103. num. 70. Hippol. de Marsil.* quem refert, ac sequitur *Rolan. à Valle cons.2. num.80. 81. 82. vol.1. Greg. Lop. l. fin. verb. En orden, t.11. p.3.* ubi idem decidit illa Lex, in juramento accedenti professioni religionis, & professioni arrharum metu extortis: *Seraphin. de privileg. juramenti, privil.110. num 11. Petr. Greg. syntagm. juris p.3. l.30. cap.12. num. 4. Philiarc. de offic. sacerd. tom.1. part. 2. l.2. cap. 7. ad fin. & l.3. cap.15.* potest etiam probari ex ea opinione, quam disp. præced. num. 3. diximus esse probabilem, nempè, juramentum metu extortum accedens contractibus ipso jure nullis, nil obligare.

6 Verùm hoc non caret difficultate: quia, (ut diximus disp. præc. num.4.) verior sententia habet juramentum coactum accedens contractibus, qui sunt ipso jure nulli, obligare. Et ideò quamvis contractus detrusi in carcerem, sit ipso jure nullus: per *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metus cau.* at juramentum illi accedens obligare, docet *Gutier. de juram. 1.p. c.57. num.19.* & de juramento accedenti voto metu extorto, docet *Palacios 4. d.29. disp. un. f.666. §. Hoc argumentum.* Et ideò in constitutione procura-

curatoris ad matrim. credo si metu extorqueatur, & juramentum accedat, non obligare juramentum. Quia (ut dixi hoc l. disp. 12. num. 22.) ille consensus, quo is procurator constituitur, censetur permanere, & esse consensus quo perficitur matrimonium: quare sicut juramentum accedens matrim. coacto, non obligat, ita neque accedens constitutioni procuratoris coactæ ad matr. Idem credo de juramento accedenti professioni religionis, vel voto: Quia hæc videntur prohibita principaliter propter bonum commune: & quia voluntarium militem eligit Deus. De juramento autem accedenti constitutioni procuratoris ad alia negotia, & promissioni dotis, & arrharum metu extortis, credo obligare. Quia constitutio procuratoris ad alia negotia, metu facta, est valida ipso jure: (ut cum communiori sent. hoc 4 lib. disp. 12. num. 22. diximus.) Constitutio autem dotis, & arrharum coacta licèt nulla sit ipso jure, (ut dixi ead. disp. 12. n. 23.) at prohibetur ob bonum privatum principaliter, parum enim interest reipublicæ, sive hic, sive ille civis dotem consequatur, cùm intra eamdem rempublicam maneat: juxta regulam traditam l. 1. disp. 32. n. 13. & ita juramento non firmabitur: at erit necessaria relaxatio: (ut dixi eadem disp. 32. n. 12.) Si tamen in his omnibus eventibus juramentum opponatur per verba de præsenti, ut juro me promittere dotem, constituere procuratorem, &c. tunc juramentum nihil obligat, nec relaxatione indiget: eo quod est assertorium: ut dixi disp. præced. n. 17.

7 Ad argum. prioris sent. proposita, n. 2. respond. Ad 1. negando consequ. Quia illa regula intelligitur quando juramentum non est contra bonos mores, nec contra publicam utilitatem: ut docet optimè *Paul. auth. Sacramenta puberum, n. 8. & 9. C. Si advers. vendit.* Quamvis autem hoc juramentum non sit contra bonos mores, quia potest absque culpa servari: est tamen contra publicam utilitatem. Sed dices, quo pacto fieri possit, ut sit contra publicam utilitatem, metu gravi contrahere sponsalia, & culpa vacet sic contrahens? Dic excusari à culpa ratione metus gravis illati, cùm prohibitio hæc sit de jure humano. Sicut arma regno extrahere, ob publicam utilitatem prohibetur, at metu gravi coactus utans se extracturum, nec delinqueret, nec juramenti relaxatione indigeret. Quia est contra bonum commune. Ad confirm. dic, diversam esse rationem. Nam contractus usurarius prohibetur principaliter ob bonum privatum, parum enim interest reipublicæ, sive hic civis, sive ille pecuniam per usuram extortam comparet: sponsalia verò coacta, ob publicam utilitatem interdicuntur. Ad 2. distinguenda est major. Minor consensus requiritur ad sponsalia, id est, minus liber, & spontaneus: nego. Minor consensus, id est, minor discretio in consensu, concedo. Rursus falsa est minor, nempè juramentum metu extortum confirmare alios contractus: nam (ut dixi disp. præced. n. 2.) tale juramentum non firmat contractus: est tamen observandum, quando prohibentur principaliter ob privatam utilitatem, secus quando ob publicam (ut dixi lib. 1. disp. 32. n. 12.)

DISPUTATIO XXII.

Utrùm Pontifex aut Princeps secularis possit subditos, aut pater filium cogere ad matrimon.

SUMMARIUM.

Nec Pontifex, nec Princeps aliquis potest cogere ad matrimonium, potest tamen aliquando præcepto obligare, n. 1.

Refertur sententia duplex: altera dicens matrimonium absque paterno consensu initum esse invalidum: & altera, esse rescindendum, nu. 2. Et vera sententia, n. 3.

Pater non potest cogere filium ad matrimon. nec ad tale matrimonium, 4.

Intelligitur de metu viri constantis, nam increpatione paterna bene potest, 5.

Non potest absque justa causa impedire matrimonium filii, 6.

Quando adest justa causa, nec filius tenetur ad illud matrim. potest moderatè absque vi, & minis impedire, potestque exhæredationem minari, n. 7. Et ibi remissivè, quando filius teneatur ad matrimonium quod pater præcipit.

An in Trid. sess. 14. de matr. c. 9. sit excommunicatio lata in impedientes matrimonia, n. 8. Et explicatur illud c. eod. n. 8. 9. & 10.

An incurrant eam excommunicationem parentes, si injustè impediant, num. 9.

Quid, de Regibus, Episcopis, vel parochis injustè impedientibus, n. 10.

1 DE Pontifice aut supremo Principe seculari, egi lib. 2. disp. 27. per totam: ubi probavi, nullam esse potestatem ad cogendum aliquos, ut inviti matr. ineant: posse tamen præcepto hos obligare, ubi ad bonum commune expediret, ad idque compellere: quamvis ipsis contrahentibus invitis matr. nullo modo consistere possit.

2 De patre autem erga filium potest esse duplex difficultas. Altera, an possit compellere, aut saltem impedire matrimonium, quod contra ejus voluntatem inire tentat filius: & de hac quæst. disputabitur in præsenti. Altera verò, an præcepto possit compellere filium, ut tale matr. ineat, peccetque filius contra voluntatem patris matr. iniens, & de hac disp. seq. erit sermo. Supponendum igitur est, quosdam jurisperitos affirmasse, non esse validum matrim. parentibus invitis à filio initum: alios verò, esse validum, at posse rescindi. Et potest probari ex *decretali Evaristi Papa,* & habetur *c. Aliter, 30. q. 5. & ex Conc. Toletan. 3.* & habetur *c. fin. 32. q. 2. & ex Nic. Papa,* & habetur *c. Nostrates, 30. q. 5. & ex Conc. Aurelianensi,* & habetur *36. q. 1. c. de raptorib. & ex c. Videtur, qui matr. accus. pos. & ex l. Nuptia, ff. de ritu nupt. & l. 1. & 2. C. de nupt. & institut. de nuptiis, §. Justas autem:* quibus in locis videtur expressè definiri irritum esse tale matrimonium, vel saltem irritandum. Et tenent aliqui Jurisperiti, quos refert *Cov. 4. decret. 2. par. c. 3. §. 8. n. 1.*

3 I. Conclusio sit: certa fide tenendum est, matrimonium initum à filiis, absque parentum consensu, esse validum, nec posse annullari. Sic enim definitur *c. Cum virum de regular. & in Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* Similiter certum est, non satis esse consensum parentum, ad sponsalia vel matr. filiorum, nisi ipsi filii consentiant. Ut expressè definitur *c. Sufficiat, 27. q. 2. & c. Ubi non est, 30. q. 2. & c. Tuas, de sponsa duorum, & c. unico, de desponsat. impub. in 6.* Unde canones n. præcedenti allegati, exigentes consensum parentum, intelligendi sunt, de honestate. Et leges clarè significantes aliter matrimonium esse irritum, sunt abrogatæ per jus canonicum. Utramque partem inter alios DD. rationibus, & Scripturæ, Sanctorumque testimoniis, contraria argumenta solvens, comprobat latè *Bellarm. l. 1. de matr. c. 19. & 20.*

4 II. Conclusio, non possunt parentes cogere filios ad matrimonium, vel ad tales nuptias, sed liberè contrahere debent, vel alium statum eligere. Sic fatentur omnes cum *D. Th. 4. d. 29. q. unic. a. 4.* ubi rationem hujus reddit. Quia in matrimonio est quasi servitus quædam perpetua, & ideò cùm homo liberæ conditionis sit, nequit à patre ad servitutem hanc compelli. Quod si arguas, posse filium à parente in necessitate constituto vendi, & ita sua libertate privari, *l. 2. C. de patrib. qui filios suos distr. l. 7. & 8. tit. 17. p. 4.* dic disparem esse rationem. Quia hæc servitus non exigit mutuum amorem, nec est perpetua, potest enim redimi: quæ secus se habent in matrimonio.

5 Intellige conclusionem, de metu cadenti in virum constantem, potest enim pater increpatione paterna cogere filium ad certum matr. Quod bene explicuit *l. 10. t. 1. p. 4.* ibi, *no los puede apremiar que lo fagan de todo en todo, como quier que les puede dezir palabras de castigo, que lo storquen:* ubi *Greg. Lop. verb. Todo,* inquit, *id est, metu cadente in virum constantem.* Sic tenet *Goffr. sum. t. de despons. impub. n. 12.* ubi hæc ait, *non potest pater absolutè cogere, sed modica coactione, scilicet, increpatione paterna.* Idem docent *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 4. vers. Quod si quis arguat. Bellarm. l. 1. de matr. c. 19. propos. 3.*

6 III. Conclusio, peccant parentes absque justa causa impedientes matr. filiorum. Quia filius sui juris est circa status electionem; (ut dixi n. 4.) Sic docent *Petr. de Sot. lect. 5. de matr. §. Tertio etiam, Corduba sum. q. 171. punct. 1. not. 2. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 44. §. Si aliquis, Vega l. 5. sum. casu 558.*

7 IV. Conclusio, quando adest justa causa, ut quia matrimonium est indignum, non peccat princeps, aut pater impediens mediis suavibus, absque vi, & metu. Quia hoc non est cogere ad matr. cùm metus gravis non inferatur, nec impeditur filius quin aliud matrim. dignum ineat. Sic *Cordub. Lud. Lop. & Vega nu. præced. allegati: Gutier. q. canon. l. 1. c. 20. nu. 27. Salon 2. 2. tract. de dom. quem ponit post q. 61. q. 5. a. 5. in dub. quod ibi agitat, An parentes possint exhæredare filios contra eorum voluntatem matrim. ineuntes, fol. 523.* benè addens, posse parentes comminari pœnam exhæredationis, casu quo sibi permissum est, ob id exhæredare. De qua re disp. 24. agendum erit. An verò possit pater præcepto cogere filium? dicam disp. seq. Intellige autem posse patrem mediis suavibus impedire matr. filii, quando aliàs non tenetur filius ad id matrimonium: quando enim tenetur, ut ratione fidei præstitæ, manifestum est peccare mortaliter, impediendo. Quando autem teneatur ratione hujus fidei, toto lib. 1. usque ad disp. 24. egimus: & ab illa usque in finem, quando excusetur quis à sponsalium impletione. Et disp. 14. an sit justa excusandi causa disparitas contrahentium: & ibi, n. 4. quando post sponsalia contracta, possit pater impedire.

8 Difficultas autem est, utrum in *Trid. sess. 24. c. 9. de matr.* sit excommunicatio lata contra injustè impedientes matrimonia? *Veracruz append. ad spec. 1. p. a. 9. conclus. 6. fol. 96. & in eod. spec. 1. p. a. 8. fin. in 2. edit.* defendit non esse excommunicationem latam. Quia Tridentinum ibi tantùm dicit, *sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant:* quæ verba tantùm maledictionem solemnem significant. Præterea quia *ipsummet Trident. ead. sess. 24. c. 6. de matrim.* ubi raptorem excommunicare voluit, expressis verbis usum est dicens, *sit ipso jure excommunicatus.* Verùm dicendum est esse excommunicationem latam. Et ita intelligunt id decretum *Nav. sum. Lat. c. 27. n. 150. Hisp. c. 28. addit. 2. fin. ad n. 150. c. 27. Corduba sum. q. 171. punct. 1. vers. Y el que al tal casamiento Enriquez l. 11. de matr. c. 6. n. 5. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 44. §. Si aliquis.* Et probatur primò, quia anathema frequentissimè pro majori excommunicatione usurpatur. Ut probat *Covar. c. Alma mater, 1. p. §. 8. n. 6.* Et ex *c. fin. 3. q. 4.* constat idem esse, quoad excommunicationem majorem. Item, quia per hæc verba, Anathema sit, induci excommunicationem ipso facto, sustinent DD. non pœnitendi; ut *Felin. c. Rodulph. n. 33. de rescr.* & multi, quos refert *Tiraq. l. Si unquam, verb. Revertatur. n. 180. C. de revoc. dona. Palacios 4. d. 18. disp. 3. Fraver*

ter Molina, l.1. sum. c. 11. §. 2. Ugolinus de censuris, tabul. 1. c. 9. §. 6. fin. & tabula 2. c. 28. init. n. 4. Et quamvis alii contradicant, id evenit propter verbum, *Sit*, quod est dubium, an sit futuri, vel præsentis temporis: & ita an importet excommunicationem latam, vel ferendam. Quod dubitari nequit in eo decreto, cùm dicat, *sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant*. Et confirm. quia si anathema importet ibi maledictionem solemnem, intelligi nequit qualiter ipso facto incurrenda sit, cùm maledictio illa solenniter in Ecclesia ferenda sit. Nec obstat fundamentum contrarium, quia diversis nominibus utitur Conc. ad excommunicandum.

9 Utrùm autem parentes injustè impedientes matrimonium filiorum, incurrant eam excommunicationem? non constat inter DD. Quidam enim dicunt incurrere. Quia *Trident. sess. 9.* generaliter de omnibus personis loquitur, ibi, *præcipit sancta synodus omnibus cujuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant*. Sic *Lud. Lop. 1. p. instr. c. 44. §. Si aliqui, Albornoz, l. 4. de arte contractuum, t. 1.* Sed dicendum est non incurrere. Quia decretum illud loquitur de dominis temporalibus, & magistratibus, & aliis jurisdictionem in foro externo habentibus. Ut constat ex præfatione, juxta quam decretum intelligi debet, *l. fin. ff. de hered. inst.* Constat etiam ex illa particula, *Quare*, quæ causalis est præcedentium, unde pœna præfata, sive prohibitio extendi non debet ad alias personas, quas ibi non numerat: juxta *l. Interpretatione, ff. de pœnis, & c. Pœna, de pœnit. d. 2. l. Quod verò, ff. de legib. c. Statutum, de elect. in 6.* Sic tenent *Cutser. lib. 1. q. can. c. 20. fin. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 231. n. 7. P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 176. fol. 1047. §. Ad 2. partem, Enriquez l. 11. de matr. c. 6. nu. 5. in comment. lit. C.* Et est communis sententia.

10 Unde ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, ut impedientes subditos, habeant jurisdictionem in foro externo: quare Episcopus si cogat, incurret, ut ajunt multi Theologi, & Jurisperiti consulti, quos refert, & sequitur *Enriq. n. præced. alleg.* addens, & bene, nec parochum impedientem incurrere. Quia caret jurisdictione in foro externo. Nec Regem, aut Imperatorem: quia oporteret exprimi: ut expressit idem *Trid. sess. 22. c. 11. de reformat.* & exprimit *Bulla cœnæ*.

DISPUTATIO XXIII.

An culpam admittant filii non obedientes parentibus præcipientibus aliquod matrimonium inire? Vel contrahentes insciis, aut invitis parentibus?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.

Refertur opinio affirmans teneri filium implere sponsalia, quæ ipsius nomine pater spopondit, & obedire ipsi præcipienti aliquod matrimonium, n. 3. Et ibi, verbum debet, quando importet præceptum.

Filius non tenetur regulariter in hoc obedire, & enodatur c. 1. de despons. impub. n. 3.

Tenetur, quando multum interest parentum, n. 4. Et quid, si nolit filius statum matrimonii eligere, n. 5. Vel ex causa justa revocat id matrimonium, n. 6.

An teneatur in hoc casu ad hoc matr. ex vi paterni præcepti, n. 7. Et ibi solvuntur argumenta.

Quando patris præceptum non obligat filium ad aliquod matrimonium, non peccat ducat uxorem invitis parentibus, ex causis justis, & quæ sint hæ causæ? 8.

Seclusa justa causa, refertur opinio affirmans peccare lethaliter, 9.

Sententia authoris proponitur, 10.

Quid si sequatur scandalum, 11.

Et solvuntur argumenta, n. 12.

1 Duplex quæstio disputanda est. Altera, an filii teneantur acceptare matrimonium, quod ipsorum nomine spopondere parentes? Seu inire matrimonium, quod parentes jubent. Altera est, an cessante tali præcepto, vel casu, quo id non obliget, peccent filii matrim. invitis parentibus ineuntes? Hæc enim diversa sunt, potest enim filius nolle eam uxorem, quam vult pater, ducere, & non inire matrimonium contra ipsius voluntatem, sed cum alia ex ipsius beneplacito.

2 Quæstio I. An teneatur filius inire matrim. quod pater spopondit, vel jubet ut ineat? Videtur teneri ex *c. 1. de despons. impub. fin.* ibi, *& postquam filius pervenerit, ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere*. Quia verbum Debet, importat de sui natura necessitatem, & præceptum: ut tradunt *gl. c. Propositæ, verb. Non debet, de appellat. & Clem. Attendentes, de statu monach. in princ. verb. Debeant: & ibi Card. in princ. notab. 9. Imol. n. 7. Bonif. §. Hoc igitur, n. 16. Bart. l. Creditores, n. 3. C. de pign. Abb. c. 1. num. 7. de dolo, & contum. Alex. de Nevo eod. c. 1. de spons. impub. n. 13. & ibi Præp. n. 4. Rebuff. de verb. sign. l. 37. vers. idem dicerem, & seq. Tiraqu.* multos referens, *l. 1. de retract. §. 1. gl. 15. init. Jason l. 1. n. 3. ff. de jurisd. omn. jud. Bertach. in repert. verb. Debet. Turrecr. 4. q. 1. init. n. 4. Sylv. verb. Præceptum, q. 2. Angel. verb. Lex n. 3.* ubi *Tabien. q. 28. nu. 29. Nav. sum. c. 23. Hisp. n. 51. Lat. n. 53. & c. Inter verba, Lat. concl. 1. n. 9. in solut. ad 5. Hisp. in 2. edit. concl. 1. n. 27. Avendaño responso 14. n. 2. Dictionarium juris verb. Debet, Matienzo l. 5. recop. t. 4. l. 1. glos. 4. n. 6.* Et ex Theologis, *Gabr. 4. d. 16. q. 3. a. 1. fin. Medin. C. de jejun. q. de necessitate servandi jejunii, §. Superest tamen. Castro l. 1. de lege pœnali, c. 5. documento. 4. Lexicon Theologiæ, verb. Debet.* Nec credendum est *Armillæ, verb. Præceptum, n. 7. & Ledes. 2. p. 4. q. 17. a. 2. dub. 6* dicentibus, ex se non importare præceptum. Hoc enim minus verum est: licet aliquando per accidens, ratione subjectæ materiæ stet impropriè, solum honestatis debitum importans: ut asserunt ferè omnes DD. citati. Tunc autem subjecta materia id postulabit, quando si importaret præceptum, resolraret pravus intellectus, seu alicujus juris correctio, *l. Prætor, in princip. ff. de edendo*. Sic *Bart. proximè citatus*. Cùm ergo textus *d. c. 1.* asserat, debere filium implere sponsalia, quæ pater ipsius nomine iniit, nec subjecta materia distrahat verbum, Debet, à sua nativa significatione, importabit præceptum. Et confirm. quia dicit, *omnino debere*, dictio autem, *Omnino*, præcisam necessitatem importat: (ut probavi l. 1. disp. 32. n. 6.) Et ita hanc partem tenetur *Sotus, 4. d. 29. q. 1. a. 2. concl. 3.* ubi dicit esse sufficientem causam, ut filius teneatur ad matr. si sibi sit conveniens nullaque justa resistendi causa adsit, pa-terque pro illo spoponderit, & juraverit. Idem tenet *Nav. sum. c. 14. n. 15.* nam *c. 1. de despons. impub.* statuens filium debere implere sponsalia per patrem inita, explicat, de præcepti debito. Idem *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. n. 6. Lud. Lop. 1. p. instructorii, c. 54. §. Sed advertito, Capua l. 2. decisionum, c. 55. n. 19.*

3 I. Conclusio, regulariter non tenetur filius implere sponsalia, quæ absque suo consensu pater promisit. Quia quoad contrahendum matrimonium, filius est liber, & sui juris: (ut probavi disp. præc. n. 4.) Hanc sententiam tenent *Ricar. 4. d. 29. a. 1. q. 4. corpore, & ad 2. Abul. 1. Reg. c. 18. q. 24.* Pro eadem sent. sunt multi DD. qui textum *c. 1. de despons. impub.* decidentem, puerum debere omnino implere sponsalia per parentem inita, dicunt propter subjectam materiam, in qua jus canonicum tantam libertatem postulat, intelligi non de præcepti, sed de honestatis debito. *Sic glos. eod. c. 1. verb. Debet, Hostiens. fine, Joan. And. n. 8. Card. n. 1. Ant. nu. 4. Anchar. n. 4. Abb. n. 7. Alex. de Nevo, n. 13. Præpos. n. 4. Henric. nu. 4.* Idem *glos. c. 1. verb. Oportet, 25. q. 1. & Clem. Attendentes in principio, verb. Debeant, de statu monacho, & ibi Card. notab. 9. Imola, n. 7. Bonifacius §. Hoc igitur, n. 16. Goffredus summa, tit. de despons. impub. n. 13. Archid. c. unico, eod. tit. in 6. n. 4. Jason. l. 1. n. 3. ff. de jurisd. omnium judic. Tiraquel. l. Si unquam, verb. Revertatur, n. 82. C. de revocan. donat. Angel. verb. Lex, nu. 3. Sylvest. verb. Præceptum, q. 2. Tabiena verb. Lex, q. 28. n. 29. Castanus q. memorabilibus juris, c. 12. & tract. de despons. tit. quot modis sponsalia solvuntur, n. 7.* habetur to. 9. *tractatuum noviorum: Navar. c. Inter verb. Latin. conclus. 1. n. 9. vers. Ad 5. Hispanè, concl. 1. n. 27. Sarmiento 1. Selectarum, c. 11. n. 8.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 29. q. 1. fine. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1. Henriq. lib. 11. de matr. c. 13. n. 13. Petr. de Led. de matr. q. 43. art. 2. ad finem.*

4 II. Conclusio, quando multum interest parentum, ut filius tale matrim. ineat, tenetur filius sub lethali culpa, obedire parenti illud præcipienti. Ut si esset medium ad graves inimicitias componendas, quæ essent inter parentes, & consanguineos eorum, cum quibus est contrahendum matrim. Quia ex virtute pietatis tenentur filii subvenire parentum necessitati, ergo quando parentes indigent tali matrimonio, tenebuntur filii obedire. Sic *Calderinus cap. 1. de despons. impub. & ibi Alex. de Nevo, num. 6. Præpos. num. 5. Nav. sum. c. 14 num. 15. Henric. c. 1. de despons. impub. num. 6. Suarez l. 2. t. De los casamientos, n. 17. l. 3. fori.* Et ex Theologis, *D. Th. 4. d. 29. unic. a. 4. corp.* ubi *D. Bon. q. 3. Sotus q. 1. a. 4. concl. 3. Palacios qu. 1. fi. Pedraza 4. præcepto. §. 1. Viguer. l. institut. n. c. 16. §. 7. vers. Sextò, ibi, matr. adeo liberum est. Medina l. 1. sum. c. 14. §. 14. f. 109. col. 1. Angles floribus 1. p. de matr. qu. 3. de consensu coacto, art. 2. diffic. 1. fol. 549. & seq. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 19. proposit. 3. & in fine. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. c. 21. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. n. 6. Manuel. 1. to. summa, 2. edit. c. 231. n. 6. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 54. §. Peccat filius, Capua l. 2. dec. c. 55. num. 19. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 47. art. 6. dub. 2. conclus. 2.*

5 Intellige, casu quo eligat filius matrim. inire: si enim alium statum appetat, non potest pater ad ineundum matrimonium, illum præcepto constringere. Quia in statu eligendo filius est sui juris: (ut probavi disp. præc. n. 4.) Hujus sententiæ videntur *D. Bona. Nav. Enriquez, Capua. Philiarc. n. præced. alleg.* dicunt enim, filium uxorem ducturum teneri obedire patri præcipienti tale matrim. Ubi non absolute id affirmatur de filio, sed ex suppositione, quod uxorem ducere velit. Et tenent expresse *Fr. Medina, Palacios, Pedraza, Petr. de Ledes. concl. 1. n. præced. relati.* Quod bene intelligit *ibi Petr. de Ledesma*, nisi casu quo ob parentum indigentiam teneretur filius abstinere à religionis ingressu. Tunc enim si matr. locuples quod offertur filio, esset medium necessarium parentum subventioni, cui aliter non posset consulere, teneretur illud inire.

6 2. Intellige conclusionem, nisi justa causa ductus filius resistat tali matrim. Ut quia fide priorum sponsalium cum altera contractorum astringebatur. Sic *Manuel. n. 4. citatus*.

7 In casu autem hujus 2. conclus. non tam ex præcepto paterno, quam ex pietatis virtute filium obligantis consulere paternæ indigentiæ, tenetur obedire. Quare *Ricard. 4. d. 29. art. 1. q. 4. ad 2.* dicit, non posse patrem obligare, nisi quando secluso ejus præcepto tenebatur filius illud contrahere matrimonium. Sic tenet *Petr. de Led. de matr. q. 47. a. 6. dub. 2. concl. 3.* Ad argum. proposita n. 2. constat ex di-

ex dictis, num. 3. ubi textum illum, cui prior sententia innititur, enodavimus.

8 QUÆSTIO II. An secluso casu, quo teneretur filius obedire patri præcipienti aliquod matrim. peccet lethaliter invitis parentibus contraheos? Et quidem existente justa causa in filio, fatentur omnes, eum culpæ esse immunem, ut si pater injustè prohibeat filium, illud matrim. quod appetit, inire. Ut bene exemplificant *Bellarmin. & Enriquez. n. seq. allegandi.* Vel si pater indigno matrim. filium collocare velit, gratia amplioris dotis. Sic *Corduba, Bellarmin. Salon, Lud. Lop. Vega n. seq. referendi.* Vel si pater velit, filium ducere uxorem ægram, impudentem, aut deterioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, ut pacem non habeat. Sic *Corduba, Salon, Lud. Lop Vega ibid.* Vel si pater esset negligens in tradenda filio uxore, ut quia jam filius 25. annum excessit. Sic *Veracruz, Corduba, Salon, Lud. Lop. Vega, n. seq. citandi.* Vel quando asperè tractaretur filius à parentibus: & plus justo opprimeretur. Sic *Veracruz, & Salon ibid.*

9 Difficultas autem est, quando deficit hæc causa justa in filio, an lethaliter delinquat invitis parentibus iniens matrim. Affirmant quidam. Ducuntur 1. quia est injuria parentibus illata in re gravi, & ob quam merito, ac jure optimo gravissimè illi offenduntur, dissolviturque amicitia: in cujus testimonium experientia testante apud omnes nationes, filii sic contrahentes non audent parentum vultum intueri, quæruntque viros graves, qui ipsos placent, quasi gravi injuria affectos, justèque iratos: ergo est culpa lethalis. 2. Quia hæc sunt relativa, Ego teneor tui curam habere, & tibi circa hoc providere: & tu teneris in hoc mihi obedire. Quo argumento usus est. *D. Paulus ad Heb.* 13. probans Prælatis obtemperandum esse, quia ipsis cura est de subditis: teneunturque de ipsis rationem reddere. Sed parentes tenentur sub mort. providere filio de nuptiis: ergo tenetur filius sub mort. obedire, non eligendo matrim. invitis parentibus. 3. Quia jure gentium consuetudine omnium nationum explicato, non est filiorum, & maximè filiarum, dum parentum curæ subsunt, quærere nuptias, sed id parentum munus est. Quod jus gentium confirm. per jus Pontificium, ut 30. *q. 5. c. Aliter*, ubi ad significandum quam æquum sit puellam ex parentum consensu nubere, statuit Evaristus Papa, ut pro nupta non habeatur puella, quam pater non desponsat. Et simile statuit Leo Pont. *c. Qualis*, 30. *qu.* 5. & D. Ambros. cujus dictum refertur *c. Honorantur* 32. *q.* 2. ait non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed judicium parentum expectare. Et in Sacris literis, parentibus tribuitur hoc munus. *Sapien. 7. da filiam tuam viro prudenti.* Et *D. Paulus* 1. *Cor.* 7. copiosè docet à parentibus tradendas esse filias nuptiis. Multaque Scripturæ exempla ad hoc confirmandum affert *Bellarmin. statim allegandus.* Ergo omnia hæc testantur: teneri filios in hoc obedire parentibus: & cùm res sit gravis, erit culpa lethalis. Hujus sententiæ sunt *Sotus 2. d. 28. q. 1. ar. 1. fin. Corduba sum. q. 171. punct. 1. notab. 3. Navar. sum. cap. 14. n. 15. Veracruz 3. p. spec. ar. 20. concl 3. Metina l. 1. sum. c 14. §. 14. fol. 109. col. 1. Bellarm. l. 1. de matrim. cap. 19. propos. 3. & in fine, Enriquez l. 11. de matrim. c. 6. n. 6. Salon, 2. 2. post q. 61 q. 5. de domin. ar. 5. q. quam movet, an possint parentes exhæredare filios ob hanc causam: conclus. 1. fol. 525. Azebedo l. 5. recop. tit. 1. l. 1. n. 49. Philiarcus de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 4. cap. 21. Petr. de Ledesma* dicens esse sententiam Theologorum, & Jurisperitorum *de matrim. q. 47. art. 6. dub. 2. Manuel 1 tom. sum. cap. 14. num. 2. Capua, l. 2 decis. c. 55. num. 19. Lud Lop. 1. p. instruct. c. 54. §. Adverte quid ad hæc. Vega l. 4. sum. casu 558.* Aliqui tamen ex his DD. ut *Nav. Azebedo, Enriquez, Capua, Philiarcus*, temperant, quando filius indignam uxorem ducit. Ejusdem sententiæ videtur *Petr. de Soto, lection. 3. de matrim. §. Tertio etiam, & P. Molina, tom. 1. de just. tract. 2. disp. 176. in sol. ad* 1. ubi uterque fatetur peccare filium insciis & invitis parentibus contrahentem: & addit *Petrus de Soto* esse grave crimen, licèt neuter explicet, an sit mortale. Favent etiam *D. Bona. 4. d. 29. q. 3. Calder. cap. 1. de despons. impub.* ubi *Alex. de Nevo, num. 6. & Prapos. n. 5.* dicunt peccare filium non obedientem patri præcipienti ex justa causa, ne cum hac contrahat. Et licèt multi ex his Doctoribus loquantur de patre, nihil de matre dicentes. At *Bellarm. Corduba, Petr. de Soto, Azebedo, Petrus de Ledesma, Ludovic. Lopez, Salon, Vega*, de parentibus loquuntur: sub quibus pater, & mater comprehenduntur. Et hæc sententia est probabilissima.

10 At probabilius credo, teneri filios sub culpa lethali consilium parentum circa matrim. petere, non tamen illud sequi: & ita licitè posse ipsis invitis, prius tamen consultis, inire matrimon. quod volunt. Prob. prior pars, rationibus prioris sententiæ. Præterea, quia juri naturæ quo parentes in liberos funguntur, sub quorum sunt potestate, conforme est, ne citrà patris consilium aliquid de re tam gravi, ut est matrim. vinculum, à quo totum vitæ institutum pendet, filius deliberet: & ipsa perpetuitatis ratio, & amoris nexus, quo debent conjuges conglutinari, maturum consilium in nuptiis celebrandis exposcit. Prob. posterior pars, ex doctrina *D. Th. 2. 2. q. 104. a. 5. corp.* ubi ait in his quæ ad proprii corporis sustentationem, prolisque generationem attinent, omnes homines esse pares, nec filios subjici parentibus, ergo non tenentur sequi consilium, & voluntatem parentum. 2. Quia cùm per matrim. homo perpetuæ servituti obligetur, recta ratio postulat, ut in illo cōtrahendo, omnino liber sit, à nulliusque voluntate pendeat. 3. Quia nullus obligatur ad id, quod est culpa, sed promittens feminæ clam matrim. tenetur implere, nec inter causas dissolvendi sponsalia, numeratur paterna resistentia, nisi quando gravissima suborirentur scandala: (ut probavi l. 1. disp. 14. num. 4.) ergo contrahere matrim. absque consensu parentum, non est peccatum. Ultimò, quia conditio adjecta legato, si filius ducat uxorem de patris consensu, rejicitur tanquam matrim. libertatem impediens, secus si de consilio, quia illud non tenetur sequi: (ut probavi l. 1. disp. 34 nu. 22. & 24.) ergo signum est, filium non teneri sequi in matrim. consensum parentum: aliàs enim talis conditio honesta omnino esset, & non rejicienda. Sed dices, quorsum petendum esset id cōsilium, cùm filius non teneatur illud sequi: & maximè quando astrictus erat ad contrahendum propter fidem datam? Resp. multum conferre. Poterit enim fortè pater aliqua aperire, ob quæ licitum sit filio decepto dissolvere sponsalia: vel si illis astrictus non sit, mutet voluntatem. Hanc sent. tenent *Menoch. cons. 69. à nu. 19. usque ad 29. vol. 1. Gutier. l. 1. q canon c. 20. nu. 3. Joan. Hessels magister. Theol. Lovan. in expos. Decalogi, circa præcepta 2. tabulæ, cap. 22. ad fin.* Et non esse peccatum absque consensu parentum contrahere, videntur expresse tenere, *D. Th. 2. 2 q. 104. a. 5. corpore, & Scot. 4. d. 29. q. 1 fin. Aeb. c. 1 nu. 6. de despons. impub.* ubi dicunt, quoad matrim. contrahendum non esse filium sub parentum potestate, nec teneri illis obedire. Idem videntur expressè tenere *gloss. c. fin. 32. qu. 2. verb. Parentum, & l. 2. & c. Cum virum verb. Paterna, de regular. Hostiens. sum. t. de sponsal. §. Qualiter contrahantur, n. 7. ad fin. Suarez l. 3. fori, t. de los casamientos, l. 2. n. 20. Practica forensis, t. de dote, §. 2. Matienzo, l. 5. recop. t. 1. l. 2. gloss. 2. n. 2.* ubi docent, textus, petentes consensum parentum ad filiorum matrimonium, procedere ex honestate, non ex necessitate. Idem videtur tenere *Joan. Lup. cap. Per vestras, de donat. inter vir. & uxor notab. 3. §. 15. n. 1.* ubi ait filiam liberam esse, ut etiam ante 25. annum, nubat indigno, sine patris consensu: ne aliàs libertas matrimonii impediatur, deturque ansa fornicandi. Idem expressius videtur tenere *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 1. ver. Honestum*, ubi ait honestum esse filias parentum consensum in matrimonio contrahendo exigere. Et *n. 5. init.* ubi ait nemini injuriam facere filiam, quæ jure permittente matrim. sine patris licentia contrahit. Et tenent expressè *Viguerius l. instit. c. 16. §. 7. vers. Sextò*, ibi, *matrimonium adeò liberum est*, *Ledesm. 2. p. 4. qu. 49. a. 6. Hippolytus Riminald. cons. 133. n. 49. vol. 2.* Et non esse peccatum lethale invitis parentibus contrahere, fatentur *Victoria sum. de matrim. nu. 269. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. n. 4. in comment. litera F.*

11 Hæc tamen sent. intelligenda est, nisi ratione scandali. Quando enim probabiliter nosset filius gravissima inde scandala, & odia capitalia subortura, peccaret lethaliter sic contrahendo, contra charitatem. Sic *Victoria, & Led. n. præced. alleg.*

12 Ad argum. prioris sent. proposita n. 9. resp. Ad 1. dic, esse gravem injuriam, quando inconsulto patre filius contrahit, secus quando ipso consulto, quamvis non consentiente. Quia nulli injuriam irrogat utens jure sibi concesso. Ad 2. dic, non concludere teneri omnino obedire, sed tantum quoad consilium petendum. Sicut pater tenetur filio studere volenti, providere, vel sacerdotium, aut religionem eligenti: at filius non tenetur patri hæc præcipienti obedire. Ad 3. dic tantum probare, esse valde honestum sequi parentum consensum, & esse præceptum petere consilium.

DISPUTATIO XXIV.

An filia, invitis parentibus nubens non clandestinè, possit à parentibus exhæredari?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sint, nu. 1.

Refertur opinio asserens, filiam indigno nubentem absque parentum consensu posse exhæredari, nu. 2.

Non potest ob hoc exhæredari, n. 3.

Tres exiguntur conditiones, ut possit ob id exhæredari, n. 4.

An exigatur, ut pater se obtulerit ad filiam maritandum? nu. 5. Et ut sit meretrix? num 6. Et an sufficiat eam esse meretricem, nondum expletis 25. annis, n. 5.

Pater luxuriosè vivens potest ob id filiam exhæredare non tamen mater, num. 7.

Quid, si mater sit correcta? & an hæc correctio debeat esse tempore conditi testamenti, vel mortis? n. 8. Et quid, si filia meretrix sit major 25. annis, n. 9.

Quid, si filia invitis parentibus mancipio nubat, n. 10.

An filius invitis parentibus ducens uxorem possit exhæredari, n. 11.

An promissa dos fœminæ serviensi honestè debeatur, si novem annis transactis, cùm major jam sit 25. annis, fornicetur, n. 12.

Solvuntur argumenta: & enodantur, l. Non tantum, §. Si emancipatus, ff. de bonor. possess. contra tab. & auth. Sed si post, C. de inoffic. testam. & auth. Ut enim, de appell. §. Aliud quoque, vers. Causas, n. 13.

An attento jure regni Castellæ possit filia, vel filius invitis parentibus iniens matrim. exhæredari? Proponitur opinio affirmans, n. 14.

Contraria verior, n. 15. & explicantur, l. 10. & 11. tit. 1. p. 4.

Filia, vel propinqua heri contrahens sponsalia, vel matrim. cum famulo, an possit exhæredari, n. 16.

1 DIsputatio præsens non est, quando filia clandestinè nubit. De hac enim re actum est lib. 3. disp. 47. sed quando Trident.

forma servata, invitis parentibus matrimonium init. Potestque quæstio hæc disputari attento jure civili, & de hoc est disputatio præsens, vel attento jure canonico, de quo disput. sequenti serm. habebitur. Quæstio igitur hæc dubia est, & disputanda. Primo attento jure Cæsareo: Et deinde, attento regio Castellæ.

2 De jure igitur Cæsareo, affirmant aliqui filiam indigno nubentem, parentibus invitis, posse exhæredari. Ducuntur primò, per *l. Non tantum, 3. §. Si emancipatus, el 1. ff. de bonor. possess. contra tab.* ibi, *nam & si tam ignominiosam duxerit uxorem filius, ut dedecori sit tam ipsi, quam patri mulierem talem habere: dicemus, & ex ea natum ad bonorum possessionem avi admitti: cùm possit avus jure suo uti, eumque exhæredare.* 2. ex *auth. Sed si post. C. de inoffic. test.* ibi, *sed si post 25. annos te differente filiam marito copulare, ea in suum corpus peccaverit, vel sine consensu tuo, marito se (libero tamen) copulaverit, eam exhæredare non potes.* Ergo à contrario sensu, si ante 25. annos nubat sine patris consensu, poterit exhæredari. 3. Quia *auth. Ut cum, de appel. cognosc. §. Aliud quoque vers. Causas*, una ex causis, ob quam filius exhæredari potest, numeratur, si gravem, & inhonestam injuriam patri intulerit: at talis est hæc, inducit enim odium capitale, teste *Balde, l. Omnem, C ad S.C. Tertul.* ergo poterit exhæredari. Sic tenent *Goffred. sum. t. de despons. impub. n. 13. Bald. l. Si pater, C. de spons. & l. Neque filiam, C. de nuptiis, Anch. c. 1. de despons. impub. fin. & c. un. eod. c. in 6 fin.* ubi & *Francus, §. Porro, n. 1. & 2. Joan. Lup. cap. per vestras, de don. inter vir. & uxor notab. 3. §. 5. n. 1 Minchac. de success. creat. §. 1. l. 1. §. 10. n. 623.* addens id verum esse, licèt digno nupserit.

3 At tenendum est non posse ob hoc exhæredari. Probatur ex *auth. ut cum; de appellat. cognosc. §. Aliud quoque ad fin.* ibi, *Si alicui ex prædictis parentibus volentibus suæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem, & secundùm vires substantiæ suæ pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxuriosam degere vitam elegerit. Si verò usque ad vigintiquinque annorum ætatem pervenerit filia, & parentes distulerint eam marito copulare, & forsitan ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare, aut sine consensu parentum marito se (libero tamen) conjungere: hoc ad ingratitudinem filiæ nolumus imputari.* Quod authenticum explicans *l. 5. t. 7. p. 6.* sic ait, *otro si, quando el padre quisiesse casar su fija, e la dotasse segun la riqueza quel oviesse, e segun que pertenesciesse a ella, e à quel con quien la queria casar: si ella contra su voluntad de el padre dixesse que non queria casar, e despues de esto fiziere vida de mala mujer en puteria, podria el padre desheredarla por tal razon. Pero si el padre alongasse el casamiento de su fija, de manera que ella passasse de edad de veinticinco años, si despues de esto fiziesse ella yerro, ò enemiga de su cuerpo, e se casasse contra la voluntad de su padre, non podria el desheredarla por tal razon.* Ergo desideratur, ut filia invitis parentibus nubens, simul vitam luxuriosam eligat. Ita docent *gloss. c. Quia tuavallis, verb. Exhæredare, de jurejur. Hostien. c. 1. de despons. imp. paulò post princ.* ubi *Joan. And. n. 8. Ant. n. 4. Cardin. n. 2. Abb. n. 5. Alex. de Nevo, nu. 9. Jason auth. Sed si post. fine, C. de inoffic. test. Jo. Lup. c. per vestras de donat. inter vir. & uxor. nota. 3. §. 13. n. 1. Rosell. verb. Hæreditas, n. 8. Sylv. Hæreditas 2. q. 7. Tabie verb. Dos, q. 3. nu. 4. Suar. l. 3. fori, t. De los casamientos. l. 2. n. 28. Acosta l. Gallus, §. Et quid si tantum, 3. p. n. 177. ff. de liber. & posth. Jul. Clar. l. 3. receptarum, §. Testament. q. 41. vers. Sed quid si filia, Bertrand. cons. 161. num. 9. & 10. l. 1. Ant. Cob. to. 1. comm. in mea edit. l. 5. verb. Exhæredatio, f. 315. Pract. forens. t. de dote, §. 2.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 28. q. 2. fin. num. 33. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 4. ad 4. Enriq. l. 11. de matr. c. 6. n. 3. P. Molin. t. 1. de just. tract. 2. dis. 176. f. 1039.*

4 Ex dictis infertur, 3. desiderari conditiones, ut filia invitis parentibus nubens exhæredari possit. I. est, ut parentes velint eam matrimonio collocare, & dotem secundùm vires suæ substantiæ tradere. II. Ut filia illi matrimonio repugnet, & simul vitam luxoriosam eligat. III. Est ut sit minor 25. annis. Hæ conditiones expressè habentur *d. auth. Ut cum de appellat. cognos. §. Aliud quoque, & l. 5. t. 7. p. 6.*

5 Semper autem præsumendum est, velle parentes virum, & dotem competentem filiæ, aut nepti dare: quando contrarium aliunde non constat. Quia plus filios, quam seipsos diligunt, *l. Ille quidem, ff. de eo quod met. cau.* Sic *P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disput. 176. fol. 1038.* Immò licet *d. authenticum, & d. l. 5. t. 7. p. 6.* videantur exigere patrem obtulisse se ad maritandã, & dotandam filiam, antequam 25. annos expleverit: at verè hoc non exigitur, sed potest exhæredari, licèt pater ad hoc non se obtulerit. Quia forte facultas non fuit, vel ob negligentiam. Quod clare significat *d. authenticum*, reddens rationem, quare post XXV. annom non possit filia exhæredari: ibi, *quia non sua culpa, sed parentum id commisisse cognoscitur*, & illa *l. 5.* ibi, *pero si el padre alongasse el casamiento*. Nam pater non videtur negligens, nec culpæ reus usque ad illam ætatem. Et expressè probatur, per *l. Si filiam 19. junct. auth. Sed si post ibi posita, C. de inoffic. testam.* Unde *d. authent.* & *d. l. partita* debet suppleri, maximè si pater se obtulisset. Sic *Greg. Lop. en l. 5. verb. Que no queria.* Et videtur clarè tenere *Covar. c. Raynut. de test. init. nu. 15.* ibi enim sic explicat hunc casum: quando patre nondum negligente maritare filiam, quia ipsa non est vigintiquinque annorum, luxuriosam vitam elegerit. Et ita juxta hæc, erit sufficiens exhæredationis causa, quando filia minor vigintiquinque annis elegerit vitam luxuriosam.

6 Hinc infertur, non satis esse, si semel, aut bis copiam sui corporis furtim filia faciat, ut possit exhæredari. Quia dicit *auth. citat. ubi, luxuriosam degere vitam elegerit.* Et *l. 5. t. 7. p. 6.* ibi, *si ella biziere vida de mala mujer en puteria.* Sic *Covar. c. Raynut. de test. init. nu. 15. P. Molin. to. 1 de just. tract. 2. disp. 176. fol. 1038. fine.* Et quamvis lex illa partitæ videatur exigere, ut in lupanari publico meretrix fiat, at satis erit extra locum publicum: quare illa lex intelligi debet, juxta *authenticum citatum*, unde sumpta est: & juxta *l. Si filiam, C. de inoff. testam.* quare ea verba, *en puteria*, non debent intelligi, de lupanari publico, sed intelliguntur, ut filia malè vivat, meretricando, & luxuriosè vivendo. Sic *Greg. Lop. en l. 5. verb. En puteria, Molina hoc num. citatus.*

7 Potest autem pater luxuriosè vivens, filiam ita viventem minorem 25. annis exhæredare. Quia vita luxuriosa quoad infamiam, & damna inde sequuta, non ita vituperatur in viris, sicut in fœminis, ut multis citatis probat *Tiraq. l. 1. connub. n. 45.* Sic tenent *Tiraq. ibi. Pulg. es. aut. Sed si post. C. de inoffic. testam. Jason l. in arenam. C. eod. tit. Rosella, verb. Hæreditas, nu. 6. Covar. c. Raynutius, de testam. init. n. 15. Minchaca de successionum creat. p. 1. lib. 1. §. 10. num. 60. P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 176. fol. 1039.* Mater autem meretrix non potest filiam ratione meretricii exhæredare. *l. In arenam, 11. C. de inoffic. testam.* ibi, *nisi, & ipsa similis conditionis sit.* Quia tunc pari turpitudinis vitio afficitur. Sic cum *Bartol. Baldo, & communi, d. l. In arenam*, docent *Rosell. Covar. Minchaca, Molina proximè cit. Bernard. Diaz. regul. 457. Greg. Lop. l. 5. t. 7. p. 6. verb. Desheredar, Enriquez l. 11. de matrim. c. 6. num. 3.* & colligitur apertè ex *Gloss. authent. Ut cum, de appell. cogno. §. Aliud quoque, verb. professionis.*

8 Quod tamen temperandum est, nisi mater sit correcta. Tunc enim secundùm omnes potest filiam meretricem exhæredare. Quia jam non est in pari turpitudinis causa. Non constat autem inter DD. quo tempore debeat esse hæc correctio. Communis enim sententia docet satis esse tempore mortis: ut fatetur *Minchaca de successionum creat. p. 1. l. 1. §. 10. n. 611.* Quia ultima consuetudo inspicienda est, *l. Mela. §. 1. ff. de alim. leg.* Et ita docent *Bald. l. Si filiam, C. de inoffic. testam. Angel. & Guillelm.* quos refert, & sequitur *Greg. Lop. l. 5. verb. Desheredar, t. 7. p. 6.* Sed bene *Minchaca eod. num. 611.* hoc reprobat dicens oportere correctam esse tempore, quo testamentum scribebat: ne tunc injusta videretur mater turpitudinem in se ipsa admissam improbans in filia, ob eamque exhæredans in illo testamento, contra *d. l. In arenam, C. de inoffic. testam.* Item, quia qualitas adjuncta verbo debet intelligi secundũ tempus verbi, *l. In delictis, §. Si extraneus, ff. de noxal. actio.* Quare cum *d. l. In arenam, & auth. Ut cum, de appell. cognos. §. Aliud quoque, vers. Si præter*, decidant turpiter viventem, non posse ratione similis turpitudinis exhæredare: intelligi debent, quando similis turpitudo aderat, tempore quo exhæredat in testamento.

9 Dum autem *authen. Sed si post, C. de inoff. testam & authen. Ut cum, de appell. cogn. §. Aliud quoque.* deciditur oportere, ut filia minor sit 25. annis, ut ratione luxuriosæ vitæ exhæredari possit: ea ætas completa esse debet: itaque oportet ut talis filia compleverit 25. annos, ne ea ratione exhæredari valeat. Quia *ea auth. Sed si post* dicitur, *sed si post 25. annos*, quæ particula, Post, complementum postulat: ut tradit *Franc. Aretin. l. Si cui legetur, in princ. n. 1. ff. de leg. 1.* Item quia *d. §. Aliud quoque*, dicitur, *Si verò usque ad 25. annorum ætatem pervenerit:* ubi ponitur ætas in plurali, & in genitivo, & cum verbo subjunctivi: & cum præpositione, Per, quæ omnis perfectionem, & complementum important: ut tradunt communiter DD. *in l. Si cui legetur.* Tandem, quia hoc expressè decidit, *l. 5. t. 7. p. 6.* ibi, *pero si el padre alongasse el casamiento de su fija, de manera que ella passasse de edad de veinte y cinco años.* Et sic tenent *P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 176 fol. 1039.*

10 Quamvis autem filia sit major 25. annis, si contrahat invitis parentibus cum mancipio, potest exhæredari. Sic expressè colligitur à contrario sensu, ex *auth. Ut cum, de appel. cogn. §. Aliud quoque, in fin. & auth. Sed si post, C. de inoff. testam.* ibi, *sed si post 25. annos, & c. sine consensu tuo, marito se (libero tamen) copulaverit, eam exhæredare non potes*, ergo à contrario sensu, si servo nubat, poterit exhæredari. Et ita tenet *glos. eo §. Aliud quoque, vers. Usque, & d. auth. Sed si post in pr.* quam omnes ibi sequuntur *Suar. l. 2. t. De los casamientos, l. 3. fori, n. 29. Molina alleg. n. præced.* bene addens, à fortiori posse exhæredari filiam ante vigesimum quintum annum absque parentum consensu, mancipio nubentem.

11 Filius autem quamvis renitentibus parentibus matrimonium ineat luxurioséque vivat, nequit exhæredari. Quia *auth. Ut cum, de appell. cogn. §. Aliud quoque, & l. 5. t. 7. p. 6.* de sola filia meminere: & cum res sit odiosa, multoque gravius sit delictum in fœmina, non extendi debent ad filium. Hoc est contra *Minchacam de success. creat. p. 1. l. 1. §. 10. nu. 634.* ubi idem dicit de filio ignominiosè uxorem ducente, & *n. 635.* dicit idem, licèt dignum matrim. contrahat. Sed nostram sent. tenent *glos. c. Quint avallis, de jurejur. verb. Exhæredare. Alexand. de Nevo cap. 1. num. 9. de spons. impub. Sylv. Hæreditas, 2. quæst. 2.*

12 Ex dictis infertur resolutio cujusdam quæstionis conscientiæ, quam proponit *Navar. l. 4. cons. 1. nu. 1. edit. de spons. cons. 31. in 2. t. de condit. appos. cons. 2.* de quadam fœmina, quæ promisit ancillæ dotem 100. aureorum, si honestè serviret: servivitque ancilla honestè 9. annis, quibus transactis, expletisque 29. ætatis annis, ancilla stuprum admisit. Dubitatum ergo fuit utrum domina deberet dotem promissam? Quia defecit conditio honestè vivendi. Sed dicendum est cum *Navarro ibi*, debitam esse dotem: tum quia promittens fuit in mora tradendi ancillam viro, cùm jam illa explevisset 25. annos. Item quia ea conditio honestè vivendi, non intelli-

intelligitur toto vitæ curriculo, sed tempore arbitrio prudentis sufficienti, quale est novem annorum.

13 Ad argum. prioris sent. proposita n. 2. resp. Ad 1. dic, illam legem esse correctam, per *auth. Ut cum. de appell. cognos.* ubi deciditur propter nullas alias causas, quam ibi expressas, posse filiam exhæredari: hæc autem non est ibi expressa. Et ita correctam esse, docent *glos. ead. d. l. Non tantum. §. Si emancipatus, verb. Exhæredare, & ibi Bart.* & alii quos referunt, & sequuntur *Greg. Lop. l. 10. verb. Puedela. t. 7. p. 4. Suar. l. 2. nu. 28. t. De los casamientos. l. 3. fori, Riminal. cons. 133. n. 30. vol. 2.* Ad 2. respondet bene *Suar. n. 29.* legem illam solum intendere, filiam nubentem mancipio invitis parentibus post 25. annum, posse exhæredari: & ad hoc sumi inde argum. à contrario sensu. Ad 3. resp. bene *P. Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 176. f. 1053.* illam secundam causam intelligi, de injuria per se, & directè illata parentibus, qualis est contumelia gravis verborum, aut in patris ignominiam, cornua pro foribus illi appendere, vel alia similis: secus de injuria per accidens, ac indirectè, & præter filii intentionem illata, qualis est invitis parentibus ignominiosam uxorem ducere.

14 QUÆSTIO II. An attento jure regio Castellæ possit filia invitis parentibus nubens exhæredari? Id enim affirmant quidam, ut *Sotus 4. dist. 29. q. 1. a. 4. ad 4.* addens licèt excesserit 25. annos: *Perez l. 5. ordinam. t. 1. l. 1. §. Clandestinum fol. 36. Spino, spec. testament. glos. 20. num. 66.* & limitat *nu. 67. contra Sotum* nisi excedat 25. annos. Ducunturque per *l. 49. Tauri. quæ hod. est, l. 1. t. 1. l. 5. recop.* ubi dicitur posse exhæredari filiam matrim. quod Ecclesia judicat clandestinum, contrahentem. Dicunt enim *Perez, & Spino*, appellari ibi clandestinum quoad hanc pœnam, quod sine patris consensu contrahitur. 1. potest melius probari, ex *l. 2. De los casamientos, l. 3. fori*, ubi dicitur posse exhæredari filiam nubentem absque parentum consensu vel fratrum, sub quorum potestate manet parentibus defunctis. Ubi *Suarez n. 4.* ait, licet leges fori non plus valeant, quam usu receptæ sint, & illas allegant incumbat usum probare: secus esse in hac lege: quia est approbata per pragmaticam quandam, Joan. 2. 3. potest probari per *l. 10. t. 1. p. 4.* ibi, *pero si aquel con quien el padre quiere casar alguna dellas, fuesse a tal, que conviniesse, e que seria assaz bien casada con el, maguer que la non puede apremiar, que cumplu lo que el avia prometido, puedela desheredar, &c. E esto se entiende, si despues desto se casare ella con otro contra la voluntad de su padre, o si fiziesse maldad de su cuerpo.* Et *l. 11. fin.* extenditur hæc pœna ad filios similia committentes: & ita advertit *Greg. Lop. ea. l. 11. fine.*

15 Sed verius est oppositum. Quia leges regni citatæ id non probant. Non *l. 49. Tauri*, quia loquitur de matrim. cland. quale non reputatur, eo quod desit patris consensus. Ut bene docent *Gutier. l. 2. pract. q. 1. n. 28. Azevedo l. 5. recop. t. 1. & l. 2. num. 6. Gratian. reg. 199. nu. 23. Segura direct. judic. 2. p. 15. n. 36.* Non etiam id probat lex fori, quia ea non est usu recepta: quod ad ejus obligationem desiderabatur: nec pragmatica illa Joan. 2. habetur in nova recopil. cùm tamen in pragmatica quadam initio novæ recopilationis posita, statuatur, nullas leges regni obligare, præter ibi insertas, & leges partitarum. Ad *l. 10. & 11. t. 1. p. 4.* quæ pressius urgent pro opposita sent. dico, eas esse correctas, per *l. 5. t. 7. p. 6. junct. l. 8.* ubi habetur ob nullas alias causas posse filiam exhæredari, quam illis legibus expressas, in quibus non continetur hæc. Et ita *Greg. Lop.* advertit *eandem l. 10. verb. Puedela*, licèt sub aliquali dubio. Et potest probari dictis n. 13. ubi cum multis DD. dixi, *legem, Non tantum*, statuentem posse exhæredari filiam ignominiose nubentem, esse correctam, per *auth. Utrùm de appel. cognosc.* ubi decernitur ob nullas alias causas, quam ibi expressas, posse filiam exhæredari.

16 Tandem est alius casus, qui continetur in jure regio Castellæ, *lib. 5. recop. t. 1. l. 2.* ubi statuitur, si famulus habitans in domo heri, contrahat sponsalia, vel matrim. cum filia heri, aut cum ejus consanguinea in domo ejus habitanti, absque heri consensu, posse filiam, vel propinquam exhæredari.

DISPUTATIO XXV.

An quatenus leges exhæredant filias contrahentes invitis parentibus non clandestinè, sed servata forma Tridentini, corrigantur jure canonico?

SUMMARIUM.

Proponitur opinio negans corrigi jure canonico, num. 1. Et ibi, an possit absolvi pater exhæredans filias casu, quo jus civile id permittit.
Opinio contraria verior, n. 2. Et quid, si indigno nubat filia, n. 3.
Quid, si lex sit exhæredans absque consilio patris filiam nubentem, nu. 4.
Solvuntur argumenta, num. 5.

1 DUplex est sent. I. negat eas leges jure can. corrigi. Ducitur 1. quia non tollitur iis legibus libertas ad matrim. ineundum, sed eam moderantur, ne in reipublicæ dispendium, ac perturbationem ea contrahentes abutantur, statuentes pœnas in abutentes ineundo matrimon. invitis parentibus, unde perturbationes, & rixæ in republica oriri solent: ergo justæ sunt, nec jure canonico adversantur. 2. quia cùm matrim. sit sacramentum, & contractus naturalis & politicus, licèt, ut sacramentum est, nihil possit secularis potestas disponere: at quatenus contractus est, ipsius est curare, ut convenienter quieti, & paci reipubl. celebretur: ergo potest statuere pœnas aliter contrahenti. 3. quia pœna consistens in lucro non acquirendo non adversatur libertati matrim. sed valida est, (ut latè dixi l. 1. disp. 33. per totam) sed cùm leges privant hæreditate contrahentes absque patris consensu, non agunt de damno incurrendo, sed de non acquirendo lucro ipsis solis legibus civilibus debito: ergo tales leges justæ sunt nec repugnant libertati matrim. Prob. minor, quia jure naturæ sola alimenta vitæ necessaria debentur filiis, quæ per exhæredationem minime auferuntur, juxta veriorem sent. Hæreditas autem per leges civiles debetur, & licèt dicatur, filiis debita, *l. fin. vers. pen. C. de codicill. l. Cum in adoptivis. vers. Omnia igitur*, ibi, *naturalia debita percipere. C. de adopt.* usque adeò, ut viventibus parentibus dicatur jam debita filiis, *glos. auth. de hered. & falc. §. Si quis vero non implens, verb. Auferri. collat. 1. & auth. de triente, & semisse, in princ. verb. Debitum, collat. 3.* & ita filii respectu legitimę videantur agere de damno vitando, cùm rem sibi debitam petant: at re vera non est debita legitima, sed quasi debita, & ita judicatur de ea quasi de lucro captando: ut optimè docent *gloss. l. Si emancipata, fin. C. de juris, & facti ignor. & ibi Bart. n. 3. & ibi Bald. Salic. Fulgo. & Jason*, quos refert, & sequitur *Padill. ibi. nu. 32. Aretin. l. Titia, in princ. n. 3. ff. de verb. oblig. Soc. l. 1. n. 31. ff. de vulg. & ibi Jason num. 160. Joan. Lup. c. Per vestras, de donat. inter vir. & uxor. not. 3. §. 21. Segur. l. 3. §. fin. nu. 115. ff. de lib. & posth. & ibi Perez in additionib.* Et legitimam non esse verè debitam: sed quasi, optime docet cum aliis *Tiraq. l. Si unquam, verb. Susceperit liberos, n. 113. 114. C. de revocan. dona.* Et hinc est, ut superstite patre non publicetur legitima propter filii delictum, nec teneatur pater ex ea condemnationem solvere: ut ex multis probat *Padilla d. l. Si emancipata, n. 33. & 34.* Ergo cùm in privatione legitimæ agatur tantùm de lucro non acquirendo, poterunt justè leges privare hoc lucro per ipsasmet concesso, filios invitis parentibus contrahentes. Et ita hanc sententiam tenent *Calderin. c. 1. de cland. despons. Lapus, Abbas antiquus, Joannes de S. Georg.* quos refert dicens videns sententiam multum æquam, *Felin. c. Ecclesia, n. 59. de constit. Bald. c. Tenor, in fine, de sentent. & re judic. & l. Omnem, ad fi. C. ad S. C. Tertul. Paul. auth. Sed si post, C. de inoff. testam. Carolus Molinaus inter Alexand. consilia, cons. 97. vol. 1. lit. D. & in consuetudinibus Paris. titul. 10. in rubr. Novellat, de dote, 6. par. privileg. 16. n. 6. Joannes Lupat, c. Per vestras, de don. inter vir. & uxor. notab. 3. §. 3. n. 9. & toto §. 8. Montalvus, l. 2. tit. De los casamientos, l. 3. fori, Minchaca de successionum creat. p. 1. l. 1. §. 10. n. 628. & seq. Perez l. 8. ord. tit. 15. l. 1. f. 284. vers. Et si qualquier, Barbosa, l. 1. p. 4. n. 56. ff. solut. matrim.* Et dicit forte defendi posse *Sarmiento l. 1. select. c. 11. n. 8.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29. qu. 1. a. 4. ad 4. Viguerius l. inst. cap. 16. §. 7. vers. 6. ibi, matrim. adeo liberum est, Barth. à Ledes. de matr. dub. 24. Molina t. 1. de just. tract. 2. disp. 176. fol. 1043. Salon 22. post q. 61. tract. de dominio, qu. 5. art. 5. dub. speciali quod de hac re agitat. Vega l. 5. summ. casu 559.* Et hæc sententia probabilissima est. Quare non est audiendus *Veracruz 3. part. speculi, art. 20. conclus. 3.* dicens non esse absolvendos parentes, qui in hoc casu per leges sibi concesso exhæredant filias. Sed absolvendi sunt: cùm sententiam probabilissimam sequantur.

2 II. Sent. (quam probabiliorem reputo) ait, hujusmodi leges non esse validas, sed jure canonico correctas esse, 1. quia jus canonicum omnimodam in matrimonio libertatem exigit, & ideò ne minuatur contrahendi libertas, annullat pœnam in sponsalibus appositam, *c. Gemma de sponsal.* sed per exhæredationem valde minuitur hæc libertas, ergo jus canonicum corrigit leges eam pœnam statuentes. 2. quia *c. Tuam, de ordine cognit. & c. Causam. el 2. qui filii sint legitim. & c. 1. de sponsal.* definitur, causas matrimoniales, & concedere leges circa matrimonia, non spectare ad potestatem secularem: consulendusque est *Suarez l. 3. fori, tit. De los casamientos, l. 2. à n. 18. usque ad 28.* ubi pluribus aliis rationibus hanc sententiam confirmat. Sic tenent *Ant. cons. 35. Anchar. cons. 21. Abb. c. 1. de sponsal nu. 8. & c. Ecclesia, num. 15. de constit.* ubi *Felin.* communem, & multos referens, *n. 59. Decius, nu. 36. & reg. Nuptiar 30. à num. 8. usque in fin. ff. de regul. jur. Alex. de Nevo, c. 1. num. 23. 24. & c. Gemma, nu. 11. de spons. & c. 1. num. 10. de despons. impub. Curtius senior, cons. 27. Joan. And. c. Statutum, el 1. de haret. in 6. num. 2. Alex. cons. 97. n. 2. l. 1. & cons. 7. num. 10. l. 2. Jason auth. Sed si post nu. 5. & 6. C. de inoffic. testam. Parisius, cons. 29. nu. 62. l. 3. Gusliel. Benedictus, c. Raynutius, de testam. verb. Dotem, n. 42. Ripa, l. 1. n. 57. ff. solut. matr. Campeg. tract. de dote, 1. p. q. 13. Henricus d. c. Gemma, nu. 10. & 11. Angel. verb. Lex, nu. 6. Sylv. ibi, q. 15. & Matrim. 2. qu. 2. Montalvus l. 10. tit. 1. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Puedela, Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 8. num. 5. Joan. Lup. c. Per vestras, de donat. inter vir. & uxor. notabili 3. §. 9. & multis seq.* maximè *§. 13. num. 1. Suarez l. 2. legum fori, tit. De los casamientos, l. 2. num. 20. Villalobos in communib. lit. M. num. 60. Olanus in concordia juris*, ubi de correctione legum partit. *num. 71. Navar. sum. c. 14. nu. 15. Molina l. 2. de primog. c. 16. nu. 9. Ant. Cucal. l. 5. instit. major. tit. 12. n. 182. Julius Clar. pract. q. 82. statuto 3. vers. Sed nunquid. Gutier. 2. practicar. tom q. 5. & q. 1. nu. 28. & a n. 2. Riminal. cons. 133. à num. 1. usque ad 32. vol. 2. Azebed. lib. 5. recop. t. 1. l. 2. num. 5. & ibi Matienz. glos. 4. nu. 2. Gratian. regul. 83. nu. 11. Fulvius Pacianus de probat. l. 2. t. 3. num. 108. & sequentibus.* Et ex Theologis, *Victoria summ. de matr. num. 269. Ledesm. 2. p. 4. qu. 49. art. 6. Veracruz 1. p. speculi, art. 20. concl. 3. Corduba summa, qu. 171. fine. Enriq. lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 2. fine. Lud. Lop. 1. p. instruct. in 2. editione, cap. 294. ¶. Sequitur & alia, & 2. p. de matrim. cap. 39. fol. 1061. col. 1. Manuel 1. tom. summ.*

cap.14.num.4. Philiars de officio sacerd. tom.1.p.2. lib 4. cap.2.

3 Hanc sent. temperant aliqui ex his DD. dummodo fœmina digno nubat. Sic glos.c.de raptorib.verb.Excusara, 36.q.1.Montalvus, Suarez,n.28.Riminald.allegari n.praeced. & omnium latissimè Paris. cons 29. vol 3. Sed melius alii dicunt esse veram hanc sent. licèt indigno nupserit. Quia eædem rationes id probant. Sic Jason, Joan. Lupus, Campeg.Covar.Greg.Lop.Navar.Villalobos, Decias, d.reg. Nuptias, n.8.Molina n 8.Gutier.ea q.1.nu.5.Grat.Marienzo,nu.3.Olanus, Pul.Parianus,n.115.Ant.Cucus,n.182.Enriq.n.3.Veracr. Lud.Lop d.c. 294.§ Sequitur & alia quaest. Philiar.alleg.n.praeced.

4 2. Limitat Fal.Pacian n.117. (male referens Rainum, & Covarruviam, loquuntur enim in legato,) si cum consilio alicui fœmina nubat, nisi sit lex, ne possit exhæredari filia absque consilio patria nubens: talem enim legem dicit validam esse; idem Dorius loquens in statuto, cap. Ecclesia, n.129.& 130 de constar. Quia non adversatur libertati matrim. cùm non obliget ad consil. sequendum, sed petendum. Et placet quamvis Felin.c.1.n.22. de sponsal. non audeat affirmare.

5 Ad argum.1.sent.proposita n.1.resp. Ad 1.dic, id non posse efficere legem secularem, sed Ecclesiasticam, ad quam de matrim. pertinet disponere, quæ vult, non tantum ne absolute impediatur libertas matrim. contrahendi, sed ne minuatur. Ad 2. dic, etiam quatenus est contractus, non posse legem civilem statuere aliquid, per quod minuatur libertas matrimonii: repugnat enim, ac resistit jus canonicum, ad quod pertinet principaliter de matrim.disponere: cum dignius quod in ipso est, sit esse sacramentum, & per consequens rem spiritualem, ac si trahat ad se minus dignum, scilicet, esse contractum. Ad 3. dic, licet legitima non sit perfectè, & usquequaque debita, & sic non omnino agatur de damno vitando: at etiam non omnino agi tantum de lucro non acquirendo, sed partim agi de damno vitando, cùm sit jus acquisitum filiis ad legitimam, qua absque gravi delicto privari nequeunt: & sic habere rationem gravissimæ pœnæ.

DISPUTATIO XXVI.

An teneantur parentes dotem constituere filiæ, ipsis invitis nubenti?

SUMMARIUM.

Quando potest pater filiam exhæredare, an possit alimenta, & dotem ei denegare? nu.1.

Pater, an teneatur dotem filia quam matrimonio collocat, constituere? 2.

Quid, si filia matrimonio collocata sit ex patris consensu absque dotis mentione? refertur opinio negans, teneri dotare, n.3. Et contraria verior, n.4. Et ibi, an teneatur pater augmentum dotis supplere, quando filia minus competenti dote nupsit.

An filia aliunde habenti dotem, teneatur pater dotem constituere? 5.

Ex quibus bonis censeatur dotare, quando pater habet bona filiæ? & an extraneus dotans possit à patre dotem repetere? remissive, 6.

An filia religionem professæ teneatur pater dotem constituere? & bona quæ quis gravatus est non alienare, possit pro dote ad matrim. carnale, vel spirituale descendentis à gravante, alienare? n.7. Et ibi, an filio volenti ad ordines promoveri teneatur pater patrimonium destinare?

Quotam dotis quantitatem teneatur pater filiæ assignare? 8.

Quot sint quæstiones disputanda, n.9.

Refertur opinio dicens, si filia major 25. annis sine consensu patris nubat dote promissa, teneri patrem dotare, secus non, 10.

Verior sententia, in utroque casu teneri dotare, 11.

An quando filia minor 25. annis nupsit absque patris consensu teneatur eam pater dotare? referuntur quatuor sententiæ, n.12.13.14.15.

Si nubat sine patris consensu digno, & dotem promisit, teneatur pater dotare, 16.

Idem si absque dotis promissione, 17.

Quid, si puella nubens digno absque patris consensu, dives sit, an teneatur adhuc pater eam dotare, sive dotem promiserit, sive non? 18.

Quando filia absque patris consensu nupsit indigno, etiam promissa dote non tenetur pater dotare, nisi pauper ea sit, & maritus: & tunc usque ad quantitatem alimentorum vitæ necessariam, 19.

Pater teneatur alimenta præstare filio, absque sue consensu ducenti uxorem, 20.

Teneatur etiam uxori filii pauperis alimenta præstare, licet filius indignam duxerit, num.21. Et ibi, ducens uxorem, sine dote tenetur eam alere.

Quis dicatur indignus matrimonio fœminæ? refertur quædam opinio? 22.

Indignus dicitur cui fœmina absque dedecore nequit nubere, nu. 23. Ut si vir meretricetur, vel leno sit.

Indignus etiam judicatur ex bonis animi, ut si malis moribus imbutus sit, 24.

Dicitur etiam indignus ex bonis fortunæ, 25.

Dicitur etiam talis cum quo non potest consistere matrimonium ob aliquod impedimentum, 26.

Quo pacto intelligantur dispensationes, in quibus causa traditur, quia non inveniuntur æquales cui fœmina nubat, 27.

Solvuntur argumenta, n.28.

1 PRimo supponendum est, quoties parentibus fas est filios exhæredare ob causas jure permissas, immunes esse ab obligatione dotandi filias. Quia alimenta, & dos in jure æquiparantur, valetque argumentum ab alimentis ad dotem: ut docent optimè Evrardus in suis topicis, loco ab alimentis ad dotem, Ripa, Ant. Gabr. & Menochius, statim referendi: sed dum parentes possunt exhæredare, non tenentur ad alimenta, l.6.tit.19.p.4. & docent cum multis aliis, Covar.4.decret.2.p.c.8.§.6.n.17.Molina l.2. de primog.c.16. num.3.ergo nec ad dotem. Sic docent Franciscus c.un.§.Porro,nu.2.de desponsf.impub.in 6.Jason auth.Sed si post, num.3.C.de inoff.testam.Ripa l.1.n.79.ff.solut.matr.Joan.Lup.cap.Per vestras, notabili 3.§.13.nu.1.de donat.inter vir.& uxor.Everard.d.loco ab alimentis ad dotem, nu.3.Minchaca de successi.creat p.1.l.1.§.10.n 613.625.630. Ant. Gabr. tom.4.com.in mea editione in Enchiridio prius, aut similium juris, verb.Alimenta, & Dos, f.166. Menoch.de præsumpt.l.4. præsump.189. nu.30.Spino spec.testam gloss.30.nu 66.P.Molina, tom 1.de just. tract.2. disp.176.f.1050.§.Ex quibus. Et sicut est probabile posse parentes in hoc casu negare alimenta etiam necessaria ad vitam, Quod cum aliis defendit Molina l.2.de primog c. 16. num.3. ita etiam est probabile, posse omnino negare. Quia tamen verius est teneri præstare alimenta præcisè ad vitam necessaria. Quod cum aliis defendit Covar.d.n.17. ita verius est teneri dotare in quantitate necessaria ad talia alimenta, quando aliunde alimenta filiæ non suppeterent, sed fame periret.

2 2. Supponendum est, patrem teneri constituere dotem filiabus, quas matrimonio collocat. Habetur expressè l.Qui liberos, ff. de ritu nupt.& l fin.C.de dotis promis. & l.8.t.11.p.4. Et quamvis aliqui asserant non teneri ad hoc jure obligationis, sed judicis officio compellendum esse. At omnino dicendum est teneri jure obligationis. Ut cum aliis probat Menoch. de præsumpt. l. 4. præsump. 189.n.64.

3 Quando autem filia matrimon. collocata est ex patris consensu absque dotis mentione, non constat, an pater teneatur dotem constituere. Nam Bartol.obligamur, n.1.ff. de act. videtur id negare. Et similiter negant Bald. Salic. Fulgos. Mateslan. quos omnes refert Baeza de n n melior.filiab.c.5 n.2. Ducuntur, quia pater tenetur dotare filiam, ut virum inveniat: ergo dum jam invenit, cessante causa, cessabit obligationis effectus, c.Cum cessante, de appell. Item, quia dos succedit loco alimentorum, quæ non tenetur pater præstare filiæ habenti aliunde alimenta, at in hoc casu jam habet alimenta: quia vir ducens fœminam absque dote, tenetur eam alere. Ut dicam nu.21. ergo non tenetur.

4 Sed dicendum est teneri dotare. Quia dos non tantum constituitur filiæ, ut virum inveniat, & alimenta habeat, sed etiam ad sustinenda matrimonii onera, c.Salubriter, de usuris, l. Pro onerib. C.de jure dotis, & ne à viro spernatur: mulier enim indotata facile ab ipso despicitur Auth.de nupt.§.Si quis itaque, vers.Si qui enim coll.4.& auth.quib.modis natural. efficiun.leg. §.Quem autem, collat. 6. Item, quia pater tenetur ad duo, nempe, ad collocandum filias matrimonio, & ad dotandum, l.Qui liberos, 19. ff.de ritu nupt. ibi, coguntur in matr.collocare, & dotare: & l.8.t.11 p.4. ibi, tenudo es el padre de la casar, e de la dotar. Ergo licet jam impleverit primum tenebitur ad secundùm. Sic gl.l.Obligamur, verb. Lege, ff. de act. & oblig. Abb.c.1.nu.6.de desponsf.impub. ubi Alex.de Nevo, nu.12. Prepos. 3. Bald.auth.Res qua, n.10.C.com.de lega. ubi Paul.nu.7. Jason nu.14. Curtius junior n.125. Alex.cons.139.nu 7.vol.2. Paris.cons.29.num.62. vol.3.Peora tract de fideicomm.q.5.n.454. Joan.Lup.c.Per vestras, de donat.inter vir.& uxor.notab.3.§.20.nu.2.& §.14.nu.11.Ripa dicens esse omnium, l.1.nu.56.ff.solut.matr.Covar.4.decret.2.p.c.3.§.8. nu. 7. Molina l.2.de primog c.16.nu.7. Anton.Gom.l.40. Tauri, num. 87. vers.Sexto intellige.Padilla d. auth.Res qua, num 75. Menoch. de præsumpt.l.4.præsumpt.189.n.56.Baeza de non meliorandis filiab.c.5.nu.6. Ant.Gabr.t.1.comm.in mea edit l.4.q.15.verb.Dos.& multi alii, quos hi referunt. Immò si filia nupsit ex patria consensu cum modica, & minus competenti dote, potest augmentum petere. Sic Bald. Paul.& Baeza ibid. Ad argum. proposita num. præced. constat ex dictis: non enim ea sola causa traditur dos: & aliquando tenetur pater dotem constituere, cùm tamen non teneatur dotare: ut dicemus num. sequenti.

5 3. Supponendum est, quamvis filiæ diviti non teneatur pater alimenta præstare: teneri tamen dotem constituere. Unde in hoc casu favorabilior est causa dotis: nec valet argumentum ab alimentis ad dotem. Hoc est contra Bartol.l. Mulier. §. Cum proponeretur, n.3.ff ad Sentas consul.Treb. Sed colligitur ex l.fin.C. de dotis promis. ad fin.vers.Ubi autem. & l.8.tit.11.p.4. idem definitur expressè, ibi, el padre quando casa su fija que tiene en su poder, ca quier aya ella algo de lo suyo e de otra parte, e non, tenudo es el padre de la casar, e de la dotar. Sic docent Bald.Ang.Paul.Alexand.Hippol.quos refert & sequitur Baeza de non meliorandis fil.c.5 n.5.& c.2.num.26. Jason auth.Res qua, n 17.C.commun de lega. ubi Padilla n.67. Ripa l. 1.n.55.ff.sol.matr.& ibi Cretensis num 73.Guil.Benedict.c.Raynuts.verb. Dotem, nu.22.de testam.Joan Lup.c.Per vestras, de donat. inter vir.& uxor. notab.3.§.14. num.1.Covar.4.decret.2.part.cap.3.§.8. num.8. Bald. Novell. quem refert & sequitur Greg. Lop. d. l.8. verb. El padre. Menoch.de præsumpt. 189. num.68. Riminal. cons. 514. num. 24. vol. 5. Lud. Lop. 1.p. instructoris in nova edit. cap.294.§. Sequitur & alii.

6 Ex quibus autem bonis censeatur pater dotare, dum filiæ bona possidet, aut de ejus bonis se dotare protestatus est: consulendi sunt Joan.Lup.d.c.Per vestras, notab.3.§.14. Ant.Gom.l.53.Taur.nu. 21.22.Greg Lop.l.8.verb. El padre, tit. 11.p.4.& Molina tom.2. de just.

just.tract.2. disp.424. Si autem extraneus, vel mater dotet, an eximatur ab hoc onere pater, vel possit dos data ab ipso repeti? videndi sunt Joan.Lup.cod.§.14.num.10.Greg.Lop.d.l.8.verb.El padre, Baeza de non meliorandis filiabus, c.5.n.6.& c.12.num.11.Riminald.cons. 514.n.24.vol.5.

7 Non solum autem filiæ nubenti tenetur pater dotem constituere: sed etiam ipsi monasterium ingredienti. Sic Bald.l.fin.C.de dotis promiss.& auth.Nisi rogati, in principio, C. ad S.C. Trebel. Anchar. cons.108.n.4.Felin.c.Ecclesia, n.79.vers.Caeterùm, de const. Everardus loco à matrim.carnali ad spirituale, n.4. Avendaño responso 17.num.4. Greg.Lop.l.8.verb.El padre t.11.p.4. Menoch.de præsumpt.l.4.præsumpt. 189.num.91. Idem dicit Avendaño, si filius velit ad Ordines sacros ascendere. Et ratio est, quia favorabilior est ingressus monasterii dote ad matrimonium temporale: argum. textus auth de sanctissimis Episc.§.Sed & hoc præsenti, collat 9. & d. auth. Nisi rogati. Et hac ratione possunt bona restitutioni subjecta distrahi pro dote descendentis à testatore volentis ingredi monasterium, sicut pro dote ad matrimonium temporale: ut multis relatis docent Loazes repet. l. Filiusfamilias. §. Divi, num. 138. ff. de legat. 1. Ant. Gom. l.40. Tauri, num.87. vers. Septimo intellige Menoch. d. præsump. 189. nu.90.& seq.

8 4. Supponendum est, quantam dotem teneatur pater filiæ nubenti constituere. Multi enim docent teneri assignare dotem patrem legitimæ. Hos refert Baeza de non melioran.filiab.c.1. n.1. His accedere videtur Greg.Lop.l.8.verb.Dotar tit.11.p.4.ubi dicit in dote taxanda, meram esse legitimam & idem tenet Molina tom. 2. de just. tract. 2. disput. 424. init. Immò si legitima hæc non sufficiat, dicunt multi posse cogi ultra legitimam dotare. Hos refert Baeza d.c.1 num.2.& 3. & tenet Menoc.de præsumpt.l.4.præsump.179.nu. 104. Sed verius est non esse eam meram. Quia non debetur legitima usque ad mortem. Quare dicendum est ad taxandam dotem considerandam esse dignitatem filiæ, & mariti, quantitatem facultatum patris, numerum liberorum. Constat ex Concilio Arelaten. & refertur c.Nullum, 30.qu.5.& ex l.Si filio pater, ff. de legat. 3.l.Quæro, ff. de jure dot.l.5.tit.7.p.6. Sic Joan.Lup.cap.Per vestras, de donat.inter vir.& uxor. notabili.3.§.22.n.1.& 2.Ang.verb.Dos. num. 3. ubi Sylv.quæst.5.Greg.Lop.l.8.tit.4.p.5.verb.A otro, & l.5.tit.7.p.6. verb.Segun. & multi alii, quos refert, & sequitur Baeza d.c.1.n.4.& 5. latè probans usque ad num.21. Quod in regno Castellæ intelligendum est, juxta l.1.tit.2. lib.5.nova recopil. prohibentem causa dotis meliorari filiam. Sic Olanus in correctione legum partit.n.115. Unde hodie non potest pater ultra legitimam assignare dotem, immò nec legitimam, si excedat taxam ibi præfinitam. Sic Baeza de non melior.1.n.19.30.& 31. Cùm tamen hæc lex minimè præscribat summam, quam pater tenetur dare, sed quam non potest excedere: locum habet quod dictum est, nimirum, attendendas esse patris facultates, & contrahentium dignitatem, ad taxandam dotem, modo non excedatur taxa ibi præfinita. Sic Baeza ibi, nu. 31.32. Barahona in addit.ad Joan.Lup.d.c.Per vestras, notab.3.§.22. n.1.super ver.Et arbitrium boni viri.

9 His præmissis difficultas in eo versatur, an casu, quo pater nequit exhæredare filiam ipso invito nubentem, teneatur eam dotare? Et claritatis gratia, duplex est disputanda quæstio. Prior, quando filia est major viginti quinque annis. Posterior, quando est minor.

10 QUÆSTIO I. An teneatur pater dotare filiam majorem 25. annis ipso invito nubentem? Duplex est sent. I. dicit teneri, si filia promisit dotem, secus non: sed sibi imputaturum virum, quod de dotis promissione minimè tractaverit. Sic docent Bart. l.Obligamur, fine, ff.de act.& obl. Abb.c.1.de desp.impub.n.6.& ibi Prapos.nu. 3.Montalvus l.10.t.1.p.4.Sylvest.verb.Dos, q.4.& ibi Tabien.q.3.n.4. Quam Bartoli sent.approbat dicens singularem Abb.repet.c.Ecclesia de constit.n.10.

11 II. Sent. multo verior, affirmat teneri, quamvis filia minimè dotem promiserit, indignoque nupserit. Quia filiæ ex consensu patris nubenti absque dotis promissione tenetur pater dotem constituere: (ut probavi num.4.) sed filiæ majori non est culpæ tribuendum, sine patris consensu nupsisse, cùm pater fuerit in mora: auth.Sed si post, C.de inofficio testam.& l.5. tit.7.p.6. ergo non est cur dote privari debeat. Sic de filia majori tenet indistinctè Ripa l.1.num.57.ff.solut.matr. & clarè tenet Menoch.de præsumpt.lib.4.præsumpt.189.n.58. Et indistinctè quando major nupsit indigno, tenet Franc.cap.un. §.porro, num. 1. & 2. de despons.impub. in 6. Baeza de non melior filiabus, c.18.num.2. Et videntur Ripa, & Baeza, clarè loqui etiam quando nulla dotis promissio præcessit. Quia statim in minore viginti quinque annis, utuntur ea distinctione, an promiserit, necne.

12 QUÆSTIO II. An teneatur pater dotare filiam minorem vigintiquinque annis ipso invito nubentem? Varii admodùm sunt DD. I. igitur sentent. dicit indistinctè teneri patrem dotare filiam absque ejus consensu nubentem. Sic glos.cap.fin. verb. Parentum, et l. 32. quæst. 2. Domin cap.unico, de despons.impub.in 6.fine. Alexand.de Nevo, cap.1.eod.tit. num. 12. explicans, sive promiserit dotem, sive non: Paulus auth.Res quæ n. 7.C. commun.de legat.& ibi Jason n.15.Decius regul.Nuptias 30.n.11.ff.de reg. jur. Paz pract.3. to c.6.§.12.n.12.

13 II. Sentent. docet, teneri dotare, quando nupsit digno, secus quando indigno: nec distinguit, an promiserit dotem, necne. Sic glos.c.de raptor.fine 36.q.1.& ibi Archidiac.Joan.Andr.c.Accedens, fine, de procurat. & ibi Anton. numer. 16. Practica forensis, t. de dote, §.22. Francus cap.unic.§. Porro, num. 1. & 2. de despons. impub. in 6.

14 III. Sent. absolutè docet, teneri dotare, licèt nupserit indigno. Quia cùm dos loco alimentorum succedat, immò favorabilior sit quàm alimenta, (ut diximus num.5.) sicut nequit pater hanc filiam alimentis privare, ita à fortiori nec dote. Hanc dicit fortè esse veram Imola, c. Accedens, n. 8. de procurator. & dicit posse teneri Jason auth.Sed si post fin. C. de inoffic. testam. Et tenet expressè Joan.Lupus, licèt sit minor, & nupserit indigno, absque dotis promissione, c.Per vestras, de donat.inter vir.& ux.notab.3.§.10.init.& §.13.n.1.& §.15.n.1. & toto §.16. Et inspecto juris rigore dicit esse veram Molina l.2.de primog.c.16.n.8. explicans, licet dotem non promiserit, nupseritque indigno, fatetur tamen minorem dotem esse dandam attenta minori viri qualitate.

15 IV. Sent. ait, si filia nupserit digno, dotemque promiserit, teneri patrem dotare: secus si non promisit, vel nupsit indigno. Sic Montalvus l.10.t.1.p.4.Rosella, verb.Hæreditas, num.10.Angel.verb. Dos, n.4.ubi Sylv.q.4.Tabiena qu.3.n.4.Armill.n.6.

16 I. Conclusio sit, si minor nupsit sine consensu patris, digno, & promisit dotem, tenetur pater dotare. Ratio est, quia pater tenebatur eam maritare, & dotare: (ut probavi, num. 4.) & sic cùm ipsa se maritaverit digno, rem ad quam tenebatur pater, utiliter gessit: sicut si emeret aliquid sibi necessarium, ad quod emendum tenebatur pater, licèt sine patris consensu emerit, tenebitur pater solvere. Quia rem patris gessit. Hanc tenet Ripa, dicens in hac omnes convenire, l.1.nu.57.ff solut.matr.Abb rep.c. Ecclesia, de const.nu.20. Covar.referens Campegium, & decisionem Tholosanam, dicensque esse omnium, 4.decr.2 p.c.3.§.8.nu.7. Ant. Cucus l.5.inst. major.t.12.n.182.Molina l.2.de primog.c.16.nu.2.Menoch.de præsumpt. l.4.præsumpt.189.n.60.Gutier.2.pract.q.1.n.4.Celsus cons.38.n.2. Baeza de non melior.filiab.c.18. n.2. Et ex Theologia, Veracruz 3. p. spec. a.20.Lud.Lop.1.p. instruct. in nova edit. c.294. §.Sequitur & alia quæstio. Et in hac conclusione conveniunt Doctores relati pro quatuor sententiis propositis.

17 II. Conclusio, si minor absque patris consensu, & dotis promissione nupsit digno, tenetur pater dotare. Hæc est contra DD. relatos, num.4. & 15. Prob. quia rem, ad quam tenebatur pater, utiliter gessit, licèt in modo nubendi deliquerit: cùm ergo pater alias teneretur dotare, non eximetur ab eo onere in hoc casu. In hac conveniunt nobiscum DD.relati n.12.13.& 14. pro 3. prioribus sent. Et eam tenent Ripa dicens communem, nu.57.58.Covar. Ant.Cucus, Molina, Celsus, Gutier. Baeza, Menoch. latissimè probans, & respondens ad contraria, à num.61. & tenet hanc sent. nu.72.& 75. ubi hos omnes retuli, num.præcedenti, & Veracruz, & Lud. Lop.ibi relati.

18 Hanc conclus. & præcedentem temperant aliqui, nisi filia dives sit, possitque dotem promissam, aut non promissam solvere, tunc enim licet dignissimo nubat; non tenetur pater dotare: & l.8. tit.11.p.4. decidentem teneri patrem dotare filiam divitem, explicant, quando patris consensu nupsit. Quod apertè ex ea colligitur, ibi, tenudo 4. el padre de la casar, e de la dotar. Et ratio ipsa naturalis postulat, ut filiam divitem, spretoque patre nubentem non teneatur pater dotare. Sic Covar. num.8. & Lud. Lop. alleg.num.16. Quod si obiicias inde sequi nullam esse differentiam, quando filia nubit digno, & quando indigno: nam in hoc casu tenetur etiam dotare, quando ipsa est pauper. Dic hoc distare, quod quando nupsit digno, & est pauper, tenetur plenè dotare: quando autem indigno, non tenetur plenè, sed tantùm juxta quantitatem alimentorum, quæ ad vitam tuendam necessaria sunt: ut dicemus numero sequenti.

19 III. Conclusio: quando vir, vel fœmina indignum matrim. inire, si ita divites essent, ut alimenta haberent, non tenetur pater dotare. Quia non videtur æquum compellere parentes ad dotandam filiam divitem, quæ turpi matrim. totum familiæ decus denigravit. Si autem alimentis carerent, tenetur pater dotare in modica quantitate convenienti ad alimenta vitæ necessaria. Et hoc propter æquitatem naturalem, ne fame pereant. Sic Ripa, nu.59.Covar.n.7.Molina, nu.8. Ant.Cucus, n.192. Baeza, nu.3.Gutier. nu.5.Veracruz, & Lud.Lop.ubi citati sunt, nu.16.Manuel.1.tomo summa, c.14.n.4.

20 IV. Conclusio: pater tenetur alimenta præstare filio absque ejus consensu ducenti uxorem, si aliunde non habeat. Dixi, si aliunde non habeat, nam filium divitem numquam tenetur pater alere. Sic Decius reg Nuptias 30.fin.ff.de reg.jur. Joan.Lup. c.Per vestras, de don.inter vir.& ux.notab 3.§.13.n.1.Molina l.2.de prim.c.16. num.6.Riminal. multos referens, cons.133. n.42. vol.2. Quando autem ducit uxorem indignam, quæ alimenta teneatur præstare, dixi num præcedenti.

21 V. Conclusio: non tantùm tenetur pater præstare alimenta tali filio pauperi, sed etiam uxori ejus. Quia ut habetur, l.Si quis à liberis, 5. §.Si vel parens, vers.Non tantum, ff.de liberis agnosc. non tantum alimenta, sed cætera liberorum onera tenetur pater præbere. Ubi gl.verb.cætera, inquit, ut vestimenta, habitationem pro se, & pro suis liberis, & uxore: ubi Bartol. & scribentes idem notant: onus enim filii, & obligatio est, quando uxorem sine dote duxit, ipsam alere: ut docet Innocentius, c.Per vestras, ad fine, de donat.inter vi.& uxor.Cynus, Alberic.Curtius, Alex.Socinus, Celsus, quos referunt, & sequuntur Riminal.cons.133.num.43.& sequent. Baeza

de non melior.fil.cap.5. num.2. ergo tenetur pater tali uxori alimenta præstare. Sic tenent multi, quos refert, & sequitur *Riminald. ibid. Lud. Lop. 1.p.instructorii, in 2. edit. cap. 20. 4, §. Sequitur & alia quæst. fine*. Non tamen audiendus est idem *Lud. Lop.* quatenus limitat, si filius honestam, & dignam uxorem ducat. Idem enim dicendum est, quando indignam ducit: cum ex hac causa exhæredari nequeat: & consequenter nec alimentis necessariis privari: ut dixi num. 19.

22 Tandem rogabis, quale matrim. dicatur indignum, ut filii illud ineuntes, dote, & alimentis non necessariis ad vitam privari possint? juxta dicta nu. 19. Aliqui censent enim conjugem indignum dici matrimonio alterius, qui indignitate turpi affectus est: ut si sit infamis, non autem qui imparis est conditionis. Sic *Ang. verb. Dos num. 4.* ubi *Sylvest. q. 4. Tabiena, q. 3. nu. 4. Armilla, nu. 6. Speculum conscientia, tract. 1. c. 53.* & referunt *Antonium, & Imolam, cap. Accedens de procurator.* Sed neuter id affirmat.

23 VI. Conclusio sit: is conjux dicitur indignus, cui alter matrimonio copulari absque dedecore, juxta civitatis mores, nequit. Prob ex *l. 2. tit. De los casamientos, l. 3. fori*, ibi, *y si ella casare con alguno que no sea convenible para ella, y para sa linage.* Et facit optime, *l. Si adulterium cum incestu, §. Stuprum*, ibi, *contumacia juris, & sanguinis contumelia. ff. ad legem Jul. de adult.* Sic docent *Baro. l. Cum ita l. 1. ff de conditio & demonst. & l. Si rogatus, ff. de manum. vindic. Bald. l. Si pater, C. de spons. & l. Nec filium, C. de nupt. Alex. cons. 209. num. 2. l. 6. Parif. cons 29. num. 16. & 17. lib. 3. Suarez lib. 3. fori. t. De los casamientos, l. 2. n. 7. Acosta, l. Cum tale. §. Si arbitrata, ampliat. 3. nu. 2. ff. de cond. & demonst. Telio, l. 30. Tauri, num. 9. Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. 189. nu. 85. fine, Mantica de conject. ult. vol. l. 11. t. 18. num. 4. Meres de majorat. 1. p. c. 50 n. 10. & 11.* Favet *Covar. 4 decret. 2. p. c. 3. §. 8. nu. 7.* ubi dicens patrem non teneri dotare filiam nubentem indigno, reddit rationem, quia indignis nuptiis totum familiæ decus denigravit: ergo censet indignum matrim. esse, quod sine familiæ dedecore iniri nequit.

24 VII. Conclusio: indignus etiam judicatur ex bonis animi: ut si conjux malis moribus imbutus sit, *l. Sed ea, ff. de sponsal.* ibi, *indignum moribus, & turpem sponsum*: & *l. Nuptia, C. de nuptiis*, ibi, *& si pares sint genere, & moribus.* Sic *Menoc. d. præsu. 189. num. 85.* & favent *Angel. auth quib. mod. naturales effic. leg. & Bald. l. Nec filium, C. de nuptiis*, ubi dicunt, meretricem esse personam indignã. Et idem dicit *Menoch* de viro, qui meretricatur, vel leno est.

25 Indignus etiam dicitur conjux ex bonis fortunæ. Sic alios referens *Menoch d. præsumpt. 189. n. 85.* Ut si pauperior notabiliter sit. Quod intelligo, nisi aliunde excessus hic in divitiis compensetur: ut si pauperior, nobilior sit.

26 Ultima conclusio, indignus etiam dicitur is, cum quo matrimonium consistere non potest ob aliquod impedimentum, nisi in eo sit dispensatum. Quia nuptiæ debent esse convenientes de jure, & de facto. Ut docet *gloss. l. Si rogatus, §. Matrimonii, verb. Matrimonii, ff. de manumiss. vindi.* Sic *Bald. l. penult. C. de sponsal. Francus c. nunc, §. Porro, nu. 1. & 2. de despons. impub. in 6. Joan. Lup. c. Per vestras. de donat. inter vir. & uxor. notab. 3. §. 7. nu. 4. Suarez. allegatus, nu. 23. Menoch. d. præsumpt. 189. n. 86. Capua lib. 2. decisionum, cap. 55. num. 20.*

27 Et hæc quidem maximè advertenda sunt, ad verificandam causam allegari solitam in matrimonialibus dispensationibus. Quia non invenitur conjux æqualis. Quamvis enim genere, & divitiis æqualis, si pessimis moribus imbutus sit, dicetur indignus, & inæqualis: vel si divitiis, aut genere inæqualis sit, ita ut prudentis arbitrio ignominiosum sit cum illo matrimonium inire.

28 Tandem respondetur ad argumentum 3. sententiæ, propositum num 14. fateor enim dotem succedere loco alimentorum, & ita sicut filiæ diviti invito patre nubenti non debentur alimenta, nec dotem deberi: quando verò est pauper, sicut debentur alimenta, ita & dotem in quantitate necessaria ad ea: ut probavi num. 18. & 19.

DISPUTATIO XXVII.

Qualiter probandus sit metus?

SUMMARIUM.

Metus qualiter probetur, remissivè, nu. 1. Et ibi, magis creditur duobus de metu deponentibus, quam mille de spontanea voluntate.

Quid, si adsint præsumptiones spontaneæ voluntatis? & quales debeant esse, nu. 2.

Quid, si probatio spontaneæ voluntatis non sit simpliciter negativa, sed coarctata? nu. 3. & ibi, quando sit arbitrarium quibus potius credendum sit.

Circa metus probationem, consulendi sunt *Menoc. l. 3. præsumpt. tota præsumptione 4. Mascardus de probat. conclus. 1055. & aliquibus sequentibus.* Solum advertere volo axioma illud commune *Innocentii, c. Super hoc de renunciatione, nu. 2.* ubi ait, magis credi duobus testibus de metu deponentibus, quàm mille testantibus spontaneam voluntatem. Et ratio est, quia qui deponunt de metu, id, quod asserunt, potuerunt sensu corporeo percipere: qui autem testantur spontaneam voluntatem, cùm res sit in animo recondita, non potuerunt sensu percipere. Idem docuit *Abbas, c. 1. de his quæ vi, num. 10. Boerius, decisione 100. num. 11. Sigismundus inter consilia feudalia, cons. 17. num. 14. & Gutier. cons. 14. n. 9. & cons. 16. n. 14. Gama 5. p. decisionum, decis. 250. nu 4.* ubi bene limitat, quando illi duo testes sunt omni exceptione majores: & innumeri alii DD. quos referunt DD. statim citandi. 1

Hoc tamen primo intelligendum est, nisi pro deponentibus de spontanea voluntate adessent præsumptiones, & conjecturæ. Sic *Decius c. fin. de appell. nu. 25. & 26. & reg. In omnibus 39. nu. 8. & 9 ff. de reg. jur.* Et exemplificat, ut si actus fieret in præsentia judicis, quo casu non præsumitur metus: juxta doctrinam *Bartoli, & Doctorum, l. Transactionem, C. de transact.* Idem *Jason, l. Interpositas, nu. 5. C. de transact.* Et exemplificat, si actus fiat coram consanguineis. Idem *Padilla ibi, n. 33.* Et addit existenti tali præsumptione de libera voluntate, judicem arbitraturum, quibus testibus major fides adhibenda sit. Idem *Nevizanus cons. 96. n. 28. Flamin. de resignat. beneficior. li. 13. q. 1. n. 89. Mascardus de probat. concl. 1057. num. 8. & 9.* cum aliis, quos refert *Bursat. cons. 72. n. 48. vol. 1.* 2

2. Intellige, quando testificatio asserentium spontaneam voluntatem, seu non intervenisse metum, est simpliciter negativa, secus si esset negativa, coarctata loco & tempore: tunc enim non præfertur probatio spontaneæ voluntatis probationi metus, sed æquè creditur affirmantibus sicut negantibus. Sic *Decius d. c. fin. n. 28 Sigismundus inter consilia feudalia, consil. 48. n. 18.* unde data paritate terminorum æque credendum est deponentibus de metu, ac de libera voluntate: nam in utroque casu testes de re interna testantur, & sicut metus per media externa probatur, ut per minas, ita libertas: ut si sit præsens judex, vel consanguinei, &c. Ita *Decius eo. c. fin. de appellat. n. 28. & regul. In omnibus, n. 9. & 10. ff. de regul. jur.* Quare optime *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. num. 10. & Ant. Cucus lib. 5. initit. major. tit. 12. n. 167. 168.* docent arbitrarium esse judici pensatis circumstantiis, quibus magis credendum sit. 3

LIBER QUINTUS.
DE
CONSENSU CONDITIONATO.
Divisio totius libri.

Vt ultima imponatur manus tractatui de consensu ad matrimonium requisito : solum superest de consensu conditionato disputare, de quo toto hoc lib. 5. sermo habendus est. Et 1. quidem agam de conditionibus generalibus, quæ in omni contractu intelliguntur : & de necessariis, ac intrinsecis matrimonio. 2. de extrinsecis necessariis. 3. de impossibilibus. 4. de honestis. 5. de turpibus contra matrimonii substantiam, ejusque bona. 6. de turpibus non adversis matrimonii substantiæ, & bonis. 7. de indifferentibus, ac impertinentibus. Vltimò, quando aliquid adiicitur matrimonio, tanquam dies, modus, causa, demonstratio.

DISPUTATIO I.

Utrùm matrimonium possit contrahi sub conditione generali, & sub speciali intrinseca, illudque suspendat? Ut, Si vixerimus, si tu consenseris, si non es consanguinea, si Deo, vel Ecclesiæ placuerit?

SUMMARIUM.

Utilitas hujus disputationis declaratur, n. 1. Et ibi, conditiones, quæ admittuntur in matrimonio, vel ab eo reiiciuntur, similiter admittuntur in sponsalibus, & ab eis reiiciuntur.
Quotupliciter possit aliquid matrimonio adiici, n. 2.
Quot sunt genera conditionum, quæ apponi possunt in matrim. n. 3.
In foro conscientiæ ubi constat de intentione apponentis conditionem illi standum est : in dubio autem hujus intentionis statur præsumptioni fori externi, & quando est præsumptio juris, transfertur onus probandi in adversarium, nu. 4.
Matrimonium conditionem non recipit, bene tamen ejus consensus, n. 5.
Et ibi, explicatur regula, Actus legitimi, de regul. jur. in 6.
Admittit matrimonium conditiones generales, quæ taciè insunt omni contractui, nec illud suspendunt : ut si vixerimus, si tu consenseris, num. 6.
Explicatur l. Si ita legatum, §. Illi si volet, ff. de legat. 5. n. 7.
An hæc conditio, Contraho tecum, si Deo, & Ecclesiæ placuerit, reddat matrim. conditionale : referuntur variæ sententiæ, n. 8. 9. & 10. Et sententia authoris, n. 11. & 12.
Conditiones intrinsecæ, quæ necessariæ insunt matrimonio, non reddunt illud conditionale, n. 13.
Explicatur Clem. unic. de consanguinit. an incurrat excommunicationem illius contrahens cum consanguinea, sub hac conditione, Si non es consanguinea, n. 14.

1 POSSET aliquis existimare impertinentem esse tractatum hunc de conditionibus adjectis matrimonio, cùm enim post Concilium Trident. debeat contrahi coram parocho, & testibus : in præsentia illorum nunquam adiicientur conditiones : Verum dico utilissimum esse, tum ut natura matrimonii intelligatur, tum etiam, quia eædem conditiones, quæ admittuntur, & reiiciuntur in matrimonio, admittuntur similiter & reiiciuntur in sponsalibus. Et ita *D. Th. 4. dist. 27. q. 2. art. 1. corp.* eandem doctrinam tradit de conditionibus appositis in sponsalibus, quam post *dist. 29. qu. unica, art. 3. quæstiunc. 3.* tradit de conditionibus appositis in matrimonio. Et eodem modo *Ricard. 4. d. 27. a. 3. q. 2. D. Bonavent. 4. dist. 28. q. 3. n. 13. Turrecr. c. Ubi non est, 30. q. 2. a. 3. n. 4. Sylvest. verb. Sponsalia q. 5. Angel. n. 18. Rosella fine. D. Ant. 3 p. tit. 1. c. 18 §. 2. Tabiena, verb. Sponsalia, q. 2. n. 3. Philiarc. de officio sacerd. tom. 1. p. 5. l. 2. c. 1. §. Tres conditionum.* Item quia si post Trident. celebraretur aliquod matrimonium coram parocho, & testibus, sub aliqua conditione, judicandum esset de eo, sicut ante Tridentinum, ut bene ait *Barth. à Ledes. dub. 25. de matri. fine, & Petr. de Ledesma de matrim. q. 47. a. 5. fine.* cum præter solennitatem parochi, & testium adhibendam, nil aliud immutarit Tridentinum.

2 2. Ergo supponendum est, matrimonio aliquid posse adiici quintupliciter. 1. tanquam tempus, & diem, qua matrimonium contrahi debet : ut Contraham tecum cras. 2. ut modum, qui est quasi adjectio oneris, ad quod volumus obligare contrahentem. Et communiter explicatur per conjunctionem, Ut, verbi gratia, Duco te, ut divitias, aut honorem consequar. 3. per modum causæ : quod evenit, quando denotatur causa, ob quam contrahitur. Et communiter explicatur per dictionem, *Quia*, ut Contraho tecum, quia dives, aut pulchra es. 4. Per modum demonstrationis : quod contingit, quoties significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relativum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem. Ut Duco te, quæ libera es, aut virgo. 5. per modum conditionis, cùm scilicet, aliquid adiicitur suspendens contractum, sub cujus existentia, & non aliàs volumus contractum celebrari. Nam de natura conditionis est, suspendere, & facere ut actus possit se habere ad esse, & ad non esse, *l. 1. tit. 4. & l. Si ita stipulatus fuero hanc summam, ff. de verb. obligationibus.*

3 2. Supponendum est, conditiones quasdam esse generales : quæ ita appellantur, quia tacitè cuilibet contractui insunt, quamvis non exprimantur : ut Si vixerimus : aliæ sunt speciales : & rursus quædam harum, sunt intrinsecæ, quæ, scilicet, matrimonio ex necessitate insunt, quia sine eis matrim. constare nequit : ut Si non es consanguinea, Si non es monialis, contraho tecum : aliæ autem sunt extrinsecæ : & rursus harum, quædam sunt necessariò eventuræ, ut Contraho tecum, si sol orietur. Aliæ omnino impossibiles, ut Si cælum digito tetigeris. Aliæ contingentes, & possibiles : & rursus harum, aliæ sunt honestæ, aliæ turpes, aliæ indifferentes, seu omnino impertinentes. Et tandem, ex turpibus quædam sunt contra substantiam, & bona matrimonii : ut Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel Donec pulchriorem inveniam : aliæ sunt turpes, non contra substantiam, & bona matrimonii : ut Contraho tecum, si mecum concubueris.

4 3. Supponendum est, si de interno conscientiæ foro agatur, standum esse intentioni contrahentis sub conditione, qualiscumque conditio sit : hoc est, quamvis Ecclesia judicet matrim. quando conditio est necessaria, turpis, aut impossibilis : præsumit enim minimè defuisse consensum hujusmodi conditionibus adjectis : cæterùm in foro conscientiæ si contrahens noluit inire matrimonium nisi eveniente conditione, non erit matrim. ante illius eventum : & si nunquam evenire possit, quia impossibilis est, nunquam erit matrimon. Quia matrim. absque consensu nullatenus esse potest. Ita fatentur universi DD. ut *Hostiens. c. fin. inst. de cond. appos. Jean. And. c. Per tuas, eo t. n. 7.* ubi *Ant. nu. 8. Anch. nu. 7. Alex. de Nevo nu. 10. Sylv. Matrimonium 3. qu. 2. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. nu. 4.* Et ex Theologis, *Adrian. 4 quæst. 3. de matr. dub. 7. Palud. 4. d. 29. qu. 2. fine,* ubi *Sotus quæst. 1. art. 3. ad 2.* Quando autem oppositum non constat, sed dubius est animus apponentis conditionem, standum est præsumptioni fori externi, & rejecta conditione judicandum erit matrimonium, quando Ecclesia sic judicat. Quia quod judex non innitens falsæ præsumptioni, judicat in foro externo, est servandum in interno, quando in eo oppositum non constat (ut dixi libr. 1. disp. 5. num. 20.) Item quia in dubio in utroque foro judicandum est pro matrim. (ut probavi eodem lib. 5. disp. 18. num. 5. & 6.) Hoc est contra *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 12. num. 5. & in fine,* ubi ait in hoc dubio solum in foro externo judicari in favorem matrim. Sed hoc reprobavi eadem disp. 18. num. 6. Quando autem est præsumptio juris, transfertur onus probandi in adversarium, *l. Generaliter, §. Si petitum, in fine, ff. de fideicommis. libert. & l. ult. in princ. ff. de his quæ vi.* Et docet cum multis, *Menoch. de præsumpt. l. 1. qu. 33. nu. 2. Simancas de cathol. instit. c. 50. nu. 6.*

5 His præmissis, sit I. conclusio : matrim. ipsum conditionem non recipit, bene tamen ejus consensus. Hoc est, consensus præstitus ad matrim. potest ex conditione pendere, at matrim. ipsum minimè. Quia quamdiu conditio pendet, matrim. non est. Et hinc deducitur intellect. ad *reg. Act. legitimi, 77. ff. de reg. jur. & reg. Act. legitimi, 50. eod. tit. in 6.* decidentem actus legitimos non recipere conditionem, neque diem : sunt enim à legibus instituti, ut statim suum effectum consequantur : & proinde conditio suspendens adversatur ipsorum substantiæ. Sic *Sotus 4. d. 29. quæst. 2. art. 1. ante 2. concl. vers. Rursus animadvertendum, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. num. 4.*

6 II. Conclus. matrim. admittit conditiones generales, quæ in omni contractu intelliguntur, tacitèque insunt. Ut Si vixerimus, si tu quoque consenseris. Quia hæ conditiones non magis suspendunt contractum, quam si non exprimantur, *l. Conditiones extrinsecus, & l. Aliquando, ff. de cond. & demonst. l. Per hæc verba testatoris, ff. de lega. 1.* Sive enim exprimantur, sive taceantur, prior consensus est inefficax, donec alter vita fruens conjux acceptet verbis, aut nutibus cõsensum proferens. Conclusio est certa, & ab omnibus admittitur.

7 Obstat tamen huic conclusioni fortiter *l. Si ita legatum, 48. §.*

Illi si volet ff. de legat. 1. ubi legatum relictum alicui, si volet, est legatum conditionale, cùm tamen ea sit conditio generalis, & tacitè intellecta. Sed dic cum communi *DD. ibi, & Abb. c. Significasti, n. 6. de elect. Præp. c. Ad audientiam, de sponsal. ad fin. Covar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 2. n. 4.* conditiones, quæ tacitè insunt, tunc nihil operari, quando exprimuntur eo modo, quo insunt: secus si aliter exprimantur. At ea conditio, Si volet, non exprimitur eo pacto, quo tacitè inerat, est enim sensus, si legatarius declaraverit se velle: quare ea conditio suspendit legatum, nec legatarius ante voluntatis propriæ declarationem, legatum comparat, & si prius quam declaret, obeat, minimè transmittit ad hæredem: ut dicitur *eo. §. Illi si volet.* Quia tamen conditione minimè expressa, statim acquireret legatarius quamvis ignorans, & ad hæredes transmitteret, *l. Cum pater, §. Surdo. ff. de lega. 2.*

8 Non modica tamen difficultas est, an hæc conditio, Si Deus voluerit, si Deo placuerit, sit generalis, ita ut non suspendat, nec reddat contractum conditionalem? Nam *gl. c. un. fine, de sponsal. in 6.* quam ibi sequitur *Joan. Monach. nu. 3. Hostiens. c. Ad audientiam, de sponsal. in fine. Abb. c. Significasti de elect. fine. Angel. Matrimonium 3. impedim. 3. num. 1.* ait esse sponsalia conditionalia, contracta sub hac conditione, Si Deo, & Ecclesiæ placuerit, atque ita reperto impedimento ob quod ea sponsalia sunt nulla, non oriri publicæ honestatis justitiam: eo quod non pure contracta sint: juxta *d. c. 1. de sponsal. in 6.* Idem *Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2.*

9 Alii verò censent non esse conditionalia. Quia hæc conditio, Si Deo placuerit, tacitè inest. Ut docet *gloss. per illum text. c. Beatus, verb. Divina, 21. q. 2.* Sic *Arch. c. un. de spons. in 6. ad fi. Alex. de Nevo c. Ad audientiam, & de sponsal. n. 15. & ibi Præpos. ad fi. Henric. c. fi. n. 1 & 2 de cond. appos. Rosella matr. 5. n. 1. Tabiena, Matrim. 2. q. 11. n. 12. Brunel. de sponsal. concl. 33. n. 1. Alex. Carrerius l. 4. de spons. c. 6. Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 11. n. 48.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29. qu. 2. a. 1. vers. Ante secundam vero. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. vers. Primo enim quadam sunt. Pet. de Soto lect. 3. de matr. §. Quarta denique infertur. Viguerius l. instit. c. 16. §. 7. vers. 6. ad fin. Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. paulò post princip. Enriquez. l. 11. de matr. c. 12. n. 2.*

10 Alii vero censent, quando subest impedimentum, esse conditionalia, secus quando impedimentum non subest. Sic *Joa. And. d. c. un. fine, & ibi Domin. ad fi. Francus ad fi.*

11 Cæterùm distinguendum est, si contrahentes sub hac conditione, Si Deus voluerit, aut Deo placuerit, intelligant de voluntate beneplaciti, qua Deus omnia, quæ fiunt, aut vult, aut permittit; tunc est conditio generalis, & in omni contractu intelligitur, quare non suspendit consensum: si verò intelligant de voluntate divina approbante, quasi sentiant, Si hic contractus Deo non displiceat, sed sit juxta ejus beneplacitum: tunc non est conditio generalis, & ita suspendet. Quia multa fiunt contra Dei beneplacitum, unde suspendet consensum, donec constiterit placere Deo. Unde *glossa & DD.* dum dicunt esse sponsalia conditionalia contracta sub ea conditione, Si Deo placuerit, intelliguntur, quando contrahentes intelligunt de voluntate posteriori: alii autem dicentes non esse conditionalia, loquuntur, quando intelligunt de voluntate priori. Sic *Adrian. 4. materia de matr. qu. 3. dub. 4. Sylvest. matrim. 3. quæst. 3.* & addit in dubio intelligi de posteriori voluntate, quia id est animæ tutius.

12 Hinc infero eam conditionem, de qua *gloss. & alii DD. relati n. 8.* meminere, scilicet, Si Ecclesiæ placuerit, esse verè conditionem, & subsistente impedimento suspendere consensum. Quia semper intelligitur de voluntate approbativa: cùm in Ecclesia non reperiatur illa duplex voluntas, quæ in Deo: unde suspendit consensum, donec constet, Ecclesiam approbare facta indagine. Sic *Ant. Cucus l. 5. instit. major. t. 10. n. 49.*

13 III. Conclusio, conditiones intrinsecæ, quæ necessariò insunt matrim. & absque quibus matrim. consistere non potest, non reddunt matrim. conditionale. Ut, Si non fueris consanguinea, vel affinis, &c. Prob. quia tacitè, & intrinsecè includuntur in ipso contractu, & in ipsa essentia imbibitæ sunt, cum iis seclusis contractus corruat: & ita docent omnes. Sed fortiter urget contra hoc: nam (ut dixi num. 12.) sunt conditionalia sponsalia, Si Ecclesiæ placuerit, & reperto impedimento minimè oritur publicæ honestatis justitia; ergo similiter si addatur conditio, Si non es consanguinea, &c. quia perinde est, Si Ecclesia approbaverit, ac si non intercesserit impedimentum. Sed resp. eandem esse conditionem, sed diversimodè adduci: nam dum absolutè dicitur, Si non es consanguinea, Si non subest impedimentum, adjicitur conditio, eo prorsus modo, quo inerat. Verum quando dicitur, Si Ecclesia approbaverit, alio modo apponitur: intelligitur enim si solerti indagine præmissa, repertum fuerit, Ecclesiam hujusmodi matrim. approbare: sicut supra diximus, l. 3. disp. 33. n. 4. hanc conditionem, Si es idoneus, confero tibi beneficium, tacitè inesse, ac proinde non suspendere collationem: secus autem si addatur, Si inventus fueris idoneus.

14 Quamvis tamen hæc conditio, Si non es consanguinea, non reddat matrim. conditionale, operabitur tamen, ut scienter contrahens cum consanguinea, sub ea conditione, minimè incurrat excommunicationem, *Clem. un. de consang.* Quia ea non punit effectum, cùm is sequi nequeat: non enim potest esse validum matrim. inter consanguineos: sed punit affectum contrahentium, quem minimè ostendunt consanguinei ineuntes matrim. sub ea conditione, Si consanguinei non sint.

DISPUTATIO II.

An conditio extrinseca necessariò eventura, adjecta matrimonio, reddat illud conditionale, suspendatque consensum? ut Contraho tecum, si cras sol orietur.

SUMMARIUM.

Refertur sent. asserens suspendere, n. 1. Et contraria verior, n. 2.

Si contrahentes credebant esse contingentem, suspendet, n. 3. Idem, quando conditio in se necessaria, est respectu nostri incerta, n. 4. Et ibi, explicatur §. Conditiones, inst. de verb. obligat.

Quid si conditio necessaria habet diè incertum? ut si Titius morietur, n. 5.

Quid, si conditio necessaria non apponatur tanquam conditio, sed tanquam temporis præfinitio? & quando id contingat? nu. 6. Et ibi, quid de hac conditione, Contraham tecum si pater meus morietur.

Quid, si conditio secundùm ordinem naturæ non sit necessaria, sed ex suppositione? ut Si Antichristus nascetur, n. 7.

Solvitur argum. & explicatur l. Hæres meus, in principio, ff. de conditio. & demonstrat. n. 8.

1 Aliqui censent hujusmodi conditionem suspendere consensum, ac proinde non esse matrimonium, donec conditio impleatur. Prob. quia quamvis stipulatio sub conditione omnino exitura, non sit conditionalis, at non est perfecta, usque ad adventum diei, *l. Hæres meus, 78. in princ. ff. de cond. & demonst.* ibi, *hæres meus cum morietur Titius, centum ei dato: purum legatum est. Quia non conditione, sed mora suspenditur, non potest enim conditio non existere.* Ita docent *gl. c. Per tuas, de conditio. appos. verb. Præsumendum,* ubi *Joan. Andr. n. 7. Ant. fine, Anch. fine, Speculator t. de condit. appos. in princ. n. 8. Angel. Matrimon. 3. imped. 3. initio.* Et rem hanc esse dubiam fatetur *Rosella Matrimonium 5. n. 1. fine.*

2 Sit conclusio, matrim. initum sub necessaria conditione, est absolutum & validum, nec conditio illa suspendit, sed perinde est, ac si apposita non esset. Prob. ex *l. Si pupillus 9. §. Qui sub conditione, ff. de novat.* ibi, *qui sub conditione stipulatur, quæ omnino extitura est, pure videtur stipulari,* & *l. Impossibilis 7. ff. de verb. obl.* ibi, *si talis conditio inseratur stipulationi, Si in cælum non ascendero hæc utilis, & præsens est.* Idem habetur, *§. Si impossibilis, inst. de inutil. stip.* Et ratio est, quia cum jam conditio illa futura, sit præsens, & determinata in sua causa naturali, ita ut impossibile sit oppositum esse, censetur jam impleta. Sic docent ex Theologis, *D. Th. 4. d. 28. q. un. a. 3. quæst. 3. D. Bonav. 4. dist. 28. q. 3. n. 13. Durand. d. 28. q. 3. n. 5. Palud. 4. dist. 29. q. 2. a. 5. concl. 8. n. 30. Adrian. 4. materia de matr. q. 3. dub. 16. Victoria sum. materia de matri. num. 260. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. post 2. conclusionem, vers. Hinc colligitur, Viguer. lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 6. ad fi. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Quarto denique infertur. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. vers. Tertio, est aliqua conditio. Tabiena, matrim. 2. q. 11. nu. 12. Angles floribus. 1. p. materia de matrim. q. 2. de consensu condition. a. un. init. concl. 2. Barth. à Ledes. dub. 25. de matrim. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instructorii novi materia de matri. c. 43. ad fin. Petr. de Ledes. de matri. q. 47. n. 5. dub. 2. f. 228. concl. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 4.* Et ex Jurisperitis, eam tenent *Hostiens. sum. t. de condit. appos. nu. 12. ad fin. vers. Quid si contraho sub conditione quæ omnino extitura est: Cardin. c. Per tuas, eod. t. fine, & ibi Abb. fine, Alex. de Nevo n. 15. Præpos. ibi, fine, Henricus c. fin. eod. t. n. 2. Sylv. Matrimonium 3. q. 1. & 2. Navar. sum. c. 22. Hispana nu. 66. Lat. 67. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 10. Brunel. de sponsalibus, concl. 32. n. 3. Alex. Carrerius l. 4. de sponsal. c. 6.*

3 Hæc tamen conclusio, 1. intelligenda est: quando contrahentes reputabant conditionem esse necessariam, si enim crederent esse contingentem, suspenderet utique usque in conditionis eventum. Quia in contrahentium intentione conditio contingens erat, ac proinde effectum conditionis contingentis sortiri debet: cum matrim. conditionale ex contrahentium consensu pendeat. Sic *Enriquez. lib. 11. de matrim. c. 12. n. 4. Petr. de Ledes. de matrim. qu. 43. n. 5. dub. 2. concl. 3.*

4 Imò si conditio necessaria, sit respectu nostri incerta, suspendit utique. Ut Desponsabo te, si luna eclipsetur tali die, non erunt statim sponsalia, sed advenienti conditione. Nec obstat *§. Conditiones, inst. de verb. oblig.* ibi, *quando enim per rerũ naturam certa sint, non morantur obligationem, quamvis nobis incerta sint.* Quia loquitur textus in conditione de præterito, vel præsenti. Sic *Palud. 4. dist. 20. q. 2. a. 5. concl. 3. n. 31. ad finem.*

5 2. Est intelligenda conclusio, quando conditio necessaria habet diem certum: ut Contraho tecum, si cras sol oriatur: tunc enim conditio non suspendit, sed statim est matrim. secus si habet diem incertum: ut Contraho tecum, si Titius morietur, suspenditur enim matrim. usque ad Titii mortem. Sic *Jason l. Impossibilis, n. 8. ff. de verb. oblig.* Verum hic intellectus minimè placet, sed in utroque eventu conditio non suspendit, sed statim est matrimonium: cùm in utraque conditione eadem ratio procedat, utraque enim certa est, & in sua causa est præsens. Sic *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. post 2. concl. vers. Hinc colligitur, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 11. Lud. Lop. 2. p. inst. novi, materia de matr. c. 43. ad fi. Angles floribus 1. p. materia de matr. q. 2. de consensu condit. a. un. init.*

6 Monuerim tamen, sæpe apponi prædictam conditionem, non tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem: & tunc non statim esse matr. donec tempus præfinitum accedat. Ut si quis diceret, Contraham tecum, si, & quando, vel cùm sol cras orietur.

tur. Sic *Sotus, Lud. Lop. & Angles proximè cit. Henric. c. fin. n. 2. de condit. appos. Adr. 4. materia de matr. q. 3. dub. 16. §. Respondeo ad 1. Covar. eo. §. 2. proximè citato n. 10. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 4.* Unde infert *ibi Sotus*, quem sequitur *Barth. à Ledes. dub. 25. de matrim. concl. 1. fine*, si quis dicat, Contraham tecum, si pater meus moriatur, videri eam conditionem non adjectam esse, tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem: & sensum esse, quando pater meus obierit: secus (inquit *Sotus*) si dicat, Si pater meus est moriturus. Quia tunc non ponitur ad designandum tempus, sed tanquam conditio necessaria: quare cum conditio hæc necessaria, sit jam in sua causa præsens, minimè suspendit. Sed in his omnibus evensibus non tam verbis, quam contrahentium menti inhærendum est: quæ si constare nequit, placet hæc conjectura Soti: dum enim homines adiiciunt hanc conditionem, Si pater meus morietur, non adiiciunt tanquam necessariam, sed volunt utique se obligare post patris obitum: quem tamen sensum nullatenus patitur ea verborum forma, Si pater meus est moriturus.

7 Intelligenda est conclusio, quando conditio est necessaria secundùm ordinem naturæ, secus quando secundùm naturam est contingens, ac per accidens ex suppositione est necessaria: ut Contraho tecum, si Antichristus nascetur, aut condemnabitur, non statim erit matrim. sed sponsalia conditionata, expectantia conditionis adventum, ut purè obligent. Et ratio est: quia talis conditio non potest dici præsens in suis causis, eùm effectus non continecatur in causa proxima determinata. Sic *Adrian. 4. qu. 3. de matri. dub. 16. ante § Ad rationes, & toto dub. 17. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 11. Enriq. lib. 11. de matr. c. 12. num. 4.* Cæterùm magis placet non suspendere hujusmodi conditionem, sed statim esse matrimonium: quia contrahentes tam necessariam esse, supposita Scriptura id testante, hanc conditionem, Si Antichristus nascetur, credunt, ac solem cras oriturum: & sicut hæc est jam præsens in sua causa proxima, ita illa in præsentia divina, nota contrahentibus, ex Scripturæ testimonio: ergo in neutro eventu videntur consensum suspendere. Quare *gl. l. Si pupillus 9. §. Qui sub conditione, verb. Qui sub conditione, & l. Quod si ea conditione 18. statim in princ. ff. de condict. indeb.* exemplificat de conditionibus necessariis, ut Si Antichristus nascetur. Sic tenent aliqui Theologi, quos refert ac sequitur *Lud. Lop. 2. p. inst. novi, materia de matr. c. 43. ad finem*.

8 Ad arg. n. 1. propositum, desumptum ex *l. Hæres meus*, respondetur aliud esse, cùm conditio exprimitur per, Si, & aliud quando exprimitur per, Cùm, priori enim casu est verè conditio, & si est necessaria, cùm sit præsens in sua causa, censetur statim impleta: posteriori autem casu non est conditio, sed temporis præfinitio: & ita suspendet legatum: & in hoc casu loquitur *d. l. Hæres meus*.

DISPUTATIO III.

Utrùm conditio impossibilis adjecta matrimonio, ut Contraho tecum, si digito cælum tetigeris, ipsum vitiet: vel ea rejecta, legitimum & absolutum sit matrimonium?

SUMMARIUM.

Proponitur c. finale, de conditio. apposit. in cujus intellectu versatur difficultas: proponunturq; argumenta probantia non esse matrimonium, n. 1.

Traduntur 6. intellectus ad cap. fin. de condition. appos. & reprobantur, à num. 2. usque ad 8.

An conditiones natura impossibiles reiiciantur à matrim. vel solùm impossibiles de facto, n. 7.

Conditio impossibilis reputata possibilis à contrahentibus, non habetur pro non adjecta, n. 8.

An vitiet statim matrimonium, vel suspendat? n. 9.

Quid, si imprudenter existimata est possibilis? n. 10.

Ut conditio impossibilis habeatur pro non adjecta, requiritur scientia c. fin. decernentis haberi pro non adjecta, n. 11. & in utroque cõjuge, n. 12.

Explicatur reg. Ignorantia facti, non juris excusat: de reg. jur. in 6. n. 13.

Moraliter loquendo numquam eveniet casus, in quo etiam in foro externo judicetur validum matrimonium, contractum sub conditione impossibili, n. 14.

Habetur pro non adjecta, quando dubia est contrahentis intentio, an joco, aut animo non aliter contrahendi apposuerit, num. 15. Et si ex aliis conjecturis constet joco appositam esse, non judicabitur matrimonium, n. 16. Et quæ sint illa, nu. 17.

Traditur verus intellectus ad d. c. finale, n. 18.

Explicatur, in quo consistat favor matrimonii, eo quòd ab illo reiiciatur conditio impossibilis, nu. 19. Et an decisio d. c. finalis, habeat locum in foro conscientiæ, n. 20.

Explicatur Clem. unica, de consangu. an incurrant illius excommunicationem, contrahentes matrimonium cum consanguinea, sub conditione impossibili, vel turpi, n. 21.

Enodatur cap. finale, de bigamis, an sit irregularis sacerdos ducens viduam, sub conditione impossibili, vel turpi, n. 22.

An reiiciatur conditio impossibilis à sponsalibus? remissivè, n. 32. Et solvuntur argum. n. 24.

1 HÆc quæstio gravissima, ac difficillima est: & consistit in intelligentia textus celeberrimi apud juris Pontificii authores, *c. fin. de cond. appos.* ibi, *aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debent propter favorem ejus, pro non adjectis haberi*. Ex quo textu constat, matrim. contractum sub conditione impossibili, esse statim validum, rejecta ea conditione. Contra quod decretum, 1. arguitur. Ecclesia numquam præsumit aliquid sine justa causa, aliàs esset temeraria, & iniqua præsumptio: quod constat, quia idem est præsumptio juris, apud Jurisconsultos, quod apud Rhetores, probatio verisimilis artificialis. Ut testatur *Menoch. l. 1. de præsum. q. 4. n. 1.* hæc autem definitur à *Quintiliano l. 5. inst. orat. c. 9.* cum aliquibus positis, probabiliter, & verisimiliter sequitur quod intendimus: sed quando conditio est impossibilis, nulla est conjectura consensus, sed potius dissensus: ut constat ex communi loquendi usu, dum enim petita negare volumus, dicere solemus, Dabo tibi, si cælum digito tetigeris. Ergo nulla est ratio, ob quam Ecclesia præsumat consensum, sed potius dissensum, & sic nullum esse matr. 2. prob. cæteri contractus initi sub conditione impossibili non valent, *l. Impossibilis 7. ff. de verb. oblig. & §. Si impossibilis, inst. de inutil. stip. & l. Non solum 30. ff. de act. & obl. & l. 3. c. 4. p. 6.* Sed matrim. majorem libertatem consensus desiderat, quàm cæteri contractus: ut constat, cùm cæteros metus non irritet, nec ab iis excludatur pœna: quod omnino diversum est in matrimonio, juxta superius dicta: ergo à fortiori non valebit matrimonium, adjecta simili conditione. Et confirmatur fortissimè, ex ratione quæ redditur ex *l. Non solum*, cur omnes contractus sub conditione impossibili gesti, minime valeant, ibi, *quia in ea re qua ex duorum, pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur quorum proculdubio in hujusmodi actu, talis cogitatio est, ut nihil agi existiment, apposita ea conditione quam sciant esse impossibilem.* Ergo si adjectio conditionis impossibilis est indubitatum dissensus signum, vitiabit matrim. in quo maximè consensus duorum requiritur. Et 2. confirmatur, quia in cæteris contractibus potest jus supplere consensum, vel in favorem alterius contrahentis, qui conditionem impossibilem non adjecit, vel in adiicientis pœnam: cùm ergo non suppleat, sed defectu consensus declaret eos invalidos, a fortiori sic debet in matrimonio sententiam ferre: cùm in eo consensus defectum supplere minimè possit. 3. principaliter probatur, quia quando conditio est facto ipso, & non à natura impossibilis, ut si montem aureum mihi dederis, jus præsumit dissensum. Ut testatur *gl. §. Impossibilis, verb. impossibilis, inst. de hered. instit.* Et constat ex *l. Cum heres 4. §. 1. ff. de statu liberis*, ibi, *nisi si tam difficilem, aut pene impossibilem conditionem adjecit, & c. nec animus dandæ libertatis est.* ubi *gl. verb. Dandæ*, ait *quod præsumitur ex eo, quod tam longum tempus, nisi conditionem impossibilem adjecit*. Si ergo difficultas, & impossibilitas non absoluta, sed secundùm quid, index est & præsumptio sufficiens dissensus: à fortiori id erit tribuendum impossibilitati absolutæ. 4. prob. quia vel Ecclesiæ constitutio efficit, ut matrim. sub conditione impossibili celebratum, legitimum sit, & hoc non: quia id, quod matrim. non est, Ecclesia efficere nequit matrim. esse, cùm solo contrahentium consensu perficiatur: aut solùm declarat illud esse verum matrim. & hoc non, quia aliàs ante illud decretum, esset etiam legitimum: quod absurdum videtur. Et confirmatur, ante id decretum non erat matrim. ergo nec modo. Quia Ecclesia nequit facere de non matrim. matrimonium. 5. prob. quia dum reiiciuntur dictæ conditiones impossibiles, aut id fit favore matrimonii, aut ob dictarum conditionum qualitatem: sed neutrum potest dici, aliàs reiiciendæ essent, quamvis aliunde constaret de contraria contrahentium voluntate. Et confirm. quia *textus d. c. finalis* profitetur favore matrimonii reiici conditiones impossibiles: at non apparet, in quo favor hic versetur, cùm potiùs matrimonii favor sit, ut sit valdè spontaneum: id enim vinculo perpetuo, & fini matrimonii valdè expediens est. Et 2. confirmatur, quia matrimonii favor postulat, ut conservetur, ubi legitimè contractum est: at ut introducatur matrim. ubi consensus deesse videtur, potiùs odium, quàm matrim. favorem respicit, *cap. Tua nos, de spon.* Ultimò prob. quia cùm ad matrim. non sufficiat consensus internus, nisi signo externo consensus expressivo manifestetur, quamvis contrahentes sub conditione impossibili, interiùs absolutè consentirent, non videtur matrim. legitimum esse, quia illa conditio impossibilis potiùs exprimit, ac denotat dissensum, quàm assensum. Hæc sunt, quæ vehementissimè urgent contra decisionem *dicti cap. finalis*, & ex quibus valdè dubia redditur ea decisio, adeò ut subtilissimus *Durand. 3. d. 39. quæst. 4. num. 9.* fateatur se minimè percipere, unde Ecclesia in eo matrim. præsumat consensum: & ideò hoc doctioribus judicandum relinquit. Alii verò diversos intellectus excogitarunt, quos referemus, & postmodum, qui magis placet, manifestabimus.

2 Primus ergo intellectus *d. cap. finalis* est, in foro conscientiæ non esse legitimum matrimonium, si consensus defuerit in apponente conditionem impossibilem, sed teneri verè contrahere, ob præceptum impositum *d. cap. fin.* Sic *Palud. 4. d. 29. quæst. 2. art. 5. concl. 5. num. 34.* Sed jure optimo hunc intellectum impugnant *Adrian. 4. materia de matrim. quæst. 3. dub. 7. Medina C. de restitut. quæst. 23. §. Verùm adhuc remanent tria dubia, vers. Si dicant: Sotus 4. d. 29. quæst. 2. art. 2. paulò post princ. vers. Quæstio est profectò, Covar. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 2. num. 9. Ledesm. 2. par. 4. quæst. 45. art. 1. fol. 441. col. 1. init. Alex Carrerius li. 4. de sponsal. cap. 6.* habetur *tom. 9. tractatuum, Lud. Lop. 2. part. instructorii novi, materia de matrim. cap. 43. f. 1092. Petr. de Ledesm. de matrim. quæst. 47. art. 5.*

art.5.dub.1. Quia nullum ibi contrahendi præceptum imponit Pontifex, sed supponit matrimonium esse legitimè contractum: ut constat ex tenore textus, ubi ait conditiones contra substantiam matrimonii illud vitiare, quantumcumque favorabile sit, at impossibiles, & turpes haberi pro non adjectis: at iis non adjectis esset matrim. legitimum, & purum, ergo Ecclesia non imponit contrahendi præceptum, sed definit, rejecta impossibili conditione, esse validum.

3 II. Intellectus est, ut *id c.fin.* non intelligatur, quando contrahentes norunt conditionem esse impossibilem, tunc enim manifestè videntur dissentire, & refutare matrimonium: unde non habenda est pro non adjecta: quare intelligi debet, dum contrahentes reputabant esse possibilem. Sic *Adrian.4.materia de matrim.q.3.dub.7.* Verum hic intellectus meritò rejicitur. Quia (ut statim nu. 8. dicemus, & probabimus) nullo pacto locum habere potest id decretum, quando contrahentes credebant eam conditionem esse possibilem. Quia tunc suspendet contractum, ad modum conditionum contingentium. Item, quia eodem tenore dicitur ibi, rejici conditionem turpem, ac impossibilem, sed turpis cognita turpis habetur pro non adjecta: ergo etiam conditio impossibilis, cognita impossibilis.

4 III. Intellectus est, matrim. adjecta conditione impossibili vitiari: & ita nec haberi pro non adjecta. Unde pro intellectu *d. cap.fin.* supponendum est longe diversum esse contractum sub conditione celebrare, vel eundem sub conditione resolvere *lib.2.ff.de in diem adject.* contrahitur enim sub conditione, quando dispositio non habet effectum usque ad futurum conditionis eventum: resolvitur autem, quando à principio habet effectum dispositio, sed in conditionis eventum resolvenda est. Unde in priori parte *d.c.fin.* non agit Pontifex de conditione suspendente matrim. sed de resolvente, quæ jam matrim. semel contractum, & perfectum, in eventum conditionis resolvit. Ut constat ex exemplis ibi adductis, si te adulterandam prostituas, & donec inveniam aliam pulchriorem, &c. impleri enim non possunt, nisi matrim. jam perfecto: non enim aliàs erit adulterium, nec soboles: quare de eisdem conditionibus resolutivis, & non suspensivis intelligit Pontifex, in 2.p. dum agit de conditionibus impossibilibus: ut constat ex iis verbis, *licèt aliæ conditiones, sint turpes, aut impossibiles*: dictio enim: *alius*, simile refert. Item, quia exceptio debet esse de regula, *l.Nam, quod liquide, §.finali ff.de pena legato*: unde sensus textus est, quando conditio impossibilis est resolutiva, quæ impleri debet matrim. jam contracto, habetur pro non adjecta, & manet matrim. legitimum, & pure contractum. Ut Contraho tecum, si cœlum ascendas. Quod si inges, in quo favor hic matrimonii consistat, ob quem Pontifex definit conditiones has haberi pro non adjectis? Dico cæteros contractus sub conditione impossibili, sive suspensiva, sive resolutiva celebratos, regulariter vitiari. Ut eleganter *Sarmiento l.2.select.c.3.n.13.& 14.* At matrimonium non vitiatur. Quia ubi semel contractum est, & valere incipit ob consensum de præsenti, postmodum dissolvi non potest. Hunc intellectum docuit Salmanticæ quidam vir doctissimus, dum publicè jus canon. explicaret. Verum quamvis hic intellectus acutus satis sit: displicet tamen, 1. quia est contra universum DD. torrentem, qui illum textum de conditione impossibili suspendente, intelligunt. 2. quia nullo modo constat, Pontificem in priori parte textus, dum definit conditiones contrarias substantiæ matrimonii illud vitiare, intelligere de solis resolutivis, quamvis enim exempla sint de conditionibus resolutivis, at non arctant regulam: quæ indistinctè de conditionibus contrariis matrim. traditur. 3. quia alias conditiones contra substantiam matrimonii, quando suspensivæ sunt, non vitiarent matrim. ut Contraho tecum, si prius venena sterilitatis sumpseris: quod tamen minus verum est: ut constabit ex dicendis hoc 5.l. disp.9. 4. Quia conditio impossibilis resolutiva, quæ, scilicet, supponit matrim. contractum, non habetur pro non adjecta, sed vitiat matrim. eo quòd est contra ejus substantiam, & individuitatem: apponitur enim conditio, qua eveniente matrim. legitimè contractum, est dissolvendum; atque ita opponitur consensui requisito ad matrim. ergo falsa esset decisio *d. c. fin.* dum definit conditiones impossibiles haberi pro non adjectis. 5. quia cum dicit Pontifex, *aliæ conditiones, &c.* ea particula, *aliæ conditiones*, non refertur ad exempla ibi tradita, sed ad regulam, conditiones contra substantiam matrim. illud vitiant: & similitudo quam importat dictio, *alius*, in hoc consistit, quod utræque conditiones scilicet contra substantiam, & impossibiles, conditiones, sunt: ut si diceremus, animal, aliud homo, aliud equus, propriissimè loqueremur: satis enim est ad proprietatem sermonis servari similitudinem genericam in animali, quod est membrum divisum: neque est ibi aliqua exceptio, sed divisit Pontifex conditiones, in impossibiles, turpes, & eas, quæ substantiæ matrimonii adversantur: & quid de singulis dicendum sit, statuit. 6. quia si Pontifex nil statueret de conditionibus impossibilibus suspendentibus, diminutus esset: cùm de hujusmodi conditionibus in toto eo titulo non agat. Ultimò, quia nihil statueret Pontifex in matrimonii favorem: esse enim individuum, non est favor à Pontificibus matrimonio concessus, sed ipsamet natura matrimonii: ut constat ex ejus definitione: at Pontifex, *d. c.fin.* statutum illud favori matrim. tribuit.

5 IV. Intellectus est, non fuisse Pontificis mentem, dum dixit impossibilem conditionem habendam pro non adjecta: quod eo ipso judicetur matrim. sub tali conditione contractum, validum esse: sed ejus sensum esse: impossibilis conditio habetur pro non adjecta, id est, non magis nocet contractui matrimonii, quàm si non fuisset apposita: hoc enim sonat ea particula, *habeatur pro non adjecta.* Unde dumtaxat voluit, quando per alias conjecturas præsumitur adfuisse consensum, reputandum esse matrim. Sic *Sotus 4. dist.29.q.2.a.2.vers.Mens ergo Pontificis, & vers.Et in summa nos nihil aliud: & in solut.ad primum, Barth.à Ledesm.dub.25.de matr.concl.7. Petr.de Ledes.de matr.q.47.a.5.dub.1.& idem Sotus in fine a. in solut. ad 2.ac Led.2.p.4.qu.45.a.1.f.441.col.1.* dicunt in foro externo si non esset alia conjectura ad præsumendum consensum, illam conditionem potius esse indicium dissensus, & animi decipiendi: quare seclusa illa conditione, ac si adjecta non esset, aliunde quærendam esse præsumptionem consensus, & tali præsumptione consensus stante rejici conditionem impossibilem aut turpem, quasi apposita non esset, & judicari matrimonium, ante eventum conditionis. Quia cum altera sit impossibilis, impleri non potest: & cum altera sit turpis, minimè obligat. Sed hic intellectus in quantum asserit mentem Pontificis fuisse, nudare contractum ea conditione impossibili, ac perinde ac si adjecta non esset, judicandum esse de sponsalibus, aut matrim. ita ut ex vi conditionis nec præsumatur consensus, nec dissensus: verissimus est, & à nemine negari potest: id enim importat ea particula, *habeatur pro non adjecta*, hoc est, nihil prorsus de ea conditione curetur, sed judicetur ac si prorsus apposita non esset. Verum inquantum, addit, adjectionem illius conditionis esse indicium dissensus, & necessarias esse alias conjecturas ad præsumendum consensum, omnino à veritate alienus est. Quod manifestè prob. 1. quia Pontifex expresè dicit matrim. contractum sub conditione impossibili, judicandum ese, ac si conditio non eset adjecta: sed ea non adjecta judicaretur manifestè matrimonium, quia est consensus legitimus de præsenti: ergo ad judicandum illud ese matrim. non opus est aliis conjecturis consensus, sed satis est ut non sint aliæ conjecturæ dissensus. 2. probatur ex *c.1.de condit.appos.* ibi, *quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit, dicimus quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.* Qui textus licèt intelligatur ibi à *glos.verb.Frangatur*, & à communi sent. de conditione turpi, quæ non est contra substantiam matrimonii, at eadem est ratio de impossibili, & de turpi conditione quoad hoc: cum *d. c. fin.* eodem tenore utramque pro non adjecta, habendam ese, decernatur. Si ergo rejecta conditione matrim. irrefragabiliter judicandum est validum, male aseruit *Sotus*, potius ese conditionem illam indicium disensus, quam consensus: & aliis indigere Ecclesiam conjecturis, ut consensum præsumat. Tandem, quia sibi ipsi, & textui contradicit *Sotus*: ex alia enim parte dicit conditionem impossibilem habendam ese pro non adjecta, & judicandum de matrimonio, ac si adjecta non eset: quod idem docet textus: & ex altera parte ait, ex adjectione illius conditionis præsumi disensum, & ut judicetur validum matrimonium, alias consensus conjecturas quærendas ese: in quo manifestè sibi, & textui contradicit: nam ea conditione impossibili non apposita, manifestè præsumeretur consensus, & validum matrim. absque aliqua alia consensus conjectura: ergo si adjectio conditionis obligat ad quærendum alias consensus conjecturas, & efficit conjecturam disensus, non habetur pro non adjecta, sed multum operatur. Præterea, quia esto intellectus hic undequaque eset verus, adhuc non exhaurit difficultatem. Quia minimè reddit rationem, cur potius à matrimonio, quam ab aliis contractibus conditio impossibilis tanquam non adjecta rejiciatur.

6 V. Intellectus est, cùm matrimonium sit res appetibilis, propensionique naturæ conforme, quamvis adjiciatur conditio impossibilis, præsumit Ecclesia joco appositam ese, & sic validum ese matrim. Sic *Lud.Lop.2.p.instruct.novi, materia de matr.c.43.fol.1091.* ubi alium etiam intellectum assignat: nam secundum *Arist.* voluntas non est impossibilium: ergo qui novit conditionem impossibilem, non vult ut alter illam impleat. Sed uterque intellectus minimè satisfacit. Non primus, quia quamvis matrim. appetibile sit, tamen cum hac, vel cum illa contrahere, non semper est appetibile. Displicet etiam secundus intellectus; quia quamvis voluntas non feratur ad impossibile, & sic manifestum sit, nolle eam conditionem impleri: at eadem difficultas adhuc extat, videtur enim adjectionem conditionis, quam contrahens impleri non pose novit, judicium ese disensus, atque ita matrimonium ese nullum.

7 VI. Intellectus est: ut decisio *d.c.fin.* non intelligatur de conditionibus à natura impossibilibus, ut si cœlum digito tetigeris: eæ enim vitiant matrimonium: quia cùm non apponantur ut adimplendæ, irrisorius est contractus judicandus: non enim creditur dignum ese, velle aliquem serio matrim. contrahere, qui conditionem à natura impossibilem, & sciens implendam non ese, adjecit: sed intelligitur de conditione ipse posibili, & sic adjecta ut adimplenda, quia natura possibilis erat: at est pensata contrahentium qualitate impossibilis, ut si fœminæ pauperi aliquis paupertatis conscius dicat, Contraho tecum si des in dotem regnum, aut 100000. aureos. Hæ enim conditiones, quæ observandæ proponuntur, repelli debent à matrimonio, & pro non adjectis haberi: cum enim qui conditionem posuit, sciat alteri esse impossibilem, censetur purè contraxisse. Item, quia eodem tenore deciditur *d.c.fin.* conditionem turpem, & impossibilem habendum pro

pro non adjecta: sed turpis est talis, ut possit ab altera parte acceptari, & impleri: ergo impossibilis debet esse etiam talis, ut naturaliter acceptari, & impleri possit. Sic docent viri doctissimi, ut testatur *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 9.* Idem *Ledes. 2. p. 4. q. 45. a. 1. f. 441. col. 2.* Nec abhorret *Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 2. vers. Profectò res sic in cortice aspecta*, ubi ait, Pontificem non subjecisse exemplum de illa conditione impossibili, Si cœlum digito attigeris, aut de aliis hujus generis: sed DD. ex legibus juris civilis, ea exempla adhibere. Nec *Covar.* omnino hunc intellectum reprobat: ait enim esse diligentissimum, & interiorem sensum illius *c. fin.* exactè perpendere: & disputationis gratia aliqua dicit se objicere contra illum. Additque *Ledesm. ibid.* quando conditiones sunt natura possibiles, Ecclesiam re vera non præsumere consensum esse absolutum, sed conditionatum, ut sonat, efficere tamen ut valeat matrimonium cum eo consensu imperfecto, & conditionato, rejecta conditione: sicut jus civile favore matrimonii rejecit conditionem matrim. impedientem, à legato: ut Si non nupseris, lego tibi centum: & facit rejecta conditione, valere legatum. Sed hic sensus displicet mihi. 1. quia communiter DD. intelligunt *d. cap. fin. de conditionibus natura impossib.* Ita *glos. verb. Contra substantiam, & ibi Henric. nu. 4. & 6. Lex 6. t. 4. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Monte de oro, Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 7. Rosella matrim. 5. num. 5. Sylv. matrim. 3. q. 1. Angel. matrim. 3. impedimento 3. n. 12. Tab. matrim. 2. q. 15. n. 12. Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 5. concl. 5. n. 34. Sotus ibi, q. 2. a. 2. vers. Ad propositum ergo. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. paulò post princ. Brunell. de spons. concl. 33. n. 5.* habetur *to. 9. tract. Molina C. de rest. q. 23. vers. Unde meritò Durandus, Viguerius lib. inst. c. 19. §. 7. vers. 6. ad finem, Victoria sum. materia de matr. n. 259. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Quartò denique infertur: Nav. su. Lat. & Hisp. c. 22. nu. 62. Angles floribus 1. p. materia de matr. q. 2. de consensu cond. a. unico, diffic. 4. Barth. à Led. dub. 25. de matr. concl. 7. Vivald. Candelab. 1. p. materia de matr. n. 53. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. §. Tres conditionum, Palacios l. 6. de contract. c. 6. concl. 1. & l. 5. c. alt. dub. 7. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. q. 47. a. 5. dub. 1.* Idemque asserunt DD. quos hoc 5. l. disp. 7. n. 17. referam asserentes conditionem hanc, Si pater tuus consenserit, contraho tecum, haberi pro non adjecta, quando contrahens sciebat obiisse patrem, eo quòd conditio est impossibilis: cùm tamen sit impossibile per naturam, ut mortuus consentiat. Immò de impossibilibus non per naturam, sed secundum quid, & de facto, de quibus hic intellectus ait intelligi *d. c. fin.* non modica difficultas est, an habendæ sint pro non adjectis, vel potius vitient matrimonium: ut constabit disp. seq. n. 12. & seq. Secundò probatur, quia adjiciens conditionem natura impossibilem, ut si cœlum tetigeris, vel etiam facto ipso impossibilem, ut si dicat pauperi, Si regnum, aut 100000. aureos in dotem dederis, in utroque casu videtur eodem pacto dissentire. Ut probat *l. Cum heres, 4. §. 1. ff. de statu li.* ibi, *non est statu liber, cui libertas in tam longum tempus collata est, ut eo tempore is, qui manumissus est, vivere non possit, aut si tam difficilem, immò pene impossibilem conditionem adjecerit, ut aliunde libertas ei obtingere non possit: veluti si heredi mille dedisset:* ergo utraque pariter conditio rejicienda est, vel si illa vitiat matrimonium: quia est indicium dissensus: cum hæc pariter dissensum indicet, vitiabit. Tertiò, quia conditio impossibilis de facto, non appellatur in jure impossibilis, sed difficilis, *l. Continuus, 137. §. Illud, ff. de verb. oblig.* ergo dum *c. fi.* deciditur, conditiones impossibiles rejiciendas esse, intelligitur præcipuè de conditionibus verè impossibilibus, quales sunt natura impossibiles. Quartò, quia jus canonicum in hac decisione voluit favere matrimonio, sicut jus civile ultimæ voluntati, a qua excludit conditiones impossibiles: ut testatus *gl. d. c. fin. verb. Impossibiles, & ibi Joan. Andr. n. 7. Card. n. 2. Alex. de Nevo, n. 6. Acosta l. 1. Selectarum, c. 8. n. 11.* at à legatis rejiciuntur etiam conditiones natura impossibiles: immò aliæ impossibiles de facto, non rejiciuntur: ut testatur *Covar.* cum aliis *decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 9.* ergo similiter conditiones natura impossibiles rejiciuntur à matrimonio, & habentur tanquam non adjectæ. Quintò, quia indefinita juris tradens regulam, æquipollet universali: (ut dixi l. 3. disp. 44. n. 2.) ergo dum Pontifex *d. c. fin.* statuens regulam de conditionibus impossibilibus, dixit indefinite, tanquam non adjectas, habendas esse: intelligit de omnibus conditionibus impossibilibus. & malè trahitur illa decisio ad solas conditiones de facto impossibiles, quæ cùm verè impossibiles dici non possint, non modica est difficultas (ut dicemus disp. seq.) an sub ea decisione comprehendantur. Tandem, contra id quod addit *Ledesma* in eo intellectu, quando conditiones sunt impossibiles de facto, non præsumere Ecclesiam consensum absolutum, sed efficere matrim. cum eo consensu imperfecto, ut contingit in legatis: sic insurgo: nam longè diversa est ratio: jus enim humanum potest supplere consensum in legatis, ac testatore invito ob favorem publicum aliquarum causarum, potest efficere ut legatum valeat: quod secus est in matrimonio, in quo nihil circa consensum supplere potest: ut supra dixi, l. 2. disp. 27. n. 2.

8 His ergo intellectibus rejectis: ut intelligentiam, quam veriorem reputo, proponam, oportet supponere aliquot fundamenta. I. fundamentum est, conditio impossibilis reputata possibilis, non rejicitur a contractu matrimonii, vel sponsalium, sed suum sortitur effectum in utroque foro: unde *d. cap. fin.* intelligitur, quando sciebant contrahentes conditionem esse impossibilem. Probatur, quia in testamentis, ubi conditio similis rejicitur, actus testandi sub conditione impossibili, quam testator possibilem existimabat, est nullus, *l. Servo manumisso, ff. de cond. indeb.* & docet ibi *gloss. verb. Ex testamento, Bart. l. 1. nu. 5. ff. eo. tit. Joan. de Imola l. 3. n. 11. ff. de condit. inst. & Covar. statim citandus:* ergo similiter in matrimonio. 2. quia licet conditio sit impossibilis in se, si tamen à contrahentibus reputetur possibilis, & contingens, eandem vim habet in eorum animis, & apprehensione, ac si verè esset possibilis, & contingens: sed si esset possibilis, non rejiceretur: ergo nec rejicitur, dum possibilis existimatur. 3. quia eodem modo loquitur Pontif. *d. c. fin.* de conditione turpi, & impossibili, sed turpis reputata honesta non rejicitur, (ut dicemus hoc l. 5. disp. 15. n. 7.) ergo nec impossibilis reputata possibilis. 4. quia, (ut statim dicemus) matrim. contractum sub conditione impossibili, reputatur nullum etiam in foro Ecclesiæ, quando constat ex aliquibus conjecturis consensum conjugalem defecisse, ita ut contrahentes nullatenus velint consentire, nisi impleta conditione: sed potissima conjectura est, si illic credebant conditionem esse possibilem: ergo in hoc eventu non rejicietur conditio, sed vitiabit matrimon. Ita docent *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. fin. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 2. vers. Per hæc judicandum, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5. Medina qu. 23. de restit. §. Verum adhuc remanent tria dubia: Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Quartò denique infertur, Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 43. fol. 1093. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 1. concl. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 5. in comm. lit. C.* quamvis sibi contradicat *eo n. 5.* asserens hanc conditionem impossibilem reputatam possibilem haberi pro non adjecta, & de ea intelligi *d. c. fin.* sed verius est, quod dicit in commento, nempè non haberi pro non adjecta, nec de ea intelligi *d. c. fin.* Item tenet *Bart. à Ledes. dub. 25. de matrim. concl. 8.* Hoc tamen fundamentum est contra *Adrian. 4. qu. 3. de matrim. dub. 7.* ubi ait *d. cap. fin* intelligi tantùm, quando contrahentes, conditionem reputabant esse possibilem, & *Greg. Lop. l. 6. fine, tit. 4. p. 4.* aliquantulum trepidat dicens, tunc tantum conditionem impossibilem reputatam possibilem vitiare matrimonium, quando ex tali credulitate manifestè apparet non aliter voluisse contrahentes, matrimonio consentire, nisi eveniente tali conditione: & sic manifestè apparet de dissensu. Sed dico id non opus esse, sed eo ipso, quod contrahentes existimant eam conditionem esse possibilem, est manifestum signum dissensus, & talis conditio non habetur ipso non adjecta. Pro eadem sent. sunt DD. quos infra hoc l. 5. disp. 7. n. 17. referam, asserentes si aliqui contrahant sub conditione, Si pater consenserit, existimantes eum vivere, cùm tamen mortuus esset: non rejici talem conditionem impossibilem, sed statim vitiari matrimonium: eo quòd cùm contrahentes existimarent patrem vivere, reputabant conditionem esse possibilem.

9 Hinc infertur, minus bene *Sotum, Lud. Lop. & Enriq. in illo comment. lit. C. n. præc. citatos*, asserere hujusmodi conditionem impossibilem reputatam possibilem, suspendere contractum usque ad conditionis eventum: sicut si verè possibilis, & contingens esset: dicendum enim est cum reliquis DD. in hoc fundamento citatis, minimè suspendere, sed statim annullare matrim. Nam repugnat, ut conditio natura sua impossibilis, ponatur in esse, ergo ex tunc contrahentes manent liberi ab obligatione: cùm eventum impossibilem nullus expectare teneatur.

10 Nec placet moderatio *Soti, & Lud. Lop. f. 1094. quos retuli nu. 9.* ubi asserunt hoc intelligendum esse, quando prudenter contrahentes existimabant conditionem esse possibilem, secus, quando absque omni prudentia id crederent: quibus assentiri videtur *Greg. Lop. ibi cit.* asserens quando ex aliquibus causis existimarent esse possibilem, hoc procedere. Cæterùm hoc verum est quoad præsumptionem in foro externo, non enim præsumet Ecclesia contrahentes reputasse conditionem esse possibilem, quando id absque omni prudentia esset. Cæterùm in foro conscientiæ, quantumvis imprudentes reputent conditionem possibilem, vitiabitur matrimonium: quia deficit consensus: cùm enim crederent posse evenire conditionem, non videntur consentire nisi in illius eventum: ut contingit in aliis conditionibus verè possibilibus. Et ita in simili docet *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. fine*, ubi ait, licet conditionem esse jure impossibilem, sic clarum, nec liceat ignorare: adhuc non rejici, quando ignoratur, nisi quoad præsumptionem in foro externo, & nec quoad hoc nocebit, si possit ignorantia probari.

11 II. Fundamentum est, ut conditio impossibilis habeatur pro non adjecta, ultra cognitionem impossibilitatis conditionis, exigitur etiam, ut contrahentes conscii sint constitutionis *d. c. fin.* statuentis eam conditionem haberi pro non adjecta, & censeri purum matrimonium. Prob. quia conditio impossibilis, ex natura sua, & attento frequenti loquendi modo, importat dissensum: ut manifestè probant argum. n. 1. proposita: & favore matr. disposuit Pontifex *d. c. fin.* ut in hoc contractu habeatur pro non adjecta, & censeatur purus contractus: ergo ut contrahentes matrim. sub ea, censeantur etiam in foro externo habere pro non adjecta, & purè contraxisse, necessarium est, ut hujus constitutionis conscii sint: constitutio enim minimè obligat ignorantes, *c. 2. de constit.* Sic *Molina C. de rest. q. 23. duplici col. ante fin. §. Ad cognoscendum autem, Cov. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 1. Alex. Carrer. l. 3. de sponsal. c. 5. habetur to. 9. tract. Palacios l. 6. de contractibus, c. 6. concl. 1. & 2.*

12 Immò non sufficiet, si alter ex contrahentibus norit conditionem

nem esse impossibilem, & jus statuens haberi pro non adiecta: sed oportet, ut utrumque notum sit ambobus contrahentibus. Quia cùm matrim. constet ex utriusque consensu, & conditio impossibilis ex se dissensum explicet, si alter contrahens ignoret jus statuens haberi pro non adiecta, ex parte illius non erit consensus, sed dissensus: & ita non poterit constare matrim. Similiter si alter ex illis reputet, conditionem esse possibilem, cùm natura conditionis possibilis ea sit, ut suspendat consensum in conditionis eventum, ex parte hujus, consensus non erit perfectus, & aptus matrim. contrahendo: ergo ut reputetur matrim. necessarium est, ut uterque contrahens notit conditionem esse impossibilem, & jus statuens eam conditionem haberi pro non adjecta. Quare cautè *Cov. Molina, n. praeced. citati*, dixerunt requiri scientiam hujus constitutionis in contrahentibus, ad significandum in utroque requiri: & *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. ad finem*, expresse ait sat esse, si uterque vel alter ignoret.

13 Sed obiicies: cùm ignorantia facti, non juris excuset: *reg. ignorantia, 13. de reg. jur. in 6.* & ignorantia hujus constitutionis, sit ignorantia juris, ea non obstante censebuntur contrahentes sub conditione impossibili sibi cognita, purè contrahere: quod videtur significare *Greg. Lop. l. 6. t. 4. p. 4. verb. Monte de oro, ad fin.* asserens, cùm hoc jus notorium sit, contrahentes videri consentire purè, cùm scire debeant à jure reiici tales conditiones. Sed quicquid sit in foro externo, manifestum est in foro conscientiæ utramque ignorantiam, quamvis crassissima sit, excusare in hoc casu: (ut dixi n. 10. de eo, qui crassissimè, & imprudentissime reputavit conditionem, quæ natura impossibilis erat, esse possibilem.) Quia quævis ignorantia consensum tollit, qui necessarius est ad matrimonium, quamvis à culpa minimè excusat, nisi justa, & probabilis sit. Ut si crassissimè erraret contrahens in persona, putans esse aliam: sic ignorantia quantumvis crassa tollet consensum absolutum. Immo & in foro externo excusabit ignorantia juris clari, si probari possit: ut de ignorantia impossibilitatis de jure conditionis, docet *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. ad fin.* Immò & ignorantia hujus juris excusat in foro externo. Quia ignorantia juris non excusat, quando est jus clarum, & omnibus notum. Ut testatur *Dynus ea reg. Ignorantia, n. 4.* & cum aliis *Covar. 4. d. decret. 2. p. c. 8. §. 1. n. 9.* secus quando jus est obscurum, & in quo ipsi DD. varias professi sunt opiniones, quale est *d. c. fin.* cujus vera intelligentia, & doctissimos latet, & tam varia est, ut vidimus.

14 Hinc infertur, moraliter loquendo nunquam eventurum casum, in quo judicandum sit etiam in foro externo matr. contractum sub conditione impossibili. Quia nunquam hoc jus notum erit saltem fœminæ contrahenti. Et (ut probavimus n. 12.) requiritur utrique cognitum esse.

15 III. Fundamentum sit: conditio impossibilis habetur pro non adjecta, quando dubia est contrahentium intentio, an animo consentiendi, vel potius irridendi, eam conditionem apposuerint: tunc enim favore matrimonii præfertur pars illius conservatrix, & præsumit Ecclesia ea verba accipi in sensu absoluto, perinde ac si conditio apposita non esset: ita ut conditio nil penitus operetur: in dubio enim pro matrim. judicandum est, *c. fin. de sentent. & re jud.* cùm enim vertatur periculum animæ, si fortè separentur, qui legitimè sunt conjuncti, & aliis conjungantur matrimonio, eligit Ecclesia in dubio quod animæ tutius est: satius enim est contra statuta hominum dimittere legitimè conjugatos, quam contra legem Dei eos separare. Ut habetur *c. Licet ex quadam, de testib.* ita *Merin. C. de rest. q. 23. §. Respondeo salvo meliori judicio. Carbon, q. de rest. ante 1. concl. Palacios l. 6. de contractib. c. 6. ad fin. in solut. ad 4. & in 4. conclus. Spino spec. test. glos. 4. princip. num. 138. DD. n. seq. referendi.*

16 Hinc infertur, si ex aliis conjecturis constet, conditionem impossibilem joco appositam esse, ac absque animo contrahendi, tunc etiam in foro externo non habendam pro non apposita, sed vitiare matrim. Quia jam intentio contrahentium non est dubia. Sic *Adria. 4. q. 3. de matrim. dub. 7. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 2. vers. ad propositum, ergo. Steph. Cajetan. in sacram. Neapolit. q. 46. de matrim. concl 8. Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 5. & in fin. Barth. à Led. dub. 25. de matr. concl. 7. Palacios l. 6. de contract. c. 6. conclus. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 43. f. 1093.* Immò credo in hoc eventu adjectionem conditionis impossibilis coadjuvare præsumptionem dissensus in foro externo. Quia tantùm habetur pro non adjecta, ubi dubia fuerit mens contrahentis: ut diximus n. præced.

17 I. Autem conjectura erit, quando sic contrahens expressit, nolle se aliter consentire, nisi ea conditione eveniente. Quia jam clarè expressit suam intentionem. Ita *Stephan. Cajet. Adrian. dub. 6. Cov. Lud. Lop. citati n. praeced.* Secunda conjectura erit, si magna sit disparitas inter contrahentes. Quia hæc satis indicat dissensum, & facit præsumere joco contractum esse matrim. (ut l. 3. disp. 15. n. 7. diximus) Sic *Lud. Lop. ibi.*

18 His ergo suppositis, verus intellectus *d. c. fin.* est, Omnes fideles dum Sacramenta recipiunt, censentur ea recipere juxta Ecclesiæ intentionem, & dum contractus ineunt matrimonii, & norunt conditionem esse impossibilem, eamque reiici ab Ecclesia, & pro non adjecta haberi, sed præsumere consensum esse purum, & absolutum: videntur velle purè contrahere, juxta intentionem Ecclesiæ, & ut ipsa Ecclesia præsumit, & judicat tale matrim. nisi aliter explicent suam intentionem. Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. in fin. Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 1. Greg. Lop. l. 6. t. 4. p. 4. verb. Monte de oro, ad fin. Molina C. de restit. q. 23. duplici col. ante fin. §. Ad cognoscendum autem. Palacios l. 6. de contract. c. 6. concl. 1. & 2. Alex. Carrerius l. 3. de sponsal. c. 5.*

19 Sed rogabis, in quo consistat favor hic matr. ob quem *d. c. fin.* ait Pontifex reiici ab eo conditiones impossibiles? Dico in hoc consistere: potuit jus in cæteris contractibus disponere, ut conditio impossibilis haberetur pro non adjecta, & si id disponeret, valeret contractus initus sub tali conditione, à scientibus talem conditionem esse impossibilem, & reiici à jure: propter rationem proximè dictam: cùm autem id non statuerit, cæteri contractus corruunt, si sub conditione impossibili celebrentur, matrim. autem eo quòd contractus favorabilis est, hoc speciale habet, ut ab eo ex statuto Ecclesiæ impossibilis conditio reiiciatur: ac proinde matrim. ea adjecta contractum, quod aliàs naturæ impossibilis conditionis relictum, irritum esset, manet firmum, ac validum. Ratio autem quæ induxit Ecclesiam ad hunc favorem, explicata est n. 15.

20 Ex his infertur, decisionem *d. c. fin.* non solùm locum habere in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ, dum contrahentes incerti sunt, ac dubii, an appositam habuerint intentionem. Sicut de Baptismo, & cæteris Sacramentis, dum ea recipiens non est certus de contraria intentione, judicandum est in utroque foro, juxta intentionem Ecclesiæ recepisse, ac proinde valida esse: sic de matr. judicium ferendum est in utroque foro. Præterea, quia in eo dubio Ecclesia judicaret in foro externo esse matrim. ergo idem judicandum est in foro interno: nam ubi non proceditur ex falsa præsumptione, sed veritas cognita est, idem dicendum est in utroque foro: (ut probavi l. 1. disp. 5. nu. 20.) Sed contra hunc intellectum est objectio. Jus canonicum non fundatur ad reiiciendas de matrim. hujusmodi conditiones impossibiles, eo quod contrahentes sciant reiici, sed hoc potius subsequitur hanc constitutionem, quàm sit ratio ad statuendum ipsum. Ob hanc rationem reiicit hunc intellectum *Petr. à Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 1.* Sed nullius est momenti objectio: libenter enim fateor, scientiam hujus constitutionis non esse rationem, cui innititur Ecclesia ad reiiciendas has conditiones: sed ratio fuit, favor matrim. ut Pontifex *d. c. fin.* testatur. Verùm scientia ejus constitutionis exigitur, ut in ea dispositum locum habeat: nulla enim constitutio ignorantes ligat: *c. 2. de const.*

21 2. Infertur intellectus ad *Clem. unic. de consang. & affin.* ubi excommunicantur consanguinei contrahentes matrim. incurrent enim prædictam excommunicationem, si contrahant adjecta conditione impossibili. Ut si duo consanguinei sic inter se contrahant, Accipio te in uxorem, & virum, si cœlum digito tetigeris. Quia cùm ea conditio habeatur pro non adjecta, perinde est, ac si purè, & absolutè contraherent. Id tamen intelligendum est, quando secundùm juris dispositionem vellent contrahere, si enim mens eorum esset solùm in eventum ejus conditionis, & non alias contrahere, non incurrerent eam excommunic. Quia Clementina illa punit voluntatem contrahendi de facto, ubi jus resistit, ob impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis: at si in eventum conditionis, quam sciunt impossibilem, & non alias vellent contrahere, non est verum ipsos habere voluntatem contrahendi de facto: ergo non incurrent excommunicationem. Sic *Adrian. 4. de matr. q. 3. dub. 10 ad fin. & dub. 11. in solut. ad 2. Cov. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 8. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. triplici col. ante fin. §. In hujus rei expositionem, & seq.* Similiter ab eadem excommun. excusabuntur, si jus habens has conditiones pro non adjectis, ignorent. Quia eo casu non est hoc matrim. ut probavi n. 11. Sic *Adrian. ibi.* Idem dicendum est, si sub conditione turpi contrahatur matrim. Quia similiter habetur pro non adjecta (ut dicemus late disp. 15.) Sic *Petr. de Ledes. ibi, §. In hujus rei exposit.* Et bene addit, *§. Dico tertio*, in casu in quo animus esset non contrahendi usque ad conditionis turpis eventum, ea eveniente, retenta opinione asserenti purificari illud matrim. absque novo consensu, (quam referam disp. 8. nu. 5.) incurri excommunicationem: cùm tunc de facto contrahatur matrim. absolutum inter consanguineos. Retenta autem contraria opinione, dicenti non purificari matr. post adventum conditionis, absque novo consensu, (quam eadem disp. 8. n. 3. referam) non incurri, donec adveniente conditione accedat novus consensus. Quia usque tunc non est matrim. Quid autem dicendum sit, si conditio sit impossibilis de jure? Ut si consanguinei contrahant sub hac conditione, Contraho tecum, si licet inter consanguineos, dicam disp. seq. n. 10.

22 Tertiò infertur, intellectus ad *c. fin. de bigamis*, ubi decernitur, sacerdotem ducentem viduam, esse irregularem, propter affectum contrahendi opere subsequuto: infertur (inquam) similiter esse irregularem, si sub conditione impossibili, conscius eam reiici, & conformiter constitutioni Ecclesiæ, id matrim. celebret: secus quando fuit ignarus, vel non conformiter illi constitutioni contraxit. Sic *Adrian. de matr. q. 3. dub. 11. in solut. ad 2.* Et idem dicendum est de conditione turpi: prout explicuimus num. præced.

23 Utrùm autem reiiciantur à sponsalibus conditiones impossibiles, sicut reiiciuntur à matrimonio? dicemus hoc 5. l. disp. 17.

24 Tandem ad argumenta nu. 1. proposita, resp. Ad primum dic distinguendam esse minorem: nam conditio impossibilis relicta suæ naturæ dissensum potius indicat: at supposita Ecclesiæ eam

reii-

reiicientis, & indicantis consensum esse purum, constitutione, & ejus notitia in contrahente, manifestè indicat consensum. Nam stante ea scientia ubi aliter suum animum minimè explicat, videtur justa Ecclesiæ intentionem contrahere. Ad 2. nego conseq. quia cætera non sunt paria: cùm enim jus non excludat eam conditionem à cæteris contractibus, ea indicat dissensum: tollitque spontaneam, ac liberam voluntatem: quod secus est in matrimonio: ut explicui in solut. præced. Ad 1. confir. nego conseq. quia ea conditio cùm in cæteris contractibus non habeatur, ac non adjecta, sed relinquatur suæ naturæ, index est dissensus: secus in matrimonio: ut dixi. Ad 2. confirm. nego conseq. quia cæteri contractus non ita favorabiles sunt ac matrim. nec in matrimonio sub conditione impossibili contracto, supplet consensum Ecclesia, sed declarat eum consensum rejecta conditione purum esse. Ad 3. argum. concedo totum in cæteris contractibus: at secus in matrim. ubi adjectis iis conditionibus, præsumit Ecclesia purum consensum ob rationem dictam. Ad 4. dico Ecclesiæ constitutionem efficere, ut matrim. sub ea conditione celebratum, sit deinceps post eam constitutionem legitimum, quod ante eam invalidum esset. Et dum dicis, Ecclesiam non posse facere, ut id quod matrim. minimè erat, modo sit matrimonium: distinguo, si intelligas de matrim. ante suam constitutionem contracto; id fateor: si autem intelligas de in posterum contrahendo, id bene potest efficere, non supplendo consensum, sed variando decreta. Ut dum Ecclesia, *c. Non debet, de consang.* restrinxit gradus consanguinitatis ad quartum, non effecit ut matrim. contractum in quinto gradu ante eam constitutionem, quod invalidum fuit, validum esset: at fecit ut matrim. deinceps in 5. gradu contracta, quæ seclusa ea constitutione invalida essent, deinceps valerent, tollendo antiquam prohibitionem. Sic in nostro casu ante constitutionem *d. c. final.* matr. sub conditione impossibili celebratum, nullum erat: quia ea conditio indicabat dissensum, & ita Ecclesia nequit efficere, ut id matrim. sit validum: at ubi statuit eam conditionem reiiciendam esse, cùm variata sit natura contractus, eo quòd jam indicat consensum, efficit, ut deinceps matrimonia sub ea conditione celebrata sint firma. Ad confirm. patet ex solutione præced. Ad 5. dico propter utramque rationem reiici: nec inde sequi reiiciendas esse, quamvis aliunde constaret de contraria voluntate: quia Ecclesia nequit consensum in matrim. supplere. Ad confirm. jam n. 19. explicui, in quo favor matrimonii præ cæteris contractibus, consistat: nec hic favor adversatur libertati, ac spontaneo consensui ad matrim. requisito: ut explicui in solutione ad 2. Ad 2. confir. dico odium esse, ut introducatur matrim. ubi consensus deest: at in dubio an sit consensus, necne, favor est matrimonii, ut valeat, statuendo non indicare dissensum, id quod seclusa ea constitutione eum indicaret. Ad ultimum, constat ex dictis: quia supposita constitutione *d. c. fin.* ejusque notitia, est sufficiens expressio consensus absoluti: dum sub conditione impossibili contrahitur.

DISPUTATIO IV.

An omnes conditiones impossibiles reiiciantur de matrimon. juxta c. fin. de condit. appos. vel tantum impossibiles per naturam: & hoc sive apponantur de præsenti, aut præterito, sive de futuro.

SUMMARIUM.

Quotuplex est conditio impossibilis? n. 1. Et an reiiciatur, quando est de præsenti, aut præterito? refertur opinio negans, 2.

Contraria authoris, n. 3. Et solvuntur argum. n. 4.

An reiiciatur conditio impossibilis per naturam? remissivè, 5. Et ibi, quid si partim est possibilis, partim verò impossibilis.

Quid, si conditio sit jure impossibilis: refertur opinio negans reiici, n. 6. Et contraria, 7.

Quid, si talis conditio referatur in tempus futurum? ut si aliquando licebit matrimonium inter consanguineos, 8.

Quid, si dubium sit, an conditio sit natura, vel jure impossibilis, 9.

Explicatur Clem. un. de consang. an incurrat excommun. contrahens, cum consanguinea, sub conditione, si est licitum, n. 10. Et solvitur argum. n. 11.

Quid, si conditio sit de facto impossibilis; referuntur duæ sententiæ n. 12. & 13.

Et sent. authoris, n. 14. Et ibi solvuntur argum.

Quid, si conditio sit per accidens, ex lapsu temporis impossibilis: ut si corruptæ dicatur, Contraho tecum si es virgo? refertur opinio affirmans reiici, num. 15. Et ibi, ad præteritum non est potentia. Et verior opinio, 16.

Valor hæc conditio, si es virgo, contraho tecum, 17.

Solvuntur argum. & explicatur l. Si Mævia, ff. de hæred. instit. n. 18. & ibi an reiiciatur hæc conditio, Si filia tua vivit, contraho tecum, casu quo ille numquam habuerit filiam?

An conditio impossibilis contra substantiam matrimonii reiiciatur: ut Contraho tecum, si fueris angelus, vel si veneris ad exequias meas, vel si non ascenderis capitolium? 19.

1 CUm multiplex sit conditio impossibilis. Quædam enim est per naturam impossibilis, ut si cœlum digito tetigeris. Quædam jure impossibilis, quando scilicet jus, oppositum jubet: ut Contraho tecum, si licet inter consanguineos contrahere. Quædam est facto ipso impossibilis, ut si quis pauperi dicat, Contraho tecum, si certum mille aureos in dotem dederis. Quædam est natura sua possibilis, at ex accidenti, ut ex lapsu temporis, est impossibilis: ut Contraho tecum, si es virgo, vel, si pater tuus adhuc vivit. Quædam sunt conditiones impossibiles contra substantiam matrimonii. De his ergo omnibus, hoc eodem ordine quo propositæ sunt, in hac disp. est agendum.

2 I. Tamen generaliter circa has omnes conditiones impossibiles, dubitatur: an cum apponuntur, de præsenti, aut præterito, habeantur pro non adjectis: vel tantum quando apponuntur per verba de futuro? Duplex est sent. 1. ait *d. c. fin.* dum decidit conditiones impossibiles habendas esse pro non adjectis, intelligi quando apponuntur de futuro: ut Contraho tecum, si cœlum digito tetigeris, secus quando de præterito, aut præsenti: ut Contraho tecum, si cœlum digito tangis, aut tetigisti, tunc enim non habentur pro non adjectis, sed vitiant matrimonium, & irritum illud reddunt. Prob. quia verba juris sunt propriè intelligenda, sed conditiones de præterito, aut præsenti non sunt propriè conditiones. Ut constat, quia non suspendunt: quod proprium est conditionis, ergo cum *d. c. fin.* loquatur de conditionibus impossibilibus, intelligi debet de propriè conditionibus, quando, scilicet, sunt per verba de futuro. 2. quia eodem tenore definit ibi pontifex reiiciendas esse matrim. conditiones impossibiles, & turpes, sed hæ non reiiciuntur, quando sunt de præterito, aut præsenti: (ut dicemus hoc 5. l. disp. 15. n. 5.) ergo nec illæ. Et confirmatur, quia in *eo. c.* asserit Pontifex conditionem contrariam substantiæ matrimonii annullare, sed non annullat, quando est de præsenti, aut præterito, sed tantùm quando est de futuro, ergo similiter dum decidit conditiones impossibiles esse reiiciendas, intelligi de conditionibus de futuro. Sic videtur tenere *Sylvest. matrim. 3. q. 1. fine*, nam ubi dixerat conditiones impossibiles, & turpes haberi pro non adjectis, subdit hæc dicta esse de conditionibus propriis de futuro, nam de præsenti, vel præterito statim est matrim. si sunt veræ, vel non, si sunt falsæ, nisi sint contra matrimonii substantiam. Eandem tenent aliqui viri docti neoterici, & fertur fuisse Magistri Cano: & tenet *Petr. de Led. de matr. q. 47. art. 5. dub. 1. §. Hoc posito fundamento.*

3 II. Tamen sent. (cui adhæreo) ait, reiiciendas esse, quamvis sint de præterito, vel præsenti. Prob. quia eodem modo reiiciuntur à matrim. quo ab ultima voluntate, ut probavi disp. præc. n. 7. sed ab ultima voluntate reiicitur impossibilis de præsenti, ut patet ex *l. Si Mævia 45. ff. de hæred. instit.* ubi conditio, Si filia testatoris vivet, casu quo numquam habuit filiam, reiicitur à testamento, tamquam impossibilis. Et dicit *gloss. verb. Vivent, id est, vivunt in præsenti tempore.* 2. quia pontifex dum *d. c. fin.* decernit conditiones impossibiles esse reiiciendas, non ideò id decernit, quia obligant ad aliquid impossibile, sed quia omnino impossibiles sunt, at tam impossibiles sunt, sive apponantur de præterito, præsenti, aut de futuro, ergo similiter sunt reiiciendæ: sicut etiam hoc lib. 5. disp. 2. n. 2. de conditionibus necessariis diximus, non esse differentiam, an apponantur de præsenti, præterito, aut futuro: quia semper sunt necessariæ, & præsentes in suis causis. Et ita hanc sent. tenent *Durand. 4. d. 28. q. 2. n. 5. Palud.* dicens fortè hoc esse verum, *4. d. 29. q. 2. art. 5. n. 28. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 2. Greg. Lop. l. 6. verb. Monte de oro, ad fin. tit. 4. p. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 42. f. 1083.* Idem tenet *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11.* ubi exemplificat in conditione impossibili de jure, quam dicit habendam pro non adjecta: in conditione de præsenti, ut si inter consanguineos potest consistere matrim. Idem expressè *Alex. Carrer. de sponsal. l. 4. c. 5.* habetur tom. 9. tract. *Barth. à Led. de matr. dub. 25. concl. 7.* ubi asserens conditiones impossibiles haberi pro non adjectis, exemplificat, ut si Deus non est: quæ est conditio de præsenti.

4 Ad 1. argum. ex propositis n. 2. dico conditiones de præsent., aut præterito, non esse propriè conditiones, at dum textus reiicit conditiones impossibiles, non attendit ad proprietatem conditionis, quæ est suspendere, sed ad impossibilitatem, quæ æquè propriè reperitur in conditione impossibili de præterito, & præsenti. Ad 2. nego conseq. quia turpes non reiiciuntur, ex eo quod turpes sint, sed quia incitant, & obligant ad peccandum, ut dicemus hoc l. 5. disp. 15. n. 4. quare cum hoc solum inveniatur in turpibus de futuro, solùm turpes de futuro reiiciuntur. At impossibiles reiiciuntur ex eo quod impossibiles sunt, quæ impossibilitas in conditione de præsenti, & præterito reperitur. Ad confirm. pariter negatur consequentia, quia conditio contra substantiam annullat, quia est obligatoria ad implendum aliquid contra substantiam, aut bona matrimonii: quæ ratio solum habet locum in conditione de futuro: at impossibilitas in utraque reperitur.

5 2. Dubitatur, an oporteat esse notam contrahenti impossibilitatem conditionis, ut ea reiiciatur? & habeat hæc decisio locum in conditionibus etiam natura impossibilibus? satis de his dixi disp. præced. n. 1. & seq. si tamen conditio sit pro parte possibilis, & pro parte impossibilis, reiicitur quatenus est impossibilis, & implenda est quatenus est possibilis: per *l. Qui dotem. ff. de dote præleg. & l. penult. ff. de condit. & demonst.* Sic *Bart. l. 1. n. 10. ff. de condit. instit. Anchar. c. fin. n. 9. de condition. appositis.*

6 3. Dubitatur, de conditionibus jure impossibilibus, an reiiciantur à

tur a matrim. juxta *d. c. fin.* Ut Contraho tecum, si inter consanguineos potest matrim. contrahi, vel si filius potest sine causa à patre exhæredari. *Sylvest. matrimonium, 3. q. 9. fine*, dicit non esse reiiciendas eas conditiones. Quia non sunt absolutè de jure impossibiles: cùm jus facilè variari possit. Ut consanguinitatis gradus variati sunt, *c. Non debet, de consanguin.*

7 Verùm dicendum est, hujusmodi conditiones reiiciendas esse, sicut reiiciuntur impossibiles per naturam: juxta *d. c. fi.* Probatur 1. quia cùm id possimus quod jure possumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. sign.* dicetur impossibile, quod de jure fieri non potest. 2. prob. nam testamentum, a quo similiter reiicitur conditio impossibilis, valet rejecta conditione, non tantùm per naturam, sed jure impossibili, *l. 1. ff. de condit. instit. l. Continuus, §. Cum quis, ff. de verb. oblig. & §. Impossibilis, instit. de hered. instit.* Et docet *Bart. ea l. 1. n. 5. Molina* cum aliis, *lib. 2. de primog. c. 12. nu. 36. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 206. concl. 2. ergo similiter reiiciuntur à matr.* Et ita docent *Joan. ab Imola l. 1. n. 11 ff. de condit. inst. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11. Covar. 4. decret. 1 p. c. 3. §. 2. n. 7. Greg. Lop. l. 6. tit. 4 p. 4. verb. Monte. Ludov. Lop. 2 p. instruct. novi. materia de matr. cap. 43. fol. 1093.*

8 Intellige tamen 1. hanc sent. si conditio referatur ad jus præsens, secus si ad jus futurum, Ut Contraho tecum, si aliquando licebit inter consanguineos inire matrimonium, vel si hoc anno liceat: id quod modo est jure prohibitum. Sic *Adrian. & Covar. & Lud. Lop. ibidem*. Hoc tamen intelligo, quando id est jure humano prohibitum. Quia potest variari, & sic conditio est possibilis. Secus si esset jure naturali interdictum: cùm enim invariabile sit, reiicietur conditio, etiam relata in futurum. Ut contraho tecum, si aliquando licebit homicidium, furtum. Quia semper est impossibilis.

9 2. Intellige, quando est certum, & manifestum conditionem esse contra jus, vel natura impossibilem, secus si id sub judice sit. Tunc enim non debet haberi pro non adjecta. Quia non est, cur præsumatur tunc consensus absolutus. Sic *Adrian. eodem dub. 11. ad finem*.

10 Hinc infertur, contrahentes cum consanguinea matrim. ea conditione, Si licet cum consanguinea contrahere, si novit esse impossibilem de jure, & vult contrahere conformiter juris dispositioni, quod habet pro non adjecta, incurrere excommunicationem, de qua habetur in *Clement. 1. de consang. & affinit.* Quia cùm reiicitur conditio, habetur pro matrim. absolutè, & purè contracto: sicut disp. præced. nu. 21. diximus, quando adiicitur conditio impossibilis per naturam: secus si nolint hi consanguinei contrahere, nisi in eventum conditionis. Sic *Adrian. eod. dub 11. in solut. ad 2. Cov. n. 8. Ludov. Lopez n. 7. citati: Petrus de Led. de matr. q. 47. ar. 5. triplici colum. ante finem, §. In hac difficultate. fol. 263.*

11 Ad argum. contrariæ sent. propositum, n. 6. resp. satis esse, ut conditio dicatur de jure impossibilis, ut secundùm præsentem juris definitionem sit prohibita, quamvis id jus variari possit: sicut conditio hæc, Si sol quiescet, dicitur natura impossibilis: quia talis est attento præsente naturæ cursu, quamvis illum Deus immutare possit.

12 4. Dubitatur, circa conditiones, quæ solo facto impossibiles sunt, an eæ ex contractu matrim. reiiciendæ sint, juxta decisionem *d. c. finalis?* an potius suum operentur effectum, suspendendo valorem matrimonii, usque in illarum eventum? Quidam ajunt has conditiones vitiare matrim. Prob. quia vitiant ult. voluntatem, ut probant *gloss. inst. de hered. instit. §. Impossibilis, verb. Impossibilis, Bart. & Imola*, quos refert, & sequitur *Covar 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 9. Molina lib. 2. de primog. c. 12. n. 37.* at jus canon. dum reiicit conditiones impossibiles à matrim. voluit illi favere, sicut jus civile ultimæ voluntati, à qua reiicit conditiones impossibiles: (ut dixi disp. præced. n. 7.) si ergo jus civile non reiicit conditiones de facto impossibiles ab ultima voluntate, sed illam vitiant, similiter jus canonicum non reiiciet eas à matrim. sed illud vitiabunt. 2. quia *d. c. fin.* solùm reiiciuntur conditiones impossibiles à matrimonio, at impossibiles de facto non dicuntur impossibiles, sed difficiles, *l. Continuus, 137. §. Illud. ff. de verb. oblig.* ergo non reiiciuntur: & ita videtur tenere *Covar. eod. n. 9.*

13 Alii verò censent reiiciendas esse. Prob. quia similiter reiiciuntur ab ultimis voluntatibus: ut probant cum aliis *Greg. Lop. l. 3. verb. Portal. tit. 4. p. 6. Acosta lib. 1. selectar. c. 8. n. 9. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 206. f. 1259.* 2. quia tam impossibile videtur pauperi, dare centum mille aureos, ac cœlum digito tangere: & tam irritorium videtur illud, ac hoc petere. Hanc sent. videtur amplecti *Lex 6. t. 4. p. 4.* ubi inter conditiones, quæ reiiciuntur a matrim. ponit, Si dederis montem aureum. Nam eandem conditionem appellat *l. 4. t. 4. p. 6.* impossibilem de facto: & ita intelligitur prior lex, (ut *Greg. Lop. super eam*, notat *verb. Monte*,) de monte aureo artificiali, qui est impossibilis de facto: nam naturalis est natura impossibilis, Idem dicunt *gloss. cap. fin. verb. Contra, de condit. appos. & ibi Henric. n. 6. Host. sum. tit. de condit. appos. n. 12. vers. Aut est honesta, Viguer. l. instit. 16. §. 7. vers. Sexto, ad fin. Victoria summ. materia de matr. n. 259.* ubi inter conditiones impossibiles, quæ à matrimonio reiiciuntur, exemplificant, ut si dederis mihi imperium: quam constat esse tantùm facto impossibilem: idem tenet *Palacios lib. 5. de contractib. cap. fin. dub. 7.* ubi ait hanc conditionem: Si feceris montem aureum, reiici à matrimonio: quia est summæ difficultatis: idem *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 43. f. 1094.* ubi ait reiici hanc conditionem, si petatur à paupere cognata, ut det centum mille aureos in dotem. Idem tenet expressè *Ledes. 2. p. 4. q. 45. a. 1. fol. 441. col. 2.* cum aliis viris doctissimis, prout refert *Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 9.* Idem *Bartholomæus à Ledes. de matrim. dub. 25. concl. 8.* Nescio tamen, cur inter forum conscientiæ, & externum, hac in re distinguat, asserens reiici in foro externo: at in foro conscientiæ suspendere, donec impleantur. Sed immeritò distinguit; quia ibi non constat de contraria intentione, idem servandum est in hac re in utroque foro: ut dixi disput. præcedenti, num. 20.

14 Placet tamen in hac controversia, distinctio *Gregorii Lop. l. 6. verb. Monte, t. 4. p. 4.* ubi sic distinguit, aut conditio est impossibilis de facto, solùm respectu illius personæ, cui proponitur implenda, & non simpliciter etiam respectu aliorum, potest enim alieno auxilio impleri. Ut si à paupere petatur hæc conditio, Si dederis centum mille in dotem: & tunc talis impossibilitas est potius difficultas, ut probat 1. sent. n. 4. relata: quare hæc conditio non reiicietur, sed suspendendi effectum habebit, & si non impleatur, annullabit matrim. Aut est impossibilis etiam respectu aliorum, ut si dederis montem aureum artificialem, quamvis enim multis aureis congregatis posset construi, at quia id non facile fieret, nec esset possibile alicui personæ, de facto reiicitur tamquam impossibile, favore matrim. Et eodem modo intelligo conditionem illam, Si dederis mihi regnum, aut imperium, reiici tanquam impossibilem de facto. Ut ex multis authoribus retuli, n. 13. Quia est plus quam moraliter impossibile. Et per hoc, facile respondetur ad contraria argumenta proposita, n. 12.

15 5. Dubitatur, an similiter reiiciatur à matrimonio juxta decisionem *d. c. fin.* conditio, quæ ex natura sua possibilis est, at ex accidenti est impossibilis, aut ex lapsu temporis? præteritum enim redire non potest. *Hostiens. d. c. fin. de condit. appos. ad fin. & sum. t. de condit. appos. n. 12. vers. Quod si contraho sub conditione hac, Si es virgo:* dicit hanc conditionem, Contraho tecum, si es virgo, reiici: & esse matrim. purum. Quia, si jam deflorata est, virgo esse non potest, *c. Si Paulus 32. q. 5.* ad præteritum enim non est potentia: *regula Verum, 31. ff. de reg. jur.* 2. potest argui in favorem hujus opinionis. Quia multi DD. asserunt reiici hanc conditionem, si pater consenserit, tanquam impossibilem, quando contrahentes sciebant patrem decessisse: ut dicam hoc 5. disp. 7. n. 17. sed hæc non est impossibilis ex natura sua, sed ex accidenti, quia, scilicet, pater obierat. Tertiò, & fortissimè, ex *l. Si Mævia 45. de hered. instit.* ubi asseritur hæc conditio, Si filia mea vivit, hæres esto, quando testator nunquam habuit filiam, reiici, & sic valere institutionem. Et redditur ratio, ibi, *quia id quod impossibile in testamento scriptum esset, nullam vim haberet*: ubi *gloss. verb. Impossibile*, dicit, *de natura*. Unde duplex argum. colligitur, alterum, quia hæc conditio, ex natura sua est possibilis, & solùm per accidens ex transcursu temporis præteriti, quia non habuit filiam, dicitur impossibilis: alterum, quia eodem modo reiicitur conditio impossibilis à legato, & à matr. si ergo hæc impossibilis per accidens, reiicitur à legato, reiicietur etiam à matrim.

16 Nihilominus absque dubio dicendum est, decisionem *d. c. fin.* intelligi de conditione, quæ ex se est impossibilis, secus de ea, quæ suapte natura possibilis est, quamvis ex transcursu temporis, eo quod ad præteritum, ut non transierit, minimè est potentia, sit impossibilis, talis enim conditio non reiicitur, sed si vera est, valebit matrim. si verò falsa, vitiabitur. Et hæc distinctio est satis conformis juri. In aliis enim casibus, multum operatur conditionem non esse natura impossibilem, sed ex solo temporis transcursu. Ut lex nil potest fingere circa impossibile, *l. Quia certum, ff. locati, l. certè, in princ. ff. de precar.* & tamen quando res ex transcursu temporis tantùm est impossibilis, habet locum fictio legis. Ut cum *Bart.* docet *Decius l. Verum, 31. ff. de reg. jur. nu. 3.* & sic *l. Non dubium, C. de legib.* pacta contra leges inita pro infectis habentur fictione juris. Ita docent *Aret. cons. 82. col. pen. Cov 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 3. Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 5. n. 33. Adrian. 4. materia de matr. q. 3. dub. 6, Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 3 post 3. conclusionem, vers. Dubium autem. Greg. Lop. l. 6. ad fi. t. 4. p. 4. Veracruz 1. p. spec. ar. 19. §. Quid de isto contractu. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 43. f. 1092. Petr. de Led. de matr. q. 47. a. 5. dub. 3. f. 229.*

17 Hinc infertur, hanc conditionem, Contraho tecum, si es virgo, non reiici, sed si talis est, valere statim matrimonium: secus, si talis non sit. Quia est honesta conditio, & natura sua possibilis, quamvis per accidens supposita defloratione, impossibilis sit. Dixi, Si es virgo, & non dixi, Si talis inveniaris: quia hęc potest intelligi honestè, vel inhonestè: & de illa, an valeat, agendum est infra hoc lib. 5. disp. 16. 0. 1. Hoc corollarium est contra *Hostiensem pro 1. sent. allegatum, n. 15.* sed illud docet *D. Bonav. 4. d. 29. q. 3. n. 13. Ricard. 4. d. 28. a. 2. q. 2. Sylvest. matrimonium, 3. q. 8. Palud. Adrian. Sotus, Cov. Veracruz, Lud. Lop. Petr. de Led. citati n. præced. Barth. à Led. dub. 25. de matr. post 10. concl. §. Sed quid dicendum est.*

18 Ad 1. argum. propositum n. 15. constat ex dictis, id enim est per accidens ex transcursu præteriti temporis impossibile. Ad 2. & 3. dico cum *Joanne Imola l. 1. n. 8. ff. de condit. instit.* appellari conditionem ex accidenti impossibilem, quæ non reiicitur à matrimonio, & legato quando immediatè, & absque ullo circuitu potuit esse vera: ut Si pater tuus vivit, si es virgo: secus quando non immediatè, sed longus discursus exigitur, ut sit vera: ut in *d. l. Si Mævia*, exigitur enim ad veritatem illius conditionis, ut fuisset nata filia, & adhuc viveret. Et eodem modo, Si pater tuus consenserit, quan-

do jam

do jam obiit: exigitur namque, ut pater modo extaret, & amplius ut consentiret: quod idem, licèt obscurius, sensit *Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 4.* ubi sic explicat illam conditionem *d. l. Si Mevia*, Si filia mea vivit: quia quamvis possibile sit, aliquem habuisse filiam, tamen impossibile est, & fuit eam vivere, si eam non habuit, ubi nota duplicem impossibilitatem, & consequenter circuitum. Hinc fit similiter reiici à matrim. hanc conditionem tamquam impossibilem, Si filia tua vivit, casu quo numquam habuerit filiam, sicut reiicitur à legato, juxta *d. l. Si Mevia*. Ita *Covar. eod. n. 3.* & *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 43. f. 1092.*

29 Tandem dubitatur de conditione impossibili contraria substantiæ matrim. an reiicienda sit, juxta id, quod deciditur *d. c. fin. de conditionibus impossibilibus*: vel potius annullat matrim. ut *eod. c.* definitur de conditionibus contrariis matrimonio? Breviter dicendum est, non reiici, sed annullare matrim. ut Contraho tecum, si veneris ad exequias meas: quod est idem, ac post obitum meum. Similiter Contraho tecum, si non ascenderis Capitolium: cùm enim sit conditio negativa, cujus contrarium toto vitæ curriculo fieri potest, perinde est ac dicere, Contraho tecum post mortem tuam. Ut habetur, *§. Si quis stipuletur, instit. de verb. oblig.* Et ratio est, quia talis conditio cum tollat matrimonii substantiam, excludit consensum necessarium, absque quo matrimonium consistere nequit. Ita videntur expressè tenere. *Abb. Præpos. Alex. de Nevo, c. fi. de condit. appos. statim in princ.* & *Lancelotus instit. juris can. l. 2. tit. de sponsal. §. Sponsalia contracta sub condit. verb. Honesta sunt*, ubi ita summant *illud c. finale*, conditiones turpes, & impossibiles, quæ non sunt contra substantiam matrimonii reiiciuntur: idem tenent expressè *Adrian. 4. materia de matr. q. 3. dub. 5. & 9. fin. Angel. matrim. 3. imped. 3. nu. ult. Sylvest. matrim. 3. qu. 11. vers. tertio, Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 42. fol.* 1089. Idem tenet *Sotus 4. d. 29. qu. 2. a. 2. ad fin. vers. Ad propositum ergo*: ubi dicit hanc conditionem, Si angelus fueris, contraho tecum, quamvis sit impossibilis, vitiare matrim. quia est ejus substantiæ contraria.

DISPUTATIO V.

An hæc conditio reputanda sit impossibilis, Si Pontifex dispensaverit, ac proinde adjecta sponsalibus inter duos consanguineos, sit reiicienda, & ita talia sponsalia minimè obligent, ac si absolutè, & seclusa conditione contracta essent?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.

Si impedimentum sit tale, in quo non est solitus Pontifex dispensare, non obligat promissio, 2.

Nec si solitus sit Pontifex dispensare ex causa justa, & contrahentes illa careant, 3.

Obligat promissio, si obtenta jam dispensatione ratificetur. Et quando censebitur ratificari? 4.

An promissio inter impeditos, sub conditione, Si Pontifex dispensarit, obliget? Referuntur tres sent. n. 5. 11. & 12. Et sententia authoris, n. 13. *Ubi etiam solvuntur argum. contraria.*

Conditio pendens à Principis voluntate, quando reputetur impossibilis, n. 5. *junct.* n. 12. *Et an nomine hujus Principis intelligatur non tantum princeps supremus*, 13.

Quid, si juramento firmetur talis promissio, n. 6. *& quid, si magnæ expensæ pro dispensatione impetranda factæ sint, & sub ea spe virgo deflorata sit*, 7.

An peccent contrahentes sub tali conditione, n. 8. *juncto* n. 16.

Quid, si aliqui se obligent in contractibus, pœnamque apponant conferentes eventum in Pontificis beneplacitum, & dispensationem, an valeat pœna. n. 9. *junct.* n. 16.

An legatum relictum fratribus, cum onere exequendi aliquid ad quod Pontificis licentia desideratur, valeat conditione rejecta, num. 10. *juncto num.* 16.

Quid, si matrim. initum sit inter impeditos per verba de præsenti, sub ea conditione, Si Pontifex dispensarit, 14.

Quid, si dantes sibi fidem de matrim. contrahendo, sint in secundo consanguinitatis gradu, n. 15.

Explicatur Clem. unica, de consang. an consanguinei contrahentes matrim. sub conditione, Si Pontifex dispensaverit, incurrant illius excommunicationem? n. 17. 18.

Valet conditio apposita in legato, vel majoratu, si aliquis ducat consanguineam præcedenti Pontificia dispensatione, n. 19. *Et quid, si secundo consanguinitatis gradu conjuncti sint?* 20.

Tunc incumbit legatario impetrare dispensationem, num. 21. *Post quem invenies alia summaria.*

1 HÆc quæstio gravissima est, & in ea 7. quæstiones disputandæ latent. I. est, an impediti ad contrahendum impedimento Pontifici reservato, si contrahendi fidem sibi dent, sub conditione, Si Pontifex dispensaverit: talis contractus obliget? II. an sint vera sponsalia? III. an sit idem dicendum, si tales non exprimant conditionem, Si Pontifex dispensaverit? IV. an idem dicendum sit, si impedimentum sit tantum impediens, per solum Pontificem, aut etiam Episc. dispensabile? V. an casu, quo talis contractus non obliget, qui resilit, teneatur alteri solvere expensas in dispensatione, vel alias occasione talis contractus factas? VI. quando talis contractus obligat, quis teneatur expensas dispensationis facere, eamque procurare? VII. an liceant inter hos impeditos, sub conditione, Si Papa dispensarit, contrahentes, amplexus, & oscula licita inter sponsos de futuro?

2 QUÆSTIO I. An dantes sibi fidem de matrim. contrahendo, sub conditione, si Papa dispensarit in consanguinitate, vel alio impedimento dirimenti, quo affecti sunt, obligentur, ita ut Pontifice dispensante, teneantur contrahere matrim. Certum est, si impedimentum ejus generis sit, ut numquam solitus sit Pontifex dispensare: ut in 1. gradu transversali, vel si contrahens sit sacris initiatus, nec urgeat causa gravissima, ut cum ipso dispensetur: talem contractum esse nullum, & eam conditionem reputandam impossibilem: ut constabit ex dicendis n. 12.

3 2. Est certum, contractum esse omninò nullum, quando Pontifex solitus est ex legitima causa dispensare in impedimento, & contrahentes ea carent. Quia non possunt absque gravi culpa dispensationem petere, nec ea uti. Et id verum est, licèt tali promissioni juramentum accedat. Quia juramentum non est vinculum iniquitatis, *c. Quanto, de jurejurando*: & tale juramentum est contra bonos mores.

4 3. Similiter est certum, esse vera sponsalia, & obligare, quando obtenta dispensatione ratificatur prior consensus. Tunc autem ratificari tacitè credo, quando jam concessa dispensatione per ordinarium, proceditur ex contrahentium consensu ad denuntiationes in Ecclesia faciendas. Quia id est contractum promissionis continuare, & niti, ut ad effectum perducatur.

5 Difficultas ergo in eo versatur, an quando Princeps solitus est dispensare in impedimento ex causa justa, adestque talis causa, obliget matrim. promissio inter sic impeditos, ea expressa conditione, Si Pontifex dispensaverit? Triplex est sent. I. docet, eam promissionem esse omnino nullam, & proinde licitum esse utrique contrahenti, ante impetratam à Pontifice dispensationem, altero invito resilire. Ducitur 1. quia conditio impossibilis reiicitur à contractu matrim. vel sponsalium, isque purus manet, ac si adjecta non fuisset: ut latè diximus tota disp. 3. sed hæc conditio, Si Pontifex dispensaverit, est impossibilis: ergo ea rejecta, manet ea promissio pura, & absoluta: & proinde minimè obligabit: quia est inter personas inhabiles, & contra bonos mores. Quod autem talis conditio sit impossibilis, prob. sic. Quia conditio à voluntate Principis dependens, qualis est hæc, reputatur impossibilis. Ut constat ex *l. Continuus, 137. §. Cum quis, ff. de verb. oblig.* ibi, *ubi omnino conditio jure impleri non potest, & si velit facere, ei non liceat, nullius momenti fore stipulationem: perinde ac si ea conditio, quæ natura impossibilis est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quod jus mutari potest, & id, quod nunc impossibile est, postea fit possibile fieri: non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum præsentes, æstimari debet stipulatio.* Et *l. Inter stipulantem, 83. §. Sacr. ff. de verb. oblig.* reprobatur hæc stipulatio, *cum locum cum ex sacro profanus esse cœperit, dare spondes.* Et subditur ratio, quæ communis est etiam casui nostro, ibi, *quia nec præsentis obligationem temporis recipere potest, & ea duntaxat quæ natura sui possibilia sunt, deducuntur in obligationem.* Et *l. Apud Julian. 40. §. fi. qui incipit, Constat* (in aliis hæc lex incipit, *Aphricanus*, in aliis, *Idem Julianus*, in aliis ponitur hic *§.* post *l. 41. ff. de legat. 1.*) ubi dicitur valere legatum rei alienæ, & deberi æstimationem, quando est possibile, licèt difficile, rem illam comparari, nisi res Principis sint, tunc enim si legentur, non debetur etiam æstimatio. Et redditur ratio, ibi, *quoniam commercium earum, nisi jussu Principis non est, Cum distrahi non soleant.* Ubi clarè appellatur impossibile, quod à voluntate principis pendet. Et ita hoc esse impossibile, docent *gloss. d. l. Continuus, verb. Relicta, Dynus reg. Semel Deo 51. n. 2. de reg. jur. in 6. Bart. d. l. Apud Julian. §. Constat, n. 2. Abbas cap. Cum esset, n. 19. de testam. Rebuff. de verb. signific. l. 143. §. Limitatur etiam, Zephalus cons. 407. nu. 40. vol. 3. Joan. Bapt. de Plotis inter consilia matrimonialia Zilesi, cons. 87. n. 10. vol. 1.* asserens id esse verum, licèt Princeps solitus sit dispensare: *Mandosiu: reg. 32. Cancellariæ, q. 31. nu. 11. & 12.* Et confirm. quia quod tantum potest fieri per remedium extraordinarium, ut dispensationem, dicitur impossibile. Ut testantur *Inn. c. Pastoralis, n. 1. de causa possess. & propr. Tiraq.* multos referens, *de retract. lignag. §. 32. gloss. unic. n. 59. Mandos. referens Romanum, d. q. 31. nu. 12. Ant. Cabr.* referens *Barbatium, in meaadit. tom. 1. comm. l. 7. ad fin. verb. Gratia. f. 466.* Huic rationi innituntur omnes authores hujus sententiæ, dempto *Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. num. 4.* qui tenens hanc sent. fatetur hanc conditionem non esse impossibilem: & ita alia ratione ducitur ad hanc sent. amplectendam: nimirum, quia melius est conformari legi communi prohibenti nuptias inter impeditos, quam sequi legem specialem dispensationis: & ita ea promissio obligans ad recedendum à jure communi, nullius est momenti. Hanc sent. tenent *Joan. Andr. c. Super eo, de condit. appofit. num. 2. Innoc. & Host. ibi, initio, Anchar. n. 7. Cardin. n. 2. q. penult. Abbas n. 8. Alex. de Nevo à num. 13. usque ad 18. & Præpos. num. 5.* relatè disputata, anceps manet, utra pars verior sit. Eandem tenent *Henric. c. fin. nu. 2. fine de conditio. appos. Phil. Probus additionibus ad Monachum, c. unico, de sponsal. in 6. n. 11. Franc. Aret.* dicens communem *d. l. Apud Julianum §. Constat, n. 11. vers. Et ad materiam nostræ legis*, quam interpretatur simul cum *l. Cum servus, ff. de legat. 1. Additionator Decii, l. Ea quæ raro, n. 4. ff. de regul. jur. Idem Franc. Aretin. cons. 142.*

conf 14: n.1.2.& 3. Leazes de matr dub.12.initio, Rosella matr.5. nu. 13.& 14 Sylvest.matr.3.qu.9. Astensis, lib.8. summ. tit. de modo contrahendi sponsalia, a.2. qu. Sed quid si aliqua persona: Villalobos in comm. opin. litera M, num.67. Ant. Cucus, l.5. instit. majo. t.11. n. 56. Tello, l.22. Tauri, n.18. Matienzo l.5. recop. tit.6. l.6. gloss.5. n.2. Et ex Theologis, Victoria sum. de matr. n.258. Sot.4. d.29. q.2. a.1. Ledes.2. p.4. q.45. a.1, fol.440. col.2. Veracruz 1.p. spec. a.19. vers. Quòd si quæras, Enriq. l.11. de matrim. c.10. num 4. Capua lib. 2. decis. c.80. num.9. & triplici seq. Vivaldus Candel. sacram. de matrim 1.p. n.55. Et censent esse probabilem Petr. de Ledesm. de matrim. q.47. a.5. dub.2. conclus.2. & Vega l.2. sum. casu 334. Et verè est probabilis.

6 Immò idem dicendum est, ea promissione juramento confirmata. Cùm enim jure prohibita sit, illique jus resistat, juramentum nullas vires habet. Sic Victoria, Sotus, Ledesma, Capua, num. præced. alleg.

7 Præterea idem est verum, licet magnæ expensæ factæ sint causa talis promissionis, & sub ea spe virgo destrata sit. Quia cùm hæc damna sint per accidens, possunt alia via reparari. Sic Sotus, Enriquez, & Capua, n.5. citati.

8 Ex præmissa sent. inferunt 1. Victoria, & Sotus alleg. n.5. peccare hos impeditos contrahendo sub ea conditione, Si Papa dispensaverit, & jurando. Quia promittunt, & jurant rem illicitam. Quod temperat Sotus, quando hi intenderent sponsalia celebrare, secus si solum se ex honestate obligare, ne expensæ dispensationis frustra fiant.

9 2. Infert Alex. de Nevo c. Super n.17. de condit. appos. obligantes se apposita pœna, conferentes eventum contractus in Principis dispensationem, minimè teneri contractu, nec pœna. Quia conditio est impossibilis, & ita vitiat contractum: & sicut contractus non valet, ita nec pœna illi accessoria.

10 3. Inferunt Bart. l. Apud Julianum, §. Constat. ff. de legat.1. n.2. & Joan. Cape. de Plotis inter consilia matrim. Ziletti, cons.87. n.9. relictum fratribus minoribus, cum onere, cujus implementum exigit Pontificis licentiam, esse purum, rejecta ea conditione, tamquam impossibili.

11 II. Sententia docet, talem contractum, & promissionem obligare: at esse revocabilem, posseque alterutrum contrahentem altero invito resilire, ante & post dispensationem impetratam, nisi ea impetrata ratificetur consensus. Sicut sponsalia impuberum, valida sunt, & obligatoria, revocabiliter tamen: cùm possit uterque pubes factus, resilire, ut diximus lib.1. disp.51. n.6. Ducitur, quia non est dicendum ita firmum, & irrevocabilem esse hunc consensum præstitum à personis inhabilibus, sub conditione, Si princeps dispensaverit, ac quando personæ sunt habiles. Sic tenent Gutier. q. canon. lib.1. c.22. n.17. & sequentibus, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.244. n.9.

12 III. Sent. docet talem promissionem obligare, & neutri altero invito fas esse resilire, sive ante, sive post obtentam dispensationem. Prob. quia pendens à voluntate principis reputatur impossibile, quando princeps id concedere non solet, secus quando solet. Ut patet ex l. Apud Julianum. §. Constat. ff. de leg.1. quam retuli n.5. pro 1. sententia, ibi, quoniam commercium eorum nisi jussu principis non est, cum distrahi non soleant. Et ita advertunt ibi Cuma. & Alex. n.5. & ibi Jason. dicens communem, n.23. Roma. l.1. initio, ff. de verbor. oblig. Paulus l. Continuus, §. Cum quis, n.5. ff. eodem tit. Prepos. c. Super eod. n.5. de condit. appos. Socinus junior, cons.51 n. ult. vol. 1. Decius, reg. Ea quæ verò, 64. fine, & ibi Cagnol. nu.4. de regul. jur. Rolan. cons.11. n.15. l.2. Cov.4. decret.2. p. c.3. initio, n.8. & l.3. variar. c.19. n. 5. fine, Additionat. Abbatis, c. Cum esses, n.19. de testam. super verb. Explicari, Gregor. Lop. l.13. verb. sin mandade, tit.9. p.6. Acosta, lib.1. select. c.8. n.14. Pinellus l.1. p.3. n.52 vers. Et inde inferende, C. de bonis mater. Tello, l.26. Tauri, n.14. Zephal. con.304. n.124. l.3. Ant. Gom. l. 9. Tauri, n.18. fine, Ant. Gabr. alios referens, in mea editione, tom.1. commun. l.9. verò. Impossibile, f.509. Molina, lib.2. de primog. c.13. nu. 8.9.& 10. Meres de major.1. p. q.50. n.2. fin. Matienzo dialog. relator.4. p. c.11. num.7. & lib.5. recop. tit.9. l.5. gloss.4. n.7. Gutier. cons.18. nu.10. Baeza de non melior. filiab. cap.26. n.14. Caldas de nominat. emphyt. q.20. n.31. Spino speculo testam. gloss.2. principali, num.9. Immò nec quando princeps difficillime concedit, reputatur hoc impossibile. Quia hoc potius ad difficultatem, quam ad impossibilitatem pertinet: ut docent Covar.4. decret. 2. p. cap.3. initio, num.9. Acosta, & Meres proximè citati, quare talis conditio non dicitur impossibilis, reiicienda, juxta c. finale, de condit. appos. ubi sumitur impossibile pro eo quod natura, vel jure impossibile est: ut diximus disp. præced. Et confirm. quia institutio spurii facta sub conditione, si Princeps eum legitimaverit, est valida: juxta communissimam, & verissimam sentent. ut potest videri in Covar.4. dec.2. par. cap.8. §.5. n.12. Duegnas reg. 366. limitatione, 1. Molina, l.2. de primog. cap.7. n.40. & 41. Matienzo lib.5. recop. tit.8. l.6. gloss.8. n.19. ubi multos alios referunt: cùm tamen ea conditio pendeat à voluntate Principis. Similiter venditio rei feudalis, seu majoratus, simpliciter facta, invalida est: valet tamen, si fiat sub conditione, si dominus feudi, aut Princeps voluerit. Ut probat Molina lib.4. de primog. cap.3. num 48. Similiter votum Episcopi transeundi ad religionem, si Pontifex dispensaverit, validum est, secundùm omnes: cùm tamen hæ conditiones pendeant à Principis voluntate. Et ampliùs confirm. quia quando est controversia de aliquo beneficio, licitum est contendentibus, pacisci de pensione concedenda sub conditione, si Pontifex dispensaverit. qua seclusa, pactum esse simoniacum, & verè obligat: ergo similiter in nostro casu. Præterea, quia in hac promissione duo involvuntur, alterum, promissio petendi dispensationem, alterum, ea obtenta contrahendi: & utrumque est licitum, & possibile, ergo promissio obligat. 2. principaliter probatur, quia licèt conditio pendens à Principis voluntate reputaretur impossibilis, at quoties est præambula, & necessaria ad dispositionis, & actus valorem, non est reiicienda, etsi summè difficilis sit, sed ejus eventus expectatur. Ut tradunt Bald. 1. q.6. n.17. C. de institutionibus, & sub Alex. l. apud Julianum, §. Constat, n.5. ff. de legat.1. & ibi Jason, n.16. Socinus, l. Quidam relegatus, ff. de rebus dubiis, Ant. Gom. l.9. Tauri, nu.18. fine: sed hæc conditio, Si Pontifex dispensaverit, est necessaria ad valorem promissionis matrimonii inter impeditos: ergo non est reiicienda. 3. quia licèt factum pendens à Principis voluntate, reputetur impossibile, non tamen excusatur promittens, nisi à Principe postulaverit, licet facilè non soleat concedere. Ut tradunt Bald. cons.395. n.3. l.2. Paul. cons.433. n.2. vers. Sed his non obstantibus, l.1. Aimon, cons.121. n.10. lib.1. Zephal. cons.304. nu.123. l.3. Meres de majorat.4. p. q.40. nu.20. ergo etsi ea conditio esset impossibilis, non esset irrita promissio, sed tenebitur promittens niti dispensationem impetrare. Et ideò hanc sententiam tenent Ant. c. Super eo. n.8. de condit. appos. & ibi Calderinus. Et in hanc quamvis dubius, magis inclinat Prepos. ibi. n.5. Et in hanc inclinare videtur Jason l. Apud Julianum, §. Constat n.11. ff. de legat.1. & servatur de consuetudine, secundùm Boerium dec.264. n.27. Eandem tenent Angel. matrim.3. imped.3. n.4. Decius l. Ea quæ verò, n.14. ff. de reg. jur. Nav. lib.4. cons.1. edit. tit. de sponsal. cons.25. n.2. in 2. tit. de consang. cons.5. n.2. Covar.4. decret.2. p. c.3. init. n.9. fin. Ant. Gab. in mea edit. tom.2. comm. verb. matrimonium, l.11. fol.92. Julius Clarus lib.5. receptarum, verb. Incestus, vers. Sed quid. Et supponere videtur Greg. Lop. l.3. verb. Cæsar, tit.4. p.4. dicit enim, adveniente dispensatione non esse necessarium novum consensum, & sic clarè supponit priorem promissionem valuisse. Et quando intervenit juramentum, tenent idem, Tabiena verb. Sponsalia, q.8. nu9. & ibi Armilla, num.11. Et ex Theologis sequuntur hanc sententiam Adrian.4. materia de matrim. q.3. dub.10. Philiarc. sum. parva de offic. sacerd. c. de spons. Veracruz. append. ad speculum super artic.19. de condit. à f.114. Petr. de Ledes. de matr. q.47. a.5. dub.2. conclus.2. Lud. Lop.2. instructorii, c.42. de matr. fol.1086. Angles floribus 1.p. q.2. de matr. conditionato, ar. un. dub.3. f.542. Barth. à Ledes. de matr. dub. 25. fol.1372.

13 Sit conclusio, I. sent. probabilis est: sed III. opinio est multo probabilior. Secundam autem minimè percipio. Non enim video qualiter stare possit, aliquem esse obligatum, & semper posse resilire: si enim potest resilire, ergo non est obligatus. Nec confert simile de sponsalibus impuberum. Quia impuberes non semper resilire possunt, sed statim, ac pubertatem nacti fuerint: (ut dixi l.1. disp.51. num.6. & 14.) at juxta hanc sent. possunt semper contrahentes resilire, nisi obtenta dispensatione novam obligationem ineant. Ad argum.1. sententiæ, proposita, n.5. constat ex dictis num. præced. non enim est impossibile quod pendet à voluntate principis, & per remedium dispensationis extraordinarium, sit quando Princeps solet dispensare, sed quando nullo modo solet: nec tunc verè dicitur impossibile, sed difficile. Ad argum. quo usus est Enriq eod. num.5. propositum, dic melius esse conformari legi communi, quando non est aliqua obligatio licitè contracta, ab ea recedendi: qualis est promissio matrimonii inter impeditos, præmissa conditione, Si Pontifex dispensaverit. Sicut jure communi contendentibus circa beneficium minimè licet de pensione danda pactum inire, quod tamen pactum semel initum, sub conditione, Si Papa consenserit, obligat quidem, & neutri contrahenti altero invito resilire licet.

14 Idem dicendum est, quando tales consanguinei vel alio impedimento affecti, contraxerunt per verba de præsenti, sub conditione, si Papa dispensaverit, tenentur enim. Quia resolvitur is contractus in promissionem de futuro, juxta c. Super eo, in fi. de condit. appos. Sic Ant. Calderinus, Covar. n.9. fi. Petr. de Ledes. alleg. n.12. Gutier. q. can. l.1. c.22. n.22.

15 Similiter idem asserendum est, licèt consanguinei dantes sibi fidem prædictam de matrim. contrahendo, sint secundo consanguinitatis grado conjuncti. Quamvis enim difficilè soleat Pontifex dispensare in hoc gradu, at sæpe ex causa justa dispensat. Sic Navar. lib.4. cons.2. edit. tit. de consang. cons.5. Petr. de Ledesma de matrim. q.47. ar.5. dub.2. in solut. ad 1. Et constabit ex iis, quæ dicemus n.20. nimirum, non reiici à legato, vel majoratu conditionem contrahendi cum consanguinea in secundo consanguinitatis gradu, præmissa dispensatione.

16 Hinc infertur, contra DD. relatos n.8. hos impeditos contrahentes sub conditione, Si Pontifex dispensaverit, minimè peccare. Quia illa conditio suspendit in tempus habile, tollitque rationem culpæ ab eo contractu. Sic Adri.4. de matr. q.3. dub.10. in solut. ad 2. Covar.4. decret.2. p. c.3. init. n.7. fi. Gutier. q. can. l.1. c.22. n.5. & 17. Similiter neganda sunt corollaria, quæ intulit 1. sent. n.9. & 10. innituntur enim illi fundamento, quod pendet à voluntate Principis esse impossibile.

17 2. Infertur, quid dicendum sit ad eam quæstionem. An si duo con-

consanguinei contrahant matrim. per verba de præsenti, sub conditione, Si Pontifex dispensaverit, incurrant excommunicationem latam, *Clem. unica, de consang.* contra consanguineos contrahentes? *Gutier. q. canon. l. 1. c. 22. n. 17.* affirmat incurrere. Quia ea conditio tamquam impossibilis rejicitur, manetque purum matrimonium.

18 Sed dicendum est, nullo modo incurrere, quia ea conditio non reputatur impossibilis: (ut probavi num. 12.) Sic *Adrian. 4. qu. 3. de matrim. dub. 10. ad fin. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. nu. 7. Greg. Lop. l. 6. verb. Impossib. tit. 4. p. 4. Anton Cucus l. 5. instit. major. t. 11. num. 56. fine, Lud. Lop. 2. par instruct. de matrim. cap. 42. fol. 1081. col. 2. Petr. de Ledes. de matrim. p. 47. ar. 5. f. 257. §. Sed circa confirmationem ultimo argumenti.*

19 3. Infertur valere conditionem legato, vel majoratui adjectam, ut legatarius, vel in majoratu succedens ducat consanguineam, præmissa Pontificis dispensatione. Quia ea conditio non reputatur impossibilis. Nec obstant *l. Si stipuler, ff. de verb. obl. & l. 14. fine, c. 4. p. 6.* quarum verba referam n. 26. Quia loquuntur, dum non exprimitur conditio, Si Pontifex dispensaverit: vel si exprimatur, est tale impedimentum, in quo non est solitus dispensare. Sic docent *Acosta l. 1. Select. c. 8. n. 24. Molin. l. 2. de primog. c. 13. à nu. 8. usque ad 13. Meres de major. 1. p. q. 50. n. 2. Gutier. cons. 18. n. 9.*

20 Controversia autem est inter hos DD. quando consanguinitas est in 2. gradu, an valeat talis conditio? Nam *Molina ee. c. 13. n. 12. & 13. Enriq. l. 12. de matr. c. 10. n. 4.* dicunt rejici eam conditionem, tamquam impossibilem, illaque rejecta valere legatum. Quia *Trident. sess. 24. de matri. c. 5.* decernit in hoc gradu dispensandum non esse, nisi inter magnos Principes. Sed verius est valere conditionem. Quia licèt difficile dispenset Pontifex, sæpe tamen solet dispensare. Sic docent *Acosta l. 1. Select. c. 8. n. 14. Molina* mutans sent. *in annotar. quas proponit in fine totius lib. de primog. nu. 12. Gutier. cons. 18. n. 9.* Immo addit *Acosta*, valere conditionem, ut contrahat cum consobrino, si Pontifex dispensaverit, mulier succedens in majoratu. Quia quamvis difficillima sit dispensatio, hoc potius ad difficultatem, quàm ad impossibilitatem pertinet.

21 Incumbet autem legatario, vel majoratus successori gravato ad contrahendum cum consanguinea, si Pontifex dispensaverit, impetrare dispensationem. Cùm ipse teneatur uti implere conditionem, si vult legatum, vel majoratum. Sicut ipsi incumberet quodcumque aliud onus legato adjectum subire. Sic *Meres* alios referens, *de major. 1. p. q. 50. n. 3. & 4. p. q. 40. n. 20.*

S U M M A R I U M.

An promissio matri. inter impeditos, sub conditione, si Pontifex dispensaverit, vel sub alia, qua posita sūt habiles, ut si quis promittat infideli, si cōvertatur, obliget tamquā vera spōsalia, explicatur, in quo cōsistat difficultas, n. 22. Et ibi. ante impletam conditionē non sunt sponsalia.

Proponitur opinio asserens impleta conditione, non obligare ut sponsalia, n. 23.

Opinio authoris, n. 24. Et ibi solvitur argumentum. Reprobanturque dicentes esse hanc conditionem generalem, si convertaris, Post quem invenies alia summaria.

22 QUÆSTIO II. An promissio matrimonii inter impeditos, sub conditione, Si Pontifex dispensaverit, obliget, ut simplex promissio, vel ut vera sponsalia? Et generaliter an sint vera sponsalia, quoties inhabiles promittunt sibi matrim. sub conditione, qua posita sunt habiles: ut si promittat fidelis infideli matrimonium, si convertatur? Propono autem hoc dubium generaliter, quia in priori exemplo, cum conditio illa, Si Papa dispensaverit, pendeat ex Principis voluntate, omnes DD. relati nu. 5. negant in ratione promissionis valere; nedum in ratione sponsalium. Quia reputant eam conditionem impossibilem. Quare non consistit vis hujus difficultatis in hoc; sed esto ea conditio sit possibilis, & ex hac parte non sit rejicienda, ut contingit in posteriori exemplo, quando promittit fidelis infideli si convertatur, an obliget talis contractus in ratione sponsalium, non obstanti inhabilitate ad contrahendum, tempore promissionis factæ? Et quidem ante impletam conditionem, nemo dubitat non esse sponsalia, quia deficit consensus perfectus conditione nondum impleta. Et constat ex *cap. 1. de sponsal. in 6.* ubi ex sponsalibus conditionalibus decidítur ante impletam conditionem non oriri publicæ honestatis impedimentum: eo quòd nondum valida sint defectu consensus.

23 Difficultas autem est, an post conditionem impletam? Aliqui negant obligare ut sponsalia, sed ratione solius promissionis, nisi tunc ratificentur. Quia tempore, quo hi contraxerunt, erant inhabiles, & ubi impleta est conditio, & jam sunt habiles, non ratificarunt priores consensus, sed illi permanent immutati. Ergo talis promissio non habet rationem sponsalium. Sic in utroque exemplo docet *Enriquez. l. 12. de matrim. cap. 13. fine, & c. 10. num. 4. Angles florib. 1. p. q. 2. de consensu conditionato, a. unic. dub. 3. & quæst. 12. de impedimento disparitatis cultus, dubit. 2.*

24 Sed dicendum est, impleta conditione esse vera sponsalia. Quia licèt illi inhabiles sint ad contrahendum pro tunc, non tamen ad contrahendum tempore impletæ conditionis, at quando contrahunt sub conditione, non contrahunt pro tunc, sed pro tempore conditionis impletæ. Quoniam ea est conditionis natura, ut suspendat actum, & ejus absolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis. Ut dicitur *l. Cedere diem, 213. ff. de verborum signi.* ibi, *ubi sub conditione, neque cessit, neque venit dies pendente adhuc conditione.* Et per hoc solvitur arg. contrariæ sent. propositum n. præced. Nec est verum, priores consensus permanere immutatos. Quia pendente conditione sunt inefficaces, imperfecti, nec pariunt publicam honestatem: quæ secus se habent, conditione impleta, *c. 1. de sponsal. in 6.* Et confirm. nam institutio ut valida sit, debet esse hominis capacis, & tamen valet institutio spurii facta sub conditione, Si Princeps eum legitimaverit, (ut probavi n. 12.) Quia licet spurius sit incapax tempore institutionis, at conditio illam suspendit, ut non censeatur ex tunc facta, sed à tempore impletæ conditionis, quo jam est capax: ergo similiter in nostro caso. Sic docent in priori illo exemplo, quando consanguinei promittunt sibi matrim. sub conditione, Si Papa dispensaverit; *Adrian. 4. qu. 3. de matr. dub. 10. in solut. ad 2. & ad ult. & post solut. ad ult. vers. Restat respondere, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. nu. 9. fine, Gutier. q. can. l. 1. c. 22. nu. 17. Veraer. append. ad Spec. super ar. 19. de condit. appos. f. 118. vers. Hanc opinionem, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 244. nu. 9. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 42. de matr. fol. 1086. Petrus de Ledesm. de matrim. q. 47. a. 5. dub. 2. concl. 1. & 3.* Et in posteriori exemplo, quando aliquis fidelis promittit matrim. infideli, si convertatur, esse vera sponsalia impleta conditione, docent *D. Bonav. 4. d. 28. q. 3. nu. 13. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 6. in princ. Rosella, verb. Impedimentum, imped. 9. init. Angel. Matrim. 3. impedim. 10. init. Sylv.* dicens esse omnium, *Matrim. 8. q. 10. dict. 3. Lex 15. a. 2. p. 4. Sot. 4. d. 39. q. un. a. 2. vers. Unde verbum & in solut. ad 2. Petr. de Ledesm. eod. a. 5. dub. 2. ante solut. ad 1.* Et hujus sent. apertè videntur *Ant. c. de infidelib. de consang. num. 7.* ubi *Alex. de Nevo, n. 12. Card. c. fin. n. 3. de condit. appos.* ubi *Henric. num. 2. fine, Prepos. n. 6. vers. In ea glossa*, dicunt enim valere matrimonium initum inter fidelem, & infidelem, ea conditione, si infidelis convertatur, & suspendi in tempus evenientis conditionis. Hinc fit minus bene *Sotum 4. d. 29. q. 2. a. 1. vers. Ante secundum verò*, quem sequitur *Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. paulò post principium*, asserere, esse conditionem generalem, quæ nihil facit, & tacitè inest, si infidelis ad fidem convertatur. Duciturque, quia hæc conditio, si non es consanguinea, est generalis, & tacitè inest, ob idque non suspendit: (ut diximus hoc 5. lib. 1. disp. 1. num. 13.) Eo quod cum consanguinea non potest consistere matrimonium: sed similiter cum infideli nisi convertatur, iniri nequit à fideli validè matrimonium: ergo ea conditio, si convertatur infidelis, est generalis, & nil operatur. Sed ex dictis constat, eam conditionem suspendere consensum: cùm ea non apposita, promissio sit prorsus invalida, & peccatum, ea tamen adjecta sit valida, & ante conditionis eventum obliget, ut simplex promissio, post eventum tamen, ut sponsalia. Nec simile est, de illa conditione, Si non es consanguinea: cùm enim sit de præsenti, non potest consensum suspendere, nec aliquid operari: sicut ea conditio, Si non es infidelis, contraho tecum: secus autem est de illa, Si convertaris, cùm enim pendeat ex futuro eventu, suspendet utique, & operabitur.

S U M M A R I U M.

Refertur opinio asserens impeditos promittentes sibi matrimonium non expressa conditione. Si Pontifex dispensaverit, perinde teneri, ac si ea expressa esset: & similiter valere conditionem legato adjectam, ut legatarius ducat consanguineam, licet ea conditio, Si Pontifex dispensaverit non exprimatur, nu. 25. Et ibi, verba quantumcumque generalia restringenda sunt de habilitate.

Contraria opinio verior utroque casu, nu. 26. Et quid, si tractatur postea de dispensatione, n. 27.

Solvuntur argum. n. 28. post quem sunt alia summaria.

25 QUÆSTIO III. An valeat promissio matrimonii inter impeditos, non expressa ea conditione, Si Pontifex dispensaverit, perinde ac si expressa esset? Affirmant quidam. Quia promittens matrim. consanguineæ necessariò supponit dispensationem præmittendam esse, cum ea conditio à jure insit, eo quod aliter matrim. constare nequeat. Ut conditio hæc, Si alter voluerit. Et confirm. quia verba quantumcumque generalia, restringenda sunt, ut intelligantur de extremis habilibus, *l. Ut gradatim, §. 1. ff. de mune. & honor.* Sic tenent aliqui in alio simili, nimirum, quando testator apponit conditionem in majoratu, vel legato, ut successor ducat consanguineam: dicunt enim non esse differentiam, sive explicet præcedenti dispensatione, sive id taceat. Quia semper hoc intelligitur: verba enim testatoris in dubio, secundùm jus commune intelligenda sunt. Ut notant DD. *l. Hæredes mei, §. Cum ita, ff. ad S. C. Treb.* Sic *Molina l. 1. de primog. c. 13. n. 7. Gut. q. can. l. 1. c. 22. nu. 24. & cons. 18. n. 5. 6. 7. 8.* malè tamen fert Socinum jun. Et nihil referre, sive ea conditio exprimatur, sive taceatur, ait *Sot. 4. d. 29. q. 2. art. 1. vers. Re vera fateor.* Et quando intercessit juramentum, docent idem *Tab. verb. Sponsalia, q. 8. n. 9. & ibi Armilla, n. 11.* limitans, nisi ignorassent impedimentum, quo cognito non sibi promitterent. Et hæc sent. est satis probabilis.

26 Sed probabilius est, minimè obligare promissionem, ea cōditione non expressa, tamquam bonis moribus adversam. Quia conditio secundùm præsentis temporis jus æstimari debet, *l. Continuus, 137. §. Cum quis, ff. de verb. obl.* ibi, *non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum præsentis, æstimari debet stipulatio.* Præterea prob. ex

l. Si stipuler. 35. in fine princ. ff. de ver. obl. ubi dicitur, si stipuler sororem adoptivam me ducturum, non valere: quia statim fit contra bonos mores, & *l. 14. fi. 5. 4. p. 6.* ibi, *e si la mujer non queriendo cumplir la condicion, non casare con aquel con quiem le mandava el testador, non aura el heredamiento, nin la manda: fueras ende, si aquel con quien le mandava que casasse, fuesse pariente de ella, o tal home con quien no devia, nin podia casar segun derecho.* 3. quia institutio puti pure facta, & præceptum de alienandis bonis majoratus, nil valent: quæ tamen adjecta conditione, Si Princeps legitimaverit, vel dispensaverit, valida sunt: ergo in actibus qui alias sine hac conditione, Si Princeps dispensaverit, sunt nulli, minimè subintelligitur hæc conditio, nec validi sunt, ea tacita. Nec confert aliquid, si consanguinei sibi promittentes matrim. intenderint præmissa Pontificia dispensatione. Quia cum sit contractus inter homines initus, oportet externè necessaria ad illios valorem exprimi. Sicut in simili, dicit *Nav. l. 4. cons. in 1. edit. t. de spons. cons. 25.* promittentem consanguineæ matrim. non teneri procurare dispensationem, licèt intenderit procurare, nisi externè se homini obligarit, vel internè Deo per votum. Hanc sent. tenent aliqui, in alio simili nimirum conditionem adjectam majoratui, vel legato, ducendi consanguineam, tacita conditione, Si Pontifex dispensaverit, dicentes esse invalidam, & ea rejecta, institutionem manere puram. Hi sunt, *gl. l. Uter ex fratrib. verb. Consobrinam ff. de condit. inst. & l. 2. verb. Voluerit, C. de inst. & substit.* ubi & *Bald nu. 1. Cynus, Alber. Salic. Bellaport. ibi: Sigism. cons. 16. n. 1. & 2. Acost. al. 1. select. c. 8. n. 14. Mantica de conject. ult. vol. 11. t. 18. n. 6.* Et in propriis terminis promissionis matrim. docent idem *Ande. 4. q. 3. de matr. dub. 10. ad 2. & ad confirm. t. arg. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. init. n. 7. Gut. q. can. l. 1. c. 22. n. 17.* Et quidam Doctor cujus sent. refert *in consiliis Navar. 2. edit. l. 4. tit. de consang. cons. 5. n. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 2. ad 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 42. de matrim. fol. 1086. col. 2. in solut. ad 3. Philiarc. in summ. parva, de offic. sacerd. cap. de sponsalib.*

27 Quando autem intra promissione absoluta inter consanguineos, tractant de impetranda dispensatione, jam tacitè inest ea conditio, & obligabit promissio: cum in ea promissione adhuc perseverent.

28 Ad argum. prioris sententiæ, proposita n. 23. Resp. Ad 1. dic eam conditionem non inesse jure, sicut de simili conditione, probavi n. 24. fine: nec esse simile de illa, Si alter voluerit: quia non posse aliter matrim. constare, nisi Pontifice dispensante, non est ab intrinseco, & ex natura matrim. sicut est, si alter voluerit: sed est ab extrinseco, ratione prohibitionis Ecclesiæ. Ad confirm. & ad aliud argum. de dispositione testatoris, dic ea esse vera quando verba sunt dubia: at in præsenti casu sunt clara.

S U M M A R I U M.

An quando impedimentum non est dirimens, sed impediens, à solo tamen Pontifice dispensabile, sit probabile non valere promissionem matrimonii, sub conditione, Si Pontifex dispensaverit. Refertur opinio negans, n. 29. Et contraria verior, n. 30.

Quid si impedimentum sit per Episcopum dispensabile, nu. 31. post quem invenies alia summaria.

29 QUÆSTIO IV. An si impediti impedimento non dirimenti, sed solum impedienti, dent sibi fidem de matrim. contrahendo, præmissa dispensatione, sit probabile promissionem esse nullam, sicut quando impedimentum est dirimens, diximus n. 13. esse probabilem primam sent. id asserentem? *Petr. de Ledes. de matri. q. 47. a. 5. dub. 2. f. 257. § Sed adhuc est dubium*, dicit esse probabilius etiam stando in illa prima opinione, hanc promissionem obligare. Advertit tamen (& bene) cum licitum sit post sponsalia vovere castitatem, juxta opinionem probabilem, & religionem: juxta omnes, & per tale votum dissolvantur sponsalia: (ut latè diximus lib. 1. disp. 46.) licere huic promittenti, velle in suo voto perseverare, nec teneri petere dispensationem ad contrahendum: (quod intelligo, nisi secuta esset virginis defloratio, aut notabilis honestæ fœminæ infamia:) obtenta autem dispensatione, teneri contrahere, nisi denuo se voto astringat. Quia prior obligatio voti extincta est.

30 Sed verius est retenta illa prima opinione, non obligare promissionem, quando impedimentum est impediens, per solum Pontificem dispensabile. Quia omnes rationes illius primæ sent. allatæ, n. 5 æquè militant in hoc casu: cùm hæc conditio pendeat à voluntate Principis. Pro qua sent. faciunt *Innoc. Host. Joan. And. Ancha. Card. Abb. Alex. de Nevo, Sylv. cit. eo. nu. 5 pro illa sent.* generaliter enim loquuntur, quando inter contrahentes subest canonicum impedimentum, nec distinguunt, an sit dirimens, vel impediens.

31 Immò licet non ita probabile sit, quando impedimentum impediens est dispensabile per Episcopum, non tamen caret probabilitate. Quia procedunt eædem rationes, nu. 5. allatæ. Nam hoc non potest fieri nisi per remedium extraordinarium dispensationis. Item procedit ea ratio, melius est stare juri communi prohibenti, quam particulari dispensationi. Item procedit illa, pendens à voluntate principis reputatur impossibile. Quia hoc non solum habet verum in principe supremo, sed etiam in inferiori: ut domino alicujus loci. Ut tradunt *Socinus junior, cons. 74. num. 23. vol. 1. Jason l. Apud Julianum, § Constat, n. 17. ff. de legat.* 1. ubi dicunt, fortè hoc esse verum, *Imola, n. 13. & Alex. n. 6.* Idem tenet *Zephalus, cons. 407. num. 41. vol. 3.*

S U M M A R I U M.

An date, possint consanguinei resilire à sponsalibus, teneatur resiliens alteri expensas dispensationis, & si quas alias fecit, resarcire? Et generaliter quoties aliquis justè absque culpa alterius resilit à sponsalibus, ut si ingrediatur religionem, &c. Refertur opinio affirmans, n. 32. Et contraria verior, n. 33.

Enodatur l. Si pecuniam, ff. de condictione causa data, nu. 33.

Quid si dolosè contraxit animo posteà resiliendi, vel culpa sua, ut ob fornicationem, vel quia aliam duxit, dissolvantur sponsalia, an teneatur hic alteri resarcire expensas n. 34. Post quem invenies alia summaria.

32 QUÆSTIO V. An promittens matrim. sub conditione, Si Pontifex dispensaverit in impedimento, si resiliat sequens opinionem probabilem asserentem id esse licitum, teneatur alteri contrahenti solvere expensas occasione illius contractus, vel dispensationis impetrandæ gratia factas. Et generaliter, ad id teneatur, licitè resiliens à sponsalibus absque alterius contrahentis culpa? Ut si alter ingrediatur religionem, vel fiat notabiliter deformis. Duplex est sententia. I. affirmat teneri. Quia licet non teneatur ratione rei acceptæ, cum in nihilo factus sit ditior, nec ratione injustæ acceptionis, nullam enim injustitiam admisit utens jure suo, at tenetur ratione contractus, ea enim est natura talis contractus, ut possit resilire, servando tamen alterum indemnem, non enim est justum, ut alter, qui commodum non reportat, sentiat damnum, sed ut resiliens qui commodum reportat, sentiat damnum. Et hanc esse naturam contractus, probatur ex *l. Si pecuniam 5. in princ. ff. de conditione causa data*, ubi dicit textus dantem pecunias alicui, ut iret Capuam, altero nondum profectò, posse pœnitere, & resilire, subdit tamen textus: *ita tamen ut indemnitas tibi præstetur ejus quod expendisti*: ut si fecit sumptus necessarios ad profectionem. Ergo similiter in nostro casu licet alter justè resiliat à promissione, tenetur alterum servare indemnem, solvendo expensas. Et posse aliquem ratione contractus teneri, licet non ratione rei acceptæ, nec injustæ acceptionis, patet: nam si quis accipiat commodatum in sui utilitatem tantum, tenetur de culpa levissima, secundum omnes, cum sæpe non adsit culpa venialis, nec injustitia aliqua. Cujus ratio est, (ut bene ait *Navarra l. 3. de restitut. cap. 3. in nova edit. dub. 1. n. 7.* quia qui ex maleficio tenetur, solum tenetur ratione injuriæ, itaque obligationem solum crimen, & injuria parit: quando verò tenetur ex contractu, non injustitia, sed natura contractus efficit, ut teneatur. Hanc tenet *Gutier. q. canon. l. 1. c. 22. n. 19. fine*, & supponit *Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. fine.* Et est probabilis hæc sententia.

33 II. Sent. probabilior, ait, non teneri reficere alter expensas, sed quemlibet suam partem soluturum, cùm sit onus commune. Immò si dispensatio petatur ad instantiam unius tantum, ipsi incumbere integras expensas solvere. Quia nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur. *Reg. Nullus 55. ff. de reg. jur.* cum ergo hic resiliens utatur jure suo, non tenebitur refundere expensas, quasi dolo fecerit. 2. quia si ea expressa esset conditio, ut quilibet liberè resilire possit, ab hac obligatione immunis esset, sed ea conditio in hoc casu tacitè inest, scilicet ut quando contrahunt impediti, possit quilibet resilire: & quicumque contrahant, possit alter ad religionem convolare: ergo minimè tenetur hic ad expensas. Nec potest alter conqueri, cum similiter posset ipse resilire absque expensarum solutione. Quare contractus utrinque est æqualis. 3 quia hic non tenetur ratione rei acceptæ, nec injustæ acceptionis: ut constat. Nec ratione contractus, quia nullibi cautum est in jure, resilientem justè à sponsalibus teneri expensas refundere. Nec est similis casus, *d. l. Si pecuniam*, cui contraria sent. innititur. Quia id est speciale in illo casu, lex enim quæ posse pœnitere concessit, id onus pœnitenti imposuit, ut alterum servet indemnem: & merito quidem: quia in eo casu non est æqua contrahentium conditio. Qui enim pecunias dedit, potest resilire, accipiens verò, minimè, sed potest cogi. Ut notant *gloss. in l. Si pecuniam, verb. Sed cum, & ibi Bart. nu. 4.* & ita cum disparem utriusque contrahentis conditionem fecerit, gravavit potentem resilire, servare indemnem alterum, qui à contractu recedere minimè potest. In nostro autem casu æqua est utriusque conditio. Hanc tenet *Petr. de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 2.*

34 Si autem dolosè contraxit, animo posteà resiliendi, vel injustè à sponsalium fide recessit, tenebitur utrique expensas solvere. Unde fœmina, quæ fornicando conditionem suam fecit deteriorem, nec eam absque dedecore potest alter ducere, tenebitur ad has expensas: quia culpa sua dissolvuntur sponsalia, nec liberè alter resilit, sed coactus ne honoris jacturam subeat. Secus autem credo, quando vir fornicaretur: non enim teneretur refundere expensas sponsæ resilienti. Quia liberè resilit, nullum enim damnum illi nubens patitur.

S U M M A R I U M.

An promittens consanguineæ matrimonium, si Pontifex dispensarit, teneatur procurare dispensationem? Refertur opinio negans, n. 35. Contraria verior, n. 36. Et cujusnam expensis, n. 37. Post quem sunt alia summaria.

35 QUÆSTIO VI. An promittens fœminæ consanguineæ matri-

matrimonium, si Papa dispensaverit, teneatur procurare dispensationem, ejusque expensas facere? Hæc quæstio locum habet retenta opinione probabiliori, asserenti hanc promissionem obligare *Navar. l.4. consil. 1. edit. de sponsal. cons 25.* docet minimè ad hoc teneri, quamvis spe matrimonii eam violarit: sed tantum teneri dispensatione obtenta contrahere, quamvis animum habuerit dispensationem procurandi, nisi is animus tacitè, vel expresse, esset fœminæ intimatus. Ducitur: quia non se obligavit ad procurandam dispensationem, sed tantùm ad ea obtenta contrahendum: nec intentio impetrandi minimè alteri intimata confert: cùm sit contractus humanus.

36 Dico 1. teneri procurare dispensationem. Quia licèt expressè id non promiserit, eo ipso quod promisit dispensatione concessa matrim. videtur promittere se dispensationem procuraturum. Quia hoc est accessorium. Et quia obligatus ad aliquid faciendum, subinde tenetur efficere, ut actus valeat: juxta doctrinam *Jason l. Hujusmodi, in princ. n. 27. ff. de lega. 1.* Sic docent *Tabien. verb. Sponsalia, q. 8. a. 9. Armilla ibi, n. 11. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 47. art. 5. dub. 2.* Et quando deflorata est virgo, sub ea spe, docent idem, *Navar. l. 4. cons. 2. edit. tit. de consang. cons. 5. fine*, & quidam Doctor cujus sent. refertur *eod. cons. 5. n. 7.*

37 Dico 2. quamvis hic Doctor *eod. cons. 5.* dicat, teneri promittentem suis expensis impetrare dispensationem: verius esse, sive à viro, sive à fœmina impetretur, sumptus esse utriusque communes. Quia negotium commune est.

S U M M A R I U M.

Non licent tactus, & oscula inter impeditos, promittentes sibi matrim. promissa dispensatione, dum ea impetrata non est. n. 38.

Quid, ea impetrata? n. 39. Et quid in aliis sponsalibus cõditionalibus? 40.

38 QUÆSTIO VII. An impeditis contrahentibus sponsalia, sub conditione, Si Papa dispensaverit, liceant tactus, & oscula, quæ sponsis de futuro permissa sunt? Breviter dic, ante impetratam dispensationem, minimè licere. Quia hæc tantum licent inter sponsos de futuro, ea ratione, quia sponsalia sunt quoddam matrimonii initium: sed hæc promissio tunc non habet vim sponsalium, (ut diximus, n. 22.) ergo tunc non licent. Sic docent *Sotus 4. dist. 29. q. 2. a. 1. ad finem, vers. Hoc tamen addiderim, Veracruz, append. ad speculum, super a. 19. de condit. matrim fol. 118 §. Hanc opinionem, Gutier. q. canon. l. 1. c. 22. n. 17. fine, Barth. à Ledesm. de matr. dub. 25. concl. 6. fine.*

39 Idem dicendum est, impetrata dispensatione, dum non est ratificatus prior ille consensus: juxta opinionem relatam, n. 23. sentientem, non esse hæc vera sponsalia. At retenta opinione, quam amplexi sumus, num. 24. hæc esse vera sponsalia, dicendum est licere illis amplexus, & oscula, eo modo, quo licent sponsis de futuro.

40 Hinc infertur, idem dicendum esse in quibuscumque sponsalibus conditionalibus: nimirum, ante impletam conditionem, non licere hos tactus, & oscula: bene autem impleta conditione: ratione dicta.

D I S P U T A T I O VI.

Utrùm conditio honesta, & possibilis, adjecta, de præsenti, præterito, vel futuro, suspendat matrimonium?

S U M M A R I U M.

Si est de præterito, vel præsenti, non suspendit, sed si est vera, valet matr. secus, non, n. 1. Et ibi remissivè, an oporteat ut parocho, & testibus notum sit conditionem impletam esse. Et si est de futuro, suspendit, nu. 2.

Adjecta ex intervallo minimè suspendit, num. 3. Nec si mutuo consensu apponatur, secus in sponsalibus, vel in aliis contractibus, n. 4.

Quid, si conditio non referatur ad arbitrium alterius? ut si tantùm dederis summam, n. 5.

An semper hæc conditio, Si tantum mihi donaveris, suspendat? nu. 6. Et ibi, remissivè an per copulam videatur recessum ab ea conditione, ita ut jam non debeatur dos, & à quacumque alia conditione honesta?

An suspendat conditio relata in cujuscumque arbitrium, ut si extraneus quidam consenserit? n. 7.

An sub conditione iniens matrim. vel sponsalia, possit ante conditionis eventum resilire? n. 8.

1 PRima conclusio sit, conditio honesta, & possibilis de præsenti, vel præterito, adjecta matrimonio, illud non vitiat, nec suspendit, sed si conditio tunc est vera, ut si pater tuus vult, vel voluit, est statim validum matrimonium: si vero est falsa, est statim irritum. Hæc conclusio est, *D. Thom. 4. d. 29. q. un. ar. 3. quæstiunc. 3.* quem omnes sequuntur. Et quamvis *D. Thom.* solum loquatur de conditione de præsenti: at omnes idem dicunt de conditione de præterito. Prob. quia nil deest tunc ad matrimonii substantiam, si conditio tunc est vera: cùm adsit consensus mutuus de præsenti, nullatenus ex futuro eventu dependens. Item, quia in aliis contractibus conditio de præsenti, aut præterito, non suspendit, sed si ea est vera, valet contractus, si vero non est vera, non valet. Ut habetur expressè, *l. Institutio talis, 10. ff. de condit. institut. l. Cum ad præsens, 37. ff. Si cert. pet. & §. Conditiones, Instit. de verbor. obligationib.* Utrùm autem oporteat, non tantùm ut parocho, & testibus constet de matrimonio, sed etiam de conditionis implemento? dicam disp. 8. n. 23. & 24.

2 II. Conclusio: conditio possibilis, & honesta de futuro, suspendit contractum matrimonii, ut nullo modo valeat, dum conditio non impletur. Sic habetur expressè, *c. Super eo, & c. De illis, de condit. appos. & l. 3. tit. 4. p. 4.* Et ratio est manifesta, quia ea est natura conditionis, ut suspendat valorem contractus sub ea initi, in eventum conditionis, *l. Si ita stipulatus fuero hanc summam, ff. de verb. obl. & l. 1. t. 4. p. 4.* sed nullo jure rejiciuntur à matrim. conditiones honestæ, & possibiles, sed tantum turpes, & impossibiles: ut constat ex *cap. fin. de condit. apposit.* ergo conditio honesta, & possibilis suspendet matrim. & efficiet, ut minimè validum sit, donec impleatur conditio. Et in hac conclusione omnes conveniunt.

3 Intelligenda tamen est prima conclusio, si conditio adjiciatur in ipso actu contrahendi matrim. secus si ex intervallo: ubi enim matrim. semel contractum est, cum jam suum effectum sortitum sit; nec ex communi consensu liceat ab eo recedere, nullam admittit conditionem, *l. Perfecta, C. de donat. quæ sub mo.* ibi, *perfecta donatio conditiones postea non capit.* Ita *gloss. cap. De illis, verb. Hujusmodi verbis, de condit. appos. & ibi Hostien. paulò post principium, Anton. num 6. Alex. de Nevo, nu. 18. Præpos. num 4 Palud. 4. d. 29. qu. 2. ar. 3. concl. 2. num. 17. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. in princ. Angel. Matrimonium, 2. impedimento 3. n. 13. Sylvester, Matrimonium, 3. qu. 11. vers. 2. Tabiena, Matrim. 2. fine, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 8. Nav. sum. c. 22. n. 63. Lud. Lop. 2. p. instructorii novi, materia de matrim. c. 42. fol. 1088.*

4 Hoc tamen distat inter matrim. & alios contractus ut sponsalia: quod cum matrim. non possit etiam mutuo consensu dissolvi, non potest postquam semel contractum est, pati conditionem, etiam ex utriusque consensu: at cæteri contractus cum mutuo consensu dissolvi valeant, possunt etiam mutuo consensu admittere conditionem. Ut sponsalia, secus ex alterius consensu. Sic *Anton. ecc. De illis, n. 6. Alex. de Nevo n. 17. Præposit. nu. 4. Palud. ibid. concl. 3. n. 18.*

5 2. Intelligenda est conclusio, ut conditio de futuro tunc suspendat, quando refertur ad arbitrium alterius, ut Contraho tecum, si pater consenserit: quia est circa substantialia matrimonii, nempè, circa consensum: secus de alia conditione, ut Contraho tecum, si tantam dotem dederis: cùm enim sit circa qualitatem, non suspendit, sed statim valet matrim. Sic *Speculat. tit. de conditio. apposit. in principio, n. 2. Vincentius, Petrus, & Abbas antiqui in c. De illis, de conditio. apposit.* ut ibi eos refert *Abb. nu. 5.* Cæterùm contrarium tenendum est, nempè utramque conditionem suspendere. Probatur ex *d. cap. De illis, & l. 3. tit. 4. part. 4.* ubi utraque conditio tamquam matrimonii suspensiva, ponitur. Et ratio est, quia qualiscumque sit conditio, sive relata in arbitrium tertii, sive non, semper suspendit, ac respicit consensum substantialiter requisitum ad matrim. nempè, ipsorum contrahentium: substantia enim matrimonii non regulatur à tertii consensu, vel dissensu. Sic docent *Hostien. summ. tit. de conditio. appos. num. 12. vers. Si conditio honesta, Joan. Andreas in illum locum. Specul. verb. Super eo, & cap. Super eo, de condit. appos. nu. 3. & ibi Anton n. 6. Card. nu. 1. & d. c. De illis, fine, ubi & Anch. n. 7. Abb. nu. 5. Alex. de Nevo num. 16. Præpos. fine, Henriense, fin. nu. 4. de conditio. appos. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. vers. Quarta est conditio, Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 3. concl. 3. Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. ult. Brunellus de sponsal. concl. 33. num 3.* (habetur *tom. 9. tract.*) *Alex. Carrerius lib. 4. de sponsal. cap. 6.* (habetur *eod. tom. 9.*) *Navar. sum. c. 22. num. 62. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. initio, num. 2. Greg. Lop. l. 3. verb Casar, tit 4. p. 4. Ant. Cuc. l. 5. inst. major. tit. 11. nu. 53. Barth. à Ledesm. dub. 25. de matrim. concl. 3. Lud. Lop. 2. part. instruct. novi materia de matrim cap. 43. in fine.*

6 Monuerim tamen, dum diximus suspendere matrimonium, ac esse validam conditionem, Si tantum mihi donaveris, intelligi, quando est causa justa dandi, ut in dotem, vel quia est disparitas inter contrahentes: alias enim est conditio turpis: juxta *l. Si ita stipulatus, l. a 3. §. Si tibi nupsero, ff. de verb. oblig.* & dixi l. 1. disp. 23. num. 4. quare tamquam conditio turpis non suspendet, sed rejicietur: (ut hoc 5. lib. disp. 15. num. 1. de conditionibus turpibus dicemus.) Sic *Abb. c. de illis, de conditio. appos. num. 3. & ibi Alex. de Nevo num. 3. Præpos. nu. 1. Rosella Matrimonium 5. nu. 6. Angel. Matrimonium 3. impedimento 3. n. 5. Sylvest. Matrimonium 3. qu. 5. Tabiena Matrimonium 2. q. 11. nu. 12.* An autem per copulam videatur recessum à conditione honesta, tam dandi dotem, quam à quacumque alia, nec tunc dos debeatur: dixi l. 1. disp. 26. num. 12. & 13.

7 Hinc infertur, minus bene aliquos DD. antiquos, quos tacito nomine referunt, ac reprobant *Goffredus sum. tit. de condit. appos. nu. 3. & ibi Host. in sum. n. 12. vers. Si conditio honesta*, dixisse, non valere conditionem relatam in quorumcumque arbitrium, sed tantum eorum, qui contrahentes matrim. habent sub sua potestate, ut parentum. Sed (ut probavimus) omnis conditio modò honesta, & possibilis sit, valet, ac suspendit.

8 3. Intelligenda est conclusio, ut quamvis conditio honesta suspendat tam matrim. quam sponsalia, usque ad conditionis eventum, nec sit usque tunc perfecta obligatio, at non potest alter antequam conditio deficiat, recedere à sponsione, sed tenetur

expectare usque ad conditionis eventum. Id enim est proprium contractus conditionalis, ut ante conditionis eventum neutri liceat resilire, invito altero: ut per *l. Qui balneum 9. & l. Potior, 11. in principio vers. Videamus, ff. qui potiores in pign. hab.* docent *Sylv. Donatio. 1. q. 15. n. 19. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 285. concl. 4.* Et ratio est, quia ex contractu conditionali non minus oritur obligatio in spe, hoc est, in eventum conditionis, quam ex contractu absoluto, & puro, obligatio absoluta, & in re: cum neque contractus sit, & in suo ordine, & gradu perfectus: ergo neuter altero invito resilire potest, alias nulla obligatio ex eo contractu orta esset. Et in propriis terminis, docent *gloss. c. Super eo, de condition. appos. verb. Alieno, & ibi Holt. super verb. Qui in alieno, Ant. n. 6. Abb. nu. 7. Praepos. nu. 3. Sylvest. Matrim. 3. q. 4. dict. 1. Tab. Matrimonium, 2. q. 11. n. 12. notab. 4. Victoria relectione de matr. p. 1. punct. 1. n. 9. Nav. sum. Hispana, c. 22. n. 67. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. init. n. 6. Ledesm. 2. p. 4. q. 45. a. 1. f. 441. col. 4. fin. Ant. Cuc. l. 5. instit. major. t. 11. n. 54. & 55. fine. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 63. Gutier. l. 1. q. can. c. 22. n. 22. fin. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali §. Colligitur 3. fol. 245.*

DISPUTATIO VII.

Quando conditio hæc adjecta sponsalibus, aut matrimonio, Contraham tecum, aut contraho, si patri placuerit, censeatur impleta, ut ex tunc obligent sponsalia, aut matrimonium?

SUMMARIUM.

Quot modis apponatur hæc conditio, & possit se pater habere? Et in dubio an sit de præterito, vel futuro? n. 1.

Si est de præsenti, vel præterito, vel matrimonium est impleta, licèt contrahentes ignorent? 2.

Idem, quamvis crederent patri displicere, nu. 3. Et satis est virtute placuisse patri, vel modò dicat placere, 4.

Si tunc non placet, non sufficit posteà placere, n. 5. Et quid, si conditio sit de præterito, & aliquando placuit, aliquando non? n. 6. Et quid, si pater taceat, vel obierat? n. 7.

Quid, si de futuro, & pater primò dissentiat, & posteà consentiat? Refertur opinio affirmans verificari conditionē, n. 8. Et opinio authoris, n. 9.

Solvuntur argum. & explicatur c. Licèt, de procurat. in 6. n. 10.

Quid, si conditio sit de futuro, & pater nil explicet, sed taceat? refertur opinio dicens non censeri conditionem impletam, num. 11. Et contraria authoris, n. 12.

Quid, si conditio sit, Si pater dicat se consentire? nu. 13. Et solvuntur argumenta, n. 14.

Quid si quando contractus celebratus est sub conditione, Si pater consenserit, pater jam obierat? Referuntur variæ sent. nu. 15. 16. 17. 18. Et sententia authoris, n. 19.

An oporteat conditionem verificari coram parocho, & testibus? Remissive, num. 20.

1 SUpponendum est, hanc conditionem aut posse apponi de præsenti, ut Si patri placeat, aut de præterito, ut Si patri placuit, aut placuerit, de præterito subjunctivi modi: aut de futuro, ut Si patri placebit, aut placuerit, de futuro subjunctivi. Et in dubio, Si pater consenserit, semper refertur ad futurum: ut bene advertit *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 42. fol. 1081.* Nam communis hominum utentium his verbis usus est, de futuro parentum consensu intelligere. Item pater potest diversimode se habere, aut enim potest primò assentiri, & postmodum contradicere, aut potest tacere, nec consentiendo, nec dissentiendo, aut potest jam obiisse, ipsis contrahentibus scientibus, aut ignorantibus obitum: vel possunt ipsi contrahentes ante consensum patris revocasse consensum.

1. Ergo dubitatur, quando hæc conditio apponitur de præterito, aut præsenti.

2 I. Conclusio, quando hæc conditio est de præsenti, aut præterito, validum est matrimonium, si pater tunc consensum præstet, quamvis contrahentes ignorent assensum patris. Quia verè tunc verificatur conditio. Sic *Sot. 4. dist. 29. qu. 2. a. 1. vers. Sit ergo 2. conclus. Cordub. sum. q. 46. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 42. fol. 1081.*

3 II. Conclusio, idem dicendum est, quamvis contrahentes crederent parentibus displicere, si verum habeant animum contrahendi, casu quo parentibus placeat. Quia nil deficit ad consensum, & cætera requisita ad matrimonii valorem. Sic *Sotus, & Lud. Lop. citat. in præced.*

4 III. Conclusio, satis est virtute placuisse. Ut si tunc essent dormientes, at cogitarant de eo matrimonio, & placuerat eis. Immò & si de hoc numquam cogitassent, si posteà interrogati, matrimonium approbarent, approbatio illa esset interpres virtualis consensus præteriti, aut saltem minimè displicuisse. Quia cùm dicitur, Si patri non displicuerit, de præterito, sensus est, Si non fuerit dissentiens, & sciens gratum habuerit: & similiter idem sensus est, dum de præsenti dicunt. Si patri placeat, id est, Si non displicet, & sciens gratum haberet. Sic *Sotus*, quamvis hoc secundum cum timore dicat, dicens forte ita esse: at intrepidè utrumque tenet *Lud. Lop. n. 2. citatus.*

5 IV. Conclusio, quando tunc non placet id matrim. licèt posteà placeat, est nullum. Sic *Sotus, & Lud. Lop. ibi: Barth. à Ledes. de matr. dub. 25. post 2. conclus. §. Et annotare.* Et credo absque dubio hoc esse verum. Quamvis enim dubium sit, dum adjicitur conditio de futuro, an Si prius pater dissentiat, & tandem assentiat, id sufficiat, ut censeatur impleta ea conditio: at quando conditio est de præsenti, tunc debet verificari, & similiter quando est de præterito, debet tunc verificari, nec satis est, ut tempore futuro verificetur, cùm vel tunc debuit esse validum, aut non esse validum matrimonium.

6 Sed dices, quid si conditio sit de præterito, Si patri placuit, & in tempore præterito, aliquando placuit, & aliquando displicuit? credo standum esse absque dubio posteriori voluntati, & si illa fuit complacentiæ, valere: secus, si fuit displicentiæ. Quia posterior voluntas derogat priori: item quia animus contrahentium est patrem minimè offendere contrahendo matrimonium ipso invito: ad hoc tamen, voluntas posterior, quæ tunc temporis est, attenditur.

7 Quid autem, Si pater taceat, nec explicans consensum, nec dissensum, vel si tunc temporis erat defunctus? dicam statim nu. 11. & 12. ubi de conditione, Si pater consenserit. Quia in hoc casu idem dicendum est, sive apponatur de præsenti, præterito, vel futuro.

8 2. Dubitatur quando apponatur de futuro conditio? Ut, Si patri placebit, vel placuerit, de futuro: Si pater certior factus, primo dissentiat, & postmodum consentiat, sufficiat, ut censeatur impleta conditio? In quo duplex est sent. I. ait sufficere. Prob. quia ea conditio tractum habet successivum, ut scilicet verificari debeat, dum contrahentes persistunt in eadem voluntate: ergo sufficit, ut verificetur, dum non revocarunt priorem assensum contrahentes, quamvis pater primò dissenserit. 2. probatur ex *cap. Licet, de procurat. in 6.* ubi expressè habetur, si procurator constitutus renuit acceptare mandatum, posse adhuc acceptare, quamdiù constituens in eadem perseveraverit voluntate. Et *cap. Si tibi absenti, de præben. in 6.* ubi textus dicit, Si conferatur beneficium absenti, non acquiri jus, donec acceptet, posse tamen episcopum, terminum præfigere, intra quem acceptet, & eo lapso posse Episcopum alii providere: ubi *gloss. verb. Eo lapso*, ait, quamvis primo dissentiat, posse postmodum acceptare, modo conferens in eadem voluntate permaneat: ergo similiter si contrahentes sub conditione, Si pater consenserit, permaneant in eadem voluntate, quamvis pater primò dissentiat, poterit posteà consentire, & erunt vera sponsalia, vel matrimonium. Hanc sententiam tenent *Alex. de Nevo, cap. Super eo, fine, de condit. appos. Sylvest. Matrimonium, 3. quæst. 4. dict. 3. Tabiena, Matrimonium, 2. quæst. 12. num. 12. notab. 6. Navar. summa Lat. & Hispan. cap. 22. num. 63. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 11. num. 54. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. Sed quid dicendum est si pater, fol. 250. Lud. Lopez 2. p. instruct. novi, materia, de matrim. cap. 42. fol. 1082. §. Præterea ex prædictis.* Idem cum hac limitatione, modò maneant in eodem proposito, animo se obligandi, secus si solum sint in proposito perficiendi, ad quod obligantur ex primo consensu, *Adrian. 4. qu. 3. de matrim. dub. 2. Veracruz 1. part. spec. art. 19. §. Sed postquam.* Et est probabilis hæc sententia.

9 II. Sent. quæ multo probabilior est, docet verificandam esse conditionem, de primo consensu patris. Quare si primò dissentiat, non erunt sponsalia, nec matrimon. quamvis posteà assensum præstet, nisi contrahentes iterùm se obligent. Prob. 1. quia eo ipso quod pater conscius dissensit, defecit conditio, ut constat, potuit enim tunc alteruter contrahens altero invito resilire, quod utique non posset, nisi conditio defecisset, (ut dixi disp. præced. num. 8) ergo obligatio illa extincta est, at obligatio semel extincta non reviviscit, *l. Cum ex causa. C. de remiss. pign.* ergo cum obligatio illa sponsalium, aut matrimonii, semel cessarit, nec nova obligatio posteà contracta sit, manere enim in eodem proposito, non est nova obligatio, non restauratur ea obligatio. Et confirmatur, quia esto manerent in eodem animo se obligandi, cum ad matrimonium, vel sponsalia requiratur, ut is animus explicetur verbis, aut signo externo, non sufficiet ille animus. Quia nullum est novum signum externum exprimens eum animum: & priora verba conditionalia jam evanuerunt, per defectum conditionis. Item, quia sermo simpliciter prolatus, de prima vice intelligendus est, *l. Boves, §. Hoc sermone, ff. de verb. signif.* ergo conditio illa, Si pater consenserit, de prima voluntate patris est accipienda. Et confirm. ex *l. Hac conditio. 29. ff. de condit. & demonstr.* ibi, *hac conditio, Si in capitolium ascenderit, sic recipienda est, si cum primum potuerit, ascenderit.* ergo hæc conditio, Si pater consenserit, de primo consensu accipienda est. Item, quia *cap. Is qui, de sponsal.* habetur copulam post sponsalia efficere, ne transeant in matrimonium, &c. *Per tuas, de condit. appos.* habetur idem esse, quamvis essent conditionalia, eo quòd per copulam videntur a conditione recessisse: sed hoc non efficit copula, quando ante eam conditio defecerat, (ut dixi l. 1. disp. 26. n. 12.) ergo à fortiori id non efficiet permanere in eodem proposito, quando jam defecerat conditio per primum patris dissensum. Tandem quia *cap. Si pro te, de rescript. in 6.* providente Pontifice alicui de beneficio, si Episcopi, & capituli consensus accedat: quærunt *Joan. Andr. n. 2. Anchar. n. 2. Dominic. n. 6. Francus n. 4.* quid, si Episcopus, & capituli prius dissentiant, & post consentiant. Et respondent

dent nil prodesse, secus si non dissenserint, sed consentire noluerint: ergo similiter in nostro casu dicendum est, Si pater expressè dissentiat, jam subsequentem consensum nil prodesse, secus quando pater non dissensit expressè, sed tantùm distulit assensum præbere. Et ita hanc sent. tenet *Rosella, Matrimonium, 5. nu. 4. Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 3. vers. Rogas autem*. Idem tenet dicendum esse, postquam hic transivit ad aliud matrimonium, *Angel. Matrimonium, 3. impedimento 3. num. 2.*

10 Ad argumenta oppositæ sent. proposita num. 8. respondetur. Ad 1. concedendo eam conditionem habere tractum successivum, ad hunc sensum, ut possit pater non statim consentire, sed terminum ad deliberandum petere, non tamen ad hunc sensum, quod si semel dissenserit, prosit, si postmodum resiliat. Ad 2. dico neutrum caput loqui in actu verè conditionali, qui statim deficiente conditione corruit, nec sine nova obligatione reviviscere potest. 2. dico ad priorem textum, cum *gloss. ibi verb. Placebit*, non desinere esse procuratorem, ex quadam æquitate, vel si desinit, jure reassumere, ne ob procuratoris defectum negotia differantur: at in nostro casu id non disponit jus, nec disponere potuit, cùm deficiente conditione, consensus defecerit. Alia autem doctrina *gloss. c. Si sibi absenti*, est satis dubia: & à multis DD. ibi rejicitur.

11 3. Dubitatur, an contracto matrimonio, vel sponsalibus sub hac conditione, Si pater consenserit de futuro, si pater conscius nec consensum, nec dissensum exprimat, censeatur extare conditio; vel potius deficere? Constat, si sint conjecturæ, ideò tacere, quia dissentit, habendam esse taciturnitatem pro dissensu: & si sint conjecturæ, ideò tacere, quia placet sibi, habendum esse pro assensu. Quare tota difficultas est, in dubio, an judicandum sit pro assensu, & ita censeatur tunc conditio impleta? Quidam asserunt id minimè satis esse, ut conditio censeatur impleta. 1. Quia conditio debet impleri in specifica forma, *l. Qui hæredi. §. 1. & l. Mævius, ff. de condit. & demonstr.* ergo ea conditio, Si pater consenserit, debet verificari in specifico, & vero consensu. 2. Quia qui tacet, nec fatetur, nec negare videtur: *reg. Is qui tacet, de regul. jur. in 6.* ergo tacendo non impletur conditio, Si pater consenserit, quæ positivum consensum desiderat. 3. Quia facta non præsumuntur, nisi probentur, *c. Cum in jure, de officio delegat.* cùm ergo consensus ad factum pertineat, non præsumetur ex taciturnitate, nisi probetur. Sic tenent *Angel. Matrimonium, 3. impcd. 3. nu. 3. Navar.* mutans sententiam, quam Hispane defenderat, *sum. Lat. c. 22. nu. 63. Petr. de Ledes. de matri. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. Sed quid dicendum est si pater, vers. Sed adhuc est major difficultas.*

12 Verius tamen est, sat esse eam taciturnitatem, ut censeatur impleta conditio: satis enim in specifica forma adimpletur. Quia huc tendit ea conditio, ne pater contradiceret, ac ægre ferret, id enim intendunt filii sub ea conditione contrahentes, at quamvis taciturnitas non indicet expressum consensum, at indicat saltem patrem non negare, nec contradicere: juxta *d. regulam, Is qui tacet*, & consequenter nec ægre ferret: tunc enim id exprimeret. ergo impletur conditio. Et ita tenent *Anchar. c. Per tuas. num. 2. de conditio. appos. Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 3. Sylvest. Matrim. 3. q. 4. dict. 4. Alex. de Nevo, c. Super ea, de condit. appos. num. 26. Prapos. n. 4. Rosella, Matrim. 5. n. 5. Navar. summ. Hisp. c. 22. nu. 63. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 11. n. 54. Veracruz. 1. p. spec. art. 19. §. Quicquid dicat: Lud. Lop. 2. p. instruct. novi. materia de matrim. c. 32. fol. 1082. §. At verò non minus.*

13 Addit tamen, & bene *Adrian.* secus esse, si conditio esset, Si pater dicat se consentire: tunc enim non satis esset taciturnitas, sed oporteret, ut pater exprimeret consensum.

14 Ad argum. proposita num. 11. resp. Ad 1. dico satis verificari in specifica forma. Quia sensus est, nisi pater contradixerit, & dum tacet, satis non contradicit. Ad 2. fateor non esse signum expressi consensus, at esse signum, patrem non negare, nec contradicere: ut affirmat *ea regul. Quod satis est.* Ad 3. dico, nullum factum, nec consensum in hoc casu præsumi: sed taciturnitas est in jure signum non contradictionis, quod satis est, ut ea conditio vera sit.

15 4. Dubitatur, quid dicendum, quando tempore, quo contractum est matrim. seu sponsalia sub ea conditione, si pater consenserit, pater jam obierat? In hoc dubio varii sunt dicendi modi. Primus ait, absolutè non valere matrim. Quia deficit conditio, cùm mortui nulla sit voluntas, *cap. Si gratiosè, de rescript. in 6.* Sic *Speculator t. de condit. appos. in princ. nu. 5. & Vincent.* quem ibi refert. Idem *Alex. de Nevo, c. Super eod. n. 11. & 12. de condit. appos.* explicans, sive adjiciens conditionem, sciret, sive ignoraret patris obitum: magna enim præsumptio est dolo adjecisse, quando sciebat.

16 II. Dicendi modus est, sive scirent, sive ignorarent contrahentes patris obitum, valere matrimonium: quia utroque modo conditio est impossibilis. Sic *Caldermus c. Super eo, de condit. appos.*

17 III. Dicendi modus est, si ignorabant patris obitum, non valere matrim. Quia conditio non potest impleri, & ea impossibilitas ignorabatur: quo casu impossibilem conditionem non haberi pro non adjecta, sed vitiare, diximus hoc 5. l. disp. 3. num. 11. secus si sciebant, & conditionem tanquam impossibilem haberi pro non adjecta, & sic validum esse matrim. *Jean. Andr. addit. ad spec. tit. de condit. appos. in princ n. 5. verb. Quod non, & c. Super eo, de cond. appos. n. 2.* ubi *Anton. n. 7. Cardin. n. 2. q. 1. Anchar. nu. 6. Prapos. num. 4. Rosella Matrim. 5. nu. 3. Sylvest. Matrimonium 3. q. 4. dict. 2. Tabiena Matrim. 2. q. 11. num. 12. not. 6. Navar. sum Lat. & Hisp. c. 22. nu. 64. Ant. Cucus,*

lib. 5. instit. major. t. 11. num. 54. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. cap. 42. fol. 1081. col. 2. & cap. 43. fol. 1092. fine, Petr. de Ledesma, de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali. § Circa ea quæ dicta sunt, dub. præcedenti.

18 IV. Dicendi modus est, si ignorabant patris mortem, validum esse matrimonium: si autem noverant, in neutro foro judicandum esse matrimonium. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 12. n. 5. junct. comment. lit. D.*

19 Dico tamen probabilius mihi videri, si sciebant mortem, haberi eam conditionem tamquam non adjectam, eo quòd est impossibilis, & ita manere purum matrimonium, & sponsalia. Ut tenent authores citati, nu. 17. pro 3. sententia. Si autem ignorabant, validum etiam esse, Ut tenet *Enriq. citat. in 4. opinio. num. 18.* Quia (ut dicebam n. 12.) hi intendunt absolutè contrahere, nisi stet per patris displicentiam: volunt enim filii, ne parentes ægre ferant, quod bene verificatur, quando pater obierat.

20 An verò quando matrimonium contrahitur per verba de præsenti, sit necessarium, ut conditio verificetur coram parocho & testibus, dicam disp. seq. n. 24.

DISPUTATIO VIII.

An matrimonium per verba de præsenti, sub conditione honesta contractum, ut Contraho tecum, si pater tuus voluerit, impleta ea conditione, absque novo aliquo consensu efficiatur validum?

SUMMARIUM.

Certum est, sponsalia conditionalia, eveniente conditione, absque novo consensu pura manere: & matrimonium non manere purum, quando prior consensus revocatus est, etiam altero ignorante, 1.

Quot sint quæstiones disputandæ, nu. 2.

An quando contrahentes possunt absque dispensatione inire matrimonium? & contrahunt de præsenti, sub conditione honesta, permanentque in eodem consensu tempore evenientis conditionis, efficiatur verum, ac purum matrimonium absque novo consensu? Refertur opinio negans, 3.

An sit validum aliud matrimonium initum per hos, post eventum conditionis, ante novum consensum præstitum? n. 4. junct. n. 7.

Verior opinio, effici verum matrimonium absque novo consensu, nu. 5. Et ibi, responsum juxta interrogata, est intelligendum.

Non est opus, ut contrahentes sciant conditionem jam extitisse, nu. 6. Solvuntur argum. n. 8. Post n. 6. invenies alia summaria.

1 IN hac disp. duo sunt certa. Prius est, quando verba fuerunt de futuro, ut Contraham tecum, si pater consenserit, impleta conditione sunt sponsalia pura, absque novo alio consensu, nisi prior ille consensus sit revocatus. Ut colligitur à contrario sensu, ex *c. unico, fine, de sponsal. in 6.* ubi deciditur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis eventum non oriri publicæ honestatis justitiam, defectu consensus: ergo oritur à contrario sensu post conditionis eventum, quasi plenus jam sit consensus. Posterius est, si contrahens matrim. de præsenti sub conditione honesta, ante conditionis eventum revocet consensum, nullo modo eveniente conditione purificatur matrim. sed cogendus est purificare. Quia jam prior consensus non perstitit. Sic *gloss. c. Super eo, verb. Alieno, de condition. appos. Host. ibi super verb. Qui in alieno, Ant. n. 6. Alex. de Nevo, n. 3. Prap. n. 3. Rosella, Matrim. 5. nu. 1. Sylv. Matrim. 3. q. 4. dict. 1. D. Ant. 3. pt. 1. c. 19. §. 5. vers. Sexta est conditio, Tabiena Matrimonium 2. q. 11. n. 12. notab. 3. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. nu. 6. Anton. Cucus l. 5. instit. major. t. 11. n. 54. Petr. de Ledesm. de matrim. qu. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. Circa ea quæ dicta sunt dub. præcedenti.* Nec refert ad hoc, ut hæc consensus revocatio effectum habeat, an altero ignorante, vel sciente fiat, *c. fin. de procur. in 6.* Et docent *Covar. & Ant. Cucus n. 55. proximè citati.* Quare minus bene *Abbas d. c. Super eo n. 7.* de hoc dubitat.

2 His præmissis, quadruplex est agitanda quæstio. I. est, An quando uterque contrahens est habilis absque dispensatione ad contrahendum, & contrahit per verba de præsenti sub conditione honesta, ac permanet in eodem consensu usque ad tempus eventus conditionis, fiat purum matrim. eveniente conditione, absque novo aliquo consensu, sed virtute prioris? II. An idem dicendum sit, quando erant inhabiles ad contrahendum absque dispensatione? Ut si duo consanguinei contrahant per verba de præsenti, hac conditione, Si pontifex dispensaverit: an adveniente dispensatione absque novo consensu efficiatur matrimonium? III. Est, quid dicendum sit, quando aliquis per verba de præsenti contraxit cum duabus, sub conditione honesta, & simul utraque conditio impletur, quodnam matrimonium ex his prævaleat? IV. An idem dicendum sit, stante Concilio Tridentino?

3 QUÆSTIO I. Utrùm quando uterque contrahens est habilis, & contrahit per verba de præsenti, sub conditione honesta, ut Si pater voluerit, vel dotem dederit, adveniente conditione consurgat verum matrimonium, absque novo consensu? Duplex est sententia. I. ait, non effici matrim. adveniente conditione, sed tantùm sponsalia, nisi novus consensus accedat. Probatur, cõsensus à principio præstitus non est sufficiens ad matrimo-

nium, ergo si adveniente conditione non fit alius novus consensus, minimè etiam sufficiens erit. Prob. antecedens, nam ille consensus est conditionalis, qui cùm sit imperfectus, non sufficit ad sponsalia, nec matrim. *c. unico fine, de sponsal. in 6.* Nec etiam adveniente conditione est sufficiens, si enim interim alter dissentiret, non esset sufficiens: ergo nec à principio fuit sufficiens, si enim sufficiens esset, nil referret si medio tempore ille consentiens dissentiret, conditione postmodum impleta. Ut constat in cæteris contractibus sub conditione gestis. Et confirm. quia si ille consensus ab initio sufficiens non est, cum eventus conditionis non efficiat novum consensum, adhuc insufficiens erit. 2. Prob. sacramenta novæ legis non possunt pendere à futuro eventu, sed statim aut valida, aut irrita sunt, ut Absolvo, vel Baptizo te, si cras restitueris, nil valet, juxta omnium sententiam: sed matrim. est sacramentum novæ legis: ergo contractum sub conditione de futuro, non potest pendere ut statim validum sit, à futura conditione, sed exigetur novus consensus. 3. Prob. contractus matrimonii celebratus sub prædicta conditione, statim habet vim obligandi sub conditione, & non in ratione matrimonii, ut constat: quia si interim ante conditionis eventum aliud celebret matrim. est validum: ergo solum obligat in ratione sponsalium: ergo impleta conditione non efficitur matrim. sponsalia enim sub conditione non transeunt in matrim. per implementum conditionis, ut diximus num. 1. 4. Probatur, ad matrim. requiritur consensus de præsenti, sed hic consensus, Accipio te in meam, si pater tuus consenserit, non est de præsenti, sed de futuro. Ut habetur *c. Super eo, fin. de cond. appos.* ibi, *cum hujusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licèt per verba de præsenti videatur exprimatur, quum in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit*: ergo. Et confirm. ex *eod. c. Super eo vers. Respondemus*, ubi habetur, cum, qui in mulierem consentit, Si pater volet, non esse cogendum contrahere matrim. nisi voluntas patris postmodum intercedat: ergo hac intercedenti, cogendus est: si ergo impleta conditione cogendus est contrahere, non erit statim matrimonium. 5. Probatur, omne matrim. celebratum inter Christianos, est sacramentum, sed hoc non est sacramentum, etiam impleta conditione absque novo consensu, non enim apparet signum sensibile tunc adesse, quod enim prius adfuerat, scilicet, illa verba conditionalia, minimè est sufficiens: ergo id non est matrimonium. Hæc sunt potissima argumenta quibus hæc sententia fulcitur, & est communis Theologorum, & probabilissima. Hanc tenent *D. Thom. 4. d. 29. a. un. a. 3. quæstiun. 3. D. Bonaven. 4. d. 28. q. 3. nu. 13. & ibi Durand. q. 2. n. 5. & in solut. ad 1. Richard. ibi, a. 2. q. 2. Major 4. d. 27. qu. 4. Victoria relect. de matr. p. 1. punct. 2. n. 9. & sum materia de matrim. nu. 258. Adria. 4. q. 3. de matrim. ante dub. 1. Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 1. concl. 3. Ledesm. 2. p. 4. q. 45. art. 1. § Præterea est dubium, fol. 440. colum. 4. & post 4. propositionem, fol. 441. colum. 4. Angles florib. 1. p. materia de matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. un. difficult. 2. Candelabrum sacramentorum, 3. p. materia de matr. n. 54. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 12. n. 3. Barthol. à Ledesm. dub. 25. de matrim. concl. 5. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 42. fol. 1083. Petr. de Ledesm. de matr. qu. 47. a. 5. dub. 7. princ. concl. 12. fol. 246.* Et ex jurisperitis hanc tenent *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. nu. 5. Navar.* sibi contrarius, *l. 2. consilior. in 2. edit. tit. de sponsal. consil. 14. n. 7. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 63. Gutier. l. 1. quæst. canon. cap. 22. n. 21.*

4 Ex hac sententia infertur, si post eventum conditionis ante novum consensum præstitum, alter aliud contrahat matrimonium, peccare quidem contra fidem præstitam, at validum esse matrimonium: quia prius tantùm habebat vim sponsalium. Sic *Sotus eod. art. 1. post 3. concl. vers. Sed arguitur ad id, Barthol. à Ledesm. dub. 25. de matrim. post 5. conclus. ante vers. Et annotare hic oportet.*

5 II. Sententia, (quam multo probabiliorem existimo) docet, adveniente conditione statim absque novo consensu effici matrim. Prob. 1. ex *c. Super eo, de condit. appos.* ubi Pontifex rogatus an, qui per verba de præsenti contraxit sub conditione, Si pater voluerit, sit impleta conditione cogendus consummare matrimonium? Respondet non esse cogendum ad contrahendum, nisi voluntas patris intercedat: ergo à contrario sensu hac intercedente cogendus est contrahere: quod verbum videtur intelligendum de contractus perfectione, id est, matrimonii consummatione; quia interrogatio de consummatione est proposita: cui responsio congruere debet, & juxta illam est intelligenda, *c. Qualiter, & quando, de accus. ad finem, ante vers. Hunc tamen ordinem*, ibi: *ut juxta formam judicii, sententia quoque forma dictetur*, ergo supponit Pontifex advenienti conditione jam esse contractum matrimonium. 2. Probatur, sicut ad matrim. requiritur purus consensus de præsenti, ita ad sponsalia purus consensus de futuro, sed consensus conditionatus de futuro adveniente conditione absque novo consensu perficitur, & manent sponsalia perfecta ac pura, ac si ab initio essent purè inita, & ex tunc incipit oriri publica honestas, quæ anteà minimè oriebatur: ut omnia hæc constant à contrario sensu ex *c. unic. fin. de sponsal. in 6.* ergo similiter consensus de præsenti imperfectus ante implementum conditionis, ea impleta perficitur, & constituit absolutum, & purum matrimonium. 3. Probatur, quia dispositio conditionalis adveniente conditione purificatur, & ab eo tempore censetur perfecta, ac si à principio purè fuisset contracta, *l. Potior. 11. in principio, ff. qui potior. in pign. hab.* ibi, *cùm enim semel conditio extitit, proinde habetur, ac si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset*: sed si à principio non esset adjecta conditio, esset matrimonium validum, & perfectum: ergo similiter impleta conditione. 4. Probatur, quia cæteri contractus conditionales impleta conditione absque novo consensu purificantur, *l. Hæc venditio. 7. ff. de contrah. empt.* ibi, *conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio*: ergo idem dicendum est de matrimonio. Sed assignatur ratio differentiæ: quia cæteri contractus non sunt sacramenta ut est matrimonium, & sacramenta non possunt pendere ex futuro eventu. At hæc differentia est omnino frivola. Quia quando Deus instituit matrimonium sacramentum, in nihilo alteravit contractus naturam, sed eam illæsam, ac immutatam elevavit ad esse sacramenti: si ergo matrimonii natura quatenus est contractus, petit, ut dum sub conditione celebratur, impleta conditione firmum maneat: esse sacramentum nihil obstabit. Præterea, quia ea ratione, qua matrimonium est quidam contractus, habet alia quæ cætera sacramenta minimè patiuntur, ut non habere ministrum distinctum ab ipsis contrahentibus, posse fieri per procuratorem, non requiri ut uterque conjux simul tempore consentiat, ut constat: cur ergo non habebit, ut possit pendere à futuro eventu? Et confirmatur, quia si alter conjux dicat, consentio in te, si tu in me consenseris, pendet hoc matrimonium ex futuro eventu consensus alterius, & quando celebratur matrimonium per literas, eodem modo pendet. Alia assignatur ratio differentiæ, quia in aliis contractibus potest lex disponere circa consensum, illumque supplere, secus in matrimonio. Sed nec hæc differentia est sufficiens: quia lex non supplet consensum in aliis contractibus conditionalibus, dum impletur conditio, sed explicat id, quod ex natura rei habet contractus. Alia differentia assignatur, quod in aliis contractibus, jure præsumitur semper in virtute durare priorem consensum, donec impleatur conditio: secus in matrimonio. Sed hoc est gratis dictum. Quia in matrimonio etiam præsumitur idem. Ut quando contrahitur matrim. per procuratorem, præsumitur consensus durare instituentis procuratorem juxta *c. fin. de procurat. in 6.* Alia differentia assignatur: cùm alii contractus rescindi possint, & transferre dominium ad tempus, & ideò impleta conditione censentur statim absque novo consensu purificari: secus in matrimonio, quod semel contractum est perpetuum. Sed hæc ratio minus placet: quia non obest perpetuitati matrimonii, posse contrahi sub conditione, & ea impleta manere firmum: tunc enim manet perpetuum, & irrevocabile. Tandem prob. hæc sent. quia cæterarum rerum potest transferri dominium sub conditione, ita ut ea impleta, & non ante, ea dominii translatio effectum habeat: ergo similiter in matrim. Hanc sent. tenent communiter DD. juris Pontificii, *Innoc. c. 1. num. 4. & c. Super eo, fin. de cond. apposi. Hostiens. eod. c. 1. paulò post princip. & ibi Joannes Andreas, n. 1. & c. De illis, eod. tit. n. 1. Anchar. eod. c. 1. n. 1. & in d. c. Super eo nu. 8. & d. c. De illis, n. 4. Card. d. c. 1. nu. 1. & d. c. Super eo, fin. Abb. d. c. De illis fine Henr. c. fin. eod. tit. num. 4. Alex. de Nevo, d. c. 1. nu. 4. & d. c. De illis, num. 16. & d. cap. Super eo. nu. 25. Prep. d. c. 1. n. 1. Anton. de Butrio. d. cap. Super eo. num. 9. Navar. sum. Lat. & Hisp. c. 22. n. 63. init. & num. 64. fin. & l. 4. cons. 1. de cond. apposi. in utraque edit. cons. 1. per totum: Moncalvus l. 2. fine, & l. 6. init. c. 4. p. 4. Brunel. de sponsal. concl. 33. n. 3. (habetur to. 9. tract. Villalobos in communib. opin. lit. M. nu. 66. Ant. Cucus, lib. 5. instit. majorum tit. 11. num. 55.* Et ex Theologis eam tenent *Palud. 4. q. 29. q. 2. a. 5. ad fin. num. 37. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. § Quarto denique infertur. Manuel 1. tom. summ. in 2. edit. c. 219. conclus. 18. num. 19.* Et videtur tenere *Viguerius lib. instit. c. 16. § 7. vers. Sexto, ad finem.* Et dicit valdè probabilem *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, conclus. 1. fol. 243.*

6 Neque est opus, ut contrahentes sciant conditionem jam extitisse, ut matrimonium impleta conditione purificetur, sed eo ipso quod conditio evenit, purum manet, sicut qui contrahit per procuratorem, eo ipso quod procurator consentit, firmum manet matrim. quamvis contrahens id ignoret. Sic *Anchar. c. Super eo, de condit. appos. n. 8.* licèt tandem id cogitandum relinquat: sed immeritò, quia est verissimum. Ut tamen licitè possint uti matrim. necessarium est ut sciant conditionem esse jam impletam, atque ita matrimonium esse perfectum.

7 Ex hac sent. infertur contra priorem, matrimon. aliis contractum post prius conditionale, & impletam jam conditionem, esse invalidum. Quia per implementum conditionis, prius matrim. omnino firmum fuit.

8 Ad argumenta oppositæ sent. proposita numer. 3. respon. Ad 1. concesso antecedenti, negatur consequen. quamvis enim ante adventum conditionis, insufficiens sit, ea tamen adveniente manet purus, & perfectus. Et ad probationem dico, quamvis si interim ante conditionem impletam dissentiret, non esse sufficiens, si tamen non dissentit, sufficiens esse: neque esse simile de aliis contractibus conditionalibus, in quibus dissensus medii temporis nihil obest valori contractus, quia cùm ille sit contra justitiam, supplet lex consensum, prout supplere potest: in matrim. autem supplere minimè potest: & si argum. aliquid probaret, convinceret matrim. per procuratorem esse invalidum, & sponsalia contracta sub conditione, ipsa impleta non valere: utroque enim casu dissensus medii temporis efficeret, ut non valerent sponsalia, nec matrimonium. Ad confirmationem, dico, quamvis impleta conditione

tione non efficiatur novus consensus, satis esse ut valeat matrimonium, ut prior ille qui imperfectus erat, & cujus perfectio pendebat à conditionis implemento, ea impleta perficiatur. Ad 2. constat ex dictis differentia: quia ratio sacramenti non immutavit naturam contractus, quare sequitur naturam aliorum contractuum, qui possunt pendere ex futuro eventu. Ad 3. dico matrimonium conditionale esse contractum medium inter purum matrim. & sponsalia antequam impleatur conditio: & convenire cum matrimonio, quia fit per verba de præsenti, in quo differt à sponsalibus, quæ fiunt per verba de futuro: unde non obligat tanquam matrimonium purum, neque etiam ut sola sponsalia, sed ut matrimonium conditionatum, cujus perfectio, & valor pendet ab implemento conditionis. Ad 4. dico esse consensum de præsenti, pendentem tamen à futuro eventu: onde dum *c. Super eo*, dicitur non esse consensum de præsenti, intelligitur de perfecto, & absoluto, secus de conditionali. Ad confirmationem dico, tibi contrahere, accipi pro consummare matrimonium: ut probavi num. 5. Ad 5. nego minorem, sed est verum sacramentum: nam cum Christus elevans matrimonium ad esse sacramenti, non immutarit naturam contractus, id quod sufficiens erat ad rationem contractus, sufficit etiam ad rationem sacramenti: nec requiritur aliud signum: quare sufficiunt illa verba sub conditione, ubi conditio impleta est.

S U M M A R I U M.

Quando contrahentes de præsenti sunt inhabiles, & contrahunt sub conditione, Si Pontifex dispensarit, an dispensatione obtenta, consurgat verum matrimonium absque novo consensu? refertur opinio asserens exigi novum consensum, n. 9.

Contraria verior, n. 10. Et solvuntur argumenta, n. 11. Post quem invenies alia summaria.

9 QUÆSTIO II. An non tantùm quando matrimonium contrahitur inter personas habiles sub conditione, efficiatur validum absque novo consensu, conditione impleta, (ut diximus nu. 5.) sed etiam, quando inter inhabiles, ut si consanguinei contrahant per verba de præsenti sub conditione si Pontifex dispensaverit? Duplex est sententia. Prima ait, non effici matrimonium absque novo consensu, Probatur 1. quia sicut constitutio nova non respicit præterita, *c. 2. & c. fin. de constitutio*, ita nec dispensatio: ergo dum Pontifex dispensat, non efficit ut præteritum matrimonium, quod invalidum erat, utpote inter personas illegitimas efficiatur validum. Et confirmatur, quia Pontificem dispensare, non est præteritum matrimonium confirmare, sed est impedimentum tollere, & contrahentibus facultatem concedere, ut possint matrimonialiter conjungi. 2. Probatur, quia consensus non potest retrotrahi, quando ab initio non potuit legitimè præstari cum utrumque extremum ei convenire debeat: ut notatur *l. Si is qui pro emptore, 15. ff. de usucap.* sed hic consensus non potuit ab initio legitimè præstari, eo quod extrema erant inhabilia: ergo eveniente conditione non potest consensus retrotrahi, ut perficiat prius matrimonium. Tandem, quia ad matrimonium requiritur consensus de præsenti inter personas legitimas, & habiles: solum enim hæ sunt subjectum capax recipiendi hoc sacramentum, sed tempore contractus fuit consensus inter personas illegitimas, & inhabiles, & tempore impletæ conditionis non ratificatus est prior consensus, sed immutatus permanet: ergo non perficitur matrimonium. Hanc tenent ex Jurisperitis *Innoc. & Hostiens. cap. Super eo, paulò post princ. de conditio. appos. & ibi Joannes Andreas, n. 2. Card. n. 2. q. pen. Abb. n. 8. Alex. de Nevo, nu. 16. Rosella Matrimonium, 5. nu. 14. Sylvest. Matrimonium 3. q. 9. Tabien Matrimonium, 2. q. 12. n. 13. Franciscus Aret. l. Apud Julianum. §. Constat, nu. 11. vers. Et ad materiam nostra legis*, quam legem interpretatur simul cum *l. Cum servus, ff. de legat. 1. Villalobos in commun. opin. lit. M. n. 67. Navar. lib. 4. consiliorum, in 2. edit. 1. de spons. cons. 14. num. 7. Anton. Cucus l. 5 instit. major. tit. 11. n. 59. Tello l. 22. Tauri, n. 18.* Et ex Theologis, eandem tenent *Victoria summa, materia de matrim. nu. 258.* dicens oppositum esse errorem intolerabilem: *Sotus* dicens omnino certum, *4. dist. 29 q. 2. art. 1 post 3. conclusionem, vers. Novam autem, Veracruz 1. p. spec. a. 19. §. Respondetur quod non, Ledes. 2. p. 4. qu. 45. a. 1. §. Præterea est dubium: Enriquez lib. 11. de matrim. c. 12. nu. 3. Barth. à Ledesm. dub. 25. de matrim. §. Et annotare hoc oportet, Palacios l. 5. de contractib. c. ult. dub. 6. f. 497. vers. Cæterum horum placitum. Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. a. 6. dub. 2. quod moves post 7. principale, fol. 258. col. 2. §. Nihilominus sit tertia concl. Candelabrum sacram. 1. p. materia de matrim. nu. 55. Lud. Lop.* dicens oppositum esse improbabile *2. p instruct. de matr. c. 42. f. 1085 col. 1.*

10 His tamen non obstantibus, secunda sententia (quam probabiliorem existimo,) ait adveniente dispensatione, statim absque alio novo consensu matrimonium perfici. Probatur, sicut matrimonium requirit consensum de præsenti inter personas legitimas, ita sponsalia consensum de futuro inter personas legitimas, sed sponsalia inter inhabiles, sub conditione reddente eos habiles, ut si duo consanguinei dent sibi fidem de futuro matrimonio contrahendo, Si Papa dispensaverit, vel fidelis promittat infideli matrimonium, si ad fidem convertatur, manent firma, & valida, impleta conditione: (ut ex multis probavimus hoc l. 5. disp. 5. n. 24.) ergo similiter dicendum est de matrimonio. Quare non mirum est, si tot Doctores contrariam sequantur sententiam, loquuntur enim consequenter ad opinionem quam defendunt, nempè, eam conditionem, Si Papa dispensaverit, esse impossibilem, & haberi pro non adjecta: quæ sent. si vera esset, cum contractus omnino esset nullus, & reprobatus, nec conditio illa suspenderet, verissimum esset adveniente conditione non perfici matrim. quia prior consensus omnino erat nullus. Verum tenendo id, quod tanquam longe probabilius hoc 5. lib. disp. 5. num. 13. defendimus, eam conditionem esse possibilem, & honestam, sponsalia esse conditionalia, & impleta conditione perfici, consequenter loquendo, idem dicendum est de matrimonio sub eadem conditione contracto. 2. Probatur, quia contrahentes per verba de præsenti sub ea conditione, si Pontifex dispensaverit: non contrahunt pro tunc, sed pro tempore impletæ conditionis: hæc enim est conditionis natura, ut suspendat actum: & ejus absolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis: ut dicitur *l. Cedere diem, 213. ff. de verb. signif.* at tempore impletæ conditionis sunt habiles, & nihil obstat quominus perficiatur matrimonium: ergo perficitur. Et idem hanc sententiam tenent *Anton. cap. Super eo, de condit. appos. n. 8. Calderinus ibi.* Et in hanc magis inclinat *Præposit. ibi, nu. 5.* Et tenent *Angel. Matrimonium, 3. impedimento 3. nu. 4. Gregor. Lopez l. 3. verb. Casar me, titul. 4. p. 4. & Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. initio, nu. 9.* ait retenta opinione Doctorum juris Canonici, matrimonium conditionale perfici impleta conditione, se non videre cur non idem dicendum sit in hoc casu. Et *Petrus de Ledesma cit. num. præced.* dicit hanc esse probabilem.

11 Ad argumenta prioris sent. proposita nu. 9. respondetur. Ad 1. concedo dispensationem non efficere, ut prius matrimonium invalidum, perficiatur: sed tollit impedimentum, & ponit in esse conditionem, ex qua pendebat consensus contrahentium, quare cùm tunc perficiatur consensus, perficitur virtute illius matrimonium. Ad confirmationem dico, Pontificem dispensare, licèt non sit perficere matrimonium, esse tamen tollere impedimentum, & ponere in esse conditionem, quando sub illa contraxerant de præsenti: quando autem solùm per verba de futuro, tollere impedimentum, ut possint celebrare matrim. Ad 2. nego minorem: nam ille consensus ab initio fertur in personam legitimam, & habilem: cùm natura conditionis sit, suspendere consensum usque ad illius eventum, & post eventum conditionis, nempè, ubi Pontifex dispensavit, est habilis. Ad 3. nego minorem: non enim fuit consensus inter personas illegitimas, & inhabiles, cùm non fuerit præstitus pro eo tempore, quo tales erant, sed pro tempore quo Pontifex jam dispensasset, & tunc jam erant legitimæ, & habiles.

S U M M A R I U M.

Quando quis duas fœminas duxit de præsenti, sub conditione honesta, ea simul impleta, quod matrimonium illarum prævaleat? Referuntur varia sententia, n. 12. 13. & 14.

Sententia authoris, neutrum matrimonium valere, n. 15.

Si conditio non simul impleatur, prævalebit matrimonium, cujus conditio prius impletur, n. 16.

Quid quando sunt sponsalia sub conditione honesta cum duabus contracta, & utraque conditio simul, vel successivè impletur? Refertur quadam sententia, n. 17. Et sententia authoris, n. 18.

Solvuntur argumenta, n. 19. Post quem invenies alia summaria.

12 QUÆSTIO III. Quando quis contrahit cum duabus sub conditione honesta, Si tantam dotem dederis, impleta simul conditione, quod matrim. prævaleat? Ut clare procedamus, potest quæstio hæc locum habere, vel quando contracta sunt sponsalia cum duabus, sub ea conditione, & simul, aut prius impletur conditio: vel quando contractum est matrimonium per verba de præsenti. Quidam ergo dicunt, quando contractum est matrimonium cum illis duabus, sub ea conditione, & simul impletur conditio, prævalere prius matrimonium. Quia potior est conditio prioris, nec posterius potuit priori præjudicare: *regul. Qui prior. 54. de regul. jur. in 6. & cap. Mandato, de praben. in 6.* Item, quia primum vinculum excludit secundum sibi contrarium, *c. Intellecto, & c. Ex te, de jurejur.* Sic *Tabiena Matrimonium, 2. q. 11. n. 12.*

13 Alii dicunt prævalere secundum matrimonium, sive simul, sive posterius impleatur conditio secundi matrimonii: & hoc supposita opinione communi Doctorum juris Pontificii, esse matrim. impleta conditione: nam si dicamus cum communi Theologorum esse sponsalia tantùm, judicandum erit, sicut statim num. 18. dicemus de sponsalibus. Prob. hæc sent. quia ad hoc ut primum matrim. perficiatur adveniente conditione, requiritur, ut contrahens maneat in eadem voluntate, at per posterius matrim. recedit à priori voluntate: ut constat ex *l. fin. ff. de divortiis, fine*, ibi, *proinde si patronus sibi desponderit alia, vel destinaverit, vel matr. alterius acceptaverit, credendum est nolle hanc nuptam.* Ergo omnino manet prius matrimon. dissolutum, & sic valebit posterius. 2. Quia numquam fictio retrotrahitur in præjudicium actus medio tempore gesti, *l. Si indebitum §. 1. & ibi Bart. ff. rem ratam haberi*: ergo fictio, qua consensus trahitur ad tempus eventus conditionis, non debet retrotrahi ad tempus primi matrimonii, in præjudicium secundi

medio tempore gesti: ergo valebit hoc secundum matrimonium. 3. Quia in his quæ pendent à mera voluntate, stamus ultimo actui: ut in procuratore, *c. Si quem, de procurat. in 6. & in testam. §. Posteriore, instit. Quibus mod. testam. infirm.* Sed contracto priori matrimonio conditionali, liberum est ab eo recedere, saltem ut valeat secundum, quamvis recedens peccet: ergo. Ita tenent quidam DD. ut refert *Prapos. c. 1. de condit. appos. nu. 2. in secunda opinione: Et Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. ar. 5. dub. 1. conclus. 4. quod movet post 7. dub. princip. fol. 252.*

24 Alii verò censent esse locum optioni alterius matrimonii. Probant per *l. Vidua 18. C. de nupt.* Sic tenent aliqui, quos refert *ibid. Prapos. n. 2. in 3. opinione.*

25 Sed verius est, neutrum matrimonium valere. Quia incertitudo vitiat matrimonium, *c. Ex literis, el 2. de sponsal.* ubi hoc communiter notant Doctores. Et patet etiam ex *regul. Ubi repugnantia 248. ff. de regul.* ibi, *ubi repugnantia inter se in testamento invenirentur, neutrum ratum est.* Sed hoc matrimonium incertum est, quia cùm conditio trahat consensum ad tempus impletæ conditionis, quæ simul impletur, perinde est, ac si in eodem tempore simul cum duabus contraheretur matrimonium, sic docent *Calderinus, & Jacobus de Zocbis*, quos refert & sequitur relate disputata *Prapos. c. 1. de condit. appos. fine, & ibi Alex. de Nevo, num. 5 Rosella Matrimonium, 5. n. 6. Angel. Matrimonium, 3. imped. 3. n. 6. Sylvest. Matrimonium, 3. q. 6. Adrian. 4. qu. 3. de matrim. dub. 1. Greg. Lop. l. 3. verb. Si me dieres, tit. 4. p. 4.*

26 Hinc fit, si aliqua illarum citius implesset conditionem, illud esse matrim. Quia utrumque pendebat ab eventu conditionis: ergo illud prævalebit, & perficietur, cujus prius conditio impleta fuerit. Ita *Sylvest. & Angel. ibi.*

27 Quando autem sunt sponsalia cum duobus sub prædicta conditione, vel tenendo communem sentent. Theologorum, id matrimonium conditionale tantum habere vim sponsalium, dicit *Petr. de Ledesm. matrim. q. 47. ar. 5. dub. 1. quod movet post 7. principale concl. 1. & 2. fol. 251.* sive simul, sive prius impleatur conditio secundi contractus sponsalium, primum contractum sponsalium manere validum, & obligare in ratione sponsalium. Et probat, quia sponsalia priora non dissolvuntur per posteriora, sed non obstantibus posterioribus firma manent.

28 Sed dicendum est in neutro casu manere validum primum contractum sponsalium: quare ex illo minimè orietur publicæ honestatis justitia. Ratio est, quia primus contractus sponsalium cùm fuerit conditionalis, fuit imperfectus, donec impleretur conditio, per cujus implementum perficiendus erat, si contrahens non mutasset voluntatem: at mutavit in utroque eventu. Nam si simul impletur conditio, voluntas est incerta, cùm æquè sit cum duabus, & sic ratione incertitudinis vitiatur: si autem prius impletur conditio secundi contractus, perinde est, ac si secundus purè fuisset initus: & sic manifesta esset revocatio prioris voluntatis. Fateor tamen in eventu, quo prius impletur conditio secundi, teneri ad expectandum eventum conditionis primi contractus, & ea eveniente teneri ad illum: & similiter quando simul utraque conditio evenerit, teneri ad priorem contractum, non in ratione sponsalium. Quia quando erant perficienda, erat mutata voluntas, sed ratione promissionis, cui non potuit derogare per secundam promissionem.

29 Ad duo argum. prioris sent. proposita no. 12. resp. utrumque procedere, quando non esset in potestate gerentis posteriorem actum, tollere priorem: nam si esset in potestate, per posteriorem actum revocare priorem, revocaret utique. At dum matrim. prius est conditionale, neque impleta est conditio, potest contrahens validè revocare, quamvis peccet: censetur autem revocare, quando vel prius impleta est conditio secundi matrimonii: quia tunc manet secundum, purum, & incompatibile cum priori. Vel quando utraque conditio simul impletur, ratione incertitudinis, cùm deberet esse matrim. cum utraque. Ad argumenta secundæ sententiæ, proposita num. 23. respondetur. Ad 1. dico, distinguendam esse minorem, quando posterius matrim. esset absolutum, vel promissio absoluta contrahendi recederetur à priori voluntate. Quia est incompatibile absolutè contrahere matrim. vel promittere contrahere, cum matrimonio conditionali cum alia inito. At quando utrumque matrimonium est conditionale, cùm utrumque sit imperfectum, & pendeat ex futuro conditionis eventu, non est incompatibilis hæc voluntas, sed perficietur id matrimonium, cujus conditio primo evenerit: quare *l. illa finalis*, manifestè loquitur de matrimonio, vel sponsalibus absolutis. Ad 2. dico antecedens esse verum, quando licitum esset partibus sola voluntate recedere ab actu priori, ut contingit in testamentis, & constitutione procuratoris. Item quando actus sunt in se incompatibiles, at a priori matrimonio conditionali, non licet ex mera voluntate recedere, & utrumque matrimonium conditionale, est compatibile: ut probavimus. Et per hoc patet solutio ad tertium. Ad argumentum tertiæ sententiæ propositum numero 14. dico, textum illum procedere, quando nullum est vinculum contractum, sed voluntas habet liberam electionem, & quando nulla est repugnantia in voluntate: at in nostro casu non est voluntas libera, sed tenetur servare priorem contractum conditionalem, antequam eveniat conditio posterioris: si autem simul utraque conditio concurrat, est repugnantia in voluntate, ratione incertitudinis. Ad argum. propositum, num. 17. probans quando duo sponsalia conditionalia contracta sunt, manere obligationem priorum, in ratione sponsalium, &c. dico quando priora sponsalia purè contracta sunt, cùm jam sint perfecta, nullo modo posse derogari per posteriora, illis: secus quando imperfectè sub conditione, contracta sunt: tunc enim potest illis derogari per posteriora, ad hunc sensum, ut non obligent in ratione sponsalium. Quia quando erant perficienda per adventum conditionis, mutata erat voluntas: non tamen potest derogari, ut non obligent in ratione promissionis, ac sponsalium imperfectorum, ac conditionalium: quia iniquè, & contra justitiam mutata est voluntas.

S U M M A R I U M.

Contracto matrim. coram parocho, & testibus sub conditione de futuro, sustinendo advenienti conditione non consurgere matrim. absque novo consensu, certum est hunc novum consensum præstandum esse coram parocho, & testibus, licèt prior coram illis habitus fuerit, n. 20.

Sustinendo esse matrim. absque novo consensu, vel quando conditio est de præsenti, refertur opinio dicens post Tridentinum jam non esse locum illi opinioni, n. 21. & reprobatur, n. 22.

An sit necessarium, ut conditio impleatur coram parocho, & testibus? Refertur opinio affirmans, n. 23.

Contraria authoris, n. 24. Et ibi, quando contrahitur per procuratorē, non est opus, ut parochus, & testes videant mandatum. Et quando consanguinei dispensatione Pontificia, non est opus, ut dispensationē videant.

Quid, si pendente conditione se cognoscant affectu uxorio, an sit matrim. etiam post Trident. n. 25.

An si duo consanguinei contrahant de præsenti coram parocho, & testibus obtentu dispensatione sit matrimon. etiam post Trident. num. 26. Et solvuntur argum. n. 27.

QUÆSTIO IV. An hodie post Tridentinum sit aliquid immutarum circa dicta in tribus præmissis quæstionibus contentis in hac disputatione: an scilicet necessarium sit non tantum consensum conditionalem de præsenti, sed etiam verificationem conditionis, coram parocho, & testibus, vel sustinendo opinionem Theologorum dicentium consensum de præsenti sub conditione de futuro, habere vim impleta conditione, solius contractus sponsalium: manifestum est, necessarium esse advenienti conditione novum consensum de præsenti coram parocho, & testibus præstari: nec satis esse, consensum novum occultum, vel conditionem purificari coram parocho, & testibus. Quia purificata conditione adhuc sunt sponsalia, atque ita parochus & testes solis sponsalibus assisterent. Et ita docent *Enriquez. lib. 11. de matrim. c. 12. n. 3. Bartholom. à Ledesm. dub. 25. de matrim. post 5. concl. §. Et annotare hic oportet, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 42. f. 1081. col. 2. §. Verum in hoc casu, & fol. 1083.* 20

Tota autem difficultas est, an sententia Jurisperitorum dicentium matrimonium contractum de præsenti sub conditione, ea impleta absque novo consensu esse legitimum possit sustineri, post *Tridentinum, sess. 24. c. 1. de matr.* Qua in re, aliqui Theologi, (ut refert *Petrus de Ledesma, de matrim. q. 47. n. 5. dub. 7. princip. §. In hac diffic. f. 246. col. 2.*) censent omnino esse improbabilem eam sententiam: & cessasse jam per Tridentinum. Idem tenet *Perez. lib. 3. ordin. tit. 1. l. 1. ad fin. §. Ottavo etiam cessat:* unde dicunt necessarium esse, ut denuo coram parocho, & testibus consentiant, impleta ea conditione. 21

Sed hæc sententia minus vera est, quia si parochus & testes assistant contractui de præsenti, quod ex se erat matrimonium impleta conditione absque novo consensu, juxta illam opinionem: & deinde coram ipsismet impleatur conditio: jam parochus, & testes assistunt omnibus requisitis ad matrimonii perfectionem, ac subinde servaretur forma Tridentini, quare nihil obstaret quominus esset verum matrim. impleta conditione. Sic tenent *Navar. lib. 4. cons. in utraque edit. tit. de condit. appos. cons. 1. nu. 6. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. concl. 18. num. 19.* dicentes impleta conditione non esse necessarium, ut iterùm coram parocho, & testibus contrahant: & *Petr. de Ledes. d. dub. 7. concl. 4.* dicit hoc esse improbabile. 22

Potissima autem difficultas est, an si matrimonium celebretur de præsenti, sub conditione de futuro, coram parocho, & testibus, efficiatur purum, statim impleta conditione, vel sit necessarium, ut parochus, & testes simul assistant impletioni conditionis. Et similiter quando matrimonium est de præsenti, sub conditione de præsenti, aut præterito: ut si coram parocho & testibus aliquis dicat, Contraho tecum, si pater tuus consensit, vel modò consentit: an si vera est conditio, sit statim matrimonium, vel sit necessarium, constare eidem parocho, & testibus purificationem conditionis de futuro, & verificationem conditionis de præsenti, aut præterito? Quidam enim censent esse certum, hoc desiderari. Prob. quia Trident. exigit ut parochus & testes assistant vero matrim. quod tale est simpliciter, & inducit vinculum indissolubile, ut de illo testificari possint, sed illud matrim. conditionale, non est simpliciter matrim. nec indissolubile, nec possunt verè parochus, & testes testificari de matrimonio contracto: cum illud pendeat à conditionis verificatione, nec hujus verificationis testes sint: ergo nullo modo est matrimonium. Et confirmatur, quia finis Concilii est, ne possint sponsi ad alias transire nuptias, cùm de prioribus minimè con- 23

mè constet Ecclesiæ, sed hoc inconveniens minimè cessat, si parochus, & testes non intersint verificationi conditionis: nam ea verificata in occulto, cùm non constet Ecclesiæ ejus veritas, non constabit de matrim. atque ita eos permittet aliud inire matrim. Sic dicit esse certum *Petr. de Ledesma ibid. concl.* 3. Et quamvis tantùm loquatur de conditione de futuro, at ejus rationes idem omnino probant non esse matrimonium, quando conditio est de præsenti, non tamen constat parocho, & testibus de conditionis veritate. Potest 2. in favorem hujus sententiæ adduci, quod matrimonium de præsenti inter impuberes coram parocho, & testibus, non sit verum matrimonium, si advenienti pubertate inter se consentiant: ut dixi lib. 3. disp. 40. n. 9.

24 Negare quidem minimè possum rationes has urgentissimas esse, & quæ convincere videntur. Verùm pro contraria parte, ut sufficiat parochum, & testes interesse illi matrimonio de præsenti, sive conditio sit de præsenti, sive de futuro, nec sit necessarium ut præsentes sint conditionis verificationi, quæ mihi valde probabilis est, vehementissimè urget: nam quando aliqui contrahunt per procuratorem, non est opus ut parochus, & testes videant literas, in quibus continetur potestas procuratoris, ut praxis totius Ecclesiæ recepit, aliàs deberent esse viri docti, ut scirent, an ea potestas sit sufficiens, necne: at non possunt plenè testificari de matrimonio, nisi supposita veritate illius potestatis procuratoris. Similiter quando consanguinei contrahunt ex Pontificis dispensatione, non est opus, ut parochus, & testes videant dispensationem: cùm tamen aliter nequeant plenè testari de matrimonio, nisi supposita veritate dispensationis obtentæ. Ergo si hoc matrimonium valet, valebit etiam contractum per verba de præsenti, sub conditione, coram parocho, & testibus: quamvis eisdem minimè constet de verificatione conditionis. Præterea, quia non videtur mens Concilii, ut plenè, & integrè possint parochus, & testes de matrim. testificari, sed ut sint testes consensus de præsenti, quamvis valor matrimonii pendeat ex alicujus veritatis suppositione, ut constat ex matrimonio contracto per procuratorem, in quo ut parochus, & testes plenè testentur de matrimonio, oportet ut videant potestatem procuratoris, & sciant esse sufficientem, nec revocatam. Similiter quando contrahunt duo pueri, qui dicunt se esse puberes, si verò sunt puberes, validum est matrim. quamvis parochus, & testes dubitarent esse impuberes, & ita non plenè possunt testificari de matrim. cujus valor pendet ex veritate ætatis: ergo cùm in nostro casu verè testificentur parochus, & testes de consensu de præsenti, quamvis valor pendeat ex eventu conditionis: de quo non possunt testificari, valebit matrimonium. Et confirmatur, quia sic servatur finis concilii in eo decreto, qui est, ne contrahantur secundæ nuptiæ spretis primis: nam cùm constet Ecclesiæ de illo matrimonio de præsenti, quamvis valor pendeat ex verificatione conditionis, nullo modo permittet eos ad secundas transire nuptias, donec plenè Ecclesia discutiat, an impleta fuerit conditio, necne: & an recesserint a conditione, & sic voluerint, ut absolutè contractus valeat. Hanc sent. videntur clarè tenere *Navar. l. 4. cons. 1. De conditio. appos. in utroque edit. cons. 1. n. 6. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 219. concl. 18. n. 19.* ubi dicunt, matrimonium semel coram parocho, & testibus contractum sub conditione licita, non esse opus, ut post adventum conditionis iterùm fiat coram parocho, & testibus: quia advenienti conditione retrotrahitur, ac manet perfectum, ac si in principio factum fuisset.

25 Hinc infertur, si pendente conditione illius matrim. initi coram parocho, & testibus, contrahentes habeant copulam, præsumere Ecclesiam recessisse a conditione, & perfici matrimonium: per *c. Per tuas, de condit. appos.* Quod idem erit in foro interno etiam post Tridentinum, si affectu conjugali commixti sunt. Quia jam servata est forma Tridentini in priori contractu, & judicandum erit, ac si impleta esset conditio occultè.

26 2. Infertur, si duo consanguinei contrahant coram parocho, & testibus, per verba de præsenti, sub hac conditione, Si Papa dispensaverit, supposita opinione, quam tenuimus n. 10. esse matrim. absque novo consensu, idem dicendum esse modo post Trident. si verò solùm contraxissent sponsalia, quamvis antiquitus advenienti dispensatione per copulam transibant in matrim. juxta *c. Is, qui de sponf.* & docent *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. ad fin. vers. Postremum, Loazes de matr. dub. 12. n. 24. Covar.* Cum multis, quos refert *4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 5. Veracruz. append. ad dub. 19. 1. p. spec. 6. At si post dispensationem, f. 118. Villalobos in commun. opin. lit. M. num. 68. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, mater. de matr. c. 42. fol. 1087. col. 1. Candelab. sacram. 1. p. materia de matrim. n. 54.* At per Trident. est jam correctum: cùm cessarint matrim. præsumpta. Ut bene *Veracruz., Lud. Lop. & Candel. ibi*, Haberet tamen locum post Trident. si sponsalia illa, & copula fierent coram parocho, & testibus. Quia jam servatur forma. In quantum autem videtur repugnantia inter hos DD. nam *Sotus, Veracruz., Lud. Lop.* dicunt hoc ita esse, sive quando commixti sunt affectu uxorio, scirent dispensationem esse obtentam, sive ignorarent. At Covar. & cæteri dicunt, quando scientes dispensationem esse obtentam: sic conciliandi sunt: si nomine eorum obtenta est dispensatio, satis est ut is, qui impetravit, sciat esse obtentam, quia ex tunc prodest ipsis dispensatio: si verò non nomine eorum, sed ipsis ignorantibus, necessarium est, ut sciant dispensationem esse obtentam. Quia aliàs nil eis prodest dispensatio, nec privilegium (ut dixi lib. 3. disp. 36. nu. 2. & 6.) quare perinde esset, ac si sine dispensatione commixti essent: cùm illa à tempore scientiæ impetrantium, vel procuratoris tantùm prosit.

27 Ad argum. oppositæ sent. proposita n. 23. respondetur. Ad 1. dico, non esse necessarium, ut assistant matrimonio omnino perfecto, de quo plenè possint testificari: ut probavi n. 24. sed sat esse, assistant matrimonio de præsenti, quod ex suppositione alicujus conditionis præteritæ, aut præsentis, est omnino perfectum, vel erit impleta conditione futura: tuncque inducet vinculum indissolubile. Ad confirm. constat ex dictis, vitabitur enim id inconveniens, Quia cùm jam constet Ecclesiæ de aliquali matrimonio, non pertinet secundùm, ante plenam primi discussionem. Ad 2. non est simile: quia ille contractus de præsenti inter impuberes, solùm habet rationem sponsalium: juxta *c. unicum, de despons. impub. in 6.* at matrim. sub conditione de futuro, est verè contractus de præsenti, & non sponsalia: ut diximus.

DISPUTATIO IX.

An conditio contraria substantiæ matrimonii, aut bonis ejus, ipsum annullet, sive adiiciatur de præsenti, præterito, vel futuro, vel potiùs tanquam turpis reiiciatur, validumque sit matrimonium.

SUMMARIUM.

Proponuntur argumenta ad probandum non vitiare, sed reiici tanquam turpem, n. 1.

Tria bona matrimonii quo pacto sint de ejus substantia? 2.

Conditio contraria substantiæ matrimonii, aut ejus bonis, illud irritum reddit? 3.

Hoc est verum, etiam stando in jure naturali, 4.

Non vitiat, quando conditio illa non adversatur præsenti matrim. sed alii, sed tunc tanquam turpis reiicietur, 5.

Quid, si conditio contraria substantiæ matrim. non sit de futuro, sed de præsenti? 6.

Quid, si conditio illa de præsenti, aliquo modo tangat matrim. de futuro, vel resolvatur in conditionem de futuro? 7.

Quid, si adiiciens conditionem contrariam substantiæ, non principaliter intendat aliquid contra matrim. substantiam? ut Contraho tecum, & si dotem non dederis, vel adulterium admiseris, volo, ut deinceps matrim. non valeat; 8.

Quid, si conditio contraria non adiiciatur in modum obligationis, sed suspensivè? 9.

Quid, si conditio contraria sit impossibilis? 10.

An valeat matrim. sub hac conditione, si te adulterandam tradideris? 11.

Quid, de hac conditione: Si prolem neces, aut mutiles, aut mancam reddas, aut oculos eruas? 12.

Quid, de hac conditione, Si prolem à nobis semper abiiciamus, & alendam exponamus? 13.

Solvuntur argument. n. 14. Et ibi explicatur c. fin. Qui clerici, vel voven. & an conditio retinendi proprium, adversetur substantiæ professionis, & eam irritet?

1 ET videtur nullo modo vitiare. 1. nam stante intentione non servandi fidem, & vitandi generationem, stat substantia matrimonii: ergo conditio, & pactum contrarium non est contra substantiam matrim. nec tollit debitum consensum. Et confirm. quia cum matrim. stat sterilitatis venena sumere, prolisque generationem vitare: ergo hæc conditio proli contraria, Si vites generationem, non vitiat matrim. 2. prob. cùm essentia consistat in indivisibili, semperque eadem maneat, ac invariabilis sit, quod contradicit essentiæ in rei constitutione, & impedit constitui, si adveniat rei constitutæ, destruet ipsam. Ut si homini jam constituto adveniret aliquid contrarium suæ essentiæ, ipse periret: sed si post initum matrim. adiiciantur istæ conditiones contrariæ ejus substantiæ, non annullant ipsum: ergo nec si adiiciantur ante contractum. 3. Prob. quia conditio contra substantiam actus, non vitiat actum, sed sustinetur actus rejecta conditione, *l. Cum precario aliquid. 12. ff. de precar.* ubi pactum ne possit precarium quandocumque revocari, quod est contra substantiam precarii, ut constat ex *c. fi. de precariis*, dicitur non vitiare precarium, ergo conditiones contrariæ substantiæ matrimonii non ipsum vitiant. 4. prob. quia conditio retinendi proprietatem est contra substantiam professionis, *c. Cum ad monasterium, fine, de statu monach.* & tamen non vitiat professionem, ut constat ex *c. fin. Qui clerici vel voventes*, ubi approbatur professio, cum conditione manendi in domo, cùm omni substantia propria: ergo conditio contraria substantiæ matrimonii, non annullabit ipsum. 5. probatur ex *c. Diaconi, 28. d.* ubi valet sacer ordo collatus alicui, ea lege, ut possit uxorem ducere reiiciturque conditio. Et *c. 2. 10. q. 1.* valet consecratio Ecclesiæ rejecta conditione, ut non subsit Episcopi curæ: ergo similiter in matrimonio dicendum est.

2 Præmittendum est, quamvis tria bona matrimonii non sint de ejus essentia, quoad executionem: esse tamen de essentia quoad obligationem: est enim de essentia, ut conjuges obligentur ad vitam perpetuam, & individuam, & ad fidem sibi servandam: reddendo debitum, negandoque corpus alii: prolemque non impedien-

diendam, sed educandam, si Deus eam dederit. (Quod latè explicui l.2. disp.29. nu.12.) Unde conditiones, & pacta, per quæ conjuges ad aliquid his contrarium obligantur, tollunt matrimonii substantiam, & debitum consensum.

3 Hoc supposito, sit conclusio: conditio contraria substantiæ matrimonii, aut bonis ejus, illud irritum reddit, habetur expresè, *c. fin. de condit. appos.* ibi, *si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri, Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcumque sit favorabilis, caret effectu*. Idem habetur *c. Solet. 32. q. 2.* & concordat *l. 5. t. 4. p. 4.* Et ratio est, quia sine substantia nihil potest subsistere, *c. Tamen, de sponsal. & c. Detrahe 1. q. 1.* sed substantia matri. consistit in consensu ad societatem conjugalem, sub quo tacitè includitur ad perpetuam societatem, ad fidem mutuò sibi servandam, prolemque suscipiendam, quæ sunt tria bona matrimonii, *c. Omne 27. q. 2.* ergo conditiones, quæ his adversantur, destruunt substantiam matrimonii, & consequenter ipsum annullabunt. Præterea, quia alii contractus annullantur ob conditionem eorum substantiæ adversam, ut si societatis contractus ineatur ea lege, ut lucrum, & damnum, commune non sit: vel venditionis ea conditione, ut emptor rei venditæ dominium non comparet: ergo similiter conditio repugnans substantiæ matrimonii, illud viciabit.

4 Hinc fit, conclusionem esse veram etiam stando in jure naturali: ut probant rationes prædictæ: & docet bene *Petr. à Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. concl. 2. & 3.* quare Pontifex dum *d. c. fin.* definivit conditiones has vitiare matrim. nil novum statuit, sed quod jus naturæ dictabat, declaravit.

5 Intellige tamen 1. conclusionem, quando conditio adjecta adversatur præsenti matrim. non enim vitiabit, si alii matrim. adversetur: ut Contraho tecum, si feceris, ut conjux Petri adulteretur, vel sumat venena sterilitatis. Et ratio est manifesta, quia ideò hæ conditiones vitiant, quia illis stantibus non salvatur substantia hujus matrim. sed quando conditio non adversatur substantiæ hujus matr. ea manet salva, ac illæsa: ergo non vitiat matr. Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 5. n. 27. Lud. Lop. 2. p. instru. novi, mater. de matr. c. 42. f. 1097. col. 1.* Unde talis conditio tanquam turpis rejicietur: juxta dicenda de conditione turpi, hoc l. 5. disp. 15. n. 1.

6 2. Intellige conclusionem, ut conditio repugnans substantiæ matrimonii illud vitiet, sive sit de futuro, sive de præsenti: ut Contraho tecum, si uteris modo venenis sterilitatis. Quia *d. c. fin.* indistinctè loquitur de his conditionibus. Sic *D. Th. 4. d. 29. q. unica, a. 3. quæstiun. 3. Sylvest. matr. 3. q. 1. fine, Victoria sum. materia de matrim. n. 260. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. concl. 2. Barth. à Led. dub. 25. de matr. concl. 2. §. Et annotato, Lud. Lop. 2. p. instr. novi, c. 42. fine, fol. 1089. col. 1. & 2. de matr. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. ante solut. ad 1. §. Advertendum tamen est, f. 233.* secus (inquit *Petrus de Ledesma*) est, quando conditio esset de præterito, talis enim non vitiaret. Sed contrarium est verius, nempe solam conditionem contrariam matrimonio illud vitiare, quando est de futuro, secus quando est de præsenti, vel præterito: tunc enim valida est conditio, & ea existente matrim. erit: non autem existente minime valebit matrim. Prob. quia *d. c. fin.* loquitur de conditionibus, at propria conditio non est, nisi quando est de futuro. Iterò quia fœminam, aut virum intendere adulterari, aut venena sterilitatis sumere, non adversatur substantiæ matrimonii, sed se obligare ad sic faciendum: nam hæc bona matrimonii tantùm pertinent ad ejus essentiam, quoad obligationem, non verò quoad executionem: at quando est conditio de præsenti, aut præterito, tantum continet executionem contrariam, non vero obligationem. Ita docent *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 5. n. 26. 27. Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 9. §. Respondeo ad 1. quod major. vers. Ex hoc patet responsio ad 2. & vers. Ad tertium dico, Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 9. Enriquez l. 11. de matr. c. 12. n. 7. & c. 4. n. 3. commento, lit. F. Barth. à Led. de matr. dub. 25. concl.* 10. ubi malè contra reliquos dicit haberi pro non adjecta talem conditionem, tanquam turpem: nam sola turpis de futuro, rejicitur. (Ut dicemus hoc 5. l. disp. 15. n. 5.) Quare (ut diximus) valida est conditio, & ea impleta valebit matrim. & non aliter.

7 In uno tamen casu habebit verum prior sent. scilicet, quando sic adjiceretur conditio contraria de præsenti, aut præterito, ut afficeret, ac tangeret matrim. in futurum. Ut Contraho tecum, si invenisti, vel habes venena sterilitatis ad utendum in matrimonio, vitiabit enim conditio hæc matrimonium. Quia perinde est ac obligare se in futurum ad ea venena sumenda. Sic *Palud. 4. dist. 29. q. 2. art. 5. n. 27.* Similiter contraho tecum, si modo per biennium contrahimus. Quia æquivalet propositioni de futuro, nempè, si post biennium solvatur matrimonium.

8 3. Intellige conclusionem, ut intelligatur, quando adjiciens conditionem contrariam matrimonio, principaliter id intenderet, ut sequeretur aliquid contra matrimonii substantiã. Ut, Donec aliam ditiorem inveniam, contraho tecum: secus quando non principaliter id intenditur, sed aliquid aliud, & si id deficiat, velit matrim. dissolvi. Ut, Contraho tecum: & si dotem non dederis, aut adulterium admiseris, volo te posse relinquere: talis enim conditio non vitiat matrim. sed tanquam turpis rejicitur, & manet purum, ac validum. Quia talis conditio non tendit ad dissolvendum matrim. Sic *Alex. de Nevo, c. 1. n. 2. & c. fi. n. 4. de cond. appos. Ioa. And. eo. c. 1. n. 2. & ibi Vincentius, & Ant. n. 2. Anch. n. 2. & 3. Abb. n. 2.* Cæterùm omninò tenendum est contrarium, & hujusmodi conditionem vitiare matrim. 1. quia licèt hæc conditio sit resolvens, & non suspendens, at etiam resolvens vitiat matrim. ut constat ex exemplo *textus d. c. fin.* Donec aliam ditiorem inveniam. 2. quia hujusmodi conditio tollit substantiam, ac principale bonum matrimonii, scilicet, esse perpetuum, ac inseparabile vinculum: ergo implicat habere legitimum consensum ad matrimon. requisitum cum ista conditione separabilitatis. Et ita tenet *Abb.* sibi contrarius *d. c. fin. n. 2. Card. c. 1. de cond. appos. n. 2.* ubi *Prepos. n. 1. & d. c. fi. n. 4. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 10. Lancellot. inst. juris can. l. 2. t. de sponsal. §. Sponsalia contracta sub conditione, verb. Puta, Lud. Lop. 2. p. instruct. novi materia de matr. c. 42. fol.* 1088.

4. Intellige conclus. ut matrim. irritum fiat adjecta conditione 9 ejus substantiæ contraria, quando non adjicitur suspensivè, sed in vim obligationis: quia statim sponsi contrahunt, & perficiunt matrim. at volunt manere obligati ad eas conditiones, secus quando eæ conditiones adjiciuntur suspensivè: quia scilicet, suspendunt matrim. donec eæ eveniant. Tunc enim non annullant matrim. sed tanquam turpes rejiciuntur, manetque validum. Et ratio differentiæ est, quia in priori casu matrim. concurrit cum illis conditionibus, & sic non mirum est, si illud annullent, at in posteriori non concurrunt cum matrimonio, sed prius impleri debent, quam matrim. fit. Hanc sententiam tribuit *Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 7. Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 9.* Sed eam minimè tenet, sed solùm dicit non vitiare has conditiones, quando adjiciuntur per modum assertionis, sed solùm quando per modum obligationis, quod est dicere, (ut ipsemet se explicat *ibi, in solut. ad 3.*) non vitiare, quando sunt de præsenti, vel præterito, sed tantùm quando sunt de futuro. Sed hanc sent. tenet *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 42. fol.* 1088. Sed meritò *Covar. ibi*, dicit esse dubiam: & jure optimo contra eam tenet, dicens in utroque casu vitiare matrim. *Ant. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 11. num.* 113. quia textus cap. fin. generaliter loquitur de conditionibus contrariis matrimonio, & propriè est conditio, quando suspendit. 2. quia quando ponitur ea conditio suspensivè, adhuc inducit obligationem repugnantem matrimonio, quod sub ea conditione contractum est: ergo adhuc vitiat.

5. Intellige conclusionem, ut etsi ea conditio sit impossibi- 10 lis, adhuc vitiet matrim. quamvis alias conditio impossibilis rejiciatur: (ut dixi hoc 5. lib. disp. 4. n. 19.)

Ex hac conclusione sic intellecta, infertur 1. minus bene *Ange-* 11 *lum matr. 3. imped. 3. n. 11.* asseruisse hanc conditionem, Si te adulterandam tradideris, non esse contrariam matrim nisi addatur, & mihi debitum non solveris: atque ita non vitiare illud, sed tanquam turpem rejici. Sed minus bene dixit. Quia fides matrimonii utrumque complectitur, juxta illud D. Pauli. *vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, neque uxor sui, sed vir:* & quamvis non sit de essentia matrim. ut conjux non adulteretur, est tamen de essentia, & pertinet ad ejus fidem, ut se obliget ad servandum debitè fidem matrimonii, & ad non adulterandum. Item, quia hoc exemplum expresè ponitur *d. c. fin.* Et ita *Angelum* reprobant *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 9. Tabiena matrim. 2. q. 11. num. 12. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. num. 2. Rosella matrimonium, 5. n. 1.* & omnes DD. juris Pontificii *d. c. fin. Sotus 4. dist. 29. q. 3. a. 3. in solutione ad 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. major. tit. 11. n. 116. Alex. Carrer. lib. 4. de sponsal. c. 5.* (habetur *to. 9. tract.*) *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matr. c. 42. fol. 1080. col. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solut. ad 7. fol.* 238.

2. Infertur, hanc conditionem, Si prolem neces, aut mutiles, aut eam mancam reddas, aut oculos eruas, esse contrariam 12 bono prolis, atque ita vitiare matrimonium. Sic *Lud. Lop. 2. p. instructoris novi. materia de matr. c. 42. fol. 1088. col. 2.*

De ista autem conditione, Si prolem à nobis semper abjiciamus, & alendam exponamus: non constat inter DD. Aliqui enim 13 censent vitiare matrimonium, tanquam contrariam ejus secundario fini, qui est commoda prolis educatio. Sic *Barth. à Ledesm. dub. 25. de matr. concl. 4.* Secus (inquit) de hac conditione; Ne filios proprio lacte nutrias. Cæterùm probabilius est, neutram conditionem esse contra substantiam matrimonii. Quia non est omninò contra prolis bonum, non enim omnem curam prolis parentes deponunt, cùm intendant eam exponere ab aliis alendam. Sic. *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, mater. de matr. c. 42. fol. 1088. col. 2. Petr. de Led. matr. q. 47. a. 5. dub. 4. ad 5. argum. solut. 2.*

Superest respondere ad argum. n. 1. proposita. Ad primum, & 14 confirmationem negatur consequentia. Nam (ut diximus) quamvis intentio non servandi fidem, & vitandi generationem, & sumendi venena sterilitatis, non repugnet substantiæ matrimonii: repugnat tamen ad hoc se obligare, pacto inter contrahentes inito. Ad 2. distinguenda est major, si id quod repugnat essentiæ, adveniat post essentiam constitutam, eo modo, quo repugnat essentiæ, destruet ipsam: secus si alio modo. Verbi gratia, si post initum contractum societatis absolute communi consensu partium, nec ineundo alium contractum assecurationis, adjiciatur conditio, ut nec lucrum, nec damnum sit commune sociis, destruetur societas: quia ea conditio apponitur eo modo, quo repugnabat essentiæ contractus, nempè tanquam pars illius. Cùm enim hi contractus possint mutuo consensu dissolvi, possit etiam mutuo consensu adjici conditio. At in matrimonio conditio contraria quando apponitur in ipso contractu, repugnat ejus sententiæ, quia apponitur tanquam pars contractus, quo solo modo repugnat substantiæ

stantiæ matrimonii, sed quando apponitur matrim. jam contracto, cùm jam dissolvi nequeat, non est pars ipsius contractus, & ac non adversatur ei, neque ipsum vitiat. Ad 3. respondetur, cùm *Covarruvia, 4. decret. 2.p. c.3. §.1.n.17.* conditionem contrariam substantiæ actus tunc actum annullare, quando resistit initio ipsius actus. Quia repugnat illi qualitati, sine qua actus initium capere non potest, ut contingit in conditionibus contrariis substantiæ, ac bonis matrimonii: at conditio, ne possit precarium quandocumque revocari, non repugnat initio contractus: nam consensus necessarius ad contractum precarii gerendum, non tollitur ex ejus conditionis adjectione, sed est contra quandam illius actus qualitatem, & ita rejecta conditione sustinetur actus: ut contingit in testamento facto cum pacto non revocandi: quia enim id pactum non contrariatur consensui, qui ad testamenti valorem desideratur, sed cuidam ejus qualitati, sustinetur testamentum rejecto pacto: at conditiones contrariæ matrimonio adversantur consensui ad ipsum requisito, (ut explicuimus) & ideo vitiant. Ad 4. longa, & gravis se offerebat disputatio, an pactum retinendi proprium ita adversetur professioni religionis, ut ipsam vitiet? sed ne longius divagemur, consultò, quia ea non est nostri instituti, omittimus. Possunt tamen circa eam consuli DD. *c. fin. de cond. appos. & auth. Ingressi. C. de sacros. Eccles. & Covar. 4. decret. 2.p.c.3. §.1.n.19.* Admisso tamen esse contra substantiam religionis, & eam vitiare (quod probabilius existimo:) respondeo ad *c.fi. qui clerici, vel voven. cum glos. ibi, verb. Ut in modo, & Imola l. Ubi ita donatur, nu. 4 ff. de donat. causa mortis*, intelligi eum textum, cum conditione manendi in domo, cum omni substantia, non quoad proprietatem, sed quoad usum: quod non contrariatur substantiæ professionis. Ad ultimum dico, conditionem ducendi uxorem, non esse contra substantiam ordinis, sed contra præceptum Ecclesiæ: nec conditionem, ut Ecclesia consecrata non subsit Episcopo, esse contra substantiam consecrationis, & ita neutram vitiare.

DISPUTATIO X.

Utrùm conditio contraria bonis matrimonii, si honesta sit, illud vitiet, vel tantùm quando est turpis?

SUMMARIUM.

Proponitur 1. opinio dicens non irritare, ut Contraho tecum, hac lege ut servemus castitatem, n.1. Et contraria verior, n.2.

Quid de hac conditione, Contraho tecum, si prius voveas, nec te petiturum, nec redditurum, debitum? 3.

Quid de hac, Contraho tecum, hac lege, ut numquam petas? 4.

Quid de pacto non cohabitandi, vel certis diebus abstinendi à copula? 5.

Quid de pacto, ut liceat ante, vel post consummationem ingredi religionem? Vel si adducatur in pactum conditio, quæ de jure communi, & consuetudine inest? Vel ut teneantur ambo, vel alter religionem ingredi, num. 6. Et solvuntur argum. num. 7.

1 DUplex est sent. Prima ait, conditionem honestam, licet contrariam bonis matrimonii, non irritare illud: ut si duo contrahant hac lege, ut in perpetua castitate vivant: aut consummato matrim. religionem profiteantur: unde dum *c. fin. de condit. apposit.* deciditur, conditiones contrarias matrimonio illud annullare, intelligitur, quando eæ conditiones sunt turpes: ut constat ex exemplis ibidem subjunctis: quæ omnia conditiones turpes continent. Prob. 1. quia copula carnalis non est de essentia matrimonii, ergo conditio de illa non habenda, non illi adversatur, licèt sit contra bonum prolis, atque ideò nec illud irritat. Et confirm. quia hac conditione videntur contraxisse B. Virgo, & S. Joseph. 2. Prob. quia si ambo ante matrimonii contractum, voto se religionis, aut castitatis astrinxissent, esset verum matrim. non obstante ea obligatione, qua alteruter tenetur ab altero minimè petere debitum, ergo idem erit quamvis ea conditio apponatur in ipso contractu. 3. Prob. quia ea conditio tacitè videtur inesse, cùm contracto matrimonio possint communi consensu vovere castitatem, ac ingredi religionem. Ut constat ex *tot. tit. de convers. conjug.* ergo ejus expressio nil operabitur, nec vitiabit matrim. 4. Prob. quia si quis sic contraheret, Contraho tecum non tradendo potestatem, nec dominium mei corporis, manifestè est contra matrimonii substantiam, quod consistit in dominio corporis tradendo, at cùm dominium distinguatur ab usu, conferri illi poterit sub conditione numquam utendi tali re, nec hæc conditio erit contraria conditioni dominii, nec substantiæ matrimonii: ergo illud non irritabit. Et confirm. quia dici nequit impertinens esse tale dominium absque usu, plures enim habet effectus, contrahens enim sub tali conditione manet inhabilis ad aliud matrim. & si accedat ad aliam, est adulter: & si mutato proposito accedat ad uxorem, non fornicatur. Ultimò prob. quia salva essentia matrimonii, eoque manente illæso potest tolli jus petendi, & reddendi: ut si ambo communi consensu voveant castitatem, vel profiteantur religionem. Et si alter adulteretur, aut cognoscat consanguineam uxoris, privatur utique jure petendi: ergo conditio auferens jus petendi, & reddendi, non est contraria essentiæ matrimonii, nec illud vitiabit. Et ita defendunt *Palud. 4. dist. 30. q. 2. a. 1. conc. 2. n. 6. Abul. c. 30 Num. q. 32. ad 5. Barb. ar. c. fin. col. 1. de precariis* Et videtur tenere *Gerson. 3. p. ser. de Nativ. Virg. considerat. 2. alphabet. 59. lit. V. fine*, hoc enim dicit, *Vovit Maria virginitatem, vovit & ipse Joseph, cui verè non repugnavit vera matrimonialis conjunctio*. Et dicit non esse improbabilem hanc sent. *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. vers. In prima autem conclus.* Et verè probabilis est.

2 Secunda tamen sententia multò probabilior, affirmat ejusmodi conditionem vitiare matr. Pro cujus probatione suppono, quamvis non sit de essentia matrimonii, ut proles, & copula intendantur expressè, requiri tamen, ne potentiæ, seu possibilitati ad hæc adjiciatur dissensus contrarius: cùm jus, & potentia ad carnalem copulam sit substantialis. Matrim. enim (ut dixi l. 2. disp. 1. n. 5. 6.) essentialiter consistit in mutua corporum traditione, qua uterque constituitur dominus alterius corporis, ad quod dominium intrinsecè consequitur jus, & potestas utendi illo corpore. 2. suppono, quando in ipso contractu matrimoniali apponitur conditio, ut uterque conjux maneat in perpetua castitate, non solum tolli copulam carnalem, sed etiam jus, & potestatem ad talem copulam, nam obligantur ad non petendum, nec reddendum, quæ obligatio efficaciter impedit, ne sequatur tale jus, & potestas quantum est ex parte sua. Probatur ergo hæc sententia, illa conditio quamvis honesta sit, repugnat intrinsecis, & necessariis ad matrimonium: ergo illud destruit. 2. illa conditio est contra bonum prolis: ergo irritat, Quia Pontifex *cap. fin. de condit. apposit.* expressè asserit, conditionem contra bonum prolis illud annullare: nec distinguit, an conditio honesta sit, an turpis, nec vim facit in conditionis turpitudine, sed in repugnantia bonis matrimonii: æquè autem illis repugnat, sive turpis, sive honesta sit. Et ideò hanc sententiam tenent *D. Th. 4. d. 28. q. unic. a. 4. ad 3. D. Bonav. ead. d. q. ult. n. 33. Ricard. ead. d. a. 2. q. 4. ad 3. Henricus quodl. 9. q. 51. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 9. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 3. vers. in prima autem Enriquez l. 11. de matr. c. 4. n. 1. & lib. 12. c. 2. fine, Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. concl. 4. Vivald. Candelabro 1. p. de matr. n. 56. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. ad 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 41. fol.* 1080. *col. 2.* Et ex jurisperitis, *Abb. c. Commissum, c. 2. de spons. & ibi Alex. de Nevo, nu. 5. Sylvest. matrimonium 4. q. 7. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 3. Ant. Cucus l. 5. inst. major. t. 11. nu.* 110. *Navar. l. 4. cons. in 1. edit. t. 1. de sponsal. cons. 18. n. 2. & 3. in 2. edit. l. 3. tit. de voto, cons. 11. n. 2. & 3. Alex. Carrer. l. 4. de sponsal. c.* 5. habetur *tom. 9. tractatuum*.

3 Ex hac sent. infertur primò, quid dicendum sit de ea conditione, Contraho tecum, si prius te voto castitatis sic obstrinxeris, ut numquam à me petas, nec reddas debitum. Aliqui censent non vitiare matrim. Quia talis conditio non impedit translationem dominii, & potestatis corporis: si enim posteà conjux, qui sic vovit, petat, aut reddat, non peccat contra justitiam, sed contra religionem voti. Sic aliqui neoterici, ut eos refert, ac sequitur *Petrus de Ledesma de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solutione ad 2. §. Quod verò attinet, fol.* 235. Sed dicendum est vitiare matrimonium, Quia est contra bonum prolis, & quantum est in se, impedit translationem dominii corporis: quia cùm in pactum deducatur, ut alter voto se astringat nec petendi, nec reddendi, non tantùm tenetur ex religione voti ad id, sed etiam ex justitia, ratione pacti accepti, & sub eo initi matrimonii. Idem, quia frustra esset ea potentia ad copulam, quæ numquam posset absque mortali culpa in actum reduci. Et hinc patet solutio ad rationem contrariam, & ita docent *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 3. vers. In 1. autem conclus. Covar. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 1. Barth. à Led. dub. 25. de matr. concl. 4. Enriquez l. 11. de matr. c. 4. n. 1. & lib. 12. c. 2. fine*.

4 2. Infertur quid dicendum sit de pacto non exigendi, apposito in matrimonio? de quo *Sylvest. matrimonium 4. q. 7.* ait non vitiare matrimonium. Quia non exigere non est contra bonum prolis, quæ reddendo generari potest: nec contra bonum fidei: secus si esset pactum non reddendi. Quia est contra utrumque bonum, Idem *Adrian. 4. materia de matrim. qu. 3. dub. 9. in 1. solut. ad 3.* Dicendum tamen est, ejusmodi pactum vitiare matrimonium. Quia de ratione matrimonii est totalis corporum traditio, ex qua dimanet mutuum, & æquale jus ad corpus alterius, at hic non est totalis traditio: cum non tradatur jus petendi, nec est æquale jus in utroque ad corpus: cùm alter jus petendi, & reddendi acquirat, alter verò solùm jus reddendi. Sic *Adrian. eod. dub. 9. in 2. solut. ad 3. Viguerius lib. instit. c. 16. §. 7. vers. Sexto, ad finem*, ibi, *sed cum inconditionibus, Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. post 4. concl. notab. 2. Petr. de Ledesma de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solutione ad 3. dub. 1. quod circa eam discutit*. Idem videtur tenere *Enriquez lib. 11. de matr. c. 4. n. 1.* ait enim vitiare matrimonium, quando alter se obligat ad non petendum, aut non reddendum.

5 3. Infertur, quid dicendum sit de pacto non cohabitandi simul? de quo *Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solut. confirmat. ad 6.* ait, si sit pactum de non cohabitando ad tempus, non vitiare matrim. secus si sit pactum numquam cohabitandi: Quia ad essentiam matrimonii non pertinet, ut omni tempore cohabitent conjuges, bene tamen mutua habitatio. Ut constat ex ea particula, Individuam vitæ consuetudinem retinens, ut explicui lib. 2. disp. 1. n. 8. Et placet mihi. Si tamen esset pactum, ut certis diebus abstinerent à copula, ut sextis feriis, vel alio tempore ultra bimestre præfinitum à jure post initum matrim. tunc esset irritum matrim. Quia est contra substantiam ejus, nempè contra totalem cor-

lem corporum traditionem. Ut bene *Lud. Lop. 2. p. instr. novi. mater. de matr. c. 42. fol. 1080. col. 2.*

6 4. Infertur, quid dicendum sit, de pacto apposito in matrim. contractu, ut liceat ingredi religionem ante consummationem matrimonii? De quo certum est non vitiare matrim. quia jure inest ea conditio, (ut latè diximus l. 2. tota disp. 18.) Sic docent *Card. c. De infidelib. de consang. n. 2. & ibi Joan. And. n. 5. Anch. n. 5. Alex. de Nevo, n. 10. Goffredus, Vincentius, & Philippus,* quos refert, ac sequitur *Prapos. ibi, n. 5. vers. Item nota.* Et similiter idem dicendum est, si apponatur quælibet alia conditio, quæ jure communi inest. Ut docent *Joan. And. Anch. Prap. ibid. Alex. de Nevo. c. fin. de cond. appos. n. 9.* Idem dicunt *Joan. And. Anchar. Prapos.* quando est conditio, quæ inest de consuetudine: & idem *Jacob. de Zochis*, quem refert *Alex. de Nevo, d. c. fin. n. 9.* quamvis ipse dicat se de hoc dubitare. Et ratio horum omnium est, quia ea conditio verè non est contra matrimonii substantiam, nec apponitur alio modo quam inerat. Quare similiter non vitiabit matrim. si sit conditio, ut liceat utrique ex communi consensu post consummatum matrim. religionem profiteri. Quia ea etiam conditio jure inest. Ut constat ex *toto t. de convers. conjug.* Si autem esset conditio, ut tenerentur vel ambo, vel alter ingredi religionem, ante, vel post matrimonii consummationem, non valeret matrim. Quia ea conditio est contra matrimonii substantiam, nempè, contra mutuam corporum ad copulam traditionem: nec jure inest: licitum enim est sic profiteri: at verò, ut ad id teneamur, non jure inest.

7 Ad argum. 1. sententiæ proposita, ita respondetur. Ad 1. dico licèt copula non sit de essentia matrim. esse tamen obligationem, potestatemque ad copulam, quæ per id pactum tollitur. Ad confirm. (ut latè dixi l. 2. disp. 28. n. 1.) Virgo, & Joseph non contraxerunt cum ea conditione, sed absolute, & verè consentientes in jus, & potestatem suorum corporum: quamvis uterque haberet propositum servandi castitatem. Ad 2. negatur conseq. Et ratio differentiæ est duplex. I. quia votum simplex non est traditio, sed solùm promissio, unde sicut quod uni promisi, possum alteri tradere, & efficietur suum, quamvis ego peccem: ita homo corpus per votum Deo promissum potest per matrim. fœminæ tradere, ita ut verum dominium acquirat. At vero quando in ipso contractu ponitur conditio, efficaciter impedit corporis translationem, & consequenter matrimonium irritat. II. quia obligatio ex voto cùm sit in ordine ad Deum, non tribuit alteri jus ad negandum debitum, & consequenter nec aufert a vovente facultatem ad tradendum suum corpus, & recipiendum alienum jus ex justitia: cùm per votum non abdicet de facto a se dominium quod habet in corpus conjugis, nec se reddiderit incapacem ad illud de novo acquirendum: at verò obligatio orta ex conditione apposita, est obligatio in ordine ad se ipsos, & ideò dat unicuique jus ad negandum debitum, & aufert ad petendum. Ad 3. dico tacitè inesse eam conditionem, ut liceat ingredi, nec per hoc impediri translationem corporum, & jus petendi, ac obligationem reddendi, si ante consummationem nolit ingredi religionem conjux. At ut teneatur ingredi, non tacite inest, & per id pactum impeditur potestas utendi corpore. Ad 4. nego, posse in matrimonio conferri dominium absque facultate utendi, esset enim contra bonum prolis, ac principalem matrim. finem, quamvis possit aliis usibus deservire. Et per hoc patet ad confirm. Ad ultimum, concedo antecedens, & nego consequentiam. Quia quando a principio deducitur in pactum, impeditur plene translatio potestatis corporum, secus quando jam est initum matrim. tunc enim potestas, & dominium translatum revocari minime potest.

DISPUTATIO XI.

An annullet matrim. conditio hæc, ut alter conjux minimè teneatur debitum reddere, quoties alteri non licet exigere?

SUMMARIUM.

Refertur opinio negans vitiare, num. 1.
Et contraria verior, n. 2.
Valet conditio, ut conjux possit debitum negare, quando alter non habet jus justitia ad petendum, n. 3.
Solvuntur argumenta, num. 4.

1 Aliqui dicunt, hanc conditionem non annullare matrimon. Prob. quia ea conditio jure inest, cum alter cooperetur peccato tunc reddendo, consentit enim peccato alterius: ergo jure inest, ut tunc non teneatur reddere. 2. prob. quia est conditio peccati mortalis ansam removens. 3. quia bonum prolis non pertinet ad matrimonii substantiam, cùm non nisi gravi alterius peccato suscipi potest. Sic tenent *Ant. Cucus lib. 5. instit. major. t. 11. n. 112.*

2 Verius tamen est, eam conditionem esse contra matrimonii substantiam, atque ita illud vitiare. Prob. 1. quia ea conditio jure non est, in multis enim eventibus vir peccat mortaliter exigendo, at uxor negare non potest debitum. Ut si vir emiserit votum castitatis, vel petat affectu fornicario, vel credat matrim. non tenere, uxore sciente esse validum: ergo si ex conditione posita liceat tunc negare debitum, signum est non plene translatum esse corporis dominium: ac subinde matrim. non valebit. 2. prob. quia per matrim. acquiritur jus justitiæ ad corpus alterius, quamvis exigens aliquando peccet contra religionem, vel temperantiam, ergo conditio auferens hoc jus justitiæ, est contra matrimonii substantiam, atque ita illud vitiabit: talis autem est conditio non reddendi in iis casibus, tollit enim jus justitiæ, quod alter conjux per matrimonium acquirere debeat, ut sibi debitum petenti solvatur. Ita tenent *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 4. Covar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. novo, materia de matrim. c. 42. fol. 1080. col. 2. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. ar. 5. dub. 4. circa solut. ad 3. dub. 2. fol. 236.*

3 Si tamen apponatur conditio: ut possit conjux debitum negare, quoties id sibi licet, quia alter non habet jus justitiæ ad petendum, ut si alter adulteretur, vel petat in loco sacro, valet conditio, nec vitiat matrimonium, quia jure inest. Sic *Adrian. & Pet. de Led. n. praced. citato.*

4 Ad argum. proposita n. 1. resp. ad 1. nego jure inesse, non enim cooperaretur peccato. Quia non omnis consensus in peccatum alterius est cooperatio, sed quando aliquis sponte consentit: secus quando consentit, quia ex debito justitiæ, vel alterius virtutis cogitur. Ut dum quis juravit solvere usuras, quamvis eas accipiens peccet, minimè tamen peccat solvens. Quia constringitur ex juramenti religione solvere, *c. Debitores de jurejur.* Ad 2. fateor, ansam peccati mort. removere: adhuc tamen vitiat matr. Quia adversatur ejus substantiæ, non quatenus amovet eam peccandi ansam, sed quatenus tollit jus justitiæ, quod acquiritur per matrim. ut alter conjux teneatur debitum reddere. Ad 3. distinguendum est anteced. quando sine gravi peccato injustitiæ, quia alter ex aliqua causa privatur jure justitiæ exigendi, concedo: si autem peccatum exigendi non sit contra justitiam, nego. Quia matrimon. cùm sit contractus quidam justitiæ, quo conjuges obligantur ad sibi invicem reddendum debitum, tantùm respicit hoc jus justitiæ, & quoad ipsum impertinens est, si aliunde contra votum peccetur.

DISPUTATIO XII.

An si Pagani, aut Judæi contrahant matrim. ea lege, ut possint dare libellum repudii, juxta ritum eorum, valeat matrimonium?

SUMMARIUM.

Quamvis olim esset licitus libellus repudii Judæis, jam non licet, num. 1.
Refertur opinio asserens valere matrimonium Judæi, ea lege, ut liceat libellum repudii dare, quando in lege sua id permittitur, n. 2. Et contraria verior, n. 3.
Quid de conditione habendi plures uxores, ut in sua lege permittitur? num. 4.
An valeat matrim. si infidelis contrahat animo dandi libellum repudii, non deducendo id in pactum? num. 5. Et solvuntur argum. n. 6.

1 Supponendum est, Judæis permissum esse repudii libellum, ut testatur Christus *Matth. 19.* Et quamvis fuerit sub judice, an Moyses permiserit tanquam licitum Deo dispensante, vel tanquam minus malum: at hodie nullo modo est licitus. Tum quia lex eorum cessavit: tum etiam, quia Christus *Matth. 19.* eorum dispensationem abstulit. Ut bene *Sotus 4. d. 33. q. 2. a. 2. concl. 2.* De quo latè dicendum erit suo loco. At inter gentiles nunquam fuit licitus, nec Deus dispensavit: ut constat ex *c. Gaudemus, de divor. vers. Qui autem.* Et docet bene *Sotus ea concl. 2.*

2 Hoc supposito, quidam dicunt matrim. inter Judæos initum pacto expresso, ut liceat dare libellum repudii secundum ritum eorum, validum esse. Quia cùm lex eorum hoc permittat, licitè deducitur in pactum, & jure inest: atque ita ejus expressio non nocebit, *c. Significasti, de electione.* Sic *Jo. And. c. De infidelib. nu. 5. de consang. Card. ibi. n. 2. Anchar. n. 4. Ant. n. 9. Abb. n. 6. Alex. de Nevo, n. 10. Prap. n. 5. ver. Item nota.*

3 At dicendum est, modò nullum esse matrim. Quia ea conditio est contra matrimonii substantiam, cùm contineat, posse dissolvi matrim. vinculum, nec jure inest: cùm jam absque controversia sit eam legem non excusare à culpa, nec dare jus aliud ineundi matrim. Sic *glos. eodem c. De infidelibus verb. Esse matr. & ibi Hostiens. fin. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 5.* Et à fortiori idem dicendum est de aliis infidelibus, quibus nunquam licuit libellum repudii dare.

4 Hinc infertur, si infidelis contrahat secundùm ritum suum, qui est, ut habeat tot uxores, quot possit alere, si id deducat in pactum, esse nullum matrim. secus si id non deducat. Quia est contra fidem matrimonii. Sic *Card. d. c. De infidelib. fine, Anchar. n. 5. Alex. de Nevo, n. 13. Prapos. fine.*

5 Si tamen infidelis contrahat animo dandi libellum repudii quoties id sibi licet secundùm ritum suum, quamvis id non deducat in pactum, est nullum matrim. Quia intentio non servandi perpetuitatem matrimonii illud annullat: secus de intentione non servandi alia bona: ut dixi lib. 2. disp. 29. n. 11.

6 Ad argum. propositum, n. 2. constat ex dictis: ea enim conditio non jure inest.

DIS-

DISPUTATIO XIII.

An quando conditio contraria matrimonio apponitur ab altero tantùm ex contrahentibus, vitiet matrimonium?

SUMMARIUM.

Referuntur quatuor sententiæ, n.1. 2. 3. & 4. Et sent. authoris, n.5.
Mutatio animi non præsumitur, n.4.
Solvuntur argum. & explicantur, cap. Aliquando, 32. q.5.n.6.

1 HAc in re 4. invenio sententias. I. ait, requiri, ut vitiet matr. ut apponatur ab utroque contrahente: quare si alter contrahens opponat, & alter contradicat, aut taceat (censetur enim tunc favore matrimonii contradicere,) valebit matrim. Probatur ex *c. Aliquando, 32. q.5.* ubi *D. August.* de iis, qui venena sterilitatis procurant, quando ab initio sic convenerunt, dicit non per connubium, sed per stuprum convenisse: ubi clarè dicit non esse matrim. & statim subdit, *si autem ambo non sunt tales, audeo dicere, aut illa est, quodammodo mariti meretrix, aut ille adulter uxoris.* Ubi clare supponit, quando alter tantùm consentit, esse verum matrimonium: cùm eos viri, & uxoris nomine appellet. 2. prob. quia quamvis alter consensus sit purus, & alter conditionalis, at ille conditionalis non vitiat actum: ergo valebit matrim. Probatur antecedens, quia per easdem causas contractus nascitur, & dissolvitur *c.1. de regul. jur.* sed ad matrim constituendum est necessarius mutuus consensus, ergo & ad dissolvendum. Cùm ergo hic non concurrat alterius consensus in conditionem, ea conditio non vitiat. Si ergo non vitiat: & ex alia parte est turpis: habebitur pro non adjecta, juxta *c. fin. de cond. appos.* & remanebit consensus purus in matrim. Et confirm. quia conditio nec confert ad contractum matrimonii confirmandum, vel infirmandum, nisi ab utraque parte acceptetur, teste *Soto 4. d.29. q.2. a.1. ante 2. concl. vers. In calce demum*, ergo cum illa conditio non acceptetur ab utroque, non infirmabit matrimonium: & cum ex alia parte sit turpis, habebitur quasi adjecta non esset. Ita hanc tenent *Innoc. eo c. fin. n. unico, & ibi Hostiens. paulo post prin. Jo. And. nu.2. Ant. n.7. Card. nu.1. & in fin. Henric. n.4. Alex. de Nevo, n.8. Præpos. n.1. Signorolus in repet. l. Ubi ita donatur, ad fi. ff. de donat causa mort. Angel. matrimonium, 3 impedim. 3. n.13. Sylvest. matrim. 3. q.11. vers. 2. Tab. matrimonium 2. q.11. n.12. Brunell. de sponsal. concl. 33. nu.5.* habetur *tom.9. tractat.* Dicitque esse valdè probabilem, *Covar. 4. decret. 2.p. c.3. §.1. n.12.* & eam tenet quando alter contradicit, non replicans quando tacet, *Ant. Cucus l.5. instit. majo. t.11. n.52.* Et ex Theologis *D. Antonin. 3.p. tit.1. c.19. vers. Sextu est. Barth. à Ledes. dub.25. de matrim. concl.10.*

2 II. Sent. ait, tunc non esse matrim. sed sponsalia. Nescio, cui fundamento innitatur. Ita tenent aliqui Jurisperiti, quos refert *Cov. n. proced. cit.* Idem tenent *Enriq. lib.11. de matr. c.12. n.7. Lud. Lop. 2.p. instruct. novi, materia de matr. c.42. fol.1089.*

3 III. Sent. docet, nec esse sponsalia nec matrim. Prob. quia diversitas in consensu vitiat contractum. Ut quando alter purè consentit: alter verò sub conditione. Ut habetur expressè *l.1. §. Si quis simpliciter, ff. de verb. oblig.* Et ratio est manifesta, quia non uniuntur inter se consensus, ex qua unione contractus oritur: ergo cum in hoc matrimonio inveniatur hæc diversitas, erit nullum. 2. quia ad matrim. requiritur mutua corporum traditio, at in hoc casu non invenitur: cùm alter non absolutè tradat corpus, sed sub conditione contraria matrimonii substantiæ, ac consequenter excludenti verum consensum: ergo nullo modo est matrim. Hanc tenet *Joan. ab Imola l. Ubi ita donatur, n.3. ff. de donat. caus. mort. Aret. l. 1. §. Sed si mihi, n.3. ff. de verb. oblig. Covar. 4. decret. 2.p. c.3. §.1. n. 11. Ant. Cucus l.5. institut. majo. t.11. n.113.* Et ex Theologis, *Adri. 4. q.3. de matr. dub.9. ad fi. Petr. de Led. de matr. qu.47. a.5. dub.5. principali, quod movet circa solut. ad 8. dub. quarti, fol.239.* ubi ita mordicus hanc defendit, ut dicat 1. sent. esse omnino improbabilem. Et idem asserit, licèt copula statim sequatur.

4 IV. Sent. docet, si copula sequatur, esse matrimonium, unde videtur sentire ea non sequuta non esse matrimonium. Prob. quia ex eo quod alter taceat; vel contradicat, non videtur à conditione recessum, cum mutatio animi præsumi non soleat, nisi facto, vel verbo declaretur, *l. Non ad ea, ff. de condit. & demonstr. l. Cum hic status, ff. de don.* ergo cum non adest culpa, non videtur recedi à conditione, at cum adest, eo ipso videtur à conditione recedi, & matrim. erit purum, juxta *c. Per tuas, de condit. appos.* ita docent *Abb. c. fin. de cond. appos. n.6. Rosella matrimonium 5. n.1. & m.trr.3. n. 11.12. Sylvest. matrimonium 4. q.5. Greg. Lop. lib.5. tit.4. p.4. vers. Ni el casamiento, Lancellot. instit. juriscan. l.2. t. de spons. §. Sponsalia contracta sub conditione. vers. Puta.*

5 Sit conclusio. I. & IV. sent. sunt valdè probabiles, unde immeritò *Petr. de Led. n.3. cit.* dixit, primam esse omnino improbabilem; at tertia est ex cæteris probabilior.

6 Ad argum. primæ sent. proposita, n.1. respondetur. Ad I. dico *cum Adrian. cit. n.3.* nil deductum esse in pactum, sed tantùm intervenisse animum sumendi, & ipsam sumptionem: quare sive ambo, sive alter habuerint eam intentionem, est verum matrimonium, & ita in priori parte, dum dicit, non esse conjuges, quando ambo eam intentionem habuerunt: intelligitur, id est, non servat jura conjugii: ut explicat *ibi glos. verb. Conjugès*, non autem quòd non sit matrimonium. Ad 2. & confirmat, dico contractum, ubi semel perfectus est, per easdem causas debere dissolvi, & sic per mutuum consensum: at antequam perficiatur, satis est, ut alter dissentiat, at matrim. per appositionem talis conditionis, est omnino nullum, & dum ais, conditionem non vitiare, quando non acceptatur ab altera parte, negandum id est, quando est contraria matrim. quia est index dissensus, & dissensus alterius sat est ad annullandum matrim. Ad arg. sent. 4. propositum n.4. dico, tunc recedi à conditione per copulam, quando contracta sunt sponsalia valida: vel si non fuerunt valida, saltem contrahentes ostenderunt verum contrahendi animum. Ut bene *Sotus 4. d.29. q.2. a.1. ad fi.* at quando alter adjecit conditionem contrariam substantiæ matrimonii, potius indicavit dissensum: unde copula non indicat recessisse à conditione. Sicut eadem ratione quando ex communi consensu adjecta est conditio contraria, non censetur per copulam recessum à conditione, Ut bene docent *Adrian. 4. q.3. de matrim. dub.9. Covar. 4. decret 2.p. c.3. §.1. nu.12. Ant. Cucus lib.5. instit. major. tit.11. n.114.*

DISPUTATIO XIV.

An sponsalia vitientur etiam, ac reddantur nulla per conditionem contrariam substantiæ matrimonii, & bonis ejus, sicut vitiatur matrimonium?

SUMMARIUM.

Referuntur duæ sententiæ, num.1. & 2.
Sententia authoris, num.3.

1 D*Iv. Thom. 4. d.27. q.2. a.1. corp. & D. Bonav. 4. d.18. q.3. nu.13. Durand. 4. d.28. q.2. n.5. Ricar. 4. d.27. art.3. q.2. Paludan. d.29. q.2. a.3. concl.1. n.16. D. Anton. 3. p.1. 1. c.28. §.2. Sylv. verb. Sponsalia, q. 5. & ibi Rosella fine, Tabiena ibi. q.2. n.3. Turrecr. c. Ubi non est, 30. q. 2. a.3. n.4.* ajunt vitiari sponsalia per conditionem substantiæ contrariam, sicut & ipsum matrimonium. Idem *Angel. verb. Sponsalia, n.18.* ubi ait idem judicandum esse de conditionibus appositis in sponsalibus, ac de appositis in matrimonio.

At *Petr. de Led. de matr. q.47. a.5. dub.6. quod movet circa solut. ad 9. fol.240.* sic distinguit. Si illæ conditiones adiiciantur implendæ, antequam contrahitur matrim. valent sponsalia. Quia eæ conditiones tanquam turpes reiiciuntur, nec contrariantur matrimonio, cùm non referantur ad matrimonii tempus. Et potest confirmari: quia ideò conditiones contrariæ de præterito, vel præsenti, non vitiant matrim. quia non contrariantur matrim. contrahendo: si verò apponantur tanquam implendæ post matrim. contractum, vitiant sponsalia. Quia contrariantur matrimonio, ad quod ea sponsalia ordinantur.

2 Cæterùm nec omnis conditio contraria matrimonio si anteà implenda sit, est turpis, ut reiiciatur, nec omnis ea etiam anteà implenda, desinit esse contraria. Et ideò sic distinguendum est: quando conditio contraria ponitur tanquam implenda post matrimonium, semper illud annullat, & sic intelliguntur omnes DD. citati, n.1. quando autem debet impleri ante, tunc si est contra inseparabilitatem, ut Contraham tecum, nisi ante initum matrimonium aliam ditiorem, aut pulchriorem invenero: non vitiat matrim. Quia ipsi non opponitur: cùm non tollat matrimonii insuperabilitatem: nec etiam opponitur sponsalium naturæ, utpote quæ salubria sunt. Nec etiam reiicitur tanquam turpis, Quia non est talis, cùm ad peccandum minimè incitet: quare valida erunt sponsalia, impleta ea conditione, & ea deficiente, erunt nulla. Si verò sit conditio contra matrimonii fidem, ut, Si ante matrim. fornicaris: tunc valebunt sponsalia, rejecta ea conditione tanquam turpi. Quia ea non contrariatur matrimonio: cùm ad fidem matrimonii solùm pertineat, ne postquam translatum est dominium corporis in conjugem, alteri tradatur, at ante matrim. non est translatum dominium: si verò adversetur bono prolis, ut si ante matrim. venena, quibus sterilis efficiaris, sumas, vitiat sponsalia. Quia per eam conditionem obligatur sponsus ad aliquid contrarium bono prolis, quod per illud matrim. promissum intenditur: unde adversatur futuro matrimonio promisso. Quare non est simile de conditione contraria de præterito, vel præsenti. Quia per illam minimè obligatur ad aliquid matrimonio repugnans: ut explicui hoc 5. l. disp.9. n.6.

DISPUTATIO XV.

An conditio turpis, quæ non est contraria substantiæ matrimonii, nec bonis ejus, suspendat: aut habeatur pro non adjecta? ut Contraho tecum, si furtum admiseris.

SUMMARIUM.

Talis conditio reiicitur, & manet purum matrimonium, n.1.
Proponitur objectio contra hoc, n.2. Et refutatur quædam ratio ejus defensionis, n.3.
Traditur vera ratio, n.4. Et non reiicitur, quando est de præterito, vel præsenti, n.5.

Probo-

Proponuntur, & solvuntur objectiones contra eam decisionem, n.6. Et ibi quando ex aliis conjecturis colligitur contraria voluntas, non reiicitur.

Ut reiiciatur, oportet utrique contrahenti constare conditionem esse turpem, & jure reiici, n.7. Et solvitur argument. n.8.

1 IN memoriam revocandum est, quod diximus hoc l.5. disp.s.n. 4. in foro conscientiæ standum esse intentioni contrahentis: at in dubio de intentione standum esse præsumptioni fori externi, & definitioni Ecclesiæ: communiter autem adiiciuntur eo animo conditiones turpes, ut impleantur; quare iis non impletis, nec sponsalia, nec matrim. communiter obligabunt. Ut bene *Enriq. l.11. de matr. c.12, n.6.* Certum igitur est, conditionem turpem, sicut & impossibilem adjectam matrimonio haberi pro non apposita, matrimoniumque manere purum. Sic enim definitur *c. fin. de condit. appos.* concordat *l.6. t.4. p.4.*

2 Tota autem difficultas est, unde Ecclesia præsumat conditionem illam haberi pro non adjecta, & esse purum consensum. Nam Ecclesia nunquam præsumit esse verum matrimon. ubi ex ipsa forma contractus non apparet consensus, aliàs temerariè præsumeret, & absque causa; ut ex forma contractus sub conditione turpi non apparet consensus absolutus, sed sub illa conditione, & sæpè appetunt homines eam conditionem, ut si sit carnalis copulæ, ut Contraham tecum, si mihi tui corporis copiam facias: ergo non est cur præsumat matrimonium.

3 Quidam enim assignant rationem: nam sicut *c. Is qui fidem, de sponsal,* præsumebat Ecclesia matrim. ex copula subsequuta post sponsalia, ne fornicationis delictum præsumeret: sic in hoc casu ne peccatum inductionis ad malum præsumat, præsumit joco adjectam esse eam conditionem. Sed hæc ratio corruit: eo quod vitandam esse delicti præsumptionem est præsumptio generalis, quæ in omnibus rebus, ac contractibus locum habet, *l. Merito, ff. pro socio*: quare sicut ea conditio reiicitur à matrim. reiicienda esset à cæteris contractibus, ne oriretur delicti præsumptio: cujus tamen contrarium est verum: ut constat ex *toto t. ff. de condict. ob turp. caus.* & aliàs nil speciale esset in matrim. cùm tamen Pontifex *d. c. finali*, asserat reiici à matrim. ob favorem ipsius. Item quia adhuc non cessat delicti præsumptio: inducere enim etiam absque intentione alliciendi ad malum, est peccatum scandali, præbens alteri occasionem ruinæ: cùm ignarus sit an joco, vel vero animo adiicias conditionem.

4 Quare vera ratio est, cur Ecclesia excludat eam conditionem: quia ad peccandum incitat: quare censetur impossibilis, id enim possumus quod justè possumus, *l. Nepos Proculo 125. ff. de verbor. signif.* Sic *Sotus 4. d.29. q.2. art.3. paulo post princ. concl.2. Greg. Lop. l.6. verb. Si furta res tit.4. p.4. Palacios l.5. de contract. cap. ult. fol.498. vers. Quam ob rem dixerim. Enriquez l.11. de matr. c.12. n.6. Barth. à Led. dub.25. de matr. conclus.9. Lud. Lop. 2.p. instruct. novi, materia de matr. c.43. ad fin.*

5 Hinc infertur, non reiici conditionem turpem, quando est de præsenti, aut præterito: ut Contraho tecum, si es inimica Petri: vel si hominem occidisti, illaque verificata valere matrimonium: secus autem non, & ratio est: quia non inducit ad aliquid turpe faciendum, sed factum esse supponit. Ita docent *D Thom. 4. d.29. q. unica, a.3. quæstiunc.3. & ibi Palud. q.2. a.5. n.28. Adrian. nu.4. q.3. matr. dub 9. §. Respondeo ad 1. quod major. vers. Ad tertium dico. Palacios l.5. de contract. c. ult. fol.498. vers. Quamobrem dixerim, Enriq. lib.11. de matr. c.12. n.7. Lud. Lop. 2.p. instructorii novi, materia de matr. c.42. fi.* Quamvis *Victoria sum. materia de matr. n.260.* censeat juxta decisionem *d. c. fi.* haberi pro non apposita in foro externo conditionem turpem de præsenti, aut præterito. Sed omninò tenendum est quod dixi. Et ex Jurisperitis, eandem sententiam tenent *Sylvest. matrimonium, 3. q.1. fine, Alex. de Nevo c. De illis, nu. 16. de condit. appos. Covar. 4. decret. 2. p. c.3. §.2. nu.2. Greg. Lop. l.6. verb. Si furta res, t.4. p. Alex. Carrerius l.4. de sponsal. c.5.* habetur *to. 9. tractatuum.*

6 Cæterùm hæc ratio decisionis *d. c. fi.* patitur aliquot difficultates. I. est: quia cùm similiter incitet ad peccandum apposita conditio turpis de futuro in aliis contractibus, similiter esset reiicienda: cùm tamen text. *d. c. fi.* asserat reiici favore matrimonii: sicut similiter reiicitur favore ult. voluntatis, *l. Reprehenda, C. de inst. & subst. & l.3. tit.4. p.6.* Item, quia similiter conditio contraria substantiæ matrimonii: ut, Si te adulterandam prostitueris, incitat ad peccandum, & tamen non reiicitur, sed vitiat matrim. ut dicitur *in c. final.* ergo non ideò reiicitur conditio turpis, quod ad peccatum incitet. Verùm his non obstantibus, sustinenda est ratio proposita: & ad primam objectionem dico, eum esse favorem matrimonii: quia sacramentum quoddam est, & res tanti momenti, ut sicut ab eo jus excludit conditiones verè impossibiles, ita etiam quæ moraliter sunt impossibiles, eò quod sine peccato ad quod incitant, impleri non possunt. Item, quia eò quod matrim. est contractus favorabilis, in dubio oportet conservari, ut valeat *c. fi. de sent. & re judic.* Quare cùm dubium sit, an eæ conditiones serio, & animo non aliter contrahendi adjectæ fuerint, an solum joco, præsumit Ecclesia in hoc dubio, joco adjectas, & non animo suspendendi. & ita judicat matrim. esse validum, ac purè contractum esse. Unde fit, ut si ex aliis conjecturis deprehenderetur non aliter contraxisse, quàm sub ea conditione, & non aliter voluisse, in utroque foro judicabitur non esse matrim. purum. Ut docet optimè *Covar. 4. decret. 2.p. c.3. §.2. num.5.* Quod idem docuimus hoc lib.5. disp.3. num.17. de conditionibus impossibilibus, & ibi explicuimus conjecturas, quia decisio *d. c. fin.* locum obtinet, ubi dubium est de contrahentis intentione. Et quamvis eadem ratio militet in cæteris contractibus: quia tamen tantæ sanctitatis non sunt, nec ita favorabiles, non exclusit eas conditiones ab aliis contractibus. Ad 2. objectionem, dico, disparem esse rationem: quia ubi adiicitur conditio contraria substantiæ matrimonii, jam non est dubia contrahentis intentio, nam eo ipso quod eam conditionem adiicit, est manifestum dissensus signum.

7 Sed adhuc animus non quiescit, nec videtur exhausta difficultas. Quia esto legitima ratio sit, cur Ecclesia excludat conditiones turpes, & habeat pro non adjectis: quia incitant ad peccandum, non tamen apparet unde præsumat animum contrahentis fuisse, absolutè, & purè contrahere seclusa ea conditione: cùm sæpè conditio illa sit de re appetibili, ut de concubitu carnali, & ut plurimum adiicientes eam conditionem, velint omninò eam impleri: & ex altera parte Ecclesia minimè possit consensum ad matrim. requisitum supplere. Sed dico id decretum intelligendum esse, modo contrahentes norint conditionem esse turpem, si enim honestam esse crederent, non reiiceretur, sed sortiretur naturam aliarum conditionum honestarum, ut impleta conditione, & non aliter obligatio, aut matrimonii, aut sponsalium consurgeret: sicut hoc l. disp.3. n.8. diximus de conditione impossibili oportere, ut contrahentes norint esse impossibilem, & ibi probavimus. Ita *Adrian. 4. q.3. de matr. dub.7. Covar. 4. decret. 2.p. c.3. § 2. n.6. Lud. Lop. 2 p. instructorii novi, materia de matr. c.43. f.1093.* Oportet etiam ut eædem conditiones habeantur pro non adjectis, ut uterque contrahens norit jus eas reiicere, & habere pro non adjectis: ut probavimus ead. disp.3. n.11. & 12. de conditionibus impossibilibus: eodem enim tenore reiiciuntur, ac impossibiles *d. c. fin.* Et præterea, quia (ut dixi hoc l.5. disp.4. num.6.) habet locum id decretum non tantùm in conditionibus impossibilibus à natura, sed etiam in impossibilibus de jure: & hæ turpes sunt de jure impossibiles: quare eodem modo philosophandum est de illis, ac de impossibilibus: quo supposito, jure optimo Ecclesia, dum ipsi non constat de opposita intentione, sed contrahentium intentio dubia est, cùm ipsi norint ab Ecclesia reiici, præsumit voluisse contrahere purè, juxta Ecclesiæ mentem, & joco, ac non animo suspendendi contractum adjecisse prædictas conditiones: ut dixi d. disp. n.18. Et ita tenet *Alex. Carrerius de sponsal. lib.4. c.5.* (habetur *tom.9. tract.*) dicens requiri, ut sciat ab Ecclesia haberi pro non adjectis, & tunc præsumi consensum.

8 Ad argum. num.2. propositum, fateor ex forma contractus præcisè sumpti apparere non aliter esse consensum, nisi eveniente ea conditione, at supposita in contrahentibus scientia decreti Ecclesiæ reiicientis tales conditiones, dum aliter de opposita intentione non constat, sed dubia est, merito præsumit Ecclesia matrim. contractum esse secundùm intentionem Ecclesiæ eas conditiones reiicientis.

DISPUTATIO XVI.

Quid dicendum sit de his conditionibus, Si mecum concubueris, contraham tecum, vel, Si te virginem invenero, vel in primo concubitu mihi placueris, an, scilicet tanquam turpes reiiciantur?

SUMMARIUM.

De hac conditione, Si mecum concubueris, referuntur duæ sent. n.1. & 2. Et sent. authoris, n.3. Et quid, de hac conditione, Si permiseris coitum, n.4.

De hac conditione, Si te virginem invenero, si in primo coitu mihi placueris, referuntur duæ sent. n.5. & 6.

Sent. authoris circa conditionem, Si te virginem invenero, n.7. Et circa conditionem, Si in primo coitu mihi placueris, n.8.

Quid, si aliquis dicat, Contraham tecum, vel dabo tibi centum, si mecum concubueris? & an per copulam videatur recessum à conditione? num.9.

1 PRimò de hac conditione, Si mecum concubueris, contraham tecum: aliqui censent eam conditionem non esse turpem, ac proinde suspendere contractum, Quia initio copulæ hæc sponsalia pure contingunt, & consequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrim. per *c. Is qui fidem de sponsal.* Sic *Covar. 4. decret. 2 p. c.3. n.13. Ant. Cucus l.5. instit. majo. tit.11. n.51.* Sed hoc si verum est, locum habere poterat ante Conc. Trident. secus post, cùm jam sponsalia non transeant in matrim. per copulam: & sic conditio illa turpis est.

2 Alii verò censent, eam conditionem non suspendere sponsalia. Quia aut de concubitu illicito, & fornicario intelligitur, & tunc non suspendit, sed tanquam turpis reiicitur: aut de concubitu licito, & matrimoniali, & tunc non suspendit: quia jure ipso inest: cùm conjuges mutuò sibi debitum reddere teneantur. Sic *gloss. c.1. de sponsa duorum, verb. Permiserit, Ant. n.6. Anchar. fine, Abb. n. 6. Prapos. n.4. D. Ant. 3 p. t.1. c.19. §.5. ad fin. Rosell. matrimonium 5. num.7.*

num.7. Angel. matrimonium 3. imped.3. n.9. Sylvest. matrim.3.q.7. Tabiena matrimonium 2.q.ult. Brunel. de sponsal. c.33. n.6. habetur *tom 9. tractat.*

3 Melius tamen alii opinantur, dicentes, si intelligatur de concubitu turpi, reiici tanquam turpem: & manere sponsalia absolutè: si verò de concubitu licito, & matrimoniali, suspendere usque ad eventum. Quia censetur alio modo apposita quam jure insit: jure enim post contractum matrimonium datur bimestre: at ea conditio intelligitur, si statim inito matrimonio feceris tui corporis copiam. Sic *Card. c.1. de sponsa duorum, nu.3. & ibi Alex. de Nevo, n.9. &* 10. Quamvis hi non reddant rationem dictam: sed quia ea conditio non intelligitur in sponsalibus, sicut in matrim. Sed præstat nostra ratio, ob quam hanc sent. amplectuntur, *Adria. 4. q.3. de matrim. dub.8. Sotus 4. d.29. q.2. art.3. post 3. concl. vers. Censent enim, Navar.* nulla assignata ratione, *summa Lat. & Hisp. c.22. n.65.*

4 Hinc fit, si contractus celebratur per verba de præsenti sub prædicta conditione, ut Contraho tecum, si permiseris coitum, & intelligatur de coitu turpi, statim esse matrim. cum reiiciatur conditio: si verò de matrimoniali, perficir impleta conditione. Sic *Sylvest. matrimonium 3. q.7. Navar. n. praced. tit.*

5 Rursus de illa conditione, Si te virginem invenero, contraham tecum: vel, Si in primo coitu mihi placueris: aliqui dicunt reiici tanquam turpem, & sic manere sponsalia pura. Sic *gl. c. Per tuas, verb. Præsumendum, de cond. appos. & ibi Jo. Andr. n.7. Ant. n.8. Anchar. n.7. Abb. n.7. Specul. t. de condit. appos. in princ. n. 10. Innoc. c. De illis, n. unic. de cond. appos.* ubi *Alex. de Nevo n.2. & c.1. de sponsa duorum, n.12. Montalvus l.6. fi. tit.4. p.4. Spino speculo testam. gloss.15. princip. n.64.*

6 Alii verò censent non esse conditionem turpem, atque ita non reiici, sed suspendere contractum, quamvis intelligatur, si per coitum invenero te virginem. Quia ea conditio non fertur super actum turpem, sed super honestam virginitatis conditionem. Sic *Sotus 4. d.29. q.2. a.3. post 3. concl. vers. His nihilominus non obstantibus.*

7 Verius tamen est, sic distinguendum esse, de ea conditione, Si te virginem invenero, si intelligatur per aspectum matronarum, vel aliam justam indaginem, non reiici, sed suspendere. Quia est conditio honesta. Si verò intelligatur per concubitum, esse turpem. Quia incitat ad peccandum: & quamvis conditio virginitatis honesta sit, at quando apponitur, ac turpiter exploranda, est turpis, & inhonesta: unde meritò ea rejecta remanet contractus purus: Sic *Card. c. Per tuas, n.4. de condit. appos.* ubi *Alex de Nevo, n.9. & 11. Prapos. n.6. Aret. cons.82. col. penult. Rosella matr.5. n.8. Angel. matrimonium 3. impedim.3. n.7. Sylvest. matr.3. q.8. Nav. sum. Lat. & Hisp. c.22. n.66. Covar. 4. decr. 2. p. c.3. §.2. n.12. Tabiena. matrim.2. q. 21. n.12. Ant. Cucus lib.5. institut. major. t.12. n.51.* Et ex Theologis, *Petr. de Soto lect.3. de matr. ad fi. Enriq. lib.11. de matr. c.12. n.6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c.43. ad fin. & c.42. fol.1087. & seq. Barth. à Led. dub.25. de matr. post 10. concl. Philiarc. de offic. sacerd. to.1. p.2. lib.2. c.1. Petr. de Ledes. de matr. q.47. ar.5. dub.3. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.244. concl.8. n.8.*

8 Hinc fit, eam conditionem, Si mihi in primo concubitu placueris, reiici tanquam turpem. Quia semper est talis, concubitus sub ea conditione experiendi, an placeat fœmina, numquam potuit esse matrimonialis: cùm animus esset anceps, secus de illa conditione, Si mecum concubueris. Quia potest concubitus esse illicitus, ut si ante matrim. vel licitus, ut si intelligatur statim matrimonio contracto.

9 Tandem si quis dicat, Contraham tecum, vel dabo tibi centum, si mecum coieris, non erunt sponsalia, nec matrim. secuta copula, nec per eam videtur recessum à conditione. Quia habet electionem vel ducendi eam in uxorem, vel dandi centum: juxta *reg. In alternativis, de regul. jur. 6.* nec hæc facultas eligendi tollitur per carnalem copulam subsecutam: quia hoc nullo jure cautum reperitur. Sic *Sylvest. matrim.3. q.7. Angel. matrim.3. imped.3. n.8. Everard. in suis topicis, loco à natura alternativorum, num. 1.* ubi & alios refert. Et ex Theologis *D. Antonin. 3. p. t.1. c.19. §.5. ad finem.*

DISPUTATIO XVII.

An sicut conditiones turpes, & impossibiles reiiciuntur à matrim. ita etiam reiiciantur à sponsalibus.

SUMMARIUM.

Refertur opinio quædam dicens non reiici, nu.1. Et vera opinio contraria, num.2.

Solvuntur argumenta, n.3.

1 HAnc quæstionem movet *Petr. de Led. de matr. q.47. a.5. ad fin.* & refert aliquos Theologos doctissimos ex Salmantina schola sensisse non reiici à sponsalibus: & ipse dicit hanc sententiam esse probabilem: at contrariam longè probabiliorem. Ducuntur 1. quia secluso jure Ecclesiast. habenti eas conditiones pro non appositis, non reiicerentur conditiones impossibiles, sed annullarent, & turpes suspenderent matrimonium: ergo jus Ecclesiast. id statuens tanquam correctorium juris naturalis, & divini, est restringendum. Quæ enim à jure communi exorbitant, restringenda sunt, *reg. quæ à jure communi, de reg. jur. in 6.* Cùm ergo *c. fin. de condit. appos.* solùm in matrim. statuat eas conditiones reiici, extendendum minimè est ad sponsalia. Secundò, quia *d. c. fi.* asserit Pontifex reiici favore matrimonii, at sponsalia non sunt in jure favorabilia, sicut & matrim. ut constat, nam *in c. Sicut, & c. Cum in tua, de testib. & attest.* deciditur posse post publicatas attestationes recipi testes ad improbandum impedimentum objectum contra matrim. contractum. Quod est in matrimonii favorem, ut notat *glos. c. Juravit, verb. Patrib. de probat. & ibi Abb. n.2.* & tamen in sponsalibus non admittuntur testes publicatis attestationibus: ut habetur *d. c. Juravit*, docentque ibi *glos. verb. Patribus, Abb. ibi, n.2.* & omnes. Cùm ergo sponsalia non sint favorabilia, ac matrimonium, favor concessus *d. cap. fin.* matrimonio, non est extendendus ad sponsalia.

2 Fateor, rationes has urgentes esse, ni ex alia parte invenirem concordem omnium DD. sent. tamquam quid indubitatum supponentium reiici conditiones turpes ac impossibiles, tam à matrim. quam à Sponsalibus: à qua receptissima sent. nullo pacto recedendum est. Cujus ratio est, quia sponsalia sunt initium quoddam matrimonii, atque ita dispositum in matrim. censetur dispositum in sponsalibus, *l. Oratio, ff. de sponsal.* & quamvis fatear hanc rationem non multum urgere, & facilè dilui posse: at ea, ad uncta communi omnium DD. intelligentia illius *c. fin.* & ita ab initio receptum esse, fortissimè urget. Et ita conditiones turpes pariter reiici à sponsalibus, ut Contraham tecum, si mecum coieris, intelligendo de coitu turpi, vel Si te invenero virginem, intelligendo turpiter: attuli disp. præced. n.5. 6. & 7. multos auctores concorditer id tamquam notissimum supponentes, & solùm inter illos est discordia, quando illa conditio turpis sit. Et præter illos id docent *D. Th. 4. d.27. q.2. a.2. corp. D. Bonav. 4. d.28. q.3. an.13. Ricard. 4. d.27. a.3. q.2. D. Ant. 3. p. t.1. c.18. §.2. Turrec. c. Ubi non est, 30. q.2. ar.3. n.4. Palud. 4. d.29. q.2. ar.5. concl.7. nu.36. Sylvest. verb. Sponsalia, q.5. Rosella ibi fine, Tabie. ibi, q.2. a.3. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c.42. fine.* Et, *Rosella, Sylvest. Tabiena ibi, cum Angelo verb. Spons. n.18.* dicunt circa conditiones, eodem omnino modo judicandum esse de sponsalibus, ac de matrimonio. Et prætereà reiiciendas esse tam à matrimonio, quàm à sponsalibus conditiones impossibiles, & turpes docent *Lex fin. tit.4. p.4. Adrian. 4. materia de matr. q.3. dub.7. vers. Respondeo in foro judicii: Paludanus 4. d.29. q.2. ar.3. concl.7. n.22. D. Anton. 3. p. t.1. c.19. §.5. paulo post principium, Sotus 4. d.29. q.2. a.2. vers. Mens ergo Pontificis, Viguerius lib. instit. c.16. §.7. vers.6. ad finem, Philiarcus de offic. sacerd. to.1. p.2. l.2. c.1. §. Tres conditionum, Barth. à Ledes. dub.25. de matr. concl.7.*

3 Ad argum. proposita, nu.1. resp. Ad 1. dico, quando decretum correctorium non est in pœnam, nec in alicujus odium, sed declaratorium voluntatis, ob bonum commune, & favorem contractus, extendi debere ad casum similem, & in quo similis ratio militat: at *c. fi.* non statuit reiici conditiones impossibiles, ac turpes à matrimonio in odium, & pœnam adiicientium: nam similiter reiiceret à cæteris contractibus: sed id definit favore matrimonii, ut potius conservetur, quàm pereat: ut ibi dicitur: cùm ergo sponsalia, dispositio ad matrim. & via sint, idem favor ad ea extendi debet: expedit enim ad matrimonii bonum conservari sponsalia. Ad 2. dico non probari ex iis textibus, sponsalia non esse contractum favorabilem, sicut est matrim. nam etiam in matrim. non semper publicatis attestationibus admittuntur alii testes: quare *d. c. Cum in tua*, non absolutè id definitur, sed cum limitatione, scilicet, in hoc casu, & notat *ibi glos. verb. In hoc casu*, id est, cùm probata est consanguinitas, vel aliud impedimentum contra matrim. jam celebratum, potest altera pars publicatis attestationibus id impedimentum improbare: secus in aliis casibus. Et ratio est, ut docet *glos. c. Juravit, verb. Patribus, de probat. & ibi Abb. nu.2.* quia in dissolvendis sponsalibus non subest animæ periculum, cùm possint etiam mutuo consensu dissolvi, sicut subest in dissolvendo matrim. contracto. Quare ut bene ait *Abb.* quando in sponsalibus subest simile periculum animæ, admittuntur etiam testes post publicatas attestationes: ut si impedimentum contra sponsalia nondum probatum esset, & publicatis attestationibus producerentur testes ad id probandum, admitterentur utique, ne sequatur animæ periculum, si impediti perficerent sponsalia, per matrimonium.

DISPUTATIO XVIII.

An conditiones impertinentes habeantur pro non adjectis in matrim. vel potius illud suspendant.

SUMMARIUM.

Refertur opinio dicens reiici, n.1. Et ita reiici hanc conditionem, Si es pulchra, bene morigerata: secus Si non es cæca, cocles, aut alia insigni fœditate notata, n.2.

Opinio contraria authoris, n.3. Et solvitur argum. n.4.

1 ALiqui censent reiici. Idque nullo jure, aut ratione probant. Sed in gratiam eorum potest adduci, tales conditiones turpes videri: turpe enim apparet contractui tam sancto, & qui sacramen-

mentum est, impertinentem conditionem adiicere. Sic tenent *Sotus 4. d.29. q.2. a.3. paulo post princ. concl.2. Barth. à Led. dub.25. de matr. concl.9.* Et videntur tenere *Rosella verb. Sponsalia, fine, & ibi Sylv. q.5. D. Ant. 3.p.t.1. 18. §.2.* ubi asserunt, si conditio sit honesta, vel utilis, valere conditionem: onde oppositum videntur sentire, quando esset inutilis, atque impertinens.

2 Hinc inferunt *Sotus eo ar.3. post 3. concl. vers. Tandem quod de virginitatis, & Barth. à Led. eo dub.25. concl.3. Lud. Lop. 2.p. instruct. novi, materia de matr. c.43. fine*, si quis contrahat cum aliqua, hac conditione, Si non es cæca, muta, eocles, leprosa, aut alia insigni turpitudine deformata, vel hanc edocta es artem ad alendam vitam: validas esse hujusmodi conditiones. Quia sunt honestæ, multumque ad perpetuam cohabitationem, & generationem conducunt: secus si minus ad matrimonii finem conducerent: ut Si es pulchra, aut bene morigerata, Quia non sunt admittendæ in foro Ecclesiæ hujusmodi conditiones tamquam matrim. annullantes, si non verificentur.

3 Cæterùm nullo modo placet hæc sent. sed censeo hujusmodi conditiones suspendere contractum matrimonii, neque aliter esse validum, nisi illis stantibus. Prob. quia omnis conditio jure non improbata potest apponi matrimonio: ut colligitur à contrario sensu, ex *c. Super eo, de condit. appos.* ibi, *ac conditionem ipsam canonica non improbent statuta*. Et ita per eum text. docet *ibi Abb. n. 4. Alex. de Nevo, n.6. Lancelot. instit. juris cano. l.2. t. de sponsal. §. Sponsalia contracta sub conditione, vers. Sub conditione*: sed hæ conditiones impertinentes nullo jure reprobantur: ergo possunt validè apponi. Prob minor, quia *c. fi. de condit. appos.* reiicit conditiones turpes, quia incitant ad peccandum, (ut diximus hoc 5.l. disp.13. num.4. & 5.) sed conditio impertinens ad nullum peccatum inducit: ergo nullo modo est reiicienda. Pro hac sent. est *Henric. cap. fin. n.4. de appos.* ubi ait hanc conditionem, si navis ex Asia venerit, suspendere matrimonium. Pro eadem sunt DD. quos hoc 5. lib. disp.2. num.7. retuli asserentes conditiones, quæ non sunt necessariæ à natura, ut si Antichristus nascetur, suspendere matrimonium: quæ tamen impertinentissimæ sunt ad matrimonium.

4 Ad argum. propositum n.1. dico, quamvis conditionem impertinentem adiicere matrimonio, culpa aliqualis sit, non tamen est ex turpibus, quæ reiiciuntur a matrim. quia non obligat, neque incitat alterum contrahentem ad aliquod peccatum in futurum admittendum, qualis est illa, si furtum feceris. Ut docet *Covar. c. Cum sibi, n.13. vers. Hac tamen de testam.* in alio simili: dicit enim hanc institutionem, Instituo te hæredem, si me hæredem instituas, esse turpem, & captatoriam: at eam conditionem minimè esse turpem, quia nullibi prohibetur hæres hic institutus testatorem hæredem instituere.

DISPUTATIO XIX.

An idem quod de conditionibus est dictum, censendum quoque sit de modo, & demonstratione, & causa, ita ut si hæc contra-tientur matrimonio, illud vitient: si sint honesta, illud suspendant: si turpia, aut impossibilia, reiiciantur?

SUMMARIUM.

Refertur opinio asserens demonstrationem, & causam vitiare matrimonium, quando adversatur ejus substantiæ, n.1.

Opinio authoris, nunquam vitiare qualiscumque conditionis sint, nec suspendere, sed statim valere matrim. nisi adsit error conditionis servilis, aut personæ, n.2.

Quid si apponantur per modum conditionis? nu.3. Et ibi, explicatur quando demonstratio, & causa censeantur conditiones.

Circa modum refertur opinio, dicens: non vitiare matrim. quamvis ejus substantiæ adversetur, n.4.

Modus contrarius substantiæ matrimonii ipsum annullat, n.5.

Reprobatur quadam concordia, qua hac opinio, & contraria conciliantur, num.6.

Modus si impossibilis, vel turpis, omnino reiicitur, sicut conditio, n.7.

Modus si sit necessarius; habetur statim pro impleto, n.8.

Modus honestus, & possibilis non suspendit matrimonium, sed statim est validum. n.9. Et ibi, an alter teneatur modum servare.

Refutatur quadam opinio circa modum honestum, n.10.

Si sponsalia contrahantur in diem, sunt statim absoluta, quamvis ante adventum diei non obligent, n.11.

Solvitur argumentum, n.12.

1 QUid sint modus, demonstratio, & causa, qualiterque differant: dixi hoc 5.l. disp.1. n.2. Circa demonstrationem *Navar. sum. c.22. n.62.* ait, quamvis demonstratio, & causa numquam suspendant matrim. annihilare tamen, quando sunt contra substantiam, & matrimonii bona: & videtur favere *D.Th. & reliqui DD.* citati hoc 5.l. disp.9. n.6. asserentes annullare matrim. ipsi repugnantem conditionem, quamvis sit de præsenti, eùm tamen illa non sit propriè conditio, sed demonstratio. Fundamentum suæ sent. nullum affert *Navar.* sed potest esse: quia eo ipso quod non absolutè, sed sub ea causa, & demonstratione consentit, quæ substantiæ matrimonii adversatur, non videtur absolutè consentire in matrimonium.

2 Cæterùm omnino tenendum est, demonstrationem, vel causam per se sumptam, numquam suspendere, nec vitiare matrim. cujuscumque sit qualitas, sive sit turpis, sive contraria substantiæ matrimonii, sive vera sit, sive falsa: sed semper habetur pro non adjecta, ac firmum manere matrim. Ut Accipio te, quæ vel quia es sterilis, vel quia procuras venena sterilitatis, &c. Prob. 1. quia falsa demonstratio non vitiat legatum, *l. Falsa, 35. ff. de condit. & demonst.* ergo nec matrimonium, quod est favorabilius. 2. Quia quæ matrimonium variant, vel vitiant, debent ad substantiam, seu vim contractus spectare, sed demonstratio, & causa non spectant ad substantiam consensus contractus matrimonii, sicut spectat conditio, sed tantùm pertinet ad opiniones rerum, quas contrahentes conceperunt, vel ad causas, quæ ad contrahendum ipsos movent: ergo nullo modo variant matrimonium. Et confirm. quia error demonstrationis, aut causæ, qualiscumque sit, non vitiat matrim. nisi sit error personæ, aut conditionis: ut suo loco dicemus: non enim tollit consensum absolutum. Tandem, quia demonstratio, aut causa non se habet ut objectum, vel pars objecti contractus, sed antecedenter, & quasi motivum: ergo non irritat. Sic *Palud. 4. d.29. q.2. a.1. concl.1. n.5. & a.2. concl. 1. num.11. D. Ant. 3.p. t.1. 19. §.5. paulo post princ. Sylvest. matrimonium 3. q.12. Sotus 4. dist.29. qu.2. ar.1. Lud. Lop. 2.p. instr. novi, materia de matrim. c.42. paulo post princ.* Idem colligitur ex *Angelo, matrimonium 3. imped.3. fin. Rosella, matrimonium 3. num.9. Tabien. matrimonium 2. qu. ult. Petr. de Ledesm. de matrimonio, q.47. ar.5. dub.3. fin.* ubi generaliter dicunt, matrim. non vitiari ex falsa demonstratione, aut causa. Dixi per se, quia si reducatur ad personæ, aut conditionis errorem, annullabit matrimonium. Ut contraho tecum, quia, vel quæ es libera, vel primogenita Petri, si non esset libera, aut filia primogenita, esset nullum matrim. non ratione falsitatis causæ, aut demonstrationis, sed ratione erroris personæ, aut conditionis. Quia, quamvis ea causa, aut demonstratio non adiiceretur, adhuc ex tali errore contractum matrim. invalidum esset: unde deservit demonstrationis aut causæ appositio ad transferendum probationis onus in alterum. Ut Contraho tecum, quia, vel quæ es libera, tenetur fœmina probare eum scivisse esse ancillam. Sic *Sotus ea concl. 5. Palud. eo art.1. concl.5. n.9.*

3 Intellige tamen, quando apponuntur per modum causæ, aut demonstrationis, nam si apponantur per modum conditionis, judicandum est de illis, sicut de conditionibus. Ut, Contraho tecum, quæ dabis tantam dotem: tunc licèt videatur demonstratio, at est sensus conditionalis. Sic *Palud. eo. a.1. concl.2. num.6.* & subdit *a.2. concl.2. num.12.* si causa adiiciatur in futurum, ut Contraho tecum, quia dabis tantam dotem, esse quasi modum. At *Sylvest. & D. Anton. cit. num. praced.* ajunt, Contraho tecum, quia dabis, non suspendere: & ita sentiunt non esse conditionem: aliàs suspenderet. Sed melius *Sotus, & Lud. Lop. ibid. citati*, dicunt, quando demonstratio, aut causa adiiciuntur per verbum futuri, esse dubium sensum, aut enim referunt conditionem, & tunc faciunt sensum, Si dederis, & tunc judicandum esse sicut de conditionibus: si enim honestæ sunt, suspendent: si turpes, aut impossibiles, reiicientur: si contrariæ substantiæ matrimonii, illud annullabunt: aut tantùm important credulitatem contrahentis, & tunc manere intra limites demonstrationis, aut causæ: quare nullo modo suspendent: nec vitiabunt matrim. sicut dictum est.

4 De modo autem major est difficultas. Quidam enim asserunt modum contrarium substantiæ, aut bonis matrimonii, ipsum non annullare: ut Contraho tecum, ut venena sterilitatis procures, vel ut te adulterandam tradas. Prob. quia modus in hoc distat à conditione, quod conditio suspendit actus perfectionem, ita ut ante ipsius implementum validus minimè sit: at modus non suspendit, sed advenit actui perfecto, statimque valet actus, & alter obligatus manet ad modi implementum. Ut Dono tibi equum, ut facias hoc, valet statim donatio, & tenetur donatarius implere modum, *l.1. 2. & fin. C. de donat. qua sub modo*. Et docent specialiter *Bartol, l. Quibus diebus, §. Termilius, ff. de condit. & demonst.* Item quia modus non ad naturam contractus spectat, sed ad finem intentum per contrahentem. Sic docent *Barth. auth. Ingressi, C. de sacrosanct. Eccles. num.29. Jacob. Butrigarius ibi, Paulus à Castro ibi, num.14. Alberic. nu. 15. Salicet, num.5. vers. Tertio casu, Jason num.39. Anton. c. fin. num.8. de condit. appos* ubi *Præpos. num.8. & 9. Roman. l.1. §. Si stipulanti, nu.21. ff. de verb. obl. Joan Imol. l. Ubi ita donatur, num.4. ff. de donat. causa mort. Sotus 4. d.29. qu.2. a.1. concl.1.* Ejusdem sententiæ videntur alii indistinctè asserentes matrim. contractum sub modo, statim valere, ac si modus adjectus non esset. Hi sunt, *Verveccius*, quem refert, & sequitur, *Rosella matrim.5. num.9. Tabiena matrimonium 2.q. ult. Petrus de Ledes. de matrim. q.47. a.5. dub.3. fine.*

5 I. Conclusio sit. Modus contrarius substantiæ, aut bonis matrimonii, ipsum annullat, sicut & conditio contraria. Prob. ex *c. fi. de condit. appos.* ubi habetur, hanc conditionem contractui matrimonii adjectam, Contraho tecum, donec pulchriorem inveniam, ipsum vitiare tamquam ejus substantiæ contrariam: & tamen est eadem ratio de hac conditione, & de modo, nam sicut modus non suspendit dispositionem, sed advenit dispositioni perfectæ, ita hæc conditio: ergo similiter modus contrarius sub-

stantiæ

stantiæ vitiabit. 2. Prob. ex *l. Per servum. 14. §. 1. junct. l. seq. ff. de usu & habita.* ubi si ususfructus legetur absque usu, distinguitur, an in eadem oratione eodemque contextu legatum fiat, ut tunc legatum sit inutile: eò quòd inutilis sit ususfructus absque usu: vel in diversa oratione fiat, tunc enim valet legatum ususfructus, rejecta usus ademptione: ergo similiter quando eodem verborum contextu contrahitur matrimonium sub modo repugnanti & incompatibili, vitiabitur matrim. Secus quando matrim. jam contracto advenit modus contrarius. Item, quia modus inest contractui: nec pactum à contractu separatum inducit: ut si vendo tibi domum, ut facias hoc, non sunt duo contractus diversi, & separati, sed unus: ergo quando modus est contrarius matrimonio, habet in ipso sui initio, contractus matrimonii vitium. Tandem: quia obligari ad aliquid contra substantiam, & bona matrimonii, tollit essentiam matrimonii: (ut dixi l. 2. disp. 29. n. 12.) sed contrahens sub modo obligatur ad illum modum servandum: ergo obligatur ad aliquid repugnans essentiæ matrimonii, quando is modus est essentiæ contrarius, & consequenter annullabitur matrim. Et ita hanc sent. tenent *Franciscus Aretin. l. 1. §. Sed si mihi, nu. 4. ff. de verb. obl. Decius auth. Ingressi, n. 33. C. de sacros. Eccles. Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 3. concl. 1. n. 16. & concl. 4. nu. 19. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. paulò post principium, Angel. Matrimonium 3. imped. 3. fine, Sylvest. Matrimonium 3. q. 12. Navar. sum. c. 22. n. 62. Covar.* cum aliis, quos refert *4 decret. 1. p. c. 3. §. 1. n. 8. & 17. Greg. Lop. l. 5. verb. Aquellas, t. 4. p. 4.*

6 Nec placet distinctio *Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, mater. de matrim. c. 42. paulò post princ.* ubi hac distinctione nititur utramque sent. ad concordiam redigere, ut scilicet modus contrarius substantiæ matrimonii non vitiet, quando apponitur ut causa impulsiva, secus si apponitur, ut per illum inducatur obligatio ad ejus observantiam. Displicet (inquam) quia semper ea est modi natura ut contractum minimè suspendat, verùm alter recipiens sub modo, teneatur illum observare: ut dixi n. 4.

7 II. Conclusio. Si modus sit impossibilis, verbi gratia, Contraho tecum, ut digito cœlum tangas, valet omnino matrimonium rejecto modo, & similiter si sit turpis. Probatur, quia similis conditio tanquam impossibilis, & incitans ad peccandum rejicitur à matrimonio, per *c. fin. de conditio. appos.* ergo à fortiori rejicietur modus impossibilis, & turpis, qui incitat ad peccandum: cùm hic non suspendat contractum, sed adveniat contractui jam perfecto. Et confirmatur, quia in aliis contractibus, ubi conditio impossibilis vitiat, modus impossibilis non vitiat, sed rejicitur, ac si appositus non esset. Ut cum multis per eum citatis docet *Molina l. 2. de primogenitis, c. 12. nu. 42.* dicens, ab omnibus esse receptum: & *Padilla l. Cum donationis, nu. 8. C. de transaction. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 208. §. Modus impossibilis:* quamvis contrarium velit probare *Sarmiento lib. 2. select. c. 3. n. 7. & seqq.* ergo à fortiori in matrim. ubi conditio impossibilis rejicitur, rejicietur & modus. Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 3. concl. 7. n. 22. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. in princ. Angel. Matrimonium 3. impedim. 3. fin. Sylvest. Matrimonium 3. q. 12.*

8 III. Conclusio. Si modus est necessarius, ut Contraho tecum, ut moriaris, habetur statim pro impleto, ut de conditione necessaria supra docuimus. Sic *Palud. D. Antonin. Angel. & Sylv.* ubi in concl. præced. eos retuli.

9 IV. Conclusio, Si modus sit honestus & possibilis, non suspendit matrim. sed statim est validum. Ratio est, quia natura modi est, ut non suspendat, *l. Cum ab eo, 41. ff. de contrah. emp.* Sic *Palud. D. Anton. Angel. Sylvest. in conclusione 2. citati. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. novi, materia de matrim. c. 42. paulò post princ.* Quare dicendum est, si modus ille honestus, & possibilis cedat in apponentis favorem, ut Contraho tecum, ut des mihi centum: valere statim matrim. at alter tenebitur modum adimplere: si verò modus sit gratia tantum alterius contrahentis, ut Contraho tecum cum decem libris, ut habeas unde emas tibi fundum, ad nil teneri. Ut habetur expresse, *l. Titio centum, 70. in princ. ff. de condit. & demonst.* Sic *Palud. D. Anton. Sylvest. Angel. concl. 2. cit.*

10 Hinc fit, minus bene *Hostien. c. De illis, ad fin. de cond. appos. & ibi Joan. Andr. n. 3. init.* sic distinguere, si modus non pendeat ex arbitrio & voluntate tertii, non suspendit, ut Contraho tecum, ut des centum: si autem pendeat, suspendit, ut Contraho tecum, ut patri placeat. Quare meritò hanc distinctionem rejiciunt, dicentes in neutro casu suspendere, *Calderinus cod. c. De illis,* ubi *Anchar. n. 1. Alex. de Nevo, n. 10. & 11. Præpos. n. 4.*

11 Ultima Concl. Si sponsalia contrahantur in diem, ut Contraham tecum, ab hinc uno anno, quamvis non obligent ad contrahendum ante anni lapsum, at non suspenduntur, sed statim sunt pura, & obligant. Quia quamvis dies habens annexam tacitam conditionem voluntariam, quæ potest adjici, & non adjici, suspendat obligationem, ut in legato annuo, in quo virtute plura legata continentur, *l. Senatus, § fin. ff. de donat. cau. mortis,* primi anni legatum est purum, sequentium autem conditionale. Ut notat *ibi gl. verb. Mulca. per l. Si in singulos, ff. de annuis legatis:* perinde. n. est ac legare quolibet anno, si legatarius vixerit: unde obligatio 2. anni non cedit ante primam diem 2. anni. Quia conditio tacita, Si vixerit legatarius, suspendit. Unde non transmittitur legatum illud ad legatarii hæredes, poterat enim legare testator illi, & hæredibus: & proinde conditio, Si vixerit legatarius, fuit voluntaria. At secus est ubi ea conditio est omnino necessaria, ut contingit in matrimonio, & sponsalibus, ubi conditio, Si vixerit, est omnino necessaria, & tacitè necessario, intelligitur, & ideo non reddit actum conditionalem. Præterea, quia id quod in diem stipulamur, statim quidem debetur quamvis ante diem illam exigi nequeat. Et ita docet *Paludanus 4. distinct. 29. quæst. 2. articul. 4. nu. 24.*

12 Ad argum. propositum nu. 4. ad probandum modum contrarium substantiæ matrimonii, non vitiare: respondetur, quando modus non contrariatur, repugnatque ipsi actui, tunc non vitiare, nec suspendere, sed accidere actui perfecto: at quando repugnat, cùm implicet, repugnantia ipsius actus valori, & perfectioni, vitiare. Ad confirm. dic, non pertinere ad naturam contractus, quando ipsi non repugnat.

LIBER SEXTUS.

DE DONATIONIBUS INTER CONJUGES SPONSALITIA LARGITATE, ET ARRIS.

Divisio totius libri.

Quia dissolutis sponsalibus, quandoque acquiritur sponsalitia largitas alteri sponso, & consummato matrim. semper acquiritur: arraeque similiter matrimonii consummatione comparantur; non abs re erit de sponsalitia largitate, & arris tractatum hunc edere. Et quoniam in eo tractatu, passim in id principium incidendum est, an donatio inter conjuges valeat; agendum est pariter de donationibus inter virum, & uxorem. Prius igitur de donationibus inter virum, & uxorem, quando sint valida, & quando invalida, agendum est; & quo pacto donationes tales invalida confirmentur. Deinde de sponsalitia largitate, Tandem de arris.

DISPUTATIO I.

Utrùm valida sit donatio inter virum, & uxorem?

SUMMARIUM.

Donatio inter conjuges quotuplex sit? & quid sit sponsalitia largitas, donatio ante nuptias, vel propter nuptias, & arra? n.1. Et ibi donatio propter nuptias non est in usu, & ejus loco successere arra.

Donatio inter conjuges est invalida, potestque ad libitum revocari, n.2. & ibi, an ex ea oriatur obligatio naturalis, & in foro conscientia?

Non tamen est omnino nulla nec tenetur conjux donatarius statim restituere, n.3.

An sit invalida, si fiat ante consummatum matrim. receptasque Ecclesia benedictiones? n.4. Et quid, si fiat post annum à contracto matrim. vel facta ante eum annum, confirmetur illius anni lapsu, n.5. & ibi, leges fori vi carent, nisi probetur earum usus.

Non valet donatio ante contractum matrim. si ejus effectus differatur in matrimonii tempus, n.6. Et ibi idem est aliquid fieri tempore inhabili, vel non permisso, & referri in tempus inhabile, vel non permissum.

Explicatur l. Inter eos, ff. de donat. inter vir. & uxor. n.7.

Non valet donatio inter conjuges, per interpositas personas, n.8.

Idem est, licet dicti conjuges, separati habitaverint, n.9.

Quid, si donetur conjugi per eos, qui aliquo modo conjuges contingunt per patriam potestatem, ut si socer det nurui, n.10.

Principale propositum semper inspiciendum est, n.11.

Cateri contractus inter conjuges, valent, n.11. & legatum, n.12.

1 PRÆMITTENDUM est, donationem inter conjuges, vel sponsos, quandam esse simplicem, quandam verò ob causam. Illa est, quæ ex meræ donantis liberalitate proficiscitur, *l. in princ. ff. de donation. leg. 1. titul. 4. part. 5.* Hæc verò quæ non merè liberaliter, sed ob aliquam causam fit. Et est triplex. Quędam est, sponsalitia largitas. Alia, donatio propter nuptias, vel ante nuptias. Et alia, arra. Sponsalitia largitas est, quæ fit inter sponsos de futuro, ob matrimonii ineundi spem, ejusque causam quam Hispanè vocamus, *las donas, y joyas que se enbian los desposados.* vocatur etiam mundus muliebris, teste *Matienzo l. 5. recopil. t. 2. rubr. n. 1.* Appellatur etiam donatio ante nuptias, vel dotalitium quod tradit sponsus sponsæ: teste *Joan. Lupo rubr. de donat. inter virum & uxorem, §. 3. n. 2.* Licet alii pro eodem usurpent donationem propter nuptias, & ante nuptias: ut *Anton. Gom. l. 50. Tauri n. 9.* Donatio autem propter nuptias, seu ante nuptias, est id quod confertur à viro, vel ab alio ipsius loco, pro matrimonii oneribus, ad similitudinem dotis quæ confertur viro per uxorem: & sic appellatur dos, *§. Est & aliud, instit. de donat. l. Cum multa, C. de don. ante nupt.* & dissoluto matrimonio etiam post consummationem, redit ad virum, *c. fin. de dona. inter vir. & uxor.* ut dos data per uxorem viro redit ad ipsam soluto matrimonio. Unde licet antiquitus donatio propter nuptias appellaretur arra, apud Hispanos *l. 1. t. 11. p. 4.* valde tamen differunt. Quia soluto matrimon. arræ fiunt uxoris, nec redeunt ad virum donantem: sicut redibat donatio propter nuptias. De qua differentia, & aliis consulendus est *Anto. Gom. l. 52. Tauri nu. 12.* Et de hac donatione nihil amplius dicendum est: abiit enim in desuetudinem. Ut testantur *glos. auth. Æqualitas, fine. C. de pact. convent. Bald. auth. Dos data, C. de don. propter nup. Paris. cons. 95. nu. 35. lib. 2.* & alii quos refert, & sequitur *Ant. Gom. l. 52. Tauri, num. 11 fine, Jul. Clarus lib. 4. receptarum, §. Donatio, q. 11. init. Tello l. 16. Tauri, num. 8. Valascus cons. 2. num. 11. tom. 1. Matienzo l. 5. recop. t. 6 l. 1. gl. 8. num. 8. Azebed. eod. t. 6. l. 12. nu. 4. Joan. Garcia de donat. remuneratoria, nu. 50. Barbos. l. Si cum dotem, 23. §. Si pater, n. 11 ff. solut. matrim. Spino speculo testam. gl. 18. num. 95. Angulo de melior. l. 9. glos. 3. n. 19. Ajora de partit. 2. p. q. 44 fine, Avendaño l. 29. Tauri gl. 2. nu. 1. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 290. ad fin.* Arræ autem non sumuntur apud Hispanos, pro eo quod traditur in signum matrimonii contrahendi: in qua significatione late egimus lib. 1. de ipsis: sed sunt donatio facta sponsæ, per sponsum, in remunerationem pudicitiæ, vel nobilitatis, vel dotis sponsę, quas soluto matrim. sponsa lucratur. Hæ autem arræ, quamvis valde differant à donatione propter nuptias, quæ olim erat in usu: successerunt tamen loco illius. Ut constat ex *l. 1. fine, tit. 11. p. 4.* ubi dicitur donationem propter nuptias appellari in Hispania arras. Et docent *Castillo l. 50. Tauri, nu. 6. Gomez. Arias l. 49. Tauri, nu. 6. Joan. Lup. rub. de donat. §. 24. init. Suar. l. 3. fori, t. 2. de las arras, l. 1. nu. 2. Greg. Lop. l. 87. verb. Segun fuero, t. 18. p. 3. Burgos de Paz. cons. 14 n. 1. Valascus d. cons. 2. n. 13. Olan. concordia. lit. D. verb. Donatio nu. 71. Tello d. nu. 8. Azebedo, d. l. 12 n. 4. Baeza de non melioran. filiab. c. 11 num. 13. & c. 5. n. 18 Padilla auth. Res quæ, nu. 95. C. communia de legat. Barbosa d. §. Si pater, n. 11. Gutier. 3. pract. q. 43. nu. 6. Spino d. glos. 18. num. 95. Ajora d. q. 44. P. Molina proximè citat.*

2 Hoc præmisso, I. Conclusio sit: donatio simplex inter virum, & uxorem, non est valida: & subinde potest per donatorem ad libitum revocari. Habetur expressè *c. fin. de donat. inter vir. & uxor. & l. 1. 2. & 3. ff. eod. tit. & l. 4. t. 11. p. 4.* Quibus in locis ea prohibitionis hujus redditur ratio; ne mutuo se amore spolient. Quare cùm tali donationi jus resistat, nulla prorsus obligatio civilis, vel naturalis, seu in foro conscientiæ, ex ea orietur. Ut constat ex *l. 3. §. Secundum autem, ff. de donat. inter vir. & uxor.* ibi, *ipso jure quæ inter virum & uxorem donationis causa geruntur, nullius momenti sunt.* Sic *Bart. l. Quod meo, init. & ibi Alex. ff. de acquir. possess. Greg. Lop. l. 4. verb. Non deve, tit. 11. p. 4. Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 64. fin. & to. 2. var. c. 4. n. 23. init.*

3 Monuerim tamen, hanc donationem dici nullam, & invalidam, non quod omnino nulla sit, sed quia potest ad libitum à conjuge donante revocari. Non est autem omnino nulla: quia (ut dicemus hoc 6. lib. disp. 14.) confirmatur morte, trahiturque retro. Sic *Abb. c. fin. n. 3. de donat. inter vir. & uxor.* ibi *Alex. de Nevo, n. 3. Joan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & uxor. §. 69. n. 1. Tabiena verb. Dos, q. 9. num. 10. Molin. l. 1. de primog. cap. 12.* Sicut etiam donatio causa mortis appellatur imperfecta, & invalida: eo quòd usque ad mortem revocari potest, licèt à principio valida fuerit, dominiumque transtulerit. Ut bene docet *Molin. ibi n. 15.* Unde infero, conjugem cui alter aliquid tradit causa donationis, non teneri illud restituere, sed posse tuta conscientia retinere, expectareque donec morte confirmetur, si donator præmoriatur. Et constat, quia jura concedunt ut ea donatio invalida, morte confirmetur, traditione rei donatæ secuta, vivo ipso donante, & non aliter: (ut dicemus eadem disp. 14. n. 6.) ergo permittunt illi conjugi donatario retentionem rei donatæ, & sibi traditæ, ut expectet confirmationem morte donantis præmortui. Quòd si conjux ipse donatarius præmoriatur, donatio illa tamquam nulla, nec morte confirmata, (ut dicemus ead. disp. 14. nu. 20.) cedit ad ipsum donantem, eique restituenda est.

4 Quidam temperant prædictam conclusionem, ut donatio inter conjuges minimè valeat: quando fit matrimonio consummato, & Ecclesiæ benedictionibus secutis, uxoreque ad viri domum traducta. Ducuntur, quia ratio prohibitionis, ante hoc tempus, non ita militat: cum non tanto eo tempore conjuges amore ardeant, ac postea. Item quia jura pro ea conclusione allegata, n. 2. docent non valere donationem inter virum, & uxorem: nomine autem viri, & uxoris, in materia exorbitanti, correctoria, & odiosa, qualis est hæc, quia stando in jure naturæ valebat donatio inter eos, solum comprehenduntur conjuges post matrim. consummatum (ut probavi l. 1. disp. 1. n. 3.) Sic docent *Azo, Imola, Alex. Purrus, Campegius,* quos refert *Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 66. vers. Octavus est*: & alii quos refert *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 55. num. 1.* Sed dicendum est, non valere etiam inter sponsum & sponsam de præsenti, ante matrimonium consummatum. Probatur ex *l. Non sine, ver. Quamvis, C. de bonis mater.* ibi, *idem justum de uxore, quam de sponsa arbitratus est*: ubi ex rationis identitate docetur, dispositum de viro, & uxore, ad sponsos de præsenti protrahi: at in præsentiarum sic con-

fic contingit, major enim affectio est inter sponsos de præsenti, cum omnia nova placeant, & quotidie tepescat amor. Quare tunc faciliores sunt sponsi, ac liberaliores ad petita sibi invicem concedenda, quare mutuo se amore spoliarent. Indeque ortum habuit, ut lex fori (ut dicemus, n. seq.) decreverit, anno elapso à contracto matrimonio, valere donationem inter conjuges, quasi tunc amore jam tepido, periculum se spoliandi cessarit. Præterea constat ex *l. penult. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ibi, *itaque nisi ante matrimonium contractum (quod de consensu intelligitur,) donatio facta esset, non valeret.* Sic docent *gloss. l. 3. verb. Concubina, ff. de donat. inter vir. & uxor. Bald. Cynus* & alii, quos refert dicens nullibi oppositam sententiam posse practicari, *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 55 num. 2. & seq. Paris. cons. 86 num. 40. & seqq. lib. 3. Socin. Salic. Imola. Alex.* quos refert, & sequitur *Ant. Gom. l. 52. Tauri, num. 66. vers. Octavus est, Segura l. 1. § Si vir, num. 12. 13. & 14. ff. de acqu. possess. Navar. sum. c. 17. num. 149. Villalobos in antinomia juris, lit. D. verb. Donatio, num. 24. Greg. Lop. l. 3. verb. Por palabras, t. 51. par. 4. Dueñas reg. 221. ampliat. 1. Olanus in concord. lit. D. verb. Donatio. n. 69.* Itemque docent multi DD. asserentes *leg. 52. Tauri*, permittentem donari sponsæ de præsenti sponsalitiam largitatem, corrigere jus commune, quod eam prohibebat: quos referam hoc 6. lib. disp. 23. n. 1. Et ex Theologis *P. Molina tom. 2. de justitia, tract. 2. disp. 289. §. Quamvis autem, Lud. Lop. lib. 2. de contract. cap. 47 fol. 522. col. 2. vers. Porro quoniam Manuer. 1. 10. sum. c. 92. n. 1.*

5 Alii intelligunt, ut donatio non valeat inter virum, & uxorem: nisi fiat post annum elapsum à contracto matrimonio: tunc enim dicunt valere: Ducunturque per *l. 3. tit. 12. lib. 3. fori*, id disponentem pro regno Hispaniæ. Et ratio est, quia transacto anno cessat amoris fervor, qui totius ipsius matrimonii causa esse posset, ut conjuges ipsis permissa donatione, se spoliarent. Sic tenent *Joan. Lup. rubr. de donat. § 54. nu. 2. Bernar. Diaz reg. 213. vers. Quinto fallit, Montalv. lib. 3. fori, t. 12. l. 3. Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 66. fine, Dueñas reg. 221. fine.* Addit *Anton. Gom.* donationem inter conjuges intra annum primum matrimonii factam, confirmari lapsu anni, in Hispania: sicut jure communi confirmatur morte. Sed usus hujus legis probandus est ab ea allegante: ut bene docent *Olanus concord. juris, lit. D. verb. Donat. n. 70. Gutier. de jura. 1. p. c. 3. n. 25. Molina tom. 2. de just. tract. 5. disp. 289. §. Gutierrius de juram.* dicens eam legem non esse usu receptam. Nam leges fori non sunt propriè leges, sed potius quædam scriptæ consuetudines, tantum obligantes ubi usu approbatæ sunt. Ut constat ex *l. 1. Tauri*, ibi, *mandamos que se guarden las leyes de los fueros, en lo que son usadas, y guardadas en los dichos lugares.* Quæ lex habetur in nova recopil. legum Castellæ, in pragmatica initio illius posita. Unde alleganti leges fori incumbit onus probandi esse usu approbatas. Ut contra *Villalobos in commun. opin. lit. A. verb. Arra, nu. 251. & Montalvum in suo repertor. verb. Leges, & l. 10. t. 11. p. 3. & fin. t. 6. lib. 1. fori*, dicentes præsumi esse in usu: & ita alleganti non incumbere hoc probare, sed adversario neganti usum, incumbere non usum ostendere; docent *Castillo l. 1. Tauri, verb. En que fueron usadas: & ibi Burgos de Paz à n. 107 & n. 119.* dicit sic practicari in regio consilio: *Suarez proœmio legum fori, n. 1. & ibi Baldesius ejus additionator: Gregor. Lop. l. 7. verb. Paladino, tit. 2. p. 1. & l. 28. verb. Frate, tit. 15. p. 7. & l. 42. gl. 3. t. 53 d. 5. Gutier. & Olanus proximè citati. Idem Gutier. auth. sacramenta puberum, n. 66. C. si advers. vend. & lib. 2. pract. qu. 93. nu. 3. Orosceius l. De quibus, n. 4 ff. de legibus, Rosas epitome successionum, c. 18. nu. 5. Mascard. de probat. concl. 78. n. 22 Matienzo lib. 5. recop. tit. 9. l. 2. glos. 2. nu. 56. Azebedo lib. 4 recop. tit. 14. l. 3. n. 1.*

6 II. Conclusio: non tantum donatio inter conjuges invalida est, sed etiam donatio ante contractum matrimonium facta, si ejus effectus differatur in matrim. contracti tempus. Constat ex *l. Quod sponsu, 4. C. de donat. ante nupt.* ibi, *quod sponsa ea l. donatur, ut tunc dominium ejus adipiscatur, cum nuptiæ fuerint secutæ, sine effectu est.* Et ratio est, quia idem est rem fieri tempore inhabili, vel prohibito, & conferri ad tempus inhabile, vel prohibitum, *l. In tempus, ff. de hered. instit. & l. Eum qui, ff. de jurisdict. omn. judic.* cum multis similibus congestis per *Tiraq. tract. de tenuit. limit. 2. n. 3.* Hanc conclusionem docent omnes.

7 Sed objicies *l. Inter eos, 28. ff de donat. inter vir. & uxor.* ibi, *inter eos qui matrimonio coituri sunt, ante nuptias donatio facta jure consistit etiam si eodem die nuptiæ fuerint consecutæ.* Unde *glos. c. fin. verb. Constante, de donat. inter vir. & uxor. Angel. Donatio. 3. n. 6. Sylvest. Donatio. 2. q. 1.* dicunt valere donationem inter sponsos de futuro. 2. Quia, (ut dicemus hoc 6. lib. disp. 18. nu. 2.) sponsalitia largitas valet inter sponsos de futuro jure communi, & ejus eventus refertur in tempus contracti matrimonii: enim ea tota non acquiratur donec consummetur matrimonium: ut dicam eadem disp. 18. n. 2. Et cùm jure communi nulla esset taxa huic sponsalitiæ largitati imposita, quidquid sponsus donaret ante matrimon. contractum, valeret: cum posset pertinere ad sponsalitiam largitatem. Nemo enim viam eligere videtur, qua sua dispositio subvertatur, *l. 3. ff. de milit. testam.* Ad 1. dic intelligi eam legem, quando donatio non refertur in tempus contracti matrimonii, sed absolutè fit, transferendo statim dominium: licet enim posteà eadem die sequatur matrim. firma manebit. Et ita *gl. l. Quod sponsa, C. de donat. ante nupt. verb. Sine effectu*, reddens rationem, quare donatio facta ante matrim. à sponso, collata in matrimonii tempus, non valeat: ait *quia ante matrim. non transit dominium, quia noluit: nec post, quia non potuit.* Ad 2. dic, sponsalitiam largitatem non referri ad tempus contracti matrimonii: ut dicemus infra, d. disp. num. 8.

III. Conclus. non valet donatio inter conjuges, etiam facta per interpositas personas. Ut si vir det aliquid cuidam, ut donet uxori. Sic habetur expressè *l. Si sponsus, statim in princ. & vers. Generaliter tenendum est, & l. 3. §. Videamus, fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Quia paria sunt per se, vel per alium facere: qui enim per alium facit, per seipsum censetur facere, *l. 1. in prin. ff. de eo per quem factum erit.* Et docent omnes. 8

IV. Conclusio: licet vir & uxor diu seorsum habitaverint, adhuc inter eos donatio non valet. Vere enim sunt vir & uxor. Sic *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 34 init. Dueñas regul. 221. ampliatione 6.* 9

V. Conclusio: non tantum donatio inter conjuges non valet, sed etiam inter eos, qui aliquo modo conjuges contingunt per patriam potestatem. Ut si socer det nurui. Quem casum bene explicat *Joan. Lup. rub. de donat. §. 43 num. 1.* & expressè habetur *l. 3. §. Videamus, à vers. Qui in ejusdem, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Sed advertit *Joan. Lup. eadem rubr §. 43. n. 1.* in Hispania sublatum esse hoc, & sic valere: cum esset patria potestas in filios per contractum matrimonii: per *l. 47. Tauri*, quæ hodie est *l. 8. t. 1. lib. 5. recop.* per quam cessat ille casus. 10

VI. Conclusio: licet donatio inter conjuges non valeat: at cæteri contractus inter ipsos initi, valent. Ut venditio, permutatio, &c. Habetur expressè *l. Si sponsus 5. vers. Circa vendit ff. de donat. inter vir. & uxor.* & hoc dummodo pretium æquivaleat rei venditæ: si enim pretium minus justo sit, remissio illa pretii, erit donatio invalida. Ut ibi expressè deciditur. Quod intellige, quando animo vendendi facta est venditio. tunc enim venditio valet, non autem remissio pretii: si vero animo donandi principaliter est facta, venditio nullius est momenti. Sic habetur expressè ea *l. Si sponsus, vers. Circa venditionem.* Quia principale propositum semper inspiciendum est, *l. Rogasti, in princ. l. Si quis nec causam, ff. si cert. pet. & l. Si quid donationis causa, ff. de contrah. empt.* Unde infert *Tiraq. alios referens, l. Si unquam, verb. Donatione largitus, nu. 4. C. de revoc. donat.* vendita re minori pretio, animo vendendi, licet remissio illa pretii sit donatio, excedatque 500. aureos, non indigere insinuatione. Quia principale propositum fuit vendendi: qua tamen indigeret, si principale propositum esset donandi. Et hæc consideratio magni est momenti: ut advertit *Alex. de Nevo c. fin. n. 8. de donat. inter vir. & uxor.* quia quando venditio non valet, ea rescindetur pretio restituto: quando autem valet, supplebitur pretium, conservata venditione. 11

Ultima Conclusio, legatum inter virum & uxorem, valet. Sic supponit *c. Si pater. de testam. in 6.* & ex contextu id notant *Anchar. ibi n. 3. Francus notab. 6. Acosta ibi, p. 1. super verb. Legavit, nu. 1.* & omnes. Quia quamvis legatum quædam donatio sit, *l. Legatum, in 2. ff. de legat. 2.* confertur tamen in tempus soluti matrimonii: ad quod tempus collata donatio inter conjuges, valida est, ut dicam disp. 3. n. 8. 12

D I S P U T A T I O II.

Utrùm inter conjuges qui veri non sunt, sed putativi, valeat donatio?

S U M M A R I U M.

Quot casus disputandi sint? n. 1.
Quando uterque conjux novit matrimonii nullitatem, valet donatio in foro conscientiæ, donec petenti fisco, sibi per judicem applicetur, & an hoc actio competat fisco solum, quando matrim. est consummatum, n. 2.
Quando solus conjux legans erat conscius imp. dirimenti valet legatum, n. 3.
An idem sit in donatione & dote? referuntur duæ sententiæ, n. 4.
Sententia auctoris, n. 5. Et ibi, solvens ex falsa causa, conscius falsitatis, censetur donare. Et dos tradita viro ignoranti nullitatem per mulierem ejus consciam, non est restituenda etiam soluto matrimonio.
Quid si conjux donatarius non laborabat ignorantia facti sed juris? n. 6.
Quid si donans ignorabat nullitatem quam donatarius norat, n. 7.
Quid, quando uterque nullitatem ignorabat? refertur opinio affirmans valere donationem, & legatum, n. 8. Et contraria auctoris, n. 9.
An talis donatio morte donantis confirmetur? eodem n. 10.

UT clarè, & distinctè in re satis obscura procedamus: 4. casus oportet distinguere. I. est, Quando uterque conjux conscius fuit impedimenti dirimentis matrimonium. II. Quando solus conjux donans scivit. III. Quando solus conjux donatarius scivit. IV. Quando uterque ignoravit, & sic uterque putabat matrimonium tenere. 1

In I. casu, quando utrique conjugi nota fuit matrimonii nullitas: constat apud omnes, non posse donatorem repetere, sed fiscum vendicaturum rem donatam. Sic enim habetur expressè *l. Cum hic status 33. § fin. fine. ff de donat. inter vir. & uxor.* ibi, *sed si senator libertinam desponsaverit, vel tutor pupillam, vel quis alius ex iis, qui matrimonium copulare prohibentur, & duxerit: an donatio quasi in sponsalibus facta, valeat? Et putem etiam sponsalia improbanda, & quasi ab indignis ea quæ donata sunt, ablata, fisco vendicari.* Idem habetur *l. 51. t. 14. p. 5.* Et quamvis difficultas non modica sit, an fiscus auferat etiam quando matrimonium non est consummatum? 2

ut voluit Joan.Lup.rubr.de donat.§.36.n.7. vel solum quando matrimonium est consummatum? ut cum aliis quos refert, dicit satis probabile Greg.Lop.d.l.51. verb. Casando. Quia leges puniunt incestum, qui copula perficitur. Sed quidquid sit de hoc, quod ad forum pertinet externum: at in foro conscientiæ dum fiscus non repetit, ipsique per sententiam judicis applicatur, potest conjux donatarius tuta conscientia retinere: nam tradens ex falsa causa, falsitatis conscius censetur donare, abdicatque à se dominium, transferens in donatarium, nisi hic illius dominii incapax aliquo jure effectus sit: (ut num. 5. probabo.) At in hoc casu donatarius non est factus incapax, sed tantum in delicti matrimonii irriti pœnam, datur actio fisco ad vendicandum, & auferendum ab eo: quæ pœna non obligat, nisi judicis sententia subsecuta. Sic docent Angel.Donatio.3 n.5. Sylvest.Donatio.2.q.1. Tabiena Donatio.3.q.3.n.4.fine.

3 In II. casu, quando solus conjux donans fuit conscius nullitatis, si ignoranti conjugi aliquid legavit: constat valere legatum. Id enim expressè habetur l. fin.ff.de legat.1. l.Præfectus, ff.de rit. nupt. l.2. §.Per contrarium, ff. de his quibus ut indign. Et tenent gloss.l. Qui contra, verb. Fisco, C. de incest nupt. & ibi, omnes scribentes: ut testatur eos sequens Acosta, c. Si pater, de testam. in 6.p.1.super verb. Uxorem, num.5. Molina tom.1.de just.tract.2.disp. 200.fol.1222.

4 Difficultas autem est: an idem procedat in acquisitis à conjuge ignaro, per alium contractum inter vivos? Ut si conjux sciens donavit aliquid ignoranti, vel ipsum dotavit, glos.l. qui contra, verb.Fisco,C.de incest.nupt. duas refert sententias. Alteram asserentem non esse idem: sed donatione acquisita applicari fisco: per l. Cum hic status, 33.§ fin.ff.de donat.inter vir.& uxor. Et hanc videtur ibi amplecti: & tenet gl.ea.l.Cum hic status. § fin. verb.Fisco, & l.3. verb.Concubina.ff.de donat.inter vir & uxor. Abb.cap.fin. de donat. inter vir.& uxor.n.14.ubi Alexand.de Nevo,nu.14 Præposit.nu.9.Joan. Lup.rubr.de donat.§.36.n.7.Ravennas, Raphael, Fulgos. Salic. Chassanæus, quos refert, & sequitur Covar.4.decret.2.p.cap.7.§.1.n.8.in 2. edit. Et quamvis Greg.Lop.l.50.verb.Tenudo,t.14.p.5. referens hanc sententiam, dicat eam distinguere inter contractum donationis, & dotis, & velle legatum, vel donationem acquiri conjugi ignoranti: non tamen dotem. Vere tamen DD.citati non distinguunt ultimam voluntatem à solo dotis contractu, sed etiam à donatione, & quocumque contractu inter vivos. Alteram autem sententiam refert d.gloss.sentientem, idem esse in legato: & quocumque contractu inter vivos: & ita donationem illam, aut dotem acquiri conjugi ignoranti, nec fisco competere repetitionem. Quæ sententia verior est. Nec obstat d.l.Cum hic status, § in fin. applicans hanc donationem fisco, intelligitur enim, quando uterque conjux in mala fide constitutus fuit. Quia nullus est textus, qui refragetur: nec ratio legitima reddi potest, cur donatum conjugi illi in bona fide constituto, auferendum sit ab eo, fiscoque applicandum: nec est aliqua differentiæ ratio congrua in hac re inter ultimam voluntatem, & donationem. Quoties autem non traditur legitima differentiæ ratio, valet argumentum de contractibus, ad ultimas voluntates, & è contra: ut late Everard. in suis topicis, loco 36.à contractibus ad ultimas voluntates. Et ita hanc partem tuetur cum aliis Acosta c.Si pater, de testam.in 6. p.1. verb. Uxorem, n.6.Et Covar.4.decret.2.p.c.7.§.1.n.8.in 2.edit. ait posse defendi hanc sententiam. Et eandem tenet Molina tom.1.de just.tract.2.disp. 200.fol.1223.fine.

5 At quidquid sit de jure communi, est de jure regio Castellæ l.50. t.14.p.5.quæ claré videtur applicare conjugi ignoranti: ibi, sapiendo alguna mujer que non podria casar con algun ome, con que oviesse pleito de casamiento, por que fuesse su pariente, o por que illa oviesse otro marido, &c. e non seyendo el sabedor que avia entre illos algun embargo, casasse con ella, si le diesse ella alguna cosa por dote: maguer el casamiento se partiesse por esta razon, non podria ella demandar aquello, que le oviesse dado por dote, nin seria tenudo de gelo tornar. Ubi Greg.Lop.verb.Tenudo, dicit, licet hæc lex non satis explicet an ea dos cedat viro lucro: at juncta lege seq. applicanti fisco quando uterque conjux impedimentum novit, claré significare: secus esse in hoc casu, quando donans tantum conscius fuit: & ita concludit non posse mulierem repetere dotem, & si tantum promisisset, teneri solvere. Idem Suar.lib.3.fori, tit. De las ganancias, l. nu.19. vers. Sed reperio; & sic concludit, virum inscium ejus impedimenti non teneri soluto matrimonio ad dotem reddendam. Idem docet Joan. Lup.rubr.de donat.§.36.n.7 fin. loquens de donationibus. Idem loquens de quocumque contractu inter vivos, Acosta d. verb. Uxorem, n.6.& 7.Molina d.disp.209 fol.1223. Idem Covar.4.decret.2.p.c. 7.§.1.n.7.& Matienzo lib.5.recop.9.l.2.gloss.1.n.5. ubi uterque dicit, per hanc legem ea quæ conjux sciens alteri ignoranti dedit in dotem, aliumve titulum, amitti, & penes ignorantem manere. Idem loquens in donatione, Navar.l.3.de restit.cap.1.in nova edit. dub.8.n.104.& 106. Et probatur, quia solvens ex falsa causa, quam novit esse falsam, censetur donare: & ideò non repetit, l.Cujus per errorem, ff.de regul jur.& l.1.ff.de condict.indeb. & l.30.t.14.p.5. unde orta est doctrina Bartoli, auth.Ingress.C.de sacros. Eccles.Antonii, & Abbatis: & communiter scribentium, c. in præsentia, de probat. dicens offerentem se, & sua monasterio, scientiam ingressum non valere, ea minimè recuperare vitiato ingressu. Et ita ex his hominibus concludo, conjugem ignorantem, recipientem à scienti, titulo dotis, aut donationis, aut cujuscumque contractus inter vivos, aut ultimæ voluntatis, in neutro foro teneri etiam dissoluto matrim. restituere: quia donans ex ea falsa causa, & matrimonii falsitatis non ignarus, censetur donare: & lex talem donationem applicat conjugi ignoranti.

6 Hoc tamen temperat Acosta d. verb. uxorem, num.7. quando conjux laborabat ignorantia facti: nam si ignorantia erat juris, quia scilicet, impedimentum novit, ignorabat tamen non posse eo stante matrimon. consistere: licet possit mulier sæpe ea ignorantia juvari, ne propria bona amittat: non tamen juvatur ut lucrum comparet, l.Si adulterium, §. 1.ff.ad leg. Jul.de adult. & ibi gl. verb. Illicitum, Bart. & communis, ut refert, ac sequitur Covar.4.decret.5.part.cap.6.§.8 num.52. unde dicit Acosta, merito quasi ab indigno auferri donationem per fiscú. Sed hoc procedit in foro externo, secuta judicis sententia (ut dixi num.2.) Quare ante sententiam potest donatarius tuta conscientia retinere.

7 In III. casu, quando conjux donatarius impedimentum novit, at donator erat in bona fide constitutus: tunc si legatum sit; non pertinere ad hæredes legantis, sed ad fiscum, tenent multi quos refert Acosta c. Si pater, de testam. in 6.p.1. verb.Uxorem, nu.11. Sed merito ab eis recedit, 14.15. & 16. dissolutis contrariis fundamentis, docetque legatum, & donationem esse nullius momenti: atque ita legatum hæredibus donantis, donationem verò ipsi donanti, & ipso mortuo, hæredibus ejus restitui debere. Et idem sequitur Molin. to.1.de just.tract.2.disp.200.fol.1225.Probatur, quia in donatione sic disponitur, l. Cum hic status, 33. §.fin. vers. Si quis sponsam, ff. de donat. inter vir. & uxor. at legatum, quædam donatio est l. Legatum, la 2.ff.de legat. Item, quia tam legatum, quam donatio ex errore procedunt, quia legans, vel donans existimat legitimum esse matrimon. nihil autem magis contrarium consensui est, quam error, l.Si quis per errorem, ff. de jurisd. omn. judic. Tandem, quia conjux ignarus, delicti expers fuit, ergo non est æquum, ob delictum, & dolum alterius, ut suis bonis privetur, fiscoque applicentur.

8 In IV. casu, quando uterque conjux inscius impedimenti, putabat matrim. valere: videtur dicendum, donationem esse validam: per l.Si ex voluntate, 7. C. de donat. inter vir. & uxor. ibi, sed si matrim. jure non valuit: licet ipso jure donatio tenuerit: quia tamen indigna persona ejus fuit, qui nec maritus potest dici, utiles actiones super revocandis hic, tibi competunt. Et textum intelligi quando uterque conjux ignorat, inde constat. Quia concedit danti repetitionem, dicitque mero jurare valere. Quod cum conjuges norunt impedimentum, non evenit, sed vendicat fiscus: (ut dixi n.2.) Et ita explicat eum textum, gloss.1.Cum hic status, §.fi.verb.Fisco, ff. de donat.inter vir.& uxor. Quare Angel.Donatio.3. n.5. Rosella Donatio, 1.n.36 Sylvest. Donatio 2.q.1.Tabiena Donatio.3.q.3.n.4.fin. dicunt inter conjuges putativos valere eam donationem, posse tamen donantem revocare, si uterque impedimentum ignorabat. Et Bald. Novell.de dote, p.11. privil. 13. tenet sine dubio valiturum legatum in hoc casu: & Molina to.1.de just.tract.2.disp.200.fol.1226. dicit ex conjecturis deprehensum esse, an valeat legatum: & in dubio inclinandum esse, ut valeat.

9 Sed dicendum est, donationem nihil prorsus valere. Et id significat l. Si ex voluntate, cit. num. praced. pro contraria sententia: quasi dicat, licet videatur valere in rigore juris: at quia re vera non erant conjuges, non valet, & potest donator repetere. Idem probatur ex ratione textus, l. cum hic status, §.fin. versic. Si quis sponsam, ff. de donat. inter virum & uxor. ubi dicitur donationem factam uxori putativæ non valere, sed redire ad donantem. Redditurque ratio his verbis, quia non quasi ad extraneam, sed quasi ad uxorem fecit. Præterea, quia hæc donatio procedit ex errore, qui consensum excludit. Item, quia donatio inter veros conjuges appellatur invalida, (ut dixi disp.præc.nu.2.) cum tamen morte confirmetur, qua ratione dixi ibid. num.3. posse conjugem donatarium retinere, expectantem morte donantis confirmari: ergo à fortiori hæc donatio inter conjuges putativos erit invalida, nullumque retinendi jus detecta matrimonii nullitate confert: cum nec morte donantis confirmetur: ut ex d. l. Cum hic status, §. fin. colligunt Bald. l. eam quam, num. 22. C. de fidei comm. Joan. Lup. rubr. de donat. §.36.num.7. init. Suarez.lib 3.fori, titul. De las ganancias l.1.num.4. Covar.4.decret.2. p. cap.7.§.num. 8. Anton. Gom. l. 52. Tauri, num.77.fine, & num. 65.fin. explicans licet ignoranter contraxerint: Matienzo lib. 5. recop.tit.9.l.2.gloss.1.num.6. Sic docent Abb cap.fin.num.14. de donat. inter vir.& uxor. ubi Præposit. num.9. Suarez num.4. proximè citato: Ant. Gom. l.52. Tauri, num.77 fin. & melius cæteris Acosta, c.Si pater de testam.in 6.p.1.verb.Uxorem, nu. 18. ubi etiam legatum irritum esse docet, ob defectum voluntatis, & ad testatoris hæredes pertinere.

DISPUTATIO III.

Utrùm in aliquibus casibus valida sit donatio inter virum & uxorem.

SUMMARIUM.

Valet inter Imperatorem, & Imperatricem, & Principes non recognoscentes superiorem, n. 1. Item quando donatione non fit recipiens ditior: ut

tior: ut si donetur ei causa sepulturæ, nu.12. Et ibi, idem quando donatur ei redditus ad capellaniam, vel ad oleum, & ceram ad templum illuminandum, vel ad alia ad Dei cultum. Et donationes inter conjuges non sunt amarè tractanda.

An si conjux donatarius inutiliter rem expendat aut partem illius, teneatur revocata donatione, integrè restituere? Et quod tempus inspiciendum sit ad discernendum, an conjux donatarius factus sit re donata locupletior? n.3.

Valet donatio, si conjux pecunia sibi ab altero donata, solvat sportulas: id est, vectigalia, vel expensas pro studio, aut nuptiis consanguinei, n.4. Et ibi, quid si in his casibus rem donatam conservasset, tantumdemque de suis bonis in ea re consumpsisset? Item valet donatio inter conjuges ad refectionem ædium alterius incensarum, n.5.

Valet donatio, quando conjux donat conjugi, non ut apud illum res maneat, sed ut donet alteri, n.6. Et quid, quando donans non fit pauperior? vel renunciat in favorem alterius, lucra constante matrimonio acquisita, vel acquirenda? remissivè, n.7.

Quid, quando donatur, ut donatio acquiratur alteri conjugi tempore soluti matrimonii? n.8.

Valet, si uxor donet viro gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ, vel ludorum præparandorum auctoritate publica, vel causa studii, licentia, aut doctoratus obtinendi, n.9. Et ibi, idem pro militia, aut nobilitate acquirenda.

Valet, si vir remittat uxori promissam dotem, vel illius partem: non autem si aliud debitum remittat, nu. 10. Et ibi, quid si ad certum terminum debet aliud uxori, & ante illum solvat? vel constante matrimonio ei dotem restituat?

Quid, si vir remittat uxori usuras dotis non soluta, n.11.

Quid, si vir donet uxori quid annuum ad alimenta? nu.12. Et ibi, an valeat, si tantum promissum sit, vel morte confirmetur, quamvis traditio subsecuta non sit?

Quid, si donet uxor viro, exilii causa? n.13. Et quid, si alter ex conjugibus utatur servis, vel animalibus alterius, vel in domo alterius habitarit gratis causa donationis? n. 14. Et quid si donatio sit remuneratoria? remissivè, n.15.

1 AFFIRMATIVE resp. ut constabit ex casibus seqq. I. Casus est, in quo valet donatio inter vir. & uxo. si fiat inter Imperatorem, & Imperatricem. Habetur expresse *l. pen. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Quia contractus imperiales obtinent vim legum. Idem eadem ratione dicendum est, de donatione facta inter Regem, & Reginam, Ut docent *Navar. sum. c.17. n.149. Anton. Gom. l.52. Tauri, n.66. vers. Octavus est, Molina tom.2. de just. tract.2. disp. 289. §. In eventibus, Lud Lop. lib.2. de contract. lib. c.57. §. Porrò quoniam.* Idemque est, si fiat inter alios principes minimè superiorem recognoscentes, Ut bene *Molina ibid.*

2 II. Est, quando ex donatione conjux donatarius non fit ditior, licet donans reddatur pauperior. Quia jam videtur causa prohibitionis cessare, cùm enim recipiens non fiat ditior, non propriè spoliat alterum. Habetur expresse *l. Si sponsus, 5. vers. Concessa donatio*, ibi, *concessa donatio est sepulturæ causa. Nam sepulturæ causa locum marito ab uxore, vel contra donari posse constat. Hoc autem ex eo evenit, quod definiri solet, eam demum donationem impediri solere, quæ & donantem pauperiorem, & accipientem faceret locupletiorem. Porrò hic non videtur fieri locupletior, in ea re quam religioni dicavit. Nec moveat quemquam quod emeret, nisi à marito accepisset. Nam & si pauperior ea fieret, nisi maritus dedisset, non tamen idcirco fit locupletior, quod non expendit, ff. de don. inter vir. & uxor.* ubi *glos. verb. Nec moveat*, opponit movere debere, tantum de suo patrimonio consumpturum conjugem, nisi alius donasset. Quia re vera locupletior efficitur: ut *l. In pupillo, ff. de solut.* Et respondet, aliud esse in pupillo, qui certat de lucro injuria alterius non acquisito: & aliud de conjugibus, inter quos donationes hæ non sunt amarè tractandæ: ut dicit text. *l. Si id quod, vers. Si quas, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Hic etiam casus expresse est definitus *l. 6. tit. 11. p. 4.* & redditur ibi ratio, in fin. ibi, *por que aquel aquien las dan non se aprovecha de ellos, en su vida. Otrosi, por que son dadas en manera que se torna en servicio de Dios.* Unde infert *Jo. Lup. rub. de donat. §.38. n.2.* valere similiter, si conjux conjugi donet redditus ad capellaniam dotandam, vel ad oleum, & ceram ad illuminandum templum.

3 Hinc infertur, si vir donet aliquid uxori, & ipsa inutiliter expendat, valere donationem, nec teneri uxorem restituere id quod inutiliter expendit: ut si donata sunt 100. & prodigè expendit 50. tantum tenere restituere, donatione revocata, illa 50 quia in illis tantum locupletior facta est. Prob. ex. *l. Quod autem, 8. §. Si maritus, ff. de do. inter vi. & ux.* ibi, *quatenus fit locupletior, quatenus eadem in re mortua impenderit.* ubi *gl. verb. Mortua*, inquit, *id est, de qua non est locupletior.* Et *l. Si sponsus. 5. fin. ff. eod. tit.* ibi, *ubicumque igitur non diminuit de facultatibus suis qui donavit: vel etiam si diminuat, locupletior tamen non fit qui accepit, donatio valet.* Sic docet *gl. c. fin. de don. inter vi. & uxor. ver. Locupletior fino*, ubi *Abb. nu 8. Alex de Nevo 29. Prapos. n.4. Joan. Lup. rubr. de donat. §.48 n.1. Angel. Donatio. 3. nu.2. Sylv. Donatio. 2. q.1. Tabiena Donatio. 3. q.2. n.2. Greg. Lop. l.4. verb. Marido, tit. 11. p.4. Ant. Gom. l.52. Tau. n.67. init.* Addunt ferè omnes hi DD. secus esse, si hæres conjugis donatarii inutiliter expendisset: quia satis est, ut uxor recipiens, ditior facta sit. Ait autem *Greg. Lop.* dijudicandum esse, an conjux donatarius factus sit locupletior, inspecto tempore mortis donantis. Sed hoc non percipio. Quia si prius moritur donans, nec revocavit donationem confir. morte: & ita nihil est restituendum. Si revocavit, jam ex tunc donatio non valet, & venit restituenda. Si verò donatarius prius decedat, jam ex tunc revocata manet donatio. Quare credo inspiciendum esse tempus, quo revocatur donatio: ut colligitur ex *Anto. Gom. eo. n.67 init.* Quia ex tunc tenetur conjux donatarius restituere, & caret jure expendendi. Hoc corollarium temperat *Molina tom.2. de just. tract.2. disp.289. §. Observat.* ut tantum sit verum, si res vel absque culpa conjugis donatarii periit, vel utiliter consumpta fuit in expensis, quas alioquin facere tenebatur maritus, aut censebatur contentus ut eas faceret uxor: secus autem, si donatarius ejusmodi rem donavit, aut inutiliter consumpsit. Interim namque dum donatio non erat morte donantis confirmata, fas illi non erat inutiliter expendere, atque prodigere. Sed hæc limitatio displicet: quia textus, & *DD.* allegati innituntur illi rationi, quod conjux donatarius, ditior effectus non sit in quantitate inutiliter consumpta: quæ ratio militat, sive absque culpa perierit, sive culpa sua prodegerit: & donatio illa quamvis non confirmetur usque ad donantis mortem; eam tamen tacitam conditionem habet, ut dum revocatur solum restituenda sit, quatenus donatarius conjux locupletior tempore revocationis factus est.

4 2. Infertur, valere donationem, si uxor pecunia sibi ab altero conjuge donata, solvat sportulas, id est, vectigalia, pro cognato, quamvis eam pecuniam mutuo esset acceptura, pro cognato expensura. Habetur expresse, *l. Si mulier, 6. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Cujus rationem reddit *Joan. Lup. rub. de donat. §.48. num.1.* quia non ex necessitate, sed ex voluntate esset expensura: per *l. Marcell. ff. eod. t.* Unde infert, eadem ratione valere donationem, si ea pecunia faceret expensas pro consanguineo studenti, vel pro nuptiis. Idem dicit cum *Alex. de Nevo, c. fin. n.8. de donat. inter vir. & uxor.* si in his casibus uxor rem donatam conservasset, tantundemque de suo patrimonio consumpsisset. Quia non est facta locupletior.

5 3. Infertur, valere donationem factam inter conjuges, ad refectionem ædium alterius incensarum, in tantum, in quantum ædificii extructio postulat: habetur expresse, *l. Quod si vir, 15 ff. de donat. inter vir. & ux.* ubi *gl. unic.* rationem reddit: quia recipiens non efficitur locupletior: cum tantum de suo patrimonio amiserit.

6 4. Infertur, valere donationem inter conjuges, quando alter alteri donat, non ut apud donatarium res donata permaneat, sed ut alteri donet. Quia recipiens non efficitur locupletior, ut est casus, *l. Profectitia, §. antep. ff. de jure dot.* Sic *Bart. l. Si cum filius, ff. de donat. Tiraq. l. Si unquam, verb. Susceperit liberos, num. 172. C. de revoc. donat. Crott. l. Frater à fratre, n.75. ff. de condict. indeb. Joan. Lup. rubr. de don. §.48. n.1 fin. & §.49. n.1. Bueza de non melio. filiab. c.19. n.6.*

7 III. Casus est quando donans non efficitur pauperior, licèt donatarius efficiatur ditior. De quo casu disp. seq. est habendus sermo. At an possit conjux lucra constante matrimonio acquirenda, vel acquisita, renunciare in favorem alterius? dicemus disp. 5.

8 IV. Casus est, quando donatur in tempus soluti matrimonii, nimirum, ut res fiat conjugis donatarii, quando alteruter conjux obierit. Habetur expresse *l. Sed interim, l.12. Sed quod dicit, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Quia paria sunt facere tempore permisso, & in idem tempus referre, *l. In tempus, ff. de hared. instit.* at soluto matrimonio licita est donatio: ergo & cum donatio ad id tempus refertur. Et ita docent omnes, specialiter *Tiraquel. post leges connub. gloss. 8. de son mary, n.291.*

9 V. Est: quando uxor donat viro, gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ. Idem si causa honoris, vel dignitatis fiat, vel gratia ludorum authoritate publica præparandorum. Habetur expresse, *l. quod adipiscenda, 41. cum duplici seq. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Et docet *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 54. num. 1.* ubi addit, idem esse, si causa studiorum vel licentiæ, aut doctoratus obtinendi: vel quando pro militia: vel nobilitate acquirenda donatio fit.

10 VI. Est si vir constante matrimonio remittat uxori promissam dotem, vel partem ejus. Ut colligitur ex *l. Si constante, 19. C. de donat. ante nup. vers. Firma.* Et tradunt. *ibi Cynus, & Bald. Lud. de Rom.*, quem refert, & sequitur *Prapos. c. fi. num.7. de donat. inter vir. & uxor. Angelus Donatio, 3. n.2. Sylvest. Donatio, 2. qu.3. Armil. verb. Donatio, n.26. Navar. sum c.17. Hisp. n.150. Lat. n.149.* Remissio vero alterius debiti non valet inter eos: ut bene docent *Sylvest. & Navar. ibi*, per text. expressum, *l. Si sponsus, 5. vers. Si debitor viri, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Si tamen conjux debeat alteri conjugi ad certum terminum, potest ante illius termini adventum solvere. Quamvis enim eo medio tempore videatur donare, at originalis causa est debitum. Habetur expresse, *l. Sed si vir ex lana, 32. §. Si vir uxori, vers. Quod vir uxori, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Et docent *Suarez, l. Quoniam in prioribus, in evidentialibus, n.7. C. de inoffic. testa. Ant. Gom. l.52. Tauri, nu.66. vers. Septimus est, Decius reg. 221. fallentia. 16. Barbosa, l.2. p.2. in princ. n.1. ff. solut. matrim.* Quod si opponas, restitutionem dotis factam uxori constante matrimonio, continere in se quandam donationem prohibitam inter conjuges: ut cum multis authoribus colligit *Barbosa eodem n.1. ex l. unic. C. si dos constante matr. & auth. de nuptiis, §. Decet, collat. 4.* cum tamen dos debita sit, ac solvenda soluto matrimonio? ergo donatio resultans ex solutione ante diem, prohibita est inter conjuges. Respondent bene *Barbos. ibid. n.2.* disparem esse rationem. Quia quod debetur in diem, vere debitum est attento præsenti statu, *l. In diem, ff. de condic. indeb.* Quare ex solutione illius anticipata, nulla resultat donatio

nario prohibita : cum hæc donatio solam respiciat executionem ante ieipatam. Ut explicat *Peralta l.3.§ fin n.71.ff.de hered.inst.* Dos autem non debetor simpliciter, sed sub conditione, si solvatur matrimonium : juxta notata *l.Si constante, §.1.ff.solut. matrim.* Quare attento præsenti statu restituitur dos, quæ erat omnino indebita, nondum impleta conditione soluti matrim. *l. Sub conditione, ff. d. condict. indeb.* & hac ratione videtur resultare prohibita donatio inter conjuges.

11 VII. Est : si vir usuras dotis non solutæ, de quarum solutione conventum erat, remittat, valet donatio. Habetur, *l.Vir usuras 55. ff.de donat.inter vir.& uxor.* Et docet *Dueñas reg.221 limit.*

12 VIII. Est : si vir donet uxori quid annuum ad alimenta, valet enim, modo donatio minimè excedat fructus dotis. Habetur, *l.ex annuo 16.ff.de donat. inter vir. & uxor.* & docent *Sylvest. Armil. Navar. allegati in 10. Tabiena, Donatio.3.q.2.nu.3. Lud.Lop.l.2. de contract.c.47.casu 8. Barbos.* multos referens, *l.Qua dotis.34.nu.66.& 67. ff.solut. matri.* Et addit, *num. 66.* non revocari quod superest ad alimenta, nisi nimis immodicum, & excessivum sit attentis fructibus dotis : ut exponit *Fulgos. d.l.Ex annuo. Et idem Barbosa, n.67.* dicit hoc intelligendum esse, quando illud annuum est traditum, si enim tantum promissum sit, non statim valet, sed morte viri confirmatur, instar cæterarum donationum : & licet illæ minimè confirmentur morte, quando tantum promissæ sunt, nec traditio secuta est : (ut diximus hoc 6. lib. disp. 14. num. 6.) At speciale est in hoc casu. Quia non est mera donatio, sed alimentorum loco succedit.

13 IX. Est : si conjuges exilii causa sibi donent : valet enim donatio. Habetur expressè, *l. Inter virum, 44. ff de donat. inter vir. & uxor. ubi glos. initio*, sic explicat quando vir expectaret se in exilium mittendum, valeret donatio, ut exilio confirmaretur.

14 X. Est : si alteruter conjux usus fuerit servis, animalibus, vel vestibus alterutrius, vel in ædibus ejus gratis habitaverit : valet donatio. Habetur expressè *l.Si vir uxori, 19 ff.de donat.inter vir.& uxor.* Et docet *Dueñas reg.221.limitat.13.*

15 XI. Ultimus est : quando est donatio remuneratoria. De quo casu late agendum est disp.6.

DISPUTATIO IV.

An valeat donatio inter conjuges, ex qua donans non efficitur pauperior, licet donatarius efficiatur ditior.

SUMMARIUM.

Valet talis donatio. n.1. Et quid, si legantem aut donantem causa mortis conjugi, roget ille ut non sibi, sed suo conjugi leget, aut donet, nu.2. Et ibi enodantur. Hæc ratio, fin. & l. Idemque, ff.de donat. inter vir. & uxor. & jubere an importet necessitatem, & habere actionem ad rem. Et an in donatione causa mortis transferatur statim dominium. Et quid, si mortuo testatore renuncietur talis hæreditas, aut legatum, ut acquiratur conjugi alteri.

Valet, quando conjux donat conjugi rem alienam, n.3.

Valet, si conjux donet conjugi quæ erat prodige consumpturus, n.4.

An sit idem, si conjux donet rem alterius conjugis, eam dominationem permittentis, n.5.

Valet si conjux donet conjugi fructus ex prædio percipiendos, n.6.

Enodatur motus proprius Clement. 8. prohibens religiosis munera dare : an illa adversatur voto paupertatis, si volentem donare religiose, roget ille, ut det cuidam : vel peccet talis religiosus, n.7. Et ibi, quid, si conventus repudiet legitimam monachi.

Enodantur, l. Qui autem, ff. quæ in fraud. credit. & regul. Non fraudantur, ff.de regul.jur. qualiter possit debitor repudiare hæreditatem, vel legatum, in fraudem creditorum, num.8. Et ibi, quid si bona debitoris sint hypothecata, vel secuta sit condemnatio, etiam in fisci favorem : & quid, in filiofamilias qui est hæres suus.

An hæc repudiatio possit fieri in foro conscientiæ, vel hic debitor repudians teneatur ad lucrum cessans, & damnum emergens : & causidici ipsi consulentes, n.9. Et ibi, an succedens in ea hæreditate tutus sit in foro conscientiæ?

Solvuntur argumenta, nu. 10. Et ibi, an uxor possit tuta conscientia renuntiare lucris constante matrimonio acquisitis, ne cogatur partem debitorum solvere.

Explicantur c. Cum exceptione. 12.q.2. & c. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælato, an possit prælatus hæreditatem Ecclesiæ, vel monasterio delatam, repudiare, absque solemnitate requisita in alienatione rerum Ecclesiæ; n.11. Et an idem sit in legato, nu.12. Et explicatur l. Magis puto. §. Si pupillus, ff de reb. eo.

Si us prælatus non impleat conditionem sub qua aliquid legatur Ecclesiæ, an ipsi præjudicet, ut illud amittat? Et recipiens pensionem ab eo quem privare poterat ob eam non solutam, an præjudicet Ecclesiæ? ut amplius privare nequeat, n.13.

Prælatus absque justa causa sic repudians, peccat, non tamen incurrit excommunicationem contra alienantes res Ecclesiæ absque debita solemnitate, n.14.

Tenetur talis prælatus damnum resarcire, & an Ecclesia possit restitui? num.15.

An omnia dicta vera sint, non tantum quando est renunciatio hæreditatis, vel legati, sed etiam cessio in alterius favorem? refertur opinio affirmans, n.16. Et contraria verior, n.17. Et explicantur l. fin. §. C. de bonis, quæ liber. quando momentaneæ sint in consideratione.

Enodatur l.26. Tauri, an remissio ususfructus facta per patrem, filio, censeatur melioratio, vel possit revocari tanquam inofficiosa, nu.18. valet licentia testandi concessa per patrem filio, in præjudicium legitimæ ad patrem pertinentis & aliorum filiorum. Et an desideretur juramentum? Et qualiter possit filius tali licentia obtenta disponere de illis bonis, vel majoratum instituere, n.19.

An mater dum nupta est, possit hanc facultatem filio concedere, absque viri licentia, n.20.

An licentia hæc testandi, semel concessa, possit revocari? n.21.

1 SIT conclusio, valida est donatio inter conjuges, ex qua donans non redditur pauperior, licet recipiens fiat ditior. Quia tunc cessat prohibitionis ratio, ne mutuo amore se conjuges spolient : conjux enim donans nulla re spoliatur cum pauperior non fiat. Hæc prob. à contrario sensu, ex *c.ff.de donat inter vir.& uxor.* ibi, *donatio quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet.* Et habetur expressè, *l.Si sponsus, 5.ff.de donat.inter vir. & uxor. in fine*, ubi exempla cum suis rationibus subduntur. Ut si maritus hæres institutus repudiet hæreditatem, vel legatum ut succedat uxori : quæ succedit, vel quia substituta est, vel quia futura erat hæres ab intestato. Quia pauperior non fit, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo aliquid deponit. Similiter si rogatus hæreditatem uxori restituere : sine deductione quartæ Trebellianicæ restituat. Quia magis videtur functus maritus pleniori officio præstandæ fidei, quam donasse. Magis enim fidem exsolvit in hoc casu, quam donat : nec de suo putat proficisci, quod de alieno plenius restituit, voluntatem defuncti secutus. Idem disponitur *l. 5. tit. 11. p. 4.* Limitationem hujus decisionis vide num. sequenti fine.

2 Hinc infertur 1. valere, si legantem, aut hæreditatem relinquentem marito, roget ipse ut uxori leget, aut relinquat. Habetur, *l.Sed si vir.32.§.si vir, ff.de donat. inter virum & uxor. vers. Quod legaturus*, ibi, *quod legaturus mihi aut hæreditatis nomine relicturus es, petes rogatus à me, uxori meæ relinquere: & non videbitur ea esse donatio. Quia nihil ex bonis meis diminuitur.* Sed fortiter urget contra hoc *l. Hæc ratio 3.fin ff.de donat. inter vir.& uxor.* ibi, *si donaturum mihi jussero uxori meæ dare, nullius esse momenti Julianus scribit. Perinde enim habendum atque si ego acceptam rem meam factã uxori meæ dedissem.* Et *l.Idemque 4.ff.eod.tit.* ibi, *Idemque est & si mortis causa traditurum mihi, jusserim uxori meæ tradere gl. in l.4. verb. Habere, Joan. Lup. rubr. de donat. §.47.n.22. Angel Donatio 3.n.1. Sylvest. Donatio.2. q.2. Tabiena Donatio.3.q.1.n.1.* Sic conciliant. Valet legatum quod vir rogat dari uxori; quia legatarius non fit legati dominus, usque ad mortem legantis : non autem donatio causa mortis. Quia statim transfertur dominium talis donationis in donatarium, licet revocabiliter, traditione statim secuta, *l.Senatus, in princ.& l.Si mortis causa res donata, ff.de donat.caus. mort.* Ut docent *Cov. rubr de testam.3.p.n.16. Acosta c.Si pater.1.p. verb. Legavit, nu.5. de testam. in 6. Angulo* multos referens, *de melior.l.1.gl.1.n.6.* Quamvis *Sylvest. proximè cit.* minus benè dicat absque traditione transferri dominium. Sed hæc solutio quamvis in se vera sit, non exhaurit difficultatem. Quia idem disponitur illa *l.3. fin. de donat. inter vivos*, nec videtur textus loqui de donatione jam facta, sed de facienda : ait enim, *si donaturum mihi jussero.* Quare dicendum est in utroque textu esse unum actum occultatum, quo donatarius tacite acceptat donationem, & iterum donat alteri conjugi. Et ita *Odofred.l.1 fine ff.eod.tit.* ubi illam l.3. explicant, & *Bald. ead.l.3 fine*, explicantes ea verba, dicunt illa procedere, quando est unus actus occultatus. Et *Covar. 4. decret.2.p.cap.7.§.1.n.11. Matienzo lib.5.recop.tit.9 l.9.glos.1.n.4. Connanus, lib.8.comment.juris, c.11.n.7.fine, Caldas l.Si curatorem. verb. Læsis, n.117.vers.1.C. de integr. restit.* sic explicant eas leges, aliud (inquiunt) est repudiare legatum, vel rem delatam sibi, aliud jubere donationem ei paratam, & oblatam uxori fieri. Hoc enim casu ipsam donationem non repudiat vir, sed recipit, ac demum uxori fieri jubet. Eodem modo explicat *Anton.Gom.2. var. c.4. nu. 24.* ubi ait, uxorem in eo casu fuisse vocatam, & admissam ex mariti dispositione. Quia expressè renunciavit donationi, onerans donantem ut daret uxori. Idque clarè colligitur ex verbis illarum legum *l.3.fi.* ibi, *si donaturum mihi, jussero uxori meæ dare* : & *l. 4.* ibi *idemque est, & si mortis causa traditurum mihi jusserim uxori meæ tradere.* Nam verbum, Jubere, importat necessitatem, ut optimè *Alberic. in suo dict. verb. Jubere*, & potest videri in *Rebuf. l. 164. verb. Jubere, de verb. sign.* ubi omnes acceptiones quas hujus verbi refert, important jubentem habere actionem, necessitatemque imponere. Et constat ex *l.1.ff. quod jussu*, ibi, *nam quodammodo cum eo contrahitur, qui jubet.* Et ita textus *d.l. Sed si vir. vers. Quod legaturus*, ubi legatarius non habet actionem aliquam ante mortem testatoris, utitur verb. Rogo. & dicit valere, ibi, *quod legaturus mihi aut hæreditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me uxori meæ relinquere.* Quare in omnibus his casibus dicendum est, posse conjugem, hæreditatem, vel legatum, vel donationem sibi fieri parata, ante acceptationem, jurisque alicujus acquisitionem rogare ut alteri cõjugi fiant, secus post acceptationem, & jus acquisitum. Quia priori casu nihil ex propriis bonis deperdit, sed solum non acquirit : in posteriori autem, rem acquisitam amittit. Nec audiendus est *Sylvest. Donatio. 2. q. 2.* ubi limitat ut possit uxor repudiare hæreditatem, vel le-

vel legatum ut succedat vir, vel è contra quando testatur adhuc superstes est, & ita jus non est acquisitum. Dicendum enim est posse etiam post testatoris obitum ante acceptationem, quia ante illam non acquiritur hæreditatis dominium & nec legati, nisi revocabiliter & imperfectè, ut constabit ex iis quæ dicemus, n. 8.

3 2. Infertur, valere donationem, si conjux conjugi rem alienam donet, ad hunc effectum ut recipiens possit usucapere. Quia donans non efficitur pauperior. Habetur expressè, *l. Sed & si constante, ff. de donat. inter vir & uxor. & l. 5. t. 11. p. 4.* Sed hic casus non caret scrupulo. Quia videtur conjugem donantem effici pauperiorem, cum teneatur restituere. Respondet bene *gl. ea. l. Sed & si constante, verb. Rebus, juncto initio, & fine*, licèt subobscure, intelligi hunc casum, quando conjux donans, bona fide possidebat, putans rem esse suam: tunc enim si det alteri conjugi, qui rem præscribat, nil tenetur donans restituere: cum bona fide possederit, nec factus sit locupletior. Quod si replices, conjugem donantem posse præscribere, & ita hac spe frustrari. Licèt aliter respondeat *gl.* melius satisfit dicendo, id non esse ex proprio patrimonio deperdere; sed non acquirere. Potest etiam intelligi hic casus, quando conjux donavit rem alienam alteri conjugi, de licentia domini concedentis liberam donandi facultatem. Sic *Angel. Donatio. 3. n. 2. Syl. Donatio. 2. q. 1. Tabiena. Donatio. 3. q. 2. n. 3.*

4 3. Infertur, si vir erat prodigus, & prodige consumenda donet uxori, vel è contra, valere donationem. Quia licet conjux recipiens fiat ditior, at donans non efficitur pauperior: cum inutiliter esset expensurus. Sic *cum Baldo* docet *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 47. fin.* quamvis dubitet *Greg. Lop. l. 4. verb. Son defendidas, tit. 1. p. 4.*

5 4. Infertur, si vir donet rem uxoris, vel è contra, ea permittente, non tenere donationem. Quia uxor fit pauperior, & vir donans locupletior. Cum ex ea donatione acquirat sibi naturalem obligationem, qua donatarius tenetur ad antidora. Sic *Bart. l. 2. §. 1. ff. de donat. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 23.* ubi limitat cum *Bart. l. 1. in fi. ff. rerum amot.* & sequitur *Sylv. Donat. 2. q. 1.* nisi donaret causæ piæ. Quia tunc cessat ratio obligationis ad antidora.

6 5. Infertur, si conjux conjugi donet fructus ex prædio percipiendos, valere. Quia donans non fit pauperior, nam potius ex industria, quam ex re ipsa fructus sui percipiuntur: juxta *l. Fructus percipiendo, ff. de usuris.* Sic cum aliis quos refert *Pinel. l. 2. p. 2. c. 4. num 5. C. de rescind. vendit. Joan. Garcia de expensis, cap. 23. nu. 21.* Quamvis *gl. l. de fructibus, 18 fine, ff. de donat. inter vir. & uxor.* oppositum sentiat.

7 6. Infertur, intellectus ad motum proprium Clement. 8. quo prohibuit religiosis, ne largirentur munera. An illi constitutioni, vel voto paupertatis adversetur, si religiosus absque sui superioris licentia, volentem sibi aliud donare, roget ut donet consanguineo: quibus precibus ductus donet illi consanguineo? Videtur enim adversari 1. quia eo motu proprio, §. *Id autem fi.* dicitur sic, *prohibemus religiosis missiones munerum, non solum per se, verum etiam per alios, tam directè, quam indirectè*: at hoc videtur indirectè donare: perinde enim est, ac si religiosus acceptaret, ac mitteret consanguineo, quod enim mei causa fit, meum quodammodo fit. *l. Prætor ait, ff. de edendo*: & consequenter adversabitur etiam voto paupertatis: cùm religiosus disponat absque superioris sui licentia. Et confir. quia si hoc non sit dare indirectè, minime apparet quid per indirectam donationem intelligatur. 2. quia *l. 2. ff. de calumniat.* sic dicitur, *nec refert an ipse pecuniam acceperit an alii jusserit dari.* Ultimo quia juxta communem doctrinam, (ut dicemus hoc l. 6. disp. 26. n. 11.) donata viro a consanguineis uxoris, censentur in dubio donata uxori, & ita ad ipsam soluto matrim. pertinent: & hoc non alia ratione, nisi quia non contemplatione viri, sed ipsius uxoris donata sunt. Cum ergo in hoc casu non donaretur consanguineo religiosi: nisi ipsius religiosi contemplatione, videtur ipsi religioso donatum & acquisitum: & per ipsum, datum consanguineo: & ita erit contra motum proprium, & votum paupertatis. His tamen non obstantibus, dicendum est, nec adversari motui proprio, nec voto paupertatis, quando religiosus profitetur se nolle acceptare, ut si dicat sic: Ea re non indigeo, si tibi placuerit, gratum mihi facies, si dederis meo consanguineo. Secus quando religiosus expressè, vel tacitè acceptaret, & peteret dari consanguineo. Ut si offerenti donum gratias agat, petatque ab eo ut tradat consanguineo: quia in priori casu nulla est acceptatio religiosi, & ita nihil ipse donat sed tantùm intercedit, ut alius donet. In posteriori autem, religiosus acceptat, mittitque per manum donantis, consanguineo. Præterea quia motus proprius, & votum paupertatis tantùm obligant religiosum, ne sibi acquisita alienet absque debita licentia, non verò ut acquirat: at in hoc casu nihil sibi acquisitum alienat, acquirere enim non potest absque acceptatione, & tantum abest ut acceptet, ut potius protestetur contrarium, & hoc non fictè, sed verò animo nihil acquirendi: ergo, Deinde, quia similiter est prohibita donatio inter virum, & uxorem, & tamen (ut diximus, n. 2.) non est donatio quando vir volentem sibi donare rogat, ut det uxori, nisi sit aliquis actus occultatus, quo tacitè acceptans jubeat uxori tradi: ergo similiter non erit donatio adversùs illum motum proprium, aut votum, quando religiosus nullo modo acceptare vult, rogans ut donatio fiat consanguineo. Sic tenet *Sosa in lib. II.* quo exposuit d. motum proprium Clem. VIII. *n. 73.* ubi tamen addit adversari motui proprio, si conventus absque alia justa causa repudiet legitimam monachi jam delatam. At hoc tantum est verum, quando hæreditatem illam acceptarat monasterium, vel illi cederet in alicujus favorem: includitur enim ibi tacita acceptatio, (ut dicemus nu. 17.) Quia ante acceptationem tacitam, vel expressam non acquiritur hæreditas illa monasterio, & ita eam repudiare non est alienare nec donare, (ut probavimus n. 11. & 12.) quare nec erit contra motum proprium, nec contra votum paupertatis. Peccabit tamen contra charitatem, si absque causa justa religiosus privatus rem sibi donatam nollet acceptare sed rogaret alii dari. Quia impedit bonum monasterii in cujus utilitatem donatio illa cedit. Sicut precibus absque justa causa impedire bonum proximi, cui aliquis legare volebat, ajunt communiter DD. peccatum esse charitati adversum: secus si illa res nullo modo in bonum monasterii cedere debebat. Nec obstant argum. contraria. Non primum quia id non est donare cum religiosus nihil re vera acquirat. Et illa *l. Prætor ait*, non dicit absolutè, quod in gratiam mei datur, meum esse sed quodammodo esse meum, *ubi gloss. verb. Meum*, inquit, non quod sit meum, vel commune, sed quia utilitas mea ibi consistit. Ad confirm. dic esse donationem indirectam, quando est tacita acceptatio, & jussus ut donans tradat alteri: vel quando est tacita donatio sub mutui specie, & nomine: ut si religiosus mutuet nummos animo non recuperandi: ut bene ait *Sosa d. nu. 73.* Vel dic ea verba, directè, nec indirectè apponi, ut religiosi intelligant quam exactè sibi munerum largitio interdicatur. Ut cum Hispanè dicimus, *ni es pase por pensamiente hazar eso.* Ad 2. dic includi ibi tacitam acceptationem: cum jussio ut alteri detur, importet rem prius jubenti esse acquisitam. Ut explicuimus nu. 2. Ad ultimum, dic eam doctrinam esse veram in dubio, ubi non constat de intentione donantis, & donatarii. At in nostro casu manifesta est intentio donantis, ut non acquiratur religioso: cum ipse repudiet, & acceptare nolit.

8 VII. Infertur intellectus ad *l. Qui autem, 6. ff. quæ in frau. credit. vers. Proinde*, ibi, *proinde & qui repudiavit hæreditatem, vel legitimam, vel honorariam, vel testamentariam, non est in ea causa, ut huic edicto locum faciat. Noluit enim acquirere, non suum proprium patrimonium diminuere. Et paulò inferius, vers. Sed & illud*, ibi, *sed & illud probandum est si legatum repudiavit: cessare hoc edictum. Quod Julianus quoque scribit. Et reg. Non fraudantur, 177. ff. de reg. jur.* ibi, *non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitore, sed cum quid de bonis diminuitur.* Hujus enim decisionis ea est ratio. Quia talis debitor nil alienat, cum nil acquisierit: jus enim hæreditatem adeundi, antequam ea acceptetur, non est in bonis nostris, *l. Prætoria rerum, ff. ad legem Falc.* sed tantum desinit acquirere. Et quamvis legatum consistens in specie transeat a morte testatoris in legatarii dominium, nec ad id expectetur aditio hæreditatis. *l. A Titio, ff. de furtis, l. 1. §. Sed utrum, ff. Si quid in fraudem patroni, & l. 35. t. 9. p. 6.* merito idem disponitur *ea l. Qui autem, vers. Sed & illud*, in legato repudiato per debitorem. Quod verum habet etiam postquam cessit dies legati. Ut bene docent *Molinæus in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 3. q. 1. n. 13. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 12.* Cujus decisionis ea est ratio quia quamvis legatarius factus sit jam dominus illius legati, & ita videatur ea repudiatio, diminutio proprii patrimonii, & alienatio. Re vera tamen talis non est, quia acquiritur dominium legati imperfectè; & revocabiliter ante acceptationem, & sub tacita conditione, nisi repudietur, unde cum postea repudiatur, fingitur non esse quæsitum dominium: ut bene docent *gl. d. l. Qui autem, verb. Legatum, & ibi Bart. paulò post prin. Jason instit. de actio. §. Item si quid. num. 121.* Et fuit ante responsio *Jurisconsulti, l. 1. vers. Utrùm autem, ff. si quid in frau. p.* ibi, *quamvis enim legatum retro nostrum sit nisi repudiet. attamen cum repudiatur, retro nostrum non fuisse, palam est.* Aliqui temperant hanc decisionem, ut possit debitor repudiare hæreditatem, vel legatum, quando mere personalis debitor est, secus quando bona ejus sunt hypothecata. Sic *Anchar. & Socinus quos refert Tello, l. 4. Tauri, n. 55. Ripa* vero dubius manet, ut refert ibi *nu. 56.* Sed merito hanc limitationem rejicit *Tello ibi à num. 57.* & maximè *nu. 60. & Bald.* quem refert, & sequitur *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 9. Vincent. de Franchis in sua decis. 101.* latèque probat *Tello ibi.* 2. alii limitant; nisi repudiatio fiat secuta condemnatione ob delictū ad summam aliquam pecuniariam: non enim potest fieri in fraudem hujus condemnationis repudiatio hæreditatis aut legati. Sic videtur sentire *Greg. Lop l. 12. ver. Enganosamente, t. 10. p. 5.* & in quadam lite pronunciatum fuisse in supremo Regis consilio affirmat. Sed contrarium tenendum est. Quia potiori privilegio gaudent creditores habentes hypothecas, in quorum præjudicium potest debitor repudiare. Nam ex delicto sola obligatio personalis absq; hypotheca aliqua consurgit. Sic *Tello ea. l. 4. n. 60. & seq.* Nec obstat sent. illa supremi senatus. Quia ea minimè legem efficit. Immò nec semper sent. principis, teste *Covar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 4. n. 15.* Quia magistratus electi per Principē ad jus reddendū, non possunt inducere stylū contra jus: ut bene advertit *Greg. Lop. l. 9. verb. Como n los ricos, t. 28. p. 3.* 3. alii temperant, nisi facta sit condemnatio fisco applicanda: per *l. In fraudem, ff. de jure fisci.* Sed oppositum est verius. Nam si hæreditas potest repudiari in fraudem creditorum; ergo à fortiori in fraudem fisci. Nam causa creditorum potior est: tractant enim de damno vitando, quam fisci, qui quoad pœnam tractat de lucro captando: & creditor privatus potioris est conditionis, quam fiscus pœnam exigens, *l. 1. C. de pœnis fisc. cred. præfe. l. 10* Et ita nullo in hac re privilegio gaudet fiscus: nam ante sent. nulla illi hypotheca conceditur.

Quia tunc non est creditor, *l. Si qua pœna, & l. Aliud, §. Inter multa, ff. de verb. sign.* Post condemnationem verò respectu aliorum creditorum ex contractu, nullam habet hypothecam, *l. Quod placuit ff. de jure fisc.* eam tamen habet respectu aliorum creditorum ex delicto, ipsisque præfertur: ut bene docet *Covar. variar. c. 16. nu. 8.* Præterea probatur ex *l. Cum quidam, ff. de jure fisci*, ibi, *rescriptum est non videri in fraudem fisci factum quod acquisitum non est*. Sic tenent *Alberic. tract. statutor. l. 3. q. 24. Decius, cons. 445. à nu. 65. Nelus tractat. bannitorum, 1. p. secundi temporis, §. 30. Barbarius cons. 22. à n. 9. l. 3. Ruinus cons. 23. l. 5. Vincentius de Franchis deci. Neapol. 101. num. 5. Canchus repet. l. Hæredes mei, §. Cum ita, 4. p. n. 88. ff. ad Trebel. Tello l. 4. Tauri, à nu. 62.* & præcipuè *n. 64.* ubi bene satisfacit, *l. in fraudem, ff. de jure fisci*, contrarium probanti: *Merces de major. 4. p. q. 23. n. 45. Azebedo lib. 4. recop. t. 10. l. 3. n. 140. Avendano, l. 4. Tauri, gloss. 7. nu. 6.* Tandem alii limitant, nisi in filiofamilias, qui est hæres suus, hic enim non poterit repudiare hæreditatem in fraudem creditorum. Quia hæc repudiatio non est circa bona quærenda, sed jam quæsita: cum hæredibus suis adhuc ignorantibus statim mortuo patre, ipso jure acquiratur hæreditas, *l. Nolentibus, & l. Si fratris, ibi, statim C. de jure delib. l. 1. §. Qui sunt in potestate, ff. si quis omissa cau. & l. In suis, ff. de suis, & legit. hæred.* Sic *Anchar. cons. 101.* Sed oppositum est dicendum: quia illa acquisitio est revocabilis, & quasi sub conditione, nisi hæres repudiare velit: quæ repudiatio retrotrahitur sicut proximè de legato diximus. Sic docent *Alberic. l. 3. statutorum, qu. 24. Alex. Paul.* quos referunt & sequuntur *Ant. Gom. 1. var. c. 9. nu. 22. & l. 50. Tauri, n. 76. Tello l. 4. Tauri, n. 64. Matienzo l. 5. recop. tit. 9. l. 5. gl. 9. fine, Gutier. de pactis, in princ. n. 24. Cervantes l. 6. Tauri, nu. 86. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 180. fol. 1078.*

9 Hucusque diximus quod servatur in foro externo circa repudiationem hæreditatis, vel legati in fraudem creditorum. Dubium autem est, an idem procedat in foro conscientiæ, ita ut liceat debitori, id efficere, quando aliàs non est creditoribus solvendo, & hæreditas est lucrosa, eique utilis, & proinde illam acceptaret, nisi debitis astrictus esset? Quæ quæstio satis utilis est, & necessaria: contingit enim debitis astrictum, vel ob delicta, vel ob contractus, vel quia fidejussit, ne creditores capiant hæreditatem, uti hoc repudiationis remedio, ut ita in ea succedant filii, qui alias successuri erant, fraudenturque creditores. Constat talem repudiationem in utroque foro validam esse, & proinde successorem tota conscientia possidere. Quia hæc non est alienatio, vel donatio, ut possit revocari tamquam facta in creditorum fraudem, sed tantum est non acquisitio. Et hoc est, quod propriè definit *l. Qui autem, ff. qua in fran. credit. & reg. Non fraudantur, ff. de reg. jur.* & quamvis hic repudians, contra justitiam delinqueret, at successor in hæreditate, minimè particeps fuit illius injustitiæ: cum nihil consuluerit. Et (ut optimè tradit *Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 12.*) succedens in ea hæreditate, nihil a repudiante capit: solum enim teste *Molin. in consuet. Paris. t. 1. §. 1. gl. 3. q. 1. n. 15.* obstaculum tollit, quo alter à successione impediebatur, quo ablato succedit ille, qui alias successurus erat. Difficultas igitur est, an hic repudians, eo legum beneficio utens, peccet? Et videtur non peccare. 1. quia idem in utroque foro sentiendum est, quando sententia judicis non innititur falsæ præsumptioni, nec est in delicti pœnam: (ut diximus, l. 1. disp. 5. nu. 20.) sed in foro externo hic debitor repudians hæreditatem absolvetur, nec sent. illa innititur falsæ præsumptioni, aut est in delicti pœnam: ergo idem dicendum est in foro conscientiæ. Et confirm. quia si ante repudiationem conveniatur, a creditoribus, ut eum cogat judex non repudiare, absolvetur, nec ad id coget judex: ergo similiter in foro externo. 2. quia *l. 60. Tauri, hodie l. 9. t. 9. l. 5. nova recop.* decernitur posse mulierem medietati lucrorum constante matrim. acquisitorum renunciare, ne partem æris alieni per maritum contracti, solvere astringatur, quæ tamen non renuncians solvere tenebatur: ergo similiter debitori fas erit renunciare hæreditati, ut a debitis solvendis eximatur. 3. quia multi DD. gravissimique absolutè docent posse debitorem renunciare hæreditati, ne solvat debita: *ut Joan. Lup. rubr. de donatio. § 47. num. 9.* Omnes scribentes, *d. l. Qui autem, Jason inst. de act. §. Item si quis, num. 21. Molin. in consuet. Paris. t. 1. §. 1. gloss. 3. qu. 1. num. 13. Socinus junior cons. 124. à num. 3. Vinc. de Franchis dec. Neapol. 501. Covar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. nu. 12. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 14. Tello l. 4. Tauri, à n. 57. Gar. de pali. in princ. n. 20 & 24. Azebedo l. 5. recop. t. 3. l. 1. n. 5. Cervantes l. 6. Tauri, nu. 75.* At si esset peccatum, non ita absolvere dicerent, cum id possimus, quod jure possumus. Immò *Anton. Gom.* explicans leges hoc permittentes, *l. 52. Tauri, num 66. vers. Quintus est, & 2. var. c. 4. n. 24. vers. Quare infero*, ait licere debitorem repudiare hæreditatem, vel legatum in fraudem creditorum. Et videtur facere pro hac sent. quod docent *Palud. 4. dist. 38. q. 3. ar. 2. n. 15. & Angel. verb. Religiosus, n. 7.* ubi dicunt religiosum profitentem minimè teneri in religione artem exercere, ut debita solvat eo quod per professionem bonis cesserit: nec eo demum bonis in seculo, teneri eam artem exercere. Et innituntur fundamento, quod assumit *D. Th. 2. 2. qu. ult. a. 6. ad 3.* nimirum, personam liberam non esse alligatam pro ære alieno solvendo, sed ejus bona: ergo hic debitor modo non abscondat bona, quæ possidet, immunis erit a culpa, licet minime operam det ad acquirendum, acceptando hæreditatem. His tamen non obstantibus, credo hunc repudiantem peccare mortaliter contra justitiam. Probatur, nam eadem lege qua aliquis tenetur ad finem, tenetur adhibere media necessaria ad illum finem comparandum, quando media sunt facilia: v. g. eadem lege qua teneor audire sacrum, teneor confluere in templum, quando non excusor legitimè, ubi sacrum celebratur. Et eadem lege qua teneor ad votum religionis implendum, teneor adhibere media, ut petere, & adire ea loca in quibus est spes probabilis me admittendum: ergo eadem lege justitiæ qua debitor tenetur solvere debita, tenetur adhibere media, ut solvat, quando media non sunt valdè difficilia: at in hoc non potente aliàs solvere, est medium necessarium, & facillimum acceptare eam hæreditatem, quando est lucrosa, & expediens: ergo contra justitiæ legem delinquit non acceptans. Et confirmatur, si quis in die festo careret pallio, & sic excusaretur à sacro audiendo, si illi accommodaretur pallium, quis dubitat quin teneretur acceptare, ut audiret sacrum, & ejus præcepti fractorem esse, si absque legitima causa solum ne audiret sacrum, nollet acceptare? Ergo similiter in nostro casu. 2. quia filius habens maxima egestate pressos parentes, nec potentes alimenta quærere, si nollet artem qua posset lucrari ad eis alimenta exhibenda, peccaret utique contra legem pietatis, qua tenetur parentes alere carentes alimentis, nec potentes quærere: peccaretque mortaliter si posset alimenta acquirere, acceptando hæreditatem sibi relictam, si absque causa sufficienter excusante repudiaret: eadem enim lex quæ obligat alere parentes, vel filios, obligat ad curandum acquirere alimenta mediis convenientibus: ergo à fortiori peccabit debitor contra legem justitiæ, qua tenetur solvere debita, si non adhibeat media convenientia, & nolit potens facile, ut acceptando hæreditatem, acquirere ut solvat. Et confirmatur, quia strictiori jure tenetur debitor solvere, quam filius alere patrem, illa enim est justitiæ, & absoluta obligatio: hæc autem pietatis, & non absoluta, sed in subsidium, nempè, quando pater est inops, nec habet unde se alat. Dices, argumenta nil probare: quia quando debitor non habet unde solvat, non tenetur lege justitiæ solvere, cum nemo obligetur ad impossibile, & sic non tenebitur adhibere id medium acceptandi hæreditatem. Sed solutio est frivola: quia is non est absolutè deobligatus à solutione debitorum, aliàs pinguiorem nactus fortunam non teneretur solvere, sed tantum pro tunc excusatur à solutione, quia non habet unde solvat. Cum ergo adhuc maneat lege justitiæ astrictus ad solvendum, quam legem facilè implere potest acceptando hæreditatem tenebitur ad id: aliàs similiter diceremus habentem filios pressos egestate non peccare repudiando hæreditatem; quia dum pater est pauper, nec habet unde alat filios, excusatur: sicut ergo dicimus hunc patrem peccare mortaliter, quia potuit acquirere quo suam obligationem impleret, & non implevit, similiter in nostro casu dicemus. 3. quia si quis videret proximum fame perire, & extremum jam agentem spiritum, vel graviter indigentem, & aliquis offerret illi bona quibus posset illi indigentiæ subvenire, quis negaret hunc mortaliter delinquere contra legem charitatis, hunc non acceptando, cum tam facilè illi extremè indigenti posset succurrere? Ergo à fortiori peccabit non acceptando, acquirendo, cum facile possit, ut solvat creditoribus, quibus fortiori vinculo, scilicet justitiæ astrictus est. 4. quia DD. gravissimi tanquam manifestum supponunt astrictum debitis, qui novit aliquam artem: nec ei est dedecus illam exercere, teneri exercere, ut solvat creditoribus: sicut teneretur ut filios aleret, quibus minori vinculo, quam justitiæ obligatus est. Hi sunt, *Medina C. de restitut. q. 3. causa 8. §. His non obstantibus, & §. Ad rationes, Gerson 2. par. q. An liceat gravato debitis intrare religionem, alphab. 39. lit. Y.* Et sic forte debet intelligi illud Sapientis, *qui fœneratur mutuum, servus est fœnerantis*. Et *Navarrus cap. Non dicatis, 12. quæstione prima, numero tertio, versiculo quinto, sexto, & ad quartum: in operibus novis est, cap. Cum pertio, duodecima, quæstione prima, numero octavo, versiculo quinto, sexto, & ad quartum: Angles floribus secunda parte, quæstione de restitutione, quæstione: Quis à restitutione sit liber, articulo secundo, dubio sexto, diffic. 12. fol. 185. & Navarra libro quarto de restitutione, capite quarto, num. nonagesimo tertio*: disputans eam quæstionem: An debitor carens solvendi facultate, possit ingredi religionem, dicit certum esse, si brevi, & sine magno labore possit prius creditoribus satisfacere, teneri: & *num. 94. & 95.* tantum excusat eum cui dedecus est servire, vel artem aliquam exercere, vel si dedecus non sit, difficili labore poterit solvere. Immò *Medina ibi, in solut. ad 5. Angles ibi*, docent debitis astrictum teneri in religione artem aliquam exercere, ut solvat: ergo debitor, qui solvendo non est, reus est injustitiæ, si non acquirat repudians hæreditatem: cum facilius hoc sit, quam acquirere artem aliquam exercendo. 5. quia leges concedentes debitori talem repudiationem, solum intendunt eam esse validam, & sustineri, nec ad petitionem creditorum revocari: ut constat ex *dict. l. Qui autem, vers. Proinde*, ibi, *proinde & qui repudiavit, &c. Non est in ea causa, ut huic edicto locum faciat*: & *d. regul. Non fraudantur*, ibi, *non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitore*: quibus verbis solum decernitur eam repudiationem non esse alienationem in fraudem creditorum, quæ illo edicto revocatur: non autem decidunt hunc debitorem licitè facere, nec ipsi privilegium aliquod concedunt: ergo nulla ratione id licitè efficere potest. Ultimo, quia saltem videtur clarè delictum esse contra charitatem. Quia quilibet lege charitatis tenetur damno proximi obviare, si facile potest, maximè si ejus causa damnum illud patiatur: at creditor causa debitoris patitur sui debiti

jactu-

jacturam: ergo debitor potens facilè hoc damnum creditoris vitare, tenetur saltem charitatis lege. Et ita hanc senten. tenet *Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 435. ad finem*: & peccare saltem contra charitatem, magisque inclinat esse etiam delictum contra justitiam, docet *Navar. lib. 3. de restit. c. 1. in novis edit. num. 112.* Et delinquere contra justitiam clarè colligitur ex DD. 4. ratione allegatis, cùm ipsi sentiant teneri debitorem lege justitiæ acquirere artem aliquam exercendo. Faciunt etiam pro hac parte *Sotus l. 4. de just. q. 7. art. 4. ad 2. vers. Attamen quia hac, Corduб. sum. q. 68. punct. 3. §. La tercera opinion. Manuel 2 to. sum. c. 45. num. 5.* ubi tanquam quid speciale docent, verum nobilem minimè teneri artem exercere, qua facultates compararet, ut solvendo sit. Hinc fit ut debitorem licet alias ratione impotentiæ excusaretur à restitutione damni emergentis, & lucri cessantis, ob dilatam solutionem: at caso quo repudiat hæreditatem, ne solvat, teneri deinceps ad lucrum cessans, & damnum emergens. Cùm jam culpa sua minimè restituat: & quamvis semel repudiata hæreditate maneat verè impotens ad restituendum, nec ei deinceps imputetur culpa: at provenit ex culpa, quam repudiando contraxit. Sicut injustus possessor ratione impotentiæ restituendi non excusatur à lucro cessante, & damno emergente. Quia in culpa fuit: ut bene docet *Salon 2. 2. q. 62. a. 9. f. 966. & seq.* Similiter causidici, & alii consulentes debitoribus, ut repudient, & sic efficiuntur impotentes ad solvendum, tenebuntur restituere creditoribus ea debita. Quia injusto consilio fuerunt causa illius damni. Sæpe tamen tam debitores, quam consulentes excusantur: quia bona fide, & justa ignorantia procedunt, ducti pravo legum intellectu, justè tamen ignorato: non enim res facilis est. Bona autem fides excusat non habentem rem, nec ex ea factum locupletiorem. Ut passim tradunt DD. in materia de restitutione.

10 Ad argum. proposita num. præced. ad probandum posse debitorem tuta conscientia repudiare, respondetur. Ad 1. dic majorem esse veram, quando sententia judicis innititur legi approbanti aliquid, tanquam justum: secus quando legi deneganti actionem: tunc enim sententia illa non approbat contractum, sed actionem denegat. Et ita contingit in præsenti judex enim sua sententia tantùm declarat repudiationem illam fuisse validam, nec dari actionem creditoribus ad eam revocandam. Sicut in simili, dixi l. 4. disp. 9. n. 19. in sol. ad 1. Ad confirm. eodem pacto respondetur: Judex enim non absolvit, approbans tanquam licite factam eam repudiationem, sed denegans actionem, ut ea rescindatur. Ad 2. dic mulierem in eo casu nihil agere in creditorum præjudicium, tantùm enim ex iis lucris constante matrimonio acquisitis tenetur ad debita, quatenus est socia, & ea sibi acquirit: & iis non sufficientibus, minimè tenetur ex propriis bonis, cum non ipsa, sed vir debita contraxerit. Unde cum lucris cedit, eadem bona manent, ut creditoribus satisfiat: quare licite facit. Sicut hæres licite repudiat hæreditatem, ne testatoris debita solvere constringatur. At 3. dic eos DD. nil de foro conscientiæ, aut de peccato disputare, sed tantum an ea sit alienatio, sustineaturque tanquam valida, quamvis in fraudem creditorum fiat. Nec doctrina Paludani, & Angeli, ut cedens bonis non teneatur artem exercere, est vera. Quia ea cessio si solemnis fit, tantum tribuit jus ne debitor in carcerem conjiciatur, & ut ei relinquantur necessaria ad victum, *l. 1. Cod. qui bonis ced. & l. 1. titul. 15. p. 5.* & ultra alios docet optimè *Covar. 2. variarum, c. 1. num. 4. & 5.* unde (ut optimè dicit *Navar. c. Non dicatis 12. q. 1. num. 3. in operibus vero novus est c. Cui portio 12. q. 1. num. 8. vers. 6.*) cessio bonorum tantùm excusat verè impotentem solvere; non autem eum, qui artem exercens solvendo esset: nisi creditores urgerent, ut statim solveret, conjicerentque eum in carcerem. Et tunc (ut dicit *Medina Cod. de restitutione, qu. 3. causa 8. vers. Ad rationes*) excusabit, ne in carcerem detrudatur, vel alii servituti subjiciatur, non autem ut non quærat modum quo solvat. Et dum ait D. Thom. personam debitoris esse liberam: intelligit, ut possit ingredi religionem, quando non est solvendo.

11 VIII. Infertur intellectus ad *c. Sine exceptione 12. q. 2. & c. Cum Apostolica, ad finem, vers. In alienatione de his, quæ fiunt à prælato:* infertur, (inquam) licet res Ecclesiæ alienari minimè possint à prælato absque solemnitate in illis textibus contenta: posse tamen solum prælatum nulla solemnitate adhibita, repudiare hæreditatem Ecclesiæ delatam. Ex ratione *l. Qui autem, ff. quæ in fraud. credit. & l. Si sponsus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Quia hæc non est alienatio, sed non acquisitio: jus autem eam solemnitatem in alienatione rerum Ecclesiæ petit. Sic *Corneus cons. 11. n. 2 l. 3. Phanucius de lucro dotis glos. 8. n. 17. & 18.* ubi multos alios refert: *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 5. Seraph. de privil. juram. privil. 71. n. 32. Cervantes lib 6. Taurin. 79.* & multi alii, nu. seq. allegandi, idem etiam in legato admittentes. Quamvis *Lambertinus de jure patron. l. 3. q. 9. a. 1. n. 11. concl. 5. vers. Eodem modo*, id neget in hæreditate, & in legato.

12 In legato autem, an validè repudietur per prælatum absque ea solemnitate: non levis est difficultas: propter textum, cum sua ratione, *l. Magis puto 5. §. si pupillus, vers. Fundum, ff. de reb. eorum*, ibi, *fundum autem legatum repudiare pupillus sine prætoris authoritate non potest. Esse enim, & hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat.* Ubi *gloss. Pupilli*, recognoscens hanc difficultatem, opponit *l. Si sponsus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi permittitur repudiatio legati per maritum facta, ut in eo succedat uxor, nec reputatur alienatio, & donatio inter conjuges: & respondet aliud esse in eo casu, quia donationes inter conjuges non ita amarè tractandæ sunt: & ita sentire videtur in omnibus aliis casibus repudiationem legati, esse alienationem. Quare in hac repudiatione requiri solemnitatem jure petitam in alienatione rerum Ecclesiæ, docent *Bald. Paul. Alex. Aretin. Roman. Socin.* & alii quos refert, & sequitur *Minchaca de success. progress. l. 3. §. 27. num. 23. Lambertinus relatus num. praced. Ang. verb. Alienatio, n. 16. Pinellus de bonis mater. lib. 1. p. 3. n. 103. vers. alia ampliatio erit.* Sed contrarium est verius, nempè solum prælatum validè repudiare posse legatum Ecclesiæ relictum, nec solemnitatem aliquam desiderari. Et constat ex dictis nu. 8. in principio, ubi per *l. Qui autem, ff. Quæ in fraud. credit.* diximus repudiationem legati, cujus jam cessit dies, permitti, validamque esse in fraudem creditorum: cùm tamen *l. 1.* & melius *l. 3. fin. ff. eod. c. Omnis prorsus alienatio in fraudem creditorum facta, revocetur:* ibi, *& omnino qui aliquid fecit, ut desinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet:* ergo repudiatio legati non est alienatio, & subinde poterit repudiari absque solemnitate jure petita in alienatione rerum Ecclesiæ. Sic tenent *Bart. Bald.* sibi contrarius, *Lapus, Anton. Felin. Ripa*, & alii quos refert *Minch. de success. progress. l. 3. §. 27. n. 23. Federicus cons. 9. Abb. c. Tua, n. 9. de his, quæ fiunt à prælat. & c. 3. n. 22. de dolo, & contumacia, Jason l. Legatum servo, n. 20. ff. de legat. 1. Rosell. verb. Alienatio, n. 10.* ubi *Sylvester q. 19. Tabiena q. 10. Corneus, Joa. Lup. & Cervantes allegati n. praced. Bernard. Diaz reg. 219. vers. Tertia, & singularis: Navar. cap. Si quando, de rescript. except. 6. n. 2. Spino speculo test. gloss. 8. principali n. 63. fin.* Et idem dicendum est de prælato religionis, respectu legati religioni relicti. Quia eadem est ratio. Ita docent *Jason, & Cervantes, ibid.* Ad *l. Magis puto*, cui innititur contraria sent. respondet *Abb. proximè cit.* loqui in pupillo administratione carenti: secus in prælato, qui administrationem habet: vocarique eam repudiationem impropriè alienationem: cum dominium legati non omnino transferatur, sed revocabiliter, ante acceptationem. Sic melius respondet *Ant. Gom.* cum aliis quos refert *to. 2. variar. cap. 14. nu. 14.* in minori non solum prohiberi alienationem, & bonorum dilapidationem, sed etiam omissionem lucri, quare cum per eam repudiationem omittat lucrari, appellatur quodammodo alienatio: quia perinde in ipso prohibetur, ac si alienatio esset. In bonis autem Ecclesiæ solum desideratur ea solemnitas, quando verè, & propriè alienantur. Unde infertur solum prælatum absque consensu Capituli, & solemnitate, posse in acquirendis nocere Ecclesiæ, & conditionem ejus facere deteriorem. Sic *gloss. c. fin. fine, 16. q. 6. & c. 2. verb. Non debet, de donatio.* ubi *Innoc. n. un. & Antonius n. 10. Bart. l. Jubemus nullam, n. 4. C. de sacrosanct. Eccles. Abb. Corneus, Rosella, Sylvest. Tabien. hoc nu. cit. Joan. Lup. rub. de donat. §. 47. n. 6. Arm. verb. Donatio, n. 16. Seraph. de privil. juram. privil. 71. n. 32.* ubi alios refert.

13 Unde legato relicto Ecclesiæ, aut monasterio, sub certa conditione, si solus prælatus conditionem minimè impleat, privabitur Ecclesia, aut monasterium. Sic *Abb. c. 1. num. 23. de dolo, & contum. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 47. num. 8. Bernard. Diaz reg. 219. vers. Tertia, & singularis. Beja* alios referens *in sua summ. casu 41. fin.* Similiter solus prælatus recipiens pensionem ab eo quem privare poterat, ob eam non solutam, præjudicat Ecclesiæ, ut amplius privare non possit. Quia emphyteuta non cadit ipso facto à jure suo, sed potest repelli, quare prælatus recipiens pensionem, & subinde hoc jus amittens, non dicitur verè alienare, sed non acquirere. Sic contra *Gloss. cap. Potuit, vers. Expelli, de locato*, tenent *Abb. ibi; n. 15. Jason l. legatum servo, n. 22. ff. de legat. 1. Joan. Lup. d. §. 47. n. 7.*

14 Quamvis autem prælatus sic repudians hæreditatem, aut legatum absque causa justa peccat, ut constabit ex dicendis num. seqq. minimè tamen incurret excommunicationem latam in alienantes bona Ecclesiæ absque solemnitate. Quia ea alienatio non est. Sic *Tabiena verb. alienatio, quæst. 10.*

15 Tenetur autem prælatus sine causa repudians hæreditatem, vel legatum Ecclesiæ relictum, propriis bonis damnum illud resarcire. Quia ex officio, & consequenter ex justitiæ lege tenetur bene administrare, bonæ autem administrationi adversatur ea repudiatio. Item probatur ex *c. Quicumque 12. q. 4.* ibi, *si neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, restituit.* Ubi *glos. vers. aut neglectum*, hoc tenet, dicens teneri ad instar tutoris, qui si negligentia sua pupillo non acquirit, tenetur restituere, *l. quidquid, C. de arbitr. tutel.* idem docent *Abb. c. Tua, n. 9. de his quæ fiunt à præla. Jason* alios referens, *l. Legatum servo, num. 19. ff. de legat 1. Spino speculo testam. gloss 8. principali nu 63.* Competit etiam Ecclesiæ beneficium restitutionis in integrum. Id enim conceditur sibi etiam quando agit de lucro captando, quod facilitate, vel negligentia prælati amittit. Sic *glos. cap. Auditis, verb. Restituimus, fine de in integr. restitut.* ubi *Abb. num. 15. Jason d. l. Legatum servo, num. 21. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 47. num. 12. Bernard. Diaz reg. 219. Spino d. num. 63.* & dicit *glossa eo verbo Restituimus*, favore Ecclesiæ esse in ipsius optione convenire prælatum, vel petere beneficium restitutionis. Si autem vellet Ecclesia beneficium restitutionis implorare ob hanc repudiationem, contra aliam Ecclesiam, cui hæreditas illa esset

jam

jam acquisita non audiretur. Quia potior esset conditio Ecclesiæ possidentis, certantis de jure sibi acquisito perdendo, quam alterius Ecclesiæ certantis de lucro. Sic cum aliis quos refert *Bernard. Diaz. ibid.*

16 Gravior tamen difficultas est, an sicut vir potest repudiare hæreditatem, vel legatum, ut succedat uxor, & debitor in creditorum præjudicium, & prælatus sine solemnitate ad alienationem requisita, & religiosus repudiare donationem absque motus proprii, aut voti paupertatis violatione: (ut diximus corollariis præcedentibus,) ita possint hi omnes cedere, seu renuntiare in favorem alicujus, qui aliàs non succedebat, nisi ex hac renuntiatione, successione in favorem suum facta? Nam *Phanucius de lucro dotis, gloss.8. num.* 18. dicit idem de cessione hæreditatis, quod de simplici repudiatione, & ita ait factam à prælato sine debita solemnitate ad alienationem requisita, valere, & consequenter idem diceret in cæteris casibus positis, omnes enim ex hoc pendent an hæc sit alienatio, vel potius non acquisitio. Et affert quamdam decisionem Rotæ id resolventem. Probatque, quia licet cedendo videatur prius acquirere: at cum cessio non ad acquirendum principaliter tendat, sed potius ad renuntiandum, illa additio, & acquisitio momentanea consideranda non est. Quia momentanea non sunt in consideratione, *l. fin. §. fin. Cod. de bonis quæ lib.* Idem tenet *Socin. senior cons.53. num.27. & 28. vol.4. Rolan. consil.15. num. 35. & 36. vol.1.*

17 At contrarium tenendum est. Quia ea cessio, est vera donatio, & alienatio: cum eo ipso quod cedit, tacitè, & prius natura adeat. Ut expressè colligitur ex *l. Si avia, C. de jur. delib.* ubi qui de hæreditate sibi relicta testatur, eo ipso adire videtur, ut cessio sit efficax. Qui enim vult aliquid, censetur velle omne id quod ad ejus efficaciam necessarium est: argom. *l.2. ff. de jurisd. omn. jud. & c. Saae, de offic. deleg.* Et quamvis illa additio sit tacita, idem operatur, ac si esset expressa: ut verè sit donatio, & alienatio. Ut constat ex *l. Singularia, ff. si cert. pet.* ubi quando duo actus concurrunt in unum, alter tacitus, & alter expressus, idem operatur tacitus, ac si esset expressus. Et *l.1. §. si minor. ff. de reb. eorum*, ibi, *si minor emerit prædia, ut quoad pretium solveretur, esseat pignori obligata, non pato pignus valere. Nam ubi dominium quæsitum est minori, cœpis non posse obligari.* Ecce qualiter unico actu acquisitum dominium, & datum pignori, & non valet traditio in pignus. Et melius id probat *l.3. fin. & l.4. init. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi non valet tanquam donatio inter virum, & uxorem, si vir donanti sibi jubeat, ut donet uxori: quia jubendo donare, est tacita, & occulta acceptatio: (ut latè probavi n.2.) Idem probatur ex *l. Si pater 5 ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi dicens textus non esse donationem inter conjuges, quando vir repudiat hæreditatem, ut succedat uxor: subdit hæc verba, *repudiatio autem mariti, mulieri prodest, si vel substituta mulier sit vel etiam ab intestato hæres futura.* Quasi sentiat aliud esse, quando ex renunciatione viri acquireret uxor jus in illam hæreditatem. Quod etiam claro docet *Bart. d. l. Qui autem, paulo post princip.* ubi reddens rationem cur ea repudiatio non sit alienatio, valeatque in creditorum fraudem, dicit id provenire, quia debitor nil facit, ex ejusque repudiatione nihil alter consequitur. Eandem rationem sequutus est *Covar.4. decret. 2.p. cap.7. §1. n.12.* & ita uterque videtur expressè sentire, aliud esse quando virtute cessionis debitoris, succedens consequitur hæreditatem, Et clarius id tenet *Carolus Molinaus in consuet. Paris. tit.1. §.9. gloss.4. num.4.* ubi dicit aliud esse absolutè abstinere, aliud verò cedere jus suum alii. Quia tacitè se gereret hic cedens pro hærede, sic cedendo, sive illa cessio fiat tacitè, sive expressè: & *num.7.* dicit perinde haberi, ac si expressè adiret, & cederet. Quia prior natura est aditio. Et *§.1. gloss.3. num.15.* dicit *l. Qui autem ff. quæ in fraud. credit.* procedere, quando quis renuntiat hæreditati, ut alii cedat. Et addit hæc, *intellige ut loco cederet, sive ut non impediat, sed cum cujus favore renunciat, relinqueret in jure quod habebat, ut ipso repudiante succederet. Secus si renunciat in favorem ejus, quia alias non vocatus, nisi renuncians acceptet, & transferat in illum. Quia hæc non est renunciatio, sed aditio, & alienatio.* Expressè etiam pro hac sententia est *Ripa l. Si unquam, q.11. n.21. C. de revocat. donat.* ubi dicit renunciationem factam in favorem alicujus, cui per jus accrescendi non acquirebatur, esse propriè donationem. Cum renuntians, in necessarium antecedens censeatur acceptasse, & postea alteri donasse. Ad argumentum oppositæ sententiæ propositum, num. præcedenti, dic momentanea esse in consideratione, quando ex illis producitur aliquis juris effectus, secus quando non producitur, *l. 2. C. de postumat. hæred. instit.* & declarat bene cum aliis *Barbosa, l. Dotalem 62. n. 13. ff. solut. matrim.* Et valdè confert doctrina *Bartoli l. fin. n.4. ff. de conditio. instit.*

18 Nono infertur intellectus ad *l.26. Tauri, hodie l.10. t.6. lib.5. recop.* qua disponitur donationem quamcumque per parentes factam filio, computari in tertia, & quinta bonorum parte: infertur, (inquam) remissionem usufructus quem habet pater in bonis adventitiis filii, non computari in 3. & 5. bonorum parte: nec conferendam esse, aut revocari posse, tanquam inofficiosam, si excedat: sed ultra eam posse patrem meliorare illum filium, vel alium in 3. & 5. bonorum parte. Quia ea remissio non est alienatio proprii matrimonii, sed tantùm renuntiatio lucri legalis, & acquisitio. Sic *Ant. Gom. l.48 Tauri, n.10. Gutier. de pact. initio, nu.31. Molina to.1. de just. tract.2. disp.8.*

19 Decimo infertur, posse parentes dare facultatem filio, testandi de legitima ipsis debita, ex bonis filii, ut possit libere de illis disponere in præjudicium aliorum filiorum. Prob. quia si licet hæreditatem jam delatam, & legatam repudiare in fraudem creditorum, nec hæc est alienatio per creditores revocabilis: (ut diximus nu.8.) à fortiori poterunt parentes in filiorum præjudicium hanc repudiationem facere. Cum hic hæreditas non sit delata, sed deferenda, & viventis nulla est hæreditas, *l. Qui superstitis, ff. de acquirenda hæred.* nec debitum legitimæ dum vivit is cui succedendum est, est verum & proprium debitum, sed improprium: ut probavi lib.4. disp.25. n.1. Et confirm. quia hæc non est alienatio, sed tantum non acquisitio. Sic *Tello l.6. Tauri, nu.64. 65. Molina lib.2. de primog. c.3. n.49. Gutier.* latius probans, *de pactis initio, à n. 19. & lib.3. practic. tota qu.75. Azebedo lib.5. recop. tit.8. l.1. nu.76. Cervantes l.6. Tauri, à n.74.* Hinc fit posse filium hanc testandi licentiam nactum, instituere majoratum cum gravaminibus, & conditionibus quas voluerit, & vocare ad illum ipsos parentes, vel extraneos. Quia potest libere de istis bonis disponere. Sic *Molina eodem n.49. Gutier. de pactis, initio, n.39. Cervantes l.6. Tauri, n.78.* Exigitur tamen juramentum parentis, ut hæc licentia testandi valeat, alias non valebit, & ea non obstanti erit parens hæres necessarius. Quia ille consensus, vel licentia continet pactum de non succedendo: ut declarant *Odofredus, Petrus, & Cynus, l. finali, C. de bonis libert.* pactum autem de non succedendo invalidum est *l. Pactum dotali, C. de collat. & l. Pactum quod dotali, C. de pactis*, nisi firmetur juramento, *cap. Quamvis pactum de pactis in 6.* Et licet *Bald. l. Quamvis, q. ultim. C. de fideicommissis*, dicat intelligi quando filius repudiat, seu paciscitur cum ascendenti, de non succedendo, non autem quando ascendens id pactum de non succedendo init cum descendenti. Ejus tamen opinionem ex multis improbat, alios referens, & dicens esse falsam, *Ant. Gomez. l.22. Tauri nu.3.* ergo ut ea licentia valida sit opus est juramento. Sic *Tello* dicens sic per sententiam pronunciatum fuisse, *l.6. Tauri, n.64. & 65.* ubi *Cervantes n.86. Molina l. 2. de primog. cap.3. n.50. Gutier. de pactis, init. in 2. editione. num.30. Azebedo l.5. recop. t.8. l.1. n.79.* Quamvis ipse *Gutierrez 3. pract. qu. 75. n.6.* teneat valere licentiam juramento, licet absque juramento non accedente revocabilis sit. Sed verius est quod dixi. Intellige tamen nisi fieret in actu ipso testandi in vita, vel in morte. Quia renunciatio parentis, vel consensus ne instituatur in eo actu, valet sine juramento: non enim reputatur renuntiatio hæreditatis futuræ, sed institutionis præsentis: quæ eo tempore fit, & sibi debebatur: & licet in consequentiam veniat privatio hæreditatis non attenditur: cum fundetur in jure de præsenti. Sic *Ant. Gom.* multos referens, *l.2. Tauri, num.5. ad fi. ante vers. Item infero*, & melius *tom.1. var. cap.11. n.14. & 31. Gutier. de pactis, initio. nu.39.* & dicit *Ant. Gom. eisdem locis*, idem esse, si in ipso testandi actu consentiat filius, ut exhæredetur à patre, secus si ante vel post testamentum: tunc enim non valeret, quia est pactum de non succedendo. Idem docent *glos. l. Si quando, §. Et generaliter verb. Iudicium, C. de inoffic. testam. & Bart. Cyaus, Salic. Paulus, Cuma, Fulg.* & alii quos omnes refert *Suarez l. Quoniam in prioribus ampliatione 10. n.32.* ipsosque sequitur *n.37. & 38.* non tamen ita generaliter loquuntur, ut reliqui, sed cum hac modificatione: nimirum, quando pater volebat filium instituere, vel è contra, & instituendus renuit in ipso testandi actu, secus quando tunc utriusque voluntas concurrit, tunc enim dicunt non valere sine juramento. Quia in effectu est pactum de non succedendo. Quamvis *Bald. eadem l. Si quando*, in utroque casu juramentum desiderari affirmet. Et ideò propter opinionum varietatem, tutius & firmius erit, si juramentum accedat: ut fatetur *Gutier. eo n.39.*

20 Rogabis autem, an mater dum nupta est, possit absque viri licentia concedere hanc facultatem testandi filio, in præjudicium legitimæ sibi obvenientis? Videtur enim posse: quia quamvis *l.54. Tauri, hodie l.1. tit.3. lib.5. recop.* prohibeatur mulierem conjugatam absque licentia viri repudiare hæreditatem, sibi ex testamento, vel ab intestato obvenientem: at hæc non est vera hæreditatis repudiatio: cum hæreditas non sit viventis, *l. Qui superstitis, ff. de acquiren. hæred.* & ita *Matienzo eadem l.1. glos.2. n.5.* interpretans illam legem, semper loquitur de hæreditate delata. Item, quia cum sit lex correctoria, jure enim communi poterat uxor, & quicumque repudiare, cum id minimè sit perdere, sed non acquirere, non videtur extendenda ad eam, quæ non est propriè hæreditatis renuntiatio. At credo non posse tunc, quia hic est inclusum pactum de non succedendo, (ut diximus nu. præcedenti) nullum autem pactum inire potest conjugata absque viri consensu, *l.55. Tauri, hodie, & l.2. & l.3. lib.5. recop.2.* quia ut docent omnes scribentes, *l. illa 54. & 55. Tauri, & l.1. & 2. tit.3. lib.5. recop.* ratio illius prohibitionis fuit, ut consulatur imbecillitati mulierum, & ne damnificent virum: at in hoc casu eadem militat ratio, nam damnificatur vir, cùm ex iis bonis in quibus succedebat uxor, debeat habere dimidiam partem lucrorum inde provenientium Item sicut ad hæreditatem extranei delatam habet uxor jus ad rem, quo jure noluit, lex posse uxorem privare virum, sine ejus licentia, ita habet jus ad succedendum in bonis filii præmorientis, descendentia carentis: & non mirum est, si extendatur hæc lex correctoria ex rationis identitate: cum generale sit legem correctoriam ex iden-

identitate rationis eatendi posse, *l. Scire oportet §. Aliud etiam, vers. Sed, & si maximè, ff. de excusat. tuto.* & latè per Tiraquellum eum aliis quos refert, *l. Si unquam, verb. Donatione largitus, n.179. C. de revocan. donat. & Covar. 1. var. c.11. n.5. ad finem.* Et in propriis terminis quod hæc lex extendenda sit ea rationis identitate, docet *Joan. Lupus, rubr. de donat. §.68. n.14.* dicens ob identitatem rationis extendendam ad donationes, & quasi contractus, licet propriè contractus non sint.

21 Utrum autem hæc testandi licentia legitimè semel concessa interveniente juramento, possit per parentes revocari? *Gutier. l.3. pract. q.75. n.6. & seqq.* asserit, quando firmatur juramento, minimè posse revocari, quando autem juramentum deficit, si res sit integra, quia nondum filius testatus est, posse revocari: secus si res non sit integra. Sed dicendum est, juramento non intercedenti minimè esse validam: (ut diximus num.19.) Si autem juramentum intercedat, minimè posse revocari absque consensu filii cui concessa est. Quia jus est acquisitum illi filio, & quod semel placuit amplius displicere non potest, *regul. Quod semel, de regul. jur. in 6.* Sic dicens fuisse sententia pronuntiatum, docet *Tello l. 6. Tauri, num.65. Gutierez,* latius probans *de pactis, in principio, 2. editione, num.45. 50.*

DISPUTATIO V.

An possit uxor constante matrimonio, in favorem viri renunciare lucrorum medietati sibi competenti, vel potius sit hæc donatio prohibita inter conjuges?

SUMMARIUM.

Potest ante matrim. initum, conveniri inter conjuges, ne lucra dividantur? num.1.

An valida sit ea renunciatio constante matrimonio facta, referuntur duæ sententiæ, n.2. 3. & 4.

Potest uxor in favorem viri renunciare lucris acquirendis, num.5. Et è contra, n.6.

Non potest vir lucris acquisitis renuntiare in uxoris favorem, n.7. Potest tamen uxor, n.8.

Tutius est, ut ea renunciatio fiat juramento, n.9. Et an possit fieri in præjudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, n.10. Et solvuntur argumenta, n.11. Et ibi, an uxor possit renunciare in favorem viri lucris acquisitis, aut acquirendis, ex contracta cum quodam tertio.

1 Constat inter omnes DD. ante initum matrim. posse inter conjuges conveniri de lucris non dividendis. Quia est tantum renuntiatio futuræ, ac incertæ spei, nihilque de patrimonio minuitur. Item, quia tempore celebrationis talis contractus, nondum sunt vir, & uxor. Præterea, quia illa non est donatio, sed contractus onerosus, cum sit integrum cuique eorum matrimonium contrahere volenti, non aliter velle, quàm servatis certis conditionibus.

2 Tota autem difficultas est, an ea renuntiatio facta, constante matrimonio, sit valida? Duplex est sententia. 1. negat, posse alterum conjugem lucris, sive acquisitis, sive acquirendis, renuntiare in alterius favorem, sed dicit eam esse donationem prohibitam inter ipsos, quæ alter valida non erit, nisi morte confirmetur, instar cæterarum donationum inter ipsos factarum. Ducitur 1. quoniam posito jure Castelliæ, quo lucra constante matrimonio acquisita, communia sunt, eo ipso quod matrimonium initur, debetur alterutri conjugi dimidium lucrorum, ex vi solius contractus matrimonii, & independenter ab acceptatione: & juxta veriorem sententiam comparatur dominium illius medietatis lucrorum, cuilibet ex conjugibus, qua ratione uterque conjux transmittit hoc jus ad hæredes, sed donatio consurgens ea remissione debiti facta inter conjuges, non valet, (ut dixi hoc 6. libr. disp.3. num.10.) ergo nec ea renunciatio. 2. quia si uxor celebrasset societatis contractum cum quodam tertio, non posset lucris vel acquisitis, vel acquirendis renuntiare constante matrimonio, in favorem viri: ergo similiter nequit renuntiare lucris provenientibus ex societate cum viro inita, cum uterque sit verus societatis contractus. 3. quia si alter conjux renunciaret hæreditati sibi delatæ, in favorem alterius conjugis, aliàs non habentis jus in illa succedendi, esset vera alienatio, & donatio prohibita inter conjuges: (ut probavi disp. præcedenti, num. 17.) Ergo similiter erit talis renunciatio lucrorum, qua alter conjux in alterius favorem renunciat, cùm alter ex ea renunciatione jus acquirat. 4. quia si hæc renuntiatio non esset alienatio, posset fieri in præjudicium legitimæ ascendentibus, vel descendentibus debitæ, quod absurdum videtur, sicut potest repudiari legatum, vel hæreditas in præjudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium. Ultimò, quia uxor nequit contrahere sine viri licentia, *l.55. Tauri, hodie l.2. titul.3. lib.5. recop.* quod non tantùm est in viri favorem, sed ut consulatur imbecillitati mulierum, ne decipiantur: durumque videtur, & à multis negatur, posse virum præstare authoritatem huic renunciationis pacto cum ipso inito. Ergo non valebit. Sic tenent *Greg. Lopez l.5. tit.11. p.4. verb. Otra manera, Minchaca* referens *Cassanaum, l.1. controv. usufrequen. cap.13. num.6. Burgos de Paz q.9. civil. num.10. Molina tom.2. de just. tract.2. disp.289. §. En hac doctrina, & disp.435. §. Contrariam sent.* favet *Castillo, l.60. Tauri, num.3.* ubi ait difficilem sibi videri sententiam, ut cum vir domum emit, possit mulier constante matrim. lucris quærendis renuntiare: at posse sustineri, quando de pretio, & emptione certior facta, nollet lucra participare. Et addit *Molina utroque loco cit.* hanc renonciationem lucrorum, si excedat summam quingentorum aureorum, insinuatione indigere quoad illum excessum, ut morte confirmetur. Sicut de cæteris donationibus inter conjuges factis, eam summam excedentibus, dicemus hoc 6. lib. disp.14. n.25. Et hæc sent. est probabilissima.

3 II. Sententia censet, validam esse renunciationem medietatis lucrorum acquisitorum, & acquirendorum, factam, constante matrim. per uxorem, in favorem viri. Ducitur primò, quoad lucra acquirenda: quia cum ea nondum in uxoris dominio sint, nec acquisita, non censetur uxor aliquid ex proprio patrimonio alienare, sed tantùm non acquirere. Et confirm. quia pater potest remittere usumfructum, quem habet in bonis filii, in præjudicium legitimæ aliorum filiorum, quia id non est donare, sed lucris legalibus cedere: ut diximus disp. præced. num.18. ergo similiter non erit donatio, cum uxor lucris legalibus acquirendis cedit, ut vir succedat. 2. probatur de lucris jam acquisitis, quia propter hanc renunciationem uxor donans non efficitur pauperior. Quia non verè, & propriè acquirit dominium illius medietatis lucrorum, nec est realis incorporatio in patrimonium suum per actum verum, & naturalem, sed fictè, & revocabiliter per legem. Sicut quando hæreditas, vel legatum ipso jure alicui acquiritur per legem sine additione: ergo sicut potest hæreditas, vel legatum repudiari ab uxore, ut succedat vir: (ut diximus disp. præced. num.1.) similiter poterunt renunciari lucra hæc jam acquisita. Tandem, quia *l.60. Tauri,* hodie *l.9. tit.9. lib.5. recop.* indistinctè decernitur, posse uxorem renunciare lucris constante matrimonio acquisitis. Sic tenent *Joan. Lup. rubr. de donat. §.47. num.19. & l.60. Tauri num.3. Covar.4. decret. 2.p. c.7. §.1. num.11. Ant. Gom. l.51. Tauri n.66. vers. Quintus est, ad fin. & l.60. ad fin. Perez. lib.5. ordin. t.4. l.4. fol.169. col.2. vers. Dubitatur ulterius, an alter ex conjugibus, Matienzo l.5. recop. t.9. l.9. glos.1. n.5. Azebedo in l.9. num.8. Gutier.2. pract. q.126. n.5. Joan. Garcia de conjugali acquestu, n.147.*

4 Immò, & virum posse renunciare lucris quæsitis constante matrimonio, in favorem uxoris, sentiunt *Covar. Perez, Matienzo, num. præced. allegati,* dicunt enim, posse alterum ex conjugibus in favorem alterius lucris jam acquisitis renunciare. Et pro hac parte est *Phanucius de lucro dotis, glos.8. num.16.* ubi dicit posse virum remittere uxori lucrum dotis, quod per pactum sibi competebat.

5 Sit I. Conclusio, uxor potest constante matrimonio renuntiare lucris acquirendis, in favorem viri. Prob. rationibus adductis, n.3. & docent DD. ibi allegati. Et ultra illos idem *Joan. Lup. rubr. de donat. §.63. n.2. Suarez l.3. fori, tit. de las ganancias, l.1. n.24. §. Quæritur, & secundo. Mores de major.4.p. q.26. n.60. Navar. l.3. de restit. c.1. dub.9. n.111. in nova editione.*

6 II. Conclusio, potest similiter vir suæ medietati lucrorum acquirendorum renuntiare, in favorem uxoris. Probatur iisdem rationibus, & docent auctores allegati, n.4.

7 III. Conclusio, vir nullo modo potest constante matrim. cedere lucris acquisitis, in favorem uxoris. Quia est perfectè dominus, & irrevocabiliter illius medietatis lucrorum, per realem incorporationem in patrimonium suum. Hæc est contra DD. alleg. n.4. quorum sententiam meritò *Greg. Lop. & Molina relati, n.2.* dicunt in hoc, alienam à veritate esse.

8 IV. Conclusio, probabilius mihi est, posse uxorem constante matrim. renunciare lucris acquisitis, in favorem mariti. Ducor rationibus adductis, n.3. Et sic tenent Doctores ibi relati.

9 V. Conclusio, ut evitetur opinionum varietas, tutum est eam renuntiationem, sive à viro, sive à muliere fiat, sive lucrorum acquirendorum, sive acquisitorum, juramento stabiliri. Quia juxta communissimam ferè omnium sent. verissimamque, donatio prohibita inter conjuges, firmatur, & irrevocabilis efficitur juramento. Ut dicemus hoc 6. lib. disp.11. n.2.

10 Ultima conclusio: ea lucrorum renunciatio in favorem alterius conjugis, antequam acquirantur, potest fieri in præjudicium legitimæ ascendentibus, & descendentibus debitæ, at ubi semel acquisita sunt non potest fieri in talis legitimæ præjudicium. Quia jam dominium est translatum. Et licet idem videatur probare non posse renunciare in favorem viri: jam respondeo donationes has inter virum, & uxorem, non ita amarè, & exactè tractandas esse, ut docet textus *l. Si id quod, vers. Si quas, ff. de donation. inter virum, & uxorem,* ad quam solutionem oppressa alio simili argum. confugit *gloss. l. Si sponsus vers. Nec te moveat, ff. eodem tit.* Sic docent *Joan. Lupus rubr. de donatio. §.63. fin. Gutierez 2. pract. qu.127. n.4. 5. Mores de major.4.p. q.26. n.60.*

11 Ad argum. n.2. pro priori sententia proposita: Resp. Ad 1. dic. non acquiri dominium omnino perfectè, & irrevocabiliter, per veram & realem incorporationem in patrimonium suum: (ut explicui n.3.) & ita potest renuntiare uxor lucris illis acquisitis: respectu autem lucrorum acquirendorum, manifestum est neutrum con-

conjugem habere dominium, nec ea in suo patrimonio esse, cum nondum comparata sint. Nec obstat nullam requiri acceptationem, ut uxor comparet dominium lucrorum acquisitorum, & absque acceptatione obeuntem transmittere ad hæredes. Quia idem contingit in hærede suo, & in legatario speciei, qui tamen repudiare possunt, nec ea erit alienatio in fraudem creditorum (ut dixi disputat. præcedenti n.8.) satis enim est, ut illa non sit omnino perfecta, & irrevocabilis acquisitio dominii. Ad 2. dic, esse valdè disparem rationem. Quia respectu lucrorum acquisitorum ex illa societate; uxor habet dominium perfectum, & irrevocabile: & quamvis hoc non habeat respectu acquirendorum, at non est illa mera repudiatio, non enim lucra illa compararentur viro ex mera repudiatione uxoris: sed est acceptatio lucrorum illorum, & cessio in favorem viri; (ut dixi disp. præcedenti num.17. de cessione hæreditatis in favorem conjugis, aliàs non successuri.) At in societate inter conjuges, uxor non acquirit dominium perfectum, & irrevocabile, & ex mera repudiatione alterius conjugis, lucra illa cedunt alteri. Ad 3. neg. conseq. quia quamvis conjux renunciet lucris in favorem alterius conjugis, non acquirit conjux ea lucra ex alterius renuntiatione in ipsius favorem, sed tantùm renuncians aufert impedimentum, quo alter conjux impediebatur, ne ea acquireret. Nam eo ipso quod alter renunciat, succedit alter. Sicut quando vir repudiat hæreditatem in favorem uxoris substitutæ in illa, vel hæredis futuræ ab intestato, valet juxta *l. Si sponsus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Nec uxor recipit aliquid tunc à viro, sed solum vir removet impedimentum, ut succedat uxor. Ad 4. constat ex dictis num. præced. Ad 5. respondet bene *Matienzo lib.5. recop. t.3. l.2. gloss.1. num.12.* cùm multis, quos refert, non requiri licentiam viri, dum uxor cum ipso contractum celebrat; nec eam esse auctoritatem, sed meram licentiam, & solum desiderari in viri favorem. Quod inde constat: quia eadem imbecillitas manet soluto matrimonio, cum tamen tunc nulla requiratur licentia.

DISPUTATIO VI.

Utrùm valeat donatio remuneratoria, inter conjuges?

SUMMARIUM.

Refertur opinio negans valere, n.1. Negatque donationem remuneratoriam esse, nisi merita pariant justitiæ obligationem. Et contraria opinio dicens id non exigi, n.2.

An exigatur exprimi in ea, ob benemerita fieri? n.3. Et ibi, in conscientia non est necessaria probatio meritorum. Exigitur, ut ea merita non sint alias debita, n.4. Et sint insignia, n.5.

Desideratur ut donatio sit meritis æquipollens, n.6.

Qualis debeat esse hæc æquipollentia? Referuntur variæ sent. nn.7. 8.9. Et sententia authoris, n.10. Valet donatio remuneratoria inter conjuges, n.11.

Si mulier absque matrimonii spe donet viro, potest vir matrimonio sequuto, ipsi donationem remuneratoriam prioris facere, n.12.

An uxor omnia obsequia debeat viro? refertur quædam opinio, n.13. Et opinio authoris, n.14.

1 PInellus de bonis mater. l.1. p.3. n.61. & 62.* negat valere donationem remuneratoriam inter conjuges. Quia in ea est sent. ut donatio remuneratoria, cui multos effectus passim jura, & DD. tribuunt, sit tantum ea, qua obsequia parientia jus agendi, & petendi remunerationem, exhibentur: non autem quando solum obligant lege gratitudinis ad antidora: quod idem sequitur *Matienzo lib.5. recop. tit.9. l.3. gloss.6. n.3.* & alii DD. quos refert *Pinellus ibid. n.60.* probatque fortissimis argum. Ex quo fundamento sic probat, invalidam esse donationem remuneratoriam viri erga uxorem, quia nulla obsequia potest uxor viro præstare, ob quæ justitiæ consequatur jus, ut sibi remunerentur: omnia enim ratione societatis conjugalis debet viro. Et ad *l. Quod autem, §. Si vir, ff. de donat. inter vir. & ux.* cui contrarii DD. innituntur, ad probandum valere donationem remuneratoriam inter conjuges dicit, non sustineri en textu donationem mutuam inter conjuges, eo quod remuneratoria sit: sed quia cùm utrimque compensatio fiat, neuter redditur pauperior.

2 I. Conclusio sit: donatio remuneratoria, quæ verè & propriè talis est, nec dicitur donatio simplex, minimè exigit merita ex justitiæ lege mercedem poscentia, sed satis est, si ea sint merita, quæ virum honestum, & probum deceat remunerare, obligentque lege gratitudinis ad antidora. Prob. ex *l. Aquilius Regul. ff. de donat.* ibi, *defendi non meram donationem esse, verum officium magistri mercede remuneratum.* Et *l. Si pater, §. fin. de donatio. & l. Metum, §. Sed licet, ff. de eo quod met. cau. & l. Sed & si lege, §. Consuluit. ff. de petit. hæred.* ibi, *planè si antidora acceperunt, dicendum est locupletiores factos, quatenus acceperunt, & velut genus hoc esse permutationis.* Ecce qualiter donationem remuneratoriam ad antidora obligantem, appellat Jurisconsultus permutationem. Tandem prob. ex *l.1. ff. de donat.* ubi dicitur eam esse propriè donationem, ad quam donator nulla alia præcedenti causa, nisi ut magnificentiam, & liberalitatem exerceat, ducitur: at obligatus ad antidora non donat gratia solius liberalitatis exercendæ, sed potius ut naturæ debitum solvat: ergo ea minimè erit donatio simplex, sed verè, & propriè remuneratoria. Sic tenent *Abbas rubr. de donat. n.3. Tiraquel.* multos referens *l. Si umquam verb. Donatione largitus, n.16. C. de revoc. donat. Covar.* multa eleganter afferens, *c. Cum in officiis, n.9. de test. Riminald. inst. de donat. in princ. n.92. & seq. Menoch. de præsumpt. l.4. præsumpt. 167. n.31.32. & 33. Julius Clarus l.4. receptarum, §. Donatio, q.3. initio, Joan. Garcia* latè reprobans Pinellus, ejusque fundamenta solvens, *tract. de donatione remuner. num.1. & multis seq. Molina to.1. de just. tract.2. disp.244. §.1054.* Et hanc sententiam fatetur communem, ac receptissimam *Matienzo l.5. recop. t.9. l.3. glos.6. n.3.*

3 II. Conclusio: aliqua sunt requisita, ut hæc donatio remuneratoria, talis sit. I. Requisitum est, in donatione exprimi ob benemerita fieri. Si enim id non exprimatur; quamvis ea præcessisse probetur, non erit donatio remuneratoria, sed simplex. Quia alias omnis donatio esset remuneratoria, cùm soli merenti præsumatur donationem fieri. Sic *Bal. l. Illud, n.8. C. de sacrosanct. Eccl. Ant. de Canario, tract. de insinuat. 2.p. n.15. Barbos. l. Qua dotis, 34. n.56. & 57. ff solut. matrim.* refertque alios pro hac sententia: & eam sic explicat. Cùm in donatione exprimuntur benemerita, censentur causa finalis, & ita donatio erit remuneratoria: ea verò tacita, quamvis præcesserint, censentur causa impulsiva, liberalitas autem causa finalis: & ita donatio erit merè liberalis. Sed dicendum est, hoc non requiri, sed satis esse probari merita præcessisse. Prob. ex *l. Si verb. §. Idem Papinianus, ff. mandati*, ubi præsumitur libertum videntem fundum suum vendi à patrono, & capere pretium, donare quando post libertatem sibi concessam id permittit, ubi *gloss. verb. Patrono*, ait ratione primæ liberalitatis, præsumi hanc donationem. Et tenet optimè id explicans, cum multis, quos refert, *Tiraquel. l. Si unquam, verb. Donatione largitus, C. de revocandis donat. n.71. & sequentibus*, & præcipuè, n.78. ubi id sic declarat. Licèt qualibet donatio præsumatur facta ob merita, vix enim quis donat non benemerito: sed si de illis non appareat, habetur pro simplici. Donatio enim non censetur remuneratoria, nisi merita æquivaleant donationi, quæ si ignota sint, judicari nequit an æquivaleant. Si autem de meritis præcedentibus appareat, licet de iis mentio in donatione minimè fiat, præsumitur eorum contemplatione facta, & de ea tamquam de donatione remuneratoria judicandum est. Idem docet *Menoch. de arbitrar. lib.2. casu 88. n.53. Gutier. 2. pract. q.120. fin. Mascar. de probat. concl. 560. n.10. Joan. Garcia de donat. remuneratoria, n.49.* Et pro hac sententia sunt *Gloss. l. Si donatione, verb. Postulas, C. de collatio.* communiter ibi à scribentibus recepta. *Rosella Donatio 1. d.47. Sylvest. Donat. 2. q.7. dicto 13. Navar. sum. c.17. Hisp. num. 145. Lat. n.146.* ubi dicunt donationem factam à patre filio, censeri remuneratoriam, quando probatur merita donatione digna præcessisse. In foro autem conscientiæ non est necessarium ea merita probari, sed satis est, si donatario constet. Quia probatio tantum desideratur, ut judici in foro externo veritas constet. Sic *Navar. sum. c.17. n.145. Gutier. de juram. 1.p. c.5. n.18. Molina to.1. de just. tract.2. disp.244. §. Quando constat.*

4 Secundum requisitum est, ut obsequia, & merita non sint alias debita, si enim debita essent, non essent remuneratione digna. Quia in necessitatibus nemo unquam liberalis existit, *l. Rem. legatam ff. de adimen. lega. l. Si serva. ff. de hæred. instit. l. Proximi, ff. de ritu nupt.* ibi, *magis debitam libertatem præstitit, quam ullum beneficium in mulierem contulit, quo nomine nec libertus obsequia præstando, nec vasallus fidelis pro domino moriendo, nec filius pro patre elaborando, nec uxor virum colendo, quicquam faciunt, nisi aliud majus, & gravius intercedat, quod ad meritum pertinere videatur.* Sic docent *Ripa. l. Si unquam, q.14. n.30. vers. Secundo, C. de revocandis donat.* ibi *Tiraq.* multos referens, *verb. Donatione largitus, n.106. & 107. Jason l. Ex hoc jure. n.55. fine, ff. de just. & jure, & Joan. Lup. rubr. de don. §.50 n.32 & 33. Castillo proœmio legum Tauri, super gloss. Gratia, vers. Sed non qualibet, Ant. Gom. l.29. Tauri, n.23. Gutier. de juram. 1.p. c.5. n.2. & 3. Meres de major. 1.p. q.22 n.22. Joan. Garcia de donat. remuneratoria, n.54. Angulo de meliorationibus, l.12. gl.1. n.18.*

5 III. Requisitum est, ut obsequia, & benemerita sint insignia: non enim quæcumque satis sunt, ut donatio dicatur remuneratoria. Ut de donatione remuneratoria Ecclesiæ, docet *gl. c. Si quos, 57. verb. Benemeritos, 12. qu.2.* Et de donatione inter conjuges, docet *Joan. Lup. n.32. & Castillo n. præced. Allegati.*

6 IV. Requisitum est, ut donatio meritis æquipolleat: si enim ea excedat, in eo excessu est donatio simplex, *c. Relatum, el 2. de test.* ibi, *juxta servitii meritum* Sic *Alex. de Nevo, c. fin. nn.7. de donat. inter vir. & uxor. Tiraquel.* multos referens, *d. l. Si unquam, verb Donatione largitus, n.79. & 80. Joa. Lup. rubr. de donat. §.32. n.9 §. & 50. à n.26. l. 17. Tauri, à 52. Castillo proœmio legum Tauri, super glos. Gratia, vers. Primo ut valeat, Greg. Lop. l.2. gloss.6. n.5. Azeb. eod. l.5. tit.1. l.4. nn.1. & t.6. l.12. n.20. Joan. Garcia de donat. remuneratoria, nu.51. Angulo de meliorationib. l.12. gl.1. n.19. Gratia. reg.150. n.28.*

7 Gravis autem est difficultas, qualiter hæc merita debeant æquipollere? Quidam enim censent oportere, ut omnino merita æqualia sint donationi. Sic videntur tenere omnes DD. nn. præced. allegati: quia ferè omnes illi absolutè docent debere esse æqualia merita donationi. Sed hæc sent. reiicitur. Quia gratitudinis lex postulat semper plus reddi, quam sit acceptum. Ut testantur *Arist. 5. Ethic. & D. Th. 2.2. q.106. a.6. Fortun. l.2. §. Jus naturale, 65. ff. de just. & jure.*

& jure. Purpuratus l. Cum quid. n.131. ff. si cert. pet. Quare Seneca l.5. de benef. c.18. inquit, diligentias quaerendus est beneficii, quam pecuniae creditor, huic enim reddendum est, quantum accepi, illi vero plus solvendum est. Unde Decius, & Lancelot. l. Quae dotis, ff. solut. matr. ajunt beneficii acceptationem instar agri fertilis futurum plus reddentis, quam accipiat.

8 Alii fuerunt in alio extremo, censentes benemerita tunc dici aequivalentia donationi, quando haec non excedit dimidium remunerationis illis debitae: juxta l.2. C. de rescin. vend. Sic Bald. auth. Ex testamento, n.1. fi. C. de collat. Salicet. & alii, quos refert Tiraq. d.l. Si unquam, verb. Donatione largitus, n.81. Sed hanc sent. bene reiiciunt Tiraq. ibi, n.82. Joan. Lup. rubr. de donat. §.50. n.29. Nec alicui solido innititur fundamento.

9 Alii opinantur, dici aequivalentia, quando in modico excedit donatio meritorum valorem: nempe, in quarta parte: ut si merita valeant 12. & donentur 16. tunc enim tota donatio censetur remuneratoria. Secus si excessus sit nimius, in illo enim erit liberalis donatio. Ducuntur per l. Si verò, §. Idem Papinianus, ff. manda. quia ibi patronus donarat fundum liberto, & bessem pretii quod solverat pro eo fundo, & libertus posteà consentiens fundum vendi per patronum, censetur animo remunerandi consensisse, ita ut valeat venditio facta per patronum, & ipse integrum pretium recipiat. In quo non tantùm continetur bessis pretii, quod patronus ei donarat, sed etiam triens, pretii, quod ex propriis bonis libertus solverat. Sic tenet Navar. de redditibus, q.1. n.91. & apolog. ad eum lib. in 1. edit. q.1. mon. 82. n.6. Barbos. l. Quae dotis, 34. n.60. ff. solut. matrim. Et haec opinio satis probabilis est.

10 Magis tamen placet hoc arbitrio prudentis relinquendum esse, attenta donantis qualitate, an dives sit, vel nobilis. Cum soleant nobiles multo majorem referre gratiam, c.1. Donatio. Sic Tiraq. d.l. Si unquam, verb. Donatione largitus, num. 84. & 86. Menoch cum aliis quos refert, de arbitrariis, lib. 2. casu 132. n.7. & sequentibus, Julius Clarus l.4. receptarum, §. Donatio, q.3. fine, & q.8. §. Sed pone, Joa. Garcia de donat. remuner. n.53. Quare optimè Tiraquel. ibi, n.84. alios referens, & Menoch. n.9. ajunt totam donationem dici remuneratoriam, quamvis merita excedat, si non excedat id quod divites, ac nobiles in eo eventu remunerare solent.

11 III. Conclusio, donatio remuneratoria inter conjuges, valida est. Haec est contra Pinellum, n.1. alleg.1. prob. nam jura solam donationem inter conjuges prohibent, (ut constat ex dictis hoc 6. lib. tota disp.1.) sed donatio remuneratoria, quamvis merita non pariant actionem ex justitiae lege, non est absoluta donatio, sed potius debiti solutio: (ut probavi n.2.) ergo non censetur inter eos prohibita. 2. probatur ex l. Quod autem, §. Si vir, ff. de donat. inter vir. & uxor. ubi dicitur valere donationem, si vir, & uxor ad invicem sibi donent. Quem textum licet aliter intelligat Pinellus, ut retuli n.1. at multi Jurisperiti gravissimi, quos statim referam, intelligunt donationem illam sustineri: quia est remuneratoria Sic Abb. c. fin. n.7. de donation. inter vir. & uxor. Alexand. de Nevo ibi n. 7. Prapos. n.3. Tiraquell. multos referens, de nobilit. cap.18. n.19. & l. Si unquam, verb. Donatione largitus, n.19. C. de revocand. donat. & in consuet. Gallia, tit.14. §.10. glos.1. in principio, fallent.2. Joan. Lup. rubr. de donat. §.32. n.8. Rosella Donatio, nu.32. Angel. Donatio. 3. init. Sylvest. Donatio.2. quaest.1. Tabie. Donatio.3. init. Armilla verb. Donatio n.24. Rolandus cons.5. vol.1. Ant. Gomez l.52. Tauri, n.66. casu 4. Menoch. de arbitrar. l.2. casu 132. n.4. Jo. Garcia de donat. remuner. n.21. Gratian. reg.150. n.28. Et ex Theologis, Molina tom.2. de just. tract.2. disp.289. §. Tertius si fiat. Ejusdem sent. sunt DD. disp. seq. n.3. allegandi: nam ideò concedunt, virum ignobilem posse constante matrim. uxori nobili dotem constituere, quia est donatio remuneratoria. Ejusdem sent. sunt DD. asserentes posse arrhas dari uxori per maritum, post initum matrimon. quos referam hoc 6.l. disp.28. n.2. Ducuntur enim, quia ea est donatio remuneratoria.

12 Hinc infertur mulieri absque matrimonii spe donanti viro, cui posteà nupsit, posse constante matrim. virum donationem remuneratoriam illius prioris efficere. Sic Joan. Lup. rubr. de donat. §.32. n.8. fine.

13 Dubitabis autem, quae obsequia uxoris minimè sint viro debita, ut ob ea liceat viro uxorem remunerare? Pinel. de bonis mater. l.1. p.3. num.91. vers. Sed praedicti viri, docet uxorem omnia obsequia viro debere, ac proinde nulla esse remuneratione digna. Idem Barbarius addit. ad Bald. l. Si uxorem, C. de condit. infer. asserens uxorem nobilem teneri ad obsequia, licet vilia sint. Et videntur tenere Joa. And. c. Literas, n.9. de restit. spol. & Angel. verb. Uxor, n.2. dicunt enim indistinctè teneri uxorem ad obsequia viri etiam vilia. Et hoc dicit fortè verius esse, Tiraq. de nobil. c.20. nu. 95. & seqq. ad quem locum se remiserat, l.1. connub. glos.1. p.1. n.27. Et probat, quia non debet esse conditio creditoris deterior, ob debitoris nobilitatem, nisi aliter esset jure cautum: at ex juris dispositione tenetur uxor operas praestare viro, cum sit ipsi subdita, l. Sed si vir ex lana, ff. de donat. inter vir. & uxor. bonus textus, c. Haec image, &c. Est ordo 33. q.5. ubi dicitur mulierem esse viro subditam, & pene ejus famulam, ergo licet uxor sit nobilis, ad haec tenetur: cum in jure non excipiatur. 2. quia ab initio contracti matrim. inerat ea dignitas uxori, ergo ea non excusat ab his obsequiis: eo enim quòd se ad matrim. obligavit, consequenter se ad haec obsequia astrinxit.

14 Sed verius est non teneri uxorem nobilem ad ea obsequia vilia, sed ad ea sola, quae juxta suam dignitatem, ac conditionem non dedecent: quare si ea vilia praestet, erunt digna remuneratione. Unde non tenetur lavare pedes, & caput viri, cibos condire, & alia servilia ministeria exercere. Facit optimè in alio simili l. Interdum, la 1. ff. de operis libert. ibi, sed si liberta quae operas promisit, ad eam dignitatem pervenint, ut inconveniens sit praestare patrono operas, ipso jure haec intercident. Sic docent Bald. l. Si uxorem, n.6. C. de conditionibus infer. Abb. c. Literas, n.27. de rest. spoliato. Felinus c. Illud, n.11. de praesumpt. vers. Adde istis, Decius cons.202. vers. Nec obstat quod alia, Corsetus tract. de potest. reg. q.30. fine, Joan. Lup. rubr. de donat. §.31. n.2. & §.50. n.33. & §.62. n.6. Rosella verb. Uxor, n.6. & ibi Sylv. q.2. Suarez lib.9. tit. De los pleites, n.13. fi. lib.1. fori. Joan. Garcia de donat. remuner. n.28. Et conferunt ad hoc quae docent Cynus, & Salicet. d.l. Si uxorem, & Galiel. Bened. c. Rayn. de test. verb. Dotem quam ei dederas, n.47. ubi docent, uxorem nobilem non teneri operari viro. Quae tamen intelligerem nisi conjuges ita pauperes essent, ut famulam conducere nequirent, haec obsequia praestituram. Tunc enim uxor ratione necessitatis ad ea teneretur. Similiter erunt obsequia remuneratione digna, licet alias debita, si essent impensa diutissimè, & magna cura in gravi, & longa aegritudine patris, vel viri: ut cum Decio, & Parisio, docent Tiraq. l. Si unquam, verb. Donatione largitus, nu.108. C. de revoc. don. Mores de major. 1. q.22. n.22. Ad argum. proposita n. praeced. fine, facilè respondetur, numquam uxorem debuisse obsequia viro, quae suam dedecent dignitatem: nec ad ea per matrim. se obligasse.

DISPUTATIO VII.

Utrùm valeat donatio, qua alteruter conjux alteri dotem constituit?

SUMMARIUM.

Valet, si uxor etiam constante matrim. dotem constituat marito, n.1.
Vir constante matrim. vel ante, an possit dotare uxorem? n.2.
An valeat quando est disparitas inter conjuges, aetate, nobilitate, aut divitiis, n.3.
Quid, si eu nobilitas faeminae compensetur viri divitiis, n.4.
An haec dos, per virum constituta faeminae, habeat dotis privilegia, num.5.
An valeat haec dos, quando vir faeminam deflorat: & eam ducit, & dotat, n.6.
Valet quando Pontifex dispensat in impedimento, ea lege ut vir dotet uxorem, n.7. Et quando est consuetudo dotandi, n.8. Et quando est pro pacis bono inter consanguineos viri, & uxoris, n.9.

PRima Conclusio sit: uxor, non tantum ante matrimonium, sed etiam eo constante potest dotem constituere viro. Prob. quia mulier dotata à principio potest constante matrimonio augere dotem, l. Si constante, & l. fin. vers. Quare enim, paulò post princ. C. de donat. ante nupt. Et expressius, inst. de donat. §. Est & aliud, vers. Et primis quidem, ergo à fortiori dotem constituere poterit, quando dotata non est. Praeterea, quia est satis probabile mulierem divitem nullo de dote pacto inito, censeri bona in dotem promittere (ut dixi l.1. disp.59. n.4.) Si autem post matrimonium initum, bona aliquot comparavit, remunerat beneficium à viro acceptum, qui indotatam eam recepit. Tandem, quia dos soluto matrimonio redit ad uxorem, non sic autem quando vir dotat uxorem, sed ad ea dos est uxoris soluto matrimonio, quare mirum non est, si uxor possit constante matrimonio virum dotare, non tamen id liceat viro respectu uxoris: ut dicemus num. sequenti. Sic docent Bald. Novellus de dote 7. p. privil. 8. Joan. Lup. rub. de donat. §.53. n. 1. & 2. Mantic. de conject. ult. vol. lib.11. tit.22. n.2. Baeza de non melior. filiab. c.5. n.16. addit Novellus, si dos excedat congruentiam, juxta viri qualitatem, non valere excessum. Quia est donatio simplex. Sed de hoc dubitat Joan. Lup. ibi fine, & Baeza n.17. & meritò magis in eam partem inclinat, ut valeat, cùm ea dos reditura sit ad ipsam uxorem soluto matrimonio.

II. Conclusio: non valet, si vir constante matrimonio dotet uxorem. Prob. ex l. Si quis uxori, ff. de donat. inter vir. & uxor. ubi habetur, si vir donasset rem uxori, eo pacto, ut posteà uxor eam sibi in dotem daret, non valere. Et ratio est, quia constituere dotem, est donare l. fin. §. Si in socero, ff. Quae in fraud. credit. Sic docent Abb. in c. Et si necesse, n.2. de don. inter vir. & ux. ubi Alex. de Nevo, n. 2. Prapos. n.1. Bart. Soc. l.1. nu.70. ff. solut. matrim. Joan. Lup. rub. de donat. §.30. n.1. Sylv. verb. Dos, q.6. ubi Angel. n.6. Armill. n.8. Tabiena q. 5. n.6. Baeza de non melior. filiab. c.16. n.40. Idem dicendum est, si fiat haec dotis constitutio ante contractum matrimon. referendo se ad tempus quo contractum est: id est, quando datur hac lege, ut inito matrimonio, & non alias acquiratur. Nam donatio inter sponsos relata in tempus matrimonii nulla est, (ut dixi hoc l.6. disp.1. n.6. Sic docent) Abb. Prapos. Alex. de Nevo, Bart. Socin. Joan. Lup. nu.2. Angel. Sylv. Tabien. proxim. cit. Quare de his donationibus judicandum est, sicut de caeteris factis inter virum, & uxorem, quae invalidae sunt, nisi morte confirmentur: ut bene tradit Bart. Socinus, ibid. Si tamen vir ante initum matrimon. absolutè dotaret uxorem non referendo se ad tempus contracti matrimon. sed ita ut statim acquireret illius dominium, valet, ut expressè probatur ex l.1. C. de donat. ante nupt. Sic docent Abb.

Alex.

Alex. de Nevo, Prepof. Angel. Sylvest. Tabiena ibidem, Joan. Lup. eo. §.30.n.2.

3 III. Conclusio: aliqui sunt casus, in quibus valet hæc dotis constitutio. I. est, quando vir exceditur ab uxore, nobilitate, vel ætate: ut si ignobilis, aut senex ducat nobilem, aut juvenculam. Quamvis enim aliqui negent licere huic viro dotare uxorem. Sic *Crott. rubr. ff. solut. matr. n.62. Aimon consf.51.* & utrimque disputat *Novellus de priv. dotis, 10.p. à n.8.* Et alii distinguant, dicentes, validam esse dotem, si ante initum matrimonium assignetur, secus eo inito. Quia priori casu est donatio remuneratoria ea causa necessaria, posteriori verò, ea causa voluntaria. Sic tenent *Bart. Socin. l.1. n.73 ff. solut. matrim. Mainerius l. In ambiguis pro dote, n.62. ff. de reg. jur. Paris. consf.86. n.43. lib.3.* Et refertur *Salicornus l.2. nu.2. ad finem. C. de dote cauta*: sed eam non tenet, immò expressè dicit valere dotem constitutam post matrimonium, si exprimatur animo remunerandi constitui: at in dubio hunc animum non præsumi, qui tamen præsumeretur, si ante matrimonium fieret talis donatio. Eandem sententiam tenet *Julius Clarus lib.4. recept. verb. Donatio, q.9. vers. Sed pone quod maritus, Lud. Lop. lib. de contractib. c.47. vers. Adde octavo.* Sed dicendum est, valere eam dotis constitutionem etiam constante matrimonio factam. Quia est donatio remuneratoria beneficii in virum collati per uxorem, quæ cum nobilis, vel juvencula esset, non dedignata est ignobili, aut seni nubere. Sic docent *Glos. l. Si voluntate, vers. Potendis, C. de dotis promiss. Bart. l. Si divortio, n.4. ff. de verber. obligatio.* ubi *Angel. Paul. & Alex. Bald. l.1. fi. C. de donat. ante nupt. Imola l.1. ff. soluto matr. Jason l. Ex hoc jure, n.55. ff. de just. & jur. & d. l. Si divortio, n.9. Abb. c. 1. n.8. de adulter. & cap. fin. n.7. de donat. inter vir. & uxor. & c. Et si necesse, eodem tit. n.2. Prepofit. d. c. fin. nu.3. & d. c. Et si necesse, nu.2. Alex. de Nevo, d. c. fi. n.7. & d. c. Et si necesse n.2. Tiraquell.* innumeros refereos, *de nobilit. c.18. n.19. Joa. Lup. rubr. de donat. §.31. n.1. & §.32. n.7. Segura l. Cobaredi, §. Cum filia, n.162. ff. de vulga.* ubi *Perez in additionibus, Angel. verb. Dos, n.6.* ubi *Sylv. q.6. Tabiena q.5. n.9. Armilla n.8. Castillo proœmio legum Tauri, super gloss. Gracin, §. Sed quia supra dixi: Covar.4. decret. 2.p. c.3. §.3. n.2. Gregor. Lop. l.2. verb. Con la vieza, tit.20. p.2. Ant. Gom. l.52. Tauri, n.66. casu 4. & tomo 2. variar. c.4. n.23. Villalobos in communib. opin. litera D. n.229. Perez lib.5. ordinam. tit.2. lib.1. fol.73. §. Prætereà relictum, vers. Unde infertur, Duegnas reg.121. limit.11. Bozza de non melior. fil. c.16. fine, Joan. Garcia de donatione remuner. n.26. Azebed. lib.5. recopil. t.2. l.2. n.11. Ajora de partition. 1.p. c.7. n.30. & 31. Barbosa l. Quæ dotis, 34. n.56. ff. solut. matrim. Valascus consf.4. n.7. & consf.5. n.18. tom.1.* Et ex Theologis, *Molina tom.2. de just. tract.2. disp.289. §. Tertius si fiat, & disp.439. §. Secundum si eadem confessio. Lud. Lopez 2.p. instruct. de matrim. c.41. fol.1067.*

4 Sed dubitabis, an hoc procedat, quando nobilitas fœminæ compensatur divitiis viri? Ut si ignobilis ditissimus ducat nobilem pauperrimam. Videtur enim tunc nullam esse disparitatem, ut ratione illius liceat dotem remuneratoriam constituere. Sed dicendum est valere: quia post viri obitum manet uxor deterioris conditionis, eo quod ignobili nupserit: atque ita non datur compensatio. Sic *Joan. Lup. rubr. de donat. §.32. n.9.*

5 Hæc autem donatio per virum facta uxori, causa hujus excessus, quamvis communiter dos appellari soleat, non gaudet dotis privilegiis. Quia non est vere, & propriè, dos, sed sola illa quam uxor tradit marito, ad onera matrim. sustinenda. Sic cum Romano, docet *Covar.4. decret. 2.p. c.3. §.3. n.4. Lud. Lop. 2.p. instruct. de matr. c.41. f.1076.*

6 II. Casus est, si quis virginem seductam violarit, & ob hoc docat eam, & docet, valebit enim dotis constitutio. Quia non est donatio: cum ad hoc teneatur, juxta *c.1. de adulter.* Sic *Joan. Lup. rubr. de donat. §.30. n.3.*

7 III. est, quando Pontifex dispensaret cum duobus consanguineis, ea lege, ut vir uxorem pauperem dotaret: valebit enim dotis constitutio. Quia non est donatio, sed ex causa onerosa datur, ut Pontifex dispenset.

8 IV. est, si esset consuetudo, ut vir dotaret uxorem. Quia consuetudo vincit legem, & est altera lex, *cap. final. de consuetud.* Sic *Vincentius c. Et si necesse, de donat. inter vir. & uxor.* ubi *Joan. Andr. n. 2. Ant. n.2. Card. n.1. Joan. Lup. rubr. de donat. §.30. n.4.*

9 V. est, quando vir constitueret dotem uxori, ut animi discordes concilientur consanguineorum utriusque conjugis. Sic *Joannes Lupus, rubr. de donation. §.32. n.9.* quamvis sub aliquali dubio. Quia tunc non est propriè donatio, cum non sola liberalitas moveat, sed bonum pacis conciliandæ. Probat etiam per *l. Creditor §.1. ff. mandati*, ubi promissum pro pace obtinenda, occasione matrimonii, nequit à muliere repeti: & ad hoc commendat *ibi Baldus.*

DISPUTATIO VIII.

An dos constituta per virum uxori, minuat legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus viri: atque ita extrahenda sit de toto hæreditatis corpore, vel potius de ea parte, de qua potest maritus liberè disponere, ut in Castella de 5. bonorum parte, si habeat descendentes, vel de tertia, si habeat solos ascendentes?

SUMMARIUM.

Refertur opinio dicens, non minuere legitimam, n.1.

Si vir dispar constituat fœminæ excedenti ipsum, nobilitate, aut juventute dotem, ante matrimonium, extrahitur de toto acervo hæreditatis, secus si constante matrim. constituatur, num 2. Et quid, quando Pontifex dispensat in consanguinitate, si vir dotet uxorem? n.3.

Quid, quando est consuetudo, ut vir dotet uxorem? n.4. Et quid si ut paces concilientur, n.5.

Quid, quando constituit dotem fœminæ, quam deflorarit, & duxit, num.6.

1 JOan. Garcia, *de donatione remun. n.42.* affirmat dotem, quam vir senex, vel ignobilis constituit, uxori nobili, aut juniori, non minuere legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam, sed extrahendam esse ex ea parte, de qua potest maritus in horum præjudicium disponere. Quia donatio remuneratoria, quando ex justitia non est debita, non minuit legitimam: qua ratione arrharum donatio licet in remunerationem fiat, extrahitur de ea parte, cujus dispositio libera est viro absque præjudicio legitimæ. Ut dicemus hoc 6.l. disp.36. Cum ergo hæc dos non sit ex justitiæ lege debita, sed gratis constituatur à viro, non minuet legitimam.

1. Tamen dico, dos quam constituit vir ignobilis nobili, vel senex juvenculæ, ante contractum matrimonium, ut effectum habeat, deducenda est ex toto hæreditatis cumulo, tamquam æs alienum, & ita minuet legitimam. Si verò constante matrimonio constituatur, non minuit legitimam, sed extrahitur de ea parte de qua potest vir liberè disponere, in præjudicium ascendentium, vel descendentium. Probatur, quia ante contractum matrimonium datur ex causa onerosa, & necessaria, & ita non est donatio, sed contractus onerosus, Do, ut facias: vir enim largitur dotem nobili, vel juvenculæ, ut sibi ignobili, vel seni nubat, & illa dote promissa compensat disparitatem. Quando autem nulla dotis promissio matrimonium præcessit, est donatio remuneratoria ex causa lucrativa, & voluntaria, ut optimè docet *Bart. Socin. l.1. n.73. ff. solut. matr.* Quare bene dicit *Angulo de meliorat. l.6. gl.4. n. 5.* promissionem dotis post initum matrimonium factam, non posse dici ex causa onerosa, cuius non fiat præjudicium fœminæ, quæ ea lege minimè contraxit. At donatio remuneratoria quando non est debita ex justitiæ lege, non minuit legitimam, ergo. 2. quia filiis prioris matrimonii tenetur vir reservare, quæ habuit ab uxore, titulo lucrativo donationis, non autem quæ titulo oneroso, *l. Fœmina, C. de secundis nupt. auth. Hoc lucrum, C. eodem titul.* & bene docent *Joan. Lup. rubr. de donat. §.59. n.35. Covar. 2. decret. 2.p. c.3. §.9. n.7. Valascus consf.16. n.6. & 7. to.1.* nec satis est, ut sit donatio remuneratoria. Quia juxta communiorem, & veriorem sententiam, donatio arrharum à priori viro facta, reservanda est ab uxore filiis prioris matrimonii, quæ tamen donatio remuneratoria est. Sed hanc dotem constitutam à viro sene, vel ignobili, ut sibi nubat juvencula, vel nobilis, non tenetur hæc uxor reservare filiis prioris matrimonii. Ut docet *Ripa, d. l. Fœmina, n.35. Joa. Lup. rubr. de donat. §.50. n.35. Castillo proœmio legum Tauri, super glos. Grat. vers. Sed quia supra dixi, Covar.4. decret. 2.p. c.3. §.3. n.3. Perez lib.5. ordin. t.2. l.1. f.73. §. Prætereà relictum, vers. Unde infertur, Azebedo lib.5. recop. t.1. l.4. n.1.* ergo hæc dos non censetur donatio, sed contractus onerosus. Et ita *Joan. Lup. eod. n.35.* dicit hanc non esse donationem, sed contractum permutationis: ergo deducenda est tanquam debitum, ex toto hæreditatis corpore minuetque legitimam. Sic tenet *Avendano de exequen. manda. 2.p. c.29. n.14. vers. Quarto infero.*

3 2. Dico, quando vir dotat uxorem consanguineam, eo quod Pontifex ea lege in consanguinitate, vel alio impedimento dispensavit, extrahitur ea dos ex toto hæreditatis cumulo. Quia non est donatio gratiosa, sed contractus cum Pontifice initus, ut ea dispensatio concedatur.

4 3. Dico, quando vir dotat uxorem ratione consuetudinis id permittentis, non tamen cogentis dotare, extrahitur dos de ea parte, de qua potest vir disponere in præjudicium ascendentium, vel descendentium. Sicut hoc 6.l. disp.39. n.15. dicemus, arrhas ex ea parte deducendas esse. Quia tunc ea dos non est debita, sed ex causa voluntaria procedit.

5 4. Dico, quando vir dotat uxorem propter bonum pacis inter utriusque consanguineos, nullo inito concordiæ pacto, extrahitur dos de ea parte cujus libera dispositio conceditur viro servata illæsa legitima. Quia ex causa voluntaria procedit. Si verò pactum justum iniretur, ut gratia cedendi lite justa, tunc esset transactio, extrahereturque de toto hæreditatis corpore.

6 Ultimò dico, dos constituta per virum uxori, eo quòd illam deflorarit, casu quo tenetur eam dotare, deducitur similiter ex toto hæreditatis corpore. Quia tunc est debiti solutio. Atque ita *Jon. Lup. & Castillo n.2. allegati*, dicunt non teneri uxorem reservare dotem hanc, filiis prioris matrimonii.

DIS-

DISPUTATIO IX.

An confessio viri de dote recepta, quam recepisse minimè constat, vel de majori summa, censeatur donatio illius dotis, aut augmenti, validaque sit talis donatio?

SUMMARIUM.

Referuntur quatuor sententiæ, n.1.

Quando constat simulatam esse causa honoris, &c. non est donatio, num.2.

Ante matrimonium facta licet constet de animo donandi, est invalida, nec morte confirmatur, n.3.

Si fiat ante matrim. nec constet de animo donandi, is non præsumitur, n.4. Et ibi, actus qui uno casu est permissus, alio verò prohibitus, censetur in dubio factum in casu permisso. Et quid, quando in ipsomet matrimonii contractu.

Si fiat constante matrim. censetur facta animo donandi, n.5.

Ea donatio confirmabitur morte viri præmorientis, nisi revocata sit tacitè, vel expressè, nu.6. Et ibi, quando censeatur hæc confessio revocata.

In casibus in quibus valet donatio inter conjuges, statim est valida donatio consurgens ex ea confessione, & fit irrevocabilis, n.7.

Quid si vir ignobilis, vel senex fateatur, se dotem recepisse ab uxore nobili, vel juniori, n.8.

Quando hæc confessio habet vim donationis, nil refert, sint elapsa tempora exceptionis, non numeratæ pecuniæ, n.9. Et ibi remissivè, an donatio consurgens ex tali confessione firmetur juramento, & præjudicet creditoribus? & censeatur donatio, quando vir fatetur ab extraneo se dotem recepisse?

Quando dos ante matrim. fuit promissa, & eo constante fatetur vir receptionem, non præsumitur animus donandi, sed vere receptam fuisse, num.10.

Solvuntur argumenta, & enodantur l. Si voluntate, C. de dotis promissione, & l. finalis, C. de dote cauta, n.11.

1 QUæstio hæc valdè confusa est apud aliquos scribentes: & ideo qua brevitate, & claritate potuero, illam disputabo, latius videndam apud authores quos referam. 4. Igitur sunt sententiæ, tres priores refert *Valascus conf.5. n.3. to.1.* Prima dicit, confessionem factam ante matrim. initum, minimè censeri animo donandi, sed spe numerationis futuræ effectam: factam verò constante matrim. censeri animo donandi, & ita judicandum esse de illa, ac de cæteris donationibus inter conjuges, quæ invalidæ sunt, nisi morte donantis confirmentur. Sic *Joan. And. addit. ad Specul. rub. de donat. inter vir. & ux. & in fine, & Albertus*, quem refert ibi *Valascus*. II. Sententia dicit, semper eam confessionem reputari factam animo donandi. Pro hac sententia refert. *Valascus Bartolum, l. Si divortio, n.3. ff. de verb. oblig. & alios authores.* III. Sententia ait, numquam censeri eam confessionem animo donandi factam, sed spe futuræ numerationis. Sic *Dynus Rom. Alex.* quos refert *ibi Valascus*: & multi alii, quos refert, & sequitur *Covar. 1. var. c.7. n.4. vers. Sed quod etiam, & n.5. initio*: additque hanc sententiam esse veram, licet fiat hæc confessio, adhibita renunciatione exceptionis non numeratæ dotis. Prob. quia ubi alia ratio, aut conjectura potest assumi, numquam præsumitur donatio, *l. Si id quod aurum, ff. de solut. & l. Cùm in debit. ff. de probat.* sed spes futuræ numerationis potest hic esse causa illius confessionis: ergo non præsumitur donandi animus. 2. quia si donatio præsumeretur, ea confirmaretur morte viri. Quod verum non videtur: cùm *l. fin. & auth. ibi inserta, C. de dote cauta*, post mariti obitum competat ejus hæredibus exceptio non numeratæ dotis. Et *l. Si voluntate 4. C. de dotis promiss.* statuatur, posse matrim. petere eam dotem, quam recepisse fassus est. Quæ vera minime essent, si ex confessione dotis receptæ consurgeret donatio. 3. quia alias ex eodem actu duæ donationes præsumerentur, contra *l.1. C. de dotis promiss.* negantem duo specialia præsumi. Altera est, vir se altringeret ad uxorem indotatam, suis sumptibus alendam. Altera verò, ad restituendam dotem non habitam. IV. Sententia est media, ut tunc donatio præsumatur, quando confessio facta est matrim. constante, & adjecta renunciatione exceptionis non numeratæ dotis, secus ea renunciatione omissa. Quia renuncians illi exceptioni, privatur spe futuræ numerationis: atque ita non est alia conjectura, quæ assumi possit illius confessionis. Sic tenent *Imola, Crotta, Socinus, Alex. Aret. Gozadinus*, quos refert *Covar. eod. c.7. n.4. vers. Sed quod etiam*. Eandem tenet *Menoch. de præsumpt. lib.3. præsumpt. 12. n.51. & 52. junct. n.60.*

2 I. Conclusio sit: quando vir simulatè dotis receptionem confitetur, aut majoris summæ, ut honori consulat, ne incompetenter dotatam uxorem duxisse videatur, vel ut satisfaciat parentibus, aut consanguineis, quibus retinentibus matrimonium iniit: non est dubium hujusmodi confessionem esse nullam, nec donationem inducere, quia constat de animo simulato: Sic *Valascus conf.5. n.21. vers. Quinatus casus, tom.1. Molina to.2. de justit. tract.2. disp.439. §. Ut quid tenendum sit.*

3 II. Conclusio: quando matrimonio nondum inito, facta est confessio dotis receptæ, aut majoris summæ de cujus receptione non constat: si certum sit animo donandi factam esse, donatio illa est prorsus invalida, & confessio, quare morte non confirmabitur. Probatur ex *l.1. C. de donat. ante nup.* ibi, *multum interest, si ea quæ donat. vir. futurus, tradiderit uxori, & posteà in dotem acceperit: an verò donandi animo dotem auxerit, ut videatur accepisse, quod non accepit. Priori enim casu donatio non impeditur, & res quæ in eam causam sunt dotis effecta, judicio de dote peti possunt: posteriori autem casu nihil actum est donationis: & quod in dotem datum non est, reperi non potest.* Sic docent *Jason l. Si divortio, n.8. ff. de verb. oblig. Valascus* alios referens, *conf.5. n.4. to.1. Molina d. disp.439. §. Quando autem, & seq.* nec audiendus est *Menoch. de præsumpt. lib.3. præsumpt.12. nu.3.* dicens morte viri præmorientis confirmari eam donationem. Quod si obiicias, donationes factas inter virum, & uxorem, ante matrimonii contractum, relatas in matrimonii tempus, quamvis invalidæ sint, confirmari morte prævia conjugis donantis, instar donationum, quæ constante matrimonio inter ipsos fiunt: (ut dicemus hoc 6. l. disp.14. nu.2.) ergo ea donatio consurgens ex illa confessione dotis receptæ, ante matrimonium facta, confirmabitur morte. Nec obstat si dicas, traditionem rei donatæ ad eam confirmationem desiderari: quæ in hoc casu deficit: cum nulla traditio dotis illius præcesserit. Non (inquam) obstat, quia quando constante matrim. confessio illa dotis receptæ facta est, præsumitur donatio, & morte confirmatur: cum similiter traditio deficiat: (ut dicemus nu.6.) Sed bene respondet *Molina proximè cit.* disparem esse rationem, quia quando confessio dotis fit constante matrimonio, est ibi ficta traditio, & virtualis: reputatur enim quasi tradita à viro uxori, & mox ab ipsa uxore viro, ut soluto matrim. ipsi uxori restituatur. Dos enim apud maritum esse debet constante matrim. ut ejus onera sustineat. Quando autem ante matrim. fit confessio dotis receptæ, nec constante matrim. repetitur, non habet rationem dotis, quia nondum sequutum est matrim. & ita cessat illa ficta, & virtualis traditio, & proinde donatio est prorsus invalida, nec morte confirmatur.

4 III. Conclusio: si dubium sit de animo viri ante initum matrimonium confitentis dotem receptam, aut augmentum, non præsumitur animus donandi, sed spes futuræ numerationis. Quia quando actus uno casu est permissus, alio verò prohibitus, in dubio censetur factus in casu permisso, ne eligatur interpretatio, per quam actus reddatur nullus. Ut tradunt *Bart. l. De pupillo, §. Sed ut reprobari, n.7. ff. de operis novi nunciat. & ibi Alex. & Jason*: sed hæc confessio potest intelligi facta in casu permissio, nimirum, spe futuræ numerationis: ergo non est censenda facta in casu prohibitio donationis inter conjuges. Deinde, quia cum possit sumi conjectura spei futuræ numerationis dotis, quam facile tunc temporis concipit maritus, minimè est præsumenda donatio contra *l. Cum indebit. ff. de probat.* Sic tenent *Doctores relati n.1. pro.1. & 3. sentent. Alciatus, l. Si divortio. 21. n.3. ff. de verb. oblig. Menoch. de præsumpt. lib.3. præsumpt.12. n.8. & 65.* & multi alii, quos refert, & sequitur *Valascus d. conf.5. nu.5. Molina d. disp.439. §. Et quidem*. Idem dicendum est, quando in ipsomet matrimonii contractu facta est confessio: ut bene tradunt *Alciatus, & Valascus ibidem*.

5 IV. Conclusio: viro confitente inito jam matrim. dotem receptam, aut majorem summam, præsumitur in dubio animus donandi. Quia cum jam secutum sit matrimonium, nulla dote promissa, aut recepta, non est verisimilis præsumptio, ut vir speret fore, ut sibi solvatur; sed præsumitur virum uxoris blanditiis, & amore ductum talem confessionem fecisse, animo ipsi donandi. Præterea, quia quoties testator fatetur se debere alicui summam, quam re vera non debet, censetur in dubio velle eam quantitatem illi legare. Ut habetur expressè *l. Qui uxori, ff. de auro, & argen. leg. & l. Lucius §. Sempronia, ff. de leg.3. l. Aurelius §. fin. ff. de liber. legat. l.2. & 3. C. de falsa causa adjecta leg. l.19. tit.9. p.6.* quod si dicas non esse simile, quia quando confessio fit in ultima voluntate, nulla subest numerationis futuræ spes: secus quando extra ultimam voluntatem: quia tunc præsumi potest numerationis futuræ spes. Nulla est disparitas, ut benedicit *Menoch. de præsumpt. l.3. præsumpt.12. n.50.* quia hæc ratio tantum concludere videtur, quando testator laboraret in extremis: secus si esset sanus: tunc enim spem numerationis futuræ habere potest: at textus, sive testator sit in extremis, sive sanus, decidunt confessionem falsam debiti, censeri in dubio donationem. Et ita hanc tenent *DD. priores sent. allegat. n.1. Alciat. d. l. Si divortio n.3. Claudius*, & alii quos refert, & sequitur *Valas. d. conf.5. n.15. Molina d. disp. 439. §. Quando confessio, & §. Ego sanè*. Et ab hac sententia dicit *Menoch. de præsumpt.12. n.66.* difficilè in foro recedi posse: Quia est magis recepta.

6 V. Conclusio: donatio consurgens ex prædicta confessione, est invalida, in iis omnibus casibus, in quibus donationes inter conjuges invalidæ sunt: & more illarum, confirmatur prævia viri morte. Nec obstat traditionem minimè esse sequutam: ut explicui n.3. & latius dicam infra multis auctoribus relatis hoc lib.6. Unde fit, posse virum dum vita fungitur, hanc confessionem, & donationem ex ea consurgentem revocare, sive expressè, sive tacitè, ut alienando rem quam fassus est se in dotem recepisse, nec tunc morte confirmari. Quia aliæ donationes vivo donante revocatæ, minimè confirmantur morte. Sic *Covar. 1. var. cap.7. nu.4. vers. Tertio inde apparet, Menoch. d. præsumpt.12. n.69. Valasc. d. conf. 5. n.16. Molina d. disp.439. §. Secundum si eadem confessio*. Quando autem censeatur hæc donatio ex confessione consurgens revocata? dicam disp.15. n.3. & 4.

VI. Con-

7 VI. Conclusio: in omnibus casibus in quibus valida est donatio inter conjuges, valebit, firmaque erit, & irrevocabilis donatio consurgens ex tali confessione. Sicut in iis casibus donationes factæ inter conjuges sunt statim firmæ, & irrevocabiles. Sic *Valascus d. conf. 5. n. 17. Molina d. disp. 439. §. Secundum si eadem*.

8 Hinc infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, si vir ignobilis, aut senex fateatur se dotem recepisse ab uxore nobili, aut juvencula? Quidam enim sentiunt in dubio non præsumi animum donandi. Sic videtur sentire *glos. l. Si voluntate. 4. C. de dotis promiss. verb. Petenda*, dicit enim valere hanc confessionem, nisi animo simulandi fiat, ut faciunt ignobiles, cum ducant nobiles. Et tenet *ibi Bald.* dicens præsumi simulatè fieri, & causa honoris, nisi de animo remunerandi constet: & videtur tenere, *Bart. l. Si divortio, n. 4. ff. de verb. oblig.* dicit enim valere, quando animo donandi fecit vir eam confessionem. Et tenent *ibi Alciat. n. 4. Guliem. & Salicet.* quos refert, & sequitur *Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 3. n. 2. Barbosa* multos alios referens, *l. Qua dotis 34. n. 56. ff. solut. matr.* Alii vero distingunt, dicentes ante contractum matrimonium factam confessionem, non censeri donationem, nec esse validam, secus contracto matrimonio. Sic *Bart. Socin. l. 1. n. 102 ff. solut. matrim.* Quam distinctionem reprobavi disp. 7. n. 3. Et ideo dicendum est, valere eam confessionem, & in dubio censeri factam animo donandi, ac remunerandi, & statim eam donationem esse firmam, & irrevocabilem, (hic enim est unus ex casibus in quibus valet donatio inter conjuges, ut dixi disp. 7. n. 3.) Et ratio est, quia cum æquum sit, ut hanc disparitatem vir remuneret, ac compenset, præsumitur in dubio animo huic obligationi antidotali satisfaciendi confessionem fieri, cum merita sint nota. Sic docent *Bart. l. Si voluntate, n. 2. C. de dotis promis. Bald. l. 1. ad fi. C. de donat. ante nupt. Alex. d. l. Si divortio, & ibi Jas. n. 11. & 13. Ruinus rub. ff. solut. matr. n. 226. Segura, l. Cohæredi §. Cum filia, n. 162. ff. de vul. & ibi Perez in addition. Villallobos in comm. opin. li. D. 229. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. n. 77. Valascus conf. 4. n. 7. & conf. 5. n. 18. tom. 1. Molina d. disp. 439. §. Secundum si eadem confessio*, & multi alii, quos refert *Suarez* dicens esse communem, *lib. 3. fori, tit. De las arras, l. 1. n. 35. vers. Ex quo infert.* & tenet *ibi Baldosius in addit. ad numerum 34.* Quare in hoc casu nulla constituenda est differentia, sive ea confessio constante matrimonio, sive ante illud fiat: ut bene docet *Menoch. d. n. 77. fine*. Quia donatio hæc in utroque casu est valida, subestque maxima conjectura non spei futuræ numerationis, sed donationis remuneratoriæ. Quare cessant rationes, quibus ducti diximus, n. 3. hanc donationem esse invalidam, licet de animo donandi constaret, & n. 4. non præsumi in dubio animum donandi.

9 Quando autem hæc confessio habet vim donationis, nil refert si elapsa exceptionis non numeratæ dotis, tempora sint. Ut bene docent *Covar. 1. var. c. 7. nu. 4. vers. Sed quod, Molina d. disp. 439. ad fin.* Utrum autem confessio hæc juramento firmetur? dicam hoc 6. l. disp. 12. Et an noceat creditoribus? consulendi sunt *Covar. eod. c. 7. n. 4. Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 52. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. n. 68. & tota præsumpt. 13. Valascus conf. 6. tom. 1. Molin. d. disp. 439. fine*. Quid autem, si vir fateatur, se recepisse dotem ab alio, quam ab uxore? videndus est *Menoch. ea præsumpt. 12. n. 78. & sequentibus*.

10 Ultima conclusio: quando dos ante contractum matrimonium fuit promissa, & eo constante vir fatetur, se recepisse dotem, communis est DD. sent. virum non animo donandi, nec spe futuræ numerationis fateri, sed vere ipsam dotem recepisse. Sic tenent *Cov. 1. var. c. 7. n. 6. Villalobos in commun. lit. D. n. 222. Menoch.* multos referens, *de præsumpt. l. 3. præsumpt. 12. n. 53.* dicens esse receptam sententiam: *Gutier. alleg. 11. n. 17. Molin. tom 2. de just. tract. 2. disp. 439. §. Item quando præcessit*. Licet alii, quos refert *Menoch. d. præsumpt. 12. n. 55.* teneant oppositum.

11 Ad argum. 3. sent. proposita, n. 1. respondetur. Ad 1. majorem esse veram, quando attentis circumstantiis, & juris dispositione, alia congruens potest reddi ratio, quod in hoc casu non contingit: ut probavimus n. 5. Ad 2. dic, eos textus intelligi, quando nondum inito matrim. confessio facta est: vel si post illud initum apertè constat spe futuræ numerationis, factam esse. Ad 3. dic, non esse duas donationes, sed unam tantum, videlicet dotis, in cujus consequentiam venit obligatio præstandi alimenta uxori sic à viro dotatæ.

DISPUTATIO X.

Utrùm donatio causa mortis valeat inter conjuges.

SUMMARIUM.

Valet, nec per eam transfertur dominium, etiam traditione sequuta, & explicatur l. Mortis, ff. de donat. inter vir, & uxor. n. 1.

Quid, si adsiciatur pactum de non revocando, n. 2.

Quid, si mutuo sibi conjuges donant, ea lege ut superstes dum vixerit, fruatur alterius bonis? Et an ea donatio possit fieri in præjudicium legitimæ ascendentium, n. 3. Et ibi, explicatur l. 6. Tauri, An traditio requiratur, ut hæc donatio causa mortis valeat, num. 4.

An deportatione viri confirmetur hæc donatio, quoad dominium, nec possit ab illo revocari. Ejusque bonis publicatis minimè publicetur, n. 5. Et ibi, qui[d] si facta conf[isc]atione vir revocet donationem. Et an similiter morte civili uxoris confirmetur donatio ab ipsa viro facta?

An trahatur retro morte donantis sequuta ad tempus donationis facta, nu. 6. Et ibi explicantur l. Si mortis causa inter virum, ff. de donat. causa mort & l. Sed interim, in princ. ff. de donat. inter vir. & uxor.

1 Donatio causa mortis valida est inter conjuges. Habetur expressè, *l. Si enim servum 10. fine, & l. sequenti, ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. Sed interim 11. §. Sed quod dicit, ff. eod. tit.* ubi dicitur valere omnem donationem inter conjuges causa mortis factam Ubi *glos. verb. Sed omnia*, explicat, id est, qualitercumque facta sit. Tribus enim modis fit: ut habetur, *l. 2. ff. de donat. causa mort.* Et ita fatentur universi DD. Nec decipiatur quisquam, si inveniat *Covar. rubr. de testam. 3. p. n. 2. & Julium Clarum lib 4 recept §. Donatio, q. 9. vers. Et hæc quidem conclusio, cum glos. l. 2. in princip. verb. Legatum ff. de dote prolega. ab omnibus recepta*, dicentes non valere hanc donationem inter conjuges. Quia vel intelligunt non valere irrevocabiliter, potest enim conjux donans, dum superstes est revocare: vel non valere, ita ut per illam statim transferatur dominium in conjugem donatarium. Quamvis enim donatione causa mortis traditione sequuta transferatur statim dominium: (ut diximus hoc 6. l. disp. 4. n. 2.) speciale tamen est illud non transferri per donationem causa mortis inter conjuges factam, donec mors donantis sequatur: ut habetur expressè *d. l. Sed interim, initio*, quod quidem verum est, licet conjux causa mortis donans tradat alteri conjugi rem sic donatam. Sic *Covar. rubr. de test 3. p. n. 4. fine, Acosta c. Si pater, 1. p. verb. Legavit, n. 5. de testam. n. 6. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 288. §. Dubium est utrum donatio.* Quod si obiiciat *l. Mortis 54. in princ. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi deciditur irritam esse donationem causa mortis soceri, genero, aut nurui, quia socero mortuo adhuc, persistit matrim. inter conjugem donatarium, & filium aut filiam donantis. Dic ipsum textum rationem subdidisse, cur ea donatio irrita sit, Quia socer tanquam filius, aut filia conjux reputatur, cujus intuitu alteri conjugi donatur, & ita reputatur quasi donatio inter ipsos conjuges, quæ cum morte soceri, etiam vivente utroque conjuge, confirmanda esset, jam valeret donatio inter conjuges facta, & constante matrim. omnino confirmata esset, secus autem est, cum alter conjux causa mortis alteri donat: non enim confirmatur ea donatio donec morte donantis solvatur matrimonium.

2 Si tamen ea conditione fieret donatio causa mortis inter conjuges, ut irrevocabilis esset, non valeret. Quia transit in donationem inter vivos. Sic habetur *l. Ubi ita donatur, ff de donat. causa mort.* ubi *glos. verb. Non valet*, dicit minime valere tunc, ut donationem causa mortis, at confirmari morte donantis, eo pacto quo aliæ donationes inter vivos confirmantur morte donantis, si tamen initur pactum, ut non revocari possit, nisi donatarios præmoriatur, valebit. Quia est donatio causa mortis. Sic *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 77. fine*.

3 Hinc infertur, si conjuges mutuo sibi donent ea lege, ut alterius obitu superstes ipsius bona habeat, dum vita fruetur, valere donationem. Quia est causa mortis. Sic *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 50. n. 12. & 17. Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 66. vers. Secundus est Gutier. de jur. 1. p. c. 3. n. 26. & 27.* Immò ea donatio reciproca præjudicabit legitimæ ascendentium. Quare *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. lib. 5. recopil. Castella*, disponens ne possit descendens in præjudicium ascendentium disponere, nisi de tertia bonorum parte: limitanda est in hoc casu: intelligitur enim quando ex mera libertate donatio fit: secus si per pactum reciprocum, ut superstes conjux fruatur bonis conjugis præmorientis. Sic *Jo. Lup. eod. num. 17.* dicens sic sententia Regii consilii decisum esse, *Gutier. eo. n. 27. Additio marginalis ad Suarez, l. Quoniam in prioribus, ampl. 6. n. 6. C. de inoff. testam.*

4 Inquires autem, an traditio requiratur ad valorem hujus donationis causa mortis inter conjuges? Affirmant aliqui, licet in legato nulla traditio requiratur. Sic *Sylvest. Donatio. 2. qu. 4. Armilla verb. Donatio, num. 27. Covar.* dicens communem, & referens *Baldum, Paulum, & Loazes rubr. de testam. 3. p. n. 2. & 3. Manuel 1. tom. summ. c. 92. n. 1.* Sed verius est traditionem rei donatæ minimè desiderari. Quia nullo jure probatur. Item, quia hæc donatio habetur instar legati, & ita ex ea, sicut ex legato detrahitur Falcidia, quod valet inter conjuges absque traditione. Sic docent *Bald. l. Et si mortis, C. ad leg. Falc. Ripa l. 2. ff. de leg. 1. Rom. Paul. Aret.* quos refert, & sequitur *Joa. Lup. rubr. de donat §. 77. n. 2. Ant. Gom. 2. var. c. 4. nu. 18. vers. 9. Acosta c. Si pater, de testam. in 6. 1. p. verb. Legavit, n. 2. & seq. Marienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 7. gloss. 1. num. 6. Angulo de melior. l. 1. gloss. 1. nu. 9. Molina tom. 2. de justit. tractat. 2. disp. 288. §. Dubium est utrum donatio causa mortis.*

5 Hæc autem donatio causa mortis inter conjuges facta, confirmabitur quoad dominium, deportatione viri donantis, licet vir revocare possit dum vixerit. Ut habetur, *l. Sed si mors, in principio, cum gloss. ibi verb. Rata, ff. de donat inter vir. & uxor.* Et docent *Bald. l. Exequutorem, n. 3. C. de exequut. rei judic. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 71. n. 1. Covar. rubr. de test. 3. p. n. 4. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, t. 11. p. 4. Acost. c. Si pater, de test. in 6. 1. p. verb. Legavit n. 6. Molina tom. 2. de justit. tract. 2. disput. 288. §. Dubium est, utrum donatio causa mortis.*

Dicit

Dicit tamen *Acosta*, exigi ad hoc traditionem, quare traditione sequuta publicatis bonis viri excludi fiscum, secus traditione non præcedente: cum enim dominium sit apud virum, inter alia ejus booa publicabitur. Sed merito contradicit *ibi Molina*, diceos oon requiri ad id traditionem, quia *d.l.Sed si mors*, generaliter de douatione causa mortis facta oxori, loquitur: & cæteri auctores allegati indistincte loquuntur. Quid autem, si facta confiscatione, vir revocet donationem? dicam hoc 6.l. disp.17. num.5. Donatio autem hæc causa mortis viro facta per uxorem, morte civili uxoris expirat: sicut morte donantis expirant cæteræ donationes causa mortis factæ aliis, morte (inquam) donantis civili: est eoim solius uxoris privilegium, ut morte civili viri ooo expiret. Sic *Molina d.disp.288.§.Donatio causa mortis, & disp.289.§.Disp.præced.dictum est.*

6 Rursus inquires, an donatio causa mortis inter conjuges effecta, morte dooantis sequuta trahatur retro? Id enim videtur probare, *l.Si mortis causa inter virum 40.ff.de donat. causa mort.* ibi, *mortis causa, si inter virum & uxorem donatio facta sit, morte sequuta reducitur ad hoc tempus donatio, quæ interposita fuit.* Quidam negant retrotrahi: & explicaot eam *l.Si mortis*, quando in ea donatione ioitum est pactum, ut revocari oequeat: transit enim tunc in dooationem inter vivos. Sic *glos. in l.Si mortis, verb. Donatio, & ibi Paul.* Et probatur per *l. Sed interim 12. in princ. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ibi, *sed interim non statim fiunt res ejus cui donata sunt, sed tunc demum, cum mors insequuta est: medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donavit.* Sed *Covar.rubr. de testam. 3. p. num.5.* quem sequitur *Molina to.2. de just tract.2. disp.288. §.Donatio causa mortis*: merito hoc reprobat, dicens retrotrahi, quoad fructus perceptos, ad tempus donationis factæ, & traditionis sequutæ: & sic intelligi *d l.Si mortis*, non verò quoad dominium: & ita intelligi *d.l.Si interim.*

DISPUTATIO XI.

Utrùm donatio iovalida ioter conjuges, confirmetur juramento?

SUMMARIUM.

Refertur sent. dicens non firmari, n.1. Et contraria verior, n.2. Et solvitur argumentum.

An ut firmetur juramento, exigatur conjugem donantem præmori, n.3. Et ibi explicatur, qualiter juramentum sequatur naturam, & conditiones contractus cui adiicitur.

An ad id exigatur traditio rei donatæ? num.4. Et ut juramentum sit de futuro? n.5.

Quid, si juramentum sit de non contraveniendo donationi, n.6. Et quid, si sit de ea observanda, n.7.

An similiter confirmetur hæc donatio homagio, y compleito omenaje? Refertur opinio affirmans in alio simili, n.8. Et contraria, n.9. Et ibi, illud non est juramentum.

Solvuntur argumenta, & explicatur l.16.tit.11.p.3 nu.10. Et ibi juncto, num. 8. an melioratio tertii in Castella sit irrevocabilis homagia præstito, sicut juramento.

1 HActenus actum est, quando donatio inter conjuges, invalida sit. Jam agendum est de modis, quibus ea donatio confirmari possit: qui ad tres reducuotur, nempe, juramentum, mortem naturalem donantis, mortemque ejusdem civilem. Tribus igitur sequent.disp. de confirmatione per juramentum, agendum est: deioceps de confirmatione per mortem oaturalem: & tandem de coofirmatioue per mortem civilem. In proposita ergo quæstione duplex est sententia. I. negat, firmari juramento. Ducitur, quia juramcotum contra bonos mores minimè obligat, *reg. Non est obligatorium, de reg. jur. in 6.* dooatio autem inter conjuges propter bonos mores interdicitur, oe mutuo se amore spolient. Hanc sent. sustinent *Bald l.1 ff de donat. inter vir. & uxor & ibi Bart. Sal. Fulg. Cardin. Clem.1.§. Porro, n.10. de jurejur. Prapos c. fin. de donat. inter vir & uxor. n.6. & ibi Henric. n 6. & ibi Abb. nu.9.* dicit esse multum probabilem. Et eam tenet *Alciat. c. Cum contingat, n.189. de jurejur.* & multi alii, quos refert *Dueñas reg.219. ampl.2. vers. Contrariam opinionem.*

2 II. Sentent. multo probabilior & communior, asserit confirmari juramento. 1. quia donatio hæc non interdicitur primo, aut principaliter favore publicæ utilitatis, sed privatæ ipsorum conjugum, ne mutuo amore se spolient, & alter ditior cum alterius jactura efficiatur, ex quo oullum peccatum consurgit, nihilque contra bonos mores naturales: ergo confirmatur juramento: quoties eoim contractus prohibetur ob privatam utilitatẽ, nec turpitudo aliqua est in creditore, juramentum confirmat contractum, (ut diximus l.1. disp.32. nu.8.) Et confirmatur, quia jus oon omnino has donationes improbat, nec omnino invalidæ sunt, sed mors dooantis expectatur, qua confirmentur, (ut dicemus disp.14.) ergo à fortiori, juramento confirmabuntur. 2. quia donatio inter conjuges favore religionis, & piæ causæ est valida, (ut diximus hoc l.6. disp.3. n.2.) ergo etiam valere debet propter juramentum, cujus religio magna est, *l.1. ff. de jurejur. & l.2. C. de rebus cred.* Nec obstat argum. contrarium: quia illud juramentum est contra bonos mores civiles, non autem naturales, in quo casu confirmat contractum, (ut dixi, & explicui lib. 1. disp. 32. n.1.) Hanc sentent. sustinent *Bart l.Si quis pro eo, nu.17. ff. de fidejussor. & l.Sejus, & Augerius n.7. ff. ad leg. Falc. Abb. cons.95. nu.1. volum.2. & c. fin. de don. inter vir. & uxor n.9. & c. Cum contingat, num. 30. de jurejur.* ubi *Imola n.89. Alex. de Nevo d.c. fin. n.14. Gulierm. Alber. Decius, Bald. Alex. Roman. Paul. Angel. Franc. Aret. Barbarius, Cornens, Cepola, Corset. Fulgos. Socin.* quos cum multis aliis refert & sequitur *Dueñas reg.219. ampliat.2. à vers. Secus tamen esset. Joan. Lup. rubr. de donat. §.51. nu.1. Fortun. de ultimo fine, illat.20. num.324. Gomez Arias l.48. Tauri, num.13. & l.67. num.13. Rosella Donatio 1. nu.49. Ang. Donatio 3. num.4. Sylvest. Donatio 2. qu.4. Tabien. Donatio 3. q.3. num.4. & verb. Dos, q.9 n.10. Armilla verb. Donatio, nu.27 Segura l.1.§. Si vir, num.57. ff. de acquir. possess. & ibi Perez in addit. Roland. cons.8 num.16. & cons.77. num.1. & 2 & cons.21 num.24 l.1. & cons.70. n.19. & cons.25. n.15. l.2 Everard. loco à vi, n.15. Cov.1. var. c.7. nu.4 rubr. de testam.2. p. nu.10. Ant Gom.2. var. c.14. num.26. vers. Quintò infertur, & l.52. Tauri, num.66. casu 6. Jul Clarus l.4. recept. verb. Donatio, q.9. vers. Sed quid si in ipsa donat. Villalob. in comm. opin. lit. D. verb. Donatio, n.147. Minchaca de success. creat. lib.3.§.29. n.11. Tello l.17. Tauri, num.92. Riminal. instit. de donat.§.1. nu.272. Anton. Gab. tom.3. comm. lib.3. tit. de donatio. conclus.3. num.1. Gatier. de jurament.1. p. c.3. num.7. Hier. Gabriel. cons.82. n.13. vol.1. Seraphin de privileg. juramen. privileg.71. n.3. Valascus cons.5. n.19. fin. & 20 tom.1. Angulo de melior. l.1. glos.1 n.36 & glos.8. num.2.* Et eam dicunt esse communem, & receptiorem, *Greg. Lop. l.4. verb. Son defendid. tit.11. p.4. Suar. l.3. fori, t. de las arcas, l.1 nu.23. Matienzo lib.6. recop. t.2. glos.3. num.19.* Et ex Theologis, eam teoeot *Molina tom.2. de just. tract.2. disp.286 ad fin. Lud l.2. de contract. c.47. Nunc verò agendum, Manuel 1. tom sum. c.92. n.2.*

3 Hanc sent. quidam temperant, ut iotelligatur, si conjux donans præmoriatur, io eadem voluntate persisteos. Quia juramentum sortitur naturam, & conditiones cootractus cui adiicitur, *l. fin. C. de non num. pecun.* Sed donatio inter conjuges eam habet tacitam conditionem, si donator prius decedat, in eadem voluntate perseverans: (ut dicemus disp.14.) Ergo licet addatur juramentum, eandem sortietur naturam, & conditionem. Sic *Bald. cons.29. l.1. Decius cons.240.* ubi alios allegat. Sed hæc limitatio omnino reiicienda est, nihil enim operaretur juramentum. Quoniam eo secluso donatio invalida inter conjuges, confirmatur obitu donatoris præmorientis, nec revocantis: (ut dicemus ead. disp.14.) Sic doceot *Alciat. c. Cum contingat, nu.204. de jurejurand. Roland. cons.77. n.5. & seqq. volum. Covar. rubr. de testam.2. p. nu.10. fin. Mincha. de success. creat. lib 3.§.29 n.13 Ant. Gabr. tom.3 comm l.3. t. de donation. concl.3. à n.19. Seraphin. de privileg. juram. privileg.71. num.47.* Et de ejusdem limitationis veritate, ait multum se dubitare *Greg. Lop. l.4 fin. tit.11. p.4.* Nec obstat argum. contrarium quia respoodetur cum *Seraphino d. privileg.71. n.52.* juramentum sortiri naturam contractus, quando ea cum ipso jurameoto compatibilis est: quod hic uou contingit, cum ea donatio de se iovalida, & revocabilis esset. Vel melius dic, juramentum sequi naturam primordialem contractus, non verò accidentalem, ut multis adductis probant *Roland. cons.6. nu.37. lib.1. Covar. cap. Quamvis pactum, 1. p.§.4. nu.1.* ubi latè id prosequitur, & optimè declarat *Gutier. de juram.1. c.37. nu 2. & 3.* At donatio inter conjuges ex sui natura primordiali erat valida, & irrevocabilis, oisi accidentariè juris prohibitio advenisset: quare jurameoto adjecto, ad pristinum statum restituitur, irrevocabilis effecta.

4 2. Alii temperant, ut tunc dooatio hæc firmetur juramento, quando intervenit traditio vera, vel ficta. Sic alios referens *Ant. Gabr. tom.3. commun. lib.3. tit. de donat. concl.3. n.27.* Sed hæc limitatio pariter reiicitur. Nulli enim fundamento innititur, & rationes adductæ nu.2. pariter probaot traditione oon sequuta firmari donationem hanc juramento. Sic *Seraphin. de privil. juram. privileg 71 n.61. P. Molin. to.2 de iust. tract.2. disp.289. ad fin.*

5 3. Limitatur, ut tunc dooatio hæc firmetur juramento, quando est de futuro, secus si juramentum sit de præseoti, aut præterito, verbi gratia, si vir juret se donare aut donasse uxori, talis donatio non firmabitur eo juramento. Quia solum ceosetur jurare eam esse veram & liberam voluotatem, nec fictè donare; quando autem jurat per verba de futuro, ut si juret se oon contraventurum donationi, firmatur juramento. Ratio discriminis est: Quia quando apponitur juramentum de futuro, incurretur perjurium eo non servato, cùm possit absque peccato servari, & ideò ut juramentum servetur perjuriumque evitetur, efficitur valida, & irrevocabilis donatio. At quando juramentum est de præsenti vel præterito, si ficta fuit donatio, jam perjurium admissum est, nec si revocetur donatio, sive verè, sive falsè facta sit, perjurium incurritur: quare cum ea sola ratione dooatio juramento firmetur, ut perjurium evitetur, quando juramentum est de præsenti vel præterito, non coofirmabit donationem. Sic docent *Covar rubr. de testam 3 p num 14. conclus.5 Tello lib.17. Tauri n.93 Dueñas reg.219. ampliat.2. vers. Est tamen verum, quod multi, Riminal. instit. de donat.§.1 num.268. Gutier. de juram p.1. c.3 num.2. & 11. & 12. Meres de maior. 1. p. qu.22. num. 8. Angulo de melior. l.1. glos.8. num.2.*

6 Hioc iofertur, minus bene aliquos asseverare, non firmari donationem hanc juramento non contraveniendi ipsi, sed quando propriè & simpliciter juratur, donationem confirmaodo. Quia

Quia quando donans jurat, se non contraventurum, iotelligitur secundum oaturam actus id est, quatenus jus non permittit contravenire. Sic *Calderia consil. 2. de jurejur. Curt. cons. 66.* Sed contrarium est verum. Quia tale juramentum est vere de futuro, perjuriumque admitteretur eo non servato. Et ita hos authores reprobaot *Rominald. inst. de donat. §. 1. n. 270. Seraphin. de privileg. jurum privil. 71. n. 4. 9.*

7 2. Infertur, minus bene *Tello l. 17. Tauri, num. 63.* asserere juramento de observanda donatiooe, minimè eam confirmari, sed tantum quando fit adjecto pacto de noo revocando. Quia juramentum de observanda donatione, intelligitur juxta ejus naturam, quæ est ut per pœnitentiam revocari possit. Sed hoc minus verum est. Quia tale juramentum est de futuro, & potest servari absque interitu salutis æternæ, ergo servaodum est. Præterea quia idem est jurare aliquid me observaturum, ac non contraventurum, qui enim contravenit, non observat, & qui observat, non contravenit: ex obligatiooe enim observandi, consurgit obligatio non contraveniendi: si ergo juramentum non contraveniendi confirmat donationem, similiter confirmabit juramentum observaodi. Præterea, si fundamentum cui *Tello* iooititur, aliquid probaret, similiter, quando donator jurat se non revocaturum, intelligeretur secundùm naturam contractus, nisi pœnituerit illum. Quare illi fundamento satisfecimus n. 3.

8 Inquires autem, an sicut donatio inter conjuges firmatur jurameoto, similiter firmetur homagio, *pleito omenaje?* Affirmat *Bald. cons. 291. vol. 2.* Et in alio simili docent idem *Peralta l. Unum ex familia, init. n. 23. ff. de legat. 2. Padilla l. Si quis major, nu. 36. C. de transact.* dicunt enim meliorationem tertii, in Castella effici irrevocabilem homagio sicut juramento. Et probari videtur *l. 26. tit. 11. p. 3.* ibi, *e aun dezimos que si alguno jurare a otro, o le fiziere pleito omenaje, para cumplirle alguna cosa, si lo falleciere, es porende perjuro.* Si ergo homagium juramentum est, firmabit dooationem.

9 Sed dicendum est, minimè confirmari homagio. Quia non est juramentum: jurare enim est, Deum in testem invocare, *c. Et si Christus, vers. Alioquin, de jurejur. l. 1. tit. 11. p. 3.* io homagio vero noo interponitur fides divioa, ac testis, sed tautum fides viri nobilis. Præterea, quia hoc colligitur ex *d. l. 26. tit. 11. p. 3.* ubi hæc tanquam diversa ponuntur, ibi *si le jurare, o le fiziere pleito omenaje.* Et ex *l. 5. tit. 15. p. 2.* ubi prius dicitur omnes debere jurare, & statim nobiles facturos esse homagium: quare proponuntur, ut diversa, ut bene advertit *ibi, Greg. Lop. verb. Omenaje.* Et ex *l. 4. tit. 26. p. 4.* ibi, *jurandole, e faziendole pleito omenaje:* ubi *Greg. Lop. verb. Prometiendole,* notat hæc pooi ut diversa. Tandem, quia clerici præstant juramentum obedientiæ, *c. Nullius, de jurejur.* non verò homagium, *c. fin. de reg. jur. c. Ex diligenti de simonia:* ergo non est juramentum. Et ita oon esse juramentum docent *Greg. Lop. locis proxime citatis, & 26. t. 11. p. 3. verb. O le fizieren, Avendaño de exequend. mand. 2. p. 27. n. 6. & 7. Padilla l. Si quis major. n. 36. C. de transact. Gutier. auth. Sacramenta puberum, n. 149. si advers. vendit. Mores de major. 1. p. q. 22. n. 11. Azebedo l. 5. recop. t. 10. l. 3. n. 40. Angulo de melior. l. 1. glos. 8. num. 3.* & videtur tenere *Covar. c. Quamvis pactum, 1. p. §. 2. nu. 2.* dicit enim non esse juramentum, quando quis promittit fide, quæ nobilitatis jure, ac titulo passim contractibus accedit.

Nec obstat *l. 26.* in contrarium adducta. n. 8. nam respondet *ibi Greg. Lop. verb. O le fieren, & Gutier. d. auth. Sacramenta puberum, num. 148.* referri singula singulis, & ita illa verba, *es porende perjuro,* ad illa, *si alguno jurare a otro.* Et illa, *aya por pena no ser creido,* ad illa, *o le fiziere pleito omenaje.* Quia illa lea refert, se ad dicenda infra, nimirum *in l. 2. t. 5. p. 7.* ubi hæc pœna tantum imponitur fractori homagii. Nec est vera doctrina, eo nu. 8. tradita, scilicet meliorationem tertii fieri irrevocabilem homagio, sicut juramento, & ita eam reprobant *Mores, & Angulo, n. praced. allegati.*

D I S P U T A T I O XII.

An donatio præsumpta consurgens ex confessione facta per virum dotis receptæ ab uaore, coofirmetur juramento?

S U M M A R I U M.

Si confessio spe numerationis futura, & non animo donandi, juramentum de illa in futurum solvenda, non obligat, n. 1.
Quando confessio fit animo donandi: referuntur dua sententia, n. 2, & 3.
Sententia authoris, n. 4. Et solvuntur argum. explicaturque l. 1. C. de dotis promis. quando duo specialia possunt concurrere, n. 5.

1 QUando non animo donandi, sed spe futuræ numerationis coofessio facta est: constat juramentum de illa dote in futurum solvenda, minimè obligare. Quia in ea promissione includitur tacita conditio, si dos numeretur, & solvatur. Sic *P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 439. §. Cum autem.*

2 Difficultas autem est quando confessio facta est animo donandi: (quo casu diximus disp. 9. num. 6. oon valere donationem, nisi morte confirmetur) utrum donatio præsumpta ea ea confessione consurgens reddatur firma, & irrevocabilis adjecto juramento? In qua re duplex est extrema sent. & tertia media. I. negat eam donationem juramento firmari, licet juramentum sit de futuro: ut si vir confitens se dotē recepisse, juret fore, ut soluto matrim. eam restituat. Ducitur: quia duo specialia jurameotum illud induceret, contra *l. 1. C. de dotis promis.* alterum, ut ea confessio præsumatur facta animo donandi, quod secluso juramento minimè præsumeretur: alterum, ut ea donatio invalida, & revocabilis, efficiatur valida & irrevocabilis ratione juramēti. Hanc tenent *Rom. & Socin.* quos refert *Covar. 1. var. c. 7. n. 4. & 5.* dicit, hanc sent. veriorem esse. Ejusdem sent. videntur *Jul. Clarus* alios referens *lib. 4. recept. verb. Donatio. quast. 9. vers. Hac tamen conclus. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Nunc vero agendum,* nam indistinctè dicunt eam donationem præsumptam minimè confirmari juramento. Et *Jul. Clarus* refert pro se *Covarr. d. num. 5.* uode manifestè videtur loqui, sicut *Covarr.* etiam quando juramentum est de futuro.

3 II. Sent. in alio extremo asserit hanc donationem confirmari juramento, sive de futuro, sive de præsenti, aut præterito adjiciatur: ut si vir constante matrimon. juret se recepisse, aut recipere tantam dotis summam. Ducitur, quoniam ea verba huoc sensum efficiunt, Juro me recipere, aut recepisse, &c. juro me donare tantum dotis uxori, quam proinde confiteor, me eo ipso virtute ab illa recepisse, ne præsumatur perjurium: quod ea verba, ut sunant, iotellecta contioerent: juramentum autem assertorium quo quis se donare affirmat, continet virtute promissorium non revocandi eam donationem: ergo illam confirmandi. Sic tenent *Valascus cons. 3. n. 19. Molina d. disp. 439. §. Major autem controversia est.*

4 Placet autem mediam sentent. eligere, ut hæc donatio confirmetur juramento de futuro: oon autem juramento de præterito, aut præsenti. Quia priori casu, cum juramentum illud servari possit absque culpa, perjurii reus erit vir, non servans, ac proinde ut id crimen evitetur confirmabitur donatio, & irrevocabilis efficietur. Posteriori autem, oullum incurretur perjorium, donatione revocata: cum juramentum assertorium nullam in futurum obligationem producat, sed ejus veritas pendeat ex eventu præsenti, aut præterito. Et gratis dicitur in jurameoto assertorio, quo quis se donare affirmat, claudi virtute promissionem non revocandi: cum id sit contra naturam juramenti assertorii. Juraos enim se dotem recepisse, solum significat se ex tunc verè, & non fictè donare, ac proinde virtute recipere ab uxore eam dotem illi dooatam: ut sic perjurium evitetur. Cum autem juramenti virtus minimè afficiat donationem in futurū, nullam vim illi confert, sed relinquit eam in sua natura, quæ est, ut iovalida & revocabilis fit, nisi morte confirmetur. Hanc tenere videtur *Bart. l. Cum quis decedens, §. Titia, num. 2. ff. de legat. 3.* ubi cautè dicit haoc donationem non confirmari juramento, quo vir fatetur se dotem recepisse: quasi aliud sentiens, ubi juramentum esset de futuro. Et tenent *Imola c. Cum contingat, nu. 89. de jurejur. Bald. Novell.* quem refert & sequitur *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 51. num. 4. 5. & 6. Anton. Gabr. tom. 3. comm. l. 3. t. De donatio. concl. 3. nu. 4. & 5. Menoc. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 12. n. 45. junct. n. 48. Dueñas reg. 219. ampliat. vers. Est tamen verum quod multi, Gutier. de juram. 1. p. c. 3. num. 11. 12. & 13. Seraphin.* multos alios referens, *de privil. juram privileg. 71. n. 55. & 56.* Et hanc fatetur esse communem, *Covar. 1. var. c. 7. n. 4.*

5 Ad argum. 1. sententiæ propositum, n. 2. dic cum *Bart. l. Si is qui pro empt. in princ. n. 71. ff. de usucap.* ubi late probat posse concurrere duo specialia, quando unum pendet ab altero. Quod hic contingit: nam supposita donatione, consequitur juramento de futuro firmari, oe perjurium incurratur. Vel dic minimè concurrere hic duo specialia. Nam confessio illa secluso joramento esset donatio præsumpta (ut diximus hoc 6. l. disp. 9. nu. 5.) Ad argum. 2. sent. propositum, n. 3. neganda est minor, ut probavi n. 4.

D I S P U T A T I O XIII.

An donatio inter conjuges contra prius oon donandi juramentum facta, confirmetur juramento?

S U M M A R I U M.

Proponuntur dua glossa contraria, an contractus gestus contra prius juramentum firmetur juramento, & referetur duplex sententia, n. 1.
Donatio inter conjuges, & alienatio rei dotalis facta contra prius non donandi, vel non alienandi juramentum, non firmantur juramento, num. 2.
Traduntur varia glossarum concordia, & quando actus gestus contra prius juramentum non firmetur juramento, n. 3. & 4.
Duplex impedimentum difficilius tollitur, quàm unum, n. 3.
Traditur vera glossarum conciliatio, & quando contractus contra prius juramentum, firmetur juramento, n. 5.
Quid, si per prius juramentum, nullum est jus tertio acquisitum: cujus intererat servari? n. 6.
Quid, si is cum quo contrahitur, ignorabat prius juramentum? n. 7.

1 FAcessit nobis negotium in hac disp. duplex glossa sibi contraria. Altera est, *c. Licet mulieres, fin. de jurejur. in 6.* ubi dicit juramentum minimè confirmare alienationem dotis, contra prius juramentum eam non alienandi. Altera verò est, *c. fin. de procur. in 6.* ubi *verb. Revocatus,* asserit constituentem procuratorem juramento præstito de non revocando, perjurum esse, si revocet: at validè revocare. Adversatur etiam priori doctrinæ gloss. nam

si quis

si quis juret se testamentum minime revocaturum, & postea revocet, licet perjurus sit, tenebit revocatio. Præterea obstare videtur *c. Sicut, de sponsal.* ubi habetur matrim. contractum contra sponsalia juramento stabilita, validum esse. Ideò authores in hac re, varii sunt: quidam enim improbant priorem gloss. doctrinam, dicentes alienationem rei dotalis contra prius non alienandi juramentum confirmari juramento. Sic cum aliis *Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 58.* & eam glossæ doctrinam asserit communiter reprobari, *Jason §. Si quis postulante, n. 11. inst. de act.* Alii autem amplectentes prioris glossæ doctrinam, asserunt donationem inter conjuges contra prius ab illa abstinendi juramentum, minime confirmari juramento. Sic *Minchaca de success. creat. l. 2. §. 18. n. 160. Gutier. de juram. 1. p. c. 3. n. 14.*

2 Dicendum est cum posteriori sent. donationem inter conjuges in hoc casu non firmari juramento. Juxta doctrinam illam glossæ, *l. Licet mulieres, de jurejur. in 6. fine*, tradentis alienationem dotis contra prius non alienandi juramentum, non firmari juramento. Quam sequuntur *Speculator c. de empt. §. Tertio loco, nu. 13. vers. Et nota generale, Archid. d. c. Licet mulieres, fi. Domin. ibi, fin. Anchar. ad fin. Francus n. 7. Bart. l. Si quis pro eo n. 9. ff. de fidejuss. Abb. cap. Intellecto, n. 8. de jurejur.* ubi *Alex. de Nevo n. 17. Imol. c. Cum contingat, eod. t. n. 81. & ibi Alciat. n. 14. & 15. Joan. Lup. rubr. de d. nat. §. 54. n. 6. Angel. Juramentum, 5. num. 15. Sylvest. Juramentum 4. q. 12. Bernar. Diaz reg. 477. & ibi ejus additionator, Salzedo, Covar. de pactis 2. p. §. 2. n. 4. Villalobos in comm. opin. lit. I. n. 212. Minchaca de success. creat. lib. 2. §. 18. à num. 148. Gutier. de juram. 1. p. c. 1. nu. 79. Matienzo lib. 5. recop. tit. 10. l. 3. gloss. 15. num. 1. Seraphin.* cum multis aliis *de privil. juram. privil. 75. n. 44.*

3 De ratione tamen hujus doctrinæ, diffident valde DD. Quidam dicunt eam esse, cur in hoc eventu secundus contractus cõtra primum juramentum non valet. Quia duplici de causa ad secundum contractum procedi non potuit. I. est, propter juramẽtum prius præstitum. II. quia is contractus lege prohibitus erat: constat autem duplex impedimentum, difficilius tolli, quàm unum: *l. penult. § Si verò pater, C. de adopt. & l. 1. ff. de rapt. virg.* & consequenter secundus contractus juratus non tenet, nec potuit firmari juramento. Quia concurrit duplex prohibitio hominis scilicet, & legis, quæ efficacius operatur, quàm simplex: ut bene docet *Ruin. cons. 41. n. 27. vol. 1.* Hanc rationem reddunt *Alex. Crotus, Loazes, Selva*, quos refert *Covar. de pactis, 2. p. §. 2. n. 4.* Idem *Jason auth. Sacramenta puberum, n. 60. C. Si adver. vendit. Imol. c. cum contingat, nu. 81. de jurejuran. & ibi Alciat. nu. 43. Minchaca de success. creat. l. 2. §. 18. n. 151. & 152. Gutier. de juram. 1. p. cap. 1. n. 81. Seraphinus de privil. juram. privileg. 76. num. 46.* Unde sic conciliant glossas hi DD. ut *glos. cap. Licet mulieres, de jurejuran. in 6.* asserens secundam dotis alienationem juratam, non valere contra prius juramentum de non alienando: & ita generaliter juramentum posterius non confirmare contractum, contra prius juramentum de non contrahendo: habeat locum, quoties quis juravit se non acturum id quod jure efficere prohibitus erat: ut quando mulier juravit se non alienaturam bona dotalia, quæ de jure alienare non poterat: *glos.* autem *c. final. verb. Revocatus, de procurat. in 6.* asserens quando quis promisit juramento se non revocaturum procuratorem, & posteà revocat, valere revocationem, & ita actum contra prius juramentum, validum esse: procedat, quando quis promisit se non facturum quod aliàs de jure licebat facere: ut revocare procuratorem. Sed hæc conciliatio & ratio non exhaurit difficultatem. Fortiter enim urget, *c. Sicut de sponsal.* si quis enim sponsalia juramento firmata contraxit cum Titia, valet matrimonium cum alia contractum: cùm tamen juramento priori jurasset se cum alia non contracturum, quod idem prohibitum erat fieri propter priora sponsalia: ergo non est verum dicere, actum contra prius juramentum non agendi id quod de jure prohibitum erat, non valere. Quod argumentum valde contorsit *Salzedum in addit. ad regul. 477. Bernardi Diaz circa 3. limit. fine*, ita ut maturius excogitandam solutionem dixerit, nisi velit quis illum textum procedere, ob matrimonii privilegium, quod semel legitimè contractum, rescindi nequit. Sed hæc evasio nullius est momenti. Tum, quia petit principium, dum reddit rationem privilegii matrimonii in hac re quod legitimè contractum, rescindi nequeat. Nam in hoc versatur difficultas, an legitimum & validum sit matrim. contra prius juramentum? Tunc etiam, quia in cæteris contractibus id contingit, si quis enim promisit alicui se illi venditurum talem rem juramento adjecto non vendendi alii, si contra juramentum alii vendat, & tradat, venditio hæc valida erit: cum tamen contraria sit priori juramento non vendendi alii: quod jure communi prohibitus erat facere, propter priorem promissionem, *l. Quoties, C. de rei vendit.* Et ita hanc rationem improbat *Covar. de pactis, 2. p. §. 2. n. 4. vers. Est igitur.*

4 Alii eam rationem tradunt Quia juramentum interpretationem recipit secundùm naturam primordialem actus cui reiicitur, *l. fin. C. de non num. pec.* Quare revocatio procuratoris contra prius non revocandi juramentum, valida est: quia hæc est propria hujus actus natura, ut revocari possit procurator, quoties constituens voluerit. Ita *Matienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 3. glos. 13. nu. 3.* Sed hæc solutio displicet. Quoniam contractis sponsalibus cum Titia juramento adjecto abstinendi ab alio matrimonio, ea promissio, irrevocabilis est absque Titiæ consensu, vel causa dissolutionis sponsalium justa: & tamen valet secundum matrim. Titia renitente, nec causa justa concurrente: ex *c. Sicut, de sponsal.* ergo quamvis prior actus jure naturæ irrevocabilis sit, valet posterior gestus contra juramentum.

5 Unde vera solutio & conciliatio glossarum, ea est: ut quoties actus jure validus erat, ac licitè fieri poterat, sicque ejus valor ab agentis voluntate pendebat, adhuc valeat, licet sit contra prius juramentum. Ut revocatio procuratoris, de se licita erat, & contractus matrimonii, poteratque validè fieri, ex sola contrahentium, vel revocantis voluntate, nullo desiderato juramento vim & valorem illi actui tribuente: & ita valent, licet fiant contra prius juramentum. Quia id juramentum solum efficiet, ut illud frangens sit perjurii reus, non autem, vim habet reddendi nullum posteriorem contractum. At verò quando actus est jure invalidus, nec pendens ab agentis voluntate, obstante prohibitione juris illum irritantis: soloq; juramento confirmandus erat, ac validus efficiendus: ut contingit in donatione inter conjuges, *l. 1. ff. de donat. inter vir. & uxor.* & in contractu minoris absque curatoris authoritate, *auth. Sacramenta puberum, C. si adver. vendit. & in alienat. rei dotalis, l. Julianus, ff. de fundo dot. auth. Sive à me, C. ad Vellejan. c. Cum contingat, de jurej.* tunc si juret quis se non facturũ id, si postea faciat, juramentoq; confirmet: hic posterior actus cõtra prius juramentum, invalidus est. Itaq; ut summatim complectar, quando actus contra prius juramentum gestus, non indiget juramenti vinculo, ad sui confirmationem & valorem, non obstat prius juramentum ejus valori, sed validus potest esse, sive juramentum accedat, sive non, nihil impedienti priori juramento. At vero quando actus contra prius juramentum est jure invalidus, & solo juramenti vinculo confirmandus, ac robur & valorem accepturus, tunc juramento valorem non accipit, sed perinde remanet invalidus, ac si juramentum non adesset. Et ratio est manifesta, quia actus ille gestus contra prius juramentum, est illicitus, & perjurium: ergo juramentum, quod iniquitatis vinculum non est, *c. Inter cætera, 22. q. 4. & c. Quando, de jurejur.* non potest ei robur & valorem tribuere. Et confir. quia actus ille est illicitus, & perjurium: ergo juramentum illi adhibitum, est nullum, & penitus non observandum: cum absq; peccato observari nequeat, *c. Cùm contingat, de jurej.* Et ita conciliant duas illas doctrinas, *Abb. c. Intellecto, n. 8. de jurej.* per illum textum, ibi, *illicitus fuit secundum juramentum, & propterea penitus non servandum. Alex. de Nevo ibi, n. 17. Angel. Juramentum, 5. n. 15. Sylv. Juramentum 4. qu. 12. Franc. c. Licet, n. 7. de jurej. in 6. Cov. de pactis, 2. p. §. 2. n. 4. vers. Cæterum, & seq.* Pro eadem sent. sunt *gl. c. Licet, de jurej. in 6. fin.* ubi *Archid. fin. Domin. fine, Anchar. ad fin. Speculat. t. de empt. §. Tertio loco, n. 13. Ripa c. Cum M. n. 83. vers. Secundo limitatur de const. t. Minchaca de success. creat. l. 2. §. 18. n. 147. Gutier. de juram. 1. p. c. 3. n. 14. Salzedo addit. ad Bernardum Diaz reg. 477. ante 1. limitat.* ubi omnes hi reddentes rationem, quare juramentum confirmet alienationem rei dotalis contra prius juramentum non alienandi: dicunt eam esse, quia illa alienatio est illicita, & perjurium.

6 Nec admittenda est limitatio aliquorum dicentium, contractum jure invalidum, non firmari juramento contra prius juramentum, intelligi, quando illud prius juramentum præstitum est alicui, cujus intererat ab eo contractu abstineri. Quia tunc posterius juramentum in damnum tertii, cui jus ex priori juramento acquisitum fuerat, minime obligat, *c. Quamvis pactum, de pactis, in 6. & c. Cum contingat, de jurej.* Et potest probari, quia quando juramentum non fit alicui tertio, cujus interest, cum sit in solius jurantis utilitatem, ut juramentum de non alienando res dotales, vel de non donando conjugi, poterit jurans cedens jure suo propria authoritate illi contravenire, nec perjurii reus erit, & subinde is contractus posteriori juramento confirmabitur. Sic limitant *Bald. c. Veniens, de jurejur. n. 4. & l. Duobus, §. fin. ff. de jurej. Alex. cons. 16. n. 6. lib. 3. Decius cons. 536. n. 13. Alciat. d. c. Cum contingat, num. 46. Joan. Lup. in rubr. de donat. §. 54. n. 6. Bernard. Diaz reg. 477. limit. 3. Ant. Gom. l. 52. Tauri nu. 58. Gutier. de juramento 1. p. c. 1. n. 87. Matienzo lib. 5. recop. tit. 10. l. 3. gl. 13. num. 8.* Et videtur tenere *Francus c. Licet, n. 7. de jurej. in 6.* ponderat enim juramentum factum esse Deo, & parti. Sed hæc limitatio non admittenda, & idem est dicendum, licet prius juramentum soli Deo factum sit. Quia eadem militat ratio: cum enim actus contra illud gestus, sit peccatum, ac perjurium, non potest ei obligandi vim conferre juramentum posterius. Quare eam limitationem reiiciunt *Cov. de pactis, 2. p. §. 2. nu. 4. vers. Secundum eandem. Seraphinus de privileg. jura privilegio 75. n. 51. Salzedo super regulam 477. Bernardi Diaz, limit. 3.* Et dubitat *Alexand. l. Duobus, §. fi. ff. de jurejur.* Et satis favent *Abb. c. Intellecto, nu. 8. de jurej. & ibi Alex. de Nevo nu. 17. Angel. Juramentum 5. n. 15. Sylvest. Juramentum 4. q. 12.* dicunt enim posterius juramentum non valere, quia priori juramento obligaverant se alienantea, Deo. Nec obstat argumentum contrarium: quia respondent bene *Cov. Salzedo, & Seraphinus proximè citati*, id juramentum principaliter factum fuisse Deo, & ita necessariam esse relaxationem, ut possit illi contraveniri: secus ubi nullus habetur respectus ad Deum, nec inde consurgit etiam minus principaliter aliorum utilitas: ut resultat hæredum, ex non alienando, nec donando.

7 Alii autem limitant, ut contractus jure invalidus, non firmetur juramento contra prius juramentum: quando is cum quo cõtrahitur, erat conscius prioris juramenti. Quia æquum non est,

quando Is ignorabat, ut contractus invalidus sit, justa ignorantia obstanti. Sic *Bald. Imola, Alex.* quos refert *Covar. de pactis, 2 p. §. 2. n. 4. vers. Suris etiam*, dicens esse communem sententiam: *Villalobos in commun. opin. litera I. nu. 213. Bernar Diaz, reg. 477. limit. 2. Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 58.* Et ab hac sent. dicit non esse recedendum in judicando, & consulendo, licet contraria in rigore verior sit, *Gatier. de juram. 1. p. c. 1. n. 88* Sed merito cum *Imola, & Alciato* reiiciunt hanc limitationem *Covar. ibi Salzedo super d. regul. 477. Bernardi. Diaz, Seraphin de privileg. juram privil. 75. nu. 51. Matienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 3. gl 13. num. 9.* & dicunt nil referre, sive is cum quo contrahitur, sciverit, sive ignoraverit prius juramentum. Quia utroque casu contractus ille gestus contra juramentum, est invalidus ipso jure, & solo juramento firmandus, quod fieri non potest, cum absque perjurii peccato servari non possit. At in hoc casu admittunt hi Doctores eam limitationem: quando mulier, vel alius contrahens, dolose priori juramento se astrinxit, vel dolose tacuit tempore alienationis, & contractus, quo alterum contrahentem circumveniret. Quia deceptis, & non decipientibus jura subveniunt *l. 3. C. si minor se majorem dix. & l. 6. t. 19 par. 6.* secus quando ex simplicitate, oblivione, id tacuit. Quod in dubio, dicit *Imola ibidem*, præsumendum esse.

DISPUTATIO XIV.

An donatio invalida inter conjuges, confirmetur morte naturali donatoris?

SUMMARIUM.

Confirmatur morte naturali, n. 1. Et ibi, quid quando mors est accidentalis, vel damnatur memoria donantis post ejus obitum? Et quid, de donatione inter conjuges putativos? remissive, & quid, quando precibus importunis extorta est? remissive.

Donatio ante matrim. facta, collata in matrimonii tempus, confirmatur morte donantis, n. 2 Et an hoc sit in præjudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium? n. 3 Et an ex ea detrahatur falcidia? nu. 4.

An hæc donatio morte confirmata, sit proprie legatum, & desideretur aditio hæreditatis, Ut morte confirmetur? nu 5. Et an traditio rei donatæ exigatur? nu. 6. Et ibi, an sat sit possessio, seu detentio rei donatæ, absque traditione?

An requiratur hæc traditio, ut annui redditus ad alimentu uxori promissi à viro, confirmeatur morte, remissive eodem, n. 6.

Satis est quocumque tempore vitæ donantis, traditio fiat, n 7.

Quid, si conjux donans traderet rem conjugi donatario, pacto inito, ut si donans convalescat, sibi restituatur, vel revocaret traditionem, nu 8.

An si conjux promittat aliquid conjugi, & tradat, confirmetur morte? num. 9.

Quid, si vir donat uxori domum in qua ambo habitant, vel res domi existentes, nec interveniat alia traditio? n. 10. Et an in donatione reciproca, desideretur traditio? n. 11.

An requiratur traditio vera, vel sat sit ficta? n. 12.

Quando confitetur vir constante matrim. se dotem recepisse, an ea censeatur traditio, ut morte confirmetur? Et quid, si ante matrimon. ea confessio sit, n. 13.

An satis sit ficta traditio? n. 14. Et quid si donans retineat usumfructum, num. 15.

Quid, si uxor sit debitrix mariti, & hic animo donandi remittat debitum? num. 16.

Quid, si conjux donans tradat donatario instrumenta rei donatæ? nu. 17. Vel faciat instrumentum donationis? nu. 18. Vel faciat rem sibi debitam in alterum transferri? n. 19.

An desideretur, ut donatio morte confirmetur, donantem prius decedere? num. 20.

Quid, si simul periere conjuges incendio, aut naufragio, & constat donantem supervixisse, vel id dubium est? Et explicatur l. Si inter virum, ff. de reb. dub. Et significatio dictionis implicativa, Maxime, n. 21.

Quid, quando non simul eodem casu perierunt, sed diversis in locis, nec constat quis prior decesserit? Et quid, si in hoc casu, mutuo sibi donassent, vel ea lege ut qui prius decederet, bona donata obtineret, n. 22.

An hæc correcta sint attento jure regio Castellæ, & præsumatur in dubio uxorem prius decessisse, n. 23.

An desideretur, ut donatio hæc morte confirmetur, eam non excedere quingentos aureos absque insinuatione, n. 24.

An si excedat, tota donatio corruat, nec morte confirmetur, nu. 25. Et an exigatur ut donans in eadem voluntate perseveret, remissive, nu. 26.

1 DOnatio irrita inter conjuges, confirmatur morte donantis naturali, Habetur expresse, *cap. si. de donat. inter vir. & uxor. l. Papinianus, & l. Cum hic status ff. eod. tit. l. 1. & 3. & l. Donationes quas parentes, C de don. inter vir. & uxor. & l. 4. t. 11. p. 4.* Et ratio est, quia eo tempore cessat ratio prohibitionis, ne, scilicet, mutuo se amore spolient, & potest alter alterum libere instituere, ipsique legare: & proinde ex tacita & præsumpta voluntate, cum donationem in vita donator minime revocaverit, censetur tunc relinquere, ac legare. Quoniam in eadem voluntate præsumitur aliquem mori, nisi appareat contrarium voluisse. *c. Majores de baptismo, l. Sancimus, C. de testam.* & ita perinde est, ac si in testamento ea donatio relicta esset. Nomine autem mortis naturalis, qua donatio hæc confirmatur, comprehenditur etiam mors accidentalis gladii, *l. Si tibi*, ubi *Bald. C. de don. ante nupt. Item Bald. l. Rei uxoris, n. 2. C. de don. inter vir. & uxor. Joan. Lup. rubr. de don. §. 70. nu. 1. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, t. 11. p. 4.* Addit bene *Joan. Lup. num. 2.* secus esse, si donator mortem sibi ob sceleris conscientiam consciverit, vel etiam post mortem memoria ejus damnata sit: tunc enim revocatur donatio: habetur *l. Cum hic status, 33. §. Si donator, vers. Si maritus, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Utrum autem donatio inter conjuges putativos, confirmetur donantis morte? dixi hoc 6. l. disp. 2. n. 9. & quid, Quando precibus importunis extorta est? dixi l. 4. disp. 10. n. 7.

2 Similiter donatio facta ante matrimonium, collata in matrimonii tempus, quæ invalida est, *l. Quod sponsa, C. de don. ante nupt.* confirmatur donantis morte: non quidem ex verbis legum, cum vere non fiat inter conjuges, sed ex ipsarum mente. Quia donatio collata in matrimonii tempus, ficte videtur facta in ipso matrimonio, & inter conjuges: habetur, *d. l. Cum hic status, §. Oratio, vers. Si sponsa* & docent omnes specialiter *Ioan. Lup. rub. de don. §. 69. nu. 2.*

3 Ex hic infertur, hanc donationem confirmari morte, quatenus non est in præjudicium legitimæ ascendentium vel descendentium. Quare in regno Castellæ, si donator descendentes habeat, extrahetur de quinto, de quo solo disponere potest in descendentium præjudicium, *l. 30. Tauri hodie l. 13. t. 6. lib. 5. recop.* si autem solos ascendentes, extrahetur de tertia bonorum parte, de qua libere testari potest, *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. lib. 5. recop.* Ratio est manifesta, quia donatio hæc morte confirmata, est instar legati gratuiti in testamento relicti: (ut diximus n. 1.) Hujusmodi autem legata minime nocent legitimæ. Sic *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 289. §. Ut ad Lusitanum.*

4 2. Infertur, ex hujusmodi donatione morte confirmata detrahendam esse falcidiam. Quia in vim legati potius quam in vim contractus sustinetur. Habetur *l. Cum hic status 33. init. ff. de donat. inter vir. & uxo.* ibi, *sed de falcidia ubi possit habere locum, tractandum est, cui locum ita fore opinor, quasi si testamenta confirmatum, quod donatum est.* Et *l. In donationibus, C. ad leg. falcid.* ibi, *in donationibus inter virum & uxorem factis, legem falcidiam, quando fideicommissi partibus funguntur &c.* ubi *gl. verb. Factis*, inquit, *id est, quando fiunt causa mortis, vel morte confirmantur, nam si fiunt inter vivos, & statim valent, non detrahitur falcidia.* Sic *Bar. d. l. Cum hic status, init. n. 2. Tiraquel. l. si unquam, verb. Libertis, nu. 121. C. de revoc. donat. Ioan. Lup. rub. de don. §. 69. n. 2. Greg. Lop. l. 1. verb. Donationes, tit. 11. p. 6. Iulius Clarus l. 4. recept. §. Donatio. q. 9. vers. Scias autem, Mol.* multos referens, *l. 1. de primog. c. 12. n. 10. Angulo de melior. l. gl. 1. nu. 21.* Et ex Theologis *P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 289. §. Ex donatione, Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. ad finem, §. Notandum est.* Quare minus bene *Iason l. Si is qui pro emptore, n. 116. ff. de usucap.* censent non detrahi falcidiam, nisi quando donatio fuerit confirmata in testamento, quæ alias minime posset morte confirmari: ut si excedat 500. solidos. (ut dicemus n. 24.) Tunc enim rationem fideicommissi habet, & proinde ex ea detrahitur falcidia. Quare eaute *d. l. In donationibus*, dicitur: *quando fideicommissi partibus funguntur.* Sed verius est quod dixi: illud enim, *quando*, accipitur causative, pro, quia, ut tradit *ibi glos. verb. Quando*: & ita textus universaliter definivit ex donationibus morte confirmatis, detrahi falcidiam. Quia vim legati, ac fideicommissi habent. Et *d. l. Cum hic status*, absolute dicitur ex tali donatione falcidiam detrahi.

5 Quamvis autem donatio hæc morte cõfirmata vim relicti habeat: non tamen est proprie legatum, nec contractus, sed tertia quædam species media: ut optime probat *Mol. l. 1. de primog. c. 12. n. 11.* Unde ut hæc donatio morte confirmetur, non desideratur hæreditatis aditio. Sic multis citatis docent, *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, n. 122. C. de revoc. don. Ioan. Lup. rub. de don. §. 69. num. 3. Greg. Lop. l. 4. verb. en su vida, t. 11. p. 4. Ant. Gom. 2. var. c. 4. nu. 23. ver. Advertendum, Angul. de melior. l. 1. gl. 1. n. 15.* Et ratio, est quia est veluti donatio causa mortis, cum morte confirmetur: hæc autem non indiget ad sui valorem, hæreditatis aditione: ut late probat *Ioan. Lup. proximè citatus.*

6 Quatuor tamen oportet adesse conditiones, ut donatio hæc morte confirmetur. Prima est, ut præcesserit in vita donãtis, traditio rei donatæ. Prob. ex *l. Papinian. 24. ff. de don. inter vir. & uxor.* ibi *si stipulanti uxori sua spopendisset, non putabat conveniri posse hæredem mariti, licet durante voluntate maritus decesserit.* Et *l. Rei uxoris 24. C. de don. inter vir. & uxo.* ibi, *vel etiam largitione viri in eam, ante reatum, jure pertinerant.* Et infra, *donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatus collata in uxorem.* Quæ sane verba traditionem importaut. Et argum. *l. 2. C. Si quis alteri, vel sibi*, ubi in donatione facta filiofamilias, confirmanda ejus emancipatione traditio desideratur. Et ratio est quia cũ talis donatio sit invalida, non esset quid confirmaretur, deficienti traditione: ea autem accedente, jam est actus, res, & voluntas quæ possit confirmari. Sic docent *gloss. d. l. Papinianus, verb. Mariti Salice. l. 2. num. 2. C. de dote cauta, Iason l. Si divortio, n. 8. ff. de verb. oblig. Henric. c. fin. num. 4. de donat. inter vir. & uxor. & ibi A ex. de Nevo num. 4. Bald. Paul. & Loazes*, quos refert & sequitur *Covar. rubr. de testam. 3. par. n. 3. Tiraquel. l. Si unquam, verb. Libertis, n. 112. C. de revoc. don. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. nu. 1. Rosella, Donatio 1. num. 34. Angel. Donatio. 3. num. 3. Sylvest. Donatio. 2. q. 4. Tabiena Donatio. 3. qu. 3. nu. 4. Armilla, verb. Donatio, num. 27. Ant. Gom. 2. var. c. 4. num. 23. vers. Advertendum, & l. 52. Tauri, n. 65. Minch. de success. progressu l. 1. §. 1. n. 136. 138. 139. & de success. creat.*

ercat.§ 29.n.11.12.& 18.Greg.Lop l.4.verb.En su vida,t.11.p.4. Villal.in com.opin.lit.D.verb.Donat.n.147.Jul.Clar.multos referena, l.4.recep.§ Donatio.qu.9.vers.Scias autem, Molin.l.1.de primog.c.12. n.12 fin.Ant.Gabr.to.1.com.in mea edit.l.4.verb.Donatio.f.208.col.1. Acosta,c.Si pater, 1.p.verb.Legavit,n.1.de testam.in 6. Matienz. lib.5. recop.t.10.l.7.gl.2.n.5.Gatier.2.pract.q.12.n.120.Valasc.cons.5.nu.16. to.1 Angulo de melio.l 4.gl.4.n.13.Barbosa l.Quæ dotis, 34 num.62.ff. solut.matrim. Et ex Theologis, P.Molin.tom.2.de just.tract.2. disp. 289.§.Illud observa, Lud.Lop l.2.de contract.c.47.§.Tertio confirmatur. Addit Marienzo eod.n.5.cum Paulo de Castro, non satis esse, si conjux donatarius sit in possessione, seu detentione rei donatæ, nisi traditio interveniat. Quamvis autem requiri traditionẽ hanc, communis sent. habeat, non est hoc omnino certum: quia d. l.Papinianus, videtur loqui non de vera donatiooe, sed de promissione donandi. Quod non obscure significant ea verba, si stipulanti uxori sua spopondisset. Quare gl.l.1.ver. Facta, C.de don. inter vi.& ux.& l.2.fin.C.de dote cauta ibi Cyn.& Bart. d.l.Papinian. ubi & Salice.explicant eum textum, de dooatione facta per promissionem donandi. Et ita hanc differeotiam constituunt Bald.cons.397.l.1. Paul.cons.138 l.1.Anchar.cons.76. Et hanc sent.dicit Tiraq.de jure constit.1.p.nu.53.non esse ratione destitutam. Immo Azo sum.t.de don.inter vi.& uxo.fin & Hostien.sum.eod.t.fin. dicunt forte non requiri traditiooem: & d. l. Papinian. correctam esse per l. Cum hic status.ff. de don.inter vi. & nu. ubi absulute traditur donationem hanc morte confirmari nulla traditionis mentione facta. Sed non est recedendum à frequentissima fere omnium sent. ita intelligenti l.illam Papinian. nec verum est corrigi per d. l. Cum hic status.(Ut bene probat Ant.Gom l 52.Tauri, n.65.) Quia leges legibus suppleri debent, ut earum correctio vitetur. Item, quia cum l.Papinian. mentionem faciat orationis D.Severi, posterior est decisione, l.Cum hic status. Utrùm autem hæc traditio requiratur, ut annui redditus promissi uxori, ad alimenta, per vitum, coofirmentur morte? dixi hoc 6.lib.disp.3.n.12.

7 Non desideratur autem traditionem fieri donationia tempore, sed satis est quocumque tempore vitæ donantis. Quia textus solam traditionẽ petunt, non restringentes si tempore ipsius donationia fiat. Itẽ, quia cum donatio hæc toto donatoris vitæ curriculo, invalida sit, & sola ejus morte confirmanda, satis est ante mortem traditionem fieri, ut tẽpore mortis adsit aliquid traditum, quod morte confirmari valeat. Sic referens Bald.docet Joã. Lup.rub.de don.§.76 n.1.Greg.Lop.l.4.verb.En su vida,t.11.p.4.

8 Nec hujus donationis confirmationi obstaret, si vir donans traderet donatariæ uxori rem, eo pacto inito, ut si donans convalesceret, ea res ad ipsum rediret. Quare re vera jam intercessit traditio. Sic Minchaca de success.progressu,l.1.§.1.n.136. Obstaret tamen meo judicio, si vir convalescens rem traditam reassumeret, ex vi illius pacti. Quia jam perinde est, ac si non esset traditio, cum ea revocata sit, nec tempore mortis inveniatur aliquid traditum, quod confirmari possit.

9 Ex dictis fit, tripliciter posse fieri donationem inter coojuges. Vel si conjux dicat conjugi, Dono tibi talem fundum: vel promitto me tibi talem fundum donaturum: vel Promitto tibi talem fundum: & in omnibus his eventibus, traditione sequuta dooatiooem confirmari dooantis morte. Sic Minchaca l.1. de success.progress.§ 1.n.140.

10 2. Infertur, viro donante uxori domum communis habitationis utriusque, vel rem domi existentem, minime donationem hanc coofirmari morte viri, alia traditione non intervenieote. Quia viro superstite, nec domum, nec res in illa existentes uxor possidet, sed detinetur à viro, in ea l Habebat, cum ibi notatis, ff. de precar.l.1.§.penul ff.de iis qui dejecerunt, vel effuder. Sic Paulus, quem refert & sequitur Joan Lup.rubr.de don.§.77.n.1.

11 Limitatur autem conditio hæc, ut requiratur traditio, nisi sit reciproca donatio inter conjuges. Sic Villalobos in comm.opin. lit. D.verb.Donatio, nu.148. & refert pro se Paulum, l.Si pater.ff.de donat.inter vir.& uxor.& Joan.Lup.rub.de donat.§ 50.n.17 Sed lapsus est Villalobos: hæc enim non est limitatio: donatio enim invalida traditionem petit, ut morte confirmetur: quando autem valida est, nulla indiget traditione, nec confirmatione. At donatio hæc reciproca inter conjuges, cum remuneratoria sit, valida est (ut dixi hoc 6.l.disp.6.) n.11. Et hanc rationem expressè assignant Paulus,l.Si pater filia, in fin.C de inoffic.testam. (quem falso allegavit Villalobos, l.Si pater, ff.de don. inter vir. & uxor. nam in toto illo tit.non invenitur talia lex) & Joan.Lup. d.§.50.nu 17 Si autem hæc donatio reciproca excederet justam remunerationem, juxta tradita d.disp.6.nu.6. & seq. cum eo in excessu sit donatio simplex & subinde confirmanda, indigeret utique traditione: sicut cæteræ donationes simplices inter conjuges factæ.

12 Dubitabis autem circa hanc conditionem, an requiratur traditio vera, aut sat sit ficta? Quidam censent requiri veram, nec sufficere fictam, ut per clausulam, constituti. Quia hæc clausula inducens possessionem fictam, est oulla, ubi principalis actus est nullus: ut voluit Bald.l.Ex testamento, C.de fideicommiss. Hoc refert Tiraquel.tract.de jure constit.1.p.n.52 Cæterum tenendum est sufficere fictam traditionem: per l.Cum hic status, 33.§.Si maritus, ff.de donat. inter vir. & uxor. ibi, finge in possessione precaria mulierem remansisse, paratamq; esse, satisfacere creditori: dicendum est donationem valere: quamvis glos.ibi verb. Precaria, aliter explicet eum textũ. Et ratio est, quia quando actus est omnioo nullus, non sufficit ficta traditio: at quando actus non est omnino invalidus, sed potest morte vires accipere, sicut actus ipse principalis morte coovalescit: sic & traditio ficta. Sic docent Bart. Bald. Alber. Angel. Salic. quos cum aliis refert Tiraq.tract.de jure constit.1.p.n.51.& 2. p. limit. 7. num 21.& 22. & ipsos sequitur: & fere omnes ubique idem tenent teste eod.Tiraq.de retract conven.ad fin.tit.nu.48. Alexand.de Nevo cap.fin.num 6.de donat.inter vir.& uxor.Ioan.Lup.rubr. de donat.§.76 n.2.& 7.Greg.Lop.l.4.vers.En su vida, t.11.p.4. Acosta c.Si pater 1.p.verb.Legavit, n.1.de testam.in 6. Ant.Gom.l.52. Tauri, n.65.Villalob.in comm.opin.lit.D. verb. Donatio, nu 148. Minchaca de success.progress.l.1 §.1.nu.137. Ant Gabr.in mea edit.tom.1 comm.l.4. verb.Donatio fol.208.col.1. P.Molin.tom.2.de just.tract.2. disp.289. §.Idcirco autem.

Hinc infertur 1.coofessionem dotis receptæ factam constante matrim. à viro, quando censetur animo donaodi facta (de qua re hoc l.6.tota disp.9.egimus) haberi loco conditionis, & ita eam præsumptam donationem absq; alia traditione confirmari morte. Et ratio est, quia hoc est speciale in dotis donatione, vel augmento, quam constante matrimonio vir facit uxori: cum enim dos tunc, tam quoad possessiooem, quam quoad proprietatem penes virum esse debeat, l. Doce ancillam, C. de rei vendic. frustra traderetur uxori, cum statim ad maritum possessio redire debeat, l. Qui sic ff.de solut. sicque ejus retentio, brevi manu pro traditione habetur, quasi brevi manu mulieri tradita, ad virum redierit: ut in simili habetur l. Singularia. ff. si cert. petat. Sic docent gl.l.Papinian.fin ff.de donat.inter vir.& uxo. & ibi. Bart.fin. Felin.c.Si cautio.n.77.de fide instrum.Bart.Socin.l.1.num 71.ff solut.matrim.Iason l.Si divortio, num.8.ff.de verb.oblig.Salic. l.2 num.2.C. de dote cauta, Rosell.Donatio 1.num.34.Angel.Donatio.3.num.3.Sylvest. Donatio 2.q 4.Tabiena Donatio.3.q.3.num.4. Ioan.Lup rub. de donat. §.76.num.3.Covar.1.var.c.7.num.4.vers.Sed quod etiam, Iul.Clar.l.4. receptarum.§. Donatio, qu.9.vers.Scias autem. Menoch. de præsumpt. l. 3.præsumpt.12. num.38. Minchaca l.3. contr. usu frequ. c.46. num.10. ubi multos refert: Valascus cons.5.num.16 tom.1. Et ex Theologis, P.Molin tom.2.de just.tract.2.disp.289.§.Idcirco autem, & disp. 439.§ Cæterum, obiiciens, & §. Sunt vero nonnulla, Lud.Lop.l.2. de contract.c.47.§ Tertio confirmatur. Qoare audiendus non est Avendaño de exequend. mand.2 p.c.29 num.14. asserens donationem ex hac confessione consurgentem, minime confirmari morte, traditione non sequuta. Utrùm autem ea confessio ante matrim. facta animo donandi, confirmetur morte? Dixi hoc 6.l. disp. 9. num.3.

14 2. Infertur, contra authores num.12. relatos, satis esse clausulam constituti, ut ea donatio morte confirmetur. Ut si conjux donans nomine conjugis donatarii se possidere constituat. Quia clausula constituti habetur pro traditione: per eam enim traditur ficta possessio l. Quod meo, ff. de acquir.possess. Sic Alexand. de Nevo, cap fin. num.6 de donat. inter vir. & uxor. Tiraq. multos referens, de jure constit. 1.part. num. 49. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. num.2. Greg.Lop. Iul. Clar. Molin. relati, num. præced. Minch. de success. progress.l.1.§.1.n.148. Quod cum aliis bene intelligit Ioan. Lup. ea. num.2. quando constituens tempore illius clausulæ constituti, possidebat. Idem dicendum est, si donans, se inquilinum nomine donatarii constituat. Sic alios referens Minchaca eod.n.138.

15 3. Infertur, confirmari, si donans retineat usumfructum. Quia talia reservatio habet vim traditionis, l. Quisquis & leg. Si quis argentum, C.de donat Sic Tiraq. alios referena, Ioan. Lup. nu. 4. Minchaca relati num.præced.

16 4. Infertur, si uxor erat debitrix mariti, & hic animo donandi remittat, confirmari hanc donationem morte. Quia ea liberatio vim habet traditionis, l.Cum hic status 33.§.Oratio.vers. Sive autem, ff.de donat.inter vir.& uxor. Videtur enim solutionem debiti factam esse, & statim traditam. Sic Alex.de Nevo.c.fin.nu. 6.de donat.inter vir & uxor.

17 5. Infertur, similiter confirmari, si donans tradat donatario rei donatæ instrumenta, per quæ eam habuit. Quia hæc tradendo, videtur rem ipsam tradere, l.1.C.de dona.& l.8.t.30. p.3.Sic Minchaca de success.progress.l.1.§.n.138.

18 6. Infertur, firmari etiam, si conjux donana alteri instrumentum donationia conficiat. Et hoc enim videtur possessio tradita, l.8.t.30.p.3. Sic Ioan. Lup. rubr. de donat.§. 76.n.6.

19 Ultimò infertur, firmari etiam donationem morte, si vir rem sibi debitam faciat transferri per se, vel per alium, in uxorem, & illi describi in libro rationum, ubi debita describuntur. Quia per talem descriptionem videtur donare, & tradere uxori. Sic Anchar. quem refert & sequitur Ioan. Lup. rubr. de donat.§.76.n.6.

20 II. Conditio requisita, ut donatio invalida inter coujuges morte confirmetur, est, ut conjux donaos prius decedat, si enim donatarius prius obeat, evanescit penitus donatio. Habetur expressè c.fin.de don.inter vir.& uxo.& l. Cum hic status. 33.§.Si divortio, fin.ff.eod.t.& l.4.t.11.p.4.

22 Inquires autem, quid dicendum sit, quando minime constat uter priùs obierit? Et ut clare procedam, præmittam quid attẽto jure regio Castellæ, & attento jure communi, videtur dicendum, quando conjuges simul perierunt, licet donator supervivat, valere donationem: per l.Si inter vir.6.ff.de reb.dub.ibi, si simul tam is cui donatum est, quam is qui donaverit, decedant: magis pla-

tuit valere donationem: eo maxime quod donator non supervivat: ergo idem dicendum est, si donator supervivat. Nam dictio implicativa, *Maxime*, ex propria vi & natura implicat idem esse, quamvis ratio expressa deficiat, *l. 1. §. Si ex dodrante, ad fin. vers. Caterum ibi, vel maximè ff. de collat. bonor. l. Scire oportet, §. Et si maxime. ff. de excusat. tut.* Primo tamen dico, attento jure communi, si ambo simul moriuntur naufragio, incendio, &c. & constat donatarium prius obiisse, minime firmari donationem, sed evanescere: ubi autem non constat uter prius obierit, firmari. Quoniam præsumitur donatorem in eadem voluntate præmortuum esse. Habetur expresse *l. Cum hic status, 33 § Si ambo ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi etiam dicitur, si ambo conjuges ab hostibus capti sint, (*glos. verb. Capti*, scilicet, simul) nec revertantur, tempus captivitatis spectandum esse, quasi tunc decesserint, si verò alter redierit, eum supervixisse censendum esse. Et inter alios optime hoc docent *Covarr. 2 varia. 7. nu. 5. Menoch. de præsumpt. l. 6. præsumpt. 50. n. 6 & seq.* Nec obstat argumentum contrarium, desumptum ex *l. Si inter virum, ff. de reb. dub.* Quia respondet bene *Covar. d. n. 5.* illam dictionem, *Maxime*, propriam vim obtinere: implicat enim casum magis dubium, ibi enim deciditur, quando non constat quis prius obierit, valere donationem: & postea dicitur, *eo maxime quod donator non supervivat*: qui casus omnino certus est: & ita implicat casum magis dubium, nimirum similiter confirmari, si ambo simul moriantur. Secundo respondetur dictionem, *Maxime*: adjectam causæ finali, stare taxative, non implicative, *c. Ad abolendam, de filiis presbyt.* ubi *gloss. verb. In secularibus*, & multi alii, quos refert & sequitur *Covar. d. n. 5. & Menoch. d. præsumpt. 50 num. 12.* & ita in eo textu stat taxative: ut tradunt *Menoch. & Covar. ibid.*

22 2. Dico, quando conjuges non simul eodem casu perierunt, sed diversis in locis, nec uter prius obierit constat: varii sunt DD. aliqui censent hæredi donatario incumbere onus probandi donantē prius decessisse, vel saltem utrumq; simul, sive hæres possideat, sive non. Sic *Alex. l. Ex facto, §. Si quis autem, ff. ad Trebel.* Alii autem sentiunt hæredem donatoris teneri id probare, atque ita dum hæres minime probaverit, morte firmari donationem. Quia licet donatio inter conjuges sit nulla, confirmatur silentio donatoris usque ad mortem: ergo morte donantis probatur confirmatio: & proinde ejus hæredi incumbet probare, minime esse confirmatam: quia donator supervixerit. Sic *Bart. Socin. l. Si inter, 9 fin. ff. de reb. dub. Joan. Lup. rub. de don. §. 75. fin.* Facit optime *gloss. l. Cum hic status. §. Si ambo, verb. Simul decesserint, ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi dicit, *non dico simul, id est, eodem tempore, sed simul, id est, unus & alter: nescitur tamen quis prius decesserit.* Et hic modus dicendi, satis probabilis est. Alii verò, & verius dicunt, præsumptionem esse pro ipso rei donatæ possessore, & ita incumbere onus probandi donatorem supervixisse ei, qui minime possidet. Quia in dubio melior est possidentis conditio: *reg. In pari. ff. de reg. jur. & eod. t. in 6.* Sic docent *Bart. l. Si inter, ff. de reb. dub. & ibi Imol. Raphael, & Cuman.* quos refert, & sequitur *Covar. 2. var. c. 7. n. 5. Mascard. de prob. concl. 1200 nu. 15. P. Molin. to. 2 de just. tract. 2. disp. 289. §. Donatio causa mortis. Barahona in addit. ad Joan. Lup. rubr. de donat. §. 75. lit. P. Menoch.* multos referens *de præsumpt. l. 6 præsumpt. 50. n. 16.* Et ita inquit *Barahona*, cum traditio rei donatæ necessaria sit ad confirmandam donationem, obtinere semper præsumptionem pro conjuge donatario: additque cum Molinæo quem ibi refert, si forte ceciderit à possessione, expedire ei illam possessorio judicio recuperare, antequam petitorio agat. Et hoc verum est, licet distinctis in locis vir & uxor moriantur, dum enim non constat quis prior decesserit, valida est donatio. Sic *Cova. & Moli. ibi.* Quod si mutuo ambo conjuges sibi donassent, utriusque donatio maneret confirmata: per *l. Cum hic status, §. Si ambo, vers. Proinde, de donat. inter vir. & uxor.* Sic *Covar. & Molin. ibi.* Et ratio est, quia cum jam donatio esset facta, & res donatario tradita, ab illoque possessa, in hoc dubio prævalet favor donatarii possidentis, ut donatio censeatur valida, & confirmata. Addit bene *P. Molina cum Acosta* per ipsum relato, cassari omnino donationem, si conjuges sibi mutuo donassent, sub ea conditione, ut qui posterior è vita discederet, bona donata obtineret: & uterque simul obiisset, nec constaret uter prius. Quia sub positiva conditione, si alter supervixerit, donatio facta est, quæ conditio in eo eventu defecit.

23 Major autem difficultas est, attento jure regni Castellæ. Nam obstat fortissime, *l. 12. t. 33. p. 7.* ibi *muriendo el marido, y la mujer en nave, fuego, &c. entendemos que la mujer, por que es flaca, morira primero que el varon. E tiene por saber este, por razon de las donaciones que el marido e la mujer hazen el uno al otro en su vida.* Ubi expresse decidit, conjugibus simul morientibus, præsumi mulierem prius decessisse, & ita in hoc casu, si vir donaverat uxori, videtur dicendum donationem evanescere, tanquam uxore donataria præmortua: secus tamen, si uxor donaverat viro: cum præsumatur uxorem donatricem prius decessisse. Quare videtur correctum jus commune disponens valere utramq; donationem, præsumiq; semper donatorem præmortuum esse. Et ita correctū esse docet *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 74. fin.* Quamvis *Covar. 2. var. c. 7 fin.* dicat non corrigi jus commune per hanc legem. Sed ab eo recedendum est, quia fatetur, expresse hanc legem disponere cōtra jus commune, nec ostendit qualiter ipsum non corrigat: & falso diceret lex, hoc deservire ad donationes factas inter conjuges. Hoc tamen fatendum est, cum prædicta lex solum disponat, quando simul naufragio, incendio, aut alio casu uterque conjux periit: nihilque disponat quando diversis in locis, nec constet quis prius obierit, manere in hac parte, jus commune incorrectum, & id quod ex eo diximus, n. 22.

24 III. Conditio requisita, ut donatio inter conjuges morte confirmetur, est, ut non excedat 500. aureos absque insinuatione. Si enim hanc summam excedat, nec adhibeatur insinuatio requisita, *l. Sancimus, C. de don. & l. 9. t. 4. p. 5.* non confirmabitur morte. Habetur expresse, *l. Donationes quas parentes, 25. C. de don. inter vir. & uxor.* ubi subditur, si tempore mortis donator confirmarit dictam donationem excedentem 500. aureos, absque insinuatione factam, valere tunc ut legatum, quod non indiget insinuatione. Quare audiendus non est *Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. ad fin. §. Notandum est*, asserens hanc donationem ultra 500. aureos non insinuatam, confirmari morte. Quod idem in alio simili, docuit *Bald. l. Si mortis, n. 5. C. ad leg. falcid.* dicit enim donationem factam à patre, filiofamilias, excedentem hanc summam, & non insinuatam, morte confirmari: quia habet vim relicti: quod idem procedit in nostro casu, cum hæc donatio inter conjuges similis sit donationi factæ per patrem suo filiofamilias, & habet vim relicti. Sed hæc doctrina falsa est, & contra decisionem, *d. l. Donationes quas parentes*, ut bene advertit *Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 17 vers. Quarte infero, Angulo de melior. l. 1. gl. 1. n. 13.*

25 Gravis autem difficultas est, circa hanc conditionem. An donatio hæc excedens summam dictam, in nihilo confirmetur morte, sed penitus evanescat: an vero solus excessus corruat, confirmetur autem in summa quingentorum aureorum, quæ insinuatione non indigebat? Aliqui volunt penitus evanescere. Ducuntur, quia *l. Donationes quas parentes, C. de don. inter vir. & uxor.* indistincte ait hanc donationem morte nō confirmari. Deinde, quia est defectus in re, cum non fuerit insinuata, contra *l. Sancimus, C. de donat.* & in persona, cum inter conjuges donatio non valeat. Sic tenent *Salicet. d. l. Donationes, nu. 3. & ibi Socin.* dicens ita fuisse approbatum per collegium Pisanum: idem *Paris. Cassan. Ruin. Alciat.* quos refert *Angu. de melior. l. 1. gl. num. 14.* Idem *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 12. nu. 67.* Sed contrarium est verius, nimirum, solum excessum annullari, reliquam autem summam morte confirmari. Quia *d. l. Donationes quas parentes*, non asserit in universum donationem illam minimè firmari morte, sed solum debitæ summæ excessum: ut constat ex illis verbis, *nam amplioris quantitatis donationem minimè insinuatam, nec per silentiū ejus qui donavit, confirmari concedimus.* Ubi solùm negat excessum illum firmari. Deinde, quia utile per inutile non vitiatur, *reg. Utile, de reg. jur. in 6.* quando utile ab inutili separari potest. (Ut explicat *ibi Dyn. n. 4.*) Ergo cùm in hac donatione possit debita summa, quæ est pars utilis, separari ab excessu, qui inutilis est, nō debet vitiari. Nec obstat donationem tunc carere duobus adminiculis. Nam defectus personæ suppletur per durationem in eadem voluntate usque ad mortem, & morte sequuta confirmationem. Defectum autem rei, scilicet, insinuationis, non debet magis in his donationibus nocere, quàm in aliis: quæ in solo excessu annullantur, validæque sunt quoad summam permissam, *l. Sancimus, vers. Quid autem, C. de donat.* Et ita hanc partem tuentur *gloss. cap. fin. verb. Constante, de donat. inter vir. & uxor. Odofred. Joan. Andr. Alberic. Crottus, Arer. Bello Rub.* quos refert, & sequitur *Angulo de melior. l. 1. gloss. 1. n. 4. Joan. Lup. rubr. de donat. § 81. nu. 2. fine, Anton. Gom. variar. c. 4. num. 17. vers. Quartò infero, Jul. Clarus* dicens communem, *l. 4. recep. verb. Donatio, qu. 17. vers. Sed his incidenter, Ant. Gabr.* alios referens, *in mea edit. tom. 1. commun. l. 4. verb. Donatio, f. 211. P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 289. §. Quando non præcessit.*

26 Ultima conditio est, ut donans in eadem voluntate permaneat usque ad mortem, nec tacitè, nec expressè revocans. De qua conditione dicam tota disput. sequenti.

DISPUTATIO XV.

An ut donatio inter conjuges morte confirmetur, desideretur ut donans in eadem voluntate perseveret usque ad mortem, nec tacitè, nec expressè revocans, & quando censeatur tacitè revocare.

SUMMARIUM.

Necessarium est, ut donans in eadem voluntate persistat, nec tacitè, nec expressè revocans, n. 1.

Desideratur evidenter constare de revocatione. Et quid, si prius revocet, posteà approbet? n. 1.

An revocetur etiam quoad inutiliter expensa per conjugem donatarium? remissvè, eodem num. 1.

An desideretur simul cum donatione traditionem revocari? num. 2.

An donatio consurgens ex confessione dotis receptæ, revocetur confessione revocata? n. 3.

An hac donatio ex ea confessione consurgens, revocetur alienatione rei, quam vir fatetur se in dotem recepisse, & aliis modis, quibus donatio expressa inter conjuges revocatur, nu. 4.

An donatio inter conjuges censeatur revocata, alienatione, vel impignoratione, vel hypothecatione rei donatæ, num. 5. Et quid, generali insti-

institutione facta omnium bonorum, vel ea re alii legata, n.6.
An si conjux leget conjugi quæ prius ei donaverat, videatur à donatione recedere? Et quid referat habere virtute donationis morte confirmata, vel legati, num.7.
An testator non utens verbo legati, aut fideicommissi, sed verbis dubiis, recedat à donatione? nu.8.
Quid, si testator utatur verbis legati, aut fideicommissi? n.9.
An revocetur ea donatio divortio facta inter conjuges? n.10.
Quid si conjux donatarius mores mutet in donantis detrimentum, ut si uxor donataria adulterium admittat, vel alia inhonesta permittat, vel extra domum pernoctet, vel causas ingratitudinis committat donatore sciente, aut ignorante, & requiratur ut ipse revocet, n.11. Et revocatur hæc donatio eo modo, quo legatum, n.12.
Revocatur sicut & legatum, per inimicitias. Et quando hoc contingat? Et quid, si conjuges ad pacem redierint, n.13.
Quid, si donans aut legans potuerit revocare, & fecit codicillum non revocandi, vel partem revocavit, n.14.
Quid, si culpa testatoris, vel donantis sunt inimicitiæ? n.15.

1 UT donatio invalida inter conjuges morte confirmetur, desideratur donantē in eadem voluntate persistere usque ad mortem. Quare si expresè, aut tacite revocet, minime confirmabitur morte. Habetur expresè *c.fin.de donat.inter vir.& l.Cum hic status 33.ff eo.t.mit.vers.Aut oratio,& vers.Pœnitentiam.* Et *l.4.t.11.p.4.* Et oportet evidenter constare de revocatione: ut expresse dicitur *eo vers.Pœnitentiam, ad fin.* ibi, *ubi semel donatorem pœnituit, heredi revocandi potestatem tribuimus, si appareat defunctum evidenter revocasse voluntatem. Quod si in obscuro sit, proclivior esse debet judex ad comprobandam donationem.* Si autem donationem priùs revocatam, postea approbaret, confirmaretur morte: ut expresse habetur *d.vers.Pœnitentiam,* ibi, *pœnitentiam accipere debemus supremam, proinde si uxori donavit, deinde cum pœnituit, mox desiit pœnitere, dicendum est donationem valere: ut supremum ejus spectemus judicium.* Utrùm autem revocetur omnino etiam quoad inutiliter expensa per conjugem donatarium? dixi hoc 6. lib. disp.3. num.3.

2 Hinc infertur contra *Bart.d.l.Cum hic status.§.Si maritus, nu.2.* sufficere donationis revocationem, quamvis traditio ipsa, vel possessio minime revocetur. Quia textus relati per solam pœnitentiam dicunt revocari. Præterea, quia sufficit tacita, & præsumpta revocatio, ut dicemus nu.10. & seq.cum tamen traditio non revocetur. Sic *Ant.Gom.l.52.Tauri, nu.65.fin.P.Molina tom.2.de just.tract 2.disp.289.§.Secundus eventus.*

3 2. Infertur, donationem consurgentem ea confessione dotis receptæ factam per virum constante matrimonio, non censeri revocatam, eo quòd postea recantet palinodiam, asserens falsam fuisse confessionem. Quia illa confessionis revocatio non est clara, & aperta retractatio donationis: cum possit in id tendere, ne ea dos solvatur uxori tanquam debita, & ita de toto hæreditatis acervo: ne legitimam ascendentium, vel descendentium minuat: quod si his careat, ne creditoribus præjudicet: quod si ære alieno minime gravetur, ne putaretur debita sed donata. Sic docent *Joan.And.Alberic.Roma.*quos refert, & sequitur *Joan Lup.rub.de don.§ 69.nu.11.* Quamvis *Covar.1.var.c.7.n.5.vers.Aliud præterea,* de hac doctrina dubitet.

4 3. Infertur, hanc donationem invalidam consurgentem ex prædicta confessione, morteque confirmandam, posse expresè, vel tacite revocari, censerique tacite revocatam per alienationem rei quam vir fassus est se in dotem recepisse. Quia vero donatio per hoc revocatur, ut dicam num.sequenti: ergo à fortiori præsumpta. Sic *Covar.eodem c.nu 4. vers. Sed quod etiam, ibi, quarto ita idem tenuit at.P.Molina to.2.de just.tract.2. disp.439. §.Secundum, si eadem confessio.* Idem dicendum erit eadem ratione, de aliis modis quibus tacite censetur donatio expressa revocata: de quibus dicam numeris sequentibus.

5 4. Infertur non confirmari donationem, sed tacite censeri revocatam, si conjux donans rem donatam postea alienaverit: vel pignori dederit, vel speciali hypothecæ subjecerit. Habetur expresse *l.Cum hic status, §. Si maritus, & §. Qui quasdam res, ff.de don.inter vir.& uxor.& l.Si maritus,in 2.C.eod.tit.* ubi *gl.* opponit *§. Si rem,& §.Idem rescripserunt, instit.de legat.* ubi legatum non revocatur per sequentem obligationem, & *l.3.C.de legat.* ubi minime legatum extinguitur, si alteri hypothecæ subjiciatur: & respondet aliud esse in hac donatione, quæ cum à jure communi exorbitet, est odiosa, & non valet à principio: & aliud in legato, quod est favorabile, & à principio valuit. Vel dic cum *Joan.Lup. rub.de donat. §. 69. nu.4.* donationem inter conjuges attento jure communi non valere, jure autem singulari confirmari morte: id autem quod jure singulari valet, facilius tollitur, quam quod valet jure communi, ut legatum, *l.Ejus militis, §.Militia missus, ff.de testam. milit.* Et prædictam donationem censeri revocatam alienatione postea sequuta, habetur etiam, *l.4.t.11.p.4.* Non sufficeret autem generalis hypotheca omnium bonorum: ut constat ea *d.l.Si maritus,* ibi, *si maritus post factam donationem specialiter obligavit.* Quia generalis hypotheca non afficit ità rem sicut specialis, *l.Ex differentia, ff.ex quib.cau. pignus vel hypothec.* Sic *Bart. Bald.Jason,* quos refert & sequitur *Joan.Lup.rub de donat. §.69.n. 4.Fano de pignorib.2.p.memb.1.n.4.Covar.rubr.de testam.3 p.num.19. vers.Quarto ex his ibi, quibus illud suffragatur: P.Molina eo.2.de just. tract.2.disp.289 Tacite censetur.* Censebitur etiam revocata donatio per pignorationem generalem omnium bonorum, quando toto pretio pignorantur, ac valent una cum re donata. Quia tunc verisimile est nolle pignorantem solvere, & ita revocare vocationem. Sic late probans *Joan.Lup d.§.69.n.10.* ubi bene intelligit tunc revocari tacite donationem per pignorationem hanc generalem, vel specialem rei donatæ, nisi ea res donata fuisset majorum pignorantis. Tunc enim ob affectionem ad rem, est verisimile fore ut eam redimat, *l.In emptione, ff de minor.* & refert pro hac parte Paulum, Alexand. & Jasonem.

6 Quinto infertur, non revocari donationem, per generalem omnium bonorum institutionem, secus per specialem illius rei donatę. Ut si alteri eam legarit donans. Prob.ex *l.Cum hic status, §. Si ambo.fi.ff.de don.inter vir, & ux.* ibi, *qui quasdam res ex iis quas donaverat, legasset, Quasdam non videbitur cæteras res ad uxorem voluisse pertinere,* ubi *gl.verb.Pertinere,* inquit, *& alias quas legavit, videtur ademisse l.Si ex tota, in princip.ff.de lega.1.*

7 Est autem non modica difficultas, an si conjux leget conjugi, quæ in vita donaverat, videatur à priori donatione recedere, & proinde morte minime confirmetur, sed habeat donatarius titulo legati. Multum interest utro ea his modis confirmetur. Nam si ut donatio, retrotrahetur quoad fructus: (ut dicemus disp.seq.) secus si ut legatum. Quia sub legato minime includuntur fructus vivo testatore percepti, *l. Quæsitum, §. pen. ff. de leg.1.* Sic *Paulus l.Si quanda, initio, n.5.ff. de leg.1.* Deinde si ut donatio confirmetur, debebitur sequuta morte, ante hæreditatis aditionem: (ut diximus disp.præc.nu.5.) Si tamen ut legatum, non debebitur nisi adita hæreditate, vel repetita ab intestato. *l.Eam quam, C de fideicomm.* Sic *Paul.d.l.Si quando num.5. Joan.Lup. rubr.de don.§.72.n.2.* Quæ differentia procedit attento jure communi: nam jure hujus regni Castellæ, per *l.3.Tauri, hodie l 1. tit.4.lib.5.recop.* quæ ad valorem testamenti non requirit hæredis institutionem, legata debentur hæreditate non adita. Ut multis citatis docet *Matienzo in l.1.glos.14 à n.5.*

8 Primo dico, quando testator non uteretur verbo importante legatum, aut fideicommissum: ut si diceret, Confirmo donationem factam uxori meæ, vel uxor mea habeat quod illi donavi, aut similia verba dubia: tunc si prior donatio poterat morte confirmari, manere confirmatam eam, ut donationem: ut expresse habetur *l. Ex verbis, C. de don. inter vir. & uxor.* Si vero non poterat morte confirmari, ut quoad excessum legitimæ summæ quando deficit insinuatio in ipsa donatione, juxta dicta disp. præced. num. 25. tunc confirmari ut legatum. Habetur expresse, *l.Donationes quas parentes, 25. C. eo.t.* Sic *Bart. l. Si quanda, init.n.ff.de leg.1 & ibi Paul.n.5.Joā.Lup.rub.de don.§.72.n.2.*

9 2. Dico, si testator utatur verbis legati, aut fideicommissi, ut si dicat, Lego, vel fideicommitto uxori meæ, quod illi donavi, videri recedere à priori donatione, & confirmari ut legatum. Constat ex *l.Si quando, ff. de leg.1.* & ex *l. Illud, ff. de acquir. hæred.* Sic *Bart. Paul.& Joan Lup.n.præced.allegati.* Intellige tamen videri recessum à priori donatione, & confirmari ut legatum, non quoad fructus perceptos in vita donantis. Quia id esset in damnum mulieris, cum eos tunc non acquireret (ut dixi nu.7.) Quia non debet esse deterioris conditionis, quam si res illa donata legata non esset. Cum enim utilius sit uxori habere ex donatione, quam ex legato, id legatum potius dicitur confirmatio donationis, quam ejus revocatio. Prob. ex *l. Cum pater, §. Pater filia. ff de leg.2* ubi quando vir donaverat uxori ancillas, & postea eas legavit eidem, deciditur partus vivo testatore habitos esse uxoris. Sic *Paul.eo §.Pater filia, Joan.Lup.rub.de donat.§.72.num 2. vers.Idem est in eo.* Et ita intelligitur *Greg.Lop.l.4. verb. E la dieße, t.11.p.4.* ubi dicit virum legantem rem donatam, non videri revocare donationem. Id enim probat per *d. l. Cum pater, §.Pater filia,* & doctrinam Pauli proximè allegatam.

10 Similiter revocatur tacitè donatio, divortio postea sequuto ex displicentia, nisi donans voluerit expresè tunc valere, *l. Cum hic status. §. Si divort. ff. de don. inter vir. & uxor. & l Sed interim, fin. & l. Et idea, ff. eod. t.* Secus si bona gratia divortium, ut causa religionis. Si autem post divortium instauretur matrimon. convalescit donatio, ad hunc effectum, ut morte confirmetur. Habetur *d. l. Cum hic status §. Si divortium,* Sic docent *Rosella Donatio. 1. num. 31. Angel. Donatio. 3. num. 7. Sylvest. Donatio. 2. qu. 6. Tabiena Donatio 3. fine, Armilla verb. Donatio, num. 29.*

11 Similiter tacitè revocatur, quando conjux donatarius mores mutat in prejudicium donantis. Ut si uxor donataria committat adulterium. Sic *Joan.Lup* latè probans *rubr.de don.§.78.n.2. Menoc. de præsumpt.l.3.præsumpt.37.n 30.* & in legato docet idem *Mantica de conject.ult.vol.l.12.t.5.n.6.* Idem docet *Joan.Lup.eo.n.10.* si uxor pudicitiam luxurioso osculo violasset, vel palpari mamillas permisisset: & *nu. 11.* dicit, idem forsan esse, si probaretur fuisse in balneo cum alio viro: & *n.12.* dicit, idem esse, si pernoctarit extra domum absque causa. Et concludit ibi in his casibus marito scienti induci tacitam revocationem, adeo, ut morte non confirmetur donatio. Et *n. 13.* dicit idem & fortius videri, si maritus ignorasset: quod idem in legato docet *Mantica, d t.5.n.6.* Quia quando vir conscius fuit, nec revocavit, poterat facilè præsumptio apparens capi voluntatis non revocandi, cum autem ignoravit, nulla est præsumptio voluntatis persistendi in eadem

donatione. Similiter videtur tacite revocata donatio hæc, si donatarius ingratus fuisset donanti aliquo ex modis traditis, l. fi. C. de revoc. don. & l. fin. C. de don. Quia si ex illis causis potest revocari donatio perfecta inter vivos, à fortiori censebitur revocata hæc donatio imperfecta, & quæ habetur instar legati. Sic Joan. Lup. d. §. 78. n. 17. Et quamvis ut donatio perfecta revocetur ob ingratitudinem, desideretur actus donatoris revocantis: is tamen minimè desideratur, quando hæc donatio inter conjuges morte confirmanda, revocatur ob ingratitudinis causas, sed ipso jure tacitè revocata manet. Ut bene docet Greg. Lop. l. 10. verb. Sus herederos, t. 4. p. 5. per l. 3. §. finaliter ff. de adimend. leg. ex qua constat legatum ob similes causas ipso jure revocari. Et ratio discriminis est, quia donatio perfecta revocatur ob ingratitudinem, in pœnam ingrati, quare opus est ut donator eam pœnam inferat. Donatio autem imperfecta revocatur ex tacita, & præsumpta donantis mente, instar legati, & donationis quæ nativitate filiorum revocatur, juxta l. Si unquam, C. de revoc. don. quare sicut hæc ipso jure revocantur, ita donatio hæc imperfecta.

12 Tandem donatio hæc tacite revocatur eodem prorsus modo, quo & legatum. Quia naturam ultimæ voluntatis, non autem contractus observat. Sic Molina lib. 1. de primog. c. 9. n. 42.

13 Hinc infertur revocari ipso jure per graves inimicitias supervenientes, secus per leves: ut colligitur ex d. l. Cum hic status, §. Si divortium. ff. de don. inter vir. & ux. & docent Joan. Lup. rubr. de don. §. 78. n. 19. & seq. Menoch. de præsum. l. 3. præsu. 37. n. 17. & constat, quia legatum ob similes inimicitias revocatur ipso jure: ut expressè habetur l. 3. §. Non solum. ff. de Adim. leg. traduut omnes authores. De qualitate autem harum inimicitiarum, consulendi sunt Joan. Lup. eo. §. 78. n. 19. & seq. Mantic. de conject. ul. vol. l. 12. tota t. 5. Menoch. de præsum. 37. & l. 4. tota præsum. 170. Et hoc verum est, nisi post ortas inimicitias se reconciliaverint donans, vel legans, & donatarius, aut legatarius. Tunc enim censetur remissa inimicitia, & instauratur donatio, vel legatum: ut de donatione habetur expressè, l. Cum hic status, §. Si divortio. ff. de don. inter vi. & ux. & de leg. l. 4. ff. de adim. leg. Et docent Ripa, l. fi. q. 61. nu. 204. C. de revoc. don. Bart. Alex. Cuma. Aret. Imola, Jason, Curtius, quos refert, & sequitur Molina l. 1. de primog. c. 9. n. 42. Ant. Com. 1. var. c. 12. n. 56. Acosta, l. Gallus, §. Et quid si tantum, 3. p. n. 80. & seq. ff. de lib. & posth. Minchac. de success. creat. l. 1. §. 10. n. 621. Mantic. de conject. ul. vol. l. 12. t. 5. n. 18. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 37. n. 38. & l. 4. præsumpt. 170. nu. 13. ubi exemplificat, si testator post inimicitias fecisset codicillum, & aliquid legasset inimico, tunc enim ait censeri remissam inimicitiam. Salzedo add. ad reg. 410. Bernardi Diaz limit. 4. P. Molina tom. 1. de just. tract. 2. disp. 212. §. Tacite vero.

24 Et verum quidem est, censeri tacite revocatam donationem per inimicitias supervenientes, quamvis donans inimicitię cōscius tempus habuerit revocandi, feceritque codicillum, nec in eo revocaverit. Sic enim de legati revocatione aperte habetur, l. Filio. §. Seja. ff. de adim. leg. Et tenent ibi Bart. n. 1. Alex. l. 1. n. 33. ff. de vulga. Ripa d. l. fi. n. 151. Aret. cons. 93. n. 5. Peralt. a l. Cum quidam, n. 8. de legat. 2. Mantica d. t. 5. n. 2. Menoch. l. 3. de præsum. præsump. 37. nu. 18. & l. 4. præsumpt. 170. n. 4. Salzedo de reg. 410. ampl. 12. Molina l. 1. de prim. c. 9. n. 41. alter Molina d. disp. 212. §. Tacite verò. Et in terminis donationis inter vir. & ux. videtur tenere Menoch. d. præsum. 37. n. 18. ubi hoc dicit in donatione causa mortis, cui nu. 17. dicit in hoc æquiparari donationem inter virum & uxorem. Quod temperandum est, nisi testator in ipso codicillo revocasset aliqua ex legatis jam tacite revocatis, tunc enim quæ expressè non revocavit, videtur tacite confirmasse. Sic cum Petrasancta docet Meno. agens de legatis, de præsum. l. 4. præsum. 170. n. 5. Quare consequenter idem dicendum est de don. inter vir. & uxo. cum similiter ac legatum revocetur: ut diximus n. 12.

25 Demum inquires, quid si culpa donantis, inimicitiæ ortæ sint? Bartol. l. Cum in tabulis, n. 1. ff. de his quib. ut indig. & Rimin. in instit. de don. in princ. n. 1083. & multi alii quos refert Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 37. nu. 22. censent legatum in hoc eventu non revocari: quare idem censerent de hac donatione, Sed dicendū est revocari: quia in legato ita videtur expressè probari, l. 3. ff. de adim. leg. vers. Et pænituit. Et ratio est, quia hoc casu revocatur legatum vel donatio ex præsumpta donantis, vel legantis voluntate, quæ ita præsumitur mutata, sive culpa donantis, aut legantis, sive donatarii, aut legatarii inimicitiæ ortum habuerint. Sic agentes de legato, docent Ripa l. fin. C. de revoc. dona. n. 151. Jason, l. Si filiam, n. 2. C. de inoffic. testam. Joan. Lup. rubr. de don. §. 78. nu. 27. Gerard. singul. 5. Joan. ab Amicis, cons. 4. Peralta l. Legatum, n. 3. ff. de leg. 2. Bernard. Diaz reg. 410. limit. 1. & ibi Salzedo in add. vers. Et auscam limitationem, Minch. de success. creat. l. 1. §. 10. nu. 621. & de success. progressu, l. 3. §. 27. 29. Covar. rub. de testam. p. 2. nu. 2. vers. Quinto ex premissa, Padilla l. Si super possessione, n. 20. C. de transact. Molina l. 1. de primog. c. 9. nu. 38. Mantica de conject. ult. vol. lib. 12. t. 5. nu. 9. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 37. n. 23. & l. 4. præsumpt. 170. n. 6. & 7. Meres de major. 1. p. 43. n. 17. Quare idem dicendum est in donatione inter vir. & uxor. & ita expressè tenet Joan. Lup. d. §. 78. n. 17.

DISPUTATIO XVI.

Utrùm donatio invalida inter conjuges, morte confirmata, retrotrahatur usque ad tempus donationis factę, tam quoad dominium, quam quoad fructus? & semel revocata, vel cassata revocetur, aut cassetur etiam quoad fructus perceptos?

SUMMARIUM.

Donatio hæc retrotrahitur non quoad dominium, sed quoad fructus perceptos, num. 1.

Non retrotrahitur quoad omnes fructus, sed quoad perceptos à tempore traditionis, num. 2.

An si ea donatio excedat quingentos aureos absque insinuatione, & donans in testamento confirmet excessum, retrotrahatur excessus ille quoad fructus, num. 3.

An possit ea donatio morte confirmata, ante confirmationem usu capi, n. 4.

Transfertur dominium talis donationis à tempore mortis, nulla expectata hæreditatis aditione, nu. 5. Et ibi, quid si excedat summam debitam sine insinuatione, & donans confirmet excessum in testamento.

An revocata donatione, aut morte non confirmata, teneatur conjux donatarius restituere omnes fructus perceptos? Et ea morte confirmata comparet donatarius solos fructus industriales perceptos, & hoc tantum quando credidit bona fide valere donationem? Refertur opinio affirmans, n. 6.

Licet donatio non confirmetur morte, acquirit conjux donatarius fructus industriales, nec ad hoc requiritur bona fides, n. 7.

Revocata donatio, aut morte non confirmata, non retrotrahitur quoad omnes fructus, sed tantum quoad naturales, & cæteros acquirit conjux donatarius, nec omnes tenetur restituere, sed in quantum factus est locupletior, n. 8.

Non requiritur bona fides in conjuge donatario, ut donatione morte confirmata fructus acquirat, nu. 9. Et hoc donatio retrotrahitur quoad fructus naturales & industriales, n. 10.

Explicatur l. Fructus percipiendo, ff. de usuris: eodem n. 19.

Sit conclusio. Donatio invalida inter conjuges, dum morte confirmatur, non trahitur retro ad tempus donationis factę, quoad dominium rei donatæ, sed tantum quoad fructus ex ea perceptos, Quod trahatur retro, habetur expresse, l. Donationes quas parentes, 25. C. de donat. inter virum & uxorem, vers. Si vero vel non amplior. ibi, ad illud tempus referatur, quoad donatio conscripta fuit. Et l. Si is servus, 21. ff. eo. t. Quod autem non retrotrahatur quoad dominium, probatur, quia expressa conjugis voluntas nequit rei donatæ dominium transferre in conjugem, dum ambo superstites erant, cum inter eos sit prohibita, & invalida donatio: ergo multo minus id poterit tacita, & præsumpta voluntas, ex qua ea donatio morte confirmatur. Fictio enim non plus operari potest, quam veritas, l. Filio quem pater, ff. de liber. & posth. & l. Bonorum ff. rem ratam hab. Quod autem retrotrahatur quoad fructus, probatur, quia constat retrotrahi, & non quoad dominium: ergo quoad fructus. Deinde quia id habetur expresse, l. Cum pater, §. Pater filio, ff. de legat. 2. ibi, nec aliud in uxore, juncta gloss. verb. Nec aliud. Et ratio est, quia conjux donatarius possidet rem donatam alio conjuge superstite, (si enim non sibi tradatur, & possideat, nō confirmabitur morte ea donatio, ut dixi hoc 6. disp. 14. n. 6.) fructus autem possessionem sequuntur §. Si quis à non domino, instit. de rerum divis. l. Bona fidei, ff. de acquir. rerum domin. ibi possessor quoad fructus attinet, loco domini pene est. Et l. Qui scit. ff. de usuris, ibi, porro bona fidei possessor in percipiendis fructib. id juris habet, quod dominis prædiorum tributum est. Hanc conclusionem docent glossa, l. Donationes quas parentes, verb. Referatur, & ibi Bald. fine, C. de donat. inter virum, & uxorem, idem gloss. l. Talis scriptura fine, ff. de legat. 1. ubi Paul. dicens communem, n. 4. & 5. & Alex. n. 8. Hostiens. sum. t. de donat. inter vi. & ux. n. 9. ver. Et quod dicit, Bart. l. Sequens quæst. ff. de legat. 2. Crottus, l. Si is qui pro emptore, nu. 15. ff. de usucap. Joan. Lup. rub. de donat. §. 72. n. 1. Covar. rubr. de test. 3. p. n. 5. Gregor. Lop. l. 4. verb. En su vida, t. 11. p. 4. Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 23. vers. Advertendum, & l. 52. Tauri, n. 65. Villalobos in comm. opin. lit. D. verb. Donatio. n. 150. Jul. Clarus l. 4. recept. §. Donatio q. 9. vers. penult. Padilla l. Cum virum, nu. 18. C. de fideicomm. Angula de meliorat. l. 1. gl. 1. n. 8. Et ex Theologis, P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 289. §. Ut disp. praeced. Lud. Lop. l. 2. de contractib. c. 47. ad fin. §. Notandum est. Quare non est audienda gl. d. l. Sequens q. fine, & l. Sub conditione, verb. Olim, fine, ff. de solut. quam sequuntur alii, quos refert Pinel. de rescind. l. 2. p. 2. c. 4. nu. 51. docens hanc donationem retrotrahi etiam quoad dominium. Quam bene reprobat Bart. d. l. Sequens quæstio.

2 Hinc infertur donationem hanc retrotrahi quoad fructus perceptos à tempore donationis traditione sequuta, si enim prius donatio facta est, quamvis traditione ante mortem donantis sequuta, confirmetur donatio, at non retrotrahetur quoad fructus ante traditionem perceptos. Quia ratio acquirendi fructus est possessio, (ut dixi n. præced.) ergo fructus ante possessionem percepti non acquirentur. Sic Covar. rub. de test. 3. p. n. 5. Molina n. præced. alleg.

3 2. Infertur quando donatio excessit legitimam summam, nec insinuata fuit, si in testamento donantis confirmaretur, non retrotrahi quoad fructus ex illo excessu perceptos, sed soli fructus illius incrementi, percepti à morte donantis pertinebunt ad conjugem donatarium. Quia quoad illum excessum habet vim legati, (ut diximus hoc l. 6. disp. 14. n. 24.) quando autem debetur ut legatum, non retrotrahitur quoad fructus, (ut dixi disp. præc. n. 7.) Cum autem quoad legitimam summam, quæ poterat absque insinuatione donari confirmetur morte, (ut dixi d. disp. 14. nu. 25.) quoad illam retrotrahetur quoad fructus à tempore traditionis perceptos, sicut aliæ donationes morte confirmatæ.

Sic

Sic *P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 289. §. Ut disp. prae.*

4 3. Infertur hanc donationem, quae morte confirmatur, non anteà usucapi incipere, quam donantis morte confirmata sit, Sic alios referens *Gregorius Lopez l. 4. En su vida, titul. 11. par. 4. Molina num. praecedenti relatus.*

5 4. Infertur, statim à tempore mortis conjugis donantis transferri dominium in conjugem donatarium, nulla hereditatis aditione expectata, in quo distat à legatis. Ita docent per *l. 1. C. de donat. inter virum, & uxorem*, cum Bartol. Paulo, & communi, *Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 24. vers. Advertendum tamen, Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, fine tit. 11. p. 4. Molina to. 2. de just. tr. 2. disp. 289. §. Illud etiam observandum est*, ubi addit si donatio insinuata non sit, summamque excedat, excessusque confirmatus sit in testamento, cum vim legati habeat, (ut diximus n. 3.) judicandum esse circa translationem dominii, sicut de aliis legatis, nisi excessus esset modicus: tunc enim per concomitantiam, ait dominium excessus transire in donatarium, una cum reliqua rei donatae summa. Quia permixta sunt, nec designare licet, quid in re donata rationem habeat excessus. Contra autem, si valor quingentorum aureorum, qui absque insinuatione donari potest, modicum quid esset comparatione excessus, dicit ante haereditatem aditam minime comparare donatarium illius summae dominium.

6 Dubium autem non leve est, an haec retrotractio sit quoad omnes fructus, requiraturque in donatario bona fides? Et revocata donatione, aut morte non confirmata, teneatur conjux donatarius omnes fructus perceptos restituere? Nam *Joa. Lup. rubr. de don. §. 72. n. 1. & in fine*, tria dicit. Primum est, requiri bonam fidem in conjuge donatario, nimirum, ut credat donationem valere, quo fructus sibi comparet, qua deficiente minime comparare, nec retrotrahi donationem morte confirmatam quoad illos. Ducitur, quia si novit donationem non valere, non possidet bona fide: ergo fructus non acquiret: juxta *l. De fructibus, 18. ff. de don. inter vi. & ux. junct. gl. verb. Habere*, ubi haec ait, *ideoque cum mulier donationem praediorum valere putavit, fructus suos facit*. Idem *gl. l. Fructus percipiendo, 45. verb. Maritus, & verb. Donat. ff. de usuris: Joan. And. c. fin. n. 4. de don. inter vir. & ux. & ibi Card. n. 4.* idem *gl. l. Quod uxor. verb. Pro possessore, ff. de acquir. rerum dom. Jon. Garcia de expensis, c. 23. n. 21. 22. & 23. Salic. Imola Aret.* & communis, ut refert *Pinell. de rescind. vendit. l. 2. p. 3. c. 4. n. 49.* Secundo dicit *Joa. Lup.* donationem hanc morte confirmatam non retrotrahi quoad omnes fructus, sed quoad solos industriales. Ducitur per *d. l. Fructus percipiendo*, ibi, *fructus percipiendo uxor, vel vir ex re sibi donata suos facit illos tantum, quos suis operis acquisierit, (veluti serendo) nam si pomum decerpserit, vel ex sylva ceciderit, non fit ejus, sicut nec cujuslibet bonae fidei possessoris: quia non ex facto ejus is fructus nascitur.* 3. dicit *Joa. Lupus*, si donatio revocetur, aut morte non confirmetur, eam retrotrahi quoad omnes fructus: & proinde conjugem donatarium teneri restituere omnes fructus perceptos.

7 Dicendum tamen est 1. donationem revocatam, aut morte non confirmatam, retrotrahi quoad solos fructus naturales, illosque tantum teneri conjugem donatarium restituere: fructus autem industriales sibi comparare: nec ut hos comparet, exigi bonam fidem, qua putet donationẽ valere. Prob. prior pars, quia fructus illi industriales non tam ex re ipsa, quam ex industria donatarii possidentis percepti sunt, quare conjux donans quoad illos non efficitur pauperior: in quo casu valet donatio inter conjuges: (ut dixi hoc 6. lib. disp. 4. n. 1. & 6.) Deinde probatur simul utraque pars, quia *l. fructus percipiendo, ff. de usuris, & l. De fructibus, ff. de don. inter vir. & uxor.* non considerant bonam fidem, ut conjux donatarius acquirat fructus industriales, sed conjugem donãtem non effici pauperiorem quoad hos fructus, cum non tam ex re ipsa, quam ex conjugis donatarii industria percipiantur. Item, quia *d. l. De fructibus*, quasi reddens rationem, cur conjux fructus rei donatae acquirat, ait, *licitam habere donationem*. Et ita sentit fructus acquiri ex ipsa donatione immediatè, & non ex vi possessionis bonae fidei. Et confirm. quia quamvis conjux norit donationem non valere, bona fide & tuta conscientia possidet, expectans confirmationem morte: (ut dixi hoc lib. 6. disp. 1. n. 3.) & ita jure permittente possidet, ut dotatio ea morte confirmari possit. Quare cum fructus justam possessionem sequantur, (ut probavi n. 1.) non mirum est, si ratione hujus possessionis jus sibi concedat eorum fructuum industrialium acquisitionem. Sic docent *Fulgos. Ex annuo, ff. de don. inter vir. & ux. Pinellus de rescind. vend. l. 2. p. 2. c. 4. n. 50. Connanus l. 8. comment. juris, c. 11.* & videtur tenere *Spino speculo testum. glos. 13. n. 43. & 44.* reddit enim rationem, ad *d. l. Fructus, & ad d. l. De fructibus*, applicantem conjugi donatario fructus industriales: quia alter non fit pauperior.

8 Immò nec revocata donatione, aut morte non confirmata, tenetur conjux donatarius omnes fructus naturales restituere: sed industriales statim irrevocabiliter acquirit, (ut probavi n. praec.) Et videtur expresse tenere *gl. l. Generaliter. §. Proinde, verb. Ex aliqua, ff. de fideic. libert.* ubi dicit, fructus non augere rem donatam, ut cum ea revocentur: ut docet *Pinel. d. c. 4. n. 51. Joa. Garcia de expensis, c. 23. n. 34. vers. In revocatione.* Fructus autem naturales tenetur restituere, in quantum factus est locupletior, unde si inutiliter eos consumpserit, non tenetur restituere: sicut si rem donatam inutiliter consumpsisset, nec ex ea factus esset locupletior, nec teneretur eam restituere, revocata aut non confirmata donatione: ut dixi hoc 6. l. disp. 3. n. 3.

9 Hinc infertur, minime requiri quando donatio morte confirmatur, quod retrotrahatur quoad fructus, bonam fidem in conjuge donatario, qua existimet donationem valere. Quia bona fide, & juste possidet, quamvis sciat non valere: (ut probavi n. 7.) Deinde quia *l. Donationes quas parentes. C. de don. inter vir. & uxor.* absolute decidit donationem hanc morte confirmatam, retrotrahi, nec considerat bonam fidem. Sic *Pinell. eo. cap. 4. n. 51.*

10 Secundo dico: donationem morte confirmatam retrotrahi quoad omnes fructus naturales, & industriales. Probatur, quia si tantum quoad industriales, inutilis & vana esset haec retrotractio: eos enim fructus donatione non confirmata acquirit conjux donatarius, (ut probavi n. 7. & 8.) Deinde quia textus, & Doctores alleg. n. 1. indistinctè docent eam donationem retrotrahi quoad fructus: nec *d. l. Fructus percipiendo*, qua *Joan. Lup.* probat suam sententiam, loquitur de donatione morte confirmata, sed quando morte nondum confirmata est, decidit statim acquiri conjugi donatario fructus industriales, non tamen naturales: ut probavi n. 7.

DISPUTATIO XVII.

Utrùm donatio inter conjuges invalida, sicut confirmatur morte naturali, ita & confirmetur morte civili? Ut si donans exulet, ita ut perdat civitatem, vel efficiatur servus poenae, aut hominis, vel profiteatur religionem.

SUMMARIUM.

Quotuplex sit mors civilis, & quot quaestiones disputanda sint? n. 1.

Refertur opinio negans confirmari hanc donationem morte civili, qua donans exulat, et civitatem amittit, n. 2.

Confirmatur tali morte civili, at potest vir revocare, n. 3.

Si vir efficiatur servus hominis, non confirmatur ea donatio, secus si fiat servus poenae, n. 4.

Confirmatur tunc respectu fisci. Quia publicatis bonis viri ea donatio non publicabitur: at vero vir poterit revocare, & tunc res illa donata erit sua, & non fisci, n. 5.

Si uxor donaverat viro, non confirmabitur ea donatio dicta morte civili uxoris, n. 6.

An confirmetur haec donatio professione religionis conjugis donantis? Referuntur duae sententiae, n. 7.

Ut donatio confirmetur professione religionis conjugis donantis, nil refert sive ante matrimonii consummationem facta sit, sive consummato, de licentia alterius conjugis, n. 8.

Si religio possidet bona saltem in communi, non confirmatur donatio, sed exspectabitur mors naturalis donantis, si vero non possideat, confirmatur professione, n. 9.

An exigatur ad hanc confirmationem, ut conjux donans sponte ingrediatur religionem? n. 10.

An possit talis professus in religione possidente bona in communi, revocare talem donationem factam uxori? n. 11.

1 TRiplex est mors civilis. Quaedam, qua conjux exulat, ita ut civitatem perdat. Alia, qua efficitur servus hominis, aut poenae. Tertia, qua religionem profitetur. Triplex igitur est quaestio in hac disp. tractanda. I. de morte civili primi generis. II. de secundo mortis civilis genere. III. de ultima morte civili.

2 QUAESTIO I. An donatio invalida inter conjuges confirmetur morte civili, qua vir donans in exilium mittitur, civitatemque perdit? Negant multi. Per *l. Res uxoris, C. de don. inter vir. & uxor.* Pro hac sententia est *gloss. c. Licet undique, in fine, de offic. deleg.* ubi asserit morte civili non confirmari hanc donationem. Et videntur tenere *Joa. Andr. c. fi. n. 3. de donat. inter vir. & uxor. & ibi Prapos. n. 5.* dicunt enim confirmari, si conjux donans perdat civitatem, & libertatem. Et tenent *Alex. de Nevo, eod. c. fi. n. 11. Rosella Donatio 1. n. 34. Angel. Donatio 3. n. 4. Sylvest. Donatio 2. q. 4. Tabiena Donatio 3. q. 3. n. 4. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Tertio confirmatur.*

3 Contrarium tamen expresse habetur de donatione causa mortis, *l. Sed si mors, ff. de don. inter vir. & uxor.* atque ita idem dicendum est de hac donatione: cum similis sit illi, & utraque morte confirmetur. Sic docet *Joa. Lup. rub. de don. §. 71. init. P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 288. §. Donatio causa mortis*. Pro qua sent. sunt aliqui Doctores generaliter docentes morte civili hanc donationem firmari. Sic multi quos refert, & sequitur *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, n. 112. C. de revoc. don. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, t. 11. p. 4.* Unde forte priores DD. intelligunt non confirmari respectu viri, eo quòd revocare possit, dum vivit: vel si uxor donaverat viro: juxta ea quae dicemus, n. 5. & 6.

4 QUAESTIO II. Utrum donatio haec confirmetur morte civili, qua vir donans efficitur servus poenae, aut hominis? Breviter dicendum est confirmari, si servus poenae efficiatur, non autem si servus hominis, sed tunc evanescere donationem. Haec posterior pars expresse habetur, *l. Cum hic status, 33. §. Si donatur servus, ff. de don. inter vir. & uxor.* Utraque autem pars probatur ex *l. Res uxoris, C. eodem, t. junct. glos. verb. Deducto*, ubi dicit confirmari quando donans efficitur servus poenae, ut si damnetur in metallum, secus si servus hominis. Et rationem differentiae assignat: quia donans servus poenae effectus in nullius potestatem transit, qui revocare donationem valeat: quando autem fit servus hominis, adest dominus

minus qui revocare possit. Idem tenent *Suarez allegat.20.n.22.& 23 Rosel. Ang. Sylvest. Tabiena Lud. Lop. n.2. allegati.*

5 Intellige tamen confirmari ea morte civili respectu fisci, ne ea bona donata capiat bonis viri publicatis: non autem respectu viri donantis, potest enim ipse dum superstes est, revocare. Sic de donatione causa mortis expresse deciditur, *l. Sed si mors, ff. de don. inter vir. & uxor.* Et dixi hoc 6. disp.10.n.5. Et ita videtur idem dicendum de donatione facta uxori inter vivos: cum æquiparetur donationi causa mortis, in eo quòd utraque morte confirmetur. Et licet *Covar. rub. de testa. 3.p. n.4.* vocet hanc nimiam extensionem: at *Bald. l. Res uxoris, C. de don. inter vir. & uxor.* generaliter docet donationem factam uxori non publicari viro misso in exilium: idem *Greg. Lop. l.4. verb. En su vida, tit.11. p.4.* & loquitur de donatione facta inter vivos, inter conjuges, & *P. Molina tom.2. de just. tract.2. disp.288. §. Donatio causa mortis, & disp.289. §. Disp. praecedent.* Si autem vir revocarit prædictam donationem post bonorum publicationem, res donatæ erunt suæ, & non fisci: eo quod in publicatione bonorum inclusæ non fuerint, *l. Si deportato servo, ff. de lega.3.* Sic *Bald. Exequutorem, n.3. C. de exequut. rei judic.* & reputat singulare *Jason l. Si stipulatus fuerim. §. Cum stipulamur, ff. de verb. oblig.* Idem docent *Greg. Lop. & Molina d. disput.289. proxime allegati.*

6 Si autem uxor donaverat viro, donatio hæc non confirmaretur simili morte civili uxoris. Quoniam id solum in favorem uxorum videtur introductum, de quibus solis agit *l. Res uxoris, C. de don. inter vir. & ux.* Neque latio ejus constitutionis, quam textus ille reddit, locum habet in viris: ut constat ibi, *& donatio mariti alio ante tempus criminis, ac reatus collata in uxorem, quia pudicitiæ præmio cessit, observanda sit, tanquam si maritum ejus natura, non pœna subduxerit.* Sic docet, *P. Molin. tom.2. de just. tract.2. disp.289. §. Disp. præcedenti.*

7 QUÆSTIO III. Utrum donatio hæc confirmetur professione religionis conjugis donantis? Quidam asserunt ea morte non confirmari donationem, sed spectandam esse naturalem donantis mortem. Sic *Vinc. c. fi. de don. inter vir. & ux. Anast. Germon. de sacr. immun. l.2. c.3. n.16. & l.2. animad. c.13.* Alii constituunt differentiam inter ingressum religionis ante matrim. consummatum, vel post illud consummatum, de licentia legitima alterius conjugis: & priori casu censent confirmari donationem professione: secus autem posteriori. Ducuntur, quia *l. Res uxoris, C. de don. inter vir. & uxor.* eam mortem civilem petit, per quam dissolvitur matrim. ut confirmet donationem: in priori autem casu ea professione dissolvitur matrim. non autem in posteriori. Sic docent *Joa. And. c. fi. n.3. de don. inter vir. & uxor. Ang. Donatio 3. n.4. Sylv. Donatio 2. q.4. Tabiena Donatio 3. q.3. n.4. Lud. Lop. l.2. de contr. c.47. §. Tertio confirmatur.*

8 1. Tamen dico, parum referre sive matrim. consummatum sit, sive non, ut confirmetur donatio per professionem donantis, & sic in casibus in quibus confirmatur donatio professione conjugis donantis ante matrim. consummatum facta, confirmari etiam professione ejusdem legitime facta, nempe, de licentia alterius conjugis post consummatum matrim. Et ratio est, quia licet matrim. consummatum non dissolvatur quoad vinculum per professionem, at quoad effectum dissolvitur: cum non liceat jam matrim. uti, *c. Accedens, & c. Significavit, de conv. conjug.* Sic docet *Alex. de Nevo c. fin. de don. inter vi. & uxo. num.12. Prep. ibi num. n.5.* & colligitur plane ex *Joan. Lup. rub. de don. §.71. num.4.* probat enim confirmari eam donationem professione, eo quod professio est mors spiritualis, *l. fin. C. de Episc. & cler. c. Placuit, el 2.16. q.1.* Et quia matrim. dissolvitur saltem in effectu, cum non possint conjuges se invicem reposcere, & sic manifeste loquitur de professione post matrim. consummatum. Pro ead. sent. sunt *glos. d. cap. Placuit, verb. Mortuus, Rosel. Donatio 1. nu.35. Manuel. 1.1. sum. c.92. a.2.* ubi absque ea distinctione an matrim. sit consummatum, necne, docent confirmari donationem professione donantis.

9 2. Dico, si religio in qua donans professus est, capax sit possidendi in communi bona, donationem minime confirmari, sed expectandam esse naturalem donantis mortem, & ut prius moriatur, quàm donatarius: si autem religio incapax fuerit sic possidendi, ut est religio Minorum, confirmari donationem ea professione, sicut confirmaretur morte naturali donantis. Prob. ex simili doctrina Bartoli, & multorum aliorum, quos refert & sequitur dicens esse comm. *Covar. c.2. de test. an.6.* docentis, testamentũ factum ante ingressum religionis non confirmari professione testatoris in religione possidenti bona in communi, sed monasterium habiturum ea bona dum vivit naturaliter testator, confirmari vero testatore profitente religionem, nec in communi possidentem bona, & statim ea bona pertinere ad hæredem. Cujus rationem assignant, eo quod mors civilis, & naturalis æquiparantur, quando utraque eundem habet effectum quoad bona: ex doctrina glossæ, *Clem 2. de elect. verb. Moriente,* quam ad hoc commendat *Abb. c. Nisi essent, n.11. de præb. & Bald. l. fin. C. de Episc. & cler. nuit. n.8. Joan. Lup.* ubi alios refert, *rubr. de don. §.71. n.2.* At quando religio non habet bona in communi, eundem effectum sortitur mors naturalis, & civilis per professionem: cum jam ea bona nullo pacto possideri valeant ab ipso religioso, nec à religione repræsentante ipsum: sicut nec à naturaliter mortuo. Verum quando religio possidet bona in communi, non habet eundem effectum mors civilis per professionem, quoad bona, quàm mors naturalis: quamvis enim religiosus ipse possidere nequeat, atque bonis frui, potest tamen ipsa religio quæ religiosum repræsentat, ejusque loco habetur, *c. In præsentia, de prob. & auth. Nisi rogati, C. ad Trebell.* ergo similiter in nostro casu. Sic videtur tenere *Joan. Lup. de don. §.71. n.1. & 2.* juncto eo quod dicit, *num.3. inst.* Et docent *Rosell. Donatio 1. num.35. Sylv. Donatio 2. q.4. Manuel. t.10. sum 2. edit. c.92. n.2. Lud. Lop. l.2. de contract. c.47. §. Tertio confirmatur.* Et ita tenendum est: quamvis fatear non esse usque adeo certum, donationem hanc confirmari professione in monasterio non possidente bona in communi. Nam fundamentum cui innititur testamentum, scilicet, confirmari eadem professione, quamvis communissimum sit, non est absque controversia: multi enim illud negant: docentes donec professus ille naturaliter moriatur, bona ad Ecclesiam Rom. vel venientes ab intestato pertinere: quos refert *Suarez. alleg.20. n.18.*

10 Cavendum autem est à *Joan. Lup. rubr. de don. §.71. n.4.* ubi limitans doctrinam traditam, docet professione donantis confirmari donationem hanc, quando donans sponte religionem ingreditur, secus quando ob delictum in monasterium detruditur. Per text. cum *gloss. auth. Sed hodie, verb. Habitu, C. ad legem Jul. de adult.* Sed hæc limitatio prorsus displicet. Quia si vere, & valide profitetur in monasterio non possidente bona in communi, sive sponte ingressus sit, sive coactus, eadem prorsus militat ratio. Nam cum tam ipse, quam religio incapax bonorum sit, ea professio eundem effectum operabitur, quem mors naturalis: quare confirmabitur donatio. Nec *Auth. illa, & gloss.* loquuntur de professione, sed de uxore in monasterium detrusa in delicti pœnam. Quod si in hoc casu loquatur Joa. Lup. doctrina ejus non est limitatio sententiæ traditæ, asserentis professione confirmari donationem.

11 Verùm observandum est, posse monachum professum in religione possidente in communi bona, dum vita fruitur, revocare donationem hanc uxori factam. Quæ juxta tradita n.9. minime confirmatur usque ad ejus naturalem mortem. Prob. quia est satis probabile, posse hunc revocare testamentum ante professionem conditum: quod sustinet communis opinio, ut referunt, & sequuntur *Burgos de Paz l.3. Tauri, n.688. Matienzo l.5. recop. t.6. l.1. glos.3. nu.4.* Et quamvis in testamento oppositum credam verius, cum multis aliis: at diversa est ratio in donatione hac. Quia testamentum antea factum revocari nequit sola contraria voluntate, immò nec expressa revocatione, sed alio æque perfecto testamento, *l. Si jure, ff. de leg.2. & §. Posteriore, inst. quib. mod. testam. infirm.* unde cum professus testandi incapax sit, minime potest prius testamentum revocare. At donatio casu mortis, cui est similis donatio facta inter conjuges morte confirmanda, potest ad libitum revocari, ad idque sufficit sola tacita voluntas: (ut diximus tota disp.15.) Quare poterit professus eam donationem revocare. Et ita loquens de donatione causa mortis, cui hæc similis est, affirmat *Suarez. alleg.20. n.27.* asserens cum aliis quos refert, etiam tenendo non posse professum revocare testamentum, sentiendum esse posse revocare hujusmodi donationem.

DISPUTATIO XVIII.

Utrùm donatio sponsalitiæ largitatis inter sponsos de futuro, valida sit? & quando acquiratur ei cui donatur?

SUMMARIUM.

Sponsalitia largit. quid sit? & quando convenit inter sponsos ut ad donantem in nullo casu revertatur, statim acquiritur in quocumque eventu donatario, n.1.

Ubi nullum initur pactum, olim reputabatur donatio simplex, & irrevocabilis, hodie habet tacitam conditionem si matr. sequatur: eoque consummato perficitur, n.2.

Quando matrim. non sequitur culpa donantis, an teneatur solvere quod promisit, & restituere sponsalitiam largitatem, quam accepit? Et quid, si casu, ut alterius morte, & interveniat osculum, vel copula, aut non interveniant, vel culpa donatarii non sequatur, vel absque utriusque culpa ingressu religionis? n.3.

Quid, si sponsus donaverat jocalia sponsæ, & è contra, & alteriat morte minime sequatur matrim. osculumque solum adfuit, an teneatur sponsus integrè restituere jocalia accepta, sponsa autem solam dimidiam acceptorum partem? n.4.

An sponsa lucretur hanc dimidiam partem per osculum, sive præcedat, sive sequatur jocalium donationem? n.5. Et ibi, quid si sponsa non sit virgo, cum sponsus talem esse eam existimat? remissivè.

Quid, si osculum vel copula fiat, antequam contrahantur sponsalia? n.6.

Quid, si sponsalia sint conditionalia, & ante conditionis adventum accedat osculum, aut copula? n.7.

An per solum amplexũ lucretur sponsa aliquid sponsalitiæ largitatis, n.8.

Sponso repetenti jocalia an incumbat probare se dedisse ob matrimonii causam, & sponsa intercessisse osculum, aut copulam, aut copula sponsi dissoluta esse sponsalia? n.9.

An hæc sint correcta per jus novum Castellæ, n.10.

An ut acquiratur hæc sponsalitia largitas per osculum, aut copulam requi-

requiratur animus donandi? & valeat oppositum pactum? num.11.
Et an insinuatio desideretur? n.12.
An in foro conscientiæ procedat hæc legum dispositio? n.13.
An acquiratur, ubi uxor nullam dotem attulit? Et qualiter tunc sit taxanda? & valeat, quando donatur post matrim. de præsenti consummatum, aut non consummatum, sive sequutis benedictionibus Ecclesiæ, sive eis non sequutis? remissivè, n.14.

1 Hactenus de donationibus inter conjuges in genere, disputavimus: jam de quadam donatione, nimirum, sponsalitiæ largitatis, disputandum est. Qua in re primò agendum est, quo pacto acquiratur, aut deperdatur sponsalitia largitas? Deinde, quo tempore, & in qua quantitate donanda sit, ne censeatur donatio prohibita inter virum & uxorem? Tandem, quæ dona tradita sibimet, ab ipsis sponsis, vel ab eorum consanguineis, aut extraneis, censeantur sponsalitia largitas? In præsenti ergo disputatione quæritur, quid desideretur, ut sponsalitia largitas efficiatur sponsi, aut sponsæ, cui donatur?

2 I. Conclusio. Sponsalitia largitas est donatio facta inter sponsos de futuro matrimonii ineundi spe, ejusque causa. (ut dixi hoc lib.6. disp.1. num.1. ubi quibus nominibus appellari soleat, explicui.) Hujus autem donationis ea est natura, ut pacto inito inter sponsos, ne ad donantem ullo casu redeat, statim acquiritur irrevocabiliter donatario, quamvis nec copula, nec osculum intercedat, & ejus culpa matrim. non sequatur, *l.1. vers. Igitur, ff. de donat. l. Si mater, C. de donat. ante nupt.* Cujus ea est ratio, nam tunc est donatio simplex & pura, nec jure ullo prohibita: cùm non fiat inter conjuges, nec referatur in tempus matrim. contracti: quæ sola donatio prohibita est: juxta dicta hoc lib. 6. disp.1. n.2. & 6. Sic *gloss. instit. de donat. § Est & aliud, verb. Exequentur, ff. Gom. Arias l. 50 Tauri, n.2. Ant. Gom. l. 52. Tauri, n.2. Matienzo l. 5. recop. t.2. rubr. glos. 3. n.3.*

3 II. Conclusio. Nullo pacto inter sponsos inito, olim reputabator donatio absoluta, statimque irrevocabilis, & ut censeretur facta sub conditione matrim. ineundi, oportebat eam conditionem exprimi, *l.1. vers. Igitur ff. de donat. & l.2. & l. Si filia, & l. Si tibi, C. de donat. ante nupt.* Jure autem noviori ea conditionis expressio minimè desideratur, sed ex legis dispositione, præsumptaque contrahentium voluntate tacitè inest. Habetur expressè *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt. & l.3. t.11. p.4.* quare sequuto matrim. firma & pura remanebit, tamquam sequuta conditione: (ut dicemus disp. seq.) Sic *gloss. Gom. Arias n.3. Ant. Gom. n.2. Matienz. n. 2. ubi eq. nu. præced. Molina to.2. de just. tract. 2. disp. 290. init.* Quod si obiicias, qualiter possit valere hæc donatio, cùm referatur ad tempus contracti matrimonii? Dic minimè omnino referri, cùm matrimon. non sequuto culpa alterius, lucretur donatarius totam donationem, & non sequuto absque culpa, lucretur sponsa per osculum dimidiam partem: ut statim dicemus.

III. Conclusio. Si matrim. minimè sequatur: distinguendum est sic. Aut non contrahitur ob solius donantis culpam: & tunc donans sive sit sponsus, sive sponsa, perdit quam sponsalitiam largitatem dederat, fietque accipientis, & si aliquid acceperat, restituet integre: & si quid promisit, tenetur solvere. Si verò ob donatarii culpam, restituet donanti quod ab ipso recepit. Hæc habentur expressè *l. Cùm veterum, C. de donat. ante nupt.* Quod autem dicimus de amittenda sponsalitia largitate, intelligendum est in hoc regno Castellæ, modò ea non excedat quantitatem, quæ titulo sponsalitiæ largitatis donari potest: de qua quãtitate dicemus dispot. 24. Quia jura tantùm disponunt amitti sponsalitiam largitatem: is autem excessus in hoc regno minimè valuit, nec fuit sponsalitia largitas. Si autem casu minimè consummetur matrimonium, ut alterius morte, si sponsa receperit à sponso largitatem sponsalitiam, osculumque intercesserit, acquiret dimidiam ejus partem, alteramque donanti restituet: (quando autem intercessit copula, vel matrimonium de præsenti, nondum tamen consummatum, quid acquirat, dicam disp. seq.) Si verò sponsa donaverat sponso, nil sponsalitiæ largitatis acquiret sponsus per osculum, sed integrè restituet. Habetur expressè *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l.3. t.11. p.4.* Et ratio differentiæ est, nam sponsus ob osculum nihil amittit, in nulloque gravatur: at sponsa ruborem, ac verecundiam patitur, & non ita facilè nuberet, hoc matrim. non sequuto. Deinde, quia sponsa potiùs videtur osculum dare, quàm accipere: ut habetur *l.3. t.11. p.4.* id est, videtur dare spe remunerationis accipiendę à sponso, eo quòd muliebris sexus avarissimus sit. Quando autem absq; culpa, ut ingressu religionis, voto, amissione oculi, vel culpa alterius, data occasione justa dissolvendi sponsalia? dicã disp. 21.

4 Hinc infertur, sponso donante jocalia sponsæ, & similiter sponsa sponso, casuque ut morte non sequuto matrim. vel eo dissoluto ante consummationem, si osculum intercessit, restituenda esse sponsæ integra jocalia, quæ dedit: ipsam autem solam dimidiam partem acceptorum teneri restituere. Quia sponsus osculo nihil comparat, & proinde integra jocalia restituit, sponsa autem osculo dimidiam partem acquirit, quare solam reliquam restituere tenetur. Sic *Cynus l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. fine, Joan. Lup. rubr. de donat. §.3. fine.*

5 IV. Conclusio. Sive osculum præcedat, sive sequatur jocalium donationem, modò post inita sponsalia accedat osculum, comparat sponsa medietatem jocalium. Prob. ex verbis expressis, *l. 52. Tauri, hodie l.4. t.2. lib.5. recop. Castellæ*, ibi, *gane si el esposo la uviere besado, la mitad de todo lo que el esposo le uviere dado, antes de consumido el matrimonio.* Ubi solum considerat lex, ut jocalia ante matrimonii consummationem donentur: ergo nihil refert, data sint, an non, ante osculum. Et quamvis jure communi non videatur hoc ita clarè decisum: nam *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt.* sic dicitur, *rebus à sponso donatis, interveniente osculi, &c.* unde posset aliquis existimare res donatas debere præcedere osculũ. Verùm id non considerat lex illa, sed parum refert, cùm militet eadem prorsus ratio, ob quam applicat medietatem jocalium per osculum, sive præcedat donatio, sive sequatur: utroque enim casu sponsa ruborem, ac damnum inveniendi difficiliùs alium virum patitur. Sic docent *Ant. Gom. l. 52. Tauri, num.6. Matienzo lib.5. recop. t.2. l.4. gloss.3. n.1. Azebedo ead. l.4. n.13. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. n.112.* Utrùm autem si sponsa non sit virgo, cùm sponsus talem esse existimet, lucretur hanc sponsalitiam largitatem? dicam hoc 6. lib. disp.27. n.3. & seq.

6 V. Conclus. Osculo, vel copula intercedente ante sponsalia, nihil per ea lucratur sponsa. Quia qualitas adjuncta verbo, debet intelligi juxta verbi tempus, *l. In delictis, §. Extraneus, ff. de noxa.* cùm ergo *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l.3. t.11. p.4. & l. 54. Tauri*, loquatur de rebus donatis à sponsis, debent intelligi, quando intervenit osculum, postquam sponsi sunt. Prꝑterea, quia actus culpabilis, ac pœna dignus, non est aliquo legali prꝑmio afficiendus, *l. Sive hæreditas. ff. de negot. gest.* cum similibus adductis per *Corneum, cons. 76. vol.1.* sed illud osculum ante sponsalia est peccatum, & pœna dignum, ergo per illud non lucratur sponsa præmium legale medietatis jocalium. Sic docent *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n.7. & 9.* ubi *Castillo, n.6. & 7. Ant. Gom. nu.6. Covar. 4. decret. 1. p. c.4. §.14. Gom. Arias l. 50. Tauri, n.9. & 10. Matienz. d. l.4. gloss.3. n.3. Azebedo eu. l.4. n.13. Gutierr. 3. pract. q.44. n.7. Barbos. rub. ff. solut. matrim 2. p. n.108. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c.26. fol.1032.*

7 Hinc infertur, si sponsalia sint conditionalia per osculum datum ante conditionis eventum, nihil lucrari sponsam: quia adhuc præcedit sponsalia, actusque culpabilis est. Quando autem tunc adest copula, dicam disp. seq. nu.6.

8 VI. Conclusio. Si post sponsalia solus amplexus absque osculo, & copula intercedat, nihil comparabit sponsa. Quia textus n.3. relati expressè lucrum medietatis jocalium soli osculo concedunt: nec eadem de amplexu militat ratio, majorem enim ruborem patitur sponsa propter osculum. Sic tenent *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n.18. Castillo ibi, n.23. Azebedo l.5. recop. tit.2. l.4. n.31.*

9 Hinc infertur, sponsum repetentem jocalia, quæ sponsæ donavit, quando per ipsum non stetit, quominus impleretur matrimonium, minime teneri probare se dedisse ob causam, & eam non esse sequutam: sed satis esse probare, tempore donationis contracta fuisse sponsalia. Quia (ut dixi nu.2.) intelligitur eum dedisse causa matrim. Sponsæ autem incumbere onus probandi osculum, vel copulam intervenisse, vel sponsi culpa, dissoluta esse sponsalia, vel aliter inter ipsos convenisse. Quia ut ipsa lucretur, aliquid horum desideratur, quare cùm hoc sit suæ intentionis fundamentum, ipsius est illud probare. Sic *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n.12. & ibi Castillo n.9. Matienzo l.5. recop. 2. l.4. glos.4. n.1.* Unde dum *Bald. l. Si præsidi, C. de donat. ante nup.* asseruit teneri sponsam probare se dedisse ob causam, & eam non esse sequutam, intelligitur secundùm jus antiquum, quo attento reputabatur donatio absoluta: ut dixi num.2.

10 Unde non est audiendus *Castillo l. 52 Tauri, n.21. vers. Adde sed ista lex*, asserens *l.12. Tauri, hodie l.4. tit.2. lib.5. recop.* correctam esse per *l.101.* in curiis Madriti, hodie *l.1. tit.2. ejusdem lib.5. recop.* ubi disponitur non posse sponsalitiam largitatem excedere octavam dotis sponsæ partem. Sed bene eum reprobat *Azebedo lib.5. recop. tit.2. l.4. n.32.* quia cùm sub *eod. tit.2.* utraque lex collocetur, credendum minimè est sub eodem titulo esse legum correctionem. Deinde quia hæ leges nullo pacto sibi adversantur, sed tantùm illa lex prima limitat legem quartam, ne sponsalitia largitas, quæ per osculum, vel copulam conjugalem acquiritur, possit in quacumque quantitate donari, sed in octava dotis sponsæ parte.

11 VII. Conclusio. Ut sponsa lucretur hanc jocalium medietatem per osculum, vel integra per copulam, non desideratur animus donandi in sponso, sed satis est, si de animo contrario non constet per expressam inter eos conventionem. Quoniam ubi non initur oppositum pactum, leges relatæ num.3. applicant per osculum medietatem jocalium, & per copulam ea integra. Sic colligitur ex *Joan. Lup. rubr. de donat. §.5. fin.* ubi postquam latè dubitaverat, an animus donandi desideretur: ait ad sedanda hæc dubia editam fuisse *d. l. 52. Tauri.* Et tenet *Azebedo lib.5. recop. t.2. l.4. n.4. & 20.* Valeret autem oppositum pactum. Quia donatio sponsalitiæ largitatis est voluntaria.

12 VIII. Conclusio. Quamvis donatio hæc sponsalitiæ largitatis excedat summam, quæ absq; insinuatione donari nequit, juxta *l. Sancimus, C. de donat.* valida est absque insinuatione. Quia *l. 52. Tauri*, indistinctè decidit valere hanc donationem, acquirique per matrimonii consummationem, & *l.1. t.2. lib.5. recop.* solùm restrinxit hanc donationem, ne in ea quantitate sit, ut octavam dotis sponsæ partem excedat. Sic *Molin. tom.2. de just. tract. 2. disp.290. §. Quintum est.*

13 Ultima conclusio. Harum legum dispositio procedit in foro conscien-

conscientiæ, & ita sponsa acquirens jocalia ob causas prædictis legibus definitas, tuta conscientia ea retinet. Quia hæ leges justæ sunt, & optimæ rationi innituntur, per osculum enim sponsa ruborem patitur, & aliquam honestatis diminutionem difficiliusque nubet: ergo æquitas poscit, ut in præmium dimidiam jocalium partem consequatur, non autem integra, sed per copulam, qua matrimonium, consummatur, impleturque conditio, sub qua donatio hæc fit. Sic docent *Menchaca de success. creat. l. 1. §. 2. n. 26. ad fin. Azebedo, lib. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 18.*

14 Utrùm autem valeat sponsalitia largitas promissa sponsæ nullam dotem afferenti, qualiterque sit tunc taxanda? dicam hoc 6. lib. disp. 24. n. 6. Et an valeat, quando donatur matrimonio consummato, aut nondum consummato, sive sequutis, sive non, benedictionibus Ecclesiæ? dicam tota disp. 23.

DISPUTATIO XIX.

An acquiratur sponsalitia largitas per solum matrim. de præsenti non consummatum, etiam traductione ad sponsi domum sequuta, aut per copulam præcedentem matrimonium?

SUMMARIUM.

Quando consummatur matrim. acquirit sponsa integra jocalia, n. 1.

Non requiritur traductio ad sponsi domum, nec benedictiones Ecclesiæ desiderantur, n. 2.

Per solum matrimonium absque consummatione, & osculo, nil lucratur sponsa, n. 3.

Quid, si sequuta sit traductio ad sponsi domum, vel benedictiones Ecclesiæ acceptæ sint? n. 4.

An si post sponsalia accedat copula, lucretur sponsa aliquid jocalium? n. 5.

Quid, si ante sponsalia sit copula, vel post sponsalia conditionalia, non purificata conditione? n. 6.

An sponsus lucretur hanc sponsalitiam largitatem sibi donatam à sponsa, per matr. consummationem. Refertur opinio negans, n. 7.

Si donata sit à sponsa de futuro, lucratur totam sponsus consummato matrimonio, n. 8.

Quid, si à sponsa de præsenti ante consummationem matrim. donata sit? Proponitur ratio dubitandi, n. 9. Et deciditur valere, n. 10.

Verba gratia frequentioris usus posita in lege, nec eam limitant, nec mutant in aliis juris dispositionem, n. 11.

1 UT distinctè procedamus, priùs de sponsa, qualiter consummato matrimonio lucretur totam sponsalitiam largitatem, erit sermo. Deinde autem à n. 7. de ipso sponso agemus. Et quidem constat, sponsam comparare integram sponsalitiam largitatem, matrimonii consummatione. Prob. ex *l. Si à sponso. C. de donat. ante nupt.* ibi, *si ante nuptias hunc, vel illum mori contigerit.* Et *l. 3. tit. 11. p. 4.* ibi, *si muriesse ella ante que el matrimonio fuesse acabado.* Et clarius *l. 52. Tauri hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recop.* ibi, *pero si qualquier dellos muriere despues de consumido el matrimonio.* Et ratio est, quia tunc omnino perficitur conditio ineundi matrimonii, consummatione autem nondum accedente, non est perfectè impleta conditio, adhuc enim potest dissolvi per alterius in religionem ingressum. Sic *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n. 16. & rubr. de donat. §. 4. n. 1. in fine, & init. Gom. Arias, l. 51. Tauri, n. 5. Greg. Lop. l. 3. verb. Besado, tit. 11. n. 4.*

2 Nec desideratur traductio sponsæ ad sponsi domum. Quia textus num. præced. allegati, solùm considerant matrimonii consummationem, ad integra jocalia comparanda. Sic *Villalobos in concordia juris civilis, & regii, litera D verb. Donatio, n. 24. Olanus in concordia, litera D. verb. Donatio, n. 69. Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 2. & 3.* Et eadem ratione non desiderantur Ecclesiæ benedictiones.

3 Hinc infertur, per matrimonium ratum non sequuto osculo nihil lucrari sponsam, si tunc dissolveretur morte, vel alio modo, absque culpa, ut professione religionis. Quia nondum est verificata perfecta conditio ineundi matrimonii, cùm consummatum non sit, nec medietas sponsalitiæ largitatis acquiratur osculo deficiente: ut diximus disp. præced. n. 3. Sic *Jon. Lup. rub. de donat. §. 4. init.*

4 Limitat autem *Greg. Lop. l. 3. verb. Besado t. 11. p. 4.* nisi traductio sponsæ ad domum sponsi sequuta sit, tunc enim ait acquirere sponsam totam sponsalitiam largitatem. Quia præsumitur copula per talem traductionem, & ita censetur quoad hunc effectum jam matrim. consummatum. Sed hæc limitatio displicet: quia *l. 52. Tauri*, ponderat matrimonium verè consummatum esse, ibi, *pero si consumido el matrimonio.* At verè non consummatur matrimonium, nisi per copulam: ergo ante eam, quantumvis sponsa traducta sit ad sponsi domum, non acquiret integram sponsalitiam largitatem. Sic *Joa. Lup. rubr. de don. §. 4. n. 1 fi. & l. 52. Tauri, n. 16. & Castillo ibi n. 17 fine*, & meliùs *n. 18 ad fi. Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 2.* Qui *n. 32.* hoc limitat, nisi benedictiones Ecclesiæ sequutæ sint, tunc enim ait per traductionem ad domum acquiri totam sponsalitiam largitatem. Sed hoc caret fundamento. Quia cùm copula non accesserit, matrim. nondum consummatum est.

5 Quando autem post sponsalia de futuro intercedit copula, acquiret sponsa integram sponsalitiam largitatem. Quia jam matrimonium consummatum est: per *c. Is qui fidem, de sponsal.* Sic *Joa. Lup. rubr. de donat. §. 4. initio: Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 3. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. rub. gl. 3. n. 3.* Quod tamen jure antiquo verissimum erat. Hodie autem cum per *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* cessarint matrimonia præsumpta, & copula illa minimè consummentur, non acquiretur per eam sponsalitia largitas. Sic *Matienzo ibi, n. 4. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 290. §. Quando autem*: ubi addit: tunc non plus consequi sponsam per copulam, quam per solum osculum: unde videtur supponere consequi medietatem jocalium, sicut per osculum. Sed hoc non caret difficultate: quia cùm copula illa illicita sit, pœnaque digna, non est afficienda præmio legali medietatis lucrorum, quali leges afficiunt osculum, quod inter sponsos de futuro licitum est. Qua ratione disp. præc. n. 6. diximus per osculum præcedens sponsalia, nihil sponsalitiæ largitatis acquiri. Verùm placet per eam copulam acquiri medietatem sponsalitiæ largitatis. Quia leges minimè considerarunt, an osculum, vel copula, licita sint, sed ruborem, & detrimentum sponsæ, quæ graviora sunt copula sequuta, quàm solo osculo intercedente. Nec obstat objectio contraria, quia osculum præcedens sponsalia prorsus culpabile est nullamque excusationem habet: at copula post sponsalia quamvis coram Deo culpa lethalis sit, at in foro externo, hominumque existimatione non tribuitur culpæ, nec infamiæ fœminæ: cùm fiat spe proximi matr.

6 Inquires autem, quid dicendum sit de copula habita post sponsalia conditionalia, nondum impleta conditione? (Quando enim ante sponsalia habita est, dixi disp. præc. n. 6.) Et quidem, si liberum non sit contrahentibus à conditione recedere, ut si impediti contrahant sponsalia sub conditione, Si Pontifex dispensaverit: manifestum est per copulam ante dispensationem habitam nihil acquiri. Quia cùm conditio nondum impleta sit, copula illa omnino præcedit sponsalia. Si autem liberum erat contrahentibus à conditione recedere, erat enim pendens ex eorum voluntate, ut si duo contrahant sponsalia, si sponsa tantam dotem attulerit, tunc videtur per copulam acquiri medietatem jocalium: quia per eam videtur recessum à conditione: juxta *cap. Per tuas, de condition. appos.* & ita copula illa habetur post sponsalia absoluta. Sed dicendum est nihil acquiri: quia attento *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* per eam copulam non receditur à conditione: (ut probavi l. 1. disp. 26. n. 12.) & proinde copula illa omnino præcedit sponsalia perfecta, & vera: quo casu nihil per eam acquiritur: ut dixi disp. præced. n. 6.

7 Hucusque de sponsa sermo habitus est, quid acquirat per copulam. De ipso autem sponso difficultas est, an consummato matrimonio acquirat totam sponsalitiam largitatem, seu jocalia donata sibi à sponsa? sicut diximus n. 1. lucrari tunc sponsam integra jocalia, quæ sibi sponsus donaverat. Aliqui negant acquirere, dicentes teneri ea integrè sponsæ restituere, nisi apertè constet de animo donandi. Quia *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4. & l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. nova recop.* in hoc casu nihil disponunt, sed tantum quando sponsus donaverat sponsæ: & licet sint correlativa, non est eadem ratio. Prætereà, quia sexus fœmineus avarissimus est, raroque eum donare præsumitur: ut expresse habetur *in l. Si à sponso, & l. Si stipulata, §. Si uxor, ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. Si ego, ff. ad S.C. Vellejan. & l. 3. t. 11. p. 4.* quare in viro præsumitur animus ea jocalia donandi, secus autem in fœmina. Et ita in hanc partem magis propendet *Gomez Arias l. 50. Tauri, n. 19.* Et tenet *Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. n. 16.*

8 Quamvis autem DD. non ita distinguant, duplex in hoc casus est distinguendus. Prior, cùm sponsa de futuro donat jocalia sponso. Posterior, cùm sponsa de præsenti. Et in priori casu, contra priorem sent. dicendum est, matrimonii consummatione lucrari sponsum integra jocalia sibi à sponsa de futuro donata. Prob. ex *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt.* ibi, *quòd si sponsa donationis titulo fuerit aliquid sponso largita, & ante nuptias hunc, vel illum mori contigerit, ad donatricem sponsam, sive ejus successores donatarum rerum dominium transferatur.* Quod idem clarius explicuit *l. 3. t. 11. p. 4.* ibi, *E si muriesse ella ante que el matrimonio fuesse acabado, estonce en tal caso como este, quier se han besado, o non, deve tornar la cosa dada à los herederos de la esposa*: ergo à contrario sensu nuptiis sequutis, seu matr. consummato non tenebitur sponsus jocalia sibi donata restituere, sed ea integrè acquiret. Argumentum enim à contrario sensu est fortissimum in jure, *l. 1. §. Hujus rei, ff. de offic. ejus cui manda. est jurisdict.* cum aliis, quæ congerit. *Everardus loco à contrario sensu, num. 1.* Prætereà, quia *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* deciditur id, quod datur à sponso sponsæ, veram donationis rationem habere, factæ sub spe, ac tacita conditione futuri matrim. & *ibi in fin.*, sic concluditur, *quæ similiter observari oportet, etsi ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit*: ergo sicut donatio sponsi sponsæ integrè acquiritur à sponsa, consummato matrim. eo quòd tunc purificetur conditio, & proinde maneat donatio absoluta, & pura: similiter eadem ratione donatio sponsæ, sponso, quæ eandem tacitam conditionem habet, manebit tunc pura, & absoluta, & integrè sponsi erit. Sic docent *Joa. Lup. rubr. de donat. §. 4. init. & l. 52. Tauri, n. 13.* ubi, *Castillo. n. 11. & 12. Ant. Gom. nu. 3. Avendaño de exequend. mand. 1. p. c. 13. n. 3. fin. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. glos. 4. n. 2. Gutier. 3. practic. q. 44. fine.*

In po-

9 In posteriori autem casu, quando sponsa de præsenti donat sponso, urgentior est difficultas, an consummato matrimonio sponsus donata lucretur? Videtur enim minimè eum lucrari. Quia jure communi, & partitarum hujusmodi donatio inter sponsos de præsenti facta non valebat, & solùm valet jure noviori hujus regni Castellæ, per *l.52. Tauri, hodie l.4.t.2. lib.5. recop.* ut dicemus hoc 7.lib. disp.23. n.1. at ea lex tantùm agit, quando sponsus donat sponsæ de præsenti, decernitque sponsam integra jocalia acquirere: ergo cùm omittat, quando sponsa de præsenti donat sponso, hic casus omissus remanebit in juris communis dispositione, *l. Commodissimè, ff. de liber. & posthu.* atque ita ea donatio non acquiretur matrimonio consummato. Et confir. quia ea lex est juris communis correctoria, & consequenter non extendenda ultra casum in quo disponit: eo vel maximè, quia non est eadem ratio in utroque casu.

10 Cæterùm dicendum est, etiam in hoc casu acquirere sponsum integra jocalia, matrimonii consummatione. Prob. quia quamvis *d. l.52. Tauri*, nihil disponat in donatis per sponsam de præsenti, sponso, at cum sponsus, & sponsa sint correlativa, dispositum in uno, censetur in alio disponi. Lex enim nova corrigens in uno correlativorum, censetur in altero corrigere, *l.fi. C. de indicta viduit.* ubi notant *Bart. Angel. Jason*, cum multis aliis, quos refert, & sequitur *Everard loco à correlativis, n.7.* nec in hoc casu est diversa ratio, sicut diximus disp. præced. nu.3. esse diversam, quando est donatio inter sponsos de futuro. Quia quando inter sponsos de futuro, ex natura contractus conditionem implicitam futuri matrim. consummati habentis, nil debebatur jocalium sponsæ, aut sponso, quando casu solvitur matrim. non consummatum: at leges decreverunt per osculum acquirere sponsam, medietatem propter ruborem, quem patitur: qui cùm in sponso cesset, non habet in eo locum eadem dispositio. At consummato matrim. ratio acquirendi integra jocalia est natura ipsa contractus, tunc enim purificatur conditio, sub qua jocalia donata sunt: quod cùm æquè militet in donatis per sponsam, ac in donatis per sponsum, lex nova extendens jus antiquum, ut intelligatur in donatis per sponsum de præsenti, idem censetur disponere in donatis per sponsam sponso de præsenti: eo quòd sint correlativa, militetque eadem ratio. Prætereà, quia verba posita in lege gratia frequentioris usus, nec eam limitant, nec in aliis juris dispositionem mutant: sed quia aliud rarum, positum verò in lege est frequens, ideò hoc explicatur, illo tacito. Ut docent optimè *glos. Clem.1. verb. Præsidentes, de rescript. Rebuff. de nominationib. q.5. n.3. Peralta l. Lucius lu t. n.22. ff. de legat.2. Acosta cap. Si pater verb. Si absque liberis, nu.16. de test. in 6. Pelaez de Meres de major. 1. q.31. n.4. Valascus cons.8. num.2. to.1.* At lex 52. *Tauri*, explicat donata à sponso sponsæ, subticens donata à sponsa sponso: quia illud est frequens, hoc autem rarissimum: ut habetur *l. Si à sponso, C. de don. ante nupt. & l.3. tit.11. p.4.* ergo illa verba posita gratia frequentioris usus non restringunt legem, nec mutant in aliis juris dispositionem tradentis dispositum in uno correlativorum, censeri in altero dispositum. Tandem, quia *l.52. Tauri*, intendit id, quod jure communi stabilitum erat circa donata per sponsos de futuro, extendere ad sponsos de præsenti. Cùm ergo (ut probavi nu.8.) jure communi donata per sponsos de futuro, acquirerentur tam sponso, quàm sponsæ consummato matrimonio: idem dicendum est attenta *d. l.52. Tauri inter sponsos de præsenti.* Sic docent *Avendano de exequend. mandat. 1.p. c.15. n.3.* Idem clarè docet *Ant. Gom l.52. Tauri, n.4.* ubi postquam *n.3.* dixerat, donata per sponsum sponsæ, & è contra, acquiri alteri per copulam: dicit *n.4. ius.* per eam legem omnia, quæ dicta sunt in sponsis de futuro, habere etiam locum in sponsis de præsenti. Videtur etiam tenere *Matienzo l.5. recop. t.2. rubr. gl.3. n.3. fine*, ubi dicit idem quod *Ant. Gom. eo. nu.4.* Videtur etiam tenere *Gutier. 3 practic. q.44 fine*, ubi inquit distinctionem *l.52. Tauri*, non procedere in donatis à sponsa sponso, nisi copula intercedat. Ad argum. contrarium, & confirmationem, proposita nu. præc. constat ex dictis: jam enim ostendimus inter sponsos de præsenti militare eandem rationem.

DISPUTATIO XX.

An quando sponsalia fuere nulla ob aliquod impedimentum, ut consanguinitatis, &c. & sic dissolvuntur, lucretur sponsa medietatem sponsalitiæ largitatis per osculum, & per copulam matrimonialem, integrè?

SUMMARIUM.

Proponuntur casus quatuor discutiendi, n.1.

Quando utecque ignarus fuit impedimenti, proponitur opinio negans, num.2.

Contraria verior, nu.3. Et ibi, non lucratur uxor arrhas Hispanas in hoc casu.

Solvuntur argumenta, n.4.

Quando uterque conjux conscius impedimenti fuit, refertur opinio asserens, nec dantem posse repetere, nec recipientem retinere, sed fiscum vendicare, n.5. Et alia opinio, dicens esse restituenda jocalia danti, n.6. Et opinio auctoris, n.7. Ubi, an restituendum sit acceptum ob injustitia crimen admittendum, ut ob hominem interficiendum.

Solvuntur argumenta, n.8.

Quando sponsus ignoravit, sponsa sciente impedimentum, nihil lucratur sponsa, sed tenetur restituere sponso, n.9.

Quando sponsa ignoravit, sponso scienti, lucratur per osculum medietatem, & per copulam integrè, n.10.

Quadruplex potest esse casus. I. quando uterque sponsus ignarus impedimenti fuit. II. quando uterque fuit conscius. III. quando sponsus ignoravit, sponsa sciente. IV. è contra, quando sponsa ignoravit, sponso sciente. 1

2 In I. casu, quando uterque ignarus impedimenti fuit Quidam censent nihil sponsalitiæ largitatis comparare sponsam per osculum, vel copulam. Ducuntur, quia sponsalitia largitas habet tacitam conditionem. Si matrimoniũ sequatur, *l. Cum veterum, C. de don. ante nupt.* at in hoc eventu matrimonium minimè potest subsequi, impedimento juris obstanti, & hoc absque culpa sponsi illius ignari: ergo nil lucratur sponsa. 2. quia sponsalitia largitas acquiritur per osculum datum inter veros sponsos de futuro, aut de præsenti, quoad medietatem: & per veram copulam conjugalem, integrè: at hic nec vera sponsalia, nec vera copula matrimonialis adsunt Sic docent *Salic. l. Si à sponso, n.2. C. de don, ante nupt. & ibi Fulg. Ant. Gom. l.52. Tauri, n.7.* & non distinguentes an sponsi ignorarint, necne docent idem *gl. d. l. Si à sponso, verb. Non interveniente, Cifuentes l.52. Tauri ad finem.*

3 Verius tamen est lucrari sponsam medietatem per osculum, & per copulam integrè. Prob. ex *l.3. t.11. p.4.* ibi, *pero siempre se entiende que el deve tocnar aquello que recibe, si por su culpa finca, que el matrimonio no se siga.* Ergo à contrario sensu, si absque culpa sua matrimonium non sequatur: ut contingit in præsenti casu, acquiret sponsa largitatem sponsalitiam. 2 quia id lucrum pertinet ad sponsam in præmium amissi pudoris: ergo cùm in hoc casu inculpabiliter amiserit, comparabit id lucrum. Sic docent *Joan. Lup. l.52. Tauri, n.4. & rubr. de don. §.36 n.7. Matienzo lib.5. recop. t.2. l.4. gl.2. n.2. Azebedo ea l.4. n.10.* Intellige tamen, quando bona fides intercessit Quia ignorantia fuit justa, & probabilis: secus si fuerit crassa, vel supina, quæ bonam fidem excludit, nec coram Deo excusat. Sic *Joa. Lup. l.52. Tauri, n.4.* Arrhas tamen credo non lucrari uxorem in hoc casu. Quia non consideratur in arrhis absque culpa uxoris dissolvi matrimonium, sed acquiruntur consummato verè matrimonio: quod hic non contingit. Sic *Barbosa l.2. p.1. in princ. n.158. ff. solut. matrim.* malè tamen pro se Antonium Gomez, & contra se Joannem Lupum refert: cùm uterque loquatur in sponsalitia largitate.

4 Ad arg. proposita n 2. respond. 1. Ad 1. dic, non posse sequi efficaciter matrim. posse tamen sequi quoad existimationem, impedimento ignorato: atque ita posse inveniri veram futuri matrimonii spem, ob quam fit hæc donatio. Ad 2. dic, satis esse copulam existimatam bona fide conjugalem, & sponsalia similia, pudoremque omissum esse per osculum, spe futuri matrimonii bona fide ineundi.

5 In II. casu, quando uterque impedimenti fuit conscius Quidam credunt nec dantem posse repetere, nec recipientẽ retinere, sed fiscum vendicare. Ducuntur per *l. Cum hic status, 32. § fi. ff. donat. inter vir. & uxor. & l. Qui contra, C. de incest. nupt.* Sic *Ioa. Lup. rubr. de don. §.36. n 7. vers. Si igitur donatio. Ant. Gom. l.52. Tauri, n.7. Matienzo lib 5. recop. tit.2. l.4. glos.2. n.2.* Et in hoc casu sponsam nihil lucrari, docent etiam *Castillo l.52. Tauri, n.3. Azebedo lib.5. recop. tit.2. l.4. n.12.*

6 Alii opinati possent nequire sponsam retinere, nec teneri fisco restituere ante judicis sententiam, sed sponso danti. Non posse retinere probatur, quia culpa sua pudoris jacturam fecit, absque spe veri, aut existimati bona fide matrimonii: ergo non est præmio legali afficienda, ratione illius actus culpabilis, pœnaque digni. 2. quia hæc non est donatio absoluta: cum sit sponsalitia largitas, in cujus natura imbibitum est, ut fiat sub spe futuri matrimonii veri, vel bona fide existimati. Prob. autem, non fisco, sed danti restitui debere. Quia fiscus vendicat in pœnam: ergo judicis sententia desideratur.

7 Quamvis autem hæ duæ sent. probabiles sint, verius mihi videtur posse sponsam retinere, donec fiscus per sententiam auferat. Ducor, nam donans ex falsa causa, nec falsitatis ignarus, censetur donare, abdicatque à se dominium, transferens illud in donatarium, si hic non reddatur aliqua lege illius incapax: (ut probavi hoc lib.6. disp.2. n.2.) qua ratione dixi ibi, donationem factam inter conjuges putativos valere, quando neutrum latuit impedimentum, nec teneri donatarium restituere, donec condemnetur. Sed in hoc casu sponsum donantem minimè latuit impedimentum, falsaque matrimonii spes: non sponsa lege aliqua incapax dominii comparandi redditur, sed solùm in pœnam jus auferendi fisco conceditur, quæ condemnatione indiget: ergo non tenetur restituere. 2 quia quando turpitudo versatur ex parte utriusque, melior est possidentis conditio: ut constat ex *toto t. ff. de condict. ob turp. can.* Qua ratione probabilissimum est in datis ob turpem causam, etiam contra justitiam, cùm ex parte utriusque adest turpitudo, ut in pecunia data ob homicidium perpetrandum, &c. non teneri accipientem restituere, donec sententia subsequuta fiscus auferat. Quod defendunt *Menald. in sum. verb. Restitutio 2. Angel. Restitutio, n.1. §. Turpe, & verb. Concussio, Navar. sum. c.17. Hispanè, n.32. & 95. Lat. num.30. & 96. & c.25.*

c.25. Lat. & Hispani, n.34. Alcocer summa, c.26. inter peccata judicam, & §. El testigo, Palacios lib. 5. de contractib. c.11. f.482. vers. At verè cùm dictum sit, & seq. (quamvis non sibi constet, nam contrarium tenet *4.d.15. disp.7.f.108. vers. Verùm si judex:) Molina to. 1. de just. tract.2. disp.94. fol.562. Bañes 2.2.q.62.a.5. dub.3. Navarra l.4. de restit. c.2. in nova edit. dub.12. nu.101. & seqq. Enriquez l.7. de indulgen. c.35. n.4. Philiar. de offic. sacerd. tom.2. p.2. l.6. c.25. §. Pro quorum solut. ad finem: Lud. Lop.2. instructoris de eleemosyna. c.106. fol. 374. col.2. Manuel 2. to. summa, c.40. n.2.* ergo cùm in nostro casu turpitudo versetur ex parte utriusque, melior erit conditio sponsæ possidentis, ne teneatur accepta restituere. Atque ita in propriis terminis docet *Joan. Lup. l.52. Tauri, nu.5.* licet aliquantulum dubius.

8 Ad arg.1. sent. propositæ n.5. dic, eas leges esse pœnales, atque ita judicis sententiam desiderari. Ad 1. secundæ sent. propositum n.6. dic, sponsam non consequi sponsalitiam largitatem in eo casu, virtute legum eam applicantium per osculum, aut copulam: sed vi donationis, quæ præsumitur facta à sponso conscio impedimenti: ut probavi n.7. Ad 2. negatur esse veram sponsalitiam largitatem: sed est donatio facta per hunc sponsum impedimenti conscium, instar veræ sponsalitiæ largitatis: & proinde non requiritur veritas sponsalium, aut vera matrimonii spes.

9 In III. casu, quando sponsum solum latuit impedimentum: dicendum est teneri sponsam illius consciam impedimenti, restituere integrè donanti. Quia culpa ipsius non perficitur matr. sponsaliaque falsa fuerunt, & causa donandi falsa fuit, donante ignaro, & sponsa donataria conscia. Sic *Joa. Lup. l.52. Tauri, n.5. & rubr. de don. §.3. fine, Castillo l.52. Tauri, n.3.* ubi *Ant. Gom. num.7. Matienzo lib.5. recop. t.2. l.4. glos.2. n.2. Azebedo ea l.4. n.10.*

10 In IV. casu, quando sponsa ignoravit sponso sciente, dic lucrari sponsam per osculum medietatem jocalium, integraque per copulam, Constat rationibus adductis n.3. Sic *Joan. Lup. l.52. Tauri, n.5.* ubi *Ant. Gom. n.7. Matienzo lib.5. recop. t.2. l.4. gl.2. n.2.*

DISPUTATIO XXI.

Utrùm quando sponsalia dissolvuntur absque utriusque culpa, non tamen casu ut morte, sed data opera, aut ingressu religionis, voto castitatis, amissione oculorum, mutuo consensu, lucretur sponsa per osculum, dimidium sponsalitiæ largitatis? Vel si alter sponsus culpa sua causam dissolvendi justam præbeat, ut quia in longinquum profectus, debito tempore expectatus non rediit, vel fornicatus est, lucretur sponsus innocens, aut sponsa resiliens à sponsalibus, integram sponsalitiam largitatem?

SUMMARIUM.

Proponuntur argum. ad probandum nil lucrari sponsum, quando absque utriusque culpa, non tamen casu dissolvuntur sponsalia, n.1.

Tunc sponsus nihil lucratur ex sibi à sponsa donatis, n.2.

Lucratur sponsa in hoc casu per osculum medietatem jocalium, absque illo nihil, n.3.

Si sponsa ingrediatur religionem, & sic facto suo dissolvantur sponsalia, comparat osculo medietatem jocalium: & idem, si facto sponsi religionem ingredientis, n.4.

Idem, si voto castitatis alterutrius, vel aliis modis licitis, dissolvantur sponsalia, n.5.

Quid, si mutuo consensu, dissolvuntur? n.6. Et quid, si non simul uterque sponsus concurrat in eadem voluntate? nu.7. Et ibi explicatur, quando ultima mora non noceat.

Quando alter præbet justam dissolvendi causam, ut quia fornicatus est, &c. is, qui præbuit causam, sive sit sponsus, sive sponsa, perdit totum, quod donarat. & restituet quod accepit, n.8.

Solvuntur argum. n.9. Et ibi, argum. à contrario sensu non habet vim, quando contrarium deciditur in jure.

1 ET quando non casu, sed data opera, absque utriusque sponsi culpa, dissolvuntur sponsalia, nihil sponsam lucrari: videtur probari ex seq. 1. quia tunc nulla est culpa donantis sponsi, ergo quidquid dederat, recuperat: quoties enim absque donantis culpa matrimonium non perficitur, reddendum est illi quidquid dederat: (ut dixi hoc 6. l. disp.18. nu.3.) Et confirmatur, quia si sponsa dederat jocalia sponso, & absque culpa dissolvantur sponsalia, restituet integrè sponsus: ergo idem est quando sponsus dederat. Cum enim sint correlativa, dispositum in uno, censetur in alio disponi, *l. fi. C. de indicta vidu.* 2. quia *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l.3. tit.11. p.4* solum decidunt quando casu ut morte dirimuntur sponsalia, comparare sponsam per osculum medietatem jocalium: ergo non sunt extendendæ in sponsi præjudicium, ad alios casus, quibus inculpabiliter sponsalia dissolvuntur. Tertiò probatur ex *l. Cum veterum C. de don. ante nupt.* ibi, *si sponsus, vel parentes ejus sortiri noluerint filiam uxorem, si quid ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum.* Ubi *gl. verb. Noluerint*, inquit, *sine causa*: ergo à contrario sensu ex justa causa resiliens sponsus, quamvis sine culpa sponsæ, repetet quidquid dederat.

2 I. Conclusio sit. Quando absque culpa utriusque sponsi dissolvuntur sponsalia, licet non casu, ut morte, si sponsus jocalia recepit à sponsa, tenetur integrè restituere, quamvis osculum intercesserit. Quia per osculum solum nihil lucratur sponsus (ut dixi hoc lib.6. disp.18. n.4. & ex alia parte, culpa sponsæ non intervenit in ea dissolutione. Præthereà, quia expressè hoc colligitur ex *l. Si à sponso, C. de don. ante nupt. & l.3. tit.11. p.4.* ubi disponitur sponsalibus dissolutis morte alterius, & ita absque utriusque culpa, sponsum nihil lucrari per osculum.

3 II. Conclusio. Sponsa tamen in hoc casu lucratur per osculum medietatem jocalium, & illo non intercedente, nihil. Probatur ex *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* ibi, *quòd si sponsa causam non contrahendi matrimonium præbuerit, tunc sponso, vel ejus hæredibus sine aliqua diminutione redhibeatur.* Et clariùs *l.3. tit.11. p.4.* ibi, *deve tornar aquel que recibe, si por su culpa finca que el matrimonio no se cumpla*: ergo quoties à contrario sensu absque sponsæ culpa dissolvuntur sponsalia, jus acquisitum per osculum ad dimidiam jocalium partem non amittet. Non enim æquum est, ut absque culpa puniatur, *l. Aliud est fraus, 131. in princ. ff. de verb. signif.* ibi, *pœna sine fraude esse non potest: & reg. Sine culpa, de reg. jur. in 6.* Sic *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n.3. Molin. to.2. de just. tract.2. disp.290. §. Quando autem.* Pro eadem sent. sunt Doctores allegati disp. præced. nu.3. dicentes, sponsalibus dissolutis ob impedimentum, cujus uterque conjux ignarus erat, lucrari sponsam per osculum medietatem jocalium: cùm tamen tunc uterque culpa vacaverit.

4 Hinc infertur, si sponsalia dirimantur per ingressum sponsæ in religionem, & ita facto suo inculpabili tamen, lucrari sponsam per osculum medietatem jocalium. Quia absque culpa dissoluta sunt. Constat etiam ex *c. Decreta legalia, 27. q.2.* ibi, *decreta legalia desponsatam, si converti voluerit, nullo modo consueverunt damno multare.* Et ex *l. Deo nobis, C. de episc. & cler.* ubi decernitur, sponsam ingredientem religionem non teneri duplicatas arrhas restituere, quas tamen restituere tenetur, facto suo culpabili à sponsalibus resiliens. Sic docent *gl. d. c. Decreta legalia, fine, Corneus cons.228. vol.1. Joa. Lup. l.52. Tauri, n.3. & ibi Cifuentes, vers. In eadem l. Castillo, n.3. Ant. Gom. n.8. Covar. 4. decret. 2. p. c.7. §.4. num.12. Greg. Lop. l.3. verb. La meadad tit.11. p.4. Matien. lib.5. recop. tit.2. l.4. glos.2. n.1. Azebed. en l.4. nu.9. & 17. Molin. tom.2. de just. tract.2. disp.290. §. Habeat verò locum.* Similiter lucrabitur sponsa eam medietatem per osculum, si inculpabili sponsi facto, ut ingressu ejus in religionem, dirimantur sponsalia. Quia sponsa vacat culpa, & proinde non debet amittere medietatem illam per osculum acquisitam. Sic *Joan. Lup. Azebedo, Molina ibidem.*

5 2. Infertur, quoties castitatis voto sponsi, vel sponsæ dirimuntur sponsalia, (retenta opinione probabili per illud dirimi,) similiter lucrari sponsam, eam medietatem, per osculum: idemque in aliis casibus in quibus licitè absque alterius culpa sponsalia dissolvuntur. Ut constat ex dictis, n.3.

6 Excipiendus tamen est unicus casus, nimirum, quando mutuo consensu utriusq; sponsi dirimũtur sponsalia: quãvis enim neuter culpæ particeps sit, nil lucratur sponsa per osculum, sed integram restituet sponsalitiam largitatem. Quia eo ipso quod communi consensu resiliunt sponsi, videntur tacitè pactum inire, ut quilibet eorum alteri accepta restituat. Argumento *l. Si diversa, C. de transactio.* ibi, *si diversa pars contra placitum agere nititur, æquitatis ratio suadet, refusa pecunia, (cum & tu hoc desideres) causam ex integro agi*: ubi *gl. verb. Refusa, & verb. Pecunia*, ait, *id est, restituta pecunia transactionis nomine data.* Sic docent *Cynus. Jac. de Aretio, Salic. nu.2. l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt. Angel. §. Est & aliud, el 2. n.2. instit. de donat. Joan. Lup. rubric. de donat. §.3. nu.5. Castillo l.52. Tauri, n.4. Gom. Arias l.50. Tauri, n.4.*

7 Dissidet autem inter hos DD. quid dicendum sit, ubi sponsi non simul dissentiunt, sed successivè: quia nunc, verbi gratia, sponsus invita sponsa resilit: & posteà tandem sponsa consentit, vel è contra. *Cynus, Jac. de Aret. & Gom. Arias, n. praced. allegati*, dicunt hanc ultimam moram nocere resilienti: argumento *l. Illud 17. ff. de peric. & commodo rei ven. & l. Si mora, 10. ff. solut. matr.* Unde sponsa nil sponsalitiæ largitatis consequetur in hoc eventu, sed perinde erit, ac si simul resiliant. Verius tamen est, hanc ultimam moram minimè nocere resilienti, atque ita sponsum, vel sponsam ultimo consentientem dissolutioni sponsalium, comparare integram sponsalitiam largitatem. Quia eo ipso quod alter injustè resilierat, acquisivit consentiens, jus ad retinendam sponsalitiam largitatem sibi donatam, vendicandamque quam donarat, *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* Quare cum executio facta sit à lege statim, & ipso facto, mora illa purgari nequit. Juxta doctrinam *Bartoli l. Si insulam, nu.19. & ibi Alexander, & Angel. ff. de verborum oblig.* ubi docent minimè purgationi moræ locum tribui, quando executio facta est à lege: & argumento *l. Si is cui, 19. ff. de legat. 2.* Sic docent *Angel. Joan. Lup. Castillo, n. praced. alleg. & Salicet. d. l. Cum veterum, nu.2.* in hanc partem, quamvis dubius magis inclinat. Quare leges quas contrarii pro se allegant, intelligendæ sunt, quando executio non est facta à lege, nec jus est perfectè acquisitum.

8 III. Conclusio. Sponsus, aut sponsa licitè à sponsalibus recedens alterius culpa ut fornicatione, vel profectione in partes longinquas, nec tempore debito redeuntis, lucratur integrè sponsalitiam largitatem sibi donatam, recuperatque quam donarat. Prob. ex *l. Cum veterum, fine, C. de don. ante nupt.* ubi sponsum, & sponsam in hoc parificat. Sic *Castillo l.52. Tauri nu.5.* Et constat ex dictis hoc lib.6. disp.18. num.3. ubi probavimus pares in hoc even-

eveotu esse sponsum, & spoosam, quando alterius culpa matrimonium non perficitur.

9 Ad argum. proposita oum. 1. respondetur. Ad 1. dic, quando sine culpa donantis sponsæ dissolvuntur spoosalia, eam recuperare totum quod dedit, si veto sponsus donaverat, perdere medietatem, si sponsa culpa vacet, osculumque receperit. Ad confirm. dic, dispositum in uno correlativorum, habere locum in altero, ubi eadem ratio militat: secus ubi diversa, *l. Curatorem*, cum ibi notatis per scribentes, *C. de interdicto matrim.* Docetque *Everard. loco à correlativis*, n. 8. At in hoc casu diversa militat ratio (ut probavi hoc 6. lib. disp. 18. n. 3.) Ad 2. dic, cum *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n. 4. & 5.* explicasse eas leges casum mortis, quia frequentius morte dissolvuntur sponsalia, non autem eo quod nolint extendi ad alios casus, in quibus eadem ratio subest, nempe, quando absque sponsæ culpa dissolvuntur. Cum enim subsit eadem ratio, idem est jus, *l. Cum pater, §. Dulcissimis, ff. de legat.* 2. Ad 3. dic, argumentum à contrario sensu oon procedere, ubi oppositum est aliquo jure statutum, & ita jurium correctio induceretur: ut colligitur ex *c. A nobis, el 2. de sentent. excom.* docentque *Abb. ibi, nu 4. & Felin. n. 2. vers. Nota quod argumentum, gloss. c. Significasti, verb. Clerici, de foro compet.* & ibi late *Felin. gloss. c. unico, verb. Permittimus, de ætate, & qualit. in 6. & ibi Francus, n. 3. Navarr. apolog. ad lib. de reddit. qu. 1. monito 44. n. 2. Everard. loco à contrario sensu, num. 8. Gregor. Lop. l. 17. verb. Descendissem, tit. 1. p. 6. Mantica de conject. ult. vol. lib. 3. tit. 15. num. 13. Gutier. 1. practic. q. 3. num. 14.* At hic est cootrarium decisum in jure, *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. par. 4.*

DISPUTATIO XXII.

An si arrhæ in matrimonio interveniant, lucretur sponsa matrimon. consummato, integrè sponsalitiam largitatem, & arrhas, vel detur optio? & si matrimonium casu non sequatur, & adsit osculum, possit sponsa eligere medietatem jocalium, vel arrharum?

SUMMARIUM.

Quando arrhæ interveniunt in matrimonio, & jocalia, an possit uxor vel ejus hæredes eligere, & intra quantum tempus? num. 1. Et ibi, si donatio jocalium fuit invalida, & morte confirmatur, uxor eam simul cum arrhis habebit. Ubi autem semel elegit, nequit variari, n. 2.

Si electio non habuit effectum, potest variare, n. 3. Et ibi, actus inutiliter gestus censetur ac si factus non fuisset.

Transactis 20. diebus ad electionem concessis, purgatio moræ non admittitur, n. 4.

An uxore, vel ejus hæredibus eligentibus arrhas, restituenda sit sponsalitia largitas ejusdem æstimationis, cujus erat quando donata est? num. 5.

Quot sint quæstiones disputandæ? n. 6.

Verbum Volo, absque infinitivo adjuncto, facit dispositionem, & electionem, num. 7.

Idem, si adjungatur infinitivo importanti executionem, n. 8.

Idem, si infinitivum importet actum expediendum ab alio, at volens tantum debet explicare voluntatem suam, n. 9.

Si infinitivum non importet executionem, sed actum desiderantem factum aliquod, non facit verbum Volo, electionem, & dispositionem, num. 10. Idem, si continent actum pendentem ex duorum voluntate, num. 11.

Idem, quando infinitivum importat suspensionem, seu actum in futurum gerendum: ut Volo eligere, n. 12.

Quid, si tunc adjungatur dictio, Omnino? n. 13.

Quid, si aliquis post terminum concessum ad deliberandum, diceret. Volo eligere, vel puto hoc mihi expedire? n. 14.

Quid, si ad interrogationem ejus cujus interest, diceret, Volo eligere? num. 15.

Quibus verbis censeatur uxor eligere arrhas? n. 16.

An sicut per osculum lucratur sponsa medietatem jocalium, ita si sola arrha interveniant, lucretur medietatem arrharum? Vel si utrumque intervenit, possit eligere? Refertur opinio affirmans, num. 17.

Contraria auctoris, n. 8. Et ibi, explicatur natura dictionis adversativæ, Sed, at, verò. Et verba debeat intelligi juxta subjectam materiam, & naturam contractus. Et ibi arrhæ acquiruntur per consummationem matrimonii.

Una & eadem res diverso jure censeri non debet. Et quando lex unum disponit, & alterum præsupponit, ut habeat locum, dispositum, debet verificari præsuppositum, n. 18.

Solvuntur argum. num. 19. Et ibi juncto, num. 17. quod juris est de toto quoad totum, est de parte, quoad partem. Et quando clausula posita in una parte dispositionis, refertur ad omnia in ea contenta?

1 Constat si consummato matrim. decedat sponsa, vel sponsus, dari electionem sponsæ, vel ejus hæredibus, ut eligere possint arrhas, vel sponsalitiam largitatem, si utraque in eo matrimonio interveniaot. Hæc autem electio necessariò facienda est intra viginti dies, postquam vir, vel ejus hæredes requisierint uxorem, aut ejus hæredes: & si eo termino non elegerint, viro, vel ejus hæredibus conceditur electio, an malint sponsalitiam largitatem, vel arrhas dare. Habetur expresse *l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. nova recop.* Quod intellige, quando donatio spoosalitiæ largitatis fuit valida, ut si facta sit ante consummatum matrimonium: si enim esset invalida, quia consummato matrimonio effecta est morteque confirmaretur, compararet sponsa arrhas, & eam donationem. Quia *l. 52. Tauri*, loquitur de donatione spousalitiæ largitatis valida: unde quando invalida est, sequitur naturam aliarum donationum inter conjuges, quæ morte confirmantur. Nec lex aliqua prohibet harum donationum unà cum arrhis acquisitionem. Sic *Barbosa, ff. soluto matrim. rubr. 3. par. num. 112.*

2 Hinc iofertur, oxori, aut ejus hæredibus semel eligentibus arrhas, aut jocalia, non licere variare. Prob. ex *l. Servi electione, in princip. ff. de legat. 1.* ibi, *servi electione legata, semel tantum optare possumus.* Et *l. Apud Aufidium, 20. ff. de optione legat.* ibi, *si dixisset qua vellet: mutare voluntatem non posse.* Et *l. 25. t. 9. p. 6.* Deinde, quia quod semel placuit, amplius displicere non potest: *regul. Quod semel, de reg. jur. in 6.* Sic *Joa. Lup. l. 52. Tauri, n. 19. & ibi Castillo, n. 26. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gl. 7. n. 2. Mores de major. 1. p. 4. 52. n. 10.*

3 Intellige tamen, si electio ea effectum habuerit, ea enim suo effectu destituta, licebit uxori, vel ejus hæredibus variare: per *l. Qui per salutem, ff. de jurejur.* Quia eligens ioutiliter, & invalidè, censetur quasi non elegerit: actus enim inutiliter gestus periode est ac si non esset, *l. Si à nr ullam, C. de legit. hæred. l. 4. §. Condemnatum, de sent. & re judic.* Non enim præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum: *reg. Non præstat, de regul. jur. in 6.* Atque in genere eum, cui concessa est electio, posse iterum eligere, prioti electione existenti nulla, docent *gl. l. Apud Aufidium, verb. Non posse, ff. de opt. legat. & l. Servi, de elect. in princ. verb. Possumus, ff. de legat. 1.* ubi *Jason, nu. 3. Bart. l. 2. ff. de opt. legat. Felinus* multa cumulaos ad hoc comprobandum, *c. Ex tenore, n. 2. & seq. de rescript. Tiraquel. l. Boves, §. Hoc sermone, tota limit. nt. 1. ff. de verb. signif. Gregor. Lop. l. 25. verb. Arrepentir, t. 9. p. 6. Peralta l. Unum ex familia, §. Sed si uno, n. 3. ff. de legat. 2.* Et in oostris terminis docent *Matienzo, & Mores, n. præcedenti allegati.*

4 2. Infertur, transactis iis diebus ad electionem faciendam, purgationem moræ non admitti. Quia est terminus lege præstitutus. Sic *Mores de major. 1. p. 48. num. 7. Azebedo, l. 5. recop. tit. 2. l. 4. n. 32.*

5 3. Infertur, uxorem, vel ejus hæredes eligentes soluto matrimonio arrhas, teneri viro, vel ejus hæredibus restituere sponsalitiam largitatem ejusdem valoris, cujus erat receptionis tempore: quòd si usu deterior facta sit, teneri æstimationem deteriorationis restituere. Quia reddita non videtur res restitutioni obnoxia, si deterior restituatur: ut expresse habetur *l. 3. §. Si reddita, ff. commodati*, ubi notant scribentes. Deinde, quia cùm donatio spoosalitiæ largitatis tacitam habeat cōditiooem, nisi spoosa arrhas elegerit, easque eligente, tacitè pactum de illa reddenda initum sit, per *l. 52. Tauri*, res trahitur ad sui initium, & ita reddenda est secundùm æstimationem, quam tempore traditionis habuit: aliàs evenire posset usu consumptam esse, & ita uxorem nil teneri reddere, sed lucrari arrhas, & sponsalitiam largitatem. Sic *Ajora de partitionibus, 1 p. c. 7. n. 35.* Hoc tamen cautè accipiendum est: nam cùm vestes tam quotidianæ, quàm pretiosæ datæ per virum ante coosummatum matrimonium spoosæ, sint sponsalitia largitas (ut dicam disp. 25. nu. 30.) & has teneretur sponsus dare spoosæ, saltem ad usum, constante matrimonio, quando juxta personæ facultatē, & dignitatem necessariæ sunt, nec soluto matrimonio teneretur uxor eas reddere, nisi in eo statu, io quo tunc iooveniebantur: deducendum est ex hac restitutione sponsalitiæ, largitatis juxta æstimationem, quam tempore traditionis habuit: quod vir aliàs consumpturus cum uxore, durante matrim. in iis vestibus, & jocalibus, oisi spoosalitiam largitatem dedisset: & si eædem vestes essent conficiendæ, & consummendæ, seu deteriorandæ, non restitueretur id pretium consumptionis, vel deteriorationis, siquidem expeodendum erat à viro.

6 His præmissis, duplex est qoæstio disputanda. Prior, quando per verbum, Volo, censeatur uxor eligere? Posterior, an liceat sponsæ per osculum sibi acquirere medietatem jocalium, aut arrharum, & si solæ intersint arrhæ, medietatem arrharum?

7 QUÆSTIO I. quando uxor utens verbo Volo, censeatur eligere? Hujus decisio pendet ex cognitione, quando verbum Volo, faciat electionem, ac dispositionem in actibus inter vivos. (Nam quando in ultimis voluntatibus, non est præsentis disputare; consulendi tamen sunt *Bart. l. 1. n. 3. & ibi Jason in 2. lectura, à n. 17. C. de sum. Trinit. idem Bart. l. Servi elect. in princip. n. 4. & ibi Jason à n. 33. ff. de legat. 1. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 46. Menoch. de arbitr. l. 2. centuria 5. toto casu 496. & de præsumpt. l. 4. præsumpt. 100.*) Ut autem sciatur, quando faciat electionem, & dispositionem in actibus inter vivos, statuam aliquot regulas.

8 I. Regula sit. Verbum *Volo* positum absque infinitivo adjuncto importat dispositionem, & electionem, ut Volo hanc rem. Ita apertè colligitur ex *l. Apud Aufidium, ff. de optione leg.* ibi, *si is dixisset qua vellet, mutare voluntatem non posse.* Et ratio est, quia tunc nullus alius actus propriæ, aut alienæ voluntatis expectatur ad illius complementum, & perfectionem: ergo inducit dispositionem:

nem. Item, quia in rebus certis non est locus conjecturis, *l. Continuus, §. Cum ita, fine, ff. de verb. oblig.* ergo cùm in eo eventu certa videatur eligendi voluntas, non est quærenda alia conjectura. Sic docent *Bart. l. Servi electione, in princip. n. 4. & ibi Jason, n. 32. ff. de legat. 1. idem Bart. l. 1. n. 3. & ibi Jason in 2. lectura, nu. 14. C. de sum. Trinit. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 48. Menoch.* alios referens, *de arbitrar. l. 2. centur. 5. casu 496. n. 7. & 8.* Pro eadem sent. sunt DD. qui dicunt matrim. iniri his verbis, Volo te in uxorem, quos retuli l. 1. disp. 18. n. 10.

II. Regula. Si adjungatur infinitivo importanti executionem, & complementum, importat electionem, & dispositionem: ut, Volo habere, vel accipere. Quia satis apertè declaratur voluntas eligendi, cùm non apponatur verbum, quod suspensionem aliquam denotet. Sic *Jason d. l. Servi electione, in princip. n. 24. Menoch. d. casu 496. n. 28. 29.* Ejusdem sent. sunt Doctores asserentes, hujusmodi verba, Volo te habere, vel accipere in uxorem, efficere matrimonium: quos retuli lib. 1. disp. 18. n. 24.

9 III. Regula. Si jungatur infinitivo importanti actum expediendum ab alio, volensque tantùm habeat suam voluntatem explicare, importat mandatum, & dispositionem. Ut, Volo te gerere negotia mea, *l. 1. in fine, ff. mandati.* Quia cum actus per alium expediendus sit, satis est volentem suum exprimere consensum, tantùmque alterius executio expectatur. Sic *Bart. d. l. 1. n. 5. & ibi Jason in 2. lectura, n. 15. & 16.* dicens esse rem indubitatam: idem *Bart. d. l. Servi electione, in princip. n. 4. & ibi Jason, nu. 31. Bald. auth. Et qui jurat, nu. 17. C. de bonis auctorit. judic. possid. Menoch.* alios referens, *de arbitr. l. 2. centur. 5. casu 496. n. 12. & 13.*

10 IV. Regula. Si jungatur infinitivo importanti actum non expedibilem sola voluntate, sed requirentem factum aliquod, non importat dispositionem. Ut Volo ascendere arborem, vel comedere: non enim importat me ascendere, vel comedere, sed desiderium. Regula est manifesta, & eam tradunt *gl. l. In vendentis, verb. In vendentis, C. de contrahen. empt. Bart. l. 1. nu. 3. & ibi Jason in 2. lectura, n. 17. C. de sum. Trinit.*

11 V. Regula. Si jungatur infinitivo importanti actum, qui fieri nequit ex voluntate unius, sed desiderantem mutuum duorum consensum, tunc non importat dispositionem, nisi utriusque consensus accedat, ut Volo vendere. Cujus rationem assignat *Bart. l. 1. n. 3. C. de sum. Trinit.* quia ea verba intelligi debent secundùm naturam contractus, *l. Si uno, ff. locati, l. Si stipulatus, ff. de usuris*: cùm ergo natura emptionis, & venditionis sit, ut ex duorum voluntate pendeat, prædicta verba non disponunt nisi utriusque voluntate sequuta. Sic *gloss. & Bart. n. præcedenti citati, Jason ea l. 1. in 2. lectura, n. 24.*

12 Ultima regula. Si jungatur infinitivo importanti suspensionem in futurum, seu actum alium tempore futuro gerendum, non importat dispositionem. Ut Volo eligere. Quia tantùm importatur animus, & voluntas faciendi actum electionis. Sicut l. 1. disp. 18. n. 24. diximus, hæc verba, Volo tecum contrahere matrim. non esse verba matrim. constituentia, sed tantùm explicantia contrahendi voluntatem. Sic *gl. l. Servi elect. in princ. verb. Possumus, ff. de legat. 1. & ibi Bart. n. 3. Jason, n. 24. Ripa, nu. 26. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 46. Menoch.* alios referens *d. Casu 496. nu. 18. 19. & 26.* hoc extendit cum *Ruino*, licèt juret se velle eligere. Quia sensus est, jurare se habere animum eligendi.

13 Hæc tamen ultima regula intelligitur 1. nisi addatur dictio, *Omnino*: si enim quis sic diceret, Omnino volo eligere, tunc erit electio. Sic *Ripa d. l. Servi electione, in princ. fine, Socin. senior cons. 249. n. 17. & 19. lib. 2. Ruinus cons. 204. nu. 6. lib. 2.* Sed meritò *Menoch. ea casu 496. n. 27.* dicit esse dubiam hanc sent. Et *nu. 53.* dicit fortè non esse veram, nisi aliæ conjecturæ concurrant. Quia tantùm est sensus, In omni eventu habeo voluntatem, & desiderium eligendi: quod verè non est eligere. Et ita credo.

14 2. Intelligitur nisi termino ad deliberandum, & respondendum concesso jam elapso, diceret aliquis, Volo eligere, tunc enim est electio: per *l. Sed & si alie, in 2. respon. & l. Omnes, qui ff. ad S.C. Trebel.* Sic *Jason, ea l. Servi elect. in princ. n. 28. 29. & ibi Bart. n. 3. Ripa, n. 21. Alciat. n. 7. Corn. Romanus, Gozadin.* quos refert, & sequitur *Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 100. n. 12. Greg. Lop. l. 11. verb. Deve, fine, t. 6. p. 6.* ubi idem dicit cum Bart. per eum relato, si tunc dicat, Puto hoc mihi expedire.

15 3. Intelligenda est, nisi ad interrogationem ejus, cujus interest, diceret, Volo eligere. Tunc enim esset electio. Quia responsio facta parti, cujus interest, debet intelligi, ita ut alter certus maneat. Ut notatur *l. In vendentis, C. de contrahen. empt.* Sic *Bart. d. l. Servi elect. in princip. n. 3. & ibi Jason, num. 30. Corneus, cons. 91. lib. 3. Riminald. junior. l. Qui, n. 211. C. Unde liberi, Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 5. casu 496. nu. 52. & de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 100. n. 13.*

16 Ex dictis infertur decisio nostræ quæstionis, si enim uxor diceret, Volo arrhas, vel volo habere, vel accipere arrhas, esset electio: juxta dicta nu. 7. & 8. Quare tunc variare minimè liceret. Idem dicendum est, si transactis diebus ad deliberandum, & respondendum concessis, vel ad interrogationem eorum, quorum interest, diceret uxor, Volo eligere arrhas: juxta dicta num. 14. & 15. Secus si deficientibus his circumstantiis diceret, Volo eligere, vel omnino volo eligere, vel juro me velle eligere: non enim esset electio, juxta tradita n. 12. & 13.

17 QUÆSTIO II. An sicut sponsa per osculum lucratur medietatem sponsalitiæ largitatis: ita si in matrim. illo non interveniat sponsalitia largitas, sed solæ arrhæ, lucretur medietatem arrharum: & si utrumque interveniat, possit dissolutis sponsalibus, vel matrim. illo rato, sponsa eligere medietatem arrharum, vel sponsalitiæ largitatis? *Gom. Arias l. 50. Tauri, nu. 29.* defendit partem affirmantem, nempe, lucrari medietatem arrharum, quando eæ solæ interveniunt, & dari electionem sponsæ, quando utrumque intervenit. Prob. 1. quia quod juris est de toto quoad totum, debet esse de parte quoad partem, *l. Quæ de tota, in princ. & ibi gl. & Bart. ff. de rei vendic.* & per alia jura quæ affert *Everar. in suis topicis loco à toto ad partem, n. 2.* ergo sicut sponsa consummato matr. potest eligere integras arrhas, & si solæ hæ interveniant, eas lucratur, ita ante consummatum matr. potest eligere arrharum medietatem, illamque lucratur, si solæ sint in matr. arrhæ. Secundò probat, quia leges juris communis, & regni in hoc casu disponunt in sponsæ favorem, quæ ob osculum ruborem passa est: ergo sunt extendendæ, ut concedant medietatis arrharum electio-ctionem, & acquisitionem per solum osculum. Nam odia restringi, favores convenit ampliari: *regula, Odia à 5. de reg. jur. in 6.* Tertiò probat, quia una determinatio respiciens plura determinabilia, pariformiter ea determinat, prout unicuique convenit, *l. Jam hoc jure, ff. de vulg. & pupil. l. fi. C. de sent. & interloq.* At *l. 52. Tauri*, est una determinatio, in illis verbis, *pero si uviere arras, puede escoger, &c.* ergo pariformiter determinat duos casus in ea lege contentos, prout unicuique convenit, nempe, ut detur electio medietatis arrharum, si solum sit osculum, & integrarum, si copula. Et confirmat. quia clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia, *l. 1. C. de liber. præterit. l. Talis scriptura, §. fi. ff. de legat. 1. c. Secundò requiris, de appellat.* ubi id communiter observant Doctores, & alios referens docet *Gutier. cons. 12. nu. 27.* ergo illa clausula, *in fine, l. 52. Tauri* posita, *pero si uviere arras, pueda escoger, &c.* refertur ad duos casus præcedentes contentos in ea lege, scilicet, ad casum osculi, & copulæ. 4. probat, quia si in hoc casu, in quo deficit sponsalitia largitas, non lucraretur sponsa medietatem arrharum, pateretur ruborem per osculum, & defraudata maneret. 5. probat, quia aperitur via sponsis, ut constitutis arrhis nullam darent sponsalitiam largitatem sponsæ, nec illa per osculum aliquid lucraretur.

18 His tamen non obstantibus, contrarium teneo: licèt nullum Auctorem, præter *Gom. Arias* hanc quæstionem disputantem invenerim, & ita censeo dissolutis sponsalibus, vel matrimonio ante consummationem, non dari electionem medietatis arrharum sponsæ per osculum: & si solæ interveniant arrhę, nil prorsus lucrari. Prob. 1. ex ipso contextu *l. 52. Tauri*, nam postquam decrevit, sponsam per osculum lucrari medietatem sponsalitiæ largitatis, subdit hæc verba, *pero si qualquier dellos muriere despues de consumido el matrimonio, que gane todo lo que siendo desposados lo uno el otro ovieren dado, no aviendo arras en el tal matrimonio, pero si uviere arras, que sea en escogencia de la mujer, &c.* ubi pondero id verbum, *Pero*, cui Latinè correspondet, Sed, quæ est dictio adversativa, de cujus natura est, ut quando ponitur absque copula, &, adversetur in jure, & in facto, ita ut diversum casum, & diversum jus importet, Ut notat *Bart. l. Patris, & filii 20. ff. de vulga. num. 1. & l. 1. fine, ff. Ne quis eum, Jason ea l. Patris, & filii, n. 6.* dicens, ita tenere omnes: & *l. Qui usumfructum 58. nu. 8. ff. de verb. oblig.* dicens esse communem: *Greg. Lop. l. 1. verb. Su parte t. 11. p. 6. & l. 15. t. 3. verb. Es dia, p. 6. Burgos de Paz, l. 3. Tauri, n. 85. Mat. lib. 5. recop. tit. 4. l. 2. gloss. 1. n. 5.* At quando ponitur cum copula &, ut si dicat, sed & tunc, denotat diversum factum, idem tamen jus. Sic *gloss. d. l. Patris, & filii verb. Per scripturam, vers. Per copulam, & l. 2. verb. Sed & fortius, ff. Ne quis eum, qui in jus vocatus est: Bart. & Jason proximè citati: idem Bartol. l. Sed & si lege, initio, ff. de petit. hered.* Cùm ergo in præsenti lege ponatur absque copula, importat diversum factum, & diversum jus: non ergo loquitur in casu solius osculi, de quo in priori parte, illa lex disposuerat. Pondero etiam in *ea l. 52. Tauri*, dum de sponsalitia largitate lucranda loquitur, eos vocare sponsos, ibi, *qualquiera esposa*: & ibi, *si el esposo*, quasi sentiens, dum sponsi sunt, lucrari posse per osculum dimidiam partem sponsalitiæ largitatis: in secunda verò parte, dum de arrhis meminit, maritum & uxorem eos appellat, ibi, *que la mujer*, & ibi, *lo que el marido*: quasi apertè significans arrhas non acquiri, nisi postquam copula carnali effecti sunt una caro, & sic vir & uxor. 2. probatur, quia *l. 52. Tauri*, (ut fatentur omnes, & dicam disp. seq. n. 1.) nil aliud in prima parte disposuit, nisi quod jure communi statutum erat, *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4.* solùm extendit dicta jura loquentia de sponsis de futuro, ut intelligantur etiam de sponsis de presenti: cùm ergo præfata jura non loquantur de arrhis, nec per osculum earum medietatem concedant, non est dicendum nostram *l. 52. Tauri*, id concedere. 3. prob. quia verba debent intelligi juxta subjectam materiam, & naturam contractus, *l. Damni infecti, in principio ff. de damno infecto, l. Si uno, ff. Locati, & ibi Bart. & DD. Gutier, cons. 12. n. 26.* at ea est natura arrharum, ut dentur in præmium pudicitiæ amissæ ob copulam matrimonialem: ut dicam hoc lib. 6. disp. 27. n. 1. & sic ut tunc acquirantur, Ut optimè dicit *Cov. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 12. & c. Officii de testam. n. 4.* quibus in locis sic inquit: Arrhæ sunt donatione factæ uxoribus in præmium pudicitiæ, ut eo consummato statim eis acquirantur. Idem *Gomes Arias l. 49. Tauri, ad fin.* & idem supponit *Castillo l. 51. n. 1.* & habetur *l. 5. t. 2. de las ganancias, l. 3. fori*; ibi, *si arras le dio, y no*

uvo que

uno que vir con ella, tornelas. Quam legem usu receptam esse supponit *Gom. Arias l. 50. Tauri. n. 19.* si quidem variis modis nititur ei respoodere, ut contrariam tueatur sententiam: & *Covar. & Castillo, & Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Quae autem,* supponunt apertè ita esse in usu, si quidem dicunt acquiri consummato matrimonio. Sed dices hoc procedere quoad integras arrhas lucraudum, non verò quoad medietatem, hæc enim per solum osculum acquiritur. Hoc tamen non obstat, quia est contra dispositiooem *l. Eum qui ædes, 23.* & quæ ibi notant scribentes, *ff. de usucap.* quæ habet unam & eandem rem diverso jure censeri non debere, ibi, *absurdum est, ut una res diversis temporibus usucapiatur.* Eadem namque ratio est de dotis arrhis, & de parte arrharum: argumento *l. Quæ de tota, ff. de rei vendic.* quam adversùs nostram sent. induxit *Gom. Arias*: si ergo natura arrharum est, ut totæ non acquirantur nisi consummato matrimon. idem erit de natura partis arrharum. Tandem prob. quia quando lex unum disponit, & alterum præsupponit, ut habeat locum dispositum, debet priùs verificari præsuppositum. Ut ex *gloss. l. Mancipia, verb. Avocandum, C. de servis fugit.* culligunt omnes, teste *Menochio de recup. possess. remedio 9. num. 161.* & refert multos DD. *Gutier. consil. 21. n. 6. & 3. pract. q. 22. n. 3.* sed *l. 52. Tauri*, præsupponit, quando acquirantur ab uxore arrhæ: de hoc enim non agit, sed taotùm disponit, ut detur electio arrharum, vel sponsalitiæ largitatis: ergo ut hæc electio, & dispositio hujus legis locum habeat, debet priùs verificari in ea præsuppositum, nempe jure acquisitas esse arrbas: quod ut probavi) non verificatur, nisi post coosummatum matrimonium.

16 Ad argum. contrariæ sent. resp. Ad 1. illud principium quod juris est de toto quoad totum, est de parte quoad partem, dico locum babere, ubi totius & partis non est diversa ratio. Ut ex multis probat *Everardus in suis topicis juris, loco à toto ad partem, n. 7.* At hic est diversa ratio: nam natura arrharum est, ut non acquirantur nisi consummato matrim. quare cum per solum osculum non consummetur, & cessat ratio eadem illas acquirendi, non acquiretur etiam pars illarum. Ad 2. dicu, loqui eas leges in favorem mulierum, præsupposita aptitudine, & requisitis ad lucrandum arrhas: est autem requisitum ut matrim. sit consummatum. Ad 3. nego esse unam determinationem *l. 52. Tauri*, sed sunt duæ longè diversæ, cum prior pars tantum loquatur in acquisitione medietatis sponsalitiæ largitatis: posterior, vero in omnimoda & totali acquisitione sponsalitiæ largitatis, & electione illius, vel arrharum. Ad confirmatiunem dico, clausulam positam in una parte dispositionis, sive ponatur in principio, sive in medio, sive in fine, censeri referri ad omnia contenta in illa, quando omnium præcedentium est eadem ratio. Ut docet *Decius*, quem refert & sequitur *Navar. l. 5. consiliorum, tit. de simon. in 1. edit. cons. 35. n. 4. in 2. cons. 92. n. 4. Bart. Jason. Roma. Alexand. Socin. Cassicius, Alciat. Bolognetus*, quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. 181. n. 2.* quod hic non contingit: quia cum de natura arrharum sit, ut solum consummato matrim. acquirantur, & in primi parte illius legis tantum agatur de osculo, & sic ratio acquisitionis desideretur, posterior pars quæ arrharum acquisitionem supponit, & tantum disponit de electione, non potest extendi ad contenta in ea priori parte. Ad 4. dico, non esse inconveniens, ut defraudata maneat, sibi enim imputare debet permittenti osculum, nulla data, vel promissa sponsalitia largitate, cujus medietatem per id osculum lucretur. Ad 5. dico, non esse inconveniens, eam viam aperiri, cum promissio & donatio arrharum, & sponsalitiæ largitatis nulla lege cogente fiat, sed ex mera voluntate: ut dicemus in tractatu de arrhis.

DISPUTATIO XXIII.

Quo tempore donari debeat sponsalitia largitas, nec censeatur invalida, & donatio prohibita inter conjuges, an, scilicet, non tantum ante initum matrimonium, sed etiam inito possit validè donari?

SUMMARIUM.

An possit donari sponsalitia largitas inter sponsos de præsenti? nu. 1.

Quid, si donatur post traductionem sponsæ ad domum sponsi, nondum tamen consummato matrimonio? nu. 2.

Quid, si consummatum sit matrim. nondum tamen Ecclesiæ benedictiones receptæ sint? Refertur opinio asserens valere, nu. 3. Et ibi, verba in lege posita intelligenda sunt juxta communem usum, & ille est proprietate præferendus. Et contraria opinio verior, nu. 4.

Casu quo non valet, quia matrim. consummato facta est, confirmatur donantis morte, n. 5. Et solvuntur argumenta, n. 6.

An si sponsus ante consummatum matrim. mittat nuntio jocalia sponsæ, & ante nuncii accessum consummet matrimon. valeat hæc donatio? nu. 7.

An si donata sit sponsalitia largitas tempore nuptialium benedictionum, matrimonio nondum consummato valeat? Refertur opinio negans, n. 8. Et ibi, proximè accingendus pro accincto habetur.

Contraria verior, nu. 9. Et quid de annulo dato sponsæ in Ecclesia, qui tunc benedicitur? n. 10. Et solvuntur argumenta, n. 11.

1 CONstat inter DD. attento jure communi, & regio antiquo Castellæ, invalidam esse sponsalitiæ largitatis donationem inter sponsos de præsenti matrim. etiam nondum consummato factam, more cæterarum donationum, quę inter conjuges fiunt, quas invalidas esse diximus hoc 6. l. tota disp. 1. Nam *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt.* à qua ortum habuit, *l. 3. t. 11. p. 4.* idem disponens intelligebatur communiter à DD. ut solis sponsis de futuro permittat hujusmodi donatiunem: per textum *l. 1. ff. de spons. & l. inter eos, ff. de donat. inter vir. & ux.* At jure novo Castellæ constat, valere hujusmodi donationem inter sponsos de præsenti, ante matrimooii consummationem factam: per *l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop.* Et ita corrigi jus commune, & antiquum Castellæ, per hanc legem, docent *Joan. Lup. l. 52. Tauri n. 2.* ubi *Castillo initio, Ant. Gom. n. 2. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 3. Montalvus l. 3. t. 2. De la arras, l. 3. fori, Covar. 4. decret. 1. p. c. 4. t. n. 14. Greg. Lop. l. 3. verb. Por palabra, t. 11. p. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. rubr. gl. 3. num. 3. & l. 4. gloss. 1. num. 1. Azebedo ea l. 4. num. 1. Barbosa l. Quæ dotis 34. nu. 83. ff. solut. matrim.* Et ex Theologis, *Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 290. §. Nonnulla circa hactenus dicta, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1032.*

Nec audiendus est *Greg. Lop. d. l. 3. verb. Besado*, ubi hoc temperat, nisi sponsa ad sponsi domum traducta sit: tunc enim ajt invalidam esse donationem sponsalitiæ largitatis factam. Quia præsumitur copula, censeturque matrim. consummatum, quoad hunc effectum. Sed in simili reprobavi illum hoc 6. lib. disp. 19. nu. 4. quia *l. 52. Tauri*, non ponderat consummationis præsumptionem, sed verè matrimonium consummatum esse.

2 In triplici autem casu versatur difficultas. I. est, quaodo consummato matrim. fit hæc donatio sponsalitiæ largitatis. 2. quando nondum consummato matrim. mittitur nuncio, & ante ejus accessum consummatur matrim. 3. de donatis, tempore nuptialium benedictionum ante matrim. consummatum, an acquirantur sponsæ?

3 In I. casu, affirmant aliqui validam esse sponsalitiæ largitatis donationem factam matrim. consummato, nondum tamen Ecclesiæ benedictionibus subsequutis, ac proinde sponsam comparare eam integram donationem per illam copulam. Ducuntur, quia sponsa lucratur eam donationem in amissi pudoris premium: quæ ratio æquè militat, quando donationem jocalium præcedit matrimonii consummatio. 2. quia ex communi usu, & modo loquendi nostri regni, semper ante benedictiones nuptiales vocantur sponsus & sponsa, quamvis matrim. consummatum sit: ergo donatio facta sponsæ ante nuptiales benedictiones, judicanda erit secuodùm regulas donatiunis sponsalitiæ, & non secundùm regulas donationis inter virum, & uxorem. Quare dum *l. 52. Tauri, l. 4. tit. 22. lib. 5. recop.* dicit, *qualquier esposa agora sea de presente gane, &c.* nomine sponsæ de præsenti claudetur etiam carnaliter cognita, modo benedictiones nuptiales minimè receperit. Quia verba in lege posita, juxta communem usum loquendi accipienda sunt, & iste verborum proprietati præferendus est. Ut probat *gloss. 1. Nonnulli, verb. Ultra, de rescript. Bart. l. Non dubium, n. 11. C. de legibus ex l. Libr. 6. Quod tamen Cassius, & ibi notatis, ff. de legat. 3. & l. In vulgari, l. Ut Alphenus, ff. de verb. sign. & Felin. proœmio decret. super gl. n. 3. Abb. ibi super verb. Greg. episc. n. 8. & ibi Ant. 1. p. proœmii, n. 39. 40. Innoc. c. Olim, de verb. sign. n. 2. Sylv. Angel. Tabiena verb. Vidua, nis.* Tertiò prob. quia *d. l. 52. Tauri*, æquiparat casum osculi, casui copulæ, quoad rationem lucrandi jocalia, licet diversificet utrumque casum, quoad lucri quantitatem, sed sponsa lucratur medietatem jocalium per osculum, sive donatio pręcesserit osculum, sive subsecuta sit, ergo similiter lucrabitur totum per copulam, sive donatio illam præcesserit, sive sequatur. Unde dum *l. 52. Tauri*, inquit, *gane si el esposo la uviere besado, la mitad de todo lo que el esposo le uviere dado antes de consumido el matrimonio*: non ponit ea verba, *antes de consumido el matrimonio*, quasi velit è contrario sensu, ut si jocalia matrim. consummato donata fuerint, nil lucretur sponsa, sed ad diversificandum casum osculi, à casu copulæ, quoad lucri quantitatem, ut per osculum pars dimidia, per copulam vero integra jocalia comparentur. Et hæc sent. est valde probabilis: quam tenent *Anton. Gom. l. 52. Tauri nu. 6. Avendaño de exequ. mandat. 1. 1. cap. 15. num. 4. & 5. Gutier. 3. pract. qu. 44. num. 2. & sequ. Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 4. num. 14. & 20. Barbosa, ff. solut. matrim. rub. 3. num. 112. Ajora de partit. 1. p. c. 7. num. 37.*

4 Verius tamen est, eam donationem sponsalitiæ largitatis esse invalidam, tanquam factam inter veros conjuges. Prob. ex 52. Tauri, ibi, *y gane si el esposo la uviere besado, la mitad de todo lo que el esposo le uviere dado, antes de consumido el matrimonio*: ergo à contrario sensu sponsa non lucratur donata post consummatum matrim. quamvis benedictiones secutæ non sint. Nec est conveniens expositio quam adversarii tradunt, ut illa verba, *antes de consumido el matrimonio* jungantur cum illis, *gane la mitad*, & non cum illis, *lo que le uviere dado*. Quia gratis, & absque fundamento, valdeque impropriè verba transponuntur. Sic tenent *Joan. Lup. l. 52. Tauri, n. 2. fin. & n. 14. fine, Castillo ibi, num. 17. vers. Ex que habes. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 20. Greg. Lop. l. 3. verb. Besado, t. 11. p. 4. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 4. gl. 3. n. 2. Azeb. sibi contrarius, eadem l. 4. n. 25. fine, & 26.*

5 Quando autem hæc donatio sponsalitiæ largitatis non valet, eo quod facta sit post consummatum matrim. confirmabitur donantis morte, sicut de aliis donationibus invalidis inter conjuges,

juges, diximus hoc 6.l.tota disp.14. Sic *Matienzo alleg.nu.praced. & Barbosa allegatus num.3.fine*.

6 Ad argum.contrariæ sent. propositũ n.3. resp. Ad 1.dic, licet subsit eadem ratio amissi pudoris, ex alia parte esse differentem rationem. Quia omni jure prohibetur donatio inter conjuges, & *l. Tauri*, tantum corrigit jus antiquum, quando sponsalitia largitas donatur inter sponsos de presenti, ante copulam. Alias simili ratione probaretur valere post Ecclesię benedictiones, & copulam. Ad 2. dic bene probare intentum, si *lex 52. Tauri*, tantum diceret valere eam donationem inter sponsos: at expresse dicit, *do lo que la dado antes de consumido el matrimonio*. Ad 3. neganda consequentia, quia alia ratione prohibita est ea donatio post consummatum matrim.

7 In II. casu, quando nondum consummato matrimonio mittit sponsus nuntio jocalia sponsæ, & ante nuncii accessum, & donationis acceptationem, consummatur matrim. breviter dicendum est, si erat nuntius ipsius sponsi, minimè valere. Quia donatio perficitur sponsa acceptante: (ut dixi l.1.disp.6.n.2.& 3.) tunc autem est tempus inhabile, cùm jam sit consummatum matrim. Si vero sit nuntius sponsę, dicendum est valere. Quia ex eo tempore quo nuntius nomine sponsæ acceptavit, acquisita fuit donatio sponsę: tunc autem tempus habile erat. Sic habetur expressè *l.Si sponsus, in princ ff. de don.inter vir. & uxor*. Docentque *Joan. Lup.l.52.Tauri, n.14.& ibi Castillo nn.13.& 14*. Intellige autem, quando fuit nuntius destinatus ab ipsa ad accipiendum jocalia. Quod optime dicit *gl ff. d.l.si sponsus, verb. Eum*, dicens *eam, scilicet, procuratorem ad recipiendum donum*. Quia aliter non absenti sponsę stipulari potest, (ut dixi l.1.disp.7.nu.29.) nisi sit persona cui ea donatio traditor, quę absenti stipulari possit: juxta tradita ea disp.7. nu.4 & seq. Nec audiendi sunt *Matienzo lib.5 recop.t.2.l.4.gloss.4.nu.4.Gutier.3.pract.q.44.num.8.* asserentes etiam, quando fuit sponsi nuntius, valuisse statim donationem per *l.2.tit.16.lib.5.recop.Castella*, per quam ut donatio valeat, & irrevocabilis fiat, non requiritur acceptatio donatarii. Sed hoc reprobavi lib.1.disp.6.num.19.

8 In III. casu, an donata tempore nuptialium benedictionum, nondum tamen consummato matrim. lucretur sponsa per copulam subsecutam, & medietatem per osculum? Negant aliqui, dicentes, ea restituenda esse sponso, vel ejus heredibus. 1. quia de proximo benedicenda, vel copulanda, pro benedicta, vel copulata habetur. Ut latè tradit *Jason auth. Si qua mulier, à nu 23. C. de sacrosanct. Eccles.* ubi explicat quomodo proximè accingendus pro accincto habeatur. 2. Quia certum est, ea dona minimè tradenda esse, si benedictiones non statim essent recipiendæ: atque ita non animo donandi tradita videntur, sed ut sponsa ornatior appareat. Sic tenet, licet aliquantulum dubitans, *Greg. Lop.l.23.ad fin.t.11.p.4.* & docent *Azebedo l.5.recop.tit.2.l.4. nu 27. & 32 Gutier.2.pract.quast.19.n.1.*

9 Sed dicendum est, acquiri sponsæ per osculum, quoad medietatem, & per copulam, integrè. Quia *l. 52. Tauri*, nulla fit distinctio temporis quo sponsalitia largitas donatur, si sponsi sint benedicti, vel proximè benedicendi, sed tantum an donetur ante, vel post consummatum matrim. præterea, quia adhuc sunt sponsi: & lex illa de donatis per sponsos loquitur: qualitas autem adjuncta verbo, debet regulari secundum tempus verbi, *l. in delictis, §. Si extraneus, ff. de noxal.* ergo cum illa verè sint donata per sponsos, in illis servandum erit, quod ea lex disponit. Sic docent *Anton.Gom.l.52.Tauri, n.5.Avendaño de exequend.mandat. lib.1.cap.15.num.5.Matienzo lib.5 recop.t.2.l.4.gloss.6 num.4. Gutier. allegat.11.num.7.*

10 Dubitabis autem, quid dicendum sit de annulo dato sponsę in Ecclesia, qui tunc benedicitur, an fiat sponsæ, si matrimonium nondum est consummatum? *Bald.auth. Ex testamento, num. 8.C.de collat.* ait fieri sponsę. Sed credo nisi antea donatus esset, minimè fieri sponsę. Quia minime censetur donatus, sed ad servandum ritum Ecclesiæ, qui habet ut tunc tradatur annolus benedicendus. Sic *Castillo l.52.Tauri, fine*.

11 Ad argumenta contraria proposita nu.8. respondetur. Ad 1. dic, quamvis moraliter videantur facta post benedictiones, quæ proximè fiunt: at habemus jam aliunde jure communi explicatum, ut intelligatur in toto rigore Metaphysico: ut constat ex *l.Inter eos ff.de donat.inter vir.& uxor.* ubi decernitur, valere donationem inter eos qui matrimonio juncti sunt, factam ante nuptias, licet eodem die nuptiæ sequantur. Ad 2. dic minimè presumi dari, ut ornatior appareat, sed nomine sponsalitię largitatis; cum enim animus contrarius minime manifestetur standum est legum interpretationi.

DISPUTATIO XXIV.

Utrùm donatio sponsalitię largitatis possit in quacumque quantitate fieri?

SUMMARIUM.

Non potest in regno Castella excedere octavam dotis partem sponsa, licet jure communi taxa prafinita non esset, n.1. Et ibi, remissivè, an possit dari ultra decimam bonorum sponsi partem. Et quid, si fieret ante sponsalia, ea lege, ut nunquam rediret ad donantem, n.2.

Quid, si dos magna promittatur, fictè tamen, vel promissa non integrè tradatur, vel solvatur matrimonium ante dotem promissam solutam, num 3.

An si dos posteà evincatur, diminuenda sit sponsalitia largitas? Et quando excedit octavam partem dotis, an in totam vitietur? Et an excessus ille firmetur juramento? Et an sit nullus in foro conscientia? Et an valeat excessus, quando datur ab alio, quàm à sponso? Et qualiter computandus sit valor dotis, quando sponsa affert majoratum in dotem? Et an extrahenda sit de quinta bonorum parte, in Castella, si sponsus habeat descendentes, vel de tertia, si habeat ascendentes? Et an filiusfamilias, vel minor possint donare hanc sponsalitiam largitatem? remissivè, n.4.

An hac lex liget forenses, vel regnicolas, si habeant bona extra regnum, vel si regnicola sit extra regnum, vel si puella nostri regni nubat extero, num.5.

An donatio sponsalitia largitatis invalida sit, quando sponsa nullam dotem affert? Et qualiter sit tunc taxanda? n.6.

1 PRima conclusio. Quamvis jure communi nulla sit præfinita taxa sponsalitię largitatis donationi: at in regno Castellę excedere nequit octavam dotis sponsę partem. Habetur expressè *l.1 fin.tit.2.lib.5. recop. Castella*. Utrùm autem in eodem regno nequeat excedere decimam bonorum sponsi partem? dicam disp. seq. num. 31.

2 Intellige 1. conclusionem, nisi talis donatio fieret ante sponsalia, hac lege, ut nullo casu reverteretur ad donantem: tunc enim posset excedere, cùm non sit sponsalitia largitas, de qua ea lex loquitur: nec est prohibita, cùm non sit donatio inter conjuges, nec referatur in tempus contracti matrimonii. Sic *Avendaño de exequen.mandat.1.p.c.15.n.1.*

3 2. Intellige, ut sit octava pars dotis verè receptæ, secus si fictè magna dos promittatur, vel promissa non integrè tradatur. Constat ex illis verbis *d.l.1. t.2.l. 5. recop. mas de lo que montare la ottava parte de la dote que con ella recibiere*. Sic *Avendaño d.c.15.n.2. Matienzo l.5.recop.t.2.l 1.glos.6.n.3.& 4.* Addit autem *Avendaño eo. num.2.* necessarium esse verè receptam esse dotem, quare si dote promissa ad certum diem, dissolvatur antea matrim. non lucrari sponsam largitatem sponsalitiam. Quia ut valeat, non debet fieri computatio de dote promissa, sed de verè recepta: secus si adveniente solutionis die noluerit sponsus dotem petere, cùm possit: tunc enim censetur ac si soluta esset. Sed hoc additum amplectendum non est, & dicendum est valere sponsalitiam largitatē, quamvis dos soluta non sit, quia dies solutioni destinata nondum accessit. Quia quamvis dies nondum venit, cessit tamen *l. Cedere diem, ff.de verbor.signif.* Sic *Matienzo lib.5.recop.t.2.l.1.glos.6.nu.4.* Et in alio omnino simili tenet *Valasc. cons.3. fine, to.1.* in regno enim Portugalliæ non possunt arrhæ excedere tertiam partem dotis uxoris: & tamen ait, dotem promissam, quando nondum advenit solutionis dies, sufficere, ut fiat dicta computatio.

4 Utrùm autem dote postea evicta diminuatur sponsalitia largitas? Et quando octavam dotis partem excedit, in totum vitietur, vel solus excessus: sitque nullus in foro conscientiæ, sive à sponso, sive ab alio donetur? Et an excessus ille firmetur juramēto? Et qualiter computandus sit valor dotis ad hoc, quādo sponsa affert majoratum in dotem? Et an in regno Castellæ extrahenda sit sponsalitia largitas de quinta bonorum parte, si sponsus habeat descendentes, vel de tertia, si ascendentes habeat? Et an filiusfamilias, vel minor possint largitatem sponsalitiam promittere? De his omnibus statim in tractatu de arrbis disputandum est: de illis enim similes quæstiones agitandæ sunt.

5 II. Conclusio. Hęc lex minimè ligat forenses. Constat ex illis verbis, *ninguno de nuestros reinos*. Sic *Matienzo ea l.1.gl.5.* At regnicola de bonis extra regnum sitis non potest metas hujus legis excedere. Quia lex obligat personam legislatori subditam. Sic *Pelaez de major.1.p.q.58.n.38. Azebed.l.5.recop.t.2.l.1. nn.28.* Idem dicunt *Pelaez ibi, n.25.& Azebedo num.28.* si regnicola sit extra regnum. Ducuntur, quia statutum est prohibitivum in persona, & favorabile, ne sponsi mutuo se amore spolient, & ita extenditur ad subditos ubicumque existentes, & bona ubicumque sita. Sed hoc non credo: nam (ut dixi l.3.disp.18.n.18.) absentes à loco, ubi leges obligant, minimè illis tenentur. Si autem puella nostri regni nubat extero in hoc regno, non poterit excedi dicta taxa sponsalitiæ largitatis. Ut contra Minchacam per eos citatum defendunt *ibi Pelaez, n.64.& Azebedo, n.32.*

6 Unicū tamen dubium est hic, an donatio sponsalitię largitatis invalida sit, quando sponsa nullam dotem affert: atq; ita nil illius lucretur per osculum, aut copulam? Affirmat *Matienzo l.5.recop. t.2 l.1.gl.6 fi.* Ducitur, quia lex illa definit, non posse donare sponsalitiam largitatem ultra octavam dotis sponsæ partem: quare ut hæc donatio valeat, habuit respectum ad sponsę dotem: ergo ubi nulla est dos, ea donatio non valebit. Sed verius est valere, & lucrari sponsā per osculū medietatē, & per copulā integrè. Quia dicta lex prima nō intēdit, ut sponsalitia largitas nulla donetur, quādo dos nulla data est, sed ut modus, & taxa apponatur spōsalitię largitati, & excessui, quādo dos data, vel promissa est: ut cōstat ex illis verbis, *y porque los que se desposan, suelen dar à sus esposas joyas y vestidos excessivos*: ergo etiamsi nulla dos promissa sit, non intelligitur prohibita sponsalitia largitas. Sic *Avendano de exequ.mādat. 1.p.c.15.n.2.vers.Tertia conclusio, & nn.3. vers.Quarta concl. Azebedo lib.5.*

lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. num. 15. Quòd si roges, quæ taxa sit tunc accipienda? *Matienzo ea glos. 6. fine*, optimè dicit juxta hanc sententiam taxandam esse sponsalitiam largitatem arbitrio boni viri.

DISPUTATIO XXV.

An vestes, & reliqua, quæ mittit sponsus sponsæ, censeantur sponsalitia largitas, & acquirantur integra consummato matrimonio, & nondum consummato, per osculum dimidia pars?

SUMMARIUM.

Quot quæstiones sint disputandæ, num. 1.
Quando consummato matrimonio constat de animo donandi, non est facienda distinctio, an sint vestes pretiosæ, an quotidianæ, sed acquiratur uxori: si verò constet de solo animo accommodandi ad usum, sunt soluto matrim. restituendæ viro, n. 2.
An quando constat de animo donandi, valeat hæc donatio? n. 3.
Quid, si uxor donet viro vestes, an valeat donatio? n. 4.
An quando animus donandi, est dubius, censeantur hæ vestes donatæ uxori? Referuntur variæ sententiæ, à n. 5. usque ad 9.
Vestes quotidianæ censentur donatæ, & ita statim fiunt uxoris: pretiosæ autem tantùm accommodatæ ad usum, atque ita soluto matrimonio sunt viro reddendæ, n. 10.
Donatio in dubio, & quoties alia conjectura capi potest, non præsumitur, eodem num. 10.
Idem dicendum est de annulis, & aliis jocalibus traditis per virum uxori, n. 11.
Vestes quotidianæ ex bonis viri tradendæ sunt uxori, secus de pretiosis, num. 12.
Quid si vestes quotidianæ excedant dotis fructus? n. 13.
Quid, si vir mittens vestes pretiosas uxori, exprimat se donare? n. 14.
Vel fateatur eas esse uxoris? n. 15.
Vel sit consuetudo, ut animo donandi mittantur? n. 16.
Vel si non sit consuetudo, ut mittat vestes pretiosas uxori? n. 17.
Quid, si uxor aliqua viro donarat, virque vestes pretiosas mittat? num. 18.
Quid, si vir mittens vestes pretiosas sit valde nobilis, aut dives, vel uxor nobilis, ipse autem plebejus? n. 19.
Quæ dicantur vestes quotidianæ, & quæ pretiosæ, relinquitur arbitrio prudentis, n. 20.
Vestes sericæ apud nobiles, & divites censentur quotidianæ, secus apud alios, num. 21.
Vestes æstivæ, & hyemales an censeantur quotidianæ? n. 22.
Vestes, sine quibus uxor absque dedecore non potest in publicum exire, censentur quotidianæ, n. 23.
An hoc intelligatur de diebus festivis, vel de quibuscumque? Refertur quædam opinio, n. 24.
Sententia authoris, n. 25. Et solvuntur argumenta, n. 26. Et ibi duabus conjecturis concurrentibus vincit potentior. Explicanturque l. Cùm hic status, in principio, ff. de donat. inter vir. & uxor. l. Uxori, ff. de legat. 3. l. 2. C. Si quis alteri. Post quem sunt alia summaria.

1 HÆc quæstio gravissima est, ejusque intelligentia petit præmitti aliam de vestibus donatis inter virum, & uxorem. Quatuor igitur quæstiones disputandę sunt. I. de vestibus traditis per virum uxori. II. de vestibus, & aliis traditis per sponsum sponsę, attento jure communi, & regio antiquo Castellę. III. quid attento jure regni Castellæ noviori. IV. quid dicendum sit, quando socer, aut socrus donat has vestes nurui, aut genero.

2 Quæstio I. An vestes, quas consummato matrimonio vir tradit uxori, censeantur ipsi donatę. Constat, ubi est certus animus mariti tradentis, distinguendum non esse inter vestes quotidianas, & pretiosas: sed utrasque esse restituendas, quando accommodatæ sunt ad usum, finito usu per matrimonii dissolutionem, viro, vel ejus hæredibus. Sic *Joan. Lup. rubr. de donat. toto §. 5.* Si autem animus donandi fuerit, constat donationem esse, sive vestes pretiosæ, sive quotidianæ sint. Ut docent *Bartol. l. penult. §. Servis uxoris, n. 3. vers. Non obstat, ff. solut. matrim. & ibi Joan. de Imola, n. 10. Alex. de Nevo, c. fi. n. 22. de donat. inter vir. & uxor. Paul. cons. 428. n. 2. lib. 2. Roman. cons. 146. Matth. de Afflictis decis. 315. nu. 9. Joan. Lup. eod. §. 5. per totum, Jul. Clarus l. 4. receptar. §. Donatio. qu. 10. fine, Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. l. 19. fol. 457. col. 2. vers. Vestes, Gamma decis. 71. n. 4. Mascard. de probat. concl. 564. n. 3. Gutier. 2. pract. q. 19. nu. 5. Barbosa l. Qua dotis, 34. n. 78. ff. solut. matrim.*

3 Est tamen latum discrimen quo ad valorem donationis harum vestium: nam si pretiosæ sint, non valet donatio, nisi morte confirmetur, instar aliarum donationum quæ fiunt inter conjuges. Ut bene docent *Joan. de Imola, Matth. de Afflictis, Julius Clar. Ant. Gabriel, Gutier. cum Alex. & Socino per ipsum allegatis*, quos retuli n. præc. Donatio autem vestium quotidianarum statim valet. Quia hæ vestes pertinent ad alimenta, virque tenetur uxorem alere. Sic docent *Bartol. l. penult. §. Servis uxoris, nu. 3. ff. solut. matrim. Joan. Lup. rubr. de donat. § 11. n. 3. Barbosa l. Qua dotis, 34. nu. 64. ff. solut. matrim.* Unde fit, hanc donationem vestium quotidianarum, cùm statim valuerit, non posse per virum revocari. Ut bene docet *glos. fi. l. Si usufruct. ff. ad leg. Falcid. Barbos. n. 65. fine.*

4 Si tamen uxor donet viro quotidianas vestes animo donandi, non valet statim donatio. Habetur expressè *l. Sed si vir, 32. in fine principii, ff. de donat. inter vir. & uxor.* Quia est donatio inter conjuges, nec militat eadem ratio in uxore: nam vir tenetur uxorem alere, non autem uxor virum. Quare si uxor teneretur virum alere ob ejus inopiam, valeret statim ea donatio vestium quotidianarum: cùm militet eadem ratio. Sic *Barbosa d. l. Qua dotis, num. 72.* ita intelligens *Salicet. d. l. Sed si vir.* Quando autem non valet donatio, confirmabitur morte, sicut aliæ donationes inter conjuges factę.

5 Tota autem difficultas, quando minimè constat de donandi animo, consistit: an in hoc dubio censeantur vestes traditę uxori per virum ipsi donatę, vel solùm accommodatæ ad usum? *Bart. l. penult. §. Servis uxoris, n. 2. ff. solut. matrim.* duas refert sent. Prima est, virum censeri omnes vestes donare uxori, eamque donationem morte confirmari. Ducitur, quia traditione rerum dominium acquiritur, *l. Traditionib. C. de pactis*: ergo cùm vir tradat has vestes uxori, censetur eas donare.

6 II. Sent. ait minimè censeri donare, sed ad usum accommodare, & ita reddendas esse viro, soluto matrim. Prob. quia vir tenetur vestes dare uxori, at in necessitatibus nemo liberalis existit, *l. Rem legatam, ff. de adm. legat. l. Donari, ff. de regul. jur.* ergo non censetur donare. 2. quia vir tantùm tenetur alere uxorem constante matrimonio, & proinde pro eo tempore tenetur vestes dare: ergo eo soluto restituendæ sunt viro, si adhuc extent. Hanc sent. sequitur *Dynus*, quem *Bart. ibi* refert: eamdem tenent *Bald. l. Cùm te, num. 4. C. de donat. ante nupt. Alex. l. Si is qui, §. Dos, n. 4. ff. ad legem Falcid. Campeg. de dote, 2. p. q. 55. nu. 3.* Temperat autem hanc sent. *Bald.* ut vestes sint restituendæ viro, soluto matrimonio, quando uxor priùs obiit. Viro enim præmortuo vestes, quibus viduæ uti licet, uxoris erunt, cæteris viri hæredibus restitutis. Sed hanc sent. bene impugnat *Bart. n. præced. allegatus*: quia ex ea infertur virum censeri donare uxori vestes pretiosas, non autem quotidianas: has enim tenetur dare, & ita non censebitur donare: cùm autem illas minimè teneatur dare, censebitur liberaliter donare: quod tamen valde absurdum est.

7 III. Sent. ultra eas, quas *Bartolus* refert, asserit censeri virum donare vestes tam quotidianas, quàm pretiosas, quando fructuū dotis quantitas id patitur, aut parum superesset, nec hanc donationem esse prohibitam inter conjuges: secus si matrim. brevi tempore durasset. Sic *Cuman. l. penult. §. Servis, num. 5. ff. soluto matrim.*

8 IV. Sent. ait vestes necessarias, nullo modo censeri donare: si verò necessariæ non sint, sic distinguendum esse: aut proportionantur dotis quantitati, & tunc dicit non censeri etiam donare: secus si excedant dotis quantitatem: tunc enim dicit censeri donationem, morteque confirmari. Sic *Alberic. d. l. penul. §. Servis, n. 5.* & addit, *num. 6.* æstimandas esse, prout valent tempore soluti matrimonii.

9 V. Sent. fatetur, vestes quotidianas censeri donatas per virum uxori, si verò sint pretiosæ, & festivæ, sic distinguit, si uxoris causa paratæ sint, (ut communiter accidit) eique traditæ sint, censentur ei donatę, eaque donatio morte viri confirmabitur. Si verò non causa uxoris paratę sint, non censentur donatę ut si vir mittat uxori gemmas, monilia, & alia ornamenta, quæ domi habebat ipse vir. Probatur censeri donatas, quando paratę sunt causa uxoris: ex *l. Cùm hic status, 33. in princip. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ibi, *Oratio autem Imperat. nostri de confirmandis donationib. non solùm ad ea pertinet, quæ nomine uxoris comparata sunt.* 2. prob. ex *l. Uxori, 32. §. fi. ff. de legat. 3.* ubi vir legavit uxori quidquid pro ea concessit, & quærit *jurisconsultus*, an in legato hoc comprehendantur centum aurei, quos vir creditori uxoris solverat, & respondet comprehendi, si donationis causa pro uxore solvit: idque præsumptum esse debere, nisi contrarium ab hæredibus viri probetur: ergo eo ipso quòd aliquid uxoris causa paratur, præsumitur ipsi donari. 3. prob. ex *l. 2. C. Si quis alteri, vel sibi*, ibi, *si emancipatis vobis fundos, quos nomine vestro pater emit, vobis tradidit, vel in possessione eorum voluntate patris fuistis, dominium acquisistis*: ergo similiter uxor traditione rerum sibi comparatarum acquirit dominium. Hanc tenet *Barbosa l. Qua dotis, 34. nu. 75. & dupl. sequenti, ff. soluto matrim.*

10 Sit tamen conclusio. Verior, ac frequentissima sent. est, in hoc dubio censeri donatas uxori vestes quotidianas, solutoque matrim. esse uxoris, & ejus heredum: vestes autem pretiosas, seu festivas non censeri donatas, sed tantùm ad usum accommodatas, & proinde soluto matrim. viro, & ejus heredibus esse restituendas: & cùm non sit donatio harum vestium, minimè confirmari morte. Prob. prima pars, nempe, vestes quotidianas censeri donatas. Quia expensas necessarias, quas vir expēdit, ut suę obligationi satisfaciat, nequit repetere: ut patet ex *l. penult. ff. de impensis*, ubi dicitur impensas factas gratia colligēdorum fructuum ex re dotali, nō esse extrahendas de dote, ut eam minuant. Et redditur ibi ratio, his verbis, *nā tueri res dotales vir suo sumptu debet*. sed vir tenetur suis sumptibus uxorem alere, *l. Si cùm dotem, §. Sin autem, ff. sol. matr.* & nomine alimentorū clauduntur vestes quotidianę, & necessarię, *l. Legatis, ff. de alimentis, & cibar. leg. l. Verbo victus, ff. de verb. signif.* ergo eas vestes quotidianas nequit vir repetere, sed censentur donatę. 2. probatur ex *l. Ex annuo, 16. ff. de don. inter vir. & uxor.* ubi asseritur, si quid annuum prestat vir uxori, scilicet, ad alimenta, (ut exponit *ibi gloss. initio*) statim uxoris effici, nec residuū posse à viro repeti, nisi fructus dotis valde excedat: ergo

cùm vestes quotidianæ ad alimenta spectent, statim censentur donatæ uxori. Prob. secunda pars, nempe, vestes pretiosas non censeri donatas; ex *l. Hoc legatum, 45. de legat. 3.* ubi vestes paratæ causa uxoris ei legantur per virum: ergo supponitur à principio non fuisse donatas, aliàs legatum non subsisteret, *l. Propria, C. de legat.* Secundò prob. ex *l. Mortis sua, 54. ff. de donat. inter vir. & uxor.* ubi habetur, si res in dote æstimatas mulier viro consentiente in usu habeat, non ob id censeri ipsi donatas: ergo ex eo quòd vir tradat uxori ad usum vestes pretiosas, non censetur ipsi eas donare. Tertiò prob. ex *l. 23. tit. 11. p. 4.* ubi sic dicitur, *mas si la muger tuviere panos escusados, que su marido le uviera dado, si el muere, luego deve de tornar ella los sus panos con sus apparejos à los herederos del marido:* ubi expressè videtur hoc definiri. Quartò, quia in dubio non præsumitur donatio, *l. Cum de indebito, vers. Qui autem solvit, ff. de prob.* & late tradunt *Menoch. lib. 2. de arbitrariis, centur. 1. sexto casu 88. Mascard. de prob. tom. conclus. 555.* unde oportet expressè agi de donatione, ut talis sit; ut bene docet *Bald. l. Cum se, n. 2. C. de donat. ante nupt.* Inde etiam fit, donationem numquam præsumi, quoties alia conjectura, quàm donationis, capi potest: ut docent *Bald. & Alex.* quos refert, ac sequitur *Gregor. Lop. l. 36. verb. Buenos. 12. part. 5. Tiraquel.* cum multis aliis, quos refert & sequitur *Maschard d. conclus. 555. n. 13. & 15.* addent etiam si conjectura esset levis. At dum vir tradit uxori vestes pretiosas, non expressè agitur, ut sint donatæ, & saltem negari nequit esse dubium an sit donatio, potestque sumi alia conjectura, quam donationis, nempe, traditionis ut ornatior incedat: ergo non censentur donatæ. Quinto, quia in traditis gratia tradentis, non præsumitur donatio, *l. Si ut certo, §. Interdum, ff. commodati.* sed vir gratia sui tradit has vestes uxori, ut ornatior accedat ad ipsum: ergo non præsumitur donatio. Sexto, quia hę vestes pretiosæ solent per virum mitti, & dari uxori, & sic pudor esset viris non concedere: quod autem fit ex pudore, dicitur fieri necessariò, *l. Pecunia, ff. de aliment. & cibar. leg.* cum ergo hęc donatio fiat ex quadam necessitate, non est præsumenda donatio: quia in necessitate nemo liberalis existit, *l. Rem legatam ff. de adim. legat. l. Donari, ff. de regul. jur.* Tandem probatur utraque pars ex *l. Id vestimentum, 26. ff. de peculio,* ubi habetur id vestimentum esse peculii servi, quod ei dominus tradidit ad usum quotidianum: secus de eo quod dedit, non ut semper eo uteretur: sed certis temporibus, & ad certum usum. Hanc sententiam sustinent *Bart. l. Si usufructus, ff. ad leg. falcid. nu. unic.* ita intelligens gloss. final. ibi: *idem Bartol. l. penult. §. Servis uxoris, n. 3. ff. solut. matrim. & ibi Bald. num. 3. & 4. Joan. de Imola ibi num. 11. Paulus num. 4. Alex. num. 3. & 4. Idem Bald. authent. Ex testamento, num. 8. C. de collatio. Alexand. de Nevo cap. final. num. 22. de donation. inter vir. & uxor. Roma. consil. 145. Barbatius cons. 60. lib. 3. Capella Tholosana quæst. 236. Vitalis tract. clausularum, t. An juri alimentorum possit renunciari: Angel. instit. de actio. §. Fuerat, num. 26. Matthaus de Afflictis, decis. 315. num. 2. & 3. Alexand. cons. 42. nu. 4. vol. 5. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 6. a num. 5. usque ad 13.* & melius *§. 11 num. 1. 2. 3. 4. & 9. Montalvus lib. 3. fori, lib. 6. gloss. Verbo, quotidiano, Roland consil. 10. num. 12. l. 1. Rosella donatio. 1. num. 37. Sylvest. Donatio, 2, q. 5. Castillo l. 52. Tauri, verb. Sea pretiosa, num. 21. Greg. Lop. l. 23. verb. Panos, t. 11. p. 4. Gomez Arias l. 50. Tauri, num. 11. Ant. Gom. l. 52. Tauri, num. 4. Villalobos in communib. opin. litera V. verb. Vestes, n. 47. & 48. & litera D. verb. Donatio, nu. 198. Rojas epitome successionum, c. 33. n. 47. Petrus Gregor. Syntagmate juris l. 28. c. 10. num. 19. Menoch.* multos referens, *de arbitrar. lib. 3. centuria 3. casu 218. nu. 2. & 3. Julius Clarus l. 4. recept. §. Donatio, qu. 10. vers. Successive quaero, Mascar. de probatio. concl. 564. nu. 2. Avendano de exequen. mandat. 1. p. c. 15. fin. Ant. Gabr. in mea edit. tom. 2. commun. l. 19. f. 453. col. 2. vers. Vestes, & tom. 1. l. 4. f. 206. col. 2. verb. Donatio, Gama 1. p. decisione 71. nu. 4. & decisio. 123. n. 1. & 2. Quesada diversis quæstionibus juris, cap. 28. Gutier. 2. pract. p. 19. n. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. glos. 5. n. 8. Azebedo ea l. 4. n. 29. Angulo de meliorationibus, l. 3. gloss. 2. n. 77. Brunorus in compendio resolutorio, lit. V. verb. Vestes festiva, & verb. Vestes pretiosa.*

11 Eadem distinctio adhibenda est de jocalibus, ut annulis, &c. traditis per virum uxori: quotidiana enim ipsius efficiuntur: pretiosa autem commodantur ad usum. Constat eisdem rationibus. Sic docent *Matthaus de Afflict. decis. 315. num. 14. Alexand. Montalvus, Menoch. n. 3. Quesada, Gutier.* quos retuli num. præced. *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 11. n. 9. Anton Gabr. tom. 1. commun. in mea edition. lib. 4. f. 206. col. 2. ver. Donatio. vers. Vestes, & vers. Jocalia.*

12 Hinc fit, vestes quotidianas de bonis viri tradendas esse uxori, secus de vestibus pretiosis. Sic *Montalvus allegatus nu. 10. Perez. lib. 3. ordinam. t. 1. l. 7. vers. Vestio por luto.*

13 Hęc autem conclusio est primo intelligenda, ut vestes quotidianæ censeantur donatæ, nisi fructus dotis excedant: in excessu enim erit liberalis donatio, invalidaque, nisi morte confirmetur. Sic *gloss. finali, l. Si usufructus, ff. ad legem falcid. Salicet. l. Sicut, in fine, C. de donatio. inter vir. & uxor. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 11. n. 9. principio, vers. Et intelligo hoc.* At verius existimo, adhuc censeri donatas, & valere, licet dotis fructus excedant. Quia etiam in hoc casu tenetur vir has vestes suis expensis uxori præstare. Sic videtur sentire *Bald. l. penult. §. Servis, n. 3. ff. soluto matrimonio,* ait enim censeri donatas vestes quotidianas, præsertim si fructus dotis eam donationem patiantur: & ita videtur idem sentire, licet fructus dotis excedat ea donatio. Et docet *Barbos. l. Qua dotis, 34. n. 47. ff. solut. matrim.*

2. Intellige, ut vestes pretiosæ non censeantur donatæ, nisi vir eas mittens exprimeret se donare: tunc enim standum esset verbis. Quia clarius de voluntate mittentis constare nequit, quam si se donare exprimat. Sic *Angel. cons. 339. in princ. Cagnolus l. Contractus, n. 36. ff. de regul. jur. Jul. Clarus l. 4. recept. §. Donatio, q. 10 in princip. Roma, Barbatius, Petr. Gregorius,* quos refert, & sequitur *Barbosa l. Qua dotis, 34. nu. 78. ff. solut. matrim.* At licet hoc probabile sit: verius tamen est, non censeri donationem. Nam verbum, Dono, impropriatur secundum subjectam materiam, *l. Si uno, 17. ff. locati,* ibi, *sed & si verbo donationis dominus ob sterilitatem anni remiserit, idem erit dicendum, quasi non sit donatio, sed transactio.* 2. probatur, quia cum usus sit eas vestes mittendi uxori, non animo liberali, sed ex verecundia ac pudore; ex necessitate censetur mittere: ut probavi nu. 10. ratione 6. atque ita non erit donatio. 3. quia illis verbis non visus est maritus donare, sed sunt urbanitatis, & officii gratia dicta: quæ obligationem non pariunt, vulgo *palabras de complemiento non obligan.* Unde cessat fundamentum contrariæ sent. quia ex subjecta materia aperte colligitur non usurpari tunc verbum, Dono, in sua propria significatione. Ita tenent *Bart. l. 1. Nec castrense n. 10. ff. de collat. bono. Bald. auth. Ex testamento, num. 8. C. de collat. Paulus cons. 428. num. 2. l. 2. Anchar. cons. 181. à num. 1. Alex. cons. 155. n. ult. l. 7. Corneus cons. 81. à num. 14. l. 1. Joan. Lup. rubr. de donat. §. 7. per totum. Joan. de Imol. l. penult. §. Servis, n. 11. ff. solut. matrim. Roland. cons. 10. num. 15. & 16. l. 1. Campegius de dote, 2. p. q. 55. n. 4. Rosella Donatio 1. n. 37. Angel. verb. Peculium, n. 21. Sylvest. Donatio 2. §. 5. Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 4. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 4. gl. 5. n. 1. ad fin. Gutier. 2. pract. q. 19. n. 3.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Sed de his donationibus.*

15 Unde minus credo quod ait *Barbosa en l. Qua dotis, nu. 80.* referens Aimonem, nimirum si vir fateatur vestes esse uxoris, censeri animo donandi tradidisse. Nam ea verba sunt urbanitatis, & licet communiter dentur accommodatæ ad usum, numquam vir rogatus cujus eæ vestes sint, solet dicere suas, sed uxoris: ergo non videtur per ea verba donare.

16 3. Intellige, ut vestes pretiosæ non censeantur donatæ, nisi consuetudo esset in ea regione ut animo donandi mitterentur: tunc enim missio simplex contineret in se donationem. Quia donatio videtur facta juxta loci consuetudinem: ex doctrina *Bald. l. 2. n. 2. C. de jure domin.* & quia consuetudo est optima legum interpres, *l. Si interpretatione, ff. de legib. & c. Cum dilectus, de consuetud.* Sic *Bartol. l. Si ut certo, §. Interdum, nu. 1. ff. commodati,* ubi *Bald. Paul. & Fulgos.* Idem *Decius, Jason. Lancelotus,* quos refert, & sequitur *Barbosa l. Qua dotis 34. n. 79. ff. solut. matrim. Joan. Lup. rub. de donat. § 6. init. Gomez Arias l. 50. Tauri, nu. 11. Quesada in diversis quæstionibus juris, c. 28. Gutier. 2. pract. q. 19. n. 2.*

17 4. Intellige, ut vestes pretiosæ non censeantur donatæ, quando ratione consuetudinis eas vir mittit: si enim ea consuetudo non esset, censeretur donare, *l. Donari ff. de reg. jur.* Quia tunc sponte mitteret. Unde eadem ratione censetur donare, si quid ultra consuetudinem mittat. Quia in eo excessu versatur liberalitas. Sic docent *Rom. & Corn.* quos refert ac sequitur *Barbosa d. l. Qua dotis, n. 81.*

18 5. Intellige, nisi sponsa donarit aliqua viro: tunc enim censetur vir in remunerationem donare vestes pretiosas. Argumento *l. Si vero non remunerandi, §. Inde Papinianus, ff. mandati.* Sic *Roman.* quem refert & sequitur *Barbosa ea l. Qua dotis, nu. 80. fin. Joan. Lup. rubr. de donat. § 10. initio, Quesada de diversis quæstion. juris, cap. 28.*

19 Ultimo intellige, nisi vir tradens vestes pretiosas: valde dives & nobilis sit: tunc enim videtur eas donare: & verba ambigua in vim donationis accipientur: argumento *cap. 1. de donat.* ibi, *nobilitas legem imponit, ut debere se quod sponte tribuit, existimet, & nisi in beneficiis suis creverit, nihil se præstitisse putet.* Et *l. Uxori, 32. §. fin. junct. gl. fin. ff. de leg. 3.* ubi textus ait præsumi donationem, cum vir solvit pro uxore. Et reddit rationem *glos.* quia erat vir nobilis. Sic *Bald. c. Juravit, n. 10. vers. Item si distant, de prob. Matth. de Afflict. decis. 315. n. 4. Berojus cons. 62. n. 24. l. Tiraq. de nob. c. ult. n. 47. Boer. & Aimon,* quos refert & sequitur *Barbosa l. Qua dotis, 34. nu. 80. ff. solut. matr. Jo. Lup. rub. de donat. §. 8. init. & §. 9. nu. 18. Sylvest. Peculium. 2. q. 12. Tabiena verb. Peculium, q. 19. nu. 20.* ubi *Armil. nu. 17. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 16. Navar. sum. c. 17. n. 166. Quesada diversis qq. jur. c. 28. Gutier. 2. pract. q. 20. n. Salazar de usu curia, c. 7. n. 12.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 41. fin. Manuel 1. to. sum. c. 93. nu. 4.* Imm solæ divitiæ faciunt hanc conjecturam, *gl. l. Sed si ego, fin. ff. ad SC. Vellej. Bald. l. 1. n. 6. C. eod. tit. Joan. Lup. d. §. 9. n. 18. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 24. nu. 3. 4. & 5.* ubi idem dicit cum *Joan. Lup. n. 19.* præsumi, quando sponsa esset nobilis, & sponsus plebejus. Addit *Barbos. eod. n. 80.* præsumi divitem & nobilem donare, licet res essent magni valoris, nisi immensi essent pretii. Quia alias nulla esset specialitas in viro nobili & divite: cum quemcunque maritum præsumatur parva donare: argument. *l. Utrium, ff. de don. inter vir. & uxor.* ibi, *ex genere impensæ:* ubi *gl.* in casus positione, dicit in parvis præsumi donum. Cæterum hęc limitatio valde dubia est: ut recte expendunt *Menoch. de arbitrar. l. 2. centur. 1. casu 88. n. 50. Mascard. de prob. concl. 555. n. 62.* & sic dicunt intelligendam hanc limitationem, quando actus à nobili gestus conveniret donationi. Item intelligitur in rebus non magnis. Sic *Bart. l. Uxori, § n. 1. ff. de legat. 3. Socin. jun. cons. 79. num. 99. vol. 8. Menoch. d. casu 88. nu. 50. & de præsumpt. l. 3. præsumpt. 24. fin. & cons. 1. nu. 225. vol. 1. Mascard. d. cons. 555. num. 63.* & tenet *Joan. Lup. rub. de don. §. 11.*

§.11.init. ubi postquam *duplici §. præcedenti* asseruerat ratione nobilitatis, vel divitiarum præsumi donationem: dicit *§.11.init.* prædicta intelligenda est, quando dona sunt vilia & parvi valoris, nec in pretiosis donationem præsumi. Et videtur clarè tenere *Gutier.2.pract.q.19.n.4.* ubi relata sent. asserenti præsumi virum nobilem donare, ait in bis personis juxra rerum traditarum rationem, & qualitatem judicandum esse an sit donatio. Atque ita plus mihi placet hæc sententia. Et ad fundamentum Barbosæ dic cum *Gutier.eod.n.4.* plus deferendum esse viro nobili & diviti: quod enim respectu pauperis erit magnæ quantitatis, & pretiosum, respectu nobilis erit parvum.

20 Tandem restat videndum, quæ dicantur vestes pretiosæ, quæ autem quotidianæ; quod communis sententia ait arbitrio prudentis relinqui, attenta viri & uxoris dignitate, & patriæ consuetudine inter similes personas. Sic docent *Imola l.penult. §.Servis.ff.solut.matrim.Ioan.Lup.rubr.de donat.§.11.à nu.11.Roland.consf.10.nu.17.l.1.Greg.Lop.l.23 gl.fin.t.11.p.4.Gom.Arias l.50 Tauri,nu.57.Villalobos in commun.opin.lit.V.verb.Vest.n.48. Menoch. de arbitrar.l.2.centur.3.casu 218.n.5.Gutier.2.pract.q.19.n.6. Matienz l.5.recop.t.2.l.4.glos.5.fine, Azebedo in l.4.n.29.Spino spec.testam.glos.18.num.115.Quesada diversis qu.jur.c.28.* Adde considerandam etiam esse in hoc arbitrio quantitatem dotis uxoris: quò enim dos amplior est, eò honorabilius tractanda uxor est. Argumento eorum quæ notantur *l.1.C. de imponenda lucrati.descript.l.10. & l.Id vestimentum,ff.de peculio.* Sic *Ioan.Lup.eod.§.11.n.15.*

21 Hinc infertur, vestes sericas annumerari inter quotidianas, apud nobiles & divites, quando attentis nobilitate, & divitiis hæ decent ipsos: apud inferioris autem notæ personas minusq; divites, inter pretiosas computari. Non enim omnes æqualibus vestibus uti debent, *l.1 C.quæ res vendi.non possunt* Sic *Alex.consf.42.vol.5.n.4. Afflict decis.315.n.14.Ioan.Lup.rubr.de donat.§.11.nu.9.& 10.Menoch.de arbitrar.l.2 centur.3.casu 318.n.5.Gutier.2.pract.q.19.n.9.Barbosa l.Qua dotis,34.n.73.ff.solut.matrim.*

22 2. Infertur, si vestes distinctæ sint pro anni tempore, aliæ scilicet hyemales, & aliæ æstivæ, si pro dignitate necessariæ essent, omnes censeri quotidianas. Sic *Salicet. l.sicut fin.C. de donat.inter vir.& uxor.Ioan.Lup.rubr.de donat.§.11.n.9. init. Barbosa n.73.proxime citato.*

23 3. Infertur, vestes honorificas sine quibus attenta dignitate conjugum mulier commodè, & pro dignitate sine dedecore non posset exire in publicum, reputari quotidianas, quamvis ex se pretiosæ sint. Sic *Bald.l.penul § Servis,n.3.ff.solut.matr. Ioan.Lup.eo.§.11.n.9.Greg.Lop.l.23.t.11.p.4.Avendaño de exequend.mand.l.1.c.15.fin. Azebedo l.5.recop.t.2.l.4.num.29.Gutier.2.pract.q.19.num.8. Barbosa d.n.73.*

24 Dissidet tamen inter hos DD. an intelligatur hoc de vestibus sine quibus non potest uxor absque dedecore in publicum exire solis diebus festivis? Quidam enim censent quotidianas etiam dici eas vestes quibus utuntur mulieres diebus festivis communibus, & non solemnibus, & sine quibus tunc in publicum absque dedecore egredi nequeunt. Sic *Greg. Lop. Avend. Azebedo, Gutier.nu.8.relati n.præced.* Nituntur que authoritati *Bald.eo.§.Servis, num.3.* ubi indistinctè docuit censeri vestes quotidianas, sine quibus non potest mulier publicè comparere. Et hic modus dicendi probabilis est.

25 Verius autem est, intelligi de diebus non festivis. Argum. desumpto ex *l.Id vestimentum, 26 de pecul.* ubi habetur id vestimentum esse peculii servi, quod ei dominus tradidit ad quotidianum usum: secus de eo quod dedit, non ut semper servus illo uteretur, sed certis temporibus, & ad certum usum. Item, quia vestes quotidianæ si vocem & sonum attendamus, eas quæ in usu quotidiano sunt, significant. Sic *Ioan.Lup. & Barbosa relati n. 23.* & videtur tenere *Menoc de arbitr.l.2.cent.3.casu 218.n.3* ubi vestes quotidianas explicat, quibus quotidie mulieres domi utuntur: & *n.5.* ait festivas esse quibus solis diebus festivis induuntur.

26 Ad argum primæ sententiæ propositum nu.5.resp.traditione acquiri dominium, nisi conjectura probabilis sit contrariæ voluntatis: qualis est dum traduntur vestes pretiosæ. Ad argum. secundæ sent. proposita n.6. dic: ad 1.cum *Paulo l.penult.§.Servis, n.4.& ibi Ioan.de Imola, n.11.ff.solut.matrim* censeri virum solvere debitum, dando vestes quotidianas uxori, pro tempore quo matrim.constat: donare autem pro eo tempore quo dissolvendum est: quando jam non ex necessitate id facit. Quæ donatio valet irrevocabiliter à principio, ut dixi n. 3. Secundo potest dici concurrentibus duabus conjecturis vincere potentiorem: ut multis relatis tradunt *Mantica de conjecturis ult. volun.l.12.t.17.nu.7.Menoch.de præsumpt.l.1.q.30.nu.* & clare probat *l.Divus, ff de in integ. restit juncta glossa, verb.Existimari.* Fortior autem est præsumptio, & conjectura quæ desumitur ex *l. Ex annuo, ff. de donat. inter vir. & uxor.* decidenti, annuum datum pro alimentis, licet aliquid supersit, censeri donatum, & valide inter conjuges: & ex *l. Utrum,ff.eod.tit.qua habet medica censeri inter conjuges donata*: qualia sunt quæ supersunt soluto matrim.ex vestib. quotidianis: quam conjectura, quod nemo in necessitatibus liberalis censetur. Quod vel ex eo colligitur, nam hæ donationes inter conjuges, non amarè ac inter infestos, sed benigne tractandæ sunt, ut inter conjunctos maximo affectu, *l.Si id quod, 29.vers. Si quas, ff de donat.inter vir.& uxor.* Ad 2.dic tantum teneri dare pro tempore quo durat matrim. censeri autem illum absolute dare, quando id non explicat. Ad argum. quintæ sententiæ propositum n.9. resp. Ad 1.dico *cum Bart l.penult.§.Servis, n.3.ff.solut.matrim.* intelligi eum textum, quando constat animo donandi comparasse uxori: non vero quando sumus in dubio. Ad 2.resp cum *glos.fin.in l.Uxori*, ideo præsumi donationem, quia vir dicit in legato, Quicquid concessi pro uxore, ubi videtur significare se donasse, & animo donandi solvisse, alias non diceret, quicquid concessi pro ea. Ad 3.dico cum *gl.in l.2.ver.emancipatis*, id provenire, quia filius jam est mancipatus, & sic præsumitur ea donatio: cum jam sit extra patris potestatem & regimen: secus si non esset emancipatus. Cùm ergo uxor sit sub viri potestate, & regimine, viroque incumbat ipsam vestibus quotidianis & pretiosis ornare, non eò quod pretiosas uxori paret, censebitur donare.

S U M M A R I U M.

An attento jure communi, & regio antiquo Castellæ, vestes quas mittit sponsus sponsæ censeantur donatæ, ipsasque acquirat, sive sponsa sit de præsenti sive de futuro? Refertur opinio affirmans, n.27. & ibi, refertur alia opinio.

Sententia authoris, n.28. Post quem invenies alia summaria.

Quæstio II. An attento jure communi, & regio antiquo Castellæ, vestes sive pretiosæ sint, sive quotidianæ, quas mittit sponsus de futuro, aut de præsenti, sponsæ, ante matrimonium consummatum, censeantur donari? Affirmant aliqui, dicuntque sponsam, dimidiam illarum partem lucrari per osculum, integras autem per copulam: & ita censeri sponsalitiam largitatem. Quia tunc adest probabilis conjectura donationis, in præmium, scilicet, virginitatis & dotis. Sic *Anton.Gom l.52.Tauri, nu.4. Matienz l.5.recop.t.2 l.4.glos.n.2. Molin.* autem *tom.2.de just tract 2. disp.290 §.Quartum est dubium*, dicit quæ mittit sponsus sponsæ, sive de præsenti, sive de futuro, minime censeri sponsalitiam largitatem, atque ita nil illorum lucrari sponsam per osculum, aut copulam: sed censeri commodata, ut ornatior ad se sponsa accedat. Quia cum possit alia conjectura, quam donationis, sumi, ea præsumenda non est: juxta tradita n.10. **27**

Sed verius, est eandem adhibendam esse distinctionem, sive vestes mittantur uxori sive sponsæ, ut pretiosæ non censeantur donatæ, sed commodatæ ad usum, quotidianæ autem censeantur donatæ: quia utroque casu rationes propositæ, num. 10, militant. Deinde probatur ex *l.Si ut vero, §.Interdum, ff. commodati*, ibi, *si sua duntaxat causa commodavit sponsæ suæ, vel uxori, quo honestius culta ad se duceretur.* Ubi sponsa & uxor, quoad hoc æquiparantur: & *l.Hoc legatum, 45 fin.ff.de legat.3.* ubi expresse dicitur paria esse sive tradantur vestes sponsæ, ante matrim. consummatum, sive uxori, eo consummato, Quia utroque casu videntur vestes ad usum traditæ, & *l.Si quid, 45.initio, ff de legat.3.* ibi, *si quid earum rerum comparavit, antequam uxorem duxit, si id ei ut uteretur tradidit, perinde est quasi postea comparavisset.* Nec obstat fundamentum primæ sententiæ, propositum num. præcedenti: quia non hæ vestes, sed arrhæ solent assignari in præmium pudicitiæ, & dotis. Nec etiam obstat fundamentum secundæ, quia vehementiores sunt conjecturæ, quæ probant vestes quotidianas censeri esse donatas: ut dixi num. 26. Sic tenent *Imola l.penult. §.1. ff. solut.matrim. Angel.consf.339.num.3. Anchar.consf.181.n.3. Cornoeus consf.18.n.13.l.1.& consf.114.ad fin.l.4. Alexand.consf.155. lib.7. Cagnolus l.Contractus, num.36.ff.de reg.jur. Joan.Lup.rubr.de donat.§.6. à num 5.usque in fin. Villalobos in commun.opin.lit.V. verb. Vestes, num.47. & 48.Greg.Lop.23.verb.Paños, t.11.part.4.Jul.Clar.lib.4.recep.§.Donatio, q.10.init.Quesada diversis quæst.juris, cap.28.Olanus concord. juris, lit.D.verb.Donatio, num.72.Gama 1.p.decis.71. nu.1. & 4.& decis.123.num.1.& 2.* **28**

S U M M A R I U M.

An attento jure noviori Castellæ, vestes & quæcumque alia missa per sponsum sponsæ de futuro, aut de præsenti, ante consummatum matrimonium, censeantur sponsalitia largitas, & more illius acquirantur? Refertur opinio negans, n.29.

Contraria authoris, nu.30. Et ibi, remissivè, quid de annulo, & cæteris donatis tempore nuptialium benedictionum.

Quid, si hæc donatio excedat decimam bonorum sponsi partem, n 31.

Post num.31. invenies alia summaria.

Quæstio III. An vestes, & quæcunque alia missa per sponsum sponsæ de futuro aut de præsenti, vel è contra per sponsam sponso, censeantur attento jure noviori regni Castellæ sponsalitia largitas, & more illius acquirantur, quando de contraria donantis voluntate minime constat? *Greg.Lop.l.23.verb.Paños.t.11.p.4.* dubius est, an *l.2.Tauri, hodie l.4 t.2.l.5.recopil.Castellæ*, loquatur de his vestibus. Quia vestes nuptiales nō dantur: ut spōsalitia largitas, nec ut sponsæ, sed tanquam uxori. Quare magis in eam partem declinat, ut in his vestibus incorrectum maneat jus commune: quod quid contineat, nu.præced.explicuimus. Immò *Molin. tom.2. de just.tract. 2. disp.290. §. Quartum est dubium*, asserit etiam attento hoc jure, donata inter sponsos de futuro, vel de præsenti ante consummatum matrimon. ubi de animo **29**

donantis minime constat, non pertinere ad sponsalitiam largitatem, & ita nec per osculum, medietatem, nec per copulam, integre acquiri. Ejus fundamentũ retuli n.27. & illi satisfeci n.28.

30 Verùm tenendum est, corrigi jus commune per illam *l.52. Tauri*, & ita vestes, sive pretiosas, sive quotidianas, & quæcumque alia jocalia data per sponsum sponsæ de futuro, vel de præsenti, vel è contra per sponsam sponso ante matrimonium consummatum, pertinere ad sponsalitiam largitatem, acquirique sponsæ medietatem per osculum: & utrique integre, per copulam, quando de contraria donantis voluntate non constat. Probatur ex illis verbis *d.l.52. todo lo que esposo le viniere dado antes de consumido el matrimonio, agora sea precioso, agora no.* Et ita tenent *Joan. Lup. rub. de don. §.6. n.13. Castill. l.52. Tauri, verb. Agora sea precioso, n.28. & ibi Ant. Gom. n.4. fin. Gomez Arias l.50. Tauri, n.16. Villalobos antinom. juris civilis, & regii, lit. D. verb. Donatio, n.25. Olanus concordia juris civilis, & regii. lit. D. verb. Donatio, 72. & in correctione legum patriarum, n.75. Matienzo l.5. recop. t.2. l.4. gloss.5. nu.2. Azebedo eadem l.4. nu.29. Spino spec. testam. gloss.18. num.115. Barbosa l. Qua dotis, 34. n.82. & 83. ff. solut. matrim.* Quid autem dicendum sit de annulo, & aliis donatis tempore nuptialium benedictionum? dixi hoc 6. lib. disp.23. nu.8.9. & 10.

31 Cavendum autem est à *Villalobos, nu. praecedenti relato*, ubi hanc sent. temperat, dummodo hæc donatio non excedat decimam bonorum sponsi partem, quam arrharum nomine potest uxori designare: juxta *l.50. Tauri, hodie l.2. tit.2. l.5. recopil. Castello*. Sed bene *Olanus concord. juris civilis & regii, lit. D. verb. Donatio, n.72.* eum reprobat: quia *l.52. Tauri*, hanc donationem computat inter sponsalitiam largitatem, & non inter arrhas: dicit enim medietatem acquiri per osculum, & integram per copulam: quod sponsalitiæ largitatis proprium est. Hæc autem non mensuratur juxta bona sponsi, sed juxta dotem sponsæ: ut dixi disp. præced. num.1.

S U M M A R I U M.

An si socer donet vestes nurui, nurus eas sibi comparet, vel censeantur donata filio, teneaturque in sua legitima computare? Refertur opinio affirmans, n.32.

Ubi dubium est an animus fuerit donandi, si pretiosæ sint, censentur accommodata ad usum, si autem quotidianæ, censentur donata, & proinde tantum tenetur filius conferre: & si constaret de animo non donandi, quotidianæ essent etiam conferenda, nu.33. Et ibi, an sit sponsalitia largitas hæc donatio vestium quotidianarum?

Idem dicendum est de vestibus datis filiæ per patrem nuptiarum tempore, num.34.

Quid, si non tradat pater has vestes ultra dotem? n.35.

Quid, si pater, aut socer sit valde dives, aut nobilis? n.36.

An sint conferendæ hæ vestes tales, quales tempore collationis fuerint, num.37.

Quid si animus soceri sit donare nurui, & non filio? nu.38. Et ibi, semper inspicitur quod principaliter intenditur.

32 QUæstio IV. An quando socer donat vestes nurui, eas sibi acquirat, censeanturque sponsalitia largitas, & filius teneatur eas conferre? Affirmant aliqui eas vestes indifferenter acquiri nurui, sive ante consummatum matrim. sive post dentur: & idem de jocalibus per socerum nurui datis: filiumque cujus contemplatione dantur, & cui in dubio videntur acquiri, juxta dicenda disp. seq. nu.11. teneri conferre, ac in sua legitima computare: quod si vestes consumptæ aut deteriores factæ sint, earum æstimationem esse in legitima filii computandam. Sic *Anton. Gom. l.29. Tauri, n.15. & l.52. n.67. fin. Molin. tom.1. de just. tract. 2. disput.238. f.1483. fine, & sequenti, & tom.2. disp.430. fine.*

33 Cæterum verius est, ubi non constat de mente soceri donantis vestes, distinguendum esse inter quotidianas & pretiosas: ut illæ censeantur donatæ, & subinde conferendæ non sint, pertinent enim ad alimenta: hæ autem censeantur solum commodatæ ad usum, maneantque in dominio ipsius soceri, ac proinde eo mortuo sint computandæ in legitima filii. Prob. iisdem rationibus, quibus n.10. probavimus virum censeri donare vestes quotidianas uxori, non autem pretiosas. Item probari videtur ex, *l. Si quid earum. ff. de legat.3.* ubi si vir leget uxori sui causa comparata, veniunt in hoc legato quæ socer nurus nomine comparavit: ergo non erant uxoris. Sic docent *Bart. l.1. §. Nec castrense. n.9. ff. de collat. bonor. Bald. l. Omnimodo, 30. § Imputari, nu.4. C. de inoff. testam. & l. Filio cujus, 18. n.14. C. familiæ herciscun.* ubi *Salicet. n.19. Angel. inst. de societ. §. fin. n.9. Nic. de Ubaldis, de success. ab intest. q.5. n.27. (habetur ca.7. tract.) Paulus cons.184. fine, & 427. vol.2. Alex. & Petr. de Ubald.* quos refert, & sequitur *Joan. Lup. rubr. de donat. §.11. num.3. Montal. l.3. fori, t.6. de las herencias, l.6. verb. Lecho quotidiano, Rolãd. cons.10. 12. l.1. Rosella, Donatio 1. n.37. Angel. verb. Peculium, nu.21. Sylvest. Donatio 2. q.5. & Peculium 2. q.12. Gutier. 2. pract. q.20. num.1. Spino speculo testam. glos.18. n.91.* Similiter etiam quotidianæ, conferendæ essent, ubi constaret animum soceri non esse donare. Sic *Salic. hoc num. citatus.* Utrum autem eæ vestes quotidianæ donatæ nurui, censeantur sponsalitia largitas? dicam disp. seq. nu. 21. & 22.

34 Idem dicendum est de vestibus datis per patrem filiæ nuptiarum tempore: nam quotidianas non tenetur filia conferre: pertinent enim ad alimenta: pretiosas autem tenetur conferre, quia censentur tantum commodatæ ad usum, nisi de animo donandi constet. Prob. eisdem rationibus. Sic *Angel. verb. Peculium n.21. Sylv. Peculium 2. q.12. Navar. sum. c.17. n.166. Spino speculo test. gl.18. n.19. Lud. Lop. l.2. de contract. cap.41. fin. Manuel. 1. to. sum. c. 93. num.4.*

35 Intellige tamen ut vestes pretiosæ censeantur accommodatæ filiæ, quando ultra dotem tradit eas pater. Nam alias omnia sunt computanda in dote ei promissa, præter vestes quotidianas quibus uti consueverat: hæ enim cum alimentis ipsi à parentibus collatis usque ad matrimonium initum, computari debent. Sic *Molina tom.1. de just. tract.2. disp.238. f.1484.*

36 2. Intelligunt aliqui censeri accommodatas vestes pretiosas filiæ, aut nurui, nisi nobilitas, aut divitiarum patris, vel soceri copia, donationis præsumptionem efficiat. Sic *Sylvest. Navar. Lud. Lop. Manuel, relati n.34. Tabiena verb. Peculium, q.19. n.20.* ubi *Armilla n.17. Gati t.2. pract. q.20. n.1.* De qua limitatione quando vera sit, satis dixi n.19.

37 3. Intellige vestes pretiosas datas filiæ, vel nurui conferendas esse tales, quales fuerint collationis tempore, & non secundum æstimationem temporis quo traditæ fuerunt. Quia cum manserint in patris, aut soceri dominio, tantumque usum concesserint, augmentum vel decrementum æstimationis earum cedit dominio. Sic *Bartol. l.1. §. Nec castrense, n.9. ff. de coll. bon. Bald. Filio cujus, n.14. C. familiæ herciisc. & ibi Salicet. n.19. Joan. Lup. rub. de donat. §.11. n.3. & ibi ejus addit. Barahona lit. B. Rosella, Donatio 1. num 37. Sylvest. Donatio 2. q.5. & Peculium 2. q.12. Angel. verb. Peculium, n.21.* ubi *Tabien. q.19. num 20. Armill. nu.17. Navar. sum. c.17. n.1.66. Gom. Arias, l.17. Tauri, nu.124.* Quod ergo intelligerem, nisi darentur æstimatæ ea æstimatione quæ facit emptionem: tunc enim censerentur venditæ, & ita pretium quo æstimatæ sunt, esset conferendum.

38 Tandem monuerim, si vestes pretiosas dederit socer nurui animo donandi, & ut ipsi acquirantur, & non filio, non teneri filium eas conferre. Quia nihil sibi donatum est & licet inde ditior efficiatur, parcit enim sumptibus quos in iis vestibus facturus erat: at solum attenditur quod principaliter agitur, & non quod venit in consequentiam argum. *l.2. §. pen. ff. de aqua pluvia arcenda*, ubi permittitur alicui torrentem avertere, ne aqua ad eum perveniat, licet inde vicino damnum inferatur: tantum enim inspicitur quod principaliter agitur, scilicet, avertere suum damnum. Sic ergo in præsentiarum cum principaliter nurui donetur, ipsique acquiratur, considerandum minime est inde filium commodum percipere, ut conferre teneatur.

D I S P U T A T I O XXVI.

Utrùm donata à consanguineis sponsi, sponsæ, vel è contra à consanguineis sponsæ, sponso, censeantur sponsalitia largitas, atque ita acquirantur sponsæ per osculum quoad medietatem: & utrique per copulam, integrè, instar sponsalitiæ largitatis?

S U M M A R I U M.

Quotuplex sit quæstio disputanda, num.1.

Idem quod de donatis à consanguineis alterius conjugis alteri dicitur, dicendum est de donatis ab amicis alterius, nu.2.

Quando utrique conjugi donatur aliquid ab extraneis, nec alterius contemplatione, est dividendum inter illos, nu.3. Idem si donetur utrique ab amicis, vel æque consanguineis utriusque, eo n.3.

Quando donans est consanguineus conjugis cui donat, illi soli acquiritur, n.4. Et ibi explicatur l.1. tit.9. lib.5. recopil.

Quando donans alteri conjugi est æquè utrique consanguineus, acquiritur conjugi cui donatur, nu.5. Idem est, quando alter conjux non est causa proxima illius donationis, n.6.

Quando conjugis donatarii extant benemerita erga consanguineũ alterius conjugis donantem, acquiritur conjugi, cui donatur, nu.7. Et ibi, quid si obsequia, aut beneficia collata essent de communibus bonis.

Quando solius mariti merita extant erga donantem uxori, acquiritur ea donatio ipsi marito, n.8. & standum est voluntati donantis, quando de illa constat, n.9.

Quando consanguineus alterius cõjugis consummato matr. donat alteri, an acquiratur conjugi cui donat, vel conjugi consanguineo cujus contemplatione donat? Refertur opinio, n.10. Et contraria authoris, n.11.

Quid, si à consanguineis alterius, donetur utrique conjugi, n.12.

Quid si consuetũ sit ut consanguinei alterius conjugis alteri donẽt? n.13. Et quid si princeps, vel augusta donaret aliquid uxori sui cõsanguinei.

An exigatur in donatione fieri mentionem affinitatis? n.14.

Quid si res donata conjugi ipsi sint apta, & non consanguineo cujus contemplatione donantur, aut sint indifferentes? n.15.

Quid, si donatio fiat mortuo consanguineo conjuge? n.16.

Quid, de donatis à socero nurui, remissive, n.17.

An esto donata uxori à viri consanguineis censeantur viro donari, si vir sciens ea uxori donata, non revocet, an censeatur illa donare uxori, & morte confirmetur ea donatio? Refertur opinio affirmans, nu. 18. Et contraria authoris, n.19.

Solvuntur argumenta, & enodantur l. Si servus communis, ff. de donat. inter vir. & uxor. & l. finalis, in fine, C. de usu & usufructu, n.20.

An donata sponsa à consanguineis sponsi, vel è contra, censeantur sponsalitia

falitia largitas, & instue ejus acquirantur? Refertur opinio affirmans, n. 21. Et contrarin amhoris, n. 22.
Ea donatio habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, n. 23.

1 QUæstionis hujus decisio pendet ex alia, quare ea præmitteoda est. Duplex igitur est pertractanda quæstio. Prior de donatis viro à consanguineis uxoris, & è cootra. Posterior de donatis à consanguineis unius sponsi alteri aote coosummatum matrim.

2 Quæstio I. An donata à consanguineis viri, uxori, & è contra à consanguineis uxoris, viro, acquirantur conjugi consanguineo cujus contemplatione donaotur, vel potius ipsimet conjugi, cui douantur? Præmitteodum est, idem prorsus dicendum esse de doaatis ab amicis unius coojugis alteri, quod dicemus de donatis à consanguiocis. Sicut enim in hoc casu ratione consaoguinitatis oritur præsumptio, factam esse dunationem ratione ac contemplatiune consanguinei, ita in illo, ratione amicitiæ. Colligitur ex *l. Sed si plures, §. In arrogato, ff. de vulga.* ibi, *si arrogatoris amicus, vel cognatus*: ubi data per amicos vel cognatos æquiparavit. Item quia dispositum in consanguineis ratione præsumpta amoris & dilectionis, censetur dispositũ in amicis non levi amicitia conjunctis, *l. Cum allegas, C. de castrensi peculio, l. 12. l. 3. t. 9. l. 5. recop. Castella*, ibi, *donadio de pariente, o amigo.* ubi *Matienzo gl. 4. n. 1. & dialogo relatorum 3. p. c. 15. & seq. Azebedo alios referens in l. 3. nu. 6. & l. 34. n. 3. t. 6. l. 3. recop.* hoc docent. Et colligitur etiam ex *l. 9. t. 5. p. 6.* ibi, *lo que viniesse dado algun su amigo de aquel que lo prohiio.* Et in propriis terminis indifferenter de amicis, vel coosanguineis, in præseoti, casu loquuntur *Bart. cons. 11. n. 3. l. 2. Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato*, (ibi enim hunc §. explicuit) *num. 9. vulga. Joan. Lup. l. 32. Tauri, n. 11. & rubr. de donat. §. 45. n. 7. & 12. fin. Sylvest. Donatio 2. q. 5. Gutier. 2. pract. q. 120. n. 8. & 9. Lud. Lop. l. 2. de contract. cap. 47. §. Sed de his donation.*

3 Hoc præmisso, quæ apud authores certiora sunt propooam: deinde quæ dubia sunt, disputabo. 1. Igitur certum est, quando utrique conjugi donatur aliquid ab extraneis, ita ut nulla sit conjectura alterius contemplatione dari acquiri societati, & proinde dividendum esse inter utrumque conjugem, sicut alia bona constante matrim. acquisita. Quia utrique datur, & cum non sit conjectura contrariæ voluntatis, utrique debet acquiri. Sic *Anton. Gom. l. 52. Tauri, num. 67. Gutierrez 2. pract. qu. 120. num. 9. Joan. Garcia de conjugali quæstu, n. 154. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 430. conclus. 1.* Idem dicendum est, de donatis utrique, ab amicis utriusque. Sic *Joan. Garcia, & Molina, ibid.* Idem si sit donans utrique æque coosanguineus utriusque. Sic *Molina ibid.* Quia in his eventibus non est in oppositum coujectura, & ex altera parte utrique fit donatio.

4 2. Certum est, quando donans est consanguineus illius conjugis cui douat, illi acquiri, oec esse cum alio divideodum. Habetur expresse *l. 3. tit. 9. lib. 5. recopil. Castella*: quam mious bene expendit *Azebedo ibi num. 8. & l. 2. num. 25.* ut faciat contra opinionem Bartoli, & communem quam amplectemur, n. 11. asserentem dooata à consanguioeis viri, uxori, acquiri viro: quasi hæc lex generaliter statuat acquiri donata à quibuscunque consanguineis, ipsi conjugi donatario. Nam vere hæc lex intelligitur quando donator est consanguineus ipsius donatarii. Et ita eam intelligunt *Joan. Garcia de conjugali acquæstu, num. 115. Gutierrez 2. practicar. q. 120. num. 9. fin.* Vel ut intelligit *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 44. n. 2.* quando donaret consanguineus unius conjugis, alteri conjugi, & constaret de ejus mente esse, ut omoino acquireretur conjugi dunatario.

5 3. Est certum, quando dooans alteri conjugi est æque utriusque cousanguineus, illi tantum cui donat, acquiri, oisi aliunde diversa sit conjectura. Quia tunc illi tantum fit donatio, nec est conjectura præsumendi potius alterius conjugis, quam sui contemplatione fieri. In hoc enim casu loquimur. Sic *Gutier. 2. practicar. q. 120. n. 22.*

6 4. Videtur certum, quando consanguinitas, vel amicitia cum altero conjuge, est tantum causa remota, vel occasio ut alteri donetur, non autem causa proxima, soli conjugi donatario acquiri. Ut si consanguineus uxoris donat viro, ita ut non donasset nisi propter uxorem, tunc uxor erit causa immediata & proxima ejus donationis: & locum habebit quæstio, an id donum acquiratur uxori, cujus causa ac contemplatione donatur, vel potius viro cui donatur. Si autem propter uxorem, & ob ejus consanguitatem, donans notitiam viri habuit, verum non propter uxorem proxime donat, sed quia ex amicitia cum eo contracta, æque aut plus illum diligit, quam uxorem: tunc consanguinitas uxoris erit causa remota, seu occasio: vera autem & proxima causa erit amicitia cum viro ioita, & ita in hoc casu proculdubio donum acquiretur viro, non autem uxori donatoris consanguineæ. Sic colligitur ex *l. Socium qui in eo, §. finali, ff. pro socio.* Et ratio est, quia cum de voluntate donantis non constet, & ex conjecturis deprehendenda sit, major est conjectura pro donatario: urget enim in ipsius favorem, tum ipsi factam esse donationem: tum etiam, æqualem aut majorem amicitiam cum ipso initam esse. Sic *Bartol. l. Sed si plures, §. In arrogato, num. 3. ff. de vulga. & ibi Alexand. nu. 6. Cuman. nu. 3. Paulus ibi, §. Ad substitutos, nu. 6. Joan. Lupus rub. de donat. §. 65. num. 65. Montalvus l. 9. fin. t. 5. p. 6. & l. 3. fori, t. 4. l. 7. verb. Otro, Castillo l. 52. Tauri, num. 16. Sylvest. Peculium, 1. qu. 15. Angel. verb. Peculium, n. 13.* ubi *Tabiena n. 14. Navar. sum. Hisp. c. 17. nu. 164. Greg. Lop. l. 3. verb. igualmente, n. 10. p. 5. Suarez l. 3. fori, t. de las ganancias, l. 1. n. 32. vers. Videtur hoc facere. Azebedo l. 5. recop. t. 9. l. 3. num. 9.* Quamvis enim multi ex his Doctoribus non loquantur in casu nostro, sed quaodo filius contemplatione patris aliqood donum acquirit, dicantque acquiri patri, quando pater est causa proxima, secus quando est remota: at casus est umnino similis.

7 Hinc infertur, quando uxoris extant benemerita erga consanguineum viri donantem, in dubio ipsi uxori acquiri. Ut si ægre valenti donatori magna cura ministravit, vel alia obsequia exhibuit. Quia tunc præsumitur viri consanguinitatem esse causam remotam, proximam vero illa uxoris benemerita. Item, quia quando præcesserunt donatarii merita, præsumitur donationem animo remunerandi factam fuisse. Et ex *l. Si vero non remunerandi, §. Idem Papinianus, ff. mandati*, & ex aliis multis probavi, hoc libro 6. disp. 6. nu. 3. Sic docent *Joan. Lup. rubr. de donatio. §. 45. n. 13. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 26. n. 1. & cons. 81. nu. 51. vol. 1. Gutierez 2. practic. qu. 120. fine, Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 430. post 4. conclusionem*, ubi bene addit, si obsequia de commuoibus boois essent præstita, aut beneficium collatum, censeri commune utrique conjugi, sic donatum, nil impedieote si urbanitatis, aut honoris causa ad uxorem mittatur.

8 5. Videtur certum, quando mariti benemerita præcedunt erga donantem uxori, donum factum uxori, acquiri marito. Verbi gratia, vir est medicus, magnamque curam adhibuit medens viro morbo laboranti: vel est causidicus, ac procurator negotii alicujus viri, tunc si hic mittat donum uxori, absque dubio id acquiretur marito. Quia manifesta est conjectura voluntatis donandi marito, in remunerationem obsequii exhibiti, vel saltem ad ejus benevolentiam captaodam, ut sedula cura illud negotium exequatur. Sic in simili casu probat textus *l. Profectitia. ff. de jure dot. & ibi glossa in principio, & Bald.* dum dicunt esse dotem profectitiam, quam aliquis filiæ constituit ob patris benemerita, quasi ex bonis patris provenientem. Sic *Menoch. ea præsumpt. 26. proximè citata, num. 3.* Et in simili casu, docent idem *Joan. Lup. rubr. de donation. §. 45. n. 19.*

9 6. Certum est quando coostat de donantis voluntate, cui voluerit acquiri donum, illius effici. Cum enim acquisitio ex donantis voluntate pendeat, dum de illa constat, illi standum est, nec ad cunjecturas recurrendum. Et ita fatentur omnes.

10 Tota ergo difficultas versatur in hoc, an quando vere sumus in dubio, cujus cuntemplatione consanguinei viri doneat uxori, vel consaoguiuoei uxoris doncnt viro, & utri illorum voluerint donum acquiri, sit sufficiens conjectura, consanguinitas alterius, ut censeatur illius contemplatiooe donatum, & ipsi voluisse donantem acquiri, quod alteri ejus conjugi donavit: & proinde soluto matrim. donum illud esset conjugi consanguineo, ac ejus hæredibus restituendum? Duplex est sententia.

11 I. Ait, licet in hoc dubio præsumatur donationem fieri contemplatione conjugis consauguinei, vere tamen ipsi non acquiri, sed conjugi donatario, quare soluto matrimonio minime restituendum esse. Prubatur ex *l. Si servus commun. 39. de donation. inter virum, & uxorem*, ubi expresse habetur, si vir donet uxori rem suam, & duorum fratrum ejus simul, videntibus ac consentientibus fratribus, non valere pro tertia parte quæ est viri, validam tameo esse donationem pro duplici parte fratrum viri. & concludit textus ex duabus partibus reliquis nihil debere mulierem reddere. Ex quo textu sic arguo, hæ duæ partes donatæ sunt uxori, à fratribus viri, & acquiruntur uxori, & non viro, cum textus dicat fuisse validam donationem uxori factam, ergo dooata à consanguioeis viri, uxori, non viro, sed uxori acquiruntur. 2. quia si socrus donet nurui, valet statim irrevocabiliter donatio. Ut expresse habetur *l. Si eo in vacuam, 2. ff. de donation. inter virum, & uxorem*, & similis casus habetur *l. Si mater, & l. Si constante, C. de donat. ante nupt.* ergo dunata à consanguineis viri, uxori, acquiruntur uxori. 3. probatur, ex doctrina *Bartoli l. Si vero, §. 1. ff. solut. matrim.* & communi, ubi docent, quia de more, est ut detur ambasiatoribus, & donum contemplatione mittentis traditum, ipsis & non mittenti acquiri. Sed similiter consuetudo habet, ut viri consanguinei dooa mittant uxori: ergo licet viri contemplatione mittantur, acquirentur ipsi uxori. 4. quia *l. Sed si plures, §. In arrogato, ff. de vulgari*, cui potissimum contraria sententia innititur, ejus intentum minime probat: quia dispositum in ea, ut quicquid arrogatus filius cuntemplatione arrogatoris, donatione acquirit, videatur arrogatori acquisitum, provenit ratione patriæ potestatis, ob quam filius patri acquirit: unde nemo diceret donum datum filio sui juris effecto, patris contemplatione, acquiri patri. Similiter si ego essem amicus Petri, & alter ejusdem Petri amicus, ejus contemplatione mihi vas argenteum donaret, mihi prorsus acquireretur: ergo similiter cum uxur possit sibi acquirere, nec sub viri potestate sit quoad locrorum acquisitionem, si quid sibi à viri consanguineis, ejus contemplatione donetur, suum efficietur. Ultimo probatur ex *l. finali, C. de usu & usufruct. fine*, ibi, *cũ plerumq; verisimile sit testatorẽ contemplatione magis filii, quam patris usumfructum filio reliquisse.* Ubi *glossa finalis*, inquit in dubio potius filii contemplatione relictum præsumi. Idem *Bartolus ibi*, ponderatque illud verbum. Verisimile, quod enim verisimile est, non est certum, sed dubium: ergo similiter in nostro casu, in hoc dubio donata uxori à

viri consanguineis, non præsumentur ita viri contemplatione donari, ut ipsi acquirantur. Et hæc sententia est valde probabilis: & eam tenent *Bald cons 316. num. 2. volum. 4. Salicet. l. Nec inter, C. de donat. inter vir. & uxor & l. Si sponsus, §. Si de donat. ff. de eodem tit. Cumanus l. Sed si plures, §. In arrogato, n. 4 fine, ff. de vulga. Angel. & Roma.* quos refert *Iason ibi, § Ad substitutos, n. 8.* & censere videtur *n. 9.* esse probabilem, tantum enim oppositam dicit esse tutiorem. Eandem tenent *Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato, num. 9. ff. de vulga. Alciatus de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 18. per totum, & ibi Nicol. ejus additionator: Zasius l. 2. satel lect. singul. c. 9. Menoch. de præsumpt lib 3. præsumpt. 26. n. 17. Manuel Mendez l. Cum oportet, 1. p. verb. Ex ejus substantia, num. 9 C. de bonis quæ liber. Avendano l 29. Tauri, glos 4 num. 10. & 14. Caldas l. Si curatorem, verb. Lesis, num. 117. C. de in integr. restit.* & favet huic sentent. *glos. l. Ut liberis, verb. In ipsos, C. de collatio.*

11 II. Sent. quam veriorem reputo, docet in dubio donata à consanguineis viri, uxori, censeri donata viro, & sic soluto matrimonio esse viro, vel ejus hæredibus restituenda: & è contra, donata viro à consanguineis uxoris, censeri donata uxori, ipsique esse soluto matrim. vel ejus hæredibus reddenda. Probatur ex *l. Sed si plures, §. In arrogato, fine, ff. de vulga.* ibi, *& si quid beneficio arrogatoris acquisivit, & hoc substitutum posse habere: ut puta, si arrogatoris amicus, vel cognatus ei aliquid reliquit*: ubi patre instituente arrogatum, & ei substituente pupillariter alium, mortuo arrogato, habebit substitutus bona quæ arrogatus habuit ab arrogatore, ejusque cognatis, & amicis. Quia arrogatoris contemplatione sunt acquisita: & per consequens sunt ipsius: ergo similiter in nostro casu, cum ratione conjugis consanguinei videantur alteri acquisita, cum nulla alia conjectura sit aliud præsumendi, censebuntur donata ipsi conjugi consanguineo, licet alteri ejus conjugi donentur. 2. probatur, ex *l. Si quid earum, in principio, vers. Ex quibus ff. de legat 3.* ubi si vir legavit uxori quæ sui causa comparata sunt, in hoc legato comprehunduntur quæ socer nurus nomine comparavit. ergo non erant ipsius uxoris, sed viri. 3. probatur ex *l. Additio, ff. de acquir. hæred.* ubi acquisita alicujus contemplatione, dicitur acquiri ea re ejus. Tandem, quia cum nulla sit ratio donandi illi uxori, non est cur præsumatur illi datum à consanguineis viri, sed taliter datum, ut acquiratur ipsi viro: & è contra: cum tota donandi ratio sit illa consanguinitas. Hanc tenent *Bart. d. l. Sed si plures, §. In arrogato, n. 4.* ubi *Alex. n. 13. Paul. ibi, §. Ad substitutos, n. 4. Iason. eod. §. Ad substitutos, nu. 9.* dicens esse tutiorem, & durum, in practica ab ea recedere: & eam tenet *idem Iason. l. Ut liberis, n. 17. C. de collat.* dicens esse communem: *Abb. c. Quia plerique, n. 36. de immunit. Eccles. Joan. de Imola l. Si pater, §. Ad substitutos* (ibi enim hunc §. legit) *num. 7. ff. de vulg. Angel. instit. de actio. §. Fuerat, n. 26. Antonius, Decius, Cornens, Barbatius, Ruinus, Decius Rota*, quos refert *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 26. nu. 13. Cagnolus l. Contractus, nu. 38. ff. de reg. jur. Ioan. Lup. rub. de don. tota §. 45. Roland. cons 10. n. 10 & 11. vol. 1. Mensalvus l. 9. tit. 5. p. 6. Rosella Donatio 1. n 39. Syl. Donatio, 2. q 5. Navar. summa c. 17. n. 166. Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 67. Iulius Clarus* dicens communem, *l. 4. recept. verb. Donatio, q. 10. vers. Sed nunquid in Ant Gabr. in mea edit. tom. 2. commun. lib. 17. fol 311. col. 2. verb. Sponse, Mascardus de probat. concl. 564. n. 5. 6. 7 Ioan. Gutier 2. pract. q. 120. n. 9. Ioan. Garcia de coniugali acquæstu, n. 116. Azora de partitio. 1. p. t. 8. n. 19* Et ex Theologis, *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. vers Ius. 2. Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 47. §. Sed de his donationibus.*

12 Intellige hanc sententiam, licet à consanguineis alterius fiat utrique conjugi simul donatio: adhuc enim facta censetur consanguinei intuitu, & ut illa acquiratur. Sic *Ant. Gom l. 52. Tauri, nu. 67. Gutier. 2. practic. quæst. 120. n. 9.*

13 Hæc tamen sententia aliquibus modis est temperanda. 1. nisi princeps, vel augusta, vel eos repræsentans donaret aliquid uxori sui consanguinei, tunc enim acquireretur ei cui donatio fit: per *l. Cum multa C. de bon. quæ lib.* Non enim censentur hi alterius contemplatione donare. Sic *Bart. cons. 11. num. 1. lib. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 26. num. 11.* Cæterum quando ob viri obsequia princeps donaret aliquid uxori, credo viro acquiri in dubio. Censetur enim donato in remunerationem. Ut in simili docet *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. n. 19.* ubi dicit acquiri patri, donatum filiæ per principem, ob patris servitia. 2. Limita, nisi aliud habeat consuetudo: si enim consuetum sit ut consanguinei viri dent uxori, & è contra, acquiritur res donata ei conjugi cui donatio fit. Sic *Bald. l. Cum te, nu. 3. C. de donat. ante nupt. Paulus, l. Sed si plures, §. ad substitutos, nu. 4 ff. de vulga.* favet *Castillo l. 52. Tauri, num. 15* ubi consuetudinem servandam esse docet. Sed hæc limitatio sano modo intelligenda est, nimirum quando consuetudo non tantum est sic donandi, sed ut sic donata acquirantur ei conjugi cui donantur. Nam in dubio semper donatio videtur esse facta secundum loci consuetudinem: juxta *Baldum l. 2. C. de iure dot.* Sic *Alexan. l. Sed si plures, §. In arrogato, num 13 ff. de vulga. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. nu 12. & 13. Roland. cons. 10. nu. 11. init. vol. 1. Menoch.* alios referens *de præsumpt. l. 3. præsumpt. 26. n. 10. Ioan. Garcia de coniugali acquæstu, n. 122. Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 13. Azebedo lib 5. recop. t. 9. l. 3 n. 10.*

14 3. Limita, dummodo in donatione mentio fiat affinitatis. Verbi gratia, Do Mariæ uxori consanguinei mei, vel quia nupta est Titio: tunc enim viri contemplatione censetur facta, ipsique acquiritur: secus mentione viri minime facta: ut Do Mariæ vel Mariæ nuptę. Probatur doctrina *Bartoli l. finali, ad finem, C. de usufruct. & l. Cum aliquis, nu. 3. C. de jure deliber. & ibi Alexandri. & Iasonis n. 2.* & aliorum quos refert & sequitur *Caldas l. Si curatorem, verb. Lesion nu, 115. C. de in integ. restit.* ubi docent relicta filio, non censeri patris contemplatione relinqui, nisi mentione facta patris, & patriæ potestatis: ergo idem dicendum est in nostro casu. Sic docet *Angel. de Perusio, l. Sed si plures, §. Ad substitutos, ff. de vulga. Ioan. Garcia de conjug. acquæstu, num. 108. 117. 118.* Sed hæc limitatio reiicienda est: parum enim refert, sive mentio affinitatis fiat, sive non: cum enim non sit alia ratio donandi, nisi consanguinitas alterius conjugis, semper illius contemplatione in dubio præsumitur donari. Nec obstat doctrina Bartoli, & aliorum, quia ea intelligitur cum non est aliqua conjectura præsumendi donationem fieri contemplatione patris, Ut si donet filio aliquis extraneus, tunc enim ut conjectura acciperetur præsumendi donationem fieri patris contemplatione, oporteret non tantum facere mentionem patris, tunc enim censeretur poni causa demonstrationis, *l. His verbis, fine, ff. de hæred. instit.* sed etiam patriæ potestatis, ut tibi filio Titii quia es sub patris potestate. Et sic *Bartol. l. fin. C. de usufruct.* se explicat dicens, quando non est alia conjectura, ut *l. Sed si plures. §. In arrogato, ff. de vulgar.* Quare ea doctrina non habet locum ubi est alia conjectura, ut qui amicus, vel consanguineus patris, vel mariti donat. Et sic eam limitationem reiiciunt *Alex. de Imola, d. §. In arrogato, n. 13. Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato, (ubi illum §. explicuit,) n. 9. vers. Quarto nota, & Ioan. de Imola ea l. Si pater §. Ad substitutos, nu. 11. ff. de vulgari. Ioan. Lup. rubr. de donat. § 45 nu 7. Gutier. 2. pract. qu. 120 n. 9.* Addit bene *Ioan. Lup.* si fiat mentio uxoris parum referre, præcedat nomen proprium ipsius uxoris, ut Mariæ uxoris, vel nomen uxor, præcedat, ut uxoris Mariæ: ipsumque sequitur *Ioan. Lupum Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 26. nu 5.*

15 4. Limita, nisi res donatæ conjugi à consanguineis alterius, sint aptæ soli conjugi cui donantur: tunc enim illi acquiruntur. Verbi gratia, si consanguinei mariti, dent uxori ornamenta solis fœminis convenientia: vel consanguinei uxoris, viro, res solis viris convenientes, ut arma, equum, vestes viriles. Probatur: nam propria & vera regula interpretandi in dubio testantium & aliorum contrahentium dispositiones, est ut intelligatur juxta rei & subjectæ materiæ naturam & conditionem. Ut bene tradunt *Covar. pract. c. 38. num. 12. vers. Quod si dixeris, Mantica de conject. ult. vol. lib. 6. tit. 12. n. 3. & 4.* idque confirmat, nam licet legatum Episcopo ab ejus consanguineis, censeatur intuitu personæ relictum, *c. Requisisti, de testam.* at si esset res Ecclesiæ conveniens, ex qualitate rei donatæ præsumeretur contemplatione Ecclesiæ relictum: & è contra relictum Episcopo ab extraneo censetur contemplatione Ecclesiæ, at si res non esset apta Ecclesiæ, ut falco, vel canis, censeretur respectu personæ: ut docet communis sententia, *d. cap. Reliquisti.* ergo idem in nostro casu dicendum est. Secundo, nam in donatis, ambasiatoribus, seu legatis, communis est Bartoli, & aliorum distinctio, quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 27. num 2. & 3.* ut si talia sint, ut potius conveniant ipsis, quam Principi mittenti, censeantur ipsis acquiri, ipsorumque contemplatione donata: secus si potius conveniant Principi mittenti: ergo. Sic tenent *Bartol. consil. 11. lib. 2. num 3. Angel. de Perusio, l. Sed si plures, § Ad substitutos, ff. de vulgari, Mascard. de probat. conclus. 564. num. 7. Gutier. 2. practic. quæst. 120. n. 14. Azebedo l. 5 recop. t. 9. l. 3. n. 10.* Non tamen convenit inter hos doctores quid dicendum sit quando res donata est indifferens utrique sexui: ut vas argenteum, tela serica ex qua vestes utrique sexui confici possunt. Nam *Angel.* ibi censet esse cōjugis consanguinei, cujus contemplatione alteri donatur, dummodo maneat res in eodem statu, id est, tela illa incisa non sit, & fiat in donatione mentio affinitatis. Idem *Azebedo eo. n. 10.* absque hac 3. limitatione, *Bart.* vero *eod. n. 3.* censet esse communem utrique conjugi: quia datur ratione matrim. quod est quædam societas, *l. 1. ff. de ritu nupt.* & ita ratione societatis, & ut illi acquiratur: per *l. Si socium, in fine, & l. Verum §. Si servo, in fine, ff. pro socio.* At *Gutier. eodem nu. 14.* dicit acquiri conjugi consanguineo donatoris, cujus contemplatione donatur: & intelligit priorem limitationem, nisi consanguinei vel amici mariti res uxori convenientes donassent ad sublevandam ipsius mariti inopiam. Et hæc limitatio sic intellecta, est valde probabilis. Probabilius autem credo, non esse admittendam hanc limitationem: sed sive res conveniant soli viro, sive soli uxori, sive utrique communes sint, acquiri conjugi consanguineo, cujus contemplatione alteri donantur. Ducor, quia adhuc intuitu conjugis consanguinei donantur, & nulla est conjectura sufficiens ut credatur voluisse donatorem acquiri sexui, cui ea dona conveniunt. Nam si conveniant soli uxori, videntur viri consanguinei donantes voluisse consulere mariti utilitati, qui de iis rebus uxori providere tenebatur: si vero sint uxoris consanguinei, qui viro donarunt res ei soli convenientes, licet uxor non teneretur de his providere, ac expensis communibus providendum erat, atque ita negari nequit, quin donatio in uxoris utilitatem cedat, & sit ipsius contemplatione, & ut ipsi acquiratur, facta. Et ideo prædictam limitationem reiiciunt *Ioan. de Imola, l. Si pater, §. Ad substitutos, num. 12. ff. de vulga. Alexand. l. Sed si plures, §. In arrogato, n. 13. ff. eodem titul. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. num. 8. & P. Roland. consil. 10. num. 11. lib. 1. Ioan. Garcia de conjug. acquæstu, num. 119.* Nec

obstant

obstant rationes oppositæ. Non prima, quia Episcopus non tenetur Eccelesiæ de suis bonis providere, nec quod Ecclesiæ donatur, cedit in Episcopi utilitatem, cum bona sint omnino distincta, quare non nirum est, si in iis donis conjectura accipiatur ex rei donatæ qualitate, an conveniat Episcopo, vel Ecclesiæ. Quare ea regula, quam tradunt *Covar. & Manrica*, intelligitur ubi non est alia opposita conjectura. Nec obstat secunda ratio de ambasiatoribus. Quia ambasiatores consueverunt remunerari, & ita nisi ex qualitate rei donatæ accipiatur conjectura contrariæ voluntatis donantis, præsumitur illis donari.

16 5. Limita, si donent consanguinei superstite consanguineo conjuge, nam si illo defunctu donent alteri conjugi, donatio efficietur illius conjugis cui fit. Quia quoties aliquid fit contemplatione, & favore alicujus, cessat contemplatio, & favor illo defuncto. Ut late *Tiraquell. tract. de cessante causa, n. 107. Sic Azebedo l. 5. recopilat. titul. 9. l. 3. n. 12.*

17 Quid autem dicendum sit de donatis à socero nurui? dixi disp. præcedenti, n. 32. & sequentibus.

18 Tandem dubitatur, an retenta hac opinione, ut donata uxori à consanguineis viri, censeantur viro donata, si vir conscius minime revocet, censeatur illum eas res donare uxori, talisque donatio morte viri confirmetur, & instar cæterarum donationum, quæ inter conjuges fiunt? Aliqui censent partem affirmantem. Cui autem fundamenro innitantur, ignoro. Sic docent *Paul. l. Sed si plures. §. Ad substitutos, num. 4. ff. de vulg. Ioan. de Imola, l. Si pater, §. Ad substitutos, num. 11. ff. eodem tit. Anton Gomez l. 52. Tauri, num. 67. Manuel Mendez l. Cum oportet, 1 p. verb. Ex ejus substantia, num. 9. C. de bon. quæ liber. Ioan. Garcia de conjugali acquæstu, num. 106.*

19 Sed verius est, non censeri virum donare uxori, licet ratam haberet eam consanguinei donationem, & ita morte viri minime eam confirmari. Prob. quia in dubio non præsumitur donatio, *l. Cum de indebito ff. de probat.* ut dixi disp. præced. nu. 10. ubi probavi, non præsumi donationem ex traditione per virum facta uxori, vestium pretiosarum: ergo cum hic nulla adsit conjectura sufficiens ad præsumendam donationem, ea in dubio præsumenda non est: nec sufficiens erit, permittere & ratum habere ut uxori tradatur, cum minus id sit, quam si vir ipse traderet, per quod non præsumitur donatio. Deinde, nam quoties ex actu aliquo conjectura alia quam donationis accipi potest, non præsumitur donatio (ut probavi disp. præced. num. 10.) sed ex ea ratihabitione potest sumi conjectura voluntatis viri, ut res ea tradatur uxori ad usum: ergo non præsumitur donatio. Tandem quia sæpe vir ignorabit ea dona ad se pertinere, quare voluntatis donandi præsumptio minime capi poterit. Sic tenent *Ioan. Lupus referens decisionem Rotæ rubr. de donat. §. 44. fine. Gutierez 2. pract. q. 120 n. 2. 11. & 12. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 340. concl. 4.*

20 Ad argum. prioris sent. proposita, num. 10. resp. Ad 1. dic esse diversum casum: quia in eo casu intentio viri fuit ut servus ille communis omnino daretur uxori, siquidem ipse dedit consentientibus fratribus: quare videtur etiam ea intentio donantis esse nubia. Ad 2. dic illas leges non tendere ad decisionem casus nostri, nempe, in casu dubio cujus contemplatione censeantur donata, & cui acquiratur: sed an sicut erat prohibita donatio inter conjuges, sic inter conjunctos eorum: & definiunt non esse sed valere statim. Vel secundo dico, intelligi quando constat de intentione donantis esse, ut remaneant illa dona uxori. Ad 3. respondetur, ambasiatoribus esse consuetum donari, ut ipsis acquiratur, in remunerationem legationis: conjugibus autem licet consuetum sit ut à consanguineis alterius conjugis donetur, id non esse, ut donatario conjugi acquiratur, sed conjugi consanguineo donantis, cujus contemplatione donatio fit. Ad 4. fateor filium emancipatum non acquirere patri donata ipsius patris contemplatione, nec similiter in alio casu proposito in 4. argum. at ibi id evenit, quia is filius est jam omnino à patre sejunctus, & quasi persona extranea: & idem dico in alio casu proposito, & ut vulgo dicitur *hazen rancho por si*, & sic donans illis viderur ea mente affectus, ut ipsis acquiratur: cum norit nihil commune habere cum patre, vel cum aliquo amico. Conjuges autem sunt una caro, eisdemque expensis vivunt, bonorumque societatem habent, & quod alteri donatur, cedit in utriusq; commodum, & ita in illis merito cõsideratur cujus contemplatione donum acquisitum sit ad discernendum donantis animum qui voluerit acquiri: non autem in casibus propositis. Ad ultimum respondetur, illam legem procedere, quando non est alia conjectura præsumendi contemplatione patris donari: ut dixi nu. 14.

21 Quæstio II. An donata à consanguineis sponsi, sponsæ, vel è contra, antè consummatum matrim. censeantur sponsalitia largitas, & more illius acquirantur? Quæstio hæc locum habet, retenta 2. sent. quam amplexi sumus, nu. 11. ut donata à consanguineis sponsi, sponsæ, censeantur donata sponso, & ipsi acquirantur: & è contra. Nam si teneamus 1. sentent. relatam, n. 10. asserentem ipsi donatario acquiri, non erit sponsalitia largitas. Cum hæc tantum sit quæ ab ipso sponso procedit. Duplex est sentent. I. ait esse sponsalitiam largitatem, & more illius acquiri. Ducitur, quia consanguinei sponsi donantes sponsæ, censentur donare sponso, & sponsus sponsæ, & è contra, quando consanguinei sponsæ donant sponso, censentur donare ipsi sponsæ, & sponsa sponsu: ergo erunt ea dona, sponsalitia largitas. Quia quæcumque donata inter sponsos ante consummatum matrim. censentur sponsalitia largitas: (ut dixi disp. præced. num. 30.) Hanc tenet *Ioan. Lup.* aliquantum dubius, *rubr. de donation. §. 45. nu. 10.* & absque ea dubitatione affirmat *idem Ioan. Lup.* addens idem esse de donatis ab amicis sponsi, sponsæ, vel è contra, *l. 52. Tauri, n. 11. Castillo, ibi n. 8. Azevedo l. 5. recop. t. 2. l. 4. nu. 17. Ioan. Garcia de conjug. acquæstu n. 107.*

22 II. Sentent. (cui adhæreo) ait non esse sponsalitiam largitatem, & ita minime acquiri per osculum, aut copulam, sed semper esse illius cui præsumitur donatio facta. Ratio est, quia in dubio non præsumitur sponsum ea sic donata velle sponsę donare, nec è contra: ut satis probavi nu: 16. unde non sibi constat *Ioan. Lup.* quem ibi retuli, nam eo loco dicit hanc non esse donationem: cujus contrarium asserit loco quem n. præcedenti retuli. Ita tenent *Gutier. 2. pract. q. 120. n. 10. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 430 conclus. 3.*

23 Tandem monuerim, id quod datur à consanguineis, vel aliis pro ipsis sponsis, habere tacitam conditionem, si matrimonium sequatur: sicut sponsalitiæ largitati ea inest tacita conditio, per *l. Cum veterum. C. de donat. ante nupt.* Ita docent *ibi Cynus*, sic extendens illum textum: *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 3. nu. 5. Castillo l. 52. Tauri, n. 8. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 3.*

DISPUTATIO XXVII.

Quæ sit arrhatum natura, quo pacto acquirantur, & an dentur in præmium virginitatis, ita ut quæ virgo non est, si talis credebatur à viro, teneatur arrhas restituere?

SUMMARIUM.

Arrha quid sint n. 1. Et ibi remissive, quando acquirantur? & an distent à donatione propter nuptias? & an uxor simul cum sponsalitia largitate eas acquirat? & quid, si est putativa?

Quot sint quæstiones disputandæ? n. 2.

An arrha dentur in præmium virginitatis, restituendæque sint ab ea quæ virgo non est? Refertur opinio affirmans, in sponsalitia largitate, & in aliis donatis per sponsum sponsæ, n. 3.

Contraria authoris, tam in arrhis, quam in sponsalitia largitate, n. 4.

An si viduus constituat dotem fœminæ, credens eam esse virginem, teneatur ea, si virgo non sit restituere, n. 5. juncto n. 3.

Verba posita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur secundum juris dispositionem, n. 5.

Solvuntur argumenta, n. 6. Et ibi, verba apposita in contractu ex tabellionum usu an aliquid operentur. Et enodatur l. Rei uxoris, C. de donat. inter vir. & uxor.

An peccet fœmina virginitatem simulans, remediisque utens, ut virgo appareat ut sic nubat, & qui tale matrimonium, defectum virginitatis conscii procurant. Proponuntur argumenta ad probandum peccare: & refertur quædam opinio, n. 7.

Non peccat hæc puella contra justitiam, n. 8.

Nullo modo, peccat quando certum est virum non percepturum id vitium, vel si percipiat, fore ut non valde ægre ferat, n. 9.

Si est probabile fore ut vir sciat, & valde ægre ferat, peccat lethaliter contra charitatem, n. 10. Et solvuntur argumenta, n. 11.

1 Ut ultimam huic libro manum imponamus: superest agere de donatione inter conjuges, quam Hispani *arras* appellant. In quo tractatu hic ordo servandus est. 1. de natura ipsa arrharum, & quando ob causam dentur, qualiterque acquirantur, & quo tempore constitui possint, disputandum est. 2. de quantitate in qua constitui possunt, & an extrahendæ sint de toto bonorum corpore, vel de ea parte de qua potest vir in præjudicium ascendentium, vel descendentium libere disponere. Et an maritus cui integra dos non solvitur, teneatur integras arrhas solvere. 3. quis possit arrhas promittere. Tandem, qualiter possit uxor soluto matrim. de arrhis disponere.

2 Supponendum est, jure communi accipi arrhas pro ea re quæ traditur inter sponsos, in signum & pignus matrimonii futuri. De quib. arrhis late disputavi, lib. 1. disp. 35. & sequentibus. In Hispania autem accipiuntur arrhæ, pro donatione quam facit sponsus sponsæ, vel maritus uxori, in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ sponsæ, quam ipsa soluto matrimonio lucratur: ut dixi hoc lib. 6. disp. 1. n. 1. ubi etiam explicui, qualiter differant à donatione ante nuptias. Acquiruntur autem per matrimonii consummationem, tuncque uxoris efficiuntur: ut dixi hoc 6. lib. disp. 22. nu. 18. Utrum, autem uxor putativa eas lucretur? dixi hoc 6. lib. disp. 20. n. 3. Si autem arrhæ, & sponsalitia largitas adsint in matrimonio, an uxor utraque acquirat? dixi hoc 6. lib. disp. 22. n. 1. & sequentibus.

3 Duo autem potissimum hic vertuntur in dubium. Alterum est, an dentur in virginitatis sponsæ præmium, aliterque restituendæ sint. Alterum, an peccet mulier virginitatem simulans, ut nubat.

4 Quæstio I. An arrhæ dentur in virginitatis sponsæ præmium, & proinde sponsa credita virgo à sponso cum tamen virgo non sit, teneatur eas restituere? Affirmant aliqui. Ducunturque, quia in contractu arrharum stylus tabellionum habet dicere, *et sendo estas*

estas arras por razon de vuestra virginidad: cum ergo virgioitas sit causa fioalis hujus donationis, evanescet ea existente falsa. Nam causæ finalis falsitas anoullat donationē, *l.2.§.fi.ff.de don.* ubi per *Bartol.n.*t.& alios scribentes. confir. quia talis donario procedit errore, quo sponsus eam esse virgioem putabat, & si nosset virginem oon esse, mioime daret, nec eam duceret: error autem tollit consensum, *l.Nihil ff.de reg. jur.* ergo talis donatio tanquam involuntaria est oulla. Secuodo probatur, dari io virginitatis præmium, ex *l.Res uxoris, C.de don.inter vi. & ux.* ibi *Quia pudicitia præmio cessit*: ubi *Bald.in fine*, ait donationem factam per virum uxori, præsumi fieri in pudicitiæ præmium. Unde *Joan. Lup.rubr.de donat.§.*ta.*n.*1.*Gomez Arias l.49.Tauri n* 8.*Padilla auth.res quæ,n.*3 t.*C. communia, de legat.* dicunt arrhas præsumi dari io præmium detrimeoti virgioitatis, quod per matrimonium sponsa patitur. Quod idem significant *Covar.4.decret.2 part.c.3.§.7.n.*ta.*Villalobos in communibus opin.lit.A verb.Arrha,nu.*2 5 t.*Ant.Gab.in nova edit.20.1.commun.l.1 verb.Arrha,fol.*57.*Lud.Lopez 2.p.i.instruit.de matr.c.*36.*fin.* dicunt enim arrhas dari in pudicitiæ præmium: ergo cessante pudicitia, & virgioitate, irrita erit donatio. Sed dices, arrhas posse dari viduæ, & ita corruptæ: ut expresse probat *l.1. t.2. l.3. fori*, fatenturque omoes. Hoc tameo non obstat: licet enim possint viduæ, & corruptæ dari, at dum donans ignoravit se corruptæ dare, præsumitur donatio facta in virginitatis præmium: ut fatentur *Joannes Lup. & Gom. Arias proxime citati*. Et in termiois haoc seot. tenet *Castillo* loquens de sponsalitia largitate, atque aliis donatis per spoosum sponsæ: *l.52.Tauri, super glos.Antes de consumido,n.20.vers.Ex qua ratione*, ubi hæc ait, *teneo indubitanter quod si sponsa fuit prius ab alio cognita, quod sponsus ignorabat, non lucratur jocalia data à sponso: nam datum sponsæ intelligitur datum in præmium pudicitiæ*. Faciuot pro eadem sententia aliqui Doctores assereotes, si viduus fœminæ quam ducit, dotem constituat, credens esse virginem, aliter nullatenus constituturus, nec cum ad ipsam accessit, novit virginitatis defectum, teneri eam fœminam quæ vere virgo non est, dotem restituere: & similiter si cognito defectu dotasset, non tamen ita ample, teneri excessum illum restituere. Sic *Corduba sum. q.*1 2 5. *Ludov. Lopez 1.par.instruit.cap.*76.*§.Præterea consequenter, Vega l.1. sum.casu* 387. *Manuel* t.*tomo summæ,2.edition. cap* 208.*n.*12 ubi addit caute dixisse hos Doctores, si vir non novit defectum, dum ad sponsam accessit. Quia si tunc novit, & vitam maritalem agat, censetur injuriam remittere, & denuo dotare.

4 Cæterum hæc seot. mihi displicet: & credo arrhas minime dari in virginitatis præmium: nec restituendas esse ab ea quæ vere virgo non est, licet à mariro virgo crederetur. Ducor, quia oullo jure probatur arrhas dari in virginitatis præmiom: immo ita possunt dari viduæ, sicut virgini, & aliter corruptæ: ut probat *l.1.t.2.l.3.fori*, & docent *Greg.Lop.l.87.verb.Segun fuero,t.18.p.3.& l.1.verb.En España,ad fin.t.11.p.4.Ant.Gom l.52.Tauri, nu.*13. Unde *Covar.c.Officii,n.4 de testam.& 2.var.c.6.n.7.& Gutier.1.pract.q.124.n.2.* dicunt dari in præmium pudicitiæ virginalis, vel vidualis. 2. quia *l.87.t.18.p.3.* ubi describitur forma instrumenti donationis arrharum; non continentur ea verba, quæ communiter tabelliones apponere solent, in honorem virginitatis: sed tātum, *por razon del casamiento*. Quam contra usum hunc tabellionum, expendit *ibi Greg.Lop.verb.Segun fuero,& l.1.verb.En España, ad fin.t.11.p.4.* Unde *Suarez l.3.fori,t.2.de las arras,l.1.nu.*1.optime dixit, arrhas promitti uxori in honorem virginitatis, vel propter ipsius viri honorem: esseque imperiturum tabellionum errorem io contractu apponere promitti in honorem virginitatis: cum id necesse non sit, sufficiatq; simplex promissio, & datio arrharum: ergo, quæ non est virgo, minime tenetor arrhas restituere. 3. quia ut cessante causa cesset effectus, oportet omnes causas cessare: ut optimè *Bart.l.2.§.fin.in fine,ff.de donat.* & latissime *Tiraquel. tract. Cessante causa,tot a limitatione* 16. Quamvis autem virginitas esset causa hujus donationis, at oon ea sola est. Unde *Castillo l.*5 t.*Tauri, num.*2. ait dari ratione dotis, vel matrimonii contracti. Et *Ant.Gom.l.52.Tauri,num.*12.*& Mutienzo l.5.recop.t.2.rubr.glos.3.n.*6. dicunt arrhas dari in remunerationem dotis, vel virginitatis, vel nobilitatis sponsæ. Et *Azebedo lib.5.recop.titul.2.l 1.num.*26.*& l.2.num.*9.ait dari io præmium virginitatis, vel nobilitatis, vel alterius causæ. Et *Baeza de non melior fil.c.5.n.*19. ait dari in præmium pudiciriæ quam viro prostituit uxor, & in præmium dotis, & ut aliquid accipiat ipsa à viro. Et *Gutier.2.pract.q.*18.*num.*4. ait dari io recompensam nobilitatis, vel virginitatis. Et *Valascus cons.*16.*n.*6.*tom.*t ait censeri datas arrhas io compensationem dotis, & hooris mulieris, *& cons.2.num.*4. dicit esse imperitiam notariorum apponere, ob virgioitatis hoorem: & secundum bodiernos mores eam solum donationis arrharum causam attendi, ut uxor ditior sit ad sustioendam vidualem vitam, io qua præsumitur fore ut permaneat. Et taudem *Molin. tom.2. de just. tract.2.disp.*431.*§.Dubium est quam ob causam*, fatetur ad nullam causam restringi arrharum donationem: ergo quamvis cesset virginitas, non evanescet ea donatio. 4. quia arrhæ succedunt in Hispania loco donationis propter nuptias, ut dixi hoc l.6. disp.1.n.1. ubi etiam dixi donationem propter nuptias dari in præmium dotis uaoris, & esse quasi dotem viri: ergo similiter arrhæ sunt propriedonatio in præmium dotis. 5. quia ubi noo est error in principali causa donationis, sed in aliquibus circumstantiis, licet eæ tales siot, ut si cognitæ esseot, à tali donatione retraherent donantem, velletque donationem non valere: adhuc ooo vitiatur donatio. Ut optime alios referens explicat ac probat *Molin.tom.1.de justit. tractat.2. disp.*209.*fol.*1281.*& seq.* Verbi gratia, si quis paupertate motus dooet alicui eleemosynaio, ignorans eum esse infidelem, quod si nosset, uon daret, immo vellet donationem esse nullam, si vere pauper est, valet donatio eleemosynæ. At in nostro casu causa principalis & finalis donationis arrharum, noo est virginitas sponsæ, immo ea est impertioeos: ergo error iu circumstantia virgioitatis, non vitiat donationem, licet si cognitus esset defectus, retraheret à donatione. Eadem ratione non tenetur sponsa quæ virgo oon est, sponsalitiam largitatem restituere. Quia oullo jure probatur dari ob sponsæ virginitatem.

5 Hinc infertur, minus bene dixisse DD.cit.oum.3.fin. viduum constituentem dotem fœminę, eo quòd putabat eam virginem esse, alias non coostituturum, iovalide donare, si ipsa virgo non sit: & ipsam teneri restituere. Prob. quia (ut dixi hoc l.6.tota disput.7.) vir noo potest dotare uaorem, sed erit donatio prohibita inter coojuges, nisi ob inter ipsos disparitatem, at quod vir sit viduus, & ipsa virgo nullam disparitatem constituit, & ita hæc non est sufficiens causa dandi dotem, & proinde error bujus causæ, cum oon sit legitima, nec substantialis, oon vitiabit donationem: ut n.præced.fiue probavi: sed legitima causa est, si ipse sit senex, & ipsa juvencula, vel ipse ignobilis, ipsa vero nobilis: (ut d.disp.7. probavi) existentibus ergo his causis veris error io virginitate non vitiat donationem, & sic credo idem esse, licet in instrumento dotationis diceretur, *por ser yo viejo, y vos doncella*: nam verba apposita in contractu, quaodo aliud ooo eaprimitur, intelliguntur secuodum juris dispositionem, *l.Quaro,56.§.Inter locatorem ff.locati*, ibi, *quamvis nil expressum sit in stipulatione, tamen verisimile est ita convenisse*. Et latè *Alciat.us de præsump. regul.3. præsump.*32. & sic illa verba, *por ser vos doncella*, in dubio intelliguntur, id est, juvencula, vulgo *moça*: nam secundum jus non est causa dotandi sponsam, esse virginem, sed esse disparem ætate: quare si ipsa qouque vetula esset & virgo, dotari minime posset à viro. Et confirm. quia nemo censetur viam eligere, qua sua dispositio subvertatur, ubi de expressa ejus iotentione, & verbis non constat, *l.3.ff.de milit. testam.* at si apponeretur causa, eam esse virginem, oon valeret dotis constitutio: ergo in dubio non debent accipi in cosensu verba. Minus etiam approbo id quod dicit *Manuel n.3. fine allegatus*, nimirum, censeri, virum hanc dotem remittere sponsæ obligatæ ad restituendum, si conscius defectus virginitatis vitam conjugalem cum ea agat. Nam coactus necessitate eam vitam agit, fornicatiu eoim præcedens jus divortii minime concedit, in necessitatibns autem nemo liberalis existit, *l.Donari, ff.de reg.jur.* ergo vita illa conjugalis oon est conjectura oovæ donationis.

6 Ad argumen. proposita n.3. respondetur. Ad 1.dic, eam claosulam ex errore, & imperitia tabellionum apponi: ut probavi n.4. Præterea, verba communiter apponi solita ex tabellionum usu, nihil operantur: cum magis ex stylo ipsorum, quam ex voluntate partium censeantur apposita: Ut optime *Tiraquel.* multis citatis, *l.Si unquam,in præfat.n.*126.*C.de revoc.donat. Ant. Gom.2.var.c.4.nu* 22 *vers.Unum tamen est,Gutier.auth.Sacramenta puberum,n.*101.*C.Si adv.vers.vendit.*& multos alios refert *Cov.rubr de testam.2.p.n.*14.quamvis multos in contrarium referat: & *ipse Cov.* fatetur oil operari hujusmodi verba, in eo eventu in quo actum gestum immutarent. Quod hic contingit, jure enim attento arrhæ non dantur in præmium virginitatis. Ad confirmationem constat ex dictis n.4.non enim est error circa causam finalem donationis, & ita minime voluntate privat Ad 2.dic, *l.Res uxoris,C.de donat.inter vir.& uxor.* & DD.asserentes arrhas, & cætera uxori donata censeri in præmium pudicitiæ donari, noo intelligi, eo quòd illa virgo, seu pudica esset: sed quia pudicitiam suam viro prostituit, pudoremque patitur tradens corpus viro. Et ita explicat *Baeza de non melior.fil.c.5 n.*19.ubi dicit arrhas dari in præmium pudicitiæ, quam viro uxor prostituit.

7 Quæstio II. An culpam admittat fœmina mediis aliquibus alias licitis utens, ut virginitatis defectum tegat, & tanquam virgo nubat. Et idem de pareotibus, aliisque iotercessoribus coosciis ejus defectus, & copulantibos eam tanquam virginem matrimonio. Viderur enim culpa lethalis. Quia matrimoniom est quædam instar venditionis species, ubi vir est quasi emptor, & mulier veoditrix, teste *Tiraq.de retract.convent.ad fi.tituli,n.*70.*& l.4. connub. n.*5. at venditor lege justitiæ teuetur vitia rei venditæ saltem latentia indicare emptori. Ut cum *D.Th.2.2.q.77.a.*3.docent omnes. Immo & vitia manifesta, quando emptor ignorantia inculpabili laborat. Ut bene docet *Navar.lib.3.de restit.c.2.d.7.in nova edit.*46. quod in hoc casu frequeoter contingit: ergo peccat lethaliter contra justitiam sponsa, quæ ut virgo nubit, celans illud vitium, & intercessores io tali matrim.2. Quia non tantum mendacium est io verbis, dum aliquis verbis aliud quam sentiat, significat, sed etiam io factis, cum per signa factorum vel rerum aliquid contrarium veritati significat. Ut optime explicat *D.Thom 2.2.q.*111.*art.*1.*corp.* sed hæc mulier utens mediis ne vir percipiat defectum, significat factis & sigois se esse virginem, eum tamen noo sit: ergo mentitur: & cum sit deceptio io re notabili, morito ac jure optimo sic existimata, erit mendacium graviter perniciosum, & proinde culpa lethalis. Nec obstat, si dicas

dicas neminem teneri se prodere. Id enim verum est, quando coactus & citra suam voluntatem constituit se in aliquu statu: at in hoc casu voluntate sua eligit fœmina illa nubere. Quare tenetur vel ab eo matrimonio abstinere, vel vitium suum patefacere, quo vitetur alterius deceptio. Hanc quæstionem à nemine vidi tactam, nisi à solo *Navar. c. Inter verba, in 2. edit. conclus. 1. corollar.* 16. *n.* 60. ubi breviter dicit, si credatur fore ut vir non valde ægre ferat, nec sit initiatus minoribus ordinibus, qui velit privilegiu clericali gaudere, puellam hunc defectum celantem non peccare saltem lethaliter. Quia nulli, sequitur damnum notabile. Si autem vir initiatus sit ordinibus minoribus, volens privilegiu clericali frui, vel probabiliter credatur ubi defectum perceperit vir, fore ut ægerrime ferat, ipsamque interficiat, aut ea relicta ad Indos proficiscatur, aut asperrime tractet, vitamque discordiis plenam agat: tutius ait esse, ut ipsi non nubat nisi patefacto defectu, nec se audere oppositum consulere: propter ea quæ dixi *corollario* 14. in quo nihil ad hanc rem conferens dicit. Et videtur favere huic sententiæ *Sotus* 4. *d.* 39. *q.* 2. *art.* 3. *post* 3. *conclus. ver. His nihilominus*, ubi ait maximam injuriam irrogare feminam corruptam decipientem virum in hoc. Sed non facit ad rem: quia loquitur casu quo expressa fuit conditio, Si es virgo.

8 I. Conclusio sit: Puella hunc defectum, & alios celans non peccat contra justitiam, licet aliquibus mediis utatur ut is defectus minimè percipiatur. Probatur à simili, ex doctrina *Cov. reg. Peccatum* 2. *p.* § 4. *n.* 6. communiter recepta, ubi quamvis juxta veriorem sententiam certus de lucro non possit spondere, quia esset fraus, ac inequalitas spondentium, fatetur in ludo certum de victoria posse augere sponsionem, ob naturales ludi leges quæ consensu utriusque ludentis has conditiones admiserunt. Sed similiter in nostro casu usus communi contrahentium assensu receptus est, ne contrahentes vel mediatores detegant propria vitia, vel eorum quorum mediatores sunt. Quod vulgare proverbium testatur, *ne ay casamiento pobre, ni novia fea*: sed altero contrahenti incumbit ut aliunde certior fiat: jam enim novit, vel nosse debet, fœminam minimè detecturam: & æqua est utriusque conditio. Quia nec vir solitus est vitia quæ patitur, manifestare: ergo nulla est injustitia. Præterea, quia durum esset, ac onus intolerabile hujusmodi fœminas cogere, ut innuptæ maneant. Vix enim audebit aliqua proprium vitium detegere, & eo detecto nulli nisi infimæ sortis viro nubet. Hanc conclus. sentire videtur *Navar. relatus n.* 7 *fin.* totam enim rationem culpæ in eo constituit, quod vir defectus conscius ægrè feret, vel non poterit citra culpam privilegium clericale, quod per bigamiam amisit, allegare: at si ea celatio esset contra justitiam, minimè excusaretur fœmina, quando non esset spes ut vir defectum virginitatis perciperet.

9 II. Conclusio. Si verisimile sit fore, ut nunquam vir id vitium percipiat, vel eo percepto non valde ægrè ferat, nulla est culpa tegere, vel mediis alias licitis ad tegendum uti. Probatur quia nullum damnum incurrit vir, & uti illis mediis non tendit ad virum decipiendum, ut ipsam ducat, cum ante matrim. non sit ad eam accessurus, & accessu experturus an sit virgo: sed ne post matrim. initum, quando neutri resilire jam licet, vir defectum virginitatis percipiat, maleque uxorem tractet. Hæc conclus. similiter colligitur ex *Navar. nu.* 7 *fi. allegato*, qui rationem culpæ in damno proventuro marito, ex defectus cognitione collocat.

10 III. Conclusio. Si verisimile sit, maritum habiturum illius defectus notitiam, & ægerrimè laturum, vitamque discordiis plenam acturum, ac male tractaturum uxorem, est peccatum lethale contra charitatem, illi nubere eo tacito defectu. Quia datur gravis ansa scandali, multorumque criminum, quæ saltem lex charitatis vitare obligat. Quare meritò *Navar.* dixit se in hoc casu non audere oppositum alicui consulere.

11 Ad 1. argum. propositum, n. 7. respondeo, disparem esse rationem in cæteris contractibus: cùm in illis non sit communi receptum consensu, ut liceat vitia occulta tegere, immò adversùs tegentem datur actio etiam in foro externo. In contractu autem matrimonii illud est communi usu, & consensu receptum: ut probavi nu. 8. Ad 2. dic, si ipsa uteretur illis mediis animo se fingendi virginem, esse mendacium, sed non lethale, nisi in casu expresso, nu. 10. si verò non animo fingendi se virginem, sed tantum suum vitium tacendi, & celandi, & ita utendi jure suo, non esse mendacium. Quia tacere & bonis mediis occultare vitium, non est mentiri: ut docet, *D. Thom.* 2. 2. *q.* 111. *art. ad* 4.

DISPUTATIO XXVIII.

Utrùm arrhæ possint inito matrimonio constitui, vel ea sit donatio prohibita inter conjuges, & invalida?

SUMMARIUM.

Refertur opinio negans, posse tunc constitui, n. 1.
Contraria opinio verior, n. 2.

1 GRegorius *Lop. l.* 1. *verb. En España, t.* 15 *p.* 4. dicit hoc esse valde dubium. Quia *l.* 1. *&* 2. *t.* 2. *l.* 3. *fori*, videntur velle ut datio arrharum, vel saltem promissio matrim. præcedat: quæ donatio inter conjuges omni jure prohibita est: subditque fortè posse inito jam matrimonio arrhas dari, quando nobilitas, vel ingens uxoris dos, vel alia causa induceret ad tunc donandum arrhas, secus quando meram donationem saperent. Idem tenet *Molina tom.* 2. *de just. tract.* 2. *disp.* 431. § *Dubium est num. arrha, &* § *Simili modo*.

2 Probabilius autem est, posse constitui ante, vel post initum, & consummatum matrim. Prob. ex *l.* 1. *fin. t.* 11. *p.* 4. ubi postquam lex dicit donationem propter nuptias apud Hispanos appellari arrhas, subdit ad finem, *las dotes o las donaciones que faze el marido a la mujer, e la mujer al marido, assi como de suso diximos, se pueden fazer antes que el matrimonio sea acabado, e despues.* Et *l.* 87. *t.* 18. *p.* 3. ibi, *arras y donaciones fazen los marido a sus mujeres, &c. la carta deve ser fecha en esta manera, Iuan Garcia dio en donacion por casamiento a su mujer.* At juxta communem usum loquendi maritus, & uxor dicuntur post consummatum matrim. 2. Quia donatio arrharum in Hispania successit loco donationis propter nuptias, quæ jure communi erat in usu: (ut probavi hoc l. 6. disp. 1. n. 1.) sed donatio propter nuptias poterat jure communi fieri constante matrimonio, *l. Cum multa, C. de don. ante nupt.* ergo & arrhæ. 3. Quia donatio remuneratoria non est prohibita inter conjuges, (ut probavi hoc 6. l. disp. 6. n. 11. sed donatio arrharum est remuneratoria in præmium pudicitiæ, vel dotis, vel nobilitatis uxoris, (ut dixi disp. præced. n. 1.) ergo valida est facta constante matrimonio. Sic docent *Ioa. Lup. rubr. de don.* § 24. *n.* 2. *& l.* 50. *Tauri, n.* 4. ubi *Castillo n.* 6. *Ant. Gom. n.* 12. *Montalvus l.* 1. *t.* 2. *De las arrhas, l.* 3. *fori*, ubi *Suar. n.* 30. *Covar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. § 7. *nu.* 12. *Baeza de non melior. filiab. c.* 5. *n.* 12. 18. 19. 20. *&* 21. *Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 2. *l.* 2. *gl.* 2. *n.* 2. *& rubr. gl.* 2. *n.* 6. *Azebedo ea l.* 2. *n.* 8. *Valasens consf.* 4. *n.* 4. *to.* 1. *Gutier.* 2. *pract. q.* 43. *n.* 5. *Ajora de part.* 2. *p. q.* 44.

DISPUTATIO XXIX.

In qua quantitate possint arrhæ promitti?

SUMMARIUM.

Non possunt arrhæ decimam bonorum mariti partem excedere in Castella, nec valet renunciatio, n. 1.
Impugnatur opinio asserens non debere excedere octavam dotis sponsæ partem, n. 2.
Non requirunt insinuationem, licet excedant summam ea indigentem, n. 3.
Uxor potest constituere arrhas viro, nec possunt excedere decimam bonorum uxoris, n. 4.
Possunt de bonis præsentibus, & futuris promitti, & uxor poterit eligere tempus quo malit sibi assignari, modo non excedant decimam bonorum quæ vir tunc possidet, n. 5.
Quando absolute promittuntur, an intelligatur promissio de solis bonis præsentibus, solaque ea attendantur ad taxandum decimam? n. 6.
Declarantur l. fi. C. quæ res pignori, & l. 5. *t.* 13. *p.* 5. *n.* 7.
Quid si tempore promissionis arrharum vir careat bonis, an intelligatur promissio de bonis futuris? n. 8. *Et quid si pro securitate arrharum obliget bona præsentia, & futura? n.* 9. *& ibi clausula posita ad exequutionem contractus, non immutat ejus naturam.*
An si promittens arrhas careat hæredibus necessariis, possit decimam dictam excedere? n. 10.
Ad computandam hanc decimam, attendenda sunt quæ marito debentur, & deducendum est æs alienum, n. 11. *Et onera & tributa quæ ex bonis solvuntur, deducenda sunt, n.* 12.
Attendendus est valor officiorum vendibilium mariti, n. 13.
Si arrhæ excedant decimam, solus excessus vitiatur, n. 14. *Idem si sponsalitia largitas excedat octavam dotis sponsæ partem, n.* 15.
Quid si detur fundus arrharum, vel sponsalitiæ largitatis nomine, excedatque decimam, vel octavam partem? nu. 16. *Et ibi explicatur l. Si sponsus, vers. Generaliter tenendum est, ff. de donat. inter vir. & uxor. quando utile faciat valere inutile, quod ab ipso separari nequit.*
An tertius promittens arrhas possit excedere decimam? refertur opinio negans, n. 17.
Contraria authoris, n. 18. *Et ibi, idem in sponsalitia largitate.*
An cum quidam tertius promittit dotem ultra taxam lege præscriptam, vel arrhas, vel sponsalitiam largitatem, vel si fide jubeat, vel pro religiose obligetur, valeat promissio, vel fidejussio? n. 19.

1 PRima Conclusio sit. In regno Castellæ vir tantum potest decimam bonorum suorum partē pro arrhis promittere uxori. Habetur expresse *l.* 1. *t.* 2. *De las arrhas l.* 3. *fori*. quæ approbatur *l.* 50. *Tauri, hodie l.* 2. *t.* 2. *l.* 5. *nova recop. Castellæ*, ubi subditur non posse huic legi renuntiari. Et ratio prohibitionis est, ne mutuo se conjuges amore spolient. Et idem esse decisum de jure partitarum, affirmat *Greg. Lop. l.* 1. *verb. Arrha, t.* 11. *p.* 4. *per l.* 9. *t.* 4. *p.* 5. Id tamen non dicit: unde *ipsemet Greg. Lop. l.* 87. *vers. Segun fuero, t.* 18. *p.* 3. sibi contrarius, dicit hoc non esse de jure partitarum.

2 Nec audiendus est *Perez additio ad Seguram, l.* 1. § *Si vir. n.* 539. *ff. de acquir. possess.* dicens, non posse arrhas excedere octavam dotis sponsæ partem: per *l.* 52. *Tauri.* Sed longè à veritate distat. Quia ibi tantum fit sermo de sponsalitia largitate, seu de jocalibus, quę multum distant ab arrhis. Ut constat ex *l. sub.* 2. *lib.* 5. *recop. Castella*, quæ est *de las arras y joyas*. Nam copula, & inter diversa ponitur. Nec obstant ea verba *l.* 52. *Tauri*: *no pueda dar a su mujer en vestidos.*

stibus, jojas, ni otra cosa alguna. Quia dictio, alias similia repetit, & cum mentio facta sit de vestibus & jocalibus, de iis debet intelligi. Sic *Villalobos in commun. opin. lit. A. verb. Arrha 251. Ant. Gabr. in mea edit. to. 1. commun. l. 1. verb. Arrha. f. 57. colum. 2. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 1. n. 26. Gutier. de jur. 1. p. cap. 14. n. 13.*

3 Non requiritur autem iosinuatio in hac arrharum donatione, licet summam Insinuationē ad sui valorem iodigētem, excedant, dummodo ooo excedant decimam bonorum, quæ vir tunc possidet. Quia *l. 50. Tauri*, omnino permittit arrhas, dummodo eam decimam non excedant. Sic *Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 290. §. Quintum est.*

4 II. Conclusio. Non tantum vir potest arrhas uxori constituere, sed etiam uxor viro, in nobilitatis, vel divitiarum præmium: nec possuot excedere decimam bonorum uxoris partem: juxta *d. l. 50. Tauri*, quæ iodistinctè de arrhis loquitur. Præterea, quia cum vir, & uxor sint correlativa, & militet eadem ratio, ne mutuo amore sespolient, dispositum in arrhis datis per virum, censetur dispositum in donatis per uxorem. Sic *Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 1.*

5 III. Conclusio. Arrhæ possunt promitti de bonis præsentibus, & futuris, uxorque eligere poterit tempus, quo booorum viri valor computandus sit: & tunc decimam illorum non debent excedere. Sic dispooitur *l. 2. De las arras, l. 3. fori*, ibi, *si prometiere a su muger que si las dara, de aquello que despues ganare, mandamos que quando quier que demandare a su marido que le entregue las arras, que se las de, de guisa que no le de mas de el diezmo de quanto oviere al tiempo que se las demandare.* Et ita asserunt hanc legem tanquam usu receptam, *Joan. Lup. rubr. de don. §. 24. n. 1. vers. Si autem vir, Castill. l. 50. Tauri, n. 5.* ubi *Ant. Gom. n. 13. Suarez l. 1. n. 10. vers. Nota ulterius, lib. 3. fori, & ibi Baldesius ejus additionator. Gutier. 3. pract. q. 42. n. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 2. n. 5. Azebedo ea l. 2. n. 24. Ajora de partit. 1. c. 7. n. 18.*

6 IV. Conclusio. Promissio arrharum, de solis bonis præseotibus intelligitur, oisi futura exprimantur: unde sola bona quæ tempore promisso maritus possidebat, ad taxandam arrharum quantitatem, iospicienda sunt, sive postea bona augeantur, sive diminuantur. Prob. ex *l. Quicquid 99. inic. ff. de verb. oblig.* ibi, *quicquid astringendæ obligationis causa dictum est, id nisi palam verbis exprimatur, omissum esse intelligendum est*: ergo cum promittens arrhas ooo explicuerit se etiam de boois futuris promittere, id non iotelligitur. 2. Quia nomine bonorum iotelliguntur sola præsentia, ubi aliud non explicatur, *l. Si ita legat. 8. ff. de aur. & arg. leg.* ibi, *quia præsens tempus semper intelligitur si aliud comprehensum non sit: nam cum dicit, vestem meam argentum meum, hac demonstratione, meum, præsens, non futurum tempus ostendit.* Et *l. Si stipulatus, 76. §. 1. ff. de verb. oblig.* ibi, *cum stipulamur. quicquid te facere oportet, id quod in præsenti die debetur, dumtaxat in stipulationem deducitur, & ideo additur verbum, oportebit.* Et *l. Si mandavero, 22. §. It cujus, ff. mandati.* ibi, *publicatis bonis quicquid postea acquiritur, non sequitur fiscum.* 3. Quia qoalitas adjuncta verbo, debet regulari secundum tempus verbi, *l. In delictis, 4. §. Si dammum auerament*, seu, *& si extraneus*, (ut alii legunt) *ff. de noxal.* Quod axioma optimè explicat *Bart. l. Ex facto, n. 1. ff. de vulgari*: ergo dum vir promittit, vel donat arrhas de bonis suis, qualitas illa, de bonis suis, adjuncta, verbo, Promitto, vel dono, quæ sunt præsentis temporis debet iotelligi de bonis io præsenti possessis. Sic docent *Padill. auth. Res qua, n. 26. C. comm. de legat. Baeza de non melior. fil. c. 31. n. 10. fin Gutier. 3. pract. q. 42. n. 2.* & sic se explicat *3. pract. q. 17. n. 4.* ubi oppositum videbatur sentire: *Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 22. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Circa hac quaritur in fi. Ajora de partit. 1. p. c. 7. n. 18.*

6 Sed obiicies *l. fi. C. quæ res pignori, & l. 5. tit. 13. p.* ubi definitur sub hypotheca bonorum comprehendi etiam bona futura: ergo similiter dum vir de bonis suis promittit arrhas, nomine bonorum præsentia, & futura claudentur. Respondetur cum *gl. d. l. fi. verb. Pertinentium, & ibi Saliceto, n. 2.* aliud esse in obligatiooe aliquid dandi de bonis: quia si oomine bonorum comprehenderentur futura, ageretur de magno promittentis damno, cum obligatio extenderetur, & ad plus teneretur promittens: aliud verò in bonorum hypotheca, nam licet extendatur, ut bona futura sub illa comprehendantur, agitur de modico præjudicio, cum ex hoc non io plus teneatur obligatus, sed tantum ad principalis debiti securitatem constituatur hypotheca.

8 Hanc conclusionem temperant *Baeza, & Azebedo relati, n. 6. fin.* ut intelligatur, qoando maritus tempore promissionis arrharum bona aliquot habebat, si enim iis careret, tempus præstationis, & non promissioois dicunt esse inspiciendum. Ducuntur per *l. 2. t. 2. De las arras, l. 3. fori*: reseruotque in suum favorem, *Ion. Lup. rubr. de donat. §. 24. n. 1. vers. Si autem vir, Suarez l. 1. nu. 10. vers. Nota ulterius t. 2. De las arras, l. 3. fori.* Et fortius posset probari: quia si non valet actus ut agitur, valet eo modo quo valere potest, *c. unic. §. Idem quoque, de despons. impub. in 6.* nemo eoim videtor eligere viam per quam sua dispositio subvertator, *l. 3. ff. de milit. testam.* Cùm ergo talis promissio possit valere, & effectum sortiri, si fiat de bonis præsentibus, & futuris, tacitè videtur maritus arrhas spondens, id velle. Sed admittenda non est hæc limitatio: nullo enim jure probatur, & *lex fori, Joan. Lup. & Suar.* expresse loquuntur, quando vir pauper promisit arrhas de bonis futuris: ergo non est idem dicendum, quando absolutè de bonis sois promisit: cum bonorum nomine sola præseotia claudantur in promissione: ut probavi num. 6. Nec obstat ratio in ipsorum favorem à me adducta. Quia illud axioma intelligitur, quando utroque modo actus valere potest: at constitutio arrharum non valet, nisi quoad decimam partem booorum tempore promissionis possessorum, nisi expresse fiat de bonis etiam futuris: alias promissio arrharum ultra decimam bonorum tuoc possessorum, valeret si posteà crescerent booa: cum eo modo, quo facta est noo valuerit quoad excessum, & potuerit valere, si de bonis etiam futuris fieret.

9 Immò licet vir obliget bona præsentia, & futura pro arrharum securitate, nisi in promissione arrharum explicet se promittere de bonis futuris, promissio intelligitur facta de solis præsentibus. Primo, quia accessorium naturam sequi congruit sui principalis: *reg. Accessorium, 42. de reg. jur. in 6.* & proinde non trahit ad se principale; cum ergo hypotheca illa de bonis præsentibus & futuris, sit accessoria obligationi principali arrharum, ex oatura sua comprehendenti sola bona præsentia, non trahet illam ut extendatur ad futura. Secundo, quia clausulæ ad exequutionem contractuum appositæ noo immutant, nec augent eorum naturam: *Clem. 1. de præbend.* & docet multis relatis *Covar. rubr. de test. 2. p. n. 13. vers. Tertia conclusio. Molin. lib. 4. de primog. cap. 2. nu. 42.* Cum ergo clausola hypothecam continens adiiciatur tantum ad exequutionem, & securitatem promissioois arrharum, non debet ipsam alterare, aut augere, ut præter naturam suam extendatur ad bona futura. Tandem, quia taciti & expressi idem est judicium, *l. Cum quid, ff. si cert. pet.* sed hypotheca tacita quæ ex natura sua inest tacitè contractui arrharum, extenditur ad bona præsentia & futura Ut docent *gl. l. fi. verb. Ad futura, C. quæ res pignori*, ubi *Salic. n. 3. Fanus de pignor. membr. 4. p. 2. n. 175. Cov.* multos referens, *q. pract. c. 29. n. 4. Gutier. 2. pract. q. 17. nu. 6.* ergo si non obstante hac extensione hypothecæ tacitæ ad bona præsentia & futura, obligatio principalis arrharum sola præsentia comprehendit: idem dicendum erit, si hypotheca illa quæ tacitè ioerat, exprimatur.

10 V. Conclusio. Quamvis promittens arrhas hæredibus necessariis destitutus sit, non potest ultra decimam bonorum partem promittere. Colligitur ex *l. 1. t. 2. De las arras, lib. 3. fori*, excessum applicanti proximioribus consanguineis Sic *Baeza de non melior. fil. c. 9. n. 73. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 2. n. 29.*

11 VI. Conclusio. Cum de bonorum computatione facienda tractatur, ut liqueat quantitas decimæ arrharum nomine uxori promissæ, deducendum est omne æs alienum. Quia quod superest eo deducto, dicitur esse io bonis, *l. Subsignatum, §. Bona, ff. de verb. signif. l. Ea demum, C. de collat. l. Mulier bona, ff. de jure dot.* Sic *Ioa. Lup. rubr. de donat. §. 25. n. 8. Montalvus l. 1. t. 2. De las arras, verb. de quando oviere l. 3. fori, & ibi Suarez n. 5. vers. Nota tamen, & ejus additionator Bardesius, Castillo l. 50. Tauri, n. 6.* ubi *Ant. Gom. nu. 13. Baeza de non melioran. fil. lib. c. 28. n. 2. Cavalcanent de usufruct. mulieri relicto, n. 107. Marienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. glos. 2. n. 11. Azebedo eadem l. 2. n. 13. Gutier. 3. pract. q. 42. n. 32. Ajora de partit. 1. p. c. 2. n. 41. & c. 7. n. 10. Molin. to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Illud est observandum*, ubi hence addit, attendenda esse omnia quæ viro debentur: quia hæc suot in bonis ejus, ut dicemus n. 13.

12 Hinc infertur ad computandam banc bonorum decimam, deducenda esse onera, & tributa quæ ex eis solvuntur, *l. Non amplius ff. de legat. 1. initio.* Sic *Jean. Lup. rub. de donat. §. 25. n. 6. Suar. l. 1. nu. 5. tit. De las arras, lib. 3. fori, & ibi Baldesius ejus additionator.*

13 VII. Conclusio Ad computandam hanc bonorum decimam, æstimandus est valor officiorum quæ vendibilia sunt, ut tabellionatus, rectoris urbis vulgo *regidor, o veintiquatro*, &c. secos eorum quæ vendibilia non sunt. Quia secundum commonem opinionem illa officia conferuntur, tanquam bonorum pars, hæc autem noo Sic *Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. nu. 3. & 14.* Computanda sunt etiam illa, ad quæ vir habet actionem: illa enim dicuntur esse in bonis, *l. bonorum, ff. de verb. sign.* Qui enim actionem habet ad rem recuperandam, ipsam habere videtur, *l. Qui actionem, 15. ff. de regul. jur.* Sic *Suarez lib. 3. fori, tit. 2. De las arras, l. 1. n. 5. & ibi ejus additionator Bardesius, Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 19.*

14 VIII. Conclusio. Si arrhæ excedant decimam bonoram partem, non omoino sunt invalidæ, sed tantum quoad excessum. Probatur primò ex *l. 1. t. 2. De las arras lib. 3. fori*, ubi tantum dat actionem consanguineis ad excessum decimæ: ergo supponit, validas esse arrhas in decima. Secundò, quia utile non debet per inutile vitiari: *regul. Utile, 37. de regul. jur. in 6.* ergo cum constitutio arrharum iotra decimam, utilis ac valida sit, per excessum illum ioutilem additum, non debet vitiari. 3. probatur ex *l. Sancimus 34. initio, C. de donat.* ibi, *si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc quod superfluum est, tantummodo non valere.* Cui coosonat *l. 9. t. 4. p. 5. fi.* ibi, *mas si quisiesse fazer mayor donacion, lo que fuesse donado de mas non valdria*: ergo idem io excessu arrharum diceodum est. Sic *Joan. Lup. l. 50. Tauri, n. 11.* ubi *Castillo. n. 8. Ant. Gom. n. 13. Suar. l. 1. n. 10. vers. Nota ulterius, t. 2. l. 3. fori: & ibi Baldesius ejus additionator. Padilla auth. Res qua, n. 19. C. communia de legat. Matienzo lib. 5. recop. t. 8. l. 3. glos. 7. n. 3. Azebedo eod. 5. t. 2. l. 2. num. 20. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Illud est observandum.*

15 Hinc fit, idem dicendum esse de sponsalitia largitate, si enim octavam dotis sponsæ partem excedat, contra *l. 1. fine, t. 2. lib. 5. recop. Castella*, solus excessus erit irritus. Probatur iisdem rationibus.

Inqui-

16 Inquires autem, quid dicendum sit, si fundus excedens valorem decimæ, nomine arrharum constituatur? Videtur enim in totum validas esse arrhas: per l. Si sponsus, §. paulò post princ. vers. Generaliter tenendum est, ff. de don. int. vir. & ux. ubi habetur utile trahere ad se inutile, quod ab ipso separari nequit, & utrumque valere. Sed dicendum est tantum valere quo ad decimam. Quamvis enim inutile non possit separari in corpore, potest separari in æstimatione, & hoc satis est. Sic Joa. Lup. l. 50. Tauri, n. 12. ubi Castillo n. 8. Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 20 Idem dicendum est eadem ratione, si fundus tradatur per sponsum sponsæ nomine sponsalitiæ largitatis, excedatque octavam dotis partem, quæ eo titulo assignari potest, excessus enim irritus erit.

17 Rursus inquires utrum quidam tertius possit ultra decimam bonorum viri partem, nomine arrharum uxori promittere? Quidam negant. Quia qui per se aliquid facere nequit, nec per alium poterit, l. Pupillus, §. §. item ipse, vers. Sed & si interpositam, ff. de auth. tutor. nam qui facit per alium, perinde est ac si faceret per se ipsum: regul. Qui facit, (aliàs, Qui per alium) 72. de reg. jur. nu. 6. Sic Joan. Lup. l. 50. Tauri, n. 5. & ibi Castillo, n. 4. vers. Sed pone, Matienzo, lib. 5. recop. 1. 2. l. 2, gloss. 2. n. 8.

18 Sed verius credo, posse tertium quemdam, sive extraneus, sive viri consanguineus sit, excedere hanc decimam in arrhis consignandis. Quia l. 1. t. 2. de las arras, l. 3. fori, approbata, l. 50. Tauri, expresse dicit, todo home que casare no pueda dar mas arras à su mujer de dezmo. Cùm ergo sit correctoria, exorbitans, & pœnalis, utpote annullationem actus aliter facti inducens, ac consanguineis viri applicans excessum, non est extendenda ad aliam personam, quàm prohibitam: & cùm loquatur de viro ad alias personas trahenda non est, l. Si vero, §. De viro, ff. solut. matr. Et sic in alio simili, nempe, quod possit socer, vel extraneus dare sponsæ sponsalitiam largitatem ultra metam præfinitam, l. 52. Tauri, hodie l. 1. fine, t. 2. lib. 5. recop. tenent Avendaño de exequend. mand. 1. p. c. 15. n. 8. Gutierr. de juram. 1. p. c. 14. n. 12. Matienzo, lib. 5. recop. t. 2. l. 1. gl. 6. nu. 2. qui simili fundamento ducuntur, eò quòd illa lex prima solum prohibeat sponso dnnare ultra illam quantitatem. Quod tamen intelligendum est cum Matienzo ea l. 1. gl. 7. n. 1. nisi à consanguineis vel aliis extraneis donetur, non verè de propriis bonis, sed de sponsi bonis: & in hoc sensu procedit regula in oppositum, n. præcedenti adducta. Quia tunc verè maritus vel sponsus donaret. Hinc venit intelligenda doctrina Jo. Lup. rubr. de don. §. 24. nu. 1. quem sequitur Baeza de non meliorand. filiab. 11. n. 13. dicentis parentes sponsi nequire promittere arrhas pro filio si excedant decimam partem eorum, quæ de eorum bonis filius habiturus est. Quoniam tunc perinde est ac si filius daret. Similiter dicendum est, non valere donationem arrharum ultra decimam, quando consanguineus mariti donans arrhas uxori, ita donaret ut vellet donationem illam acquiri marito, juxta dicta hoc 6. lib. disp. 26. nu. 11. & per maritum donaretur uxori. Quia vero donatio illa facta esset à viro.

19 Tandem infertur, quàm ineptè sponsi, dum assignatur per parentes dos sponsæ, timentes ne excedat metam signatam in curiis Matriti, petitione 101. hodie l. 1. t. 2. lib. 5. nova recop. Castella, petant tertium constituere dotem sponsæ: & similiter ipsæ sponsæ timentes ne arrhę promissæ à viro excedant decimam bonorum, postulent tertium quemdam eas promittere: si enim tertius ille ex propriis bonis dotem, aut arrhas constitueret, licitum esset (ut dixi nu. præced.) Cùm tamen ex propriis bonis nunquam id faciat, manifesta est fraus, & injustitia. Quia perinde est, ac si pater dotem constitueret, aut maritus arrhas promitteret. Si verò se obliget tanquam fidejussor: cùm principalis obligatio non teneat, corruet accessoria fidejussoris, l. 1. ff. de fidejuss. Potest autem peti, ut tertius se obliget non accessoriæ obligationi paternæ, aut mariti, ut fidejussor, sed tanquam principalis, ut maneat, scilicet, obligatus, casu quo fratres non ratam habuerint eam summam excessivam dotis, vel excessus arrharum petatur. Sicut in alio simili docet Nav. c. Non dicatis, 12. q. 1. in antiqua edit. n. 74. vers. 6. in nova, n. 44. vers. 6. dicens fidejussorem accedeotem obligationi religiosi minimè teneri, eo quod religiosus nec civiliter, nec naturaliter obligetur: posse tamen obligari non accessoriè tanquam fidejussorem, sed tanquam principalem, casu quo superior religiosi obligationem ratam minimè habeat.

DISPUTATIO XXX.

An decima pro arrhis promissa computanda sit juxta bona, quæ vir tempore promissionis bona fide possidet tanquam sua, ita ut illis postea evictis, vel ubi constiterit sua non esse, arrhæ minuendæ non sint?

SUMMARIUM.

Refertur opinio affirmans, n. 1. Et contraria authoris, n. 2.

Idem dicendum est de sponsalitia largitate, si dos uxoris postea evincatur, vel minor appareat, n. 3.

Solvuntur, argumen. & explicatur l. Bonorum appellatio, ff. de verbor. signif. num. 4.

1 AFfirmant aliqui, decimam hanc computandam esse juxta bona, quæ maritus promissionis tempore bona fide possidet, illisque postea evictis, vel si aliter constet non fuisse propria, minuendam non esse. Ducunturque, quia bona nostra appellantur, quæ bona fide possidemus, quamvis aliena sint, l. Bonorum appellatio, 49. ff. de verb. signif. ibi, in bonis autem nostris computari secundum est, non solum qua dominii nostri sunt, sed & si bona fide à nobis possideantur. Sic docent Suarez lib. 3. fori, t. 2. De las arras. l. 1. n. 5. vers. Tene etiam mente, Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 13. Baeza de non melior. filiab. c. 28. n. 4. & c. 31. n. 12. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. gloss. 2. n. 4. Azebedo eadem l. 2. n. 23. P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Illud est observandum.

2 Cæterum levi fundamento ducuntur viri doctissimi: & ideo multo verius est oppositum, nimirum computandam esse decimam eorum bonorum tantum, quæ re vera erant promittentis. Prob. ex l. 1. t. 2. De las arras, l. 3. fori, approbata l. 50. Tauri, ibi, no pueda dar mas de la decima parte de sus bienes: quæ verba denotant proprietatem, & verum dominium. Quia verba in priori significatu accipienda sunt, l. 1. ff. si ager vectig. vers. Qui in perpetuum: nec bona vere aliena, licet bona fide possideantur, dicuntur proprie sua: verba autem proprie accipienda sunt, l. 3. §. Hæc verba, ff. de negot. gest. 2. quia bona alicujus dicuntur deducto ære alieno (ut probavi hoc lib. 6. disp. 29. n. 11.) sed ea bona verè debita, quantumvis bona fide possideantur, sunt vere æs alienum: ergo iis deductis computanda sunt bona ad eorum decimam assignandam. 3. quia militat eadem prohibitionis ratio in his bonis, ne scilicet se mutuo spolient amore: nam si promittat vir decimam etiam respectu horum bonorum, cùm postea evicta fuerint, spoliatus veris bonis, & pauper manebit, cum decima respectu omnium bonorum exhauserit, evictis bona fide possessis, ea quæ vere erant mariti. Sic tenet latius probans, Gutier. 3. pract. qu. 42. nu. 12. & seqq. Ayora de partit. 1. p. c. 7. n. 22. 23. & 24.

3 Hinc infertur, sponsalitiam largitatem quæ excedere nequit octavam dotis sponsæ partem, lib. 5. recop. t. 2. l. 1. minuendam esse juxta dotis postea evictæ quantitatem. At si integra dos evincatur, tunc sub judice manebit, an omnino sponsalitia largitas evanescat? quia dubium est an nulla assignata dote, valeat sponsalitia largitas, (ut dixi hoc l. 6. disp. 24. n. 6.) At retenta opinione quam ibi amplexus sum, dicenti valere, bonique viri arbitrio taxandam esse: idem dicemus in hoc casu.

4 Ad l. Bonorum appellatio, ff. de verb. sign. cui oppositi innituntur, respondetur cum Rebuffo ibi, vers. In bonis autem, & Gutier. 3. pract. q. 42. n. 35. dici bona nostra, quæ bona fide possidemus, quoad aliquos effectus civiles, ut ad habendum actionem, & exceptionem pro eis, & ad præscribendum. Unde non infertur proprie dici bona nostra ad computandam decimam bonorum quæ nostra vere sunt.

DISPUTATIO XXXI.

An si arrhas promittens majoratum possideat, bona majoratus æstimanda sint, & qualiter, ut intelligatur an arrhæ promissæ excedant decimam bonorum partem?

SUMMARIUM.

Non æstimandus est valor bonorum majoratus, sed redditunm, quos possessor toto vitæ curriculo percipiet, n. 1.

Proponuntur variæ opiniones, num. 2. & 3. Et sententia authoris, num. 4.

Idem in sponsalitia largitate, quando uxoris dos est majoratus, num. 5.

1 COnveniunt omnes, habendum non esse respectum ad valorem majoratus, sed ad valorem ususfructus, seu redditbum, quos promittens arrhas percepturus est toto vitę suæ curriculo. Verbi gratia, si vir ex bonis majoratus deductis expensis percipiat quotannis duo mille aureos, æstimandum est, quantum valeant duo mille aurei singulis annis percepti pro vitæ possessoris majoratus tempore, & decima hujus valoris potest pro arrhis cooftitui. Probatur, non æstimandum esse valorem bonorum majoratus, quia licet verior sententia habeat, possessorem habere verum illorum dominium, ut potest videri in Molina lib. 1. de primog. c. 19. à n. 4. at cùm ea bona alienare nequeat, potius usufructuario, quam vero domino comparatur: ac proinde non valor bonorum attendendus est. Probatur autem valorem fructuum esse computandum, quia jus eos fructus percipiendi, appellatione bonorum comprehenditur, l. Bonorum appellatio, 49. ff. de verb. sign. Sic docent Joa. Lup. rub. de don. §. 25. n. 1. & 6. Greg. Lop. l. 4. verb. Sus dendas, ad fi. t. 15. p. 9. Padilla auth. Res quæ, n. 30. C. de commun. de legat. Molina lib. 1. primog. c. 19. n. 41. Meros de majora. 3. p. q. 9. n. 13. Ayora de partit. 1. p. c. 7. n. 26. Azeb. lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 13. Valascus to. 1. cons. 16. n. 11. & 12. Gutier. 2. pract. q. 17. n. 2. & seqq. P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Circa hæc quæritur.

2 Controversia autem est circa modum computandi valorem horum redditbum. Quidam enim dicunt, computationem faciendam esse attenta ætate, ac valetudine ipsius majoratus possessoris: nam quo robustior fuerit, juniorque; cum eius vitam amplius duraturam præsumatur, eo majoris æstimationis illi redditus erunt. Quam computationem sequutus est Jurisconsl. l. Hæreditatum, 68. ff. ad leg. falci. in legis falcidiæ ratione habenda, ut detraha-

trahatur ex usufructu legato: quam non tantum in eo casu obtinere, sed in quibuscumque etiam aliis casibus, in quibus de æstimatione redditutum ad vitam tractatur, docent multi, quos refert *Covar. 3. var. c. 9. n. 8.* & latè probat *Suarez. l. Quoniam in prioribus, ampliat 3. nu. 9. & seqq. C. de inoffic. test.* Et ita in nostro casu docent *Joan. Lop. n. 1. Greg. Lop. Padilla, Meres, Valasc.* quos nu. præced. retuli: Hanc autem computationem legis hæreditatem dicunt *glos. ibi, verb. Triginta, & ibi Bart. n. 2. vers. Quaero quid, & ibi Alber.* & alii quos refert *Covar. 3. var. c. 9. nu. 8. vers. Hinc deducitur*: ipsosque sequitur *Gut. 2. pract. q. 17. n. 8.* ita esse intelligendam, ut pendeat à futuro eventu vitæ illius redditus percepturi, quare si semel facta computatione, pauciores annos postea vixisse comperiatur, quàm computati sunt, reddendum sit plus illud quo redditus æstimati sunt: si verò comperiatur plus vixisse, addatur Incrementum hoc computationi illi prius factæ. Atque ita in nostro casu vult *Gutier.* si in hoc regno Castellæ uxor ante virum moriatur, seu vir ipse ante uxorem, computandum esse valorem redditutum illorum annorum ab initio matrimonio perceptorum, usque ad illius dissolutionem, quo tempore arrhæ solvendæ sunt, non obstante quacunque computatione prius facta. Merito tamen *Aymon. & Caplin*, quos refert, & sequitur *Covar. eo. n. 8. vers. Hinc deducitur, & P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Circa hac quaritur*, recedunt ab hac sententia, censentque æstimationem *d. l. Hareditatum*, minimè pendere à futuro eventu, sed semel legitimè effectam, servandam esse, quicquid rei probet eventus. Quia quod semel legitimè factum est, retractari non debet ex iis, quæ postmodum acciderint, *l. Sancimus, C. de admi. tut. & l. Nec enim, ff. de itinere actuque priva.*

3 Alii verò docent, æstimandos esse hos redditus ad rationem unius pro octo: sicut frequentissimè annui redditus ad vitam constituuntur ad rationem unius pro octo: teste *Covar. d. c. 9. n. 7.* unde si redditus majoratus sint duo mille aurei quotannis deductis expensis, potest majoratus possessor 1700. aureos pro arrhis promittere uxori. Nam ad rationem unius pro octo, valent illi duo mille aurei, decem & sex mille, quorum decima pars sunt 1600. Sic *Molina lib. 1. de primog. c. 19. n. 41.* asserens ita quotidie practicari: *Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 18. Gutier. 2. pract. qu. 17. ads.* ubi subdit hodie per novam pragmaticam Philippi II. Hisp. Regis, promulgatam 3. die Julii, anno 1583. (habetur *hac pragmatica in quaternione addita nova recopil. l. 5. t. 15. l. 8.*) decretum esse pretium census vitalitii, esse ad rationem unius pro 7. & ita redditus majoratus, qui deductis expensis supersunt, æstimandos esse ad rationem unius pro 7. Unde in proposito exemplo valor redditoum duorum mille aureorum, erunt quatuordecim mille aurei: & decima quæ potest à tali majoratus possessore pro arrhis assignari, erit 1400. aurei. Ratio est, nam æstimatio redditutum illorum pro vitæ possessoris majoratus tempore, est quasi emptio census vitalitii eorum duorum mille aureorum. Census autem vitalitius æstimatur regia pragmatica ad rationem unius pro septem.

4 *Aliter* vero *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Circa hac quaritur*, dicit injustum esse, & irrationabile, æquale pretium statuere vitalitiis omnibus censibus æqualium redditutum, sed pro ætate & valetudine ejus, in cujus vitam conceditur census, & pro aliis circumstantiis concurrentibus taxandum esse: idemque censet in taxando valore redditutum majoratus ad vitam possidentia, ut intelligatur quanta sit decima pro arrhis promissa. Quia nemo prudens æquo pretio taxaret censum ad vitam juvenis robusti emptum, ac ad vitam senis debilis nonagenarii. Sed retinenda est computatio ad rationem unius pro septem, sicut regia pragmatica taxat census vitalitios: ut diximus n. præc. Nec obstat objectio Molinæ contra illam, jus enim habuit Princeps constituendi certum pretium omnibus censibus vitalitiis, non enim certum, & determinatum cuilibet sigillatim destinari poterat, idque relictum prudentis arbitrio pro ætate, & valetudine, innumeris litibus, & injustitiis pateret: & qui emit censum ad vitam nonagenarii sibi imputet, Princeps enim minimè cogit ad sic emendum, sed emat à nonagenario ad vitam juvenis alicujus robusti. Nec in arrhis computandis injuriam Princeps infert, si eodem pretio computentur annui redditus, sive vir senex debilisque, sive juvenis, & fortis sit, (non enim in hoc casu possunt computari ad vitam alterius.) Quoniam Princeps, qui arrharum quantitatem, (quarum donatio voluntaria est) taxare potuit, simili modo valori redditum majoratus ad vitam mariti potuit pretium statuere: quod licet specificè non fecerit, at consequenter facit, dum censuum vitalitiorum pretium taxavit. Quia (ut probavi n. præcedenti) taxa hæc redditutum majoratus, more census vitalitii accipienda est.

5 Ex his fit, si fœmina viro nubat, bonaque majoratus tradat illi in dotem, prout potest facere, ut probat *Meres de major. 3. p. q. 9. num. 15* tunc non ipsa bona majoratus, sed ipsorum redditus æstimandos esse ad vitam uxoris possidentis, modo declarato, ut octava pars valoris ipsorum possit dari per sponsum sponsæ, nomine largitatis sponsalitiæ; juxta *l. 1. fin. tit. 2. lib. 5. recop. Castel.* Sic *Gutier. 2. pract. q. 17. nu. 7. Valascus cons. 16. n. 10. to. 1.*

DISPUTATIO XXXII.

An antapochæ (vulgò *contraescrituras*) quas aliqui faciunt de non petenda aliqua quantitate sibi promissa causa matrimonii contrahendi, noceant uxori quoad arras, ita ut ea quantitas fictè promissa computanda non sit inter bona sponsi, ad æstimandum decimam bonorum, arrharum nomine promissam.

SUMMARIUM.

Melioratio facta filio absque aliqua causa, vel causa matrimonii incerti potest revocari, secus si facta sit cum tertio ex eo commodum reportante, num. 1.

Si filius melioratus causa matrimonii incerti ineat pactum de matrimonio celebrando, & pater asserat filium esse melioratum ab eo, ut fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat, fit irrevocabilis, licet filius remittat, n. 2.

Nec potest filius consentire ut nova conditio apponatur, n. 3.

Nec potest remittere promissionem de non meliorando factam ut certum matrimonium ineat, n. 4.

Non prosunt antapocha (vulgo contraescrituras*) quibus filii pollicentur se melioratione non usuros, n. 5. Et ibi, idem si promissio alicujus quantitatis danda ratione hujus matrimonii fiat ab alio consanguineo, aut extraneo.*

An valeant in ipsius remittentis præjudicium, teneaturque eam quantitatem restituere si sobole careat? n. 6. Et ibi, an noceat uxori quoad arrhas, vel quoad alia?

An recipiens fictè patrimonium ad ordines, antapocha facta illud reddendi susceptis ordinibus, teneatur, vel possit reddere? Refertur quædam opinio, n. 7. Et ibi, de significatione dictionis, Nullatenus.

Contraria authoris, n. 8. Et enodatur Trid. sess. 21. c. 2. de reformatione: renunciatio patrimonii ad cujus titulum aliquis ad ordines promoveatur, an valeat? n. 7.

An episc. teneatur alere clericum, quem bona fide absque vero patrimonio ad ordines promovit, n. 7. juncto n. 8. & quid si patrimonium casu pereat, n. 8.

1 SUpponendum est, meliorationem factam filio absque aliqua causa, vel causa matrimonii incerti, & in genere contrahendi, esse suapte natura revocabilem in regno Castellæ, nisi alia concurrant quæ irrevocabilem efficiunt: de quibus agunt scribentes, *l. 17. Tauri.* Unde non satis est majoratum vel meliorationem ea causa onerosa dotis, vel matrimonii fieri, ut irrevocabilis sit, sed oportet ut facta sit cum tertio ex ea commodum reportanti. Constat ex *l. 17. Tauri, hodie l. 1. t. 6. l. 5. nova recop. Castella*, ibi, *pro causa onerosa con otro tercero.* Sic *Ant. Gom. 22. Tauri, n. 17.* ubi *Tello, n. 17. idem Tello d. l. 17. n. 69. Baeza de no meliorand. filia c. 21. n. 36. & 37. Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 16. & 17. Azebedo l. 5. recop. t. 6. l. 1. n. 40. & ibi Matienzo gl. 7. n. 1. Gutier. 2. pract. qu. 50. num. 3. Avend. l. 44. Tauri, gl. 15. n. 1.* & melius *gloss. 16. n. 7. & 8.* Et ratio est, quia quando non initur pactum cum tertio cujus interest, pactum illud non est pars contractus dotalis, nec illa ratione, & causa matrim. fuit celebratum. At quando fit cum tertio, est pars contractus dotis, cum ipsoque confunditur, & est quasi unus contractus, *l. Pactas, C. de pact.* & ita dicit *Tello in l. 17. num. 71.* tunc donationem causa matrimonii esse partem contractus dotis, quando ad dotem constituendam, vel matrimonium ineundum, ducti fuerunt parentes sponsæ, vel ipsa sponsa ob donationem illam sponso factam: & hoc casu dicit irrevocabilem fieri, licet absenti filio facta sit.

2 Hinc infertur 1. quamvis donatio seu melioratio facta filio ob causam matrim. incerti sit revocabilis, at si ea facta, filioque matrimonium ineunti, asserat pater eum esse melioratum, ut vel sic fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat; & hac de causa matrimonium celebretur, reddi irrevocabilem, licet filius remittat, vel parentem liberum ab obligatione reddat. Quia illa patris assertio vim promissionis habuit, & viget eadem causa, ne nurus decepta maneat. Probatur ea doctrina *Baldi. l. Si præses, 8. C. de donat. vers. Tamen bene dico.* ubi hæc ait, *si mater æstimari bona faciat, ut inspicientes credant filios ditiores, & sic honorabilius ducant uxores, quamvis ea bona non intelligantur donata filiis, ut pro dotis restitutione obligata manerent. Quia dolus matris consensui æquiparatur.* Quem sequitur *Alex. cons. 10. n. 4.* Et colligitur ex *l. In bonæ fidei. 37. ff. de peculio*, ibi. *Ego autem arbitror non solum de peculio conveniri: sed & si quid præterea dolo malo patris capta, fraudataque est mulier.* Sic *Tello l. 17. Tauri, n. 72. & 73. Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 17. fine, & 18. Meres de major. 1. p. qu. 22. n. 31. Matienzo lib. 5. recop. tit. 6. l. 1. glos. 8. nu. 4. Angulo de meliorat. l. 6. glos. 4. n. 9.*

3 Immo nec licet filio consentire, ut aliqua nova conditio adiiciatur illi meliorationi, aut donationi. Sicut enim revocatio est prohibita, ita conditio nova minimè permittitur, *l. Perfecta, C. de don. quæ sub modo, l. Filius, C. de pact.* Sic *Meres de major. 1. p. q. 22. n. 32.* & refert Paulum huic parti faventem.

4 2. Infertur, non posse filium, in cujus gratiam facta est promissio de non meliorando, ut aliquam determinatam duceret in uxorem, quæ eo pacto inito ipsi nupsit, remittere id pactum in

uxoris

uxoris præjudicium cui jus erat acquisitum. Quia jus alteri acquisitum nequit eo iuvito auferri: *reg. Id quod nostrum, 11. ff. de reg. jur.* Sic *Matienzo lib. 5. recop. t. 6. l. 6. gloss. 1. n. 5.*

5 3. Infertur, esse inutilem cautelam qua parentes meliorantes filios ex causa onerosa, accipiunt antapochas ab illis, (vulgo *contraescrituras*,) hoc euim uomine ipsas appellat tex. *l. Plures 18. C. de fid. instrum.* quibus pollicentur filii se melioratione minimè usuros. Quia quantumcumque donatarius id polliceatur, iofringi non poterit melioratio in uxoris, & filiorum præjudicium: uxori enim jus quæsitum est, quia contemplatione illins donationis nupsit, vel ampliorem dotem promisit. Favet quod hoc l. 6. disp. 13. n. 7. cum multis DD. asservimus, nempe, juramentum de dote non alienanda, minimè nocere emptori illius juramenti ignaro, quandu vendens dolosè juramentum tacuit. Item, quia cum causa ob quam aliquid statuitur, est ad alicujus tertii commodum, præsumitur finalis: ut bene docet *Tiraquel.* multos referens, *tract. Cessante causa, limit. 1. nu. 52.* unde cum illa donatio seu melioratio sit iu favorem mulieris nubentis, præsumitur ipsa mulier causa finalis: ergo illa non consentiente non potest annullari. Confert etiam ad hoc quod docet *Aluaradus de conject. ment. defuncti l. 2. c. 3. n 48 & Padilla,* licet non ita definite, sed dicens esse tutius, *l. Post mortem, n. 22. C. de fideicomm.* nempe minimè posse virum renunciare majoratui in successoris favorem, ob præjudicium quod in dimidia lucrorum parte sequitur uxori. Sic docent *Tello l. 17. Tauri, n. 73. Meres de major. 1. p. q. 21 n. 32. Angulo de meliorat. l. 6. gl. 4. n. 9.* Addit *Tello eo n. 73.* etiamsi filius ante matrimonium contractum, liberum reddidisset patrem ab ea obligatione, vel postea remiserit, esse inutilem remissionem, aut liberationem, quatenus mulieris interest. Constat etiam ex dictis tribus nu. præc. Idem dicendum est si ea promissio fiat ab alio consanguineo, vel extraneo. Quia eadem est ratio.

6 Valeret autem prædicta remissio seu liberatio in remittentis præjudicium: cum in re sua quilibet sit moderator, & arbiter, *l. In re mandata 2 C. mandati*: nec uxor aut filii poterunt conqueri, quando non læduutur, sed jus suum illæsum manet. Hinc fit uxorem non pati posse diminutionem in arrhis sibi promissis, propter prædictam remissionem. Quia tunc esset in ejus præjudicium. Sic *Angulo de melior. l. 6. gl. 4. n. 10.* ubi addit, si hanc diminutionem in arrhis minimè patiatur propter remissionem, non posse illi contradicere: nec etiam filios, si remissa donatio claudatur in quinta bonorum parte, de qua potest pater in hoc regno Castellæ in ipsorum præjudicium disponere. Non approbo tamen, quatenus dicit non posse uxorem contradicere, quando remissio non lædit ipsam in arrharum quantitate promissa. Quia ultra hoc, alia damna incurrit uxor, scilicet, in medietate lucrorum quæ acquisitura erat: patitur etiam damnum, quia diminutis facultatibus non ita opulentam, & tranquillam vitam matrimonialem ducet. Soluto autem matrim. absque sobole, cum jam cesset uxoris & filiorum præjudicium, tenebitur qui antapocham remissionis fecit, illi stare.

7 Ex his infert *Angul. de melior. l. 6. gl. 4. nu. 9.* idem dicendum esse de donatione facta causa patrimonii ad ordines suscipiendos, quantumcumque enim donatarius promittat non se usurum ea donatione, & quamvis ab extraneo fiat, dicit infringi non posse, ob jus quæsitum episcopo, qui tenetur alere eum quem sine legitimo patrimonio ad ordines promovit, *c. 2. c. Episcopus, & c. Cum secundum Apostolum, & c. Tuis, 4 de praben.* Idem docent alii quoad hoc, ut recipiens patrimonium à quocumque cum secreta conditione, & antapocha restituendi statim ordinibus susceptis, nec teneatur, nec possit restituere, donec beneficium sufficiens, vel aliunde necessaria alimenta habeat. Ducuntur per decretum, *Trid. sess. 21. c. 2. de reform.* ibi, *patrimonium, vel pensionem obtinentes, &c. illa deinceps sine licentia episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint.* Ubi ponderanda est dictio, Nullatenus, quæ nullitatem actus ipso jure inducit. Ut docent *gl. auth. Si qua mulier, ver. Nullatenus, C. ad S.C. Velleja. & Clem. unic. verb. Nullatenus, de sequest.* ubi *Zenzelinus, & Imola, n. 20. Bart. tract. minoritatum, l. 1. de hæredit. ex testam. c. 2. Alberic. in dictionario, verb. Nullatenus, Corset. in singular. verb. Nullatenus Card. c. Super literis, n. 6. de rescript. Alex. de Nevo c. Qua fronte, n. 32. de appellat. Decius cons. 302. n. 2. Felin. c. Rodulphus, de rescrips. ante n. 27. vers. Nullatenus, & c. pen. n. 7. de consuetud. Tiraq.* alios referens, *l. Si unquam, verb. Revertatur, n. 95. C. de revoc. donat. Rolan. cons. 75. n. 51. l. 2. Menoch. cons. 383. n. 14. vol. 4. Mandosius regul. 15. Cancellaria, q. 5. n. 8. Brunerus in suo compen. l. litera D. verb. Dictio Nullatenus.* Quamvis *Angel. Excommunicatio 7. fin. Sylvest. Excommunicatio, ultimo, fine. Armilla verb. Excommunicatio, casu 35.* & alii quos refert *Tiraq. de verb. Revertatur, n. 96.* negent inducere nullitatem, quando actus alias posset fieri ab illo, cui facere interdicitur. Deinde pondero verbum, Non possit, quod reddit omnino actum nullum. Ob quas rationes bene docent renuntiationem patrimonii ad cujus titulum aliquis initiatus est, esse nullam, donec renuncians adeptus sit beneficium, vel patrimonium aliud sufficiens. *Navar. l. 1. cons. 1. t. 11. de tempor. ordin. in 1. adit. cons. 14. 16. & 41. in 2.* autem, *cons. 21. Flamin. de resign. benef. l. 2. q. 6. n. 17. P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 238. ad fin. Manuel 2. to. sum. c. 15. n. 2. & 5.* ergo remissio illa & antapocha promoti ad ordines, nullius est momenti, donec beneficium aut patrimonium sufficiens habeat. Sic tenent *Enriquez l. 23. de excommun. c. 37. n. 2. Manuel. 2. to. sum. c. 15. n. 5.*

8 Cæterum verius credo, recipientem fictè patrimonium ut ad ordines promoveatur, data antapocha aut fide id reddendi, cum promotus fuerit, teneri id patrimonium restituere. 1. quia falsò dixit *Angulo* cedere in Episcopi præjudicium. Quoniam cum bona fide illum ad ordines promoverit, & ita culpæ expers sit, non tenetur eum alere: ut bene docent *Decius c. Episcopus, n. 13. de prabend. Navar. l. 1. cons. t. 11. de tempor. ordin. in 1. edit. cons. 14. & 46. in 2. cons. ult.* per totum: obligatio enim illa alendi, est punitio delicti Episcopi promoventis ad ordines carentem patrimonio: ut bene docet *gl. c. Cum secundum Apostolorum, verb. Successores, de prabend.* Quare si Episcopus promoveat habentem patrimonium, illudque postea casu pereat, non tenetur illum alere: quia promovens nullam culpam contraxit, ut docent *Joa. And. c. Tuis, n. 5. de prabend.* ubi *Ant. n. 7. Card. n. 1. q. 4. Abb. n. 5. Imol. nu. 6.* Unde *gloss. ibi verb. Patrimonialibus, & Henricus n. 1. Anchar. n. 4. Hostien. ibi,* dicentes quando patrimonium casu periit, teneri Episcopum, illum alere: intelligendi sunt de generali obligatione qua Episcopus tenetur pauperibus subvenire, & non de speciali consurgente ex virtute promotionis ad ordines: & ita se explicat *gl. c. Cum secundum, verb. donec, de praben.* Nec obstat decretum *Trid. sess. 21. c. 2. de reformat.* quia loquitur de obtioentibus patrimonium, vel pensionem, ut possint ad ordines promoveri: ibi, *patrimonium verò, vel pensionem obtinentes*; at in nostro casu hic nunquam obtinuit patrimonium: cum ea non fuerit vera donatio, sed donationis fictio, nec acquisivit alter dominium rei sic donatę, & licet inique egerit donans fictè, mereaturque re donata privari: cum tamen hæc sit pœna, judicis sententiam desiderat. Sic docent *Cordoba sum. q. 32. §. Respondo que no es la misma razon: Lud. Lop. 1. p. instructorii, in 2. edit. 240 fi. & lib. 2. de contractib. c. 45. fol. 515.* Et pro eadem sent. sunt alii DD. dicentes ordinatum hoc patrimonio fictè donato, esse suspensum: quia sine patrimonio ordinatur: (si enim donatio illa valeret, nec statim restituenda esset, vero patrimonio ordinaretur, nec esset suspensus: ut docet *Navar. l. 1. cons. t. 11. de temporib. ordin. in 1. edit. cons. 16. & 41. in 2. cons. 21. Manuel 2. tom. summ. c. 15. n. 2. & 5.*) Hi sunt *Navar. sum. c. 27. n. 158. & lib. 1. cons. t. 11. de tempor. ord. in 1. edic. cons. 14. & 17. in 2. cons. ult. Ledesm. 2. p. 4. q. 16. a. 2. fol. 361. Majol. lib. 4. de irreg. c. 15. init. Pedraza 2. p. sum. c. 2. Metin. l. 1. sum. c. 11. §. 8. Borgasius de irreg. 1. p. q. 5. nu. 24. Spino spec. testam. gl. 18. nu. 75. Salzedo practic. cap. 18. nu. 1. & 12. Manuel. 2. to. summ. c. 15. n. 1.*

DISPUTATIO XXXIII.

An in foro conscientiæ valida sit promissio arrharum ultra decimam bonorum partem, ita ut uxor minimè teneatur excessum illum restituere?

SUMMARIUM.

Proponuntur rationes pro utraque parte, n. 1.

Arrhæ ultra decimam bonorum, vel sponsalitia largitas ultra octavam dotis sponsæ partem, non sunt valida in foro conscientia, sed restituenda sunt, n. 2.

Solvitur argum. & melioratio causa dotis est valida in foro conscientia, nec restituenda, n. 3.

1 Videtur non valere: quia melioratio causa dotis facta per parentes erga filium, contra *l. 1. t. 2. l. 5 nova recop. Castel.* est irrita in foro conscientiæ, peccatque lethaliter pater, & filia meliorata tenetur restituere: ut docet *Baeza de non melior. fil. c. 29. n. 1. & 2.* & ultra illum sentiunt peccare lethaliter patrem sic meliorantem, *Tello l. 26. Tauri fine, Rojas epit. success. c. 3. n. 41. Angulo de melior. l. 10. gl. 9. n. 3.* Ducuuturque, quia hoc justissimè illa lege prohibetur, annullaturque quicquid contra gestum fuerit. Sed *eadem l. 1. in fine,* prohibetur ne sponsalitia largitas octavam dotis sponsæ partem excedat, & *l. sequenti,* ne arrhæ ultra decimam bonorum partem sponsi donentur, annullanturque contra gesta: ergo excessus ille non est validus in foro conscientiæ. Et altera parte videtur esse validum, quia verius videtur meliorationem causa dotis factam non esse irritam in foro conscientię, nec restituendam, donec judicis sententia accedat, nec patrem meliorantem peccare. Quia ea lex id prohibens non est ita recepta, ut obliget in conscientia, sed tantum ut detur actio in foro externo ad repetendum. Quod inde probatur, quia passim sic videmus fieri dictas meliorationes, nec confessores iniicere scrupulum, quare ita videtur lex hæc usu interpretata. Et ita tenent *Cordoba sum. q. 124. fine,* licet postea aliquantulum trepidet: *Mexia taxa panis, conc. 6. n. 42. Enriq. l. 11. de matrim. c. 20. nu. 4. Lud. Lop. l. 1. instruct. c. 175. in 2. edic.* & firmius id tenet *l. 2. de contract. c. 42. init. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 97. n. 3.* Ad idem est *Padilla auth. Res qua, n. 23. C. commun. de legat* ubi dicit sibi renunciatum esse apud utriusque prætorii æquissimos judices, hanc legem dissimulatione quadam exolevisse.

2 Breviter dicendum est, excessum arrharum ultra decimam, & sponsalitiæ largitatis ultra octavam partem dotis non esse valida in foro conscientiæ quoad excessum, sed illum restituendum esse nulla judicis sententia expectata. Quia leges hæc prohibentes,

& quic-

& quicquid contra gestum fuerit annullantes, in utroque foro receptæ sunt: ut sonant, & ita usus ipse testatur.

3 Ad argum. oppositum fateor, mihi verius esse, patrem meliorantem filiam causa dotis, minime peccare, nec filiam melioratam teneri restituere: quia lex illa non est in hoc sensu recepta: ut probavi n. 1. at verò leges de sponsalitia largitate, & arrhis disponentes, receptæ sunt in foro conscientiæ ut sonant.

DISPUTATIO XXXIV.

An donatio arrharum ultra decimam confirmetur juramento, vel illud observandum sit?

SUMMARIUM.

Proponitur sententia affirmans, n. 1. Et contraria verior, nu. 2. Ubi an juramentum indigeat relaxatione? Et donatio sponsalitia largitatis ultra octavam dotis partem firmatur juramento, n. 3.

Solvuntur argumenta, & explicatur, l. 12. tit. 1. l. 4. nova recop. Castella, n. 4.

1 DUplex est sent. I. docet confirmari juramento. Prob. 1. ex *l. 12. t. 1. l. 4. nova recop.* ubi permittitur juramentum apponi in arrharum contractu, ergo id juramentum aliquid operatur: aliàs frustra apponeretur. 2. quia hoc juramentum potest servari absque interitu salutis spiritualis, ergo est servandum, juxta *cap. Cum contingat, de jurejur.* 3. quia contractus lege civili interdictus, non ob publicam utilitatem, sed ob privatam principaliter, licet minus principaliter ob publicam, firmatur juramento: juxta doctrinam *Bartoli* communiter receptam *l. Si quis pro eo, n. 8. ff. de fidejuss.* quam pluribus adductis approbat *Covar. de pact. 2. p. § 1. n. 5. &* 6. At promissio arrharum ultra decimam, principaliter interdicitur ob privatam utilitatem, non enim interest boni publici, ut hic potius quam ille ex civibus pecunias habeat, ergo firmatur juramento. 4. quia eadem est ratio prohibitionis, ne arrhæ decimam excedant, & ne fiat donatio inter conjuges, scilicet, ne mutuo se amore spolient: at donatio inter conjuges firmatur juramento, (ut diximus hoc l. 6. disp. 11. n. 2.) ergo & donatio arrharum excedens decimam. Et hæc sent. satis probabilis est: & eam tenent *Castil. l. 50. Tauri, n. 4. Segura l. 1. § Si vir, nu. 139. ff. de acquir. possess. & ibi Perez in addit. idem Perez l. 3. ordin. t. 5. l. 6. § . Item juramentum, Gom. Arias l. 48. Tauri, n. 13. Ant. Gom. l. 52. Tauri n. 13. & l. 69. n. 4. & l. 2. var. c. 14. n. 26. ad fi. Minchaca de suc. cess. creat. l. 3. § . 28. nu. 33. & § . 26. n. 43. Ant. Gabr. tit. 1 commun. in mea edit. lib. 1. verb. Arra, fol. 57. Ajora de partit. 1. p. c. 7. nu. 19.* Et in hanc dicit *P. Molina tom. 2. de just. tract. 2. disp. 431. fin.* se magis inclinare.

2 II. tamen sent. probabilior, ait, non confirmari juramento. Hæc sent. solet probari, 1. quia contractus non firmatur juramento, quoties lex non tantum prohibet contractum, sed etiam prohibet eidem apponi juramentum, decernitque contractum apposito juramento esse nullum: ut late *Covar. de pact. 2. p. § . 1. n. 8.* cum aliis quos refert: idem *Matienz. l. 3. recop. t. 2. l. 2. gl. 3. nu. 7.* ubi amplius defendit contra *Covar.* non tantum non confirmari juramento, sed etiam non esse necessariam ipsius absolutionem, seu relaxationem: licet enim lex civilis nil possit disponere circa juramentum semel præstitum: hoc namque est fori Ecclesiastici: at potest impedire ejus obligationem, antequam præstetur: ut latè *Covar. de pact. 1. p. § . 3. n. 7. & seqq. Gutier. auth. Sacramenta puberum, n. 46. C. si advers. vendit.* at lex 1. *tit. 2. de las arras, l. 3. fori,* decernit, promissionem arrharum ultra decimam, non valere, licet irritetur, ibi, *e si mas le diere, o pleito sobre ello fiziere, no vala.* ergo promissio arrharum ultra decimam, non firmatur juramento. Sed hæc ratio, mea sententia, parum urget. 1. quia valde incertum est posse legem civilem vim juramenti etiam antequam præstetur enervare. Nam contrarium cum multis tenet *Minchaca de success. creat. l. 3. § . 28. n. 30.* dicit tamen eam prohibitionem id præstare, quod is contractus carebit effectibus datis à lege civili contractibus: & *Barbosa l. 1. p. 1. n. 72. 73. ff. sol. matrim.* defendit cum aliis non posse tollere vim, ac juramenti effectus in foro Ecclesiastico, sed tantum id operari in foro civili, in quo non dabitur actio, at posse eum cui juramentum præstitum est, recurrere ad forum Ecclesiasticum: juxta *c. si de foro compet. in 6.* ut cogat judicem sæcularem observare juramentum. 2. quia in ea lege fori nulla fit mentio juramenti, illa enim verba, *e pleito sobre ello fiziere,* non intelliguntur de juramento, sed tantum de pacto seu promissione. Et ideo hac omissa ratione, & aliis quæ parum urgent, potissima ratio, qua hæc sent. probari solet, est, quia non posse promitti arrhas ultra bonorum decimam, est non tantum in favorem ipsius promittentis arrhas, sed ejus consanguineorum, quibus defertur jus repetendi hunc excessum, *l. 1. t. 2. De las arras, l. 7. fori,* ibi *si por ventura mas diere, los parientes mas propinquos de el marido lo puedan demandar:* at in præjudicium tertii non firmatur contractus juramento, *c. Quamvis pactum, de pact. in 6. §.* ibi, *nec redundet in alterius detrimentum:* & *c. Cum contingat, ad fi. de jurejur.* ergo talis promissio arrharum ultra decimam non firmatur juramento. Sic tenent *Montalvus* referens *Vincentium e posc. l. 1. verb. Todo home t. De las arras, l. 3. fori, & ibi Suar. n. 23. Covar. de pactis, 2. p. § . 2. nu. 8. Padilla auth. Res quæ, nu. 29. C. comm. de legat. Baeza de non melior. filia c. 29. num. 6. & 12. Mexia l. Toleti, de los terminos, 7. fundamento 2. partis, n. 34. Villalobos in com. opin. lit. A. verb. Arra, n. 251. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 3. n. 6. Azebedo ea l. 2. nu. 17. & l. 12. verb. arras, t. 1. l. 4. recop. Valasc. consl. 16. n. 14. to. 1. Gutier. 2. pract. tota q. 16. & de juram. 1. p. c. 14. num 2. & Auth. Sacramenta puberum, n. 44. C. si advers. vendit. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 192. concl. 6. n. 6.* Nec id juramentum indiget relaxatione: non enim potest servari absque peccato, & ita non obligat, quia lex justa prohibet, excessumq; penitus annullat, & est in præjudicium tertii. Sic *Matienzo ibi n. 7.*

3 De sponsalitia autem largitate dicendum est, si donetur aut promittatur ultra octavam dotis sponsæ partem, contra *l. 1. fi. tit. 2. lib. 5. recop. Castella,* eam firmari juramento. Quia deficit potissima ratio, ob quam donatio arrharum ultra decimam non confirmatur jurejurando, nimirum, eam esse in consanguineorum præjudicium, quibus lex actionem ad repetendum excessum concedit: in sponsalitia enim largitate talis actio ad repetendum excessum nulli conceditur, sed solum est in præjudicium sponsi donantis, aut promittentis: ut constat ex *d. l. 1.* Nec obstat, si arguas hanc promissionem esse contra legem annullantem actum, sicuti est promissio arrharum ultra decimam: & ita videri esse contra bonos mores. Resp. esse contra bonos mores civiles, non autem naturales: cum non sit in præjudicium tertii, qualis est promissio arrharum ultra decimam: hæc autem est vis juramenti, ut faciat valere actum prohibitum lege civili, etiam cum decreto irritanti, si non sit in præjudicium tertii: ut constat ex *c. Quamvis pactum de pactis, in 6.* ibi, *quamvis lex civilis improbet.* Sic docent *Gutier. de juram. 1. p. c. 14. n. 5. Spino speculo testam. glos. 18. n. 117.* An valeat, si excedat hæc donatio eam partem de qua licitum est sponsis disponere in præjudicium ascendentium, vel descendentium? dicam disp. 36. n. 18. ubi an juramento tunc confirmetur?

4 Ad arg. oppositæ sent. proposita n. 1. resp. Ad 1. intelligi eam legem in quantitate à jure permissa, ne inducatur juris correctio: & quia lex illa minimè quæstionem hanc decidebat, sed in quibus contractibus permittatur tabellionibus juramentum apponere: & permittitur in hoc, quia bona arrharum nomine promissa perpetuo alienantur. Sic explicant *Gutier. de juram. 1. p. c. 14. n. 3. Azebedo l. 4. recop. t. 1. l. 12. ad fin.* Ad 2. respondet *Matienz. lib. 5. recop. t. 2. l. 2. Glos. 3. n. 7.* juramentum hoc minime obligare: quia jurando peccatum admittitur. Sed hoc bene impugnat *Barbosa l. 1. p. 1. n. 72. & 73. ff. solut. matrim.* obligat enim juramentum cum peccato præstitum, si in ejus observantia culpa absit. Ut bene docet *Abb. cap. 2. n. 8. de arbit. per c. Et si Christus, de jurejur.* Unde negandum est posse servari id juramentum absque peccato, ut explicui n. 2. fin. Ad 3. dic etiam quando principaliter ob bonum privatum prohibetur contractus, minime cum juramento firmari, si sit in præjudicium tertii, qualis est hic. Ad ultimum nego, eandem esse omnino rationem. Quoniam donatio inter conjuges multis in casibus est permissa, & in solum donantis præjudicium cedit: arrhæ autem ultra decimam in nullo casu permittuntur, & si excessus juramento firmaretur, caderet in tertii præjudicium, nempe, consanguineorum, quibus datur jus ad excessum repetendum.

DISPUTATIO XXXV.

An soluto matrim. incumbat uxori, & ejus hæredibus probare arrhas promissas non excedere decimam bonorũ mariti partẽ, vel potius viro, & ejus hæredibus incũbat probare excedere?

SUMMARIUM.

Hæc quæstio deservit etiam pro foro conscientiæ, n. 1.

Refertur duplex opinio, n. 2. & 3. Et sententia authoris, n. 4.

Proponitur duplex casus in quibus est certum uxorem nil teneri probare, 5.

1 HÆc quæstio non tantum deservit pro foro externo, sed etiam pro foro conscientiæ: si enim ipsa mulier non tenetur probare, nec ad illam attinet discutere, an arrhæ excedant decimam, vel non excedant: poterit tuta conscientia eas retinere, dum sibi non constiterit, vel hæredes viri non probaverint excedere. Si verò ad illam attinet hoc probare, tenebitur hoc discutere, ne dubia saltem fide non adhibens debitam diligentiam ad assequendum veritatem possideat.

2 Hac ergo in re quidam ajunt uxori incumbere onus hoc probandi. Quia cum certam arrharum quantitatem exigat, quæ sibi competere nequit, nec ad eam actionem habeat, nisi sit intra bonorum mariti decimam, fundamentum uxoris & ejus hæredum est, ut decimam non excedant: id ergo tenetur probare uxor, juxta doctrinam *gloss. l. Si vero, §. Qui pro rei qualitate, ff. qui satisdare cogantur, & l. Cum de lege, ff. de prob.* Sic sentiunt *Suar. l. 1. n. 15. t. 2. De las arras, l. 3. fori. Ant. Gom. 50. Tauri, num. 13. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 2. n. 9.* Et dicit receptam *Covar. 2. variar. c. 6. n. 7.*

3 Alii verò dicunt, dum uxor aut ejus hæredes petunt arrhas promissas, teneri eos probare non excedere decimam: secus quando possident arrhas, & conveniuntur à viro, vel hæredibus viri, quod sint ultra decimam: tunc enim his incumbit id probare. Sic *Azebed. lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 19. Meres de major. 1. p. q. 52. nu. 13. & 17.*

Verùm

4 Verùm probabilius credo, nec uxorem, nec ejus hæredes teneri probare esse arrhas intrà decimam bonorum, ut eas obtineant, sed marito, vel ejus hæredibus incumbere onus probandi excedere decimam. Quia cum uxor arrhas simpliciter promissas petat, & adversarius obiiciat sibi non integrè ob decimæ excessum debitas esse, fundamentum intentionis adversarii est hoc, & sic illud tenetur probare: uxor autem petens arrhas non fundatur in divitiis viri sufficientibus, sed in sola arrharum promissione, & instrumento: adversarii verò est excipere, non sat esse divitias viri, ut ea arrharum quantitas promittatur: ergo debet probare eam exceptionem. Item probatur ex *l. Cum de lego, ff. de probatio.* ubi habetur, si hæres legatorum solutionem deneget, eò quod totum testatoris patrimonium exhauriant, ob idque contendat falcidiam detrahendam esse, ei incumbere hoc probare: cum tamen legatarii actores sint, quia fundantur in legato ipsis relicto: ergo similiter cum uxor fundetur in arrharum sibi facta promissione, si agat, ut sibi tradantur, nil tenebitur probare, sed hæredibus viri opponentibus excedere decimam, incumbet hanc exceptionem comprobare. In hanc sent. magis inclinat *Covar. 2. var. c. 6. nu. 7.* Et eam tenent *Baeza de non melior. fil. c. 36. n. 19. Gutier. 3. pract. q. 40. nu. 45. & 46. & de juram. 1. p. c. 1. nu. 23. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 7. fin. Ajora de partit. 1. p. c. 7. nu. 27. & duplici seq.*

5 Duplex tamen est casus, in quo videtur citrà controversiam, uxorem aut ejus hæredes nil teneri probare. I. est quando uxor vel ejus hæredes arrhas jam possident. Quem casum admittunt DD. sent. allegati nu. 3. & dicit indubitatum *Gutier. 7. pract. qu. 40. num. 3.* II. est, ubi adsunt aliquæ conjecturæ, & præsumptiones, quibus judices sibi quodammodo suadent, arrhas minimè excedere decimam. Sic *Covar. var. c. 6. nu. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 3. n. 7.*

DISPUTATIO XXXVI.

An arrhæ minuant legitimam ascendentibus vel descendentibus debitam, vel solum extrahendæ sint de ea parte, de qua potest maritus in præjudicium filiorum prioris matrim. disponere, aut si illis careat, de qua potest in præjudicium ascendentium donare.

SUMMARIUM.

Quot quæstiones disputandæ sint? num. 1.

Refertur opinio asserens donationem remuneratoriam extrahendam esse de toto hæreditatis corpore, n. 2. Et ibi, si voluisset legislator, expressisset. Et expressa nocent, non expressa autem minimè.

An possint parentes tempore vitæ, aut mortis eleemosynas quascumque largiri, & opera pia instituere in præjudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, vel extrahenda sint de parte, de qua possunt liberè disponere? n. 3. juncto n. 6.

Donatio remuneratoria quoties non debetur ex justitia, extrahenda est de parte, de qua donans potest liberè disponere, n. 4.

Donatio remuneratoria facta filio, an computetur in Castella, in tertia & quinta bonorum parte, in qua parentes censentur, dum donant, filios meliorare? Et explicatur l. 26. Tauri, hodie l. 10. t. 6. lib. 5. recop. Castellæ, n. 5. Et solvuntur argum. n. 7.

An eleemosynæ & donationes minutæ à parentibus vitæ tempore factæ, extrahendæ sint de ea parte, de qua possunt liberè disponere? Referuntur variæ sent. n. 8. 9. & 10. Et sent. authoris, num. 11. Et quid si factæ sint alteri ex filiis, & tempore mortis, ille vel alius, melioretur, n. 12. Et solvuntur argum. n. 13.

An arrhæ extrahendæ sint de ea parte, de qua potest vir liberè disponere in præjudicium ascendentium vel descendentium: Refertur opinio negans, num. 14. Et contraria verior, num. 15. Et ibi, donatio arrharum est voluntaria.

Quid si maritus tempore promissionis carebat descendentibus, an eorum nativitate revocetur hæc donatio, n. 16. Et ibi, donatio remuneratoria non revocatur nativitate filiorum, nec quando donans de liberis cogitabat.

An idem dicendum sit de sponsalitia largitate, num. 17. Et an si excedat quantitatem de qua sponsus potest disponere in præjudicium ascendentium, vel descendentium, confirmetur juramento, nu. 18. Et donatio hæc est voluntaria, n. 7.

1 QUÆSTIO hæc ex decisione illius pendet, an donatio remuneratoria extrahatur de toto hæreditatis acervo, minuatque legitimas ascendentibus vel descendentibus debitas? Et ideo triplex est disputanda quæstio. I. de donatione remuneratoria. II. de donationibus minutis. III. de arrhis.

2 QUÆSTIO I. An donatio remuneratoria extrahenda sit de toto hæreditatis acervo, more æris alieni, vel de ea sola parte, de qua potest quis in præjudicium legitimæ ascendentibus vel descendentibus debitæ disponere? Ut in regno Castellæ, de 5. bonorum parte in præjudicium descendentium: juxta *l. 30. Tauri, hodie l. 13. t. 6. lib. 5. recopil. Castel.* & de 3. in præjudicium ascendentium, *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. l. 5. ejusd. recop.* Duplex est sent. I. affirmat extrahendam esse tanquam æs alienum, ex hæreditatis corpore, & ita minuere legitimam ascendentium, vel descendentiũ. Prob. ex *l. Verum 9. ff. si quid in fraudem patroni*, ubi habetur libertum benemeritis donare posse, non verò legare, quo patroni legitimam portionem minuat: cum ergo portio patroni, & filiorum sint similes, *l. fin. C. de inoffic. testam.* & illa possit donatione remuneratoria minui, poterit similiter hæc. 2. quia *l. 30. Tauri, hodie l. 13. t. 6. l. 5. recop. Castel.* numerat quæ ex 5. extrahenda sunt non obstante filiorum legitima, & solum refert donationes gratiosas, & funeris impensas, sed nomine donationis gratiosæ non comprehenditur remuneratoria, sed est veluti solutio debiti: (ut probavi hoc 6. l. disp. 6. nu. 2.) ergo donatio remuneratoria non est in quinto computanda. Si enim voluisset lex de quinto extrahi, id expressisset, *l. Item apud Labeonem 15. §. Ait prætor, vers. Hoc edictum, ff. de injur.* ibi, *ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur videntur quasi neglecta.* Et melius *c. Inter corporalia post medium, de translat. episc.* ibi, *si circa translationem idem fieri voluisset, poterat expressisse.* Quod multis exornat *Tiraq. l. Si unquam, verb. Libertis, à n. 3. C. de revoc. donat.* Expressa enim nocent, non expressa autem minime, *l. Nonnunquam, 51. in fin. ff. de cond. & demonst.* 3. quia tutor potest solemnia munera parentibus, ac pupilli cognatis de ipsius pupilli bonis mittere, quando attenta ejus pupilli consuetudine, ac dignitate mittere debuit *l. Cum plures, 13. §. fin. ff. de administ. tut.* & docent *Bart. ibi initio, Abb. c. 3. n. 2. de donat. Cuma. cons. 101. Joan. Garcia de donat. remunerat. n. 22.* ergo si tutor potest de bonis alienis donationes remuneratorias facere, à fortiori poterit pater de propriis bonis, licet filiorum legitimam tangat. Et ideo hanc sent. tenet *Joan. Lup. rubr. de donat. §. 50. n. 12. Castillo in proœmio legum Tauri, verb. Garcia, vers. Ex quo tria singulariter infero, & l. 29. Tauri, verb. Las otras donationes, n. 20. Gom. Arias l. 26. Tauri, n. 9. Navar. sum. Hisp. c. 28. addit. ad n. 36. c. 26. ad 3. dub. & sum. Lat. c. 26. n. 39. Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 2. num. 30.* Et videtur tenere *Ant. Gom. l. 29. Tauri, n. 23.* dicit enim donatum filio ob benemerita censeri debiti solutionem, & velut extraneo datum, & proinde ultrà legitimam illi competere. Et ex Theologis, idem tenent *P. Molina to. 1. de just. tract. 2. disp. 44. ad fin.* addens, sive donatio hæc fiat inter vivos, sive in ultima voluntate, *Lud. Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 170. concl. 5. Manuel. 1. tom. sum. c. 13. n. 2. Vega lib. 5. summ. casu. 292.* Et hæc sententia est probabilis.

3 Ex hac sent. inferunt aliqui, posse parentes dum vita fruuntur, in eleemosynas & opera pia quicquid voluerint expendere, licet quintum bonorum excedat, de quo solo in regno Castellæ possunt disponere in præjudicium filiorum, Quia *l. 30. Tauri*, solæ donationes gratiosæ prohibentur ultra quintum bonorum, in descendentium præjudicium, eleemosyna autem non est donatio gratiosa, sed fit in remunerationem beneficiorum à Deo acceptorum, & pro animæ bono, quod filiis præferendum est. Sic *Navar. sum. Lat. c. 26. n. 39.* & clarius *Hisp. c. 28. addit. ad n. 36. in fi. c. 26. Lud. Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 170. concl. 7. & l. 2. de contr. c. 42. §. Præterea, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 93. n. 2. Vega l. 5. sum. casu 294.* allegatur *Corduba sum. q. 125. dict. 5.* at ibi agit de minutis eleemosynis: de quibus statim dicemus. Immo *Lud. Lop. to. c. 170. concl. 10. & 11.* quem sequitur *Vega l. 5. sum. casu 295. 296. & 297.* asserit etiam, tempore mortis posse parentes ultra quintum bonorum legare ad quæcumque opera pia, saltem in foro conscientiæ, modò alimenta necessaria filiis supersint.

4 II. Sent. multò probabilior, docet donationem remuneratoriam quando non est debita lege justitiæ, non minuere legitimas ascendentium, vel descẽdentium, sed extrahi de ea parte de qua liberè potest donans disponere, Prob. quia *l. 30. Tauri*, expressè constituit filios ac descendentes hæredes necessarios, præter quintam bonorum partem: ergo cùm hæc sit causa præcisa, ac necessaria non est prætergredienda propter donationes remuneratorias, quæ verè & propriè non continent justitiæ debitum, sed voluntariæ sunt Quare dum lex illa loquitur de legatis & donationibus gratiosis, ideò ea sic appellat, quia voluntaria sunt, nec ex justitia debentur. Et confirm. quia *ea l. 30. Tauri*, cavetur funeris impensas ex quinto bonorum deducendas esse, cùm tamen valde necessariæ sint: ergo à fortiori donationes remuneratoriæ quæ voluntariæ sunt. 2. prob. ea *l. 8. t. 4. p. 5.* ibi, *si el padre quisiere fazer donacion, pueda la fazer asi en vida como en muerte, con tal que finque a los fijos su legitima*: Ergo. Et ideò hanc sent. tenent *glos. auth. Unde & si parens, verb. Falcidia, C. de inoff. testam.* ut bene ponderat eam sequens ibi *Fulgos. & Jason. num. 25. fin. Paulus ibi, n. 7. Aymon. cons. 165. Segura l. Cohæredi, §. Cum filia, num. 181. ff. de vulg. Covar. c. Cum in officiis, num. 11. de testam. Greg. Lop. l. 8. fi. t. 4. p. 5. Tello l. 28. Tauri, n. 5. Mores de major. 1. p. q. 22. n. 19. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. f. 73. §. Præterea relictum, Baeza de non melior. fil. c. 17. n. 3. Matien. l. 5. recop. t. 5. l. 12. gl. 2. n. 4. Azevedo ea l. 12. n. 5. & 20. & l. 6. nu. 22. Gutier. de juram. 1. p. c. 5. n. 24. & 25. & 3. pract. q. 43. n. 16. Joan. Garcia de don. remuner. n. 41. Angulo de melior. l. 12. glos. 1. num. 17. & 18. Salzedo addit. ad regal. 214. Bernardo Diaz, vers. Amplia tamen.*

5 Hinc infertur intellectus ad *l. 26. Tauri, hodie l. 10. t. 6. l. 5. recop. Castel.* quæ disponit donationes factas filiis per parentes computandas esse in tertia & quinta bonorum parentum portione, in qua ab ipsis meliorari possunt: similiter enim dicendum est de donationibus remuneratoriis factis per parentes filiis, quando obsequia remunerata non sunt talia, ob quæ posset pater in judicio conveniri. Quia re vera spontaneæ, & liberales sunt. Sic *Covar. Gutier. & Salzedo n. præced. alleg.*

6 2. Infertur, minus bene authores, nu. 3. relatos asseruisse, posse parentes in præjudicium legitimæ descendentiũ, ultra 5. bonorum

norum partem in opera pia expendere. 2. quia donatio remuneratoria ex sola gratitudine debita, majorem debiti rationem habet, quam vera eleemosyna, & tamen non minuit legitimam filiorum : ergo à fortiori nec eleemosyna. 2. quia eleemosyna non est verè donatio remuneratoria : nec est verè causa pia, Deoque grata, quando in præjudicium rei alteri debitæ fit, qualis est legitima. Unde meritò *D. Aug.* & habetur *c. fin. 17. q. 4.* ait: *quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum, immo Deo propitio neminem inveniet.* 3. quia *d. l. 30. Tauri*, expressè disponitur legatum pro sacris faciendis extrahendum esse ex quinta bonorum parte, cum tamen sit legatum pium pro anima. Tandem, quia praxis receptissima regni Castellæ habet solum parentibus licere disponere de quinta bonorum parte, sive in vita, sive in morte, in præjudicium filiorum, quando dispositio non est necessaria, sed liberalis. Et ita hanc partem tenet latè probans *Gutier. de juram. 1. p. 5. n. 28. & l. 3. pract. q. 61. n. 2. & seq.* Pro eadem sent. est *Suarez l. Quoniam in prioribus, in declaratione legis regiæ, limit. 1. initio C. de inoffic. testam.* ubi aliis citatis asserit, si hæreditas patris esset adeò opulenta, ut legatum pium parum excedens quintum bonorum, modicum præjudicium filiis inferret, posse sustineri tale legatum : quod idem sequitur *Baeza de non melior. filiab. c. 27. n. 9. Azebedo l. 5. recop. tit. 9. l. 1. n. 67. & 68.* addens, idem dicendum esse de tertio, si filius patri opulentissimam hæreditatem relinqueret : & dicit esse probabile *Gutier. 3 pract. q. 61 fine*, licet probabilius dicat, non valere excessum illum, ultra tertium vel quintum.

7 Ad argumenta prioris sententiæ, proposita n. 2. respondetur. Ad 1. dic cum *Covar. c. Cum in officiis, n. 11. de testamen.* esse minori privilegio præditam patroni portionem, quam filiorum legitimam : ut notat *Jason. l. Eum qui, C. de inoffic. test.* Ad 2. dico, nomine donationis gratiosæ intelligi donationes omnes, quæ non ex justitiæ debito fiunt. Ad 3. dico, argumentum procedere, si pater non haberet unde posset obsequia sibi præstita remunerare. At cum habeat quintum bonorum, de quo potest disponere, æquum non est ut filiorum legitimas minuens se gratum exhibeat.

8 QUÆSTIO II. An donationes & eleemosynæ minutatim à parentibus factæ, dum superstites sunt, computandæ sint in ea parte de qua liberè possunt disponere, & ita in regno Castellæ de quinto bonorum defalcandæ sint : ita ut si ex iis minutis donationibus ac eleemosynis coalescat acervus, qui vel quintum excedat, non possit amplius parens de quinto bonorum disponere : vel si non excedat, tantum possit parens de residuo disponere? Varii sunt dicendi modi. Primus ait, donationes etiam minimas & minutatim factas esse de quinto defalcandas. Prob. ex *l. 28. Tauri, hodie l. 12. t. 6. lib. 5. recop. Castella*, præcipiente ne parentes in vita vel in morte nisi de quinta bonorum parte disponant : juncta *l. 30. Tauri, hodie l. 13. eodem tit. 6.* decidenti omnes donationes gratiosas de quinto extrahendas esse : quæ leges licet duræ videantur, servandæ sunt, *l. Prospexit, ff. qui & à quibus.* Et confirm. quia parum interest filiorum, sive parentes per viam quotæ, sive minutatim disponant, cum æquè lædantur, & minus habeant in bonis. 2. quia in concernentibus justitiam etiam parva attenduntur. Ut probat *Pinel rub. C. de rescind. vendit. n. 8. & 24.* Et ubi agitur de jure alterius auferendo, de minimis etiam habenda est ratio : ut latè probat *Brunus tract. de statut. exclud. fœminas, a. 9. q. 12. 3.* ea doctrina *Innoc. c. 3. n. unic. de don. Abbatis, c. 2. eod. t. n. 4.* ubi dicunt, si prælatus potest donare modica : totque minutatim donet, ut Ecclesiam lædat, revocari ultimas donationes : ergo similiter donata à parentibus etiam modica : si quintum bonorum excedant, revocabuntur quoad excessum. Sic docet *Tello l. 28. Tauri, nu. 4.*

9 Secundus dicendi modus est, si excessus sit modicus, ita ut filii parum graventur in legitima ex donationibus minutis toto vitæ curriculo factis, non defalcari de quinta bonorum parte, secus si esset notabilis excessus, & gravamen. Sic *Greg. Lop. lib. 8. verb. En vida, t. 4. p. 5. Gutier. 2. pract. q. 68. num. 2.* licet dicat juris rigore attento veriorem esse primam sent. at æquitate & consuetudine attenta esse tenendam hanc sent. Eandem tenet *Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 92. n. 6.*

10 Tertius dicendi modus est, quando pater non donavit tempore vitæ quintum per modum quotæ, id est, certam bonorum partem, sed fecit aliquas speciales donationes modicas, & minutas eleemosynas, ut quotidie fit, non attendi ut tempore mortis diminuant quintum de quo pater disponere potest. Prob. ex consuetudine, quæ est optima legum interpres, *c. Cum dilectus, de consuetudine*, quæ ita interpretatur leges decidentes, ne liceat patri in filiorum præjudicium disponere, nisi de quinta bonorum parte, nullus enim dum testatur de hac parte, solet respicere ad modicas donationes, vel eleemosynas toto vitæ curriculo factas: quod si hæ minuerent quintum, rarissime parentes possent de quinto testari. Sic docent *Suarez l. Quoniam in prioribus, fine C. de inoffic. testam. Baeza de non melioran. filiab. c. 27. nu. 6. Matienzo l. 5. recop. t. 6. l. 12. glos. 3. n. 3. Corduba sum. quæstiunc. 125. punct. 5.* Et hæc senten. est probabilis.

11 Ultimus dicendi modus est, qui præ cæteris mihi arridet, donationes non immodicas factas prudenter, pro modo substantiæ & qualitate personæ, & quas his attentis postulat recta ratio, atque bonorum administratio fieri, non teneri parentes computare in quinta bonorum parte, sed pertinere ad sumptus ordinarios, & ad bonorum administrationem: secus si limites prudentiæ & hujus rectæ administrationis excedant. Quia ita interpretatur praxis : & cum pater legitimus bonorum administrator sit, arcendus non est ab iis quæ recta & prudens administratio postulat. Sic docent *Angulo de melior. l. 12. gloss. 1. n. 26. Ajora de partit. 2. p. qu. 35. per totam, P. Molin. tom. 2. de just. tract. 2. disp. 282. §. Dubium est*, ubi benè addit, plus posse hoc modo donare parentes diversis, atque decursu temporis, quam simul : & hanc sententiam dicit probabilem, *Gutier. 2. pract. q. 68 fine*. Sed objicies hinc sequi donationes remuneratorias extrahendas esse de toto corpore hæreditatis, nec minuere quintum : quia recta administratio postulat parentes has donationes remuneratorias facere, ne ingrati sint erga benefactores. Respondetur verum esse, quando eæ donationes modicæ sunt quando enim magnæ sunt, non petit recta administratio in præjudicium filiorum fieri, nec consuetudo permittit : sed solum de ea parte de qua possunt liberè disponere.

12 Aliqui temperant, nisi donationes modicæ fierent alicui ex filiis, & ultra eas aliquis postea in tertio & quinto melioraretur, tunc enim dicunt, imputandas esse in quinto, ne contra legis prohibitionem ultra tertium & quintum melioratio fiat. Sic *Matienz. lib. 5. recop. t. 6. l. 12. gl. 3. n. 3. Gutier. 2. pract. q. 68. fin. Angulo de melior. l. 12. gl. 1. n. 26.* Sed non video hujus limitationis solidum fundamentum : si enim de illis minutis ac modicis donationibus factis extraneo, curandum non est, nec minuunt tertium & quintum in quo filius meliorari potest : cur pejoris conditionis debet esse filius, cui hæ modicæ donationes fiunt?

13 Ad argum. pro prima opinione proposita n. 8. resp. Ad 1. dic leges illas sic rigide loquentes, usu interpretatas esse, modo à nobis exposito, num. 11. ne, scilicet, curetur de modicis donationibus prudenti administratione factis. Ad confirm. dic, non sentiri ita damnum, nec re vera tantum inferri, minutatim dando. Ad 2. & 3. dic omnia illa locum habere, ubi quis non est verus bonorum dominus, sed merus administrator, ut est prælatus, secus in vero dominio, qualis est pater.

14 QUÆSTIO III. Utrum arrhæ promissæ per virum habentem filios prioris matrimonii, sint extrahendæ ex toto hæreditatis corpore, vel ex sola ea parte de qua potest liberè disponere? Ut in Castella, de quinto bonorum, vel si ascendentes habeat, de tertio. Quidam affirmant, extrahendas esse de toto hæreditatis corpore, instar æris alieni. Ducuntur, quia donatio arrharum non est simplex, sed remuneratoria. Sic *Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 2. num. 30. Ajora de partit. 2. p. q. 44.* temperans, quando vir absque dedecore non potuit omittere dare arrhas : & idem dicit utterque de sponsalitia largitate.

15 Cæterum dicendum est arrhas extrahendas esse ex ea parte de qua potest vir in præjudicium ascendentium, vel descendentium disponere: ut in Castella, de quinto bonorum, si filii ex priori matrimonio supersint : vel ex tertio, si solos ascendentes habeat. Et ratio est, quia donatio arrharum quamvis remuneratoria, at non debetur ea justitia, sed ex liberali ac spontanea mariti promissione, qui nullo jure constringitur ad arrhas uxori assignandas. Ut bene docent *Suarez l. 3. fori, t. 2. De las arras, l. 1. nu. 3. Covar. c. Officii, n. 4. de testam. Tello l. 16. Tauri, n. 8. Spino speculo testa. glos. 18. n. 95. Matienzo l. 5. recop. t. 9. l. 7. glos. 1. n. 8. Azebed. eod. lib. 5. t. 6. l. 12. n. 4. Ajora de partit. 1. p. c. 7. n. 32. Gutier. 2. practic. q. 124. num. 2. Barbosa l. Si cum dotem, 23. Si pater n. 11. ff. solut. matrim. Cervantes l. 4. Tauri, n. 20. Valasc. cons. 2. nu. 12. to. 1. Angulo de melior. l. 12. gloss. 1. n. 21. P. Moli. to. 1. de just. tract. 2. disp. 200. §. 1230. fin.* Donatio autem remuneratoria non debita ea justitia non extrahitur ex toto hæreditatis corpore, ut probavi n. 4. ergo & arrhæ. Et ideo hanc sent. sequuntur *Spino ea gloss. 18. nu. 94. & 95. Azebedo* sibi contrarius *lib. 5. recop. tit. 6. l. 12. n. 4. Gutier. 3. practic. q. 42. nu. 22. & 23. Angulo de meliorat. l. 12. gl. 1. n. 22.*

16 Inquires autem, quid dicendum sit, si tempore quo vir promisit arrhas, carebat liberis, an postea iis natis extrahendæ sint de quinto bonorum? Affirmat *Azebedo lib. 5. recop. tit. 6. l. 12. nu. 6.* Ducitur, quia initium inspiciendum est in quo arrharum promissio spontanea & liberalis fuit : hujusmodi autem donatio revocatur natis postea liberis in quantum eorum legitimas tangit, *l. Si unquam, C. de revocat. donat. & l. 8. t. 4. p. 5.* Sed melius *Spino specul. testam. gl. 18. n. 94. Angul. de melior. l. 12. gl. 1. n. 22. & 23. Gutier. 3. pract. q. 43. n. 18. & 23. fin.* dicens, sic sententia regii consilii Pinciani pronunciatum esse, docent, arrhas ex toto hæreditatis acervo tunc extrahi, & eis non obstantibus posse patrem in vita vel in morte de integro quinto disponere. Primo, quia tempore promissionis nulla ratione astringebatur ad eas de solo quinto promittendum, cum filiis careret : nec nativitas filiorum superveniens id impedit. Quia donatio remuneratoria qualis est hæc, minimè filiorum nativitate revocatur: ut testantur *Tiraq.* multos allegans, *l. Si unquam, verb. Donatione largitus, nu. 12. C. de revoc. donat. Bernard. Diaz reg. 213. fallentia 6. Gregor. Lop. l. 8. verb. Diesse, t. 4. p. 5. Villalobos in commun. opin. lit. D. verb. Donat. n. 189. 190. Molin. l. 2. de primog. c. 3. num. 39. Mores de major. 1. p. q. 21. n. 15. Gutier. 3. pract. q. 43. num. 21. Gratian. reg. 150. num. 26.* Præterea, quia donatio non revocatur nativitate filiorum, quoties verisimile est donantem tempore donationis cogitasse de liberis habendis. Ut clarè colligitur ex *c. fin. 17. qu. 4.* ibi, *cum non haberet filios, nec speraret habere*, & *l. 8. t. 4. p. 5.* ibi, *ni han fijos, ni esperanza de los aver.* Et docent *Tiraq.* dicens esse omnium, *d. l. Si unquam, in præfat. nu. 75.*

Bernard.

Bernard. Diaz d. regul. 213. fallentia 8. & Salzedo super eam fallentiam, Julius Clar. lib. 4. recep. §. Donatio. qu. 23. vers. Sed quid si filius, Greg. Lop. d. l. 8. verb. Ni han, Baeza de non melior. filiab. c. 9. nu. 47. Gratian. regul. 150. *n.* 30 At in nostro casu, cum vir promisit arrhas uaori, cogitavit de liberis babendis: ad id enim matrimonium contraxit: ergo non revocantur natis liberis.

17 Hinc infertur, quid dicendum sit de sponsalitia largitate: de qua *Azebedo & Ajora* (ut retuli n. 14. fine,) dicunt ea trahendam esse de toto hæreditatis corpore. Sed dicendum est extrahendam esse de ea parte, de qua potest vir liberè disponere: ut in Castella, de quinta bonorum parte si filios ex priori matrim. habeat, vel si solos ascendentes, de tertia: si autem filiis careret tempore promissionis dicendum est ea trahi de toto hæreditatis corpore: ut nu. præced. de arrhis diximus. Quia bæc donatio sponsalitiæ largitatis, similiter est voluntaria, & tempore promissionis donans de liberis babeodis cogitavit. Et ita priorem partem, nempe, cum adsunt filii ex priori matrimonio, vel ascendentes, extrabi ex ea parte de qua potest vir libere disponere, docent *Spino spec. testam. glos. 18. n. 117. Gutier. 3. practic. qu. 43. n. 23. fin. & de jurum. 1. p. c. 14. nu. 8. vers. qua profecto, Azebodo lib. 5. recop. t. 2. l. 1. n. 28.*

18 2. Infertur, licet promissio sponsalitiæ largitatis ultra octavam dotis sponsæ partem, firmetur juramento: (ut dixi hoc 6. lib. disp. 34. num. 3.) si tamen excedat quintum tertiumve bonorum, in præjudicium legitimæ ascendentium vel descendentium, minime confirmari jurameoto, in hoc excessu tertii vel quinti, sive excedat, sive non excedat octavam dotis partem. Quia est in præjudicium tertii, cui legitima est debita. Sic *Spino & Gutier. num. praced. allegati.*

DISPUTATIO XXXVII.

An vir cui dos non solvitur, vel non integrè, teneatur ad integras arrhas solvendas?

SUMMARIUM.

Refertur quadam opinio, num. 1. Et opinio authoris, n. 2. Ubi quid si dos tradatur astimata pluris quàm valeat?
Frangenti fidem, fides servanda non est, n. 2.
Quid, si vir partem dotis remittat? n. 3. Et solvitur argum. n. 4.

1 ET videtur teneri virum in boc casu ad integras arrhas solvendas. Quia arrhæ dantur in præmium pudicitiæ quam uaor viro prostituit, & ob matrimonii honorem: ergo cum non soluta dote promissa, extent hæ causæ, debebuntur arrhæ tanquam causa subsequnta: argumento sumpto ex *tote tit. ff. de condict. caus. dat.* Aliqui asserunt virum magnas arrhas promittentem, ea ductum ratione, quod ampla sibi dos promissa sit, aliter minores arrhas promissurum, minimè teneri dote non soluta arrhas persolvere: & si minor dos quàm promissa est, solvatur, vel in rerum totalium æstimatione decipiatur vir, posse pro rata minuere arrharum quantitatem. Probant ex *l. Pollicitatione, 3. C. de donat. ante nupt.* ubi deciditur mulierem in dote fallentem non posse petere donationem ea causa sibi factam. Ubi *glossa, initio*, dicit dupliciter hanc frandem contiogere, aut non solvendo dotem: aut eam æstimando plus quam valet. Sic docent *Suarez lib. 3. fori, t. 2. De las arras, l. 1. an. 11. vers. Unum casum, Baeza de non melior. filiab. c. 32. n. 18. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 3. nu. 3. & 4. Ajora de partit. 1. p. c. 71. n. 34.* Quamvis hic videatur loqui, quando mulier mala fide se habuit fallendo virum.

2 Cæterum quamvis id quod docent bi DD. verissimum sit: id tamen non probat *ea lex, Pollicitatione*: loquitur enim in muliere quæ fallaciter se habuit, & sic mala fide: ut probatur ex illis verbis, *quoniam maritum in dote fefellit*: verbum enim, Fallere, dolum & malitiam importat, *l. Fallaciter, C. de abolitionib. l. 1. §. 2. de adilit. edicto.* Præterea limitate admodum loquuntur, cùm in casu tantum loquantur, quo vir ea magnitudine dotis promissæ ductus est ad tam amplas arrhas promittendum. Et ideò amplius sentio, quamvis maritus tempore promissionis arrharum non meminerit dotis promissæ, aut forte tunc nondum promissa fuerit sibi, sed postea promissa sit, posse non soluta dote non solvere arrhas: & si non solvatur integra dos, vel plus æquo æstimetur, minuere pro rata docis non solutæ, vel plus æstimatæ, quantitatem arrharum. Prob. quia non implenti implendum non est, *l. Quaro, 65. §. Inter locatorem, ff. locati.* Et frangenti fidem, fides servanda noo est: *reg. Frustra, 75. de regul. jur. in 6. c. Pervenit. el 2. de jurejur. l. in fi. ff. de loco publico fruendo, l. 28. tit. 11. p. 3.* ubi *Greg. Lop. verb. Lo quebrantaro* refert alia jura concordantia: ergo si frangitur viro fides dotis promissæ, non tenetur ipse servare fidem arrharum promissarum: potest enim compensatiooe uti. Et pro hac sent. sunt *Valascus conf. 3. n. 5. 10. 1. Gama decis. 370. n. 2. Roland. à Valle, conf. 10. n. 1. 2. & 3. to. 1.* alios referens. *P. Molin. t. 2. de just. tract. 2. disp.* 431 *§. Dubium est utrum si dos.* Ubi absolutè docent non teneri virum solvere integras arrhas, si dos integre non solvatur. Limitandum tamen est boc nisi matrimonium initum fuerit habita fide de dote certo tempore solvenda, & ante id tempus matrim. dissolutum fuerit, tunc enim licet dos soluta non sit, tenetur vir vel ejus hæres ad integras arrhas solvendas. Primò, quia habita fides de pretio pro numeratione babetur, *l. Quod vendidi. 19. ff. de contrah. empt.* ubi id notant scribentes, & ibi novissime *Gabriel Mudens*: & constat etiam ex *§. Vendita, vers. Sed si is qui vendidit, instit. de rerum divis.* Secundo, quia in nulla culpa est mulier, quæ aote diem solutioni destinatam, docem minime tradidit. Sic docent *Afflictus* dicens ita decisum esse in sacro concilio Neapolit. *Guido, Neviza, Socia Bertrand. Boerius*, quos refert & sequitur *Roland. cons. 10. n. 4. Valascus d. cons. 3. ad fin. Baeza d. 32. nu. 19. Molina proximè citatus.*

3 Si autem vir partem dotis remiserit, tenetur integras arrhas solvere. Quia quod remittitur, quasi solutum habetur. Sic *Gama & Molina, n. praced. alleg.*

4 Ad argum. propositum num. 1. resp. negando consequentiam. Quia subsistente causa donationis tenetur donans implere, nisi aliud possit excipere: ut contingit hic, cum enim sibi dotis promissæ non impleatur fides, potest compensatione utens non implere.

DISPUTATIO XXXVIII.

An pupillus vel minor possit absque tutoris aut curatoris authoritate, judicisque decreto arrhas constituere?

SUMMARIUM.

Quot sint quæstiones disputanda, n. 1.
Quando puer vel puella pubescat? & quando sit in atate pupillari? quando dicatur minor, & quando pubertati, aut infantia approximare? n. 2.
Quando ex contractu oriatur obligatio civilis aut naturalis, aut neutra? & quotuplex sit obligatio naturalis? Remissive, n. 3.
Minor habens curatorem, & ejus licentia contrahens obligatur naturaliter & civiliter, absque ejus tamen licentia non obligatur civiliter. Si autem careat curatore, obligatur naturaliter & civiliter, 4.
Pupillus authoritate tutoris obligatur naturaliter & civiliter, modo sit proximus pubertati: & quid, quando non est proximus? 5.
Minor vel pupillus non obligatur etiam authoritate tutoris civiliter, in alienatione rerum immobilium vel mobilium, qua servando servari possunt, nisi adsit judicis decretum. Et quid si curatorem non habeat? 6.
An minor vel pupillus habens tutorem vel curatorem, contrahens, sine illius authoritate obligetur civiliter & naturaliter, si factus sit locupletior? 7.
Pupillus seu impubes carens tutore an obligetur civiliter ex cōtractu? 8.
An valeat contractus minoris aut pupilli sine authoritate tutoris aut curatoris gestus, in ejus utilitatem, sitque in ejus optione stare contractui? 9.
An possit minor sine authoritate curatoris majoratum instituere? 10.
An possit petere restitutionem, licet authoritate curatoris vel judicis decreto contraxerit? 11.
Quando minor dicatur lasus, ut beneficio restitutionis uti possit? 12.
Contractus minoris firmatus juramento, nec potest petere restitutionem, licet sine authoritate curatoris & judicis decreto alienet immobilia, & licet juret per procuratorem, sive in ipso contractu, sive ante, sive post, 13.
Quando ratione enormissima lasionis possit minor non obstanti juramento petere restitutionem? Remissivè, n. 14.
Quid, si juramentum illud prastetur ab impubere pubertati proximo? Refertur opinio affirmans confirmare contractum, n. 15. Et contraria verior, 16.
An indigeat relaxatione hoc juramentum, possitque irritari à parentibus, sive sint ab impubere, sive à minoribus, etiam si fiat de peculio castrensi, vel quasi? 17.
Solvuntur argum. n. 18. Post quem invenies alia summaria.

1 QUÆST. hujus cognitio petit alterius cognitionem, nempe, quando minor vel pupillus naturaliter, aut civiliter obligetur. Et ideo claritatis gratia triplex est disputanda quæst. I. quando pupillus vel minor habens curatorem, vel eo carens obligetur naturaliter & civiliter ex contractu, vel promissione? II. quando contrahit absque tutoris vel curatoris authoritate, an obligetur naturaliter? III. quando valeat constitutio arrharum facta per minorem?

2 QUÆSIO I. Utrùm pupillus vel minor contrahens auctoritate tutoris aut curatoris, aut illo carcos obligetur naturaliter & civiliter? Præmittendum est puberem dici masculum post 14. annos completos; fęminam verò post 12. similiter cōpletos. Cur autem citius fęmina pubescat: eruditè satis tractat *Tiraq. l. 6. connub. n. 38. & Gutier. auth. Sacramenta puberum, nu. 1. & 2. C. si advers. vendit.* Ante hanc autem ætatem puer dicitur impubes, seu pupillus, fęmina autem pupilla: constat ex *l. fin. C. quando tutor. & cap. Paolla, 20. q. 2. & l. t. 1. t. 5. p. 6. & l. 1. a. t. 16. p. 6.* minor verò dicitur tam masculus quàm fęmina post pubertatem, usque ad xxv. annū completum, *l. 2. C. si minor se major. dixer.* Approximare autem pubertati in hac materia dicitur puer, x. annum cum dimidio excedens, & fęmina cum excedit ix. & dimidium: (ut dixi l. 1. disp. 51. nu. 24.) Ante hanc autem ætatem dicitur puer infantiæ proximus, & puella infantiæ proxima. Sic *glos. §. Pupillus verb. Infantia, inst. de inutil. stipul.* Doli autem capax dicitur

qui est pubertati proximus. Sic Duenas reg. 259. limit. 3.

3 2. Supponendum est, duplicem esse obligationem, alteram naturalem, & alteram civilem : & rursus naturalem esse duplicem, alteram quæ vere obligat in foro conscientiæ, alteram verò ex solo honestatis debito (ut latè explicui l. 1. disp. 7. nu. 14. 15. & 16. ubi etiam dixi, quando oriatur obligatio naturalis, & quando civilis.)

4 I. Conclusio sit. Minor curatorem habens ejusque licentia contrahens obligatur naturaliter & civiliter : si tamen absque ejus licentia, non obligatur civiliter. (Nam de obligatione naturali dicturi sumus à n. 19.) Quando verò minor curatore caret, obligatur ex contractu naturaliter & civiliter : licet si lædatur, possit beneficium restitutionis implorare. Prob. ex l. Si curatorem, 3. C. de in integ. restit. ibi, *si curatorem habens minor post pupillarem ætatem vendidisti, hunc contractum servari non oportet : si verò sine curatore constitutus contractum fecisti, implorare in integrum restitutionem non prohiberis.* Ubi glos. verb. Non oportet, dicit contractum gestum ab habente curatorem non valere ipso jure sine curatoris licentia : & verb. Fecisti, ait carentem curatore esse quasi patremfamilias, & valere contractum ab ipso gestum, obidque necessariam esse restitutionem, si læsus sit. Prob. etiam ex l. 5. t. 11. p. 5. ibi, *otrosi decimos que si alguno que fuesse major de catorze anos, e menor de veinticinco, que no oviesse guardador, fiziesse prometimiento para obligar se a otro en alguna manera, que vale : mas si se sintiere engañado, o que lo fizo a su daño, puede pedir al juez en manera de restitucion que lo desobligue, y el juez lo deve desfazer mandãdo que al tal prometimiento no valga.* Et l. 25 tit. 4. p. 3 ibi, *e porende dezimos que si algun menor de veinticinco años metiesse su pleito en mano de avenidores, sin otorgamiento de su guardador, e no quisiesse despues aver por firme la sentencia, puede lo fazer, e no caera en pena alguna. Mas si fuesse major de catorze años, e no oviesse entonces guardador, decimos que conviene que este por lo que los avenidores mandaren, o sino caera en la pena a que se obligo.* Hanc conclus. ultra glossam citatam, docent glos. reg. Pupillus, 150. ad fin. ff. de reg. jur. & l. 1. verb. Promiserit, ff. de novat. & ibi Bart. num 9. Alberic. ibi §. Illud non interest, num. 4. Cyn. Petr. Odofred. Bart. Bald. Paul. Salic. & omnes d. l. Si curatorem, Angel §. Pupillus, num. 3. inst. de inut. stip. Greg. Lop. l. 4. t. 11. p. 5. verb. Que ha, Ant. Gom. tom. 2. var. c. 14. num 1. Marienzo lib. 5. recop. tit. 11. l. 22. gl. 2 num. 8. Gutier. de juram. 1. p. c. 5. nu. 6. P. Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 224. fol. 1397.

5 Immo pupillus authoritate tutoris contrahens obligatur naturaliter & civiliter. Constat ex l. Impuberes, 13. ff. de authoritate tut. ibi, *impuberes tutore authore obligantur* : ubi glos. verb. obligantur, inquit, *civiliter & naturaliter*. Idem definitur l. 1. §. pen. & ibi gloss. ff. de act. & oblig. Idem habetur reg. In negotiis, 5. ff. de reg. jur. & §. Pupillus, vers. Sed quod diximus, inst. de inut. stip. & docent glos. l. 1. verb. Promiserit, ff. de novat. & ibi Bart. n. 7. idem gl. l. Marcellus, n. 26. verb. Oblig. ff. de fidejuss. & reg. Pupill. 50 ff. de reg. jur. paulò post princ. & l. 1. verb. Non os obligatus. C. de inutil. stip. & ibi Salic. initio. Alber. Ang. & Ant. Gom. relati num præc. Decius in reg. in negot. nu. 9. P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 214. f. 1393. Intellige tamen, modo pupillus sit pubertati proximus, aliàs non obligatur defectu consensus, sed à solo tutore contractus celebrandi sunt. Sic Salic. Alber. Angel. Decius, Ant. Gom. Molin. proximè citati. Immo licet infans ditior effectus sit, non obligatur etiam authoritate tutoris, ita ut teneatur actione ex contractu, sed solum tenetur ex æquitate naturali, quæ minimè patitur aliquem cum aliena jactura locupletari, l. Nam hoc. 14 ff. de condict. indeb. Et docent Bart. l. 1. n. 7. ff. de novat. & ibi Paul. nu 6. Ang. Alberic. proximè citati, Greg. Lop. 4. verb. Infante, tit. 11. p. 5. Molin. d. disp. 224. f. 1394.

6 Intellige tamen conclus. quatenus habet minorem authoritate curatoris obligari naturaliter & civiliter : præterquam in alienatione bonorum immobilium, vel mobilium quę conservādo conservari possunt, in hac enim ultra curatoris authoritatē, desideratur judicis decretum, l. Lex quæ tutores, 22. C. de administ. tut. l. 18. t. 16. p. 6. Immo licet minor curatore careat, non potest hujusmodi bona alienare absq; judicis decreto, quamvis ex aliis contractibus obligetur. Prob. ex l. Non solum, 4. C. de prædiis min. ubi generaliter adolescentibus interdicitur alienatio prædiorum absque judicis decreto : & l. fin. C. si major factus alienationem, ubi textus decidit venditionem prædii esse nullam, factam à minori potestate curatoris exempto, eo quod veniam ætatis impetrarit. Sic docent gl. § Nunc admonendi, verb. Nullum, inst. quibus alien. licet, quam sequuntur ibi Faber, & Angel. Alberic. l. 1. §. Illud non interest, n. 4. ff. de nova. Menchaca latissime disputans de success. creat. lib. 1. §. 1. n. 73. Caldas alios referens, l. Si curatorem, verb. Res, num. 2. C. de in integr. rest. P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 224. f. 1393.

7 2. Intellige alteram conclusionis partem, ut minor curatorem habens absque illo contrahens non obligetur civiliter : nisi quatenus factus est locupletior : tunc enim tenetur civiliter & naturaliter. Ut de pupillo probatur, ex l. fin. C. pro empt. Et docent etiam de pupillo glossa, l. Marcellus verb. Obligatio, ff. de fidejuss. & reg. Pupillus, 150. ff. de reg. jur. & l. si pupill. 21 in princ. verò Si pupillus, ff. ad leg. falcid. & l. 1. verb. Promiserit ff. de novat. & ibi Alberic. §. Illud non interest, n. 2 gl. l. 1. verb. Non es obligatus, & ibi Salic. nu. 1. C. de inut. stipul. Duarenus l. Si pupillus, 127 fine, ff. de verb. oblig. Quamvis Paulus l. 1 fine, ff. de novat. asserat, minime obligari civiliter, sed solum naturaliter.

8 3. Intellige tertiam conclusionis partem, nempe minorem carentem curatore obligari civiliter ex contractu ut intelligatur de minori pubere : impubes enim seu pupillus tutore carens non obligatur civiliter ex contractu. Quia illi administratio est interdicta, l. Jusjurandum, 17. §. 1. ff. de jurejuran. & colligitur clare à contrario sensu ex l. Si curatorem, C. de in integr. restit. ibi, *si post pupillarem ætatem*, & l. 5. t. 11. p. 5. ibi, *que fuesse major de catorze anos*. Et docet Paul. d. l. Si curatorem, n. 2.

9 4. Intellige conclusionem, quatenus habet contractum, pupilli vel minoris absque curatoris authoritate celebratum non valere : nisi in ejus favorem, & in quantum est illi proficuus. Sic expresse definitur instit. de auth. tut. in prin. & tenet ibi gl. verb. Non obligatur. Idem habetur l. Contra juris, & ibi gloss. verb. Concessum, ff. de pact. & §. Pupillus, instit. de inut. stipul. & l. 17. & ibi Gregor. Lop. verb. A pro, tit. 16. p. 6. & l. 4. tit 11. p. 5 Et ratio est, ne quod minorum favore introductum est, in eorum detrimentum redundet : minoribus enim ætas in damnis subvenit, nec in prospere gestis obesse in aliquo consuevit, l. Non eo minus, C. de procurat. ubi Bart. Bald. Paul. Salic. Jason, & alii multi quos refert & sequitur Seraphin de privil. juram. privileg. 93. n. 10. & 51. Ant. Gom. tom. 2. var. c. 14. num. 1. P. Molin. tom. 1. de just. tract. 2. disp. 224. fol. 1393. & omnes. Unde in optione minoris est cum authoritate curatoris, & judicis decreto ubi id necessarium est, stare contractui, vel ab eo desistere : restituet tamen pretium, in quantum locupletior factus est. Sic Sarmient. de reddit. b. p. 1. c. 2. num. 16. & 17. P. Molin. d. disp. 224 fol. 1394. ubi bene addit, teneri etiam restituere pupillum pubertati proximum, quamvis ditior effectus non sit, si dolo ejus res perit : ut habetur l. Pupillus 5 ff. de auth. tut. & l. 5. §. an in pupillum, ff. deposit.

10 Hinc infert Greg. Lop. l. 4. verb. Alguna, pro t. 11. p. 5. posse pupillum majoratum per viam contractus vel donationis facere in sibi successurum. Quia inde utilitatem tam ipse, quàm ejus prosapia consequitur. Sed optimè cum multis Molin. lib. 2. de primog. c. 9. num. 8. & 9. probat non posse minorem absque curatoris authoritate quando illum habet, id efficere, nisi eam juramentum suppleat.

11 II. Conclusio. Quamvis minor authoritate curatoris contrahat, si læsus sit, potest petere restitutionem. Sic habetur l. 1. & 2. & tot. t. C. si tutor intervenerit, & l. 1. tit. 25. p. 3. Et docent gl. l. Pupill. 150 paulo post princ. ff. de reg. jur. Paulus l. Si curatorem, nu. 3. C. de in integr. restit. Gutier. de juram. 1. p. c. 5. num. 6. P. Moli. to. 1. de just. tract. 2. disp. 224. f. 1397. Idem dicendum est, quando interveniente judicis decreto contraheret. Nam authoritas curatoris ac judicis decretum efficiunt actum mero jure valere, non autem beneficium restitutionis excludunt. Sic Paulus eod. n. 3.

12 Quando autem minor dicatur læsus, ut sic beneficio restitutionis possit uti, consulendi sunt Ant. Gom. to. 2. var. tot. c. 14. Caldas l. Si curatorem, verb. Læsis, C. de in integr. restit. & ibi omnes scribentes. Unum tamen hoc notandum est, ubicumque minor facit actum ex quo nulla sibi utilitas sequi potest, at damnum potest sequi, dicitur læsus, & restitutionis beneficio uti potest. Ut latè probat Sarmient. l. 3. select. c. 13. n. 2.

13 III. Conclusio. Si minor pubes factus juret contractum onerosum, vel lucrativum, firmatur juramento, teneturque illi in utroque foro stare, nec competit ei restitutio, quamvis lædatur. Quia efficitur major ratione juramenti supplentis defectum minoris ætatis. Prob. ex auth. Sacramenta puberum, C. si advers. vendit. ibi, *Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inviolabiliter custodiantur*. Et l. 6. t. 19. p. 6. ibi, *eso mesmo seria quando el moço fuesse major de catorze años, e jurasse, ca despues que oviesse jurado, deve lo guardar su jura*. Idem habetur l. 6. t. 11 p. 3. docentque omnes. Et præcipue consulendi sunt Ant. Gom. to. 2. var. c. 14. n. 18. Seraphin. de privileg. juramenti, privil. 83. ubi latissime rem hanc disputat. Quod verum est sive juramentum in ipso contractu, sive ante, sive post apponatur. Sic multos referens Ant. Gom. eo n. 18. Item est verum, sive minor per se, sive per procuratorem cum speciali mandato ad jurandum constitutum, juret. Sic Ant. Gom. ibi, Greg. Lop. alios referens contra quosdam quos ibi allegat l. 6. verb. Major, t. 19. p. 6. Item est verum, licet minor curatorem habens absque ejus authoritate contrahat. Supplet enim juramentum curatoris authoritatem. Ut statim alios referens probabo. Sic docēt Ant. Gom. eo n. 18. Greg. Lop. in l. 6. verb. Major. Molina, l. 2. de primog. c. 9. n. 9. Gutier. de auth. Sacram. puberum, n. 103. & 106. ubi alios refert, contra quosdam oppositum dicentes. Immo firmat juramentum ac validam reddit alienationem immobilium factam per minorem absq; curatoris authoritate, ac judicis decreto. Quia l. 1. C. si advers. vendit. expresse dicitur venditionem prædii factam à minori firmari juramento : & d. auth. Sacramenta puberum, generaliter traditur minorum contractus firmari juramento : ubi autem jus non distinguit, nec nos distinguere debemus, l. De pretio, ff. de publ. in rem actio. Sic docent gl. 1. verb. Emptori, C. si adver. venditio. Bart. Jason, & multi alii, quos referunt & sequuntur, Ant. Gomez. to. 2. var. c. 14. nu. 18. Riminal. inst. quib. alien. licet. § num. 24. Gutier. d. auth. Sacramenta puberum, n. 24. Seraphin. de privileg. juramenti privil. 83. num. 32. Acebedo, lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 12.

14 Utrùm vero non obstanti juramento, petita ejus relaxatione, possit minor ratione enormis, aut enormissimæ læsionis restitutionem petere? consulendi sunt Covar. de pactis, 3. p. §. 4. n. 6. Molina l. 2. de primogen. c. 3. à n. 18 Gutier. de jura. 1. p. c. 26. n. 8. Matt. l. 5. recop.

recop.t.11.l.1.glos.8.à n.50.Caldas l.Si curat.verb.Læsis, à nu.1.C. de in integr.restit. & ibi scribentes.

15 Gravis autem difficultas est, an desideretur pubertas in minori jurante, ut ejus juramentum contractum firmet, vel satis sit jurantem esse pubertati proximum? Multi, & valde probabiliter affirmant satis esse si jurans proximus pubertati sit. Ducuntur 1. quia si juret sponsalia, tenetur juramento, *c. Ex literis, el 2. de sponsal.* 2. quia peccando & pejerando potest se obligare diabolo, *c.1 de delictis puerorum*: ergo potest Deo juramenti vinculo astringi. Sic tenent *Bart. Auth.Sacramenta puberum, nu.9. C.si advers.vendit.* ubi *Paul.nu.6.Salic.n.8.Jason, nu.24 & ibi Corneus*, & communis: *Abb.cons.108.l.2. & d.cap.Ex literis, n.6.* ubi *Alexand. de Nevo n.15.Decius l.pupillum, n.4.ff.de regul.jur.Hostiens. Joan.Andreas, Paulus de Eleazar, Dominicus, Imola*, & alii multi, quos refert & sequitur *Seraphin. de privilegiis juram. privileg.83. num. 24. Greg.Lopez l.6.verb.Major sit.19.par.6.Ant.Gabr. in mea edit. tom. 2. comm.l.19.q 34.fol.428.& l.11.fol.110.Gutier. de auth. Sacramenta puberum, num.117.Caldas l.Si curatorem, verb.Minoribus, num.9.C. de in integr.restitut.*

16 Verius tamen est, desiderari pubertatem. Prob. quia *d. auth. Sacramenta puberum, & l.56.t.5.p.5.& l.6.t.19.p.6.* ad confirmandum contractum, exigunt juramentum puberis. Præterea, quia licet in causa matrimoniali, quippe quæ integrum intellectum potius quam certam ætatem exigit, juramentum impuberis pubertati proximi obliget: verum ad confirmandos cæteros contractus alias invalidos non satis est, nisi pubertas adsit. Quia ante pubertatem facillime ea ætas decipitur in contractibus, ac subinde in juramentis eos confirmantibus. Sic docent *gloss. l.finali, verb.Potuerit, ff. de liberali causa, & d.auth.Sacramenta puberum, verb.Puberum*, ubi *Odofred.vers.Quæro quid in impubere, & Cynus, q.7. Bald.n.9.& 10.Alber. n.7. Corneus in repetit.n.8. Alex.* dicens communem, *l.Qui jurasse, in princ.ff.de jurejur. Alciat.c.Cum contingat, n.141.de jurejur.& l.Pact.n 26.C.de pactis, Covar.de pactis 3.p.§.1.nu. 3.& 4.decret.1.p.c.5.§.1.num.4.Ant.Gom.2.var.c.14.nu.18. Menoch.* alios referens, *cons.29.n.37.vol.1.Gratian.reg.1.n.4.Lud.Lop.l.2.de contract.c.39.fol.485.*

17 Obligabit autem tale juramentum, donec relaxetur. Quia est de re licita, potestque absque culpa servari. Sic *Corneus, Covar. Gratian.n.præced.allegati, & ibi Lud. Lop.* Erit autem sufficiens relaxationis causa, impubertas, sicut & metus. Ut bene docent *Covar. & Gratian. ibi.* Immo potest pater vel tutor juramentum hoc impuberis irritare. Quia cum contractum minime confirmet, non acquiritur jus irrevocabile tertio, sed solum ex vinculo religionis tenetur impubes. Sic *Lud.Lop.ibi.* Quod tamen verū credo, si sustineamus probabilem sententiam quam referemus n. 20. docentem impuberem non obligari naturaliter. Si enim sustineamus oppositam, cum acquiratur jus naturale tertio, nō poterit pater vel tutor irritare. Similiter retenta opinione asserēti impuberem non obligari naturaliter, dicendum est etiam si contrahat circa peculium castrense, vel quasi, jureque contractum, posse patrem vel tutorem irritare. Quia impubes invalide contrahit etiam circa hujusmodi peculium: ut bene probat *P.Molina to.1.de just.tract.2.disp.130.ad fin.§.Licet filius familias, & 2. to. disp.261.pau o post princ.§.Filius familias*: atq; ita juramentum illud minime confirmat contractum, solumq; manet religionis vinculum. Recedendum tamen est à *Lud.Lop.* dicenti, posse patrem vel tutorem irritare juramentum quo pubes contractū firmat. Quia cum omnino confirmet contractum, acquiritur jus irrevocabile tertio, ætatisque defectus suppletur juramento, & efficitur major, jure sic statuente: ut dixi nu. 14. & pater non potest irritare obligationem homini factam, ut dicemus disp. sequenti, num. 1.

18 Ad argumenta proposita num. 15. ad probandum juramento impuberis confirmari contractum, resp. Ad 1. constat ex dictis num. 16. ubi inter sponsalia & alios contractus discrimen constituimus. Ad 2. dic probare juramentum impuberis illum obligare: quod num. præced. fassi sumus: non tamen eo contractum confirmari.

SUMMARIUM.

Idem dicendum est quoad obligationem naturalem, de minori habente curatorem absque ejus licentia contrahente, & de pupillo, n.19.

An minor curatorem habens, & absque illius authoritate contrahens obligetur naturaliter. Refertur opinio negans, n.20. Et contraria verior, n.21.

Verbum, Non potest, an reddat actū nullum, & differ à Non possit? nu.20.

Quid, si pupillus non sit factus ditior? n.22. Et quid, si tutore careat? n.23

Quid, si non sit pubertati proximus? num. 24. Et quid, si cum ipso tutore contrahat? n.25.

Quid, si promissio fiat de alienandis immobilibus, vel mobilibus quæ conservanda conservari possunt: & hoc absque judicis decreto? nu. 26.

Quid, si pupillo vel puberi ex aliqua causa interdicta sit bonorum administratio? n.27.

Quid de prodigo? eodem num. 27. Et an pupillus obligetur naturaliter ex mutuo, n 28.

An filius familias sine patris licentia, aut minor sine authoritate curatoris obligetur naturaliter ex contractu inito pecunia credita? Et an talis contractus firmetur juramento, n.29.

Lucrans in ludo à minoribus absque juramento, vel cum illo, an teneatur lucrum restituere, n.30.

An habens aliquid à minore sine curatoris authoritate, teneatur illud restituere? n.31.

An possit minor cui beneficiū restitutionis conceditur, uti compensatione occulta, quādo magnis expensis indigeret ad recuperandū? n.32. Et ibi quid de perdente in ludo prohibito, cui conceditur actio ad repetendū?

An possit is minor, vel qui perdit ludo prohibito, casu quo potest beneficiū restitutionis implorare, vel lucrum repetere, non solvere? Refertur opinio negans, num.33.& contraria verior, nu.34. Et ibi, cui datur actio, eidem conceditur exceptio, & retentio, licet actio ad repetendum sit temporalis, & transactum sit tempus quo repetitio conceditur. Et annalia seu temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum.

Quid, si minor petat coram judice beneficium restitutionis, & defectu probationum succumbat, an teneatur hic negans restituere, peccetque negando? num. 35. Ubi & de negante lucrum comparatum ludo prohibito.

Solvuntur argum. nu.36. & ibi, an pupillus obligatus naturaliter, tradens rem, transferat dominium? Et enodantur l. Obligari, in princ. ff.de author.tutoris, l.1.C.de inutil.stipul. l.Si curatorem.C.de in integ.restit.l. Pupillus, ff.de action. & oblig. l.Quod pupillus, ff.de condict.indebiti. & l.Contra juris, ff.de pactis, & l.25.t.4.p.3. & l. 17. t.16.p.6.

Post num.36. invenies alia summaria.

QUÆSTIO II. An minor absq; curatoris authoritate contrahens, vel pupillus obligetur naturaliter, id est, in foro conscientiæ? 19 Advertendum est quoad obligationem naturalem ex contractu consurgentem, idem omnino dicendum esse de minori pubere habente curatorem, & absq; ejus authoritate contrahenti, ac de pupillo. Quia in hoc ęquiparantur. Constat ex *l.Si curatorem, C.de in integrum restit. & l.4.t.11.p.5.* ibi, *non vale la promesa de el menor que tiene curador, como ni la del pupilo.* Sic docent *gl.d.l Si curatorem, verb.Non absimilis, & l.Contra juris, 29. verb.Concessum, ff. de pactis, Ripa, l.1.§.Fuit quæsitum, n.33.ff.ad Trebel.Salic.d.l.Si curatorem, n.5.& ibi Caldas, verb.Cum non absimilis, num.1.Ant.Gom.l.3. Tauri, n.5.Riminal.instit.quibus alien.licet.§.2.nu.4. Gutier. auth.Sacramenta puberum, n.104.C.si advers.vendit.* Quare in præsenti difficultate multi DD. explicantes in quibus casibus pupillus obligetur naturaliter necne: concludunt idem omnino dicendum esse de minore sine sui curatoris authoritate contrahente. Sic *gloss.l.1.verb.Non est oblig.C.de inut.stipul. & l. Pupillus, 150. ad fin. ff. de reg.jur.& l.1.verb.Promiserit, ff.de novat.* ubi *Bart.n 9.Angel.nu.4. Alberic.§.Illud non interest, n.2.idem Angel.instit.de inut.stipul.§ Pupillus, n.3.Cynus l.1 ad fin.C.de inut.stipul.Azo.sum t.de arbitris, n.8. Alciat.l.Pacta, n.24 C.de pactis, P.Molin.tom.1.de just.tract.2.disp. 224.fol.1394.*

Hoc supposito, omissis variis sententiis quas refert *gl.l.1.verb. Promiserit, & ibi Bart.n.6.ff.de novat.* quas pro limit.2. sent.referam: duplex est celebris sent. 1. docet pupillum sine tutoris authoritate contrahentem non obligari naturaliter debito verè naturali, quod in foro conscientiæ obliget. 20 Prob. 1. quia si pupillus obligatur naturaliter, & sic in foro conscientiæ, injustitiā foverent leges civiles, & sic essent iniquę, quę tuentur pupillum ne solvat id debitum. Dices non esse iniquas, sicut licet defraudans intra dimidium justi pretii peccet, non subinde sequitur iniquas esse leges denegantes actionem adversus eam fraudem. Sed hæc solutio non satisfacit, quia in eo casu non fovent eum dolum leges, sed solum vitandi lites gratia denegant actionem in foro externo: at in nostro nulla est causa vitandi lites, sed fovent ipsum pupillum non solventem, & si forte solvit, cogunt alterum ad restitutionem. 2. quia minor dum sine curatoris authoritate mutuo dat, aut solvit, non transfert dominium, *inst. quibus al sen.licet.§.Nunc admonendi*, ibi, *si pupillus mutuam pecuniam sine tutoris authoritate alicui dederit, non contrahit obligationem, quia pecuniam non facit accipientis.* Et §.fin.ibi, *pupilli vel pupillæ solvere sine tutoris authoritate non possunt, quia id quod solvunt non fit accipientis: cum nullius rei alienatio eis sine tutoris authoritate concessa sit.* Ergo ex contractu nō obligatur naturaliter, & in foro conscientię: transferret quippe dominium, si obligaretur, & alterū retinendo redderet tutū in foro cōscientię. 3. quia dum lex resistit contractui, nulla oritur obligatio, (ut dixi l.1.disp.7.n.16.) At leges resistūt cōtractui pupilli sine tutoris authoritate inito: ut patet ex *l.Obligari, 9.ff.de author.tutor.in princ.* ibi, *Obligari ex omni cōtractu pupillus sine tutoris authoritate nō potest.* Et *l.1.C.de inut.stip.* ibi, *ex stipulatione in qua impubes sine tutore authore spopōdisti nō es obligatus.* Et idem habetur *instit.de author.tuto.in princ.& l.17.t.16.p.6.* ibi, *el moço no puede fazer pleito, ni postura a menos de otorgamiento de su curador.* In quibus textibus pondero verbum, non potest, quod pręcisam necessitatem importat, & actum contra gestum omnino reddit nullum, privatq; potentia: ut testantur *gl.reg.1.verb.Non potest, de reg. jur.in 6. Bart.l.Gallus, in princ.n.4.ff.de liber.& posthu.& l finali, n. 7. ff.de feriis, & l.De his, n.4.ff.de transact.& l.Mevius, §.Duobus, ff.de legat.2.nu.20.Corrasius, l.Frater à fratre, §.1. n.7. ff. de condict. indeb. Tiraq.* multos referens post leges connubiales, *gloss.4.nu.1.Angel. Excommunicatio 7.num.1.ult.Sylv.Excommunicatio 10.nu fin.Metin. C.de pœnis tract.2.de confessione, q.de alieno sine licentia proprii absolvente, vers.Postrema facit. Covar. c.Tua, de test. num. 2.fine, Azeb.* alios referens, *l.5 recop.t.3.l.1.n.1.* Nec obstat, si dicas cum *Bartol. l.Cum lex, n.6.& 7.ff.de fidejussor.* hoc distare inter, Non potest, &

non possit: quod Non possit, inducit necessitatem, ac potestatem aufert, redditque actum nullum, & sic obligationem naturalem impedit: secus Non potest: at prædictæ, leges minime utuntur verbo non possit, sed dicunt pupillum non posse obligari. Quam distinctionem approbant Jason. l. Frater à fratre, nu. 44. versic. Tertia difficultas, ff. de condict. indeb. Socinus d. l. 1. ff. de liber. & posthu. Enriq. l. 13. de excommunic. c. 8 nu. 3. Non obstat, (inquam) quia hanc Bartoli distinctionem reprobant Jason l. Stipulatio ista. §. alteri, n. 17. ff. de verb. oblig. & d. l. Callus, in principio, n. 22. & l. Pacta, n. 7. C. de pactis, ubi Decius n. 10. Tiraquel. alios referens post leges cōnubial. Gl. 4. nu. 9. Cov. de pactis, 2. p. §. 4. nu. 4. vers. Sed adversus: Gut. l. Nemo potest, n. 147. ff. de legat. 2. Caldas, l. Si curatorem, verb. Cum non absimilis, n. 27. fine, C. de in integr. restit. Gratian. reg. 484. n. 7. Et confirm. quia l. Is cui bonis, 6. ff. de verb. oblig. eodem tenore dicitur prodigum cui datus est curator non posse obligari, ibi, is cui bonis interdictum est, stipulari non potest, vel promittendo obligare: & ideo nec fidejussor intervenire potest pro eo. Et tamen omnes fatentur non obligari naturaliter. Ut optime tanquam certum statuit Caldas d. l. Si curatorem, verb. Cum non absimilis, n. 22. Quare num. 24. dicit ejus obligationem non firmari juramento. 2. confirmatur, quia minor habens curatorem æquiparatur prodigo cui bonis interdictum est: ut habetur d. l. Si curatorem, & l. Certi condictio, 9. §. Quoniam, ff. si cert. pet. ibi, puto pupillo eum comparandum: ergo cum hic non obligetur naturaliter, ita nec ille. 3. confirm. quia ideo hic prodigus non obligatur naturaliter, quia administratio semel ei concessa interdicitur: ut fatetur Bart. l. 1. n. 8. ff. de novat. at adulto statim conceditur administratio cum obligetur civiliter, & naturaliter, (ut diximus num. 4.) quod non fieret, nisi administratio esset concessa, l. Jusjurandum, quod ex conventione, §. 1. de jurejurand. ergo per dationem curatoris videtur sibi administratio interdicta, sicut prodigo, & ita non obligabitur naturaliter. 4. principaliter prob. quia l. Si curatorem, C. de in integr. restitut. definitur contractum gestum à minori sine curatoris authoritate esse nullum: ergo non obligatur naturaliter, alias valeret saltem per viam exceptionis, aut compensationis, qui sunt effectus naturalis obligationis, teste Corrasio, l. Frater à fratre, in princ. n. 36. ff. de condit. indeb. 5. probatur ex l. Pupillus, 58. ff. de actio. & oblig. ubi sic dicitur pupillus mutuam pecuniam accipiendo nec jure naturali obligatur: & l. Quod pupillus, 41. ff. de cond. indeb. ubi sic dicitur, quod pupillus sine authoritate tutoris promiserit, & solverit, ejus repetitio est. Quia nec natura debet. ubi clare dicitur, non obligari naturaliter: & insuper posse repetere: at si naturaliter deberet, non posset repetere, l. Naturaliter, 13. ff. de condict. indeb. ibi, naturaliter servus obligatur, & ideo si manumissus solvat, repeti non potest. 6. quia pupillus sine tutoris authoritate contrahens comparatur furioso, l. Interdum, 29. ff. de condict. indeb. ubi sic dicitur, interdum persona locum facit restitutioni, ut puta si pupillus sine tutoris authoritate, vel furiosus solverit. Idem l. 4. t. 11. p. 5. ibi, prometer puede a otro todo home aquien no es defendido: e aquien es defendido son estos, el loco, o desmemoriado, o el menor de siete años, e el pupilo mayor de siete, y menor de catorze, sed furiosus non obligatur naturaliter: ergo. 7. prob. ex l. Contra juris. 29. ff. de pact. ibi, contra juris civilis regul. pacta conventa, rata non habentur veluti si pupillus sine authoritate tutoris pactus sit. Ultim. prob. ex l. 25. t. 4. p. 3. ubi postquam lex dixit minorem absque curatoris authoritate compromittentem sub certa pœna, ea minime affici, si sententiæ non acquiescat: subdit hæc, empero los fiadores que dio son tenudos de pechar la pena que se obligaron, si el huerfano no quisiesse estar per el juicio, siendo major de catorze anos: ergo à contrario sensu fidejussor pupilli minoris 15. annis non obligatur, & proinde talis pupillus non obligabitur naturaliter. Hanc sent. docent Jac. Ravennat, quem refert, & sequitur Cynus l. 1. ad finem, C. de inut. stip. Alciatus l. Pacta, num. 24. C. de pactis, Duaren. l. Si pupillus, 127. ad fin. ff. de verb. obligat. Ant. Govean. l. 1. § Id quod, ff. ad leg. Falcid. Cov. de pactis, 2. p. §. 4. n. 10. Et in hanc partem motus illa lege declinat Greg. Lop. l. 25. verb. Seyendo, tit. 4. p. 3. licet tandem cogitandum relinquat. Pro hac sent. citatur Corasius l. Filium quem, n. 138. C. famil. herciscunde: sed mendose, nam ibi nihil dicit: ibi, §. falcidia, num. 38. ubi de hoc agit, nihil definit, sed tantum dicit oppositam sent. esse communem, & se late de hoc agere in quodam miscellaneo: quod tamen invenire non potui. Et hæc sent. est valde probabilis.

21 II. Sent. cui tanquam communiori, ac probabiliori adhæreo, docet pupillum aut minorem contrahentem sine tutoris aut curatoris authoritate obligari naturaliter, & in foro conscientiæ ex contractu. Prob. 1. quia principali nullo modo obligato, non tenetur fidejussor, unde ut fidejussor obligetur, opus est principalem saltem naturaliter obligari, l. Cum lex, 47. ff. de fidejussor. & l. Naturaliter, 13. ff. de condict. indeb. ibi, naturaliter servus obligatur, & ob id fidejussor pro servo acceptus tenetur: & l. Fidejussor obligari, 17. in princ. ff. de fidejuss. ubi gloss. verb. Non os reddit rationem, quia deficienti principali obligatione non valet accessoria, reg. Cum principalis, 138. ff. de reg. jur. sed fidejussor pupilli contrahentis sine authoritate tutoris obligatur: ergo & ipse pupillus saltem naturaliter obligabitur. Prob. minor ex l. fin. ff. de jureju. in princ. ibi, pupillus autem hoc solo defendebatur, quod tutor ejus non intervenisset, & hoc casu fidejussorem prætor non tuebitur. Et l. Si pupillus, 40. ff. de recep. arbitr. ibi, si pupillus sine authoritate tutoris compromiserit, non est arbiter cogendus pronunciare: quia si contra eum pronunciaret, pœna non tenetur, præterquam fidejussorem dederit, a quo pœna peti possit. Et idem habetur expresse l. 25. tit. 4. p. 3. hac moderatione, quando puer est major 14. annis: ergo clare constat pupillum obligari naturaliter, ut huic obligationi accedat validè fidejussor. 2. probatur ex l. Si pupillus, 21. in prin. ff. ad l. falcid. ubi habetur pupillum sine authoritate tutoris mutuam pecuniam accipientem, cui postea legatum sit sub ea conditione, si mutuum reddat, implere conditionem reddendo mutuum, liberarique ab obligatione naturali reddendi. Et l. 1. ff. de novat. ibi, dummodo sequens obligatio aut civiliter aut naturaliter teneat, ut puta, si pupillus sine authoritate tutoris promiserit. Et l. Si ejus 64. in princ. ff. ad Trebel. ibi, non repetam, quia ab eo in me naturalis obligatio translata est. Et l. Cum illud, 25. §. 1. ff. quando dies leg. ubi testator legavit, quod pupillus ei debebat: & respondet Jurisc. naturalem obligationem legatam videri, si debitum fuit contractum sine licentia tutoris. Et l. Marcellus, 26. ff. de fidejuss. ibi, si quis pro pupillo sine authoritate sui tutoris obligetur: ubi Jurisc. supponit pupillum posse sine tutore obligari. 3. quia obligatio naturalis oritur ex consensu, l. Stichum, §. Naturalis, ff. de solut. hoc autem consensu pupillus non caret, §. Pupillus, instit. de inutil. stipul. Et confirmatur ex l. 5. tit. 12. p. 5. ibi, si algun siervo prometiesse a otro, &c. tenudo es naturalmente de complir por si lo que promete, por quanto es home: ecce qualiter ponderat textus obligationem naturalem consurgere ex consensu, eo quod servus homo sit: cum ergo idem militet in minori, & pupillo, tenebitur naturaliter. 4. contractus gestus à minori sine licentia curatoris, firmatur juramento: (ut diximus num. 13.) ergo ex eo oriebatur obligatio naturalis, secluso juramento. Hoc enim argumento probat Bart. l. Si quis pro eo, n. 12. ff. de fidejussor. ex stipulatione alteri per alterum facta oriri obligationem naturalem: quia talis stipulatio firmatur juramento. Hanc sententiam docent gl. l. finali, verb. Non tuebitur. ff. de jurejurando, & l. Quod pupillus, 41. verb. Natura, ff. de condict. indeb. & l. Pupillus, 58. verb. Nec quidem, ff. de actio. & oblig. & l. Marcellus, 26. verb. Obligata, ff. de fidejuss. & l. Impuberibus, 13. verb. Obligantur, ff. de author. tutor. & l. Pupillus, 150. ad fin. ff. de reg. jur & l. Si pupillus, 127. verb. Promittat, ff. de verb. oblig & l. 1. verb. Non es obligatus, C. de inuti. stipul. & l. 1. verb. Promiserit, ff. de novat. ubi, Bart. n. 7. Paul. nu. 6. Ang. n. 4. idem Bart. l. 2. nu. 1. & l. Cum lex, nu. 7. ff. de fidejussor. Ang. instit. de inutil. stip. §. Pupillus, num. 3. Salic. l. 1. num. 1. C. de inutil. stipul. Fulg. l. Quod pupillus, nu. 2. & 3. ff. de condict. indeb. Azo summa, tit. de arbitris, nu. 8. Alex. l. Si pupillus, 21. in princ. n. 2. ff. ad leg. falcid. Dec. l. Pupillus, fine, ff. de reg. jur. Cornens repetit. auth. Sacramenta puberum, n. 8. C. si advers. vendit. Jas. l. Interdum, 29. num. 5. ff. de condict. indeb. & l. Impuberibus, num. ff. de acquir. hered. Roma l. Stipulatio ista, §. Alteri, ff. de verb. oblig. Felin. c. Quanto, num. 1. de præsumpt. Fortun. de ult. fine, illatione 20. n. 324. Bertach. in repertorio, verb. Pupillus, sub n. 50. Aldobrandin. instit. de author. tutor. §. Authoritas autem, num. 22. Nav. l. 4. consiliorum in 1. edit. tit. de sponsal. cons. 39. num. 11. in 2. t. de desponsat. impub. cons. 4. num. 11. Ant. Gom. to. 2. var. c. 14. num. 1. Costanus de sponsal. c. Qui possint sponsalia contrahere, num. 4. (habetur tom. 9. tract. doctorum) Lambertengus tract. de contractib. gl. 16. verb. Non valeat, num. 12. Ant. Gabr. in mea editione, tom. 2. commun. l. 14. verb. Pupillus, fol. 251 Gutier. l. Nemo potest, num. 149. ff. de legat. 1. Cuvaruvias 1. p. decis. 31. nu. 13. Caldas, l. Si curatorem, verb. Non absimilis, n. 27. C. de in integrum restit. Et hanc sententiam dicit esse communem Corrasius l. Filium quem. §. Falcidia, nu. 38. C. familia herciscundæ. Et ex Theologis, eam tenent Corduba summa, q. 255. P. Molina, t. 1. de just. tract. 2. disp. 224. §. Quamvis autem, Lud. Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 124. §. Igitur.

22 Hæc tamen sent. solet aliquibus modis limitari. 1. limitatur ut pupillus teneatur naturaliter, quando factus est locupletior. Sic limitant aliqui, teste gloss. l. 1. verb. Promiserit, ff. de novatio. Sed hæc limitatio reiicienda est. Tum quia illa l. 1. pupillus novandi animo alienam in se suscepit obligationem, & ita ditior non est effectus, & tamen ibi dicitur teneri naturaliter. Tum etiam, quia quando ditior efficitur, tenetur naturaliter & civiliter: (ut dixi n. 7.) & ita colligitur ex l. Pupillus, 127. ff. de verb. oblig. Et notat ibi glos. verb. Promittat: & d. l. 1. verb. Promiserit, ubi Bart. n. 6. Angel. inst. de inut. stipul §. Pupillus, n. 3. Caldas l. Si curatorem, verb. Non absimilis, n. 30. C. de in integr. restitut.

23 2. Limitatur, ut procedat quando pupillus habet tutorem, & ipso non authore contrahit, unde si tutore careat, non obligabitur naturaliter. Sic gloss. l. 1. verb. Non es obligatus, C. de inutil. stip. Ang. l. Si pupillus, 21. paulo post princ. vers. In textu, ibi, sine tutore, ff. ad legem falcid. Sed hæc limitatio reiicienda est. 1. quia per tutoris dationem magis coarctatur pupilli potestas, plusque illi administratio interdicitur, ergo si habens tutorem & sine illo contrahens tenetur naturaliter, à fortiori quando illo caret. 2. prob. ex l. Si curatorem, C. de in integr. restit. & l. 5. tit. 11. p. 5. ubi minor carens curatore obligatur naturaliter & civiliter, & illum habens, eoque non authore contrahens, minime obligatur civiliter, & ita in hoc casu minus obligatur: ergo pari ratione minus obligari debet pupillus spreto tutore sibi dato contrahens, quam ubi tutore caret. Et ita rejecta hac limitatione docent pupillum tutore carentem obligari naturaliter, Bart. l. 1. nu. 6. & 7. de novat. ubi Paul. nu. 7. Alberic. ibi. §. Illud non interest, n. 2. Salic. l. 1. n. 1. C. de inutil. stipul. Alex. l. Si pupillus, 21. in princ. num. 2. ff. ad legem falcid. Ang. inst. de inutil. stipul. §. Pupillus, num. 3. Jason, l. Interdum, num 4. ff. de condict. indeb. Gutier l. Nemo potest, n. 151. ff. de legat. 1.

3. Limi-

24 3. Limitatur, nisi pupillus sit infans, aut iofaotiæ proximus: unde ut obligetur naturaliter, debet esse pubertati proximus. Deficit eoim ante illam ætatem plena intelligeotia, ut sic perfectum consensum habeat. Sic *gloss. l. Pupillus, in princ. verb. Si pupillus, ff. ad l. falcid. & l. 1. verb. Non es obligatus, C. de inutil. stip.* ubi *Salic. n. 1. Bart. l. 1. n. 7. & ibi Paul. n. 6. ff. de novatio. Jacobus de Arena, l. Si pupillus, inst. ff. de verb. obligat. Decius, l. Pupillus, 149. in fin. ff. de reg. jur. Angel. insti. de inut. stip. §. Pupillus, n. 2. Iason, l. Jusjurandum quod ex conventione, §. Pupillus, num. 10. ff. de jurejur. & l. Interdum, num. 5. ff. de condict. indeb. Felinus, cap. Quanto, n. 1. de præsumpt. Aldobrandinus instit. de auth. tutor. C. Authoritas autem, n. 22. Navar. lib. 4. Consil. in 2. edit. t. de sponsal. cons. 39. n. 11. in 2. tit. de despons. impub. cons. 4. n. 11. Ant. Gom. to. 2. var. c. 14. num. 8. Anton. Gabr. in mea edit. tom. 2. commun. lib. 14. verb. Pupillus, fol. 251. Cavalcan. 1. p. decis. 31. num. 13. P. Molina, to. 1. de just. tract. 2. disp. 224. fol. 1394.* Quod intelligit *Angel. ec §. Pupillus, n. 2.* oisi malitia suppleret ætatem: tunc eoim etiam nondum pubertati proximus diceretur doli capax, & obligaretur. Sed verius credo noo obligari. Quia deficit prohibitionis ratio in casu quodam particulari.

25 4. Limitatur, oisi pupillus cum ipso tutore contrahat: tunc enim nec oaturaliter obligatur. Quia probibitus est tutor eam promissiooem recipere, immo punitur, *l. Non licet, C. de contrah. empt.* & ita lex huic contractui resistit. Sic *gloss. l. Naturaliter, 13. fine, ff. de condict. indeb. & l. 1. verb. Non est obligatus, C. de inut. stip. & l. 1. verb. Promiserit, ff. de novat.* ubi *Bart. n. 7. Paul. nu. 6. & ibi Alberic. §. Illud non interest, n. 3. Ang. inst. de inutilib. stipul. §. Pupillus, nu. 3. Salic. l. 1. n. 1. C. de inutil. stip. Bertachin. in repertorio, verb. Pupillus, sub n. 50. Gutier. l. Nemo potest, n. 149. ff. de legat. 1. P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 224. f. 1395.* & dicit communem *Corras. l. Filium quem, § Falcidiam, n. 38. C. familia herciscunda.* Et constat etiam ex *l. Pupillus, 5. ff. de auct. tut.* ibi, *pupillus obligari tutori eo authore non potest.* Quod tamen intellige primo, oisi altero tutore authore ei obligetur. Ut habetur *ead. l. Pupillus*: & docent *glos. reg. Pupillus, 150. ff. de reg. jur. alic. Bertach. & Molin. proxime citati.* 2. Intellige, nisi pupillus factus sit locupletior: tunc enim teoetur ipsi tutori. Sic habetur *ead. l. Pupillus*: & docent *gloss. ibi verb. Naturaliter, & d. reg. Pupillus, Bart. Salic. Angel. Bertachin. Molin. hic alleg.* Immo in boc casu tenebitur pupillus tutori naturaliter & civiliter. Ut bene *gl. in l. Pupillus, verb. Naturaliter, & Molina proximè cit.* Intellige tertio, nisi pupillus dolum committeret. Sic *glos. in l. Pupillus, verb. Naturaliter, Molin. hic allegatus*, explicans, ut si dolo eam rem destruxisset, vel alienasset.

26 5. Limitatur, nisi promissio facta sit de rebus, quarum alienatio est interdicta minori absque judicis decreto: ut sunt immobilia, & mobilia, quæ servando servari possunt: tuuc enim non obligatur etiam naturaliter, licet authoritate tutoris, absque judicis decreto promiserit, vel alienaverit. Quia lex tali alienationi resistit, *l. Si ad resolvendam, 7. & l. Si quidem, 11. & l. Si minor, 15. C. de prædiis minor.* Sic *Bart. l. 1. n. 7. & 8. & ibi Paulus, nu. 6. ff. de novat. Angel. institut. de inutil. stip. §. Pupillus, n. 3.*

27 6. Limitatur, nisi pupillo vel adulto ex aliqua causa judex interdixerit administrationem: tunc enim nec naturaliter obligabitur: eadem ratione qua de prodigo cui datus est curator, diximus num. 20. in 1. confirm. ad tertium argum. Sic *Bart. l. 1. fine, ff. de novatio.*

28 7. Limitatur, oisi in mutuo, ex quo pupillus nec naturaliter obligatur. Ut expressè videtur decidi *l. Pupillus, 58. ff. de actio. & oblig. & l. Quod pupillus, 41. ff. de condict. indeb.* Et tenet *Bologninus rubr. ff. si cert. pet. n. 23.* Sed displicet hæc limitatio, nec illæ leges eam probant, (ut nu. 36. ubi illis satisfiet, videbimus.) Et probatur ex *l. fin. ff. de jurejur. & l. Si pupillus, 21. in princ. ff. ad leg. falcid.* ubi de mutuo dato pupillo fit sermo, & docetur pupillum ex eo naturaliter obligari. Sic *Caldas l. Si curatorem, verb. Non absimilis, n. 28. C. de in integr. restit. Gut. l. Nemo potest, n. 150. ff. de legat. 1.*

29 8. Limitatur in regno Castellæ, ut minor sub tutore constitutus, sine licentia curatoris non obligetur civiliter, aut naturaliter ex contractu pecunia credita inito: ut si pecunia credita aliquid emat: & idem dicendum est de filiofamilias, sive major sit, sive minor, similem contractum absque patris licentia ineunte. Quia *l. 22. t. 11. lib. 5. recop. Castella* resistit huic contractui penitus annullans, & fidejussorem dicit minimè obligari. At si minor aliquo pacto obligaretur, fidejussor maneret obligatus (ut diximus nu. 21.) potuitque ea lex propter bonum commune id statuere, ea pœna venditores puniens. Sic *Perez lib. 3. ord. t. 8. l. 1. f. 603. vers. His etiam adstipulatur: Matienzo ea l. 22. gl. 8. n. 10. Azebedo ead. l. nu. 2. P. Moli. t. 2. de just. tract. 2. disp. 261. §. In regno Castella.* Nec talis contractus firmatur juramento. Quia ea lex expressè resistit contractui, & juramento. Sic *Matienzo, Perez, Azebedo, n. 6. proximè citatè, Gutier. auth. Sacramenta puberū, n. 47. C. si advers. vendit.* Hęc tamen ut filiusfamilias & minor non teneantur ex tali contractu pecunia credita facto, intelligenda sunt eisdem limitationibus, quibus tradunt DD. filiumfamilias non teneri ex mutuo. Ut probat *Gutier. d. auth. Sacramenta puberum, à num. 50. usque ad 61.* & præcipuè *num. 54.* Quas limitationes referunt *Greg. Lop. l. 4. verb. Prestado, & verb. Cavallero, ti. 2. p. 5. Anton. Gom. t. 2. var. c. 6. num. 2. Dueñas reg. 370. Perez d. l. 1. f. 603. à vers. Fallit secundo, Matienzo d. l. 22. gloss. 3. & 4. Azebedo ead. l. num. 5. Gutier. d. auth. Sacramenta puberum, num. 48. 51. 57. 76. 77. 78. 86.*

30 Ex dictis infertur pro materia de ludo, id qood communiter docent DD. lucrantem à minoribus teneri lucrum restituere: non ita indistinctè verum esse. DD. hi sunt *D. Thom. 2. 2. q. 32. a. 7. ad 2. Metina C. de restit. q. 22. §. Ut igitur in summa dicam, D. Anton. 2. p. t. 1. c. 23. §. 3. init. Sotus l. 4. de just. q. 5. a. 2. vers. Hac demum, Castro l. 2. de lege pœn. c. 2. coroll. 3. init. Bañez 2. 2. q. 32. a. 7. circa solut. D. Tho. ad 2. & ibi Aragon. circa eandem solut. Alcocer lib. de ludo, cap. 14. §. el primero caso, Lud. Lopez l. 2. de contract. cap. 21. paulo post princ. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 189. num. 1. & 3.* Et ex jurisperitis, *Sylv. verb. Ludus, q. 18. dict. 1. Covar. reg. Peccatum, 2. p. §. 4. n. 5. vers. Deinde illud, Petr. de Covar. de remedio luforum, 3. p. c. 1. Sarmiento de redditib. 1. p. c. 2. n. 5. Azeb. l. 8. recop. t. 7. l. 2. nu. 88.* Sed hoc pacto distinguendum est, si minor sit pubes, & curatore careat, non tenetur lucrans restituere, donec miuore restitutionem petente judex lucrantem ad eam cogat. Ratio est, quia hic mioor naturaliter & civiliter obligatur ex contractu, cum beneficio restitutionis, (ut diximus o. 4.) Quare caute *Angelo floriòns, 2. p. q. de ludi rest. a nu. dub. 1. f. 289. Alcozer l. de ludo, c. 16. f. 101. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 191. n. 3.* & in *bullæ compositionis, casu 19. n. 35.* limitarunt, quando minor curatorem habet. Si autem minor curatorem habeat, vel sit impubes pubertati tamen proximus sustineodo priorem sent. valde probabilem, quam retuli ou. 20. asserentem bunc sine curatoris authoritate cootrahentem non obligari naturaliter: consequenter dicendum est, lucrantem teneri restituere: & io boc casu vera est sent. prædictorum authorum: & eum sit valde probabilis, poterit minor illi inoitens non solvere pecuniam io ludo amissam, Cæterum retenta sent. probabiliori relata n. 21. ut impubes pubertati proximus, & minor sine tutoris aut curatoris anthoritate contrahentes obligentur naturaliter: dicendum est luctantem à minori, vel pubertati proximo, vel aliter eum illis contraheotem absque curatoris authoritate, non teneri restituere, ioterim dum minor vel totor loco illius id non repetit coram judice, utens bèneficio restitutionis. Quia licet minor vel impubes ille eo contractu domioium non transtulerit, (ut dicemus nu. 36.) at tenebatur naturaliter & in foro conscientiæ stare contractui, dum non eliditur beneficio restitutionis: ergo lucrans noo tenebitur restituere: ad hoc enim non desideratur translatio dominii in accipientem, sed satis est habeat jus accipiendi ac retioendi. Sic *P. Molina, to. 1. de just. tract. 2. disp. 224. ad finem, §. Ex dictis infero, & to. 2. disp. 519. §. Quod dictum est.* Hoc autem necessario intelligendum in iis casibus io qoibus diximus pupillum, & minorem obligari naturaliter. Præterea si minor juret contractum ludi, ut si juret se soluturum, vel non repetiturum, tenebitur solvere, nec poterit uti beneficio restitutionis, nisi io casibus in quibus majori conceditur repetitio: & hoc verum est sive minor ille curatorem habeat, sive illo destitutus sit: quia juramentum supplet defectum minoris ætatis, firmatque contractum, excluditque restitutionem ratione minoris ætatis concessam: (ut probavi n. 13.) Si autem ludens, & jurans sit impubes pubertati proximus, & sine authoritate tutoria ludat, sustinendo sententiam relatam n. 15. dicentem ejus juramento firmari contractum, idem dicendum est: sustinendo autem oppositam veriorem relatam nu. 16. potest impubes petere relaxationem ratione imperfectæ ætatis, & ea obtenta uti beneficio restitutionis, ante obteotam vero relaxationem astriogitur juramento: ut probavi n. 17.

31 2. Infertur, temperandum esse quod tradunt aliqui Doctores, nempe habentem rem à minori sine tutoris authoritate, quovis titulo habeat, teneri restituere. Hi sunt, *Innoc. c. Quia plerique, n. 3. vers. Sed quid dices, de immun. Eccl. Sotus l. 4. de just. qu. 5. a. 3. vers. At quo rei punitum, Ledesm. 2. p. 4. q. 18. a. 1. dub. 12. fol. 227. col. 2. §. Ant. Gom. l. 3. Tauri, n. 124. Sarmiento de redditib. 1. p. c. 2. n. 4. & 5. Mercado, l. 3. de contractib. c. 2. §. Y publicada la postura.* Et pro eadem parte est *Sylvest. Restitutio 2. dict. 5.* ubi ait solventem debitum pupillo sine tutoris authoritate, non liberari, nisi pupillus habeat apud se, vel factus sit locupletior, & proinde teneri iterum solvere: addit *Sarmiento, n. 6.* posse alterum rem detinere donec pupillus solvat sibi pretium, quatenus factus est locupletior, quod si locupletior non sit effectus, sed pecunias perdiderit, teneri emptorem rem gratis restituere. Sed hoc temperandum est, si enim teoeamus pupillum, & minorem obligare naturaliter dicendum est non teneri alterum restituere, donec minor læsus utatur beneficio restitutionis. Quia valet is contractus in foro conscientię, donec resciodatur. Sic docent *Ant. d. c. Quia plerique, n. 12. & ibi Abb. n. 31. P. Molin. to. 1. de just. tract. 2. disp. 224. ad finem, §. Ex dictis infero.* In boc tamen casu erit verissima prior doctrioa, cum minor sive curatorem habens, sive illo destitutus, alienat rem immobilem sine judicis decreto. Quia ex tali contractu oec civiliter, nec naturaliter obligatur: ut probavi n. 26.

32 Inquires autem, an si minor nequeat absque magnis expensis petere coram judice restitutionem, possit occulta compensatione uti? Affirmant *Cordub. sum. q. 155. & Lud. Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 124. §. Si autem talis minor.* Sed hoc minimè credo, nisi quando talis esset læsio, ut alter circa omne dubium teneretur in foro conscientiæ restituere ante omnem judicis senteotiam. Quoniam beneficium restitutionis minoribus læsis concessum, non est, ut alter teneatur ipsis ante judicis sententiam resarcire læsionem, sed ut minores ipsi gaudeant hoc privilegio, ut judex audita parte possit concedere ipsis restitutiooem. Ut constat ex *l. Si*

cura-

curatorem, C. de in integr. rest. ibi, *implorare in integrum restitutionem non prohiberis, si nec dum tempora præfinita excesserint, causa cognita.* Et *l. 5. t. 11. p. 5.* ibi, *mas si se sintiere enganado, o que lo fizo a su dano, puede pedir al juez en manera de restitucion que le desobligue.* Præterea, quia minor carens curatore cum obligetur naturaliter & civiliter, cogetur à judice stare cootractui, dum restitutionem non petit: ergo eo beneficio oon gaudet dum restitutionem minimè petit, & proinde idem dicendum est de minore curatorem habente. Quia (ut diximus n. 4.) uterque mioor læsus æquè gaudet hoc beneficio. Tandem, quia perdeos ludis lege interdictis actionem habet ad repeteodum lucrum coram judice, *auth. Alearum, C. de relig.* at oon potest incoosulto judice compensatione uti, & si solvat, petatque postea authoritate privata lucrum sibi restitui, non tenetur alter dooec coodemnetur. Ut doceot ferè omoes DD. in materia de ludo, & potest videri io *Cov. reg. Peccatum, 2. p. §. 4. ad fi. vers. Hinc tolluntur.*

33 Rorsus inquires, esto mioor, qui re vera solvit, oon possit propria autboritate recoperare, nec compeosatiooe uti tantumdem retioendo, an possit non solvere pecuniam, vel aliam rem promissam, sicut potest solutione facta petere coiam judice restitutionem? In simili quæstione, nempe, in casibus, io quibus datur repetitio pecuniæ amissæ in ludo ipsi perdenti, oegant aliqui posse tuta conscientia oon solvere. Ducuntur, quia alias non esset verum, minorem habentem curatorem, ejus authoritate contrahentem, vel si eo careat, obligari naturaliter & civiliter, cum beneficio petendi restitutionem, quando læsus est. Cujus contrarium ut certum statuimus n. 4. si eoim potest retinere, & non solvere, minimè teoebitur stare cootractui. 2. quia is cootractus non redditur irritus, & ita alter noo tenetur restituere, antequam minor petat: ut docet *Abb. c. Quin plerique, n. 28. de immun. Eccl. Ant. Gom. l. 3. Taurs, n. 124. ad fi.* sed tantum datur actio minori, ut petat coram judice rescissionem, ergo dum non petit, tenebitur solvere. Et ita in hoc casu docet *Alcocer libro de ludo, c. 33. fin.* Et in simili caso, quando datur repetitio in ludo, ut nou obstante actiooe quam habet perdens ad repetendum, teneatur solvere, docent *Alcocer ibi, concl. 3. Matina C. de restit. q. 22. §. Corollariè sequitur, Castro l. 2. de lege pœn. c. 2. corol. 3. Salon. 2. 2. ante q. 62. qu. 5. de domin. n. 6. f. 561. Fr. Garcia l. 2. de contr. c. 19. f. 586. & seq Azebed. l. 8. recop. t. 7. l. 8. n. 5. Bañez 2. 2. q. 32. a. 7. f. 1182. Valent. 2. 2. disp. 5. qu. 6. punct. 5. dub. 8. §. Ha duæ sent.* & dicit esse valde probabile *Aragon referendus, n. seq.*

34 Quamvis autem boc sit valde probabile, verius tamen est, posse tuta cooscieotia oon solvere, oec stare contractui. Quia quoties lex humana justa negat actionem ad aliquam rem petendam, & simul coneedit ejusdem rei possessori, & debitori repetitionem, si solverit, tuoc licet possidenti io utroque foro retinere: ea enim lex præstat authoritatem ad retinendum. Cui eoim datur actio, eidem competit exceptio, & retentio: *reg. Qui ad agendum, 61. de reg. jur. in 6. & reg. invitus, 179. §. Cui damus, ff. de reg. jur. l. 1. §. Qui superficiem, vers. Nam cui damus ff. de superficiebus, l. Credicori, 5. C. de pactis.* Præterea, quia frustra petitur, & esset circulus inutilis, quando aliquid statim restituendum est, *l. Dolo, 8. ff. de doli mali excep. & reg. Dolo 59. de reg. jur in 6.* Cum ergo statim repetita ea pecunia debeat authoritate judicis restitui, frustranea esset eam solvendi obligatio. Sic expressè colligitur ex *Bart. Extravag. Ad reprimendu, n. 13. Ant. c. Novit. n. 62. & 63. de judiciis,* ubi dicunt si pupillus non solvat id ad quod obligatione naturali teoetur, non posse denunciari evangelicè: quia si solvat repetit, & concedetur sibi restitutio. Si tamen peccaret, clarum est posse denunciari evangelicè. Et ita io alio simili, nempe, cum datur repetitio pecuniæ amissæ in ludo, posse perdentem cui repetitio datur, minime solvere, eo quod actionem habet ad repetendum: docent *Adrian. 4. materia de rest. q. de restit. ludi, quo incipit, Qui in superiorib. Sot.* licet non ita clarè, *l. 4. de just. q. 5. a. 2. ad fi. vers. Unum autem, Covar. reg. Peccatum, 2. p. §. 4. n. 8. vers. Sed & somotu, P. Mol. to. 2. de just. tr. 2. disp. 515. concl. 4. Angles florib. 2. p. q. de restit. ludi, fi. Philiarc. de offic. sacerd. to. 2. p. 2. l. 5. c. 2. n. 11. Aragon. 2. 2. qu. 32. n. 7. ad fin. Carbon. q. 42. de restit. concl. 5. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 22. concl. 1.* & dicit esse probabile *Alcocer l. de ludo, c. 33. concl. 3.* Quod oon tantum est verum, quando actio ad repetendum est perpetua, sed etiam si temporalis sit, id est, tempore limitato concessa, si enim noodum solutio facta sit, quamvis transactum sit tempus quod jus concedit repetendi actionem, durat jus excipieodi, & retioendi, quod perpetuum est. Quoniam annalia seu temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, *l. Licet, 5. C. de except.* ubi, & *gl. fine, & ibi scribentes. Spec. al. tit. de exceptionib. §. Visa quando exceptiones, n. 49. Bertachin. in reper. verb. Exceptio sub n. 190.* Nec obstant argumenta contrariæ sent. proposita n. præced. Ad 1. resp. rem illam esse oaturaliter, & in foro cooscieotiæ debitam, dependenter tamen, nisi perdens in ludo, aut minor velit uti eo beneficio, ac legis privilegio sibi coocedenti jus excipiendi, & retineodi. Nec obligatio hæc est frustranea, multum eoim deseruit, nam si minor, aut perdens solvat, non poterit uti compensatione, nec recipiens tenebitur restituere ante judicis senteotiam, fidejussorque obligabitur: quæ omnia secus se haberent, si minor minime obligaretur oaturaliter. Ad 2. dic contractum non esse irritum, at cum minori competat actio ad repetendum, subinde jus excipiendi, & retinendi comparat.

35 Utrum autem, si contrahens cum minori læso peteoti beneficium restitutionis, neget contractum coram judice, minorque legitima probatiooe destitutus, succumbat: peccet id negans, teneaturque restituere? consulendi sunt *P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 514. §. Dubium est utrum, quando juridice, Azebedo l. 8. recop. tit. 7. l. 2. n. 97. Salon 2. 2. q. 61. fi. q. 5. de dominio, ar. 6. post ult. concl. §. Quares hic duo.* qui id disputant io negante coram judice lucrum comparatum in ludo prohibito, dum perdens illud repetit.

36 Ad argumenta prioris sent. proposita ou. 20. probantia pupillum minime obligari naturaliter, respondetur. Ad 1. dico non inde sequi, leges civiles esse iniquas, & fovere peccatum, licet eoim mioor obligetur naturaliter ex contractu, at ea lege, ut fas sit illi hoc debitum naturale elidere utendo adversus illud privilegio restitutionis. Ad 2. dic quamvis naturaliter obligetur, minime cum transferre dominium: quia cum jure civili Introductum sit ut non solis pactis, sed accedente simul traditione transferatur dominium, *l. Traditionibus, 20. C. de pactis,* id verum est de traditione habili eodem jure civili, qualis noo est facta à maiori sine tutoris authoritate. Ut probant textus eod. argu. nooto 2. allegati: at adhuc ea possessio reddit tutum in foro conscieotiæ possidentem, non enim solum domioium deobligat à restitutione, sed & jus accipiendi, ac retinendi quod jure quis obtinet solutione facta per minorem ad satisfaciendum obligationi naturali. Ad 3. & textus alios adductos in seqq. arg. ait *Fulgosius l. Quod pupillus, inst. ff. de condict. indebitis,* adeo repugnare sibi Jurisconsultos, ut vaticinari ad eos conciliandos opus sit: glossæ autem super eos textus respondent, dum dicunt pupillum non posse obligari, vel natura non obligari; intelligi de pupillo infantiæ proximo. At melius dic cum *Fulgosio ibi,* dum textus aiunt non posse obligari, intelligi efficaciter, & debito utroque jure exigibili. Quæ expositio colligitur primo, nam verba simpliciter prolata, sunt in potiori significato accipienda, *l. 1. ff. Si ager vectigal. vers. Qui in perpetuum.* & est bonus textus *l. Si is cui 94. §. Flavius ff. de solut.* ubi solutio debiti simpliciter facta, intelligitur de debito efficaci, & utroque iure exigibili. Colligitur secundo ex *l. Quod pupillus, ff. de condict. indebit.* ubi caote *Jurisconsultus* non dixit pupillum minime obligari naturaliter, sed natura non debere: id enim deberi dicitur quod efficaciter debetur, & ad quod solvendum cogi debitor potest: *reg. Cum amplius, 85. ff. de reg. jur.* ibi, *is natura debet quem jure gentium dare oportet.* Ubi pondero verbum, Jure, quod coactionem denotat, teste *Rodulpho Agric. l. 1. de invent. c. 5.* at hæc obligatio pupilli naturalis non est efficax, licet enim solvat, potest uti beneficio restitutionis, nec datur vis coactiva contra illam, adeo ut *Bart. Extravag. Ad reprimendum, vers. Denunciationes, n. 13.* merito dixerit pupillum oon posse conveniri via denunciationis evangelicæ ad hoc debitum naturale persolvendum. Ad confirm. resp. ex illa lege evidenter colligi mentem Jurisconsulti esse ut non obligetur natutaliter prodigus, oon eo quod dicat noo posse obligari, sed quia subdit, *& ideo fidejussor ei accedere non potest.* Nam (ut diximus n. 21.) obligatiooi oaturali bene accedit fideius. Ad 2. confir. dic æquiparati non quoad omnia, sed quoad obligatiooem civilem, & efficacem. Ad 3. confirm. dic, ex doctrina *Bart. l. 1. n. 8. & ibi Pauli, n. 6. ff. de novat.* quam valde commendat *Greg. Lop. l. 5. verb. Defendido, t. 11. p. 5.* cum prodigo esset administratio perfecte concessa, nec concederetur ei restitutio, per assignationem curatoris omnino sibi interdici admioistrationem: & proinde fideiussorem eius oon obligari, (ut dixi io solutione ad 1. confirmat.) At minori ante donationem curatoris oon erat perfectè concessa administratio, poterat enim beneficio restitutionis juvari: & ita reputatur quasi non esset coocessa, quare dato ei curatore noo videtur interdicta administratio, sed quod principaliter agitur, est supplere ætatis defectum, & tollere fomentum iuris civilis, non vero interdicere administrationem iure naturali concessam. Ad 4. resp. dici contractum nullũ quoad obligationem civilẽ, & efficacem, de qua textus ille agebat, constituens discrimen inter minorẽ curatore carentem, & illum habentem, ut ille obligetur civiliter, & efficaciter; hic vero minime. Ad 5. patet ex solutione ad 3. non eoim dicit *Jurisconsult.* non obligari naturaliter, sed iure oaturali, & oatura non debere: quæ verba, iure, & debere, important coactionem, & obligationem efficacem. Quantum autem ad id quod dicit *Jurisconsultus in l. Quod pupillus,* nempe, repetitionem, dari, si pupillus solvat, dic dupliciter: primo, cum *gloss. l. Interdum, 29. verb. Locum, ff. de condict. indeb. & l. Si pupillus, verb. Repetere ff. ad leg. falc.* repetitionem competere pupillo, & minori, per viam restitutionis: denegandam verò esse minori jure ordinario petere volenti propter obstaculum naturalis obligatioois: & eodem modo respondet aliis solutiooibus explosis, *Caldas l. Si curatorem, verb. Non absimilis, n. 30. vers. Vel aliter, C. de in integr. restit.* 2. resp. cum *Sarmiento de redditib. 1. p. c. 2. n. 3.* obligationem oaturalem pupilli imperfectam esse, cum hæc oriatur ex consensu, qui naturali jure imperfectus est, & debilis ratiooe minoris ætatis, *l. 1. ff. de minor.* & ita noo mirum, si omnes effectus oaturalis obligatioois non sortiatur, & detur repetitio: quare *Jurisconf. in l. Quod pupillus,* reddens rationem præmissæ repetitionis: ait, *quia natura non debet*: intellige, perfecta obligatione naturali. Ad 6. dic, comparari quoad obligationem civilem. Ad 7. dic, ea pacta rata non haberi, quoad fomentum juris civilis, & obligationem ex eo consurgentem. Ad ultimum dic. argum. à contrario sensu nil probare, ubi oppositum est alio jure definitum: (ut dixi hoc l. 6. disp. 21. n. 9.) Quare cum

re cùm ex multis textibus constet pupillum obligari naturaliter, argum. inductum ex illa lege, à contrario sensu, ad probandum oppositum, est inefficax.

S U M M A R I U M.

Non potest minor absque judicis decreto donare arrharum nomine immobilia, aut mobilia, quæ servando servari possunt: nec oritur inde obligatio naturalis, n.37.
Ratificatur transacto quinquennio postquam fuerit major effectus, n.38.
Potest minor in bonis mobilibus, quæ conservando conservari nequeunt, arrhas donare absque judicis decreto, n.39.
Desideratur tamen curatoris authoritas, absque illa tamen obligaretur minor naturaliter, n.40.
Si dederit moderatè arrhas, non potest petere restitutionem. Et qualiter sit accipienda hæc moderatio, n.41.
Quid de sponsalitia largitate, num.42. Et quid, si interveniat juramentum, n.43.

37 QUÆSTIO III. An possit minor arrhas promittere? I. Conclusio, si bona sint immobilia, vel mobilia quæ servando servari possunt, desideratur judicis decretum. Quia per donationem arrharum transfertur dominium in uxorem, bonaque illa alienantur: at horum bonorum alienatio absque judicis decreto facta, est prorsus irrita, nullamque obligationem etiam naturalem parit (ut diximus n.6 & 26.) Sic *Caldas l. Si curatorem, verb. Contractum fecisti, n.40. C. de in integr. rest. Suarez l.3. fori, t.2. De las arras, l.1.65. Greg. Lop. l.1. verb. En España, t.11. p.4. Ant. Gom. l.52. Tauri n.*14. dicens eam donationem esse omnino irritam. *Azebedo lib.5. recop. t.2. l.2. n.*12. Ubi *Matienz. gl.2. n.3. Barbosa l. Si ante 6. ff. solut. matrim. n.23.*

38 II. Conclusio, quando sine decreto donasset hujusmodi bona arrharum nomine, ratificaretur donatio hæc transacto quinquennio, postquam minor impleverit 25. annos *l. Si quando, C. Si major factus.* Sic *Ant. Gom. Matienzo, Azebedo, n. praeced. allegati.*

39 III. Conclusio, si bona sint mobilia, & quæ servando servari nequeunt, ut pecunia, &c. non requiritur decretum judicis. Quia ad horum bonorum alienationem id non exigitur. Sic *Suarez, Ant. Gom. Matienzo, Azebedo, Barbosa, n.*24. quos omnes retuli n.37.

40 IV. Conclusio, desideratur tamen curatoris authoritas, si minor curatorem habeat. Quia de omnibus minoribus curatorem habentibus dum contrahunt, id definitur, *l. Si curatorem, C. de in integr. rest.* & in specie probatur ex *l.2. & l. Mulier, C. de jure dotium.* Sic *Suarez n.66. Matienzo, & Azebedo, Barbosa, n.*24. quos retuli nu. 37. Adde tamen si absque curatoris authoritate promittat, aut donet arrhas, obligari cum naturaliter, juxta tradita n.21.

41 V. Conclusio, si minor dederit moderatè arrhas, non potest implorare restitutionis beneficium. Quia fecit quod quilibet major, & prudens gessisset: *l. Non videtur, C. de in integr. restit. l. Cum plures, §. fi. ff. de administ. tutor.* Sic *Suar. Ant. Gom. Matienzo, Barbos. n. praced. alleg.* Hanc autem moderatam quantitatem explicant *Ant. Gom. & Matienzo ibi,* si minor arrharum nomine decimam suorum bonorum partem donaverit. Cum hæc quantitas lege præscripta sit. Sed melius *Suarez eo nu.*66. dicit, licet ultra decimam sint arrhæ immoderatæ in majori, & in minori, exceditur enim decima lege taxata, at in minori etiam decimam posse esse immoderatam, ut minori restitutio competat, nimirum quando attenta uxoris, & viri qualitate reputaretur arbitrio prudentis immoderata.

42 VI. Conclusio, idem dicendum est de sponsalitia largitate per minorem promissa, quod quinque conclusionibus præcedentibus de arrhis per ipsum promissis diximus. Quia eadem est ratio.

43 Tandem monuerim omnia tradita conclusionibus præcedentibus, accipienda esse nisi minor arrharum, aut sponsalitiæ largitatis contractum juret: valebit quippe accedente juramento, licet immobilia donet arrharum nomine, absque curatoris authoritate judicisque decreto; ut bene tradit *Azebedo l.5. recop. t.2. l.2. n.*12. Nec poterit uti beneficio restitutionis, nisi casu quo majori competeret. Quia juramentum efficit majorem, firmatque hujusmodi contractus: ut latè probavimus n.13.

DISPUTATIO XXXIX.

Utrùm filiusfamilias possit arrhas promittere inconsulto patre?

S U M M A R I U M.

1 *Filiusfamilias potest inconsulto patre contrahere, & ex omni contractu obligatur civiliter, & naturaliter, nec potest pater hujusmodi obligationem irritare, n.1.*
Si est impubes, non potest contrahere etiam circa castrensia, vel quasi, 2.
An obligetur ex mutuo, & voto? 3.
Non potest pater amovere filium puberem, quando ad certo tempore ministrandum se obligavit, 4.
An possit cogere filium, ut sibi ministret? nu.5. Et an teneatur filius cum patre habitare, possitque pater eum recedere volentem impedire, nu.6. Et filius se vendere possit?
An possit filiusfamilias contrahere circa adventitia quorum pater habet usumfructum, vel eorum proprietatem alienare, vel hypotheca subiicere, saltem ex patris licentia? 7.
An in regno Castellæ possit filiusfamilias alienare proprietatem tertiæ partis adventitiorum absque patris licentia? Refertur opinio affirmans, 8.
Opinio authoris, num.9. Et explicatur l.6. Tauri hodie l.1. tit. 8. lib.5. recop.
An possit pater irritare vota realia filiifamilias excedentis 25. annos? & an traditione ætatis eximatur filius à patris potestate? 10.
Qualiter possit arrhas promittere filiusfamilias? 11.
Qualiter possit promittere sponsalitiam largitatem? n.12.

1 PRæmittendum est filiusfamilias posse inconsulto patre contrahere, & ex omni contractu absque licentia patris inito, obligari naturaliter & civiliter, ac si esset paterfamilias. Habetur expressè *l. Tam ex contractib. 57. ff. de judiciis,* ibi, *tam ex contractibus, quàm ex delictis in filiumfamilias competit acti.* & *§. Inutilis, instit. de inut. stip.* ibi, *servus non solum domino suo, sed nec ulli alii obligari potest: filii vero familias aliis obligari possunt.* Et melius *l. Filiusfamilias ex omnibus, 38. ff. de act. & oblig.* ibi, *filiusfamilias ex omnibus causis tanquam paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum patrefamilias potest.* Et *l. fi. §. pupillus ff. de verb. oblig.* Ratio autem cur sine curatore non obligetur illum habens saltem civiliter, (ut dixi disp. praec. n.4.) & tamen filiusfamilias obligetur sine patre: ea potest esse, quam ad aliud propositum reddit *gl. §. Pupillus verb. Patre, inst. de inut. stip.* quia curator datur ad supplendam imbecillitatem intellectus, ac ætatis minoris imperfectionem circa contractus ineundos. Unde fit ut deficiente curatoris authoritate quando minor illum habet, jus civile contractui non assistat, & subinde non oriatur obligatio civilis: at patria potestas est ad corrigendum. Sed cur potest pater irritare vota filiifamilias realia, saltem ante xxv. annum emissa, & tamen non potest irritare, ac impedire obligationem homini factam? Dic cum *gl. l. 2. verb. Non obligantur, ff. de poll citationibus,* rationem esse: quia mitius agitur cum Deo, quam cum hominibus, *l. Celsus, ff de recept. arbitr.* Sed cur jure communi non poterat filiusfamilias testari, permittebatur tamen ipsi contrahere? Resp. cum *Ant. Gom. to.2. var. c.1. n.2.* eam esse rationem, quia licet actu bonis careat, at potest habere, cum contractu inito vivus maneat, & acquirere possit, effici que sui juris: at testari nequit: quia nec bona habet, nec potest habere, eo quod statim obiturus sit.

2 Intellige tamen, quando filiusfamilias est pubes. Habetur expressè *§. Pupillus, inst. de inutil. stipul.* ibi, *sed qui in potestate parentis est impubes, ne authore quidem patre obligatur:* ubi *gl. verb. Patre,* quærit cur impubes authore tutore obligetur civiliter, & naturaliter, non autem authore patre. Et respondet rationem esse. Quia impubes habet tutorem obligatum, si malè authoritatem præstet: patrem autem minime, *l. Cum oporter, §. Sub hac tamen, vers. Non autem hypothecam C. de bonis, quæ liberis.* Idem habetur expressè *l. fi. §. Pupillus, ff. de verb. oblig. & ibi gl. verb. Pupillus,* reddit eandem rationem. Quod etiam verum est circa bona castrensia, vel quasi. Ut optime probat *P. Mol. t.1. de just. disp.230. §. Licet filiusfamilias, & t.2. disp.261. §. Filiusfamilias.* Intellige tamen impuberem filiumfamilias non obligari civiliter: nam obligari naturaliter, si pubertati proximus sit, omnem impuberem, dixi disp. præced. n.21.

3 2. Intellige, nisi in mutuo & in voto: ex his enim non obligatur filiusfamilias etiam pubes absque patris consensu. Sic *gl. instit. de inut. stip. §. Item inutilis, verb. Obligari. Covar. rubr. de testam. 3. p. n.6. Mol. l.2. de primog. c.9. n.14. Padilla l. Fratris, n.10. C. de transact. Matienzo l.5. recop. t.10. l.7. gl.2. n.25.* Et de mutuo constat ex toto *tit. ff. ad S.C. Macedon.* De qua re dixi remissive disp. præced. n.29. His adde contractum pecunia credita factum: ut eod. n.29. explicui. De voto autem constat ex *d. l.2. verb. Voto, ff. de pollicitat.* ibi, *filiusfamilias, & servus voto sine domini, patrisve authoritate, non obligantur.* Quod sano modo accipiendum est, ut intelligatur irrevocabiliter: potest enim pater votum filiifamilias ante pubertatem emissum, si personale sit, irritare, si autem reale, potest usque ad vigesimumquintum annum: & an possit post eam ætatem, dicemus n.10.

4 Hinc infertur minime posse patrem amovere filiumfamilias puberem, qui se obligavit ad certo tempore ministrandum alicui. Quia obligatur ex contractu instar patrisfamilias, ut diximus n.1. Sic docent *Alberic. l. Veluti, nu.26. ff. de just. & jur. & ibi Zasius, n.3. Claudius, n.8. Jason l.1. §. Hujus studii nu.16. ff. de just. & jur. Padilla l. Fratris, n.11. C. de transact. Gutier. de juram. 1. p. c.5. n.5. & 6.* Quamvis contrarium minus bene doceant *Odofred. & Martin. de Fano,* quos refert *Padilla ibidem.*

5 2. Infertur, minus bene sensisse *Angel. conf.85. num.3.* quem sequuntur *Borrius dec.195. n.5. Padilla l. Fratris, nu.11. C. de transact.* dicentē posse patrem compellere filiumfamilias puberem, ut sibi ministret. Quod probari potest ex *l. Sicut, 48. ff. de oper. libert.* ibi, *patrona, filia, neptis, & proneptis patroni, operarum exactio non denegatur.* Sed dicendum est non posse. Quia filius tenetur ad operas obsequiales patri, & de his intelligitur *ea lex, Sicut;* id est tenetur ad obsequendum patri in gubernatione domestica: non autem tenetur ad operas industriales, *l. pen. ff. de obsequiis,* ibi, *pietatem liberi parentibus, non operas debent.* Ut docent *Bald. auth. Ex testamento, n. 6. vers. Quid enim si lucratus, C. de collat. Paul. auth. Unde, & si parens, n.6. ad fi. C. de inoffic. test. Jason l. Illud, n.7. vers. Ultima est opinio, C. de collat.*

collat. Corrasius l. Frater a fratre, n. 47. ff. de condict. indeb. Gutier. de juram. 1. p. c. 5. n. 3. Padilla d. n. 11. Et in propriis terminis, non posse filium compelli à patre ut sibi ministret, docet multos referens *Gutier. eo. c. 5. n. 4.* Tenebitur tamen filius patri ministrare lege pietatis, quando pater adeò inops esset, ut vitam traducere commodè non posset. Ut bene docent *Ang. verb. Filius n. 30. Nav. sum. c. 14. n. 13. Manuel 1. to. sum. c. 14. n. 6.* addunt bene *Navar. & Manuel*, hoc esse verum, licet pater artem norit quam exercens posset vitam tueri, quando absque dedecore eam exercere minime posset. Cujus sententiæ est etiam communis opinio, docens non posse filium relictis parentibus, in magna necessitate constitutis, si in sæculo sua opera ac industria subvenire possit, ingredi religionem: si enim minime teneretur ad operas industriales parentibus egenis, posset utique ingredi.

6 3. Infertur, minus bene dixisse *Ang. cons. 85. n. 3. & Boerium dec. 195. n. 5. Baldum Novell. de dote, p. 7. privileg. 34. n. 5. vers. Et sicut*, ubi ajunt ita teneri filiumfamilias habitare cum patre, ac uxorem cum viro. Sed dicendum est, si filius nolit alimenta à patre recipere, & velit honestum vitæ genus quærere, non posse impediri à patre non indigente filii opera, quominus alio proficiscatur. 1. quia contrarium esset hominem liberum, servilis conditionis efficere, contra *l. 2. ff. si quis a parent. fuer. manum.* Item quia filiis in hoc conceditur libertas, & voluntas, *l. fin. ff. de liberis exhiben.* ibi, *cum liberam facultatem abeundi vel remanendi haberet.* Præterea, quia peculiare est correctionis gratia, ut possit pater filium modico tempore inclusum habere, ut docent *Bart. l. Ex facto, fine, ff. de hæred. instit. Fel.* alios referens, *c. Cum contingat, nu. 8. de foro compet. Alciat. reg. 1. præsumpt. 3. Pinel. l. 1. p. 2. n. 55. C. de bonis matern. Sot. l. 5. de just. q. 2. a. 3. fi. Salon 2. 2. q. 65. a. 3. fin.* Unde bene infert *Pinel.* non posse patrem absque causa justa impedire filium ad Indos proficisci volentem. Pro eadem sententia est *Padilla, l. Fratris, n. 10. C. de transact.* ubi multis DD. citatis contra alios sentit posse filiumfamilias invito patre se venondare ad pretium participandum.

7 2. Supponendum est, circa quæ bona possit filiusfamilias licentia patris minime requisita contrahere: quamvis enim proprietarius extraneus vendere proprietatem invito usufructuario possit, *l. 2. C. de usufruct.* at filiusfamilias proprietarius nullo modo potest vendere, vel alienare, aut obligare proprietatem adventitiorum in quibus pater habet usumfructum, invito patre, propter paternam reverentiam: & ita nequit de his contractum facere. Habetur expressè *l. fi. §. Filius autem, C. de bonis quæ lib.* ibi, *filiis autem familias in iis dumtaxat casibus in quibus usufructus apud parentes constitutus est, donec parentes vivunt, nec de eisdem rebus testari permittimus, neque circa voluntatem eorum in quorum potestate sunt, ulla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypotheca titulo dare, vel pignori assignare.* Et ita docent *Ant. Gom. l. 6. Tauri, n. 14. Caldas, l. Si curatorem, verb. Læsis, nu. 152. C. de in integr. restit. Molina* multos referens, *lib. 2. de primog. c. 9. nu. 20. Cervantes l. 5. Tauri, nu. 26. P. Mol. t. 1. de just. tract. 2. disp. 228. f. 1419.* & melius *2. to. disp. 261. f. 41.* ubi probat filiumfamilias pubetem minorem 25. annis posse circa adventitia contrahere de patris licentia, contra alios id solum concedentes quando filius est major 25. annis.

8 Gravis autem est difficultas, an jus hoc commune correctum sit in Castella, quoad tertium bonorum adventitiorum, possitque filiusfamilias absque patris licentia contractum facere, alienareque illud quoad proprietatem, servato patri usufructu, dum jure sibi competit? *Caldas l. Si curatorem, verb. Læsis, n. 152. C. de in integr. rest.* affirmat esse correctum, & sic posse per *l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. l. 5. recop. Castel.* ibi, *los ascendientes succedan a los descendientes en todos sus bienes: pero bien permittimos que no embargante que tengan los dichos ascendientes, que en la tercera parte de sus bienes puedan los dichos descendientes disponer en su vida, o hazer qualquier ultima voluntad.* Ubi ponderanda sunt ea verba, *puedan disponer en su vida.* Item quia cum eisdem verbis loquatur de dispositione in vita, & in ultima voluntate, si per illam legem non esset permissum filiofamilias per viam contractus, & dispositionis inter vivos disponere de tertia bonorum parte, id utique non liceret etiam per viam testamenti: quod falsum est, ut constat ex *l. 5. Tauri, hodie l. 4. t. lib. 5. recopil. Castella.*

9 Cæterum verius est, per l. 6. Tauri, non esse correctum jus commune quoad dispositionem filiifamilias inter vivos, & ita non posse per viam contractus disponere de tertia bonorum parte, etiam quoad proprietatem absque licentia patris habentis in illis usumfructum. Prob. quia à jure communi recedendum non est nisi expressè ejus correctio sit in jure novi ori, & verba improprianda sunt, ut hæc evitetur (ut dixi l. 1. disp. 17. n. 6.) sed in l. 6. Tauri, non fit mentio de filiofamilias, sed tantum dicitur, *los descendientes puedan en perjuizio de los ascendientes disponer en vida, &c.* ergo ut vitetur juris communis correctio, debet intelligi secundum jus commune, de filiis qui sunt sui juris. Et confir. quia l. 5. Tauri, expresse agens de filiisfamilias solum concessit via testamenti disponere, ibi, *el hijo, o hija que esta en poder de su padre pueda hazer testamento como si estuviesse fuera de su poder.* At quoad potestatem contrahendi nihil dicit, cum ergo sit casus omissus, manet in dispositione juris communis, *l. Commodissime, ff. de lib. & posth.* Nec obstat quod in contrarium adduximus, nempe, non probari ex ea *l. 6.* Filiumfamilias posse testari de tertio bonorum. Quia id fateor: deciditur tamen l. 5. Tauri, posse testari ac si esset sui juris, & cum l. 6. Tauri, decidatur filium effectum sui juris posse de solo bonorum tertio disponere, consequenter idem dicendum est de filiofamilias. At circa contractus nil disponitur de filiofamilias, & ita manet incorrectum jus commune. Sic tenet *Cervantes, l. 5. Tauri, n. 55. & seqq.* & ejusdem sent. est clarè *Molin. l. 2. de primog. c. 9. n. 20. juncto n. 12.* nam dicit *n. 12.* posse filiumfamilias in testamento majoratum instituere, absque patris licentia: & *n. 20.* non posse per viam contractus: ubi necesse est ut intelligat etiam de tertio bonorum: nam si intelligeret ultra tertium bonorum, nulla esset differentia inter contractum, & testamentum, cum neutro casu ultra tertium disponere possit, juxta *d. l. 6. Tauri.*

10 Hinc infertur pro materia de voto, non esse certum id quod communiter tradunt DD. nimirum, solum posse patrem irritare vota realia filiifamilias emissa ante xxv. annum. Quia usque ad eam ætatem denegatur illis bonorum administratio. Sic *Ang. Votum 2. n. 6. Sylv. Votum 4. q. 2. dict. 2. Navar. sum. lat. & hisp. c. 12. n. 70. D. Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. n. 6. Sot. l. 7. de just. q. 3. a. 2. vers. Ex his sic dispositis. Anglas floribus, 2. p. q. de voto, a. 7. diffic. 12. dub. 8. f. 119. Medina l. 1. summa c. 14. §. 7. f. 90. fine, & seq. Margarita confessorum de irritat. voti, f. 138. Alcocer sum. c. 16. concil. 4. f. 56. Arag. 2. 2. q. 88. a. 9. paul. post princ. & §. Circa 4. concl. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 48. §. Vota personalia, Vega l. 4. sum. casu 414. Manuel 2. to. sum. c. 91. nu. 3. Philiar. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. Quoad vota.* Cæterum probabilius censeo, posse in quacumque ætate filiusfamilias vota realia emiserit, ea patrem irritare. Prob. quia ratione ætatis, non eximitur filius à patria potestate, licet senex sit: cum nullo jure id cautum sit. Ut docent *gl. l. fi. §. Pupillus, verb. Pupillus, ff. de verb. obl.* & ibi omnes scribentes *Suarez, l. 1. legum fori, tit. 11. l. 9. vers. Unum nota, Ant. Gom. l. 47. Tauri, n. 1. Perez, l. 3. ordin. t. 8. l. 1. f. 128. Marien. l. 5. recop. t. 1. l. 8. gl. 1. n. 2.* Et ex altera parte nullam habet bonorum administrationem adventitiorum, dum est sub patris potestate constitutus, nec ea potest ullo modo inconsulto patre alienare, vel de eis disponere: (ut probavi nu. 7.) ergo votum emissum à tali filiofamilias cujusque ætatis sit, circa ea adventitia in quibus pater habet usumfructum, potest ab ipso patre irritari. Et confirm. quia *l. 2. ff. de pollicitat.* universaliter dicitur filiumfamilias non obligari ex voto: & solum DD. excipiunt quando talis filius habet peculium castrense, vel quasi: ergo cum filius hoc peculio caret, potest pater ejus vota realia irritare in quacumque ætate filiusfamilias sit: siquidem durat patria potestas in patre, & defectus administrationis in filio. Præterea, quia (ut bene tradit *Sylvest. Votum 4. q. 2. dist. 5.*) ratio potestatis irritandi vota realia filiifamilias minoris, non est defectus voluntatis, sed præjudicium patris, quo inconsulto nequit filiusfamilias ullo modo circa adventitia obligari, cujuscumque sit ætatis. Et hanc sent. clarè videtur tenere *Tabiena Votum 2. q. 5. n. 6.* ubi dicit alia vota filiorum puberum, præter votum religionis non esse rata, dum sunt in patria potestate. Et expresse tenet tanquam valde probabile dicens sic tenere aliquos neotericos, *Vivald. Candel. sacramentor. 3. p. c. 14. n. 92.*

11 His præmissis sit I. Conclusio. Potest filiusfamilias arrhas inconsulto patre promittere. Prob. ex dictis num. 1. potest enim quemcumque inire contractum: & siquidem eas promittat de bonis præsentibus, & futuris, decima bonorum quam potest promittere, computabitur attenta bonorum quantitate quæ possederit tempore quod elegerit uxor, ut sibi assignentur arrhæ: juxta tradita hoc 6. lib. disp. 29. n. 5. Si autem vel de solis bonis præsentibus, vel absolute de bonis suis promittat, (tunc enim de solis præsentibus intelligitur, ut dixi ead. disp. 29. n. 6.) computanda est decima, juxta bona quæ tunc possidet filiusfamilias, ad quam computationem faciendam attendenda sunt adventitia, quæ tunc habet, non integrè, si arrhas promittat ante benedictiones Ecclesiæ subsequutas: sed computandus est valor illorum bonorum adventitiorum, seu juris quod ad ea habet, cum eo onere ut pater sit usufructuarius, nec filius possit ea alienare. Deducenda enim sunt onera, & gravamina bonorum ad computationem decimæ; (ut dixi ead. disp. 29. nu. 12.) Dixi si arrhas promittat ante benedictiones Ecclesiæ: quia cùm per matrimonium subsequutis iis benedictionibus efficiatur filius sui juris in hoc Castellæ regno, nec deinceps pater usumfructum habeat: ut constat ex *l. 47. & 48. Tauri, hodie l. 8. & t. 1. lib. 5. recop. Castel.* si tunc promitteret filius arrhas, integrè computandus esset valor bonorum adventitiorum ipsius: quia jam plenè sunt sua quoad proprietatem, & usumfructum. Unde fit ut etiam si arrhas promittat ante initum matrim. modicæ considerationis sit ad valorem adventitiorum minuendum, ususfructus, quem pater in illis habet: cùm citò extinguendus sit in hoc regno, nimirum subsequuto matrim. receptisque Ecclesiæ benedictionibus.

12 II. Conclusio. Similiter potest filiusfamilias promittere sponsalitiam largitatem, tum quia ex omni contractu obligatur, tum etiam, quia hæc non mensuratur juxta bona quæ possidet, sed juxta quantitatem dotis uxoris. Ut dixi hoc lib. 6. disp. 24.

DISPUTATIO XL.

An mulier quæ ad secundas nuptias minimè transit, possit superstitibus filiis, vel ascendentibus, ad libitum soluto matrimonio disponere de arrhis?

SUM-

S U M M A R I U M.

Proponitur lex 1. tit. 2. de arrhis, lib. 3. fori, in cujus intelligentia versatur difficultas, n. 1.
Quot sint disputandi casus, n. 2.
Quando mulier non secundò nupsit, & habet descendentes, an possit disponere de arrhis, sicut de cæteris bonis, & in illarum tertia, & quinta parte meliorare in regno Castellæ aliquem ex descendentibus. Refertur opinio negans, n. 3. Et contraria verior, n. 4.
Solvuntur argumenta, n. 5.
An si mulier habeat solos ascendentes, possit ad libitum disponere de arrhis? proponuntur argum. probantia partem affirmantem, n. 6.
Opinio authoris, n. 7.
Solvuntur argum. n. 8. Et explicatur l. 51. Tauri, hodie l. 3. tit. 2. lib. 5. recop. & quando exceptio firmet regulam.

1 QUÆSTIO hæc in duplici potest eventu disputari. Alter est, dum mulier non transit ad secundas nuptias. Et de hoc est disp. præsens. Alter verò, dum ad eas transit. Et de hoc habebitur sermo disp. seq. Pendet igitur præsens difficultas ex intelligentia *l. 1. t. 2. de arrhis, l. 3. fori,* ubi 4. deciduntur. I. est, ut arrhæ non excedant decimam. Et hoc est confirmatum l. 50. Tauri, & diximus in superioribus disp. II. ut uxore defuncta absque descendentibus, nec disponente de arrhis, succedant in illis maritus ac ejus hæredes. Et hoc est correctum per *l. 51. Tauri, hodie l. 3. tit. 2. lib. 5. recop. Castellæ.* Ubi sic dicitur, *si la muger no uviese hijos, sino disponente expresamente de las arras que las aya el heredero, o herederos de ella, y no el marido, ora la muger haga testamento, o no.* III. si mulier filios habeat, ut possit disponere de quarta arrharum parte reservans alii tribus portionibus filiis: his verbis, *o si la muger aviendo fijos deste marido finare, pueda dar por su alma la quarta parte de las arras a quien quisiere, e las tres partes fin quen a los fijos del marido de quien las uvo* IV. si uxor liberis careat, ut possit tempore vitæ vel mortis ad libitum de arrhis disponere.

2 Circa hæc ergo duo ultima quæ disponit lex prædicta fori, duo sunt casus dubii. I. an si mulier descendentes habeat, quæ secundò non nupsit, possit de arrhis disponere, sicut de reliquis bonis, & meliorare in 3. & 5. illarum parte quemlibet descendentem, & quintam partem cuicunque extraneo legare? II. quando descendentibus caret, an possit in ascendentium præjudicium disponere ad libitum de arrhis?

3 In I. casu, quidam asserunt de sola quarta arrharum parte mulierem posse ad libitum disponere, reservatis tribus reliquis portionibus filiis, in illisque filios æqualiter succedere, nec concedi matri posse aliquem descendentium in illi portionibus meliorare. Ducuntur, quia ubicumque lex defert aliquid filiis, æqualiter fit divisio inter illos, *auth. De nuptiis, col. 4. §. Veniens unum, & auth. Lucrum, C. de secund. nupt.* at *d. leg. 1. fori,* disponit tres arrharum portiones ad filios pertinere: ergo æqua lance fiet inter eos distributio. Quod si dicas, leges fori non habere vim legis nisi probetur usus: id minimè prodest. Quia est approbata *in l. 50. Tauri, hodie l. 2. t. 2. lib. 5. recop. Castellæ.* Secundo, quia *l. 53. Tauri* disponit, ut si mater filios non habuerit, possit disponere de arrhis: ergo à contrario sensu eis habitis nequibit disponere. Sic tenent *Suarez lib. 3. fori, t. 2. De las arras, l. 1. n. 70.* licet dicat se non omnino id definire: & *l. Quoniam in prioribus, limit. 10. nu. 1. C. de inoffic. testam. Joan. Lupus rub. de donat. §. 27. n. 1. Azebed. l. 5. recop. tit. 2. l. 3. n. 2.*

4 Verum omnino tenendum est, posse matrem quæ secundò non nupsit, quemcunque ex descendentibus meliorare in tertia, & quinta arrharum parte, & meliorationem generalem bonorum factam comprehendere arrhas, posseque quintam partem cuilibet extraneo legare, atque ita nullum esse discrimen in hoc regno Castellæ inter arrhas, & cætera bona uxoris. Prob. quia lex illa fori, quoad eam partem non est usu recepta, immo contrarium usu servatur, nec l. 50. Tauri illam in ea parte confirmat, sed solùm in quantum disponit arrhas non debere excedere decimam bonorum 2. quia expressè *l. 17. & 18. Tauri, hodie l. 1. & 2. t. 6. l. 5. recop. Castellæ,* absolutè conceditur parentibus, posse meliorare quemcunque ex descendentibus in tertio, & quinto bonorum: & *l. 30. Tauri hodie l. 13. t. 6. l. 5. recop.* deciditur posse parentes cuicunque legare quintum bonorum, sed arrhæ sunt patrimonium uxoris ipsique acquiruntur: ergo potest de illis disponere meliorando descendentes in 3. & 5. parte, & legando cuicunque quintam partem. 3. quia *l. 52. Tauri hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop.* conceditur mulieri posse eligere arrhas, vel sponsalitiam largitatem, sed de hac potest disponere, sicut de reliquis suis bonis: ergo & de illis. Sic docent *Tello l. 19. Tauri, n. 12. Molina l. 1. de primog. c. 10. n. 64. Spino speculo test. gl. 18. n. 26. Meres de major. 1. p. q. 54. n. 4. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 3. gl. 1. Valasc. cons. 16. n. 6. to. 1. Angulo de melior. l. 2. gl. 1. n. 5. Gut. 2. pract. q. 18. n. 5. & l. 3. q. 43. à n. 24.* licet *in fine illius quæstionis* aliquantulum vacillet: *P. Molina to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. De arrhis quas mulier.*

5 Ad argum. proposita n. 3. resp. Ad 1. constat ex dictis n. præc. Ad 2. dic, solum probare, non posse mulierem habita prole disponere ad libitum de arrhis. Quia proles succedit in omnibus bonis præter quintum.

6 In II. casu, quando mulier solos habet ascendentes, videtur posse illam de integris arrhis disponere: ex *l. 51. Tauri, hodie l. 3. tit. 2. l. 5. recop.* ibi, *si no dispone expresamente de las arras, que las ayan sus herederos:* ergo à contrario sensu quando expressè disponit, potest excludere hæredem: & sic parentes. Nam verbum, Hæres, positum in contractibus, vel in legibus, significat directè succedentes in universo patrimonio, *l. fi. C. de hæred. inst.* & resolvit post *Speculatorem, Guido Pap. dec. 487. n. 2. & 591. nu. 2.* parentes autem sunt legitimi filiorum hæredes in tot in *toto t. C. de suis, & legitimis hæredib. 2.* faciunt ea verba *d. legis 51. Tauri, si la muger no uviere hijos:* quia ne mulier posset de arrhis liberè disponere, solum lex consideravit filios, exceptio autem firmat regulam in contrarium, in casibus non exceptis, l. *Nam cùm liquidò, ff. de penu legata, & l. Quæsitum, § 2. paulo ante §. Si quis fundum, vers. Idem respondit, ff. de fundo instructo.*

7 His tamen non obstantibus certissimum est, mulierem habentem ascendentes, de sola tertia arrharum parte posse in eorum præjudicium disponere in regno Castellæ. Probatur ex *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. l. 5. recop.* ibi, *los ascendientes succedan a los descendientes, y los sean legitimos herederos como son los descendientes a ellos en todos sus bienes de qualquier qualidad que sean, &c. pero a la tercera parte de sus bienes puedan disponer.* Ubi pondero ea verba, *en todos sus bienes de qualquier qualidad.* at arrhæ sunt bona propria mulieris, & ipsius patrimonium: ergo deficienti prole sunt parentes hæredes necessarii dempta sola tertia parte. Deinde pondero ea verba, *sean los ascendientes herederos legitimos, como son los descendientes a ellos* ascendentium namque, & descendentium successio in omnibus ibi adæquatur: ergo sicut mulier non potest descendentibus præjudicare in totis arrhis, sed in solo quinto: ita nec ascendentibus nisi in solo tertio.

8 Ad argum. proposita n. 6. resp. Ad 1. dic, argum. à contrario sensu non habere locum, quando contrarium est decisum alio jure (ut probavi hoc l. 6. disp. a 1. num. 9.) ut contingit hic, nam *l. 6. Tauri,* decisum est, parentes esse hæredes necessarios dempto tertio bonorum. Ad 2. similiter dic, exceptionem firmare regulam in casibus non exceptis, nisi alius sit casus alio jure exceptus. Quia quoad illum exceptio non firmat regulam. Constat ex *Clem. Exivi, de verb. sig. §. Deinde,* & ibi docet *gl. verb. Deinde, & ibi Card. eo. §. Everard. loco ab excep. ad regul. n. 5. Gutier. l. 3. pract. q. 111. n. 1. vers. Nihilominus, & l. 3. q. 15. n. 42.* At hic casus quando mulier habet ascendentes, ut non possit nisi de tertia bonorum parte disponere, est exceptus *l. 6. Tauri.*

DISPUTATIO XLI.

An mulier secundò nubens superstitibus filiis ex priori matrim. possit disponere de arrhis à priori viro acceptis, sicut de aliis propriis bonis: vel teneatur integras servare iis filiis, illique succedant æqualiter, ita ut nullum meliorare possit?

S U M M A R I U M.

Filiis prioris matrim. tenetur mulier secundò nubens reservare quæ à priori marito titulo lucrativo habuit, non autem quæ oneroso: illique æqualiter succedunt: nec potest aliquem ex illis meliorare: nec hoc est correctum jure canonico, n. 1.
Refertur opinio affirmans, teneri reservare arrhas filiis prioris matr. n. 2.
Contraria sent. authoris, n. 3. Et quid de sponsalitia largitate? nu. 4. & quid si alius dedit arrhas nomine viri? n. 3.
Solvuntur argum. n. 5. Ubi junct. nu. 2. an donatio remuneratoria reservetur filiis prioris matrimonii.

1 PRæmittendum est, uxorem aliquid à marito accipientem sive donatione inter vivos, sive ultima voluntate, teneri ad secundas nuptias transeuntem, integrè reservare filiis prioris matrim. Habetur expressè *l. Femina, 3 C. de secund. nupt.* concordat, *l. 26. t. 13. p. 5.* Et statim mulier transiens ad secundas nuptias amittit dominium prædictorum bonorum, transferturque in filios, retento sibi solo usufructu. Constat ex *d. l. Fœmina,* ibi, *possidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ:* & *auth. Ex testamento, C. eod. tit.* ibi, *eorum solum usumfructum percipiet:* & *auth. In donatione, C. eod. t.* ibi, *deferit eam proprietas:* & alia bona æqualiter inter filios dividuntur: nec poterit mater in eis aliquem meliorare, *auth. Lucrum, C. eo. tit.* ibi, *lucrum hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur §. *Veniens, auth. de nuptiis,* quæ omnia optimè docet *Ant. Gom. l. 15. Tauri, n. 3.* Hæc autem intelliguntur de iis quæ habet mulier ex bonis prioris mariti titulo lucrativo, nam quæ habet titulo oneroso, efficiuntur omninò sua, nec tenetur reservare filiis prioris matrim. sed de eis potest disponere sicut de cæteris suis bonis, ut constat ex illis verbis *d. l. Fœmina donat. factis, vel cujuslibet munifica liberalitatis præmio. Et auth. Hoc lucrum, C. eo. tit.* appellatur hoc lucrum. Sic cum *Baldo, Boerio,* & multis aliis docet *Ant. Gab. to. 3. comm. l. 3. t. de secundis nuptiis, concl. 1. n. 40. Jo. Lup. rubr. de donat. §. 67. n. 17. vers. Sed re vera. Valasc. cons. 16. n. 7. to. 1. P. Mol. to. 2. de just. tract. 2. disp. 431. §. Contrarium.* Nec decisio hæc corrigitur jure canonico: solas enim leges sustulit, quæ in secundarum nuptiarum odium sunt principaliter editæ: hæc autem principaliter in filiorum prioris matr. favorem lata est. Sic docent *Ripa, Decius, Guido,* quos refert, & sequitur *Valasc. d. cons. 16. n. 3. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. ult. n. 7.*

ult. n. 7. Ant. Gab. d. concl. 1. n. 18. Ant. Cucac l. 5. instit. majorum, t. 12. n. 189. Matienzo l. 5. recop. tit. 2. l. 3. gl. 2. nu. 2. Molina d. disp. 431. §. Dubium est, utrum.

2 Hoc supposito duplex est sent. I. ait, non teneri reservare arrhas filiis prioris matr. sed de illis posse ut de reliquis bonis disponere. Ducitur 1. quia hæc non est donatio simplex, sed remuneratoria, hujusmodi autem donatio non reservatur filiis prioris matrim. Ut cum *Ripa, Bertrand. & Jo. Nicolao* docet *Ant. Gabr. d. concl. 1. nu. 39. 2.* quià arrhæ non dantur titulo lucrativo, sed oneroso in compensam pudicitiæ quam uxor viro prostituit, & dotis ab ea receptæ, (ut diximus hoc 6. l. disp. 27. n. 3. & 4.) & confir. quia communiter arrhæ deducuntur in pactum instar contractus onerosi, nec aliter convenire vult uxor, vel ejus partes agens, nisi tanta arrharum quantitas promittatur. Nec obstat, si dicas principium esse voluntarium. Quia vir nullo jure compellebatur arrhas promittere. Non etiam dotem datam sponsæ juniori, aut nobiliori non tenebatur sponsus promittere, & tamen non tenetur uxor eam reservare filiis prioris matrim. (ut diximus hoc l. 6. disp. 8 n. 2.) Et ideò hanc sent. quæ satis probabilis est, tenent *Valasc. d. consl. 16. n. 6. Molina d. disp. 431. §. Contrarium*: ubi addit, quando sponsa relictis arrhis eligeret sponsalitiam largitatem, ut sibi conceditur *l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop.* tunc non teneretur uxor reservare filiis prioris matrimon. sponsalitiam largitatem quoad quantitatem valoris præcisè, qui arrhis responderet: quia quoad eum valorem vim arrharum haberet in materia proposita.

3 II. Sent. communior, & probabilior, ait teneri reservare arrhas filiis prioris matrimonii, quas ab eorum patre mulier accepit, inter illosque esse æqualiter dividendas, ex testamento, aut ab intestato, nec posse ex illis instituere majoratum, aut meliorare quemquam eorum filiorum. Quia donatio arrharum est voluntaria, & ita non habetur ex titulo oneroso, sed lucrativo à priori viro. Quare hanc sustinent sent. *Jo. Lup. rub. de donat. §. 67. n. 17. vers. Sed revera Suarez l. Quoniam in prioribus, in declarat. ad legem regni, limit. 10. n. 2. C. de inoff. test. & l. 1. t. 2. de las arras, l. 3. fori, nu. 73.* ubi ampliat, sive vir dederit arrhas, sive alius nomine viri: *Villalobos in commun. opin. lit. A. verb. Arrha, nu. 251. Molin. l. 2. de primog. c. 10. n. 62. Ajora de partit. 3. p. q. 15. Gutier. 2. pract. q. 18. fine, & li. 3. q. 43. n. 25. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 6. Angulo de melior. l. 2. gl. 1. n. 5.* Favent *Ant. Gom. l. 15. Tauri, n. 3. & Matien. lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gl. 2. n. 4.* dicunt enim teneri uxorem reservare filiis prioris matrim. quidquid habuit à viro causa nuptiarum. Videtur etiam decisum *l. 26. t. 13. p. 5.* ibi, *las arras o las donationes que el marido finado lo oviesse dado, en salvo fincan a sus fijos del primier marido.*

4 Sponsalitiam autem largitatem à priori viro acceptam absque dubio tenetur uxor transiens ad secundas nuptias reservare filiis prioris matrim. Quià est vera donatio profecta à viro in uxorem. Sic docent *Ant. Gom. Matien. Ajora relati n. praeced.* & fatetur *Molina relatus pro contraria sent. n. 2. fin.*

5 Ad argum. prioris sent. proposita n. 2. resp. Ad 1. dic eam doctrinam esse veram de donatione remuneratoria debita ex lege justitiæ: qualis non est hæc. Ad 2. negatur dari arrhas ex contractu oneroso. Quia licet dentur in præmium pudicitiæ, non sunt debitæ, sed ex spontanea mariti voluntate proficiscuntur. Ad confirm. dic, quamvis arrhæ deducantur in pactum, at principium promittendi est voluntarium, promissioque fuit liberalis, nulla causa ad eam cogente. Nec est simile de dote promissa sponsæ nobiliori, aut juniori. Quia ibi intercedit causa urgentissima, pretioque æstimabilis, atque ità redditur contractus onerosus. Secus in arrharum promissione. Quia doti datæ ab uxore, propriè, & per modum contractus onerosi correspondet obligatio, quia vir astringitur ad onera matrimonii sustinenda, & ad reddendam integram dotem soluto matrimon. Pudicitia autem quam uxor viro prostituit, non est consideratione digna, ut remuneretur: frustrancum enim esset matrim. nisi uxor pudicitiam viro prostitutura esset. Quare arrharum promissio potiùs ex munifica ac liberali mariti sponsione proficiscitur, quam ex titulo, & contractu oneroso. Atque hæc ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, & intemeratæ Virg. Mariæ dicta sint: quibus finitur tomus hic prior.

FINIS TOMI PRIMI.